Christian Scriver

Sjeleskatten, bind 1

Oppbyggelige og trøstefulle prekener om menneskesjelen

Oversatt til norsk
Gamle stier · gamlestier.no

Christian Scriver: *Sjeleskatten*, *bind* 1 (Oppbyggelige og trøstefulle prekener om menneskesjelen).
Tekstene er frie fordi forfatterne døde for mer enn 70 år siden. Oversettelsene er eget arbeid.
Bibelsitatene er fra Norsk Bibel 88/07.
Boka kan leses, skrives ut og deles fritt. Den nyeste utgaven finnes alltid på gamlestier.no.
Utgave 25. november 2026.

Innhold

Scrivers liv, tilegnelse og forord 1
Christian Scrivers liv 1
Tilegnelse til den treenige Gud 25
Forord til den kristne leser 28
Første del. Om menneskesjelens høye verdighet og dens dype og sørgelige syndefall 32
Første preken. Om sjelens høye verdighet ut fra skapelsen 32
Andre preken. Om sjelens høye verdighet ut fra dens udødelighet 51
Tredje preken. Om sjelens høye verdighet ut fra dens gjenløsning 72
Fjerde preken. Om sjelens høye verdighet ut fra dens helliggjørelse, og om noen andre forhold 96
Femte preken. Begynnelsen på betraktningen av sjelens sørgelige fall og fordervelse ved synden 120
Sjette preken. Om gjerningssynden, dens årsaker og mange former 149
Syvende preken. Om hvordan synden vokser og tar til 177
Åttende preken. Om syndens sørgelige frukter og om den jammerlige tilstanden til en sjel som er sunket ned i synden 206
Andre del. Om den syndige sjels bot og omvendelse 231
Første preken. Om hovedårsaken til omvendelsen: den barmhjertige Guds nåde 231
Andre preken. Om de samme årsakene og midlene som i forrige preken 262
Tredje preken. Om hva den sanne omvendelse består i, og hvordan den er 321
Fjerde preken. Om sjelens hellige botsøvelser 371
Femte preken. Om den botferdige sjels troende lengsel etter Guds nåde i Kristus 418

Sjette preken. Om hvordan sjelen i troen griper og tilegner seg Jesu Kristi fortjeneste 451
Syvende preken. Om den botferdige sjels rettferdiggjørelse ved troen på Jesus Kristus 493
Åttende preken. Om syndenes forlatelse 544
Niende preken. Om Guds farskjærlighet til den troende sjel . . . 590
Tiende preken. Om den troende sjels herlighet fordi den er Guds barn 620
Ellevte preken. Om den botferdige sjels trolovelse med Kristus 655
Tolvte preken. Om Den Hellige Ånds bolig i sjelen og hans indre vitnesbyrd 684
Tredje del. Om den botferdige og troende sjels gudelige og hellige liv 714
Første preken. Om hvorfor den botferdige og troende sjel må leve et gudelig og hellig liv 714
Andre preken. Om hvordan den botferdige og troende sjels gudelige og hellige liv er 754
Tredje preken. Om midlene den troende sjel bruker for å øve seg i gudsfrykt 785
Fjerde preken. Om den troende sjels indre lys og kunnskap . . . 821
Femte preken. Om den troende sjels undring over Guds godhet 857
Sjette preken. Om dåpspakten 882
Syvende preken. Veiledning til å betrakte den høyverdige nattverden 921
Åttende preken. Om det evige nådevalget, til trøst for den troende sjel 962
Niende preken. Om den troende sjels fred med Gud 1004
Tiende preken. Om den troende sjels glede i Gud 1032
Ellevte preken. Om den troende sjels kjærlighet til Gud 1070
Tolvte preken. Mer om den troende sjels inderlige og brennende kjærlighet til Gud 1126
Trettende preken. Om å love og prise Gud 1155
Fjortende preken. Om hvordan den troende sjel overgir seg til Guds nådige og hellige vilje 1204

Femtende preken. Om den troende sjels gudelige og hellige nidkjærhet 1241
Sekstende preken. Om den troende sjels fortrolighet med Gud 1274
Syttende preken. Om den troende sjels ydmykhet 1299
Attende preken. Om den troende sjels kjærlighet til nesten . . 1343
Nittende preken. Om den troende sjels barmhjertighet og gavmildhet 1365
Tjuende preken. Om den troende sjels fredsommelighet og forsonlighet 1399
Tjueførste preken. Om den troende sjels kyskhet og avholdenhet 1454
Tjueandre preken. Om den troende sjels nøysomhet og tilfredshet 1484
Tjuetredje preken. Om den troende sjels oppriktighet, rettsinn og sannferdighet 1524
Tjuefjerde preken. Om den troende sjels vekst i tro og gudsfrykt 1564
Tjuefemte preken. Om den troende sjels hellige varsomhet og forsiktighet 1594
Om Christian Scriver 1619
Ordforklaringer 1620

Scrivers liv, tilegnelse og forord

Christian Scrivers liv

I Jesu navn.

(*Etter Ferdinand Brauns «Leben M. Chr. Scriver's» (Bielefeld 1850). Ved Niels Laache.*)

«Nåde være med dere og fred fra Gud Fader og vår Herre Jesus Kristus» – over hver kristen og gudfryktig leser!

Blant de mange redskapene for sin nåde som Herren har brukt til å bygge sin kirke gjennom tidene, blant de lysene som skinner i verdens natt, står den mannen hvis ord vi har foran oss her i «Sjeleskatten», overmåte høyt, og minnet om ham er dyrebart for alle som kjenner ham.

Den som leser skriftene hans med et oppriktig hjerte og et enfoldig sinn, vil merke at han er en yndig, velluktende rose, et svalende tre med skygge, en fruktbar vinranke i Herrens hage. Han er et kar for Guds nåde, fullt av kostelige gaver, en kilde til fred og trøst, glede og salighet, som flyter over av det vannet Frelseren gir, en kilde med vann som veller fram til evig liv.

Man har sagt om ham: «Han er *lys og klar* som en fjelltopp i strålene fra den oppgående sol, *skarp* som Gideons sverd, *søt* som honning og honningkake, mild som vårdugg i måneskinn, *fruktbar* som en hage Gud har velsignet, *kristen* som en apostel» – og det vitnesbyrdet er ikke for mye. Han er en trofast rådgiver, en alvorlig tuktemester, en kraftig trøster og en kjær venn, og hvor mye han er verd, kan ikke noe bilde få fram.

Det er herlig å kjenne livet til en slik mann og følge ham på hans vandring. Derfor vil det nok være kjært for leserne å finne et omriss av det her i begynnelsen av «Sjeleskatten».

Christian Scriver ble født 2. januar 1629 i byen Rendsburg i Holstein, der faren, Christian Scriver, var borger og kjøpmann. Moren, Abigael Guden, var en kvinne som Salomos ord om den dyktige kvinnen i Ordsp 31 passer særlig godt på. Vi må vel innrømme at en mor framfor alle andre har et englekall og en englegjerning på jorden. Hun tørker barnets første tåre og lærer øyet dets første smil. Hun bringer barnesjelen det første budskapet om Gud – om hans sannhet, kjærlighet, rettferdighet og nåde, om Sønnens herlighet, om hans åpenbaring i verden, hans lære, lidelse, død og oppstandelse, og om den del og lodd Guds barn har i fellesskapet med Gud, her under kamp og møye, hisset i evig salighet. Hun bærer barnet i den korsfestedes armer med flittig bønn og preger i alt hans bilde i det myke hjertet. Å, du salige, men ikke mindre viktige og vanskelige morskall!

Abigael Scriver var en slik god og trofast engel for barna sine. Hun hadde en brennende bønnens ånd. Tidlig om morgenen, mens barna og tjenestefolkene ennå sov, trådte hun fram for Herren med høy røst og rennende tårer og bad med ordene i Salme 27: «Herre, hør min røst når jeg roper, vær meg nådig og svar meg! Mitt hjerte holder fram for deg ditt ord: Søk mitt åsyn! – Herre, jeg søker ditt åsyn.»

Hun hadde en sann kristen tålmodighet i lidelser og overgav seg til Herrens vilje under de mange prøvelsene sine; hun hadde en inderlig morsomsorg for barna, var en trofast ektefelle og en sann enke etter Guds ord.

Også faren var en gudfryktig og from mann. Allerede svært tidlig hadde foreldrene bestemt denne sønnen for prekenembetet. Når faren var alene med ham i rommet, tok han ham ofte opp i armene sine midt i søvnen i vuggen, kjærtegnet ham og gav ham sin farsvelsignelse til den gjerningen han håpet å se ham i en dag.

Men ak, den gleden skulle han ikke få! En rasende pest, som rev bort tusener, nådde også Scrivers hus, og faren selv var det første offeret. Vår Christian ble farløs allerede da han bare var et halvt år gammel. Deretter døde to døtre, så en treårig sønn, og snart lå også moren syk og nær døden.

Tenk hvilken fare den lille gutten svevde i! Kilden i morens bryst tørket inn, og den lille, blålige, vassne melken han ennå fikk, måtte føre pestens dødbringende pust over i ham. Og likevel ble både mor og barn i live. Dødsengelen måtte trekke tilbake det sverdet han allerede hadde rakt ut mot halsen på gutten, som var utvalgt til Guds tjener alt i mors liv, og Guds engler bar usynlig balsam til ham mot pestens giftige pust.

Hvordan skulle da også Guds kirke ha kunnet unnvære dette redskapet? Det skulle bli til trøst for så mange bedrøvede, til veiledning for så mange forvillede, til oppvekkelse for så mange åndelig døde og til oppbyggelse og frelse for mange tusen sjeler – det kan både samtiden og ettertiden vise, og for det skal de i all evighet forkynne Guds pris.

Vi har også andre eksempler på hvordan Guds forsyn våket over denne tjeneren hans i den spede barndommen. Mens han ennå lå ved morens bryst, ble han to ganger etter hverandre så å si revet ut av dødens armer.

Moren skulle snart føde da hun i angst for et av de andre barna, som hadde falt i en dam i hagen, løp med kroppen mot en vognaksel, så hun falt bevisstløs bakover. Morsomsorgen fikk henne straks på bena igjen, og i blind kjærlighet til barnet sitt gikk hun selv så dypt ut i den løse bunnen i vannet at hun hadde vært dødsens om ikke Gud hadde sendt svigermoren hennes til hjelp.

Da gutten var i sitt femte år, lekte han en gang ved bredden av en stri elv like ovenfor en mølle. For atter å rive ham ut av dødens gap lot Gud det tankeløse barnet styrte ut i strømmen. Den rev ham med seg og ville ha latt ham bli knust under møllehjulene, hvis ikke en kone nettopp i det øyeblikket var kommet for å hente vann. Hun fikk tjene som den engelen som klarte å redde gutten.

Er det en glede for Guds engler å bære de utvalgte på hendene, så gjør de denne gjerningen med særlig lyst for de små barna – og i enda høyere grad der de har et barn i sin varetekt som skal bli et stort og varig redskap for nåden.

Scriver måtte tidlig gå i korsets skole. Han ble født midt under redslene i trettiårskrigen og ble, som nevnt, farløs da han var et halvt år gammel. En trofast stefar, Gerhard Kühlmann, prest og prost i Rendsburg, en ekte kristen og troende mann, ble revet bort fra ham

ved døden før han var fylt sju år. Moren hadde mistet formuen sin i krigen og var så fattig at hun måtte selge av innboet for å skaffe Christian en bibel. Johan Namerich, rektor ved skolen i Rendsburg, tok seg godt av ham, men måtte flykte for krigens stormer, og det så ut som om Gud helt ville skjære over Scrivers studier.

Men Guds øye hadde sett ut en vei. En gammel, gudfryktig og rik kjøpmann i Lübeck, Thomas Hebbers, som var nær i slekt med familien, ble et tilfluktssted for den nødlidende familien. Han gjorde gutten, som så tidlig var utkåret til apostel, til sin yndling, særlig etter at han hadde eksaminert ham og funnet at han hadde gjort uvanlig store framskritt. «Min sønn,» sa han, «frykt Gud! Be og studer flittig! Vær lydig mot din mor! Jeg skal sørge for deg, så du en gang skal takke Gud og meg når jeg ligger i graven.»

Den edle gamle mannen holdt ord. Han lot moren og sønnen vende tilbake til Rendsburg og gav gutten 50 daler hvert år; i testamentet sitt gav han ham også en anselig gave. Scriver gikk nå på skolen i Rendsburg fram til 1645. Da drog han på grunn av krigens raseri igjen til Lübeck, og der fullførte han i to år forberedelsen til universitetet.

Den 9. oktober 1647 kom han til Rostock. Ved universitetet vant han snart alles hjerter. Under flere dyktige lærere – blant dem nevner vi særlig *Joachim Lütkemann* – samlet han seg på to år så store kunnskaper at han i mai 1649, bare 20 år gammel, kunne holde en offentlig disputas på latin over en av de vanskeligste lærepunktene i teologien: *de coena domini* (om Herrens nattverd).

I april 1650 forlot Scriver universitetet i Rostock og vendte tilbake til Holstein, der han fikk en post som huslærer i den lille byen Segeberg. Fra evighet var han utvalgt av Gud, og før han ble født, var han bestemt av foreldrene for apostelembetet. Som Moses var han dratt opp av vannet; i vuggen var han velsignet av faren, som liten gutt var han pekt ut av fostrefaren, og i bønnen var han innviet av moren til arbeider i Kristi vingård. Fra den spedeste barndom var han fylt av den inderligste lyst til denne gjerningen. Derfor gikk hele hans sak også nå ut på å forberede seg til den.

Og her var det ikke nok for ham å *vite* noe; han ville selv *være* det han visste, selv være fornyet før han tok til å fornye andre. Slik var Scriver, etter morens eksempel og veiledning, en inderlig bedende sjel – en bedende skolegutt, en bedende student, en bedende kandidat.

Derfor løfter hans sjel seg, når han ser tilbake på livet som er gått, til denne herlige bekjennelsen:

Alltid på min barndoms veier
fulgte du meg, Far så god;
ved din Ånds trofaste pleie
løftet du mitt sinn og mot
når jeg lot meg lede,
så jeg atter kunne be.
Du er min, jeg er din,
skjønneste Jesus min!

I tiden som huslærer tok Scriver magistergraden etter råd og oppmuntring fra sine overordnede, og han var visselig denne utmerkelsen verd. Man må undre seg over hvordan han under så ugunstige kår kunne skaffe seg så vidtfavnende og allsidige kunnskaper. Magister Johann Gottlob Pfeiffer kaller ham en mann med forbløffende lærdom. Skriftene hans er for det meste oppbyggelsesskrifter, men overalt viser de hans utmerkede hukommelse og hans kunnskap i alle mulige fag: teologi, språkvitenskap, filosofi, historie, rettsvitenskap, medisin og naturvitenskap.

Men alt er brukt så herlig og så treffende! Midt gjennom hele massen av kunnskap skinner den ekte ydmykheten fram, den rette enfoldigheten og den himmelske visdommen, som ikke vet om noe annet til salighet enn den korsfestede, og som ikke bruker kunnskapene og gavene sine til noe annet enn Guds ære og menighetens oppbyggelse.

Scriver hadde også en mektig og skapende fantasi. Den satte ham i stand til å gi tanken klarhet, skikkelse, farge og liv; den gjorde ham til en maler som fører leseren inn i et rikt galleri som han ikke kan rive seg løs fra.

Hans kunnskap i Skriften var overmåte stor, og den var hjertets, ikke bare forstandens; derfor var også hans utleggelse levende og hjertelig. Han går dessuten til bunns i betydningen av de hebraiske og greske ordene og oppdager dybder og hemmeligheter i Skriften som andre ikke har ant.

Før vi går videre i Scrivers liv, vil vi glede øyet litt ved å se nærmere på hans person. Han var en begavet mann i enhver henseende. De som kjente ham, har sagt at han hadde en temmelig god kroppsbygning,

og at det i minene og fakterne hans lå «en skjønn teologisk verdighet og en elskelig, hjertevarm vennlighet, begge så blandet at man knapt kunne si hvilken av dem som veide tyngst».

Rektor Schmidt sier i den trykte gravtalen: «Det strålte ut av ham en medfødt vennlighet og saktmodighet, en uvanlig tålmodighet og ydmykhet, en rett gammeltysk troskap og oppriktighet.» Derfor fattet ikke bare voksne, men også de minste barna lett tillit til ham. «Likevel var denne vennligheten slik at den ikke gav noen grunn til å forakte de gavene som bodde i ham.»

Stemmen hans var svak og myk. Mang en fremmed som kom inn i kirken og hørte den stille begynnelsen på prekenen, kunne nok ha villet gå ut igjen og sagt: «Her blir det visselig ingen virkning på menigheten.»

Men vent litt, du fremmede! Se, Ånden kommer. Talerens øye gløder av himmelsk ild; livsstrømmens sluser åpner seg, og flommen av guddommelige tanker velter fram. Lyn på lyn blinker over strømmen, og det ene tordenskrallet etter det andre ruller over Ordets hav; på begge sider av ansiktet hans triller tårene.

Fremmede, vil du ennå gå? Du kan ikke. Mannen med den svake stemmen har for lengst bundet deg med sine trollbånd. Du må bli og høre, og når amen kommer, må du rope: «Å, bare en stund til!» For, som en har sagt, det underfulle ved Scrivers prekener er at den lengste er den beste.

Det finnes ikke noe skjønnere, herligere og mer fruktbart på jorden enn en naturlig begavelse som er helliget ved nåden, lagt under dens tukt og dermed gjort skikket til Herrens gjerning. Akk, hvor ofte ser vi ikke de herligste gaver brukt i syndens tjeneste som Satans verktøy! Det er sørgelig; til det er de ikke gitt.

Scriver var et fruktbart tre, plantet ved bekkene av Herrens ord, et instrument som bare lot seg bruke i Herrens hånd, et lys som brant ned i hans tjeneste. Alle sine evner og krefter eide han bare for å tjene Guds menighet med dem. Han brukte dem som et pund han hadde til låns av Herren, og det han hadde og gjorde, tilskrev han aldri seg selv, men Guds nåde.

Ja, han hadde de største gaver sammen med det mest ydmyke sinnelag. Han er et under av Guds rikdom, godhet, visdom og kjær-

lighet, en skjønn og lysende skikkelse uten selv å vite det – og nettopp det er det aller vakreste.

Han brenner av nidkjærhet for Guds hus og gløder av kjærlighet til Gud og sin neste. Derfor denne rastløse iveren og virksomheten, som får ham opp av sengen klokken fire hver morgen, og straks løfter han hjerte og hender til Gud i bønn. Derfor denne utrettelige utholdenheten i å lære, formane og trøste.

Morgen, middag og kveld går han over åkeren sin som en flittig bonde, snart her, snart der: Han rydder bort stubber og stein, sår det fruktbare frøet, vanner de spede plantene, river opp ugresset som spirer fram, og hegner om marken sin med den største troskap. Derfor denne kraften i ordene hans, denne inderligheten i talen hans, denne hjerteligheten i all hans gjerning. Ja, det er hjertet hans som tjener Gud, ikke bare hånden og munnen.

Det er unødvendig å gjøre leseren nærmere kjent med Scrivers måte å preke på; «Sjeleskatten» som her foreligger, taler best om det selv. Vi vil bare anføre noen ord fra en preken på 19. søndag etter trefoldighet. De vitner om hvor frimodig han talte sannheten og vendte den rett mot den menigheten han stod for:

«Magdeburg,» roper han, «du er en by som Gud har velsignet med mange legemlige og timelige gaver. Du ligger på fruktbar jord, og sletten din er vidt berømt; Gud metter deg med den beste hvete. Du ligger ved en elv der skipene krysser hverandre, og du har overflod og all slags lyst. Men hva skal jeg si? Du vet ikke å verdsette det timelige rett; som oftest glemmer du å takke Herren din Gud for det. Jeg kan ikke la være å bruke på deg, på en viss måte, de ordene apostelen talte til mennene i Athen (Apg 17,22): Jeg ser at dere i alle ting er altfor jordisk sinnet. Alt det timelige akter dere høyt, men Guds nåde i Kristus vet dere slett ikke å verdsette.

Å, hvor lite iver, glede, fred, andakt, kjærlighet og gudfryktighet det er blant oss! Vær da ikke stolte av denne verdens forfengelighet! Ha ikke noe hovmod fordi dere bor i en berømt by og i herlige hus, fordi dere er av fornem slekt og ætt, eller fordi man kaller dere en fornem borger, rådmann eller borgermester. Alt dette hører forfengeligheten til. Det er en drakt dere er kledd i en liten stund på livets skueplass – til evigheten hjelper det ingenting!»

«Akk, verden, ak, Tyskland, ak, Magdeburg,» heter det i en annen preken, «om du visste det! Men du vil ikke vite det, og den mest forferdelige straffen fra Gud – blindhet, et forvendt sinn, et forherdet hjerte – har allerede grepet det meste av deg. Med seende øyne er du blind, med åpne ører døv, og død midt i livet! Akk, mitt hjerte sier meg at straffen ikke kan være langt borte; din undergang og din fordervelse er nær! Jeg ber dere for Jesu tårers skyld – er ikke det nok? – jeg ber dere for Kristi utøste blods skyld: Hold opp med synden, vend hjertet om til Gud!» og så videre.

Scriver gir oss da et skjønt bilde: en mann med kristen erkjennelse, varm tro, dyp gudsfrykt, glødende andakt, apostolisk kjærlighet og liv, kledd i Paulus' ydmykhet og Johannes' vennlighet. Verdens goder, verdens ære og verdens nytelser vil han ikke ha. Å tjene Gud er all hans glede; å gjøre godt, velsigne og glede andre er hans søteste nytelse i livet. Rastløst bærer han dagens byrde, og trofast holder han fast ved oppgaven sin fra morgen til kveld. Midt i sin egen nød ser han nøden hos hvert eneste medlem av menigheten, og han får ikke ro før han har brakt hjelp.

Ingen lyst til å behage mennesker kan få ham til å gjøre Ordet søtere enn det er, og ingen menneskefrykt hindrer ham i å trekke Åndens sverd alene mot tusen. Natan og Elia, Johannes og Jakob, Peter og Paulus, Melanchthon og Luther – lærer, botspredikant og trøster, alt på en gang og i rikeste mål i én person! Hvem kan se på denne fromme kristne, denne lærde mannen, denne store predikanten uten å ønske seg i hans sted? Hvem kan se ham uten å bli fylt av ny, triumferende tro på det ordet som former slike barn og gjør slike engler av mennesker som er født i synd?

Den 2. august 1652 ble Scrivers halvsøster Lucie Kühlmann gift med magister Christoph Trincius, konrektor ved skolen i Stendal, og Scriver fulgte søsteren til det nye hjemmet hennes. Den unge kandidaten prekte her flere ganger, og det gjorde slikt inntrykk at bystyret kalte ham til svogerens etterfølger som konrektor da Trincius ble forfremmet. Selv om han bare var 24 år gammel, ble han like etter, den 11. mars 1653, innsatt som erkediakon ved St. Jakob i Stendal.

Så var da hjertets ønske oppfylt, og han kunne skrive til sin mor: «Ja, ja, dyrebare mor! Din bønn er bønnhørt. Å, min far, om du bare

kunne feire denne himmelske stunden med din lykkelige sønn, som har fått så overmåte stor nåde!»

Den 10. mai giftet Scriver seg med Anna Margarethe, datter av magister Johann Stralius, superintendent i Altmark og Prignitz. I henne fant han en trofast prestekone. Hun gikk ikke ubetenksomt inn i denne stillingen, slik dessverre så mange gjør, men hadde tenkt godt over at hun med sin kristne vandel i saktmodighet og fromhet skulle støtte mannens gjerning og lyse for den menigheten han nærte med livets ord.

Men ak! Allerede 6. juni 1654 skar døden over det ømme og trofaste ekteskapsbåndet, og Scriver stod igjen alene med en liten Johannes. Men også denne kjære arven etter Anna Margarethe måtte han gi fra seg i dødens kalde armer, den 31. juli 1657.

For hjemmets og menighetens skyld måtte Scriver snart gifte seg igjen, allerede 13. februar 1655. Som brud og som mor for barnet som ennå levde, valgte han Katharina Herphardus, datter av magister Johann Herphardus. Denne fromme kvinnen kaller Scriver selv sine øynes lyst – «jeg hadde nær sagt mitt *hjertes* lyst,» sier han, «om jeg ikke tenkte at et slikt navn kanskje var for mye for en dødelig skapning» – sin sol og sin glede, sitt hjems krone.

I femten års ekteskap fødte hun ham fire døtre og fem sønner, men bare én sønn overlevde faren. Det ømme hjertet hans, som ble så smertelig rammet ved barnas død, måtte også tåle å skilles fra Katharina; hun døde i Magdeburg 6. november 1670.

To hustruer og fem barn hadde den hardt prøvede mannen nå gående foran seg inn i evigheten, da Gud den 28. november 1671 gav ham en tredje hustru, Margarethe Drehn, datter av borgermester Johann Drehn i Magdeburg. Fem barn hadde han igjen, og Margarethe fødte ham to sønner og en datter. En tid var det nå stille etter stormen.

Men nettopp da Scriver i «Sjeleskatten» skrev «om sjelens kors og trengsel», kom kors og trengsel igjen over huset hans i forferdelig mål. Ved nyttår 1679 døde hans elskede datter, 23 år gammel. Hun var gift med magister J. H. Hävecker, prest og inspektør i Kalbe ved Saale, og etterlot seg fire små barn.

Straks etter døde en lovende liten gutt på seks år, like etter et barn på 30 uker, og til sist, den 16. april, hans tredje hustru, den gudfryktige, elskelige og trofaste Margarethe. I 1681 mistet Scriver enda en

lovende sønn, som allerede hadde studert to år ved universitetet, og pesten, som da herjet, tok fra ham ytterligere to døtre og jaget ham selv ut av hjemmet hans.

Gjennom alle disse sorgene ble heller ikke Scrivers egen kropp spart for sykdom og smerter, eller sjelen hans for anfektelse og kamp. To ganger lå han lenge til sengs, en gang hele sju uker, og døden var så nær at all menneskelig hjelp og kunst var oppgitt; han stod allerede, som han selv sier, med den ene foten i graven.

Skriftene hans vitner om hvor godt han kjente åndelige anfektelser og sjelekamper. Når han var nedbøyd av smerte over å ha mistet så mange av sine kjære, ble sjelen hans ofte plaget av denne tanken: «Din Gud kan ikke høre din bønn. Du er sikkert for kald i andakten og for treg i gjerningen; Herren vil ikke vite av deg i sin vingård lenger.» Av disse smertene på sjel og legeme kom det at han begynte å bli grå allerede i 33-årsalderen, og som 39-åring hadde han nokså grått hår.

Også kirkens sørgelige tilstand lå Scriver inderlig tungt på hjertet: den store striden mellom de forskjellige evangeliske retningene og det herredømmet den verdslige makt ofte utøvde over Herrens arv. Dertil kom den særlige omsorgen for hans egen menighet – motstanden mot livets ord som han møtte hos de mange verdens barn og forakterne av Kristi kors, og baktalelsene og forfølgelsene han måtte lide for sannhetens skyld. Alt dette måtte tynge ham og få ham til å rope ut: «Som døende – og se, vi lever!»

Men nettopp dette mangfoldige korset gjorde vår Scriver til den Herrens tjener han ble: den gudlærde, den trofaste presten etter sin Mesters forbilde, det lyset i Guds kirke som så mange har gledet seg i, og som også vi, snart to hundre år senere, ennå kan glede og fryde oss over.

Han var så langt fra å gi rom for utålmodighet eller knurr at han tvert imot bryter ut: «Å, du kjære, kjære kors! Du har først skapt fortrolighet og vennskap mellom Gud og meg. Du har bevart min tro, økt min kjærlighet, gjort min bønn hjertelig og min lære andektig. Og har jeg hatt noen gave fra Den Hellige Ånd i prekenen, i skriftestolen, ved sykesengen og i samtalen med anfektede, til trøst for dere, så takk Gud! Med sin trøst har han gjort korsets bitterhet søt, så den har kunnet strømme ut i andres hjerter.»

Og hvordan kunne vel korset bli utålelig for *den* som så på det slik som han? Riktignok så han i det en frukt av synden, men en frukt som tjener til å gjøre ende på roten; han så det som tuktens kjærlige ris i den himmelske Fars hånd. Til ham trodde hans hjerte, overgitt i kjærlighet, alt godt, og den kjærligheten lot ham gjerne tåle Fars slag. Han levde i Gud, for Gud og med Gud.

Han så Guds finger i alt – i hendelsenes gang så vel som i hele naturen – og Guds kjærlighet til ham, som til sitt barn og sin elskede, kjente han ikke minst i korset. Den som ser Gud slik, har en stadig sprudlende, salig svalende kilde som kan slokke korsets bitre hete.

«Guds kjærlighet,» sier han i boken sin «Guds barns herlighet», «er helt underfull og uten like. En rose elsker man for duften, en diamant for glansen, penger for deres verdi og nytte – men *Gud elsker av godhet*. Er ikke det et under? Den store Gud elsker ormer og makk – menneskene; den rike Gud elsker fattige tiggere, den evige Gud dødelige mennesker, den hellige Gud syndere! Og slik har Gud elsket oss, elsket oss i Kristus, før verdens grunnvoll ble lagt! Om morgenstjernene, som lovet Gud, og Guds sønner, som jublet, hadde spurt Gud hva han gjorde, ville han uten tvil ha svart: *Jeg elsker.*

Å, min Gud, min kjærlighet, min fryd, min ære, min skatt, min trøst, min frelse, mitt liv, mitt alt! Din kjærlighet er min himmel, som omgir meg overalt, min sol, som opplyser meg, min manna, som metter min sjel. Din kjærlighet er min seng, som jeg hviler i, min bok, som jeg leser i, min vin, som jeg blir drukken av, mitt hus, som jeg bor i, mitt skjold, som jeg strider under, min krone, som jeg pryder meg med, mitt paradis, som jeg fryder meg i, mitt liv, som jeg lever av og i.

Hva kan da mangle meg, skade meg og bedrøve meg? Jeg vil ikke frykte for noe – ikke for djevelen og hele helvete, ikke for verden, ikke for min synd, ikke for min samvittighet, ikke for fattigdom, vanære, forfølgelse og anfektelse, ikke for døden. For din kjærlighet er mitt liv.»

«Ja,» fortsetter han, henrykt av Guds kjærlighet, «om jeg skulle skrive en bok om mitt liv, skulle det stå øverst på hvert blad: En beretning om Guds underfulle godhet, farskjærlighet, store langmodighet og barmhjertighet. Jeg har levd mange dager, men opplevd enda flere under av Guds kjærlighet. Jeg har lest, hørt og erfart mye i verden, men ingenting mer og rikere enn de åpenbare og skjulte virkningene

av Guds godhet og langmodighet. Jeg har ikke funnet alt på alle steder, men Guds godhet overalt. Far, mor, bror, søster, hustruer, barn, venner og slektninger har forlatt meg, men Guds kjærlighet har ikke forlatt meg. Jeg har ofte hatt tungt arbeid og stort strev; jeg har ofte vært forfulgt, baktalt og trengt, og djevelen og verden har skremt meg. Jeg har vært ved dødens port og allerede hatt den ene foten i graven – men Guds kjærlighet har ført meg ut av alt, og med rette må jeg si med Paulus: ‹Som døende – og se, vi lever!›»

Med et slikt sinn, beruset av glede i Guds kjærlighet, er det knapt noe under at han fortsatt jubler midt i korset. Han visste jo at selv om det så ut til å være til sorg, var det i grunnen til glede og salig frukt: «Å, søte, kjære, salige kors! Å, kjære byrde som Gud legger på! Å, du helbredende beger, som Gud skjenker, Jesus rekker fram og Den Hellige Ånd gjør søtt! Hvor godt går det oss ikke når det går som Gud vil! Min Gud, min Far, gjør med meg som du synes best, og gi meg nåde til at det som behager deg, alltid må behage meg!»

I et slikt sinn er det også han i skriftet sitt «Den levende og virksomme gudserkjennelse» ser tilbake på livet sitt og sier: «Ikke bare hadde krigen tatt fra foreldrene mine deres anselige formue, men døden hadde også, etter Guds hellige råd og vilje, skilt dem fra det timelige livet, så jeg var blitt et forvillet får. Likevel har Gud i sin langmodighet søkt meg opp og ført meg tilbake på rett vei. Jeg har vært på reiser, og Gud har fulgt meg som min trofaste reisefelle og stallbror. Han har tatt meg opp av fedrelandets jord og flyttet meg over i et fremmed land, plantet meg i annen jordbunn og der overøst og vannet meg med sin rike velsignelse og nåde som med en levende og lifull dugg, så jeg kunne skyte opp, vokse godt og bli til noe.

Gud har også stått meg kraftig bi i mitt viktige embete. Han har velsignet arbeidet mitt og gjort det lett for meg, så jeg har kunnet ta det på meg og holde ut i det. Fiendene mine har jeg måttet lide forfølgelse og trengsel av, men Gud har vært min hjelp og mitt vern.

I det jeg gjorde og lot være, har jeg ofte verken visst ut eller inn og vært i uvisshet om mange viktige ting som kom på; men Gud har vært min sikre rådgiver og gitt meg i sinne det som jeg, når saken var avgjort, så var det beste. Jeg har vært svak og syk, men Gud har vært min beste lege og gjort meg frisk og sterk igjen. Jeg har vært skrøpelig

i troen, men min Gud har styrket meg og latt meg vinne frimodighet på ny.

Jeg har begynt å synke, som Peter på sjøen, men Gud har også rakt meg sin hånd, slik han gjorde med ham. Jeg har heller ikke vært uten gråt og tårer, men Gud har sett mine tårer, hørt min gråt og selv tørket mine øyne. Ja, når jeg ikke har fått sove om natten og har påkalt min Gud, har han ikke støtt bort min bønn eller vendt sin godhet fra meg.»

Og nå noen ord om arbeidet og gjerningen hans. I fjorten og et halvt år stod Scriver i Stendal, og der utfoldet han en utrettelig virksomhet. Det var ikke nok for ham å nære menigheten med prekenen sin, som fra først til sist bar fram hele Kristus, og å tale liv inn i de døde og lys inn i de formørkede hjertene. Han fikk også gjennomført kateketisk undervisning for de unge, som var glemt, ja foraktet på den tiden.

Og – det er nesten utrolig – han hadde omgang med hvert enkelt medlem av menigheten. Han kjente hvordan hver enkelt hadde det åndelig, kjente deres liv og vandel, om de vokste eller gikk tilbake i tro, håp og kjærlighet.

Som en sann sjelelege kunne han tale et ord i rette tid til den trette, og han sparte heller ikke høy eller lav for sverdet i sin straffende og tuktende munn. Ofte fikk han besøk av hardt anfektede langveisfra; han pleiet dem med den største omsorg i hele uker og måneder og sendte dem hjem med glade og frimodige hjerter. – Akk, hvor har vi nå en slik sjelelege?

Denne virksomheten fortsatte han i Magdeburg. Dit ble han kalt som sogneprest ved St. Jakob den 5. oktober 1667, etter å ha takket nei til mange andre kall. Etter skikken på den tiden måtte Scriver, da han tiltrådte det nye embetet, gjennomgå en eksamen for prestekollegiet i byen, der han måtte gjøre rede for læren om nådevalget og for forskjellen mellom lutherske og reformerte. Hvor rent luthersk Scriver forstod dette lærepunktet, ser man tydelig av «Sjeleskatten» (tredje del, åttende preken).

På 10. søndag etter trefoldighet 1667 holdt Scriver tiltredelsesprekenen sin ved St. Jakob over Matt 9,1–8. Da vitnet han om at han ikke var kommet til denne menigheten ved et tilfelle eller etter menneskers råd, men ved et rettmessig kall fra Gud, etter hans råd og i følge med Herren Jesus, og at han nå ville tjene den med alt det Herren måtte gi ham.

Her ble da også hovedskueplassen for Scrivers virksomhet. Her stod han i 23 år i trekk som sogneprest, som assessor i det geistlige rettsstyret, som skoleforstander, som senior i prestekollegiet og som inspektør i det såkalte Holzkreis. Her skrev han sine største og vakreste verker, så navnet hans ble stort både i og utenfor Tyskland.

Her ble han rammet av de fleste av de korsene vi kort har nevnt. Her erfarte han særlig at vi må gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler, men her smakte han også Guds søte nåde og la ned så mange herlige vitnesbyrd og lovprisninger av Guds godhet. Her så han rik frukt av arbeidet sitt og erfarte at Ordet ikke vender tomt tilbake. Kort sagt: her levde og virket han lengst på jorden.

Snart merket man at virksomheten hans ble anerkjent, for han fikk de mest ærefulle kall. Han ble kalt til Halberstadt like i nærheten og til den prøyssiske residensbyen Berlin. Selv Sveriges kommende dronning lot ham på det innstendigste be, med de hjerteligste ord og de mest glimrende løfter, om å følge henne som hoffpredikant. Vår fromme gudsmann måtte søke råd hos andre, blant dem dr. Spener, men utfallet ble at Scriver ikke forlot sitt elskede Magdeburg.

Da skrev dronningen et brev til ham som vitner om den dypeste sorg, og lot ham si at «hennes tårer skulle tynge ham». Det ordet kunne Scriver ikke glemme i alle de ti årene han ble i Magdeburg, og det gikk virkelig i oppfyllelse i hans ømme, samvittighetsfulle hjerte.

Så mye arbeid som embetene førte med seg, så alvorlig som Scriver tok alt sammen, og så hardt som kreftene hans ble tæret på av alle lidelsene – likevel fikk han, Gud være lovet, også utrette et velsignet arbeid med pennen. Se bare de mange skriftene som vitner om det! Vi nevner dem her i den rekkefølgen de ble skrevet.

1) I 1649 skrev han avhandlingen *De coena Domini* (Om Herrens nattverd). Den gir et herlig vitnesbyrd om hans teologiske dyktighet, hans akademiske flid og hans ekte lutherske rettroenhet. Allerede tidligere, som nittenåring, hadde han skrevet en avhandling *De scriptura sacra* (Om Den hellige skrift), men den ble aldri utgitt.

2) I 1653 skrev han sin første egentlige bok, *Jesu Kristi, den korsfestedes, blodige bilde*. Skriftet har tre prekener, blant dem tiltredelsesprekenen hans i Stendal over 1 Pet 2,21. Her i begynnelsen, som overalt ellers i Scrivers skrifter, er den korsfestede midtpunktet som alt dreier seg om.

Like etter kom:

a) *Den balsambusken som drypper legedom*, en preken over Kristi dyrebare sår.

b) *Kristi vanærende hederskrone*.

c) *Zodiacus Christianus* (Den kristne dyrekretsen), en nyttårspreken om en from kristens livsførsel.

3) I 1657 kom a) *Nådehimmelen over to Guds barn* og b) *En kristen kvinnes lykkelige ulykke*, over 1 Tim 2,15. Den siste var en preken full av lys, trøst og kraft, holdt da en from kvinne døde i barselseng.

4) I 1658 kom Scrivers *Chrysologia catechetica* (Katekismens gulltale), hans «gullprekener», «der den saliggjørende katekismuslæren er sammenfattet så kort som mulig, forklart ved en betraktning av gullet og satt høyere enn alt forgjengelig gull og alle verdens skatter». Det er et overmåte sinnrikt og vakkert skrift, som allerede i 1709 trengte et tredje opplag.

5) I 1667 kom avskjedsprekenen hans i Stendal over 1 Tess 2,11.13, den siste frukten av Scrivers penn der.

6) Samme år kom tiltredelsesprekenen hans i Magdeburg. Fra nå av fulgte det ene verket tett på det andre, så århundrets største ånder med god grunn ble fylt av glad forundring.

7) I 1671 kom *Gotthold*s *andektige innfall*, som allerede i 1724 måtte trykkes for nittende gang. Skriftet viser forfatterens gave til å se Guds storhet, herlighet og uendelige kjærlighet i hvert blad i skogen, hver blomst på marken og hver hendelse i livet, det minste så vel som det største. Det viser et så barnlig sinnelag og en så hjertelig tillit til den himmelske Far at det må inngi trøst, oppmuntring og åndelig glede i hjertet hos alle gudfryktige lesere. «Den egentlige hensikten med min Gotthold», sier Scriver selv, «er å vise Guds kjærlighet og godhet i alle ting vi møter, og slik vekke menneskehjertet til å elske ham igjen.» Ja, Scriver, også i naturen er du en sann ypperstеprest!

8) I 1672 kom *Det fortapte og gjenfunne får*, en historisk beretning om et ungt menneske, Peter Otto fra Goslar. Han hadde latt seg forlede av Satan til å inngå en pakt med ham om å tjene ham i seks år i all slags ugudelighet. Ved Guds rettferdige dom ble han så besatt på legemet og fryktelig plaget av den onde. Men til slutt ble han ved Guds nåde og barmhjertighet reddet og satt fri fra hans makt – etter mye arbeid, flittig bønn og omsorgsfull pleie fra Scriver og hans embets-

brødre. Dette skriftet burde leses av alle som gjør Skriftens lære om at djevelen virkelig finnes, til barneprat og overtro for enfoldige folk.

9) I 1675 kom første til tredje del av Scrivers herligste og største verk, *Sjeleskatten*, som han arbeidet med i tretti år. Det er vokst fram av hans «ordinære ukeprekener» i utvidet form. Her lyser hans gave fram som predikant og som grundig og oppbyggelig utlegger av Skriften. Her ser vi også hans erfaring, grunnet i Guds ord, av menneskesjelens dype fordervelse og av Guds nådes kraft og søte smak. Den gjør ham skikket til å knuse og skremme de trygge, vise de villfarne til rette, styrke de troende og trøste de anfektede og bedrøvede hjertene med den største kraft og ømhet.

Allerede etter ett år var boka trykt seks ganger, og innen 1715 var den kommet i tiende opplag. Femte del kom først i 1692. Scriver forteller selv: «En gang ble jeg spurt hvorfor jeg holdt tilbake denne delen, der jeg skulle beskrive den troende sjels *herlighet* i det evige liv. Jeg svarte etter moden overveielse at jeg ikke visste hvordan det hang sammen. Det så ut som Gud ikke ville det; han hadde vel spart dette til en annen. For før hadde jeg kunnet skrive, men nå ville det ikke lenger flyte slik.»

«Jeg drøftet saken med åndelige gudsmenn», fortsetter han, «men ingen kunne gi meg den veiledningen jeg ønsket, for her ble det ordet sant: ‹Det som intet øye har sett.› I stedet for elleve prekener, som jeg hadde tenkt å gi ut i denne femte delen, kan jeg knapt få fram fem. Da en fornem velynder talte med meg om å fremskynde sjette del, der jeg skulle handle om det evige livs sødme, svarte jeg at det nok ikke ville skje. Det så ut som min Jesus ikke ville det; *jeg ville ikke kunne treffe det rett!* Jeg skulle vel få se alt med egne øyne – det er min eneste bønn og mitt daglige ønske.»

De fremste teologene jublet av takk og glede da Sjeleskatten kom. Den fremragende dr. Spener skriver: «Om den kjære Gud ville gjøre meg så lykkelig at jeg en gang her på jorden fikk se denne min fremragende venn Scriver – som jeg i sannhet vet har fått et langt rikere mål av nåde enn jeg – og fikk glede meg i samtale med ham, så ville det sannelig være en særlig nåde som jeg måtte takke Herren for.»

Da han fikk vite at Scriver også ville gi ut fjerde og femte del, skrev han: «Dette gleder meg av hjertet, og jeg kan med full sannhet si at verken jeg selv eller noen annen jeg har hørt om, har funnet noe

i denne boka som burde endres eller forbedres. Jeg vil heller ikke unnlate å minnes dette arbeidet i min bønn for Herrens åsyn.»

Dr. *Pritius*, en berømt teolog i vår lutherske kirke, skriver: «Hovedverket, som har gitt Scriver den største anseelse i kirken og skaffet ham et evig ettermæle, er nok Sjeleskatten, som i seg selv er i sannhet uvurderlig. Det er heller ingen tvil om at så lenge man i den evangeliske kirke holder den sanne kristne lære og et alvorlig gudfryktig liv i ære, vil det alltid være nødvendig å sette trykkpressene i gang for den. Det ville i sannhet være synd om denne dyrebare boka – nest etter alle bøkers hovedbok – ikke skulle finnes i alle presters studerkammer og i alle kristne familiers hjem. Sjeleskatten er et av de herligste skriftene vår kirke kan rose seg av.»

J. F. Buddeus kaller dette verket av Scriver «den forherligede sjeleskatt». Chr. Eberh. Weismann kaller Scriver, særlig med tanke på Sjeleskatten, «Guds mest fortreffelige redskap» og «den mest fremragende teolog i vår kirke, en mann av oppriktig fromhet, hellig villighet, åndelig dømmekraft, betagende kraft» og mer. Gottl. Pfeiffer kaller Scriver «mannen som har gjort seg udødelig fortjent av den kristne kirke, og om hvis lærde fromhet og fromme lærdom nesten hver side i Sjeleskatten vitner».

Sjelden er noe skrift blitt mottatt med en slik begeistring. Andr. Reimann, prest i Schwanenberg, skrev dette på latinske vers i Sjeleskatten: «Krøsus hadde en skatt, Crassus hadde en god skatt, paven i Roma har en uhyre skatt; også keiseren har en skatt i sitt rike overflødighetshorn, også store fyrster og byene har sin skatt full av mynt, ja, selv småguttene har en liten skatt. Men alle disse overgås av Scrivers skatt, som gir sjelen kraft og hjelp. De andre skattene forgår i den sørgelige tiden; Scrivers edle skatt varer evig. Det Moses, fedrene, profetene, Paulus, Peter og Johannes, de gamle, Tauler og Luther med from munn har talt og med griffelen skrevet om den hellige fromhet – hvilke ord de enn brukte – alt legger du fram, Scriver, i denne herlige boka.»

Rektor Schmidt i Quedlinburg synger om Sjeleskatten:

Høyt elsket er av hver den dyre sjeleskatt,
dens høye verdi har de fromme høyt besatt.
Hver stavelse, hvert ord har kraft og trenger inn
og bringer ro og fred til et bekymret sinn.

Hans raske tunge var en Scrivers griffel lik
som føres av en hånd som øvet er og rik;
hans munn, av ynde full, lik ambraduftet vind,
brøt opp mangt klippebryst og fant der veien inn.

Ja, begeistring for Sjeleskatten fra alle kanter og i alle stender! Scriver kunne trygt si i fortalen: «Når det gjelder disse prekenene, forsikrer jeg dere at de har kostet meg mye svette, mange sukk, mye og tungt arbeid, mye bønn og mange våkenetter før de kom i hendene på dere.» Og et annet sted: «Jeg har skrevet min Sjeleskatt mest ut fra egen erfaring. I førti år har jeg forvaltet mitt prekenembete, og det mest i større byer. En predikant møter knapt noen situasjon som jeg ikke selv har vært prøvd i.»

10) I 1677 kom *Guds barns søte avskjed med verden*.

11) I 1682 kom *Hyllingsprekenen* i *Magdeburg*, holdt 30. mai 1681, der en kristen fyrstes og hans folks sanne lykke kort blir skildret. Den er et speil for fyrste og undersåtter, fortreffelig fra begynnelse til slutt – et ord så kraftig, klart og sant at det umulig kunne unngå å virke på fyrste og folk. Den ble skrevet i den tiden da stormen raste verst i Scrivers hus. Likevel merker man ingenting til en nedbøyd, trett og motløs ånd; helten åpner munnen og taler som om ingenting, slett ingenting, var skjedd.

12) I 1683 kom *Den tilfredse sjelero*, og

13) i 1684 *Guds barns herlighet og salighet i liv, lidelser og død*, en årgang prekener over de vanlige søndagstekstene. Den kom ut etter mange muntlige og skriftlige oppfordringer og ble ført i trykken av Scrivers svigersønn, pastor Hävecker i Calbe.

15) Samme år ga Scriver ut et lite skrift: *Teologisk betenkning om hvorvidt det er tillatt for en kristen å gjøre seg til gode med drikke i godt selskap, og om det uten videre er en dødssynd å drikke seg beruset*. Han hadde skrevet det etter oppfordring fra en fornem person, og latt det trykke etter ønske fra et kristent hjerte. Men i hendene på noen ondsinnede ble det et middel til mange krenkelser mot den fromme Scriver. Han hadde skilt så omhyggelig som mulig mellom de gudfryktiges rette og tillatte bruk av Guds gaver og de ugudeliges fråtsing og drukkenskap. Likevel skulle Scriver ha talt de sistes sak. Verden gledet seg over endelig å ha fått våpen i hånden mot den mannen som gjorde den så stort avbrekk. Og høyest skrek de som enten

slett ikke hadde lest skriftet, eller hadde lest det uten forstand og med fordommer.

Scriver klager over denne verdens ondskap, og alle forstandige vitner om at han er helt uskyldig. Man trenger bare se hvordan han overalt taler med nidkjærhet mot drukkenskapens last. Abbed Schmidt forsikrer at Scriver har skilt klart og slett ikke talt til fordel for drukkenskapen, så skriftet ikke kan skade noen uten at det blir misbrukt og meningen vridd.

16) I 1686 kom det nye skriftet til Scriver: *Den hellige og Gud velbehagelige husholdning, mot de mangler som finnes i hjemmene*. Også dette er taler over evangeliene, utgitt av Hävecker. Her viser forfatteren hvordan kristne ektefolk og husfeller skal være forent i Jesus og bundet sammen ved hans Ånd. Han underviser ikke bare far og mor og andre foresatte, men også barn og tjenere, om hvordan også de i *sin* stand skal legge vinn på å ha en nådig Gud og en god samvittighet.

17) I 1687 kom *Gottholds sykeseng og seiersseng*. Det er et fortreffelig skrift fra begynnelse til slutt, vokst fram som en frukt av erfaringen fra de gjentatte, langvarige og smertefulle sykeleiene Scriver hadde gjennomgått – en honningkilde for alle gudfryktige syke og svake.

Så mange av Scrivers skrifter kom ut mens han levde. Etter hans død kom:

18) I 1690 kom *Avskjedshilsen, eller avskjeds- og tiltredelsespreken*. Den første ble holdt i St. Jakob i Magdeburg over Gal 6,14–16, den andre i stifts- og slottskirken i Quedlinburg over Joh 16,23–30.

19) I 1692 kom Scrivers *Theognosia christiana* (Kristen gudskunnskap), det vil si levende og virksom kunnskap om Gud. Også dette er prekener over evangeliene, utgitt av Hävecker etter ønske fra mange sjeler. I dette verket ville Scriver formidle den rette kunnskapen om Gud, i motsetning til all kunnskap på leppene og all skinntro. Denne rette gudskunnskapen er for ham «en hellig, himmelsk vitenskap, vakt i de troendes hjerter ved Ordet og Den Hellige Ånd, som gjør at de vet hva Gud er, hva Gud har og virker, hva de har i ham, og hvordan de i tid og evighet kan stole på ham».

20) I 1696 kom Scrivers *Særegne, ettertenksomme og oppbyggelige tankespråk over evangeliene på søn- og helligdager, der hvert tankespråk sammenfatter evangeliet*. For eksempel:

Til regnskap må jeg snart fra denne verden gå.
Å Jesus, hjelp meg så jeg da kan vel bestå!

21) Samme år kom Scrivers *Enketrøst, skrevet for en from enke da mannen hennes døde*. Den skildrer enkestanden med vemod, men gir også de sterkeste og søteste trøstegrunner, som lik himmelske legedomskilder kveger de bedrøvede leserne i hjertet.

22) I 1698 kom *En kristens tredobbelte blikk: på Gud, på nesten og på sin egen sjel*, også det prekener fra Magdeburg.

23) I 1745 kom det i Magdeburg enda et skrift av Scriver: *Den rikgjorte kristen, eller kunsten å bli rik*. I elleve kapitler handler det om fattigdommens plage og særlig om de trange tidene da ingen kan tjene til livets opphold; om hvor stor denne plagen er og hva den kommer av; om de midlene Gud har ordnet for at vi skal ha vårt utkomme: det ordentlige arbeidet i kallet, passende sparsomhet, kristen enighet og nøysomhet; om å kaste fra seg alle unødige sorger og om den faste tilliten et Guds barn skal ha til sin Far; og til slutt om den salige nytten de brødløse tidene gir Guds barn.

Scrivers virksomhet og fruktbarhet er nesten uten ende. Ånden hans er forunderlig allsidig. Også gaven til åndelig sang har han i rikt mål, og flere av salmene hans vil alltid være til lyst og glede for Guds menighet på jorden.

Scriver hadde også tenkt å skrive et *Amphitheatrum divinae providentiae* (Skueplass for Guds forsyn). Der ville han legge fram bare eksempler på Guds forsyn, vern og omsorg. Slik ville han vinne for Guds rike noen som kanskje var fanget i ren gudsfornektelse, og styrke fromme hjerter og oppmuntre dem til Guds lov og pris. Han hadde allerede samlet rikt stoff til dette verket, men alder, svakhet og arbeid satte grenser for kreftene hans.

Hvor mange tusen og atter tusen ord! Og alle, som valgspråket hans lød, fra Gud, i Gud og for Gud! Det er som om den utrettelige apostelen ikke unte seg tid til nattesøvn, som om han her på jorden bare hadde én tanke og ett ønske: «Komme ditt rike! Skje din vilje på jorden som i himmelen!» Med skam bøyer vi hodet for denne store, ydmyke skikkelsen og sier med 1 Mos 27,38: «Har du da bare én velsignelse, min far? Velsign meg, også meg, far!»

I tjuetre år hadde Scriver virket i Magdeburg. Da kjentes åket tyngre og tyngre – embetet som inspektør, med alle de verdslige gjøre-

målene det førte med seg. For han var nå en gammel mann, som levde i uavbrutt samfunn med sin Frelser og bare hadde lyst til å befatte seg med himmelske ting. Han hadde allerede rådført seg med sin trofaste venn dr. Spener om han ikke med god samvittighet kunne be seg fritatt for denne byrden. Spener fant det helt naturlig; han ønsket gjerne at Herrens trofaste tjener brukte alle sine krefter til å fremme Guds rike på rent åndelig vis.

Uten lang betenkning tok Scriver derfor imot et kall den 3. januar 1690, altså dagen etter at han hadde fylt 61 år. Det kom fra hertuginnen av Sachsen, Anna Dorothea – den herlige kvinnen som ofte ble kalt «den saksiske Debora» – og gjaldt stillingen som hennes overhoffpredikant, skriftefar og kirkeråd i Dresden og skoleinspektør i Quedlinburg. Spener hadde anbefalt ham for den høybårne fyrstinnen, helt uten at Scriver visste om det.

Tredje påskedag tok Scriver så avskjed med menigheten sin i Magdeburg. I denne menigheten hadde han døpt, konfirmert og viet så mange tusen, fulgt så mange lik til graven og, med mye glede og mange byrder, utrettet så rik en velsignelse. Her hadde han vunnet seg en liten hjord som hang ved ham, og som han ga føde med sannhetens ord. Men her hadde han også med smerte måttet erfare at ordet om korset er en dårskap for denne verdens vise, og at hat og forfølgelse møter den som ikke vil si det som kiler det naturlige menneskets øre.

I avskjedsprekenen talte han til menigheten med disse merkelige ordene: «Jeg kan ikke skjule at jeg i begynnelsen var meget elsket av menigheten min og av andre i denne byen, og ble tatt imot som en Guds engel. Å, for en mengde som hørte prekenene mine! Hvor mange bedrøvede ble ikke trøstet av hjertet, hvor mange svake styrket, hvor mange anfektede kveget og styrket! Men til slutt, ettersom tidene har forandret seg og det har behaget Herren å føre andre personer fram på scenen, har det skjedd at man har begynt å forlate meg, svekke meg, forfølge meg og vise meg fiendskap.»

Både kirkekollegiet og den delen av menigheten som var blitt ham tro, prøvde å holde ham tilbake. Men han måtte følge det kallet han ikke kunne annet enn ta imot som fra Gud.

Den 19. oktober 1681, 52 år gammel, hadde Scriver for fjerde gang giftet seg, med Elisabeth Silo, og i henne hadde han igjen funnet en from kvinne og en trofast ledsager. Sammen med henne og de to

barna som var i live, dro han fra Magdeburg, og den 18. mai 1690 ble han innsatt i Quedlinburg. Ventet det ham nå hvile og gode dager her? Etter en skolegang på 61 år var Scriver ennå ikke utlært, og derfor heller ikke ferdig med å lide.

Her, som på de tidligere arbeidsmarkene hans, var virksomheten fremragende og full av velsignelse. Men nettopp derfor var den en torn i øyet på fienden. For å gjøre den avbrekk vakte han opp en flokk svermere, entusiaster og såkalte inspirerte til kamp mot den tapre sannhetshelten. De påsto at de hadde Den Hellige Ånd uten Ordet og forut for Ordet. De vred og tydet Skriftens ord etter eget hode og snakket stadig om forskjellen mellom Ordet og Ånden i Ordet, uten å kjenne verken det ene eller det andre.

Scriver kjente ingen annen kilde til visdom enn Ordet. I sitt eget hjerte hadde han erfart dette guddommelige ordets kraft, og han hadde sett den i så mange tusen sjeler. Han ville ikke vite av noen egen utlegning og tålte ikke at Ord og Ånd ble skilt fra hverandre. For en slik troskap mot Skriften og en slik ekte kirkelighet måtte han dele den æren som alle Guds hellige har hatt fra eldgamle tider: å bli kalt «en gammel hykler», «en gammel niding» og mer av samme slag.

Nå ville Satan kaste skitt på hele hans velsignede prekenembete og hyrdegjerning gjennom 37 år. Hans våking, bønn, faste og gransking skulle gjøres til bare hykleri og øyentjeneste, og hans kraftfulle budskap, som var blitt til evig velsignelse for flokker av gjenløste, til kraftløse skall uten kjerne.

For et bittert beger! Men Scriver hadde drukket mange slike på pilegrimsferden sin. Han tenkte: «Har de kalt husherren Be'elsebul, hvor mye mer da hans husfolk!» Og han tidde og lengtet med sukk etter den dagen da han skulle bli løst fra heten og holde sabbat i fredens salige hjem.

Den tiden var da heller ikke langt borte. Ikke fullt tre år hadde Scriver virket i Quedlinburg. Lengselen etter å se *ham* ansikt til ansikt – ham som var hans hjertes ett og alt, hans glede og ære, som han levde i det inderligste fortrolige samfunn med, og som han var bundet til med den hjerteligste kjærlighets bånd – denne lengselen vokste dag for dag. Til slutt kunne han knapt vente på timen da han skulle bli løst og reise hjem.

Den fromme hertuginnen så derimot med sorg fram mot den stunden da denne Elia ved hoffet, blant så mange Baals-prester, denne milde Johannes blant de mange sørgende ninivittene, skulle bli tatt bort med Israels vogn og ryttere, og ikke lenger bli sett og ikke lenger hørt med sitt refsende og trøstende ord. Og stunden kom, da livskraften hans til slutt var uttømt av det store arbeidet, og den jordiske hytten hans sank sammen under lidelsenes stormer.

Allerede i 1685, i sitt 56. år, hadde han fått et slag. Det kom igjen i 1691, da han knapt hadde arbeidet halvannet år i Quedlinburg, så på nytt i oktober 1692 og nå til sist den 23. februar 1693. Den 4. mars fikk han for siste gang ta del i Guds barns gledesmåltid på jorden, i sin over alt elskede og dyrebare Forløsers legeme og blod. Så tok han farvel med sine kjære og velsignet hustru og barn – til liv og lidelse i Herren og til et glad og salig gjensyn i den evige freds boliger.

Nå skulle altså den elskede, trofaste faren forlate sin Mikael Henrik og sin Katharina Elisabeth; den første var 28, den andre 11 år gammel. Jordisk gods etterlot han dem ikke, men noe som var bedre og mer enn all jordisk rikdom: en nådig Gud og håpet om et evig liv. Se her testamentet hans: «Jeg erklærer herved min søte Herre Jesus for min universalarving og testamenterer ham fremfor alt min sjel. Også mine barn, søstre, slektninger og venner vil jeg ha overgitt og gitt til ham, alle sammen, så han tar seg av dem, sørger for dem, bevarer dem og ved sin makt holder dem oppe til salighet.»

Hør hvordan han ber for barna sine: «Min Gud», sukker han, «unn mine barn din stadige nåde, så er de rike nok, selv midt i fattigdom. Kjære himmelske Far, du vet hva jeg ber deg om hver dag: Bevar mine barn fra den ugudelige verdens forførelse og forargelse. De er dine, min Gud; du har gitt meg dem, og jeg har gitt dem tilbake til deg. Velsign og bevar dem, så de bærer mye frukt til din ære, min glede og sin nestes tjeneste, og blir salige, salige!»

«Min Gud og Far», ber han et annet sted, «jeg vil ikke si at mine barn er mine; nei, dine skal de være og kalles. Jeg overgir dem til din hellige styrelse, din farslige omsorg, ditt mektige vern og din rike og milde velsignelse. I mellomtiden vil jeg være din gartner og stelle dem med all flid, først og fremst med sukk og tårer. Så skal det, håper jeg, ikke mislykkes for meg.»

Overmåte kostelige er de ordene som Scriver allerede mens han var frisk, beredte seg til dødsleiet med: «Herre», sa han, «når jeg skal dø, la min sykdom og min brennende feber være din kjærlighet; min seng – minnet om ditt kors; min trøst – lengselen etter deg; min hjertestyrkning – forsmaken på din evige godhet; mine feberfantasier – forakt for verden og dens forfengelighet; avskjeden med mine venner – en formaning om å elske deg; mitt siste sukk – Jesus, jeg elsker deg; min bortgang – en inngang til din himmelske og evige kjærlighet!» Og Herren hørte bønnen hans og ga ham en herlig hjemgang.

Scrivers tålmodighet på dødsleiet var helt uovervinnelig, og helt til siste stund var sinnet hans i den samme overjordiske ro; Guds fred strålte i ansiktet hans. Før hadde han, som han selv sier, stilnet smerten sin ved å se for seg sin Frelser: Enda det sto i hans makt å stige ned fra det pinefulle korset, ble han likevel hengende der i de verste smerter. Slik var Kristi død også nå, og nå i særlig grad, hans hjertes honningsøte trøst.

Man leste for ham bønnen «om en salig død» fra Arndts *Paradishage* og ønsket at trøsten i den også måtte bli levende for ham. Da sa han: «Ja, den vil jeg ta med meg.» Det var som han ikke lenger kunne vente på stunden da han skulle gå over fra den nedbrutte hytten (2 Kor 5,1) til de evige boliger.

Han løftet de matte armene fra sengen og ropte: «Nå, nå!» – som om han ville si: «Herre, jeg brenner av lengsel etter å se det lovede land! Herre, lenge nok har jeg søkt deg i ditt skaperverks store tempel, lenge nok grått etter deg i den underfulle hagen der du åpenbarer deg i Skriften. Abba, min Far, la meg skue din herlighet og tre inn blant dine himmelske salmesangere! Abba, min Far, ta imot min ånd!»

Så sukket han med ett: «Jeg er glad!» Og som om han ikke kunne vise sin troskap nok helt til enden, ba han igjen: «La meg være din og bli din, du trofaste Gud!» Og igjen: «Jeg vet …» – her tidde han, utmattet. Da noen kom ham til hjelp i svakheten og la til: «… at min gjenløser lever», nikket han samtykkende for å vise at det var disse ordene fra Job 19,25 han mente.

Dagen før den fromme engelskmannen Fletcher døde, spurte hustruen om han hadde Jesus i hjertet; han kunne ikke lenger tale, men svarte ja med et tegn med høyre pekefinger. Slik svarte også Scriver –

men med søt vennlighet og tydelig stemme: «Å ja, jeg smaker og ser hvor vennlig og god Herren er.»

Så brøt morgenen den 5. april fram. Hans kjære sto eller knelte rundt sengen. Den døende talte ikke mer; timen for bortgangen var kommet. En stille, høytidelig stund rådde i dødsværelset til denne Herrens tjener, gjort festlig av ydmyke bønner og kjærlighetens tårer. Så kysset engelen til slutt ånden hans bort. Scrivers død var en sakte, vennlig innsovning i Herren, som han elsket med usigelig kjærlighet, som han tjente i liv og død, og som han med et barns sanne lengsel hadde ønsket å få se.

I 64 år, 13 uker og 2 dager hadde pilegrimen vandret i det fremmede; i 40 år hadde han arbeidet i Herrens vingård og båret dagens byrde og hete. Men for kirken døde han for tidlig. Dyp smerte gikk gjennom menigheten i Quedlinburg, for hans apostoliske arbeid, troskap og kjærlighet hadde der gitt den begråtte hyrden en stor hjord.

Den 11. april ble hans livløse legeme ført til Magdeburg og lagt ned der blant de jordiske levningene av hans kjære som var gått foran ham. Den 20. april ble også gravferden hans holdt i Quedlinburg, og rektor Sam. Schmidt holdt gravtalen over den svært treffende teksten: «Vet dere ikke at en høvding og stor mann er falt i Israel på denne dagen?» (2 Sam 3,38).

Over begge Scrivers barn hvilte farens velsignelse. Mikael Henrik ble en anerkjent kjøpmann og et høyt aktet medlem av rådet i Kiel, og Katharina Elisabeth ble gift med superintendent Leiser i Merseburg.

Vi tar nå farvel med den fremragende Scriver. Synet av ham har ydmyket oss smertelig, uroet oss til vårt beste, ansporet oss mektig og gitt oss trøst og nytt mot. Vi tar farvel med pris og takk til Herren, som løftet et menneske av støvet til en slik profetisk stand, og med dobbel begeistring for det evangeliet som kan forme slike helter.

Vi tar farvel med dette ønsket: «Herren tenke på sitt Sion til det beste og gi det fremdeles hyrder etter sitt hjerte, som kan gi det føde med lære og visdom.» Og til slutt med denne oppfordringen: «Gå du bort og gjør likeså!» Og for at du skal lære det: «Be uten opphold!»

Tilegnelse til den treenige Gud

Den eneste, salige, allmektige, gode og barmhjertige Gud,
Fader, Sønn og Hellig Ånd,

alle tings Skaper og Opprettholder,
menneskeslektens Forløser og Trøster,
alle kongers Konge og alle herrers Herre,
min nådige Herre,
Gud og Far!

Min Gud! Igjen bringer jeg deg en frukt av din nåde, et verk som er fullført ved din Ånds kraftige hjelp. Jeg ofrer deg en gave som kommer fra ditt eget skattkammer. «For hvem er vel jeg, at jeg ved egen kraft skulle være i stand til å gi deg en gave du har behag i? Jeg er en fremmed for ditt åsyn og en gjest, som alle mine fedre. Som en skygge er mine dager på jorden og uten håp» (1 Krøn 29,14–15).

Herre, min Gud! Hele dette skriftet, med alle de tankene jeg har lagt fram i det for å love ditt navn og bane vei for kunnskapen om deg, kjærligheten til deg og din pris i mange tusen hjerter, er kommet fra din hånd og din nåde og er ditt alt sammen. Du har unt meg tid og krefter til legeme og sjel; du har gitt meg din Hellige Ånds drift og fullendt din kraft i min skrøpelighet.

Jeg forbeholder meg ingenting av dette skriftet, bortsett fra den æren at jeg i ydmykhet får legge det ned for dine aller helligste føtter og slik gi deg det jeg har lovt, «det som kom over mine lepper, og som min munn talte da jeg var i nød» (Sal 66,13–14). «Deg være det helliget, ofret og overgitt!» La det i nåde behage deg og være deg en velbehagelig gave. For jeg bærer det fram av et oppriktig hjerte, med et brennende ønske om å forherlige ditt aller helligste navn, og i en tro uten skrømt.

Hellige og velsign dette ditt verk, og la det ved din Ånds medvirkende kraft tjene mange sjeler til omvendelse, belæring, trøst, oppbyggelse og forbedring! *Sjeleprekener* er det, min Far. Sjeler har jeg søkt å vinne. Unn min sjel den gleden å få erfare at mange sjeler har lest og brukt dem med frukt og gagn.

La dette verket være en vannkrukke, fylt fra Israels brønn og fra kilden til din kjærlighet. La dine kirkehager mange steder bli overstenket og vannet av den, så de edle blomstene og plantene kan vokse, blomstre og dufte desto bedre og bære så mye rikere frukt!

Vern også dette arbeidet, du mitt vern, mot misunnelsen og ondskapen fra Satan og fra den stridslystne, ugudelige verden! Du vet, Herre, at jeg aldri har hatt til hensikt å skrive noe som avviker fra

mønsteret av de sunne ord og fra den samstemmige meningen i din rettroende kirke. Jeg har nok i den sannheten du har åpenbart i ditt hellige ord og betrodd din kirke som et kostbart gods. Hvordan skulle jeg kunne få meg til å uroe ditt Sion, som er forvirret og bedrøvet nok fra før, med nye lærdommer?

Å, om vi bare med stadig ny andakt ville tenke over det gamle som vi har fått fra deg ved dine profeters og apostlers og deres trofaste etterfølgeres hånd – om vi med ny iver ville bevare det, med ny tro gripe det og pryde det med et nytt liv! Å, om vi alle, vi som har og bekjenner den gamle apostoliske lære, ved den måtte bli nye skapninger i Kristus! Å, min Gud, la dette skriftet ved din nåde overalt bidra noe til det!

Gi at alle som leser det, må fornemme din kraft i det, merke din Ånd, smake din sødme, nyte din trøst og slik bli oppmuntret til å gjøre din aller helligste vilje! Jeg har sanket blomster og plantet dem i hvert sitt bed. La de kristne sjelene være bier som med glede nyter den honningen som er flytt ned i dem fra himmelen.

La bare alt tjene til at ditt navn, Herre – din godhet, din kjærlighet, langmodighet og barmhjertighet, din allmakt og visdom og alle dine underfulle gjerninger blant menneskenes barn – overalt må bli priset enda mer enn før! La dette verket være et røkelseskar, så duften av kunnskapen om deg blir åpenbar på alle steder! La det være et minne om den kjærligheten du har vist meg! La det være et vitnesbyrd om den takknemligheten jeg skylder deg! «Hva mer skal jeg så si til deg? Du kjenner jo din tjener, Herre Herre!» (2 Sam 7,20).

Jeg lover deg herved, min Gud: Om det skulle behage deg å la meg bli enda lenger i den stridende kirke på jorden og unne meg nåde til å bidra med mer til din kirkes åndelige oppbyggelse, da vil jeg gi deg tilbake alt du gir meg, og i barnlig tillit og hjertelig ydmykhet legge det ned ved din fotskammel. Ta i mellomtiden til takke med din tjeners enfoldige, gode vilje, min Far, og la meg fremdeles alltid være et redskap for din nåde og et kar for din barmhjertighet! Gi at jeg ikke må tilbringe og bruke min tid, mine krefter og mitt liv forgjeves!

Jeg kan ikke nekte for at du har gjort store ting mot meg og benådet meg, et stakkars syndig menneske, med mange herlige gaver, fremfor mange andre. Skulle jeg regne opp alle dine åndelige og legemlige velgjerninger og de mange underne av din godhet, langmodighet og

barmhjertighet som du har vist mot meg uverdige, måtte jeg ha mye tid – og likevel ville jeg ta på meg noe umulig.

Denne gangen vil jeg ikke si mer enn dette: Alt det jeg er og har, det er og har jeg fra min Gud. Av Guds nåde er jeg det jeg er. Hvordan skulle jeg da kunne bruke det til noe annet enn min Guds lov og pris?

Jeg ser at når en blomst står i sin prakt, folder den seg ut mot himmelen og solen, lik en liten jordisk og visnende sol. Det er som om den ville gi til kjenne at den nok har røttene sine i jorden, men skjønnheten og kreftene fra himmelen. Jeg måtte jo skamme meg om jeg ville være mer utakknemlig enn en skapning uten fornuft.

Så la da mitt stadige valgspråk være: «Alt fra Gud, alt i Gud, alt for Gud!» Så lenge jeg lever på jorden, vil jeg folde meg ut med alle mine evner og krefter, min Gud! De gavene du av nåde har gitt meg, vil jeg med din hjelp, så langt det er mulig, dele ut mot øst og vest, mot nord og sør, og så langt jeg makter, fylle alt med duften av kunnskapen om deg. La min beslutning og mitt ønske behage deg, min Far!

Jeg er og blir nå og i all evighet
din ydmyke tjener
Christian Scriver.

Forord til den kristne leser

Min leser, æret og elsket i Kristus Jesus!

Endelig er det ved Guds nåde kommet så langt med mine sjeleprekener at de kan gå ut i verden til tjeneste for Guds kirke. Det har tatt noe lang tid, på grunn av mange slags hindringer. Noen har Herren selv voldt etter sin hellige vilje og sitt råd, noen mitt vanskelige og møysommelige embete, og noen – etter Den Høyestes tilskikkelse – djevelen og den onde verden. Men Gud gi at også her må ordtaket bli sant: «Det som kommer sent, blir godt.»

Forakt ikke dette skriftet, mine kjære lesere, hvem dere enn er, og si ikke med verden: «Det er jo bare prekener!» Jeg skammer meg ikke over å preke. Også Guds Sønn har jo preket i sine dager i kjødet, og Den Hellige Ånd har latt de hellige evangelistene skrive ned hans prekener og legge dem fram for oss. Å, hvor lykkelig er ikke den predikant som Jesus preker gjennom, den som det evige Ord taler gjennom, den evige kraft virker gjennom, det himmelske lys skinner gjennom,

den guddommelige trøst trøster gjennom, og som Overhyrden gir sin kjære hjord føde gjennom!

Verden fortjener ikke å kjenne en slik mann, og den vet heller ikke å verdsette ham. Hva forstår hanen seg på perler, svinet på balsam, hunden på det hellige, eller den ukyndige på edelstener? De sanne predikanter hører til dem som er skjult i Gud, og den dagen Guds barn blir åpenbart, skal vise hvor høyt Gud har aktet dem.

Når det gjelder disse prekenene, overlater jeg gjerne dommen over dem til dere, så sant dere har Kristi Ånd og sinnelag. Men jeg forsikrer dere samtidig at de har kostet meg mye svette, mange sukk, mye og tungt arbeid, mange bønner og mange våkenetter før de kom i hendene på dere. Og jeg har den tillit til Gud ved Kristus at dere ikke skal finne tomt snakk her, men hjertelig og trofast undervisning og trøst for sjelene deres.

Her har dere en blomstereng der de edle biene, de troende sjelene, kan samle den søte honningen av den saliggjørende lære og den kraftige trøst. De som av hjertet ønsker å frykte Guds navn, og som hungrer og tørster etter rettferdighet, skal med Guds hjelp finne det de søker. For her har jeg, slik det sømmer seg en god husfar, med trofast flid samlet både nytt og gammelt. Gudfryktige hjerter som ved Den Høyestes ledelse kommer til å lese dette verket, skal ikke ha grunn til å klage over at de er blitt spist av med et tomt håp.

Ofte har jeg underbygd den saken det handler om, med en mengde bibelsteder, og jeg håper jeg har forklart dem godt. Noen ganger har jeg også føyd den ene bevisgrunnen til den andre og den ene lignelsen til den andre, og lagt fram saken nokså utførlig. Alt dette har jeg gjort i den hellige hensikt at jeg desto lettere kunne vinne de trygge hjertene, mette de hungrige sjelene, glede leseren og gi et rikelig forråd til dem som vil bruke dette verket til andres oppbyggelse.

Jeg har ikke bare villet gi de troende og gudfryktige sjelene et vanlig måltid, men et gjestebud. Der dekker man opp med fulle fat og setter fram mer for sine kjære gjester enn det strengt nødvendige – en gavmildhet som jeg håper ingen tar meg ille opp. Skulle noen mene at en utførlig skrivemåte blir kjedelig for leseren, så viser erfaringen at hos gudfryktige sjeler vokser sulten med overfloden, og lysten etter de guddommelige og himmelske ting øker jo mer man nyter dem.

Likevel har jeg tatt hensyn til det svake kjødet, som fort blir trett av åndelige ting når det får sin vilje. Derfor har jeg med vel overlagt hensikt delt prekenene inn i visse avsnitt eller paragrafer. Ellers har jeg også holdt god orden, behandlet forskjellige ting hver for seg og ofte gjort rede for den første, andre og tredje nytten av saken det gjelder. Slik skulle den velvillige leseren overalt få anledning til å stanse og en annen gang fortsette lesningen med ny andakt.

Ellers har jeg overalt lagt vinn på å tale i samsvar med Skriften, med troens og bekjennelsens bøker og med de berømte og anerkjente teologene i den evangelisk-lutherske kirke. Der jeg fant det nødvendig, har jeg også gjengitt deres egne ord eller i det minste i margen vist til skriftene der de har behandlet og framstilt de samme tingene på lignende måte.

Jeg håper at dette verket ikke skal inneholde det minste som strider mot mønsteret av de sunne ord, slik jeg også har vitnet for min Gud at jeg aldri har hatt til hensikt å skrive noe som kunne avvike fra hans rettroende kirkes samstemmige mening og forvirre den med nye lærdommer.

Likevel vil jeg her for sikkerhets skyld erklære offentlig: Hvis jeg som et skrøpelig menneske noe sted under skrivingen skulle ha latt noe slippe meg ut som ikke stemmer med Den hellige skrift, de gamle trosbekjennelsene, den uforandrede augsburgske bekjennelse og den kristne Konkordieboken, så vil jeg ikke vedkjenne meg det som mitt, men gjerne endre det på første vink fra et gudfryktig, kristent hjerte.

Til det formål vil jeg også herved ha overgitt dette verket, sammen med alle mine andre skrifter, til den evangelisk-rettroende kirke, så den kan se det igjennom og dømme over det. (*Disse henvisningene gjelder skrifter som nå for en stor del er lite kjent eller helt ukjent. De ville bare gjøre denne utgaven dyrere uten å gi folk flest noen tilsvarende nytte, og derfor har vi som regel ment å burde utelate dem. Utg.*)

Til slutt ønsker jeg av hjertens grunn at den nådige og barmhjertige Gud vil velsigne dette sitt hellige arbeid slik at hans aller høyeste og hellige navn må bli lovet og priset for det av mange tusen sjeler. Men deg, min ærede leser, ber jeg om din hjerteligste forbønn for meg hos Gud. Selv vil jeg alltid være rede til å tjene deg i Jesu kjærlighet så lenge jeg lever.

Magdeburg, 26. april 1675.

C. Scriver,
prest ved St. Jakob samme sted

Første del. Om menneskesjelens høye verdighet og dens dype og sørgelige syndefall

Første preken. Om sjelens høye verdighet ut fra skapelsen

I Jesu navn. Amen.

Matt 16,26: «Hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel? Eller hva kan et menneske gi til vederlag for sin sjel?»

Den hellige apostel sier: «Vær lydige mot veilederne deres og rett dere etter dem. For de våker over deres sjeler, og skal avlegge regnskap for det» (Hebr 13,17). Det er merkelige ord, både for lærere og tilhørere! Lærerne blir her minnet om at de ikke er satt til å passe gjess og kyr, men til å vokte «Guds menighet, som han vant seg med sitt eget blod» (Apg 20,28).

Det som er betrodd dem, er ikke sølv og gull, perler eller edelstener, men menneskenes sjeler – sjeler som Gud har skapt til det evige liv, og som Kristus har kjøpt seg til eiendom med sitt dyrebare blod. For dem skal de avlegge regnskap, som for et kostelig klenodium de har fått i hende. Så mange av deres brødre som går fortapt ved deres skyld, så mange vil Gud kreve av deres hånd (Esek 3,18; 33,8).

Derfor skal de våke over sjelene. Det vil si: De skal røkte embetet sitt med ytterste flid, bære omsorg for menigheten og be for den; de skal råde, formane, advare, lære og trøste. Dette høyhellige kallet skal de ha for øye dag og natt og grunne på det. Og med største alvor og

årvåkenhet skal de, så langt det står til dem, søke å hindre at så mye som én eneste sjel går fortapt.

Akk, for et møysommelig embete! For en omsorg som overstiger menneskelige krefter! Hvert menneske har nok å gjøre med *sin egen sjel*, det erfarer alle som mener det alvorlig med sin salighet. Den sanne kristne har arbeid nok med sitt eget hjerte, og det gjør ham livet surt nok. For hjertet trenger stadig tilsyn, stadig tvang, tukt og forbedring.

Og en prest har så mange sjeler han skal våke over, be for, bære omsorg for og avlegge regnskap for! Sannelig, når jeg tenker over dette og legger det på hjertet, kommer det ofte en gysning over meg. Angsten får svetten til å springe fram, og jeg skulle ønske at jeg aldri var blitt prest.

I kirkehistorien fortelles det om Nicetius, erkebiskop i Trier, at da han var blitt opphøyet på bispestolen og leste opp noen skriftsteder, kjente han at noe tungt falt ned på hodet og skuldrene hans. Flere ganger grep han etter det med hånden, men han kunne ikke merke at det var ham til besvær. Straks etter kjente han en usigelig liflig duft. Da forsto han at dette måtte bety bispeembetets verdighet, men også dets møye og den omsorgen for sjelene som følger med det.

Selv vet jeg hva som hendte en prest som ennå lever. Da han ble innviet til det hellige prekenembetet, og siden, da han uventet ble kalt til prest et annet sted, kom det begge gangene en gysning over ham – som om noen hadde slått en bøtte kaldt vann over hodet hans og ned over hele kroppen. Når han tenkte på det høyhellige og tunge embetet som så å si var lesset på ham og falt over nakken hans, kunne han ikke holde tårene tilbake, og han skalv i alle lemmer.

Prekenembetet, som den uerfarne ungdommen så utålmodig higer etter – ikke sjelden drevet av kjødelige hensikter – bringer altså ikke lyst, men byrde, ikke ære, men besvær, ikke latter, men bekymring. Om prestenes kappe og krage kunne en si det samme som en konge i gammel tid sa om kronen sin: «Om mange visste hvilken sorg og møye og hvilket ansvar som bor under den, ville de ikke bøye seg ned for å ta den opp av jorden.»

Men har prekenembetet noen gang ført med seg stort besvær og mye møye, så gjelder det aller mest i disse siste og grufulle tider (2 Tim 3,1). Verdens ondskap er så stor, forargelsene så mange og

hindringene så tallrike at en trofast sjelehyrde nesten ikke lenger vet hvordan han skal få fred i samvittigheten og gjøre sitt kall fullt ut. Gudsfornektelse og ugudelighet bryter inn overalt og holder Guds ord for spott.

Kirketukten har forfalt. Og hvor en nidkjær prest enn tar fatt på noe han tror kan fremme Guds ære og de dyrebare sjelers frelse, kan en være viss på at ti djevler stiller seg i veien for ham. Verden, Satans trofaste venninne, setter alt inn på at så få som mulig skal bli salige. Derfor gjør de sanne og trofaste sjelehyrdene, som vet hva embetet og plikten krever av dem, sitt arbeid med sukk, gråt og klage, og en ser dem sjelden riktig glade.

Likevel har de denne trøsten: Den allvitende og barmhjertige Gud, som ransaker hjerter og nyrer, er fornøyd med den hellige og oppriktige meningen i hjertet deres, med deres gudelige iver og lengsel og med deres utholdende flid og arbeid. «Jeg vet om dine gjerninger og ditt arbeid og din utholdenhet, og at du ikke kan tåle de onde … Jeg vet om din trengsel og din fattigdom,» sier vår Frelser til sine tjenere (Åp 2,2.9).

Han ser tårene de feller i det skjulte over det ødelagte Sion; han hører deres sukk og klager. Han tar nådig imot deres iver og arbeid og lar det ikke bli uten lønn, selv om målet de lengtet etter, ikke alltid blir nådd. Arbeidet til en tro og nidkjær Kristi tjener er ikke forgjeves, selv om det på grunn av djevelens og verdens ondskap ikke har gitt noen stor og synlig frukt.

Like mye bør til*hørerne* legge seg den hellige apostelens formaning på hjertet. De bør gjøre alt de kan for å lyde og følge de tro sjelehyrdene Gud i nåde har gitt dem, og ikke ved ulydighet få dem til å sukke. For Gud har jo kalt dem til å fremme tilhørernes salighet. Er de av det rette slaget, søker de ikke sølvet eller gullet til fårene som er betrodd dem, men sjelene deres.

De unner dem og ønsker dem av hjertet den evige salighet. Det er for den de arbeider, for den de våker, for den de kjemper mot djevelen og den onde verden, og for den de daglig ligger på kne for Gud med sukk og bønn. Når nå prestene av inderlig kjærlighet og drevet av Den Hellige Ånd våker og sørger så flittig for tilhørernes sjeler, hvor mye mer burde ikke tilhørerne selv gjøre det! – aller mest fordi de ikke eier noe mer kostbart enn sin sjel.

«Sjelen berget – alt berget; sjelen tapt – alt tapt.» «Hva gagner det et menneske,» sier våre sjelers velsignede overhyrde, «om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel?» Lyder vi en lege som sørger for vår legemlige helse og vårt timelige liv, hvorfor skulle vi da ikke villig lyde dem som våker over sjelene våre?

Riktignok får hver den som har hørt Guds ord forkynt, et stort regnskap å avlegge for Kristi domstol. Men særlig tungt vil det bli for dem som Gud har gitt åndelige, trofaste og årvåkne predikanter. Sannelig, de som har latt disse predikantenes flid og troskap være forgjeves, skal få så mye hardere dom. Sjelene deres skal lide desto verre pine i helvete jo flere midler og jo bedre anledning Gud ga dem, og jo større flid hyrdene deres viste for å bevare dem til det evige liv.

Jeg vil nå gjøre mitt høyhellige embete fullt ut, så langt det er mulig i vår skrøpelighet, og vise dere min hjertelige lengsel etter å frelse sjelene deres. Derfor har jeg i Guds navn, og i tillit til den kraften han vil gi, bestemt meg for å holde *sjeleprekener*. Som en forberedelse vil jeg i dem først tale om den menneskelige sjels høye adel og verdighet, deretter om dens sørgelige syndefall og den fordervelse og elendighet som fulgte av det.

Siden vil jeg tale om hvordan sjelen blir reist opp og fornyet ved Jesus Kristus, om dens kors, lidelser og anfektelser, og til sist om dens salige avskjed med det dødelige legemet, dens inngang i himmelen og dens del i den evige salighet. Om Gud vil, skal disse prekenene romme hele kristendommen og alt det en andektig sjel trenger å betrakte og vite for å nå det evige liv. Og vi ber Gud av hjertet at han, som har gitt oss å ville, heller ikke vil nekte oss å fullføre, for Jesu Kristi skyld. Amen.

Rike foreldre pynter ofte barna sine på det prektigste og gir for eksempel barnet et kostbart halsbånd eller lignende. Men siden det er et barn, forstår det ikke å verdsette smykket sitt. Bedragere kan lett lure det fra barnet for et eple eller en annen bagatell, eller barnet legger seg i skitten med det. Slik er det dessverre gått til blant menneskene fra Adam og helt til denne dag.

Gud hadde smykket de første menneskene på det herligste og kledd dem i hellighet og rettferdighet. Han hadde hengt sitt eget bilde på dem og utrustet dem med stor herlighet. Men de lot seg lokke av Sa-

tans list og lot seg rane smykket sitt; de lot seg overtale til skammelig å bytte bort og forspille Guds bilde – nettopp for et eple.

Og denne arten henger dessverre ennå ved det fordervede menneskehjertet. Selv etter det tunge og bitre arbeidet Guds Sønn har hatt med å fornye og reise dem opp igjen, akter menneskene sjelen sin lite og setter den lettsindig på spill. Derfor vil vi begynne disse sjeleprekenene med å tale kort om *sjelens høye verdighet*.

I vår tekst legger vår Frelser så å si menneskesjelen i den ene vektskålen og hele verden i den andre – og vekten tipper til sjelens fordel. Han sier: Om et menneske så kunne vinne hele verden med all dens herlighet, ære, høyhet og rikdom, alle dens skatter, all dens vellyst, prakt og glede, hadde han likevel ikke vunnet noe om han måtte miste sin sjel i bytte.

Det var som om jeg ville gi en annen hundre tusen sølvdaler eller flere millioner for hjertet hans. Hva hjalp pengene ham, når han hadde fått dem og hadde dem stående i store sekker og punger rundt seg, men hjertet straks etter skulle rives ut av brystet hans? Hva er penger uten liv? Og hva er all verdens gods og rikdom uten sjelen? Hva hjelper all forfengelighet uten evigheten? Hva har jeg vunnet om jeg eier alt en kort stund, men taper meg selv og min sjel for all evighet?

Verden er en herlig bygning, fylt med gaver og goder av alle slag. Den er et mesterverk av den store Gud, og i den speiler hans majestet, visdom, makt og godhet seg. Likevel må den stå tilbake for sjelen. En gammel lærer sier treffende om sjelen at den har mer av det guddommelige i seg enn hele verden.

Et hus som er kunstferdig bygd og utstyrt med alle slags kostbart innbo, vakre malerier og bekvemme innretninger, vitner nok om husherrens rikdom og herlighet. Men selv setter han langt høyere pris på et velskapt barn, smykket med alle slags legemlige og åndelige gaver, enn på hele huset. Hva er et hus mot et barn, og hva er verden mot sjelen?

Vi har eksempler på mennesker som skulle miste livet, enten etter dom eller ved fiendevold, og som har budt og betalt store summer for å få beholde det. Noen har budt så mye sølv eller gull eller perler som de selv veide; andre har gitt fra seg hele kongeriker bare for å berge livet.

Men når sjelen, dette uvurderlige klenodiet, en gang etter Guds rettferdige dom er overgitt til evig fortapelse, hva vil mennesket da by eller gi for å frelse den? Hvor vil det finne en løsepenge som på noen måte kan komme opp mot den? Ser du ikke, menneske, hvor høyt Herren Jesus akter din sjel? Hvor dyrebar bør du da ikke også selv akte den?

Vi må ikke tro at dette er grunnløs tale. Sjelen er jo blåst inn i mennesket direkte av Gud, slik hans ord sier: «Da formet Gud Herren mennesket av jord fra landjordens støv, og blåste livets ånde i hans nese, og mennesket ble til en levende sjel» (1 Mos 2,7). Legemet er riktignok skapt av jord og skal bli til jord. Men sjelen har sitt opphav i en særskilt guddommelig gjerning.

Den er nok ikke en del av Guds eget vesen, men den er en av Guds aller edleste og herligste skapninger, et englelikt vesen, en himmelsk kraft. Om de andre dyrene sier Moses: «La vannet vrimle med et mylder av levende sjeler» og «Jorden skal la levende sjeler gå fram» (1 Mos 1,20.24). Men ved menneskets skapelse er det noe enestående på to måter: Først former Gud menneskets legeme av jord på en særskilt måte og arbeider det til med sine egne hender, som Job sier (Job 10,8). Deretter blåser han selv sjelen inn i det.

Hvordan det i dag går til med menneskesjelenes opphav – om også våre sjeler blir skapt direkte av Gud og blåst inn i legemet, eller om de blir ført videre gjennom foreldrene – det har de lærde lenge spurt og stridd om. Vi vil ikke blande oss i denne striden. Den første meningen kunne nok synes å være å foretrekke, siden den gir et høyere bilde av sjelens verdighet enn den andre.

Likevel holder vi det for tryggest å følge den hellige Augustins eksempel: å holde dommen tilbake, ikke slutte seg til den ene eller den andre meningen, men bare si med Skriften: «Guds Ånd har skapt meg, og Den Allmektiges ånde holder meg i live» (Job 33,4). «Ånden vender tilbake til Gud, som ga den» (Fork 12,7). Herren, som utspente himmelen og grunnfestet jorden, har dannet menneskets ånd i hans indre (Sak 12,1).

Men hvem kan fortelle og fullt ut beskrive den herlighet og prakt som Skaperen hadde smykket menneskesjelen med i uskyldstanden? Den var en keiserinne, en sann fyrstedatter, prydet med guddommelig visdom, klarhet, hellighet, godhet og ynde og alle slags fullkom-

menheter. Den var et klart speil der det evige lyset speilet sin glans. Den var som en krystallkule fylt med rent vann; solen skinner gjennom den, og glansen synes enda vakrere og mer yndefull.

Den var en jordisk engel eller ånd, kledd i kjøtt og blod. Hele legemet fylte den mildt med sin livskraft, og der bodde og rådet den med glede som i et vakkert palass. Som den Høyestes brud vandret den liksom mellom roser og liljer. Den ble ledet ved hans hånd, alltid omstrålt og gjennomlyst av hans lys og omgitt av de hellige englene. De andre skapningene beundret og æret den som Skaperens eget bilde.

Den var som en liflig kilde som fikk vannet sitt fra Guddommens dyp – jeg mener: Den hentet tankene sine fra Guds innskytelse og vendte dem alltid mot Guds ære. Kort sagt: Den var en hellig bolig for den Allerhøyeste her på jorden, der han ville hvile og åpenbare sin herlighet. Derfor skapte han den sist av alle skapninger, og deretter hvilte han.

En gudfryktig lærer sier: «Gud skapte mennesket rent, klart og ubesmittet med alle legemets og sjelens krefter, for at en skulle se Guds bilde i ham – ikke som en død skygge i et speil, men som et sant, levende portrett og bilde av den usynlige Gud og av hans indre, skjulte skikkelse i all dens usigelige skjønnhet.

Det vil si: et bilde av hans guddommelige visdom i menneskets forstand; et bilde av hans godhet, langmodighet, saktmodighet og tålmodighet i menneskets sinn; et bilde av hans kjærlighet og barmhjertighet i det menneskelige hjertets tilbøyeligheter; et bilde av hans rettferdighet, hellighet og renhet i menneskets vilje; et bilde av hans vennlighet, mildhet og sannferdighet i alle menneskets ord og fakter; et bilde av hans allmakt i det herredømmet mennesket hadde fått over hele jorden, og i den frykten som hvilte over alle dyr; et bilde av hans evighet i menneskets udødelighet.»

Om andre skapninger kan en si at Gud har trykt sine fotspor i dem og preget dem med enkelte tegn som hans allmakt, visdom og godhet kan kjennes av. Men mennesket har, om jeg så må si, fått avtrykket av Guds ansikt. I mennesket finner vi kjennetegn som viser oss Guds skjulte vesen og hans vilje langt klarere enn noe annet i den synlige verden.

Det Gud er i sitt vesen av natur, det skulle sjelen være et bilde av ved nåde. Den skulle ikke være Gud selv, men på det beste vise fram Guds herlighet, allmakt, visdom, godhet og skjønnhet. Den skulle være den Høyestes lys – et lys som alle skapninger skulle undre seg over og ha velsignelse av, et kar fylt «til hele Guds fylde» (Ef 3,19). (*Johann Arndt, Sann kristendom, bok 1, kap. 1.*)

Riktignok har Satan angrepet dette edle bildet med list og makt. Han var full av giftig misunnelse og ondskap og hatet Gud, som hadde forkastet ham for hans hovmods skyld. Han har fordervet bildet ved synden som han forførte mennesket til, og vanhelliget den Høyestes bolig. Men det har ikke kunnet slokke den kjærlige Skaperens iver; snarere har det tent den enda sterkere. Den barmhjertige Gud ville heller åpne og gi bort hele sin nådes skatt og rikdom enn overlate menneskesjelen, som han hadde utrustet så herlig og elsket så høyt, til fordervelse og undergang.

Han ville fornye sitt bilde i den, ta sitt tempel i eie igjen og hellige det – selv om det skulle koste ham hans aller kjæreste Sønn, han som er «avglansen av hans herlighet og avbildet av hans vesen» (Hebr 1,3). Derfor har Gud latt sitt ord forkynne og i det åpenbart seg for sjelen, som hadde mistet kunnskapen om ham. I ordet taler han til den på det aller vennligste og mest trøstefulle, slik:

Jeg er din Gud, jeg vil være din Gud. Jeg er ditt høyeste og eneste gode; utenfor meg finner du ikke noe godt og ingen salighet. Jeg er din Gud, livets kilde, utspringet for all velsignelse, begynnelsen, midten og enden på din timelige og evige velferd. Jeg er din Gud, som elsker deg av hjertet og mener det trofast og godt med deg.

Jeg er Gud og trenger ikke deg; jeg har nok i meg selv. Likevel vil jeg av inderlig kjærlighet og miskunn være din Gud. Jeg vil ta meg trofast av deg, reise deg opp av fallet ditt, rense deg for synden din, ødelegge djevelens gjerning, fornye, opplyse, hellige, velsigne og frelse deg. Var du før et underverk av min allmakt, visdom og godhet, så skal du nå bli det så mye mer. Jeg vil forherlige min nåde på deg og gjøre Satan til skamme – og så videre.

Om denne kjærlighetens iver og omsorg Gud har for sjelen, vitner blant mange andre steder i Den hellige skrift også dette, der han sier: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din kraft og av all din forstand» (5 Mos 6,5; Luk 10,27). Hva er

det den gode Gud er ute etter her? Hva vinner han ved vår kjærlighet, om vi så overgir ham hele vårt hjerte og hele vår sjel med alle dens krefter og evner? Hva er det for ham, og hva kan det gagne ham? Slett ingenting!

Men fordi han elsker oss så høyt og vet at hjertet og sjelen vår ikke kan bli salige uten hans kjærlighet, krever og befaler han med så alvorlige ord at vi skal overgi dem helt til ham og hans kjærlighet. Slike bud og ord er derfor bare vitnesbyrd om menneskesjelens høye verdighet: Gud akter den så høyt at han vil bli elsket og æret av den.

Det er ikke nok for ham at hans hellige engler, mange hundre tusen ganger tusen i tallet, tilber ham. Det er ikke nok at sol og måne og alle klart lysende stjerner jubler for ham og priser ham, ikke nok at alle hans skapninger, hver på sin måte, villig ærer og lover ham, og at himmel og jord er fulle av hans miskunn og ære.

Han vil også føre sjelen, som Satan har forført og som er falt fra Gud, tilbake til å elske ham, love ham og tjene ham. Derfor brenner han slik i sin iver, og derfor taler og gjør han så mye av det vi ikke kan fatte.

Noen ganger synes det som om Gud Herren av hjertelig og brennende kjærlighet taler og gjør mer enn hans høyhet og majestet – slik det fortoner seg for oss – godt kan tåle. Det ser vi når han følger mennesket med godhet og miskunn alle dets livs dager (Sal 23,6) – tenk, menneske: Guds godhet din følgesvenn! Det ser vi når han sier til dem som ikke kjenner ham og ikke påkaller ham: «Se, her er jeg,» og når han «hele dagen» rekker ut sine hender «til et gjenstridig folk» (Jes 65,1–2), og når han frir til Israels barn (Hos 3,1).

Det ser vi når han sier: «Mitt folk, hva har jeg gjort deg, og hva er det jeg har trettet deg ut med? Svar meg!» (Mika 6,3), og når han, som er så hardt krenket, selv byr oss forsoning først og gjennom sine sendebud ber oss: «La dere forlike med Gud!» (2 Kor 5,19–20). Det ser vi når han «står for døren og banker» og venter til det blir lukket opp for ham (Åp 3,20).

Men alt dette vitner ikke bare om hvor stor Guds kjærlighet er; det vitner også om hvor stor og høy menneskesjelen er i Guds øyne. Derfor undrer hans hellige seg og roper ut: «Sannelig, du er den som elsker folkene.» «Herre, hva er et menneske, at du kjenner ham, et menneskebarn at du akter på ham!» (5 Mos 33,3; Sal 144,3).

Akk, om vi bare ville lære av vår Gud å sette sjelen vår høyt! Akk, om vi bare forsto hva dette klenodiet er verdt, og voktet det slik det fortjener! Legemet og helsen sin setter mennesket høyt, og det sparer ingen møye for å skaffe kroppen hvile, bekvemmelighet og mat. Men den edle sjelen tenker en lite på, og en gjør seg liten umak med å berge den.

Se på verdens ferd i våre dager, du kristne hjerte! Hvor full av møye er den ikke! Hvor mye løping og ståk, hvor mye riding og kjøring, hvor mye handel og vandel, hvor mye kiv og strid, hvor mye slit og slep, hvor mye sorg og gremmelse fører den ikke med seg! Og hva er det så alt dette jaget handler om? Timelig gods, forgjengelig ære, ussel vellyst. Sjelen tenker ingen på.

Mange bærer seg at som om de ingen sjel hadde, og mange som om de hadde mer enn én. Med det mener jeg at mange mennesker lever så ryggesløst og ugudelig som om de ikke hadde mer å sette på spill enn et ufornuftig dyr. Og mange leker så lettsindig med sjelen sin som om de hadde én, to eller tre sjeler til i reserve når den første var tapt.

Tenk bare på hvor avskyelig mange mennesker sverger ved sjelen sin, hvor lite det koster dem å overgi seg til djevelen med legeme og sjel i forferdelige eder og forbannelser, og hvor villig de setter sjelen sin i pant for å vinne noe timelig. Et annet sted har jeg skrevet: «Mange mennesker selger ingen vare så billig som sin sjel.»

Judas solgte sjelen sin for tretti sølvpenger, og likevel tok han en ganske høy pris for den, sammenlignet med folk i dag. For jeg tror at mange i våre dager gjerne ville selge ikke bare én, men tretti sjeler, om de hadde dem – bare de kunne tjene tretti sølvpenger eller femten sølvdaler på det.

Se på livet ved hoffene i dag: Hvor mye akter en sjelene der? De fleste hoffolk vil med vold og makt være dyr. De vil ikke vite av noen udødelig sjel og lar seg slett ikke skremme av tanken på at sjelen kan gå tapt og bli fordømt. Og i krigene i dag – hvem bryr seg der om én sjel, ja, om mange?

Se bare på våre dagers underlige, skiftende og besværlige moter, og på hvor mye møye, flid og bekostning menneskene bruker på sine dødelige legemer for å dekke nakenheten sin slik verden vil ha det. Hvor mange timer blir ikke tilbrakt foran speilet, og hvor mye tid går ikke bare med til å krølle håret! Hvor ofte tvinger og presser en ikke

kroppen inn i de trangeste og mest ubekvemme klær, bare for å se bedre ut og behage seg selv og andre!

Men for sjelens skyld vil en verken gjøre eller lide noe. Jesu Kristi og hans troendes mote blir ledd ut. Det Skriften sier om å fornekte seg selv, korsfeste kjødet og døde det gamle mennesket, om å våke over samvittigheten og hjertet, det er dessverre blitt til spott. Og den høyvise verden har naturligvis annet å gjøre enn å bry seg mer om slikt snikksnakk.

Studiene og lærdommen i vår tid har riktignok nådd høyt. Likevel er det de færreste som i alt dette har for øye sjelen – dens helliggjørelse, opplysning, forening med Gud og bevarelse til det evige liv. For det meste blir det prat uten kraft og skinn uten virkelighet. Verdens lærdom er som månens glans: Den lyser nok, men den varmer ikke.

Ved mange høye og lave skoler legger en ikke riktig vinn på å innprente ungdommen hvilket kostbart klenodium sjelen er, og hvordan en framfor alt må strebe etter å bevare den. Selv de som en gang skal bli sjelehyrder, lever ofte slik ved universitetene at en må tvile på om de vet og tror at den udødelige sjelen etter avskjeden med legemet skal stå fram for Guds domstol og få sin dom. Men de som ved så mange rådende synder har satt sin egen sjel på spill og brennemerket samvittigheten sin – hvilken omsorg og nidkjærhet for andres sjeler kan en vente av dem?

Men hvordan skulle jeg noen gang kunne klage nok over den store sorgløsheten og falske tryggheten som en i disse siste tider viser i alt som angår den edle sjelen? Gud forbarme seg over oss og gi oss ikke verdens ånd, men sin Hellige Ånd, så vi kan vite og tenke vel over hvilket klenodium vi har fått av ham da han ga oss en udødelig sjel! (1 Kor 2,12.)

Og dere kristne hjerter: Ha ikke noe fellesskap med verdens ryggesløshet, men søk i alt og framfor alt å frelse sjelene deres og nå fram til himmelen med dem. Med største rett kan jeg si om sjelen det Job sier om visdommen: «Den kan ikke kjøpes med Ofirs gull, med den kostbare onyks og safir. Gull og glass kommer ikke opp imot den, og en kan ikke bytte den til seg for kar av fint gull. Koraller og krystall kan ikke engang nevnes, og det å eie visdom er bedre enn perler. Etiopias topas kommer ikke opp imot den» (Job 28,16–19).

I Italia levde det omkring år 1000 etter Kristi fødsel en munk ved navn *Nilus*, som på den tiden var berømt for sitt hellige liv. En gang besøkte keiser Otto den tredje ham og samtalte med ham om mange ting som hører gudfryktigheten til. Da de skulle skilles, ville keiseren endelig at munken skulle be ham om en gunst. Den gudfryktige munken tenkte seg ikke lenge om. Han gikk nærmere keiseren, la hånden på brystet hans og sa:

«Deres Majestet kan ikke gjøre meg noe kjærere enn å våke med største omhu over sjelen som bor i dette legemet, så den ikke går fortapt. For selv om Deres Majestet er opphøyet til keiserlig verdighet, skal De likevel dø som et annet menneske og stilles fram for Guds domstol for å avlegge regnskap for hele Deres liv og ferd.» Ved disse ordene fyltes keiserens øyne med tårer.

Dette skal også være min bønn til dere, kristne hjerter! Er sjelen deres forsømt og vanrøktet, kan all verdens ære, rikdom, herlighet og glede ikke hjelpe dere. Og hva er det verdt om dere beholder alt så lenge dere lever, når dere til sist blir var at sjelen er fortapt?

Spør dere hva dere skal gjøre i en så viktig sak, så svarer jeg: *For det første*: Før hjertet ofte inn i denne betraktningen og la det tenke alvorlig over ordet fra vår aller kjæreste Forløser: «Hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel?» Skriv dette ordet og andre påminnelser om *døden*, *dommen og evigheten* på dørene og veggene deres, på tavlene og i bøkene deres. Gi hjertet dem som en daglig lekse.

Tal med dere selv om morgenen og sett dere fore å vandre varsomt, bevare samvittigheten og ta vare på sjelens frelse, koste hva det koste vil. Kall hjertet til regnskap om kvelden og ransak ferden deres nøye. Gransk samvittigheten alvorlig, om det kanskje har sneket seg inn noe som kan sette sjelen i fare.

Hvil ikke før dette er gjort og brakt på det rene, og før dere er forlikt med Gud ved Jesu Kristi blod og død. Og gå ikke til sengs før dere er visse på at dere har Guds nåde, og at sjelen deres er trygt gjemt i Jesu hånd!

For det andre: La det være deres faste forsett å gi Gud det som Guds er. Og fordi sjelen deres tilhører ham – han har skapt den og utvalgt den til bolig og oppholdssted for seg – så hold den ikke tilbake fra ham. Lukk ikke hjertets dør for en slik gjest. La forstanden søke sin glede

og høyeste visdom i Gud, og vær forvisset om at verdens aller høyeste visdom utenfor ham er en fordømmelig dårskap.

Fyll hukommelsens skattkammer med alle slags åndelige og gudelige minner, og la aldri den mangfoldige godheten han har vist dere, gå dere av minne; slik oppmuntrer dere dere selv til stadig takknemlighet. La viljen deres og alle hjertets begjær, ønsker, tanker og krefter alltid være vendt mot Gud. For sjelen har ikke noe annet å omfavne Gud og holde seg til ham med enn sine lengsler og sukk.

Jo nærmere Gud, desto tryggere er sjelen gjemt, som profeten sier: «Men for meg er det godt (det er min glede, min trygghet og trøst) å holde meg nær til Gud. Jeg tar min tilflukt til Herren Herren» (jeg henger alltid ved ham og slipper ham aldri ut av hjerte og sinn) (Sal 73,28). Når barnet holder seg nær til foreldrene og ikke går ut av syne for dem, nyter det deres omsorg og vern. Slik er det også med sjelen vår: Når den holder seg nær til Gud, er den trygt gjemt.

Derfor har de hellige sjeler gjerne vent seg til aldri å fjerne seg langt fra Gud med tankene og ånden, men alltid å vandre for hans hellige ansikt. Om Enok og Noah sies det at de «vandret med Gud» (1 Mos 5,24; 6,9). Det vil si: De levde et gudfryktig liv. Som en hengiven og fortrolig venn gjerne er sammen med den andre og gjerne spiser, drikker, går, taler og reiser med ham, slik har de «holdt seg til Gud i tro, kjærlighet og hellig frykt».

Den hellige David sier: «Jeg setter alltid Herren for meg. Han er ved min høyre hånd, jeg skal ikke rokkes» (Sal 16,8). Dette kan forklares med det profeten Jesaja sier: «For så sa Herren til meg da hans hånd grep meg med makt, og han advarte meg mot å vandre på den veien som dette folket går» (Jes 8,11). Her ser vi tydelig at Guds hellige ikke bare alltid holder øye med sin Herre og Far; de kjenner det også som om han leder dem ved hånden, slik en far leder sitt barn.

Et annet sted sier den hellige kongen: «Når jeg kommer deg i hu på mitt leie, tenker jeg på deg gjennom nattevaktene», og: «Jeg våkner opp, og ennå er jeg hos deg» (Sal 63,7; 139,18). Her ser vi at han holdt hjertet beskjeftiget med hellige, gode tanker og gudelige betraktninger til han sovnet. Det gjorde han nok for at også søvnen skulle bli hellig og velsignet, og for at gudsfrykten ikke skulle gå ham av minne, ikke engang i drømme. Og når han så våknet igjen, fant han sjelen sin der han hadde forlatt den – for Guds ansikt.

For det tredje: Det brukes så mye strev og så mange penger på legemet – på å pleie det, pynte det og holde det ved like – og på timelige, jordiske ting. Derfor må dere som gjerne vil bevare og frelse sjelen deres, ikke glemme å sette av en bestemt tid til å bygge den opp. Det var å ønske at hver kristen daglig ville ofre én time, eller i det minste en halv, på å øve seg i gudfryktighet: på gudelige betraktninger, på å lese gode bøker, på bønn og annet som sikter mot himmelen og saligheten.

Helst burde det skje om morgenen, før hjertet er blitt viklet inn i verdslige gjøremål og tankene er blitt spredt. Da kan en for hele dagen bestemme seg for å fornye sin dåpspakt og med et hellig, fast forsett verge seg mot synden. Om kvelden burde en selvsagt også ta seg den tiden som trengs, kort gå igjennom hvordan en har levd den dagen og prøve samvittigheten sin. En burde ikke gå til hvile før sjelen er blitt viss på at den hviler i Guds nåde ved Kristus Jesus.

Først og fremst bør vi bruke Herrens hellige dag til dette. Den har den gode Gud innstiftet nettopp for at vi skal rive oss løs fra de verdslige og jordiske gjøremålene og ta oss av sjelens gjerning. Det er dessverre et forferdelig uvesen i kristenheten og en stor ugudelighet at denne dagen nå blir vanhelliget så skammelig. Sjelen settes nesten ingen dag i større fare enn nettopp den dagen som er satt av til dens beste. Over dette sukker de gudfryktige, og de *arbeider* desto ivrigere på sin frelse den dagen (Fil 2,12).

Med rette bør en da være desto flittigere til å samle det himmelske manna og sørge for sjelen sin, fordi Gud har velsignet den sjuende dagen og knyttet et løfte til den. Hver dag er hellig, og hellige øvelser har velsignelse og nytte til alle tider. Men dette gjelder fremfor alt Herrens dag, som han har valgt ut til sin tjeneste. Dem som holder den hellig og bruker den rett, lover han velsignelse, både timelig og fremfor alt åndelig og evig.

Erfaringen viser at de som legger vinn på å holde Herrens hviledag rett hellig og bruke den til bønn, lesning og andre gudelige øvelser, merker en særlig vekst i de åndelige gavene, i tro, kjærlighet og annet slikt.

Og når vi så tar fatt på det åndelige, skal vi vise den iver og flid som sømmer seg i det som gjelder evigheten. Vi skal si til oss selv: «Vel, mitt hjerte! Hittil har vi hatt mye bekymring og strev med timelige

og forgjengelige ting; nå er det tid at vi også tenker på det evige. Her er det timelig, der er det evig – rett deg etter det! Tid til å dø må vi ha; så la oss også ta oss tid til å forberede oss på døden slik en kristen skal. Hva nytter det om vi samler mye gods som ikke kan følge oss ut av verden, og som ikke kan gagne sjelen vår? La oss heller samle oss ‹en skatt og legge en god grunnvoll for fremtiden, for at vi kan gripe det sanne livet› (1 Tim 6,19). For ‹hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel?›

Vik tilbake, dere timelige bekymringer og jordiske tanker! Forstyrr meg ikke i min stille samtale med Gud! Jeg har svært viktige ting å tenke over og ordne – sjelen min, saligheten min, evigheten. La meg være i fred den stunden jeg holder på med dette!» Og så videre.

For det fjerde vil jeg oppriktig råde dere til å bli riktig hovmodige og sette dere selv og sjelen deres riktig høyt. Sjelen deres er en fyrstedatter. Men hva har en prinsesse å gjøre med kokkepiker, og hva har den edle sjelen å gjøre med de jordiske og forgjengelige tingene, især med lave, kjødelige lyster?

Da trærne en gang ville gjøre oljetreet, fikentreet og vintreet til konge over seg (Dom 9,8 ff.), svarte de: «Skulle jeg gi avkall på oljen min, min sødme og min most, og gi meg til å svaie over trærne?»

Så mye mer bør vi svare når Satan og verden vil ha oss med på noe som ikke sømmer seg for sjelene våre og strider mot deres høye adel: Skulle jeg gi avkall på min herlighet – at jeg er Guds barn, hans eiendom, hans tempel og bolig – og velge tomhet i stedet? Skulle jeg selge førstefødselsretten min for en rett linser (1 Mos 25,31 ff.)? «Hvordan skulle jeg da gjøre denne store ondskapen og synde mot Gud» (og mot min egen sjel) (1 Mos 39,9)? «Skal jeg ta Kristi lemmer og gjøre dem til en horkvinnes lemmer? Langt derifra!» (1 Kor 6,15).

Når noe kommer for øynene deres som verden setter høyt, og som Satan vil bruke som lokkemat for å fange sjelene deres, så si: Hva er dette skrapet mot sjelen min? Hva er det forgjengelige mot evigheten?

Å, om jeg kunne plante dette hellige hovmodet dypt i hjertene deres, så dere aktet alt jordisk mot sjelene deres som gråstein mot de største perler, og som et glasskår mot en edel diamant! *(Det er vel temmelig overflødig å peke på at når forfatteren i denne og neste paragraf anbefaler «hovmod» og «stort mot», er dette – som også sammenhengen tydelig viser – bare et billedlig og sterkt uttrykk for den høye følelsen*

av sjelens adel og verdighet. Den vil han at mennesket skal være gjennomtrengt av, og den skal hjelpe det til å verge seg mot alt som kunne stride mot sjelens høyhet. Det ligger selvsagt fjernt fra ham å rose det vanhellige og syndige hovmodet som blåser seg opp i selvbehag og selvtilbedelse når det ser på sine egne fortrinn, virkelige eller innbilte. Oversetterens anmerkning.)

Historien forteller om hedningen Themistokles, en tapper hærfører i Athen, at han en gang så en kostbar gullkjede fra krigsbyttet ligge på bakken. Da sa han til tjeneren sin: «Ta du den opp, for du er ingen Themistokles!» – som om han ville si: Jeg har nok i mitt berømte navn og trenger ikke slike ting.

Hvor mye mer skulle ikke vi kristne, som av Guds nåde er himmelfyrster og arvinger til saligheten, med stort mot forakte alt verdslig når vi sammenligner det med sjelen vår! Vi skulle ikke sette det så høyt at vi på noen som helst måte ville synde for dets skyld. La oss frimodig si: Ta du det, verden, og behold det! Jeg er en kristen og har bedre skatter, som sjelen min gleder seg over.

For det femte og siste tjener det til å bevare sjelene deres at dere trekker dere unna verdslig selskap og ikke har unødig samkvem med dem som bare er jordisk sinnet. Verden er djevelens, *fuglefangerens*, fangstplass (Sal 91,3). Dens lyst og blendverk er lokkematen han fanger sjelene med, og lokkefuglene er det dårlige selskapet.

Vil dere ikke bli fanget i snaren, så flykt fra det! La dere ikke lokke av kvitter og pip – av deres muntre spilloppmakerier, morsomme innfall, skjemt, spill og tidsfordriv. Under latter og spøk vil de bare føre dere inn i den evige gråt og tenners gnissel. Den ene gløden tenner den andre, og en ung, saftig grein som kommer i ilden sammen med tørr ved, begynner også å brenne.

Sant sier den gudfryktige Thomas a Kempis om dette (første bok, kapittel 20): «En andektig sjel vokser og blir bedre i taushet og stillhet, i Den Hellige Ånds ro. Der lærer den Skriftens hemmeligheter; der finner den tårekildene, som den hver natt vasker seg i, for at den kan bli desto mer kjent og fortrolig med sin Skaper jo mer den har skilt seg fra verdens larm. Den som derfor trekker seg tilbake fra denne verdens vennskap og selskap, til ham kommer Gud nær med sine hellige engler. Det er bedre å være skjult og sørge for sin sjel enn å gjøre undergjerninger og ikke ta vare på sin salighet. Å gå sjelden ut og å fly

de ryggesløses dårlige og tåpelige selskap er prisverdig (ja, også høyst nødvendig) for et gudfryktig menneske. – Når spaserturen er over, tar du ikke annet med deg hjem enn en tynget samvittighet og et adspredt hjerte. For på en glad utgang følger ofte en sorgfull inngang, og på en munter kveld ofte en sorgfull morgen. Slik går all kjødelig glede søtt inn, men til sist biter og dreper den.» Og så videre.

La oss likevel, mens vi betrakter dette, også tenke på hvor høyt vi skal sette andres sjeler, især dem som er betrodd oss! Dette bør fremfor alt prestene legge seg på hjerte. For som vi sa i begynnelsen, skal de «våke over sjelene og avlegge regnskap» for dem (Hebr 13,17).

Dernest gjelder det fyrstene, som Gud har satt til å herske over sitt dyrekjøpte folk, og som han har gjort til *kirkens* fosterfedre og ammer (Jes 49,23). Det gjelder likeså foreldre, husbønder og madmødre, lærere ved høyere og lavere skoler og andre som på en eller annen måte har tilsyn med Guds folk. Nest etter Jesu Kristi kjærlighet vet jeg ikke om noe som slik kan oppmuntre en mann til flid og årvåkenhet i kallet sitt, som nettopp dette.

Jeg minnes at en Kristi tjener en gang innsatte en av sine medtjenere i embetet, mens menigheten og mange prester var til stede. Da ropte han ut: «Å, kjære brødre i embetet! La oss be og våke, la oss være nidkjære og tro i alle ting. For det er ikke gull og sølv som er betrodd oss, men *sjeler, sjeler, sjeler* – sjeler som Gud har skapt i sitt bilde, som Jesus Kristus har forløst med sitt blod, og som Den Hellige Ånd har utvalgt til sine templer. Går noen av dem fortapt ved vår skyld, skal vår sjel stå i dens sted.» Dette grep noen av dem så sterkt at de tilsto at det gikk kaldt nedover ryggen på dem da ordet «*sjeler*» ble gjentatt tre ganger.

Gud gi alle sine tjenere nåde til alltid å huske dette og til å utføre embetet sitt med desto større flid og nidkjærhet! Det var ikke for ingenting at ypperstepresten i Den gamle pakt måtte bære navnene på Israels barn (stammer) på hjertet når han gikk inn i helligdommen. Det skulle nok vise at en ekte sjelehyrde så å si skal ha sauene sine bundet fast til hjertet og så inngravert i sinnet at han aldri glemmer å be, våke og kjempe for dem.

Jeg kommer her til å tenke på det som fortelles om en kardinal i Frankrike. Han eide en edelstein som for sin uforlignelige glans ble verdsatt til 100 000 gylden, og som var ham svært dyrebar. Den ga han

en av tjenerne sine i forvaring. Tjeneren våget ikke å betro en slik kostbarhet til noe skrin eller noen pung, men bar den alltid under klærne, på hjertet, og slik voktet han både steinen og hjertet på én gang.

Er nå verden så omhyggelig med en glinsende stein som menneskenes innbilning setter en høy pris på, hvor mye mer omhyggelige bør da ikke prestene være med sjelene! De har sin glans fra det guddommelige lyset og sin verdi fra Jesu Kristi, Guds Sønns, dyrebare blod. (*Kardinaler kalles hos katolikkene de fornemste geistlige nest etter paven. En gylden var en sølvmynt verdt omkring 2 ort.*)

Kristne fyrster kan på samme måte lære av denne betraktningen hvor høyt de bør skatte sine undersåtter, og hvor trofast de bør arbeide for å fremme og verne deres timelige og evige vel. Ser de på det ytre, er det riktignok stor forskjell på dem og en fattig bonde, men på det indre er det ingen forskjell. Også bonden har en udødelig sjel som Guds bilde er preget inn i, og som har kostet Herren Jesus hans blod. Derfor bør en, enten det gjelder arbeidet hans, jakt, krig eller annet, opptre slik mot ham at han ikke får grunn til å sukke.

En hjertensgod og gudfryktig kvinne var *Hedvig*, datter av Ludvig, konge av Ungarn og Polen. Hennes mann, hertug Jagello av Litauen, hadde på grunn av domherrenes ulydighet i Gnesen tatt pant i og beslaglagt noe gods fra deres undersåtter. Da talte hun de fattiges sak hos ham og fikk det til at de fikk sitt igjen. Samtidig sa hun: «Godset kan vi nok gi dem tilbake, men hvem gir dem tårene og sukkene deres tilbake?» Hun hadde visselig lært hvor høyt en undersåtts sjel bør aktes, siden hun forsto å verdsette de fattiges tårer og sukk slik.

Et forbannet djevelens barn var derimot *Renatus Kampanus*, enda han var en høy herre i Frankrike. De tilhengerne av den reformerte religion som han fikk tak i ved list eller vold, lot han kaste i en dyp sjø, som han for spøk pleide å kalle sitt store beger.

En gang spurte kong Karl den niende ham hvor mange lutherske kjettere han hadde budt sitt store beger velkommen. Da svarte han at slike små og ubetydelige ting hadde han ikke holdt noe regnskap over. Så lite satte han menneskesjeler, som dog har så høy verdi i Guds øyne. Så lite visste dette udyret og umennesket hva et menneske er – et menneske som Gud ikke har nølt med å forløse med sin Sønns blod.

Heller ikke kan jeg la være å formane foreldrene til ikke bare å elske barna sine etter kjødet, men fremfor alt etter ånden. Også hedninger og tyrkere elsker barna sine, men bare med en naturlig kjærlighet. De kristne må gå lenger og se på sine barn ikke bare som sine egne, men først og fremst som Guds barn. Fremfor alt for sine udødelige sjelers skyld er de et kostbart klenodium som Gud har betrodd dem, og som han en dag vil kreve av deres hender.

Slik er også foreldrene sjelesørgere og Guds skattmestere, og de har all grunn til å gjøre sitt beste for at ingen av de sjelene som er betrodd dem, skal bli forsømt og gå fortapt ved deres skyld. Barna bærer et merke på panne og bryst; med det ble de i den hellige dåpen tegnet som Guds og Herren Jesu Kristi dyrekjøpte, kostbare eiendom. Ve den som ved forsømmelse, dårlig eksempel og vrang oppdragelse røver en slik eiendom fra Herren!

Også på dere, lærere ved høyere og lavere skoler, hviler et stort ansvar for de spede sjelene som er betrodd deres tilsyn. Å, forbarm dere over Guds og hans kirkes planteskole, som nesten er ødelagt! De fleste unge mennesker ligner et ungt tre som en vill humleranke, en slyngplante eller en annen skadelig vekst snor seg om og kveler før det får vokse seg sterkt. Ugudeligheten tar sterkt overhånd, og de unge hjertene blir angrepet og tatt i besittelse av det helt fra begynnelsen.

Å, gjør motstand, vern og redd alt dere kan! Plant ikke bare de verdslige vitenskapene inn i elevenes hjerter, men samtidig den frelsende kunnskapen om Gud og Jesus Kristus og sann gudsfrykt. Lær dem ikke bare det som hører verden til, men også det som fører til himmelen. Det skal mye til å oppdra et menneske til en lærd mann; men å gjøre ham til en hellig og gudfryktig mann er noe langt større. Hva er viten uten samvittighet? Hva hjelper det oss å lære å nevne Gud og himmelen på mange tungemål, hvis vi ikke samtidig lærer å kjenne, elske og stole på Gud og å vinne himmelen?

Og til slutt: Måtte alle hjelpe til her som kan, og ingen vike unna noe strev når det gjelder den edle menneskesjelen! «La oss gi akt på hverandre, så vi oppgløder hverandre til kjærlighet og gode gjerninger», og la oss se til «at ikke noen forspiller Guds nåde» (og sin sjel) (Hebr 10,24; 12,15). La oss som brødre minne, vennlig irettesette, belære, advare og formane hverandre, og det med all flid og alvor, som i en sak som gjelder noe stort – sjelen og dens salighet.

«Mine brødre», sier den hellige apostelen Jakob, «dersom noen iblant dere har fart vill fra sannheten, og en omvender ham, så skal han vite at den som omvender en synder fra hans villfarne vei, han frelser en sjel fra døden» (Jak 5,19–20).

Når vi ser en perle, en liten mynt eller et stykke brød ligge på bakken, tenker vi at det er synd om det skal gå til spille og bli trådt under føtter, og vi bøyer oss ned for å ta det opp. Er ikke da en sjel mer verd enn alle verdens perler og penger og brød? Og skulle vi da sky noe strev for å redde den fra evig fortapelse? Herren vår Gud lære oss ved sin nåde og sin Hellige Ånd å forstå hva en sjel er, og hvor høyt den bør aktes! Ham være ære i all evighet! Amen.

Andre preken. Om sjelens høye verdighet ut fra dens udødelighet

I Jesu navn. Amen.

Teksten er den samme som i forrige preken (*Matt 16,26*).

Noen gudfryktige hjerter har sagt det svært treffende: Mennesket dør ikke når det dør; det er synden og elendigheten som dør. Luther uttrykker det slik: «Vi vet, stoler på og gleder oss over at Kristus er oppstanden, og at døden nå ikke er annet enn en ende på synden og på seg selv.»

Med dette har de villet si to ting. For det første at menneskelivets begynnelse er begynnelsen på all elendighet. Så snart mennesket trekker sitt første åndedrag og puster inn den luften vi alle deler, begynner det å gråte – rett som om det ville klage over all den elendighet det fra nå av skal gå igjennom.

Johan Geiler fra Kaysersberg, en kjent og ivrig predikant i Strasbourg, har i en gammel almanakk, blant mange merkverdige opptegnelser, skrevet ved sin egen fødselsdag: *Dies calamitatis* – ulykkens dag, begynnelsen på min elendighet og mitt møysommelige liv.

Krysostomos, den høyt berømte biskopen i Konstantinopel, som også måtte tåle mye motgang og trengsel i livet, sier at menneskelivet er en kjede av en mengde ledd av all slags nød og elendighet. Menneskets liv og elendighet er tvillinger som blir født og dør på samme tid. Mennesket begynner livet med gråt og skrik og ender det med sukk og stønn; blodige kommer vi til verden, og dekket av kald svette forlater vi den. «Jeg ble plaget hele dagen. Hver morgen kom til meg med

tukt» (Sal 73,14; jf. Matt 6,34), og ulykken er for det meste menneskenes daglige frokost.

Og selv om mennesket mener å finne noe trøst og lindring i dette livets gleder – i ære, nytelse og rikdom – må de som fullt ut har prøvd det, likevel innrømme at selv det beste i dette livet «er strev og tomhet» (Sal 90,10). I all denne verdens lyst og glede har de ikke funnet annet enn «tomhet og jag etter vind» (Fork 1,14; 2,11).

Derfor sukker også den gamle Jakob: «Få og onde har mine leveårs dager vært» (1 Mos 47,9). Og Sirak stemmer i: «Stor uro er skapt for hvert menneske, og et tungt åk ligger på Adams barn fra den dagen de kommer ut av sin mors liv, til den dagen de vender tilbake til alles mor. Det de grubler på, og det hjertet frykter, er en engstelig venting på dødsdagen» (Sir 40,1 ff.).

Det er derfor et under at mennesket kan bli så forelsket i dette møysommelige syndelivet at det for det meste bare nødig og motvillig forlater det. Det søker sin glede i livets tomhet og bitterhet, slik fiskene trives i det salte havvannet. Så blind har synden gjort mennesket at det holder møye for herlighet og gleder seg over sine bånd og lenker. Dette går stikk imot Guds hensikt. Nettopp derfor blander han så mye motgang inn i dette livet: Vi skal se hvilken elendighet synden har styrtet oss i, bry oss desto mer om hjelpen fra himmelen og lengte etter et annet og bedre liv.

For det andre har disse gudfryktige hjertene ment at slutten på dette møysommelige og sorgfulle livet er begynnelsen på det evige og salige livet. Med døden tar all elendighet slutt for de gudfryktige. De gjør et salig bytte: De bytter verden mot himmelen, synden mot fullkommenheten, sorgen mot gleden, forgjengeligheten mot evigheten.

Riktignok ser døden skremmende ut, og skulle vi tro våre øyne, var alt slutt i døden. Vi ser jo ikke annet enn et ødelagt, vansiret og ubrukelig legeme. Om noen dager vil vi ikke engang se det lenger, og en skynder seg å få det i jorden, så det helt kan bli det det var fra først av, støv og aske.

Men troen ser og vet at den beste delen av mennesket ikke er underlagt døden. Legemet, som er skapt av støv, skal riktignok vende tilbake til jorden, men «ånden vender tilbake til Gud, som ga den» (Fork 12,7).

Om de gudfryktige heter det: *De dør til livet*. Når en plante flyttes til et annet sted, visner de fleste og største bladene, mens hjertebladet holder seg friskt og grønt. Såkornet råtner nok i jorden, men driver likevel fram et grønt strå av sin forråtnelse. Trærne står som døde om vinteren, men er likevel fulle av sevje og kraft innvendig, og det viser seg om våren. Slik dør også et gudfryktig menneske på legemet; men sjelen lever i Gud og hos Gud og venter på at legemet skal vekkes opp og herliggjøres, så de kan leve sammen evig.

Dette er ingen liten del av sjelens verdighet og høyhet: at den er udødelig, og at den i døden ikke gjennomgår noen annen forandring enn fuglen som har sluppet ut av buret og nå sitter på en grein i Guds frie luft og kvitrer og synger av glede. Dette vil vi denne gangen handle om, og vi ber Gud at han vil velsigne arbeidet vårt for Jesu Kristi skyld. Amen.

Gullet har forrangen blant metallene og regnes for det kostbareste av dem alle. En av grunnene er nok at det er svært bestandig og nesten ikke tar skade i ilden. Slik hører det også med til sjelens verdi og kostbarhet at den er udødelig og ikke selv tar skade i døden. Det lærer Frelseren i teksten vår: «Hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel?»

Verden er forgjengelig, slik han lærer oss et annet sted: «Himmel og jord skal forgå.» Og Guds Ånd sier: «Himmelen skal forsvinne som røk, og jorden skal eldes som et klede.» «Denne verdens skikkelse forgår»; «verden forgår og dens lyst.» Men sjelen består, selv når himmel og jord forgår i ilden (Luk 21,33; Jes 51,6; 1 Kor 7,31; 1 Joh 2,17).

Hva er nå alt det forgjengelige mot det uforgjengelige, vil vår dyrebare Frelser si, og hva blant alle verdens kostbarheter kan veie opp den udødelige sjelen? Det er som om en ville sammenligne et råttent eple eller et stykke morkent tre som lyser i mørket, med en gullklump. Om et menneske så kunne få herredømme over hele verden, men forsømte sin sjels salighet på kjøpet, måtte en si at han ikke hadde vunnet noe, men tapt alt. For alt det verden er og har, er underlagt forgjengeligheten og er derfor ingenting verd mot sjelen, som er skapt for evigheten.

Det den velsignede Frelseren her antyder på en tilslørt måte, lærer han ved en annen anledning med klare, tydelige ord: «Frykt ikke for dem som dreper legemet, men ikke kan drepe sjelen» (Matt 10,28).

Han taler om forfølgerne og de grusomme fiendene til kirken hans. De kan nok, vil han si, drepe legemene deres med sverdet, la ville dyr rive dem i stykker, brenne dem til aske i ilden eller kaste dem i vannet som føde for fiskene.

Men sverdet kan ikke trenge igjennom sjelen; dyrenes grusomhet og ildens glød kan ikke nå den, langt mindre fortære og ødelegge den. Når nå sjelen blir i behold og består selv om legemet blir drept og tilintetgjort, må den følgelig være ikke bare usårlig, men også udødelig.

Riktignok legger han til samme sted at Gud «kan ødelegge både sjel og legeme i helvete». Men at dette ikke skal forstås om at legeme og sjel blir tilintetgjort, men om den pine de skal lide, lærer han når han et annet sted sier om de ugudelige (etter oppstandelsen og den ytterste dom): «Disse skal gå bort til evig pine, men de rettferdige til evig liv» (Matt 25,46). Sjelens ødeleggelse er den andre, evige døden, den evige dødskvalen som den sammen med legemet skal lide i helvete.

Det samme ligger også i løftet Herren Jesus ga den botferdige røveren på korset: «I dag skal du være med meg i Paradis!» (Luk 23,43). Det kan jo ikke noe fornuftig menneske forstå om legemet; det må sikte til sjelen. Slik er det også med det som sies om Lasarus, at han «ble båret av englene i Abrahams fang» (Luk 16,22). Etter det lengter også den hellige Paulus (Fil 1,23) når han har «lyst til å bryte opp herfra og være med Kristus» – med sjelen, vel å merke. Slik forklarer også Jesu første blodvitne det, når han i sin dødsangst sier: «Herre Jesus, ta imot min ånd!» (Apg 7,59).

Av slike vitnesbyrd er hele Den hellige skrift full, for den har først og fremst omsorg for vår edle, kostbare sjel. Var mennesket likt et ufornuftig dyr, og forgikk dets ånd slik som dyrets – eller, for å tale med de gamle gudsfornekterne: «ble den oppløst som tynn luft og som en tåke som drives bort av solens stråler» (Visd 2,3–4) – hva skulle da all den iver og alvor, alt det strev og alle de undergjerningene som vi leser om i Guds hellige ord? Hvordan er det trolig at den majestetiske Gud skulle gjøre så mye ut av en ringe og forgjengelig ting som han til alle tider har gjort ut av menneskesjelen?

La oss nå se på noen av Skriftens kraftige ord om dette. Det er verdt å merke seg at når Moses beskriver menneskets opphav, taler han helt annerledes *om dets sjel enn om dyrenes*. På Guds befaling måtte vannet frembringe et mylder av levende vesener, både fugler og all

slags fisk, og jorden måtte frembringe fe og kryp og ville dyr av alle slag (1 Mos 1,20.24). Alle disse skapningene er altså, med liv og legeme, kommet fram av de forgjengelige elementene.

Om mennesket lyder det derimot ganske annerledes: «Og Gud skapte mennesket i sitt bilde, i Guds bilde skapte han det» (1 Mos 1,27). Det samme blir ikke sagt to ganger uten grunn; gjentakelsen her skal nok vise at vi skal merke oss det store fortrinnet mennesket har framfor alle andre skapninger på jorden: Det er blitt det synlige bildet av den usynlige Gud.

Likeså i 1 Mos 2,7: «Og Gud Herren formet mennesket av landjordens støv, og blåste livets ånde i hans nese, og mennesket ble til en levende sjel.» Av dette kan vi nok ikke slutte at sjelen er en del av Guds vesen, for det lar seg ikke stykke opp og dele. Men det følger at den ikke kan regnes blant dyrenes alminnelige sjeler, siden Gud har skapt den og forent den med legemet ved en særlig, allmektig kraft.

Har den nå et eget og underfullt opphav og er i så måte svært forskjellig fra dyrenes ånd, må den også ved sin utgang være svært forskjellig fra den. Og siden den særlig skulle være et bilde av den majestetiske og udødelige Gud, kunne den heller ikke mangle udødelighet.

Dette blir ytterligere bekreftet av Forkynnerens ord: «Støvet vender tilbake til jorden og blir som det var før, og ånden vender tilbake til Gud, som ga den» (Fork 12,7). Det ser ut til at den viseste blant konger her har hatt stedet hos Moses for øye, og han bekrefter åpenbart det vi har sluttet av det: Sjelen har et annet opphav enn legemet og dyrenes ånder, og derfor også en annen utgang.

Den er kommet fra Gud; derfor må den også komme tilbake til Gud – enten for å være hos ham evig og nyte hans salighet, eller for å ta imot sin dom og «få igjen det som er skjedd ved legemet, etter det han gjorde, enten godt eller ondt» (2 Kor 5,10).

Dette lar seg forklare med en lignelse. I sin lov befalte Gud at urene kar skulle behandles forskjellig: Leirkarene skulle knuses og slås i stykker, mens de som var av sterkt og kostbart materiale, skulle vaskes i vann eller renses i ild. Vårt legeme er et *leirkar* (2 Kor 4,7); derfor må det brytes ned og bli til støv. Sjelen derimot blir ikke tilintetgjort, selv om den er blitt uren ved synden; den blir renset i Jesu Kristi blod ved hans Ånd og tatt imot i Guds hus.

Derfor har Skriften også mange utsagn om de avdødes sjeler som vitner om at de lever etter døden. Sjelen «samles til sitt folk og sine fedre» (for legemets begravelse kan dette uttrykket ikke forklares om); den blir tatt imot av Herren Jesus; den roper til Gud, priser ham, står for hans trone og tjener ham dag og natt; sjelene er salige og i Guds hånd, og deres gjerninger følger dem (1 Mos 25,8; 35,29; 49,33; Åp 6,10; 4,10–11; 7,9–10; 14,13; Apg 7,59; Joh 14,3).

Ja, det sies om dem at Herren også etter døden er deres Gud. Gud har jo kalt seg Abrahams, Isaks og Jakobs Gud lenge etter at de var døde, og etter at legemene deres kanskje alt var råtnet og blitt til støv og aske. Men «han er ikke de dødes Gud, men de levendes» (Matt 22,31–32) – slik slutter Frelseren når han gjendriver saddukeerne i gammel tid.

Den som en Gud er Gud for, ham gir han seg til kjenne for og viser seg for som Gud. Han gir ham del i sin godhet og salighet. Men det kan de døde ikke nyte; følgelig må sjelene til patriarkene, og til de menneskene som hadde deres tro, leve i Guds salige samfunn og nyte ham.

Dette er nettopp det den hellige apostelen sier, at Kristus er «Herre over både levende og døde» (Rom 14,9). Det strider ikke mot Forløserens ord: «Gud er ikke de dødes Gud.» For apostelen taler om dem som ved den timelige døden riktignok er skilt fra verden, men som likevel lever med sjelen. Slik sier også Den Hellige Ånd et annet sted: «Salige er de døde som dør i Herren fra nå av» (Åp 14,13).

Men Kristus taler med saddukeerne, som kalte *dem* døde som ikke lenger var til, verken med legeme eller sjel, og han slutter med rette: Hvordan kan Gud være *deres* Gud som ikke lenger er til? Altså er Kristus Herre over de salige avdøde. Det vil si: Sjelene deres er og lever hos ham; de ser hans herlighet, han nærer og leder dem og fyller sjelene deres med himmelsk trøst.

Med dette beviset lar et gudfryktig hjerte, som holder Den hellige skrift for den himmelske og evige sannhet, seg gjerne nøye, og det tror på det uten noen som helst tvil eller vakling. Likevel ser det ikke ugjerne at beviset blir styrket med andre grunner i tillegg, så spotterne og fornekterne kan gjendrives desto kraftigere. Og slike grunner mangler ikke.

For når sjelen betrakter seg selv i sine krefter og virkninger, kan den ikke annet enn holde seg selv for et opphøyd og himmelsk vesen. Den svinger seg like opp til himmelhvelvingen og vandrer omkring blant stjernene; den trenger igjennom og utforsker jordens og havets dyp.

Den betrakter, fatter og forstår åndelige, himmelske og guddommelige ting; den gransker og forstår hele naturen, og det ofte uten at legemet er med på det i noen særlig grad. Iblant blir den rykket bort og ser det de legemlige øynene ikke ser, og hører det de legemlige ørene ikke hører. Det viser eksemplene med de tre fremste apostlene, Peter, Paulus og Johannes (Apg 10,10; 2 Kor 12,2; Åp 1,10).

Når sjelen gir seg over til dyp ettertanke, trekker den seg en tid bort fra de ytre sansene. Derfor ser en av og til lærde folk så fordypet i sine betraktninger at de ofte verken merker eller vet hva som foregår omkring dem.

Et merkelig eksempel på dette forteller Thuanus: «Franciscus Vieta kunne ofte gå så opp i sine dype tanker at han satt hele tre døgn ved skrivebordet uten å reise seg fra plassen, uten mat og nesten uten søvn – bortsett fra at han nå og da slumret litt, støttet på armen.»

Erfaringen viser også at når et menneske vil tenke riktig skarpt over en ting, lukker han øynene og stopper så å si igjen ørene – slik en husfar lukker dører og vinduslemmer når han vil være alene og gjøre noe i fred.

Hit hører også drømmene, og sjelens evne til å se, tale, føle og bevege seg fra sted til sted mens vi sover. Gud selv og hans engler har ofte talt med hellige mennesker og gitt dem viktig og avgjørende undervisning mens øyet deres ikke så noe og øret ikke hørte noe; sjelen derimot så, hørte og talte med dem uten legemets hjelp. Eksempler på dette kjenner vi fra Den hellige skrift.

Vi skal kort gjengi hva den hellige Augustin forteller om en lege i Kartago som het Gennadius. Denne mannen hadde alltid vært svært gavmild og god mot de fattige. Men en gang, mens han ennå var ung, falt han i engstelig tvil og grubling over om en kunne håpe på et annet liv etter døden.

Kort etter drømte han at en staselig og vakker ung mann sto foran ham og sa: «Følg meg!» Han fulgte ham, og den unge mannen førte ham til en by der han på sin høyre side hørte en overmåte herlig

musikk. Da han undret seg over den, sa følgesvennen at det var de helliges og saliges sang i himmelen. Så våknet han og tenkte ikke mer over drømmen.

En annen natt viste den samme unge mannen seg for ham igjen og spurte om han kjente ham. Han svarte at han kjente ham godt. «Hvorfra da?» spurte den andre. Da viste han til det som hadde hendt ham før: at den unge mannen hadde ført ham til en vakker by der han hadde hørt en yndig sang.

Den andre spurte videre om dette hadde skjedd mens han sov eller var våken. «Mens jeg sov,» svarte han. «Du har rett,» sa den unge mannen, «og du skal vite at også dette skjer med deg i søvne. Når nå dine legemlige øyne er lukket, hvordan kan du da se meg?»

Da han ikke svarte noe på det, sa den unge mannen: «Slik som dine legemlige øyne nå i søvnen ikke hjelper deg det minste til å se meg, og du likevel virkelig ser meg, slik skal det også være når legemet ditt sover dødens søvn og øynene ikke lenger ser: Da skal du likevel ha et liv og en kraft som du kan se med. Vokt deg derfor, så du ikke lenger tviler på at sjelen lever også etter døden!»

Hvor ofte skjer det ikke ennå i dag at de gudfryktige har søte og himmelske drømmer og kjenner en glede de ikke kan sammenligne med noe i verden! Jeg kjenner selv et slikt eksempel. En kristen hadde gått til sengs med mange tunge og sørgmodige tanker og sendt mange inderlige sukk til Gud før han sovnet. Da drømte han at en skinnende ung mann førte ham opp et stort fjell. På toppen sto en port, en høy portal, som hvilte på prektige søyler av kunstferdig arbeidet gull, innlagt med perler og edelsteiner – aldri hadde han sett noe lignende.

Porten hadde doble dører, den ene utenfor den andre. Da den unge mannen åpnet den første litt på gløtt, hørte følgesvennen hans en så herlig sang og ble grepet av en slik fryd at han av bare glede ville trenge seg helt inn. Men den unge mannen holdt ham tilbake og sa at tiden ennå ikke var kommet; han måtte være tålmodig en stund til.

Den samme mannen fortalte at han en annen gang i søvne syntes han dro inn i det himmelske Jerusalem sammen med en utallig skare, fordelt under mange prektige faner. De hadde sett byen lenge på lang avstand, strålende i en usigelig herlig glans, og de sang: «Halleluja! Gud være takk, som har gitt oss seier! Hosianna! Halleluja!» Og under

dette kjente han, som også forrige gang, en så sterk og likevel søt bevegelse i sin ånd som han knapt hadde kjent i hele sitt liv.

Må vi ikke slutte av dette at sjelen kan høre, se, tale, forstå, glede seg og mer til, også uten at legemet og de ytre sansene er med – og følgelig at den kan leve og virke også utenfor legemet? Dette bekrefter også den hellige apostelen når han forteller at han «ble rykket like inn i den tredje himmel … inn i Paradis og hørte usigelige ord» – om han var i legemet eller utenfor legemet, visste han ikke; det vet bare Gud (2 Kor 12,2.4).

Vi vil ikke prøve å gruble ut og få visshet om det apostelen selv ikke visste, og vi våger ikke å si, slik noen utleggere gjør, at det er sannsynligere at han var i legemet enn utenfor det. Men så mye slutter vi likevel av dette: Det kan skje med de gudhengivne sjeler ting som de selv ikke fatter. Ved en særlig Guds kraft kan de bli rykket bort, se Guds herlighet og høre usigelige ord, mens de ennå lever i verden og er bundet til legemet med naturens bånd. Hvor mye mer da etter dette livet, når de er løst og satt fri fra kjødets bånd!

Til dette kommer det vitnesbyrdet som alle folkeslag gir – også de blinde hedningene utenfor Guds kirke, ja, barbariske og ellers svært uvitende mennesker. Hva Fokylides, Sokrates, Platon, Aristoteles, Xenofon, Cicero, Seneca, Epiktet, Plotin og andre hedenske filosofer har skrevet om dette, har andre allerede lagt fram utførlig, så vi trenger ikke å dvele ved det.

Platon skrev en hel bok om sjelens udødelighet. Ifølge Laktants var det den boken Cato leste før sin død, og Augustin forteller at Kleombrotos ble så opptent av den at han kastet seg ned fra en mur, i lengsel etter det bedre livet som Platon så godt han kunne hadde skildret. Mange gravskrifter og andre minnesmerker som de gamle romerne satte på gravene sine, vitner dessuten om at mange av dem trodde på sjelens udødelighet. Hit hører også at enkelte prøvde å finne opp et lys som kunne brenne for alltid og stenges inne i gravene – uten tvil for å antyde at sjelen var et slikt lys.

Hvor uvitende og barbariske våre forfedre, de gamle germanerne, enn var, trodde de likevel på sjelens udødelighet og et liv etter dette, slik de hadde lært av sine druider, de hedenske prestene. Derfor hendte det også at de skrev brev til slektninger og venner som for

lengst var døde, og kastet dem til likene på bålet, i den tro at brevene da ville nå fram til dem.

De barbariske folkene i det gullrike Guinea, tartarene, de fleste kinesere, peruanerne, meksikanerne, ja, til og med brasilianerne og menneskeeterne – alle har de erkjent og trodd at sjelen lever etter døden, og de har visst et og annet å si om de ugudeliges straff og de gudfryktiges lønn. Av dette ser en hvor dypt Gud med sin finger har skrevet denne læren inn i menneskehjertet, ettersom den ikke kan viskes ut engang i det største mørke og den dypeste uvitenhet, hos så forvillede hedninger.

Av dette ser vi altså at vår tids spottere og gudsfornektere er verre enn hedningene. Av forsettlig ondskap vil de ikke se det klare lyset som i en viss grad opplyser til og med hedningene, som vet lite eller ingenting om Gud. De har riktignok sine gamle forgjengere. For Satan har helt fra begynnelsen strevd for å rive alt håp om og all frykt for et liv etter døden ut av menneskenes hjerter, så de desto dristigere kunne leve i kjødelig trygghet og liksom med bind for øynene løpe rett i helvete.

Allerede Visdommens bok (2,1 ff.) kjenner disse rå menneskene og lar dem tale slik: «Kort og trist er vårt liv, og mot et menneskes død finnes ingen legedom; ingen er kjent som er kommet tilbake fra dødsriket. Ved et tilfelle er vi født, og siden skal vi være som om vi aldri hadde vært til. For pusten i nesen vår er en røyk, og talen en gnist ved hjertets slag. Når den slokner, blir legemet til aske, og ånden blåser bort som tynn luft» osv.

På Kristi tid hadde dette ugresset formert seg slik i Israels menighet at det dannet et eget parti, saddukeerne. De mente at sjelen dør sammen med legemet, og at det ikke er noen oppstandelse fra de døde å håpe på. Hvor slu de var til å drive spott med læren om oppstandelsen, og hvilket underlig spørsmål de kom med om en kvinne som etter tur hadde vært gift med sju brødre – for å bevise at det var urimelig å tro på et liv som skal komme – er godt kjent fra Det nye testamente.

Fra deres forbannede rot har dessverre vår tids spottere og gudsforaktere vokst fram. I tillegg til andre deler av den kristne lære fornekter de også sjelens udødelighet og vil ikke vite av noe liv etter døden. Denne djevelske yngelen breier seg dessverre mer og mer. Jeg har ingen lyst til å komme med mange eksempler og gjengi deres ugu-

delige spott og de grunnene de mener å ha. En anerkjent lærer i vår kirke har nylig tatt et oppgjør med dem og stoppet munnen på dem med Guds ord og en overflod av andre beviser. (*Dr. Johann Müller.*)

Jeg kan bare inderlig beklage at mennesker som Gud har skapt i sitt bilde og til det evige liv, og som han har gitt en fornuftig og udødelig sjel, med vold og makt vil være umennesker og dyr, og at døpte kristne vil være hedninger, Gud til tross. Å, dere vanartede kristne og forblindede, elendige mennesker! Hvor lite akter dere ikke dere selv – dere som Gud har aktet så høyt at han har forløst dere fra djevelens makt med sin enbårne Sønns blod! Hvor lav pris setter dere ikke på deres sjel – den som Herren Jesus har satt høyere enn hele verden og alt som er i den!

Om dere og deres arme sjeler kan en godt si, som det står skrevet: «Hvor er du falt ned fra himmelen, du strålende stjerne, du morgenrødens sønn!» (Jes 14,12). Dere har deres forbilde i den bortkomne sønnen, som lettsindig forlot sin fars hus og ved svir og fråtsing endte som svinegjeter (Luk 15,13.15).

Å, hvor tung og forferdelig skal ikke deres dom bli! For har hedningene ingen unnskyldning, fordi de «holder sannheten nede i urettferdighet» (Rom 1,18.20) og demper naturens lys i stedet for å følge det – hvordan skal det da gå dere?

Dere oppfører dere verre enn hedningene: Dere motsier Den Hellige Ånd, han som taler i Ordet, og i trass vil dere ikke se og tro det Gud selv lærer og har stadfestet med så mange under. Dere vil ikke tro det som hele verden tror, og som så mange tusen hellige og gudfryktige mennesker ved Den Hellige Ånds vitnesbyrd har funnet sant og beseglet med sitt liv og blod.

Vokt dere nå, kristne sjeler, for denne giftige røyken som har steget opp fra avgrunnen og i våre dager har fylt så mange hoder og hjerter! Vern dere hver dag med bønnen, og be Gud at han må hindre at ugudelige, kjødelige og vellystige tanker får feste seg og slå rot i hjertene deres.

Sky slike menneskers selskap. For de er som *gale hunder*, som forgifter og dreper ikke bare med bittet, men også med pusten, fråden og spyttet. «Bevar ditt hjerte fremfor alt du bevarer … Hold deg fra svikefulle ord, og la falske lepper være langt fra deg. La dine øyne se bent fram … Bøy ikke av til høyre eller til venstre» (Ordsp 4,23–27).

Sett Guds sannhet opp mot djevelens løgn! Hold det for satanisk tale når noen sier: «Har Gud virkelig sagt?» (1 Mos 3,1) – er det nå også sant at Gud har sagt og åpenbart det ene eller det andre? Er det sant at sjelen er udødelig, at det finnes en ytterste dom, et helvete og en himmel? Slik har djevelen talt fra begynnelsen, og slik taler han ennå. Første gang skjulte han seg i en slange; nå bor han i gudsfornekterne, som ofte er store og høyvise folk i verden. Han byr de enfoldige sin gift og sin vederstyggelige suppe – ikke i skitne leirkar, men i *gullbeger* (Åp 17,4).

La dere ikke villede og blende av dette, og la dere heller ikke føre bort fra den himmelske sannheten fordi spotterne er så mange. Når så mange i vår tid drikker av styggedommens beger og går fra å være Kristi etterfølgere til å bli hans spottere, så tenk at han også sier til dere: Vil også dere forlate meg? Vil også dere gå over til spotterne? «Vil også dere gå bort?» Og svar frimodig: «Herre, hvem skal vi gå til? Du har det evige livs ord, og vi tror og vet at du er Guds Hellige!» (Joh 6,67–69).

Se, på den ene siden står Jesus, den evige sannhet, og alle Guds hellige menn, drevet av Den Hellige Ånd, alle hans blodvitner og bekjennere, alle gudfryktige hjerter, «en førstegrøde av hans skapninger» (Jak 1,18), verdens kjerne, de edleste sjeler – av deres ord og gjerninger kan en tydelig merke at Guds Ånd bor i dem. De står på den ene siden og vitner at sjelen er en edel skapning, at den er udødelig, at all verdens rikdom, ære og lyst er ingenting å regne mot den, og at det å miste den ikke kan sammenlignes med noe i verden.

På den andre siden står løgnens far og en mengde ugudelige, kjødelig sinnede, gjerrige, urettferdige, ukyske og urene mennesker. Deres gud er mammon og buken; de er brennemerket i samvittigheten og har besmittede sjeler, tynget av synd. De sier: «Sjelen er et pust, en vind, som kommer og går med legemet. En skal bruke dette livet og søke sin del i de jordiske ting, for utenfor dem er det ingenting å håpe på.» Hvem vil dere nå tro, og hvem vil dere holde med? Jeg tviler ikke på at dere vil holde med Herren Jesus – i hans munn «ble det ikke funnet svik» (1 Pet 2,22).

Kristus leder oss til et hellig og gudfryktig liv. Han lærer oss at det sømmer seg for den edleste av de synlige skapninger å føre en gudfryktig vandel og ved hellighet og rettferdighet gjøre sin sjel til

behag for Gud. Satan derimot forleder oss til all slags urenhet, urett og synd. Han ønsker intet heller enn at mennesket, som Gud har skapt i sitt bilde, skal bli lik et dyr, ødelegge seg ved skam og laster og gjøre seg vederstyggelig.

Jesus leder oss til saktmodighet, vennlighet, ydmykhet, kyskhet, mildhet, rettferdighet og sannhet; Satan derimot til ubarmhjertighet, grusomhet, hat, hovmod, ukyskhet, gjerrighet og urettferdighet. Dette ligger klart for dagen og viser seg tydelig hos dem som følger hver av dem. Men hvilken fornuftig sjel ville vel, når den tenkte seg riktig om, velge disse siste styggedommene og la de første dydene fare?

Flere gudfryktige og trofaste lærere har gjort den svært riktige iakttakelsen at ingen fornekter sjelens udødelighet og den kommende dommen, unntatt slike som ville være godt tjent med at begge deler bare var oppspinn. For når de ugudelige er blitt Guds fiender, skulle de gjerne se at det ikke fantes noen Gud. Og når de for jordiske fordeler og sanselige gleders skyld har pantsatt sin sjel til djevelen, ønsker de også at den skal være en forgjengelig ting. Og det de helst ønsker, det tror de også gjerne.

Likevel kan en merke at de selv ikke tror på det de så gjerne ville tro. Deres egentlige og endelige mål er å utrydde og jage ut av hjertet all gudsfrykt og alle tanker om en endelig, allmenn dom, om sjelens udødelighet, om himmel og helvete, og å bli helt sikre på at de har rett.

Men så langt kommer de likevel ikke. Det viser seg blant annet i at de så gjerne snakker med andre om sin ugudelighet og forsvarer den med iver – som folk som ikke tror seg selv, og som søker styrke og ro i andre menneskers bifall fordi samvittigheten stadig motsier dem.

Skulle det likevel finnes enkelte som kan og vil rose seg av en slik fordømmelig visshet, kan en trygt gå ut fra at den kommer fra djevelen. På den måten styrker han dem i ondskapen og fører dem så å si med bind for øynene og sovende til helvete.

Slike mennesker må en, etter å ha formant dem en eller to ganger, la fare. «Gi ikke hundene det hellige, og kast ikke deres perler for svin» (Matt 7,6). For når de forkaster Guds ord, må også vi etter vår Guds eksempel forkaste dem. Jeg må riktignok rose flittigheten til dem som med alle slags fornuftsgrunner prøver å overbevise disse ugudelige sjelene, og jeg leser arbeidene deres med glede. Likevel

holder jeg det for best å følge eksemplet til den gudfryktige mannen på kirkemøtet i Nikea: med gudelig iver og Åndens frimodighet å sette en enkel bekjennelse, hentet fra Guds hellige ord, opp mot dem.

Da sier en: Jeg tror av hjertet etter Skriften at den evige, rettferdige og hellige Gud «har fastsatt en dag da han skal dømme verden med rettferdighet … ved den mannen som han har utvalgt til det» (Apg 17,31). Jeg tror at Jesus Kristus skal komme igjen fra himmelen for å dømme levende og døde. Jeg tror at sjelen er udødelig og lever etter døden. Jeg tror på legemets oppstandelse og et evig liv.

Dette tror alle Guds barn med meg og gleder seg over det; men de onde åndene og deres stallbrødre skjelver for det (Jak 2,19). Den som nå ler av denne troen, han får være og bli en spotter, en gudsforakter, en hund og et svin, til han kommer dit hvor han skal få erfare det han ikke ville tro.

Og slik vil de helst ha det. For de ønsker som regel å vandre så uforstyrret og uantastet som mulig videre på den brede veien som fører til fortapelsen, og de tåler ikke gjerne motsigelse – i hvert fall ikke uten at de selv begynner og har lyst til å more seg med spott.

Den berømte legen Forestus pleide å fortelle et merkelig eksempel på dette. Det hendte med pave Paul den tredje i Roma, og alle på hans tid holdt det for fullt ut troverdig. Da en fransiskanermunk tjente paven på hans dødsleie og trøstet ham med håpet om et annet og bedre liv, sa paven: «Finnes det da noe slikt?» Munken svarte beskjedent at det visste han jo godt, og fortsatte å tale. Men paven ble sint og sa: «Bry ikke hodet mitt med slikt snakk; jeg får snart erfare det.»

Jeg skal ikke spille flere ord på disse løsgjengerne. Det navnet gir jeg med rette dem som har revet seg løs fra Gud og den hellige frykt for ham, og som ikke vil være bundet til noen annen tro enn den som behager deres ugudelige sinn. Derimot vil jeg mot slutten av denne betraktningen svare på en innvending fra enfoldige mennesker, slik den en gang ble lagt fram for meg: «Når en er til stede hos døende, ser og merker en ingenting i det øyeblikket sjelen farer ut av legemet. Det ser ut som om alt er slutt med det siste åndedraget, som blir borte og forsvinner i luften.»

Jeg svarer: Min medkristne! Åndedraget er ikke sjelen, men en virkning av den. Det siste åndedraget forsvinner i luften, men sjelen farer med det siste sukket hjem til ham som har gitt den. Den er en

ånd, og når den går bort, kan en ikke se det med legemlige øyne. Heller ikke mens den bor i legemet, kan en se den; en kan bare kjenne den på virkningene. Det følger jo slett ikke at sjelen ikke er til, fordi jeg ikke ser den.

Når en åpner et glass med rosenvann eller en røkelseseske, ser en ingenting komme ut, hvor nøye en enn gir akt. Men at det likevel strømmer en kraft ut, vitner den herlige duften vi kjenner. Når magneten trekker jernet til seg eller beveger det, kan øynene mine ikke se den kraften som gjør det; men selve virkningen ser de. Slik er det også her. Av at sjelen er skilt fra legemet, følger ikke at den forsvinner og går til grunne.

En apoteker kan jo med sin kunst trekke ut og skille ut urtenes krefter, som er liksom deres sjel, så det bare blir aske og grus igjen på bunnen, mens kraften stiger opp, blir fanget i et eget kar og siden tatt vare på. Hvorfor skulle ikke da Gud kunne skille sjelen fra legemet, gjøre legemet til aske og bevare og holde ånden oppe i sin hånd? Dette sier jeg, som nevnt, bare for å undervise de gudfryktige enfoldige, som ellers tror Gud av hjertet når han taler sitt ord, og som ikke drar sjelens udødelighet i tvil.

Men la oss nå også hente en *oppmuntring* til *gudfryktighet* fra det som her er sagt om den udødelige sjelen! Dersom sjelen døde med legemet, ville jeg innrømme at de hadde valgt den beste delen, de som bruker dette livet etter hjertens lyst. Da hadde ingen det så godt som de ugudelige, som lever herlig og i glede hver dag, slik den rike fråtseren og drankeren.

Da kunne en si med spotterne: «La oss ete og drikke, for i morgen dør vi. Kom da, la oss nyte de gode ting som finnes, og bruke det vi eier, ivrig, som i ungdommen. La oss overalt etterlate tegn på vår glede, for dette er vår del og vår lodd» (Jes 22,13; Visd 2,6 ff.). Hvorfor skulle en da gjøre seg så mye sorg og møye for noe som forsvinner som en skygge og ikke blir stående?

Men sjelen skal, så snart den i døden er flyttet over fra tiden til evigheten, «få igjen det som er skjedd ved legemet … enten godt eller ondt» – for «gjerningene følger» den (2 Kor 5,10; Åp 14,13). Den skal avlegge Gud et strengt regnskap for dette livets korte tid, og den skal evig og uforandret bli værende i den tilstanden den skilles fra verden i. Derfor er det dypt sørgelig og forferdelig at menneskene omgås

sjelen så lettsindig og for forgjengelige gleders skyld styrter den i evig sorg og elendighet.

Tenk derfor alltid på den uopprettelige skaden som det ugudelige livet fører med seg! Når sjelen skilles herfra, besmittet med forsettlige synder og fanget i Satans snarer, må den for evig bli hans trell, slik den her i livet frivillig har vært det. Og da vil han ikke lenger hykle og smigre for den, slik han pleide i dette livet, men uavlatelig pine og plage den.

Satan ligner ulven som bærer det røvede lammet forsiktig uten å skade det så lenge den ser at gjeteren forfølger den. Men når den først har fått det inn i en tett skog og kan gjøre med det som den vil, river den det i stykker og eter det opp. Slik skal den udødelige sjelens pine bli uendelig og evig.

For et menneske som til sin ulykke er kommet i tyrkisk eller tartarisk trelldom og ikke har noe håp om å bli fri, er den eneste trøsten døden, som en gang skal befri ham selv fra den grusomste herre, uten at herren samtykker eller vil det.

Men med det kan ikke sjelen trøste seg i helvetes kval. Den vil nok ønske seg døden. Den vil med hyl og jammerskrik be om at fjellene må falle over den og haugene skjule den, at havet må sluke den og ilden fortære den, og at den ved den rettferdige Guds allmakt må gå over til ingenting. Men alt forgjeves! Den må leve i døden; den er der «hvor deres orm aldri dør og ilden ikke slokner» (Mark 9,44.49).

Historien har merkelige eksempler på forferdelig grusomhet som djevelen har egget det ene mennesket til å øve mot det andre. Men der har likevel døden eller en annen god utgang gjort ende på det hele. Pechio, en kjøpmann i Milano, hadde pådratt seg en fornem herres fiendskap. En gang han var på reise, ble han grepet, stukket i en sekk og fraktet til fiendens slott. Hesten hans derimot sprutet de blod på og lot den løpe, så vennene hans skulle tro han var myrdet, og ikke lete altfor grundig etter ham.

Da han nå var i fiendens hender, viste det seg at det ikke var meningen å drepe ham, men å la ham leve et liv som var verre enn døden. Fienden lot ham nemlig sperre inne i et lite, mørkt fangehull og gi ham bare litt hardt brød og stinkende vann hver dag til livsopphold. I denne tilstanden – en kan lett tenke seg at han mange tusen ganger ønsket seg døden – måtte han tilbringe hele nitten år. I all denne tiden

fikk han verken se sol eller måne, aldri skifte eller ta av seg klærne, og han fikk aldri annet enn vann og brød.

Det var en ytterst ynkelig tilstand. Likevel slo til sist timen for befrielsen, ved Guds nådige styrelse. For fienden døde, og da sønnen ville bygge om og utvide slottet, fant de det mørke hullet og fangen da muren ble revet. Til da hadde bare en fortrolig tjener visst om ham og gitt ham mat hver dag på den måten som er nevnt. Så ble han sluppet løs og satt fri fra sin langvarige elendighet.

I året 1586 ble Peter av Hauterive i Brugge fengslet av sine fiender. Egentlig var det av hat mot den evangeliske tro, men påskuddet var at han skulle ha villet støtte en forrædersk plan mot byen. Han ble utsatt for store pinsler. Blant annet måtte han «i ni døgn i strekk sitte på en stol foran en ild uten å sove» – på den måten håpet de å få noe ut av ham som kunne koste ham livet. Selv om han ikke tilsto noe, og som uskyldig heller ikke kunne tilstå noe, ble han likevel halshogd, og dermed tok kvalene hans slutt.

Vi har eksempler på grusomme mennesker som har latt levende og døde legemer binde sammen, så de levende skulle råtne og gå til grunne sammen med de døde – noe en ikke kan høre eller lese om uten å grøsse. Men også denne marteren endte døden. Den beryktede russiske tyrannen Johannes Basilides lot mennesker i Livland steke på spidd under de forferdeligste pinsler; men døden rev dem likevel ut av morderklørne hans. Den fordømte sjelens kvaler derimot tar aldri slutt. Den er udødelig, og pinen er det også; sjelen kan og skal aldri i evighet bli fri fra sin marter.

Så lenge Gud i himlen bor
og troner over stjernekor,
skal de i pine være.
Dem plager frost, dem plager hete,
fortvilelse og frykt og vrede,
men skal dem ikke fortære.
Og først den dag tar pinen hvil
når himlens Gud ikke mer er til.

Hvor ynkelig er det ikke når et menneske ligger lenge i dødsangst og verken kan dø eller leve! Hvor ivrig og inderlig pleier ikke han selv og vennene hans da å be om at Gud vil forkorte lidelsene og fri ham fra all

angst ved en salig død! Hvor lengter ikke den døende etter å få bryte opp herfra! Hvor lang synes ikke natten ham! Hvor engstelig teller han ikke timene! Men hvor smertefulle og uutholdelige de enn er, blir de likevel gjort søte av denne ene trøsten: *ikke evig, ikke så lenge igjen, snart er striden over.*

Men hvor forferdelig er det ikke å leve evig uten noen trøst og noe håp – i Guds vrede og unåde, i en stadig død, i helvetes kval og pine, i mørket, i flammene, midt blant djevlene, støtt bort fra Guds ansikt og utestengt fra samfunnet med alle hellige engler og utvalgte mennesker! Nettopp derfor ble den fordømte rike mannens bønn om en dråpe vann til å svale tungen med avslått: for at vi skal vite at i helvete er det ikke den minste trøst å vente i all evighet.

Den som ikke blir grepet av denne betraktningen, må ha et hjerte som er hardere enn stein og stål. Jeg for min del sier av hjertets grunn: Herre Jesus, min aller kjæreste Forløser! Gjør med meg det du vil. La meg bli jaget i landflyktighet, la meg bli fattig og tigge mitt brød, la meg plages av en smertefull sykdom så lenge jeg lever. La meg bli hånet, gjort til skamme, foraktet og spottet, la en Satans engel slå meg med knyttede never. La meg bli revet i stykker av ville dyr eller pint til døde av grusomme mennesker, la legemet mitt bli brent til aske, eller send meg hva ellers din guddommelige, nådige vilje måtte være.

Bare la ikke min arme sjel gå fortapt, bare la meg ikke bli støtt bort for evig fra ditt hellige ansikt! La det gå underlig til, bare det ender salig!

Gjør med meg som det tykkes deg;
jeg lider trygt og stille,
om bare ingenting fra deg
meg evig skal få skille.

Bedre aldri født enn evig støtt bort. Bedre å gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler enn å løpe inn i helvete gjennom mye glede og jordisk lykke. Jeg spør ikke etter noe, jeg regner alt for skarn, bare jeg kan få del i Herren Jesus og hans rike og frelse min sjel.

Et slikt sinn ønsker jeg også alle som leser dette. Å, kjære kristne! Hva dere enn gjør eller lar være, så tenk på deres sjel og frels den! Jeg hørte en gang en gudfryktig mann gi dette rådet: For å øve seg

i gudsfrykt skulle en hver dag velge seg et bestemt tankesprog eller minneord og alltid ha det for øye og i hjertet.

Det kunne for eksempel være: «Kristus har elsket meg og gitt seg selv for meg» (Gal 2,20). – «Jesus, min kjærlighet, er korsfestet.» – «Du skal dø.» – «Det er menneskenes lodd én gang å dø, og deretter dom» (Sir 14,17; Hebr 9,27). – «Disse skal gå bort til evig pine, men de rettferdige til evig liv» (Matt 25,46). – «Men vit: for alt dette vil Gud føre deg fram for dommen» (Fork 11,9). – «Enden kommer, enden kommer» (Esek 7,6). – «Du dåre! I denne natt kreves din sjel av deg. Hvem skal så ha det du har samlet?» (Luk 12,20). – «Hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel?» (Matt 16,26).

Et godt og gudfryktig råd! Å, om vi bare alle ville følge det og sette det ut i livet! Jeg skulle ønske jeg kunne skrive fulle alle dørene, vinduene og bordene deres med disse og lignende påminnelser, ja, gravere dem dypt inn i hjertene deres. Ja, gid alle steiner og bjelker kunne tale og uavlatelig rope til oss: «Her for en tid, der for evig – rett deg etter det!»

Den som har sin sjel kjær og mener alvor med sin salighet, vil overalt søke, finne og følge slike påminnelser. Han vil ikke sette sin edle sjel og dens evige frelse på spill for syndens kortvarige nytelse. Verden byr oss et halmstrå i stedet for en gullkjede, en regnepenning i stedet for en dukat, et glasskår i stedet for en diamant. Det vil si: Den byr oss det forgjengelige i stedet for det evige og vil at vi skal sette vår udødelige, uforgjengelige sjel i pant for dens usle skyggegleder og narregleder. Måtte vi ikke være de største dårer i verden om vi gikk med på det?

Og likevel er det dessverre altfor mange som innlater seg på denne handelen. Jeg ble forferdet da jeg leste at det for noen år siden skal ha vært en trollmann i Venezia som kjøpte sjelene av slavene på galeiene. Som betaling lovet han å skaffe dem friheten og betalte dem ti dukater – men først etter at de hadde måttet skrive under med sitt eget blod på et dokument der de skrev over sjelen sin til ham og Satan. Så snart denne skrekkelige avtalen var sluttet, rørte han ved dem med en gift, og de døde på stedet. (*Galeier er fartøyer der forbrytere gjør tjeneste som roere.*)

Ikke mindre skrekkelig er det Thomas av Cantimpré forteller om tre drikkebrødre. Under et drikkelag kom de til å snakke om sjelens udødelighet og pinen i helvete. Den ene av dem sa kjekt at alt slikt ikke var annet enn prestepåfunn og eventyr, og de andre lo av det. Da kom en høy, sterk mann til, satte seg hos dem og spurte hva de snakket om og lo så godt av. Spotteren svarte at de hadde snakket om sjelens udødelighet; den holdt han det for en dårskap å tro på, og han la til at han gjerne solgte sin sjel på flekken mot fri mat og drikke.

De ble enige om kjøpet og drakk dugelig en lang stund. Så sa kjøperen at nå var det på tide at hver gikk til sitt; og når han hadde kjøpt hesten, måtte han vel også ha betalt for grimen. Dermed grep han mannen, som nå skalv og bevet, og førte ham bort med sjel og legeme for øynene på alle som var til stede.

Slikt kan man nok ikke lese eller høre uten å grøsse. Men man kan heller ikke uten hjertelig sorg tenke på at det disse elendige menneskene gjorde åpenlyst, gjør mange i det skjulte, umerkelig og uten selv å være seg det riktig bevisst. For den usle verdens lyst og ære, vinning og timelige gleder overgir de sin sjel til evig fordømmelse – det ser vi klart nok for våre øyne. Ta dette til hjerte, min medkristne, og prøv deg selv nøye: Har du hittil aktet og verdsatt din sjel slik du burde?

Vær ikke trygg i en sak som er så farlig og så viktig. Utsett ikke din omvendelse fra den ene dagen til den andre. Skynd deg til Gud og hans nådefavn; il til Jesu Kristi sår, som ennå står åpne for deg og drypper av hans dyrebare blod til din forsoning.

Lenger fram er det kanskje ingen vei tilbake. Snart kan latteren her i tiden bli byttet ut med evig gråt og hyl, gleden med sorg, drikkingen med tørst, den forgjengelige lysten med evig pine. Nå lyder det fra manges munn: «Heisan og hopsan! Jo galere, jo bedre!» Snart kan det hete: «Akk og ve over min arme sjel i all evighet!»

Men er sjelen først fortapt, da er den fortapt for evig, som vår Frelser sier: «Hva kan et menneske gi til vederlag for sin sjel? Deres sølv og deres gull skal ikke kunne berge dem på Herrens vredes dag» (Matt 16,26; Esek 7,19). Fra helvete er det ingen forløsning.

Den som faller ned fra et høyt tårn eller en klippe, har ingenting å holde seg i; han faller og faller til han når bakken og blir knust. Slik er det også med den som dør i sine synder og faller fra tiden inn i

evigheten. Det finnes ikke noe som stanser ham, ingen hjelp og ingen utvei, før han har nådd bunnen av helvetes avgrunn.

Når noen er på reise og har glemt noe, eller synes reisen er ubehagelig eller ulønnsom, kan han ennå vende tilbake, selv om han allerede har tilbakelagt mange mil. Men når den tiden Gud har fastsatt for sjelen, er kommet, må den av sted. Og når de djevelske åndene møter den og helvetes gap åpner seg foran den, kan den ikke vende om. Nådens tid er ute, og det lyder: «Av sted, av sted, du forbannede, du usalige! Det du har jaget etter, har du nå jo funnet!» og så videre.

Men la oss til slutt også bruke denne læren om sjelens udødelighet til vår trøst og glede. Også av den lærer vi å kjenne Guds ubegripelige godhet, som har gjort oss til kar for sin evige barmhjertighet.

Han trenger nok ikke oss på noen annen måte enn brønnen trenger et spann den kan fylle med vann, eller det fulle morsbrystet et barn som kan suge det. Han har villet ha sjeler som han kunne gi del i sin salighet. Apostelen kaller ham «den Salige og alene Mektige, … han som alene har udødelighet» – nemlig i og for seg selv – «og som bor i et lys dit ingen kan komme» (1 Tim 6,15–16).

Men han har ikke villet være salig uten oss. Av nåde har han også gitt vår sjel udødelighet, for at han kunne la den nyte hans evige herlighet og herliggjøre og opplyse den med sitt uforgjengelige lys. «For Gud bestemte oss ikke til vrede, men til å vinne frelse ved vår Herre Jesus Kristus» (1 Tess 5,9).

Slik har først vår udødelige sjel, og siden også det oppvakte og herliggjorte legemet, et evig og salig liv å vente hos Gud. Det er nok til å gjøre all bitterheten i dette sørgelige livet søt. «For vår trengsel er kortvarig og lett, og virker for oss en evig fylde av herlighet i overmål på overmål. Vi har ikke det synlige for øye, men det usynlige. For det synlige varer en kort stund, men det usynlige er evig» (2 Kor 4,17–18).

Om vi da her må klage over vår sjels lidelser – med Job: «Jeg vil tale i min ånds trengsel, jeg vil klage i min sjels bitre smerte» (Job 7,11), med David: «Min Gud! Min sjel er nedbøyd i meg», og med Herren Jesus: «Min sjel er bedrøvet inntil døden» (Matt 26,38) – så vet og tror vi likevel at Gud vil fri vår sjel fra døden, tørke tårene av våre øyne og bevare vår fot fra å gli.

Vi vet at vår trengsel og elendighet skal ta slutt, men vår sjel skal bestå. Og slik den er udødelig og uforgjengelig, skal den også bli salig

og få «en arv som er uforgjengelig og uflekket og uvisnelig, og som er gjemt … i himlene» (1 Pet 1,4).

Når en fattig pike ved et godt gifte kommer til stor ære og rikdom her i livet, priser nok alle henne lykkelig. Men det er likevel, som alt her i verden, noe forgjengelig og ustadig; i døden må hun forlate alt sammen, om ikke de flyktige godene allerede har forlatt henne før.

Men når sjelen er blitt Kristi brud og har fått del i hans herlighet, trenger den aldri i all evighet å frykte noen forandring. Den lever, elsker og priser sin Skaper evig; den dør ikke, og dens glede visner ikke. Gud være takk, som av bare nåde har gjort vår sjel skikket til udødelighet og salighet! Ham være ære i all evighet! Amen.

Tredje preken. Om sjelens høye verdighet ut fra dens gjenløsning

I Jesu navn. Amen.

Teksten er den samme som i forrige preken (Matt 16,26).

Apostelen kaller Herren vår Gud rik når han sier at han er «rik nok for alle som påkaller ham» (Rom 10,12). De troendes bønn er mange ganger svært fattig. I den største nød kan det arme hjertet knapt få fram noen få sukk; ja, ofte består påkallelsen bare i en indre lengsel og et blikk opp mot Gud (Sal 34,6) – slik et barn som ikke kan snakke, i sin hjerteangst skriker om hjelp og ser bedrøvet på foreldrene sine. Men Gud viser seg likevel rik for alle som påkaller ham.

Vårt hjerte er som en flaske med trang hals; bare nå og da renner det ut noen dråper. Gud derimot åpner hele sin miskunnhets skatt, han «som rikelig gir oss alle ting til vårt bruk», og «som kan gjøre mer enn alt, langt ut over det vi ber eller forstår» (1 Tim 6,17; Ef 3,20). Ofte ber vi slett ikke – for vi forstår ikke hva som er til vårt beste – og Gud gjør likevel mer enn vi ber. Slik er det med små barn: De vet ennå ikke hvordan eller om hva de skal be, og likevel får de daglig erfare Guds overstrømmende godhet.

Ofte forstår vi det nok, men ber likevel ikke. Det ser vi hos oss voksne: Vi gir oss så mye å gjøre med det timelige at vi glemmer å be riktig av hjertet, og mener at vår omsorg, våre tanker og vårt strev skal ordne saken. Men Gud har tålmodighet med vår skrøpelighet og fører likevel alt så underfullt og over all forventning herlig ut at vi må innrømme: Han har gjort langt mer enn vi har bedt om og forstått.

Men la oss se litt nærmere på Guds rikdom. Gud er rik enten for oss eller for seg selv. For oss har han mange skatter og stor rikdom. For det første er himmel og jord hans, med alt det som er i dem. «Jorden hører Herren til – og alt det som fyller den», sier hans profet (Sal 24,1). Og han sier selv: «Sølvet er mitt, og gullet er mitt! sier Herren, hærskarenes Gud.» «For meg tilhører alle dyr i skogen, dyrene på fjellene i tusentall … min er jorden og alt som fyller den» (Hag 2,8; Sal 50,10–12).

Satan talte som en djevel taler da han sa om verdens rikdom og herlighet: «For til meg er det overgitt, og jeg gir det til hvem jeg vil» (Luk 4,6). Gud gir ham nemlig ikke lov til å fare fram med de timelige godene som han vil. Han har ingen makt over dem, uten at Den Høyeste av rettferdige og hellige grunner overlater ham den – som vi har forklart nærmere et annet sted.

Hører nå alle skatter vår Gud til, da må han vel også kunne forsørge sine barn som ber ham om et stykke brød. Derfor bør de heller ikke være bekymret for det, men stole på sin rike himmelske Far, som ikke vil forsømme eller forlate dem. Men de må også lære å nøye seg med det de får, og være tilfreds med det Gud deler ut og bestemmer. For han må ofte holde sine kjæreste barn knapt her i verden og ikke gjøre dem rike, for at de ikke skal falle i overflod og bli fattige på sjelen.

Videre har Gud en åndelig rikdom på mange slags nåde, gaver og goder som han gjør sjelen rik med. Slik tilskrives det ham «rikdom på godhet og overbærenhet og tålmodighet», ja, «sin nådes overveldende rikdom» (Rom 2,4; Ef 1,7; 2,7). Å ja, Gud må visselig være rik på godhet, nåde og langmodighet! For enda vi synder mye og på mange måter, blir han likevel ikke trett av å forbarme seg. Hos oss er det mye synd, men hos ham er det mye tilgivelse (Jes 55,7).

Selv om han daglig tilgir mange synder, blir hans nådeskatt ikke tømt. Vi finner nåde så ofte vi søker den med botferdige hjerter, og for andre som kommer etter oss og ber om den på samme måte, skal det heller ikke bli mangel. Hit hører også *Kristi uransakelige rikdom*, som den hellige apostelen sier han hadde fått i oppdrag å forkynne for menneskene (Ef 3,8).

Timelig rikdom og jordiske skatter har min Jesus ikke hatt, og han har heller ikke ønsket dem. Men han er rik på kjærlighet, godhet, vennlighet og saktmodighet! Han er rik på rettferdighet, visdom og hellighet; han er rik på fred, glede og trøst i Den Hellige Ånd. Han

er rik på alle slags nådegaver som han deler ut blant sine hellige: tro, kraft, frimodighet, visdom og lignende. Å, Herre Jesus, la også meg være og bli delaktig i denne din rikdom, så ønsker jeg ikke mer. Gjør meg rik i min sjel, så har jeg nok her og i all evighet.

Og endelig eier Gud en himmelsk rikdom. «Hvor stor din godhet er, som du har gjemt til dem som frykter deg!» «De blir rikelig mettet av det gode i ditt hus, og av dine gleders strøm gir du dem å drikke» (Sal 31,20; 36,9). Vær frimodige, dere kristne sjeler: Hele vår Guds himmel tilhører oss! Riktignok har vi ennå ikke det vi en gang skal få; men vi har retten og adgangen til alle Guds skatter og saligheter.

Vi er som umyndige barn. Vi har arverett og eiendomsrett til hele himmelen og til vår bror og forløser Jesu Kristi salighet, men vi kan ikke ta disse godene i full eie og nyte dem før den tiden Faderen har fastsatt. La oss derfor ikke si at vi er fattige; for vi er rike i Gud, og himmelen er vår.

Gud er altså rik – men for oss. Han selv, med all sin nåde og godhet, kjærlighet og allmakt, visdom, rettferdighet og salighet, tilhører oss. Men hva er da hans *egen rikdom*, den han har for seg selv? Jeg vet ikke om noe som Gud skulle ville ha for seg selv alene, unntatt *menneskenes sjeler*. Menneskene regner seg som rike når de eier mye sølv og gull, mange perler, edelstener og annet gods; Gud derimot når han eier mange sjeler som kjenner ham som sin Gud og i troen nyter hans gode gaver.

Og slik menneskene begjærer gull og skatter, søker dem ivrig og tar vare på dem med omhu, slik lengter Gud etter sjeler. Han søker dem med brennende kjærlighet og hjertelig troskap; han tar vare på dem og setter dem høyere enn alt annet. Sannelig, ikke noe menneske i verden vil gjøre så mye for de timelige godene som Gud har gjort og ennå gjør for sjelens skyld.

Gud sendte sin Sønn til verden, ikke for å samle gull eller sølv og ikke for å legge under seg et kongerike, men «for å frelse syndere» (1 Tim 1,15). Jeg finner heller ingen steder at Herren Jesus har gjort krav på timelige ting. «Revene har huler, og himmelens fugler har reder, men Menneskesønnen har ikke det han kan helle sitt hode til» (Matt 8,20). Han lengtet heller ikke etter det. Men når han kunne vinne en sjel, glemte han både å spise og drikke (Joh 4,6 ff.; 4,31 ff.),

slik han til slutt til og med glemte seg selv og ga sitt dyrebare blod som løsepenge for sjelene.

Også av dette kan vi slutte hvor høyt den edle sjelen bør aktes. Dette vil vi nå se litt nærmere på. Gud hellige og velsigne vår betraktning for Herren Jesu skyld! Amen.

Vil man vite hva en ting er verd, må man ikke spørre uvitende og uerfarne folk. Et ulærd menneske vet ikke å verdsette en kostbar og sjelden bok; bonden forstår ikke å bedømme et kunstferdig maleri eller et hogd bilde; en håndverker kjenner seg ikke på edelstener og perler. Man forteller at da hertug Karl av Burgund, med tilnavnet den Dristige, hadde falt i slaget ved Nancy sammen med mange av sine folk, fant en soldat denne herrens overmåte kostbare diamant blant resten av byttet. Men soldaten forsto ikke hva den var verd, og solgte den for én gylden.

Slik er det også når vi vil vite hva menneskesjelen er verd og hvor høyt den bør aktes. Da må vi ikke spørre verdens barn og de kjødelig sinnede; de vet ikke å verdsette dette klenodiet, for de kjenner ikke seg selv. Men la oss lære det av Herren Jesus. Han sier at sjelen er mer verd enn hele verden; ja, han vet ikke om noe blant alle timelige ting som et menneske kunne gi som løsepenge eller gjenkjøpspris for sin sjel.

Vel, det er verdt umaken at vi enda en gang tenker over sjelens høye pris og uforgjengelige verdi, særlig ut fra det Guds evige Sønn har talt, gjort og lidt for dens skyld. La oss for det første se på *hans hellige fødsel og det som hørte med til den*. Han er kommet fra himmelen til verden og har senket seg ned i vår elendighet, som vi synger:

Du edle gjest, velkommen vær!
Meg synder hadde du så kjær,
du kom i min armod ned til meg –
jeg aldri nok kan takke deg.

Dykkere og perlefiskere går av og til helt ned på havbunnen, mange favner under vann, for å lete etter perler. Og gruvefolk går ofte flere hundre lachter ned i jorden og dens mørke gruver for å grave etter gull, sølv og andre metaller – fordi slike ting står høyt i pris hos menneskene. Hvor høyt må da ikke menneskesjelen stå i pris i himmelen, når Herren Jesus for dens skyld ikke har spart seg selv, men villet

fornedre seg så dypt og stige ned i den menneskelige elendighets bitre hav! (*En lachter er fire alen.*)

Det er verdt å merke seg hvordan evangelisten taler om hans fødsel: «Og hun fødte sin sønn, den førstefødte» (Luk 2,7). Guds Sønn, Den Høyestes Sønn, kongen hvis rike ikke skal ha ende, som det himmelske sendebudet sier, var jomfru Marias sønn. I hennes liv og gjennom hennes blod tok han i sannhet den menneskelige natur på seg og ble slik hennes virkelige og naturlige sønn. Guds evige, enbårne Sønn har altså ikke forsmådd jomfruens morsliv.

Skriften kaller morslivet et *lønnlig* eller *skjult* sted og sammenligner det med et *dyp i jorden*, der Gud underfullt og kunstferdig former mennesket (Sal 139,15). I denne lønnlige kroken, i dette dypet, er Guds Sønn steget ned – og det av ingen annen grunn enn for å lete etter sjeler. For siden sjelens smitte og fordervelse begynner allerede i morslivet, har Herren Jesus også villet begynne *der* å virke dens rensing og frelse.

Og dette underfulle barnet ble født i en *stall*. De lærde har lagt merke til at denne stallen har vært en temmelig dyp hule, hogd ut i en klippe og innrettet til å huse dyrene.

Hva gjør da dette guddommelige barnet i den mørke hulen? Han leter etter menneskesjeler. Her må jeg tenke på den lignelsen han selv forteller, der han sammenligner seg med en kvinne som har mistet en sølvpenge, og som tenner et lys og leter nøye til hun finner den (Luk 15,8). Når man har mistet noe, må man ikke skamme seg over å lete selv i de skitneste kroker og de mørkeste kjellere. Slik har Guds Sønn gått fram med sjelene.

Tenk om man i et kongeslott så ikke bare de fornemste tjenerne løpe hit og dit og lete nøye, men prinsen selv stige ned i kjelleren med et lys og gå inn i stallene og andre steder der han ellers aldri pleide å komme, og lete etter noe med den største iver og omhu. Måtte man ikke da slutte at det var blitt borte et overmåte kostbart klenodium som det var helt avgjørende å få beholde? Slik også her: Når man ser kongenes konge stige ned i jordens dyp for å søke og frelse menneskesjeler, må man ikke da nødvendigvis slutte at han regner dem som et svært kostbart klenodium?

«Og Ordet ble kjød og tok bolig iblant oss», sier den disippelen som Jesus elsket (Joh 1,14). Guds evige Sønn har villet bo en tid synlig

blant menneskene, tale med dem og omgås dem. Jeg tror dette kan forklares med bildet av en *kjøpmann* som for handelens skyld reiser til fremmede og fjerne land. Der oppholder han seg en tid blant ukjente, ofte til og med barbariske og ukristne folk, for å drive sin handel og søke vinning. Også Guds evige Sønn er blitt en kjøpmann.

Lignelsen om den barmhjertige samaritan (Luk 10,33) gir man en både riktig og fruktbar anvendelse når man tyder den om ham. Like godt lar det seg gjøre å vende mot ham det han sier om en kjøpmann som søkte etter vakre perler, og som solgte alt han eide og kjøpte den da han fant en meget verdifull perle (Matt 13,45–46).

Denne edle kjøpmannen har nå en tid bodd og vandret blant menneskenes barn i den sørgelige, onde verden. Hans handel gikk ut på å *vinne sjeler*. Dem satte han høyere enn alle perler; for deres skyld har han gitt avkall på alt, og for dem har han til slutt satt sitt dyrebare blod på spill.

Denne kjøpmannen er selv kostbar og uvurderlig; løsepengen kan ikke veies opp med all verdens gull. Følgelig må varen det gjelder – menneskesjelen – visselig stå høyt i pris i himmelen.

Apostelens ord som vi nettopp siterte – «Ordet tok bolig iblant oss» – kan også forklares ut fra Det gamle testamentes tabernakel eller tempelet i Jerusalem. Gud ville gi sitt folk stor ære, det folket han hadde utvalgt til sitt eiendomsfolk framfor alle folk på jorden. Derfor lot han sin bolig reise midt iblant dem og viste seg herlig for dem ved mange store og underfulle gjerninger. Derfor sier han: «Jeg vil sette min bolig midt iblant dere, og jeg skal aldri forkaste dere.» Det vil si: Selv om dere nok er et syndig, dødelig og skrøpelig folk, vil jeg likevel ikke avsky dere eller forsmå dere.

«Jeg vil vandre midt iblant dere» – jeg vil omgås dere som en kjærlig og fortrolig venn; jeg vil være omkring dere og hos dere, hellige dere, velsigne, lede, styre og bevare dere og være for hånden og hjelpe dere i all nød. «Jeg vil være deres Gud, og dere skal være mitt folk» (3 Mos 26,11–12).

Men dette var bare et forbilde på Kristus Jesus, han hvis hellige legeme var et tempel der hele guddommens fylde bodde (Joh 2,19.21; Kol 2,9). Slik har Gud nå bodd blant menneskene, ikke i et forgjengelig telt, men i sitt kjød. Og han har vist seg herlig blant dem ved så mange under av sin kjærlighet, allmakt og visdom at vi mennesker ikke kan

få noen større ære enn denne. Av det er det klart nok hvor høyt vår sjel står i hans øyne. «Herre, hva er et menneske, at du kjenner ham, et menneskebarn at du akter på ham!» (Sal 144,3).

At det var menneskenes sjeler som lå Herren Jesus så sterkt på hjertet, ble åpenbart med en gang han kom inn i verden. Kjærligheten lar seg ikke skjule lenge. Da Jakob var kommet til Mesopotamia og fikk se sin slektning Rakel, veltet han ikke bare steinen fra brønnåpningen og vannet hennes småfe, men han kysset henne også og gråt av glede (1 Mos 29,10–11). Da menneskevennen Jesus kom til verden og knapt var født, måtte englene hans straks forkynne det for gjeterne, så de kunne skynde seg til krybben hans.

Gjeterne ble fulle av glede da de endelig fikk se alle hedningers trøst og Israels folks herlighet. Og Herren Jesus hadde sin glede av gjeterne og deres tro. Det var hans første glede i verden da han så mennesker hvis *sjeler* han skulle frelse. Skriften sier riktignok ikke at de gudfryktige gjeterne kysset ham. Men det er likevel rimelig at synet av dette nådefulle barnet tente dem slik at de ikke kunne la være å kysse det. Og jeg tror han gjerne lot seg kysse, så han kunne vise sin kjærlighet til menneskene og i denne førstegrøden liksom kysse alle mennesker.

Det står heller ingen steder at disse fattige folkene hadde med seg noen gave da de kom til det underfulle barnet. Men etter skikken i Østen har de nok tatt med seg noe, så godt de hadde det. Likevel – Jesusbarnet hadde nok i dem selv. Deres hjerter, deres sjeler var den kjæreste gaven for ham; med den var han vel fornøyd.

Men dette var ikke nok. En særegen, underfull stjerne måtte også forkynne det for vismennene fra Østen, så også de kunne komme til ham. Det var nemlig profetert om ham: «Det er for lite at du er min tjener til å gjenreise Jakobs stammer og føre den frelste rest av Israel tilbake. Så vil jeg da gjøre deg til et lys for hedningefolkene, for at min frelse må nå til jordens ende» (Jes 49,6). Se her Guds store kjærlighet til menneskene! Det var altfor lite i hans øyne at han hadde latt det store folket Israel kalle til sitt rike; saligheten måtte også bys fram for alle hedninger.

Slik var også Jesu hjerte. Det var ikke nok for ham å se førstegrøden av jødene ved krybben sin; han måtte også dra hedningene til seg. Vismennene åpnet nok skattkistene sine for ham og ga ham gull, røkelse og myrra, men deres beste gave, og den kjæreste for ham, var

likevel deres hjerter og sjeler. *Den* tok han imot med stor glede, som førstegrøden av alle de hedninger som skulle bli frelst og salige ved hans dyre fortjeneste.

«La de små barna komme til meg, hindre dem ikke!» sa han da han var blitt en voksen mann (Mark 10,14). Jeg synes jeg hører ham rope det samme fra krybben, mens han ennå var et lite barn: La menneskene komme til meg, hindre dem ikke! For det er for deres skyld jeg er kommet til verden og er blitt et menneske.

Det samme merker vi da han ble fremstilt i templet. Den gamle Simeon, som så lenge hadde ventet og lengtet etter Israels trøst, kom drevet av Den Hellige Ånd inn i templet da Jesusbarnet ble båret dit.

Da gikk det den gamle mannen som et dyr som lenge har tørstet: Når det kommer til en frisk kilde, stikker det mulen dypt ned i den og drikker så grådig som om det ville tømme den på én gang. Han fikk ikke bare se ham som han så lenge og så inderlig hadde lengtet etter å se; han tok ham også på armene sine, priste Gud og ønsket ikke lenger noe annet enn å få fare herfra i fred.

Det er et vakkert bilde på den troen som tilegner seg Jesus, som om det ikke fantes noen annen i hele verden som han angikk. Den har også nok i Jesus og begjærer ikke noe annet i himmelen eller på jorden enn å ha ham og beholde ham.

Simeon hadde det da så godt som aldri før, og han kjente en glede han ikke hadde kjent i hele sitt liv. Om noen hadde budt ham hele verden for dette barnet han holdt i armene, og for den retten han i troen hadde til det, ville han ha avslått med latter. Derfor kan jeg trygt si at Jesus neppe noen gang har ligget mykere enn i armene på denne gamle mannen.

For dette var igjen et forvarsel om det som mange hundre tusen mennesker siden skulle gjøre: omfavne ham med troens armer, lukke ham inn i hjertet og regne ham for sin sjels høyeste skatt.

Mens Simeon holder hele verdens klenodium i armene og liksom viser det fram for alle med glede, kommer også den gamle Anna til – for at ingen skulle tro at kvinnene var utelukket fra en slik glede. Hun begynner å prise Gud og tale til alle om hans kjærlighets store og underfulle gjerninger, så flest mulig kunne komme til, og så det lille Jesusbarnet straks fra begynnelsen av kunne se seg omgitt av

riktig mange sjeler som han kunne frelse og gjøre salige. For det står skrevet: «Min lyst hadde jeg i menneskenes barn» (Ordsp 8,31).

Men vi vil gå videre og for det andre se på hans hellige liv og ferd, for å vise hvor høyt Herren Jesus har aktet sjelene. Jeg kan ikke ta med alt, men vil gjøre som en som kommer inn i en hage og bare plukker noen få blomster til sin egen glede. «Da han i sitt tolvte år ble funnet sittende i templet midt blant lærerne, der han både hørte på dem og stilte dem spørsmål», ser jeg ham for meg som et ungt tre som tidlig begynner å glede gartneren sin med blomster og frukt. Livets tre blomstret tidlig.

Om jeg som menneske tør tale så dristig om min Jesus, så ser jeg i denne hendelsen i templet et tegn på hans inderlige lengsel etter å gjøre sin himmelske Fars vilje kjent for verden. Han lengtet etter å rense den rene lære for fariseernes tilsetninger, vise menneskene himmelens og nådens åpne dør og gi de nådehungrige sjelene en forsmak på sin trøsterike og søte lære.

Det ser ut som han allerede da bar på de tankene han senere sa ut: «Ild (kjærlighetens ild mellom Gud og mennesker) er jeg kommet for å kaste på jorden (ved evangeliet), og hvor jeg skulle ønske at den alt var tent! Men en dåp (en blodsdåp) har jeg å døpes med, og hvor jeg gruer til – ja, hvor jeg ønsker og hvor mitt hjerte lengter etter – at den er fullført!»

Da han trådte inn i sitt hellige embete, «ble Jesus av Ånden ført ut i ørkenen for å fristes av djevelen» (Matt 4,1 ff.). Hva tar Herren Jesus seg til i ørkenen? Med bønn og faste forbereder han seg til sitt hellige verk, som gjaldt menneskenes sjeler og deres salighet. Og han begynner med å overvinne sjelefienden ved sitt guddommelige ord og sin guddoms kraft, for at de som tror på ham, siden skulle kunne stå imot djevelens listige angrep med desto større frimodighet.

Deretter vandrer han langs Galileasjøen (Matt 4,18) – ikke for å fiske eller more seg, men for å velge ut medhjelpere som ved hans Ånds kraft kunne hjelpe ham med å fange sjeler. Derfor sier han: «Følg meg, så vil jeg gjøre dere til menneskefiskere» (v. 19). Han vandrer gjennom hele jødenes land og kommer stundom helt til hedningenes grenser. Overalt underviser han og gjør under, og han sparer ingen møye bare han kan vinne, opplyse, omvende og frelse sjeler.

Merkelig er fortellingen om den kanaaneiske kvinnen. «Jesus brøt opp derfra og dro bort til bygdene ved Tyrus og Sidon», sier den hellige evangelisten (Matt 15,21; Mark 7,24). Hvorfor? Dels for å hvile seg litt fra det uavbrutte arbeidet, slik Markus antyder. Men dels også, som de lærde utleggerne med god grunn har pekt på, for å vise sin lengsel etter at hedningene skulle omvende seg, og for å la sitt lys trenge inn også i deres mørke.

Denne gangen hadde han særlig for øye nøden til denne kvinnen, som djevelens raseri drev til å søke hjelp hos ham. Derfor kommer han henne nå, som man sier, i møte på halvveien og drar fram til grensene av hennes fedreland, så hun ikke skulle trenge å lete etter ham langt borte. For en slik anledning til å vinne en sjel ville han ikke la gå fra seg.

Ikke mindre kjær er fortellingen om den samaritanske kvinnen. «Jesus var trett etter vandringen, og satt nå der ved brønnen», sier den hellige Johannes; «det var omkring den sjette time» (Joh 4,6) – den hete middagsstunden. Med dette lar apostelen oss forstå at den kjærlige Frelseren nok var matt og trett etter reisen, full av svette og støv, og dessuten sulten og tørst; derfor «var disiplene hans gått inn i byen for å kjøpe mat» (v. 8).

Likevel glemte han alt strevet da denne kvinnen kom. Han la vinn på å undervise henne om hvem han var og hva han var kommet for, for å frelse hennes sjel og gjennom henne vinne også andre.

Og da disiplene hans senere ville nøde ham til å spise, fikk de til svar: «Min mat er å gjøre hans vilje som har sendt meg, og å fullføre hans gjerning» (v. 34). Men hans himmelske Fars vilje og den gjerningen han var betrodd, var at han skulle frelse sjelene og gjøre dem salige. Se her, dere kristne hjerter, hvor kjær en sjel er for Herren Jesus! Aldri var han så trett at han skydde noe arbeid og strev for å vinne den; han glemte både mat og drikke bare han kunne hjelpe menneskene til salighet.

Nikodemus kom til ham om natten, men ble likevel ikke vist bort. Den dyrebare Frelseren kunne med god grunn ha klaget over at de ikke unte ham nattero – han som arbeidet seg så trett om dagen med å forkynne, helbrede og mer til. Men det gjorde han ikke. Det gjaldt en sjel, og for å vinne den ville han gjerne våke en natt. Slik tilbrakte han også ellers stundom natten i bønn, og særlig gjorde han ikke annet

den siste natten enn å sørge, kjempe, be og svette blodig angstsvette for menneskenes sjeler.

En gang dro han gjennom Jeriko, omgitt av en stor folkemengde. Sakkeus, en av de øverste blant tollerne, ville gjerne se ham og hadde derfor klatret opp i et morbærtre. Straks merket hans kjærlige hjerte lengselen hos den stakkars synderen. Han så opp til ham og sa: «Sakkeus, skynd deg og kom ned! For i dag må jeg bli i ditt hus» (Luk 19,1 ff.).

Mange av dem som sto omkring ham, syntes det var underlig at han tok inn hos en syndig mann, men han lot seg ikke holde tilbake av det. Han gledet seg over å ha vunnet en sjel og sa: «Menneskesønnen er kommet for å søke og frelse det som var fortapt.» (Å, kjæreste Herre Jesus, hvor trøstende er det ikke at du ikke forakter syndere, deres hus og hjerte! Å, ta inn også hos meg! Du vet at min stakkars sjel lengter av hjertet etter deg.)

Det er kjent hva som hendte med Tomas, en av de tolv apostlene, etter Herrens oppstandelse: For denne ene sjelen som hadde gått seg vill, åpenbarte han seg for disiplene sine en gang til. Han talte til ham framfor de andre, viste ham sine hellige sår og naglemerker og formante ham til å tro.

Tomas var svært egensindig og krevde bestemt ikke bare å se Frelseren, men også å føle på ham, stikke fingeren i naglemerket og hånden i hans side – ellers ville han ikke tro. Vel, Herren gjør som han vil ha det: «Rekk fingeren din hit, og se hendene mine. Og rekk hånden din hit, legg den i min side, og vær ikke vantro, men troende!» (Joh 20,24 ff.).

Her ser du altså, kristne hjerte, at Herren ikke uten grunn har sammenlignet seg med en hyrde som har hundre sauer, og som, når han har mistet én av dem, forlater de andre i ødemarken og går og leter etter den som er kommet bort, til han finner den (Luk 15,4).

En jomfru som har fått perlebåndet sitt revet i stykker, så perlene triller til alle kanter, leter til hun har funnet hver eneste en igjen; hun vil ikke at én skal gå tapt. Når en høne savner en av kyllingene sine og hører den pipe langt borte, står hun stille og kaller på den med høyt kakling til hun har den hos seg igjen. Slik er menneskevennen Jesus, og slik er hans hjertelag. «Slik er min elskede, slik er min venn, Jerusalems døtre!» (Høys 5,16).

Det er også merkelig at Frelseren stundom sto fram offentlig og kalte menneskene til seg med høy røst. «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære», sier han. De lærde mener at det var denne vennlige innbydelsen som ga synderkvinnen mot og dro henne til ham – hun som i fariseerens hus vætte føttene hans med tårer og tørket dem med håret sitt. Likeså ser vi at han en gang sto fram på den siste dagen av løvhyttefesten, den største festdagen – den største fordi den største folkemengden da kom sammen – og ropte med høy røst: «Om noen tørster, han komme til meg og drikke!»

Det ser ut som hans kjærlighetsfulle hjerte ble satt i brann ved synet av en så stor folkemengde, og ikke kunne skjule sin inderlige lengsel etter å frelse sjelene. Han så at jødene den dagen var mer opptatt av den forgjengelige gleden og den legemlige drikken enn av den åndelige. Derfor byr han dem, som den sanne livets kilde, «av sin fylde nåde over nåde» (Joh 1,16).

Før vi forlater denne betraktningen, vil jeg legge til én ting til: Herren Jesus var så nådig og mild at han aldri ville skade noe menneske eller føre ødeleggelse over noen, ikke en gang over sine fiender – enda han i kraft av sin guddommelige rettferdighet og makt godt kunne ha gjort det.

En gang da disiplene hans i utidig nidkjærhet ba om lov til å kalle ild ned fra himmelen over samaritanene som hadde nektet dem husly, irettesatte han dem og sa: «Menneskesønnen er ikke kommet for å ødelegge menneskeliv, men for å frelse» (Luk 9,56). Det var som om han ville si: Heller vil jeg aldri komme under noe tak og heller overnatte under åpen himmel så lenge jeg vandrer synlig her på jorden, enn at en eneste sjel skulle gå fortapt for min skyld.

Hit hører det Krysostomos påpeker: Vi leser aldri at Herren Jesus virkelig har straffet et menneske og overgitt det til ødeleggelse. Men for at verden skulle vite at han hadde makt til det, og at han en dag skal dømme og straffe den, forbannet han fikentreet som han fant uten frukt, så det straks visnet helt ned til roten (Matt 21,19; Mark 11,20). På samme måte ga han en prøve på sin rettferdighet og makt da gergesenernes svin på hans befaling styrtet seg i sjøen (Matt 8,32).

Men la oss også for det tredje stille hans hellige lidelse og død fram for øynene og lære av den hvor høyt han har aktet menneskenes sjeler. Da tiden nærmet seg da han «skulle gå bort fra denne verden

til Faderen», gjaldt det: «Han hadde elsket sine egne som var i verden, slik elsket han dem til det siste» (Joh 13,1). Da den evige ypperstepresten skulle gå inn i helligdommen og tre fram for Guds åsyn for oss, bar han sine egnes navn på sitt hjerte (Hebr 9,24; 2 Mos 28,29).

Han bekymret seg også mer for dem enn for seg selv. Det ser vi blant annet av at han innstiftet sin høyhellige nattverd. I den har han etterlatt oss et varig minne om sin kjærlighet og et middel til å trolove våre sjeler med seg; om dette skal vi, om Gud vil, tale mer utførlig senere.

Da han lå på sitt ansikt i hagen på Oljeberget og kjempet så hardt at «svetten hans ble som bloddråper som falt ned på jorden» (Luk 22,44), hva var det vel da som lå ham på hjertet, om ikke våre sjeler? Han ble så grepet av angst og sorg at han sa: «Min sjel er bedrøvet inntil døden!» (Matt 26,38) – alt for at han skulle kunne øse gledens fylde over vår sjel i all evighet.

Det er verdt å merke seg at han under denne harde kampen tre ganger kommer til disiplene sine, oppmuntrer dem og taler med dem (Matt 26,39 ff.). Jeg vet nok at dette også hadde andre grunner. Likevel slutter jeg meg gjerne til det enkelte gudfryktige lærere har sagt: Når han vendte så ofte tilbake til disiplene, var det for å se på dem, og i dem på alle mennesker, og levende stille seg deres sjelers frelse for øye. På den måten ville han oppmuntre seg selv til villig å gå inn i den lidelsen som lå foran ham.

Da forræderen Judas kom med dem som skulle gripe Herren, skal du legge merke til hvordan sjelevennen møter ham. Man antar at den milde og kjærlige Frelseren hadde for skikk å ta imot disiplene sine med et kyss når de kom tilbake etter å ha vært borte en stund i et eller annet ærend. Det visste naturligvis forræderen, og derfor hadde han gitt Jesu fiender beskjed om at de skulle kjenne ham igjen på dette kysset.

Den allvitende Herren gjennomskuet ondskapen hans, men likevel trakk han ikke sin hellige munn bort fra ham. Tvert imot talte han til ham med de mest gripende ord: «Venn, hvorfor er du her? … Judas, *forråder* du Menneskesønnen med et kyss?» (Matt 26,48–50; Luk 22,47–48). Det var som om han ville si: Å, Judas, Judas, hva er det du gjør? Hittil har jeg gitt deg så mange kyss av inderlig kjærlighet; vil

du nå misbruke min vennlighet til ditt ugudelige forræderi? Å, kom til deg selv, og tenk over hvorfor du er kommet, og hvor du er kommet!

Det er ingen tvil om at han gjerne ville ha frelst den arme sjelen og fått dette elendige mennesket, som gjerrighetens djevel hadde blindet, til å tenke på omvendelse.

Vi vet også hva som hendte med Peter, og hvordan Herren med et sorgfullt og kraftig blikk minnet ham om hans dype fall. «Å, du aller kjæreste Frelser,» sier en gudfryktig lærer om dette, «stod du ikke for en urettferdig og blodtørstig domstol, som et får omringet av bare ulver, med ikke annet enn en vanærende død for øynene? Og likevel hadde du tid til å se deg om etter et menneske som sverget og forbannet seg på at han ikke kjente deg?» Ja, det gjaldt en sjel, og den kunne Jesus ikke forsømme og forakte.

Det er også verdt å merke seg at han valgte døden på korset framfor alle andre måter å dø på. Han ville bli opphøyet fra jorden for å dra oss alle til seg (Joh 12,32). Han ville dø mellom himmel og jord for å vise at han var mellommannen mellom Gud og mennesker. Han ville dø med utstrakte armer for å vise at han er rede til å ta imot og omfavne de sjelene som flykter til ham.

Han ville få mange sår på sitt aller helligste legeme, for at de skulle bli klippehuler for sjelene våre, der de kan søke tilflukt i nødens tid. I kjærlighet har han utøst sitt blod som løsepenge for sjelene våre. For slike klenodier lot seg ikke kjøpe med gull eller sølv, ja, ikke engang med alle verdens skatter; det måtte Guds eget blod til for å frelse dem fra evig fortapelse (Apg 20,28). Han har smakt helvetes angst for å fri sjelene våre fra å smake den.

Men mest merkelig av alt er det at Herren Jesus, mens han henger på korset og er sin død nær, omvender den ene røveren, frelser hans sjel og lover ham paradiset. Slik ville han vise at ingen sjel er for ringe i hans øyne, og at ingen kommer for sent når han bare kommer i sann tro og overgir seg helt til ham.

Med rette kunne jeg også her rope ut: Herre Jesus, kunne du midt i dødskampen bekymre deg for et menneske som aldri i hele sitt liv hadde brydd seg om deg, men hadde vakt din vrede med så mange grove synder? Men det var jo en udødelig sjel, og å frelse den var en søt glede for deg, selv midt i dødens bitterhet.

Til sist overgav den dyrebare Frelseren sin sjel i sin himmelske Fars hånd og utåndet. Det skjedde nok ikke så mye for hans egen skyld – for han var alltid i Faderen og Faderen i ham (Joh 14,10–11) – som for vår skyld. For alt han gjør, sier og lider på korset, det gjør, sier og lider han som Den nye pakts yppersteprest, som en offentlig embetsmann i de troendes sted (Joh 17,20).

Andre steder ber han for dem, og han stiller seg fram for sin himmelske Far som et fullgyldig sonoffer for dem alle. Slik overgir han her med sitt siste sukk alle sjeler som henger ved ham i troen, i Faderens hender og legger dem ned hos ham som et kostbart gods han betror ham.

Med dette ville han binde alle sine helliges sjeler sammen i de levendes knippe og overgi dem i sin Fars trygge varetekt. Slik la han sin kjærlighet til sjelene for dagen i begynnelsen, midten og slutten av sitt liv. Som en *sjelevenn* er han død, oppstått og faret opp til himmelen, og det blir han i all evighet – noe som kunne utdypes mer, om tiden tillot det og det var nødvendig.

Av alt dette er det klart nok at sjelen vår er et overmåte kostbart og verdifullt klenodium – og det var det vi ville vise. Her kan jeg ikke annet enn igjen formane alle kristne sjeler til å holde seg selv for det Gud og Herren Jesus holder dem for, og våke omhyggelig over seg selv. Når Guds hellige menn ville vekke menneskene til sann gudsfrykt, visste de ikke noe bedre emne å tale om enn den kostbare gjenløsningen som er skjedd ved Kristus Jesus.

«For Kristi kjærlighet (den han har elsket oss med, og som han har vist ved sin blodige død) tvinger oss,» sier den hellige Paulus, «idet dette er avgjort: Én (nemlig Kristus) er død for alle (alle mennesker), og derved har de alle dødd (de skal dø bort fra verden, fra seg selv og fra synden, slik det forklares i det følgende). Og han døde for alle, for at de som lever, ikke lenger skal leve for seg selv, men for ham som døde og ble reist opp for dem» (2 Kor 5,14–15).

Et annet sted sier han: «Dere er dyrt kjøpt! Ær da Gud i deres legeme og i deres ånd, som tilhører Gud» (1 Kor 6,20). Og: «Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg … han som elsket meg og ga seg selv for meg» (Gal 2,20). På samme måte sier også den hellige Peter: «For dere vet at det ikke var med forgjengelige ting, med sølv eller

gull, dere ble kjøpt fri …, men med Kristi dyrebare blod, som blodet av et feilfritt og lyteløst lam» (1 Pet 1,18–19).

Tenk alltid på dette, du menneske, og sett ikke lettsindig på spill det klenodiet som er kjøpt med Guds Sønns blod. «Ær din far av hele ditt hjerte,» sier den vise Sirak, «og glem ikke din mors smerter. Husk at du er født av dem; hva kan du gi dem igjen for det de har gjort mot deg?» (Sir 7,28–29). Hvorfor skulle jeg ikke tale til en kristen sjel med lignende ord og si: Ær din Forløser av hele ditt hjerte, og glem ikke hans smerter; hva kan du gi ham igjen for det han har gjort mot deg?

Sjelen er Guds Sønns brud. For henne har han tjent og arbeidet her i verden i fireogtretti år, og til slutt har han vunnet henne ved en blodig kamp og en bitter død. Å, hvilket stort og ugudelig lettsinn er det da når hun vender seg til fremmed kjærlighet og driver hor med Satan i synden! En pike som ennå ikke er trolovet, bør bevare hjertet sitt kyskt og ubesmittet; hvor mye mer da når hun har gitt en mann sitt løfte om ekteskapelig troskap!

Slik bør det også med rette skremme sjelen vår bort fra all synd at den er trolovet med en så høy person, nemlig Guds Sønn. Den er Jesu Kristi eiendom (Tit 2,14); han har kjøpt den for en høy pris og elsker den som sin egen sjel. Hvordan kan den da, uten forferdelig utakknemlighet, overgi seg til sin egen og hans fiende?

Derfor, min medkristen: Når verden smisker for deg og Satan vil lokke deg til synd, så si med et frimodig og mandig hjerte: Hva? Skulle jeg, et Guds barn, gjenkjøpt med Kristi kostbare blod og frelst fra Satans og syndens makt, frivillig gå inn under hans åk igjen? Skulle jeg «trå Guds Sønn under føtter og forakte paktens blod, som jeg ble helliget ved» (Hebr 10,29)? Skulle jeg med usle lyster og forgjengelige narregleder sløse bort det min Jesus har vunnet med blodig svette og dødskamp? Skulle jeg i stedet for Guds Sønns søte, rene og hellige kjærlighet velge verdens urene kjærlighet? Langt ifra!

Hva krever du av meg, mitt kjød? Skal jeg bytte – gi slipp på himmelen og ta helvete i stedet? Skal jeg forlate den nådepakten jeg står i med Gud ved Jesus, og overgi meg til verden og synden – det vil si: fra å være Jesu brud bli djevelens skjøge? Forbannet være alt som vil rive meg løs fra min Forløser og vende meg bort fra ham! *Jesus slipper jeg ikke* ved det blir det i evighet.

For å styrke deg selv i dette hellige forsettet vil det være til stor hjelp at du ofte leser og grundig tenker over beretningen om Herren Jesu hellige liv og død, særlig det som årstiden og de store høytidene fører med seg. Er det jul, så ta ham som et yndig barn i armene dine og trykk ham til ditt hjerte, og tal med ham i det stille og av hjertet om alt mulig. Gå i stille ensomhet og andakt ned i den mørke hulen og stallen der din Forløser ble født; sett deg i ånden og troen ved krybben hans og si: Hvem er du, lille barn?

Han vil svare deg: «Jeg er kjærligheten» – og en sjelevenn. Hva er da dette for et hus og et sted der jeg finner deg? «Det er kjærlighetens bolig og skole.» Hvor kommer du fra? «Fra himmelen, fra den evige kjærlighetens fang.» Hvorfor er du kommet, og hva godt har du med deg? «Jeg er kommet for å elske dere mennesker og for å frelse sjelene deres og gjøre dem salige. Jeg har med meg et hjerte fullt av ren, guddommelig kjærlighet.» Hva ønsker du da, og hvordan kan man glede deg? «Ikke annet enn at dere tar imot min kjærlighet og elsker meg og hverandre.»

Fortsett så og si: Å, du yndige, aller kjæreste barn, hvor jeg elsker deg! Hvor høyt jeg verdsetter deg! Du er gitt meg fra himmelen. Hadde jeg fått hele verden med all dens lyst og prakt, herlighet og rikdom, ville den langtfra være meg så kjær. For hva skal jeg med verden uten deg, og hva skulle all forfengelighet gagne meg om jeg ikke hadde deg? Var alle verdens skatter mine, og jeg kunne kjøpe deg for dem, ville jeg med største glede gi dem bort bare for å ha deg og din kjærlighet.

Å, Jesus, Jesus, hvor viktig og kostbar er ikke din fødsel og ditt komme til verden for meg! Verden setter ingen pris på din fattigdom og ringhet og spotter krybben din, svøpet, stallen og din fattige skikkelse. Men for meg er alt dette kjærere enn tusener av gull og sølv. For du var jo rik, men ble fattig for min skyld, for at du kunne gjøre meg rik på sjelen i himmelen.

Jeg vitner for deg, aller kjæreste Herre Jesus: Om jeg eide alle kroner og kongesepter i verden, ville jeg uten å nøle legge dem ned for dine føtter ved krybben og si med dine hellige: «Verdig er du, Herre, til å få lovprisningen og æren og makten» (Åp 4,11). Men siden jeg ikke eier slike ting, gir jeg deg, Herre Jesus, det jeg har, nemlig mitt hjerte og min sjel. Dette klenodiet ville jeg ikke selge for alt det gull og sølv

den vide verden kan romme; for hva skulle jeg med det skarnet om jeg hadde mistet min sjel?

Men deg gir jeg det for ingenting, og jeg vitner igjen at jeg ikke lenger vil si at min sjel er min; den tilhører deg, Herre Jesus. Verken glede eller sorg, medgang eller motgang skal skille meg fra deg og din kjærlighet.

Ikke engles kraft og evne,
ikke fyrstedømmers makt,
ikke alt hva man kan nevne
av skjensel og forakt,
ikke stort og ikke ringe,
ikke skade eller gavn,
ingen ting skal kunne tvinge
meg ut av Jesu favn.

Venn deg til å gå andektig gjennom beretningen om din Forløsers bitre lidelse og død, stykke for stykke, i fastetiden. Se ham i hagen på Oljeberget, hvordan han ligger på sitt ansikt og krummer seg som en orm under Guds vrede; hvordan han sukker og skjelver under den syndebyrden han hadde tatt på seg for din skyld, så hans blodige svette faller i dråper til jorden.

Og si så: Skulle jeg elske synden, som har hvilt så tungt på min Jesus? Skulle jeg finne glede i det som har voldt min Forløser så stor sorg? Er min Frelser blitt slik medfart for andres synders skyld, hvordan skulle det da gå meg om jeg satte hans kjærlighet til side og lesset forsettlige synder på meg selv? «For gjør de slik med det grønne treet, hva skal så skje med det tørre?» (Luk 23,31). Å, Herre Jesus, hjelp meg for din blodige dødskamps skyld til å kjempe og vinne seier, slik du vant seier!

Se videre hvordan han blir hudstrøket i Pilatus' palass. Hva var det for pisker og ris som rev Jesu hellige legeme i stykker? Det var for våre synder han måtte lide denne og all annen pine. Synden ligner bjørkekvistene: Først er de vakre og grønne, men siden, når de er tørket og har mistet løvet, lager man skarpe ris av dem. Tenk nå etter, du kristne sjel, om du vil hudstryke din Frelser på ny og binde Guds evige vredes ris for deg selv!

Historien forteller om den berømte tyske keiseren Karl den femte at han på katolsk vis pleide å piske seg selv. Hans sønn Filip den annen, konge av Spania, tok vare på den pisken som et dyrebart klenodium – den som faren hadde pisket seg med, og som var farget og overstenket av hans blod – og på dødsleiet overgav han den til sin sønn Filip den tredje.

Ta også du, kristne sjel, vare på de ris og pisker som er farget med Jesu dyrebare blod, ved alltid å minnes dem i hjertet. Hold dem fram for ditt syndige kjød, og tem det med dem hver gang det får lyst til synd.

Se ham deretter, hvordan han henger på korset og blør seg til døde. Jeg mener at ett eneste blikk på den korsfestede Frelseren, når det skjer i tro og sann andakt, er nok til å dempe all syndelyst. I Firenze i Italia hendte det at en kjent gudfryktig munk bodde i nærheten av en ukysk kvinne. Han ønsket å omvende henne fra hennes onde veier og føre henne til Herren Jesus, og til det fant han på følgende middel.

Han lot den korsfestede Jesus male i en virkelig gripende skikkelse på en tavle, lot den sette i ramme som et speil og hengte den opp i et vindu som kvinnen kunne se fra huset sitt. Ofte stilte han seg foran bildet, som om han så på ansiktet sitt i speilet. Kvinnen la snart merke til det og undret seg over hva en så velkjent hellig mann hadde å gjøre så ofte foran speilet.

En gang da hun stod og lo av ham, snudde han uventet speilet og holdt med bedrøvet mine bildet av hennes korsfestede Frelser fram mot henne. Det var som om han ville minne henne om å tenke på sin Jesu kjærlighet, og ikke glemme hvilket tungt arbeid det hadde kostet ham å gjenløse henne, og hvor ille hun gjorde når hun så mange ganger vakte hans vrede med sine grove synder.

Dette uventede synet rørte kvinnen så sterkt at hun bad munken om å få dette speilet. Hun bestemte seg for aldri mer å bruke noe annet speil og fra nå av å leve et kyskt og gudfryktig liv. Se her, min medkristen, hva det å se på den korsfestede Herre Jesus kan utrette. Se også du flittig på ham, og hold ham fram for ditt lystne kjød hver gang det vil lokke deg til synd.

Slike og lignende betraktninger, som et gudfryktig hjerte etter denne veiledningen lett kan gjøre ved alle slags anledninger, tjener til å styrke kjærligheten til Jesus Kristus og gi næring til dens ild. Og

der denne kjærligheten står i full glød og kraft, fortærer den kjødets syndige lyster. Når en gudfryktig sjel tenker rett over den kjærligheten vår Forløser har båret til oss mennesker, og som han har stadfestet ved sin blodige død, blir den tent til brennende gjenkjærlighet. Da vil den heller gjøre og lide alt mulig enn i det minste svike den troskapen den skylder sin Jesus.

Men det er dypt beklagelig at det er så få som viser en slik iver. Hos de fleste er det bare kulde og forakt. De tenker ikke over hva det vil si at «Guds evige Sønn for vår skyld, for å gjøre oss mennesker evig salige, er kommet ned fra himmelen, er blitt menneske og har gjenløst oss ved sin bitre lidelse og død». Jeg har kjent gudfryktige hjerter som forsikret at den gamle trosbekjennelsen som synges i alle de evangeliske kirkene i Tyskland før eller etter prekenen, ofte hadde grepet dem så sterkt at de ikke kunne holde tårene tilbake når de sang med:

Født av Maria til verden han kom,
sann Gud og menneske tillike,
oss å fri fra den evige dom,
åpne oss Guds himmerike.

For, sa de, hvilken uhørt og ubegripelig kjærlighet er det ikke at Gud blir menneske for menneskenes skyld! Å, om en bare kunne tro det av hele sitt hjerte og hele sin sjel og takke Gud for det! Men for de fleste er det av gammel vane blitt så dagligdags og likegyldig at det, som Luther sier, ikke rører dem mer «enn når en bonde hører at en høne har lagt et egg».

Derfor bryr verden seg i dag verken om Jesus, hans kjærlighet og dyrebare blod eller om menneskesjelen, det edle klenodiet. Den gir sjelen bort så lettsindig som om den ikke var kjøpt for en så høy pris, men for noen skilling – det ser vi dessverre for øynene våre hver dag. Med rette kan derfor vår Frelser rope ut med profetens ord, noe forandret: «Hør, dere himler, og lytt til, du jord! Barn har jeg oppfostret og opphøyet, men de har satt seg opp mot meg» (Jes 1,2.4).

Jeg har elsket menneskenes sjeler så inderlig at jeg har kjøpt dem med mitt blod og med stor møye vunnet dem til min eiendom. Men de har forlatt meg og gått over til fienden. «Ve det syndige folket, et folk tynget av misgjerning, ætlinger av ugjerningsmenn, vanartede barn! De har forlatt Herren.»

Tenk nøye over det du hører og leser, min medkristen, og ransak deg selv: Hvilken side hører du til? Har du hittil holdt sjelen din til salgs for en spottpris, så begynn fra nå av å verdsette dette klenodiet og våke over det slik det fortjener. Vandre varsomt, og strev etter å bevare sjelen din ubesmittet for dens brudgom. Vær framfor alt utholdende i bønnen. Be din Frelser at han selv ved sin allmektige kraft vil bevare denne eiendommen som har kostet ham så mye, til evig salighet, og ikke la dette fåret sitt, som er kjøpt og merket med hans blod, bli revet ut av hans hender.

Å, Herre Jesus, du min sjels største trøst og eneste skatt! Når jeg tenker på kjødets lettsinn, Satans utallige garn og snarer, verdens mange forførelser og de store farene som omgir meg på alle kanter, blir jeg ofte svært redd og tenker som disiplene dine: «Hvem kan da bli frelst?» (Matt 19,25). Men jeg gleder meg over at sjelen min er mer din enn min – for du har kjøpt den til din eiendom med ditt kostbare blod – og det som er ditt, vet du nok å verne og bevare mot djevelens makt og list og all verdens ondskap.

Derfor vil jeg ikke lenger si om sjelen min at den er min; for var den min, ville jeg miste den tusen ganger. Den er din og skal være din i all evighet. Det som er overgitt til deg, og som du har vunnet så dyrt, det vil du, min Frelser, nok sørge for å føre gjennom alle farer fram til saligheten. Om midler og veier har jeg ingenting å si, og jeg vil ikke foreskrive deg noe. Jeg er tilfreds bare sjelen min blir bevart og frelst.

Men av denne betraktningen flyter også en kraftig og søt trøst for alle gudfryktige, bedrøvede sjeler. I korset sitt, og når de ser seg foraktet og spottet av verden, faller de ofte på den tanken at også Gud ringeakter dem, at Herren Jesus har glemt dem og ikke bryr seg om dem.

Kanskje sitter de i en ussel hytte og kjemper med fattigdom og sorg, forlatt av alle, og all den trøst og glede de har, er tårene deres. Da gir de seg ofte så helt over til de tunge tankene at de tror: Slik verden ikke vet eller vil vite noe om dem og deres sak, slik bryr heller ikke Gud seg om dem; enten har han glemt dem, eller han har støtt dem bort i vrede, og så videre.

Men døm ikke etter det ytre skinnet og etter verden, heller ikke etter deres egne meninger, dere kristne sjeler! Det usleste og mest foraktede i verden er gjerne det kjæreste og mest dyrebare for Gud.

Som vi sa ovenfor, ligner Herren Jesus en kjøpmann, og han pakker ofte sine kostbareste varer inn i makulatur, matter, filler og kluter. Ofte dekker og skjuler tiggerdrakten de sjelene som er Herren Jesus kjærest; eller de er i alle fall hyllet inn i så mye vanære, forakt, fattigdom og elendighet at et kjødelig øye ikke kan kjenne dem igjen.

I sitt kjøds dager ble han selv, på grunn av sin usle og fattige skikkelse, sitt kors og sin død, «en orm og ikke et menneske, spottet av mennesker og foraktet av folk» (Sal 22,7). Likevel var han sin himmelske Fars aller kjæreste Sønn, englenes glede, djevlenes skrekk og hele verdens frelse. Slik går det også med dem som tror på ham.

Da han kom til verden, måtte han selv ta til takke med en stall og en mørk hule, men det tok ikke noe fra den herligheten han hadde i seg selv. Slik er det også med dem som følger ham: Hvor de enn må være, forblir de hans eiendom og beholder den herligheten som Guds barn har, og som Kristi blod har vunnet for dem.

En perle, en diamant er alltid kostbar, selv om den skulle ha falt under bordet eller ligge i skarnet. Det som for verden er *et knust kar* (Sal 31,13) – det den regner for et knust glass eller en sprukket krukke som en kaster ut på gaten for at det skal bli tråkket helt i stykker – det er for Gud «et kar til ære», «et miskunnhetens kar» og et redskap for hans nåde (2 Tim 2,20; Rom 9,23). (*Makulatur: ubrukelig papir.*)

Ordene i Salme 10 som Luther har oversatt med «Den elendige overlater det til deg», har den gamle latinske oversetteren gjengitt slik: «Den elendige er blitt tilbake (eller etterlatt) til deg» (Sal 10,14).

Verden kommer så å si Gud i forkjøpet når den velger, og tar først det rikeste, det mektige, det prektige, det høye og fornemme; *dette* elsker den, *dette* holder den høyt og dyrebart. Slik blir de elendige, fattige, forlatte, trøstesløse, foraktede, ringe og lave tilbake til vår Gud. Dem tar han med faderlig kjærlighet og glede i sin omsorg og pleie. For det er på dem hans allmakt, visdom, godhet og nåde viser seg herligst, og av dem har han størst ære når han gjør noe stort og framifrå av dem.

Hvor elendig og foraktet en troende enn er i verdens øyne, kan han derfor aldri være foraktet og glemt av Gud. Skulle Gud forkaste de sjelene han fra evighet har utvalgt i Kristus Jesus, for deres ringe ytre kårs skyld? Skulle Gud dømme slik verden dømmer, nemlig etter det ytre? Har ikke heller erfaringen fra alle tider lært at «det dåraktige i

verden, det utvalgte Gud seg», og «det som er svakt», «det som er lavt i verden, og det som er foraktet, … det som ingenting er» (1 Kor 1,27–28)?

Hvordan skulle Herren Jesus kunne ringeakte, glemme og forlate det han har kjøpt så dyrt med sitt blod? Hvordan skulle sjelene til dem som tror på ham, og som han har lidd så mye for, være ringe i hans øyne? Det som alltid har vært så dyrebart og kostelig for ham, hvordan skulle det nå ha mistet all verdi for ham?

En diamant eller en annen edelstein kan falle ut av hånden på en fyrste eller fyrstinne, forsvinne ned i en sprekk eller gå tapt på annen måte, så de ikke vet hvor den er blitt av, og må gi opp å lete etter den. Men en troende sjel kan aldri komme i så stor elendighet, fattigdom, fornedrelse eller forakt at Herren Jesus ikke skulle se den. Den kan aldri bli støtt bort eller kastet noe sted der hans hjerte og øye ikke er vendt mot den.

Om du, bedrøvede sjel, sitter i elendighet i en mørk og kummerlig krok og sukker og gråter, så er Jesus så langt fra å være likegyldig for deg at han til og med teller tårene dine og skriver alle sukkene dine inn i sin bok.

Da sier han: «Er da Efraim (menneskets sjel) min dyrebare sønn (som har kostet meg mye, som jeg har gjenløst med mitt eget blod) og mitt kjæreste barn? For hver gang jeg har talt til ham (i mitt ord), kommer jeg ham fortsatt i hu. Derfor røres mitt hjerte av medynk med ham (det er nær ved å briste for hans skyld), jeg må forbarme meg over ham» (Jer 31,20).

Her passer det å minne om det Herren vår Gud sa til profeten Jona da han ble harm fordi kikajonplanten hans visnet: «Du har medynk med kikajontreet, som du ikke har hatt noe strev med og ikke har fått til å vokse – det ble til på en natt og ødelagt på en natt. Skulle da ikke jeg ha medynk med Ninive, den store byen?» (Jona 4,10–11). Se hvor kraftig vår Gud overbeviser sin tjener om at han med urette tok det ille opp at Gud sparte den store byen Ninive.

For, sier han, når du er harm over å miste en ussel plante som ikke har kostet deg noen møye, hvordan kan du da ta det ille opp at jeg ikke vil ødelegge en by der det er så mange tusen sjeler som jeg har skapt og hittil har ernært, forsørget og holdt oppe?

Slik kan også Herren Jesus si: Sørger et menneske over en visnet plante, som jo har vokst opp uten hans møye og arbeid, skulle da ikke

jeg ha medynk med en sjel som jeg har arbeidet så mye for, som har kostet meg så stor møye, og som på grunn av sin udødelighet ikke kan betales med alle verdens planter?

Bort derfor med de tunge tankene som vekker mistillit hos oss til Herren Jesus og den kjærlige Gud! En sjel kan ikke være ubetydelig og verdiløs i hans øyne. Om den så bor i et usselt og sykelig legeme, om den er omringet av harde anfektelser, av sorg og kummer, om den er senket ned i nød og fattigdom og fullstendig foraktet av den stolte verden, så er og blir den likevel en sjel som er gjenløst med Guds Sønns blod.

Elendigheten kan ikke trenge Forløserens kjærlighet tilbake; den drar den heller til seg, slik en mor gir det syke barnet den største kjærlighet og pleie. Kommer jeg inn i et hus der det er et sykt barn, kan jeg være viss på å finne moren ved sengen. Slik er det også når jeg søker min Jesus: Jeg vet sikkert at jeg aller først treffer ham hos de elendige og trøstesløse sjelene.

Av denne betraktningen følger endelig at også vi skal holde hverandres sjeler høyt og regne dem for dyre og kostbare, og det gjelder særlig dem som er betrodd vårt tilsyn. Jeg vet ikke hvordan jeg bedre kan anbefale en sjel enn ved å si at den er kjøpt med Guds Sønns dyrebare blod. Og kan ikke dette bevege Ordets tjenere, ungdommens lærere, styresmenn og øvrighetspersoner, foreldre, husfedre og husmødre til å føre omhyggelig tilsyn med slike sjeler, så vet jeg ikke hva som skal gjøre det.

Skulle da vi forsømme og ringeakte det Jesus har kjøpt så dyrt og vunnet med så stor møye? Skulle vi ikke regne *det* for verdt noen møye som han har arbeidet for helt til den blodige svetten, ja, helt til døden? Sannelig, det må være et tankeløst menneske som kan omgås så dyre og kostbare ting likegyldig. Men han må også vite at det som går tapt ved hans forsømmelser, vil Guds Sønn kreve av hans hender.

Vi ser jo av og til at et ufornuftig dyr blir elsket og holdt i ære for en venns skyld. Slik forteller man om Don Juan av Østerrike, keiser Karl den femtes uekte sønn, at han hadde en gammel, unyttig hund som alltid lå på en gullbrodert silkepute og ble fôret med de lekreste retter. Den hadde til og med sin egen tjener som skulle stelle den – og alt dette fordi han hadde fått den i gave av Filip den annen, konge av Spania.

Når en hund kunne få så mye godt for sin forrige eiers skyld, hvor mye mer må det da ikke påligge oss å gjøre mot våre medmennesker for Herren Jesu skyld! Han har elsket dem så høyt, forløst dem med sitt blod og for en tid betrodd dem til vår pleie, ledelse og tilsyn.

Å, Herre Jesus, du sjelevenn, lær oss å forstå hva en sjel er! For ellers er vårt kjøtt og blod altfor uforstandig til å verdsette dette klenodiet slik det fortjener. Takk være deg for all den møye, kjærlighet og troskap du har ofret på sjelene våre! «Min sjel, lov Herren, og glem ikke alle hans velgjerninger!» (Sal 103,2).

Fjerde preken. Om sjelens høye verdighet ut fra dens helliggjørelse, og om noen andre forhold

I Jesu navn. Amen.

Teksten er den samme som i forrige preken (Matt 16,26).

Man forteller om en konge som hadde en ung og uerfaren prins til sønn og etterfølger. Da han lå på sitt ytterste, bestemte han at sønnen ikke skulle få full makt over folkene og rikene sine før han hadde gitt et gulleple, som faren hadde latt lage for dette formålet, til den første dåren han kunne finne. Derfor måtte prinsen reise omkring i fremmede land og lete etter slike dårer.

Den kloke faren visste godt at reiser til fremmede land har stor nytte når de gjøres med forstand. Man kan nemlig lære visdom ikke bare av de forstandige og kloke, men også av de uforstandige og dåraktige: De første lærer oss hva vi bør gjøre og hvordan vi skal ferdes varsomt, de siste hva vi bør sky og la være. Derfor svarte også en klok perser ved navn Lokman, når noen spurte hvor han hadde sin store visdom fra: «Fra dårene og de uforstandige. Av deres skade er jeg blitt klok, og det jeg så kledde dem ille, har jeg tatt meg i vare for.»

Jeg skal ikke bli lenge ved alle de dårskapene den reisende prinsen møtte før han til slutt ble kvitt eplet sitt. Men det vil jeg si: Den største dåren eplet kunne gis til, må være et menneske som gir bort sin edle sjel for timelige og ubetydelige ting, som velger det jordiske i stedet for det himmelske, og som over denne verdens usle forgjengelighet forsømmer å tenke på evigheten.

Jeg synes Herren vår Gud selv stadfester denne meningen. Han lar det nemlig lykkes for slike mennesker som bare søker det forgjengelige og glemmer himmelen over verden. Han rekker dem liksom

gulleplet: Han gir dem «sin lønn i dette liv» og «fyller deres buk med sine skatter» (Sal 17,14) – ja, også pungene, kistene, loftene og kjellerne deres. Det ser vi på den rike mannen som fra helvetes flammer ropte om miskunn og hjelp, men fikk til svar: «Sønn, husk at du fikk dine goder i din levetid» (Luk 16,24–25).

Vi vil også kort vise at det ikke er uten grunn man kaller slike mennesker de største dårer, og at selv de av dem som verden holder for de aller viseste, likevel gjør seg skyldige i den største tåpelighet og galskap. Dåraktige og uforstandige kaller vi de barna som bytter bort en gullmynt eller et kostbart smykke for et eple. Et lettsindig menneske var *Esau*, som for en rett linser ga bort førstefødselsrettens herlighet – den som førte med seg prestedømmet og styret i slekten og to deler av arven (1 Mos 25,30–34).

En ubesindig mann var *Akan*, som fikk lyst på det bannlyste godset som Guds vrede og forbannelse hang ved, og som dermed styrtet seg selv og hele sitt hus i ulykke (Jos 7,21). Skal vi da ikke regne dem for ubesindige dårer som for en liten vinning, en kortvarig nytelse, en forgjengelig ære og herlighet mister saligheten av syne, vinner det timelige og taper sin sjel?

Tenk om man spurte seg for om noen ville selge hjertet sitt for ti eller tjue tusen daler – slik at kjøpesummen virkelig ble betalt ut til ham, men at man straks bandt ham på hender og føtter, åpnet brystet hans og tok ut hjertet. Da ville man knapt finne noen som var villig til en slik handel – med mindre det var en som, lik den gjerrige tåpen hos Stobaios, ville innsette seg selv som sin egen arving i testamentet.

Alle ville svare: «Hva skal jeg med disse pengene når jeg ikke får beholde livet? Hva hjelper denne rikdommen meg når hjertet mitt er tapt? Kan jeg kjøpe meg et annet hjerte i stedet, eller skaffe meg et annet liv for penger? Jeg måtte vel være fra forstanden om jeg gikk med på det.»

Nå vel, men hvordan kan det da ha seg at så mange mennesker selger sin sjel for penger og andre timelige ting – at de tar pengene og overgir sjelen til den evige død? Hva hjelper all verdens penger dem når de har mistet sin sjel? Kan de kjøpe seg en ny sjel når de har tapt den de hadde, eller kjøpe sin sjel tilbake med gull eller sølv? Må man ikke kalle slike mennesker store dårer?

Skriften sier om fuglen at den «haster til snaren og ikke vet at det gjelder dens liv» (Ordsp 7,23); om høsten går fuglene i snarene for de røde bærenes skyld. Verdens barn derimot vet at de må bøte for den timelige lysten og verdensgleden ved å miste det evige liv, og likevel lar de seg ikke holde tilbake. Er de da ikke tåpeligere enn fuglene?

Man må le når en tam kråke eller skjære, som man har i huset for moro skyld, i all hemmelighet rapser og gjemmer bort alle slags ting. Den lærde Scaliger forteller om en slik fugl som stjal penger, ringer, fingerbøl og annet av samme slag, og som dermed vakte mangfoldig mistanke i huset. Til slutt la man seg på lur etter den, fant skattkammeret dens og tømte det – og da oppførte fuglen seg helt ergerlig og motløs.

Tåpelige fugl! Hva gagn kunne du ha av ditt stjålne gods? Men enda tåpeligere menneskebarn! Hva gagn har dere av det timelige godset som dere samler dere på samvittighetens bekostning? Og hva vil den bedragerske rikdommen, som forleder så mange hjerter og siden viser seg falsk og unyttig, hjelpe dere i døden? Har ikke vår Frelser med full rett kalt slike mennesker dårer når han sier til mannen som satte sin lit til det timelige og ikke la vinn på å bli rik i Gud: «Du dåre! I denne natt kreves din sjel av deg. Hvem skal så ha det du har samlet?» (Luk 12,20)

Med undring har jeg lest hva som fortelles om hyenen, dette listige og skadelige dyret. Den er svært slu når det gjelder å skade mennesker og dyr, men svært tåpelig og enfoldig når det gjelder å sørge for sin egen sikkerhet. Når jegeren kommer utenfor hulen der den holder til, ligger den helt stille og rører seg ikke. Da roper jegeren på skrømt til følget sitt: «Den er ikke her, den er et annet sted!» I mellomtiden binder han en snare om foten på den, og hyenen tåler det i den tro at ingen har oppdaget den.

Men knapt er snaren bundet fast før jegeren springer ut og roper i en helt annen tone: «Den er her, slå den i hjel!» Ved det ropet farer dyret rasende ut, prøver av alle krefter å slippe unna og verger seg tappert, til det blir overmannet og drept av jegerne.

Går det annerledes med de ugudelige og trygge verdensbarna? De er slue nok til å gjøre det onde, snu og beregnende nok i alle slags verdslige saker og pengesaker, men svært tåpelige og enfoldige når det gjelder å bevare sin sjel. De er fanget av djevelen, «så de må gjøre

hans vilje» (2 Tim 2,26); men *det* tenker de minst av alt på. Imens snakker han innsmigrende for dem: «Det har ingen nød – det er god tid ennå – Gud er barmhjertig – her blir alle synder tilgitt – du kan ennå omvende deg før du dør.»

Slik vikler de seg mer og mer inn i garnet hans, til de til slutt ser seg styrtet i evig fortapelse. Da innser de med forferdelse at de har stolt altfor mye på ham, og at de med all sin klokskap og listighet har vært de største dårer.

Dette framstiller Visdommens bok svært treffende når den lar de ugudelige til slutt si: «Vi dårer holdt den rettferdiges liv for galskap og hans endelikt for vanære. Hvordan er han nå regnet blant Guds barn, og hvordan har han fått sin arv blant de hellige? Sannelig, vi har fart vill fra sannhetens vei … Hva gagnet hovmodet oss, og hva hjalp rikdommen og overdådigheten oss?» (Visd 5,4–8)

Én ting vil jeg ennå legge til. Øvrigheten i byen Barcelona ville en gang i en nødssituasjon så fort som mulig ruste ut noen galeier, altså roskip. Til det trengte man mange roere, og i øyeblikket fantes det ingen slaver eller treller å ta av. Da fant man på dette: Man satte opp et bord på torget, fullt av penger og terninger. Den som hadde lyst, kunne spille mot en mann som var satt til det. Vant han, fikk han en ikke ubetydelig pengesum; tapte han, hadde han spilt bort sin frihet og måtte av sted og om bord.

Andre steder er det bedre kjent enn hos oss hvilket møysommelig og elendig liv det er å ro på galeiene. Derfor blir mange som har begått forbrytelser, ja, til og med forbrutt livet, dømt til denne straffen, som ofte regnes for verre enn døden. Likevel var det nok av dem som våget seg inn i dette farlige spillet og i håp om en liten vinning spilte bort sin timelige velferd og frihet, så det ønskede tallet var fullt i løpet av få dager.

Mangen en vil tenke: «For noen dårer, som så lettsindig satte friheten sin på spill!» Men, min medkristne, er ikke de langt større dårer som for timelig fordel, verdslig ære, lyst og glede setter saligheten sin på spill og spiller den bort? Og *det* ser man likevel så mange gjøre hver dag.

Alt dette kommer av at slike mennesker ikke ser og tenker over «sin udødelige sjels høye verdighet». De regner den for en ringe ting, mens verdens forfengelighet skinner dem sterkt i øynene, og når

Satans kraftige virkning kommer til, blinder den dem helt. Derfor er det høyst nødvendig å stille verden sjelens høye verdighet grundig for øye. Det har vi gjort i de foregående prekenene, og det har vi tenkt å gjøre også denne gangen. Gud velsigne dette vårt arbeid for Jesu Kristi skyld! Amen.

Et barn av fyrstelig eller kongelig byrd, som kan vente å komme til å regjere over mange land og folk, får ikke bare tjenere og oppvartere som skal holde et våkent øye med det. Det får fremfor alt en hoffmester som alltid skal være omkring det og hos det for å lede det til gode seder og alle dyder. Slik har også Gud satt alle andre skapninger – ja, til og med sine hellige engler, disse himmelens fyrster – til å tjene, pleie og vokte menneskenes sjeler.

Men etter at han ved sin aller kjæreste og enbårne Sønns blod har frelst dem fra djevelens makt og av nåde tatt dem til sine barn, gir han dem dessuten sin Hellige Ånd, som leder og styrer dem og trofast tar seg av dem til de når fram til saligheten.

Vi kan slutte oss til sjelens høye verdighet ut fra det Guds Sønn har gjort for dens skyld, slik vi har talt om tidligere. På samme måte blir den ikke mindre tydelig når vi betrakter hva Gud Den Hellige Ånd gjør for den – og det vil ethvert gudfryktig hjerte finne glede i å tenke over. «Herre, min Gud! Mange er de under du har gjort (all din miskunn), og mange er dine tanker for oss! Ingen kan lignes med deg. Vil jeg kunngjøre dem og tale om dem, er de flere enn at de kan telles» (Sal 40,6).

Skriften sier at Gud «har møye» med oss mennesker, at han «akter på» oss, bryr seg om oss, tar seg av oss og «oppsøker» oss «hver morgen» – slik en lege besøker sine syke, eller en husfar ser til barna og tjenestefolket sitt – og «prøver» oss «hvert øyeblikk», det vil si gir akt på alt vi gjør og tar oss fore (Sal 95,10; 144,3; Job 7,17–18). Se, så høyt elsker vår Gud oss, så høyt er vi aktet i hans øyne.

Dette sies med rette om Faderen og om hans enbårne Sønn, Herren Jesus, og like så om Den Hellige Ånd. Faderen er kjærlighet (1 Joh 4,8.16), Sønnen er kjærlighet, og Den Hellige Ånd likeså. Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd er ett (1 Joh 5,7) – først og fremst i sitt vesen, for det er bare én eneste Gud, men også i den kjærligheten de har til menneskene. Derfor slutter vi også i den hellige dåpen en pakt med alle tre personer, og hele livet igjennom merker vi Faderens

omsorg, Sønnens kjærlighet og troskap og Den Hellige Ånds ledelse, trøst og hjelp.

Om Den Hellige Ånd sier Skriften at han er vår veiviser og fører. «Må din gode Ånd lede meg på jevnt land!» sier den kongelige profeten (Sal 143,10), og Herren Jesus sier: «Sannhetens Ånd skal veilede dere til hele sannheten» (Joh 16,13). Har sjelen en slik følgesvenn og fører, kan den sannelig ikke være lite aktet i Guds øyne.

Den Hellige Ånd er sjelens *Talsmann*, dens trøster. De lærde har lagt merke til at dette ordet ikke finnes noe sted i Skriften uten i Herren Jesu siste tale til disiplene, der han flere ganger gir Den Hellige Ånd dette navnet, og i Johannes' første brev, der det betegner Herren Jesus. Det er uten tvil for at vi skal lære at en slik talsmann ikke finnes blant skapningene, og at vi ikke kan vente det som ligger i dette navnet, av noe i verden – bare av Jesus og Den Hellige Ånd.

Ordet betyr nemlig en hjelper, en venn, en rådgiver, talsmann, sakfører og forsvarer, som taler trøstende til en i nøden og gir en mot – en som alltid er ved vår side, så vi kan trøste oss ved hans råd, oppmuntring og hjelp. Hvor høyt mener dere da ikke at sjelen må være aktet i himmelen, siden Gud selv er dens hjelper, rådgiver, venn og talsmann?

Jeg minnes en kjent prest som hadde noe viktig å legge fram og be om hos herskeren i et annet land. Ved en passende anledning lot han saken legge fram av sin egen fyrste, som han stod i høy nåde hos. Den fremmede herskeren sa da at han aldri kunne ha hatt noen bedre talsmann, og lovet straks å oppfylle bønnen. Men hvordan skulle vår sjel kunne ha noen bedre talsmann enn Jesus Kristus i himmelen ved Guds høyre hånd og Den Hellige Ånd på jorden, midt i så mange farer og prøvelser?

Hvor trofast denne hjelperen og talsmannen utfører sitt embete, det vitner alle troende sjelers erfaring om. I Skriften ser vi ofte at de hellige sjelene med stor sorg og angst forteller om sin trengsel og nød, men at de kort etter bryter ut i glade ord der de uttrykker sitt håp og sin faste tillit til Guds nådige hjelp.

David spør fire ganger «Hvor lenge?», så man blir helt beklemt om hjertet, men til slutt sier han: «Men jeg setter min lit til din miskunnhet» (Sal 13,6). To ganger avbryter han betraktningen av den elendigheten han måtte tåle på flukten, med de trøsterike ordene:

«Hvorfor er du nedbøyd, min sjel, og bruser i meg? Vent på Gud! For ennå skal jeg prise ham for frelse fra hans åsyn» (Sal 42,6.12).

Og etter sørgmodige tanker og sammenligninger mellom de ugudeliges lykke her i verden og de gudfryktiges stadige og mangfoldige kors bryter han til slutt ut: «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden» (Sal 73,25).

Job avbryter og søter alle sine klager og all sin bitterhet med ordene: «Jeg vet at min gjenløser lever» (Job 19,25). Av alt dette ser vi tydelig at den trofaste hjelperen ikke har forlatt dem midt i trengslene, men har talt så trøsterikt og kraftig til dem at de er blitt frimodige selv i den største angst og nød.

Dette merker alle troende sjeler ennå hver dag. Å, hvor ofte sitter vi ikke og sørger, sukker og gråter, tenker fram og tilbake og ser ingen utvei og ingen ende på korset vårt! Men snart etter kjenner vi en kraftig trøst, ja, vi reiser oss til og med opp med glede og full tillit og sier:

Gud aldri dem forlater
i noen motgangs tid,
som kjenner ham som Fader
og til ham setter lit.
Ser det enn farlig ut,
så skal du ikke grue;
du skal dog frelse skue
fra all miskunnhets Gud …

Ofte, når vi har plaget oss med mange sørgmodige tanker og engstelige bekymringer, kaller Den Hellige Ånd et eller annet skriftord fram for sjelen vår og leder kraften i det inn i det bedrøvede hjertet, så det får ro og trøst og slår seg til tåls.

Jeg vet om en mann som en gang på en farlig reise om natten befant seg i en vill og avsides egn blant et barbarisk og ugudelig folk. Han falt i sørgmodige tanker og engstet seg med dødsfrykt og andre tunge bekymringer som fulgte med.

Da han så falt i en liten blund, slik det ofte går med de bedrøvede, hørte han tydelig disse ordene: «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg» (Hebr 13,5) – slik Gud i sin tid sa til Jakob på reisen hans: «Se, jeg er med deg og vil bevare deg hvor du går … For jeg vil ikke forlate

deg» (1 Mos 28,15). Av dette øste han en trøst og et håp som heller ikke sviktet ham.

En martyr i England ved navn Laurentius Saunders forteller i et brev han skrev til en venn fra fengselet, at da han ble stilt fram for dommerne og skarpt forhørt om sin religion og tro, «kjente han en ganske særegen trøst, som en liflig vederkvegelse som trengte gjennom alle lemmene hans og fylte, styrket og gledet hjertet hans». En martyr i Frankrike skriver «at han aldri i hele sitt liv hadde vært gladere og friskere på sjel og legeme enn i fengselet, og aldri hadde smakt Herrens miskunn i rikere mål enn der».

Ser dere hvilken trofast hjelper Den Hellige Ånd er for sjelen, og hvilken høy pris han må sette på den? Når et menneske, særlig et av høy stand, alltid er omkring en annen, følger ham overalt, sitter ved sengen hans når han er syk, besøker ham i nød og trengsel, taler trøstende til ham og tar seg hjertelig og utrettelig av ham – hvem kan da nekte for at en slik elsker vennen sin høyt og har ham svært kjær?

Hit hører apostelens merkelige ord: «Ånden selv vitner sammen med vår ånd at vi er Guds barn» (Rom 8,16). Gud har i Kristus gitt oss den herligheten å være hans barn. Men dette kan vårt arme hjerte ikke finne seg til rette med. Æren er for stor, og hjertet våger ikke å ta den til seg – særlig ikke når Satan begynner å diske opp med all dets synd og uverdighet og ved ytre og indre anfektelse gjør det motløst og redd.

Men Den Hellige Ånd motsier ham og overbeviser hjertet vårt om at barneretten hos Gud i sannhet tilhører det. Ved sin trøsterike tale bringer han det så langt at det med stor frimodighet tar den til seg, trosser Satan og priser sin Gud.

Et lignende ord er dette: «Ånden kommer oss til hjelp i vår skrøpelighet» (Rom 8,26). Det greske ordet apostelen bruker her, finnes også i fortellingen om Marta, da hun sa til Herren at han skulle be søsteren hennes ta i et tak og hjelpe henne med husstellet (Luk 10,40).

Meningen er at når en byrde begynner å bli oss tung, kommer han oss til hjelp i nød og anfektelse. Og blir vi i tillegg overfalt av en eller annen skrøpelighet og liksom blir maktesløse, da favner han oss, holder oss og styrker oss, så vi ikke faller. Han lindrer oss med sin levende kraft og søte trøst, så vi blir stående og til slutt seirer.

Sjelen er dessuten Den Hellige Ånds skole. Der «herliggjør» han Jesus Kristus (Joh 16,14), det vil si: Han maler ham med levende farger, stiller ham fram stor og herlig og gjør ham til hjertets eiendom med alle hans velgjerninger, så hjertet vet hva det har i ham, nemlig rettferdighet og et evig liv. Sjelen er hans bolig og verksted, der han uten opphør arbeider på å gjøre den bedre, og pryder og smykker den med sine gaver. Den er hans tempel, der han viser seg herlig og kraftig, og som han fyller med seg selv og sin nåde; der lærer han, sukker, ber, brenner av nidkjærhet, virker og gjør under.

Ikke uten grunn skriver derfor en gammel lærer: «Sjelens verdighet består i at den er Guds hus og bolig, der Gud heller bor enn i himmelen og på jorden. Den troende sjel har mer av Gud i seg enn alle himler og alle herlige templer og alt det Gud noen gang har skapt. For i sjelen har Gud sitt velbehag; i den er han med sitt hjerte, sin nåde, sin kjærlighet» osv.

Dette er det den hellige apostelen Peter sier: «Herlighetens og Guds Ånd hviler over dere» (1 Pet 4,14). Men hvor hellig og herlig er ikke den sjelen som Gud finner hvile i! Det ville jo uten tvil vitne om en uvanlig kjærlighet og nåde om en mektig fyrste la hodet i fanget til en av sine undersåtter og sovnet søtt inn der. (*Tauler hos Arndt, 3. bok, 7. kapittel.*)

Og ikke nok med det: Den Hellige Ånd er sjelens vin, som vederkveger den, gleder den og gjør den beruset. Hjertet er karet som fylles med denne himmelske vinen. «Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd som er oss gitt», sier apostelen (Rom 5,5). Av denne søte vinen var apostlene fulle på den første hellige pinsedagen (Apg 2,4.13).

Den var også vederkvegelsen for David på flukt, da han måtte se på at andre holdt korn- og vinhøst, mens han selv måtte vandre omkring i ørkenen, skjule seg i fjellhuler og ha det knapt og kummerlig. «Du har gitt meg glede i mitt hjerte, større enn den de andre har når de har overflod av korn og most. Du er min vin og mitt brød og metter min sjel så godt at jeg legger meg ned i fred og sovner» (Sal 4,8–9).

For en høy verdighet! Den edleste vin og den beste mat i verden er for ringe for sjelen. Gud selv er dens mat; Guds kjærlighet og Ånd er dens vin, som den fylles med og blir beruset av, så den jubler av frimodighet og glede! Men hva dette er for en herlighet, kan intet kjødelig hjerte fatte, og de som vet hva det er å være full av Den Hellige Ånd,

mett og beruset av Guds kjærlighet, kan ikke si det med ord. Dette er en forsmak og begynnelse på det evige liv.

Den Hellige Ånd kalles også *sjelens salvelse* (2 Kor 1,21; 1 Joh 2,27–28; Åp 1,6; 5,10). For slik prestene, profetene og kongene i Det gamle testamente i sin tid ble salvet med den hellige salveoljen, slik blir de troende sjelene, som Kristus har gjort til konger og prester for Gud, salvet med Den Hellige Ånd.

Denne hellige oljen, som er utøst uten mål over Kristus, vårt hode, renner ned på hans lemmer. For i dåpen har Gud «rikelig utøst» Den Hellige Ånd «over oss ved Jesus Kristus, vår frelser» (Tit 3,6). Stod nå Herrens salvede i Det gamle testamente i høy aktelse og ære, hvor mye mer da i Det nye testamente!

Den Hellige Ånd kalles de troendes *segl og pantet på deres arv* (Ef 1,13–14). Guds Ånd er et segl på sjelen fordi han preger visshet om Guds nåde, syndenes forlatelse og det evige liv inn i hjertene våre – slik også det andre ordet, at han er et pant, forklarer det. Men tenk hvor kjær Gud må ha den varen og det karet som han besegler og sikrer på denne måten, med et så stort pant på sin nåde!

Om Herren Jesus sies det at hans himmelske *Far har satt sitt segl på ham* (Joh 6,27). Det betyr, slik Weimar-bibelen forklarer det svært godt: Gud har i sitt ord stilt ham fram som en kostbar og høyst verdifull gave til menneskene, som deres livsens brød. Han har fylt ham med så mange underfulle gaver av Den Hellige Ånd og utrustet ham med slik kraft at ingen har grunn til å dra hans embete i tvil, men med rette regner ham for den eneste mellommann mellom Gud og mennesker og verdens eneste Frelser.

Slik Herren Jesus er beseglet av Faderen, slik er også de som tror på ham. De bærer den levende Guds segl på hodet og i hjertet, og som Den Høyestes eiendom skal de derfor aktes og æres høyt.

Det vi har sagt om Guds segl, får meg til å tenke på apostelens ord: «Gjør ikke Guds Hellige Ånd sorg, han som dere har fått som segl til forløsningens dag» (Ef 4,30). Det er ingenting som kan gjøre Gud sorg, uten sjelen, når den ved synden forlater ham og gir Satan rom. Slik heter det et annet sted: «Herren så at menneskenes ondskap var stor på jorden, og at alle tanker og hensikter i hjertene deres var onde hele dagen lang. Da angret Herren at han hadde skapt mennesket på jorden, og han var full av sorg i sitt hjerte» (1 Mos 6,5–6).

Jeg er viss på at om himmel og jord forgikk med alt som er i dem, kunne det likevel ikke sies om Gud at det gjorde ham sorg og bekymret ham. Men når han må se at menneskesjelen han elsker så høyt, blir ham utro og overgir seg til ondskap, da vitner han om seg selv at det går ham til hjertet, gjør ham sorg og bekymrer ham.

Dette var også grunnen til at Herren Jesus gråt da han så den ubotferdige og trygge byen Jerusalem (Luk 19,41). Han måtte se på at denne folkerike byen med sine mange tusen sjeler ikke kjente den nådige tiden da den ble besøkt, men foraktet ham og hans frelse. Å, tenkte han, skal jeg da se så mange tusen sjeler gå fortapt? Må jeg da erfare at de som jeg først og fremst er sendt til, ikke vil la seg hjelpe, men elsker mørket mer enn lyset? Over dette rant tårene ned over kinnene hans.

Her må vi vel si som jødene da de så Herren gråte ved Lasarus' grav: *Se hvor han elsket ham!* (Joh 11,35–36). Se hvor høyt Gud Fader, Sønn og Hellig Ånd elsker sjelene, han som er bekymret og bedrøvet og gråter over deres synd og fordervelse!

Selv om det nå på nytt er tydelig nok av dette hvilken høy og dyrebar skapning sjelen er i Guds øyne, vil vi likevel legge til noen flere grunner. De hellige englene er himmelfyrster, veldige i makt, rene ånder, fulle av lys, visdom og klarhet. Likevel har Gud satt dem til å tjene sjelene, slik Skriften vitner med disse merkelige ordene: «Er de ikke alle tjenende ånder, som sendes ut til tjeneste for deres skyld som skal arve frelse?» (Hebr 1,14)

Englene står nok for Guds trone, skuer hans herlighet og jubler av glede til hans pris. Men de har også en annen oppgave: De skal være hos menneskene, våke over dem og flittig gi akt på det som tjener til deres timelige og evige vel. Det er en gammel mening i Guds kirke at Gud har gitt hvert menneske en engel som fra mors liv av skal lede, verne og tjene det.

Allerede dette var noe stort, og mer enn vi mennesker er verd – som om en konge ville ta til seg et fattig barn og gi det en av sine fornemste fyrster og embetsmenn til hoffmester og tilsynsmann. Men Skriften forteller at ikke bare én, men mange engler flere ganger har kommet til et menneske for å tjene og beskytte det. Da Jakob kom fra Mesopotamia, så han en slik skare av dem at han kalte stedet Mahanajim, det vil si to hærer eller dobbelt leir (1 Mos 32,1–2).

Om dette har Skriftens utleggere lagt fram forskjellige vakre meninger. Noen mener at Jakob så to hærer eller skarer av de hellige englene. Den ene ble ført av fyrsten for de englene som Gud hadde betrodd tilsynet med landet Mesopotamia, og den fulgte Jakob hit til landets grense. Den andre ble ført av fyrsten for Kanaans engler, som her liksom tok ham i sin varetekt for å følge ham og føre ham trygt fram til hans far Isak.

Denne meningen får en god del støtte av at det står at Guds engler *møtte* ham, og av det tiende kapitlet hos profeten Daniel (v. 13.20). Der tales det om fyrsten over Persia, og Luther forklarer det om en djevel ved det persiske hoffet, som en hellig engel stod imot og vant seier over med fyrsten Mikaels hjelp.

Andre mener at Jakob så en mengde engler som delte seg i to flokker og drog fram på begge sider av ham og folket hans, så de hadde dem midt imellom seg. Begge meningene er svært vakre og trøsterike og viser oss hvor høyt Gud akter menneskene. (*Luthers fortale til Daniel*, § 10.)

På samme måte leser vi om profeten Elisja at han og tjenestegutten hans så seg omringet av en stor engleskare, så hele fjellet de var på, var fullt av hester og vogner av ild (2 Kong 6,17). Om dette taler også David: «For han skal gi sine engler befaling om deg, at de skal bevare deg på alle dine veier. De skal bære deg på hendene, så du ikke skal støte din fot på noen stein» (Sal 91,11–12).

Det er som når foreldre har noe å gjøre utenfor huset og overlater et barn som nettopp har begynt å gå, til hele tjenerskapets tilsyn og sier: «Hva dere ellers gjør eller ikke gjør, så pass på barnet, så det ikke kommer til skade!» («Herre, hva er et menneske, at du kjenner ham, et menneskebarn at du akter på ham!» – Sal 144,3.) De hellige englene, de rene åndene, skal bære oss stakkars syndige og skrøpelige mennesker på hendene!

Men hvorfor undrer jeg meg over englenes tjeneste, når Guds Sønn selv har tatt på seg en tjeners skikkelse for vår skyld og tjent oss med sitt blod og sitt liv?

Nettopp ble det sagt at mange engler blir satt til å ha tilsyn med ett menneske. Slik sier også profeten et annet sted: «Herrens engel slår leir rundt omkring dem som frykter ham, og han frir dem ut» (Sal 34,8). Det er uten tvil for å vise, som en anerkjent teolog sier,

«at alle englene undertiden er hos et menneske, og at alt som heter engel, enten kjeruber eller serafer, enten Mikael eller Rafael, i en nødsstund må være på ferde og skynde seg til hjelp for en gudfryktig kristen for å verne ham mot djevelens og helvetes makt». (*J. Weller.*)

Riktignok har enkelte lærere villet hevde at ikke alle englene brukes i menneskenes tjeneste, men bare de av de laveste ordenene, mens de andre alltid står for Gud og priser ham. Men dette strider åpenbart mot det apostelen sier, for der står det uttrykkelig at *alle* englene er tjenende ånder som sendes ut for å tjene de utvalgte. Derfor er denne meningen også grundig gjendrevet og forkastet av anerkjente og lærde utleggere. Akk, «han som ikke sparte sin egen Sønn, men ga ham for oss alle (og sendte ham til oss), hvordan skulle han kunne annet enn å gi (og sende) oss alle ting med ham?» (Rom 8,32).

Jeg kunne ennå nevne ett og annet som viser englenes kjærlighet til menneskene og den høye aktelse menneskene har i himmelen. De bekymrer seg for Hagar, som var på flukt og på villspor, og formaner henne til å vende tilbake; de ynkes over hennes og sønnens tørst og viser henne en brønn (1 Mos 16,8 ff.; 21,17). De gir den sultne profeten brød og vann (1 Kong 19,5), de bevarer Daniel i løvehulen (Dan 6,23), og de legger merke til tårene hos den bedrøvede Maria Magdalena og sier: «Kvinne, hvorfor gråter du?» (Joh 20,12–13).

Men jeg vil ikke dvele lenger ved dette. Jeg vil bare videre se på det som særlig kan vise de hellige englers omsorg for menneskesjelen – og dermed også sjelens høyhet og verdighet.

Ved Herren Jesu fødsel og budskapet om den til hyrdene viser englene tydelig hvor hjertelig de tar del i menneskenes frelse og salighet. Ikke bare forkynner en engel hyrdene den store gleden at det er født dem og hele folket en Frelser; hele mangfoldet av den himmelske hærskaren jubler og priser Gud for det.

Noen lærere har riktignok kommet på den tanken at englene også for egen del måtte glede seg over at Guds Sønn ble menneske. De mente at englene ved det ville få større nåde, så de ble stadfestet i det gode, og at hans dyre fortjeneste også ville dekke over deres hellighet og rettferdighet, som er ufullkommen for Gud.

Men om dette vet Skriften ingenting, og det som føres fram til støtte for det, er misforstått. «Det er én mellommann mellom Gud og mennesker», og «det er jo ikke engler han tar seg av, men Abrahams

ætt tar han seg av» (1 Tim 2,5; Hebr 2,16). Dem han ikke har tatt seg av, har han heller ikke gjenløst, og til dem kan en ikke utvide hans fortjeneste. De hellige englene trenger det heller ikke; for de er blitt stående i den herligheten de ble skapt med, og det som ikke er falt, trenger ikke å reises opp.

Ville en likevel ta Kristi fortjeneste til hjelp som et skjul for de hellige englers ufullkommenhet, måtte en også slutte at den kommer de falne englene til gode, så også de til sist kunne vente forløsning. Men det er falskt og strider mot hele Den hellige skrift. Det blir altså stående at det var for menneskenes skyld de hellige englene gledet seg slik og med én røst priste Gud for at hans Sønn hadde tatt menneskenatur på seg til menneskenes beste. Av dette ser vi igjen hvor høyt de akter menneskesjelene og deres frelse.

Merkelig er også det som fortelles i Apostlenes gjerninger: En mann fra Makedonia viste seg for Paulus om natten på en av hans reiser, bønnfalt ham og sa: «*Kom over til Makedonia og hjelp oss!*» (Apg 16,9). Noen mener at Gud bare lot en makedonsk mann komme til apostelen i en drøm, og ved ham gjorde kjent sin vilje at han skulle dra til dette kongeriket og forkynne evangeliet der.

For min del synes jeg godt om den meningen en av våre gudfryktige lærere har lagt fram. Han antar «at det var en Guds engel, Hellas' vokter, som slik åpenbarte seg for apostelen og etter Guds befaling ba ham dra til Makedonia og hjelpe ham å stride mot de onde åndene med evangeliets ord og sine bønner».

Det er visst ikke noe særlig urimelig i disse tankene. Til støtte for dem kunne en til og med godt nevne det profeten Sakarja så og hørte i et syn. Der ser vi at englene også sørger over et helt lands nød i åndelige og legemlige ting og ber om hjelp og redning for det.

Herrens engel taler nemlig slik: «Herre, hærskarenes Gud! Hvor lenge skal det vare før du forbarmer deg over Jerusalem og Judas byer, som du har vært vred på nå i sytti år?» (Sak 1,12). Jeg vil riktignok ikke nekte for at disse ordene like gjerne kan forstås om den uskapte *paktens engel* og rådets engel, Jesus Kristus (Mal 3,1).

Av dette lyser det fram hvor gjerne de hellige englene ser at et land fylles med forkynnelsen av Guds ord, at kirker og skoler bygges og holdes ved like der, og at den saliggjørende kunnskapen om Herren

Jesus blir utbredt. For de vet godt at Satans rike blir ødelagt ved det, og at mange sjeler blir frelst og bevart til salighet.

Men dette lærer vår Frelser klart nok når han med tre herlige lignelser viser «at det er glede blant Guds engler over én synder som omvender seg» (Luk 15,7.10). Englene har rikelig glede i Gud, og jeg ville ikke våge å si at noe kunne legges til den, om ikke Herren Jesus selv hadde sagt at en omvendt sjel gir dem en ny glede. Se, så høyt aktet er menneskesjelen i himmelen!

Grunnen til denne gleden er for det første *kjærligheten til Gud*. De vet at han elsker sjelene så inderlig, holder dem for sin skatt og rikdom og gleder seg over deres omvendelse og salighet; derfor gleder de seg med ham.

De gleder seg med Guds Sønn over at hans dyrebare blod igjen er kommet en sjel til gode, og over at den trofaste og utrettelige hyrden endelig har funnet igjen fåret sitt. De gleder seg med Den Hellige Ånd over at hans ord har lykkes, og at han igjen har funnet et kar han kan fylle med sin nåde. Skulle ikke tjenerne glede seg når de ser faren omfavne og kysse den bortkomne sønnen, som en holdt for død, og ta imot ham med glede?

Men for det andre grunner gleden deres seg også på *kjærligheten til menneskene*. Det er det samme sinnelaget i dem som i Gud, for hans åsyn de står: De unner gjerne alle mennesker saligheten. Jo flere sjeler som blir vunnet og ført til omvendelse, desto større blir gleden deres.

Jeg må tenke på det en hedning har sagt: «Om et menneske kunne vandre blant stjernene og etter hjertens lyst se himmelens under og herlighet, ville han likevel ikke finne så stor glede i det når han var alene, som når han hadde en venn med seg som han kunne dele gleden med.» Solstrålene er sterkere og mer brennende når de kastes tilbake fra et hulspeil, enn de er i seg selv; og gleden blir større når den kan strømme ut i en venns hjerte.

Slik er det med de himmelske menneskevennene, Guds engler. De vandrer jo blant stjernene og fryder seg i Guds salige rike i himmelen; men de ønsker også å ha menneskene hos seg, for å kunne være salige sammen med dem. De utvalgtes glede i himmelen vil vokse når den ene salige sjelen stråler mot den andre som en lysende stjerne, og det ene forklarede legemet fryder det andre med sitt yndige lys. Slik

går det også med de hellige englene: Vår glede er deres glede, og vår salighet liksom fordobler deres salighet.

De gleder seg over at de ved Guds nåde hver dag får flere og flere med seg til å nyte kjærligheten og lovprise Gud. De gleder seg over at det tapet de led ved de hovmodige englenes fall, blir erstattet av menneskesjeler som kommer til, og at de i disse rikelig får igjen det de mistet i de andre. Tenk da hvor høyt sjelene må være skattet i himmelen, når de kan glede Gud og hans engler og aktes verdige til å fylle englenes plass og *være lik englene!* (Luk 20,36).

Det samme lærer apostelen Peter oss når han sier at englene trakter etter å skue inn i evangeliets mysterium og rikdommen av Guds nåde, som var lovt ved profetene og ved apostlene ble tilbudt og lagt fram for verden (1 Pet 1,12).

Den hellige skrift er et skattkammer, fullt av mangfoldig visdom og av undere fra Guds kjærlighet. Ved forkynnelsen av Ordet blir dette skattkammeret åpnet, og Herren Jesus legges fram for menneskene med sin fullgyldige fortjeneste, sitt dyrebare blod og sin rettferdighet – og med ham Guds mangfoldige nåde og Den Hellige Ånds rike trøst – så de kan kjøpe alt dette «uten penger og uten betaling» (Åp 3,18; Jes 55,1).

Inn i dette åpnede skattkammeret har også englene lyst til å skue. Det er for det første fordi de ved det blir mer og mer vakt og tent til å undre seg over og tilbe Guds majestet, visdom, miskunn og allmakt og til uavlatelig å lovprise ham. For det andre er det fordi de elsker menneskene så høyt og gleder seg like mye over å se dem salige i Kristus, som en bror gleder seg over sin brors lykke og over den nåde og vennlighet en mektig hersker viser ham.

Dette var avbildet på forhånd ved nådestolen, som de to kjerubene så ned på mens de dekket den med vingene (2 Mos 25,20). Jesus er den nådestolen som Gud har stilt til skue i hans blod (Rom 3,25). Å se dette – hvordan nådestolen står midt blant syndere, og hvordan så mange tusen arme, syndige sjeler søker og finner nåde ved den – det er englenes lyst og glede.

På samme måte skal etter min ringe mening det Paulus sier, forstås: «Til meg, den minste av alle de hellige, ble den nåde gitt å forkynne hedningene evangeliet om Kristi uransakelige rikdom … Slik skulle Guds mangfoldige visdom nå gjennom menigheten bli kunngjort for

maktene og myndighetene i himmelen» (Ef 3,8.10). Apostelen vil si at han har befaling fra den barmhjertige og miskunnelige Gud om å åpne for hedningene hele skatten og fylden av nåde, rettferdighet, visdom og salighet som Gud har lagt ned i Kristus, sin høyt elskede Sønn, og ved forkynnelsen av evangeliet legge den fram og tilby dem den.

Det skjer ikke bare for at alle mennesker ved troen skal ta imot den saligheten som blir tilbudt dem. Det skjer også for at englene, når de ser Guds mangfoldige visdom som han har åpenbart i dette store nådeverket, skal få enda større grunn til å prise og elske Gud (Rom 16,26).

Å «kunngjøre» betyr her ikke å gi noen kunnskap om noe han før slett ikke kjente til. En slik uvitenhet kan en ikke tilskrive de hellige englene. Apostelen sier jo andre steder at mysteriet om at hedningene blir kalt av nåde til Kristus, står i de profetiske skriftene, og det blir også tydelig nok omtalt der. Og det Gud har åpenbart for sine hellige profeter og gjort kjent for den israelittiske kirken gjennom deres skrifter, kan jo ikke ha vært skjult for de hellige englene.

Den kunnskapen det her er tale om, betyr derimot dette: med hjertelig deltakelse å se noe bli oppfylt og fullført, glede seg over det og prise Gud for det. Omtrent slik brukes det samme ordet i grunnteksten når apostelen sier: «La i alle ting bønneemnene deres komme fram (bli kunngjort, bli kjent) for Gud i påkallelse og bønn med takk» (Fil 4,6).

Gud kjenner jo på forhånd vårt *hjertes ønske* – dets første bevegelser (Sal 10,17) – og «langt bortefra forstår» han vår «tanke» (Sal 139,2). Men vår bønn blir kunngjort for ham når den trenger inn til ham og for troens skyld blir tatt imot av ham i farslig nåde og godhet.

Slik er da «Guds mangfoldige visdom blitt kunngjort for englene gjennom menigheten», den menigheten han ved de hellige apostlenes tjeneste har utvalgt blant hedningene. De hellige englene har med den største lyst og glede sett de profetiske løftene bli oppfylt, og de ser hver dag de nye miskunnsgjerningene og gavene Gud deler ut til sin kirke. Guds kirke er liksom de hellige englenes speil, der de ser og beundrer rikdommen av Guds nåde og godhet, som en berømt teolog uttrykker det. Av dette ser vi igjen tydelig hvor høyt de hellige englene

elsker menneskene, og hvor mye de gleder seg over at det går sjelene deres vel. (*Balduin.*)

Om dette sier den samme apostelen også et annet sted at en skal oppføre seg sømmelig og med hellig ærefrykt i de kristne forsamlingene «for englenes skyld» (1 Kor 11,10). De er nemlig til stede, er med i gudstjenesten og fremmer den så langt det står til dem.

Den læreren i vår kirke som er nevnt ovenfor, sier ikke uten grunn: «De hellige englene er av Gud satt til voktere og fremmere av gudsfrykten i kirkene våre. De er til stede i de hellige forsamlingene; de vekker de uoppmerksomme og søvnige til bønn og til å høre Guds ord, og de hjelper til med å fremme gudstjenesten. Det er ingen liten herlighet og ære for menneskeslekten at selv maktene og myndighetene i himmelen bryr seg om vår salighet. De gleder seg over at Gud har funnet et middel til å omvende og frelse hedningene, som var sunket ned i avgudsdyrkelse og andre synder. De fremmer forkynnelsen av det hellige evangeliet, rydder hindringene av veien og ønsker at hele verden måtte bli salig.»

Ja, visselig er det en stor ære for menneskeslekten og et sterkt vitnesbyrd om vår sjels høye verdighet at de hellige englene gjerne er omkring oss og hos oss og tar så hjertelig del i vår frelses sak – at vi allerede i dette livet har samfunn med dem, og at de ikke skammer seg over oss. Vi trer fram for vår Gud for å tilbe og prise ham midt blant hans engler.

I samsvar med dette forklarer en også med rette det kongen og profeten sier i Sal 138,1: «Jeg vil prise deg av hele mitt hjerte! For gudenes øyne (Luther: for englene og Guds barn, det vil si midt blant dem) vil jeg lovsynge deg.» Englene er også midt blant oss i våre gudstjenester og hjelper oss å love og prise sin og vår Gud. Tenk da her over menneskesjelens herlighet og salighet!

Men Herren vår Gud har også dødelige engler på jorden, nemlig lærere og predikanter; dem har han selv aktet verdige til dette navnet (Mal 3,1; Åp 1,20; 2,1 ff.). Han har riktignok skilt dem ut og utvalgt dem for seg selv og utrustet dem med herlige gaver; men alt sikter likevel mot å tjene sjelene: «De våker over deres sjeler, og skal avlegge regnskap for det» (Hebr 13,17). De er Guds tjenere og medhjelpere i hans kirkehage. Sjelene er de edle plantene som de skal pleie, vanne, rense for ugress og med den største flid søke å bevare.

Dette har apostelen for øye når han sier: «Hva er da Apollos? Eller hva er Paulus? Tjenere som førte dere til troen … Jeg plantet, Apollos vannet, men Gud ga vekst» (1 Kor 3,5–6). De er *lys* (Matt 5,14), men lys som fortærer seg selv i møye og arbeid mens de skal lyse sjelene til himmelen.

Med alle sine gaver, evner og krefter hører de ikke seg selv til, men menigheten, som apostelen igjen sier: «Alt hører dere til, enten det er Paulus eller Apollos eller Kefas, enten det er verden eller liv eller død, enten det er det som nå er, eller det som komme skal – alt hører dere til» (1 Kor 3,21–22).

Ordene «liv eller død» kan nok også forstås slik at apostelen vil si at alle ting, selv liv og død, skal tjene de troende og gudelskende sjelene til det beste. Men det synes likevel å stemme bedre med sammenhengen i teksten når en forklarer det om predikantenes liv og død.

Da er meningen: Predikantene har plikt og befaling fra overhyrden Jesus Kristus til å tjene dere – ikke bare med alle sine krefter og evner så lenge de lever, men også med sin død, om de bare ved den kan styrke dere i troen og bygge dere opp i gudsfrykt. Denne forklaringen kan belyses med ordene til den samme store apostelen i 2 Kor 12,15: «Jeg vil mer enn gjerne både ofre og bli ofret for deres sjeler.»

Lærerne skal være som Marias alabastkrukke. Den var fylt med ekte, meget kostbar nardussalve, og hun brøt den i stykker og tømte den ut over Herren Jesu hode, så huset ble fylt av duften av salven (Mark 14,3; Joh 12,3). Slik skal også lærerne gjerne la seg nedbryte og knuse av mangfoldig møye og uavlatelig arbeid, ja, selv av den timelige døden, om bare Herrens navn blir priset og kirkens hus fylt med den gode duften av kunnskapen om Jesus, mange sjeler til trøst, glede og bedring.

De er Guds husholdere over hans mysterier, og nøklene til alle hans skatter er betrodd dem – men bare for å tjene hans barn, så de kan sørge for alt sjelene deres trenger, og gi dem maten i rette tid. Det er merkelig å se hvordan Gud her har gjort det samme som med foreldrene. I foreldrenes hjerte har han lagt en særegen kjærlighet til barna, som ikke har sin like i verden, og som gjør at de med den største utholdenhet overvinner alt det arbeid og strev barneoppdragelsen krever.

Slik har han også gjort med de sanne sjelehyrdene og de redelige predikantene. De bryr seg ikke om alle de farer, all den møye, alle de prøvelser og alt det arbeid som sjelesorgen fører med seg, men underkaster seg gjerne alt slikt, om de bare kan gjøre noe gagn og hjelpe en og annen sjel til frelse. De ligner Jakob, som av kjærlighet til sin Rakel tålte hete og kulde, nattevåk og alt annet ubehag i den tiden han gjette Labans hjord (1 Mos 31,40).

Om dette vitner ikke bare beretningene om alle de hellige gudsmennene som Paulus taler om i sitt eget og deres navn: «Helt til denne stund er vi både sultne og tørste og nakne og mishandlet og hjemløse. Vi sliter og arbeider med våre egne hender … Vi er blitt som utskudd i verden, som avskum for alle» (1 Kor 4,11–13). Det blir også bekreftet av eksempler hos andre som ennå lever.

Akk, hvor mang en gudfryktig Kristi tjener i de evangeliske menighetene på landet og i byene lider ikke nesten nød i sitt møysommelige embete! En trenger og trykker ham, en plager hans rettferdige sjel med sin skamløse ferd, og en legger alle slags hindringer i veien for ham. Han lever livet i stadige sorger, i bekymring, i mangel, i arbeid og prøvelser; likevel blir han ikke trett av å be for menigheten, våke over den og elske den inderlig.

Hvor kommer det av? Gud, den himmelske sjelevennen, styrker hjertet hans i kjærligheten til Jesus Kristus og hans menighet og gjør ham glad i alle trengsler, for at de utvalgtes sjeler kan bli frelst og ved hans tjeneste føres til himmelen.

I Den gamle pakt hadde Gud befalt at ypperstepresten skulle bære et lite brystskjold, besatt med tolv edelstener, der navnene på Israels tolv stammer var gravert inn (2 Mos 39,14; 28,15.21). Det er et vakkert bilde på menighetens sanne tjenere i Den nye pakt! Navnene skulle være gravert inn i edelstener for å vise hvor kostbare de sjelene er som disse navnene var forbilder på. Slike navn og sjeler har Gud nå bundet sine tjenere på hjertet, og han vil at de skal våke over dem og elske dem som sitt eget hjerte. Til dette vekker han dem ved sin Ånd og nåde, og *Kristi kjærlighet tvinger dem* til det.

Slik tjener da alt menneskesjelene. Gud selv og alt som er skapt av Gud i himmelen og på jorden – alt det Gud er og har – kommer sjelen til gode og står i dens tjeneste. Mennesket sier: «Alt som har ånde, skal love Herren!» (Sal 150,6). Gud derimot sier: Alt som har liv og krefter,

skal tjene sjelen! Ser du nå, du kristne menneske, hvor høyt din sjel er aktet av Gud?

Bli likevel ikke lei av at jeg hittil så ofte og fra så mange sider har talt om sjelens høyhet og verdighet. Det er sannelig umaken verdt.

Det var å ønske at alle kristne sjeler var godt grunnfestet i denne læren, og at den fra dåpen og den tidligste barndommen ble gitt dem inn med morsmelken. De skulle få vite hvordan og hvorfor Gud har skapt dem og gitt dem en fornuftig og udødelig sjel. De skulle vite hvorfor han har kjøpt den med sin høyt elskede Sønns dyrebare blod, beseglet den med sin Hellige Ånd, omgitt og vernet den med veldige himmelfyrster, de hellige englene, og vist den så mye omsorg, miskunn og velgjerning.

Men ak, sjelen kjenner så ofte ikke seg selv. Den forstår ikke sin adel og herlighet og lar seg derfor så lett dra bort til ringe og verdiløse ting. Små barn setter seg ofte ned i sanden med andre barn og leker med potteskår og dukker, selv om de er aldri så pent kledd og pyntet. Det kommer av at de ikke vet bedre.

Slik glemmer også vår sjel ofte sin høyhet og den åndelige prydelsen Gud har smykket den med. Den henger seg ved timelige og forgjengelige ting og søker sin glede og ære i det jordiske. Det er som om en prinsesse, smykket med perler og edelstener, i vanvidd ville forbedre pynten sin med morkent tre som lyser i mørket, glassperler, klingende bjeller og annet skrap.

Gi derfor akt, du edle sjel, og se vel til hvor din Gud har satt deg, og hvor høyt han har opphøyet deg: til samfunn med sin høyt elskede Sønn og Den Hellige Ånd. Du er beseglet med den levende Guds segl. Du er Den Høyestes helligdom og bolig, som han har utvalgt for seg til å bo og hvile i.

Hans hellige engler, de klart skinnende ildsluene, svever omkring deg og over deg med sin glødende kjærlighet. De følger deg på alle dine veier; de varter deg opp når du spiser, og tjener deg ved bordet; de våker ved sengen din når du sover. De sørger med deg når du er bedrøvet, og styrker deg i angst og nød.

De gleder seg i din glede og ser på deg som sin søster. De ser og hører med glede på deg når du tjener din og deres Gud, når du tilber ham og priser hans godhet. De gleder seg over samfunnet med deg og kaller seg dine medtjenere; heller ikke krever de noen annen ære av deg enn

at du skal tilbe og ære Gud. De er godt fornøyd med Guds ære og med at det går deg vel i tid og evighet.

Et slikt englesinn har Gud også gitt sine jordiske sendebud og tjenere, som har gitt seg helt til din tjeneste. Deres gaver, deres kunnskap, deres visdom, deres omsorg, deres bønner, deres sukk, deres tårer, deres liv hører deg til. De er rede til å gjøre og lide alt, ja, til og med gi sitt liv og blod, om bare Gud blir høylovet og du styrket i troen, håpet og kjærligheten og bevart til evig salighet.

Hva vil du nå gjøre, du kristne sjel, og hva velger du? Hva er best: synd eller gudsfrykt? Vil du ikke heller være et tempel for Den Hellige Ånd enn et tilholdssted for djevlene? Er det ikke bedre å ha Guds gode og verdige Ånd til venn, trøster og hjelper enn helvetes morderånd til smigrer og forfører? Er ikke englenes selskap bedre enn djevelens? Er det ikke bedre å glede menighetens hyrder og tjenere og ha deres bønner for seg enn å bedrøve dem og ha deres sukk mot seg?

Hvorfor vil du forlate din høyhet og herlighet og styrte deg i elendighet? Er syndens usle, forgjengelige lyst og verdens bedragerske glede så mye verdt at en for den skyld skulle gi slipp på Herren Jesu Kristi nåde, Guds kjærlighet og Den Hellige Ånds samfunn, og på fellesskapet med de hellige englene og Guds sendebud – for å slutte seg til menneskeslektens erklærte fiender? Skal et Guds barn forlate Farens fang for å legge seg i skitten sammen med djevelens purke? Det være langt fra!

Vandre derfor alltid varsomt, og oppfør deg slik det sømmer seg et Guds barn og en helliggjort sjel. La alltid disse ordene av apostelen stå skrevet på ditt hjertes tavle: «Eller vet dere ikke at deres legeme er et tempel for Den Hellige Ånd som bor i dere, og som dere har fått fra Gud? Dere tilhører ikke lenger dere selv. Dere er dyrt kjøpt! … Og gjør ikke Guds Hellige Ånd sorg, han som dere har fått som segl til forløsningens dag» (1 Kor 6,19–20; Ef 4,30).

La alt ugudelig vesen i verden være deg forhatt. Sky enhver anledning til synd. Ha Gud for øye og i hjertet hele livet, og vokt deg så du ikke synder med vilje (Tob 4,6). Søk hver dag å verne deg ved å tenke på den adel og herlighet du av Guds nåde har fått i Kristus Jesus ved Den Hellige Ånd.

Og siden du vet at de hellige englene omgir deg hvor du går og står, enten du sover eller våker, så lev som en engel blant englene – i frykt

for Gud, i all kyskhet, måtehold og renhet. Vokt deg med største flid så du ikke volder disse vennene dine sorg og dine fiender, de djevelske åndene, latter og glede.

Bedrøv ikke hjertene til de lærerne som våker over din sjel; de har likevel nok av bedrøvelse og plage. Det er dessverre kommet så langt at de mest trofaste og nidkjære Kristi tjenere utfører embetet sitt med stadige sukk og klager. Slik lever og dør de bedrøvet og sorgtunge, fordi de må være vitner til at det ugudelige vesenet tar så mektig overhånd, og at den sanne kristendommen mer og mer forsvinner. Etter at Satan har klekket ut gudsfornektelsens vederstyggeligheter, er Kristus, hans ord og hans tjenere blitt til spott for verden. Gud bedre oss!

Slutt deg da ikke også du til spotterne, du kristne hjerte, og bedrøv ikke lenger Kristi og hans kirkes bedrøvede tjenere. Følg og adlyd dem, så de kan takke sin Gud hver gang de tenker på deg. Da kan de med rette kalle deg sin «hederskrans», sin «ære» og «glede» (1 Tess 2,19–20), og stille deg fram for vår Herre Jesus Kristus ved hans komme som en velsignet frukt av det de har plantet og vannet.

Prøv også, mine kjære medkristne, under denne betraktningen den ferden dere hittil har ført: Har den vært i samsvar med deres dåpspakt og med det herlige kallet dere har fått? Akk, hvor mange hjerter finner en ikke blant de kristne som ikke vet hvorfor de er kristne, og som lever i mange synder og stor sorgløshet som hedningene, ja, som dyrene!

Oksen bryr seg ikke om himmelens gang og de klart skinnende stjernene, om den bare kan ha krybben full eller gå i gress til buken. Purka fryder seg i sølepytten sin, om det så renner en kilde med det reneste vann like ved. Selv om rosene står i full blomst, søker tordivelen likevel til møkkhaugen sin og finner sin glede i den.

Slik er det dessverre med mange kristne. Syndens møkk er dem kjærere enn den edle strømmen av Guds nåde. De bryr seg ikke om sin sjels verdighet og den herligheten den har hos Gud ved Kristus, om de bare kan være fulle og mette av verden og dens ære, glede og lyst.

Akk, hvor mange mennesker bedrøver ikke daglig Den Hellige Ånd, besmitter hans tempel i seg, jager de hellige englene bort og volder angst og plage for dem som våker over deres sjeler! Se nå etter, kjære medmenneske, om du hører med blant disse, og om du hittil

har gjort din edle sjel til Satans trellkvinne og overgitt den til syndens skammelige tjeneste.

«Vend tilbake, du frafalne! Husk hva du er falt fra, og omvend deg!» (Jer 3,12; Åp 2,5). Kanskje har du hittil syndet av uvitenhet og uforstand og ikke tenkt over din sjels høyhet og den herligheten som Guds barn har, og som ble gitt deg i dåpen. Kanskje har du hittil ikke forstått de mange miskunnsgjerninger og velgjerninger Gud har vist deg. Men nå, når du hører og leser dette, kan du ikke lenger unnskylde deg med uvitenhet. Du må være viss på at alle de synder du heretter gjør, vil veie en centner tyngre enn de forrige.

Vend derfor om til din Gud og hans nåde! Vend om, du bortkomne sønn, til din kjærlige Far, som alt lenge har stått og sett etter deg og venter på deg med utstrakte armer. Vend om, du forlokkede due, til klippekløftene, til Jesu Kristi blødende sår.

Bring ditt urene hjerte til Jesu blodstrømmer og vask det der, og tenk på ordet fra den nådige og barmhjertige Gud: «Jeg vil stenke rent vann på dere (det vil si Den Hellige Ånd, slik det forklares like etter), så dere skal bli rene. Fra alle deres urenheter … vil jeg rense dere. Jeg vil gi dere et nytt hjerte, og en ny ånd vil jeg gi i dere» (Esek 36,25–26).

Hvorfor, menneske, vil du være fiende av en så nådig og miskunnelig Gud enda lenger? Hvorfor skal den dyre løsepengen, Jesu blod, som er betalt for din sjel, enda lenger være spilt på deg? Hvorfor nekter du den verdige Hellige Ånd å bo i ditt hjerte? Er det da bedre å ha en morder hos seg enn en trøster? Er det rett å huse en fiende og støte ut en trofast venn? Se, ennå svever Guds Ånd som en due over ditt hjerte med den guddommelige fredens olivenblad i nebbet; hvorfor vegrer du deg for å ta imot det?

«La det være nok at du i den tiden som er gått, har gjort hedningenes vilje ved å ferdes i skamløshet, lyster, drukkenskap, festing og drikkelag; lev resten av tiden i kjødet etter din gode og kjærlige Guds vilje» (1 Pet 4,2–3). Omvend deg, og gled med det de hellige englene, som du hittil har bedrøvet med dine synder. Se, Guds sendebud tilbyr deg fred og forsoning med Gud; «de ber deg i Kristi sted: La deg forlike med Gud!» (2 Kor 5,20).

Du har sannelig all grunn til å søke freden. Om forlikelsen med Gud ikke ble tilbudt deg, burde du jo løpe etter den som en utmattet hjort etter friskt vann. Du burde krype på knærne til nådestolen, den

korsfestede Jesus, der forlikelsen er å finne. Du burde kjøpe den for alt du eier, ja, for alle verdens skatter. Og så vil du lenge betenke deg om du skal ta imot den, når den tilbys deg for intet, av ren og skjær guddommelig godhet og barmhjertighet?

Se, Kristi predikanter og tjenere rekker deg en olivengren på Guds vegne – vil du gjengjelde den med en tornebusk? De holder Guds barmhjertighet fram for deg – og du setter ditt harde hjerte mot den? De viser deg Jesu Kristi åpne sår – og du lukker hjertet ditt tett for dem? De gråter, de roper, de ber deg – og du spotter dem? Hvor lenge vil du være så rasende og stride slik mot din egen sjel? Hvor lenge skal en måtte be deg om å la deg hjelpe til himmelen og saligheten?

«Å Herre, Herre, en barmhjertig og nådig Gud, langmodig og rik på nåde» (2 Mos 34,6), ha tålmodighet ennå en tid med dem som hittil har foraktet din nåde! Vi vil ennå flittig grave omkring disse ufruktbare trærne, gjødsle, og vanne dem, om de kanskje ennå vil bære frukt (Luk 13,8). Vi vil ikke slutte å be og formane dem og ved Ordet holde din godhet i Kristus fram for dem, om de kanskje ennå vil la seg overtale og vinne.

Kom i hu, min Gud, at det er sjeler som du har skapt til det evige liv, gjenløst med din Sønns blod og ved din Ånd kalt til ditt rike. Det er får som har gått seg vill og er ført på avveier. Herre Jesus, du trofaste og gode hyrde, oppsøk dem og før dem inn på rett vei! Så vil vi takke deg i all evighet. Amen.

Femte preken. Begynnelsen på betraktningen av sjelens sørgelige fall og fordervelse ved synden

I Jesu navn. Amen.

Rom 5,12: «Synden kom inn i verden ved ett menneske, og døden på grunn av synden, og døden slik trengte gjennom til alle mennesker, fordi de syndet alle.»

«Hvor er du falt ned fra himmelen, du morgenstjerne!» sier profeten Jesaja når han i Ånden ser fram til kongen av Babels fall og fornedrelse (Jes 14,12). Konger og fyrster er av Gud høyt opphøyet over andre og kledd med ære, makt, rikdom og herlighet, for at de skal lyse og skinne framfor andre mennesker, slik morgenstjernen skinner framfor de andre stjernene. Men når de blir hovmodige av sin makt og herlighet og misbruker den til å forakte Gud, til overdå-

dighet og urett, er det lett for ham å støte dem ned fra høyden. Han kan øse forakt over fyrstene og gjøre dem til en ussel lysstump, ja, til ingenting.

Rakettene stiger fort til værs og gir fra seg en klar og strålende glans. Men når de har nådd det høyeste, har de fortært seg selv, og det blir ikke annet igjen av dem enn et utbrent papir og en simpel pinne som faller ned og blir tråkket i stykker. Med slike ting pleier denne verdens store å more seg når de riktig vil vise seg herlige og glade. Akk, om de alle ville se på rakettene slik som en mektig fyrste nylig gjorde! Kort før sin død sammenlignet han seg selv med en rakett og etterlot seg skriftlig sine kloke tanker om hvor forgjengelig den verdslige høyheten er.

Akk, om de bare alltid ville tenke på det ordet som kommer fra deres overherre – de er jo bare embetsmenn i hans rike (Visd 6,4): «Jeg har sagt: Dere er guder, dere er alle Den Høyestes sønner. Men sannelig, som mennesker skal dere dø, og som en av fyrstene skal dere falle» (Sal 82,6–7). Akk, hvor mang en hersker faller ikke fra himmelen – den verdslige prakt og herlighet – ned i helvete, i den evige kval og pine; fra rikdom til den evige fattigdom, fra den høyeste ære til den dypeste trelldom under djevelen! (*Kong Fredrik den tredje av Norge og Danmark.*)

Det er likevel ikke min hensikt å forfølge disse tankene videre. Jeg vil bare si dette: Når en stor og mektig mann faller fra sin høyhet og herlighet ned i skam, forakt, armod og elendighet, er det sørgelig, og mange blir med rette forundret over det.

Men hvor langt mer å gråte over er det ikke at den edle menneskesjelen, forledet av djevelens list, er falt fra sin medfødte herlighet ned i den ytterste elendighets dyp – fra rettferdighet til synd, fra Guds nåde til hans vrede, fra lyset til mørket, fra livet til døden, fra himmelen til helvete! Sannelig, når vi i tankene vender tilbake til det vi hørte i de foregående prekenene, og holder det sammen med det som nå skal følge, må vi vel si: «Hvor er du falt ned fra himmelen, du morgenstjerne!»

Englene kalles morgenstjerner på grunn av sin medfødte renhet og hellighet, når Herren sier til Job: «Hvor var du … mens alle morgenstjerner jublet, og alle Guds sønner ropte av fryd?» (Job 38,4.7). Slik er det heller ikke urimelig å gi menneskesjelen det samme navnet når

vi ser den i dens uskyldige stand. Morgenstjernen er den vakreste av alle stjerner og kalles med rette himmelens underverk. Dens yndige, hvite og klare lys spiller så vakkert med sine sølvstråler at en ikke kan se seg mett på den. Som en liten sol går den foran solen og er en pryd for hele himmelen.

Slik var sjelen før fallet: full av guddommelig lys, full av visdom, rettferdighet, hellighet, vennlighet, saktmodighet og ydmykhet, full av himmelsk kjærlighet og skinnende klarhet. Med sine gaver overstrålte den alle andre skapninger; den var forent med sin Skaper og var et skapt bilde av hans herlighet; den var en glede for englene og for alle skapninger.

Men ak, Gud bedre oss, for en forferdelig forandring som har gått for seg med den! Lyset og klarheten er byttet ut med mørke, visdommen med blindhet og dårskap, rettferdigheten med synd, vennligheten og kjærligheten med vrede og hat, ydmykheten med hovmod, saligheten med fordømmelse.

Ved synden er den dessverre blitt et djevelens bilde i stedet for et Guds bilde; den er blitt englenes fiende og redsel i stedet for deres lyst og glede, en trellkvinne i stedet for en kongelig prinsesse, en utuktig skjøge i stedet for en kysk brud, en svinesti og et tilholdssted for helvetes ånder i stedet for et tempel for Den Hellige Ånd. «Hvor er du falt ned fra himmelen, du morgenstjerne!»

Etter det mål vi har satt oss, er det ikke bare høyst nødvendig, men også svært gagnlig at vi etter den hellige Skrifts forbilde ser litt nærmere på den *elendigheten* som det sørgelige syndefallet har styrtet *menneskesjelen* ned i. For når vi gjerne vil lede sjelen til Kristus og til fornyelsen i ham, må den først lære å forstå sin bunnløse og grenseløse skade og fordervelse.

Legen kan ikke helbrede en sykdom godt og grundig hvis han ikke har det helt klart for seg hva som er dens årsaker, kjennetegn og hele art. Slik kan heller ikke sjelen bli gjenfødt og fornyet uten at en fullt ut forstår dens fall og fordervelse.

Kunnskapen om Guds nåde og barmhjertighet og om det under av kjærlighet og gjenløsning som er skjedd ved Jesus Kristus, blir også så mye herligere jo tydeligere den elendigheten blir framstilt og forklart som sjelen er reddet fra. Om dette vil vi handle i de neste prekenene.

Herren vår Gud styre våre tanker til sin ære og vår oppbyggelse, ved Jesus Kristus! Amen.

Når den kongelige profeten sukker: «Av det dype kaller jeg på deg, Herre!» (Sal 130,1), kaller han synden et dyp, slik det som følger, viser. Dermed minner han oss om vårt store, dype fall. Fra Guds høye og hellige majestet og herlighet, fra det evige og aller høyeste gode, fra liv og salighet er vi styrtet ned i det største og dypeste onde – i den største ulykke, i den bitre død, i helvetes dype avgrunn. Og det skjedde ved våre første foreldres synd, som er opphavet og begynnelsen til alle synder og all elendighet.

Men dette er noe *skjult* og *ukjent* for fornuften (Sal 90,8). Det hører med til menneskets elendighet at det ikke forstår sin elendighet; det har behag i seg selv og er trygt midt i sin verste sjelesykdom.

Av naturen er mennesket «ussel og ynkelig og fattig og blind og naken», og likevel sier det, så lenge øynene ennå ikke er åpnet ved Guds Ånd og nåde: «Jeg er rik, jeg har overflod og har ingen nød» (Åp 3,17). Derfor holder den nådige og barmhjertige Gud så ofte fram for oss i sitt ord det første syndefallet med dets sørgelige frukter, for at vi skal bli kloke og søke vår salighet i hans nåde alene.

Hvor synden har sitt utspring og hvordan den er kommet inn i verden, sier apostelen i skriftordet ovenfor: «Synden kom inn i verden ved ett menneske.» En ser lett at han her sikter til Adam.

Riktignok var Eva, alle levendes mor, medskyldig, ja, hun forførte ham til synden. Derfor sier apostelen også et annet sted: «Kvinnen ble dåret og falt i overtredelse» (1 Tim 2,14). Men fordi apostelen først og fremst handler om syndens forbannelse, tilskriver han den nærmest Adam, som er alle menneskers stamfar og hele menneskeslektens rot. Hvordan det gikk til med det første syndefallet og begynnelsen på all vår elendighet, har Guds mann Moses utførlig beskrevet (1 Mos 3,1 flg.).

De gamle har med god grunn sagt at tre tredje kapitler i den hellige Skrift er særlig verd å legge merke til og tenke over. Det er tredje kapittel i Første Mosebok, som beskriver menneskeslektens sørgelige fall; tredje kapittel i Johannesevangeliet, der han som utsletter synden og frelser oss, selv trer fram; og tredje kapittel i Romerbrevet, som legger grunnen for hvordan den arme synder blir rettferdiggjort for Gud av bare nåde, ved Kristi blod og fortjeneste, som blir tilregnet i troen.

Det første kapitlet kan et kristent hjerte vanskelig lese uten tårer av smerte og anger, de to siste ikke uten tårer av kjærlighet og glede.

Satan var falt fra Gud – trolig av hovmod, som en ikke uten grunn antar – og var støtt ned av ham i den evige fordømmelse. Da kunne han ikke se på mennesket, som Gud hadde skapt i sitt bilde, uten misunnelse og fiendskap. Det ergret ham at mennesket skulle bli stående i den sannheten som han selv var falt fra.

Han kunne ikke øse sitt fiendskap og bitre hat ut over Gud, som etter rettferdig dom hadde forkastet ham, og derfor besluttet han å la det gå ut over mennesket og kjøle sitt raseri og sin hevntørst på det. Når han ikke kunne krenke Gud selv, ville han i det minste vanære ham i hans bilde.

Dertil kom at den ondskapsfulle morderånden mente det ville være en trøst mot hans egen fordømmelse om han kunne styrte en mengde andre ned i den sammen med seg (for helvete har ingen trøst, ikke engang en dråpe, Luk 16,24.26). Det er ikke vanskelig å forestille seg når en tenker på den grusomhet og drapslyst som finnes hos enkelte djevelens barn, der den onde har sitt sete i hjertet.

Caligula, dette umennesket blant de romerske keiserne, ønsket at hele det romerske folk – som den gang var utrolig tallrikt – bare hadde én hals, så han kunne hogge den av med ett hogg. For ikke mange år siden ble en krypskytter i Schlesien henrettet som hadde myrdet flere hundre mennesker. Han bekjente at når han kom til et sted der mange mennesker var samlet, for eksempel i en kirke eller på et marked, kjente han en uimotståelig lyst til å myrde dem alle sammen. Han la til at ingenting hadde gitt ham så stor fornøyelse som å se på sprellingen og dødskampen til de menneskene han hadde såret.

Se, slik er djevelens art: Han er en *drapsmann* han har hatt et morderisk og grusomt sinn *fra begynnelsen* (Joh 8,44). Han søkte sin trøst og glede i menneskenes skade og fordervelse. (*Krypskytter: en som skyter vilt ulovlig.*)

Som redskap for sin svikefullhet og sitt fiendskap valgte han en slange. De lærde antar at den før syndefallet var et yndig og vakkert dyr, som mer enn alle andre holdt seg nær mennesket og viste seg vennlig og tjenstvillig mot det. Derfor fryktet Eva så mye mindre for svik under et så tiltalende ytre. Slik går det ennå: Satan skjuler gjerne klørne under en vakker kappe og skjenker sin gift i gyllne beger.

Derfor bør vi være aller mest på vakt mot de tingene som ser best ut og er mest behagelige for kjødet.

De lærde spør også hva slags slange det var. Noen svarer at det var en basilisk, andre en hoggorm, andre en gullslange. Men det er som om et menneske var dødelig såret av sin fiende og strevde for å få vite hvilken børse eller kårde han var skutt eller stukket med. Det er uten tvil bedre å sukke over sin skade og rope til den himmelske lege om hjelp.

Det finnes en art slanger som kalles spyttslanger, fordi de spytter giften sin på mennesker og dyr og slik skader dem. Om det var en slik slange Satan brukte, skal jeg la være usagt. Men så mye er sikkert at den treffer hans vanart svært godt; for han sprøyter gift på mennesket og skader det når det minst venter det.

Slangen styrtet likevel ikke mennesket i fordervelse ved en indre tilskyndelse eller ved ytre vold, men ved list og smiger. Den dro Guds uttrykkelige forbud i tvil og sa: «Har Gud virkelig sagt: Dere skal ikke ete av noe tre i hagen?» (1 Mos 3,1 flg.).

Det var som om den ville si: Jeg kan ikke tenke meg at Gud skulle ha forbudt dere å ete av alle trærne, og særlig ikke av det edleste og beste. Enten har dere ikke forstått ham riktig, eller så unner ikke Gud dere den lykken dere kunne nå ved å ete av frukten på dette treet. Og det siste er det mest sannsynlige: «Gud vet at den dagen dere eter av det, vil øynene deres åpnes, dere vil bli slik som Gud til å kjenne godt og ondt» (v. 5).

Se, slik måtte den trofaste og sannferdige Gud bli en løgner for erkeløgneren, og en misunnelig herre for den misunnelige fienden. Mennesket lot seg innbille at Satan ville det vel, mens Gud ville det ondt. Den evige trofasthet og sannhet måtte lyve, og løgnen måtte være sannhet. Den dag i dag er det hans vane å stille seg vennlig an og forføre mennesket under skinn av å ville det vel, ved å holde fram for det noe som ser godt ut.

La oss derfor være årvåkne og forsiktige! Når djevelen brøler som en sulten løve, eller spyr ild og sender ut vannstrømmer som en drage, er han ikke så farlig som når han tar på seg skikkelsen av en lysets engel og smigrer og kjæler for mennesket.

Ved denne smigeren fra Satan lot Eva seg forføre, og med sin vennlige tale forledet hun også mannen sin, så de begge åt av frukten på

det forbudne treet. Men dette må vi ikke se på som en liten sak. Den kjødelige fornuften tenker: Kommer det da an på så mye som et eple? Å plukke et eple fra et tre og spise det – skulle *det* være en så stor synd og tenne Guds vrede slik? Ja, kjære medmenneske! For det kommer ikke an på bare eplebitet. I denne overtredelsen skjuler det seg en slik mengde av alle slags avskyelige synder at det ikke kan sies.

I dette eplebitet lå vantro og ulydighet mot Gud. Mennesket stengte Guds ord og bud ute av hjertet og ga Satan og hans løgner rom der. Som sagt trodde det mer på den svikefulle fienden enn på sin trofaste Skaper; det falt fra ham og sluttet vennskap med Satan.

I dette eplebitet lå hovmod og begjær etter guddommelig ære. Mennesket grep, om jeg så kan si, etter krone og septer hos sin Gud og Skaper. Det ville være sin egen herre, styre og sørge for seg selv og være lykkelig ved og i seg selv, uten Guds omsorg og tilsyn. I dette eplebitet lå en stor utakknemlighet mot en så mild og velgjørende Gud, som ikke bare hadde prydet mennesket med mange herlige gaver, men også satt det over alle skapninger og bestemt dem til å tjene det.

I dette eplebitet lå også en stor forsømmelse, for mennesket brukte ikke de kreftene det hadde fått av Gud, bedre til å stå imot Satans anfektelse. Kort sagt: *Eplet førte til frafall, eplebitet skaper en kløft mellom Gud og mennesket*. Med rette regnes denne synden for den aller største og groveste som noen gang er begått under solen.

Dette sørgelige fallet førte snart med seg en forandring hos mennesket som er til å gråte over. Så snart det i vantro og ulydighet hadde vendt seg bort fra Gud, gikk Guds bilde tapt – det som bestod i hellighet og rettferdighet, i himmelsk visdom og i sjelens dypeste ro, fred og glede. I stedet kom Satans bilde: urenhet, ondskap, blindhet, fiendskap mot Gud, frykt, redsel og angst, både innvortes og utvortes.

Med sitt svikefulle ord har Satan selv trengt seg inn i menneskets hjerte. Med sin giftige ånde har han blåst synden inn i det; han har sådd sin slangesæd der og fylt det helt og fullt med sin djevelske vanart. Forstanden er blitt forblindet og full av helvetes mørke. Viljen er vendt bort fra Gud og er blitt ulydig og gjenstridig mot ham. Kjærligheten til Gud er forvandlet til hat og fiendskap, samfunnet med Gud til sky og redsel for ham, freden til ufred og angst.

Fra å være et guddommelig, åndelig og himmelsk bilde er sjelen blitt helt jordisk og kjødelig sinnet, ja, rent dyrisk og fehaktig. Forledet av øynenes lyst og hovmod har den bundet seg til Satan, selv om den ikke merket det, men gikk som med bind for øynene. Den var et blankt speil der Guds klarhet skinte, men Satan har formørket og ødelagt det med sin urene og giftige ånde. Den var et fruktbart, vakkert og ungt tre, men helvetes bukk har gnagd på det og forgiftet det med fråden sin, så det nå av naturen er udugelig til alt godt og dødt.

De gamle hebreerne har sagt at da slangen talte med Eva i paradis, sprutet og stenket den skitt og urenhet over henne. Fra den ble israelittene først renset igjen da de tok imot loven på Sinai-fjellet. Jeg mener de har rett: Sjelen er stenket til med skitt; den er blitt helt avskyelig og kan ikke renses fra sin urenhet igjen uten ved blodet til Jesus Kristus, Guds Sønn.

Slik er den edle sjelen, som Gud hadde skapt til evig salighet, falt i den evige død. Ved synden har den mistet Gud, hans nåde, hans bilde, seg selv og alt, og har ikke beholdt noe annet enn unåde og vrede, trengsel, frykt og angst.

Dette lot den nådige og barmhjertige Gud den flyktende Adam forstå straks etter fallet. Adam hadde gjemt seg sammen med sin kone blant trærne i hagen, og Gud ropte til ham: «*Hvor er du*?» (1 Mos 3,9).

Disse ordene uttrykker ikke at Gud ikke visste det, slik manikeeren Faustus, den vrangtroende sværmeren, en gang mente. De uttrykker heller en kjærlig fars medlidenhet, som om Gud ville si: Akk, Adam, hva har du gjort? For en elendighet du har styrtet deg i! Hva er dette, at du, stakkars menneske, vil gjemme deg for mine øyne? Hvorfor vil du flykte og løpe fra meg? Akk, du har dessverre allerede gått altfor langt bort fra meg; om du bare ville vende om igjen med anger og sorg og be om nåde! (*Manikeere kalles en fritenkersk sekt som perseren Mani – også kalt Manes eller Manikeus – stiftet i det 3. århundre. Med egne påfunn, det vil si filosofi, og uten å bry seg om Skriften søkte den å forklare hvor det onde kommer fra og striden mellom det onde og det gode. Den erklærte også Mani for å være den Talsmannen – Den Hellige Ånd – som Kristus hadde lovet.*)

Det hadde nå i grunnen vært nok at det første mennesket, som Gud hadde skapt i fullkommen rettferdighet og hellighet og gitt del i den høyeste lykke, var falt så dypt og hadde styrtet seg i en så stor elendig-

het. Men her begynner, kan en si, først for alvor den betraktningen som må fylle hjertet med sorg og redsel og øynene med tårer. Apostelen sier at synden ikke ble stående ved dette ene og første mennesket. Ved ham «kom synden inn i verden, og døden på grunn av synden, og døden slik trengte gjennom til alle mennesker» – likesom synden.

Apostelen vil si at synden nå hadde tatt makten over menneskets natur. Den hadde formørket forstanden, forvendt viljen, tilsølt hjertet og bredt seg ut over hele dets vesen, forgiftet og fordervet det. Og fra det første mennesket ble den ført videre ved den kjødelige fødselen. Etter Guds ord og velsignelse har han nok fylt jorden med mennesker – men med syndige mennesker, som er lik ham selv i art og natur.

Synden har smittet og tilsølt hele blodet i det første mennesket, så av ham, som var uren, kunne det ikke komme noen ren (Job 14,4). Som stammen og roten er, slik er også grenene som vokser ut av den. Derfor sier også Moses at Adam fikk en sønn «i sin liknelse, etter sitt bilde» (1 Mos 5,3). Den syndige Adam fikk syndere, den fordervede faren fikk fordervede barn, og slik kunne det heller ikke komme noe annet enn vredens barn fra ham.

Derfor blir alle mennesker som er avlet etter naturens gang, født som «kjød av kjød» (Joh 3,6), det vil si: syndere av syndere. Herfra kommer arvesynden, som kommer til verden med oss alle og henger ved oss helt til graven. Akk, dessverre: Vi mennesker blir født bare og nakne til verden og har ikke noe med oss annet enn et legeme tilsølt med skitt og blod og en sjel smittet av syndens vanart.

Jeg kan godt si at synden er i oss før livet. For de første bloddråpene som vi dannes av i mors liv, er smittet av synden. Fra en bitter kilde kan jeg ikke ta en eneste dråpe som ikke er bitter, og ingen del av en surdeig er usyret. Slik kan heller ikke en eneste bloddråpe komme fra et syndig menneske uten at den er gjennomtrengt av den syndige arten.

Derfor trenger ikke fornuften å stille seg så fremmed og finne det så underlig når vi sier at fosteret allerede i mors liv, ja, før det har liv, er smittet av synden. For hvordan skulle fosteret kunne være annerledes enn sæden det er avlet av, og blodet det næres av? Men begge deler kaller den kongelige profeten uttrykkelig syndige når han sier: «Se,

jeg er født i misgjerning, og min mor har unnfanget meg (og båret og varmet meg) i synd» (Sal 51,7).

Derfor er ikke noe menneske som er avlet av far og mor, fritt for synd. Heller ikke vår apostel gjør noen forskjell, men sier at synden og døden har trengt gjennom til *alle mennesker*. Når «Herren skuer fra himmelen ned på menneskenes barn for å se om det er noen forstandig, noen som søker Gud», da finner han at «de er alle veket av, alle sammen er fordervet. Det er ingen som gjør godt, ikke en eneste» (Sal 14,2–3). «Hvert menneske er en løgner» (Sal 116,11) – det vil si fullt av hykleri, bedrag, svik og ondskap. «Alle har syndet og mangler Guds herlighet» (Rom 3,23).

Dette viktige skriftstedet forklarer noen om Guds nåde og barmhjertighet, som alle mennesker trenger for å få sine synders forlatelse og bli frelst. For Guds ære eller herlighet betyr ofte i Skriften hans nåde og miskunn.

Slik er det for eksempel når profeten Jesaja sier om Det nye testamentes tid og om begynnelsen på nådeforkynnelsen ved døperen Johannes: «Herrens herlighet skal åpenbares» (Jes 40,5) – det vil si: Guds nåde skal bli framstilt og kunngjort for verden i Kristus. Det samme gjelder når den samme profeten sier: «Herrens herlighet går opp over deg» (Jes 60,1). Etter den vinken den hellige apostelen gir i Tit 2,11, kan dette ikke forstås annerledes enn om Guds nåde, som «er åpenbart til frelse for alle mennesker».

Akk ja, vi trenger visselig alle vår Guds nåde til frelse. For vil han gå i rette med oss og gjemme på misgjerninger, hvem kan da bli stående? (Sal 130,3; 143,2). Og det er sikkert Guds største ære og herligste pris at han av nåde tilgir synden. Det antyder en annen profet når han sier: «Hvem er en Gud som du, en Gud som tar bort misgjerning og går overtredelse forbi … Han holder ikke til evig tid fast ved sin vrede, for han har lyst til miskunnhet» (Mika 7,18).

Andre forklarer stedet om det tapte gudsbildet. De sier at mennesket nå mangler det som Gud hadde prydet det med til ære for sitt navn. Av naturen har det ikke lenger noe å prise og ære sin Skaper med. Det har mistet den barnlige tilliten til Gud, kjærligheten til ham, frykten for ham, den rette kunnskapen om ham og likheten med ham, som bestod i hellighet og rettferdighet.

Luther legger det ut slik han også har oversatt det: Etter fallet har mennesket, selv om det fører det beste liv, ikke noe det kan rose seg av for Gud og hans domstol. Det har ingen ære å vise til for Gud. Vil Gud gå i rette med det, har det ikke noe annet som er dets eget, enn skam og skjensel og evig fordømmelse.

Alt dette kommer ut på ett. Og det er merkelig at dette kraftige skriftordet har lyst slik inn i øynene og hjertet på en av de katolske lærerne – som ellers legger så stor vekt på menneskenes fortjeneste og gjerninger – at han skriver: «Dette skriftordet slår ned alle menneskers hode og tar fra dem all ros. Det erklærer dem alle skyldige i synd og som syndere fortjent til Guds vrede. Det gjør dem alle til tiggere som trenger Guds nåde, og kaster dem alle ned for Guds føtter, så de kan påberope seg og forlate seg på hans nåde, godhet, barmhjertighet og mildhet.»

La dette altså stå fast! La enhver alltid huske det, og sammen med David, Manasse, Peter, Paulus, Maria Magdalena og oss arme syndere legge seg ned ved føttene til den korsfestede Jesus, vår nådestol, og rope: «Nåde, nåde, Herre, og ikke rett!»

Men synden brer seg ikke bare ut til *alle mennesker* den gjennomtrenger også *hele mennesket*. Som et utslett eller en giftig sykdom har den angrepet og smittet hele legemet, hele blodet, hele hjertet, sjelen og alle legemets evner og krefter, slik Luther lærer med stor iver. Han sier: Slik vi er unnfanget urene i synd, slik er også fødselen og siden hele livet, dets gjerninger og lidelser, og også døden urene og alt sammen under forbannelsen og vreden.

For det har gått gjennom hele naturen, og kjød og blod er gjennomforgiftet. Det lar seg ikke rette på eller drive ut ved et bad, gni ut med en klut eller brenne ut med ild; nei, marg og bein, kjød og blod, hud og hår er urene tvers igjennom. Selv sjelen og *ånden* er ikke fri for denne *urenheten* (2 Kor 7,1). Og Luther sier igjen: Viljen og fornuften er så skadet og svekket av synden at mennesket – så langt fra å elske Gud – tvert imot flykter fra ham og er fiendtlig mot ham, ja, helst ville være og leve uten Gud.

Dette stemmer med den hellige Skrift, som sier at «alle tanker og hensikter i hjertene deres var onde hele dagen lang» (1 Mos 6,5). Og for at ingen skal tro at dette bare gjelder de ugudelige menneskene som med sin grenseløse ondskap førte syndfloden over sine egne hoder,

blir det gjentatt etter syndfloden om Noah, sønnene hans og deres etterkommere: «Menneskehjertets tanker er onde fra ungdommen av» (1 Mos 8,21).

Det skal vise at også de helliges og gudfryktiges hjerter er hengitt til slik syndig grubling og tragting og er fulle av synd. Den ville bryte like mye fram hos dem som hos de ugjenfødte, om ikke Guds Ånd og nåde holdt den tilbake. Likevel melder den seg daglig og ofte nok hos dem, holder dem i stadig kamp og arbeid og gjør livet surt for dem.

Det er med dette som med jorden. Etter at den for syndens skyld er blitt forbannet av Gud, så den skal bære ugress, torner og tistler (1 Mos 3,18), beholder den alltid denne onde arten. En fyrste kan velge seg en plass og gjøre den til en vakker lysthage, plantet med fagre blomster og vekster og innrettet på det aller prektigste. Likevel legger jorden ikke av sin gamle natur, men skyter alltid opp ugress, tistler og torner. Den gir gartneren nok å gjøre med å rense og luke, for ellers ville alle de edle vekstene snart bli kvalt og ødelagt av ugresset.

Slik er det også med hjertene til de gudfryktige og gjenfødte. Den syndige vanarten blir i dem så lenge de lever. Den viser seg daglig i mange onde tanker, begjær og drifter, ja, ofte også i ord og gjerninger, så de stadig må stride og stå imot, klage og be.

Hit hører det vår Frelser sier om menneskehjertet i sin alminnelighet, slik det er av naturen, utenfor nåden: «Fra hjertet kommer onde tanker, mord, hor, utukt, tyveri, falskt vitnesbyrd, spott. Disse tingene er det som gjør» (hele) «mennesket urent» (Matt 15,18–20). For hjertet er så å si hovedsetet og *kilden* for *livet* og alle livskrefter (Ordsp 4,23). Når kilden er forgiftet, er også alt vannet som renner ut av den, giftig.

Så lenge kilden i Jeriko var usunn og bitter, ga den dårlig vann og gjorde hele landet ufruktbart (2 Kong 2,19 flg.). Slik er det også med menneskehjertet. Det gir sin gang og bevegelse videre til hele mennesket; som en vannkilde driver det blodet opp og ned og gir legemet varme og livsånde. Men alt er smittet og tilsølt så lenge det ikke blir renset og fornyet ved Kristi blod og Guds Ånd.

Den Hellige Ånd sier altså ikke bare om menneskets kjød og legeme at synden bor der – at «deres strupe er en åpnet grav, de bruker sin tunge til svik, ormegift er under deres lepper. Deres munn er full av forbannelse og bitterhet», deres øyne fulle av misunnelse og

ondskap, og «raske er deres føtter til å utøse blod» (Rom 7,18; 3,13–15; Matt 20,15). Han sier også at sjelen er smittet og fylt av mørke og ondskap.

Forstanden er ikke lenger et rent og klart lys, slik den var før fallet, men som en mørk svovelflamme eller en ild av rå ved, omgitt av røyk og damp. Den er blindet og så helt formørket og fordervet at den ikke makter å fatte og forstå de guddommelige og himmelske tingene som Den Hellige Ånd lærer oss til vår salighet, men regner dem for dårskap.

Viljen er blitt ond og gjenstridig mot Guds vilje. Den lar seg styre og lede av kjødets onde lyster og begjær. Den er som en hest som har koller – vill, ustyrlig, frekk og egenrådig; den vil ikke la seg styre av Guds Ånd, men stritter mot.

Slik går det også med sjelens begjær og bevegelser, som en pleier å kalle affekter eller lidenskaper. De er dessverre som «forstemte strenger» på en harpe eller som «stormene og virvelvindene» på havet, som ofte snur opp ned på alt. Alt dette lærer erfaringen oss bedre enn en kan si og beskrive det. Derfor går Skriften også først og fremst løs på hjertet, ånden og sinnet når den taler om menneskets fornyelse (Rom 12,2; Ef 4,23; Sal 51,12).

Det er altså ikke noe hos mennesket som ikke er fordervet, forvendt og forgiftet av synden. Derfor skriver Luther igjen med rette: Alt som er avlet av far og mor, er synd – det vil si tvers igjennom fullt av synd og urenhet. (*Koller: en hestesykdom som er forbundet med raseri.*)

Men hvilken elendighet, jammer og nød som flyter av denne syndeskaden, kan ingen si, og selv med blodige tårer kan en ikke gråte nok over den. Det første mennesket pådro seg den ved Satans list, og den føres videre til alle mennesker ved den naturlige fødselen. Den hellige apostelen uttrykker det kort slik: «Ved synden kom døden inn i verden og trengte gjennom til alle mennesker.» Med døden mener han uten tvil all slags legemlig og åndelig, timelig og evig elendighet.

Det er forferdelig og en stor jammer at mennesket, Guds eget bilde, har mistet sin medfødte rettferdighet, hellighet og visdom, er falt ut av samfunnet med Gud og er blitt et djevelens bilde og et vredens barn. Det er forferdelig at hjertet, som en uren kilde, gir fra seg bare ondskap, og at sjelen er blitt helt ond, blind og dåraktig, ja, en åpenbar fiende av Gud. Det er forferdelig at mennesket av naturen, så snart det

blir unnfanget og født til verden, er underlagt Guds forbannelse og vrede og det kummerfulle livets tusenfoldige elendighet.

Gråt og skrik ved livets begynnelse – det er vår første røst –, klage og sukk midt i det, angst og smerte ved slutten! Menneskets liv og elendighet er tvillinger som blir unnfanget og født sammen, lever liksom om kapp og til sist dør sammen. Men hvis mennesket ikke blir fornyet ved Kristus, dør ikke elendigheten i døden; da begynner den først for alvor. Å, hvor treffende sier ikke den vise: «Stor uro er skapt for hvert menneske, og et tungt åk ligger på Adams barn fra den dag de kommer ut av sin mors liv, til den dag de vender tilbake til alles mor» (Sir 40,1).

Hvor kan et menneske vende øynene uten å møte et sørgelig syn? Ser han på seg selv, er han utsatt for flere sykdommer og plager enn han har lemmer på kroppen, og når livet hans kalles herlig, er det likevel strev og tomhet (Sal 90,10).

Ofte kommer det så langt med ham at han, om ingen andre volder ham sorg, blir en byrde for seg selv og plager seg selv med tunge tanker. Vi er ofte motløse og bekymret uten selv å vite hvorfor. For årsaken til vår bedrøvelse ligger ikke utenfor oss, men først og fremst i oss selv. Den vokser fram av den roten som ligger i hjertene våre, og som kalles arvesynden.

Hvor mange farer og trengsler fører den ikke ofte mennesket inn i, så en ikke kan se på det uten medlidenhet og tårer? Og hva annet er årsaken til dette enn arvesynden, som stadig driver mennesket til det onde? Ser en på andre, er det overalt sykdom, smerte, sorg, motgang, nød og død. Det ene mennesket er det andres djevel; den ene forfølger, undertrykker og plager den andre. De river og slites, de kjemper og strides, og den ene gjør livet surt for den andre. Det gjør ikke bare fremmede og utlendinger, men også venner og landsmenn, slik ordtaket sier: F*rende er frende ver*st.

Den ene ektefellen er ofte den andres løve, bjørn og bøddel, enda Gud blant annet har innstiftet ekteskapet for å lette strevet i dette sorgfulle livet. Barna, som koster foreldrene så mye møye og bekymring, skulle være deres glede, men volder dem ofte bare hjertesorg. Det som skulle bli en blomst, blir en borre, og vintreet som foreldrene venter seg søte druer av, blir en tornebusk som ikke bærer annet enn sur og besk frukt.

Det ene mennesket skulle være til trøst for det andre, slik «Gud har gitt enhver befaling om hans neste» (Sir 17,14); den ene skulle være den andres venn og stav, noe hjertet hans kunne stole på. Men de fleste venner er som knekte rørstaver, som borer seg inn i hånden når en lener seg på dem. Det er likevel ikke min hensikt denne gangen å skildre menneskets elendighet utførlig; det krever bedre tid og flere ord. Jeg har bare kort villet vise hvordan synden har ført all slags trengsel og bare hjertesorg inn i verden.

Men det mest forferdelige som springer ut av denne giftige roten, er den timelige og den evige død. Mennesket begynner å dø når det begynner å leve. Det bærer synden og syndens lønn, døden, i sitt bryst, selv når det har det godt og tror seg langt borte fra døden. Den hellige Paulus kaller det sunne og levende legemet et «dødens legeme» (Rom 7,24) og sier: «Legemet er dødt på grunn av synd» (Rom 8,10). Det er underlagt døden; døden har satt seg fast i alle lemmene og gnager daglig på hjertet, som en mark i et eple.

Når vi ser et menneske med en hard, tærende hoste, blekt og gustent, matt og kraftløst, sier vi: Han er dødsmerket; han går med døden i halsen; døden står malt i ansiktet hans. Det samme kan en også si om et friskt menneske. For han bærer døden i brystet like mye som den andre, om den ennå ikke viser seg så tydelig. Her er ingen annen forskjell enn mellom en halvvissen og en frisk blomst: Den friske visner like sikkert som den andre, bare noe senere. Synden er en gift som dreper den ene tidligere, den andre senere.

Og hvordan døden gjør med det edle menneskelegemet, kan vi se med egne øyne. Den river over det naturlige båndet mellom legeme og sjel. Når den edle beboeren har tatt avskjed, blir det ikke annet tilbake enn en falleferdig leirhytte, ja, et motbydelig, stinkende åtsel. Selv de beste vennene holder seg for nesen, og en skynder seg å få det ut av huset og ned i jorden, der det fortæres av ormer eller ved forråtnelsen blir til en håndfull støv.

Alt dette kunne en likevel tåle. En kunne se bort fra det som noe som en gang ikke står til å endre, og som rammer den ene like mye som den andre. Men det aller mest forferdelige er dette: Blir sjelen værende utenfor Guds nåde i sin naturlige tilstand og dør slik, må den bære Guds vrede og forbannelse i all evighet. Mennesket fødes som

et vredens barn, og får det ikke nåde ved Kristus, dør det også som et vredens barn.

Blir sjelen ikke renset ved Kristi blod og Ånd, bringer den synden med seg fram for Guds dom og blir for dens skyld dømt til den evige død. Den har gitt seg inn under Satans lydighet og må nå være hans slavinne i all evighet; på grunn av synden blir den skilt fra Gud og støtt bort fra hans åsyn for evig. Ser du nå, mitt kjære medmenneske, hva våre første foreldres fall vil si, og hva synden er, den som dessverre bor i oss alle?

Den gang i Adam du falt,
ble alt det gode i deg kvalt;
nå spirer du av roten
som den som syndig tvers igjennom er
i tanker, ord og gjerninger,
ja, død for alt det gode.

Men la oss nå bruke denne viktige læren rett. For det første skal vi øse av den et stadig hat og et gudfryktig fiendskap mot djevelen, mot alle hans gjerninger og hele hans vesen. Da skal vi ikke bare vandre varsomt og aldri lytte til hans oppfordringer og tilskyndelser – hvor behagelige, rimelige, sukrede og forgylte de enn er med påskudd om å fremme vårt beste – men også frimodig, i Jesu Kristi og Den Hellige Ånds kraft, stå ham imot som en evig fiende av vår Gud og våre sjeler.

For hva Satan var i begynnelsen, det er han fremdeles: en løgner og en morder. Som en venn talte han ut av slangen, mens han innvendig brant som en fiende; på tungen hadde han honning, men i hjertet gift og galle. Slik går det til den dag i dag. Riktignok taler han ikke lenger gjennom slangen; men han taler gjennom de menneskene han har forført, og som han har inntatt og besatt hjertene til. Og ofte er det menneskets nærmeste slektninger og venner.

Satan taler ofte gjennom en verdslig sinnet og ugudelig ektefelle, ofte gjennom en kjødelig venn, ofte ut av en vakker kvinne, ofte ut av en lærd og anerkjent mann. Det ser vi eksempler på i Potifars hustru, som ville forføre Josef til utukt, i Jobs hustru, i Jonadab, som rådet Amnon til å begå blodskam med Tamar, og i mange andre (1 Mos 39,7; 2 Sam 13,4–5).

Her gjelder det å ha øynene åpne. Her trengs det å vandre varsomt, å be, våke og kjempe, så Satan ikke skal overrumple og fange oss før vi aner det. Han driver sitt gamle håndverk like sterkt i disse siste tider som noen gang før, om enn svært skjult og forstilt. Han later som om han er over tusen mil borte, og sitter likevel i hjertet og munnen på en anerkjent, fornem, mektig og råtten gudsfornekter og prøver gjennom ham å forføre de uskyldige hjertene.

Han ser gjerne at vi tror dem som sier at det verken finnes noe helvete eller noen djevel, eller at djevelen i alle fall ikke er så menneskefiendtlig, så svikefull og så ivrig etter menneskenes undergang som en beskriver ham. For å innbille verden dette arbeider han utrettelig i sine venner, vår tids spottere.

En berømt mann har med rette bemerket at gudsfornektere svært gjerne taler om sin ugudelige tro og forsvarer den. Årsaken til det mener han er at de ikke er helt sikre i sin sak – for det kan ikke slå feil at samvittighetens naturlige vitnesbyrd ofte må motsi dem – og at de derfor søker trøst i at andre mennesker gir dem rett. Det tror jeg også. Men jeg tror i tillegg at Satan, som behersker hjertene deres, uavlatelig driver og tilskynder dem, så de må tale etter hans vilje og prøve om de ikke også kan forføre andre.

Påstanden om at det ikke finnes noen djevel, kan en kristen sjel svært lett gjendrive. Jeg vil ikke tale om Den hellige skrifts vitnesbyrd og den rike erfaringen, men bare om den elendigheten vi er styrtet i ved Satans svik. Finnes det ingen djevel, hvor kommer da så mye synd og ugjerning fra, menneskenes store grusomhet og en ondskap som er verre enn dyrenes? Hvor kommer så mye krig og blodsutgytelse og ødeleggelse fra, så mye uvilje, fiendskap og bitterhet, selv mellom ektefeller, foreldre og barn, brødre og søstre?

Det virker på meg som om en på en mark så en flokk sauer der noen løp skremt hit og dit, mens andre lå drept og sønderrevet her og der i sitt eget blod – og så ville en forsikre gjeteren om at det ikke lenger fantes noen ulv i landet. Eller som om en kom inn i en hage der alt var rotet opp, tråkket ned og ødelagt, og en ville innbille oss at det ikke lenger fantes ville eller tamme svin.

Eller som om husene i en folkerik by ble brutt opp nesten hver natt, folk på gaten ble plyndret og mishandlet og mange bedratt og frarøvet sin eiendom – og så ville en som var i ledtog med tyvene og kjeltrin-

gene, innbille dommeren og alle andre at det ikke fantes en eneste slik fugl i hele byen.

Hvordan skulle vi kunne tro at det ikke finnes noen djevel, når vi daglig merker hans ondskap, grusomhet, menneskefiendskap og falskhet i redskapene hans, og ser for øynene våre så mye ulykke og elendighet som fra først av ikke har sitt opphav i den gode og hellige Gud, eller i naturen slik Gud skapte den?

Men for at du, kristne sjel, skal vite å stå imot djevelens listige fristelser, som er dekket over med sukker og roser, så still deg ofte for øye våre første foreldres sørgelige syndefall, og tenk over den elendigheten de selv og vi alle er kommet i ved det.

Og la dette være en sikker prøve for deg, så du kan kjenne den gamle slangens list og ondskap: Alt som vil føre deg bort fra Guds ord og lydigheten mot ham, fra kjærligheten og ærefrykten for den korsfestede Herre Jesus, fra et gudfryktig liv, fra frykten for Guds dom og for helvete, fra håpet om himmelen og den saligheten som er lovt i Ordet – det kommer fra djevelen, selv om han talte i en lysets engels skikkelse.

Når noen vil få deg til å tvile på Guds ord og dets sannhet, så hold et slikt menneske for et djevelens redskap. Om det så var den største, mest berømte og lærdeste mann i verden, så vær viss på at djevelen sitter i hjertet hans og på tungen hans og taler ut av ham like sikkert som han en gang talte ut av slangen i paradiset. Motsi ham med inderlig iver, av all din evne og kraft.

Og er det ikke noe håp om å vinne ham og føre ham tilbake til troens lydighet, så sky ham mer enn en som er smittet av pesten, og ta på ingen måte del i hans ugudelighet. Holder de ugudelige seg for ørene når de gudfryktige taler om sin Jesus og sitt håp til ham (Apg 7,57), så la oss enda mer holde oss for ørene når Satan taler gjennom et ugudelig menneske!

La oss også av hjertet hate Satan som den egentlige opphavsmannen til all vår elendighet. La oss daglig fornye vår dåpspakt og si med den gamle kirke: Jeg forsaker deg, Satan, og holder meg til min Herre Jesus! La oss av alle krefter hjelpe til med å bryte ned Satans rike og utbre Jesu rike. Og la oss inderlig be Gud om at han vil bevare oss for djevelens makt og list, stå oss bi mot alle hans listige angrep og «i hast knuse Satan under våre føtter» (Rom 16,20).

La oss videre lære å bruke læren om arvesynden rett og gi akt på den, dels hos oss selv, dels hos andre. Se, mitt medmenneske, du og jeg er dessverre også smittet av denne giften; arvesynden, roten til alle gjerningssynder, har også sete i hjertene våre. Utenfor nåden og av naturen er hjertet vårt ikke annet enn en forgiftet kilde, en forbannet åker full av ugress, et sant ormebol fullt av onde lyster og skammelige begjær, en morderhule, et horehus, et tyvehull, et avgudstempel, en løgnkiste, et verksted for all ondskap. Ingen synd er så forferdelig at ikke sæden til den ligger skjult i hjertet vårt.

Overlatt til seg selv står hjertet i en hemmelig pakt med Satan, og før vi selv vet av det, arbeider vi allerede av alle krefter sammen med ham. De onde lystene er de svikefulle rådgiverne, de onde tankene er mellommenn og sendebud, verden er medhjelperen og kobleren. Derfor hender det ofte at vi er forrådt og solgt av vårt eget hjerte før vi selv aner det.

At det er funnet en mark, ja en slange, i et menneskes hjerte, er underlig og forferdelig. Men enda mer forferdelig er det at arvesynden, denne slange- og paddeyngelen, bor der. Og den hellige Gud har uten tvil latt det første skje for at vi skulle komme det andre i hu.

Derfor har så mange hellige og gudfryktige mennesker klaget så smertelig over hjertets fordervede vesen. Jeremia sier: «Svikefullt er hjertet, mer enn noe annet, ubotelig sykt er det. Hvem kjenner det?» (Jer 17,9).

Og hvilke klager apostelen Paulus fører over det, er kjent: «Jeg vet,» sier han, «at i meg, det er i mitt kjød, bor ikke noe godt. … For etter mitt indre menneske slutter jeg meg med glede til Guds lov. Men i lemmene mine ser jeg en annen lov, som strider mot loven i mitt sinn, og som tar meg til fange under syndens lov, som er i mine lemmer. Jeg elendige menneske! Hvem skal fri meg fra dette dødens legeme?» (Rom 7,18.22–24).

Da den hellige Basilius levde som eneboer i ørkenen, erkjente han at selv om han hadde forlatt alt, hadde han likevel ikke kunnet komme løs fra sitt eget hjerte. Luther sier et sted at han frykter mer for sitt eget hjerte enn for paven og alle hans kardinaler. En berømt lærer i vår kirke sier om dette: «Ingen kan rett se eller kjenne sitt eget hjerte. Ja, hjertet er ofte vår største fiende, og hver og en, hvem han så er, har nok med å temme og dempe sitt hjerte og bøye det en smule

bort fra det onde. Det erfarer og bekjenner alle de hellige så lenge de lever.»

På samme måte taler den åndsfylte Arndt: «Ingen,» sier han, «er så hellig, så gudfryktig, så ren at han ikke daglig må arbeide på å bedre sitt onde hjerte.» Å, hvor surt og bittert gjør ikke det syndige, fordervede hjertet livet for mang et gudfryktig menneske! Han ønsker seg ofte døden og ber Gud om den, bare han en gang kan bli fri fra denne fienden sin.

For selv om de gjenfødte daglig kjemper og strider mot det – selv om de daglig arbeider med hjertets urene kar og prøver å vaske det rent – synes de ofte at all møye og flid er forgjeves. Ofte tror de at de nå endelig har fått noenlunde bukt med det og renset det, og at det heretter vil være Ånden lydig uten motsigelse; men snart viser det sin vrangart igjen. Hjertet er som et kar med grumset vann: Så lenge det står stille, synker slammet til bunns og vannet er klart, men en liten bevegelse er nok til å gjøre det hele tykt og urent igjen.

Denne vrangarten blander seg ofte inn i de helligste øvelser, så også bønnen, andakten, de gudfryktige betraktningene, den hellige iveren, kjærlighetsgjerningene og lignende smaker av karet. Jeg mener at de for det meste fører en eller annen syndig tanke med seg, noe av egenkjærligheten, noe av det åndelige hovmodet og så videre. Ofte, når en vil be som aller mest inderlig, leker hjertet sisten og stjeler seg bort som en vilter gutt som smetter ut av kirken under gudstjenesten for å leke.

Å, hvilken møye har en ikke når en vil gjøre en åndelig betraktning over en eller annen guddommelig eller menneskelig sak, eller prøve sin samvittighet, eller kreve sitt syndige hjerte til regnskap for hvordan det har levd! Hvor ustadig og flyktig er det ikke ved slike anledninger – rett som kvikksølv! Derfor kan en godt, med en engelsk lærer, sammenligne de helliges åndelige betraktning med en kikkert som nok er rettet mot himmelen, men holdes av en skjelvende hånd, så en nesten ikke kan skjelne noe tydelig.

Hjertet vårt ligner ofte hundene, som nok følger herrene sine på veien, men likevel løper snart hit, snart dit etter fugler og annet de får øye på. Det ligner et vertshus der noen gjester kommer og andre reiser igjen, og der de verste ofte er de kjæreste, fordi de passer best med vertens sinn.

Dette sikter den kongelige profeten uten tvil til når han ber: «Gi meg et udelt hjerte til å frykte ditt navn!» (Sal 86,11). Han ber om at Gud vil samle og holde fast hjertets mange flyktige og ustadige tanker, så de ikke med sin flakking skal hindre ham i den hellige frykten for Herren og i de gudfryktige øvelsene hans.

Hit hører også det merkelige uttrykket han bruker et annet sted: «Din tjener har funnet sitt hjerte til å be denne bønn til deg» (2 Sam 7,27). Noen forklarer det som om han ville si: Din tjener har bestemt seg for dette og funnet det godt i sitt hjerte.

Men jeg mener at Den Hellige Ånd her har villet si noe mer: Når en vil be eller ta fatt på en annen hellig øvelse, må en så å si først oppsøke det ustadige hjertet som flakser hit og dit, og holde det tilbake fra de verdslige og forfengelige tingene. Det er rett som med barn som under leken har spredt seg til alle kanter, og som en må rope på og mangen gang lete opp for å få dem tilbake til bønnen og skolen.

Se, alt dette uvesenet kommer av arvesynden, som har gjennomtrengt og inntatt hjertet vårt. Av det slutter vi at det er en dårskap når et menneske vil rose seg for Gud av egen hellighet og gudsfrykt og tenker å nå himmelen ved egen rettferdighet. Det er det samme som om en tigger ville brøste seg av fillene sine, eller et stakkars sinnssykt menneske innbilte seg at han var en keiserlig prins – eller, for å tale med profeten, som om en kvinne ville vise seg fram med et urent klesplagg (Jes 64,5).

Jeg mener tvert imot at alene en grundig betraktning av arvesynden og en sann kjennskap til oss selv og vårt syndige hjerte er nok til å velte all egenkjærlighet, alle høye tanker om oss selv, alle det gamle menneskets innbilninger, alt åndelig hovmod og alt hyklersk skryt av vår egen rettferdighet og gudsfrykt.

Den som ennå henger fast i slikt, kan ellers vite både mangt og mye, men seg selv og sitt hjertes dyp har han ennå ikke kjent og utforsket. Så lenge han blir i denne tilstanden, er han en vederstyggelighet for Gud. Mens han tror han er noe, er han ingenting, selv om både han selv og all verden holdt ham for en levende helgen.

Ikke gagner egen hellighet,
og ikke alt vårt slit og stell;
for synden som vi fødes med,

besmitter alt likevel.
Seg selv kan ingen hjelpe.

For at ingen innbilning om stor hellighet og ingen tillit til deg selv skal snike seg inn hos deg, min medkristne, så venn deg til ofte å ransake og granske hjertet ditt og prøve tankene, lystene og begjærene dine – og det ikke overfladisk, men til bunns. Spar ikke deg selv, men tukt hjertet ditt etter Guds ord, og døm det ikke etter eget forgodtbefinnende, men etter Herrens lov (Sir 23,2).

Se, du vil snart finne at det er mer vederstyggelighet og urenhet der enn du trodde. Det vil dukke opp tanker for deg som du blir forferdet over og skammer deg over å åpenbare for noe menneske, men som likevel ikke er skjult for den allvitende og hellige Gud.

Du vil i hjertet ditt finne et skjult hat mot Gud, en stadig trang til å mestre og klandre hans veier, ulyst til å tenke på ham og en hemmelig motvilje mot å tjene ham – alt sammen synder mot det første bud. Og da har jeg ikke nevnt egenkjærlighet, egenvilje, hovmod og store tanker om deg selv, hatefullhet, urenhet og misnøye.

Skulle så et hjerte som av naturen er kjødelig sinnet og fiendtlig mot Gud, rose seg og pukke på sin gudsfrykt (Rom 8,7)? «Se, han stoler ikke engang på sine hellige, og himlene er ikke rene i hans øyne. Langt mindre da en ussel og fordervet mann som drikker urett som vann» (Job 15,15–16).

I de siste ordene ligger det et særlig ettertrykk: Arvesynden er som en sterk gift som framkaller en stadig tørst, et uopphørlig begjær etter å gjøre det onde, så mennesket ofte ikke får ro før det har slukket sin lyst og fullført sin syndige vilje.

Tenker du over dette, min medkristne, vil du nok glemme all selvros og ikke stole og bygge på noe annet enn Guds nåde og barmhjertighet i Kristus Jesus. Kanskje er fornyelsen begynt hos deg ved Guds nåde; du strider daglig mot synden og lar den ikke herske i deg; etter det indre mennesket begynner du å få lyst til Guds lov og til å gjøre hans hellige vilje med glede og et villig hjerte; og med Den Hellige Ånds hjelp begynner du å øve deg i den sanne gudsfrykt og å tjene Gud og mennesker redelig.

Likevel vil du ikke komme lenger enn den hellige apostelen, som midt i sitt løp som apostel og kristen sier: «For viljen har jeg, men å gjøre det gode, makter jeg ikke. … I lemmene mine ser jeg en annen

lov, som strider mot loven i mitt sinn, og som tar meg til fange under syndens lov» (Rom 7,18.23).

Derfor ville han heller ikke regne seg selv for rettferdig, selv om han ikke var seg bevisst noen forsettlige synder. Han ville ikke rose seg av noe annet enn Kristi kors og ikke vite av noen egen rettferdighet, men helt og alene stole på Jesu Kristi rettferdighet, som tilregnes troen (1 Kor 4,4; Gal 6,14; Fil 3,9).

Se nøye til, du kristne sjel, at du lærer å skille mellom det som er ditt eget, og det som er fremmed gods – mellom det som hører deg til, og det som hører din Gud til. Når alt er vel overveid, har du ikke annet igjen enn synd og skam og vanære; alt annet tilhører Gud. Tar Gud bort det han av nåde har skjenket deg, blir det ikke annet tilbake som ditt eget enn et urent hjerte, fullt av vederstyggelighet og ondskap og hjemfalt til helvetes ild.

Lær også av dette, mitt medmenneske, å være ydmyk og saktmodig mot din neste. Hold deg borte fra alle forhastede og ukristelige dommer. Ha tålmodighet med din nestes feil og svakheter, ha medlidenhet med ham når han snubler og faller, be for ham, og hjelp ham til rette med en saktmodig ånd, så langt det står til deg. Din neste som har fart vill, er et speil der du kan se din egen syndige natur. Den synden som bor i ham, har ført ham til fall; den bor også i deg. Trekker Gud sin hånd tilbake, kan synden gjøre det samme med deg som den har gjort med ham.

I dag faller han, i morgen kanskje jeg eller du. I dag trenger han min og din saktmodighet, medlidenhet og tålmodighet; i morgen trenger kanskje vi det samme. Ser du din neste synde, så la det være en advarsel for deg og drive deg til større varsomhet, ivrigere bønn og dypere frykt.

Han er falt; du står, men på den samme glatte og sleipe grunnen som han falt på. Har du ikke gjort den synden han har gjort, lever du kanskje i synder du ikke har erkjent, eller har feil som du av vane ikke legger merke til – og da er du for Guds øyne i en farligere tilstand enn en åpenbar, grov synder.

Men la det være at du legger all kraft i å leve uskyldig og hellig, og at Jesu liv virkelig kan ses hos deg. Vit likevel at mellom den største synder og deg er det ingen annen forskjell enn mellom en podet og en upodet villstamme. Den podede bærer god frukt, men ikke av seg

selv; den gjør det ved den gode kvisten den gir næring til. Ble kvisten skåret av, ville den unyttige ville arten snart komme til syne igjen.

I Adam er vi alle like; den største helgen er ikke bedre enn den største synder. Fortrinnet har sin grunn i Guds Ånd og nåde. Er de borte, er den ene like mye et vredens barn og en helvetesbrann som den andre.

Av læren om arvesynden følger også en formaning til alle kristne foreldre om å føre så mye flittigere tilsyn med barna sine og våke desto omhyggeligere over at de blir oppdratt i gudsfrykt. De fleste foreldre elsker barna sine med en kjødelig kjærlighet, ikke i Gud og på Guds vis. De elsker barna sine og samtidig den synden som bor i dem. De lar dem vokse opp uten den gudfryktige tukt de trenger, og er fornøyd når de ser dem sunne og friske på kroppen, lærenemme og flinke, med pene manerer og i alle deler slik verden vil ha det og ønsker det.

Er barnet velskapt og pent kledd, vennlig og vinnende, så kysser og kjæler en det og elsker det som sin øyensten. Men den vederstyggeligheten som bor i hjertet, bekymrer ikke én av hundre seg om. En elsker barna fordi de er vårt kjøtt og blod, og tenker ikke på at vi har overført syndegiften til dem i arv, og at de allerede var vredens barn før de kom til verden.

Riktignok blir de i den hellige dåp født på ny til Guds rike og får der sine synders forlatelse, og fra den stund begynner Den Hellige Ånd å arbeide på deres fornyelse i Kristus Jesus. Men roten blir likevel værende i hjertet, og mennesket trenger godt tilsyn og en kristen oppdragelse.

Derfor er det svært nødvendig at foreldrene lærer å kjenne både den syndige vrangarten i sin alminnelighet og fruktene av den hos sine egne barn i særdeleshet, og at de så tenker på midler til å forebygge, dempe og rydde ut disse fruktene.

Når dere, kristne foreldre, ser på barnet deres med farslig og morslig kjærlighet og gleder dere over hvor vakkert, elskelig og godt utrustet det er, så tenk på at denne gleden lett kan bli til sorg og det søte håpet til en bitter skuffelse. Dette yndige og elskelige barnet, som dere nå kysser og kjærtegner, som dere kaller deres lille engel og søte skatt, kan bli en fiende og en vederstyggelighet for Gud og mennesker – en djevel, en gudsfornekter, en morder, en horkar, en tyv, kort sagt en helvetesbrann.

Si ikke at jeg overdriver. Den daglige erfaringen vitner om at en blomst ofte blir til en borre, og en olivengren til en tornebusk. En skulle ikke kunne forestille seg at et så umåtelig ondt hjerte, en så avskyelig øgle, en så giftig slange kunne bo i et så yndig og fint lite vesen, om ikke ondskapen med tiden selv åpenbarte og røpet seg.

Derfor bør dere elske barna deres med frykt. Barna skal en elske, men synden som bor i hjertet deres, skal en hate. Det er en falsk og svært skadelig kjærlighet som – for ikke å gjøre barna lei seg – lukker øynene for vrangarten i hjertet deres og ikke vil refse den, enda den viser seg på mange måter. Slik kjærlighet lar barnet le i sin ondskap og bereder seg selv gråt og jammer i framtiden. Gi derfor flittig akt på de vanlige fruktene av arvesynden, slik som egenvilje, stahet, ulydighet, bitterhet, løgn, list og lignende.

Legg merke til at det gode må plantes i de unge hjertene med stor flid og møye, og likevel vil det nesten ikke slå rot. Det blir tatt imot langsomt, med ulyst og uvilje, og blir villig glemt igjen. Det onde derimot skyter av seg selv opp fra det indre og brer seg kraftig og raskt, særlig når den ugudelige verden liksom vanner det og driver det fram ved forargelser. Og selv om en arbeider uavlatelig med det og strever med å luke bort slikt ugress, kommer det snart igjen og skyter ofte opp på ny.

En god teolog, som har gjort den sanne kristendom stor tjeneste, har belyst dette med et eksempel som jeg mener jeg bør ta med her: «ABC-en som barna må lære på skolen, er ikke så vanskelig som mange synes, for det er bare 26 bokstaver. Men fordi den er en gudfryktig gjerning, som tjener menneskers gagn og Guds ære og gjør djevelen ikke så liten skade når den brukes rett, faller den tung for alle, og særlig for barna. På den andre siden finnes det mange slags spill med kort og terninger og lignende, og mange slags knep i spillet. Mange slags er også brikkene, øynene, kortene, bildene og fargene, og alt slikt har sine egne navn. Det krever derfor langt mer oppmerksomhet og forstand enn ABC-en, og likevel er det ingen som synes det er for vanskelig; det læres i en fart og er vår glede og vårt tidsfordriv.»

Slik går det også med bønnen. Et lite barn kan ofte tidlig skravle og har en rapp munn til å si og kreve og herme etter både det ene og det andre. Men skal det lære å si etter en kort bønn, er det dumt, snakker

langsomt og har ingen lyst, og det er en stor ting om en med gode ord eller trusler om riset kan få det til.

Dette og lignende må en ikke se overfladisk på og regne for barnestreker. En må med sorg og sukk se det som en frukt av arvesynden, og så snart det viser seg, stanse og rydde det ut så godt en kan. (*Dr. Mengering.*)

Dernest må vi også tenke på at denne onde roten i hjertet riktignok er av en og samme art, men den bryter likevel ut i mange slags frukter og viser seg på én måte hos ett menneske og på en annen hos et annet. Hos den ene finner vi egensinn, trass, ustyrlighet og villskap, hos en annen lettsinn, flyktighet og ustadighet. Noen har et stolt hjerte som forakter alle andre og alltid vil høyt til værs, eller en dragning mot drukkenskap, vellyst og utukt; andre har lett for å stjele, er falske og vant til å lyve; atter andre er spillesyke og lignende.

Slike frukter av arvesynden må forstandige og gudfryktige foreldre gi nøye akt på. De må lære å kjenne barnas onde tilbøyeligheter til bunns og stå dem imot med god oppdragelse, skarp tukt, kjærlige formaninger, klar undervisning og framfor alt med inderlig bønn. De må se til at barnet fra ungdommen av lærer å kjenne sin egen vanart, lærer å kjempe mot den og å hate seg selv for dens skyld.

De må lære barnet å tvinge og bøye sin vilje, og derfor ofte holde tilbake og nekte det det helst vil ha. De må forklare det dåpspakten og gjøre synden forhatt for det, som en vederstyggelighet for Gud og en gift for sjelen. Det fortelles om moren til kong Ludvig den hellige av Frankrike at hun fra han var liten, viste sønnen hvor avskyelig synden er. Hun sa at hun heller ville se ham dø for øynene sine enn at han skulle begå en grov dødssynd.

Ja, kristne foreldre har også en plikt så snart de merker at Gud har velsignet deres kyske ektesang og i sitt skjulte verksted har begynt å forme og danne et menneske. Da skal de huske at fosteret er avlet av uren sæd og bæres og varmes i et syndig legeme. Derfor bør de av hjertet påkalle den Høyeste om at han vil hellige og velsigne det og gjøre det lykkelig med sin Hellige Ånd.

Han må gi det en god, forstandig og gudfryktig sjel og la det få del i sin kjære Sønns, Jesu Kristi, aller helligste unnfangelse – og slik berede det til et redskap for sin nåde og et kar for sin barmhjertighet.

De kristnes barn bør helliges og ofres til Herren fra mors liv. Og fordi vår elendighet begynner med den første unnfangelsen, bør vi også straks sette oss mot den med stadige bønner og sukk. Erfaringen viser at barn som alt i mors liv ble overgitt og helliget til Herren, er blitt fremragende mennesker og lys i kirken. Slik var det med Samuel, som moren Hanna hadde lovet og helliget til Herren før han ennå var unnfanget (1 Sam 1,11).

Noe lignende forteller den hellige Augustin om sin mor Monika. Mens hun bar ham under hjertet, hadde hun under stadig bønn ofret ham til Gud og innviet ham til hans og den kristne kirkes tjeneste. Derfor sier han også at han alt i mors liv hadde nytt og smakt saltet fra paktens Gud.

Om moren til den gudfryktige og åndsfylte abbed Bernhard fortelles det at hun pleide å ta sine nyfødte barn på armene og overgi dem til Herren Jesus som et offer. Siden elsket hun dem og våket over dem med den største omsorg, mindre som sine egne barn enn som sin Frelsers eiendom og et gods som var betrodd henne. Derfor fikk hun også den lykken at alle barna hennes, sju i tallet, ble kristne og gudfryktige mennesker.

Det samme skal gudfryktige mødre gjøre mens de har sine døpte barn ved brystet og gir dem die. Å, hvor godt det er når de overgir dem til Gud med inderlige og andektige sukk, omtrent slik: «Å, min Herre Jesus, jeg takker deg for at du har aktet meg verdig til å være mor til et barn, og gir meg nåde til å amme det ved mitt bryst. Jeg gir barnet mitt morsmelken; gi du det, min Frelser, din kjærlighet og hellige frykt. Å, la det alltid være og bli et levende lem på ditt legeme. Demp arvesynden og all ondskap i det; gi det din Ånd og ditt sinn. Bevar det for den onde verdens forargelser og forførelser, hellig og velsign det på sjel og legeme, og la det daglig gå fram i visdom og alder og nåde hos Gud og mennesker.»

Her kan også nevnes det den kjente Herberger, prest i Fraustadt i Polen, forteller om seg selv. Faren hans helliget ham fra han var liten, til Guds og kirkens tjeneste, og lærte ham selv fra først av å lese og skrive og øvde ham i grunnreglene for språket. Og da han skulle sette ham i skole, gikk han først med ham til kirken, og der i kirkestolen bar han gutten fram for Gud på kne og overgav ham til ham.

Jeg har kjent en far som hadde denne skikken: Når barna hans var tolv eller tretten år, og han ville ta dem med seg til Herrens bord, underviste han dem først grundig om dåpspakten og hvordan den fornyes og stadfestes i den hellige nattverd. Deretter førte han dem inn i kammeret sitt og bød dem knele. Selv knelte han bak dem, la hånden på hodet deres og ofret dem med tårer og hjertelige bønner til sin og deres himmelske Far.

Slik flid, slik andakt og bønn kreves av alle kristne foreldre. Å, om det bare ble tatt mer samvittighetsfullt vare på! For Gud og for Herren Jesus Kristus, som skal komme igjen for å dømme levende og døde ved sin tilsynekomst og sitt rike, besverger jeg dere foreldre som hører eller leser dette: La dere bevege til å våke omhyggelig over barna deres, og gjør dette og lignende med oppriktig hjerte i troen.

Bruk også riset i rette tid, og husk hva den vise kongen sier: «Dårskap er bundet fast til den unges hjerte, tuktens ris driver den bort» (Ordsp 22,15) – den har snodd seg om hjertet som en ranke om en stang. Men gi her akt på to ting. For det første: Gjør ingenting i stort sinne og hissighet! Mange foreldre kan lenge se på barna sine og finne seg i mye uskikk så lenge de selv er i godt humør. Men når de av andre grunner er sinte eller nedstemte, blir barna ofte ille behandlet og refset uten forstand og rett mål.

Slik blir barna forbitret og sky, så de ikke får noen riktig kjærlighet og fortrolighet til foreldrene; samtidig blir de like ondskapsfulle som før og lærer bare å synde mer forsiktig. Vi har ingen eksempler på at foreldre som lot seg rive med av ufornuftig sinne, har oppdratt veloppdragne barn med sin heftighet og overdrevne strenghet.

For det andre: Når dere tukter barna deres med forstand og måtehold, så glem ikke samtidig å be flittig. Påkall den himmelske Far om at han i nåde vil velsigne de refselsene dere mener godt med, og føre dem til det målet dere ønsker. Uten Guds nåde er den aller strengeste tukt ingenting.

Det er verdt å merke seg at når den hellige apostel taler om en kristens plikter mot seg selv, mot nesten og mot Gud, tilskriver han alt sammen Guds nåde: «For Guds nåde er åpenbart til frelse for alle mennesker. Den opptukter oss til å fornekte ugudelighet og de verdslige lystene, til å leve sedelig og rettferdig og gudfryktig i den verden

som nå er» (Tit 2,11–12). Slik er Guds nåde den rette tuktemesteren, den som kan forandre, fornye og rense hjertet.

Det forstod den gudfryktige faren godt som ikke straks tuktet barna sine i første sinne når de hadde forsett seg. Han tok seg tid, gikk inn i kammeret sitt, bad Gud om hans nåde og velsignelse og tenkte seg godt om. Deretter straffet han dem som en far, og slik at kjærligheten og den gode hensikten hans skinte fram midt i vreden. Men kanskje blir jeg for lenge ved denne saken, som betyr så uendelig mye. Likevel er jeg viss på at de foreldre som leser dette og gjør etter det, ikke vil angre på det.

Én ting står ennå igjen: Vi skal trøste og veilede dem som klager smertelig over sitt fordervede hjerte og arvesyndens herredømme, og som ofte er dypt bedrøvet over det. «Å,» sier de, «hvor kommer alle disse ugudelige, kjødelige og urene tankene fra? Jeg elendige menneske! Hva er vel min kristendom? Jeg har jo nok med å holde mine syndige lyster og begjær nede. Hva godt skal jeg kunne gjøre, når jeg ikke kan unngå det onde som blander seg inn til og med i mine beste tanker? Hvordan skal min kristendom behage min Gud, når den ikke engang behager meg, et stakkars elendig menneske?»

Men jeg svarer deg, du kristne hjerte: Det er ingen liten nåde når vi kjenner den synden som bor i oss, regner den for vår farligste fiende og daglig ligger i kamp med den. Ser vi vår elendighet og sukker over den, er det et tegn på at Guds nådige blikk har falt i hjertet. For hos de ugjenfødte og uomvendte er arvesynden noe ukjent. Derfor kaller også David kunnskapen om vår fordervede natur en skjult visdom og erkjenner at den er en Guds gave (Sal 51,8).

Likeså er det Guds nåde når vi ikke har behag i oss selv. Den som er mest elendig og foraktelig i egne øyne, er den kjæreste og mest velbehagelige for Gud. Han kan ta til seg det Herren sier hos profeten: «Men den jeg vil se til, det er den elendige, og den som har en nedbrutt ånd og er forferdet over mitt ord» (Jes 66,2) – den som skjelver og bever for det.

Når vi kjemper mot synden, viser et hellig hat til den og gjerne vil tjene vår Gud med et oppriktig hjerte, da tjener vi ham virkelig, og han gleder seg over vår gode vilje. Å, hvilket behag har han ikke i de tårene og svettedråpene som blir utøst i en slik strid!

Likevel må vi ikke bare se på oss selv, på hjertet vårt og dets urenhet. Vi må først og fremst se på Jesus Kristus, den korsfestede, og hans aller helligste og aller reneste hjerte, for å hente hos ham det vi mangler. Nettopp derfor lar Gud synden bli i vårt kjød: Vi skal kjenne og innse hvor høyt vi trenger en annens rettferdighet og hellighet, og lære å skatte Jesus, den korsfestede, Guds gave, over alt annet. «Han skal vokse, jeg skal avta» (Joh 3,30). Han må være alt, vi må være ingenting.

Vi skal nok etter evne og mulighet strebe etter et oppriktig hjerte. Men vil vi ha frimodighet for Gud, er det forgjeves å søke den hos oss selv. Det eneste som kan gi oss den, er den fulle tillit til Jesus Kristus, han hvis guddommelige blod «renser oss fra all synd» (1 Joh 1,7).

Hos profeten Jeremia står det: «Vask ditt hjerte rent for ondskap, Jerusalem, så du kan bli frelst!» (Jer 4,14). Å ja, Herre, våre hjerter er alle sammen urene kar, og de trenger sannelig å vaskes. Men hvor finner vi et vann som kan ta bort denne dypt inngrodde urenheten? Det kan bare den strømmen som vellet ut av Jesu side. I den vil vi vaske dem, så de blir velbehagelige for deg.

«Rens meg fra synd med ditt blod, Herre Jesus, så jeg blir ren! Vask meg så jeg blir hvitere enn snø! Du er blitt oss visdom fra Gud, rettferdighet og helliggjørelse og forløsning» (Sal 51,9; 1 Kor 1,30). Ditt navn være priset i all evighet! Amen.

Sjette preken. Om gjerningssynden, dens årsaker og mange former

I Jesu navn. Amen.

Jak 1,14–15: «Men enhver som blir fristet, dras og lokkes av sin egen lyst. Når så lysten har unnfanget, føder den synd. Men når synden er fullmoden, føder den død.»

Etter at Guds mann Moses har skildret hvordan alle ting ble skapt, legger han til: «Og Gud så alt det han hadde gjort, og se, det var overmåte godt» (1 Mos 1,31). Den store mesteren og uforlignelige kunstneren prøver sitt verk og mønstrer så å si alle sine skapninger. Slik gjør også en maler eller billedhugger som har fullført et stort kunstverk: Han lar det ikke komme for folks øyne før han enda en gang har sett nøye over det, om det skulle være et og annet å rette og forbedre.

Slik sier også Moses at den Høyeste så over og gransket sitt verk etter at han hadde fullført det på seks dager. Gjør nå han, den eneste vise og hellige Gud, dette, hvor mye mer bør ikke da vi stadig ransake og flittig granske våre ord og gjerninger – om de stemmer med den Høyestes hellige ord og vilje og kan godkjennes som gode og ulastelige!

Men den fullkomne Gud finner ikke noe ufullkomment i sine gjerninger. Alt som den evige visdom og det høyeste gode hadde gjort, måtte jo være vist, herlig og godt. «Kan det komme noe godt fra Nasaret?» spurte en gang den oppriktige israelitten Natanael (Joh 1,46). Vi spør med rette: Kan det komme noe ondt fra den evige godhet? Når Moses derfor sier: «Og se, det var overmåte godt», gir han mennesker og selve englene lov – ja, han oppfordrer dem – til å granske verkene til Guds allmakt og visdom. De vil sannelig ikke finne annet enn godt i dem.

Det kan riktignok ikke nektes at den store verdensbygningen rommer alle slags ting som ved første øyekast synes unyttige, ja, skadelige og onde. Men det tilkommer slett ikke mennesket å erklære slike ting for onde før det har gjort seg all flid med å utforske hva de er gode og nyttige til. Det minner den hellige Augustin meget riktig om. Blant Guds skapninger er det ingenting så tilsynelatende ringe og ondt at det ikke er stenket med en dråpe av hans godhet og gjør sin nytte.

Et enfoldig menneske holder mange ting for unyttige og skadelige som en lærd og erfaren lege bruker med stor fordel til hjelp for de syke. Padden er et giftig og stygt dyr; alle føler avsky for den, og mange spidder den gjerne på en kjepp. Men hvor tjenlig den er til å stanse blødning og mot giftige sykdommer, det kan en lærd kjemiker fortelle deg.

Den nettopp nevnte fremragende kirkelæreren Augustin forklarer dette med en treffende lignelse fra verkstedet til en kunstferdig mester. Når et uerfarent menneske kommer inn der, sier han, og ser de mange forunderlige redskapene og instrumentene som han ikke vet hva skal brukes til, mener han at de ikke er til nytte for noe. Og skulle det i tillegg hende at han av uforsiktighet falt ned i en ovn eller skar seg på et skarpt jern mens han så på det, ville han til og med si at verkstedet var fullt av onde og skadelige ting.

Men for kunstneren er ingenting unyttig og ingenting skadelig; han forstår å bruke alt med fordel og har derfor grunn til å le av den andres uforstand. Slik går det også når vi betrakter Guds gjerninger. Det dårlige mennesket våger å laste Guds skapninger, enda han ikke kjenner hensikten med dem og hva de er til nytte for, og aldri har gjort seg umak med å utforske det.

Rabbinerne forteller at kong David i sin ungdom undret seg over tre ting som han ikke kunne finne ut hva skulle være godt for: hvorfor Gud hadde skapt myggen, den vanvittige og edderkoppen. Men Skaperen åpenbarte ham nytten av dem ved tre hendelser. Myggen vekket hans kone Mikal av søvnen da Saul lot huset hans bevokte, så hun kunne advare ham og hjelpe ham bort (1 Sam 19,11). Hva vanvidd kan tjene til, lærte han i Gat, da han lot som han var gal og fra sans og samling foran kong Akisj for å redde livet (1 Sam 21,13).

Og edderkoppens nytte fikk han erfare da han flyktet for Saul inn i hulen, og en edderkopp spant sin vev over inngangen, så det ikke kunne falle Saul inn at fienden hans hadde gjemt seg der inne. Med denne lærefortellingen har de villet vise at vi skal holde oss fra alle forhastede dommer over Guds gjerninger. For ingenting er så ringe og så ondt at det ikke i sin tid kan være til nytte.

En lignende fortelling er denne: Da blomstene i en hage stod i sin fulle vårprakt, foraktet de tornene og tistlene. De bebreidet dem at de ikke var til noen nytte, at menneskene hatet dem, og at de bare ble spart for å brennes opp.

Til det svarte tornebusken at den hadde brødre som bar vakrere blomster enn de selv – nemlig rosebuskene. Blomstene måtte også erkjenne at når en ville verne blomstene i hagen, satte en et gjerde av torner rundt dem. Dessuten kunne legene bevitne hvor stor nytte de hadde av blomstene og fruktene til slåpetornen og andre tornebusker, mens de prektigste blomstene, slik som tulipanen og dens like, ofte var til liten eller ingen nytte.

Og borren svarte at Skaperen hadde utstyrt den med pigger og satt den midt blant blomstene for å minne dem om at de ikke hadde noen skjønnhet av seg selv, men alt fra Gud, som hadde gitt hver sitt etter sitt behag. Den skulle også lære menneskene at de ikke skal søke glede og fornøyelse på jorden, som er forbannet av Gud for syndens skyld,

men lengte etter himmelen. Da tidde blomstene og lot siden tornene og tistlene være i fred.

Om kong Alfons den tiende av Spania fortelles det at han en gang gjorde seg skyldig i den gudsbespottelsen å si at hvis han hadde vært hos Gud da han begynte skapelsesverket, skulle han ha ordnet og innrettet mangt og mye annerledes og bedre. Men i samme øyeblikk forferdet den mektige Skaper og Opprettholder av alle ting ham så med torden og lyn – lynet trengte rett inn i kongens rom og brente opp kjortelen hans – at han gikk i seg selv, bekjente sin synd av hjertet og bad ydmykt om nåde.

Noe slikt er som om en malergutt ville laste den største mester, eller som om en brennende svoveltråd ville briske seg mot solen. Derfor sier alle hellige engler og mennesker, ja, alt som har ånde, med Moses: Skaperen er god, og alle hans gjerninger er overmåte gode; han har gjort alle ting vel!

Om mennesket lyder det derimot ganske annerledes. Salomo, den viseste og rikeste blant konger, sier: «Men når jeg så på alt det som mine hender hadde gjort, og på den plage det hadde kostet meg, da så jeg at alt sammen var tomhet og jag etter vind. Det er ikke noen vinning å nå under solen» (Fork 2,11). Det var tomt, unyttig og forgjengelig, fullt av møye, og kunne ikke skaffe hans sjel ro og varig lykke.

Og likevel var det ikke små og ubetydelige ting denne fyrsten hadde arbeidet med. «Jeg utførte store arbeider,» sier han. «Jeg bygde meg hus, jeg plantet meg vingårder, jeg gjorde meg hager og parker og plantet i dem alle slags frukttrær, jeg gjorde meg vanndammer til å vanne en skog av voksende trær … Jeg samlet meg også sølv og gull og kostbare skatter som kom fra fremmede konger og land. Jeg fikk meg sangere og sangerinner og det som er menneskenes lyst … Alt øynene mine hadde lyst til, lot jeg dem få. Jeg nektet ikke mitt hjerte noen glede» (v. 4–6.8.10).

Men alt dette var i bunn og grunn bare tomhet og møye. Han eide alt, men manglet ennå det viktigste: den rette, sanne lykken, som består i forening og samfunn med Gud.

Jeg mener likevel at Salomo med ordene «tomhet og jag etter vind» også har ment synden, som trenger seg inn i alt mennesker tar seg fore, og gjør alt til tomhet og møysommelighet. For hvis synden ikke var kommet inn i verden, kunne mennesket med stor glede ha nytt

Guds skapninger, uten noen møye og tomhet. Da hadde mennesket vandret til himmelen som på bare roser. Den timelige fryd og hellige glede som Guds gjerninger gir det, ville da ha vært en forsmak og begynnelse på den evige lyst og glede som Gud i sin tid ville ta det levende opp til.

Nå har derimot synden fordervet alle ting og ført det så langt at mennesket må trenge seg gjennom bare angst, nød og død, bare sorg, møye og tomhet. Og sjelens evige hvile når det bare ved Guds store og underfulle barmhjertighet – ved Guds Sønns blodige svette og dødskamp.

La oss derfor ofte holde Guds gjerninger og våre egne opp mot hverandre og granske dem begge nøye. Guds gjerninger er gode den dag i dag. Selv om han er blitt dypt krenket og bedrøvet i sitt hjerte ved synden (1 Mos 6,6), lar han likevel ikke være å vise godhet. Han kan ikke annet enn elske, forbarme seg, gi råd, hjelpe, frelse og av hjertet søke de falne menneskenes salighet.

Menneskenes gjerninger er derimot onde. Når de tror at de gjør store og herlige ting, er det i virkeligheten bare synd, tomhet og dårskap. Så lever vi da alene av vår Guds godhet og miskunn; uten den er vi ikke verd at jorden skal bære oss. All ære og all pris tilhører Gud, men oss tilkommer skam og vanære. Vil vi rose oss, må vi rose oss av vår synd og elendighet.

La det altså stå fast at all vår lykke og salighet hviler på Guds nåde og barmhjertighet. Og den betraktningen av våre synder som vi nå vil gå i gang med, skal hjelpe oss til å erkjenne dette av hjertet.

Den gode Gud velsigne den for Jesu skyld!

Vi har tidligere betraktet synden med tanke på hvor den har sitt utspring, og hvordan den på en skjult måte bor i mennesket som en giftig kraft. Nå vil vi se hvordan dette urolige onde begynner å røre seg mer og mer – hvordan arvesynden gir seg til kjenne og, lik en ond rot, skyter ut i tusenfoldige syndige tanker, ord og gjerninger.

Den hellige apostel sier i vår tekst at dens første kraft og avkom er den onde lysten som *drar og lokker*. Slik en utuktig kvinne frister og drar en mann bort fra hans ektefelle, slik drar den onde lysten som bor i kjødet, mennesket bort fra Gud og den hellige lydigheten mot ham. Den legger ut åte for det, som fuglefangeren for fuglene, ved å

gjøre syndens glede og den fordelen en ønsker seg, riktig stor i dets øyne.

Synden ligger altså ikke stille i mennesket. Snart vekker den et syndig begjær i det og bøyer hjertet med kraft mot det onde. Ut fra det bildet den hellige apostel gir, kunne en sammenligne den med en hind i brunst som løper omkring. For den får ingen hvile før den har unnfanget, det vil si før den har fått hjertets samtykke og avlet en virkelig synd, eller det som kalles gjerningssynd.

Menneskets tanker, ord og gjerninger går ut fra det indre og viser at mennesket lever. På samme måte velder også synden – som henger ved tankene, ordene og gjerningene og gjør dem onde – fram innenfra. Den er et tegn på og en virkning av den giften som lever og skjuler seg i naturen. Riktignok ble den, om jeg så må si, fra først av inngytt og innblåst i mennesket utenfra av Satan. Men nå, etter at den har satt seg fast i hjertet og tatt hele mennesket i besittelse, virker den innenfra og ut og viser sin skadelige makt i fruktene sine.

Det er derfor ingen tvil om at selv om et menneske kunne vokse opp på et ensomt sted, fritt for Satans anfektelser og verdens forargelser, ville synden likevel røre seg i det og vise utad at den er der. Mang et barn har gudfryktige foreldre som styrer huset sitt med kristen nidkjærhet; de tåler ingen forargelser, men gjør alt de kan for å holde dem borte. Likevel kommer det fram hos barnet det ingen hadde trodd – slik en ofte med sorg må erfare.

Og hvor kommer egensinnet, sinnet, misunnelsen og ondskapen fra, som viser seg til og med hos diende barn? De har jo ennå ikke sett noe slikt hos andre – eller om de har sett det, har de i hvert fall ikke visst hva det betydde.

Dette må vi legge godt merke til. For vi mennesker har også den vanart at vi ikke holder oss selv for så helt onde og fordervede. Vi vil gjerne unnskylde oss og legge skylden på Satan, den ugudelige verden og dens forførelser. Eller om vi må innrømme at vi også har vår del i synden, mener vi likevel at det er noe i oss – jeg vet ikke hva – som gjør synden, og som ikke kan tilregnes oss.

Men, mitt kjære medmenneske, jeg innrømmer gjerne at Satan og verden bidrar sitt til synden, slik vi snart skal vise. Jeg innrømmer også at et gjenfødt menneske kan si med den hellige apostel: «Så er det ikke lenger jeg som gjør det, men synden som bor i meg» (Rom 7,17).

Likevel kan ikke en ugjenfødt påberope seg dette, han som synder med hjertens lyst og uten noen indre motsigelse fra Den Hellige Ånd, som han ikke har. Heller ikke kan Satans og den onde verdens forførelse unnskylde ham. For han er selv hovedårsaken til synden og kommer ofte Satan og verden i forkjøpet med sin egen indre, onde lyst.

Det lar seg godt belyse med det Luther forteller om en gammel munk. Han kunne ikke finne seg i fristelsene og ville ikke bli i klosteret, for han trodde at han ble altfor mye fristet til synd i andre menneskers selskap; i ørkenen mente han at han kunne tjene Gud i fred. Mens han nå holdt til der, hendte det en gang at vannkrukken hans veltet. Han reiste den opp, men den veltet igjen; da ble han sint og slo krukken i mange stykker.

Men så gikk han i seg selv og sa: «Se, jeg kan ikke ha fred med meg selv alene heller; nå ser jeg at feilen ligger hos meg.» Så vendte han tilbake til klosteret, og fra da av lærte han å temme de verdslige lystene ikke ved å flykte, men ved å forsake dem.

Jeg vil i denne sammenheng nevne enda noe som kanskje ikke er unyttig. Galen forteller at han en gang i sin ungdom så et menneske som i all hast ville åpne en låst dør. Da det ikke gikk fort nok, ble han så forbitret at han bet i nøkkelen, sparket mot døren og spottet Gud i himmelen, mens øynene brant på ham som på en vanvittig. Ved dette synet fikk Galen et slikt hat til sinne at han alltid voktet seg omhyggelig for det.

La oss ut fra dette tenke på hvor ofte noe slikt skjer når mennesket er alene og ingen andre egger det opp. Det blir harmt i seg selv og over seg selv; ofte slår det en penn eller et annet redskap som ikke er som det vil, i bordet i stort sinne, eller kaster det langt bort. Det blir sint på en mygg eller fordriver tiden med lettsindige, urene og unyttige tanker. Av dette ser vi tydelig at synden bor i mennesket og er sterk nok til det onde, også uten at noen annen er med.

Se derfor og erkjenn, du mitt medmenneske, at du ikke har noe påskudd å unnskylde din synd med. Du er et dødens barn; du er det råtne og unyttige treet som etter sin egen onde natur bærer råtne frukter og er hjemfalt til ilden.

Det er *din egen lyst* som drar og lokker deg, og derfor er synden også din egen. (Å, for en jammer! Etter det sørgelige syndefallet har

vi stakkars mennesker ikke annet som tilhører oss selv, enn synden – så lenge vi er utenfor Kristus.) Ditt hjerte er fullt av ondskap, og forfengelige, unyttige og syndige tanker og lyster er dets frukter, ja, «mitt hjertes eiendom», som Job sier (Job 17,11).

Det er altså en dårskap når mange sier: «Bare folk lot meg være i fred! Jeg ville ikke engang gjøre et barn noe. Det skulle nok vare lenge før jeg gjorde noen noe vondt i ord eller gjerning. Men kommer noen meg for nær, er det som å røre i en råtten haug» – og så tror de at de har unnskyldt seg godt nok.

Det er akkurat som når ulven dreper lammet som drikker av samme bekk ovenfor den, og så vil unnskylde seg med at lammet grumset til vannet og egget den opp til å drepe det. Eller som om borren ville si at det ikke er dens skyld om noen stikker seg på den – man kan jo la den være i fred og holde seg unna.

Ser du ikke, du menneske, at du på den måten ikke unnskylder deg, men anklager deg selv for Gud? Du innrømmer at ulvenaturen, ondskapen og den ustyrlige vreden bor i deg og ligger stille i ditt hjerte til andre setter den i bevegelse. Da er du jo allerede ond i deg selv; de andre gjør bare at du slipper ondskapen din ut. Du er den råtne haugen, som du selv sier, og de andre rører bare ved deg.

Så lenge du forblir slik, står du under Guds vrede og dom. Det er på høy tid at du i alvor og ydmykhet søker Guds nåde i Kristus Jesus og fornyelsen ved Den Hellige Ånd.

Videre fortjener det å bli betraktet hva Satan og den onde verden virker med til synden. Jeg setter dem med god grunn side om side, for verden kalles med full rett djevelens kobler, som trofast går ham til hånde i hans ondskap. Satan har sin glede i ondskap. Og fordi han vet at Gud av hjertet hater synden og vil straffe den i tid og evighet på alle ubotferdige, fremmer han den alt han kan, av fiendskap mot Gud og mennesker.

Riktignok finnes det eksempler på at fristeren har kommet til enkelte mennesker i synlig skikkelse og forledet dem til grove og forferdelige synder, men det ville føre for langt å nevne dem her. Det meste gjør han derimot på en svikefull og skjult måte. Menneskets hjerte er som knusk: Der lar Satan ofte ubemerket falle gnister av onde tanker. Siden blåser han på dem gjennom sine djevelske innskytelser, liksom

på lang avstand, til han har fått blåst opp en glød og en flamme som slår ut til menneskets fordervelse.

Menneskenes sinn er dessuten av ulik natur; noen heller mer mot den ene synden, andre mot den andre. Derfor vet han også å stå hver enkelt etter livet på den måten som passer ham best.

Fuglene liker ikke alle den samme maten; derfor må fuglefangeren lokke noen med røde bær, andre med linfrø, noen med havre og kornnek, andre med annen åte. Slik fanger også helvetes fuglefanger noen med vellyst, noen med ære og noen med løfter og håp om jordisk gods. Noen har et muntert sinn; dem forfører han til et utsvevende selskapsliv og overdreven drikk, og så fra den ene synden til den andre. Andre er tungsindige og elsker ensomheten; hos dem prøver han å vekke tungsinn og fortvilelse.

Hans vanligste måte å forføre på i våre dager er å gjøre de timelige tingene store og ettertraktede i øynene på mennesker som av naturen er jordisk sinnet.

«En slump penger, et høyt embete, velstand for seg og sine,» sier han, «er da vel verdt at man gjør litt som de andre, hykler litt, lyver og bedrar litt, og ikke er altfor ivrig i sin gudsfrykt. For hva mer har mennesket igjen for den? Det som er her og nå, er da det sikreste; hvem vil la seg spise av med håpet om det som skal komme? I grunnen er denne gudsfrykten ikke annet enn fattigdom og tiggeri. Den roser seg av Guds nåde og barnerett, og så lider den ofte sult og nød. Et nydelig Guds barn, som ikke har brød i huset!»

Alt sammen sikter likevel mot vantro. Han vil få mennesket dit at det verken tror på Guds løfter eller frykter særlig for hans trusler. Han river Ordet ut av menneskets hjerte og holder det i en stadig tvil. Mennesket tror nok at Guds ord er den evige og himmelske sannhet som vi skal dømmes etter, men det tror det bare løselig; det lar saken stå for hva den er og venter og ser hvordan det går. I mellomtiden overgir det seg til sine lyster, jager etter gods og ære, søker overalt sin egen vilje og sin egen fordel, henger samvittigheten på knaggen og tenker ikke på evigheten.

Og skulle det en og annen gang kjenne en gysning og bli forferdet – enten ved en preken, slik den romerske landshøvdingen Feliks en gang ble (Apg 24,25), eller ved et merkelig eksempel på Guds dømmende rettferdighet, eller ved røsten fra sin tyngede samvittighet – da vet

menneskenes fiende snart å dysse det i søvn igjen. Fra å være en djevel blir han en trøster: Han taler store ord om Guds barmhjertighet og bilder det inn at det ennå kan vente å leve lenge, at det ennå har god tid til å omvende seg, og at nådens dør jo alltid står åpen.

Med denne fristelsen utretter han så mye mer fordi få mennesker fra barnsben av lærer å akte de åndelige og himmelske tingene høyt og de jordiske og forgjengelige lavt. Som foreldrene er, slik oppdrar de også barna sine. Storken spiser med velbehag alt slags utøy, til og med slanger og øgler – og ikke noe under, for mens den ennå lå i reiret, fikk den ikke annet av de gamle.

Hvor mange barn er det vel som fra ungdommen av får en klar bevissthet og et høyt begrep om sin dåpspakt og om det de der fikk del i: den herlige barneretten hos Gud, Jesu rettferdighet og samfunnet med Den Hellige Ånd?

Det gjør godt å lese om en gudfryktig konge i England som het Edvard, og hans hustru Elsvig. De oppdro datteren sin slik at da hun som treåring ble ført inn i en sal der det sto et bord med alle slags leketøy og en mengde prektige smykker, som halskjeder og armbånd, på den ene enden, og en evangeliebok med en kalk ved siden av, slik som brukes ved den hellige nattverd, på den andre – da valgte barnet straks disse framfor de andre tingene og viste dem den største ærbødighet. Men hvor mange foreldre og barn gjør dem dette etter?

Et barn som allerede av naturen heller mot hovmod, lærer å pynte seg i broket og moteriktig klesdrakt. Det lærer å tenke store tanker om sin slekt, sin adel og sin rikdom. Men om den høye verdigheten i å være utvalgt til Guds barn, om smykket som Jesu rettferdighet er, og om herligheten i de himmelske goder vet det lite eller ingenting. Hva under er det da at djevelen i våre dager kan lokke og lede de fleste mennesker hvor han vil, med slike forgjengelige og timelige ting?

Det er enda en av Satans lister som fortjener å bli belyst, for i disse siste tider bruker han den ofte og med hell til sjelenes fordervelse. Den består i at han bilder de ugudelige inn at de er gudfryktige, og gjør de levende døde syndere til levende helgener. Jeg mener at han bedrar så mange mennesker med kristendommens ytre skinn.

Han får dem til å tro at fordi de er døpt og kan katekismen sin, går i kirken og hører preken, til sine tider går til skrifte og til den hellige

nattverd, synger og ber morgen og kveld og ellers fører et noenlunde skikkelig liv, så er det ingen fare for deres frelse og salighet.

Og det tror de selv om de ved siden av lever i alle slags forsettlige og bevisste synder – for eksempel banner og sverger, er gitt over til drukkenskap eller lever i urettferdighet og uforsonlighet. I virkeligheten kjenner de ikke noe til Herren Jesu kjærlighet, saktmodighet og ydmykhet, og de har aldri lært hva det vil si å fornekte seg selv, ta sitt kors opp daglig og følge Kristus.

Jeg har selv opplevd dette. En gang advarte jeg alvorlig en drukkenbolt om den fare hans sjel svevde i. Først kom han med alle slags innvendinger: Trodde jeg da at han var den største dranker? Han var da en hederlig borger og ingen kjeltring eller tyv – og likevel hadde jeg alltid så mye å utsette på ham, og mer av samme slag.

Men da jeg gikk ham nærmere inn på livet og holdt fram for ham at én eneste herskende synd var nok til å styrte et menneske i helvete, og at man godt kunne være en god borger og likevel en dårlig kristen, ga han meg til sist dette svaret: Han trodde da på Jesus Kristus og visste at Gud har elsket verden så høyt at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv.

Han mente altså at denne kunnskapen etter bokstaven var den troen som frelser, og at troen godt kunne gå sammen med daglig drukkenskap og de andre syndene som følger med. Enda jeg talte svært ivrig mot dette og trofast underviste ham, var det etter alt å dømme lite å utrette med ham.

Tenk nå etter, for Guds skyld, dere kristne sjeler, hvor mange tusen slike mennesker det finnes i kristenheten! Tenk hvor listig Satan er, som gjør ett eller flere skriftord og den ytre gudstjenesten til en pute som så mange sover så trygt på, midt i den største fare for sine sjeler – og hvor mange han fører til helvete med håpet om himmelen! Dette ugudelige blendverket burde alle sanne kristne, om det var mulig, kjøpe ut av kirken med sitt eget blod. Ved en annen anledning kommer jeg til å tale nærmere om dette; denne gangen har jeg bare villet nevne det kort, som et eksempel på Satans kraftige forførelse.

Mer av samme slag kunne vært nevnt, men når skulle jeg da bli ferdig? Og hvem kan utforske og fullt ut avsløre «Satans dybder»? Bare dette vil jeg legge til: Satan er en rastløs, utrettelig og urolig ånd. Han prøver alltid og overalt å plante synden videre og å utbre sitt rike i

menneskenes hjerter. I Jobs bok sies dette med kraftige ord, der Satan selv sier at han har «fartet og flakket omkring på jorden» (Job 1,7; jf. 2 Sam 24,7 og Sak 4,10).

Det hebraiske ordet betyr en vandring der man nøye gransker og legger merke til alt, og søker både sin fornøyelse og sin fordel. Den hellige apostelen Peter forklarer det med bildet av en sulten løve som streifer gjennom skog og mark for å finne et dyr den kan gripe og sluke.

Man kunne også forklare det med bildet av en kjøpmann som reiser hit og dit og driver sine forretninger uten å la en eneste sjanse til å tjene noe gå fra seg. Det hebraiske uttrykket peker samtidig på en vane og en stadig streifing, som om Satan ville svare Herren: «Hvor skulle jeg vel komme fra? Jeg har fartet omkring på jorden som vanlig. Hva ellers pleier jeg å gjøre?»

Og når han til sist legger til: «Har du ikke vernet om ham og hans hus og alt som hans er, på alle kanter?» (Job 1,10), gir han dermed å forstå at selv om han godt kjente Jobs gudsfrykt og visste at Den Høyeste hadde omgitt ham med sitt vern, hadde han likevel ikke latt være å vandre rundt denne mannen og hans hus og liste seg etter ham.

Han var som en ulv som lusker rundt den lukkede og godt sikrede sauekveen, i håp om en gang å finne en anledning til å bryte gjennom gjerdet og gjøre det av med ham. Om alt dette vil jeg denne gangen ikke si mer, bare minne om det vår Frelser sier: «Våk og be for at dere ikke må komme i fristelse!» (Matt 26,41).

La oss så betrakte hva verden, djevelens brud, virker med til synden og til at den sprer seg. Den bidrar nesten mer til det enn djevelen selv, for et menneske venter seg mer godt av et medmenneske og blir derfor desto lettere og grovere bedratt. Djevelen våger nesten ikke å vise seg, ikke bare fordi han ikke tør gjøre noe uten Guds befaling og tillatelse, men også fordi han vet at mennesket blir forferdet og flykter for ham. Derfor virker han gjennom verden. Han ligger liksom skjult i buskene og lurer til hans kjæreste fører et bytte bort til ham.

Derfor framstiller også en viss berømt mann menneskesjelen som en gjeterpike. Lekesøstrene hennes – de står for verdensklokskapen, kjødets sanser og verdens vellyst, rikdom og ære – overtaler henne til å la dem binde for øynene hennes, liksom for spøk. Men hun vet ikke at de i hemmelighet er i ledtog med bedrageren, Satan, som lister seg

fram fra et kratt, og så løper den forførte sjelen med bind for øynene rett i armene på ham. Dette er et treffende bilde på det vi her taler om: Under vennskapets maske forblinder verden mennesket med lyst og lek og fører det bort fra Gud til Satan.

Så snart mennesket tar det første skrittet ut i verden, setter det foten blant tusen garn og snarer. Verdens ondskap og de mange forførelsene trenger så å si inn med luften, som giftige dunster, i øynene, ørene, nesen og munnen. Slik sammenligner også den hellige Peter verdens ugudelige vesen og forførelser med giftige dunster som ligger i luften, ubemerket trenger inn i menneskekroppen og smitter den (2 Pet 2,20).

Så snart et barn begynner å bruke sansene sine, ser og hører det for det meste ikke annet enn ting som forfører og er ugudelige. Foreldrene er for størstedelen selv lettsindige og syndige i ord og gjerninger. Ofte er det de som først begynner å blåse på det ulmende knusket i de fordervede hjertene og setter den skjulte onde lysten i bevegelse. De banner og skjeller, de blir sinte og krangler og bærer seg at som om de var rasende. Barnet ser og hører på og fanger det snart opp, så det ofte lærer å banne før det lærer å snakke rent og be.

En gang da jeg gikk over gaten i en naboby, hendte det at et lite barn på omtrent tre år, som ennå ikke hadde lært å snakke ordentlig, nappet meg i prestekjolen og sa: «Fanden ta deg, prest!» Jeg ble av hjertet forskrekket over at et så lite barn, som kanskje ennå ikke kjente navnet på sin Frelser, han som hadde kjøpt det med sitt dyre blod, allerede visste å bruke djevelens navn til å forbanne sin neste med. Men hvem hadde vel utviklet barnets medfødte ondskap slik, om ikke nettopp dets ugudelige foreldre og andre i huset, som det uten tvil hadde hørt lignende forbannelser av?

Og er foreldrene kanskje selv gudfryktige, samvittighetsfulle og ivrige i sin kristendom, lar tjenestefolkene seg likevel bruke som Satans redskap og blåser liv i arvesynden i et spedt hjerte. Blir også dette forebygget ved foreldrenes flid og årvåkenhet, kommer barnet likevel lett ut av døren og på gaten. Der får det høre et forførende ord, en lettsindig spøk, en ed eller noe lignende av en som går forbi. Kommer det på skolen, møter det dessverre altfor ofte en sann djevelsskole der.

Satan har, særlig i disse siste tider, mange slemme og ugudelige knekter blant ungdommen. Ved foreldrenes forsømmelse og høyst

skadelige slapphet har de vokst opp i synder og laster, og ofte er de så drevne i skjelmstykker at de godt kunne gjøre tjeneste som læremestere i Satans skole. Hva som blir voldt på denne måten, og hvor mange gudfryktige og veloppdragne barn som blir forført, viser den sørgelige erfaringen tydelig nok. Og mang en kristen må sukke hele livet over slike forføreriske skjelmer.

Blir mennesket så eldre og må ut i verden og reise til fremmede land for studienes eller håndverkets skyld, da begynner faren og nøden for alvor. For det ugudelige vesenet har nesten overalt tatt slik overhånd at det er blitt en vane, ja, nesten en ære – i det minste regnes det ikke lenger som en skam. Den gudsfornektende spotten har bredt seg fra herregårdene til universitetene, rådhusene og rettssalene, til kramboder og verksteder, ja, til bondegårder og husmannsstuer. Dåpspakten er overalt gått i glemmeboken.

Å banne, svire, drive utukt, være frekk, uvillig og ulydig og ikke akte noen, å være utro og svikefull, vanhellige sabbaten og bruke Herrens hellige dag i djevelens tjeneste – alt slikt er ganske vanlig. Verden undrer seg over at prestene finner det umaken verdt å tale mot det. Og taler de mot det, blir alt likevel ved det gamle; man tenker som så at prestene nok kan få lov til å si hva de vil, men at verden også har lov til å gjøre hva den vil.

Når nå et ungt menneske kommer ut blant slikt rått folk og blir utsatt for påvirkningen deres, mener han at det ville være en skam for ham om han ikke viste seg like frekk, tøylesløs og ulydig som de andre. Slik styrter han seg fra den ene synden i den andre og blir til sist fra læregutt til mester i ondskapen.

Herberger forteller om en håndverkssvenn ved navn Paul Svane, som var svært gudfryktig og fikk dette skussmålet etter seg: Når de andre svennene drakk og svirte, betalte han villig sin del, men tok i stedet fram Bibelen og leste noen kapitler i den. Med rette kunne han kalles en svane, for han var som en hvit svane blant en mengde svarte ravner og nattugler.

Jeg har også kjent en lignende ung mann. Han var garversvenn og elsket Guds ord av hjertet. Han hørte prekenene med den største andakt, ja, etter gudstjenesten gikk han til og med hjem til presten og ba om nærmere undervisning og forklaring på det han ikke riktig hadde kunnet fatte og forstå. Han bar alltid Bibelen sin på seg. Om

søndagene, og ellers når håndverkerne hadde for skikk å komme sammen, betalte han nok sitt bidrag til fortæringen, men listet seg bort, satte seg i en krok og leste i Bibelen eller en annen god bok.

Måtte han av og til være med i selskapet, var han svært stille og voktet seg nøye for å handle mot Gud og sin samvittighet; derfor kalte de andre ham hånlig «Turnereren». Samtidig var han svært tro og flittig i arbeidet og i tjenesten hos sin mester, og hjalp andre med det han hadde til overs av lønnen sin.

Men hvor mange slike finner man vel? Og hvor mange prester kan vise til et eneste lignende eksempel blant den store mengden håndverkssvenner i sin menighet? Er det også en enkelt som gjerne vil være gudfryktig og føre et kristent liv, er det igjen så mange andre – utsvevende, ugudelige, frekke og gitt over til drikk – som prøver å lokke og overtale ham, og som ofte river ham med seg som en strøm inn i det ugudelige vesenet.

Hos profeten blir de ugudelige og deres selskap sammenlignet med busker, torner og kratt som er filtret og vokst inn i hverandre i en tett skog; de er nemlig bundet sammen ved synden, og den ene støtter den andre i den. En vandringsmann i et slikt kratt har vanskelig for å komme fram. Snart blir han sittende fast her, snart der; snart river han seg på en tornebusk, snart får han et slag i ansiktet av en skarp kvist.

Slik går det også de gudfryktige i verden. Overalt blir de hindret, holdt tilbake og forstyrret i sitt løp i gudsfrykt; de blir holdt borte fra det gode og dratt med til det onde. Og vil de likevel være og bli gudfryktige, blir de spottet og på mange måter krenket og bedrøvet.

Til dette kommer den forførelsen som ugudelige bøker, bilder, viser og dikt fører med seg. Den er så mye mer skadelig når den skjuler seg bak stor kunst og dyktighet, bak sinnrike oppfinnelser og fortellinger – noe verden i våre dager legger seg etter med stor flid, drevet av Satan.

Luther sa i sin tid: «Ungdommen lærer nå ikke å stride mot den kjødelige lyst og anfektelse. Det er kommet så langt at det nesten ikke finnes skam lenger, men hele verden er full av fabler og viser om boleri og hor, som om slike gjerninger var gode nok.» Hva ville han vel si om han fikk se alle vederstyggelighetene i vår tid? På hans tid var de påfunnene og skriftene som kunne vekke anstøt, ennå tåpelige

og enfoldige. Nå blir de derimot utarbeidet med stor omhu og kunst, så de blir tatt imot med større velbehag.

Vår tid har funnet på den kunsten å forgifte bøker og brev så sterkt at leseren kan pådra seg døden bare ved å åpne og lese dem. Det er ille nok. Men langt verre er det at den fyller så mange bøker og skrifter med syndens gift, egger og driver ungdommen til ugudelighet og bringer deres sjeler i den største fare.

Selv om saken nå er blitt så svært vanlig, vet jeg nesten ikke om det finnes noen grusommere synd – eller om mange synder kan settes ved siden av den – enn å skrive en forførende, ugudelig bok, en uanstendig hore- eller drikkevise, eller å lage et liderlig bilde. For en slik forførelse blir ikke bare spredt så vidt, men varer også så lenge det er ett eneste eksemplar igjen av skriftet eller bildet. Etter det Luther forteller, mener den hellige Augustin at helvetes pine for den store kjetteren Arius, som fornektet Kristi guddom, stadig tiltar så lenge denne villfarelsen varer og sprer seg.

Det samme kan man si om de ugudelige forfatterne. De vekker anstøt og hjelper til med å utbre djevelens rike, ikke bare mens de lever, men også etter sin død. Så ofte et stakkars hjerte blir forarget og forført ved det de har skrevet, så ofte kan man også si at den rettferdige og hellige Guds vrede vekkes på ny og vokser over dem. Og når Frelseren roper ve over den som forfører de små én eneste gang (Matt 18,6–7), hva må da ikke *den* vente seg som forfører dem uavlatelig, ja, til og med etter sin død?

Sannelig, hvor yndet og berømt et slikt menneske enn har vært i verden, hadde det vært bedre for ham om han hele sitt liv hadde gjett svin, eller om han aldri var født. Forbannet er det hodet der slike liderlige ting blir funnet på og smidd; forbannet er den hånden som fører dem til papiret; forbannet er den pressen som for ussel vinnings skyld sprer dem; forbannet er de pengene som blir tjent på dem.

Til denne flokken hører også de som later som om de vil gjendrive og utrydde en eller annen ugudelig villfarelse og sjelegift i et skrift, mens de i all hemmelighet har det usalige forsett å spre den. De legger den vidt og bredt fram og gjengir omhyggelig alle grunnene og bevisene som pleier å bli ført til forsvar for den. De gjør den svært sannsynlig og tiltrekkende, og legger til slutt til et svært kaldt og

dårlig motsvar. Så har leseren, som mener han har fått en medisin, fått en gift som smitter ham før han selv aner det.

Dette forbannede knepet har djevelens apostel Julius Caesar Vanini brukt for å utbre gudsfornektelsen i Frankrike. Og det ser ut til at andre har lært det av ham – blant dem også noen som holder seg til den evangeliske kirkes ytre fellesskap.

Sannelig, når man ser på vår tids vesen og gjerninger med åndelige øyne, må man undre seg og forferdes over at løgnen blir spredt og ugudeligheten forsvart med så stor sluhet og behendighet, og under så mange påskudd og foregivender. Det kan med rette kalles å ta på seg en engels skikkelse for desto bedre og med desto større hell å kunne spille djevelens rolle!

Å, dere forbannede skribenter, hvor forferdelig vil ikke den rettferdige Guds dom bli som skal komme over dere! Ett helvete er neppe nok for dere. Men der vil dere naturligvis bli behandlet bedre enn alle andre – for den tro tjenesten dere har gjort Satan!

Her kan jeg ikke holde tilbake en formaning om de gamle hedenske forfatterne. De har etterlatt seg mye anstøtelig og utuktig stoff som likevel blir lest i kristne skoler og ofte brukt blant de lærde. Noen ivrige teologer mener at det ville være bedre om man helt holdt dem utenfor skolene og ikke ofret så mye flid og tid på en fordømt hednings anstøtelige verk. Heller kunne man unnvære de sirlige vendingene de har brukt på latin og gresk, enn å suge inn syndens gift sammen med dem.

Uten tvil er det bedre enten slett ikke å snakke og skrive latin, eller bare å kunne det til husbruk så man forstår det man sier, enn å smitte sin sjel med synd for et pyntelig uttrykks skyld. På den dagen vil det ikke bli spurt om vår måte å skrive og tale på har vært sirlig, men om den har vært kristen og gudfryktig. Dessuten har vi jo andre midler til å tilegne oss et smakfullt og behagelig språk, og vi trenger slett ikke øse denne kunsten av slike urene pøler.

Her burde det sannelig føres et omhyggelig tilsyn, og det ville være ønskelig om de som har oppsyn med skolene, boktrykkeriene og kirkevesenet, viste en større gudfryktig nidkjærhet i dette. Noen forfattere burde slett ikke trykkes mer og fortjente rett og slett å bli utryddet. Andre kunne man derimot rense for det urene, anstøtelige og ugudelige som finnes i dem, og først deretter gi dem i hendene på

ungdommen. Hvilken skade hadde det vel vært om man utelot noen sanger eller vers av Horats, Plautus eller Terents? Det var da bedre at boken hadde et hull eller en mangel, enn at ungdommens spede hjerter skulle ta anstøt av den.

Jeg skulle ønske at man ville fare slik fram med de hedenske forfatterne som man hittil har gjort i pavedømmet med skriftene til kirkefedrene og andre – om enn uforsvarlig og i ond hensikt: Der har man gitt befaling om å utelate det man ikke likte. En kristen øvrighet ville uten tvil gjøre en gjerning Gud har behag i, om den befalte at de hedenske skriftene som brukes i skolene, skulle renses for alt som vekker anstøt, og forbød at andre enn slike bøker ble ført inn og solgt i landet.

Imens ber jeg alle kristne lærere ved skolene, så sant de har sin egen og den betrodde ungdommens salighet kjær, at de i alvor og troskap advarer de unge hver gang slike anstøtelige ting forekommer, så de ikke tar anstøt av dem.

Likeså ber jeg dem, med det første kapitlet i Romerbrevet som anledning, i troskap og alvor å holde fram for dem hedningenes elendighet og blindhet, og like ens de døpte kristnes lykke og plikt. Dette så mye mer som hedningene, som har syndet i stor uvitenhet og blindhet, skal få en mildere straff enn de som har kjent Guds vilje av hans hellige ord og likevel ikke levd etter den (Luk 12,48). Gjør de ikke det, får de skylden for all den synden som vokser opp hos ungdommen av en slik ond sæd.

Historien forteller at en fornem kardinal i Frankrike ble tatt av dage ved en forgiftet fakkel som noen en kveld bar foran ham. Noe lignende gjør også alle lærere ved høyere og lavere skoler som legger fram for ungdommen slikt som kan vekke anstøt hos dem og skade deres sjeler. Det samme gjelder dem som holder de unge til å lese hedenske, ugudelige bøker for å lære språkene av dem, uten å verne dem med en alvorlig og samvittighetsfull undervisning.

Jeg dveler kanskje vel lenge ved å granske årsakene til at syndigheten tar så forferdelig til i våre dager, selv om disse tingene er så viktige at de kunne trenge en egen, utførlig bok. Men av dette slutter jeg nå videre: Når vårt fordervede hjerte, som sagt, er en forbannet jordbunn der Satan flittig sår og planter sin slangesæd, mens verden trofast vanner den med så mye forførelse, er det ikke noe under at

synden tar slik overhånd og sprer seg i så usigelig grad. Snart kan man ikke lenger telle alle de forskjellige slagene av syndens frukter.

Den hellige apostelen nevner en del av dem: «Kjødets gjerninger er åpenbare. Det er slikt som utukt, urenhet, skamløshet, avgudsdyrkelse, trolldom, fiendskap, trette, avindsyke, sinne, ærgjerrighet, splittelse, partier, misunnelse, mord, drukkenskap, svirelag og *annet slikt*» (Gal 5,19–21). Med de siste ordene gir han til kjenne at dette langt fra er alle. Disse kunne man kalle åpenbare synder.

Men det finnes ennå utallige andre, som til dels er ukjente og derfor så mye farligere. Om dem sier Skriften: «Du har satt … vår skjulte synd i ditt åsyns lys» (Sal 90,8). Dette forklares med rette først og fremst om arvesynden, og dernest om dens hemmelige frukter, som de fleste mennesker ikke forstår. Slike er vantro, tvil på at Guds ord er sant, forakt for Gud og hemmelig hat til ham, nysgjerrighet i de guddommelige hemmelighetene, omgang med Guds ord uten ærbødighet og ydmyk, hellig andakt, ringeakt for åndelige og guddommelige ting, utakknemlighet mot Gud, høye tanker om seg selv, kjærlighet til verden, ærgjerrighet, egennytte og tusen andre.

Hit kan man også regne de syndige, flakkende tankene. Etter ordtaket holder verden dem for tollfrie, men Gud vil dømme og åpenbare dem på den store dagen. Likeså de unyttige ordene, som Herren uttrykkelig truer med den ytterste dom (Matt 12,36). Og videre de syndene man gjør ved å unnlate det gode og ved å ha del i andres synder.

Det skjer for eksempel når noen riktignok ikke selv banner eller sverger lettsindig, men likevel ikke refser det med tilbørlig alvor hos sine husfolk eller andre. Eller når et menneske nok går i kirken og hører Ordet forkynt, men lar det bli med det å høre – uten å tenke gudfryktig over det, uten å ta det til hjertet, uten å høre husfolket sitt i det etterpå.

Eller når man nok ikke med vitende og vilje gjør noen urett, men likevel ikke etter evne hjelper dem som lider urett, og ikke tar seg hjertelig av dem som er i nød. Eller når man om søndagen nok holder seg fra grove synder, men likevel fordriver tiden med lediggang og verdslige atspredelser, uten de hellige øvelsene som kunne tjene ens sjel til det bedre. Eller når noen riktignok ikke har behag i det som

strider mot Guds hellige vilje, men likevel tier til det av hykleri og menneskefrykt eller for timelig vinnings skyld, og så videre.

Det er umulig for meg, og mitt forsett tillater det heller ikke, å nevne alt som hører hit. Men jeg skulle ønske at en erfaren lærer, utrustet med Guds Ånd, ville påta seg det arbeidet å holde fram for verden dens *ukjente synder* i en egen bok, utførlig og etter Guds ord.

Det ville også føre for vidt å regne opp og lage en fortegnelse over de andre syndene, som er åpenbare nok. Jeg ber bare leseren om ikke å tro at det er sagt i spøk eller i overført betydning når de botferdige hellige klager slik: «Mine misgjerninger stiger over mitt hode» – slik vannet slår sammen over en som synker til bunns – «de er som en stor byrde, de er altfor tunge for meg. Mine misgjerninger har grepet meg, så jeg ikke kan se.»

De gjør meg så engstelig og redd at synet svikter, eller, som vi sier, det svartner for øynene; eller, som noen forklarer det: De står så tett omkring meg og omringer meg i en slik mengde at jeg ikke kan overskue dem. «De er flere enn hårene på mitt hode, og mitt hjerte har sviktet meg» – jeg blir helt motløs og forferdet når jeg ser på mine mange og store synder (Sal 38,5; 40,13).

«Jeg har syndet flere ganger enn det er sand i havet.» «Vi ble som den urene alle sammen. All vår rettferdighet ble som et urent klesplagg» (Manasses bønn v. 9; Jes 64,5). Enhver kan være forvisset om at også disse ordene passer svært godt på ham, og at han har all grunn til å ta dem alvorlig til seg selv.

Det fortelles om en student i Wittenberg som falt i Elben og nær hadde druknet. Han bekjente at i denne dødsfaren sto alle de synder han hadde gjort fra barndommen av, for øynene hans, skrevet opp på en lang liste med blått blekk, og at han hadde lest dem alle på et øyeblikk. Skulle noe slikt hende oss, ville vi visselig bli forferdet over hvor mange syndene våre er.

Det er sikkert ikke uten grunn at vår Frelser, når han taler om syndegjelden (Matt 18,24), ikke sammenligner den med en liten sum, men med en overmåte stor sum penger: ti tusen talenter eller seksti tønner gull, omtrent tre millioner speciedaler. For mennesket begynner å synde alt fra barnsben, ja, fra mors liv, og det går knapt en time uten at det på mange måter feiler og handler mot Guds bud og sin

dåpspakt. Ville vi nå bare regne én synd for hver time av livet, ville et års synder komme opp i 8760, og ti års synder i 87 600.

Men hvem kan si at han i barneårene har latt det bli med én synd i timen? Hvor ofte synder en ikke i denne korte tiden hundre ganger, så en godt kan si med den hellige Augustin: «Et lite barn – en stor synder!»

Og videre med ham: «Når vi vil se på syndene våre og telle hvor mange vi gjør i gjerning, hvor mange med øynene, med ørene, med tankene og på utallige andre måter, da vet jeg ikke om vi noen gang går til sengs uten en ny talent» – han sikter til vår Frelsers lignelse som er nevnt ovenfor – «eller om vi ikke også i søvne blir skyldig en talent.»

For at en kan ta dette desto mer alvorlig til hjertet og for alvor bli forferdet over hvor mange syndene er, vil jeg råde til dette: Gi bare i én uke nøye akt på din vandel, ditt hjerte og dets tanker, din munn og dens ord, ditt forhold til Gud og mennesker, og skriv syndene dine opp på et papir. Uten tvil ville du da få en temmelig lang fortegnelse.

Men hva er vår regning mot den allvitende, rettferdige og hellige Guds regning? «Hvem merker vel alle sine feiltrinn?» Og om Gud ville gå i rette og stride med et menneske, kunne det «ikke svare ham ett til tusen» (Sal 19,13; Job 9,3).

Videre må vi merke oss at syndene ikke bare er mange, men også griper vidt om seg. Om de enn er hyppigere hos ett menneske enn hos et annet, vil likevel ingen kunne rose seg for Gud av noe særlig fortrinn. Jeg innrømmer gjerne at noen får en bedre oppdragelse enn andre: Gudfryktige foreldre minner dem oftere om dåpspakten, de blir veiledet til en hellig og gudfryktig vandel og blir ofte bevart fra grove, ytre laster. Men det vil likevel være få av dem som av hjertet og for Gud kan si med Job: «Mitt hjerte anklager meg ikke for noen av mine dager» (Job 27,6).

De gamle teologene sier, etter det den gudfryktige Herberger anfører, at det knapt finnes et menneske som ikke har fått et sår hugget i samvittigheten av den onde ånd, så han ofte sukker over det: «Å, om bare dette ikke hadde skjedd!» Nå er tidene slik, og ugudeligheten har tatt slik overhånd overalt i verden, at om et menneske har nådd tjueårsalderen uten noen særlig skade på samvittigheten, kan han si at Gud har gjort et like stort under som da han bevarte de tre mennene i den glødende ovnen.

Men når en prøver samvittigheten etter den første tavlen i Guds lov og ser på åndens indre urenhet og de skjulte vederstyggelighetene i det fordervede hjertet, som verden ikke kjenner – vantro, gudsfornektende tanker, forakt for Gud, egenvilje, egenkjærlighet, lyst til egen ære, higen etter det jordiske og timelige mens det åndelige og himmelske blir satt til side, og så videre – da må hver og en legge hånden på munnen og bekjenne med den ærverdige apostelen at han er «den største» blant syndere (1 Tim 1,15). Og dette enda vi selv ikke kjenner hjertet vårt rett og ikke kan avlure det all dets svik og listighet.

Ofte forstår vi ikke våre største synder, særlig mens vi ennå er unge. Vi må regne det som en særlig nåde fra Gud når han åpner øynene på vår forstand og ved sin Hellige Ånd og sitt ord lærer oss å kjenne syndene våre til bunns og dømme dem uten hykleri. Dette har jeg måttet minne om her, for at ingen skal bli sikker ved en slik betraktning av synden og tenke at den ikke angår ham. For den som synden ikke angår, ham angår heller ikke Jesus Kristus, den korsfestede.

Kunnskapen om vår elendighet er inngangen til kunnskapen om Kristus. «Det er ikke de friske som trenger lege, men de som har ondt» (Matt 9,12). Den som ikke forstår hvor vederstyggelig og dyp synden er, kan ikke sette høy pris på Guds frelsende nåde, som er åpenbart for alle mennesker i Kristus. Den som ennå ikke kjenner sin synd rett, vil ikke lengte av hele sitt hjerte etter Jesu kors og blod.

Når den hellige apostelen så å si legger fram for alle mennesker et gjeldsbrev som lyder: «For det er ingen forskjell, alle har syndet og mangler Guds herlighet» (Rom 3,22–23), så la oss alle villig og ydmykt skrive under på det. Og det ikke uten ettertanke, men av hele vårt hjerte, idet vi tenker på det den hellige Augustin sier: «Akk og ve over hvert menneskes liv, også det aller beste, om du, Gud, vil ransake det uten barmhjertighet!»

For nå, etter vår vane, å gjøre nyttig bruk av det vi har lært, så la oss for alvor *vokte oss for sikkerhet*! I Guds ord finner vi svært kraftige formaninger som kaller oss til en varsom vandel og ivrig flid i kristenlivet. «Strid for å komme inn gjennom den trange døren!» sier vår Frelser (Luk 13,24). «Se derfor til hvordan dere kan vandre varlig,» sier hans trofaste apostel, «ikke som uvise, men som vise, så

dere kjøper den laglige tid» – hver anledning til å gjøre godt – «for dagene er onde» (Ef 5,15–16). «Arbeid på deres frelse med frykt og beven!» (Fil 2,12).

Har det noen gang vært nødvendig å prente slike skriftord inn i seg selv og andre, så er det i høyeste grad nødvendig i disse siste, gjennomfordervede tider. Nå er kristendommen blitt en fabel, gudfryktigheten en spott og dyden en dårskap, og ugudeligheten har nesten nådd sin høyde.

Vær derfor, min medkristne, fullt og fast overbevist om at du hver dag vandrer blant bare djevelske snarer og garn, og at du er kommet inn i de siste, ugudelige tider, da bare *få*, *få* skal bli frelst. For at du nå kan være blant disse få, så strid og kjemp hver dag med deg selv, med Satan og med den ugudelige verden.

Tro ikke for godt om deg selv, men vit at du bærer en stor bedrager i ditt bryst. «Den som setter sin lit til sitt hjerte, han er en dåre,» sier den vise kongen (Ordsp 28,26). Hvor gudfryktig hjertet enn kan late som det er, er det likevel fullt av svik og listighet. Av naturen har det større lyst til verden og dens syndige glede enn til den åndelige, gudelige sorgen. Det vil heller bære verdens rosekrans enn den korsfestede Jesu tornekrone. Det vil heller vandre med glede på syndens brede vei enn ta korset opp og følge Herren Jesus på den trange veien med sukk og tårer.

Den er lett å lokke som selv har lyst til å hoppe etter. Det gudelige forsettet vi nå har i hjertet, er en fremmed, sjelden blomst som hjertet så å si mot sin vilje bærer og nærer; de onde begjærene derimot er dets naturlige vekster. Våk derfor over ditt hjerte, min medkristne, og vær nøye med det. «Bevar ditt hjerte fremfor alt du bevarer» (Ordsp 4,23). Det er Den Høyestes tempel – se til at intet urent kommer inn der. Det er en kilde – se nøye til at den ikke blir forgiftet. Det er en hage – se til at den ikke blir full av ugress og gror igjen.

Rop til Gud hver morgen om at han vil ta ditt hjerte i sin varetekt, og be ham ikke ivrigere og inderligere om noe i verden enn om at han vil lede og styre deg ved sin Hellige Ånd og fornye ditt hjerte hver dag. Etter en slik bønn skal du også fornye dine gode forsett og ta den faste beslutningen at du ikke med vitende og vilje vil synde mot din Gud.

Det er verdt å merke seg at når de hellige gudsmennene Peter og Paulus taler om den gudelige flid og iver, bruker de ordene *våpen*

og *væpne*: «La oss avlegge mørkets gjerninger, men iføre oss lysets våpen.» «Da nå altså Kristus har lidd i kjødet, så må også dere væpne dere med den samme tanken» (Rom 13,12; 1 Pet 4,1).

Slik viser de at en kristen ikke bare skal være smykket til pryd, men også godt rustet mot Satans listige angrep og mot kjødets og verdens tilskyndelser. Og slike våpen er bønnen, betraktningen av Kristi kors og død, ettertanken over enkelte kjernefulle bibelord, den daglige fornyelsen av dåpspakten og av våre gode forsett og lignende.

Sky dernest enhver anledning til synd, og flykt fra dårlig selskap. Se på alle steder der ugudeligheten hersker, som busker og kratt der helvetes morder ligger i skjul. Vær på vakt mot alt som fører deg bort fra å følge etter Kristus og lokker deg til synd.

La ingen Dalila lulle deg i søvn. La ingen utuktig kvinne som møter deg i horkvinnes klær (Ordsp 7,10 ff.) og rekker deg vellysten i et gyllent beger, få deg til å gå etter seg. La intet lystig selskap med strengespill og fløytespill dra deg bort fra lydigheten mot Gud og den hellige frykt for ham. Vend heller øynene bort, hold for ørene og forherd ditt hjerte; for dette er en salig forherdelse.

Tenk alltid på at slik glede ender med sorg, og at denne tiden, som du synes er så lykkelig, ender med en usalig evighet. Fremfor alt: Vokt deg for de verdslig sinnede vennene! De er Satans mellommenn, som vil forføre, forråde og selge din sjel. Ingen fiende, ikke engang djevelen selv når han brøler som en sulten løve, er så farlig som en verdslig sinnet, ugudelig venn som med latter, lyst og glede leder en inn i Satans garn. Dette er *ondskapens forheksing*, den forblindelsen som Visdommens bok taler om (Visd 4,12).

Merk dere særlig dette, dere unge: Dere er de unge trærne i kirkens planteskole. Ta dere i vare, våk og be, så den onde verden ikke styrter dere i fordervelse med sine forførelser. Når en geit gnager på et ungt tre og skraper barken av, er det som regel slutt på veksten. Slik er det også når ungdommen lar seg forlede til synd av verdens onde lyst og forførelser: Da har den vanligvis spilt bort sin lykke.

De unge *trærne* er ennå for svake til å stå seg mot alle vinder ved egen hjelp; derfor er de best berget når de blir bundet opp til en påle. Slik må også ungdommen fra sine spede år lære å holde seg til Jesu kors og med hans hjelp korsfeste «kjødet med dets lidenskaper og lyster» (Gal 5,24). På den kristne ungdommen kan en med full rett bruke

det som står i Johannes' åpenbaring: De er som jomfruer, de «følger Lammet hvor det går. De er kjøpt fra menneskene til en førstegrøde for Gud og Lammet» (Åp 14,4).

Visselig burde alle unge alltid ha det kyske og ubesmittede Guds Lam for øye og i hjertet og følge etter det i en hellig vandel. De er de rette *nasireerne*, Guds trolovede, som bærer den hellige dåpens løfte og så å si er skilt ut som en førstegrøde for sin Gud. Derfor skal de legge vinn på å være *renere enn snø og hvitere enn melk* (Klag 4,7) – i en hellig vandel, i gudsfrykt, i kyskhet, ydmykhet og saktmodighet.

Den vise hedningen Aristoteles mente at et ungt menneske ennå ikke var mottakelig for lære om dyd og sed, fordi kjødets begjær ennå var for sterke og ustyrlige. Men Guds ord byr de kristne det motsatte: at de straks skal lede sin ungdom til lydighet mot Kristus og lære den opp i gudsfrykt. Og erfaringen viser at det ved Guds nåde, ord og Ånd er mest å utrette hos unge mennesker. Deres spede hjerter er ennå ikke forherdet i det onde, og derfor er de mest mottakelige for Kristi bilde. Seglet må jo trykkes på mens lakken er varm og flytende.

Søk derfor, kjære barn, å gripe og gjøre gudfryktighetens lære til deres egen mens dere ennå er unge, og bøy i denne tiden nakken under Kristi milde åk! Dessverre ser vi hver dag hva det koster når noen først skal omvendes i alderdommen. Et ungt tre lar seg godt grave opp og flytte fra utmarken inn i en hage; men hvem vil flytte et gammelt tre?

Det sies at ungdommen ligner mosten eller den nye vinen, som bruser og gjærer og ikke vil la seg stenge inne i vinfatet. Dette pleier mange å misbruke og føre fram som unnskyldning for sine ungdomssynder. Men tenker en rett over det, ligger det en god lærdom i det for ungdommen: at den skal bevare seg uplettet av synden og verden. For mosten arbeider og gjærer for å bli kvitt den urenheten den har fått med seg fra naturen, og siden vise seg som en ren og klar vin.

Slik skal også ungdommen hver dag, med Den Hellige Ånds hjelp og bistand, arbeide og legge vinn på å «rense seg fra all urenhet på kjød og ånd» (2 Kor 7,1) og gjøre seg skikket til å tjene Gud i hellighet og rettferdighet alle livets dager. «Hør på meg, dere hellige barn, og voks som en rose som gror ved en bekk på marken! Gi god duft fra dere som røkelse, blomstre som en lilje og spre vellukt!» (Sir 39,17–18).

La oss da også lære å *flykte fra* all forførelse og alltid ha Herren Jesu ord for øye: «Den som forfører én av disse små som tror på meg, for

ham var det bedre om en kvernstein ble hengt om halsen på ham og han ble senket i havets dyp. Ve verden for forførelser! For forførelser må komme» – så stor er verdens ondskap – «men ve det mennesket som forførelsen kommer ved!» (Matt 18,6–7).

Hver synd er nok i seg selv stor og forferdelig, fordi den drar Guds vrede og unåde etter seg. Men dobbelt forferdelig blir den når den fører andre til forførelse og fall. Når et høyt tre faller og slår ned mange unge trær med seg, blir skaden så mye større.

Et menneske gleder seg stort når han oppdager fruktknopper på de unge trærne som han med stor møye og omhu har plantet og stelt, og som han snart kan vente de første fruktene av. Like mye blir han bedrøvet når knoppene uventet blir ødelagt av makk og insekter. Men tenk, menneske, hva Gud må synes når de edleste plantene i hans kirke, de unge, spede sjelene som han hadde ventet dåpspaktens frukter av, blir fordervet ved verdens ondskap og forførelser!

Å, om verden bare ville ta til fornuft og innse hvor fryktelig forførelsen er! Den som med sitt eksempel forfører ungdommen til det onde, er en morder og drapsmann og fortjener helvete dobbelt, for han slår ikke bare legemet i hjel, men også sjelen. Han gjør seg skyldig i Joabs og Judas' synd, for under en maske av kjærlighet, vennskap og hengivenhet forleder han et uskyldig, enfoldig hjerte og overgir det, så langt det står til ham, i djevelens gap (2 Sam 3,27; 20,8; Matt 26,49).

Å, hvor mange er det ikke som har slike mord på samvittigheten uten selv å vite det! Å, hvor forferdelig vil ikke Guds dom over et slikt menneske bli! Han har Herren Jesu «ve» på nakken, og det skal trykke og engste ham i all evighet. Han er Satans mellommann og megler, og hans del skal være i sjøen som brenner med ild og svovel.

Prøv deg selv på dette punktet, menneske: Har kanskje også du gjort deg skyldig i denne fryktelige synden og hittil sorgløst foraktet den? Be da Gud inderlig i Jesu navn om at han i nåde vil tilgi deg det, ved sin Hellige Ånd føre de forførte hjertene inn på rett vei igjen og gjøre godt igjen det du har ødelagt. Legg også selv all mulig flid i å rydde ut igjen den onde sæden du har sådd i et ungt hjerte. Og har Gud gitt deg nåde til bot og bedring, så søk også å vinne andre og føre dem tilbake.

Etter all sannsynlighet var det dette kong David mente da han lovet sin Gud: «Så vil jeg lære overtredere dine veier, og syndere skal

omvende seg til deg» (Sal 51,15). Det er som om han ville si: «Min Gud, jeg erkjenner at jeg med mitt store syndefall har voldt mye forførelse blant ditt folk. Men alle mine dager vil jeg ivrig arbeide for å rette det opp igjen.» Gjør du likeså, menneske, om en ellers skal tro at det er alvor med din omvendelse.

Skam deg ikke over å anklage deg selv og fordømme dine synder. Og slik du før har gått foran og vært et eksempel for synderne, så strev nå etter å bli et forbilde i gudfryktighet, både i ord og gjerning. For erfaringen viser at ingenting gjør så sterkt inntrykk på de forførte hjertene som når de ser at nettopp den som før forledet dem til synd, nå råder dem fra den og med tårer klager over sin tidligere tilstand.

Et *skorpion*stikk blir aldri bedre og lettere helbredet enn når en knuser selve skorpionen og legger den på såret. Slik blir heller ikke forførelsen bedre tatt bort enn ved at *den* som voldte den, omvender seg.

La oss også alle, hver etter evne, arbeide mot og avverge de mange forførelsene i verden! La oss rydde av veien de steinene som den ennå svake og lett påvirkelige ungdommen kan snuble i, og la oss verne hjertene mot syndens snikende gift ved stadig å formane dem og holde dåpspakten fram for dem.

For å belyse dette vil jeg sette fram et merkelig eksempel. På et marked i Gent var det satt opp en bod som var full av alle slags utuktige og skamløse bilder. En fornem og rik mann fra byen ble grepet av gudfryktig harme over dette. Han kjøpte opp hele kramet for egne penger og lot det brenne, for at det ikke skulle føre flere vill. Å, vel anvendte penger! Gud vekke opp mange som tenker likedan, og gi oss alle den nåde at vi med all iver ber, lærer, skriver, taler og strider mot ugudeligheten og, så langt vi makter, hjelper til å bryte ned djevelens rike!

La oss samtidig alltid ha en trøst og et veiledende ord i bakhånd for dem som er bedrøvet over sine ungdomssynder! Det er svært sant, det den hellige Augustin sier: «Det er få som er så lykkelige at de ikke alt fra ungdommen av gjør grove synder eller blir skyldige i en eller annen last, en eller annen skjendig udåd eller ugudelig villfarelse, men i Åndens kraft overvinner og undertrykker kjødets lyster.»

De fleste blir av den ugudelige verden forledet til ting som hele livet gnager som en orm i hjertet og presser tårer fra øynene hver gang de

tenker på dem. Men det er en stor nåde fra Gud når et menneske blir ført til å innse, erkjenne og alle sine dager av hjertet klage over sin ungdoms synder.

En finner lettsindige mennesker som minnes disse syndene med fornøyelse og latter, særlig når de treffer en eller annen som i sin tid holdt dem med selskap i ugudeligheten.

Men slike skal vite at så ofte de tenker på syndene sine med velbehag, gjør de dem på ny for Gud. Da er synden ennå ikke tilgitt dem, om de så hadde skriftet og gått til alters hundre ganger. For hvordan kan det være noen sann omvendelse der en finner sin glede i synden? Og hvordan kan Gud tilgi oss noe som vi ennå snakker om med fornøyelse? Da viser vi jo at vi ikke mangler vilje til å synde, men bare anledning og krefter.

Er du derfor kommet så langt, min medkristne, at du ikke kan minnes din barndoms og ungdoms synder uten at hjertet ditt blør, og ikke kan tenke på dem uten sukk og tårer, så takk Gud. Takk ham for hans store langmodighet og miskunnhet, at han ikke har overrasket deg i slike synder med en brå død og revet deg bort til den evige fortapelse, som du nok hadde fortjent – «akt vår Herres tålmodighet som frelse!» (2 Pet 3,15). Og takk ham fordi han har ført deg til å kjenne deg selv og gitt deg nåde til omvendelse.

Hold heller ikke opp med å be med David: «Kom ikke i hu min ungdoms synder og mine overtredelser! Kom meg i hu etter din miskunnhet, Herre, for din godhets skyld!» (Sal 25,7). Legg deg hver dag ned for din Jesu føtter og væt dem med dine tårer. Be ham om å bli overstenket med hans dyrebare blod, om Den Hellige Ånds ledelse og trøst og om full fornyelse av ditt fordervede hjerte. Da skal du uten all tvil få det du søker, selv om den fulle forvissningen om at syndene dine er tilgitt, ikke kommer med en gang.

Gud er så god at han vet å gjøre noe godt også av syndens onde. Hos mange må den stadige, smertefulle erindringen om syndene tjene til å holde ved like en vedvarende anger og bot og en stadig lengsel etter Guds nåde. Den vekker kjærligheten til Jesus Kristus, han som har utslettet synden, og den gir større varsomhet og sterkere hat til synden, tålmodighet i trengsler, ydmykhet og lignende.

Vær derfor ved godt mot, du bedrøvede, botferdige sjel, og vit at vår Gud ikke ser på hva vi har vært, men på hva vi nå er og gjerne vil være.

«Når den ugudelige vender om fra alle de syndene han har gjort, … da skal han visselig leve. … Ingen av de overtredelsene han har gjort, skal tilregnes ham» (Esek 18,21–22).

De syndene et menneske tenker på med tårer, er glemt hos Gud. Det syndsregisteret som samvittigheten holder fram for oss for å forferde og bedrøve oss til frelse, er i Guds bok allerede strøket over og utslettet med Kristi blod. Men det som de sikre og lettsindige har glemt, blir stående i Guds bøker. Gud være oss nådig og la alle våre synder være tilgitt og glemt for Jesu skyld! Amen.

Syvende preken. Om hvordan synden vokser og tar til

I Jesu navn. Amen.

2 Tim 3,13: «*Men onde mennesker og bedragere går fram til det verre. De fører vill og farer vill.*»

«Min sjel (eller: mitt liv) er alltid i min hånd, men din lov glemmer jeg ikke», sier den kongelige profeten (Sal 119,109). De lærde har ulike meninger om hvordan disse dunkle ordene rett skal forstås. Noen forklarer dem om den *stadige livsfaren* profeten svevde i, særlig mens han var på flukt og ble forfulgt. Da skal det forstås slik: Selv om jeg alltid svever i fare for liv og lemmer, glemmer jeg likevel ikke din lov og ditt ord, som gir meg trøst og kraft i den største nød. Derfor skal heller ingen fiende, djevel eller død rive dem ut av mitt hjerte.

Denne meningen kan styrkes med flere skriftsteder som lyder likt. Jefta sier: «Jeg satte min sjel (mitt liv) i min hånd og dro over til Ammons barn» (Dom 12,3). Slik sier også Jonatan om David til sin far Saul: «Han satte sitt liv i sin hånd og slo filisteren» (1 Sam 19,5; jf. 28,21 og Job 13,14). På samme måte forklares stedet i den kaldeiske oversettelsen, der det heter: «Min sjel eller mitt liv svever i stadig fare, som om jeg bar det i hendene mine.»

Uttrykket skulle altså være billedlig og sikte til mennesker som bærer noe i hendene og står rede til å rekke det over til en annen. Slik har kjøpmennene alltid pengene sine for hånden for å bruke dem. Slik heter det også om sendebudene fra moabittkongen Balak, at «spåmannslønnen var i deres hånd» da de dro til Bileam (4 Mos 22,7), og om filisterfyrstene at *de førte sølvet* de hadde lovet Dalila, *opp i sin hånd* (Dom 16,18).

Lærdommen som ligger i dette, er at jo større nøden er, desto fastere skal vi holde oss til Guds ord. Når vi så å si må bære sjelen i den ene hånden, skal vi holde Ordet i den andre; sjelen er klenodiet, og Ordet er sverdet vi forsvarer den med. Jo mer Satan og hans tilhengere raser og larmer, desto fastere skal vi holde oss til løftene i Guds ord. Der Ordet først er tapt, er det lett ute med sjelen.

Denne meningen er uten tvil den egentlige og beste. Likevel har også gudfryktige lærere forklart ordene om å «holde omhyggelig oppsyn med sjelen og sørge for at den blir bevart».

Det er som om David ville si: Jeg tar med største flid vare på min sjel som mitt aller kosteligste og dyreste klenodium. Den er som en signetring jeg alltid bærer på hånden, og nettopp derfor glemmer jeg ikke din lov. Fordi jeg vet at jeg er et dødelig menneske, at jeg hvert øyeblikk kan vente døden og daglig svever i fare, legger jeg desto større vinn på ditt ord, så min sjel ved det kan bli styrket, opplyst og bevart til det evige liv.

Kanskje kan også noe som en lærd mann har lagt merke til, tjene til å forklare disse ordene. Araberne bruker nemlig talemåten «Hjertet er falt ham ut av hånden» om en som har latt seg overvinne av sine sinnsbevegelser og ikke er herre over seg selv. Å bære sitt hjerte eller sin sjel i hendene måtte da omvendt bety dette: med omhu og etter Guds ord å tvinge sitt hjerte, bryte dets vilje og daglig i hellig lydighet ofre og overgi sin sjel til Gud.

Dette skal vi alle se på som sagt til oss, og våke over vår sjel som over vår største skatt. Jeg skulle ønske at hver den som bærer en ring på fingeren eller får øye på en på en annens hånd, måtte komme disse profetens ord i hu og bli oppmuntret til å ta vare på sin sjel med iver. En ring er ofte mye verdt, men sjelen er mer verdt enn alle verdens ringer. Hva hjelper det da å eie kostbare ringer, bære dem og ta vare på dem, når man er likegyldig med sin sjel? Ja, hva hjelper det å eie alle ting og miste sin sjel?

Den som bærer et kar eller et glass fylt med et herlig, vellukt vann eller en kostbar olje, går meget varsomt og forsiktig, så han ikke slår det i stykker og spiller det edle innholdet.

Du, mitt medkristne menneske, bærer daglig din sjel i hendene, og du vet ikke når den vil bli krevd av deg. Samtidig er den et kar som Gud har fylt med så mange gaver, og som Herren Jesus har fylt med sitt

dyre blod som den er kjøpt med. Da har du all grunn til å gi nøye akt på Guds ord ved hvert skritt du tar. Innrett hele din ferd etter det, som etter en lykt for din fot, og vandre forsiktig, så din sjel ikke kommer i fare og Jesu blod, som den har kostet, ikke går til spille.

Be Gud hver dag om nåde til å tvinge ned dine syndige begjær, knekke din egen vilje og overvinne synden som også bor i deg, så din sjel ikke faller ut av dine hender. Men framfor alt: Bær den daglig fram og overgi den som et offer til din Gud og Herren Jesus. Be ham ta den i sin varetekt som sin eiendom og la sitt løfte gå i oppfyllelse på den: «Og jeg gir dem evig liv, de skal aldri i evighet gå fortapt, og ingen skal rive dem ut av min hånd» (Joh 10,28). For bevarer han ikke sjelen, er den dårlig gjemt selv i vår beste varetekt.

Dette skal vi nå igjen betrakte, i den ordenen vi har satt oss fore, og med de opplæste ordene som anledning. Gud hjelpe oss til det ved Jesus Kristus! Amen.

Det finnes erfarne folk som vil påstå at legger man litt skammonium – et kjent og sterkt avføringsmiddel – ved røttene på de unge vinstokkene, får alle druene som siden vokser på dem, en avførende kraft. Det har jeg så mye lettere for å tro som jeg vet at stikker man litt kanel eller annet krydder inn i en sprekk på en stamme som er podet, vil alle fruktene som siden vokser på treet, lenge smake og lukte av krydderet.

Her har vi et treffende bilde på hvordan menneskesjelen er blitt fordervet ved synden. Gud skapte og plantet den i hellighet og rettferdighet. Men Satan har så å si forgiftet roten og overøst den med galle og malurt, så alle dens ord, gjerninger og tanker er blitt syndige, bitre og giftige for Gud. Han må vel si om dem: «Jeg hadde plantet deg som et edelt vintre, helt igjennom av ekte sæd. Hvordan er du da blitt omskapt for meg til et uekte, vilt vintre?» (Jer 2,21).

Men det er dessverre ikke nok med at sjelen er fordervet og besmittet av syndens gift. Det som er mest å beklage, er at synden er en så fruktbar mor, at den formerer seg så fort og griper om seg. Arvesynden brer seg ut i tusenfoldige former, og der én slags synd tar overhånd i hjertet, blir den ikke alene, men drar mange andre med seg. Den ligner sin far djevelen. For der han får rom i et menneske, «tar han med seg sju andre ånder, verre enn den selv», «og for det mennesket blir det siste verre enn det første» (Luk 11,26).

Dette lærer også den hellige apostel i vår tekst: «Onde mennesker går fram til det verre» – det blir stadig verre og verre med dem. Satan setter seg stadig fastere i deres hjerte, leder og behersker det etter sin vilje og driver dem fra den ene synden til den andre. De fører andre vill med sin ulykkelige og forargelige snakk og sitt eksempel, og de lar seg igjen føre og lede videre av andre som står over dem i ugudelighet.

Hos de gudfryktige blir et hellig begjær, et sukk, en lovprisning av Gud eller en dyd fulgt av flere, ved Den Hellige Ånds drift, så de blir «fylt til hele Guds fylde», «fylt av rettferds frukt» og «rike på gode gjerninger» (Ef 3,19; Fil 1,11; 1 Tim 6,18). På samme måte vokser det hos de ugudelige, ved Satans virksomhet, stadig fram den ene synden av den andre. Det ene onde begjæret, den ene eden, den ene ondskapen følger alltid etter den andre, til de blir fylt med hele djevelens fylde og alle urettferdighetens frukter og er en styggedom for Gud og hans hellige engler.

Noen steder finnes det en vakker gul blomst som mine landsmenn kaller *åkerurt*. Den har den egenskapen at den formerer seg og brer seg fort. Lar man bare noen få av dem bli stående på åkeren et år, vil det være mer enn tusen av dem det andre året. Får de også da stå, fyller de åkeren det tredje året og kveler all sæden. Da kan de ikke utryddes på annen måte enn ved at man pløyer dem ned noen ganger mens de står i full blomst. Slik går det også med synden.

Når én synd først spirer fram og får næring i hjertet, vil hele hjertet i løpet av få år være overgrodd av den og Ordets sæd kvalt. Da må man storlig undre seg over hvordan et menneske på så kort tid kan være blitt helt ugudelig og sjelen hans en sann lysthage for djevelen.

Denne alvorlige saken stiller Den Hellige Ånd oss for øye mange steder, til advarsel. David taler gripende om den i inngangen til salmeboken sin: «Salig er den mann som ikke vandrer i ugudelige folks råd og ikke står på synderes vei og ikke sitter i spotteres sete» (Sal 1,1).

De lærde har her lagt merke til at mennesket først blir forledet til å *holde råd* med de ugudelige. Det vil si at han finner behag i deres ondskap, snakker med dem om den og tenker ut det som er ondt. Deretter tar de ham med seg, så han vandrer med dem på samme vei, har samfunn med dem, selv legger hånd på det onde og tar del i det.

Til sist setter han seg til og med opp med dem i *spotternes sete*. Han blir så utlært og skamløs i det onde at han begynner å drive åpen

spott med Guds ord. Som en professor Satan har ansatt ved gudsfornektelsens høyskole, gjør han seg flid med å utbre og plante videre det ugudelige vesenet.

Helligdommen og himmelen har sine trinn som man stiger oppover på, og helvete har sine som man stiger nedover på. Jeg mener: Slik de troende tiltar gradvis i gudsfrykt, slik tiltar også de vantro i det onde.

Om ikke erfaringen vitnet om det, skulle man ikke holde det for mulig at det finnes mennesker som gjør seg all flid med å vokse i ugudelighet. De arbeider på å slette ut av hjertet sitt ethvert minne om Gud og guddommelige ting, de undertrykker hver innvending fra samvittigheten, og de søker trygghet og ro for sjelen i ikke å tro noe som helst. Om dem kan man med rette si at de går i øverste klasse i djevelens skole og sitter i spotternes sete for å føre andre vill.

Et kristent hjerte gyser med rette over dette. Det undrer seg over at Satan kan bringe menneskesjelen så langt at den ikke lenger vil vite noe om Gud, ikke vil høre tale om ham og ikke vil tenke på ham – ja, at den til og med prøver å slokke det naturlige lyset og bli et umenneske og en sann djevel. Akk, Herre, min Gud! Hva under er det at du «angret at du hadde skapt mennesket»? Det er et under at du så lenge har kunnet se på slike helvetesbrander. Akk, frels snart din kirke fra slike styggedommer og slike djevler! Akk, skynd deg! Akk, kom, Herre Jesus!

Guds mann Moses sammenligner i 5 Mos 29,19 – slik noen lærde forstår dette stedet – et slikt ugudelig menneske med en drukkenbolt. Han er nok allerede fra før hengitt til drikk, men bruker likevel alle slags midler for å øke tørsten og stadig drikke mer, til han til sist blir helt full og gal. Han spiser salt mat, han røyker tobakk, han nøder selskapet til å drikke, utbringer skåler og så videre – alt sammen bare for å bli riktig full og drukken.

Slik er det også med de ugudelige: «Fra ondt til ondt er de gått fram» (Jer 9,3). De leser og hører gjerne slikt som styrker dem i deres ugudelige villfarelse. De holder gjerne selskap med folk av samme sinn som de selv. De finner behag i ugudelig tale og griper begjærlig etter alt som midt i ondskapen kan skaffe samvittigheten noen ro. Slik vil de med vold og makt være gale, fulle og drukne av gudsfornektelse.

Det er om dem Job vitner at de sier til Gud: «Vik fra oss! Vi har ikke lyst til å kjenne dine veier. Hva er Den Allmektige, at vi skulle tjene ham? Og hva gagn skulle vi ha av å vende oss til ham i bønn?» (Job 21,14–15). Disse ordene forklarer dr. Osiander slik: «De vil si: Gud er et intet, og det finnes ingen Gud; eller om det finnes en, så bryr han seg likevel ikke om menneskenes saker, og det gagner ingen, selv om han lenge tjener Gud med iver. Religionen er bare funnet på for å holde uforstandige folk i lydighet.»

Dette er syndens høyeste trinn. Når det er kommet så langt med et menneske, står arvesynden i full blomst i ham, helt etter Satans ønske og begjær. La oss alle be Gud om at han for Jesu skyld vil bevare oss fra en slik tilstand!

Også dette ordet av vår Frelser kan forstås om hvordan synden vokser: «For fra hjertet kommer onde tanker, mord, hor, utukt, tyveri, falskt vitnesbyrd, spott» (Matt 15,19). Hjertet sammenlignes her med en kilde der den ene virvelen av vann stiger opp etter den andre. Slik sier også Jeremia: «Som en brønn lar vannet strømme ut, slik lar den sin ondskap strømme ut» (Jer 6,7) – nemlig i mange strømmer og slags synder.

Syndene henger ofte i hverandre som leddene i en kjede. Først viser det seg onde lyster og kjødelige tanker i hjertet. De avles av det syndige begjæret når det blir vakt, enten ved en ytre forargelse eller av seg selv. Sjelen finner behag i dette, gir seg glad over til det og nærer ormeyngelen ved sitt eget bryst. Snart søker man også anledning til å gjøre det onde, og så følger selve den syndige gjerningen. Satan sukrer den slik at det forførte hjertet kjenner en indre sult og tørst etter den forbudte frukten og blir stadig mer begjærlig etter å smake den.

Denne lysten avtar ikke, men vokser tvert imot når den får sitt, fordi den forbudte lysten alltid er søtere enn den tillatte. Det er uten tvil Satans verk, og det er dette ordet i Salomos Ordspråk sikter til: «Stjålet vann er søtt, og brød som en spiser i smug, smaker herlig» (Ordsp 9,17). Slik blir gjerningen gjentatt oftere og oftere. Av det blir det en vane og siden en nødvendighet, så mennesket synes det ikke kan leve uten å følge sin syndige vilje.

Deretter begynner det å unnskylde og pynte på sin synd og forsvare sin ugudelighet. For å få det til, stiller det seg gudfryktig og tar på seg et skinn av hellighet: Det går i kirken, skrifter og går til den hellige

nattverd – uten noen sann omvendelse og uten noen gudelig beslutning om å holde opp med sine kjæresynder. Av dette kommer til sist falsk trygghet, forakt for Gud og et ryggesløst, forvendt og forherdet hjerte.

Paulus sier om de ugudelige at de er «syndens tjenere» og «byr fram lemmene sine til tjeneste» for urettferdigheten (Rom 6,16–17.19). En herre venner tjeneren sin mer og mer til å rette seg etter hans sinn og vilje, og han holder ham i stadig arbeid: Er det ene arbeidet gjort, ligger det straks et nytt for hånden.

Slik går det også i syndens tjeneste. I begynnelsen synder mennesket med blygsel og frykt. Men siden venner Satan ham helt til å føye seg etter hans vilje. Da finner han lyst og glede i å gjøre det onde, går fra den ene ugudeligheten til den andre og blir til sist en mester i synden.

Skriften betegner i grunnspråkene slike mennesker med uttrykk som kunne gjengis med *håndverkere* eller *kunstnere* i *det onde*. Med stor flid og møye arbeider de så å si i synden og gjør et håndverk av den – djevelen til nytte, Gud til sorg og nesten til skade (jf. Matt

7,23; Sal 5,6; 6,9; Job 31,3; Jes 31,2). Dette sikter uten tvil også den hellige apostel til når han sier at mørkets fyrste er *virksom* i vantroens barn (Ef 2,2). De ugudeliges hjerte er Satans verksted. Han er mesteren, og de ugudelige er svennene hans. De arbeider sammen om synden, og det så ivrig som om de ventet seg en stor fortjeneste av den.

Et annet sted kaller apostelen dem «oppfinnsomme til ondt» (egentlig: *de som finner opp onde ting* Rom 1,30). Noen forklarer dette ut fra det som står i Salomos Ordspråk: «Et fordervet menneske graver en ulykkens grav» (Ordsp 16,27). De sier at bildet er lånt fra bergmennene, som stadig graver dypere ned i jorden for å lete etter skatter. Slik går også de ugudelige stadig videre i å pønske ut synd og graver seg stadig dypere ned i det onde.

Luther har truffet det meget godt når han forklarer ordet *ondt* (*onde, skadelige ting*) med denne merknaden: «… som dag og natt trakter etter å volde andre mennesker sorg og skade og attpåtil er svært oppfinnsomme når det gjelder å finne midler til det.» Dette har også grunnlag i det David sier: «På sitt leie tenker han ut urett» (Sal 36,5). De får ikke sove for den syndige driften; de drømmer til og med om det som er ondt.

I Apostlenes gjerninger finner vi enda en merkelig talemåte om denne saken. Den hellige Peter sier til trollmannen Simon: «For jeg ser at du ligger i bitterhets galle og i urettferdighets lenker» (Apg 8,23). Med dette vil den hellige apostel si at hjertet til dette onde mennesket så å si svømmer i gift og galle – slik man legger bitre frukter ned i noe søtt, eller legger noe ned i vann eller en annen væske for at det skal beises eller trekke væsken til seg. Og sjelen hans er fanget og snørt inn i mange forferdelige synder som i et garn.

De naturkyndige forteller at når slangene parer seg om våren, snor de seg i hverandre og vikler seg sammen i store mengder. Slik er det også med syndens ormeyngel: Den ene henger i den andre. Hos Simon fantes det trolldom, hykleri, hovmod, gjerrighet, misunnelse og andre synder, og de holdt ham fast snørt inn. Ved lang vane hadde Satan viklet ham inn i sine snarer, og han var fanget til å gjøre hans vilje. Han kunne ikke komme løs igjen uten Guds særlige nåde og store kraft (2 Tim 2,26).

Dette vil vi nå forklare og vise nærmere med noen eksempler. Jakob ga i sin kjærlighet Josef et lite fortrinn og lot ham lage en fargerik (eller lang) kjortel. Av dette fikk de andre brødrene anledning til å misunne ham og bli harme på ham uten grunn. Av det vokste det fram et grimt hat, så de ikke engang kunne si et vennlig ord til ham. Deretter holder de råd med hverandre, og den ene gjør ham forhatt hos den andre.

Da han så hadde hatt et par guddommelige drømmer om sin kommende storhet, ble de enda mer fiendtlige mot ham. De ergret seg ikke bare over at faren, men også over at Gud selv syntes å gi ham et fortrinn. Av ondskapsfull misunnelse ville de gjerne ha hindret Guds underfulle rådslutning, enda de siden mot sin vilje måtte fremme den. Så hånte de ham og skjelte ham ut for en *drømmemester* – en som bare er herre i drømmene sine, slik jeg kunne si en drømmekeiser eller drømmepave: en som en gang har drømt at han var keiser eller pave, og derfor innbiller seg at han er det.

Så følger den morderiske planen om å ta livet av ham. Da Ruben ved Guds styrelse hindret dette, ble de menneskerøvere og solgte ham. De bedrøvet og bedro sin gamle far og voldte ham en hjertesorg som varte i mange år; de presset mange tårer fra hans øyne og mange sukk fra hans hjerte. Likevel lot de som om de ikke hadde gjort noe ondt,

og prøvde å trøste ham (1 Mos 37). Se, for en kjede Satan her har smidd i all hast!

Slik gikk det også med David. Han sto opp fra middagssøvnen og vandret på taket av kongsgården for å trekke frisk luft. Da han får øye på Batseba, en vakker kvinne, lar han de lystne øynene få sin vilje og gir seg uten noen ettertanke over til det onde begjæret som rører seg i hjertet hans. Han glemmer den hellige frykten for sin Gud, han glemmer sine egne hustruer, og han lar en gift kvinne bli hentet til seg – en kvinne hvis mann nettopp lå i felten for sin konge sammen med andre.

Da han med ukyske øyne så hennes skjønnhet på nært hold, kom det snart til ekteskapsbrudd. Og da kvinnen merket at hun var med barn, prøvde han å dekke over synden han hadde gjort, og så langt det gikk, å bedra både Gud og mennesker. Han gjorde nemlig Uria drukken og håpet å gjøre den hellige ektestand til et skjul for sin synd. Da det ikke ville lykkes, kom han på morderiske tanker. Med forferdelig falskhet fikk han det til slik at den redelige Uria omkom for ammonittenes sverd, sammen med andre uskyldige israelitter.

Følgen av denne udåden var at Guds navn ble spottet blant hedningene, og at Guds folk tok stor forargelse. Selv falt han i ubotferdighet og falsk trygghet. Det gikk nesten et år uten at han kjente noen hjertelig anger over sitt forferdelige fall, til Natan etter Guds befaling kom og vekket ham opp av søvnen (2 Sam 11). Av dette kan vi forstå hvorfor han sier: «For mine misgjerninger stiger over mitt hode, de er som en stor byrde, de er altfor tunge for meg.» «Vask meg vel, så jeg blir fri for misgjerning, og rens meg fra min synd!» (Sal 38,5; 51,4).

Slik gikk det også til da Peter falt. Hos ham var begynnelsen formastelse og selvtillit. Den fikk ham til å våge å motsi sin Herre og Mester og gjøre ham til en løgner. For enda Frelseren med klare ord forkynte ham at han skulle falle, holdt han fast på sitt: Han ville ikke fornekte ham. Så fulgte troløshet, frykt og flukt, og snart kom det til fornektelse, deretter til eder og til sist til forbannelse (Matt 26,33 ff.).

Også Judas steg på slike trinn ned til helvete. Han var en gjerrig hykler og trakk ikke etter annet enn å berike seg hos den fattige Jesus. Derfor ble han en tyv og stjal av pungen som var betrodd ham. Da han så hadde tilranet seg en liten sum, ville han ha mer og ble en forræder for pengenes skyld. Likevel ville han dekke over ondskapen sin med

et kjærlighetskyss. Til sist ble han drevet til fortvilelse av dette og styrtet i den evige fortapelse.

Om den botferdige synderinnen, som man vanligvis – men uten grunn – tror var Maria Magdalena, heter det at *hennes mange synder var henne forlatt* (Luk 7,47). Det må uten tvil forstås ikke bare om hennes horeliv, som var gjentatt ofte og drevet lenge, men også om hele den sverm av synder som følger med denne urene moren.

Hun var etter alt å dømme en israelittisk kvinne. Hun glemte den pakten hun sto i med Gud som Abrahams barn, og mistet den hellige frykten for Gud av syne. Hjertet sitt, som skulle være et tempel for Den Hellige Ånd, ga hun til bolig for den urene ånd. Hun valgte den urene horekjærligheten i stedet for den rene kjærligheten til Gud og ble en *synderinne i byen*. Det vil si at hun vakte offentlig forargelse. Hun forledet mange unge mennesker, kanskje også lettsindige ektemenn, til utukt og var en anstøtsstein for mange.

Øynene hennes brant av helvetes ild, og håret hennes var bare satanske garn til å fange de uvarsomme hjertene med. Dessuten har hun uten tvil vært frekk, vill og uforskammet på skjøgers vis, hun har kledd seg prektig og levd flott. Men siden slikt ikke lar seg gjøre uten penger, har hun også tilranet seg formuen til elskerne sine. Før hun ble omvendt, kunne man derfor med full rett kalle henne ikke bare en utuktig kvinne, men også en morderske, en landeveisrøver og Satans koblerske.

Slik er det også med to synder som er så altfor vanlige i våre dager: *drukkenskap og banning*. Ved lang vane har drikkingen så å si vunnet hevd hos både unge og gamle, så den enten slett ikke regnes for synd eller bare for en ubetydelig synd. Likevel har den en hel sverm av alle slags synder i følge med seg og regnes med rette blant de største og mest forferdelige dødssyndene.

Den driver gudsfrykten ut av hjertet, og den jager bort Den Hellige Ånd. Den kveler – eller rettere sagt drukner – Ordets edle sæd. Den lar ikke mennesket komme til ettertanke, men stenger alle gudelige tanker ute. Den holder mennesket i en stadig rus og sus, så det ikke kan besinne seg og si: «*Hva har jeg gjort!*» (Jer 8,6). Den lar det ikke be med andakt.

Den sløser bort menneskets kostbare tid og penger og kreftene i kropp og sjel, og den gjør det ryggesløst, vilt, frekt, dumdristig, utuk-

tig og vellystig. Den fører til kiv og strid, slagsmål, mord og drap. Den gjør at man ikke «har omsorg for sine egne», men forsømmer dem og slik blir *verre enn en vantro* osv. (1 Tim 5,8).

Også *banningen* hører til yngelen etter denne fruktbare djevlemoren. Den er en så grufull synd at drap og tyveri nesten må regnes som lite mot den. Den går stikk imot det første bud og setter Satan i Guds sted. For den hevnen som tilhører Gud, overlater den til Satan og gjør ham til dommer blant menneskene, ja, til og med blant de kristne.

Den strider mot vår dåpspakt, der vi har forsaket djevelen og alle hans gjerninger og alt hans vesen. Den gjør menneskets tunge til et redskap for helvetesfienden og til *en verden av urettferdighet* (Jak 3,6). Så langt det står til den, slår den mennesket i hjel både på legeme og sjel. Den forarger ungdommen, og den bedrøver alle gudfryktige kristne, de hellige engler og Den Hellige Ånd, med mer.

Av alt dette ser vi til fulle at det er sant, det vi sa: Den ene synden vokser fram av den andre, en synd blir aldri alene, og den ene synden baner vei for den andre. Men her er det enda én ting å tenke på: Med tiden vokser synden ikke bare i tall, men også i størrelse og styrke. Jo lenger mennesket lar synden herske, desto kraftigere blir den. Jo mer tid den får, desto dypere slår den røttene sine i hjertet, og desto vanskeligere blir den siden å rykke opp. Om *den* kan man nok si: jo lenger, desto verre.

Det går med et syndig hjerte som med en åker som ligger øde. Det første året vokser det opp tistler, torner og annet kratt her og der. Det andre året formerer det seg, og samtidig blir det større og sterkere, til buskene til sist gror i hverandre og blir til høye trær, der padder, slanger og annet utøy holder til. En åker som slik er grodd helt igjen gjennom mange år, koster siden mangedobbelt møye å rense og rydde.

Slik er det også med synden. Jo lenger mennesket gir seg over til den uten anger og sky, desto større makt vinner den over hjertet, og desto farligere blir tilstanden. Av dette kommer til sist en vane som gjør at man ikke lenger bryr seg om synden og ikke lenger ser den som synd.

Om dette taler Gud Herren ved profeten Jeremia: «Kan en etiopier skifte hud, eller en leopard sine flekker? Da kan også dere gjøre godt, dere som er vant til å gjøre ondt» (Jer 13,23). Dette er de *overmodige*

syndene, som ved lang vane er gått over til frekkhet, falsk trygghet og forherdelse. En kristen har all grunn til å be med David om at Gud må bevare ham fra dem (Sal 19,14).

Etter det som nå er lagt fram, bør hver og en *prøve* sin kristendom og sin samvittighet og nøye undersøke hvilken tilstand han er i. Her nytter det ikke å spøke. Det er også forgjeves å ville hykle for seg selv og pynte på og unnskylde sin synd, stikk imot det samvittigheten innvender. For Guds dom gransker hjertets innerste grunn, og for hans øyne er alle ting åpne.

Prøv deg derfor, mitt medkristne menneske, om du kanskje har en eller annen yndlingssynd som du selv holder for ubetydelig og ikke ser som særlig farlig. Selv de gudfryktige sjelene har for det meste en særlig synd som henger ved dem mer enn andre, og som de ikke så snart kan bli helt herre over.

Dette sikter profeten uten tvil til når han sier: «Jeg voktet meg vel for min synd» (Sal 18,24). Han førte nok en varsom vandel og hadde alltid Guds bud som et speil for øynene. Men når han nøye ransaket sitt liv og levnet, fant han likevel enkelte feil hos seg som hans natur særlig var tilbøyelig til. Derfor kaller han dette *min synd*. Men fordi han erkjente den og hatet den, sto den imot og ba om hjelp mot den, ble den tilgitt ham for *hans* skyld som skulle komme og betale for hele verdens synd.

Om denne slags synd taler jeg likevel ikke denne gangen. Jeg taler om de kjæresyndene som ikke blir erkjent, de som mennesket selv ikke regner for store og ikke tillegger noen videre betydning. Det kan være å bli brått sint uten grunn, å bli hissig i utide, å banne, å være hengitt til sterk drikk, å spøke lettsindig og lettferdig, å elske unyttig snakk og så videre.

Slike synder vurderer de fleste ikke etter fortjeneste – enn si at de skulle angre dem og be Gud om tilgivelse for dem. For mennesket frikjenner seg selv for dem, og fordi de er små i hans egne øyne, mener han at de også må være små for Gud. Men la deg undervise rett om dette, du kristne sjel, og tenk flittig over det i Herrens frykt. Da vil du uten tvil komme til en annen mening.

For det første bør vi legge godt merke til at i ting som gjelder sjelen og dens frelse eller fortapelse, må vi ikke se noe som lite og ubetydelig. Gjør vi vel det i ting som gjelder legemet? Hvem ville la seg overtale til

med vitende og vilje å svelge så mye gift som et byggkorn veier? Mange vemmes ved å drikke ut et glass bare fordi en liten mygg har falt ned i det. Skal vi da sørge mindre for vår sjel enn for vårt legeme? Eller er ikke den minste synd like skadelig for sjelen som giften for legemet?

Den er den fine, skarpe odden som først borer seg gjennom huden og baner vei for resten av kården, som er større. Den er den lille sprekken i skipet som vannet først trenger inn gjennom; blir den ikke tettet, er den nok til å få skipet til å synke. Skriften sammenligner synden med *tau og vognrep* og *snarer* (Jes 5,18; Ordsp 5,22). Men alle vet at slikt ikke vokser så stort og tykt opp av jorden. Det lages av små og tynne tråder; men når mange av dem snos sammen, blir det til sist et stort, sterkt vognrep og en skipstrosse.

Slik går det også med synden. Mange små synder gjør en stor snare som synderen blir bundet med på hender og føtter, slept bort og kastet i helvete. Hva er finere enn et spindelvev? Likevel kan edderkoppen, når den fanger en flue i garnet sitt, spinne den så inn i det at den verken kan røre eller vende seg. Slik går også Satan fram med menneskenes barn. Han gjør syndene små i deres øyne og forblinder dem, så mange ikke merker sin egen ubotferdighet og falske trygghet. Uten selv å vite det blir de slik viklet inn i Satans snarer at bare Guds nådige hånd kan fri dem ut.

Så må vi også tenke vel over og ikke miste av syne det vi har lært: at ingen synd er eller blir alene når den får være i fred. Ugresset kommer i begynnelsen opp smått og spredt i hagen; men lar en det stå noen uker, brer det seg fort og tar slik overhånd at det kveler og trenger bort alle gode urter og blomster. De små tyvene smetter ofte inn i huset gjennom et lite vindu eller hull – men så lukker de døren opp for de store. Slik baner de små syndene vei for de større.

Den som ser gjennom fingrene med sine yndlingssynder fordi han holder dem for ubetydelige, har ofte sju vederstyggeligheter, ja, sju djevler i hjertet når han minst aner det. Det som gjør de små syndene store, er nettopp at en ikke bryr seg om dem og ikke angrer dem, men elsker og unnskylder dem.

Derfor sier den hellige Krysostomos med full rett: «Jeg vil si noe forunderlig: En bør vokte seg omhyggeligere for sine små synder enn for de store. For de store skremmer oss bort ved selve sin avskyelighet. Men fordi de små er ringe i våre øyne, gjør de oss likegyldige, så vi

ikke setter oss alvorlig mot dem; og fordi en forakter dem, gjør en seg ingen særlig umak for å bli kvitt dem.»

Endelig må vi også vite at ingen synd er liten og ubetydelig i seg selv og i Guds øyne, hvor ringe den enn kan synes for det kjødelige, sikre hjertet. Det er sant at ikke alle synder er like; men det finnes ingen, ikke engang den minste, som ikke har den timelige og evige død til *lønn* når Gud vil dømme den etter sin rettferdighet (Rom 6,23). Hvordan skulle en kristen sjel kunne regne *det* for lite og ubetydelig som strider mot den store og høylovede Guds hellige vilje? «Synd er lovbrudd» (1 Joh 3,4), og derfor drar den lovens forbannelse etter seg.

At enkelte synder likevel blir erklært for uskadelige, har ikke sin grunn i deres natur, størrelse eller litenhet, men i den personen de finnes hos. Også de gjenfødte har riktignok ennå synden boende i seg; de har sine skrøpeligheter og mangler. Men disse blir ikke tilregnet dem og skader dem ikke, fordi de selv er forent med Kristus i troen, lever i en stadig omvendelse og ikke lar synden herske i seg.

Det uttrykker den dyrebare apostelen med disse ordene: «Så er det da ingen fordømmelse for dem som er i Kristus Jesus, de som ikke vandrer etter kjødet, men etter Ånden» (Rom 8,1). Også deres synder er riktignok fordømmelige og fortjener fordømmelse; men for Herren Jesu skyld, som de omfavner i troen og søker å følge etter i et hellig liv, blir synden ikke tilregnet dem til fordømmelse.

Dette lar seg godt forklare med en lignelse. Om den hellige apostelen Paulus fortelles det at han etter skipbruddet på øya Malta sanket sammen en haug med kvister og la dem på bålet. Da krøp det en giftig orm opp på hånden hans og bet seg fast. Innbyggerne ventet at han skulle hovne opp eller falle død om med det samme, men det skjedde ham ikke noe vondt (Apg 28,3 ff.). At apostelen ikke ble forgiftet eller tok skade av et så giftig dyr, kunne visst ikke tilskrives ormen – den var virkelig giftig og farlig – men Jesu liv og kraft som bodde i ham.

Slik er det også med de troendes og gjenfødtes synder og feil. De er virkelig skadelige og fordømmelige i seg selv, men ikke for *dem*, på grunn av den foreningen som ved troen er mellom dem og Kristus. Dette kan den som er utenfor Kristus og nådestanden, derimot ikke påberope seg. Og utenfor Kristus er hver den som har behag i noen synd, gjør den med lyst og ikke setter seg mot den med en sann bot og et hellig forsett.

Jeg sier med vilje: i *noen* synd. For sett at et menneske ellers var gudfryktig, gikk flittig i kirken, til skrifte og til alters og førte et sømmelig og ulastelig liv, men likevel var skyldig i én eneste synd som han elsket uten bot og holdt fast ved helt til sin død – da var denne ene synden nok til å holde ham i Satans makt og styrte ham i den evige fortapelse.

Grunnen er lett å se. En herskende og kjær synd lar seg ikke forene med troen, og utenfor troen er det ikke annet enn helvete og fordømmelse. Her hjelper ingen ytre gudstjeneste, ingen bønner og ingen skrifte. For så lenge en yndet og herskende synd bor i hjertet, er hjertet en vederstyggelighet for Gud og gjør alt annet til en vederstyggelighet.

Slike mennesker ligner en fugl som barna har fanget og holder fast i en tråd de har bundet om den ene foten. Den flakser nok og ville gjerne komme løs, men den kan ikke; den blir stadig dratt ned igjen, og hvor mye den enn anstrenger seg, blir den i barnas makt.

Akab, den ugudelige kongen i Israel, var væpnet fra topp til tå; likevel var det nok til å drepe ham at pilen fant et bart sted mellom brynjen og remmene og trengte inn i kroppen hans (1 Kong 22,34). En skorpion stikker et menneske på ett eneste sted, men giften brer seg snart i hele legemet. Slik går det med én eneste synd som ikke blir angret.

Og dette er ikke noe menneskelig hjernespinn, men står klart grunnet i Guds hellige ord. Vår Frelser lærer tydelig at vrede eller et fiendtlig sinnelag mot nesten alene er nok til å gjøre vårt offer og hele vår gudstjeneste forkastelig og styrte oss i helvetes ild (Matt 5,21 ff.). Til biskopene i Pergamon og Tyatira sier han: «Jeg har noen få ting imot deg … Omvend deg! Ellers kommer jeg snart over deg» (Åp 2,12 ff.).

Den hellige Jakob sier med klare ord: «Den som mener at han dyrker Gud, og ikke holder sin tunge i tømme, men bedrar sitt eget hjerte, hans gudsdyrkelse er forgjeves.» Og videre: «For den som holder hele loven, men snubler i ett bud, han er blitt skyldig i dem alle» (Jak 1,26; 2,10).

Av alt dette ser vi til fulle at vi slett ingen grunn har til å være søvnige og sikre i vår kristendom. Vi bør tvert imot med den største omhu se på våre veier og prøve alt skarpt og nøye, så det ikke skal gå oss som biskopen i Laodikea. Han sa: «Jeg er rik, jeg har overflod og

har ingen nød», enda han i Guds øyne var *ussel og ynkelig og fattig og blind og naken* (Åp 3,17).

La oss be Gud om at han vil gi oss nåde til å kjenne våre ukjente synder og skjulte feil, og til å overvinne dem i Jesu Kristi kraft. La oss i dag fatte det urokkelige og modige forsett at vi med Den Hellige Ånds hjelp også vil bli herrer over våre hjertesynder.

La oss verken i smått eller stort leve mot Guds aller helligste vilje – hva det så skal koste, enten vårt syndige kjød liker det eller ikke, og enten verden ser blidt eller surt på det. Hvordan det enn går, må det hete: «Vik fra meg, dere som gjør ondt, for jeg vil holde min Guds bud!» (Sal 119,115). Ikke en eneste synd må få herredømme i vår sjel; Jesus alene må leve, herske og regjere i oss med sin Ånd og nåde.

Her må jeg nødvendigvis minne om at vi ikke skal undre oss, langt mindre bli trette og motløse i denne hellige kampen, om vi ikke straks kan dempe og undertrykke synden fullstendig. For de kristnes seier består i troen og i troens kamp. Synden blir nok overvunnet – men ikke slik at den blir helt og fullt utryddet; den blir svekket mer og mer dag for dag, og vi setter stadig nye hellige forsett og Jesu Kristi kraft mot den.

Selv om synden ofte rører seg hos de troende, ja, overrumpler dem, har den likevel ikke herredømme over dem, fordi den straks blir erkjent, angret og begrått, og de ber Gud om tilgivelse for den.

Så lenge et menneske holder synden for synd og tar den så alvorlig at det med tårer klager over den for sin Gud, ber om å bli overstenket med Jesu Kristi blod og om ny hjelp fra Den Hellige Ånd, og får stadig større avsky for den – så lenge står det vel til med det mennesket, og ved en slik øvelse vil dets fornyelse helt sikkert vokse og ta til dag for dag.

Luther skriver om dette, og ordene hans fortjener å bli lagt merke til: «Dette livet er ikke det å være gudfryktig, men det å bli gudfryktig; ikke sunnhet, men det å bli frisk; ikke en væren, men en tilblivelse; ikke hvile, men øvelse. Vi er det ennå ikke, men vi blir det. Det er ennå ikke gjort og skjedd, men det er i gang og i bevegelse.»

Og videre: «Dette er Det nye testamentes rike nåde og den himmelske Fars overstrømmende barmhjertighet, at vi ved dåpen og omvendelsen begynner å bli gudfryktige og rene. Den synden som ennå skal drives ut av oss, holder han oss til gode av hensyn til den gudfryktig-

heten som er begynt i oss, og til vår stadige øvelse i å bekjempe og drive ut synden. Han vil ikke tilregne oss den, enda han med rette kunne gjøre det. For at vi skal bli helt rene, har han gitt oss en biskop, Kristus, som er uten synd og skal stå i vårt sted helt til vi også blir ham lik og fullkomment rene.»

Av det som er sagt ovenfor om hvordan synden vokser, skal vi også lære dette: «at det er overmåte farlig og svært skadelig å dra ut omvendelsen lenge, å utsette den fra den ene dagen til den andre og å bli i synder en vet om».

Den berømte læreren Thomas Aquinas pleide å si at det var én ting han ikke kunne forstå eller begripe: hvordan et menneske som levde i en dødssynd og utenfor nådestanden, kunne le eller ha noen glede i denne verden. Ikke uten grunn undret den gode mannen seg over dette. For et slikt menneske går i Satans snarer, lever utenfor samfunnet med Jesus Kristus og hører som en levende helvetesbrann til djevelens rike. Og det er ikke noe annet enn Guds store godhet og langmodighet som hittil har bevart ham fra helvetes avgrunn.

At et slikt menneske likevel kan le, spise, drikke, sove og være trygg og glad, er en mektig virkning av Satan, som forblinder ham så han ikke ser den faren hans arme sjel svever i. Gud opplyse slike elendige mennesker og bevare oss av nåde fra en slik tilstand!

Skulle det da skje, min medkristne, at du ved Satans forførelse falt i en synd, så «nøl ikke med å vende om til Herren, og skyv det ikke ut fra dag til dag» (Sir 5,8). Tenk på at du er falt i Satans garn, og gi ham ikke tid til å vikle deg inn mer og mer. Jo lenger du går i ubotferdighet, desto mer vil synden ta overhånd i hjertet ditt, og frykten for Gud vil svinne.

Når en en gang eller to kjører over en pløyd og tilsådd åker, sees sporene etter der en har kjørt. Men skjer det mange ganger, blir det til slutt en hard, opptråkket vei. Og ikke nok med det: Når det første sporet er kjørt ut og blitt dypt, lager en nye ved siden av, til åkeren til sist er helt ødelagt og uskikket til såkorn.

Slik går det også med vårt hjerte. Det er farlig og sørgelig å synde én gang, og det går ikke av uten skade for sjelen. Men når Satan ved gjentatte overtredelser får makt til å gjøre med hjertet vårt som han vil, blir det for hver dag mer forherdet og faller fra den ene ugudeligheten i den andre.

Forstanden blir mer og mer formørket, viljen fordervet, de onde lystene og begjærene styrket og samvittigheten overdøvet, og hele mennesket kommer lenger og lenger bort fra Gud. For som den hellige apostelen lærer: Når forstanden er formørket og uvitenheten og hjertets forherdelse har tatt overhånd, blir mennesket ikke bare fremmed for det gudfryktige og hellige livet, men også følelsesløst – samvittigheten formaner og refser det ikke lenger – så det blir helt gjennomondt og gjør alle slags synder med lyst.

Dette sikter vår Frelser uten tvil til når han sammenligner noen tilhøreres hjerter med en opptråkket vei og sier at «djevelen tar ordet bort fra deres hjerte, for at de ikke skal tro og bli frelst» (Luk 8,12). Hvor forferdelig at et menneske kan la det komme så langt!

Når et menneske faller i en forsettlig synd, kan det ikke være annerledes enn at troen – for så vidt den er en fast tillit til Kristi fortjeneste – blir slukket, og foreningen med Kristus opphører. For forsettlige synder kan like lite bestå sammen med troen som lyset med mørket. Dermed blir også Den Hellige Ånd bedrøvet og mistet, for så vidt som han ikke lenger viser seg virksom som før: ved det indre vitnesbyrdet om at vi er Guds barn, og ved troens andre frukter – kjærlighet til Gud og frykt for ham, bønnen, samvittighetens fred og hjertets åndelige glede.

Likevel blir Ordet og den Guds nåde som følger Ordet, ennå værende hos mennesket. Det er ikke bare innvortes i hukommelsen, men også utvortes, forkynt gjennom trofaste sjelehyrders tjeneste. Ved det arbeider Den Hellige Ånd stadig på ham og lokker ham til omvendelse. Står han nå ikke denne virkningen imot, men går i seg selv og erkjenner og angrer sine synder, så fortsetter Den Hellige Ånd sin begynte gjerning og tenner litt etter litt på ny den slukkede troen.

Har mennesket derimot behag i syndene det har gjort, og skammer seg ikke over å bli i dem, da blir den sæden av Guds ord som ennå er igjen, helt kvalt. De indre rørelsene opphører, Den Hellige Ånd trekker seg tilbake, og mennesket faller stadig lenger ut av Guds nåde og ned i syndens og sikkerhetens dyp. Det er som Kristus sier: Hjertet hans blir en hard, opptråkket vei, og djevelen tar ordet bort fra det.

Slik vokser synden og sikkerheten hos mennesket, og dermed også Guds unåde og vrede. Det lærer den hellige Paulus når han sier: «Med din hardhet og ditt ubotferdige hjerte hoper du deg opp vrede

til vredens dag, den dagen når Guds rettferdige dom skal bli åpenbart» (Rom 2,5). Syndsregisteret blir stadig større, og både regnskapet og omvendelsen blir stadig vanskeligere; det er klart nok av grunnene som er nevnt ovenfor.

«Derfor, menneske, skynd deg og redd din sjel! Gå, skynd deg, unn ikke dine øyne søvn eller dine øyelokk en blund; redd deg som en gasell av jegerens hånd og som en fugl av fuglefangerens hånd! I dag, om du hører Herrens røst, så forherd ikke ditt hjerte. Søk Herren mens han er å finne, kall på ham den stund han er nær!» (1 Mos 19,17.22; Ordsp 6,3–5; Sal 95,7–8; Jes 55,6).

Se, ennå blir nåden tilbudt deg, ennå står himmelens dør åpen for deg, ennå har du tid og midler til å gjøre bot og bedring og vende om til Gud. Men vil du ikke erkjenne og ta imot den nåden som blir tilbudt, så vit at det skal komme en tid *da det ikke lenger skal være noen tid*, og da nådens dør blir stengt (Åp 10,6; Luk 13,25; Matt 25,10).

Den barmhjertige og langmodige Gud, som nå lar deg tilby forsoning, har ingen plikt til alltid å gjøre det. Han har ingen steder lovet at han skal holde himmeldøren åpen for deg til du har tumlet deg lenge nok i synden, nytt den syndige verdenslysten lenge nok og er blitt lei av den. Hvor mange eksempler har vi ikke på at ubotferdige for alltid har forspilt den anledningen til omvendelse som de en gang foraktet, og at døden har overrasket dem midt i syndene deres da de minst ventet det! Hvem har gitt deg brev og segl på at ikke det samme skal hende deg?

Utsett derfor ikke omvendelsen din til alderdommen. For hvordan vil du våge først da å løfte hender og øyne opp til Gud og be ham om nåde – ham som du aldri for alvor har tenkt på i hele ditt liv, ham hvis hellige ord du har foraktet og hvis nådemidler du har spottet? Når du har ofret livets kjerne til djevelen, hvordan vil du da våge å bære skallet fram for den hellige og rettferdige Gud?

Er det til dette din Gud har skapt deg og hele livet gitt deg føde, vernet og holdt deg oppe? Er det til dette han har kjøpt deg så dyrt med sin Sønns blod – for at du skulle bruke din beste tid i syndens tjeneste og så, når du ikke duger til noe lenger, tilby deg å tjene ham? Gjør han deg urett om han lar deg fare herfra i din sikkerhet?

Jeg vil gjerne innrømme at Guds nåde og barmhjertighet er så stor at den tar til takke også med gamle menneskers oppriktige anger og bot og lar den bli dem til frelse og salighet.

Men det er hevet over tvil at det går svært tungt med omvendelsen for dem som er blitt gamle i synden. Det onde er blitt en vane hos dem. De mangler den nødvendige kunnskapen om Guds ord, for de har aldri for alvor tatt det til hjertet. De har aldri lært rett å kjenne sine synder, seg selv og sin Frelser, Jesus Kristus. Og endelig er hjertet deres forvillet, hardt og forherdet.

Derfor er ofte nesten all tiltale og formaning spilt på dem. Og selv om de kan bringes til å be, skrifte og gå til alters etter kirkens skikk, må en frykte at det skjer på samme vis som før: i hykleri, sikkerhet og ubotferdighet.

Et ungt tre lar seg ennå godt plante om; men med et gammelt tre som har slått dype og vidt utbredte røtter, lar det seg sjelden gjøre. En gammel tornebusk og tistel kan ikke annet enn rive og stikke og er hjemfalt til ilden; slik er det gjerne også med alle ugudelige mennesker. Hvor ille gjør ikke de som setter sin kostbare sjel på et så farlig spill!

Utsett heller ikke omvendelsen til sykeleiet eller til døden. Du vet jo ikke hvordan det vil gå med livets slutt og avskjeden fra verden. Se, mange av dem du har hatt med å gjøre her i livet, er blitt revet bort brått, før de selv trodde det.

Døden har overrasket og felt mange tusen uten først å gi dem noe varsel ved sykdom. Og du har jo ingen forsikring, verken i Guds ord eller på annen måte, om at ikke det samme kan hende deg – med mindre Satan har gitt deg et slikt løfte. Men det kan han jo ikke holde, for ditt liv og din død står i den hellige og rettferdige Guds hånd.

Når evigheten altså henger på et nu, et *øyeblikk*, for en galskap er det da ikke at et menneske vandrer i en slik sikkerhet og leker så lettsindig med sin sjel! Jeg som skriver dette, må være rede til å forlate denne verden og gå over i evigheten når Gud vinker – og du likeså, mens du leser det. For framtiden har vi ingen sikkerhet for. Skulle vi da sette det som vår salighet eller fordømmelse avhenger av, på spill på denne måten?

Men sett at du på sykeleiet får tid til å besinne deg og tenke over ditt liv til nå – er du da også sikker på at du vil få nåde til omvendelse?

Å angre og begråte sine synder, å tro på Kristus og vende om til Gud er ikke noe som ligger i menneskets makt og vilje. Det beror på Guds nåde, og den gir han til hvem han vil.

Om han så for din vedvarende ubotferdighet og ringeakt for ham ikke ville gi deg den, gjorde han deg vel urett? Tenk om det skulle gå deg som du så ofte har vært med og sunget, men aldri rett har lagt deg på hjertet:

Når døden kommer med sin ljå,
da blir det gråt, da vil en gå
til Gud og seg omvende.
Dog frykter jeg at nådens dør,
som en så tit foraktet før,
er stengt ved livets ende.

Hva om det gikk deg som så mange andre, som på sitt ytterste ikke har tenkt på annet enn det de elsket i livet: penger, terninger, kort, kvinner, drikk og lignende? En gnier hadde kort før sin siste sykdom lånt en mann hundre dukater som skulle betales tilbake om tre år. Både skriftefaren og vennene hans formante ham til å tenke på Gud og sørge for sin sjels salighet; men han snakket hele tiden bare om de hundre dukatene som skulle betales tilbake om tre år. Slik holdt han på til han oppga ånden.

Som et skrekkelig eksempel vil jeg fortelle det historien beretter om et ryggesløst menneske i Roma. Han hadde inngått en avtale med Satan, og et av vilkårene var at sjelefienden skulle varsle ham tre dager før han døde. Det holdt løgnens ånd også, og til fastsatt tid lot han ham vite at enden var nær. Mannen lot da prestene kalle til seg, åpenbarte for dem den faren sjelen hans var i, og ba om råd og hjelp.

Mens de nå tar seg omhyggelig av ham og strever for å rive ham ut av djevelens gap, faller han i en tung søvn, og det var ikke mulig å få vekket ham, enda en både ristet ham og prøvde alle andre midler. Når de talte om syndige ting, om verden og dens forfengelige lyst, våknet han; men når de brakte hans sjels tilstand og hans omvendelse på bane, sovnet han straks igjen. Slik holdt det på til han endelig på den tredje dagen oppga ånden i en slik usalig tilstand.

Dette kan en kalle å synde på nåden og bli lønnet med unåde; dette kan en kalle å utsette omvendelsen til dødsleiet og så dø den evige død

uten omvendelse! Når du nå, mitt kjære medmenneske, vil ligne slike mennesker i deres ugudelige vesen, kunne du da laste Gud om han lot din ende ligne deres?

For å stadfeste denne svært viktige saken enda mer vil jeg anføre Luthers ord: «Selv om Gud har lovet nåde og syndenes forlatelse, som Augustin sier, har han likevel ikke lovet at du like sikkert vil komme tilbake etter ditt fall. Det står ikke i vår makt å gripe nåden, og du vet ikke om du også kan ta imot den nåden som blir tilbudt deg. Derfor skal en frykte Gud, som er en fiende både av formastelse og av fortvilelse.»

Og videre: «Jo større Guds nåde og barmhjertighet er, desto mindre bør en misbruke den. Men den som er falt, skal ta sin tilflukt til Guds nåde – så skal han få se hvor vanskelig det er å la seg reise opp og trøste. Men har en grepet trøsten, er synden allerede legt. Vil du derimot stole på Guds godhet og nåde og driste deg til å bryte budene hans med viten og vilje, da er det stor fare for at synden helt kan trykke deg ned før du tar imot forlatelsen i hans Sønn. Slik gikk det med Judas, Saul, Akitofel og Absalom, som ikke kunne be om den fordi de alt var blitt så forherdet at de hadde syndet på Guds nåde og barmhjertighet.»

Og endelig: «Når du derfor gjør det onde, så vær ikke sikker på at noe godt kan komme ut av det. Skriften har riktignok mange steder mange eksempler på Guds nåde og barmhjertighet; men likevel er det fare for at de som er helt uten frykt, kan bli overrasket av døden og fare til helvete før de har kunnet ta sin tilflukt til Guds barmhjertighet. Og selv om du lengter etter nåden, vil du likevel kjenne en forferdelig kamp med loven, naturen, vanen, langvarig skikk og bruk og endelig med hele verden, som står imot denne troen og tilliten til saligheten. Derfor kan vi ikke frambringe troen med egne krefter. Den er ikke noe vi selv har vunnet, men, som Paulus sier, en Guds gave, og den kommer ikke fra oss selv.»

Så langt Luther. Med dette stemmer det den gudfryktige dr. Johann Gerhard sier: «Hvorfor nøler vi da og drar ut vår omvendelse slik, og vil alltid først i morgen, i morgen bli gudfryktige? Det står jo ikke i vår makt å oppleve morgendagen; like lite makter vi av egen kraft å vende oss bort fra synden og gjøre sann bot og bedring.»

Og videre: «Gud har riktignok lovet *dem* nåde og syndenes forlatelse som vender om til ham. Men han har ikke uten videre lovet enhver

sikker synder at han vil gi ham den nåden at han skal og må vende om. Derfor må vi stadig sukke, legge av vår sikkerhet og vokte oss, så vi ikke etter Guds rettferdige og skjulte dom blir overgitt i djevelens makt og snarer og forlatt av Gud.»

Ryggesløse syndere vil uten tvil synes at denne læren lyder hard. Men for at de ikke skal tro at det bare er noen enkelte nidkjære som strammer buen så hardt, uten grunn i Guds ord, ber vi dem – om de ellers har tid til det – tenke over disse ordene av Guds Ånd: «Men mitt folk hørte ikke min røst, og Israel ville ikke lyde meg. Så lot jeg dem fare i sitt hjertes hardhet, for at de skulle vandre i sine egne onde råd» (Sal 81,12–13).

«Fordi jeg ropte, og dere ikke ville høre, fordi jeg rakte ut min hånd, og ingen ga akt, fordi dere foraktet alle mine råd og ikke ville vite av min tilrettevisning, så vil også jeg le når ulykken rammer dere, jeg vil spotte når det kommer som dere gruer for, når det dere gruer for, kommer som et uvær, og deres ulykke farer fram som en stormvind, når trengsel og nød kommer over dere. Da skal de kalle på meg, men jeg svarer ikke. De skal søke meg, men ikke finne meg» (Ordsp 1,24–28).

«Ennå en liten stund er lyset blant dere», sier vår Frelser. «Vandre den stund dere har lyset, for at ikke mørket skal komme over dere. Den som vandrer i mørket, vet ikke hvor han går hen. Tro på lyset mens dere har lyset, så dere kan bli lysets barn!» (Joh 12,35–36). «Arbeid derfor på deres frelse med frykt og beven!» (Fil 2,12).

Ubotferdige og forherdede syndere pleier riktignok å vise til eksemplet med den omvendte røveren. Men det kan hjelpe dem lite. For det som skjedde med ham, er et enestående eksempel på Guds godhet og barmhjertighet. Av det kan en ikke lage noen alminnelig regel og slutte at den rettferdige Gud alltid vil gjøre det samme med dem som utsetter omvendelsen til døden og forakter hans nåde. Om tusen mennesker hadde spist forgiftet mat og alle døde av den, unntatt én som mot all formodning slapp fra det med livet – ville da *du* smake på den og gjøre deg håp om å leve?

Dessuten er det stor forskjell på røveren på korset og vår tids gudsforaktere. Han hadde til da enten ikke hørt noe om Kristus eller i hvert fall ikke hatt anledning til å komme i nærheten av ham. Han levde i ødemarkens huler og kratt og våget ikke å vise seg fritt i byene

og blant folket der Kristus forkynte. Men så snart han hørte og så Herren, tok han imot den nåden som ble tilbudt ham.

De vi har med å gjøre, har derimot fått Guds nåde i Kristus tilbudt fra barnsben av. De har sluttet en pakt med Gud i dåpen; de har frelsens midler, Ordet og de hellige sakramentene, og forakter likevel alt sammen. Hvordan kan de da trøste seg med røverens eksempel?

En bør også tenke på dette. For det første erkjenner røveren sin synd med anger og sorg. For det andre bøyer han seg i ydmykhet under Guds rettferdige dom, som er kommet over ham for syndens skyld, og innrømmer at straffen er vel fortjent. For det tredje søker han heller ikke å bli fri for korset og straffen, men bare for sin synd og Guds unåde. For det fjerde irettesetter og advarer han sin ugudelige stallbror.

For det femte vender han seg av hele sitt hjerte bort fra alt det som er i verden, til den korsfestede Herre Jesus. Han kaller ham Herre, enda han henger som en orm på korset; han overgir seg til *hans* nådige ihukommelse som hele folket holdt for en forbannelse og et syndoffer; han tilskriver *ham* et kongerike som i verden ikke hadde annet enn det vanærende korset; han søker sin salighet hos *ham* som var dømt til døden sammen med ham.

Dette var kjennetegn på en svært sterk tro! Vis meg noe lignende hos et ugudelig menneske som har brukt hele sitt liv i synder, sikkerhet og ubotferdighet og så vil omvende seg på sitt ytterste – da skal vi sette ham side om side med den omvendte røveren. Jeg slutter denne læren med Siraks ord: «Ydmyk deg før du blir svak, og vend om mens du ennå kan synde. La ingenting hindre deg i å innfri løftet ditt i tide, og vent ikke med å bli rettferdiggjort til døden. Tenk på vreden som skal komme på dødens dag, og på gjengjeldelsens tid, når han vender sitt ansikt bort!» (Sir 18,23–24.26).

Enda én påminnelse må jeg legge til her: at vi «med den største flid og alvor må vokte oss for tilbakefall og for å gjenta den synden vi en gang har angret». For tilbakefall er noe av det farligste, i åndelige sykdommer så vel som i legemlige. Skriften taler svært alvorlig og strengt om dette, for ingen annen måte å tale på passer for det lettsindige menneskehjertet. «Jeg er trett av å vise medynk», sier den vrede Gud hos profeten Jeremia (Jer 15,6).

Meningen er uten tvil denne: «For deres vedvarende synders skyld har jeg ofte satt meg fore å øse min vrede ut over dere. Likevel har jeg av bare nåde og barmhjertighet, og i håp om at dere skulle bli bedre, holdt den tilbake til nå. Men dere bryr dere ikke om min langmodighet, og dere misbruker min nåde med vilje. Iblant later dere som om dere er bedrøvet over syndene og vil vende om. Men siden jeg ser at det bare er hykleri, og at dere ikke blir trette av å synde, kunne jeg til sist bli trett av å forbarme meg og skåne dere, og ta ‹min miskunnhet og barmhjertighet› bort fra dere» (Jer 16,5).

Av dette følger at hvor stor Guds barmhjertighet enn er, må de som misbruker den og straks etter anger og bønn om tilgivelse faller tilbake i sine gamle synder, frykte for at Gud til sist kan bli trett av å forbarme seg og vil støte dem bort fra sitt hellige åsyn.

For hvem vil forsikre en synder som gang på gang faller tilbake, mens han holder fast ved sin lettsindighet, om at han alltid vil kunne få nåde til omvendelse? Hva om Gud ble trett av å forbarme seg og skåne, og plutselig lot ham dø og gå til grunne i sin gjentatte synd? Riktignok er Guds miskunnhet og langmodighet mot mange mennesker høyt å beundre og prise. Men for at den ikke helt skal bli til spott for verden, pleier han også å vise sin rettferdighet og sitt hat mot synden på enkelte, som erfaringen lærer.

Wolff Schenck forteller at det på Luthers tid var en borger i Vogtland som levde i et ulovlig forhold til en annen manns kone. Han åpenbarte for sin skriftefar at mannen en gang hadde kommet over dem, og at han da så vidt fikk tid til å unnslippe mannens raseri i mørket og berge livet. Presten formante ham alvorlig til å erkjenne Guds godhet og langmodighet, som ville lede ham til omvendelse, og til å holde seg borte fra et slikt syndig liv for framtiden, så han ikke skulle gå til grunne i det. Det lovet han nok, og han holdt det også en lengre tid.

Men noen år etter lot han seg ved et drikkelag forlede av sine ugudelige drikkebrødre til den gamle synden igjen. Etter at udåden var gjort, overfalt mannen dem, væpnet med et spyd, og stakk straks dette elendige mennesket i hjel. De to andre som var med ham, hoppet ut av vinduet og ned på gaten for å berge seg, men brakk nakken. Lignende eksempler gir den daglige erfaringen, og den rettferdige Gud lar slikt skje for å skremme oss fra å misbruke hans langmodighet.

Hit hører også det vår Frelser sier om dem som spotter den himmelske sannheten de har lært å kjenne, eller som riktignok bekjenner evangeliet, men likevel vender all gudsfrykt ryggen. De faller tilbake til et sikkert og rått liv og senker seg med den største forakt for Gud ned i kjødelig vellyst og andre grove synder. Om slike sier han nemlig at djevelen vender tilbake til dem og «tar med seg sju andre ånder, verre enn den selv. De går inn og bor der. Og for det mennesket blir det siste verre enn det første» (Luk 11,26).

Dette forklarer den hellige Peter med svært strenge og alvorlige ord: «For dersom noen ved kunnskap om vår Herre og frelser Jesus Kristus har unnflydd verdens urenhet, og så igjen blir fanget inn av den og ligger under for den, da er det siste blitt verre for dem enn det første. Det hadde vært bedre for dem om de ikke hadde kjent rettferdighetens vei, enn at de kjente den og så igjen vendte seg bort fra det hellige bud som var overgitt til dem. Det er gått med dem som det sanne ordspråket sier: Hunden vender tilbake til sitt eget spy, og et nyvasket svin velter seg i sølen» (2 Pet 2,20–22).

Dette skal nok nærmest forstås om dem «som elsker sine lyster høyere enn Gud» (2 Tim 3,4), og som for lystenes skyld til og med faller fra den sannheten de har lært å kjenne, senker seg ned i et overdådig, sikkert og utsvevende syndeliv og blir i det uten skam og anger. Men av det følger likevel at alt omslag og all tilbakevending til den synden en en gang har forlatt, er overmåte farlig.

Og *deres* fordømmelse vil bli langt hardere som ved Åndens embete én eller flere ganger er blitt dratt bort fra sine syndeveier – som har tatt sin tilflukt til Kristus og påberopt seg hans dyrebare blod og fortjeneste, som har brukt nådemidlene og gjennom dem fått forsikring om at syndene deres er tilgitt, som har fornyet sin dåpspakt og lovet sin Herre og Gud at de for framtiden med hans Hellige Ånds hjelp vil tjene ham i hellighet og rettferdighet – og så likevel snart faller tilbake og glemmer alt det som har vært.

Noen glemmer straks igjen det fornyede dåpsløftet sitt og står ved første anledning til tjeneste for djevelen og verden igjen. De faller uten kamp og motstand i synd som de vet om og vil, og blir i den til en flyktig andakt kommer over dem igjen, eller til de ser i almanakken at det er tid for å gå til alters.

Slike blir med all rett kalt spottere, hyklere og lettsindige, ugudelige mennesker. En gjør dem ingen urett når en med den hellige apostelen kaller dem «hunder og svin som vender tilbake til sitt spy og velter seg i sølen igjen». En gjør dem ingen urett når en holder deres anger for spott og deres gudstjeneste for hykleri.

For hvordan er det mulig at *den* kan mene det alvorlig som like etter sin omvendelse synder med vilje igjen? Må en ikke tro at han bare «holder seg nær til Gud med munnen og ærer ham med leppene, men hjertet er langt borte fra ham» (Jes 29,13)? At han bare har gitt Gud munnen og det ytre skinnet, men djevelen hjertet og det indre vesen? At han bare for en kort tid later som han er et Guds barn, og deretter med viten og vilje bruker den største delen av sitt liv i syndens og Satans tjeneste? Hva kan være mer skrekkelig enn nettopp dette?

Er dette den «sannhet som er i Jesus»? Er dette «striden mellom Ånden og kjødet»? Er dette «å vandre verdig for Herren, til behag for ham i alle ting, og bære frukt i all god gjerning»? Er dette «å være død for synden, men levende for Gud i Kristus Jesus»? Er dette «å jage etter rettferdighet, gudsfrykt, tro, kjærlighet, tålmodighet og mildhet, å stride troens gode strid og gripe det evige liv»? (Ef 4,21; Gal 5,17; Kol 1,10; Rom 6,11; 1 Tim 6,11–12).

Jeg vil ikke nekte for at også de som mener det inderlig og alvorlig med sin omvendelse, og som har et oppriktig hjerte i sitt hellige forsett – eller, som Skriften sier, som er «uten svik i sin ånd» – kan bli forledet til synd igjen ved Satans og verdens ondskap og ved sitt syndige kjøds tilskyndelser. Men det skjer ikke med fritt forsett. Det er en kamp og en motsigelse i ånden, og de blir ofte overrumplet og revet med av begjærene sine før de rett kan besinne seg.

Slike må ikke ta lett på sine gjentatte fall – og det gjør de heller ikke. De må be Gud om tilgivelse for dem under daglig omvendelse, med mange tårer og stadige sukk, og av selve fallet ta anledning til å vandre så mye varsommere og be om Den Hellige Ånds ledelse og styrelse.

Men de lettsindige menneskene som straks etter sin anger og bot med vilje og overlegg og uten motstand lar seg lede av Satan og finner smak i syndelivet, kan ikke påberope seg dem.

Barnet faller i sølen av uforsiktighet og skriker gråtende om hjelp; svinet legger seg i den av fri vilje og søker sin glede der. Hvordan kan da svinet påberope seg barnet? Rosebusken har torner, tornebusken

likeså; men den første bærer yndige roser, mens den andre ikke kan annet enn rive og stikke. Hvordan kan da tornebusken påberope seg rosebusken?

Har Guds botferdige barn sine feil og snubler iblant, tross sitt hellige og alvorlige forsett, så har de også inderlig anger, sann og daglig omvendelse, tårer, bønner, tro og bedring. De sikre og ugudelige har derimot ikke annet enn et skinn av gudfryktighet, og det bare for en tid, og dertil mangfoldige synder som de daglig velter seg i. For en stor forskjell det er mellom disse!

Så blir det altså stående at slike mennesker uten all tvil er store hyklere og i grunnen sanne spottere. De er i en overmåte farlig tilstand og nær forherdelsen. Jeg holder for at Satan selv driver dem til en slik hykleromvendelse og til å gå til den hellige nattverden. Slik kan han holde dem i sikkerhet og i den tro at deres forherdede syndeliv ikke skader deres kristendom, tro og salighet, siden de jo tar del i den ytre gudstjenesten som andre kristne.

Uten tvil har han også den hensikt at de ved stadig hyppigere å misbruke dette dyrebare og høyverdige sakramentet – som de tar imot uten omvendelse og tro, til dom – skal synke desto dypere i fordervelsen og hope opp så mye mer av den rettferdige Guds vrede over sine hoder.

La det derfor være fullt alvor med din bot og bedring, min medkristne! Med verdslige ting kan en nok spøke og skjemte; men når en i sin sjels anliggender har med Gud å gjøre, da gjelder det apostelen roper til oss: «Far ikke vill! Gud lar seg ikke spotte!» (Gal 6,7).

Er du ved Guds ord og din samvittighet overbevist om et stort syndefall, men finner at hjertet ditt er likegyldig og kaldt overfor det, så be Gud om rett erkjennelse av synden og om den «bedrøvelsen etter Guds sinn» som «virker omvendelse til frelse, som ingen angrer» (2 Kor 7,10). Be ham om å mykne og knuse hjertet ditt og bevare deg fra sikkerhet.

Setter du deg da fore at du for framtiden vil sky slike synder og aldri mer krenke og vekke din kjære Guds vrede med dem, så la det være virkelig alvorlig ment. Ta ikke avskjed med syndene dine som med gode venner som du håper å se igjen og omgås om kort tid, men som med dine verste fiender.

Stol ikke på ditt forsett, om det så er aldri så fast og alvorlig; overgi hjertet ditt til Gud og be ham om å «lære deg å gjøre hans vilje» og om at hans «gode Ånd må lede deg på jevnt land» (Sal 143,10). Si ikke: «Det og det vil jeg gjøre, jeg vil bli gudfryktig», men legg til: «med min Guds hjelp og med Den Hellige Ånds bistand».

Når hjertet vårt er grepet av angst for helvete, er det ofte så ivrig at det gjerne ville binde seg til lydighet mot Gud med tusen eder. Men når det er overlatt til seg selv igjen og angsten er over, holder det seg ikke borte fra sine syndige begjær og sin lettsindighet; så hett som det var før, så kaldt blir det etterpå. Derfor sier jeg at en ikke bør stole på sitt hjerte, men bare på Guds nåde og ledelse.

Overgi flere ganger om dagen din vandel til den korsfestede Herre Jesus, og ofre ham ditt hjerte, så han kan verne, rense, opplyse, omvende og styre det. Be ham om å korsfeste ditt kjød med dets lyster og begjær, og bevare deg fra all anledning til synd; eller, om Satan og den onde verden likevel skulle gi deg den, at han da ved sin kraft vil hjelpe deg å forakte og overvinne den.

Vær særlig på vakt når du med inderlig andakt, med mye trøst og en sterk forsikring om Guds nåde har vært ved Herrens hellige bord. Vær helt sikker på at djevelen aldri ligger mer etter deg og søker å fange deg enn nettopp da.

Kan han da styrte deg i nye eller gamle synder, vet han godt at ditt fall blir desto dypere, din utakknemlighet desto større og din tilstand desto farligere – og på den andre siden at seieren han har vunnet over deg, blir desto mer berømmelig i det djevelske selskapets øyne.

Skulle han lykkes i å rive deg ut av samfunnet med Jesus Kristus ved forsettlige synder, vil han også klemme deg så mye fastere i klørne sine, så det siden blir desto vanskeligere for deg å vende om. Ja, han vil arbeide på å føre deg fra den ene synden til den andre, inn i sikkerhet og ubotferdighet, og – om Gud tillater det – rykke deg fra tiden inn i evigheten før du kan besinne deg og på ny ty til Guds nåde i Kristus.

Våk derfor og be, og si ofte: Herre Jesus, du i meg og jeg i deg!

La ingen lyst og ingen frykt
meg noen gang fra deg få vende;
hjelp meg å stride mannlig, trygt,
helt inntil min siste ende.

Jeg ligger her i åndelig strid;
djevelen gjør meg stor plage
og bruker all sin kunst og flid
fra Gud meg til seg å drage.
Men til Guds nåde står min lit;
han kan meg mektig forsvare,
knuse all den ondes nid
og fri meg av nød og fare.

Amen.

Åttende preken. Om syndens sørgelige frukter og om den jammerlige tilstanden til en sjel som er sunket ned i synden

I Jesu navn. Amen.

Rom 6,20–21: «For da dere var syndens tjenere, var dere fri fra rettferdigheten. Hva slags frukt høstet dere så den gangen? Slikt som dere nå skammer dere over, for det ender med død.»

En klok spanjol sa om en dranker at han måtte ha kort hukommelse: Så snart han hadde drukket, glemte han det og drakk straks igjen. Det samme vil jeg med full rett si om alle syndere i alminnelighet: De er svært glemsomme og har kort hukommelse.

Se på et menneske der synden hersker. Han glemmer sin Gud og Skaper, som har gitt ham livet og fra mors liv har ernært, forsørget, vernet og holdt ham oppe. Alle skapningene omkring ham, som han daglig bruker til sitt behov eller sin fornøyelse, vitner om sin Skaper og hans godhet – likevel akter han ikke på det og tar det ikke til hjertet. Han glemmer sin Gjenløser og all den kjærlighet og troskap han har vist med sitt dyre blod og sin bitre død.

Han hører nok ofte den velsignede Frelserens navn nevnt og hans velgjerninger prist; men så snart ordene har stilnet, har han glemt det hele. Den første anledningen til synd som byr seg, gjør at han tenker like lite på sin Gjenløser som på et hvilket som helst annet menneske som for lenge siden er dødt, begravet og glemt.

Han glemmer sin dåpspakt, der han overga seg til Gud Fader, Sønn og Hellig Ånd og forsaket djevelen og alle hans gjerninger og alt hans vesen. Han glemmer at hans legeme skal være et tempel for Den Helli-

ge Ånd, og lar helvetesånden råde i fred i dette palasset. Lett glemmer han også de løftene han så ofte har gitt Gud om å vandre i et nytt og hellig liv – i sykdom eller annen nød, i skriftestolen, eller når hjertet på annen måte var rørt ovenfra. Og han tenker at den majestetiske Gud nok vil tåle av ham det som et dødelig menneske aldri ville tåle.

Ikke noe menneske lar seg avspise med tomme ord; den som lover mye og ikke holder noe, regner og kaller han en bedrager. Men overfor Gud, som ransaker hjerter og nyrer, våger den syndige ormen å komme med gode ord uten å mene noe med dem i sitt hjerte. Det står skrevet: «Men de bedro ham med sine ord» – eller: de smigret for ham og ga ham gode ord, slik falske og troløse folk pleier – «og løy for ham med sin tunge. Deres hjerte hang ikke fast ved ham, de var ikke tro mot hans pakt» (Sal 78,36–37). Han glemmer sin død, sin dom og sin arme sjel.

Jeg vet ikke om et slikt menneske ennå har noe hjerte eller noen forstand, så blind og trygg er han, og så fullstendig glemmer han seg selv. Men så mye må man si om ham: Han er forhekset, slik apostelen sier om galaterne: «Hvem har forhekset dere?» (Gal 3,1). Satan forhekser mange mennesker. Han får dem dit at de ikke ser med seende øyne, ikke hører med hørende ører og ikke forstår noe med sunn forstand; med god hukommelse glemmer de Gud, seg selv og nesten, og de er døde mens de lever, og har ikke noe liv.

Når man ser en fornem jomfru henge ved en simpel og liderlig kar og la seg lede og forlede av ham, sier man at dette ikke går riktig for seg; karen må ha forhekset henne.

Må vi ikke da si det samme om menneskesjelen? Den river seg løs fra Gud og henger ved Satan; den forlater gudfryktigheten og velger synden; den blir troløs mot sin blodbrudgom, Herren Jesus, den fagreste blant menneskenes barn, og kobler seg i synd og skam sammen med helvetesfienden. Kan man da si annet enn at den er blind, døv, gal, rasende og forhekset?

Om denne tilstanden til den syndige sjel skal vi nå tale. Gud la det skremme oss bort fra synden til vår salighet og føre oss til sann omvendelse, ved Jesus Kristus! Amen.

Om man på et bilde framstilte Satan i grufull skikkelse, med store horn, pjusket skjegg, glisende munn, ravneklør og bukkeføtter, og ved hans side en jomfru som hadde gitt ham hånden, tror jeg ikke et

gudfryktig hjerte kunne se på det uten å grøsse. Men la oss tenke over at slikt skjer ofte, ja, altfor ofte – ikke bare på bilder, men i virkeligheten: Menneskesjelen kobler seg sammen med Satan. Den forlater Gud, den dype kilden til alt godt, og vender seg mot avgrunnen av ondskap, synd og ugudelighet; den vender seg fra lyset til mørket og slutter vennskap med ulven i stedet for med hyrden.

Dette må ikke bare forstås om dem som gjør en formelig pakt med Satan, slik som trollmenn, svartekunstnere og andre lettsindige, ryggesløse mennesker, men også om alle andre som bevisst og vedvarende lever i forsettlige synder.

Slike mennesker er i Guds øyne djevelens skjøger – la meg tale forferdelig om forferdelige ting! – og står i djevelens sold og tjeneste, selv om de ikke tror det selv. Skriften sier: «Den som gjør synd, er av djevelen», og er et djevelens barn – eller en djevelens brud (1 Joh 3,8.10; Joh 8,44). Ja, han blir en djevel, en satan, en fiende og motstander av Gud og de hellige engler. Satan har fart inn i ham, fylt hans hjerte og er virksom i ham – har sitt verksted der (Joh 13,27; Apg 5,3; Ef 2,2).

Å leve bevisst, forsettlig og vedvarende i synden er derfor å leve i djevelen og hans samfunn, å huse Satan i sitt hjerte, å være fanget av djevelen «så de må gjøre hans vilje» (2 Tim 2,26), å gå i hans snarer og la seg bisle, sale og ri av ham. «Den som holder seg til Herren», sier den hellige apostel, «er én ånd med ham»; og «den som holder seg til en horkvinne, er ett legeme med henne» (1 Kor 6,16–17). Den som alltid holder seg til djevelen, er én ånd med ham.

En slik sjel, sunket ned i synden, og dens tilstand kunne man noenlunde framstille på et bilde: en kvinne i fæl skikkelse, med sønderrevne klær, omringet av djevler som flakser, kryper og kravler, på et sumpig, øde sted under en mørk, overskyet himmel. Men denne saken må vi, etter vår tekst og andre steder i Den hellige skrift, forklare noe nærmere.

Den hellige apostel sier at et menneske utenfor nådestanden er en *syndens tjener* og altså en trell under Satan, som har sin makt i synden. Mennesket er den edleste av Guds synlige skapninger; når det er i nådestanden, skjelver djevlene for det og blir tråkket under dets føtter.

Hvor forferdelig at et slikt menneske lar seg bruke til å tjene Satan og gjøre all hans vilje! Å gå fra å være Guds barn til å bli djevelens trell

– hva kan være mer forferdelig? Ingen tyrkisk eller tatarisk trelldom kan sammenlignes med dette. Den står jo ikke i veien for Guds nåde, samfunnet med hans Sønn og håpet om det evige liv; men alt dette tar syndetjenesten helt bort.

Det verste er at mennesket i en slik tilstand er godt fornøyd med seg selv og regner seg lykkelig, fordi det er *fri fra rettferdigheten*. Tenk på et vanartet, ugudelig barn som har rømt i krigen eller på annen måte slått seg sammen med dårlig selskap, med røvere, kjeltringer og slikt. Det trives godt med å ha revet seg løs fra foreldrenes, lærernes og slektningenes tukt og tilsyn og ikke lenger behøve å frykte deres straff – og vet ikke at det nettopp *da* er i den aller farligste stilling og har bøddelen å vente i stedet for foreldrene.

Slik går det også med et ugudelig menneske. I begynnelsen ønsker han at han ikke var bundet av verken Guds eller menneskers lover, at han i alle ting kunne få sin vilje og gjøre hva han lyster, ja, at det ikke fantes noen Gud som han behøvde å frykte. Av hjertet hater han både Gud og hans bud, fordi de står i veien for ham på syndens løpebane.

Derfor prøver han å fjerne seg mer og mer fra Gud, å rive hans lov og rett ut av sitt hjerte og ikke tenke på dem. Samvittighetens innsigelser blir foraktet, og derfor lever han dag etter dag i sus og dus og *vil ikke våkne opp av djevelens snare* (2 Tim 2,26). Han vil ikke vite av noen innvendinger, formaninger eller advarsler.

Kort sagt: Han vil være fri fra Gud, fra hans lov, fra alle kristne plikter, fra all frykt for helvete og slikt; han vil vandre helt uhindret og uforstyrret til helvete. Kan han oppnå det, synes han det er en herlig ting, et liv å ønske seg; da skal han kunne være riktig glad og nyte denne verden fullt ut etter sitt syndige hjertes lyst og behag.

Dette har vår Frelser villet framstille i lignelsen om den bortkomne sønnen. Om ham sier han at han «samlet sammen alt sitt og dro til et land langt borte» – bort fra farens hus – «og der sløste han bort alt han eide i et utsvevende liv» (Luk 15,13).

Denne slubberten kunne nok også ha levd lystig i hjembyen og funnet drikkebrødre som med glede hadde hjulpet ham å sette formuen over styr; men da hadde han stadig måttet vente seg irettesettelser og formaninger fra sin gamle far. Derfor ville han være langt borte fra ham og ikke tåle noen innsigelser. Dette er den friheten fra rettferdigheten som apostelen taler om i teksten vår.

Men for en elendig frihet: å rive seg løs fra lydigheten mot Gud og hans bud og bli syndens tjener og djevelens trell, å slite Guds bånd i stykker og kaste kjærlighetens rep fra seg, og i stedet dag for dag vikle seg mer og mer inn i Satans snarer!

Det er som om et skip uten styrmann, som drev omkring på havet for vær og vind, ville rose seg av sin frihet; eller som om en stakkars sau som hadde løpt bort fra flokken og beitet blant busker og kratt, ville si at nå behøvde den ikke å frykte hyrdens røst, stav og hunder. Skipet må jo hvert øyeblikk frykte for å bli kastet mot et skjær og slått i stykker, og sauen for å bli tatt og revet i hjel av ulven.

Den bortkomne sønnen hadde aldri vært i en farligere tilstand enn etter at han hadde unndratt seg farens tilsyn. Jo lenger fra Faderen, desto nærmere fortapelsen; fri fra Gud, fanget av djevelen; fri fra rettferdigheten, viklet inn i urettferdigheten; fri fra Kristi milde åk og bundet fast i mørkets lenker! Å, forbannede, usalige frihet, *som ender* med skam og vanære og *død*, som den hellige apostel sier!

Å, min Gud, bevar meg fra en slik frihet! Å tjene deg i barnlig lydighet er den sanne frihet. «Å Herre, jeg er jo din tjener! Jeg er din tjener» (Sal 116,16), og det vil jeg være i all evighet.

Men la oss også belyse denne viktige saken med andre ord fra Skriften. Synden kalles et *frafall fra Gud* (Jer 2,19; 3,22). Når månen vender seg bort fra solens lys, har og er den ikke annet enn mørke; og når mennesket vender sin Gud ryggen, har det ikke annet enn skam og skade. «Han vet ikke hvor han går, for mørket har blindet hans øyne» (1 Joh 2,11). Utenfor Gud og hans nåde er det ikke annet enn elendighet, nød og død.

Så lenge greinen sitter på treet, henter den saft og kraft fra det; men blir den revet av, må den visne og har ikke annet å vente enn ilden. Slik er det også med et menneske utenfor Guds nåde og samfunnet med Herren Jesus. Det har ikke noe åndelig, guddommelig liv i seg og er hjemfalt til helvetes ild.

«Om noen ikke blir i meg», sier Kristus – ved troen; om noen river seg løs fra meg ved forsettlige synder – «da kastes han ut som en grein» – som gartneren skjærer bort sammen med andre greiner – «og visner, og de samler dem sammen og kaster dem på ilden, og de brenner» (Joh 15,6).

Et slikt menneske er *levende død* (1 Tim 5,6); han er død mens han lever. For ved forsettlige og hardnakkede synder slukkes troen, og samfunnet med Kristus, som er vår sjels liv og sjel, blir brutt. Den Hellige Ånd blir støtt ut og jaget bort, og så regner Gud og hans hellige engler ikke synderen for annet enn en død. Dette sikter også vår Frelsers ord til, som han lar skrive til biskopen i Sardes: «Du har navn av at du lever, men du er død» (Åp 3,1), og et annet sted: «La de døde begrave sine døde» (Matt 8,22).

For det kjødelige menneske er denne måten å tale på en dårskap. Han tenker: Mat og drikke smaker meg godt; jeg går og står hvor jeg vil; jeg synger og danser; jeg lever lystig hver dag; jeg arbeider og strever, kjemper og strider – og likevel skal jeg være død? Men vit, du elendige menneske, at nettopp dette at du ikke forstår din elendighet, er et tegn på at du er åndelig død. Du lever etter kjødet og det ytre menneske, men er død etter ånden og det indre menneske.

Du lever som et råttent tre som ormene har gnagd nesten helt inn til margen på den ene siden, og som bare grønnes litt ennå på den andre. Du lever som et menneske med kreft i brystet og pest i nakken. Fordi du ikke lever i Kristus, er livet ditt ikke å regne for noe liv, hvor kostelig det enn kan være.

Maxentius og andre grusomme menn har latt levende menneskers legemer binde sammen med døde, så forråtnelsen og ormene skulle spre seg fra de døde til de levende. Se, slik er det også med deg så lenge du lever i synd og ubotferdighet. Du bærer fordervelsen og døden på nakken og er en vederstyggelighet i Guds øyne, om du så var det sunneste mennesket i verden.

Derfor kaller Skriften også de forsettlige syndene og de ubotferdige menneskene *vederstyggelige for Herren* (Sal 14,1). Vederstyggelig kaller man det som vekker vemmelse hos et menneske, det som han grøsser for, holder seg for nese og munn for eller ikke tåler å se på – slik som synet av et skittent kar eller et åtsel som hunder og ravner har samlet seg om, som stinker grufullt og kryr av mark.

Slik ser et syndig, trygt menneske ut i Guds øyne, om han så sitter på en kongetrone, er kledd i silke og fløyel, glitrer av edelstener og blir æret som en gud av all verden. Skriften gir et eksempel på det i Herodes, som ble fortært av ormer tross sin kongelige, prektige drakt og det hyklerske folkets bifallsrop (Apg 12,21 flg.).

De gamle har en lærefabel om dette: En engel reiste i fremmede land sammen med en av patriarkene. Da de måtte gå forbi et stinkende åtsel, holdt mennesket seg for nese og munn og spurte engelen hvorfor han ikke gjorde det samme. Men engelen svarte: «Denne stanken gjør ikke oss engler noe. Men når menneskene faller i bevisste synder, er det den stanken og vonde lukten som driver oss bort.»

Men synden gjør ikke bare mennesket selv, men også alle hans gjerninger – ja, hans gudstjeneste, hans offer, hans bønner, hans almisser, hans skriftemål og hans altergang – til rene vederstyggeligheter for Guds hellige øyne. For når kilden er uren og giftig, hvordan kan da vannet være rent og sunt? Den som løfter urene hender til Gud og drister seg til å tjene ham med et ugudelig hjerte, er lik en svinaktig mann som byr en konge drikke av et urent og skittent kar.

Dette er klart grunnet i Guds ord. Den hellige Paulus sier: «Alt er rent for de rene. Men for dem som er urene og vantro, er ingenting rent, men både deres sinn og deres samvittighet er urene. De sier at de kjenner Gud, men de fornekter ham med sine gjerninger, for de er avskyelige og ulydige og udugelige til noen som helst god gjerning» (Tit 1,15–16).

Herren Jesus sier at han på den ytterste dag også vil erklære noen som har «profetert, drevet ut onde ånder og gjort mange kraftige gjerninger» i hans navn, for urettferdige og vise dem bort til den evige fordømmelse (Matt 7,22–23). Apostelen Jakob forkaster all gudstjeneste et menneske holder så lenge det «ikke holder sin tunge i tømme» – det vil si så lenge det er en spotter, løgner og baktaler, forarger sin neste med ukristelig spøk og narrestreker eller på annen måte synder forsettlig med usømmelig tale (Jak 1,26; Matt 12,36).

Hit hører også profetens ord: «Kom ikke mer fram med unyttig matoffer! Det er en motbydelig røkelse for meg. Nymåne og sabbat, festforsamling – jeg tåler ikke høytid og urett sammen. Deres nymåner og fester – min sjel hater dem. De er blitt en byrde for meg, jeg er trett av å bære dem. Og når dere brer ut hendene, skjuler jeg mine øyne for dere. Hvor mye dere så ber, hører jeg ikke. Deres hender er fulle av blod» (Jes 1,13–15).

En anerkjent teolog bruker disse ordene slik: «På samme måte kan vi også preke for dem som hører det hellige evangelium forkynt, synger salmer i kirkene, møter fram til litaniene og går til alters, men

samtidig er hengitt til gjerrighet, misunnelse, hat, hovmod, lettferdighet, utukt, fråtseri, drukkenskap og andre laster, og ikke bedrer sitt liv. For den ytre gudstjeneste behager ikke Gud når den ikke er forent med sann omvendelse.»

En annen profet sier det samme som den vi nettopp hørte, når han taler med Guds hellige munn: «Jeg hater og forakter de høytidene dere feirer, og festene dere holder, byr meg imot. For om dere ofrer meg brennoffer og matoffer, finner jeg ikke behag i dem … La meg slippe dine larmende sanger! Jeg vil ikke høre på ditt harpespill» (Am 5,21–23).

«De ugudeliges offer» – også deres bønner – «er vemmelig for Herren», og «den ugudeliges vei» – alt det de foretar seg og ferdes med – «er motbydelig for Herren» (Ordsp 15,8–9). «Alt som ikke er av tro, er synd» (Rom 14,23). Og likesom troen umulig kan bestå sammen med bevisste og forsettlige synder, slik er det også «uten tro» – i ubotferdighet og hykleri – «umulig å være til behag for Gud» (Hebr 11,6).

Tenk da, du kristne sjel, hvor forferdelig det står til med et trygt og ryggesløst menneske når det er kommet så langt at selv det som er innstiftet til hans salighet og beste, må bli ham til synd og fordømmelse! Han er lik en padde eller en edderkopp, som gjør den edle morgendugg og den herligste blomstersaft om til gift. (*Osiander.*)

Og mer enn det: En ryggesløs og ugudelig synder smitter til og med det landet og stedet der han bor og ferdes, og gjør dem til en vederstyggelighet for Gud. Den mest yndige egn, det mest fruktbare land, det vakreste slott og hus blir en forbannelse og vederstyggelighet for Gud på grunn av innbyggernes synder.

Det som en svinesti, et ulvehi eller et slangereir er for mennesket, det er de ugudeliges bolig for Gud, hvor prektig den så er. Over dette klager Herren vår Gud: «Jeg førte dere inn i et land med fruktbare marker, så dere fikk ete av dets frukt og dets gode ting. Men da dere kom inn, gjorde dere mitt land urent, og min arv til en motbydelighet» (Jer 2,7).

Likeså leser vi et annet sted: «Deres fedre forlot meg og gjorde dette stedet fremmed» (Jer 19,4). Han mener byen Jerusalem, som han ellers hadde utvalgt framfor alle andre steder i Israel til sitt sete og sin bolig. Ved avgudsdyrkelse og andre synder hadde de gjort stedet

motbydelig for ham, så han ikke lenger kjente det som sitt og ikke ville bo der mer.

Hit hører også det som står i tredje Mosebok: Hedningene som bodde i Kanaans land før israelittene, hadde *gjort det urent*, så «landet spyr ut sine innbyggere» (3 Mos 18,25.27–28). Det er et bilde som vel fortjener å tenkes over. Jorden, som må bære og fø de ugudelige, er lei av dem. Den har det som et menneske som har spist noe hardt og ufordøyelig og får kvalme av det, til han til sist kaster det opp igjen. Jorden gleder seg så å si når Gud i sin vrede hjemsøker de frekke forakterne av hans godhet og ødelegger dem, så den blir kvitt dem.

Det stemmer med det Paulus sier: «Skapningen ble jo lagt under forgjengelighet» og syndens tjeneste, «ikke frivillig», så den sammen med Guds troende barn lengter etter at den kommende herlighet skal åpenbares; og den «sukker» og «stønner» så lenge den må stå til tjeneste for de utakknemlige gudsforakterne (Rom 8,19–22).

Med skapningene fikk det nå være som det var, om bare ikke de forsettlige syndene også krenket og bedrøvet selve Skaperen. Også om dette taler Skriften svært gripende: «Herren så at menneskenes ondskap var stor på jorden, og at alle tanker og hensikter i hjertene deres var onde hele dagen lang. Da angret Herren at han hadde skapt mennesket på jorden, og han var full av sorg i sitt hjerte» (1 Mos 6,5–6). På grunnspråket står det her et ord som tidligere i boken (1 Mos 3,16) brukes om fødende kvinners smerter; det skal derfor uttrykke Guds aller høyeste mishag over synden.

Noen vil bare forstå det om de gudfryktige menneskene, som Noah, Lamek og Metusjalah, som var dypt bekymret og bedrøvet over den første verdens synder. De mener at siden Gud i dem har vært bedrøvet over ugudeligheten som tok overhånd, tilskrives slikt Gud selv. Men det yter ikke den klare og kraftige teksten rettferdighet. For det er om Herren – han som så alle menneskers ondskap, og for hvem ikke engang tankene i deres hjerter var skjult – det blir sagt at menneskenes ugudelige vesen bedrøvet ham i hans hjerte. Det var Herren selv som straks etter fattet beslutningen om å utslette fra jorden de menneskene han hadde skapt.

Derfor forklarer andre det om den hellige og rettferdige Gud selv, og sier at det er talt om ham på menneskelig vis for å betegne det aller høyeste mishag som menneskebarnas ondskap volder ham. Så

mye er sikkert: Gud har riktignok ikke slike sinnsbevegelser og stemningsskifter som et menneske, så noe egentlig skulle kunne få ham til å angre eller sørge på menneskelig vis. Likevel er synden og det ugudelige vesen så motbydelig for ham, og slike talemåter i Skriften rommer så mye, at vi ikke kan fatte eller uttrykke det.

Hit hører de stedene i Skriften der den guddommelige majestet blir framstilt mens han smertelig sukker og klager over menneskenes vanart: «Hør, dere himler, og lytt til, du jord! For Herren taler: Barn har jeg oppfostret og opphøyet, men de har satt seg opp mot meg. … Ve det syndige folket, et folk tynget av misgjerning» (Jes 1,2.4).

«Bli forferdet, dere himler, over dette! Skjelv av skrekk, sier Herren. For to onde ting har mitt folk gjort: Meg har de forlatt, kilden med det levende vann, og de har hogd seg ut brønner, sprukne brønner som ikke holder vann» (Jer 2,12–13). «Å, om mitt folk ville høre på meg, om Israel ville vandre på mine veier!» (Sal 81,14).

«Mitt folk, hva har jeg gjort deg, og hva er det jeg har trettet deg ut med? Svar meg! For jeg førte deg opp fra landet Egypt og løste deg ut av trellehuset. … Mitt folk! Husk den planen som Balak, Moabs konge, hadde lagt, og det svaret som Bileam, Beors sønn, ga ham … så du kan forstå Herrens rettferdige gjerninger!» (Mika 6,3–5).

Denne sørgmodige klagen førte Guds Sønn videre da han selv forkynte i det kjød han hadde tatt på seg, men bare fant få villige ører. Med tårer ropte han: «Jerusalem, Jerusalem! Du som slår i hjel profetene og steiner dem som er sendt til deg! Hvor ofte jeg ville samle dine barn, som en høne samler kyllingene sine under vingene. Men dere ville ikke» (Matt 23,37). Og: «Visste også du, om enn først på denne din dag, hva som tjener til din fred!» (Luk 19,42).

Hva er dette annet enn om vi hørte en dypt bedrøvet far sukke og klage over sitt vanartede barn: «Å, du forblindede menneske, hvilken hjertesorg volder du meg! Hvordan kan du være så dum og vettløs at du med vilje styrter deg i fordervelsen? Hvordan vil det til sist gå deg? Skal all min farskjærlighet og troskap være spilt på deg?»

Eller som om en kjærlig og nidkjær venn i sitt hjertes bekymring var nødt til å gå i rette med sin utakknemlige venn og holde fram for ham alle velgjerningene sine: «Å», ville han si, «er da alt jeg har gjort for deg, glemt? Er *dette* takken for alle de velgjerningene jeg har vist deg?»

Hit hører Moses' ord: «Lønner dere Herren slik, du dårlige og uvise folk? Er han ikke din Far, som gjorde deg til sin eiendom? Han skapte deg og dannet deg» (5 Mos 32,6).

Se her, menneske, hva synd er, og hvor det smerter Gud at hans folk er så ondt og ubotferdig. Du går der og ler, synger og danser og finner din glede i syndens vederstyggeligheter, mens din Gud med bedrøvet hjerte ser din ondskap og klager over din blindhet og dårskap.

Du krenker din Skaper, som så mildt holder deg oppe; du vanærer Guds Sønns blod, som han har utøst for å gjenløse deg. Du gjør Den Hellige Ånd sorg og gleder helvetesfiendene. Du gir dem anledning til å rose seg og heve seg mot Gud og si: «Se, disse menneskene, som han har skapt i sitt bilde og forløst så dyrt, er i vår makt og må tjene oss og gjøre vår vilje» (Hebr 10,29; Ef 4,30).

Gud ser riktignok i sin store kjærlighet og barmhjertighet en tid tålmodig på menneskets ubotferdighet og venter på at det skal omvende seg. Men vi må ikke tro at syndene dermed blir glemt og lagt til side; Den Hellige Ånd taler svært ettertrykkelige ord om dette, og de fortjener vel å bli lagt på hjertet.

Mens mennesket vandrer i sin trygghet og tror at hans misgjerning er som et rop som forstummer, eller en lyd som dør bort i luften, sier Ånden at den *roper helt opp til himmelen* og roper ak og ve over synderen (1 Mos 4,10; 18,20). Den kommer opp for Guds åsyn og vitner mot ham; den blir ført inn i Guds bok, samlet og lagt bort i forseglede knipper – eller punger (Jona 1,2; Jes 59,12; Sal 51,3.11; Job 14,17).

Dette leser og hører mange mennesker uten å tenke over hva det betyr. Det er med synden som med jordisk gjeld: Den hoper seg opp før man aner det. Mangt et menneske er glad for å ha kreditt et sted og tar stadig ut på regning uten å spørre hvor stor regningen er; når den så senere blir lagt fram for ham, blir han forferdet og sier: «Det hadde jeg aldri kunnet tenke meg!»

Slik går det også med de ugudelige. De lar det hele tiden komme an på Guds nåde og barmhjertighet og synder og synder uten å tenke på hvilket stort og tungt regnskap de skal måtte gjøre for den rettferdige og hellige Gud.

Vær helt viss på dette, menneske: Du kan ikke gjøre den minste syndige gjerning, ikke si et eneste usømmelig ord, ja, ikke engang nære en eneste syndig tanke uten at det blir ført inn i Guds skyldbok

og blir stående der – så lenge du ikke med hjertelig anger ber om tilgivelse i troen.

Hvor vi enn står og går, er det alltid en *hånd* til stede som skriver opp syndene våre. Fikk mange se den, slik Belsasar gjorde, ville de skifte farge, bli forferdet og skjelve like så vel som han – især om de kunne lese skriften og få vite tallet på sine overtredelser (Dan 5,5–6). Er det en stor ulykke å sitte i stor jordisk gjeld, så er det enda langt verre å være overlesset med syndegjeld og være kommet dypt inn i Guds skyldbok.

Menneskets samvittighet kan jeg med rette kalle Guds kontrollør. For likesom syndene blir skrevet opp i himmelen, blir de også skrevet opp i menneskets hjerte. Mennesket tror det ikke selv; men erfaringen lærer at samvittigheten ofte er lik den bokrullen som ble rakt profeten Esekiel. En tid er den rullet sammen; men når den blir bredt ut, står det skrevet på den både på framsiden og baksiden «klagesanger og sukk og ve-rop» (Esek 2,9–10).

Jo lenger det forblindede menneske synder, desto mer brensel samler han over sin stakkars sjel. Han ligner en drukken mann som med velbehag heller i seg mye sterk drikk, men først etterpå kjenner skaden han har gjort sin helse.

Om dette kan *de* vitne som har fått stor hjerteangst av en såret og tynget samvittighet. Hvor klagende taler ikke den botferdige kong David om det: «Min synd står alltid for meg» – som et forferdelig spøkelse eller en fæl maske står den stadig for mine øyne, enten jeg sover eller våker. «*Fri* meg fra alle mine synder! Fri meg fra blodskyld!» (Sal 51,5.16).

Tenk på et menneske i fare for liv og lemmer, som har falt i vannet eller i hendene på mordere, eller på en vandringsmann som blir forfulgt av hunder som napper ham her og der: Han roper: «Frels meg, frels meg!» Slik roper David til sin Gud: «Å, frels meg, frels meg, du barmhjertige Gud! *Mine misgjerninger har grepet meg* og omringer meg som gjøende og bitende hunder. De gjør meg angst og redd, så jeg uten din hjelp må bukke under og gå til grunne» (Sal 40,13).

Hvordan gikk det ikke med Judas, som, forblindet av usle penger, bestemte seg for å forråde sin Herre? Drev ikke hjerteangsten og samvittigheten, som helvete hadde satt i brann, ham til fortvilelse? Og slik er det siden gått med mange andre. Jeg har kjent en mann som

i ungdommen og senere i manndomsårene, etter at han alt var gift, var hengitt til utukt, daglig drikk og andre grove synder. Men siden ble han så forfulgt og plaget av sin våknede samvittighet og av Guds hevn at han ikke fikk ro verken natt eller dag. Han var rastløs og på flukt som Kain, enda ingen forfulgte ham (1 Mos 4,14).

Han løp fra det ene stedet til det andre som et dyr som blir jaget av hunder og jegere. Han pustet og stønnet som en som nesten har løpt livet av seg, og angstsvetten rant nedover ansiktet hans. Han så elendig ut, var tørr og mager, blek og gusten. Og selv om man prøvde å tale trøstende til ham, hadde han ikke ro til å høre på det, og det ville ikke feste seg hos ham.

Han kunne tjene som forklaring på det sinnrike bildet som en lærd mann forteller om: en hest i fullt løp, forfulgt av klegg og veps, med innskriften «Du løper forgjeves». For et slikt menneske kan løpe hvor han vil; overalt blir han forfulgt av sine synder og sin våknede samvittighet og finner ikke ro for sin sjel – med mindre han vil ta sin tilflukt til den korsfestede Jesus, som Gud har stilt fram for alle arme syndere som et soningsoffer i hans blod.

Riktignok er det ikke kommet så langt med alle som lever i stadige synder. Likevel tjener slike eksempler til å vise dem hva de har i vente, enten her i tiden eller hisset i evigheten.

Synden er en sjelegift som hos mange ikke straks viser sin virkning. Menneskenes ondskap har strevd med å finne opp en gift som først virker lang tid etter, og slik er det også med synden. Den er en sukkerstrødd gift som mange tar til seg med lyst, fordi de ikke merker eller smaker noe vondt og skadelig når de nyter den.

Men når samvittigheten til sist våkner og det søte er blitt til bare galle, viser det seg at ordet gjelder: «Din egen ondskap tukter deg, og ditt frafall straffer deg. Kjenn da og se hvor ondt og bittert det er at du forlater Herren din Gud, og at du ikke lenger frykter meg» (Jer 2,19).

Mellom en trygg og ryggesløs samvittighet og en forferdet og engstet samvittighet er det ingen annen forskjell enn mellom to forbrytere som begge er falt i øvrighetens hender. Den ene ligger allerede på pinebenken, og den andre står og ser på og må være vitne til det som også venter ham om en stund.

Slik er en ryggesløs synder et overmåte elendig menneske, selv mens han ennå ikke kjenner sin elendighet selv. For dag for dag

dynger han Guds vrede opp over seg og samler bare torner og nåler som siden skal rive hjertet hans i stykker og gjennombore det. Judas og den andre som vi talte om ovenfor, ble ikke elendige først da sjelegiften – synden – begynte å virke. Elendigheten deres begynte da de vendte seg bort fra Gud til synden; siden ble den bare åpenbart.

Om de ugudelige og ubotferdige kan en med rette si at de er levende helvetesbranner. De troende er allerede frelst og satt med Kristus i himmelen; på samme måte er de ugudelige – så lenge de blir i sin ugudelighet – *allerede dømt*, ja, fordømt, og bærer helvete i sitt bryst, selv om de ikke selv tror eller vet det (Rom 8,24; Ef 2,6; Joh 3,18). Om vi med åpne øyne kunne se en vantro og ubotferdig sjel, ville vi bli forferdet over hvor avskyelig den er. Vi ville se den omringet av flere eller færre djevler, etter hvor mange synder som hersker i den, og bundet i helvetes lenker.

Når de ugudelige morer seg i drikkelagene sine, er det helvetes ånder som varter dem opp. De egger dem til drukkenskap og overdåd og blåser ugudelige, lettsindige, ukyske og morderiske tanker inn i dem. De setter dem i gang med all slags usømmelig snakk og spott og styrter dem fra den ene synden til den andre.

Når et trygt og ubotferdig menneske reiser, følges han av gjerrighetens djevel, horedjevelen, drikkedjevelen og de andre djevlene han er vant til å tjene. Når han studerer, skriver eller sitter på kontoret sitt og ruger over regnskapene, svever helvetes ånder omkring ham og over ham. De styrker ham i hans onde og ugudelige planer, vekker all slags listige anslag i hjertet hans og hjelper ham å knytte garn som de enfoldige skal fanges i.

Når han går i kirken, holder de ham med selskap. Under gudstjenesten lokker de ham enten til å småprate eller vugger ham i søvn. De flagrer og gjøgler omkring hjertet hans med all slags bilder og leder det over på tåpelige og syndige tanker, så Guds ord i mellomtiden skal suse forbi ham. De lokker hjertet hans bort, så det under prekenen går ut og spaserer på marken eller finner seg noe å gjøre hjemme, på kontoret, i krambua, i kjelleren eller ute i lystig lag. Mennesket er altså til stede i kirken, men uten hjerte, uten andakt, uten frykt.

Og om han enda vil gi akt på det ordet som forkynnes, og Den Hellige Ånd trenger inn i hjertet hans med det, så han begynner å tenke seg om, da kommer de – djevlene, et forferdelig ord! – og «tar ordet

bort fra hans hjerte, for at han ikke skal tro og bli frelst» (Luk 8,12). Vil han be, vet de å lage det slik at det bare blir tomme ord. Men hos de fleste får de det så langt at de helt glemmer å be, ja, at bønnen blir dem en motbydelighet, noe å spotte og le av.

Legger han seg til å sove, står de rundt sengen hans. De hjelper ham til å sove trygt og rolig og holder alle botferdige tanker borte fra ham. I søvnen gir de ham urene og syndige drømmer, og når han våkner, får de ham til å *tenke ut urett på sitt leie* (Sal 36,5): Enten fryder han seg over syndene han har gjort, eller han pønsker på nye. Om et slikt menneske kan en ikke si annet enn at han sover i djevelens armer og går til sengs med en tyv, en morder, en ulv og en løve. Det er bare et skritt mellom ham og den evige død.

Det eneste som ennå holder ham oppe og ikke lar helvetesåndene få gjøre med ham som de vil og ønsker, er Guds miskunn og langmodighet. Den venter på at han skal omvende seg – men det tenker han lite på. Når så nådetiden går, og den ryggesløse synderen hardnakket forakter alle nådemidler som blir ham tilbudt, da når denne elendigheten til sist sitt høyeste. Da blir det som det står om Saul: *Han døde i sin troløshet* (i sine synder; 1 Krøn 10,13).

Den salige Filip Melanchthon mener at det forferdeligste ordet i Skriften er det som blir sagt om forræderen Judas: *Satan gikk inn i ham* (Joh 13,27), og om andre ugudelige, som nevnt ovenfor: «Djevelen kommer og tar ordet bort fra deres hjerte» (Luk 8,12).

Til dette kan vi også føye det som blir sagt til de ubotferdige: at *de skal dø i sine synder* (Joh 8,24). For etter døden er det ingen nåde mer, ingen omvendelse, intet håp. Det mennesket har sådd i tiden, skal det høste i evigheten (Gal 6,7). «Som treet faller, slik blir det liggende» (Fork 11,3).

Den som dør i sine synder, over ham blir Guds vrede *evig* han blir *evig* i Satans makt, han skal *evig* brenne uten å fortæres. Da skal det hete: «Så mye som han har opphøyet seg selv og levd i overflod, så mye skal dere gi ham av pine og sorg» (Åp 18,7).

Se, mine brødre og søstre, her har dere i ett samlet bilde den syndige sjelens sørgelige tilstand. Den er Guds fiende og en vederstyggelighet for hans hellige øyne. Den er englenes gru og djevlenes venninne, deres frille, lyst og glede. Den er en skamflekk og en verkebyll på Guds kirke, utestengt fra de helliges samfunn og fratatt alle nådegaver og

friheter som Guds barn har. Selv i sin høyeste ære er den krenket og vanæret, fattig i all sin rikdom, stygg og avskyelig i all sin prakt og herlighet.

Den er en byrde for jorden og en sorg for alle skapninger. Hvor den går og står, er den omgitt av helvetes fiender. Den er elendig og ynkverdig, fattig, blind og naken. Den drikker urettferdighet og forbannelse som vann. Når den går inn, og når den går ut, er den forbannet, og dens bønn og gudstjeneste er synd. Den er et levendedødt åtsel og en sann helvetesbrann; den lever i døden og er død midt i sitt beste liv.

Vår store lærer har derfor god grunn til å si: «Ordet *synd* rommer i seg Guds vrede og hele Satans rike, og det er noe mer forferdelig enn noen kan si.» En annen pleide å forsikre at om han hadde helvetes åpne gap på den ene siden og synden på den andre, og var tvunget til å velge, ville han heller være i helvete uten synd enn i synden uten Gud og hans nåde.

Av dette forstår vi også hvorfor den hellige moren i sin gudfryktige iver sa til sønnen sin at hun heller ville se ham dø for øynene sine enn se ham begå en eneste dødssynd. (*Luther, utleggelsen av Galaterbrevet.*) (*Anselm.*) (*Se femte preken.*)

Prøv deg nå grundig, du min medkristen som hører og leser dette, og undersøk nøye om du kanskje skulle være i en slik ytterst farlig tilstand. Smigre ikke deg selv, og skån ikke deg selv. Her gjelder det ikke gods og ære, ikke legeme og liv, men sjel og salighet. Tenk ikke for godt om deg selv, og stol ikke for mye på deg selv.

Det aller verste syndestanden fører med seg, er at den gjør menneskene blinde og trygge. De som er i den og sitter dypest i en slik elendighet, er de som minst av alle tror det – særlig når timelig lykke kommer til, verdslig ære og høyhet, den svikefulle rikdommen, vellyst og menneskers gunst og tjenester.

«Hvem påtaler åpent hans dårlige ferd?» sier Job om den ugudelige – hvem våger å holde ham syndene hans for øye? «Og når han gjør noe, hvem gjengjelder ham det?» – hvem våger å straffe ham? (Job 21,31).

En viss konge klaget over at han nok hadde alt annet ved hoffet sitt, men at han manglet sannhet – mennesker som sa ham sannheten. Sønnen hans spurte en gang munnskjenken sin om han ikke trodde at få herskere kom til himmelen, og hva grunnen kunne være. Da

munnskjenken ikke ville komme fram med svaret, fortsatte han: «Hva under er det at så få av dem blir frelst, når de har så få mennesker omkring seg som holder sannheten fram for dem slik de burde?»

Og av denne mangelen lider ikke bare de kronede hoder, men også andre i lavere stand når de har noe fortrinn i rikdom, makt og ære. (*Ludvig den ellevte av Frankrike.*) (*Karl den åttende.*)

Riktignok bærer de selv en god del av skylden for at de ikke får høre sannheten. De tåler den ikke og blir harme på dem som ikke snakker dem etter munnen. Likevel kunne de ikke gjøre noe bedre for sin sjels frelse enn å gi et eller annet oppriktig kristent hjerte – særlig dem som er kalt til det – frihet til å vise dem tilstanden deres åpent og uten frykt. Men det ville også være til stor gagn for dem om de oftere prøvde sin kristendom nøye etter Guds hellige ord, så de ikke skulle vandre til helvete i håpet om himmelen.

Så, mine lesere, hvem dere enn er: Gi Gud æren, ha omsorg for deres dyrebare sjeler, og ransak i dag nøye livet deres, styret deres, embetet deres, levebrødet deres og veiene deres – om de stemmer med Guds ord og ligner Jesu Kristi hellige forbilde eller ikke.

Ransak om synd, egenvilje, hovmod, ukyskhet, gjerrighet og hat hersker hos dere; om dere vandrer etter kjødet eller etter Ånden; om dere er død bort fra verden; om dere korsfester kjødet med dets lyster og begjær; om dere tar korset opp hver dag og følger Herren Jesus; om dere går på den trange veien som fører til livet, eller på den brede som fører til fortapelsen.

Dette er ikke vanskelig å få vite. «Kjødets gjerninger er åpenbare,» sier den hellige apostel i femte kapittel av brevet til galaterne (Gal 5,19–24), og så gir han en hel liste over dem og, til motsetning, over Åndens frukt. Slår dere opp dette stedet og leser det med litt ettertanke, kan det ikke slå feil: Hjertet deres og *dets tanker vil enten anklage eller forsvare dere* (Rom 2,15). Det blir som om dere hører en røst fra boken rope til dere, enten: «Du er et dødens barn, et vredens barn!» eller: «Du er et Guds barn og et nådens barn!»

Hører dere nå det første, så la dere ikke blende av at det går dere godt i det ytre, men tenk på hvordan enden blir! Hva gagner all verdens prakt, ære, storhet, herlighet, rikdom og vellyst dere, når sjelen deres er elendig og ynkverdig, fattig, blind og naken for Guds øyne? Hva hjelper det at kroppen er kledd etter siste mote og pyntet med

gull, perler og edelstener, så de verdslige vender øynene mot dere, når sjelen deres er en vederstyggelighet for Gud og hans engler på grunn av de syndene dere lever i?

Hva hjelper det om dere har mange tusen å by og befale over og hersker etter eget sinn og vilje over hele land og folk, når dere lar dere beherske av deres syndige laster og sjelen er en slave av Satan? Hva nytter visdommen, lærdommen og dyktigheten deres, når Gud i sitt ord erklærer dere for dårer, som han snart vil kreve sjelen fra, og alt annet med?

Hva hjelper all menneskers gunst og et stort navn i verden, når dere har mistet Guds nåde og ingen i himmelen vil vite av navnene deres? Hva hjelper det om det går etter deres ønske og vilje i verden, når æren deres blir til *skam og enden er fortapelse* (Fil 3,19)?

Tro da at det er sant: Mange av deres like, som i sin timelige lykke glemte frykten for Gud, klager og hyler nå i virkeligheten slik Vismannen skildrer det: «Vi gikk bare vrange veier som førte til fortapelse, og vandret gjennom ørkener uten stier; men Herrens vei kjente vi ikke. Hva gagnet hovmodet oss, og hva hjalp rikdommen og overdådigheten oss? Alt er faret forbi som en skygge, som et budskap som haster av sted» (Visd 5,7–9).

Like brødre, like kapper; likt arbeid, lik lønn; lik såing, lik høst. Slik *de* levde, lever *dere*, og slik *deres* ende ble, skal *deres* bli – om dere ikke vender om i tide.

Jo bedre det går dere tross deres ugudelige vesen, desto større grunn har dere til å frykte. Det er en av Guds hardeste dommer når han lar det lykkes for «den mannen som setter i verk onde planer» (Sal 37,7), og midt i ugudeligheten øser all slags timelige velsignelser over ham.

Dere vet hvordan det gikk Haman. Han ble revet bort fra all sin ære og herlighet og fra kongens bord og hengt i den samme galgen som han selv hadde latt tømre og reise for et gudfryktig menneske (Est 7,9–10). De ugudeliges lykke er et varsel om deres evige ulykke; den er ikke et tegn på Guds nåde, men på hans vrede.

Emanuel van Meteren forteller i sine nederlandske historiebøker om den berømte marskalk Biron i Frankrike, som ikke brydde seg stort om religionen, men heller drev spott med all gudstjeneste.

Friherren av Lux fortalte ham en gang at han hadde hørt en kapusinermunk si til erkebiskopen av Lyon, som lå på dødsleiet: Når Gud ikke ser noen bedring hos et menneske, forlater han ham og gir ham over til et forvendt sinn. Og når han slik har stengt ham ute fra sin nåde, gir han ham timelig lykke og velferd, så han får alt etter ønske og lever sin tid i all timelig vellyst og overflod. Da den ugudelige Biron hørte dette, sa han at på den måten og på slike vilkår ville også *han* gjerne bli forlatt.

Munken hadde truffet det svært godt. Og det gikk den ugudelige spotteren slik han hadde ønsket: Han ble en av dem profeten taler om: «På glatte steder setter du dem. Du lot dem falle, så de gikk til grunne. Hvor de ble ødelagt i et øyeblikk! De gikk under og tok ende med forferdelse. Likesom en akter en drøm for intet når en har våknet, slik akter du, Herre, deres skyggebilder for intet når du våkner opp» (Sal 73,18–20).

De lykkelige synderne er som fetesvin: Gud fyller buken deres med sine gode gaver – for det er det de selv ønsker – og når tiden er inne, river han dem ved sin dom bort til evig fortapelse. For en elendig lykke, som styrter mennesket i evig ulykke!

Et annet sted i mine skrifter har jeg spurt hvilket menneske som er det aller mest elendige. Jeg svarte at *de* nok må kalles elendige som er fattige og syke og i tillegg forlatt, foraktet og uten trøst. Det samme gjelder dem som har mistet forstanden og holdes i bånd og lenker, dem som lider under harde anfektelser og stor sjelenød, og dem som er besatt av Satan på legemet og plages forferdelig.

Men likevel er ingen mer elendig enn et ugudelig menneske som lever i bevisste synder, i ubotferdighet og falsk trygghet, og der ryggesløsheten går hånd i hånd med timelig lykke. Han bryr seg verken om Guds nåde eller sin salighet, og han haster trygg, glad og leende til helvete.

Ja, om et slikt menneske så bærer septer og krone, braser i fløyel og silke, lever herlig og i glede hver dag og blir høyaktet, tjent og prist lykkelig av alle, måtte han likevel ønske at han aldri var født. Vi har da også mange eksempler på at slike mennesker, når de skulle gå over fra forgjengeligheten til evigheten, har ønsket at de hele livet hadde vært svinegjetere, dagarbeidere, ja tiggere – og nå kunne ha et håp om saligheten.

Se derfor til at dere framfor alt søker *nådestanden*! Og finner dere nå at dere er falt ut av den ved synder mot samvittigheten, så skynd dere å omvende dere og berge sjelene deres! Ta enda en gang for dere det som er sagt om den syndige sjelen ovenfor, og tro ikke at det bare er høytravende tale og tomme ord. Vær viss på at det er et sant og treffende bilde av deres arme sjeler.

Hadde dere et speil som kunne vise dere hvordan det står til med dere innvortes, og hvordan dere ser ut for Gud i deres synder og ubotferdighet, ville dere bli like forskrekket som om dere så djevelen. For hva er en ubotferdig sjel annet enn et djevelbilde? Men hva trenger vi et slikt speil til? Guds hellige og ufeilbare ord er speil nok, når dere bare vil se dere selv i det.

Skynd dere derfor! For Jesu sårs skyld ber jeg dere: Når dere har lest dette, la ikke solen gå ned over deres ubotferdighet enda en gang. Legg dere ikke til å sove i syndene enda en gang! Riv dere løs fra Satans snarer!

Se, ennå står nådens dør åpen for dere, og ennå roper den barmhjertige Gud, han som ikke har «behag i den ugudeliges død, men i at den ugudelige vender om fra sin ferd og lever»: «Her er jeg, her er jeg!» Se, her er nådestolen, Jesus Kristus, den korsfestede; ta din tilflukt til ham og søk nåde, så skal dere finne den. Her er «en åpnet kilde mot synd og urenhet».

«Vask dere! Ta deres onde gjerninger bort fra mine øyne! Hold opp med å gjøre det som er ondt! Lær å gjøre det gode … Om deres synder er som purpur, skal de bli hvite som snø, om de er røde som skarlagen, skal de bli som den hvite ull» (Esek 33,11; Jes 65,1; Rom 3,25; Sak 13,1; Jes 1,16–18).

Før jeg avslutter denne læren, vil jeg fortelle noe som kanskje ikke er malplassert her. I Bologna bodde en rik borger som var så nedsunket i vellyst og denne verdens goder at Gud og himmelen betydde like lite for ham som djevelen og helvete. Han gikk aldri i kirken og ville ikke tåle noen påminnelse fra prestene, for at gleden hans ikke skulle bli forstyrret.

Men han hadde en lærd og gudfryktig venn som gjerne ville få ham på andre tanker, og som besøkte ham i den hensikt. Da borgeren tok imot ham, sa han straks at han ikke måtte snakke med ham om ånde-

lige ting; slikt ville han ikke høre. Vennen svarte at han var kommet i god og vennlig mening og hadde mye annet å snakke med ham om.

Men da han skulle gå, ba han ham – siden de nå hadde snakket så lenge om verdslige ting – om lov til å si noen få ord om hans sjels frelse og salighet.

Den andre gikk nødig med på det, men vennen fortsatte likevel og sa: «Jeg ber dere, min venn, for Guds skyld: Når dere går til sengs i kveld, så tenk på hvilket fælt leie de ugudelige og fordømte skal få i helvete. Under seg skal de ha slanger og ormer, og over seg en brennende sjø av bek, ild og svovel.» Den ugudelige ble riktignok harm over dette og forlot vennen sin i vrede. Men etterpå fikk han likevel ikke denne påminnelsen ut av tankene.

Ormene, slangene, beket og svovelen sto stadig for øynene hans, og til sist førte det til at han gikk i seg selv. Han kalte den velmenende vennen sin til seg og ba ham forklare nærmere hvordan han kunne unnfly den evige fordømmelsen. Han fulgte også hans gode og trofaste råd, omvendte seg og begynte å føre et kristent liv i Herrens frykt. Tenk deg også om, min leser, og ta en lignende beslutning! Lenger fram kan det kanskje være for sent.

Nå som vi har skildret den sørgelige tilstanden til en sjel som er sunket ned i synden, la oss også lære å dømme riktig og kristelig om andre menneskers lykke og ulykke, ære og skam, rikdom og fattigdom! Her tar vi ofte grundig feil.

Vi ser ofte på de ugudeliges prakt og herlighet med beundring og på de gudfryktiges elendighet med forakt. Vi ønsker ofte *den* til lykke som vi burde beklage, og beklager ofte *den* som vi burde ønske til lykke. Vi lar oss blende av de fargerike klærne et dødelig menneske dekker sin skam med. Men for rettferdighetens drakt og frelsens kjortel, som Herren Jesus har kledd sine troende i, har vi ikke øye. De ugudeliges perler skatter vi høyt, men Guds barns tårer vet vi ikke å skatte.

Vær nå fullt og fast overbevist om dette, min medkristen: Ingen er lykkelig uten den som også er gudfryktig. Den som lever i troen på Guds Sønn, ikke etter kjødet, men etter Ånden, og som altså er i nåde hos Gud, han er stor, om han så er den ringeste i verden. Han er rik i den største armod og lykkelig i den ytterste elendighet. Han er herlig smykket, om han så med nød og neppe kan skjule seg i fillene sine.

Se på den rike mannen og Lasarus; på Paulus, den bundne apostelen som hele verden hatet, og Feliks, den romerske landshøvdingen i Judea; på synderinnen som ligger ved Jesu føtter og væter dem med tårene sine, og på Berenike, som drar fram med stor prakt og forfengelighet (Luk 16,19–20; Apg 24,22.25; 25,23). Hvem av dem regner dere for de lykkeligste? Det er godt mulig at også vi, om vi hadde levd på den tiden, ville latt oss blende av den ytre prakten og anseelsen og felt en falsk dom. Men utgangen har nå lært oss hvem vi skulle prise salige.

Lasarus' timelige fattigdom er blitt til evig rikdom; synderinnens gråt er blitt forvandlet til vin; Paulus' lenker er byttet ut med kroner og palmegreiner. Den rike mannens luksus og daglige glede er derimot blitt til evig gråt og tenners gnissel, Berenikes forfengelige pynt til slanger og ormer, og Feliks' timelige ære til evig skam og vanære.

Jeg kommer her til å tenke på det som fortelles om en hersker som var stor og mektig i sin tid. Da han lå på dødsleiet, krøp det utøy i mengder ut av byllene og de stinkende sårene han hadde på brystet, så kroppen hans myldret av det.

Da lot han sønnen sin, som skulle overta styret etter ham, kalle inn. Han løftet sengeteppet og viste ham sitt elendige, stinkende legeme med disse ordene: «Se her, prins, hvilken ende verdens herlighet får, og hva vi skjuler under våre kongelige klær! Gud velsigne deres regjering og la dere bli lik meg i makt og ære. Men jeg ber dere av hjertet: Når dere er i slik ære og verdighet, så glem ikke min sørgelige tilstand og mitt elendige leie.»

Se, slik er verdens lykke og herlighet! Døm nå selv om en bør prise *dem* salige framfor andre som riktignok er høyt opphøyet i forfengelighet og forgjengelighet. De er jo like fullt underlagt synden, dette livets elendighet, Guds dommer og døden som den bonden som plages mest av sitt herskap, og som den usleste tigger – og de fleste av dem faller fra sin høyhet ned i helvetes dypeste avgrunn. (*Filip den andre av Spania.*)

La oss derfor vurdere saken riktig og ikke dømme etter det ytre skinnet, ikke etter kjødet, ikke etter verden, ikke etter det syndige livets skyggespill, men etter Ånden, etter troen og etter gudsfrykten!

De troende og gudfryktige kalles *Guds skjulte* (Sal 83,4; 27,5; 31,21). Det er ikke bare fordi Gud i nødens tid tar dem til seg og skjuler dem

i sitt telt og under sine vinger. Det er også fordi han gjerne skjuler dem under mye fattigdom, trengsel, vanære og forakt. I naturen har det behaget ham å skjule den søte kjernen i grove og bitre skall, rosen blant torner, diamanten i klippene og gullet i slagget. På samme måte hyller han sine egne inn i mye trengsel.

Hvem ville under Lasarus' filler og hans verkfylte legeme ha lett etter en så dyrebar sjel, at mange engler trengte seg rundt den for å bære den bort til hvilen? Se, han var en av Guds skjulte.

La oss bare legge vinn på å lære dem å kjenne! La oss slutte vennskap med dem, etter vår Frelsers ord: «Gjør dere venner ved den urettferdige mammon, for at de, når den svikter, kan ta imot dere i de evige boliger!» (Luk 16,9). Legg merke til det: De gudfryktige fattige får makt av Gud til å ta imot sine velgjørere i himmelen. I verden er de fattige og vi rike; siden snur bladet seg, og de er rike og vi trengende.

La oss derfor sette vennskapet og velviljen til en gudfryktig tigger, som i troen er forenet med Kristus, høyere enn den største nåde fra en mektig, men ugudelig hersker! De gudfryktiges tårer er bedre enn all verdens skatter; et eneste sukk fra en troende er mer verd enn alle rikers penger og gods.

Når en ugudelig rikmann gir meg en mynt, må jeg frykte at den fører forbannelse med seg. Men de bønner og sukk som et gudfryktig menneske sender opp for meg – et av dem som hører til *dem Gud elsker* (Sal 60,7) – har rik velsignelse med seg. Det erkjenner Job: «Den som var sin undergang nær, velsignet meg» (Job 29,13).

Når et bedrøvet, gudfryktig menneske ønsker oss Guds velsignelse for en liten velgjerning vi har vist ham, kan det se ut som et tomt ord uten kraft. Ofte går det også en tid før en merker nytten av det. Men det er med dette som med dampen som stiger opp fra jorden mot himmelen, og som etter en tid kommer tilbake som et forfriskende og fruktbargjørende regn.

La oss elske, ære og høyakte gudsfrykten hos våre barn, tjenere, venner og fiender, og hate det ugudelige vesenet hvor det enn finnes! Kanskje har dere to barn. Det ene er dristig, raskt og flinkt, oppsatt på alt og helt etter verdens hjerte og sinn. Det andre er enfoldig, troskyldig, gudfryktig, alvorlig og andektig i bønnen og andre hellige øvelser. Hvilket av dem holder dere mest av? Etter kjødet vil dere elske det første høyest, men etter Ånden det andre.

Jeg vet ikke om jeg våger å komme med den formodningen at det var en feil hos den gudfryktige stamfaren Isak at han foretrakk Esau, som var vill og frekk av natur, framfor Jakob, som var gudfryktig, saktmodig og stille. For la de naturlige anleggene være så store og utmerkede de vil, de må likevel vike for fromhet og gudsfrykt. Alle gavene til et menneske som ikke er født på ny – all hans kløkt, ferdighet, veltalenhet, skjønnhet, dyktighet og anseelse – er ikke annet enn Satans våpen og redskaper, som han bruker til å øke og utvide sitt rike.

Derfor må det hete: Det mest gudfryktige barnet er det kjæreste. Der Jesu bilde viser seg mest, dit må øynene og hjertene våre vende seg. Den vakreste mynten for de kristne er den som bærer preget av den kjærlige, saktmodige, kyske og ydmyke Herre Jesus, og som er stemplet med korset. Med rette velger de ikke den vektskålen som synker mot jorden, men den som stiger opp mot himmelen.

Det samme bør gjelde våre tjenestefolk, våre naboer, våre venner, ja, også våre fiender. Hvor det enn finnes ondskap og ugudelig vesen, bør vi hate det, men gudsfrykten bør vi ære og elske. Et gudfryktig menneske er ofte til velsignelse for et helt hus, en hel slekt, et helt land. Laban måtte innrømme at Herren hadde velsignet ham for Jakobs skyld (1 Mos 30,27). Josef førte hell, lykke og velsignelse over Potifars hus, så det var merkbart overalt, både i huset og på marken (1 Mos 39,5). Gud ga Paulus alle dem som var med ham på skipet, og som ellers ville ha omkommet (Apg 27,24).

Gudsfrykten bør altså aktes høyt, ikke bare for sin egen skyld, men også fordi den er til nytte og har løfte både for dette livet og for det som kommer. Den bør uten videre foretrekkes framfor ugudeligheten, hvor anselig, glimrende og fordelaktig den enn kan være eller synes.

Og skulle vi ha en fiende – enten han er blitt det fordi vi har opptrådt urettferdig eller krenkende mot ham, eller fordi vi selv mener oss fornærmet av ham – og vi oppdager hos ham noen sanne troens frukter, litt omsorg for å behage Gud, litt iver og andakt i bønnen, litt tålmodighet, saktmodighet og ydmykhet, da la oss ikke hvile før vi har fått ham til venn igjen og er visse på at sukkene hans ikke er rettet mot oss.

Det er bedre å ha mange ugudelige fiender enn å ha en eneste Guds venn mot seg. De første kan true, fnyse, trosse, skjelle, fornærme og

hevne seg; den andre kan gråte, sukke, be og vekke Guds hevn mot oss.

Kort sagt: Det blir ved det den kongelige profeten sier, at et Guds barn «ser med forakt på den gudløse» – nemlig så langt de er ugudelige, for det embetet de sitter i, skal en like fullt ha aktelse for – «men ærer dem som frykter Herren» (Sal 15,4). Det gjelder selv om de første er rike og mektige og de andre fattige og foraktet.

For som en anerkjent teolog bemerker til dette stedet: De som smigrer for de ugudelige på grunn av deres makt og rikdom, men forakter de gudfryktige på grunn av deres fattigdom, har ingen del i Guds rike. Herren vår Gud lære oss ved sin Ånd å gjøre den rette forskjellen, så vi ikke dømmer etter det ytre skinnet alene! Ham være æren i all evighet! Amen. (*Osiander.*)

Andre del. Om den syndige sjels bot og omvendelse

Første preken. Om hovedårsaken til omvendelsen: den barmhjertige Guds nåde

I Jesu navn. Amen.

Esek 18,31–32: «*Kast fra dere alle deres overtredelser, som dere har gjort dere skyldige i! Få dere et nytt hjerte og en ny ånd! Hvorfor vil dere dø, Israels hus? For jeg har ikke behag i at noen skal dø, sier Herren Herren. Så omvend dere da, så skal dere leve!*»

Når den hellige apostel taler om en troende sjel, kaller han den en ny skapning: «Derfor, om noen er i Kristus, da er han en ny skapning» (2 Kor 5,17). Et annet sted sier han: «For det som betyr noe, er verken å være omskåret eller uomskåret, men å være en ny skapning» (Gal 6,15). Med dette mener han det samme som han ellers kaller «det nye menneske, som er skapt etter Gud i den rettferdighet og hellighet som er av sannheten» (Ef 4,24).

David kaller det et rent hjerte og en ny og stadig ånd (Sal 51,12), og vår Frelser og den disippelen han elsket, kaller det å bli født på ny og å være født av Gud (Joh 3,3.5; 1 Joh 5,1.4).

Uttrykkene er forskjellige, men meningen er den samme: Mennesket, som i Adam er fordervet ved synden, må bli helt forandret og helt fornyet, og ved Guds nåde, ord og Ånd få et nytt hjerte og et nytt sinn.

Riktignok blir mennesket ikke et annet menneske i sitt vesen, men det får en ny ånd og et nytt sinn. Tenk på en vill stamme som flyttes fra marken inn i en hage og podes med en god kvist. Den er fremdeles det gamle treet, men den er likevel sterkt forandret, for man merker ikke lenger noe til dens tidligere ville art. Podekvisten hersker over

den: Den gamle stammen gir nok saften, men podekvisten gir kraften som fruktene får sin smak av.

Slik er det også med et omvendt og gjenfødt menneske. Han er fridd ut av mørkets makt og satt over i Guds Sønns rike, og i dåpen har han ikledd seg Kristus (Kol 1,13; Gal 3,27). Derfor lever han ikke lenger etter sin gamle art, men Kristus lever og hersker i ham. Han har nok fremdeles de naturlige livskreftene: forstanden, viljen, hukommelsen, begjæret, hjertet, munnen, tungen og de andre ytre og indre sanser og lemmer. Men Herren gir den kraften som fornyer og helliggjør dem, så de blir brukt i Guds og nestens tjeneste.

Om dette sier apostelen et annet sted: «Jeg er korsfestet med Kristus. Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg» (Gal 2,20). Det er som om han ville si: I mitt vesen er jeg nok fremdeles den gamle Paulus. Jeg har ikke fått noe annet legeme, ingen ny sjel, ikke noe annet hjerte og ingen annen forstand. Men i sinn og art er jeg ikke lenger den gamle.

Min sjels sjel er nå Kristus, som bor i meg med sin livgivende kraft og styrer og leder meg ved sin Hellige Ånd. Mitt hjerte er nok det gamle hjertet, men det har fått et nytt sinn; min tunge er den gamle tungen, men den taler nå om andre ting – om hellige og guddommelige ting.

Den Hellige Ånd har talt så ettertrykkelig om dette, *for det første* for å vise at menneskets gjenfødelse, omvendelse og fornyelse er bare og alene nåde, en særlig Guds gjerning, som mennesket selv ikke bidrar til. Like lite som himmelen, jorden og havet kunne forme seg selv, like lite kan mennesket gjøre seg selv til et nytt menneske. Uten sin egen medvirkning ble det unnfanget og formet i mors liv; uten sin egen medvirkning blir det også formet til en ny skapning i Guds nådes fang.

Det er også dette den hellige apostel sikter til når han sier at man først må være i Kristus før man kan bli en ny skapning. Alt som skal være hellig, nytt og velbehagelig for Gud, må komme fra Kristus. Kristus er alt; vi er ingenting.

For det andre vil Ånden lære oss at menneskets bot og omvendelse ikke er noen liten sak – ikke noe som bare skjer på overflaten, i det ytre skinn. Den fører med seg en gjennomgripende forandring og en fullkommen fornyelse. Mennesket blir ikke fornyet slik som et gam-

melt, markspist stykke treverk som man stryker over med maling og lapper så godt man kan. Det er heller ikke som et kar man vasker og skurer utvendig, mens det innvendig fremdeles er fullt av bitterhet og urenhet og beholder en råtten smak.

Nei, mennesket blir forbedret fra grunnen av. Kristi blod trenger med sin kraft helt inn til sjelens innerste grunn, og hjertet blir liksom smeltet om og renset i Den Hellige Ånds ild. Mennesket får et nytt navn, et nytt liv, ny kraft og et nytt sinn. Troen, som er det viktigste i den sanne omvendelse, er noe levende og virkelig. Den gjør mennesket helt nytt, forvandler sinnet og vender det helt og fullt om. Den går til bunns og virker der en fornyelse av hele mennesket, som Luther sier.

Av dette lærer vi *for det første* å se hvor dypt den menneskelige natur er fordervet ved synden. Et slangebitt eller skorpionstikk forgifter ikke bare lemmet som er rammet, og gjør det betent. Giften trenger raskt inn til de innerste blodårene, ja, helt inn til hjertet. Så følger matthet i alle lemmer, hjerteangst, kaldsvette og til slutt døden, hvis man ikke bekjemper den med virksomme midler.

Slik har dessverre helvetesslangens bitt fordervet den menneskelige natur tvers igjennom. Syndens gift har trengt helt inn til hjertet, ja, inn til sjelen, så det ikke finnes en bloddråpe, ja, ikke en eneste bevegelse i mennesket som ikke er smittet og befengt av den. Derfor hjelper her verken urter eller plaster, verken kalking, maling eller lapping. Det legemidlet som skal lege denne skaden, må være gjennomtrengende, kraftig og guddommelig, så det kan gå gjennom hele mennesket og lege det fra grunnen av.

Dernest lærer vi også å se den ubegripelige guddommelige godhet og barmhjertighet, som har funnet et middel til å gjøre den sjelen levende som var død i synden, til å fornye mennesket og reise det opp igjen etter fallet.

Dette er et større verk enn skapelsen av himmel og jord, slik alle rettroende lærere, gamle og nye, bekjenner. For Gud skapte alt med sitt mektige ord, men for å fornye mennesket måtte han både tale og gjøre mye. Ja, det kunne ikke skje uten at hans høyt elskede Sønn utøste sitt blod og led den bitre død. Jo større skaden og sykdommen har vært, desto større er også æren for den legen som har helbredet den.

Hittil har vi med bedrøvelse sett på den fordervelse og sørgelige tilstand som syndefallet har styrtet menneskesjelen ned i. Nå skal vi i gudelig andakt glede oss over vår Guds nåde og barmhjertighet, som fornyer og helliggjør sjelen og bringer den til rette igjen. Hittil har vi skuet inn i det dype mørket i menneskets elendighet; nå skal vi med rørte hjerter se på det underfulle lyset i Guds nåde. Gud stå oss bi ved sin Hellige Ånd og velsigne vårt arbeid ved Jesus Kristus! Amen.

Overalt i himmelen og på jorden er det mange under å se av Guds allmakt, visdom og godhet. Likevel vet jeg ikke om det blant dem alle finnes noe større enn *en sjel som er omvendt fra synden*. Blomster, urter, trær, fisker, fugler og alle dyr, sol, måne og stjerner vitner om sin Skapers ubegripelige godhet – men fremfor alt mennesket, særlig når det er fridd ut av Satans snarer, renset fra synd og forent med Guds Sønn, Jesus Kristus.

Ingen av alle Guds gjerninger kan heller så tydelig lære oss hva Gud er: den evige kjærlighet, et dyp av godhet, full av langmodighet og tålmodighet, full av allmakt og visdom. Derfor sier den hellige apostel, når han taler om denne gjerningen – de arme synderes gjenløsning, omvendelse og rettferdiggjørelse: «Men Gud viser sin kjærlighet til oss ved at Kristus døde for oss mens vi ennå var syndere» (Rom 5,8).

Ordet som her er gjengitt med «viser», har en særlig ettertrykkelig betydning. Meningen er: Gud åpenbarer oss sin kjærlighet, stiller den fram for oss så vi kan undre oss over den, priser den og legger den oss på hjertet, så vi skal skatte den høyere enn alt annet, fordi han har gitt sin Sønn for oss syndere.

En som elsker, viser sin kjærlighet på alle måter og maler den i de sterkeste farger for sin utvalgte for å vinne hennes kjærlighet tilbake. Slik har også den Høyeste vist menneskesjelen sin kjærlighet på mange måter – men mest av alt og helt uten sidestykke ved å gi oss sin enbårne Sønn for at han skulle frelse oss og gjøre oss salige.

Med full grunn kan jeg her sette inn Luthers ord, han som hadde så stor erfaring i å betrakte dette: «Dette er Guds usigelige og uendelige barmhjertighet, som den hellige Paulus gjerne ville stille fram og øse ut med overstrømmende og rike ord. Men det trange menneskehjertet makter ikke å fatte – langt mindre å uttale – dette uutgrunnelige dypet og den brennende iver som den guddommelige kjærlighet fav-

ner oss med. Ja, den guddommelige barmhjertighet er så stor at vi bare med nød, ja, nesten slett ikke kan tro den.

For jeg hører ikke bare at den allmektige Gud, alle tings Skaper, er god og barmhjertig. Jeg hører også at den høye Majestet har hatt så stor omsorg for meg, en fortapt synder – et vredens barn, hjemfalt til den evige fordømmelse – at han ikke sparte sin egen Sønn, men overga ham til den mest vanærende død. Slik hang han på korset mellom to mordere og ble en synder og en forbannelse for meg, forbannede synder, for at jeg skulle bli velsignet, det vil si rettferdig, Guds barn og hans arving. Hvem kan fullt ut uttale denne Guds godhet? Ikke engang englene makter det.»

Så langt Luther, han som var som drukken av Guds kjærlighet. Å Herre, la også oss få smake hvor god du er! La oss se og prise de under av din kjærlighet og barmhjertighet som du har gjort mot oss og andre omvendte sjeler!

Det første under av Guds godhet er *hans langmodighet*: at han bærer over med den sjelen som er sunket ned i synden. En slik sjel er, som sagt tidligere, helt blind og døv. Den er ikke bare som en sau som har gått seg vill og er fortapt. Den er som et sykt menneske som raser og ikke selv forstår hvilken dødsfare han svever i – han ler midt i den ulykken som vennene hans gråter bitre tårer over. Den følger sine egne tanker og lyster og «går på den veien som ikke er god» (Jes 65,2).

Den lar seg ri og lede av Satan etter hans vilje og gleder seg i sin egen fordervelse. Den lengter ikke etter Guds hjelp og nåde, som den ikke engang kjenner, men tvert imot daglig spotter og misbruker. Slik er den ikke bare skilt fra Gud; den er blitt hans fiende. Den har ikke bare glemt ham; den vil ikke engang tenke på ham.

Se tilbake en gang til, min kristne leser, og betrakt den syndige sjelen slik den ble skildret for deg i den åttende prekenen i første del. Tenk så på hvor stor og ubegripelig Guds godhet og barmhjertighet er, som ikke bare tåler en slik sjel og lar den leve, men også verner og forsørger den og øser velgjerninger over den. For også de ugudeliges ånd blir bevart under Guds omsorg, og hver dag får de del i hans godhet mot alle.

Når et menneske finner en orm som kryper på jorden motbydelig, blir den da ikke straks trampet i stykker? Og ville vi se tålmodig på

den om den reiste seg mot oss, eller høre tålmodig på den om den kunne tale og våget å håne oss?

Men hva er et menneske mot sin høylovede Skaper annet enn en avmektig orm og en ussel makk (Job 25,6)? Og likevel våger han å krenke sin Gud og blåse seg opp mot ham i synd og sikkerhet – ikke én gang, men mange ganger! Han våger å spotte ham og avvise den nådehånden han rekker ut. Og han, den Høyeste, bærer over med ham og ser på ham med barmhjertige øyne!

Da Davids slektning Abisjai i sin tid hørte Sjimis skjellsord og ondskap, kunne han ikke la være å bryte ut: «Hvorfor skal denne døde hunden få lov til å forbanne min herre kongen? La meg gå dit bort og hogge hodet av ham!» (2 Sam 16,9).

Hva under om alle skapninger ble harme på vegne av sin krenkede Skaper, og om en av de mektige himmelens engler sa: Skal mennesket, den ormen, og menneskebarnet, den makken, krenke min Skaper og så frekt sette seg opp mot hans hellige vilje? Jeg vil gå og trampe ham i stykker og gjøre ham til intet. Jeg vil spre denne askehaugen så ingen skal vite at den noen gang har vært til.

Jødisk overlevering forteller at de hundre og åttifem tusen mann av den assyriske kongens hær, som Herrens engel slo i én natt, også plutselig ble brent opp og gjort til aske. Om dette sier teksten riktignok ingenting; den sier bare at tidlig om morgenen lå hele leiren full av døde kropper (Jes 37,36). Men det hadde vært like lett for engelen å gjøre de stolte og skrytende krigerne til aske i ett nu som å slå dem i hjel. Hvor lett ville det da ikke være for en slik himmelsk helt å utrydde en synder som trosser sin Gud i ubotferdighet, og spre asken hans for alle vinder!

Hvor gjerne ville ikke jorden åpne sin munn og sluke ham! Hvor gjerne ville ikke havet drukne ham, dyrene rive ham i stykker, ilden brenne ham opp og vinden føre ham bort! Det skulle bare et vink til fra den rettferdige Gud, så var det ute med den frekke og trygge synderen. Men han skåner ham og søker ved sin langmodighet og godhet å lokke ham til omvendelse. «Gud tar ikke livet», sier den kloke kvinnen fra Tekoa, «men tenker ut hva som kan gjøres for at en som er støtt bort, ikke skal være bortstøtt fra ham» (2 Sam 14,14).

Når det forblindede mennesket i stor sikkerhet gir seg over til sine syndige lyster og ikke tenker på Gud, så tenker likevel Gud på ham.

Han tenker ut måter og midler til å vende ham om fra hans villfarne vei og redde ham ut av Satans snarer. Han tenker «fredstanker og ikke tanker til ulykke» om ham (Jer 29,11).

Man kan sammenligne Gud med en far som har et vanartet barn. Ondskapen i barnet hater han av hjertet, men i håp om at det skal bli bedre, kan han likevel ikke helt stenge det ute fra sin kjærlighet og omsorg. Han taler nok hardt til det og byr det å gå bort og aldri mer komme ham for øynene. Men likevel anbefaler han det til tjenerne sine eller til venner og naboer, og ber dem holde et øye med det, formane det til det gode og hjelpe til så det ikke styrter helt i fordervelse.

Slik hater også den nådige og langmodige Gud av hjertet alt ugudelig vesen (Sal 5,5), men likevel er han menneskenes venn og vokter. Riktignok taler han strengt til en ugudelig sjel i sin lov og truer med å støte den bort fra sitt hellige ansikt for evig.

Men hans kjærlighet og inderlige barmhjertighet tvinger ham likevel til tålmodighet. Han byr sine engler å vokte og bevare den villfarne sauen og liksom følge etter den på avstand, så ikke Satan plutselig skal styrte den i den evige fordervelse. Og han befaler sine tjenere, kirkens lærere, å gå etter den med tålmodighet og saktmodighet, om den kanskje vil låne dem øre og la seg vinne.

Hit hører også det smertefulle ordet vår Gud taler i Hos 11,8–9, som vel intet botferdig hjerte kan lese uten tårer: «Hvordan skal jeg kunne oppgi deg, Efra'im? Hvordan skal jeg kunne gi deg til pris, Israel? Hvordan skal jeg kunne gi deg opp som Adma, gjøre med deg som med Sebojim? Mitt hjerte vender seg i meg, all min medynk våkner. Jeg vil ikke fullbyrde min brennende vrede … For jeg er Gud og ikke et menneske.» Ja, sannelig er han *Gud* – den evige kjærlighet, selve godheten, barmhjertighetens Far – og *ikke et menneske*. For det fordervede, hissige mennesket vil ikke tåle noe.

En kjent og åndsrik lærer sier: «Om like mange krenket oss som krenker Gud – ja, om bare ti gjorde det – og så kom først én, så en annen, så en tredje og så videre og ba om tilgivelse, da ville intet menneske på jorden ha så stor tålmodighet at han ikke bare kunne tilgi dem, men attpåtil vise dem alt godt. Men *det* gjør Gud. Se hvor tålmodig han er! Å, la da denne Guds store tålmodighet lokke deg til omvendelse!»

Vil du vite hvor dypt mennesket også på dette punkt står under Gud, så tenk på at vi mange ganger blir sinte på et ufornuftig dyr, ja, på en livløs ting, som verken har eller kan ha noen tanke om å krenke oss.

Slik ble Bileam opptent av vrede mot det uskyldige eselet; han slo det tre ganger med staven sin og ønsket seg til og med et sverd så han kunne drepe det (4 Mos 22,27 ff.). Vil en penn ikke skrive godt, eller blekket ikke flyte, hender det at vi i sinne støter den i bordet.

Gid vi ved slike anledninger ville tenke på at vi selv langt mer har fortjent at Gud i vrede skulle forderve og ødelegge oss – og at det bare og alene er den kjærlige Fars langmodighet og godhet som holder oss oppe. (*Johann Arndt, Om den sanne kristendom, bok 2, kap. 9, § 9.*)

Så følger *det andre under* av den guddommelige kjærlighet: den inderlige formaningen og innbydelsen til omvendelse, som i vår tekst og andre steder i Skriften lyder med så bevegede ord: «Kast fra dere alle deres overtredelser, som dere har gjort dere skyldige i!» Den kjærlige Gud møter liksom den syndige sjelen på veien. Han finner den på vandring mot helvete, tynget av en stor syndebyrde. Selv om den ikke bryr seg om ham og ikke vil kjenne ham, kan han av uimotståelig barmhjertighet ikke la være å tale til den:

Hvorfor vil du lenger slepe på dine synders byrde, du villfarne sau og fortapte barn? Du mener at den ikke betyr noe, men jeg ser at den vil senke deg ned i den evige fordervelse. Kast da syndebyrden av deg, og bli fri fra dine overtredelser!

Kast dem i sann bot og omvendelse på min kjære Sønn, Jesus Kristus, så vil han bære dem bort og kaste dem i havets dyp. *Hvorfor vil du dø*, du forblindede hjerte? Hvorfor vil du med vilje løpe inn i fordømmelsen? Ser du ikke helvetes åpne gap foran deg?

Jeg kunne nok la deg gå din egen vei og ved en rettferdig dom gi deg over til et forkastelig sinn. Men mitt hjerte tillater det ikke. Jeg har ikke – og kan ikke ha – behag i at noen skal dø. Så omvend deg da, så skal du leve!

Dette er uten tvil hva den kongelige profeten mener når han sier: «Herren er god og rettvis, derfor lærer han syndere på veien» (Sal 25,8).

Det er som om han ville si: Når mennesket har latt seg lokke av Satan ut på syndige veier, kunne Gud nok la ham gå uforstyrret videre

og finne det han søkte. Men fordi Gud er så god og mener det så godt, kan han ikke få seg til å tie stille til hans fordervelse. Derfor møter han ham med sin nåde på veien, lærer ham hvor farlig den veien er som han går på, og viser ham hvordan han igjen kan komme inn på den rette veien og til omvendelse.

Da Hagar – som godt kan være et bilde på den syndige sjelen – hadde flyktet fra sin husbond Abrahams hus, fant Herrens engel henne ved en vannkilde i ørkenen og sa til henne: «Hagar, Sarais trellkvinne! Hvor kommer du fra, og hvor akter du deg hen?» (1 Mos 16,7–8).

Slik finner Gud synderen på veien til helvete og sier: Du elendige menneske, hvor kommer du fra, og hvor akter du deg hen? Du har forlatt meg, din Gud og Far, og gitt deg over til fienden. Du har forlatt nådens rike og styrter deg inn i den evige vrede. Du kommer fra himmelen og løper mot helvete; du skynder deg fra timelig lyst til evig pine, fra glede til sorg, fra laster til evig gråt og tenners gnissel.

For å vise dette enda tydeligere kan det være nyttig å tenke på at Gud befalte sin profet Jeremia: «Still deg i porten til Herrens hus og rop ut dette ordet og si: Hør Herrens ord, hele Juda, dere som går inn gjennom disse portene for å tilbe Herren. Så sier Herren, hærskarenes Gud, Israels Gud: Bedre deres veier og deres gjerninger!» (Jer 7,2–3; jf. 26,2–3). Se, botspredikanten måtte stå fram på det stedet der folket strømmet ut og inn, og formane dem til å omvende seg og bedre sitt syndige liv. Slik lærer altså Gud syndere på veien.

Hit hører også det vi leser hos den samme profeten: Han måtte si til det avguderiske folket som løp av sted i brennende lyst: «La ikke din fot bli bar og din strupe bli tørst!» (Jer 2,24–25). Det er som når man møter et menneske på veien som løper i stor iver for å utrette noe, og stanser ham og sier: Kjære deg, skynd deg ikke så, men tenk deg om, og gjør ikke deg selv skade!

Hit kan vi med god grunn også føye det den hellige Paulus sier: «Så er vi da sendebud i Kristi sted, som om Gud selv formaner ved oss. Vi ber i Kristi sted: La dere forlike med Gud!» (2 Kor 5,20). Tenk da på hvor stor den barmhjertige Guds godhet er! Vi har krenket og bedrøvet ham i høyeste grad. Likevel tar han selv det første skrittet til forsoning, og han ikke bare tilbyr oss den, men ber oss også om at vi da må ta imot den.

Å min Gud, hvor ubegripelig er ikke din godhet! Vi har krenket deg, og du ber oss om at vi da endelig må la oss forlike! Du rekker oss hånden først og nøler ikke med å komme oss i forkjøpet, bare du kan vinne vår sjel og stille din kjærlighets lengsel. Dette er hva du sier: «Jeg er Gud og ikke et menneske.»

Man må likevel ikke tenke at vår Gud nok var så god og nådig i gamle dager, men at han nå, på grunn av verdens overmål av ugudelighet, kanskje har skiftet sinn. Å nei! Han blir det han alltid har vært: den evige kjærlighet.

Han sender fremdeles sine bud og tjenere og tilbyr nåde og forlikelse, også til de største syndere. Så lenge verden står, har Kristi tjenere befaling om at «omvendelse og syndenes forlatelse skal forkynnes for alle folkeslag» (Luk 24,47). De har fått befaling om å «gi akt på hele hjorden» – og på hver enkelt sau – «for å vokte Guds menighet, som han vant seg med sitt eget blod» (Apg 20,28).

De må ikke bli trette og ikke sky noe strev. De må stadig holde ut med formaninger, bønner, overtalelse, advarsler, trusler og refselser, om de ennå kunne omvende en og annen fra hans syndeveier til Gud. Derfor merker man også hos alle oppriktige Kristi tjenere en hellig iver og en inderlig lengsel etter å vinne mange sjeler.

Av verden får de ofte dårlig takk, ja, til og med hån og spott som lønn. Likevel holder de ikke opp med å tilby den forlikelse med Gud ved Kristus. Lykkes det, blir de inderlig glade; lykkes det ikke, klager de over det med stille tårer og holder ikke engang da opp med å be for de ubotferdige.

Hva er dette annet enn den langmodige Guds brennende kjærlighet, som gir hans tjenere et slikt sinnelag? Det er også dette apostelen peker på når han taler om sin kallsgjerning og sier: «For Kristi kjærlighet tvinger oss» (2 Kor 5,14).

Det kan ikke bare forstås om tjenernes kjærlighet til Kristus, som driver dem til å føre mange sjeler til ham, men også om Kristi kjærlighet til menneskene. For Herren Jesus elsker menneskenes sjeler så høyt at han har utøst sitt blod for dem, og han elsker, taler og virker også i sine tjenere. Derfor driver han dem til utrettelig flid i deres kall, og ved sin kjærlighet tenner han en lignende kjærlighet i dem. Han gir dem sitt sinn og sin Ånd, så de etter hans forbilde skal søke å frelse noen, overalt og på alle slags måter.

Men den syndige sjelen følger ikke straks når Gud kaller den til omvendelse; ofte vegrer den seg lenge mot å ta den hånden Gud rekker den til forsoning. Derfor må vi her videre betrakte *det tredje under* av den guddommelige miskunn: Den blir ikke straks trett av å forbarme seg og vente, men holder stadig ut. Den er lik en ivrig beiler som ikke gir opp om han ikke straks møter gjenkjærlighet, men holder ut og søker å vinne den på alle tenkelige måter.

Undre dere ikke over at jeg bruker en slik lignelse! For profeten sier at Herren elsker – eller beiler til – Israels barn (Hos 3,1). Og et annet sted blir Herren skildret for oss som han som står for døren og banker og sier: «Lukk opp for meg, min søster, min kjæreste, min due, du fullkomne!» (Åp 3,20; Høys 5,2).

Et syndig menneske hører ofte mange inderlige formaninger og nidkjære prekener. Kanskje får de ham til å innrømme som Agrippa at det mangler lite på at han lar seg bevege til å omvende seg og bli en kristen (Apg 26,28). Men likevel har han fremdeles behag i verdens lyst, og hans hjerte er ikke rett for Gud. Han utsetter omvendelsen fra den ene dagen til den andre. Han er som et søvnig, dovent menneske som blir sint på dem som vekker ham, og stadig sier: Straks! Bare en liten stund til! La meg sove! La meg være i fred!

Likevel holder den gode Gud ikke opp med å banke på, ruske, purre og vekke ham. Derfor sier profeten Jesaja: «Herren venter for å kunne være dere nådig» (Jes 30,18). (*Augustin, Bekjennelser, bok 8, kap. 5: «Overbevist av sannheten hadde jeg slett ikke noe å svare, bare trege og søvnige ord: ‹Straks! Ja, straks! La meg være litt til!› Men ‹straks› og ‹straks› ble aldri til noe nå, og ‹litt til› ble lenge.»*)

Det er kjent at uansett hvor langt den første verden gikk i ondskap og ugudelighet, ga Gud den likevel en frist på hundre og tjue år. I den tiden formante de hellige fedrene – og særlig Noah, slik apostelen Peter vitner – de ubotferdige menneskene med mange prekener og advarsler til å omvende seg. Tenk da på hvilket under av guddommelig langmodighet og godhet dette er: Han vil se på den store mengden ugudelige mennesker i hundre og tjue år til, enda de ikke lenger vil la seg tukte av hans ord og Ånd, og i mellomtiden lar han fremdeles forkynne omvendelse for dem og tilby dem nåde!

Noe lignende gjør Gud også med enkeltmennesker. Den daglige erfaring lærer at han tåler mang en ryggesløs, ubotferdig synder i

ti, tjue, tretti år og mer, og venter på at han skal omvende seg. Det samme stilles fram for oss i den vakre lignelsen om det ufruktbare og unyttige fikentreet. Husbonden befalte at det skulle hogges ned, men vingårdsmannen ba for det og sa: «Herre, la det få stå også dette året, til jeg får spadd opp rundt det og gjødslet det. Kanskje bærer det da frukt neste år. Gjør det ikke det, så får du hogge det ned» (Luk 13,6–9).

Hit hører også disse ordene av vår Gud: «Hele dagen bredte jeg ut mine hender til et gjenstridig folk» (Jes 65,1–2). Her skal vi merke oss *for det første* det som går foran: «Jeg sa til et hedningefolk som ikke var kalt ved mitt navn: Se, her er jeg, her er jeg!» Slik gjør Gud hver dag. Han står i himmelens dør og roper til de stakkars synderne: Her er jeg! Her er min nåde! Her er deres mellommann! Her er hans blod og syndenes forlatelse!

For det andre skal vi merke oss at det står at han breder ut sine hender. I Det gamle testamente var det slik de gjorde som ba og bønnfalt, og likeså de som med stor lengsel grep etter noe eller gjorde seg klar til å favne noen. Det viser at den majestetiske Gud hver dag ber og bønnfaller menneskene om at de må holde seg borte fra synden og omvende seg. Han ønsker inderlig deres omvendelse og er rede til å favne dem med sin godhet, bare de vil komme tilbake til ham. *Til slutt* skal vi merke oss at han gjør dette *hele dagen*. Det forstår man med rette om hele døgnet, natten med, så den nådige og barmhjertige Gud altså ikke blir trett av å vente på oss.

Om Abraham og Lot fortelles det at den ene satt i teltdøren da dagen var på det heteste – ved middagstid, når de reisende på grunn av heten helst søkte skygge og hvile – og den andre i porten til byen der han bodde, Sodoma. Der ventet de på gjester, ja, de gikk dem til og med i møte og nødde dem til å ta inn hos seg (1 Mos 18,1; 19,1). Slik er også vår Gud. Hele dagen venter han på de botferdige synderne, og med glede løper han dem i møte når de kommer tilbake til ham og søker nåde.

Dette har også vår høyt elskede Frelser villet vise oss når han skildrer faren til den fortapte sønnen. Om ham heter det at han *så* den elendige sønnen som kom hjem, «da han ennå var langt borte» – for han hadde lenge sett etter ham og ventet på at han skulle komme tilbake. «Han løp ham i møte, falt ham om halsen og kysset ham» (Luk 15,20).

Jeg må si enda mer om underne av Guds godhet. Ofte kommer det så langt med den syndige sjelen at den vender ham ryggen, ikke vil høre hans røst og flykter fra ham. Likevel lar han seg ikke engang holde tilbake av dette, men går etter den og roper til den: «Vend om! Vend om!» (Høys 6,13). Herren Jesus er den gode og trofaste hyrden som går etter den bortkomne sauen til han finner den (Luk 15,4).

Å, hvor mang et syndig menneske hører ikke sin hyrdes røst bak seg: *Hvorfor vil du dø*, du forførte og forblindede hjerte? Jeg har ikke behag i at noen skal dø. Omvend deg da, så skal du leve! «Hva har jeg gjort deg, mitt barn, og hva er det jeg har trettet deg ut med? Svar meg!» (Mi 6,3).

Kjære barn, hvor vil du løpe hen? Hvilket sted vil du flykte til der jeg ikke skulle være? Farer du opp til himmelen, så er jeg der. Og vil du rede ditt leie i dødsriket, se, da er jeg der. Tar du morgenrødens vinger og vil bo ved havets ytterste grense, så ville også der min hånd finne deg.

Kom derfor til meg! Kjenn min kjærlighet og nåde, som jeg møter deg med i alle skapninger. Har du syndet, så er det mye nåde hos meg. Har du forlatt meg, så har min kjærlighet og trofasthet likevel ikke forlatt deg og støtt deg bort, men har gått etter deg, søkt deg og kalt på deg. (*Jf. Johann Arndt, Om den sanne kristendom, bok 2, kap. 26, § 4.*)

Noen av de gamle kirkelærerne forteller en vakker hendelse som vi ikke kan la være å gjengi, fordi den passer så godt til det vi har for oss. Apostelen Johannes hadde betrodd en lovende ung mann til en biskop i Asia, for at han skulle undervise ham i kristendommen og lede ham til sann gudsfrykt. Det gjorde biskopen, og han fikk det så langt at den unge mannen ved den hellige dåp ble tatt opp i den kristne kirke.

Senere ga han ham nok mer frihet enn godt var, og kort fortalt kom den unge mannen i dårlig selskap. Slik ble han forført til et vilt og utsvevende liv, og til slutt slo han seg sammen med landeveisrøvere og ble deres høvding og anfører.

Da apostelen noen år senere kom tilbake til byen, husket han den unge mannen og spurte etter ham. Men han fikk det sørgelige svaret at det dessverre var gått galt med ham, og at det sto til med ham som nettopp fortalt. Apostelen ble inderlig forferdet og bedrøvet over dette. Men drevet av brennende kristen kjærlighet dro han uten lang betenkning av sted for å oppsøke det tapte fåret. Han kom til den

egnen der røverne skulle holde til, lot seg villig ta til fange av dem og ba om å bli ført til høvdingen deres.

Da høvdingen fikk øye på ham og kjente ham igjen, la han på flukt. Men den ærverdige apostelen fulgte etter ham av all sin kraft og ropte: «Min sønn, hvorfor flykter du fra din far? Hvorfor flykter du, som er væpnet, fra meg, som kommer til deg uten våpen? Vær ikke redd! Det er ennå håp for din frelse. Jeg vil be til Herren Jesus for deg, ja, om det trengs, vil jeg dø for deg.» Dette fikk flyktningen til å stanse. Han kastet våpenet fra seg og ventet på apostelen med nedslåtte og gråtende øyne. Apostelen tok ham med seg tilbake og forsonet ham med Gud og kirken.

Denne hellige iveren og omsorgen for å bringe det fortapte tilbake hadde apostelen så å si fått ved Herrens bryst. For i sitt ord har Herren tegnet sitt hjerte for oss slik: «Se, jeg kommer og vil spørre etter min hjord og se til dem. Som en hyrde ser til sin hjord på den dagen han er iblant sine spredte får, slik vil jeg se til mine får … De fortapte vil jeg oppsøke, og de bortdrevne vil jeg føre tilbake, og de nedbrutte vil jeg forbinde» (Esek 34,11–12.16).

Fortsatt skynder han seg etter hvert eneste tapt får med sin kjærlighet og barmhjertighet og roper: Å, kjære barn, hvorfor flykter du fra meg, din hyrde, din bror, din mellommann? Jeg er ikke kommet for å ødelegge deg, men for å oppsøke og frelse deg. Jeg har ingen våpen med meg til å skade og drepe deg, men olje og vin til å lege sårene dine.

Se, her er mitt trofaste hjerte; her er mine åpne, blodige sår; her er mitt dyrebare blod som er utøst, løsepengen for din sjel; her er Guds nåde og forlatelse for alle dine synder. Hvor lenge vil du gå på villspor og «trellbinde meg med dine synder og plage meg med dine misgjerninger? Jeg, jeg er den som utsletter dine misgjerninger for min skyld, og dine synder kommer jeg ikke i hu» (Jes 43,24–25).

Tro ikke, mine kjære medkristne, at dette bare er vakker tale og tomme ord! Det er sannhet, og slik som dere leser det her, har Jesus, våre sjelers trofaste hyrde, alltid gått fram. Sjelene er dyrebare i hans øyne. Når et perlebånd er røket og perlene ligger spredt til alle kanter, bøyer en seg ned for å samle dem opp igjen. Slik sparer heller ikke den kjære Frelser seg for noe strev for å oppsøke sjelene igjen når de er fortapt i ubotferdighet og falsk trygghet.

Tenk på hvordan han handlet med sin disippel Peter! Peter sto og fornektet sin Herre og Mester og sa at han ikke kjente ham; han sverget og forbannet seg på at han ikke visste hvem han var. «Og Herren vendte seg og så på Peter» (Luk 22,61).

En utenlandsk lærer roper med rette ut over dette: «Å, kjære Herre! Hadde du tid, mens du sto for den urettferdige domstolen, omringet av grusomme fiender, og ikke så annet enn døden for øynene – hadde du da tid til å se deg om etter den som fornektet deg og med eder og forbannelser forsikret at han ikke kjente deg? Å, ufattelig store barmhjertighet, som en aldri kan undre seg nok over: at du glemmer deg selv og tenker på en synder, at du søker å føre én til omvendelse mens du allerede er i ferd med å gi ditt liv for alle!» (*Joseph Hall.*)

Slik gikk det også med Saulus, som fnyste av raseri. Han forfulgte Jesus og hans menighet, og Jesus forfulgte ham. Saulus forfulgte Jesus i vrede og forbitrelse og prøvde å utrydde hans navn, hans ord og hans menighet. Han hadde fått arrestordre fra ypperstepresten og var med dem på vei til Damaskus for å gripe de kristne der, både menn og kvinner, og føre dem bundet til Jerusalem. Jesus derimot forfulgte ham med barmhjertighet og nåde og ropte til ham: «Saul, Saul, hvorfor forfølger du meg?» (Apg 9,4).

Det var som om han ville si: Hva har jeg gjort deg? Hva har jeg krenket deg med, siden du så dristig forfølger og bedrøver meg i mine lemmer? Se, hvor lett ville det ikke være for meg å ødelegge deg på et øyeblikk og kaste deg i helvete med ett eneste tordenslag! Men jeg vil ikke gjengjelde deg slik du har fortjent. Jeg har elsket også *deg* fra evighet av, enda du til nå har hatet meg. Jeg har utøst mitt blod også for *deg*, enda du har tørstet etter mine helliges blod.

Om dette sier apostelen: «Jeg selv er grepet av Kristus Jesus» (Fil 3,12). Det vil si: Da jeg minst tenkte på det, da jeg på mine synders veier løp mot helvete som et forblindet og rasende menneske, da grep min aller kjæreste Forløser meg. Han stanset meg, åpnet øynene mine, forvandlet hjertet mitt og rev meg ut av ilden som en brann. «Men jeg fikk miskunn, for at Jesus Kristus på meg først» – den største synderen – «kunne vise hele sin langmodighet, til et forbilde for dem som skal komme til tro på ham til et evig liv» (1 Tim 1,16).

Hvor mye av det samme skjer ikke helt til denne dag! Å, hvor mange syndige mennesker er det ikke som Guds nåde og barmhjertighet

følger overalt – fra det ene stedet til det andre, fra den ene skolen til den andre, fra det ene verkstedet til det andre, fra den ene krigen til den andre! For hva er det ellers som bevarer en slik mann gjennom så mange ungdomssynder og så mye fare og nød, så han ikke går til grunne i dem og brått må herfra? Å, hvor lite tenker ikke den tankeløse ungdommen på dette!

Men la oss tenke grundig over det! Kanskje har også vi flakket hit og dit, forvillet, forført og fortapt, i den onde og ugudelige verden som i en ørken. Mang en gang har det bare vært ett skritt mellom oss og den evige død. Men at vi ennå lever, er Guds godhet; det er Hyrdens trofasthet som har fulgt oss og vernet oss. Han har grepet og holdt oss med sin veldige hånd; ellers var vi for lengst styrtet i helvetes åpne gap.

Lovet være den gode og barmhjertige Gud, og velsignet være hans hellige og herlige navn i all evighet! «Jeg vil opphøye deg, Herre! For du har løftet meg opp» – slik en drar noe opp av en brønn eller en dyp grav. «Herre, du har ført min sjel opp fra dødsriket. Du holdt meg i live så jeg ikke skulle gå i graven» (Sal 30,2.4).

I den forbindelse vil jeg fortelle om en merkelig hendelse. En ung mann som levde et ryggesløst liv og var helt hengitt til drikk, kortspill og lettsindig selskap, ble kalt inn til sin kristne sjelesørger.

Presten tok ham alvorlig og inntrengende i skole for hans ukristelige liv. Særlig holdt han fram for ham hvor usikkert menneskelivet er, og hvor farlig det er å synde i tillit til Guds barmhjertighet og skyve omvendelsen fra den ene dagen til den neste. Han sa at nådetiden en gang ville ta slutt, at den timelige gleden ville bli fulgt av evig sorg og den forgjengelige nytelsen av evig smerte, og at drankerne skulle få kval og pine skjenket i fullt mål, og mer i samme lei.

Den unge mannen ble svært harm over dette. Han forsvarte seg så godt han kunne, men gikk likevel fra sin trofaste sjelesørger med ergrelse og et skjult hat i hjertet. Han bestemte seg for å gå inn på det første og beste vertshuset for å jage bort det dårlige humøret i lystig lag og drukne de tankene presten hadde vakt i ham, i vin og øl.

Da han kommer inn i vertshuset, treffer han et selskap etter sitt hjerte, og han begynner å drikke friskt med dem. Men gleden han ventet, vil ikke komme. I stuen hang et lite ur, og da det begynte å slå, måtte han mot sin vilje tenke på noen av ordene han var blitt holdt

fram: «Tiden går, og døden kommer nærmere. Å menneske, vend om til Gud!»

Kameratene hans røkte tobakk, og han ville også prøve en pipe. Men da kom han til å tenke på det som sies om de fordømte: «Røken av deres pine stiger opp i all evighet» (Åp 14,11). Hver gang han så et glass bli skjenket, lød det i ørene hans: «Han skal også drikke av Guds vredesvin, som er skjenket ublandet i hans harmes beger» (Åp 14,10).

Dette gjorde huset for trangt for ham og ødela all gleden hans. Derfor rev han seg løs fra selskapet og skyndte seg ut, i håp om at han ute på marken bedre kunne få ro og fred i hjertet. Men forgjeves.

Ved et vann fikk han øye på en mann som sto og fisket, og da falt det ham inn: «Menneskene kjenner like så lite sin tid som fiskene som fanges i det onde garnet … Likesom de, fanges også menneskenes barn i en ond tid, når den plutselig kommer over dem» (Fork 9,12). Han så et tre, og på det syntes han det sto skrevet: «Hvert tre som ikke bærer god frukt, blir hogd ned og kastet på ilden» (Matt 7,19).

Han så en ravn fly gjennom luften og skrike sitt «kra, kra», og han kom til å tenke på et ordtak fra gudfryktige lærere: «Ravnesang varsler undergang.»

Da kunne han ikke holde tårene tilbake. Han gikk i seg selv og bestemte seg for heretter å følge rådet og formaningene fra sin trofaste sjelehyrde, og med Guds hjelp holde opp med synden og begynne et nytt liv. Det fortalte han også presten, som ble overmåte glad.

Se her, min medkristne, hvordan den trofaste hyrden Jesus følger det tapte fåret med sin nåde og kjærlighet! Jeg innrømmer at han ikke går fram på samme måte med alle. Men det finnes likevel ingen som mangler nok nåde, ingen som ikke får høre den kallende røsten: «Vend om, vend om, du frafalne barn! Hvorfor vil du dø? Vend om, så skal du leve!» (*Vox corvina manifesta ruina.*)

La oss så til slutt se på hvor denne ufattelige godheten fra Gud fører hen. Den har lenge arbeidet på den syndige sjelen, fulgt etter den og lokket den til omvendelse. Ved Ordet og Den Hellige Ånd har den brakt sjelen så langt at den begynner å gå i seg selv, angre sitt syndige liv og med lengsel sukke etter syndenes forlatelse. Da gleder hele himmelen seg. «Fårenes store hyrde», Jesus (Hebr 13,20), forteller det straks til englene og sier: «Gled dere med meg, for jeg har funnet igjen

sauen som jeg hadde mistet» (Luk 15,6). Da stemmer de i med jubelrop og priser Gud for hans store barmhjertighet.

Dette lærer den kjære Frelser selv i det femtende kapitlet hos Lukas, som en med full rett kan kalle de botferdige synderes trøstebok eller trøstekilde. Framfor alt har vi her den herlige lignelsen om den bortkomne sønnen. Der blir alt vi hittil har sagt og ennå skal si om Guds godhet når den stakkars synderen vender om, framstilt så vakkert og kraftfullt at en ikke kan lese og tenke over det uten gledestårer.

«Men da han ennå var langt borte, så hans far ham» (Luk 15,20). Så snart de første tankene og rørelsene til omvendelse begynner å vise seg hos synderen, ser Gud dem, for han kjenner hjertene. Ja, enda før mennesket selv merker noe til dem og vet om dem, ser Gud dem allerede, etter den kongelige profetens ord: «Langt bortefra forstår du min tanke» (Sal 139,2). Før de botferdige tankene bryter fram så mennesket selv blir oppmerksom på dem, kjenner altså den allvitende Gud dem allerede.

Ser han at de etter mange år skal stå fram hos et syndig menneske ved Den Hellige Ånds og Ordets kraft, venter han med stor tålmodighet på den tiden. Og når de først er der, styrker og fremmer han dem og hjelper til, så de slår ut og blir en sann og virkelig frukt. Når synderen så begynner å sukke over sin ugudelighet og lengte etter Guds hjelp og trøst, ser den gode Far allerede i nåde til ham og hans hjerte og skynder seg i møte med ham.

«Han fikk inderlig medynk med ham.» Synden fører med seg en fordervelig og forferdelig forandring hos mennesket: Av en kongssønn gjør den en svinegjeter, av en skjønn engel en fæl djevel. Den syndige sjelen kommer fram for Gud fratatt all rettferdighet og hellighet – naken, elendig, såret og vanæret. Gud kunne nok ha grunn til ikke lenger å vedkjenne seg den, men for evig å støte den bort fra sitt ansikt som et vanartet, fordervet og bortløpt barn. Likevel ynkes han over den; hjertet hans blør når han ser sin skapning i en slik tilstand.

Han *løper* den i møte. Den arme, syndige sjelen går langsomt, som om den vadet i sand; den kommer med et bedrøvet og skjelvende hjerte. Å, tenker den, vil virkelig den rettferdige og hellige Gud ta imot meg, den store synderen, meg, det ulydige og ugudelige barnet? Tør jeg våge å komme til ham? Hans nåde har jeg så ofte foraktet og avvist, hans gods har jeg sløst bort, og ham har jeg så ofte, ja, så ofte

krenket med mine forsettlige synder. Hvordan skal jeg våge å løfte øynene mot himmelen? Hva skal jeg si, og hva skal jeg unnskylde meg med?

Her håper og tviler den elendige på samme tid. Guds nåde, som i det skjulte virker på hjertet hans, drar og lokker og driver ham fram; men den tyngede samvittigheten gjør hjertet og bena tunge. Han blir glad når et nådeblikk fra Jesu ansikt stråler mot ham fra brennspeilet i Guds ord. Men når han ser på sine overmåte store synder, blir han så forferdet at han skjelver som et ospeløv og ikke kommer av flekken. Men Gud, den kjærlige Far, skynder seg i møte med ham. Han er langt villigere til å ta imot de botferdige enn de er til å komme til ham.

Når Gud må straffe, er han sen og ser lenge på det. Han er som en far som truer alvorlig, slår i bordet eller stamper i gulvet for å skremme barna; han binder et ris og legger det fram før han tar det i bruk. Å straffe er en fremmed gjerning for ham, og han går til den med sorg; men å gjøre godt er hans lyst og glede.

De lærde har lagt merke til noe her. Da våre første foreldre var falt og av frykt hadde gjemt seg blant trærne og buskene i hagen, og Gud ville stille dem til ansvar og straffe dem for overtredelsen, heter det om ham at han «kom vandrende i hagen» (1 Mos 3,8). Men her, der han vil ta imot en botferdig synder, fortelles det at han *løp*.

Profeten ber Herren: «I din vrede, kom i hu å forbarme deg!» (Hab 3,2). Og det gjør den barmhjertige Gud. Selv mens han er på vei, eller allerede i ferd med å straffe synderne, holder kjærligheten ham tilbake, så han enten utsetter vreden enda en stund eller i alle fall ikke lar den bryte fram for fullt (Sal 78,38).

Men når det gjelder å ta imot et botferdig menneske, øser han ut hele sitt hjerte, skynder seg i møte med ham og tar imot ham med glede. Derfor roper Sirak med rette ut: «Hvor stor er ikke Herren vår Guds barmhjertighet og hans forsoning for dem som vender om til ham!» (Sir 17,29).

«Han falt ham om halsen og kysset ham.» Den syndige sjelens styggedom, nakenhet og urenhet holder ikke den ømme Gud tilbake fra straks å vise sin kjærlighet og gi den fredskysset. Kong David slutter den trettiandre salmen, der han taler om syndenes forlatelse, blant annet med disse ordene: «Den som setter sin lit til Herren» – og med botferdig hjerte søker tilflukt i hans barmhjertighet – «omgir

han med miskunn» (Sal 32,10). Det ser vi her blir oppfylt. Da vår Frelser så noen botferdige tanker og lengselsfulle sukk i hjertet til den lamme, sa han straks til ham: «Vær frimodig, sønn! Dine synder er deg forlatt!» (Matt 9,2).

Og dette er enda et under av Guds godhet mot de botferdige syndere: Han kan ikke bare tilgi, men også glemme og elske. Han vil gjøre det hjertet som ofte svært lenge har vært Satans verksted, til sin bolig og øse ut sin kjærlighet i det.

Han kysser den munnen som så ofte har spottet ham. Av hjertet tar han *den* til sin venn som så lenge har vært hans fiende, og han vil slett ikke komme hans synder i hu, men ser på dem som om de aldri var gjort. Og for at det omvendte mennesket ikke skal tvile på dette, gir han det mange slags indre forsikringer – dem skal vi tale om senere, om Gud vil.

Dette er nå den store Guds høyeste pris og ære, ja, hans største herlighet: at han på den måten som er beskrevet ovenfor, fører synderne til omvendelse og tar dem til nåde. Derfor synger alle de hellige engler og de salige sjeler i himmelen ham et evig halleluja, og alle hellige på jorden tilber, lover og priser ham. Men alle djevler hater ham og skjærer tenner av forbitrelse. For den treenige Guds barmhjertighet river sjelene ut av klørne deres og fører *dem* til himmelen som de mente de allerede hadde i helvetes porter. Dette er den salige gjerningen Gud daglig er opptatt av, eller rettere sagt fryder seg over.

Faderen drar den forførte sjelen, Sønnen tar imot den, Den Hellige Ånd forener den med Kristus. Faderen kaller, Sønnen griper, Den Hellige Ånd fornyer den. Faderen omfavner den med sin miskunn, Sønnen renser den i sitt blod, Den Hellige Ånd fyller den med trøst, fred og glede. Faderen sier: Jeg vil ikke mer komme dine synder i hu. Sønnen: Jeg vil gi deg en forsikring om det, skrevet med mitt blod. Den Hellige Ånd: Jeg vil legge den ned i hjertet ditt og besegle den ved meg selv.

Faderen: Du skal være mitt barn; jeg vil elske deg som min enbårne Sønn. Sønnen: Du skal være min søster, min brud og min medarving. Den Hellige Ånd: Du skal være mitt tempel, min bolig og min eiendom. «Smak og se at Herren er god! Salig er den mannen som tar sin tilflukt til ham» (Sal 34,9).

For nå å ha nytte av dette legger vi til grunn den læren som følger av det vi har sagt: «Det syndige menneskets omvendelse er bare og alene en nådegjerning fra Gud.» Det mennesket av egen drift og med sine egne naturlige krefter kan bidra med til den, er mindre enn ingenting.

Hva kunne Arons tørre stav bidra med til sin underfulle fruktbarhet (4 Mos 17,8)? Var det ikke et verk av Guds allmakt og visdom at den på én natt spirte, blomstret og bar mandler? Hva kunne den unge mannen i Nain, som de bar til graven, eller Lasarus, som allerede hadde ligget fire dager i graven, bidra med til at de ble vakt opp igjen (Luk 7,11–17; Joh 11,1–45)? Kom ikke kraften her alene fra livets fyrste, Jesus Kristus, og fra hans livgivende ord?

Undre dere ikke over at jeg sammenligner den syndige sjelen med de døde! Sier ikke Den Hellige Ånd uttrykkelig at synderne er *levende døde* (1 Tim 5,6; Luk 15,24.32; Åp 3,1)? Og når han gjennom sin hellige apostel taler om denne saken, sier han: «Men Gud, som er rik på miskunn, har, på grunn av sin store kjærlighet som han elsket oss med, gjort oss levende med Kristus, vi som var døde ved våre overtredelser» (Ef 2,4–5).

Riktignok lever synderen etter naturen, men han er død etter ånden. Han er berøvet det guddommelige livet, forstår ingenting og formår ingenting i åndelige ting, og står utenfor samfunnet med Gud og Kristus. Han lever som en gren som er hogd av treet: En kort tid ser det ut som også *den* vil holde seg grønn og blomstre, men snart visner den og tørker inn.

I sin store miskunn kommer Gud mennesket i forkjøpet med sin nåde. Han lar seg finne av den som ikke søker ham, ja, av den som er fiendtlig mot ham og av naturen står hans nåde imot. For hva kan tornebusken annet enn rive og stikke? Og hva kan en vente av et menneske som ikke er født på ny, annet enn ulydighet og gjenstridighet mot sin Skaper? Kjødets sinn – dets art, tanker, råd og gjerninger – er ondt og «fiendskap mot Gud, for det er ikke Guds lov» og hans hellige vilje «lydig, kan heller ikke være det» (Rom 8,7), fordi det er fordervet og forvendt ved synden.

Derfor må den barmhjertige Gud ta det første skrittet: åpne øynene på det forblindede mennesket, forandre sinnet hans og gi ham et nytt hjerte. Han må oppsøke det tapte fåret, ellers blir det tapt for evig. Ved

sin nåde, sitt ord og sin Hellige Ånd må han opplyse den formørkede forstanden, rette opp den forvendte viljen og ta bort den naturlige gjenstridigheten. Ellers blir mennesket i all evighet formørket, forvendt og gjenstridig.

For det naturlige menneske, som ikke er født på ny, er Guds råd til vår frelse, slik det er åpenbart for oss i Ordet, en spott, et hjernespinn og en dårskap (Luk 7,30; 1 Kor 2,14). Hvordan skulle han da kunne annet enn forakte det og holde fram på sine synders veier? Det kan han ikke, uten at den himmelske og evige visdom lar et nådeblikk falle inn i hjertet hans, så han begynner å se på hemmelighetene i Guds rike på en annen måte enn før og å erkjenne den visdommen som ligger skjult under dårskapen.

Kort sagt: Jeg leser om Peter at han kom til Jaffa og gikk inn i huset til den gudfryktige og godgjørende Tabita, der de hadde lagt hennes livløse legeme på salen ovenpå. Enkene viste ham gråtende den døde; han falt på kne og ba, og til slutt vendte han seg mot den døde og sa: «Tabita, stå opp!» Deretter stilte han henne levende fram for de hellige som var til stede (Apg 9,37 ff.). I dette ser jeg et svært vakkert bilde av hvordan Herren går fram med den sjelen som er død i synden.

Den ligger der under Guds vrede og sin syndebyrde og kan ikke hjelpe seg selv. Det er ingenting i den av det livet som er fra Gud; den er overgitt til den timelige og evige død.

Men Guds evige Sønn fornedrer seg selv. I Getsemane ligger han på knærne og på sitt hellige ansikt. Ikke bare tårer, men også blodige svettedråper flyter – og hvor faller de? På den døde sjelen. Den ånder han på med sin munns ånde og blåser sin Ånd inn i den. Han kysser dens døde munn med sin guddommelige munn; han rører ved dens iskalde hjerte med sitt hjerte, som brenner av kjærlighet; han kaller på den med sin livgivende røst: «Våkn opp, du som sover! Stå opp fra de døde» (Ef 5,14).

Slik kommer det åndelige livet utenfra inn i mennesket; slik er det en nådegave fra Gud. Det omvendte mennesket kan ikke rose seg av at det selv har vært med og virket, men bare og alene av Jesu Kristi barmhjertighet og godhet.

Jeg vet godt at det står i vår tekst: «Få dere et nytt hjerte og en ny ånd!» Men vår Gud har sine gode grunner til å tale slik, og det gjør ikke det minste skår i den læren vi hittil har lagt fram: at en syndig

sjels omvendelse er en nådegjerning fra Gud, som menneskets egne krefter ikke bidrar med noe til.

En må nemlig også ta det rette hensyn til andre skriftsteder, der det som her blir krevd av mennesket, blir tilskrevet Gud alene. «Og jeg vil stenke rent vann på dere,» sier han, «så dere skal bli rene. Fra alle deres urenheter … vil jeg rense dere. Jeg vil gi dere et nytt hjerte, og en ny ånd vil jeg gi i dere. Jeg vil ta bort steinhjertet av deres kjød og gi dere et kjødhjerte. Min Ånd vil jeg gi inne i dere, og jeg vil gjøre det så at dere følger mine bud og holder mine lover og gjør etter dem» (Esek 36,25–27). Kan noe sies klarere enn dette for å verne om Guds ære: at det er han alene som omvender, opplyser og fornyer oss?

Her hører også med det den hellige apostelen sier: «Arbeid på deres frelse med frykt og beven! For Gud er den som virker i dere både å ville og å virke til hans gode behag» (Fil 2,12–13). Begynnelsen ser riktignok ut til å tilkjenne menneskene en viss kraft, som om de av seg selv og ved egen hjelp kunne arbeide fram sin frelse. Men det bare ser slik ut, for slutten sier noe annet. Derfor må en forstå dette uttrykket rett.

Med ordene «arbeid på deres frelse» vil apostelen si: Tenk stadig og alltid på den, strev etter den med omsorg og alvor, bruk flittig de midlene Gud har gitt dere til det, og la dette være deres viktigste arbeid og strev! At det skal forstås slik, ser en tydelig av andre skriftord der et lignende uttrykk forekommer i grunnteksten. «Arbeid ikke for den mat som forgår,» sier vår Frelser, «men for den mat som varer ved til evig liv» – det vil si: Lengt etter en slik mat og gjør dere umak for å få den! (Joh 6,27; 1 Kor 9,13).

Men for at mennesket ikke skal bli hovmodig i denne flittige virksomheten og stole på seg selv og sine egne krefter, legger apostelen til: «med frykt og beven».

Det betyr, som noen forklarer det svært godt: med dypeste ydmykhet og barnlig frykt. Det er som om apostelen ville si: Vær alltid flittige og ivrige i å øve dere i troen og gudfryktigheten; strev alvorlig etter å gå inn gjennom den trange porten; strid troens gode strid. Men gjør det i dypeste ydmykhet, og vit at det ikke beror på *deres vilje og løp*, men at *alt beror på Guds miskunn* (Rom 9,16). For det er fra Gud dere får kraften til å arbeide, øve dere, løpe og stride slik. «Gud er den som virker i dere både å ville og å virke til hans gode behag.»

Den hellige apostelen taler altså slik til gjenfødte og omvendte kristne, som filipperne var. Han formaner dem til heller ikke etter omvendelsen å tilskrive seg selv og sine egne krefter noe, men bare og alene se hen til Gud og hans nåde, som har begynt den gode gjerningen i dem og også må føre den videre og fullføre den. Hvordan skulle vi da kunne tilskrive det naturlige og kjødelige menneskets egne krefter noen del i dets omvendelse?

Gud alene er det som kan «gi dem omvendelse», dem som står imot, og nåde til å «kjenne sannheten» og «våkne opp» og komme til seg selv igjen fra «djevelens snare» (2 Tim 2,25–26). Gud er det som knuser benene, bryter hjertet ned og bringer ånden i nød (Sal 51,10.19). Gud er det som *skaper troen* i oss (Kol 2,12), den viktigste delen av den sanne omvendelsen og selve livet i den.

Det har Guds hellige barn godt forstått når de sukker: «Gud, skap i meg et rent hjerte, og forny en stadig ånd inne i meg!» (Sal 51,12) og: «Omvend meg du, så blir jeg omvendt! Du er jo Herren min Gud» (Jer 31,18).

Når det likevel blir krevd av mennesker at de skal «få seg et nytt hjerte og en ny ånd», og at de skal vende om til Gud, så vil han vende om til dem (Sak 1,3), da kan det for det første forstås om slike mennesker som har fått nådemidlene til omvendelse i rikelig mål.

De har daglig hørt Guds ord forkynt og preket, og de blir formant til å ta det til seg og ikke stå Gud imot, han som vil føre dem til omvendelse ved Ordet. For heller ikke en slik tiltale og alvorlig formaning til omvendelse er uten kraft. Fordi det er Guds ord, gått ut av hans munn, bærer det en guddommelig kraft i seg. Ved den blir hjertet forandret, dratt, ledet og omvendt – så sant det ikke selv med forsett står imot.

Herrens røst ropte til Lasarus, som lå i graven og allerede var i ferd med å gå i oppløsning: «Lasarus, kom ut!» (Joh 11,43). Den røsten hadde en guddommelig, livgivende kraft i seg, så den døde ble vakt opp og gjort frisk og kunne gjøre det han ble befalt.

Peters ord til mannen som hadde vært lam fra mors liv – «I Jesu Kristi, nasareerens navn – stå opp og gå!» – hadde også en kraft i seg som rettet opp og styrket den lammes føtter og ankler (Apg 3,6). Slik har også befalinger og formaninger som når Herren sier: «Vend om! Få dere et nytt hjerte og en ny ånd!», Den Hellige Ånds kraft med seg.

Ved den kan det døde hjertet bli levende og det syndige mennesket bli omvendt.

Eller slike skriftord kan også forklares slik: Gud vil med dem minne det syndige mennesket om hva det mangler. Det har nok lett kunnet styrte seg ut i synd og fordervelse ved egen lettsindighet, men det er vanskelig å komme ut av det igjen, og det kan ikke skje uten Guds særlige nåde og hjelp.

Ved en slik befaling – «Vend om! Få dere et nytt hjerte!» – vil han få oss til å erkjenne at vi trenger omvendelse og et nytt hjerte. Men fordi vi ikke av egen evne kan skaffe oss noe slikt, skal vi bli drevet til å rope: «Omvend meg du, Herre, så blir jeg omvendt! Gud, skap i meg et rent hjerte, og forny en stadig ånd inne i meg!»

Det er som om noen hadde sagt til mannen som hadde ligget syk i trettiåtte år ved Betesda dam: Vil du ikke bli frisk? Se, vannet beveger seg; reis deg og kast deg ut i det! Uten tvil ville den syke da ha svart: Å, jeg stakkars elendige menneske vil jo gjerne bli frisk, men jeg kommer ikke av flekken. Var det bare et menneske som ville ynkes over min elendighet og bære meg bort til vannet og kaste meg uti! Å, om dere ville gjøre det – for en stor tjeneste dere da ville gjøre meg!

Når mennesket ved en slik påminnelse og den kraften som bor i den, kommer til å erkjenne sin elendighet og avmakt, og begynner å lengte og sukke etter Guds hjelp, da er også dette bare og alene en nådegjerning fra Gud. Det er begynnelsen på den omvendelsen som Den Hellige Ånd siden fører videre og fullfører litt etter litt.

Da begynner også mennesket, vakt opp og gjort levende ved Guds ord og nåde, å virke med – likevel ikke ved egne, naturlige krefter, men ved de nye kreftene som den barmhjertige Gud har gitt det ved sin Ånd og nåde. Slik sier Paulus om seg selv: «Men av Guds nåde er jeg det jeg er, og hans nåde mot meg har ikke vært forgjeves, men jeg har arbeidet mer enn de alle – det vil si: ikke jeg, men Guds nåde som er med meg» (1 Kor 15,10).

Av dette følger for det første en oppfordring til å love og prise den barmhjertige og nådige Gud, som ennå hver dag lar slike under av sin nåde og godhet skje med oss selv og med andre. Gir man akt på det, har man bare lyst og glede av de gjerningene Guds godhet og langmodighet stadig gjør blant menneskene.

Verden er nå som en åker som har grodd igjen, full av tornebusker og borrer. Likevel vandrer den nådige Gud midt iblant dem og søker ved sin nådes dugg å forvandle dem til vintrær og blomster. Han tilbyr til og med ulvene, løvene og bjørnene sin nåde, for at de skal bli lam.

Og selv om menneskenes ondskap er stor, og de fleste til og med med vilje står Den Hellige Ånd imot, blir han likevel ikke trett. Han lar sitt hellige ord bli forkynt med kraft, og ved det virker han at her og der blir en sjel vunnet, opplyst og omvendt. Så ofte vi får se noe slikt, skal vi juble med den seirende kirke og si: «Lovet være Herren hver dag! Lovet være hans langmodighet og miskunn i all evighet!»

Da Guds herlighet – det vil si hans godhet – gikk forbi Moses, ropte han: «Herren, Herren er en barmhjertig og nådig Gud, langmodig og rik på nåde og sannhet. Han lar miskunn vare gjennom tusen ledd. Han forlater misgjerning og overtredelser og synd» (2 Mos 34,6–7; 33,19).

Den dag i dag går Guds herlige godhet forbi oss og blir synlig på de botferdige og omvendte syndere. Den trofaste og gode hyrde søker ennå hver dag det som er fortapt, og bærer nå og da et villfarent får med glede tilbake til sin flokk. Skulle vi da ikke rope til ham: «Du langmodige, nådige og barmhjertige Gud! Alt her i verden eldes, men din godhet er ny hver morgen, og din trofasthet er stor. Din barmhjertighet er vår frelse. Deg være takk i evighet!»

La oss med undring si med profeten: «Hvem er en Gud som du» – hvordan da? Så forferdelig, så rik, så stor og vis? Nei, men – «en Gud som tar bort misgjerning og går overtredelse forbi for dem som er tilbake av hans arv?» (Mika 7,18–19).

For Gud er riktignok svært underfull og ubegripelig i alle sine gjerninger, i sine dommer og i sin styrelse; men hans barmhjertighets under er likevel de største. Han er en rettferdig og hellig Gud, og menneskene har krenket og fornærmet ham – og likevel går han etter dem, tilbyr dem forsoning, virker omvendelse og skaper et nytt hjerte i dem. Han forlater dem deres synder, kaster dem i havets dyp og gjør syndere rettferdige og salige. Skulle man ikke elske og prise en slik Gud?

Hedningene kom så langt at de erkjente Guds allmakt og visdom, særlig i det menneskelige legemets underfulle bygning. Den berømte legen Galenos sier at intet offer kan være mer til behag for Gud

enn når man betrakter hvor kunstferdig menneskets lemmer er satt sammen. Han formaner også alle leger og andre lærde og vise folk til å bruke mer flid og tid på dette, og slik oppmuntre seg selv til å beundre den store kunstnerens visdom og love og prise ham.

Epiktet sier: «Ved hvert arbeid man tar seg til – når man graver, pløyer, spiser – burde man stemme i denne lovsangen: Stor er Gud, som har gitt oss hendene, som gir oss kraft til å svelge og fordøye maten, som har gitt oss magen, som lar oss vokse litt etter litt og trekke pusten også i søvne, og som har utrustet oss med forstand og lærer oss å bruke den. Var jeg en nattergal,» sier han videre, «ville jeg gjøre det en nattergal gjør; men nå som jeg er et fornuftig menneske, vil jeg prise Gud. Det er min plikt; det gjør jeg og vil gjøre så lenge jeg makter, og jeg formaner dere alle til å gjøre det samme.»

Slik ble disse menneskene satt i brann til Guds pris bare ved å betrakte naturen. Hva tror dere ikke de ville ha gjort om det hadde vært dem gitt å kjenne og forstå hans nådegjerninger? Og vil de ikke gjøre oss til skamme på den store dagen, om verken naturen eller nåden har kunnet stemme oss til å prise den guddommelige godhet av hjertet?

Men la oss ikke først og fremst se på andre, men på oss selv! Alt vi har lest ovenfor om Guds langmodighet og om hans nåde – hvordan han kommer oss i møte, overtaler, lokker, oppmuntrer, nøder, griper, opplyser og omvender oss – la oss holde det sammen med vårt eget levnetsløp.

Da vil det vise seg at vi er bare under av den guddommelige godhet, og at vi hver dag har grunn til å si med David: «Min sjel, lov Herren, og alt som i meg er, love hans hellige navn! Min sjel, lov Herren, og glem ikke alle hans velgjerninger! Han som forlater all din misgjerning, som leger alle dine sykdommer. Han som forløser ditt liv fra graven, som kroner deg med miskunnhet og barmhjertighet» (Sal 103,1–4). Ja, sannelig er Guds nåde og barmhjertighet vår krone, vår ære, vår sol, vår fryd og glede, og *hans tålmodighet vår frelse* (2 Pet 3,15).

Tenk deg tilbake, min medkristne, og minn deg dine veier. Gå gjennom dine tider og år, og legg merke til hvordan Gud har ledsaget deg, holdt deg oppe, båret over med deg, kalt, opplyst og omvendt deg. Gjør det ikke overfladisk, men grundig og med inderlig andakt; da håper jeg det ikke vil gå av uten tårer og sukk, uten kjærlighet, og uten at du lover og priser den gode Gud.

Se, for noen år siden var du fanget i Satans garn – Guds godhet har arbeidet deg løs og revet deg ut av det. Ditt hjerte var forvendt – Guds godhet har omvendt det. Du vandret i mørket og visste ikke hvor du gikk, for mørket hadde blindet øynene dine – men nå har Guds godhet opplyst deg. Du var et villfarent får – men nå er du ved Guds godhet omvendt til din sjels hyrde og tilsynsmann. I ditt raseri løp du like mot helvete, og Guds godhet møtte deg, grep deg og tok deg til nåde. Skulle du da kunne gjøre annet enn å prise denne ufortjente godheten?

«Det er et under,» sier den gudfryktige Tauler, «at et menneske kan holde stand når det tenker på sine forgangne synder, og ikke smelter og flyter bort i stor og brennende kjærlighet når det ser hvordan den kjærlige, trofaste Gud har hjulpet det fra et syndig til et gudfryktig liv og gjort det fra fiende til sin venn – noe som er større enn å skape en ny verden.»

Så kom da, dere botferdige syndere, dere Guds nådebarn: «Pris Herrens storhet med meg, og la oss sammen opphøye hans navn!» (Sal 34,4). Jeg holder ikke meg selv utenfor flokken; også jeg er et under av den guddommelige godhet, i legemlige og i åndelige ting.

Å, langmodige, nådige og barmhjertige Gud! Også på meg har du vist rikdommen i din guddommelige og ubegripelige kjærlighet. Akk, hvor ofte har jeg ikke gått meg vill som et tåpelig og elendig får! Hvor ofte har jeg ikke vendt deg ryggen og flyktet fra deg, min trofaste hyrde! Men du har fulgt meg med din nåde og miskunn. Jeg har vært her og der, og i min ungdoms uforstand og forlokket av verden har jeg ofte valgt farlige og fordervelige veier. Men du møtte meg og sa: «Hvor kommer du fra, og hvor går du hen?» Du tok meg ved hånden og advarte meg mot å vandre på det syndige folkets vei; du lot hjertet mitt slå meg og forferdet meg med en salig forferdelse (Jes 8,11; 2 Sam 24,10).

Nå, min Gud, så lenge det er ånde i meg, vil jeg ikke glemme hva du har gjort mot meg. Så lenge jeg lever, vil jeg prise din langmodighet, godhet og barmhjertighet; ja, i all evighet vil jeg ligge på mitt ansikt ved dine føtters skammel og opphøye din nåde.

Jeg priser deg, du barmhjertighetens Far, at du har elsket meg, båret over med meg og omvendt meg, ditt stakkars syndige, forførte barn, og tatt meg til nåde. Jeg priser deg, Herre Jesus, du min sjels

hyrde og tilsynsmann, at du har fulgt etter meg, søkt meg, funnet meg og vasket meg ren med ditt blod. Jeg priser deg, du verdige Hellige Ånd, at du så ofte har advart og undervist meg ved ditt ord og tent troens gnist i meg. Å Herre, jeg er din tjener; jeg blir din tjener i evighet.

For det andre kan denne betraktningen heller ikke tillate at vi på noen måte opphøyer oss selv og faller i åndelig eller verdslig hovmod. For Gud har vi ingenting å rose oss av. Tvert imot: Så ofte vi står for hans hellige åsyn og ber til ham, når vi utfører vår tjeneste, når noen ære blir oss til del for den skyld, og ellers når det går oss vel, har vi grunn til å si med faraos øverste munnskjenk: «Jeg må i dag minne om mine synder» (1 Mos 41,9).

Har vi også en viss forsikring om Guds nåde og er visse på vår omvendelse, må vi likevel aldri glemme våre synder. Det er ikke for at vi skal tvile på at de i sannhet er tilgitt oss, men bare for at vi skal vandre varsomt i ydmykhet og hellig frykt for Herren, og hver gang vi minnes våre synder, prise Gud på ny og elske ham mer.

En botferdig sjel er ikke en stolt og prangende kvinne som har brakt sin mann stor rikdom og hver dag kaster det i ansiktet på ham og bråker med det. Hun er en Ester, som trer fram for kongen med frykt og i ydmykhet rører ved gullstaven han rekker ut mot henne. Hun vet godt at hun har vært et fattig foreldreløst barn, og at det er ved Guds særlige nådige styrelse hun har kommet fra den dypeste ringhet til en slik høyhet (Est 5,2).

Gud Herren føyer det også gjerne selv slik med de botferdige at de lenge etter sin omvendelse, ja kanskje hele livet, ikke kan glemme sine synder. Synden er som et åndelig benbrudd som riktignok har grodd, men som minner om seg og verker hver gang været skal skifte. Det ser vi hos den hellige David, som også etter sin omvendelse klager over at hans synd alltid står for ham, og at hans ben er knust (Sal 51,5.10).

Slik også med Paulus, som overalt der det gis anledning, taler om sin tidligere syndige tilstand. Særlig merkelige er disse ordene hans om den oppstandne Herren Jesus: «Men sist av alle ble han òg sett av meg som det ufullbårne foster. For jeg er den ringeste av apostlene, jeg er ikke engang verd å kalles apostel, fordi jeg har forfulgt Guds menighet» (1 Kor 15,8–9).

Jeg kommer her til å tenke på det som fortelles om en fornem og klok adelsmann. Han giftet seg – ikke i ubetenksom og vill forelskelse, men etter moden overveielse – med en dydig, fattig bondepike. Men for at hun ikke skulle glemme hvor hun kom fra, og kanskje bli stolt, lot han den enkle bondedrakten hun før hadde gått i, henge på et sted der hun ofte gikk ut og inn. Den skulle stadig minne henne om den ydmykhet og ærbødighet hun skyldte sin ektemann.

Slik gjør også Gud med de omvendte sjeler. Han lar dem ofte komme i hu hvordan de var før, for at de skal minnes hans nåde og vandre ydmykt i frykt for ham. Til dette hjelper det også mye at de selv etter omvendelsen er underlagt mange feil og skrøpeligheter, og derfor til enhver tid trenger Guds nåde. For «den rettferdige skal leve ved sin tro» (Hab 2,4) – den troen som alltid holder seg til Kristi fortjeneste.

Heller ikke sømmer det seg for de botferdige å opphøye seg over mennesker. For mellom de mest gudfryktige og de største syndere er det ingen annen forskjell enn den Guds nåde gjør. Står et podet tre ved siden av et villtre i en hage, har det ingenting å rose seg av framfor det andre, for det har selv vært likedan; den hånden som har beskåret og podet det, kan gjøre det samme med det andre.

Et botferdig menneske er saktmodig og barmhjertig mot syndere. Det ønsker dem av hjertet den samme nåde som det selv har fått, og strever etter dette: «Så vil jeg lære overtredere dine veier, og syndere skal omvende seg til deg» (Sal 51,15). Det er et kjennetegn på en stor hykler at han stoler på seg selv at han er rettferdig, og forakter de andre (Luk 18,9).

En sant omvendt kristen har så mye å gjøre med å love og prise sin Gud, med å øve seg i troen og å tvinge ned de kjødelige lystene som ennå henger ved ham, at han verken har tid eller hjerte til å dømme og forakte sin neste. Og når han ser hvor ubotferdig nesten er, skjer det med gråtende øyne og et sukkende hjerte som sier: «Gud omvende også deg og forbarme seg over deg, slik han har forbarmet seg over meg!»

Til nå har jeg, når jeg har brukt den høyst trøsterike læren om den barmhjertige Guds nåde, holdt meg til de *botferdige*. Men jeg må heller ikke glemme de *ubotferdige*. Jeg vil prøve om jeg med den guddommelige kjærlighets ild kunne varme deres kalde hjerter litt og bringe dem på bedre tanker.

Prøv deg derfor, mitt kjære medmenneske, om du til nå har levd i kjente synder og ennå vandrer i ubotferdighet og falsk trygghet. Det er ikke vanskelig å komme til klarhet over dette; Guds ord og din samvittighet vil snart felle dommen. Er du da i en slik usalig tilstand, ber jeg deg for Herren Jesu Kristi skyld, han som i stor kjærlighet har utøst sitt blod for deg: Tenk nøye over det som her er sagt om din Guds nåde og langmodighet, og bruk alt sammen på deg selv.

Hvor lett hadde det ikke vært for den rettferdige og allmektige Gud å rykke deg brått bort og vise din arme sjel ned til helvetes pine, som den for lenge siden har fortjent! Men det har han til nå ikke villet. Han setter høy pris på din sjel og vil nødig miste den. Herren Jesus har bedt for deg og ennå vunnet deg noe tid til omvendelse og bedring.

Vil du da fortsatt forakte rikdommen på Guds godhet, overbærenhet og tålmodighet? Vet du ikke at Guds godhet driver deg til omvendelse? Vil du heller med ditt forherdede og ubotferdige hjerte hope deg opp Guds vrede enn ta imot den nåden som blir deg tilbudt (Rom 2,4–5)? Vil du heller ha den rettferdige og allmektige Gud til dommer enn til Far?

Tenk da på hvordan Guds godhet til nå har fulgt etter deg overalt; hvor mange ganger den har banket på ditt hjertes dør; hvor mange ganger den har formant deg, både ved den offentlige forkynnelsen av Ordet og ved samvittighetens indre preken; og hvor mye godt du til nå har tatt imot av din Guds hånd. Skal da alt dette være spilt på deg? Kan da ikke ditt hjerte vinnes ved så stor en kjærlighet? Se, Gud Fader rekker ut sine hender mot deg; se, Jesus skynder seg etter din flyktende sjel. Igjen tilbyr den gode Gud deg nå sin nåde.

Se, jeg ser himmelen åpnet (Apg 7,56) og den barmhjertige, kjærlige Gud stå i døren og vente på deg. Jeg ser himmelen åpnet og Jesus, menneskeslektens gjenløser, stå ved Guds høyre hånd med sine åpne, blødende sår og be for deg. Jeg ser himmelen åpnet og Den Hellige Ånd fare ned for å berede seg en bolig i ditt botferdige hjerte. Hvorfor nøler du da så lenge, og hvorfor tenker du deg om, om du vil gå fortapt eller bli frelst, bli fordømt eller salig? «Hvordan skal du da unnfly om du ikke akter så stor en frelse?» (Hebr 2,3).

La ikke Satan innbille deg at du ennå har tid nok, og at du alltid kan ty til Guds barmhjertighet fordi den er så stor. For ingen er nærmere forherdelsen enn den som med vilje synder på nåden. Jo større den

nåden er som er blitt tilbudt synderen, desto større pleier den vreden å være som følger når nåden blir foraktet.

Hvor barmhjertig Gud enn er, lar han seg likevel ikke spotte. Han er heller ikke nådig for at vi skal synde desto dristigere og fortsette i vår ondskap. Den som tenker slik, har ikke med den barmhjertige, men med den rettferdige Gud å gjøre, som verken kan eller vil la det onde bli ustraffet.

Dessuten er Gud ikke forpliktet til å vente på deg til du kanskje en gang har fått stilt din syndelyst og er blitt mett og lei av denne verdens forfengelighet. Finner du siden døren stengt, har du ingen urett å klage over.

Og siden den sanne omvendelse bare og alene er en nådegjerning som Gud gjør – hvordan, hvor og når han vil – og som står til ham alene og ikke til mennesket, hvordan tør vi da våge å si: «Jeg skal nok omvende meg en gang»? Hvilket håp kan vi ha om det, når vi har tilbrakt den lengste tiden av livet i synd, ikke villet vite av noen omvendelse og kanskje aldri sukket eller bedt om den nåden som skal til for den?

Vår Frelser, som jo har en så ubegripelig kjærlighet til menneskeslekten, truer det ubotferdige Jerusalem, som ikke ville la seg samle under hans nådes vinger: Han vil forlate det, og det skal ikke få se ham før på dommens dag (Matt 23,37–39).

Derfor, min medkristne: «Kast i dag fra deg alle dine overtredelser, som du har gjort deg skyldig i! Få deg et nytt hjerte og en ny ånd! For hvorfor vil du dø, du edle sjel? Jeg har ikke behag i at noen skal dø, sier Herren Herren. Så omvend deg da, så skal du leve!» Gud hjelpe deg til det ved sin Ånd og nåde i Kristus Jesus! Amen.

Les så – er det alvor med din kristendom – i den gudfryktige Johann Arndts *Paradishage* bønnen om Guds nåde og barmhjertighet (del 4, nr. 2), bønnen om Den Hellige Ånd og hans gaver (del 1, nr. 12) og bønnen om sann omvendelse og syndserkjennelse (del 3, nr. 5).

Andre preken. Om de samme årsakene og midlene som i forrige preken

I Jesu navn. Amen.

Teksten er den samme som i forrige preken (Esek 18,31–32).

Profeten Jesaja lover at «Herren skal vaske bort Sions datters skitt og skylle bort Jerusalems blodskyld fra hennes midte ved en ånd som dømmer, og ved en ånd som tenner ild» (Jes 4,4). Med kraftige ord stiller han her fram både *synden* og *midlet* mot den. Synden sammenligner han med *skitt* og *blod*. For slik et menneske er stygt og frastøtende når det er overstenket med skitt eller tilsølt med blod, så det vekker gru og avsky, slik er også en synder motbydelig for Gud i sin indre tilstand.

Mang en går kledd i silke og fløyel og ser for kjødelige øyne ut som et rent vidunder i sin moteriktige, prektige drakt. Men Satan har tilsølt ham – for ikke å si noe verre; det hebraiske ordet leder tankene dit – så han er en styggedom for Gud og hans hellige engler.

Hvor ren verden enn synes seg selv å være – den vise kongen taler om «en ætt som er ren i egne øyne, men ikke har vasket av seg sin egen skitt» (Ordsp 30,12) – ligner den likevel svinene, som søker sin glede og fornøyelse i skitten og kjøler seg i sølepyttene. Når du ser dette, min medkristne, så tenk på et ubotferdig menneske, og vokt deg for alle kjente og forsettlige synder.

Blodet profeten taler om, kan nok bety blodskyld, slik også Luther har oversatt det. Men i Skriften betegner det også alle slags forferdelige, grove og store synder. Når Herren derfor sier hos den samme profeten: «Deres hender er fulle av blod» (Jes 1,15), forklarer Osiander det slik: Det dere gjør, er fullt av ondskap, urettferdighet, urenhet, synd og skam, og det finnes ikke lenger noen sann gudsfrykt hos dere. Kanskje sikter dette uttrykket også til det skitne klesplagget som profeten sammenligner vår naturlige rettferdighet med, og som noen utleggere forklarer om en blodig fille.

Se, så motbydelig er mennesket i sin beste prydelse når det lever i synder mot samvittigheten – selv om det minst av alt tenker det selv. Undersøk derfor nøye din tilstand, så du ikke skal gå herfra tilsølt med skitt og blod. For «ikke noe urent skal komme inn i» Guds himmelske by, «og ingen som farer med styggedom og løgn»; men «deres del skal være i sjøen som brenner med ild og svovel» (Åp 21,27.8).

Den rettferdige og hellige Gud hadde nok grunn til å gå fram i vrede mot det urene og besmittede Sion. Likevel tilbyr han seg å vaske og rense de botferdige og troende – nemlig «ved doms ånd og ilds ånd», eller brannens ånd, som det også kan gjengis etter grunnteksten.

Det ser ut som om disse ordene hentyder til den loven som var gitt *om karene* som var tatt fra fienden, og som derfor var urene og vanhellige: «Gull og sølv, kobber, jern, tinn og bly og alt som tåler ild», skulle gå gjennom ilden og slik bli renset; men alt som ikke tåler ild, skulle vaskes og skylles med vann.

Slik, sier Herren, vil han rense sitt folks urene hjerter ved Den Hellige Ånd. Andre steder blir Ånden sammenlignet med *rent vann* (Esek 36,25), men her kalles han «doms ånd og ilds ånd». Han er *doms ånd*, for det første fordi han ved sin nåde opplyser mennesket, så det lærer å prøve og dømme seg selv – etter den hellige apostelens ord: «La hvert menneske prøve seg selv … Men dersom vi dømte oss selv, ble vi ikke dømt» (1 Kor 11,28.31) – og begynner av hjertet å erkjenne sine synder og søke nåde.

For det andre fordi han lærer oss å vandre varsomt i Herrens frykt, å skjelne det gode fra det onde, å velge det ene og forkaste det andre, og å sette det himmelske og evige over det jordiske og forgjengelige.

Han er *ilds* eller *brannens ånd*, fordi han så å si brenner ut de kjødelig sinnede, urene hjertene – slik man varmer opp et urent kar som har mugnet eller fått en råtten smak, for å rense det, eller slik man noen steder setter fyr på halmstubben og det tørre gresset på marken, så også røttene kan brenne opp og jorden bli bedre skikket til å bære korn. Noen forklarer det også om kjærligheten til Gud og nesten, som Den Hellige Ånd tenner i våre hjerter, og som han tvinger ned og rydder ut kjærligheten til det forfengelige med.

Av dette ser vi *for det første* at det menneskelige hjertets *bot og omvendelse* ikke er noen vanlig gjerning, men, som sagt før, et under av den guddommelige allmakt, visdom og godhet. Gud selv og hans Hellige Ånd må vaske hjertet og rense det for skitten. Det må være en himmelsk ild som skal brenne ut hjertene og tenne dem i hellig kjærlighet. Jesu Kristi, Guds Sønns, blod må til, for at de skal bli rene for sine synder.

Derfor skal man ikke undre seg over at den høyhellige Treenighet selv tar seg av denne gjerningen. Skaden er nemlig over all måte stor, så ingen menneskelig kraft makter å lege den fra grunnen av, og ingen menneskelige midler å sette grenser for den. Riktignok bruker den kjærlige Gud midler som for kjødelige øyne ser ringe ut: Ordet, predikantenes tjeneste, de hellige sakramentene og lignende. Men de

er alle fulle av guddommelig kraft og himmelsk visdom; de fører Guds nåde, Jesu blod og Den Hellige Ånds ild med seg.

Videre ser vi av det som er sagt, at omvendelsen og hjertets fornyelse ikke skjer på overflaten og bare i det ytre. Den griper hele hjertet, brenner det ut og smelter det så å si om; den trenger igjennom til den innerste grunn og virker en fullstendig forandring.

Riktignok kan man ikke nekte for at de syndige lystene også blir igjen i de helliges kjød og ofte gir dem nok å stri med, til deres største hjertesorg, slik den hellige Paulus' eksempel lærer. Men de har likevel mistet herredømmet. De blir stadig tvunget ned av Guds Ånd og blir mer og mer brent ut og fortært, til de blir helt tilintetgjort og utryddet når dødens legeme blir til jord.

Denne Guds nådegjerning har vi nylig begynt å betrakte. Nå vil vi fortsette betraktningen og vende den mot «midlene til en syndig sjels omvendelse». Gud hellige og velsigne denne vår betraktning i Kristus Jesus ved sin Hellige Ånd! Amen.

Menneskets elendighet tok sin begynnelse med det *ordet* som djevelen talte til våre første foreldre gjennom slangen. Det var en sann basiliskånde, et giftig pust som drepte deres sjeler og styrtet dem i fordervelse. Det var fullt av hat, forbitrelse, falskhet og løgn og gav Satan rom i deres hjerter. Så har det nå behaget den gode og barmhjertige Gud å lege menneskene igjen *ved sitt ord*. Det er et legende middel, «en Guds kraft til frelse for hver den som tror» (Rom 1,16), en legedom som er blandet sammen av ren kjærlighet, trofasthet, miskunn og sannhet.

Vannet smaker av sin kilde og fører med seg kraft fra de årene det strømmer gjennom. Guds ord velter fram fra den evige kjærlighets dyp; det har sitt utspring i Guds og Jesu Kristi hjerte, og derfor fører det ren guddommelig visdom, kraft, kjærlighet, ånd og nåde med seg. Slik Gud selv er et levende, velgjørende, kjærlig, virksomt og evig vesen, slik er også hans ord en levende, velgjørende, virksom og livgivende kraft.

Fra Guds munn går hans ord ut, forent med Den Hellige Ånd. Herren Jesu ånde førte en gang Den Hellige Ånd med seg, da han «åndet på dem og sa til dem: Ta imot Den Hellige Ånd!» (Joh 20,22). Slik er det ennå den dag i dag.

Hans ord er hans ånde, og ved det gir han sin kirke Den Hellige Ånd og opplyser, helliggjør og frelser hjertene. «De ordene jeg har talt til dere,» sier han, «er ånd og er liv» (Joh 6,63). Det vil si: De strømmer ut fra Den Hellige Ånd og må forstås og tas imot åndelig; så fører de også Den Hellige Ånd, liv og salighet med seg.

Et annet sted sier den samme himmelske visdom: «Da vil jeg la min ånd velle fram for dere, jeg vil kunngjøre dere mine ord» (Ordsp 1,23). Her skal vi merke oss tre ting. For det første taler Visdommen her til gjenstridige, ryggesløse og forvendte spottere, som den gjerne ville bringe på andre tanker, og til det har den valgt Ordet som middel. *Dernest* ligger det i disse ordene skjult en lignelse om vannkildene, som vell fram og sender ut sine strømmer rikelig og overflodsrikt. *Og endelig* sier Visdommen at den vil utgyde sin ånd med sine ord.

Av dette ser vi ikke bare at Guds ord er et middel til omvendelse for forførte, syndige mennesker, men også at det har en slik kraft fordi det kommer fra Jesu innerste hjertegrunn og fører hans kjærlighet, hans Ånd og livgivende kraft med seg.

Dette er Den Hellige Ånds og det guddommelige ords kraft. Men Ordet har ikke kraften av seg selv; det har den fra Gud. Som Luther sier: Selv om det legemlige ordet ikke av seg selv gir livet, må det likevel være med og bli hørt eller tatt imot. Den Hellige Ånd må virke gjennom det i hjertet, og hjertet må gjennom Ordet og i Ordet samle krefter i troen mot djevelen og alle anfektelser.

Den Hellige Ånd virker ikke uten Ordet, og Ordet ikke uten Den Hellige Ånd. Riktignok kunne Den Hellige Ånd, som sann Gud, i sin uendelige kraft gjøre alt umiddelbart ved seg selv. Men nå har det en gang behaget Gud slik at han ikke vil virke uten sitt ord. Ordets kraft, sjel og liv er Den Hellige Ånd, som er i og med Ordet.

Som en gudfryktig lærer i vår kirke sier: «Gud har svøpt seg inn i Ordet med all sin nåde og kjærlighet. For var det et bare ord, uten Guds kraft og liv, kunne det ikke være vår sjels mat» (og dermed heller ikke noe middel til vår omvendelse); «men fordi Gud er i Ordet, gir han sjelen mat, kvegjer den og gjør den levende.» (*Johann Arndt, Lære- og trøstebok, kap.* 5.)

Jeg mener man kunne vise dette ganske treffende med noe enkelte leger forteller om. Man skal sette et glass fylt med kraftig vin og urter eller krydder, godt tilbundet, i solen, men slik at man på den andre

siden, bak glasset, stiller et hulspeil. Det fanger opp solstrålene og kaster dem tilbake på glasset, så det blir varmet og gjennomarbeidet fra alle sider.

Det ubotferdige menneskets hjerte er karet som Guds nådige blikk er rettet mot. Blikkene blir liksom fanget opp i Ordet og ført til hjertet, og av det kommer den velsignede forandringen – som likevel først og fremst har sitt utspring i Guds nåde. Jeg overlater for øvrig til enhver å framstille saken på en mer treffende og høvelig måte, etter de gaver hver har fått; min hensikt er bare å gjøre saken tydeligere for de enfoldige ved slike lignelser.

På grunn av denne guddommelige kraften gir Den Hellige Ånd Guds ord ulike talende navn og sammenligner det med kraftige og virksomme ting. Det kalles livets ord og frelsens ord, Guds ord som lever og blir til evig tid, en uforgjengelig sæd som vi blir gjenfødt av, og et lys som opplyser oss.

Det kalles en *ild* og en *hammer som knuser klipper* – de klippeharde hjertene. For sin gjennomtrengende kraft og skarphet blir det sammenlignet med et *sennepskorn* og en *surdeig*, med regn som læsker, med et *skarpt, tveegget sverd*, med *skarpe piler*, med *brodder* og *nagler* (Fil 2,16; Apg 13,26; 1 Pet 1,23; Sal 19,8–9; 119,105; 2 Pet 1,19; Jer 23,29; Luk 13,19.21; Hebr 6,7; 4,12; Sal 45,6; Fork 12,11).

Denne kraften viser seg også i virkeligheten, og i mange tilfeller kan man se det med glede. Natan kom til David – en fattig profet til en mektig konge. Han hadde verken spyd eller sverd eller noen verdslig makt med seg. Likevel fikk han David til å kaste seg ned for Gud i dypeste ydmykhet og søke nåde.

David klager over at hans ben er knust, og at hans ånd og hjerte er sønderbrutt (Sal 51,10.19). Alt dette skjedde ved Herrens ord, som profeten angrep kongen med og forferdet ham så sterkt at han sier: «*Min synd står alltid for meg*» (v. 5) – som et grufullt spøkelse og djevelbilde som gjør ham angst og redd.

Da Den Hellige Ånd på pinsedagen var synlig utøst over Herrens disipler, så de talte i alle slags tungemål om Guds store gjerninger, begynte *noen* av tilskuerne og tilhørerne å *være i villrede* – de visste ikke hva de skulle tro – og *ble forferdet*. *Andre sa spottende*: «*De er fulle av søt vin!*» Men da Peter løftet sin røst og i Den Hellige Ånds kraft

holdt Guds ord fram for dem, «stakk det dem i hjertet, og de sa til Peter og de andre apostlene: Hva skal vi gjøre, brødre?» (Apg 2,11–13.37).

Se hvordan Guds ord trenger gjennom ørene og inn i hjertet; hvordan det forferder, forvandler og overbeviser mennesket og legger det ned for Guds føtter, så det ber om råd, hjelp og trøst!

Slik gikk det også med de to disiplene som vandret til Emmaus på Herrens oppstandelsesdag, da Mesteren med den lærde tunge la ut Skriftene for dem. «Brant ikke vårt hjerte i oss,» sier de, «da han talte til oss på veien og åpnet Skriftene for oss?» (Luk 24,27.32).

Ja, selv de ugudelige, som i forsettlig ondskap setter seg mot Ordet og hindrer dets fulle virkning i seg, kan likevel ikke helt stå imot dets gjennomtrengende kraft; det kommer ikke utenom å ryste og bevege hjertet deres til en viss grad. For slik solens lys trenger gjennom også lukkede øyelokk, slik er det også med Herrens ord.

Et eksempel på det ser vi hos Akab, som ellers var et rett mønster på en avguderisk og ryggesløs konge; Skriften sier til og med om ham: «Det har aldri vært noen som Akab, han som solgte seg til å gjøre det som var ondt i Herrens øyne.» Likevel, da Elia forkynte ham Herrens ord og hans kommende vrede, «flerret han klærne sine og la sekk omkring seg og fastet. Og han sov i sekk og gikk stille omkring» (1 Kong 21,25.27).

Slik gikk det også med Feliks, den lystne og pengegriske landshøvdingen i Judea. Da Paulus talte til ham «om rettferdighet og avhold og den kommende dom, ble Feliks forferdet», og han tålte ikke lenger å høre på ham. Merkelig er det også som fortelles om kong Agrippa. Da den samme apostelen med stor frimodighet forsvarte seg for retten og stadfestet Kristi lidelse og oppstandelse med Skriften, brøt Agrippa ut: «Det mangler lite på at du overtaler meg til å bli en kristen!» Med det viste han tydelig hvor nær Ordet var gått ham til hjertet.

Fra alle tider har vi dessuten en mengde andre eksempler som vitner om Ordets underfulle kraft – hvor mektig, og likevel hvor mildt, det bøyer, driver og tvinger menneskenes hjerter til omvendelse og tro, så sant de ikke med forsett og ondskap står det imot. Justin Martyr, en berømt lærer i den gamle kirke, forteller om seg selv at han før han ble kristen, lengtet etter å lære den sanne visdom å kjenne, den som fører til Gud.

Derfor oppsøkte han skolene til alle de retningene som fantes på hans tid: stoikerne og etterfølgerne til Aristoteles, Pythagoras og Platon. Men hos ingen av dem fant han det han søkte, det som kunne mette og stille sjelen hans.

Da møtte han en kristen lærer – om det var en engel eller et menneske, kunne han for øvrig ikke si, for han så ham aldri igjen. Denne rådet ham til å la alt annet fare og lese de hellige profeters skrifter. De sto med sin guddommelige kraft høyt over alle fornuftslutninger og all verdslig visdom, og de inneholdt den sanne visdom som gjør salig. Dette gjorde han; slik kom han til omvendelse og ble siden den store kirkelæreren vi kjenner.

Merkelig er det også som hendte med Augustin. I begynnelsen, mens han ennå var full av manikeisk spott og ondskap, satte han stor pris på den hellige Ambrosius, biskop i Milano, og hørte ham gjerne – ikke som en lærer i sannheten, men fordi biskopen hadde tatt vennlig imot ham og hadde ord på seg for å være en berømt taler. Han hørte prekenene hans, ikke for å fatte det denne Guds mann forkynte, men for å fryde seg over den vakre talen.

Men Gud, som omsider i nåde ville bønnhøre hans gudfryktige mors tårefylte bønner, begynte å virke slik gjennom Ordet på hjertet hans at han ble overbevist om den himmelske sannhet og bestemte seg for å følge den og vende om til Gud. Han hadde imidlertid viklet seg inn i verdens garn og utsatte fra den ene dagen til den andre å ta helt avskjed med synden. Derfor fikk han en hard kamp å stå i, og han ba Gud med mange tårer om at han endelig ville rive ham helt løs og bøye hjertet hans fullt og helt til hellig lydighet mot ham.

Da hørte han en stemme, som fra en liten gutt eller pike, som ropte: «Ta og les! Ta og les!» Snart besinner han seg og skjønner at han har fått befaling om å slå opp og lese i Det nye testamente, som han hadde latt ligge under et tre hos vennen Alypius.

Idet han tar boken og åpner den, stråler dette ordet av Paulus straks mot ham: «… ikke i svir og drikk, ikke i utukt og skamløshet …» (Rom 13,13). Så snart han hadde lest det til ende, kjente han at all tvil var overvunnet og hjertet hans opplyst av glansen fra det himmelske, sikre lyset. Han skyndte seg til sin mor og gledet henne med det budskapet hun så lenge hadde ønsket å få.

Denne hendelsen er velkjent. At den passer så godt for vårt formål, er fordi Gud her gjør begynnelsen på omvendelsen til et slikt villfarent får gjennom det forkynte ordet. En tid nølte Augustin likevel med å gå inn i Jesu Kristi hjord. Han sammenligner seg selv med et søvnig barn som svarer når det blir vekket: «Ja, ja, jeg skal straks stå opp», men som likevel gang på gang lar seg overvelde av søvnen.

Herren kunne nok med sin ubegripelige kraft lett ha omskapt hjertet hans helt og styrt det inn på fredens vei; men han ville ikke gjøre det uten det skrevne Ord. Derfor fikk han befaling om å ta boken og lese, og da viste Den Hellige Ånds mektige virkning seg, så han ble fullt opplyst og omvendt. Uten tvil skjedde det for at kirken helt til den ytterste dag skulle huske, hver gang den minnes denne store læreren, hvor høyt Gud vil ha sitt hellige ord og den guddommelige kraft han har lagt ned i det, aktet.

I våre fedres dager hadde en et vakkert eksempel med en jøde som bodde i Recklinghausen, og som siden ved dåpen fikk navnet Christian Gerson. En fattig kristen enke hadde pantsatt sitt tyske Nye testamente hos ham for åtte skilling som han hadde lånt henne. Nå ville han gjerne vite hva slags mektige villfarelser de kristne etter hans mening lot seg forlede av. Derfor kalte han til seg to av sine svogre og leste i boken sammen med dem – ikke uten mye hån og gudsbespottelse.

Men nåden, som er i og med Ordet, begynte å virke på hjertet hans. Uten at hans nærmeste visste om det, leste han boken gjennom en gang til i stillhet og med ettertanke. Da han så at Kristus og apostlene så ofte viser til Mosebøkene, profetene og Salmene, slo han opp disse stedene. Der fant han et lys han ikke maktet å stå imot, og han lengtet etter fellesskapet i den kristne kirke. Etter videre og grundig undervisning ble han også tatt opp i den ved den hellige dåp.

På samme måte er Paulus av Burgos i Spania, Nikolaus av Lyra og Johannes Isaak – han som forsvarte Den hellige skrifts renhet mot papisten Lindanus og beviste at den hebraiske grunnteksten er uforfalsket – og likeledes Paul Weidner, som siden ble professor i hebraisk i Wien, kommet fra det jødiske mørket til det evangeliske lyset ved flittig lesning og gransking av Den hellige skrift.

Weidner beskriver selv sin omvendelse med disse ordene: «Jeg var blitt kalt fra Italia til Kärnten som lege med ganske høy lønn, og jeg

hadde vært der i nesten seks år. Da kom jeg ved Guds godhet og nådige dragning til å tenke over hvilken religion i verden som måtte være den sanne, og hvilken gudstjeneste som virkelig behaget Gud. For å finne ut av dette begynte jeg med all flid å lese Den hellige skrift. Jeg holdt Det nye testamente sammen med Det gamle og satte meg samtidig inn i hvordan kaldeerne, talmudistene og kabbalistene forklarer Skriften. Slik fikk jeg øynene mer og mer opp, så jeg godt innså at den kristne religion var den sanne, og at jødene på en helt frekk og ugudelig måte gjenstridig motsier Kristus.»

«Men fordi jeg ennå kjempet med meg selv,» fortsetter han, «– selv om jeg ikke lenger tvilte på at den kristne religion var sann – ble jeg værende enda et år i dyp ettertanke og leste dag og natt i skriftene i Det gamle og Det nye testamente. Til sist forlot jeg, uten å bry meg om fare og trengsel, mine søstre, brødre, foreldre, slektninger og venner og dro til Wien. Der bekjente jeg meg offentlig til den kristne tro sammen med min kone og mine fire barn, og ved den hellige dåp ble jeg innlemmet i den kristne kirke.»

Av dette ser vi til fulle at Guds ord, slik det står i de profetiske skrifter, er et klart lys og en guddommelig kraft som makter å drive mørket bort fra menneskehjertet, både i lære og liv.

Det er dette apostelen sikter til når han sier til sin Timoteus: «De hellige skrifter … kan gjøre deg vis til frelse … Hele Skriften er innåndet av Gud og nyttig til lærdom, til overbevisning, til rettledning, til opptuktelse i rettferdighet, for at Guds menneske kan være fullkomment, satt i stand til all god gjerning» (2 Tim 3,15–17). (*Talmud er de senere jødenes lovbok, en forklaring og utvidelse av Moseloven; talmudistene er de jødene som holder seg til Talmud. Kabbala er de jødiske lærernes eller de skriftlærdes hemmelige lære eller visdom, som etter sagnet skal være overlevert muntlig helt fra Adam; en kabbalist er en som forstår eller underviser i kabbala.*)

Uten tvil er dette også grunnen til at Den Hellige Ånd, når han taler om Den hellige skrift, gjør det som om det ikke fantes noen annen bok og noe annet ord i verden – enda verden er full av dem. «Se, jeg kommer, i bokrullen er det skrevet om meg,» sier Messias (Sal 40,8). Noen forklarer dette om Davids salmer, andre om Første Mosebok, atter andre om alle de fem Mosebøkene, men de fleste om hele Det gamle testamente.

Den hellige skrift er bøkenes bok. Fra den strømmer alle andre bøker som har noe guddommelig i seg, og mot den er alle andre, verdslige bøker ikke noe å regne, hvor herlige og kunstferdige de enn måtte være. Meningen med ordene er altså: I Guds bok, den Gud selv har skrevet, i hovedboken som alene viser veien til salighet, er det skrevet om meg.

På lignende måte taler Paulus når han sier: «Alt som før er skrevet, det er skrevet til lærdom for oss» (Rom 15,4). En kunne synes det var underlig at han ikke sier: alt som før er skrevet av de hellige Guds menn, eller: alt det Den hellige skrift inneholder. Men med dette vil han vise at Guds ord alene fortjener å kalles et ord og å bli hørt sent og tidlig, fordi det har en guddommelig kraft i seg.

Mot *det* er andre ord bare tomt snakk og unyttig lyd, slik også alle andre skrifter ikke er noe å regne mot den guddommelige Skrift. For de andre handler bare om timelige og forgjengelige ting, denne om uforgjengelige og himmelske; de har skyggen, denne har selve sakens vesen; de er fulle av dårskap, villfarelse og løgn, denne er full av himmelsk visdom og evig sannhet. De andre er som regnbekkene, som bare har vann en tid og tørker ut i sterk hete; denne er som de friske kildene, som aldri mangler vann.

Under denne betraktningen hører også det hellige prekenembetet og «Ordets tjenere» (Luk 1,2). Gud har satt dem til å forkynne Ordet, skremme de ugudelige og kalle dem til omvendelse, ta imot de botferdige og trøste og reise dem opp med nådens forkynnelse om Kristus. *Dem* regner vi med rette blant omvendelsens midler. For ikke bare viser Guds ord oss veien her; også den daglige erfaringen lærer at Herren frelser og gjør mange salige gjennom predikantenes tjeneste.

Skriften kaller dem *Guds medarbeidere* (1 Kor 3,9), og hvordan dette skal forstås, viser apostelen samme sted. Han bruker nemlig et bilde hentet fra arbeidet i hage og mark og sier: «Jeg plantet, Apollos vannet, men Gud ga vekst» (v. 6). Slik jeg kan si at en gartner er Guds medhjelper og medarbeider når hagefruktene skal fram – han har jo mye strev med å plante, vanne, beskjære og stelle vekstene – slik kalles også predikantene Guds medarbeidere. De arbeider på sjelene gjennom Ordet, formaner tilhørerne sine med gråtende tårer, ber inderlig til Gud for dem og prøver på alle måter å frelse noen.

Gud er nok alltid hovedårsaken, og han kunne også ha utrettet alt innvortes uten det ytre ordet og lærernes tjeneste, ved Den Hellige Ånd alene. Men det vil han ikke. Han vil ha predikantene til medhjelpere og medarbeidere og virke med kraft gjennom deres ord, hvor og når han vil.

Om dette har Skriften svært merkelige uttrykk. Vår Frelser sier i sin herlige bønn: «Jeg ber ikke bare for disse» – mine disipler, som jeg har utvalgt og sendt ut i Ordets tjeneste – «men også for dem som ved deres ord kommer til tro på meg» (Joh 17,20). Holder vi dette stedet sammen med vers 8 foran, der Herren sier: «For de ordene som du ga meg, har jeg gitt dem. Og de har tatt imot dem», da kommer det fram en gyllen kjede som vel fortjener å bli skattet høyt.

Sønnen har fått livets ord av sin Far. Evangeliet er en strøm som flyter ut fra den evige kjærlighets dyp. *Den* har Sønnen ledet inn i de hellige apostlenes hjerter, og de igjen inn i andre menneskers. Derfor kan vi være visse på at vi i det ordet som forkynnes for oss, har Guds nådige, uforanderlige vilje og like så hans kjærlighet, barmhjertighet, kraft, Ånd og liv. Det samme ordet som vår Jesus tok imot av sin himmelske Far, har han gitt apostlene, og de har gitt det til oss som tror. Slik kan vi daglig drikke av den levende kilden og vederkvege våre sjeler.

Merkelig er det også at Herren kaller det ordet som egentlig var hans, og som han hadde gitt og betrodd apostlene, for *deres ord*. Uten tvil vil han for det første vise at en predikant selv må ta Ordet til seg i tro før han gir seg til å forkynne det for andre. Han må ikke forkynne det som en annens ord, som hjertet hans verken vet eller kjenner noe til, men som sitt eget ord, som han har tatt til seg i troen og kjent kraften av i seg selv.

For det andre vil han lære oss at vi ikke skal forakte det ordet hans tjenere forkynner. For det er nettopp ved *deres ord* at menneskene blir ført til tro – særlig fordi det er Kristi ord, fullt av ånd og liv. Det er dette apostelen sikter til når han sier til tessalonikerne: «Da dere fikk det ordet som vi forkynte, tok dere imot det, ikke som et menneskeord, men som det i sannhet er, som Guds ord, som virker med kraft i dere som tror» (1 Tess 2,13).

Av dette ser vi klart at selv om Kristi tjenere forkynner Ordet med menneskelig stemme, er det likevel i sannhet Guds ord og en kraft

som ikke blir uten nytte og virkning hos de troende. Det er ett og samme vann som ledes fra en frisk kilde ut til vekstene og urtene, og som øses opp av kilden i en vannkanne og brukes til å vanne med. Slik er det også ett og samme ord som Gud selv og hans evige Sønn, Herren Jesus, taler, og som en predikant og Kristi tjener taler.

Derfor sier apostelen også et annet sted om det evangeliske prekenembetet at det er *Åndens tjeneste* (2 Kor 3,8). Gjennom den virker Ånden med kraft, vinner og fyller menneskenes hjerter og gjør dem rede til å tjene Gud. Det var uten tvil dette som ble betegnet ved apostlenes *tunger av ild* (Apg 2,3). Den himmelske ilden, som opplyser de mørke menneskehjertene og tenner den guddommelige kjærlighets flamme i dem, hadde forent seg med apostlenes tunger. Slik skulle vi lære at den ville virke gjennom dem og gjøre ordene deres brennende.

Derfor sier den hellige Paulus også: «For Gud, som bød at lys skulle skinne fram i mørket» – i skapelsens begynnelse – «han har også latt lyset skinne i våre hjerter, for at kunnskapen om Guds herlighet i Jesu Kristi åsyn skal lyse fram» (2 Kor 4,6). Meningen er at Gud har opplyst apostlenes hjerter med kunnskapen om seg, for at også andre ved deres embete skulle bli opplyst og lære å kjenne Guds herlighet, det vil si hans rike barmhjertighet mot de stakkars syndere – en herlighet som så å si har sitt sete i Jesu Kristi aller mest nådefulle åsyn.

Og videre: «Til meg … ble den nåde gitt å forkynne hedningene evangeliet om Kristi uransakelige rikdom, og å opplyse alle» (Ef 3,8–9). Hit hører også det han forteller om de ordene Herren Jesus talte til ham da han ble omvendt: «… hedningene, som jeg sender deg til, for at du skal åpne deres øyne, så de kan vende seg fra mørke til lys og fra Satans makt til Gud, for at de kan få syndenes forlatelse» (Apg 26,17–18). Og endelig det han skriver til Timoteus: at han, om han røkter sitt embete med troskap, «skal frelse både seg selv og dem som hører ham» (1 Tim 4,16).

Av alt dette er det klart nok at det hellige prekenembetet og de trofaste lærernes tjeneste er et mektig og legende middel til å vende syndere om til troen og hjelpe dem til frelse og evig salighet.

Dette kunne stadfestes med mange herlige eksempler fra erfaringen, men vi vil nøye oss med noen få. Dr. Simon Pauli, tidligere professor og superintendent i Rostock, forteller at han hadde kjent et ugudelig menneske som foraktet Guds ord og de hellige sakramenter.

Han verken talte eller gjorde noe godt, han hadde vent seg til å sverge og banne, og framfor alt hatet og spottet han prestene. En gang skulle en fremmed prest preke der på stedet. Da sa mannen at han også hadde lyst til å høre den nye paven, og gikk i kirken og hørte på.

Presten preket over Paulus' omvendelse. Han formante tilhørerne: Hvis noen av dem hittil hadde vært en forfølger og spotter, eller på annen måte hadde falt sammen med Paulus, så måtte han stå opp sammen med ham og ikke utsette omvendelsen til det siste. Gud var nådig – ikke mot de ubotferdige, men mot dem som vendte om – og han var villig til å tilgi syndene.

Her siterte han Esekiels ord: «Jeg har ikke behag i den ugudeliges død, men i at den ugudelige vender om fra sin ferd og lever» (Esek 33,11). Samtidig gjendrev han Kains fortvilte ord om at hans skyld var større enn at han kunne bære den, eller at den kunne tilgis ham (1 Mos 4,13), og mer i samme retning.

Mens mannen hørte oppmerksomt etter, rørte Guds Ånd hjertet hans slik at han sa til en god venn som sto ved siden av ham da prekenen var slutt: «Gud være lovet at jeg kom i kirken og fikk høre denne prekenen! Den skal jeg huske så lenge jeg lever.» Da han kom hjem, skrev han hovedinnholdet ned i en bok og hadde den alltid hos seg. Kort etter ble han syk og måtte dø. Da leste han det han hadde skrevet, og trøstet seg ved det; så tok han imot den hellige nattverd og døde salig.

Her kan vi også nevne det den gamle Mathesius forteller om seg selv. Fredagen etter pinse i året 1529 kom han for første gang til Wittenberg, og søndagen etter fikk han høre dr. Luther. Ved aftensangen preket Luther over andre kapittel i Apostlenes gjerninger og viste ut fra det hva den hellige dåp er, og hvilken kraft den har. Da ble hjertet hans så grepet at han ville takke sin Gud for det hele sitt liv, både her og i evigheten.

«Jeg var den gang i mitt tjuefemte år,» sier han, «og hadde hørt mange prekener av munker og verdslige prester i pavedømmet. Men aldri i mine dager hadde jeg hørt noen tale om den hellige dåp. Derfor gjorde det meg så godt i mitt innerste hjerte at jeg helt fra begynnelsen fikk høre en kristelig og velsignet framstilling av dette høyst nødvendige og trøsterike stykket av vår tro. Jeg kan, vil og skal aldri glemme denne første prekenen om dåpen, så lenge jeg har livsånde i meg.»

Enda et eksempel vil jeg ta med. Det fortelles av magister Stefan Prætorius, tidligere prest i Salzwedel. Der han tar feil i ett og annet lærepunkt, bør en med rette av kristen kjærlighet regne det til det «tre, høy, strå» som apostelen taler om (1 Kor 3,12), og tolke alt i beste mening, så langt den himmelske sannhet og samvittigheten tillater det. Han forteller om en gudfryktig kvinnes herlige trosbekjennelse på hennes dødsleie.

«Hun elsket Den hellige skrift over alle måter,» sier han, «og øvde seg i den hver dag. Hun leste også flittig i Luthers kirkepostille og lette særlig etter de stjernene i den som åpenbarer oss vår frelse. Når hun fant noe særlig, lo hun og sa med stor undring: ‹Å, for noen ord!› Hun lærte dem straks utenat og sa: ‹Guds ord hører hjemme i hjertet. Guds tusenfryder – Skriftens kraftord og kjerneord – hører hjemme i paradiset i vårt hjerte. Når de er der, bærer de frukt, de lindrer de trette sjelene og gir en himmelsk glede.›»

«Jeg takker Gud for hans nåde,» sa hun. «Jeg vet hva Kristus har vunnet med sitt blod og gitt meg i dåpen. Jeg har min frelse og gleder meg over den; jeg søker ikke min frelse, men eier den. Min eneste sorg er at jeg nå også må holde den fast og bruke den til all trøst, fred, glede, lov og takk. Jeg kan ikke ønske meg å være saligere, enda jeg ennå kjenner synden og lider mye. For i stedet for synden har jeg fått tre ting: en ny rettferdighet, Guds nåde og Den Hellige Ånd. Lidelsene mine skal derimot snart ta slutt og bli byttet ut med evig, usigelig fryd. Her har jeg nådens rike, hisset skal jeg ha herlighetens rike.»

«Den Hellige Ånd bor i meg, forsikrer meg om nåden og gir meg å smake den. Å, hvordan han trøster min sjel! Han fører hjertet mitt bort fra verden til Gud. Mitt eneste ønske har vært å få holde meg til Gud. Å lese er godt; å be er enda bedre og mer liflig. I bønnen kommer to venner sammen og taler med hverandre slik at de kjenner det i hjertet. Ved Ordet og bønnen har jeg gjort dette sure livet til et søtt paradis.»

«Jeg er full av himmelsk glede, for jeg ser bare rettferdighet, nåde og liv for mine øyne. Ja, jeg smaker den aller søteste saften av Guds nåde i mitt indre. Jeg kjenner ingen legemlige smerter lenger, for jeg er full av himmelsk sødme. Jeg kjemper en mild kamp med døden; jeg ser himmelen åpen og de hellige engler ved min høyre hånd. Hils magister Stefan, som jeg ved Guds nåde har fått evangeliets lys fra, og

si ham at jeg til takk for det strevet han har hatt med meg, skal hjelpe ham å sette en vakker krone på hodet hans på den dagen da alle Guds kjære barn blir herliggjort.»

Hittil har vi talt om Guds åpenbarte og forkynte ord som et velsignet og mektig middel til omvendelse. Men før vi forlater denne betraktningen, må vi også si noe om «Guds hellige innskytelser og Den Hellige Ånds innvortes tilskyndelser», som han pleier å lokke den syndige sjelen med og gjøre den rede til omvendelse.

Vi kunne nok ha tatt dette med i forrige preken, der vi handlet om omvendelsens hovedårsak, og vi kom også delvis inn på det der. Men fordi Den Hellige Ånd i det ytre betjener seg av det forkynte ordet, og i det indre av menneskets samvittighet, hukommelse og hjerte, vil vi her se på det sammen med omvendelsens midler.

Det er kjent at også hos hedningene, som ikke kjenner Gud, finnes det en indre tale som formaner, refser og holder tilbake, eller roser, oppmuntrer og driver fram.

Om den sier den hellige apostel: Hedningene, «som ikke har loven» – Moseloven – «er seg selv en lov». Det vil si: De har en naturlig lov, et naturlig lys i seg, nemlig forstanden, som de kan bedømme noe med som ærbart eller usømmelig, godt eller ondt. Denne loven «er skrevet i deres hjerter», og det ser en av at «deres samvittighet» vitner med dem – eller overbeviser dem – «og deres tanker … innbyrdes anklager dem eller også forsvarer dem» (Rom 2,14–15).

Det betyr: Når de har gjort noe, blir det så å si prøvd for samvittighetens domstol og bedømt, om det er godt eller ondt gjort. Menneskets egne tanker anklager, beskjemmer og fordømmer ham når han har gjort det onde, eller unnskylder, roser og frikjenner ham når han har gjort det gode. Men det er ikke denne naturlige talen i menneskehjertet vi handler om her. Vi taler om samvittigheten og tankene slik Den Hellige Ånd opplyser, beveger, styrer, leder og bruker dem gjennom det skrevne og forkynte ordet til at synderen blir omvendt.

Her må vi merke oss at vi egentlig taler om boten og omvendelsen til en kristen som er døpt og gjenfødt som barn. Det gjelder altså et menneske som allerede tidlig er blitt undervist til gudfryktighet ut fra og etter Den hellige skrift, som selv har lest eller hørt Guds ord, og som fortsatt hører og kan høre det. Men ved forsettlige synder har han brutt sin dåpspakt og vist seg gjenstridig og ulydig mot Den

Hellige Ånd, som virker med kraft gjennom Ordet og de hellige sakramenter, og slik har han falt fra nådens stand og inn under Guds vrede.

Et slikt menneske kunne den rettferdige og hellige Gud straks ha støtt bort fra sitt åsyn. Han ville ikke gjøre ham urett om han ikke brydde seg mer om ham, men ga ham over til et forkastelig sinn og lot ham gå etter sitt hjertes egne tanker, helt til han nådde målet for sin vantro og ugudelighet: den evige fortapelse.

Men det tillater ikke hans ubegripelige kjærlighet til menneskene og hans inderlige barmhjertighet. Om den vitner disse vemodige ordene: «Hvordan skal jeg kunne oppgi deg, Efraim? Hvordan skal jeg kunne gi deg til pris, Israel? Hvordan skal jeg kunne gi deg opp som Adma, gjøre med deg som med Sebojim? Mitt hjerte vender seg i meg, all min medynk våkner. Jeg vil ikke fullbyrde min brennende vrede» (Hos 11,8–9).

Og selv om mennesket skammelig har glemt sin dåpspakt, så kan og vil den kjærlige Gud likevel ikke glemme den. Hos ham heter det: «Er ikke Efraim min dyrebare sønn? Er han ikke et barn som jeg har hatt stor glede av? For etter at jeg har talt til ham» – og gitt ham mine løfter da jeg tok ham til mitt barn – «kommer jeg ham fortsatt i hu. Derfor røres mitt hjerte av medynk med ham, jeg vil visselig forbarme meg over ham» (Jer 31,20).

Av denne barmhjertigheten kommer det at Gud er bekymret for den villfarne og forførte sjelen og lokker den til omvendelse. Han lar den fortsatt nyte godt av dåpspakten og arbeider for å føre den tilbake til den. Selv om sjelen har forlatt ham, forlater han ikke den så snart, men følger etter den med sin nåde, slik vi viste i forrige preken.

Og når han slik kaller de syndige menneskene til omvendelse, skjer det dels i det ytre, ved det ordet som forkynnes offentlig, dels i det indre, ved at han gir gode tanker og rører hjertet med kraft. Slik legger Den Hellige Ånd det forkynte ordet nær til hjertet og gjør det rede til omvendelse, eller prøver i det minste å gjøre det.

For selv om vår dyrebare Frelser på grunn av forsettlige synder har forlatt et hjerte og sluttet å bo i det, slutter han likevel ikke så snart – om jeg kan si det slik – å *bo hos* et slikt hjerte og ha det inderlig kjært. Han blir stående ved døren og banker på med alle slags gode midler som kan tjene til menneskets omvendelse.

Dette pleier de lærde å bevise ut fra tredje kapittel i Johannes' åpenbaring, der den kjærlige Herre blant annet sier til biskopen i Laodikea: «Fordi du sier: Jeg er rik, jeg har overflod og har ingen nød – og du vet ikke at du er ussel og ynkelig og fattig og blind og naken, så råder jeg deg at du kjøper av meg: Gull … Derfor, ta det alvorlig og omvend deg! Se, jeg står for døren og banker» – nemlig med denne formaningen til omvendelse – «Om noen hører min røst og åpner døren, da vil jeg gå inn til ham» (Åp 3,17–20).

Slik gjør også Den Hellige Ånd. Når en bedrøver ham og driver ham ut ved synder mot samvittigheten, får hans inderlige barmhjertighet med det stakkars forførte mennesket og hans kjærlighet ham likevel til å søke å vinne det tilbake og omvende det ved hjelp av Ordet. Det skjer særlig ved at han stadig kaller tilbake i minnet det ordet mennesket før har hørt, lært og lest, ved at han gir det gode tanker og vekker hellige tilskyndelser i hjertet.

Det går med dette som med såkornet som kastes i jorden. Det ligger ofte lenge før det kommer opp, for kaldt vær, tørr åker, hard jordbunn eller annet kan hindre det; men i sin tid begynner det likevel å spire, grønnes og bære frukt.

Slik er det også: Når mennesket faller i synd, mister det nok den troen som gjør salig, for så vidt som den henger ved Kristus. Men Guds ord, det ordnede middelet til omvendelse, blir likevel så å si liggende skjult hos ham. Dette vanner og vekker den dyrebare Hellige Ånd innenfra og utenfra, helt til mennesket i sin tid ved Guds nåde går i seg selv, omvender seg og kommer tilbake til troen og fellesskapet med Kristus.

Også dette hører med til underne i Guds kjærlighet og godhet: Selv om han er dypt krenket og bedrøvet, forlater han ikke det syndige mennesket helt, men blir stående ved hjertets dør, taler vennlig til det og gjør alt for igjen å kunne ta imot det. *Å, Herre, hva er et menneske, at du akter det så høyt*?

Slik er altså de indre tilskyndelsene til omvendelse – de gode tankene som stiger opp i den syndige sjelen, hjertets bevegelser, den indre frykt og redsel, den urolige samvittighetens innvendinger og refselser – bare nådevirkninger av Den Hellige Ånd. De har sin grunn i dåpspakten, som fortsatt står fast fra Guds side. De er bare tegn på den gode Guds uutgrunnelige kjærlighet; de er frukter av det ordet

som er forkynt og hørt; de er, om jeg kan si det slik, et ekko av Guds røst, som lar seg høre i Ordet.

Derfor viser de seg ofte straks når Ordet blir hørt. Det ser vi på Feliks, landshøvdingen i Judea, og på kong Agrippa, som ble forferdet ved Paulus' preken og sterkt drevet mot omvendelse og kristendom (Apg 24,25; 26,28). Andre ganger viser de seg først senere, ved alle slags anledninger. Erfaringen lærer at det syndige mennesket ofte «hører et ord lyde bak seg: Dette er veien, gå på den!» når det viker av til høyre eller til venstre (Jes 30,21). Hit hører det merkelige eksempelet vi tok med i forrige preken.

Det går de gudfryktige mennesker slik i alminnelighet, og særlig dem som er anfektet og bedrøvet: Satan skyter inn og blåser inn i dem alle slags onde tanker, vekker de onde begjærene som ennå henger ved dem, og trenger ofte så hardt inn på dem at de klager over at de synes å høre noen tale – som langt borte, bak veggen, bak ryggen eller under hodeputen de har lagt sitt trette hode på, ja, stundom inne i seg selv. Eller han misbruker et eller annet skriftord for å bedrøve og forføre dem, eller driver dem til det onde på andre måter.

Slik går det også med dem som Satan har forledet til synd: De kan ofte ikke slippe unna samvittighetens tale og Guds røst, som minner dem om hans ord og lokker dem til omvendelse.

Ofte hører de: Hva har du gjort? Hvordan har du kunnet glemme din dåpspakt så skammelig? Er det slik du takker din Gud for alle de velgjerningene han har vist deg hele livet? Er dette takken du gir din Frelser for hans utøste blod, som han har gjenløst deg med? Skal et Guds barn glemme sin kjærlige Far og sin plikt på denne måten?

Hvordan vil du nå våge å løfte øynene mot himmelen? Hvordan skal du kunne be og kalle Gud din Far, når du har vakt hans vrede og krenket ham så dypt? Hva har du nå igjen for den usle lysten, annet enn skam og vanære? Hvor lenge vil du fortsatt gå slik og ikke vende tilbake til din Far? Hvor lenge vil du utsette din omvendelse? – og mer av samme slag.

Dette er det som sies om David etter at han hadde latt folket telle: *hjertet hans slo ham*, det vil si at samvittigheten hans begynte å bli urolig og anklage ham fordi han i sitt hovmod hadde syndet grovt mot Gud (2 Sam 24,10). Det samme sikter vår dyrebare Frelser til når han forteller om den bortkomne sønnen: «Da kom han til seg selv og sa:

Hvor mange leiefolk hos min far har overflod av brød, men jeg setter livet til her av sult. Jeg vil stå opp og gå til min far» (Luk 15,17–18).

Her kan vi også nevne det Herren sier hos profeten Hosea: «Se, derfor vil jeg lokke henne» – overtale henne og gi henne gode ord – «og føre henne ut i ørkenen og tale vennlig til henne» – tale inn i hjertet hennes og til det (Hos 2,14).

Det vil heller ikke være unyttig å belyse saken med noen eksempler. (I den forbindelse kunne en ønske at de som en gang har merket Guds nådige hånd og hans kraftige dragning og tiltale, ikke ville tie med det de har erfart.)

For ikke lenge siden gikk to studenter en tur utenfor Wittenberg og satte seg i skyggen av et grønt tre. Den ene sier: «Så vakker himmelen er!» Den andre svarer: «Ja, den som bare kunne se på den med god samvittighet!» Den første spør igjen: «Har du da en ond samvittighet?»

Da begynner den andre med vemod å fortelle hvordan han en gang ba sin far om penger for å være med på et gilde. Faren rakte ham bare en groschen, og da ble han så sint at han kastet den på gulvet og trampet på den. Så ofte han nå tenker på det, «drypper det en bloddråpe av hans hjerte». (*Groschen: en tysk sølvmynt, verdt omtrent 3 skilling norsk.*)

Jeg kjenner en mann som i sin ungdom gjerne søkte selskap og ofte ga seg over til all den syndige og usømmelige ferd som følger med drikk; noen ganger kom han til og med i farlige slagsmål. Men til sist ble han ved Guds nådeord og Ånd beveget til å gå i seg selv, og han begynte å sørge over sine synder.

Samvittigheten talte så kraftig til ham at han ofte stengte seg inne i et avsides kammer for å kunne gi tårene fritt løp. Når han kom i kirken og hørte en av Guds trusler mot syndere, lød den i ørene hans hvor han gikk og sto. Skulle han gå over gårdsplassen, gikk han med bøyd og nesten tildekket hode, for hjertet sa ham at solen skammet seg over ham. Etter at denne mannen hadde utøst sitt hjerte for en forstandig og gudfryktig prest, fikk han til slutt rik trøst for sin sjel.

I en av nabobyene mine er det skikk å ringe inn kirkens store høytider klokken tre om morgenen den første dagen, med klokkene i alle fire kirkene, og slik vekke menigheten til andakt. Da dette skjedde en hellig julenatt, lå en ryggesløs ung mann, som var sterkt hengitt

til drikk, spill og andre synder, i sengen med kona si. Mens klokkene ringte, begynte han å gråte bittert.

Da hun spurte ham hvorfor, sa han: «Å, hvor vakkert klokkene lyder i den stille natten! De gir oss tegn til å forberede oss med inderlig glede og andakt til den hellige julefesten. Men å, hvordan har jeg forberedt meg? Hvor dårlig har jeg ikke til nå takket min Frelser for at han ble menneske til menneskenes frelse og salighet, og for at han har elsket oss så høyt og forløst oss så dyrt!»

Kona trøstet ham med at Frelseren visselig også var kommet til verden for *hans* skyld, for å gjøre ham salig, han som var en synder; han måtte bare omvende seg av hjertet og bedre sitt liv. Det lovet han også, men senere lot han seg likevel forlede til sine gamle synder av det syndige kjøds vaner og den onde verdens lokkemidler. Men av dette ser vi hvordan Guds godhet og hans Hellige Ånd ikke forsømmer noen anledning til å formane den syndige sjel og kalle den til omvendelse.

Jeg kommer på enda en hendelse. Den gjaldt en prest i mitt fedreland som jeg var i svogerskap med. Han var glad i drikk, og derfor skjøttet han ikke embetet sitt på den beste måten; hans umåteholdne liv kunne heller ikke annet enn vekke anstøt i menigheten. Ellers var han godhjertet og velmenende og ville gjerne tjene sin neste. Det behaget nå Gud å berede ham til en salig død ved en sann omvendelse. Da det viste seg en hevelse på kroppen hans, begynte han å gå i seg selv og med sorg tenke over sitt syndige liv.

En gang hadde han ligget søvnløs til langt ut mot morgenen og sukket til Gud om tilgivelse for syndene sine. Da hørte han at noen slo tre ganger med et stort ris på et bord som sto like ved. Straks kom han på å tyde det slik: Her i tiden kunne han ikke slippe unna sin Guds faderlige tuktens ris, men for Kristi skyld skulle syndene hans likevel bli tilgitt. Da brøt han glad ut:

Skal synd og straff gå side om side,
så tukt meg her i tiden;
ja, la meg her få hardt å lide,
bare jeg blir fri der siden!

Gjør med meg slik det tykkes deg;
jeg vil i tillit stille

få lide, når det ikke meg
fra deg skal evig skille.

Siden fikk han virkelig vattersott, som voldte ham mye besvær og mange smerter. Men han bar alt med stille tålmodighet og endte til slutt sitt liv salig, i hjertelig anger og bot og i fast tillit til sin Frelser Jesu Kristi fortjeneste.

Dette siste minner meg om at vi ennå har ett omvendelsesmiddel å tale om, nemlig *korset*. Det sikter vår Herre Jesus til i lignelsen om den bortkomne sønnen. Da sønnen hadde sløst bort alt han eide og begynte å lide sult og nød, kom han til seg selv; han tenkte på sin far og hans godhet og bestemte seg for å ta sin tilflukt til ham.

Slik går det ennå i dag med mang en syndig sjel. Den tenker ikke på Gud så lenge det går den vel. Så lenge syndens vei den vandrer på, er dekket av blomster og er lystig, jevn, grønn og vakker, følger den veien uten videre ettertanke. Men kommer den inn blant torner og tistler eller ut i myrer og ødemarker, så den verken vet ut eller inn, da ser den at den har gått seg vill og tatt feil av den rette vei; den vender om og roper om hjelp.

Dette peker Herren på når han sier til det ubotferdige Israel: «Se, derfor stenger jeg veien for deg med torner. Jeg reiser en mur foran henne, så hun ikke finner sine stier … Da skal hun si: Jeg vil vende tilbake til min første mann. For den gang hadde jeg det bedre enn nå» (Hos 2,6–7).

Bildet er hentet fra en hyrde som setter gjerde rundt råtne vann eller altfor feite beiter, så sauene ikke skal komme til dem. Det samme bildet bruker også Job når han sier: «Min vei har han stengt, så jeg ikke kommer fram, og over mine stier legger han mørke» (Job 19,8; jf. 3,23). Som et sinnbilde på et slikt menneske kan vi også se væren som Abraham fant hengende fast med hornene i kjerret, og som han ofret til Herren som brennoffer.

Nød og tvang kan temme de villeste dyr. Hjorter som blir fanget og stengt inne på et trangt sted, kan bli så tamme at de spiser av menneskers hånd det de får. Det fortelles også om en spurv som ble forfulgt av en hauk og fløy inn i barmen til filosofen Xenokrates for å søke vern hos ham.

Slik går det også med menneskene: Nøden lærer dem å be, å ty til Gud og bli gudfryktige. Profeten sier: «Herre, i nøden søkte de deg, de

sendte opp stille bønner da din tukt kom over dem» (Jes 26,16). «Den dag jeg er i nød, søker jeg Herren,» sier den kongelige profet (Sal 77,3); i gode dager blir det ofte glemt.

Den Hellige Ånd sammenligner av og til trengselen med ilden som bergmenn eller gull- og sølvsmeder smelter metall i. Der blir malmen ikke bare lutret og renset, men også gjort flytende, så den lar seg støpe i en form og få den skikkelsen mesteren ønsker. Hit hører det som står hos profeten Jesaja: «Se, jeg renser deg, men ikke som sølv. Jeg prøver deg i lidelsens ovn» (Jes 48,10).

De lærde har lagt merke til at den hellige apostel i Rom 6,17 sammenligner Guds ord med en form som noe blir støpt eller presset i, så det får sin skikkelse etter den: «Men Gud være takk at dere ... av hjertet er blitt lydige mot den læreform dere er overgitt til.» Men av naturen er hjertet hardt som stein og jern og vil ikke la seg forme etter det guddommelige ordets form til barnlig lydighet. Derfor må Gud gjøre det flytende og smelte det i trengselens ovn, så det lar seg støpe og forme etter hans hellige vilje.

Korset er Herren Jesu, vår sjelehyrdes, gjeterhund. Når sauene har spredt seg i forfengeligheten, eller når en av dem har kommet for langt bort fra flokken og er i fare for ulven, lokker og kaller han først og prøver å samle dem igjen med sitt ords røst. Hjelper ikke det, eller blir det ikke lagt merke til, sender han ytre eller indre nød, som skal drive de spredte sammen og lære dem å gi akt på sin hyrdes røst.

Om dette sier David: «Før jeg ble ydmyket, for jeg vill, men nå holder jeg ditt ord ... Det er godt for meg at jeg ble ydmyket, så jeg kunne lære dine forskrifter» (Sal 119,67.71).

Dette blir bekreftet av erfaringen og av mange eksempler. Josefs brødre levde i stor trygghet og tenkte lite på den grove synden de hadde gjort mot sin far og sin bror. Men da de i Egypt kom i angst og nød, ble beskyldt av broren – som de ikke kjente igjen – for å være speidere og ble kastet i fengsel, våknet samvittigheten deres. «De sa seg imellom: Sannelig, vi har skyld på oss for vår bror. Vi så hans sjeleangst da han bønnfalt oss, og vi ville ikke høre. Derfor er denne nøden kommet over oss» (1 Mos 42,21).

Slik gikk det også med den avguderiske og svært ryggesløse kong Manasse i Juda. Så lenge det gikk ham godt, het det: «Herren talte til Manasse og hans folk» – ved profetene – «men de aktet ikke på det.»

Men da han kom i fangenskap og elendighet, «bønnfalt han Herren sin Gud og ydmyket seg dypt for sine fedres Guds åsyn. Og da han ba til Herren, bønnhørte han ham. Herren hørte hans ydmyke begjæring og førte ham tilbake til Jerusalem, så han fikk sitt rike igjen. Da sannet Manasse at Herren er Gud» (2 Krøn 33,10.12–13).

Noe lignende forteller historien om Venceslaus, konge i Böhmen. Fiendene hans hadde tatt ham til fange i et slag og behandlet ham hardt. Da han ble spurt hva forskjellen var mellom en konge og en fange, svarte han: «Den at en konge bare tenker på det jordiske, men en fange på Gud og det himmelske. Da jeg var konge, levde jeg for å behage meg selv; men nå som jeg er fange, lever jeg for min Gud.»

Markgreve Didrik av Brandenburg fór svært hardt fram mot sine undersåtter og ble til slutt jaget fra land og rike. Det kom så langt med ham at han måtte søke sitt underhold hos domherrene her i Magdeburg. Ved dette ble han ført til erkjennelse av sine synder, så han sa offentlig: «Jeg har kalt Guds vrede ned over meg fordi jeg tynget mine undersåtter altfor hardt. Den trofaste Gud hadde jo satt meg til å sørge for deres vel, ikke til å pine og plage dem.»

Dr. Selneccer forteller om en hoffmann som hadde stått i stor anseelse og, som en sier, vært alt i alt hos sin herre, men som falt i unåde, ble avsatt og dypt fornedret.

I dette korset sa han: «Å Gud! Da jeg var på høyden av min makt, hørte jeg nok mang en preken og gikk til den hellige nattverd, men jeg forsto egentlig ingenting av det. Nå derimot, da jeg er blitt fattig både på legeme og sjel, forstår jeg først evangeliet og får lærdom og trøst, liv, saft og kraft av det. Å, hvor vanskelig er det ikke for en verdens mann å bli salig, uten at han gjennom stor trengsel kommer til å forstå evangeliet!

Jeg takker Gud for hans tukt. Ved den er jeg blitt fattig, men i Gud er jeg svært rik. Evangeliet om Guds nåde, om Kristi fortjeneste, om syndenes forlatelse, om Den Hellige Ånds gave, om den sanne seier over alle djevler og om den evige salighet blir forkynt for meg, arme menneske – hvordan skulle jeg kunne være lykkeligere? Jeg ville ikke bytte med den romerske keiseren, om det sto i min makt; Gud er mitt vitne.» (*Domherre: en katolsk prest som følger visse ordensregler og forretter gudstjeneste i en stiftskirke.*)

Men nå må vi også vise hvordan vi skal ha nytte av denne læren om omvendelsesmidlene. La oss for det første lære å elske og høyakte Guds ord! Ordet har hatt mange fiender helt til denne dag. Satan skjønner godt hvilken skade denne Guds kraft gjør ham i hans rike, og han klekker stadig ut flere.

Noen av dem driver spott med Den hellige skrift og håner den. Andre gjør den til null og ingenting og våger å si at Ordet ikke virker noe til omvendelse, men er en død bokstav, et tomt skall, en lyd og ikke noe mer; en må heller vente på en umiddelbar opplysning og omvendelse ovenfra og så videre.

Men blant alle sanne kristne er det ikke den minste tvil om at Gud bare i Den hellige skrift har åpenbart oss sin hellige vilje, den evige sannhet og hele sitt råd til vår frelse. For hva vet vi ellers om Gud og hans hellige vilje utenom det han har åpenbart oss? Og hvilken annen åpenbaring har vi enn den i Den hellige skrift?

De andre åpenbaringene som mange av dem til nå har rost seg av, har avslørt seg godt nok ved fruktene – hvilken ånd de var av: De har endt i løgn, forvirring, opprør i kirken, raseri og lignende. Ovenfor har vi dessuten bevist med uomstøtelige grunner at Guds åpenbarte ord er et kraftig middel til å opplyse og omvende mennesket.

Derfor bør hvert kristent hjerte være fullt forvisset om at alle Ordets spottere og fiender innvortes er glupske ulver, djevelens sendebud, Guds fiender og sjelers forførere – hvor mye de enn kler seg i saueklær eller til og med skaper seg om til lysets engler.

Alt i begynnelsen førte Satan våre første foreldre bort fra Guds ord og styrtet dem med sitt svikefulle ord ut i all slags elendighet. Siden dette bedraget lyktes så godt for ham, fortsetter han stadig på alle mulige måter å føre menneskene bort fra Guds ord. Se deg for her, du kristne sjel! Følg ikke de flakkende lyktemennene, men det sikre profetiske og apostoliske ord, det sanne lyset som lyser oss til det evige liv.

Men det er ikke min hensikt i dette verket å bry meg mye om de villfarne og forføreriske lærerne; mitt mål er først og fremst den syndige sjel og dens omvendelse. Derfor, mine lesere: Prøv dere nå selv, så dere får vite om dere allerede er sant omvendt, eller om dere sammen med andre hyklere og navnekristne vandrer i trygghet og ubotferdighet og nøyer dere med det ytre skinnet av gudfryktighet!

En sann kristen er enten oppfostret ved «troens og den gode læres ord» og har fulgt det (1 Tim 4,6), eller, om den onde verden har forledet ham til synd, har han kjent Ordets kraft på sitt hjerte og ved det blitt opplyst, dratt bort fra verden og ført til omvendelse.

Enten han nå er vokst opp i stadig gudfryktighet, uten grove synder mot samvittigheten – synder som troen ikke kan bestå sammen med – eller han er blitt omvendt igjen ved Guds ord og Ånd etter å ha falt i slike synder, så vil han akte det skrevne og forkynte Ord høyt. Han har jo kjent, og kjenner fremdeles hver dag, dets kraft, trøst, sødme og virkning i sitt hjerte.

Ordet er ikke bare den sæd som troen og gudfryktigheten vokser opp av; det er også den livssaft og himmeldugg som disse edle vekstene blir næret og holdt oppe ved. Der en ikke merker og kjenner noen kjærlighet til det dyrebare Guds ord, ingen høyaktelse og ærefrykt for det, ingen lengsel og sukk etter dets kraft, ingen glede over dets lindrende trøst, ingen iver, ingen andakt og ingen forandring i hjertet, der kan en trygt slutte at det ikke står særlig vel til med sjelen. Da er dens omvendelse, tro og gudsfrykt bare falsk innbilning, og i Guds øyne rent hykleri og kjødelig trygghet.

De som kalles kristne, er i våre dager delt i tre flokker. Den første – og den minste – hører, leser og betrakter Guds ord med ivrig andakt, tar vare på det «i et vakkert og godt hjerte, og bærer frukt i utholdenhet» (Luk 8,15).

Den andre flokken forakter Ordet; de er mette og lei av det og sier i sitt hjerte som israelittene om mannaen: «Vi er inderlig lei av denne usle maten!» (4 Mos 21,5). «Se, deres øre er uomskåret, så de ikke kan høre. Se, Herrens ord er blitt til spott blant dem, de har ingen glede i det» (Jer 6,10).

De regner det ikke som en velgjerning at de *kan* høre Guds ord, men som et bry at de *må* høre det. Og hører de det likevel av vane og for å bevare skinnet av å være kristne, har de bestemt i sitt hjerte at de ikke vil bry seg om det og ikke gjøre etter det.

Trenger Ordets kraft av og til inn i hjertet deres mot deres vilje, så de kjenner litt frykt og redsel og en og annen god bevegelse, kveler de den straks igjen; de går og drukner den i øl og vin. Slik står de med vilje Den Hellige Ånd imot, han som ved Ordet arbeider for å opplyse og omvende dem.

Den tredje flokken vil riktignok ikke ha navn av å være Ordets foraktere; de elsker og høyakter det, hører det titt og ofte og leser det i selve Bibelen eller i andre gode bøker. De lar seg også føre så langt at de lever et hederlig borgerlig liv og skyr ytre grove synder, særlig slike som hører under øvrighetens dom og kan dra dens straff etter seg. Men likevel lar de ikke Ordet få full virkning hos seg; hjertet deres blir i grunnen uforandret. De holder av noen bestemte synder som de selv gir seg dispensasjon, det vil si fritak, for.

Eller de er glemsomme tilhørere, lik et lekk kar der lite eller ingenting blir igjen. De er som et papir som er gjennomtrukket av olje eller blitt fett på annen måte, så en ikke kan skrive noe ordentlig på det.

De lar nok Ordet berøre hjertet, men ikke ta det i besittelse og herske over det. De elsker det, men ikke som et middel til sin fulle omvendelse og helliggjørelse. Kort sagt: De vil nok høre Ordet, men ikke gjøre etter det i alle ting. Løftene tilegner de seg, men budene og formaningene lar de fare – eller de velger ut det ene og lar det andre ligge, alt etter hva som behager deres syndige hjerte.

Mellom disse to siste flokkene er det ingen særlig forskjell, bortsett fra at den ene vandrer på den brede vei som fører til helvete i en finere kappe, mens den andre bærer en av grovere stoff. Med andre ord: Den ene har mer skinn enn den andre, men like lite kraft.

Prøv dere nå nøye, mine medkristne, og se hvilken flokk dere hører til! Har dere til nå vært Ordets åpenbare foraktere, holdt det for dårskap i hjertet, stått Den Hellige Ånd imot med forsettlig ulydighet og dermed i virkeligheten sluttet dere til den gudsfornektende, ryggesløse flokken? I så fall vet jeg ikke hvordan dere kan bli rådet eller hjulpet. Det er ikke fordi Guds hånd skulle være for kort, eller hans godhet og visdom uttømt, så han ikke kunne hjelpe dere, men fordi dere ikke vil la dere hjelpe.

Dere avviser Guds ord, som er middelet til deres omvendelse, «og akter dere ikke verdige til det evige liv» (Apg 13,46). Dere er som de rasende syke som holder dem som vil helbrede dem, for rasende, og kaster alle legemidler fra seg.

Om dere er det sagt: «Frelse er langt borte fra de ugudelige» – Guds nåde og saligheten – «for de søker ikke dine forskrifter» (Sal 119,155). Og til slike som dere sier vår Frelser: «Mitt ord får ikke rom hos dere» (Joh 8,37).

Djevelen har fylt hjertene deres med kjærlighet til forfengelige ting, med dårlige og syndige lyster, med kjødelig trygghet, gjerrighet, hovmod, egenkjærlighet og falsk visdom, så det ikke er noe rom igjen der for Herren Jesu edle ord. Over dere vil det komme som den rettferdige Gud truer med: «Mitt folk går til grunne fordi det ikke har kunnskap. Fordi du har forkastet kunnskapen, forkaster jeg deg» (Hos 4,6).

Hva annet kan vi her gjøre enn å klage og gråte over deres sørgelige tilstand og be Gud for dere at han vil forbarme seg over dere og frelse deres arme sjeler fra Satans snarer, der de sitter fanget?

Likevel vil jeg be dere om én ting: at dere ikke helt slutter å høre Guds ord, og at dere holder dere fra å spotte det. Hvem vet om det ikke en gang kan gå dere som Augustin og de andre vi har nevnt ovenfor? «Vinden blåser dit den vil» (Joh 3,8), og Den Hellige Ånd virker når og hvor han vil. Hjertet deres er nok hardt, men den Høyestes nåde kan bløtgjøre alt. Og selv om dere ikke fortjener det, pleier den barmhjertige Gud å søke den høyeste ære for sin godhet nettopp i at slike mennesker som dere blir omvendt.

Å Herre, Herre Gud, barmhjertig og nådig, langmodig og rik på miskunn og sannhet, la din nåde bli herliggjort på slike store syndere! Knus de harde hjertene med ditt ords hammer; slå på klippen så den gir vann; rydd det hjertet som Satan har fylt, så ditt ord kan få rom der! Amen.

Dere andre, som nok hører Ordet, men ikke tar det riktig til hjertet: Tenk vel over deres Frelsers ord: «Se derfor til hvordan dere hører! For den som har, til ham skal det bli gitt. Men den som ikke har, skal bli fratatt selv det han synes å ha» (Luk 8,18).

Meningen er denne: En klok husbond betror mest til *dem* blant sine folk som han finner flittige i arbeidet og mer utrettelige enn de andre. En rik mann overlater helst pengene sine til dem som gjerne vil fram og er ivrige for sin næring og framgang.

Slik vil også Gud øke sine nådegaver hos dem som har brukt de første vel, og som med hjertelig andakt søker å vokse i kunnskapen om ham. Men de som forsømmer hans nåde, som tross det forkynte Ord gir seg over til kjødelig trygghet og likegyldighet og hengir seg til sine yndlingssynder, vil til slutt bli helt kalde, og deres fordømmelse blir så mye hardere.

Nøy dere derfor ikke med at dere har og hører livets edle ord, men søk å ha det og bevare det i hjertet, og å kjenne og fornemme det som et levende, kraftig *ord*. Guds ord er ikke bare for ørene, men først og fremst for hjertet. David sier: «I mitt hjerte har jeg gjemt ditt ord for at jeg ikke skal synde mot deg» (Sal 119,11) – slik en tar inn et forebyggende middel, en motgift mot en smittsom sykdom eller en medisin mot et anfall en frykter.

Guds ord er en sæd som mye herlig trøst og mange herlige livsfrukter kan vokse opp av. Men såkornet må ikke bli liggende oppå åkeren; det må ned i jorden og dekkes av den om det skal spire og bære frukt. Ordet er mat; men maten må svelges, fordøyes og bli til næring om den skal gi legemet krefter. Ordet er en surdeig; men den må blandes med resten av deigen om den skal syre den.

Kanskje er det dette apostelen sikter til når han sier: «Ordet som de hørte, ble til ingen nytte for dem, fordi det ikke ved troen var smeltet sammen med dem som hørte det» (Hebr 4,2). Men han kan også ha tenkt på en medisin. Det er ikke nok at legen har den i et glass eller et annet kar, holder den i hånden, priser den høyt og anbefaler den til den syke med mange ord. Den syke må ta den inn, så den i magen kan forenes med hans egne krefter, gå over i blodet og fordele seg i hele legemet.

Guds ord, Guds Ånd og menneskets hjerte må ikke skilles fra hverandre. Hele Skriften er rettet mot menneskets sjel, ånd, hjerte og sinn. Dette er den svarte prikken i skiven som Gud sikter på med sitt ords piler. Ordet kommer fra Gud og fører til Gud, ikke bare det ytre menneske, men særlig det indre; det er dit alt sammen sikter. Det er ikke med forkynnelsen av Ordet som med den kjølige luftningen en lager i heten med en vifte eller en løvrik grein, og som bare kvikker opp utvendig. Det forkynte Ord må trenge helt inn til sjelen og kvikke den opp, lindre, trøste, forandre og omvende den.

Derfor kaller apostelen Jakob Ordet, «som er mektig til å frelse deres sjeler», for et «innplantet» ord – eller om jeg så må si, et plante- eller podeord – fordi det må podes inn i hjertet vårt, feste seg, bli der og slå rot (Jak 1,21). Om noen ga meg en kostbar plante eller blomst, og jeg alltid gikk med den i hånden eller la den i en bok, ville den visne og tørke. Satte jeg den derimot i jorden, vannet den flittig og stelte

den omhyggelig, ville den vokse og formere seg. Slik er det også med Guds ord.

De lærde skiller mellom det indre og det ytre ord, og med rette krever de ikke bare den ytre, men også den indre hørsel. Det er ikke slik at Ordet i seg selv er av to slag; forskjellen gjelder bruken av det. Hos noen blir det riktignok ikke annet enn et ytre ord, fordi de bare hører det med de legemlige ørene og ikke tar det til hjertet.

Men skal det være til gagn, må det bli et indre ord; det må trenge helt inn til sjelen og fylle den med guddommelig kraft, himmelsk trøst og hellige tanker. Hva hjelper lyden i ørene uten kraft i hjertet? Hva hjelper det om vi har bokstaven og ikke Ånden? Hva hjelper det om vi hører og kjenner Ordet og ikke gjør etter det?

Tenk vel over dette, mine kjære medkristne, og prøv dere selv, hvordan det står til med dere! Det ytre ordet alene vil ikke gjøre dere salige, uten at det blir innplantet i dere, blandet med deres tro og forent med deres ånd som en kraft fra Gud og hans Ånd.

Mange tusen sjeler er gått fortapt fordi de bare har vært Ordets hørere og ikke dets gjørere. Vår Frelser sier at knapt en fjerdedel av tilhørerne har nytte og frukt av det forkynte Ord (Luk 8,4 ff.). Det er ikke fordi Ordet ikke overalt skulle være en Guds kraft, men fordi det hos de fleste ikke blir godt mottatt og ikke bevart i hjertet, men kvelt og hindret i sin virkning.

Derfor sier jeg enda en gang: «Se til hvordan dere hører!» Slå dere ikke til ro, og vær ikke fornøyd med deres kristendom før dere merker – og i alle deres gjerninger, ord og tanker kan spore – at Ordet er blitt herre over hjertet deres, og at Kristus lever og hersker i dere ved sitt ord!

Strev etter at denne himmelske ilden må brenne slik i hjertene deres at dere kjenner og fornemmer den, som Herrens disipler gjorde (Luk 24,32)! La det gjøre dere vondt om dere skulle gå ut av kirken uten å ha kjent noen kraftig bevegelse i hjertet ved forkynnelsen av Ordet! Kom ikke bare nær til Kristus for å høre hans ord, men også for å ta imot en kraft fra ham til legedom for deres sjeler!

Jeg tenker her på fortellingen om kvinnen med blødningene, som rørte ved kanten av Herren Jesu kledning med en slik tro at det gikk ut en kraft fra ham, og hun ble frisk. Det som blir fortalt, er merkverdig og passer særlig godt for vårt formål: Herren spurte: «Hvem var

det som rørte ved meg?» Men Peter og de som var med ham, svarte: «Mester! Folkemengden trykker og trenger deg jo!» (Luk 8,43–45).

Se, Herren var omgitt av en slik mengde mennesker at de trengte seg inn på ham og trykket ham. I en slik trengsel har nok mange av dem berørt hans høyhellige legeme og hans klær – men ingen på samme måte som den stakkars kvinnen. Hun grep slik fatt i ham at han kjente at en kraft gikk ut fra ham, og hun at en kraft kom til henne, så blødningen stanset og nøden hennes ble hjulpet.

Slik går det ennå. Mange steder, aller mest i store og folkerike byer, er det trengsel om Herren og hans tjenere, særlig om dem som Herren har utrustet med Ånd og gaver framfor andre. Folk stimler sammen i tette skarer for å høre Guds ord. Men i denne store mengden er det ofte svært få som kjenner Ordets og Åndens kraft hos seg, og hos hvem syndens kilde blir stoppet. Skylden for det ligger ikke hos Herren, men hos de vantro hjertene, som bare hører av vane eller nysgjerrighet og ikke bryr seg om kraften.

Vi må likevel ikke bare drive på med at Guds ord skal høres med frukt, men også *peke på midler som kan hjelpe oss til en slik hørsel*.

Tenk for det første, mine medkristne, på det guddommelige ordets majestet! Ettersom det er en Guds kraft og ord fra hans munn, må det også forkynnes, behandles og høres «som Guds ord» (1 Pet 4,11); det krever den dypeste ydmykhet, ærbødighet og hjertets andakt.

«Hør, dere himler, og lytt til, du jord! For Herren taler,» sier profeten (Jes 1,2). Ja, visselig må himmel og jord og alt som er i dem, tie og lytte når Herren, skaperen av alle ting, taler. Slik bør også vår fornuft tie, våre tanker være stille og vårt hjerte andektig når vi hører ham tale i sitt ord.

Det er rosverdig at noen kristne, også høytstående personer, hører prekenen stående og med blottet hode. Men den største ære vi kan vise Ordet, er likevel at vi gir det rom i hjertet og tar det hellige forsett å gjøre etter det. Vi skal ta imot Ordet gjerne – villig og med glede – og ydmykt (Apg 2,41; Jak 1,21), og med Kornelius, den gudfryktige offiseren i Cæsarea, si i hjertet til Guds tjener: «Nå er vi da alle til stede for Guds åsyn for å høre alt som er pålagt deg av Herren» (Apg 10,33).

Tenk videre på at Gud i sitt ord ikke taler til dere om ringe og ubetydelige ting, men om det som angår deres sjel og evige frelse! «Vend øret hit og kom til meg! Hør! Så skal deres sjel leve,» sier han (Jes 55,3).

Den himmelske visdom sier: «Ta imot min formaning istedenfor sølv, og ta imot kunnskap fremfor utsøkt gull! For visdom er bedre enn perler, ingen skatter kan lignes med den … Og nå, hør på meg, barn! Salige er de som følger mine veier … For den som finner meg, finner livet og får nåde hos Herren» – nåde, kjærlighet og sitt hjertes ønske (Ordsp 8,10–11.32.35).

David sier om Herrens dommer: «De er mer dyrebare enn gull, fint gull i mengde. De er søtere enn honning, ja, honning som drypper fra vokskakene. Også din tjener blir påminnet ved dem» – formant og undervist til gudfryktighet – «Den som holder dem, har stor lønn» (Sal 19,11–12). Det er som om han ville si: I min Guds ord er det større gagn og vinning, og mer liflighet og fryd, enn i noen annen ting i verden.

Det edleste gull, hvor mye det enn er av det, kan ikke sammenlignes med Guds ord. Og den sødme som Ordet kvikker opp en bedrøvet sjel med, står langt over honningen som drypper og flyter av seg selv. For gull kan ikke hjelpe noe til salighet, og den søteste honning kan ikke trøste et bedrøvet hjerte. Men det kan Guds ord, og derfor kalles det også «livets ord» og «ordet om denne frelsen» (Fil 2,16; Apg 13,26).

Når et menneske så gjerne hører tale om timelige og forgjengelige ting som skaffer det fornøyelse eller gir det håp om fordel, og viser dem den ære å vende alle hjertets tanker mot dem – bør det da ikke så mye mer gjøre det når det hører det guddommelige Ord? I det ligger det jo skjult bare trøst, guddommelig kraft, visdom, sødme, fred, glede, velsignelse og liv.

Vi setter stor pris på en vakker blomst fra fremmede land, enda den har liten kraft i seg og snart visner. Vi verdsetter en gullmynt høyt, fordi vi kan ta den fram i nødens stund. Et privilegium eller nådebrev regner vi som dyrebart, fordi det gir hjemmel for vår stand, vår adel, vår frihet og annet mer.

Et legemiddel som har vist seg virksomt til å bevare eller gjenopprette helsen, tar vi omhyggelig vare på. Vi fryder oss over en prektig tale, pyntet med alle slags bilder, vakre uttrykk og fine vendinger, og vi gjør mye vesen av et maleri som en oppfinnsom og berømt kunstners hånd lenge har arbeidet på.

Hvorfor skatter vi da ikke Guds ord over alt annet? Det er jo en blomst som aldri visner, full av søt trøst og livgivende kraft; en mynt

som bærer Guds eget bilde; et brev som sikrer oss Guds barns herlighet, frihet fra syndeskylden og arverett til himmelen; et legemiddel mot døden; en tale som den evige visdom, Mesteren med den lærde tunge, har forfattet; et maleri der Den Hellige Ånd og Guds hjerte klart har malt for oss den korsfestede Jesus og himmelens glede.

La oss alltid huske dette og ikke gå i kirken med et søvnig og uoppmerksomt sinn, men si med Peter: «Herre, … du har det evige livs ord» (Joh 6,68). La oss se på Guds tjener som en engel eller et sendebud fra Herren Jesus, som gjennom ham vil tale med oss om vår sjels evige frelse!

Dessuten må dere ha med dere et hjerte som hungrer og tørster etter Ordet – et hjerte som i ydmykhet erkjenner sin nød, sin synd og elendighet, og som ønsker å få hjelp mot dette av Guds ord.

Noe som i våre dager gjør stor skade i kristenheten og fører til at mange prekener blir uten frukt hos de fleste, er dette: Når hjertene kommer til Ordet, er de allerede fulle og mette, enten av verdslig forfengelighet og bekymring for levebrødet eller av innbilt gudfryktighet. Man nøyer seg med den ytre gudstjenesten og et borgerlig hederlig liv. Man mener at man allerede vet så mye av kristendommen som trengs, at man allerede er så gudfryktig som det kan kreves av oss mennesker, og at man ikke har behov for noen omvendelse eller vekst.

Dessverre finnes det ennå i våre dager svært mange som sier med biskopen i Laodikea: «Jeg er rik, jeg har overflod og har ingen nød», og som ikke vet at de er «ussel og ynkelig og fattig og blind og naken» (Åp 3,17). Derfor er nesten all iver, all lengsel og all andakt slukket. De fleste kommer i kirken som drukne gjester til et måltid: ingenting smaker dem, for de har ingen matlyst. Den som tror at han allerede er så gudfryktig som han kan bli, bryr seg ikke om noen botspreken, like lite som den som er uten anfektelse og trengsel, bryr seg om trøsteprekenene.

Men vit at det er en høyst skadelig villfarelse å innbille seg at man er utlært i det som ikke noe menneske her i livet kan bli ferdig med å lære. Når de kristne i vår tid mener at de allerede har fattet og forstått alt en kristen skal vite, kommer det meg for som når en skolegutt som knapt har lært å stave og regne sammen, innbiller seg at han allerede er en lærd mann, eller når en malergutt som ennå knapt forstår å

blande fargene og føre penselen, vil regne seg blant kunstnerne og malerne.

«Vi forstår stykkevis», sier den hellige apostel (1 Kor 13,9). Et annet sted sier han: «Ikke så at jeg alt har nådd dette eller allerede er fullkommen. Men jeg jager etter det for å kunne gripe det, fordi jeg selv er grepet av Kristus Jesus. … Jeg glemmer det som ligger bak og strekker meg ut etter det som er foran» (Fil 3,12–14).

Legg merke til at han her taler om fullkommenhet både i tro og kunnskap og i liv og etterfølgelse av Kristus, og at han ikke regner seg som fullkommen på noe punkt. Han ser ikke så mye på hva han allerede har lært av Kristus, som på hva han ennå har igjen å lære. Når nå en slik apostel ikke våger å rose seg av å være utlært i kristendommen, hvordan skulle da vi stakkars syndere ville rose oss av det?

Det er et tegn på stor uvitenhet og sorgløshet når et menneske innbiller seg at det allerede er kommet langt i Herrens gjerning og sin egen frelses sak. Den som ingenting mangler, han mangler alt. «For dersom noen synes at han er noe, men ingenting er, da bedrar han seg selv» (Gal 6,3). De som har høye tanker om seg selv og har stort behag i seg selv, kan ikke behage Gud. Fullkommenheten i vår kristendom er så ufullkommen at vi må regne det som fullkommenhet når vi erkjenner vår ufullkommenhet og strever etter å bli mer fullkomne.

Vi går ennå i skole hos ham som sier: «Lær av meg, for jeg er nedbøyd og ydmyk av hjertet», og hans lekser kan ingen bli ferdig med i dette livet. Derfor sier den vise med rette: «Når et menneske er ferdig, da begynner han først, og når han vil holde opp, da kommer han først i tvil» (Sir 18,8). La oss derfor alltid være lærlinger! La oss gå til betraktningen av Ordet med hjertelig lengsel, slik et tørstende barn søker sin mors bryst, og i hver preken ivrig søke vekst i vår kristendom! (*Augustin: Dette er menneskets fullkommenhet: å ha funnet ut at det ikke er fullkomment.*)

Til dette trengs videre en hellig ettertanke og flittig betraktning av det ordet man har lest eller hørt. De kristne i våre dager mener det er nok at de har hørt det.

De fleste mener det er nok å være andektig i kirken og holde ut der en times tid; når *det* er gjort, har man ikke mer å bekymre seg for. Derfor går man ut av kirken med latter og unyttig prat, især på Herrens hellige dag. Man tenker ikke på hvordan man ved gudelig

ettertanke og ved å kalle det fram i minnet skal legge seg det forkynte ordet på hjertet og få det til å bære frukt, men på hvordan man skal tilbringe dagen i overdådighet, vellyst og lystig lag.

Derfor ligner de fleste tilhørerne folk som hører en vakker sang bli sunget og spilt på et fremmed språk; de fryder seg en stund over den vakre klangen, men til slutt vet de ikke hva det var. Slik hører også mange mennesker prekenene. De gleder seg over de ytre gavene og predikantens stemme, og når det er over, skynder de seg av sted uten å være blitt et hår bedre av det de har hørt. De er som fluene eller myggen som svermer omkring blomstene og iblant setter seg på dem, men ikke forstår å samle noen honning av dem.

Dette at man nok hører Ordet, men ikke tar det til hjertet, ikke tenker over det og ikke gjør det til sitt eget ved flittig betraktning, er også grunnen til at man merker så lite gagn av det – at det i kristenheten blir hørt så mye, men gjort så lite, og at hjertene blir som de var.

For hvordan kan maten, hvor god den enn er, nære et menneske når hans fordervede mage straks gir den fra seg igjen og ikke fordøyer den? Og hvordan kan Guds ord bære frukt når man straks etterpå slår det ut av tankene og ikke verdiger det noen ettertanke?

Om så en engel fra himmelen forkynte det, ville det ikke være til noen nytte så lenge man bare ville høre på det uten å bevare og tenke over det i sitt hjerte. Og nettopp dette mener vår Frelser når han sier at djevelen «tar ordet bort fra deres hjerte, for at de ikke skal tro og bli frelst» (Luk 8,12).

Derfor er det en nødvendig plikt for hver kristen at han *bevarer og tenker over* Ordet i sitt hjerte, slik det to ganger sies om den hellige jomfru Maria (Luk 2,19.51).

Om dette har vi også en uttrykkelig befaling. «Disse ordene som jeg byr deg i dag», sier Gud Herren til sitt folk, «skal du gjemme i ditt hjerte. Og du skal innprente dem i dine barn. Du skal tale om dem når du sitter i ditt hus, når du går på veien, når du legger deg, og når du står opp. Du skal binde dem som et tegn på din hånd, de skal være som en minneseddel på din panne. Du skal skrive dem på dørstolpene i ditt hus og på dine porter» (5 Mos 6,6–9).

Av dette ser vi at Gud ikke bare vil at hans ord skal høres i synagogene eller skolene, der det ble lest hver sabbat, men at de også siden alltid skal bevare det og betrakte det og ikke la det slippe ut av hjerte

og sinn. Til det formålet foreslår han selv alle slags midler. Heller enn at man straks skulle glemme det, bør man skrive det opp overalt, så man alltid har det for øynene og blir minnet om det – slik mange gudfryktige hjerter blant oss kristne pleier å skrive alle slags tankespråk og trøsteord i bøkene sine, i stuene og kamrene sine.

Kong David priser også den mann salig som «har sin lyst i Herrens lov og grunner på hans lov dag og natt», og straks etter sammenligner han ham med «et tre, plantet ved rennende bekker» (Sal 1,2–3). En regnskur som suser fort forbi, gjør ikke treet fruktbart. Det gjør derimot en bekk eller en frisk kilde som alltid vanner og styrker det, og som det liksom drikker av gjennom røttene sine, som brer seg ut i den fuktige jorden.

Hit hører også disse ordene av ham: «I mitt hjerte har jeg gjemt ditt ord for at jeg ikke skal synde mot deg. … På dine befalinger vil jeg grunne. … Dine forskrifter er min lyst og glede, jeg glemmer ikke ditt ord» (Sal 119,11.15–16).

Av dette kan vi lett slutte hvordan vi skal gå fram med slike betraktninger som dem vi her taler om. Når vi leser eller hører Guds ord, må vi gjøre som Esekiel gjorde *med bokrullen* Herren rakte ham. Den skulle han ikke bare se på og lese, men *også ete og fylle sine innvoller med* (Esek 2,9–3,3). Ordet må bevares i hjertet og betraktes flittig og omhyggelig.

Ta et eksempel: Det kommer et menneske i kirken som har den stygge vanen å synde lett med munnen, enten ved å banne eller ved lettsindig snakk og usømmelig spøk. Nå blir en slik synd refset, og det blir vist at den ikke kan forenes med den frelsende troen. Det bevises med Herrens ord: «Men det sier jeg dere: Hvert unyttig ord som menneskene sier, skal de gjøre regnskap for på dommens dag» (Matt 12,36), og med apostelens: «… heller ikke skamløshet og dumt snakk eller lettsindig skjemt, som er usømmelig» (Ef 5,4).

Presten legger dette alvorlig på hjertene og ber og formaner dem inntrengende: Hver den som vet seg skyldig i slike synder, skal gå i seg selv, ikke lenger ta lett på dem og bestemme seg for å omvende seg av hele sitt hjerte.

Hører nå den skyldige tilhøreren dette, men slår det straks ut av tankene, da er det som om den trofaste sjelesørgeren hadde skrevet

det i vann eller sand. Tilhøreren blir som han var – men ansvaret hans blir så mye tyngre, som vi snart skal vise.

En tilhører som vil ha gagn av Guds ord og bedre seg, må derfor tenke flittig over det, slå opp de skriftstedene som ble nevnt, og tale til sitt hjerte etter Ordet, omtrent slik: «Nå er du overbevist om at det tydelig strider mot Guds ord å søke sin fornøyelse i usømmelig spøk og lettferdig tale, og at hvert unyttig ord drar et tungt ansvar etter seg. Vil du da fremdeles holde fast ved din onde vane, mitt hjerte? Frykter du ikke Guds vrede og dom?»

Så må det følge et hellig forsett og en fast beslutning: Man lover Gud at man for fremtiden vil holde seg borte fra slike synder. Samtidig skal man på sine knær be ham om at han for Herren Jesu Kristi skyld vil tilgi de syndene man har gjort, og heretter gi oss sin Hellige Ånds nådige hjelp til å fullføre det hellige forsettet vårt.

Jeg vil i god og kristelig mening nevne enda et eksempel. En kristen hører i søndagsprekenen en formaning om å holde sabbaten hellig. Han hører hvordan en kristen bør tilbringe denne dagen med hellige øvelser i gudfryktighet: med sang og bønn, med andektig hørelse og betraktning av Ordet, med å prøve sin samvittighet, undervise sine husfolk, besøke de syke og gjøre vel mot de fattige og elendige.

Han hører at han derimot skal holde seg borte fra alt som kan hindre ham i slike hellige gjøremål – at han alvorlig skal sky verdensbarnas overdådige sammenkomster og enhver anledning til å vanhellige og misbruke Herrens hellige hviledag, og at han ikke skal la noen søndag gå uten at han selv og hans neste blir bedre.

Lar han nå slikt suse forbi seg uten å bry seg mer om sin trofaste sjelehyrdes advarsler og formaninger enn om han hadde hørt en hane gale eller en hund gjø, og uten å vende seg bort fra sin onde vane, da er det et tegn på et svært ugudelig og nesten forherdet hjerte – især når man ofte hører og ofte forakter slike formaninger.

Går mennesket derimot i seg selv, tenker over det han har hørt, i ydmykhet og frykt for Gud, og sier til seg selv: «Hva vil du nå gjøre, nå som du kjenner din Guds vilje? Vil du lettsindig og med vitende og vilje sette deg opp mot den? Vil du heller holde med verden enn med Gud? Langt ifra! Min Gud har jo gitt meg seks dager til å arbeide. Skulle jeg da ikke være ham lydig og bruke den ene dagen han har bestemt til sin hellige tjeneste, til hans ære – særlig når han med det

har hatt min sjels frelse og vel for øye?» – en slik hellig ettertanke velsigner Gud, så hans ord får virke med full kraft og hjertet blir forandret.

Dette kan vi blant annet se av det Herren Jesus sa til disiplene sine da de ivrig grunnet på lignelsen han hadde fortalt dem om såmannen: «Dere er det gitt å kjenne Guds rikes mysterier. Men til de andre gis det i lignelser, for at de skal se og ikke skjelne, og høre og ikke forstå» (Luk 8,10).

Den som gjør Guds ord den ære at han tenker flittig over det og med ydmyk bønn søker dets rette forstand og velsignede bruk hos Herren Jesus, han får det han ber om. Men den som ringeakter det og ikke synes det er verdt noen videre ettertanke, ham skjer det ingen urett når han ikke merker noe gagn av det.

Slik lyder vår Frelsers ord, som nettopp gjelder denne saken: «For den som har, til ham skal det bli gitt, og han skal ha overflod. Men den som ikke har, skal bli fratatt selv det han synes å ha» (Luk 8,18; Matt 13,12). Dette har vi alt talt om ovenfor. Guds ord er som en kilde eller en springbrønn: jo mer man øser av den, desto rikeligere vann gir den.

Til en fruktbar hørelse av Guds ord hjelper det også å tenke på dette: Den som hører Ordet forgjeves og forakter det, får et desto større ansvar jo større den nåden var som ble tilbudt ham, og jo nærmere han var den frelsen han har støtt fra seg.

På den siste store dommens dag skal vi gjøre regnskap for alle Guds gaver og gode ting og for hele vår levetid. Men særlig skal vi stå til regnskap for de åndelige godene og nådemidlene Gud har gitt oss til bot og omvendelse, og også for den tiden vi har tilbrakt i kirkene, den tiden som var viet til den Høyestes tjeneste og vår frelses sak.

Det er en stor blindhet at menneskene i våre dager ikke ser hvor overmåte stor synd de gjør når de i så mange år hører Guds ord og likevel ikke tar det til hjertet. De mener at når de bare har hørt det, har de ikke mer å bekymre seg for.

Men det skal gå en tyrker eller hedning tåleligere på dommens dag enn en slik ulykkelig forakter (Matt 11,22). Slike mennesker har «ingen unnskyldning for sin synd» (Joh 15,22). «Det hadde vært bedre for dem om de ikke hadde kjent rettferdighetens vei, enn at de kjente

den og så igjen vendte seg bort fra det hellige bud som var overgitt til dem» (2 Pet 2,21).

«Den tjener som kjente sin herres vilje og ikke stelte i stand eller gjorde etter hans vilje, skal få mange slag. … Hver den som mye er gitt, av ham skal mye kreves. Og den som har fått mye betrodd, av ham skal dess mer fordres» (Luk 12,47–48).

De vakreste sommerdagene bringer de voldsomste uværene, den edleste vinen gir den skarpeste eddiken, og den største nåden bringer den største vreden når den blir foraktet. Når nå Guds ord i disse siste tider blir forkynt oss så rikelig og likevel blir så lettsindig foraktet av de fleste, kan man lett tenke seg hvor hard dommen over slike mennesker vil bli.

Bedre en gudfryktig tyrker eller hedning som aldri har hørt en preken, enn en ugudelig kristen som har hørt mange tusen prekener og foraktet dem alle. Den første går riktignok herfra i sin vantro. Men den andre skal styrtes ti ganger dypere ned i helvetes ild, fordi saligheten ble tilbudt ham og han ikke ville ta imot den, og fordi han ikke bare var vantro, men også en forakter og spotter, en skamplett på Guds kirke, et anstøt og en forførelse for mange sjeler.

Endelig er det helt nødvendig at vi inderlig ber Gud om nåde til å høre hans ord med frukt. Han må vekke sult og tørst etter det i hjertene våre; han må åpne hjertet, så vi fatter det; og han må gjøre det levende, besegle og stadfeste det i oss. Derfor må vi, før vi hører og betrakter Ordet, ydmykt be ham om å virke en hellig lengsel i oss og gjøre hjertet mottakelig for en så edel sæd. Vi må be ham holde alle onde tanker og Satan borte fra oss, så de ikke hindrer oss i den andektige betraktningen av Ordet.

Mens vi hører og leser det, er det også svært nyttig at vi ofte sukker til Gud, særlig når det kommer noe som treffer oss på en særlig måte og rører ved hjertet vårt: «Å, min Gud, besegl dette i mitt hjerte! Å Far, du har gitt meg å kjenne det og å ville det; gi meg også å fullføre det! Jeg tror, Herre, hjelp min vantro! Jeg vil gjerne følge deg, Herre Jesus; stå meg bi med din Ånd og nåde!»

Slik må vi også, når vi har hørt Ordet, bevare det i hjertene våre ved bønn og inderlig be Gud om velsignelse og nåde, så vi blir oppbygd og forbedret.

Å, hvor godt det ville være om man straks etter prekenen gikk inn i kammeret sitt og ikke bare tenkte over Ordet, men også skrev opp de viktigste lærdommene, trøsteordene, formaningene og advarslene man hadde hørt! Og om man så falt på kne og ba Herren skrive sitt ord inn i hjertet vårt med sin Hellige Ånds finger og lede og styre oss slik at vi ikke bare blir funnet som Ordets hørere, men også som dets gjørere!

Jeg har villet behandle denne svært viktige saken noe mer utførlig, fordi jeg ser at Guds ord riktignok blir forkynt rikelig overalt, men at mange har gjort det til en hyklerkappe som de dekker alle sine synder med. De mener at fordi de har Ordet og hører det, er alt godt og vel, og at de ellers kan leve og være som de vil. Gud forbarme seg over slike og gi dem opplyste øyne, så de ser den faren sjelene deres svever i! Amen.

Men vi må gå videre. Siden vi med god grunn har regnet *prekenembetet* blant omvendelsens midler, vil vi først rette en *broderlig formaning til alle Ordets forkynnere og tjenere* og deretter en *påminnelse til tilhørerne*.

Mine kjære herrer, fedre og brødre, alle dere hyrder, Ordets lærere og tjenere i de evangeliske menighetene! Dere ser uten tvil hver dag, til hjertets største sorg, at ugudeligheten tar overhånd overalt.

For det meste går det en kristen, trofast sjelesørger som profeten, som sier: «Ve meg! For det er gått meg som når sommerfrukten er innsamlet, som når ettersankingen etter vinhøsten er til ende: Det er ingen drue å spise, ingen tidlig fiken som jeg har lyst på. Den fromme er blitt borte fra jorden. Det finnes ikke en ærlig mann blant menneskene. … Den beste av dem er som en tornebusk, den ærligste verre enn en tornehekk» (Mika 7,1–2.4).

Alle de mest nidkjære sjelehyrders bøker og skrifter er fulle av klager, sukk og tårer over Herrens forvillede vingård og over det ødelagte Sion. Guds kirke blir hånet av sine fiender, og barnas ondskap og lettsindighet blir latterliggjort og kastet i ansiktet på henne. Det er med henne som med Jerusalem: «Hun er blitt til en styggedom. Alle de som æret henne, forakter henne, for de så hennes nakenhet. Hun selv sukket og vendte seg bort. Hennes urenhet hang ved skjørtene hennes» (Klag 1,8–9).

Gudstjenesten er forvandlet til hykleri og Herrens frykt til sorgløshet, ydmykheten til prakt og overdådighet, kjærligheten til hat og

fiendskap, almissene og gavmildheten til ran og urett. Kristus med sitt hellige liv er blitt en fremmed blant sine kristne, og blant så mange tusen kristne kan man nesten ikke finne én kristen. Det er riktignok mye skinn, men lite kraft; mange ord, men få gjerninger; mye blir hørt, lite blir gjort.

Nå er det de tider da Kristus må «lide meget og bli forkastet» av dem som roser seg av hans navn og tro (Luk 17,25). Over dette blør hjertene til alle sanne Guds barn, og fredens sendebud gråter bittert; de få gudfryktige som ennå er igjen, sukker og er lei av livet.

Her har vi all grunn til å prøve oss selv: Er kanskje også vi i stor grad medskyldige i denne ulykken? Har kanskje Kristi får styrtet i fordervelse fordi vi har vært forsømmelige? Og kan det med rette sies om oss, det Herren sier hos profeten Esekiel: «Ve Israels hyrder, som røkter seg selv! … Det svake har dere ikke styrket, det syke har dere ikke legt. Det som er brutt ned har dere ikke forbundet, det bortdrevne har dere ikke ført tilbake, og det fortapte har dere ikke oppsøkt. … På alle fjell og på hver høy bakke og over hele landet er min hjord spredt. Det er ingen som spør, og ingen som leter etter dem. … Derfor, dere hyrder, hør Herrens ord! Så sier Herren Herren: Se, jeg kommer over hyrdene og vil kreve min hjord av deres hånd og la dem slutte å røkte hjorden, så hyrdene ikke mer skal røkte seg selv» (Esek 34,2.4.6.9–10)?

Gud har satt oss til *tilsynsmenn* og *voktere* over sin menighet og har betrodd oss de sjelene «som han vant seg med sitt eget blod» (Apg 20,28). Han har utvalgt oss til sine medarbeidere og medhjelpere og til forvaltere av sine hemmeligheter.

Her gjelder det sannelig ikke å sove, ha gode dager, spare seg selv, søke menneskers gunst, samle penger, bygge hus eller gjøre barna og slekten sin store og rike. Her heter det: *sjel for sjel!* Mer trenger jeg ikke si. Det er heller ikke nok at vi preker på den vanlige måten, pynter prekenene våre med menneskelig kunst og visdom og prøver å behage mennesker. Det skal langt mer til om Kristi forvillede og bortkomne får skal bli ført tilbake.

En oppriktig prest som vil gjøre gagn i sitt embete, må være kalt og sendt av Gud. Han må gå inn til fårene gjennom den rette og eneste døren, Jesus Kristus, og påta seg dette høyhellige embetet drevet av Den Hellige Ånd. Riktignok må han også ha et rettmessig og ulastelig kall fra mennesker; men likevel spør man med rette først og fremst

etter det indre kallet fra Gud. Ingen menighet, og ingen som på den måten står i spissen for en menighet, bør kalle noen til sjelehyrde uten at de merker det guddommelige, indre kallet hos ham.

Mange blir kalt til det hellige prekenembetet som heller burde ha vært soldat, kjøpmann, jurist eller statsmann. Derfor gjør slike heller ikke noe særlig gagn i en så viktig gjerning. De blir ofte skampletter og verkende byller på kirken og vekker anstøt og hjertesorg. De søker penger og gode dager og lar tingene gå sin skjeve gang.

Med et indre kall mener jeg en levende og virksom tro på Herren Jesus Kristus, en brennende kjærlighet til ham, en gudfryktig nidkjærhet for hans navns ære, en inderlig lengsel etter å utbre hans rike og en rastløs og utrettelig flid for å vinne sjeler. Dertil kommer alle slags andre gaver fra Den Hellige Ånd: visdom og innsikt i de guddommelige hemmeligheter, rett forstand på Ordet, et levende kjennskap til Herren Jesus, frimodighet i Ånden, kraft, styrke, andakt, bønn, erfaring og lignende. Dette indre kallet, som skjer ved Guds Ånd og nåde, må gå foran alt ytre og menneskelig valg, kall og stadfestelse.

Derfor ber også den kristne menighet så inderlig høstens Herre om at han vil drive trofaste arbeidere ut til sin høst, utruste dem med sin Hellige Ånds gaver og følge deres ord med sin Ånd og kraft. For fra Gud må gaven og nåden komme til rett å dele Ordet, til å skremme synderne til frelse, til å refse ugudeligheten med alvor, til å røre hjertene og føre de forvillede sjelene tilbake.

Derfor må en dyktig predikant «nære seg ved troens og den gode læres ord» (1 Tim 4,6). Han må ha Kristi Ånd og sinn. Kristus må leve i ham, tale og virke gjennom ham; alle hans taler, alle hans ønsker, all hans lengsel og alle hans gjerninger må smake av Kristus og hans kjærlighet. Han må kunne si: «Jeg er full av kraft ved Herrens Ånd og full av rett og styrke til å vitne for Jakob om hans overtredelse og for Israel om hans synd» (Mika 3,8). Hans tale og forkynnelse må ikke være «med visdoms overtalende ord, men med Ånds og krafts bevis» (1 Kor 2,4).

Han må først selv i sitt hjerte være overbevist om den evangeliske sannhet, så han kan forkynne den for andre med stor visshet og frimodighet. Han må ha indre erfaring og ha kjent Ordets kraft og sødme i sitt hjerte, så det kan hete: «Men vi har ikke fått verdens ånd,

men den Ånd som er fra Gud, for at vi skal kjenne det som Gud i sin nåde har gitt oss» (1 Kor 2,12).

Hjertet må være fullt før munnen flyter over. Hvordan kan morsbrystet gi det tørste barnet die når det ikke får melk innenfra, fra kroppen og hjertet? Og hvordan kan en lærer mette, trøste og vekke sjelene til skrekk når han ikke selv har fått noen kraft, noen trøst eller noen skrekk av Ordet?

Luther klager over at noen mennesker som knapt har lest noen kapitler i Bibelen og hørt noen få prekener, straks vil være mestere i Skriften og med stor dumdristighet skynder seg til det hellige prekenembetet. Likevel er de ikke prøvd ved noen anfektelse og trengsel, har aldri lært å frykte Gud og har aldri kjent noen smak av Guds nåde. Fordi slike mennesker er uten Ånd, sier han, lærer de det som behager dem selv og mengden.

På samme måte uttaler også doktor Staupitz seg, som Luther alltid satte høyt: «Ennå i dag finner man at de som har Kristus mest på tungen, sjelden finner ham i hjertet. Følgen blir at de gir ham videre til andre slik de selv har ham – på tungen og ikke i hjertet – og lærer dem å tale mye om ham, men elske ham lite.»

For at en lærer skal være full av Ånd og kraft og forkynne den gode læren med ettertrykk og frukt, må han først og fremst søke dette hos Gud – *dels ved stadig betraktning av Ordet*, som er den kilden han må fylle sitt hjerte fra når han vil vanne Guds planter, *dels ved inderlig og andektig bønn*. Han må først *gå inn* i helligdommen og be om Den Hellige Ånds hjelp, og deretter *gå ut* og gi menigheten det han har fått fra Gud.

Som Luther igjen sier: «Å profetere» – det vi i dag vanligvis kaller å forkynne og forklare Skriften – «er å kunne motta meningen» – Skriftens rette forstand – «fra Gud og så gi den videre til andre.» Om de hellige apostlene sies det at de med stor kraft – med stor frimodighet og stort ettertrykk – *ga* vitnesbyrdet om Herren Jesu oppstandelse (Apg 4,33).

De lærde merker seg at det greske ordet som her er gjengitt med *å gi*, egentlig betyr å gi videre det man har fått. Dermed blir det sagt at apostlene med stor frimodighet liksom øste ut i tilhørernes hjerter det de hadde fått av Den Hellige Ånd.

De hadde et indre vitnesbyrd fra Den Hellige Ånd om Guds nåde i Kristus Jesus og om at den evangeliske læren er til å stole på; derfor kunne de også vitne om det utad og offentlig med stort mot og ettertrykk. Og slik må det fremdeles være med deres etterfølgere. Det de ikke har fått av Gud, kan de ikke gi andre; men ingen får noe av Gud uten gjennom Ordet og bønnen.

Prestens hjerte bør være som en svamp: når den kommer i vannet, suger den det grådig i seg, og når den siden blir presset, gir den det rikelig fra seg igjen. Av Guds ord må prestene fylle sine hjerter med Ånd, kraft og trøst, og så, drevet av det at «Kristi kjærlighet tvinger oss» (2 Kor 5,14), øse det ut igjen over tilhørernes hjerter. «Hver skriftlærd som er opplært for himlenes rike, er lik en husbond som» – når det trengs – «bærer fram av sitt forråd, nytt og gammelt» (Matt 13,52).

Bønnen kan ingen sann sjelehyrde glemme eller være foruten. For hva vil han utrette ved egen kraft mot djevelens makt og list? Og hva makter han uten Guds nåde og hjelp? «Uten meg kan dere intet gjøre», sier vår overhyrde (Joh 15,5). Og hans apostel sier: «Ikke så at vi av oss selv duger til å tenke ut noe» – noe gudfryktig og godt, langt mindre å utrette det – «men vår dugelighet er av Gud» (2 Kor 3,5). Men Gud vil at vi skal søke hans hjelp med ydmyk og hjertelig bønn. Å studere flittig er godt, men å be flittig er enda bedre.

De hellige apostlene sier: «Men vi vil holde ved i bønnen og Ordets tjeneste» (Apg 6,4). De nevner bønnen først og deretter Ordets tjeneste eller prekenen, fordi den som ikke først har bedt flittig, aldri kan forkynne eller utrette noe godt. Bønnen kan med rette kalles en nøkkel til himmelen, til Skriften og til menneskenes hjerter. Det man ofte møysommelig leter etter i mange bøker med mye hodebry og skarp ettertanke, og likevel ikke finner, det blir ofte gitt en uventet etter noen få hjertelige sukk til Gud.

Men den som vil studere flittig og be flittig, må finne seg til rette i ensomhet og stillhet. Den som vil tale med Gud om guddommelige, åndelige og himmelske ting og grunne på det som gjelder mange sjelers salighet, må trekke seg bort fra de verdslige gjøremålene som bare dreier seg om forfengelighet.

«Ingen som gjør krigstjeneste, blander seg inn i dagliglivets sysler, for han vil gjøre sin hærfører til lags» (2 Tim 2,3–4) – og det gjelder enhver god Kristi stridsmann. En sann Ordets tjener som vet hva

embetet hans betyr, har ikke mye tid til å gå i gjestebud, more seg i lystig selskap eller gi seg av med andre jordiske ting.

Vi kan nok unne dem – og deres Herre kan nok tillate – at de av og til gleder seg i samvær med gudfryktige mennesker, så det skrøpelige legemet deres kan få litt hvile under så mye arbeid; men de gjør ikke noe yrke av det. Deres ytre fornøyelser er for dem det tilløpet er for en som skal gjøre et sprang: De unner legemet litt hvile og sinnet litt forfriskning, for siden å kunne tjene Gud med desto større lyst og utholdenhet.

Ellers vet de godt at omgang med verdslig sinnede mennesker pleier å gå en Guds mann like ille som det gikk Dina da hun gikk ut for å se seg om (1 Mos 34,1–2). Det er med hjertet vårt som med et kar fylt med kostelig vann: Så lenge det står godt tilbundet på et kjølig sted, holder vannet seg friskt og kraftig; men åpnes det ofte og blir stående i solen, pleier den beste kraften å fordampe og gå tapt. Slik mister andakten, den hellige beslutningen og iveren sin kraft når man altfor ofte lengter etter verdslig glede og selskap.

Moses' ansikt strålte da han kom ned fra fjellet etter å ha vært førti dager og netter hos Herren. Jo nærmere Gud og jo lenger hos ham, desto mer lys og klarhet; Kristus og verden kan ikke forlikes i ett hjerte. Det bidrar også mye til at lærerne blir foraktet, når de innlater seg for mye med verden. Det holder derimot deres anseelse oppe når verden sjelden eller aldri får se dem utenom embetsgjerningen. Og den som selv har begynt med å forakte verden og dens forfengelighet, kan også preke om det med ettertrykk.

Den gudfryktige Thomas a Kempis taler svært vakkert om dette. I stillhet og fredelig ro, sier han, vokser og modnes en andektig sjel; der lærer den Skriftens hemmeligheter, og der finner den tårenes kilder, som den kan tvette seg i hver natt. Slik blir den desto mer kjent og fortrolig med sin Skaper jo mer den har skilt seg fra den verdslige uroen. Den som drar seg bort fra samværet med denne verden, til ham kommer Gud nær med sine hellige engler. En glad utgang gir ofte en sørgelig hjemkomst, og en lystig kveld gir ofte en bedrøvet morgen. (*Om Kristi etterfølgelse, første bok, kap.* 20.)

Videre er det helt nødvendig for en lærer som vil gjøre gagn i sitt kall og omvende mange sjeler, at han framfor alt er godt grunnfestet i kunnskapen om Herren Jesus Kristus, og at hjertet hans er fylt til

overflod av den. Jeg taler ikke om en kunnskap etter bokstaven, men om den indre og åndelige kunnskapen: at sjelen henter saft og kraft fra Kristus, smaker hans kjærlighet og sødme og er fullt viss på samfunnet med ham i troen.

Fra Kristus, som bor i hjertet ved troen, må alle tankene til en ekte predikant strømme ut. Fra dette vintreet må grenene ta imot saften av hans blod og hans Ånd, så de kan bære søte og velsmakende frukter. Det som ikke smaker av Herren Jesu kjærlighet, er kaldt og vassent; det som ikke blir sagt og gjort i hans kraft, har ingen slagkraft. Kristus er det evige, selvstendige Ord, våre sjelers overhyrde og tilsynsmann. Han må tale gjennom predikanten, han må fø menigheten, og i hans kraft må Ordets tjener si og gjøre alt.

Den hellige apostelens ord om dette er verdt å merke seg: Gud «etter sin gode vilje besluttet å åpenbare sin Sønn i meg, for at jeg skulle forkynne evangeliet om ham blant hedningene» (Gal 1,15–16). Se, Gud åpenbarte først sin Sønn for apostelen ved sin Ånd og nåde, så han kunne vite hva Kristi embete var og hvorfor han var kommet til verden – hvor ubegripelig hans kjærlighet og hvor stor hans trofasthet var, hvor dyrt hans blod og hvor kostbar hans fortjeneste.

Denne åpenbaringen skjedde i ham. Han visste altså ikke bare hva som hadde hendt med Guds Sønn, men kjente også hans kjærlighet og kraften i hans fortjeneste og blod i sitt eget hjerte. Slik sier han et annet sted med stor visshet: Guds Sønn er «han som elsket meg og ga seg selv for meg» (Gal 2,20).

Da den hellige Paulus på denne måten selv hadde troen og hadde Kristus boende i seg ved troen, var han også skikket til å forkynne ham blant hedningene med gagn og frukt. Gud hadde gjort apostelen til en lykt der livets lys, Jesus Kristus, skinte svært klart og gjennom ham også opplyste andre.

Hit hører også de ordene der han sier: «For jeg ville ikke vite av noe blant dere, uten Jesus Kristus, og ham korsfestet» (1 Kor 2,2). Meningen er at han hadde preket slik hos dem som om han ikke visste å si noe annet enn den korsfestede Jesus.

Det betyr ikke at apostelen ikke også underviste dem om andre ting som hører til den sanne kristendom. Men Kristus med sin fortjeneste hadde vært begynnelsen, midten og enden i prekenene hans; han hadde stadig stilt ham fram for dem både som gave og som eksempel,

og han hadde krydret og søtet alle sine lærdommer og formaninger og gjort dem kraftige ved å peke på Kristi kjærlighet.

Erfaringen viser at ingen prekener trenger dypere inn enn de som handler om Jesu Kristi person, embete, fortjeneste og kjærlighet og om etterfølgelsen av ham. Ingenting kan raskere røre og bløtgjøre hjertene enn Guds Sønns varme blod når det blir øst ut over dem gjennom evangeliske, brennende prekener. All annen tiltale – når en holder dommen, helvete og annet slikt fram for folk – kan nok angripe hjertet og ryste det; men Jesu Kristi kjærlighet og hans dyrebare blod trenger dypt inn og fører ånd og liv og en fullstendig forvandling med seg.

Et merkelig eksempel på dette har vi allerede nevnt tidligere: En geistlig ved navn Hippolytus hadde en utuktig kvinne boende i nabolaget og ville gjerne omvende henne fra hennes syndige liv. Derfor lot han male et bilde av den korsfestede Jesus i en sørgelig skikkelse på en tavle som var laget som et speil. Det hengte han opp i vinduet sitt, og han stilte seg ofte foran det, som om han så på ansiktet sitt i speilet.

Kvinnen bodde rett overfor, og da hun la merke til dette, undret hun seg over at en slik mann stod så ofte foran speilet, slik kvinner gjør. En gang merket han at hun stirret stivt over mot ham. Da snudde han speilet og holdt med sorgfullt ansikt bildet av den korsfestede Jesus fram mot henne.

Og se, Gud ga nåde: Kvinnen ble forferdet over det uventede synet og gikk i seg selv. Hun kom i hu sin Frelsers kjærlighet og hvordan han også hadde gitt seg selv for henne; hun erkjente sin store utakknemlighet og sine grove synder og satte seg fore å leve et tuktig liv fra nå av.

I Guds ord er *Jesus Kristus malt for øynene våre som korsfestet* (Gal 3,1). Når en lærer ofte og flittig bruker dette bildet i prekenene sine, vil han gjøre under med det. Fra hvert av Herren Jesu sår går det, om jeg kan si det slik, ut en stråle som trenger inn i syndernes hjerter. Salig er den som oppmerksomt betrakter dem og ikke med vilje står imot deres kraftige virkning.

Likeså fortelles det om den berømte Bonaventura at Thomas Aquinas, den store læreren, en gang som ung mann hadde hørt oppmerksomt på en av hans gudelige prekener. Etterpå spurte han ham hvilken bok han pleide å hente alle de herlige tingene fra som han

la fram. Bonaventura tok ham da med seg hjem og lovet å vise ham boken.

Da de var kommet inn i cellen hans og Thomas ba om å få se boken, viste han ham et krusifiks. Ved å betrakte det pleide han å vekke seg selv til andakt, og han sa at dette var hans beste bok, den han brukte når han studerte til prekenene sine. Med det ville han vise at de beste og mest oppbyggelige tankene er dem man øser av betraktningen av den korsfestede Herre Jesus. (*Celle: et klosterkammer. Krusifiks: et utskåret, hugget eller støpt bilde av den korsfestede.*)

Vår dyrebare Luther, som har forstått å lære og skrive like kraftig og fyndig som trøsterikt og oppbyggelig, innrømmer at alt har strømmet til ham fra den ene artikkelen om troen på Herren Jesus.

Han undrer seg selv over at han i sin svært nyttige utleggelse av Galaterbrevet har vært så rik på ord og herlige tanker. Likevel mener han at han ikke bare har sagt det som brødrene hans skrev ned etter hans muntlige foredrag, men sannsynligvis enda mer; «for i mitt hjerte hersker denne ene artikkelen, troen på Kristus» – den som apostelen først og fremst handler om i dette brevet – «fra hvilken, gjennom hvilken og i hvilken alle de gudelige tanker jeg har dag og natt, kommer og strømmer».

Et annet sted sier han også, med full rett og av egen erfaring: «Hele Skriften er tvers igjennem ikke annet enn Kristus, Guds og Marias Sønn. Den som har ham, for ham står Skriften åpen, og jo større troen hans på Kristus blir, desto klarere skinner Skriften for ham.» Når en lærer nå har denne nøkkelen, dette lyset, denne læremesteren, denne åpne døren, denne hjelpen og støtten – hvem tviler da på at han vil gjøre svært stort gagn?

Til dette målet hjelper det videre at en prest regner de sjelene han skal ha omsorg for, og sitt eget embete for over all måte verdifulle og viktige. Den hellige apostelen minner sin Timoteus om at han igjen skal «opptenne den Guds nådegave som er i deg», slik man blåser på en ild så den blir større (2 Tim 1,6). Det kan og må skje ved flittig bønn, daglig ettertanke, lesning og gransking i Skriften, og framfor alt ved at vi stadig tenker på det høye embetet som er overgitt oss, og de dyrebare sjelene som er betrodd oss.

Dette lærer den hellige Paulus selv når han taler til de eldste i menigheten i Efesus: «Så gi da akt på dere selv og på hele hjorden,

som Den Hellige Ånd har satt dere som tilsynsmenn for, for at dere skulle vokte Guds menighet, som han vant seg med sitt eget blod» (Apg 20,28).

Perler og edelsteiner, som har stor verdi, behandler man jo varsommere enn billige, enkle glassperler og koraller. Men hva er kostbarere enn det Guds Sønn har vunnet og kjøpt med sitt eget blod? Og hva krever mer flid enn å ha tilsyn med det? (*Koraller: steinaktige boliger som visse sjødyr, polypper, bygger, og smykker laget av dem.*)

Av den store løsepengen ser vi dessuten hvor høyt Guds Sønn elsker menneskesjelene. Derfor må også hans tjenere få kjærlighet til dem og gjerne ville frelse og omvende dem og føre dem til salighet – om det så skulle koste dem ikke bare svette og møye, eiendom, helse og krefter, men også blod, legeme og liv.

En lærd og erfaren mann gir en prest et godt råd for at han skal bli utrettelig i sitt kall og alltid lengte etter å vinne sjeler. Han skal ikke, sier han, se på nestens ytre, men på hans indre tilstand, og betrakte hver sjel som bestenket – eller, slik hyrder gjør, merket – med Herren Jesu blod. Har han Jesus, Hyrden, kjær, vil han også elske hans får, som har kostet ham så mye, og søke deres salighet av all kraft, av hele sitt hjerte og hele sin sjel. (*Den lærde mannen er Karl Regius.*)

En oppriktig lærer som ser en stor mengde mennesker samlet for å høre Guds ord av hans munn, gleder seg i ånden – ikke over tilstrømningen og æren, men i håpet om å få gjøre mye gagn. Hans første sukk når han går opp på prekestolen, er: «Å, min Gud, la ikke én av disse sjelene gå fortapt!» Han gleder seg som en kjøpmann som håper på så mye større fortjeneste jo flere han ser komme til markedet. Og derfor preker han Ordet i Jesu kraft og med nidkjær ånd, og han vil gjerne fylle alle hjertene som er til stede, med kunnskap om Jesus Kristus og kjærlighet til ham.

Å, om bare dette ble tatt vare på overalt, også på landet! Jeg vet nok at Gud har sine trofaste tjenere her og der på landet også, og at det ikke så sjelden hender at en prest som har fått et embete i en folkerik by, står tilbake for en landsprest i gudelig iver og i Åndens fylde.

Men man kan likevel ikke nekte for at mange, om ikke de fleste, tenker at det er en lett sak å preke for bønder. Derfor opptenner de ikke den Guds nådegave som er i dem. De legger studiene og bøkene på hyllen og kaster seg helt over gårdsdriften og det timelige levebrødet.

Om søndagen finner man alltid på så mye at man kan fylle en times tid på prekestolen – det er godt nok for bønder.

«Men å, å! Er det da ikke sjeler som Guds Sønn har kjøpt med sitt eget blod, sjeler som Gud har satt dere til hyrder over, og hvis blod han vil kreve av deres hånd?»

Videre er det helt nødvendig at en prest som vil være et redskap for Guds nåde til å vinne sjeler, legger vinn på et hellig liv og en ulastelig ferd. Det må kunne sies om ham: «Hans Guds lov er i hans hjerte, hans trinn vakler ikke» (Sal 37,31 – Weimar-bibelen forklarer det slik: Som han lærer, slik lever han, og han går foran sine nærmeste med et godt eksempel).

«Vis deg selv i alle ting som et forbilde i gode gjerninger», sier apostelen, og: «Vær et forbilde for de troende i tale, i ferd, i kjærlighet, i tro, i renhet!» (Tit 2,7; 1 Tim 4,12). Ikke uten grunn sier han «*i alle ting*». For en prest skal ikke bare være åndelig og verdig i kirken og når han har hellige gjøremål, men også ellers når han ferdes blant menneskene: i gjestebud, bryllup og sammenkomster, på reiser og så videre.

Slik mennesket, sier en gammel lærer, overalt lett skjelnes fra alle andre skapninger, slik bør også en lærer – enten han taler eller tier, enten han er i gjestebud eller et annet sted – skille seg ut fra andre mennesker, så hans fortrinn i kristendommen kan kjennes på gangen, utseendet og hele hans ferd. Han bør, som den samme læreren sier et annet sted, være et offentlig bilde på gudsfrykt, en levende lov, en rettesnor og et grenseskille for et hellig liv. (*Den gamle læreren er Krysostomos*.)

Kanten på Arons prestekjortel var ikke bare prydet med klingende gullbjeller, men også med granatepler. Det skulle vise at en prest ikke bare skal ha en tunge som kaller og lærer, men også en hellig ferd, smykket med all slags troens frukt. Der det ikke er slik, men tvert imot, er det lite oppbyggelse å vente for menigheten.

Riktignok er Den Hellige Ånds virkning gjennom Ordet ikke bundet til lærernes liv, enten det er godt eller ondt. Ordet fører sin kraft med seg selv om det strømmer gjennom en uren munn, slik vann gjør når det renner gjennom et dårlig rør; derfor har vi også eksempler på at prekener av vanhellige lærere har kunnet bevege hjertene kraftig. Likevel er det sikkert at en ugudelig lærer, så langt det står til ham,

legger hindringer i veien for Guds ord og blir til forargelse og anstøt for tilhørerne sine.

Selv den beste mat smaker ikke, men vekker tvert imot vemmelse, når den blir båret fram i et skittent kar. Hvem vil ikke føle avsky for en drikk som blir budt ham i et kar som han kort tid før har sett bli brukt til å øse møkkadammen med? Noen lys brenner godt og skinner klart, men gir fra seg en vond lukt, og derfor vil man ikke ha dem. Slik går det også med en kirkens tjener.

Jeg innrømmer igjen at de sanne kristne, og likeså de sultne og tørste hjertene som ofte søker trøst i sin angst, også kan ha nytte av ugudelige læreres prekener. De lukker ofte øynene for disse lærernes synder i kristelig kjærlighet og prøver også å unnskylde dem overfor andre. Men her taler vi først og fremst om de uomvendte, som pleier å se mer på livet enn på læren, og som driver spott med formaningene til en ubotferdig lærer.

Én ting står ennå igjen, og den må slett ikke glemmes i denne saken: En lærer må ikke tro at når han har preket, har han gjort alt som hviler på ham. Å nei!

Det kreves dessuten at han våker og har tilsyn med hele menigheten og med hver enkelt sjel for seg. Gud vil ha vektere som «aldri skal tie, ikke hele dagen og ikke hele natten» (Jes 62,6). Når de tier i kirken, skal de holde ut utenfor den med bønn, formaning og advarsel. En gartner må ikke bare så og plante, men også vanne der det trengs, luke bort ugresset, beskjære trærne, plukke bort ormene og så videre.

En prest må «kalle sine får ved navn» (Joh 10,3). Det vil si: Han må vite god beskjed om hver enkelts åndelige tilstand, så han kan behandle enhver etter hans behov og fortjeneste – styrke de svake, trøste de bedrøvede, refse de ugudelige og formane de uskikkelige. Sjelen gir sin virksomhet til hele legemet og gir liv til alle lemmene, hvert etter dets art og behov, også det ringeste og svakeste. Slik må også en lærer la sin omsorg nå ut til hele hjorden og til hvert enkelt får. Her må ingen være for ringe, for fattig eller for foraktet for ham.

Slik gjorde apostelen, og derfor sier han: «Husk at jeg i tre år, natt og dag, ikke holdt opp med å formane hver eneste en med tårer. Jeg holdt ikke tilbake noe av det som kunne være til gagn for dere, men forkynte dere det og lærte dere det offentlig og i husene» (Apg 20,31.20). «Men vær du», sier han til Timoteus, «edru

i alle ting. Lid ondt, gjør en evangelists gjerning, fullfør din tjeneste» (2 Tim 4,5) – utfør den altså slik at enhver kan se din flid og iver og bli overbevist om din troskap.

Når jeg tenker over prestenes plikter på denne måten, må jeg innrømme at det ofte kommer en inderlig bedrøvelse over meg, så jeg bekymret sier: «Hvem er vel dugelig til dette?» (2 Kor 2,16). Jeg tviler heller ikke på at mang en Kristi tjener tenker likedan om dette og utfører sitt kall med sukk og sorg.

Det høye og vanskelige embetet har vi på nakken. Gjerningen er Guds og gjelder menneskenes salighet, som ikke er noe å spøke med; og likevel må vi kjempe mot de tusen hindringene som djevelen og den onde verden legger i veien for oss, mens de setter seg opp mot oss med all makt og list.

Verdens ondskap er som en elv som har gått over sine bredder og oversvømmer alt – og noen få av oss skal og vil stanse den i løpet! For i en by med tusen sjeler eller flere er det gjerne et par prester.

De som etter Guds befaling skulle være oss til hjelp i dette og bidra til å forebygge og avverge forargelsen, er dessverre for det meste gjenstridige mot Guds Ånd og fylt av gudløshet og vantro. Guds kirke og Kristi rike, som jo ikke er av denne verden, vil de styre etter verdens ånd. Kirketukten er borte, bindenøkkelen er selv bundet fast, og enhver vil være en kristen – ikke etter Guds ord og Herren Jesu forbilde, men etter sitt eget hode.

I denne rimelige og rettmessige sorgen er det min trøst at Den Hellige Ånd for lenge siden har forkynt at «i de siste dager skal det komme farlige tider» – tunge og sørgelige tider – og at menneskene da skal være «egenkjærlige, pengekjære, skrytende, overmodige, uten aktelse for det hellige, uten naturlig kjærlighet, umåtelige, svikefulle, oppblåste, slike som elsker sine lyster høyere enn Gud» (2 Tim 3,1–4). Og dette blir sagt til en kirkens tjener på forhånd *for at han skal vite det*, så han kan forberede seg, stå slike mennesker imot av alle krefter og ikke la seg overrumple av deres vederstyggeligheter.

Jeg vet også at selv om jeg ofte tenker: «Forgjeves har jeg arbeidet meg trett, og til ingen nytte har jeg fortært min kraft», så er likevel «min rett hos Herren, og min lønn er hos min Gud» (Jes 49,4). Arbeidet til hans trofaste tjenere kan slett ikke være helt forgjeves. Midt

i den store flokken av ugudelige har Gud sine utvalgte; «Guds faste grunnvoll står, og har dette seglet: Herren kjenner sine!» (2 Tim 2,19).

En eneste sjel er vel verdt at en prest, om det så skulle være for dens skyld alene, bruker hele sitt liv i møysommelig arbeid. For hva kan sammenlignes med det som er kjøpt med Guds Sønns blod?

Dessuten kan trofaste predikanters tjeneste gjøre gagn uten at de selv vet eller tror det. De blir jo sammenlignet med akerdyrkere og gartnere, som først må pløye, så, plante, vanne og luke og ha tålmodighet før de i sin tid kan høste og samle frukt. Det kan hende at én lærer legger grunnvollen og en annen bygger på den, at én sår og en annen høster fruktene.

Jeg mener med dette at en gudfryktig predikant ofte ved Guds Ånd og nåde kan få noen tanker om omvendelse inn i sinnet til et ubotferdig menneske, og at disse kan ligge skjult lenge, som såkornet i jorden. Presten kan dø i mellomtiden; men såkornet dør ikke – det kommer opp i sin tid og bærer frukt.

Dette sikter uten tvil vår Frelsers vakre lignelse til, når han sier: «Med Guds rike er det som når en mann kaster såkornet i jorden. Han sover og står opp, natt og dag, og kornet spirer og vokser seg høyt – hvordan det går til, vet han ikke» (Mark 4,26–27).

Av og til lar Gud ikke sine tjenere få vite hva de har utrettet, for at de ikke skal bli stolte og tilskrive seg selv eller sin egen evne noe. Men jeg har også erfart at mange ganger, når de har mest kummer og er mest bedrøvet over sitt forgjeves arbeid, lar han dem merke litt frukt i ett og annet hjerte, så de ikke skal miste motet helt.

Det går dem ofte som fiskerne: Etter noen forgjeves kast er de nær ved å samle garnene for å dra til et annet sted, men så kaster de ut én gang til og fanger noen fisker – og da fatter de nytt mot og fortsetter arbeidet.

Så la oss ikke bli trette og trege! Er verden ugudelig og ond, så la oss være desto ivrigere og flittigere for å omvende den fra dens ugudelighet! Jo mer Satan i disse siste tider larmer og raser mot Kristi rike, desto mer nidkjære vil vi være for å holde det oppe og forsvare det.

Vi har en sterk ryggdekning og en mektig beskytter, som har sagt til oss: «Jeg vil gi dere munn og visdom som ingen av deres motstandere skal kunne stå imot eller motsi.» «Og se, jeg er med dere alle dager

inntil verdens ende.» «Han som er i dere, er større enn han som er i verden» (Luk 21,15; Matt 28,20; 1 Joh 4,4).

La oss våke, be, formane, advare, refse, true og strebe etter å «vise oss tro» (1 Kor 4,2). «Da vi har denne tjenesten» – denne høyst viktige og vanskelige tjenesten – la oss ikke miste motet. La oss si oss løs fra «alle skammelige snikveier», ikke fare fram med list og ikke forfalske Guds ord, men «ved å legge sannheten åpent fram» anbefale oss for Guds åsyn til alle menneskers samvittighet (2 Kor 4,1–2). Legger Satan mange hindringer i veien for oss, så la oss rydde dem bort så langt det er mulig!

Det vi ikke kan rokke ved eller forandre, får vi tåle. Men vi vil likevel klage over det for Gud med sukk og tårer. Han skal til sist sette en grense for all ondskap og gjøre ende på alle sine helliges sukk på jorden, «når Herren Jesus åpenbarer seg fra himmelen med sin makts engler. Han kommer med flammende ild, og tar hevn over dem som ikke kjenner Gud og over dem som ikke er lydige mot vår Herre Jesu evangelium» (2 Tess 1,7–8). Å, Herre Jesus, kom!

Alt blir på jorden som det var –
kom snart, gjør ende på det da!

Men nå vender jeg meg fra lærerne til tilhørerne og formaner dem i Herren Jesus til at de slett ikke må ringeakte prestenes tjeneste og embete. Dessverre er det altfor vanlig i verden nå for tiden, særlig blant de høye, store, mektige og rike: For dem er Kristi tjenere blitt til spott og spe og prekenene deres til latter. Vanlige folk hører nok fremdeles på dem av vane, men med det forbeholdet at de ikke vil gjøre etter ordene deres lenger enn de selv synes.

Har en menighet en trofast og nidkjær sjelehyrde, regner man det ikke for noen særlig gave og velgjerning fra Gud. Verden tenker at når den har penger og kan lønne godt, kan den få ti prester for én.

Nå er det sant at det finnes mange prester i disse tider, og når et dårlig kall blir ledig, kommer det straks fem, seks eller flere løpende. Men ikke alle som har lange kniver, er kokker, og ikke alle som bærer lange kjoler, er prester. Det finnes mange prester og talere som kan fylle en times tid på prekestolen, men få hyrder og lærere. Det finnes mange som er lærde i verdens visdom, men få som er lært av Gud.

Mange av dem taler «med ord som menneskelig visdom har lært oss», men få «med ord vi har lært av Ånden» (1 Kor 2,13).

Uten tvil hadde også menighetens overhyrde, Jesus, de siste tider for øye da han sa: «Høsten er stor, men arbeiderne få. Be derfor høstens herre at han vil drive arbeidere ut til sin høst!» (Luk 10,2).

Til disse ordene knytter en anerkjent teolog denne merknaden: Selv om det i våre dager her og der finnes mange Ordets tjenere, er det likevel ikke mange av dem som med sann og brennende nidkjærhet søker Guds ære og kirkens vel og ingenting annet. For også Paulus skriver slik om sin tid: «De søker alle sitt eget, ikke det som hører Kristus Jesus til» (Fil 2,21).

Uten tvil taler Kristus om trofaste, flittige og oppriktige arbeidere som har Guds ære og menneskenes salighet på hjertet, og som bare streber etter å lære folket å kjenne sannheten og føre det til Herren Jesus, som alene er vår frelse og vårt liv. (*Teologen er Osiander.*)

Av slike finnes det dessverre altfor få. En slik mann kan ingen skole, verken høy eller lav, frambringe; det kan bare Guds Ånd og nåde. Til det hører ikke bare kunnskap i mange vitenskaper og språk, men framfor alt Den Hellige Ånds indre opplysning. De aller lærdeste og aller dyktigste er ikke dugelige hvis Gud ikke gjør dem dugelige. Derfor bør man i alle menigheter av hjertet påkalle Gud om at han vil utvelge seg skikkede redskaper blant den kristne ungdommen, hellige og velsigne arbeidet i høyere og lavere skoler, danne rettskafne arbeidere og trofaste sjelesørgere og utruste dem rikelig med sin Hellige Ånds gaver.

Når Gud så av nåde har velsignet en kristen menighet med én eller flere slike hyrder, har den all grunn til å skatte dem som en seglring, som Guds øyesten, som et kostbart og uforlignelig klenodium. De rettskafne Ordets tjenere er som gull-lysestaken i tabernaklet, som springbrønnene i en by eller en hage, som de fruktbare og skyggefulle trærne. De er folkets talsmenn hos Gud; de er en menighets vogner og ryttere, dens voller, murer og vaktmannskap. De er lysene som fortærer seg selv mens de tjener andre; de sørger, ber, våker og kjemper natt og dag for menigheten sin.

Er noen skrøpelig, blir de skrøpelige med ham; er noen sorgfull, er de det også; er noen syk, fattig, elendig eller forlatt, gir de ham råd, hjelp og trøst med medlidende hjerte så godt de kan. Er noen

ugudelig, har de omsorg for ham. De faller ned for Gud med tårer og ber om at han vil skåne ham, ha tålmodighet med ham og unne ham nåde, midler og tid til omvendelse – og de lar det heller ikke mangle på trofast og flittig formaning og advarsel.

Nesten alltid går de sorgfulle og bøyd under embetets byrde. De har lite glede her i verden og må ofte, ved siden av sitt tunge arbeid, kjempe med fattigdom og daglig mangel.

Skulle ikke slike mennesker fortjene at man elsket dem og holdt dem i høy aktelse og ære? Slik formaner den hellige apostelen: «Vi ber dere, brødre, at dere verdsetter dem som arbeider blant dere, de som er deres forstandere i Herren og formaner dere, og at dere i kjærlighet akter dem meget høyt på grunn av den gjerning de gjør» (1 Tess 5,12–13).

Men den største æren man kan vise sjelehyrdene, er å se på dem og erkjenne dem for det de er: Guds tjenere og medarbeidere, Kristi sendebud, Den Hellige Ånds redskaper.

Da tar man imot ordet deres som Guds ord og viser dem den lydigheten man skylder: «Vær lydige mot veilederne deres og rett dere etter dem. For de våker over deres sjeler, og skal avlegge regnskap for det. Se til at de kan gjøre det med glede og uten sukk, for ellers vil det ikke være til gagn for dere» (Hebr 13,17). Gudfryktige tilhørere, som ved lærernes tjeneste daglig blir bedre og vokser i kunnskap om Gud og frykt for ham, er deres krans og glede, deres ære og ros (Fil 4,1; 1 Tess 2,19–20). De kan vente seg legemlig, åndelig og evig velsignelse fra Gud.

Så akt da lærerne deres høyt, dere kristne sjeler! Gjør dere ikke medskyldige i verdens forakt for lærerne og i den spotten den driver med Guds tjenere. Se på dem som Kristi sendebud, sendt til dere til trøst, undervisning, oppbyggelse og frelse. Bær tålmodig over med deres skrøpeligheter, og tenk på at Gud har kalt mennesker og ikke engler. Ta imot deres irettesettelser med saktmodighet. Forakt ikke deres enfoldighet, når de bare blir funnet tro i embetet sitt. Krenk og bedrøv dem ikke, og plag ikke sjelen deres med ulydighet, gjenstridighet og urettferdig ferd!

Historien og erfaringen fra alle tider lærer at Gud våker nidkjært over sine tjenere og deres høye embete. Historien forteller at en øy i Holstein ved navn Nordstrand ble oversvømt av havet i 1634, og at

flere tusen mennesker druknet ved den anledningen, foruten buskapen.

Men i min ungdom hørte jeg av troverdige folk at innbyggerne der hadde vært svært ugudelige og store spottere av det hellige prekeembetet. Kort før undergangen deres hadde et ryggesløst, drukkent lag – samlet ved en barnedåp, tror jeg – gjort følgende mot en gammel prest. De bandt alle fire beina på en gammel purke, kledde henne ut i en kvinnekappe og la henne i en seng. Så sendte de en slyngel til presten, som ba ham komme til hans syke mor for å trøste henne i hennes siste stund.

Den gode mannen så ikke særlig godt på grunn av sin høye alder. Og da de hadde sagt ham at den syke var så svak at hun ikke kunne tale lenger, ba han for henne de bønnene som trengs i et slikt tilfelle. Men til slutt merket han på latteren til de ugudelige skjelmene at han var blitt holdt for narr. Da forkynte han dem med stor nidkjærhet Guds forferdelige vrede – og den kom, som sagt, også snart over dem.

I en kjent by i Schlesien hendte det at den evangeliske presten på stedet kom til å drikke mer enn han tålte i et bryllup. Noen av verdens barn ville skaffe seg litt moro, og til det skulle den drukne presten tjene dem. De kledde ut en ung kar i kvinneklær, danset med ham og førte ham til slutt bort til presten. Han svingte seg noen runder med den antatte jomfruen og ble dermed til latter for alle som kjente til saken.

Da han så morgenen etter fikk vite hva spotterne hadde gjort mot ham, ble han inderlig bedrøvet – han var nemlig ellers ingen ugudelig mann. Han klaget sukkende over det for Gud og ba ham og menigheten sin om tilgivelse for den forargelsen han uten å vite det hadde voldt. Men dem som hadde spilt ham dette pusset, truet han med Guds vrede og straff, som en som ikke ville ha sitt hellige embete foraktet.

En anerkjent teolog, som også hadde tjent ved Ordet på dette stedet og var blitt fordrevet derfra av papistene, har fortalt meg hva som skjedde fra den tid. Verten, i hvis hus det hadde skjedd, og som hadde vært innviet i saken, hadde aldri hatt lykke eller velsignelse. Og ikke bare han selv, men også den andre og den tredje som bodde i huset etter ham, ble utarmet. Til slutt ble huset skydd av alle, som om det lå under Guds forbannelse, og ble stående øde.

Med noen få ord vil jeg ennå legge til hvordan vi skal bruke resten av det som er sagt i denne preken om omvendelsens midler, til vårt eget gagn. Vi har lært at den gode Gud banker på hos et syndig menneske igjen og igjen, med alle slags gode tanker og hellige rørelser. Derfor formaner vi med full grunn hver den som merker noe slikt i sitt hjerte: Forsøm ikke en så god anledning til omvendelse og den Guds nåde som slik blir deg tilbudt!

Om den bortkomne sønnen fortelles det ikke bare at han kom til seg selv og bestemte seg for å vende tilbake; det står også: «Og han sto opp og kom til sin far.» Da han merket det gode forsettet i seg, nølte han ikke med å sette det ut i livet (Luk 15,17–20). Seglet må trykkes mens lakken er myk, og jernet må smis mens det er varmt. Det går her som med Betesda-dammen: Til visse tider satte en engel vannet i bevegelse, og den som da steg først ned i det, ble frisk, uansett hvilken sykdom han led av (Joh 5,3–4).

Når en merker en rørelse i hjertet når en hører Ordet, eller ved en annen anledning, kan en vite sikkert at det er en nådig gjerning av Den Hellige Ånd, som ikke må få gå forbi ubrukt. For den som forakter Herren Jesu banking og Guds Ånds rørelse, ham pleier Gud til slutt å forlate helt. Og hvem kan være viss på at den nåden han så ofte har foraktet, alltid skal bli ham tilbudt på ny?

Når jeg ser på eksemplene på dem som det har gått slik med, finner jeg at de til slutt ble overgitt til et forkastelig sinn og overlatt til Satans vilje – fordi de hadde forkastet Guds nådige vilje. Det viser beretningene om farao, Akab, Simon, Agrippa og Felix (2 Mos 9,27; 1 Kong 21,27; Apg 8,24; 24,25; 26,28).

Gud gjør jo ingen urett når han forakter dem som forakter ham. Herren Jesus har stått lenge nok ved døren og banket på, og mennesket har ikke bare latt være å åpne, men ved hardnakket synd mot sin samvittighet låst døren enda bedre. Hvem kan da laste ham for at han til slutt går sin vei og lar et slikt ubotferdig og utakknemlig menneske bli som det helst vil være?

Derfor, min medkristne: Når du merker en slik indre tiltale og rørelse – når du etter å ha hørt Ordet eller mottatt den høyhellige nattverd, eller ved en annen anledning, føler deg overbevist om dine synder og sier til deg selv: «Jeg vil stå opp og gå til min far», jeg vil forsake synden og med Guds hjelp bedre mitt liv – så skynd deg, og

nøl ikke med å sette forsettet ut i livet. Riv deg løs fra verden slik Josef gjorde, selv om kappen og mye mer skulle gå tapt. Kjemp og strid mot deg selv og mot verden; bruk makt for å rive himmelriket til deg.

Følg de gode tankene, og slokk ikke den gnisten som er falt ned i ditt hjerte ovenfra. Blås heller på den med lesning, sukk og bønn, så den kan bli til en full flamme i deg. Åpne ditt hjertes dør for din Frelser, så han kan åpne himmelens dør for deg når du går bort fra denne verden! «Se, nå er nådens tid, se, nå er frelsens dag!» (2 Kor 6,2). Forsøm den ikke, for hevnens dag vil snart følge etter.

Og til sist: La oss også lære å kysse Guds ris og å elske og holde korset høyt som et velsignet middel til vår omvendelse! Vi har ingen grunn til å klage over vår gode Far når han akter oss verdige til sin tukt; vi bør heller takke ham inderlig for den. Riset gjør fromme barn, og korset fromme kristne. Lot vi oss straks vinne ved Ordet, kjente Guds godhet i hans velgjerninger og lot oss styre med kjærlighet, trengte han ikke å gripe til riset.

Men når det går oss godt, er vi «lik hest og muldyr» som «ikke vil komme nær» til ham. Derfor må han legge «tømme og bissel» i munnen vår og «tvinge» oss til hellig lydighet mot seg (Sal 32,9).

Simon fra Kyrene hadde kanskje ikke lyst til å følge Herren Jesus helt til Golgata. Men Jesu kors ble lagt på ham, så han måtte bære det etter ham. Hvor bittert og vanærende dette var for ham, kan en lett tenke seg. Men siden, da han hadde lært Kristus og hans kors rett å kjenne, regnet han det uten tvil som den største ære som noen gang var vist ham. «All tukt synes vel, mens den står på, ikke å være til glede, men til sorg. Men siden gir den dem som ved dette er blitt oppøvd, rettferdighets salige frukt» (Hebr 12,11).

La oss derfor prise Guds godhet i trengslene og så mye villigere la oss drive til omvendelse og lydighet mot ham! Når en ulykke rammer oss, så «la oss ransake våre veier og granske dem, og la oss vende om til Herren! La oss løfte vårt hjerte og våre hender til Gud i himmelen» og si: «Vi har syndet og vært gjenstridige» – og derfor var det rett at «du ikke har tilgitt» og ikke spart oss (Klag 3,40–42).

La oss nøye prøve vårt liv og vår kristendom, og når vi finner de syndene som har vakt vår Guds vrede, så la oss si oss løs fra dem av hele vårt hjerte! La oss si: «Kom, la oss vende om til Herren! For det er

han som har revet i stykker, men han vil også lege oss. Han slo, men han vil også forbinde oss» (Hos 6,1).

Å, salige kors, som trykker ned, korsfester og døder det gamle mennesket og det syndige hjertet! Å, salige kors, som synden dør på! Å, lykksalige ulykke, som fører en evig lykke med seg! Akk, Herre Gud og Far, slipp oss aldri ut av ditt faderlige tilsyn, og gi kors og trøst etter som du ser det tjener til våre sjelers frelse! Ditt hellige og herlige navn være høylovet i evighet! Amen.

Tredje preken. Om hva den sanne omvendelse består i, og hvordan den er

I Jesu navn. Amen.

Joel 2,12: «*Vend om til meg av hele deres hjerte, sier Herren.*»

I den gamle pakt skulle ypperstepresten gå inn i Det aller helligste én gang i året og ikke oftere. Da skulle han ta en ildpanne full av glør fra ilden på alteret og hendene fulle av røkelse. Når han kom inn, skulle han legge røkelsen på gløden, så det steg opp en tykk røyk som skjulte nådestolen, der Herren hadde lovt å bo. «For at han ikke skal dø», legger teksten til (3 Mos 16,12–13). Det vil si: for at han ikke av nysgjerrighet skal se seg om etter det synlige tegnet på mitt nærvær som åpenbarer seg over nådestolen, og slik vekke min vrede og miste livet.

Se, Gud tåler ikke nysgjerrige grublere omkring seg, bare ydmyke tilbedere. Han vil ikke at vi i gudstjenesten skal la kroppens og sinnets øyne flakke omkring for å utforske hans hemmeligheter. Vi skal slå dem ned med den ærefrykt vi skylder ham, erkjenne hans majestet og vår egen ringhet og overgi og ofre ham vårt hjerte i tro og kjærlighet og i hengivelse til hans vilje. De hellige englene går foran oss i dette: «Med to vinger dekket de ansiktet, med to dekket de føttene, og med to fløy de. Og den ene ropte til den andre: Hellig, hellig, hellig er Herren, hærskarenes Gud!» (Jes 6,2–3).

Denne formaningen gjelder særlig lærde og åndfulle folk som har mye å gjøre med gudelige betraktninger og med hemmelighetene i Den hellige skrift, som er Guds egentlige helligdom. Den som nærmer seg Gud og vil utforske hans skjulte vesen uten å erkjenne sin egen intethet i ydmykhet, uten bønn – som er den rette, edle røkelsen – og uten frykt, han får forblindede øyne og et åndelig dødt hjerte til lønn.

Det går med dem som med dem som stirrer rett på solen uten noe som demper lyset. I dette store og herlige lyset finner de ikke annet enn mørke, og det forblinder øynene deres – mens det ville ha gitt dem lys om de hadde sett ned og holdt seg til det de skal se på. Slik går det fordi de våger å ville se mer enn det som tilkommer dem, og slik går det også de nysgjerrige grublerne i guddommelige ting. Menneskelige tanker er som røyken: Jo høyere den stiger, jo mer forsvinner den, og til slutt blir den til ingenting.

Jeg har ment at jeg burde si dette først, fordi vi har funnet det godt å innlede denne preken med et spørsmål: Hva kan årsaken være til at noen blir omvendt, mens andre forblir uomvendt, enda de har de samme nådemidlene, hører det samme Ordet og den samme predikanten, mottar det samme sakramentet og av naturen ikke kan annet enn stå nåden imot? Hvordan går det til at ett hjerte blir mykt, overbevist og vunnet under én og samme preken, mens et annet blir værende i sin ubotferdighet, hardt, forblindet og gudløst?

Den store kirkelæreren Augustin uttaler seg om dette med sin vanlige beskjedenhet og sier at han egentlig ikke vet å svare. «Tvinger noen meg», sier han, «til å utforske denne hemmeligheten – eller dette dypet – hvorfor den ene tilhøreren blir tiltalt og samtidig overbevist, og den andre ikke, så har jeg i øyeblikket ikke annet å svare enn dette: ‹Å dyp av rikdom …› (Rom 11,33), og videre: ‹Er det da urettferdighet hos Gud? Langt derifra!› (Rom 9,14). Jeg er et menneske; jeg ser nok dypet, men kan ikke lodde det. Jeg forferdes over det, men kan ikke utforske det. Hvor uransakelige er hans dommer, og hvor usporlige hans veier! Jeg er et menneske, du er et menneske, og det var også et menneske som sa: ‹Men hvem er da du, menneske, som tar til gjenmæle mot Gud?›» (Rom 9,20).

Nå kan en riktignok ikke nekte for at det i syndige menneskers omvendelse ofte forekommer særegne tilfeller, og at det ofte blander seg hemmeligheter inn som ingen menneskelig forstand kan fatte, eller finne årsakene til. Kildene springer uavlatelig; vi ser strømmene deres flyte og kan også bruke dem etter behov. Men hvem kjenner dypet de kommer fra, og hvem kan utforske de mørke, skjulte gangene deres? Her kan vi anføre vår Frelsers ord til Nikodemus: «Vinden blåser dit den vil. Du hører den suser, men du vet ikke hvor den

kommer fra og hvor den farer hen. Slik er det med hver den som er født av Ånden» (Joh 3,8).

Og hvem vil laste den eneste vise, hellige og majestetiske Gud for at han iblant går veier vi ikke kan utforske? Eller er han alltid skyldig å gjøre oss mennesker regnskap for det han gjør? Det er bedre å gå inn i helligdommen med bønnens røkelse og i tro ofre den opphøyde Gud et ydmykt og sønderknust hjerte enn å driste seg til å lodde dybden i hans visdom med hovmodig nysgjerrighet. Det er bedre å bekymre seg for sin egen grundige omvendelse enn å ville gjøre andre kloke på Guds veier og dommer.

Selv om menneskelig forstand altså ikke kan finne ut av alle tilfeller, gir Den hellige skrift den likevel så mye lys at den bør la seg nøye med det. Skriften lærer klart at de som blir omvendt, har Guds kraftige og nådige virke alene å takke for det; for «det beror altså ikke på den som vil eller på den som løper, men på Gud, som viser miskunn» (Rom 9,16). På den andre siden lar den oss vite at de uomvendte ikke kan gi noen annen skylden for sin ulykkelige tilstand enn seg selv og sin vantro.

Gud er ikke bare rettferdig, så han ikke fordømmer noen uten grunn eller lar noen bli i sin fortapelse. Han er også god og barmhjertig og tilbyr sin nåde også til de uomvendte og gjenstridige – og det med så hjertelig alvor og i så rikt mål at de kunne komme til omvendelse ved den.

Men når de avslår og støter bort denne nåden, skjer det dem jo ingen urett om Gud holder tilbake all videre og rikere nåde og «lar dem fare i sitt hjertes hardhet, for at de skulle vandre i sine egne onde råd» (Sal 81,13). Årsaken til at noen ikke blir omvendt, er altså uten tvil hjertets gjenstridighet og ondskap.

Her taler jeg likevel ikke bare om den naturlige, medfødte motstanden som finnes i hvert menneske, men først og fremst om den forsettlige og selvvalgte motstanden som noen setter opp mot Den Hellige Ånds kraftige virke. Og selv om *vi* ikke alltid kan se denne motstanden hos det uomvendte mennesket og bedømme hvor ulike hjertene er, så vet vi likevel at Gud prøver hjerter og nyrer. Han ransaker hjertets innerste grunn og kan se mer enn vi; og han er ikke urettferdig og fordømmer ingen uten for hans egen ubotferdighet, gjenstridighet og vantro.

Kort sagt: Den omvendte har ikke annet enn Den Høyestes nåde og barmhjertighet å rose seg av, og den uomvendte ikke annet enn sin egen gjenstridighet å klage over.

Selv om jeg ikke alltid kan se hvorfor nådemidlene har virket så godt hos den ene, men ikke hos den andre, kan jeg vite så mye av Guds hellige ord: Den første har Guds nåde å takke for alt, og den andre har ingen å klage på uten seg selv. Og den gode Gud ville etter sin forutgående og første vilje like gjerne ha unt den siste saligheten som den første, om han bare hadde villet ta imot den nåden som ble tilbudt ham, og ikke stått den imot.

Når vi tenker over dette, hjelper det oss for det første til alltid å ha hellige, ærbødige og gode tanker om den hellige, rettferdige og gode Gud. Da lar vi oss ikke innbille at det skjuler seg noe lumskt eller fiendtlig mot menneskene hos Gud – som om han mente det godt med den ene og vondt med den andre, hjertelig og alvorlig med noen, men ikke med andre, og som om de ubotferdiges fortapelse hadde sin grunn i et skjult nag hos Gud og i det dette naget virker.

Når Satan setter oss på slike tanker, må det vokse fram et skjult hat mot Gud, knurr, mistillit, vantro og fortvilelse. For hvordan kan jeg ha tillit til en som bærer på et skjult hat til de fleste mennesker og bare vil hjelpe den minste delen av dem til saligheten?

Denne betraktningen hjelper oss også til dette: Når vi står i nåden og «har unnflydd verdens urenhet ved kunnskap om vår Herre og frelser Jesus Kristus» (2 Pet 2,20), skal vi også prise og opphøye vår Guds barmhjertighet. Som samaritanen som var blitt renset for spedalskheten, skal vi daglig «prise Gud med høy røst», falle ned på vårt ansikt for Herren Jesu føtter «og takke ham» (Luk 17,15–16). For denne velgjerningen er større enn alle andre. Den kan ikke sammenlignes med alle verdens kroner og kongespir, perler og diamanter, om de så lå i én haug.

Men står noen utenfor denne salige stand, har han all grunn til å forferdes over sitt hjertes ondskap og gjenstridighet. Han har vært som omringet og overøst av nådemidler til omvendelse på alle kanter, men har hittil latt dem gå for lut og kaldt vann og latt dem være uten virkning. Han har all grunn til å skynde seg og ikke lenger stå imot sin Guds godhet, så ikke forbannelse, unåde og vrede skal komme over ham fordi han ikke ville ta imot velsignelsen og nåden.

Men om noen virkelig er omvendt eller ikke, blir lett å prøve ut fra det vi i denne preken vil legge fram om hva den sanne omvendelse består i, og hvordan den er. Herren velsigne vår gode hensikt for Jesu Kristi skyld! Amen.

At ingen kan håpe på syndenes forlatelse uten en sann omvendelse, er hevet over all tvil, for det lærer Den hellige skrift med klare ord flere steder. Derfor er det nødvendig at en kristen sjel som vil være viss på at syndene er forlatt, forstår godt hva den sanne omvendelse er, og er vel øvd i den. Etter Guds hellige ord og med hans nådige hjelp vil vi framstille dette så klart og enkelt som mulig.

Kort sagt er «den sanne omvendelse en forandring av det syndige hjertet, virket ved Guds Ånd, nåde og ord. Den består i en smertelig anger og sorg over syndene en har lært å kjenne ved loven, og i en trøstefull tillit til verdens Frelser Jesu Kristi fortjeneste, og den fører med seg et ivrig strev etter å vandre i et nytt, hellig og gudfryktig liv.»

At det skjer en forandring med mennesket i omvendelsen, er åpenbart. Synden er å vende seg bort fra Gud, omvendelsen er å komme tilbake til ham – slik det hebraiske ordet som brukes om dette, sier. Det er som en vandringsmann som av uvitenhet har gått seg vill eller er blitt ført bort fra den rette veien, men som straks skynder seg tilbake og søker å finne landeveien igjen så snart han merker det.

I omvendelsen blir den forblindede forstanden opplyst. Mennesket var før som forhekset av Satan og verden og hadde mistet både vett og sans; nå *kommer det til seg selv*, slik det heter om den bortkomne sønnen (Luk 15,17), og slik det ene av de greske ordene for omvendelse betyr. Samtidig blir viljen forandret. Før gledet mennesket seg i synden; nå blir det dens fiende av hjertet, gråter inderlig over den, «*sørger* over» den (Sal 38,19) og engstes og bedrøves dypt for den – og det er dette det andre greske ordet for omvendelse peker på.

Før var den korsfestede Jesus for det syndige mennesket enten til spott eller noe ringe og ubetydelig; i omvendelsen blir han hans dyreste klenodium, hans hjertes skatt, trøst og del, og mot ham regner han alt i verden for skrap og ingenting. Før var et hellig liv for ham dårskap, tungsinn og hykleri; nå er det hans daglige øvelse, som han legger all sin flid og iver i. Før vandret han trygt og kjente verken Guds vrede eller syndens byrde; nå frykter han Gud så huden skjelver, og han går alltid som krumbøyd, nedbøyd og sorgfull, og så videre.

Dette kan en godt framstille med et podet tre. Stammen er gravd opp fra den ville marken og flyttet inn i en hage, kappet av, kløyvd og utstyrt med en edel kvist. Stammen er nok den samme som før, men likevel er forandringen stor, både utvortes og innvortes.

Slik blir den botferdige synderen ved Guds nådige hånd ført over fra Satans rike til Jesu Kristi nåderike, fra synden til rettferdigheten, fra døden til livet. Ved at han erkjenner synden gjennom loven, blir han drept, og ved troen blir han forent med Kristus og gjort levende, så han kan si: «Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg» (Gal 2,20).

Den hellige Ambrosius forklarer det med en merkelig hendelse. En ung mann hadde levd i hor med en kvinne en tid, men ved Guds nåde var han kommet på bedre tanker og hadde bestemt seg for å omvende seg. For at han ikke skulle bli forført på ny når anledningen fortsatt var der, reiste han til et fremmed sted og ble der lenge, for helt å glemme den urene kjærligheten og øve seg i omvendelse og gudfryktighet.

Da han endelig kom hjem igjen, møtte han sin gamle elskerinne. Han lot som han ikke kjente henne, og da hun trodde han ikke visste hvem hun var, sa hun til ham: «Det er meg.» Han svarte: «Men det er ikke lenger meg.» Med det ville han si at det ved Guds nåde var skjedd en stor forandring med ham.

Av dette og av vårt skriftord er det klart nok at forandringen ikke bare må skje i ord og oppførsel og i det ytre skinnet, men i hjertet. «Vend om til meg av hele deres hjerte, sier Herren.» Herren vår Gud er ikke ute etter munnen og utseendet, men etter hjertet. «Offer for Gud er en nedbrutt ånd. Et nedbrutt og knust hjerte vil du, Gud, ikke forakte» (Sal 51,19).

Hjertet er kilden, og den er blitt uren ved synden; derfor må også renselsen nå helt dit. Hjertet er forvendt; derfor må det også bli omvendt. Det er formørket; derfor må det også bli opplyst. Det er forherdet; derfor må det også bli gjort mykt. Satans giftige pust har trengt helt inn i sjelens innerste; derfor må også Jesu Kristi himmelske kraft og ånde trenge inn dit.

Om dette har vi de kraftige ordene: «Rens ondskapen ut av ditt hjerte, Jerusalem, så du kan bli frelst!» (Jer 4,14). «Riv hjertet i stykker, ikke klærne!» (Joel 2,13). «Fordi dette folket holder seg nær

til meg med munnen og ærer meg med leppene, men hjertet er langt borte fra meg … se, derfor vil jeg fremdeles gå underlig fram mot dette folket» (Jes 29,13–14).

Videre må vi slett ikke gå forbi at Herren krever hele hjertet i omvendelsen. «Vend om til meg *av hele deres hjerte*,» sier Herren. Hvordan dette skal forstås, viser Den Hellige Ånd selv når han sier ved en annen profet: «Enda vendte hennes troløse søster Juda ikke tilbake til meg av hele sitt hjerte, men hun bare hyklet» (Jer 3,10). Av dette ser vi at den hellige Gud ikke krever av oss en omvendelse som er fullkommen og ulastelig i alle forhold og i hvert stykke, men en omvendelse som er *uten svik*, slik også David sier (Sal 32,2).

Den botferdige synderen må mene det av hjertet og i fullt alvor. Med et bedrøvet og ydmykt hjerte må han erkjenne, angre og hate syndene sine, søke Jesu Kristi nåde med brennende lengsel og overgi seg helt til sin Frelser.

Å tenke over synden må ikke bare bli noen flyktige tanker. Heller ikke må det ene øyet være vendt mot Kristus, den korsfestede, og det andre mot mammon og verden. Man må ikke ta avskjed med de vante yndlingssyndene sine slik man skilles fra gode venner når man drar på lystreise – med håp og ønske om å se dem igjen snart. Nei, man skal skilles fra dem som fra sine verste fiender, som man ønsker druknet i havet der det er dypest.

Noen holder seg borte fra synden slik de syke holder seg borte fra meloner og annen mat eller drikke som legen har forbudt dem på livets fortapelse, men som de likevel lengter etter hele tiden. En slik omvendelse er ikke *av hele hjertet*, for hjertet henger ennå ved synden og holder seg bare borte fra den av trellefrykt.

Den sanne omvendelse er derimot en fornyelse av dåpspakten, der vi har forsaket djevelen og *alle hans gjerninger og alt hans vesen*. Når den botferdige sjelen i sin angst og samvittighetsnød bare kan finne nåde hos Gud og hvile i Kristus Jesus, overgir den seg villig og helt til ham som et offer og ønsker ikke annet enn å «tjene ham i hellighet og rettferd … alle vårt livs dager» (Luk 1,74–75).

Denne forvandlingen av hjertet, som vi til nå har talt om i sin alminnelighet, rommer for det første en *bortvending fra synden*, det vil si en *inderlig anger* og bedrøvelse over den, og dernest en *tilbakevending til Gud*, det høyeste gode, det vil si *den sanne tro* på Jesus Kristus,

uten ham kan ingen komme til Gud. Angeren og sorgen blir virket ved Guds lov. Den er hans tordenrøst, som han knuser og ryster de harde hjertene med, og som skremmer og vekker de trygge. Loven er et speil som ikke bare viser menneskets ytre tilstand, men også hjertets innerste grunn, og som avslører hvordan det står til med sjelen.

Den avdekker arvesynden med alle dens avskyelige frukter. Den åpenbarer Guds vrede over synden og overbeviser mennesket om at det har fortjent denne vreden både i tiden og i evigheten. Den omgir det på alle kanter med angst og redsel, så det verken vet ut eller inn. Det mister tilliten til seg selv og sine egne krefter og ser ikke annet foran seg enn helvetes åpne svelg, som det har fortjent med syndene sine.

Kort sagt: «Ved loven kommer erkjennelse av synd» (Rom 3,20), og den er det første trinnet på veien til saligheten etter den orden Gud har satt i sitt hellige ord. Her bør vi merke oss godt hva vår store lærer Luther sier: Ordet *kjenne* eller *erkjenne*, slik hebreerne bruker det, har langt større tyngde enn i andre språk. Det betyr å føle og fornemme en ting slik den er av natur. Den som smaker malurt eller galle, vet ikke bare av andres utsagn at de er bitre; han har smakt det selv og vet av erfaring hvor bitre de er.

Når David sier: «Mine overtredelser *kjenner* jeg» (Sal 51,5), betyr det altså: Jeg føler syndens kraft og gift i min sjel. Ved din lovs røst er synden vakt til live i meg; den gjør meg engstelig og forferdet, og dens bitterhet er alltid i mitt hjerte. Jeg har dessverre, til min største sorg, fått erfare at det under syndens forbannede sødme skjuler seg bare gift og galle.

Syndserkjennelsen er altså ikke en ren og bar kunnskap, slik også naturen kan gi den. Den er en åpenbaring av synden og Guds vrede i hjertet, virket ved Guds lov, og ved den føler mennesket synden som synd. Det som før var en lyst for ham, blir nå en byrde; det som før var en glede, blir nå en gru; det som før syntes lett som en dunfjær, blir nå tungt som et fjell av bly.

Ved syndserkjennelsen ser han at synden ikke er noen så liten ting som han før innbilte seg, men fiendskap mot Gud og en vederstyggelighet for ham. Han innser at han må være mer avskyelig for Gud og hans engler enn den giftigste orm – at han fortjener Guds vrede i tid

og evighet, at han går i djevelens snarer og må regnes som en levende helvetesbrann.

Av en slik gjennomtrengende erkjennelse må det, som en lett kan tenke seg, vokse fram en stor hjertesorg og sjeleangst. Tenk på en gift som et menneske har fått i seg uten å vite det. Så snart den begynner å virke for fullt, fører den med seg en stor forandring i legemet. Han blir trykket for brystet, og hjertet begynner å banke så voldsomt som om det ville springe ut av brystet. Han kaster opp, kaldsvetten bryter fram, øynene gråter av seg selv, leppene blir bleke, og matthet og smerte brer seg ut i lemmene – helt til døden til slutt kommer.

Slik går det også med synden når den blir levende i hjertet, og alt det en naturlig gift kan gjøre med det ytre menneske, er ingenting mot dette. Synden gir ikke bare hjertebank, men en sjeleangst som er verre enn all annen angst. Den har en helvetes kraft og trenger som en fortærende ild gjennom marg og ben, sjel og ånd. Den angriper både det indre og det ytre menneske, så hjertet blir sønderslått, sønderstøtt, sønderknust og så å si vridd opp som et vått klede, til det ikke er en dråpe væske igjen i det.

Dette skildrer Skriften med disse ordene: «Tæret bort av sorg er mitt øye, det er svekket på grunn av alle mine fiender. Mitt hjertes angst er stor. (Å Gud,) før meg ut av mine trengsler! Se min nød og min plage, og forlat meg alle mine synder! Da jeg tidde, ble mine ben tæret bort, idet jeg stønnet hele dagen. For dag og natt lå din hånd tungt på meg. Min livssaft svant som i sommerens tørke. For dine piler (du rettferdige Gud) har rammet meg, og din hånd ligger tungt på meg. Det er ikke noe friskt i min kropp for din vredes skyld, det er ingen fred i mine ben for min synds skyld. For mine misgjerninger stiger over mitt hode (som dype vann der en holder på å drukne); de er som en stor byrde, de er altfor tunge for meg. Jeg er kroket og fullstendig nedbøyd. Jeg er kald og stiv og aldeles knust. Fordi mitt hjerte stønner, må jeg skrike ut. Mitt hjerte er som solsvidd og visnet gress, for jeg har glemt å ete mitt brød» (Sal 6,8; 25,17–18; 32,3–4; 38,3 ff.; 102,5).

Riktignok er samvittighetsnøden og sjeleangsten ikke like stor hos alle botferdige syndere, og de får ikke alle det samme målet av denne beske gallen å drikke. Guds hånd, som nevnes i skriftordene vi nettopp hørte, holder begeret og skjenker for hver enkelt som han vil.

Men den som skal bli omvendt i sannhet og til bunns, må smake noe av den.

Det syndige hjertet må bli sønderslått og sønderrevet før det kan ta imot evangeliets trøst. Det må først vite hva synd og Guds vrede er, før det blir viss på Guds nåde i Kristus Jesus. Det må først erfare hvilken jammer og hjertesorg det fører med seg å forlate Herren sin Gud og ikke frykte ham, før det finner hvile under Jesu Kristi kors.

Gud øser ikke sin nådes balsam i andre hjerter enn de sønderbrutte. All annen væske krever hele kar, men Jesu Kristi blod krever sønderbrutte og knuste kar for å bli værende i dem. Derfor finner en ingen omvendt synder som ikke vet å fortelle om de samvittighetsnagene og den hjerteangsten han kjente da han kom til erkjennelse av syndene sine.

Selv de gudfryktige hjertene kjenner en inderlig anger i den daglige omvendelsen, på grunn av de skrøpelighetene og feilene som ennå er igjen og blander seg inn i tankene og gjerningene deres. Da ser de på den blødende Jesus med blødende hjerter og gråtende øyne. De må ofte smake hvor besk synden er, for at Guds nåde i Kristus skal bli dem så mye søtere og kjærere. Hvor mye mer gjelder ikke dette dem som ved Guds nåde blir ført til omvendelse etter et dypt syndefall eller et langt ukristelig liv!

Deretter kommer det hos den botferdige synderen en hellig skam og blygsel, så han ikke tør «løfte øynene mot himmelen» (Luk 18,13). Han er som et menneske som har falt i skitten, og som ikke bare skammer seg over å vise seg for andre, men til og med vemmes ved seg selv.

Da kommer slike tanker opp i ham: Fy, jeg utakknemlige, ugudelige menneske! Jeg fortjener ikke at solen skal skinne på meg og jorden bære meg, jeg som så lenge og så skammelig har glemt min Gud, Skaper og Frelser. Jeg er en døpt kristen, kjøpt med Jesu Kristi, Guds Sønns, uendelig kostbare løsepenge, og så har jeg skjendig tilsølt dåpsdrakten min, foraktet min Frelsers blod og tråkket det under føtter!

Hvorfor har ikke jorden for lenge siden slukt meg? Er det ikke et under at den langmodige Gud har kunnet tåle et så utakknemlig, ugudelig menneske så lenge? Jeg er ikke verdig til å kalles en kristen

og leve i fellesskap med Guds barn. Om de kjente meg slik jeg er, ville de ha grunn til å spytte på meg og støte meg ut av Guds menighet.

Dette har heller ikke Skriften unnlatt å vise. Gud sier hos profeten Esekiel: «Og så vil jeg komme i hu min pakt med deg i din ungdoms dager, og jeg vil opprette en evig pakt med deg. Du skal huske din ferd og skamme deg.» Og videre: «Og de av dere som slipper unna» (av mitt folk), «skal komme meg i hu» (i fangenskapet og trengslene sine), «... de skal vemmes ved seg selv for de onde gjerningers skyld som de har gjort – for alle sine vemmelige gjerninger» (Esek 16,60–61; 6,9; 20,43).

Hit hører Esras bønn: «Min Gud! Jeg er så skamfull og ydmyket at jeg ikke kan løfte mitt ansikt opp mot deg, min Gud! For våre misgjerninger har vokst oss over hodet, og vår skyld er blitt så stor at den når til himmelen» (Esra 9,6), og like ens Daniels bønn: «Du, Herre, er rettferdig, men vi må skamme oss» (Dan 9,7).

Også vår Frelser har vist det når han lar den bortkomne sønnen si: «Far, jeg har syndet mot himmelen og mot deg. Jeg er ikke verdig lenger til å kalles sønnen din» (Luk 15,18–19).

Slik et botferdig hjerte mishager seg selv, har det tvert imot behag i sin smerte, i Guds dom og i de straffene det blir hjemsøkt med for sine misgjerningers skyld. Da heter det: «Herrens vrede vil jeg bære, for jeg har syndet mot ham» (Mika 7,9). «Vi har syndet og vært gjenstridige, du har ikke tilgitt» (Klag 3,42).

Den engstede sjelen sier ofte ved seg selv: Rett så, rett så, min Gud! La bare mitt ugudelige hjerte skjelve godt; la det få erfare hva synden er, den som det til nå har elsket så høyt. Slå det sønder, riv det sønder, knus det; det har vel fortjent det med sin ondskap. Å, om mine øyne var kilder av tårer, så jeg kunne gråte over syndene mine dag og natt!

Fordi en slik sjel ser hvor avskyelige syndene dens er, og erkjenner at den selv er skyldig til evig fordømmelse, synes den at alt den lider, er for lite. Det er ikke slik at den vil gjøre bot for synden med sin lidelse; det kommer av inderlig hat og avsky for synden, og av at den hater seg selv for syndens skyld. Om dette står det et merkelig ord i Tredje Mosebok, med en utmerket forklaring av Luther. «Om da deres uomskårne hjerter blir ydmyket,» sier Herren, «da skal de ha behag i straffen for sine misgjerninger, og jeg vil komme i hu min pakt» (3 Mos 26,41–42).

Luther skriver i margen: «Slik de har hatt behag i syndene sine og vemmedes ved mine bud, skal de nå finne behag i straffen og si: Å, så rettferdig vi blir behandlet, takket være våre forbannede synder! *Det* har vi nå igjen for dem. Rett så, kjære Gud, rett så! Og *dette* er tanker og ord fra en alvorlig anger og omvendelse, som av hjertens grunn lærer å hate og spytte på seg selv: Tvi deg! Hva har jeg ikke gjort!» Ut fra dette kan en se hvordan det er ment når den kristne kirke synger i sin vakre botssalme:

Skal synd og pine følges ad,
da straff meg her i tiden;
ja, la meg bøte hardt i dag,
bare jeg blir fri der siden!

Den rettroende kirke våger slett ikke å ville gjøre bot for syndene sine selv. Den vet godt at det tilkommer Herren Jesus og hans fortjeneste alene. Men den er fornøyd med den farstukten Gud hjemsøker den med, og tåler den gjerne og villig, fordi den vet at den har gjort seg skyldig til den evige straff.

Det lar seg likevel ikke gjøre å beskrive fullt ut med ord hvordan den sanne anger over synden er, og hvordan de botferdiges sønderknuste hjerte har det. Erfaringen lærer en best hva Skriftens ord om dette vil si, og hva som hører med til «bedrøvelsen etter Guds sinn» (2 Kor 7,10). Den er, om jeg så må si, en blanding av sorg, bedrøvelse, frykt, angst, skrekk, hat, vrede, skam, ydmykhet, tvil og håp. Disse sterke bevegelsene i hjertet kan nok skilles fra hverandre med ord når en skal undervise andre om dem, men i virkeligheten løper de underlig inn i hverandre.

De viser seg også utvortes og bryter ut i hulking og klage, i sukk og tårer, i smertefulle ord og fakter – hos den ene på én måte, hos den andre på en annen. De fleste har ingen ro og væter til og med leiet sitt med tårer. De skyr alt verdslig selskap, stenger seg inne i kammeret sitt, ligger på kne, faller på sitt ansikt og ligger i støv og aske.

Ofte glemmer de å ete sitt brød, og overalt går de med sørgmodige tanker. De vrir og kroker seg som en orm for føttene til den majestetiske og rettferdige Gud. De forbanner all syndig lyst og bekjenner at de ikke har fortjent annet enn Guds vrede og unåde, og at han ikke

ville ha gjort dem noen urett om han for lenge siden hadde kastet dem i helvetes ild.

Hos noen varer denne bedrøvelsen lenger enn hos andre, alt etter hva *den trofaste Gud* finner godt, han som «ikke skal la dere bli fristet over evne» (1 Kor 10,13). Men de sanne botferdige kan aldri glemme verken syndene sine eller samvittighetsangsten så lenge de lever.

For selv om de finner hvile og trøst for sjelen når de har tatt sin tilflukt til den korsfestede Jesus og hans hellige sår, tillater Gud i en god, faderlig hensikt at Satan nå og da holder deres tidligere synder fram for dem og brøler inn i hjertet deres som en løve. Alt dette tjener til deres beste: Det bevarer dem i ydmykheten og driver dem til å holde seg nær til sin Jesus, la seg styrke av hans sår, leve av sin tro og elske ham så mye inderligere. Men dette skal vi tale mer utførlig om et annet sted.

Her vil jeg av hjertens grunn ønske at alle som finner seg skyldige i et syndig liv og en ugudelig ferd, og som slik har vendt seg bort fra dåpspakten sin, snart må få den beste forklaringen på dette i sitt eget hjerte gjennom en sann og virkelig anger når de leser dette eller hører noe lignende. Å, min Gud, slå sønder og knus alle harde hjerter med ditt ords hammer! La dem erfare hvilken vederstyggelighet, gift og galle synden er, så de nå blir drevet til å flykte til ditt fang og til din Sønns kors og søke din søte og saliggjørende nåde!

Vi kommer nå til det andre stykket i den sanne omvendelse, nemlig troen på Jesus Kristus, som Gud har stilt fram som en nådestol i hans blod (Rom 3,25). At troen hører med, vil ikke lett bli dratt i tvil av noe kristent hjerte som er vant til å lyde Guds ord, og som ikke blir styrt av falske innbilninger.

Omvendelsen kalles jo det middelet vi får Guds nåde ved, syndenes forlatelse, rettferdigheten, sjelens hvile og saligheten. Men alt dette kan ikke vinnes ved angeren alene – også Judas og andre fortvilte syndere har vist stor sorg over syndene sine og likevel ikke funnet trøst for sjelen. Derfor må troen nødvendigvis komme til. Tauler har med rette kalt den «den sanne omvendelses søte sukker», men Luther kaller den, etter Skriften, omvendelsens *sjel*.

Finnes det vel noe annet som kan lindre og lege samvittighetens sår og sjelens smerter, enn Guds nåde og Jesu kjærlighet, som han har elsket oss med helt til døden på korset? Og finnes det vel noe annet

middel til å gripe denne nåden og tilegne seg den i det bedrøvede hjertet, enn troen?

Derfor finner vi også flere ganger i Den hellige skrift at troen blir satt ved siden av omvendelsen. Omvendelsen står da for angeren, som er det første stykket i omvendelsen. Herren Jesus begynte sin forkynnelse slik: «Omvend dere og tro på evangeliet!» (Mark 1,15). Og hans apostel sier: «Jeg vitnet både for jøder og for grekere om omvendelse til Gud og troen på vår Herre Jesus Kristus» (Apg 20,21).

Med dette forholder det seg slik: Sjelens anger og bedrøvelse over synden er ikke en årsak til troen, og den gjør heller ikke mennesket fortjent til syndenes forlatelse og sjelens trøst. Likevel krever Gud den som en del av den orden han frelser oss etter.

Ved angeren blir hjertet beredt for troen og drevet til å se seg om etter Guds hjelp og trøst. For når den bedrøvede sjelen ydmyker seg i sin angst og kroker seg som en orm for Guds hellige åsyn, når den ikke ser annet for øynene enn helvetes åpne gap og kjemper med fortvilelsen, da får den kjærlige Gud medynk med den. Han åpner de svarte, tykke skyene som omgir den, og lar et nådeblikk falle inn i hjertet.

I en slik angst er sjelen som Moses og Israels folk ved Rødehavet, da farao og hæren hans var bak dem, havet med sine brusende, dype bølger foran dem og høye fjell på begge sider. Sjelen har Satan og helvetes hær bak seg, det store dypet av sine synder og Guds unåde og vrede foran seg, og redsel, angst og nød på begge sider.

Men nå vender Gud seg i nåde til den. Sukkene dens blir et rop i hans ører, så han ikke kan la være å tale vennlig til den og si: Frykt ikke! «Så sant jeg lever, sier Herren Herren: Jeg har ikke behag i den ugudeliges død, men i at den ugudelige vender om fra sin ferd og lever» (Esek 33,11).

Sjelen ser sin Gud og hans nåde liksom bakfra og hører ham rope: «Herren Herren er en barmhjertig og nådig Gud, langmodig og rik på nåde og sannhet. Han lar miskunn vare gjennom tusen ledd. Han forlater misgjerning og overtredelser og synd» (2 Mos 33,23; 34,6–7). Den hører sin Frelser rope liksom langt borte fra: «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!» (Matt 11,28). Og den svarer sukkende: Det er min venns, min Frelsers røst! Å, Herre Jesus, jeg kommer til deg, usel og elendig, bedrøvet og tynget av mange synder. Å, la meg finne hvile hos deg!

Stor, Jesus, er din miskunnhet;
for deg i nød jeg faller ned –
å, la meg finne nåde!
Jeg er et får som farer vill,
med syndeskyld som tynger til.
Å, frels meg ut av nøden!

Her må vi merke oss at vi taler om en sjel som i barndommen gjennom den hellige dåp er gått inn i Guds nådepakt. Den kjenner det hellige evangeliets lære om Jesus Kristus, verdens Frelser, han som sletter ut syndene.

Av katekismen kan den si: «Jeg tror at Jesus Kristus, Guds og Marias Sønn, sann Gud og sant menneske, har forløst meg fortapte og fordømte menneske fra alle synder, fra døden og fra djevelens makt, ikke med gull eller sølv, men med sitt hellige, dyrebare blod og med sin uskyldige, bitre lidelse og død, for at jeg skal være hans egen.» Et slikt ord gjør Den Hellige Ånd levende og kraftig i menneskets hjerte.

Før en kom til syndserkjennelse, kan en nok ha hørt det hundre ganger uten å bry seg om det og uten å finne noen saft og kraft i det. Men nå blir det for en bare sukker, et himmelsk manna, en olje som lindrer smertene og leger sårene. Da forstår en hvorfor David sa: «Din munns lov er bedre for meg enn tusen stykker gull og sølv» (Sal 119,72).

Ett eneste skriftord som dette: «Det er et troverdig ord, fullt verdt å motta: Kristus Jesus kom til verden for å frelse syndere» (1 Tim 1,15) – og den trøsten en finner i det, ville en da ikke bytte bort for all verdens gull og penger. Nei, en ville si: Bort med det skrapet! Det kan ikke gi mitt bedrøvede hjerte noen ro.

I denne sammenheng kommer jeg til å tenke på en gudfryktig sjel som jeg tror det er verdt å fortelle om. Det var den gudfryktige hustruen til en gammel skolelærer.

Fordi skolefolk dessverre sjelden er godt nok lønnet, måtte hun daglig kjempe med bekymring, fattigdom og nød. Hun hadde sin gamle og svært gudfryktige mor boende hos seg i huset og forsørget henne – nok kummerlig, men med et villig hjerte – fordi moren av alderdomssvakhet ikke lenger kunne tjene noe selv. Slik gamle folk gjerne er, ville moren vite beskjed om alt som skjedde i huset, og ha et ord med i laget. Datteren, som var en bedrøvet kone plaget av sorger, gav henne mang en gang et kort og uvennlig svar.

Etter tre dagers lett sykdom døde moren stille og fredfullt. Etter Guds nådige styrelse benyttet Satan seg av denne anledningen til å bedrøve den som allerede var bedrøvet, enda mer.

Han satte henne i hodet at hun hadde syndet grovt mot sin mor ved så ofte å svare henne tvert. Av hvert hardt ord gjorde han en glødende pil som han skjøt inn i hjertet hennes, og han hvisket til henne: Se, nå er din mor død, hun som du så ofte bedrøvet med dine uvennlige og harde svar. Nå står hun for Guds åsyn og anklager deg, og alle de hemmelige sukkene du har voldt henne, kommer nå over deg.

Over dette falt den gudfryktige og samvittighetsfulle sjelen i en så dyp sorg at hun ikke visste hvor hun skulle gjøre av seg for bare angst. Hun kom til meg med forstyrret ansikt og ropte høyt: «Har dere noen trøst, så trøst meg, for nå trengs det!» Jeg svarte: «Vi har trøst i overflod fra all trøsts Gud. La meg bare få høre hva som ligger dere på hjertet.» Da hun hadde fortalt meg dette, arbeidet jeg med henne i nesten halvannen time og underviste henne ut fra Guds ord, men det ville ikke hjelpe – helt til den trofaste Gud til slutt syntes at det kunne være nok.

Da holdt jeg fram for henne dette ordet: «Hvis noen synder, har vi en talsmann hos Faderen, Jesus Kristus, Den Rettferdige. Og han er en soning for våre synder, og det ikke bare for våre, men også for hele verdens» (1 Joh 2,1–2). Jeg prøvde så godt jeg kunne å bruke det på henne slik hun hadde det da.

Ved det fikk det trykkede hjertet luft og øste trøst av ordet. Å, hvor søtt var ikke dette skriftordet for henne, og hvor ofte gjentok hun det ikke! Det var som et saftig bær i munnen hennes, som hun kunne suge styrke for sjelen av. Se, slik går det også med den botferdige sjelen som er falt i grove synder og har god grunn til å bli inderlig bedrøvet over dem. Da heter det:

Jesus, min lilje kaller hjertet deg;
ditt søte evangelium er for meg
bare melk og honning.

Likeledes må vi nødvendigvis merke oss at en ved den sanne omvendelse ikke så nøye kan si og fastslå hvor lenge angeren og bedrøvelsen varer, når den holder opp, og når troen begynner å gå opp i hjertet. For selv om de er forskjellige i seg selv, og den ene har sitt opphav

i loven og den andre i evangeliet, er de liksom blandet sammen i de botferdiges hjerte. Der går sukk over synden og sukk etter nåden side om side; der finnes frykt og håp, redsel og lengsel sammen – helt til Gud lar nådens sol skinne fullt og overøser sjelen med fryd og glede etter dens gråt og klage.

Dette har en stor lærer i vår kirke vist med eksemplet på den botferdige synderinnen som lå ved Jesu føtter og gråt bittert over syndene sine, men samtidig grep føttene hans, holdt dem og kysset dem. Det samme sikter Luther til når han sier: Selv om loven og evangeliet (nåden) visselig er vidt forskjellige fra hverandre, er de likevel svært nær hverandre i ett hjerte. Ingenting er nærmere hverandre enn frykt og håp (eller tillit), lov og evangelium, synd og nåde.

Et annet sted forklarer han det med Davids ord: «Herren har behag i dem som frykter ham, som venter på hans miskunn» (Sal 147,11). «Hva er mer motsatt,» sier han, «enn å frykte og forferdes for Guds vrede og likevel vente på hans barmhjertighet? Det første er helvete, det andre himmelen, og likevel må de være sammen i ett hjerte.»

Men så mye er visst: Så snart en begynner å sukke og lengte etter Jesus og hans hjelp og å håpe på nåde, er troen allerede til stede. Den begynner å gløde som en glo og med en skjult kraft, midt i sin skrøpelighet, å kjempe mot synden, Satan og helvete, helt til den overvinner dem ved Kristus, som den henger ved, og til slutt vinner full seier, til sjelens store glede. Men det er ikke nødvendig at vi dveler lenger ved dette her, for i det følgende vil vi med Guds hjelp tale utførlig om troen og hvordan den er. (*Chemnitz.*)

Av den sanne omvendelse, slik vi til nå har beskrevet den, vokser det nå fram en ny lydighet, det vil si et hellig forsett og en ivrig streben etter å tjene Gud i hellighet og rettferd alle livets dager. Under angeren og bedrøvelsen over synden blir den botferdige sjelen overbevist om hvilken gift og galle som skjuler seg i synden. Når den har smakt den rettferdige Guds vrede i sitt hjerte og kjent helvetes angst, blir den av hjertet en fiende av synden og flykter fra den som fra en slange.

Erfaringen viser at når et menneske har fått feber eller en annen sykdom av å spise en eller annen mat, kjenner han avsmak for den maten lenge etter at han er blitt frisk igjen, ja, kanskje hele livet. Slik går det også med den botferdige sjelen. Den føler avsky for all synd, og når den tenker på Guds vrede som den en tid har båret, sier den

med kongen og profeten: «Min kropp skjelver av redsel for deg, og jeg frykter for dine dommer» (Sal 119,120). Derfor bestemmer den seg for aldri mer å komme i strid med den majestetiske, rettferdige og hellige Gud for det ondes skyld.

Men dette forsettet springer ut av angeren og blir liksom tvunget fram av de syndige hjertene ved lovens tvang. Derfor ville det være lite å stole på, og kanskje snart kjølne, fordi arvesynden ennå blir igjen også hos de gjenfødte og omvendte kristne – hvis ikke troen kom til. Troen helliger det gode forsettet og gjør det velbehagelig for Gud, og den gjør det dessuten levende, kraftig og standhaftig. Angeren hater synden, men bare av frykt. Troen derimot vekker kjærligheten til Gud i hjertet og virker vilje og lyst til en ny, barnlig lydighet mot Gud.

Loven tvinger, skremmer og truer nok, og holder hjertet til lydighet med makt. Men det går med dette som med en gutt som læreren holder strengt i age. Han adlyder nok, særlig så lenge læreren står over ham med riset; men når han ser sitt snitt og kan følge sin egen vilje, glemmer han fort sin plikt.

Evangeliet derimot virker et kjærlig, villig og barnlig sinn. Det fører med seg den hellige, *villige ånd* (Sal 51,14) og nye krefter, så det botferdige mennesket ikke bare bestemmer seg for alltid å tjene sin Gud heretter, men også begynner på det med glede og blir ved i det. Det skjer ikke av trellefrykt, men av barnlig kjærlighet og takknemlighet mot den gode og barmhjertige Gud, som av bare nåde har tilgitt det alle dets synder for Kristi skyld.

Av dette vokser ikke bare forsettet fram i hjertet. Det følges også av et løfte og en forsikring til Gud, ofte stadfestet med en ed.

Om dette fortjener disse ordene av David å legges merke til: «Jeg søker deg av hele mitt hjerte, la meg ikke fare vill fra dine bud! I mitt hjerte har jeg gjemt ditt ord for at jeg ikke skal synde mot deg. Jeg har gledet meg over å vandre etter dine vitnesbyrd, som over all rikdom. Trofasthetens vei har jeg valgt, dine lover har jeg for øye (som et speil der jeg ser på min samvittighet). Jeg vil holde din lov stadig, evig og alltid. Dette ble meg gitt (som en skatt) – at jeg har tatt vare på dine befalinger. Herren er min del, jeg har sagt at jeg vil holde dine ord. Jeg har sverget, og jeg skal holde det: Å ta vare på din rettferdighets

lover. Vik fra meg, dere som gjør ondt, for jeg vil holde min Guds bud!» (Sal 119,10–11.14.30.44.56–57.106.115).

Slik blir dåpspakten fornyet og stadfestet, hjertet blir ofret til Gud, og sjelen forplikter seg til å tjene Gud og Herren Jesus for evig og sier:

Ta du mitt hjerte, alt som er hos meg;
å Jesus, ta det bort fra meg til deg!
Ja, bare din
vil jeg nå være, sjel og sinn.
Ja, du skal meg føre
din vilje å gjøre!
Men du skal også være min igjen
og bo i hjertet jeg har gitt deg hen,
min trøst i nød,
min Gud i liv og død!
Ja, gi meg, Frelser kjære,
én ånd med deg å være!

Ut fra denne læren må vi nå *prøve* oss selv og nøye *granske* om vi virkelig er omvendt og lever i en sann omvendelse. Saken er av aller største viktighet, for Guds nåde, syndenes forlatelse, rettferdigheten og saligheten i Kristus er bare for botferdige sjeler.

Men det er dessverre åpenbart og ligger klart for dagen at de fleste kristne bedrar seg selv på dette punktet. Mange som mener de allerede står ved himmelens port og bare trenger å gå inn, har ennå ikke begynt å vandre den trange veien som fører til livet, ved en sann og virkelig omvendelse. For mange er ordene omvendelse, anger, synd og nåde som en drøm som en nok husker på et vis, men uten egentlig å vite hvordan den var, eller hva den skal bety.

De fleste mener at det å omvende seg er å gå til skrifte, å være andektig en halv time – eller, når det går høyt, en halv dag – å lese noen bønner om syndenes forlatelse fra en bok, å erkjenne seg som en fattig synder i skriftestolen ved det alminnelige skriftemålet, å ta imot avløsning av presten og så gå til Herrens hellige bord.

Om alt dette skjer uten at hjertet blir noe særlig rørt og forandret, om hjertet verken kjenner noe til synd eller nåde og ikke vet om noen virkelig bedrøvelse eller glede, om en etterpå fortsetter i sine kjære, vante synder – det kommer ikke an på det, mener de. Slik har mang en

gått til skrifte hundre ganger og mer i sitt liv og likevel aldri omvendt seg.

Sannelig, det er et listig knep av djevelen, som han styrter mange tusen sjeler i fordervelse med, at han innbiller dem at de er botferdige syndere og lever i fellesskap med Kristus, enda de kanskje aldri har felt en tåre over syndene sine, aldri kjent noen sann anger og bedrøvelse i hjertet og aldri kan merke noen forandring hos seg selv i tanker, ord og gjerninger.

De blir som de alltid har vært. De har bannet, og de gjør det fremdeles; de har søkt selskap og drikk og funnet sin glede i det, og de gjør det fremdeles. De har levd i urettferdighet, i vrede, hat og trette, i utukt og andre synder, og har ikke tenkt å holde opp med det. De mener at disse vante yndlingssyndene meget vel kan forlikes med omvendelsen og troen.

Dette er en omvendelse og en kristendom som behager djevelen og ikke Gud. Og det er dypt beklagelig at menneskene heller lyder seg selv og sitt hjertes bedragerske innbilning, som Satan gir dem inn, enn alle de alvorlige og trofaste advarslene Guds tjenere har gitt dem ut fra hans hellige ord i så mange prekener, skrifter og bøker. Å, Herre Jesus, råd bot på denne store ulykken, og la dem som Satan har fanget i sine snarer så de gjør hans vilje, bli edrue og komme til besinnelse!

Nå da, du kristne sjel som hører eller leser dette: Ta fatt på saken med hjertelig alvor! Hold ikke opp med å tenke over den, og legg all flid på den til du er kommet til klarhet og er viss på at du hører med blant de botferdige syndere.

Vi har her med to slags mennesker å gjøre. I kristenheten finnes det noen som fra mors liv av er blitt overgitt og helliget til Gud ved sine gudfryktige foreldres bønner, ved den hellige dåp og en omhyggelig oppdragelse etterpå. Fra barnsben av er de blitt veiledet til sann gudsfrykt og undervist i den sanne kristendom, og ved Guds nåde er de blitt bevart fra forsettlige, grove og bevisste synder.

De er så å si blitt ammet, næret og fostret opp med gudfryktighet (1 Tim 4,6). De avskyr all ugudelighet og legger alltid vinn på «å ha en uskadd samvittighet for Gud og mennesker» (Apg 24,16). Daglig korsfester de sitt kjød med lystene og begjærene, de sier nei til ugudeligheten og de verdslige lystene, de legger vinn på å leve sedelig, rettferdig og gudfryktig, og de er nidkjære til gode gjerninger. Disse

kaller vi med Skriften *de stående*, *de rettferdige*, *de gudfryktige*. Slike var Samuel, Timoteus, Job og andre (1 Sam 1,11; 2,18.21; 2 Tim 3,15; Job 27,6; 31,18).

Er nå også du en slik, min leser, og gir samvittigheten deg det vitnesbyrd for Gud at du «ved hans nåde har vandret i enfold og oppriktighet for ham i verden» (2 Kor 1,12), da ønsker jeg deg til lykke med det. Og jeg takker Gud, som hittil så nådig har ført deg ved sin Hellige Ånd og holdt deg fast i sin hellige frykt.

Likevel må en her legge godt merke til hva den hellige apostel sier: «For selv om jeg ikke vet noe med meg selv, er jeg ikke dermed rettferdiggjort» (1 Kor 4,4). Selv det helligste liv et menneske lever, er ikke uten synd.

Den mest fruktbare åker bærer gjerne tistler blant hveten, og fullmånen er ikke uten flekker, selv når den skinner i sin klareste glans. Guds troende barn har nok forlatt synden, men synden har ennå ikke forlatt dem. De er døde fra synden, og likevel bor den ennå i kjødet deres. Derfor gjør de ofte ikke det gode de vil, men det onde de ikke vil – noe den hellige apostel klager smertelig over gang på gang (Rom 7,18–19).

Den gudfryktige Job hadde, som sagt ovenfor, fra barnsben av lagt vinn på en ulastelig vandel. Likevel må han innrømme at et menneske ikke kan rose seg av sin rettferdighet for Gud. Ville det gå i rette med ham og påberope seg sin uskyld og gudsfrykt, kunne det «ikke svare ham ett til tusen» – det vil si: det kunne ikke svare for eller unnskylde én av de tusen synder den allvitende og hellige Gud kan holde fram for det.

«Selv om jeg hadde rett», sier han (slik jeg selv mente), «skulle likevel min egen munn dømme meg skyldig. Var jeg uskyldig (så langt jeg kunne dømme om meg selv), ville han likevel dømme meg skyldig.» Det vil si: Om han ville gå fram etter sin rettferdighet med meg, kunne han på grunn av min fordervede natur og mine skjulte synder, mine feil og skrøpeligheter, ikke annet enn erklære selv min beste gudfryktighet for urettferdighet (Job 9,2–3.20).

For et talglys eller vokslys skinner nok klart i mørket, men fører likevel alltid røyk og os med seg – det kan en lett se ved å holde et stykke hvitt blikk over det. Og når solen skinner, regnes det slett ikke for noe lys.

Slik er det også med menneskenes største gudfryktighet i dette livet når den kommer fram for Guds øyne. Intet menneske er så gudfryktig at det ikke har sine feil; også de mest oppriktige hjerter har sine brister og mangler. Noen er uvennlige og gjenstridige, noen lettsindige og lettroende, andre bråsinte og tilbøyelige til hastig og ubetimelig vrede. Andre trakter for mye etter verdens forfengelighet, søker nå og da å behage mennesker og vil ikke være foraktet.

Stundom holder de ikke tungen nok i tømme, men forløper seg i dom over nesten eller i annen unyttig snakk. Stundom lar de seg holde tilbake av menneskers gunst eller menneskefrykt, så de ikke taler mot synden med den gudelige nidkjærhet som sømmer seg. Stundom viser det seg utålmodighet og knurring mot Gud hos dem, misnøye og motvilje mot hans styrelse, treghet og forsømmelse i bønnen, i Guds lov og pris og andre slike hellige øvelser. Hvem kan regne opp alle de helliges feil, når selv den hellige David sier: «Hvem merker vel alle sine feiltrinn? Tilgi meg hver ubevisst synd!» (Sal 19,13).

Guds barn lever ennå i verden og strever for å bevare seg uplettet av den. Likevel går det dem ofte som fabelen forteller om bleikeren som bodde sammen med kullbrenneren. Verden er som et vertshus der ugudelige karer holder til om natten og fyller alt med tobakksrøyk og annen urenhet. Blir nå en gudfryktig vandringsmann nødt til å ta inn der, kommer han vanskelig uskadd og uplettet ut igjen – en kan lukte på ham hvor han har vært. «Slett selskap forderver gode seder» (1 Kor 15,33).

Det er mye i verden som hører til det ytre livet, og som verden har tilsølt med dårskap og forfengelighet, men som Guds barn likevel ikke helt kan unndra seg. Slik blir de mot sin vilje viklet inn i forfengeligheten, som med klesdrakt, gjestebud, bryllup, begravelser og andre skikker. Sauene kan ikke beite mellom torner og borrebusker uten å miste ull eller bli hengende fulle av borrer. Like lite kan de rene og gudfryktige sjeler leve midt i så mye forargelse og blant så mange tilsynelatende behagelige anledninger til synd uten å lide skade på sin renhet og gjøre seg skyldige i en og annen synd.

Og selv om de ville trekke seg bort fra alt selskap og leve i ensomhet, er det likevel med hjertene deres som med vin som ennå ligger på bunnfallet: Når vintreet blomstrer, eller det kommer et eller annet skjult uhell til, blir vinen grumset.

Slik forteller kirkefaderen Hieronymus om seg selv at mens han levde i ørkenen og tilbrakte tiden med stadig faste, bønn og studier, kom han ofte mot sin vilje til å tenke på de romerske damene og dansen, og drømte til og med om dem om nettene. For synden er ikke en damp som forgifter oss utenfra; den stiger opp fra vårt fordervede hjerte, aller helst når en ytre anledning setter den i bevegelse.

Derfor trenger også alle de gudfryktige og hellige den daglige omvendelse. De holder flittig vakt over hjertet sitt og lar det ikke mangle på stadig ny ransakelse av samvittigheten. Guds lov og deres Frelsers hellige liv er speilet de daglig ser seg selv og sin kristendom i. De mishager seg selv.

Med ydmykt hjerte erkjenner de de feil og skrøpeligheter som ennå er igjen, de hater sitt eget hjerte for dets ulydighet og gjenstridighet, og de blir lei av livet fordi de godt ser at de ikke kan leve uten synd. Selv om de ikke vet av noen grove og forsettlige synder, finner de likevel så mange andre brister hos seg selv at de ofte feller hete tårer over det og regner sitt beste liv for udugelig og verdt fordømmelse.

De ser ikke tilbake på livet de har levd; de glemmer det som ligger bak og strekker seg ut etter det som er foran. De tenker ikke på hva de har utrettet, men på det de skal utrette. De holder seg ikke selv for gudfryktige, men vil først bli det (Fil 3,13). Daglig ber de Gud med sukk og tårer at han ikke vil gå i rette med dem og tilregne dem syndene deres. En finner dem ikke til bords med Kristus som fariseeren Simon, men liggende ved hans føtter sammen med den botferdige synderinnen.

De skammer seg ikke over å blande seg med de andre synderne, om det så er drapsmenn, utuktige og horkarer, tyver og røvere, og sammen med dem søke å bli bestenket med Jesu blod. For de vet godt at de like lite som disse kan bestå for Guds domstol, om ikke talsmannen Jesus Kristus, han som alene er rettferdig og gjør dem som tror på ham rettferdige, vil legge det avgjørende loddet i vektskålen.

Derfor akter og elsker de sin Frelser høyt, over alt i verden, og vet ikke av noen annen rettferdighet og hellighet for Gud enn den de får av ham ved troen. Samtidig arbeider de alltid på å «rense seg fra all urenhet på kjød og ånd, og fullende sin helliggjørelse i gudsfrykt» (2 Kor 7,1).

Kort sagt: Deres liv er en uopphørlig omvendelse. De har så mer enn nok å gjøre med synden som ennå bor i dem, at de av hjertet lengter etter livets ende, når også synden skal få ende.

Etter denne undervisningen må nå de som hittil ved Guds nåde har fått vitnesbyrd om en gudelig ferd, prøve seg selv. Jeg tviler ikke på at de gjerne vil innrømme at vårt profetord: «Derfor sier Herren: Vend om til meg av hele deres hjerte!» angår også dem. De kan like lite være uten omvendelsen og syndenes forlatelse som uten det daglige brød. Og intet menneske kan være så hellig og rettferdig i dette livet at han ikke oftere trenger å vaske hjertet sitt med botstårer (i troen) enn hendene og ansiktet med vann.

Men vi har nå videre å gjøre med dem som blir overbevist av sin samvittighet om at de har levd ugudelig fra ungdommen av, glemt sin dåpspakt og ofte brutt den. Ved foreldrenes forsømmelse og onde eksempel, eller ved forargelse og forførelse fra ryggesløse mennesker, er de blitt ført bort fra Guds veier og falt i grove, forsettlige synder. I kortere eller lengre tid har de levd i dem og gitt seg hen til dem med lyst; de har gjort en vane og et håndverk av det og vært syndens tjenere.

Slike er de som har foraktet Gud og hans hellige ord og ikke skammet seg over å spotte prekenene og trofaste sjelehyrders gudelige nidkjærhet. De har med vilje drukket seg fulle om søndagen og ellers, og ikke betenkt seg på å tilbringe den hellige tiden i synd og ugudelighet. Med ulydighet og trass har de bevisst og med forsett bedrøvet foreldrene sine. De har funnet sin lyst i sverging og banning, skjenn og kjeft, hat, trette og slagsmål. På mange måter har de tilsølt kroppen sin med utukt, hor og beslektede synder.

De har levd i urettferdighet, med viten og vilje gjort urett mot nesten og bedratt ham, tilegnet seg andres gods med list og urett og har det fremdeles. De har forarget andre med sin ugudelighet. Ofte er de gått til den hellige nattverd i sin ubotferdighet, uten sann anger over syndene, uten tro, uten andakt og uten det faste og oppriktige forsett å omvende seg til Gud – og med disse og andre synder har de dynget opp Guds vrede over sine arme sjeler.

Av slike er det dessverre svært mange. Kanskje vil de fleste som leser dette, bli nødt til å bekjenne at de hører til denne flokken – om de vil gå oppriktig til verks, som for Gud, som ransaker hjerter og nyrer.

Om ikke i alle, så har de i det minste gjort seg skyldige i noen av de syndene som er nevnt. De gamle teologene sier (skriver den gudfryktige Herberger) at det sjelden finnes et menneske som den onde ånd ikke har hugget et sår i samvittigheten på, så han ofte sukker over det: «Å, om bare dette ikke hadde skjedd!»

En annen forfatter har ikke truffet så galt når han maler sjelen med narrelue på hodet og opptatt med all slags barnelek, og Herren Jesus rett overfor den – han truer den med den ene hånden og dekker ansiktet med den andre, og ser slik gjennom fingrene. Til dette føyer forfatteren ordene fra Salme 69: «Gud, du kjenner min dårskap. Min syndeskyld er ikke skjult for deg» (v. 6), og i forklaringen blant annet dette verset:

Quid simulasse juvat? Semel insanivimus omnes;
Quisque, quod infectum sæpius optat, habet.

Meningen er: Hva hjelper det å nekte for det? Alle har vi en gang gjort en eller annen stor dårskap, og hver og en vil finne noe i sitt liv som han ofte sukker over og må ønske aldri hadde skjedd. Det gjelder særlig i disse siste tider, da ugudeligheten har tatt overhånd og forargelsen er så stor i husene, på gatene, i skolene, i selskaper, på reiser og overalt.

Noen gudfryktige lærere har derfor med god grunn sagt at om Gud i disse tider bevarer et menneske fra grove synder som strider mot dåpspakten og samvittigheten, er det et like stort under som da han bevarte de tre mennene uskadde i den glødende ovnen og Daniel i løvehulen. Her har vi likevel først og fremst å gjøre med de egentlige overtrederne, som har gjort det til en vane å synde, og som alt lenge bevisst har overtrådt Guds hellige bud.

Disse har nå god grunn til å undersøke nøye om de i sannhet er omvendt, og om hele hjertet deres nå har vendt seg fra synden til Gud. Å vite dette er svært gagnlig og nødvendig, og samtidig ikke så vanskelig.

Når en ser på sitt hjerte, sin samvittighet og sitt nåværende liv ut fra det som er lært ovenfor om den sanne omvendelse, vil det snart vise seg. De må jo vite om de noen gang har kjent en virkelig inderlig, gjennomtrengende anger, en uvanlig bedrøvelse over synden og angst og redsel i samvittigheten. De må vite om de ved en eller annen anled-

ning er blitt ført til erkjennelse av sine synder og sin farlige tilstand ved hjelp av Guds ord, og om de noen gang har hatt et sønderknust, nedbrutt hjerte og en forferdet samvittighet, kjent Guds vrede over synden og smakt syndens bitterhet.

Noen som har skrevet om omvendelsen, mener at det aldri skjer noen sann omvendelse hos en stor synder uten en plutselig, særegen og merkbar rystelse av hele mennesket, så han nøyaktig kan vite tiden, ja, timen da Gud begynte å virke omvendelsen i ham.

Vi innrømmer gjerne at det finnes eksempler på at et menneske plutselig er blitt forferdet og ført til omvendelse ved en lovpreken eller ved en særlig Guds dom over ham selv eller en annen. Likevel vitner erfaringen om at en ikke kan gjøre en alminnelig regel av dette.

For noen, og trolig de fleste, blir vunnet og ført til omvendelse, ikke på én gang og ved en voldsom, særegen bevegelse, men litt etter litt ved Guds ord og nåde, som ofte arbeider en god stund på hjertet deres. Men så mye er visst: Ingen blir i sannhet omvendt uten angst og redsel, uten hjertelig anger og bedrøvelse.

«Et nytt vesen», sier Luther, «og en strøm av nåden begynner å vise seg med stor anfektelse og redsel i samvittigheten, eller på annen måte med stor sorg og bedrøvelse. Dette kalles i Johannes' åpenbaring, kapittel 3, Guds banking eller besøkelse, og det gjør bittert vondt, så mennesket vil rent gå til grunne og tror at det må omkomme … Derfor er den omvendelse som drives med fredelige tanker, hykleri. Det må være stort alvor og dyp smerte til stede om det gamle menneske skal bli avkledd.»

Og hans trofaste medhjelper Filip Melanchthon sier: «De som i sannhet blir omvendt, må visselig smake og kjenne den alvorlige, sanne og store redsel som beskrives i Salmene og hos profetene.»

Anger og bedrøvelse over synden er, som sagt ovenfor, ikke like stor og gjennomtrengende hos alle. Likevel lærer erfaringen at noen blir overfalt av uvanlig store redsler og samvittighetskvaler, så de ikke kan tro annet enn at de må fortvile, omkomme og gå til grunne – og nettopp de blir desto før vederkvegd med evangeliets trøst og reist opp igjen ved Guds nåde.

Andre derimot kjenner ikke en så heftig redsel og sjeleangst, men angrer syndene sine med en roligere, om enn inderlig bedrøvelse. De må bli lenger i kampen og tilbringer ofte en god stund med sukk og

lengsel før de får den fulle visshet om syndenes forlatelse og fred i samvittigheten.

Det er dessuten hevet over all tvil at angeren og bedrøvelsen hos de sant botferdige svarer noe til syndene deres: Der synden er stor, er også bedrøvelsen stor; der synden har vart lenge, pleier også sorgen og bedrøvelsen å vare lenge. Nok blir den mildnet av evangeliets trøst, men likevel kan mang en botferdig synder ikke glemme sine misgjerninger så lenge han lever. En trussel i loven, et strengt ord i Skriften, et eksempel på Guds rettferdige dommer, et kors som rammer, eller en annen anledning kan få det gamle såret til å blø igjen.

En botferdig synder kan sitte i et muntert selskap, og så blir det lett fortalt eller skjer noe som minner ham om hans overtredelser. Det bedrøver ham så at han glemmer all ytre glede og sukker i det stille til sin Gud. Kanskje går han til og med bort, gir seg over til tårer og sukk, legger seg med sønderknust hjerte ned ved sin korsfestede Frelsers føtter og ber ham ydmykt på ny om å bli bestenket med hans dyrebare blod.

Av dette ser en at de botferdiges sanne og gudelige anger er lett å kjenne. Den trenger gjennom marg og bein, knuser hjertet, bringer ånden i trengsel og vrir den så å si ut, slik en vrir et vått klede; den knuser beina og griper hele mennesket. Den lar seg heller ikke heve og drive bort med menneskelige midler, men holder stadig ved og unner ofte ikke mennesket ro verken natt eller dag; den presser ut av ham stadige sukk og tårer, klager og jammerrop.

Og den fører med seg hat og avsky for synden – ikke bare for noen synder, men for dem alle uten unntak. For den går først og fremst løs på det fordervede hjertet, arvesyndens egentlige sete, og på den indre ondskapens styggedom som bor der inne.

En sant botferdig synder angrer og bekjenner ikke bare en eller annen ytre, stor og grov synd, men også sitt hjertes indre ondskap og falskhet, som er kilden alle andre styggedommer strømmer ut av. Han angrer ikke bare syndene mot den andre lovtavlen, men også syndene mot den første. Framfor alt klager han over sitt frafall fra Gud, over at han har satt sin dåpspakt til side, og over sin skrekkelige utakknemlighet mot sin milde Skaper og Opprettholder, og særlig mot sin kjærlige Frelser, hvis dyrebare blod og fortjeneste han har aktet så ringe og trådt under føtter.

Han kan ikke tenke på ham uten tårer og skam. Når han hører tale om hans kors og død, går det ham gjennom hjertet, og han bekjenner for Gud at han ikke er mindre skyldig i det enn de som virkelig kronet ham med torner, hudstrøk, korsfestet og drepte ham. Selv når nådens blikk begynner å vise seg i hans bedrøvede hjerte, og han begynner å øse trøst av sin Forløsers sår og av hans vennlige tiltale gjennom evangeliet, regner han seg uverdig til det og sier omtrent slik:

Akk, Herre, skal ditt dyrebare blod også komme meg til gode, et utakknemlig, ugudelig, forbannet menneske? Skal nådens skatter – syndenes forlatelse, rettferdigheten, Den Hellige Ånds trøst, barneretten hos Gud og håpet om det evige liv – også være for en slik usling som meg, som så lenge har holdt fast ved mine synder, foraktet din nåde, glemt min dåpspakt og på så mange måter vakt din vrede? Å, jeg syndige orm, jeg fortjener ikke så stor en nåde!

En slik synder unnskylder og pynter ikke på sine overtredelser, men gjør dem heller større. Han fatter et så dødelig fiendskap mot dem at han gyser når han tenker på dem, og han skyr enhver anledning som kunne vekke onde tanker i ham og drive ham til nye synder. Kort sagt: Det er blitt helt annerledes med ham enn det var før. Verden med all sin vellyst er blitt ham en styggedom; han er seg selv en byrde; han hater seg selv for syndens skyld, som bor i kjødet hans, og livet er bittert og motbydelig for ham.

Vil dere nå vite, mine brødre og søstre, om dere i sannhet er omvendt? Si meg da oppriktig om dere forstår dette dere leser her. Vet dere av erfaring hvordan et forferdet, bedrøvet hjerte og en engstet samvittighet har det? Vet dere hva det er som den botferdige David og profeten Jesaja kaller en nedbrutt, knust og nedbøyd ånd, et nedbrutt og knust hjerte (Sal 51,19; Jes 57,15; 61,1–2)?

Er dere virkelig omvendt, skal det ikke koste stor møye å forklare dere den sanne omvendelses natur og kjennetegn – like lite som en trenger å fortelle en som lenge har vært farlig syk og har lidd mye under mange leger, hvordan medisiner smaker.

For dem som Gud har ført ut av verden på omvendelsens sure vei, vil det som her er forklart, være for lite, for de vet av erfaring langt mer enn en annens penn kan beskrive.

Men har dere ennå ikke kjent noe slikt og forstår ikke hva som er sagt her – vet dere ikke av noen sjelenød og samvittighetsangst å si,

ingen bedrøvelse i hjertet, ingen bitterhet over synden, ingen redsel, ingen gråt, ingen sukk og klage, ingen forandring i deres sinn og så videre – da er det jo åpenbart at dere hittil har bedratt dere selv med en falsk innbilning om omvendelsen, og at dere er i en farlig tilstand.

Kjære, tenk dog over det – jeg ber dere for Jesu sårs og for deres arme sjelers skyld: Hvordan kan det være sann omvendelse og syndenes forlatelse der hjertet ennå aldri har kjent Guds tunge hånd og ennå ikke er nedbrutt, knust og sønderslått? Hvordan kan den rose seg av å være omvendt som nok ofte har gått til skrifte, men knapt har brukt én eneste time på å prøve sin samvittighet i sannhet, og som aldri riktig har ransaket sitt hjerte og strevd for å lære sin synd å kjenne?

Skal den være en botferdig synder som ofte har drukket seg full og rast, bråket og larmet i fylla, som på mange måter har tilsølt seg med utukt og kjødelig lyst, som gang på gang har bannet skrekkelig, bedratt, løyet på og skadet sin neste, og som har beriket seg med urett – en som synden hittil har vært et vant tidsfordriv for, men som ennå aldri har vært av hjertet bedrøvet over denne sin tilstand, aldri felt tårer over den og aldri merket noen forandring hos seg selv?

Kan da begge deler gå sammen: et ulydig, hardt og trygt hjerte, og samtidig et nedbrutt, knust og forferdet hjerte? Kan en på én gang være bedrøvet over synden og likevel søke sin glede i den? Kan omvendelse og kjødelig trygghet, tro og vantro, Kristus og Belial bo sammen i ett hjerte?

Eller er det nok at omvendelsen består i et ytre skinn, mens synden fremdeles bor, lever og hersker i hjertet? At vi går til skrifte, men uten bedrøvelse; at vi ber etter en bok uten at hjertet vet noe av det; at vi sier med munnen: Jeg vil gjerne bedre mitt liv og bli mer gudfryktig – mens vi tenker noe helt annet i hjertet; at vi går til Herrens høyhellige bord, men uten å prøve oss selv, uten hunger og tørst?

Hva gjør vi da i grunnen vår kristendom og vår omvendelse til? Ja, hva gjør vi den rettferdige, hellige og høylovede Gud til? Er han da en kortkonge som vi uten frykt kan drive spott med? Hva er en omvendelse uten sann anger og uten bedrøvelse etter Guds sinn, som vi har talt om ovenfor – hva annet er den enn et apespill?

Hvordan kan *den* rose seg av troen hvis hjerte ikke kjenner noe til troens forberedelse? Hvordan kan *den* be riktig inderlig om syndenes

forlatelse som ennå aldri riktig har erfart hvilken styggedom og sjelegift synden er? Hvordan kan *den* flykte med inderlige sukk og hjertelig lengsel til den korsfestede Jesus Kristus som ikke blir drevet dit av sine synder? Hva bryr den friske seg om legen, og hva bryr en drukken bonde seg om en frisk kilde?

Hvordan kan *den* akte og elske sin Frelser over alt annet hvis hjerte ikke sier ham at han i høyeste grad trenger ham? Hva hjelper balsamoljen når den helles på en stein, og hva gagn kan Guds Sønns dyrebare blod gjøre for steinharde, trygge hjerter? Hvordan kan *den* kaste sin byrde på Jesus som ikke vet av noen byrde, og hvordan skulle *den* ta sin tilflukt til nådestolen som ingen skremmer eller jager?

Jesus Kristus er en lege, men bare for de syke. Han forbinder, men bare de nedbrutte hjerter. Han trøster, men bare de bedrøvede. Han kaller til seg, men bare dem som strever (som har slitt seg trette i kampen mot sine synder) og bærer tunge byrder.

Han vil gjerne vederkvege og glede, men bare dem som av hjertet er bedrøvet og forferdet. «Jeg har ikke behag i den ugudeliges død, men i at han skal leve», sier Gud – men han vil også at han skal vende om. Han vil at de frafalne skal vende om og erkjenne sin misgjerning; da vil han ikke se på dem i vrede, men vise dem barmhjertighet (Esek 33,11; Jer 3,12–13).

Han reiste nok kong David opp igjen av hans forferdelige syndefall, men først etter at David i troen hadde brakt ham et engstet og sønderknust hjerte som offer. Han tok nok Manasse til nåde, denne avguderiske, blodtørstige, ugudelige kongen, denne trollmannen, tegntyderen og spåmannen, denne barnemorderen og hele folkets forfører. «Men han bønnfalt også i sin angst ydmykt Herren sin Gud og ydmyket seg dypt for sine fedres Guds åsyn; ja, han ba til ham» (2 Kong 21,16; 2 Krøn 33,12–13). Ved å hope opp og fordoble uttrykkene på hebraisk vis har Den Hellige Ånd villet vise hvor ivrige, inderlige, mangfoldige og vedholdende bønnene og påkallelsene hans var.

Peter fant nåde etter at han hadde fornektet Herren, men han gråt også *bitterlig* (Matt 26,75). Den botferdige synderinnen ble renset fra all urenhet ved blodet fra det evige og eneste sonofferet og fikk høre den trøstende tiltalen: «Dine synder er deg forlatt. Din tro har frelst deg. Gå bort med fred!» Men se hvordan hun først ligger ved Herren Jesu føtter og væter dem med tårene sine (Luk 7,38.48.50)! Den som nå

ønsker og venter samme utgang som disse menneskene fikk, må også begynne slik de begynte.

Gud vil ikke forandre sin orden for noe menneskes skyld; han vil ikke bane noen en annen vei til saligheten enn den alle botferdige har vandret før oss. Moses går foran, deretter kommer Kristus. «Loven er blitt vår tuktemester», som driver oss til Kristi kors, «for at vi skulle bli rettferdiggjort av tro» (Gal 3,24). Den som vil ha det annerledes og mener han kan komme til troen uten omvendelse, bedrar seg selv og vandrer full av søtt håp om himmelen – til helvete.

Det finnes ingen annen råd: Det syndige hjertet må slås i stykker, knuses og brytes ned ved loven; ellers er det ikke mottakelig for Guds nåde og Jesu Kristi blod. Den ville, øde åkeren som så lenge har ligget udyrket og er blitt så gjengrodd med kratt, torner og tistler, må først ryddes, svies av og pløyes om før evangeliets sæd, det edle hvetekornet Kristus, kan slå rot i den, vokse og bære frukt.

Nå tviler jeg slett ikke på at mange ved denne betraktningen vil bli overbevist om at det må forholde seg med omvendelsen slik det her er sagt, og ikke annerledes; de vil gi Guds Ånd, som taler gjennom ordet, rett.

Men jeg frykter samtidig at mange vil tenke at de alt har gått gjennom en slik omvendelse. De har kanskje en og annen gang kjent noe frykt og redsel, særlig når de forberedte seg til å gå verdig til den høyverdige nattverden. Da har de bedt, sunget og påkalt Gud om syndenes forlatelse flittigere enn ellers og kanskje en gang eller to fått tårer i øynene; de har holdt seg stille og hjemme, skydd selskap og oppført seg slik botferdige syndere pleier.

For å undervise slike riktig vil jeg gjerne innrømme at slike botsøvelser og tegn ikke er å forakte hos gudfryktige kristne som står i nåde hos Gud, lever av sin tro, øver seg i å ha en uskadd samvittighet for Gud og mennesker og altså lever i en daglig omvendelse. Men her – det må vi minne om igjen – har vi å gjøre med mennesker som hittil hardnakket har levd i bevisste synder, og som ellers ikke viser noen gudelig flid og iver, unntatt kanskje de gangene de vil bli gudfryktige, som de sier, det vil si gå til den hellige nattverd.

Dem må en nødvendigvis holde fram at en slik flyktig omvendelse, når det ikke kommer noe mer til, ikke er av det rette slaget og ikke kan regnes for sann og gyldig. For Den hellige skrift stiller fram for

oss hyklere og ugudelige mennesker som det samme har skjedd med, men som likevel etterpå ble like hyklerske og ugudelige som før.

Om Akab, den ryggesløse kongen i Israel, sies det at da Gud ved sin profet Elia lot ham forkynne sin vrede og straff, «flerret han klærne sine og la sekk omkring seg og fastet. Og han sov i sekk og gikk stille omkring», og ydmyket seg for Herren. Men hjertet hans forble likevel uforandret; han var og ble et avguderisk og ryggesløst menneske. Han var fiendtlig mot Herrens tjener Mika og befalte at de skulle la ham leve på knapp tildeling av brød og vann, fordi han hadde talt slik Herren befalte ham (1 Kong 21,20 ff.; 22,27).

Om Israels folk, som satt til opp over ørene i avgudsdyrkelse, urettferdighet og andre synder, forteller profetene at de *bar fram offer for Herren* i *mengde*, og det ikke av det ringe og usle, men av fett gjøkveg. De lot det ikke mangle på *matoffer og røkelse*. De kom sammen på nymånedagene og sabbatene og gjorde seg mye og surt arbeid med å ofre og be; *de fastet og plaget sin sjel*.

De kom til profetens forsamling for å høre og satte seg foran ham (så andektige og ærbare) «som mitt folk». De roste prekenene hans og visste å *snakke* mye om dem, «men de lever ikke etter dem», og hjertet deres gikk fortsatt etter urettferdig vinning (Jes 1,11.13; 58,3; Esek 33,31).

Om den romerske landshøvdingen Feliks fortelles det at da den hellige Paulus talte for ham om rettferdighet og avhold og den kommende dom, ble han *forferdet* og så grepet at han ikke tålte å høre på det. Men likevel ble han den gamle ugudelige, pengegriske og urettferdige Feliks og ble ikke bedre (Apg 24,25–26). Saul, Israels konge, ble en gang eller to ført til å erkjenne sin urett og felle tårer ved Davids gripende tiltale, men forble likevel hans fiende (1 Sam 24,17; 26,21). Kort sagt: Djevlene selv skjelver for den rettferdige og hellige Guds majestet og blir likevel djevler (Jak 2,19).

Av dette er det klart at selv om et menneske merker noe slikt hos seg selv, kan han likevel ikke være sikker på at han er en sant botferdig synder. For den sanne omvendelse består ikke i en forbigående andakt og er ikke et par timers verk (jeg taler her om dem som er friske og har tid til å omvende seg), men noe som holder et menneske beskjeftiget hele livet.

Guds piler trenger dypt inn i hjertet. En sant botferdig går ofte i sørgeklær hele dagen; hans smerte står alltid for ham, han bekjenner sin misgjerning og sørger over sin synd. Guds hånd ligger tungt på ham, så livssaften svinner som i sommerens tørke, og den blir ikke tatt bort før han bryter ut i en oppriktig bekjennelse og omvender seg av hjertet til Herren (Sal 38,3.7.18–19; 51,5; 32,4–5).

Dette ser vi hos David. Etter at han ydmykt hadde bekjent: «Jeg har syndet mot Herren», ble han trøstet av profeten Natan og fikk syndene sine tilgitt med disse ordene: «Så har også Herren tatt bort din synd. Du skal ikke dø» (2 Sam 12,13). Likevel holdt han fram med sin inderlige bot, slik Salme 51 og andre salmer viser. Om Manasse har vi alt fortalt ovenfor at han i sin angst og nød «bønnfalt Herren sin Gud og ydmyket seg dypt» og ba, som Skriften sier (2 Krøn 33,12–13). Det skal vise at han av hjertet, inderlig og uavlatelig ropte til Gud om syndenes forlatelse.

Det er også kjent hvordan den aller første kirken i Den nye pakts tid ofte i lang tid prøvde omvendelsen hos dem som etter dåpen var falt i åpenbare, grove synder. I mange år ble de holdt utenfor den felles gudstjenesten, og med mange tårer og sukk måtte de vise at angeren deres var oppriktig, før de ble tatt opp i menigheten igjen.

Nå mener jeg ikke at det ikke kan være noen sann omvendelse uten at den består i en sorg som varer lenge. Jeg vet godt at det står til Gud hvor snart han vil la den forferdede synderen høre fryd og glede og trøste ham med hjelp og frelse. Min hensikt er bare å tilbakevise hyklerne og de ustadige, lettsindige hjertene og vise at det ikke er noen omvendelse når en en kort tid gir seg ut for å være andektig, ber og går til skrifte, og etterpå fortsetter i sine vante synder som før.

Omvendelsen må vare ved og på en måte svare til ens synder. Den som har gjort store og grove synder og gjort ugudeligheten til en vane og et håndverk, må ikke tro at alt er godt og vel når han bare et par ganger gir seg ut for å være andektig, sukker og sier: «Gud, vær meg synder nådig!» (Luk 18,13).

Nei, han må daglig be Gud om sann anger og sorg, om et sønderbrutt og botferdig hjerte. Med stort alvor, med inderlige bønner, med tårer og sukk må han daglig ligge ved sin Frelsers føtter. Og likesom synden før var hans daglige arbeid og tidsfordriv, slik må omvendelsen nå være hans livsgjerning og stadige øvelse.

Jeg krever riktignok ikke at synderens anger skal svare til misgjerningen *for Gud*, som om han på denne måten selv kunne og skulle gjøre fyllest for syndene sine. Om noen tilbrakte hele resten av livet i sekk og aske, med bønn og faste, og felte like mange tårer som det er dråper i regnet – ja, om han gråt blod og pisket seg til kjøttet – kunne han likevel ikke gjøre bot for en eneste synd. Ingenting av alt dette ville hjelpe ham til å få Guds nåde, for den er vunnet for oss bare ved ham som alene soner synden, Jesus Kristus, den korsfestede.

Jeg vil heller ikke med dette vekke tvil hos dem som er virkelig botferdige, om angeren deres er stor nok; dem skal vi komme tilbake til senere. Her taler jeg mot hyklerne, som tror at de kan gjøre ferdig hele botsverket for et ugudelig liv gjennom mange år ved et sukk eller to og ved å lese noen bønner i en bok. Etterpå vil de ha frihet til å fortsette i synden igjen, i den tro at de alltid lett kan komme til omvendelse. Slike bedrar seg selv og vet ikke hva synd, anger, tro, omvendelse, nåde og syndenes forlatelse er.

En anerkjent og gudfryktig teolog sier det svært treffende: «Å angre sine synder og omvende seg er ikke så lett en sak som de trygge hjertene innbiller seg. Ellers ville ikke Den hellige skrift bruke så sterke ord om det som ‹slå i stykker›, ‹rive i stykker›, ‹knuse› og ‹bryte sønder›. Ellers ville ikke David ha båret seg så ille, ikke klynket og klaget slik og ikke sørget slik dag og natt. Nei, det skal alvor til.»

En annen sier: «Den Hellige Ånd vekker og virker ved Ordet en sann anger. Den må vokse og ta til under oppriktige botsøvelser, men den kan likevel aldri i dette livet bli fullgyldig for Gud og fullkommen.»

Og enda en annen: «Hvor lett må det da ikke være å ha et frimodig sinn i døden, når en tenker så smått om navnet ‹en rettferdig› at en innbiller seg å kunne ha troens evangeliske rettferdighet side om side med vedvarende urettferdighet! En mener at troen – og omvendelsen – er så enkel en sak at en straks blir rettferdiggjort når en bare sier: ‹Gud, vær meg synder nådig!› eller: ‹Jeg tror, Herre!› Å nei, du stakkars bedratte menneske! Det hører mye til en sann tro; det går ikke av uten at hofteskålen går av ledd (1 Mos 32,25). Før en med den stakkars tolleren i fullt alvor kan slå seg for brystet, ydmykt be om nåde og gå rettferdiggjort hjem til sitt hus, blir det harde støt i hjertet og voldsomme kamper med ens egen fornuft, med kjøtt og blod, ja, med djevelen selv.»

Så blir det altså ved dette: Den sanne anger og bedrøvelse over synden går dypt; den er alvorlig og varig, og den river i stykker, slår i stykker og knuser hjertet. Den fører med seg angst, frykt og redsel, og også vrede og hat mot synden. Den er en forsmak på helvete, slik evangeliet fører med seg en forsmak på himmelen.

Den som ikke vet om dette eller ikke akter på det, og som aldri ennå har kjent noe av det i sitt hjerte, må ikke innbille seg at han hører til de botferdiges tall, og at han ikke trenger å bekymre seg mer for syndene sine. La ham i dag begynne å vende om til Herren av hele sitt hjerte og påkalle Gud i alvor i Jesu navn, så han av nåde vil gi ham et sant botferdig hjerte.

La ham si med David: «Gud, skap i meg et rent hjerte, og forny en stadig ånd inne i meg!» (Sal 51,12) – en ånd som uten falskhet og hykleri angrer sine synder, som ikke vakler i troen, og som heretter står fastere mot Satans fristelser, verdens tilskyndelser og det syndige kjødets onde begjær enn den dessverre har gjort til nå. (*Den gudfryktige teologen er dr. Johann Schmidt; de to andre er Chemnitz og dr. Geier.*)

Vi må nå gå videre med å prøve den sanne omvendelse og se på den også fra den andre siden, nemlig troen og den nye lydigheten, som uten unntak følger med den sanne omvendelse. Det er visst, og både Skriften og erfaringen lærer det, at det hos en sann, botferdig synder også viser seg en stor forandring i forholdet til Herren Jesus og til nådemidlene, som stiller ham fram for oss og byr ham til oss.

Et menneske som er hengitt til verden og lever i synd og ubotferdighet, bryr seg ikke stort om Kristus. Når noen taler om Jesus Kristus, den korsfestede, hører han på det med et kaldt hjerte; for ham er det gammelt, utslitt tøy. Evangeliet smaker ham ikke. Han leser Bibelen som en vanlig bok som finnes overalt, og det Paulus og andre hellige Guds menn lærer oss om rettferdigheten av troen, er for ham bare tøys. Han går i kirken mer for tidsfordriv og av vane enn fordi han bærer på noen inderlig hunger og tørst etter Guds nåde, som blir tilbudt i Ordet.

De skriftordene som andre priser som kraftord og kjerneord, og som de finner «søtere enn honning, ja, honning som drypper fra vokskakene» (Sal 19,11), kan ikke gi hans hjerte noen glede, for det er fullt av forfengelighet og verden. Seneca, Tacitus og andre bøker om statskunst, til underholdning og med kløktige tanker, skrevet etter

verdens ånd og sinn, er ham kjærere enn alle profetenes og apostlenes skrifter.

Det som blir sagt om de troendes forening og samfunn med Kristus og om Jesu Kristi liv i oss, er for ham en dårskap; han kan ikke fatte det, eller han mener at han for lenge siden er ferdig med å lære det, og at det ikke ligger så mye makt på det.

Til Herrens hellige kjærlighetsmåltid går han nok, men uten hunger og tørst, uten smak og glede, med et kaldt hjerte. Kort sagt: Han ligner dem som så Kristus i hans kjøds dager og nok rørte ved hans hellige legeme, men ikke slik som kvinnen med blødningene, som fikk del i den kraften som gikk ut fra ham, og ble frisk igjen (Luk 8,43–48). Han er som et mett barn som leker med det beste brødet, smuler det opp og tråkker det under føttene. (*Seneca og Tacitus er to gamle romerske forfattere*.)

Men med et botferdig og virkelig omvendt menneske er det ganske annerledes. Når hjertet hans ved sann anger er blitt forferdet, knust og bedrøvet, begynner det med inderlige sukk og sterk trang å lengte etter hjelp. Så snart evangeliet kommer til og holder fram for synderen i hans angst og nød den korsfestede Jesus som en nådestol som Gud har stilt fram, og begynner å helle hans dyrebare blod i sjelens sår, da merker han hvilken sødme det er skjult i Guds ord. Da kjenner og erfarer han at det er en Guds kraft, et manna og et himmelbrød som styrker hjertet.

Å, hvor søtt er ikke da hvert kraftord etter den bitre smaken han kjente før! Hvor dyrebar blir ikke Skriften for ham! Da synes han at hvert av Guds løfter i Kristus er en forsikring om syndenes forlatelse og hans sjels salighet, skrevet med Kristi blod. Da ser han at alt det han før holdt for bare dårskap, er fullt av ånd og liv, fullt av guddommelig kraft og visdom. Da bekjenner han at de skarpeste og klokeste hedningenes skrifter er tom snakk og ligner Sodomaeplene, som er vakre å se på utenpå, men inni er fulle av bare støv og aske.

Da vet han ikke hvor høyt han skal verdsette sin Jesus, den søte mellommannen, med hans kors, blod og fortjeneste. Da lærer han å forstå hvem som er «en kjøpmann som søkte etter vakre perler. Da han så fant en meget verdifull perle, gikk han bort og solgte alt han eide, og kjøpte den» (Matt 13,45–46). Da vil han ikke vite av noe annet

enn sin korsfestede Jesus; da akter han alt for skrap mot kunnskapen om sin Herre Jesus Kristus (1 Kor 2,2; Fil 3,8).

Da kjenner han ikke noe bedre og ønsker ingen større ære, herlighet, lyst og glede i denne og i den kommende verden enn å få ligge ved sin Frelsers føtter og kysse dem. Da har han ham alltid for øynene og i hjertet og tenker på ham natt og dag.

Da sier han: «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden» (Sal 73,25). Da ville han ikke bytte en eneste dråpe av Jesu Kristi, Guds Sønns, blod mot all verdens rubiner, diamanter, perler, gull og sølv. Da lærer han å forakte verden og finner større lyst og glede i Kristi tornekrone enn i alle verdens rosenkranser og rosehager.

Da klager han med tårer over at han så sent har lært sin Forløser å kjenne, og han bestemmer at hele resten av livet hans skal være viet til å elske, tjene og lyde Herren Jesus. Da prøver han også å føre andre til å kjenne og elske ham. Han ønsker at han hadde en røst som kunne fylle hele verden fra nord til sør og fra øst til vest, så han kunne spre og kunngjøre den korsfestede Jesu storhet og herlighet.

Da harmes han over verdens utakknemlighet og blindhet, at den ikke akter en slik frelse. Da kan han rope ut med den gudfryktige markgreven av Vico: «Fordømt være de sammen med pengene sine, de som akter all verdens gull like høyt som én time i samfunn med Kristus!»

Da erfarer han hvilken trøst, kraft og liv det er i den hellige nattverd. Da kjenner han at alle skapninger til sammen ikke kan gi sjelen slik fred og glede som Frelserens enkle måltid, der han har gjort i stand for oss en himmel på jorden. Da står det søte Jesu navn skrevet i hjertet hans; da er Jesus hans alt, og utenom Jesus er alle ting ingenting for ham. Da heter det:

Din kjærlighet, den er min skatt,
mitt alt, o Jesus milde!
Min sol om dag, mitt lys om natt,
i trøst min leskekilde,
min søte vin, mitt himmelbrød,
for Gud mitt rettferds klede,
all min glede,

min trøst i all min nød,
mitt skjul mot Satans vrede.

Prøv dere nå igjen her, dere kristne hjerter, og se etter om dere er virkelig botferdige syndere! Uten tro kan det ikke være noen sann omvendelse, og ingen tro uten at en setter rett pris på Herren Jesus og de nådemidlene han blir gitt oss gjennom.

Hjertet kan ennå være kaldt mot Herren Jesus og ikke akte hans fortjeneste, hans ord og hans høyhellige nattverd stort. Det kan gå lenge uten å tenke på ham med alvor og andakt, og uten harme se og høre på verdens ugudelige utakknemlighet og spott. Det kan elske de timelige goder og verdens skatter høyere enn Kristi blod og fortjeneste, skamme seg over Kristi kors og så videre. Der er det et forfengelig håp å vente sann anger og omvendelse hos et menneske. Om dette skal vi likevel tale mer utførlig nedenfor, i læren om troen.

Etter dette vil det nå være lett å prøve omvendelsen også når det gjelder den nye lydigheten og fruktene av den. For slik hele framstillingen foran viser, fører den sanne omvendelse med seg en stor forandring, som ikke bare mennesket selv som den skjer med, men også andre – ja, til og med ugudelige mennesker – kan legge merke til.

Den er en guddommelig virkning i oss som ikke lar seg skjule. Den begynner i hjertet og brer seg derfra ut til alle lemmer, til alle legemets og sjelens evner og krefter. Den vender hjertet bort fra synden og til Gud og til den hellige lydighet mot ham. Den skaper et nytt hjerte, en ny ånd og et nytt sinn.

Det er dette apostelen sikter til når han sier: «Derfor, om noen er i Kristus, er han en ny skapning, det gamle er forbi, se, alt er blitt nytt. Men alt dette er av Gud, han som forlikte oss med seg selv ved Kristus» (2 Kor 5,17–18).

Den samme forskjellen som det er mellom et levende og et dødt menneske, mellom en åker som ligger forvillet og gjengrodd med tornebusker, og en som er pløyd og tilsådd, mellom en vill og en podet stamme, mellom en rykende og osende veke og et klart skinnende lys, mellom en vanartet, forløpen slyngel og en lydig, gudfryktig sønn, mellom en løsaktig, utuktig tøs og en dydig, kysk jomfru – den samme forskjellen er det også mellom et omvendt og et uomvendt menneske.

Dette lærer Skriften overalt med klare ord og eksempler, som vi med Guds hjelp skal se nærmere på etter hvert som dette arbeidet

skrider fram. For øyeblikket gir jeg et kristent hjerte apostelens ord å tenke over: «Gud være takk! For dere som var syndens tjenere, av hjertet er blitt lydige mot den læreform dere er overgitt til. Og når dere nå er frigjort fra synden, er dere blitt tjenere for rettferdigheten. Dere selv var jo en gang mørke, men nå er dere lys i Herren.»

Og disse ordene av den hellige Peter: «… slik at dere ikke lenger skal leve etter menneskers lyster, men etter Guds vilje, den tiden dere ennå skal være i kjødet. For det er nok at dere i den tiden som er gått, har gjort hedningenes vilje ved å ferdes i skamløshet, lyster, drukkenskap, festing, drikkelag, og i skammelig avgudsdyrkelse. Nå undrer de» – de som ennå ikke er omvendt – «seg over at dere ikke løper med dem ut i den samme strøm av utskeielser, og derfor spotter de dere» (Rom 6,17–18; Ef 5,8; 1 Pet 4,2–4).

Her setter apostelen syndelivet før omvendelsen og nådelivet etter omvendelsen opp mot hverandre. Han krever at en skal bruke resten av livet etter Guds vilje, i barnslig lydighet. Samtidig gir han til kjenne at forandringen hos de omvendte er så stor og merkbar at selv de vantro undrer seg over at de så raskt har fått et annet sinn, og at de nå av hjertet hater de lystene som de før søkte gleden sin i sammen med dem.

Av dette kan vi videre slutte at *forandringen* ikke bare skjer *utvortes*, men først og fremst *innvortes*. Først blir hjertet fornyet og helliggjort ved Guds Ånd og nåde. Det omvendte mennesket får et annet sinn, nemlig Kristi sinn. Forstanden hans blir opplyst, viljen forandret og begjæret helliggjort. Han lever ikke lenger etter kjødet, men etter Ånden som bor i ham.

Verdens lyst er ham en byrde og dens visdom en dårskap, og han flykter fra dens selskap. Han tar «ikke del i mørkets ufruktbare gjerninger», men refser dem heller (Ef 5,11). Han legger daglig vinn på å bli mer og mer lik Jesu Kristi forbilde. Han tenker, taler og handler annerledes enn før; han øver seg i gudfryktighet og søker av hjertet å tjene Gud «i hellighet og rettferd for hans åsyn alle vårt livs dager» (Luk 1,74–75).

Daglig ligger han i kamp mot synden som ennå bor i kjødet hans, og han holder den nede ved Jesu Kristi kraft, så den ikke får herske og bryte ut. Han klager inderlig over de feilene og skrøpelighetene han

ennå finner hos seg selv, og strever i hjertelig alvor etter å rette på dem og legge dem av.

Han er nidkjær for sin Gud og hans ære. Han vil også gjerne «lære overtredere dine veier», og ønsker at «syndere skal omvende seg til deg» (Sal 51,15). Han skammer seg ikke over sin Herre Jesus, over hans kors, hans ringhet og fattigdom. Han bekjenner hans navn fritt og åpent for verden med både ord og gjerninger, og viser seg til alle tider og på alle steder som en kristen.

Han elsker og priser sin Gud av all sin evne og regner det for sin største lykke at han av nåde er kalt «fra mørket til sitt underfulle lys» (1 Pet 2,9). Daglig ligger han på sitt ansikt ved Herren Jesu føtter og takker ham fordi han med sitt blod har renset ham fra syndens spedalskhet og tatt ham opp i sitt samfunn.

Denne forandringen er heller ikke *tvunget* fram, slik det er med mange mennesker som ved alderdom og svakelighet, fattigdom eller annen utvortes tvang blir brakt til å holde opp med grove synder – til å avstå fra drukkenskap, utukt, overdådighet og vellevnet – mens hjertet likevel blir uforandret og fullt av det onde begjæret og kjærligheten til de gamle syndene.

Dessverre ser en av og til mennesker som er kommet høyt opp i årene og ikke lenger selv kan drikke seg fulle, men som likevel synes godt om det hos andre. De morer seg når de selv ser eller hører av andre hvordan drikkeheltene kjemper mot hverandre og drikker hverandre under bordet, eller hvilke utskeielser den ene eller den andre har gjort i fylla.

Mang en kropp som er tæret ut av alderdom og et vellystig syndeliv, duger ikke lenger til kjødelig lyst. Likevel vitner den skitne munnen hans, med anstøtelig tale og fortellinger om gamle bedrifter som han minnes med lyst og latter, om at horedjevelen bor i hjertet hans nå som før. Det mangler ham ikke på ond vilje, bare på krefter. Den gamle tornebusken, som alt er full av tørre kvister og nær ilden, kan likevel rive og stikke, om ikke så kraftig som den som ennå er grønn og ung; men den ene er like forbannet som den andre.

Jeg kan ikke godta det som noen sann omvendelse når den gamle faren, som nå går på gravens rand og blir tvunget av skrøpeligheten til å holde seg borte fra drukkenskap og utukt, likevel godt kan tåle at sønnene hans fører det samme livet som han selv har ført, og ikke med

tilbørlig alvor og passende midler prøver å holde dem borte fra det – selv om han av frykt for døden og Guds dom, som kommer nærmere, en gang iblant leser en bønn om syndenes forlatelse i en bok, sukker og gir seg ut for å være gudfryktig.

Og hvordan kan en si at den kjenner noen sann anger over sin ungdoms synder og har det faste forsett i hjertet aldri mer å vekke sin Guds vrede, som ved anledning forteller om slike synder med lyst og latter, og ikke så godt han kan, prøver å holde andre borte fra dem?

Et slikt menneske gjør i Guds øyne de gamle syndene på nytt hver gang han minnes dem med glede. Den som kan le av sin synd, er ennå langt fra den sanne omvendelse. For hjertet hans henger ennå ved synden, selv om han ikke lenger har evne til å gjøre den. Det er et svikefullt hjerte som med ny lyst kan tale om sine gamle synder.

Slik er også mang et menneske brakt så langt av fattigdom at han ikke lenger kan fylle seg, spille og kle seg over sin stand. Men at han ikke er virkelig omvendt, viser seg ved at han, når anledningen byr seg, igjen med største begjær overgir seg til disse yndlingssyndene sine og i hele sitt vesen viser det gamle hovmodet, og så videre.

Den sanne omvendelse derimot springer ut av et hjerte som er forandret og fornyet ved Guds nåde. Et slikt menneske kan ikke tenke på sine tidligere synder uten sukk og tårer. Han advarer andre mot dem i hjertelig alvor og skyr enhver anledning som kunne fange ham i Satans garn på nytt.

Han legger vinn på et edruelig, måteholdent og tuktig liv, selv om han ennå har midler og krefter til å fortsette det gamle livet. Han tenker tilbake på fortiden med frykt og redsel og takker Gud med mange tårer fordi han ikke har rykket ham bort i sin vrede og gitt ham over til den evige fortapelse, slik han hadde fortjent.

Et kjennetegn på at omvendelsen er oppriktig, er det likeledes *når mennesket ikke holder noen synd tilbake for seg selv*, men av hele sitt hjerte sier nei til alt som strider mot Guds hellige vilje. Han har som forsett å gi slipp ikke bare på den ene eller den andre synden, men på alle synder, og alle dager til siste stund å føre et hellig og gudfryktig liv, så langt det er mulig for ham med Guds hjelp.

Noen mennesker gjør en stans med synden, dels av frykt når Guds straffedommer henger over dem i særdeleshet eller over alle i alminnelighet, dels for timelig fordels skyld – som når noen tenker å gjøre

et rikt giftermål og derfor holder seg borte fra utsvevende selskap, fyll og spill. Eller det skjer som følge av et godt, men falskt og ustadig forsett – som når noen vil gå til den høyverdige nattverd og derfor holder seg borte fra sine vante synder noen dager, men ikke lenger enn til det er gjort.

Noen holder opp med enkelte synder som de har vært vant til, men velger seg andre i stedet. De slutter å søke dårlig selskap, å drikke og svire, men faller i stedet i gjerrighet. De legger nok bort sverging og banning, men akter likevel ikke bønnen stort. De drikker seg nok ikke lenger fulle om søndagen, men tilbringer den likevel med lediggang, lek og andre narrestreker.

De setter nok ikke lenger åpenlyst i gang kiv og trette, men gir en annen anledning til det, vil de heller ikke la seg tråkke på tærne, som de sier. De vil nok ikke ta fra noen det som er hans, men de vil heller ikke gi tilbake det godset de har vunnet urettferdig, og de vil ikke gi sin nestemann i nød noen hjelp, og så videre. Dette kan en kalle å kaste Satan ut gjennom gatedøren og slippe ham inn igjen gjennom bakdøren. Det er ikke å omvende seg, men å late som om en omvender seg.

Den som er virkelig botferdig, fornyer sin dåpspakt med Gud og sier av hjertet nei til djevelen og alle hans gjerninger og alt hans vesen, og det for evig. Han erklærer at han vil være fiende av all synd og ugudelighet så lenge han lever.

Han vil alltid stride og kjempe mot den av all sin evne, be om kraft til å stå imot den og aldri samtykke i noen forsettlig synd, hva det så skal koste – enten det gjør kjøtt og blod vondt eller godt, og enten verden ser blidt eller surt på det. Det er hans alvorlige og faste forsett at han aldri mer med viten og vilje vil vekke sin Guds vrede. Derfor ber han ham inderlig og med gråtende tårer om hans Hellige Ånds nåde.

Far nå vel, I tanker
som i verden vanker,
dere passer ikke meg!
Far nå vel, I synder!
Bort fra meg, skynd dere,
ut av hjertet, gå deres vei!
Farvel, prakt og hovmods drakt!

Til hele Satans rike
sier jeg: Du må vike!

For alltid å bli et slikt hellig forsett tro, skyr han enhver anledning til synd som en åpen dør til helvete. Alle som ennå er uomvendte og lever i daglige synder, ser han på som djevelens lokkefugler, og han stopper ørene for snakket deres. Hver morgen fornyer han sin gudfryktige beslutning og væpner seg med Kristi ånd og sinn. Daglig ransaker han livet sitt og prøver samvittigheten nøye, så han i tide kan lære feilene sine å kjenne og ydmykt be sin Gud om tilgivelse for dem.

Han blir heller ikke trett av en slik hellig øvelse, som ikke kan skje uten kamp og motstand, men holder ut i bønn og påkallelse og strever alltid etter å bli mer fullkommen. Han tror aldri at han alt er fullkommen, men trakter alltid etter å bli mer og mer gudfryktig, og han «jager mot målet, til den seiersprisen som Gud har kalt oss til der ovenfra i Kristus Jesus» (Fil 3,12.14).

Etter denne framstillingen er den sanne omvendelse nå lett å kjenne. Prøv dere selv, mine medkristne, om en slik salig og hellig forandring har skjedd med deres hjerte, vilje, sinn og tanker, med deres ord og gjerninger. Prøv om dere nå av hjertet hater all synd og uten hykleri er hengitt til gudfryktigheten.

Kan dere si i sannhet: «Jeg som før var en spotter og forfølger og voldsmann» – en dranker, en spiller, en lediggjenger, en horkar, hengitt til banning og sverging, gjerrighet, urettferdighet og så videre – «men jeg fikk miskunn. Jeg har latt meg vaske ren, jeg er blitt helliget, jeg er blitt rettferdiggjort i den Herre Jesu navn og i vår Guds Ånd. Før var jeg et villfarent får, men nå er jeg omvendt til min sjels hyrde og tilsynsmann» (1 Tim 1,13; 1 Kor 6,10–11; 1 Pet 2,25)?

Tenk over hva som for en tid siden, for noen år siden, var vanen deres, og hvordan dere da pleide å oppføre dere mot Gud og nesten. Kanskje var dere hengitt til daglig drikk og regnet fylla for ingen synd eller i hvert fall for en liten synd. Å banne og sverge lettsindig var for dere en enkel ting. Kanskje var dere trettekjære og lette å drive til vrede, hat og fiendskap. Dere hadde vendt munnen til ukristelig, anstøtelig spøk og fjas.

Dere tok ikke i betenkning å gjøre urett mot nesten og bedra ham i handel og vandel. Dere gjorde dere ingen samvittighet av å drive forretningene deres og følge lystene deres om søndagene og la guds-

tjenesten ligge. Kanskje var dere spottere og foraktere av Guds hellige ord. Dere gikk til skrifte uten syndsanger og andakt og lovet å bli gudfryktige og bedre livet, uten at det noen gang var hjertets alvorlige og faste forsett, og så videre.

Men hvordan står det til nå? Kan dere av hjertet og i sannhet si: Slik har jeg dessverre vært, men Gud være lovet, nå er jeg det ikke lenger? Eller er det ennå med dere som det alltid har vært? Dere var drukkenbolter og er det ennå; dere sverget og bannet og gjør det ennå; dere var fulle av hat og bitterhet mot nesten og er ikke annerledes ennå. Dere gikk i kirken og tok ikke Guds ord til hjertet, og det samme gjør dere ennå.

Dere gikk til skrifte og til Herrens hellige bord, og likevel var det ikke deres alvorlige mening å overgi dere til Kristus, deres Frelser, i tro og hellig lydighet, og slik er det ennå. Og likevel mener dere at dere alt har omvendt dere, og i en slik tilstand gjør dere dere et trygt håp om saligheten!

Å, dere forblindede mennesker! Å, dere forførte hjerter! Hvem har da forhekset dere? Hvilken djevel har gitt dere en slik tanke om omvendelsen? «Jeg sier dere sannheten for Gud i Kristus Jesus: Dere må bli andre mennesker, nye skapninger i Kristus, ellers skal dere aldri se Guds rike.» Dere må holde opp med å gjøre det som er ondt, og lære å gjøre det gode (Jes 1,16–17), ellers er all deres bot og alt deres skriftemål forgjeves.

La ikke Satan dåre dere med noen falsk innbilning! Sett ikke lit til slikt snakk som at en kan vandre hele livet på veien til helvete og likevel til sist uten særlig møye omvende seg og komme i himmelen – at en kan omvende seg og likevel fortsette i sine vante synder! Dette er et djevelens evangelium, som de ubotferdige tror på, og som styrter dem i fordømmelsen.

«Den nye lydigheten og kjærlighetens gode gjerninger», sier en gudfryktig lærer, «kan umulig skilles fra eller holdes utenfor den kristne omvendelse. Det er så umulig at det er både visst og sant: Dersom det ikke viser seg et virkelig forandret liv, en ny lydighet og en gudfryktig vandel hos et menneske, kan en trygt si om ham at han aldri har omvendt seg rett, men er en ugudelig hykler, full av last og troløshet mot Gud og mennesker.»

Og en annen sier: «Den som forakter, forringer, unnskylder, pynter på og forsvarer syndene sine, og som dessuten holder fram og fortsetter i synder mot samvittigheten, finner sin glede i det, søker og griper anledning til det og slik, uten all frykt for Gud og med fritt forsett, stadig hoper opp nye synder – hos ham kan det aldri være noen sann omvendelse.» (*Den gudfryktige læreren er dr. Johann Schmidt, den andre Chemnitz.*)

Vær derfor overbevist om, mine medmennesker, at det er Guds nåde og en del av hans langmodighet og godhet at dere ennå hører og leser dette. Den rettferdige Gud hadde ikke gjort dere urett om han for lenge siden hadde avsagt den endelige dommen over dere og gitt dere over til evig fordømmelse. Men den hellige forbønnen til vår talsmann og mellommann Jesus Kristus har hittil holdt det tilbake.

Ennå står nådens dør åpen for dere; ennå blir omvendelse og syndenes forlatelse forkynt for dere i Jesu Kristi navn. Så sier den nådige og barmhjertige Gud: «Vend om til meg av hele deres hjerte!» (Joel 2,12). Hvorfor vil dere med forsett løpe inn i helvete? Hvorfor vil dere lenger tro erkeløgneren og menneskefienden og forakte deres Guds bønner, formaninger og advarsler?

Se, om dere også vil slå denne undervisningen om omvendelsen og hvordan den rett er, hen i vær og vind, slik som så mange andre prekener, da blir skylden deres desto større og fordømmelsen desto hardere. Vil dere fortsette i de vante syndene og likevel gjøre dere håp om saligheten, da bedrar dere dere selv skammelig og setter med forsett saligheten over styr.

Så bestem dere da, i Jesu Kristi, den korsfestedes, navn – han som så dyrt har forløst dere med sitt guddommelige blod – for å vende dere bort fra synden og omvende dere til Gud av hele hjertet! Når dere gjør det, ønsker jeg dere av mitt hjertes innerste grunn Den Hellige Ånds kraftige hjelp, og at dere må stå fast i forsettet. Da forsikrer jeg dere i Kristi sted om Guds nåde og om samfunnet med Jesus Kristus.

Men er det noen som hører eller leser dette og ikke akter på det, men tenker å bli i sitt hykleri, sin trygghet og sin ondskap, så skal han vite at Guds unåde og vrede blir over ham, og at han ikke har noen del i Kristi fortjeneste, hans rettferdighet og salighet.

«Jeg tar i dag himmelen og jorden» – og deres egen samvittighet, deres udødelige, edle sjel, som dere så lettsindig forsømmer – «til

vitne mot dere: Livet og døden har jeg lagt fram for dere, velsignelsen og forbannelsen» (5 Mos 30,19). Jeg har tilbudt dere livet og velsignelsen og trofast advart dere mot døden og forbannelsen. Velg da livet og velsignelsen! Men dem kan dere ikke få uten anger og omvendelse. Derfor: Omvend dere, så skal dere leve! (Esek 18,32)

Til slutt må vi ennå gi en undervisning til trøst for de botferdige syndere som ofte faller i de tunge tankene at de ikke i sannhet er omvendt.

Vi ser ofte at mange kristne hjerter blir urolige når de hører tale om den sanne omvendelse og den oppriktige anger over synden. Når de blir undervist om hvordan hjertet i omvendelsen blir knust og sønderslått, og hvordan bedrøvelsen etter Guds sinn trenger gjennom marg og ben – og når de leser hva Den hellige skrift forteller om de botferdiges mange tårer og store sorg – da innbiller de seg at de ennå ikke er rett omvendt, og at deres bot må være falsk og bedragersk.

Akk, sier mang et bedrøvet menneske, hva er min bedrøvelse mot mine synder? Hvor liten er ikke den smerten hjertet mitt kjenner, i forhold til min store misgjerning! Det harde, sikre hjertet frykter ennå ikke for den fortærende ilden i Guds vrede og makter ennå ikke å kjenne sin fare og nød fullt ut. Tårene vil ikke rett flyte, og bønnen er ikke så inderlig og alvorlig som den burde være. Derfor er jeg ennå ikke kommet til omvendelse, og all min bekjennelse og bønn er til ingen nytte.

Men til beroligelse i dette skal en l*egge merke til* at det er de botferdige hjertenes og Guds barns rette art å mislike seg selv og sjelden være tilfreds med sin egen gudfryktighet. For fordi de kjenner hvor avskyelig synden er bedre enn andre, og forstår menneskehjertets dype fordervelse grundigere, synes de at alt vannet i havet ikke ville strekke til for å vaske det rent.

All deres anger og bedrøvelse kommer dem for som ingenting mot den. Derfor vet de ikke hvordan de nok kan ydmyke seg for Gud og vise sin inderlige avsky for synden de har krenket ham med. De ønsker at øynene deres var kilder av tårer, så de kunne gråte over syndene sine natt og dag.

De hater sitt eget hjerte for arvesynden og den medfødte hardheten, og ønsker at det måtte bli revet i stykker og helt sønderslått, så

det en gang kunne holde opp med sine onde påfunn og gi seg helt over til den hellige lydighet mot Gud.

De tunge grenene som bærer mest frukt, og de fulle aksene bøyer seg dypest mot jorden. Slik erkjenner og beklager også de største hellige mest av alle sin uhellighet og ufullkommenhet. Deres omvendelse behager dem ikke, deres tro og deres liv gjør dem ikke tilfreds; de synes ennå ikke de er noe, men vil og skal først bli det. Slike mennesker er i en salig tilstand, og en kunne ønske at alle som trenger omvendelse, bare var kommet så langt.

Den som mishager seg selv mest, behager Gud best; den som i sitt hjerte er mest elendig, er Gud kjærest. Den som av hjertet er bekymret for om omvendelsen hans er sann, som sørger over syndene sine og klager over sitt harde hjerte, som ser på syndene sine som en vederstyggelighet, som er bedrøvet fordi han ikke er bedrøvet nok over sin misgjerning, og som ligger i daglig kamp med sitt eget syndige hjerte – han er allerede inne i omvendelsen og nådestanden.

Til slike tanker er han ikke kommet uten Den Hellige Ånds kraft. For når han regner seg selv med alle sine gjerninger for ingenting, kjenner han en desto sterkere lengsel etter Guds nåde og erkjenner at den er alt.

Den gode vilje behager Gud når den bare er oppriktig. Så store som vi gjerne ville at vår anger og bot, vår tro og gudsfrykt skulle være, så store er de for Gud når vi vender oss til ham gjennom vår eneste mellommann og talsmann. «Alt som kommer til Gud gjennom Jesu Kristi sår, er stort, om det så bare var et eneste sukk og den svakeste lengsel i vårt elendige hjerte.»

Videre skal en også tenke vel over dette: En botferdig synder må nok strebe etter å angre og beklage syndene sine med en virkelig stor og alvorlig bedrøvelse. Men han må samtidig vite to ting. *For det første* er vår anger og bedrøvelse ufullkommen, slik hele vår kristendom er det, og vi kan aldri drive det dit at den blir like stor som våre misgjerninger. Gud vurderer den heller ikke etter hvor fullkommen den er, men etter hvor oppriktig den er.

Her passer Davids ord: «Jeg vet, min Gud, at du ransaker hjerter og har behag i oppriktighet» (1 Krøn 29,17). Tårene vi feller over synden, blir ikke målt etter mengden, men etter hjertet de velter fram fra.

For det andre får vi ikke syndenes forlatelse på grunn av vår større eller mindre anger eller våre mange eller få tårer, men bare og alene ved Jesu Kristi hellige blod og fortjeneste. Det er den betalingen som gjør alt gyldig. Bedrøvelsen over synden fører stor nytte med seg når den er alvorlig, for den gjør hjertet mottakelig for Kristi blod. Men den kan ikke fortjene eller vinne oss Guds nåde, om den så var så stor som den noen gang kunne bli.

Derfor må en her se seg vel for, så det ikke blander seg inn noen hemmelig fariseisk innbilning, som om vi selv kunne og skulle gjøre bot for syndene våre og få dem forlatt ved våre egne gjerninger. Vi må se på syndene våre og sørge over dem slik at vi ikke mister Jesus Kristus, han som har sonet synden, av syne og ut av hjertet. En kan også synde ved sin bedrøvelse over synden – nemlig når en gjør for mye av den, holder synden for større enn Guds store nåde, gir seg altfor mye over til sorgen og derfor mister tilliten til Gud i Kristus Jesus.

Når Satan ikke kan holde et menneske fast i sikkerhet og ubotferdighet, prøver han etter at omvendelsen har begynt, å senke det ned i altfor stort tungsinn, ja, i full fortvilelse. Den engstede samvittighet, sier Luther, ser alle de sørgelige, skremmende og grufulle eksemplene for seg – fryktelige dødsbilder, fortellinger, ord og gjerninger som stiller fram og vitner om Guds vrede, hevn og straff. «Alle disse viser Satan den på ett øyeblikk, slik han viste Kristus alle verdens riker, for med dem å fange samvittigheten og stenge den inne fra alle kanter.»

Da er det nødvendig å se seg om i tide etter den korsfestede Kristus. Hans bilde er i seg selv nok til å jage bort alle djevelens masker og skremmebilder. Derfor må en kristen ikke tro at han uavlatelig skal gå og sørge og alltid være bedrøvet over all måte, og at omvendelsen hans ellers ikke er av det rette slaget. Han skal dempe angeren med troen og sørge slik over syndene sine at han ikke mister gleden i Kristus og faller i evig bedrøvelse slik forræderen Judas gjorde.

Det er nok at vår sorg over synden er uten falskhet – at synden blir bitter for oss og Kristus alene søt. Der et slikt sinnelag følger etter, så en elsker Herren Jesus og hans dyrebare fortjeneste høyt og stoler på ham, der har angeren gjort sitt. Da trenger en ikke lenger bekymre seg for hvor stor eller liten den har vært.

Også eksemplene som Den hellige skrift stiller fram, viser at sorgen over synden ikke har vært like stor hos alle botferdige, eller i alle

fall ikke har vist seg i samme mål hos alle. Riktignok finner jeg at David skildrer sin bedrøvelse med svært sterke ord, at Manasse gang på gang ber og i dyp ydmykhet roper om syndenes forlatelse, at Peter gråter bittert over sin fornektelse og sitt dype fall, og at den botferdige synderinnen ligger ved Herren Jesu føtter og feller så mange tårer at hun kan vaske dem med tårene (Sal 38,4–5 flg.; 51,10.19; 2 Krøn 33,12–13; Matt 26,75; Luk 7,38).

Men på den andre siden finner jeg også at Aron falt i en grov synd. Han samtykket i folkets avgudsdyrkelse og støttet den ved å lage og stille opp gullkalven. Herren ble så vred på ham for dette at han ville ha ødelagt ham, om ikke Moses hadde bedt for ham. Likevel forteller Skriften ikke noe særlig om hans bot. Det er ikke fordi han ikke skulle ha angret og bedt om tilgivelse for sitt fall av hjertet, men – slik det ser ut – fordi hans anger og omvendelse ikke var så stor og iøynefallende som manges andre (2 Mos 32,2 flg.; 5 Mos 9,20).

I Det nye testamente stiller vår Frelser fram for oss den botferdige tolleren: Han går opp til templet for å be, står langt borte, vil ikke engang løfte øynene, slår seg for sitt bryst og sier: «Gud, vær meg synder nådig!» (Luk 18,10.13).

Sakkeus hadde gjort seg rik ved bedrageri og urett. Han fikk den nåde at Herren tok inn hos ham da han lengtet etter å se ham. Og da han av et botferdig hjerte bød seg til å gi halvdelen av det han eide, til de fattige, og gi det firedobbelt igjen om han hadde presset penger av noen, erklærte Frelseren ham for et troende Abrahams barn og Guds barn (Luk 19,2 flg.).

Den lamme lå på sin båre. Det er nok ingen tvil om at han i sitt hjerte var forferdet og bedrøvet over syndene sine og sukket og klaget over dem. Men det fortelles likevel ikke om noe særlig ytre tegn på omvendelse hos ham, som gråt og jammer. Likevel sa den nådefulle Frelseren trøstende til ham: «Vær frimodig, sønn! Dine synder er deg forlatt!» (Matt 9,2). Slik kjenner vi også eksemplet med den botferdige røveren: Han bekjente ydmykt syndene sine og vitnet om sin tillit til Jesus, som hang på korset ved siden av ham – og straks fikk han forsikring om Guds nåde og saligheten.

Dette sier jeg ikke for å gjøre de ubotferdige og lettsindige trygge, men for å trøste de hjertene som er bedrøvet og forferdet over syndene sine. Jeg sier heller ikke at de siste har fått syndenes forlatelse uten

å erkjenne og sørge over dem. Jeg sier bare at deres bedrøvelse nok har vært oppriktig, inderlig og stor, men ikke så stor som de førstes, eller i alle fall ikke har vist seg i så mye angst, så mange tårer, bønner, sukk og klager.

Likevel har de fått syndenes forlatelse like fullt som de andre. Av dette er det åpenbart at forlatelsen ikke blir gitt de botferdige etter som bedrøvelsen deres er større eller mindre, men av bare nåde for Kristi skyld.

Det vi skal gjøre, er altså å be Gud inderlig om et nedbrutt og knust hjerte, om en grundig erkjennelse av syndene våre og om den bedrøvelse etter Guds sinn som virker omvendelse til frelse, som ingen angrer. Men samtidig skal vi påkalle ham om sann tro på Kristus, og ikke søke det som gjør omvendelsen gyldig, så mye i det første som i det siste.

Til *sist må en også merke seg* at det best kan ses på fruktene om omvendelsen er oppriktig. En kan ikke prøve den så godt og sikkert ved begynnelsen som ved utgangen. Når det av angeren spirer fram et hellig hat til alle slags synder, og av troen et hellig og fast forsett om å tjene Gud i hellighet og rettferdighet – og en ivrig streben etter å fullføre dette forsettet – da har en ikke lenger noen grunn til å tvile på at omvendelsen er sann og ekte.

Angst, frykt, redsel og bedrøvelse kan også en tid finnes hos hyklerne, og erfaringen viser også at Satan virker en falsk tro og en bedragersk visshet om Guds nåde hos mang et ubotferdig menneske. Men når hjertet blir fornyet og den forvendte vilje blir bedre, når de gamle yndlingssyndene blir forbannet og en kan spore en alvorlig flid i å tjene Gud og følge etter Herren Jesus – da er det åpenbart at mennesket i sannhet er omvendt ved Guds Ånd og nåde. Da er det også klart at hans bedrøvelse over synden og hans glede over Kristus og hans rettferdighet har vært uten falskhet.

Når du derfor, kristne sjel, merker en slik salig forandring hos deg – når alle synder er blitt bitre for deg, når du har lyst til Guds bud og fullt og fast har bestemt deg for å vandre i dem uten hykleri, og virkelig har begynt på det – da er ikke dette årsaken til at syndene dine blir deg tilgitt. Men det er et sikkert tegn på at din omvendelse og din tro er sann, og at du altså har fått det du så inderlig lengtet etter og ba Gud om, nemlig syndenes forlatelse.

«Gud trøste og styrke alle bedrøvede og i sannhet botferdige hjerter, og skremme og bøye alle ubotferdige hjerter som Satan har forført ved falsk innbilning! Da blir både de første og de siste hjulpet.» Ham være æren i menigheten ved Jesus Kristus gjennom alle slekter i all evighet! Amen.

Fjerde preken. Om sjelens hellige botsøvelser

I Jesu navn. Amen.

Apg 2,37–38: «Men da de hørte dette, stakk det dem i hjertet, og de sa til Peter og de andre apostlene: Hva skal vi gjøre, brødre? Peter sa til dem: Omvend dere, og la dere alle døpe på Jesu Kristi navn til syndenes forlatelse, så skal dere få Den Hellige Ånds gave.»

En lege sa en gang om en ulydig pasient at han umulig kunne mene alvor med å bli frisk. Han lot ikke bare være å bruke legemidlene han hadde fått foreskrevet, men ødela sin skrøpelige helse helt med skadelig mat og drikk uten mål.

Det samme kan en si om de fleste kristne nå for tiden. De gir seg alle ut for å trakte etter himmelen; de håper å bli salige og sier at deres største trøst i liv og død er at de kjenner et bedre liv som de håper å komme til ved Jesu Kristi nåde.

Men når jeg tenker riktig over saken, kan jeg ikke forestille meg at de mener alvor med sin salighet. Ja, jeg kan nesten ikke tro at de av hjertet er overbevist om at det finnes et annet liv, som dette jordiske livet er veien til.

For det er åpenbart at når noen for alvor søker og lengter etter noe, bruker han også alle tjenlige midler for å nå det og sparer verken flid eller møye for å komme i mål.

Tenk på en fornem og lærd mann i høye offentlige embeter som har en sønn han gjerne vil se vel oppdratt og ført fram til samme lærdom og ære. Han gjør seg ikke bare selv all mulig umak med oppdragelsen. Han gir ham også dyktige lærere, skaffer ham gode bøker, holder ham borte fra lediggang og dårlig selskap, sparer ingen utgifter og sender ham til fremmede steder der han håper å nå sitt mål med ham.

Men tenk så på en som sier at han håper å gjøre sønnen til en lærd mann, men lar ham rå seg selv i alt. Han lar ham spille og drikke med fordervede slamper og gå på gale veier. Han kan ikke eller vil ikke tåle at lærerne refser ham, ja, ikke engang at andre ser surt på ham. Og i

stedet for gode bøker lar han ham lese historien om de fire konger og andre slike skrifter, fulle av usømmelig spøk og narrestreker. Hvem vil da tro at faren mener alvor med å gjøre sønnen til en dyktig mann?

En handelsmann lar seg høre med at også han håper å komme til et stykke brød, som de sier – det vil si å bli rik. Men han passer ikke handelen sin skikkelig. Han reiser ikke på markedene, kjøper ikke inn varer i rett tid og fører ingen ordentlige bøker.

Han stifter ny gjeld hver dag og prøver ikke å betale den gamle, men bare å finne kreditt hos ukjente folk så han kan stifte mer. Han selger varene billigere enn han selv kjøper dem, bare for å skaffe penger som han kan bruke opp, drikke opp og spille bort. Han stoler på hver bedrager og søker selskap med kjeltringer.

Vil noen da si at dette mennesket blir en rik mann, eller at han kan mene alvor med kjøpmannskapet sitt? Tvert imot – hvem ser ikke at han ikke lenge vil fortsette som kjøpmann, og at handelen hans vil ende i gjeldsfengselet?

En herre har sendt tjeneren sin til et fremmed land med en stor sum penger for å kjøpe inn alle slags nødvendige og kostbare varer. Men tjeneren blir lenge underveis. Han lar ikke et eneste lystig sted eller godt vertshus være ubesøkt, blir noen dager der, lar seg beverte godt og setter mange penger over styr med drikk og spill. Langt om lenge kommer han med resten av de betrodde pengene til det bestemte stedet. Der begynner han på nytt der han slapp underveis, øder bort de pengene han har igjen, og forsømmer herrens ærend fullstendig.

Kan noen da si annet enn at denne tjeneren er en skurk? Han har aldri ment alvor med det oppdraget han fikk, men har bare med vilje villet svike sin herre og skille ham fra eiendommen hans.

Men nøyaktig slik bærer mange kristne seg at nå for tiden. De gir seg nok ut for å trakte etter himmelen og saligheten. Men de fleste overgir seg til gjerrighet eller dette livets nytelser, fordyper seg i forfengeligheten og glemmer evigheten. Gudfryktigheten og kristendommen er en bisak for dem, som de knapt nenner å ofre en eller et par timer på i uken. Urettferdigheten derimot, omsorgen for levebrødet og mammonstjenesten er deres egentlige gjerning, og den driver de så flittig som om de var kommet til verden bare for den.

Mange gir seg over til drukkenskap og utukt; krangel og banning er blitt en vane for dem. De er frekke, ville, ustyrlige, stolte og hovmo-

dige. De stifter ny gjeld hos Gud hver dag og tenker ikke på hvilken ende det vil ta.

Guds ord hører de nok iblant, men de tar det ikke til hjertet. De blir stående ved bare å høre og setter det aldri ut i livet. De ber uten andakt og skrifter uten botferdighet. De går til den hellige nattverd uten å forstå noe av samfunnet med Kristus. De roser seg av troen, men viser den ikke ved gode gjerninger.

Alle de trofaste og nidkjære formaningene fra Kristi tjenere slår de bort i vind og vær. De vil være Kristi lemmer, men ikke la seg styre av hans Ånd. De vil ha del i Kristi fortjeneste, men ikke ta hans kors på seg og følge ham. De vil være kristne og samtidig verdens barn, rettferdige og samtidig ugudelige; de vil be og samtidig banne.

I kirken vil de sitte stille, synge, be og høre prekenen, men utenfor vil de leve fritt og trygt etter sin kjødelige vilje. De vil være Guds folk, men vil ikke vite av hans veier. De vil ha syndenes forlatelse, men ikke omvende seg. De vil vandre til himmelen på den brede veien, som etter Kristi ord fører til fortapelsen. Alle de midler Gud har innsatt, vil de enten forakte eller misbruke – og likevel bli salige. Vil noen si at disse menneskene mener alvor med sin kristendom og sin salighet?

Guds himmelske kall holder fram for oss et klenodium som vi skal løpe, jage og strebe etter. Den hellige skrift sier at en må bruke makt for å rive himlenes rike til seg, at en må kjempe for det og trenge inn gjennom den trange porten som fører til livet. Vi skal arbeide på vår frelse med frykt og beven, stride troens gode strid og gripe det evige liv. Vi skal først søke Guds rike og hans rettferdighet. Men vi lar det komme til oss i all makelighet.

Vi holder ingenting for lettere enn å bli salig: *Det* er gjort med et par sukk på dødsleiet, for *den* sakens skyld trenger vi verken frykte eller sørge. Vi utsetter all omsorg for Guds rike til vår siste stund og tenker knapt på det før vi står i evighetens port – og likevel vil vi bli salige!

Det er da underlig: Vil soldaten innta en festning med fråtsing og drukkenskap? Vil løperen vinne klenodiet ved å ligge stille? Vil stridsmannen ha kronen uten å kjempe for den?

Akk, om vi bare ville ta imot fornuft! Om vi bare ville la oss overbevise om at det ikke er noen lett og enkel sak å være en kristen og bli salig, slik vi hittil har innbilt oss, forblindet av Satan!

Den veien er trang som fører til livet. Jesus Kristus har gått foran og brutt denne veien for oss, og den er fuktet av hans blodige svettedråper og av tårene til alle hans hellige. De har måttet tåle mang en hard kamp med Satan, den onde verden og sitt eget syndige kjød før de maktet å trenge gjennom til livet. «Dette er de som kommer ut av den store trengsel, og de har vasket sine kapper og gjort dem hvite i Lammets blod» (Åp 7,14). Og vi vil gå rett ut av verdens glede og bli salige uten noen møye, uten noen strid og uten omvendelse!

Ja, en forkynner og tjener for Kristus må i våre dager prise seg lykkelig om han bare kan overbevise noen få om to ting: at de trenger omvendelse, og at de ikke må drive sin omvendelse etter sitt eget kjødelige sinn og forgodtbefinnende, men etter Guds hellige vilje, som er åpenbart for oss i hans ord.

De fleste tror nå for tiden at de allerede er så gudfryktige som de kan bli, og at de ikke trenger noen omvendelse eller bedring. Derfor fortsetter de i sitt vante spor. Kristendommen er for dem ikke noe de først skal lære og øve seg i hver dag; den har de visst og kunnet lenge, og der mangler de ingenting.

Derfor kan en heller ikke få dem til noen særlig flid og iver – ikke til noen alvorlig bønn om at Den Hellige Ånd må styre dem, om at hjertet deres må bli fornyet, om å følge etter Kristus og så videre, og like lite til andre høyst nødvendige øvelser. De sier at de går i kirken og til den hellige nattverd, og at de verken er tyver eller kjeltringer – hva mer kan en da forlange?

Disse er i en farlig tilstand, og en må be Gud inderlig om at han av nåde vil åpne øynene deres, så de kan komme til å se at de ennå mangler alt, og at ordet gjelder dem: «Du er ussel og ynkelig og fattig og blind og naken» (Åp 3,17).

Luther forsto dette bedre da han skrev: «Med det kristne liv er det slik at den som har gjort en begynnelse, tror at han ennå ingenting har. Men han holder ut og strekker seg etter å gripe noe. Ingenting er mer skadelig for et troende menneske enn innbilningen om at han allerede har grepet det og ikke lenger trenger å søke noe. For ved det faller de tilbake og går til grunne i sikkerhet og likegyldighet. Den som har begynt å være en kristen, må derfor ennå tro at han ikke er noen kristen, og først ville bli det. Den som allerede er en kristen, er ennå ingen kristen. Det vil si: Den som tror at han allerede er blitt en

kristen, enda han først skal bli det, han er ennå ingenting. Vårt gamle menneske må fornyes dag for dag. Ve den som mener at han allerede er helt fornyet! Hos ham er ikke engang begynnelsen til fornyelsen gjort, og han har aldri smakt hva en kristen er. For den som har begynt, tror ikke at han allerede er en kristen, men trakter med stort alvor etter å bli det. Og jo mer han blir det, desto mer søker han å bli det, og desto mindre tror han at han er det.» Så langt Luther.

Andre innrømmer nok at de er syndere og trenger omvendelse, og lover også å øve seg i den alle sine levedager. Men de vil gå fram etter sitt eget forgodtbefinnende. De vil ikke vite av noen særlig bedrøvelse, ingen redsel og ingen samvittighetsangst. De vil ikke høre noen nidkjære prekener om loven og om synd og straff, eller i alle fall ikke ta dem til seg og følge dem.

De vil ikke faste, våke eller be, ikke tukte og temme sitt legeme, og ikke holde seg borte fra sitt gode selskap og sine vanlige fornøyelser. De vil omvende seg uten at det skal koste dem noen møye – bortsett fra at de av og til leser noen bønner, synger noen botssalmer og går til skrifte.

De vil nok også tro på Kristus og sette all sin lit til hans fortjeneste alene, men de vil ikke prøve troen sin, om den er av det rette slaget. De roser seg av troen og blir likevel stadig kalde i kjærligheten og lunkne i gudfryktighetens øvelse. De vil ikke slippe sine tilvante synder og viser seg ikke lenger så ivrige i gode gjerninger som før.

Alle deres åpenbare synder – den daglige banningen, drikkingen, bedrageriet og urettferdigheten, stasen og prakten og så videre – skal tillates under navn av menneskelige svakheter. Og en skal la dem gå og gjelde for rettferdiggjorte kristne, Guds barn og arvinger til det evige liv, like fullt som andre botferdige syndere.

Om dette er noen sann omvendelse, får alle kristne hjerter dømme. Guds ord vet ikke noe om en slik omvendelse, men erklærer den tydelig nok for en hykleromvendelse og et Satans bedrag. At den likevel er den vanligste blant dagens kristne, vil ingen nekte som ser på saken i lyset fra Guds ord.

Derfor er det nødvendig at vi – i tillegg til det vi allerede har lagt fram om den sanne omvendelse i de foregående prekenene – taler om «den kristne sjels botsøvelser og andakt». Det kan tjene hyklerne til prøvelse, men de sanne botferdige til styrke i deres hellige forsett.

Herren Jesus, som selv har forkynt omvendelse, hjelpe oss for sine hellige såres skyld, så vårt arbeid ikke blir forgjeves! Amen.

Det står fast og urokkelig at en syndig sjels omvendelse bare og alene er en nådegjerning av den treenige Gud, slik vi har lært ovenfor, og at menneskets frie vilje, som er helt død for det gode, ingenting kan bidra med til den. Likevel må en legge godt merke til at det i denne saken finnes to skjær og farer som en med forsiktighet må prøve å unngå.

For det første må en ikke tenke som visse ryggesløse og nesten forherdede hjerter. Når noen vil formane dem til å omvende seg, svarer de at det ikke står i *deres* makt å vende om fra synden til Gud. Det må jo, som vi selv innrømmer, skje ved en guddommelig kraft og virkning av Den Hellige Ånd gjennom ordet. Nå har de hittil ikke kjent noen slik kraft hos seg, og det står heller ikke til dem om de i framtiden skal komme til å kjenne den. Derfor vil de vente på denne himmelske kraften fra det høye og ikke bry seg mer om sin omvendelse. Når den timen kommer som Gud har forbeholdt sin makt, vil de nok bli omvendt med vold og makt – uten noen egen medvirkning og tross sin gjenstridighet.

På den andre siden finnes det skrøpelige, forferdede og anfektede samvittigheter som lett gir opp, fordi det ikke straks går som de ønsker med omvendelsen deres. De kjenner ikke en så inderlig anger over synden, har ikke en så stor tro og glad tillit til Kristus og er ikke så flittige og ivrige i kjærlighetens og gudfryktighetens gjerninger som de gjerne ville. Derfor faller de i sørgelige og tunge tanker: at omvendelsen deres ikke er sann, at gudsfrykten deres ikke er annet enn hykleri, troen bare en falsk innbilning, og til sist at Gud ikke vil unne dem sin nåde til omvendelse – at han ikke vil gi dem Den Hellige Ånd, at han har forkastet dem, og så videre.

Hva så begge disse snublesteinene angår, er det kjent nok, og det må etter Guds hellige ord holdes fast, at Gud ikke vil omvende noen uten midler – aller minst den som lever i den kristne kirke og så å si har den rett utenfor sin dør.

Dernest må det like fast holdes at det ikke er grunn til å tvile på et menneskes omvendelse når Den Hellige Ånds kraft viser seg hos det slik: at det sørger inderlig over sine synder, at det kjenner en sterk lengsel etter Guds nåde i Kristus Jesus – eller, som Skriften kaller det,

sult og tørst etter rettferdighet – at det daglig øver seg i omvendelsen, bruker nådemidlene flittig, ligger i daglig kamp med synden og lengter etter å frykte Herrens navn.

Gud handler ikke med mennesket i omvendelsen som med en stein eller en trekloss, som en uten dens egen medvirkning, viten eller forstand velter opp en bakke eller heiser opp i været. Han vil at mennesket, som en fornuftig skapning, skal føye seg etter Guds orden, ikke forakte nådemidlene som blir tilbudt, men bruke dem som det bør, og ikke med vilje stå imot Den Hellige Ånd, som virker gjennom slike salige midler.

Heller ikke skjer hjertets fornyelse og forvandling i en fart og på én gang. Den har sin begynnelse og sin fremgang; den vokser og tar til under stor skrøpelighet – ikke som liljene på marken, som verken strever eller bekymrer seg, men under daglige øvelser i omvendelse, tro og ny lydighet, gjennom bønner og sukk, begynnelser og forsøk, kamp og strid.

Mennesket har sine øvelser *før* omvendelsen. Det har plikt til å bruke de midlene Gud har satt: høre ordet forkynt, lese og tenke over Skriften og gjøre alt det en ellers etter naturlig fornuft pleier å gjøre i en svært viktig sak – selv om den velsignede frukten av det kommer av Guds nåde alene og av Den Hellige Ånds indre virkning. Og han har sine øvelser også *etter* at det velsignede omvendelsesverket er begynt i ham. Ved dem blir verket dels kjent og åpenbart, dels ført videre og fremmet.

Disse øvelsene kan vi altså kalle omvendelsens kjennetegn og midler fra menneskets side. Ved å se på dem kan en lett prøve om omvendelsen er sann eller ikke, og samtidig overbevise og advare hyklerne, men undervise og trøste de botferdige. Det er dem vi nå, etter skriftordet som er lest, skal tale om.

Den første botsøvelsen hos en kristen sjel er da det flittige spørsmålet: Hva skal jeg gjøre? Slik var det med dem vi leser om i teksten vår.

Da de hørte den hellige apostelen Peters preken og kjente dens kraft og virkning i sine hjerter, brøt de ut: «Hva skal vi gjøre, brødre?» (Apg 2,37). Den Hellige Ånd hadde gjennom ordet grepet hjertene deres, så de begynte å få øynene opp for den forferdelige synden de hadde gjort ved å forkaste og korsfeste Herren Jesus, og de ble forferdet over det.

Det himmelske lyset begynte å trenge inn i de mørke sjelene deres og vakte en inderlig sorg over syndene og en lengsel etter å slippe unna den evige fortapelse. Derfor ville de bli lært hva de skulle gjøre, og de var rede til å følge Den Hellige Ånds råd.

Peter svarer dem: *Omvend dere!* (Apg 2,38). Uten tvil sammenfatter han her begge stykkene i omvendelsen, som om han ville si: La deres store utakknemlighet og dype fall gjøre dere inderlig vondt, og søk nåde hos den barmhjertige Gud i hans aller kjæreste Sønns, Jesu Kristi, navn, han som Gud har stilt fram som nådestol og mellommann for dere og for hele verden.

Her må vi merke oss noe. Den Hellige Ånd hadde allerede ved det forkynte ordet begynt omvendelsesverket hos disse menneskene, og hjertene deres kjente pinsestormens veldige bevegelse. Likevel blir de formant til å føre det velsignede nådeverket videre som var begynt hos dem – ikke ved noen egen kraft, men ved Den Hellige Ånds videre hjelp og bistand. Dette skal vise oss at når mennesket kjenner ordets kraft i sitt hjerte, må det ikke forakte og forsømme den.

I den samme kraften, som bor i det og virker med, skal det tenke videre over saken og granske flittig, og ikke slå seg til ro før verket er ført fram til fullkommenhet og den ønskede enden, og før det har fått visshet om at omvendelsen er hel og sann.

«Så snart nåden tar hjertet i besittelse,» sier Luther, «begynner den å virke og drive på mennesket. Den er noe stort, sterkt, mektig og virksomt. Den ligger ikke og sover i sjelen og lar seg ikke bære slik et malt bord bærer sin farge. Nei, ikke slik! Den bærer, den fører, den driver, den drar, den vandrer, den virker alt i mennesket og lar seg godt føle og kjenne. Den er skjult, men dens gjerninger er ikke skjult.»

Der det er liv, søker livet også å holde seg oppe; og der Den Hellige Ånds kraft er i hjertet, begynner den straks å vise seg – først og fremst ved en hellig og ivrig omsorg for vår omvendelse og salighet.

Det ser vi også på Saulus. Straks han begynte å bli opplyst, spurte han Herren Jesus «skjelvende og forferdet: Herre, hva vil du at jeg skal gjøre?» (Apg 9,6). Slik spurte også fangevokteren i Filippi Paulus og Silas, da en himmelsk kraft rystet ikke bare fengselets grunnvoller, men enda mer hans eget hjerte: «Herrer! Hva skal jeg gjøre for å bli frelst?» (Apg 16,26–30).

Hoffmannen hos etiopiernes dronning ba Filip sette seg opp til ham i vognen og spurte ham om det som står i Jesaja 53: «Jeg ber deg si meg: Hvem er det profeten sier dette om? Er det om seg selv eller om en annen?» (Apg 8,31–34).

Av dette ser vi at det første tegnet på at nåden virker i hjertet, og det første middelet til å føre omvendelsen videre, er omsorgen for vår egen tilstand og spørsmålet, lengselen etter å vite hvordan vi skal få hjelp og berge våre sjeler.

Av dette lærer vi at når en kristen sjel kjenner noen kraft og bevegelse av Guds ord i seg, har den plikt til å gi nøye akt på det og holde det for et ufeilbarlig tegn på Guds Ånd og nåde. Den må tenke videre over det og granske flittig i Den hellige skrift og i andre gudelige bøker, men fremfor alt søke opplysning og veiledning hos Ordets tjenere, som Gud har utrustet med visdom og gaver og gitt menigheten til rådgivere.

Disse har ikke bare plikt til å holde et våkent øye med hvert får i flokken, så langt det er mulig å kjenne hver enkelts tilstand og avpasse undervisning, formaning og advarsel, belæring og trøst etter den. Også fårene selv har plikt til å holde seg til sine hyrder, bruke deres råd og tjeneste flittig og villig lyde dem.

Derfor er det nødvendig at en botferdig kristen åpner sitt hjerte og sin samvittighet for sine prester. Han bør la dem få vite hvilket inntrykk ordets forkynnelse gjør på ham, og flittig spørre dem til råds: hvordan han videre skal forholde seg; hvordan han skal få nytte av de prekenene som har rørt og overbevist hjertet hans; hvordan han skal komme til sann anger og sorg over syndene og til en sann tro på Kristus; hvordan han skal kjenne denne troen, og hvordan han kan få visshet om nåden; hvordan han skal øve seg i gudfryktighet; hvordan han med hell kan kjempe mot verden, djevelen og sitt eget syndige kjød og blod og gjøre skade på disse åndelige fiendene; hvordan han skal overvinne de hindringene som stiller seg i veien for hans gudsfrykt, komme til fasthet og standhaftighet og bli bevart fra å falle tilbake. Dette er å spørre: «Brødre, hva skal jeg gjøre for å bli frelst?»

Denne svært viktige og helt nødvendige saken er i våre dager nesten gått av bruk, og derfor vil kanskje det som er sagt her, virke fremmed og urimelig på mange. Dessverre mener mange prester at de har gjort nok i embetet sitt når de til vanlig tid har holdt skriftemål,

preket og forvaltet de hellige sakramentene. På samme måte tror dessverre de fleste tilhørerne at det ikke kreves mer for å være en kristen enn av og til å høre en preken, gå til skrifte og gå til den hellige nattverd.

Men en sann og tro sjelesørger har plikt til mer enn dette: Han skal våke over hele menigheten, ha omsorg for den og be for den, og like så for hvert enkelt får.

Slik er det også enhver kristens plikt å søke all den opplysning han kan få, og bruke all sin ettertanke og flid for å vokse i gudsfrykt og i kunnskapen om Jesus Kristus. Visst burde folk ikke unne prestene så mye fred og ro som de gjør nå. Folk skulle trenge seg fram til dem og be om mer undervisning og gode råd.

Hver kristen burde med inderlig tillit betro dem hvordan det står til med samvittigheten hans, hvilke øvelser han bruker, hvilke hindringer han møter, og hvordan han skal kjempe mot dem. Prestene er sjeleleger – hvorfor vil en da ikke spørre dem til råds og åpne sin sjels tilstand for dem?

Det viser stor uforstand i åndelige ting, og stor likegyldighet og sikkerhet blant de kristne i vår tid, at det blir spurt så lite blant dem om hvordan en skal øve seg i omvendelse og gudfryktighet. De mener at omvendelsen, troen og kristendommen betyr lite. De vet straks alt og trenger ingen annen flid og ikke noe annet spørsmål enn å høre prekenene – enda erfaringen dessverre lærer at de færreste har noen nytte av dem.

Ja, noen er kommet så langt at de kommer med alle slags nysgjerrige, spissfindige og gudsfornektende spørsmål og går løs på prestene med dem når de får anledning. Dette lærer de små og ringe av de høye, store og mektige. Hver og en vil gjøre seg til ridder på Bibelen; den ene finner mer urimelig i den enn den andre. Slik blir det som var gitt dem til oppreisning og liv, til fall og anstøt og død for dem. Rosene som kunne styrke sjelene deres, opplyse dem og omvende dem i Kristus, lar de stå; tornene derimot, dem sanker de.

«Jeg taler til dere som til forstandige mennesker. Døm selv» – kristne sjeler – «om det jeg sier!» (1 Kor 10,15). Jeg legger fram en sak som alle gudfryktige hjerter vil finne svært nyttig og helt nødvendig.

Guds kirke har blant annet beholdt skriftestolen for at presten der skal ta seg av hver enkelt av tilhørerne sine. Der skal han spørre etter

hvordan det står til med samvittigheten og kristendommen hans, og prøve om han forstår læren rett – om forskjellen mellom syndene og om de straffene synden drar etter seg, og om troen på Kristus; om han kjenner sann anger over syndene sine, frykter Guds vrede og søker å unngå den ved en sann omvendelse; og om han har fattet det alvorlige forsettet å holde opp med synden.

Der skal også skriftebarnet be om råd og trøst i alle slags samvittighetsspørsmål og om sin kristendom, og la seg undervise om hvordan han heretter skal stå imot synden, overvinne den, vokte seg for den og arbeide alvorlig på å bedre sitt liv.

Men en trofast sjelesørgers skriftestol står ikke bare i kirken. Den står også i hans eget eller en annens hus, i en stue eller et kammer der han samtaler med skriftebarnet sitt om slike svært viktige ting; overalt kan de sette den opp, der de finner det mest beleilig og tjenlig.

En prest må til og med huske på den ved bordet når han er bedt inn av noen av tilhørerne sine, og gjengjelde måltidet med god undervisning og nyttige påminnelser av alle slag. Det ville være en skam om en prest og en tilhører ved sine måltider ikke skulle ha noen annen hensikt enn å spise og drikke og snakke om verdslige, forfengelige ting.

Hva er det for noe, at presten går hjem med full mage, mens tilhørerens hjerte blir like tomt for god lærdom og formaning? Presten må alltid og overalt huske på sitt embete, og tilhøreren på sin kristne plikt. *Men ett er nødvendig!* (Luk 10,42).

Svært tjenlige både til dette og til det spørsmålet vi nevnte ovenfor, er katekiseringene, som Gud skje lov er innført de fleste steder i den evangeliske kirke og brukes til stor nytte. Det var å ønske at de menighetene som hittil har forsømt dette, omsider ville innse feilen sin og innføre dem så snart som mulig. Vi har, Gud være lovet, prekener nok. Men det er åpenbart at de gjør lite gagn, og at de aller fleste, tross all forkynnelse, vandrer i stor uvitenhet og sikkerhet. Uten tvil er en av årsakene at tilhørernes hjerter og sinn ikke er forberedt ved katekiseringsøvelser til å fatte de vidløftige prekenene.

Om det regner aldri så mye på en hard og steinlagt grunn, strømmer likevel det meste bort over den – særlig når stedet heller – og trenger ikke dypt ned. Er jorden derimot pløyd og smuldret, kan den bli gjennomvætet helt. Ved katekiseringen, som består av spørsmål

og svar, blir de uvitende og harde hjertene så å si pløyd opp. Den ene hindringen etter den andre blir ryddet av veien, så lærdommen fra prekestolen siden kan trenge desto bedre igjennom.

En kan sammenligne hjertene til unge, uvitende og enfoldige mennesker med en flaske med trang hals. Om en heller hele bøtter med vann over den, kommer det likevel lite i den, og selve mengden er til hinder. Heller en derimot vannet på dråpe for dråpe, litt etter litt, eller bruker en trakt, blir den snart full. Prekenene fra prekestolen er rike og overflødige på lærdom, advarsel, trøst og formaning. Alt dette hører nok en enfoldig kristen, men han fatter det minste av det.

Derfor er det svært nødvendig at en ved katekiseringen gir ham den ene lærdommen etter den andre dråpevis, med saktmodighet og vennlighet. Jeg skulle nesten ønske, med noen gudfryktige teologer, at det enkelte steder i de evangeliske kirkene var mindre preken og mer katekisering.

Og jeg skulle ønske at en satte inn egne Ordets tjenere som ved flittig og stadig undervisning skulle gi hver enkelt den rette forståelsen av den kristne lære og veilede dem til den rette øvelse i gudfryktighet. Det måtte også være deres oppgave å gå rundt i husene og spørre hvordan kristendommen der ble forstått og øvd. De måtte være dyktige til å vekke de sikre og likegyldige med det alvor, den kraft og det ettertrykk som trengs, og kunne gi hver enkelt den nærmere undervisning og veiledning han måtte be om.

For når tilhørerne dessverre er altfor forsømmelige i åndelige ting, er det prestenes plikt å være så mye flittigere. Når de sjelden spør oss, må vi spørre dem. Når de enten ikke kjenner synden eller ikke bryr seg om den, må vi stille den rett fram for dem og male den i all dens avskyelighet og fare. Hvorfor har ellers Gud satt oss til hyrder og voktere? Eller er vi kalt til kirkens tjeneste for å ha gode dager og tilbringe tiden i ro og mak med å spise, drikke og holde gjestebud, med moro, spøk og søvn?

Men skulle nå noen bekymre seg for den sanne omvendelse og av et oppriktig hjerte spørre videre: Hva skal jeg gjøre? – da svarer jeg: *Den ofte gjentatte prøvelsen av samvittigheten* er et svært tjenlig middel til å fremme den sanne bot og omvendelse. Men dette er igjen noe som i våre dager bare er kjent av få mennesker og brukt av enda færre, enda

til og med fornuftige hedninger ved naturens lys har sett den store nytten av det og lagt vinn på det.

Etter det Stobaios forteller, var Fokylides den første blant hedningene som lærte menneskene at de daglig skulle stille seg fram for sin samvittighets domstol og tenke over sitt liv og sin ferd. Dette rådet fulgte Pythagoras. Han hadde selv gjort det til regel aldri å sovne før han hadde tenkt gjennom hvordan han hadde levd den dagen, erkjent sine feil og oppmuntret seg selv til det gode. Og han lærte disiplene sine at de hver dag, før de la seg til hvile, skulle tenke over hva de hadde gjort eller latt være å gjøre, og hvordan de hadde ført seg den dagen.

Det samme gjorde Sextius og Seneca, etter det Seneca selv forteller. Jeg vil sette hans ord hit, om jeg kanskje kunne gjøre en og annen kristen nidkjær når han ser at en hedning har hatt slike gode tanker – tanker som kanskje aldri i hele hans liv er kommet opp i ham selv.

«Hva er vel bedre,» sier han, «enn den vanen å granske hele den forløpne dagen om kvelden? Hvor godt, hvor mildt, hvor lett og trygt sover en ikke etter å ha prøvd seg selv! … Jeg tar meg den myndighet og kaller meg selv daglig til regnskap. Når lyset er tatt bort og min kone, som allerede er vant med min skikk, tier, går jeg gjennom hele dagen og ser på alle mine ord og gjerninger. Jeg skjuler ingenting for meg selv og går ikke forbi noe; for hvorfor skulle jeg ikke ville se mine feil i lyset?

Jeg sier til meg selv: Se til at du ikke gjør dette oftere; denne gangen vil jeg se gjennom fingrene med det. Du har latt deg inn i ordstrid med den og den og talt for ivrig og heftig; la deg ikke en annen gang inn med uvitende mennesker, for den som aldri har lært noe, bryr seg heller ikke om å lære noe.

Den og den har du irettesatt, men ikke med den saktmodighet som trengtes, og så har du ikke bedret ham, men gjort ham bitter. Tenk en annen gang ikke bare på om det er sannhet du sier, men også på om den du taler med, tåler sannheten. …

Du har ergret deg over at noen i gjestebudet gikk løs på deg med bitende spøk; hold deg en annen gang borte fra slikt selskap. … Du ble ikke satt høyt nok, og du ble harm på verten, på ham som viste deg plass, og på ham som ble foretrukket framfor deg. Du dåre! Hva gjør

det fra eller til hvilket hjørne av benken du sitter på? Kan vel puten du sitter på, gjøre deg mer anselig eller bedre?»

Se, slike mennesker skal stå fram i dommen og fordømme mange sikre og ryggesløse kristne, som kanskje aldri i hele sitt liv har brukt en time til å prøve sin samvittighet (Matt 12,41–42).

Men vi må ikke tro at dette bare er et menneskepåfunn. Den Hellige Ånd har selv gitt oss dette nyttige rådet i sitt ord og stadfestet det med eksempler. «Tenk etter i hjertet på deres leie og vær stille,» sier den kongelige profeten til sine fiender og forfølgere (Sal 4,5).

Det er som om han ville si: Når dere om dagen er i dårlig lune på grunn av mange gjøremål, eller lar dere irritere og hisse opp av andre mennesker eller av deres egne sinnsbevegelser, og vreden og uviljen da driver dere til å forfølge meg uten grunn og tale ille om meg, da ber jeg dere: Tenk nøye over, før dere sovner på leiet eller når dere våkner etter den første søvnen, hvor ukjærlig dere handler mot meg.

Riktignok kan et menneske ikke alltid tenke seg riktig om når det er i selskap eller opptatt av mange gjøremål. Det går ham som en vandringsmann i tykk tåke, som av og til tar en skog for en by. Men nettopp derfor er det godt å kreve sitt hjerte til regnskap når en kommer i ensomhet og stillhet, og da tenke omhyggelig over alle sine ord og gjerninger, så en i tide kan lære sine feil å kjenne og rette dem.

Dette stadfester profeten med sitt eget eksempel når han et annet sted sier: «Når jeg kommer deg i hu på mitt leie, tenker jeg på deg gjennom nattevaktene» (Sal 63,7), og igjen: «Jeg tenkte på min ferd og vendte mine føtter til dine vitnesbyrd» (Sal 119,59). Der sammenligner han seg med en reisende som går på en ukjent vei. Han spør seg ofte for og legger nøye merke til alle kjennetegnene på den rette veien som han har fått oppgitt, så han straks kan vende om hvis han skulle gå feil.

Hit hører også ordene til hans vise sønn: «Den som holder budet, holder seg selv i live. Den som ikke akter på sin ferd» – den som aldri vender tankene mot den og ikke prøver sitt liv etter Guds hellige ord – «skal miste sitt liv» (Ordsp 19,16).

Dette vil uten tvil også vår aller kjæreste Frelser vise oss når han skildrer den bortkomne sønnen og sier at «han kom til seg selv» (Luk 15,17). Han tenkte nøye over sin sørgelige tilstand og årsakene til den, og sammenlignet den med den lykke i farshuset som

han så lettsindig hadde satt over styr. Det ble begynnelsen til at han vendte tilbake og omvendte seg.

Å, om vi bare ville lytte til gode råd og følge dette velsignede og svært nyttige forslaget – hvor snart skulle vi ikke da merke de rike fruktene av det! Ved det kommer mennesket til selvkunnskap og lærer sine feil og yndlingssynder å kjenne. Ved det blir hjertets hellige frykt for Gud holdt ved like. Ved det blir en bevart fra sikkerhet og onde vaner.

Ved det blir en ført til ydmykhet og ser hvor nødvendig det er daglig å kaste seg ned for Guds føtter med inderlig anger og vaske seg i Jesu blods strøm. Ved det blir en vakt opp til hellig varsomhet og årvåkenhet, så en daglig væpner seg med et nytt forsett og ber ned ny kraft fra himmelen til å stå imot sine syndefeil og rette dem.

Dette er kosten som hjertets hus blir feid med (Luk 15,8). En sjel som har vent seg til denne hellige botsøvelsen, er lik en lysthage som en flittig gartner holder så ren for ugress som mulig. En annen sjel, som vandrer i sikkerhet og tankeløshet, ligner derimot en forvillet åker der ingen god sæd kan trives, som er grodd til med kratt, torner og tistler og huser alle slags utøy.

Og hvordan kommer det seg at vi nå for tiden må se så mange ugudelige mennesker i kristenheten? Visselig også av dette: De vet ingenting om denne hellige øvelsen, eller om de hører tale om den, bryr de seg ikke om den. De vandrer i stor frekkhet og er minst av alt bekymret for syndene sine.

Enten mener de at det allerede står så godt til med livet og ferden deres, med alt de gjør og lar være å gjøre, at de ikke trenger noen forbedring, eller de mener at synden ikke er farlig. De synder friskt i vei på nåden, rett som uforbederlige skyldnere som stadig lar seg skrive opp og skrive opp uten å tenke på hvordan det vil ende.

Over dette klager også Herren: «Jeg lyttet og hørte etter. Det som ikke er rett, det taler de. Det er ingen som angrer sin ondskap og sier: Hva har jeg gjort!» – hvor skal dette ugudelige livet mitt ende til slutt? – «Alle sammen stormer fram som en hest styrter av sted i krigen» (Jer 8,6).

Nå, mine kjære medkristne, kom til dere selv, gå i dere selv, og sett dere fore i dag at dere ikke lenger vil la denne høyst nødvendige og nyttige botsøvelsen ligge! Se, vi er på veien som fører oss til Kristi

domstol og evigheten! Vi bruker så mye tid, så mang en time og så mang en dag til ingen nytte. Hvor mye tid sover, spiller og snakker vi ikke bort!

Skulle vi da ikke av og til kunne bruke et kvarter til å prøve vår samvittighet og grundig undersøke vår tilstand? Skal da all vår tid tilhøre det syndige kjødet, verden og Satan, og ingenting av den vår edle sjel? Vil vi uten all ettertanke nærme oss Guds dom og i så stor sikkerhet vente på den siste og avgjørende dommen, som skal lyde enten på evig liv eller på evig død?

Erkjenner dere da at det er nødvendig å vende tankene mer mot denne saken enn dere hittil har gjort, så skal jeg straks si dere hvordan dere på den letteste måten i verden kan gjøre det og få tid til det. Ta den tiden dere pleier å bruke til å dømme og gå andre etter i sømmene, og bruk den til å dømme dere selv. Gransk deres egne gjerninger med den samme flid som dere pleier å granske andres med!

At vi dømmer våre medmennesker, er alminnelig; å, om det bare var like alminnelig å dømme seg selv! Det er jo underlig å se en kone gå og luke ugresset bort i naboens hage mens hun lar sin egen gro igjen.

Med rette sier Tauler: Ingen påta seg å være en annens dommer uten at han først har vært sin egen dommer! Og Thomas a Kempis: Det åndelige mennesket setter omsorgen for seg selv over all annen omsorg; den som gir flittig akt på seg selv, han tier lett om andre. (*Kristi etterfølgelse, bok 2, kap. 5.*)

Jeg skal likevel også si noe om hvordan denne hellige øvelsen er, og hvordan en går fram med den. La deg ikke skremme, min medkristne, av den tanken at dette er en vanskelig sak som du ikke skulle klare, nå som du allerede er blitt så gammel. Vil du bare ta fatt på det og legge deg etter det en kort tid, så vil det snart bli lett for deg – selv om det syndige kjødet i begynnelsen nødig vil være med, og Satan setter seg til motverge med all makt. Det hindrer deg heller ikke i arbeidet ditt eller andre gjøremål.

De botferdige sjelene pleier å bruke en halv time eller et kvarter til dette før kveldsmaten eller før de legger seg. Skulle noen være trett og ikke finne den tiden beleilig, kan han ta den stille natten til det, når han kanskje våkner av den første søvnen. Ja, jeg skulle til og med være fornøyd med dem som har særlig mye å gjøre, om de bare på søndagen – som jo helt og holdent skal brukes til hellige ting og til det

beste for våre sjeler – ville ta seg tid til det og tenke over hvordan de har levd hele uken.

Men jeg må innrømme at arbeidet da blir langt vanskeligere fordi det er så mye å gå gjennom. Og jeg kan heller ikke se hvordan det skulle være mulig at en kristen, som tar seg tid til alt, ikke hver dag skulle kunne finne så mye tid som bønnen og en slik prøvelse krever.

En alminnelig prøvelse av vår samvittighet og vårt liv krever den hellige apostel hver gang vi vil gå til Herrens hellige bord. Han sier: «La hvert menneske prøve seg selv, og så ete av brødet» – det velsignede brødet – «og drikke av begeret» (1 Kor 11,28).

Men de første kristne gikk flittigere til den hellige nattverd enn vi, for det meste daglig, og måtte altså prøve seg selv oftere. For en kan ikke gjøre for mye av dette. Å, om bare de kristne i våre dager ville følge denne formaningen og i det minste prøve seg selv rett hver gang de beredte seg til å ta imot den høyverdige nattverden på en verdig måte!

Hva så selve saken angår: Det mennesket som har denne hellige botsøvelsen for seg, må gå inn i kammeret sitt og lukke døren etter seg, så ingen skal forstyrre ham i andakten. Han kan begynne med å tenke over et skriftord som minner oss om den ytterste dom. Det kan være det som blir fortalt om Belsasar, at en himmelsk hånd skrev dommen hans på veggen med ordene: «Tellet har Gud ditt kongedømmes dager og gjort ende på det. Veid er du på vektskål og funnet for lett» (Dan 5,26–27).

Eller dette ordet: «Frykt Gud og hold hans bud! Det er noe som gjelder alle mennesker. For hver gjerning vil Gud føre fram for dommen over alt som er skjult, enten det er godt eller ondt» (Fork 12,13–14).

Eller: «For vi skal alle åpenbares for Kristi domstol, for at enhver kan få igjen det som er skjedd ved legemet, etter det han gjorde, enten godt eller ondt» (2 Kor 5,10). Eller disse: «Dersom vi dømte oss selv, ble vi ikke dømt» (1 Kor 11,31). «Ransak dere selv om dere er i troen! Prøv dere selv!» (2 Kor 13,5).

Ut fra disse ordene gjør en en kort oppmuntring til sin sjel og sier ved seg selv: Hva skal vi nå gjøre, min sjel? Skal vi dømme oss selv, eller skal vi la det komme an på Guds strenge dom? Skal vi granske, bekjenne og sørge over våre synder her, eller skal vi ikke bry oss om dem og vandre videre i sikkerhet og sorgløshet?

Se, enda et stykke av din levetid er borte, og for det skal du en gang gjøre regnskap. Nå ved slutten av denne dagen er du allerede nærmere Guds domstol og evigheten enn da den begynte. Spar derfor ikke deg selv, men undersøk omhyggelig hvordan du har brukt denne dagen.

Samtidig kan en med et kort sukk be om Guds nåde og Den Hellige Ånds bistand i sitt hellige forsett: «Lær oss å telle våre dager, så vi kan få visdom i hjertet! Skap i meg et rent hjerte, og forny en stadig ånd inne i meg! Lær meg å gjøre din vilje, for du er min Gud! Må din gode Ånd lede meg på jevnt land!» (Sal 90,12; 51,12; 143,10). Å, min Gud, gi at jeg rett må lære å kjenne deg, meg selv og verden!

Tenk deretter i stillhet over gjerningene og ferden din den forløpne dagen. Begynn fra morgenen og fortsett til kvelden. Tenk over om du begynte dagen med den andakt du skyldte, med inderlig lov og pris til din Gud og påkallelse av hans hellige navn; om du kom din dåpspakt i hu og med alle dine evner og krefter ga deg hen til tjeneste for Gud og nesten; om du har vandret hele dagen som for Guds hellige åsyn, fast besluttet på ikke å krenke ham med vitende og vilje, og om du har vært tro mot dette forsettet.

Tenk over hva du har gjort i ditt kall, hvilke gjøremål du har hatt fore, og om du har utført dem trofast i frykt for Gud og kjærlighet til nesten; hvor du har vært, og hvem du har vært sammen med; om du overalt og hos alle har lagt vinn på en god samvittighet, gjerne hjulpet din neste med råd og dåd og ikke vært ham til anstøt, men til oppbyggelse og bedring.

Tenk over hva du har talt: om du kanskje har funnet behag i umoden spøk og narrestreker; om du aldri har bannet og sverget; om du har refset din nestes feil med den kristne beskjedenhet som sømmer seg, og ikke ved å tie gjort deg delaktig i andres synder; om du kanskje hjemme eller i arbeidet har latt deg rive med til utidig vrede, bråket og herjet; om du har krenket eller bedrøvet noen; om du har gjort godt mot de fattige eller avvist dem med harde ord og lukket hjertet ditt for dem.

Har du vært i selskap, i et bryllup eller et annet gjestebud, så tenk omhyggelig over hvordan du oppførte deg, og vær viss på at du ikke har sagt et ord som ikke er skrevet opp i Guds dagbok. Tenk over om du har nytt Guds gaver med måte og med takknemlighet, og om du har vært glad som for Gud, for hans hellige åsyn, og så videre.

Her lar det seg ikke gjøre å regne opp alt som bør tenkes over i en slik stund. Men vil bare hver enkelt legge litt flid i det, holde tankene samlet og se på sitt kall, så vil det komme av seg selv. Vi gir her bare de uopplyste og uøvde en veiledning; de erfarne og øvde kristne trenger den ikke.

Enda én ting vil jeg legge til, som har vist seg svært tjenlig ved en slik prøvelse av samvittigheten og gudelig botsandakt. På et ark papir, som en kan klistre på et stykke papp, skriver en opp de viktigste dydene som hører til kristendommen og den nye lydighet, på den ene siden, og på den andre siden de synder og laster som strider mot Guds hellige bud og vår kristendom.

Til dette har flere teologer gitt god veiledning i sine katekismeforklaringer og andre bøker. For å vise bedre hva vi mener, skal vi her gi en kort fortegnelse. Den inneholder likevel ikke alt; hvert gudfryktig hjerte som mener det alvorlig med sin omvendelse og gudsfrykt, vil nok selv vite å utvide den.

Tavle

over de viktigste dydene en botferdig kristen bør legge vinn på, og de syndene han bør vokte seg for

Dyder

– 1. Kunnskap om Gud og Herren Jesus Kristus. I den må en vokse og granske i Den hellige skrift.

– 2. Tro. Ha alltid Jesus Kristus, den korsfestede, for øye, og hold ham for din dyreste skatt. En må strebe etter troens frimodighet og visshet.

– 3. Kjærlighet til Gud: flittig å tenke over Guds velgjerninger, tenke over sitt eget livsløp, ofte overveie i hjertet Guds langmodighet og miskunn og slik vekke seg opp til en inderlig, brennende kjærlighet til Gud.

– 4. Takknemlighet mot Gud: daglig å ofre og gi seg hen til ham; å gi Herren Jesus sitt hjerte og feste det til hans kors, stadig å lovprise Gud og i det minste med hjertets sukk være nidkjær for hans ære.

– 5. Gudsfrykt: å tenke på Gud hvor en går og står, og alltid gjøre og la være alt som for hans hellige ansikt; å si med Josef, når Satan, verden og vårt kjød lokker oss: «Hvordan skulle jeg da gjøre denne store ondskapen og synde mot Gud?» (1 Mos 39,9).

– 6. Å stole på Gud: å forlate seg av hele sitt hjerte på hans allmektige forsyn og styre, på hans farsomsorg, kjærlighet og trofasthet; et rolig sinn; i medgang og motgang å være tilfreds med Guds gode vilje alene; sjelens hvile i Gud; tålmodighet.

– 7. Bønn, dagens første og siste gjerning; andakt; å venne seg til hellige sukk og korte bønner; å be først og fremst om de åndelige, himmelske og evige goder; å be ikke av tvang, men av lyst; å tale med Gud som et fromt barn med sin kjære far; når en vil be, å lukke døren til kammeret og så langt det er mulig rive seg løs fra alle jordiske tanker.

– 8. Å hellige søndagen helt til tjenesten for sin Gud; å høre, betrakte og tenke over Guds ord med den andakt som sømmer seg, med inderlig sult og tørst; å søke sin sjels oppbyggelse og bedring for alvor; å få husfolket sitt til å holde søndagen hellig på rett måte og, når den offentlige gudstjenesten er slutt, fortsette den hjemme.

– 9. Kjærlighet til nesten: å se på hver enkelt ikke etter hans ytre kår, men som en sjel som er kjøpt med Kristi blod; gjerne ville tjene hver enkelt, søke anledning til det og gripe den ivrig; å regne den dagen for en ulykkelig dag da en ikke har tjent noen i kristen kjærlighet; gjerne trøste; omgås alle med vennlighet og saktmodighet; være medlidende og barmhjertig; be for de fattige og elendige; bære over med nestens feil, gjerne forlate og tilgi; elske sine fiender, be til Gud for dem og søke å vinne dem med velgjerninger, og så videre.

– 10. Kyskhet; måtehold i mat og drikke; ydmykhet i fremferd og klesdrakt; å sky det som gir anstøt, som selve djevelen; å legge vinn på et rent hjerte og en tuktet munn; å korsfeste sitt kjød med dets lyster og begjær; å pleie sitt legeme, men likevel ikke slik at det vekker begjær; å omgås sin ektefelle med inderlig kjærlighet og troskap, behandle ham eller henne med forstand, tåle og rette hans eller hennes feil; ikke å tillate husfolket sitt annet enn det som er tuktig, ærbart og kristelig, og så langt det er mulig bevare dem fra verdens anstøt.

– 11. Rettferdighet i handel og vandel; et nøysomt hjerte; mildhet mot dem som er i nød; forakt for de timelige ting, lengsel etter det himmelske og evige; å forsørge sine egne; å erkjenne Guds velsignelse og gå sparsomt om med den.

– 12. Oppriktighet i ord og gjerninger; et redelig, trofast hjerte; en sannferdig munn som kan tie; trofast å holde sine løfter; å skjule

nestens feil så langt det kan skje med god samvittighet; å påtale og refse nestens feil av et gudfryktig hjerte, med det alvor som trengs og med kristen beskjedenhet.

– 13. Å ha sin glede i Gud; ikke føye det syndige kjødets onde begjær; så langt det er mulig unngå alle ugudelige, vanhellige tanker og venne hjertet slik at det ikke behøver å frykte for å blotte seg når som helst, og på spørsmål åpent kan si hva det har tenkt; å fornekte seg selv; å si fra seg sin egen vilje, sin egen klokskap og sin egen ære; å lengte etter himmelen, og så videre.

Synder

– 1. Gudsfornektelse, spott, likegyldighet og uaktsomhet i åndelige og guddommelige ting, forsettlig uvitenhet; ikke å lese Skriften.

– 2. Sjelden å tenke på sin Frelser og ikke ta hans bunnløse kjærlighet til hjertet; uten andakt, kjærlighet og lengsel å synge om ham, tale om ham selv eller høre andre tale om ham; ikke å prøve sin tro, og så videre.

– 3. Kjærlighet til verden, egenkjærlighet.

– 4. Å glemme Guds velgjerninger; å misbruke lemmene han har gitt oss, og hans gaver og gode ting; ikke å love og prise Gud.

– 5. Sikkerhet; å synde med forsett; å handle mot sin samvittighet; å frykte mennesker mer enn Gud; å synde på nåden.

– 6. Mistillit, motløshet; å knurre mot Gud, stå imot hans hellige vilje, forlate seg på egen klokskap, på menneskers gunst, på timelig gods; å være utålmodig i trengsler; å gjøre seg unyttige bekymringer; verdens sorg.

– 7. Å skyve bønnen til side; å utsette den om morgenen og gjøre sine verdslige gjøremål først; å be med ulyst, av trellefrykt, uten andakt, uten tillit og frimodighet; å banne, å sverge lettsindig, å spøke med åndelige ting og så videre; ikke å holde husfolket sitt til bønn.

– 8. Å komme sent til kirken og uten andakt og gudelig forsett; ikke å høre Guds ord med den dypeste ærbødighet; ikke ta det til hjertet; å høre mange prekener uten nytte og ikke bekymre seg over det; ikke å ta seg noen hellig øvelse fore etter den første prekenen; å tilbringe resten av dagen med drikk, spill og moro, gjestebud, dans, skuespill og så videre.

– 9. Å forakte sin neste for hans fattigdoms og lave stands skyld; ikke ta hans nød til hjertet; å være uvennlig, tverr, bitter, hatefull;

ikke ville tilgi; å fare løs på bedrøvede mennesker med hardhet og bedrøve dem enda mer; ikke å gjøre noe godt; ikke å gi almisse, eller gi lite og med et uvillig hjerte.

– 10. Å være utuktig i tanker, ord og gjerninger; å regne denne synden for liten; å bruke anstøtelig skjemt; å være hengitt til drikk og søke vanhellig selskap; å være lettferdig og overdådig i klesdrakt, jage etter nye moter og ivrig ta dem opp; å ha store tanker om seg selv; å omgås sin ektefelle på en vanhellig og ufornuftig måte, krenke og bedrøve ham eller henne og gjøre livet surt for ham eller henne; å se gjennom fingrene med lediggang, tomgang, overmot og kåthet hos barna og tjenestefolkene sine.

– 11. Urett mot nesten, gjerrighet, egennytte, åger; å prakke forfalskede varer på enfoldige; å bruke falske mål og vekter; å henge sitt hjerte ved det timelige; å døyve samvittigheten og sette gudsfrykten til side for ussel vinnings skyld; å være ubarmhjertig mot de fattige; ikke å gi tilbake det gods en har fått på urettferdig vis, og så videre.

– 12. Falskhet, løgn og bedrag, hykleri; å gi gode ord som en ikke mener noe med; å dømme, baktale og sverte sin neste, forstørre og spre hans feil, smiske for ham i hans synder; å rose seg selv uten nød; å forakte andre; å spotte og gjøre narr av de enfoldige; å snakke og vrøvle mye.

– 13. Å gi sine syndige lyster frie tøyler; ikke å sky og jage bort kjødelige, onde tanker, men gi dem næring; å ha lyst til nestens eiendom; å se med lystne øyne og et urent hjerte på nestens hustru; å være misunnelig; ikke å tenke på himmelen; å elske sitt liv høyere enn Gud.

Det som ennå måtte mangle på denne tavlen, kan et gudfryktig hjerte lett føye til fra Guds hellige ord, fra andre gudfryktige læreres skrifter og fra egen erfaring. Nytten av den er at en botferdig kristen kan få de viktigste dydene og lastene raskt for øye. Når han går gjennom den, kan han desto bedre ransake og prøve sin samvittighet: Har han hatet det onde og elsket det gode? Er han en sann kristen eller en hykler? Tavlen kan raskt vise ham hva som ennå fattes ham, og hvor dårlig det kanskje står til med hans kristendom, enda han hittil har trodd det motsatte.

Når du nå under en slik prøvelse, min medkristne, får øye på dine mange synder og store brister, så ta ikke lett på dem slik den ryggesløse verden gjør, men ydmyk deg for din Gud. Erkjenn at hans nåde

er alt, og at du og din fortjeneste er ingenting. Be ham med hjertelig anger om tilgivelse for syndene dine.

Legg deg ned ved den korsfestede Herre Jesu føtter, og be om å bli bestenket med hans guddommelige blod og få del i hans dyre fortjeneste og hellige lydighet. Si deg av hjertet løs fra all ugudelighet på ny, og be om Den Hellige Ånds kraftige styrelse, så du heretter kan vandre varsommere, vokse i sann gudsfrykt og tjene din Gud med barnlig, villig lydighet.

Prent dette inn i hjertet ditt: Den tro som ikke er virksom ved kjærlighet, er en falsk innbilning og en drøm. En kristen må nødvendigvis ha gode gjerninger å vise fram. Den sanne tro kan ikke bestå sammen med forsettlige synder. Den som lever og blir i kjente synder, er utenfor nådestanden og kan ikke gjøre seg noe håp om saligheten, om han ikke omvender seg av hjertet og uten falskhet. Og den som legger seg med et ondt forsett og med synder han vet om, uten å ha erkjent og angret dem, sover i Satans vold; det er bare Guds store miskunn og langmodighet som ennå holder ham oppe.

Den som går til skrifte, til Herrens hellige bord og ellers i kirken, som ber, synger og roser seg av sin tro, men ikke har tenkt å slutte med sine kjente synder og for fullt alvor bedre sitt liv, han har ingen tro, hvor mye han enn selv innbiller seg det. Han bare spotter den rettferdige og hellige Gud, som ikke ser på den ytre gjerningen og skinnet, men på hjertet og kraften. Over ham skal det gå en så mye hardere dom.

Men vi vil gå videre og vise et botferdig hjerte hva mer det har å gjøre. «Det må nemlig trekke seg bort fra verdslig selskap og søke den hellige ensomhet.» For bots- og gudfryktighetsøvelsene gjøres best i stillhet og i det skjulte. Den som har så viktige ting å avgjøre med sin Gud, må rive seg løs fra verden. Et gudfryktig, botferdig og andektig hjerte er som en flaske med kostelig rosen- eller kanelvann: Den holder seg best når den står godt tilbundet i et lukket skap.

Vår Frelser gir selv dette rådet: «Når du ber, da gå inn i lønnkammeret ditt og lukk din dør, og be til din Far som er i lønndom» (Matt 6,6). Når han selv ville be, dro han seg tilbake til øde steder eller gikk avsides opp i fjellet (Luk 5,16; 6,12; Matt 14,23). Da Isak ville be og gi seg hen til gudfryktige betraktninger, gikk han ut på marken ved kveldstid (1 Mos 24,63).

Profeten Daniel holdt bønnestund tre ganger om dagen: om morgenen før han tok fatt på andre gjøremål, om middagen før han spiste, og om kvelden før han gikk til hvile. Da gikk han inn i en egen sal i huset sitt, som hadde åpne vinduer mot Jerusalem (Dan 6,11). Slik stiger også Peter opp på taket – det flate taket på huset – for å be (Apg 10,9).

Disse eksemplene bør en botferdig sjel følge. Når man vil holde sin andakt og øve seg i omvendelse og bønn, gjør man rett i å søke et skjult sted, der man uforstyrret kan tale med Gud og fritt utøse sitt hjerte for ham. Det holder borte alt hykleri og alt skinn av å ville bli sett av mennesker, og det fremmer også andakten i høy grad.

Når man er alene og vet at ingen uten Gud ser en, går de hellige øvelsene best. Da taler man fortrolig med Gud om hvordan man har det; da sier man liksom den trofaste Gud i øret det som djevelen og den onde verden ikke skal vite, og som man ikke tør si til noe menneske.

Da bekjenner man sine synder med åpen munn; da gir man tårene fritt løp; da faller man ned på kne, ja, på sitt ansikt; da legger man seg ned ved Herren Jesu føtter. Da gjør man i dypeste ydmykhet og av et oppriktig hjerte alt man tror kan tjene til den hellige og store Guds ære, og til å vekke og vitne om en inderlig andakt.

Riktignok trengs en slik ensomhet også til den daglige bønnen, men den er særlig til gagn for de botferdige sjelene når de vil prøve sin samvittighet, med hjertelig anger be Gud om tilgivelse for syndene, søke nåde i Jesu navn og oppmuntre og forplikte seg til gudfryktighet. Derfor vil jeg råde alle som kjenner samvittigheten tynget og vil forberede seg til et sannferdig skriftemål og en verdig mottakelse av den høyhellige nattverd, til å søke en slik ensomhet en tid i forveien og bruke den så godt de kan.

Jeg må likevel si at når jeg råder de botferdige sjelene til ensomhet, mener jeg ikke bare ensomhet i sted, men først og fremst hjertets og åndens ensomhet: Slike sjeler må trekke seg bort fra verdslig selskap og fra alt som kan stå i veien for deres hellige forsett.

Det er høyst nødvendig å minne om dette. Jeg ser nemlig at mange kristne mener de godt kan omvende seg og øve seg i gudfryktighet selv om de omgås verdslig sinnede mennesker, snakker, spøker, ler og tøyser og fordriver tiden med dem. De mener at når de tar seg litt tid til bønn og andakt om morgenen og gjentar det om kvelden så langt

det lar seg gjøre, er alt vel, og at det daglige selskapet ikke hindrer dem i de gudfryktige øvelsene.

Andre kan nok, når de skal gå til skrifte, gi avkall på sitt vanlige tidsfordriv en dag eller to, være hjemme og holde seg i ro; men når den hellige handlingen er utført, vender de tilbake til sine gamle vaner og lever som før.

Jeg taler da ikke om dem som vender tilbake til kjente synder – drukkenskap, sverging og banning og andre forargelige ting. Jeg taler om slike som tror at de i sannhet har omvendt seg, av hjertet bedt Gud om tilgivelse for syndene og fått nåde, men som likevel elsker de uomvendtes og jordisk sinnedes selskap, holder dem for sine beste venner og ikke vil være foruten dem. Om disse sier jeg at de har all grunn til å prøve om omvendelsen deres er sann.

Dommen er lett å felle om de bare vil tenke over disse ordene av Den Hellige Ånd: «Jeg sitter ikke sammen med løgnere, og går ikke i lag med falske mennesker. Jeg hater de ondes forsamling og sitter ikke hos de ugudelige. Jeg vasker mine hender i uskyld, og vil ferdes om ditt alter, Herre.» «Jeg holder meg til alle dem som frykter deg, og som holder dine befalinger.» «Vik fra meg, dere som gjør ondt, for jeg vil holde min Guds bud!» «La dem vende tilbake til meg, de som frykter deg og som kjenner dine vitnesbyrd!» (Sal 26,4–6; 119,63.115.79).

Dette siste ønsket betyr så mye som: Å, min Gud, gi meg gudfryktige venner som frykter deg av hjertet og elsker ditt ord; før gudfryktige, oppriktige hjerter til meg, så jeg kan glede meg sammen med dem i din kjærlighet og frykt.

Og videre: «Dra ikke i fremmed åk med vantro» – og med ubotferdige (1 Kor 5,11). «For hva delaktighet har rettferd med lovløshet? Eller hva samfunn har lys med mørke? Og hva samklang er det mellom Kristus og Belial? Eller hva samfunn har en troende med en vantro» – en botferdig med en ubotferdig? (2 Kor 6,14–15).

Av dette er det klart at en botferdig sjel må holde seg borte fra omgang med verdens barn og alltid tenke godt over vår Frelsers ord: «Jeg har utvalgt dere av verden … og bestemt dere til å gå ut og bære frukt. Og deres frukt skal vare.» «Bli i meg, så blir jeg i dere. Likesom greinen ikke kan bære frukt av seg selv, men bare når den blir i vintreet, slik kan heller ikke dere bære frukt uten at dere blir i meg» (Joh 15,16.19.4).

Hvordan kan da den som elsker fiendene av Kristi kors, være Kristi venn? Hvordan kan jeg holde den for en omvendt og botferdig kristen som jeg hver dag ser i de ubotferdiges og uomvendtes selskap? Kan den være en ærlig mann som stadig omgås tyver og kjeltringer og gleder seg over knepene og strekene deres?

Fugler av samme slag holder gjerne sammen. Juristene sier at for å bevise at noen er ond, er det nok å bevise at han omgås onde mennesker. Og den man ellers ikke kjenner, kan man godt kjenne på selskapet hans.

Hvordan skal jeg kunne tro at en mann av hjertet har angret sine tidligere upassende ord, sin dårlig brukte tid og sitt forargelige liv, når han straks etter sin tilsynelatende omvendelse igjen holder seg til mennesker som ikke bare gjør seg skyldige i det samme, men også oppmuntrer ham til det på ny?

Det er som om en som hadde ligget dødssyk av pest og knapt var blitt frisk igjen, straks ville løpe rundt i pesthusene og likevel forsikre meg om at han hadde livet sitt kjært og gjorde alt han kunne for å berge det.

Men sett at Den Hellige Ånd har satt noe godt i bevegelse hos et slikt menneske, og at en gnist av den himmelske ild har falt i hjertet hans og vakt bønn, gråt, anger og annet hos ham – men at han straks etter søker til sitt gamle selskap igjen og fordriver tiden med forfengelighet og synd. Er ikke da dette det som står skrevet: «Det som falt blant torner, er de som hører, og mens de vandrer fram, kveles de av bekymringer og rikdom og livets lyst, så de ikke bærer fullmoden frukt» (Luk 8,14)?

Den sanne tro er en fin, fremmed og himmelsk plante som vil ha god pleie, vanning og vern; den trives ikke blant høymole og tistler, men kveles og visner. Også et blankt speil kan bli tilsølt av pusten fra en uren munn, og det friske eplet som kommer blant råtne epler, blir snart selv råttent og ødelagt.

Mener du det derfor alvorlig med din omvendelse, min medkristne, og vil du holde fram i den, så trekk deg bort fra alt kjødelig sinnet selskap. La ingen være deg kjær uten den som har den korsfestede Jesus kjær med hans hellige fortjeneste og fattige, hellige liv, med hans ydmykhet, avholdenhet, kyskhet og alt det andre.

Er det da så storartet å sitte blant ryggesløse mennesker, tilbringe tiden med synd og om kvelden bære hjem et legeme fylt av øl eller vin og en sjel fylt av forargelse? Skulle ikke den søte Jesus kunne gi dem som holder seg til ham i tro, håp og kjærlighet, like mye glede og fryd som verden? «Gled deg i Herren! Så skal han gi deg det ditt hjerte trakter etter» (Sal 37,4).

Verdens glede er som en søt, giftig vin som glir lett ned, men snart gir smerter innvortes og døden. Himmelens glede derimot er som en bitter, krydret vin som renser, styrker og holder legemet oppe. Når den botferdige sjelen går mye ut for å spasere og se på landets døtre, går det den som Dina, som mistet sin ære (1 Mos 34,1–2).

Det kan nok se ut som om de ugudeliges selskap ikke skader et kristent hjerte, fordi hjertet verner seg så godt det kan og ikke finner behag i det som er syndig. Likevel lærer erfaringen at Satan siden vet å nytte mesterlig det som har hendt. Han forstår så godt å kalle fram igjen for sjelen alt de ryggesløse sa og gjorde, når den vil be, høre, lese og betrakte Guds ord, at den ikke kan annet enn bli sterkt forstyrret og hindret av hans gjøgleri. Dette tillater Gud til straff, fordi man har funnet behag i de ondes selskap.

Det går mange som Alypius, den hellige Augustins venn. En gang tok noen gode bekjente ham med seg mot hans vilje, da de kom fra middagsmåltidet og skulle til amfiteateret, der treller og fanger etter hedensk skikk måtte kjempe på liv og død.

Han satte seg fore at han ikke ville se noe, og holdt øynene lukket en god stund. Men da en av fekterne ble såret og drept og folket som var til stede, satte i et stort jubelskrik, slo han opp øynene. Da han så kroppen ligge i sitt blod, ble han tent som de andre, så på med lyst og glede og skrek like høyt som de andre.

Slik går mang en i selskap og tenker at han nok skal ta seg i vare og verne sitt hjerte; men før han vet ordet av det, har forfengeligheten og verdens glede trengt inn overalt, så han svermer like godt som noen annen. Derfor er det best å holde seg langt borte og ikke innlate seg med verden. Den sunneste luften er i det hus eller kammer der man spiser sitt brød i stillhet og legger vinn på å tjene sin Gud i hellighet og rettferdighet.

Jeg må tenke på malerne: Når de vil legge mer enn vanlig kunst i et arbeid, stenger de seg enten inne i et avsides rom, eller, om de må

arbeide på et offentlig sted, skjuler de seg og arbeidet bak et forheng til det er ferdig.

Omvendelsen og den sanne gudfryktighet er et verk som det må arbeides på med stor flid – «vi maler for evigheten». La oss derfor gjerne være innestengt, skjult og ukjent; la oss ikke vite noe av verden, like lite som verden av oss, til vi er ferdige – og det kan vi ikke håpe å bli før i døden.

La oss alltid huske den hellige Paulus' ord om at ved den korsfestede Jesus «er verden blitt korsfestet for meg og jeg for verden» (Gal 6,14), og den hellige Jakobs ord: «Den som vil være verdens venn, blir Guds fiende» (Jak 4,4). (*Da den berømte greske maleren Zevksis arbeidet lenger på et av verkene sine enn det syntes passende for en så stor kunstner, og noen lot seg merke med det, svarte han: Jeg maler for evigheten.*)

Men vi må gå videre i betraktningen av de ytre tegnene på en oppriktig anger og av hjelpemidlene til den sanne omvendelse. Til dem hører også å «undertvinge sitt legeme og holde det i trelldom» (1 Kor 9,27), og det skjer særlig ved måtehold, faste, våking, gråt og selvfornedrelse. Om dette har Skriften ikke bare bud, men også eksempler på botferdige som har brukt slike ytre øvelser til gagn. «Vend om til meg av hele deres hjerte, med faste og gråt og klage. … La brudgommen gå ut av sitt rom og bruden av sitt kammer!» (Joel 2,12.16).

Vår Frelser tar det for gitt at hans kristne vil faste, og lærer dem hvordan de skal faste til gagn og uten hykleri: «Når du faster, da salv ditt hode og vask ditt ansikt, så ikke menneskene ser at du faster, men bare din Far som er i det skjulte. Og din Far, som ser i det skjulte, skal lønne deg» (Matt 6,17–18).

Den hellige apostel minner de kristne ektefolkene om å holde seg fra hverandre for en tid, så de desto mer uforstyrret kan faste og be. Han vil også at vi skal vise oss som Guds tjenere «i arbeid, i våking, i faste, i renhet» (1 Kor 7,5; 2 Kor 6,4–6).

Han vil at vi riktignok skal ha omsorg for kjødet, men ikke slik «at det vekkes begjær» (Rom 13,14) – altså ikke i den grad at vi styrker dets onde lyster. Av dette ser vi klart at det er nyttig iblant å ta fra legemet noe av den vanlige pleien, for slik også å svekke lystene som bor i det. Dette må riktignok ikke skje så strengt at det skader helsen, ødelegger legemet og gjør det uskikket til arbeidet i kallet og tjenesten

for nesten. Men det må skje så langt at legemet blir tuktet og ydmyket og de onde begjærene dempet.

Dette blir også bekreftet av alle de stedene i Skriften som byr oss å være edrue, å korsfeste vårt kjød med lyster og begjær og ikke la det få sin vilje. For likesom legemet har vært den syndige sjelens redskap til å fullføre dens lyster og slik har hatt del i misgjerningen, skal det også på sin måte ta del i omvendelsen.

Det samme bekreftes av de eksemplene på botferdige som Skriften stiller fram for oss. De har lagt av seg smykkene sine og kledd seg i sekk eller i enkle klær som ellers ikke passet for deres stand. De har satt seg i asken, ja, strødd støv og aske på hodet, lagt brødet sitt i asken og spist det slik, som de som ikke var verdige til å spise rent brød. De har latt tårene renne ned på brødet og i drikken og slik bokstavelig fuktet maten med tårer og blandet drikken med dem (2 Mos 33,4–5; 1 Sam 7,6; Jona 3,4–6; 2 Sam 12,16; Sal 102,8–10; 6,9; 69,11–12).

En lang tid har de gitt avkall på all fornøyelse og bekvemmelighet og gjort alt for å vise Gud og mennesker sin sanne og oppriktige anger over synden og sin alvorlige og ivrige kamp mot den. Samtidig ville de øve kjødet slik at det ikke hindret ånden i botsøvelsen, men heller hjalp den. Derfor har de også brutt av søvnen og grått og bedt om natten; de har gitt tårene fritt løp, grått bittert og sukket stadig til Gud.

Nå kan man riktignok ikke gjøre noen allmenn regel av dette og foreskrive alle botferdige uten unntak én og samme slags botsøvelse, særlig fordi naturen, evnene, gavene, iveren og andakten ikke er like hos alle. Men det er likevel hevet over all tvil at den indre bot og omvendelse ikke bare blir lagt for dagen, men også fremmet ved slike ytre midler. Derfor kan ingen sant botferdig synder helt unndra seg dem.

Kanskje overbeviser samvittigheten en om et stort syndefall, eller man vil holde sin andakt på offentlige bots-, bede- og fastedager, eller man vil forberede seg til å motta det høyhellige sakrament verdig. Hvorfor skulle man ikke da en tid holde seg i stillhet hjemme i huset eller på rommet sitt?

Hvorfor ikke gå enklere kledd enn vanlig og holde seg fra mat og drikke – så sant naturen tåler det og andakten ikke hindres, men tvert imot fremmes av det – eller i det minste fra all lekker og godt tillaget

mat, og nøye seg med en bit brød og en enkel drikk? Hvorfor ikke legge seg ned på kne og på sitt ansikt, ydmyke seg av hjertet for den majestetiske Gud, bekjenne sine synder og bære fram sine bønner med gråt, sukk og klage?

Hvorfor skulle ikke en kristen også om natten tenke på sin Gud og sine synder og, når han har gave til det, væte sitt leie med tårer? Hvorfor skulle han ikke iblant stå opp midt på natten og prise sin Gud eller påkalle ham om syndenes forlatelse? Hvorfor skulle han ikke også om natten på sine knær takke Israels trofaste vokter, som ikke sover når vi sover?

Hvor mang en nattetime blir ikke brukt til utskeielser og synd! Skulle man da ikke kunne bruke en liten stund av natten til bot og omvendelse? Mørkets ånd sniker seg mest omkring om natten; hvorfor skulle ikke også vi da stå ham imot i troen med våre bønner?

Men jeg er viss på at for sant botferdige kristne, som alltid har Guds ord for øye som rettesnor for sitt liv og mener det alvorlig med sin gudsfrykt, er denne undervisningen nesten overflødig. De vet selv hva de skal gjøre i så måte; de vet av erfaring hva som best tjener til å vekke sann andakt hos dem. Etter sin Frelsers bud gjør de øvelsene sine i det skjulte og vil heller at Gud skal kjenne dem enn mennesker.

Likevel vet jeg at mange tusen kristne tjener Gud med faste og bønn natt og dag. Jeg synes jeg ser dem ligge på kne; jeg ser dem be og gråte; jeg vet at de sukker til Gud natt og dag og ber om den store Guds og vår Frelser Jesu Kristi åpenbarelse.

Troen spør ikke hvordan og når den skal øve seg, men er alltid i øvelse; den holder øvelsen godt skjult, men kan likevel ikke la den være. Den søker heller ikke å fortjene noe med den, bare å legge for dagen sin gudsfrykt, sin oppriktighet og sitt hjertelige alvor. Slike øvelser har også sin store nytte når de er forent med et oppriktig sinn og skjer uten hykleri, i troen.

Erfaringen lærer at *andakt vokser ved andakt*, og at Gud er så nådig og miskunnelig at han ikke lar et eneste ydmykt knefall som de botferdige gjør for ham i det skjulte, bli uten lønn. Han teller tårene deres, og sukkene deres er ikke skjult for ham.

Han tok jo så godt imot den avguderiske og hyklerske kong Akabs faste og ydmykelse at han sa til sin profet: «Har du sett at Akab har ydmyket seg for meg? Fordi han har ydmyket seg for meg, vil jeg ikke la

ulykken komme i hans dager.» Enda Akabs omvendelse og ydmykelse verken var oppriktig eller varig, lønte Gud den likevel med en timelig velgjerning. Hvor mye mer må han da ikke ha velbehag i sine troendes sanne omvendelse og dens oppriktige ytre øvelse, og lønne den med all slags legemlig og åndelig velsignelse! (Matt 6,6.18; Sal 56,9; 38,10; 1 Kong 21,29).

Men her tar jeg igjen opp noe som har kommet i forfall hos de fleste kristne i vår tid, og mang en uforstandig vil kanskje ikke bare finne det underlig, men til og med vranglærende og kjettersk. Man mener at det er katolsk overtro, det som læres om å tukte kjødet, om faste, våking og slike ting. Den rå hopen vil være helt ubundet, og verden vil ha sin frie, syndige vilje.

Jeg tror man vil finne mange som holder seg for gode kristne, men som ikke en eneste gang i sitt liv har fastet eller våket en time eller nektet legemet noen bekvemmelighet for å øve seg i omvendelse og bønn.

Å drikke og fråtse og sitte oppe til langt på natt og så snorke og sove til høyt på dag er dessverre altfor vanlig, likeså prakt og overdåd i klær, ved måltider og gjestebud. Men om faste, våking og å undertvinge legemet vil de fleste ikke vite noe.

Det går etter vår Frelsers ord: «Likesom de i dagene før vannflommen åt og drakk, tok til ekte og ga til ekte, helt til den dagen da Noah gikk inn i arken, og de visste ikke av det før vannflommen kom og tok dem alle, slik skal det også være når Menneskesønnen kommer» (Matt 24,37–39). Den gamle Adam blir hos de fleste behandlet svært ømt og holdt godt varm, enda han setter seg opp mot Ånden og daglig gir seg over til sine syndige begjær.

De tenker at siden vi blir rettferdige ved troen alene, trenger de ikke bekymre seg for noe mer. Om dette uttaler en nidkjær teolog i vår tid seg slik: «Etter at man gjennom evangeliet har fått kunnskap om den sanne kristne frihet …, innbiller verdensmenneskene seg at man ikke lenger behøver å gjøre gode gjerninger, men kan leve som kjødet lyster og djevelen vil. Om man så tar del i det trygge verdenslivet, i alt det fordervede kjødet ønsker og begjærer, og tumler seg i all mulig overdåd og vellyst – bare man iblant slår seg for brystet og sier: Gud, vær meg synder nådig! – så er man en god kristen, og himmelen står

åpen. Dette er den største galskap og den rette djevelske forvrengning av den guddommelige lære.» (*Dr. J. Schmidt.*)

Nå, min medkristne, prøv og tenk igjennom ditt liv ved denne anledningen, og svar deg selv på spørsmålet om hellige øvelser etter Skriftens anvisning og de helliges eksempel også er i bruk hos deg eller ikke. Den sanne omvendelse vil visselig sjelden finnes uten en eller annen av disse botsgjerningene.

Den som ikke kjenner noe til dem eller ikke vil vite av dem, og ikke regner saken viktig nok til å tenke nærmere over den eller la seg undervise rett om den, om ham må man frykte at han heller ikke kjenner stort til den sanne omvendelse og ikke har erfart hvordan et sant botferdig menneske har det. Derfor anbefaler jeg saken til din omhyggelige og gudfryktige ettertanke. Jeg krever ikke noe overtroisk og hyklersk klosterliv, men bare hellige botsøvelser, slik de alltid har vært i bruk hos Guds hellige.

Tid, antall og mål må overlates til hver enkelts kristne frihet og andakt. Kanskje merker noen en særlig gjenstridighet i det syndige kjødet hos seg og kjenner at Satan prøver å styrte ham i en grov synd. Eller han har ikke vært på vakt og vandret varsomt nok, så Satan har fanget ham i snaren og overrumplet ham med et stort syndefall, og derfor har han mistet hjertets fred.

Kanskje blir han var en ond vane og en kjær synd hos seg og vil gjerne bli herre over den og rykke den opp ved Den Hellige Ånds kraft. Eller han vil gå til den hellige nattverd og ved en oppriktig prøvelse forberede seg til å motta den verdig.

Kanskje vil han i en felles eller personlig nød og fare påkalle Gud inderlig om redning, vern og hjelp, eller han har en viktig sak for seg som hans nærmestes timelige, ja, kanskje også evige vel og ve i stor grad avhenger av. Da er det tid for å gjøre seg skikket til å be med rett andakt ved faste, våking og selvydmykelse.

Men da må man sky alt hykleri og all jakt på ære hos mennesker, og heller ikke av den grunn tillegge seg selv noen særlig hellighet framfor andre, men gjøre alt i ydmykhet, av et enfoldig, rent og gudfryktig hjerte. Om nå verden ville lytte til forstandige råd og venne seg til slike øvelser, skulle den snart få se at Guds hellige ikke har brukt dem for ingenting.

En kristen ligner oliventreet, som bærer rikelig frukt når det står på steinete sandbakker, men blir ufruktbart når det står på lave og vassjuke steder – slik heller ikke våre vanlige kirsebærtrær tåler en feit og gjødslet jord. Slik har også en botferdig kristen det best med edruelighet og måtehold. Den tørre tønneren fanger gnistene best, og det tørre treet tar lettest fyr. Slik er det også med en kristen: Når han ved faste, våking og tukt av kjødet har beredt seg til Guds tjeneste og derfor er mest brennende i bønnen, da kan han vente desto flere himmelske nådegaver.

Til de kristne sjelers hellige botsøvelser hører videre «å gi almisser og holde gudfryktige betraktninger», og til sist *bønnen*. Om disse skal vi ennå gi en kort undervisning, så langt det trengs på dette stedet. Når det gjelder almissene, er det kjent at de gamle pleide å kalle dem og fasten bønnens to vinger. Og Skriften viser oss eksempler på botferdige som etter sin omvendelse har tatt seg hjertelig av de fattige og i kristen kjærlighet gjerne kommet dem til hjelp med sitt timelige gods.

Vi kjenner beretningen om Sakkeus, som etter sin omvendelse sa til Herren: «Se, Herre! Halvdelen av det jeg eier, gir jeg til de fattige. Og har jeg presset penger av noen, skal jeg gi det firedobbelt igjen» (Luk 19,8).

Disse ordene forklarer dr. Osiander nærmere slik: «Å, Herre, det gjør meg hjertelig vondt at jeg hittil har ført et så urettferdig og ondt liv og har bedratt og utsuget dem jeg har hatt med å gjøre. Men for at du skal se hvor alvorlig jeg mener det med min omvendelse, og at jeg vil bedre livet mitt, lover jeg deg herved at jeg rikelig vil gi til de fattige og hjelpe dem, om det så skulle koste meg halvdelen av det jeg eier. Og likesom jeg før har syndet ved gjerrighet, vil jeg heretter ved gavmildhet og godgjørenhet vise at mitt tidligere liv mishager meg i høyeste grad» osv.

Man må også legge merke til at evangelisten sier at han ble stående eller trådte fram for Herren og talte disse ordene. Det viser at han stilte seg fram for Herren Jesus, som han hadde fått nåde og syndenes forlatelse av. Han overga seg til ham med alt han eide og hadde, og ventet på et vink fra ham om hva han skulle gjøre med det, som takk for den store nåden Gud hadde vist ham.

For slik er de sant botferdige: Når de bare kan få syndenes forlatelse og hvile for sjelen, gir de gjerne alt og regner alt annet for skarn, bare de kan få ham og i ham vissheten om Guds nåde. Når de først har smakt sødmen i den himmelske trøst, vet de ikke hvordan de skal vise seg takknemlige nok, og de sier med David: «Hvordan skal jeg gjengjelde Herren alle hans velgjerninger mot meg?» (Sal 116,12).

Slik var det også med «den botferdige synderinnen». Hun fuktet ikke bare Herrens føtter med tårene sine og tørket dem med håret sitt, men salvet dem også med salve. Dette gjorde hun liggende ved hans føtter, for å vise at hun fra nå av ofret og ga seg selv til ham med alt hun hadde. Hennes vakreste pryd skulle være hans fotklede, og ingenting skulle være for godt og kostbart for ham, bare hun med det kunne tjene ham og vise sin kjærlighet til ham.

Men siden de sant botferdige i våre dager ikke kan komme til Herren selv, bruker de av hjertelig kjærlighet og takknemlighet villig sine penger og sitt gods til hjelp og tjeneste for hans trengende lemmer. De vet godt at alle verdens skatter ikke kan måle seg med en eneste dråpe av Guds Sønns blod.

Slik var det også med de første kristne i Jerusalem. Da de var kalt til fellesskapet med Jesus Kristus og ved Guds nåde omvendt, «sa ikke en eneste at noe av det han eide, var hans eget, men de hadde alt felles. … Alle som eide jord eller hus, begynte å selge og kom med betalingen for det de hadde solgt, og la det for apostlenes føtter» (Apg 4,32.34–35).

Godgjørenhet mot de fattige vitner altså ikke bare om en sann omvendelse; på en måte er den også et hjelpemiddel til den. For erfaringen lærer at ikke alle botferdige hjerter straks kommer til en fast visshet om Guds nåde og full fred i samvittigheten. De lengter nok etter Kristus og henger ved ham med stadige sukk, slik en borre henger ved klærne; men troens frimodighet og følelsen av nåden blir ikke gitt dem med det samme.

Andre har av hjertet angret sine synder og satt sin lit til den korsfestede Kristus og har håp om at syndene er tilgitt; likevel kjenner de mye sorg når det gjelder omvendelsens frukter og den nye lydigheten. Det syndige kjødet er vant til frihet og viser seg svært gjenstridig, så de mang en gang blir overrumplet av en eller annen feil. Det vekker tunge tanker hos dem og koster dem mange tårer, for de er bekymret

for at omvendelsen deres kanskje ikke er ekte, siden fruktene ikke viser seg slik de ønsker og vil.

Atter andre tror nok at syndene er tilgitt dem av nåde for Jesu blods skyld, men kjenner likevel mye angst og skrekk. De frykter at Gud, som er en rettferdig og hellig Herre, ikke vil la de store syndene de tidligere har gjort, gå helt ustraffet, men vil hjemsøke dem med stor ulykke og tungt kors.

Her kan almissene som en botferdig sjel gir i troen, uten tvil være til nytte. Når den ved sin godgjørenhet gjør de gudfryktige fattige – som er Herren Jesu sanne lemmer – til venner, og ved sin gavmildhet styrker og gleder dem, da forener de sine sukk med giverens og ber til Gud i Jesu navn til de får det de ber om.

De gudfryktige fattige roper til Gud for sine velgjørere: at han vil krone dem med åndelig og legemlig velsignelse; at han vil bære over med deres feil og skrøpelighet, vaske bort syndene deres med Jesu Kristi blod og fornye og fylle hjertene deres med fred og glede i Den Hellige Ånd; at han vil bevare dem fra all ulykke på sjel og legeme og lønne dem for alle deres velgjerninger både i tiden og i evigheten.

Hvem vil tvile på at slike bønner er til stor velsignelse for velgjørerne? Job sier jo: «Den som var sin undergang nær, velsignet meg» (Job 29,13). Det er åpenbart at de gudfryktiges tårer og sukk kommer over de ugudelige som har krenket dem, og kaller Guds vrede ned over dem. På samme måte blir de til velsignelse for de botferdige som har trøstet og styrket dem, og hjelper til å vende bort fra dem de straffene de ellers vel hadde fortjent.

Ja, en kan også si at almissene, og de forbønnene fra gudfryktige fattige som en dermed skaffer seg, på en måte kommer til gode også for *dem* som ennå ikke har omvendt seg fullt ut og ennå ikke arbeider med sin omvendelse. For de fattige som de har gledet, roper i troen til Gud at han i sin nåde vil lønne velgjørerne deres for det gode de har vist dem, både i tiden og i evigheten.

Er de i nådestanden, ber de at han vil holde dem fast i den; er de det ikke, at han vil føre dem inn i den, gi dem tid og nåde til omvendelse, forlenge livet deres, være deres store lønn i himmelen og la også dem få del i Jesu Kristi dyre fortjeneste til frelse og salighet. Slike bønner hører Gud i sin uendelige barmhjertighet og tar hensyn til.

Dette kan vi se av det som hendte med den hedenske offiseren Kornelius i Cæsarea. Han hadde godt ord på seg for at han var from og fryktet Gud med hele sitt hus, ga mange almisser til folket og ba alltid til Gud.

Men han manglet likevel den rette kunnskapen om Herren Jesus Kristus og Den Hellige Ånds underfulle gaver. Derfor ble en engel sendt til ham og sa: «Dine bønner og almisser er steget opp for Guds åsyn, så han er blitt minnet om deg» (Apg 10,4). Det vil si: Gud, som kjenner alle dine sukk og all din godhet mot de fattige, har nå besluttet å lønne deg rikelig for din gudsfrykt og dine gode gjerninger med en dypere innsikt i den himmelske sannheten og med sin Hellige Ånds herlige gaver.

Hos denne mannen fantes nok troens begynnelse og Åndens førstegrøde; men han manglet ennå mye. Og han ropte ikke bare selv til Gud om mer nåde, men hadde også ved sine rikelige almisser skaffet seg andre troendes forbønner, og de kom ham til gode i fullt mål.

Slik går det ennå i dag med mang et menneske som nok har midlene til omvendelse og frelse like for hånden, men ikke bruker dem for alvor. Når han av villig hjerte gjør godt mot sine trengende medmennesker, høster han på en eller annen måte nytte av deres forbønner, og Gud lønner ofte slik vennlighet med timelig – iblant også med åndelig og evig – velsignelse.

Her kan en også nevne det kirkelæreren Hieronymus sier: «Jeg kan ikke huske å ha lest at noen som la vinn på å gjøre kjærlighetsgjerninger, har dødd en ond død. For et slikt menneske har mange som ber for ham, og det er umulig at mange troendes bønner ikke skulle bli hørt.» Det samme stadfester Skriften: «Gjør dere venner ved den urettferdige mammon, for at de, når den svikter, kan ta imot dere i de evige boliger!» (Luk 16,9).

Og Daniel sier: «Konge! La mitt råd være deg til behag: Bryt av dine synder ved rettferdighet» – slik en skjærer over eller river i stykker en vev som er spent opp – «og dine misgjerninger ved barmhjertighet mot de elendige» – det vil si: slik du før har brakt mange til tiggerstaven og plaget dem med voldsgjerninger, så gled dem nå med gavmildhet og godgjørenhet; befri dem ikke bare fra de tunge byrdene, men hjelp dem også med de skattene du har samlet, så de kan komme på fote igjen; da vil de ikke lenger sukke og be til Gud mot deg, men for

deg, at han vil la sin vrede fare og vende bort den straffen han har truet deg med – «om kanskje din fred kunne bli forlenget» (Dan 4,27). Det finnes også merkelige eksempler som lærer det samme, men det ville føre for vidt å nevne dem her.

En botferdig kristen har altså all grunn til å legge vinn på gavmildhet mot de fattige. Og jeg vet ikke hva en skal tenke om omvendelsen til *den* som «har jordisk gods og ser sin bror lide nød og likevel lukker sitt hjerte for ham» (1 Joh 3,17).

Jeg skjønner ikke hvordan den som er hard i hjertet mot sin trengende neste, kan rose seg av sann anger – for det er jo nettopp angeren som knuser hjertet. Hvordan kan den som ikke viser sin neste kjærlighet, tilegne seg Jesu blod, som er utøst av kjærlighet? Hvordan kan den som ikke viser den elendige barmhjertighet, sette sitt håp til Guds barmhjertighet? Sier ikke apostelen Jakob uttrykkelig: «For dommen skal være uten barmhjertighet mot dem som ikke har vist barmhjertighet» (Jak 2,13)?

Når Gud åpner sin nådes skattkamre og Herren Jesus sine hellige sår for oss og gjør våre fattige sjeler rike av dem, skulle da ikke vi åpne våre kister, punger, boder og kjellere for vår trengende neste? Når vi har fått det åndelige og himmelske, er det da noe stort at vi gir bort det jordiske og forgjengelige? La oss derfor, når vi vil faste og be, se oss om etter gudfryktige fattige og glede dem med vår gavmildhet, så de kan sende sine sukk opp til Gud sammen med våre!

Når vi av kristen andakt vil faste, la oss i det minste gi et gudfryktig fattig menneske så mye som vi selv kunne ha fortært den dagen. Eller la oss lage maten i stand som om vi skulle holde måltid, og så, når spisetiden kommer, sende den til en som er syk og elendig! La oss særlig gjøre slike kjærlighetsgjerninger på de dagene vi går til skrifte og til den hellige nattverd.

Når Herren Jesus regner oss verdige til sitt bord og gir oss seg selv med sitt hellige legeme og dyrebare blod, la oss i det minste vise vår takknemlighet ved av et enfoldig hjerte å gi en av hans trengende lemmer noe, og slik glede ham igjen, slik han har gledet oss. For det vi gjør mot en av hans minste brødre, regner han som gjort mot seg selv.

Jeg har kjent en gudfryktig frue som hadde for skikk ved slike tider å gå ut om kvelden sammen med en taus og gudfryktig tjenestepike og besøke de fattige syke i hyttene og kjellerne deres.

Hun talte trøstende til dem, spurte hvordan de hadde det, ga dem mat og drikke så godt hun kunne av det hun hadde i kurven som piken bar etter henne, ga dem penger og hjalp dem med ord og gjerning så mye det var mulig. Og dette gjorde hun så varsomt at de fattige som nøt godt av hennes godhet, ikke selv visste hvem velgjørerinnen var. Heller ikke mannen hennes og husfolket visste noe om det, før de gudfryktige barna hennes til slutt oppdaget det og gledet seg ikke lite over det; men hun forbød dem strengt å fortelle det til noen.

Akk, om vi overalt hadde mange slike! Men vi skal ikke dvele lenger ved dette, for senere, om Gud vil, skal vi i tredje del av dette verket handle utførlig om den troende sjels kristne gavmildhet.

Vi nevnte også «de gudelige betraktningene» som en botsøvelse for den kristne sjel. De hadde fortjent at en skrev et eget, utførlig skrift om dem og viste hva de er og hvilken nytte de gjør. Her skal vi bare kort si at vi kaller det en gudelig betraktning når en kristen på et sted der han kan være uforstyrret, samler tankene sine og retter dem mot noe åndelig og gudelig, og med omhu og andakt tenker over slike ting som kan tjene til hans sjels gagn og bedring. Denne øvelsen har de hellige brukt til alle tider, og den hellige Skrift oppfordrer også rikelig til den.

Om *Isak* leser vi: «Ved kveldstid gikk Isak ut på marken for å ha en stille stund» (1 Mos 24,63). Det viser at Isak, som av sin far var godt opplært i gudsfrykt, holdt sine hellige øvelser når kvelden kom, og endte dagen med bønn og betraktning av hellige ting. *Kong David* kommer ofte inn på denne viktige saken og viser tydelig at han var vel vant med den. Han forteller oss også hva han pleide å rette betraktningen mot.

Han priser den mann salig som «har sin lyst i Herrens lov og grunner på hans lov dag og natt» (Sal 1,2). «Å, hvor høyt jeg elsker din lov! Hele dagen grunner jeg på den» (Sal 119,97). «Når jeg kommer deg i hu på mitt leie, tenker jeg på deg gjennom nattevaktene» (Sal 63,7) – det vil si: når det hender at jeg ligger våken en stund om natten.

Iblant betraktet han stjernehimmelen og dens prektige hær, som når han sier: «Når jeg ser din himmel, dine fingrers verk, månen og stjernene som du har satt der – hva er da et menneske at du kommer ham i hu, en menneskesønn, at du ser til ham!» (Sal 8,4–5).

Iblant tenker han over sitt eget liv og alle underne Guds godhet har gjort mot ham: «Herre, min Gud! Mange er de under du har gjort, og mange er dine tanker for oss! Ingen kan lignes med deg. Vil jeg kunngjøre dem og tale om dem, er de flere enn at de kan telles» (Sal 40,6). «Jeg minnes de gamle dager. Jeg tenker på alt ditt verk, jeg grunner på dine henders gjerning» (Sal 143,5).

Andre ganger betrakter han Guds skapninger, hvordan de underfullt blir holdt oppe, og den mangfoldige nytten de gjør, slik Salme 104 viser; der heter det mot slutten: «Måtte min betraktning være til behag for ham! Jeg vil glede meg i Herren!» Andre ganger igjen er det Guds egenskaper han betrakter, og hans ufattelige forsyn og styrelse, som omfatter alt – ja, hvert enkelt menneske og alle dets gjerninger – slik Salme 139 lærer.

Her hører også apostelens formaning med: «For øvrig, brødre: Alt som er sant, alt som er ære verd, alt som er rettferdig, alt som er rent, alt som er verd å elske, alt som folk taler vel om, alt som duger og er ros verd – gi akt på det!» (Fil 4,8).

Likeså det han skriver til sin Timoteus etter å ha formant ham til å være et forbilde for de troende i tale, i ferd osv., og til å holde fast ved opplesningen, formaningen og læren: «Tenk på dette, lev i dette, for at din fremgang kan bli åpenbar for alle!» Dermed viser han samtidig hvilken overordentlig nytte de gudelige betraktningene fører med seg (1 Tim 4,12–16).

For de er som glødende kull som tas fra Guds alter, og som renser hjertet og tenner det til å elske Gud (Jes 6,6). Troen i hjertet er som en offerild som alltid skal brenne og aldri slokne, men stadig må næres og holdes ved like ved andaktsfulle betraktninger av himmelske ting, slik en legger ved på ilden. De er som *drøvtyggingen hos de rene dyrene* (3 Mos 11,3): Det den gudfryktige sjel har samlet av Guds hellige ord ved å høre og lese, henter den fram igjen og tenker over i slik ettertanke, og så får den desto raskere og bedre nytte av det.

En bie setter seg på en blomst og suger den søte honningsaften ut av den; den har sin glede i dette arbeidet og skaffer seg slik føde ikke bare for øyeblikket, men også for tiden som kommer. Slik er det også med de gudfryktige sjelene når de tar for seg et skriftord, en av Guds egenskaper eller gjerninger eller et annet åndelig emne, og suger saft og kraft av det til trøst og bedring.

Men dette er igjen noe de fleste kristne i våre dager er uvant med. De ligner myggene og fluene, som nok også setter seg på blomstene som om de frydet seg over skjønnheten deres, men ikke forstår å suge noen honningsaft av dem. Og her ligger uten tvil en stor del av årsaken til kristendommens forfall i vår tid og til at Guds ord blir hørt uten å bære frukt – noe vi alt ovenfor har sagt et og annet om.

Nå vil vi gi en kort veiledning til slike gudelige betraktninger som kan tjene til sann omvendelse og bedring, og som derfor hører med til den botferdige sjels andakt og hellige øvelser. Når du, min medkristne, med legemet har trukket deg bort fra de verdslige tingene og lukket deg inne i kammeret ditt, så legg vinn på å *finne ditt hjerte*, som den hellige David sier det (2 Sam 7,27). Jeg mener: få hjertet til ro, dra det bort fra de verdslige tingene og fest det stadig ved den saken du har fore.

Om dette bruker den kongelige profeten igjen de merkelige ordene: «Lær meg, Herre, din vei! Jeg vil vandre i din sannhet. Gi meg et udelt hjerte til å frykte ditt navn!» (Sal 86,11) – det vil si: samle mitt hjertes tanker, mine ønsker og min lengsel, mitt sinn, min forstand, min vilje og min hukommelse til å frykte ditt navn. Dette skriftordet kan en bruke som et kort hjertesukk når betraktningen begynner.

Jeg vil si de uerfarne på forhånd at når de tar fatt på denne hellige øvelsen, vil de finne det svært tungt – ja, nesten umulig – å tvinge hjertet og gå i gang med å tenke over en hellig sak. For det ustadige hjertet er vant til å flagre og løpe omkring i forfengeligheten. Det ligner *viltre barn* som fordi foreldrene har vært ettergivende, har fått lov til å streife omkring overalt og leke med jevnaldrende, og som har svært vanskelig for å sitte stille på skolen og under bønnen.

Stjernene blir malt med mange stråler som går ut fra dem til alle kanter, slik de også viser seg for øynene våre. Slik er det også med hjertet vårt: Tankene strekker seg snart mot høyden, snart mot dypet, snart er de rettet mot dette, snart mot hint. Snart kaster hjertet et blikk ned i kjelleren, snart inn i stabburet, i kisten der pengene ligger, i regnskapene, i den eller den boken, på det eller det foretaket. Alle disse tankene må *samles* og rettes mot ett: å *frykte Gud og bedre seg*.

I begynnelsen går dette tungt, og hjertet vil nødig – aller minst når det skal beskjeftige seg med åndelige og guddommelige ting, som det

av naturen har motvilje mot. Likevel må en holde det fast og tvinge det, rope til Gud om hans nåde og hjelp og ikke bli trett.

Selv om en i førstningen ikke kommer lenger enn til å lese gjennom to, tre eller fire ganger et skriftsted som handler om den saken en vil tenke over, så gjør en det for å prøve hvilke gode tanker som da vil falle en inn. Og de vil visselig ikke utebli, så sant saken blir tatt fatt på med hjertelig andakt og sukk til Gud.

Det er mye som kan gjøres til emne for slike botsbetraktninger. Iblant kan en tenke over *Guds allvitenhet*, *hans allestedsnærvær og hans altseende øye* iblant over *hans hellighet og rettferdighet* – at han av hjertet hater synden og heller ikke vil la den gå ustraffet hos noen som ikke vil omvende seg.

En annen gang kan en tenke over *hans allmakt og store velde*: at ingen er for høy, for stor eller for mektig for ham, at ingen kan sette seg opp mot ham, og ingen kan unnslippe ham.

Iblant kan en tenke over *hans langmodighet og godhet*, som han ofte i lang tid viser mot de ubotferdige for å lokke dem til omvendelse, og så over *hans store barmhjertighet og ufattelige kjærlighet*, som han tar imot de botferdige med og tilgir synden med.

Fremfor alt må en igjen og igjen rette betraktningen mot *Jesus Kristus, den korsfestede*. En må tenke over hvordan han av stor kjærlighet kom fra himmelen for å frelse syndere; hvor vennlig han innbød dem og kalte dem til seg; hvordan han omgikkes dem og åt og drakk med dem bare han kunne vinne og omvende dem.

En må tenke over hvordan han avviste forslaget fra sine bråsinte disipler om å la ild falle ned fra himmelen over samaritanerne og fortære dem, og sa: «For Menneskesønnen er ikke kommet for å ødelegge menneskeliv, men for å frelse» (Luk 9,56); og hvordan han kjempet for oss inntil blodet, med den største tålmodighet bar så mange smertefulle og vanærende lidelser og satte livet og blodet sitt inn for oss.

Det er også nyttig at en iblant tenker over hele sitt liv, minnes Guds miskunn og langmodighet og alle hans velgjerninger, og sier til seg selv: «Er det ikke nok, min sjel, at vi til nå har vakt vrede hos vår kjærlige, nådige Gud og levd i stor trygghet og utakknemlighet? Skal vi enda lenger fortsette å gjengjelde godt med ondt?»

Hit hører også *betraktningen av synden*: at den ikke er noe så lite og ubetydelig som verden mener, men en vederstyggelighet i Guds

øyne, en sjelegift, en djevelens snare og en kilde til all timelig og evig fordervelse. Særlig bør en tenke over hvor farlig det er å *utsette sin omvendelse* fra den ene tiden til den andre; *hvor flyktig og skrøpelig livet vårt er* hvor mange slags *Guds dommer, ulykker og dødsfall* det finnes; og hvor forferdelig det er å *dø i sine synder*. En må tenke over *den ytterste dom, evigheten, og hvordan de salige og de fordømte har det*.

For at dette skal gå desto bedre, er det nyttig å samle de viktigste skriftordene om slike ting og skrive dem opp i en liten bok. Likeså er det godt å skaffe seg skrifter og bøker av gudfryktige lærere som gir veiledning i denne svært viktige saken og viser med eksempler hvordan en skal holde gudelige betraktninger. Slike hjelpemidler kan en bruke helt til en har samlet seg et noenlunde tilstrekkelig forråd og begynner å bli rik i ånden – rik på tro, på kjærlighet og på gode tanker.

Barnet som skal lære å gå, holder seg først i stoler og benker, til det etter hvert blir sterkere og til og med venner seg til å løpe.

Vi har mange herlige bøker som kan tjene til dette formålet. Den hellige Augustins stille samtaler og betraktninger kan også leses på tysk. Salige dr. Gerhards bok om denne saken – han var en teolog som var fremragende både i lære og liv – vil rikelig lønne leseren for den tiden og møyen han bruker på den. Men fremfor alt vil jeg anbefale et gudfryktig hjerte et svært nyttig skrift av den høyt berømte dr. Geier, som han har gitt ut under navnet *Den altseende Guds allestedsnærvær*. Der blir hjertet ledet til gudsfrykt ved en grundig betraktning av mange herlige skriftord.

Jeg skulle av hjertet ønske at den samme høyverdige mannen ville behandle andre emner på samme måte – emner som kunne tjene til bruk ved gudelige betraktninger og botsandakter – og gi det til Guds kirke. Ellers finnes det også andre lignende oppbyggelige skrifter, som jeg ikke kjenner alle sammen. Ethvert kristent hjerte vil alltid kunne velge seg noe etter egen prøving og eget skjønn, eller etter råd fra sin sjelesørger eller en annen gudfryktig og erfaren mann.

Noe som er av aller største viktighet i denne saken, er at en anvender alt en leser og betrakter, på seg selv og så langt som mulig legger seg det på hjertet. Dette arbeidet må ikke bare gå ut på *kunnskapen*, men først og fremst på *samvittigheten og utøvelsen*. Det vi av egen drift eller etter andres råd tar oss fore å betrakte, må vi ikke se på som en *malt hage*, som bare fryder øynene, men som en virkelig lysthage, der

en kan sanke blomster og frukter og nyte dem, styrke og vederkvege seg med dem.

Alt må ta sikte på å vokse og gå fram i omvendelsen, i troen og i kjærligheten til Gud og nesten, på å styrke vårt hellige forsett og svekke synden som ennå bor i kjødet vårt. De hellige betraktningene er de botferdige sjelers måltid. Og slik en styrker legemet med mat og drikke for at det skal bli desto bedre skikket til arbeid, slik må også sjeleøvelsene våre tjene til å styrke oss i et hellig liv og en hellig vandel.

De himmelske skapningene som profeten så i sitt syn, hadde ikke bare vinger, men også «menneskehender under vingene» (Esek 1,8). Slik må også en kristen ikke bare ha *hellige tanker*, men også *hellige hender* til å ta fatt på gjerningen med. Når vi er ferdige med å tenke og overveie, må vi straks legge hånd på verket. I lønnkammeret, der vi ber, leser og betrakter, rådfører vi oss med Gud og legger planene for en hellig og god ferd og vandel; når vi kommer ut blant menneskene, må vi gjøre planen til virkelighet og sette den ut i livet.

Et eksempel: En botferdig sjel har betraktet det Herren sier til Abraham: «Jeg er Gud Den Allmektige, vandre for mitt åsyn og vær ustraffelig» (1 Mos 17,1). Hun har tenkt over at det er Gud vi har alle ting fra, og at vi daglig henger ved hans miskunn og nåde som et barn ved morens bryst.

Hun har tenkt over at han er en allmektig Herre som har mange hundre tusen engler i sin tjeneste, og som alt i himmelen og på jorden adlyder; at det derfor også er rett at *vi* adlyder ham, særlig fordi det er han som har omsorg for oss mer enn noen annen; og at han er en allmektig Gud som vi aldri kan skjule oss for.

Da bestemmer hun seg også for å vandre for ham, for hans hellige åsyn, i barnlig frykt, å gi akt på hans minste vink og aldri med vitende og vilje gjøre noe som strider mot den hellige lydigheten vi skylder ham. Denne beslutningen må en så minnes siden. Når en går ut av kammeret sitt, må denne Guds røst – «Jeg er Gud Den Allmektige, vandre for mitt åsyn og vær ustraffelig» – alltid lyde i ørene, og en må ved enhver anledning oppmuntre seg selv til så godt en kan å bli tro mot det forsettet en har fattet.

Enten en da går på rådhuset eller i kirken, på torget, i kramboden, i bryllup eller i gjestebud, må en stadig si til seg selv: «Glem ikke at

du vandrer for den allmektige Guds åsyn! Vær derfor gudfryktig, og sky synden!» Men i det følgende får vi, om Gud vil, mer anledning til å handle om denne saken; derfor utsetter vi til da det vi ennå kunne ha å si om dette.

Ennå har vi igjen de botferdige sjelers siste og beste øvelse, nemlig *bønnen*. Uten den ville alle de foregående være til ingen nytte. Vi kan plante og vanne så mye vi vil, det er likevel forgjeves hvis ikke Gud gir vekst; og den får vi ved bønnen. De sukk og bønner som de troende sender opp til Gud under sin botsandakt, ligner dampen som solen trekker opp fra jorden, og som siden faller ned igjen som en liflig dugg eller et mildt regn og vederkveger jordens vekster.

Den som tror han kan utrette noe i omvendelsen og gudsfrykten uten hjertelig og ivrig bønn, vil fly uten vinger og høste uten å ha sådd. Hele kristendommen er himmelsk og er fra begynnelse til slutt grunnet i Guds nåde. Derfor må en uavlatelig sukke til Gud, og bønnen må være det første og det siste ved alle hellige øvelser. (*Den gamle romerske forfatteren Plinius sier at vannet stiger opp til himmelen og derfra fører livsånde med seg ned til plantene*.)

Hvor ivrig og inderlig ber ikke den kongelige profeten etter sitt store fall: «Gud, skap i meg et rent hjerte, og forny en stadig ånd inne i meg!» (Sal 51,12). Og hvordan knytter han ikke i Salme 119 det ene hjertesukket til det andre, og alle går de ut på at hele hans liv og ferd må stemme med Guds hellige vilje (v. 5)! For et kjødelig hjerte kan denne lange salmen, med sine sukk til Gud som så ofte blir gjentatt og går ut på ett og det samme, kanskje se ut som tom snakk.

Men et opplyst hjerte ser godt at Den Hellige Ånd, som styrte profetens hjerte og penn, med dette har villet lære oss at heller ikke vi skal be Gud oftere og inderligere om noe enn om et botferdig og gudfryktig hjerte. Og selv om vi skulle ha kommet like langt som David, skal vi likevel stadig sukke og be til Gud om at vår tro, vår kjærlighet og vår gudsfrykt må bli bevart og øke.

Slik pulsåren i menneskets legeme aldri står stille, slik skal vår ånd alltid sukke og lengte etter Gud. Da den botferdige synderinnen ved Herren Jesu forkynnelse merket Guds nådedrag i sitt hjerte, kom hun og la seg ned ved Herren Jesu føtter. Og selv om munnen hennes tidde, talte tårene og sukkene hennes, og det de sa, var uten tvil kort og

godt dette: «Jeg slipper deg ikke uten at du velsigner meg» (Luk 7,37–38; 1 Mos 32,26).

Etter at Paulus var blitt omstrålt av det himmelske lyset og på underfull måte kalt av Herren Kristus til tro og lydighet mot ham, er det første som fortelles om ham da han kom inn i Guds nåderike, at han i tre dager verken åt eller drakk, men ba. Merkelige er da de ordene Herren sier til Ananias: «Stå opp og … spør … etter en ved navn Saulus, fra Tarsus. For se, han ber!» Med dette vil han la oss forstå hvor nøye han gir akt på de botferdiges bønner, og hvor velbehagelige de er for ham (Apg 9,11).

Den romerske offiseren Kornelius i Cæsarea hadde ved Guds nåde, gjennom å høre hans ord, fått et glimt og en forsmak av den religionen som frelser, og han «ba alltid til Gud» (Apg 10,2). Slik er det: Nådens Ånd er også bønnens Ånd (Sak 12,10). Når mennesket ved den legemlige fødselen begynner det møysommelige livet, gir det fra seg et skrik og vitner dermed om at det lever. Slik er det også når det går inn i det åndelige livet: Da vitner det om det med sukk og gråt og bønn.

Der det ennå ikke finnes noen ivrig, hjertelig og flittig bønn, er det derfor grunn til å frykte at det ennå ikke står særlig vel til med menneskets omvendelse. Den som ennå er kald og forsømmelig i bønnen, har grunn til desto mer omhyggelig å prøve sin omvendelse og være desto mer bekymret for den.

En botferdig kristen ber likevel mest om åndelige og guddommelige ting: om den rette kunnskap om Gud og sin Frelser Jesus Kristus, om sann anger og sorg over syndene, om et bløtt, rent og gudfryktig hjerte, om sann tro, om det nye, hellige og gudfryktige livet, om å følge etter Kristus og lignende. Forbildet for alle hans bønner er den bønnen som Guds Sønn selv har lært oss. Derfor ber han mest om at Guds navn også må bli helliget ved ham, at Guds rike også må bli grunnlagt og bevart i ham, og at Guds vilje også må skje ved ham, på ham og i ham.

Dette vet jeg ikke bare av egen erfaring, men også av andre gudfryktige hjerters: Når en ber det hellige *Fadervår* og ikke er nøye på vakt og holder godt fast på det flagrende hjertet, farer en gjerne over de tre første bønnene uten å be dem med tilbørlig andakt. Først når en kommer til det daglige brød i den fjerde bønnen, begynner en å tenke over hva en holder på med.

Jeg skulle tro at Satan er virksom her, for han vet godt at de første bønnene er de viktigste for oss. Men da får han også finne seg i at en bedende sjel begynner forfra igjen og gjentar dem med mer ettertanke.

En botferdig kristen vil også i sine *bønner* først og fremst søke Guds rike og hans rettferdighet, for han vet at alt det andre da også skal bli gitt ham i tillegg, slik hans Gjenløser har lovt. Han er som Salomo, som ikke ba om rikdom eller ære, men om visdom. Derfor sier han: «Min Gud, jeg ber ikke om sølv eller gull, ikke om denne verdens ære og herlighet, men om et botferdig, troende og gudfryktig hjerte. La meg leve og dø i forening og samfunn med Herren Jesus, min Frelser; gjør for øvrig med meg slik din nådige og gode vilje er!»

Først og fremst må en botferdig sjel gi akt på hva den ennå mangler i sin kristendom. Ofte har kjødet vårt – slik det ble omtalt i første del – *sin egen synd*, som gir ånden mest arbeid og i begynnelsen ikke vil la seg dempe og overvinne. Mot den må en be desto ivrigere og ikke gi opp før en merker bedring.

Når vi prøver vår kristendom, merker vi ofte at vi er kalde i kjærligheten til Gud; at vi ennå vet lite om å overgi oss til Guds vilje og være tålmodige i trengsler; at vi ennå ikke har lært å la oss nøye, forakte det timelige og søke det himmelske og evige. Ofte finner vi at vi ikke med saktmodighet kan bære forakt og spott fra verden; at vi ikke av hjertet kan tilgi våre fiender; at hjertet vårt ofte blir smittet av skammelige tanker og lettsindige innfall, og så videre.

Slikt må en ikke regne for lite, men kjempe og be mot det av all kraft. Og når den faste og vanlige bønnen ikke strekker til, må en ty til en særskilt bønn av et annet slag og holde ut med faste, sukk og bønn helt til en får hjelp fra himmelen og blir herre over den fienden som setter seg opp mot ånden.

At slik bønn må skje med all ærefrykt, ydmykhet og selvfornedrelse, trenger jeg ikke minne om. Den som tenker på at han har med den majestetiske og høylovede Gud å gjøre, og at han ber om ting som gjelder hans sjel og salighet, vil ikke skamme seg ved å ligge på knærne og på ansiktet, bare han kan få det han ber om.

Det er også svært nyttig å venne seg til stille sukk og korte bønner og med dem be ned Guds nåde og hjelp, både under gudsfryktens øvelser og under det ytre livets gjerning.

Et vakkert eksempel som kan belyse det jeg her sier, har vi i Nehemja. Da han sto foran kongen, og kongen spurte ham hvorfor han var bedrøvet, svarte han: «Skulle ikke jeg se bedrøvet ut når byen hvor mine fedres graver er, ligger øde, og dens porter er fortært av ild!» Da kongen så sa til ham: «Hva er det da du ønsker?» ba han om å få bygge opp byen; men først forteller han oss: «Da ba jeg til himmelens Gud» (Neh 2,1–5).

Det er hevet over all tvil at han ikke falt på kne foran kongen og ba høyt til Gud. Nei, han sukket i det stille mens han talte med kongen, og ba Gud bøye kongens hjerte mot ham og gjøre ham velvillig mot det han hadde fore.

Av dette lærer vi at når vi i morgenbønnen eller ved en annen anledning har fattet det hellige forsett å legge vinn på en uskadd samvittighet og ikke med vitende og vilje handle mot Guds bud, og dette forsettet siden skal settes ut i livet når vi kommer ut blant menneskene og kanskje blir fristet til synd, da bør vi sukke i det stille til Gud og be om kraft fra det høye.

Et eksempel: Et menneske har lett for å bli sint, men har av hjertet satt seg fore å vokte seg for det og legge vinn på saktmodighet. Så hender det noe i huset hans eller i nabolaget som gir ham grunn til å bli harm. Da må han ikke bare minnes sitt hellige forsett, men også be Gud om hans nåde med stille, raske sukk og rope omtrent slik i ånden: «Akk, Herre Jesus, du saktmodige hjerte, hjelp meg!» Eller: «Å, langmodige, kjærlige Gud, hjelp meg å tåle min nestes feil og overvinne dem med saktmodighet!»

Jeg tviler ikke på at David gjorde det samme da Sjime'i gikk løs på ham med grove skjellsord og kastet stein og jordklumper etter ham (2 Sam 16,6 ff.). Kanskje sukket han da: «Du er rettferdig, Herre, og rettvise er dine dommer» (Sal 119,137); jeg har vel fortjent alt dette ved mine synder; gi meg bare tålmodighet, og ta ikke din nåde fra meg! Og hvem vil tvile på at den kyske Josef, da hans herres hustru stadig var etter ham, stadig har sukket til Gud og bedt om nåde og kraft til å overvinne en så stor fristelse?

Nå, Gud hjelpe oss så vi kan følge gode råd, daglig øve oss i omvendelsen og slik stadig bli mer gudfryktige, ved Jesus Kristus, vår Herre! Ham være takk og lov og pris sammen med hans himmelske Far og Den Hellige Ånd, nå og i evighet! Amen.

Femte preken. Om den botferdige sjels troende lengsel etter Guds nåde i Kristus

I Jesu navn. Amen.

Matt 5,6: «Salige er de som hungrer og tørster etter rettferdigheten, for de skal mettes.»

Det har lenge vært mye snakk om kunsten å lage gull. De såkalte alkymistene har gitt mang en fornem herre og velstående mann store løfter, men så langt man vet, har alle sammen vist seg å være bedrag og ført til fattigdom. Riktignok har det vært noen som ikke bare har rost seg av å forstå denne vitenskapen, men som også – etter det enkelte forfattere vitner – har gitt tilfredsstillende prøver på den, særlig Edward Kelley, Nikolaus Mirandulanus og Theophrastus Paracelsus. Men Gud vet best hvordan det egentlig forholdt seg med dette, og hvordan disse folkene skaffet seg gullet.

Teologene mener med rette at ingen kan forandre og forvandle Guds skapning og de skapte tings vesen, unntatt Gud selv, som er alle tings Skaper og naturens Herre. Den Hellige Ånd forteller som et av Guds under at Kristus gjorde vann til vin (Joh 2,9). Om nå de stakkars menneskene med all sin kunst kan gjøre noe lignende og med sannhet rose seg av det, overlater jeg til alle kristne hjerter å tenke over.

Vi leser om kong Salomo at han samlet seg stor rikdom. Men til det brukte han handel og skipsfart, og han tok også gladelig imot det andre fyrster ga ham. Hadde han forstått seg på gullmakerkunsten, kunne han ha spart seg alt dette strevet og bryderiet. Og den burde jo ikke vært ukjent for ham, siden Gud hadde utrustet ham fremfor alle andre med overordentlig visdom og innsikt, også i naturens ting. (Alkymi: *gullmakerkunst*.)

Det er også en annen ting som må vekke atskillig tvil om denne kunsten: Flere som i mange år har lagt seg etter den, med store utgifter og til skade for helsen, har til slutt oppriktig bekjent at de var blitt bedratt, og at alle utgiftene, all flid og all møye var spilt. Om Penotus, en av de mest berømte alkymistene på sin tid, som alle mente forstod denne kunsten, forteller Sennert at han døde åtteognitti år gammel i den ytterste armod, som lem på fattighuset i Yverdon i Sveits.

Kort før han døde, ba man ham om ikke å misunne ettertiden, men åpenbare den, dersom han kjente noen særlig hemmelighet i den så

ettertraktede gullkunsten. Da svarte han: Hadde han en fiende som han ikke kunne skade med åpen makt, ville han gi ham det rådet at han skulle bli alkymist og lære kunsten å lage gull. Da var han viss på at han ville bli en tigger.

Likeså må man tenke på at Satan selv, med Guds tillatelse, blander seg inn i denne saken på grunn av menneskenes gjerrighet og gulltørst, og søker å fange sjelene i gylne snarer og garn. Her vil vi ta med en beretning av den berømte Athanasius Kircher.

En fornem mann hadde fra ungdommen av hatt stor lyst til denne kunsten og hadde til da brukt mye tid, møye og penger på den. En gang var han i full virksomhet i laboratoriet sitt, sitt kjemiske verksted, og håpet at han nå endelig hadde funnet den hemmeligheten han så lenge hadde søkt etter.

I det samme lar en ukjent mann seg melde. Han hilser først meget vennlig på ham og spør så hva han holder på med. Husherren fant det ikke helt rådelig å gi ham et riktig svar og tidde. Da sa den fremmede: «Jeg ser nok på redskapene dere har for hånden, at dere er kjemiker og søker etter noe stort i denne kunsten. Men jeg kan forsikre dere om at det dere søker, kommer dere ikke til å finne.»

Husherren ba ham da om ikke å nøle med å åpenbare hemmeligheten for ham, hvis han kjente den. Den andre sa: «Det skal jeg gjøre. Sett dere ned og skriv opp den rette framgangsmåten, slik man må gå fram.» Da det var gjort, gikk de straks i gang med forsøket og laget et pulver som de ved hjelp av fikk fram kostelig gull av kvikksølv. Husherren ble forbløffet over dette og visste ikke hva han skulle si av bare glede, eller hvordan han kunne vise seg takknemlig nok mot gjesten sin.

Han spurte ham så hvor han var fra, og hvordan han var kommet til denne hemmeligheten. Den fremmede svarte at han reiste verden rundt, ikke trengte noens hjelp eller penger, og pleide å åpenbare noe av denne kunsten for gode venner som lenge forgjeves hadde strevet og plaget seg med den. Lærlingen tilbød ham fritt husrom, men han ville ikke ta imot det. I stedet nevnte han et offentlig vertshus der han var å treffe. Der lette lærlingen etter ham dagen etter, men uten å finne ham, og han var heller ikke å treffe i noen av de andre vertshusene på stedet.

Så tar mannen igjen fatt på kunsten sin og går fram slik mesteren hadde foreskrevet ham. Men det slo feil, og det ble ikke noe gull. Han trodde at han kanskje hadde forsømt noe, begynte derfor på ny og gjorde seg all mulig umak, men alt var til ingen nytte. Dette satte ham mer og mer i brann, og han prøvde så ofte og på så mange måter at ikke bare gullet han hadde laget mens mesteren var til stede, men nesten hele formuen hans gikk med. Til slutt var han nær ved å fortvile over det.

Da betror han seg til en opplyst og forstandig prest og forteller ham saken med alt som hørte med. Presten svarer ham: «Min herre, skjønner dere ikke at det skjuler seg et bedrag av Satan bak dette? Uten tvil har han vist seg for dere i menneskeskikkelse, røvet det første gullet et eller annet sted og brukt det som lokkemat for å fange dere. Dere skulle få større og større lyst til denne kunsten, og når dere ikke kom noen vei med den, skulle dere enten la dere overtale til å slutte en pakt med ham eller falle helt i fortvilelse og spille bort deres salighet mens dere jaget etter timelige skatter.»

Over dette ble kjemikeren forskrekket. Han tenkte godt over alt sammen, særlig over disse ordene fra mesteren at han var en som «fartet og flakket omkring på jorden» (Job 1,7). Da ble det klart for ham at han etter Guds tilskikkelse var blitt forledet av djevelen på grunn av sin nysgjerrighet og pengegrådighet.

Han skyndte seg hjem, slo i stykker alle ovner og redskaper og brente bøkene som handlet om denne kunsten. Så la han seg etter andre ting som stemte bedre med Guds vilje og var til større gagn for ham selv og andre. Samtidig takket han Gud av hjertet for at han i sin store barmhjertighet hadde reddet ham ut av en så stor sjelefare.

Til slutt sier Kircher: «Denne sannferdige beretningen har jeg villet ta med for å vise hvordan Satan pleier å forblinde de hjertene som tørster etter penger og gull, og hvordan han på alle mulige måter søker å få dem i garnet sitt.» (*Kjemi: kunsten eller vitenskapen om å løse opp de legemlige ting i deres grunnstoffer eller bestanddeler; skillekunst.*)

Men av dette kan man også se verdens umettelige gjerrighet. Den har ikke nok i det gullet som alle tings Skaper har gjort, men våger å ville lage enda mer. Jeg tror at om alle fjell, klipper og steiner ble forvandlet til gull, ville den likevel knapt ha nok; for slik er det dessverre med gjerrigheten: jo mer den har, desto mer vil den ha.

Verden lager imidlertid gull ikke bare på denne måten, men også på mange andre, for den søker å berike seg med alle mulige midler. Men det går den som gullmakerne vi har nevnt: Mens den jager etter det usikre og forgjengelige, mister den som regel det sikre, varige og evige gode, og faller i djevelens garn. Slik lærer den hellige apostel når han sier: «Men de som vil bli rike, faller i fristelser og snarer og mange slags dumme og skadelige lyster, som senker menneskene ned i undergang og fortapelse» (1 Tim 6,9).

Dette har jeg en gang sett svært sinnrikt framstilt på et bilde. En kvinne, som skulle bety sjelen, bøyde seg ned over en kiste full av penger, mens Satan svevde over henne og lot en strikke eller snare falle ned, som han prøvde å dra over hodet hennes for å fange henne. Det skulle bety at Satan bruker det timelige gods som lokkemat, og at menneskehjertene blir fanget og snært inn med det røde gullet, slik fuglene blir fanget med de røde bærene.

Og likevel ender all verdens rikdom til slutt i armod, for i døden kan vi ikke ta noe med oss, men må forlate verden like nakne som vi kom inn i den. La oss derfor alltid ha vår Frelsers ord i hjerte og sinn: «For hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel? Eller hva kan et menneske gi til vederlag for sin sjel?» (Matt 16,26).

Men jeg vil her tale om en langt bedre og edlere kunst, nemlig kunsten å tro på Jesus Kristus. Undre dere ikke, mine kjære, over at jeg kaller den saliggjørende tro en kunst! For den er ikke så enkel en sak som verden nå for tiden tror. Man lærer den ikke noe annet sted enn i Den Hellige Ånds skole. Den er så *vanskelig* at man må studere den så lenge man lever; så *høy* at selv de hellige engler undrer seg over den som kan fatte bare litt av den; så *skjult* at den med rette regnes blant himmelens største hemmeligheter.

Med god grunn setter jeg den over gullmakerkunsten og alle andre kunster og vitenskaper i verden. For den kan gi meg det som hele verden med all sin kunst, evne og formue ikke kan gi meg, nemlig syndenes forlatelse, rettferdighet og salighet. Den gir meg et gull og en mynt som gjelder for Gud, og som jeg kan kjøpe himmelen og saligheten med.

Alkymistene driver det høyst til å lage et skinngull. Med det kan de nok bedra de uerfarne, men det holder ikke den ordentlige prøven og blir forkastet i myntverkene.

De kristne derimot forstår en kunst som de kan komme i besittelse av et gull ved, et gull som blir godkjent som ekte og gyldig av den rettferdige og hellige Gud selv, han som ransaker hjerter og nyrer. Ved den frambringer de en purpurrød, herlig tinktur med så stor og underfull kraft at den på et øyeblikk ikke bare gjør en fattig rik, en syk frisk og en stygg vakker, men til og med en død levende og en fordømt salig. Jeg mener den kraften som ligger i Jesu Kristi, den korsfestedes, guddommelige og dyrebare blod. Ved det blir vi fattige syndere rike for Gud, rettferdige og evig salige.

La nå andre legge seg etter kunsten å lage gull, helt til de i praksis finner ut at de griper etter en skygge, og til de har forvandlet alt de eier og har, til røyk og damp. Vi vil bruke all vår klokskap og flid på å lære *troens kunst* av Guds hellige ord, for så uendelig mye, ja, alt avhenger for oss av den. «Uten tro er det umulig å være til behag for Gud» (Hebr 11,6). *Troen*, med sin Jesus som den holder seg til, er «den seier som har seiret over verden» (1 Joh 5,4) – over synd, død, djevel og helvete.

Troen er båndet som knytter sjelen til Kristus. Den er sjelens skatt og rikdom, dens kongelige kledning, dens krone, dens guddommelige kraft, dens lys, dens herlighet og salighet. Utenfor troen eier sjelen ikke annet enn synd, elendighet, nød og død; men i troen eier den Jesus, Gud, himmelen og alt. Om dette skal vi nå tale, etter den ordningen vi har satt oss fore. Å, Herre, gi oss troen! «Øk vår tro!» (Luk 17,5). Amen. (*Tinktur: et legende eller på annen måte kraftig, farget vann. De vises tinktur: et farget kraftvann som man mente kunne forvandle uedle metaller til edle, forlenge livet osv.*)

Det er helt nødvendig å kjenne nøye den sanne trosens rette art – både for å kunne styrke de gudfryktige i troen og gi dem frimodighet, og for å kunne advare de ugudelige, så de ikke bedrar seg selv med en falsk innbilning. Når vi nå skal framstille dette etter den evne Gud gir, vil vi først si at en kristen nødvendigvis må ha god kunnskap om de guddommelige og åndelige ting som hører troen til. Han må også være fullt og fast forvisset om at det som er åpenbart om dette i Guds ord, virkelig er Guds ord.

Guds ord er den sæden troen vokser opp av; og der sæden ikke er, kan heller ikke planten være. «Hvordan kan de påkalle en som de ikke er kommet til tro på?» sier apostelen. «Og hvordan kan de tro på en som de ikke har hørt om?» (Rom 10,14). Hvordan kan man tro det man ikke vet, og ikke vil vite eller lære? Guds ord er et speil der Herren Jesus, den korsfestede, blir holdt fram for oss. Den som ikke akter på speilet og ikke vil se i det, får heller ikke skue Herrens herlighet.

Men kunnskapen er ikke nok. Hjertet må også være overbevist om at Gud selv taler og handler med det i ordet og gjennom ordet, så det desto tryggere kan gi sitt ja til det som blir holdt fram for det, og forlate seg på det. Disse store stykkene av troen har vi imidlertid ikke til hensikt å behandle mer utførlig denne gangen, for vi har allerede flere steder i det foregående berørt det vi fant nødvendig om dette.

I stedet vil vi se litt nøyere på de delene av troen som egentlig gjør den til det den er – med andre ord dens indre art og beskaffenhet. Den saliggjørende troens vesen består da uten tvil i en hjertelig og fast tillit til Jesu Kristi fortjeneste, som har vunnet oss Guds nåde. Denne tilliten kan betraktes på to måter: i sin begynnelse og i sin fullendelse.

Når et *sædkorn* er falt i jorden, spirer det først og begynner å vise sin kraft og sitt liv i et lite strå; det vokser og tiltar så litt etter litt, til det blir en fullvoksen plante. Slik går det også med den rettferdiggjørende tro: Den viser seg først som *lengsel* og vokser til den kommer så langt at den *omfavner*. Den første vil vi betrakte denne gangen og spare den andre til neste gang.

Om sjelens tillitsfulle lengsel etter Kristus taler Skriften mange steder, og særlig i vår tekst, under bildet av sult og tørst. For hvem er vel de salige menneskene som hungrer og tørster etter rettferdigheten, om ikke de som gjennom Guds ord så å si har fått duft og smak av Kristus, den edle paradisblomsten, livets tre, livets brød og livets kilde? De lengter etter ham og samfunnet med ham, og de ønsker ikke å leve og dø uten i ham, med ham og ved ham.

Sult og tørst kommer av den indre, naturlige varmen, som må ha noe å fortære for at legemet skal holdes ved like. De er en følelse av mangel og en trang etter mat og drikke, og den blir desto sterkere når man ser eller lukter maten eller hører tale om den.

Slik går det også med troen. Når hjertet ved lovens hjelp har lært sin mangel å kjenne og føler den smertelig i samvittigheten, lengter

det etter hjelp, råd og trøst. Og når evangeliet byr det dette i Jesus Kristus, den korsfestede, og priser ham for det med hans hellige blod og fortjeneste som det sanne himmelbrød og livets vann, da springer den troende lengselen fram. Den lar seg ikke stille med noe i verden, bare med samfunnet med Kristus og del i hans hellige fortjeneste.

Når et slikt hjerte så støter på et eller annet kraftfullt skriftord og merker virkningen av det i seg, begynner det å sukke: «Å, Herre Jesus, hvor søtt er ikke ditt ord! Hvor trøstefullt er ikke samfunnet med deg! Salige er de som har deg og ditt ord i hjertet, og over all måte salige de som du har tatt imot, og som med full visshet har del i deg! Å, om også jeg kunne bli så lykksalig! Å, om det også gjaldt meg!

Jeg vitner av mitt hjertes grunn at ingenting i hele verden er meg så kjært, så dyrebart og kostelig som din hellige fortjeneste, ditt kors og din død. En bloddråpe som er rent fra ditt hellige legeme, akter jeg høyere enn all verdens rubiner, diamanter og perler. Jeg ønsker ingen høyere lykke enn å bli forent med deg i troen og kalles et Guds barn.

Men du ser og kjenner min svakhet, min avmakt, min kaldsindighet og mine daglige brister. Å, Jesus, hjelp meg! La ikke din hellige, bitre lidelse og død være spilt og bortkastet på meg, stakkars synder! Jeg henger meg fast i deg som en borre i en kjortel; la meg ikke falle!

Du har sagt at offer for deg er en nedbrutt ånd, og at du ikke vil forakte et nedbrutt og knust hjerte. Se, Herre, her er en nedbrutt ånd og et nedbrutt og knust hjerte. Du har kalt dem som strever og har tungt å bære, til deg. Se, også jeg er en av dem: Jeg sliter under sjelens byrde og kan ikke råde eller hjelpe meg selv. Så la meg da finne nåde, råd, hjelp og trøst hos deg! Å, Jesus, en dråpe trøst for en bedrøvet sjel! Jeg slipper deg ikke uten at du velsigner meg. Jeg tror, Herre; hjelp min vantro!» – og så videre.

Disse tankene og hjertesukkene har jeg satt opp for at man av dem i noen grad skal kunne se hvordan det står til med sjelen når troen begynner. Den sier ikke alltid slike ord med munnen; men det ene sukket følger likevel på det andre, og bønnens og kjærlighetens tårer går med dem. For troen blir ikke alltid til på én gang i en botferdig sjel. Og selv om begynnelsen allerede er der, *kjenner den ennå ikke seg selv* og forstår ikke sin egen kraft.

Det går med dette som med dagen når solen står opp. Forandringen skjer ikke brått, så det straks blir lys av mørke; først viser det seg et svakt lys, og det tiltar til solen trer fram i sin fulle glans.

I begynnelsen er troen blandet med motløshet og frykt. Den synes ikke den helt og fullt tør trøste seg med sin Gjenløser, Kristus, for mengden av synder holder den tilbake. Likevel lengter og higer den etter Kristus. Når den hører en trøsterik preken eller leser noe kraftfullt om Guds nåde i Herren Jesus, sukker den: «Å, om jeg bare kunne tro det! Skulle Guds nåde også være for en så stor synder som meg? Verdig er jeg ikke, men jeg trenger den så sårt.»

En sjel i en slik tilstand kan etter min mening sammenlignes med en tigger som står utenfor døren og ber om en almisse. Har han sagt fram bønnen sin og ingen gir ham noe, begynner han å rope og jamre seg til gaven kommer.

Slik også sjelen. Den sukker og roper ved Guds nådedør: «Å, du barmhjertighetens Far og all trøsts Gud, bare en liten smule av det som faller fra dine barns bord! Å, Jesus, Jesus, bare en liten dråpe av ditt blod! Å, Gud Hellige Ånd, bare en liten dråpe trøst for en sjel som hungrer og tørster!» Å, hvor rik og salig er ikke en slik tigger! Heller vil jeg tigge på denne måten enn med den rike mannen leve hver dag i herlighet og glede.

Om dette taler Guds Ånd også andre steder med merkelige og betydningsfulle ord: «Herre, du har hørt de nedbøydes begjæring. Du styrker deres hjerte, du vender øret til. Herre, for ditt åsyn er all min lengsel, mitt sukk er ikke skjult for deg. Gud! Du er min Gud! Tidlig søker jeg deg. Min sjel tørster etter deg, mitt kjød lengter etter deg i et tørt og uttørket land, hvor det ikke er vann. For din miskunnhet er bedre enn livet. Min sjel tæres av lengsel etter din frelse, og jeg venter på ditt ord. Mine øyne tæres av lengsel etter ditt ord, og jeg sier: Når vil du trøste meg? Mine øyne blir matte, slik speider jeg etter din frelse. Jeg rekker ut mine hender til deg, min sjel lengter etter deg som et uttørket land» – sprukket av solheten – «tørster etter regn» (Sal 10,17; 38,10; 63,2.4; 119,81.82.123; 143,6).

Også profeten Jesaja har mange herlige ord om dette: «På dine dommers vei, Herre, ventet vi deg også. Til ditt navn og ditt minne sto vår sjels lengsel. Med min sjel lengtet jeg etter deg om natten, og med min ånd søkte jeg deg» (Jes 26,8–9). *Fremfor alt* er det merkelig

som Herren selv sier: «De elendige og fattige leter etter vann» – trøst for sjelene sine – «men det er ikke noe» – verden kan ikke skaffe dem glede og ro. «Deres tunge brenner av tørst. Jeg, Herren, jeg vil svare dem. Jeg, Israels Gud, jeg vil ikke forlate dem. Jeg vil la elver velle fram på bare hauger og kilder midt i daler» (Jes 41,17–18). Disse ordene taler enten uttrykkelig om den lengselen vi her handler om, eller de kan med god grunn brukes om den.

For et gudfryktig hjerte kjenner nok nøden i ytre anfektelser og trengsler, men holder seg likevel oppe ved håpet om Guds hjelp, som det søker med inderlige sukk og bønner. Slik også den botferdige sjel: Når den kjemper med synden, loven, Satan og helvete, verger den seg med brennende lengsel og trang etter Kristus og håper i troen, så godt den kan, på Guds hjelp.

Man kunne belyse og forklare saken nærmere med eksemplet med kvinnen som led av blødninger. Ved å røre ved minnedusken på Herrens kappe fikk hun del i hans guddommelige kraft og ble frisk igjen. Det var ikke noe stort, slik det ser ut, å røre ved kappen. Hadde hun derimot omfavnet Herren og sluttet ham i armene sine, kunne hun etter vår kjødelige mening ha hatt bedre håp om å få det hun ønsket. Likevel var denne ringe berøringen det middelet hun ble frisk ved (Matt 9,20).

Slik går det også med den botferdige sjel. All dens sukking, lengsel og trang synes ikke å være noe særlig; og likevel rører hvert slikt sukk, hver slik lengsel og trang ved den korsfestede Jesus og fører livskraft med seg tilbake.

Hit hører også bildet av en *rykende veke*, som Den Hellige Ånd selv gir oss (Jes 42,3). I begynnelsen er troen en liten, ubetydelig gnist som ulmer i det knuste hjertet, utbrent av følelsen av Guds vrede, slik en gnist ulmer i tønderet. Det er som med et lys som er blåst ut, der veken ennå gløder og ryker (Matt 12,20). Holder man et brennende lys over det, slår flammen ned i røyken og får det til å brenne og skinne igjen.

Den himmelske ildens gnister faller ved forkynnelsen av ordet ned i den botferdige synderens hjerte. Da stiger sukkene opp derfra, til troens fulle lys, tent av Gud, begynner å skinne klart i hans frimodighet.

Men det vakreste bildet saken kan framstilles under, er etter min mening hentet fra ertevekster, humleranker og andre slyngplanter.

Av naturen har de ikke krefter til å vokse i høyden av seg selv og stå seg mot vind og vær. Men det ligger i deres art at de lengter etter støtter og stenger. Derfor ser man dem krype langs jorden til de kommer til et tre eller noe annet de kan sno seg fast om; og for dette formålet har flere av dem små hekter og klør, slik man kan se på vinstokken, ertene og andre lignende vekster.

Slik går det også med den botferdige sjel. Når den begynner å tro, skjer alt i stor skrøpelighet. Likevel lengter den av hjertet etter Kristus, og hjertesukkene er de små hektene den henger seg fast i ham med. Den ser på sin Frelser, riktignok ennå med gråtende øyne og liksom gjennom en tåke, så den ennå ikke rett kan kjenne ham og la hjertet få full ro i ham.

Den tror, men med frykt – ikke fordi den tviler på Guds nåde for alle og på den fullkomne forløsningen som har skjedd ved hans Sønn, men fordi den ennå ikke trygt kan tilegne seg selv de løftene som gjelder alle, og av hele sitt hjerte forlate seg på dem.

For troen er som en utenlandsk plante som i begynnelsen ikke vil slå rot og trives i hjertet vårt. Synden derimot, og de anfektelsene som kommer av den – frykt for Guds vrede, tvil, motløshet og så videre – er som de innfødte vekstene, som gror tett og villig av seg selv. Dem må man stadig arbeide med å rydde bort før troens edle plante kan komme opp, blomstre og bære frukt.

Dette har kirken uttrykt svært vakkert i den kjente salmen om den stakkars synderens rettferdiggjørelse for Gud:

Vår synd forkynner *lovens* røst,
den knuser våre hjerter;
da lyder *evangeliets* trøst
og stiller våre smerter.
Det sier: «*Kryp til korset!* Der,
og ikke ved lovens gjerninger,
er fred og ro å finne.»

Kjent er også den gudfryktige Bernhards ord:

Hvilket håp er du for den som gjør bot,
o Jesus, og hvor god er du mot
dem som leter etter deg!
Hva finner de i evighet!

Deg søker jeg hvor enn jeg går,
på leiet og når jeg oppstår;
alene og i samfunn her
du all min lyst og lengsel er.

Mange erfarne og fremragende lærere har også skrevet meget herlig om denne saken. Luther sier: «Troens natur er å kjenne synden og gjerne ville bli kvitt den. Når du kjenner at du skjelver og er svak, og du gjerne ville ha troen, så takk din Gud. For det er et sikkert tegn på at ordet har truffet og rørt deg, og at det øver, skynder på og driver deg. … Hva skulle det være for en tro om jeg gikk der uten skjelving eller angst i hjertet, som troen kunne øve seg på?»

Og igjen: «Når et hjerte som virkelig angrer – slik kongen i Ninive hadde – taler som om det tvilte, viser det at det ennå ikke er kommet igjennom alle de anfektelsene og hindringene Satan legger i veien for troen, men fremdeles arbeider og er i nød. Var det nå ingen tro der, holdt det ikke ut i slikt arbeid og slik nød. Derfor er slike ord langt heller tegn på at de har troen – riktignok en tro som står og kjemper i frykt, men som likevel har Guds nåde for øye.»

Filip Melanchthon sier i Apologien for den augsburgske bekjennelse: «Den tro som rettferdiggjør, er ikke bare en historisk kunnskap. Den består i at man tror Guds løfter, der syndenes forlatelse og rettferdigheten av nåde blir tilbudt oss. Eller rettere sagt – for at ingen skal tro at den er en tom kunnskap: Å tro er å lengte etter og ta imot løftet om syndenes forlatelse.»

Chemnitz – som man vel kan kalle en makeløs teolog, for han var ikke bare svært lærd og meget belest i Den hellige skrift og de gamle kirkefedrenes bøker, men hadde også rik erfaring og skarp forstand – sier: «Av kunnskapen og bifallet vokser det ved Den Hellige Ånds virksomhet fram en lengsel i hjertet. Under følelsen av den synd og guddommelige vrede som tynger det, ønsker det, begjærer, sukker og ber om at rettferdiggjørelsens nåde, som blir tilbudt i evangeliets løfter, må bli gitt og meddelt det.»

Disse har mange andre berømte lærere fulgt, og de har likeså regnet lengselen til troens bestanddeler eller trinn. Men å nevne navnene på dem alle her ville bli for omstendelig, og det ville heller ikke være nødvendig. Senere, når vi kommer til anvendelsen av denne

læren, blir det dessuten anledning til å ta med et og annet nyttig og trøsterikt vitnesbyrd av gudfryktige teologer.

I denne sammenhengen finner vi det også nødvendig å minne om noe som andre allerede har påpekt, og som gudfryktige hjerters erfaring har bekreftet: Det er under oppriktige botsøvelser man best lærer den saliggjørende troens sanne natur å kjenne, og i selve livet man lettest kommer til å forstå hva Den hellige skrift mener om denne saken.

At noen ellers mener ett og andre noe annet om dette, og at mange som skriver og taler om troen, ikke kan gjøre det riktig klart for seg selv og andre, kommer sikkert av at de i trygghet gir seg over til sin egen innbilning og fornuftens tanker og aldri har erfart troens kraft og vesen i anfektelse, kamp og strid.

Hvordan kan *den* tale om honningens sødme som aldri har smakt den? Det er jo stor lettsindighet når en lege anbefaler en urt og priser kraften i den, enda han slett ikke kjenner den og aldri har erfart virkningen av den, verken på seg selv eller andre. Man kan ikke forklare utførlig for noen hvordan det er med sinnets indre bevegelser – glede, sorg, hat eller kjærlighet – og hvordan man føler dem. Langt mindre kan man med ord beskrive nøyaktig hvordan troen egentlig er, den som er en himmelsk og guddommelig kraft i sjelen og helt fremmed og ukjent for naturen.

Det som likevel etter evne blir skrevet og talt om dette til trøst, lærdom og undervisning for andre, kan best prøves og bedømmes etter Guds ord av dem som av egen daglig erfaring, og særlig i anfektelser, har lært å bedømme åndelige ting på åndelig vis (1 Kor 2,13 ff.).

Det er dette den gudfryktige Arndt sikter til når han sier: «Hva troen er, lar seg lettere føle i hjertet enn si med ord. For den er plantet av Gud mot og over fornuften. Den er en levende kraft fra Gud, en følbar, levende og sikker tillit til Guds nåde i Kristus, tent ved Den Hellige Ånd og ordet. Og selv om troen ofte er så svak, lik en glødende veke, har den likevel alltid øyet vendt mot Kristus. Den klynger seg til Kristi fortjeneste, sår og død og til Faderens nåde, kjærlighet og barmhjertighet, og sukker etter Kristus ved Den Hellige Ånd.» (*I utleggelsen av Sal 116.*)

Den som aldri har hatt det tungt med sin tro, og som aldri er blitt anfektet av tvil om troen hans var av den rette art eller ikke, kjenner

bare lite til den. *Vinen* er en edel drikk som gleder hjertet. Men man finner ingen kilde den strømmer ut av så ren og deilig som vi ser den i glasset. Den blir presset ut av knuste druer, må siden gjære og skille ut bunnfallet og annen urenhet, og først da blir den klar, deilig og behagelig.

Slik er det også med troen. Den blir virket ved Guds kraft i det knuste hjertet. Den har mange hindringer og skrøpeligheter å kjempe med, og den gjærer, om jeg så kan si, i mange sukk, lengsler og bønner, til den til slutt når fram til den rene tillit til Kristus og til full visshet om sin frelse.

Etter denne læren må vi nå prøve vår tro, slik den hellige apostel vil når han sier: «Ransak dere selv om dere er i troen! Prøv dere selv!» (2 Kor 13,5). Dette er overmåte viktig for oss. For uten tro er det umulig å være til behag for Gud (Hebr 11,6); himmelens og nådens dør står ikke åpen for andre enn de troende; uten tro er Kristus oss til ingen nytte; og uten den blir vi værende i våre synder, under Guds vrede, i døden og fordømmelsen, og kan ikke håpe på noen salighet. Derfor er det helt nødvendig at vi er visse på vår tro.

Og det er svært beklagelig at de kristne i vår tid er så lettsindige og trygge i denne viktige saken. De innbiller seg at de har troen, enda de aldri for alvor har tenkt over hvordan troen er etter Skriften, hvordan den blir til i hjertet, hvordan den gir seg til kjenne, hva den virker, hvordan den rettferdiggjør og så videre.

De har aldri kjempet, og mener likevel at de allerede har vunnet seier. De har aldri for alvor hungret og tørstet etter rettferdigheten, og er likevel allerede mette. De har aldri vært skrøpelige, og er likevel sterke. Men de troendes seier kommer først etter kampen, metningen etter sulten, kraften etter skrøpeligheten.

Vår dyrebare Luther så godt i ånden at hans vanslektede lutheranere og etterfølgere ville misbruke den trøsterike læren om troen og holde sine egne tanker og innbilninger for tro. Derfor har han så ofte og så inderlig advart mot å bedra seg selv med en falsk tro. «Mange som hører evangeliet,» sier han, «er straks ferdige og lager seg av egen kraft en tanke i hjertet som sier: Jeg tror. Det holder de så for en sann tro. Men fordi det bare er et menneskelig påfunn som hjertets grunn aldri erfarer noe av, virker det heller ingenting, og det følger ingen forbedring etter.»

Og igjen: «Det er mange blant oss som tenker: Se, det du leser og hører i og av Skriften, holder du for rett og sant; altså har du tro. Slik mener de at den drømmen og innbilningen de selv lager seg i hjertet, er tro.»

Dette opplever man dessverre altfor ofte. En sjelesørger kan prøve det. La ham ta anledning til å tale med en og annen om troen og hvordan den skal prøves, og spørre dem om de mener å ha den sanne, rettferdiggjørende og saliggjørende tro. Da vil de undre seg over at noen kan tvile på det. «Ja visst må jeg da tro,» sier de, «hva skulle ellers min kristendom være?» – og så videre.

Fører man dem så inn på prøvingen av troen og viser dem at de må kjenne og skille den sanne og virkelige troen fra den falske skintroen både på troens begynnelse og det som går forut for den, og på dens kraft og virkning i hjertet og fruktene som følger, da heter det: «Å, jeg er enfoldig; jeg har ikke så lett for å fatte slike høye ting.» Imidlertid går de videre i sin forsettlige trygghet og uvitenhet, blir i sine vante synder og håper at de nok skal komme til himmelen likevel, enda de vandrer på helvetesveien.

Om disse menneskene kan man si at det er Satan som virker og holder ved like en slik tro hos dem. Etter Guds rettferdige tilskikkelse gir han dem en slik visshet og trygghet at de til sist dumdristig forakter all formaning og advarsel. De blir sinte på den som våger å lære dem noe annet og, som de sier, vil sette dem på skolebenken igjen på sine gamle dager. De kan fremsi de tre trosartiklene og har dessuten lært en del bibelord utenat; med det mener de nok å bli salige.

Men samtidig lever de i daglige synder, og de vet ikke og vil ikke vite av noen troens kamp, noen sukk og lengsel etter Kristus, noen smak og følelse av hans kraft, noen iver i gudfryktigheten, noen selvfornektelse, noen forsakelse av verden og så videre.

Erfaringen har lært at Satan lover dem han forleder til frafall fra Gud og til trolldom, store skatter og mange penger. Ja, enkelte gir han tilsynelatende fine gullmynter. Men når de siden får øynene opp, ser de at de er bedratt: I stedet for gull og penger har de fått kull, hestemøkk, tørre blader og lignende. Slik går det dessverre også med mange falske kristne. Satan bilder dem inn at de har troen, og forblinder dem så de aldri prøver seg selv etter Guds hellige ord. De nøyer seg med sin egen innbilning, til de omsider oppdager at de er bedratt.

Derfor, min medkristne: Fordi troen er så overmåte viktig, og fordi Satans bedrag er så vanlig i denne saken, så ransak og prøv med all mulig flid din tro, om den er ekte. Å prøve troen er samtidig et kjennetegn på troen. Å bekymre seg for troen, be Gud om den, hjertelig begjære den og inderlig ønske å vokse og bli stående i den til sin siste stund – det vitner om tro.

De sant troende synes alltid at de ikke tror, eller at troen deres er altfor svak og mangelfull. Stadig ønsker og lengter de etter å bli mer fullkomne og komme nærmere sin Jesus. Når de hører tale om troen, eller hører andres tro bli prist, tenker de: «Å, om også du kunne få en slik tro! Å, om du bare var kommet så langt!»

Sin egen tro ser de som en liten, ulmende gnist, de andres derimod som et brennende bluss. De sukker stadig og sier: «Å, Herre Jesus, når vil du da trøste meg? Når skal du bli riktig stor og dyrebar i mine øyne? Når skal hjertet mitt lære å glemme alt annet og henge ved deg alene? Å, om jeg kunne omfavne, gripe og holde fast på deg, min gjenløser, med en riktig sterk, levende og frimodig tro! Når skal all tvil forsvinne og troen min brenne som en ren, klar flamme? Når skal jeg av de fullkomne fruktene du virker i meg, kunne kjenne at jeg henger ved deg i sann tro?» – og så videre.

Tenk nøye etter mens du leser dette, min medkristne: Treffer jeg tankene i ditt hjerte og skriver slik du ofte har det til mote? Er du dypt bekymret for din tro, ber du inderlig om tro, og lengter du med stadige sukk og bønner etter samfunnet med Kristus? Eller vet du ingenting om slike ting og bryr deg ikke om dem? Det siste er ikke et tegn på tro, men på falsk trygghet.

Det første viser derimod at Den Hellige Ånd har rørt ditt hjerte gjennom Ordet, at Kristus bor der ved troen, og at troen din allerede er virksom i gjerning og øvelse. For uten Den Hellige Ånd og Kristus er det umulig å sukke etter Kristus. Den hellige Augustin sier med rette: «Å lengte etter nåden er allerede en begynnelse på nåden.»

Men også i lengselen etter troen kan det blande seg bedrag inn. Heller ikke hyklere og ugudelige mennesker vil så lett si at de ikke gjerne vil ha del i Kristus og hans frelse.

De tar ofte imot Ordet med glede og uttaler hellige ønsker, slik Bileam gjorde: «Må min sjel dø de oppriktiges død, må min siste slutt bli som deres!» (4 Mos 23,10), og slik fariseeren gjorde: «Salig er den

som får sitte til bords i Guds rike!» (Luk 14,15). Derfor er det nødvendig at vi beskriver den sanne lengselen etter troen og dens sikre kjennetegn litt nærmere, og viser hvor vidt forskjellig den er fra hyklernes falske lengsel.

For det første er den smertefull og springer ut av en følelse av nød – slik den legemlige sult og tørst, som vi sa ovenfor, har sin grunn i den indre heten og tapet av krefter i legemet. Når mennesket ved Guds lov blir ført til å erkjenne sine synder, blir overbevist om at det fortjener helvete og Guds vrede, kjenner det i samvittigheten og ikke vet hvor det skal gjøre av seg for frykt og redsel, da holder evangeliet fram for det bildet av den korsfestede Herre Jesus og roper til det: «Se der Guds lam, som bærer bort verdens synd! Det er et troverdig ord, fullt verdt å motta: Kristus Jesus kom til verden for å frelse syndere» (Joh 1,29; 1 Tim 1,15).

Ved dette fatter det forskrekkede hjertet mot. Det begynner ivrig å lytte til slike skriftord og lengte etter ham som stryker ut synden, slik vi har vist mer utførlig ovenfor. «Det er ikke de friske som trenger lege» – og lengter etter ham – «men de som har ondt» (Matt 9,12).

Den trette og jagede hjorten skriker etter friskt vann, og de forskrekkede og bedrøvede sjelene etter Guds nåde. Klippen gir ikke vann uten at den blir slått med Guds stav (4 Mos 20,8). Den som aldri har kjent noen virkelig samvittighetsangst og aldri riktig har erkjent og angret sine mange synder, kan heller ikke med sannhet si at han har noen sann lengsel etter Kristus og samfunnet med ham.

Fra såret flyter blodet, og fra det sønderknuste og bedrøvede hjertet kommer de sukk og tårer som lengter etter Jesu Kristi sår. Det kan vi se av eksemplet med den botferdige synderinnen. Hun lå ved Herren Jesu føtter og sa vel ingenting med munnen; men de milde tårene og de dype sukkene hennes vitnet om lengselen hun bar på – etter Guds nåde og forlatelse for syndene sine, som hun søkte ved denne nådestolen alene (Luk 7,37).

Om Paulus sier Guds Sønn, da han befaler Ananias å spørre etter ham: «Se, han ber!» (Apg 9,11). Denne bønnen var en brennende lengsel etter Guds nåde; men den kom også fra et sønderslått og forskrekket hjerte, slik beretningen foran viser.

Hyklerne derimod kan nok te seg som om Kristus betyr mye for dem, og som om de av hjertet lengter etter å bli funnet i ham; men de

mener det ikke virkelig alvorlig. For de vet ikke hva synd er, og derfor kan de heller ikke vite hva Kristus og nåde er.

Den rette lengselen er ivrig og brennende. Et sultent og tørst menneske ikke bare ønsker seg mat og drikke, men leter også etter det og gir gjerne alt bare han kan få styrke seg og leve.

Vi vet at det i dyre tider ofte er gitt mye gull og mange penger for et stykke brød, og at en kjøpmann en gang ute i de hete sandørkenene i Afrika bød alt han eide – det beløp seg til tretti tusen dukater – for en slurk vann. Slik er det også med den botferdige sjel som av hjertet lengter etter Kristus som det sanne himmelbrødet, og etter hans sår som de sanne kildene til trøst og liv. (*Dukater: en slags gullmynter, verdt fra halvannen til to speciedaler.*)

Den sier: «Herre Jesus, hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden» (Sal 73,25). Den akter alt for tap og skrap, bare den kan vinne Kristus (Fil 3,8). Denne tilstanden blir belyst ved lignelsen om kjøpmannen «som søkte etter vakre perler. Da han så fant en meget verdifull perle, gikk han bort og solgte alt han eide, og kjøpte den» (Matt 13,45–46). Sjelen vil gjerne gi slipp på og forsake alt – ikke bare det den selv eier, men alt hele verden har – bare den kan få visshet om Guds nåde i Kristus og få stillet sin lengsel.

Den finner heller ikke trøst i noe jordisk. Den sier: «Hva er sølv? Hva er gull? Hva er perler? Glinsende jord, som ikke kan gagne meg noe for Gud. Hva skal jeg med dette skrapet når jeg ikke har Kristus?» En sulten mage lar seg ikke mette med blomster, morsomme historier, skuespill eller musikk, og en sjel som er bedrøvet over synden, finner ikke trøst i noen verdslig lyst og glede. Jesus, den korsfestede, er det den søker; Jesus er det den lengter etter; Jesus er alltid i dens hjerte og sinn.

Den går nesten alltid i hellige tanker, og fra hjertet stiger det ene sukket opp etter det andre, den ene lille bønnen etter den andre. Mangen gang nevner den til og med i søvne hans søte navn og sukker med halvt avbrutte ord: «Å Jesus, du i meg og jeg i deg! Min Gud, jeg ønsker ikke noe annet og ber ikke om noe annet enn å leve og dø i samfunn med Jesus Kristus. Gi meg Kristus – den korsfestede, nakne, tornekronte, blodige, fattige og elendige – så han kan være min og jeg kan tilegne meg ham som min eiendom; så er jeg tilfreds.»

En klok mann har kledd dette i et vakkert læredikt. «Gudfryktigheten,» sier han, «kjente en brennende tørst og ropte høyt på gatene: ‹Å, så tørst jeg er! Å, så tørst jeg er!› Folk der på stedet kom med vann, øl og vin til henne, men hun ville ikke drikke. Hun fortsatte bare å rope: ‹Så tørst jeg er! Så tørst jeg er!› Innbyggerne ble ergerlige over dette og holdt denne vandrende kvinnen for gal, fordi hun ikke ville ta imot det de bød henne for å slukke tørsten. Etter en tid kom en hjort og la seg ned for føttene hennes. Kvinnen satte seg på den og lot seg i all hast føre til kilden hos Den levende, han som ser; av den drakk hun og la seg vederkvegt til å sove.»

Den trøsten verden byr på, bryr den botferdige sjel seg sannelig ikke om. Ingenting kan stille dens sult og tørst unntatt det som er strømmet ut fra den evige kjærlighets dype kilde – fra Jesu sår og Israels kilde. (*Harsdörffer.*)

Derfor setter den høyt de midlene Gud har anvist og ordnet for å stille dens lengsel og gi den hvile. Den ransaker flittig Skriften og gjør seg så godt kjent som mulig med hovedordene i den, særlig dem som handler om Guds nåde og den dyrebare Frelseren. Den er som en bie som med stor travelhet samler honning. Det finnes mange slags blomster, men i dem alle har bien bare ett mål: honningen. Skriftens ord er mangfoldige, men den sjelehonningen sjelen søker i dem alle, er Jesus.

Jeg må her tenke på den gudfryktige, høyadelige frøkenen som elsket Jesu navn så høyt at hun overalt der navnet Jesus sto i hennes daglige bønnebok, hadde skrevet sitt eget navn tett inntil. Slik ville hun vise hva hun lengtet etter: å være nær Herren Jesus, ja, uoppløselig forent med ham. Slik er den botferdige sjel. Der den leser eller hører tale om Herren Jesus, tenker den: «Å Jesus – mitt hjerte, ditt hjerte, ett hjerte! La meg være en av dine! La ingenting skille meg fra deg og din kjærlighet!»

Den finner ingen smak i en preken eller en bok uten at den smaker av Jesus og hans kjærlighet. *Bien* blir ikke lenge i en blomst der den ikke finner honning, og sjelen setter ingen pris på prektige og høytravende ord; det som skal tilfredsstille den, må være mettet av Jesu kjærlighet.

Den leser gjerne prekener og hører dem også med glede, men som et sultent barn: Den vil mettes, men bare med himmelbrød; den vil

leskes, men med vann som har strømmet gjennom Jesu sår og er blandet med hans blod. Og fordi den vet at en slik mat og drikke blir rakt fram til den i den hellige nattverd, setter den også den svært høyt og kommer ofte til den med et sultent og tørst hjerte.

Likeså gjør den alt den kan for å unngå det som kan hindre dens fullkomne forening med Jesus. Syndene er en vederstyggelighet for den, fordi den vet at de har ført dens brudgom på korset og i døden. De verdslige gledene er motbydelige for den, fordi de vender hjertet bort fra den himmelske gleden den søker i Kristus.

Et *gråtende barn* som skynder seg etter moren sin, lar seg ikke holde tilbake av andre barn som leker. Slik bryr heller ikke den botferdige sjel seg om verdslig selskap og dets tåpelige gleder når den lengter etter Jesus og med tårer skynder seg etter ham. Og om dårene derfor skulle holde den for en dåre, er det den likegyldig.

Den bruker nok Guds skapninger til det den trenger, men den finner ingen særlig glede i dem, unntatt når en eller annen av dem minner den om Frelseren. Og fordi den likevel ikke kan få sin lengsel fullkomment stillet – for vår tro og kunnskap hører med til dette livets stykkevise (1 Kor 13,9) – blir den trett av livet og ønsker heller i dag enn i morgen å komme fra troen til beskuelsen og evig mettes med Jesu kjærlighet.

Helt annerledes er det med hyklernes lengsel. De har ingen lyst på åndelige og guddommelige ting, unntatt på samme måte som drukne folk har lyst på et fyrstelig måltid. De vil nok ha Kristus, men svært billig og uten særlig møye. Det er de verdslige tingene som betyr mest for dem; dem søker de, etter dem trakter, higer og løper de. *Kristus med sin fortjeneste skal bare være en nødhjelp*. Ved å gå til den ytre gudstjenesten og ved et ytre skinn av kristendom vil de holde seg til venns med ham, så han skal gjøre sitt beste for dem når det en gang kommer til avskjeden med denne verden.

På sitt legemes bekvemmelighet, pynt og pleie og på å tilfredsstille sine vellystige begjær bruker de gjerne og rikelig av midlene sine. Men å koste noe særlig på en bibel og andre gode, åndfulle bøker, eller på å holde gudstjenesten ved like, det er ikke etter deres hode. De leser nok åndelige bøker og hører prekener, men det skal ikke mye til før de har fått nok. Når presten preker i en time og de hører på like lenge, er det allerede store ting.

Taler presten om Jesus Kristus, den korsfestede, om hans ubegripelige kjærlighet, hans dyre fortjeneste, hans hellige blod og store velgjerninger, går det dem ikke særlig til hjertet; det er gamle og utslitte saker som de ofte har hørt og lenge har visst. Støter de på et deilig skriftord, går det dem som hanen i Æsops fabel, som fant en perle og heller ønsket seg et byggkorn.

En lystig karls innfall og skrøner kan de le av så de rister, og de kan godt huske dem og med lyst fortelle dem videre. Men det som blir sagt i bøker og prekener om Guds nåde, om syndenes forlatelse, om rettferdigheten i Kristus og om barnekåret hos Gud, det kan de sove bort på én natt, eller lese og høre på med et kaldt og uberørt hjerte.

De gjør seg heller ingen samvittighet av å la lang tid gå før de tenker på å gå til den hellige nattverd. Og når de langt om lenge regner etter og ser at det allerede er femten, seksten, sytten uker siden sist, haster det likevel ikke; enda lar man fire–fem uker snike seg av sted. Var det ikke fordi det nå en gang er skikk og bruk, ville de holde seg helt borte. De er også gjerne med på alt slik verden vil ha det, og drukkenskap, sverging og banning, gjerrighet, hor, trettekjærhet og andre åpenbare grove synder gir dem ingen grå hår i hodet.

Heller ikke vil de sitt eget kjøtt og blod så vondt at de skulle nære noen lengsel etter himmelen og saligheten. De sier som kjøpmannen da en fattig mann han hadde gitt en almisse, ønsket ham himmerike til lønn for det: «Ja, men så sent som mulig!»

Å, å, av slike mennesker finnes det dessverre altfor mange blant dagens kristne! Og likevel mener de å ha en tro så god som noen, og å være like visse på sin salighet som om de hadde vært rykket opp med Paulus til den tredje himmel og selv hadde lest navnene sine i livets bok. Det ville også være dem til bry om de skulle bekymre seg for denne saken og ta en prøvelse av sin tro.

Slike er det vanskelig å hjelpe, fordi de ikke vil vite av at de trenger hjelp. Likevel må tro sjelehyrder ikke la være å advare, refse og formane dem. Gud gi at også dette ringe arbeidet måtte vekke en og annen til ettertanke og til større flid i hans kristendom!

Til *sist er den botferdige sjels lengsel varig og stadig*. Den varer så lenge livet varer. Mangen gang kjenner sjelen nok Den Hellige Ånds vitnesbyrd i hjertet om sitt barnekår og om syndenes forlatelse, og går over fra å lengte etter sin Jesus til å omfavne ham. Den trenger ikke

alltid å lete etter sin sjeleskatt, men finner den ofte med glede og sier: «Ikke før var jeg gått fra dem, så fant jeg ham som min sjel elsker. Jeg grep fatt i ham, og jeg slipper ham ikke» (Høys 3,4).

Likevel blir den ikke alltid i en slik frydefull tilstand. Det kan lett skje at det legger seg en tåke eller en sky av skrøpeligheter, forfengelighet, lunkenhet og tungsinn mellom den og Jesus, så den nok ikke mister ham av hjertet, men – om jeg så må si – av syne.

Dessuten er skatten så stor at det lille hjertet ikke kan romme den. Himmelen er stor og vid og omgir jorden på alle kanter, men jorden er altfor liten til å favne himmelen med alle dens velsignede krefter. Slik er det også med Guds nåde, Jesu Kristi kjærlighet og Den Hellige Ånds trøst og vårt stakkars hjerte. Men nåden er slik at den vekker større lengsel mens man nyter den, og det troende hjertet er slik at det utvider seg mer og mer. Det er grådig etter himmelen: Jo mer det har, desto mer vil det ha. Om dette synger den kristne kirke:

Din kjærlighet, å Jesus Krist,
er sjelens føde, det vet jeg visst.
Den gjør meg mett, men aldri lei,
og sulten vokser bare mer i meg.
Hva jeg har søkt, det har jeg nå;
hva jeg har savnet, lot du meg få.
I glød av ren og sann kjærlighet
min syke sjel av deg bare vet.
I deg, i deg – du vet det godt –
har hjertet all sin glede fått.
Du er min ære her og hist,
du verdens Frelser, Jesus Krist!

Slik lever da den troende sjel i en stadig lengsel og dør til sist også i den – men slik at da dør også lengselen, og den evige, fulle nytelsen begynner. Lengselen er som sjelens pulsåre, som slår og banker så lenge det er liv i mennesket. Den sukker etter Kristus og lengter etter samfunnet med ham så lenge den trenger ham; og den trenger ham så lenge den bor i dette syndens legeme.

Dette blir stadfestet ved den kongelige profets eksempel når han sier: «Min sjel er knust, så jeg lengter etter dine lover til enhver tid» (Sal 119,20).

Meningen er: «Jeg ønsker og sukker av hjertet etter daglig å vokse og ta til i kunnskapen om deg, min Gud, i kjærligheten til deg og i sann gudsfrykt. Mitt hjerte lengter alltid etter ditt ord som den rette sjelemat, så jeg ved det kan bli styrket i mitt gode forsett og mer og mer viss på min frelse. Jeg kan heller ikke bli mett og lei av ditt ord; det smaker meg alltid godt, og min lengsel er ny hver dag» – og så videre.

Det samme mener også den hellige apostel når han skriver: «Ikke så at jeg alt har nådd dette eller allerede er fullkommen. Men jeg jager etter det for å kunne gripe det, fordi jeg selv er grepet av Kristus Jesus» (Fil 3,8–12).

Her skal vi merke oss at apostelen, slik sammenhengen foran viser, nettopp på dette stedet taler om kunnskapen om Kristus og samfunnet med ham i troen. Og selv om han nok var kommet lenger i dette enn de fleste, kanskje enn alle andre, holder han det likevel bare for en begynnelse. Han synes at han knapt ennå har rørt ved fliken av Herren Jesu kappe, og han strekker seg stadig mer etter å gripe ham, holde ham fast og tilegne seg ham.

Herren Jesu nåde syntes ham så stor og umåtelig at han ønsket seg tusen hjerter for å kunne romme den. Den er en stor, søt strøm, som alle troende fra verdens begynnelse har fylt sine hjerter av, uten at den derfor er blitt det minste mindre. Dette forstår bare få. For de fleste er ingenting stort uten det som er synlig og timelig og fyller kister, punger, kjellere og boder.

Langt annerledes er det med hyklernes lengsel. Også over dem kommer det riktignok av og til en flyktig andakt, *slik som over Herodes, som gjerne hørte på døperen Johannes* (Mark 6,20). *Når de hører evangeliets ord og smaker dets sødme og den kommende verdens krefter, tar de imot det med glede* (Hebr 6,5; Matt 13,20). Da tenker de: «Det er jo en vakker ting at vi uten noen fortjeneste fra vår side, av bare nåde, ved troen på Kristus alene kan komme til den evige herlighet.»

De sukker nok til og med over det og ønsker at de sammen med andre troende og Guds utvalgte måtte få del i himmelen og nyte godt av Kristi fortjeneste til frelse og salighet.

Men alt dette har ingen rot i dem. De er ustadige som været og glemmer snart slike gode tanker. Når de kommer i lystig lag og Satan viser dem en åpen dør til synden, glemmer de den åpne himmeldøren,

gir seg over til sine syndige lyster, og andakten forsvinner. Hjertet deres ligner en gryte som syder og koker så lenge den står over ilden, men som snart blir stille og kjølnes når den settes til side. Så lenge de hører Guds ord, stiger lengselen deres, og andakten er brennende; men når de kommer tilbake til sine vante synder, svinner lengselen, og andakten er borte.

«Lysten til det gode kommer over dem,» sier en utenlandsk lærer, «slik lysten til det onde av og til kommer over de gudfryktige. De gudfryktige lar seg stundom forlede av de ugudeliges lykke til å prise dem lykkelige, og de får nesten lyst til å være like lite nøye med å holde hendene sine rene som de. Det ser vi av eksemplet med den oppriktige David. Men de besinner seg snart og sier: ‹Bare god er Gud mot Israel, mot de rene av hjertet› (Sal 73,1). På samme måte synes også de som bare tror for en tid, av og til at det er en stor vinning å være gudfryktig; ja, de får til og med lyst til – i det ytre – å løpe på samme bane.

Ofte mangler det lite på at de, som Agrippa, kunne la seg overtale til å bli sanne kristne. Men når det kommer til veiskillet, der de skal si fra seg sin egen vilje, sin egen lyst, sin egenkjærlighet og så videre, da betenker de seg i hast og snur brått. De er glade når Kristus drar bort fra deres landemerker, så de kan få beholde sin svinenatur.» *(Dyke.)*

Hyklernes lengsel er som gangen i et ur: Det går så lenge loddet driver det. Og om de så sier at også de har en stadig lengsel etter Kristus, tror man dem likevel ikke, og det med rette. For hvilken grunn er det til å vente noen stadig lengsel der man ikke ser noen stadig etterfølgelse av Kristus? *Men slik er det:* Verden vil også hos Kristus ha rett til å velge. Evangeliets løfter og trøst, hans rettferdighet og salighet vil de gjerne ta imot og trygt stole på; men å holde hans bud, daglig ta sitt kors opp og følge ham, det vil de ikke være forpliktet til.

Etter denne enkle framstillingen og tydelige beskrivelsen av forskjellen mellom de troendes og hyklernes lengsel vil nå hver og en lett kunne finne seg til rette og dømme om sin egen tro. Jeg kan her ikke la være å legge til en *oppmuntring til en slik lengsel.*

Det finnes jo nok av lengsel, ønsker og begjær her i verden. Gud har skapt menneskesjelen slik at den ikke skulle ha sin salighet i seg selv, men søke den i foreningen med det høyeste gode. Den skulle ikke ha nok i seg selv, men måtte og skulle leve i Gud, i hans nåde og kjærlighet. Gud har skapt legemet slik at det trenger mat og drikke for

å holdes i live, og til det må også mange ringere skapninger tjene det. Men sjelen, som også skulle kunne hungre og tørste på legemets vis, ville han selv være mat og drikke for.

Etter at sjelen ved Satans svik falt fra Gud, er den blitt som en kvinne som går med barn og har en usunn lyst og sluker alle slags uegnede, ja, ofte unaturlige og underlige ting – rått kjøtt, rå fisk, lær, kull og så videre. Den lengter ikke etter Gud og søker ikke sin tilfredshet i hans nåde og kjærlighet, men i timelige og jordiske ting: i vellyst, rikdom, denne verdens ære og forfengelighet. Men de kan verken gi den saft eller kraft eller fri den fra den evige død.

Blant de kristne finner man bare få mennesker som med sin lengsel henger ved livets tre, Jesus Kristus, den korsfestede. Likevel er han nettopp satt fram av Gud for at de skulle holde seg til ham og hente all kraft, alt liv, all fred, all rettferdighet og salighet fra ham og hos ham.

Den store hopen jager etter penger og tenker at når den har *dem*, har den alt man kan ønske seg. Derfor erfarer vi i disse grufulle siste tider at menneskenes barn for penger lar seg bevege til ting man ikke kan tenke på uten å grøsse. Andre holder seg til fyrster og store herrer og søker sin lykke hos dem.

Det fortelles om et gudløst menneske, en italiener av fødsel som døde i Frankrike i stor sorgløshet. Da man på hans siste stund holdt fram for ham at han da burde frykte Guds dom og helvete, lo han og sa: «Gå deres vei, dere tosker! Det finnes ingen andre djevler enn fiendene våre her i livet, som krenker oss og gjør oss skade; og det finnes heller ingen annen Gud enn konger og fyrster, for bare de kan hjelpe oss fram og gjøre oss godt.»

Denne mannen var så formastelig at han våget å tale slik. Andre sier det nok ikke rett ut, men de viser likevel i gjerning at de er av samme sinnelag som han.

Nå da, dere tåpelige og forblindede menneskebarn, hva er det dere søker? En skygge, en røyk, en lyktemann! Jeg har lest om en som en natt fikk se en lyktemann – et svevende lys ute på marken – og løp etter det til han fikk tak i det. Da viste det seg å være bare noe seigt, lysende slim som så ut som paddeegg. Slik går det også med verdens barn. De jager med stor iver og begjærlighet etter de timelige tingene; og når de har nådd alt de søkte, hva har de da annet enn noe verdiløst og forgjengelig, som slett ikke kan hjelpe dem til noen sann lykke?

Når humleranken eller vintreet støter på en råtten stang, holder det seg til den og begynner å klatre oppover. Men det varer ikke lenge før det kommer en stormvind og kaster både ranken og støtten over ende. Slik går det også med den sjel som forlater seg på mennesker – for hva annet er vel selv de største herskere i verden? – og som setter sin lit til jordiske ting.

Dette lærer også vår Frelser med lignelsen om den rike bonden som Gud kaller en dåre fordi han stolte på forrådene sine. Gud sier til ham: «Du dåre! I denne natt kreves din sjel av deg. Hvem skal så ha det du har samlet?» Og vår Frelser legger til: «Slik er det med den som samler seg skatter og ikke er rik i Gud» (Luk 12,16–21).

Nå vel, dere kristne sjeler, la oss velge det beste, det mest varige, det himmelske og evige, og søke det i Kristus Jesus, den korsfestede, og i ham alene! For i ham bor all nådens fylde og all salighet. I Det gamle testamente befaler Gud at det skal lages en ark, en kiste, kledd med gull og prydet ovenpå med en gullkrans og to kjeruber, og han sier at han vil bo over den og velsigne folket derfra. Denne arken var, som den hellige apostel lærer oss, et forbilde på vår Frelser.

Man kunne undre seg over at den allvise Gud nettopp ville at en kiste skulle regnes som det største klenodiet i hans helligdom, og at han med den ville avbilde sin Sønn. Men uten tvil skjedde dette blant annet for å vise at Sønnen er det sanne skrinet og gjemmet der Gud har lagt ned all sin nåde og kjærlighet, og at vi alle skulle få av hans fylde, nåde over nåde.

La oss da rette alle sjelens evner, begjær, sukk, lengsler og ønsker mot ham; la ham være midtpunktet i alle våre tanker. Alle andre tanker forsvinner som damp i luften; men de som er vendt mot Jesus Kristus, den korsfestede, og rører ved hans hellige sår, de blir stående og kommer tilbake til oss med bare nåde og velsignelse.

La oss stadig mer lære å forakte verden og dens usle tant, og ikke lenger så begjærlig trakte, hige, løpe og jage etter de forgjengelige tingene! *Ett er nødvendig: å bli funnet i Kristus Jesus*. La oss jage og løpe etter dette ene! La vår sjel være som Maria Magdalena, som ikke fant ro noe sted etter at hun hadde mistet sin Herre. Hun holdt ikke opp å sukke og gråte før han åpenbarte seg for henne, så hun kunne si: «Jeg har sett Herren» (Joh 20,11–18).

La den være lik bruden i Høysangen, som sier: «På mitt leie lette jeg om natten etter ham som min sjel elsker. Jeg lette etter ham, men jeg fant ham ikke. Jeg vil stå opp og gå omkring i byen, på gatene og på torgene. Jeg vil lete etter ham som min sjel elsker. Jeg lette etter ham, men jeg fant ham ikke. Vekterne, som går omkring i byen, møtte meg. Har dere sett ham som min sjel elsker? Ikke før var jeg gått fra dem, så fant jeg ham som min sjel elsker. Jeg grep fatt i ham, og jeg slipper ham ikke» (Høys 3,1–4).

I disse ordene fra bruden fortjener det særlig å merkes at det å *elske* og det å *søke* eller *lete* alltid står sammen. Slik blir det fint antydet hvordan en sant troende sjel egentlig er. Selv om den er kommet så langt i å kjenne Kristus at den av hjertet elsker ham som sin dyreste skatt og eneste trøst, lengter den likevel stadig etter ham.

Den sukker etter ham, den søker ham; den lever nok allerede i hans kjærlighet, men den søker ham likevel. For den som en gang har smakt hvor søt hans kjærlighet er, begjærer stadig mer å nyte den. Slik sier også den himmelske visdom selv: «De som eter meg, hungrer etter mer, og de som drikker meg, tørster etter mer» (Sir 24,25).

En troende sjel holder ikke opp å lengte etter sin Frelser før den blir fullkomment forent med ham. Om en rik og mektig herre som Ahasverus ville si til den: «Hva har du på hjertet, dronning Ester, og hva er ditt ønske? Om det så var halvdelen av riket, skal du få det!» (Est 5,3), så ville den svare: «Å, ikke noe halvt eller helt kongerike, ikke den halve eller hele verden, ikke himmel eller jord – men Jesus! Foreningen og samfunnet med Jesus, Jesu rettferdighet, syndenes forlatelse ved Jesu blod, vissheten om min frelse, saligheten i Jesus. Hva skulle jeg med et kongerike, hva skulle jeg med verden, hva skulle jeg med himmel og jord, når jeg ikke hadde Jesus?»

La oss nå ikke bare høre og lese dette, men også strekke oss etter en slik tilstand! En kristens hjerte må være som alteret i Det gamle testamente, der ilden brant uten opphør, og der røyk, gnister og flammer stadig steg opp mot himmelen. Våre sukk, vår lengsel og vårt begjær må uten opphør stige opp til Jesus Kristus.

Det må alltid lyde: «Å Jesus, Jesus, hjelp meg, styrk meg, trøst meg! Å Jesus, du i meg, jeg i deg! Å, søteste Frelser, la ikke ditt hellige blod være spilt på meg! Du er min kraft, mitt lys, mitt liv, min lyst, min glede, min verden, min himmel, mitt alt. Å Jesus, så tørst jeg er – ikke

etter timelig ære, ikke etter denne verdens rikdom og vellyst, men etter ditt blod! Du er min manna; gi meg mat! Du er min vin; lesk meg og styrk meg!»

Men hvorfor gjør jeg meg så mye bry med å skildre sjelens sukk og lengsel? Som jeg sa ovenfor, lar det seg bedre erfare enn si. Den som har tatt imot førstegrøden av nådens Ånd og kjent noe av troens kraft, vet det bedre enn noen kan si ham det.

Men den som ikke kjenner noe til dette og ikke bryr seg om slike ting, men stadig vandrer sorgløs og trygg i de tankene han selv har gjort seg om troen – den som allerede er mett og ikke vet av noen åndelig sult eller tørst – om ham er det grunn til å frykte at han ennå er langt fra troen. Det gjelder aller mest når han samtidig er full av kjærlighet til verden og bare søker og finner sin tilfredshet i det timelige.

Å Jesus søt,
min hjelp i nød!
Jeg roper i min trengsel:
Hold meg, Herre, til min død
fast til deg ved lengsel!

Ennå står det tilbake å bruke denne læren om troens lengsel *til trøst for dem som er skrøpelige i troen* til det er den særlig nødvendig og nyttig. Det er underlig at hyklerne ikke vet av noen mangel på tro. Man hører dem sjelden klage over at de ikke har tro, og de holder det for dårskap og tungsinn når et gudfryktig hjerte er bekymret for sin tro.

De mest oppriktige og ivrige sjelene derimod – de som ved sine stadige bønner og sukk, sin hellige og varsomme ferd, sin kristelige nidkjærhet og så videre viser at de i sannhet er i nådestanden og forent med sin Frelser, som de elsker så inderlig – de er for det meste engstelige, motløse og dypt bedrøvet. For de synes ikke at de har noen tro, og de frykter at troen deres bare er innbilning og en tanke de selv har laget.

Derfor hører man dem ofte sukke og si: «Å, den som kunne tro! Den som kunne gripe og holde fast på sin Frelser av hele sitt hjerte og hele sin sjel! Jeg kjenner ingenting i meg uten noen sukk og en svak lengsel, blandet med mange skrøpeligheter, med motløshet, frykt og tvil»

og så videre. Slike mennesker må man på alle måter søke å lære og overbevise om at nettopp denne lengselen, disse sukkene og ønskene er den troen de søker og bekymrer seg for.

Når et menneske ved å høre, lese og tenke over Guds hellige ord får kunnskap om og erkjennelse av Jesus Kristus, og denne erkjennelsen følges av hellig lengsel, hjertelig begjær og inderlige sukk etter ham og hans rettferdighet, da er troen allerede til stede. Og nettopp disse sukkene, denne lengselen, er dens kraft. Ved den henger troen seg fast i Kristus, slik vinranken med sine klatretråder slynger seg om et tre; ved den rører den ved Kristi sår og drar hans Ånd, liv og kraft til seg.

Her ligger tilliten til Guds nåde i Kristus allerede skjult. For dersom sjelen ikke visste og trodde at Gud har satt Herren Jesus fram for den som en nådestol i hans blod, og at han er blitt den til visdom og rettferdighet og helliggjørelse og forløsning, hvorfor skulle den da lengte og sukke etter ham?

Det tørste barnet følger moren gråtende og skriker etter henne; for det vet at hun er dets mor og ikke kan nekte det sitt fulle bryst. Der det stiger opp gnister, er det ild; for de kommer fra ilden og er selv ild. Slik er det også: Der det er sukk, lengsel og begjær etter Kristus, der er det tro. For de springer ut av troen, ja, de er selv tro – den virkende, utøvende tro.

De er den troende sjels åndedrett, som den lever og styrkes ved. Vi trenger ikke tvile på at hvert sukk når fram til Kristi hjerte og beveger det, og bringer med seg en kraft derfra tilbake til menneskets hjerte. Slik lærer også de troendes erfaring at sjelen ofte i lang tid – særlig under anfektelser og trengsler – lever av slike sukk og slik lengsel, og ved det overvinner all den ondes makt og list.

Dette stemmer med Den hellige skrift og med vitnesbyrdet fra gudfryktige lærere. Vår Frelser priser i teksten vår dem salige «som hungrer og tørster etter rettferdigheten». Han sier ikke at de skal bli salige, men at de er salige. Men ingen er salig uten at han er funnet i Kristus og har samfunn med ham i troen.

Av dette følger at slike sjeler som hungrer og tørster – det vil si som er bekymret og sukker – allerede i sin lengsel og sitt begjær hører Kristus til, og at de er salige i sin sukkende og kjempende tro. Og hvem vil tvile på at de hellige Guds barn vi har nevnt ovenfor, hadde tro da de talte om sine sukk og ønsker?

Den rikt erfarne Luther har på mange steder talt trøstefullt om dette. «Når du merker at du elsker Kristus og hans ord, og av hjertet ønsker å holde fast ved det, så akt ikke dette ringe. Øs heller av det den sikre og usvikelige trøst at du er blant den lille flokken som hører Kristus til og ikke skal gå fortapt.»

Og igjen: «En kristen må komme dit at han gir Gud den ære å holde hans ord for sant og gjøre sin egen vantro til løgn. Der dette skjer, er Den Hellige Ånd allerede til stede med sin kraft. Der har han begynt troens verk, og der er hjertet allerede så langt åpnet at det kan romme denne skatten, som er større enn himmel og jord. Riktignok skjer det ennå i stor skrøpelighet. Her på jorden kan man aldri komme slik i besittelse av den, eller kjenne troen slik man skulle; man blir alltid stående ved Åndens ønsker og sukk, som heller ikke et menneske kan uttale, mens hjertet sier: ‹Å, om det bare var sant! Å, den som bare kunne tro det!› Men likevel virker slike sukk og en slik troens gnist så mye at Gud tar det for en full tro og sier: ‹Deg skje som du tror; og fordi du tror dette, er du visselig salig.›»

Og et annet sted: «Man må legge vel merke til at her (Matt 8,25, der disiplene roper: ‹Herre, frels oss! Vi går under!›) beskrives de sukkene som ikke kan uttales (som Rom 8,26 taler om), når de som kjemper med fortvilelsen, roper: ‹Herre, frels oss! Vi går under!› Slike sukk fra hjertet hos en som er fortvilelsen og undergangen nær, er den skrøpelige troen. Hvor svak den enn er i oss, lyder den likevel som et sterkt skrik i Guds ører. Ennå i siste øyeblikk kommer en liten troens gnist til syne, som ikke vet om seg selv, når den roper: Vi *går under!* Den kjenner bare nøden og undergangen og vet ikke selv at den ennå kjenner og gløder; men den kunne ikke kjenne noe om den ikke ennå levde og glødet.

Kristus forakter likevel ikke denne gnisten, denne rykende veken, dette knekkede røret, men styrker og øker den svake troen, så den blir til en flamme som stiller vind og bølger. Slik gjør han ennå. Når vi i skrekk og angst sukker og klynker, og om enn bare med én eneste bevegelse i hjertet sier: ‹Å Jesus Kristus, frels meg, ellers er det ute med min salighet!› – da skal vi snart merke hjelp og lindring.»

På samme måte taler Johann von Staupitz: «Troen og det inderlige ønsket om å kunne tro ligger ikke langt fra hverandre … Den som er svak i troen, har trøst i sin brennende lengsel etter troen, for allerede

den kommer fram for Gud.» Og til slutt: «Tro på Kristus, eller ønsk i det minste å tro fast på ham, og la så all videre tvil fare; du er velsignet i ham.»

Om dette taler også den dyrebare Johann Arndt flere steder. «Hver sjel,» sier han, «som kjenner lengsel etter Gud og gjerne ville komme til Gud og tro så sterkt og frimodig som Gud krever, den kommer også til Gud og Kristus. Derfor vil Gud ikke støte den ut (Joh 6,37). Ja, Gud tar hver hellig og god vilje i stedet for selve gjerningen; for Gud gjør det de troende vil og begjærer. Når et menneske er tungsindig og anfektet og gjerne ville tro, men kjenner stor skrøpelighet, da er denne viljen tro. For det er disse som hungrer og tørster etter rettferdigheten.»

Slik sier også dr. Dannhauer: Er du i stand til å kjenne og merke troen, så takk Gud; hvis ikke, så nøy deg med lengselen og med kampen mellom ånden og kjødet – «Jeg ligger her i åndelig strid» og så videre. Vi har Kristus, som både går foran oss og følger etter oss, og som ikke vil gå fra oss og forlate oss på veien (Hebr 12,2). Han lar seg også nøye med at man bare ønsker å komme fram og legger sitt ønske for dagen, slik Mark 9,24 og Luk 17,6; 19,4–5 viser.

Så vær nå frimodig og fornøyd, du kristne hjerte, og takk Gud når du bare merker en inderlig lengsel etter Kristus og etter hans nåde og samfunn i deg. Så lenge du av hjertet sukker etter Kristus Jesus – om det så er så svakt at du knapt merker det selv – så lenge er troen ikke slukket i deg.

Det er verdt å legge merke til at da israelittene ble bitt av de brennende slangene i ørkenen, krevde Gud ikke noe annet av dem enn at de skulle se på kobberslangen som Moses etter hans befaling hadde reist opp; ved det skulle de bli helbredet (4 Mos 21,8–9).

Man kunne tenke at det ville ha virket sterkere om de hadde gått bort til den, rørt ved den, grepet om stangen den var festet på, eller lignende. Men Gud visste godt at noen ville være så svake at de ikke kunne komme fram til den. Han ville heller ikke at de skulle tilskrive sin egen gjerning og berøring noe, men se helbredelsen ved dette middelet som bare nåde og et under av Gud. Og framfor alt ville han uten tvil også vise hvordan den sanne troen er: Den ser hen til Jesus Kristus, den korsfestede.

Og om det så gikk så langt at den botferdige sjel ikke lenger kunne be og med ord vitne om sin tro, ja, ikke engang lenger sukke, så vil den likevel kunne vende hjertet til Kristus og i ånden se lengselsfullt på ham. Og det er nok til å bevare den fra den evige død.

Dette sikter også den kongelige profet til når han sier: «De som ser hen til ham og løper til ham, deres ansikter skal aldri bli til skamme» (Sal 34,6). Her står to uttrykk sammen: å *se hen til* og å *løpe til*. Det siste betegner en kraftig bønn som med sterk tro trenger seg inn på Gud og bryter fram gjennom alle hindringer som en elv. Det første betegner derimod den svake troen, som bare kan sukke lengselsfullt og se bedrøvet opp – slik et sykt barn som ennå ikke kan snakke, ser på foreldrene sine i sin angst og dermed ber like kraftig som med ord.

Men det kan også være at det ene uttrykket på hebraisk vis forklarer det andre. Meningen er da at de som i troen ser hen til ham og lengter etter hans hjelp, løper til ham; deres blikk har en mektig kraft, og deres håp skal ikke bli til skamme. En stor elv blir til av mange små dråper, og mange lønnlige sukk og ønsker etter Kristus skaper en sterk tro. Derfor, min medkristne: Sukk etter troen når du synes at du ikke kan tro. Kan du ikke sukke, så tenk på Jesus og se bare lengselsfullt hen til ham i ånden; så skal hjelpen visselig ikke utebli.

For troens kraft ligger ikke i det den har fra oss, men i det den har fra Kristus. *La en magnet berøre* et bredt stykke jern og spissen av en skarp nål, så skal du se at ikke bare jernet med sin store flate, men også nålen med sin fine spiss blir hengende ved den. For kraften ligger ikke i jernets bredde eller tynnhet, men i steinen. Slik får også den svake, begynnende, kjempende tro med sin lengselsfulle trang like fullt del i den kraften som går ut fra Kristus, som den sterke troen; for det kommer ikke an på vår kraft eller svakhet, men på Kristus og hans nåde.

Man ser ofte at en knekt kvist nesten ikke henger sammen med barken lenger. Når den likevel blir satt på plass igjen og bundet om, gir stammen den sin saft gjennom den lille forbindelsen som ennå er der, så den ikke tørker inn og dør. Slik går det også med den svake troen.

Et bedrøvet hjerte vil kanskje si: «Å, men hvilke grunner kan den gode Gud ha for ikke straks å gi oss en sterk tro? Hvorfor skal vi slite med så mange skrøpeligheter, så mye tvil, så mye motløshet og så videre, og dermed hindres i å nyte vår frelse, som er gitt oss i Kristus, så

fullkomment og gledefylt som den sannelig fortjener?» Til det svarer jeg at det ikke kan nektes at dels Satan, dels vårt eget syndige hjerte har mye av skylden for at det er som det er.

Satan unner oss ikke saligheten i Kristus. Om han ikke kan hindre vårt samfunn med Kristus ved troen, prøver han likevel å få det dit at vi ikke kan bli riktig glade i troen. Kan han ikke røve fra oss himmelens glede, som er gjort i stand for oss i den andre verden, vil han i det minste forstyrre den gleden vi har i ånden og troen her i livet. Derfor omgir han ofte sjelene våre med en tykk tåke av tungsinn, kaller syndene våre fram for sinnet og stiller dem som et skremsel mellom oss og Herren Jesus.

Nå burde vi nok med mandig tro forakte et slikt skremmebilde og rive oss løs fra det usunne tungsinnet. Men hjertet vårt er som et *barn* som lett lar seg skremme og jage. Ofte gir det seg med vilje over til sine tunge tanker og regner synden som det kjenner, for større enn Kristus, hvis kraft det i øyeblikket ikke merker.

Det som særlig faller hjertet tungt, er at det så enkelt skal tro: at det mot alle sine store, grove synder, mot Satans anklagerop og mot helvetes åpne gap ikke skal sette noe annet enn *betraktningen av den korsfestede Kristus*, og at det mot sin fornufts mening og sin egen følelse skal stole og forlate seg på et bart ord.

Her skjelver det, her frykter det, og stadig tror det at det ikke gjør nok, at det på denne måten ikke har den vissheten det skulle ha. Derfor kalles troen en kamp, fordi den stadig har slike og lignende motstandere å kjempe mot. La oss da strebe etter ikke å gi oss over til troens skrøpelighet, men heller gjøre motstand og dag for dag lære mer og mer å tro på Guds bare ord – mot alle fornuftens meninger og tanker – og forlate oss på Kristi gjerning og lidelse, på den alene.

Og i tungsinnets tåke, som Satan av og til plager oss med, la oss bære oss at som et lite barn som moren bærer gjennom et mørkt sted: Det slynger armene desto fastere om halsen hennes og trykker seg desto tettere inntil henne.

La oss gjøre som vandringsmenn som reiser sammen, og som roper til hverandre hver gang de mister hverandre av syne når tåken overfaller dem. Kan vi under anfektelse og bedrøvelse ikke skue Kristus i en glad og frimodig tro, så la oss i det minste i en skrøpelig tro rope til ham og slå Satan tilbake med disse ordene: «Jeg vet jo likevel, min

Gud, at ditt kjære barn jeg er – tross all min synd, tross djevelen, tross helvete og dets hær.»

Men på den annen side kan det heller ikke nektes at Herren vår Gud også har en hånd med i spillet. Etter hans hellige råd og vilje er troen vår stundom sterk og frimodig og brenner som et bluss, stundom derimod svak og motløs og ulmer som en glo under asken. Spør vi hva grunnen kan være til at troen vår skal ligge i en stadig kamp og vokse og bestå under så mye skrøpelighet, tvil og motløshet, så la oss gi akt på hvordan vår Gud pleier å gå fram i andre ting.

Han lar ikke menneskene komme til verden store og fullvoksne, men som små barn som må oppdras med stor omsorg og møye. Hvorfor det? For at foreldrene desto bedre skal kunne vise sin kjærlighet ved den omsorgen de viser barna sine, og for at barna desto mer skal sette pris på foreldrenes møysommelige oppdragelse, omsorg, kjærlighet og trofasthet. Barnas svakhet vekker foreldrenes kjærlighet og forplikter barna til større takknemlighet.

Slik er det også med markens grøde. Den Høyeste kunne ved sin allmakt straks la kornet spire, bli grønt, skyte aks og bære korn; han kunne la trærne bli grønne, blomstre og bære frukt på én natt, slik som Arons stav. Men i sin guddommelige visdom har han funnet det godt å gjøre det annerledes: «Av seg selv bærer jorden grøde: først strå, så aks, så fullmodent korn i akset» (Mark 4,28). Trærne får først knopper, så blader, blomster og frukt, og det tar lang tid. Slik skal mennesket desto lenger undre seg over Guds gjerning, prise hans allmakt, visdom og godhet og påkalle ham om hans velsignelse.

Slik har det nå også behaget ham at troen vår skal vokse under mye anfektelse og skrøpelighet og ta til litt etter litt under kamp og strid. Slik skal vi desto bedre lære å kjenne vår skrøpelighet, ja, vår egen intethet, tilskrive Guds nåde alene både begynnelsen og fullendelsen av vår tro og vår frelse, og desto mer inderlig i tid og evighet takke ham for hans underfulle og ubegripelige miskunn. Ved det får han desto mer anledning til å omfavne oss med barmhjertig kjærlighet i vår skrøpelighet, og vi til å møte ham med så mye større gjenkjærlighet og takknemlighet.

Derfor skal vi være vel fornøyd med vår skrøpelighet. For Guds kraft «fullendes i skrøpelighet», og ved det lærer vi å se at «den rike

kraften» – den som ligger i troen og overvinner synd, død, djevel og helvete – «er av Gud og ikke fra oss selv» (2 Kor 12,9–10; 4,7).

Så være Gud takket i evighet for at han har vakt en slik inderlig og hjertelig lengsel i oss etter hans nåde i Kristus Jesus! Har vi ikke alltid en glad tillit, så har vi likevel alltid en brennende lengsel og trang. Ved hans nåde er sædkornet falt i hjertene våre; det har spirt, det er grønt og begynner å blomstre. Måtte han fortsatt holde sin hånd over det og velsigne det, så det kan vokse mer og mer, nå fram til full frimodighet og bære mye frukt! Amen.

Sjette preken. Om hvordan sjelen i troen griper og tilegner seg Jesu Kristi fortjeneste

I Jesu navn. Amen.

Høys 2,16: «*Min elskede er min, og jeg er hans*.»

Hva er den lykkeligste stand og stilling her i verden? Det kan vi med rette spørre om, for alle søker den. Men erfaringen lærer at de færreste når fram til den, og at mange etter mye strev og møye for sent innser at de har latt seg forlede og forblinde av et falskt skinn.

En lykksalig tilstand kaller jeg det når mennesket er fritt for alt ondt, kan nyte alt godt og er visst på at det skal vare. Verden og dens forfengelighet kan ikke gi noen sann lykksalighet. Tvert imot: Det verden regner for den største lykke, er blandet med så mye møye, sorg, smerte og elendighet at flere som andre så på som de lykkeligste, har erklært seg selv for elendige og ulykkelige mennesker.

Herskernes ytre prakt og herlighet skinner så sterkt i øynene på de enfoldige og uforstandige at de ønsker å være konge eller fyrste når de skal ønske seg noe riktig stort. Men de vet ikke hvilket mørke og hvilken elendighet som ligger skjult under et så vakkert ytre. Sannelig, om en bonde som tjener sitt daglige brød med sine hender og spiser det i fred og ro på sin lille jordflekk, rett forsto hvor lykkelig han er, ville han ikke bytte med den største hersker i verden.

Skriften sammenligner denne verdens store med *høye* fjell. De høye tindene er mest utsatt for vind og vær, de er stadig dekket av snø og is og blir oftest truffet av lynet – som om himmelen ikke ville tåle noe høyt på jorden.

Slik går det også med verdens høye herrer: De er nok hevet over andre, men de er også tynget av sorger og plager mer enn andre. De

lever i stadig fare, og vandrer de ikke i dypeste ydmykhet og erkjenner av hele sitt hjerte Den Høyeste som sin overherre, må de vente at han støter dem ned og lar dem erfare at de bare er mennesker, ormer og makk som andre.

Hos profeten Jeremia sammenlignes kongen av Babel med en løve og hans kongeby med et sammenfiltret tornekratt (Jer 4,7). Ja, de stores herresæter kan virkelig lignes med tornekratt, for de er omgitt av så mange sorger og farer, så mye svik og troløshet at vi har større grunn til å beklage dem enn til å misunne dem.

Selv kan de best vitne om hvordan de har det. For korthets skyld skal jeg likevel bare nevne ett eksempel framfor alle andre: den store tyske keiser *Karl den femte*.

I disse siste tider har han kanskje aldri hatt eller vil få sin like i makt, ære, visdom og herlighet. Han var romersk keiser og konge i Spania, India, Napoli og Sicilia; han hersket over de mektige og rike Nederlandene, og etter det noen vil vite, lød ikke mindre enn tjueåtte kongeriker hans septer.

Likevel var han en sterkt plaget og ulykkelig herre som aldri i hele sitt liv var riktig glad. Når han hadde kommet seg gjennom én virvelvind av motgang, var den neste allerede i anmarsj; når han hadde dempet en brann ett sted, slo den ut igjen et annet sted.

Da han overga Nederlandene til sin sønn, fortalte han selv – etter en lapp han holdt i hånden for å hjelpe den svekkede hukommelsen – at han i sin regjeringstid hadde foretatt ni reiser til Tyskland, sju til Italia, ti til Nederlandene, fire til Frankrike, to til England og to til Afrika, i alt førti besværlige reiser, deriblant åtte over Middelhavet og tre over det store verdenshavet. Han satt stadig i dype tanker, talte lite, stengte seg ofte inne og lot som han var syk, for å få tid til sine tunge tanker og alle de sorgene og bekymringene som hvilte på ham.

Til slutt ble han lei av å regjere. Keiserkronen overga han til sin bror Ferdinand den første og kongekronen til sin sønn Filip den andre. Ved overleveringen kunne han ikke holde tårene tilbake; han sa at han ynket sin sønn, som nå skulle få en byrde på nakken som han selv ikke hadde hatt én glad time under så lenge han bar den.

Så seilte han til Spania og tilbrakte de to årene han hadde igjen å leve, i stillhet. Han søkte sitt tidsfordriv i botsøvelser og gudelige samtaler og strevde etter å lære den kunsten å dø salig. Dette ene

eksemplet er nok til å overbevise verden om at den sanne lykksalighet ikke er å finne i de mektigste herskeres høyhet og herlighet.

Men uten å dvele lenger ved dette vil jeg nå si hva som er et menneskes aller lykkeligste stand og stilling: å ligge ved Herren Jesu føtter med et botferdig og troende hjerte. Verdslig sinnede hjerter som hører og leser dette, vil le av det. Men de troende vet hva jeg sier, og vil gjerne innrømme at man ikke kan ønske seg noe høyere og saligere her i livet. Og jeg vitner for all verden at jeg ikke ville bytte bort denne ære og herlighet for alle verdens kroner og septre.

For med den følger syndenes forlatelse, forløsning fra helvete og Satans makt, nåde og barnerett hos Gud, Jesu Kristi blod som stenker oss rene, hans rettferdighet, Den Hellige Ånds trøst og samfunn, fred i samvittigheten og håpet om himmelen; den er begynnelsen på den evige salighet. Hva eier vel hele verden som kan sammenlignes med dette? Verdens herlighet er bare utvortes og kan ikke trenge inn i sjelen og mette den. Den er ufullkommen og uren, blandet med tusen sorger og elendigheter; den er ustadig og flyktig, og når vi trenger den som mest, forsvinner den som en skygge.

Den herlighet vi har i Kristus Jesus, gjennomtrenger og fyller derimot sjel og ånd med sin sødme og sin vederkvegelse. Den er himmelsk og guddommelig tvers igjennom; den overvinner og driver bort all elendighet i dette sørgelige livet, den gjør alt det bitre søtt, den gir overstrømmende trøst, den er varig og evig og gir liv i døden. For å bevise dette kan jeg ikke la være å nevne den mektige herskeren jeg talte om, en gang til.

Hva han fant i verden, har vi hørt. Han søkte en varig lykke og tilfredshet for sin sjel, og da han ikke fant den i jordisk verdighet, høyhet og herlighet, søkte han den i Kristus Jesus. I ensomheten klaget han ofte over at han ikke en eneste dag hadde viet sin Guds hellige tjeneste slik han skulle, og han bekjente at han ikke kunne vinne saligheten ved sine gjerninger og sin fortjeneste.

Men han trøstet seg med at hans Frelser hadde en dobbel arverett til himmelen: den ene som Faderens enbårne Sønn, den andre den han hadde vunnet ved sin fortjeneste. «Den første,» sa han, «beholder han for seg selv; den andre gir han meg, og i dette håpet skal jeg ikke bli til skamme.»

Da han lå for døden, erklærte han at han satte all sin lit til Jesu Kristi fortjeneste og dyrebare blod. Etter at han hadde mottatt den høyhellige nattverd, sluttet han med disse ordene: «Bli i meg, du søte Herre Jesus, så jeg kan bli i deg!» Så gikk han stille og med glede over fra forfengeligheten til den salige evighet. Se, slik setter denne store keiseren, som eide så mye ære, makt, rikdom og herlighet her i verden som bare få andre, til slutt all sin lykke i samfunnet med Jesus ved troen!

Men også i Den hellige skrift har vi eksempler som stadfester dette. Om vismennene fra Østen fortelles det at da de endelig hadde funnet Jesusbarnet i Betlehem, falt de ned og tilba det, åpnet skrinene sine og ga det gull, røkelse og myrra (Matt 2,11). Jeg kan ikke si eller innrømme at disse mennene var konger. Men det er hevet over all tvil at de var lærde, berømte, ansette og rike folk – det skal vi ved en annen anledning vise nærmere – og i denne stand har nok verden regnet dem for lykkelige.

Selv var de derimot ved en særlig Guds nåde kommet til erkjennelse av at de med all sin ære, visdom, rikdom og anseelse likevel manglet én ting: samfunnet med verdens Frelser og forvissningen om Guds nåde, syndenes forlatelse og den evige salighet som ligger i det. Derfor la de ut på en lang og besværlig reise, og de hvilte ikke før de hadde funnet det de søkte: alle hedningers trøst.

Da de så lå ved Jesusbarnets føtter og tilba, var de i den aller lykkeligste tilstand; aldri i sitt liv hadde de hatt større ære enn nettopp da. En slik herlighet hadde ikke Herodes på sin kongetrone, ja, ikke engang keiser Augustus i all sin storhet, enda han på den tiden hersket over nesten halve verden. Kjerubene og serafene gledet seg over å se hedningenes førstegrøde i en så velsignet tilstand og over at de snart kunne vente den fulle høsten. (*Kjeruber og serafer: lynengler, ildengler, flammeengler – de høyeste englene, erkeengler.*)

Like kjært og trøsterikt er det for et andektig hjerte å lese og i ånden se for seg hvordan den botferdige synderinnen ligger ved Herren Jesu føtter, væter dem med tårene sine, tørker dem med håret sitt og kysser dem (Luk 7,38). Like kjært er det å se hvordan den rensede spedalske vender tilbake med glede, faller ned på sitt ansikt for Herrens føtter og takker ham (Luk 17,15–16), og hvordan Johannes fikk den ære og nåde å ligge inntil hans bryst under nattverden (Joh 13,23; 21,20).

Sannelig, en gudfryktig sjel kan ikke lese og tenke over slikt uten hellig iver og lengsel.

Å, tenker den, min aller kjæreste Herre Jesus, når skal det skje at også jeg får ligge på mitt ansikt for dine føtter og takke deg i evighet for din dyre forløsning? Når skal jeg få kysse naglemerkene i dine føtter? Når skal jeg sammen med de utvalgtes store skare stemme i og rope: «Verdig er Lammet, som ble slaktet, til å få makt og rikdom og visdom og styrke og ære og pris og velsignelse!» (Åp 5,12)?

Men tenker vi oss riktig om, har vi allerede en slik ære. Vi lever allerede i den aller lykkeligste tilstand og nyter allerede den nåde som vismennene, synderinnen, den spedalske og Johannes fikk – ikke på samme måte som de, men like virkelig og sant. De så ham med legemlige øyne og favnet ham med sine hender; vi ser ham med troens øyne og griper ham med den hjertelige tillits armer.

Når jeg tenker på min Frelser i ånden og holder meg til ham med inderlig hengivenhet og tilegner meg ham, vet jeg for visst at han er like nær *meg* som han var noen av dem. Når Kjærligheten selv sier: «Salige er de som ikke ser, og likevel tror» (Joh 20,29), så gjelder det meg og alle andre som elsker ham.

Dette er vår ære, vår ros, vår glede, vår rikdom, vår skatt, vår herlighet og salighet: at vi frimodig kan tre fram for nådestolen, og ikke bare røre ved ham, men *også rose oss av ham* og si at han er vår. Det er dette ordene i teksten vår lærer oss å si – de gjentas ikke for ingenting tre ganger i Høysangen: «Jesus er min, og jeg er hans.» For et salig troens ord! For en herlighet! For en salighet! «Jesus er min! Jesus er min!»

Jeg holder det for den største salighet bare å få ligge ved hans føtter, men enda mer er gitt meg: Han taler vennlig til meg, han lukker meg inn i sine sår, han tar meg i sine armer, og jeg lukker ham inn i mitt hjerte. «Han lever i meg og jeg i ham. Hans hjerte er mitt hjerte, han er min og jeg er hans!»

Dette er vår tros høyde og vår kristendoms herlighet. «Samfunnet med Kristus ved troen» – det er vår himmel på jorden, vår høyeste glede i all sorg, vår seier, vårt vern og skjul mot alle åndelige og legemlige fiender, vår ære mot all skam og vanære, vårt liv i døden. Ære nok, rikdom nok, glede nok, når jeg med frimodig tro kan tilegne

meg min Herre Jesus og si: Jesus er min, og alt det Jesus har, er mitt. «All min sukk, lengsel og attrå er å være i, med og hos Herren Jesus.»

Le ikke, dere verdslige hjerter, fordi jeg bruker så mange ord om dette! Dere vet ikke hva jeg sier, og dere forstår ikke denne herligheten. Men for at dere skal kunne fatte litt av den, så tenk på hvor store dere synes dere er når dere eier en skatt av gull eller sølv og kan si: Dette er mitt.

Jeg og alle troende har ikke sølv eller gull; men Gud har gitt oss sin Sønn og alle ting med ham, og om det kan vi si: Dette er mitt. Hva er så best, deres eller mitt? Deres er timelig, mitt er evig; deres er jordisk, mitt er himmelsk; deres er forfengelighet, mitt er sannhet, og så videre.

Nå vil vi tale nærmere om dette og se på hvordan den botferdige sjel i troen tilegner seg Kristus med hans fortjeneste. Å, Herre Jesus, hjelp meg så jeg kan handle om denne saken med frimodig ånd og til den nytte jeg ønsker, for den gjelder din og min største ære og herlighet. Gi at jeg selv av hjertet kan tro det jeg preker og skriver for andre! «Jeg tror, Herre! Hjelp min vantro!» Amen.

Den verdslig sinnede fornuften undrer seg over at vi tillegger troen så mye. Vi sier jo ikke bare at den alene gjør salig, men også at den er alle dyders dyd, en visdom over all visdom, en kraft over alle krefter; at den overvinner synd, død, djevel og helvete og fyller sjelen med fred og glede i Den Hellige Ånd; at den er roten til alle himmelske og guddom melige dyder, kristendommens sjel og en forsmak på det evige liv.

Jeg er likevel viss på at vi ikke sier for mye, men heller for lite. For vi regner ikke troen for en menneskelig kraft, men for en guddommelig kraft i oss, virket ved Den Hellige Ånd – en kraft som griper Jesus Kristus, han som Skriften kaller «all Guds godhet» (2 Mos 33,19), og tilegner seg ham.

Troen er ingen tro, men en skygge og en drøm, om den ikke henger ved Kristus. Ser vi den derimot sammen med det den holder seg til, den korsfestede Herre Jesus, kan vi aldri si for mye om den. De som kjenner plantene, forteller om den svake veksten som kalles hørsilke, at den ikke har noen særlig kraft i seg selv, men tar sin natur etter den planten den snor seg om. Slik er det også med troen: Den har sin kraft

fra Guds Sønn, Jesus Kristus, som den klynger seg til og forener og binder seg fast til, slik vi nå skal vise nærmere.

Troens begynnelse er, om jeg så må si, kunnskap og erkjennelse, dens fremgang er lengsel, og dens mål er å favne. Det hjertet som er blitt forferdet ved loven og ved Guds vrede over sine synder, lærer av evangeliet å kjenne verdens Frelser og blir forvisset om at han alene kan hjelpe, rettferdiggjøre og frelse hver den som tror på ham. Derfor lengter det etter Kristus og higer med stadige sukk etter samfunnet med ham. Under denne øvelsen vokser vissheten og kunnskapen, til det endelig kommer så langt at det tilegner seg ham og favner ham.

Da sier sjelen frimodig: «Min elskede, min Jesus, er min, og jeg er hans. Jeg grep fatt i ham, og jeg slipper ham ikke. Kristus har også elsket meg og gitt seg selv for meg» (Høys 3,4; Gal 2,20). Her slynger vinranken eller humleranken seg om sin støtte og holder seg fast til den, så ingen stormvind av anfektelser, ingen djevel eller død kan rive den løs. Den sier:

Å hjertenskjære Jesus Krist,
min arme sjels trøst i himlen hist!
Jeg elsker deg av hjertens lyst
og legger meg tett inntil ditt bryst.
Å Jesus, ærens konge, du mildeste, du beste,
du vennligste, du kjærligste Herre Jesus!

At troen griper og tilegner seg Kristus på denne måten, er liksom dens sjel og vesen, det som framfor alt gjør den til det den er. Når den er kommet så langt, har den nådd sin høyde og kraft. Da står bare dette tilbake: at sjelen nyter sin Jesus i all hans sødme, han som den har grepet i troen – at den lever av sin tro og er glad og salig i den.

Når barnet har fått morens bryst i munnen, suger det seg mett og sovner inn mens det dier. Slik også med sjelen: Når den kommer til Jesu sår, blir den fylt med trøst og får fred og ro i Gud. Men la oss nå se litt nærmere på denne viktige saken ut fra teksten vår og andre skriftsteder!

Teksten vår er et av Skriftens ypperste ord – lite og uanselig i ordene, men stort i kraft og ettertrykk. Et røkelseskorn er i seg selv lite og ringe, men når det kastes på glødende kull, gir det fra seg en

tykk og søt røyk. Slik er det også med slike ord i Skriften når vi tenker over dem med brennende andakt.

Guds nåde er en stor *strøm*, og dens uuttømmelige kilde, som aldri slutter å flyte, er Herren Jesus med hans fortjeneste. Av denne kilden øser den troende sjel og sier: *Min elskede er min*. Det som er felles og tilhører alle mennesker, tilegner den seg, slik en tørst og trett vandringsmann tilegner seg en frisk kilde som velter fram ved veien.

Legg likevel merke til at den sier: *Min elskede* er min. Med det vil den vise at det er Herren Jesus som i sin store kjærlighet har elsket den og gitt den makt til å tilegne seg ham. Han har elsket den og gitt seg helt til den, og på dette grunner den sin eiendomsrett. Hvordan skulle den ellers våge å si: Guds Sønn er min?

Om en fattig bondepike ville si om en kongelig prins: «Han er min, han tilhører meg», ville folk le av henne. Men har prinsen forelsket seg i henne, vitnet om det for all verden og gitt henne en kostbar forlovelsesgave som pant på sin troskap, da kan hun med sannhet rose seg av at han er hennes.

Når den troende sjel tilegner seg Kristus og roser seg av ham, er det derfor ingen dårskap eller formastelse. Det er en frimodighet som har sin grunn i Guds Sønns evige kjærlighet, den han har vitnet om for hele verden da han utøste sitt dyrebare blod. Han har forlovet seg med den for evig tid, «i rettferdighet og rett, i miskunnhet og barmhjertighet» (Hos 2,19).

Sjelen vet at han kom til verden for dens skyld. Han hadde ikke noe annet ærend her enn å frelse syndere. Han jaget ikke etter sølv og gull, krone og septer, riker og land; han ville gi menneskene seg selv og all sin kjærlighet og nåde. Det har han også virkelig gjort – han har gitt seg selv og alt til dem – og derfor har hver og en lov til å si: *Jesus er min*.

Til dette kommer Faderens kjærlighet, for «så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv» (Joh 3,16). Og til dette kommer Den Hellige Ånds vitnesbyrd: Han driver de troende til frimodig å tilegne seg denne trøsten og ikke la seg skremme bort fra den, verken av sin egen uverdighet, av verdens spott eller av Satans motsigelser.

Når Gud nå gir oss sin Sønn, Sønnen knytter seg selv til oss og Den Hellige Ånd forvisser oss om denne store nåden, hvorfor skulle vi da ikke med glede rose oss av en slik ære og si: *Min elskede er min*?

Videre skal vi merke oss at det ikke finnes noe i verden som vi har så god rett til, og som vi med slik visshet kan kalle vårt, som Jesus Kristus, den korsfestede. Det vi eier og har i verden, kan bli bestridt og tatt fra oss.

En konge har en krone, men kanskje kommer en som er sterkere enn han, og raner den. En stormann eier et slott eller et prektig hus og sier: «Det er mitt.» Men det kan bli lagt øde av fienden, og han selv kan bli jaget ut. Den rike og gjerrige sier om pengekisten sin: «Den er min.» Men hvor lenge? Ofte heter det: «Du dåre! I denne natt kreves din sjel av deg. Hvem skal så ha det du har samlet?»

Vi kan tilegne oss og sikre oss de jordiske tingene så mye vi vil, døden gir oss likevel ingen varig eiendom i dem. Bruken og nytten av dem har vi nok en tid, men noen eiendomsrett kan vi ikke rose oss av; det som er mitt i dag, kan være en annens i morgen. Derfor sier de gudfryktige hjerter, like lite som de første kristne, at noe av det de eier, er deres eget (Apg 4,32), for de vet godt at de bare er fremmede og gjester her i verden.

Men i sin Jesus har de en eiendom som de kan rose seg av, og som de vet for visst at verken ild eller vann, verken tyver eller røvere, verken døden eller djevelen kan ta fra dem. Det Gud har gitt meg, får nok djevelen la meg beholde. Min Jesus blir min, også når jeg dør og skilles fra alt.

Heller ikke finnes det noen eiendom som gir større nytte enn denne. Om jeg så kunne si om hele verden eller halve verden: «Den er min», hva ville det gag ne min sjel? Og var jeg blitt bedre for Gud av den grunn?

Om jeg så eier en stor klump gull, kan den likevel ikke gi meg hvile en søvnløs natt. Den kan ikke stanse hjertebanken min, ikke drive bort hodepinen og ikke hjelpe meg av med tungsinnet. Langt mindre kan den berolige samvittigheten min og gi sjelen min trøst i anfektelser. Hva skal jeg da med dette skrapet, og hva gagner det meg? Riktignok trenger vi det nå, slik den halte trenger krykken; men vi lengter likevel etter det stedet der vi ikke lenger skal trenge slikt usselt gods.

Når sjelen derimot sier om Jesus: «Han er min», da roser den seg av ham som både dens timelige og evige vel hviler på. Er Jesus min, eier jeg dermed også hans blod og fortjeneste, hans rettferdighet, hans

barnerett, hans liv, hans salighet og alt. Derfor regner noen dette skriftordet for en avbrutt tale, og de lar andakten fritt føye til det den vil.

Slik kan en si: *Min elskede er min* skatt og rikdom, mitt vern og min beskyttelse, min sol og min fryd, min ros og ære, min kledning og min prydelse, min rettferdighet og visdom, mitt liv og mitt alt. Han er min Herre og min Gud, min hyrde, min konge, min yppersteprest, min forsvarer og talsmann, min gjenløser og frelser.

Og dette er ikke noe jeg bare innbiller meg; det er virkelighet og sannhet. For Jesus er «full av nåde og sannhet», og «så mange som Guds løfter er, i ham har de fått sitt ja», og ved ham sitt amen (Joh 1,14; 2 Kor 1,20).

Den som griper ham i troen og holder seg til ham, erfarer og kjenner at all fylde bor i ham, og at ingen sjel kan ønske seg noe som den ikke finner i rikt mål hos ham. Da lærer den å forstå hva den kongelige profet sier: «Hvor dyrebar (det vil si: hvor kostelig og herlig) er din miskunnhet, Gud! Menneskenes barn søker ly i dine vingers skygge. De blir rikelig mettet av det gode i ditt hus, og av dine gleders strøm gir du dem å drikke» (Sal 36,8–9).

Så føyer den himmelske brud til: «og jeg er hans.» Meningen er: Jeg vet og er forvisset om at han elsker meg inderlig, at han har utvalgt meg til sin eiendom og kjøpt meg dyrt. Fra evighet av har han sluttet meg inn i sin kjærlighet og nåde og skrevet mitt navn blant sine egne i livets bok.

Jeg er ikke glemt og forlatt, slik verden mener, men høyt elsket og aktet av Gud, høyere enn alle skatter, perler og edelstener. Jeg er Herren Jesu brud og hans elskede; han kaller meg «min lyst», slik han kaller Sion og Jerusalem (Jes 62,4). Jeg er hans får, hans due, hans fryd og glede. Han har forløst meg fra alle mine synder, fra djevelens og helvetes makt, ikke med gull eller sølv, men med sitt hellige, dyrebare blod og sin uforskyldte, bitre lidelse og død.

Som den evige yppersteprest bærer han mitt navn på sitt hjerte. Jeg hører til hans egne, dem han har elsket inntil døden. Da han hang på korset og sonet for hele verdens synder, tenkte han også på meg; han bar meg fram i seg selv for sin himmelske Far og ofret meg til ham. Han har stenket meg med sitt blod og renset meg fra mine synder, og

jeg hører til det folket han har renset for seg selv til «et eiendomsfolk, som med iver gjør gode gjerninger» (Tit 2,14).

Jeg er viss på at ingen skal «rive meg ut av hans hånd» og skille meg fra ham (Joh 10,28). Heller ikke vil jeg lenger si om min sjel at den er min; jeg tilhører ikke lenger meg selv, men Herren Jesus, nå og i evighet (1 Kor 6,19).

Av dette er det lett å se hvordan troen er, når den er til stede i sin kraft: Den griper sin Frelser og vet at den selv er grepet og tatt imot *av ham*. Riktignok blander det seg ofte mye skrøpelighet inn i dette. Denne gripingen kan derfor med rette sammenlignes med et lite barn som ikke bare lærer å kjenne sin mor, som hver dag gir det brystet, men også begynner å favne henne med sine svake armer.

Likevel er troen også i sin største svakhet sterk nok til å overvinne døden, djevelen og helvete. For den formår alt i ham som gjør den sterk, og som den henger ved, nemlig Kristus, og dens kraft har ikke sin grunn og kilde i den selv, men i Kristus Jesus.

Men det vil uten tvil være til oppbyggelse og trøst om vi nå, som lovet, også ser på denne saken ut fra andre ord i Skriften.

Hos kong David finner vi herlige tanker om dette: «Herre, jeg har deg hjertelig kjær, du min styrke! Herren er min klippe og min festning, min frelser. Min Gud er min klippe, som jeg setter min lit til, mitt skjold og min frelses horn, min borg» (Sal 18,2–3).

Se hvordan dette hjertet tilegner seg Herren, han som kalles hele verdens Gud, helt for seg selv, og hvor ofte han gjentar det søte ordet *min*! Med stor frimodighet tilegner han seg all den styrke, makt, hjelp, trøst, beskyttelse, visdom og godhet som er i Gud. Det hadde han ikke våget om han ikke hadde holdt seg til det løftet som Gud av bare nåde hadde gitt ham i Kristus.

Av dette skal vi lære å kjenne hvordan den frelsende tro egentlig er. Først tilegner den seg Kristus, «Guds gave» (Joh 4,10), og i ham Gud og alt det Gud er og har, og slik «roser» den seg «av Gud» (Rom 5,11).

Den sier: Det evige, gode, ufattelige vesen som vi kaller Gud, er mitt; for Jesus er min, han som hele guddommens og nådens fylde bor i. Jeg vet ikke bare at det finnes en Gud, men også at han er min Gud. For han har gitt meg sitt hjerte, det vil si sin aller kjæreste Sønn, og derfor vet jeg for visst at han er min klippe, min borg, mitt skjold og mitt vern.

Han er i seg selv en salig og liflig Gud; han er allmektig, allvitende, allestedsnærværende, allvis, god, nådig og barmhjertig – og alt dette er mitt. Hans salighet og sødme, hans allmakt, visdom, godhet, trofasthet og alt det andre står alltid åpent for meg og til min tjeneste. Denne kunsten må vi lære: å kunne si av hjertet: Min Gud! Min Far! Min hjelp! Mitt vern! Min Jesus! Min trøster!

Det beste ordet i vårt språk er det lille ordet *min*. Av Skriften vet vi jo at det finnes en Gud, en Far, en himmelens og jordens Herre, at han er allmektig, god og barmhjertig, og at det finnes en mellommann mellom Gud og mennesker, en Jesus og frelser.

Men det er ikke nok; det vet også de ugudelige og fordømte, ja, selv djevlene. Hva mangler så for at disse store og hellige navnene skal komme oss til nytte? At vi også kan sette *min* foran dem. Jeg må også av hjertet kunne si: Gud er *min* Gud, *min* allmektige, gode, nådige Gud og Far; Jesus er *min* Jesus og frelser, *min* mellommann og *min* talsmann.

Det er dette hele Skriften sikter mot: at sjelen skal tilegne seg Gud og all hans kjærlighet og godhet i Kristus, og på samme måte gi seg helt til ham som hans eiendom. Den som kan gjøre dette av hjertet, er kommet langt og eier himmelen på jorden.

Jeg leser hvordan stamfaren Abraham taler med sin sønn Isak på veien. Isak sier: «Min far!» Abraham svarer: «Se, her er jeg, min sønn!» Isak spør etter brennofferet, og Abraham svarer: «Gud vil selv se seg ut lammet til brennofferet, min sønn!» (1 Mos 22,7–8). Da tenker jeg på hvordan troen er: Det må komme så langt at vi med hjertelig tillit kan si: «Min Far! Min Gud!» og i ånden høre svaret: «Min sønn! Mitt barn!»

Å, min Gud, gi meg nåde til å tale slik med deg i barnlig enfold! Å, hvor godt det gjør hjertet når en i troen kan si: Min Far, min Gud, min trøst, min klippe, min borg, min frelser, min hjelp! Dette er troens morsmål, som de forstår i himmelen.

Den samme profeten sier et annet sted: «For du har vært min hjelp, og under dine vingers skygge jubler jeg. Min sjel henger fast ved deg, din høyre hånd holder meg oppe» (Sal 63,8–9). Her skal vi ikke bare merke oss at han igjen bruker det søte uttrykket *min* hjelp, men også at han med to andre bilder viser hva den sanne tro er, og hvordan den forholder seg til sin Gud og Frelser.

Slik kyllingen søker inn under hønen, søker sjelen ly under Jesu Kristi nådevinger. Under korset, der Kristus har bredt ut armene som vinger og spredt sin nåde vidt ut, blir den ikke bare varmet av kjærlighet og vernet mot helvetes rovfugler. Den blir også så glad at den kan juble og synge av fryd der inne. Den trosser djevelen og synger ham til spott, men synger en fryderik takkesang til sin Jesu ære:

Herre Jesus! –
Under dine vinger
stormen jeg betvinger,
fienden er jeg fri.
La kun Satan knurre,
la kun verden murre!
Jesus står meg bi.
Storm og lyn får rase kun,
la kun synd og død meg skrekke –
Jesus vil meg dekke.

Sjelen ligner også en borre som henger seg fast i klærne. Med det bildet forklarte den gudfryktige saksiske fyrstinnen hvordan troen er, da hun sa: «Jeg vil hefte meg fast ved min Jesus som en borre ved en kjortel.» Kanskje tenkte hun på Davids ord: «Min sjel henger fast ved deg.» Den har nå en gang grepet deg og omsluttet deg; med fast tillit har den hengt seg ved deg, og derfra vil den ikke la seg rive eller riste løs, hvordan det så går, og hva Satan så vil gjøre.

Men for å vise at den ikke stoler på sin egen kraft og ikke tiltror seg selv så mye, føyer den til: «Din høyre hånd holder meg oppe.» Det er som om den ville si: Med meg ville nok Satan snart bli ferdig; hang jeg bare ved deg med min egen kraft, ville han snart rive meg løs. Men din kraft, din Ånd, din miskunnhet og nåde har dratt meg til deg, har holdt meg fast til nå og vil heller ikke heretter la meg falle eller bli revet ut av din hånd.

Hit hører også dette ordet: «Men for meg er det godt å holde meg nær til Gud. Jeg tar min tilflukt til Herren Herren» (Sal 73,28). Her beskrives troen ikke bare etter sitt vesen, men også etter sin nytte. Den holder seg til Gud og trer ham nær; den vil gjerne være den som står sin Gud og den korsfestede Herre Jesus nærmest. Den har ingen

ro før den kommer ham så nær at den kjenner sitt hjerte røre ved hans hjerte og kan omfavne ham på korset.

De sytti oversetterne har her brukt et ord som de selv andre steder – og likeså Herren og apostelen Paulus – bruker om den ekteskapelige foreningen mellom mann og kvinne, og som etter sitt opphav betyr å være limt sammen (1 Mos 2,24; Matt 19,5; Ef 5,31; 1 Kor 6,17). Uten tvil har de dermed villet betegne sjelens inderlige forening og samfunn med Kristus ved troen. At det her er tale om en slik forening, som skjer ved troen, viser de ordene som følger: «Jeg tar min tilflukt til Herren Herren.»

Det er som om profeten ville si: La verden lenge nok stole på sin makt og visdom, sin rikdom og storhet – jeg stoler og bygger på min Gud. Ved ham henger mitt hjerte i troen, og jeg forlater meg på hans nåde og miskunn. Det er min glede, min trøst, min skatt og mitt høyeste gode.

Når jeg eier Gud og hans nåde, er jeg rik nok og ønsker ikke noe mer – slik han sier i vers 25 og 26. (*De sytti oversetterne: de sytti, eller rettere sytti-to, jødiske lærde som omkring 200 år før Kristi fødsel oversatte Det gamle testamente til gresk i Alexandria i Egypt. Oversettelsen deres kalles gjerne med et latinsk navn Septuaginta, «de sytti», og betegnes med romertallet LXX.*)

Også profeten Jesaja har talt svært merkelig om denne saken: «Jeg vil glede meg i Herren, min sjel skal fryde seg i min Gud. For han har kledd meg i frelsens drakt, i rettferdighetens kappe har han svøpt meg» (Jes 61,10).

I de foregående versene i dette kapitlet har han latt Herren Messias selv tale om sitt embete og sine velgjerninger: at han var sendt til verden av sin himmelske Far og salvet med Den Hellige Ånd for å forbinde dem som har et nedbrutt hjerte. Ved sin forkynnelse skulle han sette de fangne fri og løse de bundne, trøste de sørgende, øse gledens olje over de bedrøvede sjeler og pryde de elendige med rettferdighetens herlige klær.

I dunkle, men kraftige ord har profeten skildret Guds kirkes herlighet og salighet i Det nye testamentes tid. Ved tanken på dette blir hjertet hans nå satt i brann, så han tilegner seg selv og tar til nytte for seg selv det han har forkynt til trøst for hele kirken, og han gleder seg inderlig over det. Han er viss på at selv om han ikke skulle få se

verdens Frelser i kjødet, skulle han likevel få del i hans embete og velgjerninger og ikke være utelukket fra samfunnet med ham.

Han griper saligheten i troen og ser ikke på seg selv i sin syndige fødsel og fordervede tilstand, men i samfunnet med Kristus. Dette samfunnet sammenligner han med en prestelig eller fyrstelig pryd og med en brudes smykker – og det er noe han ikke bare lengter etter og venter på, men allerede eier og har. Over dette gleder han seg så hjertelig at han bryter ut i slike liflige og trøsterike ord.

Her viser troens vesen seg igjen. Det som er sagt i alminnelighet, tar den til nytte for *seg* i særdeleshet; det som er gitt alle, tar den til *seg* og tilegner *seg*. Guds alminnelige løfter hører den på som om de var rettet til *den* alene. Den kan ikke bare tale om Kristi embete og velgjerninger, men trøster og gleder seg inderlig ved dem. Den ser ikke på den rettferdigheten og saligheten Kristus har vunnet, som en annens eiendom, men som en drakt som er gitt den selv, og som en kappe den er kledd i.

Om dette taler Luther, som han pleier, herlig og hjertelig: «Den som tror på Kristus, henger ved ham og er ett med ham, har også bare *én* rettferdighet med ham.» Og et annet sted: «Troen er ikke bare en tanke om Kristus, at han er født av jomfruen, har lidt og så videre, men et hjerte og sinn som griper og lukker Guds Sønn inn i seg.»

Vi går nå over til de ordene i Det nye testamente som hører hit, der denne saken behandles enda tydeligere. Den hellige Johannes sier: «Men alle dem som tok imot ham (Jesus, det sanne lys, v. 9), dem ga han rett til å bli Guds barn, de som tror på hans navn» (Joh 1,12). Dette er et hovedord som klart fremstiller ikke bare troens vesen, men også dens salige nytte.

At det å ta imot ham ikke så mye skal forstås om å ta imot ham i husene som i hjertene, viser evangelisten selv når han legger til: «de som tror på hans navn.» Slik har det, etter Den Hellige Ånds tilskyndelse, behaget ham å tale for å lære oss hvordan det er med troen. Sønnen er en gave som Gud har skjenket verden til forløsning og evig salighet; troen er den hånden vi tar imot denne gaven med.

Det greske ordet som står her, bruker vår Frelser om å ta imot det ordet som blir gjemt og bevart i hjertet, når han sier: «For de ordene som du ga meg, har jeg gitt dem. Og de har tatt imot dem» – og likeså

om å ta imot Den Hellige Ånd, som blir utøst i hjertene (Joh 17,8; Rom 8,15).

Ordet brukes også om det en tar imot med munnen, som mat eller drikke; om det gods en eier og bruker etter eget ønske; om en gjest en tar imot med kjærlighet og beverter på det beste; og om en brud en fører hjem til sitt hus og gir del i alt det en eier (Joh 19,30; Luk 16,25; Matt 10,40–41; 1,20).

Alt dette lærer oss hvordan det skal forstås når det sies om de troende at de tar imot Jesus Kristus. De lukker ham nemlig inn i sine hjerter sammen med hans hellige ord og dyre fortjeneste.

Han blir forenet med dem, lever og virker i dem – slik Den Hellige Ånd forener seg med ånden hos Guds barn, sukker og virker i dem og driver og tilskynder dem med kraft. Han er den åndelige mat og drikke som sjelen deres lever av. Han er deres største og beste eiendom, som all deres formue og rikdom består i. Han er deres kjære og dyrebare gjest, som bor i hjertene deres ved troen, og så videre.

Hva dette gagner dem, lærer evangelisten med ordene: «Dem ga han rett til å bli Guds barn» – det vil si: Han har gitt dem barnekårets herlighet og høye verdighet, slik de lærde med rette forklarer det greske ordet. Den hellige Paulus sier at de troende som tar imot Kristus, med ham mottar «nådens og rettferdighetsgavens overstrømmende rikdom», forsoning med Gud og barmhjertighet (Rom 5,17.11). Om dette skal vi med Guds hjelp tale i det følgende.

Et lignende ord er dette: «Likesom dere altså tok imot Kristus Jesus som Herren, så vandre i ham, rotfestet og oppbygget i ham, grunnfestet i troen» (Kol 2,6–7). Apostelen kunne nok ha sagt: Likesom dere nå har tatt imot læren om Herren Jesus Kristus fra lærerne deres, så før også et hellig liv i samsvar med den! Men han taler med vilje slik: «Dere tok imot Kristus Jesus som Herren.» Dermed vil han vise at den som hører evangeliets ord og tar imot det med et troende hjerte, tar imot Kristus selv, som i ordet blir rakt fram og tilbudt hver enkelt.

Det ser likevel ut til at apostelen her har hatt bildet av en drakt for øye. Etter forbilde av profeten Jesaja bruker han dette bildet et annet sted: «For dere, så mange som er døpt til Kristus, har ikledd dere Kristus» (Gal 3,27). Det vil si: Likesom dere i den hellige dåpen er blitt kledd i Kristus selv og hans rettferdighet og hellighet, så vandre også i

ham! Bli stående i troen, og la ingen snakke dere fra denne himmelske æresdrakten eller kle den av dere!

Hit sikter også de andre ordene: Vi skal være *rotfestet* i Kristus, likesom et tre eller en annen plante som stadig slår dypere røtter i jorden og fester seg mer og mer mot storm og uvær. Og vi skal være «oppbygget i ham», likesom et hus der grunnvollen er lagt dypt, så vi kan bli faste i troen og ikke la oss vende bort fra ham, verken av sorg eller glede, lyst eller frykt.

Hit hører også den måten Den Hellige Ånd taler på når han byr oss «å tro på Kristus», eller, som det også heter, «å tro inn i Kristus» (Joh 3,16; Apg 16,31). Det vil si: å forlate seg helt på Kristus og hans dyre fortjeneste, å grunne hjertets tillit på ham og stole og bygge på ham – slik et barn kaster seg om halsen på sin mor eller i fanget hennes, og slik en vinranke klynger seg til treet og legger seg inn til det, så verken vind eller vær kan rive den løs.

Kanskje sikter dette også til en skikk i Det gamle testamente. Den som ville bære fram et offer, skulle legge hendene på dyrets hode – eller, som grunnteksten sier, lene seg med hendene på brennofferets hode. Det var ikke bare et tegn på at han la alle sine synder på Kristus, som alle offrene var et bilde på med hans blodige død og soning; det skulle også vise at han av hele sitt hjerte ville forlate seg på ham og hans fortjeneste og leve og dø i tillit til den alene (2 Mos 29,10.15.19; 3 Mos 1,4).

Av dette lærer vi igjen å kjenne troens natur. Som synderinnen legger den sitt hode ved den korsfestede Herre Jesu føtter, eller som Johannes inntil hans bryst. Som Simeon tar den ham på armene og trykker ham til sitt bryst. Som Tomas legger den fingrene sine i naglegapene hans og hånden i hans side og sier: «Min Herre og min Gud!» Den bærer ham i sitt hjerte og jubler med jomfru Maria over sin skatt: «Min sjel opphøyer Herren, og min ånd fryder seg i Gud, min Frelser» (Luk 7,38; Joh 13,23; Luk 2,28; Joh 20,27–28; Luk 1,46–47).

Ennå står det igjen noen skriftord som på én gang kan kaste lys over den andre delen av teksten vår, *og jeg er hans*, og bekrefte forklaringen ovenfor. Slik når David sier: «Din er jeg, frels meg!» (Sal 119,94) – som om han ville si: Jeg er jo ikke bare din skapning, men også ditt barn og din eiendom. For din Sønns blods skyld, som også skal bli utøst for

meg, har du tatt meg til din egen; derfor vil du og må du også visselig hjelpe meg.

Et merkelig sted er også dette hos Jesaja: «Én skal si: Jeg hører Herren til! … En tredje skal skrive med sin hånd: Jeg hører Herren til!» (Jes 44,5).

Meningen er: Når de troende blant jøder og hedninger i Det nye testamentes tid lærer å forstå hemmeligheten i Guds visdom og godhet – den forløsningen som skal skje ved Kristi blod, der han vil fri dem ut av Satans vold og kjøpe dem til sin eiendom – da vil de villig og med glede ofre og gi seg selv til sin Frelser. Med munn og hånd vil de forplikte seg til å tjene ham i hellighet og rettferdighet alle sitt livs dager.

Hit sikter også den dyrebare apostelen når han sier: «Dere tilhører ikke lenger dere selv. Dere er dyrt kjøpt!» (1 Kor 6,19–20). Likeså når han andre steder bryter ut i slike frimodige troens ord som disse: Guds Sønn er «han som elsket meg og ga seg selv for meg». «Kristus Jesus kom til verden for å frelse syndere, og blant dem er jeg den største. Men jeg fikk miskunn, for at Jesus Kristus på meg først kunne vise hele sin langmodighet, til et forbilde for dem som skal komme til tro på ham til et evig liv» (Gal 2,20; 1 Tim 1,15–16).

Se hvordan denne sjelen med glede kveger seg ved den store strømmen av Guds kjærlighet, og hvordan han tar alt det Kristus har gjort og lidt, til seg selv!

Hit hører også den hellige Peters ord når han sier: «For dere vet at det ikke var med forgjengelige ting, med sølv eller gull, dere ble kjøpt fri fra den dårlige ferd som var arvet fra fedrene, men med Kristi dyrebare blod, som blodet av et feilfritt og lyteløst lam» (1 Pet 1,18–19).

Så er da dette evangeliets korte sum: «Jesus er min, og jeg er hans.» *Det* bør vi alltid ha i hjertet og i munnen, slik også Guds kirke alltid har hatt det som valgspråk og uttrykt det på mange måter. Noen sukker: «Min Jesus slipper jeg ikke!» Andre: «Jesus, jeg i deg og du i meg!» Andre: «Bare Jesus, og intet annet!»

Andre: «Min Gud og Herre, jeg stoler på deg; når jeg bare har deg, hva fattes da meg? Jeg har jo deg, Herre Jesus Krist, som er min Frelser og Gud forvisst.» Andre: «Herre Jesus, for deg lever jeg, for deg dør jeg; din er jeg i livet og i døden – gjør meg evig salig!» Alt er

godt når bare Jesus med sitt blod og vårt botferdige hjerte med sin tro kommer sammen.

Gode hyrde, livets kilde!
Jeg er din,
du er min,
intet kan oss skille.
Jeg er din, for du har gitt
syndebot
i ditt blod,
liv i død – alt mitt.

Du er min, deg fast jeg trykker;
liv og død,
Jesus søt,
meg fra deg ikke rykker.
La meg der omsider havne
hvor du meg,
hvor jeg deg
evig skal omfavne!

Men nå må vi også vise hvordan vi skal ta det vi hittil har sagt, til nytte for oss selv. For det første henter vi av dette en oppmuntring til troen og til å øve seg i den.

Vi har vist hva som er den sanne troens hensikt og mål: å gripe Guds nåde i Kristus Jesus, å få nåde over nåde av hans fylde og å bli rettferdig og salig ved ham. Denne saken fortjener sannelig at en lærer den til bunns og legger all sin flid i den. For hva er vel et menneske utenfor samfunnet med Kristus annet enn et verdens barn og en levende brann for helvete? Utenfor Jesus Kristus er det jo heller ingen nåde hos Gud, og ingen rettferdighet og salighet å få.

«Ham stilte Gud til skue i hans blod som en nådestol ved troen, for å vise sin rettferdighet, fordi han i sin langmodighet hadde båret over med de syndene som før var gjort» (Rom 3,25).

Denne sin aller kjæreste Sønn, den enbårne, har han gitt verden, «for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv» (Joh 3,16). «Alt er overgitt» til ham (Matt 11,27). Han har «nøklene til døden og dødsriket» (Åp 1,18), og like så til himmelen og livet. Han er den «ene mellommann mellom Gud og mennesker» (1 Tim 2,5). Den

som søker nåde utenfor Jesus, forlater kilden med det levende vann og hogger seg ut «sprukne brønner som ikke holder vann» (Jer 2,13).

Likesom det ikke finnes noen annen mellommann, nådestol og forløser enn Jesus Kristus, den korsfestede, slik finnes det heller ikke noe annet middel til å få del i ham og komme i samfunn med ham enn den sanne troen; med den henger vi ved ham, griper og favner ham og holder ham fast.

Troen er den fattige sjelens *hånd* med den tar den til seg gaven fra den barmhjertige Gud. Troen er sjelens *munn* med den spiser den livets brød og drikker av den evige kjærlighets kilde. Troen er den kristne sjelens liv og største kraft; med den overvinner den synd, død, djevel og helvete. Troen er dens *kosteligste pryd* i den trer den fram for Gud og blir til behag for ham. Troen er dens uforgjengelige rikdom og beste skatt, som den tar med seg ut av verden, og så videre.

Men hvordan går det da til at en i kristenheten likevel bryr seg så lite om dette klenodiet? Jeg vil ikke tale om dem som står utenfor den evangeliske kirkes samfunn og forvrenger eller spotter den apostoliske læren om troen. De vet ikke, og vil heller ikke vite, hva den sanne troen er – bortsett fra at enkelte lærer det i sin siste kamp, når alt annet de ville støtte seg til og forlate seg på, glipper og forsvinner, og Gud i sin ubegripelige miskunn river dem ut av ilden som en brann.

Slike mennesker kan lignes med en enfoldig og *sinnsforvirret tigger*. Han har samlet seg en mengde regnepenger – spillepenger av messing – og innbiller seg derfor ikke bare at han er overmåte rik; han drar til og med til hoffet hos en stor fyrste og spør om kongeriket er til salgs, for han tror han kan kjøpe det for pengene sine. Men folk har bare medlidenhet med ham, tar seg av ham og lar ham bli helbredet. Da kommer han til erkjennelse av sin dårskap og ber ikke fyrsten om noe annet enn nåde.

En av de største blant disse villfarne menneskene hadde lenge og tappert disputert om gjerningenes fortjeneste og forsvart den. Men enden på det hele ble likevel at han erklærte at det sikreste og beste er å sette all sin lit til Guds nåde og Kristi fortjeneste. Slik uttrykker han seg også i sitt testamente: «Jeg ber Gud om at han vil ta meg opp blant sine hellige og utvalgte og ikke handle med meg etter min fortjeneste, men etter sin nåde.»

Disse lar vi fare og bryr oss bare om våre egne. Blant dem er det dessverre altfor mange som verken mangler god undervisning om den sanne troen eller rett veiledning til å øve seg i den, men som likevel tar det lite til hjertet. De mener at «det er en enkel sak å tro» – noe de lenge har kunnet, og som de ikke trenger å legge noen særlig flid i.

Alle trakter etter å eie noe i denne verden, og jo mer, desto bedre. Det er en griping, løping og jaging etter de timelige og forgjengelige tingene uten ende. Vi søker penger til lands og til vanns, over og under jorden, med rett og urett, med god og ond samvittighet. Og når vi har fått en god del av dem, mener vi å ha nådd noe stort. Det velsignede *mitt og ditt* gjør mange underverker her i verden. Menneskene er så forblindet at de med stor iver og mye strev søker det de likevel ikke kan beholde, og som ikke kan gi dem den minste hjelp i den største nød.

De kristnes hjerter i våre dager ligner ravet, som trekker til seg alle slags lette ting – strå, papir, tørre blader og lignende – når det er blitt varmet opp ved gnidning. De er ikke det minste klokere enn de små barna som slår seg mynt av potteskår og gulrotskiver, samler seg skatter av småstein og bygger seg hus av flis og pinner, og som sliter seg nesten ut med slik dårskap.

Sannelig, det som ikke er samlet med god samvittighet, og som ikke blir eid med et nøysomt hjerte og brukt til Guds ære og nestens tjeneste, er ikke en gang så mye verdt som det barna leker med. Det skader jo ikke stort; men det andre tjener Satan som gylne lenker og bånd, og med dem fanger han sjelen og drar den i fortapelse.

Av den store kjærligheten til de timelige tingene kommer den store kaldsinnigheten i åndelige og himmelske ting. Gud forkynner oss sin kjærlighet og har gitt oss sin Sønn, han som alle profetene og apostlene gir det vitnesbyrd «at hver den som tror på ham, får syndenes forlatelse ved hans navn» (Apg 10,43). Døperen Johannes og alle tro Guds tjenere peker på Jesus og sier: «Se der Guds lam, som bærer bort verdens synd!» (Joh 1,29). Gud kaller alle mennesker til å tro på Sønnen (Apg 17,30) og byr dem av ubegripelig kjærlighet sin himmel, sin barnerett, sin nåde og hele saligheten. Likevel er det få som akter på det.

Jeg sier ikke for mye når jeg påstår at mange blant de kristne setter svært liten pris på sin Jesus, og at de ikke bryr seg mer om denne uvurderlige gaven fra Gud enn om et råttent eple. Den forbannede mammon har langt høyere verd i deres øyne enn samfunnet med deres Frelser.

De tenker sjelden på ham, de kjeder seg når de hører tale om ham og hans kjærlighet, og de får fort nok av ham. Det er ingen iver, ingen lengsel, ingen flid, ingen glede, ingen undring. Når en taler om det forfengelige og forgjengelige, er hele verden våken og levende; men taler en om samfunnet med Kristus ved troen, er de alle søvnige og døde.

Uten tvil er dette en av verdens aller største synder i våre dager: Gud lar sin aller kjæreste Sønn med all hans rettferdighet og salighet bli forkynt og tilbudt den så rikelig, og likevel gidder den knapt en gang å se seg ordentlig om etter ham. Den har vel annet å gjøre: Den må samle penger, pynte seg etter moten, spille, danse, krangle og strides og så videre.

Når jeg tenker rett over dette, blir hjertet mitt satt i brann. I min harme vet jeg nesten ikke hva jeg skal ønske denne utakknemlige og ugudelige verden, fordi den akter min Jesus så lite – den søte Frelseren, min fattige sjels største skatt. Da undrer jeg meg ikke over at de to disiplene Jakob og Johannes ble så forbitret på samaritanene som ikke ville gi ham husrom, at de ønsket å kalle ild ned fra himmelen for å fortære dem. Langt mer undrer jeg meg over at Gud kan se på det så lenge og så lenge by slike store spottere og foraktere sin nåde.

Men han er Gud, og jeg er et menneske. Når jeg derfor i stillhet tenker videre over slike ting, forvandles min harme til glede. Jeg takker ham for hans store og langmodige kjærlighet, at han ikke blir trett av å by den utakknemlige verden sin nåde så rikelig i sin aller kjæreste Sønn, i sitt hellige ord og sine sakramenter – og aller mest når jeg ser at mange av dem blir vunnet på denne måten og til slutt omvender seg til sine sjelers hyrde og tilsynsmann.

De er som de små barna som til slutt blir lei av å leke og vender tilbake til morens fang når de blir sultne og tørste. Det går mange som Salomo. Han gransket alle verdslige ting og mente han skulle finne en varig glede i dem, men til slutt bekjente han at når alt kom til alt, var

all timelig eiendom, ære og vellyst bare «tomhet og jag etter vind» – eller, som Moses sier, «strev og tomhet» (Fork 2,4.11; Sal 90,10).

Jeg har kjent mange, og lest og hørt om mange, som erkjente at Salomo og Moses hadde talt sant, etter at de var blitt lei av verden. Til slutt begynte de med et botferdig hjerte å øve seg i tro og gudfryktighet og sa: «Se, vi kommer til deg, for du er Herren vår Gud. Sannelig, det er til ingen nytte at dere larmer på haugene» – det vil si: med all verdens storhet og herlighet. «Sannelig, i Herren vår Gud er Israels frelse!» (Jer 3,22–23).

Bort med verdens skatter!
Jesus jeg omfatter,
Jesus er min lyst.
Bort med verdens ære!
Den skal ikke mer snære
hjertet i mitt bryst.
Spott og spe og nød og død
får meg ikke fra Jesu side,
hva jeg så skal lide.

Vel da, mine kjære medkristne! La oss akte Jesus Kristus, den korsfestede, høyere enn alle verdens skatter, og ikke hvile før vi av hele vårt hjerte og med en frimodig tro kan si: «Jesus er min, og jeg er hans.» Vi må ikke la det være nok at vi hører om ham eller selv taler om ham. Vi har hans ord i kirkene våre, hans bilde i husene våre og hans navn i bøkene våre – men hans rette plass er i hjertet. Det er den kisten en gjemmer denne skatten i.

Den gjerrige nøyer seg ikke med at en snakker med ham om penger og viser ham dem; han vil ha dem i pungen og i kisten sin. Skulle da vår sjel slå seg til ro før den ved den levende kraften i hjertet merker at Herren Jesus bor der inne? Den som er sulten og tørst, lar seg ikke spise av med ord. Han nøyer seg ikke med å se maten eller lukte den; han må nyte den og ta den til seg – først da er han fornøyd.

Slik er det også med den troende sjelen. Den hører nok gjerne om Jesus, og hans ord er, om jeg så må si, det fatet han blir båret fram for den på. Men det er ikke nok for den. Jesus, hans ord, hans kraft, hans Ånd og nåde må bo i hjertet, så den kan si: «Jeg har grepet ham og vil ikke slippe ham» – først da er den fornøyd. La dette da være målet for

vår streben og lengsel! Dette er en kunst vi aldri blir ferdig utlært i så lenge vi lever.

Undre dere ikke over at jeg taler slik! Denne kunsten har gitt de største hellige nok å gjøre og grunn nok til å klage over sin skrøpelighet. Luther sier om apostelen Paulus: «Jeg mener at St. Paulus selv ikke har kunnet tro så sterkt som han taler om det. Jeg må dessverre bekjenne at heller ikke jeg kan tro så sterkt som jeg kan tale, preke og skrive om det, og som andre kanskje tror.»

At han har talt sant om den hellige apostelen, ser vi av de ordene som ofte er sitert: «Ikke så at jeg alt har nådd dette eller allerede er fullkommen. Men jeg jager etter det for å kunne gripe det, fordi jeg selv er grepet av Kristus Jesus» (Fil 3,12).

Det er ikke vanskelig i alminnelighet å gi ordet medhold når det sier at Kristus er alle menneskers Frelser. Men når en skal tilegne seg det selv, begynner kampen.

Om dette sier Luther: «Ditt hjerte har lett for å si ja til at Kristus, Guds Sønn, er gitt til soning for St. Peter, Paulus og andre hellige, som har vært verdige til en slik nåde. Men for din egen del, du som er en stakkars, uverdig og fordømt synder, har du overmåte vanskelig for fullt og fast av hjertet å tro og ta imot og uten all tvil si at Kristus, Guds Sønn, er gitt for deg – du som har så utallige synder, og så overmåte store og grove, og som aldri har fortjent en slik nåde. … Når en skal si at Kristus er død for alles synder, for mine og dine og hele verdens synder, da stusser en og viker tilbake og tør ikke se Gud i øynene. For en kan ikke overtale sitt hjerte til å tro at en slik skatt skulle være gitt en av bare nåde for Kristi skyld, uten noen fortjeneste eller verdighet fra ens egen side,» og så videre.

Utenfor kampen, og så lenge hjertet ennå ikke har smakt syndens gift og galle og dødens brodd, er det kanskje heller ikke så vanskelig å tilegne seg Kristus og si etter de hellige og troende: «Jesus er min; han har elsket meg og gitt seg selv for meg.»

Men når synden begynner å våkne i samvittigheten, når vi sitter i dødens gap, når Satan begynner å brøle og liksom slår mordklørne sine i hjertet vårt for å rive det fra Kristus, når vi er omgitt av en tykk tåke og syndene våre faller over oss så vi ikke kan se, når hjertet skjelver og all kraft svikter oss – da lærer vi å forstå at det er en kunst

å gripe og holde fast Kristus i troen. Og denne kunsten læres bare ved Guds nåde i Den Hellige Ånds skole.

Satan er en svoren fiende av troen. Han vet godt at når mennesket først kommer til troen, er han selv overvunnet. Derfor legger han alle slags hindringer i veien og bruker all slags makt og list for enten å hindre troen eller slukke den. Lykkes ikke det, bringer han det i det minste gjerne dit at mennesket ikke blir rett glad i sin tro og ikke kommer til frimodighet i den og full visshet om den.

Derfor kalles troen også en kamp. «Du Guds menneske», sier apostelen til sin Timoteus, «strid troens gode strid! Grip det evige liv!» (1 Tim 6,11–12). Likeså taler han et annet sted om *troens* gjerning og arbeid (1 Tess 1,3). For troen må stadig være i arbeid og øvelse: Den skal gripe og holde fast Kristus, tjene nesten i kjærlighet, bære sitt kors i tålmodighet og alltid leve i strid med de åndelige fiendene.

Også vårt eget hjerte gjør troen vanskelig for oss. Etter sin naturlige og kjødelige sans gir det de timelige tingene, som skinner sterkt i øynene på oss, et stort verd. Det vil gjerne ha noe vakkert, fint, høyt og prektig og holde seg til det.

Men om den korsfestede, tornekronte og blodige Jesus heter det: «Han hadde ingen skikkelse og ingen herlighet. Vi så ham, men han hadde ikke et utseende så vi kunne ha vår lyst i ham. Foraktet var han og forlatt av mennesker, en smertenes mann, vel kjent med sykdom. Han var som en som folk skjuler sitt åsyn for, foraktet, og vi aktet ham for intet» (Jes 53,2–3).

Hjertet vil også gjerne være noe og bidra med noe til sin frelse. Men fordi det må være helt sønderknust og nedbrutt og fortvile over sin egen kraft før det kan bli mottakelig for Jesu Kristi nåde og hans hellige blod, gjør det motstand og vil nødig gå med på det. Dessuten vil det gjerne se, begripe og føle det det skal tro. Men hos Herren Jesus, som skjuler sin kraft under skrøpelighet, må en tro mot sitt eget syn, sin egen følelse og sine egne tanker og meninger.

Hjertet vil nok gjerne tro på Kristus, den korsfestede; men med hans kors, de spisse naglene, de piggete tornene, slagene, eddiken og gallen vil det ikke ha noe å gjøre. Kristus med hans rettferdighet og salighet vil det gjerne ha, men for hans kors ville det helst bli spart. Endelig vil det nok tro, men likevel ikke gi opp sin egen vilje, ikke fornekte seg selv og ikke korsfeste sitt kjød med dets lyster og begjær.

Det er som *jorden* i en lysthage. Troen er en himmelsk og fremmed blomst; blomsten vil jorden nok ha, men etter sin ville og fordervede art vil den samtidig bære og beholde sitt ugress. Slik er menneskets hjerte av naturen. Alt dette gjør troens kunst vanskelig og viser at den er noe vi må arbeide med så lenge vi lever. Herfra kommer alle klagene fra de mest gudfryktige sjeler over at troen deres er så skrøpelig.

Jeg må her tenke på det en anerkjent doktor og professor ved et berømt universitet skal ha sagt på dødsleiet til dem som sto omkring ham: «Nå erfarer jeg hva det er å preke troen, slik jeg hittil har gjort, og hva det er selv å øve troen, slik jeg nå skal gjøre.»

Her må hver og en gi nøye akt og prøve omhyggelig hvordan det står til med hans tro! Det er et sikkert tegn på en tro som bare er skinn eller varer en dag, når en er lite bekymret for sin tro, ikke kjenner til tvil og ikke ber om at troen må øke; når en ler av de svaktroende og anfektede, har en rommelig samvittighet, ikke setter særlig høy pris på Guds ord, ikke kjenner noen tvang og drift av Kristi kjærlighet og ikke er nidkjær for hans ære; når en er travel og ivrig i verdslige ting, men treg, lunken og kald i de åndelige, og så videre.

Ut fra denne prøven vil ingen som leser eller hører dette, holde sin tro for fullkommen; han vil gjerne innrømme at han ennå mangler mye. De sanne troende har for det meste så mange bekymringer for sin tro og finner så mange brist og ufullkommenheter ved den, at de selv undrer seg over hvordan de kan bestå under så mye skrøpelighet og leve av sin tro. De sukker stadig: «Å, om jeg bare kunne tro! Jeg tror! Hjelp min vantro!» Troen deres er som *øyet*, som nok ser alt annet, men ikke seg selv.

Likevel er det tryggere å henge ved Kristus med en svak og redd tro enn å bedra seg selv i formastelse med en falsk innbilning. «For så sier Den Høye, Den Opphøyede: I det høye og hellige bor jeg, og hos den som er knust og nedbøyd i ånden, for å gjøre levende de nedbøydes ånd og gjøre de knuste hjerter levende» (Jes 57,15).

Midlene til å komme fram til en tro som griper sin Frelser i hjertelig tillit og tilegner seg ham, er disse: Elsk Guds ord fremfor alt, for ved det drar vår himmelske Far hjertene våre, så de kommer til Jesus Kristus, hans høyt elskede Sønn (Joh 6,44).

En kunne si at Ordet er magnetsteinen for menneskehjertene, fordi Den Hellige Ånd virker kraftig gjennom det og fører dem til Kristus.

Ordet er sæden som troen først spirer fram av; det er saften som nærer den og holder den i live. Ordet, sammen med sakramentene, er Guds hånd, som han rekker fram og tilbyr oss sin nåde og gave i Kristus med; troen er vår hånd, som vi tar imot med.

Uten Guds ord og løfte ville troen være formastelse og dårskap. Men at den tør tilegne seg Herren Jesus og hans rettferdighet og holde ham for sin eiendom, har sin årsak og grunn i Guds ord. Om jeg ville tilegne meg keiserkronen, var det dårskap, særlig fordi jeg ikke har noen rett til den, og tilegnelsen min ikke hadde annen grunn enn min egen innbilning.

Men når jeg tilegner meg Herren Jesus, hans fortjeneste, blod og rettferdighet, og sier av hjertet: «Jesus er min, hans blod er mitt, hans fortjeneste, hans rettferdighet og hans salighet er min», da har jeg full hjemmel for det. Jeg har en rett til ham som Gud har skjenket meg i sitt ord.

Min eiendomsrett og besittelse er ikke urettmessig og svikefull, men rettmessig og i god tro – *non malæ, sed bonæ fidei* – og den støtter seg på Guds løfter. Jeg har brev og segl på at min Herre Jesus er gitt meg av sin Far, for at jeg skal tro på ham og så ikke fortapes, men ha evig liv.

Derfor er det nødvendig å kjenne godt og alltid ha for hånden Guds allmenne løfter og eksemplene på hellige mennesker som har tilegnet seg dem; en må omgås dem dag og natt og lære å gjøre seg nytte av dem. De må være sjelens mat og daglige brød, dens stadige legemiddel, dens skjold, våpen og vern.

Når Satan så kommer og sier: «Hva har Kristus med deg å gjøre? Han døde jo på korset for nesten to tusen år siden. Hvor var du den gangen, så du skulle ha nytte av hans død? Han er i himmelen og du på jorden – hvilket samfunn har du da med ham?» – da kan sjelen, sier jeg, møte ham og bevise at den har et velgrunnet samfunn med Kristus.

Til dette tjener de store og kraftige skriftordene: «For et barn er oss født, en sønn er oss gitt» (Jes 9,6). «Se, jeg forkynner dere en stor glede – en glede for alt folket. I dag er det født dere en frelser, som er Messias, Herren» (Luk 2,10–11).

Om disse ordene skriver Luther slik: «Disse ordene burde smelte himmel og jord, gjøre døden til bare sukker og all ulykke til den koste-

ligste malvasirvin. For denne skatten skjenker engelen ikke bare hans mor, jomfru Maria, men alle mennesker. Hvem er det han taler med og om? Sannelig ikke med stokk og stein, men med mennesker – og ikke bare med én eller to, men, som han sier, med *alt folket*, det vil si alle som er mennesker. For han sier ‹*dere*›: Ikke for oss engler, men for dere er han født, det vil si blitt et menneske som dere. Den som da også er et menneske og er født, skal også tilegne seg denne fødte Frelseren.

Hva skal vi så gjøre med dette? Skal vi fortsatt dra Guds nåde i tvil og si: ‹Sankt Peter og Sankt Paulus kan nok glede seg over Frelseren, men det tør ikke jeg; jeg er en stakkars synder, og denne edle, kostelige skatten angår ikke meg›?

Men kjære deg, om du vil tale slik og si: ‹Han hører ikke meg til›, og jeg sier det samme – hvem hører han da til? Er han kommet for gjessenes, endenes eller kuenes skyld? Nå vel, hvem er du? Hvem er jeg? Er vi ikke begge mennesker? ‹Jo visst.› Godt, hvem skal da tilegne seg dette barnet om ikke nettopp vi mennesker? Englene trenger ham ikke, djevlene bryr seg ikke om ham; men vi, vi trenger ham, og for vår skyld er han blitt menneske» og så videre.

Et slikt ord er også dette: «For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne» og så videre (Joh 3,16). Av det kan hjertet med glede slutte: Det som er gitt hele verden, er jo også gitt meg. Solen skinner for hele verden; hvorfor skulle da ikke også *jeg* med glede bruke lyset dens?

Likeså: «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!» (Matt 11,28). Når en rik mann står i døren til huset sitt og roper: «Kom hit, alle dere fattige, jeg vil gi dere en gave! Kom hit, alle sultne, jeg vil gi dere mat! Kom hit, alle tørste, jeg vil gi dere å drikke!» – vil da noen som er i en slik tilstand, betenke seg lenge og spørre seg selv om dette også gjelder ham? Vil han ikke straks følge den gledelige innbydelsen og ta takknemlig imot det han får?

Hvorfor skulle ikke *vi* gjøre det samme? Skulle jeg lenge spørre om min Jesus også har ment *meg* når han kaller på alle som strever og har tungt å bære, og jeg er en av dem?

Likeså dette: «Det er et troverdig ord, fullt verdt å motta» – det vil si: verdt å gripe med hele hjertet; og selv om vi ikke er det verdt, fortjener et slikt Guds ord at en holder fast på det «med jernhender og diamanthjerter», som Luther sier – «Kristus Jesus kom til verden

for å frelse syndere» (1 Tim 1,15). Her står det ikke «noen få syndere», men «syndere» i sin alminnelighet. Nå har Skriften erklært oss alle for syndere (Rom 3,23), og vår egen samvittighet overbeviser oss om at det er sant. Altså følger det ugjendrivelig at Herren Jesus også kom til verden for å frelse oss.

Til disse ordene må en også føye de andre stedene i Skriften som taler om hvordan de hellige har tilegnet seg nåden, slik som når apostelen sier:

«Er Gud for oss, hvem er da imot oss? Han som ikke sparte sin egen Sønn, men ga ham for oss alle …» (Rom 8,31–32). «… han som elsket meg og ga seg selv for meg» (Gal 2,20). Når en samler disse og lignende ord og grunner omhyggelig på dem i sitt hjerte, vil nok også den frimodige tilegnelsen av Herren Jesus og av Guds nåde i ham innfinne seg ved Guds kraft.

Likeså bør de evangeliske prekenene være oss kjære. For en sann tjener for Ordet er Guds medhjelper i hans hagearbeid: Han planter ikke bare, men vanner også. Prekenene er som et mildt regn som gjør troens planter fruktbare, kvikker dem opp og driver dem fram til kraft og full blomst.

Videre er det nødvendig å be ofte og inderlig om vekst i troen og om at all tvil må bli rykket opp av hjertet. Bønnen er troens datter, men moren næres og holdes oppe av datteren. Troen er en så edel Guds gave at den vel fortjener at en påkaller ham om den.

Hindringene kan heller ikke ryddes av veien uten ved Guds kraft, men Guds kraft vekkes ved bønnen. Hver troende bønn, ja hvert hjertelig sukk, rører ved Jesus Kristus og bringer med seg ny kraft tilbake, så troen blir styrket. Hvor virksom en hyppigere bruk av den høyhellige nattverden er i denne saken, beviser erfaringen til alle gudfryktige og troende sjeler til fulle; det skal vi med Guds hjelp handle nærmere om en annen gang.

Det er også nyttig å holde de verdslige tingenes forfengelighet ofte fram for seg selv, og hvor ussel all jordisk trøst er. Særlig anledning til det har en når en er hos anfektede eller døende mennesker. Da ser en hvor fullstendig utilstrekkelige alle verdslige ting – hva navn de enn har – er til å lindre og kvikke opp sjelen og bevare den fra den evige død, og hvordan alt det verden ellers holder for stort, da flyter bort og forgår som en skygge.

Da kan en med god grunn si: Se her, mitt hjerte, hva verden er! Med all sin rikdom og makt kan den ikke gi den minste trøst. Derfor vil vi nå klynge oss desto fastere til Jesus. Vi vil lære å akte de verdslige ting ringe og Jesus høyt; vi vil søke å lære ham stadig bedre å kjenne og daglig styrke vennskapet med ham i troen, så vi i trengsel og nød, i livet og i døden kan være visse på hans trøst.

Endelig er det også godt for den som vil øve sin tro og bringe den til full kraft, å holde seg til erfarne kristne som er øvd i troen. For likesom én glo kan gi sin ild videre til mange andre kull, kan også én troende kristen styrke og grunnfeste mange andre i troen.

Det er til stor hjelp i ens kristenliv å høre av andre hvordan de har det: hvordan de kjenner troens kraft hos seg, hvordan de verger seg mot tvil og står imot Satans listige angrep. Det hjelper å høre dem tale med frimodighet og av den *Guds fylde* som er i hjertene deres (Ef 3,19), om Guds barns herlighet og om den retten de ved troen har til Kristus og i Kristus – og når de styrker sine brødre og trøster dem «med den trøsten vi selv blir trøstet med av Gud» (2 Kor 1,4; Luk 22,32).

Den som ikke kan ha slike mennesker for hånden slik han ønsker – selv om det, Gud være lovet, ennå ikke så lett mangler slike noe sted i den evangeliske kirke – han må gjøre bruk av skriftene til åndsfylte lærere, der en finner troen, dens art og kraft overmåte herlig framstilt.

Til sist må en kristen aldri holde opp med å granske i Guds ord, med å be og sukke og bruke alle de midler Gud har gitt, til han blir fortrolig med troen og ved lang øvelse kommer så langt at han frimodig kan si i døden: «Jesus, min venn og elskede, er min, og jeg er hans. Jeg har grepet ham og vil ikke slippe ham.»

Nå må vi også, til trøst for alle troende og gudfryktige hjerter, vise den salige nytten av en slik tro som den vi her taler om. Men hvem vil og kan uttrykke herligheten og saligheten til en sjel som har grepet Kristus og eier ham i troen? Den er så stor at sjelen ikke selv kan fatte den.

De troende sjelene som lever i samfunn med Kristus, er for det meste som små barn: Selv om de er arvinger til et kongerike, vet de likevel ikke rett å ta det i eie og glede seg over det.

Kunne vi rett forstå det salige samfunnet med Kristus ved troen og gjøre oss nytte av det, ville hjertet vårt liksom svømme i flytende

sukker. Vi ville aldri være nedtrykte; vi ville trå «på løve og hoggorm» og «tråkke ned unge løver og slanger» (Sal 91,13). Men som sagt, vi er ennå for barnslige og svake. Likevel arbeider vi på å lære det og øve oss i det.

Vit da, du kristne sjel: Når Kristus er din, er alt som er Guds, ditt. Og om han hadde tusen himmerike og atter tusen himler, fulle av rettferdighet og salighet, er det likevel alt sammen ditt. For Kristus med sin rettferdighet er mer og større enn tusen himler fulle av rettferdighet og salighet. Da skader heller ikke synden deg, om så tusen verdener fulle av synd lå på nakken din. Hvordan skulle den synd kunne skade oss som er oppslukt av Jesu Kristi rettferdighet?

Den frimodige troshelten Luther sier med stor sannhet: «Jeg kan og vil ikke se på noe annet og vil ikke vite av noe annet enn denne Jesus. Han skal være en slik skatt for meg at alt annet synes meg å stinke og være intet. Han er et slikt lys for meg at når jeg har grepet ham i troen, vet jeg ikke om det finnes noen lov, synd, rettferdighet eller urettferdighet mer i verden. For hva er alt i himmelen og på jorden mot Guds Sønn, Jesus Kristus, min Herre, han som elsket meg og ga seg selv for meg?»

Hva vil Satan da gjøre? Hva vil han skade meg, og hva vil han utrette? Holder han synden min fram for meg, holder jeg min Herre Jesu rettferdighet og blod fram mot ham; for «Jesu, hans Sønns blod renser oss fra all synd» (1 Joh 1,7). Jeg verger meg med apostelens ord: «Så er det da ingen fordømmelse for dem som er i Kristus Jesus» (Rom 8,1).

Jeg sier med den gudfryktige Bernhard: «Gjør du bare synden min riktig stor, Satan! Jeg vil også gjøre min Herre Jesu Kristi nåde, blod og fortjeneste riktig store. Let bare alt sammen fram, sett opp en lang liste over det, eller skriv en hel bok full om det! Mot alle mine synder – arvesynd og gjerningssynd, store og små, kjente og ukjente, skjulte og åpenbare, gamle og nye – setter jeg bare og alene min Jesus med hans rettferdighet, som nå også er min. Noen synd vet jeg ikke av; men jeg vet meget godt at Jesus Kristus har utøst sitt blod for mine synder og gjort meg rettferdig og salig.» (*Jf. Johann Arndt, Den sanne kristendom, tredje bok, § 3.*)

Og om djevelen farer aldri så grusomt fram, skremmer oss som en brølende løve og bærer seg at som om han straks ville rive oss bort fra Herren Jesus og sluke oss, så la oss tenke etter: Er det mulig at han

kan rive et lem av Herren Jesu legeme? Langt ifra! Ikke et hår, enn si et lem! Men nå er vi og alle troende lemmer på Jesu Kristi legeme. Hvorfor fnyser da Satan, og hvorfor larmer han? Vi har god grunn til å bruke de ordene profeten bruker om den fnysende Sankerib: «Jomfruen, Sions datter, forakter deg, spotter deg! Jerusalems datter rister på hodet av deg!» (Jes 37,22).

Hvor trygt ligger ikke *sauen* på skuldrene til sin trofaste hyrde! Hvor trøstig kan den ikke forakte de hylende ulvene og de gjøende *hundene*! (Luk 15,5). Hvor godt bevart var ikke *synderinnen* da hun lå ved Herren Jesu føtter og kysset dem! (Luk 7,38). Hvor trygg var ikke *Johannes* ved Jesu bryst! (Joh 21). Hvor frimodig var ikke *Simeon* da han holdt hele verdens Frelser på armene! (Luk 2).

Hvor glad var ikke *Sakkeus* da Herren var kommet i huset hans! (Luk 19). Hvor lykkelige var ikke de *barna* som Herren Jesus tok i favnen, kjærtegnet og velsignet! (Mark 10). Skulle Satan ha våget å gjøre den minste ting mot noen av disse, krenke dem eller rive dem bort fra Herren Jesus eller ut av favnen hans?

Slik kan han heller ikke røre oss, vi som i ånden og troen er Herren like nær som de var. Han holder oss i sine armer, og vi holder ham i våre. Ligger vi ikke alltid med Johannes inntil hans bryst, så ligger vi likevel med synderinnen ved føttene hans og vasker dem med tårene våre.

Hvilken rett har da Satan til oss? Hva makter han å gjøre oss, og hva tenker han å kunne utrette? Gjø og brøle og skremme oss kan han nok, men bite, rive i stykker og ete oss opp kan han ikke. Derfor bør det med rette smerte oss om vi lar oss skremme det minste, når vi i troens frimodighet heller skulle spotte ham og le ham ut.

La oss også bruke denne trøsten mot alt annet som vil gjøre oss bedrøvet og forstyrre gleden vår i Gud! De mest gudfryktige hjertene har for det meste den lykke å være fattige og elendige for verden og ha nok med å forsørge seg og sine på en ærlig måte. Gud har sine grunner til å føye det slik.

Den sanne trosblomsten trives ikke godt blant dette livets torner – dets bekymringer, rikdom og lyster. Den som har mye timelig gods, vet sjelden å sette riktig pris på de åndelige og himmelske goder. Hver holder med sine: De rike i denne verden med verden, og de fattige med

den fattige og korsfestede Jesus, i hvem de likevel finner den evige rikdom.

Den sjel er rik nok som i troen eier Jesus Kristus med all hans fortjeneste. Hva skader det om vi er fattige for verden, når vi bare er rike i Gud? «Har ikke Gud utvalgt dem som er fattige i denne verden, til å være rike i troen og arvinger til det riket han har lovt dem som elsker ham?» (Jak 2,5). Feilen er bare at vi ikke rett vet å verdsette vår skatt, og at hjertet vårt er altfor barnslig og ikke forstår sin herlige arv. Når verden nå skryter av sitt, så la også oss sette riktig høy pris på vårt.

Den edle romerske kvinnen Kornelia satte sønnene sine opp mot en stolt kampansk dames smykker og klenodier. Da denne viste henne sine perler og juveler og ba henne gjøre det samme, holdt Kornelia henne opp til de velskapte og veloppdragne sønnene hennes kom hjem fra skolen. Så viste hun dem fram og sa: «Dette er mine smykker.» På samme måte fortelles det om hustruen til Fokion, en fyrste i Athen, at da en utenlandsk dame viste henne sin stas, svarte hun bare: «Min kledning og pryd er Fokion, som nå i så mange år har stått i spissen for sitt fedreland med ære.»

Jeg forteller disse beretningene om hedenske kvinner for om mulig å gjøre de kristne sjelene nidkjære. Når verden så begynner å skryte og gjøre seg til av en eller annen blinkende stein eller litt skinnende jord som den kaller gull eller sølv, skulle de frimodig peke på Jesus Kristus og si: Se, han er mitt smykke, min prektige kledning, min perle, min edelstein, min rikdom og min skatt!

Verden sier: Dette huset er mitt. *Den troende sjel* peker mot himmelen og sier: Dette huset er mitt. *Verden:* Jeg har vakre klær, sydd etter nyeste mote. *Sjelen:* Kristi blod og rettferdighet er min pryd og min æresdrakt; i den vil jeg bestå for Gud når jeg skal gå inn i himmelen. *Verden:* Jeg har mange penger. *Sjelen:* Jeg også; men mine går og gjelder i himmelen, mens dine regnes for skarn der. Mine kan jeg ta med meg i døden, mens du må la dine bli igjen. Jeg kan kjøpe himmelen for mine, mens du blir fordømt med dine.

Verden: Jeg har nytelse og alt hjertet mitt ønsker; jeg lever herlig og i glede hver dag. *Sjelen:* Jeg også. Jeg lever i det søte samfunnet med min Frelser, Jesus Kristus; Guds kjærlighet er utøst i mitt hjerte ved Den Hellige Ånd; jeg har fred med Gud og en rolig samvittighet, og det

er et daglig gjestebud. Din glede blir til sist forvandlet til evig sorg, og din timelige lyst føder den evige pine. Min glede derimot er som en elv som alltid flyter, stadig blir bredere og til sist renner ut i den salige evighetens hav.

Verden: Jeg har tjenere som varter meg opp. *Sjelen*: Jeg har engler som må tjene meg etter Guds befaling. *Verden*: Jeg har stor makt og velde. *Sjelen:* For meg må djevlene skjelve og flykte. «Alt makter jeg i ham som gjør meg sterk» (Fil 4,13). *Verden*: Jeg har stor ære. *Sjelen*: Din ære blir til sist til skamme. Men jeg har den ære at jeg heter et Guds nådebarn, at jeg tør tale med den majestetiske og høylovede Gud uanmeldt så ofte jeg vil, og at jeg er Jesu Kristi brud, og så videre. Så behold du ditt, du verden – jeg beholder mitt! Jeg vil ikke bytte. Jeg eier Jesus, som Gud har gitt meg, og alle ting med ham. Det er jeg tilfreds med; jeg begjærer ikke mer.

Den samme frimodigheten bør vi også bruke i døden. For da er det mer enn noen gang på tide å tilegne seg sin Frelser og si av hjertet: «Min Jesus er min, og jeg er hans. Min Jesus slipper jeg ikke. Jeg er viss på at verken død eller liv skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus.» Døden kan skille sjelen fra legemet, men min Jesus kan den ikke skille fra meg, og ikke meg fra ham. Den tar nok livet fra meg, men jeg har likevel et liv igjen: Kristus er mitt liv.

Den tar nok fra meg alt jeg eier av timelige ting, og lar meg ikke ta noe med meg. Men det krever jeg heller ikke. Om en så dekket meg helt i likkisten med gull, perler og edelsteiner, hva ville og kunne det likevel hjelpe meg? Men jeg eier en skatt til: Jesus Kristus med hans fortjeneste og blod. Den tar jeg med meg, og i den har jeg nok i all evighet.

En lærd mann som for noen år siden var med på en reise fra Holstein til Persia, forteller at da reiseføLget på havet holdt et skipbrudd for uunngåelig, avtalte han med sin nærmeste venn at når skipet ble slått i stykker, ville de ta hverandre i favnen og slik dø sammen. Derfor satte de seg også tett inntil hverandre og holdt seg rede til å dø etter Guds vilje.

Tenk her etter, du kristne sjel, hva du vil gjøre når du ser døden for øynene. Jeg bestemmer meg her i Guds navn for at når det kommer så langt med meg, vil jeg favne min sjels beste og dyreste venn, Jesus Kristus, den korsfestede, med troens armer.

Jeg tviler heller ikke på at han vil slutte meg inn i sin kjærlighets armer, og slik vil jeg dø glad og salig. Denne beslutningen har jeg for lenge siden satt i noen enkle vers, og begynnelsen og slutten lyder slik:

Jesus, du min livsens kilde,
du min sjelefryd og fred,
ta meg til deg, hjertemilde,
nå og i all evighet!
Høyt mitt alt jeg vil deg kalle,
jeg vil vitne for dem alle:
Du er min, og jeg er din,
hjertekjære Jesus min!

La meg dø, og la meg leve –
jeg er dog din eiendom;
kan jeg opp til deg meg heve,
skal min lovsang aldri bli tom.
Du, en tilflukt for mitt hjerte,
du, min lyst i all min smerte,
du er min, og jeg er din,
hjertemilde Jesus min!

Hør, o Jesus, når jeg sukker,
la min bønn ditt hjerte nå:
Når mitt øye seg tillukker,
når min kraft vil helt forgå,
når jeg ordet ikke kan stamme,
la meg hviske dog det samme:
Du er min, og jeg er din,
hjertemilde Jesus min!

Her vil mang en kristen sjel tenke: Godt for den som har en slik frimodighet! Godt for den som har lært denne kunsten! Å, om jeg hadde en slik tro og kunne gripe og holde fast min Jesus slik at ingen djevel eller død kunne drive eller trenge ham ut av hjertet!

Jeg svarer deg, du gudhengivne sjel: Nettopp disse ønskene og sukkene dine vitner om din tro. Slike sukk kan ikke komme fra noe annet enn Guds Ånd; og der han er, der er også troen og Kristus. Blomsten vitner om roten, åndedrettet om livet, og lengselen etter Kristus om

troen. Mens hjertet ditt sukker: «Å Jesus, Jesus, om jeg bare kunne gripe deg med alle min sjels krefter!» – se, da griper det ham, da holder det ham.

Til troen kreves det ikke at vi vet og kjenner hvor sterkt vi tror. Følelsen av troen, som en ellers kaller dens visshet og frimodighet, er en frukt av den. Treet grønnes ikke, blomstrer ikke og bærer ikke frukt om vinteren, og likevel er det fullt av saft og kraft også da. Tulipanene blomstrer ikke om høsten, men løken har likevel allerede den kraften i seg som planten og den vakre blomsten skal skyte fram av i sin tid.

Slik går det også med troen. Ofte står den i full blomst og bærer sine blomster: rettferdighet, fred og glede i Den Hellige Ånd. Men ikke sjelden – særlig når en anfektelsens storm farer fram, eller en tungsinnets vinter kommer – holder den opp med å blomstre, men ikke med å leve og virke. Den har den samme kraften fra Kristus, som den henger ved og er rotfestet i, selv om den ikke legger den for dagen slik som ellers.

En må også merke seg at mange sjeler har en sann og sterk tro uten selv å vite det. De er som de gjerrige, som aldri får nok. De sjelene som har smakt noe av Kristi sødme, vil stadig ha mer og ønsker alltid å kunne tro sterkere, for at de enda mer kan glede seg i sin Frelser. Og her blander det seg stundom inn en svakhet, fordi de ikke bare ønsker å «leve i samfunnet med Kristus, men også å kjenne det søtt».

Likevel skal vi ikke foreskrive vår Frelser noe i dette, men være tilfreds, enten han gir oss en svak eller en sterk tro, og enten han lar oss smake hans sødme eller ikke.

Han har sine grunner til ikke å mette sine egne med bare himmelbrød, men iblant også sette tårebrød fram for dem. Troen vokser og holdes oppe mer ved kamp, sult og tørst enn ved fred og overflod.

Dessuten vil den dyrebare Frelseren at vi ikke så mye skal elske og søke hans sødme som ham selv. Han vil at vi skal tro på ham ikke bare når han gjør under, trer fram i stor klarhet og åpenbarer sin herlighet, men også når han henger på korset, omgitt av tykt mørke – ja, selv når han er død og ligger i graven, så det synes oss at vi ikke har noe annet av ham enn de hete, bitre tårene og angstfulle sukkene som vi søker ham med.

Men troen blir likevel alltid i sin kraft. Disse ytre omstendighetene kan like lite som dens egen ytre tilstand forandre dens vesen. Et hjerte

som erkjenner Jesus Kristus som hele verdens Frelser og altså også som sin egen, som holder evangeliets løfter for sanne og ønsker å tro dem av hele sin sjel og å leve og dø i samfunn med Jesus Kristus, den korsfestede – det er et troende hjerte, enten det vet det eller ikke, og enten det kjenner det eller ikke.

«Det er et under i kristendommen at vi tror uten å tro at vi tror», og at vi likevel på en skjult måte holdes oppe av troens kraft.

Det går med dette som med Maria Magdalena, som med tårer lette etter Herren Jesus ved graven hans. Hun fant ham også og talte med ham, men kjente ham likevel ikke igjen i begynnelsen. Øynene hennes sto så fulle av vann, og hjertet hennes var omgitt av en så tykk tåke av sorg, at hun ikke kunne kjenne ham som hun så ivrig lette etter.

De troende er ofte sin Jesus like nær som sjelen er legemet; tårene og sukkene deres, kjærligheten og lengselen deres vitner om troen i hjertet. Likevel blir øynene deres stundom holdt igjen etter Guds vilje, så de ikke straks kjenner ham som sjelen deres elsker og søker, og ikke straks kan slå seg til ro med ham og hans nåde.

Det er som med en brud som besvimer mens hennes elskede er hos henne, så en ikke kan merke noe liv i henne. Selv om han, så lenge det varer, holder henne i armene og kvikker henne opp med alle slags legemidler, vet hun ingenting av det før hun kommer til seg selv igjen og takker ham for hans trofaste hjelp.

Slik kan også en kristen ha tro og hvile i armene til sin sjels brudgom, Jesus Kristus, uten selv å merke det. Det skjer for at den skal lære at troen er en edel og dyrebar Guds gave, at den bare kan bestå ved Guds kraft, og at all dens nytte og sødme kommer av Guds nåde og Jesu Kristi sår alene – for at all ære og pris skal være Guds, og for at sjelen skal erkjenne at Jesus er alt og den selv intet.

Et kristent hjerte kunne likevel videre si: «Ja, men har jeg virkelig noen tro, så må den i hvert fall være svært svak.» Til dette svarer jeg: En svak tro er også tro. En gnist er også ild og kan bli til en stor brann; en liten perle er også en perle. Et sennepsfrø er nok lite, men det har en svært skarp og levende saft, og av det blir det i sin tid en høy plante. Troens svakhet tar ingenting fra dens vesen.

Israelittene i ørkenen fikk befaling om å se på kobberslangen som var reist opp, når de ble bitt av de brennende slangene (4 Mos 21,8). Nå kan det godt være at noen av dem hadde svakere syn enn andre;

men det kunne ikke skade dem – den ene ble like godt frisk som den andre. For kraften som holdt dem i live, lå ikke i synet deres, men i kobberslangen. Gjennom den hadde det behaget Gud å virke, og slik å gi et forbilde på kraften til Herren Jesus, som skulle bli opphøyd på korset.

To tiggere kommer til en dør. Den ene er svak etter lang sykdom og tar imot gaven med en matt og skjelvende hånd, den andre med en sterk hånd; men den ene får like mye som den andre. Slik går det også til med troen. Noen sjeler ser på den korsfestede Jesus med svake og tårefylte øyne og griper Guds gave med en skjelvende hånd; andre ser ham med glad ansikt og tilegner seg ham med en mandig og frimodig tro. Men det er likevel én og samme Jesus, ett og samme blod, én og samme rettferdighet, én og samme nåde og én og samme salighet de får del i.

Om dette skriver den hellige Peter til alle troende at de «har fått den samme dyrebare troen» som han og de andre apostlene (2 Pet 1,1). Det greske uttrykket har en særlig tyngde og betyr omtrent en tro av samme verd og samme gyldighet. Med det har apostelen villet vise at alle kristnes tro er like stor og dyrebar i Guds øyne.

Gud dømmer ikke etter størrelsen, men etter oppriktigheten. Når troen er ren og *oppriktig* (1 Tim 1,5; 2 Tim 1,5), og når den ikke bommer på sitt rette mål – det vil si den nådestolen Gud har stilt fram for den, den blodige og korsfestede Herre Jesus (Rom 3,25) – da når den det den søker, enten den er skrøpelig eller sterk, og enten den bor i den største helgen eller i den minste av Guds hellige. «Det er én Herre, én tro, én dåp, én Gud og alles Far» (Ef 4,5–6).

Dette er vakkert framstilt i bilde ved de personene vi allerede har nevnt ovenfor. Simeon var en gammel mann. Han tok Jesusbarnet på armene og trykket det uten tvil inntil brystet – hvordan skulle han ha kunnet la være å kjærtegne og kysse det? (Luk 2). De små barna derimot, som ble ført til Herren, tok *han i favnen*, kjærtegnet og kysset (Mark 10).

Ved Simeon kan en nok forstå den sterke troen, ved barna den svake. Likevel var de små barna som Herren Jesus holdt i armene sine, ham like nær og ble like godt velsignet av ham som Simeon, som holdt Herren Jesus som et barn på armene. Og hvem tviler vel nå på at de døpte barna blir like godt frelst ved sin tro – som Den Hellige

Ånd skaper i dem, selv om vi ikke kan beskrive eller fatte den – som de voksne, som bedre kan vise og legge sin tro for dagen?

Den botferdige synderinnen fikk den nåde å omfavne føttene hans og holde dem i hendene (Luk 7,38). Den blødende kvinnen derimot rørte bare ved kanten av kappen hans, og da Herren spurte, fortalte hun *skjelvende* hele saken (Luk 8,44.47). Thomas fikk på sin side stikke fingrene i naglemerkene og hånden i siden hans (Joh 20,27). Men alle rørte de ved én og samme Jesus, og alle fikk de del i hans guddommelige kraft, slik de ønsket.

Slik går det ennå i dag i den kristne kirke: Troen er nok den samme, men troens mål er ikke det samme. Den ene trenger med stor frimodighet inn i Herren Jesu sår og til hans hjerte. En annen hviler hodet ved hans barm, som Johannes (Joh 13,23). En tredje griper føttene hans og holder seg uverdig til å løfte øynene mot himmelen. En fjerde rører bare ved kanten av kappen hans og regner seg for den største av alle syndere, som ikke er verd å kalles en kristen (1 Tim 1,15; 1 Kor 15,9).

Men alle forlater de seg på Guds nåde og barmhjertighet; alle søker de å øse nåde over nåde av Jesu fylde og å bli rettferdige og salige bare ved hans fortjeneste og hellige lydighet. Og det de søker, får de alle.

Om noen hadde så svak en tro at han, slik han selv syntes, knapt hang ved sin Frelser med sin minste finger – enda alle hjertets sukk og lengsler var vendt mot ham – så måtte troen hans likevel komme ham til gode. For likesom det er umulig å røre ved ild, selv med ytterst på fingeren, uten å bli brent, er det også umulig å røre ved nådestolen Jesus Kristus, om enn med en svak, men oppriktig tro, uten å få del i hans rettferdighet og salighet.

Om dette har den hellige apostelen Paulus et merkelig ord: «Ikke så at jeg alt har nådd dette eller allerede er fullkommen. Men jeg jager etter det for å kunne gripe det, fordi jeg selv er grepet av Kristus Jesus» (Fil 3,12).

Her er det en dobbelt griping, Paulus' og Kristi. Kristus hadde allerede grepet Paulus og tatt ham opp i sitt samfunn. Paulus sier derimot at han strever etter å gripe Kristus. Det er ikke som om hjertet til den dyrebare apostelen ikke skulle ha holdt seg til sin og vår kjærligste Frelser; men nåden og kjærligheten var så stor at det han hittil hadde grepet av den, syntes ham å være altfor lite, ja, ikke verd å regne med.

Og likesom hos den hellige Paulus møtes kraft og skrøpelighet ennå i dag hos de troende: Skrøpeligheten er vår, kraften er Kristi. Skulle vi holde fast alene, hadde Satan snart vunnet spillet og vært ferdig med oss. Men fordi Kristus griper oss og holder oss som sine sauer i sine hender, hvem vil da skille oss fra ham og hans kjærlighet?

Eføyen er en skrøpelig vekst. Men den klynger seg opp etter en eik eller en mur og trenger inn i dem med de små trevlene sine. Da blir skrøpeligheten dens sterk, og den svake planten står fast mot de voldsomste stormer og verste uvær; så lenge treet eller muren står, står også den. Slik er det også med vår skrøpelighet når den henger ved Kristus. Faller Jesus, faller den med; men han faller ikke – han står i all evighet, og den med ham.

Ut fra dette kan en forklare Den Hellige Ånds talemåte når han sier: «Dere står faste i troen», og om evangeliet: «som dere også står fast i» (2 Kor 1,24; 1 Kor 15,1). Ved kraften fra Jesus Kristus, som troen henger ved, står vi nemlig for Gud med frimodighet som et barn for sin kjære far, for våre brødre som fruktbare vinranker, og for våre fiender, åndelige og legemlige, som eiker og murer som de ikke kan annet enn knuse hodene sine mot.

En gammel, fortjent lærer i vår kirke taler meget vakkert om dette: «Vår tro er en barnefinger; Ordet er Guds kraft og sterke hånd. Når nå vår svake finger griper Guds sterke hånd, leder han oss ved sin hånd, og vi løper ved en annens kraft – ved Guds hånd, som gir vår svake finger kraft og styrke – slik et lite barn løper ved morens hånd. Den troen som fantes hos Abraham og hos høvedsmannen i Kapernaum, var en undertro og en særlig Guds gave som ikke er gitt enhver. Likevel griper de ikke mer enn faren til den månesyke gutten (Mark 9) med sin *vantro tro*. De blir ikke rettferdige og velbehagelige for sin sterke og kraftige tros skyld, men for hans skyld som de kjenner i hans løfte.» (*Matthesius*.)

Til sist kunne en svaktroende kristen si: «Å, om bare ikke troen min måtte svikte! Jeg er redd for at jeg til sist ikke skal kunne holde stand mot helvetesfiendens listige og voldsomme angrep, særlig i min siste stund.» Til dette svarer jeg med den hellige Paulus: «Jeg er fullt viss på dette at han som begynte en god gjerning» – troens gjerning – «i dere, vil fullføre den inntil Jesu Kristi dag» (Fil 1,6). Jeg sa nettopp at vi i vår skrøpelighet er lette å overvinne; men vi har en sterk ryggdekning.

«Den rike kraften» som overvinner djevelen, er «av Gud og ikke fra oss selv» (2 Kor 4,7).

Jeg har selv sett en stor hund som gjødde og løp mot en vandringsmann, bli jaget bort først med et *halmstrå* og så *med en hatt*.

Den reisende, en rask ung mann, tok først et halmstrå og siden hatten ved bremmen i munnen, bøyde seg ned så han fikk skikkelse av et firbent dyr, og løp dristig mot hunden og jaget den over gjerdene, hvor hissig den enn hadde fart løs på ham i begynnelsen. Jeg vet ikke hva hunden var redd for; men så mye er sikkert at den løp sin vei, og at mannen roste seg av å ha jaget den med et halmstrå.

Jeg skulle ikke ha fortalt dette om det ikke var et bilde på vår svakhet forent med Kristi kraft. La oss bare være et halmstrå! Er bare Jesus med oss og hos oss, er vi sterke nok til å jage alle helveteshunder på flukt.

I sammenheng med dette mener jeg også at jeg bør ta med hva en erfaren teolog har skrevet om denne saken. «Vi ser», sier han, «at djevelen ikke tør blåse ut eller slokke et eneste nattlys uten Guds tillatelse. Ellers blåste han gjerne ut alle sammen, så ikke noe menneske skulle kunne se; ja, han kastet gjerne månen og stjernene ned fra himmelen om han bare torde, for viljen mangler han ikke. Når nå den lede Satan ikke tør formørke eller slokke et lite lys som et barn har tent, hvordan skulle han da våge å gi seg i kast med oss – eller kunne blåse ut troens lys i oss – vi som er kjøpt så dyrt med Kristi blod? Jeg kjenner et eksempel på at en fornem frue ble helt befridd fra sin motløshet ved den bemerkningen at djevelen ikke uten Guds tillatelse torde eller kunne blåse ut de lysene som brenner om natten hos de syke, svake og redde. Fra da av lærte hun og husfolket hennes å være uten lys hele natten og bare overgi seg i Guds kjærlige og trofaste varetekt.»

Det er sannelig ingen tvil om at Satan, om han bare torde, ville blåse ut lyset for mang en gudfryktig prest under studiene hans og for mang en håndverker i verkstedet hans og så videre, og slik skremme og engste dem. Men kan og tør han ikke engang det, hvordan skulle han da kunne eller tore slokke det troens lys som Gud har tent i hjertene våre? La oss derfor si trøstig med apostelen: «Jeg vet hvem jeg tror på, og jeg er viss på at han er mektig til å bevare det som er betrodd meg, til dagen kommer» (2 Tim 1,12). (*Scherertz.*)

Én ting står ennå igjen som ikke må forbigås. Erfaringen viser at når de gudfryktige hjertene som er mest bekymret for sin tro, kommer dit at de skal sette den ut i gjerning og øve den – eller når de må lide forfølgelse og trengsel, skam og tap for Jesu navns skyld, eller blir rammet av hard sykdom eller dødsnød – da merker de en slik troskraft og frimodighet hos seg at både de selv og andre undrer seg over det.

Da erfarer de at Guds kraft fullendes i deres skrøpelighet. Før var de fulle av frykt og angst; nå er de fylt av trøst og glede. Før syntes de at de knapt kunne røre ved sin Jesus med en skjelvende og bevende hånd; nå tar de ham med stor frimodighet i begge armer og sier: «Jeg har grepet ham og vil ikke slippe ham.»

Troen, som før alltid har vært en *kamp*, blir da en *seier* som overvinner synd, død, djevel, verden og helvete. Slik ligner de troende *morbærtrærne*, som riktignok springer sent ut, men allerede midt i den heteste sommeren har modne frukter som en kan kvikke seg opp og friske seg med. Det synes kong David å ha siktet til med de ordene: «Derfor, la hver from be til deg den tid du er å finne. Visselig, når store vannflommer kommer, til ham skal de ikke nå» (Sal 32,6).

De hellige Guds barn påkaller Gud daglig om å ettergi dem all deres syndeskyld. De ligger ofte på kne og på sitt ansikt og søker full visshet om syndenes forlatelse og hvile for sjelen sin. Når så en stor ulykke rammer et land, for eksempel en vannflom, eller Satan sender en anfektelsens strøm etter dem, høster de frukten av bønnene sine. Da kjenner de troen sin og er midt i døden fulle av levende glede og håp.

Det kan stadfestes med det som fortelles om Olympia Fulvia Morata, en italiensk kvinne som var gift med Andreas Grundler, doktor i legevitenskap, og som av kjærlighet til den evangeliske sannhet hadde forlatt sitt fedreland og alt.

Da hun lå på dødsleiet, og noen spurte henne om hun nå kjente noen anfektelse og sorg i hjertet, svarte hun: «I hele sju år har Satan ikke holdt opp med å friste meg på alle mulige måter for å få meg til å falle fra den sanne tro. Men nå er det som om han hadde skutt bort alle pilene sine: Nå er han ingen steder å se eller høre, og jeg kjenner ikke annet i hjertet enn bare fred og ro i Kristus.» Hun la til: «Jeg er helt glad.»

Og da øynene hennes begynte å briste, sa hun: «Dere som står omkring meg, kan jeg nesten ikke kjenne lenger; men ellers ser jeg alt

fylt av de vakreste blomster.» Slik sovnet hun glad og frimodig inn i sitt tjueniende år.

Gud stå oss alle bi og la oss finne nåde til hjelp i rette tid! Ham være takk og pris for all hans kjærlighet og trofasthet, nå og i evighet! Amen. (*Doktor betyr egentlig «lærer»; det er den høyeste ærestittelen ved universitetene, og den oppnås, som de lavere akademiske gradene, vanligvis ved å forsvare offentlig en lærd avhandling skrevet for det formålet.*)

Syvende preken. Om den botferdige sjels rettferdiggjørelse ved troen på Jesus Kristus

I Jesu navn. Amen.

Gal 2,16: «Men da vi innså at et menneske ikke blir rettferdiggjort av lovgjerninger, men ved tro på Kristus Jesus, da trodde også vi på Kristus Jesus, for å bli rettferdiggjort ved tro på Kristus og ikke av lovgjerninger. For ikke noe menneske blir rettferdiggjort av lovgjerninger.»

«Jeg, jeg er Herren, og uten meg er det ingen frelser. … Jeg, jeg er den som utsletter dine misgjerninger for min skyld, og dine synder kommer jeg ikke i hu», sier Herren vår Gud (Jes 43,11.25). Det er verdt å merke seg at Herren gjentar og stadfester dette utsagnet flere ganger, og at han slett ikke vil vite av noen annen gud.

På samme sted sier han videre: «Jeg er Herren, deres Hellige, Israels skaper, deres konge. … Jeg er den første, og jeg er den siste, og uten meg er det ingen Gud. … Er det noen Gud uten meg? Det er ingen klippe, jeg kjenner ingen» (Jes 43,15; 44,6.8).

Like verdt å merke seg er det at han setter ordet «jeg» dobbelt, og det to ganger. Slik vil han gjøre kjent at han alene er alt og ikke trenger noen gud ved sin side. Han er en Gud som er seg selv nok, og som også rikelig kan mette alle sjeler; han er en levende kilde som aldri mangler vann. Derfor kan og vil han ikke tåle noen gud ved siden av seg – og heller ikke at menneskehjertet setter sin lit til noen annen person eller ting.

Den hellige Gud ser her ikke bare på *sin ære*, men også på *vårt gagn*. Han vet at alt det mennesket henger sitt hjerte ved og setter sin lit til utenfor ham, er forgjengelig, svikefullt og et intet. Den som søker en gud, en hjelper, frelser og trøster utenfor ham, griper etter en skygge og bygger på flygesand. Han er som et menneske som i den sterkeste sommerheten vil grave en brønn i en sandbakke for å drikke av den.

Derfor må vi undre oss over vår Guds store mildhet: Av guddommelig kjærlighet blir han vred på oss. Det harmer ham at hans folk skal holde seg til hedningenes avguder og de forgjengelige tingene. Enda en gang byr han seg fram for dem og taler som om han ville si: Hvorfor løper dere hit og dit? Hvorfor forlater dere meg, den levende Gud, og søker til de døde avgudene? Hvorfor tror dere ikke på meg av hele hjerte og sjel? Hva har dere da å utsette på meg?

Er jeg ikke vis nok til å lære dere? Er jeg ikke mektig nok til å verne dere? Er jeg ikke rik nok til å sørge for dere og holde dere oppe? Er jeg ikke barmhjertig nok til å tilgi deres synder og bære over med deres feil når dere erkjenner og angrer dem? Er jeg ikke allestedsnærværende, så dere slipper å lete etter meg langt borte? Eller mener dere at jeg en gang skal dø, så det er klokest å se seg om etter en annen gud i tide?

Dette bør vi nå legge nøye merke til i *det timelige livet*, der vi gjør oss så mange biguder. Den gamle avgudsdyrkelsen med bilder er nok avskaffet hos oss, men likevel har vi fortsatt mye avguderi. For alt det vårt hjerte henger seg ved, og alle timelige ting det forlater seg på, er avguder, hva de så ellers måtte hete.

Noen har en avgud som heter *jeg* – det er de som stoler på egen visdom, kraft og evne. Andre gjør konger og fyrster, foreldre eller venner til sine avguder og søker all sin trøst hos dem. Andre igjen tilber gullkalven og sier til pengesekken: Du er min trøst. De fleste, som ikke kan sette sin lit til slike ting fordi de ikke har dem, flakker omkring med bekymrede tanker og vil først bekymre og gruble seg fram til en gud de kan trøste seg med.

De er som tungsindige mennesker, som ofte leter etter det de har i hendene eller det som ligger rett for øynene på dem. Eller de ligner den sinnssyke kvinnen som alltid holdt langfingeren på høyre hånd rett til værs; hun påsto at jordkloden hvilte på den og måtte falle ned om hun lot fingeren synke.

Er det ikke sørgelig at vi stakkars mennesker setter en slik overdreven lit til alle andre forgjengelige ting og til oss selv, mens vi ikke vil stole på Gud? Han roper til oss: «Jeg, jeg er Herren, og uten meg er det ingen frelser; jeg, jeg er Gud. Jeg kan og vil hjelpe, gi råd, trøste, verne, sørge for og holde oppe» – og vi later som om vi ikke hører det, og tar det ikke til hjertet!

Har vi en sak for retten, stoler vi på en sakfører som ofte er utro. Reiser vi over land, stoler vi på skysskaren, og over sjøen på skipperen. Er vi syke, betror vi legeme og liv til en lege. Barnet forlater seg på foreldrene, hustruen på mannen, søsteren på broren – kort sagt: mennesker forlater seg på mennesker. Men Gud, som alene er udødelig, sannferdig, trofast, god, mektig og nådig, vil ingen av hjertet tro og stole på!

Tenk likevel etter, du menneske, hva det vil si å søke en Gud blant de dødelige og en støtte blant det forgjengelige! Om jeg forelsker meg i en blomst eller et glass, eller fryder meg over min egen skygge, skjønner enhver at jeg oppfører meg som en narr. For blomsten visner, glasset knuses lett, skyggen forsvinner – og hvor blir det så av min kjærlighet, lyst og glede? Hvorfor skjønner vi ikke da også at vi begår den største dårskap når vi henger vårt hjerte og vår lit ved de timelige tingene, hva de så enn kalles?

«La derfor Gud være Gud», og la oss av hjertet holde ham for det! Luther sier meget riktig: «Gud krever ikke mer av mennesket enn at det skal gi ham hans ære og la ham beholde sin guddom – at det ikke skal holde ham for noen avgud, men for en Gud som gir akt på oss, som kan bønnhøre, forbarme seg og hjelpe. Å vise Gud denne ære er visdom over all visdom, rettferdighet over all rettferdighet, gudstjeneste over all gudstjeneste, offer over alle offer.»

La oss si med David: «Men jeg – jeg setter min lit til deg, Herre! Jeg sier: Du er min Gud!» (Sal 31,15). Det vil si: Jeg slår det fast i mitt hjerte, det er mitt urokkelige forsett, at jeg stadig og alltid vil elske, frykte, ære, tilbe, prise og bekjenne deg som min Gud, og sette min lit og mitt håp til deg alene.

Å, *min Gud!* Du sier: «Jeg er Herren, jeg er Gud, uten meg er det ingen Gud, jeg kjenner ingen.» Jeg gir deg rett: Heller ikke jeg kjenner noen. Også mitt hjerte har ofte flakket omkring og villet gjøre seg en gud her og der, men jeg er blitt grundig bedratt. Det går med de timelige tingene som med *det morkne treet som lyser i mørket*: Skjærer man ut et bilde av det og ser på det i den mørke natten, synes det å være noe stort, fordi det glimrer og lyser. Men tar man på det eller ser det i dagslys, er det bare råttent tre og ikke noe mer. Derfor skal du, min Gud, være min lit, mitt håp og mitt alt; jeg vil ikke vite av noen annen gud.

La oss også legge merke til dette i *det åndelige livet*! Merk dere, mine kjære medkristne: Det Herren hittil har sagt i sin alminnelighet – at han ikke vil gi noen annen sin ære og ikke vite av noen annen gud – det bruker han like etter særskilt om syndenes forlatelse, når han sier: «Jeg, jeg er den som utsletter dine misgjerninger.»

Dette er vår Guds største ære: Enda syndene er en styggedom for hans aller helligste øyne, tilgir han dem likevel av stor nåde. Det sier han selv i 2 Mos 34,6–7: «Herren, Herren er en barmhjertig og nådig Gud, langmodig og rik på nåde og sannhet. Han lar miskunn vare gjennom tusen ledd. Han forlater misgjerning og overtredelser og synd.» Og profeten Mika vitner: «Hvem er en Gud som du, en Gud som tar bort misgjerning og går overtredelse forbi for dem som er tilbake av hans arv?» (Mika 7,18).

Den Høyeste kan og vil ikke tåle at man på noen måte forlater seg på noe annet enn ham. Like lite kan og vil han tåle at noen søker syndenes forlatelse andre steder enn hos ham og i hans rene og skjære nåde og barmhjertighet.

Derfor legger han til: Jeg utsletter dine misgjerninger *for min skyld*. Det er som om han ville si: Jeg vil nok slette ut syndegjelden i min bok, men ikke for dine gjerningers skyld, mitt folk, ikke for dine offers skyld og ikke for din verdighets skyld – bare for min æres skyld, så du skal lære meg å kjenne som en nådig og barmhjertig Gud og elske og frykte meg desto mer.

Dette «*jeg, jeg*» fra den gode og barmhjertige Gud får liksom sitt svarende ekko når den botferdige kongen sukker i Sal 51,6: «Mot deg, ja, mot deg alene har jeg syndet og gjort det som er ondt i dine øyne.» Og i hele Den hellige skrift og i hele Guds kirke, fra dens begynnelse til dens ende, skal man ikke finne en eneste botferdig synder som har søkt eller vil søke syndenes forlatelse andre steder enn hos Gud og i hans nåde, den han har lovet i den velsignede kvinnens ætt, Jesus Kristus.

For den som gjør det, er en som forakter Gud. Den som søker nåde i sine egne gjerninger, sin egen fortjeneste og sin egen fyllestgjørelse, blir som en som raner Gud hans ære; han vil ikke finne annet enn unåde og vrede. Mot slike taler dette ordet: «Jeg, jeg er den som utsletter dine misgjerninger for min skyld.» Hører du det?

Gud, Gud alene er den som utsletter syndene – og det av ren og skjær nåde, for Herren Jesu Kristi skyld. Hvem vil ikke her si med den kristne kirke:

Forbannet visst er hver den mann
og stedt i nød og fare,
som lit til kjødet sette kan
og ikke på Herrens nåde.
For her og hist
vår trøst er Krist;
men vil du andre nevne,
så gi vel akt:
med list og makt
vil Satan mot deg stevne.

Erfaringen lærer også hvor forgjeves de strever, de som søker syndenes forlatelse og vissheten om Guds nåde utenfor den eneste nådestol, Kristus. Pålitelige forfattere forteller om doktor Creutzenach, en gudfryktig mann i Wien, at han leste messe hver dag, ga mange almisser og fastet tre ganger i uken. Dessuten opprettet han et eget hus for ulykkelige, falne kvinner som ville vende om fra sitt onde liv.

Da denne mannen skulle dø og søkte hvile for sin sjel og visshet om sin salighet, holdt han fram for Gud det ene etter det andre. Men da ingenting ville hjelpe eller kunne gi hjertet ro, sa han til sist med tårer: «Nå, så hjelpe da dette: Gud, vær meg synder nådig for Jesu Kristi skyld!» Og så sovnet han salig inn. Slik går det med mange andre som ikke er rett undervist i denne viktige saken. Når duen ser at alt er oversvømt av vann, og den ikke finner noe hvilested for sin fot, skynder den seg tilbake til arken, der Gud har lagt ned sin nådes fylde.

Å, min Herre Jesus, forbarm deg over dem som flyr fram og tilbake i villfarelse og mørke! Rop til deres hjerter: «Jeg, jeg er den som utsletter dine misgjerninger for min skyld!» Å, hvorfor vil vi forlate «kilden med det levende vann» og hogge oss ut brønner – og dø av tørst før vi får dem ferdige, brønner som likevel, om de også blir ferdige, er «sprukne brønner som ikke holder vann» (Jer 2,13)? Hvorfor vil vi tenne lys midt på dagen, når solen står høyest på himmelen?

Hvorfor vil vi gå og tigge, når «hans nådes rikdom» blir budt oss og står oss åpen i Kristus, «i ham har vi forløsningen ved hans blod, syndenes forlatelse» (Ef 1,7)? Hvorfor vil vi *kaste bort* Guds nåde? Nei, det vil vi ikke! Den skal være oss kjærere enn all verdens gull og sølv, perler og edelstener. La andre velge hva de vil; vi velger Guds nåde i Kristus Jesus og søker bare i den syndenes forlatelse, vår rettferdighet og salighet.

Om dette skal vi tale denne gangen. Gud velsigne vårt forsett og la det tjene til pris og forherligelse av hans nåde og til glede og oppbyggelse for våre sjeler, ved Jesus Kristus! Amen.

Læren om hvordan en stakkars synder blir rettferdiggjort for Gud, er uten tvil hovedartikkelen i den kristne religion. Riktignok kunne det se ut som om den måtte stå tilbake for læren om den treenige, evige, allmektige, allvise, allgode og barmhjertige Gud. Men man må skjelne mellom det som betraktes slett og rett i seg selv, og det som betraktes med tanke på oss. Læren om Gud og hans ubegripelige, majestetiske vesen ville være mer skremmende enn gledelig for oss stakkars syndere, om han ikke samtidig hadde åpenbart seg som den som vil ta oss til nåde, forlate oss våre synder og gjøre oss rettferdige og salige i Kristus.

Derfor sier man med rette at denne læren er den sanne himmelske sol; utenfor den er det ikke annet enn helvetes mørke. Den er den evangeliske kirkes klenodium, *helligdom og hjerte*. Den er et kort sammendrag av hele Den hellige skrift, dens kjerne og stjerne. Den er alle kristnes høyeste trøst i liv og død. Den er roten til et gudfryktig liv og begynnelsen på et himmelsk og evig liv.

Alle andre lærestykker er som tjenestepiker og brudepiker som varter opp brudgommen Kristus og hans brud, den troende sjel, og gjør tjeneste ved bryllupet deres. På den andre siden er de som stjernene, som nok lyser og blinker om natten, men mister sitt skinn når solen står opp. Denne læren rommer de kristnes ypperste visdom, største kraft og høyeste lykksalighet.

Derfor er den så overordentlig viktig for oss, og derfor strever vi med rette etter – så langt det er mulig i vår skrøpelighet – å fatte den grundig og bli klar over den. Etter den nåde Gud gir oss, vil vi nå søke å legge denne læren tydelig fram ut fra det skriftordet som er lest, og ut fra andre steder i Skriften.

Apostelen taler om dette i vår tekst med stor sikkerhet og frimodighet og med stort alvor. Vi *vet*, sier han, at et menneske ikke blir rettferdiggjort av lovgjerninger, men (bare) ved tro på Jesus Kristus. Like før har den hellige Paulus fortalt at han hadde sett seg nødt til å irettesette apostelen Peter skarpt i Antiokia. Derfor mener de lærde utleggerne at også disse ordene hører med til det han sa til ham, og at Paulus her viser til den hellige Peters egen innsikt og hans eget vitnesbyrd.

Det er som om han ville si: Vi er jo nå alle fullt forvisset, undervist og overbevist av Den Hellige Ånd om at vi bare kan og skal bli rettferdige og salige ved troen og Jesu Kristi nåde. Vi husker jo ennå godt den felles kjennelsen som forsamlingen av hellige Guds menn i Jerusalem avsa etter Den Hellige Ånds tilskyndelse. Du selv, min kjære Peter, la den fram og uttalte den: at loven er «et åk … som verken våre fedre eller vi var i stand til å bære», men «vi tror at vi blir frelst ved Herren Jesu nåde, på samme måte som de» (Apg 15,10–11).

Hvorfor skulle vi da søke i lovgjerningene det vi allerede har i troen? Eller hvorfor skulle vi være redde for frimodig å bekjenne med lære og liv at vi ikke lenger er bundet til loven og lydigheten mot den for å bli rettferdige og salige ved det? Skulle vi, for å gjøre mennesker til lags, krenke og fornekte den frihet vi har vunnet i Kristus ved troen?

Vi har imidlertid flere lignende vitnesbyrd fra den hellige apostelen, der han uttaler seg om denne saken med stor frimodighet og uten den minste tvil. «For vi er overbevist om» – av de grunnene som er anført – «at mennesket blir rettferdiggjort ved tro, uten lovgjerninger» (Rom 3,28). Den samme vissheten viser han også i praksis, når han vil gjøre bruk av læren om troens rettferdighet for seg selv eller andre.

Det ser vi særlig ved slutten av åttende kapittel i Romerbrevet. Der trosser han i sitt hjertes fulle visshet djevel, død og helvete og sier: «Hvem vil anklage Guds utvalgte? Gud er den som rettferdiggjør. Hvem er den som fordømmer? Kristus er den som er død … Hvem kan skille oss fra Kristi kjærlighet? … For jeg er viss på at … verken høyde eller dybde eller noen annen skapning skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre» (Rom 8,33–35.39).

I Filipperbrevet taler han ganske foraktelig om lovens rettferdighet, sammenlignet med den troens rettferdighet han har i Kristus og i kunnskapen om ham. Alt han noen gang har hatt utenfor Kristus, akter han for tap og skrap, og han ønsker ikke noe annet enn å lære sin Jesus stadig bedre å kjenne og ved ham ha den rettferdighet som Gud tilregner troen (Fil 3,7–9).

Hit hører også disse ordene: «Det er et troverdig ord, fullt verdt å motta» – det vil si: å gripe med hele vårt hjerte – «Kristus Jesus kom til verden for å frelse syndere.» Og: «Jeg vet hvem jeg tror på, og jeg er viss på at han er mektig til å bevare det som er betrodd meg, til dagen kommer» (1 Tim 1,15; 2 Tim 1,12).

Denne frimodigheten hadde apostelen dels fra guddommelig åpenbaring, siden han ikke hadde mottatt eller lært det evangeliet han forkynte, «av noe menneske, men ved Jesu Kristi åpenbaring» (Gal 1,12). Dels hadde han den fra Det gamle testamentes skrifter. Dem forsto han nå, opplyst av Den Hellige Ånd, bedre enn før sin omvendelse, og han visste godt å gjøre bruk av dem i denne saken, så han både med skriftord og eksempler kunne bevise at ingen er blitt rettferdig og salig uten ved troen.

Dels hadde han den fra egen erfaring. Han var ikke bare selv ført til erkjennelsen av Jesus Kristus av Guds rene nåde og barmhjertighet og hadde fått syndenes forlatelse ved ham. Under sine mange anfektelser og stadige kamper med Satan hadde han også lært at ingenting kan gi sjelen ro og fred uten troen på Jesus Kristus – for bare i ham kan vi finne rettferdighet, kraft, trøst, hjelp, liv og salighet.

Apostelen bruker også sitt utsagn *om alle mennesker* når han sier: Vi vet at *et menneske* ikke blir rettferdiggjort av lovgjerninger. Han mener hvert eneste menneske, hvem han så er: enten han er jøde eller hedning, hvor god han enn ser ut, enten han har noe skinn av hellighet og gudsfrykt eller ikke, og enten han lever under loven eller utenfor den. Slik legger han da også like etter til med klare ord: «For ikke noe menneske blir rettferdiggjort av lovgjerninger.»

Andre steder sier han det samme enda tydeligere, som i Rom 3,22–24: «For det er ingen forskjell» – mellom menneskene, enten de kalles jøder eller hedninger – «alle har syndet og mangler Guds herlighet. Og de blir rettferdiggjort for intet av hans nåde ved forløsningen i Kristus Jesus.» Synden og fordømmelsen er kommet over alle mennesker;

blant dem alle kan man ikke vise fram en eneste som ikke er smittet av arvesynden og de gjerningssyndene som springer ut av den. Like ens må Guds nåde og Jesu Kristi rettferdighet komme over alle, om de skal bli renset fra sine synder, rettferdiggjort og bevart til livet (Rom 5,18).

Det skjer «for at hver munn skal lukkes» – og all ros tas fra menneskene, som etter fallet gjerne vil være noe og av naturen gjerne vil rose seg for Gud og mennesker – «og hele verden bli skyldig for Gud» (Rom 3,19). Det vil si: Hele verden skal for Gud erkjenne seg skyldig til den evige fordømmelse, sette sitt håp til hans nåde og barmhjertighet alene, og søke og finne den hos den nådestolen han har stilt fram for den, nemlig Jesus Kristus.

Fra rettferdiggjørelsen utelukker han uten forbehold *alle lovgjerninger*, det vil si alle gjerninger som menneskebarn legger vinn på å gjøre i samsvar med loven. Med loven mener han nemlig ikke bare *seremoniloven*, forskriftene om gudstjenesten som handlet om jødenes kirkeskikker, ofringer, tvetninger og renselser. Han mener også De ti bud, som man ellers pleier å kalle *sedeloven*. Gjerningene etter den kan ikke gi menneskene den rettferdighet som gjelder for Gud – selv om de gjøres med aldri så stor iver og omhu.

At apostelen også taler om denne loven og dens gjerninger, er tydelig av at han andre steder sier at han taler om *den loven som forbanner* alle som ikke er den fullkomment lydige. Det er den loven som Kristus har kjøpt oss fri fra forbannelsen under; den loven som erkjennelsen av synd kommer ved, og som bare virker vrede; og den loven som apostelen ikke vil oppheve ved troen, men stadfeste – det vil si gi dens rette bruk og holde den oppe i Guds kirke (Gal 3,10.13; Rom 3,20; 4,15; 3,31).

Uten tvil taler apostelen også om de gjenfødtes gjerninger, dem de gjør etter sin omvendelse ved Guds nåde og Den Hellige Ånds kraft. For også de er jo lovgjerninger: De skjer i samsvar med loven og dens bud, og faller dermed også inn under den alminnelige regelen at ikke noe menneske blir rettferdiggjort av lovgjerninger.

Klart er det også det Skriften sier: «Den derimot som ikke har gjerninger, men tror på ham som rettferdiggjør den ugudelige, han får sin tro tilregnet som rettferdighet» (Rom 4,5). Meningen er at et gudfryktig menneske får rettferdigheten tilregnet av Gud – ikke for

det han gjør, ikke som en som er ivrig og flittig i gode gjerninger, og ikke fordi han øver seg i gudfryktighet, men fordi han tror på ham som rettferdiggjør den ugudelige.

Ja, når han vil få del i den rettferdighet som gjelder for Gud, må han være som en som ingenting gjør. Han må være som en som ikke har gode gjerninger og ikke vet å vise til noen gudfryktighet av sin egen. Han må stille seg fram for Guds domstol som *en ugudelig*, holde seg selv for en fordømt og fortapt synder og søke rettferdighet bare hos Gud og i hans nåde, ved Jesus Kristus og troen på ham.

For likesom Kristus sier: «Jeg er ikke kommet for å kalle rettferdige, men for å kalle syndere» (Matt 9,13), slik rettferdiggjør også Gud de ugudelige, og ikke dem som søker sin trøst i seg selv og sin egen rettferdighet.

Dette stadfester apostelen med Davids ord når han fortsetter: «Slik sier også David at saligheten alene tilhører det menneske som Gud tilregner rettferdighet uten gjerningenes medvirkning.»

Luther har med velberådd hu gjengitt den greske teksten slik. Han ville få fram at Den Hellige Ånds mening er denne: Hos et rettferdiggjort menneske kan og må det nok finnes gode gjerninger, men hans rettferdighet springer likevel ikke ut av dem og består ikke i dem – den består bare i syndenes forlatelse. Så sier David: «Salige er de som har fått sine overtredelser tilgitt og sine synder skjult. Salig er den mann som Herren ikke tilregner synd» (Rom 4,6–8). (*I vår bibeloversettelse lyder verset: «Slik priser også David det menneske salig som Gud tilregner rettferdighet uten gjerninger.»*)

Av dette ser vi klart at heller ikke de gjenfødte er rettferdige på grunn av de gjerningene de øver seg i, men på grunn av syndenes forlatelse, som de får ved troen på Kristus.

For også alle de hellige må be om sine synders forlatelse i nådens tid (Sal 32,6). De vet jo vel at «for Gud er ingen uskyldig» (2 Mos 34,7), og at «all vår rettferdighet» – den de legger vinn på etter sin gjenfødelse – «ble som et urent klesplagg» (Jes 64,5).

De vet at om de ville gå i rette med Gud, kunne de «ikke svare ham ett til tusen» (Job 9,3); at når de har gjort alt det som er pålagt dem, er de «unyttige tjenere» (Luk 17,10); og at de ikke har annet å rose seg av enn sin skrøpelighet (2 Kor 12,5.9).

Men hvorfor så mange ord? Apostelen taler jo her om seg selv og Peter etter at de var gjenfødt, og sier likevel at de blir rettferdige ved troen på Jesus Kristus. Det betyr at heller ikke nå består deres rettferdighet i deres gjerninger; den kommer av troen.

Det greske ordet (en aorist), som andre oversetter med *vi har trodd*, har Luther derfor godt og riktig gjengitt med *vi tror*. Det tillater ikke bare det greske språket; hele resten av teksten krever det.

For apostelen taler jo om en rettferdighet som han ikke bare ble rettferdiggjort ved i begynnelsen, men som han hittil er blitt stående i, og som han vil forlate seg på helt til sin siste stund. Og denne rettferdigheten tilskriver han ikke de gjerningene han har gjort eller ennå vil gjøre, men troen på Jesus Kristus. Han vet meget vel at også den rettferdige må leve av sin tro, til sist dø i troen på Herren Jesus og slik gå ut av verden som rettferdiggjort.

Slik står det da fast og urokkelig: Menneskenes gjerninger, hva navn de enn har, kan ikke hjelpe eller bidra noe til deres rettferdiggjørelse for Gud. De følger nok med rettferdiggjørelsen, og den sanne tro er aldri uten gode gjerninger. Men de er ingen medvirkende årsak til den. Heller ikke har en eneste av Guds hellige noen gang kunnet eller villet vise til sine gjerninger for Gud når han har måttet gjøre opp med ham om sin rettferdighet og salighet.

Når apostelen nå har utelukket lovgjerningene fullstendig fra denne viktige saken, tilskriver han menneskets rettferdiggjørelse *troen alene*. «Da vi innså», sier han, «at et menneske blir rettferdiggjort ved tro på Kristus Jesus, da trodde også vi» – eller: «tror også vi» – «på Kristus Jesus, for å bli rettferdiggjort ved tro på Kristus.» Slik uttrykker han seg også andre steder: «Guds rettferdighet» – det vil si rettferdigheten for Gud – kommer «ved tro på Jesus Kristus, til alle og over alle som tror.» Gud alene er rettferdig og rettferdiggjør «den som har troen på Jesus». «For vi er overbevist om at mennesket blir rettferdiggjort ved tro, uten lovgjerninger» (Rom 3,22.26.28).

«For av nåde er dere frelst, ved tro. Og dette er ikke av dere selv, det er Guds gave. Det er ikke av gjerninger, for at ikke noen skal rose seg» (Ef 2,8–9). Rettferdigheten kommer ikke av loven, men ved troen på Kristus; det er «rettferdigheten av Gud på grunn av troen» (Fil 3,9).

Dette er nå hovedsaken vi skal handle om, ja, «hele kristendommens rette høyde». Derfor er det høyst nødvendig at vi med dypeste

ærbødighet, i samsvar med Guds hellige ord, søker å kaste lys over den videre. Vi vil vise ikke bare hvorfor Skriften tilskriver rettferdiggjørelsen troen alene, men også hvordan vi skal gjøre bruk av denne høyst trøsterike og oppbyggelige læren.

«For dette er grunnvollen som alt det følgende i dette verket hviler på, helt til slutten. Dette er kilden som all trøst for bedrøvede sjeler og engstede samvittigheter strømmer fra. Dette er lyset som opplyser hjertene. Her ligger roten til et hellig og gudvelbehagelig liv skjult. Her bor den kraften som overvinner alt kors og all trengsel og til sist gjør dødens bitterhet søt.»

Det er verdt å merke seg at apostelen nesten overalt setter Jesu Kristi navn ved siden av troen. I vår tekst nevner han troen tre ganger, og hver gang føyer han Herren Jesu Kristi navn til. Uten tvil vil han dermed vise hvor troen har sitt store fortrinn fra, den kraft og verdighet at den rettferdiggjør den syndige sjel: Det kommer av at den griper og fatter Kristus alene, henger og holder seg ved ham og tilegner seg den korsfestede Jesus Kristus med hans fortjeneste og blod.

Kort sagt: Troen er det eneste middelet på vår side som vi kommer i samfunn og forening med Kristus ved – og i denne foreningen består all vår rettferdighet og hele vår salighet. Derfor kan troen også med rette gjøre krav på den ære at rettferdiggjørelsen tilskrives den alene. For å forklare dette må vi betrakte Jesus Kristus rett, han som troen griper og forener med sjelen, og som sjelen dermed blir rettferdiggjort og frelst ved.

Denne betraktningen kan vi gjøre for det første *med tanke på Gud*. Om ham sier Skriften at han straks i begynnelsen lovet den falne menneskeslekten «kvinnens ætt», som skulle knuse hodet på helvetesslangen som hadde styrtet mennesket i fordervelse (1 Mos 3,15). For den kjærlige og allgode Gud ynket seg over at hans edle skapning ved Satans svik var falt i så dyp elendighet. Derfor kunngjorde han straks etter fallet det middelet han fra evighet av hadde utsett og bestemt til å reise den opp igjen: hans aller kjæreste Sønns fyllestgjørelse og den evige forløsningen som skulle skje ved hans blod.

Denne sin Sønn har Gud utvalgt, innsatt og antatt som et fullkomment offer for synden; som en mellommann mellom seg og menneskene; som den sanne nådestol, der all hans godhet skulle være å finne; som den Aller-helligste, som skulle hellige og velsigne alle andre ved

seg selv; og som en fast og urokkelig grunnvoll for sin kirke, som han ville bygge og holde oppe på den mot alle helvetes porter.

Til ham har han også vist menneskene i det første evangeliske løftet og i alle tider siden, for at de skulle søke trøst og tilflukt der. Han har ikke bare stilt ham fram for dem i mange slags offer og forbilder, men også i mange tydelige utsagn. Han har *latt alle sine profeter vitne* om ham, «at hver den som tror på ham, får syndenes forlatelse ved hans navn» (Apg 10,43).

Utenfor ham vil Gud ikke la seg finne uten som en fortærende ild; utenfor ham skal ingen kunne vente nåde av den hellige og rettferdige Gud. I ham derimot skal nåde over nåde, trøst over trøst og all Guds godhet være å finne. Derfor kaller også en gammel kirkelærer ham meget vakkert *Guds morsbryst*, der alle bedrøvede sjeler og engstede samvittigheter blir husvalet, gledet og mettet med søt trøst. (*Klemens av Aleksandria*.)

Dette innskjerper også Det gamle testamentes skrifter overalt, stadig og med ettertrykk, så deres stjerne og kjerne er Jesus Kristus, den korsfestede. Som Luther sier: «Den hellige skrift er helt igjennom Kristus, Guds og Marias Sønn. Den som har ham, for ham står Skriften åpen, og jo større hans tro på Kristus blir, desto klarere lyser Skriften for ham.»

Han er den godheten – «all min godhet» – som Herren lot gå forbi Moses (2 Mos 33,19.22). Han er Isais rot, som står som et banner for folkeslag (Jes 11,10) – det vil si at alle folkeslag skal flokke seg om ham og holde seg til ham, slik krigsfolk samler seg om sitt banner. Han er *Immanuel*, som de troende setter mot alle sine åndelige og legemlige fienders listige renker og voldsomme angrep (Jes 7,14). Han er Herrens «tjener, som jeg støtter, min utvalgte, som min sjel har velbehag i», han som ikke skal knuse «det knekkede rør» og ikke slokke «den rykende veke» (Jes 42,1.3).

Profeten Jesaja kaller ham *Guds åsyns engel* – den engelen som står for Guds åsyn – med tanke på hans mellommanns-embete. For også i Det gamle testamentes tid, før han hadde tatt på seg den menneskelige natur, bar han sitt kommende blodige offer fram for Gud og tok seg trofast av de stakkars synderne (Jes 63,9). Det er ham profeten sier om at «Herren lot den skyld som lå på oss alle, ramme ham», og at han «ble

såret for våre overtredelser, knust for våre misgjerninger» (Jes 53,5–6).

Jeremia kaller ham *Herren, vår rettferdighet* (Jer 23,6); Esekiel kaller ham den ene hyrden som skal røkte Guds folk (Esek 34,23). Daniel kaller ham den som skal «innelukke frafallet» og «forsegle synder» og «dekke over misgjerning» og «føre fram en evig rettferdighet» (Dan 9,24), og Haggai «alle folkenes lengsel» (Hag 2,7). Sakarja kaller ham «en åpnet kilde … mot synd og urenhet» (Sak 13,1), og Malaki «rettferdighetens sol», med legedom, frelse og salighet under sine vinger (Mal 4,2).

I Det nye testamente har Gud vitnet enda klarere, og ved Den Hellige Ånd har han latt det vitnes at Jesus Kristus er den eneste mellommann mellom Gud og mennesker, og at det ikke er frelse i noen annen (1 Tim 2,5; Apg 4,12). Selv roper han fra himmelen: «Dette er min Sønn, den elskede! I ham har jeg velbehag» (Matt 3,17) – det vil si: i ham er all min nåde å finne, slik en anerkjent teolog utmerket forklarer og utfolder det.

Her bør vi grundig tenke over noen merkelige vitnesbyrd i Skriften. Herren Jesus kaller seg selv *Guds gave*, som Gud har gitt verden for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv (Joh 4,10; 3,16).

Han sier at «på ham har Faderen, Gud, satt sitt segl». Det betyr at Faderen har innsatt ham, gitt ham fullmakt og stadfestet ham som sin husholder, som skal gi menneskene den mat som varer ved til evig liv. Det betyr også at alle Guds løfter skal ha sitt ja og amen i ham, og at Faderen vil godkjenne alt det han gjør i sitt mellommannsembete (Joh 6,27; 2 Kor 1,20).

Den hellige Paulus sier at Gud har stilt ham fram «som en nådestol ved troen, i hans blod». Gud har ikke bare utvalgt og bestemt ham til det i sitt evige råd, før verdens grunnvoll ble lagt, men har også åpenbart ham overalt ved evangeliet og tilbudt ham til alle mennesker (Rom 3,25; 1 Pet 1,20).

Apostelen sier videre at Gud har gitt oss nåde «i Den Elskede», det vil si for sin aller kjæreste Sønns skyld (Ef 1,6). Og han sier: «For det var Guds vilje å la hele sin fylde» – av nåde, trøst, kraft, rettferdighet og salighet – «ta bolig i ham», ikke for at han bare skulle ha den for seg selv, men for at han som menighetens hode skulle dele den ut til

alle sine lemmer ved sin Ånd, «og ved ham forlike alle ting med seg selv» (Kol 1,19–20).

Framfor alt bør vi legge merke til at apostelen sier: «Gud er trofast, han som kalte dere til samfunn med sin Sønn» (1 Kor 1,9). Det betyr at vi skal få del i alle hans velgjerninger – hans blod og fortjeneste, hans kors og død, hans rettferdighet og salighet – og være medarvinger til det evige liv.

Ta det ikke ille opp, mine kjære medkristne, at jeg blir stående en stund ved denne saken; det har gode grunner, som dere siden skal se. Den som vil reise en bygning som står, må først av alt legge en dyp og god grunnvoll. Vi skal tale om hvordan en stakkars synder blir rettferdiggjort for Gud, og grunnvollen for det må vi søke i dypet av Guds evige råd og hans ubegripelige kjærlighet. Det som følger, skal vise at vi ikke har brukt tid og møye på dette til ingen nytte. (*Chemnitz.*)

Men for det andre må vi også betrakte Kristus *slik han er i seg selv*. Her skal vi først og fremst merke oss at han ikke er bare et menneske, men sann Gud og menneske i én udelelig person, og at han er vår forløser, mellommann og frelser, ikke etter den ene naturen alene, men etter dem begge. Som vår talsmann og nådestol står Jesus Kristus for Gud ikke bare som menneske, men som Gud og menneske på én gang.

For likesom Skriften sier på ett sted: «For det er én Gud, og én mellommann mellom Gud og mennesker, mennesket Kristus Jesus» (1 Tim 2,5), slik sier den på et annet sted: «Fra dem er Kristus kommet etter kjødet, han som er Gud over alle ting, velsignet i evighet» (Rom 9,5). Den sier at Herren er «vår rettferdighet» (Jer 23,6), at Gud har vunnet seg sin menighet «med sitt eget blod» (Apg 20,28), at Guds Sønn er han «som elsket meg og ga seg selv for meg» (Gal 2,20), og at «Jesu, hans Sønns blod renser oss fra all synd» (1 Joh 1,7).

Vår mellommann måtte være et sant menneske, så han kunne høre oss til og ha blod å utøse for våre synder. Men han måtte samtidig være sann Gud, så han kunne handle med Gud, og så hans blod kunne ha guddommelig verd og være full betaling for våre synder.

Dessuten er vår mellommann hellig og vet ikke av noen synd. Han ble unnfanget ved Den Hellige Ånd og tok sin menneskelige natur av jomfru Marias blodsdråper, renset fra synden; slik har han også levd uten noen flekk og «ikke gjort synd». «For en slik yppersteprest var det vi måtte ha – hellig, uskyldig, ren, skilt fra syndere og opphøyet over

himlene, en som ikke daglig trenger til, lik yppersteprestene» i Den gamle pakt, «å bære fram offer, først for sine egne synder og deretter for folkets» (2 Kor 5,21; 1 Pet 2,22; Hebr 7,26–27).

Av en grumset kilde kan en ikke øse rent vann; hos en urettferdig kan en ikke få rettferdighet, like lite som jeg kan tenne et lys med et lys som er slukket. Hadde Herren Jesus selv vært belemret med synder, som alle andre mennesker, kunne han verken ha sonet for våre synder eller gitt oss noen rettferdighet. Men fordi han ble funnet helt hellig og ren og likevel måtte lide som en synder, følger det at han har lidt for våre synder, som han tok på seg å slette ut, og har vunnet rettferdighet for oss.

Av dette følger videre at det i Kristus er en overstrømmende og uuttømmelig rettferdighet. Fordi det er en guddommelig rettferdighet, strekker den til ikke bare for noen tusen, men for alle mennesker uten unntak. Derfor er det trøstefullt og søtt å tenke på at Skriften tillegger vår Frelser nådens fylde: «full av nåde og sannhet … For av hans fylde har vi alle fått, og det nåde over nåde» (Joh 1,14.16).

Ordet *fylde* brukes om jorden og havet, fordi de uavlatelig gir fra seg mangfoldige frukter og fisk i stor mengde uten å bli tømt. Her brukes det om vår Frelser for å vise den overflod av nåde som Gud har lagt ned hos ham, som i et skattkammer eller en kilde som aldri stanser. Derfor tillegger apostelen ham også en *uransakelig rikdom*. Etter sitt mellommannsembete har han nemlig *Guds nådes rikdom* i sin hånd, og av sitt eget vesen deler han rikelig ut syndenes forlatelse, rettferdighet, hvile for sjelen, fred i hjertet, trøst i sorgen og liv i døden (Ef 3,8; 1,7; 2,7).

Jesu sår er kilder som alltid renner. Helt fra begynnelsen har de strømmet ut, og ennå strømmer de daglig over hele kirken, i mange tusen og atter tusen hjerter. Hans hjerte er et skattkammer, fullt av ren, guddommelig kjærlighet. Av den har alle som tror på ham, hittil fått rikelig; også vi får av den, og de som kommer etter oss, skal få av den på samme måte.

Om dette sier vår kirkes store lærer, som selv så ofte har slukket tørsten ved denne kilden, like trøsterikt som frimodig: «Kristus, vår Herre, er en uendelig brønn og hovedkilde til nåde og sannhet, rettferdighet, visdom og liv – en brønn og kilde uten mål, ende og bunn. Om så hele verden øste så mye nåde og sannhet av den at den ble til

bare engler, ville den likevel ikke minke med en eneste dråpe; kilden flyter alltid over … Skjenk derfor bare frimodig i, og drikk med lyst og glede! For her er mer enn nok, helt til det evige liv.»

Slik skal vi forstå det når Paulus sier at han og hans medapostler riktignok er «som fattige som likevel gjør mange rike» (2 Kor 6,10). Gjennom evangeliets ord lukker de nemlig opp Jesu Kristi skatter og beriker dermed sjelene med nåde, fred og glede i Den Hellige Ånd.

Vi må likevel merke oss – og det ser en lett av det foregående – at vi her ikke taler om den rettferdighet Guds Sønn har i sitt vesen, men om den han som vår mellommann og frelser har vunnet ved sin hellige lydighet, sin bitre lidelse og sin uforskyldte død. For Gud har stilt Kristus fram for oss som en nådestol i *hans blod* (Rom 3,25) – da han hang såret og blodig på korset og utøste sitt dyrebare blod til vår forløsning. Derfor sies det også på samme sted at vi «blir rettferdiggjort for intet av hans nåde ved forløsningen i Kristus Jesus» (v. 24).

Derfor forkynte apostelen «Kristus korsfestet», som for dem som er kalt, er «Guds kraft og Guds visdom»; han ville heller ikke «vite av noe … uten Jesus Kristus, og ham korsfestet» (1 Kor 1,23–24; 2,2).

På et annet sted sier han at «én manns rettferdige gjerning» blir «til livsens rettferdiggjørelse for alle mennesker». Straks etter forklarer han hva slags rettferdighet han mener, når han legger til at «de mange» skal «stilles fram som rettferdige ved den enes lydighet» (Rom 5,18–19). Like tydelig sier han et annet sted: «Kristus kjøpte oss fri fra lovens forbannelse ved at han ble en forbannelse for oss … for at Abrahams velsignelse skulle komme til hedningene i Kristus Jesus» (Gal 3,13–14).

Men for det tredje må vi også betrakte Kristus *slik han er for oss*. Her skal vi vite at han helt fra begynnelsen har hatt sin lyst i menneskenes barn og alltid elsket dem. Av inderlig kjærlighet har han gitt seg i lag med dem, og i nåde og barmhjertighet har han trolovet seg med dem (Ordsp 8,31; Jer 31,3; Hos 2,19). Likesom han fra evighet av tilbød seg å reise opp igjen og forløse den falne menneskeslekten ved sin soning, slik gjorde han det også da tidens fylde kom. Han kom til verden fattig på alt annet, men rik på kjærlighet og miskunn.

Hele hans liv vitner fra først til sist om at han elsker oss mennesker som sin egen sjel. Han fornedret seg selv og la av seg sin herlighet, fordi hans oppdrag – å forløse oss ved sin blodige død – krevde det.

Stundom åpenbarte han nok sin guddommelige herlighet ved store under; men hans umettelige kjærlighet kom alltid til syne i alle hans ord, gjerninger og fakter. Den lyste ut av øynene hans, og de nådefulle ordene hans vitnet om hvor vennlig hjertet hans var. Om dette har vi for en del alt talt ovenfor.

Her vil vi særlig feste oss ved at Guds Sønn kom til verden, tok på seg menneskelig natur og gjorde og led så mye i den, i den hensikt at alt sammen skulle komme dem til gode som han i evig kjærlighet hadde utvalgt seg til eiendom. Han har samlet en skatt, ikke for seg selv, men for menneskene. Han har vunnet en evig rettferdighet, ikke for seg, men for oss. Han har overvunnet synden, døden, djevelen og helvete, men seieren er gitt oss. Han selv er gitt oss, og alle ting med ham.

Han kommer for å gjøre et underlig, men salig bytte med oss: Han tar på seg vår natur og gir oss del i sin guddommelige natur; han tar våre synder fra oss og sletter dem ut ved sitt blod, og i stedet gir han oss sin rettferdighet og pryder oss med den. Kort sagt: Han har gått inn i fellesskap med oss; han deler ondt og godt med oss; han er vårt hode, og vi er hans lemmer; han er vintreet, og vi er greinene, og så videre.

Dette var også, som vi så ovenfor, hans himmelske Fars mål og hensikt. Gud hadde satt Adam til stamfar for menneskeslekten. Men fordi Adam var fordervet ved synden og hadde spredt sin synd og elendighet ut i alle sine greiner og etterkommere, satte Gud en annen stamme, sin aller kjæreste Sønn Jesus Kristus. Ham skulle vi podes inn i ved troen, for at vi ved ham igjen skulle komme til den herlighet og salighet vi hadde mistet.

Det er dette hele Skriften sikter mot. Den viser – fra Herren Jesu hellige liv tok til, helt til hans død, fra han kom til verden, helt til han for opp til himmelen – at han ikke hadde noe annet å gjøre her i verden enn å arbeide til vårt beste og vår salighet. Den viser at han hører oss til med alle sine gjerninger, med hele sitt liv, med sin lidelse, sin død, oppstandelse og himmelfart, med sin hellige lydighet, sin rettferdighet, fortjeneste og salighet. Og den viser at vi kan stole like trygt på dette som om vi hadde gjort og lidt alt sammen selv.

Drevet av Den Hellige Ånd sier profeten Jesaja på vegne av hele kirken i Den gamle pakt: «For et barn er oss født, en sønn er oss

gitt» (Jes 9,6). Disse ordene forklarte engelen da han kunngjorde Herren Jesu fødsel for hyrdene: «Frykt ikke! For se, jeg forkynner dere en stor glede … I dag er det født dere en frelser.» Samtidig viste han dem til krybben der dette gledesbarnet var lagt, så de kunne se det og dess mer ta det til seg og glede seg i det (Luk 2,10–12).

Kort etter fødselen ble barnet ved omskjærelsen stilt under loven, og det begynte å oppfylle den ved sin hellige lydighet. At dette skjedde til vårt beste, lærer den hellige apostel når han sier: «Men da tidens fylde kom, utsendte Gud sin Sønn, født av en kvinne, født under loven, for at han skulle kjøpe dem fri som var under loven, så vi skulle få barnekår» (Gal 4,4–5).

Om hans hellige lidelse og død sier Jesaja på et annet sted: «Sannelig, våre sykdommer har han tatt på seg, og våre piner har han båret … Men han ble såret for våre overtredelser, knust for våre misgjerninger. Straffen lå på ham, for at vi skulle ha fred, og ved hans sår har vi fått legedom» (Jes 53,4–5).

Her legger han våre synder og deres straff over på Herren Messias. På andre steder tilegner han seg på samme måte Messias' rettferdighet og lærer oss å gjøre det samme: «De skal si om meg: Bare i Herren er det rettferdighet og styrke.» Og: «Jeg vil glede meg i Herren, min sjel skal fryde seg i min Gud. For han har kledd meg i frelsens drakt, i rettferdighetens kappe har han svøpt meg» (Jes 45,24; 61,10).

Om dette handler også disse skriftordene: «Men Gud viser sin kjærlighet til oss ved at Kristus døde for oss mens vi ennå var syndere.» «Vi ble forlikt med Gud ved hans Sønns død.» Kristus er den «som ble gitt for våre overtredelser og reist opp til vår rettferdiggjørelse». «For likesom de mange ble stilt fram som syndere ved det ene menneskets» – Adams – «ulydighet, så skal også de mange stilles fram som rettferdige ved den enes lydighet.»

«Og likesom synden hersket ved døden, så skal også nåden herske ved rettferdighet til evig liv ved Jesus Kristus, vår Herre» (Rom 5,8.10; 4,25; 5,19.21). Kristus er den «som for oss er blitt visdom fra Gud, rettferdighet og helliggjørelse og forløsning» (1 Kor 1,30). «Ham som ikke visste av synd, har Gud gjort til synd for oss, for at vi i ham skal bli rettferdige for Gud» (2 Kor 5,21).

La det ikke mishage den gudfryktige leser at jeg ved denne anledningen hoper opp slike skriftord. Det går meg som en tørst

vandringsmann som finner en frisk og liflig kilde og drikker av den gang på gang, til han har slukket tørsten. Jeg må anføre det ene skriftordet etter det andre, fordi de alle kommer fra kildevellet i Guds evige kjærlighet og fører kraften i Jesu død og blod med seg. Hvert av dem fortjente at vi grundig tenkte over alle ordene i det og la dem på hjertet, om bare tiden ville tillate det.

Men at vi også har del i Herrens oppstandelse og himmelfart og i hans sete ved Guds høyre hånd, lærer Skriften like klart: «Men Gud, som er rik på miskunn, har, på grunn av sin store kjærlighet som han elsket oss med, gjort oss levende med Kristus, vi som var døde ved våre overtredelser … Han reiste oss opp sammen med ham og satte oss med ham i himmelen, i Kristus Jesus» (Ef 2,4–6).

«Hvem vil anklage Guds utvalgte? Gud er den som rettferdiggjør. Hvem er den som fordømmer? Kristus er den som er død, ja, mer enn det: som også er blitt reist opp, som også er ved Guds høyre hånd, som også går i forbønn for oss» (Rom 8,33–34). Kristus er gått inn i himmelen for å tre fram for Guds åsyn i vårt sted.

Av alt dette er det nå klart i hvilken hensikt Kristus er gitt oss av sin himmelske Far, hvorfor han kom til denne verden, og hvorfor han har gjort og lidt så mye: Han skulle bli et felles gode for alle mennesker. Han er en person som hører alle til, midtpunktet i hele Skriften, kirkens hjerte og sjel, livets tre og nådestolen som alle mennesker blir vist til. Den som tar ham til seg i troen, gjør derfor ikke annet enn det som stemmer med Guds vilje, og det som er kjært og velbehagelig for Herren Jesus.

En mor har et fullt bryst, og melken presser på; hva ser hun da heller enn at barnet hennes ivrig tar brystet og drikker seg mett? Herren Jesu hjerte er fullt av nåde og kjærlighet; hva kan da være mer velbehagelig for ham enn at menneskenes barn kommer til ham med tørstende sjel og blir mette og fylte av hans nåde? Når et tre om høsten henger så fullt av modne frukter at greinene bøyer seg mot jorden, hva annet ville det si om det kunne tale, enn: «Plukk, plukk, dere mennesker! For til deres beste har Gud skapt meg og fylt meg med slike frukter.»

Nå vel, Herren Jesus er et slikt tre. Fruktene hans er Guds nåde, syndenes forlatelse, rettferdighet, trøst, fred, glede, liv og salighet. Og han taler og roper: «Kom til meg, alle som strever og har tungt

å bære, og jeg vil gi dere hvile!» «Om noen tørster, han komme til meg og drikke!» «Jeg er livets brød. Den som kommer til meg, skal ikke hungre. Og den som tror på meg, skal aldri noen gang tørste» (Matt 11,28; Joh 7,37; 6,35).

Her bør vi samtidig tenke grundig over at det han sier i disse skriftordene, lar han stadig lyde videre i sin kirke, og han stadfester det med gjerning. Sine tjenere har han befalt å lovprise hans kjærlighet for menneskene og innby dem til fellesskap med ham. De skal forkynne «Kristi uransakelige rikdom», legge ut og forklare Skriftene og stille ham fram for menneskene med hans lidelse, død og oppstandelse (Ef 3,8; Apg 17,3). De er englene som viser Hagar og sønnen hennes vannkilden når de nesten forsmekter, så de kan få nye krefter og styrke seg (1 Mos 21,17.19).

Dette ordet følger han med sin kraft. Dem som griper det i troen, lar han erfare at det de har hørt, ikke er tom lyd, og at det er mer kraft i det enn i alle verdens apoteker. Slik stiller han seg også daglig fram for sin kirke i de høyverdige sakramentene. *Han kommer stadig med vann og blod* (1 Joh 5,6). I dem byr han seg fram med all sin fortjeneste, all sin rettferdighet og salighet, for alle som trenger ham og lengter etter ham.

Ingen er for høy eller for lav for ham, ingen for rik eller for fattig. Han krever verken sølv eller gull, bare et botferdig, troende hjerte. «Jo mer trengende og tørstende, dess bedre; jo fattigere, dess kjærere.» Han trakter ikke etter noe annet enn å fullføre sin himmelske Fars vilje og gjøre mange sjeler salige. I denne betydningen skal vi ta Davids ord når han sier: «Se, jeg kommer … Å gjøre din vilje, min Gud, er min lyst, og din lov er i mitt hjerte» (Sal 40,8–9).

Den Guds vilje som Herren Jesus så gjerne utfører, er uten tvil den han taler om når han sier: «Og dette er hans vilje som har sendt meg, at jeg ikke skal miste noe av alt det han har gitt meg» (Joh 6,39), og på et annet sted: «Min mat er å gjøre hans vilje som har sendt meg, og å fullføre hans gjerning» (Joh 4,34). Da Herren sa dette, holdt han nettopp på å vinne en sjel og føre den til sin himmelske Far. Av det kan vi slutte at den vilje og gjerning Gud har bestemt og sendt sin Sønn til, er å gjøre syndere salige.

Og dette gjør han villig og gjerne; det er hans største glede, og for det glemmer han ikke bare mat og drikke, men også seg selv. Han

bærer alltid *kjærlighetens og nådens* lov i sitt hjerte, og innholdet i den er kort sagt: «å søke og frelse det som var fortapt» (Luk 19,10). Denne loven skrev hans Far inn i hans hjerte da han kom inn i verden. Den er hans faste rettesnor og målet med hans ord og sakramenter. Han vil gi oss seg selv og gjøre oss salige ved seg selv; han vil være vår, og vi skal være hans.

Det jeg hittil har lagt fram, vil jeg avslutte med Luthers uforlignelige ord: «Evangeliets hovedstykke og grunnvoll er dette: Før du tar Kristus som eksempel, skal du først ta imot ham og kjenne ham som en gave og skjenk som Gud har gitt deg, og som er din egen. Når du da ser eller hører at han gjør eller lider noe, skal du ikke tvile på at Kristus selv med denne gjerning og lidelse er din. Da kan du stole like trygt på det som om du selv hadde gjort det, ja, som om du var denne samme Kristus.

Se, det kaller vi å kjenne evangeliet til bunns. Det er Guds overveldende godhet, som ingen profet, ingen apostel, ingen engel noen gang har kunnet uttale fullt ut, og som intet hjerte kan undre seg nok over eller fatte. Det er den store kjærlighetsild Gud bærer til oss; ved den blir våre hjerter og samvittigheter glade, trygge og tilfredse … Om dette sier Jesaja: ‹For et barn er oss født, en sønn er oss gitt.› Er han gitt oss, må han være vår, og da må vi også ta imot ham som vår egen …

Se, når du slik griper Kristus som din gave, gitt deg til eiendom, og ikke tviler på det, da er du en kristen, og troen forløser deg fra synd, død og helvete. Å, om dette kan ingen tale nok! Det er beklagelig at denne forkynnelsen er blitt fortiet i verden, mens evangeliet likevel er blitt lovprist alle dager.» Så langt Luther.

Gud gi alle sine tjenere nåde til selv å forstå denne hemmeligheten i hans kjærlighet og dette underet av hans miskunn rett, så de kan forkynne det med glade hjerter for hans menighet!

Nå har vi betraktet Kristus Jesus i hans hellige mellommannsembete. Det står igjen å tale om troen, så langt det trengs for vårt formål nå; hvordan den egentlig er og hva den er, er allerede grundig framstilt i forrige preken. Apostelen sier nemlig: «Men da vi innså at et menneske ikke blir rettferdiggjort av lovgjerninger, men ved tro på Kristus Jesus, da trodde også vi» – eller: «så tror også vi» – «på Kristus Jesus, for å bli rettferdiggjort ved tro på Kristus» (Gal 2,16).

Av det foregående er det forhåpentlig klart i hvilken hensikt Kristus er gitt oss, og av det kan vi trygt slutte hva den tro er som gjør oss rettferdige. For er Herren Jesus en gave og et felles gode, fordi nådens fylde er å finne i ham, og fordi han som sann Gud og sant menneske har gjort og lidt alt for oss, osv., da følger det at det er troen som tar imot denne gaven. Troen tilegner seg dette felles godet, øser med glede av den kilden vi er vist til og har fått, og regner alt det Herren Jesus har gjort og lidt, som sitt eget.

Dette er videre lett å bevise med apostelens ord i vers 19, som følger like etter: «For jeg er ved loven død for loven for å leve for Gud.» Han vil si: Gud har gitt meg og oss alle en ny lov, at vi skal tro på hans aller kjæreste Sønn og tilegne oss hans fullkomne rettferdighet. Ved denne *troens lov* (Rom 3,27) er jeg død fra Moseloven. Den har ikke lenger noe med meg å gjøre, og jeg ikke noe med den, når det gjelder min rettferdiggjørelse og det evige liv. Dens forbannelser og trusler skremmer meg ikke lenger; samvittigheten min er nå fri fra dens tvang.

Men jeg lever for min Gud, som har gjort meg levende ved Kristus og fylt meg med full visshet om det evige liv. Det er som om jeg har fått en ny sjel, Jesus Kristus, som lever i meg og samtidig styrer og leder meg ved sin Hellige Ånd. Derfor lever jeg villig og med glede til ære for min Gud i barnlig lydighet. Det loven med alle sine bud, skremsler og forbannelser ikke maktet å tvinge ut av meg, det gjør jeg nå med villig sjel i Herren Jesu kraft og drevet av hans Hellige Ånd, osv.

Og ikke nok med det; han sier dessuten: «Jeg er korsfestet med Kristus» (v. 19). Han kunne nok ha sagt: Jeg har del eller fellesskap i Kristi kors og død; men for å vise hva troen er, uttrykker han seg på en annen måte. Han vil si: Min Frelser er død for min skyld og i mitt sted på korset. Jeg vet ikke bare dette, men tror det av hjertet og holder meg til hans kors i fast tillit. Derfor er Guds lov også for min del fullt ut fyldestgjort, som om jeg selv hadde hengt på korset og sonet for alle mine synder.

For Herren Jesus har elsket meg så høyt at han har gitt seg selv for meg i døden på korset, og ved sin nåde har han også ført meg til troen, så jeg av hjertet holder ham for min største trøst og eneste mellommann og henger ved ham alene med min sjel.

Derfor er vi nå «ikke to, men ett. Den korsfestede Kristus er min sjels sjel, mitt hjertes hjerte, mitt liv, min rettferdighet, min kraft,

min styrke, min himmel og mitt alt.» Jeg vet ikke av noen synd, ingen død, intet helvete; men Jesus, Jesus alene lever og hersker i meg med sin nåde, sin kjærlighet, sin rettferdighet, sin fred, sin glede, sin Ånd. Mitt andre liv i kjødet regner jeg ikke for noe liv; mitt sanne liv består i troen på Guds Sønn, osv.

Her må vi merke oss at den hellige apostel i denne overmåte viktige saken, rettferdiggjørelsen for Gud, setter sin egen person helt til side og ikke vil vite noe av seg selv. Han sier at han ikke lenger lever selv, men stiller seg i stedet inn i den korsfestede Herre Jesu person og sier at han er korsfestet med ham.

Han taler også om et samfunn og fellesskap mellom Kristus og seg selv som det mellom sjelen og legemet: «Kristus lever i meg … jeg lever i troen på Guds Sønn.» Og for at vi skal vite hvorfor han stiller seg så nær Kristus og tilegner seg hans kors på denne måten, legger han til: «han som elsket meg» – eller, som han sier andre steder, som grep meg (Fil 3,12) og tok seg av meg (Rom 15,7) – «og ga seg selv for meg».

Av alt dette kan vi nå slutte: Gud har fra begynnelsen stilt sin aller kjæreste Sønn fram som en nådestol, et livets tre, en mellommann og frelser for hele verden, og vist alle mennesker til ham. Guds evige Sønn har tatt på seg menneskelig natur og som sann Gud og sant menneske vist loven fullkommen lydighet for oss og i vårt sted. Han har sonet for oss med sin død og sitt blod og ført fram «en evig rettferdighet» og funnet «en evig forløsning» (Dan 9,24; Hebr 9,12).

Han lar seg selv med all sin fortjeneste og nådefylde by fram og rekke oss i Ordet og de hellige sakramentene, og han kaller oss på det vennligste til fellesskap med seg og til å nyte den frelse han har vunnet. Dessuten har vi til forbilde de hellige som i troen tok imot dette fellesskapet med Kristus med glede og slik ble rettferdige og salige (Apg 13,26.38–39).

Når alt dette er slik, finnes det ikke noe annet middel til å få den rettferdighet som gjelder for Gud, enn troen. Troen tar imot Guds gave og griper med hele sitt hjerte sin mellommann og nådestol, Jesus Kristus. Den går med glede inn i fellesskapet med ham, og den stoler ikke på seg selv, sin egen fortjeneste og sine egne gjerninger, men bare på Jesus Kristus og hans fortjeneste, og søker sin rettferdighet, sitt liv og sin salighet i ham alene.

Av dette ser vi også klart hvorfor rettferdiggjørelsen tilskrives troen alene. Troen gir Gud æren, tror hans nåderike løfter og stoler på dem av hjertet. Den henger ved den korsfestede Kristus, som er vår rettferdighet, og forener og binder oss sammen med ham; for «på denne foreningen med Kristus beror hele saken». Av den flyter fellesskapet med ham. Våre synder blir i sannhet tilregnet ham – derfor kaller han dem *sine synder*, og det sies at han ble «gjort til synd for oss» og måtte bøte, sone og gjøre fyldest for dem som om de var hans egne. På samme måte blir også hans rettferdighet i sannhet tilregnet oss.

Om oss sies det, slik grunnteksten uttrykker det, at vi «blir Guds rettferdighet i ham», det vil si at vi i ham blir rettferdige for Gud; og denne hans rettferdighet skal vi få nyte godt av for Guds domstol som om den var vår egen (Sal 40,13; 69,6–7; 2 Kor 5,21).

Skriften taler mange steder om dette samfunnet og fellesskapet med Kristus ved troen, som når den sier: «Herren, vår rettferdighet» (Jer 23,6); «han som for oss er blitt visdom fra Gud, rettferdighet» (1 Kor 1,30); «at Kristus må bo ved troen i deres hjerter» (Ef 3,17); «Så er det da ingen fordømmelse for dem som er i Kristus Jesus» (Rom 8,1).

Og videre: «Ja, jeg akter i sannhet alt for tap … jeg akter det for skrap, for at jeg kan vinne Kristus og bli funnet i ham, ikke med min egen rettferdighet, den som er av loven, men med den jeg får ved troen på Kristus, rettferdigheten av Gud på grunn av troen» (Fil 3,8–9). «Men jeg jager etter det for å kunne gripe det, fordi jeg selv er grepet av Kristus Jesus» (Fil 3,12). «Gud er trofast, han som kalte dere til samfunn med sin Sønn, Jesus Kristus, vår Herre» (1 Kor 1,9).

«Eller kjenner dere ikke dere selv at Kristus Jesus er i dere?» (2 Kor 13,5). «For dere, så mange som er døpt til Kristus, har ikledd dere Kristus» (Gal 3,27). «Det som vi har sett og hørt, det forkynner vi for dere, for at også dere kan ha samfunn med oss. Og vårt samfunn er med Faderen og med hans Sønn, Jesus Kristus … Men dersom vi vandrer i lyset, likesom han er i lyset, da har vi samfunn med hverandre, og Jesu, hans Sønns blod renser oss fra all synd» (1 Joh 1,3.7).

Om denne foreningen med Kristus ved troen – den som gjør at Gud erklærer oss rettferdige og tar oss til nåde – har vi like klare som tungtveiende vitnesbyrd fra mange kirkelærere, både gamle og nye.

Justin Martyr sier: «Hva annet kunne skjule våre synder enn hans rettferdighet? Og finnes det noen annen enn Guds enbårne Sønn som vi syndige og ugudelige mennesker kunne bli regnet rettferdige i? For et søtt bytte, for et ubegripelig mesterverk, for en uventet velgjerning: at manges synder blir dekket over ved én, og at mange urettferdige blir regnet rettferdige for éns rettferdighets skyld!» *Athanasius* sier: «Fordi vi får del i Guds Sønns rettferdighet, blir vi bevart ved den til liv og salighet.»

Makarios sier at Kristus er alt i alle. Et nakent barn kan ikke stelle seg selv, men ser gråtende på sin mor til hun endelig i morsømhet tar seg av det; slik ser de troende sjelene opp til Gud. Og som greinen må visne utenfor vintreet, slik visner også den som vil bli rettferdig og salig utenfor Kristus. *Gregor av Nyssa* sier: «Kristus har tatt mine synders urenhet på seg og gitt meg del i sin renhet.»

Bernhard sier at han vil sanke og binde seg et knippe myrra av all Herren Jesu angst og lidelse, av alt hans strev, alle hans anfektelser, alle hans våkenetter, alle hans tårer og smerter. Det skal henge ved hans bryst og hjerte, og ingen skal ta det fra ham; det skal være hans visdom, hans fullkomne rettferdighet, hans overstrømmende fortjeneste og hele hans salighet. Det han mangler, vil han frimodig ta av sin Herre Jesu sår, som flyter over av nåde. «Jeg vil bare tenke på min Herres rettferdighet, som også er min, for han er blitt meg rettferdighet fra Gud. Jeg trenger ikke frykte at den ikke skal strekke til for oss begge; denne kappen er ikke for liten til å dekke både ham og meg.»

Av denne kilden og bekken har *Luther* og andre gudfryktige lærere i vår kirke øst, og de har skrevet overmåte herlig og trøstefullt om det. *Luther* sier: «Kristus blir båret fram for deg i Ordet og evangeliet; han blir holdt fram for hjertet ditt gjennom ørene dine og tilbudt deg som den som har gitt seg selv for deg, for din urettferdighet og din urenhet. Derfor kan du heller ikke ta imot ham med noe annet enn hjertet. Det gjør du når du lukker opp for ham og sier av hele ditt hjerte: ‹Ja, jeg tror at det er slik.› Se, slik går han ved evangeliet gjennom ørene inn i hjertet ditt og bor der ved troen. Da er du ren og rettferdig – ikke ved dine gjerninger, men ved den gjesten du i troen har tatt imot i hjertet ditt. Når en slik tro er til stede og du har Kristus i hjertet, trenger du ikke tenke at han kommer fattig og tomhendt. Han bringer med seg sitt liv, sin Ånd og alt han er, har og formår.»

Og et annet sted: «Kristus, grepet i troen og boende i hjertet, er de kristnes rettferdighet; for hans skyld erklærer Gud oss rettferdige og gir oss det evige liv. Disse tre må ikke skilles fra hverandre: troen, Kristus og at Gud tar imot oss og tilregner oss rettferdigheten. Troen griper Kristus, har ham hos seg og holder ham innesluttet i hjertet, slik ringen holder en edelsten. Den som blir funnet å stole på denne Kristus som hjertet har grepet og omfavnet, ham regner og erklærer Gud for rettferdig. Dette er måten – og fortjenesten – som vi får syndenes forlatelse og rettferdighet for Gud ved. For Gud sier: ‹Fordi du tror på meg og griper Kristus, som jeg har gitt deg til mellommann og yppersteprest, skal du være rettferdig.› Slik tar Gud imot oss som rettferdige ved troen på Kristus.

Kristus er troens mål og gjenstand; ja, ikke bare det – Kristus er, om jeg så må si, selv til stede i troen. Troen er en erkjennelse, eller en tåke, der en ingenting ser, og likevel er Kristus til stede i denne tåken. Slik Gud på Sinai berg og i templet bodde midt i den mørke skyen, slik består vår rettferdighet i troen og hjertets tåke – i tilliten til ham som vi ikke ser, men som likevel visselig er til stede.

Når vi vil tale om de kristnes rettferdighet, må vi sette vår egen person helt til side. Kristus og min samvittighet må bli ett, så jeg ikke lenger vet om noe annet enn Kristus, den korsfestede og oppstandne.

Fordi Kristus lever i meg, tilhører alt jeg har av nåde, rettferdighet, liv, fred og salighet Kristus – og likevel er det også mitt, fordi jeg er forenet med ham og henger ved ham i troen, som så å si gjør meg og Kristus til ett legeme i Ånden.

Vil du i rettferdiggjørelsen skille Kristi person fra din egen, da er du under loven og blir der; da lever du i deg selv og ikke i Kristus. Ved troen blir du så forenet med Kristus at du og han blir så å si én person, som ikke lenger kan deles i to. Da kan du frimodig si: ‹Jeg er Kristus› – det vil si: Kristi rettferdighet, seier, liv og alt hans er mitt. Og Kristus sier på sin side: ‹Jeg er denne stakkars synderen› – det vil si: hans synd, død og alt hans er mitt, fordi han henger ved meg og jeg ved ham.»

Til slutt sier han: «Jeg skulle gjerne framstille dette bedre og rikere, om jeg bare kunne.» Se, hjertet hans var fullt av Kristus og Kristi liv, rettferdighet og Ånd, men tungen var for svak og maktesløs til å uttale hvor rik denne herlige hemmeligheten er.

På samme måte taler denne store lærerens trofaste etterfølgere om dette. *Chemnitz* sier: «En må ikke tro at Kristi kraft, nåde, virksomhet, fortjeneste og velgjerninger blir gitt de troende utenfor og uten hans person, som om han selv ikke var til stede. Nei, framfor alt er det nødvendig at Kristus selv blir gitt oss og blir vår. Han må være hos oss og forenet med oss, så vi fra ham, i ham og ved ham blir fylt av hele Guds fylde.» Og igjen: «Troen griper nådeløftet og sammen med det Mellommannen, Guds Sønn selv, som er vår rettferdighet.»

Dr. *Gerhard* anfører et sted disse ordene av Bellarmin: «Vi kalles ikke Guds rettferdighet i oss selv, men i Kristus, fordi han er vårt hode. Det som tilkommer hodet, tilhører også lemmene – ikke for så vidt de er skilt fra hodet, men for så vidt de er forenet med det og utgjør ett med det.»

Så legger han til: «Vi føyer til at vi ved troen blir innpodet i Kristus og blir lemmer på hans åndelige legeme. Slik er troen det middelet som legger våre synder på Kristus og tilregner oss hans rettferdighet. På denne måten kommer det salige fellesskapet og byttet i stand: rettferdighet for synd og synd for rettferdighet.»

La oss nå ta lærdom av denne høyst trøsterike læren om hvordan en stakkars synder blir rettferdiggjort for Gud av bare nåde, for Jesu Kristi skyld, som vi tilegner oss i troen. Av det som er sagt hittil, lærer vi for det første at denne læren er sikker og urokkelig og så fast grunnet i Guds ord at vi ikke må la oss dra bort fra den – verken av Satans makt og list, av fornuftens spissfindige innvendinger eller av verdens spott.

Neppe noen lære som den evangeliske kirke forkynner i samsvar med Guds ord, har fiendene satt seg så samstemt og heftig opp mot og motsagt så hånlig som nettopp denne.

Særlig går de løs på «Kristi tilregnede rettferdighet». De kaller den en selvoppfunnet, innbilt drømmerettferdighet, en maske, en dårskap, en falsk tanke og mer av samme slag. Bestemt påstår de at mennesket må være rettferdig i seg selv, ved egen hellighet og gudsfrykt, om Gud skal ta imot det og regne det som rettferdig.

Grunnen er uten tvil dobbelt. For det første overlater de seg altfor mye til fornuften og lytter mer til den enn til Guds hellige ord. Etter syndefallet er det medfødt i mennesket at det gjerne vil være noe, også i Guds øyne. Det synes det er urimelig at det med all sin visdom,

rettferdighet og gudsfrykt, all sin streben, flid og møye skal regnes for ingenting og være helt forkastelig – at det skal gi slipp på alt, i tillit til Guds bare nåde og barmhjertighet kaste seg ned for den korsfestede Kristi føtter og bli rettferdig og salig ved troen alene.

Mennesket mener at det ville være å gå Guds rettferdighet for nær om den ikke skulle få fyllestgjørelse og betaling hos synderen selv. Derfor vil det prøve å gjøre opp for sine tidligere synder ved egen gudsfrykt og gode gjerninger etterpå. Dette lærer den hellige apostel når han sier om de vantro jødene: «Da de ikke kjente Guds rettferdighet» – den rettferdighet som Gud gir, og som gjelder for Gud – «men søkte å grunnlegge sin egen rettferdighet» – det er dette de søker og strever etter, og derfor gjør de seg mye og sur møye – «ga de seg ikke inn under Guds rettferdighet» (Rom 10,3).

Legg merke til det: Mennesket vil ikke bøye seg, ikke ligge ved Kristi føtter og leve av hans nåde; det vil stå for Gud med sin egen rettferdighet. Kristus kunne det nok godt tåle som hjelper og frelser, men at han med sin fortjeneste vil være alt alene, det kan det ikke finne seg i. Denne vrangheten har så dype røtter i menneskehjertet at selv de troende og gjenfødte har nok å gjøre med å verge seg mot den.

Som Luther sier: «Naturen vil alltid gjerne kjøpslå med Gud om at han skal se på vårt liv og våre gjerninger og for vår skyld gjøre sin domstol til en nådestol. La hvem som vil, begynne og prøve det; han skal få se og erfare hvor inderlig vanskelig og tungt det er for et menneske å arbeide seg ut av dette og av hele sitt hjerte løfte og svinge seg opp ved troen på denne vår eneste mellommann. Jeg har nå i snart tjue år forkynt om dette og drevet på med det i lesning og skrift, og burde med rette ha trengt igjennom. Men ennå kjenner jeg stadig den gamle urenheten henge ved meg: Jeg vil gjerne kjøpslå med Gud og selv ha noe med, så han blir nødt til å gi meg sin nåde for min hellighets skyld. Jeg kan slett ikke få det inn i mitt sinn at jeg skal overgi meg slik på bare nåde. Derfor er det ikke underlig at andre har vanskelig for å fatte troen i en slik renhet.»

Den andre grunnen er *uvitenhet*: De gransker ikke denne læren grundig og søker ikke å bli klar over den. Én gang for alle har de oppfattet og innrettet den etter fornuftens innbilning, og de har aldri erfart noen særlig samvittighetsangst og anfektelse over sin hellighet eller vanhellighet. Derfor farer de lett over Skriftens kraftord og er

som *myggen og fluene*. I den hete middagsstunden, når været er fint, leker de og jager hverandre omkring; av og til setter de seg nok på en honningfull blomst, men de kan ikke samle honning og forberede seg på framtidig mangel og nød.

De trygge hjertene som aldri har vært riktig bedrøvet over sine synder, som regner menneskenaturens dype fordervelse for et lite onde og aldri har kjent Guds vrede i samvittigheten, setter ikke særlig pris på læren om rettferdiggjørelsen slik Guds ord framstiller den. De har trøst nok hos og i seg selv, og mener at det står så godt til med deres liv og ferd at de godt kan bestå for Gud med det.

Men andre, som er øvd i troen og kjent med anfektelser, vet at all vår rettferdighet og hellighet er for Gud som en tørr kvist og et vissent strå mot en fortærende ild. Derfor gleder det dem inderlig når de i Guds ord finner noe som gjør dem visse på fellesskapet med Kristus.

For å bekjempe en slik villfarelse og uvitenhet må vi vite at menneskets fornuft ikke kjenner den rette måten å bli rettferdig for Gud på. Verken Platon eller Aristoteles eller noe annet vist og rettskaffent menneske kan ved naturens lys lære oss det som er over naturen. En stakkars synders rettferdighet for Gud er en lære i evangeliet, og om den vet fornuften og det ugjenfødte hjertet ingenting.

Hele evangeliet er en hemmelighet og en Guds visdom – «en visdom som ikke tilhører denne verden eller denne verdens herrer» (det vil si de store, berømte og høyt ansette i denne verden), «Guds visdom, den skjulte, som Gud fra evighet av forut har bestemt til vår herlighet». Den fatter det naturlige mennesket ikke: «For det er en dårskap for ham, og han kan ikke kjenne det» (1 Kor 2,6–7.14).

Når fornuften så tar seg på å dømme om troens rettferdighet i Kristus, er det akkurat som om et barn som ennå ikke kan lese, ville drøfte himmelens gang og stjernene med en erfaren stjernekyndig og beskylde ham for løgn fordi han lærer at solen er over hundre ganger større enn jorden. La barnet være barn og la menn være menn! Og la fornuften holde seg på jorden og øve seg i jordiske og timelige ting. Der vil den få nok å gjøre, og ofte må den erkjenne at den majestetiske Gud også i disse tingene er så underfull at den ikke alltid kan utforske hans gjerninger og veier.

Den som rett vil fatte læren om den rettferdighet som gjelder for Gud, må med et stille og ydmykt hjerte gå i skole hos de mennene

som talte drevet av Den Hellige Ånd, og sette seg ved deres føtter. Han må be Gud om den himmelske og skjulte visdommen og så granske i Skriften; da skal han snart finne Kristus der, han som alene er vår rettferdighet og det evige liv.

Når han først har lært av loven å kjenne sin egen og alle menneskers intethet, synd og elendighet, vil han siden ikke lenger motsi evangeliet, som holder fram for ham Herren Jesus med hans rettferdighet og salighet. (*Platon og Aristoteles: to berømte filosofer, vismenn etter fornuften, i det gamle Hellas.*)

For at vi også skal kunne råde bot på uvitenheten, må vi vite at det uten all tvil er en forferdelig gudsbespottelse når et menneske drister seg til å kalle Kristi rettferdighet, som blir tilregnet troen, en maske, et skalkeskjul, en drøm, en innbilning og annet slikt. Gud forbarme seg over dem som gjør det, og tilregne dem det ikke! Han gi dem nåde til å tenke på sin siste nød, så de ikke i sine friske dager spotter eller støter bort den nåden som da skal være deres trøst – for at ikke det de så lenge har foraktet, skal svikte dem da!

Av den grundige framstillingen ovenfor vil en fullt ut se hvorfor vi ikke kan eller vil vite av noen annen rettferdighet enn den som nettopp er nevnt. Den er sannelig ingen innbilning, som når et sinnssykt menneske innbilte seg selv og ville innbille andre at han var en keisersønn og medarving til all den ære, verdighet og herlighet som tilhører den virkelige sønnen. Nei, den er en overbevisning og et vitnesbyrd fra Den Hellige Ånd, som i Ordet driver oss til å tro at vi er Guds barn og arvinger, og Jesu Kristi medarvinger (Rom 8,16–17).

Det fellesskapet vi har med Kristus i troen, og den rettferdigheten som derfor blir tilregnet oss, har sin grunn i vår Guds evige råd, vilje og velbehag. For å reise den falne menneskeslekten opp igjen og hjelpe den ut av syndens nød har han i sin uransakelige visdom og ubegripelige barmhjertighet satt sin høyt elskede Sønn til nådestol, mellommann og frelser. Han har stilt ham fram for alle og helt fra begynnelsen av vist dem til ham alene. Den som nå holder seg til denne nådestolen, følger ikke en falsk innbilning av sitt eget, men Guds hellige ord, der han har åpenbart oss sitt evige rådslag og sin nådige vilje.

Det er Gud alene som rettferdiggjør den ugudelige, og som har dommen over ham i sin hånd. Når han nå i sin godhet og barmhjer-

tighet har funnet et middel til å gjøre sin rettferdighet fyllest og rettferdiggjøre mennesket av nåde, uten noen medvirkning fra dets side – hvorfor skulle vi da ikke ta imot dette middelet med den dypeste og ydmykeste takk og glede oss over hans miskunn? Er vi visere enn han? Eller kan vi finne på et bedre middel til å nå rettferdighet enn det han har vist oss i sitt ord?

Troens rettferdighet er videre grunnet i fellesskapet med Kristus.

Men hva mener dere, dere menneskebarn? Er det noe ringe å være forenet med Guds Sønn og stå i et sant og virkelig fellesskap med ham? Er det en enkel ting når Skriften sier at de troende er i Kristus, og at han bor i dem ved troen? Hva synes dere om de ordene han taler til sine disipler, og dermed til alle troende: «Dere i meg og jeg i dere»?

Det samme forklarer han et annet sted med et bilde: «Jeg er vintreet, dere er greinene. Bli i meg, så blir jeg i dere. Den som blir i meg, og jeg i ham, han bærer mye frukt. For uten meg kan dere intet gjøre. Om noen ikke blir i meg, da kastes han ut som en grein og visner» (Joh 14,20; 15,4–6).

Av dette ser en tydelig hvorfor den botferdige synder blir rettferdig for Gud ved en annens rettferdighet. Ser en på hva slags rettferdighet den er og hvordan den er vunnet, er den riktignok utenfor ham og en annens. Men den er i ham og blir hans egen ved det fellesskapet med Kristus som er grunnet i troen og nåden. I Kristus bor en stor og brennende kjærlighet; i den gir og skjenker han oss seg selv til eiendom, med all sin fortjeneste, sin hellige lydighet og alle sine velgjerninger.

I oss bor troen som en guddommelig kraft. Den blir skapt og holdt ved like av Den Hellige Ånd og gjør sjelen i stand til å gripe Kristus som en Guds gave – som sin eiendom, sin skatt og rikdom, sitt skjul og vern. Da blir sjelen én ånd med Kristus. Da blir den i Guds dom ikke bedømt etter hva den er i seg selv og etter sin syndige natur, eller etter det fellesskapet den har med Adam i synden, men etter det som er i Kristus, og etter det fellesskapet den har med ham i troen.

Derfor er tilregnelsen av Kristi rettferdighet, som blir oss til del ved troen, ingen enkel sak. Den er noe den rettferdige og hellige Gud gjør av sin store barmhjertighet og etter det vedtaket han fattet før verdens grunnvoll ble lagt.

Han gjør det for sin høyt elskede Sønns, Jesu Kristi, skyld, som trer fram for Guds domstol med sin hellige fortjeneste og fullkomne

betaling for våre synder, med sin hellige lydighet og med den troende sjelen ved sin side. Han står hos den som dens talsmann; han har sluttet armene om den, ja, lukket den inn i sitt hjerte, og den holder seg til ham og har ham boende i sitt hjerte ved troen.

Hvordan kan da den barmhjertige og kjærlige Gud under slike forhold gjøre annet enn ved en fast og urokkelig dom å erklære den troende sjelen rettferdig og verdig til saligheten? Denne dommen har hans apostel skrevet ned og etterlatt oss: «Så er det da ingen fordømmelse for dem som er i Kristus Jesus.» «Ham som ikke visste av synd, har Gud gjort til synd for oss, for at vi i ham skal bli rettferdige for Gud» (Rom 8,1; 2 Kor 5,21).

Nå burde all fornuft med god grunn slå seg til ro med dette. Etter å ha hørt så klare utsagn burde den legge hånden på munnen og si: «Jeg har talt om det jeg ikke forsto, om det som var for underlig for meg» (Job 42,3). Likevel vil vi prøve å overbevise den enda mer med ting som skjer i det daglige liv, og som den er i stand til å begripe.

En vet hvilken anseelse klærne kan gi et menneske. Nå sier Skriften: «Dere, så mange som er døpt til Kristus, har ikledd dere Kristus» (Gal 3,27). Skulle da ikke denne guddommelige drakten gi oss anseelse i Guds øyne? Så mye mer som Kristus med sin rettferdighet ikke bare utvortes rører ved og dekker legemet, men også innvortes fullt ut omslutter og smykker sjelen, så den ikke trer fram for Gud i sin egen fattigdom, men i Jesu Kristi rike prydelse.

Og hva er det vel urimelig i at vår Frelsers lydighet og fortjeneste, som den troende sjel påberoper seg, blir tilregnet den? Hvor mange tilfeller og hendelser finnes det ikke i det daglige liv der det forholdet vi står i til en annen, kommer oss til gode! *Josef* fører sin gamle far og fem av brødrene sine fram for farao.

Den mektige herskeren taler ikke bare vennlig med dem, men gir dem også et stort stykke land med gode beitemarker, godt egnet for feet deres. Se hvordan disse menneskene nyter godt av slektskapet med sin sønn og bror, som til da hadde virket til stort gagn både for kongen og hele hans rike (1 Mos 47,2.7).

David tok *Mefibosjet*, Jonatans lamme sønn, til seg ved hoffet, lot ham alltid spise ved sitt kongelige bord og ga ham dessuten alt som hadde tilhørt hans far, hans farfar og hele hans hus (2 Sam 9,7 ff.). Alt dette skjedde av hensyn til Jonatan, som hadde elsket David trofast

og inderlig, og for den paktens skyld som de to hadde sluttet med hverandre.

Slik går det fremdeles i dag. Et lite barn ligger ofte i vuggen og vet ingenting om fiender og venner. Men fordi det har hatt en far med store fortjenester, som ved råd og dåd har vunnet en fyrstes gunst, høster det fordel av det og blir elsket, æret og forfremmet for farens skyld.

Et vakkert eksempel på at en sønns fortjenester er kommet faren hans til gode, er dette. Kurfyrst August av Sachsen hadde en framifrå oberst ved navn Wolf Tiefstädt. Han var av ringe ætt, sønn av en klingesmed, og faren hadde også lært ham opp i håndverket sitt. Senere ble han for sine heltedåder og gode tjenester slått til ridder og lønnet med herlige landeiendommer, og en gang hadde han den høylovlige kurfyrsten som gjest hos seg.

Mens han sto ved bordet og vartet opp, bød kurfyrsten ham sette seg ved hans side. Men han avslo det med skyldig ærbødighet og sa at han hadde en bønn til hans kurfyrstelige nåde, som han håpet ikke ville bli avslått: «Jeg har her min gamle far, som jeg nest Gud har å takke for mitt timelige liv og mitt håndverk. Måtte Deres kurfyrstelige nåde la ham sitte til bords i mitt sted!»

Kurfyrsten fant overmåte stort behag i at han, som satt i slik ære og velstand, ikke skammet seg over sin gamle far. Derfor innvilget han ikke bare nådigst bønnen hans, men lot også den gamle dra hjem med rike gaver. Her ble den gamle, enkle faren elsket og æret for sin fornemme og høyt fortjente sønns skyld.

Slik er det også med ektefolk. Hustruen får del i mannens ære og stand og blir bestrålt av hans lys, slik hun også eier og har alt godset sammen med ham. Ja, en fiende nyter ofte godt av en fornem venns forbønn, og hvor mange får ikke livet skjenket fordi en avholdt person legger seg imellom! En skyldner blir sluppet ut av gjeldsfengselet når en formuende mann går god for ham; en vill stamme får stå i hagen og blir satt høyt for den edle kvistens skyld som er podet inn i den.

Hvor mye mer skal da ikke alle troende høste gagn hos Gud og av Gud av det forholdet de står i til sin Frelser, Jesus Kristus, hans enbårne og høyt elskede Sønn! I ham finner Gud så mye verdighet, fortjeneste, lydighet og hellighet som hans rettferdighet noen gang

kan kreve for å gjøre forlik for dem alle. (*Kurfyrster [kårfyrster]: fyrster i Tyskland som hadde rett til å velge [kåre] de tyske keiserne.*)

Videre må en legge godt merke til, og aldri miste av syne, at forliket som er skjedd ved Jesu blod, ikke bare er kraftig og gyldig hos Gud fordi det har behaget ham å la seg nøye med det. Det er også fordi den personen som har oppfylt loven i vårt sted og sonet for alle menneskers synder, har en slik verdighet at hans lydighet og fortjeneste blir godkjent som fullgyldig for Guds domstol, ja, som mer enn nok til forløsning for alle mennesker.

For Guds evige Sønn selv har i den menneskenaturen han tok på seg, gitt seg i døden på korset. «Livets høvding drepte dere»; de har «korsfestet herlighetens Herre»; det er med sitt eget blod Gud har vunnet seg menigheten; det er Guds Sønns blod som «renser oss fra all synd»; det er sin egen Sønn Gud «ikke sparte, men ga ham for oss alle» (Apg 3,15; 1 Kor 2,8; Apg 20,28; 1 Joh 1,7; Rom 8,32).

Hva er nå alle mennesker med all sin ulydighet, all sin synd og urettferdighet mot Guds Sønn med hans hellige lydighet, hans dyrebare blod og fullkomne rettferdighet? Her bør all fornuft tie og skamme seg over at den noen gang har våget å snakke og føre noe fram mot dette store gudsfryktens mysterium – for å bruke om denne høyst viktige sak det uttrykket som den hellige apostel bruker om at Guds Sønn ble menneske (1 Tim 3,16). La den heller undre seg og takke Gud for den uutsigelige nåde som er blitt oss syndige ormer til del!

Én ting til kan jeg ikke la være å føre fram mot dem som – etter hva en dessverre må frykte om mange av dem – mot bedre vitende motsier læren om den tilregnede rettferdighet. En ser nemlig at når det kommer til kamp i stor samvittighetsnød eller i dødsstunden, viser de uten lang betenkning sine egne til nettopp denne trøsten. De har ikke noe sikkert å berolige den forferdede sjelen med, utenom det de før har prøvd å gjøre usikkert. Det kan en se av den følgende beretningen.

En katolsk herre, overskattmester hos keiser Maximilian den annen i Wien, lå alvorlig syk. Etter hans ønske besøkte en fornem jesuitt ham, trøstet ham og talte ikke om annet enn Jesus Kristus, som var blitt korsfestet for våre synder.

En annen herre som var til stede og hørte dette, sa: «Kjære pater, hvordan kan det ha seg at dere bare viser denne herren, som jeg holder for min far og ser er døden nær, til Kristus, hans død og blod,

og ikke sier noe om gode gjerninger, om helgenenes forbønn, om avlat og skjærsild?» Jesuitten svarte: «Nådige herre, vi må tale på en annen måte med levende og friske enn med halvdøde og syke.»

Se bare! Menneskelig dårskap vil være klokere og forsiktigere enn den evige visdom. Det Gud ved sine profeter og apostler har latt åpenbare for hele menigheten til lærdom og trøst, vil menneskene bare bruke på de døende. De mener at den himmelske og evige sannhet ville være skadelig for de friske, enda den er selve kilden som alle gode gjerninger flyter fra.

De mener de må fremme gudsfrykt ved falsk lære, når de heller skulle tenke på hva vismannen sier: «En trenger ingen løgn for å holde loven, og visdom er fullkommenhet i en trofast munn» (Sir 34,8) – det vil si: En har nok i Guds ord når en vil lære hva som er rett. (*Jesuitt: medlem av den katolske geistlige ordenen «Jesu selskap», som var beryktet for skinnhellighet, renkespill og samvittighetsløshet, og hvis hovedgrunnsetning er at hensikten helliger middelet, det vil si at det er tillatt å bruke et hvilket som helst middel for å nå en god hensikt.*) (*Pater: far, en æresbetegnelse for katolske munker.*)

Det er likevel underlig at disse folkene, papistene, så heftig motsier den velsignede læren om Jesu Kristi tilregnede rettferdighet og det fellesskapet vi ved troen har med ham i hans lidelse og død. For selv lærer de offentlig at hellige og gudfryktige menneskers lydighet, faste, bønn og hele strenge liv kan bli tilregnet og gitt videre til andre som ber om det, så det hjelper og gagner dem for Guds domstol. Det er dessuten kjent og godt dokumentert at enkelte klostre og ordensfolk ikke bare har opprettet et innbyrdes fellesskap i sine bønner og gode gjerninger, men også for penger har tatt andre, særlig verdslige personer, inn i det.

Dette har jeg vist et annet sted med flere eksempler, og jeg skal anføre noen også her. I året 1213 var to og femti abbeder av cistercienserordenen samlet i klosteret Walkenried, og de tok keiser Otto den fjerde opp som delaktig i alle sine og ordenens fortjenester og gjerninger. I arkivet ved St. Jakobskirken i Stendal – der jeg tidligere i henimot femten år har lagt vinn på å tjene Gud og hans menighet – finnes mange gamle dokumenter som bekrefter dette.

Prestene ved denne kirken solgte i året 1389 brorskap med seg og fellesskap i all sin hellighet til en frue som de kaller Thele Brietzekens.

Prisen var en årlig avgift på én stendalsk mark (omtrent 1 riksdaler, 7 groschen og 6 penninger), som skulle svares av huset hennes ved kirkegården.

Deres egne gamle saksiske ord lyder slik: «*So nehme wy dysülve Süster Thele Brietzekens in use Brüderschap und bestedigen sy deilhafftig to wesen aller guden Wercke und Gebedes, dat geschüt Dach und Nacht in usere Godeshuse und in allen andern Godeshusen, dar wy met und in Brüderschap hebben*» – det vil si: «Så tar vi denne samme søster Thele Brietzekens opp i vårt brorskap og stadfester at hun skal ha del i alle gode gjerninger og all bønn som skjer dag og natt i vårt gudshus og i alle andre gudshus som vi står i brorskap med.» (*Arkiv: samling av offentlige dokumenter og protokoller.*)

Man har også kjøpt og solgt munkekapper, i den tanke at de som ble kledd i dem når de døde, skulle få del i alle fortjenester og gode gjerninger i en slik orden, og at dette skulle hjelpe dem til det evige liv for Guds domstol. Her i byen (Magdeburg) bodde det en gang en baker i St. Katharinas sogn som betalte munkene 300 gylden for en kappe som han ble begravet i. Det forteller dr. Scaccus, som hadde det fra en munk som var i klosteret den gangen. Flere lignende eksempler kan man lese hos Wolff. (*En gylden: omtrent 2 ort norsk.*)

Hit hører også en betraktning hos en berømt jesuitt. «En prest», sier han, «kom til et ryggesløst menneske som ikke bare kjempet med døden, men på grunn av sine mange grove synder også med fortvilelsen. Presten ville gjerne føre ham til omvendelse og talte inderlig til ham. Blant annet sa han at han gjerne ville bytte sjelens kår med ham: Han ville overlate ham alle sine fortjenester og gode gjerninger og i stedet ta all hans syndeskyld og straff på seg. Da følte den fortvilte synderen seg lettet og trøstet. Han begynte å angre sine synder, bekjente og klaget over dem med tårer og døde kort etter rolig og salig. Natten etter viste han seg for presten, takket ham for sin salighet og lot ham samtidig vite at all den fortjenesten han hadde overlatt ham, skulle tilregnes ham dobbelt for den store kjærligheten han hadde vist i dette tilfellet.»

Hvem ser ikke hvor forferdelig det er å skrive og spre slike ting i verden? Her viser man en døende og fortvilet synder til menneskers fortjeneste og menneskers gjerninger. Man stiller et bytte med et rent og bart syndig og overtroisk menneske fram for ham som trøst, og

fornekter samtidig samfunnet med Jesus Kristus i hans dyre fortjeneste – det samfunnet hele Skriften leder oss til.

Hva er alle kloster- og ordensfolk, alle munkers og nonners bønner, faste, våkenetter, liv, lidelse, fortjeneste, hellighet og gudsfrykt? Om de så alle sammen, så mange som noen gang har levd og ennå lever, var samlet på én vektskål – hva er det alt sammen mot Guds evige Sønn, Jesus Kristus, alle menneskers mellommann og Frelser, med hans hellige lydighet og fortjeneste, hans dyre blod, hans uforskyldte lidelse og død og hans stadige og kraftige forbønn?

Sannelig, ikke annet enn det skyggen er mot solen, eller et støvkorn mot hele jorden. Her gjelder det med rette og fremfor alt: «Bare tomhet er menneskenes barn, bare løgn er mannens sønner» (en kan ikke stole på dem); «i vektskålen stiger de til værs» (særlig i Guds, dommerens, vektskål), «de er tomhet alle sammen» (Sal 62,10).

Er det da ikke en ukristelig gjerning at syndige mennesker for penges skyld våger å vise sjelene til seg selv og sin egen fortjeneste – de sjelene som Herren Jesus har forløst med sitt dyre blod, og som Gud har kalt til sin Sønns samfunn i den hellige dåp?

Er da ikke Guds Sønns fortjeneste like gyldig for Gud som de usle menneskenes innbilte hellighet? Eller har ikke de døpte kristne like god rett til samfunnet med Jesu lidelse og død som den retten til munkenes samfunn de kan kjøpe seg for penger? Eller trenger hans forløsningsverk noen forbedring? Må Guds Sønn ha medhjelpere i sitt embete som mellommann blant syndige mennesker som ennå lever?

«Nå, den som ikke har nok i Jesus Kristus, sann Gud og sant menneske, alle menneskers allerhelligste og saligste Frelser, får søke seg en annen.» Den som ikke vil drikke av den rene kilden i Jesu sår, får slukke tørsten i stinkende pøler, om han kan. Den som ikke har nok i solen, får tenne seg et lys som kan vise ham veien gjennom dødens mørke dal – om han kan skaffe seg det.

Jeg ber alle kristne hjerter, også dem i motparten som måtte få dette skriftet i hende, at de i Herrens frykt nøye vil tenke gjennom denne svært viktige saken. La dem gi Herren Jesus æren som den eneste mellommann og frelser, ta nåde over nåde av hans fylde og trøstig og frimodig tilegne seg samfunnet med ham i troen. Og la dem,

slik også deres egne gamle bøker lærer, sette sin fulle lit til Jesu Kristi død og hylle og svøpe seg inn i den.

Å, kjære sjeler, kast tiggerfillene! Her er en kostelig kledning og en prestelig pryd som dere skal kles i. La potteskårene og regnepengene fare! Her er rødt og prøvet gull. Akk, Herre Jesus, forbarm deg i din store kjærlighet over alle som har fart vill og er forført! La alt det de i uvitenhet setter sin lit til, bli til intet for dem, så de til sist må se og erfare at rettferdighet og salighet ikke er å finne noe annet sted enn hos deg, du høylovede Frelser! Amen. (*Regnepenger: spillepenger av messing eller annet, som skulle forestille virkelige penger.*)

Så vender jeg meg til våre egne. Jeg kan ikke annet enn alvorlig og inderlig be og advare dem om at de for alvor søker å fatte og forstå læren om hvordan en stakkars synder blir rettferdiggjort for Gud – noe som bare skjer ved troen på Jesus Kristus.

Jeg ser og merker at det på dette punktet står dårlig til hos oss. Den store kaldsinnigheten hos vår tids kristne og all den ugudeligheten som går i svang overalt og når like opp til himmelen, har særlig sin grunn i dette: Enten kjenner de ikke læren om foreningen og samfunnet med Kristus ved troen, eller de tenker ikke rett over den og forstår den ikke – eller i alle fall omgås de den lettsindig og misbruker den.

Mange evangeliske kristne i dag nøyer seg med å vite fra katekismen at Kristus har forløst oss stakkars fortapte og fordømte mennesker fra alle synder, fra døden og fra djevelens makt, ikke med gull eller sølv, men med sitt hellige, dyre blod og sin uskyldige, bitre lidelse og død.

Når de har fattet dette etter bokstaven og i tillegg lært noen bønner og bibelord utenat, mener de at de nå kjenner Kristus til bunns og vet alt de trenger å vite om ham. På grunn av denne kunnskapen regner de seg for rettferdige og salige. De tenker at de etterpå kan gjøre hva det skal være, og at det ikke skader dem om de så lever i daglig drukkenskap, urett og andre synder.

Denne misbruken av den velsignede læren om rettferdiggjørelsen og denne svært skadelige uvitenheten har man tidlig lagt merke til i Guds kirke og alvorlig advart mot. «Vi har ovenfor vist», sier de kursachsiske visitatorene, «at det er nødvendig å forkynne omvendelse og refse det ufruktbare vesenet som nå er i verden, og som delvis kommer av en feil forståelse av troen. For mange som har hørt at de

skal tro, og at alle syndene deres da blir dem tilgitt, lager seg selv en tro og innbiller seg at de er rene. Slik blir de ugudelige og trygge, og denne tryggheten er verre enn all vår tids villfarelse.»

Luther sier: «Det er få blant oss som kjenner og forstår denne læren (om rettferdiggjørelsen ved troen på Kristus). Derfor tar jeg den opp igjen og igjen, for jeg frykter at når vi har lagt hodet til hvile, vil den snart bli glemt og falle bort … Kristus, den evige rettferdighet, lar seg heller ikke fatte eller utgranske med én preken eller én tanke. For det er en evig kunst, som en verken her eller hisset blir ferdig med å lære.»

Og et annet sted: «Lettsindige mennesker tenker at når de har hørt læren om Kristus og hans rettferdighet en eller to ganger, så forstår de den til bunns. Så blir de så trygge og uforsiktige at de er kommet helt bort fra den før de selv vet ordet av det. For de gir kjødet slakk tøyle og rikelig spillerom, enda de innbiller seg at de har fattet saken fullkomment. Men jeg frykter at de ennå aldri har fått smake den riktig … Du tenker at du på én time har fattet det så godt at du kan det til punkt og prikke. Elendige kunst! Hvor den en dag skal renne bort for deg og bli så bitte, bitte liten når djevelen for alvor angriper deg! Han holder fram for nesen din hva du har gjort og ikke gjort – slik han mesterlig forstår å gjøre med meg og andre – og river Kristus bort fra øynene dine, så du ikke vet hvor han blir av. Da tenker du ikke engang på denne læren, enn si at du skulle gripe til den og jage djevelen på flukt med den!»

Her må en merke seg vel: Det er så langt fra galt å streve etter å bli fortrolig med læren om Kristus og hans rettferdighet, og i den hensikt gjøre seg kjent med alle slags kjernesteder i Skriften, at det tvert imot er høyst nødvendig. Men på den andre siden må en heller ikke la det bli ved den bare kunnskapen. Den er bare en begynnelse og forberedelse til troen; den finnes også hos hyklerne og de ugudelige, ja, den er ikke engang slukket hos de fordømte i helvete.

Troen må gripe, omfavne og holde fast på Kristus Jesus – ikke med hendene, men med hjertet. Det må komme så langt at det blir et sant og virkelig samfunn og fellesskap mellom Kristus og sjelen vår.

Og som en anerkjent teolog uttrykker det, må en «ikke tro at vi på grunn av Kristi tilregnede rettferdighet bare er rettferdige etter en ytre betegnelse. Nei, vi som ved troen har tilegnet oss Kristi rettferdighet, er nærmere forent med Kristus enn med oss selv, slik

også Paulus sier: ‹Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg› (Gal 2,20). Og denne Kristi bolig i mennesket ved troen er heller ikke ørkesløs, men kraftig og virksom.»

Vi må ikke tenke at Kristus rettferdiggjør oss langt borte fra oss, der han sitter i himmelen, bare fordi vi av og til tenker flyktig på ham og vet å si et og annet om ham, mens vi ellers ikke har noe samfunn med ham. Nei, den korsfestede Jesus, grepet av oss i troen og boende i hjertet vårt – den Kristus som er forent med oss i troen – han rettferdiggjør oss for Gud. Hans kraftord, som sier alt, er dette: *dere i meg, og jeg i dere* (Joh 14,20). Det har vår Luther satt i disse rimene (slik taler Kristus til den botferdige synderen):

«For jeg er din,
og du er min,
og hvor jeg er, skal du gå inn;
oss fienden aldri skal skille.»

Om dette er det også talt utførlig ovenfor.

Men ikke nok med det: Vi må få del i hele livet, lidelsen og døden til Jesus Kristus, Guds Sønn; ellers blir vi ikke rettferdige ved ham.

Dette skal jeg kort gjøre klart. *Ordet ble kjød* (Joh 1,14). Han tok på seg menneskelig natur og forente den med seg selv i én person. Men da han tok den på seg, tok han også meg på seg og bandt seg til meg – til én ånd og ett legeme. Derfor kan jeg med sannhet si: «Jeg er unnfanget i mors liv sammen med min Jesus.» Det vil si: Ved hans hellige unnfangelse er min urene og syndige unnfangelse helliget.

Nå blir ikke den synden som hang ved blodsdråpene jeg ble avlet av, tilregnet meg, men tvert imot den helligheten som er hos Guds Sønn. Han ble unnfanget i Marias jomfruelige liv ved at Den Hellige Ånd overskygget henne, uten noen syndig urenhet, og med det ville han hellige og velsigne min og alle menneskers urene unnfangelse.

Slik kan og må jeg også si: «Jeg er født sammen med Jesus Kristus.» Det vil jeg forklare med Luthers minneverdige ord: «Kristus», sier han, «har villet bli født for at vi skulle bli født på ny av ham … Det skjer ved troen … Se, slik tar Kristus vår fødsel fra oss til seg, senker den ned i sin fødsel og gir oss sin i stedet. Derfor skal hver kristen rose seg og glede seg ikke mindre over denne Kristi fødsel enn om han selv var født av Maria i legemet. Den som ikke tror dette, eller som tviler på

det, er ingen kristen. Å, dette er den store gleden engelen taler om – dette er den guddommelige trøsten og Guds overstrømmende godhet: at mennesket (når det tror dette) kan rose seg av denne skatten, at Maria er hans rette mor, Kristus hans bror og Gud hans far …

Kristus må fremfor alt bli vår, og vi hans, før vi griper til gjerningene … Se derfor til at du ikke bare gleder deg over selve beretningen når du leser dette evangeliet – for den gleden varer ikke lenge – og heller ikke bare tar eksempel av den – for uten tro fester det seg ikke.

Men se til at du tilegner deg hans fødsel og bytter med ham, så du blir kvitt din egen fødsel og får hans i stedet. Det skjer når du tror slik det er sagt her. Da sitter du visselig på jomfru Marias fang og er hennes kjære barn.

Troen skal du øve deg i og be om så lenge du lever; du kan aldri styrke den nok … Slik gjør troen at Kristus blir vår, og hans kjærlighet gjør at vi blir hans. Han elsker – vi tror; det kommer det noe ut av.»

Slik kan og må jeg videre si: «Jeg har lekt med min Jesus i hans barndom.» Han har helliget mine syndige barneleker med sin hellige barndom. For hans rettferdighets og gudfryktighets skyld blir ikke syndene fra min barndom og ungdom tilregnet meg. Min barnslige ulydighet og trass er sonet ved hans hellige lydighet, og fordi jeg tror på ham, regner Gud meg i barnet Jesus for et hellig og fromt barn, og så videre.

Videre sier jeg: «Sammen med min Herre Jesus» har jeg kjempet med døden og svettet *blodig svette* i hagen på Oljeberget. Det vil si: Han har gjort alt dette for meg og til mitt beste. I ham og ved hans kraft har jeg overvunnet døden; ved hans dødskamp har jeg seiret over synd, død, djevel og helvete. Han har drukket det meste og bitreste av Guds vredes beger og bare latt noen få dråper bli igjen til meg og sine andre hellige. Det er for at vi av dem skal kunne skjønne hvor bitter vår forløsning ble for ham, og elske ham så mye høyere, og så videre.

Likeså: Jeg er tatt til fange, bundet, anklaget, fordømt, hånet, slått, hudstrøket og «korsfestet med Kristus». Det vil si: Ved troen har jeg fellesskap i alle hans lidelser. Alt det min Frelser har lidt og utstått, blir tilregnet meg, som om jeg selv i egen person hadde lidt og utstått alt sammen.

Han bar navnet mitt på sitt hjerte da han hang på korset, og i sin person framstilte han meg for sin himmelske Far som et levende og hellig offer. Han har stenket meg med sitt blod, og jeg bærer ennå noen dråper av det i hjertet mitt.

Jeg har vært like nær ham som den botferdige røveren, og har like så vel som han fått løftet om paradiset. Han har bedt til sin himmelske Far for meg, og han har overgitt min sjel like så vel som sin egen i sin himmelske Fars hender, og så videre.

Og endelig sier jeg i samme mening: Jeg er død, begravet, oppstått og faret opp til himmelen med Kristus. Alt dette kommer meg til gode; det er skjedd for min skyld. Min Frelser sitter ved Guds høyre hånd og ber for meg. Himmelen står åpen for meg; jeg er rettferdig og salig i Kristus Jesus.

Av dette er det nå åpenbart at menneskets rettferdiggjørelse for Gud ikke er noen enkel ting, og at det som læres i våre kirker etter Guds ord om Kristi tilregnede rettferdighet, ikke er uten grunn. Like så ser en av dette at rettferdiggjørelsen ikke er så lett gjort som de ryggesløse og trygge hjertene forestiller seg, og at «troens rettferdighet ikke kan bestå sammen med livets urettferdighet».

For slik mennesket først og fremst innvortes, i hjertet, er fordervet og besmittet av synd, slik blir det også helliget og renset innenfra ved Jesu blod, som blir øst ut i og over sjelen. Men om dette skal vi med Guds hjelp tale utførlig senere.

Bare så mye skal være sagt her til de lettsindige menneskene som tross alle sine forsettlige og hardnakkede synder innbiller seg at de er rettferdige for Gud i Kristus, eller at de lett vil kunne bli det.

De hører jo en og annen gang tale om Kristus, tenker av og til på ham og bekjenner, når en spør dem, at de holder ham alene for sin rettferdighet og høyeste trøst i liv og død. Til disse menneskene skal det være sagt: «Det finnes ikke et eneste eksempel, verken i eller utenfor Skriften, på en sann troende kristen som har hatt så små og overflatiske tanker om en så stor og viktig sak.»

De største hellige og troshelter bekjenner at det er vanskelig å holde seg til Kristus i troen, og at det er en kunst en ikke blir utlært i så lenge en lever.

Om en ikke hadde noen annen grunn til å overbevise vår tids navnkristne om deres skintro og falske rettferdighet, så var det likevel nok

at de har så små tanker om dette under av Kristi kjærlighet, denne store hemmeligheten i den kristne lære. De mener at de for lengst er ferdige med den, enda de ved en grundig prøving røper at de ikke vet noe som holder om Kristus og hans rettferdighet, om den frelsende troens sanne natur, og om hvordan og hvorfor den rettferdighet som gjelder for Gud, bare tilskrives *den*.

Jeg vil derfor inderlig og ydmykt be mine kjære medarbeidere i Ordet om at de med stor flid og tydelig undervisning vil legge fram og innprente det kristne folk denne læren om Kristi rettferdighet, som tilregnes troen, og hvordan det egentlig henger sammen med den – og «at de fremfor alt vil lede sjelene og hjertene til foreningen og samfunnet med Kristus Jesus».

For det et legeme er uten sjel og et tre uten sevje, det er en kristen utenfor samfunnet med Kristus. Ja, utenfor dette samfunnet kan han ikke kalles en kristen. For slik legeme og sjel, bundet sammen ved det naturlige båndet, utgjør ett menneske, slik utgjør Kristus og mennesket, forent med hverandre ved troen, en kristen.

Hvordan kan jeg være en kristen uten Kristus? Og hvordan kan jeg få del i Kristi blod til min rettferdighet og i hans Ånd til min helliggjørelse, hvis ikke han er i meg og jeg i ham? Luther sier: «En troende må ikke som troende betraktes utenfor Kristus; den person som er skilt fra Kristus, hører under vreden og fordømmelsen.»

Men foruten de hellige sakramentene finnes det ikke noe annet middel vi kan komme til troen og samfunnet med Kristus ved, enn Guds ord. Derfor må det alltid forkynnes med den største flid og alvor, og all utlegning av det må ta sikte på dette ene: at «Kristus kan komme til å være i oss, og vi i Kristus».

Like ens ber jeg alle kristne sjeler som kanskje hittil ikke rett har tenkt over denne svært viktige saken, og som verken i ord eller gjerning har visst å si stort om samfunnet med sin Frelser, at de fra i dag likevel vil begynne med det og legge all mulig flid i det. For det som ikke strømmer ut av denne kilden, er bare hykleri, løgn og bedrag.

Daglig ser en dessverre for sine øyne – mer enn godt er – at mange bedrar seg selv med sin innbilte tro og falske rettferdighet. De vet ikke, eller vil ikke vite, at vi ikke kan få del i Kristi rettferdighet utenfor foreningen med ham, og at dette samfunnet åpenbarer seg i helliggjørelsen og fornyelsen.

Der disse ikke viser seg, kan det visselig heller ikke være noen tro; og der troen ikke er, er det ingen kristen og ingen rettferdighet, hva en så enn innbiller seg.

Strev da etter, dere kristne hjerter, å komme i et sant og virkelig samfunn med Kristus ved troen, så han kan leve i dere og dere i ham – det er dere også døpt og kalt til. La dette være hjertets stadige sukk: «Herre Jesus, min Frelser! Du i meg, jeg i deg!» Grunn bønnene deres og den barnlige tilliten til Gud, og like ens frimodigheten deres mot synd, død, djevel og helvete, på dette samfunnet! Øs trøst av dette samfunnet i alt kors og all sorg! Kort sagt: Ønsk og streb fremfor alt etter å leve og dø i dette samfunnet!

La oss også til slutt øse *frimodighet og sikker trøst* av denne læren om menneskenes rettferdiggjørelse for Gud ved Kristus – mot alt det djevelen og verden kan legge i veien for oss!

La oss fremfor alt trakte etter å komme til visshet om troen vår ved hjelp av de kjennetegnene som er beskrevet i Guds ord, og dermed også om det samfunnet med Jesus Kristus som strømmer ut av troen. Og når vi da finner at vi er i Kristus og Kristus i oss, så la oss også fatte det mot og vise den uforferdethet som sømmer seg for sjeler som er kommet til så stor ære og herlighet, og som «Jesus og hans kjærlighet fortjener»!

La oss lære å bli stolte mot synd, død, djevel og helvete, og å stole på ham og trassig holde oss til ham, han som vi ikke bare har i skriftene og bøkene våre, men også i armene våre, ja, i hjertet vårt – han som elsker oss like høyt som sin egen sjel! La oss i en slik stilling trøstig påberope oss Guds rettferdighet og vente en god dom av Dommeren under vernet av vår talsmann og forsvarer Jesus Kristus, Guds aller kjæreste Sønn.

Dommeren er riktignok rettferdig og hellig, men i Kristus er han forsonet og barmhjertig. Hvordan skulle den saken kunne tapes som føres av en slik sakfører? Og hvordan skulle en sjel som er i Kristus Jesus, kunne bli fordømt?

Vi kan ikke gi Gud noen større ære enn å sette vår lit med barnlig tillit til hans nåde, som han har lovt oss i Kristus Jesus, og av hele vårt hjerte tro på hans miskunns løfter. Heller ikke kan vi takke vår Frelser bedre for hans kjærlighet enn ved å bruke og tilegne oss den med full visshet og urokkelig tro. Og vi kan heller ikke ergre Satan mer enn ved

i tillit til Jesus ikke å bry oss det minste om ham og bare le av all hans vrede.

Dette krever Skriften av oss når den taler om troen og dens kraft med særlig ettertrykkelige ord, og samtidig viser hvordan vi skal bruke troen etter at vi er rettferdiggjort. Jeg innrømmer at troen i begynnelsen er som et spedt og svakt barn, og at den ofte blir svært forskrekket når helvetes løver, ulver og hunder begynner å brøle, ule og gjø. Men den må ikke alltid fortsette å være et barn; den må trakte etter å bli en mann og, i kraften fra den Frelseren som gjør den sterk, forakte fiendens larm og raseri.

Derfor kaller Den Hellige Ånd troen en *full visshet*, en fasthet som ikke viker eller vakler (Hebr 11,1; 3,14). Dette ordet er etter sin rot i slekt med et annet som betyr å holde stand med tappert mot når fienden trenger fram, og som også brukes om å tre fram for retten med frimodighet og uten frykt. Med dette blir det altså vist at den tro som har fått del i Kristus og er forent med ham, ikke har grunn til å vike, vakle eller miste motet. For den står ikke ved seg selv, men ved Kristus, som er mer enn sterk nok mot alle åndelige og legemlige fiender.

Apostelen taler svært merkelig om dette når han blant annet ønsker at kolosserne må «nå fram til hele rikdommen av den fullvisse innsikt, til kunnskap om» Guds – både Faderens og Kristi – mysterium (Kol 2,2). Han vil at både kunnskapen og samvittigheten deres, både forstanden og viljen, skal være så grunnfestet, så viss og sikker at de av den grunn kan ha en rik og stor frimodighet. Apostelen vil at de kristne ikke skal være fattige, men rike på trøst, tillit og frimodighet.

Slik krever han også et annet sted at fordi vi «i Jesu blod har frimodighet til å gå inn i helligdommen … og har en stor» (og trofast) «prest over Guds hus» (som fører vår sak hos Gud), skal vi «tre fram … i troens fulle visshet» og vente oss alt godt av vår kjære Far (Hebr 10,19.21–22). Og enda et annet sted sier han: «I ham» (Kristus Jesus, vår Herre) «har vi frimodighet, og ved troen på ham har vi adgang» (til Gud) «med tillit» (Ef 3,12).

I sin apostoliske ånd hoper han sammen ord som betegner troens kraft og frukt, for å vise at han ikke ser noe heller enn at disse må finnes rikelig og i overflod hos tilhørerne hans. Han vil at de skal ha et frimodig og trøstig hjerte og en barnlig tillit til Gud i Kristus, og at de

ikke skal tre fram for ham som for en tyrann og streng dommer, men som for sin kjære Far.

Han vil også at de skal være uforferdet overfor verden, djevelen, synden, døden og helvete, og ikke unne Satan den gleden å frykte for all hans overmot. Og om det skrøpelige kjødet av og til skulle frykte og skjelve, så må likevel ånden alltid være trøstig og frimodig i sin Jesus.

En kan imidlertid ikke lære apostelens mening om dette bedre å kjenne enn av de stedene der han selv setter den ut i livet og med stor frimodighet taler mot de åndelige fiendene. Slik for eksempel når han, etter å ha talt om troens rettferdighet og freden med Gud, sier: «Vi roser oss av håp om Guds herlighet. Ikke bare det, men vi roser oss også av trengslene» (Rom 5,1–3).

Det er som om han ville si: Jeg vet godt at det ergrer djevelen at vi er så trøstige i Kristus Jesus og roser oss av himmelen, og at han ikke vil la være å gå løs på oss med mange slags trengsler. Likevel frykter vi ikke, men roser oss og gleder oss til og med over at vi er verdige til å lide noe for Kristi skyld – særlig fordi vi vet at alt må tjene til det gode for oss som elsker Gud.

«Ja, ikke bare det», sier han videre, «men vi roser oss også av Gud» (av at han er vår Far, at vi har frimodighet og fri adgang til ham, og at alt det Gud er og har, tilhører oss) «ved vår Herre Jesus Kristus. Ved ham har vi fått forlikelsen» (v. 11). Se hvordan apostelen lærer oss å rose oss av vår rettferdighet og herlighet i Kristus! Se hvor stor en ting det er å være i Kristus og ha samfunn med ham!

Min Jesus roser seg med rette av at Gud er hans Far, at himmelen med all sin salighet tilhører ham, at han er hellig, rettferdig og ulastelig, og så videre. Av det samme roser også jeg meg – men i ham. Kan jeg nå ikke rose meg for verden av stor rikdom, visdom eller ære, hva skader vel det? Jeg har noe større og bedre å rose meg av. Bort med din ros, verden! Min ros står og blir, når din forsvinner som en skygge.

La oss videre høre hva den dyrebare apostelen sier: «Er Gud for oss, hvem er da imot oss? … Hvem vil anklage Guds utvalgte? Gud er den som rettferdiggjør. Hvem er den som fordømmer? Kristus er den som er død, ja, mer enn det: som også er blitt reist opp, som også er ved Guds høyre hånd, som også går i forbønn for oss» (Rom 8,31.33–34).

Han taler som om han ville si: Det er ingen overengel som erklærer oss rettferdige, og heller ingen engel som er død for oss, men Gud selv

og Jesus, Guds Sønn. Når nå Gud, som vi har syndet mot, rettferdiggjør oss, hvor vil Satan da gjøre av seg? Hva tenker djevelen å kunne utrette mot Gud? Hva makter Belial mot Jesus Kristus?

Vi skal også her legge merke til at apostelen utfordrer alle sine egne og de andre troendes *åndelige fiender*, og liksom vil si:

Kom fram alle sammen, dere de utvalgtes fiender! Kom fram, så mange dere er! Her står hele skaren av troende for Gud. Før fram anklagene deres mot dem! Anklag dem, og gjør syndene deres riktig store! Gjør deres beste for å bringe fordømmelsens dom over dem! Brøl, hyl, skrik, spott, skjell ut, skremm og tru! Vær riktig forbitret, og anstreng dere alt dere kan! Hva vil dere likevel gjøre oss, selv når dere er som verst?

Vi vet på forhånd hvordan saken vil ende; derfor frykter vi ikke. Dommeren er oss så nådig at han har gitt oss sin egen Sønn, ikke bare til talsmann, men også til mellommann og sonoffer – sin Sønn, som er død og oppstått for oss. Derfor setter vi Guds nåde og Jesu Kristi blod opp mot alle anklagene deres og alle våre synder. Vi har Gud og Jesus Kristus, hans Sønn, på vår side; hva vil hele helvetespakket utrette mot dem?

Det er også verd å merke seg ved disse ordene til apostelen at de for største delen er lånt fra Herren Jesu egen munn. Profeten Jesaja lar ham nemlig tale slik på et sted der han handler om hans lidelse: «Han er nær, han som rettferdiggjør meg. Hvem vil stride mot meg? La oss stå fram sammen!» (nemlig for en dommer). «Hvem er min motpart? La ham komme hit til meg!» (la ham bare tre fram og legge fram saken sin). «Se, Herren Herren vil hjelpe meg. Hvem er den som vil domfelle meg?» (Jes 50,8–9).

Disse ordene forstås med god grunn ikke bare om «Kristi uskyld» og hans frimodighet for de åndelige og verdslige domstolene da han ble anklaget og fordømt, men aller mest om hans *embete som mellommann*: For Guds domstol taler han som hode og forsvarer for alle sine troende. Han taler for hele sitt åndelige legeme og trosser alle djevler, om de våger å gjøre ham og hans troende noe.

Dette så apostelen, og i ånden og troen tok han til seg den frimodighet at også *han* bød djevelen og alle hans medhjelpere trass. Han visste godt at når Jesus taler, da kan også hans troende tale, fordi han og de står som én mann.

Se hvilken kjærlighet Gud har vist oss: Vi kan utfordre helvetes ånder, som vi utenfor Kristus ikke ville våge å kny mot, og vi kan være visse på at de med alle sine anklager skal bli til skamme for hans domstol. Hit hører også dette stedet: «Døden er oppslukt til seier. Død, hvor er din brodd? Helvete, hvor er din seier? … Men Gud være takk, som gir oss seier ved vår Herre Jesus Kristus!» (1 Kor 15,54–55.57).

Se hvordan den fattige, uanselige, magre og spinkle lille mannen Paulus våger å spotte døden og helvete! Hvor har han vel dette fra, om ikke fra ham som levde og bodde i ham, nemlig Kristus? La nå også oss lære en slik frimodighet, og la oss gi Herren Jesus den ære å sette riktig høy pris på hans blod, fortjeneste og rettferdighet!

La oss frimodig rope ut: «Min Herre Jesus! Du i meg, jeg i deg! Du min, jeg din! Jeg tror på deg – du elsker meg. Du er en synder, jeg er rettferdig. Du er synden, jeg rettferdigheten. Jeg er din eiendom; hvem vil ta meg fra deg? Jeg er din sau, og du er min hyrde; hvem vil rive meg ut av din hånd og deg ut av mitt hjerte? Jeg frykter ikke for djevelen, for døden eller hele helvetespakket; for jeg er i deg og du i meg.»

Kan helvete sluke deg, min Herre Jesus, så kan det også sluke meg – ellers ikke. Kan Satan overvinne deg, så vil han også lett bli ferdig med meg. Men så lenge du står med hælen din på hodet hans, er det ingen fare.

Skam deg, Satan! Du ville vanære menneskets sjel, men se hvor høyt Gud ærer den! Du har nok støtt den ned, men se hvor herlig den er reist opp igjen! Kast synden i ansiktet på den nå, om du tør! Ros deg av din list og ondskap, om du kan! For se, med det har du ikke utrettet annet enn at Guds visdom og godhet stråler desto herligere.

Hvorfor sørger du da, min sjel? Og hvorfor er du så ofte urolig og nedslått? Ved troen står du jo i nåde hos Gud og i samfunn med hans aller kjæreste Sønn. Jesu Kristi fødsel, liv, blod, fortjeneste, rettferdighet og salighet tilhører deg – og du er ennå ikke tilfreds? Gud rettferdiggjør deg – og du frykter likevel for Satans anklager? Jesus verner og dekker deg – og likevel er du ikke frimodig og trøstig?

Er Jesus din rettferdighet, hvem vil da kalle deg urettferdig? Er han din sakfører og forsvarer, hvem vil da anklage deg eller vinne over deg? Er han din helliggjørelse, hvem vil da regne deg for uren? Er han din visdom, hvem vil da bedra deg? Er han din forløsning, hvem vil

da holde deg fanget? Er han din fred, hvem vil da føre krig mot deg og uroe deg? Er han din nådestol, hvem vil da føre deg for domstolen? Er han din ære, hvem vil da gjøre deg til skamme? Er han din glede, hvem vil da gjøre deg bedrøvet? Er han din mellommann og talsmann hos Gud, hvem vil da bringe deg i unåde?

Se, han er jo din konge – hvem vil da støte deg ut av hans rike? Han er jo din brudgom – hvem vil da føre deg bort? Han er jo ditt skjold og vern – hvem vil da krenke og skade deg? Han er jo din salighet – hvem vil da gjøre deg usalig og fordømme deg? Han er jo alt for deg – hva kan du da mangle?

Akk, tenk vel over dette, mitt hjerte: «Gud er den som rettferdiggjør» oss, og «Kristus er den som er død» for oss, «ja, mer enn det: som også er blitt reist opp» (og faret opp til himmelen), «som også er ved Guds høyre hånd, som også går i forbønn for oss». Hva vil den avmektige djevelen stille opp mot den allmektige Gud? Og hva vil hele helvetesbanden stille opp mot Kristus, Guds evige og enbårne Sønn?

Jeg har lest om et menneske av ringe ætt som hadde nådd det høyeste trinn av nåde og ære hos en mektig konge. Han ble så hovmodig at han pleide å skrive og si: *Ego et Rex meus* – jeg og min konge. Hvorfor er ikke jeg langt mer hovmodig mot djevelen og hans følge og sier: *Ego et Jesus meus* – jeg og min Jesus, min konge, min yppersteprest, min mellommann, min Frelser og Forløser?

Det første var et syndig hovmod; der stolte den ene ormen på den andre, den ene skyggen lente seg på den andre. Men her, der den troende sjel setter sin lit til den levende Gud og stoler på rettferdigheten til Jesus Kristus, hans Sønn, ville det være et hellig hovmod. Han ble til sist gjort til skamme ved sin stolthet; vi derimot blir stående, og i Jesu Kristi kraft overvinner vi døden, synden, djevelen og helvete.

Noen forfattere forteller at da keiser Konstantin den store skulle gå til slag mot Maximin, en hedensk og ugudelig tyrann, lot han en korsfane bære foran hæren. Og den som bar den, fikk ikke den minste skade, enda pilene ble skutt mot ham så tett som snøfnugg.

Andre forteller at den romerske landshøvdingen som etter det jødiske folkets ustyrlige krav dømte vår Frelser til døden på korset, hadde tatt vare på hans usydde kjortel. To ganger ble han kalt fram for keiser Tiberius, og begge gangene viste han seg kledd i denne kjortelen. Da kom det en slik frykt over keiseren at han ikke kunne avsi

dødsdommen over ham, slik han ellers hadde bestemt seg til. Men da han tredje gang trådte fram for keiseren uten Herrens kjortel, ble han straks dømt.

Jeg lar begge beretningene stå for det de er verd, selv om den siste ligner temmelig mye på et sagn. Så mye er i alle fall sikkert: Den som holder seg til Jesus Kristus, den korsfestede, som Skriften kaller et *banner* (Jes 11,10), og den som er kledd i hans rettferdighet – ham kan ingen av helvetesfiendens glødende piler skade, og han går fri for fordømmelsens dom i all evighet. La oss tro dette av hjertet! Eller la oss lære å tro det av hjertet! For dette er noe vi ikke blir utlært i så lenge vi lever.

Jeg har hittil talt om dette etter det mål av nåde som Gud har gitt meg, men har på ingen måte vært tilfreds med det selv, og kanskje ikke andre heller. Hvor kommer det av? Jo, jeg er ennå en disippel i denne kunsten, og jeg ville gjerne lære å tro av hele mitt hjerte at Jesus, den korsfestede, er min rettferdighet, og at jeg ikke har den minste grunn til å frykte djevelen og hans håndlangere.

Mange vil kanskje si: Tror du det ikke ennå av hjertet, men vil først lære det? Jeg svarer: Jo, jeg tror det nok. Men hva er gnisten som ulmer i hjertet mitt, mot solen? Hva er det lille og trange karet i mitt stakkars hjerte mot det store havet av Guds barmhjertighet og kjærlighet i Kristus? Min Jesus med sin fortjeneste og rettferdighet er for stor for meg; jeg kan ikke begripe og fatte ham slik jeg ønsker.

Samtidig kjenner jeg godt hvilket bittert og inngrodd hat Satan bærer mot troen. Han vet nemlig meget vel at himmelsk sødme og salighet, forsmaken på det evige liv, fred og glede i Den Hellige Ånd og seier over synd, død og helvete ikke nås lettere ved noe middel enn ved å gripe og tilegne seg Jesu rettferdighet fullt, frimodig og fast. Derfor setter han seg mot dette av all makt og prøver å legge noe imellom, hva det nå kan være, for å hindre meg og dra meg bort fra frimodigheten i Kristus.

Han vil stadig vise meg og føre meg bort fra Jesus til meg selv, fra Jesu rettferdighet til mine synder. Og er jeg ikke på vakt, kan det kanskje lykkes ham å innbille meg at jeg er like langt fra min Frelser som himmelen er fra jorden.

Det går meg av og til som et barn som har fått skrekk i seg for et eller annet skremsel: Enda det ligger og sover på morens fang, farer det

likevel av og til forskrekket opp, som om det lå i dype vann eller midt blant ulver. Men det gjør meg alltid svært vondt hver gang noe slikt hender meg, og jeg lærer og kjemper daglig. Lær og kjemp sammen med meg, dere troende Guds barn! Gud komme vår skrøpelighet til hjelp ved Jesus Kristus, vår Herre! Ham være ære og pris nå og i all evighet sammen med Faderen og Den Hellige Ånd! Amen.

Åttende preken. Om syndenes forlatelse

I Jesu navn. Amen.

Rom 8,1: «*Så er det da ingen fordømmelse for dem som er i Kristus Jesus, de som ikke vandrer etter kjødet, men etter Ånden.*»

Denne gangen, dere botferdige sjeler, skal jeg tale om syndenes *forlatelse*. Jeg tviler ikke på at dette ordet er søtere for dere enn honning som drypper fra kakene. For vi er alle syndere og har derfor fortjent den evige død. Hadde vi ikke i Guds ord forsikringen om at han er så nådig og god at han vil tilgi synden, hvor stor den enn er, måtte vi jo ønske at vi aldri var født.

Med god grunn kunne man si at trosartiklene, slik vi har dem i vår lille katekisme, er en gyllen kjede av mange kostbare ledd. Men de tre siste – der vi sier: «Jeg tror på syndenes forlatelse, kjødets oppstandelse og et evig liv» – er tre store minnemynter som henger i kjeden. Man kunne også sammenligne trosartiklene med søtet vin, der det søteste ligger på bunnen. Når man kommer til disse ordene, kjenner man i ånden at de gjør det bedrøvede hjertet godt og trenger gjennom sjelen som en søt saft.

Det er godt å vite at det finnes en Gud som har skapt himmel og jord, og som styrer og opprettholder alle ting. Men hvordan skulle jeg, et stakkars syndig menneske, kunne glede meg over den majestetiske Gud om jeg ikke også visste og trodde om ham at han tilgir synden?

Det er godt å vite at Guds Sønn er kommet til verden – at han er unnfanget ved Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria, korsfestet, død, begravet og oppstanden. Men hva skulle det gagne meg om jeg ikke også visste at han kom til verden og gjorde og led alt dette for at synden skulle bli utslettet og tilgitt, og syndere bli frelst?

Det er godt å vite at Den Hellige Ånd samler, opplyser, styrer og bevarer den kristne kirke på jorden, og at det finnes en menighet av hellige mennesker i verden som ærer og tilber den treenige Gud. Men

hva skulle denne kunnskapen gagne meg om jeg ikke også visste og trodde at syndene blir tilgitt i Guds stad på jorden – om jeg ikke visste at Guds hellige er og kalles hellige fordi Gud av nåde vil tilgi dem deres synder for Kristi skyld, og at dette er noe selv de største hellige daglig må be om?

Den kristne kirke er et vertshus. Herren Jesus er verten, og han har hengt ut et skilt der det står: «Denne mannen tar imot syndere» (Luk 15,2). Dette er vår trøst, vår ære og vår glede. Synden er vår største sorg, syndenes forlatelse vår største glede. Synden trykker og tynger hjertet; syndenes forlatelse gjør det lett og fritt. Synden er helvete; syndenes forlatelse er himmelen. Hva var dette møysommelige og sørgelige livet uten syndenes forlatelse? Det samme som verden uten solen og lyset. Og hvilken glede skulle et menneske ha om nådens lys i Kristus ikke skinte for ham til syndenes forlatelse?

Den hellige Augustin sier at de tre siste trosartiklene skiller Guds barns tro fra djevelens tro. For selv om djevlene er nødt til å kjenne og tro alle de andre, vil og kan de ikke tro de tre siste. Derfor bør disse også være så mye kjærere og dyrebarere for oss.

Ved den høyst trøsterike læren om syndenes forlatelse må jeg likevel gjøre en bemerkning som kanskje ved første øyekast vil virke underlig på en og annen, men som like fullt er sann: Denne læren er på én gang den aller sikreste og den aller farligste. Den er *sikker* for de botferdige, de engstelige og de bedrøvede, men *farlig* for de ugudelige, de sorgløse og de verdslig sinnede.

Den er sikker, viss og fast, fordi den er så klart grunnet og åpenbart i Den hellige skrift som noen lære. Ingen kan dra den i tvil uten å være like frekk som djevelen selv, kaste hele Skriften over ende og holde den for løgn.

Men på den andre siden er den farlig – ikke i seg selv, men fordi den misbrukes så sterkt av de ubotferdige. Straks de hører tale om syndenes forlatelse, mener de at de ikke lenger trenger å sørge over syndene sine. «Å høre om tilgivelse og å få den» er for dem ett og det samme. De hører at Gud av nåde vil tilgi synden, men de vil ikke høre at han ikke vil tilgi den for de ubotferdige, bare for de botferdige.

Det søte sukkeret blir til bitter galle i en slimete og fordervet mage. Slik blir også den trøsterike læren om syndenes forlatelse vridd og

misbrukt til falsk trygghet i de ugudelige hjertene; det som ble gitt dem til liv, blir ved deres egen skyld til død for dem.

Likevel må denne læren forkynnes rikelig. Man må ikke holde brødet tilbake fra barna fordi hundene av og til rapper et stykke og napper det ut av hendene på dem. Man må ikke tette igjen og fylle kildene og brønnene som gir friskt vann, fordi dyrene – slanger, ulver, rever, svin og andre – drikker av dem også. En prest må være som sin Herre og Gud, som lar det regne over rettferdige og urettferdige. Den edle og fruktbargjørende morgenduggen faller ikke bare på kornet og andre nyttige urter og vekster, men også på torner, tistler og nesler.

Vi forkynner søtt og trøsterikt om Guds nåde og syndenes forlatelse, dels for å kvege, trøste og styrke de botferdige hjertene, dels for å bløtgjøre, vinne og lokke de ubotferdige. Men man skal ikke bli stående og vise den sultne maten på lang avstand, eller snakke vidt og bredt til den tørste om en forfriskende drikk; jo før man lar dem nyte maten og drikken, desto bedre. Slik vil heller ikke vi oppholde de botferdige sjelene som hungrer etter nåde, med en lang innledning, men straks føre dem til den trøsterike betraktningen av syndenes forlatelse.

Gud gi oss lykke og velsignelse til denne gjerningen og la den bli til pris for hans godhet og til trøst for alle botferdige sjeler, ved Jesus Kristus! Amen.

I de foregående kapitlene av sitt brev til romerne, især i det tredje og fjerde, har den hellige apostel utførlig talt om hvordan en stakkars synder blir rettferdiggjort for Gud. Han har også vist fruktene av det, nemlig freden med Gud og den nye lydighet. I det sjuende kapitlet har han så liksom reist en innvending mot seg selv ut fra den synden som viser seg også hos de omvendte og botferdige, og gitt den forklaringen som trengs. Til slutt bryter han ut: «Så er det da ingen fordømmelse for dem som er i Kristus Jesus, de som ikke vandrer etter kjødet, men etter Ånden.»

Disse ordene har vi denne gangen tatt til tekst, fordi de åpenbarer for oss en ny frukt av foreningen og samfunnet med Kristus, nemlig syndenes forlatelse. Når apostelen sier at det ikke er noen fordømmelse for dem som er i Kristus Jesus, gir han klart nok til kjenne at ingen lovens forbannelse, ingen Guds vrede og ingen fordømmelsesdom kan hvile på et menneske som ved troen er forenet med Kristus. For

hans synder er tatt bort, utslettet og tilgitt ved Kristus, som han er innlemmet i.

Apostelen sier riktignok ikke at det ikke lenger er noen synd hos dem som er i Kristus Jesus. Da ville han ha motsagt både seg selv og andre hellige Guds menn. Selv sier han jo: «Jeg vet at i meg, det er i mitt kjød, bor ikke noe godt» (Rom 7,18). Johannes sier: «Dersom vi sier at vi ikke har synd, da bedrar vi oss selv, og sannheten er ikke i oss» (1 Joh 1,8), og David: «Dersom du, Herre, vil gjemme på misgjerninger, Herre, hvem kan da bli stående?» (Sal 130,3).

Men han lærer oss at de *syndene som ennå er igjen* hos de troende, ikke skal føre fordømmelse over dem, like lite som de syndene de gjorde før sin omvendelse. For Jesu skyld, som de er forenet med, blir de ikke tilregnet dem; de blir tilgitt av nåde.

Syndenes forlatelse er for det første *viss og uten svik*. Den følger nemlig med ufeilbar og ugjendrivelig slutning av læren om troen og om samfunnet med Kristus. For der solen skinner, kan det ikke lenger være mørkt; og der Kristus er med sin fortjeneste, sitt blod og sin rettferdighet, der må synden vike, bli utslettet og tilgitt. Ved Kristus blir frafallet innelukket og syndene forseglet, misgjerningen dekket over og en evig rettferdighet ført fram (Dan 9,24). «Den som tror på ham, blir rettferdiggjort i ham og får syndenes forlatelse» (Apg 13,39; 10,43). «Jesu, hans Sønns blod renser oss fra all synd» (1 Joh 1,7).

Skriften vitner, som vi har hørt tidligere, at det skjer et bytte mellom oss og Herren Jesus: «Herren lot den skyld som lå på oss alle, ramme ham» – han la den på ham (Jes 53,6). Ja, Gud har «gjort ham til synd for oss, for at vi i ham skal bli rettferdige for Gud» (2 Kor 5,21). Altså er synden blitt Herren Jesu, og rettferdigheten er blitt vår.

Han er «Guds lam, som bærer bort verdens synd» (Joh 1,29) – bærer den bort, ja, ned i havets dyp. «Vi har en talsmann hos Faderen … Og han er en soning for våre synder, og det ikke bare for våre, men også for hele verdens» (1 Joh 2,1–2). I ham og hans hellige sår har vi «en åpnet kilde … mot synd og urenhet» (Sak 13,1).

Like visst som mellommannsembetet, blodet, fortjenesten og rettferdigheten tilhører vår Frelser, like sikre kan vi være på at våre synder er tilgitt.

Så sant som Guds Sønns blod er utøst på korset, så sant er det også at vår synd er sonet og utslettet. Lovens og samvittighetens «skyldbrev,

som gikk oss imot», er naglet til korset med de naglene som gjennomboret vår Frelsers hender og føtter. Det er overstrøket med hans utøste, dyrebare blod og dermed gjort kraftløst og ugyldig.

Dette er den viktigste delen av vår Frelsers embete; det var fremfor alt derfor han kom til verden. Synden er årsaken til all vår åndelige og legemlige elendighet, og derfor ville han først og fremst utslette synden og ta all kraft fra den ved sin fortjeneste og sitt blod. «Til dette ble Guds Sønn åpenbart, for at han skulle gjøre ende på djevelens gjerninger» (1 Joh 3,8). Han «ble gitt for våre overtredelser og reist opp til vår rettferdiggjørelse» (Rom 4,25).

Når vi ser på slike skriftord, kan og bør ikke noe menneske nekte for at alle våre synder er fullkomment sonet, utslettet og tatt bort ved Jesu Kristi, Guds Sønns, blod og fortjeneste. Den som i sann tro holder seg til ham og lever i samfunn med ham, trenger derfor ikke å være mer bekymret for sine synder enn en skyldner for en gjeld som en annen for lengst har betalt i hans sted, og som han har kvittering for i hånden.

Jeg nekter ikke for at min syndegjeld er stor, og visste jeg ikke noe mer enn det, måtte jeg fortvile. Men når jeg ser Guds Sønn henge i sitt blod på korset med overskriften «For menneskenes synder», da blir jeg så henrykt i ånden og får så mye å gjøre med min Forløsers kjærlighet at jeg glemmer alle mine synder. Å, om jeg bare aldri mer måtte tenke på noen synd, og om Jesus, Jesus med sin kjærlighet, sin Ånd og sin nåde, alene måtte herske i mitt hjerte!

Hele Den hellige skrift er dessuten full av vitnesbyrd om vår Guds nåde og barmhjertighet og om at han er så villig til å tilgi synden. Den er like full av eksempler på at han har tilgitt selv de aller største misgjerninger.

Jeg har ofte undret meg over én ting: Da Jesus talte med de hyklerske fariseerne om dette og ville gjendrive deres vrange meninger, var det ikke nok for ham å fortelle *én* kjærlig og trøsterik lignelse om hvordan man i himmelen er sinnet mot botferdige syndere. Det måtte være *tre*: den ene om sauen som ble borte, den andre om mynten som ble borte, og den tredje om den fortapte sønnen (Luk 15,1 ff.).

«Det hjertet flyter over av, det taler munnen» (Luk 6,45). Den søte Herre Jesu hjerte var fullt av lengsel etter å frelse syndere, og derfor er også hans munn full av ord som vitner om denne lengselen.

Da farao hadde drømt det samme to ganger, om enn på forskjellig vis, sluttet Josef av det at Gud hadde besluttet det drømmen betydde, og snart ville sette det i verk. Slik slutter også vi med god grunn av denne tredobbelte lignelsen at syndenes forlatelse er fullkomment viss og sikker, og at ingen botferdig har den minste grunn til å tvile på den – især fordi man med rette kan si at «hvert blad i Skriften er et minnesmerke om Guds nåde».

Selv de skarpeste prekenene er blandet med de mest trøsterike løfter om syndenes forlatelse. Det viser at når den hellige og rettferdige Gud skremmer og truer, gjør han det bare for å få anledning til å vise de forskrekkede og bedrøvede hjertene nåde.

Det er verdt å merke seg at når de hellige vil ære sin Gud høyt og gi ham hans beste tittel, kaller de ham «en barmhjertig og nådig Gud». Men enda mer bemerkelsesverdig er det at Gud selv har lært dem dette og vitnet at ingenting er kjærere for ham enn at man priser ham for hans barmhjertighet og syndenes forlatelse, og i troen venter seg alt godt av ham.

Da Moses hadde bedt om å få se hans herlighet, «steg Herren ned i skyen og stilte seg der hos ham og ropte ut Herrens navn. Herren gikk forbi hans ansikt og ropte: Herren, Herren er en barmhjertig og nådig Gud, langmodig og rik på nåde og sannhet. Han lar miskunn vare gjennom tusen ledd. Han forlater misgjerning og overtredelser og synd» (2 Mos 34,5–7). Her ga altså Herren seg selv denne tittelen og gjorde kjent hvordan han ville at man skulle ære og påkalle ham.

Derfor har også David kalt ham slik flere steder (Sal 86,15; 103,8; 145,8). Det samme gjør Nehemja, som kaller ham «en Gud som tilgir» (Neh 9,17), og Paulus, som kaller ham «barmhjertighetens Far og all trøsts Gud» (2 Kor 1,3). Hit hører også Mikas ord når han undrende roper ut: «Hvem er en Gud som du, en Gud som tar bort misgjerning og går overtredelse forbi for dem som er tilbake av hans arv?» (Mi 7,18). Likeså Davids ord, at han «tilgir gjerne» (Sal 86,5), og Jesajas, at han «vil gjerne forlate alt» (Jes 55,7).

Med Gud er det ikke som ofte blant mennesker, at de bærer en tittel uten at det er noe bak. Som hans navn er, slik er også hans pris og hans gjerning; det lærer eksemplene fra alle tider. Hver gang vi i sann botferdighet påkaller vår Guds navn og sier: «Å, du barmhjertige, nådige og algode Gud, du barmhjertighetens Far, du som viser din

nådes og godhets rikdom mot så mange tusen arme syndere, la også meg få nåde» – da kan han ikke annet enn vise nåde.

Jeg vil si enda mer. Slik Gud framstiller seg for oss i sitt ord, venter han med lengsel på at syndere skal omvende seg og komme tilbake. Han står så å si i himmeldøren og ser etter dem, slik Abraham i gamle dager satt i teltdøren og Lot i Sodomas port og ventet på gjester (1 Mos 18,1; 19,1). Han roper på dem, og hans hjerte banker dem i møte (Jes 30,18; 65,2; Jer 3,12). Skulle han da ikke gjerne og villig ta imot dem når de vender om og søker hans nåde?

Med en far som er bedrøvet over et ulydig og gjenstridig barn og av hjertet lengter etter at det skal bli bedre, er det lett å bli forsonet. Det er også dette vår Frelser sikter til når han skildrer faren til den fortapte sønnen: Da han ennå var langt borte, fikk faren øye på ham og fikk inderlig medynk med ham; han løp ham i møte, falt ham om halsen og kysset ham (Luk 15,20). Hva annet ville han vise med dette enn det Sirak sier: «Hvor stor er ikke Herren vår Guds barmhjertighet og forsoning for dem som vender om til ham!» (Sir 17,29).

Ett til! Guds barmhjertighet mot de botferdige syndere er så stor at ikke bare djevelen, men – og det er underlig – av og til også de hellige og gudfryktige selv tar anstøt av den.

Når det gjelder Satan, har de gamle etterlatt oss merkelige og, slik det ser ut, troverdige beretninger. Det fortelles om et fattig menneske som lovte å høre Satan til om han bare ville skaffe ham penger nok så lenge han levde. Djevelen ville ikke tro på det. Han sa at selv om de kristne overga seg til ham med legeme og sjel, holdt de ikke ord; de angret det etterpå, og deres Kristus var så god og barmhjertig at han tok dem til nåde når de omvendte seg.

Da satte det forblindede mennesket opp et skriftlig løfte, skrevet med hans eget blod. I det ga han avkall på all nåde fra Gud og lovte at han aldri ville be om den, og heller ikke ta imot den om den ble tilbudt ham. Da tok Satan ham til seg. Men det gikk som han hadde fryktet.

Ved hjelp av Guds Ånd kom det elendige mennesket senere til inderlig erkjennelse og anger over sin synd. Han søkte trøst og hjelp hos prestene, og ved kirkens felles bønn ble sjelefienden tvunget til å bringe skriftet tilbake. Til slutt fikk han forsikringen om den barmhjertige Guds nåde i Kristus. Dette må nok ha ergret djevelen grundig.

Men lovet være Gud for all den langmodighet, nåde og miskunn som han helt fra begynnelsen har vist og ennå daglig viser mot syndere!

Men jeg har også sagt at det av og til synes for mennesker – ja, for hellige og gudfryktige mennesker – at Gud er altfor nådig.

Tenk på det som fortelles om profeten Jona! Han syntes meget ille om at Herren ikke lot den store byen Ninive gå under etter de førti dagene, slik han hadde truet med. Han holdt Guds barmhjertighet fram mot ham og sa: «Å Herre! Var det ikke det jeg sa da jeg ennå var i mitt hjemland! Derfor flyktet jeg til Tarsis så fort jeg kunne. For jeg visste at du er en nådig og barmhjertig Gud, langmodig og rik på miskunn, så du angrer det onde» (Jona 4,1–2).

Se bare! Mennesket blir harmt over at Gud lar sin vrede fare, og den elendige ormen, som selv hvert øyeblikk trenger Guds godhet og lever av hans nåde, bebreider ham at han viser de botferdige nåde!

Men la oss ikke tro at det bare er en Jona som er slik sinnet. Kanskje finner vi hans sinnelag igjen i vårt eget bryst. Guds tjener må den dag i dag forkynne Guds vrede for den ryggesløse og trygge verden, og lenge må han se på at verden ikke bryr seg om det, men driver spott med de guddommelige truslene. Da våkner Jona opp, og det gamle mennesket ergrer seg over at Gud er så langmodig og ikke straks lar straffene han har truet med, komme over de gjenstridige.

Slik går det også i andre tilfeller. Når de gudfryktige blir trengt og bedrøvet av de ugudelige og må se på at disse ikke bare slipper straff, men til og med blir overøst med all slags timelig lykke, da ergrer det dem. Hjertet blir så å si hett i dem, og de kan knapt holde seg fra å trette med Gud (Sal 73,3; 39,4; Jer 12,1). Så stor er altså Guds barmhjertighet og langmodighet mot syndere at selv de hellige mangen gang ikke kan finne seg i den.

Av dette følger noe mer. Om så alle mennesker, også de hellige og gudfryktige, ville dømme en synder ut av Guds nåde fordi misgjerningene hans etter deres mening er for store til noen gang å bli tilgitt – ja, om så hans eget hjerte og hans egen samvittighet stemte i og holdt fram for ham hvor store og mange overtredelsene hans er, så han selv ga opp alt håp – er Guds barmhjertighet likevel større enn hans synd. Den overgår alle menneskers forventninger og tanker.

Og dette er det Guds Ånd lærer oss gjennom profeten Jesaja når han sier: «For mine tanker er ikke deres tanker, og deres veier er ikke

mine veier, sier Herren. For som himmelen er høyere enn jorden, slik er mine veier høyere enn deres veier, og mine tanker høyere enn deres tanker» (Jes 55,8–9).

Her skal vi merke oss at rett foran står en formaning til omvendelse sammen med et løfte om syndenes nådige forlatelse. «Den ugudelige må forlate sin vei og den urettferdige sine tanker og omvende seg til Herren,» sier profeten, «så skal han forbarme seg over ham, og til vår Gud, for han vil gjerne forlate alt» (v. 7).

Meningen er altså denne: Undre dere ikke over at jeg sier at det er rik tilgivelse å få hos Gud, og at han også vil forbarme seg over de onde og ugudelige når de vender om. Dere mennesker er nok slik sinnet at dere ikke gjerne vil tilgi og glemme når noen grovt og gang på gang har krenket dere. Derfor dømmer dere også meg etter deres eget sinn og deres egne tanker, som om jeg var like hard og uvillig til å tilgi som dere.

Men mitt sinn og mine tanker er i dette like langt fra deres som himmelen er fra jorden. Dere skal vite at «jeg er Gud og ikke et menneske» (Hos 11,9). Jeg kan og vil av hjertet tilgi alle som vender om til meg.

«Så høy som himmelen er over jorden, er min miskunnhet mektig over dem som frykter meg. Så langt som øst er fra vest, lar jeg deres misgjerninger være langt fra dere» (Sal 103,11–12). Det jorden er mot himmelen – en liten prikk mot en umåtelig størrelse og vidde – det er menneskenes synd mot min barmhjertighet.

Til forklaring på dette finner man hos noen forfattere denne fortellingen: «En krigsmann kom til en pave ved navn Urban og spurte om også han kunne få syndenes forlatelse og bli frelst. Paven svarte nei: Dine synder er for store. Like umulig som det er at denne tørre staven jeg holder i hånden, skal bli grønn, like umulig er det at dine synder kan bli tilgitt. Men da den stakkars synderen var gått, skal staven virkelig ha begynt å grønnes.»

Enten dette nå er sant eller oppdiktet, ville de gamle dermed vise at det er visst og uten tvil at Gud tilgir syndene – ikke bare de små og få, men også de store og mange – og at hans tanker ikke er som menneskenes tanker.

Syndenes forlatelse hos Gud er dessuten for det andre *allmenn og fullkommen*. Ingen synd er så stor og forferdelig at Gud ikke av nåde

vil tilgi den for Kristi skyld. «Jesu, hans Sønns blod renser oss» – oss som lever i samfunn med Gud – «fra all synd. … Dersom vi bekjenner våre synder, er han trofast og rettferdig, så han forlater oss syndene og renser oss fra all urettferdighet» (1 Joh 1,7.9). Han vil kaste «alle» våre synder i havets dyp (Mi 7,19). Havet kan ikke bare dekke over og sluke små hauger og kampesteiner, men også store klipper og fjell.

Den barmhjertige Gud har også i sitt hellige ord latt stille fram eksempler, ikke bare på små synder han har tilgitt, men også på riktig store og grove. *Våre første foreldre* hadde uten tvil gjort den aller største synd som noen gang er gjort under solen, for de styrtet ikke bare seg selv, men også hele sin slekt og alle sine etterkommere med seg i timelig og evig fordervelse. Likevel tok han dem til nåde og trøstet dem med løftet om den velsignede kvinnesæd, som skulle knuse slangens hode og gjøre ende på djevelens gjerninger.

Han har tilgitt *Lot* hans drukkenskap og blodskam, og *David* hans ekteskapsbrudd, mord og falskhet og den forferdelige forargelse han hadde voldt. Avgudsdyrkeren, trollmannen, tegntyderen og spåmannen, barnemorderen, den grusomme ulven og blodhunden, folkets forfører *Manasse* har han ført til omvendelse og tatt til nåde. En kjent og beryktet *synderinne*, som med sin utukt hadde vakt forargelse i hele byen, har han forbarmet seg over; han foraktet ikke hennes anger og tårer.

Han så i nåde på *Peter* da denne fornektet ham og sverget og forbannet seg på at han ikke kjente ham. Han kalte Matteus bort fra tollboden og fridde ham ut av Satans garn. Han grep menighetens forfølger og ødelegger, *Paulus*, på veien til helvete, holdt ham tilbake og omvendte ham. Dem som hadde ropt sitt *korsfest! korsfest!* over ham og vært med på å utøse hans blod, stenket han med sitt blod og renset dem fra deres synder.

Han har lukket himmeldøren opp for horkarer, avgudsdyrkere, ekteskapsbrytere, de som lar seg bruke til unaturlig utukt, menn som øver utukt med menn, tyver, pengegriske, drankere, baktalere og røvere; han har vasket dem, helliget dem og rettferdiggjort dem (1 Kor 6,9–11).

Røveren på korset, som hadde levd hele sitt liv i grufulle synder, lovte han ved livets slutt tilgivelse, nåde og paradiset (Luk 23,43). Alt

dette er til trøst for de botferdige syndere, for at de ikke skal fortvile over hvor store, mange og avskyelige misgjerningene deres er.

Guds løfter gjelder alle. «Så sant jeg lever, sier Herren Herren: Jeg har ikke behag i den ugudeliges død, men i at den ugudelige vender om fra sin ferd og lever» (Esek 33,11). Her tales det om de ugudelige i sin alminnelighet, og ingen er unntatt. Like etter heter det også at når den ugudelige vender om, skal ingen av de syndene han har gjort, tilregnes ham (Esek 33,14.16). Hit hører også det dyrebare og kraftige ordet: «Det er et troverdig ord, fullt verdt å motta: Kristus Jesus kom til verden for å frelse syndere» (1 Tim 1,15).

Lærde folk har lagt merke til at ordet «syndere» her blir brukt om dem som ikke har falt av uvitenhet og skrøpelighet, men av forsettlig ondskap, uten noen frykt for Gud; om dem som ikke har besmittet seg med små, men med store og forferdelige synder; om dem som ikke har syndet i det skjulte, men åpenlyst, så deres overtredelser har voldt stor forargelse. Også for å kalle slike til omvendelse, berge og frelse dem kom Guds Sønn til verden.

Apostelen uttrykker seg dessuten helt uten forbehold. Han sier ikke at Guds Sønn kom til verden for å frelse noen utvalgte eller de fleste syndere, men syndere i alminnelighet. Slik skal alle og enhver som Guds lov og samvittigheten overbeviser om at de hører til blant dem, frimodig kunne tilegne seg dette løftet og Jesu Kristi mellommannsembete.

For at ingen skal tro at Gud ikke fullt ut og av hjertet tilgir syndene – især de store og grove som han lenge er blitt krenket med – har Skriften talt så trøsterikt om dette at man knapt kan lese og tenke over det uten gledestårer. Vi har allerede nevnt hva David sier: «Så langt som øst er fra vest, lar han våre misgjerninger være langt fra oss» (Sal 103,12) – så langt fjerner han syndene fra de botferdige som frykter ham.

Noen gamle lærere har sagt det meget treffende: Hadde Den Hellige Ånd kunnet finne en større avstand i naturen enn den mellom øst, der solen står opp, og vest, der den går ned, da ville han uten tvil ha nevnt den for å vitne om Guds store barmhjertighet og gi menneskene et bilde av den.

Men fordi menneskeånden ikke kan tenke seg to steder som ligger lenger fra hverandre, har han med dette villet vise hvor stor hans

godhet er mot syndere, og hvor uendelig langt han vil fjerne deres misgjerning fra dem. Det er en stor avstand fra jorden til himmelen, men en enda større fra solens oppgang til dens nedgang.

Når nå våre synder er så langt borte fra oss, hva kan de da skade oss? Slik man der solen går ned, ikke vet noe om det som skjer der den står opp, slik er det heller ikke lenger tale om de botferdiges synder hos Gud. Hva kan en slange eller en drage gjøre meg når den er så langt fra meg som øst fra vest? Eller hvordan kan jeg bli truffet av et gevær som avfyres i Øst- eller Vest-India? Slik også: Hvilken skade kan den synden gjøre meg som Gud har ført så langt bort fra meg?

Om dette sier den barmhjertige Gud med klare ord at han ikke lenger vil komme våre synder i hu. Det har han latt oss vite gjennom tre profeters munn, for at vi skulle ha desto mindre grunn til å tvile. Gjennom Jesaja sier han: «Jeg, jeg er den som utsletter dine misgjerninger for min skyld, og dine synder kommer jeg ikke i hu» (Jes 43,25). Gjennom Jeremia: «Jeg vil forlate deres misgjerning og ikke lenger minnes deres synd» (Jer 31,34). Og gjennom Esekiel: «Når den ugudelige vender om, skal han visselig leve, og ingen av de syndene han har gjort, skal bli husket mot ham» (Esek 33,15–16).

Hit hører også det herlige bildet av tåken i Jes 44,22: «Jeg utsletter dine overtredelser som en tåke og dine synder som en sky.» De vakre sommerdagene fører ofte mot kvelden med seg tykke, svarte skyer, fulle av torden og lyn, storm og regn. Slik fører også vår glade ungdom og vår beste verdensglede med seg en tynget samvittighet. Syndene trekker ofte opp over oss før vi aner det, og skremmer oss med Guds velfortjente vrede. Men den nådige Gud erklærer at han vil drive syndene bort, slik vinden jager en sky av sted så ingen vet hvor den blir av.

Et menneske som er bedrøvet over sine synder, har det nok som en vandringsmann i tykk tåke. Han tar ofte et kratt for et regiment fiendtlige soldater og blir redd for hvert blad som rasler. Han vet ikke om han er på rett vei eller ikke, og frykter hvert øyeblikk for å falle i en grøft eller synke ned i en myr.

Å, hvor fullt av angst og redsel er ikke hjertet når det kjenner seg omgitt av syndens tåke og helvetes damp! Hvor skjelver og bever det ikke ved hver tanke på sine overtredelser og Guds rettferdige vrede! Men Herren Jesus, rettferdighetens sol, driver slik tåke bort, så man

ikke vet hvor den blir av, og så man kan se seg om med glede og skue nådens klare himmel.

«I de dager og på den tid» – det vil si i nådens tid, når de botferdige synderne er kommet til Kristus i troen – «sier Herren, skal de lete etter Israels misgjerning, men den skal ikke være til, og etter Judas synder, men de skal ikke finnes, for jeg vil tilgi dem som jeg lar bli tilbake» (Jer 50,20). Hva kunne vel sies som var mer trøsterikt? Om så Satan vil lete etter de botferdiges synder, skal de ikke være å finne noe sted.

Satan skriver ofte en lang liste over de helliges brøst og misgjerninger, både dem de gjorde før omvendelsen, og dem de har falt i etterpå av menneskelig skrøpelighet. Men når han så vil til å anklage dem for Gud og lese opp fra sin svarte rull, har Jesu blod strøket ut alt sammen. Han finner bare tomme blad og blir stående til skamme.

Jeg har lest om et botferdig ungt menneske som for bare tårer ikke kunne tale og åpne seg for sin skriftefar om det som lå ham på hjertet. Da skrev han ned de groveste og fleste av syndene sine på et stykke papir, brettet det sammen og ga det under mange tårer til presten, med noen få ord om at der ville han finne årsaken til hans dype bedrøvelse.

Men da presten åpnet papiret, fant han ingenting på det, ikke det minste spor av skrift. Det ga ham anledning til å holde fram for det bedrøvede hjertet denne trøsten: Gud vil av nåde ta bort de botferdiges synder, så en skal lete etter dem og ikke finne dem.

Det samme ligger i ordet *utslette*, som Skriften ofte bruker om synden. «Jeg, jeg er den som utsletter dine misgjerninger for min skyld», sier Herren (Jes 43,25), og David sukker i sin angst: «Vær meg nådig, Gud, i din miskunnhet! Utslett mine overtredelser etter din store barmhjertighet!» (Sal 51,3).

Dette ordet betyr for det første å stryke ut det som står skrevet i en bok (4 Mos 5,23; 2 Mos 32,32–33). Det betyr også å fjerne urenhet, slik en vasker en krukke eller et fat og gjør det fritt for skitt (2 Kong 21,13). Videre betyr det å utrydde fullstendig, slik et ugudelig, fiendtlig folk blir tilintetgjort så ikke et eneste menneske blir tilbake (2 Mos 17,14; Sal 9,6). Og endelig brukes det om en tykk tåke som blir drevet bort og forsvinner for solens glans (Jes 44,22).

Alle disse betydningene passer svært godt på det vi her taler om. Gud fører nok bok og regnskap over livet vårt, og i den skriver han ikke bare alle våre dager (Sal 139,16), men også alt vi gjør hver dag. Syndene våre er en skyld og gjeld som blir nøye skrevet opp i Guds bok (Matt 6,12; 18,21 ff.); ja, også samvittigheten vår er en slik bok, der misgjerningene våre står. Når Gud nå av nåde forlater synden, blir skyldregisteret vårt overstrøket med hans Sønns blod. Gjelden blir strøket ut, så den aldri blir krevd inn.

Hjertet er besmittet av synden, men det blir vasket, renset og helliggjort «i den Herre Jesu navn og i vår Guds Ånd» (1 Kor 6,11). Syndene er som en mengde fiendtlige krigsfolk som djevelen bruker for å stride mot sjelen vår og få den i sin makt. Men Jesus overvinner og slår ned disse fiendene ved sin fortjeneste og rettferdighet og utrydder dem, så ingen mer vet å si noe om dem.

Og la endelig syndene våre være så tette som en tåke – det har vi alt talt om ovenfor – ja, la dem være så mange som det er fuktige støvkorn og småbitte dråper i den tykke tåken: De må likevel alle flykte og forsvinne for rettferdighetens sol, Jesus Kristus.

Det finnes enda flere trøsterike uttrykk som hører hit. Det sies om Gud at han tar vår synd bort fra oss – slik en tar en uren kledning av et menneske og gir ham en ren i stedet, eller slik vår Frelser tok bort plagen fra den spedalske ved å røre ved ham med sin velsignede og allmektige hånd, så ingen visste hvor den ble av.

Det sies at han kaster alle våre synder bak sin rygg, så han ikke lenger vil se dem; de skal ikke mer komme for hans øyne. Og det sies at han skjuler sitt ansikt for våre synder, slik en skjuler seg for en en ikke vil tale med, og ikke gir ham adgang til seg.

Ellers sies det om syndene, så lenge de ikke er tilgitt, at de roper til himmelen, at de kommer fram for Gud og vitner *mot* oss. Men når den botferdige synderen ved Kristus er forlikt med Gud, skjuler han sitt ansikt for synden og vil ikke lenger høre eller se den. Videre sies det at han tråkker våre misgjerninger under føtter, slik en tramper noe ned til det blir til intet, og at han kaster alle våre synder i havets dyp (2 Sam 12,13; Sak 3,5; Matt 8,3; Jes 38,17; 59,12; 1 Mos 18,20; Jona 1,2; Mika 7,19).

Til det siste uttrykket merker noen utleggere at *jødene* skal ha hatt for skikk å senke alle stygge og avskyelige ting, som de ikke syntes var

verd å bli skint på av solen, ned i Dødehavet; de mener at profeten her sikter til denne skikken. De forteller også at noen *indianere* pleier å skrive alle syndene sine ned i en bok og så kaste den i en elv, som skal føre den ut i havet, i den tro at syndene da aldri i evighet skal bli husket. Andre mener at profeten sikter til *beretningen om farao*, som Gud lot drukne i Rødehavet med hele hæren sin.

Men en kan også ganske enkelt forklare det slik at profeten her taler om Gud på menneskers vis. Tenk deg at en var meg noe skyldig og sto i et innviklet regnskapsforhold til meg, og at han var svært bekymret for det. Hvordan kunne jeg bedre fri ham fra bekymringen enn ved å binde alle bøker og papirer som gjaldt ham, sammen i en pakke, feste en stein til den og kaste det hele i en strid elv eller i det dype havet?

Slik sier også Guds sendebud til trøst for de botferdige synderne at Gud nok har «forseglet i en pung» deres overtredelser og «syr til over» deres misgjerning (Job 14,17), men at han også vil senke dem ned i havets dyp, så de aldri i evighet skal bli husket mer.

Endelig er syndenes forlatelse for det tredje *varig og stadig*. Den er noe vi trenger så lenge vi lever. Det er ikke for ingenting at vår Frelser ville at vi like etter den fjerde bønnen, der vi ber om vårt daglige brød, skulle be hans himmelske Far om syndenes forlatelse. For like lite som vi kan være foruten det daglige brød, like lite kan vi være foruten syndenes forlatelse.

Riktignok blir skylden for synden tatt bort og strøket ut på én gang ved Jesu Kristi rettferdighet, som blir vår ved troen. Men roten blir likevel sittende i det syndige kjødet og volder også de gjenfødte og omvendte mye sorg og strev så lenge de lever. De strider nok daglig mot synden og lar den ikke herske i seg.

Men den som må kjempe med en slange, blir lett rammet og svekket av dens giftige ånde, så han stadig trenger motgift; og slik går det også i kampen mot synden. Vi strider og kjemper jo daglig mot slangens sæd, som ennå er igjen i kjødet vårt, men det går ikke av uten sår og skade. Derfor trenger vi også stadig Jesu Kristi blod, den himmelske motgiften.

Jeg kan sammenligne den botferdige sjelen med en dydig husmor, som har sin pryd i at hun er renslig og flittig. Hun legger vinn på å holde klærne og innboet sitt rent og pent og hater av hjertet alt som

er skittent. Men under husarbeidet på kjøkkenet og andre steder kan hun ikke unngå å skitne seg til. Derfor vasker hun ikke bare hender og ansikt ofte, men renser og skifter også klær iblant, så hun alltid kan vise seg ren og velstelt for mannen sin. Han ser riktignok framfor alt på hvor rent hennes sinn er, og er ellers godt fornøyd med flittigheten og husligheten hennes.

Slik hater også den troende sjelen av hjertet all ugudelighet og all besmittelse av legeme og ånd. Men ettersom den ikke alltid kan komme uplettet gjennom all forfengeligheten i dette syndige livet, tar den med glede sin tilflukt til «en åpnet kilde mot synd og urenhet», som den har i Jesu hellige sår. Der vasker og renser den daglig hjertet og samvittigheten sin. Den kler seg så å si hver morgen på nytt i sin Frelsers rettferdighet, for at den alltid skal bli funnet ren og ubesmittet – ikke i seg selv, men i Kristus Jesus.

Dette sikter også apostelen til i teksten vår når han sier at det nok ennå er synd hos de troende, men at den likevel ikke blir dem til fordømmelse. For den synden som er igjen i kjødet deres, faller de ikke inn under Guds dom, fordi de er i Kristus Jesus og han i dem. For dette samfunnets skyld blir heller ikke de syndige feilene som de ennå må dras og plages med, regnet dem til.

Ja, om det skulle skje at de ble overrumplet av en grov og tung synd, står nådens dør likevel stadig åpen for dem. De har alltid adgang til nådestolen, som er stilt fram for oss i sitt blod: Jesus Kristus, den korsfestede.

Guds nåde og syndenes forlatelse er en kilde som aldri tørker ut. Herren Jesus er alltid til stede i sin kirke og kommer til de botferdige synderne med vann og blod for å rense dem.

Den Hellige Ånd virker inntil verdens ende gjennom evangeliets ord. Han tilbyr de botferdige syndenes forlatelse og forsikrer dem om den ved det samme ordet, ved sitt indre vitnesbyrd i hjertet og ved den hellige nattverd. Derfor har Herren Jesus også gitt sin kirke, og særlig lærerne og hyrdene, makt og myndighet til å forlate synder, ta imot og trøste de botferdige og forsikre dem om Guds nåde. Til dette har han uttrykkelig føyd løftet: «Det dere løser på jorden, skal være løst i himmelen» (Joh 20,23; Matt 16,19).

Om dette sier også Jesaja: «Vår Gud skal forbarme seg og tilgi rikelig» (Jes 55,7), og David: «Hos Herren er miskunnheten, og full

forløsning er hos ham. Han skal forløse Israel fra alle dets misgjerninger» (Sal 130,7–8). Særlig fortjener det dyrebare kraftordet å bli betraktet: «Som en far forbarmer seg over sine barn, forbarmer Herren seg over dem som frykter ham» (Sal 103,13).

Jeg bekjenner at jeg aldri har vært så bedrøvet over de skrøpelighetene og syndige feilene som ennå henger ved meg, at ikke dette skriftordet har trøstet og gledet meg kraftig. Flere ganger har jeg også holdt det fram for andre botferdige og bedrøvede hjerter mot slike plager, og med glede sett hvilken trøst og lindring de har øst av det. Jeg har også lest om en gudfryktig konge som var blitt så glad i det at han endte livet sitt glad og salig mens han betraktet det. (*Christian den tredje, konge av Danmark og Norge.*)

Dette skriftordet trenger desto bedre inn fordi det er hentet fra hverdagslivet og ved vårt eget eksempel viser oss hva vi kan håpe av Gud. At det først og fremst taler om syndenes forlatelse, ser enhver som bare vil legge seg på hjertet det som står foran og etter.

Meningen er denne: Ved den legemlige fødselen kommer et barn med én gang inn under farens kjærlighet, omsorg og barmhjertighet, og det trenger den også stadig siden. Slik er også vi blitt Guds barn med én gang så snart vi er født på ny ved troen på Kristus og ved dåpen. Men likevel kan vi ikke, så lenge vi lever, være foruten vår himmelske Fars nåde og barmhjertighet.

En fars stadige gjerning er å sørge for, tukte, formane, elske, forbarme seg og ha tålmodighet, og dette er også Guds stadige gjerning. Hvem har noen gang sett en far som for den andre eller tredje feilens skyld ville kaste barnet sitt i elven eller på ilden eller overgi det til bøddelen? På den måten ville ikke et eneste barn bli tre år gammelt.

Et barn farer vill og synder som et barn, og en far refser, formaner og bærer over med det som en far. Farens tålmodighet og barmhjertighet trenger barnet mer enn brødet det spiser. Slik går det også med oss og vår Gud. Når en far som er ond av natur (Luk 11,13), av farskjærlighet kan tåle barnets feil, skulle da ikke Gud, som er kjærlighet, kunne gjøre det?

Dette lærer også forfatteren av Visdommens bok når han sier: «Du, Gud, forbarmer deg over alle, for du formår alt, og du ser gjennom fingrene med menneskenes synder, for at de skal omvende seg. Du som er en veldig hersker, dømmer med mildhet og styrer oss med stor

skånsel» (Visd 11,24; 12,18). Luther sier: «Ville Gud slå til med torden og lyn straks vi fortjente det, kunne ingen av oss bli sju år gammel.»

Så blir det altså ved dette: Gud tilgir synden av nåde, og det ikke bare én gang, men så ofte vi trenger det og ber om det i sann omvendelse. Guds nåde og syndenes forlatelse ved troen er vårt liv; uten den kunne vi ikke leve en time.

«La ingen innbille seg», sier den dyrebare Luther et annet sted, «at han kan bringe det så langt at han ikke trenger syndenes forlatelse, så lenge han lever. Kort sagt: Ville ikke Gud uavlatelig tilgi synden, var det ute med oss. Gud være lovet at han ikke har grunnet syndsforlatelsens nåderike pakt på vår fortjeneste, men på sitt ord! Han har befalt og befaler ennå at den skal stå fast og evig, og ikke falle når vi synder, og heller ikke reise seg når vi er gudfryktige. Den står der for seg selv på Guds befaling, så vi hvert øyeblikk kan gå til den og få forlatelse.

For siden det bor *evig synd* i kjødet vårt så lenge vi lever på jorden, og det ikke er ende eller stans på feilene og villfarelsene våre, må vi sannelig på den andre siden også ha en ‹evig og stadig forlatelse›. Slik skal vi ikke leve under vreden for syndens skyld, men under nåden for forlatelsens skyld. Se, det er hans evige pakt, som han holder urokkelig fast ved, for at hjertet vårt kan være visst på at syndene ikke skal fordømme det. Derfor skal vi love og takke ham i alle kirker.»

Dette er nå den svært trøsterike læren om syndenes forlatelse, som en kan kalle alle botferdige synderes beste lindring i liv og død. Hebreerne kalte i gammel tid Salme 32 for Davids hjerte. En anerkjent jesuitt mener at årsaken var den fylden av visdom og lærdom David legger for dagen i den. Men det er en smakløs og kald forklaring. Hebreerne har uten tvil sett lenger og forstått at den kongelige profeten i denne salmen handler om syndenes forlatelse og menneskets rettferdiggjørelse for Gud.

Dette var *Davids hjerte*, og hjertet til alle de troende som med ham i sann tro søker forlatelse for syndene sine og sin rettferdighet i Guds rene og bare nåde ved Jesus Kristus. Dette er *kilden* som alle tørstende sjeler til alle tider har drukket av, slukket tørsten og fått ny kraft. Dette er *brødet* de holder livet oppe med. Dette er *puten* de alle til sist har sovnet salig inn på.

Herren Jesus selv visste ikke noe mer trøsterikt å si til et sykt og bedrøvet menneske som lå foran ham, og som han så angsten i hjertet til, enn dette: «Vær frimodig, sønn! Dine synder er deg forlatt!» (Matt 9,2). Dette er den rette himmelske balsam, som lindrer all smerte. Dette er den edle bezoarsteinen, som driver all gift ut av hjertet. Dette er de «blomster og epler» som Herren Jesus forfrisker de botferdige sjelene med (Høys 2,5). (*Bezoar: et steinaktig legeme som finnes i magen på noen dyr, og som før ble regnet for en kraftig motgift.*)

En gudfryktig kvinne i Jena, som hadde hatt det svært tungt med en tåpelig mann, fikk avløsning av Guds tjener på sykeleiet sitt. Da sa hun: «Jeg takker min kjære Gud at han har latt meg komme til erkjennelse av syndene mine og trøstet meg med sitt hellige ord, der syndenes forlatelse er blitt forkynt meg. Nå forstår jeg først for alvor hvilken trøst det ligger i de ordene: ‹Dine synder er deg forlatt.›» Tre dager etter sovnet hun salig inn i Herren.

Lovet være Gud, og lovet være hans hellige navn evig og alltid, fordi han har gitt oss en trøst som ikke svikter: syndenes forlatelse og forsikringen om hans nåde i Kristus Jesus. Så kan vi glade og trøstige synge:

Hva vil nå Satans hele hær
med mine synder gjøre?
La ham dem alle, hver især,
meg fram for øyne føre!
Jeg vet nok at min synd er stor,
men Jesus sier i sitt ord:
De er deg forlatt.

La oss nå bruke denne læren til vårt gagn og beste og «legge vinn på å tro av hjertet at syndene våre er oss forlatt». Jeg taler til de botferdige hjertene som erkjenner og angrer syndene sine, og som med sterk lengsel og mange sukk lengter etter forsikringen om Guds nåde i Kristus.

De må ikke bare kjenne læren om syndenes forlatelse, men også selv ta den til seg. Uten den minste tvil må de tro at alle syndene deres, store og små, kjente og ukjente, er sonet og betalt med Kristi blod og død og tilgitt i himmelen. Da får samvittigheten fred og sjelen glede, og den blir oppmuntret til å elske og prise Gud.

De må lære å se på sin Frelser med åpent og uavvendt blikk og ikke ville høre, se eller vite av noe annet enn ham og hans blod, som gjør oss rene fra syndene våre. De må tro at Herren Jesus taler til hver enkelt av dem og sier: «Vær frimodig, sønn» – eller datter – «dine synder er deg forlatt!» De må tro at ikke bare de små og ringe syndene deres, feilene og skrøpelighetene, men også de store, som de ikke kan tenke på uten sukk og tårer, er dem forlatt og tilgitt av nåde.

De må søke å bli så visse i denne saken at selv om hele verden og alle djevler skrek og brølte: «Du er en fordømt synder, du er evig fortapt!», kan de likevel være ved godt mot og si: «Det er et troverdig ord, fullt verdt å motta: Kristus Jesus kom til verden for å frelse syndere, og blant dem er jeg den største. Men jeg fikk miskunn.»

Etter denne forsikringen har mange engstede samvittigheter lengtet, og noen har valgt helt forunderlige veier for å nå fram til den. Om Arnulf, biskop i Metz, og om Attilanus, biskop i Zamora, fortelles det at de kastet en ring i elven og sa at når den kom tilbake i hendene deres, ville de holde seg for visse på at syndene deres var forlatt. Etter lang tid, som de hadde brukt til alle slags botsøvelser, skal de også ha fått den tilbake: Den lå i en fisk som ble satt på bordet for dem.

Om en biskop Johannes, med tilnavnet Silentiarius, forteller noen forfattere at han plantet et fikentre på en bratt og tørr klippe og sa at om dette treet fikk blad og bar fikener, ville han fatte håp om syndenes forlatelse og det evige liv. Og se, treet fikk virkelig både blad og frukt. Palladius forteller om en munk som var falt i en grov synd, at han stengte seg inne i en hule, dekket seg med sekk og aske og verken reiste seg fra jorden eller holdt opp med å gråte før en engel hadde forsikret ham om at synden var tilgitt ham.

Hvis ikke dette skal kalles å friste Gud, vet jeg ikke hva det er. Men slik går det når en setter Guds ord og sakramentene til side og ikke vil la seg nøye med den allmenne forsikringen han i sitt ord har gitt alle botferdige.

Jeg vil ikke råde noen engstet samvittighet til å gripe til slike farlige midler for å få ro. For den som søker syndenes forlatelse på denne måten, vil bare dynge opp nye synder. Har det derfor i sannhet gått til slik som fortalt, må det regnes som et overordentlig og overflødig vitnesbyrd om Guds barmhjertighet, som heller ville føye seg etter noen bedrøvede og villfarne sjeler enn miste dem.

Noe lignende fortelles om en anfektet kvinne i England. Hun ba om å få forsikring om Guds nåde og syndenes forlatelse ved at et glass som hun ville kaste med makt i bakken, måtte bli helt – og det skjedde også.

Det fortelles også om en annen kvinne at da en talte trøstende til henne under hennes harde anfektelser, innvendte hun heftig at hun var like viss på å bli evig fortapt og forkastet som på at krystallglasset hun holdt i hånden, ville knuses når hun kastet det i gulvet. Det gjorde hun da også, i den tro at det ville gå i hundre stykker. Men se, det ble helt uskadd, og det visste de som var til stede, å bruke til å trøste henne.

Jeg kan ikke la være å ta med her en forunderlig beretning om det som hendte i en berømt handelsby med et ungt menneske, en fange. Han ble så engstet og forferdet av sin oppvåknede samvittighet at han i kampen med fortvilelsen sa at han ikke kunne tro at han ville bli frelst, uten at Gud forsikret ham om det ved et eget under. «Ja,» ropte han, «når jeg ser at noen kan komme nær ilden uten å brenne seg, da vil jeg tro at jeg har en nådig Gud!»

I det samme fengselet satt det den gang – jeg vet ikke av hvilken grunn – en mann som nok ikke var særlig opplyst, men likevel svært ivrig i sin kristendom, og hos ham hadde en ofte merket en særegen drift.

Da han hørte ordene til det fortvilte mennesket, ble iveren hans tent, og som han selv skriver: «For å gjøre Satan en strek i regningen ga Gud meg en så sterk tro at om det hadde vært en stor ild i nærheten, ville jeg gjerne ha sprunget inn i den selv. Jeg løp så bort til ovnen for å gripe en håndfull glør, men på veien støtte jeg høyre fot mot en stor jernring. Den var tykkere enn en voksen manns tommel og så vid at jeg kunne stikke hele armen inn i den helt opp til skulderen. Denne ringen grep jeg og skjøv den inn i gløden. Der lot jeg den ligge til den var helt glødende. Så tok jeg den i Jesu navn med trøstig mot ut med hånden og fant at Gud viste sine underfulle gjerninger på meg, et stakkars syndig menneske, like så vel som på de tre mennene i den glødende ovnen. Dette har fem mennesker sett med egne øyne, og de kunne ikke vitne annerledes enn jeg forteller det her, om noen spurte dem.»

Dette er, som sagt ovenfor, enkelte særegne og overordentlige eksempler. De tjener nok som bevis på Guds ufattelig store miskunn og er gledelige å høre for de botferdige. Likevel bør ingen driste seg til å be Gud om noe lignende, for han har ingen steder i sitt hellige ord gitt noe løfte som vi kunne grunne slike bønner på.

Hans guddommelige hånd er riktignok ikke bundet eller for kort, så han ikke etter sitt hellige gode behag skulle kunne gjøre slike og langt større ting til sin ære og til trøst for sin kirke, hvor, hvordan og når det behager ham. Men en kristen bør villig la seg nøye med hans hellige ord og de høyverdige sakramentene, som rommer mer enn nok forsikring om hans underfullt store godhet.

Merkelig er det også som lærde rabbinere forteller. Det skal ha vært skikk hos Israels folk på forsoningsdagen å feste en skarlagensrød ullfille, formet som en tunge, mellom hornene på bukken som ble ført ut i ørkenen, og likeså på døren til tempelet. Denne fillen ble for det meste helt snøhvit, til tegn på at Herren Gud var forsonet og ville være nådig mot sitt folk. Det er dette profeten etter deres mening sikter til når han sier: «Om deres synder er som purpur, skal de bli hvite som snø, om de er røde som skarlagen, skal de bli som den hvite ull» (Jes 1,18).

Dette synlige tegnet på forsoningen skal ha vist seg inntil førti år før tempelet ble ødelagt; etter det merket en ikke lenger noen slik forvandling, etter det jødene selv innrømmer. Dette faller altså nøyaktig sammen med den tiden da Herren Messias døde på korset. Da bar han fram det fullkomne forsoningsofferet for hele verdens synder, og i sitt ord og sine hellige sakramenter stilte han seg selv fram som det tegnet på Guds nåde og syndenes forlatelse som ikke bedrar. Med det bør vi da også la oss nøye. (*Rabbiner: jødiske prester og lærere.*)

Når derfor en botferdig sjel lengter etter full forsikring og visshet om at syndene er forlatt, skal den først og fremst holde seg til det beviset fra Skriften som vi har ført ovenfor: Gud har lovet alle botferdige nåde og barmhjertighet. Fra denne velgjerningen er *ingen utelukket* uten den som utelukker seg selv ved ubotferdighet og vantro.

Hvorfor skulle vi ikke ta imot Guds allmenne nåde, som også blir tilbudt oss gjennom de ordnede midlene, hans hellige ord og de høyverdige sakramentene? Hvorfor skulle vi regne oss selv uverdige til det som Gud av inderlig kjærlighet og miskunn så nådig tilbyr og gir

oss? Hvorfor skulle vi tro mer på den løgnaktige djevelen, som sier: «Syndene dine er for store til å bli forlatt deg», enn på Guds sannferdige Sønn, som sier: «Vær frimodig, sønn! Dine synder er deg forlatt!»?

La oss tenke på at kvitteringen for syndegjelden vår er skrevet med det kostbare blodet til Jesus Kristus, Guds Sønn. La oss tenke på at frikjennelsen for synd som blir forkynt i skriftestolen i Den hellige treenighets navn, på grunn av fortjenesten og blodet til Herren Jesus, våre sjelers overhyrde og tilsynsmann, ikke er noen barnelek og unyttig tale. Den er en nådegjerning som Gud gjør her på jorden, og som også har sin verdi og regnes som gyldig i himmelen.

Og la oss tenke på at likesom Herren Jesus har gitt sitt hellige legeme for oss i døden og utøst sitt kostbare blod til syndenes forlatelse, slik gir han oss ennå dette samme legemet å spise og dette samme blodet å drikke. Det er en sikker forvissning om samfunnet med hans lidelse og død, og dermed også om at alle våre synder er forlatt.

Skulle vi da, etter at Gud har gitt oss disse nådige vitnesbyrdene, ennå kreve eller lengte etter noe mer? Kan ikke et slikt pant gi oss full forsikring? Skulle vi da ennå tvile og være uten håp og mot, enda Gud selv sier: «Så sant jeg lever: Jeg har ikke behag i den ugudeliges død, men i at den ugudelige vender om fra sin ferd og lever»? Enda Herren Jesus roper: «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!» Og enda alle profeter og apostler vitner med døperen Johannes at Jesus, den korsfestede, er «Guds lam, som bærer bort verdens synd», og at «hver den som tror på ham, får syndenes forlatelse ved hans navn» (Joh 1,29; Apg 10,43)?

Å nei, å nei, du kristne sjel! La oss gi Gud æren og av hele vårt hjerte stole på hans miskunn og sannhet. La oss akte Guds store nåde og Jesu ufattelige kjærlighet, hans store fortjeneste og kostbare blod, høyere enn alle våre store synder. Hva er vi, fattige jordormer, mot den store og majestetiske Gud? Og hva er syndene våre mot hans umålelige barmhjertighet? Har min Jesus kunnet gjøre fyllest for hele verdens synder, hvorfor da ikke også for mine? Eller er mine synder større enn hele verdens, det vil si større enn alle menneskers synder til sammen?

La oss trøstig forakte djevelen og hans anfektelser når han hvisker til oss: «Du er en synder! Du er en stor synder! Husker du dette og hint? Tenk på hva du har gjort her og der i ungdommen din! Tenk på hvor ofte du har glemt din dåpspakt og satt frykten for din Gud til

side! Tror du at slikt skal bli ustraffet? Hvor vil du gjøre av deg?» og så videre.

La oss svare ham: «Satan, det du sier meg der, er ikke annet enn det jeg alt vet altfor godt. Det er gammelt nytt at jeg er en synder, og jeg har heller aldri nektet for at jeg er en stor synder. Men jeg skulle gjerne vite hva du har med syndene mine å gjøre, og hva de vedkommer deg. Jeg har syndet mot min Gud; det er en sak jeg vil gjøre opp med ham – hva angår den deg? Jeg har aldri fått noe godt av deg, heller ikke noe bud eller forbud, og derfor har jeg heller ikke kunnet synde mot deg.

Men du skal også vite at ‹når du kaller meg en synder, skremmer du meg ikke med det, men trøster meg heller›, og minner meg om det min Frelser har sagt: ‹Jeg er ikke kommet for å kalle rettferdige, men syndere til omvendelse›, og: ‹Jeg er kommet til verden for å frelse syndere.› Og vil du endelig ha noe å bestille og bekymre deg om som ikke vedkommer deg, så si meg en gang: Kjenner du noe til kvinnens ætt, som har knust slangens hode? Kjenner du noe til en mann som heter Jesus, og som har utøst sitt blod på korset til syndenes forlatelse? Kjenner du noe til at han ikke bare er død, men også oppstanden, at han sitter ved Guds høyre hånd og går i forbønn for oss?» – og mer av samme slag.

Hit hører Luthers ord: «Hele frelsens makt og kraft ligger i at disse ordene – Kristus ‹ga seg selv for våre synder› (Gal 1,4) – blir holdt for alvorlige og sanne ord. Dette sier jeg sannelig ikke uten grunn. For jeg har ofte erfart, og erfarer ennå stadig mer for hver dag, hvor overmåte tungt det er – særlig når samvittigheten kjenner syndens byrde, dødens skrekk og Guds vrede – å tro fullt og fast at Kristus er gitt, ikke for de hellige, rettferdige og verdige, for Guds venner, men for de ugudelige, syndere og uverdige, for Guds fiender, som med rette hadde fortjent Guds vrede, den evige død og fordømmelse.

Derfor må vi ruste og øve hjertene våre godt med disse og lignende ord, som Skriften er full av. Når så djevelen en dag kommer og anklager oss, slik han pleier å gjøre med alle gudfryktige, og sier: ‹Du er en synder, og derfor er du min og et fortapelsens barn›, da kan vi, sier jeg, gjendrive ham og svare omtrent slik: ‹Ja, min gode djevel, men nettopp fordi du anklager meg for syndene mine og derfor vil fordømme

meg, vil jeg desto trøstigere tro at jeg er troende og rettferdig og visselig skal bli frelst. …

For nettopp når du sier at jeg er en stor og stakkars synder, gir du meg sverd og våpen i hånden, så jeg kan overvinne deg med kraft. … For kan du si meg at jeg er en stakkars og elendig synder, kan jeg til gjengjeld si deg at Kristus er død for syndere og er deres talsmann. … Derfor skremmer du meg slett ikke, men trøster meg heller ved å kalle meg en synder.›»

Men her vil kanskje et bedrøvet hjerte innvende: «Jeg tviler ikke på Guds nåde og barmhjertighet. Jeg vet jo også at Guds Sønns blod er en overflødig betaling for hele verdens synder. Men jeg tviler på meg selv – om jeg er skikket til å ta imot Guds nåde og syndenes forlatelse. For min omvendelse, synes jeg, er ikke sann og ikke slik som Gud krever den i sitt ord.» Jeg svarer: Det er allerede et godt tegn på en sann omvendelse når man er bekymret for sin omvendelse.

Hyklerne og de ugudelige blir lett ferdige med sin omvendelse og slår seg derfor snart til ro. De som i sannhet angrer, kan derimot ikke gjøre seg selv til lags, og det gjør dem vondt at de ikke kan angre syndene sine så hjertelig som de ønsker og vil.

Den sanne omvendelse er likevel lett å kjenne. Der det er en inderlig sorg over synden, en lengselsfull trang etter Guds nåde, et stadig sukk til Kristus og et oppriktig hat og fiendskap mot synden, der bør man ikke tvile på at omvendelsen er oppriktig. Og selv om disse delene av omvendelsen ennå ikke har nådd den fullkommenhet de visselig burde ha, vet vi likevel at selv den første lengselen og de første bevegelsene i et angrende hjerte er til behag for vår Gud – slik en husfar allerede gleder seg over knoppene på et tre før de springer ut.

Da den bortkomne sønnen ennå var langt borte, så hans far ham og fikk inderlig medynk med ham; han løp ham i møte, falt ham om halsen og kysset ham (Luk 15,20). Med det menes ikke annet enn dette: Mens vi ennå regner oss uverdige til all nåde og kjærlighet, og tenker at vi fremdeles er langt borte fra ham og knapt har begynt å gå på omvendelsens vei, kommer den barmhjertige Gud oss allerede i møte og tar oss til nåde.

Et slikt hjerte sier videre: «Jeg er hard som stein og stål. Jeg frykter ikke Guds vrede som jeg burde, og jeg skjelver ikke for hans ord. Jeg er ikke sønderrevet, sønderslått og sønderknust, slik jeg etter Skriften

skal være. Jeg kan ikke be riktig andektig og ikke felle hjertelige tårer; jeg er like lettsindig og kald som før» osv. Jeg svarer: Gi for det første akt på forskjellen mellom den tilstanden dere er i nå, og den dere var i før, og sammenlign dem!

Før brydde dere dere lite om hvordan det sto til med hjertet deres; dere tok ikke notis av om det var hardt eller bløtt, og dere fant bare lyst og glede i syndene deres. Men at dere nå kjenner og erkjenner hvor hardt hjertet er, er uten tvil et verk av Den Hellige Ånd. Det første skrittet mot helbredelse er å kjenne sin sykdom.

Legg dernest merke til at hjertet deres nettopp nå ligger under Guds hammer, mens det kjemper med seg selv og er bekymret over sin hardhet og ondskap. Det frykter jo sannelig Guds vrede. For hvorfor er dere bedrøvet over at hjertet er så gjenstridig, om ikke fordi dere vet at det er mot Gud, og at han har grunn til å straffe dere for det? Den beste bønnen er den som baner seg vei og trenger frem til Gud gjennom mange hindringer. Gud ser også til lengselen, sukkene og klagen i de bedrøvede hjertene, og når vår bønn behager oss selv minst, behager den Gud mest.

Den sanne omvendelse følges ikke alltid av tårer, særlig ikke i *begynnelsen* hjertet lider ofte den største angst når man ikke kan gråte. Hyklere har stundom grått og gjort seg svært ynkelige, uten at det var noe alvor med omvendelsen deres; de som i sannhet angret, har derimot ofte ikke klart å få frem en eneste tåre. Skriften forteller om den angrende tollerens ydmyke holdning og korte, men inderlige hjertesukk: «Gud, vær meg synder nådig!» Men om tårene hans sier den ingenting (Luk 18,13).

Den lamme, som Herren taler så trøsterikt til: «Vær frimodig, sønn! Dine synder er deg forlatt!», har uten tvil følt stor sorg i hjertet og sukket i angst – på samme måte som man heller ikke kan tvile på at dette ordet fra Herren Jesus var et svar på det hjertet hans talte. Men om tårene hans melder Skriften ingenting. Be derfor Gud uten opphør om sann anger og gudfryktig sorg, og om tårenes gave! For også på den måten blir det harde hjertet bløtgjort, osv.

Det sier videre: «Akk, jeg er redd min omvendelse kommer for sent. Jeg har gått altfor lenge, foraktet min Guds langmodighet og miskunn og drevet gjøn med hans nåde. Jeg er redd jeg hører til dem som finner døren stengt når de kommer, og som får til svar når

de banker på: ‹Jeg vet ikke hvor dere er fra›» (Luk 13,25). Jeg svarer: Ingen omvendelse kommer for sent, når den bare er alvorlig og sann.

Jeg innrømmer gjerne at det er noe vanskeligere med den sene omvendelsen enn med den tidlige. De gamle syndene er som en gammel, råtten skade som er vond å lege; jo lenger hjertet i sin syndige frihet har gitt seg over til det ugudelige vesen, desto mer gjengrodd, fordervet og forherdet er det, slik vi allerede har vist ovenfor.

Likevel må vi vite at den nådige og barmhjertige Gud har erklært om alle ugudelige uten forskjell – uten å unnta dem som er blitt gamle i syndene sine – at han ikke har behag i deres død, men i at de vender om og lever. Han sier uttrykkelig: «Når en ugudelig vender om fra sin ugudelige ferd og gjør rett og rettferdighet, da skal han berge sitt liv» (Esek 18,23.27). Slik er heller ingen skade for gammel og ingen sykdom for farlig for Herren Jesus, vår sjels himmelske lege; hans blod og Ånd renser og leger også de gamle sårene.

Han gjorde ikke bare dem friske som hadde vært syke i noen dager eller uker, men også dem som hadde båret på sin plage i tolv, atten og trettiåtte år (Matt 9,20; Luk 13,11; Joh 5,5). Han vakte ikke bare opp Jairus' lille datter, som nettopp var død, men også den unge mannen i Nain, som allerede ble båret til graven – ja, Lasarus, som alt hadde ligget fire dager i graven. At han både kan og vil gjøre noe lignende med åndelige sykdommer og med den åndelige død, det vitner hans ord og gjerninger om.

Han har selv sagt at han er kommet for å kalle syndere – alle uten forskjell – til omvendelse, og for å frelse det som var fortapt. «Den som kommer til meg,» sier han, «vil jeg slett ikke støte ut» (Matt 9,13; 18,11; Joh 6,37).

I lignelsen har han stilt frem for oss den bortkomne sønnen, som ikke tenkte på sin far før han hadde sløst bort alt han eide, var blitt svinegjeter og ble tvunget av den ytterste nød til å vende hjem. Han tok imot syndere som i mange år hadde levd i urett, grådighet og andre synder. Og til slutt foraktet han ikke den angrende røverens sukk, enda han allerede satt i dødens gap; han slo ikke nådens dør igjen for ham, men lukket den vidt opp (Luk 15,1–3.17 ff.; 19,2 ff.; 23,40 ff.).

Har du, mitt medmenneske, holdt lenge fast ved syndene dine, så takk Gud desto mer inderlig for at han ikke er blitt trett av å forbarme

seg. Og siden han så lenge og med stor tålmodighet har ventet på deg og din omvendelse, så la ham ikke bli skuffet i sitt håp.

Erkjenn da at når han så lenge har sett på syndene dine og spart deg, har det vært for at du skulle omvende deg. Nettopp av det kan du slutte at han gjerne vil ha deg frelst. Den nådige Gud har jo også den største ære av de største og mest håpløse syndere, slik en lege høster den største ros når han helbreder en som andre leger har gitt opp, og leger en gammel skade.

Vi undrer oss ikke så mye over at Gud omvendte David, etter at han i nesten et helt år hadde gått trygg i sin synd, som over at han tok Manasse til nåde – han som hadde tilbrakt det meste av sitt liv og sin regjeringstid, som varte i femtifem år, i sin forferdelige ondskap (2 Krøn 33,1 ff.). Skriften sier også: «Hans miskunnhet er mektig over oss, og Herrens trofasthet varer til evig tid» (Sal 117,2), og at Herren Jesus «fant en evig forløsning» (Hebr 9,12). Sett altså Guds evige nåde og Kristi evige forløsning opp mot dine langvarige synder.

Apostelen vil at vi skal formane hverandre til omvendelse «hver dag, så lenge det heter i dag» (Hebr 3,13). Og profeten sier: «Herrens miskunn er det at det ikke er forbi med oss» – at vi ikke er fortært og revet bort til evig fortapelse. «Hans barmhjertighet har ennå ikke tatt slutt. Den er ny hver morgen» (Klag 3,22–23). Se, du angrende hjerte, ennå heter det jo i dag! Også i morges gikk Guds nåde opp over deg med den milde solen. Gjør du bare ende på syndene dine – Guds barmhjertighet er ennå ikke til ende.

En anerkjent lærer sier med rette om disse ordene: «Siden Guds barmhjertighet blir ny hver dag, skal vi aldri fortvile om den.» Selv om Gud ofte må vente lenge på vår omvendelse, kommer han oss likevel i møte hver morgen med ny nåde, og hver dag han gir oss til omvendelse, er for ham som den første. Det kommer av at han er Gud og ikke et menneske, og at han elsker sjelene så høyt. (*Osiander.*)

Det som sies om den stengte døren og om å banke forgjeves på den, må likevel slett ikke forstås slik at de som omvender seg av hjertet og søker Guds nåde i Kristus Jesus, iblant skulle finne nådens dør stengt og ikke få sine synders forlatelse. Langt ifra!

Herren taler om dem som med vilje forsømmer nådens tid og forakter og støter fra seg de midlene til omvendelse som rikelig blir budt dem – de som forherder hjertene sine mot alle Guds kall og setter

sin gjenstridige ondskap opp mot hans langmodighet og godhet. Når slike kommer i nød og død og ser helvetes åpne gap foran seg, roper de nok om nåde og prøver å slippe unna fordømmelsen og bli salige. Men det skjer mer av treldomsfrykt enn av sann omvendelse, for den vet de ingenting om; de har aldri i sine dager brydd seg alvorlig om den.

Når den rettferdige Gud lukker himmelens dør for slike ubotferdige og ryggesløse mennesker – som bare frykten for helvete presser noen skrik ut av, og som uten den ville gå videre i sin ugudelighet like gjerne på den ene veien som på den andre – hvem kan da laste ham for det?

Men vi skal merke oss vel at dette er noe som ikke angår dem som i sannhet angrer. Himmelen er ikke stengt for den sanne omvendelse, bare for skinnomvendelsen og hykleriet. Døren er ikke lukket for dem som ennå lever i nådens tid, og som Gud fremdeles unner de velsignede midlene til omvendelse, men for de gjenstridige foraktere som holder fast ved sin trygghet og ubotferdighet helt til enden.

Det bedrøvede hjertet fortsetter: «Jeg kan selv ikke nekte for at jeg er uverdig til Guds nåde, fordi jeg så lenge har foraktet den og med vilje misbrukt den. Jeg tør ikke løfte øynene; jeg skammer meg for Gud. Jeg fortjener ikke at solen skal skinne på meg og jorden bære meg. Den rettferdige Gud gjør meg ingen urett om han nekter meg sin nåde» osv. Jeg svarer med den hellige apostelens ord: «Dersom vi dømte oss selv, ble vi ikke dømt» – nemlig av Gud (1 Kor 11,31). Det er et godt tegn når mennesket gir Gud rett og seg selv urett.

Den angrende tolleren sto langt borte og ville ikke engang løfte øynene mot himmelen, men slo seg for sitt bryst og sa: «Gud, vær meg synder nådig!» – og han gikk rettferdiggjort hjem til sitt hus. Den bortkomne sønnen skildrer Herren slik at han kom til sin far som en skitten svinegjeter, barbent og i fillete klær; han regnet seg uverdig til å kalles hans sønn og ville gjerne nøye seg med en dagarbeiders kost. Likevel seiret den kjærlige farens hjerte over alt, og han ga ham tilbake barneretten og alt det andre.

Synderinnen holdt seg ikke verdig til å tre frem for Herren Jesus eller gripe hans hånd. Hun sto bak ham ved føttene hans, vætte dem med tårene sine, tørket dem med håret og kysset dem. Hva annet viste hun med dette enn at hun knapt regnet seg verdig til å være en

klut under Herren Jesu føtter? Men hvor stor og dyrebar var hun ikke likevel i hans øyne! (Luk 7,38).

Gled deg da, du angrende hjerte, over at du er blitt lik disse menneskene! «Den som fornedrer seg selv, skal opphøyes» (Luk 18,14). De mest uverdige blir de mest verdige, de største syndere de største hellige. Er du ikke verdig til Guds nåde, så trenger du den i høyeste grad og lengter etter den. Ville Gud ikke la andre enn de verdige få del i sin nåde, måtte han nekte alle mennesker den. Men hans nåde finner ingen verdige; den gjør verdige.

Nøy deg derfor med at du erkjenner din uverdighet og din nød, og søk din verdighet i Kristus Jesus. Hans sår er kilder til legedom, metthet og vederkvegelse for de fattige og elendige sjelene, for de hungrende og tørstende hjertene. Han roper ikke: «Kom hit til meg, dere verdige, rettferdige, hellige og sterke!» men: «Kom til meg, alle dere som strever og har tungt å bære!» og: «Om noen tørster, han komme til meg og drikke!» (Matt 11,28; Joh 7,37).

Jeg kan ikke uten et sterkt bevegd hjerte tenke på det evangelisten Lukas sier: «Alle tollere og syndere holdt seg nær til ham for å høre ham.» Når jeg holder dette sammen med fariseernes ord: «Denne mannen tar imot syndere og eter sammen med dem!» (Luk 15,1–2), synes jeg evangelisten har villet vise at de stakkars synderne nok trengte seg frem blant folket og prøvde å komme så nær Herren at de kunne høre ham. Men de gikk ikke så helt nær at de kunne ha rørt ved ham, og enda mindre våget de å be ham om å få spise sammen med ham.

Men den søte Frelseren ser lengselen i hjertet deres og har uten tvil ropt til dem: «Kom bare nærmere, dere tollere og syndere! Kom bare hit, dere bedrøvede hjerter! For jeg er sendt til verden ‹for å forkynne et godt budskap, for å forbinde dem som har et nedbrutt hjerte, for å trøste alle sørgende›» – og for å gjøre syndere salige (Jes 61,1–2).

Kanskje har den kjærlige Herren, da de kom nærmere, vennlig omfavnet og kysset dem, og vel også bedt seg inn som gjest hos en og annen av dem, slik han gjorde med Sakkeus, som han ropte til: «I dag må jeg bli i ditt hus» (Luk 19,5). Dette så nå fariseerne, disse store hyklerne, og sa spottende: «Denne mannen tar imot syndere og eter sammen med dem!»

Men de blinde menneskene forsto ikke hva Herren Jesus var kommet for å gjøre. Hvor skal legen heller være enn hos de syke? Hvem har faren brød til, om ikke til de sultne barna? Og hvem er den friske kilden til, om ikke til den tørste vandringsmannen?

Slik er Herren sinnet den dag i dag: De som i sitt eget hjerte er de mest elendige, er de kjæreste for ham. Dem som står langt borte og ikke vet om de tør våge seg nær ham, taler han til og sier: «Kom bare hit, du bekymrede hjerte! Hvorfor er du redd? Jeg kjenner din nød; dine skjulte sukk og tårer er ikke gjemt for meg. Har du synd, så har jeg nåde og rettferdighet. Er du bedrøvet og motløs, så har jeg kraft og trøst; jeg vil vederkvege deg. Her er hvile for din sjel, her er mitt hjerte, her er kjærlighet og trofasthet, her er rikdommen av Guds nåde og kildevellet til den evige kjærlighet.»

La oss da tre frem for ham med frimodighet og ikke være redde! Da Josef ga seg til kjenne for brødrene sine, ropte han: *Jeg er Josef!* Men da han så at de var så forferdet at de ikke maktet å svare ham, sa han: «Kjære, kom hit til meg!» Og da de kom bort til ham, sa han en gang til: «Jeg er Josef, deres bror» (1 Mos 45,1–5). Slik roper også Jesus til oss stakkars syndere: «Jeg er Jesus, deres bror – kom da hit til meg! Jeg er Jesus, deres mellommann, han som sletter ut syndene – frykt ikke for meg!»

En engstet samvittighet kunne videre innvende: «Akk, mine synder er altfor store og altfor mange. Det er ikke små og ubetydelige synder jeg har gjort, men forferdelige dødssynder.» Jeg svarer: Det er da synder som en skapning har gjort, et stakkars dødelig menneske; barmhjertigheten og nåden derimot tilhører den uendelige Skaperen. Hans barmhjertighet er like stor som han selv.

En ting kan nok ofte synes oss stor, men sammenlignet med større ting må den likevel kalles liten. Elben er en stor elv, full av skip; den har mye og dypt vann, går ofte over sine bredder og oversvømmer og dekker hele bygder. Men hva er den mot verdenshavet? Blir ikke vannet dens slukt av havet, så ingen vet hvor det blir av? (*Elben er en elv i Tyskland.*)

Slik er det også med vår misgjerning. Jeg innrømmer at den er stor og tung; men når jeg ser hen til Guds barmhjertighet og min Herre Jesu Kristi fortjeneste, må jeg likevel regne den for liten, ja, for ingenting. Guds kjærlighet er en ild som ikke bare fortærer halm og små

kvister, men også tykke stokker og hele trær. La syndene dine være så store som hele verdens misgjerninger lagt sammen – likevel blir de *overveldet* av Guds nåde.

Det ordet bruker jeg gjerne, fordi det også har behaget Den Hellige Ånd å tale slik: «Guds miskunnhet overvelder oss» (Sal 103,11; 117,2 – *prævaluit*). Dette ordet brukes om vannet i syndfloden, som steg og tok overhånd så alle de høye fjellene under himmelen ble skjult (1 Mos 7,18–19). Om nå våre synder er så store og høye som de høyeste og største fjellene på jorden, vil Guds nåde likevel overvelde, overmanne og skjule dem. Det sikter uten tvil også apostelen til når han sier: «Der synden ble stor, ble nåden enda større!» (Rom 5,20). (*I våre bibeloversettelser lyder verset: «er mektig over oss».*)

Jeg har ovenfor nevnt mange eksempler som viser at Gud tar selv de største syndere til nåde. Til dem kan vi ennå føye det som fortelles om trollmannen Simon. Han var uten tvil en av de største syndere i verden, fanget i bitterhets galle og (av Satan) bundet i urettferdighets lenker.

Likevel råder den hellige Peter ham til å «omvende seg fra sin ondskap og be Gud om at kanskje hans hjertes tanke måtte bli ham tilgitt» (Apg 8,22–24). De siste ordene må ikke forstås slik at den hellige apostelen skulle ha tvilt på om så store syndere kan bli tatt til nåde. Han taler bare slik for desto mer å skremme dette onde mennesket og desto raskere føre ham til sann omvendelse.

Det er som om han vil si: «Selv om ondskapen din er så stor at mennesker nesten må tvile på om den kan bli deg tilgitt, så vend bare om og be til Gud – da skal du ennå finne nåde.» Når nå denne store trollmannen og djevelens tjener blir tilbudt omvendelse og nåde, hvilket håp kan da ikke andre gjøre seg!

Luther taler merkverdig om dette. «Fortvil ikke», sier han, «over hvor store syndene dine er, når du enten i livet eller i døden for alvor kommer til å kjenne dem. Lær heller av den hellige Paulus at Kristus har gitt seg selv, ikke for oppdiktede og malte synder, men for sanne og virkelige; ikke for små, men for overmåte store; ikke for én eller to, men for alle; ikke for overvunne – men for uovervunne, sterke og mektige synder. – – Legg all flid på at du, ikke bare utenfor anfektelsens tid, men også i faren og dødskampen, kan si med frimodighet – når samvittigheten blir skremt ved minnet om syndene du har gjort,

og Satan angriper og stormer heftig mot deg og vil oversvømme deg med et hav av synder, med en syndeflod, for å rive deg bort fra Kristus og styrte deg i fortvilelse: Jesus Kristus, Guds Sønn, er gitt, ikke for de hellige og rettferdige, men for syndere og urettferdige. – –

Jeg har overtrådt alle Guds bud, og syndene mine er så mange at de ikke ville få plass om de ble skrevet opp på en stor oksehud; ja, de kan ikke telles, de er flere enn sanden i havet. – – Men nettopp fordi det står slik til med mine misgjerninger – at de er så forferdelige, så store, så utallige, så umåtelige og uovervinnelige – – har Guds Sønn gitt seg selv i døden for dem, for å kunne slette dem ut og frelse meg og alle som tror på ham.»

Kort sagt: La oss ikke legge den synden til alle våre store og grove synder at vi tenker høyere om vår misgjerning og holder den for større enn Guds nåde og barmhjertighet og hans Sønn Jesu Kristi dyre fortjeneste! Når Satan skriker og brøler: «Stor er din synd! Stor er din ondskap! Stor er din misgjerning!», la oss da rope tilbake og med all vår kraft sette dette opp mot ham: «Stor er Guds barmhjertighet! Stor er Jesus! Stor er Jesu blodige fortjeneste!» osv.

Igjen sier en bedrøvet sjel: «Akk, dessverre har jeg ofte syndet mot bedre vitende og mot min samvittighet. Jeg har mange ganger lovt min Gud høyt og dyrt, ja, kanskje til og med med ed, at jeg aldri mer ville vende tilbake til de syndene jeg før holdt så kjært. Likevel har jeg – dessverre, ak, det gjør så vondt i hjertet mitt – flere ganger falt tilbake og lettsindig og skammelig glemt løftet mitt.»

Jeg svarer: Skriften selv gjør forskjell på de *skjulte* feil eller skrøpeligheter og de *overmodige synder* som blir gjort av frekkhet og mot samvittigheten. Den gir også å forstå at disse siste – og likeså synder som blir gjentatt etter at man har lovt bedring – er svært store, grove og forferdelige, så Satan har rettmessig grunn til å holde dem frem for oss. Derfor har vi også ovenfor talt alvorlig om dem og trofast advart mot dem. Men likevel må man ikke la et engstet hjerte, som sjelefienden angriper med disse glødende pilene, være uten trøst – særlig når trøsten er å finne i Guds ord.

La det nå stå til med syndene dine som det vil, du bekymrede sjel. Om du har gjort dem mot bedre vitende, om du etter høye og dyre løfter om bedring igjen har falt tilbake – de hører likevel med blant syndene.

Og Skriften sier uten forskjell at Gud ikke har behag i den ugudeliges død, men i at han vender om fra sin vei og lever; at han ikke vil at noen skal gå fortapt, men at alle skal komme til omvendelse; at Kristus Jesus kom til verden for å frelse syndere – hva navn de så har: store og små, kjente og ukjente, de som har falt første gang, og de som har falt tilbake – og at Jesu, hans Sønns blod renser oss fra all synd (Esek 18,23; 2 Pet 3,9; 1 Tim 1,15; 1 Joh 1,7). Fra disse ordene, som gjelder alle, kan jo verken syndene dine eller du selv være unntatt.

Det finnes mange slags synder, men midlet mot dem er ett og det samme: Guds nåde og barmhjertighet og Jesu Kristi dyre blod og fortjeneste. Guds skapninger på jorden, i luften, i havet og i alle dyp er mangfoldige; men de er alle innesluttet i én stor krets, under én himmel. Dens velgjørende kraft og liflige lys står fritt for dem alle å nyte, så sant de ikke selv vil velge mørket og unndra seg lyset.

Slik spenner også nådens himmel seg over alle syndere. «For Gud har innesluttet dem alle under ulydigheten, for at han kunne vise miskunn mot dem alle» (Rom 11,32). Gud har i sitt ord erklært alle mennesker for syndere, for at de, drevet av fordømmelsens dom, skulle ta sin tilflukt til hans barmhjertighet og søke sin frelse i hans nåde alene.

Glem heller ikke det trøsteordet vi nevnte ovenfor: «Som en far forbarmer seg over sine barn, forbarmer Herren seg over dem som frykter ham» (Sal 103,13). Akk, hvor ofte handler ikke et barn med vitende og vilje mot sin fars vilje og befaling! Hvor ofte lover det ikke bedring, særlig når det ser eller kjenner riset! Og likevel lar det seg snart igjen, av barnslig ustadighet og lettsinn eller av onde tilskyndelser og fristende anledninger, forlede til å bryte løftet sitt. Her må farskjærligheten stadig arbeide, stadig bære over og formane, og stundom også slå og straffe; men barnet blir likevel ikke helt støtt bort.

Slik går det også til med oss stakkars syndige mennesker. Vi vet jo for det meste altfor godt hva vår plikt som barn mot Gud krever. Vi setter oss også ofte alvorlig og av hjertet fore at vi aldri mer vil krenke vår kjære himmelske Far med de gamle syndene våre.

Men hvor lett skjer det ikke at vi blir overrumplet av vårt kjød og blod og synden som bor der, av den ugudelige verdens forførelser og anledninger og av Satans listige bedrag, og blir revet med til de gamle

syndene eller til andre! Vårt gode forsett vitner nok om vårt alvor, og om at det er vårt oppriktige ønske å leve etter Guds vilje. Men vår ustadighet vitner om hjertets store fordervelse og om vår store skrøpelighet og ufullkommenhet i dette livet.

Hva annet skal og kan da den kjærlige Faren i himmelen gjøre med dette enn å ynkes over vår nød og elendighet og komme vår skrøpelighet til hjelp med sin barmhjertighet? Visst må han mang en gang gripe til riset og tukte vårt lettsindige, ustadige hjerte strengt; men det skjer likevel i en faderlig og god mening, for at vi heretter skal vandre mer varsomt. Slik lever vi, under Guds forbarmelse, vårt liv med å falle og reise oss, med å synde og be om tilgivelse, med å fare vill og erkjenne det – kort sagt, i en stadig omvendelse.

Dermed er det slett ikke min mening å ta de sikre og ubotferdige i forsvar, de som daglig krenker Gud med åpenbare og forsettlige synder. Jeg taler til de angrende og bekymrede samvittigheter, som nå hater synden og søker trøst for sin bedrøvede sjel.

Så lenge et barn ikke helt trekker seg unna lydigheten – så lenge det ennå viser noe barnlig frykt og virkelig strever etter å gjøre farens vilje – bærer han over med det i mangt.

Men ville barnet misbruke farens godhet, spotte ham, le ham ut og sette seg opp mot ham med stor ondskap og gjenstridighet, ja, til og med legge hånd på ham osv., da kunne han lett til slutt la seg bevege til å forkaste barnet helt og utelukke det fra all arverett. Likevel lar farskjærligheten seg ikke så snart slukke; selv under den strengeste beslutning håper den fremdeles og søker at barnet skal bli bedre.

Tenk videre på, du angrende hjerte, at vi også i Skriften har eksempler på at den barmhjertige Gud har vist nåde mot dem som har syndet mot samvittigheten og mot løfter de har gitt. David, mannen etter Guds hjerte, kunne sannelig ikke unnskylde seg med uvitenhet da han forgrep seg på sin nestes hustru og siden også på hans liv. Man kan lett tenke seg at denne grove synden ikke skjedde uten at samvittigheten protesterte. I tiden fra han hadde sett Batseba og sendt bud etter henne, til hun kom, har samvittigheten uten tvil holdt hans onde forsett frem for ham. Men de syndige lystene fikk overtaket.

Slik gikk det også med mordet på Uria. Først prøvde han å lure den gode mannen med en listig plan; men da det ikke ville lykkes, tok han seg tid til å sende ham av sted igjen med et brev. Hvem vil tro at

samvittigheten hos en slik mann i mellomtiden var helt taus og ikke reiste innvendinger mot ondskapen hans? Men han brydde seg ikke om den, og slik gjorde han mot bedre forstand og vitende en forferdelig synd.

Manasse, som man med rette kunne kalle de ryggesløses konge, var sønn av den gudfryktige kong Hiskia. Det er ingen tvil om at faren holdt sønnen til all gudsfrykt og lot ham få en god oppdragelse til han var tolv år og etter farens død kom på tronen. Han kjente altså godt Guds vilje fra hans lov og må derfor i det minste i begynnelsen ha kjent at samvittigheten protesterte. Men han brydde seg ikke om det og fór frem så grusomt som noen. Likevel, da han var blitt temmet ved korset og i hjertelig anger søkte nåde hos den barmhjertige Gud, fant han den også i rikt mål.

Når det gjelder slike løfter, forsikringer og tilsagn med ed, fortjener det å merkes hva den kongelige profeten sier: «Jeg har sverget, og jeg skal holde det: Å ta vare på din rettferdighets lover» (Sal 119,106). Vi kan riktignok ikke vite når han skrev denne salmen. Men enhver som leser den med ettertanke, særlig vers 84, 87, 92, 95, 105 og andre, vil lett innrømme at det må ha skjedd i den tiden han ble forfulgt og var i nød.

Det er da også kjent at gudsfrykten aldri er ivrigere, og andakten og kjærligheten til Guds ord aldri mer brennende, enn i trengselens dager. Selv om nå denne dyrebare Guds mann forplikter seg så alvorlig og inderlig til å holde Guds bud og stadfester løftet sitt med ed, falt han likevel siden svært dypt – ikke én, men flere ganger. Likevel fikk han nåde igjen når han søkte den i tro og med et sønderknust hjerte.

Noe lignende leser vi om Asa, kongen i Juda: På egne og folkets vegne fornyet han pakten med Gud og stadfestet den sammen med hele folket med en offentlig ed (2 Krøn 15,12 ff.). Men at den gudfryktige kongen senere gjorde mange feiltrinn, viser det neste kapitlet (v. 7, 10, 12), og det er også kjent at folket ikke lenge holdt fast ved denne pakten. Likevel bør man ikke tvile på at nådens dør ble stående åpen for dem, siden Gud Herren så ofte formante sitt folk ved profetene til bot og omvendelse.

Særlig merkverdig er blant annet det han sier ved profeten Jeremia: «Du har drevet hor med mange elskere – kom likevel tilbake til meg! Vend om, du frafalne Israel, så vil jeg ikke se på dere i vrede;

for jeg er nådig. Men erkjenn din misgjerning!» (Jer 3,1.12–13). Heller ikke er det ukjent for noen hvor høyt og dyrt apostelen Peter lovte at han ikke ville forlate sin Herre og Mester Jesus, og hvor dypt han kort etter falt: Han forlot ham ikke bare, men sverget og forbannet seg på at han ikke kjente ham. Likevel ble han tatt til nåde da han gråt bittert over synden sin.

Til sist bør en ved denne innvendingen, som hentes fra syndene som gjentas så ofte, og fra mengden av dem, legge merke til at Skriften, som nevnt ovenfor, uttrykkelig sier at Gud «tilgir rikelig». Ettersom vi dessverre synder rikelig, tilgir Gud også rikelig – for hvordan skulle han ellers komme ut av det med oss, vi usle, syndige ormer?

Likesom en far ikke kan oppdra et barn uten å tilgi mye, kan heller ikke Gud frelse noen uten stor tålmodighet, langmodighet og mye barmhjertighet. Var Gud slik menneskene er, ville det kanskje være lite håp for dem som faller tilbake, og for dem som gang på gang lar seg lokke til synder de har sagt fra seg og sverget på å forlate.

For vi mennesker blir snart trette av å tilgi og vise barmhjertighet, og vi tror at folk holder oss for narr når de krenker oss gang etter gang og ber om tilgivelse. Men Gud «er ikke et menneske», og «hans tanker er ikke våre tanker» (Hos 11,9; Jes 55,8.9).

Vil vi vite hvor overmåte stor Guds miskunnhet og barmhjertighet er, så la oss ikke bare se på oss selv, men på hele kirken – for ikke å tale om hele verden! Tenk hvor mange tusen mennesker det er som daglig krenker Gud, og som likevel daglig nyter godt av hans kjærlighet og godhet. Han tåler dem, verner dem og holder dem oppe; med sin langmodighet lokker han dem til omvendelse, og han tar nådig imot dem når de kommer tilbake til ham.

Var vi de eneste Gud tilgav syndene, hadde vi ikke så stor grunn til å undre oss over hans overstrømmende godhet. Men at han har gjort det og ennå gjør det med så mange tusen ganger tusen, *det* er det som gjør hans barmhjertighet så ubegripelig. Mine synder, så store de er, hva er de mot hele verdens synder? Kan min Guds nåde og min Frelsers blod overvelde og få overhånd over hele verdens synder, hvorfor går jeg da og grubler og engster meg over mine egne?

Gud Herren har ved sin Sønn befalt oss: «Om han så synder imot deg sju ganger om dagen, og sju ganger kommer tilbake til deg og

sier: Jeg angrer! – så skal du tilgi ham.» Ja, vi skal være rede til å tilgi ham «sytti ganger sju», det vil si så ofte han ber om det og trenger det (Luk 17,4; Matt 18,21.22).

Har en tilgitt den som har krenket en, sju ganger, og han likevel ikke holder opp med å gjøre oss sinte med en ny krenkelse, kunne det for fornuften nesten synes som om all godhet – som en pleier å si – var spilt på ham. Da kunne en vel med rette vise seg vred heretter, så han ikke skulle spotte og misbruke godmodigheten vår.

Men Herren Jesus vil at kjærligheten vår ikke skal bli trett. Krever Gud nå dette av oss syndige mennesker, som jo av naturen er onde, hva har vi da ikke å håpe av ham!

Jeg innrømmer gjerne at det finnes mennesker som har begått en synd mer enn fire hundre og nitti ganger – for så mye blir sytti ganger sju. Når de nå av hjertet roper til Gud om tilgivelse for et så stort tall synder og får den, så er det visst noe stort. Men det er likevel ikke mer enn han har befalt oss usle mennesker å tilgi våre medbrødre. Skulle vi da ikke våge å håpe og vente noe mer av ham, den store Gud, som har en barmhjertighet like stor som han selv?

Hans hellige apostel sier: «La deg ikke overvinne av det onde» (som andre gjør mot deg), «men overvinn det onde med det gode» (Rom 12,21). Han vil at kjærligheten vår skal kjempe med fiendenes bitterhet, og godheten vår med deres ondskap, og ikke la seg overvinne, så også vi selv ble ondskapsfulle, hatefulle og hevngjerrige. Nei, vi skal så langt det er mulig, søke å gjøre deres bitre hjerter milde og forvandle fiendskapet deres til kjærlighet. Krever Gud nå dette av oss mennesker, skulle vi da ikke kunne vente det samme av ham? Skulle vår synd overvinne hans nåde? Langt ifra!

Til sist sier et bekymret hjerte: «Akk, hvordan kan jeg tro at mine synder er meg forlatt, når freden ikke vil komme inn i samvittigheten min? Jeg innrømmer nok at trøstegrunnene som hittil er nevnt, er guddommelige, faste og urokkelige. Likevel føler jeg ingen trøst, bare frykt, redsel og angst, selv når jeg sover. Jeg kan ennå ikke få ro i hjertet; synden min står alltid for meg som et grufullt skrekkbilde, og sjelen min har ingen hvile.»

Jeg svarer: I samsvar med Skriften må en skjelne mellom «syndenes forlatelse og vissheten om å ha fått den». Den første er som løken eller roten, den andre som blomsten; eller den første er som en rosen-

knopp som ennå er lukket, den andre som rosen som har sprunget ut og står i sin prakt.

Et barn som ennå er umyndig, har kanskje en rik arv i vente og er herre over hele godset. Men det forstår ennå ikke å bruke arven sin rett før det kommer til skjels år og alder, og det får heller ikke eiendomsretten og full rådighet over den før det når den tiden som lovene eller faren har fastsatt. Slik har også mangt et botferdig hjerte sine synders forlatelse hos Gud i Kristus, men mangler ennå vissheten om det og den hvilen for sjelen som pleier å følge med den.

Dette kan en se på David. Han fikk uten tvil nåde så snart han begynte å gå i seg selv, av hjertet bekjenne og angre sin synd og søke nåde hos Gud. Profeten Natan hørte da også hans ydmyke bekjennelse: «Jeg har syndet mot Herren», og forkynte ham straks: «Så har også Herren tatt bort din synd. Du skal ikke dø» (2 Sam 12,13). Men at han ikke straks fikk vissheten om denne nåden eller fikk samvittighetens fred tilbake, ser vi klart av den femtiførste salmen.

Her klager han ikke bare over at *hans synd står alltid for ham*. Den står for øynene hans og skremmer og engster ham; kanskje har også bildet av den drepte Uria med sårene og de blodige klærne kommet til ham i søvne. Samvittigheten plaget ham som en ond og trettekjær kone som ikke unner mannen sin ro natt eller dag, eller som en verkebyll som begynner å hovne opp og svi.

Men han ber også inderlig om hvile for sjelen sin: «La meg høre fryd og glede, la de ben som du har knust, fryde seg. Gi meg igjen din frelses fryd, og hold meg oppe med en villig ånd! Fri meg fra blodskyld» – den skylden som tynger hans arme hjerte, og det blodet som brenner der – «Gud, min frelses Gud!» Se, dette var et troens ord; og der det er tro, er det også syndenes forlatelse, selv om han ennå ikke kjente den i samvittighetens fred (Sal 51,5.10.14.16).

Et lignende eksempel stiller Det nye testamente fram for oss i den botferdige synderinnen. En må ikke tvile på at hennes synder ble tilgitt i himmelen så snart hun, beveget ved Jesu forkynnelse, begynte å angre dem av hjertet, å lengte etter Guds nåde og – om enn i stor skrøpelighet – å tro på Kristus.

Slik sa også den dyrebare Frelseren, mens hun lå ved føttene hans og vætte dem med tårene sine, og før han vendte seg til henne selv med sin trøstende tiltale, til Simon, verten sin: «Hennes mange syn-

der er henne forlatt» – ikke at de skulle eller ville bli henne forlatt. Alt tyder på at dette ikke var første gang hun med tårer angret syndene sine og *bad om tilgivelse* for dem hos Gud.

Men la det være at hjertet hennes først kort tid før var blitt rørt ved Herrens ord, og at hun derfor var blitt drevet til å følge etter ham inn i dette huset. Så snart hun la seg ned ved føttene hans og begynte å banke på nådens dør med så milde tårer og så mange sukk, er det ingen tvil om at hun fikk nåde og sine synders forlatelse. For hun hadde jo grepet den nådestolen som Gud har stilt fram for alle mennesker; hun hadde holdt seg fast i alterets horn; hun hadde gått inn gjennom den rette døren.

Likevel lar den kjære Frelseren en stund som om han ikke ser henne og ikke vet hva hun gjør med føttene hans, og hva hun under så mange tårer søker å få. Han tier en tid og lar henne gråte lenge nok. Så innlater han seg i samtale med fariseeren, forteller ham en lignelse om to skyldnere og søker å overbevise ham om at dommen hans er urimelig.

«Til slutt vender han seg til henne» og lar henne vite at han har sett alle tårene hennes, talt alle kyssene og hørt alle sukkene. Med rene og klare ord forsikrer han henne om at «hennes synder er henne forlatt», og byr henne: «Gå bort i fred!» (Luk 7,36 flg.)

Erfaringen lærer at Herren ennå i dag går fram slik med de fleste hjerter. Å, hvor ofte skjer det ikke at et menneske som ved Guds ord, Ånd og nåde er ført til å erkjenne syndene sine, og som inderlig har klaget over dem og angret dem, likevel under mange tårer roper til den barmhjertige Gud om tilgivelse!

Mange ganger om dagen ligger han ved den korsfestede Herre Jesu føtter og ber om å bli overstenket med hans dyre blod og om hans Hellige Ånds trøst. Hvem vil påstå at slike bønner ikke blir hørt, og at synden her ikke er tilgitt? Men hjertet merker likevel ikke alltid straks samvittighetens fred og vissheten om en slik tilgivelse.

Til dette er det to slags årsaker. Den første ligger *hos Gud*. *For det første* vil han la den botferdige sjelen desto bedre erfare hvilken bitterhet det ligger i den synden som før var så søt for den, og «hvor ondt og bittert det er at du forlater Herren din Gud», og ikke frykter ham (Jer 2,19) – så en heretter kan komme til å hate synden så mye mer og vandre desto varsommere. *For det andre* vil han prøve omvendelsen,

om den er alvorlig, sann og standhaftig; han vil øve troen og gjøre bønnene, sukkene og lengselen desto inderligere og mer brennende. *For det tredje* vil han lære sjelen å miste tilliten til seg selv og til all sin egen evne, fortjeneste og verdighet. *For det fjerde* vil han at hans nåde i Kristus Jesus heretter skal bli den desto kjærere og søtere.

Den andre årsaken ligger *hos mennesket*. For en botferdig synder som ser og føler hvor mange og store syndene hans er, faller det svært tungt straks å vende seg i full tro fra dette sørgelige og forferdelige synet til Guds nåde og til Jesus Kristus, den korsfestede. I begynnelsen har det arme hjertet så mye å stri med den synden det kjenner hos seg, at det knapt kan tenke rett på Kristus og sukke etter ham. Synden er kjent og hjemlig for hjertet, mens Kristus derimot er fremmed og ukjent.

Det går her som med et kraftig legemiddel. Når det er tatt inn, blir sykdommen ikke straks slått ned; det onde som ligger i blodet og liksom hører hjemme der, setter seg mot legemiddelet som kommer naturen til hjelp utenfra, så det i begynnelsen kan synes som om den syke blir verre enn før – inntil den legende kraften til slutt vinner overhånd og helsen litt etter litt blir gjenopprettet.

Slik går det også her. I omvendelsens anger og sorg står synden i sin kraft, og med lovens hjelp gjør den sjelen syk til døden.

Men Jesu blod og Den Hellige Ånds trøst kommer den til hjelp i troen, og da viser det seg straks tegn til forandring og bedring. Fullkommen helbredelse kommer likevel ikke ennå, for den dyrebare Frelseren breder i sin visdom og kjærlighet bare litt etter litt sin kraft og søte trøst mer og mer ut i hjertet, til den fullkomne helsen – «rettferdighet og fred og glede i Den Hellige Ånd» og vissheten om frelsen – til slutt kommer.

Det som her er sagt, kan ved Guds nåde tjene til å reise opp og trøste et botferdig hjerte i dets vedvarende angst, redsel og sorg. Tenk vel over det, du kristne sjel, at det allerede er en stor nåde fra Gud at han har ført deg fra din tidligere sorgløshet til en slik hellig frykt, det vil si fra Satans rike til sin elskede Sønns rike! Akk, hvor mye saligere er ikke den sorgen du nå har, enn gleden du hadde før! Hvor mye bedre er ikke dine sukk og din gråt nå enn latteren og jubelen før!

Se, nå som du gråter så bittert over syndene dine og kjenner en slik sorg i hjertet, ligger du sammen med synderinnen ved Herren Jesu

føtter. Nå vætter du dem med tårene dine; nå dekker du dem med kyssene dine. Har han hittil tidd til det og latt deg sukke og gråte som om han ikke visste om det, så la ikke dette føre deg vill; alt sammen skjer til ditt beste. Når tiden er inne, vil han vende seg til deg i nåde og si: «Dine synder er deg forlatt. Gå bort i fred!»

I tungt og regnfullt vær ser en kornaksene bøye seg mot jorden, tynget av væte; også blomstene står lukket og fulle av tårer og henger med hodet som i sorg. Men nettopp dette er midlet som gir dem kraft til å sette korn og blomstre, og til å folde seg ut desto herligere når solen siden skinner. Slik går det også med de botferdige, sorgfulle sjelene: «Deres sorg er en forberedelse til den guddommelige glede; deres angst er et forvarsel om den evige hvile.»

Hold derfor fast ved Jesu føtter, og væt dem bare godt med tårene dine. Bland innimellom inn slike utrop som: «Gjør med meg som du vil, Herre Jesus – jeg slipper deg ikke uten at du velsigner meg! Jeg holder meg til deg og vil ikke la meg vise bort. Jeg har grepet nådestolen; du må la meg få nåde.»

Og skulle sorgen og redselen din vare noe lenge, så mist ikke motet for det, og fortvil ikke. Tenk på hvor lenge din Gud har måttet banke på ditt hjertes dør før du lukket opp for ham! Tenk på at Gud har sine hellige grunner til at han ennå ikke gir deg hjertets fred slik du ønsker og vil.

«Jeg innrømmer at det er enkelte som må dras med et engstelig, knust og bekymret hjerte så lenge de lever.» De blir så å si behandlet strengt; de får tårebrød å ete og grumset vann å drikke.

De er som mennesker som en gang har falt og brukket en arm eller et bein eller skadet en annen del av kroppen. Selv om de er vel helbredet, kjenner de likevel ofte sterke smerter på det skadde stedet, særlig når det går mot uvær og storm. Slik er det også med somme botferdige hjerter. Ofte er det en ubetydelig anledning som minner dem om de tidligere syndene deres, så de blir bedrøvet og tunge om hjertet.

Men jeg har også sett og erfart at de på denne måten får en svært øm samvittighet og grøsser for all synd og verdenslyst. De viser seg svært ydmyke og saktmodige mot nesten som farer vill og snubler; de er trette og lei av verden og lengter etter himmelen; de er brennende i kjærligheten til Jesus, tålmodige og frimodige under korset og svært ivrige og inderlige i lengselen etter tro og nåde.

Hva skulle nå være bedre for disse menneskene enn en slik tilstand? Og hvem vil tvile på at de er i nåde hos Gud og har sine synders forlatelse? En ser jo tydelig på dem at Gud styrker deres skrøpelighet med sin kraft, og at han så mildner og med sin skjulte trøst lindrer sorgen deres at de kan holde ut og vinne seier. Ja, deres siste stund er gjerne så full av glede, fred og trøst og av en så søt forsmak på det evige liv at de lett kan glemme all den sorgen de hadde før.

Å, for en kjærlig, nådig og miskunnelig Gud, som også kan gjøre noe godt av synden og bruke den verste sjelegift til vårt beste! Han legger selve skorpionen som har stukket og såret oss, på stikket, og slår ned og tilintetgjør synd med synd. Satan lokker oss til synd for at vi skal gå til grunne ved den og dø den evige død. Men Gud fører det i sin godhet dithen at det som var gjort mot oss til død, må tjene oss til liv.

Når vi ser på våre tidligere synder, virker og skaper han i oss et hellig hat til alle synder som kunne komme, en salig avsky for all ugudelighet og en hellig mistillit til oss selv og all vår fortjeneste og virksomhet.

Han gir oss en stadig omvendelse, en sorg etter Guds sinn og en anger som ingen angrer, en hjertelig trang til å be og gråte, en inderlig lengsel etter hans nåde, en dyp ærefrykt for og fast tillit til Herren Jesus og hans fortjeneste, lyst til hans hellige ord, oppriktig kjærlighet, ydmykhet og saktmodighet mot nesten, sann overgivelse til hans hellige vilje, forakt for verden og lengsel etter himmelen.

Lovet være den eneste vise, gode og nådige Gud, som lar alt, ja, til og med synden, tjene til gode for dem som elsker ham, eller i det minste gjerne vil elske ham!

La oss så av alt dette slutte at det, trass i alle innvendinger, er et ord fullt verdt å motta: «Gud tilgir av bare nåde, for Jesu skyld, de botferdige alle deres synder – hjertelig, villig, fullkomment og for evig – både store og små, mange og få, kjente og ukjente, de som er gjort, og de som skal komme.» «Min sjel, lov Herren, og alt som i meg er, love hans hellige navn! Min sjel, lov Herren, og glem ikke alle hans velgjerninger! Han som forlater all din misgjerning, som leger alle dine sykdommer» (Sal 103,1–3).

Hittil har vi hatt med dem å gjøre som har sine synders forlatelse, men likevel ikke tror det. Til slutt må vi også si noen ord til dem som mener at de har den, og likevel ikke har den.

Det finnes mange mennesker for hvem syndene er den minste sorgen. De går i den tro at deres mange, store og grove synder for lengst er tilgitt, eller i alle fall lett kan bli det. Det kommer bare an på at de en halv dags tid oppfører seg stille og gudfryktig, leser i en bok, går til skrifte og til den hellige nattverd. Så trenger de ikke bekymre seg mer, selv om de holder fram i sin vante sorgløshet og ubotferdighet og ikke sier fra seg de syndene som er dem så kjære.

Jeg skulle visst ønske at det ikke fantes slike mennesker i Guds kirke, og at en ikke behøvde å formane dem. Men erfaringen viser dessverre at mange blir dåret og drevet av djevelen til å misbruke den trøsterike læren om syndenes forlatelse og drive gjøn med Guds nåde. Slik bruker de til sin død og undergang det som er gitt dem til liv og salighet.

Men her bør en vel legge merke til at verken teksten vår eller Skriften ellers legger skjul på hvem det er som det ikke er noen fordømmelse for, som Gud ikke tilregner syndene, og som han tar til nåde.

Det er nemlig «dem som er i Kristus Jesus», «som ikke vandrer etter kjødet, men etter Ånden». Det vil si: de som ved troen er forent med Kristus, har fått del i hans Hellige Ånd og følger hans gode drift og ledelse; de som ikke frekt lever videre i synden etter verdens og sitt kjøds sinn, men som ved Guds Ånd og nåde er blitt hjertelige fiender av all synd og legger vinn på å føre et ulastelig, hellig og botferdig liv.

Den blødende kvinnen kunne være viss på at hun ikke forgjeves hadde rørt ved Kristi klær. For «blødningen stanset med en gang, og hun kjente i sitt legeme at hun var helbredet for sin plage». Kristi skjulte kraft, som hun hadde fått del i ved å røre ved ham i tro, ble kjent for henne ved den forandringen hun hadde ønsket, og som hun nå merket i sitt syke legeme (Mark 5,29.30).

Slik er det også med det botferdige mennesket. Så snart det ved troen får del i kraften fra Jesus Kristus, han som utsletter synden, kan det ikke være annerledes enn at det må merke en salig forandring hos seg. Syndens flod tørker inn, kjærligheten til synden forgår, og Den Hellige Ånds kraftige drift gjør seg gjeldende.

Der synden blir tilgitt, tar syndens herredømme slutt. Der Kristus med sin Ånd begynner å leve i hjertet, må kjærligheten til synden dø. Da Peters svigermor var blitt befridd fra den sterke feberen ved Jesu ord, «sto hun opp og tjente ham» og dem som var sammen med ham. Slik er det også her: Den som ved Kristi hjelp er blitt frelst fra syndene sine og har fått nåde, begynner snart å tjene Gud og nesten i hellighet og rettferdighet.

Skriften knytter også «omvendelsen fra mørke til lys» og «syndenes forlatelse» sammen (Luk 24,47; Apg 26,18). Den gjør kjærligheten til et ufeilbart kjennetegn på dem som er blitt rettferdige ved troen og har fått sine synders forlatelse. Herren Jesus sier om den botferdige synderinnen som lå ved føttene hans: «Hennes mange synder er henne forlatt, derfor elsker hun meget» (Luk 7,47).

Likesom treet som springer ut, vitner om våren, bladene om treets sav og liv og røyken om ilden, slik vitner kjærligheten til Gud om troen og syndenes forlatelse. Der ingen kjærlighet følger etter, er det heller ingen syndenes forlatelse. Men hos den som ennå elsker synden, er det ingen kjærlighet til Gud. «Syndens venn – Guds fiende; Guds venn – syndens fiende.»

Det er også verdt å merke seg at Den Hellige Ånd i sitt ord bare erklærer dem for å ha del i Guds barmhjertighet og syndenes forlatelse *som frykter ham*. «Hvor stor din godhet er, som du har gjemt til *dem som frykter deg*» (Sal 31,20).

«For så høy som himmelen er over jorden, er hans miskunnhet mektig over *dem som frykter ham*. Som en far forbarmer seg over sine barn, forbarmer Herren seg over *dem som frykter ham*» (Sal 103,11.13). «Men hos deg er tilgivelsen, *for at vi skal frykte deg*» (Sal 130,4). «Den jeg vil se til» (i nåde), «det er den elendige, og den som har en nedbrutt ånd og er forferdet over mitt ord» (Jes 66,2). «Hans miskunn er fra slekt til slekt over *dem som frykter ham*» (Luk 1,50).

Av alt dette er det åpenbart at de som ikke elsker og frykter Gud, som ikke vet av noen anger og omvendelse, og som lever i forsettlige, kjente synder og ennå ikke for alvor har bestemt seg for å slutte med dem – de trøster seg forgjeves med Guds barmhjertighet og syndenes forlatelse og bedrar seg selv med et grunnløst håp.

Det Skriften lærer om Guds nåde og forlatelsen av alle synder, er sagt til de botferdige hjertene, de bedrøvede og bekymrede sjelene.

Til de ubotferdige og sorgløse er det derimot sagt, som apostelen skriver: «Vrede og harme», «trengsel og angst skal komme over hver menneskesjel som gjør det onde» (Rom 2,8.9).

Likesom det ikke er noen fordømmelse for dem som er i Kristus Jesus, som ikke vandrer etter kjødet, men etter Ånden, slik er det bare fordømmelse for dem som ikke er i Kristus Jesus, og som ikke vandrer etter Ånden, men etter kjødet.

Deres eting og drikking, deres gåing og ståing, deres søvn og våking – alt sammen er under fordømmelse. Deres lyst og glede, deres prakt og herlighet, deres ære, rikdom, storhet, berømmelse og anseelse, ja, selv deres bønn og lesning, deres kirkegang, skriftemål og altergang blir dem til fordømmelse. For alt skjer i ubotferdighet, sorgløshet og vantro, og de våger å blande lys og mørke, Kristus og Belial, og la dem bo sammen i hjertet. Derfor er de med alt de gjør, en vederstyggelighet for Gud og kan ikke behage ham.

Tenk over dette, *dere ubotferdige, sorgløse sjeler*, som lever i fylleri, banning og sverging, i krangel og uenighet, i hovmod, prakt og overdådighet, i vanhelligelse av sabbaten, i utukt og gjerrighet og andre synder, og likevel trøster dere med syndenes forlatelse! Det er jo det samme som om en åpenbar fiende og troløs forræder ville glede seg over sin fyrstes nåde, enda han ikke skammet seg over å egge ham mer og mer for hver dag med fiendtlige anslag.

Så lenge dere holder fram i synden, berøver dere dere selv Guds nåde. Dere gjør opprør mot Herren Jesus, som har kjøpt dere med sitt kostbare blod; dere forakter hans dyre forløsning, hans hellige fortjeneste og hans gjerning som mellommann. Dere bedrøver Den Hellige Ånd og besmitter hans tempel; dere hoper opp Guds vrede over dere; dere støter det evige liv fra dere og haster fram mot helvetes åpne gap.

Dere synder på Guds barmhjertighet, og jeg frykter at dere skal få ubarmhjertighet til lønn. Å forlate seg på Guds nåde og synde med forsett er ikke å frykte Gud, men å spotte ham.

Blir slike mennesker i denne tilstanden, er fordømmelsen deres fullkommen rettferdig. For Gud har åpnet sin rike nåde og lagt den fram for dem, men de har foraktet den. Han har tilbudt dem syndenes forlatelse, men de har ikke villet ha den. De har støtt Jesus Kristus, den korsfestede, fra seg med hans hellige blod og sår, og de har ikke

villet se på den nådestolen som var stilt fram for dem. Derfor blir Guds vrede med rette over dem i all evighet.

«Se, jeg ser himmelen åpnet!» Nådens dør er ennå ikke lukket; ennå ber Jesus for dere. Ennå flyter det fra hans blødende sår. Ennå i dag tilgir Gud synd og overtredelse. Ennå har Gud nåde, også for dere, om dere bare vil gjøre bot og omvende dere.

Akk, så omvend dere da av hele hjertet! Hvorfor vil dere dø den evige død? Jeg forsikrer dere i Jesu Kristi navn at så snart dere i sann omvendelse og tro vender dere til ham som er deres Frelser og mellommann, skal ingen av syndene deres mer bli husket. Ingen stry blir så fort fortært i en stor ild som Guds nåde og Jesu blod vil ta bort syndene deres. Gud vil gjerne elske dere, gjerne rettferdiggjøre og frelse dere. Den kjærlige Faren ser ut etter dere og venter på dere.

Så kom da til Guds nådes fang, dere edle sjeler! Kom til Jesu sår! Kom til Den Hellige Ånds trøsterike samfunn! Kom til de hellige englers og de utvalgtes forsamling! Kom til himmelen og saligheten! Se, jeg har lagt livet og døden fram for dere; jeg har holdt den åpne himmel og det åpne helvete fram for dere. Jeg ber dere ved Jesus Kristus, som i stor kjærlighet har utøst sitt kostbare blod for dere, at dere vil velge livet og himmelen. Det unne Gud dere ved Kristus i Den Hellige Ånds kraft! Ham være lov, pris og takk i all evigheters evighet! Amen.

Niende preken. Om Guds farskjærlighet til den troende sjel

I Jesu navn. Amen.

1 Joh 3,1: «*Se, hvor stor kjærlighet Faderen har vist oss, at vi skal kalles Guds barn!*»

Det er vanskelig å tale klart og oppbyggelig om guddommelige og himmelske ting, og særlig om Guds kjærlighet og godhet og om «den indre, skjulte herlighet og salighet som de troende har i Kristus». Det skyldes for det første *predikanten selv*. Alle predikanter er mennesker – også de som har fått mange gaver og mye lys, ånd og kraft av Gud. Forstanden deres er for svak og hjertet for lite; de kan ikke gripe det himmelske slik de ønsker og vil.

Hjertet er for barnslig og enfoldig til å fatte de store hemmelighetene og underne i Guds kjærlighet. I denne saken står det like

uforstandig og rådvill som et barn man vil lære stjernekunst og himmellegemenes gang. Det har for mye jordisk og kjødelig ved seg og forstår ikke å verdsette de åndelige tingene som det burde.

Og selv om Gud øser sin Hellige Ånd og hans søte gaver rikelig ut over det, er det likevel som en flaske med trang hals: Den fanger knapt opp noen få dråper av disse rike strømmene. Den som har lite, gir også lite; det en ikke selv eier i overflod, kan en heller ikke gi rikelig videre til andre.

En prest bør derfor uavlatelig be Gud om at han av nåde vil gi ham et stort, vidt og mottakelig hjerte, slik det står at Den Høyeste ga Salomo (1 Kong 4,29). Han bør be om at Gud ved sin Hellige Ånd vil rydde ut av hjertet hans alt som er jordisk, kjødelig og verdslig, så det kan romme desto mer av de himmelske gavene og igjen dele dem rikeligere ut til andre.

Ofte må han da si med en gudfryktig mann: «Akk, Herre, din kjærlighet og miskunn er så stor og ubegripelig, og likevel vil du at vi skal elske deg og forkynne din kjærlighet. Hvorfor har du da bare gitt oss *ett hjerte*, og attpåtil et så lite? Akk, tusen og atter tusen hjerter skulle vi ha for å elske deg og romme din godhet.

Akk Gud, ak Far, gjør mitt hjerte stort og vidt, så det kan romme riktig mye av livets vann! Akk, Herre, hva er de få dråpene det hittil har fått, mot det store, vide og brede havet av din kjærlighet? Hvor stor er ikke din miskunn, Gud, og hvor lite er ikke mitt hjerte!»

Til dette kommer at en predikant ikke kan uttrykke og fremstille som han ønsker, det han ved Guds nåde har grepet. Det er lettere for ham å tenke og smake enn å tale. Da Paulus ble rykket like inn i den tredje himmel, *hørte han usigelige ord* (2 Kor 12,2.4). Og de som har smakt noe av Guds kjærlighet og kjent troens kraft, finner ikke ord som strekker til når de vil skildre hvordan det står til i hjertet deres.

Det går dem som det barnet som fikk smake søt vin av sin far. «Hvordan smaker den?» spurte faren. «Søt,» svarte barnet. Og da han spurte videre: «Hvor søt?» svarte det: «Søt, søt,» og visste ikke å si noe mer. Guds nåde er jo søt for hjertet. Guds barns herlighet, vissheten om syndenes forlatelse, hjertets fred, sjelens hvile i Gud, samfunnet med Kristus, Den Hellige Ånds trøst og indre vitnesbyrd – alt dette er liflig over all liflighet. Men hvem kan tale verdig og slik han ønsker om det han her kjenner? Stamme kan vi nok, men tale kan vi ikke.

Derfor vil også en åndsrik og erfaren predikant sjelden tilfredsstille andre og nesten aldri seg selv når han skal tale om slike ting. Ofte skammer han seg nok over seg selv og tenker: «Så barnslig du har talt om så herlige ting!» Han har all grunn til å be Gud om at han vil bøte på hans mangler etter sin rike nåde og miskunn og komme hans skrøpelighet til hjelp med desto rikere kraft.

Dernest ligger vanskeligheten *også hos tilhørerne*. De fleste av dem er kjødelige og jordisk sinnet og ikke i stand til å «bedømme åndelige ting på åndelig vis». For «et sjelelig menneske» – den som står utenfor nådens stand, utenfor samfunnet med Kristus og Den Hellige Ånd – «tar ikke imot det som hører Guds Ånd til» – hemmelighetene i Kristi rike, som Den Hellige Ånd lærer oss. «For det er en dårskap for ham, og han kan ikke kjenne det» (1 Kor 2,13–14).

Verdslig sinnede mennesker er svært lure og kloke i verdslige ting: i styre og stell, i handel og vandel, i rettssaker og lignende. Men når en taler til dem om himmelske ting, går det dem som Nikodemus. Da han hørte om gjenfødelsen, mente han at den ikke kunne skje uten at mennesket gikk inn i mors liv en gang til og ble født på ny. Det er som om en sang en vise for dem på et fremmed språk: Den vakre melodien liker de nok, men ordene forstår de ikke, og de sitter igjen med bare en klang i ørene.

Mange er så nedsunket i verdslige saker at de ikke bryr seg om åndelige og himmelske ting. Når hesten har havre, svinet sin skyllemat og ulven et åtsel, spør de ikke stort etter himmellegemenes gang. Hvordan godt øl og den beste vin smaker, vet mangt et jordisk sinnet og umåtelig menneske godt; men hva sødmen i Guds kjærlighet og forsmaken på det evige liv er, vet han ikke noe om og vil heller ikke vite det.

Han forstår nok hva det vil si å være en konges eller fyrstes sønn, hva som er vakrest og mest moderne i prakt og klesdrakt, hva det betyr å ha en mektig beskytter hos en fyrste, å gjøre et rikt giftermål eller få en stor arv, og så videre. Men om herligheten ved å være Guds barn, om Jesu rettferdighets kledning, om Den Hellige Ånds trøst og hjelp, om sjelens trolovelse med Kristus, om den uforgjengelige, ubesmittede og uvisnelige arven som er gjemt i himmelen for dem som elsker Gud – om alt dette har han ikke noe å si.

Om slike mennesker gjelder det Kristus sa til sine jordisk sinnede og forherdede tilhørere: «Mitt ord får ikke rom hos dere» (Joh 8,37). Hjertene deres er allerede fulle av kjærlighet til verden, av ondsinnede, ugudelige forsetter og kjødelige tanker. På et papir som er tilsmurt med olje eller annet fett, lar det seg ikke godt skrive; blekket vil ikke feste seg. Slik går det også med de jordisk sinnede hjertene.

Men tross alt dette skal det etter Guds befaling tales og forkynnes om himmelske ting i den offentlige forsamlingen. For en *predikants* hjerte blir vidt etter hvert ved øvelse, ved bønner og sukk, ved gudelige betraktninger, ved inderlig andakt og ved lengselen etter å gjøre riktig mye gagn. Slik sier vår overhyrde: «For hver den som har, til ham skal det bli gitt, og han skal ha overflod. Men den som ikke har, skal bli fratatt selv det han har» (Matt 25,29).

Ved å stamme og pludre lærer barnet å tale. Ved å øve seg og ta feil blir lærlingen mester. Slik er det også med presten: Ved flid og iver i sitt høye kall, ved hjertelig troskap og stadig øvelse blir han bedre selv og gjør også andre bedre, selv om adskillig skrøpelighet blander seg inn. «For Guds rike består ikke i ord, men i kraft» (1 Kor 4,20). Lærerens dugelighet er ikke av ham selv, men «av Gud» (2 Kor 3,5).

Selv om han synes at han bare stammer og laller om guddommelige og åndelige ting, legger Den Høyeste ofte en slik kraft i hans skrøpelige tale at det for tilhørerne er som om han har talt med en engels tunge. Det som for ham selv bare synes å være dråper, går ofte ved Guds nåde som en strøm over tilhørernes hjerter. Det er slik Herren Jesus selv sier: «Den som tror på meg, … fra hans indre skal det flyte strømmer av levende vann» (Joh 7,38).

De beste predikantene er ofte de som er mest misfornøyde med seg selv. Om Paulus het det: «Når han er legemlig til stede, er han svak, og hans ord er ikke noe å bry seg om» (2 Kor 10,10) – og likevel var han full av ånd og kraft. «Men vi har denne skatten» – kunnskapen om Kristus – «i leirkar» – skrøpelige og ufullkomne kar – «for at den rike kraften skal være av Gud og ikke fra oss selv» (2 Kor 4,7).

En kristen lærers dugelighet består ikke i veltalenhet, ferdighet og ytre gaver, men i Guds nåde og kraft og i et hjerte som er overgitt til Gud, ydmykt, oppriktig og trofast. «Salig er den predikant som regner seg selv for ingenting og søker all sin kraft og dugelighet hos Gud og i hans nåde!»

Blant *tilhørerne* har Gud alltid noen som lengter etter hans ord, som *lengter etter den uforfalskede åndelige melken*, kunnskapen om Jesus Kristus (1 Pet 2,2). Det finnes alltid sjeler som hungrer og tørster etter nåde og har fått lede ved verden. De søker sin største glede i å betrakte himmelske og guddommelige ting, og de ønsker å vokse mer og mer i kjennskapet til Gud og bli mette og drukne av hans kjærlighet og miskunn.

Om det så bare fantes én eneste slik sjel i en stor menighet, var *den alene* verd at en for dens skyld åpnet hele Guds skattkammer og bar fram for den det søteste og beste for å vederkvege og glede den. Slike sjeler har ofte lite glede i verden; skal de ikke da finne glede i kirken, i sin Guds ord?

Gi dem livets brød, Kristus, og gledens vin, Guds søte nåde! Sett fram for dem de lekre rettene: barnekåret, trolovelsen med Kristus, Den Hellige Ånds bolig i hjertet, de troendes salighet her i verden og håpet om det evige liv. Da kan de bli mette og drukne av Guds kjærlighet og mer og mer glemme all trengsel, alle lidelser og all kjærlighet til verden.

De andre, som ennå står utenfor nådens stand, kan nok ikke i en slik tilstand fatte den himmelske herligheten og hemmelighetene i Kristi rike. Likevel er denne læren et middel som kan berede hjertene deres og gjøre dem mottakelige. Med evangeliets ord trenger Guds søte kraft ofte inn i hjertene. Ordet er et lys som driver bort mørket og gjør dårene vise, de ugudelige gudfryktige og synderne salige. Ordet er en ild som kan smelte de hardeste hjerter og gjøre dem bløte.

Når en heller flytende sukker over sure og beske frukter som ingefær, kveder, slåpebær og sikori, blir de behagelige, milde og søte. Slik blir også de sureste og beskeste hjerter ofte vunnet og omvendt ved evangeliets ord om Guds søte nåde i Kristus Jesus. Lovens ord skremmer, nøder og tvinger; evangeliets ord lokker, drar og trekker søtt og salig til seg, som en magnet.

Etter den evne Gud gir, og i den rekkefølgen vi har satt oss fore, vil vi derfor nå gå over til å tale om «herligheten ved barnekåret, som for Kristi skyld blir gitt den botferdige sjel ved troen». Jeg innrømmer gjerne at jeg ennå bare har grepet den minste del av denne store og overveldende sødmen. Jeg bekjenner at jeg ennå ikke fullt ut forstår

det ene ordet F*ar* når vi kaller Gud slik; det er for stort og høyt for meg, jeg kan ikke fatte det.

Likevel vil vi i barnlig tillit til vår kjære himmelske Far ta for oss denne saken. Gud la oss få den nytte av det at vi alltid av hjertet kan kalle ham Far, for Jesu Kristi skyld! Amen.

Den betraktningen av barnekåret som vi nå går til, vil tydelig lære oss at Guds kjærlighet og godhet er ubegripelig og umålelig. Når en fyrste benåder en forbryter som har forbrutt sitt liv, har han allerede gjort mye. Men om han attpåtil ville ta ham til seg som sitt barn, gjøre ham til medarving med sin eneste og aller kjæreste sønn og overøse ham med alle slags velgjerninger – hvem ville ikke da undre seg?

Men nettopp dette gjør den algode og barmhjertige Gud. Han gir ikke bare den botferdige sjel nåde og forlater den alle dens synder. Han tar den også til sitt barn, trolover den med sin aller kjæreste Sønn og innsetter den som arving til hele sin salighet. Over dette undrer vår apostel seg med rette og sier: «Se, hvor stor kjærlighet Faderen har vist oss, at vi skal kalles Guds barn!»

Uttrykket er svært sterkt. Det er det samme som brukes når en vil vende en annens oppmerksomhet mot noe uvanlig, noe som må vekke stor undring og drive ham til å se nøye på det. Slik viste disiplene Herren templets herlige bygninger og sa: «Mester! Se for noen steiner og for noen bygninger!» (Mark 13,1). Slik undret menneskene seg da de så hvordan Herren med et ord stilte den stormende vinden og det rasende havet, og de sa: «Hva er dette for en, siden både vinden og sjøen adlyder ham?» (Matt 8,27).

Og slik oppfordrer kong David oss til å se nøye på Guds underfulle og vise forsyn og styrelse: «Kom og se Guds gjerninger! Forferdelige er hans gjerninger mot menneskenes barn» (Sal 66,5). På samme måte vil apostelen lede oss til å betrakte med ydmykhet og takk den ubegripelige barmhjertighet og kjærlighet Gud viser oss når han tar oss arme syndere til sine barn.

Denne saken fortjener sannelig at vi tenker over den i glad andakt, med inderlig ærbødighet og takk mot en så miskunnelig Gud. Apostelen stiller to ting fram for øynene våre: først «den kjærlighet Faderen har vist oss», og dernest «den herlige barneretten» som blir gitt oss på grunn av denne kjærligheten. Med den første vil vi denne gangen glede våre andektige hjerter.

For at vi skal ha desto større nytte av å betrakte Guds farskjærlighet til den troende sjel, vil det være godt om vi etter vår vane samler noen kjernefulle skriftord om saken og suger ut den søte honningen som ligger skjult i disse blomstene. Profeten Jesaja sier på vegne av den israelittiske kirke: «Du, Herre, er vår Far, vår gjenløser fra eldgammel tid er ditt navn» (Jes 63,16). Med dette viser han at de troende fra begynnelsen av har gledet seg over dette søte farsnavnet på Gud og påkalt ham med det på en svært kraftig og gripende måte.

Dette ene ordet kan gjelde som en bønn – akkurat som når et sykt barn ligger i sin angst, ser vemodig på sin far og sier med matt tunge: «Akk, far!» Slik er det også med den bedrøvede sjel: Om den i angst og sorg ikke fikk fram mer enn «Akk, Gud! Akk, Far!», ville dette alene være nok til å røre Guds hjerte.

Ordet er også svært tjenlig til å vekke barnlig frykt, det vil si ærbødighet, og tillit hos oss; det er liksom blandet av frykt og kjærlighet. Et barn må ære sin far som det seg hør og bør, men kan likevel vente seg alt godt av ham, mer enn av noen annen. Derfor har en uten tvil fra gammel tid ofte brukt slike søte navn og gledet seg over Guds farskjærlighet. Det er dette også Moses sikter til: «Lønner dere Herren slik, du dårlige og uvise folk? Er han ikke din Far, som gjorde deg til sin eiendom? Han skapte deg og dannet deg» (5 Mos 32,6).

Den samme profeten bruker også et vakkert bilde for å fremstille Guds godhet: «Herren din Gud bar deg, som en mann bærer sitt barn, hele den veien dere gikk, til dere kom til dette stedet» (5 Mos 1,31). Når en mann reiser gjennom en ørken med sønnen sin, en liten og svak gutt, kan det lett hende at barnet blir trett og ikke orker å gå lenger. Faren lar det likevel ikke bli liggende, men tar det på skuldrene eller i armene og bærer det.

Slik gjorde også Gud med sitt folk da han førte det ut av Egypt, og slik gjør han den dag i dag med sine troende. Akk, hadde Gud ikke båret oss, var vi for lenge siden blitt liggende og hadde gått til grunne. Hvordan skulle vi komme fram gjennom så mange trengsler, anfektelser, prøvelser og anstøt om ikke vår himmelske Far styrket og holdt oss oppe? Dere kristne fedre, når dere tar det lille barnet deres på armen, så tenk på Guds farskjærlighet: hvordan han bærer, verner, forsørger og holder oppe dere og deres!

Hit hører også et annet skriftord som er fullt av sødme. Vår Gud sier: «Det var jeg som lærte Efra'im å gå og tok dem på mine armer. Men de skjønte ikke at jeg helbredet dem. Med menneskebånd dro jeg dem, med kjærlighetens rep» (Hos 11,3–4). Se her Guds farskjærlighet! Han sammenligner seg med en mann som lærer sitt lille barn å gå, holder det i armene eller fører det i ledebånd.

Barnet løper hit og dit og volder faren mye arbeid og bry; men han følger likevel etter det overalt og støtter det. Denne møyen er hans lyst, for kjærligheten overvinner alt. Men dette forstår ikke barnet; det fortsetter bare å løpe og leke, som om det selv hadde krefter nok til å holde seg oppe og styre skrittene sine.

Slik gjør også den milde Gud. Han bærer oss ved sin nåde mens vi ennå ikke kan gå; han leder oss ved sin kjærlighet når vi begynner å gå. Fra barnsben av volder vi ham mye bry og arbeid, men likevel blir han ikke trett. Han fører, verner og holder oss oppe så lenge vi lever.

Se, dere kristne sjeler: Gud holder og leder oss ved sin kjærlighet og nåde. Han har bundet sin kjærlighet om oss som et ledebånd og følger oss på alle våre veier, selv om vi ikke alltid merker det og erkjenner det med takk. Tenk her over veiene deres – reisene, gjerningene og foretakene deres fra ungdommen av! Kall tilbake i minnet hvor mye nød og fare dere er blitt utfridd av, hvor mange anstøt og ulykker dere er blitt bevart for, og hvor mange velgjerninger dere har fått av nåde! Det er slik Gud fører sine barn i ledebånd og lærer dem å gå.

Jesaja sier videre: «Du er vår Far. Abraham vet jo ikke om oss, og Israel kjenner oss ikke. Du, Herre, er vår Far» (Jes 63,16). Med dette vil han si at jordiske fedre kan dø, eller det kan komme så langt med dem at de ikke kan eller vil vite av oss og vår nød. Men Gud blir alltid ved å være Far. Han dør ikke, han forandrer ikke sitt sinnelag, han kan og vil alltid hjelpe og frelse når vi roper til ham.

Med dette stemmer Davids ord: «For min far og min mor har forlatt meg, men Herren vil ta meg opp» (Sal 27,10). Disse ordene kan med rette kalles en hjertestyrkning og vederkvegelse for alle enker, farløse, forlatte, elendige og trøstesløse. La så alle fedre og mødre i verden, om det var mulig, bli så forandret at de kunne glemme og forlate sine barn; la dem dø, så de må forlate sine barn – vår Guds farshjerte blir likevel uforandret, og hans kjærlighet dør ikke.

Om vi så ble kastet ut og forlatt av hele verden som *hittebarn*, tar Herren oss likevel opp, slik øvrigheten lar et slikt utsatt barn bli tatt opp og forsørget. En utleggelse av dette finner vi i Esekiels sekstende kapittel. Der beskriver Herren sitt folk som et hittebarn han av medlidenhet har tatt opp, pleiet og oppdratt. Det er et treffende bilde på den syndige sjel som Gud av nåde har forbarmet seg over og kalt til samfunnet med sin kjære Sønn.

Hos Jeremia sier han: «Er ikke Efra'im min dyrebare sønn? Er han ikke et barn jeg har min glede i? For hver gang jeg har talt mot ham, kommer jeg ham likevel trofast i hu. Derfor bruser det i mitt indre for ham; jeg vil visselig forbarme meg over ham» (Jer 31,20).

Det er merkelig at vår Gud her fremstiller seg som en far som er bedrøvet over sin ulydige sønn og vred når han tenker på hans gjenstridighet. Men drevet av sin farskjærlighet kommer han snart på andre tanker og sier: «Akk, han er jo likevel mitt barn, mitt kjøtt og blod. Hvordan skulle jeg kunne glemme ham eller vende hjertet mitt helt bort fra ham?»

Guds kjærlighet er så stor at den ikke en gang lar seg overvinne av synd og ulydighet. Om vi så mange ganger gjør det broket nok for ham og lik den fortapte sønn tenker lite på vår kjærlige Far i himmelen så lenge det går oss vel, så tenker han likevel på oss. Hans hjerte lengter etter oss; han må forbarme seg over oss.

Men framfor alt fortjener det å merkes hvilke hjertelige og meningsfulle navn den kjærlige Gud gir oss. Han kaller oss sin *dyrebare sønn*. Det hebraiske ordet som står her, brukes om edelstener og andre kostbare ting, og viser hvor høyt Gud setter oss. For vi har kostet ham mye: Han har satt all sin godhet og rikdom inn på oss og kjøpt oss med sin Sønns dyre blod, så vi med rette kalles dyrebare sønner.

Han kaller oss «et barn han har sin glede i». Ordet i grunnteksten betegner en slik glede og fryd at en ikke kan se seg mett på en ting, men gjerne vil ha den for øynene hele tiden. Kong David bruker det når han taler om sin lyst og glede i Guds ord (Sal 119,24.77.92). Jesaja bruker det også, når han sier om Herrens vingård at «Judas menn er hans kjæreste plantning» – de plantene som er hans glede, slik en gleder seg når en ser de unge plantene i en vingård skyte raskt i været.

Av dette kan vi slutte hvor stor Guds farskjærlighet må være, siden han selv skildrer den med så hjertelige uttrykk. Det er ikke nok for

ham å si at vi er hans barn. Han kaller oss også sine dyrebare, søte, aller kjæreste barn – for slik ville det egentlig lyde på vår måte å tale på. Dem setter han høyere enn alt som er dyrt og kostbart, yndig og liflig blant hans skapninger.

Det var ikke nok for ham å si at han elsker oss. Han sier: «Det bruser i mitt indre, hjertet stormer i meg når jeg ser på dem. Jeg kan ikke glemme den kjærlighet og troskap jeg har lovet dem. Jeg kan ikke annet, jeg må forbarme meg over dem.»

Akk, min Gud! Om du hadde kalt oss arme mennesker dine perler og diamanter, ja, om du bare hadde kalt oss dine små hunder og latt oss sanke smulene av din nåde under ditt bord i ditt rike, ville det allerede være større ære enn vi fortjente. Men nå kaller du oss dine kjære, dyrebare og yndige barn og lover oss din rike kjærlighet, så vi skal spise og drikke ved ditt bord.

Hva skal jeg si til det? «Å forstå dette er for underlig for meg, det er for høyt, jeg makter det ikke» (Sal 139,6). Her vet jeg ikke annet å gjøre enn å bryte ut med gledestårer: «Akk, dyrebare, trofaste, aller kjæreste Gud og Far, ditt navn være lovet i all evighet!»

La oss likevel gå videre i vår blomstersamling og sanke enda flere slike skriftord som har farsnavnets søte honning i seg! Når vår aller kjæreste Forløser lærer oss å be, vil han at vi ikke skal gi vår Gud noen annen tittel enn *Far*, og attpåtil *vår Far*. Han visste best hvilket navn den majestetiske Gud helst hører, og i hvilket den største kraften til å røre hans hjerte ligger skjult. Med dette har han også villet lære oss at vi i bønnen skal tale frimodig og med full tillit til den majestetiske Gud, slik kjære barn taler til sin kjære far.

Noen undrer seg over at Luther i katekismen har lært barna å be *Vater unser* – «Fader vår». Det strider jo mot tysk språkbruk, som han ellers pleier å følge nøye, og etter den skulle det hete *Unser Vater*, «Vår Far». Han visste nok hvordan han skulle skrive riktig tysk, og i Bibelen har han da også satt *Unser Vater*. Men i den daglige bruken ville han heller rette seg etter gresk og latin og si *Vater unser*, så det søte ordet Far kunne komme først og straks gi den kristne som ber, smak på bønnen.

Dette ordet kunne kalles nøkkelen til Guds hjerte, grunnsteinen for vår faste tillit, vissheten om at vi blir bønnhørt, og himmelens dør. Det er uten tvil dette vår Frelser også sikter til når han ved en

annen anledning sier: «Sannelig, sannelig sier jeg dere: Alt det dere ber Faderen om, skal han gi dere i mitt navn … For Faderen selv elsker dere, fordi dere har elsket meg» (Joh 16,23.27). Se, dere troende sjeler, hvor stor kjærlighet Faderen har vist oss, at vi med så stor tillit og frimodighet tør be til ham og kalle ham vår Far!

Apostelen sier at vår Herre Jesu Kristi Far er «den rette far for alt som kalles barn i himmelen og på jorden» (Ef 3,14–15). Den enkle meningen med dette er uten all tvil at alle Guds barn – enten de allerede er i himmelen eller ennå vandrer på jorden – har fått den hellige barneretten av Gud alene. Derfor henger de alle ved ham i én Ånd, noen i beskuelsen, andre i troen. Alle nyter de hans søte farssamfunn, og alle ærer, priser og tilber ham som sin kjære Far.

Noen av våre brødre er nok allerede hjemme hos Faderen og nyter hans kjærlighet av hjertens lyst, mens vi ennå må vandre i elendigheten. Likevel har vi samme rett som de til samfunnet med ham, samme håp og samme arv. Vi er like visse på den saligheten vi venter, som de er på den de allerede eier. Vi kan i vår elendighet like godt rose oss av Guds farskjærlighet som de i sin herlighet. Vi vet at vi vandrer under hans vern og farslige omsorg, og at han i sin tid skal samle oss med våre brødre og gjøre oss salige i den samme evige herligheten.

Slik det nå er likhet mellom de salige sjeler i himmelen og oss på jorden, er det av samme grunn heller ingen forskjell mellom oss som ennå lever i den stridende kirke på jorden. Det er «én Gud og alles Far, han som er over alle» – som hersker over oss alle med sin farslige kjærlighet og nåde, velsigner, bevarer, verner og holder oss alle oppe – «og gjennom alle» – som virker gjennom oss alle etter sin gode vilje og bruker oss i sin hellige tjeneste – «og i alle» (Ef 4,6) – som bor i oss alle med sitt rike og fyller oss til hele Guds fylde.

Den fattige kan like godt trøste seg med Guds farslige kjærlighet og omsorg som den rike, den ringe like godt som den høye, den enfoldige like godt som den vise, den foraktede og ukjente like godt som den berømte og ansette. Den ringe marsfiolen som skjuler seg under bladene sine, får like godt nyte godt av solen som den prektige liljen og den stolte tulipanen.

Slik kan også de fattige og elendige glede seg i Guds farshjerte like godt som de herlige og mektige. For han «troner så høyt» og «ser så dypt ned, i himmelen og på jorden» (Sal 113,5–6). Ingen far vil fornekte

sitt barn, selv om det løper omkring i en fillete kjortel, velter seg på bakken eller leker i sanden.

Et annet sted sier den samme apostelen om vår Gud at han er «barmhjertighetens Far og all trøsts Gud» (2 Kor 1,3). Slik havet er opphavet til alle elver, åer og bekker, er den himmelske Fars hjerte en dyp kilde til all kjærlighet, barmhjertighet og godhet. Finner vi noe forbarmelse, kjærlighet og troskap i et menneskehjerte, så strømmer alt sammen ut fra denne kilden. Kjærligheten hos så mange tusen ganger tusen fedre kommer opprinnelig fra den felles kjære Far. Alle farshjerter på jorden er som små speil som denne solen avspeiler seg i.

Og likevel: Om all barmhjertighet og kjærlighet hos alle de fedre som noen gang har levd, som lever nå, og som skal leve på jorden til den ytterste dag, ble samlet og forent i ett eneste hjerte, ville den ikke nå opp til Guds kjærlighet og barmhjertighet. En kunne også si at apostelen kaller ham *barmhjertighetens Far* fordi han uavlatelig viser sin forbarmende og inderlige kjærlighet i så mange tilfeller og hendelser, og fordi hans barmhjertighet er ny hver morgen.

Akk ja, til mye elendighet hører mye barmhjertighet. Derfor pleier jeg å glede meg av hjertet over at apostelen tilskriver vår Gud mye barmhjertighet og all trøst. «Akk,» sier jeg ofte i min nød, «min Far, du har visst også noe nåde og trøst for mitt bedrøvede hjerte. Jeg har mye synd, du har mye barmhjertighet; jeg har mange bekymringer, du har mye trøst. Slik passer vi godt for hverandre.»

Det blir også sagt om ham at han er en «Far, som ser i det skjulte», og som godt vet hva hans barn trenger (Matt 6,6.8.32). Ingen av hans barn er ukjent for ham; han kjenner sine på alle steder. Han kjenner den skjulte nøden i hjertene deres; deres nød, fattigdom og sorg er ikke skjult for ham, hvor mye de enn holder den hemmelig.

Guds barn er spredt hist og her i verden. Her kneler ett av dem i sitt låste kammer og ber med tårer. Et annet ligger kanskje i en mørk kjeller, i en usel hytte eller i et stinkende fengsel og roper om trøst, hjelp og redning. Ett er stedt i nød på land, et annet på sjøen. Ett ber om dagen, et annet væter også sitt leie med tårer om natten og jamrer fordi hjertet er urolig.

Alt dette ser, hører og vet vår Gud og Far. Han er hos den ene så vel som hos den andre. Alle bønner, alle sukk og tårer, enten de kommer fra øst eller vest, fra sør eller nord, strømmer sammen til Guds trone

og rører ved hans farshjerte. Akk, hvilken trøst er ikke dette for Guds barn!

Ofte ligger det et eller annet på hjertet deres som de skammer seg over eller kvier seg for å klage til noe menneske. Ofte tør de ikke vedkjenne seg sin nød; de kan bare sukke, gråte, klynke og klage i det skjulte. Men Gud ser i det skjulte, han vet alle ting: «For hans åsyn er all vår lengsel, vårt sukk er ikke skjult for ham» (Sal 38,10).

Denne vår Far blir også tilskrevet «riket og makten og æren» (Matt 6,13). *Riket*, fordi han hersker over alle ting, og alle skapninger i himmelen, på jorden og under jorden står til hans tjeneste. *Makten*, fordi han er allmektig og kan gjøre alt han vil, i himmelen og på jorden, i havet og alle dyp. *Æren*, fordi han til nå har hatt det ry i hele verden at han er en trofast og sannferdig Gud, som holder sitt ord og ennå aldri har forlatt sine barn som håpet på ham.

Så har vi da i ham en Far som ingen nød er for stor for – han kan fri oss ut av den; ingen byrde for tung – han kan velte den av oss; ingen trengsel for mektig – han kan drive den bort. «Han kan, han vil, han må hjelpe.» *Han kan*, for han er allmektig. *Han vil*, for han er barmhjertig. *Han må*, for han er trofast og sannferdig.

Av alt dette slutter vi nå for det første: Det er ingen søt innbilning når de troende sjeler kaller Gud sin Far og av hjertet holder ham for det. Det finnes sinnssyke mennesker som tror de selv er keiser- eller kongebarn. Verden har også mange ganger hatt bedragere som har utgitt seg for å være det og en tid lang ført folk bak lyset – men som har endt i fordervelse. Det er sannelig noe stort å kalle Gud sin Far og seg selv et Guds barn; likevel ligger det like lite innbilning som bedrageri i dette hos de troende. Det er den rene sannhet.

Like sant som hver og en kan rose seg av å være sin fars barn etter den naturlige fødsel, like sant kan en troende kristen rose seg av å være Guds barn etter den åndelige fødsel. Derfor sies det uttrykkelig om dem at *de er født av Gud* (1 Joh 3,9; 5,1).

Jesus Kristus er Guds Sønn fordi han fra evighet er født av hans vesen. Like sant er hver troende kristen som står i samfunn med Kristus, et Guds barn – fordi han er født på ny av vann og Ånd (Joh 3,5), og fordi Gud «etter sin (nådige) vilje har født (eller avlet) ham ved sannhets ord» (Jak 1,18). I Kristus Jesus er det ikke noe narrespill eller bedrag, bare ren sannhet og visshet.

For det andre slutter vi at Guds farskjærlighet blir gitt oss av bare nåde, uten noen fortjeneste fra vår side. Over dette undrer den hellige Johannes og andre troende med ham seg med rette og sier: «Se, hvor stor kjærlighet Faderen har vist oss, at vi skal kalles Guds barn» (1 Joh 3,1). Og denne store kjærligheten og høye verdigheten er gitt oss som før var Guds fiender, syndens treller, sanne helvetesbrander og djevelens barn av naturen. Oss har han av nåde født på ny, og han har tatt oss til seg, ikke bare som sine tjenere og venner, men som sine barn. (*På gresk står det: «har gitt oss».*)

Dette er noe vår sjel ikke kan fatte; vi kan ikke tro det av hjertet. Derfor trenger vi, slik apostelen lærer, et eget, indre vitnesbyrd av Den Hellige Ånd. Bare slik kan vi av hjertet holde Gud for vår Far og oss selv for hans barn, og uten all tvil tro at han elsker oss like høyt som sin aller kjæreste Sønn, og at han i ham ser på oss som sitt hjertes høyeste lyst og glede blant alle skapninger.

Dette må vi studere så lenge vi lever. Og når vi i Den Hellige Ånds skole er kommet så langt at vi rett forstår og kan si «det første ordet i Herrens bønn», da kan en med god grunn regne oss for høylærde folk.

Den dyrebare Luther taler meget vakkert om dette av egen erfaring: «Hver og en må prøve og øve seg selv når han går inn i sitt lønnkammer og begynner å be: Han må tenke etter hva han sier, og legge ordene *Fader vår* på vektskålen! Kjære, hva er det du ber der? Hva sier hjertet ditt til det? Holder du virkelig Gud for din Far og deg selv for hans kjære barn? Å nei, sier hjertet, det har jeg ennå ikke lært. Hvordan skulle jeg kunne tilegne meg noe så stort og herlig?» Og så videre.

Dette sier jeg for at vi ikke bare skal beundre Guds kjærlighet, men også tenke over den av hele vårt hjerte og hele vår sjel og strebe etter å tro den.

For det tredje slutter vi at dette farsnavnet og denne farskjærligheten rommer mye i seg. Når Gud kaller seg vår Far, forplikter han seg til farslig tilsyn og omsorg. Han vil fø, forsørge og forsyne oss med alt vi trenger til sjel og legeme. Han vil styre oss og lede oss med sitt øye, mektig beskytte, forsvare og verne oss og ha tålmodighet med våre feil og skrøpeligheter. Han vil farslig tukte, formane og undervise oss, ta seg av oss i all nød og trengsel, forbarme seg over oss og aldri

glemme eller forlate oss – og til sist gi oss himmelens og salighetens arv.

Ordet *Far* har min Gotthold med rette sammenlignet med en sukkerkake; i sine betraktninger har han ofte funnet mye himmelsk sødme i det. Om dette ordet kan en vel si: «Jo lenger, jo kjærere.» Jo lenger en betrakter det, desto kjærere og søtere blir det.

Alle Guds andre løfter er ikke noe annet enn en forklaring av det ene der han sier: «Jeg vil være deres Far, og dere skal være mine barn.» «Når en tenker rett over det,» sier en gudfryktig lærer, «må en bekjenne at det i dette ene ordet *Far* ligger en fullkommen trøst, som alene er nok mot alle slags trengsler.» (*Se Christian Scrivers liv, nr. 7, om «Gottholds andektige innfall».*)

For det fjerde slutter vi at intet av alt det som i verden kalles far, kan sammenlignes med denne Far. Den jordiske farskjærligheten er nok stor, men den er ingenting å regne mot Guds farskjærlighet. Jordiske fedre er dødelige. De kan ikke alltid hjelpe når de vil; ofte er hendene deres bundet, og midlene tatt fra dem. De kan bli revet bort fra barna sine, så de ikke vet om deres nød eller kan nå fram til dem og rekke dem hjelp. Noen ganger lar de seg blende, så de viser det ene barnet større kjærlighet og flere velgjerninger enn det andre, og så videre.

Men Gud er en evig, udødelig Far. Han er allmektig og allestedsnærværende. Et av hans barn kan bli skilt tusen mil fra sine kjødelige foreldre, men ikke et hårsbredd fra sin Guds kjærlighet. Han ser og kjenner all nød og trang hos barna sine; han vet alt godt og ondt som hender dem. Overalt ser han tårene deres, og på alle steder hører han deres bønner og sukk.

Han er en felles Far som elsker det ene barnet like mye som det andre – det syke like mye som det friske, det fattige like mye som det rike, det vanskapte like mye som det velskapte. Og han tar seg særlig av de elendige og forlatte og trøster og gleder dem med farslig kjærlighet og troskap. (*Johann Arndt, Om den sanne kristendom, bok 2, kap. 48, § 1.*) («*Tam pater nemo, tam pius nemo quam Deus*» – *ingen er så mye far, ingen så øm og god som Gud. Tertullian.*)

La oss nå av denne trøsterike skildringen av Guds farskjærlighet øse en hjertelig tillit og barnlig fortrøstning til ham! Kristne sjeler, tro da av hjertet at dere alle i fellesskap og hver især er innesluttet i hans farslige, kjærlige og trofaste omsorg. Tro at han sørger så ømt

for deres timelige og evige vel som ingen far i verden noen gang har sørget eller ennå sørger for sitt barn!

«Hør på meg,» sier han, «dere av Jakobs hus og alle dere som er blitt igjen av Israels hus, dere som er lagt på meg fra fødselen av, som jeg har båret fra mors liv! Like til deres alderdom er jeg den samme, og til dere får grå hår, vil jeg bære dere. Jeg har gjort det, og jeg vil fremdeles løfte dere, jeg vil bære og redde dere» (Jes 46,3–4).

Se, han lover at han ikke bare vil løfte, bære og forsørge oss mens vi ennå er unge, men også i den høye alderdom, når vi blir gråhårede og skrøpelige. Han vil ikke ta sitt farslige tilsyn og sin omsorg fra oss så lenge vi lever. Og for at vi skal se hvor villig han er, dynger han det ene trøsteordet oppå det andre.

Når et kjærlig hjerte har med et bedrøvet og fortvilet menneske å gjøre, pleier det å tale slik: «Å, bare mist ikke motet! Gjør ikke deg selv noe ondt! Jeg vil gjøre alt som er mulig. Jeg vil ikke forlate deg; jeg vil hjelpe deg med det jeg kan – med brød, med penger, med klær og så videre.»

Slik gjør også den gode Gud her: «Jeg vil bære dere, jeg vil løfte dere, jeg vil bære og redde dere.» På et annet sted gjentar han på samme måte ordene *jeg vil* fem ganger etter hverandre om den gudfryktige: «Jeg vil redde ham – jeg vil sette ham trygt på et høyt sted – jeg vil svare ham – jeg vil fri ham ut og ære ham – med et langt liv vil jeg mette ham og la ham skue min frelse» (Sal 91,14–16).

Vi vet at det gjør vondt for et menneske når han mener det inderlig godt med en annen og på alle mulige måter viser sin kjærlighet og troskap, og likevel merker at den andre ikke vil ha noen virkelig tillit til ham. Skulle det da ikke mishage vår Gud når han viser et så nådig og kjærlig sinnelag mot oss og likevel må se at vi har så liten tillit til ham?

Han vil være Far, og han er det også; men vi vil ikke av hjertet erkjenne ham og se på ham som det. Han vil at vi skal overgi all vår sorg til ham og legge vårt bedrøvede hjerte med alle dets saker og bekymringer til ro i hans fang. Men vi vil liksom på trass sørge med og pine og plage oss selv med vår kummer.

På Ludvig den tolvtes tid var det en biskop i Frankrike som hadde en overmåte stor mengde prosesser og rettstvister. Da kongen fikk høre det, fikk han medlidenhet med ham og lot ham tilby at han ville

befri ham fra dem – enten ved sin høye mekling og ved å få i stand forlik i minnelighet, eller ved å påskynde de endelige dommene.

Biskopen takket nok for den kongelige nåden, men ba likevel om å få beholde i det minste en tjuefem eller tretti prosesser til tidsfordriv. Det sies at kongen ble harm over dette og svarte at når han fant fornøyelse og tidsfordriv i slike ubehagelige saker, kunne han like godt beholde dem alle sammen.

Like underlige er også vi. Gud vil lette og befri oss fra alle sorger og bekymringer. Han byr oss å kaste alle våre saker på ham, som vår kjære Far, og lover at han vil sørge for oss og gjøre oss alt godt. Dette tar vi nok imot, og vi later som om det er gledelig og trøstefullt for oss. Likevel beholder vi som regel noen lønnlige bekymringer som vi natt og dag snur og vender på i tankene – rett som om det måtte være slik, eller som om det var vårt tidsfordriv i dette sørgelige livet.

Vi leser om tjenerne til den syriske kongen Benhadad: Ved Guds særlige hjelp var hans hær blitt slått av Akab, Israels konge, og de sto i fare for å bli tatt til fange. Da «bandt de sekk om seg og la rep om hodet» og kom og ba om nåde for sin herre. Akab sa: «Er han ennå i live? Han er min bror!» Da «tok mennene dette for et godt tegn, og de tok ham straks på ordet. De sa: Benhadad er din bror!» (1 Kong 20,32–33). Se hvordan denne verdens barn vet å gjøre seg nytte av et ord, og hvor fort de oppfatter det som tjener til deres beste!

Hvorfor gjør ikke vi, som er lysets barn, langt heller det samme? Når Gud av inderlig kjærlighet erklærer: «Jeg vil være deres Far, og dere skal være mine barn», hvorfor skynder vi oss da ikke å ta imot et slikt ord med glede og si: «Å ja, Herre! Du vår Far, og vi dine barn! Du er min Gud, min Far så sann, ditt barn du ikke forlate kan, du faderlige hjerte!» Så mye mer som vi på så mange måter ser at Guds løfter ikke bare er ord, men fører gjerning og virkelighet med seg.

Gud har jo av farslig, ufortjent kjærlighet gjort store ting mot oss. Han har fridd oss ut av våre synder og av mørkets rike. Han har kalt oss til samfunn med sin aller kjæreste Sønn og ved hans blod og fortjeneste gjort oss rettferdige og salige.

Han vendte sitt hjerte til oss da vi ennå var hans fiender – skulle han da vende det bort fra oss nå, når vi er forlikt med ham ved hans Sønns død? Han ga oss sin kjærlighet da vi ikke ba om den – skulle han da

nekte oss den nå, når vi søker den med hjertelig bønn og påkallelse, ofte til og med med mange sukk og tårer?

La oss som er fedre og mødre, lære av vårt eget eksempel hva vi kan vente oss av Gud, vår kjære Far! Kristne far, når barnet ditt er sykt og elendig, når det er kommet i en eller annen nød, eller du hører en sørgelig nyhet om det – hvordan har du det da? Hvordan bærer hjertet ditt seg da? «Å,» sier du, «det blør og vender seg i meg og lengter etter å hjelpe. Det er jo mitt barn! Hvordan skulle jeg kunne få vite om dets nød uten medlidenhet? Kan jeg annet enn ynkes over mitt barns nød?»

Det er både visst og sant at et barn ikke trenger noen advokat eller talsmann hos sin far, for han bærer allerede en slik i sitt venstre bryst. Farshjertet og kjærligheten taler kraftigere for et barn enn den aller beste taler kunne gjøre. Mellom farshjertet og barnet er det et nærmere slektskap enn mellom magneten og jernet. Så trenger vi da ikke mange bøker for å lære å forstå Guds farskjærlighet; vi har nok i Skriften og i vårt eget hjerte.

Vi syndige mennesker kan og må ha medlidenhet med barna våre; deres nød går oss nær til hjertet, og vår inderligste lengsel og trang er å hjelpe dem. Skulle ikke dette da i langt høyere grad gjelde den søte, kjære Far, hvis kjærlighet aldri er blitt formørket og besmittet av noe ondt? Eller er vi kjærligere, barmhjertigere og gavmildere enn han? Eller ligger barna våre oss mer på hjertet enn vi ligger ham, som har kjøpt oss med sin Sønns blod og knyttet oss til sitt hjerte med evig kjærlighet?

Å, vi tåpelige mennesker! Vi ser at barna våre vil oss så hjertelig vel og setter så ubegrenset tillit til oss, og det ser vi gjerne, enda vi godt vet hvor svake og maktesløse vi er. Hvorfor lærer vi gamle narrer da ikke av barna våre å stole av hjertet på vår himmelske Far? Om ham vet vi jo at han ikke bare elsker oss som sin egen sjel, men også kan og formår alt.

Jeg skammer meg mange ganger når barna mine viser meg en slik tillit at de uten frykt, med barnlig ærbødighet, ber meg om det de mangler – ja, når jeg merker at de er stolte av meg som sin far. For selv kan jeg ikke få mitt hjerte til å forlate seg på Gud med full tillit og være stolt av å kunne kalle ham min Far. Hvem er jeg, og hvem er Gud? Jeg en orm og en makk, Gud den som holder alle ting oppe; jeg

et halmstrå, Gud en kobbersøyle; jeg en skygge, Gud selve vesenet; jeg intet, Gud alt.

Hos barn av fornemme folk ser en hvor snart de vet å gjøre seg nytte av foreldrenes høyhet, verdighet, makt, rikdom, adel og liknende. Det varer ikke lenge før det heter: «Hva og hvem er han eller hun? Min far er en slik mann, så rik og så fornem, at han nok skal vite å forsvare meg.» Kort sagt: Tilliten til en fornem far viser seg tidlig og ofte hos denne verdens barn. Hvorfor da ikke hos oss, som har Gud til Far? Hvorfor forlater vi oss ikke på denne ryggstøen?

Hvorfor setter vi ikke med stor frimodighet hans høyhet, makt og rikdom opp mot djevelen og verden og sier: «Verden, krenker du meg? Våger du å bedrøve meg og gjøre meg urett? Kjenner du da ikke min Far? Vet du ikke at du bedrøver et Guds barn? Tror du at min Far vil se rolig på at du tråkker meg under føttene? Å nei! Han tar kanskje en hund i forsvar mot deg – hvor mye mer da et av sine barn! Vent, jeg vil klage over dette til min Far. Mine ord, mine sukk og tårer formår mye i himmelen. Min Far vil ikke tie og sitte stille når han hører meg gråte og rope til ham.»

La oss videre bruke betraktningen av Guds farskjærlighet «til en kraftig trøst i alle kors og trengsler i dette møysommelige livet»! Vi kan jo rose oss av at vi har den evige, allmektige, store, barmhjertige og miskunnelige Gud til Far – han som har alle ting i sine hender, og som med makt ordner, styrer og råder over alt etter sin viljes råd.

Ingenting kan hende oss, hans barn, uten hans hellige vilje; uten den kan ikke et hår falle av vårt hode. Ja, han har så nøye og nådig tilsyn med oss at vår aller kjæreste Bror og Frelser sier: «Endog hårene dere har på hodet, er talt alle sammen» (Matt 10,30).

Alt som hender oss, skjer altså etter vår kjære himmelske Fars vise og gode rådslutning; han har fra evighet besluttet, fastsatt og ordnet det slik til vårt beste. Guds barns lykke og ulykke, kors og trøst, glede og sorg kommer fra en og samme kilde: fra Guds farshjerte, som har elsket og utvalgt oss i Kristus før verdens grunnvoll ble lagt.

Ikke bare fikenene, druene, eplene, pærene, mandlene og andre søte og gode frukter som barna liker, er Guds gaver og skapninger. Det er også de sure sitronene, den bitre aloen, malurten og andre skarpe og ubehagelige ting som de ikke bryr seg om. Alle gjør de sin nytte, og de siste ofte større enn de første.

Gud har ikke bare skapt de blomstrende og fruktbærende greinene, men også bjørkekvistene som gir ris til å tukte barna med. På samme måte har han like så vel ordnet, fastsatt og forutbestemt vår trengsel og motgang som vår lykke og medgang – men alt sammen av farslig kjærlighet og i god hensikt, til vårt timelige og evige gagn. Det er ett og samme farshjerte, én og samme farshånd, som rekker oss brødet og fører riset.

Dette kan gi alle sanne Guds barn ro og tilfredshet i sjelen, selv i den aller største kummer og uro. Guds farskjærlighet, som har fastsatt og tilmålt oss vårt kors, er et sukker som gjør all bitterhet søt. For når vi tenker på at Gud elsker oss av hjertet som sine barn, ja høyere enn noen far elsker sitt barn, og at han mener det så inderlig godt med oss, da kan vi lett slutte at ingenting hender oss uten at det etter Guds råd og visdom fører timelig, åndelig eller evig nytte og velsignelse med seg.

Intet kors kan være så tungt og bittert at Guds farskjærlighet ikke skjuler seg under det, og intet beger så surt og motbydelig at Guds godhets sukker ikke ligger på bunnen av det.

Om ikke erfaringen lærte oss det, skulle en ikke tro at det riset som lager striper og sår, har i seg en olje som er et kraftig legemiddel mot nettopp disse stripene og sårene. Slik har også kjøtt og blod vanskelig for å tenke seg at Guds søte farskjærlighet og hans barmhjertighets olje ligger skjult i det bitre korset. Men nettopp dette vitner og lærer erfaringen hos alle Guds hellige barn.

Hvordan vi skal gjøre oss nytte av denne betraktningen, har Guds kjæreste barn, Jesus, selv lært oss. «Skulle jeg ikke drikke det begeret min Far har gitt meg?» sa han, da han var omringet av fiendtlige sverd, spyd og stenger og så døden for øynene (Joh 18,11).

Begeret var beskt og surt, så han grøsset og svettet blodig svette ved tanken på det; men farsnavnet og farshjertet var søtt og liflig. Begeret var fullt av bitter lidelse; men siden det kom fra en så kjær hånd, ville det lydige barnet ikke vegre seg for å ta imot det og tømme det. Ordene *min Far* var det sukkeret som han gjorde all beskheten i begeret søt med.

Slik sier han også andre steder: «Ja, Far, for slik skjedde det som var deg til behag» (Matt 11,26), og: «Far! Er det mulig, så la dette begeret gå meg forbi! Men ikke som jeg vil, bare som du vil» (Matt 26,39).

La oss lære denne kunsten av ham og i alt vårt kors føre Guds søte farsnavn i munnen og i hjertet og si: «Gjør som du vil, min Gud, og handle med meg som du vil; gi meg og tilmål meg det som er deg til behag. Du er og blir likevel min Far, og jeg vet at du ikke kan mene det vondt.» La oss stadig huske at Guds vilje alltid bringer det som er godt for oss og sikter mot vår salighet – hvordan den så enn smaker oss, søt eller sur, behagelig eller motbydelig.

Gud er like fullt vår Far når han refser og slår oss, som når han leker med oss og gleder oss med den medgang vi ønsker oss. Det er én og samme hånd som skjenker oss gledens beger og rekker oss korsets kalk. Det er én og samme kjærlighet i det ene som i det andre, enda den smaker forskjellig. Så la oss da villig ta imot det Gud gir oss. For han er kjærlighet, og fra ham kan det ikke komme annet enn kjærlighet. Han er Far og vil ikke gi sine barn gift – det får ellers smake som det vil og kan.

Riktignok faller det ofte tungt for vårt kjøtt og blod å finne seg i dette, slik barna ikke kan begripe at det skjer av kjærlighet når de får ris. De ser bare på det de kjenner, og har ikke forstand nok til å tenke over farens hensikt. Men vi må ikke for bestandig bli barn; vi må alltid strekke oss etter å vokse og gå fram i kjennskapet til Gud og hans hellige vilje.

La oss ta apostelens ord godt til hjertet: «Min sønn! forakt ikke Herrens tukt, og mist ikke motet når du blir refset av ham. For den Herren elsker, den tukter han, og han hudstryker hver sønn som han tar seg av. … All tukt synes vel, mens den står på, ikke å være til glede (det vil si: ikke å komme av kjærlighet), men til sorg (det vil si: å komme av vrede). Men siden gir den dem som ved dette er blitt oppøvd, rettferdighets salige frukt» (Hebr 12,5–6.11).

La oss derfor være vel tilfreds og aldri bare se på Guds hånd, men også på hans hjerte – ikke bare på begynnelsen av tukten, men også på enden!

Støtt dere da på denne Guds farskjærlighet, «dere sorgfulle, bedrøvede og forlatte mennesker»! Dere tar ofte anstøt, som Asaf, av at det går de ugudelige så godt i denne verden, og dere blir motløse over deres egne mange prøvelser og sier: «Se, dette er de ugudelige. Evig trygge vokser de i velmakt. Ja, forgjeves har jeg renset mitt hjerte og

vasket mine hender i uskyld. Likevel ble jeg plaget hele dagen. Hver morgen kom til meg med tukt» (Sal 73,12–14).

Tenk på at Gud, slik forstandige fedre gjør, ikke kjæler mye for barna sine, særlig når de vokser noe til. Ofte lar han ikke engang sine kjæreste barn vite hvor høyt han elsker dem.

Husk det eksemplet jeg har nevnt et annet sted: En prest fortalte en gang at han i oppveksten var blitt behandlet meget strengt av sin gudfryktige far. Faren var også en tjener for Kristus og kirken, og i likhet med sønnen etterlot han seg et hederlig ettermæle blant sine tilhørere.

Men da faren lå på dødsleiet, kalte han sønnen til seg og sa: «Mitt barn, enda du er min eneste sønn, har jeg hittil ikke latt deg vite hvor høyt jeg elsket deg. Du har nok ofte tenkt at det kom av hat når jeg viste meg hard mot deg og holdt deg under streng tukt. Likevel skjedde alt sammen til ditt beste, i en hjertensgod mening og av farslig kjærlighet, for jeg skjønte at det var den eneste rette måten å behandle deg på. Men nå vil jeg overgi deg til Guds nåde og velsigne deg, og med Guds hjelp skal du også bli velsignet.»

Når nå mennesker, som etter Skriften er tåper og dårer av naturen, har forstand nok til ikke å la barna sine merke for tidlig hvor høyt de elsker dem – kan en da bebreide den trofaste og kjærlige Gud at han i sin visdom holder sine kjæreste barn under korsets tuktende ris og ikke straks lar dem kjenne hans kjærlighet? Kan streng tukt og inderlig kjærlighet forenes hos mennesker, hvorfor da ikke også hos Gud?

Men at de ugudelige blir så mildt behandlet, skal ikke forundre dere. Når et barn ser en gris bli fôret og godt stelt, misunner det da grisen dens overflod og de gode dagene den har, og ønsker å bytte bort sin skolegang, sin lesing og sine studier mot dens vellevnet?

La de ugudelige være lykkelige lenge nok her i verden – la dem drikke, fråtse, braske og bramme og ha gode dager! Den tid kommer da det skal hete: «Sønn, husk at du fikk dine goder i din levetid» (Luk 16,25). Grisen blir fôret til døden, barnet strengt oppdratt til livet. Tornebusken vokser vill og brer seg som den vil; vintreet derimot blir hvert år beskåret, bundet opp, plukket og hyppet. Men hvem av dem er best og kjærest for menneskene?

Gled dere over Guds farskjærlighet, *dere fattige og trengende!* Dere har en rik Far. Men at han ikke gir dere så mye av de timelige goder

som andre, skal dere ikke ergre dere over. Det er ikke godt for barna mens de ennå er unge, at de alltid har lommene fulle av penger. Den bortkomne sønnen lærer oss ved sitt eksempel hva et rikt ungt menneske som får rå over sin formue, har i vente. Et barn som vil styre en båt på en strid og hvirvlende elv, bringer både seg selv og båten i fare.

Slik er det heller ikke alltid tjenlig for Guds barn å ha mye timelig gods. Det har noen selv erkjent, når de har bedt sin himmelske Far: «Gi meg ikke armod, og heller ikke rikdom! La meg ete mitt tilmålte brød» (Ordsp 30,8). Om Gud sies det at han har «gjemt» sin godhet «til dem som frykter» ham (Sal 31,20).

Slik en far legger til side for barna sine alt han kan tjene og spare, og samler en skatt til dem uten at de vet det, slik går også Gud fram med sine barn. Alt han har og formår, er bestemt for dem; hele hans himmel og hele saligheten er deres. Dessuten har han også satt av til dem så mye av det timelige som de trenger.

Verden river nok mye til seg og er på ferde sent og tidlig for å skrape sammen gods og penger. Men Guds barn skal heller ikke mangle det nødvendige; gir han dem ikke overflod, så nekter han dem likevel ikke det de trenger. Vær derfor uten bekymring! Så lenge deres Gud og Far ennå har noe, vil han ikke la dere lide nød.

Før Gud lot et av sine barn vansmekte og gå til grunne, måtte himmel og jord settes i bevegelse. Himmelen måtte gi brød og jorden mel – noe som mer enn én gang har skjedd, etter det historien forteller. Og var det ikke noe menneske som kunne rekke dem et stykke brød, så måtte ravnene fø dem, eller englene komme ned fra himmelen for å bringe dem mat og drikke, eller Gud ville holde dem oppe direkte ved sitt ord og sin kraft.

Det skulle da være underlig om det av alle de gode ting som Gud i sin ubegripelige miskunn år for år og dag for dag gir verden i overflod, ikke skulle bli en brødbit til hans barn. Det ville jo være ufattelig om den himmelske Far ikke skulle gi sine egne så mye reisepenger at de kunne komme gjennom denne jammerdalen og holde det trengende legemet oppe så lenge det vandrer her nede.

Hvorfor går dere da og henger med hodet som visne blomster i disse siste og vanskelige tider, dere gudfryktige sjeler? Hvorfor plager dere dere selv med bekymringer og sorgtunge tanker? Er det ikke nok at

djevelen og den falske verden bedrøver og plager dere, om dere ikke også selv skal gjøre livet surt for dere med sorg og gremmelse?

Gjør da ikke deres Far i himmelen den skam at dere ikke forlater dere på ham av hele hjertet og stoler på hans miskunn! Tenk på at dere ikke er ringe i hans øyne, hvor lite verden enn akter dere. For dere er hans *barn*, som han har kjøpt med sin Sønns blod og beseglet og helliggjort ved sin Ånd. Tenk på at dere er innesluttet i hans evige kjærlighet, som han også hittil rikelig har vist dere!

Vil dere ikke tro hans hellige ord alene, så tro da deres egne øyne, deres egne ører og deres egen erfaring! Tenk på hva han hittil har gjort mot dere, og hvordan han over all tanke og forventning har gitt dere føde og holdt dere oppe. Han er jo ennå den gamle, gode og kjærlige Gud og Far. Tidene forandrer seg, og menneskene også; men Gud blir som han er, alltid kjærlig, god, nådig, trofast og sannferdig. Han er *Evig Far* (Jes 9,6).

Jeg har en liten bønn til dere, som dere nok ikke vil synes er urimelig: Sett da i det minste like mye lit til Gud som barna deres setter til dere! Se på barna, hvor lite sorg og bekymring de gjør seg! De leker, de spiser, de drikker, de sover, og hele deres rikdom og forråd, ja deres eneste middel mot all engstelse og sorg, er *far og mor*.

Si til et barn: «Det blir dyrtid – hvor skal du da få noe å spise? Det blir krig – hvor skal du da gjøre av deg? Klærne dine er istykkerrevet – hvor skal du få andre fra?» Det vil svare: «Far skal nok gi meg mat, og han skal nok kle meg også. Og der far er, der vil jeg også være.» La oss da gjøre likedan! «Kast all deres bekymring på ham,» sier Peter, «for han har omsorg for dere» (1 Pet 5,7).

Barn ser ikke bare på det som kjærlighet at foreldrene forsørger dem, men også som en plikt og skyldighet, slik at de *må* gjøre det. Jeg vet om et eksempel: I en tid med stor krig og hungersnød skrek en sønn til sin far om brød. Faren svarte motløs og bedrøvet: «Hvordan skal jeg kunne gi deg noe, når jeg ikke har noe selv?» Da sa sønnen, en liten gutt: «Men du må og skal likevel gi meg noe, for du er min far.»

Nå vel: Hos vår himmelske Far er det ikke bare kjærlighet, men også skyldighet. Kjærligheten springer ut av ham selv, skyldigheten av hans løfter. Og at han skulle mangle midler til å forsørge og holde oss oppe, trenger vi jo ikke frykte. Altså kan vi trøstig si: «Hjelp meg,

min Gud! Skaff meg føde og klær! Gi meg så mye som jeg trenger i dette sørgelige livet! *For du er min Far.*»

Du er min Gud, min Far så sann,
ditt barn du ikke forlate kan,
du faderlige hjerte.
Jeg er en jordklump, full av brøst,
på jorden har jeg ingen trøst.

Gled dere særlig over Guds farskjærlighet, *dere enker og farløse*, som ikke har noen far, ingen dommer og ingen beskytter på jorden! Tenk på at «farløses far og enkers dommer er Gud» (Sal 68,6). Tenk på at om far og mor forlater oss, tar Herren oss opp. Den som ikke vet hvor han skal gjøre av seg, går til Gud og blir tatt imot av ham.

Jeg så en gang to små barn som var blitt forlatt av sine ugudelige ravneforeldre. De la seg ned på gaten utenfor døren til en mann, og det varte ikke lenge før noen fikk medlidenhet med dem, tok dem inn og ga dem det de trengte. Når da de bedrøvede og elendige ikke vet hvor de skal gjøre av seg, og legger seg ned med sukk og klage utenfor himmelens port – tror dere ikke at man der vil forbarme seg over dem og sørge for dem?

Jeg må innrømme at navnene *enke* og *farløs* er sure og bitre. Tyskerne har, mener noen, dannet ordet for enke, *Witwe*, av *weit* (vid, stor) og *Weh* (ve, smerte, ulykke), fordi enkens ve og nød er mangfoldig og griper vidt om seg.

Hebreerne har gitt henne navn etter det å *tie* og det å *være bundet*: dels fordi en enke må finne seg i mye vondt og tie til den urett hun lider, dels fordi hendene hennes er som bundet, så hun ikke kan verge og forsvare seg. Men hvor bitre disse navnene enn er, blir de søte når man setter Guds søte farsnavn ved siden av dem og sier: Gud er enkers og farløses Far og forsørger.

Jeg pleier å si: «Enker og farløse hører til de privilegerte i Guds rike», fordi Gud i sitt ord har gitt dem egne, herlige løfter. Han er riktignok knyttet til alle sine barn med farslig kjærlighet og troskap, men mer enn til noen andre til de elendige, forlatte og trøstesløse – og blant dem er enker og farløse. Når en gudfryktig far her på jorden dør og etterlater seg gudfryktige, men fattige barn og en bedrøvet enke,

blir hun – for å tale på menneskelig vis – straks skrevet inn i Den Høyestes enkebok, og barna i hans fortegnelse over de farløse.

Gud er Far for oss alle, men særlig for dem som ikke har noen far, ingen beskytter og ingen trøst her på jorden; til dem knytter han seg med enda større farslig kjærlighet, troskap og omsorg. Før hørte de med blant dem Gud har å sørge for, fordi de var barn; nå hører de med fordi de er farløse, forlatte og hjelpeløse barn. De har nå større rett til Guds kjærlighet og omsorg på grunn av de særlige løftene som er gitt enker og farløse.

En bestefar elsker nok barnebarna sine inderlig mens foreldrene deres ennå lever, men kjærligheten hans kommer langt mer til syne når de etter Guds vilje blir farløse. Gud kan man med rette kalle *bestefar*, fordi han er så overstrømmende rik på kjærlighet, evne, godhet og troskap, og fordi han er den rette Far for alt som kalles barn i himmelen og på jorden. Hans farslige omsorg gjelder alle som tror på ham, men den blir så å si dobbelt så stor for dem som har mistet sin jordiske trøst og sine jordiske foreldre, og som tar sin tilflukt til ham, den udødelige Gud.

Når slike mennesker ber, blir det lagt merke til i himmelen mer og på en annen måte enn før. Når tjenerne sier til husbonden at det står et fattig barn utenfor døren og ber om en almisse, et barn som verken har far eller mor, gjør det et sterkere inntrykk enn om de bare sa at et fattig barn ber om en gave. Jo sørgeligere navnet og saken er, desto mer blir vår Guds hjerte rørt, så han *må* forbarme seg. Og det finnes heller ingen som Gud bedre kan vise sin godhet, allmakt, visdom og farslige omsorg på, enn enker og farløse.

Man undrer seg ikke så mye når et menneske som har hatt rike foreldre i live, kommer høyt opp i verden; for der ser man ikke Guds underfulle styring så tydelig.

Men når Gud mot all forventning tar seg nådig av en fattig, bedrøvet enke og hjelper hennes forlatte og foraktede farløse barn fram i verden – når han «reiser den ringe av støvet» og setter ham «hos fyrster» (Sal 113,7–8) – når man husker at en fattig gutt i sin ungdom løp omkring i dårlige, fillete klær og ble sett på som en askeladd alle tørket føttene på, og siden ser at det går ham godt over all forventning, og at han kommer til ære, rikdom, navn og anseelse, da heter det: Se hvordan Gud tar seg av de elendige og fattige! Dette har Gud gjort.

Jeg har lagt merke til i Skriften at når Gud Herren har hatt særlige hensikter med unge mennesker og ville føre dem fram til ære og rikdom, har han lagt det slik til rette at de ble skilt fra foreldrene mens disse ennå levde, og ble gjort far- og morløse i foreldrenes levende live. Slik skulle hans farslige kjærlighet og omsorg stråle i desto klarere lys.

Slik gikk det med Jakob. Han var sønn av en rik mann, Isak; men Gud ville selv ha æren for å ha gjort ham rik. Derfor måtte han flykte for sin brors forfølgelse og vandre bort fra farens hus og hjem med en stav i hånden. Men senere ga Gud ham så mye blant de fremmede at han selv måtte si: «Jeg er uverdig til all den miskunnhet og trofasthet som du har vist mot din tjener. For med staven min gikk jeg over Jordan her, og nå er jeg blitt til to leirer» (1 Mos 32,10).

Slik gikk det også med Josef. Han ble støtt ut og solgt av brødrene sine; han kom i trelldom og fengsel, til det behaget Gud å dra ham fram og gjøre ham til en høy herre. Til dette bidro faren hans ingenting; han gråt over ham som over en død og tenkte til slutt ikke mer på ham.

Det samme ser vi hos David, som vandret i ørkenen, forlatt av foreldre, venner og slektninger, til Gud fridde ham ut av all nød og satte ham på kongetronen. Likeså gikk det med den unge Tobias. Faren sendte ham utenlands for å kreve inn en gjeld; men Gud hadde tiltenkt ham et lykkelig og velsignet ekteskap, og det fikk han også, uten at foreldrene bidro med noe eller visste om det.

Slik går den kjærlige Far ofte fram ennå i dag. For at hans omsorg og nådige styring skal bli desto synligere, skiller han barna fra foreldrene, eller han gjør det på annen måte umulig for foreldrene å hjelpe barna sine. Så kan hele verden se at Gud ennå er med og styrer på jorden – at de gudfryktige skal nyte godt av sin gudsfrykt, og de ugudelige må bøte for sin ondskap.

Vær derfor trøstige og frimodige i Gud, dere stakkars farløse, dere bedrøvede, forlatte og hjelpeløse mennesker! Dere er ikke fattige om dere frykter Gud og skyr synden. Den som har Gud til Far, er rik nok; den som Gud sørger for, er ikke forlatt. «Jeg vil heller ha Guds farslige omsorg alene og ellers ingenting, enn hele verdens gods uten Guds omsorg. Når jeg har funnet kilden, finner jeg nok elven også. Hvorfor er du nedbøyd, min sjel? Hvorfor bruser du i meg? Sett

ditt håp til Gud! Jeg skal ennå prise ham, mitt åsyns frelse og min Gud» (Sal 42,12).

Denne Guds farskjærlighet oppmuntrer oss også til inderlig bønn. Jeg har allerede sagt ovenfor at det søte farsnavnet står først i Herrens bønn nettopp for at vi skal påkalle vår Gud med desto større tillit som vår kjære Far.

Vår Frelser viser oss ikke med bønnene våre til *Nabal*, den harde mannen, og hans like, som farer løs på de nødlidende og bedrøvede med harde ord (1 Sam 25,10). Han viser oss ikke til *den rike mannen* som ikke engang unte Lasarus smulene som falt fra bordet hans, og som var mer ubarmhjertig enn hundene sine. Han viser oss heller ikke til *den urettferdige dommeren*, som lenge kunne høre på den fattige enkens gråt og rop uten å ville hjelpe henne (Luk 16,21; 18,2). Nei, han viser oss til vår kjære Far. En far er lett å vinne i det som gjelder barnas vel.

Erfaringen lærer at når to strenger på en lutt er stemt likt, beveger de seg sammen når man rører ved den ene. Det kan man se ved å legge en liten papirbit på den strengen man ikke rører; papiret faller av når man slår an den andre.

Men jeg tør si at det er en enda sterkere samklang mellom fedrenes og barnas hjerter: Barnas hjerter kan ikke røres og beveges uten at fedrene merker det. Gud har plantet en naturlig kjærlighet i foreldrenes hjerter som de ikke kan legge av seg. Det ser man når de har med vanartede og ulydige barn å gjøre: Om ansiktet er fullt av vrede og munnen taler harde ord, så blør likevel hjertet og krymper seg.

Her har Gud gitt oss et bilde av sitt farshjerte. Han kan ikke annet enn forbarme seg over sine barn; han kan ikke fornekte seg selv; han kan ikke slutte å være Far uten å slutte å være Gud. (*Lutt: et strengeinstrument som nå er gått av bruk.*)

La oss da ikke bare be gjerne, men også be med all tillit og frimodighet! Vår Gud har nok sine grunner når han av og til stiller seg fremmed mot oss; men enten han ser blidt eller surt på oss, er hjertet hans det samme. Vi kan begynne å si:

«Å, Far! Kjærlige, gode, barmhjertige Far! Hør meg, ditt hjelpeløse, forlatte barn! Å, Far, bøy ditt øre til meg; jeg vil tale fortrolig med deg. Jeg vil i all hemmelighet åpne for deg det som ligger meg på hjertet; djevelen og verden skal ikke få vite det, for da kunne de spotte meg.

Du er jo min Far, og jeg har all rett til å kalle deg det. For du har jo skapt meg; hvem har ellers gitt meg denne munnen som roper til deg, disse øynene som gråter for deg, disse hendene som jeg løfter opp til deg, dette hjertet som sukker til deg? Dessuten har du tatt meg til ditt barn i Kristus Jesus og i den hellige dåp forpliktet deg til farslig kjærlighet og troskap. Din Hellige Ånd vitner også i mitt hjerte om at jeg har barnerett, og byr meg rope: Abba, Far! Og du har hittil vist meg så stor barmhjertighet og så mye kjærlighet og troskap at jeg vet godt hvor jeg står med deg. Så hjelp meg da nå, min Far! Forlat meg ikke, min Gud! For hvor skal jeg ellers gå med min nød? Hvor skal jeg flykte, om ikke til deg, min kjæreste Far?

Du sier: ‹Er det noen Gud uten meg? – Det er ingen klippe, jeg kjenner ingen› (Jes 44,8). Ja vel, min Gud! Jeg kjenner heller ingen annen og vil ikke vite av noen annen. Så må du hjelpe meg, min Far; jeg slipper deg ikke uten at du velsigner meg. Bær deg at som du vil – jeg vet godt at bak denne sure minen er ditt farshjerte skjult. Jeg er jo ditt barn; jeg bærer ennå på min panne, mitt bryst og i mitt hjerte korsets tegn og blodet til Jesus, din kjæreste Sønn, som jeg i dåpen er blitt merket og bestenket med.»

Når vi, sier jeg, begynner å be slik og trenger inn til vår Gud, da blir hans farshjerte snart rørt, så han sier som vi hørte ovenfor: «Er da Efra'im min dyrebare sønn og mitt kjæreste barn …? Derfor røres mitt hjerte av medynk med ham, jeg må forbarme meg over ham» (Jer 31,20).

Men det trengs ikke alltid så mange ord. Vi har en allvitende Far, som forstår til og med hjertets lengsel, som ser alt vi begjærer, og for hvem vårt sukk ikke er skjult. Et sorgfullt blikk opp til ham i nøden er allerede nok til å røre ham.

Den bortkomne sønnen hadde tenkt godt over hvordan han skulle tale til faren, og hva han skulle si: «Far, jeg har syndet mot himmelen og mot deg …» Men «da han ennå var langt borte, så hans far ham, og han fikk inderlig medynk med ham» (Luk 15,18–20). Når vi i vårt kors ikke kan gjøre mer enn å sukke til Gud og kalle ham vår Far – ja, om det eneste vi makter, er å vise ham vår elendighet – så er allerede det nok.

Og om noen vil motsi oss og skremme oss bort med vår uverdighet og annet, så la oss likevel ikke gi oss! Jo flere innvendinger Satan, synden, samvittigheten og verden kommer med, og jo mer de prøver

å skremme oss og ta motet fra oss, desto mer skal vi rope: Å, Far! Å, Jesus! Forbarm deg over meg! La oss sette større lit til Guds sannferdige og trøsterike løfter enn til djevelens løgnaktige motsigelser!

Kort sagt: La oss være som barn når vi ber, så vil Gud vise seg som en Far når han bønnhører oss. La oss påkalle ham med den ærbødighet og andakt vi skylder vår Herre og Gud, og med den frimodighet og tillit vår kjærlige Far fortjener! Da blir utfallet at vi får grunn til å takke ham stort og av hjertet for hans farslige kjærlighet, hjelp og bistand.

La oss til slutt lære å ære og frykte vår kjære Far som barn. Det er ulykkelige mennesker som ikke vet noe om Guds farskjærlighet og famler i mørket, slik hedninger, jøder og tyrkere gjør.

Men langt ulykkeligere er de som kjenner Gud som Far og roser seg av æren ved å være hans barn, og som likevel krenker ham med bevisst ulydighet. Det er ugudelige og ondskapsfulle barn som driver gjøn med en øm og kjærlig fars mildhet og godhet og misbruker hans kjærlighet. De fortjener ikke å kalles barn når de bedrøver sin gode og rettskafne Far med ondskap og ulydighet. Et vanartet, ugudelig barn er en vederstyggelighet for hele den skikkelige verden.

Skriften forteller om Absalom at de etter hans ulykkelige død «kastet ham i en stor grøft i skogen og reiste en stor steinrøys over ham» (2 Sam 18,17). Lærde menn har lagt merke til at folk i Østen den dag i dag kaster en stein på denne graven når de går forbi, og sier: «Forbannet være Absalom, han som ville drepe sin far, og forbannet være alle barn som urettferdig forfølger og bedrøver sine foreldre!»

Hva skal man da si om dem som daglig krenker og bedrøver sin kjærlige Gud og Far med bevisste synder? Sannelig, den aller største delen av verden i dag er uverdig til å ha en så barmhjertig, kjærlig og langmodig Gud og Far. Den som alle sine levedager har vært ulydig mot Gud og ennå ikke har tenkt å vende seg bort fra sin ondskap, han er dumdristig når han våger å kalle Gud sin Far og venter seg vern, hjelp og trøst av ham som av en far.

Men dere, troende Guds barn, ber jeg tenke på at dere nettopp med dette ordet forplikter dere til barnlig lydighet: «Når dere påkaller som Far ham som dømmer uten å gjøre forskjell, enhver etter hans gjerninger, da ferdes i frykt i deres utlendighets tid» (1 Pet 1,17). Om Boleslav den fjerde, konge i Polen, fortelles det at han alltid bar

sin avdøde fars bilde, preget i gull, om halsen. Under viktige rådslagninger pleide han å kysse det med ærbødighet og si: «Den gode Gud bevare meg fra å vedta eller gjøre noe som kunne bringe skam over ditt kongelige og berømte navn, min far!»

Kjære Guds barn, lær av denne kongen alltid å elske, frykte og ære deres himmelske Far som barn! Bær alltid minnet om ham i hjertet, og hver gang dere i bønnen eller ellers kaller ham deres Far, så sukk: Bevar meg, min Gud, fra å gjøre noe som kunne være mot deg, min Far, eller vanære ditt navn eller skade mitt forhold til deg som ditt barn! «Lær meg å gjøre din vilje, for du er min Gud! Må din gode Ånd lede meg på jevnt land!» (Sal 143,10).

Å, nådige, miskunnelige Gud og Far! Hvordan skal vi noen gang kunne takke deg nok for den store kjærligheten du har til oss, og for den æren du viser oss når vi får kalle deg vår Far og oss selv dine barn? Legg dette til all din overstrømmende kjærlighet og troskap mot oss: at vi må ville og kunne kalle deg vår Far av hjertet, stole på deg, elske deg, frykte, ære, prise og tilbe deg! Tilgi oss av nåde, som en far, våre skrøpeligheter, feil og synder! Ha tålmodighet med oss; ved din Hellige Ånds kraft vil vi gjerne bedre oss og bli mer gudfryktige.

Og om du likevel vil tukte oss, så vel: Vi har fortjent det. Slå oss og tukt oss, kjære Far, men vend bare ikke ditt farshjerte bort fra oss! Gi oss alltid forstand til å se at du ikke mener oss noe vondt, og at alle ting må tjene til det gode for dem som elsker deg, og som du elsker.

Og når vi har tjent din vilje her i verden og den tiden kommer som du har fastsatt, så ta oss, kjære Far, ut av verden og hjem til deg i himmelen, og la oss nyte din farskjærlighet evig og alltid! Da skal vi i evighet prise din farskjærlighet. Gud, vår Far, hvor søtt og herlig er ikke ditt navn over hele jorden! Jeg priser deg, Far, nå og i evighet. Amen.

Tiende preken. Om den troende sjels herlighet fordi den er Guds barn

I Jesu navn. Amen.

1 Joh 3,1–3: «*Se, hvor stor kjærlighet Faderen har vist oss, at vi skal kalles Guds barn, og det er vi. Derfor kjenner verden ikke oss, fordi den ikke kjenner ham. Mine kjære, nå er vi Guds barn, og det er ennå ikke åpenbart hva vi skal bli! Vi vet at når han åpenbares, da skal vi bli ham*

like, for vi skal se ham som han er. Og hver den som har dette håpet til ham, renser seg selv, likesom han er ren.»

I et gudfryktig selskap ble man en gang enige om at man til tidsfordriv – i stedet for gåter og fortellinger, som ofte har mye syndig forfengelighet og anstøtelig dårskap i seg – skulle legge fram et spørsmål etter tur, et spørsmål som kunne vekke lyst til gudsfrykt eller gi øvelse i den. Den første spurte da hvordan man kortest og best kunne beskrive Gud, han som er så stor, ubegripelig og uendelig.

Svaret var at man *enten* kunne bruke Siraks ord: «Han er alt» (Sir 43,31). For i Gud, som alt godt som finnes, har sitt utspring fra og av, er alt fortreffelig og herlig. Ellers må mennesket lete og sanke her og der det det trenger for å bli lykkelig: Brødet gir det mat, vinen eller ølet drikke, dyrene og silkeormene klær, solen lys, pengene rikdom, sukkeret og honningen sødme, blomstene god duft og så videre.

Men i Gud finnes alt samlet. Han er vår mat og drikke, våre klær, vår sol, vårt lys, vår skatt, vår rikdom, vår sødme, vår salighet og vårt alt. Derfor sier også Asaf med rette: «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden» (Sal 73,25). Man kan godt la elven fare når man eier kilden; det er lett å glemme det stykkevise når man har det fullkomne.

Eller man kunne bruke Johannes' ord: «Gud er kjærlighet» (1 Joh 4,8.16). Disse ordene har stor kraft til å holde føttene våre på gudsfryktens vei og bevare et takknemlig sinn hos oss når det går oss godt, og til å holde oppe vår tålmodighet og vårt håp når det går oss ille. For når Gud er kjærlighet og av kjærlighet gjør godt mot oss og lar oss nyte sin miskunn, skulle vi da ikke elske kjærligheten? Og når også alt kors kommer fra ham og bærer Guds kjærlighet med seg – slik vannet fører med seg kraften fra de metaller og bergarter det rører ved på sin vei – hvorfor skulle vi da ikke med glede ta imot og lide det den evige kjærligheten sender oss til vårt beste?

Den andre spurte når Herren Jesus i sine dager i kjødet hadde vært skjønnest. Noen sa: «I barndommen.» For noen gamle forfattere forteller at da han flyktet til Egypt med foreldrene sine, skal de ha blitt overfalt av røvere; men skjønnheten i ansiktet hans og guddomslyset som strålte ut fra det, skal ha slått røverne med slik skrekk at de ikke gjorde dem noe vondt. Andre sa: «I forklarelsen, da ansiktet hans skinte som solen og klærne hans ble hvite som lyset» (Matt 17,2); der

har han gitt oss en prøve på hvordan legemene våre skal stråle i saligheten.

Men den som hadde stilt spørsmålet, sa at etter hans mening hadde Jesus vært skjønnest da han hang blodig på korset, flengt av piskeslag, kronet med torner og såret på hender og føtter.

«For da», fortsatte han, «var han så vakker og behaget sin himmelske Far så godt at Faderen glemte all sin vrede og hele verdens synder. Da var han nok verdens spott, men englenes lyst, djevlenes redsel, menneskenes pryd, trøst, skatt og alt. Hadde han vært kledd i en drakt besatt med diamanter og perler fra øverst til nederst, ville himmelen ikke ha sett på det, og en bedrøvet samvittighet ville ikke finne noen skjønnhet hos ham til sin trøst. Men å, hvor vakker er ikke den blødende, korsfestede, sårede Jesus når man ser på ham i troen med blødende hjerte og gråtende øyne!»

Det tredje spørsmålet var hva som er den største kunsten. Svaret var: *enten* å herske godt over seg selv, for det skorter det mange på som ellers er vise, kunstferdige, lærde og berømte.

Mang en forstår å styre mange land og folk, å temme et vilt og ustyrlig dyr til sin tjeneste og å føre et stort skip vel gjennom et opprørt hav, men har likevel ikke lært å tvinge, styre og beherske sitt eget hjerte, sitt eget sinn og sin egen vilje. *Eller* å dø vel og salig; det må man studere og legge vinn på alle sine levedager. Som den vise hedningen Seneca sier: Hele livet må man lære å leve, og – det som er enda mer forunderlig – hele livet må man lære å dø. Om dette har også den kristne kirke et kjent rim:

Ingen større kunst jeg vet
enn å dø med Gud i fred.

Eller endelig overgivelsen til Gud: at man i motgang som i medgang villig og glad overgir seg til Guds gode vilje og sier av hjertet: Det Gud vil, vil også jeg. Dette må alle Guds hellige arbeide med å lære så lenge de lever, og ingen har hittil drevet denne kunsten til fullkommenhet, unntatt Herren Jesus, som sa av hjertet: «Ikke som jeg vil, bare som du vil» (Matt 26,39).

Det fjerde spørsmålet var hvordan man mest treffende kunne skildre menneskelivet. Man sa at Skriften selv har kalt det en drøm, en skygge, et pust, et rop som farer forbi, en strøm som renner hurtig

bort og ikke vender tilbake, en blomst som blomstrer i dag og snart visner, en tåke og så videre. Men man ble enige om at ingen kunne beskrive det bedre enn Moses, som sier at selv det beste og stolteste i livet er «strev og tomhet» (Sal 90,10).

Mennesket fødes med gråt, angst og smerte; det lever i sorg og kummer og all slags møye, og det skilles fra denne verden med sukk og stønn. Med rette har man sagt at menneskets liv og elendighet er tvillinger som fødes samtidig, alltid følger hverandre og til slutt også dør sammen.

Det fortelles at i byen Sagunt, det året den ble inntatt og lagt øde av Hannibal, var det et barn som kom ut av morens liv og straks vendte tilbake igjen. Ja, sannelig: Om barna kjente all den elendighet som venter dem, og det sto i deres makt, ville de fleste vende tilbake til morslivet og velge det til sin grav.

Vår jord, den er en jammerdal,
oppfylt av møye, angst og kval;
vi vandrer her i strev og slit,
kort er vår levetid,
fra først til sist en kamp og strid.

Så ble det spurt hvilken sorg som er den beste og viktigste. Svaret var: den sorgen som den kongelige profeten taler om når han sier: «Jeg sørger over min synd» (Sal 38,19).

Menneskene gjør seg nok mye unødig uro, mye sorg og møye, men de har enten ingen nytte av det, eller ofte bare skade. Sorgen deres ligner ofte en røyk som de selv lager – som når man legger rå ved på ilden – og som ikke er til annet enn å få øynene til å renne. Den ligner en snøball som barna ruller foran seg: Den vokser og vokser, til den blir så stor at de ikke får den av flekken, og den gir dem ikke annet enn forfrosne hender.

Mang en bærer sorgen selv og hindrer dermed at Gud får sørge for ham, enda Gud har befalt oss å kaste all vår sorg på ham – i hans fang – og lovt at han vil sørge for oss. Mange sørger bare for det timelige og for «verdens ting», uten å bekymre seg om «det som hører Herren til», hvordan de kan «være hellig både på legeme og ånd» (1 Kor 7,34). Mange har sorger nok, men ingen sorg over syndene sine.

Likevel er denne sorgen uten tvil den beste: at man er bekymret for hvordan man av hjertet skal angre de synder man har gjort, få tilgivelse for dem hos Gud ved Kristus og i Herrens frykt med iver og alvor vokte seg for nye synder. La oss kaste fra oss alle andre sorger og bare beholde denne ene!

Til slutt ble det også talt om hvilken verdighet og ære som er den høyeste et menneske kan nå. Man ville ikke nevne keiser- eller kongeverdigheten, for alle visste at dette spørsmålet, som de forrige, siktet til det åndelige og himmelske.

Derfor ble man enige om at et menneskes aller høyeste verdighet og største herlighet uten tvil er å få «rett til å bli Guds barn» – med andre ord barneretten hos Gud (Joh 1,12). Det finnes ingen større og høyere enn den majestetiske Gud, som har skapt og som opprettholder alle ting. Jo nærmere et menneske kommer ham, desto høyere og større må det regnes for å være. Men hvem står en konge nærmere enn hans sønn? Og hvem står Gud nærmere enn hans barn?

Mange høytstående personer i verden har også erkjent at all deres høyhet og herlighet var ingenting å regne mot *barneretten hos Gud*. Den romerske keiseren Theodosius den yngre pleide å si at han satte sin kristendom høyere enn sin keiserverdighet. Kong Karl av Storbritannia sa: «Jeg kommer oftere i hu at jeg er en kristen, enn at jeg er en konge; for det første kan trøste meg i dødsnøden, men ikke det andre.»

Jane Grey ble mot sin vilje gjort til dronning etter kong Edvard den sjettes død, men da prinsesse Maria senere besteg tronen, ble hun kastet i fengsel og dømt til døden. Vennene hennes trøstet henne fremdeles av og til med håpet om å få leve, men hun sa: «Jeg vet ingenting her i livet som skulle kunne gi meg noen glede, unntatt dette: at jeg ved en levende tro kjenner i min samvittighet at Gud, min himmelske Far, etter sin barmhjertighet har tilgitt meg alle mine synder i Kristus, sin enbårne Sønn, uten min fortjeneste tatt meg til sin datter og gjort meg til Kristi medarving i hans himmelske kongerike.»

Sannelig, *barneretten hos Gud* rommer mer enn menneskeforstanden kan fatte og menneskehjertet romme her i dette livet. Den som vil nevne all herlighet og salighet på én gang, han nevne *barneretten hos Gud!* Dette vil vi nå, etter den ordning vi har satt oss, betrakte i

andakt, så godt Gud gir oss evne til. Gud hellige og velsigne betraktningen for Jesu Kristi skyld! Amen.

I forrige preken så vi på *Guds farskjærlighet* og lovte at vi i dag, ved hjelp av vår tekst, så godt vi kan, skulle vise hvor herlig det er å stå i barneforhold til Gud. Vi vil følge den hellige apostelen og først se på barnerettens verdighet i seg selv, deretter hvordan den er skjult i dette livet, og til slutt hvordan den blir kjent og åpenbar.

Når det gjelder det første, må jeg igjen minne om det som allerede er berørt i forrige preken: Vi må i hjertet holde oss forvisset om at vi og alle troende er Guds barn – ikke bare av navn, slik konger og fyrster gir mang en en ærestittel som ikke fører noe virkelig med seg, men i egentlig forstand og i sannhet.

For riktignok sier apostelen vår: «Se, hvor stor kjærlighet Faderen har vist oss, at vi skal *kalles* Guds barn.» Men man vet at Skriften ofte uttrykker seg slik når den taler om ting som virkelig er det de kalles. Når den for eksempel sier om Herren Jesus selv at han skal «kalles Den Høyestes Sønn» (Luk 1,32), vil den dermed vise at han i sannhet er det, og at alle som tror på ham, også skal erkjenne ham som det og nevne ham med dette navnet.

Slik Kristus selv kalles Guds Sønn, slik kalles også de som tror på ham, Guds barn for hans skyld – han av natur, de av nåde. Det sier også den hellige apostelen like etter: «Mine kjære, nå er vi Guds barn.» (*Erasmus bemerker med rette at dette er Guds måte å kalle på: Å bli kalt noe av Gud er det samme som å være det. Han kaller tingene slik de er, og for at de skal bli til.*)

Herligheten i de troendes barnerett består heller ikke bare i at de er tatt til barn, men også i et egentlig og virkelig fellesskap, slik som det pleier å være mellom en far og hans barn. En rik mann som ikke har egne livsarvinger, kan nok ta til seg en liten gutt som sitt barn og innsette ham som arving til alt han eier; men dermed blir gutten likevel ikke hans barn i egentlig forstand. Den naturlige hengivenheten og forbindelsen mellom rette foreldre og barn kan ikke skjenkes eller stiftes ved en slik velgjerning.

Men mellom Gud og oss som er i Kristus Jesus, er det ved Kristus et sant fellesskap som mellom far og barn. Kristus kalles Guds enbårne og kjæreste Sønn, født av Faderens vesen fra evighet, avglansen av

hans herlighet og avtrykket av hans vesen; slik er vi født i tiden av Ånden, av nåden og av Guds ord.

Vårt utspring etter det nye mennesket er ikke jordisk, men av Gud, som Skriften vitner. De som tar imot Kristus og tror på hans navn, får barnerettens verdighet, og de «er ikke født av blod, heller ikke av kjøds vilje, heller ikke av manns vilje, men av Gud». Derfor har vi fått «del i guddommelig natur», og vi har på en viss måte fått del i den herlighet som Faderen har gitt Kristus. Vi er «én ånd med ham» og har «Kristi sinn» (Joh 1,12–13; 1 Joh 5,1.4.18; 2 Pet 1,4; Joh 17,22; 1 Kor 6,17; 2,16).

Derfor gir Skriften også de troende så herlige og høye navn at man må undre seg. De kalles «de hellige», «de herlige», «de elskede», Guds «lyst», hans «kjæreste barn», som er for ham «en prektig krone» og «et kongelig hodesmykke», ja, som hans «øyesten» (Sal 16,3; 60,7; Jes 62,4.3; Jer 31,20; Sak 2,12). De kalles «Guds elskede», «kalte og hellige», «Guds utvalgte, hellige og elskede», «lysets barn», «Guds mennesker» og lignende (Rom 1,7; Kol 3,12; Ef 5,8; 1 Tim 6,11).

Gud Herren erklærer selv at de er dyrebare i hans øyne; at han bærer dem som en seglring på sin hånd; at han vil gi dem råd med sitt øye; at han vil gi sine engler befaling om dem, at de skal bevare dem på alle deres veier og bære dem på hendene, så de ikke skal støte sin fot på noen stein; at han like lite kan glemme dem som en mor kan glemme sitt barn; og at han slett ikke vil slippe dem og slett ikke forlate dem (Jes 43,4; Hag 2,23; Sal 32,8; 91,11–12; Jes 49,15; Hebr 13,5). Derfor kan man etter Guds ord si med sannhet at ingen skapning i verden er så kjær og dyrebar for Gud som de troende.

Foreldre er nok glad i huset sitt, pengene, perlene, smykkene, det kostbare innboet, maleriene og lignende; men et barn elsker de likevel høyere enn alt dette, og i nødsfall ville de ikke betenke seg på å gi alt sammen for barnet. «Slik elsker også Gud alt som er til, og avskyr ikke noe av det han har gjort» (Visd 11,25); men sine barn elsker han over alt annet, så han uten å betenke seg ville gi himmel og jord og alt som er i dem, for deres skyld, om det trengtes.

Allerede dette er en stor herlighet for Guds barn: at de er født av Gud, har samfunn med ham og er ham kjære, kostbare og dyrebare framfor alt annet. Men det fører enda mer med seg.

For det første «det kongelige presteskap», som den hellige Peter taler om: «Dere er en utvalgt ætt, et kongelig presteskap, et hellig folk, et folk til eiendom» (1 Pet 2,9). De trer fram i *hellig skrud* (Sal 110,3). De taler med Gud hver dag, og ikke bare én gang om året, men hver dag og hver time går de inn i helligdommen – ikke med blod av bukker og kalver, men med Jesu, Guds Sønns, blod, og ikke med jordisk røkelse, men med sine hellige sukk og inderlige bønner.

De er de aller nyttigste menneskene i verden, salvet med Den Hellige Ånd, kronet med nåde og barmhjertighet og velsignet med all slags åndelig og legemlig velsignelse. Uavlatelig står de for Gud, kledd i Jesu Kristi rettferdighet som i en prestedrakt, og tar imot den ene nåden, velsignelsen og velgjerningen etter den andre til beste for verden. Med sine kraftige bønner avverger de mang en ulykke; de kaster seg i armene på den vrede Gud og holder ham fast, så han ikke kan gjøre etter sin rettferdige vrede (2 Mos 32,10–14).

De er Herrens velsignede, som bringer svært mye godt med seg der de kommer, fordi Guds nåde og velsignelse følger dem. Det Jakob var i Labans hus og Josef i Potifars, det er Guds barn i verden (1 Mos 30,27; 39,3.5). De fyller alt med duften av kunnskapen om Jesus (2 Kor 2,14); overalt underviser, trøster, advarer, råder og hjelper de; de er Jesu Kristi levende bilder og verdens lys, og så videre.

Barnekåret hos Gud fører dernest med seg «den kongelige høyhet over alle ting». For de er ikke bare prester, men også *konger for Gud* (Åp 5,10). De hersker ikke bare over seg selv og sitt syndige kjøtt og blod, men også over verden, over synd, død, djevel og helvete.

I Jesu Kristi kraft kan de by over helvetes ånder og tråkke dem under føttene; djevelen forferdes for dem, og helvete skjelver når de begynner å be. De hellige engler er deres tjenere og beundrer den herligheten de eier i Guds nåde og i Jesu Kristi rettferdighet, som er gitt dem ved troen. Alle skapninger tjener dem med lyst og ærer i dem Guds bilde, som er gjenopprettet.

Fra kirkens blodige tider med trengsel og forfølgelse forteller kirkehistorien hvordan det ofte hendte at de grusomste ville dyrene, som ble sluppet løs på arenaen mot nakne og forsvarsløse hellige, ikke våget å angripe dem. De ble stående foran dem, trampet, skrek og brølte; noen ganger logret de også for dem og la seg krypende ned ved føttene deres.

Derfor fortelles det om den hellige Ignatius at da han ble ført til Roma for å kastes for de ville dyrene, var han redd for at noe lignende skulle skje med ham. Han ønsket at de straks måtte kaste seg over ham, drepe og fortære ham og ikke skåne ham, slik de hadde gjort med andre martyrer. «Men», sier han, «vil de ikke angripe meg, så vil jeg angripe dem og rive og slite i dem, så de fortærer meg; for jeg vet best hva som er godt og tjenlig for meg.» Slik taler et hjerte som brenner av kjærlighet, i sin inderlige lengsel etter å være hos Herren.

Hieronymus forteller at det etter keiser Julian den frafalnes død kom et stort jordskjelv som rystet hele jorden. Havet gikk da over sine bredder mange steder, og det så nesten ut som om Gud ville straffe verden med en ny syndflod.

Da innbyggerne i Epidauros så at havet steg over bredden også hos dem og truet med å oversvømme byen, vendte de seg til den gamle, gudfryktige eneboeren Hilarion og førte ham ned til stranden. Mens han av hjertet ropte til Gud om hjelp og redning, så man at havet riktignok hevet seg svært høyt og bruste med skummende bølger, som forbitret over at noen satte en demning mot det. Men foran ham stanset det, la seg litt etter litt og trakk seg tilbake innenfor sine vanlige grenser.

Hieronymus legger til at man ennå taler om denne hendelsen både i byen og over hele landet, og at mødrene forteller den til barna sine, så den heller ikke blir glemt av ettertiden.

Slik må selv det ville, opprørte havet vike for et Guds barn som ber. Ved denne anledningen viste det seg mer ærbødig og lydig mot en fattig, gudfryktig mann enn det senere gjorde mot en mektig konge, nemlig Knut, kalt den store, som hersket over England, Danmark og Norge.

Om denne kongen fortelles det at en av hoffmennene hans flere ganger hadde prøvd å smigre ham ved å holde fram for ham hvor mektig en herre han var, ikke bare på landjorden, men også på havet. For å gjøre ende på denne frekke smigeren lot kongen en gang tronen sin flytte ned på stranden, nettopp da det var flo og havet steg.

Han satte seg på den og sa: «Du vet, hav, at jeg er din herre, at landet jeg sitter på, er underlagt mitt velde, og at ingen» – slik smigrerne påsto – «våger å sette seg mot min makt. Derfor byr jeg deg at du ikke skyller inn over mitt land og ikke gjør klærne til meg, din hersker,

våte.» Men havet fulgte sin vane og fuktet kongens føtter tross befalingen.

Da reiste han seg og sa: «Her ser dere at en jordisk konges makt er ringe og bare forfengelighet, og at ingen med rette bærer navn av en stor herre eller konge, uten han som himmel, jord og hav alltid adlyder.» Fra den stund bar han ikke lenger kongekronen, men satte den på bildet av den korsfestede Kristus, til vitnesbyrd om at han erkjente ham som alle kongers Konge og alle herrers mektigste Herre.

Jeg kunne nevne mange flere eksempler på Guds barns kongelige høyhet; men for å komme tilbake til emnet mitt vil jeg helst gå forbi dem og bare til slutt føye til disse ordene av Luther: «De kristne er konger, men ikke slik verdens konger er det. For disse er ikke de rette kongene; mot de troende er de bare regnepenger og malte konger, for de regjerer bare timelig og i det ytre. De troende derimot er sanne konger – ikke slik at de har gullkrone på hodet, bærer gullspir i hånden eller skrider fram i silke, fløyel, gullbrokade og purpur, men, det som er langt herligere, de er herrer over død, djevel, helvete og all ulykke. … Fordi de er Guds barn og har Gud til venn, ja, til sin kjære Far, hos hvem de finner rikdom, store skatter og alle gode ting, og det i overflod, kan ingen synd, ingen død, ingen djevel, intet helvete, ingen sult, ingen tørst, ingen kulde, ingen hete, intet sverd eller noen annen ulykke skade dem. Ja, i alt dette vinner vi mer enn seier og finner i alt det motsatte: i fattigdom rikdom, i synd rettferdighet, i skam stor ære, i sult og tørst all fylde. Og fordi de har en slik indre rikdom, forakter de kroner, purpur, silke, gull og sølv, penger og gods. Gullkrone, purpur og stas passer for en konge i kortstokken; for Guds barn er alt dette altfor ringe.»

Som Guds barn har vi dessuten «eiendomsrett til alle åndelige og legemlige, jordiske og himmelske ting». Selv om et barn ennå er mindreårig, er det likevel herre og arving til alt farens gods. Alt det faren har, hører også barna til; og alt det Gud har, hører de troende til, de som har tatt imot barneretten i Kristus.

Alt som er i verden, tilhører egentlig Guds troende barn. Guds skapninger er mot sin vilje lagt under forgjengeligheten og synden (Rom 8,20 ff.). De sukker og engster seg når de må tjene de ugudelige med de kreftene og gavene de har fått av Gud; men Guds barn tjener de

med glede. De kan med god samvittighet, i barnlig frykt for sin kjære Far, bruke alle Guds edle skapninger med glede og takk.

De ugudelige derimot er urettmessige besittere, tyver og røvere for Gud; når de forsyner seg av hans gode gaver, gjør de seg skyldige i urett. Når de slakter en høne, ropes det ve over halsen dens. Jorden ville heller sluke dem enn bære og føde dem; havet bruser, vindene stormer, himmelen setter seg mot dem med alt sitt uvær og alle sine krefter, og alle ting flammer opp i vrede på vegne av sin krenkede Skaper.

At skapningen likevel blir stående i sin orden, fortsetter sitt virke og ikke helt nekter menneskene sin tjeneste, det skjer ene og alene for Guds utvalgte barns skyld. Kunne den tale, ville den uten tvil si til de ugudelige det profeten Elisja en gang sa til den avguderiske kong Joram i Israel: «Så sant Herren, hærskarenes Gud, lever, han som jeg tjener: Var det ikke for Judas konge Josjafats skyld, så ville jeg ikke ense deg eller se på deg!» (2 Kong 3,14).

Men de gudfryktige og troendes herredømme over skapningene har sin grunn i barneretten og i foreningen med Kristus ved troen. Det den kongelige profeten sier om Hodet – «Du gjorde ham til hersker over dine henders verk, alt la du under hans føtter: sauer og okser, alle sammen, ja, også markens ville dyr, himmelens fugler og havets fisker, alt som ferdes på havenes stier» (Sal 8,7–9), og det gjelder ham etter hans menneskelige natur – det kommer også lemmene til gode.

Dermed er det klart gitt til kjenne at de ved Kristus og troen har fått tilbake det herredømmet over Guds skapninger som de hadde mistet ved Adams fall og synden.

Men enda større er eiendomsretten Guds barn har til de åndelige og himmelske tingene. De kalles *løftets arvinger* (Hebr 6,17), og apostelen sier til dem: «Alt hører dere til, enten det er Paulus eller Apollos eller Kefas, enten det er verden eller liv eller død, enten det er det som nå er, eller det som komme skal – alt hører dere til» (1 Kor 3,21–22).

Han mener: Slik Gud Herren har satt selv de fremste av sine tjenere og apostler til deres beste og befalt dem å tjene dere med sine gaver og evner, slik har han også innrettet alt i denne verden til deres nytte og sørger for at alle ting, hva navn de enn har, må tjene dere til gode.

Når vår Gud gir sine tjenere bestemte gaver og fyller hjertene deres med himmelsk visdom, med trøst, ånd og kraft, så skjer det for hans barns skyld, for at de skal bli oppbygget, trøstet og glade.

At han ennå holder verden oppe tross all den forvirring og uorden som hersker der, og at han tross dens store utakknemlighet ennå unner den sitt ord, det skjer ene og alene for hans utvalgtes skyld, som spredt her og der påkaller ham i ånd og sannhet som sin kjære Far. Alt det gode eller onde som skjer nå, eller som etter Guds hellige råd og vilje skal skje i framtiden, har med hans barn å gjøre og tjener dem til gode.

Lever de, så er deres kjære himmelske Fars miskunn og trofasthet deres sol, deres mat, deres drikke, deres vern og alt. Lider de, så tenker de på at korset er det riset deres Far tukter dem med, og finner trøst og glede i hans søte kjærlighet. Dør de, så vet de at himmelen står åpen for dem, og at de gjennom døden får sin himmelske arv i eie. Det er dette apostelen sikter til når han sier: «For om vi lever, så lever vi for Herren, og om vi dør, så dør vi for Herren. Enten vi da lever eller dør, så hører vi Herren til» (Rom 14,8).

Et Guds barn er altså en høy person, og de troendes herlighet har ikke sin like i verden. De er de edleste og mest kostbare sjeler blant menneskene, førstegrøden av Guds skapninger, englenes glede, djevlenes avsky, himmelens søyler, konger og prester for Gud, «Guds arvinger og Kristi medarvinger». Kan noe større sies eller nevnes?

La oss nå øse frimodighet av dette og lære å gjøre bruk av en ære og herlighet som alt det høye og herlige verden eier, ikke er noe å regne mot.

Jeg skulle ønske jeg hadde en røst som kunne lyde fra øst til vest og fra sør til nord, så jeg overalt kunne rope ut Guds usigelige nåde: at han har elsket oss fattige, syndige mennesker så høyt og ved sin enbårne Sønn gitt oss barnerettens verdighet. Jeg skulle ønske jeg hadde en penn som jeg kunne skrive fulle alle kristnes hjerter med, og at jeg kunne skrive dette ene ordet på dem: «Alle er dere jo Guds barn ved troen på Kristus Jesus» (Gal 3,26).

«Kom og hør, alle dere som frykter Gud! Jeg vil fortelle hva han har gjort mot min sjel» (Sal 66,16). Han har fridd den ut av Satans snarer, forløst den fra helvete, renset den fra synd, prydet den med Jesu Kristi

rettferdighet og tatt den til sitt barn og til arving av hele sin himmel og hele sin salighet.

Jeg roser meg ikke bare av «håp om Guds herlighet» (Rom 5,2), den som skal komme, men også av den saligheten jeg allerede nyter nå. «Vi roser oss også av Gud» (v. 11).

Jeg roser meg av mitt samfunn, ja, mitt brorskap med Herren Jesus Kristus; jeg roser meg av at Den Hellige Ånd bor i meg og leder meg; de hellige engler er mine tjenere og husfeller; djevlene ligger under føttene mine; alt som er i verden, tjener meg til gode. Jeg bærer kronen av Guds nåde på hodet og vissheten om den i hjertet. Jeg har fri adgang til min Gud. Min sjel er kvinnen som er kledd med solen og har månen under føttene (Åp 12,1).

Om Gud gjorde en klar, skinnende stjerne av en jordklump, ville det visst være et stort under; men at han har gjort meg, en stor synder, til et rettferdig og hellig Guds barn, er enda større. Himmelen er min! Saligheten er min!

Så lenge jeg lever, vandrer jeg under min Guds farsomsorg og tilsyn; hans godhet og trofasthet følger meg overalt; han pleier meg og har omsorg for meg som sitt kjære barn. Rammer en ulykke meg – glefser en hund eller grynter et svin mot meg, eller blir jeg bedrøvet og krenket av noen – så flykter jeg til min kjære Fars fang. Og så får alle djevler prøve om de kan krumme et hår på hodet mitt uten hans vilje!

Og når jeg dør, «går jeg ut av verden til min Far» og kommer til full besittelse og evig nytelse av det evige liv, som var beredt og gjemt for meg før verdens grunnvoll ble lagt. Se, her er min rikdom, min ære, min glede, min trøst og mitt alt! «Jeg er et Guds barn; jeg er salig i Kristus Jesus.»

Ta det ikke ille opp at jeg taler slik om meg selv og våger å tillegge meg en slik herlighet! Jeg har nok grunn til det.

For hvorfor sier Skriften: «Alle er dere jo Guds barn ved troen på Kristus Jesus» (Gal 3,26), «Han har forut bestemt oss til å få barnekår hos seg ved Jesus Kristus, etter sin frie viljes råd» (Ef 1,5), og «Ånden selv vitner sammen med vår ånd at vi er Guds barn. Men er vi barn, da er vi også arvinger. Vi er Guds arvinger og Kristi medarvinger» (Rom 8,16–17) – hvis ikke hver av oss som er døpt og ved Guds nåde eier troens aller dyreste gave, skal ta det til seg?

Hvem taler Den Hellige Ånd til i slike ord? Sannelig ikke til gjess eller ender, heller ikke til engler, men til de døpte kristne, som med sine sjeler henger ved Kristus Jesus i troen. Hvorfor skulle jeg da ikke rose meg av den herligheten min Gud har unt meg? Hvorfor skulle jeg ikke, Satan og verden til tross, prunke med den prydelsen min Herre Jesus har kledd meg i?

Likevel har jeg ikke talt slik for å rose meg av noe fortrinn framfor mine medkristne. Som offentlig lærer ville jeg vise dere hvordan dere frimodig skal gjøre bruk av deres kristendom, og hvordan dere skal holde fast på herligheten i barneretten hos Gud mot djevelens og verdens spott og hovmod.

Kristne må jo vite hvorfor de er kristne, hvorfor de er døpt, hvorfor de er så dyrt kjøpt, og hva de vinner ved sin tro.

Kristendommen er nettopp kommet i forakt fordi verden mener at det ikke er annet i den enn tiggeri, fattigdom, elendighet, bedrøvelse og trengsel. Men i virkeligheten fører den med seg den største rikdom, den høyeste ære, den mest varige glede og den kraftigste trøst – det stadfester alle helliges erfaring. Ja, selv mange av verdens barn, som lenge har løpt, strevd og arbeidet og søkt hvile for sjelen i forfengeligheten, erkjenner til sist ved Guds nåde sin dårskap og finner i den korsfestede Herre Jesus det de forgjeves har ventet seg av verden.

Så regn dere nå av hjertet for Guds barn, dere troende sjeler! Regn dere for Guds øyesten og eiendom, for Guds arvinger og Jesu Kristi medarvinger, og regn dere selv for høye, kostbare og dyrebare i Kristus! Regn dere for himmelens perler og diamanter, dens safirer og rubiner, dens liljer og roser, ja, dens soler og stjerner! Det disse er i verden, det er dere i himmelen.

Guds stad, det hellige og himmelske Jerusalem, blir beskrevet slik for oss: «Muren var bygd av jaspis, og byen var av rent gull, lik klart glass. Grunnsteinene i byens mur var prydet med alle slags kostbare edelsteiner. … De tolv portene var tolv perler» (Åp 21,18 ff.).

Vi kan jo ikke tro at det forgjengelige gullet og de usle edelsteinene skal finnes i den salige evighet, eller at Gud trenger det jordiske for å pryde sin himmel. Guds barn er de perlene, safirene, smaragdene og hyasintene og det gullet som den himmelske stad er bygd av; det er dem Guds herlighet og det evige lys opplyser.

Her i livet kan vi sammenligne dem med perler og edelsteiner som ennå ligger skjult på havets bunn, i sandsteinsklippene og i jordens revner, eller som ennå ikke er ferdig slipt. Likevel er de allerede det de skal være, og den tid kommer da de skal stråle i sin fulle glans (det skal vi med Guds hjelp tale mer om senere).

Slik kan man med rette kalle de troende sjeler og Guds barn *høybårne*. Den tittelen gir man ellers denne verdens fyrster og herrer, for at de alltid skal vise seg sin høye byrd verdig og ikke sette noen skamplett av urettferdighet og ugudelighet på den. Hvorfor skulle da ikke også Guds barn kalles slik, når de er født av Gud, som er alle kongers Konge og alle herrers Herre?

Riktignok tillegger man mange det de ikke har, mens det på den annen side er mange man ikke tillegger det de virkelig har. Det klinger prektig: «Vi N.N., av Guds nåde keiser, konge, fyrste» og så videre; men dette hører likevel hjemme i forfengeligheten og gir ikke i seg selv noen del i den salige evighet. Enda prektigere klinger det: «Jeg N.N., av Guds nåde et Guds barn, Jesu Kristi bror, konge og prest for Gud, arving til himmelen og saligheten.» Det er en tittel med kraft og innhold, og den tilhører dere, dere troende sjeler, dere døpte kristne!

Lær da av dette å forakte verden med dens forfengelige usselhet og prektige drømmebilder og å sette deres egen herlighet høyere enn dem! Bli ikke bedrøvet over at dere ikke har det verden har, for verden har ikke det dere har. Verden har skyggen, dere har det virkelige; verden har skummet, dere sølvet; verden har navnet, dere selve saken. Den mener nok at den har og er noe stort når den kan prale med dette livs forgjengelige goder. Den gjør seg mye til av sin høye adel, sin keiserlige, kongelige og fyrstelige slekt og ætt, sine æresposter og verdigheter, sine skatter, sin vellyst og herlighet.

Da pave Innocens den fjerde lå for døden og så at slektningene hans gråt og hylte, rev seg i håret av fortvilelse, flerret klærne sine og bar seg som halvgale, sa han til dem: «Hvorfor gråter og hyler dere? Etterlater jeg dere ikke alle i stor velstand og rikdom? Hva mer vil dere ha?» Og med det fór han fra tiden inn i evigheten.

Se, slik er verden og dens barn. De tenker at den som har rikdom, har alt som skal til for å være lykkelig. En kristen derimot regner alle timelige ting for skygge, innbilning og dårskap; han vet godt at de

ikke gjelder eller formår noe hos Gud, og at de verken kan hjelpe oss i døden eller skaffe oss saligheten.

Vandalkongen Gelimer var blitt tatt til fange av keiser Justinians hærfører Belisar og ført til Konstantinopel i sølvlenker. Da han ble stilt fram for keiseren, som satt på en prektig keisertrone, lo han av all verdslig prakt og ropte høyt: «Tomhet og atter tomhet! Alt er tomhet.» I dette stemmer alle kristne hjerter i, og de lar seg ikke blende av verdens forgjengelige glans.

Jesuitten Cornelius a Lapide forteller at han hadde hørt kommandanten i byen Maastricht fortelle følgende: Sammen med mange andre fornemme adelsmenn og offiserer var han en gang blitt bedt til middag av en mann. Da de kom fram, fant de et overmåte prektig slott, og i en praktfullt utsmykket sal et svært vakkert bord, dekket med all slags kostelige retter og drikker. De spiste og drakk godt og var lystige og glade. Men da de hadde tatt avskjed, kjente de en sult som om de ikke hadde fått noe som helst – som om all denne herligheten bare hadde vært gjøgl og blendverk av djevelen.

Se, slik er også alt det verden har, all dens herlighet, høyhet og vellyst. Om dette taler Job med disse merkelige ordene: «Rik legger han seg» (for å dø), «og ikke noe er tatt bort. Han slår øynene opp» (og ser seg om etter hjelp og trøst), «og det er der ikke» (det som kunne gi ham noen trøst) (Job 27,19).

Jeg vet nok at det synes latterlig for verdens barn når man taler så foraktelig om deres herlighet. For de dømmer etter det ytre og etter sitt kjødelige sinn og har ikke forstand til å dømme om åndelige og himmelske ting. Derfor får man la det komme an på en prøve og la dem se hva alt deres gods formår i virkelig nød. Vel, la deg da se og høre, du prektige og mektige verden! Si meg: Hva består din herlighet i?

Du sier: «Jeg har gull, sølv, perler, edelsteiner, silke, fløyel og mange slags stoffer, purpur og kostelig lin, som jeg pryder og beriker meg med. Jeg har krone og spir, makt og velde, festninger, krigsfolk, kanoner og geværer og så videre. Jeg har ære, høyhet og adel; jeg har visdom og forstand; jeg har fornøyelser og vellyst, de lekreste retter, de edleste drikker, de prektigste hus og palasser, de beste åkrer og enger, skoger, hager og vingårder. Jeg har mange folk og tjenere; jeg har alt mitt hjerte kan ønske seg.»

Jeg innrømmer at det du sier og roser deg av, synes å være noe stort. Men det synes også bare slik; for når det kommer til stykket, bærer det ingen varig lykke i seg.

Hva bryr jeg meg om forfengeligheten når den ikke er til noen nytte for meg i evigheten? Hva gagner all stas og prakt meg når den ikke gjør meg velbehagelig for Gud? Hva skal jeg med den rikdommen som forlater meg når jeg trenger den mest? Hva nytte har jeg av den adelen som ikke regnes for noe i himmelen? Kort sagt: Hva hjelper alt verdens usle og forfengelige vesen meg når jeg skal dø? Lærer ikke den daglige erfaring at de største og mektigste her i verden ikke finner den minste trøst i all sin herlighet når de ligger på dødsleiet?

Hiskia, den gudfryktige kongen i Jerusalem, hadde et hus med sine kostbarheter – «sølvet og gullet og krydderiene og den kostbare oljen og hele sitt våpenhus og alt det som fantes i skattkamrene hans» – og alt dette viste han med glede til sendebudene fra kongen av Babel.

Likevel sa han da han ble syk: «Se, midt i freden kom det bitre over meg, ja, det bitre. Men du har i kjærlighet dratt min sjel ut fra ødeleggelsens grav» (Jes 39,2; 38,17). Da var det ingen trøst, ingen hvile og ingen hjelp å finne for hans sjel i hele kongens skattkammer. Ett eneste nådeblikk fra Gud, én vennlig omfavnelse av hans miskunn, var i hans øyne bedre enn alle skatter.

Keiser Severus sa: «Jeg har vært alt, og det gagner meg likevel ingenting.» Kong Filip den tredje av Spania ba på dødsleiet sin skriftefar om endelig å gjøre ham den tjenesten å kunngjøre for menigheten fra prekestolen at man i døden ikke har annet enn anger og sorg av kongeverdigheten.

En hertug av Kleve valgte som sitt sinnbilde en blomst med innskriften *Hodie aliquid, cras nihil* – *i dag noe, i morgen intet*, eller: i dag blomstrer den, i morgen forgår den. En annen valgte noen baller fylt med luft, med luftbøsser og blåsebelger ved siden av, og skrev under: *Det er bare vind.* En fornem tysk fyrstinne som lå for døden og fikk øye på ringene på fingrene sine, tok dem av og sa: «Fy, de stygge ringene! Kristus er bedre enn alt verdens gods.»

Se, slik må de mektige i verden selv innrømme at deres høyhet og herlighet ikke er sann og virkelig, og at den har mer skinn av lykke enn lykkens kraft. Å, ve dem om de ikke har annen rikdom, ære og herlighet enn den timelige!

Men de troende sjeler, som står i samfunn og forening med Kristus Jesus, har noe mer som fortjener å beundres og verdsettes høyt. De har den *ære og høyhet* at de er og kalles Guds barn.

De har nøkkelen til himmelen, går inn til Gud så ofte de vil, og taler med ham så mye de trenger og har lyst til, slik kjærlige barn taler med sin kjærlige far. *Deres rikdom* er Guds nåde, himmelen og alt det Gud eier og har. *Deres prydelse* er Jesu Kristi rettferdighet og alle slags Åndens gaver, og der hinsides Guds klarhet og herlighet. *Deres makt* er at de tråkker på løver og hoggormer og tramper ned helvetes unge løver og slanger. *Deres glede og vellyst* er den søte trøsten de suger av Jesu sår og har i hans hellige ord. *Deres vin* er Guds kjærlighet, som er utøst i deres hjerter ved Den Hellige Ånd. *Deres tjenere* er himmelens mektige, de hellige engler, og så videre.

De har fred i hjertet, glede i bedrøvelsen, trøst i anfektelsen, hjelp i all nød og livet i døden. Og det beste av alt: deres herlighet, rikdom, glede, vellyst, makt, prydelse og hele salighet er uomtvistelig, grunnfestet, varig og evig. I døden, når verdens herlighet tar slutt, begynner *deres* først; og når verden ikke har noe lenger, har de alt. Når verden må forlate alt og vandre fattig og naken herfra, tar de alt med seg og er salige i all evighet.

Nå da, min gode verden, vil du ennå skryte og rose deg av din herlighet? Du tiggerpose! Alt du har, er fremmed og lånt gods, og likevel vil du opphøye deg av det? Det er forgjengelig gods, og likevel vil du prunke med det? Det er en skygge, en blomst, en velluktende røyk, en søt drøm, en innbilning, et rent intet, som verken kan hjelpe deg mot døden eller bevare deg fra helvete, langt mindre forløse deg derfra. Du drømmer, du dåre!

Mot all din herlighet setter jeg min fattige, nakne, korsfestede Jesus, som under sin fattige skikkelse skjuler fylden av guddom, visdom, nåde og salighet. Han har forløst meg ved sitt blod, rettferdiggjort meg og skaffet meg barnerett hos Gud og arverett til saligheten. I ham og ved ham har jeg alt. Han er min venn, min bror, min prektige kledning, mitt gull og sølv, mitt skjul og skjold, min glede i sorgen, min ære i hånen, min tilflukt i forfølgelsen, min himmel på jorden, mitt liv i døden.

Jeg kjenner mange som er blitt til skamme i verden med verden; men er vel noen blitt forlatt og gjort til skamme som har gitt sitt hjerte

til Jesus? De aller rikeste og mektigste har ofte stått uten råd, hjelp og trøst, særlig når døden åpnet øynene deres så de kunne dømme rett om de verdslige tingene – men et Guds barn aldri. Så behold da din herlighet, du verden! Jeg beholder Jesus og min barnerett hos Gud; med det er jeg vel fornøyd.

Gjør videre bruk av deres herlighet, dere dyrebare Guds barn, og trøst dere med den i alt kors og all trengsel! Dere vet jo at et barn må øves og holdes under riset, og at en far ikke kan handle mindre farslig mot barnet sitt enn når han lar det få sin vilje og sparer riset. Riset gjør nok vondt, men det gir gode barn; slik er det også med det velsignede korset.

Vær derfor fornøyd med den måten deres himmelske Far oppdrar sine barn på, og vær ikke misfornøyd med hans tukt. For dere vet med visshet at han midt i trengslene elsker dere høyere enn noen far elsker sitt barn her på jorden. Dere er alltid dyrebare og kostbare i hans øyne, slik gullet som står i ilden eller ligger under hammeren, er like dyrebart for gullsmeden som det som allerede er renset, bearbeidet og formet til et kunstferdig kar.

Tro ikke at Gud kan glemme dere eller slippe dere av syne! Dere vet jo hva han har svart på sin kirkes vemodige klage: «Herren har forlatt meg, Herren har glemt meg.» «Glemmer vel en kvinne sitt diende barn», sier han, «så hun ikke forbarmer seg over sitt livs sønn? Om også de glemmer, så glemmer ikke jeg deg. Se, i begge mine hender har jeg tegnet deg» (Jes 49,14–16). Dere er ikke bare Guds perler og diamanter, men hans barn. Og hva er kjærere enn et barn?

La dere ikke føre vill av de ugudeliges lykke, selv om dere daglig blir plaget og hjemsøkt av all slags nød og trengsel! For den samme forskjellen som er mellom en gategutt – en uoppdragen, vanartet slamp som foreldrene lar vokse opp som et dyr – og et fromt barn som holdes til skolen hver dag og får en god oppdragelse, den er det også mellom dere og verdens barn.

De får nok sin vilje en stund og gleder seg over sin kjødelige frihet; men en gang skal de få grunn til å gråte over det i all evighet. Dere derimot skal glede dere evig over den strenge tukten fra deres himmelske Far, som kjødet har så stor motvilje mot, men som likevel tar sikte på dets beste – og dere skal takke ham for den i dypeste ydmykhet.

Tenk her på hvor foraktelig Den Hellige Ånd taler om de ugudelige, selv når deres lykke og herlighet er på det høyeste! De kalles «ormeyngel», «djevelens barn», «den ondes barn» – ugresset i åkeren – og djevelens treller (Matt 23,33; Joh 8,44; Matt 13,38). De sammenlignes med «agner som vinden blåser bort», med slagg og skum, med hunder, svin og andre uforstandige dyr. Bønnene deres sammenlignes med hundenes hyl, og de selv med «rykende brannstumper», med «torn og tistel» (Sal 1,4; 119,119; Hos 10,7; 7,14; Jes 7,4; 9,18; Mika 7,4).

Hvilke herlige navn Skriften derimot gir de troende, har vi allerede talt om ovenfor. Guds ord nevner nemlig enhver etter hva han er, ikke etter det ytre skinnet. Det som for verden er en rose og en lilje, er ofte for Gud en borre og en tornebusk. Og omvendt: Det verden regner for en skurefille og en askefis, er ofte for Gud en kongekrone og et dyrebart og høyt elsket barn. Men om dette skal vi med Guds hjelp tale mer utførlig under det andre punktet, som nå følger.

For vi har også lovet å betrakte Guds barn og «hvordan de er skjult i dette livet». Gud er selv «en Gud som skjuler seg», og han har sagt at «han vil bo i det dunkle» (Jes 45,15; 1 Kong 8,12). Slik har det også behaget ham å skjule sine barn i denne verden under så mye trengsel, skam, forakt, fattigdom, sykdom, enfoldighet, skrøpelighet, synd og annet at verken verden eller ofte de troende selv kan finne ut av det.

Derfor sier vår apostel: «Derfor kjenner verden ikke oss, fordi den ikke kjenner ham.» Det er som om han ville si: Verden forstår ikke Guds underlige måter og veier og vet ikke å dømme rett om himmelske, guddommelige ting. Den kjenner ikke Gud rett, enda han på så mange måter har åpenbart sin storhet, allmakt, visdom og godhet. Hva under er det da at den ikke kjenner hans barn?

Verden dømmer etter sitt kjødelige sinn og slutter at Guds kjæreste barn naturligvis også må få det kjæreste og beste av ham her i verden. Barna, tenker den, må jo framfor andre få nyte godt av det som hører faren til.

Men når den ser at det slett ikke går slik med de troende – at det tvert imot oftest er trengsel, fattigdom og elendighet de må dras med – da ler den og spotter all denne talen om Guds barns herlighet og salighet og sier: «Fine Guds barn, som ikke har brød i huset, som ikke kan glede seg over livet, som tilbringer all sin tid med sukk og gråt, sorg og klage, frykt og beven!»

Ja, Guds barn selv har ofte nok strev med å stille sitt urolige hjerte til freds og bevare det i troen. For her heter det som Gideon en gang sa: «Er Herren med oss, hvorfor har da alt dette rammet oss?» (Dom 6,13). Er vi Guds barn, hvorfor går det oss da så ille? Hvorfor må vi være den ugudelige verdens spott og skurefille? Hvorfor får vi bare tårebrød å spise?

Man taler til oss om Guds kjærlighet, og likevel kjenner vi bare vrede og hat. Man taler om den store herligheten og saligheten vi har i Guds nåde og i samfunnet med Kristus, og likevel ser og merker vi ingenting av den. Man taler om stor ære, og vi blir overøst med spott, skam og vanære. Man taler om en rik og herlig arv som er gjemt for oss i himmelen, og i mellomtiden har vi mer enn nok med å slå oss kummerlig gjennom dette bedrøvelige og møysommelige livet.

Fornuften og kjødet tenker at Guds kjærlighet og korset ikke kan høre sammen, og at det er urimelig at Herren Gud gir de troende så mange gode ord i Skriften og likevel behandler dem så hardt. «Ja, forgjeves,» sier Asaf, «har jeg renset mitt hjerte og vasket mine hender i uskyld. Likevel ble jeg plaget hele dagen. Hver morgen kom til meg med tukt» (Sal 73,13–14).

Mot disse tunge tankene setter nå apostelen ordene: «Mine kjære, nå er vi Guds barn.» Det er vi og blir vi, trass i spotten fra djevelen og hele verden; for Guds verk er ikke noe gjøgleri eller bedrag. Alle vi som tror på hans Sønn og er døpt til hans navn, har han tatt til sine barn, og han har skrevet navnene våre i livets bok. Han har gitt oss den ære og herlighet at vi kan kalle oss – ja, rose oss av å være – brødre og medarvinger til hans høyt elskede, enbårne Sønn.

Hvem vil da ta fra oss det Gud har gitt oss? Hvem vil viske ut det Gud har skrevet? Hvem vil bestride det Gud har forkynt og vitnet ved sitt ord og sin Hellige Ånd?

«Det er ennå ikke åpenbart hva vi skal bli,» sier han videre. Hele vår herlighet er ennå ikke avduket; vi har ennå ikke fått den himmelske arven i hende, den som er gjort i stand og gjemt for oss. Vi er som umyndige barn, som ofte blir hardt og ille behandlet, enda de er herrer over hele godset. Men vi vet og tror likevel at vår salighet i sin tid skal bli større enn vi kan tenke og forestille oss.

For «når Herren Jesus åpenbares, da skal vi bli ham like»; vi skal ha samme herlighet og salighet som han. «Han skal forvandle vårt for-

nedringslegeme og gjøre det likt med sitt herlighetslegeme» (Fil 3,21), og han skal berike sjelene våre med all guddommelig fylde og salighet.

Han vil åpne hele himmelen og alle Guds skatter for oss og gi oss alle sine goder i eie for evig. Han vil stille oss fram for Guds åsyn, så «vi skal se ham som han er». Da skal vi se rett inn i hans farshjerte og nyte hans ubegripelige kjærlighet i all evighet. Da skal vi kjenne og forstå hele Guds godhet og til vår evige glede få vite grunnene til hans underlige veier.

Dette er det samme som Paulus sier: «Deres liv er skjult med Kristus i Gud. Når Kristus, vårt liv, åpenbares, da skal også dere åpenbares med ham i herlighet» (Kol 3,3–4). Når solens glans er skjult under jorden og alt ligger liksom innhyllet i mørke, kan en ikke se eller skjelne de prektige blomstene, de vakre vekstene, de fruktbare trærne og all ynden i en fyrstelig lysthage. Blomstene står lukket, med hodet hengende og liksom fulle av tårer av duggen, og alle plantene sørger. Men når solen står opp igjen, viser hagen seg på ny i sin prakt og skjønnhet; blomstene åpner seg og løfter hodet.

Slik skal det også gå på den store dagen. Her i verden er Guds kirke skjult og dekket av trengsel, anstøt og forfølgelse, og de fleste av blomstene hennes henger med hodet av sorg og bedrøvelse. Øynene deres er fulle av tårer, munnen full av sukk og hjertet fullt av angst og smerte. Men når rettferdighetens sol, Jesus Kristus, står opp på den store dagen, skal alt bli annerledes. Da skal Guds barns prakt og herlighet i Kristus og ved Kristus åpenbares. Da skal de løfte hodet med fryd; Gud skal tørke hver tåre av øynene deres og gi dem usigelig klarhet og glede.

Like mye som de her i livet har undret seg over at Gud kunne behandle sine utvalgte så strengt og legge så mange kors og byrder på dem, like mye skal de da undre seg over den uforlignelige herligheten han har gjort i stand for dem.

«Ja, de ugudelige selv» – de som her i verden har spottet de troende – «skal bli grepet av gru og redsel når de ser det, og forferdes over en slik frelse som de ikke hadde ventet å få se. De skal si til hverandre med anger og sukke i sin ånds angst: Dette var han som vi før holdt til latter og gjorde til et spottende ordtak. Vi dårer holdt hans liv for galskap og mente at hans endelikt var vanærende. Hvordan er han

nå regnet blant Guds barn, og hvordan har han fått sin arv blant de hellige?» (Visd 5,2–5).

Den allvise Gud har likevel gode grunner til å skjule sine barns herlighet i dette livet. *Dels gjør han det for sin egen skyld*: for at hans store makt, underfulle visdom og ubegripelige godhet en gang desto bedre skal kunne ses og bli desto høyere priset i all evighet.

Se på Josef. Disse egenskapene hos Gud blir langt mer forherliget i ham ved at Gud ikke løfter ham rett fra farens hus og fang opp til den ære og høyhet han hadde tiltenkt ham. I stedet fører han ham dit på underlige veier: gjennom brødrenes fiendskap, gjennom angst og redsel, fattigdom og elendighet, trelldom, vanære, baktalelse og fengsel. Slik gjorde han også med David og mange andre, som han på underlige veier, stikk imot all fornuft, til slutt førte fram til høyhet og herlighet.

Slik bærer han seg også at med sine kjæreste barn. Han leder dem underlig «ved sitt råd, og deretter tar han dem opp i herlighet» (Sal 73,24). Han fører dem gjennom synd til rettferdighet, gjennom skam til ære, gjennom fattigdom til rikdom, gjennom trengsel til glede, gjennom ringhet til høyhet, gjennom helvete til himmelen – og alt for at hans visdom, makt og godhet alene skal bli lovet og priset.

Han leder sine egne med bind for øynene, så de ikke skal tilskrive seg selv noe når de til slutt ser hvor vel de er blitt ledet. Han lar dem daglig merke hvor skrøpelige de er i seg selv, så de skal erkjenne at *den rike kraften* som de holder stand med mot Satans listige angrep, «er av Gud og ikke fra oss selv» (2 Kor 4,7).

Han gjør det også for at en skal se at han ikke trenger verdens forfengelighet og all dens prakt når han vil gjøre sine egne herlige. De verdslige tingene er altfor ringe til at han skulle ville berike sine barn *med dem*. Det ville være en tåpelig far som samlet en skatt til barna sine av regnepenger, malt papir, morkne trestykker og andre slike verdiløse ting, eller som hengte dem på barna som pynt. Gud har nok noe bedre å berike og lykkeliggjøre sine utvalgte med enn verdens forfengelighet. Deres prakt og herlighet må være indre, åndelig, himmelsk og evig.

Dels gjør han det også for Satans og verdens skyld, så de skal bli stående til skamme med all sin frekkhet, makt, ondskap og hovmod. Det er visselig Guds største ære at han holder sine utvalgte oppe mot

djevelens grusomhet og raseri, i den dypeste ringhet, i den største skrøpelighet og i så mange slags trengsel og elendighet – akkurat som et lite lys mot en sterk stormvind. Og det er hans ære at han trass i all Satans list og ondskap fører dem fram til himmelen mot hans vilje.

Når den onde tenker at nå har han tråkket dem under føttene, så de aldri skal reise seg igjen – nå har han omgitt dem med så utallige renker, garn og snarer at de ikke skal slippe unna ham – da må han uventet erfare at alle planene hans er blitt til intet. De arme tiggerne og askefisene som han holdt for sine skurefiller, er blitt båret av englene til Abrahams fang og sitter med Kristus på hans trone.

Mot djevelens hovmod setter Gud sine barns ringhet, mot hans list deres enfoldighet, mot hans velde deres skrøpelighet. Han har sin glede i å overvinne en løve med et lam, jage en bikkje på flukt med et halmstrå og gjøre en ildsprutende djevel til skamme, med all hans makt og list, ved et uanselig, foraktet menneske.

Satan setter inn hele sin helvetesmakt og lurer på menneskebarna; han besetter alle veier og mener at de ikke skal slippe unna ham. Men før han vet ordet av det, har deres kjære Far ført dem fram til sitt himmelske rike – på en trang og knudrete vei, ja, men en rett og sikker vei – så de med glede kan le av all djevlenes giftige avind og ondskap.

Og hva tror dere, kjære Guds barn – hvor ille vil det ikke ergre helvetesdragen når han på den store dagen får se de elendige stakkarene som han her i verden med slik lyst kastet hit og dit og plaget, stå ved sin Frelsers høyre hånd i stor klarhet og herlighet! Ja, når de setter foten på hodet hans og med stort mot spotter og håner ham!

Til *sist gjør han det også for de troendes skyld.* En forstandig far oppdrar sine kjære barn under omhyggelig tilsyn. Stundom behandler han dem nokså strengt: Han lar dem gå på skolen hver dag, venner dem til all slags arbeid som passer for deres alder og evner, og straffer feilene deres med harde ord, iblant også med et skarpt ris. Alt dette gjør han for at de en gang skal bli desto dyktigere og bedre mennesker og kunne tjene Gud og sin neste til gagn.

Slik behandler også vår himmelske Far de fleste av sine barn nokså strengt og lar dem ikke vite hvor høyt han elsker dem. Ved det skal troen deres øves og styrkes, det syndige kjødet med sine lyster tvinges ned, og deres ydmykhet, andakt, tålmodighet, forakt for verden og

lengsel etter det himmelske fedrelandet fremmes og økes; og slik kan de desto sikrere bli bevart for verdens forførelser og Satans snarer.

Herren Gud har selv i naturen lukket mangen søt kjerne – som mandler, nøtter og lignende – inne i grove belger eller skall, for at de skal bli desto finere og behageligere. Han har funnet det godt å la den vakre rosen vokse blant torner, for at den skal bli desto mer beundret og falle i øynene.

Gartneren setter tornekvister rundt en fin og edel plante, så den ikke blir trampet ned. Han binder den yndige nelliken opp til en pent malt stokk og holder den liksom i bånd og fangenskap, så den kan stå desto bedre på sin svake stilk og prange desto yndigere.

Kjøpmannen pakker og svøper sine beste varer inn i matter, makulatur, grovt tøy og andre ringe ting – ikke til skade for dem, men for at de skal bli desto bedre bevart og komme vel fram dit de skal.

Slik bærer Gud seg også at med sine barn. De er kjernen blant menneskene, selv om de er lukket inne i grove skall. De er roser, men omgitt av torner; de er blomster, men bundet til korset. De er dyre og kostbare varer, selv om de er skjult under tiggerdrakten og innhyllet i grovt tøy og usle filler – men alt sammen til deres beste, slik utgangen viser.

Vel da, dere utvalgte sjeler, dere Guds høyt elskede barn: Vær tilfreds med deres himmelske Fars hellige råd, og finn dere med glede i hans vilje, som alene og alltid er god! Ta vare på disse ordene fra den hellige apostel, og la dem aldri vike fra hjertet: «Nå er vi Guds barn, og det er ennå ikke åpenbart hva vi skal bli.» Vi er allerede arvinger, selv om vi ennå ikke har fått hele godset i hende. *Vi er Guds barn*, uansett hva verden og alle djevler måtte innvende mot det.

La dere ikke føre vill av Satans spottende tale når han kommer og sier: «Er du Guds Sønn, så si at disse steinene skal bli til brød!» (Matt 4,3; 3,17). Er du Guds Sønn, slik jeg nettopp hørte, hvorfor sitter du da her i ødemarken blant de ville dyrene og har verken mat eller drikke?

«Hør, du fine Guds barn,» sier han mang en gang til en bedrøvet sjel, «siden du har en så rik far og har så stor en arv i vente, så lån meg da hundre eller tusen daler! Er du et Guds barn og har ikke brød i huset, ikke en halv skilling i pungen og ikke mot i brystet? Hva hjelper nå din prektige tittel, din dåp, din tro, dine bønner, ditt håp og din

tillit til Gud? Hva har du fått av din kristendom, unntatt fattigdom og elendighet?

Se, der sitter du i din nød; du gråter, og ingen bryr seg om det; du roper, og ingen svarer deg. Der ligger du i din mørke og mugne kjeller, i den usle hytta di, syk og kraftløs, ussel og forlatt.

Vis meg da din prakt, du fine Guds barn, din rikdom og din herlighet! Du roser deg av Gud og har ikke brød? Du roser deg av himmelen og eier ingenting på jorden? Du taler om stor herlighet og er full av vanære og forakt? Du roser deg av din Jesus, at han er din venn og kjenner deg – og se, dine egne slektninger, som bor hos deg og rundt deg, bryr seg ikke om deg!»

Hold fast, du kristne sjel, og la deg ikke få til å vakle! Si med frimodighet: «Gud Faders kjære barn jeg er, trass verden, helvete og dets hær.» Skulle jeg ikke være et Guds barn? «Er jeg ikke døpt, med Jesu dyre blod gjenkjøpt?» Sukker ikke Den Hellige Ånd i mitt hjerte: «Abba, Far!»? Er jeg ikke forent med Jesus Kristus ved troen? Bærer jeg ikke hans merker på mitt legeme?

Jeg vet nok at jeg er fattig og elendig; men jeg vet også at Herren sørger for meg. Har jeg ikke brød, så vet jeg likevel at «mennesket lever ikke av brød alene, men av hvert ord som går ut av Guds munn». Min Far vil nok skaffe meg den delen som er tiltenkt meg. Gir han meg lite, så trenger jeg også lite; har jeg bare mye nåde og trøst ved siden av, er jeg vel fornøyd.

Har jeg ikke penger, så har jeg likevel tårer og sukk, og med dem kan jeg utrette mer enn verden med alt sitt gods. Eier jeg ingenting her på jorden, så eide heller ikke min Jesus noe – og likevel sitter han nå på majestetens trone i himmelen. Hva bryr jeg meg om jorden når himmelen er min?

Hvilken frukt jeg har av min kristendom, skal tiden lære – eller rettere sagt: tidenes ende. Alt nå har jeg fred og glede i hjertet, en rolig samvittighet, en nådig Gud, forlatelse for alle mine synder, en åpen himmel og mer til. Men det jeg ennå har i vente, kan jeg som et umyndig barn verken fatte eller uttrykke. Bare en gang iblant har jeg fått smake noen dråper av livets kilde, og de var sterke nok til å gjøre all min bitterhet søt. Hvordan skal det da ikke bli når jeg skal få drikke himmelens liflighet som av en strøm?

Nå sår jeg nok med gråt, men en gang skal jeg høste med fryderop. Jeg vet at ikke én tåre fra øynene mine faller til jorden og går tapt. Jeg vet at min Far i himmelen teller alle mine sukk og hører alt mitt hjertes begjær. «Jeg vet hvem jeg tror på, og jeg er viss på at han er mektig til å bevare det jeg har betrodd ham, til dagen kommer» (2 Tim 1,12) – det vil si: min himmelske, evige arv. Den spotske, ugudelige verden, ja, djevelen med hele sin hær, skal ikke kunne ta den fra meg.

At verden og mine slektninger ikke vil kjennes ved meg, bryr jeg meg ikke om. Jeg vet at jeg aldri blir så elendig, så stygg og foraktet at min himmelske Far ikke skulle kjennes ved meg. Jeg ligger i en ussel hytte på et dårlig leie – la så være! Jesus er hos meg med sin nåde og kjærlighet. Jeg hviler i hans armer og sover i hans fang. Også jeg kan si om min ringe bolig: «Sannelig, Herren er på dette stedet, og jeg visste det ikke. Også dette stedet er hellig; også her er Guds hus og himmelens port» (1 Mos 28,16–17).

Jeg vet på hvem min tro er satt;
ham får de vel meg unne.
Den Gud vil holde for sin skatt,
skal aldri gå til grunne.
Vel den som bygger fast på Gud!
La verden, Satan le ham ut:
han står når alting faller.

Se, dere Guds kjære barn: Jeg ville gjerne vise dere hvordan dere med frimodighet skal holde dere til herligheten i deres barnerett og le djevelen og verden ut. Jeg beklager bare at jeg ikke kan gjøre det med et slikt mot og et så trøstig hjerte som sakens verdighet krever. Døm ikke om dere selv etter deres usle ytre kår! For dere er Guds *skjulte* dere er hans *hellige og herlige*, som han nok fører på underlige, men likevel salige veier (Sal 83,4; 16,3; 73,24).

Deres herlighet i dette livet er som prakten hos rosebusken, tulipanen og andre vakre blomster om vinteren. Hvem skulle tro – om han ikke visste det – at det i en slik tornebusk, i slike uanselige løkknoller dekket av jord, snø og is, lå skjult så prektige blomster?

Hvor ringe ser ikke vintreet ut på den tiden! Visste en det ikke, hvem skulle da tenke at det skjulte seg så saftige, vakre druer der, og en så edel drikk som vinen? Perlene ligger i sanden på havets bunn og

blir i sin tid lett opp og hentet fram i dagens lys. Hvem skulle tro at en slik glans var gjemt under de skummende bølgene og i den grove sanden?

Slik skal det også gå med oss kristne. Når den tiden kommer som Gud har fastsatt, skal vår herlighet, som nå er skjult, stråle i full prakt. Vi skal bli skilt ut fra de ugudelige (Sal 4,4), fridd ut fra alt ondt og satt inn i Guds barns herlige frihet og salighet. Da skal Herrens klarhet speile seg fullkomment og utildekket i oss. Da skal vi være gjennomstrålt og fylt av vår Guds herlighet og majestet, til under og glede for hele himmelen. Da skal djevlene og alle ugudelige mennesker til sin evige hjertesorg se hva det var for folk de her i livet ertet og hånte.

Så hold nå fast ved dette, dere botferdige sjeler: Dere er Guds barn og innesluttet i hans nåde, kjærlighet og farsomsorg, selv om det ennå ikke er åpenbart hva dere skal bli!

La dere derfor ikke føre vill om Gud stundom viser seg fremmed mot dere. Det kan nok skje iblant at vi med sukk og klage sier at vår kjære Far har skjult sitt åsyn for oss – at «han er blitt grusom mot oss» (Job 30,21). Men la oss samtidig tro for visst: Selv om vår Gud for en tid «gjemmer i sitt hjerte» at han er Far – farskjærligheten viker nok fra ansiktet, men ikke fra hjertet – «så er det likevel hos ham»; han tenker likevel stadig på det (Job 10,13).

En far kan ikke alltid leke med barnet sitt, bære det på armen, kysse og klappe det – særlig ikke når barnet vokser til og blir større. Han må også iblant se strengt på det, snakke hardt til det, tukte det, sende det på skolen og bøye viljen dets; men han er og blir likevel far.

Slik er det også med vår Gud og himmelske Far. Hans kjærlighet er en sol som aldri formørkes. Månen eller en tykk, svart sky kan nok stille seg foran den, så vi ikke ser den på en stund. Med det mener jeg: Det kan finnes grunner til at vår kjære Far for en tid må ta fra oss smaken og sødmen av sin nåde. Men han blir likevel den han er: den evige kjærlighet, den inderlig gode, milde og ømme Far.

Moses' mor måtte til slutt av frykt for den grusomme kongen ta sitt kjære barn, som hun hadde holdt skjult i tre måneder, og legge det i vannet, lukket inne i en kiste. Barnet la hun nok fra seg, men ikke sin morskjærlighet. Derfor ba hun datteren sin stå et stykke unna for å se hvordan det ville gå med barnet. Dette er et forbilde på Guds

kjærlighet. Nøden krever ofte at han må ta oss fra sitt fang og legge oss i trengselens vann; men han er likevel ikke langt borte. Hans kjærlighet er en ild som ikke slukkes selv i det dypeste vann.

Hvem tør si at det ikke var den samme kjærligheten som førte Josef i trelldom og så i fengsel ved brødrenes fiendskap, og som siden, mot all forventning, løftet ham så høyt? Hvem kan si annet enn at Job, da han satt i asken og skrapte seg med potteskår, berøvet alt sitt gods, forlatt og foraktet av alle, var sin og vår Gud like kjær i sin ulykke som før og siden?

Men hvorfor bruke mange ord? Hvem har mer utvilsomt vært et kjært Guds barn enn Jesus, han som vi alle for hans skyld er blitt kjære og velbehagelige for Gud? Men hos hvem har herligheten vært dypere skjult enn hos ham? Hvem ville ha lett etter guddommens fylde, avbildet av Guds vesen og avglansen av hans herlighet under et så fattig ytre, under så mye vanære og forakt, under dette blodige, sårede og hudstrøkne legemet? Men slik det er gått med hodet, slik går det også med lemmene. Og hvem vil ha det bedre enn Guds enbårne Sønn selv har hatt det?

Jeg har nok i min Guds nåde. Når han ved sin Ånd forsikrer meg om at jeg er hans barn, får han for øvrig gjerne gjøre meg til hva han vil: til en tigger, en skurefille, til spott for mennesker og forakt for folket. Jeg vil gjerne bære min Herre Jesu tornekrone, bare jeg bærer den som Guds barn og min Frelsers medarving.

Bli heller ikke forskrekket, dere Guds barn, når helvetes løver begynner å brøle, ulvene å hyle, hundene å gjø og slangene å hvese – jeg mener: når Satan angriper dere med stor makt og list, holder deres synder fram for dere eller på andre måter skremmer og bedrøver dere.

Det sies at når trollmenn skal drive sine ugudelige kunster, slår de en ring rundt seg og stiller seg selv innenfor den sammen med dem de har hos seg, for at den onde ikke skal våge å angripe dem. Dette er rent narreri. Når Satan først vil for alvor, og målet av deres ondskap er fullt, bryr han seg ikke stort om en slik ring.

Dere derimot er innesluttet i en ring der Satan pent må la dere være i fred: det er vernet og miskunnen fra Gud, deres Far. Husk hvordan den onde selv må innrømme at Gud har vernet om Job og hans hus og alt som hans er, på alle kanter, så han ikke kan komme til ham. Slik

er det også med oss. Det står en ildring omkring oss; Satan kan nok gå rundt den, brøle, larme og rase, men komme oss nær og fortære oss, det kan han ikke.

La oss derfor si med trøst: «Herren er mitt lys og min frelse, hvem skulle jeg frykte? Herren er mitt livs vern, hvem skulle jeg engstes for?» (Sal 27,1). Hva vil du da gjøre, Satan, når du er på ditt verste? Du vil kanskje si: «Jeg skal forfølge deg, skremme, bedrøve, plyndre og baktale deg.» Pytt! Ikke noe annet?

La meg heller se om du kan få meg til å slutte å være et Guds barn! La meg se om du kan rive meg ut av hendene på Herren Jesus, min sjels hyrde og tilsynsmann, om du kan viske ut navnet mitt av livets bok og rive fra meg himmelen, som min Jesus har vunnet og gitt meg! Det andre bryr jeg meg ikke om. Jeg skal likevel være et Guds barn når du ligger i helvetes ild med alle de fordømte.

La dere heller ikke føre vill om verden forakter dere og holder dere for en skurefille! Verden kjenner dere ikke, like lite som den kjenner Gud. Hva forstår hundene seg på det hellige, og svinene på perler? Selv deres Frelser var jo «spottet av mennesker og foraktet av folk», og derfor kalles han også «den foraktede sjel» (Sal 22,7; Jes 49,7). Dere taper likevel ingenting i verdi fordi om verden ikke vet å verdsette dere – like lite som en edelsten eller en perle blir mindre kostbar av å falle i hendene på et ukyndig menneske.

Og om verden ikke bare forakter oss, men også håner og baktaler, forfølger og bedrøver oss, så la oss likevel si av hjertet med vår søte Frelser: «Far, forlat dem, for de vet ikke hva de gjør» (Luk 23,34). Og la oss huske hva han sier et annet sted: «Salige er dere når de håner dere og forfølger dere, lyver og sier alt ondt mot dere for min skyld. Gled dere og fryd dere, for deres lønn er stor i himmelen» (Matt 5,11–12).

La heller ingen annen trengsel – ingen fattigdom, sykdom, nød eller død – rive ut av hjertet deres den trøst og glede dere har i deres Guds nåde og i deres barnerett! Den som har tro, kjærlighet, tålmodighet, bønner, sukk og tårer, er ikke fattig. Det er heller ikke den som er i nåde hos Gud og har himmelen og hele saligheten i vente.

Selv om vi ikke alltid har stor overflod her i verden, og ikke kan legge daler til daler og dukat til dukat som verdens barn, så vet vi likevel at nøkkelen til alle Guds skatter skal bli rakt oss når vi har tatt vår salige avskjed med verden.

Vi vet at ingenting som kan nevnes – verken det som nå er, eller det som komme skal – kan skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus (Rom 8,38–39). Vi vet at ingen død kan drepe oss og ta fra oss vår barnerett.

For andre er døden forferdelig; men for oss, Guds barn, er den gledelig og full av trøst. For den er en ende på vår elendighet og begynnelsen på vår evige glede. Verdens barn tar den alt fra; oss gir den alt. Dem kaster og støter den ut fra alt godt de eide; oss setter den inn i full eie og nytelse av vår himmelske og evige arv.

Å, la oss gå frimodig fram på den trange veien som fører til livet, selv om vi ligner vandringsmenn som reiser i tett tåke og ofte ikke ser en vakker by eller et vakkert landskap før de er like ved det eller allerede inne i det. La oss synge med glede:

Hvor det dog er en salig stand
Gud Faders barn å være!
Vel vandrer man i fremmed land
i spott og i vanære;
men hjemme er et sted
hos Jesus Krist beredt.
Den som gav ham sitt hjerte her,
hans gråt skal tørkes hjemme der.

Vi har ennå én formaning igjen. Siden Gud, som sagt, for det meste skjuler sine barn i dette livet under fattigdom, trengsel og elendighet, må vi ikke forakte eller bedrøve noen ringe, fattig og elendig kristen.

En anerkjent skriftutlegger sier meget treffende om ordene i teksten vår, «det er ennå ikke åpenbart hva vi skal bli»: «Når du ser et gudfryktig menneske som er fattig eller sykt eller stygt og vansiret av alderdom, som går i ussel og fillete drakt og blir helt foraktet av verden, da skal du tenke på at du har et av Guds barn foran deg. I den andre verden skal du se ham prydet og smykket med himmelsk majestet og klarhet. Forakt ham derfor ikke for hans ytre usselhets skyld, men vær tvert imot vennlig og velvillig mot ham, og møt ham med sann kjærlighet.»

Erfaringen lærer jo at mangt et fattig barn som i ungdommen går i dårlige og fillete klær og så vidt holder livet oppe med en brødbit og en slurk tynt øl eller vann, senere ved Guds førelse kommer til stor ære

og rikdom. Da undrer verden seg over at det under dette usle og fillete ytre kunne skjule seg en så fremragende mann – en kongelig eller fyrstelig rådgiver, en kansler, en doktor, magister, professor, prest, borgermester, kjøpmann og så videre.

Slik går det også med Guds barn. Hvem som så Lasarus ligge full av sår og byller utenfor den rike mannens dør i tiggerdrakt og elendighet, ville ha trodd at det skjulte seg et så dyrebart Guds barn under dette? (*Osiander.*)

Derfor må vi her minne om det vår Frelser sa om den botferdige synderinnen da hun lå ved føttene hans, vætte dem med tårer og tørket dem med håret sitt. «Ser du denne kvinnen?» sier han til fariseeren Simon (Luk 7,44).

Det er ingen tvil om at Simon allerede hadde sett henne godt; han hadde jo felt en så hastig dom over henne og i sitt hjerte holdt henne for en fortapt synderinne (v. 39). Men Herren vil at han nå skal se på henne med andre øyne og dømme annerledes om henne, og vite for visst at hun står langt over ham i omvendelse, tro, kjærlighet, håp og alt annet.

Slik kan man også si når man ser en fattig og ussel gammel mann, en stakkars bedrøvet kvinne i fillete klær, en syk, elendig og forlatt kristen på sitt dårlige leie, eller et fattig, men gudfryktig barn: Ser du denne mannen? Ser du denne kvinnen? Ser du dette elendige mennesket? Ser du dette fattige barnet?

Vil du tro at denne elendigheten en gang skal byttes om med himmelsk klarhet og herlighet? Vil du tro at dette usle legemet en gang skal bli likedannet med Herren Jesu herliggjorte legeme og skinne som solen i hans Fars rike?

Vil du tro at denne elendige tiggeren, denne ynkverdige og dypt bedrøvede kvinnen, kan stå i større anseelse og nåde hos Gud enn du med all din rikdom og overflod? Vil du tro at de kan og vil høre til dem som en gang skal ta imot sine velgjørere i de evige boliger (Luk 16,9; jf. åttende preken i første del)?

Forakt dem derfor ikke, og bedrøv dem ikke, men vis dem heller alt godt. Gjør dem til dine venner, og se til at du står på god fot med dem. Det vil være bedre for deg enn å være i gunst og nåde hos en stor og ugudelig konge eller fyrste.

Ennå må vi med noen få ord berøre *kjennetegnene som Guds barn blir åpenbare ved her i livet, og som skiller dem fra andre*. Jeg sier at vi bare vil berøre dem, for i den tredje delen av dette verket skal vi, om Gud vil, behandle dem grundig og utførlig. Vår apostel sier om dette: «Og hver den som har dette håpet til ham» – det vil si håpet til Gud om at han har gjemt den evige arven i himmelen til ham som sitt barn – «renser seg selv, likesom Han er ren.»

Det er verdt å merke seg, for det første, at apostelen ikke sier at han *er ren*, eller at det ikke lenger finnes noen syndig urenhet hos ham, men: *han renser seg selv*. Det betyr at han legger vinn på å ha et rent hjerte og en ubesmittet samvittighet. Han vasker seg daglig i kilden fra Jesu Kristi sår; han strever etter å tjene sin Gud med et rent og oppriktig hjerte og holder seg borte fra kjente synder. *Han renser seg selv*, som apostelen Paulus sier det, «fra all urenhet på kjød og ånd, og fullender sin helliggjørelse i gudsfrykt» (2 Kor 7,1).

Slik han en gang ved gjenfødelsen ble vasket, rettferdiggjort og helliggjort ved Kristi blod og Den Hellige Ånd, slik legger han nå vinn på å holde og bevare seg i denne salige stand ved Guds hjelp. Et Guds barn ligner hermelinen, som skal være så glad i renslighet at om man stenger den inne i en ring av skitt og urenhet og liksom holder den fanget der, vil den heller dø innenfor ringen enn tilsøle seg ved å bryte ut av den.

Når vi forklarer disse ordene i teksten vår, må vi også se på det som følger: «Hver den som er født av Gud» – og altså er et Guds barn – «gjør ikke synd, fordi Guds sæd blir i ham. Han kan ikke synde, fordi han er født av Gud. På dette kan Guds barn og djevelens barn kjennes. Hver den som ikke gjør rettferdighet, er ikke av Gud, heller ikke den som ikke elsker sin bror» (v. 9–10).

Vi må likeledes merke oss at apostelen setter det opp som et kjennetegn på Guds barn at de ligner sin himmelske Far. *De renser seg selv*, sier han, *likesom Han er ren*. Med det gir han til kjenne at Guds barn slekter på sin Far: De er gudfryktige, åndelige og himmelsk sinnet. De finner ingen behag i ugudelighet; den er en vederstyggelighet i deres øyne, slik den er det i deres himmelske Fars. De er fulle av kjærlighet til Gud, og det ville gjøre dem inderlig vondt om de med vitende og vilje skulle vekke hans vrede eller krenke ham det minste.

Som lydige barn følger de alltid sin Fars øyne og gjør hans vilje med lyst og glede. De er *som blomstene*, som åpner seg når solen står opp, og lukker seg når den går ned. Med andre ord: Guds vilje er de troendes sol, som hjertet deres retter seg etter, lukker og åpner seg for. De er levende speil hvor Guds bilde stråler – hans kjærlighet og godhet, hans barmhjertighet og langmodighet, hans hellighet og renhet. De har sin eldste bror og frelser Jesu Kristi art og sinn: De er saktmodige og ydmyke av hjertet, kyske, tuktige, måteholdne, nøysomme, oppriktige og sannferdige.

De er nidkjære for sin Gud og Fars ære og søker overalt å holde oppe og spre kunnskapen om ham og kjærligheten til ham. De skulle ønske at alle blomster og planter hadde like mange tunger som blader, så de kunne opphøye Guds kjærlighet og øke hans pris. Kort sagt: De følger apostelens formaning når han sier: Strev etter å være «uklanderlige og rene, Guds ulastelige barn» – så dere viser i gjerning at dere er det – «midt i en vrang og forvendt slekt», det vil si verdens barn. «Dere skinner blant dem som lys i verden, idet dere holder fram livets ord» (Fil 2,15–16).

Ut fra dette kan nå enhver prøve seg selv og finne ut om han er et Guds barn eller ikke. Saken er av største vekt. Det er noe stort å være et Guds barn; det fører hele saligheten og den evige herlighet med seg. Derfor vil alle gjerne være det; ingen vil kalles et djevelens barn.

Jeg har selv erfart at når jeg har måttet tale strengt til ryggesløse og ubotferdige mennesker – drukkenbolter, bannere, horkarer og slike – og si dem at jeg i en slik tilstand ikke kunne regne dem for annet enn djevelens barn og levende helvetesbranner, da er de blitt forskrekket og har sagt: «Gud forby! Jeg er da visst ikke noe djevelens barn, men et Guds barn.»

Se, slik blir mennesket forferdet over det fryktelige navnet «djevelens barn», og det med rette. Men dessverre – for selve saken vokter de seg ikke! Nå vel, min kjære medkristen, prøven er lett: Den som er et Guds barn, *renser seg selv* fra all syndig urenhet og strever etter å tjene Gud i hellighet og rettferdighet alle sitt livs dager.

Jeg ber dere, mine lesere, for deres sjelers skyld, som Kristus har kjøpt med sitt dyrebare blod: Les ikke slike ting tankeløst! Her må det komme til en avgjørelse. Dere må *vite hva dere er, et Guds barn eller et djevelens barn*. Saken er av aller største betydning for dere. Her kan

ingenting blandes sammen. Lys og mørke kan ikke bestå sammen; Kristus og Belial kan ikke forlikes.

Om dere ikke daglig renser dere ved sann omvendelse – om dere fremdeles gjør synd med vitende og vilje, med lyst, med forsett og vedvarende, og vandrer etter kjødet – da kan dere jo lett slutte dere til hva dere er, og hvilket håp om salighet dere kan gjøre dere i en slik tilstand. Hvordan kan dere da være trygge? Hvordan kan dere spise, drikke, sove og være glade?

Og nå til slutt et ønske! Det fortelles om kong Filip av Makedonia at han lot en av sine unge tjenere rope til ham hver dag: «Husk at du er et dødelig menneske!» Måtte vi alle på samme måte rope til oss selv hver dag: «Husk at du er et Guds barn!»

Måtte vi også fra ungdommen av forklare barna våre rett hvor stor og herlig den guddommelige barneretten er som de har fått i den hellige dåp, og lære dem å sette den høyt. Da kan de trøste seg med den i sine trengsler, og verge seg og holde seg oppreist ved den i alle åndelige og legemlige anfektelser og fristelser til synd!

Nå vel, «du Guds menneske», du Guds barn: «Fly fra ungdommens lyster», fra gjerrighet, urettferdighet, urenhet, hovmod, drukkenskap og andre synder, «og jag etter rettferdighet, gudsfrykt, tro, kjærlighet, tålmodighet og mildhet! Strid troens gode strid! Grip det evige liv som du ble kalt til» (1 Tim 6,11–12; 2 Tim 2,22).

Tenk alltid på din adel, din høyhet og herlighet. Skulle et kongebarn eller fyrstebarn – ja, hva mer er, et Guds barn – legge seg i sølen hos svinene? Skulle det la seg gjøre til Satans og syndens trell ved kjødets lyster? Skulle et Guds barn være frekt, likegyldig, ryggesløst, ubarmhjertig, stolt, utuktig, vilt, utsvevende og skamløst? Det være langt fra!

Å, kjæreste Gud og nådigste Far! Lær oss å forstå og verdsette den høye verdighet vår barnerett gir oss! Lær oss ved din Hellige Ånd å leve et gudfryktig og hellig liv, slik det sømmer seg dine barn, og la oss til sist, som dine barn, dø salig og komme i full besittelse av den himmelske, evige arven! Hør og bønnhør oss for Jesu Kristi, vår Herres, velsignede navns skyld! Ham være sammen med deg og den dyrebare Hellige Ånd lov, pris, ære og takk for denne og alle andre velgjerninger, nå og i all evighet! Amen.

Ellevte preken. Om den botferdige sjels trolovelse med Kristus

I Jesu navn. Amen.

Hos 2,19–20: «*Jeg vil trolove meg med deg for evig tid, og jeg vil trolove meg med deg i rettferdighet og i dom, i miskunnhet og i stor barmhjertighet. Ja, jeg vil trolove meg med deg i troen, og du skal kjenne Herren.*»

Ikke uten grunn sa de gamle at man kan kjenne et lykkelig menneske på tre ting: for det første at det er født under gode kår, for det andre at det er lykkelig gift etter ønske, og for det tredje at Gud unner det en stille og salig død. (*Som verset lyder: «Godt født er nok en trøst,*
men bedre godt oppdragen;
godt gift gir livet lyst,
godt død – det er hele saken.»)

Når det gjelder det første, mente de med en lykkelig fødsel at man av Gud er utrustet med et friskt og velskapt legeme og en sunn og forstandig sjel, og med alle slags naturlige gaver; at man stammer fra kristne, hederlige og skikkelige foreldre, er kommet av en ren og tuktig ekteseng og ikke behøver å skamme seg over sin herkomst; og at man helt fra begynnelsen får nyte godt av foreldrenes pleie, kjærlighet, tilsyn og midler. Dette må slett ikke regnes for noe lite, men for noe stort.

En *blomst* som er plantet i en velstelt og ren lysthage, har det unektelig bedre enn en som vokser på marken blant torner og tistler og hvert øyeblikk må vente å bli trampet ned eller plukket av. Det vintreet som blir flittig bundet opp, beskåret og stelt, har det bedre enn det som vokser vilt, tynger og ødelegger seg selv med sine egne ranker og ser ut som en hvilken som helst busk.

Slik er utvilsomt også det mennesket lykkeligere som fra barneårene av er blitt vant til gudsfrykt, dyd og gode seder av sine kristne og hederlige foreldre – holdt på skole, forsørget med alt det trenger, veiledet av deres eget eksempel til et hederlig og kristelig liv, og advart mot og bevart for den ugudelige verdens forargelser og synder – enn et annet som må savne alt dette.

Mange må hele livet igjennom høre ille for foreldrenes dårlige framferd og for den skamplett som foreldrene så å si har satt på dem med blodet. Mange er i sine ugudelige foreldres hus som en blomst

blant ugress: De blir tidlig forarget og vant til det onde, og det henger ved dem så lenge de lever. Mange blir kuet og trykket ned av foreldrenes fattigdom og trange kår, så de ikke kan komme fram.

Av dette vil jeg likevel ikke trekke noen videre lærdom. Jeg vil bare stille dere alle et samvittighetsspørsmål: Dere som av Gud er velsignet med en så lykkelig fødsel – har dere noen gang i hele deres liv takket ham av hjertet for det? Denne velgjerningen hører utvilsomt med til dem som den hellige Augustin sier at man ikke setter pris på fordi de er så alminnelige.

Det ville være godt om de som er lykkelige i denne henseende, ofte sammenlignet seg med andre. Da ville de komme i hu at det ikke er noen annen forskjell mellom dem enn den som Den Høyestes nåde gjør, og at de som får mer, også har mer å takke for – og mer å svare for når regnskapets dag kommer.

Når det gjelder det andre, et *godt ekteskap*, regnes også det med rette for et av de største goder som kan bli oss til del her i livet. I ekteskapet finner et menneske enten en himmel på jorden eller et timelig helvete og en sann skjærsild. Den som er blitt godt gift, må derfor med rette prises lykkelig. Da noen i hans nærvær talte nedsettende om ekteskapet, sa den gudfryktige fyrsten hertug Ernst av Lüneburg: «Nest etter sin Sønn og sitt hellige ord har Gud ikke gitt mennesket noe bedre enn ekteskapet.»

Siden det sørgelige syndefallet er dette livet blitt en møysommelig og farlig pilegrimsferd, og mennesket går tynget av mange slags sorger og trengsler som av en reisebylt. Den som da får en trofast reisefelle, som deler byrden med ham og står ham trofast bi i alt som møter, kan med rette prise seg overmåte lykkelig.

Hva kan være skjønnere enn når en mann har en dydig hustru som hjertet hans kan stole på – en som med sin tuktige kjærlighet og hjertelige troskap gjør all livets bitterhet søt for ham, og i hvis fang han trygt kan legge sitt sorgtunge hode? Og når hustruen har en mann som omgås henne med forstand, elsker henne inderlig og så langt han kan, støtter henne i alt strev, all skrøpelighet og all møye?

Det er vakkert å se et fint tre som er omslynget av en edel vinranke tung av frukt. Men å se en mann som lever med sin hustru i gudfryktig fordragelighet og kjærlig troskap, er enda vakrere. En gudfryktig og trofast ektefelle er ikke bare menneskets andre hånd i de timelige

gjøremål, men ofte også et redskap som Gud bruker til å lede mennesket til omvendelse og gudsfrykt og holde det fast i den. Et troende hjerte er som et glødende kull som får også et annet kull til å gløde.

Når det gjelder det tredje, har også hedningene innsett at ingen lykke i dette livet kan regnes for fullkommen før den ender med en god og lykkelig død.

Det er kjent hva som hendte mellom lydernes mektige og praktelskende konge Krøsus og Solon, en vis mann fra Athen. Da Krøsus hadde vist Solon sin rikdom og herlighet, spurte han ham om han noen gang hadde sett et lykkeligere menneske enn ham. Jeg går forbi hva Solon svarte først, og tar bare med det som passer best for min hensikt: Han sluttet med å si at man ikke kan kalle noen lykkelig før ved hans endelikt, fordi man ikke kan vite hva som kan møte ham før den tid.

Han mente at om man ville kalle noen lykkelig som ennå var underlagt dette livets mange omskiftelser, var det det samme som å sette kransen på en som ennå kjempet og ikke hadde seiret.

Krøsus var misfornøyd med dette svaret, men han tenkte likevel på det senere, da han var overvunnet og tatt til fange av Kyros og dømt til å brennes. For da han stod på bålet, ropte han: «Å Solon, Solon, Solon!» Kyros ville vite hva han mente med det, og Krøsus fortalte hva denne vise mannen en gang hadde sagt til ham. Det rørte Kyros så sterkt at han ikke bare skjenket ham livet, men også behandlet ham godt for alltid siden.

Men dette må vi kristne si i enda høyere grad. For hva hjelper all timelig lykke når den tar en dårlig og usalig ende? Hva hjelper det forbryteren om man fører ham gjennom en kløvergrodd eng, liksom bekranset med blomster, og underveis rekker ham den edleste vin til forfriskning, når veien likevel går til galgen? Hva godt hadde den rike mannen av sitt fryderike liv hver dag, når det endte med en usalig død? Å, om verdens lykkelige barn bare ville tenke på dette og legge det på hjertet!

Men er det slik, finnes det ikke noe lykkeligere menneske i verden enn en troende kristen. Han er født under de aller beste kår. Hvordan det enn står til med hans naturlige fødsel, begynner hans lykke med hans åndelige fødsel. Han er født av Gud – hva kan være større og bedre? Straks han kommer fra mors liv, tar Guds nåde ham i sitt fang.

Den gir ham den guddommelige barnerettens herlighet; han blir tatt opp i Jesu Kristi brorskap og får del i Den Hellige Ånds samfunn. Dette må da sannelig foretrekkes framfor all verdens lykke.

Den tyrkiske keiserens førstefødte sønn får ved fødselen store rettigheter og utsikt til mye verdslig makt, høyhet, rikdom og herlighet. Men hva er det mot den herlighet som blir det aller fattigste kristne barn til del når det er født på ny av vann og Ånd til Guds rike? Hvilken sann kristen ville bytte bort sitt håp mot all de vantros herlighet til sammen?

Slik kan jeg også si om en troende sjel at den er over all måte godt og lykkelig gift. Etter Guds råd og styrelse kan det nok hende at en edel blomst i dette timelige livet blir gift med en borre, et vakkert og fruktbart vintre med en tornebusk, en klok Abigail med en dåraktig og ugudelig Nabal. Likevel er sjelen lykkelig i åndelig forstand, for den er viet til sin Frelser Jesus Kristus, blir elsket inderlig og ubeskrivelig av ham og får del i hele hans salighet.

Derfor får den sannelig også en salig avskjed med denne verden. Den forlater det dødelige legemets skrøpelige hus i håp om en gang å finne det igjen, herliggjort til stor herlighet, og eie det i all evighet. Den skilles fra verden som et Guds barn, som Jesu Kristi brud, som Den Hellige Ånds tempel. Den bytter krig og strid mot evig fred og salig hvile, synd mot hellighet, trengsel mot glede, sukk mot jubelrop, fattigdom mot rikdom, vanære mot ære, forgjengelighet mot den salige evighet.

Den drar herfra kronet med Guds nåde, omsluttet av Jesu Kristi kjærlighet, fylt av Den Hellige Ånds trøst, fulgt av englene, lengselsfullt ventet av dem som har gått i forveien, og viss på den evige og herlige arv som er gjemt til den i himmelen. Ingen er derfor lykkeligere enn en troende sjel; ja, ingen er lykkelig uten den. For det man ellers kaller lykke, er uten denne åndelige lykken en drøm, en skygge og et intet.

Vi har begynt å betrakte den lykke en troende sjel eier som Guds barn. Nå vil vi gå videre og betrakte den troende sjel *som Herren Jesu brud*. Han velsigne vårt arbeid til sitt navns pris og til trøst og oppbyggelse for oss alle! Amen.

Med *den troende sjels bryllup med Kristus* mener vi ikke annet enn at det samfunn og fellesskap den har med ham ved troen, blir enda

mer åpenbart og enda rikere å nyte, og at den får enda mer av hans kjærlighet og blir enda mer viss på hans søte nåde og trofasthet. Før var den et *hittebarn* – det er det bildet den kjærlige Gud bruker hos profeten Esekiel (Esek 16,5–6). Men av bare godhet har Gud tatt seg av den, vasket, renset og oppdratt den – det vil si omvendt, rettferdiggjort og helliggjort den – og prydet og velsignet den med alle slags åndelige gaver og fullkommenheter.

Men hans godhet har ikke latt seg nøye med dette. Slik han har tatt den til sitt barn, blir den også erklært for hans aller kjæreste Sønns, Jesu Kristi, brud. Og Sønnen – for å tale med Skriften på menneskelig vis om disse undere og hemmeligheter i Guds kjærlighet – har fattet en brennende kjærlighet til den for den skjønnhets skyld som den har fra ham, og for den rettferdighet han selv har gitt den. Denne kjærligheten overgår langt den som noen jordisk brudgom har elsket eller kan elske sin brud med.

Han trolover seg med den av fri vilje og for all verden og lover den evig kjærlighet og troskap. Han erklærer den for sin eiendom. Han gir den fredens kyss, omfavner den med sin miskunnhet, gleder den med sin trøst, metter og vederkveger den med sin kjærlighet og gir den del med seg i å eie og nyte alt hans gods, all hans ære, herlighet og salighet.

Dette er igjen noe som vi troende i vår skrøpelighet har vanskelig for å forstå og fatte – noe hjertet vårt ikke kan finne seg til rette i, og som det kjødelige menneske til og med gjør narr av. Likevel har vi mange ord om dette i Den hellige skrift, og de fortjener at vi gransker dem nøye til trøst og oppbyggelse for oss.

Å ja, for hva nytter blomstene på marken og honningen i blomstene når biene ikke vil samle den? Og hva gagner Skriftens dyrebare kraftord, som vitner om vår Guds kjærlighet og nåde, når vi ikke vil gripe dem og gjøre dem til nytte for oss? Den herlighet vi har i Kristus, har Gud jo kunngjort oss i sitt ord for at vi skal glede oss av hjertet over den og bli tent i inderlig kjærlighet til ham igjen.

Vi vil begynne vår betraktning med skriftstedet som ble lest. *Jeg vil trolove meg med deg*, sier Guds evige Sønn. Å ja, Herre Jesus! Din nådige vilje og ditt kjærlige velbehag er den egentlige grunnen til denne trolovelsen. Vi fortjener ikke denne store nåde og ære; det er bare din kjærlighet som driver deg.

Sjelen ligner *Ester*. Hun var et fattig, forlatt og hjelpeløst barn uten far og mor, og hun hadde ikke noe annet med seg inn i kongens kvinnehus enn fattigdom. Der ble hun kledd og smykket, og de smykkene hun strålte med, var tatt fra kongens skatter. Likevel fant hun nåde for hans ansikt framfor alle jomfruene, og han satte rikets krone på hennes hode og gjorde henne til dronning i Vastis sted.

Slik er det også med sjelen, ja, i enda høyere grad. For Ester hadde da en naturlig skjønnhet; men sjelen har slett ingenting av seg selv. I seg selv er den ingenting; i seg selv er den fattig og blottet for alt, stygg og avskyelig. Sin skjønnhet og pryd – det vil si sin rettferdighet og hellighet – har den fra Herren Jesus og hans skatter, fra hans hellige sår og dyrebare blod. Likevel elsker han den inderlig, så han erklærer at den skal være hans utvalgte brud framfor alle andre skapninger, ja, framfor englene selv, og at han vil trolove seg med den.

Det er også verdt å merke seg at dette løftet – «Jeg vil trolove meg med deg» – blir gjentatt tre ganger. *Dels* skal det gjøre saken desto sikrere, *dels* skal det på en skjult måte gi til kjenne at alle tre personer i det ene guddommelige vesen her vil gjøre sitt. Faderen ser med nådig velbehag på dette bryllupet; han erklærer bruden, den troende sjel, for sitt kjære barn og *gjør bryllup for sin Sønn* (Matt 22,2). Sønnen verdiger den sin kjærlighet, smykker den med kostbarheter fra sitt skattkammer og forbinder seg med den i et fullkomment og evig samfunn.

Den Hellige Ånd lærer den hvordan den skal omgås sin brudgom, lærer den å kjenne ham rett og overgi seg til ham av hjertet, tenner en brennende kjærlighet til ham i den, smykker den med alle slags herlige gaver og fører den til ham. Over dette gleder de hellige englene seg, og hele himmelen jubler; men helvete blir forskrekket og holder på å briste av harme.

Jeg vil trolove meg med deg for evig tid, sier han. Alle andre trolovelser og ekteskap kan døden oppløse; derfor pleier noen å kalle døden den store ekteskapsbryteren. Men dette båndet skal ikke oppløses, selv ikke i døden! Herren Jesus vil heller aldri gi sin utvalgte brud noe skilsmissebrev, aldri støte henne bort eller forlate henne. Slik han har vunnet henne ved en *evig forløsning* (Hebr 9,12), slik vil han også omfavne henne med *evig kjærlighet* (Jer 31,3).

Et annet sted sier han: «Med evig miskunnhet forbarmer jeg meg over deg … For fjellene kan vel vike, og haugene rokkes, men min miskunnhet skal ikke vike fra deg, og min fredspakt skal ikke rokkes» (Jes 54,8.10).

Det er sant at historien kjenner eksempler på fjell som er blitt forrykket, flyttet fra sitt sted og sunket i avgrunnen. Men at Herren Jesus har forlatt eller støtt bort noen troende sjel, det vil man ikke finne noe eksempel på. Å, hvordan skulle han kunne forlate *den* som han med så stor guddommelig tålmodighet og langmodighet søker å føre tilbake på rett vei når den forlater ham, og som han roper til: «Vend tilbake, du frafalne! … Jeg vil ikke se på dere i vrede. For jeg er nådig, … jeg vil ikke være vred til evig tid» (Jer 3,12).

Den himmelske brudgom sier videre: «Jeg vil trolove meg med deg i rettferdighet og i dom.» Noen gudfryktige lærere forklarer det slik: Jeg vil rense deg fra alle synder og pryde deg med min rettferdighet, og i denne brudekjolen vil jeg vie meg til deg. Samtidig vil jeg være ditt vern mot alle åndelige og legemlige fiender, og jeg vil tre fram for Guds domstol i ditt sted mot synden, døden, djevelen og helvete, så du alltid skal få rett mot dem og seire over dem.

Det ser ut til at det i disse ordene ligger en skjult hentydning til det *trelleforholdet* sjelen stod i til synden og Satan før gjenfødelsen. Det er som om den dyrebare Frelser ville si: Jeg vil la deg bli frikjent og rettferdiggjort for Guds domstol for alle synder og for alle Satans krav på deg, ved en rettferdig dom, og så vil jeg binde meg til deg, så vårt bryllup så å si blir rettslig stadfestet av min himmelske Far.

Andre mener at siden det like etter tales om nåde og barmhjertighet, kan man forklare dette ordet ut fra et annet sted, der det heter at i dette nådeverket skal «nåde og sannhet møte hverandre, rettferd og fred kysse hverandre» (Sal 85,11). Det vil si: Den allvise Gud vil finne et middel til å forløse menneskesjelen, vie og forene den med sin kjære Sønn og gjøre den evig salig – et middel som på én gang gjør fyllest både for hans rettferdighet og for hans barmhjertighet.

Videre heter det: «i miskunnhet og barmhjertighet». Som om han ville si: Slik denne trolovelsen fra først av hviler på bare nåde og barmhjertighet, slik vil jeg også alltid la den hvile over deg. Jeg vil ha tålmodighet med din skrøpelighet og ikke støte deg bort for dine bresters skyld.

I all motgang og trengsel som kan møte deg, vil jeg i min store godhet ha inderlig medlidenhet med deg; jeg vil nådig høre dine bønner og sukk, ta meg av din nød og la deg få den hjelpen du lengter etter. Du skal heller aldri ha noen unåde å vente fra meg, for vår pakt hviler på bare kjærlighet og miskunnhet.

Til slutt føyer han til: «Ja, jeg vil trolove meg med deg i troen.» Noen utleggere forstår dette om Guds tro eller trofasthet, som om den himmelske brudgom ville si: Jeg vil binde meg til deg i stadig og uforanderlig troskap. Det er i og for seg ikke urimelig.

Men siden dette allerede ligger i de første ordene, der han sier: «Jeg vil trolove meg med deg for evig tid», forstår andre det med rette om brudens tro. Da blir meningen: Troen skal være midlet som vårt åndelige ekteskap kommer i stand ved; ved den vil jeg forene meg med deg og gi deg del i alle mine goder. Jeg krever ingen annen medgift av deg enn at du holder deg til meg i en sann tro, og at du heretter elsker og ærer meg av hjertet.

Dette edle skriftordet kunne alene være nok til å undervise vår sjel om dens trolovelse med Guds Sønn og gjøre den viss på den. Likevel vil vi, for å få enda større visshet og rikere trøst, også kort betrakte noen andre utvalgte skriftord om det samme.

Den hellige apostelen Paulus taler om denne hemmeligheten og sier at «Kristus elsket menigheten» – og dermed også hver enkelt sjel som hører til den – «og ga seg selv for den, for å hellige den … slik at han kunne stille menigheten fram for seg i herlighet, uten flekk eller rynke eller noe slikt, men at den kunne være hellig og ulastelig» (Ef 5,25–27).

Det er en stor trøst at Herren Jesus har gitt seg selv i døden og øst ut sitt blod for at vi skulle stå for ham som en vakker, kysk og prektig brud, og for at han skulle glede seg i vår kjærlighet. Eller, for å si det enda tydeligere: Han har lidt døden og øst ut sitt blod for å rense oss fra all urettferdighet, hellige og velsigne oss, og slik gjøre i stand for seg selv en kjær, dyrebar og kysk brud.

Her skal vi merke oss at han riktignok elsket oss inderlig mens vi ennå var syndere og tilsølt av all slags urenhet. Men han ga seg selv i døden for å rense, hellige og smykke oss, og slik gå inn i et evig samfunn med oss. Bruden sin hadde han ikke valgt blant de hellige englene, heller ikke blant de klart skinnende stjernene, men blant

de syndige menneskene. Og da han fant henne i en tilstand som ikke sømmet seg for ham, ville han heller gi seg selv i døden og rense henne med sitt guddommelige, dyrebare blod enn slippe henne.

Av dette ser vi ikke bare Guds Sønns makeløse kjærlighet. Vi ser også at hver sjel som er trolovet med Kristus i troen, er ren, uten flekk og ulastelig – ikke i seg selv, ikke på grunn av sin egen hellighet og gudsfrykt, men for hans skyld, fordi han har elsket den og gitt seg selv for den. Smykket som den åndelige bruden blir stilt fram i for sin Frelser og hans himmelske Far, er hentet fra Jesu skatt og rikdom og blir gitt henne til eiendom.

«Overmåte herlig er kongedatteren der inne» (Sal 45,14) – det vil si: på grunn av sin tro, som hun har ikledd seg Kristi rettferdighet ved; ikke utvortes, ikke på grunn av sine gjerninger, for i dem blander det seg alltid inn brest og ufullkommenhet. Se her, dere kristne sjeler, deres Jesu kjærlighet! Han fant dere elendige, fattige, nakne, avskyelige og urene, og ved sin blodige død har han gjort dere rike, herlige, hellige og vakre.

Men framfor alt er ordene på samme sted verdt å merke seg: «For vi er lemmer på hans legeme», av hans kjøtt og av hans ben (v. 30). Med dem betegner apostelen det inderlige og kjærlige samfunnet mellom Herren Jesus og hans troende.

Slik Gud Herren selv sier om mannen og hustruen at «de to skal være ett kjød», slik kan det også sies om Kristus og de troende at de er én ånd. Det står jo et annet sted: «Den som holder seg til Herren, er én ånd med ham» (1 Kor 6,17). Dette skal lære oss at trolovelsen med Kristus ikke består i tomme ord, hvor søte de enn er, men i et virkelig, sant, åndelig og inderlig samfunn som de troende har med ham – et samfunn som bedre lar seg kjenne i ånden enn si med ord.

Så visst som den ene ektefellen kan sies å tilhøre den andre, og så sant den ene kan si om den andre: «Det er min mann», «det er min hustru», like visst tilhører Guds Sønn oss. Han sier om oss: «Sjelen er min brud», og vi sier: «Jesus er min brudgom.»

Luther taler på sin vanlige måte svært vakkert om dette: «Kristus har ved dåpen kalt og utvalgt deg til sitt samfunn. Han har forent sitt liv og sitt legeme og alt han eier og har, med deg. Ja, han har gitt seg så helt til deg at du glad og frimodig kan rose deg ikke bare av det han har gjort for din skyld og gitt deg, men også av ham selv som din egen.

Og slik en brud stoler på sin brudgom med hjertelig tillit og regner brudgommens hjerte som sitt eget, slik skal også du av hjertens grunn stole på Kristi kjærlighet og ikke det minste tro at han er annerledes sinnet mot deg enn ditt eget hjerte.»

Vår Frelser taler selv svært merkelig om dette. «Den som elsker meg,» sier han, «skal bli elsket av min Far. Og jeg skal elske ham og åpenbare meg for ham» (Joh 14,21). At han her taler om en troende sjel, er klart, for han beskriver den som en sjel som elsker ham – og det kan ingen gjøre uten den som har kjent ham og grepet ham i troen.

Med løftet «han skal bli elsket av min Far, og jeg skal elske ham og åpenbare meg for ham» viser han at en slik sjel på grunn av sin tro ikke bare skal få rettferdighet og syndenes forlatelse, men også kjenne Guds kjærlighet.

Jeg vet ingen kortere og bedre forklaring på dette enn denne: Min Far vil ikke bare behandle ham som sitt kjære barn, men også mer og mer åpenbare og kunngjøre ham sin kjærlighet. Og jeg selv vil regne ham for min kjære brud; ved at jeg i nåde tar bolig i ham, vil jeg gi ham større glede enn hele verden kan gi. Jeg vil åpne hele mitt hjerte og mitt rikes hemmelighet for ham;

han skal i gjerning erfare og kjenne i sitt hjerte hvilken søt Frelser han har i meg. Jeg vil gjøre mitt ord søtere for ham enn honning, ja, enn honning som drypper av kakene; han skal kjenne dets kraft i sin sjel. Jeg vil trøste og styrke ham kraftig ved mitt hellige kjærlighetsmåltid og mette hans sjel med fryd, så den blir beruset av min kjærlighet.

Jeg vil kunngjøre ham korsets hemmelighet og Guds underfulle råd som ligger skjult under det. Jeg vil vise ham at hvor underlige og ufattelige Guds veier enn kan synes ved første øyekast, er de likevel bare godhet og trofasthet, og at det under alt det sure og bitre som ofte møter ham, skjuler seg bare søt kjærlighet.

Jeg vil i ånden og troen vise ham den åpne himmel og hele rikdommen i min herlighet. Jeg vil gi ham en forsmak på det evige liv. Jeg vil i alt kors inngi hans hjerte så mye søt trøst ved mitt ord og Den Hellige Ånd at han skal glemme all bitterhet, og så videre.

Kort sagt: Han taler som en brudgom som av viktige grunner først viser seg i en ringe skikkelse, og som siden gjør sin brud mer og mer kjent med sin byrd, sin stand, sin rikdom og sin herlighet. Og

erfaringen lærer at de troende sjeler ofte, nettopp under sine største trengsler, kjenner en slik åpenbaring av Jesu Kristi kjærlighet i hjertet at de ikke makter å si eller beskrive det.

Om dette taler også den himmelske bruden i dunkle, men liflige ord (Høys 2,3–6). Hun sammenligner sin elskede med et fruktbart *epletre* som ikke bare gir henne skygge mot heten, men også styrker henne med sin søte frukt. Det kan ikke forstås om noe annet enn Herren Jesu mektige vern og kraftige trøst.

Videre sier hun: «Han har ført meg til vinhuset.» Det vil si: Han fyller meg med Ånden (Ef 5,18) og lar meg kjenne hans ords kraft i mitt hjerte. Han gjør meg beruset av bare kjærlighet og nåde; gjennom sitt ord øser han så mye trøst inn i mitt hjerte at jeg glemmer all min sorg og lar hans nåde være meg nok.

«Og hans banner» – hans flagrende fane – «over meg er kjærlighet.» Den forvissningen om hans kjærlighet, og den følelsen av den, som jeg får av hans hellige ord og høyverdige sakrament, er for meg og mine medkristne som en fane. Under den strider vi mandig mot synd, verden, død, djevel og helvete og vinner den ene seieren etter den andre (Sal 84,8).

«Styrk meg med druekaker, forfrisk meg med epler! For jeg er syk av kjærlighet.» Meningen er: Den forsmaken jeg har fått på hans godhet, gjør at jeg stadig lengter mer etter ham, og jeg trår så inderlig etter ham at det nesten gjør meg syk. Derfor lar han sine tjenere styrke og reise meg opp med de edleste og dyreste ord i Skriften – ord som overgår alle verdens blomster og epler i duft og smak.

«Hans venstre hånd er under mitt hode, og hans høyre hånd favner meg.» Hun taler slik en brud skal tale, og sier: Jeg hviler i min Herre Jesu kjærlighets armer; i dem vil jeg leve og dø. Hans venstre hånd er som en myk pute under mitt trette og sorgfulle hode. Med sin høyre hånd tørker han tårene av mine øyne, og ved sin kraftige bistand og nådige hjelp i all nød gjør han meg viss på sin kjærlighet.

Slike ord – ja, hele Høysangen – kan intet kjødelig og jordisk sinnet hjerte forstå. Med full rett kan jeg si om dem det samme som Herren Jesus selv sier om *det nye navnet* han gir sine troende: at «ingen kjenner det uten den som får det» (Åp 2,17). Ordene som den himmelske bruden her taler, kan ingen forstå uten den som ved troen lever i en

sann forening med Herren Jesus og nyter hans kjærlighet slik den her er beskrevet.

Like så fortjener disse ordene av den himmelske brudgom å bli tenkt over: «Du har vunnet mitt hjerte, min søster, min brud!» (Høys 4,9 ff.). Med dem vil han uttrykke sin brennende kjærlighet: Hans hjerte er så å si ikke lenger i hans egen makt. Han har overgitt det til sin brud; han har gitt henne seg selv til eiendom med all sin kjærlighet, nåde og salighet.

En gudfryktig jomfru sa en gang: «Jeg har ikke noe hjerte lenger, og jeg kjenner det heller ikke lenger. For lenge siden ga jeg det til min Herre Jesus; han har det i sin varetekt.»

Slik sier også Herren Jesus at han ikke lenger har noe hjerte; han har gitt det til sine troende, og de har det i sine hender. Slik pleier man å si om en som har stor innflytelse hos en konge eller fyrste, at han har hans hjerte i sine hender. Det kan forklares med Davids ord: «Herren vil oppfylle de gudfryktiges lengsel» (Sal 145,19), og med Esters forbilde: Hun kunne lede sin konge og ektemann Ahasverus' hjerte som hun ønsket (Est 5,2–3; 7,2).

Videre heter det: «med et eneste øyekast, med en av kjedene om din hals». Med det *ene øyet* menes uten tvil den troen som bruden ufravendt ser på sin Frelser med. Det tales bare om ett øye, fordi kjærlighetens øye, som ellers hviler på Gud og nesten, er lukket når det gjelder rettferdiggjørelsen. Med den *ene halskjeden* menes de hjertelige sukkene og troens inderlige lengsel etter Kristus. For slik det ene leddet følger etter det andre i en kjede, slik følger også i troen den ene kraften etter den andre, sukk på sukk og lengsel på lengsel.

Dernest vitner Herren Jesus med mange liflige og betydningsfulle ord om sitt inderlige velbehag, sin lyst og glede i sin aller kjæreste brud. «Av honning drypper dine lepper, min brud! Honning og melk er under din tunge» (Høys 4,11). Dette må forstås om hennes andektige bønner og om den lovprisning av hans navn som hun uavlatelig ærer ham med. «Duften av klærne dine er som duften av Libanon.» Med det roser han hennes hellige og gudfryktige ferd: Overalt hvor hun kommer, etterlater hun seg et godt navn og et rosverdig ettermæle, som en god duft.

Han sammenligner henne med en *lukket* (godt bevart) *hage* og et *avstengt oppkomme*. Et slikt oppkomme kan nok øse ut vannet sitt i

strømmer, men blir likevel holdt lukket og tildekket så det ikke skal bli grumset og urent. Hun er også en *forseglet kilde* (v. 12) på grunn av sin renhet, kyskhet og gudsfrykt. Han sier at hennes skudd – hennes troens frukter – er «som en lysthage av granatepletrær med sin kostbare frukt, som hennabusker sammen med narder» (v. 13).

Og fordi hennes kjærlighet stadig er ivrig og virksom, er hun lik «en brønn med levende vann og strømmer fra Libanon» (v. 15). Vannet i et kildevell har allerede når det velter opp av jorden, en sterk bevegelse og kraft i seg til å strømme ut, men den blir enda sterkere når det faller ut over et fjell. Slik er også kjærligheten ivrig, lysten og utrettelig i å tjene Gud og nesten. Den lar seg ikke holde tilbake og stanse av noen hindring som Satan og verden legger i veien for den.

Dette velbehaget som Herren Jesus har i sin brud, er også uttalt med klare ord hos profeten Jesaja, der Herren sier: «Du skal ikke mer kalles den forlatte, og ditt land skal ikke mer kalles en ødemark. Men du skal kalles min lyst, og ditt land skal kalles ektehustru. For Herren har sin lyst i deg … Og som en brudgom gleder seg over sin brud, skal din Gud glede seg over deg» (Jes 62,4–5). Jeg vet ikke hva som kunne sies som var gledeligere, mer ærefullt og mer trøsterikt for menneskeslekten enn dette.

Gud vil ikke bare omvende, opplyse og rettferdiggjøre oss og ta oss til sine barn. Herren Jesus vil ikke bare forløse oss og rense oss fra synd med sitt dyrebare blod. Den Hellige Ånd vil ikke bare trøste, styre og lede oss og utøse Guds kjærlighet i våre hjerter. Gud vil også utruste, utstyre og smykke oss slik at vi skal være hans lyst og glede framfor alle andre skapninger.

Han vil ikke fryde seg over vin, blomster og trær, over gull og sølv, over rådyr, lam, duer og andre dyr, men over oss. Vår sjel skal være hans blomst, hans sølv og gull, hans rådyr, hans lam, hans due og alt.

Akk, min Herre og min Gud! Jeg vet ikke hva jeg skal si til en slik kjærlighet. Mitt hjerte banker høyt, mine øyne gråter av glede, min munn tier, min sjel jubler og sier: «Han har sett til sin tjenerinnes ringhet. For se, fra nå av skal alle slekter prise meg salig» (Luk 1,48). «Og nå, Herre Herre, du er Gud, og dine ord skal bli sannhet. Du har lovt din tjener dette gode. Så la det nå behage deg å velsigne din tjeners» hjerte, «så det må bli stående for ditt åsyn» til evig tid og love og prise deg (2 Sam 7,28–29).

Dette er nå, så langt tiden og vårt formål har tillatt, den høyst trøsterike læren om den troende sjels trolovelse med Guds evige Sønn, Jesus Kristus. Ved den kommer sjelen til den aller høyeste ære og blir hans rette og ekte brud, hans utvalgte eiendom og helligdom, hans guddommelige hjertes skatt, hans øynes lyst og hans sjels glede. Han kysser den med sin munns kyss, han favner den med sin kjærlighets armer, og han fyller den med sin Hellige Ånds trøst. Den spiser av hans brød, drikker av hans beger og ligger i hans fang; den går og står, lever og rører seg i hans søte nåde.

Ved denne trolovelsen blir sjelen en himmelens fyrstinne og medarving til alle Guds gode ting, én ånd og ett legeme med Kristus, en blomst i paradiset, en glede for englene, et under for verden og en arving til det evige liv. Alt dette er mer enn noen menneskelig forstand kan fatte, og om det står det så vakkert i salmen:

Det kan jeg fritt bekjenne
og gledes natt og dag derved:
Et rike uten ende
vil Gud meg gi i himlens fred.
La verden seg fornøye
med det som snart forgår:
Min krone i det høye
alt ferdig for meg står.
Med Gud skal jeg regjere
i evig herlighet.
Hvor kan jeg sørge mere,
så snart jeg dette vet?

Å Jesus, all min glede!
Når kommer dog den milde stund
at jeg kan opp dit trede
og prise deg med englemunn?
Når skal jeg brudesmykkes?
Når skal det byttet skje?
Når skal det for meg lykkes
at jeg deg får å se?
Å, unn meg snart den ære
i gledens paradis

min seierskrans å bære,
deg selv til evig pris!

For at en gudfryktig sjel skal få desto mer åndelig lyst og glede av det, vil vi framstille hele læren om trolovelsen med Kristus Jesus i form av en ekteskapskontrakt. (*Etter forbilde av salige Arndt i Informator Biblicus, s. 10.*)

Kontrakten lyder slik: «Jeg, Jesus Kristus, den allmektige og evige Guds enbårne Sønn, livets og herlighetens fyrste, himmelens og jordens Herre, erkjenner og kunngjør herved for alle skapninger i himmelen, på jorden og under jorden at jeg etter moden overveielse, med min Fars samtykke og velbehag og med Den Hellige Ånds bifall og medvirkning, har trolovet meg og knyttet meg i ekteskap til jomfru Sjelevig, den eldste og kjæreste datter av Adam av Jorden.

Det skjer på denne måten: Av medfødt godhet, nåde og barmhjertighet og av inderlig kjærlighet til henne erklærer og forplikter jeg meg til å akte og holde henne for min eneste og dyreste skatt, min eiendom, mitt hjertes og mine øynes lyst og min aller kjæreste brud.

Jeg forplikter meg til å omgås henne med kjærlighet, nåde og barmhjertighet, sørge for henne med alt hun trenger til sjel og legeme, elske henne i troskap og ta meg hjertelig av henne i alt kors, all trengsel og anfektelse. Jeg vil trøste, styrke og frelse henne, forsvare henne med makt mot alle synlige og usynlige fiender, og aldri forlate eller støte henne bort.

Jeg vil innsette henne som min medarving og medeier i mitt rike, og i kraft av dette brev erklærer jeg henne også for det. Jeg setter henne i besittelse av alt mitt gods og overdrar og gir henne ugjenkallelig all min rettferdighet, hellighet, fortjeneste, herlighet og salighet, så hun kan tilegne seg alt sammen – ja, også meg selv – som sitt eget og bruke det når og hvor hun trenger det. Dette har hun også tatt imot med skyldig ærbødighet og ydmykeste takk, og hun kan ikke nok undre seg over denne min nåde og kjærlighet.»

«Min kjære brud bringer meg til gjengjeld et troende hjerte, fullt av sann anger over sine synder, og dessuten et hellig og godt forsett. Hun erklærer at hun alltid vil elske meg hjertelig og inderlig og holde meg for sin største skatt, sin aller kjæreste Frelser, bror, forløser og brudgom. Hun vil stadig leve etter min hellige vilje i barnlig lydighet, så langt det ved Den Hellige Ånds hjelp og bistand er mulig for henne.

Hun vil ikke vegre seg for å ta mitt kors på seg og følge meg, og i medgang og motgang vil hun være meg tro til døden.

Med dette har jeg også vært godt fornøyd. Jeg krever ikke, og vil heller ikke kreve, noe mer av henne. Som festegave og stadig pant på min kjærlighet har jeg gitt henne Den Hellige Ånd, og av henne har jeg mottatt troens håndslag. Det har ikke vært nødvendig å gjøre noen avtale om hva som skal skje når en av oss dør, for vi er begge udødelige, og dette ekteskapet skal vare i all evighet.

Til ytterligere visshet har jeg selv satt opp dette dokumentet, skrevet og underskrevet det med mitt blod og stadfestet det med mitt nåderikes to store segl, den hellige dåp og den hellige nattverd. Gitt i det himmelske Jerusalem den …» og så videre.

La min gode hensikt behage deg, du kristne hjerte, og hold av denne ekteskapskontrakten som om den var opprettet med deg selv – for det er den i sannhet. I stedet for navnet *Sjelevig* kan du frimodig sette ditt eget døpenavn og etternavn. Du kan trygt stole på at dette er meningen og innholdet i Den hellige skrift når den taler om vår sjels trolovelse med Kristus, og at alt sikter mot at vi skal tro det av hjertet, glede oss over denne store nåden og takke vår Gud og Frelser for den i tid og evighet.

Etter den nåde Gud har gitt oss, har vi hittil talt om brudgommens kjærlighet. Nå står det tilbake å betrakte brudens gjenkjærlighet og skyldige plikt, og samtidig vise hvordan vi skal bruke denne trøsterike læren til vårt åndelige gagn. Den himmelske brudgom sier i slutten av vår tekst: «Og du skal kjenne Herren.» Med det uttrykker han kort hele brudens plikt. For ordet *kjenne* betyr etter hebraisk språkbruk å holde en for det han er, stole på hans ord, elske, ære og prise ham og så videre.

Meningen med ordene er altså: En slik kjærlighet og nåde skal bevege deg til å vende ditt hjerte til meg og prise min store godhet og barmhjertighet. Du skal holde meg av hjertet for din Herre, Frelser og brudgom, stole på meg av hele din sjel, overgi deg til meg og inderlig elske, frykte, ære, prise og tilbe meg. Så la oss alle som én – vi som roser oss av trolovelsen og samfunnet med Jesus Kristus ved troen – trå etter en slik kjennskap og en slik oppfyllelse av vår plikt!

La oss for det første med inderlig andakt tenke over den makeløse kjærligheten som Jesus Kristus elsker vår sjel med, og ved den vekke

våre hjerter til brennende gjenkjærlighet! Den som fryser, går nær ilden. La også oss bære våre kalde hjerter fram til ilden i Jesu Kristi kjærlighet! Da kan det knapt være annet mulig enn at de blir varme.

Tenk dog over, du kristne sjel, hvem det er som av stor kjærlighet har valgt deg til sin brud. Det er Guds enbårne Sønn, avbildet av det guddommelige vesen og avglansen av dets herlighet, den aller helligste, den aller reneste, den aller vakreste, den aller saligste, den aller mektigste.

Når kjeruber og serafer ser ham sitte på sin trone, dekker de ansikt og føtter og roper til ham i dypeste ærefrykt sitt «Hellig, hellig, hellig!» (Jes 6,1 ff.). Denne høye person har sett på deg med forbarmende kjærlighet da du ved syndefallet var blitt et avskyelig djevlebilde, og han har valgt deg til sin brud. Den klare sol har forelsket seg i en jordklump, den skinnende morgenstjerne i en osende lampe.

Verden undrer seg når en fyrste elsker en fattig pike og velger henne til sin gemalinne. Men *hva er vel det*? Et menneske elsker et menneske, den ene jordklumpen den andre, den ene ormen den andre. Men her er det noe å undre seg over: Her elsker Guds Sønn det elendige mennesket, knytter seg til det og lover det troskap i all evighet.

Tenk videre over hva det har kostet Guds Sønn å hellige og rense sin elendige, urene og syndige brud og stille henne fram for seg herlig, vakker og uten flekk! Han har gitt seg selv for henne; han har satt sitt liv og blod inn på det.

Han iførte seg vårt kjøtt og blod og skjulte sin guddommelige herlighet, visdom og allmakt under en ringe og ussel skikkelse. Så gikk han i kamp med mørkets makter, som bruden hans var kommet i trelldom under ved synden. Han overvant dem ved sin lidelse og død, vasket sin forløste med sitt blod og renset henne fra alle hennes synder, kledde henne i sin rettferdighet og smykket henne med sin Hellige Ånds gaver. Alt dette gjorde han med et utrettelig, glad og villig hjerte.

Jeg har ofte undret meg over de ordene han bruker når han taler om dette: «Himlenes rike er å ligne med en konge som gjorde bryllup for sønnen sin» (Matt 22,2). At han med kongen mener sin Far, med sønnen seg selv og med bryllupet forløsningsverket, som han har trolovet seg med menneskeslekten ved, er hevet over all tvil.

Men kjæreste Herre Jesus, hvordan skal jeg forstå at du sier at din Far gjorde bryllup for deg da han sendte deg til verden for å forløse menneskene, forene dem med deg og gjøre dem evig salige? Var dette ditt bryllup, din æres- og gledesdag, da du kom til verden i en tjeners skikkelse, fattig og elendig, og etter Guds faste råd og forordning ble overgitt til døden på korset, til skam og vanære, til angst og smerte? Regnet du deg da for brudgom, da du ble stilt fram for ditt folk, hudstrøket og tornekronet, blodig over hele legemet, med ordene: *Se det mennesket!* (Joh 19,5)?

Ja, visselig, sier han, var dette et bryllup og en gledesdag for meg. For ved det vant jeg meg menneskesjelen og frelste den av dens fienders hender, så jeg kunne forlove meg med den for evig tid.

Hit sikter også tydelig nok de ordene som etter Den Hellige Ånds tilskyndelse for lenge siden ble skrevet inn i hans brudesang: «Gå ut, dere Sions døtre, og se på kong Salomo med den kronen hans mor har kronet ham med på hans bryllupsdag, på hans hjertegledes dag!» (Høys 3,11). Vi vet også hvor han lengtet etter denne dagen, og hvordan kjærligheten drev ham til å fullføre forløsningsverket. Han ville gjerne bli et brennoffer, bare han kunne tenne den guddommelige kjærlighetens ild på jorden (Luk 12,49–50).

Han kaller også sin lidelse for sin forherligelse og sin herlighet, når han sier: «Timen er kommet da Menneskesønnen skal bli herliggjort!» Og da Faderen erklærer fra himmelen at han både har herliggjort ham og skal herliggjøre ham igjen, bryter han ut med glede: «Nå holdes dom over denne verden. Nå skal denne verdens fyrste kastes ut. Når jeg blir opphøyet fra jorden, skal jeg dra alle til meg» (Joh 12,23.28.31–32; 17,5). Se her hvorfor han gleder seg over sin lidelse: fordi denne verdens fyrste skulle støtes ut, og han selv dra menneskene til seg.

Akk, Herre Jesus, du evige Guds Sønn! Hva har du da sett hos oss, siden du ikke bare har elsket oss, men elsket oss så hjertelig og inderlig at du regnet all lidelse for glede, all vanære for ære og din tornekrone for en brudgomskrans?

Jakob elsket Rakel, men hun «var vakker av skikkelse og utseende» (1 Mos 29,17). Ahasverus elsket Ester, men hun var så vakker at hun «vant godvilje hos alle som så henne» (Est 2,7.15). En rose elsker man for dens prakt og ynde, for dens liflige duft og hjertestyrkende

kraft; en diamant for dens spillende glans og kostbarhet; gullet for dets varighet, store verdi og nytte. Men hva var det hos oss, siden du kunne elske oss så høyt?

Noen forfattere forteller en vakker historie om en fornem og rik ung mann fra Breslau. Ved et bryllup i Brieg fikk han se en jomfru fra fyrstinnens fruerstue, og han forelsket seg slik i henne at han sa at han gjerne ville gi sine to landsbyer for henne, om han ikke kunne få henne til ekte på annen måte.

Det kom fyrsten for øre, og fordi han ville sette mannens kjærlighet på prøve, lot han jomfruen tilby ham mot at han avsto de to landsbyene sine. Samtidig advarte han ham om å tenke seg godt om, så han ikke siden skulle angre handelen. Men den unge mannen var straks villig til å avstå landsbyene med brev og segl.

En tid etter bryllupet lot fyrsten den unge ektemannen komme til seg igjen og spurte om han angret det han hadde gjort. Men han svarte nei: Om han ennå eide like mye som før, ville han med glede gi det bort heller enn å slippe sin elskede. Fyrsten undret seg over en så standhaftig og trofast kjærlighet. Han ga ham landsbyene tilbake og ga ham en rik medgift, fordi jomfruen var blitt tatt inn i fruerstuen som et fattig barn.

Det var unektelig en kjærlighet så stor at man sjelden finner make til den blant de gjerrige menneskene. Men hva er den likevel mot Herren Jesu Kristi kjærlighet? Han fornedret seg selv, ble fattig og ga alt – ja, også seg selv – for å vinne seg vår sjel. Og ennå i dag elsker han den så inderlig og uforanderlig at han, nest etter det samfunnet han har med sin Far og Den Hellige Ånd i det ene guddommelige vesen, ikke kjenner noen større glede enn foreningen med menneskesjelen, som er hans øynes speil og hans hjertes lyst.

Over denne kjærligheten og nåden kan de hellige engler og mennesker aldri undre seg nok. Jeg tror heller ikke at det finnes noen hemmelighet i Skriften som er mer underfull og ubegripelig enn Guds Sønns kjærlighet til menneskene. Derfor kaller også apostelen den en *stor hemmelighet*, og sier, slik noen oversettere gjengir det, at den «overgår all forstand» (Ef 5,32; 3,19).

Det er bare dypt å beklage at denne Guds Sønns kjærlighet nesten aldri blir betraktet og tenkt over av dem den gjelder, eller i alle fall bare svært kaldsindig. De fleste kristne hører tale om Herren Jesu

Kristi kjærlighet til oss, om Guds Sønns trolovelse med vår arme sjel, om hans brudgomsskrud, hans purpurkappe og tornekrone, om piskeslagene, naglene, hans hellige blod og hans sår – og for dem er alt dette noe helt alminnelig. Der er ingen iver, ingen glede, ingen andakt, ingen hjertelig og brennende gjenkjærlighet, ingen lengsel og ingen takknemlighet.

De fleste hjerter er fulle av kjærlighet til verden og kjødelig begjær, og har kanskje aldri kunnet avse tid til å betrakte den himmelske kjærligheten. Ordene hører de nok i kirken, men kraften får ikke feste seg i hjertet. De er som en *vandringsmann* som går forbi en vakker lysthage og ser et tre fullt av edel frukt, men verken smaker eller prøver å smake noe av den.

Et hjerte som elsker Gud, har grunn til å klage dypt over en slik ugudelig utakknemlighet. Det var ikke rart at den gudfryktige mannen nesten alltid gråt bittert, og at han svarte når noen spurte ham hvorfor: «Fordi man ikke elsker Kjærligheten.» Og da den hellige apostelen så dette forut i ånden, kunne han i gudfryktig nidkjærhet ikke la være å rope ut: «Om noen ikke elsker Herren, han være forbannet!» (1 Kor 16,22).

Ved dette tordenslaget skjelver med rette også de gudfryktige sjeler når de ser hvor kaldt hjertet deres er. Ofte ønsker de at de kunne rive det ut av brystet og kaste det bort. De innrømmer gjerne at de knapt har begynt å elske sin himmelske brudgom, og at deres lengsel er som *vått ved* som ikke vil ta fyr, men bare ulmer og gløder svakt. Likevel trøster de seg med at deres elskedes kjærlighet er så stor at den også tåler og overvinner deres skrøpelighet og mangler. Hadde den dyrebare Frelser villet slutte å elske oss for slikt, hadde våre synder for lengst ført oss bort som en vind.

Jesus! Det er min sorg og krenker meg
at jeg ikke så kan elske deg
som jeg deg elske ville.
Vel blir jeg opptent dag for dag,
men ak, ennå brenner luen svak;
jeg elsker ikke til fulle.
Fra deg til meg
la din milde godhets kilde

rikt seg tømme;
da skal kjærligheten strømme.

Nå vel, dere troende sjeler, la oss elske Jesus, for han har elsket oss først! Han har vitnet om sin kjærlighet med sitt blod; la oss vise vår gjenkjærlighet i hele vårt liv, i all vår omgang med andre, i alle våre gjerninger, ord og miner. La oss vende hjertet helt bort fra verden til ham som har kjøpt det med sitt blod, og som det derfor med full rett tilhører. La oss være tro mot Herren Jesus, som vi ble trolovet med i dåpen, og aldri slippe ham ut av hjerte og sinn! La oss forakte djevelens kjærtegn og verdens smiger og alltid mette oss med Jesu søte kjærlighet.

Vil du ha ære, mitt hjerte – kan du da nå noen større ære enn å være trolovet med Guds Sønn og prydet med en kongelig krone? Vil du ha glede – hvem kan da glede deg mer enn han som er alle englers og helliges glede? Vil du ha fryd, så gled deg i Herren; da skal han gi deg det ditt hjerte trakter etter. Vil du bli kysset, se, da rekker den fagreste av menneskenes barn deg sin munn. Vil du ha klær, så er her den evige rettferdighet og den himmelske herlighet!

Vil du ha et trofast hjerte som du trygt kan åpne ditt eget hjerte for, se, da er Jesus her, den korsfestede. Han lot sin side åpne for å vise deg sitt hjerte, og han sier: Se, i dette hjertet er ingen svik, ingen falskhet, ingen løgn, men bare troskap og sannhet. Vil du bli rik? Se, Jesus er Herre over alle ting; han har nøkkelen til alle Guds skatter. Han vil ikke gi deg forgjengelig gull og sølv, men en eiendom som varer og følger deg inn i det evige liv.

Vil du ha trøst i sorgen? Hos Jesus er den sanne trøstekilden, som så mange tusen bedrøvede hjerter har drukket av til trøst og glede. Vil du ha vern i nød og fare? Hvem er mektigere enn Jesus, som tramper synd, død, djevel og helvete under sine føtter? Vil du være beruset? Drikk Jesu søte kjærlighet og Den Hellige Ånd av hans sår, så skal du juble av glede. Vil du sove? Legg hodet ditt inntil Herren Jesu bryst og i hans fang, og sov i hans armer. Og skal du så en gang dø, se, da er Jesus den sanne Gud og det evige liv.

En sann kristens hjerte må være stengt med en lås som den vi har beskrevet et annet sted: en lås satt sammen av mange ringer merket med alle slags bokstaver, som ikke lar seg åpne før navnet Jesus kommer til syne på ringene, og som har innskriften: «Jeg åpner meg

bare for én.» Hjertet må holde seg ubesmittet av verdenskjærligheten og alt syndig vesen. Det må kjenne smerte og sorg når urene tanker stiger opp i det, og rødme og forferdes over dem som en ærbar jomfru. (*Gotthold*s *andektige innfall, første hundre, kap. 66.*)

En troende sjel må alltid tenke på hvor høy en person den er trolovet med, og derfor stolt forakte djevelens, verdens og kjødets syndige tilskyndelser. Hva bryr en prinsesse som er trolovet med en konge, seg om stallknektene og kjøkkenguttene med deres skitt og narrestreker? Og hvordan skulle Jesu Kristi brud kunne bli betatt av verdens forfengelighet og lengte etter dens vellyst og syndige gleder? Skal «ekteskapet holdes i ære» blant menneskene «og ektesengen være usmittet» (Hebr 13,4), hvor mye mer må da ikke sjelen holde sitt ekteskap med Kristus hellig og bevare sitt hjerte, den himmelske brudgoms brudekammer, fra all besmittelse!

Det er forferdelig når ektefolk blir hverandre utro og bryter det løftet de har gitt for Guds og hans kirkes åsyn. Men hvem kan si hvilken gru det er når en sjel som Guds Sønn har kjøpt med sitt blod og trolovet seg med i så stor kjærlighet, blir ham utro og driver hor med djevelen i synden? Jeg synes denne ene betraktningen burde være nok til å holde kristne hjerter borte fra bevisste og forsettlige synder.

For tenk om de så for seg på den ene siden Jesus, Guds Sønn, den fagreste av menneskenes barn, det kyske, kjærlige, trofaste hjertet, den edle rosen, den vakre liljen, det fruktbare vintreet – enten i hans herlighet, omgitt av engler, eller i hans fornedrelse: blodig, hudstrøket, tornekront, såret og korsfestet. Og så på den andre siden Satan i hans grufulle skikkelse, med bukkehorn, hestehover og ørneklør, morderen og løgneren fra begynnelsen, den store bedrageren, tistelen og tornegjerdet, omgitt av flaggermus og nattugler.

Skulle de så avgjøre hvem av dem de ville velge – hvilken døpt sjel ville da ikke forferdes over den siste og kaste seg i armene på den første og si: «Jeg forsaker deg, Satan, av hele mitt hjerte og overgir meg til deg, du dyrebare Herre Jesus»? Tenk alltid på dette, mine medkristne, og velg slik at dere ikke skal angre det i all evighet! Dette er ingen sak å spøke med. Her gjelder det evig glede eller evig sorg, evig bryllup eller evig hjertesorg, evig jubel eller evig hyl – å være i Herren Jesu armer for evig, eller i djevelens klør.

Velger nå alle dere som hører eller leser dette, Jesus, som har elsket dere og utvalgt dere til sin brud før verdens grunnvoll ble lagt, så overgi dere også til ham av hele hjerte og sjel! Gi ham hjertet helt og udelt, og la ham alltid, natt og dag, være i deres sinn og tanker. Jeg har lest om en *kongelig brud* som ble ført over havet til sin tilkommende ektemann. Hun bar bildet hans på hjertet, innfattet i gull og besatt med diamanter, slik han selv hadde gitt henne det. Gjør man dette for et dødelig menneske, hvor mye mer bør vi da ikke gjøre det for vår Jesus!

En gudfryktig jomfru sa en gang til en fortrolig venn at hun av sin innerste sjel ønsket å dra kraft til seg med hvert åndedrag fra sin brudgom Jesu Kristi munn og hjerte, så hjertet hennes kunne styrkes og tennes i kjærlighet til ham – og at det med hvert pust måtte gå ut en kraft fra hjertet hennes til hans navns lov og pris. Hun ønsket at hjertet hennes var en blomst som kunne åpne og folde seg ut mot rettferdighetens sol, kjenne dens søte og kraftige virkning og alltid dufte av hans kjærlighet og hans livs vellukt.

Hun ønsket at hun kunne glemme alt som er yndig, vakkert, praktig, trøstefullt og gledelig i verden, og bare tenke på Jesus. Og hun ønsket at hun alltid måtte ha apostelens ord i minne: «Guds Sønn, han som elsket meg og ga seg selv for meg» (Gal 2,20).

Om flere andre kristne sjeler har jeg lest at de har vist sin kjærlighet til Herren Jesus, den ene på én måte, den andre på en annen. *Elisabeth*, født kongelig prinsesse av Ungarn og gift med landgreve Ludvig av Thüringen, fikk et speil i gave av sin ektemann. Den ene siden var av glass, som vanlig, men på den andre siden var bildet av vår korsfestede Frelser. Over det gledet hun seg over all måte, for hun visste godt at for henne, som Kristi brud, kunne det aldri finnes noe edlere speil enn hans bilde og det stadige minnet om ham.

Elzearius, en gudfryktig og andektig herre i Frankrike, skrev en gang til sin hustru mens han var bortreist, at når hun tenkte på ham og lengtet etter ham, skulle hun aldri søke ham noe annet sted enn i hans og hennes Frelsers sår; der ville hun finne ham. *Eleonora av Inekosa*, en spansk adelskvinne, foraktet tilnavnet til sin anselige ætt og alle titler og ville ikke kalles noe annet enn Eleonora av Jesu åpnede side.

Maria Emerentiana av Gera, en østerriksk frøken av friherrlig ætt, skrev sitt eget navn tett ved navnet Jesus overalt der hun fant det i sin daglige bønnebok. Det gjorde hun uten tvil for å vise at hun var Herren Jesu Kristi brud og tilhørte ham – slik det heter i Salomos bryllupssang: «Dronningen står ved din høyre hånd i gull fra Ofir» (Sal 45,10) – og at verken liv eller død skulle skille henne fra ham.

Nå, hvordan det gjøres, kommer ut på ett, bare Jesus er sjelens skatt, kjærlighet, glede, trøst, helse og liv – bare han blir kjent som den eneste mellommann og frelser. Jeg har bare villet nevne disse eksemplene for at de skal oppmuntre oss til samme kjærlighet og andakt, så vi verken i medgang eller motgang lar oss dra bort fra Jesu, vår brudgoms, kjærlighet.

For hvert et slag min åre slår,
til Jesu favn jeg higer;
for hver en gang min ånde går,
et sukk fra hjertet stiger:
Å, kunne jeg med røst
som lød fra vest til øst
få rope: Jesus, du er min,
og evig er jeg din!

La oss da også bruke denne læren om sjelens trolovelse med Kristus til trøst i all trengsel og sorg! Det ordtaket folk har om den vanlige ektestanden, at den er en «smertestand», kan på en måte også brukes om denne åndelige og hellige ektestanden. For Herren Jesu rike er ikke av denne verden (Joh 18,36). Så lenge han i sin synlige skikkelse er borte fra sin brud for å gjøre i stand et sted for henne og ordne det evige bryllups- og gledesmåltidet, har hun så å si en stemor i verden, som er hennes fiende og ofte krenker og bedrøver henne. (*På tysk: «Ehstand – Wehstand».*)

Satan unner henne heller ikke den kjærligheten hun roser seg av. Og fordi hun ikke vil følge hans vilje og tilskyndelser og bli sin himmelske brudgom utro, blir hun hatet og forfulgt av ham og ofte svært engstet og forferdet.

Herren Jesu brud er på veien, på hjemreisen. Slik en kongelig brud på en lang reise – særlig når den går om vinteren og til sjøs – må tåle mye strev og ubekvemmelighet, slik går det også Herren Jesu utvalgte

sjel. Derfor står det ofte dårlig til med henne i det ytre. Hennes mange tårer er ofte de eneste perlene hun pynter seg med; sukkene, det ene etter det andre, er hennes halskjeder, og fattigdom, forakt og elendighet er hennes pynt og stas.

Satan og verden behandler ofte bruden slik de behandlet brudgommen. De kroner henne med torner, de overstenker henne med skitt og spytt, de holder henne for en dåre og gjør livet surt for henne. Da er hun en rose blant torner, og hun kan lignes med tabernaklet i Den gamle pakt. Innvendig var det overmåte prektig og rommet de hellige karene, paktens ark, gull-lysestakene, skuebrødsbordet, røkelsesalteret og så videre; men utvendig var det dekket med grevlingskinn og et grovt teppe av geitehår.

Men vår Frelser har sine gode grunner til at han lar sin aller kjæreste brud bli en tid i denne tilstanden og sender henne slikt kors. De unge pikene som skulle føres inn til kong Ahasverus, måtte gjøres i stand et helt år i forveien, «seks måneder med myrraolje og seks måneder med velluktende saker» (Est 2,12). Herren Jesu brud blir gjort i stand med korsets myrra og trengselens urter.

Og fordi hun ennå har feil og skrøpeligheter og ikke alltid lever slik det sømmer seg for hennes høye ektepakt, må framfor alt det syndige kjødet tuktes og den syndige naturen som bor i det, holdes nede ved nød og anfektelser.

Samtidig blir troen hennes øvd og prøvd, kjærligheten styrket og lengselen etter Herren Jesus vakt; verden med sin forfengelighet blir henne motbydelig, og himmelen søt. Ja, korset driver henne til oftere å lese gjennom Herren Jesu ekteskapskontrakt og ta den til seg, så hun holder seg til ham med desto inderligere kjærlighet og stoler desto tryggere på hans løfter.

I gode dager, når hun har fred, kan det nok hende at hun tar seg vel god tid før hun lukker opp for sin venn når han banker på. Men når han skjuler seg og lar trengselens natt komme over henne, står hun opp for å lete etter ham og gir seg ikke før hun finner ham og kan si: «Jeg grep fatt i ham, og jeg slipper ham ikke» (Høys 5,2 ff.; 3,1–4).

Men skal vi ha rett nytte av læren om trolovelsen med Kristus i alt kors, må vi først og fremst holde det for sikkert og visst at hver troende sjel er Herren Jesu sanne og virkelige brud – enten den i det

ytre er høy eller lav, fattig eller rik, aktet eller foraktet, kjent eller ukjent for verden.

Vi må ikke flakke hit og dit med tankene, som om vi ikke visste hvor i all verden en slik dyrebar sjel kunne være skjult. Nei, hver den som merker bare den minste gnist av tro hos seg, skal trøstig bruke på seg selv alt det som her er sagt om Guds Sønns kjærlighet og hans trolovelse med sjelen.

Han skal slippe all tvil om at den ekteskapskontrakten vi la fram ovenfor, gjelder hans sjel, og han skal, som jeg rådet til ovenfor, sette sitt eget navn i stedet for fellesnavnet *Sjelevig* som vi har brukt. Og han må aldri la slike tanker få rom: «Dette angår ikke deg. Hvordan skulle du våge å tilegne deg slik ære og høyhet? Hvordan skulle Herren Jesus ha villet binde seg så høyt og dyrt til deg? Tenk dog på at du ennå er et stakkars syndig, elendig menneske!» og så videre.

For det er helt sikkert at det skader vår kristendom stort at ikke hver enkelt av oss tilegner seg Guds ord – like mye i løftene som i budene og befalingene – men stadig lar det suse forbi som tom luft. Ikke slik, du kristne sjel! Det du hører og leser i Guds ord, skal du tilegne deg som om det var sagt nettopp til deg – men alt i sin rette orden.

Jeg taler nå til de botferdige og troende sjeler, og jeg sier at de gjør sin Frelser den største urett når de ikke tar hans ord om trolovelsen med ham til seg selv, og når ikke hver enkelt ser på seg selv som hans sanne, utvalgte, kjære brud. For hva skulle ellers denne høyst trøstefulle læren være åpenbart for? Hvem taler Guds Sønn til i det profetordet vi har lagt til grunn for denne prekenen, om ikke til meg eller deg, du kristne sjel? Vil vi ikke tilegne oss det, hva nytter det da at det blir holdt fram for oss?

Er ikke min sjel Guds Sønns brud, og din heller ikke – og slik vil andre også si – hvor skal vi da finne henne? Er vi ikke døpte kristne? Har vi ikke Åndens førstegrøde? Sukker ikke Ånden i oss og lengter etter Jesus? Er ikke vår Frelser kjær og dyrebar for oss? Holder vi ham ikke for vår kostbareste skatt og vår største trøst i liv og død? Legger vi ikke vinn på å tjene ham i hellighet og rettferdighet? Sørger vi ikke med sukk og tårer over de skrøpelighetene som ennå henger ved oss?

Hva er nå alt dette annet enn troens frukter og kjennetegn på en brud som er trolovet med Herren Jesus? Så dra da trøstig denne slutningen, min sjel: «Min elskede, min Jesus, er min, og jeg er hans!»

Sett så videre med all frimodighet denne sikre trøsten opp mot alle dine trengsler og prøvelser. Kanskje går det deg ille, og du må tåle motgang og lidelse, og Satan hvisker til deg: «Nå, du vakre himmelbrud! Hvordan kan det ha seg at det går deg så dårlig? Tror du at de der oppe i himmelen bryr seg om en slik askepott? Du merker vel at din Jesus, som du roser deg av, for lenge siden har glemt deg og ikke lenger elsker deg eller bryr seg om deg, siden han lar deg komme i så mye nød og elendighet og ikke tar seg av deg» og så videre.

Da skal du først huske at man i det daglige liv med rette regner dem som våger å så mistillit mellom kjærlige ektefeller og gjøre dem mistenksomme mot hverandre, for djevelens utsendinger.

Slik er også de tankene, du kristne hjerte, som blir sådd i deg for å svekke din tillit til Herren Jesu kjærlighet og troskap, bare giftige løgner fra helvetes fiende. Han vil gjerne fylle hjertet ditt med vantro og utålmodighet og rive deg løs fra din Forløser. Men jeg kan forsikre deg om at Jesus ikke har glemt deg, og at han verken kan eller vil glemme deg. Han har «trolovet seg med deg for evig tid». Han er ikke ustadig og lettsindig som verden; hans kjærlighet og troskap vakler ikke. Himmel og jord skal forgå, men hans ord skal aldri forgå.

Like lite som Herren Jesus kan glemme seg selv, like lite kan han glemme oss. For vi er lemmer på hans legeme, og navnene våre er ikke bare tegnet i hans hender, men også skrevet og gravert dypt inn i hans hjerte.

Finner man slik kjærlighet blant mennesker at de holder fast ved hverandre i all nød og motgang og ikke blir trette og lei for en eller annen ulykkes skyld som kan ramme dem – skulle det da ikke enda mer finnes slik troskap og utrettelig, uforanderlig kjærlighet hos den himmelske brudgommen? Hvor er det et hjerte blant mennesker som tør rose seg av å ha større kjærlighet og troskap enn Jesus, Guds Sønn, han som «elsket oss og ga seg selv for oss»?

Blir du så hjemsøkt med kors, du kristne, gudelskende sjel, og djevelen og verden krenker og bedrøver deg, så la ikke det undre deg. Husk at det var et av vilkårene i den ekteskapskontrakten Herren Jesus har opprettet med deg, at du skulle ta hans kors på deg og ikke

vegre deg for å følge ham, men være ham tro i medgang og motgang inntil døden.

Tenk også på at alt som møter deg, tar sikte på ditt beste. Det skjer for at du desto bedre skal lære å kjenne din Frelsers trofaste hjerte, hans hjelperike hånd og trøsterike munn, holde deg desto nærmere til ham og favne ham med desto inderligere kjærlighet.

Erfaringen lærer at hvor høyt to ømme ektefeller enn har elsket hverandre før, kommer de likevel til å elske hverandre enda høyere når de under et eller annet tungt kors har prøvd og erfart hverandres troskap. Slik går det også mellom Herren Jesus og vår sjel. Vi elsker ham nok også i gode dager; men når vi har vært stedt i nød og trengsel og har erfart hans troskap, hjelp og trøst, da vokser kjærligheten med veldig kraft.

Trengselen er for de elskende som *det vannet* smeden stenker på ilden for å gjøre heten sterkere. Når du da er bedrøvet, så still ikke mange spørsmål og tenk ikke lenge over hvor du skal utøse hjertet ditt. Skynd deg til din Herre Jesus og klag din nød for ham uten frykt og uten å holde noe tilbake; legg ditt sorgtunge hode i hans fang og væt ham med tårer. Han kan og vil ikke la deg gå fra seg uten trøst.

Da den bedrøvede Maria Magdalena gråt ved graven hans etter oppstandelsen, var det ikke bare de hellige englene, men også Herren selv som spurte henne: «Kvinne, hvorfor gråter du?» (Joh 20,13.15).

Slik spør Herren ennå sine egne når de kommer til ham med bedrøvet hjerte og tårefylte øyne: Hvorfor gråter du? Hva fattes deg? Hvem har gjort deg vondt?

Fantes det ikke lenger noen troskap, kjærlighet eller medlidenhet i verden, så ville den likevel finnes hos Herren Jesus. Han tar seg hjertelig og trofast av sine utvalgte. Han slutter dem i sine armer og gir dem fredskysset; han øser sin søte trøst inn i hjertene deres; han lar dem kjenne kraften i sitt ord; han styrker dem i sin nattverd og gjør dem beruset av kjærlighet; han svarer dem i deres bønner med en røst som går dem gjennom hjertet og fornyer all deres kraft.

Dette skal du få erfare, du kristne hjerte, så ofte du i din nød tar din tilflukt til din Frelser. Det kan ikke være annerledes enn at det må gå ut en kraft fra ham som lindrer og trøster våre sjeler, når vi rører ved ham med våre sukk i troen.

Forakter verden deg, så la den gjøre det! Den kjenner deg ikke. Forakt den igjen, og trøst deg med at du er høyt aktet i himmelen. Synes du at alle har forlatt deg, så si til din Frelser:

Mer tro enn du, min Frelser kjær,
er ingen sjel på jorden her.
Jeg vet du ikke svikter meg;
ditt ord står fast evinnelig.

Og når du blir forlatt av verden, skjer det nettopp for at du bare skal holde deg til Jesus og overgi deg helt til hans trofaste hjerte. Er du fattig, så tenk på at du er Jesu medarving, og at hele himmelen med all sin herlighet og salighet tilhører deg. Det er bare en kort tid å vente; så blir det åpenbart hvem som er rik, vi eller verden.

Er du bedrøvet over feil og skrøpeligheter som ennå henger ved deg, så tenk på at din Frelser har trolovet seg med deg «i miskunnhet og i stor barmhjertighet», og at feilene dine tjener til å holde deg i ydmykhet – og i den drakten behager bruden særlig sin Herre Jesus. Uten tålmodighet og saktmodighet kan det jo ikke være noe kjærlig ekteskap blant mennesker. Hvem har en ektefelle som ikke har sine feil? Skulle så ikke den himmelske brudgommens kjærlighet og godhet kunne bære over med våre skrøpeligheter?

Skremmer døden deg, så tenk på at den ikke er annet enn et sendebud, lik Abrahams tjener Elieser, sendt ut for å føre deg hjem til din himmelske brudgom. Graven er døren til det himmelske bryllupshuset og til Jesu Kristi brudekammer. Skulle vi grue oss for å bli kalt til Lammets bryllup? Skulle vi frykte når tiggerfillene blir tatt av oss og vi blir smykket med evig herlighet? Skulle vi vegre oss for å ta imot livets krone?

Det er likevel noe helt underlig: Livet behager oss ikke, fordi det er blandet med så mye trengsel, nød og hjertesorg – og døden heller ikke, enda den er slutten på all vår elendighet og begynnelsen på den evige glede. Nå, hva mer er det å si om dette? Vi er som en ung brud som ennå ikke riktig forstår sitt eget beste og ofte oppfører seg barnslig; men Jesu kjærlighet overvinner likevel alt sammen. Jeg vil slutte denne betraktningen med disse ordene:

Å store Jesus, søte lyst
for sjelens klare øye!

Jeg, som så salig ved ditt bryst
kan alltid meg fornøye,
jeg kneler for din trone ned
og vil din store kjærlighet
med frydesang opphøye.

Du er mitt liv; ved deg jeg kan
i Gud min vandring føre;
din Ånd mitt hjertes tørre land
kan skjønt og fruktbart gjøre
ved himlens dugg og livets saft.
Å, aldri la den guddomskraft
i sjelen min opphøre!

Du er i hjertesorg min trøst,
min glede når jeg smiler,
hver dag min fryd, min hjertelyst,
mitt Eden der jeg hviler.
Og hvordan det meg enn skal gå,
så er jeg alltid glad og på
din nåde aldri tviler.

Min brudgom skjønn! Foruten deg
kan intet her meg nære.
Mitt hjerte vil jeg ofre deg
og ditt hver dag få være.
Alt det jeg ønsker, er du meg.
Å, la mitt hjerte inderlig
bare deg til glede være!

Tolvte preken. Om Den Hellige Ånds bolig i sjelen og hans indre vitnesbyrd

I Jesu navn. Amen.

Rom 8,15–16: «… dere fikk barnekårets Ånd som gjør at vi roper: Abba, Far! Ånden selv vitner sammen med vår ånd at vi er Guds barn.»

To gode og gudfryktige venner møtte en gang hverandre på spaserturen sin. Den ene merket snart at den andre som vanlig hadde overlatt seg til tunge og sorgfulle tanker, og sa til ham: «Det er visst lenge siden du har lest i Siraks bok. Der står det: ‹Overgi ikke din sjel

til sorg, og plag ikke deg selv med dine tanker. Elsk din sjel, trøst ditt hjerte og driv sorgen langt bort fra deg›; for ‹sorgen har fordervet og drept mange, og den er ikke til noen nytte› (Sir 30,22.24.25). Eller vet du ikke hva den hellige apostel sier: ‹Gled dere i Herren alltid! Igjen vil jeg si: Gled dere!› (Fil 4,4)?

Skal ikke en døpt kristen, et Guds nådebarn, være glad i sin Gud og i hans nåde? Hvorfor skulle vi, som ved troen står i samfunn med Jesus Kristus, gå og henge med hodet som de som verken har god samvittighet eller noe håp? Hvorfor gir vi ikke vår Gud æren og gleder oss av hjertet over rikdommen i hans herlige nåde, som er åpnet for oss ved Jesus Kristus? Hva hjelper det å sørge og gremme seg?

Hva er tungsinnet vårt godt for, annet enn å gjøre dette møysommelige livet bittert for oss og gjøre oss uskikket og treg til å love og prise vår Gud? ‹Et glad hjerte gir god legedom, men en motløs ånd tar margen fra benene› (Ordsp 17,22). Sorgmodigheten er som *meldugg*, som ofte legger seg over blomster og urter og ødelegger dem.»

«Jeg unner deg gjerne at du alltid kan være glad,» svarte den andre, «men jeg kan ikke rive meg løs fra sorgmodigheten min, og jeg ser heller ikke hvilken grunn jeg skulle ha til det. Skulle jeg ikke sørge? Hva er jeg? Hva er livet mitt? Hva er denne verden? Jeg er dessverre et syndig, elendig menneske og må slepe på dette dødens legeme som synden bor i.

Jeg må ligge i stadig strid med meg selv. Mitt fordervede, svikefulle hjerte gjør livet surt og tungt for meg. Når jeg tror jeg har funnet det og gjort det klart til hellig andakt, flagrer det ut, snart hit og snart dit, og jager etter sine egne tanker. Når jeg med alvorlig forsett og gang på gang forplikter meg til hellig lydighet, erfarer jeg dessverre altfor ofte at det oppfører seg som en uoppdragen gategutt og ikke kan la sin falske troløshet fare.

Det er som *en ugudelig tjener*, som er oppmerksom og flittig så lenge herren hans ser ham, men slurvete og forsømmelig så snart han snur ryggen til. Derfor frykter jeg ofte at min gudstjeneste bare er hykleri. Og når min kristendom ikke engang kan behage meg selv, hvordan skulle den da kunne behage den rettferdige og hellige Gud, som ransaker hjerter og nyrer?

Til dette kommer at hele mitt liv er en kjede av all slags trengsel, strev og arbeid. En ulykke er ikke før over, så står den neste allerede

for døren; ‹jeg ble plaget hele dagen. Hver morgen kom til meg med tukt› (Sal 73,14). Å, hvor ofte sukker jeg ikke av min sjels grunn:

Å Gud, hvor mye sorg og strid
jeg må bære all min tid!
Ja, ulendt er den vei og smal
som fører opp til himlens sal!

Verden er en sann tåredal, et hav av angst, et herberge der djevelen er vert og gjestene for det meste skurker og bedragere. Den plager min sjel med sin urettferdige ferd og gjør meg engstelig i hjertet med sine skamløse tunger. Guds kirke, det bedrøvede, forstyrrede og ødelagte Sion, er trengt på alle kanter. Urettferdigheten har tatt overhånd, og gudløsheten vil etter all sannsynlighet snart oversvømme kristenheten. Av det må det igjen nødvendigvis følge krig og blodsutgytelse, undertrykkelse av de fattige, forakt for de gudfryktige, råskap, villskap og frekkhet.

De få som er igjen av dem som holder Guds ord for den evige sannhet, lever for det meste i hykleri, trygghet og ubotferdighet. De vil beholde sine herskende synder ved siden av troen og forene lys og mørke, Kristus og Beliar. Til slike tider har den rettferdige Gud spart oss, og slike vederstyggeligheter må vi se på. Hvordan kan en da være glad?

Hvor ofte tenker jeg ikke ved meg selv: Akk, om en bare var vel kommet gjennom Satans mange garn, gjennom så mye forargelse og så mye trengsel! Og når vi så har nådd enden på vårt sørgelige og møysommelige liv, står den tunge dødskampen ennå foran oss, og regnskapet for hele vårt liv, som vi skal avlegge for Guds domstol. Hvordan kan da den som tenker over alt dette, annet enn klage, sukke, gråte og sørge?»

«Jeg må innrømme,» sa da den første, «at du har ført fram grunner for sorgmodigheten din som ser ut til å være nok til å forsvare den. Likevel må jeg minne om at du bare har nevnt det som kan vekke sorg, og glemt det som kan vekke glede hos en kristen. Hva deg selv angår, så si meg: Er du da ikke noe mer enn et elendig, syndig menneske? Er du ikke et gjenfødt Guds barn, Jesu Kristi eiendom og et tempel for Den Hellige Ånd?

Bor bare synden i deg? Bor ikke også Kristus ved troen i ditt hjerte? Er du ikke innlemmet i ham ved den hellige dåp? Har han ikke gitt deg pantet på Guds nåde og forsikringen om din salighet, nemlig sin Hellige Ånd, som uten opphør sukker i ditt hjerte: Abba, Far?

Det er godt og vel at du er urolig over den naturlige gjenstridigheten og falskheten i ditt hjerte. Men du må samtidig vite at vår kristendoms fullkommenhet ikke består i vår egen gudsfrykt og hellighet, men ene og alene i Jesu Kristi rettferdighet, som vi ved troen stadig ikler oss og tilegner oss. Når vi skal ha med Gud å gjøre om vår rettferdighet og salighet, må vi ikke holde fram for ham vårt hjerte med dets egen hellighet og renhet, men et hjerte som er overstenket med hans Sønns dyrebare blod og dermed renset fra all synd.

De syndene som ennå er igjen i vårt fordervede kjød, må vi se på slik at vi ikke mister av syne samfunnet med Kristus ved troen – det samfunnet som gjør at det for oss, som Skriften sier, er ‹ingen fordømmelse› (Rom 8,1).

Ja, nettopp striden mellom Ånden og kjødet, som vi merker i oss, vitner om at troen er oppriktig og samfunnet med Kristus sant. Når et menneske harmes på seg selv for Guds skyld og på hans vegne, og når han er fiende av seg selv og sitt syndige kjød for å behage sin Frelser, er det et tegn på oppriktig kjærlighet til Kristus og et merke på et fornyet hjerte. ‹De som ikke behager seg selv, behager Gud best.› De som er de største syndere i egne øyne, er ofte de største hellige i Guds øyne.

Det syndige, svikefulle hjertet lærer oss at vi ikke må stole på oss selv, men henge ved Guds nåde alene i Kristus Jesus. Det lærer oss hvor høyt vi må akte vår Forløser, hans blod og hans fortjeneste. Og fremfor alt: Det måtte da være underlig om jeg ikke skulle finne like mye grunn til glede i Jesu hellige, rene, kjærlige og guddommelige hjerte, som er gitt meg, som grunn til sorg i mitt eget syndige hjerte.

Den ytre trengselen som Gud legger på oss og hjemsøker oss med, ser nok ikke ut til å være til glede for det ytre mennesket. Men vi vet jo at den er et kjennetegn på Guds barn og en trolovelsesring fra Herren Jesus til hans brud, som et gudfryktig hjerte en gang sa det. Den virker dessuten så mye godt i oss og hjelper til å tukte det syndige kjødet, som du først klaget over, og bøye det under lydigheten mot Kristus.

Og endelig trøster den trofaste Gud, ‹barmhjertighetens Far og all trøsts Gud›, oss rikelig i all vår nød, og til sist vil han forvandle vår trengsel, som jo er ‹kortvarig og lett›, til ‹en evig fylde av herlighet i overmål på overmål› (2 Kor 1,3–5; 4,17). Hva har vi da egentlig å klage over? Hvorfor roser vi oss ikke heller av trengselen og gleder oss i den? Når vi klager over korset vårt, er det det samme som om Ester skulle ha beklaget seg over at hun i et helt år ble gjort i stand med myrraolje og kostbare urter for å behage kongen (Est 2,12).

Verden er nok, som du sier, en tåredal og et sant hav av angst. Men tenk på at vi ikke hører hjemme der; vi skal ikke bli der i evighet. Livet vårt er en reise og en pilegrimsvandring. Vi drar fram under mye strev; overalt farer hunder løs på oss, overalt piner og plager og bedrøver de oss. Men la det være så – når vi kommer hjem, blir alt bedre.

Imens vandrer vi under vår Guds ledsagelse og vern. Herren Jesus er vår fører, hans Hellige Ånd vår trøster, hans hellige engler våre reisefeller. Dag for dag kommer vi lenger fram og nærmer oss mer og mer det himmelske Jerusalem, dit vi er på vei. Vi legger det ene tunge stykket vei bak oss etter det andre, til vi når fram til den evige hvile.

Djevelen bråker og raser nok i verden, men han kan ikke skade oss, for ‹han som er i› og med oss, ‹er større enn han som er i verden› (1 Joh 4,4). La Satan og verden gjøre hva de vil; la dem bjeffe mot oss, slite i oss, krenke, skremme og forferde oss – de må likevel slippe oss fram til himmelen. Om havet skummer og raser aldri så voldsomt, så la oss ikke se så mye på de brusende bølgene som på styrmannen som står ved roret og styrer skipet vårt!

La oss ikke gjøre verden den tjenesten å bli bedrøvet for dens skyld! La oss sette vår Guds godhet mot dens ondskap, Herren Jesu søte nåde mot dens bitterhet, Den Hellige Ånds trøst mot dens spott og undertrykkelse. Og når det ser underlig og forvirret ut på jorden, så la oss se opp til himmelen, som tilhører oss! Himmelen må da vel ha like mye glede som verden har sorg.

Den sørgelige tilstanden i *Guds kirke* går oss med rette til hjertet. Men likevel må ikke Guds fred og glede i vår sjel forstyrres av det. For ‹Guds faste grunnvoll står, og har dette seglet: Herren kjenner sine!› Om alt går hulter til bulter, må Guds kirke likevel bli stående. ‹Om

store vannflommer kommer›, skal de likevel ikke nå fram til Guds hellige.

Tenk også på at jo mer ugudeligheten og urettferdigheten tar overhånd, desto vissere kan vi være på at den ytterste dag nærmer seg. Når det ikke lenger finnes noen tro, kjærlighet og hengivenhet på jorden, kommer Menneskesønnen og gjør ende på alle vederstyggeligheter, all elendighet og all ondskap.

Det du derimot sa om døden og Guds dom, stemmer ikke med din tro og kristendom. For et Guds barn er døden ikke forferdelig, men trøstefull. Vi dør jo ikke når vi dør; da begynner vi å leve evig. I døden tar vår elendighet slutt, men ikke vårt liv. Døden fører oss ut av verden og inn i himmelen; den bringer oss fra uro til hvile, fra trengsel til glede, fra jammerdalen til gledens sal.

Den kampen som naturen må tåle med døden, er ikke tung for de troende. De kjemper en søt kamp med døden og seirer ved Jesu Kristi kraft – han som har tatt makten fra døden og gitt oss seieren. ‹Den som tror på ham, blir ikke dømt› (Joh 3,18), og et annet sted vitner vår Frelser: ‹Sannelig, sannelig sier jeg dere: Den som hører mitt ord og tror ham som har sendt meg, han har evig liv og kommer ikke til dom, men er gått over fra døden til livet› (Joh 5,24).

Av alt dette er det nå klart at du som et Guds barn ikke har grunn til å gå og sørge. Tvert imot har du grunn til å glede deg over Guds nåde og farsomsorg, over hans mektige vern, hans søte trøst og hans stadige hjelp. En kristen kan nok ikke gjøre for at en *tåke* av sorgmodighet av og til legger seg over hjertet hans. Men han må likevel stå den imot så godt han kan, og som *solsikken* søke sin gledes sol selv i skyet vær» – og så videre.

Når jeg tenker over alt dette, gudfryktige sjeler, mener jeg at vi alle har større grunn til glede i Gud enn til sorg. Skulle de overgi seg til sorgmodighet, de som har Gud til Far, Herren Jesus til gjenløser og bror og Den Hellige Ånd til trøster og talsmann – de som har fått sine synder tilgitt og daglig får dem tilgitt, de som Jesu Kristi sår står åpne for, og som har fått brev og segl på sin himmelske og evige arv?

Jeg innrømmer at hvis vi ikke hadde annet enn det verden gir og unner oss, hadde vi god grunn til alltid å gråte og sørge. Men siden vi er innesluttet i Guds evige kjærlighet, lever i samfunn med Jesus Kristus, verdens Frelser, og er forvisset om Den Hellige Ånds sikre

trøst og nådefulle bolig hos oss – skulle vi da ikke heller glede oss enn gremme oss?

Den hellige apostel har etterlatt seg et herlig og kraftig ord om dette når han avslutter sitt andre brev til korinterne med disse ordene: «Herren Jesu Kristi nåde, Guds kjærlighet og Den Hellige Ånds samfunn være med dere alle!» (2 Kor 13,13). Med full rett kunne en si at dette er den ‹tredobbelte tråden›, den snoren som drar oss til himmelen, og som ‹ikke så lett slites av› – ja, snarere slett ikke kan rives over (Fork 4,12). Den som virkelig har grepet den og snodd seg fast i den, kan verken alle djevler eller hele verden skade.

For å vekke kristen frimodighet og til trøst for våre sjeler har vi hittil betraktet de to første trådene i denne snoren: Guds farskjærlighet og vår Herre Jesu Kristi nåde, som han har trolovet og formælt seg med vår sjel ved. Nå skal vi gjøre den tredje, *Den Hellige Ånds samfunn, bolig og indre vitnesbyrd*, til emne for vår betraktning. Måtte han selv, den dyrebare Trøsteren, hjelpe oss så det kan skje til stor nytte, til hans ære og til vår trøst og oppbyggelse, for sitt navns skyld! Amen.

Retten til å være Guds barn og vår sjels formæling med Kristus er så store gaver at hjertet vårt umulig kan tro det uten at en særlig, kraftig virkning av Den Hellige Ånd kommer til. Det gjelder så mye mer som hjertet ofte må tåle så sterke motsigelser fra Satan, verden og vår egen samvittighet, i så mange anfektelser og prøvelser.

Kristi brud er, som vi sa i forrige preken, lik en formælt prinsesse som med stort strev føres over havet til sin ektemann. Derfor har Herren Jesus gitt henne med seg en trofast rådgiver og hjelper. Han er ikke bare alltid omkring henne og hos henne, men også i henne. Han taler til henne når fare og nød kommer, og oppmuntrer henne til frimodighet; han trøster henne i trengsler, styrker henne i skrøpeligheter, gir henne veiledning når hun er i tvil, og bevarer og holder henne oppe i troen. Om denne store velgjerningen skal vi nå tale litt nærmere.

I vår tekst gir apostelen oss altså to ting å tenke over: for det første at Den Hellige Ånd bor i våre hjerter, og for det andre hans viktigste gjerning. Om det første sier han: «Dere *fikk* barnekårets Ånd … Ånden selv vitner sammen med *vår ånd*.» Med det lærer han oss at de troende tar imot Den Hellige Ånd slik at han forener seg på det aller nærmeste og inderligste med deres ånd – det vil si med deres sjel og dens krefter.

Han opplyser forstanden deres med sitt guddommelige lys, gir samvittigheten ro og fyller hjertene med trøst, fred og glede.

Han gir sjelen visshet om at den har barnekår hos Gud – ikke bare utenfra, gjennom Ordet og de hellige sakramentene, men også innenfra, ved seg selv, i et sant og virkelig, men ufattelig samfunn som han står i med den. Han bor i dem, ikke bare med sine gaver, men også med sitt vesen. Han selv, den dyrebare Ånd, forener seg med deres ånd og «tar bolig hos» dem, ikke som en gjest for en tid, men slik at han skal «være hos» dem «for evig» (Joh 14,23.16).

Han virker i dem, ikke *som solen*, som blir værende høyt oppe på himmelen og likevel skinner på og inn i jorden, men *som sjelen*, som etter sitt vesen bor i legemet, er forent med det, fyller det og virker gjennom alle dets lemmer.

Også andre steder taler Skriften klart og svært trøstefullt om dette. «Vet dere ikke», sier apostelen til korinterne, «at dere er Guds tempel, og at Guds Ånd bor i dere?» (1 Kor 3,16). Og til Timoteus: «Ta vare på den edle skatten som er betrodd deg» – læren om troen og kjærligheten i Kristus Jesus – «ved Den Hellige Ånd som bor i oss!» (2 Tim 1,13–14).

Med dette uttrykket ser det ut til at apostelen sikter til det som ofte sies i Det gamle testamente: at Herren Gud i begynnelsen bodde i tabernaklet og senere i templet, og der på mange måter viste seg herlig og nærværende. Slik Herren Gud på en særlig og fortrinnlig måte var til stede i templet og fylte det med sin herlighet, slik er han i Den nye pakt virkelig og vesentlig til stede i de troendes hjerter og åpenbarer i dem sin herlighet, sin godhet, visdom og allmakt.

Apostelen sier også at synden «bor i» vårt kjød (Rom 7,17–18). Med det vil han vise at den helt har tatt det gamle mennesket i eie og fått makten over det: Dens onde art og gift er spredt ut i alle lemmer, ja, i hver bloddråpe, så den ikke skilles helt fra det før i døden og forråtnelsen.

På samme måte sier han et annet sted at Guds ord skal «bo» blant oss (Kol 3,16), og at det må være «smeltet sammen» ved troen med dem som hører det (Hebr 4,2). Det skal lære oss at Ordet, som er en guddommelig kraft, en himmelsk sæd og en salig legedom for sjelen, ikke bare må røre ved hjertene våre, men også bli bevart der og forene sin kraft med vår sjels krefter.

Slik sier han også at «Kristus» skal «bo ved troen» i våre hjerter (Ef 3,17). Det betyr at han i sannhet og vesentlig eier, behersker og styrer hjertene våre og fyller dem med hele Guds fylde. Når vi holder disse uttrykkene sammen, som stemmer overens med hverandre, ser vi lett hvordan Den Hellige Ånd bor i de troende: Som Ånd forener han seg virkelig og vesentlig med deres ånd og driver, styrer og leder dem med kraft. Han blir deres sjels sjel, deres livs kraft, deres hjertes trøst, deres forstands lys, deres viljes ro og lyst, deres hukommelses skatt – opphavet, begynnelsen og enden for deres åndelige og guddommelige liv.

Den hellige apostel Peter sier til de troende: «Herlighetens og Guds Ånd hviler over dere» (1 Pet 4,14). Uten tvil sikter han enten til det Jesaja sier om Herren Messias, at «Herrens Ånd skal hvile over ham» (Jes 11,2), eller til det som sies om stedet Herren hadde valgt til sin bolig i Jerusalem, der han selv sier: «Dette er mitt hvilested for all tid. Her vil jeg bo, fordi jeg har lyst til det» (Sal 132,14).

Ordene hans skal da forstås slik at Den Hellige Ånd har utvalgt de troende til sin bolig og er hos dem med den største lyst og glede. Han vil heller ikke bare sveve over dem for en tid, men ha sitt faste hvilested i deres hjerter.

Jeg har ofte undret meg over disse ordene: at den Gud som alene er salig, allmektig og god over alle ting, han som alt som lever og er, finner hvile og glede i, sier at han vil hvile på og i oss mennesker; og at han som «himlene og himlenes himler» ikke kan romme (1 Kong 8,27), vil bo med den største lyst og glede i vårt lille og fattige hjerte. Hva større og herligere kan sies om menneskene?

Videre sier den hellige Paulus at Den Hellige Ånd er det Gud «rikelig har utøst over oss ved Jesus Kristus» (Tit 3,6). Et annet sted taler han enda tydeligere om dette: «Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd som er oss gitt» (Rom 5,5). Ordet *utøse*, som Skriften ofte bruker om Den Hellige Ånd, er uten tvil et bilde som sikter til regnet som skyene om sommeren øser ut over den tørre jorden og dens vansmektende planter for å leske dem og gjøre dem fruktbare.

Men slik regnet ikke bare fukter jordens vekster utenpå, men også trenger ned gjennom jorden til røttene og blander seg med saften i dem, slik blir også Den Hellige Ånd utøst over de troende. Han forener seg med deres ånd, så hans nærvær lar dem kjenne guddommelig

trøst, fred og glede. Derfor sier også apostelen like treffende som vakkert at Guds kjærlighet blir utøst i våre hjerter ved og med Den Hellige Ånd.

Den Hellige Ånd er et *vann* som strømmer ut av den evige Guddoms dyp. Det fører med seg bare guddommelig kjærlighet og godhet, bare kraft og trøst, bare liv, fred og glede – ja, han er selv alt dette. Når et hjerte fylles med dette vannet, kan det jo ikke annet enn kjenne Guds kjærlighet og bli beruset av den.

Hit hører også dette ordet: «Og fordi dere er sønner, har Gud sendt sin Sønns Ånd inn i våre hjerter, som roper: Abba, Far!» (Gal 4,6). Apostelen kaller den dyrebare Hellige Ånd *Guds Sønns Ånd*. Det er ikke bare fordi han fra evighet utgår like så vel fra Sønnen som fra Faderen, og fordi han blir gitt oss ved Herren Jesu fortjeneste og forbønn. Det er også fordi han særlig vitner om Guds Sønn og hans embete som mellommann, forherliger ham i våre hjerter og ved troen, som han virker i oss, tilegner oss hans rettferdighet, kjærlighet, fred og glede.

Om ham sier apostelen altså at Gud Fader har sendt ham som Trøster og Talsmann – ikke for å være omkring oss og hos oss, men for å bo og virke med kraft i våre hjerter. Av alt dette er det nå forhåpentlig klart at en troende sjel er et virkelig tempel og sete for Den Hellige Ånd. Han forener seg så inderlig med vår ånd at våre sukk og rop blir tilskrevet ham. En slik sjel er altså en sann helligdom som har mer hellig i seg enn alle templer i hele verden.

Men la oss nå også betrakte Den Hellige Ånds viktigste gjerning i sjelen. Om den sier apostelen i vår tekst: «Dere fikk *barnekårets Ånd* som gjør at vi roper: Abba, Far! *Ånden selv vitner sammen med vår ånd* at vi er Guds barn.»

Den Hellige Ånd har riktignok langt mer å utrette i den troende sjel. *Han driver den kraftig* til det gode (Rom 8,14); han skal «veilede» den «til hele sannheten» (Joh 16,13) og lede den «på jevnt land» (Sal 143,10). Han gir hjertet gode og hellige tanker og lærer det å velge det beste i tvilsomme og vanskelige saker. Han utruster sjelen med visdom og kraft, så den vet å svare og møte sine motstandere med frimodighet, og han gir den alle slags herlige gaver til tjeneste for Gud og kirken, og så videre.

Men den største av alle hans velgjerninger er likevel at han som «barnekårets Ånd» – et navn han for denne hovedvelgjerningens

skyld særlig gjerne bærer – «vitner sammen med vår ånd at vi er Guds barn». Dette vitnesbyrdet skal vi nå se litt nærmere på.

Et vitnesbyrd trenger man i ukjente, mørke, tvilsomme, viktige og vanskelige saker, for at sannheten kan komme fram i lyset og en kan bli viss på den. Men nå er vårt barnekår hos Gud, sammen med de herlighetene som hører med til det, en ukjent, mørk og vanskelig sak for det naturlige mennesket og for verden. Det møter mange motsigelser. *Dels* kommer de fra vårt eget kjød og blod, særlig når det er i anfektelse og trengsel. *Dels* kommer de fra den ugudelige verden; i dens øyne er de som roser seg av å være Guds barn og himmelens arvinger, og som samtidig lider fattigdom og nød, sværmere og dårer.

Dels kommer de fra Satan. På alle mulige måter prøver han å ta fra oss denne æren og trøsten. Ved å holde syndene våre fram for oss og ved mange slags anfektelser og prøvelser vil han få oss enten til å velge dette nåværende gode liv med dets syndige gleder sammen med den ugudelige verden og la alt annet håp fare, eller til å synke ned i fortvilelse, utmattet av stadig sorgmodighet. For han vet godt at ingenting gir så kraftig trøst i trengsler og så sterk oppmuntring til gudfryktighet som vissheten om Guds nåde og vårt barnekår hos Gud i Kristus.

Her trer nå Den Hellige Ånd til og motsier vårt kjød og blod, verden og Satan på det kraftigste. Han forener seg med vår ånd og står som én mann sammen med den mot dens fiender og motstandere. Han taler trøstefullt og vennlig til den, og ved denne indre tiltalen tilegner han den Guds nådeløfter og legger den Skriftens kraftord på hjertet. Han forsikrer og overbeviser den om at den likevel er et Guds barn, Herren Jesu eiendom og en arving til saligheten – tross alle kjødets innvendinger og motsigelser, all verdens spott, forakt og forfølgelse, all Satans brøl, bråk og raseri, all trengsel, nød og anfektelse.

Av dette vokser det ofte fram en slik frimodighet at et Guds barn som djevelen og verden har plaget hardt, midt i sin trengsel roper ut:

Min Gud, ditt kjære barn jeg er,
tross verden, djevlen og hans hær!

Dette vitnesbyrdet fra Den Hellige Ånd og hans indre tiltale lar seg riktignok bedre erfare enn beskrive og si med ord. Likevel er det svært nødvendig og nyttig å framstille saken så godt det lar seg gjøre etter

Guds ord, selv om det her går en som en *maler*: Han kan nok gi et bilde han arbeider flittig med, et vakkert utseende, men ikke liv. Vi vil behandle det så godt Gud gir oss evne til.

Den troende sjel er mang en gang bedrøvet nesten til døden og blir trykket og tynget av fattigdom, sykdom, forakt, baktalelse, forfølgelse, sorg og kummer. Synd, død, djevel og helvete trenger på og har omringet den som hvesende slanger, gjøende hunder, ylende ulver og brølende løver, så den blir angst og forskrekket og verken vet ut eller inn. Da lærer erfaringen at det midt i en slik angst *først* stiger opp et lengselsfullt, inderlig og skjult sukk etter Gud og hans hjelp.

Dette er det første kjennetegnet på at Den Hellige Ånd bor i den trengte sjelen og er forent med den bedrøvede ånden; det er begynnelsen på hans guddommelige trøst. Fordi disse sukkene kommer fra Gud og går til Gud, fører de med seg en stor, skjult kraft. Ved hjelp av den holder sjelen stand mot alle fiendenes anfektelser og bukker ikke under for dem.

Siden kommer det også en indre tiltale. Den er så skjult og hemmelig at ingen hører eller merker den, unntatt menneskets ånd, som Den Hellige Ånd vil overbevise om Guds nåde og om at det er tatt til Guds barn. Likevel er den så kraftig og gjennomtrengende at all ylingen, gjøingen og brølingen fra helvetes hunder, ulver og løver ikke makter å overdøve den. Da taler den ene ånd til den andre; da forsikrer den himmelske Trøster sjelen om at den fremdeles, urokkelig og uforanderlig, er innesluttet i vår Herre Jesu Kristi nåde, i Guds kjærlighet og i Åndens eget samfunn.

Den Hellige Ånds tiltale er ingen tom lyd, men kraft og liv. Det er som når en trofast *venn* står ved sengen til sin syke venn og ikke bare taler svært vennlig og rørende til ham, men også tørker svetten av ham og rekker ham en sitronskive eller en appelsin til hjertestyrkende forfriskning. Den Hellige Ånds indre, trøstefulle tiltale er som vinden som møter sjøfolkene når de nærmer seg de krydderrike øyene Ceylon, Madagaskar og andre. Etter vitnesbyrd fra dem som har erfart det, fører den ikke bare med seg en yndig duft, men også en kraft som liver opp og styrker.

Denne tiltalen kan en kjenne igjen av det Skriften har skrevet om den, som når David sier: «Si til min sjel: Jeg er din frelse!» (Sal 35,3). Det vil si: Min Gud, la din Hellige Ånd forsikre meg om at du ikke vil

forlate meg, og at din hjelp ikke skal utebli; og gi meg nåde til å vente på den med stille tålmodighet! (*Dr. Osiander legger her til: «Vi skal også be om at Herren i anfektelsen vil tale trøstefullt til oss ved sitt ord og ved Den Hellige Ånd i våre hjerter.»*)

Slik er det også når Herren Gud uttaler de trøsterike løftene: «Jeg er med deg og vil bevare deg … Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg … Frykt ikke, for jeg er med deg! … for jeg er din Gud! Jeg styrker deg og hjelper deg og holder deg oppe … Frykt ikke! Jeg har gjenløst deg, kalt deg ved navn, du er min … Frykt ikke, du høyt elskede mann! Fred være med deg! Vær frimodig og sterk! … La ikke deres hjerte forferdes … Fred etterlater jeg dere. Min fred gir jeg dere», og flere slike (1 Mos 28,15; Hebr 13,5; Jes 41,10; 43,1; Dan 10,19; Joh 14,1.27).

Alt dette er et bilde av det Den Hellige Ånd taler til de troendes sjeler. Nettopp disse Guds løfter taler han inn i hjertet deres og lar dem kjenne kraft, trøst og liv av dem.

Da er det rett som når en helende, lindrende olje helles i et smertefullt sår, eller som når en kveger et matt og avmektig sykt menneske med velluktende vann, en drikk vin eller en annen kraftig hjertestyrkning, eller som når blomstene som heten nesten har tørket ut, blir forfrisket igjen av den svale duggen. Da blir den bedrøvede sjelen oppmuntret og styrket i Gud, så den til sist vinner over all anfektelse og gjør sine fiender til skamme.

Derfor kalles Den Hellige Ånd *nådens Ånd* (Sak 12,10). Det er ikke bare fordi han blir gitt av nåde, men også fordi han fører med seg en virkelig og kraftig forsikring om Guds nåde og stiller de troendes urolige hjerter til fred med Guds nåde. Av samme grunn kalles han også *pant og segl* (2 Kor 1,22; Ef 1,13–14), fordi han ved seg selv forsikrer oss om at vi hører til Guds utvalgte barn. Slik sier den hellige Johannes: «Av dette kjenner vi at vi blir i ham og han i oss, at han har gitt oss av sin Ånd» (1 Joh 4,13).

Han kalles også «krafts og kjærlighets … ånd» (2 Tim 1,7), fordi han kveger sjelene våre med smaken av Guds søte kjærlighet, kommer vår skrøpelighet til hjelp og styrker oss så vi kan stå imot hele helvetes porter, makt og list. Og han kalles *troens Ånd* (2 Kor 4,13), ikke bare fordi han ved Ordet først vekker troen i oss, men også fordi han ved at han alltid bor i oss og taler trøstefullt til oss innvortes, bevarer,

styrker og holder troen oppe og fører den fram til full virksomhet, så vi kan leve av vår tro og virkelig nyte den.

Det er verdt å merke seg hva den hellige apostel sier: «Men vi har ikke fått verdens ånd» – en falsk og bedragersk ånd, som har mye skinn, men lite kraft, mye bråk og mange ord, men lite gjerning og virkelighet – «men den Ånd som er fra Gud, for at vi skal kjenne det som Gud i sin nåde har gitt oss» (1 Kor 2,12). Det går oss ofte som de uforstandige *småbarna*, som ikke vet å verdsette det de får, etter dets rette verdi. De velger like gjerne en regnepenge som en dukat, et eple som et gullstykke, en dukke som en kostbar og nyttig bok.

Slik vet heller ikke vi å skatte vår barnerett hos Gud, vårt samfunn med Herren Jesus, syndenes forlatelse, løftet om saligheten, Guds ord, de hellige sakramentene og alt det andre. Vi lar oss lett blende av verdens forfengelighet, prakt og rikdom, og tenker at vi ville være fullkomment lykkelige mennesker om vi bare kunne nyte verden etter eget ønske og vilje, slik andre gjør. Men Guds Ånd lærer oss hvor ussel og ringe all verdens herlighet er, og hvilken stor lykke det er å høre til Guds barn og eiendomsfolk, til Herren Jesu får.

Vi ligner en *enfoldig mann* som har fått et herlig nådebrev fra en konge, et brev som gir ham alle slags friheter, titler og eiendommer. Men han kan ikke selv lese det og bli kjent med innholdet før en annen leser det og forklarer det for ham. Evangeliet er nettopp et slikt nådebrev fra Gud, og ved det blir vi skjenket «de største og mest dyrebare løfter» (2 Pet 1,4), alle slags herligheter og himmelske eiendeler. Men vårt tåpelige hjerte forstår ingenting av det før Den Hellige Ånd åpner øynene og forstanden vår og grundig forklarer oss Guds nåde.

Her kan også disse ordene nevnes: «Dere er Kristi brev, blitt til ved vår tjeneste, ikke skrevet med blekk, men med den levende Guds Ånd, ikke på steintavler, men på hjertets kjødtavler» (2 Kor 3,3). Apostelen vil si at han ikke trenger noe annet anbefalingsbrev for sitt embete enn sine omvendte tilhørere. Ved Guds Ånd og nåde har han skrevet kunnskapen om Jesus Kristus så dypt inn i hjertene deres at den viser seg i deres hellige og gudelige liv. Men samtidig gir han oss å forstå at Den Hellige Ånd liksom skriver Jesu Kristi kjærlighet, trofasthet og godhet inn i hjertene våre med hans blod.

Et vanlig brev eller papirark, fullskrevet med de herligste ting, merker og vet selv ingenting av det; det viser bare andre hva det har

fått. Men når Jesu søte navn – det vil si den levende kunnskapen om ham – er skrevet inn i hjertet vårt ved Den Hellige Ånd, da leser hjertet selv skriften i sitt indre og får av den en søt trøst og stor frimodighet. Slik Den Hellige Ånds tale er, slik er også hans skrift: bokstavene hans er levende og kraftige, og de er skrevet så dypt inn i hjertet at verken ild eller vann, verken død eller djevel kan viske dem ut.

Derfor sies det om den dyrebare Hellige Ånd at han *vitner om Kristus* (Joh 15,26). Det gjør han ikke bare utvortes gjennom den offentlige forkynnelsen av evangeliet, men først og fremst innvortes i de troendes hjerter. Likeså sies det at han *herliggjør Kristus* (Joh 16,14), det vil si at han lærer oss å kjenne og forstå hans ufattelige kjærlighet, urokkelige trofasthet, høye embete, dyre fortjeneste, fullkomne rettferdighet og hele salighet.

Kristi herlighet er skjult under kors, vanære, fattigdom, ringhet og annet slikt, som en kostbar ting svøpt inn i grovt tøy. Men Den Hellige Ånd tar svøpet av og viser sjelen vår hvilken trøst og kraft som ligger skjult under korset, hvilken ære under vanæren, hvilken rikdom under fattigdommen og hvilken høyhet under ringheten. Slik gjør han Kristus så kjær og dyrebar for oss at vi akter ham høyere enn alle verdens skatter – også når han henger på korset.

Apostelen sier: «Men vi som med utildekket ansikt ser Herrens herlighet som i et speil, vi blir alle forvandlet til det samme bildet, fra herlighet til herlighet, som av Herrens Ånd» (2 Kor 3,18). Herren Jesu åsyn stråler av et guddommelig lys og er fylt av nådens fagre glans. Men dette lyset vil han ikke beholde for seg selv; han vil gi det videre til hjertet vårt som til et speil. Han vil avbilde seg i sjelen vår, ikke som en livløs skygge, men som en levende, guddommelig kraft.

Jesu velsignede åsyn er utildekket, det vil si villig og rede til å avbilde og speile seg i hjertet vårt. Likevel er hjertet av naturen ikke mottakelig for et så edelt bilde. Ja, selv etter at Guds nåde har gjort det mottakelig, er det ofte som et flekket og dunkelt speil, der bildet ikke rett kan kjennes igjen. Men se, Den Hellige Ånd arbeider stadig med hjertet vårt. Dag for dag polerer og renser han speilet mer og mer, så det blir *forvandlet* og Jesu Kristi edle bilde stråler stadig klarere i det.

Slik holder han på til vi en gang når fram fra denne ufullkommenheten til den himmelske salighet. Der vil Jesus Kristus speile seg i oss,

opplyse og gjennomstråle og forklare sjelen og legemet vårt, så vi blir lik hans forklarede legeme og guddommelige sjel.

Ut fra det som er sagt, vil det forhåpentlig være nokså klart hva Den Hellige Ånds indre vitnesbyrd betyr, og hvordan han bor og virker i hjertene våre. Likevel vil vi også forklare saken ved *noen eksempler*. La oss først se på den hellige apostel selv, han som vi hittil har betraktet ordene til. I sin tid var han utvilsomt, når det gjaldt de ytre kår, et av de mest elendige og plagede menneskene i verden.

Det sier han også selv: «For meg ser det ut som om Gud har stilt oss apostler aller nederst. Vi er som dødsdømte. Et skuespill er vi blitt» – i våre mange trengsler – «for verden, både for engler og for mennesker. Vi er dårer for Kristi skyld; vi er foraktet. Helt til denne stund er vi både sultne og tørste og nakne og mishandlet og hjemløse. Vi blir utskjelt, forfulgt og hånet» (1 Kor 4,9–13).

Alle vet hvilken lang liste over sine trengsler han har etterlatt seg (2 Kor 11,23 ff.). Der skal en særlig merke seg at han – i tillegg til alt annet kors som fulgte med det mangfoldige, vanskelige og tunge apostelarbeidet – også hadde en torn i kjødet og måtte tåle Satans slag.

Hva var det så som holdt denne elendige, skrøpelige, engstede og forfulgte mannen oppe i alle trengslene, han som ble så hardt plaget av djevelen og menneskene? Ikke noe annet enn Guds nåde, foreningen med Kristus og Den Hellige Ånds indre vitnesbyrd, hans stadige trøstende tiltale og styrkende kraft. Det bekjenner han selv, ikke bare i teksten vår, men også mange andre steder.

Trass i all motgang var han full av frimodighet og uforferdet. Ikke et øyeblikk ga han etter for Satan og hans håndlangere; han angrep djevelen i hans festninger og brøt ned hans rike overalt. Han hadde glede i overmål i alle sine trengsler, ja, han roser seg til og med av dem, verden og djevelen til tross. Slår de ham til jorden, reiser han seg enda mer frimodig. Håner de ham, holder han det for en ære. Jager de ham bort fra ett sted, forkynner han sin Jesus et annet sted.

Han blir ikke trett og gir ikke opp. Han er rede til ikke bare å lide sult og tørst, skam og vanære, bånd og lenker for Kristi skyld, men også til å dø for hans navn. Alt det kostelige, herlige og hellige som finnes i verden, akter han for tap og skrot mot sin Jesus, som han smaker godheten til i sitt hjerte.

Djevelen fnyser og raser mot ham; han slår ham med knyttede never og plager og engster ham natt og dag. Verden spotter og vanærer ham, lyver på ham og bedrar ham, slår og pryler ham. Den skjeller ham ut for en forfører og opprører, en dåre og en gal mann; den regner ham for et utskudd, en som alle kan spotte, ja, for et sant djevelens barn.

Men han bryr seg ikke om det, og sier: «Jeg vet hvem jeg tror på, og jeg er viss på at han er mektig til å bevare det som er betrodd meg, til dagen kommer. Jeg er overbevist om at den nåværende tids lidelser ikke er for noe å regne mot den herlighet som skal åpenbares på oss. For vår trengsel er kortvarig og lett, og virker for oss en evig fylde av herlighet i overmål på overmål, for vi har ikke det synlige for øye» (2 Tim 1,12; Rom 8,18; 2 Kor 4,17–18).

Se bare! Djevelen og hans trofaste venninne, den ugudelige verden, anstrenger seg til det ytterste for å gjøre livet surt for ham og knekke motet hans. Men han ler av dem og sier at alt de hittil har påført ham, bare er lite og uten betydning; det fortjener ikke å sammenlignes med saligheten.

Ja, han spotter dem til og med og sier: «Hvem kan skille oss fra Kristi kjærlighet? Trengsel eller angst eller forfølgelse eller sult eller nakenhet eller fare eller sverd?» – Tror du at dette skal greie det, verden? Eller har du kanskje noe mer i bakhånd? – «Men i alt dette vinner vi mer enn seier ved ham som elsket oss. For jeg er viss på at verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er, eller det som komme skal, eller noen makt, verken høyde eller dybde eller noen annen skapning skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre» (Rom 8,35.37–39).

Hva er nå dette annet enn frukten av Den Hellige Ånds indre vitnesbyrd? Han bodde i Paulus' hjerte, ga ham kraft og styrke til å overvinne alt og gjorde ham viss på hans barnerett hos Gud og på den nådelønnen som ventet ham i himmelen etter alt arbeidet.

Slik var det også med Herren Jesu første blodvitne, *Stefanus*. Fiendene hans flokket seg om ham i stort antall. Først prøvde de med sin skolelærdom og kunst å få ham til å falle fra sin Jesus (Apg 6,9). Da det ikke lyktes, overfalt de ham, rev ham med seg og førte ham fram for Rådet – det samme blodrådet som hadde dømt Jesus selv og overgitt ham til døden på korset.

Her sto lammet midt blant ulvene og hadde all grunn til å skjelve og beve. Men Guds herlighet lyste ut av øynene hans, og motet hans var så rolig og uforferdet at de «så at hans ansikt var som en engels ansikt» (Apg 6,15).

Han så like blid, vennlig, frimodig og uforferdet ut som en yndig engel; han var så uforstyrret i sinnet at han kunne gi et kort sammendrag av hele Skriften og holde en lang tale. Da de så ble forbitret, skar tenner og stormet inn på ham, «så han Guds herlighet» og den åpne himmelen «og Jesus stå ved Guds høyre hånd» (Apg 7,54 ff.).

Mens steinene alt fløy om hodet hans, påkalte han likevel sin Jesus og overga sin ånd i hans trofaste hender. Og da sjelen gikk ut av ham, hadde han ennå så mye ro i hjertet og kjærlighet til fiendene at han ba for dem – og så sovnet han stille og salig inn.

Hvor kom denne trøsten fra, denne frimodigheten og fryktløsheten helt inn i døden? Skriften sier: Stefanus var «en mann full av tro og Den Hellige Ånd» (Apg 6,5.10; 7,55). Det var altså Den Hellige Ånds kraft som lot ham overvinne fiendene sine, Den Hellige Ånds trøst som gjorde ham så frimodig, og Den Hellige Ånds drift og tiltale som holdt ham fast i troen og kjærligheten til Herren Jesus helt til døden.

Dette er usedvanlig store eksempler, og mang en enfoldig kristen vil kanskje tenke at de står helt for seg selv. Derfor vil vi også nevne noen andre. Erfaringen lærer at sorgtunge og anfektede mennesker ofte kjenner det i seg som en samtale mellom to parter som strides: den ene klynker og klager, den andre trøster og styrker.

I Salmenes gylne bok er dette skildret svært vakkert flere steder: «Hvorfor er du nedbøyd, min sjel? Hvorfor bruser du i meg? Sett ditt håp til Gud! Jeg skal ennå prise ham, mitt åsyns frelse og min Gud» (Sal 42,6.12). Før dette har David talt om sjelens bedrøvelse og skildret uroen i den; nå trøster han den med en tiltale som Den Hellige Ånd gir ham i sinnet.

Begynnelsen av den syttitredje salme viser at profeten hadde sittet i dype og sorgtunge tanker før han skrev den. Hans kjøtt og blod sa: Er jeg et Guds barn, hvorfor går det meg da så ille og de ugudelige så godt? Ånden svarer: Å, jeg vil da håpe at jeg er et Guds barn, ettersom jeg har de herlige løftene i hans ord og er gått inn i pakt med ham ved omskjærelsen. Kjødet fortsetter: Likevel har vi korset på nakken hver dag, og hver dag må vi se de ugudeliges overflod for øynene våre.

Da svarer ånden, styrket av Den Hellige Ånd som forener seg med den: Har ikke Gud alltid behandlet sine kjæreste barn slik? Ligger det ikke en hemmelighet av Guds kjærlighet skjult under korset? Skal en bare dømme etter det ytre utseendet og begynnelsen, og ikke etter det indre og etter utgangen? Er verdens forgjengelige ting et kjennetegn på Guds barn, eller kan de gi noen sann og varig lykke? Så følger slutningen: «Bare god er Gud mot Israel» – alle troende – «mot de rene av hjertet» – la så djevelen, verden og vårt kjøtt og blod si hva de vil (Sal 73,1 ff.).

Noe lignende finner vi også et annet sted: «Jeg grubler i mitt hjerte, min ånd ransaker. Vil Herren forkaste i all evighet? Vil han aldri mer vise sin nåde? Er det for all tid slutt med hans miskunnhet? Er hans ord blitt til intet for slekt etter slekt? Har Gud glemt å være nådig? Har han i vrede lukket til for sin barmhjertighet?» Se hvilke sorgtunge og skremmende tanker som ofte kan stige opp i et bedrøvet menneske!

Men se også hvordan han fatter mot igjen når han lytter til Den Hellige Ånds trøst og indre tiltale: «Da sa jeg: Det er min plage» – Den Hellige Ånd sier til sjelen: Fordi Gud elsket deg, kunne du ikke gå fri for anfektelser – «men jeg vil minnes år fra Den Høyestes høyre hånd» – det kommer fra Den Høyeste, og det står også i hans makt å forandre det; han som har lagt korset på, kan og vil også ta det av igjen (Sal 77,7 ff.).

Jeg kaller alle gudfryktige sjeler til vitne på at det ennå i dag ikke går annerledes for seg. I sin sorg merker de ofte at en i deres indre sier til dem: Hvorfor er du så bedrøvet? Hvorfor sørger du? Hvorfor gråter du?

En annen svarer: Å, skulle jeg ikke være bedrøvet? Skulle jeg ikke gråte? Jeg har jo ikke en god og lykkelig time her i verden. Jeg er fattig, elendig, hjelpeløs og forlatt. Jeg roper til Gud, men han akter ikke på det, og jeg ser ingen hjelp. Det ser ut som han har forlatt meg for mine synders skyld og ikke vil vite av meg. Jeg finner ingen trøst på jorden; slektninger og venner vil ikke kjennes ved meg.

Så følger svaret: Har du da ikke lært Guds måter og veier å kjenne av hans ord? Heter det ikke: Jo kjærere barn, jo skarpere ris? Pleier ikke Gud å la sine kjæreste barn vite minst om hvor høyt han elsker dem?

Se på alle hans helliges eksempler! Har han ikke ofte handlet underlig og ubegripelig med dem, men likevel slik at hans miskunnhet

og trofasthet til sist er blitt synlig i alt? Har han ikke for skikk å tie, for at vi skal rope desto ivrigere, og for at troen vår skal bli desto mer vakt og desto tydeligere å kjenne? Er ikke de som verden forakter og ler av, de mest ansette og elskede i himmelen? Tenk deg da om, du Guds barn! Vær ved godt mot, og føy deg etter din Guds hellige og gode vilje.

Dette går for seg i stor hast og ikke nettopp med slike ord, men gjennom hjertets stille sukk og samtaler, der meningen likevel er den samme. Og hva er så dette annet enn et vitnesbyrd og en trøstende indre tiltale fra Den Hellige Ånd? Kraften i den kjenner en også snart, for ofte fatter en da et frimodig forsett om å holde ut og bære sitt kors med tålmodighet så lenge det behager Gud.

Særlig gir Guds Ånds vitnesbyrd seg til kjenne når Satan vil gjøre oss saligheten, nådevalget og troens bestandighet stridig. Derfor har han det travelt med å dra oss bort fra den sikre trøsten i Guds ord og sette oss over i ustadige og sorgtunge tanker. Det kan ikke nektes at Guds barn ofte har den største sorgen for sin salighets skyld, og at de for det meste arbeider på den med frykt og beven. De ugudelige hyklerne derimot kan godt trøste seg selv, og etter sin egen mening er de så visse på himmelen som om de allerede var der inne.

Likevel lærer erfaringen at de troende iblant kjenner en visshet som de ikke kan sette ord på; om dette blir det anledning til å tale mer utførlig senere.

Her får det være nok med ett eksempel. En anfektet ung kvinne i London i England sa disse ordene da uværet var over: «Om alle mennesker i verden hadde sagt meg» – mens jeg ennå var i anfektelse og nød – «at Kristus var død for meg og at syndene mine var tilgitt, kunne jeg likevel ikke ha trodd det. Men nå» – etter at jeg ved Kristi kraft har vunnet seier – «ville jeg ikke tro dem, selv om alle engler og djevler sa meg at syndene ikke var tilgitt.»

Ut fra alt dette er det nå forhåpentlig klart hva apostelen mener når han sier: «Ånden selv vitner sammen med vår ånd at vi er Guds barn.» Likeså blir det klart hvordan det skal forstås når Den Hellige Ånd kalles de troendes Trøster eller Talsmann, og når det sies at de er beseglet med Den Hellige Ånd, og at han er pantet på deres arv. Guds Ånd taler til dem, ikke bare utvortes ved ordet, men også innvortes ved sin kraft.

Han lager – om jeg får tale på menneskelig vis om guddommelige ting – et kraftvann, en tinktur, av ordet, en livgivende og hjertestyrkende saft, og lar noen dråper av den falle i hjertet. Han forener seg selv med vår ånd og lar den virkelig og i sannhet kjenne den kraft i ordet som går ut fra ham selv.

Han trøster oss i trengslene våre, ikke med tomme ord og bare løfter, men ved en inderlig forening og en kjærlig bolig i oss. På denne måten gir han oss en sterkere visshet enn alle engler og mennesker sammen kunne gi oss. «Den som tror på Guds Sønn, har vitnesbyrdet i seg selv» (1 Joh 5,10).

Av denne læren bør vi nå for det første merke oss at den kristnes stand er den saligste av alle, og at den aller herligste skapning ikke kan sammenlignes med den troende sjel. Jeg taler gjerne om dette for den nåværende verdens skyld. For verden kjenner ikke, eller vil ikke vite av, noen annen herlighet enn den som skinner i øynene. Det som ikke er høyt og stort i forfengeligheten og godt anskrevet hos de høye og store, det som ikke glitrer av gull og sølv og stråler av perler og diamanter, det regner den bare for pjank og dårskap.

Og siden kristendommen nå en gang ikke er etter verdens hode, er den også ringe og foraktelig i dens øyne. Derfor finner en så få som legger alvorlig vinn på den. De åndelige øvelsene går for det meste lunkent og kaldsindig for seg overalt, fordi en mener det ikke er noe annet å vinne ved dem enn et svakt håp om et bedre liv etter døden. Dette må en motarbeide ved stadig å betrakte Guds barns herlighet, også i dette livet.

Vi har alt talt mye om dette i de foregående prekenene, og nå har vi igjen en sak for oss som all verdens lykke ikke tåler noen sammenligning med: Den Hellige Ånds forening med vår ånd, Guds bolig i sjelene våre og den vissheten om den himmelske arven som hjertet vårt får ved det.

Hva kan være herligere for en skapning enn å være et levende tempel for den hellige, høylovede og majestetiske Gud? Ja, Den Hellige Ånd går inn i et så nært samfunn med dens ånd at det – nest etter den personlige foreningen mellom den guddommelige og den menneskelige natur i Kristus – ikke finnes noen nærmere, fastere og mer trøsterik forening i himmelen eller på jorden. Og mens han bor

i den, er han ikke uvirksom, men velsigner hjertet med sin fred og fyller det med hele Guds fylde.

Hva er Salomos tempel – nesten overtrukket med gull både innvendig og utvendig og fylt av mangfoldige skatter og kostbarheter – mot en troende sjel som er et tempel for Den Hellige Ånd? Riktignok bodde Gud også i Salomos tempel, men ikke på samme måte som i de troendes hjerter. Det var en livløs bygning, gjort med menneskehender, der Gud for en tid viste seg herlig. Men nå har han forlatt det, og menneskehender har lagt det i grus. Menneskets sjel derimot er et levende tempel som Gud har gjort i stand som bolig for seg, for å bli der for evig.

Se på et vakkert og *blankpolert glass*, fylt med rød vin og gjennomskinnet av solstrålene. Tenk deg de aller edleste og *vakreste blomstene* når de viser seg om våren i sine brogete kjoler, som stjerner på jorden. Se på den *herligste prinsesse* i verden når hun prunker som en dødelig gudinne, kledd i en drakt som stråler av diamanter overalt, med en kongekrone på hodet og omgitt av mange lys og fakler.

Ja, ta en samling av de *aller kostbareste edelsteinene* – diamanter, rubiner, hyasinter, smaragder, safirer og hva de ellers heter. Fatt dem inn på den aller vakreste måte, sett dem sammen så de danner en lykt, og sett et lys inn i den. Da vil du nok få et underfullt vakkert syn å se.

Men hva er alt klart skinnende, men skjørt glass, alle vakre, men forgjengelige blomster, alle prektige, men jordisksinnede prinsesser, alle diamanter og andre edelsteiner i hele verden, mot en hellig og troende sjel der Den Hellige Ånd virkelig og i sannhet bor? Kunne vi se den i den glansen den stråler i for Gud, ville vi akte all forfengelig og forgjengelig prakt for ingenting.

En leser om mange vakre kirker i verden. Men om en så kunne bygge en kirke av rent gull, med vinduer av diamanter og dører av perler, og smykke den med alle andre prydelser av utvalgte edelsteiner – hva var den likevel mot en sjel som er et levende Guds tempel, der Den Hellige Ånd bor, forkynner, arbeider og virker? Det eneste en må beklage, er at hjertet vårt er så tåpelig at det ikke rett forstår eller skatter denne de troendes herlighet.

La oss da trakte mer og mer etter denne saligheten og i troen hente vissheten om den fra Guds ord. Vil du være høy og adelig, mitt medmenneske, så bli et Guds barn. Vil du være stor, rik og lykkelig,

så gå inn i samfunnet med Jesus Kristus. Vil du være vakker, prektig og anselig, så bli et tempel for Den Hellige Ånd.

Lær å forakte verden med dens usle og forgjengelige stas og prakt. Strev etter å forstå og erfare hva dette ordet betyr: «Herren Jesu Kristi nåde, Guds kjærlighet og Den Hellige Ånds samfunn være med dere alle!» (2 Kor 13,13). Da skal du ha himmelen på jorden, ja, i deg selv, i ditt eget hjerte.

Kristendommen står ikke tilbake for verden på noe punkt. Den har ære, høyhet, herlighet, glans, skjønnhet, fryd, glede, rikdom og alt – bare med den forskjell at verdens goder fyller øynene, mens kristendommen fyller hjertene. Verden har mer skinn, kristendommen mer kraft; verden har skyggen, kristendommen selve vesenet. Den som lar seg blende av den ytre prakten, slik de fleste kristne gjør nå til dags, glemmer den indre. Han tenker ikke på at sjelen er skapt av Gud til å være hans tempel, hans bolig, hans himmel, som han vil fylle og gjøre lykkelig med sitt lys, sin klarhet, godhet og salighet.

Kristendommen fører med seg et indre Guds rike i sjelen og Herren Jesu og hans Ånds forening med vår ånd. For Gud gjelder det bare det indre. Vår kristendom er ikke sann så lenge Den Hellige Ånd ikke bor i hjertene våre, styrer og råder over dem, så lenge han ikke opplyser, overbeviser, gir ro, gleder og styrker sjelene våre. Hos de kristne må det hete: «Én Gud og alles Far, han som er over alle og gjennom alle og i alle» (Ef 4,6).

Vi hører ikke Guds ord for at det bare skal lyde i ørene våre. Vi hører det for at det skal trenge inn i hjertet med den guddommelige kraft som bor i det, og for at Den Hellige Ånd, som er med og i ordet, skal forene seg med vår ånd. Dette bør vi ha for øye i alle våre hellige øvelser, og vi må ikke slå oss til ro før vi kjenner Guds rike i sjelen. Først da kan vi også rett dømme om hvilken forskjell det er mellom verden med dens forfengelighet og kristendommen med dens herlighet.

Bli en sann kristen, og la Gud få sitt rike i deg! Da skal du snart erfare hvor den største sødme, herlighet og salighet finnes – i kristendommen eller i verden.

Dernest skal vi av denne læren øse *trøst* mot alt som kan bedrøve sjelen vår. Jeg vil slett ikke si at kristendommen er uten kors, eller at de som Gud elsker framfor andre, blir spart for anfektelser. Men jeg undrer meg over at Gud tar seg så hjertelig av trengslene våre. Han

har ikke bare latt skrive ned rik trøst mot dem i sitt ord, men sender også sin Hellige Ånd inn i hjertene våre som den sanne, himmelske Trøster, og han fyller dem med levende og sikker trøst.

Når et menneske ligger på sykeleiet, matt og kraftløs, og kongen hans sender tjenerne sine til ham for å spørre hvordan han har det og tale trøstende til ham, regner en det med rette for en særlig nåde og ære. Men når herren selv kommer, setter seg ved sengen, taler vennlig med den syke, tørker svetten av ham, rekker ham de hjertestyrkende legemidlene og på alle måter prøver å redde livet hans og holde det oppe, da kan en ikke undre seg nok over det.

Men nettopp det gjør vår Gud. Han sender ikke bare sine tjenere til sine trengte og bedrøvede kristne og sier: «Trøst, trøst mitt folk! Tal vennlig til Jerusalem!» (Jes 40,1–2). Nei, han kommer selv nær til dem, forener seg med deres ånd og fyller dem med rik trøst i overflod, så det «flyter strømmer av levende vann» fra deres indre (Joh 7,38).

Det vil si, slik apostelen forklarer det, at de også kan «trøste dem som er i all slags trengsel, med den trøsten» de selv «blir trøstet med av Gud» (2 Kor 1,4). Ved Den Hellige Ånds trøst blir de troendes hjerte som en vannrik hage, så rikelig vederkvegd at det også kan gi andre bedrøvede del i sin trøst.

Skriften sier om de første menighetene i Judea at de «hadde fred» og «ble oppbygget og vandret i Herrens frykt» og i Den Hellige Ånds trøst (Apg 9,31). Den Hellige Ånds trøst består i at han gjør Guds ord levende og kraftig i hjertet. Da smaker sjelen Guds kjærlighet og godhet, blir viss på syndenes forlatelse, har en glad og inderlig tillit til Gud og et fullt håp om det evige liv. Slik nyter den sin tro i en søt fornemmelse av Guds nåde og er fylt av rettferdighet, fred og glede.

Med en slik trøst gleder og lindrer Den Hellige Ånd fremdeles alle gudfryktige sjeler; det lærer erfaringen så ingen kan motsi det. Den edle gjesten er ennå til stede i Guds menighet; den dyrebare Trøsteren og Talsmannen har ennå ikke glemt sitt embete. Hvor tydelig gir han seg ikke ofte til kjenne hos bedrøvede, anfektede og døende mennesker! Ja, hvor ofte merker vi ikke hans vennlige, kraftige tiltale og en søt trøst i hjertene våre!

La oss derfor være frimodige og trøstige i all trengsel; da skal og vil og kan det ikke mangle oss på trøst, råd og hjelp. La skje hva som skje vil! Kan verden, synden, døden, djevelen og helvete skremme, så kan

min Gud trøste. Kan de bedrøve, så kan Jesus glede. Kan de trykke ned og kvele, så kan Guds Ånd styrke og vederkvege. Vi har en Gud som kan hjelpe, en Herre som kan frelse og verne, en hjertensvenn som kan trøste. «På alle vis er vi trengt, men ikke stengt, rådville, men ikke rådløse, forfulgt, men ikke forlatt, slått ned, men ikke utslått» (2 Kor 4,8–9).

Et *tørt tre* og en avhogd påle som er rammet ned i jorden, må til sist råtne og ødelegges av regn og uvær. Men et *grønt tre*, som har levende sevje i seg, tar ingen skade av regnet; tvert imot har det gagn av det.

Slik må også verdens barn, som ikke har noe åndelig liv og ingen guddommelig kraft i seg, til sist fortvile og gå fortapt når trengselens og anfektelsens uvær kommer over dem. Men vi som har Guds kraft og Den Hellige Ånds trøst i oss, kan ikke bare holde stand i et slikt uvær uten å bukke under, men også dra nytte av det, så vi blir oppbygget og bedre.

Vær da ved godt mot og uten frykt, du kristne sjel! For om du etter Guds hellige råd og vilje får mye av Kristi lidelser, blir du også rikelig trøstet av Kristus og hans Ånd. Angriper Satan hjertet ditt med alle slags sorgtunge tanker, slik en fiende angriper en beleiret by, så vit at hjertet er Den Hellige Ånds bolig, og at han bevarer og holder oppe freden i det, så fienden likevel ikke skal få bukt med det. Storme og engste det kan han nok, men overvinne og innta det kan han ikke.

Han kan nok holde syndene våre fram for oss og blåse dem opp i samvittigheten vår som selve helvetes ild og flammer. Men vi vet for visst at Den Hellige Ånd i mellomtiden vil lindre hjertet vårt med sin guddommelige tiltale som med en kjølig dugg og en mild luftning, så vi kan stå det hele igjennom og gå av med seieren.

La bare helvetesånden lenge nok håne oss utvortes og kalle oss djevelens barn, forbannede mennesker og fordømte helvetesbrander – når bare Den Hellige Ånd innvortes vitner for oss at vi er Guds barn, at syndene våre er tilgitt, og at navnene våre er skrevet i himmelen, ja, i Jesu sårede hender!

Hvor lett var det ikke for *David* å finne seg i Sjime'is hån og ufortjente krenkelser! Han så hen til sin Guds hellige og rettferdige vilje og var i sitt hjerte viss på at dette uværet ikke var sendt over ham til hans undergang, men til hans beste, og at det snart ville gå over (2 Sam 16,7 ff.).

Hvor godt gjør det ikke en kristen når han blir falskelig baktalt, og han har samvittighetens vitnesbyrd på sin side og kan si med Job: «Mitt hjerte anklager meg ikke for noen av mine dager. Se, også nå har jeg mitt vitne i himmelen, i det høye er det en som taler min sak» (Job 27,6; 16,19).

Men Den Hellige Ånds vitnesbyrd er større og sterkere enn samvittighetens vitnesbyrd, og vi trenger ikke først å søke det i himmelen – det er i hjertet vårt. Skulle vi da ikke være trøstige og frimodige i alt som møter oss fra djevelen og menneskene?

Se på de hellige martyrenes fryktløshet: hvordan de har trettet ut de grusomste voldsmenn og bødler med sin tålmodighet, hvordan de har sett på det brennende bålet som en herlig brudeseng og spottet all ondskap fra Satan og hans redskaper. Sannelig, dette ga ikke naturen dem; det kom fra den indre kraften og det indre vitnesbyrdet til Den Hellige Ånd, som bodde i dem. Selv de svakeste kvinner, ja, til og med små barn, har overvunnet de grufulleste pinsler og i Jesu og hans Ånds kraft trådt Satan under føttene, slik kirkehistorien lærer.

Og denne kraften varer ennå. Den er ikke slokket i Guds kirke, og den skal heller ikke slokkes så lenge verden står. Ved den skal da vel også vi bli i stand til å overvinne langt mindre trengsler og gjøre djevelen til skamme. La den gudfornektende verden larme og rase og, drevet av morderånden, fylle alt med ran, mord og brann – «dere er av Gud» – og i Gud – «og har seiret over dem. For han som er i dere, er større enn han som er i verden» (1 Joh 4,4).

Mister vi enn alt, kan vi likevel ikke miste Den Hellige Ånds trøst. Jeg har ofte hørt og erfart at den ugudelige verden har jaget og drevet Guds barn bort og tatt fra dem all timelig velstand, men aldri at den har kunnet trenge dem ut av samfunnet med Jesus Kristus og Den Hellige Ånd. La den røveraktige verden plyndre en kristen, kle ham naken og ta alt fra ham – men makter den også å ta fra ham Herren Jesu Kristi nåde, Guds kjærlighet og Den Hellige Ånds samfunn? En troende sjel er aldri så fattig at den ikke er rikere enn verden.

Selv døden makter ingenting mot dette. Heftige og langvarige sykdommer, brennende og rivende smerter i alle lemmer og dødsangsten kan nok tære på legemet, så benene tæres bort og «livssaften svinner som i sommerens tørke» (Sal 32,3–4). Men inn til den indre livssaften, som vederkveger sjelen, kan de ikke nå. Den Hellige Ånds trøstende

tiltale trengs mest i den siste stunden, og derfor viser den seg også da som herligst hos sanne kristne. Deres trofaste Talsmann og dyrebare Trøster, Den Hellige Ånd, øser da så mye av Guds søte kjærlighet og himmelsk trøst inn i hjertene deres at de ikke smaker dødens bitterhet.

La oss derfor være «vel tilfreds i skrøpelighet, under mishandling, i nød, i forfølgelser og trengsler for Kristi skyld» (2 Kor 12,10) – ved Den Hellige Ånds kraft! Er vi skrøpelige, så kommer Den Hellige Ånd vår skrøpelighet til hjelp; han hjelper oss å bære byrden og styrker vår svakhet med sin guddommelige kraft. Har vi mye trengsel, så har han mye trøst. Forlater verden oss, ja, trekker til og med våre nærmeste seg bort fra oss, så forlater han oss likevel ikke; han skal «være hos» oss «for evig» (Joh 14,16).

Er vi enfoldige og tvilrådige, så vi ikke vet å råde eller hjelpe oss selv, vil han lede og føre oss ved sitt lys og sin rett og gjøre langt mer enn det vi ber om eller forstår. Kan vi ikke alltid be slik vi gjerne ville, så taler han vår sak hos Gud på beste måte og «går i forbønn for oss med sukk som ikke rommes i ord» (Rom 8,26).

Vil Satan rive sjelens trøstebilde – nådestolen, Jesus Kristus, den korsfestede – ut av hjertet vårt, vil han vitne desto kraftigere om ham og herliggjøre ham, så hans velsignede åsyn speiler seg i hjertet vårt og fyller det med fred og glede.

Vil helvetesånden skremme oss med syndene våre, vil Ånden «holde» oss «oppe med en villig ånd» (Sal 51,14). Vil den onde vekke tvil i oss om at vi hører til Guds utvalgte barn og himmelens arvinger, så er Den Hellige Ånd pantet og innseglet på vår arv (2 Kor 1,22; 5,5; Ef 1,13–14). Hva større kunne vi ønske oss?

Er vi bekymret for om vi skal stå fast i troen til enden, så har Den Hellige Ånd forent seg med vår ånd og vil ikke forlate oss. Han blir hos oss til han ved slutten av vårt timelige liv tar oss med seg ut av legemet og fører oss inn i himmelen.

Men her vil kanskje et gudfryktig og bedrøvet hjerte si: Å, jeg kjenner ikke dette vitnesbyrdet fra Den Hellige Ånd i mitt indre. Jeg vet ingenting om hans indre tiltale, hans trøst, fred og glede; for det meste kjenner jeg bare skrekk og angst i sjelen. I nøden kommer det ofte ikke ett eneste skriftord til meg, og om det kommer, eller andre holder det fram for meg, kan jeg likevel ikke få noen kraft av det;

det går meg ikke til hjertet. Det er lite andakt i bønnene mine, og jeg kjenner ingen sødme i dem.

Jeg svarer: Om denne viktige og trøsterike saken må vi ikke dømme etter følelsen og fornemmelsen vår, men etter Guds ord. Og det lærer oss med klare ord at de troende hjertene er Den Hellige Ånds templer, at han bor i dem, at han vitner sammen med deres ånd, og at han er deres Trøster og Talsmann, som blir hos dem for evig.

En kan heller ikke slutte slik: Jeg kjenner ingen fred og ingen glede i mitt indre, altså er Den Hellige Ånd og Guds rike ikke i meg. Eller: Jeg kjenner ikke Den Hellige Ånds vitnesbyrd og trøst, men bare trass og brøl fra den morderiske helvetesånden, altså er hjertet mitt ikke mottakelig for et slikt vitnesbyrd. Eller: Jeg kan ikke tro at jeg er et Guds barn, altså er jeg det heller ikke.

Slike slutninger, sier jeg, kan en like lite trekke som denne: Treet grønnes og blomstrer ikke om vinteren, altså har det ingen sevje, men er visnet. Eller: Det finnes verken blomster eller urter i hagen, og på rosebuskene er det ikke annet enn pigger og torner, altså finnes det ikke lenger blomster, urter og roser.

Jeg innrømmer at en ikke alltid kjenner trøsten og vitnesbyrdet i sitt indre i prøvelsens og anfektelsens tid. Men den edle gjesten som bor i sjelen, lar seg likevel ikke være uten vitnesbyrd heller da. Under kampen holder han sjelen oppe på en skjult måte med sin guddommelige kraft. Han vekker i den en hjertelig lengsel og trang etter Gud, en vedvarende sukking og klynking etter hans hjelp.

Og så lenge det ennå er et sukk etter Gud i mennesket, om enn matt og svakt, så lenge har Den Hellige Ånd ikke veket fra det. Sjelens lengsel etter Guds nåde springer ut fra Den Hellige Ånd; den kommer altså *fra Gud* og går til Gud, og den vender tilbake fra ham med en skjult kraft som styrker hjertet og holder det oppe.

Den Hellige Ånd åpenbarer seg på ulike måter. Noen ganger gir han seg til kjenne som når et *veldig stormvær farer fram* han fyller hele huset og gjør apostlenes tunger brennende, så de med stor frimodighet forkynner Guds godhets under (Apg 2,2–4). Andre ganger kommer han med *lyden av en stille susing* og får knapt nok hjertet til å gløde i troen som en rykende veke (1 Kong 19,12; Jes 42,3; Matt 12,20).

Det var én og samme Ånd som var i de hellige apostlene da de på den nye paktens første pinsedag talte på mange tungemål «om Guds store

gjerninger» (Apg 2,11), og som var i den botferdige synderinnen som lå ved Jesu føtter og ikke sa et ord, men sukket og gråt (Luk 7,37–38). Det var den samme Ånd som var i Paulus da han med stor frimodighet forkynte evangeliet om Jesus Kristus, da han midt i sin trengsel hadde glede i overflod, og da han skalv og bevet under Satans slag (2 Kor 7,4; 12,7).

Guds nåde og hans Hellige Ånd med sin kraft er alltid hos de troende, og sjelen deres lever i ham. Men han åpenbarer seg likevel ikke alltid på samme måte. Ofte merker en ham i den store frimodigheten de er fylt av, og i den søte trøsten de kjenner. Men ofte merker en ham også i de hete tårene de feller, og i de engstelige sukkene og bønnene de sender opp.

Slik var det også med den guddommens fylde som bodde legemlig i vår aller kjæreste Frelser. Ofte viste den seg herlig og åpenbar i hans veldige og gjennomtrengende prekener og i hans store og underfulle gjerninger. Men i hans lidelsestid holdt den seg stille og hvilte, som de gamle har uttrykt det; det skjedde for at Guds rådslutning om menneskeslektens forløsning, som skulle skje ved hans død, kunne bli fullbyrdet.

Likevel hadde han den samme majestet og herlighet da han lå på sitt ansikt i hagen på Oljeberget og svettet blodsvette av angst og skrekk, og da han hang på korset og ropte: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?», som da han gjorde de blinde seende, de døve hørende, de spedalske rene og de døde levende.

Slik går det også med hans troende. Noen ganger viser «guddommelig natur», som de har fått del i ved troen (2 Pet 1,4), og Guds Ånd som bor i dem, seg herlig og fyller hjertet deres med en slik glede og rik trøst at det jubler for sin Gud og trosser djevelen. Andre ganger holder han seg stille, for at korsets hemmelighet skal få rom hos dem, og troen deres bli prøvet og i prøvelsen styrket og holdt oppe.

Og selv om det i en slik tilstand kan synes for de gudfryktige sjelene at Guds ord ikke smaker dem, at det ikke vil inn i hjertet, at ikke ett skriftord vil komme til dem eller feste seg hos dem, er det likevel sikkert at hjertet deres nettopp da er som innesluttet, omfavnet og befestet med Guds ord.

Det går som med en *syk* som ikke har smak for maten og har vondt for å få noe ned. Likevel lever han av kraften i den maten han har spist

før, og selv om det lille han tar til seg, byr naturen imot, kommer også *det* ham til gode.

Vær derfor tilfreds, du kristne sjel, og la din Guds nåde være nok for deg! Du er et lem på Herren Jesu legeme, og derfor bor også hans Ånd alltid i deg. *Sjelen* gjennomtrenger hele legemet og gir det liv, så selv det minste lemmet har liv i seg, enda den viser seg herligere i hodet, i øynene og i hjertet enn i hendene og føttene.

Slik gir også Den Hellige Ånd liv til hele Kristi åndelige legeme. Selv «den minste av alle de hellige», som apostelen en gang kalte seg selv (Ef 3,8), og den mest elendige og foraktede er full av ham i sitt hjerte, enda han gir seg til kjenne på én måte hos den ene og på en annen måte hos den andre.

Kjenner du ikke det veldige pinsestormværet som farer fram, så nøy deg med den stille susingen. Merker du ikke en klar og skinnende flamme, så ta til takke med at hjertet ditt likevel gløder i troen som en veke. Kan du ikke synge av fryd, så sukk. Kan du ikke gråte, så lengt i det minste etter din Gud. Kan du ikke være mett og drukken av Den Hellige Ånds søte trøst, så vær likevel tilfreds, og takk ham for hans skjulte kraft, som han styrker deg med i ditt indre og holder deg oppe med mot all djevelens trass og vrede!

Du Guds kjærlighets hellige glød,
gi trøst og mot i all vår nød,
så vi, hva trengsel enn skal komme,
din tjeneste aldri skal forsømme.
Å Herre, stå oss bi med kraft,
så kjødet ikke får overmakt,
så vi mot evig liv kan trakte
og som stridsmenn intet annet akte!
Halleluja! Amen.

Tredje del. Om den botferdige og troende sjels gudelige og hellige liv

Første preken. Om hvorfor den botferdige og troende sjel må leve et gudelig og hellig liv

I Jesu navn. Amen.

2 Kor 5,14–15: «*For Kristi kjærlighet tvinger oss, idet dette er avgjort: Én er død for alle, og derved har de alle dødd. Og han døde for alle, for at de som lever, ikke lenger skal leve for seg selv, men for ham som døde og ble reist opp for dem.*»

Den romerske keiser Hadrian hadde en hoffmarskalk ved navn Similis. Han ble lei av hofflivet og ba om avskjed, og den fikk han. De siste sju årene av livet tilbrakte han i stillhet på et landgods. Da han merket at slutten nærmet seg, ga han beskjed om at denne gravskriften skulle settes over ham: «Her hviler Similis, som riktignok ble temmelig gammel, men som likevel ikke levde mer enn sju år.»

Den kloke hoffmannen forsto godt at det ikke kan regnes for noe virkelig liv når et menneske lever for å tjene og behage et annet menneske og glemmer seg selv – når han søker sin glede i verdens møysommelige og usle lyst, men setter dyden og sitt eget sinns forbedring til side, slik hoffolk som regel må gjøre.

Hvor kostelig livet deres enn ser ut, kan man trygt si på forhånd at det ikke er å regne for noe liv. For de blir liksom besjelet av en annens sjel; de ledes og styres av andres vilje, lyster og begjær.

De lever som en fugl som er berøvet friheten og sitter i et bur: Der har den nok å ete og drikke, men til gjengjeld må den synge slik dens

herre vil. De lever som myggen og fluene som flyr en stund omkring et lys, som om de var forelsket i det og ville varme seg ved det. Til slutt svir de vingene, så de ikke lenger kan fly, men bare krype – og ofte brenner de seg helt opp. (*Hoffmarskalk, det vil si en hushovmester ved et fyrstehoff.*)

Men det er ikke bare ved hoffene man finner slike mennesker som nok blir gamle, men ikke lever lenge; de finnes overalt og i alle stender. De fleste mennesker vet ikke hva et virkelig liv er. De vet ikke hvorfor de lever, eller hvordan de skal bruke tiden og evnene sine rett, så man kan si om dem at de har levd. Noen lever ikke som mennesker, langt mindre som kristne, men som dyrene, som lever uten å vite hva det er å leve.

Noen lever som *svalene*, som stryker fram og tilbake gjennom luften dagen lang og ikke gjør annet enn å kvitre litt, fange litt mygg og etterlate seg et reir av skitt. Noen lever som *påfuglene*, som bare pynter seg, kroer og bryster seg. Noen som *svinene*, som søker sin lyst i mat og drikke og sin glede i sølen. Noen som *løvene, bjørnene og ulvene*, som bare røver, myrder og gjør skade.

Noen som *edderkoppene*, som spinner en fin tråd og lager en kunstferdig vev – men den er ikke til annet enn å fange mygg og fluer i. Noen som *muldvarpene*, som bare roter i jorden, kaster opp sine små hauger her og der og ikke bryr seg om solens lys. Noen som *hestene, oksene og eslene*, som stadig lar seg drive og bruke til tungt arbeid, men som ikke gjør seg noen videre tanker så lenge de bare har fôr, havre, høy og halm.

Noen blir nok gamle, men lever likevel hele tiden som *barna*, som fordriver tiden med å ete, drikke, leke og sove. Om ingen av disse kan man si at de lever rett. Skriften kaller dem *levende døde* (1 Tim 5,6).

Slike mennesker kaller Den Hellige Ånd *skygger* eller *skyggebilder* (Sal 39,7; Job 14,2). For de er ikke virkelige mennesker, og livet deres er ikke noe virkelig liv, men bare en skygge. Mang et menneske som verden er betatt av og holder for noe stort, gjelder derfor ikke mer i Guds øyne enn en skygge. Han har ikke noe virkelig vesen, fordi han er «fremmed for livet i Gud» (Ef 4,18).

Prøv deg nå selv, mitt medmenneske: Hvordan står det til med deg og ditt liv? Kanskje er også du blitt temmelig gammel, men har likevel bare levd en kort tid. Kanskje har også du sløst bort din dyrebare tid:

halvparten med å sove, en del med å ete og drikke, og resten med forgjeves, unyttig og syndig strev.

Et virkelig liv er det når man lever til sin Guds og Skapers ære, til nestens gagn og tjeneste og til sin egen stadige oppbyggelse og forbedring. Når Jesus Kristus lever i oss – når hans hellige og gode Ånd styrer og driver oss – når vi dør bort fra oss selv og verden og legger vinn på å leve sedelig, rettferdig og gudfryktig i denne verden, da lever vi rett. Kanskje har du i alle disse lange årene ennå ikke begynt å leve slik.

Trekk fra dine år og dager det du har brukt på din lyst og fornøyelse, på lediggang, på tomt snakk, på eting og drikking, på lek, på søvn og så videre. Kanskje blir det da lite eller ingenting igjen som du til gagn for din sjel har brukt i Guds og nestens tjeneste og til øvelse i gudsfrykt.

En gang ble en gammel mann spurt hvor gammel han var. «Førtifem år,» svarte han. Den andre sa: «Jeg ville heller ha trodd at dere var sytti.» «Det kan godt være,» sa den gamle, «men dere skal vite at jeg ikke regner med i min alder de årene av min dårlige ungdomstid som jeg tilbrakte i syndig forfengelighet. De fortjener ikke å kalles liv.»

Tenk også du etter, min medkristne, hvor gammel du er, og hvor lenge du har vært opptatt med sann øvelse i gudsfrykt. Kanskje har du brukt den minste delen av livet ditt til det. Kanskje er du allerede tretti år gammel, men har knapt levd tretti dager.

Om den romerske keiser Titus Vespasian forteller Svetonius at han en gang om kvelden kom til å tenke på at han ikke hadde vist noen en velgjerning den dagen. Da sa han: «Mine venner, denne dagen har jeg mistet» – eller: «Denne dagen regner jeg for tapt.»

Å, om vi bare ville lære av en hedning å regne hver dag for bortkastet da vi ikke hadde utrettet noe som monnet, til Guds ære, til nestens gagn og tjeneste og til vår egen forbedring! Å, om vi bare ville legge vinn på å ta igjen de dagene vi har sløst bort! Å, om vi i det minste nå, når vi er kommet langt opp i årene og livet haster mot slutten, for alvor ville begynne å leve!

Å, om vi bare ville tenke over hva vi er skapt til – hvorfor Gud har øst så mange velgjerninger over oss – hvorfor vi er så dyrt gjenløst og kalt og helliget ved Ordet og de hellige sakramentene! Det er ikke for at vi skal leve for oss selv, men for ham som har skapt oss, gjenløst

oss og helliget oss. Det lærer både teksten vi har lest, og mange andre steder i Den hellige skrift.

Den ordningen vi har satt oss, krever nå at vi handler utførlig om den troende sjels gudelige og hellige liv – først i sin alminnelighet og deretter i hver av dets enkelte deler. Denne gangen vil vi så godt vi kan vise *hvorfor det er nødvendig*. Herren Jesus gi at det må skje med mye frukt og gagn, for sine hellige såringers skyld! Amen.

«Hvem planter en vingård og nyter ikke frukten fra den? Eller hvem gjeter en buskap og får ikke drikke av hjordens melk?» sier apostelen (1 Kor 9,7). Av dette kan vi utlede den alminnelige lærdom at den som har strevet med en ting, også bør høste gagnet av den. Den som har skaffet seg og vunnet noe, bør også framfor andre få nyte godt av det.

Nå skulle jeg tro at vår Gud har hatt strev (jeg taler på menneskelig vis) med menneskesjelen før han fikk ført den fram til omvendelse og tro. Hvor tungt har det ikke vært for Herren Jesus å forløse den! Hvor mye svette, hvor mange tårer, ja, hvor mye blod har det ikke kostet ham før han kunne frelse den fra synden og fra Satans vold! Derfor er det også bare rett og rimelig at han får dens takk, dens lovprisning, dens kjærlighet og troens andre frukter.

Det er også dette den barmhjertige og kjærlige Herren sikter mot i hele verket med gjenløsningen og rettferdiggjørelsen: at han kan reise den falne sjelen opp igjen, gi den tilbake det tapte gudsbildet og gjøre den til et redskap for den guddommelige nåde og et kar for sin barmhjertighet. Hittil har vi betraktet den store nåden Herren har vist oss, og gledet oss over Guds godhet og kjærlighet. Nå skal vi videre handle om nådens virkninger i sjelen, hvordan den viser seg innvortes og utvortes, og om troens og rettferdiggjørelsens frukter.

Guds nåde er noe stort, sterkt, veldig og virksomt. Den ligger ikke og sover i sjelen og lar seg ikke bære slik et malt bord bærer sin farge. Nei, slik er det ikke. Den bærer, den fører, den driver, den drar, den forandrer, den virker alt i mennesket, og den lar seg godt føle og erfare. Den er skjult, men gjerningene dens er ikke skjult. Ord og gjerninger viser hvor den er, slik treets art og natur ses på frukten og bladene.

Guds nåde ligger ikke i sjelen som en stein i åkeren, men som et edelt såkorn som snart begynner å spire og strekker seg etter strå

og frukt. Der Kristus bor i hjertet ved troen, der har han sitt rike; der hersker og lever han. Den han rettferdiggjør, ham helliggjør han også, og han vekker hos ham en hellig, sterk lengsel og en nidkjær trang til å tjene Gud og mennesker. (*Luthers kirkepostill.*)

Om dette taler nå apostelen i teksten vår med svært merkelige ord, som vi kort skal tenke over. «Kristi kjærlighet tvinger oss,» sier han. Like før har han talt om den oppriktige og ivrige troskapen han alltid har vist i sitt embete. Han har også sagt at det kunne se ut for tilhørerne som om han av gudelig nidkjærhet stundom gikk vel langt. Stundom blir han i embetet så grepet av harme over de hindringene Satan og den ugudelige verden legger i veien for ham, at det nesten ser ut som han ikke er ved sine fulle fem. Andre ganger viser han, alt etter omstendighetene, den største vennlighet og saktmodighet.

Men alt kommer av én og samme grunn: Han søker ikke annet med det enn Guds ære og menneskenes omvendelse og salighet. Og til det tvinger ham den kjærligheten som Kristus har elsket ham og oss med, og som han har stadfestet med sitt blod.

Det greske ordet brukes om en folkemengde som omgir en og trenger på fra alle kanter (Luk 8,45), om rettens tjenere som holder en fange fast (Luk 22,63), og om en fiende som omringer og beleirer en by på alle kanter, så ingen kan komme ut eller inn (Luk 19,43). Apostelen mener altså dette: Min søte Jesus holder meg fanget med sin kjærlighet. Overalt står han for mine øyne med sine bloddryppende sår. Hans ubegripelige kjærlighet har helt omsluttet mitt hjerte og tvinger meg med en søt tvang til ikke å gjøre annet enn det hans kjærlighet og trofasthet og min skyldige plikt og takknemlighet krever.

Hvordan kan jeg annet enn tjene ham og hans dyrekjøpte menighet med glede og villighet, når jeg tenker på at han har elsket meg og gitt seg selv for meg mens jeg ennå var hans fiende? Skulle jeg ikke med all troskap og av ytterste evne vokte hans menighet, som han har vunnet med sitt eget guddommelige blod? Skulle jeg ikke være nidkjær for ham og gjøre alt for å ære og tjene ham, han som har elsket meg inntil døden og for min skyld har kjempet mot synd, død, djevel og helvete?

Den søte Frelser bruker selv det samme ordet når han sier: «Men en dåp har jeg å døpes med, og hvor trengt er jeg ikke til den er fullført!» (Luk 12,50) – det vil si: hvor presset og drevet er jeg ikke av min kjærlighet, hvor inderlig lengter jeg ikke! Kjærligheten gjorde Herren

Jesus trengt og vakte en brennende lengsel i ham etter å oppfylle sin himmelske Fars vilje og forløse menneskeslekten.

Slik sier også hans apostel, som hadde hans Ånd og sinn, at han er trengt og redd for ikke å gjøre Jesu kjærlighet fullt ut gjengjeld. Frelserens kjærlighet vekker en stadig, ivrig lengsel i ham etter å tjene ham og hans menighet og over alt gjøre så mye godt som mulig, på hvilken måte det enn skal skje.

Ordet *tvinge*, som det greske uttrykket er gjengitt med hos oss, forklarer man best ved å se på naturen og dens verk. Om våren merker man en særegen, tvingende og mektig kraft som driver gresset, urtene og blomstene opp av jorden og knoppene og bladene ut av trærne. Slik ser vi også kildene trenge fram fra jordens dypeste, skjulte kløfter, og det kunne ikke skje uten en særlig stor kraft. Når et rugaks står i blomst, har det så mye drivende kraft i seg at om man stryker av blomstene som henger på det, og bærer det en stund i hånden, vokser det snart ut andre blomster igjen.

Slik vil også apostelen gi til kjenne at det hos ham og alle troende finnes en skjult, tvingende, veldig kraft. Det er Herren Jesus selv med sin kjærlighet, sin Ånd, sitt ord og sin nåde, som stadig driver dem og liksom tvinger dem til å tjene Gud og nesten.

Den ene ilden tenner den andre, og den ene kjærligheten tenner den andre. Herren Jesu kjærlighet vekker gjenkjærlighet hos oss. Og slik hans kjærlighet har drevet og tvunget ham til å tjene oss med sitt blod og sin død, slik tvinger og driver den også oss, så vi vil og må elske ham igjen og tjene ham av all vår makt og evne inntil døden.

Her må vi igjen nevne hva den samme apostelen sier: «Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg … han som elsket meg og ga seg selv for meg» (Gal 2,20). Se hvordan han knytter Kristi liv sammen med sitt eget liv og sier at han ikke kan og ikke vil leve for seg selv lenger, men bare for sin Herre Jesus, fordi han har elsket ham inntil døden.

Han vil si: Jeg har overgitt meg til min Herre Jesus med alle sjelens og legemets krefter, med hele mitt hjerte, liv og vesen. Jeg er hans eiendom. Det synes meg at jeg ikke har noe annet hjerte enn Kristi hjerte; jeg vet ikke av noe annet liv enn det Jesus, mitt liv, virker og skaper i meg.

Det ville gjøre meg vondt om jeg skulle slå opp et øye, røre en finger, flytte en fot eller gjøre, si eller tenke noe som ikke var til ære og behag for min Forløser. Det ville gjøre meg vondt om det skulle gå en dag, ja, en time, uten at jeg sa, gjorde eller led noe til ære og pris for min aller kjæreste Frelser og til oppbyggelse for hans menighet.

Hvorfor det? Jo, sier han, fordi han har elsket meg og gitt seg selv for meg. Dette kan og vil jeg aldri glemme. Jeg kan riktignok aldri gjengjelde ham det, men jeg kan heller aldri få det ut av tankene. Jesus, den korsfestede, har med sin kjærlighet inntatt og besatt mitt hjerte. Jeg kan ikke annet og vil heller ikke annet: Jeg må alltid elske, love og prise ham og overalt plante og spre kunnskapen om ham.

Av dette ser vi allerede lett hvorfor et hellig og gudelig liv er nødvendig. I den sanne tro og kristendom er det en levende, guddommelig, tvingende kraft som fornyer hjertet og gir mennesket en ny ånd, et nytt hug og et nytt sinn. En gjenfødt kristens hjerte er som en frisk, rennende kilde som stadig velter fram, sprudler og vanner alt omkring seg – som en blomst som stadig ånder ut en søt duft – som en ild som stadig blusser og flammer.

I menneskets legeme er alt i stadig virksomhet så lenge sjelen bor i det: Hjertet arbeider uten stans, årene slår, og blodet drives opp og ned. Slik er det også med en sann kristen. Guds nåde, Jesu Kristi kjærlighet og Den Hellige Ånds kraft, som bor i ham, er ikke ørkesløs. Det er umulig å finne en troende sjel uten hellig øvelse – selv om den ikke skulle bestå i annet enn noen hjertelige sukk til Gud og en lengsel etter å tjene ham.

De troende sjelene må alltid ha noe å gjøre; de kan ikke være stille. De må enten prise eller tilbe Gud; de må være nidkjære for hans ære; de må ha omsorg for hans kirke; de må ta seg av nestens nød; de må gjøre godt. *Har* de ingen anledning til det, så *søker* de den. Knapt har de fullført én god gjerning før de allerede tenker på en annen.

Deres forbilde er de livsvesenene som den hellige Johannes taler om i sin Åpenbaring: De hadde seks vinger, var fulle av øyne og hadde ingen hvile dag eller natt, men priste Gud uten opphold. Vingene betyr at de er raske og villige til å tjene Gud, og øynene at de er varsomme og årvåkne. Deres ro og hvile er å være urolige og hvileløse i Guds pris og tjeneste. (Å, salige uro!)

Selv om natten drømmer de om Guds kjærlighet, og Brudgommen står for dem også i søvne. Ofte synes de at de er blant englenes kor og stemmer i: «Hellig, hellig, hellig er Herren.» Stundom hører man dem også rope høyt i søvne: *Jesus! Jesus!* De sover, men hjertet deres våker.

Hvor kommer alt dette fra? Kristi kjærlighet tvinger dem; Herren Jesus lever i dem; Den Hellige Ånd driver dem. Ved gjenfødelsen har de fått «del i guddommelig natur», og de har «Kristi Ånd» og «Kristi sinn» (2 Pet 1,4; Rom 8,9; 1 Kor 2,16). Men hva Guds natur og Kristi sinn er, lærer han oss selv med de merkelige ordene: «Min Far arbeider inntil nå, også jeg arbeider» (Joh 5,17).

Meningen er: Selv om min himmelske Far hviler fra skapelsens gjerninger, virker han likevel stadig videre ved å holde alle ting oppe og styre dem. Han sørger for, føder og nærer alt. Den samme arten er også i meg: Jeg må stadig arbeide, stadig undervise, trøste, hjelpe, helbrede, gjøre vel og så videre. Det samme sinnet har nå også hans troende, og det har de fra ham og ved ham. De må alltid ha noe å gjøre til Guds ære, til nestens tjeneste og til sin egen oppbyggelse og forbedring. De trøster, de hjelper, de gir råd, de tjener gjerne enhver så godt de kan.

Troen er deres kristendoms og det nye menneskets sjel, og den kan like lite være stille som sjelen og hjertet i legemet. En ørkesløs sjel er ingen sjel, og en ørkesløs tro er en død tro. Den som vil være kristen uten øvelse i gudsfrykt og uten gode gjerninger, vet ingenting om troen. Han har aldri kjent Kristi tvingende kjærlighet og hans drivende, kraftige Ånd. Han vil være død og likevel rose seg av å leve.

Men la oss også se på de neste ordene hos apostelen! «Idet vi dømmer slik,» sier han, «at én er død for alle, og derved har de alle dødd.»

Her gir han grunnen til at Kristi kjærlighet tvinger ham. Han vil si: Vi tenker godt over det, vi verdsetter det høyt, vi bedømmer det rett etter dets store verdi – det Herren Jesus har gjort mot oss: at han alene er død for oss alle og lar oss få nyte godt av sin lidelse og død, som om vi selv hadde lidt og var døde. Han har stilt sin høye person i stedet for oss alle, og ved sin ufortjente, blodige død har han gitt seg selv til sin himmelske Far som syndoffer og soningsoffer for oss og til vårt beste.

Han har vist sin kjærlighet til oss ikke bare ved at han er død for oss, men også ved at han tilegner oss sin fortjeneste, sin rettferdighet,

sitt blod og sin død som om de var våre egne. Slik ser heller ikke hans himmelske Far på oss på noen annen måte enn som de som alle er døde i Kristus og med Kristus, og som har gjort fyldest og betalt for sine synder.

Apostelen vil videre si: Vår Frelser har vist oss den store nåde og kjærlighet at han er død for oss alle, og ved denne døden har han forløst oss fra Guds vrede, lovens forbannelse og den evige fordømmelse. Da måtte vi jo være de mest utakknemlige mennesker under solen om vi ikke ville elske ham igjen for hans store kjærlighet og leve til ære og tjeneste for ham som ved sin død har vunnet livet for oss.

Og nettopp dette har også vært hans hensikt med forløsningsverket. «Han døde for alle, for at de som lever» – ved hans død – «ikke lenger skal leve for seg selv, men for ham som døde og ble reist opp for dem.» Herren Jesu, Guds Sønns, død har et dobbelt mål. Det fremste er å forløse oss fra synden og gjøre oss rettferdige og salige når vi i troen tilegner oss hans fortjeneste. Men dernest er målet også å fornye oss ved hans Hellige Ånd, helliggjøre oss og lede oss til et gudelig og hellig liv.

Herren Jesu død forløser ikke bare fra synden og den evige død, men bevarer også fra synd og skjenker et nytt, guddommelig liv. Herren Jesu død og liv, hans blod og Ånd, forløsningen og helliggjørelsen må ikke skilles fra hverandre. Den som tilegner seg Kristi død til sin rettferdighet, må også velge Kristi liv som bevis på sin takknemlighet. Det er umulig å ha del i Kristi død ved troen uten også å ha del i hans liv.

Dette er målet og hensikten med hele Skriften. Av den vil vi nå anføre noen ord som kan forklare saken vi handler om, og stadfeste det vi sier om hvorfor et hellig og gudelig liv er nødvendig. «Om noen vil komme etter meg,» sier Herren Jesus – det vil si: den som vil være min disippel og ha del i meg her i tiden til sin rettferdighet og hisset i evigheten til sin salighet – «da må han fornekte seg selv.» Han skal gi opp sin egen vilje, sin egenkjærlighet og sin jakt på egen ære og fordel og overgi seg helt til min hellige tjeneste og vilje.

«Og hver dag ta sitt kors opp.» Han skal korsfeste sitt kjød med lystene og begjærene. Han skal hver dag gå fram i helliggjørelsen, og ved kraften av mitt kors og min død skal han overvinne og kue synden og dens lyster i seg selv. Han skal også ta glad og villig imot den trengsel

og motgang Gud sender ham, som et hjelpemiddel til et hellig liv og et tegn på Guds farsomsorg.

«Og følge meg» (Luk 9,23). Han skal ikke bare la meg være sin Forløser, men også sitt eksempel og forbilde. Han skal ikke bare tilegne seg min død, men også følge meg i mitt hellige liv.

Et annet sted taler han også svært merkelig om dette i lignelsen om vintreet og greinene: «Jeg er vintreet, dere er greinene. Den som blir i meg, og jeg i ham, han bærer mye frukt. For uten meg kan dere intet gjøre. Om noen ikke blir i meg» – og det kan ses av at det ikke viser seg noen sann frukt hos ham – «da kastes han ut som en grein og visner» – Guds Ånd og nåde viker mer og mer fra ham – «og de samler dem sammen» – slik man binder de avskårne vinrankene i knipper – «og kaster dem på ilden, og de brenner» (Joh 15,5–6).

Legg merke til dette, dere kristne sjeler: Den dyrebare Frelseren legger nok vår timelige og evige velferd i foreningen og samfunnet med ham, når han sier at vi må henge ved ham slik greinene henger ved vintreet, som de får all sin saft og kraft fra. Men han krever også straks fruktene av et slikt samfunn, og der de mangler, truer han med helvetes ild!

«I dette er min Far herliggjort,» sier han videre (v. 8), «at dere bærer mye frukt.» Han vil si: Det er min Fars største ære, lyst og glede når dere med rike frukter viser at den nåde og kjærlighet han har vist dere gjennom meg, ikke har vært forgjeves.

«Og dere skal bli mine disipler.» Her ligger den skjønne lærdom at vi aldri må innbille oss at vår tro og kristendom er fullkommen, og tro at vi allerede er så gudfryktige som vi trenger å være. Vi skal alltid være læregutter, hver dag begynne på nytt å bli Kristi disipler og stadig lære mer av ham. Om dette skal vi, om Gud vil, handle mer utførlig et annet sted.

«Jeg har utvalgt dere,» heter det videre (v. 16), «og bestemt dere til å gå ut og bære frukt. Og deres frukt skal vare.» Se her hva all Guds og vår Frelsers nåde og velgjerning sikter mot! Det er ikke at vi skal leve i vellyst, synd og trygghet sammen med verden – det kunne vi godt fra før, og til det trengte ikke Guds Sønn å forløse oss med sin bitre død og sitt dyrebare, utøste blod. Nei, vi skal bære gudsfryktens, kjærlighetens, saktmodighetens og andre frukter til Guds ære og nestens

tjeneste – og det ikke for en tid, men alltid. Fruktene våre skal vare og holde seg.

Vi skal være som sitrontrærne i de varme landene: Mens noen av fruktene er modne og blir plukket eller faller av, er andre ennå umodne, men også de modnes snart til menneskenes nytte.

En gang så jeg et tre som var podet med kvister av flere slags pæretrær. Noen av dem modnet tidlig, noen litt senere og noen først sent på høsten. Mens én grein gledet gartneren med sine modne frukter og ble høstet, var de andre ennå fulle, og han kunne vente seg samme nytte av dem senere. Slik må også en kristen være som står i forening og samfunn med sin Frelser: Han må aldri bli funnet uten frukt.

Hit hører også det Sakarias, fylt av Den Hellige Ånd, sier i sin lovsang: at Gud har gitt oss sin Sønn «for å fri oss fra våre fienders hånd og gi oss å tjene ham uten frykt» – i barnlig og villig lydighet, av inderlig kjærlighet og takknemlighet – «i hellighet og rettferd for hans åsyn alle våre livs dager» (Luk 1,74–75).

Men framfor alt fortjener disse ordene av de hellige apostlene å bli betraktet i denne saken: «Vi vet at vårt gamle menneske ble korsfestet med ham» – legg her merke til den andre frukten av Kristi kors og død: Han har lidt ikke bare for å sone for vår synd, men også for å kue, utrydde og drepe den – «for at syndelegemet skulle bli tilintetgjort, så vi ikke lenger skal være slaver under synden» (Rom 6,6).

«Slik skal også dere regne dere som døde for synden, men levende for Gud i Kristus Jesus» (v. 11). «De som er i Kristus Jesus, vandrer ikke etter kjødet, men etter Ånden» (Rom 8,1). «Gud har gjort oss levende med Kristus, vi som var døde ved våre overtredelser … Han reiste oss opp sammen med ham … For vi er hans verk, skapt i Kristus Jesus til gode gjerninger, som Gud forut har lagt ferdige for at vi skulle vandre i dem» (Ef 2,5.6.10).

Alt det Gud Herren gjorde og frambrakte i den første skapelsen, ble skapt til sin bestemte bruk og nytte, til pris for hans allmakt, godhet og visdom og til tjeneste for mennesket. Slik har han også i den andre skapelsen – i gjenfødelsen og forløsningen som er skjedd ved Jesus Kristus – fornyet og skapt oss for at vi skal kjenne hans nåde, kjærlighet og trofasthet og vitne om den med gode og hellige gjerninger.

Gud har ikke skapt en eneste blomst uten at den på sin måte vitner om Skaperens allmakt, visdom og godhet. Skulle da ikke vi kristne,

som er blitt nye skapninger i Kristus, vitne om hans kjærlighet og nåde av all vår evne? En blomst har verken forstand eller tunge, men den gjør likevel det den kan: Den folder seg ut mot himmelen, den dufter stadig søtt, og den viser seg yndig i den prakten Skaperen har kledd den i.

Hvor mye mer hviler det da ikke på oss, som Gud har utrustet med forstand, tale og så mange slags gaver og evner, og som han har kledd i Kristi rettferdighets prakt! Bør vi ikke ære vår Gud og hans nåde av hele vårt hjerte? Bør vi ikke vise oss i vår prakt og «la lyset vårt skinne for menneskene, så de kan se de gode gjerningene vi gjør, og prise vår Far i himmelen»? (Matt 5,16).

«For Guds nåde», i Kristus Jesus, «er åpenbart til frelse for alle mennesker. Den opptukter oss» – den underviser oss vennlig, slik man pleier å undervise barn – «til å fornekte ugudelighet og de verdslige lystene, til å leve sedelig og rettferdig og gudfryktig i den verden som nå er … Vår frelser Jesus Kristus, han som ga seg selv for oss for å løse oss ut fra all lovløshet» – legg her merke til den første frukten av Jesu Kristi død! – «og rense for seg selv et eiendomsfolk, som med iver gjør gode gjerninger.» Her nevnes den andre frukten, og den knyttes fast og umiddelbart til den første (Tit 2,11–12.14).

Av dette slutter vi at Guds nåde ikke bare frelser, men at den også lærer og underviser dem den frelser, om hvordan de skal leve kristelig til Guds ære, til nestens tjeneste og til gagn for seg selv. Herren Jesus har ikke bare forløst oss og befridd oss fra Guds vrede og den evige fordømmelse; han renser oss også og gjør oss, som sin eiendom, rede, villige og nidkjære til alle gode gjerninger.

I samme ånd taler den hellige Peter når han sier: «Dere er en utvalgt ætt, et kongelig presteskap, et hellig folk, et folk til eiendom» – et folk som Gud har kjøpt seg til eiendom med sitt eget blod. Hvorfor da? «For at dere skal forkynne hans storhet» – hans egenskaper: hans allmakt, visdom, langmodighet, nåde og barmhjertighet – «han som kalte dere fra mørket til sitt underfulle lys» (1 Pet 2,9).

Den hellige Paulus sier at Herren Jesus har «utslettet skyldbrevet mot oss» og «naglet det til korset» (Kol 2,14). På samme måte sier den hellige Peter at «Kristus led for dere, og etterlot dere et eksempel, for at dere skal følge i hans fotspor», og at han «bar våre synder på sitt legeme opp på treet». Det vil si: Da han framstilte sitt legeme for

sin Far som et blodig offer på korset, sonet han og gjorde fyldest for våre synder. Hvorfor? «For at vi skal dø bort fra syndene og leve for rettferdigheten» (1 Pet 2,21.24).

I samsvar med dette sier den hellige Johannes: «Og hver den som har dette håpet til ham» – at han er et Guds barn – «renser seg selv, likesom Han er ren … Hver den som er født av Gud, gjør ikke synd … På dette kan Guds barn og djevelens barn kjennes. Hver den som ikke gjør rettferdighet, er ikke av Gud, heller ikke den som ikke elsker sin bror» (1 Joh 3,3.9.10).

Se hvordan apostelen framstiller det som en nødvendig følge av gjenfødelsen og kristendommen at man må legge vinn på en hellig ferd, ja, hvordan han rett ut erklærer dem som ikke vandrer i kjærlighet og gudsfrykt, for *djevelens barn*.

Av alt dette ser vi tydelig at det er et forferdelig blendverk av djevelen når de fleste kristne i våre dager innbiller seg at de, tross sitt ubotferdige og syndige liv, likevel kan bli stående i Guds nåde og Kristi samfunn ved troen. Det er en vederstyggelighet som alle tiders hellige menn, drevet av Den Hellige Ånd, har motsagt slik det seg hør og bør.

Dette burde nok være mer enn nok til å overbevise vårt hjerte og gi det full visshet om at et hellig liv er nødvendig. Likevel vil vi holde oss til den orden Gud har foreskrevet oss i sitt ord, og som vi har fulgt i dette verket så langt. Derfor vil vi kort, ved hjelp av det som er lært ovenfor i første og andre del, vise at også alt det Gud hittil er sagt å gjøre med sjelen, sikter mot dens fornyelse og mot et gudelig og hellig liv.

Vi har talt om *den syndige sjels sørgelige tilstand*. Vi har vist at et menneske som stadig lever i forsettlige synder, er en vederstyggelighet for Gud med all sin gudstjeneste, alle sine bønner, alle sine gjerninger og alt sitt strev – og at han er fanget i djevelens snarer hvor han går og står.

Når nå et menneske i sannhet er omvendt, utfridd fra mørkets makt og ved troen ført over i Herren Jesu rike og samfunn, hvordan er det da mulig at han ved forsettlige synder skulle ville styrte seg i en slik elendighet på ny? Eller hvordan skulle han få lyst til å kaste av seg sin Frelsers gode og milde åk igjen og velge Satans trelldom på ny?

En sant omvendt kristen blir forferdet hver gang han tenker på sin tidligere tilstand, og han takker Gud av sin sjels innerste grunn

for at han ved sin nåde har frelst ham fra helvetes gap. Hver gang han minnes den fare sjelen hans var i, faller han gråtende ned for sin Frelsers føtter. Han takker ham for at han har oppsøkt ham som sin villfarne sau og ført ham tilbake på rett vei, og han forplikter seg på ny til å henge ved ham for evig og være ham tro.

Det måtte jo være et rasende menneske som så vidt var reddet ut av en stor livsfare, og så med fritt forsett ville styrte seg inn i den igjen. Den som nå avskyr en slik tilstand og er forferdet over Satans makt og over helvete, for ham er det nødvendig å legge vinn på et hellig og gudelig liv. (*Se første del, åttende preken.*)

Vi har talt om *den syndige sjels omvendelse*, om den kjærlige Guds langmodighet og store godhet, og om hvordan han til sist, med stor møye og meget arbeid og ved en veldig kraft, fører sjelen til anger og bot. Vi har også grundig vist hvordan den sanne omvendelse er: Den fører med seg en fullstendig forandring av det syndige hjertet. Den består i en smertelig anger og sorg over synden og i en frimodig tillit til Jesu Kristi fortjeneste – han som er vår mellommann og frelser – og av dette følger en ivrig streben etter et nytt, hellig og gudelig liv.

Tenk da på den som har erfart Guds langmodighet og godhet på seg selv og må innrømme at den er *frelse* (2 Pet 3,15). Tenk på den som overveier hvor lenge den kjærlige Far har gått etter ham med sin miskunn, og med hvor mange åndelige og legemlige velgjerninger han har overøst ham mens han ennå var hans fiende. Tenk på den som rett betrakter Herren Jesu trofasthet som hyrde og hans stadige forbønn, hans tålmodige venting og banking på hjertets dør, og Den Hellige Ånds stadige tiltale og påminnelser.

Han må jo selv bekjenne at han ville være det mest utakknemlige menneske i verden og fortjene et dobbelt helvete om han ville gjengjelde denne Guds kjærlighet, godhet og trofasthet med ulydighet, trass og ryggesløshet.

Dessuten skal det så mye til før et hjerte som er fart vill i synden, kan bli fornyet, opplyst, renset og gjort til god jord. Det kan ikke skje uten en særlig, stor, guddommelig kraft.

Derfor vil en sjel som har kjent denne guddommelige nådekraften i seg, tenke seg om tusen ganger – ja, heller tålmodig lide og tåle alt – før den skulle ville krenke sin Gud på ny, støte hans nåde fra seg og velge hans vrede i stedet. Så mye mer som den vet hvilken helvetesangst,

sorg og hjertesmerte synden og den oppvåkte samvittigheten volder, og hvor hardt det holder før den bekymrede sjelen kommer til Kristus og finner hvile i ham og hans sår.

Den som ikke vil falle ut av nådestanden og inn i Guds grusomme vrede, den som ikke vil bytte sin sjels ro mot den største uro og angst, ja, den som ikke vil utsette seg for å bli støtt bort fra Guds ansikt for evig – noe som kanskje etter hans rettferdige dom kan ramme ham som en synder som har falt tilbake med forsett – han vil også finne det høyst nødvendig å legge vinn på et gudelig og hellig liv. (*Se andre del, første og tredje preken.*)

Det samme følger også av det vi har lært om troens art og vesen, og om hvordan den henger seg ved Kristus og forener sjelen med ham. Ovenfor i andre del brukte vi bilder som en vinranke eller humleranke som snor seg oppover en stang eller henger seg ved et tre.

Til dem kan vi føye enda et som kanskje viser saken enda tydeligere: *eføyen*. Også den er en tynn og svak plante som pleier å henge seg ved trærne, eller til og med ved murene. Men denne planten har det særlige framfor de andre at den ikke bare henger seg ved et tre; den skyter også trevlene sine inn i barken, liksom røtter, og trekker slik saften til seg.

Dette, sier jeg, egner seg godt til å forklare de troende sjelers natur. De henger seg ikke bare ved Kristus; de suger også ånd, kraft, saft og liv av ham og blir derved fornyet og gjort dyktige til å tjene Gud og nesten.

Om dette sier også Skriften at vi er i Kristus som greinene på vintreet – og det for at vi skal «bære mye frukt» (Joh 15,1 ff.). Vår Frelser kalles også vårt brød, og hans blod vår drikk. For han holder ikke bare vårt åndelige liv oppe, men gir oss også «ved sin Ånd å styrkes med kraft i det indre menneske» (Ef 3,16), så vi desto bedre kan øve oss i den sanne gudfryktighet. På samme sted sies det også at «Kristus må bo ved troen i deres hjerter» (v. 17).

Nå er Kristus ingen død avgud, men livets fyrste, en kjærlighetens kilde som alltid strømmer, et lys som alltid brenner og skinner, den guddommelige kraft og den guddommelige visdom. Derfor er det umulig at han skulle kunne være i hjertet uten å gi det av sitt liv, sin kjærlighet, sin kraft, sitt lys og sin Ånd. Jeg kan jo ikke bære en rose eller en sitron i hånden uten å kjenne den gode duften. Skulle da Kris-

tus kunne være i mitt hjerte uten at jeg skulle merke noen livskraft og noen god drift fra hans Hellige Ånd?

Erfaringen lærer at når en binder sitronskiver over pulsåren på et menneske som ligger svakt og utmattet av en heftig sykdom, gir de blodet sin kjølende og hjertestyrkende kraft. Men hva er denne foreningen og forbindelsen mot Kristi indre, åndelige forening med mennesket? Og hvordan skulle det være mulig at vår sjel i en så inderlig og fast forbindelse ikke skulle suge ånd og kraft av ham til et nytt og hellig liv? (*Se andre del, sjette preken.*)

Vår Forløser har også vist hvordan kjærligheten til Gud – og altså den sanne gudsfrykt – følger av læren om syndenes forlatelse, som en frukt av troen og et sikkert kjennetegn på at en er rettferdiggjort og har barnerett hos Gud. Han sier jo om den botferdige synderinnen: «Hennes mange synder er henne forlatt, derfor elsker hun meget» (Luk 7,47). Han taler her på samme måte som når jeg sier: Det blir sommer, for trærne springer ut. Treet er fullt av saft, for det har grønne knopper og blader. Det er en stor brann der borte, for det stiger opp en tykk røyk.

Slik også her: Den botferdige synderinnen viser sin inderlige kjærlighet til Gud ved at hun ligger ved Herren Jesu føtter med så mange sukk og tårer, tørker dem med håret sitt og kysser dem. Det er et bevis på at hennes mange synder er forlatt. Hun kan ikke undre og glede seg nok over Guds nåde og barmhjertighet i Kristus, og hun vet ikke hvordan hun fullt ut skal ære og elske Jesus, nådestolen, hos hvem hun har funnet trøst og hvile for sin sjel.

Av dette følger at syndenes forlatelse og rettferdiggjørelsen ved troen varmer den omvendte synderens hjerte når det betrakter den guddommelige kjærlighet det har erfart på seg selv. Slik smelter hjertet og blir tent til kjærlighet og takknemlighet tilbake. En skal ikke finne et eneste eksempel på en synder som er omvendt i sannhet, uten at dette følger. Ja, en kan trygt slutte at den som ikke elsker, han har ennå ikke fått syndene sine forlatt. For der det ikke er kjærlighet, er det ingen tro; og der det ikke er tro, er det ingen Kristus, ingen nåde og ingen syndenes forlatelse. (*Se andre del, åttende preken.*)

Til dette kommer læren om barneretten hos Gud, om sjelens trolovelse med Kristus og om at Den Hellige Ånd bor i de omvendte og troende hjertene. Å være Guds barn, født av Gud, er sannelig ikke

noe skyggespill og ingen barnelek. Gud føder ingen livløs og udugelig frukt som ikke er til nytte for noe.

Den som ved Kristus har tatt imot herligheten ved å være tatt til Guds barn, han får også barnekårets Ånd, som roper: «Abba, Far!» Et hellig Guds barn gir alltid akt på sin himmelske Fars øyne og fornyer hver dag hos seg selv det gode forsettet at det ikke med vitende og vilje vil vekke hans vrede eller gjøre noe mot ham.

Slik er det også med den omvendte sjelen: Når den tenker på den høye verdighet den har fått ved å bli trolovet med Kristus ved troen, gjør det den vondt når hjertet blir smittet av urene tanker. Av inderlig kjærlighet til sin dyrebare Frelser harmes den på seg selv og ønsker ingenting heller enn snart å få dø, så den helt kan bli revet løs fra synden som ennå henger ved den. Den lengter etter å legge av seg det syndige kjødets flekkete klesplagg, for å få stråle i den fulle glans av Jesu rettferdighet og hellighet.

Hvordan skulle den da vende tilbake til forsettlige og bevisste synder? Hvordan skulle den ved så skammelig utroskap og utakknemlighet ville såre og bedrøve sin Frelser, som har kjøpt dens kjærlighet med sitt dyre blod? (*Se andre del, tiende, ellevte og tolvte preken.*)

Den Hellige Ånd, som bor i den troende sjelen, er heller ikke uvirksom. Slik sjelen gir legemet liv og uavlatelig arbeider og virker i det, slik gir også Den Hellige Ånd mennesket et nytt liv. Han er for det som et *lys* på et mørkt sted, som en *ild* som smelter, varmer, renser og brenner ut, og som en *vind* som stadig blåser, driver og skynder på.

Han bor i de troende som en *husfar* i sitt hus, som han alltid holder i stand; som en *læremester* som stadig underviser sine elever og formaner dem til flid og oppmerksomhet; og som en *gartner* som stadig luker og vanner sin hage og fyller den med blomster og andre vakre vekster. Om alt dette har vi gitt den nødvendige undervisning ovenfor, der vi behandlet hvert enkelt lærestykke.

Å, en kan jo lett tenke seg dette: Når Gud forener seg med mennesket – når han velger det til sitt barn, sin brud og sin bolig, når han bereder seg en himmel på jorden – da kan ikke dette være noe lite og alminnelig. Den store kongens palass må da lett kunne skjelnes fra en svinesti eller et ormebol. Riktignok var Guds tabernakel på jorden utvendig dekket med grove skinn og et grovt dekke av geitehår; men innvendig var det svært prektig og herlig. Den søte duften fra røkel-

sesalteret og den blussende flammen på brennofferalteret vitnet om at en her tjente den store Gud.

Jeg mener: Selv om et omvendt menneske ennå ikke er helt fri fra feil og skrøpeligheter, er likevel alt hos ham rent, hellig og herlig når det gjelder den indre tilstand, i ånden og i troen. Troen luer og brenner stadig, og det daglige offeret er et botferdig hjerte med mange inderlige bønner, sukk og tårer.

Derfor står det fast og urokkelig: Det kan ikke være noen sann anger og omvendelse, ingen ekte tro, ingen barnerett hos Gud, ingen trolovelse med Kristus og ingen bolig for Den Hellige Ånd uten et gudelig og hellig liv. Og den som innbiller seg å være en kristen uten sann gudsfrykt, må også innbille seg at Guds gjerning er tom snakk og bare skinn uten kraft – noe som aldri i evighet kan være tilfellet.

For å gjøre denne læren om at et gudelig liv er nødvendig, til nytte for oss, trekker vi av den for det første et forsvar for den evangeliske kirke mot papistenes falske anklage. De sier at vi ikke vet eller vil vite av gode gjerninger, at vi verken setter pris på dem eller krever dem, men bare forkynner og driver på en tro som er fjern fra all gudsfrykt. Det er en hard og skrekkelig anklage, og om den med sannhet kunne reises mot oss, innrømmer jeg at vi ikke fortjente navnet kristne.

Men at en gjør oss urett, det vitner en mengde nidkjære og fremragende skrifter av våre trosbrødre om – og framfor alt vår kirkes offentlige bekjennelsesskrifter og de daglige, hjertelige og kraftige formaningene som lyder fra alle prekestoler. Ja, nær sagt alle steiner og bjelker, himmel og jord vitner om det.

Riktignok driver vi med største alvor på troen og sier at den alene rettferdiggjør. Men vi sier og lærer samtidig at den rettferdiggjørende troen er «virksom ved kjærlighet», og at troen er «død i seg selv» dersom den ikke har gjerninger (Gal 5,6; Jak 2,17). Vi lærer alltid og urokkelig at den sanne tro aldri kan bestå sammen med ryggesløshet og forsettlige synder. Vi vet ikke av troende horkarer, ekteskapsbrytere, mordere, de som skjender gutter, tyver, gjerrige og drankere, slik den katolske kirke på sitt kirkemøte i Trient visste å tale om.

Etter Guds ord lærer vi at de som ikke kjenner noen sann anger, og som holder fast ved forsettet om å bli og fortsette i synden, ikke har den sanne, saliggjørende tro. Vi lærer at kjærligheten (til Gud og nesten) er en frukt som ufeilbarlig og nødvendig følger med troen.

Om hver den som ikke har en slik kjærlighet, kan en med full rett slutte at han ennå ikke er rettferdiggjort, men blir i døden – eller at han har mistet troens rettferdighet igjen. Vi lærer at «hvert tre som ikke bærer god frukt, blir hogd ned og kastet på ilden» (Matt 7,19).

Vår kirkes lærere er for lenge siden kommet til den overbevisning at det i disse siste tider er like nødvendig at gudfryktige predikanter driver på læren om gode gjerninger som på læren om troen. En må like mye ha for øye at menneskene blir formant til sann gudsfrykt, så de ved gode gjerninger viser sin tro og takknemlighet mot Gud, som at de gode gjerningene ikke blir blandet inn i rettferdiggjørelsen. For menneskene kan gå fortapt, ikke bare ved en fariseisk tillit til sin egen fortjeneste og sine egne gjerninger, men også ved en kjødelig sikkerhet og en innbilt tro.

Vi holder ikke dem for kristne som lar kjødet få sin vilje, og som med forsett og mot sin samvittighet blir og fortsetter i synden. Vi holder ikke den for verdig til kristennavnet som ikke legger vinn på å vise sin tro på Kristus ved et gudelig liv, etter hans befaling og slik det sømmer seg en kristen. Og vi sier uten forbehold at et slikt menneske går glipp av det evige liv, selv om han i dette livet bedrar både seg selv og andre med hykleri.

Men at vi tilskriver troen alene den rettferdighet som gjelder for Gud, har vi god grunn for i Den hellige skrift, slik vi har vist grundig ovenfor. Likevel opphever vi ikke med dette at et hellig og gudelig liv er nødvendig. Like lite kan en beskylde den som planter en rot, for ikke å ville ha blomster, eller si om den som poder en edel kvist inn på en vill stamme, at han bare ønsker blader og ingen frukt. Med full rett kan vi bruke apostelens ord om oss: «Opphever vi så loven ved troen? Langt derifra! Vi stadfester loven» (Rom 3,31).

Vi avskaffer og opphever ikke læren om den sanne gudfryktighet og de gode gjerningene. Tvert imot viser vi hva som er roten til all gudfryktighet, og hvordan det skal gå til med oss at vi kan leve etter Guds lov i barnlig og villig lydighet. Treet må først være godt før det kan bære god frukt, og kilden må først være renset før en ren og yndig bekk kan velle fram fra den.

Derfor ber jeg alle og hver især som lever i den katolske kirkes samfunn, så sant de har sannheten og sin salighet kjær: Hold endelig opp med enten selv å legge den evangeliske kirke denne ugudelige

anklagen til last, eller å feste lit til andre som gjør det! Ellers handler dere mot deres samvittighet og flekker dere til med en fordømmelig synd.

Deretter vender vi oss til våre egne. De lever nok i den evangeliske kirkes ytre samfunn, men misbruker dens lære om troens rettferdighet til sikkerhet og ubotferdighet. De innbiller seg at de har tro, rettferdighet, syndenes forlatelse og det evige liv i Kristus, selv om det eneste kristne en kan oppdage hos dem, er navnet og den ytre bekjennelsen. De tar gjerne imot med glede når en priser Kristi fortjeneste og rettferdighet for dem og viser dem til den, og de vil gjerne ha del i Kristus til sin salighet. Men et hellig og gudelig liv i Kristus og i hans etterfølgelse vil de ikke vite av.

De nøyer seg med å kunne noen skriftsteder som handler om troen, og den kristne trosbekjennelsens tre artikler. Så innbiller de seg at dette er den rettferdiggjørende og saliggjørende tro – enda det de har lært etter bokstaven, ikke trenger inn til hjertet, som blir værende hardt, uforandret og ufornyet. Tornebuskene vil i disse siste tider være vintrær, borrene roser og ulvene lam. De vil tro på Kristus, men ikke holde hans bud og ikke følge ham i liv og lidelse. De vil nyte godt av Herren Jesus til sin salighet, men samtidig kjøle sin lyst i synden.

De hører det gjerne og tar imot det med andektige sukk når en holder Jesu Kristi nåde fram for dem. Men når denne nåden opptukter dem til å fornekte ugudelighet og de verdslige lystene og leve sedelig, rettferdig og gudfryktig i denne verden, da mener de at han ikke mener det alvorlig, og at han i den saken er lett å komme til rette med. De vil ha Kristus, men samtidig beholde seg selv og verden med dens syndige gleder. De vil tjene Gud og djevelen på én gang; de vil vandre til himmelen på syndens brede vei.

Kort sagt: De ugudelige, frekke og hovmodige, de som lever i overdådighet og trette, drankerne, banerne og horkarene, de egennyttige, bedragerne, de gjerrige, urettferdige og svikefulle – alle vil de være og kalles troende kristne og trøste seg selv pent med håpet om den salighet som Jesus Kristus har vunnet for dem med sitt dyre blod.

De vil bare beholde Kristus med hans fortjeneste som et dekke for sin ondskap. Når det en gang kommer så langt at de må forlate verden og det syndige livet – mot sin vilje – skal han straks kaste sin

rettferdighets kappe omkring dem, så også de kan slippe inn og få saligheten, og så videre.

Mot denne ugudelige innbilningen, som en med rette kan kalle «djevelens evangelium», taler nå Den Hellige Ånd, som lenge hadde forutsett den, svært ivrig og alvorlig i sitt ord – slik vi allerede har vist ovenfor.

Han vil ikke vite av andre kristne enn dem som lever kristelig og gudelig og viser sin tro ved gode gjerninger. Han vet ikke av andre troende enn dem som er en ny skapning og ikke lever etter kjødet, men etter Ånden. Han lover ingen Guds nåde og syndenes forlatelse for Kristi skyld unntatt de botferdige, og ingen himmelen og saligheten unntatt dem som ved en sann tro er forent med Kristus og derved er blitt levende lemmer på hans legeme.

Vår aller kjæreste Frelser forkynte evangeliet med honningsøte lepper, så alle undret seg «over de nådens ord som lød fra hans munn» (Luk 4,22). Likevel unnlot han ikke å undervise sine egne om hjertets renhet, om å fornekte seg selv og si fra seg verden, om saktmodighet, ydmykhet, kyskhet og så videre.

Han kaller riktignok «alle som strever og har tungt å bære» til seg og lover dem trøst og hvile for deres sjeler; men han legger til: «Lær av meg, for jeg er nedbøyd og ydmyk av hjertet» (Matt 11,28–29). På et annet sted sier han: «Strid for å komme inn gjennom den trange døren!» (Luk 13,24). Og han truer med den *evige* ild *dem* som fortsetter i ubotferdighet og sikkerhet, og som fører et ukristelig liv enda de bærer kristennavnet (Matt 18,9; 25,41; Mark 9,43 ff.).

Derfor skriver også de hellige apostler helt i samsvar med dette at et ugudelig menneske ikke har noen del i Kristus og hans rike, at «uten helliggjørelse skal ingen se Herren», og at i det himmelske Jerusalem skal «ikke noe urent komme inn, og ingen som farer med styggedom og løgn». Med dem som farer med styggedom, menes uten tvil de åpenbare synderne; og med dem som farer med løgn, menes hyklerne, som nok ser ut til å gjøre noe som ligner kristendom, men uten at det er noe sant og varig i det (1 Kor 6,9–10; Gal 5,21; 2 Pet 2,20 ff.; Hebr 12,14; Åp 21,27).

Derfor er det nå høyst nødvendig at hver og en prøver sin kristendom nøye og veier sin tro på helligdommens vektskål. Hva hjelper det å hykle for oss selv og fø oss med en falsk trøst og et bedragersk håp?

Den hellige Gud vil ikke dømme oss etter våre tanker og innbilninger, men etter sitt ord, som er den eneste rettesnor og den eneste åpenbaring av hans uforanderlige vilje. Det ville da være forferdelig om vi hele livet holdt oss selv for gode kristne og først ved livets slutt, for Guds domstol, fikk erfare at vi hadde bedratt oss selv.

Ingen kan bane en annen vei til himmelen – like lite som noen kan legge en annen grunnvoll – enn den Gud har foreskrevet. Det er den veien Herren Jesus har vist oss med sin lære og sitt eget hellige liv, som han liksom har merket med sine blodige fotspor, og som alle Guds hellige barn til alle tider har gått fram på. På sideveiene kan en nok ha tanker og falsk tillit, men ingen visshet om saligheten.

Derfor, mine aller kjæreste medkristne, dere sjeler som er dyrt kjøpt med Kristi blod: Ransak dere selv med alvor og iver, og hold ikke opp før dere har visshet om at dere vandrer på den trange veien, gjennom den trange porten som fører til livet! Her gjelder ingen utsettelse, ingen spøk og ingen innbilning. Her heter det: «Salig for evig eller fortapt for evig.»

Prøv derfor dere selv om dere er i troen, og om Kristus er i dere! Mener dere at dere har tro? Godt. Men hvor er det gudelige livet? Er Kristus i dere, og bor han i deres hjerte, hvor er da hans kraft, hans seier over synden, hans kjærlighet, saktmodighet, ydmykhet og tålmodighet, hans kyskhet, avholdenhet, nøysomhet og sannferdighet? Kan det evige lys være uten skinn, den uuttømmelige kilden til alt godt uten vann, og den kostelige paradisblomsten uten duft og kraft? Kan en da skille Kristi blod og vann fra hverandre? Hans blod renser oss fra all synd, og hans Ånd bevarer oss fra synd.

«Om noen ikke har Kristi Ånd, da hører han ikke Kristus til.» Den som ikke drives av Guds Ånd, er ikke Guds barn; og den som ikke korsfester sitt kjød med dets lidenskaper og lyster, hører ikke Kristus til (Rom 8,9.14; Gal 5,24). Dere innbiller dere at dere har den saliggjørende tro. Men dere skal vite at troen fører oss i forening med Kristus, så vi er like nær ham og han oss som greinen er stammen, blomsten sin rot og sjelen legemet. Der en slik inderlig forening finnes mellom to levende ting, må det også bli et samfunn og fellesskap.

Har jeg grepet Jesus i troen, og har han omfavnet meg og sluttet meg inn i sin kjærlighet, da blir min sjel forent med hans sjel, hans hjerte med mitt hjerte, min kraft – eller rettere sagt min skrøpelighet

– med hans kraft, min ånd med hans Ånd og mitt liv med hans liv. Så sier jeg: «Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg.»

Døm nå selv om det ikke på alle måter burde kunne merkes en forandring i og på *meg*! Jeg er nok den samme som før, men likevel ikke det gamle mennesket. Jeg har fått et nytt sinn og et nytt hjerte. Jeg er ikke lenger min egen herre, og jeg vil heller ikke være det; Kristus eier og har mitt hjerte og alt.

Skulle jeg da ta Kristi lemmer og gjøre dem til en horkvinnes lemmer? Skulle jeg ha lyst til den synden som min Frelser er død for, ja, som jeg også selv er død bort fra? Jeg har jo ikke noe mer med synden å gjøre – bortsett fra at jeg hver dag kjemper mot den som mot en fiende og søker å overvinne den i Kristi kraft.

Jeg finner så mye sødme i min Jesus og hans salige samfunn at jeg ikke bryr meg om den usle verdensgleden. Hans kors er kjærere for meg enn alle verdens skatter, hans tornekrone og nagler dyrebarere enn all jordisk lyst og glede. Jeg ønsker ikke noe mer enn å være hans tjener og å elske og prise ham inntil døden, ja, i all evighet. For hva annet kan jeg gjøre, jeg fattige barn? Og hva annet kan jeg gi ham for den store kjærlighet han har elsket meg med?

Dette sier jeg for å vise hvordan det står til med en kristen, og at kristendommen ikke er noe ufruktbart, kaldsinnet og hyklersk vesen, men sannhet, renhet og oppriktighet i Kristus – et liv fra Gud.

De kristne er lys som skinner rundt seg med Jesu Kristi glans. De er trær fulle av saft og kraft, fylt med rettferdighetens frukter. De er jordiske engler, hvis hjerte alltid gir akt på Guds øyne og er villig til å gjøre hans vilje. De handler og vandrer ikke etter sitt eget sinn, men lyder Den Hellige Ånds drift. «De vokser (i gudsfrykt) som et rosentre som gror ved en bekk på marken, og gir god duft som røkelse; de blomstrer som en lilje og sprer vellukt» (Sir 39,17–18).

Riktignok er de, lik *vinrankene*, skrøpelige og uanselige, festet til korset, beskåret og plukket; men de bærer edle og søte frukter som gleder både Gud og mennesker.

Prøv dere derfor, mine kjæreste medkristne, om dere i sannhet er det dere vil være og håper å være! Prøv deres hjerte og ransak det til bunns. Se på og gransk deres sinn, deres tilbøyeligheter og deres vilje – om Kristus styrer og råder over dem! Se på deres lemmer – om dere med sannhet kan si at de er Kristi lemmer! Tenk etter og overvei deres

liv – om det ligner Kristi hellige liv, eller om dere i det minste arbeider, kjemper og legger vinn på at det kan bli slik!

Denne prøven er lett, og utfallet vil snart vise seg. Kristus banner ikke, fyller seg ikke, driver ikke hor, skraper ikke penger sammen, håner, skjeller ut og baktaler ikke. Kristus finner ingen glede i synden, heller ikke i verdens forfengelighet og overdådighet. Kristus er ikke stolt, hovmodig, frekk, hard, ubarmhjertig og så videre.

Når du nå har behag i slike ting og ikke vil gi slipp på dem, i den tanke at dette ikke har noe å si, og at du nok kan være en kristen, bli i Kristi samfunn og bli salig enda slike synder hersker hos deg og du med vitende og vilje gir deg over til dem – da sier jeg at du er forblindet av djevelen. Du bedrar deg selv, og i håpet om himmelen går du den korteste veien til helvete.

Der Kristi hellige liv ikke finnes og gir seg til kjenne, der er ikke Kristus; og der Kristus ikke er, der er ingen rettferdighet og ingen salighet.

I en hage hadde en *tornebusk* vokst opp nær et *vintre*. Da de begge grønnet og blomstret om sommeren, sa tornebusken at den var et skudd av vintreet og stammet fra dets rot, og den ba om at vintreet ville godta og erkjenne den som det. Men vintreet svarte: «Selv om vi står nær hverandre, kan enhver se at vi ikke har samme rot og ikke er av samme art. Du vokser vill og etter ditt eget sinn, er full av pigger og torner og kan ikke annet enn stikke, rive og klore. Fruktene dine er ikke til nytte for noe, like lite som du selv.

Jeg derimot blir beskåret og bundet opp. Jeg har ingen pigger, bare fine små klatretråder som jeg holder meg fast med til stokken min og til andre ranker. Bladene mine er ikke som dine blader, og jeg blomstrer ikke slik du blomstrer. Frukten min er edel og kostelig, og den styrker og gleder menneskets hjerte. Derfor er det ikke noe slektskap mellom oss, og jeg kan ikke kjennes ved deg som min egen.» Straks etter fikk gartneren øye på tornebusken, hogde den ned og kastet den på ilden.

Dere forstår nok, mine kjære, hva jeg vil vise med denne lille *lignelsen*: Slik tornebusken og vintreet er lette å skjelne fra hverandre, slik er også en kristen og en hykler, et gjenfødt og et ugjenfødt menneske, lette å skjelne. Den som fører et tøylesløst og utsvevende liv, den som ikke kan annet enn trette, baktale, gnie, krenke og bedrøve, den som

ikke vet av noe kors og noen etterfølgelse av Kristus, den som ikke bærer god frukt – han er en tornebusk og må hvert øyeblikk vente Guds vredes øks og den evige ild.

Og denne læren vil jeg besegle og stadfeste med de ettertrykkelige ordene fra Johannes: «Hver den som er født av Gud, gjør ikke synd, fordi Guds sæd blir i ham. Han kan ikke synde, fordi han er født av Gud. På dette kan Guds barn og djevelens barn kjennes. Hver den som ikke gjør rettferdighet, er ikke av Gud, heller ikke den som ikke elsker sin bror» (1 Joh 3,9–10).

Nå, mitt kjære medmenneske, la denne saken ligge deg mer på hjertet enn noe annet! Hvil ikke før du har visshet om at du er født av Gud, forent med Kristus ved troen og i samfunn med Den Hellige Ånd. Og søk ikke denne vissheten i din egen innbilning, men i sanne tegn og frukter.

«Å være født av Gud,» sier en anerkjent lærer, «er visselig ikke noe skyggespill, men et sant livsverk. Gud føder ingen død frukt og frambringer ikke noe livløst og kraftløst verk. Tvert imot: Av den levende Gud må det jo fødes et levende, nytt menneske … Troen er en guddommelig kraft, og ved denne Guds kraft blir vi dradd inn i Gud igjen, bøyd mot Gud og ført over i Gud – flyttet fra Adam, det forbannede vintreet, over i Kristus, det velsignede og levende vintreet.»

Slik er det også med foreningen med Kristus ved troen. Gud har ikke gitt oss bare ord og tomme bokstaver om sin Sønn; han har rakt oss Sønnen selv med og i sitt ord. Det er ikke for at vi bare skal høre om ham eller selv tale om ham, men for at vi skal henge ved ham, leve ved ham og bli rettferdige, hellige og salige i ham og ved ham. I den hensikt har han også utøst sin Hellige Ånd over oss, for at vi ved ham skal holdes oppe i troen, drives til en ny vandel som behager Gud, og bevares til det evige liv.

En sann kristen lever i vår Herre Jesu Kristi nåde, i Guds kjærlighet og i Den Hellige Ånds samfunn. Og et slikt liv må nødvendigvis åpenbare seg i hellige og gudelige frukter. Der fruktene ikke finnes, er det altså heller ikke noe samfunn med Gud – hva så mennesket selv innbiller seg og sier. (*Johann Arndt, Den sanne kristendom, første bok, kap. 5.*)

Disse og lignende grunner overbeviser hjertet med kraft om at et hellig og gudfryktig livs rettferdighet nødvendigvis må følge av troens rettferdighet, den som vi står med for Guds domstol.

Likevel vet jeg av erfaring at de fleste ikke bryr seg videre om det og ikke legger det på hjertet, hvor klart og alvorlig det enn blir lagt fram. Etter slike overbevisende ord merker man ingen særlig forandring hos dem – ingen ettertanke, ingen iver, ingen flid, ingen lengsel, ingen bønn. De holder fast ved sine vante synder og sin trygghet; de lar prestene si hva de vil, men gjør selv som de vil, og er like fullt ved godt mot og i sitt eget sinn visse på himmelen.

Jeg er ofte blitt forferdet over denne *Satans kraftige virkning*, og jeg har tenkt mye over hvordan det kan ha seg at mennesker innbiller seg at de har troen og har del i Kristi rettferdighet og fortjeneste. De vet jo ingenting om hans liv, om å følge etter ham, om hans kors og så videre; de følger ikke Den Hellige Ånds drift, merker ingen forandring hos seg selv og fører et ukristelig liv under påskudd av kristendom.

Jeg har funnet at det for en god del kommer av at de trøster seg med en falsk trøst og hjelper seg med alle slags unnskyldninger. Noen av disse vil vi nå belyse og overveie.

Noen tenker og sier: «Jeg er da likevel en døpt kristen. Jeg hører Guds ord og går til den hellige nattverd; derfor har jeg også del i Kristus og hans rettferdighet og salighet.» *Jeg svarer* for det første i sin alminnelighet: Det er ingen tvil om at størstedelen av de menneskene som kaller seg kristne, som hører Guds ord og har dåpen og nattverden, ikke blir salige. Vår Frelser sier det jo uttrykkelig: Mange går på den brede veien som fører til fortapelsen, men få på den smale veien som fører til livet (Matt 7,13–14).

Han sier også at mange hører Guds ord, men få bevarer det i et vakkert og godt hjerte og bærer frukt. De fleste blir i vantroen: de lar djevelen ta ordet ut av hjertet, glemmer det og slår det hen i vær og vind; eller de er ustadige, tror en tid og faller fra i fristelsens stund; eller de vikler seg inn i dette livets bekymringer og nytelser, så ordet blir kvalt og ikke bærer frukt. Endelig sier han også: «For mange er kalt, men få er utvalgt» (Matt 22,14).

Av dette følger at ikke alle som kan si: «Jeg er en døpt kristen, jeg hører Guds ord, jeg går til den hellige nattverd», kommer til himmelen og blir salige. Mange tusen som har stolt på dette fortrinnet, ligger

i helvete og roper ak og ve over sine arme sjeler. Selv om vi altså er kristne og har salighetens midler, roper Skriften likevel til oss: «Hvis ikke deres rettferdighet overgår de skriftlærdes og fariseernes» – hyklernes og de skinnhelliges – «kommer dere aldri inn i himlenes rike.» «Strid for å komme inn gjennom den trange døren!» «Arbeid på deres frelse med frykt og beven» (Matt 5,20; Luk 13,24; Fil 2,12).

Det fortjener også å legges godt merke til og overveies med alvor at Guds Ånd vitner klart i sitt ord: Det skal gå hedningene tåleligere enn de falske kristne. Hedningene har ikke hatt dette ordet og har vandret i sitt mørke til de falt i avgrunnen; de falske kristne har hatt nådemidlene, men ikke brukt dem slik de skulle.

Vi vet hvordan vår Frelser refset byene Korasin, Betsaida og Kapernaum, der han hadde gjort de fleste av sine kraftige gjerninger – og forkynt mest – uten at de likevel hadde omvendt seg: «Ve deg, Korasin! Ve deg, Betsaida! … Tyrus og Sidon skal få det tåleligere enn dere på dommens dag!» Dette var hedenske byer der Herren, så vidt vi kan se av de hellige evangelistene, aldri hadde satt sin fot. Og videre: «Sodomas og Gomorras land skal få det tåleligere på dommens dag» (Matt 11,20–24; 10,15).

Av dette kan vi slutte at de menneskene som har Guds ord og de andre salighetsmidlene, ikke må være trygge og stole på dette, som om de nå ikke kunne gå glipp av saligheten. De har snarere all grunn til å gi akt på seg selv og nøye ransake hva disse nådemidlene virker og utretter hos dem, og om de også blir bedre ved dem. For grunnen til at disse byene ble erklært straffskyldige, var nettopp at Kristi prekener og gjerninger ikke hadde fått dem til å omvende seg og bli bedre. Slik skal de vokte seg så de ikke synker desto dypere i helvete fordi de har misbrukt Guds nåde og drevet gjøn med den.

Det er altså ikke nok, mitt medmenneske, at du er en kristen, eller at du lever i de kristnes ytre fellesskap; har du ikke noe mer, kan du like fullt gå fortapt.

Epletreet, vinstokken, rosenbusken, tornebusken, tistelen og bergfletten står i én og samme hage. De er omgitt av samme gjerde eller plankeverk; de får samme regn, dugg og solskinn fra himmelen; de bæres og næres av samme jordsmonn. Likevel har tornebusken, bergfletten og tistelen ikke noe fellesskap med epletreet, vinstokken og rosen. Disse hører egentlig hjemme i hagen og er dens pryd og rette

planter; de andre har sneket seg inn og vokst opp sammen med dem, de er hagens skam og byrde, og til sist blir de rykket opp og kastet på ilden.

Slik er det også med de sanne kristne og de hyklerske ukristne. De første står i et indre, åndelig fellesskap med Kristus og med hverandre; de er én ånd, én sjel, ett hjerte. De lever alle av sin tro og viser den ved kjærlighet til Gud og nesten. De har mange slags gaver, men de har dem alle fra Kristi fylde og bruker dem i ydmykhet til Guds ære og til felles beste. Man ser det, hører det og merker det på dem at Kristus og hans Ånd bor, lever og hersker i dem.

Hyklerne derimot har ikke noe indre fellesskap med Kristus. Det kan man slutte med sikkerhet av at de er uvennlige, trettekjære, hevngjerrige, uforsonlige, ubarmhjertige, rå, utuktige, lettsindige, frekke og trygge i synden. Dette er ikke frukter av Kristi Ånd, men av verdens ånd, som hersker og lever i hjertene deres.

Så hjelper det altså ikke at du er og kalles en kristen; du må være en sann kristen. Du må ikke bare ha navnet etter Kristus, men også hans Ånd og sinnelag. Mange lever i kirken uten å høre kirken til; mange har lyset og vandrer likevel i mørket.

I en berømt universitetsby i Tyskland ble en tyvaktig student hengt offentlig i året 1611. Blant de knepene han brukte for å skjule skurkestrekene sine, var også dette: Han satte et tent lys på bordet på rommet sitt og lot det brenne, så naboene skulle tro at han var hjemme og studerte til langt på natt. Men hva hjalp lyset dette elendige mennesket, når han som en nattfugl strøk omkring i mørket og gjorde mørkets gjerninger? Kunne vel det brennende og skinnende lyset frelse ham fra galgen?

Slik er også mange kristne nå til dags. De roser seg av evangeliets klare lys og av ordet som de hører og leser. Det er sant: Ordet er et lys, og i vår tid skinner det klart; det står på lysestaken og lyser for alle som er i huset. Men hva gagner det dem som elsker mørket mer enn lyset? Hva hjelper det at lyset skinner, når de likevel lusker omkring i mørket? Hva hjelper det at ordet blir forkynt, når de stadig holder det nede og kveler det hos seg selv og ikke vandrer i lyset?

Skulle de på den store dagen kunne unnskylde seg for dommeren over levende og døde og verge seg mot den forferdelige fordømmelsesdommen ved å si: «Å Herre, jeg har da hatt ditt ord, ditt klare lys»?

Vil de ikke få til svar: «Jo, visst har du hatt det. Men hvilken pris satte du på det? Har du vandret i lyset? Har du ikke elsket mørket mer enn lyset?»

Heller ikke hjelper det at du er døpt, så lenge du ikke lever etter din dåpspakt. Dåpen er riktignok et salig middel til gjenfødelse, og ved den blir vi innlemmet i Kristus. Men det er ikke nok at vi blir innlemmet i Kristus; vi må også bli i ham. «Bli i meg, så blir jeg i dere,» sier han. «Om noen ikke blir i meg, da kastes han ut som en grein og visner, og de samler dem sammen og kaster dem på ilden, og de brenner» (Joh 15,4.6).

Hva hjelper det at den ville stammen er podet med en edel kvist, når den siden skyter nye skudd nedenfor podestedet og ødsler bort saften sin på de ville skuddene, så den gode kvisten visner?

Du sier at du er gjenfødt i dåpen. Det skal jeg gi deg rett i – men hvor er nå gjenfødelsens frukter? Hvor er den Ånd som ble utøst over deg i dåpen? Hvor er hans drift, hans virkning, hans kraft? Du er blitt Guds barn i den hellige dåp – men hvor er nå den barnlige lydigheten som du skylder din Gud? Hva hjelper det grisen at man driver den til badestedet, når den straks etterpå legger seg i sølen igjen? Dåpens trøst er rik og sterk, men den hører ikke de ubotferdige og ugudelige til, de som riktignok har forsaket djevelen, men likevel tjener ham i synden.

Heller ikke nytter det at du går til alters, når du gjør det uten omvendelse, uten tro og uten et godt forsett. I den hellige nattverd gir Herren Jesus oss sitt legeme å ete, det som han ga i døden for oss, og sitt blod å drikke, det som han utøste for oss på korset. Den er et kraftig middel til å styrke og bevare foreningen og fellesskapet med Kristus.

Men den kan også bli tatt imot til dom, nemlig av de trygge og ubotferdige som kommer til den uten tro og andakt. De blir skyldige i Herrens legeme og blod; de har korsfestet og drept ham på ny. Det hjelper deg altså ikke at du tar imot den høyverdige nattverden; tvert imot blir den deg til skade, så sant du tar imot den uten omvendelse og tro.

Men hvordan du tar imot den, må fruktene vise. Kanskje holder du fast ved dine vante og kjære synder; kanskje går du til kjærlighetsmåltidet med et uforsonlig og ukjærlig hjerte; kanskje misbruker du

nå som før den munnen som har tatt imot Herrens legeme og blod, til eder og forbannelser, til skjellsord, baktalelse og annet. Tar bare munnen din imot sakramentet, mens hjertet ditt blir uforandret og uomvendt, da hadde det vært bedre for deg å ha levd blant hedninger og tyrkere og aldri visst at Kristus hadde innstiftet et slikt måltid.

Andre sier eller tenker: «Det kan da ikke være annet enn at jeg må ha tro. Jeg kan jo katekismen min og mange salmer og sanger, mange skriftord og mange bønner utenat. Jeg setter også all min lit til Jesu Kristi fortjeneste og blod. Derfor kan ingen frakjenne meg saligheten, selv om jeg ennå synder og ikke i ett og alt handler helt som jeg burde.» *Jeg svarer:* Kunnskap om åndelige og guddommelige ting er ennå ingen frelsende tro. Ellers ville ikke de hyklerne som hadde fått så mye kunnskap om Kristus at de kunne «profetere i hans navn», ha blitt forkastet (Matt 7,22).

Dette sikter uten tvil også den hellige apostelen Jakob til når han sier: «Du tror at Gud er én. Du gjør vel! Også de onde åndene tror det – og skjelver» (Jak 2,19).

Djevelen har også mye kunnskap; han vet også hva Skriften sier. Det viste han da han fristet Kristus (Matt 4,6), og det viser han ennå daglig til fulle når han plager de botferdige sjelene med harde anfektelser. Men slik viten uten samvittighet vil gagne hyklerne like lite som den gagner ham.

De som vet mye om åndelige og guddommelige ting uten å ha nytte av det selv, kan man sammenligne med tornebusker eller t*ornehekker* som et vintre har slynget rankene sine over. Ved løvet og druene får de et vakkert utseende, men i seg selv er de ikke blitt det minste bedre enn før. Man kan også sammenligne dem med *figurene* i *springvannene*, som spruter ut vannet uten selv å ha noe gagn av det.

Kunnskap om åndelige og guddommelige ting er riktignok god og nødvendig for troen. Vi bør også sørge for at de unge tidlig blir ledet til den og får grundig undervisning om det som hører til saligheten. Men ved dette må det ikke bli stående. Ved Guds nåde må vi også legge på hjertet det vi vet, så hjertet kan bli renset, forandret, opplyst og omvendt.

Det er nødvendig at maten blir svelget, men det er ikke nok til å holde livet oppe; den må også fordøyes, forvandles til saft og kraft og

fordeles til alle lemmer. Slik er det også med kunnskapen. Så lenge den bare ligger i hukommelsen, er den til liten nytte.

En kardinal i Roma hadde en papegøye som han hadde kjøpt for hundre dukater, og som med tydelige og forståelige ord kunne si fram de tre trosartiklene. Dere vil selv innrømme at dette ikke var til noen nytte for fuglen, bortsett fra at den ble dyrere og kjærere for menneskene. Like lite hjelper det hyklerne og de ugudelige at de kjenner noe til Skriften og andre åndelige ting, når de like fullt blir kjødelige og jordisk sinnede.

Når det gjelder den tilliten til Kristi fortjeneste som de roser seg av, er det samme forskjell mellom den og den sanne, frelsende tro som mellom skyggen og legemet. Luther lærer oss dette når han sier: «Mange som hører evangeliet, er straks ferdige og lager seg av egen kraft en tanke i hjertet som sier: ‹Jeg tror.› Den holder de da for en sann tro. Men ettersom den bare er et menneskelig påfunn og hjernespinn som hjertets dyp ikke vet noe om, virker den heller ingenting, og ingen forbedring følger med den.»

Skriften lærer oss ikke å prøve og bedømme troen etter våre innbilninger og meninger, men etter fruktene. Som vi har vist klart ovenfor, henger troen seg ved Kristus. Den fører oss inn i fellesskap med Kristus, så det kan sies om de troende: De er i Kristus og Kristus i dem.

Men Skriften går enda videre og lærer oss hvordan vi skal kjenne om vi er i Kristus og hører ham til. Slike, sier den, «vandrer ikke etter kjødet, men etter Ånden». «De har korsfestet kjødet med dets lidenskaper og lyster.» De fornekter «ugudelighet og de verdslige lystene» og lever «sedelig og rettferdig og gudfryktig» i denne verden. «Om noen ikke har Kristi Ånd, da hører han ikke Kristus til» (Rom 8,1.5; Gal 5,24; Tit 2,12; Rom 8,9).

Av alt dette kan vi med sikkerhet slutte: Der Kristi liv ikke er, der er heller ikke hans Ånd; der er det ikke noe indre fellesskap med Kristus; der er det ingen tro i hjertet, om den så svever på tungen, og hvor mye mennesket enn drømmer om den i sin egen innbilning.

Derfor tror jeg deg ikke når du sier: «Jeg setter all min lit til Kristi fortjeneste alene.» Du sier det nok, men hjertet ditt hviler ikke i tilliten til Kristus; det har ikke grepet ham – ellers ville det snart bli annerledes med det. Så lenge du lever i kjente synder og vil beholde

både Kristus og Belial, har du ingen sann tro og ingen rett tillit til Kristus, si nå hva du vil.

Andre innvender: «Vi er mennesker og ingen engler. Hvem kan være uten synd i denne verden? Vi har jo ennå det syndige kjøtt og blod å dras med» og så videre. *Jeg svarer:* Denne unnskyldningen holder ikke. Du er riktignok et menneske, men ikke bare et menneske; du er også en kristen, døpt til Guds navn, forløst med Kristi blod og beseglet med Den Hellige Ånd. Du har midler for hånden som daglig kan oppmuntre, påminne, styrke og forbedre deg.

Gud krever ikke av deg at synden ikke skal være i deg, men at den ikke skal herske i deg. Han vet godt at du ikke er noen engel, men han vil heller ikke tåle at du lever som en djevel. Han vet godt at du ennå har kjøtt og blod; men derfor har han gitt deg sitt ord og lar deg der daglig få tilbud om sin Ånd og nåde, for at du skal tvinge kjødet under deg og seire i Kristi kraft.

Se på så mange av Guds hellige barn! De var mennesker som du; de hadde kjøtt og blod som synden bodde i, slik den bor i deg. Likevel har de ikke levd etter kjødet, men etter Ånden; de har kjempet og seiret og vunnet livets krone. Veien står åpen for deg også. Den nådekilden som de har øst slik kraft av, er ennå ikke tørket ut; Kristi Ånd, som drev dem og som de fulgte, er ennå til stede i Guds menighet. Ennå kan vi si med apostelen: «Alt makter jeg i ham som gjør meg sterk» (Fil 4,13).

Videre sier de: «Vi synder av menneskelig skrøpelighet. Selv store helgener synder jo og må daglig be om forlatelse for sine synder.» Til det svarer jeg: De som synder av skrøpelighet, kan, som Paulus sier det, «bli overrumplet av en eller annen synd» (Gal 6,1). De blir forledet av verden eller overveldet av sitt syndige kjød og de oppbrusende lystene før de rekker å tenke seg om.

De ligner dem som strever med å ro en båt opp en elv; ofte blir strømmen for sterk og driver dem tilbake. De synder heller ikke med lyst, og de blir ikke liggende i fallet, men reiser seg straks igjen med sukk og tårer og blir siden desto ivrigere i kampen mot sitt fordervede kjød og dets onde art.

Men den som holder fast ved sine vante synder med forsett, med lyst og med overlegg, som ikke vet noe om striden mellom Ånden og kjødet, men følger sine syndige lyster uten motstand – hvordan kan *han* tro at han kan unnskylde seg med menneskelig skrøpelighet?

Likeledes innrømmer jeg gjerne at også de hellige synder, og at de har like stor grunn til å be om forlatelse for sine synder som om det daglige brød. Men likevel kan ikke de som ennå aldri har tatt et gudelig liv på alvor og aldri har strebet etter hellighet, påberope seg de hellige og gudfryktige.

En aktverdig mann går på gaten i regnvær, snubler og faller på de glatte brosteinene og skitner seg til; men han reiser seg straks skamfull og skynder seg hjem for å vaske og rense seg. En *gris* går også på gaten og finner en sølepytt; den legger seg ned i den til opp over ørene og søker fornøyelse og avkjøling i dette urene badet. Kan vel grisen påberope seg mannen?

Slik er det også med de helliges *svakheter og feil*: De blir overrumplet av dem mot sin vilje; de får dem til å hate seg selv og koster dem mange hete tårer; daglig ber de Gud om tilgivelse for dem, og ved hans nåde legger de dem mer og mer av.

Helt annerledes er det med de kjente og forsettlige syndene som de ugudelige begår. De skyr ikke anledningen, men griper den tvert imot med glede; de vet ikke av noen anger eller bedring, men tenker bare på å fortsette sine ugudelige fornøyelser. Bli først hellig og gudfryktig: kjemp med deg selv og den onde verden, stå imot de syndige lystene og strev stadig mer etter å tvinge dem under deg. Så skal vi snakke sammen om menneskelig skrøpelighet og søke trøst mot den.

Hyklerne sier videre til sin unnskyldning: «Vi innrømmer at en kristen nødvendigvis må føre et gudelig og hellig liv, og det vil vi også gjerne. Men vi blir så ofte forført av djevelen og den onde verden. Og ettersom vi ennå lever i verden, kan vi ikke alltid ta det så nøye og la være å gjøre som den gjør. Den som er blant ulver, må hyle med dem» og så videre. *Jeg svarer:* Når ugudelige mennesker og store hyklere fører fram en slik unnskyldning, skjer det tankeløst, nærmest på spøk og ikke av hjertet.

Det er ikke om å gjøre for dem å lære synden å kjenne i all dens størrelse og avskyelighet og Guds vrede i all dens fryktelighet. De vil bare holde på litt anseelse hos prestene og andre gudfryktige hjerter, så de ikke skal bli regnet for rene ukristne. Men Gud, som prøver hjerter og nyrer, skal en gang dømme dem etter deres ubotferdige hjerte.

Hva ellers selve innvendingen angår, er det tåpelig å si: «Vi ville gjerne være gudfryktige og leve kristelig», når de ikke engang begyn-

ner på det. Det er som om jeg skulle si: «Jeg har bestemt meg for å reise med båt opp Elben fra Magdeburg til Dresden; men jeg vil ikke arbeide mot strømmen, ikke ro, ikke slepe båten, men la den få gå som den vil.» Det er helt sikkert at det på den måten ikke vil gå oppover, men nedover.

Vil du gjerne bli gudfryktig, så be flittig, strid mot deg selv og ditt syndige kjød, trekk deg tilbake fra verden og hold deg borte fra dens selskap. «Øv deg i gudsfrykt», slik en kjemper eller bryter i lekene øver seg (1 Tim 4,7). La det være ditt fulle alvor, og gjør din ytterste flid, som i en sak som din timelige og evige velferd avhenger av.

Si ikke: «Djevelen og verden forfører meg», som om du selv ikke hadde noen skyld i det og gjerne skulle sett at det var annerledes. For du lar deg gjerne forføre. Satan har ikke mye bry med de ukristelige kristne nå til dags; de lyder ham villig. Den som selv har lyst til å hoppe, er lett å lokke. Ellers ville de ikke følge ham mer når han først hadde forledet dem, men vokte seg for hans veier for framtiden.

Prøv en gang: Før et *kreatur* som én gang har trådt gjennom en bro og skadet seg, dit en gang til eller til et lignende sted – det vil stritte mot av alle krefter og ikke la seg føre dit igjen. Men hyklerne sier at de er forført av djevelen og at de angrer, og likevel følger de ham alltid villig. Først har de syndet og later som om de angrer, og så synder de straks igjen med glede. Kan vel noen tro at de mener det alvorlig?

Si ikke: «Vi lever i verden og må leve med verden.» Det finnes ingen nødvendighet i det. Mange gudfryktige sjeler lever i verden uten å leve med verden.

Tenk på hva Kristus sier: «Dere er ikke av verden, men jeg har utvalgt dere av verden» (Joh 15,19). Lot levde i Sodoma, men ikke med Sodoma. En kristen må «holde seg uplettet av verden» (Jak 1,27). Han må bruke verden «som de som ikke bruker den. For denne verdens skikkelse forgår» (1 Kor 7,31). Han må leve slik i verden at han, når han skal skilles fra den og forlate forfengeligheten, kan svare ham som vil kreve ham til regnskap for alt han har gjort og latt være å gjøre.

Si ikke: «Man kan ikke ta det så nøye.» Tenk på at du har med den store Gud å gjøre, og at han ikke lar seg spotte; tenk på at det gjelder ditt evige ve eller vel. Ville du godta det om en apoteker hadde gitt deg et gran eller to for mye av et farlig og sterkt legemiddel, og så ville unnskylde seg med at man ikke kunne ta det så nøye? Ville du ikke

svare ham, og det med rette: «I ting som gjelder menneskets legeme og liv, må man ta det nøye»? Hvor mye mer da i ting som gjelder sjelen og saligheten!

Endelig pleier hyklerne også å innvende: «Å, Gud er så barmhjertig og nådig; han tar det ikke så strengt med oss» og så videre. *Jeg svarer*: Mitt medmenneske, tenk deg om hva du sier, og spott ikke din Gud! Det er ingen tvil om at han vil ha et hellig og gudelig liv av deg, og at han uten det ikke vil kjennes ved deg som sin.

En gang skal han si til hyklerne: «Jeg har aldri kjent dere. Vik bort fra meg, dere som gjorde mot loven!» (Matt 7,23). «Uten helliggjørelse skal ingen se Herren» (Hebr 12,14). Guds Sønn, som har forløst oss med sitt dyrebare blod, byr oss selv å «stride for å komme inn gjennom den trange døren» som fører til livet (Luk 13,24). Han sier: «Hvis dere ikke omvender dere, så skal dere alle omkomme» under Guds dommer (Luk 13,3).

Altså vil Gud ganske visst ta det strengt – ikke med sine barn, som lever i en stadig omvendelse, men med hyklerne og de ryggesløse, som aldri har lagt slik vinn på å behage ham som på å behage verden. Visst er han overmåte barmhjertig, og ettersom Gud hittil har båret over med deg i så stor tålmodighet og langmodighet, kan du selv være et eksempel på hans godhet og barmhjertighet.

Men skal *det* være takken til den barmhjertige Gud for hans langmodighet og miskunn, at du synder desto dristigere og holder fast ved din ondskap? Vet du ikke at den som synder på nåde, får unåde til lønn? Tenk på Siraks ord: «Si ikke: Hans barmhjertighet er stor, han vil nok sone mine mange synder. For både barmhjertighet og vrede er hos ham, og hans harme hviler over syndere» (Sir 5,6–7).

Tross alle de ugudeliges innvendinger står det altså fast og urokkelig at det kreves et hellig og gudelig liv av en sann og troende kristen, og at dette nødvendigvis må følge av troens rettferdighet. Ja, som allerede sagt ovenfor: Vi innrømmer aldri at noen kan være en troende kristen uten å legge vinn på å vise sin tro ved en gudfryktig ferd. Og vi vitner offentlig at et slikt menneske aldri vil få det evige liv, om han så i denne verden gjelder aldri så mye for en kristen og bedrar både seg selv og andre.

Vi sier med Luther at ingen kan være en kristen eller ha troen som gir sitt kjød frie tøyler og med forsett og mot sin samvittighet

blir i synden og holder fast ved den. Og det er så mye verre og mer fordømmelig når det skjer under navnet og kappen av evangeliet og den kristne frihet.

Så ta da i Jesu navn den beslutning, min kjære medkristen, at du for framtiden med det største alvor og den største iver vil legge vinn på gudsfrykt og øve deg i den. Som et Guds barn, som en døpt kristen kjøpt med Kristi dyrebare blod, som et redskap for Den Hellige Ånd skal du legge vinn på et gudelig og hellig liv, til takk og ære for din Gud og til tjeneste og oppbyggelse for din neste.

For her er det ingen annen utvei: Gi slipp på synden og verdens ugudelighet – eller på Kristus, troen, rettferdigheten og saligheten. Syndens venn er Kristi fiende; syndens fiende er Kristi venn. Og syng så glad og villig:

Far vel, alle tanker
som om verden vanker,
dere passer ikke meg!
Far vel, alle synder,
bort fra meg, skynd dere,
ut av hjertet, vei!
Far vel, prakt
og hovmods drakt!
Hele Satans rike sier
jeg farvel for alle tider.

Én ting står ennå igjen: å rette noen ord til de botferdige og skrøpelige, til trøst og oppmuntring for dem. Når slike hører tale om at et gudelig liv er nødvendig, men ikke synes de finner det hos seg selv slik de gjerne skulle ønske, og ikke kan gjøre seg selv til lags med all sin øvelse i gudsfrykt, da blir de motløse.

Med stor bekymring spør de seg selv om de da virkelig er forent med Kristus ved troen, om de har et gjenfødt og botferdig hjerte, og om Guds Ånd bor i dem. «Kanskje,» sier de, «er jeg en ekte fariseer og hykler for Gud. Kanskje er jeg ennå langt borte fra livet i Gud og har derfor ennå ingen del i Kristus, for han lever ennå ikke i mitt indre og hersker der over synden og alt annet, slik han skulle.»

Til dette må det sies for det første: Begynnelsen på et hellig og gudelig liv er å være bekymret for sitt liv, å mislike seg selv og daglig og alvorlig sukke og strebe etter bedring.

Den som kan høre tale om at et hellig og gudelig liv er nødvendig, uten at det rører seg noe i hjertet hans – som mener at han allerede er kommet så langt i sin kristendom at ingen kan kreve mer av ham, og som derfor fortsetter på sin vante måte – han må uten tvil regnes blant de ryggesløse og trygge.

Men den som blir inderlig grepet av det alvoret som Den Hellige Ånd i sitt ord legger i kravet om et gudelig liv, og som flittig strever etter å gjøre Ånden til lags i noen grad, han har allerede begynt å vandre på den smale veien som fører til livet.

Det er slike dette ordet sikter til: «Men den jeg vil se til, det er den elendige, og den som har en nedbrutt ånd og er forferdet over mitt ord» (Jes 66,2). For her har man allerede et sikkert kjennetegn på striden mellom Ånden og kjødet. Og ettersom Gud etter sitt gode behag har virket *å ville* i slike hjerter, skal det nok også ved hans nåde komme *å virke* (Fil 2,13).

Jeg kjenner et eksempel på dette. En gudfryktig enke hadde hørt en åndfull preken, og da hun var kommet hjem, satte hun seg ned og gråt bitterlig.

En annen enke, som også la vinn på gudsfrykt, kom inn og fant henne slik og spurte hvorfor hun gråt så sårt. Hun svarte: «Å, vi hører så mange herlige og gudelige prekener, og likevel tar vårt kalde hjerte så lite av det til seg! Hvor er vår bedring, vår iver etter gode gjerninger, vår kjærlighet, vår tålmodighet? Jeg frykter at vi er som den jorden som drikker regnet som ofte faller på den, men bærer torner og tistler; ‹da er den unyttig og forbannelsen nær, og det ender med at den brennes›» (Hebr 6,7–8).

«Nettopp derfor er jeg kommet til deg,» sa den andre. «Jeg har den samme bekymringen og er inderlig bedrøvet over at mitt syndige hjerte ikke vil la seg tvinge til lydighet mot sin Gud. Jeg frykter at jeg er en av dem som djevelen ‹tar ordet bort fra hjertet til, for at de ikke skal tro og bli frelst›» (Luk 8,12).

Til sist trøstet de seg likevel med dette ordet: «Det knekkede rør skal han ikke knuse, og den rykende veke skal han ikke slokke» (Jes 42,3). Og de trøstet seg med disse ordene av den hellige

apostelen: «For jeg vet at i meg, det er i mitt kjød, bor ikke noe godt. For viljen har jeg, men å gjøre det gode, makter jeg ikke. Det gode som jeg vil, gjør jeg ikke. Men det onde som jeg ikke vil, det gjør jeg» (Rom 7,18–19).

Hvem vil tvile på at det hos disse to gudfryktige hjer tene var en begynnelse til et gudelig liv? Jeg kan også med sannhet gi dem det vitnesbyrdet at de alltid førte en samvittighetsfull ferd og var slike som «virkelig er enker»: De hadde «satt sitt håp til Gud» og levde «i bønn og påkallelse natt og dag» (1 Tim 5,5).

For det andre må man også legge godt merke til at gudsfrykten hos de troende ikke straks står i full blomst og bærer rik frukt. Jeg mener at den, slik vilkårene er i dette sørgelige livet, ikke straks når fullkommenhet, men stadig vokser og tiltar, slik en plante gjør.

Apostelen sier: «Jeg plantet, Apollos vannet, men Gud ga vekst» (1 Kor 3,6). Men det man planter, vokser ikke straks så man kan se det; det går ikke så fort som med det som blir stående på sitt sted. Man må vanne det flittig og verne om det med omhu til det endelig fester seg og slår rot. Mange ganger dør de ytterste bladene, så bare hjertebladet holder seg grønt; men til sist kommer planten seg likevel og skyter lystig i været.

Slik går det også med oss når vi ved omvendelse og tro blir ført over fra Adam til Kristus, fra Satans rike til Jesu Kristi nåderike. Gudsfrykten går ikke så raskt framover som troen i sin hellige iver ønsker. Men med tiden tiltar vi ved andektig bønn og stadig øvelse, vokser i gudsfrykt og bærer til sist frukt til Guds ære og til tjeneste for vår neste.

Den hellige Paulus pleier også å bruke ordet *korsfeste* om vår kristendom: «Vi vet at vårt gamle menneske ble korsfestet med ham» (Rom 6,6). «De som hører Kristus Jesus til, har korsfestet kjødet med dets lidenskaper og lyster» (Gal 5,24). Nå vet vi at de korsfestede ikke døde fort, men at livskraften ebbet ut litt etter litt gjennom blodtapet og de store smertene. Slik går det også med vårt gamle menneske, den syndige naturen: Ved korsets og Jesu Kristi døds kraft blir den mer og mer svekket og dør daglig, til den til sist dør helt i døden og blir utslettet i forråtnelsen.

Den samme dyrebare apostelen sier et annet sted: «Derfor øver jeg meg i alltid å ha en uskadd samvittighet for Gud og mennes-

ker» (Apg 24,16). Han sier ikke: «Jeg har en uskadd samvittighet», enda han ikke visste noe med seg selv, men: «Jeg øver meg i det» – jeg legger vinn på det og strever daglig etter å ha den. Når en slik apostel ennå ikke er kommet videre enn «øvelsen og læreårene», kan vi vel være fornøyd når vi bare sporer noe lignende hos oss selv.

Denne øvelsen består i å betrakte Guds hellige vilje stadig, fornye vårt gode forsett daglig og ransake vår samvittighet, vårt liv og vår ferd jevnlig. Den består i å sky alle anledninger til synd, i inderlig og ivrig bønn om en sann, grundig og fullstendig omvendelse, i daglig anger og bot og så videre. (*Ordet for «øve seg» er gresk asco; av det kommer ordet asket, det vil si et menneske som gir seg hen til øvelser i gudsfrykt.*)

De troendes samvittighet er som et menneskes *øye*. Av naturen er det riktignok svært godt beskyttet, så det ikke så lett faller noe inn i det. Men kommer det likevel tilfeldigvis det minste støvkorn inn i det, begynner det straks å svi og renne, og det holder ikke opp før det er blitt kvitt det igjen. Den som står i en slik tilstand, trenger ikke tvile på at hjertet hans er oppriktig og fornyet.

For det tredje finner vi ingen steder at Gud Herren krever at de botferdige skal være helt fullkomne, så de i ett og alt og i like stor grad er uten feil og mangler. Han er i nåde fornøyd med at hjertet deres er oppriktig og viljen fornyet. Riktignok krever loven en fullkommen lydighet, under straff av den evige død; men de troende er ikke lenger «under loven, men under nåden» (Rom 6,14). Gud behandler dem ikke som tjenere, men som barn. Han tar deres vilje i stedet for gjerningen og bærer over med deres feil og skrøpeligheter i sin farskjærlige miskunn.

Noen av dem ligner diebarna, som ennå ligger ved brystet og ikke gjør annet enn nå og da å smile kjærlig og barnlig til foreldrene sine. Noen er som de barna som begynner å pludre og stamme, si «far» og «mor» og gå langs stoler og benker.

Noen er som de som allerede kan løpe og snakke rent, som blir holdt i skole og får opplæring i bønn, lesing og skriving. Noen er som de som allerede kan hjelpe til i huset, spare foreldrene for å stå tidlig opp og følge med på øynene deres, for å utføre det de vil, med den største lydighet. Noen ligner de voksne barna som er godt oppdratt og gjør foreldrene mye glede med sin gode oppførsel.

Men alle sammen er de likevel kjære barn. Selv det minste av dem er ikke for sin skrøpelighets skyld utelukket fra farens kjærlighet og omsorg, og selv det største av dem vinner ikke ved sin gode oppførsel noe krav på farens kjærlighet, men må tvert imot takke ham for alt.

Gud har befalt at vi uavlatelig skal be om forlatelse for våre synder, like så vel som om vårt daglige brød. Alle sammen – høye og lave, skrøpelige og sterke, de som begynner, og de fullkomne – lever vi av hans nåde og miskunn, og det er ingen av oss som har noe å rose seg av unntatt den barmhjertige Guds kjærlighet.

For det fjerde må vi også vite dette: Selv om det er vår plikt å jage etter den sanne gudsfrykt og vår helliggjørelse med flid og iver, må vi likevel ikke sette vår ros og frimodighet for Gud i dette – og langt mindre vår rettferdighet. Den har vi alene i fellesskapet med Kristus Jesus; for hans skyld er det ingen fordømmelse for oss. I Jesu blødende sår har vi «en åpnet kilde mot synd og urenhet», og i den kan vi daglig vaske våre hjerter (Sak 13,1). «Av hans fylde har vi alle fått, og det nåde over nåde» (Joh 1,16).

Vi må ikke forstå læren om rettferdiggjørelsen ved troen på Kristus som om Kristi fortjeneste én gang gjorde oss rettferdige, og at vi siden selv måtte holde vår rettferdighet ved like med et hellig liv og levnet. Nei, på ingen måte! Jesus Kristus med sin fortjeneste og sitt blod er alene og alltid vår rettferdighet. Uten ham er vi ingenting, har vi ingenting og makter vi ingenting; uten ham er all vår rettferdighet som et skittent klesplagg. Men den flid vi legger på gudsfrykt og helliggjørelse, er en frukt av rettferdigheten.

Dette kan vi gjøre klart med den hellige apostelens eksempel. Han drev like ivrig på med læren om et gudfryktig liv som med læren om troens rettferdighet. Han øvde seg i å ha en uskadd samvittighet for Gud og mennesker; han utrettet mer i sitt apostelembete enn mange andre og var rede til å tjene sin Jesus med liv og blod.

Likevel stolte han ikke på dette når han talte om sin rettferdighet for Gud. Han ønsket at han alltid måtte «bli funnet i ham, ikke med min egen rettferdighet, den som er av loven, men med den jeg får ved troen på Kristus, rettferdigheten av Gud på grunn av troen» (Fil 3,9). Derfor sier han også et annet sted: «For selv om jeg ikke vet noe med meg selv, er jeg ikke dermed rettferdiggjort» (1 Kor 4,4). Greinen må

alltid bli forent med treet og hente livets saft og kraft fra det; ellers visner den og bærer ingen frukt.

Vær derfor frimodig i din Gud og din Jesus, du kristne sjel! Skjer din øvelse i gudsfrykt i skrøpelighet og ikke slik du kunne ønske, så tro ikke at du av den grunn straks er falt ut av nådestanden. Jeg har sagt ovenfor at et svakt barn også er et barn. Legg vinn på et gudelig og hellig liv på en slik måte at du ikke mister Jesus Kristus av syne, med hans fortjeneste, rettferdighet og hellige liv!

Å Herre Jesus, du livets fyrste! Lev i meg! Hersk i meg over synd, død, djevel og helvete! Se, her er mitt hjerte; det ofrer jeg deg villig, så du kan bo i det og virke et hellig og gudelig liv der. «Hva skal jeg med livet, når du ikke lever i meg og jeg i deg?»

Form oss, Jesus, til din ære,
la din kraft i oss bli sett;
la oss gode frukter bære,
så enhver kan se det rett:
hva ditt dyre blod formår,
og at vi i dine sår
legedom mot synd har funnet,
og at du har oss til deg bundet! Amen.

Andre preken. Om hvordan den botferdige og troende sjels gudelige og hellige liv er

I Jesu navn. Amen.

Teksten er den samme som i forrige preken (2 Kor 5,14–15).

De som har vært i Tyrkia og sett den muhammedanske gudstjenesten og andakten, forteller blant annet dette: Folk valfarter i store skarer, ja, i tusentall, til graven til den de holder for sin store profet, i Mekka, en by i det såkalte lykkelige Arabia. Men blant dem finnes også noen som etter å ha sett kisten der det forbannede liket hviler, ikke ønsker å se noe mer i verden. De lar øynene sine stikke ut, og deretter blir de æret som hellige mennesker av de andre, fulgt fra by til by og forsørget og oppvartet som fyrster.

Ja, mer enn det: Om noen avgudsdyrkende og forblindede folk i Østindia leser man at når avguden deres til visse tider blir kjørt omkring på en stor, tung vogn, er det enkelte som frivillig gir seg selv

som offer. De kaster seg ned på gaten og lar vognen rulle over seg, så de blir knust og drept – og i den tilstanden priser de andre dem salige.

Vi undrer oss over dette og forferdes med rette over den grusomme makten Satan utøver i vantroens barn. Samtidig beklager vi inderlig disse elendige menneskenes store blindhet, og vi ber Gud at han til sist vil forbarme seg over dem, fri dem ut fra mørkets makt og føre dem over i sin elskede Sønns, Jesu Kristi, rike. (*Den falske profeten Muhammed, som i det sjuende århundre etter Kristus grunnla den muhammedanske religionen, den som råder hos tyrkerne, araberne og flere andre folk i Østen.*)

Likevel vil jeg ikke holde tilbake de tankene som våknet i meg da jeg leste dette. Jeg er redd for at disse stakkars menneskene – enda de er djevelens sanne martyrer – skal stå fram på den store dommens dag og være med på å fordømme mange ugudelige kristne (Matt 12,41–42). For i sin blindhet har de vært nidkjære for sine avguder og falske profeter. De har vært villige til ikke bare å la øynene sine rives ut og ofres til dem, men også til å miste livet i deres tjeneste.

Hva tror dere da ikke disse menneskene ville ha gjort om de ble opplyst av evangeliets lys og ført til den frelsende kunnskap om Jesus Kristus?

Hos de fleste av vår tids kristne er det derimot bare kulde, ja, ugudelighet. De fleste vet ikke lenger hva kristen nidkjærhet, gudelig andakt, inderlig kjærlighet, hjertelig lengsel og hellig overgivelse til Gud er. De vet heller ikke at en daglig skal ofre seg selv, med alt en er og har, til Gud og Herren Jesus, og føre et hellig liv til hans ære og til tjeneste for nesten.

Kristus krever ikke av oss at vi skal rive ut øynene våre, såre oss med syler og kniver (1 Kong 18,28), piske oss selv til blods, sulte oss i hjel ved faste eller på annen måte legge hånd på oss selv og ta vårt eget liv for å tjene ham. Han krever bare at vi skal vende øynene bort fra forfengeligheten og vokte dem mot det som frister til fall; at vi ikke skal lyde kjødets syndige begjær, men korsfeste det og holde det i tukt; at vi skal bøye vår vilje, dø bort fra synden og leve et gudelig liv til hans ære.

Slik skal det forstås når han sier: «Om ditt øye frister deg til fall, da riv det ut og kast det fra deg! Det er bedre for deg å gå enøyd inn til livet, enn å ha begge øyne og bli kastet i helvetes

ild» (Matt 18,9), og: «Om noen kommer til meg, og ikke hater … også sitt eget liv, da kan han ikke være min disippel» (Luk 14,26). Og slik skal det forstås når apostelen hans sier: «Så død da deres jordiske lemmer» (Kol 3,5), og: «Kunne jeg bare vekke mitt folk etter kjødet til nidkjærhet» (Rom 11,14).

Akk, om de kristne, som ser med misunnelse på hedningers og tyrkeres andakt og iver, bare ville lære å ofre og overgi sine tunger, øyne, hjerter og sjeler til Herren Jesus i brennende kjærlighet! Akk, om de kristne bare ville tjene den levende Gud like ivrig som hedningene for en del tjener sine avguder!

Akk, om de alle bare ville være like ivrige i kjærligheten til den sanne, store profeten Jesus – han som har kjøpt dem fri fra djevelens makt med sitt blod og i liv og lære vist dem den rette veien til himmelen – som disse stakkars menneskene er i kjærligheten til sin løgnaktige profet! Akk, om vi bare alle ville dø bort fra oss selv og leve for Kristus Jesus!

Det er visst: «Den som ikke lever i Kristus, og som Kristus ikke lever i, har ingen del i det evige liv, og det hadde vært bedre for ham om han aldri hadde levd.» Vi har tidligere begynt å tale om de troendes gudelige og hellige liv og om hvor nødvendig det er. Denne gangen vil vi sammen tenke over hvordan dette livet er, og hva det består i. Å, Herre Jesus, hjelp! Å, Herre Jesus, la det lykkes! Amen.

Det gudelige og hellige livet er en Guds nådegjerning, en Jesu Kristi kraft og en drift av Den Hellige Ånd i de troende sjeler. Ved den blir de ikke bare fylt med hellige rørelser og himmelske, gode tanker, med følelsen av Guds kjærlighet, med fred og glede, med ro i samvittigheten, med trøst og frimodighet, så de blir vakt og oppmuntret til kjærlighet og til å prise Gud. De blir også så forandret og fornyet i hjerte, sinn og hu at de kjenner en stadig lengsel etter å tjene Gud og nesten med glede og villighet, og av hjertet ønsker å dø mer og mer bort fra seg selv og verden og fortære seg selv og sitt liv i kjærlighet til Gud og nesten.

Jeg beskriver det så godt jeg kan. Mitt ønske er at alle som hører og leser dette, må erfare mer av det hos seg selv og bedre kjenne hva et gudelig liv er, enn jeg kan beskrive det; og slike tar nok gjerne til takke med en god hensikt og en hellig vilje.

Andre, som ikke forstår hva som her blir sagt, har likevel ingen grunn til å kritisere slike ting etter sin kjødelige sans og forstand. De bør heller be Gud om at han vil forbarme seg over dem og vekke dem opp til et hellig liv i Kristus Jesus. Nå skal vi kort forklare beskrivelsen ledd for ledd og knytte til den slike merknader som kan tjene til vår forbedring.

Vi taler om de troendes *gudelige og hellige liv*. I Skriften blir det betegnet med forskjellige uttrykk. Om Enok og Noah sies det at de «vandret med Gud» (1 Mos 5,22.24; 6,9). Apostelen kaller det *livet i Gud*, fordi Gud selv skaper og holder det oppe og har velbehag i det hos de troende – ja, fordi Gud ved det lever i sine egne (Ef 4,18).

Samme sted kaller apostelen det «sannhet i Jesus» (v. 21), og skiller det dermed fra alt ytre skinn og hykleri. For likesom Herren Jesus selv er «full av nåde og sannhet», skaper han også hos sine egne et oppriktig, rent og redelig hjerte, som av hele sin sjel streber etter helliggjørelse og etter å tjene Gud i hellighet og rettferd (Joh 1,14; Hebr 12,14; Luk 1,75).

Et annet sted kalles det *et nytt liv*, og de troende *en ny skapning*, fordi Gud gir dem som i troen holder seg til hans Sønn, et nytt hjerte og sinn (Rom 6,4; 2 Kor 5,17; Gal 6,15). Det kalles også «gudsfrykt», og det føyes til at den «er nyttig til alt. Den har løfte både for dette livet og for det som kommer» (1 Tim 4,8).

Et annet sted taler apostelen om gudsfryktens «kraft», til forskjell fra hykleriets skinn eller maske (2 Tim 3,5); og han kaller det også «troens gode strid» og taler om Åndens kamp mot kjødet (1 Tim 6,12; Gal 5,17). Apostelen Peter kaller det «rettferdighetens vei» og å ferdes «i hellighet og gudsfrykt» (2 Pet 2,21; 3,11).

Etter vår kjære Frelsers egne ord kan en også kalle det «Guds rike i mennesket» (Matt 6,10; Luk 17,20–21), slik også den hellige Paulus sier: «Guds rike består jo ikke i mat og drikke, men i rettferdighet og fred og glede i Den Hellige Ånd», og: «Guds rike består ikke i ord, men i kraft» (Rom 14,17; 1 Kor 4,20). Med rette kalles det også «Kristi etterfølgelse», slik han selv sier: «Om noen vil komme etter meg, da må han fornekte seg selv og hver dag ta sitt kors opp og følge meg» (Luk 9,23). Likeså: «fornyelse ved Den Hellige Ånd» (Tit 3,5).

Når jeg her stiller sammen alle disse navnene som Den Hellige Ånd beskriver et hellig liv med, er det ikke uten grunn og hensikt. Det

lærer oss ikke bare å kjenne livets natur og art; hvert navn kan også oppmuntre oss til større flid og iver enn vi kanskje hittil har lagt for dagen, for hvert av dem har en særlig tyngde i seg. Men for ikke å bli altfor vidløftig må jeg overlate dette til de gudfryktige sjelers egen hellige ettertanke, uten å gå nærmere inn på det her.

Jeg sa at sjelens gudelige liv er «en Guds nådegjerning, en Jesu Kristi kraft og en drift av Den Hellige Ånd». Det gjorde jeg *dels* for å skille det fra det dydige, ærbare og skikkelige livet som enkelte hedninger har ført, ledet av naturens og fornuftens lys, og som mange som ikke er gjenfødt og fornyet, ennå fører ved egen naturlig kraft; *dels* for at vi ikke skal tro at vi av egen evne kan arbeide oss fram til et liv som behager Gud. For alt som skal behage Gud, må komme fra Gud, og alt som skal kalles hellig og gudelig, må flyte ut fra Kristus og ha sitt opphav i Den Hellige Ånd.

Naturen, overlatt til seg selv, kan nok gi seg ut for å være gudfryktig og hellig, men den kan ikke være det. Det kan bare nåden, som gjør oss og alle våre gjerninger oppriktige, gode og velbehagelige for Gud. De gjerningene naturen gjør ved egen kraft, har noen eldre og nyere lærere ikke uten grunn kalt sminkede eller skinnhellige synder.

Den ville stammen som står ute på marken uten å være podet, bærer nok blader, blomster og frukt som et epletre. Utseendet er godt, men smaken er sur og motbydelig; som arten er, slik er også frukten. Men når stammen blir podet med en edel kvist, blir alt annerledes. Da slekter ikke fruktene på den ville stammen, men på den edle kvisten, som hersker over stammen og har den i sin makt.

Slik er det også med et naturlig menneske, overlatt til seg selv, og med et gjenfødt gudsmenneske. Nåden utsletter riktignok ikke naturen, men lar den bli; men den fornyer, renser og forandrer den slik at en lett kan skjelne den fra den gamle.

Dette er grunnet på disse kraftige skriftordene: «Gud har gjort oss levende med Kristus, vi som var døde ved våre overtredelser … Han reiste oss opp sammen med ham og satte oss med ham i himmelen, i Kristus Jesus.» «Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg.» «Alt makter jeg i ham som gjør meg sterk.» «For så mange som drives av Guds Ånd, de er Guds barn» (Ef 2,5–6; Gal 2,20; Fil 4,13; Rom 8,14).

Av det som er behandlet i andre del av dette verket og i forrige preken, er det også klart nok at utenfor Guds nåde, utenfor foreningen

med Kristus og utenfor samfunnet med Den Hellige Ånd er selv den aller beste natur udugelig og forkastelig og hjemfalt til helvetes ild.

Videre sa jeg at den treenige Guds nådekraft er i *de troende*. For det sjelen er for legemet i det naturlige livet, det er Guds nådegjerning for mennesket i det åndelige og gudelige livet. Gud virker ikke i de troende slik vinden gjør, som beveger et tre og, etter det en mener, på en viss måte gjør det fruktbart. Han virker i dem som livssaften, som brer seg fra roten ut i hele treet og lar seg se og smake i bladene, blomstene og fruktene.

Og nettopp her ligger forskjellen mellom de gjenfødte, troende kristne og hyklerne. Også hyklerne gjør av og til noe som ser ut som en god gjerning og et gudelig liv: De ber stundom andektig, de hører Ordet, de gir almisser, de holder seg borte fra grove, ytre synder. Men alt dette springer ikke ut av noe indre samfunn med Gud; det kommer av ytre, kjødelige hensyn. Ofte ber munnen mens hjertet er langt borte fra Gud. Ofte prunker det ytre mennesket med skinnhellighetens vakre kappe, mens det indre mennesket er en vederstyggelighet og et stinkende åtsel for Gud.

Et sant liv kan ikke bare bestå i ytre bevegelse – for kunstnere kan også innrette et bilde av et menneske eller et dyr slik at det rører og beveger seg, uten at bildet av den grunn blir levende. Det må bestå i en indre virksomhet av sjelen, som er forent med legemet. Slik er det også med de troendes åndelige og gudelige liv: Deres gjerninger og øvelser i gudsfrykt springer ut av en indre drift av Den Hellige Ånd, som bor i dem.

En pil flyr med stor fart gjennom luften – en fugl likeså. Et ur er i stadig bevegelse – pulsåren i menneskets legeme likeså.

Gryten står på ilden og koker og bobler så vannet renner over; kilden velter også fram sitt vann og sender ut sine strømmer. Men hvem ser ikke hvor stor forskjell det er mellom disse tingene?

Pilens, urets og grytens bevegelse kommer fra en ytre, sterkt drivende kraft; i seg selv har de ikke noe liv. Når pilen har nådd den høyden buens kraft drev den opp til, faller den ned igjen. Når loddet har løpt ned, står uret stille. Når ilden rakes til side, er det slutt med grytens bobling og overkoking. Fuglen, pulsåren og kilden beveger seg derimot av egen drift og uten opphør, fordi det bor en indre kraft i dem.

Slik er det også med hyklerne, som har skinn av gudsfrykt, men fornekter dens kraft, og med de gudfryktige, som har sin åndelige livskraft fra nåden og foreningen med Jesus Kristus. Mellom dem er det samme forskjell som mellom en kunstig, malt hage og en naturlig, vakker lysthage. Den malte kan fryde øynene mine en tid; men når jeg rekker ut hånden for å sanke blomster eller plukke frukt, er den bare et flatt brett eller et tøystykke smurt inn med farger, og ikke noe mer. Den levende hagen kan derimot ikke bare fylle øynene mine, men også vederkvege hjertet mitt og mette magen min.

La det ikke mishage dere, kristne sjeler, at jeg legger fram denne saken så utførlig! Det er av høyeste viktighet at vi i disse siste tider, da gudsfornektelse og hykleri hersker overalt, vet å skjelne den sanne gudsfrykt fra den sminkede skinnhellighet.

Videre sa jeg at det gudelige og hellige livet fører med seg alle slags hellige og søte rørelser, himmelske tanker, smaken av Guds kjærlighet, fred og glede i Den Hellige Ånd og lignende.

Men dette må ikke forstås som om alt dette alltid og bestandig måtte være til stede hos de troende, og som om det gudelige og åndelige livet ikke var sant der disse fruktene ikke stadig og alle sammen fantes. For som vi allerede flere ganger har sagt, har Gud sine gode grunner når han stundom lar selv de mest gudfryktige sjeler, som står i et sant og utvilsomt samfunn med Kristus, erfare og kjenne – ikke søte og hellige rørelser, ikke fred og glede, ikke hans kjærlighet og godhet, men grufulle, gudsbespottelige tanker, ufred, frykt og angst, ja, hans vrede.

Derfor kan det godt hende at den troende sjelen en tid ikke merker noe til denne siden av det åndelige og gudelige livet. Likevel har troen, som fører oss inn i samfunnet med Kristus, alltid kraft i seg til å bære slike søte frukter. De kommer også mange ganger til syne midt i trengselen og anfektelsen, og de pleier sjelden eller aldri å utebli når kampen og uværet er over. Treet har verken blader, blomster eller frukt om vinteren; men likevel har det også da den grønne saften i seg, som i sin tid kan bringe dem fram.

Det er altså helt sikkert en del av det gudelige livet at Guds barns sjeler til sine tider får smake Guds kjærlighet og godhet, blir husvalet med hans søte trøst og fylt med fred og glede. Dette skal vi utvikle nærmere der vi kommer til å behandle hvert stykke for seg. Her har

jeg bare villet nevne det for at en skal kunne svare verden og gjendrive den, når den mener at kristendommen er uten all glede, lyst og sødme, og at den ikke fører annet med seg enn bedrøvelse, sorg, angst, anfektelse og hjertevondt.

Vi kunne møte denne bebreidelsen ved å si at det er nok for oss at dette bedrøvelige livet får en gledelig ende, og at den veien som er overgrodd med torner og tistler, fører til paradiset, mens verdens gledesliv og rosenvei fører til evig kval og pine. Men det trenger vi ikke å vise til denne gangen. Vi innrømmer slett ikke at kristendommen er uten lyst og glede. Det vår kjære Frelser sa til disiplene sine: «Jeg har mat å ete som dere ikke vet om!» (Joh 4,32), det kan vi svare verden: Vi har en glede som dere ikke vet om.

Kristendommen ligner fikentreet: Bladene, barken, røttene, saften og veden er bitre, men fruktene er overmåte søte og velsmakende. Riktignok er det visse ting i kristendommen som virker beske; men den har også sine frukter: at Gud bor i oss, foreningen med Kristus, Den Hellige Ånds trøst og indre vitnesbyrd, ro i samvittigheten, fred i hjertet og en forsmak på det evige liv. Og hva er søtere enn dette?

Å, dere dårer som henger ved verden og ikke vet om noen annen glede enn den forgjengelige! Si meg: Hvem har skapningene, som er deres glede, fått sin godhet, sin kraft, sin sødme og alt sitt fra? Har de det ikke fra den evige, allgode, allmektige og søte Skaper? Hvem er da best forsynt – den som har kilden og en full strøm, eller den som har en liten regnbekk som tørker ut i sterk hete?

Vi har Gud – nok og alt. Vi har den kilden som aldri tørker ut; vi har selve vesenet. Dere har verden og den elendige bekken av deres timelige glede – en skygge, et intet.

Vær forvisset om at vi vet og har erfart dette: All verdens lyst, glede og fornøyelse, om den var samlet i én haug, kunne ikke måle seg med en dråpe av den gleden Gud etter sitt velbehag stundom ved seg selv vekker i sine barns hjerter. Tenk på hva noen av dem har sagt: «Du har gitt meg glede i mitt hjerte, større enn den de andre har når de har overflod av korn og most.» «Herren er min tilfalne del og mitt beger … En arvedel er tilfalt meg på fagre steder. Ja, jeg har en herlig arv!»

«De blir rikelig mettet av det gode i ditt hus, og av dine gleders strøm gir du dem å drikke» (Sal 4,8; 16,5–6; 36,9). «Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd som er oss gitt» (Rom 5,5).

«Jeg … har fått glede i overflod i all vår trengsel» (2 Kor 7,4). Men om dette blir det, om Gud vil, anledning til å tale mer utførlig senere.

I beskrivelsen vi ga av et gudelig og hellig liv ovenfor, står det videre at «sjelen blir så forandret i hjerte, sinn og hu at den kjenner en stadig lengsel etter å tjene Gud og nesten» osv. «Derfor, om noen er i Kristus, da er han en ny skapning» (2 Kor 5,17).

Likesom podekvistens forening med den ville stammen fører med seg en stor forandring, slik skjer det i enda langt høyere grad ved menneskets forening med Kristus ved troen. Arons stav ble ved Guds kraft så forandret på én natt at den «hadde både skutt spirer og satt blomster og fått modne mandler» (4 Mos 17,8). Slik er det også med de kristne: Nåden forandrer dem fullstendig i hjerte, sinn og hu og gjør dem til nye mennesker. Men dette har vi allerede behandlet utførlig tidligere. *(Se andre del, tredje preken.)*

Denne hellige forandringen har sitt opphav i samfunnet med Gud. Ilden får det iskalde vannet til å koke og gjør det harde metallet flytende. Magneten rører ved jernet og drar det ikke bare til seg, men gir det også sin kraft, så det i sin tur drar et annet jernstykke til seg. Skulle ikke da han, når han ved troen er blitt forent med oss, ved sin Ånd og nåde gjøre de kalde hjertene brennende og de harde sinnene myke? Skulle han ikke gi sine egne sin levende kraft, sin glødende kjærlighet og sin lengsel etter å tjene, råde og hjelpe hver og en?

«Gud er kjærlighet», sier den hellige Johannes (1 Joh 4,8.16). Og Luther sier: «Vi tyskere har fra gammel tid gitt Gud et vakrere og mer treffende navn enn noe annet språk, etter det lille ordet *god*. For han er en evig kilde som strømmer over av bare godhet, og fra ham flyter alt som er og kalles godt.» Gud er en ild av kjærlighet som alltid brenner og luer, en kjærlighet som alltid syder og strømmer, et vesen som alltid virker, driver og lever.

Solen er et synlig, om enn ringe, bilde av den usynlige og store Gud. Skriften sier om den at «den gleder seg som en helt til å løpe sin bane» (Sal 19,6), og at den som en som løper hardt og har det travelt, *skynder seg tilbake til stedet sitt* (Fork 1,5), og så å si er utålmodig etter å nå sitt bestemte mål og fullføre sitt dagsverk. Med dette betegnes ikke bare dens fart, men også dens naturlige villighet og medfødte lengsel etter å lyde sin Skaper og tjene mennesket og de andre skapningene.

Lærde folk i vår tid har også lagt merke til at solkulen, sett gjennom stjernekikkerter, ser ut som et stort ildhav som alltid syder og sammen med lyset sitt damper ut alle slags damper – lik smeltet, glødende, flytende metall som står i ilden i de store grytene sine og bølger og ryker midt i luene.

Dette kan på en viss måte, sier jeg, gi oss en forestilling om hvordan og hva vår Gud er. Han syder, virker og strømmer, om jeg så kan si, uten opphør; han deler stadig ut sin velgjørende innflytelse og opprettholdende kraft blant skapningene sine, og hans lyst er å gjøre godt. (*Det samme kan sies om de andre såkalte germanske folkene: nordmenn, svensker, dansker og engelskmenn. På tysk heter Gud «Gott» og god «gut».*)

Men også her nede på jorden kan vi finne yndige bilder av det allgode og alltid virkende guddommelige vesen. Så lenge en blomst står i sin prakt, ånder den ut sin kraft og sin herlige duft. Kilden stiger opp fra jordens dypeste og skjulte kløfter og gir villig sitt vann til mennesker, dyr og planter. Treet springer ut i knopper, blader, blomster og frukt, og når det er fullt, bøyer og senker det grenene sine, som om det ville by dem fram til mennesket.

Morshjertet banker alltid og lengter etter å gjøre barnet godt; det gir barnet sin melk, som det liksom selv har varmet og blandet med søt kjærlighet. Barnet kan ikke ha det så godt at ikke morshjertet ønsker at det skulle ha det enda bedre, og barnet er dets største glede og fryd.

Se, dette er synlige bilder av den usynlige Gud, som daglig åpenbarer seg slik i sine skapninger og velgjerninger at vi kan føle, forstå og fatte at han er en blomst over alle blomster, en evig livets kilde, et hjerte som langt, langt overgår alle verdens morshjerter i kjærlighet og godhet. Slik vår Gud selv er, slik gjør han også sine barn, etter deres mål. Hjertet deres er fullt av kjærlighet og godhet; det banker og lengter alltid etter å gi andre del i sin kjærlighet. Å råde, hjelpe, trøste, tjene og gjøre godt er deres lyst. De er barmhjertige, gavmilde, kjærlige, vennlige, forsonlige, medlidende, velvillige, saktmodige og så videre.

Det er ikke nok for dem selv å ha fred og glede og å nyte Guds kjærlighet, som ved Den Hellige Ånd er utøst i deres hjerter. På Guds vis lengter og streber de også etter å glede og trøste andre og vederkvege

dem med sin kjærlighet. Derfor trenger en ikke å tvinge en troende kristen utenfra, med trusler og straff, til å elske og tjene andre. Den guddommelige natur han har fått del i, Kristi kjærlighet som han kjenner i sitt hjerte, og Den Hellige Ånd, som er blitt hans sjels sjel, tvinger, nøder og driver ham på en søt måte til alt godt.

Dette sikter Luther til når han sier: «Å, det er en levende, sterk og virksom ting med troen, så det er umulig at den ikke uten opphør skulle gjøre godt. Den spør heller ikke om det finnes gode gjerninger å gjøre; men før en spør, har den alt gjort dem, og den er alltid i virksomhet.»

Vi vil riktignok ikke nekte for at Den Hellige Ånd i Guds ord stadig og på mange måter oppmuntrer de troende til kjærlighet, barmhjertighet, saktmodighet og så videre. Men det skjer *dels* for det gamle menneskets og det syndige kjødets skyld, som er tregt og uvillig til det gode; *dels* er slike oppmuntringer for det nye mennesket det samme som vinden eller blåsebelgen er for ilden, som dermed blir større og sterkere.

Eller det er som med en veloppdragen gutt som selv har lyst til å studere. Men fordi han har en lat og uskikkelig kamerat ved siden av seg, oppmuntrer og formaner foreldrene og lærerne ham flittig til ikke å bli lat og ikke la seg forføre av den andre.

Det blir altså stående at en sann kristen finner sin glede i å lyde Gud, øve seg i gudsfrykt og gjøre kjærlighetens gjerninger. På en viss måte kan han si med sin Frelser: «Å gjøre din vilje, min Gud, er min lyst, og din lov» – kjærlighetens lov – «er i mitt hjerte» (Sal 40,9).

Til sist har jeg i beskrivelsen av et hellig liv sagt at de troende «dør stadig mer og mer bort fra seg selv og verden og søker å fortære seg selv i kjærlighet til Gud og nesten».

Med dette vil jeg lære at sanne kristne aldri er fornøyd med sin kristendom, og at de ikke tror de er kommet så langt at de ikke trenger noe mer. De sier heller med Paulus: «Brødre, jeg mener ikke om meg selv at jeg har grepet det. Men ett gjør jeg: Jeg glemmer det som ligger bak og strekker meg ut etter det som er foran» (Fil 3,13).

Det er som om han ville si: Riktignok erkjenner jeg med takknemlig hjerte at jeg har gått fram i kunnskapen om Kristus; men likevel streber jeg med all mulig flid etter enda større fullkommenhet i kunnskap og gudsfrykt. Jeg legger liksom bak meg og glemmer det jeg ved

Guds nåde allerede har nådd, og jager i fullt løp etter de større tingene som ennå ligger foran meg.

Kristendommen er som hagearbeid: Hjertet gir en alltid noe å gjøre. Den syndige naturen skyter ofte opp i onde begjær, tanker, ord og gjerninger, og da har en nok med å luke og rydde bort dette ugresset.

De sanne kristne er lærlinger som hele livet må gå i Den Hellige Ånds skole. Deres vanskeligste lekser er disse: å stole på Gud av hele sitt hjerte, elske ham av hele sin sjel, overlate seg helt til ham og villig gi seg inn under hans hellige vilje, fornekte seg selv, bøye sin egen vilje, være korsfestet for verden, forakte forfengeligheten, lengte etter det himmelske og evige, og villig og med glede dø og ofre sitt legeme, liv, gods og gull og så videre. Men om disse tingene skal vi, om Gud vil, tale utførlig etter hvert som verket skrider fram.

Det jeg hittil har lagt fram, vil jeg nå belyse med et levende og passende eksempel: den hellige Paulus. Ham har Gud stilt fram som et under av sin godhet og som et forbilde, og mange ganger kan jeg ikke se meg mett på ham eller glede meg nok over ham.

Se, dette mennesket ble grepet av Herren Jesus midt i sitt ugudelige løp. På et øyeblikk gjorde han en ulv til et lam, en borre til en vakker blomst og en forfølger og morder til en apostel og en trofast hyrde for menigheten.

Før levde Satan i ham og drev ham etter sin morderiske vilje; men siden kunne han si med sannhet: «Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg» (Gal 2,20). Før omvendelsen hadde han ikke annet enn morderiske tanker; men siden grunnet han natt og dag på hvordan han skulle utbre Kristi rike og føre mange sjeler til ham.

Før var den korsfestede Jesus for ham en spott, en forargelse og et anstøt – en skyteskive han i sin rasende iver skjøt alle sine hånende ords giftige piler mot. Men siden ble han for ham Guds kraft og Guds visdom, ble hans rettferdighet, hans liv, hans håp og alt.

Før var han oppblåst av sin fariseiske rettferdighet og visdom; men senere akter han alt for tap og skrap for Kristi skyld. Før ønsket han at alle kristne hadde én hals, så han kunne hugge den av i ett hugg og drepe dem alle på én gang. Siden ønsker han at alle mennesker bare hadde ett hjerte og én sjel, og at Herren Jesus alene måtte leve og herske der.

Før elsket han verden, og uten tvil søkte han ved sin nidkjærhet mot de kristne å vinne ypperstеprestenes og de fornemme i folkets gunst og slik bane seg vei til stor ære og rikdom. Men siden sier han: Verden er korsfestet for meg og jeg for verden; og han velger fattigdom, vanære og Kristi kors framfor all verdens ære, glede og herlighet.

Før visste han ikke noe om den åndelige glede. Men siden fant han så mye glede i sin Jesus og i hans søte samfunn at all den trengsel, forfølgelse og hjertesorg som verden, helvete og djevelen plaget ham med uten opphør, ikke kunne gjøre ham trett og lunken i tjenesten for hans søte Frelser.

Derfor roser han seg også av sine trengsler og sier at han har fått glede i overflod i all sin motgang. Han akter ikke livet sitt et ord verd, når han bare kan fullende sitt løp med glede og den tjenesten han fikk av Herren Jesus: å vitne om Guds nådes evangelium. Han brenner av hellig nidkjærhet; Kristi kjærlighet tvinger ham.

Ble han mishandlet og hånet ett sted, fikk han likevel frimodighet i sin Gud til å forkynne hans evangelium et annet sted. Så sterkt lengtet han etter å føre de vantro og ubotferdige til kunnskapen om Kristus og til frelse, at han ønsket at han selv var forbannet bort fra Kristus, bare andre kunne bli frelst ved ham. Med glede ville han ofre sitt hjerte og liv for sine medbrødres og tilhøreres sjeler (Apg 20,24; 2 Kor 11,29; 1 Tess 2,2; Rom 9,3; 2 Kor 12,15).

I en slik kjærlighet til Gud og nesten fortærte han seg selv som et lys, som tjener andre ved å skinne for dem. Til sist, da han hadde fullført løpet, stridd den gode strid og bevart troen, trøstet han seg med glede ved rettferdighetens krone som lå ferdig for ham. Og det som er mer underfullt enn alt annet: Om en ellers kan feste lit til beretningene hos noen gamle forfattere, skal den dyrebare apostelens hode, etter at det var hugget av med sverdet, ennå tre ganger ha ropt ut det søte navnet Jesus.

Av alt dette ser en at Krysostomos ikke har urett når han sier om ham: «Paulus var en himmelborger, en søyle i kirken, en jordisk engel og et guddommelig menneske. For likesom jernet blir helt glødende og som ild når det legges i ilden, slik ble også apostelen bare kjærlighet da han var tent av den guddommelige kjærlighets ild.» Og hans

eksempel viser tydelig nok hva et gudelig og hellig liv er, og hva Kristus formår, han som lever i sine egne.

En troende sjel som lever i Kristus, og som Kristus lever i, er altså en ny skapning. Den har fått ny forstand, ny vilje, nye begjær og sinnsbevegelser, et nytt sinn og et nytt hjerte, nye tanker og nye ord, nye mål og lengsler. Kristus hersker over alle dens evner og krefter, og ved sin Ånd og nåde gir han så å si liv til alle dens lemmer.

Den er en *tavle* eller et *lerret* der Den Hellige Ånd dag for dag tegner og maler Jesus Kristus stadig tydeligere fram. Den er *et rent kar*, fylt av all Guds fylde. Den er *en fruktbar gren* på livets store tre, full av Kristi saft og kraft, og den mangler aldri rettferdighets frukt. Den er *en edel ranke* på vintreet Kristus, full av søte druer – kjærlighet, saktmodighet, ydmykhet, vennlighet og kyskhet – som alle smaker av Kristi Ånds saft.

Den er et yndig bilde der man kan kjenne igjen Jesus Kristus, et bilde som får liv av hans Ånd og styres av den. Den er et dyrebart og vakkert Guds barn, kledd i Kristi rettferdighet, som vandrer for sin Fars åsyn i hellig frykt og villig lydighet.

Den skinner som et lys i verden og er som en rose blant tornene. Den er et underskjønt verk av Guds nåde, som de hellige engler gleder seg over og med glede følger overalt. Den er et forbilde på den nye himmel og den nye jord, der rettferdighet bor. Den er et under for verden, en redsel for djevlene, en pryd for kirken og en lengsel for himmelen.

Dens hjerte er fullt av ild, dens øyne fulle av tårer, dens munn full av sukk og dens hender fulle av gode gjerninger. Den er som en blomst som alltid vender seg etter solen og folder seg ut mot den. Den lever ikke for seg selv, men for sin Jesus, som har kjøpt den fri med sitt blod; og den er villig til å gi sitt liv, bare Herren Jesus kan bli æret ved det.

Skal vi nå ha nytte av denne læren om et gudelig og hellig liv, må vi for det første prøve oss selv nøye etter den. Vi må ransake om vi i sannhet kan rose oss av et gudelig og hellig liv – eller i det minste om vi har det oppriktige forsett og med flid og iver strever etter å leve et slikt liv og kjempe mot oss selv, verden og Satan. Hvor svært viktig denne prøvelsen er, ser vi av det som ble sagt i forrige preken om hvor nødvendig et gudelig liv er.

Derfor vil det være godt at en kristen sjel som vil prøve seg selv, først overveier disse skriftordene inderlig og alvorlig: «Hvis ikke deres rettferdighet overgår de skriftlærdes og fariseernes, kommer dere aldri inn i himlenes rike» (Matt 5,20). «Ikke enhver som sier til meg: Herre, Herre! skal komme inn i himlenes rike, men den som gjør min himmelske Fars vilje» (Matt 7,21). «Arbeid på deres frelse med frykt og beven» (Fil 2,12). «Jag etter … helliggjørelse. For uten helliggjørelse skal ingen se Herren» (Hebr 12,14).

Så prøv dere selv, mine kjære medkristne, høy og lav, lærde og ulærde, fattige og rike, unge og gamle, for at dere ikke skal bli dømt (1 Kor 11,31)! Her har dere et enkelt og ufullkomment riss av et hellig og gudelig liv. Hold livet deres opp mot det og se om det stemmer! Prøv dere selv, om dere er kristne i kraft og sannhet eller bare av skinn og navn – om dere er trær fulle av rettferdighets frukt, eller trær som bare har blader, og som Kristus i sin tid vil forbanne!

Det fortelles om en gudfryktig katolikk av fornem slekt som var gått inn i en geistlig orden. Han fikk høre at en kjeltring som hadde gitt seg ut for å være ham, var blitt avslørt i bedrageriet og dømt til galeiene. Da brast det ut av ham: «Akk, jeg elendige menneske! Når den stakkars tosken blir dømt til en så skammelig og hard straff fordi han tok på seg rollen som en så stor synder som meg, hva skal da ikke ramme meg, som i så mange år har båret en geistlig manns drakt og navn og likevel lever i synden!»

Kjære medkristne, la oss ransake oss selv, om ikke også vi er andre mennesker enn vi gir oss ut for og andre holder oss for. Kanskje skjuler også vi en stor synder og hykler under skinnet og navnet av en troende kristen. Da vil vi få høre en forferdelig dom når vi skal stå fram for ham som skal åpenbare hjertenes råd og bringe fram i lyset det som er skjult i mørket. (*Se første del, andre preken.*)

Jeg har sagt at de kristnes liv må «være gudelig og hellig», og at kristendommen er av en helt annen art enn de fleste kristne i våre dager innbiller seg. Der hvor synden hersker, der hvor man heller holder med verden, med sitt syndige kjød, ja, med Satan, enn med Gud og Herren Jesus, der kan det ikke være noe gudelig og hellig liv.

Hvordan kan det kalles et hellig liv når hjerte, munn, hånd og alt er tilsølt av forsettlige og bevisste synder? Kan man øse rent vann av en møkkadam? Eller kan en osende, utbrent lampe gi et klart og vakkert

lys? Hva fellesskap har et kjødelig, vellystig og verdslig liv i overflod med Kristi hellige liv, selv om det viser seg under kristendommens ytre skinn og navn?

Sannelig, man kommer ikke til himmelen ved å more seg, drikke seg full, fråtse, spøke og le, spille og leke, pynte og stase seg, skrape penger sammen og så videre. Gud lar seg ikke betale med falsk mynt, som er bare kobber inni, men ser ut som godt sølv utenpå. Han gir ikke saligheten til dem som bare er kristne i skinnet og på munnen, men bare til dem som er i Kristus Jesus, og som ikke vandrer etter kjødet, men etter Ånden.

Hva skal den rettferdige Gud med skallet når kjernen er borte? Og hva bryr han seg om utseendet og munnen når kraften og hjertet mangler? «For det som betyr noe, er verken å være omskåret eller uomskåret» – verken skinn eller snakk – «men å være en ny skapning» (Gal 6,15).

Vi har hørt at de kristnes hellige og gudelige liv «er et verk av Guds nåde, en Kristi kraft og en drift fra Den Hellige Ånd, som gjør at hjertet blir forandret, fornyet og fylt av all Guds fylde».

Derfor er det ikke nok å leve et anstendig, skikkelig og ulastelig liv og kunne si: «Jeg er ingen tyv og kjeltring, ingen horkar eller ekteskapsbryter, ingen røver og ingen dranker. Jeg går i kirken og til alters og leser morgen- og aftenbønnene mine av boken. Jeg lever i god fred med naboer, kjenninger og slektninger, og jeg betaler skatter og avgifter i rett tid.»

Det ville riktignok være å ønske at man var kommet så langt med alle kristne at de i sannhet kunne si slikt om seg selv. Da ville vi ikke stå tilbake for hedninger og tyrkere, og de mange og store offentlige forargelsene kunne unngås.

Men alt dette er likevel ikke nok for en sann kristen. Også hedningene har jo greid å komme så langt ved naturens lys; og mange som har et slikt ytre, anstendig skinn, kjenner likevel ingenting til Kristi kraft og Den Hellige Ånds drift, men beholder et uforandret, kjødelig og ubotferdig hjerte like fullt.

Den Hellige Ånd kaller selv et sted dem som forfulgte apostlene og satte seg mot Kristus, for *andektige*, og andre som ikke trodde på Kristus, for *gudfryktige menn* (Apg 13,50; 2,5). Slik viser han at også naturen og loven kan frambringe en viss andakt, anstendighet, tukt

og gudsfrykt – men alt dette er ikke av det rette slaget og er ennå ikke noe gudelig og hellig liv.

Skjærer man noen kvister av trærne om vinteren og setter dem i vann i en varm stue, begynner de å springe ut og bli grønne, og ofte blomstrer de til og med. Men det varer ikke, og det blir aldri noen ordentlig frukt av det. Slik er det også med det ytre, skikkelige livet som de fleste kristne i våre dager regner for et gudelig liv.

Den sanne kristendom springer ut av den treenige Guds nåde og av hjertets innerste grunn. Jesus, som ved troen bor i hjertet, er den rot og stamme som all rettferdighets frukt kommer av. Den Hellige Ånd er det nye menneskes sjel, som gjør alt levende og virksomt.

En sann kristen er ikke bare gudfryktig i det ytre og så lenge han ikke har anledning til å gjøre det onde, men også i det indre og til alle tider. Han skyr ikke bare de grove, ytre syndene mot lovens andre tavle, som øvrigheten pleier å straffe. Han skyr også de skjulte syndene mot den første tavle, som verden ikke engang regner for synd – vantro, mistillit, tvil, utålmodighet, kulde mot Gud, falsk trygghet, utakknemlighet, indre hovmod, ærgjerrighet, egenkjærlighet og lignende – og ved Den Hellige Ånds hjelp søker han dag for dag å bli stadig friere fra dem.

Et menneske kan være godt av natur og i verdens øyne og likevel være ondt og forkastelig i Guds øyne, så sant det ikke har noe mer enn dette. For det er ikke naturen som gjør oss gode for Gud, men vår Herre Jesu Kristi nåde. Han rettferdiggjør oss ved sin fortjeneste og rettferdighet, og ved sin Hellige Ånd fornyer han våre hjerter og gjør dem gode i sannhet.

Et menneske kan av natur være stillere, blidere og mildere enn andre og avsky drukkenskap, utukt og overdåd, og et slikt menneske kaller verden et godt menneske. Men det kan godt hende at den samme ikke har noen sann kjennskap til Gud og Kristus. Han kan være lunken og lettsindig i åndelige og guddommelige ting, ikke vite hva gudelig nidkjærhet er og ikke bry seg stort om bønnen, om kristendommen og om himmelen; kanskje er han endog gitt til gjerrighet og har sinnet vendt mot det jordiske. Hvem kan da si at et slikt menneske lever et gudelig og hellig liv?

Omvendt kan en sann kristen ha tilbøyelighet til hissighet og utidig vrede, til selskapelighet, drukkenskap og overdåd. Men ved Guds

nåde har han lært å kjenne seg selv og sine feil. Han strider daglig mot seg selv og strever ved Jesu Kristi kraft etter å overvinne synden som bor i hans kjød. Han angrer sine brister med tårer, søker nåde hos Gud i daglig omvendelse og strever stadig mer etter å dø bort fra seg selv og korsfeste sitt kjød med dets lyster og begjær.

Hos et slikt menneske er det helt visst en begynnelse til et hellig og gudelig liv. Og fordi han henger ved Guds nåde og Jesu sår som et barn ved sin mors bryst, vokser han dag for dag og går fram i Herrens gjerning.

Det er svært viktig å kjenne forskjellen mellom *naturen* og *nåden*. Mange mennesker tror nemlig i våre dager at de står godt til og trygt kan håpe på saligheten, fordi de tenker at de da ikke er så helt onde – de lever jo et skikkelig liv utad, og ingen kan klage over dem. Men alt dette skyldes bare naturen, kjøtt og blod, og det har ikke adgang til Guds rike selv i sin beste tilstand. Jeg vil derfor sette opp noen kjennetegn som vi kan prøve vår tilstand etter, så vi kan skjelne naturens virkning og frukter fra nådens kraft og frukter.

Det naturlige mennesket ser bare på det ytre og bryr seg lite eller ingenting om sin indre tilstand. Han ser mer på menneskers dom og slår seg til ro når ingen har noe å si på ham eller med rette kan klage over ham. Hva Gud derimot vil si, han som selv det mest gudfryktige menneske ikke kan svare én gang av tusen når han går i rette med ham, det bryr han seg langt mindre om.

Når han prøver sin tilstand, er han lett å stille tilfreds. Han ransaker ikke hjertet sitt grundig, men unnskylder gjerne seg selv; feilene og syndene sine gjør han små, men dydene og de gode gjerningene store. Noen særlig sorg over synden kjenner han ikke til.

I enkelte ting som kristendommen nok krever, men som hans syndige kjød ikke har lyst til, gir han seg selv fritak. Han tenker at man verken kan eller trenger å ta det så strengt: Bare vi sier at vi tror på Kristus, og går i kirken og til alters, er det ikke så vanskelig å komme til rette med den gode Gud i alt det andre og i det som gjelder et gudfryktig liv.

Han har også lett for å døyve og berolige samvittigheten når han har gjort grove synder – drukket seg full, latt seg rive med til vrede uten grunn, bannet og sverget, baksnakket sin neste eller gitt forargelse med tøysete snakk og lettferdige spøker.

Han går nok i kirken, men uten noen særlig andakt eller inderlig lyst til Ordet. Hva åndelige rørelser er, vet han heller ikke. Han går nødig i gang med å tenke over og gruble på det ordet han har hørt; det er nok for ham at han har vært i kirken.

Han går til alters uten å prøve seg selv og uten sann anger og bot, uten noen inderlig betraktning av den kjærlighet Guds Sønn har vist oss ved å gi sitt legeme i døden og utøse sitt blod for vår skyld. Han mener heller ikke at det er nødvendig å fatte noe godt, fornyet forsett, for han regner seg allerede for så god som han bør være.

Han ber uten særlig andakt, mer fra boken enn fra hjertet, og man hører ham ikke så lett klage over at han ikke kan be. Han bryr seg heller ikke om å vokse i gudsfrykt, for han mener, som sagt, at han ikke trenger noen særlig forbedring.

Når anledningen byr seg, lar han seg lett overtale til å gjøre som verden vil ha det. Han ser ikke at dette kan være noe man bør tenke seg lenge om før man gjør, for det er jo en lett sak å få syndenes forlatelse.

Han er ikke nidkjær for sin Guds ære og står ikke imot verdens ugudelighet, men tenker at det andre sier eller gjør, er ikke hans sak å svare for, men deres egen; hvorfor skulle han pådra seg uvilje og ubehageligheter? Han elsker verden og det timelige liv, og han ønsker nok å komme til himmelen, men så sent som det overhodet er mulig.

En sann kristen, som lever i nådens stand og drives av Den Hellige Ånd, har derimot et helt annet sinn. Han ser først og fremst på det indre. Han vet at Gud «ransaker hjerter og har behag i oppriktighet» (1 Krøn 29,17), og derfor ønsker og ber han hver dag at Gud vil skape i ham et rent hjerte og fornye en stadig ånd inne i ham.

Han strever nok også etter at hans ytre ferd skal være ulastelig for mennesker og ikke til anstøt for noen. Men fordi han vet at man ikke alltid kan eller bør tekkes mennesker, tar han mer hensyn til Guds dom enn til menneskers. Han er tilfreds når han har en god samvittighet og vet med seg selv at det han har sagt, gjort og ment, har skjedd som for Guds ansikt.

Han prøver jevnlig sin åndelige tilstand og skåner ikke seg selv. Han unnskylder ikke sine egne feil, men bekjenner dem villig. Han synes alltid at han selv er den største av syndere; han er aldri fornøyd

med sin kristendom, og etter egen mening har han så vidt begynt og hører ennå bare til ABC-barna.

Han vil gjerne ta alt nøye, for han tenker på at han har med den allvitende, rettferdige og hellige Gud å gjøre, og at ingen synd mot den store og høylovede Gud kan være liten og ubetydelig. Han tar sin gudsfrykt inderlig alvorlig og ligger i daglig kamp med seg selv og med verden. For han vet at Herren Jesus ikke vedkjenner seg *dem* som sine disipler, som ikke daglig tar sitt kors opp og følger ham, at intet urent skal komme inn i det himmelske Jerusalem, og at uten helliggjørelse skal ingen se Herren.

Er han blitt overrumplet av en brist og kjenner seg overbevist i samvittigheten om en synd, gir det ham stor hjertesorg. Det koster ham mye kamp, mange bønner, mange sukk og mange tårer før han kan stille sin sårede samvittighet tilfreds og få den til ro i Kristi fortjeneste og blod.

Han kommer alltid til kirken med et hjerte som hungrer og tørster, lik et sultent barn som kommer til morsbrystet. Hans stadige mål er å vokse i troen, i kjærligheten, i håpet og i gudsfrykten og bli bedre og bedre. Han ønsker ikke å få ørene fylt, men hjertet, og han lengter etter å kjenne og gjøre sin Guds vilje. Det ville smerte ham om han skulle gå ut av kirken uten frukt og nytte.

Han går til den hellige nattverd etter en inderlig prøvelse av seg selv. Han gjør det med en dyp lengsel etter å bli stadig vissere på sin forening og sitt fellesskap med sin Frelser, og for å øse nye krefter av ham til å øve seg i gudsfrykt.

Han ber og sukker uten opphold, men særlig i morgenstunden taler han med sin Gud og Far. Da øser han ut sitt hjerte for ham og taler med ham i barnlig tillit – først og fremst om det som gjelder Guds rike og ære og sjelens frelse og salighet.

Han ofrer gjerne Gud sitt hjerte og kaster seg ned for hans føtter med alt det han er og har. Han ønsker intet heller enn alltid å være et redskap for Guds hellige, rettferdige og gode vilje. Ofte klager han også over at hjertet hans er kaldt, og at det ikke riktig vil gå for ham med bønnen.

Han vandrer varsomt og unngår enhver anledning til synd. Når verden frister og lokker ham, sier han: «Hvordan skulle jeg da gjøre denne store ondskapen og synde mot Gud?» (1 Mos 39,9). Han hater

all ugudelighet av hjertet, er nidkjær for Gud, står imot det onde og er med på å hindre forargelse så langt det er mulig. Ofte sukker og gråter han i det skjulte over det andre ler av.

Verdens spøk og lyst er ofte som et mord i hans ben og som en pil i hans hjerte. Samtidig streber han alltid etter å kunne vinne andre også og lære overtredere Guds veier. For han vet at Gud «har gitt hver enkelt befaling om hans neste» (Sir 17,14), og at vi skal «gi akt på hverandre, så vi oppgløder hverandre til kjærlighet og gode gjerninger» (Hebr 10,24).

Han bryr seg verken om verdens gunst eller uvilje, bare han kan tekkes sin Gud og bevare en god samvittighet. Han er lei av forfengeligheten, og om det kunne skje med Guds gode vilje, ville han heller i dag enn i morgen legge av det syndige legemet, forlate verden og være hos Kristus.

Når dere betrakter denne skildringen nøye – den er både grundig og tydelig – og prøver dere selv etter den, kan dere lett komme på det rene med om dere ennå er i naturens stand, eller om dere er i nådens stand. Da ser dere også hva dere skal tenke om deres kristendom, og hvilket håp dere kan gjøre dere om saligheten.

Jeg ber dere for Guds skyld: Far ikke lettvint over dette stykket av læren, og tro ikke at det er noe som ikke har stort å si! Jeg kan forsikre dere at det blant de kristne finnes mange ukristne som ikke bryr seg om denne saken, men i sin falske trygghet fortsetter på sin gamle vis – og så vandrer de i håp om himmelen rett til helvete.

Men jeg må gå videre og legge fram enda noen ting som hører med når vi skal prøve vår kristendom, og som følger av beskrivelsen ovenfor av et gudelig og hellig liv. Vi har lært at nåden vekker en inderlig, hjertelig villighet til det gode hos de troende, og at deres gudsfrykt ikke er noe påtatt, uvillig og tvunget, men noe som strømmer glad fram av det fornyede hjertet, som en bekk fra kilden.

En sann kristen tjener ikke sin Gud av trellefrykt, men av barnlig, villig lydighet og inderlig kjærlighet. Gudsfrykten er hans lyst; det er hans mat å gjøre Guds vilje (Joh 4,34). «En kristen er ingen tvangsutskrevet soldat», som en utenlandsk lærer, Thomas Watson, uttrykker det, «men en frivillig.» Sabbaten er hans lyst (Jes 58,13). Hans ønske er å få «bo i Herrens hus alle mitt livs dager for å skue Herrens prakt og grunne i hans tempel» (Sal 27,4).

Han går ikke til bønnen og de andre hellige øvelsene som en dagarbeider går til arbeidet sitt – noe han helst ville sluppet, om han bare kunne leve likevel. Han går som et barn til en samtale med sin kjære far, eller som en brud til et samvær med sin brudgom. En kristen ville tjene sin Gud med største villighet selv om han visste at Gud verken hadde skapt himmelen for å lønne gudsfrykten eller helvete for å straffe ugudeligheten. Kristi åk er for ham en lett og kjær byrde.

Hyklerne har derimot et helt annet sinn. De legger nok også vinn på gudstjenesten og flitter seg med den ytre gudsfrykten, men de gjør det med motvilje og ulyst. De har større lyst til synden og verdens overflod enn til gudsfrykten.

De holder seg fra synd på samme måte som de som ligger syke av feber, holder seg fra meloner, vin og andre slike ting – fordi de er redde for å spise eller drikke seg i hjel på det; ellers har de stor lyst på det. Hånden holder seg i ro, mens hjertet driver hor med synden. De ville heller ha sin kjødelige frihet og ikke vite noe om Guds bud og veier enn å være underlagt dem. De ligner hestene, som nødig tar bisselet i munnen og siden alltid biter på det.

De er gudfryktige for å slippe de verdslige straffene og skammen for mennesker, eller Guds vrede og helvete. Derfor går det også kaldt og lunkent for seg med øvelsene deres. De kommer sent til kirken og går tidlig ut igjen. Man kan fort preke dem i søvn eller gjøre det for langt for dem.

Når det tales om verdslige og forfengelige ting, er de våkne og livlige; men tales det om åndelige og gudelige ting, blir de fort lei, sitter og gaper og har øyne og ører helt andre steder. De går til bønnen som hunden går til lenken, og det skal lite til før noe kommer i veien og hindrer dem – noe de er godt fornøyd med.

De kommer til den hellige nattverd, ikke med sjelens inderlige hunger og tørst og hjertets inderlige glede, men fordi det nå en gang er skikk og bruk – noe de forresten like gjerne skulle ønske seg fri fra.

Når de skal gjøre noe godt, har det ingen hast. Ofte skyver de det fra den ene gangen til den neste, slik Kain gjorde etter det lærde utleggere bemerker om de ordene som sies om ham: «Da en tid var gått, skjedde det at Kain bar fram for Herren et offer» (1 Mos 4,3). Uttrykket «da en tid var gått» forklarer de nemlig om en lang tid, ja, noen år, som gikk før Kain – som kan kalles alle hykleres erkefar – tenkte på Gud og på

sitt offer. Slik bærer hyklerne seg ennå at. Deres valgspråk i åndelige ting er: *Det har god tid.*

Dette er igjen en svært viktig sak vi må prøve oss etter når vi vil komme til klarhet over om vår gudsfrykt er av det rette slaget eller ikke. Sannelig, denne prøven holder ikke *den* kristendom som finnes hos de fleste mennesker i våre dager. De er svært våkne og oppmerksomme i timelige og forgjengelige ting, men svært lunkne og søvnige i åndelige. Ransak deg selv nøye, min medkristne! Kanskje vil ditt eget hjerte gi deg den beste forklaringen på denne skildringen min; kanskje finner du mer hos deg selv enn jeg har kunnet få fram.

Vi har også vist at den sanne gudsfrykt fører med seg en himmelsk, indre glede og en smak av Guds søte kjærlighet. For når den springer ut av foreningen og fellesskapet med Gud, er det klart at den nødvendigvis må være forbundet med sjelens glede og høyeste tilfredshet. Når vinen gleder menneskets hjerte, skulle ikke da også Jesus gjøre det, han som skapte vinen, og som ved troen bor i hjertet? Herren Jesu tornekrone har ikke bare pigger og torner som stikker; til sine tider bærer den også roser som kan glede og vederkvege.

Gudsfrykten kan med rette kalles «jo lenger, jo kjærere». For selv om den i begynnelsen faller tung for det syndige kjødet, bringer den så mye glede med seg når man øver seg i den, at de sanne kristne har det bedre midt i sine trengsler enn verdens barn midt i sin syndige lyst og høyeste fryd. Det kan ingen nekte som har erfart hvordan det smaker når den urolige samvittigheten finner hvile, fred og trøst i Jesu sår, og når sjelen kjenner sødmen av Kristi rettferdighet og nåde i stedet for den bitre gallen av synden og Guds vrede. (*«Je länger, je lieber» – «jo lenger, jo kjærere» – er et tysk navn på blomsten kaprifol.*)

Prøv dere nå igjen her, mine kjære medkristne, og undersøk hvordan det står til med deres kristendom! Kanskje kjenner dere ingen annen glede enn den verden pleier å gi. Kanskje har dere hatt glede av barna deres, eller dere har ofte vært fornøyde og muntre i godt lag, i gjestebud, barselfester og bryllup. Dere har fått en rik arv, eller dere har hatt stor lykke i handelen eller er kommet i gunst og nåde hos en høy herre; eller dere har noe annet som hjertet deres gleder og fryder seg over.

Men hvor er kristendommens glede? Hvor er den himmelske lyst som Gud gir sine egne? Har dere noen gang kjent en forsmak av Guds godhet?

Hvordan smaker Guds ord dere? Kan dere si med den kongelige profeten at det er «søtere enn honning, ja, honning som drypper fra vokskakene» (Sal 19,11), og «bedre … enn tusen stykker gull og sølv» (Sal 119,72)? Hvordan smaker livets brød dere i Herrens hellige nattverd? Hvordan har sjelen deres det etter en andektig bønn? Går det dere som Hanna, som gikk hjem med lett og glad hjerte etter en inderlig bønn med tårer, og som «ikke mer så sorgfull ut» (1 Sam 1,18)?

Blir Kristi gode åk kjærere for dere dag for dag? Har dere lyst til Guds lov etter det indre menneske? Kjenner dere glede i trengsel og sorg? Har dere noen gang smakt smulene fra det himmelske bordet og noen dråper av de saliges og utvalgtes himmelske gledesvin?

Kanskje kjenner dere ikke noe av alt dette og nøyer dere med verdens og kjødets gleder. Kanskje har både den gudelige sorgen og den himmelske gleden hittil vært helt fremmed og ukjent for dere.

Nå vil jeg riktignok ikke si at alle sanne kristne til enhver tid og i like stor grad må kjenne denne gleden og tilfredsheten i sitt hjerte, og at deres gudsfrykt ellers ikke duger. For solen er like fullt et klart lys selv om månen stiller seg mellom den og vårt øye, så vi må si: Solen er formørket. Slik er det også, som vi allerede har vært inne på ovenfor, med vår kristendom: Den kan like fullt være Gud til behag selv om sjelen en tid ikke kjenner dens søte kraft.

Men likevel vil og kan jeg si med sannhet: Den som kaller seg en kristen uten noen gang å ha merket noe til den åndelige gleden eller kjent noen særlig lengsel etter den – den som ser på den som noe ukjent som han gir liten eller ingen verdi, og som ikke vet å fortelle om annet enn forgjengelig lyst og verdensglede – hans gudstjeneste er uten tvil bare hykleri, og han kjenner ennå ingenting til foreningen og det indre, virkelige fellesskapet med Kristus.

Og ved denne prøven vil kanskje mange igjen falle igjennom og kjenne seg fremmede for livet i Gud. For hvor mange er det ikke som verken kjenner eller skatter den åndelige og gudelige gleden!

Endelig har vi lært at det også hører med til et gudelig og hellig liv «en stadig lengsel etter å tjene Gud og nesten, etter å vokse i gudsfrykt og holde ut i den til enden». Dette har vi forhåpentlig vist klart nok

ovenfor, selv om det ofte vil bli anledning til å legge det enda mer fram i resten av denne tredje del.

Av dette er det altså klart at kristendommen er en søt og hellig ro midt i en stadig uro. De beste kristne mener ikke at de er kommet særlig langt i sin gudsfrykt, men streber alltid etter å bli bedre og mer fullkomne. Hjertet deres brenner og ryker stadig av kjærlighet og lengsel. Det er som alteret i den gamle pakt: Der brant nok ikke alltid et offer og en stor ild, men ilden måtte heller aldri slokne helt.

En kristen er som et grønt og fruktbart tre. Man finner nok ikke blader, blomster og frukt på det til alle tider, men det er aldri uten knopper – ikke engang om høsten, rett etter at fruktene er plukket, ja, ikke engang om vinteren, når det er dekket av snø og is.

Av dette slutter vi altså at den sanne kristendom ikke er noe sorgløst og likegyldig som bryr seg lite eller ingenting om å tjene Gud og nesten. Å nei! Som et lys alltid brenner og lyser når det først er tent, slik er det også med et gudfryktig menneskes tro. Den må hele tiden ha noe å gjøre som er i samsvar med kjærligheten til Gud og nesten; ellers trives den ikke. Den regner den dagen for tapt da den ikke har fått anledning til å gjøre noe godt og vise sin tro.

Av dette følger også at en sann kristen aldri holder seg selv for så god og gudfryktig at han ikke skulle strebe etter å bli bedre. Det ytre mennesket kan lett nå sin fulle høyde i dette livet, men det indre mennesket kan ikke det; derfor streber det alltid etter å bli mer fullkomment.

Av dette ser vi også at den sanne gudsfrykt ikke er noe flyktig og ustadig. De sanne kristne tjener ikke sin Gud bare en tid, en dag eller to, langt mindre et par timer, for så ikke å bry seg mer om ham, men leve i synd og urettferdighet til behag for sin buk, for Mammon og for Satan – slik de fleste kristne i våre dager likevel mener. For hva slags gudstjeneste skulle det være? Den ville jo være som svinenes bad og renslighet: Knapt er de kommet fra vaskeplassen før de legger seg i skitten igjen, og de liker urenslighet bedre enn renslighet.

En sann kristen streber alltid etter å være kristen like mye for Gud som for mennesker, like mye for seg selv som for andre, like mye på torget som i kirken, like mye i et bryllup som i en begravelse.

Troen er ikke for ham en bagatell som han kan ha i dag, miste i morgen ved forsettlige synder og så finne igjen med litt andakt. Aldri

i mitt liv har jeg sett, lest eller hørt om noen sann kristen som har hatt så ringe tanker om troen.

Det kan nok hende at en kristen feiler, farer vill og synder. Ja, jeg innrømmer til og med at en sann kristen kan falle i en dødssynd og slik miste troen. Men det nekter jeg: at han skulle kunne tenke så ringe om troen som nettopp nevnt, og ikke bry seg om at han skrifter i dag og synder igjen i morgen og blir ved i sin ugudelighet.

Han vet altfor godt at man ikke må regne nådens stand og verdens stand, gudsfrykt og synd, for ett og det samme, og at man ikke kan være snart i den ene, snart i den andre, alt etter som det gamle mennesket finner for godt.

Han vet altfor godt at Gud ikke lar seg spotte. Derfor lever han varsomt og forsiktig, kjemper og strider daglig med bønn mot seg selv og verden, og av hele sitt hjerte og sin sjel lengter han etter alltid å bli funnet i fellesskapet med sin Herre Jesus, i Guds nåde og i de gode gjerningers stand, og etter å være og bli sin Guds lydige barn i all evighet.

Hvordan kristendommen i våre dager vil holde stand også i denne prøven, er lett å se. Akk, hvor få er det ikke som har en inderlig, stadig lengsel etter å gjøre det gode, og som har et hjerte som åpner og folder seg ut mot Gud og nesten, slik rosen gjør mot solen! De fleste fyller hele dagen med jordiske og verdslige gjøremål, med unyttig snakk og syndige gleder. Når kvelden kommer og de er mette, kan de alle sammen sove så søtt, enda de bare har tenkt lite på sin Gud, sin kristendom og sin samvittighet.

De mener at øvelsen i gudsfrykt bare hører hjemme i kirken. For dem består den i at man om søndagen viser seg stille og gudfryktig et par timer, hører en preken og er med når menigheten er samlet. Og så går man til skrifte en gang i kvartalet eller hvert halvår, leser litt i en bok og bærer seg andektig at, tar så imot den høye nattverd, holder seg i ro resten av dagen og går kanskje et par ganger i kirken; siden kan alt gå sin gamle gang igjen.

Om de går fram eller tilbake i sin kristendom – om de hører Guds ord med ettertanke, frukt og nytte – om de tar imot den hellige nattverd på verdig vis og henter ny kraft derfra til gudsfrykt og ny iver i striden mot synden – om de skrifter med et botferdig og sønderknust

hjerte – det bryr de færreste seg om. Det viser den daglige erfaring tydelig nok, og den viser jeg til.

Slik går de alltid omkring til de skal dø. Da tar de opp igjen sin gamle vis og gjør seg andektige og gudfryktige, ofte mer av frykt for helvete enn av den indre driften fra barnekårets Ånd. Om mange må man frykte at hjertet deres forblir uforandret tross all denne ytre andakten, og at de altså skilles herfra i stor fare for sin sjel.

Jeg ber av hjertet, for Guds åsyn, alle som leser dette, at de ikke må tro at jeg ser ned på de enfoldiges kristendom og gudsfrykt, langt mindre at jeg skulle ville gjøre narr av at de ber etter en bok, skrifter, går i kirken og til alters. Det være langt fra meg!

Men jeg håper at alle kristne sjeler som mener det oppriktig med Gud og hans kirke, vil se hvor svært nødvendige slike skildringer er i våre dager. Ved hjelp av erfaringen og ved å se på fruktene må vi overbevise verden om at det ikke er noe virkelig alvor med dens kristendom – at dens bønn, skriftemål og kirkegang er hykleri som ikke kan behage Gud og heller ikke bringe dem til himmelen.

Jeg tviler ikke på at mange som leser dette enkle skriftet og overveier alt nøye etter Guds ord, vil bli overbevist om dette: Slik må den sanne kristendom være, slik må et gudelig og hellig liv være, som det her er framstilt etter den evne Gud gir – og jeg har heller sagt og skrevet for lite enn for mye om det.

Og når de så holder dette risset av et gudelig og hellig liv opp mot det liv verden lever nå, vil de nesten ikke vite hvor de skal finne kristne blant de kristne. Gud vet det og kjenner dem. Men hos oss stiger det ofte opp sørgmodige tanker, og vi frykter at mange som regner seg blant de beste, vil bli funnet for lette på Guds vektskål og i hans dom og bli forkastet.

Tenk derfor nøye over denne prekenen, mine kjæreste brødre og søstre i Kristus Jesus! Kanskje har prekenene i forrige del falt dere i smak – om troens lengsel og favntak, om rettferdiggjørelsen, om syndenes forlatelse, om barneretten hos Gud og så videre. Er dere av det rette slaget, og er troen deres uskrømtet og oppriktig, da vil heller ikke denne og lignende prekener mishage dere.

Den som vil ha del i Kristus, den som vil være hans eiendom og bli salig ved ham, han må bli forent med ham ved en sann og levende tro. Men den som er forent med Kristus, han må nødvendigvis vise det ved

et gudelig liv – ved kjærlighet, kyskhet, måtehold, saktmodighet og ydmykhet.

Hvor Kristi og hans Ånds frukter derimot ikke finnes, hvordan kan jeg da tro at Kristus og hans Ånd er å finne der? Hvordan skal jeg kunne tro at det brenner et lys der hvor alt er bekmørkt – at det er ild der hvor alt er iskaldt – at det er liv der hvor alle livstegn er borte?

La oss minnes vår Frelsers ord, som han lar si til engelen for menigheten i Sardes: «Du har navn av at du lever, men du er død» (Åp 3,1). Kanskje trenger også vi en slik advarsel. Selv om vi hittil er blitt regnet for gode kristne både av oss selv og av alle andre, kan det likevel være at Herren Jesus, som ransaker hjerter og nyrer og kjenner oss bedre enn vi selv og alle andre gjør, ikke regner oss for det.

Og hva hjelper det oss å smigre oss selv og ha behag i oss selv, når vi ikke behager ham? Hva hjelper det om vi i vårt hykleri lover oss selv himmelen, når han viser oss til helvete?

Gå enda en gang igjennom dette risset av et gudelig og hellig liv, mine kjære! Hold det nøye og alvorlig opp mot deres eget liv, og bestem dere så for hva dere må gjøre! Lenger fram kan det hende at all vei tilbake er stengt. Vi er på veien som fører til evigheten, og kanskje er vi ved enden av den før vi selv tenker det. Dere roser dere av at dere er kristne. Godt; av kristen kjærlighet vil også jeg holde dere for det. Dere er kristne. Men hvor er så det gudelige, hellige og kristne livet? Hvor er det gjenfødte hjertet? Hvor er den nye skapningen?

Om den kristne menigheten i Antiokia heter det at Barnabas, som apostlene hadde sendt dit, «så Guds nåde» og «gledet seg» (Apg 11,23). La også meg få se Guds nåde med glede hos dere – Jesu Kristi kraft og liv og Den Hellige Ånds drift! La oss få se deres kjærlighet, deres bønner, deres andakt, deres lengsel, deres iver og deres kamp mot synden og den onde verden!

La meg få se deres frimodighet og villighet til å tjene Gud og nesten! La meg få se deres stadige flid og jevne øvelse i gudsfrykt! La meg få se deres ydmykhet, vennlighet, mildhet og forsonlighet, deres kyskhet, måtehold og nøysomhet, deres oppriktighet og sannferdighet, at dere sier fra dere verden og lengter etter himmelen!

Dere roser dere av å være Kristi disipler; hvor er da Kristi kors, og hvor er etterfølgelsen? Dere roser dere av troen; men hvor er troens frukter? Jeg ser nok at dere går i kirken og hører prekenen; men jeg

skulle også gjerne se hvordan dere innretter livet etter det ordet dere har hørt.

Jeg ser at dere skrifter andektig; men si meg om dere også gjør det med et sønderknust og botferdig hjerte og går hjem med det gudelige forsett ikke å ville synde mer! Jeg ser at dere tar imot den hellige nattverd; men jeg ser samtidig at dere ikke blir bedre. Slik dere var for fem, ti, tjue år siden, slik er dere ennå. Den gangen gjorde dere dere ingen samvittighet av å drikke dere fulle, banne, krangle, gjøre nesten urett og så videre – og slik er det ennå.

Kjære, hvor ligger feilen? Helt sikkert ikke hos Jesus Kristus, hvis hellige legeme og blod dere tar imot; for han er bare liv, ånd, kraft, kjærlighet og rettferdighet. Da må den ligge hos dere selv. Det er grunn til å frykte at dere tar imot livets mat til døden, siden man ikke ser noen forbedring hos dere.

Den hellige apostel sier et sted at dersom en vantro kom inn mens den kristne menigheten var samlet, «og alle taler profetisk» – det vil si: forklarer Guds ord og ut fra det viser med stor kraft og frimodighet hvor sikker og urokkelig den kristne lære er, og at man etter den må tjene Gud i hellighet og rettferdighet, mens alt annet som ikke stemmer med denne læren, er bare vederstyggelighet for Gud – da «blir han overbevist av alle» (om at deres ord er sannhet) «og irettesatt av alle» (de viser ham at han med alle sine gjerninger er forkastelig i Guds øyne), «og det som er skjult i hans hjerte, åpenbares» (hjertet hans blir så truffet og grepet av Guds ord og Ånd at han ikke kan annet enn gi Gud æren). «Så vil han falle på sitt ansikt og tilbe Gud og bekjenne: Gud er sannelig iblant dere!» (1 Kor 14,24–25).

Slik burde det fremdeles være med oss kristne i dag. En vantro som kom inn i vår forsamling, skulle med undring og glede kunne være vitne til vår andakt, vår bønn, vår lovsang til Guds navn, vår stillhet og ærbødighet, våre tårer og sukk og hele vår gudstjeneste. Og overbevist og irettesatt av kraftige, åndfylte prekener skulle han måtte gi den kristne lære medhold i at den er sann.

Men først og fremst burde alle kristnes ferd og liv, alt de gjør og lar være, også utenfor kirken være slik at en hedning, tyrker eller jøde som omgikkes oss eller hadde noe å gjøre med oss, ble overbevist av det og måtte bekjenne at Gud sannelig var i oss.

Kjærligheten til Gud og nesten, Jesu vennlighet, ydmykhet, saktmodighet, tukt og avholdenhet burde lyse ut av øynene våre overalt. Vi burde være «uklanderlige og rene, Guds ulastelige barn midt i en vrang og forvendt slekt» og skinne «blant dem som lys i verden» (Fil 2,15). Det burde være med oss som Herren Jesus sier: «Den som har sett meg, har sett Faderen» (Joh 14,9).

Den som så en døpt kristen, skulle da se Kristus selv – det vil si et sant og ekte bilde av ham, som i levende farger viste hans hellighet, fromhet, vennlighet, saktmodighet, kyskhet og nøysomhet. Men dessverre, hvor langt er det kommet med oss?

Vi må selv innrømme at intet folk på jorden har tilsølt seg med så mange grufulle synder som nettopp vi. Vi er blitt et anstøt for hedningene, en forargelse for tyrkerne og til spott for jødene; for vår skyld blir Herrens navn spottet blant dem.

I skriftene til *dem* som har beskrevet spaniernes ankomst til den nye verden eller Vestindien – Amerika – leser man at spanierne ga seg ut for å være den store Guds barn, sendt ut til de innfødtes beste. Det gjorde de for å jage enda mer frykt inn i de uopplyste og enfoldige innbyggerne. Men da det stakkars folket så deres undertrykkelse og ubarmhjertighet, deres gjerrighet, urettferdighet, ukyskhet og all deres øvrige ugudelighet, sa den ene til den andre: «Hva slags Gud tror du det kan være som har så onde barn? Hvem skulle vel ville ta imot ham?» Slik måtte den gode Gud lide for sine onde barn.

Slik går det fremdeles i dag iblant til blant de kristne. Mangen gang må den velsignede Jesus lide for sine vanartede og ryggesløse kristne og la seg spotte av hedninger, jøder og tyrkere for deres skyld. Men ve i all evighet over dem som med sitt forargelige og ugudelige vesen gir de vantro anstøt og holder dem borte fra troen! Det hadde vært bedre for dem om de aldri var blitt født. De vil synke tusen favner dypere i helvete enn de vantro som de har dratt bort fra sannhetens vei.

Å, om vi da en gang ville bli kloke og begynne med virkelig alvor og iver å legge vinn på å vinne de ubotferdige, villfarne og vantro og føre dem til Kristus ved en hellig og gudelig ferd!

Jeg kan ikke la være å fortelle her den merkelige beretningen om hvordan det gikk til da den egyptiske munken *Pakomios*, som siden ble så berømt, ble omvendt. Da Licinius samlet en hær mot keiser Konstantin, ble Pakomios, en ung hedning den gang, ført bort av Li-

cinius' offiserer og gjort til soldat. Så la de til med et skip på et sted der det bodde kristne. Soldatene ble strengt bevoktet og hardt behandlet; men der fantes kristne hjerter som syntes synd på dem. De gjorde mye godt mot dem og brakte dem villig det de trengte til livsopphold og vederkvegelse.

Pakomios undret seg over dette. Da han fikk vite at disse menneskene var kristne, som pleide å vise medlidenhet og godhet mot alle, men særlig mot fremmede, begynte han å lengte etter den kristne tro. Han lovet at dersom Gud ville fri ham ut av den elendigheten han var kommet i, skulle han ta imot den. Det løftet holdt han også, og siden levde han et gudelig liv. Se her hva kristen kjærlighet og barmhjertighet som blir øvd, kan utrette, og tenk over hva man måtte kunne håpe av en ferd som er kristen helt igjennom!

Nå, jeg blir lenger ved denne svært viktige saken enn jeg hadde tenkt. Jeg skulle ønske jeg kunne egge alle skapninger opp til å gjøre de ukristelige kristne til skamme og spotte dem for deres ugudelighet og forargelige ferd. For det finnes ingen skapning som Gud har kostet så mye på, og likevel viser de seg mer utakknemlige og ulydige enn alle de andre.

Se godt etter, alle dere som kaller dere med det kristne navn, hvordan det står til med dere – om dere bare heter kristne eller er det i sannhet, om dere bare har troen som et skum på tungen og en innbilning i sinnet, eller om dere har dens kraft i hjertet.

Jeg ber og formaner dere alle for Jesu Kristi blødende sårs skyld – han som har kjøpt deres sjeler fri så dyrt: Nøy dere ikke med den ytre gudstjenesten, med bare å høre Ordet og med den vanlige nattverdgangen som skjer uten andakt, uten tro og uten gode forsett! Slå dere ikke til ro med en anstendig, skikkelig ferd og med at dere er ulastelige for verden! Tenk på at Gud, som ransaker hjerter og nyrer, ikke vil dømme dere etter menneskers innbilninger og deres egne tanker, men etter hjertets grunn.

Strev da natt og dag med bønn og påkallelse, med kamp og strid, med alle legemets og sjelens krefter og evner, etter å bli nye skapninger i Kristus Jesus og skille dere fra verden ved en oppriktig hellig og gudelig ferd! La ingenting, hva navn det enn har, holde dere tilbake! For det gjelder deres edle sjels evige frelse eller evige fortapelse.

Skyv heller ikke saken ut, for dere vet ikke hvor lenge dere ennå har tid; om tre dager kan det kanskje være for sent. Si meg så til slutt hva dere bestemmer dere for å gjøre! Hvor bøyer hjertet deres seg – mot Kristus eller mot verden? Vil dere begynne å øve dere i gudsfrykt og jage etter helliggjørelsen, eller ikke? Svar i hjertet som for Guds åsyn, og ta en slik beslutning at dere ikke skal angre den i deres siste stund og på dommens dag og dermed i all evighet!

Dem som fatter en god beslutning, ønsker jeg Guds nåde, Herren Jesu Kristi kraft og fellesskap med den nye, stadige ånd. Men dem som slår det hen i vind og vær, forkynner jeg Guds vrede og unåde, trengsel og angst i all evighet. Jeg tar Gud og mennesker, himmel og jord til vitne på at jeg har lagt livet og døden fram for dere, for at dere skal velge livet. Å Jesus, gi det du befaler, og befal det du vil! Ditt navn være ære i all evighet! Amen.

Tredje preken. Om midlene den troende sjel bruker for å øve seg i gudsfrykt

I Jesu navn. Amen.

1 Tim 4,7: «*Øv deg heller i gudsfrykt.*»

«Fra døperen Johannes' dager til nå trenger de seg inn i himlenes rike med makt, og de som trenger seg inn, river det til seg,» sier vår kjære Forløser (Matt 11,12). Og et annet sted: «Fra da av forkynnes evangeliet om Guds rike, og enhver trenger seg inn i det med makt» (Luk 16,16). Ser man nøye på det som står foran og etter, kan den rette meningen med disse ordene ikke være skjult for et gudfryktig hjerte.

Vår søte Frelser vil si: Ved døperen Johannes, den nye pakts første fredsbud og nådeforkynner, har Gud liksom med basuner latt utrope det *nådens år* som Jesaja forkynte (Jes 61,2), og slått himmelens dør vidt opp. Ved dette sendebudet har han latt sin enbårne Sønn forkynne og tilby, først for jødefolket og siden for hele verden – som Guds Lam, som bærer hele verdens synd, som den overstrømmende kilden, ja, som Guds fylde.

Tollere og syndere og andre enfoldige, ukyndige mennesker, som man hadde hatt minst håp om å se frelst, trenger nå – stikk imot hva fariseerne og andre fiender tenkte – så å si med makt inn i himmelen og griper den nåden som tilbys i Kristus, med botferdige, troende og

takknemlige hjerter. Slik skal det også gå senere, når evangeliet blir forkynt i hele verden: Til de gudfryktige og troende israelittenes store glede og undring skal hedningene i store skarer, med hellig iver og salig vold, trenge seg fram til hele verdens Frelser, Kristus, og med nidkjær tro liksom rive saligheten til seg i ham.

Når vi tenker over disse skriftordene, bør vi særlig legge merke til at vår Frelser kaller de botferdige og troende hjertene *voldsomme* mennesker. Han sammenligner dem med *sultne* som lenge ikke har sett brød, og som med makt trenger seg fram til stedet der det selges og deles ut; eller med *tørste* som skynder seg bort til en frisk kilde; eller med *krigsfolk* som stormer inn i en erobret og åpnet by for å ta bytte.

Med dette har han uten tvil villet vise hvordan den troen er som rettferdiggjør og frelser: Den er ikke en tom og kald tanke, men en voldsom kraft i det fornyede hjertet. Med ivrig lengsel, med stadige sukk, bønner og påkallelser, med kamp og strid trenger den gjennom alle hindringer som Satan, verden og hjertets eget kjød legger i veien. Den strever etter å gripe den saligheten som er tilbudt og skjenket i Kristus Jesus, og å sikre seg det evige liv.

Slik har han villet lære at hans kristne ikke skulle bli late, søvnige, lunkne og kalde mennesker, men ivrige, flittige og årvåkne – fulle av hellig lengsel, arbeidsomme og utrettelige i øvelsen i gudsfrykt.

Vi bør også legge merke til at Herren andre steder bruker uttrykk som betegner voldsomhet, sterk kraft, anstrengt flid og stort alvor. Slik når han sier: «Søk da først Guds rike» – det vil si: Søk Guds rike framfor alt og mer enn noe annet, slik kjøpmannen som søkte etter vakre perler, slik kvinnen som tente et lys og lette nøye etter sølvpengen hun hadde mistet, og slik en sulten, brølende løve søker etter et bytte den kan mette seg med (Matt 6,33; 13,45; Luk 15,8; 1 Pet 5,8).

Et annet sted stiller han sammen ordene *be*, *let* og *bank på* for å vise hvilket hjertelig alvor og hvilken stor andakt han krever av oss i bønnen og i de andre øvelsene i gudsfrykt (Matt 7,7). Slik sier han også: «Strid for å komme inn gjennom den trange døren!» – den som fører til livet (Luk 13,24; Matt 7,14).

Det greske ordet har stor tyngde. Det betyr omtrent: Kjemp, slik de pleier å gjøre som er i fare på liv og lemmer; strid som for noe det gjelder liv eller død; spenn alle krefter, slik kjemperne gjør som i

de offentlige lekene og på amfiteatrene fekter for en kostbar pris, en æreskrans eller for livet!

På samme måte taler de hellige apostlene. «Men du, Guds menneske,» sier den hellige Paulus, «fly bort fra alt dette! Og jag etter rettferdighet» – slik jegeren forfølger et dyr – «gudsfrykt, tro, kjærlighet, tålmodighet og mildhet. Strid troens gode strid! Grip det evige liv» (1 Tim 6,11–12). «Arbeid på deres frelse med frykt og beven» (Fil 2,12) – det vil si: Arbeid ivrig, legg stadig vinn på det som hører til saligheten, slik håndverkerne arbeider på en ting til den er ferdig. «For øvrig: Bli sterke i Herren og i hans veldige kraft!» (Ef 6,10).

Den hellige Peter sier at vi skal *væpne* oss med det samme sinnet som Herren Jesus hadde da han led for oss (1 Pet 4,1), og at vi skal legge all vinn på å gå fram fra den ene dyden til den andre, så vi ikke blir «uvirksomme eller ufruktbare i kunnskapen om vår Herre Jesus Kristus» (2 Pet 1,5–8).

Når jeg tenker på dette, kan jeg ikke undre meg nok over hvor likegyldige de kristne er i våre dager, hvor lunken og kald gudstjenesten deres er, og hvor lite strev de gjør seg med det åndelige. Det ser ut som de fleste mener det er en lett sak å komme til himmelen. Når de lenge nok har fulgt sitt kjøds lyster og tjent verden i synden, tenker de at det er gjort med et sukk eller to og et par fadervår; da kan de ikke gå glipp av himmelen.

Ser man på hvordan de fleste lever nå for tiden, vil man finne at saligheten er deres minste sorg, og at de ser på gudsfrykten som en bisak. Morgenbønnen blir holdt med liten eller ingen andakt; det kan også lett komme noe i veien, så den blir helt borte.

Siden har de hele dagen mer enn nok å gjøre med jordiske og verdslige sysler; de fordyper seg i forfengeligheten og jager etter den med det største alvor og den største iver. Mange ler, spøker, prater, drikker og spiller bort tiden sin. Når kvelden kommer, er deres eneste sorg hvordan de skal få sove natten igjennom uforstyrret, mykt og rolig, og neste dag fortsette med sitt vanlige tidsfordriv.

Her er ingen sorg over synden, ingen våking og bønn, ingen frykt og beven, ingen kamp og strid, ingen løping, ingen jaging etter målet, ingen voldsom inntrengen og så videre (Sal 38,19; Matt 26,41; Fil 2,12) – enda Skriften taler så mye om alt dette. Man bærer seg at som om de

åndelige fiendene for lenge siden var døde eller drevet på flukt, som om den trange veien var blitt helt bred og den smale porten helt vid.

Jeg kommer her til å tenke på det merkverdige svaret som Liutprand, biskop i Cremona, ga patriarken i Konstantinopel da keiser Otto den første hadde sendt ham til den greske keiseren Nikeforos Fokas.

Patriarken bebreidet ham at den kristne tro var helt ny hos saksерne, og at de først for kort tid siden hadde tatt imot den. Da svarte han: «Jeg innrømmer at den kristne tro ennå er ny hos oss. Slik bør den da også alltid være: ny, og stadig bære ny frukt – og det gjør den også hos oss. Her hos dere er troen derimot, som jeg ser, sannelig gammel, siden den – lik et gammelt, halvt uttørket tre – ikke lenger bærer noen frukt og blir foraktet som et gammelt, utslitt klesplagg.» (*Patriark betyr her overbiskop. Sakserne var et tysk folk.*)

Å, du redelige og gudfryktige sakser! Kunne du nå se opp av graven din, ville du med stor hjertesorg oppdage at den kristne tro også er blitt gammel hos dine landsmenn, og at de nesten ser på den som en gammel, loslitt kappe som man bare henger om seg i uvær og ellers ikke bryr seg om. Jeg er viss på at det for mange mennesker er en ganske likegyldig sak og et gammelt eventyr når man taler om Guds store kjærlighet til menneskeslekten, om Kristi blod og fortjeneste, om troens rettferdighet, om gudsfrykt, om dommedag, om himmel og helvete.

Jeg tror mange selv må innrømme at de ikke vet hva dette ordet betyr: «De trenger seg inn i himlenes rike med makt, og de som trenger seg inn, river det til seg.» De har aldri hatt noen virkelig sorg over sine synder og ingen virkelig omsorg for sin salighet. Kanskje har de aldri bedt og med tårer påkalt Gud om et gjenfødt, botferdig hjerte, om sann tro, kjærlighet, håp og lignende. De mener at de allerede er så gode som de kan bli, og at de ikke trenger å gjøre seg grå hår for denne sakens skyld; de tror på Kristus, og der blir de stående.

Man kan si hva man vil om den sanne tros natur, om dens frukter og kjennetegn, som de skulle prøve troen sin på – de bryr seg ikke om det. De har ingen tid til å granske og ransake mye i åndelige ting. Uken igjennom må de passe sitt levebrød, drive sin handel og søke fortjeneste; på søndagen må de, etter å ha hørt en preken, more seg i lystig lag, og slik går det til de dør. I en slik sorgløshet vandrer de

av sted, helt til de står ved porten som fører dem ut av tiden og inn i evigheten.

Akk, Gud, hvor jeg frykter at Taulers ord skal gå i oppfyllelse på slike mennesker! «Mang et menneske,» sier han, «tror at det står riktig godt til med ham, og når han kommer til enden av veien, møter den evige død ham.» Nå vel, min kjære medkristne: La hvem som vil, sove, være sorgløs og ta det makelig i åndelige og guddommelige ting. Men deg roper jeg til, slik englene ropte til Lot: «Fly for ditt liv! … Skynd deg, flykt dit!» (1 Mos 19,17.22). Be, våk, kjemp og strid, så du kan komme inn gjennom den trange porten og bli salig!

Men her må jeg nødvendigvis svare på en innvending som hyklerne pleier å komme med. De sier: Ellers lærer man at Kristus alene har vunnet saligheten for oss ved sitt dyrebare blod og sin fortjeneste. Men nå krever man også av oss at vi for denne sakens skyld skal løpe, arbeide, kjempe, be og bruke makt.

Jeg svarer: I et land langt borte bor et menneske som har hatt samme lykke som Josef, så han er kommet til høy, kongelig verdighet, stor rikdom og herlighet. Nå har han en fattig bror, og ham tenker han på med kjærlig hjerte. Han gjør ham til medeier i all sin høyhet og herlighet og sender bud til ham for å kunngjøre det og følge ham til brorens bosted. Den fattige tar imot budskapet med glede og legger i vei sammen med sendebudene.

Men snart blir han frekk og trassig. Han vil ikke høre på reisefellene sine, som da bare vil ham vel. Han vil drikke og fråtse på alle kroer og vertshus og bruke tiden på spill og lediggang. Han søker selskap med alskens lettsindige folk og finner mer glede i deres tøvete snakk enn i de oppbyggelige samtalene og formaningene til sine gudfryktige følgesvenner. Overalt stifter han gjeld, han lar seg inn på alskens dårlige foretak, og han driver det så langt at han til slutt blir satt fast for gjeld og dømt til evig fengsel.

Si meg nå: Hvem andre enn han selv har skylden for at dette mennesket ikke kommer i besittelse av den herligheten som var skjenket ham, men styrter i fordervelse?

Slik er det også med vår kristendom. Her er saligheten, vunnet for oss ved Kristi blod og død. Den er tilbudt oss i Ordet og skjenket oss i dåpen. Vår Forløser har dessuten ordnet de midlene vi trenger på livets møysommelige og farefulle vei. Han har også foreskrevet oss

hvordan vi skal forholde oss på veien, hvordan vi skal ta oss i vare og flykte fra de åndelige fiendene som stiller oss etter livet, og så videre.

Den som nå vil slå alt dette hen i vær og vind, forakte nådemidlene og forlate den rette veien, og som likevel spiser seg av med håpet om at han nok skal få den saligheten som er tilbudt og skjenket ham, han spotter jo bare den rettferdige Gud. Det skjer ham ingen urett om han ikke får det han selv har satt så liten pris på.

Men nå er det på tide å gå over til det emnet vi har satt oss fore, og som henger sammen med det vi har handlet om hittil. I de foregående prekenene har vi vist at et gudelig og hellig liv er nødvendig, og hvordan det er. Nå må vi derfor søke å finne *de midlene vi kan bruke for å komme til å leve et slikt liv*. Samtidig vil det da også bli klart at man så å si må bruke makt for å komme inn i himlenes rike og liksom rive det til seg med vold.

Herren Jesus, som har etterlatt oss dette ordet til ettertanke, gi kraft og styrke både til å undervise, høre og gjøre, for sitt navns skyld!

Den hellige apostelen Paulus holdt mye av *Timoteus* for hans særlige gudsfrykt, som flere steder i brevene hans vitner om. Han gir ham det vitnesbyrd at han har en *oppriktig* tro, som han liksom hadde fått inn med morsmelken (2 Tim 1,5), at han «helt fra barndommen av» kjente De hellige skrifter (3,15), og at han var oppfostret ved «troens og den gode læres ord» og alltid hadde holdt fast ved den (1 Tim 4,6).

Han kaller ham sin «ekte sønn i troen» (1,2) og sier: «Jeg har ingen likesinnet, som kan ha ekte omsorg for dere … Som en sønn hjelper sin far, slik har han stått sammen med meg i tjenesten for evangeliet» (Fil 2,20.22).

Av dette ser vi at Timoteus var kommet langt i gudsfrykt, og at det i våre dager uten tvil er få som kan sammenlignes med ham. Likevel formaner apostelen ham i teksten vår til å øve seg i gudsfrykt. Hvilken lærdom vi kan hente av dette, skal vi snart vise, når vi først har sagt det nødvendige om hvordan ordene rett skal forstås.

Den hellige Paulus har flere ganger i skriftene sine hentet bilder fra de kroppsøvelsene som ulike folk drev, særlig grekerne. Hieronymus forteller at jødene i landsbyene og byene sine hadde lagt store, runde steiner på et offentlig sted, så ungdommen skulle øve seg på dem og vokse i kroppskrefter. Først strevde de med å løfte en slik stein fra jorden, deretter med å få den opp til knærne. Når de så ble eldre og

sterkere, prøvde de å løfte den til skuldrene, til hodet og til slutt opp over hodet – og her søkte den ene å overgå den andre.

Hos grekerne var kappløp, fektning og bryting høyt skattet. Folket øvde seg i det, og for å oppmuntre enda mer til slike kroppsøvelser pleide øvrigheten å sette opp en eller annen pris som lønn for vinnerne. Som regel var den bare en grønn krans, men den ble likevel høyt verdsatt for ærens skyld.

Dette sikter apostelen ofte til, og han bruker det om det åndelige, om den flid og iver de kristne bør øve seg i gudsfrykt med. «Vet dere ikke,» sier han, «at de som løper på idrettsbanen, de løper alle, men bare én får seiersprisen? Løp da slik at dere kan vinne den! Enhver som deltar i idrettstevling, er avholdende i alt – de altså for å vinne en forgjengelig krans, men vi en uforgjengelig» (1 Kor 9,24–25). Og et annet sted: «Men du, Guds menneske … Strid troens gode strid! Grip det evige liv som du ble kalt til» (1 Tim 6,11–12).

Noen lærde forteller at kransen ved grekernes kampleker var hengt opp ved målet for kappløpet, og at den som kom først, grep den i samme øyeblikk som han nådde målet. Det skal apostelen ha sikte på her.

Hit hører nå også teksten vår: «Øv deg i gudsfrykt!» For det greske ordet brukes om dem som øvde seg i å kjempe, bryte, fekte og løpe, og som kledde av seg nesten helt nakne for å være desto bedre skikket til det. Apostelen vil altså at Timoteus skal se på sitt embete og hele sitt liv som en skole, en kampplass, en løpebane, der han stadig skal jage etter gudsfrykt og øve seg i den.

Det vil si: Han skal tenke og grunne på den sanne gudsfrykt. Han skal med frimodig mot overvinne eller forakte alle de hindringene som Satan og den ugudelige verden legger i veien for ham. Han skal daglig kjempe og stride med seg selv og verden, være ivrig og flittig i bønnen, daglig lese og tenke over Skriften og daglig væpne seg med et nytt forsett.

Han skal oppmuntre seg selv til å tjene Gud og nesten og av all kraft strebe etter å vokse stadig mer i kunnskapen om Herren Jesus Kristus, i tro, i kjærlighet til Gud og nesten, i tålmodighet og håp, i ydmykhet, saktmodighet, kyskhet og mer til. Og han skal bli funnet tro, flittig og nidkjær i sitt embete, så han til slutt kan gripe og tilegne

seg den himmelske seiersprisen som det guddommelige kallet holder fram for ham.

Han sier *øv deg selv*, og det har to grunner. For det første skal Timoteus ikke tro at det er nok å holde et flittig øye med andre og i kraft av sitt embete drive dem til gudsfrykt; det er seg selv han framfor noen annen skal holde oppsikt med.

For det andre ser det ut som apostelen vil si omtrent dette: Selv om jeg ikke alltid er hos deg og kan drive og veilede deg til gudsfrykt med oppmuntring og eksempel, så forsøm likevel ikke en slik hellig øvelse, men «opptenn den Guds nådegave som er i deg» (2 Tim 1,6). Be inderlig og stadig; søk og ransak daglig i Skriften; strev alltid etter å bryte ned ditt syndige kjøtt og blod og bli mer fullkommen i den sanne gudsfrykt.

Når vi har sagt dette i forveien, faller det oss nå lett å tale noe mer utførlig *om den troende sjels øvelse i gudsfrykt og om de midlene som kan hjelpe den i det*.

Apostelen gir altså, som nevnt, sin Timoteus et så rosende vitnesbyrd om et oppriktig, gudfryktig hjerte, og likevel oppmuntrer og formaner han ham til stadig øvelse i gudsfrykt. Av dette henter vi den *første regelen* som kan hjelpe oss fram i øvelsen i gudsfrykt: *Ingen må tenke at han er kommet så langt i sin kristendom at han ikke trenger noen øvelse og forbedring. Han må heller tenke at han knapt har begynt ennå, og at han aldri blir utlært så lenge han lever.*

Ingen har gjort så mye at det ikke alltid er enda mer å gjøre; ingen har lært så mye at det ikke alltid er enda mer å lære. Kristendommen ble avbildet i vannet som strømmet fram under tempelets dørterskel. Esekiel ble ført gjennom det, og først nådde det ham til anklene, så til knærne, så til hoftene, men til slutt ble det så dypt at han ikke lenger kunne nå bunnen (Esek 47,1–5).

Erfaringen lærer at jo lenger de beste kristne øver seg i gudsfrykt, desto ringere tanker får de om seg selv. Til slutt innrømmer de villig at de ikke kan nå bunnen. De kan ikke forlate seg på noe som er deres eget, men må helt og fullt overgi seg til Guds nåde og barmhjertighet i Kristus Jesus.

Den troende sjel har satt seg fore å male Herren Jesus i sitt hjerte med levende farger. Den har også gjort en begynnelse, så man av utkastet kan se hvem bildet skal forestille. Men jo mer den arbeider

på bildet, desto mer finner den at det er å gjøre. Herren Jesu fullkommenhet er så stor at sjelen ikke tror den kan nå den i dette livet. Den innrømmer villig at verket bare er et svennestykke, og krever ikke at noen skal holde det for et mesterverk.

Den gjør som de berømteste kunstnerne, malerne og billedhuggerne i Hellas gjorde i gammel tid: På kunstverkene sine skrev de ikke «N.N. har fullført dette», men «N.N. arbeidet på dette» – for å vise at verket ikke var så godt at det ikke trengte å arbeides enda bedre ut.

Dette kan også bevises med eksemplene på de helligste menneskene som Skriften stiller fram for oss. David var en mann etter Guds hjerte, men likevel så han ikke på seg selv som så fullkommen som han burde være. Husk hvor alvorlig han i Salme 119 ber om et fornyet, gudfryktig hjerte og om å få nåde til å tjene sin Gud i barnlig lydighet! «Å, at min ferd måtte bli stø, så jeg holder dine forskrifter!» sier han. «Gjør mine fottrinn faste ved ditt ord, og la ingen urett herske over meg!» (Sal 119,5.133).

Og det er kjent hva han ellers sier: «Dersom du, Herre, vil gjemme på misgjerninger, Herre, hvem kan da bli stående?» (Sal 130,3). «Gå ikke i rette med meg, din tjener! For ingen som lever, er rettferdig for ditt åsyn» (Sal 143,2).

Jeremia trodde ikke om seg selv at han alt hadde nådd toppen av gudsfrykt, men han sukket: «Leg meg, Herre, så blir jeg legt! … Omvend meg du, så blir jeg omvendt!» (Jer 17,14; 31,18).

Har ikke den kristne kirke hatt en mann uten like i apostelen Paulus? Likevel er det kjent hva han sier om seg selv: «Ikke så at jeg alt har nådd dette eller allerede er fullkommen. Men jeg jager etter det for å kunne gripe det … Jeg glemmer det som ligger bak og strekker meg ut etter det som er foran, og jager mot målet» (Fil 3,12–14). Han sier: «Jeg undertvinger mitt legeme og holder det i trelldom, for at jeg som forkynner for andre, ikke selv skal finnes uverdig» (1 Kor 9,27).

Han bekjenner at det i ham, det vil si i hans kjød, ikke bor noe godt, og at det å gjøre det gode ikke står i hans makt slik som det å ville. Han klager smertelig over de arvede lystene som bor i lemmene hans. Derfor hater han seg selv og kaller sitt legeme et *dødens legeme*, som han ønsker snart å bli fridd fra (Rom 7,18.23–24).

Den sanne, dyrebare apostelen har etterlatt oss disse ordene som en allmenn regel og rettesnor: «Hvis noen mener at han har kunnskap

om noe, så har han ennå ikke kjent det slik han burde» (1 Kor 8,2), og: «For dersom noen synes at han er noe, men ingenting er, da bedrar han seg selv» (Gal 6,3). Derfor, mine kjære medkristne, dere som lengter etter den sanne gudsfrykt: Tenk aldri om dere selv at dere vet noe eller er noe i deres kristendom! Bli elever i Den Hellige Ånds skole så lenge dere lever, og be daglig om mer lys, mer Ånd, mer kunnskap, fornyelse og gudsfrykt!

Når deres syndige kjød av og til vil være noe og vite noe, så hør det over som et innbilsk skolebarn. Spør det om det makter å elske Gud av hele sitt hjerte, av hele sin sjel og av all sin styrke, og sin neste som seg selv.

Spør om det allerede har lært å fornekte seg selv – om det allerede har lært å regne Kristi vanære for ære, hans ringhet for høyhet, hans fattigdom for rikdom, hans intet for alt, og det ikke bare i ord, men også i gjerning – om det allerede har lært å lengte etter døden og elske Herren Jesu åpenbarelse. Da skal dere snart bli klar over hvordan *den* saken står.

La oss daglig gå i tjeneste hos vår Gud og strebe etter å tjene ham med slik nidkjærhet som om vi hittil ikke hadde gjort noe som helst – slik også alle våre gjerninger i sannhet ikke er å regne for noe mot Guds velgjerninger og miskunn. La oss ikke mene at vi er kristne, men alltid lengte etter å bli det!

Jeg har grunn til å innprente denne første regelen med omhu. Jeg ser nemlig at den store likegyldigheten hos de kristne i vår tid for en ikke liten del kommer av – som allerede nevnt flere ganger – at de har altfor gode tanker om seg selv og allerede regner seg blant de beste kristne. De går i kirken, de ber, de synger, de skrifter og går til alters; hva mer kan man vel kreve? De ligner en lite vakker *kvinne* som ser på ansiktet sitt i speilet og, av innbilskhet og på grunn av pynten hun har på seg, erklærer seg selv for en av de vakreste.

Akk, om vi alle daglig ville tenke grundig over de ordene vår Frelser lar skrive til biskopen i Laodikea: «Du sier: Jeg er rik, jeg har overflod og har ingen nød – og du vet ikke at du er ussel og ynkelig og fattig og blind og naken» (Åp 3,17)! Noen mener at engelen i Laodikea betyr hele menigheten der. I så fall må vi si at denne menigheten nå har bredt seg svært vidt, og at den største delen av kristenheten er smittet av den samme falske innbildningen.

Over dette klager også Luther smertelig: «Det hviler en forferdelig Guds dom over dem som har Ordet i rikt mål, så det bor og har sitt hjem hos dem som i sitt fedreland, og som likevel ikke gjør noe som monner – bortsett fra at noen få gjør litt. De sier: Vi har jo alt sammen; vi trenger ikke noe mer.» La oss da av hjertet og for fullt alvor holde fast på at vi ikke alt har grepet det eller allerede er fullkomne, men at vi må strebe etter å gripe det og bli fullkomne!

Den andre regelen er denne: Vi *må verken forestille oss kristendommen som helt lett eller som svært vanskelig, men bare ta fatt på verket i Jesu navn; så blir den lettere for oss dag for dag, etter som vi øver oss*.

Erfaringen lærer at det finnes mennesker som riktignok ikke er uvennlig stemt mot kristendommen, men som innbiller seg at øvelsen i den er så vanskelig at de ikke en gang vil begynne.

Noen unnskylder seg med sine onde vaner, sitt lynne eller sin særlige tilbøyelighet til denne eller hin synd, og mener at det er noe de ikke kan legge av. Andre skyver skylden over på sin stand, sine sysler og forretninger og mener at disse ikke tillater dem å sørge for kristendommen framfor alt. Atter andre unnskylder seg med sin enfold og uvitenhet og tenker at Gud nok må ta til takke med dem som de er, og så videre.

Men vi skal vite at når vi tenker på utgangen – at vår kristendom ender enten i evig herlighet og salighet eller i evig kval og pine – da glemmer vi lett slike tomme unnskyldninger. Hva hjelper våre utflukter? Kan de også bevare oss fra helvete? Mennene som var innbudt til det store festmåltidet, sa ikke at de ikke *ville* komme, men: «Jeg ber deg: Ha meg unnskyldt!» Likevel heter det om dem: «For jeg sier dere: Ingen av de menn som var innbudt, skal smake mitt festmåltid» (Luk 14,18–24).

Videre skal vi også vite at kristendommen og den sanne gudsfrykt ikke er vanskelige i seg selv. «Min byrde er lett,» sier vår Frelser (Matt 11,30), og disippelen som han elsket, vitner at «hans bud er ikke tunge» (1 Joh 5,3). Hovedsummen av dem er kjærlighet, og hva er søtere og dermed også lettere enn å elske? Hat, vrede, trette og fiendskap er bitre og tunge, men kjærligheten er sannelig en lett byrde.

Han har befalt oss å fornekte oss selv, oppgi vår egen vilje, dø bort fra verden og så videre. Ved første øyekast ser det tungt og vanskelig ut, men det er det likevel ikke. For med dette viser han oss til Gud og

byr oss å overgi oss til ham av hjertet, lyde hans vilje og leve for himmelen. Og hva er søtere, herligere og lettere enn å sitte med et stille og rolig hjerte i Guds fang, være viss på hans tilsyn og farsomsorg og la seg styre av hans alltid gode vilje?

Jeg innrømmer at slike ting synes tunge for kjødet. Men det går med det som med en gutt som har vært vant til lediggang. Når man setter ham til boken, synes han i begynnelsen at ingenting er tyngre og kjedeligere enn å lese og lære. Men ved stadig øvelse blir det lettere og hyggeligere for ham, særlig når han kommer så langt at han begynner å få smak på den rette sødmen i lærdommen og vitenskapene. Slik er det også med kristendommen: For dem som begynner, virker den tung og vanskelig, men for de øvede er den lett og søt.

Her må vi også tenke på hvilken utmerket hjelp og stor støtte vi har i øvelsene våre i gudsfrykt – i «virksomheten i troen, arbeidet i kjærligheten og utholdenheten i håpet», som apostelen sier (1 Tess 1,3).

Gud selv leder oss med sitt øye; han tar oss ved hånden og fører oss som de små barna. Herren Jesus er den «som gjør meg sterk» (Fil 4,13); han gir oss saft og kraft slik vintreet gir greinene (Joh 15,5). Hans hellige og gode Ånd leder oss på jevn grunn; han driver oss, han kvesker oss, han utøser Guds kjærlighet i våre hjerter og virker lyst og frimodighet hos oss til å gjøre Guds vilje.

Det er stor forskjell på et sykt og svakt menneske og et friskt og sterkt. Det første tåler ikke godt arbeid, hete, kulde og andre besværligheter, og blir snart matt og trett. Det andre tar på seg alt og overvinner alt med lyst; det faller ham ikke en gang særlig tungt, for han henter kraft og mot fra sitt indre.

Slik er det også med de kjødelig sinnede og de gudfryktige. De første synes at alt de skal gjøre og lide for Guds skyld, er tungt og ubehagelig, fordi det ikke står godt til med dem i det indre menneske. For en sann kristen, som er full av Ånd og kraft, faller derimot ingenting tungt; det er en glede for ham når han kan tjene Gud og nesten.

Slipp da den innbildningen, mine kjære medkristne, at gudsfrykten er en så vanskelig sak! Det er bare et påfunn av Satan, som vil skremme dere fra å bestemme dere for den. Ta bare fatt på verket i Jesu navn! Begynn å vandre på Guds veier! Da skal dere erfare at det som syntes så vanskelig for dere, om kort tid faller dere ganske lett. Siden skal dere innrømme at det er surere for verdens barn og koster

dem mer strev å løpe til helvete enn det koster dere å komme til himmelen.

Tenk på hvordan de renner og løper, sliter og sleper, trettes og kives, banner, rangler, slåss, plager hverandre og er hverandres djevler. Og se på den andre siden hvordan de gudfryktige gjør og lider alt i stillhet, i fred, i tålmodighet, i håp, i kjærlighet, i saktmodighet!

Og renner øynene deres stundom over, eller svetten bryter fram, så tørker Jesus bort svettedråpene og tårene. Må de kjempe og stride, så gir Jesus dem kraft. Må de vandre på den trange veien, så holder Jesus dem i hånden og leder dem. Stormer verden, helvete og djevelen mot dem, så er Jesus deres skjold og vern. «I alt dette vinner vi mer enn seier ved ham som elsket oss» (Rom 8,37) – ham som fremdeles elsker dem og mangen gang lar dem føle og smake sødmen av sin kjærlighet i hjertet, og så videre.

Tenk dessuten nøye over dette: Skal man først arbeide, ha strev, lide, kjempe og stride, så er det jo bedre å gjøre det som Guds lydige tjenere enn som verdens og Satans. Himmelen, som Gud av nåde vil skjenke oss, er vel sannelig verd at man setter litt svette og tårer inn på den.

Unnskyld dere heller ikke med *deres onde vaner*! Det er dessverre ikke godt når det kommer så langt med en kristen at synden blir noe vanlig for ham. Men mist ikke motet for det! Det finnes ingen ond vane som ikke kan overvinnes ved Jesu Kristi og Den Hellige Ånds kraft.

Den hellige Paulus sier til sine korintere: «Verken horkarer … eller tyver eller pengegriske eller drankere eller baktalere … skal arve Guds rike. Slik var det en gang med noen av dere. Men dere har latt dere vaske rene. Dere er blitt helliget, dere er blitt rettferdiggjort i den Herre Jesu navn og i vår Guds Ånd» (1 Kor 6,9–11).

Mot Herren Jesu blod og Ånd kan ingen djevel holde stand. Selv de hjertene som ligner en hard landevei eller en gjengrodd åker full av tistler og torner, kan han ved sin Ånd og nåde rense og gjøre til god jord.

De onde vanene man har, må man ikke bruke som unnskyldning, men heller som en spore til bot og bedring. For de fører stor fare med seg. Når et menneske gjerne vil beholde dem og tenker at det ikke har noe særlig å si, kan følgen til slutt lett bli forherdelse og forblindelse.

Av mange små tråder blir det et stort, tykt ankertau, og av mange synder som gjentas ofte, blir det ugudelighet og sorgløshet – og med det tauet sleper Satan sine egne inn i helvetes ild.

Jeg vil gi dere et godt råd når dere vil overvinne og legge av en eller annen av deres onde vaner: Sett dere fore å la den fare med Guds hjelp én dag, til ære for deres Gud, Skaper og Oppholder, som dere har å takke for livet og alt.

Hold dere så fra den vanlige synden den andre dagen for den korsfestede Herre Jesu skyld, han som har elsket dere så høyt at han ikke har satt gull eller sølv, men sitt blod og liv inn på dere. Legg så til den tredje dagen, til ære for Den Hellige Ånd, han som dere venter trøst og hjelp av i deres siste nød.

Dere må være svært ugudelige om dere vil nekte dette. Kan dere så med den treenige Guds hjelp leve tre dager uten den synden dere er vant til, da har dere fått bevis for at det ikke er umulig å beherske den ved Guds nåde. Og holder dere ut, skal dere med Guds hjelp snart få helt bukt med den og rydde den ut.

Skyv heller ikke skylden over på *deres lynne og at deres natur er så tilbøyelig til denne eller hin synd*! For også her gjelder det: «Der synden ble stor, ble nåden enda større!» (Rom 5,20).

Guds makt kan tvinge de sultne løvene og andre ville dyr, så de ikke gjør hans barn noen skade. Skulle da ikke hans nåde kunne tvinge og legge under seg deres natur, om den så var like grusom som løvene, like bister som bjørnene, like bisk som hundene og like kåt som bukkene? Det podekvisten makter med en vill stamme, det vil jo Jesus Kristus, som ved troen bor i våre hjerter, makte med vår fordervede natur.

Hvor mange eksempler har vi ikke for øynene som vitner om at hissige og bråsinte mennesker ved vår Herre Jesu Kristi nåde er blitt saktmodige, stivsinte og harde er blitt vennlige og hjelpsomme, gjerrige pengepugere er blitt gavmilde givere av almisse, ukyske er blitt tuktige, drankere edruelige og måteholdne!

Derfor, min medkristne: Ta bare fatt på verket med virkelig alvor og inderlig bønn, og stå ikke Den Hellige Ånd imot. Gi Herren Jesu nåde rom, og la ikke naturen din få fritt spillerom. Forakt heller ikke dine feil og synder, men tenk på at om en slik natur ikke blir forandret og fornyet ved Kristus, kan den ikke finne noen inngang til himme-

len. Da skal du snart erfare at vi makter alt i Kristus, og at vi i ham er herrer, ikke bare over vår natur og vårt sinn, men også over verden, djevelen, døden og helvete.

Unnskyld dere heller ikke med *deres stand, sysler og forretninger*! For jeg ser at Gud ved sin nåde har kalt, opplyst og omvendt mennesker av alle stender, yrker og kår. Er du *konge*, *fyrste* eller *regent*, så har du David, Hiskia, Josjia, Konstantin den store og mange andre, som ikke lot seg hindre i sin gudsfrykt av sin høyhet, sin herlighet og sine vidløftige forretninger.

Er du *hoffmann*, så har du Obadja, profetenes venn, og Ebed-Melek, som tok seg av profeten Jeremia. Her er kongens embetsmann, og her er hoffmannen til dronning Kandake fra Etiopia. Alle disse var tro mot sine jordiske herrer og tjente samtidig Gud i hellighet og rettferdighet (1 Kong 18,3; Jer 38,7; Joh 4,46; Apg 8,27). Er du *krigsmann*, så har du offiseren i Kapernaum, som Herren roser så høyt for hans tro, og Kornelius, en offiser i Cæsarea, sammen med de gudfryktige soldatene hans. De vitner om at livets vei står åpen også for krigsfolk (Matt 8,5ff; Apg 10,1ff.7).

Er du *lærd*, så har du vismennene fra Østen, og Nikodemus, Gamaliel, Paulus og andre, som ikke bare var lærde for verden, men også opplært til himlenes rike, og som la seg selv og all sin kunnskap og visdom ned for Herren Jesu føtter.

Er du *skatteoppkrever*, *fogd* eller noe lignende, som må stå til regnskap i en herres tjeneste, så har du Kusa, kong Herodes' fogd eller forvalter. De lærde mener at han var en hemmelig disippel av Kristus, for ellers ville han ikke ha latt kona si dra omkring med Herren. Og her er Sakkeus, Matteus og andre, som er blitt Herren Jesu venner og etterfølgere (Luk 8,3; 19,2ff; Matt 9,9).

Er du *kjøpmann* eller *kremmer*, så har du purpurhandlersken Lydia, som tok imot Kristus i sitt hjerte og apostlene i sitt hus (Apg 16,14–15). Er du *håndverker*, *bonde* eller *arbeider*, så har du fiskerne Peter, Andreas, Jakob og Johannes, gjeterne i Betlehem, garveren Simon og mange andre. Er du *tjener* eller *tjenestepike*, så har du Onesimus, som Paulus omvendte mens han satt i lenker, og Rode og andre (Filem 10; Apg 12,13).

Kort sagt: Det finnes ingen stand, intet yrke og ingen syssel som ikke lar seg forene med gudsfrykt. Riktignok er gudsfrykten en *him-*

melsk og sjelden blomst, men den vokser i all slags jord når man bare gjerne vil ha den og steller den med omhu. Den tåler godt at andre blomster og urter vokser omkring den, så sant den selv får beholde sin plass i hjertet og kan sno seg om Jesu Kristi kors.

Dessuten bør man tenke nøye på at alle andre sysler med rette må stå tilbake for øvelsen i gudsfrykt. For den alene «har løfte både for dette livet og for det som kommer» (1 Tim 4,8). Hva gagner all vår løping og renning, hva hjelper alt godt levebrød og all vinnesyk og innbringende handel, når enden blir fordømmelsen, og vi har vunnet alt og tapt vår sjel?

Unnskyld dere heller ikke med *deres uvitenhet og enfold*! For i kirkens begynnelse ble «ikke mange vise etter kjødet … kalt», men «det dåraktige i verden, det utvalgte Gud seg» (1 Kor 1,26–27). Han har skjult sitt rikes hemmeligheter «for vise og forstandige, men åpenbart det for umyndige» (Matt 11,25) – det vil si for dem som er like enfoldige som barn.

Han valgte de mest enfoldige mennesker til apostler, men han utrustet dem samtidig slik med Åndens gaver at de har fylt hele verden med himmelsk visdom. Den som har en levende kunnskap om Jesus Kristus, den korsfestede, og vet hvordan han skal be med andakt, leve gudelig og dø salig, han er klok nok og opplært til himlenes rike.

Erfaring fra alle tider har vist at det hos en enfoldig, ringe lekmann ofte finnes mer tro og frimodighet, mer kjærlighet, mer andakt, ydmykhet og gudsfrykt, mer selvfornektelse, mer forsakelse av verden og mer lengsel etter himmelen enn hos en vis og lærd mann som er oppblåst av sin kunnskap, og som ved innbilskhet og kjødelig sinn blir en fiende av Kristi kors.

I kirkehistorien fortelles det at den berømte eneboeren *Antonius* en gang ba Gud om å få vite hvor langt han var kommet i sin kristendom. Da ble det i en drøm nevnt for ham en skomaker som han sto på trinn med. Han gikk så av sted, oppsøkte mannen og spurte hva hans øvelser besto i, og hvilke gaver han hadde. Mannen svarte at han ikke visste om noe særlig; men om morgenen ba han flittig, ikke bare for seg selv, men også for hele byen, og deretter tok han fatt på arbeidet i sitt kall.

Noe lignende fortelles om andre. Slik blir det fortalt om en eneboer som førte et strengt liv i ørkenen, at det ble kunngjort ham fra him-

melen at det i en by i nærheten var en tjenestepike i et vertshus som langt overgikk ham.

Han dro dit og spurte henne hva hun holdt på med. Hun svarte at hun gjorde sitt husarbeid og det kallet hennes la på henne. Dessuten hadde hun for vane at hver gang hun bar et fang ved inn på kjøkkenet, gjorde hun det i kjærlig minne om ham som for hennes skyld hadde båret korsets tunge tre fra byen Jerusalem helt ut til Hodeskallestedet. Da måtte eneboeren innrømme at han sto tilbake for henne.

Disse eksemplene kan også styrke det vi sa ovenfor: De viser at det ikke finnes noen stand eller noe yrke som kan hindre et menneske i hans gudsfrykt – så sant det ikke strider mot Guds ord og kristen ærbarhet. Men de lærer også at mennesker som er enfoldige og ringe i verdens øyne, ofte står over dem som blir regnet for noe stort.

Jeg vil også ta med en beretning om *Arsenius*, en mann som i sin tid var høyt ansett ved det keiserlige hoffet og svært godt bevandret i all slags verdslig visdom, i gresk og latin. Han dro en gang ut til en gudfryktig gammel eneboer som ikke kunne lese. Han samtalte mye og lenge med ham, og folket hans undret seg over at en så stor lærd kunne tilbringe så lang tid sammen med en enfoldig og jevn mann. Da svarte han: «Tro meg, jeg har ennå ikke lært denne mannens ABC.»

Dette viser igjen at Gud gir de enfoldige like vel som de lærde sin Hellige Ånd når de ber ham om det, og at de enfoldige mang en gang blir utrustet med en slik himmelsk visdom og en så herlig og levende kunnskap at de står høyere i Guds øyne enn mange av de lærde. Gud har lys av forskjellig slag i sin kirke. Noen er på én gang «brennende og skinnende» (Joh 5,35); noen skinner, men brenner ikke; noen brenner, men skinner ikke.

Han har ikke bare *høytflyvende ørner*, som kan tale veldig om hans høye hemmeligheter, men også *enfoldige duer*, som holder til i Herren Jesu klippekløfter. Noen blomster i kirkens hage er høye og prektige – hvite liljer, keiserkroner, tulipaner; andre er krypende fioler, som liksom skjuler seg under bladene sine, men likevel er fulle av hjertestyrkende kraft og herlig duft. Strev etter å ha en oppriktig tro, en ekte kjærlighet og et urokkelig håp til og i Kristus Jesus! Da kan dere ikke lenger regnes blant de enfoldige.

Jeg kommer nå til den tredje regelen som kan hjelpe oss i øvelsen i gudsfrykt: *Vi må ikke tro at vi med våre egne krefter, vår iver, vår flid, vår*

våking, våre bønner, vår lesning og så videre kan nå det målet vi ønsker. Vi må overlate alt til Guds gode vilje og vente alt av hans nåde og miskunn.

Man ser ofte at mennesker begynner å arbeide ivrig og alvorlig på sin frelse når de er blitt overbevist om at et gudelig liv er nødvendig, eller når de er blitt skremt av en særlig Guds dom, eller bedrøvet av en eller annen forfølgelse eller krenkelse fra verden. I seg selv er det sannelig rosverdig. Men når utgangen viser at iveren deres snart kjølner, og at de etterpå blir verre enn de var før, må det mangle dem noe.

Nå vet jeg nok hvor ustadig og lettsindig menneskehjertet er, og at det så lenge det blir i sin naturlige tilstand, ikke blir lei av noe fortere enn av å øve seg i gudsfrykt.

Men den egentlige hovedgrunnen til en slik lettsindighet er uten tvil at mennesket vil gjøre seg selv gudfryktig uten nåde fra himmelen. Det taler nok av og til om Gud, det ber, det leser – men ikke med et rent hjerte som er overgitt til Guds vilje. Det kan ennå ikke lære å regne seg selv og alt det er, har og makter, for intet, og Guds nåde derimot for alt. Det vil også selv bidra med noe til saken, og så videre. Her ligger et fint bedrag som få mennesker merker.

Riktignok innrømmer jeg at mennesket kan og må virke med etter at Guds nåde har begynt omvendelsen i det. Men denne medvirkningen må mennesket ikke tilskrive seg selv, men Guds nåde; vi har ham å takke for alt, fra først til sist. Men fordi mange ikke erkjenner dette, trekker Gud seg tilbake for en tid og lar mennesket snuble og falle, så det skal erkjenne at det selv er intet.

Blomsten spirer fram av jorden fordi himmelen øver sin gode innflytelse på den. Men den må også bli stående i jorden og leve, vokse og blomstre ved den duggen og det regnet som himmelen gir jorden. Rykkes den derimot opp av jorden, må den visne og dø. Slik er det også med vår kristendom. Gud virker troens, kjærlighetens og håpets blomster i vårt sønderknuste og ydmyke hjerte. De er himmelske planter og må leve av himmelens dugg, det vil si Guds nåde. Men begynner mennesket å stole på seg selv og sine egne krefter og tenke at det godt kan klare seg uten nåden, da må alt visne og forgå.

Dette kan man godt belyse med Paulus' eksempel, når han sier: «Men av Guds nåde er jeg det jeg er, og hans nåde mot meg har ikke vært forgjeves, men jeg har arbeidet mer enn de alle – det vil si: ikke

jeg, men Guds nåde som er med meg» (1 Kor 15,10). Se, apostelen hadde reist, løpt, våket, bedt, forkynt og arbeidet. Likevel tilskriver han ikke seg selv noe, men Guds nåde alt. Det han sier om sitt apostelembete, må også vi si om vår kristendom: Jeg har ingenting gjort og kan heller ikke gjøre noe; men min Guds nåde må og kan gjøre alt.

De naturkyndige mener at hjertet er det første som begynner å leve i mennesket. Det er kjent at det også er det viktigste redskapet for å holde livet oppe, og at det er det siste som dør i legemet. Hjertet i vår kristendom er Guds nåde, Jesu Kristi kraft og Den Hellige Ånds drift og styring. Så lenge dette hjertet lever i oss, så lenge lever også vi; ellers er det ute med oss.

Tenk her på hva Herren sier når han sammenligner seg selv med et vintre og oss med greinene: «Bli i meg, så blir jeg i dere. Likesom greinen ikke kan bære frukt av seg selv, men bare når den blir i vintreet, slik kan heller ikke dere bære frukt uten at dere blir i meg» (Joh 15,4).

Grunn derfor all deres iver, alle deres gode forsetter, all deres bønn og lesning og hele deres øvelse i gudsfrykt på Kristus Jesus! Bli ydmyke og overgitt til Gud, og vent alt av ham alene: «For Gud er den som virker i dere både å ville og å virke til hans gode behag» (Fil 2,13).

Det er her som med det timelige levebrødet: Gud har nok befalt oss å arbeide, men ingenting skal tilskrives vårt arbeid og alt bare hans velsignelse. Slik er det også her. Mang en kommer lenger fram i sin kristendom med et ydmykt, stille og rolig hjerte enn en annen med mange foretak som er bygd på kjødet.

Uten tvil er det dette den gudfryktige Staupitz mener når han, etter det Luther forteller, sier: «Jeg har ofte, ja, daglig satt meg fore at jeg ville bli mer gudfryktig, og derfor har jeg igjen og igjen skriftet og lovet å bedre mitt liv. Men det ble en svært langdryg gudsfrykt; det ville ikke bli noe av den, og det ville slett ikke gå, enda jeg mente det helt alvorlig, slik som Peter da han sverget at han ville sette livet til for Kristus. Jeg vil aldri mer lyve for Gud; jeg kan jo likevel ikke gjøre det. Jeg vil vente en god stund; så kommer kanskje Gud meg i møte med sin nåde – ellers er alt tapt.»

Et annet sted skriver han også selv: «Den gode Gud lar seg kanskje nok nå når en sniker seg stille fram, men ikke når en løper ham inn.» Med det vil han vise at man heller når fram til Guds kjærlighet ved å

være tålmodig og stille, ved å vente og håpe, enn ved kjødelig løping og renning.

Av dette følger nå den fjerde regelen: «Vi må be alvorlig og ivrig om et hellig og gudelig liv.» Troen er som et barn ved sin mors bryst: Jo mer det dier, desto mer vokser det. Den rettferdige lever av sin tro, og troen lever av sin Jesus og av Guds nåde, som den får del i ved bønnen. De gamle har sagt det helt riktig: Bønnen er troens datter – men datteren må nære og holde moren oppe. Bønnen er det middelet som vekker og tenner «den Guds nådegave som er i deg» (2 Tim 1,6).

Ved en andektig, hjertelig bønn blir det indre menneske styrket, trøstet, helliggjort og opplyst, og det blir fullt kjent og fortrolig med sin Gud. Slik er det også med de hellige englene, som alltid står for Gud og ser hans ansikt: Derved blir de stadig fylt med glede og grunnfestet og holdt oppe i det gode.

Moses var førti dager og netter hos Gud på fjellet og brukte uten tvil tiden til bønn og lovprisning, og han kom ned igjen med skinnende ansikt. Slik kan heller ikke den som holder ut i bønnen – som ofte blir lenge hos Gud og taler med ham om bare hellige og himmelske ting – komme tilbake med annet enn et opplyst og styrket hjerte.

En av de viktigste årsakene til at kristendommen forfaller i vår tid, er uten tvil at så få mennesker ber inderlig og ivrig om de åndelige og himmelske godene: om sann tro, og om at den må øke og bli bevart, om sann anger og omvendelse, om et fornyet og opplyst hjerte, om den rette, levende kunnskap, om å følge Jesus Kristus og så videre.

Om helse, godt utkomme og daglig brød ber kanskje de fleste – og det er i seg selv ikke galt, når det skjer på det vilkår at det er etter Guds vilje. Men de åndelige gavene og godene er det få som vet å verdsette, og derfor er det også få som ber om dem.

Dere kristne sjeler som av hjertet lengter etter den sanne gudsfrykt, ta derimot et eksempel av den kongelige profeten! Han ber så ivrig og med så mange ord, særlig i Salme 119, om nåde til å leve gudelig og etter Guds vilje.

Gjør dere kjent med hans viktigste hjertesukk, og send dem ofte opp til Gud: «Lær meg, Herre, din vei! Jeg vil vandre i din sannhet. Gi meg et udelt hjerte til å frykte ditt navn!» «Lær meg å gjøre din vilje, for du er min Gud! Må din gode Ånd lede meg på jevnt land!» «Lær meg god forstand og kunnskap!»

«La min munns frivillige offer behage deg, Herre! Og lær meg dine lover!» «Gjør mine fottrinn faste ved ditt ord, og la ingen urett herske over meg!» «La ditt åsyn lyse for din tjener, og lær meg dine forskrifter!» «Jeg roper av hele mitt hjerte, svar meg, Herre! Jeg vil ta vare på dine forskrifter» (Sal 86,11; 143,10; 119,66.108.133.135.145).

Med en sann kristens hjerte må det være slik: Om Herren Jesus sa til ham, slik Ahasverus en gang sa til Ester: «Hva er din bønn? Du skal få det du ber om! Og hva ditt ønske enn er, så skal det bli oppfylt, om det så var halvdelen av riket!» (Est 5,3; 7,2) – da skulle han svare frimodig: Å, Herre Jesus, ikke noe halvt eller helt kongerike, ikke sølv eller gull, ikke dette eller hint som er verdslig og forgjengelig, men bare et botferdig, troende, opplyst og gudfryktig hjerte, som er overlatt og hengitt til deg. Gi meg den nåde at jeg må leve i deg og du i meg – så er jeg fornøyd.

Ved siden av bønnen må vi for det femte heller ikke miste av syne «den flittige betraktningen og overveielsen av Ordet». For slik vi i bønnen taler til Gud som kjære barn til sin far, slik taler Gud til oss gjennom sitt hellige ord og åpenbarer oss der sin nådige vilje med vår salighet. Troen, som er roten til all gudsfrykt, springer først fram av Ordet. Slik har det også behaget Gud å holde troen oppe ved Ordet, styrke, øve og øke den i oss og gjøre den mer fullkommen og virksom dag for dag.

Med full rett kan man kalle Ordet det indre menneskes mat, som det blir næret og styrket av til øvelse i gudsfrykt. Når maten blir foraktet, er det da noe under at det nye mennesket viser seg kraftløst og udugelig til alt godt? I den gamle pakt skulle ilden alltid brenne på alteret; men de hadde sin faste tid da de skaffet den veden som trengtes til denne ilden som aldri skulle slokne. Skal troen stadig lyse i vår ferd, må vi likeledes stadig samle ved fra Guds ord, så flammen holdes ved like.

Når vi leser og hører Ordet, må vi likevel passe på at vi ikke går til det uten ærefrykt, men ser det som en Guds helligdom som han taler til oss fra. Mange gudfryktige hjerter har kysset Bibelen før de begynte å lese i den, kastet seg på kne og inderlig påkalt Gud om at han med kraft ville røre, lære, overbevise og trøste dem gjennom sitt ord.

Når man vil lese Ordet, har man grunn til å si: «Tal, din tjener hører!» (1 Sam 3,10). Og når presten går opp for å forkynne det, bør

man minnes ordene til den gudfryktige høvedsmannen Kornelius: «Nå er vi da alle til stede for Guds åsyn for å høre alt som er pålagt deg av Herren» (Apg 10,33). For vi kan være helt forvisset om at slik vi gir akt på Guds ord, slik gir han akt på oss når vi taler til ham.

Om presten strødde ut perler og gullkorn, ville vi gjøre oss all umak for at ikke ett av dem skulle falle på jorden. Men hva er vel perler og gull mot Guds ord, som har kraft til å frelse våre sjeler?

Noe som gjør kristendommen stor skade i vår tid, er at folk kommer for å høre Ordet som om det var noe alminnelig og likegyldig. Noen sover, noen prater, noen lar tankene flagre hit og dit, noen er så fornøyd med seg selv i sin stas og sin nye mote at de glemmer Ordet over det.

Om store, folkerike menigheter som er samlet i kirken, kunne man si det Den Hellige Ånd et sted sier om den opphissede mengden: «De fleste visste ikke hvorfor de var kommet sammen» (Apg 19,32). Den store hopen går ut igjen slik den kom inn, og tenker at Gud står i takknemlighetsgjeld til dem fordi de har hørt på ham en times tid.

Dere kristne sjeler som søker å føre et gudelig og hellig liv, vil innrømme at man må omgås Guds ord *som Guds ord* (1 Pet 4,11) – det vil si med den dypeste ærefrykt og oppmerksom andakt – og av hele sitt hjerte forberede seg til det.

Om en stor herre kalte noen til seg for å tale med ham om viktige ting, ville vel den andre våge å snu ryggen til ham midt i samtalen, eller glo opp etter veggene, eller tøyse og le med andre? Det tror jeg neppe. Og mennesket, det krypet – menneskebarnet, makk som det er – tør vise seg så likegyldig for den majestetiske Guds åsyn!

La dere advare, dere kristne hjerter, og begynn å høre Guds ord med mer andakt og ærefrykt! Da vil dere snart gjøre fremgang, især om dere vil vende alt dere leser og hører, til dere selv i særdeleshet. Ta imot alle Guds bud, løfter og trusler som om han hadde kalt dere ved navn og befalt dere å gjøre eller la være dette eller hint.

Husk også alltid at det ikke er nok å høre Ordet. Det må også bevares i et godt og vakkert hjerte og tenkes igjennom, og det må, som vin eller medisin, fordeles til alle legemets og sjelens evner og krefter. Dette finner jeg likevel ikke nødvendig å utdype nærmere her, for vi har allerede behandlet saken grundig ovenfor, og dit vil jeg vennlig vise de gudfryktige leserne. (*Se andre del, andre preken.*)

Her kan jeg ikke la være å minne om at man også bør bruke andre bøker til å fremme sin gudsfrykt, slike som kirkens eldre og nyere lærere har skrevet og gitt ut. To ting vil jeg si om det. Man må skjelne godt mellom dem, og man må ikke overlesse seg med altfor mange, men heller søke å bli godt kjent med noen få som man har funnet mer lærerike og trøsterike enn andre.

De beste kjennes på dette: De smaker ikke av verdens ånd og er ikke fulle av prektige talemåter og høytravende ord. De legger fram den levende kunnskap om Jesus Kristus, den korsfestede, ren og ublandet, og de dufter helt igjennom av hans kjærlighet. Overalt i dem merker man en gudelig nidkjærhet og en hellig lengsel etter å oppbygge, trøste og forbedre. Mens man leser dem, kjenner man en kraftig dragning og en søt tvang i hjertet, som bøyer det til hellig lydighet. Kort sagt: Man kan smake i ånden at det er strømmer fra livets kilde, som flyter ut av Guds Ånd og ord.

Skulle et gudfryktig, men enfoldig hjerte ikke straks kunne bli enig med seg selv om dette, er det tilrådelig at det søker veiledning hos forstandige sjelesørgere eller andre erfarne kristne. Men har man valgt disse eller hine bøkene, bør man, ved siden av Skriften, lese riktig flittig i dem og søke å bli godt kjent med dem.

Jeg skulle ønske at alle åndelige bøker som de kristne sjeler bruker, var som salige Herbergers *Hjertepostille* hos en gudfryktig enke som bar på mange slags kors og trengsler. Hun hadde lest så flittig i den at den var blitt helt gul og gammel av den stadige bruken, av alle tårene hun hadde felt over den, og av stearinen som hadde dryppet på den i hennes søvnløse og sorgfulle netter. Men hun var også så godt kjent i den at hun i en fart kunne slå opp og finne alt det viktigste i den. Men tiden tillater ikke å tale utførlig om dette.

Jeg kommer nå til den sjette regelen for et gudelig og hellig liv, og den er denne: «Man må bruke morgenstunden godt og så å si legge grunnvollen til en gudelig ferd gjennom hele dagen.»

En av de gamle kirkelærerne har sagt det godt: «Har Satan ikke kunnet komme oss til livs om natten, fordi Israels vokter og hans engler vernet oss, så lurer han som en tyv ved døren for å snike seg inn så snart den blir åpnet.» Han mener at Satan søker å smitte hjertet vårt med onde tanker straks vi våkner. Ofte gir vi selv anledning til det, når vi blir liggende lenge i sengen etter at vi har våknet, vender

oss hit og dit og overlater oss til forfengelige, ja, kanskje syndige tanker.

Derfor bør et kristent hjerte venne seg til å vende tankene til Gud og til Jesus Kristus, den korsfestede, så snart det våkner av søvnen, omtrent slik: «Lovet være Gud Fader, Sønn og Hellig Ånd, min kjære, nådige Gud og Far, som i natt har latt meg sove trygt under sin velsignede varetekt! Herrens miskunn er det at det ikke er forbi med oss. Hans barmhjertighet har ennå ikke tatt slutt. Den er ny hver morgen, din trofasthet er stor.»

Eller: «Aller kjæreste Herre Jesus! Du i meg – jeg i deg! For deg sover jeg – for deg våker jeg – for deg lever jeg – for deg dør jeg.»

Jeg hørte en gang en gudfryktig sjel si: «Jeg sovner om kvelden mens jeg tenker på min Guds godhet, mens jeg lover og priser hans hellige navn og minnes min Herre Jesus med glede. Derfor kommer han også ofte til meg i søvne, og selv i drømme lengter min sjel etter ham og nevner hans søte navn. Og derfor er han også om morgenen, så snart jeg våkner, straks for mine øyne og i mitt sinn, etter Davids ord: ‹Jeg våkner opp, og ennå er jeg hos deg› (Sal 139,18).»

Forakt ikke dette rådet, mine kjære, for erfaringen lærer at det er svært gagnlig og tjenlig. Djevelen blir forferdet og flykter for slike ord og tanker, og han våger seg ikke inn på en sjel som står på så god fot med sin Frelser. Det finnes mennesker som er så overtroiske at de mener å kunne slutte seg til om dagen blir lykkelig eller ulykkelig for dem, ut fra hvem de møter om morgenen. Se til, dere gudfryktige hjerter, at dere om morgenen først møter deres Jesus, så kan det ikke gå dere ille.

Når dere så har stått opp, kledd på dere og vasket dere, må dere ikke utsette bønnen, og ikke la noe som helst få dere til å ta fatt på noe verdslig arbeid først.

Luther sier helt riktig om dette: «Det er godt at man lar bønnen være det første arbeidet om morgenen og det siste om kvelden, og at man vokter seg nøye for disse falske og bedragerske tankene som sier: ‹Vent litt! Om en times tid vil jeg be; først må jeg få gjort unna dette eller hint.› For med slike tanker kommer man inn i de verdslige gjøremålene, og de holder en så fast og omslutter en så helt at det ikke blir noe av bønnen den dagen.»

Eller om man også river seg løs fra dem, så vil det likevel ikke gå riktig med bønnen; hjertet har allerede spredt tankene sine i det timelige og lar seg ikke så lett føre tilbake til den rette andakt.

Om hva bønnen skal inneholde, tillater formålet vårt denne gangen bare å si dette: Det er tjenlig å tenke nøye over Guds mangfoldige miskunn, som han viser oss så rikt i åndelige og legemlige ting, og slik overbevise sitt hjerte om at det står i skyld til å elske og ære en så god, kjærlig og velgjørende Gud – omtrent slik:

Å, min Gud! Min Far, min Skaper og Opprettholder, min Frelser og Trøster! Du allgode, vennlige, langmodige, milde, høylovede, allmektige, allvitende, allvise, hellige Gud! Hvordan skal jeg gjengjelde deg for alle de velgjerninger du har gjort mot meg? Alt jeg har og er, det har og er jeg av din nåde og miskunn. Du har gitt meg denne sjelen, som ved din nåde kjenner deg og lengter etter deg. Du har gitt meg dette legemet, denne munnen, disse øynene, disse ørene, denne tungen og de andre lemmene. Du gir meg mat og styrke, klær og omsorg, og du holder meg oppe. Hvordan kan jeg da annet enn elske og prise deg? Hvem skulle jeg ellers tjene med alle mine krefter og evner, om ikke deg, min Gud?

Jeg overgir meg til deg med legeme og sjel, jeg ofrer deg mitt hjerte. La meg, min Gud, være et redskap for din nåde og et kar for din barmhjertighet. La din hellige vilje i dag og alle dager skje på meg, i meg og ved meg. Jeg fornyer herved min dåpspakt og binder meg til deg, Gud Fader, Sønn og Hellig Ånd. Jeg forsaker djevelen og alle hans gjerninger og alt hans vesen. Gi meg den nåde at jeg må fullføre denne dagen i hellig lydighet og tjeneste for deg!

Se samtidig til at det gode forsettet dere begynner dagen med, ikke blir liggende bare på tungen og i ordene, men blir grunnfestet dypt i hjertet. Da kan det stå fast og urokkelig når Satan kommer med en eller annen anledning til synd og vil storme mot det. Skriften bruker her bildet av våpen: «La oss … iføre oss lysets våpen», og: «Væpne dere med den samme tanken» som Kristus (Rom 13,12; 1 Pet 4,1). Dermed vil den vise at en kristens hellige forsett ikke må være en flyktig tanke, men hjertets faste beslutning, som ikke så lett lar seg overvelde og rive med av Satans fristelser og angrep.

Også Davids ord fortjener å bli tenkt over: «Jeg vil holde din lov stadig, evig og alltid.» «Herren er min del, jeg har sagt at jeg vil holde

dine ord.» «Jeg har sverget, og jeg skal holde det: Å ta vare på din rettferdighets lover.» «Vik fra meg, dere som gjør ondt, for jeg vil holde min Guds bud!» (Sal 119,44.57.106.115).

Kanskje var det heller ikke av veien om man hver dag, eller i alle fall hver uke, valgte seg et eget kort tankespråk som man alltid og ved alle anledninger kunne ha i hjertet og i munnen. For eksempel: «Ingenting mot Gud!» «Det Gud vil.» «Jesus, min kjærlighet, er korsfestet.» «Guds Sønn har elsket meg og gitt seg selv for meg.» «Hvordan skulle jeg da gjøre denne store ondskapen og synde mot Gud?» «Min Jesus slipper jeg ikke.» «Herre Jesus! Du min, jeg din.» «Slipp meg ikke og forlat meg ikke, min frelses Gud!»

«I dag gudfryktig – i morgen død.» «Én gang å dø, og deretter dom.» «Heller dø enn synde med forsett.» «Tenk på enden!» «Hva skal jeg nå velge?» «Å forfengelighet! Å evighet!» «Her for en tid, der for evig – rett deg etter det!» «La oss, mens vi har tid, gjøre det gode mot alle!»

Så følger den syvende regelen: «Vandre alltid som for den allvitende og allestedsnærværende Guds åsyn, og la ditt gode forsett bli til gjerning og virkelighet!» Det er mange mennesker som riktignok tar seg en eller annen øvelse i gudsfrykt om morgenen, men siden fordyper seg slik i de timelige tingene og de verdslige gledene at de glemmer alt og lever etter verdens sinn og sin egen vilje. Det er det samme som om jeg slo gnister i tønderet og straks dempet eller slokket dem igjen. Eller det er som en sønn som kysset sin far på hånden om morgenen, men resten av dagen gjorde alt han kunne mot ham.

En kristen må alltid tenke på de ordene Gud sier til Abraham og til oss alle: «Jeg er Gud Den Allmektige, vandre for mitt åsyn og vær ustraffelig» (1 Mos 17,1). Han må vite at Herren «ransaker meg og kjenner meg», at han «langt bortefra forstår min tanke», at han «kjenner nøye alle mine veier», og at «det ikke er et ord på min tunge – se, Herre, du vet det alt sammen» (Sal 139,1–4).

Derfor kan han være hvor han vil: i studerkammeret blant bøkene, med åndelige eller verdslige ting for hånden, på rådhuset, i kramboden eller i verkstedet, hjemme eller utenlands, i et bryllup eller i et gjestebud eller hvor han ellers er – han må ikke si eller gjøre noe annet enn det han tenker å stå til ansvar for overfor den rettferdige, hellige og allvitende Gud, og som er i samsvar med hans dåpspakt og kristendom.

Han må ikke noe sted skamme seg over sin gudsfrykt og over å følge Kristus. Han må ikke la verdens barn dra ham over på sin side, men heller legge vinn på å vinne dem, eller i det minste vekke dem til ettertanke og få dem til å skamme seg.

Han må vite at man ikke bare kan fornekte Kristus ved åpent frafall og ved å forlate hans lære, men også ved en ugudelig ferd og ved å sette hans hellige liv til side. En sann kristen er ingen *gjøgler* eller skuespiller, som snart har den ene, snart den andre drakten på. Han har bare én kledning, som han alltid står og går i – den som apostelen taler om: «Ikle dere Herren Jesus Kristus» (Rom 13,14). Og videre: «Dere er Guds utvalgte, hellige og elskede! Ikle dere da inderlig barmhjertighet, godhet, ydmykhet, beskjedenhet og tålmodighet» (Kol 3,12).

Tenk godt over dette, dere kristne hjerter, og husk at dere midt i verden ikke skal leve som verden og med verden! Verden er den skueplassen der dere skal fremstille en sann kristen. Dere må la lyset deres skinne for menneskene, så de kan se de gode gjerningene dere gjør, og prise deres Gud (Matt 5,16). Hva er dere for kristne om dere skammer dere over gudsfrykten deres akkurat der det trengs mest å vise den fram?

Er jeg en tjener, er det da nok at jeg er hengiven mot min herre og binder meg med dyre eder til å være ham tro så lenge jeg er hos ham? Bør jeg ikke overalt vareta hans ære og hans beste?

Når vi blir fristet av verden, Satan eller vårt kjød, la oss derfor tenke: Nå er det tid til å vise vår tro og kjærlighet til Herren Jesus. La oss være forvisset om at vår Gud da prøver oss og vil se om løftene vi har gitt ham i bønnen, i skriftestolen og ellers, har vært alvor eller ikke.

Gud prøver fremdeles sine egne slik han prøvde Abraham, om enn ikke på samme måte. Og han regner bare dem for sine sanne barn som uten frykt og blygsel lar verden få vite og se at de hører ham til.

Arbeidet i vårt kall må ikke legge hindringer i veien for gudsfrykten vår, men tvert imot gi oss anledning til å vise den. Når en mann sitter i et styrende embete og blir nedrent av folk, er det tid for ham til å vise sin kjærlighet, mildhet, ydmykhet, rettferdighet og vennlighet. Når noen har et stort hushold, må han ikke la det drive seg til hissighet og utidig vrede, til å bråke, banne og skjelle. Han må også

her vise at han har lært å beherske sitt sinn og å ha tålmodighet med nestens feil.

En kristens ferd må ikke være som *vannet*, som styrter seg ut over et berg med et voldsomt brak, men som oljen, som man ikke hører når den renner. Salomos tempel ble bygd slik at «en hørte verken hammer eller øks eller noe slags jernredskap i huset da det ble bygd» (1 Kong 6,7). Slik må også en kristens husholdning være. «La deres mildhet bli kjent av alle mennesker», sier apostelen (Fil 4,5). Om vår Gud heter det: «Du som rår over makten, dømmer med mildhet og styrer oss med stor skånsel» (Visd 12,18). Det samme sinnet har også hans barn.

Men for at ingen skal tro at dette er umulig, viser jeg til erfaringen og eksemplet fra mange gudfryktige kristne. Jeg har kjent en gudfryktig mann som hadde en god del sjøfolk under seg på skipet sitt – og de pleier ellers ikke å være av det beste slaget. Han forsto å føre kommandoen over dem med så stor mildhet at alt gikk godt fra hånden uten at det ble hørt noen banning eller skjelling blant dem, og samtidig led hans anseelse ikke noe under det.

Jeg tror også at høvedsmannen Kornelius i Cæsarea, og den andre i Kapernaum, hvis tro vår Frelser priser så høyt, kunne styre soldatene sine uten forbannelser og bitterhet.

Kort sagt: Gjøremålene våre må ikke herske over kristendommen vår, men kristendommen over dem. Vi må «i alt vise oss som Guds tjenere» og barn (2 Kor 6,4). En kristens hjerte må være som en *passer*: Det ene beinet står fast i midtpunktet, mens det andre går rundt og tegner sirkelen. Mens det ytre menneske er opptatt med verdslige forretninger, må det indre stå fast i dette midtpunktet: «Ingenting mot Gud, ingenting mot samvittigheten, ingenting mot kjærligheten til nesten!»

Men for å nå dette desto bedre må et Guds barn venne seg til stadige, lønnlige hjertesukk og korte bønner. For det legemlige arbeidet kan ikke hindre vår ånd i å holde seg til Gud og tale med ham så ofte den vil. Hvor lett er det ikke, midt i et selskap eller midt i arbeidet, å sukke: «Å, Herre Jesus, hjelp meg! Velsign meg! Styr meg med din Hellige Ånd! Bevar meg fra synd! Å Jesus, styrk meg og hjelp meg å vinne seier! Du har virket i meg å ville; virk du også det å fullføre!»

Ved slike hjertesukk rører sjelen ikke bare ved fliken av Jesu kappe, men ved hans hjerte, og den øser stadig ny kraft av ham til å stå imot kjødets onde lyster og fristelsene fra verden og djevelen.

Sett dere samtidig av hjertet fore «å flykte med største omhu fra alt som kan hindre dere i å øve dere i gudsfrykt. Sky alt verdslig og lettsindig selskap, ikke innlat dere uten nød med verdslig sinnede hjerter, hold verdens glede for dårskap, og søk i stedet samvær med gudfryktige mennesker, og søk overalt det som kan forbedre og oppbygge deres kristendom!»

Det finnes mennesker som ellers ikke er likegyldige for sin kristendom, men som likevel gjerne er med i verdslig selskap. De har glede av å omgås slike som er flinke til å spøke og sette liv i et helt lag. De vil gjerne høre nytt, de vil gjerne være der det er noe å le av, de ser gjerne på komedier og annet gjøglespill, på bajaser og andre narrer, og de leser gjerne morsomme og underholdende bøker og annet slikt. Men skal jeg si min oppriktige mening, så ser jeg ikke hvordan slike ting kan forenes med en alvorlig øvelse i gudsfrykt.

Å like og søke verdslig selskap skaper verdslig sinnede hjerter. Spøk og lettsindig latter tørker ut botens og andaktens tårer. Når vi bekymrer oss mye om alle slags nyheter, pleier kristendommen og øvelsen i den å bli oss gammel og trett. Satan har mange slags kapper han pynter seg med. Han lurer på alle slags anledninger, han kjenner menneskenes tilbøyeligheter og legger an på å gjøre det slik for hver enkelt som han gjerne vil ha det. I mellomtiden går den edle tiden bort som er gitt oss til omvendelse og øvelse i gudsfrykt.

Hjertet blir umerkelig dratt inn i garnet. Det blir lunkent og likegyldig. Det finner større glede i verdens rosenkrans enn i den korsfestede Herre Jesu tornekrone. Verdens spøkefulle tale behager det bedre enn Skriftens språk, og det vil heller høre verdens nyoppfunne, lettsindige viser enn Davids salmer og kirkens sanger. Det blir helt jordisk sinnet, elsker verden og tjener ikke Gud redelig og oppriktig. Alt slikt kunne man kalle *forgiftet sukker* og sammenligne med *fuglefangerens fløyte*, som lokker den stakkars fuglen i garnet.

Jeg viser til erfaringen og er viss på at hos dem som elsker slike ting og finner en særlig glede i dem, står kristendommen ennå på svake føtter. Jeg ser ikke hvordan den sanne gudsfrykt, som er en spe og himmelsk blomst, kan holde seg og holde ut blant så mye ugress.

Derfor, dere kristne sjeler som lengter etter gudsfryktens kraft: Trekk dere bort fra slike verdslige fornøyelser og si «til latteren: Du er gal! Og til gleden: Hva gagn gjør du?» (Fork 2,2). La alt som behager kjødet, være mistenkelig og motbydelig for dere!

Søk å bli kjent med og leve i fortrolighet med gudfryktige og erfarne kristne. Deres hellige samtaler er som en vifte som blåser opp andaktens ild og gjør den sterkere i hjertet. Jeg vil heller være hos en syk, anfektet, sukkende og gråtende kristen enn hos et lystig, spøkende og leende verdens barn. Den førstes sukk og tårer er som et mildt regn som fukter hjertet og gjør det fruktbart; den andres spøk og latter er som en het vind som tørker ut alt.

Akt ikke verdens narreglede så høyt at dere vil se og høre på den! Dere har vel viktigere og større ting å ta vare på. Det som ikke *forbedrer* hjertet, fortjener ikke at vi unner det et øyekast – langt mindre det som *forarger* hjertet. La verden le, spøke, gjøgle, danse, synge og hoppe; men la den samtidig få vite at dere ikke bryr dere om det, og at dere holder den med alle dens tåpelige gleder for en dåre!

Husk alltid hva den hellige apostelen sier: «Elsk ikke verden, heller ikke de ting som er i verden! Om noen elsker verden, da er ikke Faderens kjærlighet i ham. For alt som er i verden, kjødets lyst og øynenes lyst, og hovmodig skryt av det en er og har, er ikke av Faderen, men av verden. Og verden forgår og dens lyst, men den som gjør Guds vilje, blir til evig tid» (1 Joh 2,15–17).

For det niende: «Ta den beslutning, dere kristne sjeler, at dere gjerne vil la dere formane og irettesette, og at dere vil være takknemlige mot nesten når han vennlig og beskjedent holder deres feil fram for dere, så dere kan rette på dem!»

Det er visselig en stor nåde fra Gud når et menneske kjenner seg selv, sitt hjerte og sine mangler – når hjertet banker ved hver feil, og samvittigheten er som øyet, som ikke kan tåle selv det minste hår eller støvkorn uten smerte og tårer. Men det er heller ingen liten nåde når et menneske som ennå ikke er kommet så langt at det selv kan se sine feil, gjerne lar seg formane og irettesette av andre.

Kjent er det David sier: «Den rettferdige slår» – eller hamrer – «meg i nåde» (slik en gullsmed hamrer på et stykke gull eller sølv til han får formet det slik han vil) «og tukter meg. For slik olje på hodet skal mitt hode ikke vegre seg, og jeg vil til gjengjeld be for ham om det går

ham ille» (Sal 141,5, slik den hollandske bibelen har oversatt de siste ordene).

I det berømte klosteret Clairvaux skal det i gammel tid ha vært skikk at når en munk var blitt formant om en eller annen feil av en medbror, slik det seg hør og bør, måtte han straks be et fadervår for den som hadde irettesatt ham. Om den hellige *Ambrosius* fortelles det i hans levnetsbeskrivelse at når noen formante ham om en feil, takket han ham for det som for en stor velgjerning.

Om den berømte erkebiskop Anselm av Canterbury forteller en gammel forfatter at da han var kommet til Rom for å besøke paven, *Urban den andre*, ba han ham om å gi ham en mann som kunne gi akt på hans liv og gjerninger, formane ham om hans feil og oppmuntre ham til gudsfrykt. Paven satte da *Edmer* til dette – eller *Edimer*, som noen kaller ham.

Kardinal *Borromeus*, som var biskop i Milano og etterlot seg et stort ry blant sine samtidige for sin hellige ferd, hadde to prester som særlig var satt til å være om ham hele tiden. De skulle legge nøye merke til alle hans ord og gjerninger og straks formane ham når de så noe utilbørlig hos ham. Det sies at han også villig hørte på dem og rettet sine feil etter formaningene deres.

Slik bør og må alle sanne kristne være sinnet, som mener alvor med sin gudsfrykt. Man må gi sin hustru, sine venner, slektninger og naboer, ja, enhver som omgås oss, frihet til å formane oss vennlig etter sin kristne samvittighet og vise oss våre brister når det trengs. For siden mennesket ikke alltid selv *merker sine feiltrinn* (Sal 19,13), er det svært tjenlig at han gjerne lar seg minne om dem av andre.

Et gudfryktig menneske må under den broderlige irettesettelsen ikke være som en *flintestein*, som bare sender gnister fra seg eller til og med springer i stykker når den blir slått, men som *gullet*, som lar seg drive med hammeren slik man vil. Han må heller ikke unnskylde sine feil og gjøre dem små, men søke med alvor å rette på dem. Hver feil som vi enten blir var av oss selv eller blir minnet om av andre, bør være en spore for oss til ydmykhet, flittig bønn og større forsiktighet.

Det står ennå dårlig til med ens kristendom, og det kunne være mer skinn enn kraft i den, når man ikke forstår å dra nytte av sine skrøpeligheter og ufullkommenheter. De skal tvert imot drive oss til å sette vår Jesus høyere og holde fastere om ham, til større andakt, til større

nidkjærhet mot vårt syndige kjød og den bedragerske verden, og til større varsomhet. Legg vinn på dette fra nå av, dere sjeler som elsker Gud! For også synden er en av de «alle ting» som «samvirker til gode» for dere (Rom 8,28).

For det tiende vil jeg likevel ikke råde de sjeler som lengter etter sann gudsfrykt, til bare i sin alminnelighet å sette seg fore at de med Guds hjelp og nåde daglig vil bedre seg og bli mer gudfryktige. Jeg råder dem heller til, «etter at de nøye har prøvd sin tilstand og ransaket sine viktigste feil, først og fremst å gå løs på én av dem og søke å bli herre over den». De fleste er vant til å si i skriftestolen og ellers: «Jeg vil gjerne bedre meg og bli mer gudfryktig.» Men hos de fleste blir det med pratet.

En av årsakene er at de ikke undersøker hva som er deres hovedfeil – hvilke synder de er mest tilbøyelige til, og hvilke de oftest pleier å falle i – så de ved Guds nåde først kunne væpne seg og stille seg mot dem. Mange er tilbøyelige til hissighet, utidig vrede, banning og sverging, andre til drukkenskap, andre til lastetunge og løsmunnethet, til lediggang og lignende. Men slike synder lar de gå i ett med sine øvrige daglige brister og skrøpeligheter. De gjør dem ikke til gjenstand for noen særlig ettertanke og tenker derfor at de ikke er så farlige.

Derfor ber de ikke Gud om tilgivelse for dem med det alvor og den andakt de visselig burde, og de bruker heller ikke den flid på å rive seg løs fra dem som en gudfryktig sjel er skyldig. Av dette kommer for det meste hykleri, falsk trygghet og ugudelighet. For slike mennesker mener at siden de er vant til disse syndene og ikke bryr seg om dem, må også den rettferdige Gud bli vant til dem og la være å føre dem inn i sin regnskapsbok – men der kommer de til å finne seg grundig bedratt.

Derfor er det nødvendig at en sjel som elsker Gud, kjenner seg selv innvortes og utvortes. Han må ha klart for seg hvilke feil han har, og være i stand til å bedømme og veie dem på helligdommens vekt. Deretter må han av all kraft først gå mot en av de viktigste blant dem og ikke holde opp med å søke hjelp fra himmelen med tårer og sukk før han i Jesu Kristi kraft har fått bukt med denne fienden.

Når en *åker* er gjengrodd og overvokst med torner og tistler, er det ikke nok å si: «Jeg vil ha åkeren ren, jeg vil rydde bort krattet, og til det skal Gud hjelpe meg.» Man må ta fatt på den ene tornebusken

etter den andre, ikke bare hugge den av, men også rykke røttene opp av jorden, og fortsette slik dag etter dag til man har fått dem alle bort.

Gi derfor akt, dere kristne sjeler, på de feilene som er fremherskende hos dere og som dere er blitt vant til, og se ikke gjennom fingrene med dem! Tenk på at som mange små tråder blir til et stort, tykt vognrep og skipstau, slik kan mange feil og vanesynder bli til falsk trygghet. Den er Satans tykkeste reip, og med det drar han den største hopen til helvete.

Men for at dere skal legge dere denne saken desto mer alvorlig på hjertet, så lær, som jeg sa ovenfor, å veie synden rett på helligdommens vekt – det vil si ikke etter deres eget skjønn eller etter kjødets eller verdens dom, men etter Guds dom!

Tenk på at hver synd er en overtredelse av og et avvik fra Guds lov, og at den dermed strider mot hans hellige vilje, den store og hellige Guds vilje. Hver synd er som en stein i den muren som skiller oss fra Gud.

Hver synd er et sår i samvittigheten vår, en sykdom, ja, en gift i det indre menneske. Hver synd er en slange, utsprunget av den gamle dragens sæd. Den er et vitne mot oss for Gud, et ugress som skyter opp i hjertet vårt og kan kvele Ordets og troens edle plante om det får være i fred. Hver synd er en sjelegift og så videre.

Derfor må en sann kristen ikke se noen synd som ubetydelig, hva den enn kalles, og hvilket skinn, påskudd og unnskyldning den enn har. Han må ikke bære over med noen av dem, og heller ikke med vilje og forsett nære en synd som en slange ved sitt bryst; han må ønske dem alle utryddet, jo før jo heller.

Fiendskapet mellom et gjenfødt menneske og synden må ikke være som en kjekl mellom mann og kone, eller som en trette mellom venner og naboer som snart forliker seg igjen. Det må være en dødelig avsky, som når den ene ikke tåler å se eller høre den andre, men står ham etter livet.

Dette mener Sirak når han sier: «Flykt fra synden som fra en slange; for kommer du nær den, biter den deg» (Sir 21,2). Det samme mener Paulus: «Kjødets attrå er jo fiendskap mot Gud», og: «Kjødets attrå er død» (Rom 8,6–7). Slik også Peter og Johannes, som sier: «De kjødelige lyster … strider mot sjelen», og: «Hver den som gjør synd,

bryter også loven» – det vil si: handler mot Guds hellige vilje (1 Pet 2,11; 1 Joh 3,4).

For det ellevte råder jeg dere til dette: «Tenk i alt dere vil gjøre eller la være, på deres endelikt, på Guds dom og på evigheten, og bedøm ut fra det hva dere bør velge eller forkaste. Handle og ferdes i alle ting slik dere en gang i deres siste stund vil ønske at det var gjort! Flytt ikke målet for livet langt bort, men se hver dag som den siste!»

Si meg: Om det ved en åpenbaring fra himmelen ble kunngjort dere at dere bare hadde én måned igjen å leve, hva ville dere da gjøre? Ville dere da ta dere tid til å svire, spøke, le, spille og gi dere hen til andre forfengeligheter? Ville dere ikke heller bruke tiden til faste og bønn, til flittig betraktning av Guds ord og andre øvelser i gudsfrykt, og så godt dere kunne forberede dere på overgangen fra tiden til evigheten?

Men, mine kjæreste medkristne, hvem går god for at vi ennå har en måned å leve? Hvor mange er ikke allerede gått over i evigheten, som ennå tenkte å kjøpe og selge, bygge, reise og ta seg til med dette eller hint!

Jeg har mange ganger vært i bryllup med mennesker som ikke visste noe om at endeliktet var nær, og som heller ikke tenkte på det, så vidt man kunne merke. Og noen få dager etter har jeg fulgt dem til graven. Jeg har sett noen begynne å bygge, og før de ble ferdige, er legemets jordiske hus blitt revet ned. Jeg har sett mang en revet bort av en heftig feber, og mang en av en ulykke da han minst ventet det.

Hva tenker vi da på, når vi så ofte går så trygge som om vi hadde sluttet kontrakt med døden om utsettelse? La oss gjøre det vi har igjen å gjøre, mens vi ennå har tid! Og la oss samtidig gjøre det slik at vi ikke skal angre det på dødsleiet og i evigheten!

For å bevare hjertet i frykt for Gud ved å tenke på dette har noen gudfryktige mennesker tegnet og skrevet en eller annen påminnelse om evigheten i bøkene sine, på dørene og veggene og på drikkekarene sine. Slik har jeg sett hos noen: «Lev slik at du kan leve!» Hos andre: «Du skal snart dø.» Hos andre: «Lær å dø, for etterpå følger en evighet.» Hos andre: «Her for en tid, der for evig – rett deg etter det!» Eller: «Hvem vet hvor lenge?» og lignende. Følg deres eksempel, dere kristne sjeler! Det vil være svært gagnlig for dere.

Tenk på hvor lang den er, den lange evighet!
Gjør deg til døden klar – den slår før du det vet.

Gjør godt og bedre deg, så du på dommens dag
ikke skal bli gjort til skamme, men stå med vunnen sak.

Til sist, for det tolvte: «La om mulig ingen dag gå uten at dere prøver og ransaker deres samvittighet! Ta dere så mye tid om kvelden at dere kan granske deres ferd den dagen som er gått!»

De gudfryktige sjeler er ikke som tåpelige handelsmenn, som handler i vei uten å gi akt på bøkene sine. De er som en klok *husfar*, som fører sin regnskapsbok i orden og undersøker nøye hva han har tapt eller vunnet. Vi må vite om vi denne dagen er gått tilbake eller fram i vår kristendom – om vi har vandret varsomt og gudelig i hellig frykt for Gud, eller om vi har latt oss overrumple av synden og forlede av verden.

Dette er til stor nytte, og det kan skje med liten møye og uten noe stort tidstap. Om dette har vi allerede talt utførlig i andre del av dette verket. Derfor vil vi vise den gudfryktige leseren dit og igjen be ham om å ta fatt på denne hellige og høyst gagnlige øvelsen, jo før jo heller. (*Se andre del, fjerde preken.*)

Prøv deg nå, min kristne og elskede tilhører og leser: Hvordan har du hørt på denne undervisningen, og hvordan står det til med ditt hjerte etter den? Jeg er viss på at om dere liker de midlene jeg har foreslått, og tar dem i bruk, vil dere ha godt av det og ikke lenger se et gudfryktig liv som vanskelig og umulig.

Men kloke folk har med rette bemerket at slike råd bare gjelder dem som selv har lyst til saken. *Et ungt menneske* som har mer lyst til krigen eller handelen enn til studiene, vil man forgjeves lære den beste framgangsmåten og de beste midlene til å komme langt i lærdom.

Slik vil også mang et menneske være like glad om man viser ham midlene til sann gudsfrykt eller ikke. For han har ingen lyst til å gripe fatt i saken, men vil heller bli på sine vante synders veier og likevel trøste seg med et søtt håp om himmelen. Hos ham vil alle slike råd utrette mindre enn ingenting. Når en *flaske* er tett lukket med proppen, tar den ikke inn noe vann, selv om man senker den ned i en stor elv. Slik er det også med den som har lukket sitt hjerte for alle gode råd: På ham er all preken og all skriving spilt.

For en blind er det det samme om solen skinner eller ikke. Slik er det også likegyldig for et ryggesløst og selvsikkert menneske om det guddommelige ordets lys står i lysestaken og lyser rundt seg, eller om

det er skjult under et kar. Men slike mennesker skal vite at de ikke vil ha noen unnskyldning på den store dagen, og at fordømmelsen deres vil bli så mye tyngre jo lettere veien til saligheten ble gjort for dem, og jo bedre den var ryddet for dem.

Så ber jeg dere nå igjen i Kristus Jesus, for Guds barmhjertighets skyld: Ta imot råd og hjelp! Hør på meg denne gangen slik de syke hører på en lege. Når han taler om hvordan sykdommen deres er oppstått og hvordan den er, og om midlene som kan gi dem helsen tilbake, hører de ikke bare på det, men følger det straks i gjerning. Grip i Guds navn, mine kjæreste, til de midlene jeg har foreslått, og la det være deres hjertes fulle alvor i denne høyst viktige saken! Da vil Den Høyeste ikke nekte dere sin nåde og velsignelse.

Én ting står ennå igjen: kort å veilede de fromme hjertene som hittil har gjort seg all flid for å komme til sann gudsfrykt og har fulgt rådene ovenfor, men som etter egen mening ennå ikke er kommet noen vei, og som derfor ofte blir motløse.

Her skal man legge merke til at den hellige apostelen ikke krever noe annet av sin Timoteus og av oss alle enn *øvelse*. «Øv deg i gudsfrykt!» sier han (1 Tim 4,7). Av den som ennå må øve seg, krever man ingen fullkommenhet. Av et barn som lærer å skrive, krever man ikke at det skal skrive pent og ferdig etter noen få dager, så snart det har skrevet av én forskrift. Man er fornøyd med at det øver seg flittig og viser sin gode vilje. Slik går også Gud fram med sine barn.

Å, om vi predikanter først kunne få det dit med våre tilhørere at de alle med virkelig alvor lengtet etter å tjene Gud og viste seg flittige og ivrige i å øve seg i gudsfrykt! Å, om vi først kunne dra dem bort fra deres vante synder og vekke en oppriktig omsorg hos dem for det som angår sjelen deres! Det er allerede en god begynnelse til gudsfrykt når man bekymrer seg alvorlig for den, og denne himmelske planten vokser aldri bedre enn når den blir fuktet og vannet med tårer.

For at dere ikke skal bli motløse og la hendene og motet synke enda mer, dere gudfryktige, bekymrede hjerter, så tenk på at dere har med en nådig, god og kjærlig Far å gjøre. Han tar gjerne til takke med det oppriktige hjertet og med dem som er i Kristus Jesus, og han nøyer seg også med sine barns gode vilje.

Legg dere merke til den gudfryktige Johann Arndts herlige ord: «Om du ikke kan bringe din kjære Gud så store og mange offer, så mye

andakt, bønn, takk og så videre, så bring ham det du har og formår, og dertil en god vilje og en herlig lengsel, og ønsk at din gudstjeneste må behage ham vel. For å ha, eller bare å ville ha, en slik hellig lengsel er ingen liten gave, og et offer som også er Gud til behag.» (*Johann Arndt, Om den sanne kristendom, bok 1, kap. 40, s. 7.*)

Tvil heller ikke på at deres bedring daglig vil vokse og tilta nettopp i og ved en slik bekymring. For Guds gjerning går best for seg i de ydmyke og bekymrede sjeler. Man ser ikke at plantene, urtene og trærne vokser, men man ser at de har vokst. Slik også her: Selv om det nå synes dere at det ikke riktig vil gå med kristendommen deres, vil det likevel med tiden vise seg, om dere holder ut i øvelsen i gudsfrykt, at deres strev i Herren ikke har vært forgjeves. La oss slutte med kirkens sukk:

I strid jeg ligger, meg Satan trenger;
å Herre, din hjelp meg sende!
Ved deg og din nåde alene jeg henger;
min svakhet til kraft du vende!
Se, jeg er stedt i anfektelsers fare;
du selv meg forsvare,
så jeg for helvetes løver og hunder
ikke skal gå under!

Amen.

Fjerde preken. Om den troende sjels indre lys og kunnskap

I Jesu navn. Amen.

Ef 1,17–19: «Jeg ber om at vår Herre Jesu Kristi Gud, herlighetens Far, må gi dere visdoms og åpenbarings Ånd til kunnskap om seg, og gi deres hjerter opplyste øyne, så dere kan forstå hvilket håp han har kalt dere til, hvor rik på herlighet hans arv er blant de hellige, og hvor overveldende stor hans makt er for oss som tror.»

Blant de lærde har det vært mye strid om hva *urim og tummim* (lys og rett) egentlig var, de som Moses fikk befaling om å legge i yppersteprestens brystduk eller brystsmykke. Noen mener at Gud gjorde sin vilje kjent ved en særlig glans i edelstenene som var innfelt i brystduken.

Josefus sier om dette: Ved de tolv edelstenene som ypperstepresten bar på brystet i brystduken, pleide Gud å kunngjøre for sitt folk at det skulle seire i krigen. For før hæren brøt opp, ga stenene fra seg en så sterk glans at det ble klart for hele folket at Gud var med dem og ville hjelpe dem når de påkalte ham.

Dette sikter også Luther til når han i en randnote skriver: Noen sier at når Gud hadde svart ja på prestens spørsmål, ga urim (lyset) fra seg en sterk glans.

Andre mener at Gud Herren selv har gitt Moses noe særskilt, som han kalte «lys og rett», og som i dag er ukjent – enten på fjellet, da han rakte ham lovens tavler, skrevet med hans egen finger, eller senere, da tabernaklet var ferdig. Dette skulle Moses legge inn i brystduken, som derfor var dobbelt eller foret. Dette «lys og rett» var blankt og skinnende som et speil; det tok ypperstepresten fram når han ville spørre Gud til råds, og så kunne han se Guds svar i det.

Denne meningen blir svært sannsynlig ved at Gud uttrykkelig befaler at Moses skal legge «lys og rett» i brystduken etter at den er ferdig og besatt med edelstener, og at de skal ligge ved Arons hjerte når han går inn for Herren, så han alltid skal bære Israels barns rett på sitt hjerte for Herrens åsyn.

Riktignok mener noen lærde at det var selve edelstenene brystduken var prydet med, som ble kalt «lys og rett» for Herren. Grunnen skulle være at Gud i sin nåde hadde lovet at når ypperstepresten bar dem på sitt hjerte, ville han være slik til stede hos ham med sin nåde at han kunne gi ufeilbare svar på folkets spørsmål.

Men jeg kan ikke se hvordan denne meningen lar seg forene med de stedene som først tydelig beskriver brystduken med edelstener, ringer og kjeder, og deretter sier at Moses skal legge lys og rett i den, og at Aron skal bære dem i brystduken på sitt hjerte (2 Mos 28,30; 3 Mos 8,8).

Man viser riktignok til 2 Mos 39,8 flg., der brystduken beskrives i alle sine deler slik den ble laget, og der det bare er tale om edelstenene som var innfelt i den; av dette vil man slutte at det var dem man mente med lys og rett. Men at denne slutningen hviler på svak grunn, ser man av 3 Mos 8. Der nevnes brystduken klart, det sies at Moses satte den på Aron, og så legges det til: «I brystduken la han urim og

tummim.» Hadde man ment edelstenene med dette, ville det uten tvil vært nok å nevne brystduken, som jo allerede rommet edelstenene.

Andre mener at «lys og rett» var en diamant som ble mørk og svart når ypperstepresten gikk inn i helligdommen etter at folket hadde syndet, og blodrød når Gud ville straffe det med krig og andre plager; men den ble helt snøhvit når folket hadde holdt seg rent for grove synder. Jeg vet imidlertid ikke hva man skulle støtte denne meningen på, og jeg finner ingenting noe sted som taler for den.

Noen antar at ordene urim og tummim var vevd og brodert med tydelige bokstaver i brystduken, slik ordene *Kodesj laihovah* («Helliget Herren») var gravert inn på ypperstepresten hue og panneplate (2 Mos 28,36). Men enhver forstandig ser at også denne meningen har store vanskeligheter og er lettere å gjendrive enn å forsvare.

Men hvorfor gjør vi oss så stort strev for å få klarhet i en sak som i dag knapt lar seg oppklare? Josefus vitner om at denne dyrebare skatten i den israelittiske kirke ikke lenger fantes allerede to hundre år før hans tid. Derfor er det ikke rart at man verken hos gamle eller nye forfattere finner noe pålitelig om den.

Og hva skulle det vel gagne om vi kjente denne og alle andre hemmeligheter i Skriften, men ikke hadde kjærlighet? Eller hva hjelper det at vi gransker og grubler så mye over den gamle paktens «lys og rett», som nå er slukket og blitt ukjent? Uten tvil er det bedre at vi, som den nye paktens prester, bærer det uforgjengelige «lys og rett» på våre hjerter. (*Josefus: en jødisk historieskriver som levde da Jerusalem ble ødelagt*.)

Jeg har lest at det er noen som påstår at Gud Herren i den nye pakts tid gir sine egne svar gjennom «lys og rett» like så vel som før i den gamle.

Det skal finnes en tavle av krystall der man kan se alle hemmelige rådslagninger og skrifter, menneskenes tanker og alle lykkelige og ulykkelige hendelser – alt som skjer i himmelen og på jorden. I den skal man kunne lære å kjenne og utgranske den rette meningen i Den hellige skrift, tallet på og navnene til de englene som styrer stjernene, og deres virkninger og krefter, ja, alle gode og onde engler i luften, alle skatter som ligger skjult i jorden, og alt det merkelige som finnes i havets dyp og ved alle verdens ender.

Jeg kan ikke tenke meg hva disse godtfolk egentlig mener med dette. Taler de om en umiddelbar opplysning som skjer uten og utenom Guds ord, og om en underfull, inngitt viten som de får uten flid og arbeid, da bør man visselig ikke ha noe med dem å gjøre, men heller vise dem ved erfaringen at de ofte roser seg av mer enn de har grunn til.

Taler de derimot i bilder og vil si at Gud også i den nye pakt ved sitt ord, sin Ånd og sin nåde opplyser og leder de troende og fyller dem med kunnskap og visdom, så de forstår hemmelighetene i hans rike og ser himmelens herlighet og salighet som gjennom en kikkert, da kan man gi dem rett.

Det er visst og sant at det også i den nye pakt finnes et «lys og rett» som de troende sjeler blir opplyst, ledet og styrt ved. Det kan vi med Paulus forstå om kunnskapen om Jesus Kristus. Hans guddommelige åsyn speiler seg så å si i hjertene til dem som tror på ham, og ved sitt evangeliske ord og sin Hellige Ånd opplyser han dem slik at de kan skue inn i Guddommens dyp, i Guds farshjerte, i Jesu sår og i hans kjærlighets under, og i den himmelske herlighet og salighet.

Slik kan de fatte hemmelighetene i nådens rike, som barn bøye seg for Guds underlige og usporlige veier og lyde ham med glede og villighet. Slik forstår de Skriften rett og kan tilegne seg den og ha nytte av den. Slik velger de det beste for seg selv og tjener andre med gode råd. Slik vandrer de varsomt, så de kan gjennomskue hva Satan har i sinne, vokte seg for hans listige renker og advare andre mot dem – og slik kan de til slutt bedømme alle ting og skjelne klokt mellom dem.

Dette er en gave som følger med troen, og som viser seg i alle gudfryktige hjerter – riktignok ikke i samme grad hos alle, men ulikt etter Den Høyestes råd og nådige vilje. Om dette, den troende sjels indre lys, vil vi denne gang tale.

Akk, min Herre Jesus, jeg skal være vel fornøyd om jeg ikke får vite så nøye hva den gamle paktens «lys og rett» var, bare du vil la ditt nådelys skinne i mitt hjerte. La din Hellige Ånd, den himmelske flammen, det evige lys, gjennomstråle min sjel, styre den og lede den på jevn mark; så skal jeg aldri fare vill. Amen. (*Jf. andre del, tolvte preken.*)

Den hellige skrift lærer tydelig at når sjelen ved troen er blitt forenet med Kristus og rettferdiggjort, går det opp et nytt lys i hjertet.

Ved det blir det naturlige, medfødte mørket drevet bort, forstanden blir opplyst og hjertet fylt med himmelsk visdom. For slik Skriften pleier å betegne menneskets tilstand før omvendelsen som mørke, taler den om nådestanden, som mennesket blir flyttet over i ved omvendelsen, som et lys.

Apostelen sier om de uomvendte hedningene at de følger sitt tomme sinn (det vil si at deres tanker og gjerninger er tomme og unyttige), at deres forstand er formørket, og at de er fremmede for livet i Gud (eller for et gudelig og hellig liv) ved den uvitenhet som er i dem fordi de har forherdet sine hjerter (Ef 4,17–18).

Til de omvendte sier han derimot: «Dere selv var jo en gang mørke, men nå er dere lys i Herren» (Ef 5,8). Dette sikter også vår Frelser til når han sier: «Jeg er verdens lys! Den som følger meg, skal ikke vandre i mørket, men ha livets lys» og: «Jeg er kommet som et lys til verden, for at hver den som tror på meg, ikke skal bli i mørket» (Joh 8,12; 12,46). Og Peter sier: Gud har kalt dere «fra mørket til sitt underfulle lys» (1 Pet 2,9).

Men særlig taler den hellige Paulus om dette når han sier: «Men vi som med utildekket ansikt ser Herrens herlighet som i et speil, vi blir alle forvandlet til det samme bildet, fra herlighet til herlighet, som av Herrens Ånd. … For Gud, som bød at lys skulle skinne fram i mørket, han har også latt lyset skinne i våre hjerter» (2 Kor 3,18; 4,6). Meningen er: Gud har fylt Herren Jesu åsyn med guddommelig herlighet, med nådens glans, med vennlighet, kjærlighet og visdom. Dette elskelige åsynet speiler seg i våre hjerter, og slik blir også de benådet med visdom, lys og herlighet.

Denne nådefulle opplysningen, som Jesus virker når han ved troen bor i våre hjerter, er ikke fullkommen med én gang. Den vokser fram som den gryende dagen: på demringen følger morgenrøden, og etter den kommer fullt dagslys, slik også Salomo sier: «De rettferdiges sti er som et strålende lys, som blir klarere og klarere til det er høylys dag» (Ordsp 4,18).

Derfor ber apostelen i ordene i vår tekst om at Gud må gi hans tilhørere «visdoms og åpenbarings Ånd til kunnskap om seg». Han ønsker at de ved Den Hellige Ånds opplysning stadig bedre skal lære å kjenne hva de har i Gud: hvor kjærlig, god og nådig han er, hvor hjertelig godt han mener det med sine egne og med alle mennesker,

hvor villig han er til å hjelpe, og at han ikke lar noen som håper på ham, bli til skamme.

Videre ber han om at Gud vil gi dem «opplyste øyne, så dere kan forstå hvilket håp han har kalt dere til, hvor rik på herlighet hans arv er». Det vil si: Guds hellige er her i livet ofte som roser blant torner, innhyllet og tildekket av mye trengsel, anfektelse, vanære og forakt. Likevel ønsker han at de skal se lenger, i ånden kaste et blikk inn i det himmelske og evige og betrakte det salige håpet, den dyrebare skatten og kronen som de er kalt til, og som ligger gjemt for dem i himmelen – og slik trøste seg i all motgang.

Og om de mange ganger kjenner seg svært skrøpelige og motløse og frykter at de ikke skal klare å holde ut i så mye trengsel og bli stående i troen, ønsker han at de likevel skal se hen til Guds overveldende store makt. Den har han vist mot oss da han rev oss ut av Satans klør og gap og førte oss til troen; og ved den samme makten skal han «dyktiggjøre, stadfeste, styrke og grunnfeste» oss og holde oss oppe «til den frelse som er ferdig til å bli åpenbart» (1 Pet 5,10; 1,5).

Selv om det nå forhåpentlig allerede er nokså klart hva vi mener med den troende sjels indre lys, må vi likevel forklare det noe nærmere og tydeligere. Vi må da vite at når Herren Jesus med sitt blod har renset fra synd den sjelen som ved troen står i fullt fellesskap med ham, og har rettferdiggjort den ved sin fortjeneste, begynner han straks å gjenopprette Guds bilde i den. Han fornyer den ved sin Ånd, «helliger den helt igjennom» og fyller den «til hele Guds fylde» (1 Tess 5,23; Ef 3,19).

Før syndefallet var sjelen som et *blankt speil* der det evige lys speilet seg med sin glans. Den var som en krystallkule fylt med rent vann, som solen skinner gjennom, slik vi bemerket i begynnelsen. Den var full av guddommelig visdom, og ved sitt indre, medfødte lys kunne den kjenne Gud, seg selv og alle skapninger, glede seg i denne kunnskapen og oppmuntre seg selv til å elske og prise Gud. Denne herligheten gjenoppretter nå Herren Jesus i den. Med sin nådes glans driver han bort syndens, uvitenhetens og all villfarelses mørke. (*Se første del, første preken.*)

Han polerer, om jeg så kan si, hjertets speil hver dag med sin kraft, så det blir stadig mer mottakelig for det himmelske lys. Han opplyser forstanden ved sin Hellige Ånd og gjennomstråler sjelen med sin

nåde, så den får øyne til å se under av Guds kjærlighet, allmakt og visdom på seg selv og i seg selv, i Ordet, i de hellige sakramenter og i alle ting. Slik blir den fylt ikke bare med himmelsk visdom, men også med trøst og glede, og den blir oppmuntret til å prise Gud.

I dette lyset kan den troende sjel betrakte og lære *seg selv* å kjenne. Den ser tilbake på sin tidligere tilstand og betrakter fra sitt lys i dag sitt tidligere mørke. Den tenker på hvordan den, blendet av Satan, har fulgt ham i synden etter hans vilje og så lenge gått trygt og tankeløst fram på så farlige veier.

Den overveier sine tidligere synder og undrer seg over Guds langmodighet og godhet, som så lenge har kunnet se på dens gjenstridighet og utakknemlighet. Den går gjennom hele sitt liv og finner ikke én dag som den ikke har merket med en eller annen lettsindighet og synd – men heller ikke én dag som Gud ikke har merket med en særlig velgjerning og miskunn.

«Akk, du algode, nådige, kjærlige Gud og Far,» sier den, «hvor blind, hvor gal og rasende har jeg ikke vært! Hvordan har jeg kunnet glemme både meg selv og deg så fullstendig og vandre så lenge i en så stor falsk trygghet? Ja, hvordan har du, min Gud, kunnet ha tålmodighet med meg så lenge? Men du er jo ‹Gud og ikke et menneske› (Hos 11,9). Hvor stor er ikke din miskunn, min Gud! Hvor stor er ikke din kjærlighet! Hvor ubegripelig er ikke din visdom, hvor makeløs din kraft! Jeg er et under av din godhet, allmakt og visdom.

Min Far! Du har riktignok trykket sporene av din kjærlighet inn overalt og merket selv den minste blomst med din finger; men på meg, ja, på meg ser man mer enn noe annet sted hvor stor din godhet er. Hva var jeg før, og hva er jeg nå? Før var jeg en helvetesbrand, en vederstyggelighet og gru for dine hellige øyne, englenes hjertesorg, djevelens venn og veninne, en skamplett på din kirke. Nå er jeg derimot ved din store nåde Jesu Kristi brud, ditt kjære barn, englenes glede, djevelens skrekk og en pryd for din menighet. Hvordan kan jeg da annet, min Gud, min Far, min Gjenløser, enn prise deg og din godhet?

Du har gjort meg levende i Kristus da jeg var død. Du har fridd meg ut av helvete og satt meg i himmelen med ham. Du har tilgitt meg alle mine store og grove synder og leget alle mine skrøpeligheter. Du har ført meg opp igjen fra jordens dyp, øket min storhet og vendt om og

trøstet meg. Derfor vil jeg prise deg med harpespill, din trofasthet, min Gud! Jeg vil lovsynge deg til sitar, du Israels Hellige! Mine lepper skal juble, og min sjel, som du har forløst, skal lovsynge deg. Pris Herrens storhet med meg, alle hellige engler, alle gudfryktige sjeler, ja, alle skapninger, og la oss sammen opphøye hans navn!» (Sal 71,20–23; 34,4).

I dette lyset lærer den troende sjel også *å kjenne Gud rett*. De store og underfulle gjerningene Gud har gjort med den, holder den sammen med det Skriften sier. Av Skriftens vitnesbyrd, som dens egen erfaring kaster lys over, slutter den hvilket algodt, kjærlig, allvitende, allmektig, majestetisk og ubegripelig vesen Gud må være. Med sitt blikk trenger den inn i Guddommens dyp og fatter, så langt den evner, det som er ufattelig. Den ser inn i Gud som inn i solen og finner ikke annet enn bare lys og kjærlighet.

Den ser hvordan hans hjerte syder av evig farskjærlighet. Med glede ser den inn i livets bok og tenker på hvordan Gud av nåde har utvalgt oss i Kristus før verdens grunnvoll ble lagt; og Guds Ånd viser dens ånd med sitt kraftige vitnesbyrd at også *dens* navn er skrevet i himmelen. I barnlig frykt betrakter den Guds nådige, rettferdige, hellige og allvise forsyn og styre. Den ser hans uransakelige dommer og usporlige veier, og slik blir den viss på at han er rettferdig og hellig i alt sitt råd og all sin gjerning, og at alt er bare godhet og trofasthet mot dem som frykter ham.

Samtidig lærer den mer og mer å bøye seg for hans måter og veier. Om han fører den underlig, følger den ham også underlig, men villig, for den vet godt at han ikke kan mene den noe vondt.

Den ser riktignok mye i Guds styre som den ikke kan fatte og begripe; men likevel er den overbevist om at alt han gjør, er rett og riktig – at han er «en trofast Gud, uten svik, rettferdig og rettvis» (5 Mos 32,4). Etter de hellige englers eksempel skjuler den sitt ansikt og sine føtter og løfter seg opp til Guds pris og sier: Hellig, god, nådig, barmhjertig og rettferdig er Herren Sebaot.

Ofte roper den ut med Paulus: «Å dyp av rikdom og visdom og kunnskap hos Gud! Hvor uransakelige hans dommer er, og hvor usporlige hans veier» (Rom 11,33), og med David: «Herre, min Gud! Mange er de under du har gjort, og mange er dine tanker for oss! Ingen kan lignes med deg. Vil jeg kunngjøre dem og tale om dem, er de flere enn at de

kan telles» (Sal 40,6). Når den betrakter dette, synes all menneskelig visdom å være dårskap, all menneskelig makt et halmstrå og all menneskelig storhet, herlighet og anseelse en drøm, en damp, et intet.

Å, hvor liten blir ikke verden med alt den har og formår, når sjelen skuer den store, majestetiske og høylovede Gud! Å, hvor liten blir den da ikke i sine egne øyne, og hvor undrer den seg ikke over at den store Gud bryr seg så mye om mennesket og gjør seg så stort strev med det!

Av hjertet sier den: «Hva er da et menneske at du kommer ham i hu, en menneskesønn, at du ser til ham!» (Sal 145,3; 8,5). Å, hvor salig regner den seg ikke for at den evige Gud har utvalgt den til sin tjeneste, og hvor villig blir den ikke til å elske, prise, ære og tilbe en så høylovet Herre!

Men først og fremst lærer den troende sjel i det guddommelige lyset å kjenne verdens lys, Jesus Kristus, rett. Han åpenbarer seg mer og mer for den (Joh 14,21), og den fryder seg i ham og hans søte nåde mer enn i all verdens herlighet.

Med undring betrakter den den høye hemmeligheten at Guds Sønn ble menneske, og den gleder seg over at den får kalle sin Skaper og Herre sin bror. Den undrer seg over at den himmelske visdom er skjult under slik enfoldighet, den guddommelige allmakt under slik skrøpelighet, all himlenes pris og ære under slik forakt, den uuttømmelige rikdom under slik fattigdom, rettferdigheten under synden, velsignelsen under forbannelsen og livet under døden.

Den kan ikke se seg mett på hans ubegripelige kjærlighet, på hans vennlighet, ydmykhet og saktmodighet. Hver dag fryder den seg i hans søte nåde, i hans guddommelige, hellige, trofaste og kjærlige hjerte, og den trykker det hundre tusen ganger til sitt eget hjerte. Stadig legger den sine hender og fingrer i hans sår og drikker av denne livets kilde så mye hjertet lyster. Mange ganger gråter den av glede i sin aller kjæreste Forløsers armer og ved hans bryst og sier:

«Så er du da min, og jeg er din, du søteste Herre Jesus! Så har du da elsket meg slik at du har gitt deg selv for meg! Så kan jeg nå rose meg av at Guds Sønn, avglansen av hans herlighet og avtrykket av hans vesen, er gitt meg – at han er min brudgom og min Frelser – at jeg er innesluttet i hans hjerte, i hans sår, i hans evige kjærlighet – og at han bor i mitt hjerte! Å Jesus! Å kjærlighet! Å sødme! Å salighet! Jesus er min, og jeg er hans!»

«Akk, tilgi meg, aller kjæreste Herre Jesus, at jeg har gått så lang tid uten å kjenne din kjærlighet! Å, hvor det gjør meg vondt at det noen gang er kommet en tanke i mitt hjerte som har vært mot deg, mitt hjerte og mitt liv – at jeg har levd uten å elske og ære deg, mitt liv – at jeg har søkt noen ære og ros i verden utenfor deg, min glede, ære og ros – og at jeg har tenkt så lite på din kjærlighet og trofasthet og ennå aldri takket deg så hjertelig og inderlig som du fortjener! Nå først ser og erkjenner jeg hva jeg har i deg, min Herre Jesus, og hvilken kostelig og dyrebar *Guds gave* du er for meg (Joh 4,10). ‹I ditt lys ser jeg lys› (Sal 36,10).

Nå skal du alle mitt livs dager og i all evighet være mitt hjertes skatt og største glede. Jeg vil være intet; du skal være alt. Jeg vil ikke vite av noe annet enn Jesus Kristus, og ham korsfestet. Jeg vil glemme verden og all dens lyst, ære, glede og herlighet, ja, meg selv, og bare tenke på deg. Du skal være min rettferdighet, min visdom, min rikdom, min ære, min glede, min kraft, min trøst, min bok, mitt brød, min vin, min pryd, min krone, min sol, mitt liv og mitt alt. I deg har jeg funnet livet og all fylde.

‹Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden. Om enn mitt kjød og mitt hjerte svikter,› så er du, Herre Jesus, ‹mitt hjertes klippe og min del for evig› (Sal 73,25–26). ‹Du har det evige livs ord.› Du har nåde, Ånd og kraft. Du har trøst og glede. Jeg tror og vet at du er Kristus, den levende Guds Sønn, verdens Frelser og min Forløser» (Joh 6,68–69).

Likeledes lærer den i dette lyset å forstå *Den Hellige Ånds samfunn*, og hva Skriften sier om at han bor i oss og styrer oss. Dag for dag merker den hos seg selv mer og mer det vitnesbyrdet som Den Hellige Ånd gir dens ånd.

Han *herliggjør Kristus* stadig mer i dens hjerte. Han viser den Kristi kjærlige hjerte, hans blødende sår, hans utøste blod, hans fullgyldige fortjeneste og hans fullkomne rettferdighet, og han sier: Alt dette er ditt, og Gud har gitt deg det til frelse. Han bor i dens hjerte som den sanne, himmelske og øverste lærer, og der forklarer han hemmelighetene i Guds rike, i Skriften og i den evige kjærlighet.

Apostelen sier: «Vi har … fått … den Ånd som er fra Gud, for at vi skal kjenne det som Gud i sin nåde har gitt oss» (1 Kor 2,12). Ja visselig!

Vi enfoldige, tåpelige barn forstår ikke den herlighet og salighet som Gud har gitt oss i Kristus. Det er Den Hellige Ånd som åpner vår forstands øyne, så vi kan vite hva Guds kjærlighet, langmodighet og godhet er, hvor stor hans nåde er, hvilken pryd Jesu Kristi rettferdighet er, hvilken ære det er å ha barnerett hos Gud, hvilken dyrebar skatt håpet om det evige liv er – og hvordan vi skal gjøre alt dette til vårt eget og trøste oss ved det i liv og død.

I dette lyset lærer den dessuten å forstå *Skriften* og holde den høyt i ære som Guds ord, som en Guds kraft til frelse for hver den som tror, som livets og salighetens ord.

For verdensmenneskene, som lever utenfor nådestanden, er den himmelske visdom en dårskap og Skriften en forseglet bok. Når de leser den, tar de anstøt av den og begynner å spotte over det de mener er enfoldighet i den. Eller de gleder seg over en kunnskap etter bokstaven, uten å smake den saft og kraft som ligger skjult i den. De leser den nemlig som et vanlig skrift og mener at de ikke trenger noe annet lys enn sin naturlige forstand for å forstå den.

For en troende sjel derimot blir Den hellige skrift åpnet som et skattkammer. Ved Den Hellige Ånd blir den ført inn i denne Guds *helligdom* (Sal 73,17), så den til sin trøst kan skue Guds herlighet. Guds ord er for de troende et vinhus (Høys 2,4); dit blir de ført inn av Kristus og blir drukne av Guds søte nåde og kjærlighet, som blir åpenbart der inne. Ordet er for dem en *kongelig lysthage* der de ikke bare får se, men også nyte; der blir de vederkvegd med blomster så mye hjertet lyster, og forfrisket med frukter (v. 5).

Om Herren Jesus står det at da han slo følge med de to disiplene på veien til Emmaus, forklarte han for dem og åpnet for dem i alle Skriftene det som var skrevet om ham, så deres hjerter brant i dem (Luk 24,27.32). Det samme gjør han ennå i dag med dem som elsker ham, slik erfaringen lærer. Når de leser eller hører Ordet med andakt, blir hjertet deres ofte så opptent at det brenner og flammer av kjærlighet. Ofte finner de så mye kraft, sødme, trøst og lindring i ett eneste ord at de ikke kan sette ord på det.

For det er én og samme Ånd som har inngitt Skriften, som forklarer den for de troende ved sitt lys, og som legger den på deres hjerter ved sin kraft. Derfor finner man ofte enfoldige, men gudfryktige mennesker som har en herlig kunnskap om Gud og sin Frelser Jesus Kristus.

De er fulle av himmelsk visdom og klokskap, og med stor frimodighet vet de å møte Satans listige angrep, verdens spissfindige spott og de falske lærernes blendende innvendinger. De kan trøste seg selv og andre med kraft, gi gode råd i tvilsomme saker og i alle ting skjelne rett og velge det gode framfor det onde.

De kan si med David: «Dine bud gjør meg visere enn mine fiender … Jeg er blitt klokere enn alle mine lærere, for jeg grunner på dine vitnesbyrd. … Fra dine lover har jeg ikke veket av, for du har lært meg. … Av dine befalinger får jeg forstand, derfor hater jeg all løgnens sti» (Sal 119,98–99.102.104).

Dette er også grunnen til at noen lærere i kirken kan tale og skrive med langt større kraft enn andre. Slik er det ikke bare med flere eldre forfattere, men også med noen som Gud har vakt opp i disse siste tider. Man kan ikke lese deres skrifter og åndfulle tanker uten å bli særlig grepet; hjertet merker straks den kraften som ligger skjult i dem. Bokstavene står riktignok trykt med svart farge på papiret; men innholdet har en gjennomtrengende kraft og et klart lys i seg som går til hjertet. Man kjenner at det er liv i de livløse bokstavene, og at alt brenner av tro og kjærlighet.

Hvor kommer *det* fra? Jo, disse mennene har talt ut fra det indre lyset som vi taler om. De har, om jeg så kan si, dyppet pennene sine i Jesu sår og skrevet med hans blod. Han selv, Herren, som kunne preke med slik makt, og hvis lepper pleide å dryppe av nådefulle, kraftige ord som av honning, har talt gjennom sine redskaper og ført deres penner. Sammen med Guds kjærlighet har Den Hellige Ånd utøst i deres hjerter de ordene og tankene som de har gitt videre til trøst og oppbyggelse for andre.

De var fulle av himmelsk visdom, av søt trøst og av levende kunnskap om Gud. De hadde Guds ord i hjertet; det var *smeltet sammen med deres tro* (Hebr 4,2) og forvandlet til saft og kraft i dem. Derfor smaker også deres prekener, skrifter og taler av den kilden de strømmet ut av: deres opplyste og fornyede hjerter, fylt av Den Hellige Ånd.

Lenge har man øvd seg i den kunsten å skrive gullbokstaver med en penn, og de som kan den, holder den høyt i pris. Men jeg kan nok si at mange gudfryktige og åndfulle menn har kjent denne kunsten i åndelig forstand. Jeg ser nemlig at de har utlagt den gode lære så

herlig og fremført den med så stor kraft og trøst at man må sette deres arbeid høyere enn alt forgjengelig gull.

En gudfryktig og åndfull mann taler et sted om dette med disse ordene: Slike mennesker, utsendt og opplært av Gud, finnes ennå; men verden akter dem ikke. Deres bokstaver er ildtunger med kraft i; de har ikke ord uten kraft. Hvor mange hundre bøker skrives ikke som det ikke er noe i! Og hvor mange små bøker blir ikke skrevet som er fulle av bare ånd og liv!

Slik denne herlige gaven viser seg hos lærerne, finnes det også noe særskilt hos gudfryktige tilhørere og enfoldige troende: de har god forstand på og sans for åndelige og himmelske ting, selv om den ene har mer av det og den andre mindre. Når de leser en bok som smaker mer av verdens ånd enn av Guds Ånd, merker de det straks; og siden de ikke kjenner Kristi glødende, levende kraft i den, blir de snart lei av den.

Når de hører en preken som ved Guds nåde springer ut av den rette forståelsen av Skriften, av troens og Kristus-kunnskapens indre lys og av egen erfaring, er den for hjertene deres som et mildt regn over et tørt og tørstig land. Er derimot en predikant som en vannløs sky og et nakent, fruktløst tre (Jud 12), som bare gir ord, men ingen kraft, kan de straks merke det i hjertet.

Den hellige Augustin forteller om sin mor Monika at hun kunne skjelne godt mellom en drøm fra Gud og en naturlig drøm. Hun pleide å si, forteller han, at hun ved en egen smak, som hun ikke kunne forklare med ord, lett kunne skjelne mellom når du, min Gud, åpenbarte henne noe i drømme, og når hennes sjel bare hadde naturlige drømmer. Slik er det også med de troende og gudhengivne hjerter. De merker snart hva som blir talt av Gud og for Gud i Kristus, og hva som springer ut av kjødelige, jordisk sinnede hjerter.

Fra dette indre lyset kommer også «gaven til å prøve ånder» og prøve «om de er av Gud» (1 Kor 12,10; 1 Joh 4,1). Satan kler ofte de falske og svikefulle lærerne i saueklær og lærer dem å dåre «hjertene til de godtroende» med «fagre og smigrende ord» (Rom 16,18). Men Gud utruster sine egne med slik visdom og varsomhet at de snart kjenner dem igjen, gjennomskuer dem og vokter seg for dem. Hyrdene gir han «munn og visdom som ingen av deres motstandere skal kunne stå imot eller motsi» (Luk 21,15).

Det er mange ganger en fryd å se hvordan sannheten seirer og løgnen blir til skamme når en gudfryktig og åndfull lærer i den rettroende kirke har å gjøre med en som forfekter falskhet. Man merker tydelig visdommens og sannhetens Ånd som lærer ham å løse de mest innviklede knuter som løgnens ånd har knyttet, og å rive i stykker Satans mest kunstferdige garn.

Også sauene gir han så mye av denne gaven som de trenger for å bli bevart og holdt oppe. Erfaringen fra alle tider lærer at selv om avgudsdyrkelse og løgn for menneskenes ondskaps skyld en tid har fått overtaket, har Gud likevel bevart sine egne mot dem og holdt dem oppe på underfullt vis – som i en by der pesten herjer. *Sauene* har en naturlig gave: på beitemarker der det vokser skadelige urter, torner og tistler, skyr de dem og finner seg midt iblant dem en grønn og sunn grasflekk; og også på tørre og magre beiter vet de å finne sin næring og nappe så mye som de trenger for å holde seg i live.

Slik er det også med de troende sjeler. De har en særlig nådegave fra Gud, så de ikke så lett blir delaktige i noen farlig og ødeleggende villfarelse, selv om hyrdene deres fører dem på usunne beiter.

Slik gikk det til i pavedømmet før Luthers tid. Da var beitemarken overgrodd av mye ugress og mange steder svært tørr og mager, så sjelene fant lite trøst og hvile. Likevel bevarte Gud på underfullt vis mange troende sjeler og holdt dem oppe; et nokså stort antall av dem kjenner vi, men den allvitende Gud kjenner de fleste.

Selv om Guds ord var sjeldent på den tiden, visste de å sanke så mye av trosartiklene, av evangelietekstene, av beretningen om Herren Jesu lidelse og død, av noen av kirkefedrenes gudfryktige skrifter og så videre, at de ble bevart til livet. Midt i menneskelærdommens ugress, torner og tistler forsto de å finne fram til evangeliets løfte om Guds nåde i Kristus Jesus; på det stolte de, og slik ble de frelst.

Ved dette indre lyset lærer de troende sjeler endelig å kjenne *Satans dybder* (Åp 2,24) og verdens falskhet, svik, tomhet og dårskap, og å vokte seg for dem. «For hva han har i sinne, det er vi ikke uvitende om,» sier den hellige apostel om Satan (2 Kor 2,11). Slik forstår også de troende i dag ved Guds nåde og Den Hellige Ånds ledelse å kjenne Satan igjen, selv om han tar på seg skikkelse av en lysets engel, og de vokter seg for hans garn.

Jeg kjenner et eksempel på dette. En trollkvinne prøvde en gang å lokke en pike inn i huset og stuen sin under påskudd av at hun hadde noe å selge; der ville hun føre henne sammen med Satan, som viste seg kledd som en hoffskredder. Men piken kjente en stor angst i hjertet, så hun snart merket at noe var galt. Derfor lot hun seg ikke overtale til å gå inn i stuen, hvor mye heksen enn strevde for å få henne med.

Riktignok kommer ikke Satan alltid i en slik skikkelse; men han kan forkle seg som han vil – Herren Jesus våker likevel alltid over sine egne og unnlater ikke å advare dem når det er fare på ferde. Har de kommet på avveier og har noe syndig fore, slår hjertet dem straks, slik det slo David (1 Sam 24,6). Og lar de seg mot formodning likevel forlede til den syndige gjerningen, så uteblir hjertets slag i alle fall ikke da: Guds Ånd vekker samvittigheten deres, så de blir grepet av frykt og angst og desto snarere blir ført til omvendelse.

Slik betrakter også de troende verden med opplyste øyne og ser at all dens herlighet, prakt, vellyst og glede ikke er annet enn tomhet. Den er et sodomseple, vakkert å se på utenpå, men fylt med støv og aske innvendig; en forgjengelig, flyktig skygge; en søt og velluktende, men giftig damp; en søt, men falsk drøm; et ekte trollmåltid, der gjestene blir beværtet på det beste og likevel til slutt må gå sultne og tørste hjem.

Ofte undrer de troende seg over at de før omvendelsen kunne være så dumme at de søkte glede i verdens tomhet. Den tiden de har brukt på verdens usselhet og dårskap, regner de som bortkastet. De sier med Salomo: «Til latteren sa jeg: Du er gal! Og til gleden: Hva gagn gjør du? … Alt sammen var tomhet og jag etter vind. Det er ikke noen vinning å nå under solen» (Fork 2,2.11).

I dette lyset er Kristi tornekrone kjærere for dem enn alle keiser- og kongekroner i verden. De setter sin Frelsers kors høyere enn all rikdom. De vil heller ligge og gråte ved hans føtter enn svinge seg opp og le med verden. De vil heller ha Kristi vanære enn verdens ære. De vil heller være foraktet og ukjent enn berømt og høyt aktet i verden.

De vil heller bære sitt kors etter Herren Jesus og følge hans fotspor på den smale vei med tårer og sukk enn med verden leve hver dag herlig og i glede uten å vite av noen motgang. De ser hvor godt korset er for dem, og av hjertet regner de det for en hemmelighet i Guds rike og i Guds godhet.

De vet også hva døden er, og ser på den med helt andre øyne enn verdens barn. Verdens barn holder den for en fiende, de troende for sin beste venn. Verdens barn regner den som sitt største tap, fordi de i døden må gi slipp på livet, på sin herlighet, prakt og vellyst, sitt gods, sine venner, sine gleder og alt; de troende regner den som sin største vinning, fordi de da blir befridd fra alt som har gjort dem bedrøvet, tynget og engstet, og fordi de da får det som skal glede dem fullkomment i all evighet.

For de troende er døden et kjært sendebud som innbyr dem til Lammets bryllup, en brudefører som fører dem inn i Jesu Kristi brudekammer og skattkammer. Det verden kaller å *dø*, kaller de å *arve*, og så videre.

En troende og opplyst sjel ser også på *alle Guds skapninger* på en helt annen måte enn før omvendelsen. De ugudelige er uoppmerksomme og lever her i verden som buskapen. Også den ser Guds mange slags skapninger og den herlige prydelsen Gud har fylt og smykket dette store huset med, men den vet ikke å ha noen nytte av det den ser.

Kua går i graset til opp under buken og fyller seg med kløver og de vakreste blomster. Grisen går i skogen og meskes med eikenøtter. De andre dyrene finner alle sin næring her og der, hvert etter sin art. Men de vet ingenting om Skaperen og Opprettholderen av alle ting, han som hvert år dekker og pryder jorden med et så deilig grønt teppe, som fyller trærne med frukt, som gir alt kjød føde, og som ikke engang lar den minste fugl mangle næring.

Slik er også de ugudelige. Hver dag nyter de Guds mangfoldige godhet, men de gir ham bare dårlig takk for den. De troende sjeler derimot ser Guds mangfoldige og store allmakt, visdom og godhet i hans mange slags skapninger. På hvert blad finner de sin algode Skapers navn skrevet. Alle blomster og urter synes for dem å stå og dryppe av dugg fra Guds godhet. Det finnes ikke et tre der de ikke så å si tror de finner et minne om sin kjæreste venn skåret inn i barken. Hvert aks på marken ser de på som en løftet finger som peker dem mot himmelen.

Hele verden er for dem en *stor bok* med mange blader, skrevet fulle overalt med bokstavene til Guds kjærlighet og miskunn; en *stor skueplass* der de hver dag ser undrene av hans allmakt og visdom; en *stor kirke* der de hver dag hører den yndige samklangen og de stille

lovsangene som alle skapninger uavlatelig synger for sin Skaper; en *stor skole* der de finner like mange læremestere som det finnes skapninger.

De sitter til bords i Guds kjærlighet og frykt og erkjenner at det er han som dekker bordet for dem og gir dem alt de trenger. Hver bit tar de imot som fra sin kjære Fars hånd, og hver drikk som laget, velsignet og skjenket av deres milde Skaper. I alle ting smaker de hans sødme og priser hans herlighet. Hver dag kaster de seg ned for sin kjærlige og velgjørende Guds føtter og sier: «Jeg er uverdig til all den miskunnhet og trofasthet som du har vist mot din tjener» (eller tjenerinne) (1 Mos 32,10).

Siden det forhåpentlig er klart nok av alt dette hva vi mener med «den troende sjels indre lys», vil vi nå se hva vi kan bruke denne læren til. La oss for det første lære av den å kjenne den herlighet og salighet som Guds barn har framfor verdens barn! Akk, hvor salig er ikke en sann kristen framfor alle ugudelige, hvor store, rike, mektige, vise, høylærde og høyt æret de enn er i verden! Han er salig framfor alle hedninger, tyrkere, jøder og andre vantro.

Om *hedningene* sier apostelen at de lever uten Gud i verden, at de følger sitt tomme sinn, at deres forstand er formørket og deres hjerter forherdet (Ef 2,12; 4,17–18). Enda de vet at det finnes en Gud, «æret eller takket de ham ikke som Gud» (Rom 1,21). De bygger altere «for en ukjent Gud» (Apg 17,23) og vet ikke hvordan de skal trøste og glede seg i ham og stole på ham med hjertelig tillit. De lever her i verden som buskapen og er fornøyd bare de kan nyte skapningene så mye hjertet begjærer. De drikker av elven, men vet ingenting om kilden.

En italiensk forfatter, som har skrevet den nye verdens historie på latin og hadde levd seksten år blant de ville der borte, forteller dette: En gang vandret han sammen med en indianer gjennom en vakker skog. Synet av de deilige blomstene og urtene og den yndige fuglesangen gjorde ham så oppglødd til Guds pris at han med glad røst sang Salme 104, som handler om alle Guds skapninger.

Da indianeren spurte hva det var han sang, forklarte han ham det hele og viste ham så tydelig han kunne hvordan man av Guds mange slags skapninger kan lære å kjenne hans allmakt, visdom og godhet. Da indianeren hørte dette, sukket han og sa at de kristne virkelig var salige mennesker, som visste om slike herlige ting.

Akk ja, salige mennesker, som lever som jordiske engler blant de andre skapningene, som alle de andre skapningene tjener, og som hver dag blir vederkvegd og gledet ved kunnskapen om den evige Skaper og oppmuntret til å prise ham!

Salige er de også *framfor tyrkerne*, som slikker i seg spyttet til Muhammed, et rasende menneske opptent av Satan, og lar seg spise av med de mest urimelige og åpenbare løgner. Det er sørgelig at et så stort folk, som forblindet og forherdet, så lenge har kunnet følge et slikt djevelsk irrbloss og latt seg føre i fortapelsen som ufornuftig buskap. Noen lærde har bemerket at borgerne i Mekka, der denne løgnprofeten Muhammed levde, holdt ham for en avsindig og besatt, og at hans egen kone holdt ham for et rasende menneske forført av Satan.

Mange av hans tilhengere har dessuten laget utdrag av hans Koran eller lærebok, og av skrifter som hans etterfølgere har etterlatt for å forklare den. Disse utdragene inneholder de mest narraktige og tåpelige ting, så urimelige og smakløse at den sunne fornuft ikke vet om den skal le eller gråte over dem – le fordi det er så store dumheter, gråte fordi så mange tusen sjeler blir forblindet og forhekset ved dem.

Se altså hvor salige vi kristne er framfor dem, og hvor mye bedre det er å være en enfoldig, gudfryktig bonde blant de troende enn en stor pasja og mektig befalingsmann blant slike vantro! Se hvor mye bedre den korsfestede Jesu Kristi fattigdom og fornedrelse er enn Muhammeds rikdom, makt og ære! Akk, du algode og barmhjertige Gud, forbarm deg over dette forblindede folket, og la dem dog til slutt komme til seg selv igjen og komme løs av djevelens snare, han som har fanget dem så de gjør hans vilje! (*Pasja: en tyrkisk stattholder eller høvding.*)

Salige er de kristne *framfor jødene*, dette elendige, forblindede og forherdede folket, som har et dekke over hjertet helt til denne dag (2 Kor 3,15). De leser riktignok Det gamle testamentes skrifter, men uten å kunne finne den edleste skatten, stjernen og kjernen i dem, den korsfestede Jesus Kristus, som dog står så klart i dem.

Med rette må man klage over at dette folket – som «barnekåret og herligheten og paktene og lovgivningen og gudstjenesten og løftene» tilhører, og som «fedrene» tilhører, og fra hvem «Kristus er kommet

etter kjødet» (Rom 9,4–5) – vandrer i så stor blindhet, famler og griper i mørket og nesten ikke lenger vet hva det skal holde seg til.

Det ser nok at den tiden Gud har fastsatt i sitt ord, er utløpt, og det vet ikke lenger hva det skal tenke eller si om at den lovede frelsen stadig uteblir.

Noen faller hen i oppdiktede fabler og tomt snakk og sier at Messias riktignok er født for lenge siden, men at han etter en særlig dom fra Gud oppholder seg i Roma blant de fattige og elendige som er fulle av byller, og forbinder sårene deres. Noen vil ikke lenger tåle at man prøver å regne ut og granske den tiden som er fastsatt i de profetiske skriftene, men vil at man bare skal håpe og vente i blinde.

Noen sier at Messias allerede kom på Hiskias tid, og at alt som er spådd om ham, er oppfylt for lenge siden – altså har det Israel som lever nå, ikke noe mer å vente på. Andre mener at Messias ikke kommer før ved verdens ende, og at han da vil opprette i den nye verden det riket som Skriften har forkynt så mye om.

Noen synes å ha falt helt hen i gudsfornektelse, fordi de bryr seg mer om det timelige liv, dets goder og herligheter, enn om Messias. De har gjort mammon til sin Messias (Rom 11,25). De ville neppe bli særlig glade om de måtte forlate sitt gods og de bekvemmelighetene de mange steder nå nyter etter ønske, for å følge en ny herre til det lovede land gjennom krig, arbeid og strev. Dette er den store blindheten som er kommet over dette folket på grunn av dets vantro.

Gud forbarme seg i nåde over dem og gi at *de* må få rett som ennå ser fram til en herlig og allmenn omvendelse av jødene før den ytterste dag! La oss imidlertid også erkjenne vår store salighet: at livets lys i Kristus Jesus skinner klart for oss, og at Skriften er for oss som templet der forhenget er revnet (Matt 27,51), så vi kan se uhindret inn. Den er som en åpnet skatt, som en åpnet brønn, som en opplukket hage, som vi kan nyte så mye vi lyster, og der vi kan stille og berolige våre hjerter.

Salige er de troende også framfor de ubotferdige og ugudelige, hvor høye og veldige, vise og lærde, rike og mektige, berømte og aktede de enn måtte være i verden. For som vi alt flere ganger har sagt: De ugudelige er med all den ære og høyhet de har i verden, likevel ikke annet enn djevelens tjenere og treller. Med all sin klokskap er de

dårer, med all sin rikdom fattige; med alt sitt store ry og navn i verden er de likevel ukjente for Gud og i himmelen.

Skriften taler svært merkelig om dem. Den kaller dem dårer, avsindige og rasende, som ikke vet hva de gjør (Luk 23,34); folk som «denne verdens gud har forblindet» i sinnet, så de ikke ser evangeliets klare lys (2 Kor 4,4); som vandrer i mørket, fordi «mørket har blindet» deres øyne (1 Joh 2,11); som vil styre og sørge for seg selv, som har revet seg løs fra lydigheten mot Gud og vandrer etter sine egne tanker på en vei som ikke er god.

Derfor faller de fra den ene synden i den andre, begår den ene dårskapen etter den andre og kan verken råde eller hjelpe seg selv i det som gjelder deres evige frelse, og så videre. Alt dette kan ikke annet enn føre timelig og evig fortapelse med seg. For den som ikke blir opplyst av Kristus Jesus her i verden, får aldri del i de helliges arv i lyset og kommer aldri til å se livets lys.

De gudfryktige og troende sjeler derimot – om de enn er elendige, foraktede, fattige, enfoldige og uanselige i denne verden – blir likevel ført av Guds hånd og ledet av det himmelske lys til det evige lys. «Jeg er verdens lys!» sier deres Frelser. «Den som følger meg, skal ikke vandre i mørket, men ha livets lys» (Joh 8,12).

Deres Jesus går foran dem med sitt ord og sitt hellige eksempel, og de følger etter ham med glade og villige hjerter. Hjertet deres blir styrt og ledet med kraft av hans Ånd. Han lærer dem selv den veien de skal vandre, og gir dem råd med sitt øye (Sal 32,8).

Han gjør ikke bare som et menneske som viser en fremmed vandringsmann veien når han spør om den; han sier også at han vil gå med dem, følge dem, sørge for dem og se til at ingen ulykke rammer dem, og at de ikke kommer til skade.

Er det ikke en stor nåde fra Den Høyeste og en makeløs salighet for de troende at Gud selv gir dem råd med sitt øye? Det vil si: Han styrer dem med kraft ved sitt ord og sin Hellige Ånd, gir hjertene deres gode råd, hellige tanker og forsiktige beslutninger, leder sinnet deres til alt godt og bevarer dem fra tåpelige, farlige og skadelige foretak, fra falsk trygghet, fra villfarelse i troen, fra synd og ugudelighet.

Er det ikke en stor salighet at de troende kjenner seg selv og dag for dag lærer seg selv bedre å kjenne? Slik kan de vise seg takknemlige for den nåde Gud så rikt har vist dem, vokte seg for de syndene som

ennå er igjen i dem, og verge seg mot dem med inderlige og andektige bønner.

Er det ikke en stor lykke at de troende kan skue inn i Guds farshjerte og daglig fryde seg over hans evige kjærlighet og ubegripelige godhet? At Herren Jesus daglig åpenbarer seg for dem og viser dem sitt trofaste brorhjerte – at han ikke bare i troen forener seg med dem til rettferdighet og salighet, men også lar dem kjenne denne salige tilstanden, så de ved å betrakte den kan merke fred og glede i Den Hellige Ånd?

Så lenge troen ennå er ny og spe, er de troende nok som umyndige barn som eier en stor arv: De forstår seg ennå ikke på den og vet derfor heller ikke å glede seg over den. Men de blir ikke alltid barn. De vokser i troen og lærer mer og mer å forstå den herligheten de har fått ved samfunnet med Kristus, og å stole på den og trosse djevelen og verden med den.

Er det ikke en stor lykke at de troende sjeler har Den Hellige Ånd til en indre lærer? Han underviser dem slik i hemmelighetene om Guds rike, Skriften, korset og himmelen at de får stor visshet og frimodighet i alle ting, og er forvisset om at alt må tjene dem til det gode, fordi de elsker Gud. De kan merke Satans list og lumskhet og i sin hellige enfold møte og stå imot hans listige angrep. De vet å verdsette verdens forfengelighet rett og forakte den med stort mot. De ser livet midt i døden, og overalt viser de seg som lys i verden.

Sannelig, om vi fikk se en sann kristen med åpnede, åndelige og forklarede øyne, skulle vi se hodet hans omgitt av et klart skinn og hjertet hans glitre og stråle langt mer enn yppersteprestens brystskjold med alle sine edelstener i den gamle pakt.

Så må nå enhver prøve seg etter denne læren og undersøke om han allerede har dette herlige, indre nådelyset og lar seg lede av det i alt han gjør, eller ikke. Jeg tror at når man taler eller skriver om slike ting, synes de fleste kristne i våre dager at man taler om bare fremmede og ukjente ting – og det på et fremmed og uforståelig språk. For de fleste bryr seg lite om guddommelige og himmelske ting og elsker verdens forfengelighet høyere enn Kristi herlighet; derfor akter de ikke på slikt og tar det ikke til hjertet.

Når gullet og sølvet glinser dem i øynene, ler hjertet i dem. Den som med allslags behendige knep forstår å skaffe seg penger og gods og

berike seg selv og sine, han er klok og vis nok i verdens øyne, og ham ser man på som en jordisk gud.

Men om det klare skinnet som faller fra Jesu åsyn inn i de troendes hjerter, vet de ingenting; de mener at det er noe de godt kan være foruten. Hva rikdom er, hva en stor arv er, hva vakre hus, herlige og fruktbare gårder, fulle låver, loft, kjellere og kister er – hva verdens fornøyelse, vellyst, prakt, ære og herlighet er, det vet de godt. Der søker de sin høyeste glede når de virkelig får erfare det.

Men spør man etter rikdommen i Guds nåde, etter den himmelske arv, etter de levendes land, etter Guds stad og hus i himmelen, etter Jesu Kristi fylde, som vi får nåde over nåde av, etter Åndens glede og Guds barns herlighet – da vet de ikke hva slikt vil si.

Jeg har ofte undret meg over hvor tåpelig og barnslig de klokeste verdensmennesker taler om åndelige og himmelske ting når de mot formodning kommer inn på dem. For det meste holder de det nemlig for bare kjedsommelighet og dårskap når noen bringer slikt på bane. Jeg har undret meg over hvor mørke og ukjente alle trosartiklene og Skriftens edleste ord er for dem, og hvor aldeles uerfarne de er i den rette kunnskapen om seg selv, om sin Gud og Herren Jesus Kristus, om sin neste og om verden – så man ikke engang kan lære dem noe om det.

Blant vanlige folk hersker det så stor uvitenhet i åndelige og guddommelige ting at de fleste ikke vet å si noe ordentlig og holdbart om dem. De vet ikke hvorfor de er kristne, hva kristendommen gagner dem, og hvordan de skal bruke den i liv og død til trøst, glede og fred for sin sjel. Har de enn lært bokstaven i katekismen, mangler de fleste likevel den rette forståelsen, tilegnelsen og den levende øvelsen.

I jordiske ting er de lure og kløktige nok. Man finner ingen tjenestegutt eller tjenestepike så enfoldig at de ikke forstår å spille husbond og madmor et puss og bedra dem. Man finner ingen gjeter eller arbeidsmann så dum at han ikke ved leilighet vet å slå mynt på sitt arbeid og kanskje til og med lure og bedra sin neste.

Men spør man dem om åndelige og guddommelige ting, om det som angår deres sjels frelse og salighet, da finner man bare mørke og uvitenhet. Kanskje undrer de seg til og med over at noen kan spørre dem om slike høye ting, simple og enfoldige folk som de er – som om

de ikke hadde sjeler som Guds Sønn har kjøpt med sitt blod, sjeler som kan ta imot det himmelske lyset og er skapt til det evige liv.

Men det er ikke bare enfoldige, fattige og simple folk som mangler dette nådelyset; for størstedelen mangler også de mektige og store, de rike, de lærde, de vise og forstandige i verden det. Barna blir ikke av sine verdslige foreldre undervist etter sin dåpspakt i en levende kunnskap om Gud og sin Frelser Jesus Kristus. De blir ikke veiledet til å søke Den Hellige Ånds nådelys og ledelse i Ordet og til å be Gud om det.

Man er fornøyd når de kan bokstaven i katekismen og dessuten, slik verdens ånd vil, er riktig kjekke, djerve, raske, lure og slu – når de viser seg skikket til næringsliv, husholdning, handel, statssaker, verdslig klokskap og allslags knep og streker. Det er det de kjødelig sinnede foreldrene gleder seg over, og de gjør seg store forhåpninger om slike barn.

Slik vokser de så opp. De er ikke fra ungdommen av veiledet til gudsfrykt, til kunnskap om Herren Jesus, til å elske ham og følge ham, til å få den rette smak for den kristne lære i ord og ånd, til å forakte forfengeligheten og ha øynene vendt mot evigheten. Derfor fordyper de seg siden i verdens vellyst, ære, herlighet og visdom, lærer å se ned på kristendommen og blir enten hyklere og munnkristne eller til og med spottere og gudsfornektere.

Av slike mennesker er alle kroker fulle. Vil et kristent hjerte bare se seg litt omkring og betrakte hvordan det står til i verden nå, skal han snart måtte innrømme at jeg ikke sier for mye.

Slike mennesker vet mindre enn ingenting om det indre lyset i sjelen som vi her taler om. De følger tvert imot sitt naturlige lys i forstanden, og for den er «det som hører Guds Ånd til», en dårskap (1 Kor 2,14). Derfor er den ene religionen like god som den andre i deres øyne; for de har ikke den nåde å kunne prøve og skjelne, og derfor kan de ikke skille den sminkede og pyntede løgnen fra den rene, guddommelige sannheten.

De leser sjelden Guds ord, og når de leser det, finner de ingenting i det som smaker deres kjødelige hjerter. Alt sammen synes dem uklart, mørkt, enfoldig, simpelt og lukket, og derfor blir de snart lei av det.

Kommer de i kirken, kan de kanskje høre på i en hel time med et kaldt hjerte. Ingen prekener behager dem bedre enn dem som er lagt an etter verdens sinn – som er riktig kruset og brokete, høyttravende, pyntet med steder fra de hedenske poeter og profeter og blandet med allslags morsomme fortellinger og lystige innfall.

Men de prekenene som er lagt an etter Åndens sinn – som søker å omvende og forbedre hjertets grunn, som går løs på det indre mennesket, som leder til en levende kunnskap om Jesus Kristus, den korsfestede, fattige, ydmyke og saktmodige Frelser, som driver på en virksom tro, brennende kjærlighet, selvfornektelse, forsakelse av verden og så videre – dem har de ingen smak for. De synes enten de er en hard tale eller en dårskap.

Derfor vet de ikke å si noe holdbart og grundig om det som hører til saligheten. Verden er stor og himmelen liten i deres øyne. Man merker heller ingen særlig iver hos dem, ingen andakt, ingen lengsel og ingen andre sanne frukter av kristendommen. For kan det som verken har røtter eller sevje, bære noen ordentlig frukt?

Og hva mer er: Det indre nådelyset mangler også mange lærde og berømte mennesker, både prester og lærere ved høyere og lavere skoler. De har nok mye med åndelige ting å gjøre, men har likevel et uåndelig hjerte og et kjødelig sinn.

De arbeider nok med Skriften og undersøker ofte med største nøyaktighet alle dens linjer, vendinger og ord. Men de gjør det ikke med den ærbødighet og andakt som de skylder Guds helligdom og ordene fra hans munn; de gjør det uten inderlig bønn, uten ydmykhet, uten saktmodighet. Med denne fliten søker de ikke å bli helligere og mer gudfryktige, men å bli lærdere og mer berømte. De knekker nok skallet, men smaker ikke kjernen.

Skriftens bokstav har de alltid i hendene, i munnen og i pennen, men kraften og Ånden trenger ikke inn i hjertet deres. Det kan man tydelig og ufeilbarlig slutte av hovmodet deres og de høye tankene de har om seg selv, av forakten for andre mennesker, av misunnelsen, av trette- og kranglesyken, av kjærligheten til verden, av prakten og overdådigheten deres og så videre.

Den hellige Augustin har en vakker lignelse om dette. Han sier at han før sin omvendelse hadde vært lik et menneske som leser i en bok ved et lys som står bak ham. Skinnet faller nok på boken, så han

kan lese skriften, men ansiktet hans blir ikke opplyst av det. Slik er det også med mange lærde som arbeider med Skriften i skolene og kirkene. Det skinner et lys for dem, så de kan lese Skriften og fatte dens bokstavelige mening. Men ved sin vantro og sine andre synder hindrer de dette lyset i å opplyse og gjennomtrenge hjertet deres.

Derfor sier også den dyrebare Luther at noen mennesker uten nåde kan tenke, lære og snakke mye om høye og åndelige ting og likevel bli værende kjødelige.

Ja, han våget til og med å skrive rett ut at Satan hadde gjort noen mennesker – særlig prester og predikanter – hellige, kloke og lærde i Skriften, for at de med tiden skulle bli late og trygge, aldri drive flittig på med Guds ord i lære, formaning og trøst, og heller ikke øve seg i bønn … Følgen av dette måtte til slutt bli at de mistet Skriftens rette mening, falt hen i underlige og besynderlige spørsmål … og begynte å mestre trosartiklene etter eget forgodtbefinnende. (*Luther i fortalen til Romerbrevet, kap. 9: «Kjøtt og ånd».*)

Når jeg skriver dette, vil jeg likevel håpe at ingen tyder det som om jeg ville gjøre narr av lærde folks arbeid og flid i kirker og skoler og få verden til å tro at alt er skrevet og gjort uten Ånden.

Jeg vet at vitenskapene, kunstene og språkene er en edel gave fra Gud, som Den Hellige Ånd med frukt og nytte bruker til å forklare og utlegge Skriften. Jeg vet også at Gud fremdeles her og der i sin kirke har ansette menn som ved Den Hellige Ånds drift og kraft arbeider i Herrens tjeneste med stor flid og hellig iver. Slike setter jeg høyt.

Jeg takker Gud for de herlige gavene han rikelig har utrustet dem med for å bevare og oppbygge sin menighet, og ønsker av hjertet at Gud mer og mer vil vekke dem opp til ære for sitt høyhellige navn og til styrke, trøst og oppbyggelse for mange sjeler.

Men jeg vet også med visshet at disse sammen med meg vil sukke og klage over at mange nok har viten, men ikke samvittighet – eller at de ikke har «troens mysterium i en ren samvittighet», som apostelen sier (1 Tim 3,9). De er nok lærde og kan tale, preke, disputere og forklare Skriften godt nok, men vet likevel ingenting om Kristi Ånd, kraft, nåde, lys og liv i sitt hjerte – det kan man se av det vanhellige livet deres.

Slike har man all grunn til å advare. Man må be dem prøve seg selv og besinne seg i tide, så de ikke en dag mot all forventning skal bli

regnet blant dem som gjør urett, og som Herren ikke vil kjennes ved som sine, enda de har *profetert* i *hans navn* (Matt 7,22–23).

Nå vel, dere vise og forstandige fyrster, rådsherrer og hoffolk, dere kløktige, lærde og berømte menn, dere erfarne statsmenn, dere skarpsindige jurister, dere ansette teologer og lærere ved høyere og lavere skoler, dere kvikke, kloke og vise kjøpmenn, håndverkere og kunstnere – alle sammen: Prøv dere vel og se hvordan det står til med dere! Blir dere bare ledet av *naturens lys*, eller også og fremfor alt av *nådens lys*? Står dere ved en sann tro i samfunn med Kristus Jesus, så dere som levende lemmer på hans åndelige legeme blir styrt og ledet av hans Ånd – eller følger dere bare verdens ånd og naturen?

Det kan jo ikke være skjult for dere at naturen med sin høyeste visdom utenfor Jesus Kristus ikke er annet enn fiendskap mot Gud og et prektig redskap for Satan til å gjøre sitt rike anselig, utbre det og bevare det.

Det er bare én visdom som viser oss veien til saligheten og bringer oss til himmelen, nemlig *den som kommer ovenfra*. Kort sagt er den sammenfattet i troen på Jesus Kristus, den korsfestede, og den følges av et hellig og gudfryktig liv.

Denne visdommen er lett å kjenne igjen. «Den er først og fremst ren» – det vil si ubesmittet, ikke forent med grove synder og forsettlige overtredelser; den er en Kristi brud – «dernest er den fredsommelig, rimelig, ettergivende, full av barmhjertighet og gode frukter, den gjør ikke forskjell» – den er ikke snar til å dømme og fordømme, så den tyder noe godt til det verste – «den hykler ikke» (Jak 3,17).

Bedøm nå alle sammen deres visdom, lærdom, vitenskap, kunst og dyktighet etter dette – oppriktig og alvorlig, for Guds åsyn! La dere ikke blende av deres høye stand, deres anseelse, deres berømte navn og alt annet som gjør dere store for verden og i egne øyne.

Den rettferdige dommer over alt kjød, han som ransaker hjerter og nyrer og ikke gjør forskjell på folk, bryr seg ikke om alt dette. Hans øye trenger gjennom den røyken verden har hyllet dere inn i, og ser på hjertet deres. Finner han dere ikke i samfunn med sin Sønn Jesus Kristus, blir dere henvist til helvete – om dere så hadde Salomos visdom ti ganger, forsto alle verdens språk og hadde tilegnet dere alle kunster og vitenskaper.

Gud vil ikke bare ha lys som skinner, men lys som også brenner. På helligdommens vektskål veier en unse uskrømtet tro mer enn hundre sentner kjødelig visdom. Har dere ikke annet enn deres naturlige gaver og verdslige kløkt når dere skal vandre fra forfengeligheten over i evigheten, er det med dere som med et menneske som skulle vandre gjennom en tørr sandørken og fylte skreppen eller reisesekken sin med vind og stolte på den som et godt forråd.

En enfoldig kristen, som verden ikke har visst å si noe om, men som i sann tro har hengt ved sin Jesus, elsket ham av hjertet og med alvor og iver lagt vinn på å følge ham i et hellig liv – han vil da være bedre faren enn dere, som man har holdt for verdens lys og under og regnet blant de mest ansette og berømte. (*En unse er en apotekervekt på to lodd; en sentner er hundre pund.*)

Se derfor til, dere kloke statsmenn, at dere ikke bare er vel bevandret i verdslige saker til tjeneste for mennesker, men også i det som angår Kristi rike i dere og håpet om det evige, himmelske rike. La deres verdslige visdom bøye seg under Jesu Kristi enfold! Forakt ikke i deres nåværende høye stand den korsfestede Herre Jesu ringhet, ellers vil dere falle i den evige avgrunn. Hva hjelper det at dere ved deres kloke råd vinner fyrstegunst, stor ære og mye gods, når dere likevel ikke kan bli værende i en slik verdighet, men skal herfra og må forlate alt i verden?

Hva hjalp det Akitofel at han var så høyt ansett for sin visdom at et råd han ga, gjaldt «like så mye som om en hadde spurt Guds ord til råds», når han endte i fortvilelse og en skammelig død (2 Sam 16,23; 17,23)? Er det ikke en fin visdom som mister av syne det viktigste, det alt kommer an på? Er det ikke et fint lys som fører dem som følger det, i fortapelse og fordømmelse?

Luther sier: «Jeg har kjent flere store *doktorer* som man holdt for verdens lys, og som var høyt ansett hos herrer og fyrster. Men da timen kom da de skulle dø, begynte de å si: ‹Akk, Herre Gud, om jeg bare hadde vært en svinegjeter!›» En hoffmann klaget på sitt ytterste over at han i sin levetid hadde skrevet så mange ris papir fulle i sin herres tjeneste, men ikke brukt et eneste ark på gudelige ting og sin samvittighets fred; derfor var det nå, da han skulle skilles herfra, stor uorden i hans sjels regnskap med Gud.

Se vel til, dere som nå sitter høyt på strå, at det ikke en dag går dere på samme måte, og at dere ikke for sent kommer til å innse at all deres visdom var dårskap! (*Doktor: den høyeste æresgraden ved universitetene; jf. merknaden i andre del, sjette preken.*)

Se til, dere berømte lærere ved høyere og lavere skoler, dere lærde doktorer og magistre, at dere fremfor alt streber etter at navnene deres skal bli kjent og skrevet opp i himmelen for deres tro og gudsfrykts skyld! Be Gud daglig at han vil hellige og velsigne deres naturlige gaver, deres lærdom og vitenskaper og i nåde bruke dem i sin tjeneste. (*Magister: en akademisk grad ved utenlandske universiteter, lavere enn doktorgraden.*)

Be ham at han vil opplyse hjertene deres med sitt nådelys og gi dere en sann og levende kunnskap om Jesus Kristus. Legg daglig doktor- og magisterhatten, deres navn og rykte, kunnskaper, gaver og anseelse sammen med hjertene deres ned for den korsfestede Jesu Kristi føtter! Be ham la nådeskinnet fra sitt hellige ansikt falle inn i hjertene deres, hellige dere helt og fullt og gjøre dere til sin barmhjertighets kar og sin nådes redskaper.

Gå daglig i Den Hellige Ånds skole og lær rett å kjenne dere selv, deres Gud og verden! Øv dere i gudsfrykt, som er nyttig til alle ting og har løfte både for det livet som nå er, og for det som kommer. La all deres lesning, skriving, disputering, fortolkning og så videre ta sikte på Guds ære, nestens tjeneste og gudsfryktens fremgang, og la det være krydret og mildnet med Jesu Kristi kjærlighet, ydmykhet, saktmodighet, enfold, renhet og nøysomhet.

Denne verdens visdom, viten og lærdom må ikke være annet enn tjenere for troen og gudsfrykten. Lærdommen kan gjerne være som en ring man bærer på fingeren til pryd, men Kristus, den korsfestede, må være edelstenen i ringen, den som gir den glans og verdi. Denne verdens vitenskaper må være som *den første fargen* fargerne gir et tøystykke, så den rette hovedfargen siden kan feste seg desto bedre. De må være som murernes og andre håndverkeres *stillas* når bygningen av kunnskapen om Jesus Kristus og kjærligheten til ham skal reises. Men til slutt må stillaset rives, glemmes og fjernes, og troen alene bli tilbake og frelse.

Og siden Gud og kirken har betrodd dere lærere sin kostbare planteskole, nemlig oppdragelsen av ungdommen, så gi flittig akt på

den, og la ikke de vakreste blomstene, de edleste urtene og de mest fruktbare unge trærne kveles av ugresset!

Se til at dere ikke bare oppdrar lærde, men også gudfryktige mennesker, ikke bare kløktige, men også åndrike mennesker. Bland stadig inn påminnelser om forfengeligheten og evigheten i undervisningen, og gå foran ungdommen med deres eksempel i gudsfrykt! Og så videre. (*Doktor- og magisterhatten: en egen slags hatt som var tegn på disse gradene.*) (*Med «åndrike» mennesker mener Scriver, som man lett ser, overalt mennesker som er utrustet med Guds Ånd – ikke, etter vanlig språkbruk, mennesker med glimrende naturlige gaver. Oversetterens anmerkning.*)

Se vel til, dere prester og tjenere i kirken, at dere ikke tar dere noe fore i deres høye embete uten dette indre nådelyset! Tro ikke at det står i deres makt å utrette noe, eller at dere med deres lærdom, dyktighet, veltalenhet og visdom kan oppholde, styre og bygge kirken og ødelegge djevelens rike. Akk nei! Gud, Jesus, hans Ånd og nåde må være alt og gjøre alt; dere må være ingenting og mer og mer bli til ingenting, etter Johannes døperens ord: «Han skal vokse, jeg skal avta» (Joh 3,30).

Alle prekener som ikke er skrevet i dette himmelske lyset og ikke holdes i det, er skyer uten vann. All menneskelig visdom og veltalenhet på prekestolen som er uten Jesu Ånd og lys, er det samme som *et malt bord* dekket med brød og frukt er for den sultne, og *en malt kilde* for den tørste. All iver, all skjenn og refsende tale uten nåde, saktmodighet og ydmykhet er som *et børseskudd* som fyres av med løst krutt uten kule.

En Kristi tjeners prekener, skrifter, trøsteord og irettesettelser må ikke springe ut av verdens ånd, men av Guds Ånd. De må ikke smake så mye av verdslig som av himmelsk visdom – ikke av kjødet, av ærgjerrighet, egennytte og innbilskhet, men av Jesu Ånd, av tro og kjærlighet, ydmykhet, saktmodighet og hengivenhet til Gud.

«Vi må ikke vandre i kjødelig visdom her i verden, men i enfold og oppriktighet for Gud; vi må tale som av Gud og for Guds åsyn i Kristus» (2 Kor 1,12; 2,17). Jesus Kristus må opplyse oss og fylle hjertene våre med himmelsk visdom og kraft og med oppbyggelige tanker; han må føre pennen vår, styre tungen vår og tale og virke gjennom oss.

Det er en dårlig predikant som tar fatt på å undervise den menigheten Gud har vunnet med sitt eget blod, før han har kastet seg ned for den korsfestede Herre Jesu føtter, ofret ham sitt hjerte, sin tunge, sin forstand og alle sine krefter til sjel og legeme og overgitt seg til hans hellige tjeneste.

Det er en tåpelig *gartner* som i den heteste sommeren vil vanne blomstene med en hagesprøyte før han har vært ved brønnen eller elven og fylt den. Og det er en udugelig predikant som vil undervise menigheten med frukt og nytte før han har vært hos Herren Jesus, øst av hans sår, hans ord og hans nåde og fylt sitt hjerte med det. Hvordan kan *den* lyse for andre som ikke har tent sitt bluss ved ilden?

Dere unge som ved høyere og lavere skoler strever etter visdom, vitenskaper, kunnskaper og språk: Arbeid med alvor og iver for å nå målet, og se til at dere bruker tiden vel! Tenk hvilket tungt ansvar dere pådrar dere om dere tilbringer deres beste år i lediggang, svir og fråtsing, dans og spill, tomme komplimenter, motesyke, flørting med kvinnfolk og andre syndige dårskaper – om dere sløser bort foreldrenes svette og blod og gjør fedrelandets håp til intet!

Men tro likevel ikke at det er nok at dere har brukt deres naturlige gaver vel og drevet det langt i allslags kunster og vitenskaper. Når dere vet alt det verden kan lære dere, står ennå det viktigste igjen: den himmelske visdom, den frelsende kunnskap om Jesus Kristus, troens kunst, kjærlighetens lov, øvelsen i gudsfrykt og den vitenskapen å dø salig. Med de andre tingene kan dere gjøre dere yndet av verden, men uten disse kan dere ikke behage Gud. Og hva hjelper det å behage verden og være en vederstyggelighet for Gud?

Be derfor Gud daglig i Jesu Kristi navn at han vil opplyse hjertene deres med sitt himmelske nådelys, hellige og velsigne deres flid og arbeid og etter sitt velbehag gjøre dere skikket til sin hellige tjeneste. Legg alltid vinn på å ha en uskadd samvittighet både for Gud og mennesker! Vandre i gudsfrykt! Tenk ofte på deres dåpspakt! Lev i ydmykhet, saktmodighet, kyskhet og måtehold, og bevar dere ubesmittet av verdens nåværende ugudelige vesen! Dere er kirkens *nasireere*, Guds trolovede, avsondret til hans hellige tjeneste. Dere er *de unge trærne* som så mange enfoldige sjeler venter seg mange frukter av, i lære, trøst og oppbyggelse.

Be derfor hver dag inderlig om et fornyet, opplyst og gudfryktig hjerte, og legg vinn på en hellig ferd. Suk uavlatelig med vismannen: «Mine fedres Gud og barmhjertighetens Herre, gi meg den visdom som alltid sitter ved din trone! For jeg er et skrøpelig menneske med en kort levetid og for ringe i forstand på rett og lover. For selv om noen blant menneskenes barn var fullkommen, regnes han likevel for intet dersom den visdom som kommer fra deg, er borte. Send den ut fra de hellige himler og fra din herlighets trone; send den så den kan være hos meg og arbeide med meg, og jeg kan forstå hva som er velbehagelig for deg» (Visd 9,1.4–6.10).

Og nå dere, kløktige kjøpmenn, kunstnere og håndverkere, som er flinke og dyktige i deres arbeid, som får mange gode innfall og gjør mange sindrike oppfinnelser, og som ved deres kunst og innsikt vinner et berømt navn, rikdom, gunst og ære: Hva hjelper deres visdom og kløktige forstand dere når dere ikke kjenner noe til den himmelske visdom, og når Guds nådelys ikke opplyser hjertene deres? Hva hjelper det dere at dere forstår dere på all slags handel, at hver post bringer dere mange brev, skipene og vognene mye gods og den daglige næringen mange penger og stor fortjeneste?

Hva hjelper det når dere ikke vet hvordan man skal handle med Gud i Kristus Jesus om himmelen og saligheten – når dere ikke vet hvilken vinning gudsfrykt, nøysomhet og en salig død fører med seg (1 Tim 6,6; Fil 1,21) – når dere ikke fører deres samvittighets bøker riktig og ikke vet om noen post som går til og fra himmelen – når dere ikke kjenner noen måte å bruke pengene på så dere kan ha glede av dem også etter dette livet – når dere ikke forstår å trekke en veksel på himmelen?

Alt dere handler og vinner, alt dere strever og sliter med, alt dere skriver og regner, ender likevel med døden og evigheten. Hva godt vil dere da ha av alt dette, om dere har solgt bort, glemt og forsømt deres salighet?

Hva gagner det, dere menneskebarn, at dere kan male, skjære, risse, veve og brodere vakkert og kunstferdig, «arbeide i gull og i sølv og i kobber, slipe steiner til innfatning og skjære ut i tre» og utføre all slags arbeid (2 Mos 31,4–5), når dere ikke strever etter at Jesu Kristi bilde skal kunne ses i hjertene deres og i hele livet deres? Hva gagner det når dere ikke forstår dere på «virksomheten i troen, arbeidet i

kjærligheten» og oppbyggelsen i tålmodighet og håp (1 Tess 1,3) – når dere ikke forstår å fullføre noe verk som kan følge dere når dere skal vandre fra tiden over i evigheten?

Albert, med tilnavnet den store, biskop i Regensburg, hadde laget et kunstferdig bilde og satt et urverk i det, så det ikke bare kunne røre og bevege seg, men også frembringe og si enkelte ord. En gang besøkte den berømte læreren *Thomas av Aquino* ham, og biskopen førte ham inn i kammeret der det kunstige bildet sto. Det var stilt slik at det med høy og tydelig røst hilste ham velkommen. Thomas ble forskrekket, og fordi han kanskje trodde det var et trolldomsverk, slo han bildet i stykker med en stokk. Da sa biskop Albert til ham: «Du har på et øyeblikk slått i stykker et verk som jeg har grublet og arbeidet på i tretti år.» Slik er det også med alle verdens kunstferdige verk og arbeider: Det kommer en tid da de alle skal forgå. Ve da hver den som ikke har noe annet å stole på!

Arbeid derfor med all flid og kunst, dere berømte mestere i allslags fag – *men for evigheten*! Da den berømte greske maleren Zeuxis brukte nokså lang tid på et av sine verk og ble spurt om grunnen, svarte han: «Jeg maler for evigheten.» Det var som om han ville si: Jeg håper at mitt arbeid ikke skal bli kastet bort og foraktet med det samme, slik som andre simple klattmaleres filler, men at det for den kunstens skyld som er lagt ned i det, skal bli bevart og holdt i ære lenge – ja, helt til sene slekter. (*Jf. andre del, fjerde preken.*)

Langt mer bør en kristen, som tror på et evig liv, gjøre alle sine gjerninger og alt sitt arbeid i gudsfrykt, med flid og for evigheten. For:

Å, hvor forfengelig, hvor forgjengelig
er dog alt det mennesker gjør!
Alt forsvinner, alt henrinner;
gudsfrykt alene liv oss vinner.

Skulle nå noen under denne betraktningen kjenne en inderlig lengsel etter et slikt nådelys og spørre etter midlene som gjør en mottakelig for det, så svarer jeg: Hvordan man kommer til dette edle lyset, kan man fullt ut se av det som er grundig drøftet i første og andre del om den sanne omvendelse, om troen og om foreningen med Kristus, og i begynnelsen av denne tredje del om hvorfor et hellig og gudfryktig liv er nødvendig. Vi vil her kort gjenta innholdet.

For det første er det nødvendig at mennesket ydmykt og med smerte erkjenner den blindheten det er født med i sitt hjerte og sin sjels naturlige mørke, og stadig roper til Gud om å bli opplyst ved Kristus.

Denne regelen stemmer med vår Frelsers ord: «Til dom er jeg kommet til denne verden, for at de som ikke ser» – de som erkjenner sin medfødte blindhet og lengter etter nådens lys – «skal se, og de som ser» – de som er stolte av sin kjødelige visdom og mener de har nok i den, de som holder seg selv for kløktige, lærde, vise og hellige og derfor ikke bryr seg om meg, verdens lys – «skal bli blinde» (Joh 9,39). Og videre: «Var dere blinde, da hadde dere ikke synd. Men nå sier dere: Vi ser! Derfor er dere fremdeles skyldige» (v. 41).

Og apostelen sier: «La ingen bedra seg selv! Hvis noen av dere regner seg for å være vis i denne verden, la ham da bli en dåre, for at han kan bli vis! For denne verdens visdom er dårskap for Gud» (1 Kor 3,18–19).

Historieskriverne forteller om en kjent hedensk filosof ved navn Demokrit at han med vilje blindet seg selv for å kunne tenke dypere over visdommen uten å bli forstyrret av synet av de ytre ting. En sann kristen som ønsker å se det himmelske lyset og få del i den guddommelige visdom, må også blinde seg selv: Han må lukke fornuftens øyne og regne seg selv for blind, dum og elendig, for at han kan bli opplyst av Gud og ledet ved hans øyne.

For det andre må han holde seg til Gud i Kristus. Menneskets sjel er som et speil: Når den vender seg mot det jordiske, viser det seg bare skyggebilder i den; men vender den seg mot himmelen, blir den fylt av himmelsk klarhet. Da Moses hadde vært lenge hos Gud på fjellet, kom han tilbake med skinnende ansikt (2 Mos 34,29). Slik blir også de sjelene som stadig holder seg til Gud i troen, i inderlig andakt, i bønnen og i flittig betraktning av Ordet, mer og mer opplyst og får et forklaret sinn.

Noen lærde utleggere mener at Gud Herren, etter at han hadde skapt lyset, siden samlet det og liksom fattet det inn i solen, for at den skulle bære det fram og gi det videre til hele verden.

Med større sikkerhet kan jeg si at Gud har gitt hele verden sitt nådelys i Kristus Jesus og stilt ham fram som et lys for den. Det er dette apostelen sikter til når han sier: «Gud … har også latt lyset skinne i

våre hjerter, for at kunnskapen om Guds herlighet i Jesu Kristi åsyn skal lyse fram» (2 Kor 4,6).

Ønsker du nå å bli opplyst av Gud, så la Jesus Kristus være deg kjær og bo i ditt hjerte og sinn dag og natt. Jo nærmere du er hans kors i troen, desto mer lys og klarhet vil skinne i hjertet ditt, og så videre.

For det tredje må man også vandre som et lysets barn, ikke ha noe samfunn med mørkets gjerninger og av hjertet hate all ugudelighet. For «hva delaktighet har rettferd med lovløshet? Eller hva samfunn har lys med mørke?» (2 Kor 6,14).

Den som gjemmer seg i en mørk kjeller eller lukker øynene og hyller til ansiktet, må ikke undre seg over at solen ikke lyser for ham. Og den som gir seg over til mørkets gjerninger og lukker hjertet sitt ved forsettlige synder, må ikke synes det er underlig at han ikke blir opplyst – enda evangeliet skinner så klart – og at han ikke vet å si noe om den sanne, levende kunnskap om Gud.

Én ting står ennå igjen: at vi også bruker denne læren til å trøste de enfoldige, gudfryktige hjertene. Ofte synes de at den himmelske visdom er for høy for dem, og at de kan fatte lite eller ingenting av den – hvor flittig de enn hører Guds ord, hvor andektig de enn ber i sin enfold, og hvor mye de enn legger vinn på den sanne gudsfrykt. Til deg svarer jeg, min medkristne, og formaner deg av hjertet: Bli ikke trett, men hold ut i din gudsfrykt!

Det vil helt sikkert gå deg som Moses. Da han hadde vært førti dager og førti netter hos Gud på fjellet, var ansiktet hans blitt skinnende – men det visste han ikke selv (2 Mos 34,29).

Når de kristne sjelene stadig holder seg til Gud og sin Jesus, blir de nok mer og mer opplyst og forvandlet etter Jesu Kristi bilde «fra herlighet til herlighet» (2 Kor 3,18). Likevel merker de ikke selv at det lyser noen herlighet fra Herrens åsyn hos dem. For de er så fordypet i sin Jesu tjeneste, i kjærligheten til ham og i å skue ham, at de glemmer seg selv; de finner så mye å betrakte hos ham at de ikke bryr seg om å gi akt på seg selv.

Dessuten har den vise kongen med god grunn sagt: «De rettferdiges sti er som et strålende lys, som blir klarere og klarere til det er høylys dag» (Ordsp 4,18). Det blir ikke dag på én gang, men litt etter litt: Først ser man grålysningen, så morgenrøden og til slutt solens lys, som skinner klarest ved middagstid. Slik er det også med de troendes

kunnskap og med lyset i deres sjel. De blir forvandlet fra herlighet til herlighet, fra den mindre til den større, til de omsider blir fullkomment opplyst og fri fra alt mørke – men det er først forbeholdt det salige livet hisset.

Man må også legge merke til at Gud ikke gir enhver like mye av dette himmelske lyset, men etter sitt velbehag gir den ene mye og den andre lite – likevel enhver så mye som er nødvendig til salighet.

Synes du nå, du kristne sjel, at du hittil har fått lite eller ingenting av det himmelske lyset, så tenk på at du likevel vandrer i lyset og som et lysets barn hater mørkets gjerninger. Ditt hjerte henger jo ved Jesus Kristus, den korsfestede; det er alltid vendt mot himmelen og åpner seg som en blomst mot solen. Slik har du allerede det himmelske lyset, og i lyset – nådens lys – ser du lyset, Jesus, verdens lys.

Selv om du ikke vet så nøye hvor stort ditt troens lys er, og hvor sterkt skinnet fra det er, har du likevel den fordel at du ikke blir betatt av deg selv og speiler deg i dine gaver, men alltid har øynene og hjertet urokkelig festet på Jesus, din sjels lys. For forlater vi dette lyset og begynner å beskue oss selv, må alt vårt lys nødvendigvis bli forvandlet til mørke.

Å, hvor godt det er når andre ser glansen av det guddommelige lyset som bor i oss, skinne i våre gaver, i vår andakt, i vår kjærlighet, saktmodighet, vennlighet, tålmodighet og så videre – mens vi selv ikke vet noe om det og undrer oss når andre mennesker sier at vi er et lys i Herren!

Vit også at når vi daglig øver oss i troen, i gudsfrykten, i Ordet og i bønnen, vokser lyset vårt dag for dag. I sin tid vil det vise seg at vi har mer lys enn vi selv trodde.

Gud har også både i sitt ord og ellers mangfoldig vist at han kan utruste selv de enfoldigste mennesker med slik visdom og nåde at de har gjort ikke bare den høyvise verden, men til og med den lure og listige djevelen til skamme. Noen enfoldige, gudfryktige hjerter har ved sin stadige øvelse i troen, ved sine bønner, sin kjærlighet og sin lengsel drevet det så langt at de lærdeste i verden har måttet undre seg over det.

Johannes Cassian forteller om en munk ved navn *Theodor* som var så ulærd at han ikke kjente en eneste bokstav. Likevel hadde han en så rik kunnskap om Gud og et så herlig nådelys til å forstå Den hellige

skrift at selv de lærdeste mennene i hans tid ofte spurte ham til råds om hvordan uklare og vanskelige steder skulle forklares. Derfor pleide han også å si at man måtte bruke mer flid på et hellig og gudfryktig liv og på å rydde ut alle kjødets lyter enn på å lese mange bøker, og så videre.

Johannes Saubert, en navnkundig prest i Nürnberg, forteller dette: For noen år siden levde det på denne byens grunn en fattig bonde som verken kunne lese eller skrive. Likevel hadde han sine vakre og gudfryktige tanker om Herrens bønn. På manges oppfordring lot han dem skrive ned, og senere ble de til manges forundring utgitt på trykk; et eksemplar finnes også i bybiblioteket her. Der sier han:

«Når jeg sier *Vår Far*, skal jeg tenke på at Gud er vår Far. Er han min Far, bør jeg som hans barn også kjenne ham og prise ham i sann kjærlighet og troskap. Jeg bør også glede meg over at vi har et kostelig fedreland i himmelen, som vi skal komme til etter dette livet. Når jeg sier: ‹Helliget bli ditt navn›, må jeg tenke: Ditt hellige navn er hittil ikke blitt helliget av meg, men heller vanhelliget, vanæret og spottet ved min lettsindighet og ondskap. Jeg har ofte tatt ditt navn lettferdig i min munn når jeg har bannet og sverget. Derfor ber jeg deg at du vil omvende mitt hjerte, så ditt navn kan bli helliget ved meg og alle kristne mennesker, og at vi må påkalle deg om alt vi trenger» og så videre.

Dette forteller jeg for at heller ikke ringe og enfoldige mennesker skal tro at de er utelukket fra Guds nådelys og Den Hellige Ånds gaver. Guds løfter gjelder alle: «Jeg vil øse vann over det tørste og strømmer over det tørre. Jeg vil utgyte min Ånd over din ætt og min velsignelse over din etterslekt» (Jes 44,3).

«Og deretter skal det skje at jeg vil utgyte min Ånd over alt kjød. Deres sønner og døtre skal tale profetiske ord … Ja, også over treller og trellkvinner vil jeg utgyte min Ånd i de dager» (Joel 3,1–2). «Den himmelske Far» vil «gi Den Hellige Ånd til dem som ber ham» (Luk 11,13). «Den som tror på meg, … fra hans indre skal det flyte strømmer av levende vann» (Joh 7,38).

Derfor skal de bare øve seg daglig i den sanne gudsfrykt, stadig holde ut i inderlig bønn og la Guds ord være en lykt for sin fot og et lys på sin sti. Så vil dagen bryte fram mer og mer, og morgenstjernen gå opp i deres hjerter. Den Hellige Ånd vil herliggjøre Jesus Kristus i dem

og utruste dem med slik visdom og kraft at verken Satan eller verden med all sin list skal kunne gjøre dem noen skade.

Om da et kristent hjerte ikke kan drive det like langt som andre, bør det likevel la seg nøye med sin Guds nådige velbehag. Kan vi ikke være *ørner som flyr høyt*, nærmer seg solen og stirrer inn i den med ufravendte øyne, så la oss være fornøyd med å være *kurrende duer* som skjuler seg i klippehulene – i Jesu sår! Kan vi ikke lyse på himmelhvelvingen som *stjerner* av første eller andre størrelse, så la oss være fornøyd med at vi likevel finner vår plass på kirkens himmel og blinker som stjerner av fjerde eller femte størrelse!

La oss bare glad og villig tjene Gud og vår neste med de gavene vi har fått, enten de er store eller små! For på den store dagen vil det ikke bli spurt så mye etter hvor stor kunnskap, innsikt og gaver vi har hatt, som etter hvordan vi har brukt dem.

Og la oss til slutt alltid tenke på de helliges arv i lyset, som vi skal få etter dette livet, og på at vi da skal se vår Gud ansikt til ansikt og bli gjennomstrålt av hans herlige klarhet til sjel og legeme. Akk, når skal jeg komme og skue Guds åsyn? Gud hjelpe oss dit, for Jesu Kristi skyld! Amen.

Femte preken. Om den troende sjels undring over Guds godhet

I Jesu navn. Amen.

Sal 40,6: «*Herre, min Gud! Mange er de under du har gjort, og mange er dine tanker for oss! Ingen kan lignes med deg. Vil jeg kunngjøre dem og tale om dem, er de flere enn at de kan telles.*»

Det er merkelig, det en historieskriver ved navn Georg Franze forteller. Han var til stede da den tyrkiske keiser Muhammed den andre beleiret og inntok byen Konstantinopel for siste gang, i året 1453 etter Kristus. Da viste det seg et stort og klart lys som kom fra himmelen over byen og dekket og lyste over den hele natten igjennom. Ikke bare de kristne innbyggerne i Konstantinopel, men også tyrkerne og deres keiser så det med egne øyne, og på begge sider ble det tydet som et tegn på det vernet Gud hadde lagt omkring byen.

Tyrkerne hadde allerede lidd stor skade, og nå ble de skremt og motløse av dette synet, så de tenkte på å forlate byen og oppheve beleiringen. Men neste kveld – kvelden før den ynkelige og blodige

erobringen – merket de at det underfulle lyset ikke lenger strålte over byen slik som før. Det trakk seg tilbake fra den og ble til slutt helt borte. Da de så det, ropte de straks med glede at Gud hadde forlatt de kristne og tatt sitt vern fra dem. Dagen etter angrep de og inntok byen.

Også denne gangen behaget det Den Høyeste å åpenbare ved et synlig tegn sitt nådige nærvær og det veldige vernet han pleier å holde over dem som frykter ham. Det skjedde nok dels for å vekke den beleirede byen til sann omvendelse og vise at hans nåde ennå hvilte over dem og ikke skulle bli nektet dem, om de ville vende seg til ham i sann anger og bot.

Dels skjedde det for å minne fiendene om at de ikke måtte tro at de kunne utrette noe med sin grusomme makt uten hans hellige vilje. De skulle vite at det eneste de var satt til, var å fullbyrde Guds rettferdige rådslutning – etter at han hadde forlatt byen og overgitt den til rov og plyndring.

Denne beretningen ligner temmelig mye på det som fortelles om Israels hær: Den ble overskygget, ført og ledet av en ildstøtte om natten og en skystøtte om dagen (2 Mos 14,19–20).

Den ligner også på det den jødiske historieskriveren *Josefus* forteller: Kort før den siste beleiringen av Jerusalem så man et stort og klart lys i templet, som lyste opp den mørke natten som om det var dag. Straks etter åpnet en stor og tung port i templet seg av seg selv – en port som det ellers måtte tjue mann til for å lukke. Man hadde også stadig hørt en larm i det indre av templet, og straks etter en røst som sa: «La oss dra herfra!»

Den kristne leseren har forhåpentlig heller ikke noe mot at jeg kort nevner det Sebastian Besselmeyer forteller om byen Magdeburg og den første beleiringen av den, i årene 1550 og 1551. De av fiendene som ble tatt til fange, sa stadig og samstemmig at hver gang byens krigsfolk gjorde utfall fra byen, så man en hvit rytter som red fram et steinkast foran dem. Han splittet fiendens flokker, skremte dem og jaget dem på flukt, så de måtte overlate seieren til byen.

Av dette lærer vi for det første at Guds nåde og vern er den beste festning. Verken djevelen eller verden kan komme nær eller gjøre noe ondt mot *dem* «som sitter i Den Høyestes ly, som bor i Den Allmektiges skygge» (Sal 91,1). De kan si med glede: «Herren er mitt lys og min

frelse, hvem skulle jeg frykte? Herren er mitt livs vern, hvem skulle jeg engstes for?» (Sal 27,1).

Det fortelles om en by som var beleiret av fiender, at den sendte sendebud til en fyrste i nabolaget for å be om hjelp. For å få hjelpen desto raskere la sendebudene vekt på at byen var godt sikret med murer, graver og tårn og dessuten temmelig godt forsynt med alt den trengte. Men den kloke fyrsten spurte om den også var godt sikret ovenfra. Han mente: om den også sto i nåde hos Gud og på god fot med ham, og slik var trygg for hans vrede – ellers ville hans hjelp være forgjeves. Dette stemmer med Davids ord: «Dersom Herren ikke vokter *byen*, våker vekteren forgjeves» (Sal 127,1).

Derfor må ingen stole på verdslig makt, rikdom, festninger, vern og våpen. For alt sammen blir til vann, til en skygge, til et halmstrå, om ikke Guds nåde og vern holder sin hånd over oss og beskytter oss. La oss heller ikke med synd, trygghet og ubotferdighet tvinge den algode Gud til å vike fra oss! Slik klager han over jødene: Med sin avgudsdyrkelse og andre synder gjorde de byen Jerusalem, som han selv hadde utvalgt til sitt sete, *fremmed* og motbydelig for ham, så han ikke lenger ville bo der og ikke lenger kunne kjenne den som sin (Jer 19,4).

Men vi skal også tenke over at ikke bare Guds *kirke*, men også hvert gudfryktig hjem, ja, hver gudfryktig sjel, alltid er overstrålt og omgitt av Guds nådelys. De følges overalt av de hellige engler, vernes av Guds allmakt, styres av hans Ånd og blir overalt holdt oppe og bevart ved hans farsomsorg og nådige forsyn.

Om øynene våre ble åpnet slik som på Elisjas tjener (2 Kong 6,17), eller om det behaget Guds godhet å vise seg synlig for oss, ville vi derfor ganske visst se oss omgitt av et klart lys overalt. Vi skulle se «Guds lampe skinne over vårt hode» (Job 29,3) og undre oss over at Guds godhet følger oss overalt, omgir og bevarer oss (Sal 23,6).

Det er noe særlig når Guds nåde og vern lar seg merke i synlige tegn; men at den er til stede overalt hos de troende og gudfryktige, er det vanlige. Jakob ble på reisen fulgt av to englehærer, så han så dem dra fram på begge sider av veien sammen med folket hans (1 Mos 32,1–2). Elisja var omringet av hester og vogner av ild, som ikke bare han selv, men også tjeneren hans fikk se (2 Kong 6,17). Om gjeterne som

holdt nattevakt over flokken sin på marken ved Betlehem da Kristus ble født, står det at «Herrens herlighet lyste om dem» (Luk 2,9).

Om *Ambrosius*, en gudfryktig og navnkunnig biskop i Milano i Italia, fortelles det at den arianske keiserinnen Justina befalte en trollmann å ta livet av ham med helvetesåndenes hjelp. Trollmannen sendte også åndene av sted for å gjøre det, men de kom tilbake med uforrettet sak. Biskopens bolig hadde vært omgitt av ild på alle kanter, sa de, og den våget de ikke engang å komme nær. Dette er særlige hendelser der Gud har gitt seg synlig til kjenne, til trøst og glede for sine egne.

Men hvem vil tvile på at alle troende sjeler som elsker Gud, omstråles av Herrens herlighet, bevares av hans allmakt og ledes og føres av hans nådelys? Dette lærer ikke bare Skriften mange steder. Ved dens veiledning og Den Hellige Ånds kraft får de også selv sitt sinns øyne åpnet, så de i troen ser det de legemlige øynene ikke ser. Ofte får de nok, som den hellige Stefanus, kaste et blikk inn i den åpne himmelen og smake den kommende verdens krefter.

Men alltid vet de i troen at de er innesluttet i Guds nåde og miskunn – at hans lys alltid skinner om dem og over hodet deres, at han leder dem med sitt øye overalt, styrer dem ved sin Ånd, elsker dem som sine utvalgte barn og sin dyrebare eiendom, og bevarer dem til salighet mot djevelens makt og list og all verdens ondskap. Av dette kommer nå den undringen over Guds ubegripelige godhet som vi denne gangen skal tale med hverandre om. Gud hjelpe oss at det må skje med frukt og nytte, ved Jesus Kristus, i Den Hellige Ånds kraft! Amen.

I Guds rettroende kirke er det ingen tvil om at den førtiende salmen, som ordene i teksten vår er hentet fra, handler om Herren Messias. Den viser hvordan han lover og priser sin himmelske Far etter at lidelsene er over og fiendene hans overvunnet, og likeså hvordan han går i forbønn for sin kirke.

Først og fremst vil han her lære sine troende at de ikke skal glemme og ringeakte de under av Guds godhet som han har vist i deres forløsning, fornyelse, ledelse og oppholdelse. Slik gjør den utakknemlige verden: Den finner ikke noe særlig eller underfullt i det den hører om Guds store miskunn og nåde, fordi den hører det så ofte; den ser på det som noe enkelt og hverdagslig, som ikke går den til hjertet.

Derfor sier han i hele kirkens navn: «Herre, min Gud! Mange er de under du har gjort, og mange er dine tanker for oss!» Det er som om han vil si: Du har ikke bare tenkt på oss i nåde fra evighet av, men også ved underfull godhet og stor guddommelig kraft satt dine tanker og ditt råd om vår salighet ut i livet. Og du har ikke bare tenkt på oss én gang; du tenker fremdeles stadig på oss og viser oss det ene under av din godhet etter det andre.

Hver dag fullbyrder du ditt råd med oss, og du holder ikke opp med å sørge for oss. Din miskunn er ny hver dag over oss. Det du har begynt, fullfører du, og du lar oss uten opphør se din allmakt, godhet, visdom og herlighet. Hvordan kan vi da annet enn prise disse dine undergjerninger og spre ære om ditt høylovede navn?

Her er nå «den troende sjels undring over Guds rike godhet» tydelig stilt fram, og når vi betrakter den, vil meningen i dette skriftordet bli helt klar for oss.

I forrige preken betraktet vi «den troende sjels indre lys», som den bruker når den tenker over og grunner på de velgjerningene Gud har vist den. Nå skal vi rette oppmerksomheten mot den første frukten av en slik betraktning, nemlig «undringen over Guds store godhet». Når det skjer noe særlig til ens beste som man ikke hadde ventet, eller man får se noe uvanlig, eller man uventet får høre et gledelig budskap, eller noe herlig og kunstferdig ellers kommer en for øyne, da undrer man seg.

Da Abrahams tjener, som han hadde sendt til Mesopotamia for å finne en hustru til Isak, så Rebekkas skjønnhet og den store vennligheten hun viste ham, en fremmed og ukjent mann, undret han seg (1 Mos 24,21). Da dronningen fra Arabia hørte og så all Salomos visdom og herlighet, kunne hun ikke holde sin store undring tilbake, men brøt ut: «Så var det da sant det jeg hørte hjemme i mitt land om deg og din visdom! … I visdom og lykke er du enda større enn det gjetordet jeg har hørt» (1 Kong 10,4–7).

Da folket i Nasaret hørte vår søte Frelser tale trøstefullt i synagogen deres om sitt embete og sitt rike, «undret de seg over de nådens ord som lød fra hans munn» (Luk 4,22).

Da Peter på underfullt vis var blitt fridd ut av Herodes' fengsel ved en engel, kom han til seg selv og sa med undring: «Nå vet jeg for visst at Herren har utsendt sin engel og fridd meg ut» (Apg 12,11). Da de

troende av de omskårne, som var med Peter i offiseren Kornelius' hus, så at «Den Hellige Ånds gave var blitt utgytt også over hedningene», ble de «forferdet» – det vil si: de undret seg (Apg 10,45).

Skulle da den troende sjel kunne annet enn undre seg, når den ser Guds Sønns ubegripelige kjærlighet og hans store vennlighet, når den hører de nådens ord han taler til dens trøst, og når den betrakter den store visdom Gud har lagt for dagen ved Kristus i forløsningsverket? Skulle den kunne annet enn rope ut: Det er sant, min Gud, det jeg har hørt i ditt ord om din kjærlighet; den er større enn at noen kan fatte og uttrykke den!

Når den i troen er blitt viss på at den er frelst fra Satans vold og ført over i Guds barns herlige frihet, at Den Hellige Ånd og Guds kjærlighet er utøst i dens hjerte, når den merker Åndens indre vitnesbyrd om at den har barnerett, og når den i Ånden ser at navnet dens er skrevet i himmelen – da kan den jo ikke annet enn rope ut med undring: Herre, min Gud! Store og mange er de under du har gjort, og dine tanker for oss! Stor er din kjærlighet, stor er din godhet, stor er din allmakt, stor er din visdom!

I den undringen vi her taler om, ligger det for det første *en sammenligning*. Sjelen holder seg selv opp mot sin Gud: hans godhet mot sin egen tidligere ondskap, hans lys mot sitt mørke, hans velgjerninger mot sine synder, hans brennende kjærlighet mot sin egen kulde, hans høyhet og majestet mot sin egen ringhet, hans omsorg mot sin egen sorgløshet, hans alt mot sitt eget intet. Dernest ligger det i den *en høy vurdering* av Guds velgjerninger. Sjelen ser at han ikke har benådet den med timelig rikdom, forgjengelig ære og verdens flyktige herlighet, men med åndelige, himmelske og evige goder.

Videre ligger det *ydmykhet* i den, for sjelen erkjenner at alt det Gud har gjort mot den, har han ikke gjort fordi den har fortjent det, men av bare nåde og barmhjertighet. Det ligger *glede* i den, for sjelen ser seg ført over i Guds nådes fang, i samfunnet med Jesus Kristus, i fellesskapet med englene og Guds utvalgte, hellige og elskede, i himmelen og saligheten, og den kjenner i sitt hjerte en forsmak på den evige glede.

Og til sist ligger det *en tilskyndelse* til å love og prise Gud: Når sjelen betrakter Guds godhet, smelter hjertet så å si som *røkelse* på glødende

kull, og det lengter etter å fortæres i kjærlighet til ham, i hans lovprisning og tjeneste.

Dette ser vi ikke bare av den kongelige profetens ord som vi har foran oss, men også av mange andre eksempler på Guds barn som Skriften stiller fram for oss. Når Jakob betrakter den godheten Gud hadde vist ham, bryter han ut: «Jeg er uverdig til all den miskunnhet og trofasthet som du har vist mot din tjener» (1 Mos 32,10). Når Moses tenker over Guds velgjerninger, sier han: «Ja, han elsker sitt folk! Alle dine hellige er i din hånd» (5 Mos 33,3).

Med dem stemmer David overens: «Hvem er jeg, Herre Herre! Og hva er mitt hus, at du har ført meg så langt! Og enda var dette for lite i dine øyne, Herre Herre» – at du har vist meg så mye godt i det timelige – «du talte også om din tjeners hus langt fram i tiden» – om Herren Messias og hans velgjerninger, om himmelske og evige ting (2 Sam 7,18–19).

«Hvordan skal jeg gjengjelde Herren alle hans velgjerninger mot meg?» «Herre, hva er et menneske, at du kjenner ham, et menneskebarn at du akter på ham! Et menneske er lik et åndepust, hans dager er lik en skygge som farer forbi» (Sal 116,12; 144,3–4).

Fra samme kilde har også profeten Mikas ord strømmet: «Hvem er en Gud som du, en Gud som tar bort misgjerning og går overtredelse forbi for dem som er tilbake av hans arv?» (Mika 7,18). Likeså den gudfryktige Elisabets ord: «Hvordan kan dette hende meg at min Herres mor kommer til meg?» (Luk 1,43), og den høyt benådede jomfru Marias: «Min sjel opphøyer Herren, og min ånd fryder seg i Gud, min Frelser, fordi han har sett til sin tjenerinnes ringhet. For se, fra nå av skal alle slekter prise meg salig» (Luk 1,46–48).

Se her, dere sjeler som elsker Gud, hva den hellige undringen er som vi taler om, og hvordan kjærlighet, glede, ydmykhet, lovprisning og undring er blandet sammen i ordene til disse hellige Guds barn! Det de sier, stiger opp som røkstøtter, «omduftet av myrra og virak, av alle kremmerens krydder» (Høys 3,6).

Deres eksempel følger den opplyste sjel. Den kan ikke undre seg nok over Guds godhet og kjærlighet, den finner ikke ord nok til å prise den; hjertet banker høyt, og den må gråte av glede. Så er jeg da virkelig et Guds barn, sier den. Jeg har forlatelse for alle mine synder! Jeg er rettferdig for Gud og lever i samfunn med Guds Sønn! Jeg er arving

til himmelen og saligheten! Jeg har synd, verden, djevel og helvete under mine føtter! Å, jeg fattige barn, hvordan kommer jeg til denne store ære og herlighet? Jeg usle orm, hvor kommer denne saligheten fra?

Å, min Gud, jeg fryktet at helvete skulle bli min lodd, og du gir meg himmelen! Jeg ventet forbannelse, og du kroner meg med velsignelse! Jeg gråt, og du overøser meg med glede og tørker hver tåre av mine øyne! Jeg trodde jeg var støtt bort fra ditt åsyn, og din godhet tar meg i favn! Å, min Gud, hva har du sett hos meg, siden du har elsket meg så høyt?

Jeg elsker en blomst fordi den er vakker og vinner meg med sine deilige farger og sin vellukt, en diamant fordi du har prydet den med en så strålende glans, gullet fordi det er så nyttig, en god bok fordi den er full av god lære og fine fortellinger, og så videre. Men, min Gud, hva var det hos meg da du fattet en slik kjærlighet til meg og tok deg av meg? Men så kommer jeg dine ord i hu: «Med evig kjærlighet har jeg elsket deg. Derfor har jeg latt min miskunn mot deg vare ved» (Jer 31,3).

Grunnen til din kjærlighet ligger ikke hos meg, men hos deg. Du elsker fordi du er så god og nådig, og du er nådig fordi du elsker så høyt. Nå, min Gud, jeg undrer meg mer over din kjærlighet og godhet enn over alt annet i verden. Jeg vet ikke hva jeg skal si, tenke eller gjøre for i noen grad å vise hvor dypt din kjærlighet har trengt inn i mitt hjerte. Min Gud, jeg kan ikke gjøre mer enn å sukke og gråte av glede. «Hva mer skal så David si til deg? Du kjenner jo din tjener» – din tjenerinne – «Herre Herre!» (2 Sam 7,20).

Den troende sjel er i dette likt en fattig pike som Gud mot all forventning lar få et lykkelig og rikt gifte. Når hun er gått inn i ekteskapet med brudgommen sin og eier alt hans gods sammen med ham, må hun gråte av glede og kan ikke undre seg nok over Guds faderlige omsorg.

Tenk deg hvordan det må ha vært for den foreldreløse piken Ester, da hun mot alt hun hadde tenkt og håpet, så seg elsket av den store kong Ahasverus og fikk den kongelige kronen på hodet (Est 2,17)! Da kan dere i noen grad fatte hvordan den troende sjel har det når den er forenet med Herren Jesus og har samfunn med ham – enda den lykken ikke kan sammenlignes med denne.

Men for å forklare denne saken bedre blir det nødvendig å se nærmere på noen av Guds velgjerninger som særlig gir den troende sjel grunn til å undre seg. Det er ingen tvil om at Gud, før han skapte noen skapning, var et vesen som i seg selv var salig og fullkomment tilfreds. Han trengte slett ikke noe for å berike seg eller gjøre sin tilstand bedre. Han har i seg selv fred, glede, kjærlighet, lys, visdom, kraft og alt, og han finner ikke noe utenfor seg som kunne gi ham større fullkommenhet.

Likevel, fordi han er et vesen som er godt, kjærlig og mildt over alle mål, har han gitt liv til mange slags skapninger, og blant dem er englene og menneskene de ypperste. Og det har han gjort bare for at de skulle være kar som han kunne fylle med sin kjærlighet, miskunn og nåde. Han har ikke villet beholde sin glede, sin fred, sitt lys, sin visdom og sin kraft for seg selv alene, men også i en viss grad fylle sine skapninger med det og gjøre dem lykkelige. Han har ikke bare villet være Gud, kjærligheten og det høyeste gode, men også bli kjent som det.

Derfor har han også skapt oss mennesker: for at hans edle bilde skulle lyse i oss, og for at vi skulle nyte hans godhet, kjærlighet og glede i tid og evighet.

Nå er vi riktignok, forledet av Satans list, ved egen skyld falt i synd og i all slags stor elendighet, og han kunne godt ha latt oss bli liggende i det. Likevel var hans kjærlighet så brennende og hans barmhjertighet så stor at han ikke kunne vende sitt hjerte bort fra oss. Hans kjærlighet drev og tvang ham så søtt at han måtte forbarme seg over oss. Derfor har han også gitt oss sin aller kjæreste og enbårne Sønn til mellommann og frelser.

Her finner nå den troende sjel overmåte mye å undre seg over med glede. Den undrer seg over Guds godhet: at han er trådt fram fra «et lys dit ingen kan komme» (1 Tim 6,16), og har åpenbart seg gjennom så mange herlige verk av sin allmakt, visdom og godhet, og at han har skapt menneskene og satt dem midt blant sine andre gjerninger for at de skulle nyte dem og herske over dem.

Den undrer seg over at Guds kjærlighet ikke tok slutt da en stor del av englene falt fra ham og samtidig forførte mennesket – men at den først da for alvor brøt fram og nådde sin klareste glans. Et lys skinner aldri klarere enn i det dypeste mørke; *diamanten* spiller vakrest når

den sitter på svart grunn; og Guds kjærlighet viser seg herligst overfor hans fiender. Derfor sier også apostelen: «Gud viser sin kjærlighet til oss ved at Kristus døde for oss mens vi ennå var syndere» og fiender (Rom 5,8.10).

Denne kjærligheten til oss mennesker er så mye større og mer overveldende fordi noe lignende ikke er blitt de falne englene til del. Dem har den rettferdige Gud latt bli i sitt mørke, og han «holder dem i varetekt … til dommen på den store dag» (Jud 6). Det som også gjør Guds kjærlighet stor og ubegripelig, er at han ikke har sendt en engel for å forløse menneskeslekten. Han har heller ikke bestemt en verden full av gull, sølv, perler og edelsteiner til løsepenge for sjelene deres, men gitt sin aller kjæreste Sønn og valgt hans kostbare blod som betaling for syndene deres.

Slik sier Sønnen selv: «For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv» (Joh 3,16). Og de hellige apostler sier: «Dere er dyrt kjøpt!» (1 Kor 6,20), og: «Dere vet at det ikke var med forgjengelige ting, med sølv eller gull, dere ble kjøpt fri …, men med Kristi dyrebare blod, som blodet av et feilfritt og lyteløst lam» (1 Pet 1,18–19).

Like underfullt ved Guds kjærlighet og godhet er det at den varer fra evighet til evighet. Gud har elsket og utvalgt oss i Kristus før verdens grunnvoll ble lagt. Fra verdens begynnelse har han begynt å åpenbare den. Han har holdt fram med det til nå, og den skal hvile over de troende og utvalgte i all evighet. Tenk litt nøyere over det jeg her sier, så skal dere finne et ubegripelig under av Guds kjærlighet i det.

Da vi ennå ikke var skapt, så Guds kjærlige øye oss allerede, og hans kjærlighet førte protokoll eller bok over hele vårt liv. Vi kunne ennå ikke kjenne, elske, frykte og prise ham, for vi var ennå ikke til. Men han elsket oss allerede. Han skrev navnene våre inn i sin bok og besluttet med stor visdom og godhet hvordan han fra begynnelsen av livet vårt til enden ville føre oss, sørge for oss, verne og velsigne oss og hjelpe oss gjennom verden til himmelen. Hos oss var det ennå ingen fortjeneste, men hos ham var det likevel allerede nåde og kjærlighet.

Og da vi til den tiden han hadde bestemt, begynte å leve og være til i verden, ga han oss ikke bare livet, formet oss med sine hender og

virket oss i det skjulte. Hans godhet lot seg også bruke som jordmor og barnepike for oss: «Du er den som dro meg fram av mors liv.

… På deg ble jeg kastet fra mors liv, fra mors skjød har du vært min Gud» – og vist seg som en god og nådig Gud og Far mot oss (Sal 22,10–11). Da vi var født, befalte han straks sine engler å våke ved vuggen vår, bevare oss på alle våre veier og bære oss på hendene (Sal 91,11–12).

Da vi begynte å gå, leke, stamme fram ord og synde, var hans farsøye festet på oss overalt. Hans miskunn og barmhjertighet fulgte oss alle steder, hans allmakt vernet oss, og hans kjærlighet bar over med alle våre feil og søkte å bøte på dem. Denne varetekten og farsomsorgen fra Gud varer fremdeles. Han blir ikke trett av å sørge for oss og gjøre oss godt. Ofte lar han oss merke omsorgen sin så tydelig at vi så å si kan ta og føle på den. Mangen gang er det som om han «griper oss med sin hånd» og viser oss den veien vi skal velge eller sky.

Ofte er det som om han *kaller* på oss og nevner oss ved navn, slik han gjorde med Hagar, Abraham og andre. Vi hører hans røst i hjertet når han advarer oss mot det som kan skade oss, oppmuntrer oss til det gode, og trøster og styrker oss i nød og trengsler (Jes 41,9.13; 8,11; 43,1; 1 Mos 16,8; 22,1).

Tenk deg en fattig, nedbøyd kvinne, full av sorg og kummer, som gjør arbeidet sitt nær slottet til en stor hersker – for eksempel *sanker ved* eller plukker flis, slik som enken i Sarepta (1 Kong 17,10). Mens hun gråter og gir seg over til sorgen, i den tro at ikke noe menneske ser henne, hører hun med ett en røst fra slottet som kaller henne ved navn og lover og tilsier henne all mulig nåde og velgjerning.

Like etter får hun vite at det var fyrsten eller kongen selv som hadde kjent henne, ropt på henne og tilbudt seg å ta seg av hennes elendighet. Kunne hun da annet enn undre seg høyt over å høre navnet sitt bli nevnt fra et sted der hun trodde ingen la merke til henne, og over å finne medfølelse med sorgen sin der?

Nå, slik går det jo også ofte med oss: Vi får erfare at navnet vårt er godt kjent i himmelen, at de der vet like god beskjed om alt det som angår oss, som vi selv, og at de trofast tar seg av oss. Hvem må ikke undre seg over det?

Underfull blir Guds godhet også ved at den ikke blir trett. Ofte lever vi en lang tid, seksti, sytti, åtti år, og likevel lar Gud sin godhet være ny over oss hver morgen. Det er hver dag like nytt for ham å omfavne

oss med sin kjærlighet, lede oss med sitt øye, sørge for alt vi trenger til sjel og legeme, verne oss mot fiendene våre og lykkeliggjøre oss med all slags velgjerninger – som om han aldri hadde gjort det før, og som om det skjedde for første gang i dag.

Mennesker blir ofte snart trette og lei. Sjelden finner man et hjerte så kjærlig at det vil pleie en syk i mange år uten knurr og ulyst, eller sørge for en fattig i lang tid uten motvilje.

Men den kjærlige Gud blir ikke trett i så mange år; ja, ikke engang alle våre synder og skrøpeligheter kan gjøre hans godhet lei av oss. Den har tålmodighet med oss når vi snubler; den hjelper oss opp igjen når vi faller; den går etter oss når vi blir den utro og vender den ryggen; den vasker og renser oss når vi har flekket til dåpsdrakten vår; den tar imot oss når vi vender tilbake med anger og bot.

Så mye bry gjør den seg med oss så lenge vi lever. Om dette sier en gudfryktig teolog, doktor Lütkemann, meget vakkert:

«Så lenge vi lever, lar Gud sin miskunn være bredt ut over oss som et dekke» – slik man spenner opp en baldakin eller brer et teppe over fornemme personer. Han sikter til den kongelige profetens ord: ‹Bre ut din miskunnhet over dem som kjenner deg› (Sal 36,11). «Når vi dør, svøper han oss inn i den og lar sine engler bære oss inn i sin sal.»

Dertil må man også tenke på det underet ved Guds kjærlighet at den varer i all evighet, så vi alltid skal være hos Herren og nyte hans herlighet og salighet uten ende.

Når mennesker får en venn eller gjest i huset, er han nok kjær og dyrebar for dem en tid. Men det varer ikke i lengden, og det som først var en glede, blir til slutt en byrde.

Vår Gud derimot vil, når vi går ut av verden og inn i hans himmelske hus, beholde oss hos seg for evig og la oss nyte hans kjærlighet uten opphør. Om han hadde fastsatt tusen eller ti tusen år til vår salighet, var det mer enn nok for oss. Men nå har han lagt til side for oss en evighet av glede og fred. Hvor ubegripelig er ikke Guds godhet! Hvor bunnløst er ikke dypet i hans barmhjertighet!

Dette er nå de under av Guds evige kjærlighet som den troende sjel med rette undrer seg over. Når den betrakter dem, roper den ut: *Herre, min Gud! Mange er de under du har gjort, og mange er dine tanker for oss! Ingen kan lignes med deg* – verken i makt eller visdom eller

kjærlighet eller ære og herlighet. Du er ubegripelig i alle dine veier og gjerninger, men særlig i din godhets og barmhjertighets gjerninger.

Min Gud, du kunne godt ha vært foruten meg. Om jeg ikke var til, var det mange tusen engler som kunne ære, prise og tilbe deg; og om heller ikke de var til, ville det likevel ikke mangle deg noe i din herlighet og salighet. Men i din evige kjærlighet har det også behaget deg å kalle meg fram av mitt intet og stille meg fram for verden som et under av din allmakt, visdom og godhet.

Til nå har du rikelig vist meg din underfulle miskunn. Du har tatt deg av meg av hjertet; fra mors liv har du sørget for meg, vernet meg og holdt meg oppe; du har vist meg stor barmhjertighet og langmodighet. Min far og min mor har forlatt meg, men du har tatt deg av meg. Jeg har vært både her og der i verden, men overalt har jeg sett din himmel og nåde over meg og funnet meg fulgt av din godhet. Nå har jeg levd så mange år her i verden og ikke tilbrakt en eneste time uten din farsvaretekt og uten virkelig å nyte din godhet. Ofte har du kalt på meg, advart, formant, trøstet og undervist meg.

Å, min Gud! *Hvem er du*? *Hvem er jeg*? Hva er da jeg, at du akter på meg og kommer meg i hu? Jeg har jo ikke først gitt deg noe, så du måtte gjengjelde meg det. Heller ikke har jeg fortjent noe av deg, så du skulle være forpliktet til å lønne meg for det. Hva kunne jeg fattige barn gjøre, da jeg ennå ikke var sett i verden, men nok i din evige kjærlighet? Og hva makter jeg å gjøre nå, når jeg er i verden?

Jeg volder deg bare bry og arbeid. Snart mangler jeg ett, snart et annet; snart er det ikke bra for meg her, snart ikke der; snart gleder jeg meg over din miskunn, snart sukker og gråter jeg over verdens påtrengenhet; stundom er jeg en byrde for meg selv og lar meg forlede av verden til dens dårskap, og så videre. Men hvordan det enn er med meg, kan jeg likevel alltid ta min tilflukt til deg! Om jeg kommer dag eller natt, om jeg kommer i glede eller sorg, om jeg kommer med glad eller bedrøvet samvittighet – du tar imot meg.

Du hører mine bønner, du akter på mine sukk, du teller mine tårer, du har velbehag i det jeg ber om, selv om det ofte er barnslig og enfoldig nok. Du lar meg ikke bli til skamme; du hjelper meg ut av nøden, verner meg i fare, frelser meg fra mine fiender, tilgir meg mine synder og gjør godt igjen det jeg har ødelagt. Kort sagt: *Du behandler meg som ditt barn*.

Å, jeg usle orm, hvordan kommer jeg til så stor ære? Hvordan skal jeg gjengjelde min Gud alle hans velgjerninger mot meg? Å, min Gud, jeg kan bare undre meg over deg og din kjærlighet, gråte av glede og prise deg med mine fattige sukk. Og med rette undrer jeg meg over at du har slikt behag i disse sukkene mine, som om jeg hadde gjort noe stort.

Dernest undrer den troende sjel seg også over de under av Guds kjærlighet som åpenbarer seg i *gjenløsningsverket*. De er så mange og så ubegripelige at de langt overgår dens tanke og forstand.

Underfull er *Forløserens person*, der den guddommelige og den menneskelige natur er forent ved et evig bånd. Dette er jo langt mer enn om jeg sa at himmelen hadde bundet seg sammen med jorden, og at solen hadde trolovet seg med en jordklump. For himmelen og solen er forgjengelige skapninger like så vel som jorden, selv om de har større herlighet enn den. Men at Skaperen forener seg med sin skapning, Gud med mennesket – at han som alle himlers himler ikke kan romme, forener seg med et dødelig legeme, og det uadskillelig, til én person – det er et under over alle under.

Vi ser og hører et menneske som i utseende og fremferd er som et annet menneske, og vi vet at dette samme mennesket er Gud, velsignet i evighet (Rom 9,5)! Vi ser tjenerskikkelsen (Fil 2,6–7) og tror at Guds skikkelse er skjult under den. Med rette roser vi oss av at Guds Sønn er blitt et menneskebarn – vår bror, vår Immanuel, vår talsmann, vår mellommann og vår frelser.

Underfull er også måten gjenløsningen er fullført på. Guds evige Sønn blir født i tiden av en jomfru. Herlighetens Herre, som en kvinne har båret under sitt hjerte i ni måneder, kommer til verden og tar sitt første nattely i en stall og sitt første leie i en krybbe. Den store Gud er blitt et lite barn; det evige Ord kan ikke tale, men bare gråte som et annet barn. Han som holder alle ting oppe og metter alt levende med velsignelse, søker næring ved sin mors bryst. Han som bærer alle ting med sitt mektige ord, lar seg bære på armene og holde på fanget; han som sørger for alt, trenger omsorg fra sin pleiefar.

Dette barnet er et kort sammendrag av alle Guds under, av all hans kjærlighet, visdom, makt og godhet. I ham er det *mer herlighet* enn i hele verden, *mer hellighet* enn i templet i Jerusalem og alle andre templer på jorden, *mer kjærlighet* enn i alle fedres og mødres hjerter,

mer kraft enn i alle verdens urter og blomster, *mer rikdom* enn i alle skattkamre, *mer trofasthet* enn hos alle venner, *mer visdom* enn hos alle lærde, *mer ånd og guddommelighet* enn hos alle de hellige.

Det er et barn, og likevel er det alt, makter alt, vet alt og eier alt. Utenfor dette barnet er ingen noe, ingen rik, ingen vis, ingen hellig, ingen salig. *Han er alt* (Sir 43,31); *han er all Guds godhet* (2 Mos 33,19).

Når den kristne, opplyste sjel tenker over denne store hemmeligheten (1 Tim 3,16), skjønner den godt hvorfor dette barnet lenge før det ble født til verden, ble kalt *Under* (Jes 9,6).

Ofte sier den ved seg selv: Akk, min Frelser, hemmeligheten ved at du ble menneske, er altfor høy for meg; jeg kan ikke fatte den. Da serafene så deg sitte på din høye trone i din herlighet, dekket de ansiktet og føttene med vingene, og de var mer opptatt av å prise dine hellige dommer og lovsynge deg enn av å se på deg. Hvor mye større grunn har da ikke jeg – når jeg ser deg ligge i krybben i den menneskenaturen du har tatt på deg, og tenker på din store, ubegripelige kjærlighet – til å la all nysgjerrig gransking av denne store hemmeligheten fare, og heller undre meg over din godhet og tilbe deg i tro og ydmykhet!

Å søte Jesus, hvor underfull er ikke din fødsel på jorden – ved den blir vi født til himmelen! Hvor underfull er ikke din skrøpelighet – ved den overvinner du djevelen! Hvor underfull er ikke din ringhet – ved den vant du oss høyhet og barnerett hos Gud; din vanære – ved den bringer du oss til ære; din fattigdom – ved den skjenker du oss de himmelske og evige rikdommer!

«Det er intet nytt under solen» (Fork 1,9); men dette regner alle engler og mennesker med rette for noe nytt: Gud er menneske – en jomfru er hans mor – og det lille menneskehjertet makter (i troen) å romme hele himmelen.

Den troende sjel følger sin Jesus videre i sin gudelige betraktning og dveler fortsatt med lyst og stor undring ved hans gjerninger. (Jeg kan ikke legge fram alt det beundringsverdige i hans liv, lidelse og død; det får være nok at jeg gir de gudelskende sjeler anledning til hellig undring.)

Den ser ham ligge på sitt ansikt i hagen, dekket av blodig svette, mens han kjemper med døden og ber. Den ser ham tatt til fange av sine fiender, og de hendene som han hadde gjort så mange under-

gjerninger med, bundet med reip og lenker. Den ser ham stå for det geistlige rådet som et lam blant ulver.

Den ser ham i Pilatus' domshus, bundet til en påle, hudstrøket, tornekronet, bespyttet, slått med knyttnever, kledd i en purpurkappe og stilt fram for hele folket som et ynkelig skue. Den ser ham bære sitt kors og bli ført ut til døden. Den ser ham henge på korset midt mellom ugjerningsmennene med gjennomborede hender og føtter. Den ser ham oppgi sin ånd og dø.

Ved synet av alt dette roper den undrende til ham: Akk, du Guds evige Sønn, hva er dette? Hvordan skal jeg kunne fatte og forstå det? Du kom til verden for å reise opp menneskeslekten igjen – og så ser jeg deg ligge på ditt ansikt? Du kom for å fri oss fra Satans bånd og vold – og så må jeg se deg selv tatt til fange og bundet? Du kom for å fri oss fra Guds dom, fra den evige død og fordømmelse – og så lar du deg selv dømme, fordømme og drepe?

Men dette er Guds underfulle råd; dette er din ubegripelige kjærlighet. Ditt fall er min oppreisning, dine bånd min frihet, din vanære min ære, din angst min trøst, din fordømmelse min frifinnelse, din forbannelse min velsignelse, din død mitt liv.

Å korsfestede Jesus, dryppende av blod, lesket med galle, såret med nagler, kronet med torner: Jeg undrer meg mer over deg enn over Salomo i all hans herlighet. Når jeg ser en keiser sitte i stor prakt på sin trone, kunne jeg si med den fangne kongen: Forfengelighet! Dårskap! Men når jeg ser deg henge på korset i ditt blod, sier jeg i hjertelig beundring: Å kjærlighet! Å nåde! Å visdom! Å kraft! – Kjærlighet skjult under vreden, nåde under rettferdigheten, visdom under dårskapen, kraft under skrøpeligheten, liv under døden! «Lovet være Herren! For han har på underfull måte vist sin miskunnhet mot meg» (Sal 31,22).

Til sist undrer den troende sjel seg *over seg selv*: at en så salig forandring er skjedd med den, at den er gått over fra døden til livet, at den har fått velsignelse i stedet for forbannelse, og at den ved Guds makt er fridd ut av Satans snarer og ført over i fellesskapet med Jesus Kristus.

Den ser og erkjenner sin herlighet: at den er prydet med Jesu rettferdighet, opphøyet til den høye stand å være utvalgt til barn, og er blitt Guds Sønns brud og et tempel for Den Hellige Ånd, hvis vitnesbyrd, trøst, kraft og styring den kjenner. Den undrer seg over

nådemidlene til frelse: over Ordets kraft, som makter å fornye og omvende hjertene, over dåpspakten, over Herrens kjærlighetsmåltid, over korsets hemmelighet og mye annet.

Den undrer seg over Guds underfulle veier og styring, der han leder og styrer både den selv, kirken og hele verden slik at hans orden blir opprettholdt selv midt i den største uorden. Bare hans råd blir fullført blant menneskenes mangfoldige planer, påfunn og gjerninger; bare hans skjulte visdom blir stående midt i så mye dårskap; og til sist må fasiten – hans ære og vår frelse – komme ut av alle menneskenes underlige og forvirrede regnestykker.

Her krysser glede, undring, ydmykhet, andakt, ærefrykt, kjærlighet og lovprisning hverandre. Sjelen priser seg lykkelig som har en slik Gud, og sier: «Kom og se Guds gjerninger! Forferdelige er hans gjerninger mot menneskenes barn» (Sal 66,5).

Med dette har jeg gitt en enkel veiledning og villet oppmuntre de hellige sjeler til å undre seg over Guds godhet. Av dette vil man lett skjønne hvorfor Skriften så ofte kaller Gud og hans gjerninger underfulle (Dom 13,18; Jes 9,6; Sal 105,1–2; 119,27.129; 145,5). (*Fasit: summen eller utfallet, det svaret man søker å finne ved en utregning.*)

Nå vender vi oss fra betraktningen av den troende sjels undring over Guds godhet til den nyttige bruken av denne læren. La oss for det første prøve oss selv etter den og undersøke hvordan vi hittil har aktet på Guds godhet, på hans kjærlighets under og alle hans velgjerninger, og hvilke tanker det har vakt hos oss. Akk, ak, hvor store mangler vil ikke her bli funnet hos oss alle!

Om den ugudelige verden, som vandrer i uvitenhet som dyrene, vil jeg ikke en gang tale. Jeg vil bare si med David: «Hvor store dine gjerninger er, Herre! Overmåte dype er dine tanker. En ufornuftig mann kjenner det ikke, og en dåre forstår ikke dette» (Sal 92,6–7). Verden forstår ikke hemmelighetene i Guds rike og undrene i hans godhet, og vet derfor ikke å sette pris på dem.

Men at det også hos de troende finnes store mangler i så måte, vil de ikke selv nekte for. Det søvnige, kalde, sløve og fordervede hjertet stiller seg ofte altfor tåpelig og barnslig an når det skal betrakte Guds godhet. Vi er som barn som daglig nyter godt av foreldrenes kjærlighet og likevel ikke vet å sette pris på den. Likevel vokser de opp under deres omsorg; forstanden øker med årene, og til sist begynner

de noenlunde å forstå hva et far- og morshjerte er. Akk, måtte også vi, mens vi daglig nyter Guds godhet, vokse i kunnskapen om ham og noenlunde lære å sette pris på hans kjærlighet!

Tenk etter, dere kristne sjeler, om hjertet deres har vært slik som det ovenfor er framstilt etter Guds ord! Har dere hittil tenkt over, beundret og med ydmykhet og takknemlighet erkjent Guds godhet i at han har skapt dere, holder dere oppe, har forløst dere, omvendt dere, styrer dere og mye mer?

Hvordan er dere til sinns når det i den hellige juletiden blir forkynt om at Guds Sønn ble menneske, i fastetiden om hans lidelse og død, og hele året igjennom om Herren Jesus og alle hans undergjerninger?

Hvordan står det til med dere når dette ordet blir lagt ut: «For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne» (Joh 3,16), eller dette: «Guds Sønn, han som elsket meg og ga seg selv for meg» (å, *seg selv for meg*! – Gal 2,20), eller dette: Gud «har velsignet oss med all åndelig velsignelse i himmelen i Kristus. For i ham har han utvalgt oss før verdens grunnvoll ble lagt» (Ef 1,3–4)?

Hva gjør hjertet når det hører slike ord? Å, sier det ved seg selv, det har jeg hørt ofte; det er ikke noe nytt. Det sover, det er opptatt med sine egne tanker, det flakker hit og dit og gir ikke akt på slike Guds under. Det luer og brenner ikke, slik det burde, når det kommer i berøring med slike glødende kull; det er som *rå* ved som ikke vil ta fyr.

Jeg må si sannheten: Vi prester er selv med på å skape den kalde kristendommen i vår tid, og skyld i at undrene i Guds kjærlighet og godhet ikke blir aktet som de skal i våre dager. Vi er selv altfor kalde, vi er selv altfor jordisk sinnet. Hvor er nå for tiden apostlenes tunger av ild og brennende hjerter? Hvor er de brennende og skinnende lys? Hvor er Luthers glødende ånd? Hvor er de som er beruset av Guds kjærlighet, og som forkynner Guds store gjerninger med stor kraft?

De fleste preker slik det står i bøkene deres og er fornøyd bare timen går. De søker sin ære i verdslig kunst, visdom og prektige ord; de erfarer ingenting og vet ingenting om den Åndens kraft som Guds kjærlighet blir utøst i hjertene våre ved; de øver seg ikke i troen og tenker ikke over undrene i den evige kjærlighet.

Gud forbarme seg! Akk, Herre, bøt du på alle våre mangler! «Opplat mine øyne, så jeg kan skue de underfulle ting i din lov» (Sal 119,18) –

undrene i ditt rike og i din godhet – og la oss vitne om dem med stor kraft!

Vel da, dere kristne sjeler, la oss i dag begynne å si med David: «Hvor dyrebare dine tanker er for meg, Gud! Hvor veldig er summen av dem!» (Sal 139,17). «Mange er de under du har gjort … Ingen kan lignes med deg. Vil jeg kunngjøre dem og tale om dem, er de flere enn at de kan telles» (Sal 40,6). La oss i dag begynne å akte Guds store godhet, Jesu Kristi kjærlighet og Den Hellige Ånds samfunn høyere enn alt i verden, og tenke over de velgjerningene han hittil har vist oss!

La oss riktig ofte si: *Herre, hvem er jeg, og hvem er du*? Du elsker meg, enda du ikke trenger meg, og enda det ikke er noe hos meg som fortjener å bli elsket. Du har gitt deg selv for meg. Du har utvalgt mitt stakkars syndige hjerte til din himmel; jeg liker det ikke selv, og likevel behager det deg!

Du er ikke som solen, som skinner på en jordklump og gjør den fruktbar ved sin innflytelse og virkning – nei, du vil selv bo i denne askehaugen. Du har utvalgt denne syndige sjelen til din brud og skatt. Jeg kalles ditt barn og er det; du behandler meg som ditt barn. Du elsker meg inderlig, du sørger rikelig for meg, du tukter meg som en far, du verner meg med veldig makt, du fører meg underlig, men salig.

Jeg er din arving! Himmelen er min! Jeg og din enbårne Sønn har én og samme herlighet! Over dette undrer jeg meg, min Gud. «Å forstå dette er for underlig for meg, det er for høyt, jeg makter det ikke» (Sal 139,6). Jeg må gråte av glede. Jeg må elske deg. Jeg må prise deg. Din kjærlighet tvinger meg, så jeg må rope ut: «Han er min Gud, og jeg vil prise ham, min fars Gud, og jeg vil opphøye ham» (2 Mos 15,2).

La oss heretter ikke undre oss så mye over noe som over Guds godhet! Søk ikke etter noe å undre deg over i det forfengelige, du kristne sjel! Se på Gud, se på Jesus, se på deg selv, se på Guds gjerninger – så vil du finne nok å undre deg over.

Undre deg ikke så mye over en skarpsindig bok som et klokt, verdslig sinnet hode har skrevet; undre deg heller over deg selv. Du er en bok som er fullskrevet med Guds kjærlighet og godhet. Undre deg over din Jesus, som har merket deg med sitt blod, ja, tegnet deg i sine hender og skrevet ditt navn inn i sitt hjerte.

Undre deg ikke stort over verdens visdom, men langt mer over Guds store visdom, som har funnet på et så underfullt middel at både hans barmhjertighet og hans rettferdighet har fått sitt fulle krav, og vi er frelst ut av syndens dyp.

Undre deg ikke over verdens prakt, om du så fikk se en prinsesse som bar et smykke av edelsteiner verdsatt til sju hundre tusen daler. Undre deg langt heller over de troendes prydelse: de stråler i Jesu rettferdighet og er smykket med hans blod.

Undre deg ikke over verdens rikdom. Jeg har en gang sett skattene til en rik juvelér – diamanter og edelsteiner som han hadde dekket et temmelig stort bord med, og som han verdsatte til mange tusen daler. På et kongelig slott har jeg sett alle slags herlige og kostbare saker. Blant annet var det en seng med forheng så rikt og tett besatt med gull, perler, diamanter og rubiner at jeg ikke klarte å løfte det ene forhenget med én hånd da jeg ville se nærmere på det, men måtte ta den andre til hjelp; hele det kongelige våpenet var nemlig brodert på det, overmåte herlig og kunstferdig.

Den gangen undret jeg meg over slik herlighet, for jeg var ung og forsto meg ennå ikke rett på undrene i Guds godhet. Nå vet jeg ikke om jeg ville beundre slik prakt noe særlig. For hva er dette og alt annet mot hans nådes overveldende rikdom i godhet mot oss i Kristus Jesus (Ef 2,7)? Hva er det mot den herlighet og salighet som Gud har gjort i stand og gjemmer i sitt hus for dem som elsker ham? For en kristen må alt som verden gjør seg stor av, være lite og ringe; for han vet at ingenting kan sammenlignes med hans Frelsers, Herren Jesu, store kjærlighet.

Jeg har ofte undret meg over kong Davids ord: «Jeg skal i rettferdighet få se ditt åsyn. Når jeg våkner, skal jeg mettes ved synet av din skikkelse» (Sal 17,15). Her sier han tydelig at han ikke kunne bli mett i dette livet; ingen timelig eiendom kunne stille hans sjel. Vi vet at han var en overmåte rik herre, og at han bare til tempelbygningen etterlot seg mange millioner i gull og sølv. Likevel kunne ikke alt dette godset og all hans kongelige herlighet mette hjertet hans; han lengtet alltid etter Guds nåde og etter å få se ham i det evige liv.

Undre deg ikke, du kristne sjel, når du ser noe nytt, kunstferdig og uvanlig som menneskehender, menneskelig kløkt og kunst har frambrakt – særlig når det tar sikte på prakt og hovmod. Når vi ser

en prektig bygning, et vakkert slott, et velbygd hus som overalt er fylt med kostbart innbo, så la oss ikke holde det for noe stort.

La oss heller tenke på hva vår Frelser sa da en av disiplene hans viste ham den prektige tempelbygningen i Jerusalem og utbrøt: «Mester! Se for noen steiner og for noen bygninger!» Han svarte: «Ser du disse store bygningene? Det skal ikke bli stein tilbake på stein som ikke skal bli brutt ned» (Mark 13,1–2).

Om den hellige Bernhard fortelles det at han pleide å fordype seg så helt i betraktningen av åndelige og himmelske ting at han ikke ga akt på de timelige tingene omkring seg. Slik red han en temmelig lang vei på en vakker sal uten å ha sett på den. Han bodde et helt år i en celle, et klosterkammer, som var prydet med utskåret panel, og hadde likevel ikke lagt merke til det; han visste ikke om rommet var panelt eller ikke.

Slik bør en kristens hjerte være. Det må leve i verden og bruke de verdslige tingene etter som det trenger dem, men likevel ikke gi dem noen særlig oppmerksomhet eller regne dem for noe kostelig.

En kristen må framfor alt se på *den bygningen* som Gud har reist «på apostlenes og profetenes grunnvoll, og hjørnesteinen er Kristus Jesus selv. I ham blir hele bygningen føyd sammen og vokser til et hellig tempel i Herren … en Guds bolig i Ånden» (Ef 2,20 ff.).

Han må se på den bygningen apostelen taler om: «Vi vet jo at om det teltet vi lever i på jorden blir brutt ned, så har vi en bygning som er av Gud, et hus som ikke er gjort med hender, evig i himmelen» (2 Kor 5,1), og like så på den herlige staden som er gjort i stand i himmelen, som «hadde Guds herlighet», med murer av edelsteiner og porter av perler (Åp 21,10 ff.).

For en kristen er det det samme om boligen hans er praktfull, innboet kostbart og tjenerskapet anselig, eller om alt er enkelt og ringeaktet i verdens øyne – bare han er viss på at hjertet hans er en Guds bolig og et tempel for Den Hellige Ånd. Han søker ikke større bekvemmelighet enn det som trengs for å gjøre ham bedre skikket til å tjene Gud og nesten. Han nøyer seg gjerne med en hytte, der han oppholder seg en tid som i et herberge; for han vet at han er fremmed her og en gang, når Gud gir vink, må forlate alt og vandre over i evigheten.

Han er ikke så nøye med hvordan sengen hans er, bare han kan hvile sitt trette legeme i den; for han vet at sjelens hvile er i Guds nådes fang, og han venter først å finne den rette hvilen i himmelen. Det er det samme for ham om han spiser og drikker av et sølvkar eller et leirkar, bare han er viss på at han selv er et redskap for Guds nåde og et kar for hans barmhjertighet.

Det er riktignok ikke nødvendig at en kristen skal si fra seg all renslighet og bekvemmelighet. Men han må ikke regne noe av det han eier, for stort og kostelig, heller ikke beundre verdens overflod og overdådighet, og langt mindre regne seg for ulykkelig når han ikke kan holde følge med den og la seg oppvarte på dens vis.

De åndelige og himmelske tingene må være så store og herlige i hans øyne at han ikke bryr seg om de jordiske når han har dem, og ikke lengter etter dem når han ikke har dem. Han har alltid mer enn nok i sin Jesus, i hans nåde og kjærlighet, i barneretten hos Gud, i Den Hellige Ånds trøst, i håpet om det evige liv og forsmaken på det.

Verden undrer seg over et kunstferdig malt bilde og verdsetter det mangen gang til flere hundre daler. En sann kristen derimot bør knapt verdige det et blikk, med mindre det skulle framstille noe åndelig og oppbyggelig. Han undrer seg langt mer over et stakkars gudfryktig menneske; i det ser han et bilde av sin Jesus, og for hans skyld elsker og ærer han det. Ja, han undrer seg over at verden ofte bruker hundre, ja, tusen daler på et livløst bilde, mens den ikke setter noen pris på Herren Jesu levende bilder – de gudfryktige, om enn fattige menneskene – men tvert imot ofte påfører dem trengsel og sorg.

Verden beundrer et kunstferdig ur og betaler mange penger for det. En kristen har også glede av det og bruker det til å dele inn tiden, så han kan bruke timene sine godt.

Men han undrer seg langt mer over det store verdensuret som Gud har laget og innrettet så nøyaktig. I det har Gud knyttet den ene årsaken til den andre, den ene kraften og virkningen til den andre, slik at alt hittil har holdt seg i gang, alt skjer i sin tid etter Den Høyestes vilje, og alle mennesker – selv de største og mektigste – må rette seg etter det, også mot sin vilje og uten å vite det.

Jeg mener Guds forsyn og styring. Det står for de troende og gudfryktige sjeler så beundringsverdig og trøsterikt at de ved siden av det holder all verdens kunst og visdom for dårskap.

Verden beundrer et kunstferdig fyrverkeri: kulene som brenner under vannet, som åpner seg i luften og med en hvit, klar og vakker flamme tegner de vakreste stjerner, ja, til og med kroner, våpenskjold og store herrers navn.

En kristen derimot vet nesten ikke om han skal le eller gråte av det. Le kunne han av at verden søker glede og herlighet i slike ting, som gir et så treffende bilde av dens eget forfengelige vesen. For menneskene, selv de store og mektige, er jo ikke annet enn slike raketter: De blusser, brenner, stiger til værs, suser, lyser og svermer omkring en stund, og til sist, når de i all denne virksomheten har fortært og ødelagt seg selv, faller de ned og forgår.

Gråte kunne han over at man bruker så mange penger på slike forfengelige ting – penger som kunne ha lettet og gledet mangt et fattig, sykt, sukkende og bedrøvet hjerte.

Men selv har han en annen ild som han undrer seg over, nemlig Guds kjærlighet i dens mange trøsterike virkninger. Den viser ham ofte navnet hans skrevet på himmelen blant stjernene, og lar ham i ånden og troen se de små, yndige ildsluene, de hellige engler, og den himmelske herlighet.

Jeg vet et eksempel på en kristen prest som hadde en eneste liten sønn, som han elsket som sitt eget hjerte. Hver natt hadde han gutten liggende i en vugge ved siden av sengen sin, og han vente ham til bønn og alle slags gode tanker.

En kveld, etter at han hadde latt barnet be og velsignet det, ville han av faderlig omsorg se til det én gang til før han sovnet, for å se om det lå godt. Da ble han var at en mengde små, klart skinnende, yndige luer lekte som snøfnugg over barnets hode.

Synet gledet ham så og var så vakkert at han ikke visste å ha sett noe i hele sitt liv som kunne måle seg med det. Derfor pleide han senere ofte å si at han ville gi mange penger – enda han ikke var rik, slik det gjerne er med Kristi tjenere – om det enda en gang måtte bli ham gitt å se denne yndige leken.

Han så på den med glede i sju–åtte minutter og visste ikke selv hvordan han hadde det. Men det betydde at dette gudfryktige barnet snart skulle dø og komme til å leke blant de hellige engler i klarhet og herlighet.

Jeg vet også at noe lignende hendte en annen gudfryktig prest. En morgen han var tidlig oppe for å studere, sto han og ba ved et åpent vindu. Da ble han var en vakker ild som fór forbi ham. Han tydet det selv om sin bortgang fra verden, som et varsel om at han snart skulle bli hentet hjem i Elias vogn, og slik gikk det også noen uker etter.

Om den gudfryktige teologen Hieronymus Weller, som levde på Luthers tid, fortelles det at han kort før sin død lå og sov søtt i sengen sin, og da så sønnen og tjeneren hans ham omgitt av luer, som om sengen sto i brann. De løp til, vekket ham og fortalte hva de hadde sett. Da sa han: Det er de hellige engler som er omkring oss. Slike fyrverkerier er de troendes og gudfryktiges fornøyelse, og i dem finner de større glede enn verden i all sin herlighet.

Verden undrer seg over de kunstferdige og sirlige springvannene der vannet blir tvunget til å tjene menneskenes lyst. Man får det til å falle ned som et fint, mildt regn, som om det kom fra skyene, så solen speiler seg i dråpene og danner regnbuer i dem. Man får det til å bre seg ut som et tynt seil som svever over et lys uten å slokke det.

Man får det til å sette figurer i bevegelse, som ikke bare spruter vann ut av munnen, men også sukker som de sorgfulle, synger som de glade og brøler som de rasende. Man får det til å holde en kule svevende i luften uten stans, så den ikke faller ned, og annet slikt.

Men en sann kristen vet at også dette hører med til forgjengeligheten og faller inn under apostelens ord om at skapningen «ble lagt under forgjengelighet, ikke frivillig», og at den sukker og stønner under dette åket (Rom 8,20–22).

Han undrer seg derimot over livets vann, som springer fram fra det evige dyp og strømmer fra Jesu sår inn i alle troende hjerter. Det lesker dem med søt trøst, styrker dem med guddommelig kraft, fyller dem med himmelsk visdom og gjør dem skikket til å tjene Gud og nesten. Jeg mener Den Hellige Ånds gaver og den overflod av guddommelig trøst som viser seg i Jesu lemmer som i levende figurer.

Om dette sier vår Frelser: «Den som tror på meg … fra hans indre skal det flyte strømmer av levende vann» (Joh 7,38), og hans apostel: «Det er forskjell på nådegaver … Det er forskjell på kraftige virkninger, men Gud er den samme, han som virker alt i alle. Men Åndens åpenbarelse blir gitt enhver til det som er gagnlig» (1 Kor 12,4.6–7).

Verden undrer seg over magnetens kraft: Den trekker ikke bare jernet til seg, men makter også å bevege det når den selv holdes over et bord og jernet ligger under. Den gir jernet sin kraft, så det ene jernstykket trekker til seg, griper og holder fast det andre, slik at man ved magnetens kraft kan lage en kjede av seks, åtte eller ti ringer. Ja, den drar til og med det glødende jernet ut av ilden og trekker det til seg.

En kristen undrer seg nok også over at den allvise Skaperen har lagt en så vidunderlig og nyttig kraft i en så uanselig stein, og har voldt de lærdeste og klokeste hoder blant menneskene hodebry, så de ennå i dag ikke har kunnet utgrunne årsaken til denne kraften og virkningen.

Men langt mer undrer han seg over den kjærlighet som bor i Herren Jesus Kristus. Han kan med full rett kalles en himmelsk magnet, etter sine egne ord: «Når jeg blir opphøyet fra jorden, skal jeg dra alle til meg» (Joh 12,32), og etter apostelens: Hodet er Kristus; «ved ham blir hele legemet sammenføyd og holdt sammen med hvert støttende bånd» (Ef 4,15–16). Denne edle magneten viser rikelig sin guddommelige kraft på de troende. Han gir dem sin Ånd, sitt liv, sin rettferdighet, sin kjærlighet, og binder dem sammen med hverandre til ett sinn, i én Ånd, ved fredens bånd.

Og selv om det stundom ser ut som om djevelen, verden, helvete, døden, synden og all slags nød hadde trengt seg inn mellom ham og hans egne, så styrer, beveger, styrker, trøster og holder han dem likevel oppe ved sin skjulte kraft. Ja, om de så var midt i ilden, ville hans hjertelag mot dem være uforandret; ofte river han dem da ut, mot all forventning, og tar dem til seg, slik han selv sier: «Jeg er med ham i nøden, jeg vil fri ham ut og ære ham» (Sal 91,15).

Med dette har jeg bare i all enfold villet vise en gudfryktig sjel at den slett ikke skal undre seg over verdens forfengelighet, men over det som hører evigheten til: over Guds godhet, over Jesu kjærlighet, over Den Hellige Ånds samfunn, over den dyre forløsningen ved Guds Sønns blod, over hvordan kirken blir styrt og opprettholdt, og mye mer.

Naturens verk, der også Guds allmakt, visdom og godhet stråler fram, kan den nok også beundre, men bare som en forberedelse til å betrakte undrene av Guds kjærlighet i hans nåderike. De er så store

og ubegripelige at selv *de hellige engler ser på dem med lyst* og undrer seg over Guds mangfoldige visdom og godhet.

Akk, om jeg nå kunne tenne de kristne hjertene, så de med større flid tenkte over de åndelige og himmelske tingene, aktet dem høyere enn før, undret seg mer over Guds nåde og miskunn enn de hittil har gjort, gledet seg av hjertet over det, og i stedet foraktet verdens forfengelighet, prakt, vellyst, ære, rikdom og herlighet! For det er i sannhet inderlig å beklage at de kristne i våre dager for det meste er helt kalde når de skal betrakte Guds kjærlighet.

Å Jesus, søte, underfulle Frelser! Gi meg og alle som hører (og leser) dette, den nåde at din kjærlighet, din rettferdighet, ditt rike, din visdom og din salighet må bli oss mer underfull og herlig dag for dag, så vårt hjerte må brenne i din kjærlighet og vår munn med glede stemme i med din lov og pris! Amen.

Sjette preken. Om dåpspakten

I Jesu navn. Amen.

Gal 3,27: «*For dere, så mange som er døpt til Kristus, har ikledd dere Kristus.*»

Som en innledning til denne prekenen vil vi kort undersøke spørsmålet: *Hvilken dag er den aller lykkeligste i et menneskes liv*? De verdslig sinnede vil her tenke på en dag da de ble møtt av en særlig lykke, eller da noe gikk slik de hadde ønsket. Jeg kjenner eksempler på fattiggutter som er kommet barbent og hjelpeløse til en stor by, men der Guds forsyn snart har åpnet en gunstig anledning for dem. Gjennom den har de liksom *gått* inn gjennom en dør til sin framtidige timelige lykke.

Om en borger og garver i Wittenberg fortelles det at han i sin ungdom vandret lenge omkring som håndverkssvenn uten å få arbeid noe sted. Slik hadde han brukt opp alle pengene sine, så nær som én skilling, da han trett og utmattet kom til en by. Da han så den, ba han inderlig til Gud om at han her ville unne ham en god mester, så han kunne hvile seg litt.

Dette hjertesukket bønnhørte den allgode Gud slik at mannen siden ofte pleide å si: «Se, har ikke Gud velsignet meg rikelig? Nå har jeg hvilt meg godt i tjue år. Gud har også gitt meg godt levebrød, en pen spareskilling i kisten, gode klær, en god bolig, en from ektefelle

og dertil sunne og friske barn og tro tjenestefolk. For denne overmåte store velgjerningen kan jeg aldri takke ham nok.»

Denne mannen kunne med rette kalle dagen da han kom til byen, en lykkelig dag, og det finnes kanskje mange som har opplevd noe lignende. Men det var å ønske at de alle sammen med ham ville erkjenne at de har alt fra Gud og hans nåde, og at de skylder å takke og tjene ham for det alle sine livsdager. Ofte skaper nemlig den gode Gud seg en fiende med sine egne penger – jeg mener at mange gir Gud en dårlig takk for den lykken han har gitt dem, idet de misbruker den til overdådighet og alle slags synder.

Her taler jeg likevel ikke bare om timelig lykke, men også om den åndelige og evige, og jeg spør: Hvilken dag har gitt oss en fullkommen lykke? Jeg svarer: Det var dåpsdagen vår, da vi fikk gjøre vårt lykkelige inntog i Guds stad, i den kristne kirke.

Da ble vi tatt opp i Guds nådepakt, i fellesskapet med Jesus Kristus og hans hellige, og regnet blant Guds barn og himmelens borgere. Da ble vi renset fra alle våre synder, ikledd Jesu Kristi rettferdighet, beseglet med Den Hellige Ånd og erklært for arvinger til himmelen og saligheten. Kan det vel finnes noen større lykke enn denne? Og hva er all verdens goder å regne mot den?

Romerne hadde en festdag som de kalte *Fontinalia*, eller kildefesten. Da kranset de kildene med blomster og kranser, eller kastet slike ned i dem, for å vise sin takknemlighet for vannet de ga, og som de ikke kunne være foruten til så mange slags bruk. Ved naturens lys skjønte de at det var en stor velgjerning at «han lar kilder velle fram i dalene, mellom fjellene flyter de fram» (Sal 104,10).

De pleide å se på kildene som hellige og trodde at det bodde en egen gudinne ved hver av dem. Men de tok feil av kildenes rette opphav og kjente og æret ikke rett ham som har skapt alle kilder, bekker og elver.

I den dyrebare kristenheten har vi også grunn til å holde en slik kilde- og vannfest hellig – for den edle dåpskildens skyld. I den er vi blitt vasket, og den kan vi nyte godt av og glede oss ved hele livet, helt til døden. I den er vi blitt renset fra alle våre synder, og av den kan vi øse trøst og vederkvegelse i nød og anfektelse. Til en slik høytid kan søndagen da det prekes om Kristi dåp, eller en annen søndag da dåpen og dens salige nytte blir lagt fram ut fra Paulus' brev, gi et kristent hjerte anledning.

Noen forfattere forteller at en ung adelsmann ved navn Alexander Lusac merket av dåpsdagen sin i almanakken. I det stille feiret han den for seg selv på en svært høytidelig måte, med bønn og takk, som en av årets største høytider. Han ba inderlig til Gud om at han ville tilgi ham de syndene han hadde gjort mot dåpspakten sin, og påkalte Den Hellige Ånd om at han heretter måtte styre ham og bevare ham fra nye overtredelser.

Kong Ludvig av Frankrike, som regnes blant helgenene, var født og døpt i Poissy. Derfor var han særlig glad i dette stedet og besøkte det ofte, og til minne om dåpen sin underskrev han ikke sjelden brevene sine med «Ludvig av Poissy». Han pleide også å si at han hadde fått mer lykke og hell på dette stedet enn på noe annet. Da noen minnet ham om at det jo var i Reims han hadde mottatt kongekronen, svarte han: «Men i Poissy har jeg mottatt kristenkronen.»

Slik har det alltid funnes gudfryktige hjerter som har satt dåpsdagen og dåpspakten sin svært høyt og ved enhver anledning har kommet den i hu til trøst og glede for sin sjel. Om en navnkundig professor ved høyskolen i Altdorf fortelles det at han i sin siste sykdom lå stille i dype tanker. Da noen spurte hva han tenkte på, svarte han: «På dåpen min. For jeg kommer i hu hva min Frelser sier: ‹Uten at dere omvender dere og blir som barn, kommer dere slett ikke inn i himlenes rike›» (Matt 18,3).

Da en gudfryktig prest i Danzig lå for døden og ble spurt om han hadde noe mer å si, svarte han: «Når jeg nå skal tale, så la Jesus tale Faderens ord i meg. For det første takker jeg Gud, som tok meg til sitt barn i den hellige dåp, der jeg ble renset fra mine synder og trådte i pakt med ham.» Samtidig klaget han over at folk flest tenker mindre på dette enn de burde.

Fru Ursula, friherreinne av Promnitz, lot i all stillhet hente den kjeden som en fyrstelig person hadde gitt henne ved dåpen. Hun hengte den om halsen og sa: «Jeg vet nok hvordan jeg av hjertet skal trøste meg ved dåpen min. Likevel må jeg til et salig minne om den henge på meg enda en gang, til slutt, den kjeden som en av fadderne mine ga meg ved den hellige dåp.»

I Eisenach levde en gudfryktig mann som helt til sin alderdom tok vare på en gullmynt han hadde fått i faddergave, og som han alltid bar om halsen til minne om sin hellige dåp. Da han etter Guds vilje skulle

ta avskjed med denne verden, sa han til sjelesørgeren sin at han ville bli hos sin Herre Kristus, som han var døpt til. Når han ikke lenger kunne tale, ville han peke på faddergaven sin, til tegn på at han kom dåpen sin i hu og ville holde fast ved sin Jesus.

Det var å ønske at alle døpte kristne forsto dåpen sin rett, og at de fra ungdommen av ble lært å regne dåpsdagen for sin lykkeligste dag og å bruke dåpspakten med Gud rett til nytte i liv og død. For den herlighet og salighet som de kristne får i dåpen, kan ikke sammenlignes med noen verdslig lykke.

«Å du høyverdige dåp!» sier en gudfryktig prest. «Hvordan skal jeg rose og prise deg nok? Du er altfor høy for meg; jeg kan ikke nå deg. Å du høylovede fiolvann, rosevann, sukkervann, helsevann, kjølevann! Du er en undring for de hellige engler og en skrekk for djevlene; du er djevelens helvete og de kristnes himmel. Du slukker alle Satans glødende piler og kjøler våre sjeler; du vederkveger min sjel så ofte jeg tenker på deg. Du er mitt hjertes speil; i deg ser jeg min frelse. Fra deg stråler min kristne herlighet fram, som jeg skylder å forsvare av all makt mot helvetes porter.

I deg, kjære dåp, og i Jesu Kristi hellige fem rosesår finner jeg min høyeste glede. I Jesu sår ser jeg bare kjærlighet, i deg ser jeg bare frelse; deg vil jeg alltid se på, også i min største dødsnød. I deg skal man stille sin urolige samvittighet til freds; med deg skal man jage djevlene bort. Med deg skal man stå opp, med deg skal man gå til sengs; med deg skal man ete, med deg skal man drikke, med deg skal man synge. I deg skal man hoppe, i deg skal man le, i deg skal man være glad av hjertet når hele verden sørger. I deg skal man begynne et rent og tuktig liv og være rede til å tjene alle og enhver; i deg skal man sovne inn og dø» osv.

Om denne *den troende sjels trøsterike dåpspakt med Gud* skal vi nå tale. For den sjelen som er opplyst av det himmelske lyset, ser ikke bare på de velgjerningene Gud gir den nå. I dette lyset ser den også tilbake på begynnelsen av sin frelse, da den gjennom den hellige dåp først kom inn i forening og fellesskap med Herren Jesus og ble et salig lem på hans hellige legeme. Ved å tenke på dette blir den stadig mer styrket i troen, vakt til å elske og prise Gud og oppmuntret til sann gudsfrykt.

Den treenige Gud, i hvis aller helligste navn vi alle er døpt, velsigne det vi nå tar fatt på, så vi rett kan lære å forstå vår dåpspakt og bli desto gladere og villigere til å prise vår kjærlige Gud! Amen. (*Magister Stefan Prætorius.*)

Denne gangen skal vi ikke tale om den hellige dåp i alle dens sider og så langt som begrepet ellers rekker, men bare så langt det tjener vårt formål. Det er å undervise den botferdige og troende sjel om dåpspaktens høye *verdighet* og om dens *uforlignelige* nytte, så den desto mer kan oppmuntres og ledes til å sette sin kristendom høyt, til undring over Guds nåde og kjærlighet, til fred og glede i Gud og til et hellig liv som er Gud til behag.

Den hellige dåps høye verdighet har det behaget Den Høyeste å skjule under et foraktelig skinn og et ringe utseende. For kjødets øyne og fornuften kan det jo ikke finnes noe ringere enn å øse en håndfull vann over et barns hode. Derfor har mennesker også enkelte steder strevd med å gjøre dette hellige sakramentet mer anselig ved å legge til all slags prunk og verdslig prakt. Moskovittene, eller russerne, setter et kar med vann i kirken og fester en del brennende vokslys korsvis på det. De røker det med virak og myrra og velsigner og helliger dåpsvannet med mange bønner og andre seremonier. Noen steder har man pleid å blande mange kostelige, velluktende destillerte vann i dåpsvannet. Da dronning Elisabet av England var bedt til fadder ved dåpen til Jakob den sjette av Skottland, som skulle bli hennes etterfølger, sendte hun et fat av gull som prinsen skulle døpes i.

Men det er forgjeves at mennesker anstrenger seg for å forbedre Guds gjerninger og ordninger og gi dem større anseelse. Guds dårskap er bedre enn all menneskelig visdom, Guds svakhet er sterkere enn all verdens kraft, og Guds fattigdom er bedre enn all menneskelig rikdom (1 Kor 1,25).

«Guds rike kommer ikke med ytre stas og prakt» (Luk 17,20). «Du er en Gud som skjuler seg» (Jes 45,15). Det har ofte behaget Gud å skjule sin kraft under svakhet, og til sine hellige sakramenter har han valgt ringe og uanselige ting. Slik skal vi ikke bli stående ved det ytre og synlige, men i troen se den skjulte, guddommelige virksomheten.

Diamanten, rubinen, safiren og andre edelsteiner har en herlig og prektig glans. Likevel har det behaget vår Gud å utstyre *magneten* med

en forunderlig kraft, enda den ikke har noen glans, men ser ut som en enkel gråstein.

Og *bezoarsteinen*, som også er ringe og uanselig sammenlignet med de edelsteinene vi nevnte, har han gitt en hjertestyrkende egenskap, så den er et virksomt middel mot all gift. *Tulipanene* er uten tvil de prektigste og mest anselige blomstene i hagene; men så langt man hittil har kunnet finne ut, er de helt uten legende kraft. I det stykket står den lille *marsfiolen* og den edle *liljekonvallen*, som vokser blant tornene, langt over dem.

Slik har den vise Skaper også i naturen vist at hans kraft ikke er bundet til det ytre skinnet. Hvor mye mer viser ikke dette seg da i nådens rike!

Derfor nytter det ikke at mennesker tar seg fore å gi dåpsvannet større anseelse, for det har allerede nok i det som han som innstiftet det, har gitt det.

I fyrstedømmet Zweibrücken vellet det fram en *legende kilde*, eller helsekilde, som mange syke fikk hjelp ved. Fyrsten lot lage et basseng av hugget stein som skulle ta imot det edle vannet. Men så snart det var gjort, kom kilden opp ved siden av bassenget og ville ikke ha noen pryd av menneskehånd, ettersom Skaperen hadde prydet den med så rike gaver. Slik trenger heller ikke den edle dåpskilden noen verdslig hjelp, for den har fått en gave av Gud som ikke kan sammenlignes med noe timelig gode. (*Jf. andre del, åttende preken.*)

Vi vil se litt nøyere på den ved hjelp av noen skriftord. I teksten vår sier den hellige apostel at de døpte har *ikledd seg* Kristus. Med dette ser han ut til å sikte til det som var skikk den gang, og som ennå er det mange steder: at de som skulle døpes, ble senket helt ned i vannet, så det fuktet hele legemet. Ved dette, vil apostelen si, er dere blitt ikledd en drakt. Dere er blitt prydet med Kristus selv og hans rettferdighet, og hans blod og fortjeneste har omgitt og omsluttet dere på alle kanter.

Av dette kan vi slutte at Kristus selv med sin rettferdighet, nåde, Ånd og kraft er i og med dåpsvannet, og alt dette gir det en uforlignelig verdi. Men dette skriftordet skal vi tale nærmere om i andre del av denne prekenen.

Da Herren Jesus innstiftet dette hellige sakramentet, sa han: «Døp dem til Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn!» (Matt 28,19).

Slik gjøres det fremdeles i dag hos alle rettroende, og det er herfra den hellige dåp har sin høyhet og kraft – den er nemlig forbundet med den treenige Guds ord og navn.

Om dette taler Luther svært tankevekkende og herlig: «Når du tenker på at dette vannet er forent med Guds ord og navn, siden han selv befaler at disse ordene skal sies over det: ‹Jeg døper deg til Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn› – som om han ville si: ‹Jeg, Gud Fader, jeg, Gud Sønn, og Gud Den Hellige Ånd helliger dette vannet› – da kan du ikke si at det er et enkelt vann, et jordisk vann … Det er et vann fra den guddommelige majestet selv. Det er som om ikke vi mennesker, men Gud selv døper med det, ved vår hånd, og har lagt og flettet sitt navn inn i det, så det er blandet med navnet og godt kan kalles et gjennomguddommet vann.

For når du ser et glødende jern, er det ikke lenger bare jern, men både jern og ild; ja, ilden har så helt og fullt trengt gjennom jernet at man ikke kjenner eller ser annet enn bare ild. Slik skal man også se på dåpen: som innlemmet i Guds navn og helt og fullt gjennomtrengt av det, så den nå er blitt ett med navnet og er noe ganske annet enn vanlig vann.

Det er som en kostelig drikk som man lager til en syk: Den består nok av vann, men er så gjennomtrengt av sukker og herlige krydder at man ikke lenger kan smake noe vann i den. Men et langt kosteligere vann er *det* som er gjennomsøtet med Guds navn, ja, er blitt helt og fullt guddommelig, enda man ikke ser annet for øynene enn vann.»

Like etter kaller han det av samme grunn et åndelig vann som Gud virker gjennom, som han gir Ånden gjennom og skaper åndelige mennesker ved. Og dåpen kaller han noe så herlig at det aldri kan sies eller fattes fullt ut – ja, herligere enn hele himmelen og jorden.

Andre steder, der Skriften taler om den hellige dåp, stiller den sammen *vann og Ånd*, *vannet og Ordet*, og likeledes «vannet og blodet» (Joh 3,5; Ef 5,26; 1 Joh 5,6). Slik vil den vise at selv om det ytre øyet ikke ser annet enn naturlig vann, skal troens indre øye se noe langt mer i det. Derfor er alle lærerne i den rettroende evangeliske kirke enige om at det i dåpsvannet er noe himmelsk og guddommelig, og at det særlig er dette som virker dåpens nåderike virkning. Men om hva dette skal kalles, synes de ikke å være helt av samme mening.

Noen sier at det er *Guds ord* som dåpsvannet er forbundet med. Andre sier at det er *Jesu blod*, siden det heter at blodet renser fra synd. Andre igjen sier at det er *Den Hellige Ånd*, som svever over dåpsvannet, helliger og velsigner det og slik virker gjenfødelsen. Og andre sier at det er hele *den høylovede treenighet*.

Likevel strider ikke disse meningene egentlig mot hverandre. Alle går de ut på det samme: at den trofaste, sannferdige og kjærlige Gud ikke bare helliger og velsigner dette vannet ved sitt ord og sine løfter, men også selv er til stede i det – Faderen med sin nåde, Sønnen med sitt guddommelige, kostbare blod og Den Hellige Ånd med sitt lys og sin guddommelige kraft.

Om dette taler den dyrebare Luther svært herlig: «Gud er til stede i dåpen for å utføre den gjerning som med rette kan kalles den guddommelige majestets største verk. Det er en gjerning som gjelder vår frelse og evige salighet, og der hver person i den guddommelige majestet utøver sin egen virksomhet. Her er Faderen til stede med sitt lys og sin majestet, Sønnen med sitt blod og Den Hellige Ånd med sin ild. Derfor må man ikke se på dette vannet eller denne dåpen som et vanlig vannbad eller bare et sinnbilde. For der Gud selv forener seg med noe, så han vil være nærværende i det, der må han også være virksom og utrette noe stort og guddommelig. Hvorfor skulle han ellers tre synlig fram og gjøre så mye stas og vesen av det? …

Guds vilje og mening med dåpen er at han i den vil gi oss sin majestet, sitt lys, sin kraft og seg selv med alt han eier og formår … Derfor må man ikke se på dette hellige sakramentet slik kua ser på det – som vann og noe som er vått – men som bare Guds Sønns blod og Den Hellige Ånds ild. I den helliger Sønnen oss med sitt blod, Den Hellige Ånd bader oss i sin ild, og Faderen gjør oss levende med sitt lys og sin glans. Slik er alle tre personlig til stede, utfører sammen én og samme guddommelige gjerning og øser ut all sin kraft i dåpen.»

Og et annet sted sier han: «Den som blir døpt i Kristus, blir døpt med hans lidelse og blod. Eller for å si det tydeligere: Ved dåpen blir han badet i Kristi blod og renset fra synd. Derfor kaller også den hellige Paulus dåpen ‹badet til gjenfødelse›. Og de kristne har også omtalt og malt sakramentene som om de strømmet ut av Kristi sår – og det er både rett sagt og rett malt.»

For å gjøre denne viktige saken enda tydeligere for de enfoldige kan vi hente fram ett og annet fra Skriften og naturen. *Vannet* i *Jordan*, som profeten Elisja på Herrens befaling ba den syriske hærføreren Na'aman bade seg i for å bli fri for spedalskheten, var vanlig vann. Av naturlig godhet kunne det kanskje ikke måle seg med Abana og Parpar, elvene ved Damaskus. Men fordi Guds ord kom til, og Herren, Israels Gud, satte det til dette, ble det et virksomt middel til at den spedalske ble renset (2 Kong 5,10 ff.).

På samme måte var også *vannet* i *dammen Betesda* i Jerusalem vanlig, naturlig vann, og av seg selv kunne det ikke lege noen sykdom. Men når en engel til visse tider steg ned fra himmelen og rørte opp vannet, ble den som først steg ned i det, frisk, hvilken sykdom han så led av. Dette underet nevnes verken i profetenes skrifter eller i de andre skriftene som er føyd til Det gamle testamente, og som i sine historiske beretninger går helt fram til 150 år før Kristi fødsel. Derfor spør de lærde når dette først viste seg.

Skolastikerne mener at det først skjedde etter at Herren Jesus hadde latt seg døpe i Jordan. Men dette mangler all grunn, og en kan tvert imot innvende at det allerede i det andre året av Herrens forkynnergjerning var bygd fem søyleganger ved denne dammen for de syke som ventet på at vannet skulle bli satt i bevegelse – og det kan neppe tenkes å ha skjedd på kort tid. Det er likevel sannsynlig at underet begynte kort før Herren Messias kom i kjødet, og at det opphørte etter hans himmelfart.

Gud har da gjort det *dels* for å oppmuntre Israels folk til å vente med desto større lengsel og ta imot med desto større glede paktens engel og det store råds engel, som snart skulle komme til verden og lege all åndelig og legemlig sykdom; *dels* for at det liksom skulle forberede folket til den hellige dåp og være et forbilde på dens underfulle kraft. (*Skolastikere: religionsfilosofer i middelalderen, som søkte å underbygge den kristne lære med filosofien til Aristoteles, en gresk filosof.*)

Naturen gir oss helsekildene og surbrønnene, de varme badene og lignende. De er også naturlig vann, men av gangene de strømmer gjennom i jorden, mineralene de stryker forbi, og dampene de kommer i berøring med, får de en særlig kraft. Ved den kan de gi menneskekroppen helsen tilbake, noe vanlig vann ikke formår.

Legene forteller at det ikke finnes noe bedre middel mot rennende og svie øyne enn dette: Man tar noen virakkorn, stikker dem på et spisst redskap og holder dem i flammen fra et tent vokslys. Deretter slokker man dem omkring tretti ganger i rosevann, og så stryker man de syke øynene med dette rosevannet ved hjelp av en fjær. Og hvor mange lignende vann har de ikke, som har fått kraft av urter, krydder, mineraler og andre legende ting til å fremme menneskekroppens helse! (*Virak: et slags røkelse.*)

Tenk da etter, dere kristne sjeler, hva vi kan vente oss av det underfulle vannet i den hellige dåp! I det har den treenige Gud lagt sitt aller høylovligste navn; Gud Fader velsigner det, Guds Sønn farger det med sitt blod, og Den Hellige Ånd helliger det ved å overskygge det. Kan de vannene utrette så mye som har sin kraft fra skapningene, hvor mye mer må da ikke *det* vannet utrette som har sin virkning fra Skaperen selv!

For å stadfeste dette har eldre og nyere lærere vist til det som skjedde ved Herren Jesu dåp i Jordan. Ved det har Gud vist hva vi skal tenke og tro om den hellige dåp. Evangelisten sier: «Da Jesus var blitt døpt, steg han straks opp av vannet. Og se, himmelen åpnet seg for ham, og han (Johannes) så Guds Ånd stige ned som en due og komme over ham. Og se, det lød en røst fra himmelen: Dette er min Sønn, den elskede! I ham har jeg velbehag» (Matt 3,16–17).

Det er ingen tvil om at Herren Jesus ikke ble døpt for sin egen skyld, men for vår skyld. Ved at hans aller helligste legeme berørte vannet, og senere ved sitt ord, helliget og innviet han Jordan og alle vann til en salig syndflod og renselse fra all vår urenhet, og ved sin dåp har han gjort vår dåp kraftig.

Vi er alle døpt i og med ham, og for hans skyld kan vi også tilegne oss det som skjedde ved hans dåp. Også over oss åpnet himmelen seg da vi ble døpt, slik den åpnet seg over ham, og den står fremdeles åpen for oss som døpte kristne, i livet og i døden. Den himmelske Far erklærer også oss for sine kjære sønner og døtre. Den Hellige Ånd overskygger også oss og hviler over oss. (*Augustin sier: «Fordi menneskeslekten over hele verden trengte til dåpens sakrament, ga han alle vann en velsignelse da han i en særegen og makeløs lydighet steg ned i Jordans elveleie. Den gangen var det nemlig ikke så mye vannet som vasket Herren Kristus, som det var vannet selv som ble vasket av ham …*

Han som er død for deg – kjenn ham også som døpt for deg … Ved berøringen blir lemmene fuktet, og elvene blir beriket; legemet får ikke livets nåde fra elven, men elven får den fra legemet … Idet Kristus stiger opp av vannet, åpner himmelen seg, for at dåpens hemmelighet skal bli forklart ved det. For når et menneske går ut av dåpen, da åpnes også himmelrikets dør for ham.»)

Av alt dette ser vi nå fullt ut hva den hellige dåp er verd, og hvilken herlighet, salighet og kraft vår Gud har skjult i en håndfull vann. Det finnes elver i verden som fører gullkorn med seg, slik som Tajo i Spania, Po i Italia, Hebros i Thrakia, Paktolos i Asia, Mulda i Böhmen og de fleste elvene i Ungarn. Men intet vann overgår dåpens vann. Det inneholder nok ikke noe forgjengelig gull, men derimot Gud selv med hans nåde, Herren Jesus med hans kostbare blod og Den Hellige Ånd med hans kraft.

Men dette er noe et jordisk sinnet, ugjenfødt hjerte verken forstår eller setter pris på. Det er en gammel historie at verdens mennesker forakter de nådemidlene Gud har satt til vår frelse, fordi de ser ringe og uanselige ut. Om fariseerne og de lovlærde heter det: «Men fariseerne og de lovlærde gjorde Guds råd til intet for seg og lot seg ikke døpe av ham» (Luk 7,30). Dåpen kalles her, likesom de andre nådemidlene, et *Guds råd*.

Da menneskeslekten ved Satans list var falt i synd og fordømmelse, ville den allvise og allgode Gud i sin store barmhjertighet gjerne frelse den og gjøre den salig. Da holdt han så å si råd med seg selv, som i en svært viktig og alvorlig sak, og overveide hvordan han skulle gjennomføre sin beslutning om å forløse menneskeslekten. Det behaget ham da blant annet å ordne dåpen som et middel til salighet.

Dette ble foraktet av fariseerne ved begynnelsen av den nye pakt, og det foraktes fremdeles i dag, ikke bare av hedninger, jøder og tyrkere, men også av mange ukristelige kristne. Det var å ønske at de ville tenke på at det de forakter, ikke er en ren skikk og vane som mennesker har funnet på, men *Guds råd*. For Gud kommer ikke til å finne på noe nytt for deres skyld eller innstifte andre og mer anselige frelsesmidler for å gjøre den høyvise, kjødelig sinnede fornuften til lags.

Verdens høyhet skal og må bøye seg og kaste seg ned for den korsfestede Herre Jesu ringhet, dens visdom for hans dårskap, dens

rikdom for hans fattigdom og dens prakt for hans usle tjenerskikkelse; ellers får den ingen del i hans salighet. Dette sikter også apostelen til når han sier: «For da verden ved sin visdom ikke kjente Gud i Guds visdom, fant Gud for godt å frelse dem som tror, ved forkynnelsens dårskap (og de uanselige sakramentene)» (1 Kor 1,21).

Jeg kommer nå til andre del av denne prekenen, der vi skal se på *den hellige dåps store nytte*. Den følger av det vi har lagt fram i første del. For hvor ringe Guds gjerninger enn kan se ut, har de likevel stor kraft og fører en uforlignelig nytte med seg. Når vi har vist at dåpen er Guds rådslutning og ordning, som han har knyttet sin nåde, sitt ord og sine løfter til, har vi samtidig godtgjort at ingen kan ta imot den uten stor nytte – med mindre han ved vantro vil støte fra seg Guds nåde, som blir rikelig tilbudt ham.

Likevel er det nødvendig at vi ser på denne nytten stykke for stykke og omhyggelig samler de gullkornene dåpen fører med seg, så vi kan berike våre sjeler med dem.

I teksten vår sier apostelen: «Så mange som er døpt til Kristus, har ikledd seg Kristus.» Jeg tror at disse få ordene rommer mer enn noen menneskelig forstand kan fatte. Å ikle seg Kristus betyr ikke, slik noen villfarne utleggere forklarer det, å bli lik Kristus ved å etterfølge hans dyder og gode gjerninger. For, som Luther svært riktig bemerker, da kunne jeg like gjerne ikle meg Peter, Paulus og andre hellige, og da var det ikke sagt noe særlig om Kristus.

Andre har derfor justert denne forklaringen og søkt å forbedre den ved å si: «Apostelen vil bevise at galaterne er Guds barn, ut fra at de har ikledd seg Kristus, som er Guds sanne og virkelige Sønn, og at de er ett med ham, ja, så å si Kristus selv. Her skal man legge merke til den hellige dåps kraft: I den blir vi ikke bare kledd med Kristi nåde og gaver, men med Kristus selv.»

Uten tvil vil apostelen si noe stort med disse ordene: at de døpte kristne kommer inn i fellesskapet med Jesus Kristus, og at de blir like nær, ja langt nærmere forent med ham enn klærne med legemet, som de omslutter og dekker på alle kanter. De blir innlemmet i Herren Kristus, så Gud ikke ser på dem annerledes enn som Kristus selv. De blir ikledd og prydet med hans fortjeneste, blod og rettferdighet; deres synder blir skjult og tilgitt ved ham.

For hans skyld blir de erklært for Guds barn, og for den drakten de er ikledd og prydet med, blir de æret, elsket og høyt aktet av alle hellige engler. Slik man ga dem som var blitt opphøyet til nye æresembeter, en ny drakt for å gi dem større anseelse, slik får også de døpte kristne en herlig ny drakt og blir ikledd Kristus selv, idet de blir ført over fra syndens stand til nådens stand, fra mørkets rike til Guds rike.

Så bærer altså de døpte kristne ikke den drakten av silke, gull og edelsteiner som ypperstepresten i den gamle pakt var kledd i, heller ingen kongekappe eller annen verdslig og forgjengelig prakt. De bærer Jesus Kristus, som omgir dem både til sjel og legeme, som har sluttet dem inn i sin nåde og kjærlighet, og som har kledd og smykket dem med purpuret av sitt blod og kjortelen av sin rettferdighet.

Hadde apostelen sagt at de var kledd med solen, eller med Guds nåde, eller med guddommelig herlighet, så hadde han allerede sagt svært mye. Men han sier enda mer: at de har ikledd seg Kristus. Noe mer og større kunne han ikke si. For hva er kostbarere, prektigere og herligere enn Jesus Kristus, han som er avglansen av Guds herlighet og avbildet av hans vesen?

Derfor sier apostelen også et annet sted at Herren Jesu menighet er *herlig* – prektig og anselig – og «hellig og ulastelig» (Ef 5,27). Med tanke på dette kaller David de troende «de hellige …, de herlige, som jeg har all min glede i» (Sal 16,3).

Oldkirken kalte de døpte *kandidater til evigheten* (*candidati aeternitatis*), det vil si slike som kan gjøre seg håp om den salige evighet, og likeledes *de skinnende*, *strålende sjeler* (*animae fulgentes*). De kledde dem i en hvit drakt, salvet dem med balsamolje og prydet dem med en vakker krans – alt til ære for den hellige dåp og for desto bedre å vise dens velsignelsesrike kraft og Guds barns herlighet.

Hvordan kan da en kristen sjel som tenker over dette, gjøre annet enn å rope ut med profeten: «Jeg vil glede meg i Herren, min sjel skal fryde seg i min Gud. For han har kledd meg i frelsens drakt, i rettferdighetens kappe har han svøpt meg» (Jes 61,10)? Akk, om man bare rett kunne fatte dette og av hele sitt hjerte ta det til seg!

Å salige time, da jeg ble døpt og ikledde meg Kristus! Å ønskelige, hellige og herlige dag, da fellesskapet med Jesus Kristus ble gitt meg! Å, hvor vakker er jeg ikke for Gud! Hvor stor er ikke min herlighet! Jesus Kristus er min drakt; hans blod er mitt purpur, hans rettferdig-

het mitt rene linklede, hans nåde mitt gull, hans fortjeneste mine perler og kjeder og all min pryd. Behold du, verden, dine prektige nye moter, din stas og all din forfengelige prunk! Jeg liker den gammeldagse drakten som de døpte kristne har båret fra begynnelsen av: min Jesus og hans rettferdighet.

Med den er all min synd og nakenhet dekket til; ved den er all min fattigdom byttet om til rikdom. Dette er min prakt, i dette består min anseelse. I den er jeg riktig stolt, og jeg bryr meg ikke om verdens forfengelighet; ja, jeg trosser synd, død, djevel og helvete. Hvem vil skade eller røre meg, når min Jesus omgir meg på alle kanter som en drakt og har sluttet meg inn i sin rettferdighet? Hvem vil forakte meg, når jeg har ikledd meg Jesus Kristus? Hvem vil fordømme meg, når jeg er prydet med hans rettferdighet? Osv.

Men vi må også tenke over andre steder i Skriften som handler om dåpens salige kraft og virkning. Det apostelen i vår tekst sier om foreningen og samfunnet med Kristus ved dåpen under bildet av en klesdrakt, sier han et annet sted på en annen måte: «Vet dere ikke at alle vi som ble døpt til Kristus Jesus, ble døpt til hans død? Vi ble altså begravet med ham ved dåpen til døden … For er vi blitt forenet med ham ved en død som er lik hans død …» (Rom 6,3–5).

Jeg innrømmer gjerne at apostelen med disse ordene vil oppmuntre romerne til et nytt og hellig liv. Men vi må likevel legge merke til hva han grunner formaningen sin på, og hvor han henter beviset for at en kristen må leve gudfryktig: fra samfunnet med Kristus ved dåpen.

Han sier: «vi ble døpt til Kristus Jesus», det vil si: Ved dåpen er vi innlemmet i ham. I dåpen er vi merket med hans segl og merke som hans eiendom – vi har i dåpen overgitt oss til ham med sjel og legeme og er beseglet med hans Ånd. Videre: «vi ble døpt til hans død», det vil si: Vi er døpt for at vi skal få del i hans død og dermed i det evige liv, og for at vi i kraft av hans død skal dø bort fra synden og vandre i et nytt liv sammen med ham.

Med Kristi død menes hele hans lidelse, hans dyrebare blod og fortjeneste. Apostelen vil altså si noe slikt som dette: Da dere ble døpt til Kristus, ble dere døpt med hans lidelse og blod. Eller for å si det enda tydeligere: Ved dåpen er dere badet i Kristi blod og renset fra synd;

Kristi død er ved dåpen tilegnet dere som om dere selv var døpt med hans blodsdåp.

Han legger til: «Vi ble begravet med ham ved dåpen til døden.» Se, her lærer apostelen at vi har samfunn med Kristus i alle ting, ja, også i hans begravelse. Riktignok kunne dette tydes slik at apostelen vil si: Ved Herren Jesu begravelse er gravene våre helliget og gjort til sovekamre, så vi for hans døds og begravelses skyld kan sove søtt i dem til den ytterste dag og da gå fram av dem med forklarte legemer.

Men det ser likevel ut til at han har hatt hagearbeidet for øye. En blomsterløk setter av seg selv en ny løk, og gartneren legger den siden i jorden sammen med den gamle, så begge kan bære blomster i sin tid. Slik vil han si: Dere som Herren Jesus har avlet og kjøpt seg med sitt blod, er begravet med ham ved dåpen, for at dere i ham og ved ham skal fylles med ny kraft og nye rettferdighetens frukter.

Nær beslektet med dette er det andre uttrykket: «Vi er blitt forenet med ham ved en død som er lik hans død.» Her ligger uten tvil bildet av en podet stamme skjult. Både stammen og podekvisten må dø: Stammen blir kappet, kløyvd og fratatt alle greinene sine, og kvisten blir på samme måte skilt fra sitt tre, skåret til og podet inn i stammen – for at de slik, ved en lik død, kan bli forenet til et nytt liv.

Slik er også Kristus død, og dere er sammen med ham skilt ut fra verden og ved dåpen forenet med ham, for at han alltid skal være og bli og bære frukt i dere og dere i ham.

Jeg har villet forklare disse ordene noe grundigere fordi apostelen knytter oss og vår Jesus så tett sammen at han ikke vil ha oss utestengt fra noen del av hans lidelse og død. Han setter de kristne i et fullkomment samfunn og fellesskap med den korsfestede, begravne og oppstandne Jesus og sier at dette har begynt i den hellige dåp.

Av dette kan vi med glede slutte hva vi skal tenke om dåpen vår: Ved den er vi innlemmet i vår Frelser; fra den stund har vi begynt å nyte godt av hans blod og død, og alt han har gjort og lidt for oss, regnes nå så helt og fullt som vårt eget som om vi selv hadde gjort og lidt det. Hvor overmåte viktig dette er, kan vi bedømme ut fra det som er sagt tidligere om foreningen og samfunnet med Kristus. (*Se andre del, syvende preken.*)

Men Den Hellige Ånd lærer oss i sitt ord enda mer om den hellige dåps kraft: Ved den er vi gått inn i en pakt med den treenige Gud

og har fått herligheten i å bli tatt inn som barn, gjenfødelsen, fornyelsen og vissheten om saligheten. Dette kan vi for det første slutte av innstiftelsesordene, der det blir befalt at vi skal døpes til Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn. Ved dette blir det – foruten det vi har nevnt ovenfor – gjort kjent at vi i dåpen er merket med den treenige Guds navn som hans helligdom og eiendom.

Slik den gamle pakts yppersteprest i sin tid bar Guds hellige navn på pannebladet sitt, slik bærer også vi som åndelige prester så å si den treenige Guds navn skrevet på pannen og i hjertet.

Jeg tviler slett ikke på at både de hellige engler og de onde ånder ser og leser dette høyt priste navnet skrevet på en døpt kristen som i troen holder fast ved sin dåpspakt, når de får øye på ham – englene med ærefrykt og glede, de onde åndene med frykt og skjelving. Med rette kan vi her føre fram vår Frelsers ord, der han lover en standhaftig og trofast bekjenner: «Jeg vil skrive på ham min Guds navn, og navnet på min Guds by – det nye Jerusalem … – og mitt eget navn, det nye» (Åp 3,12).

Meningen er uten tvil denne: Jeg vil mer og mer forvisse ham ved mitt og Åndens indre vitnesbyrd om at han er et Guds barn, en borger av det himmelske Jerusalem, min bror og min eiendom. Jeg vil mer og mer klargjøre for ham hva han har fått i gave i dåpen. Jeg vil også herliggjøre ham mer og mer for alle engler og mennesker og ved Den Hellige Ånds gaver kunngjøre at han hører Gud til. Jeg vil også forsvare ham som min eiendom, merket med mitt navn, mot dødsrikets porter og bevare ham ved min allmakt til salighet.

Slik er de kristne levende søyler der Guds høyt priste navn står å lese; de er Guds eiendom, merket med hans navn for at de ikke skal gå fortapt. En hyrde merker sauene sine; mens trelldommen ennå var i bruk, merket herren sine treller; hærførerne merket i gammel tid soldatene sine. Slik er også de døpte kristne merket av sin Jesus, og jo lenger og mer trofast de tjener ham, desto dypere skriver han sitt navn inn i hjertet deres.

Ved dåpen som skjer i den treenige Guds navn, skal vi også tenke på at de tre personene i det ene guddommelige vesen så å si blir våre faddere. Den hellige Johannes kaller dem jo uttrykkelig vitner når han sier: «Det er tre som vitner i himmelen: Faderen, Ordet og Den Hellige Ånd, og disse tre er ett» (1 Joh 5,7). De er ikke bare virkelig til

stede ved dåpen vår; de vitner også i hjertene våre om vår barnerett, rettferdighet og salighet – overfor englene og mot dødsrikets ånder – og med dette vitnesbyrdet gjør de at vi får glede oss over dåpen vår.

De gir oss også en faddergave uten like: *Faderen* sin nåde og herligheten i barneretten, og løftet om sin farsomsorg, sitt vern og sin pleie så lenge vi lever. *Sønnen* sin kjærlighet og del i sin fortjeneste, og løftet om sitt trofaste og kjærlige brorskap så lenge vi er her i verden, og om fellesskap i sin himmelske arv når vi dør. *Den Hellige Ånd* sin søte trøst, og løftet om at han i nåde vil bo i oss og mektig styre oss til vårt siste åndedrag.

Tenk etter, mine kjære medkristne, hva den hellige dåp er, og hvilken herlighet og salighet den kjærlige Gud har skjult under noe så lite anselig i det ytre!

Jeg har lest at da kong Jakob av Skottland i året 1594 ba Nederlandenes generalstater være faddere ved dåpen til sin eldste sønn, prins Henrik Fredrik, ga de ham i faddergave to drikkebegre av rent gull og en gulldåse. Dåsen og begrene veide til sammen 200 unser gull, og i dåsen lå et forseglet gjeldsbrev på 5000 gylden som skulle betales ut til prinsen hvert år.

Men sett at alle verdens herskere hver for seg hadde gitt oss like mye ved dåpen vår – hva var vel det mot den skatten av Guds nåde, av Herren Jesu kjærlighet og av Den Hellige Ånds trøst som vi fikk da? Det er bare å beklage at vi ikke vet å sette de himmelske gode ting høyere enn de jordiske og gjøre oss nytte av en slik ære.

Apostelen Peter sier om den hellige dåp at den er «en god samvittighets pakt med Gud» (1 Pet 3,21). Det greske ordet han bruker, blir forklart på forskjellige måter. Økumenios sier at det betyr et *pant eller en forsikring*: Dåpen er et Guds nådemiddel som forsikrer oss om frelsen vår og gir samvittigheten fred og ro ved syndenes forlatelse. Den besegler også Guds løfter for oss, så vi i barnlig tillit tør påkalle ham.

Andre har sammen med Luther gjengitt det med *pakt*. De mener at apostelen sikter til spørsmålene og svarene som ble brukt ved dåpen. Ved dem forplikter mennesket seg overfor sin Gud, Skaper, Frelser og Talsmann til urokkelig tillit, inderlig kjærlighet, barnlig fortrolighet og et fast håp, og venter seg til gjengjeld all kjærlighet, godhet og trofasthet fra ham.

Sikkert er det at ordet egentlig betyr et *spørsmål*. Apostelens mening er da at den hellige dåp er grunnen til den samtalen som finner sted – de spørsmål og svar som veksles mellom Gud og menneskets samvittighet i inderlig kjærlighet og fortrolighet.

Gud Herren spør så å si samvittigheten, eller mennesket: Vil du da nå, alle dine livsdager, være mitt lydige barn og henge ved meg av all din styrke og av hele ditt hjerte? Herren Jesus spør: Vil du da nå, alle dine livsdager, kjenne min store kjærlighet og vite at jeg har forløst deg med mitt blod, og derfor alltid ære, elske og prise meg? Den Hellige Ånd spør: Vil du nå, alle dine livsdager, holde meg for din trøster og talsmann, følge min ledelse og hellige og overgi ditt hjerte til et tempel for meg? Og mennesket svarer: Ja, min Gud.

Så spør mennesket for sin del igjen: Du vil vel også, min Gud, alltid ha meg som ditt kjære barn under ditt farsvern, din pleie og kjærlighet, ta deg av meg av hjertet, ikke forlate meg i noen nød, bære over med mine feil og skrøpeligheter og i nåde høre mine bønner og sukk? Du vil vel, min Herre Jesus, alltid elske meg som din dyrekjøpte eiendom, ta meg inn i samfunnet med din død og hele din fortjeneste, erklære meg for din medarving, verne meg mot alle åndelige og legemlige fiender og alltid føre min sak med kraft hos din himmelske Far?

Og du, Gud Den Hellige Ånd, vil vel alltid være med meg, trøste meg i all trengsel, forvisse meg om Guds nåde og min barnerett, bevare meg for den onde verdens forførelser og i hele mitt liv lede, drive, føre og styre meg? Og dette besvarer den treenige, trofaste og sannferdige Gud på samme måte med sitt ja.

Noen forfattere forteller at det i oldkirken var skikk at de som skulle døpes, løftet øynene mot himmelen og rakte den høyre hånd i været når de avla sin trosbekjennelse før dåpen. Så forpliktet de seg med ed til å ta imot denne trosbekjennelsen og holde fast ved den. Dette skjedde i nærvær av bestemte vitner; eden ble underskrevet og forseglet av den som skulle døpes, og lagt ned blant kirkens dokumenter. Jeg kan si at den pakten som opprettes med Gud i den hellige dåp, på samme måte blir stadfestet, forseglet og lagt ned i himmelen.

Av denne pakten springer så også samvittighetens samtale med seg selv – dens spørsmål og svar til seg selv – så ofte omstendighetene fører det med seg. Slik når mennesket i trengsel og anfektelse

sier ved seg selv: «Hvorfor er du nedbøyd, min sjel, og bruser i meg?» (Sal 42,6). Er jeg ikke døpt? Står jeg ikke i nådepakt med Gud? Er jeg ikke hans kjære barn? Er jeg ikke kjøpt med Guds Sønns dyre blod? Er jeg ikke beseglet med Den Hellige Ånd? Hvem vil rive meg ut av Guds og Herren Jesu hånd? Hvem vil skille meg fra hans kjærlighet?

Slik også når en døpt kristen vender seg til sin Gud i bønnen og sier: Er du da ikke min Far, min Frelser, min Trøster? Har du ikke forpliktet deg til å elske meg og være meg nådig i all evighet? Har du ikke lovet å gi meg råd og hjelp og trøst i all min nød? Å, jeg kjenner ikke og vil heller ikke vite av noen annen Gud! I deg har jeg alt og nok. «Og om du enn gjemmer alt dette i ditt hjerte, vet jeg likevel at det er hos deg» (Job 10,13).

Jeg vet, ditt kjære barn jeg er,
tross synden, djevlen og hans hær.

Dette har jeg, etter forbilde av gudfryktige lærere, villet legge fram noe grundigere. For det viser oss ikke bare hva den trøsterike dåpspakten rommer, men også hvordan vi skal gjøre bruk av den i alle slags omstendigheter.

Den hellige apostel sier videre om den hellige dåp at den er «badet til gjenfødelse og fornyelse ved Den Hellige Ånd» (Tit 3,5). Det er vel kjent at vi alle sammen unnfanges og fødes i synd. Når et barn kommer fra mors liv, har det ikke noe med seg uten arvesynden, som alt ligger skjult i det spede legemet og gjør det skyldig til den evige død og fordømmelse. Straks etter den legemlige fødselen lar foreldrene gjøre i stand et bad for det stakkars barnet, så det blir renset for den legemlige urenheten.

Slik har også Gud gjort i stand et bad for oss som tar bort den åndelige urenheten. Det er dåpens salige bad. I det blir vi renset, helliget og vasket ved Jesu blod og ved Guds Ånd; i det blir vi fra verdens barn til nådens barn og arvinger til det evige liv, blir beseglet med Den Hellige Ånd, utrustet med nye gaver og krefter og fornyet til Guds bilde.

Derfor kan vi helt trygt gå ut fra at et døpt barn ikke lenger er under vreden, men under nåden. I stedet for synden har det fått Jesu rettferdighet, i stedet for forbannelsen velsignelsen; det har fått «del i guddommelig natur», og «herlighetens og Guds Ånd hviler over» det

(2 Pet 1,4; 1 Pet 4,14). Navnet dets er skrevet opp i himmelen; syndene dets er kastet i havets dyp og druknet. Det er blitt en ny skapning i Kristus Jesus.

Et døpt barn har derfor, om det så har en fattig far, langt større herlighet enn den førstefødte prinsen til den mektigste hersker blant de vantro. Og kunne vi se rett på det med åndelige, åpnede øyne, skulle vi se de himmelske ildsluene uavlatelig leke om det lille hodet og over vuggen – jeg fortalte et eksempel på det i forrige preken.

Og om vi dessverre, når vi vokser til, ofte lar oss forlede av Satan, verden og vårt kjøtt og blod til å skyve vår dyrebare dåpspakt til side, så holder dåpen likevel ikke opp med å være badet til gjenfødelse og fornyelse ved Den Hellige Ånd. Den blir det den er, og ved Guds nåde står det oss fortsatt fritt å vende tilbake til dette salige og underfulle badet, så vi helt til vår siste stund kan glede oss over dets kraft. Men om dette skal vi tale nærmere i det følgende.

Av alt dette ser vi lett hvorfor Skriften også sier om dåpen at den frelser oss og gjør oss salige: «Den som tror og blir døpt, skal bli frelst» (Mark 16,16). «Etter sin miskunn frelste han oss … ved badet til gjenfødelse» (Tit 3,5). «… vann, det som også nå frelser oss i sitt motbilde, dåpen» (1 Pet 3,20–21). Hadde vi ikke først tenkt over hva den hellige dåp er, og hvor dens store kraft kommer fra, kunne det for en og annen se ut som om dette var altfor mye sagt om noe så ubetydelig.

Men når vi tenker på at den treenige Gud selv er til stede ved dåpen, hvor den enn blir forrettet etter hans ordning, og virker med kraft gjennom den – at en døpt kristen blir ført inn i samfunnet med Kristus og erklært for et Guds barn og en arving til himmelen – at han blir renset for all synd og fornyet ved Den Hellige Ånd, da vil vi lett innrømme at det med full rett sies at dåpen frelser oss og gjør oss salige.

Man døper ikke noen for at han skal bli fyrste, sier Luther, men for at han skal bli salig, slik ordene lyder. Og det er ikke noe annet enn å bli fridd ut fra syndens, dødens og djevelens tyranni, bli flyttet over i Kristi rike og leve med ham i evighet.

En døpt kristen som bruker dåpen sin rett, finner så mye sødme og kraft i barnekåret, i samfunnet med Herren Jesus, i vissheten om sin frelse, i forsmaken på Guds godhet og kjærlighet og mye annet, at han med full rett allerede roser seg av å være salig. For han er allerede satt

med Kristus i himmelen (Ef 2,6); han er allerede oppstått med ham; navnet hans er allerede skrevet opp i himmelen; hjertet hans banker allerede i himmelen og smaker den kommende verdens krefter.

Han tramper Satan under føttene; han lever i Guds søte nåde, og all hans mat og drikke er krydret med Jesu kjærlighet; hans kors og trengsel blir lindret og forsøtet ved Den Hellige Ånds trøst. Skulle han da ikke være salig?

Alt dette kunne utdypes nærmere, men tiden tillater det ikke. Derfor sier jeg til slutt med Luther, som mer enn mange andre har skrevet overmåte herlig og kraftfullt om den hellige dåps kraft: «Dåpen er så full av trøst og nåde at verken himmel eller jord kan romme det. Dåpen gir hver kristen nok å tenke på og øve seg i så lenge han lever. Han får nok å gjøre med å tro fast og urokkelig det den lover og fører med seg: seier over djevelen og døden, syndenes forlatelse, Guds nåde, hele Kristus med alle hans velgjerninger, og Den Hellige Ånd med hans gaver.»

Til dette vil vi nå, etter den evne Gud gir, gi mer veiledning og vise hvordan en sjel som tror på Kristus, rett skal bruke læren om den hellige dåp, slik vi i all enkelhet har lagt den fram.

La oss for det første «lære å verdsette dåpen vår etter dens verd, holde den høyt i ære og regne den som overmåte kostbar og dyrebar!» Jeg håper at hvert kristent hjerte hittil i dette verket har lagt merke til at vi framfor alt har lagt vinn på å opphøye kristendommen, de åndelige ting og Guds velgjerninger. Det er ikke bare rett og rimelig, men også nødvendig.

Når vi ser på verden slik den er nå, i alt den gjør og driver med, kunne vi nesten fristes til å tiltale den omtrent slik apostelen i sin tid tiltalte atenerne: «Dere denne verdens barn! Jeg ser at dere på alle måter er altfor jordisk sinnet» (jf. Apg 17,22). For de jordiske og forgjengelige ting setter den altfor høyt; de himmelske og evige vet den derimot ikke å verdsette.

Slik går det nå også med den hellige dåp. Alle som bærer det kristne navn, har riktignok fått den. Men hvor mange av dem vet vel hva de skal regne dåpen sin for, hvordan de skal glede og trøste seg ved den, og hvordan de skal holde seg trassig til den mot verden, synden, døden, djevelen og helvete?

De fleste er som et *barn* som har arvet en stor rikdom. Det skjønner ikke hva det eier; det leker i sanden med småstein og potteskår, eller når det vokser til, lar det seg forføre av dårlig selskap, så det sløser bort det det eier og styrter seg selv i fattigdom og elendighet. For mang en kristen er dåpspakten som en *barnelek* fra ungdommen, som han ikke lenger tenker på. Eller den er som et *privilegium* og nådebrev han ikke kan lese, fordi det er skrevet på et fremmed språk han ikke forstår.

Så lær da, du kristne sjel, å holde dåpen din høyt, for det første *hos deg selv*. Tenk på hvordan du kom inn i verden, og sammenlign det med dem som blir født utenfor Guds kirke.

En anerkjent teolog sier: «Tenk på hvilken ulykkelig inngang de vantros barn har til denne verden. Jeg vil her ikke strides om hvordan det står til med slike barn når de dør som små – men også i det tilfellet finner vi lite trøst for dem i Den hellige skrift. Jeg taler bare om ulykken til *dem* som blir i live … Går ikke de fleste av dem i foreldrenes ville og rå fotspor, blir forherdet og svever i den aller grusomste fare for den evige fordømmelse?»

Tenk for eksempel på fødselen til stormogulens førstefødte prins. Den gir ham straks utsikt til stor rikdom, stor makt, vellyst og herlighet. Men han har ingen del i samfunnet med Kristus og hans kirke; han blir født i Satans bånd og lenker og blir i dem så lenge han lever, til han ender sitt ulykkelig-lykkelige liv i dem og faller fra den timelige herlighet ned i den evige pine og fordømmelse.

Men du – om du så er unnfanget og født i synd – deg har Guds nåde tatt i favn straks du kom til verden. Før du ble født, hadde den gjort i stand et velgjørende, kostelig bad der du ble vasket fra all urenhet som hang ved deg, og fra alle synder. Den erklærte deg straks for et Guds barn og Herren Jesu eiendom.

Du er merket med hans tegn og beseglet med Den Hellige Ånd; navnet ditt er skrevet i himmelen. Du er ført over i samfunnet med Herren Jesus og hans hellige, kledd i hans rettferdighet og tatt inn som medarving til hele hans salighet. Himmelen har i sannhet åpnet seg over deg, og den står deg fortsatt åpen i omvendelsen, i bønnen, i livet og i døden.

Hva er nå den mest adelige og fornemme fødsel, om den så er kongelig og keiserlig, å regne mot den salige gjenfødelsen? Hva er

verdens rikdom, prakt, ære og herlighet mot barneretten hos Gud, mot Jesu Kristi rettferdighet, Den Hellige Ånds samfunn og utsikten til himmelen og saligheten? (*Sitatet er fra dr. Lütkemann.*) (*Stormogulen: den overmåte rike og mektige herskeren over det tidligere mongolske riket i Øst-India.*)

Men hvordan kan det da ha seg at vi verdsetter det ene så høyt og det andre så lavt? Sønnen og datteren til en fyrste, en adelsmann, en borgermester, en doktor og så videre blir fra barnsben innprentet hvilken stand og herkomst de har. Hvorfor sier og forklarer man ikke også de kristne barna fra de er små hvilken stand de har etter gjenfødelsen, hvilken herlighet barneretten hos Gud er, og hvilken salighet dåpspakten rommer?

Prøv å spørre barnet til en rik og fornem mann: Hva regner du deg selv for? Hva er du? Det vil svare: Jeg er adelsmann; min far var fyrstelig råd, kongelig stattholder, amtmann og så videre. Eller: Jeg er sønn av en fornem mann; min far var borgermester i byen N. og så videre. Spør på samme måte et fattig, men gudfryktig menneske. Det vil svare: Å, hva skulle vel jeg være? Et fattigmannsbarn. Mine enkle foreldre oppdro meg med sorg og møye; jeg har ingen herlighet å rose meg av – og mer i samme lei.

Men her kan vi med rette si til dem begge: Vet dere da ikke om noen annen byrd enn den legemlige? Er det ikke noe annet enn den jordiske og forgjengelige herlighet en kristen kan rose seg av? Er dere ikke døpte kristne? Vet dere ikke hva dette ordet rommer? Er vi ikke født på ny av vann og Ånd? Er ikke Gud vår Far, Herren Jesus vår bror, Den Hellige Ånd vår venn og trøster? Står vi ikke i nådepakt med Gud? Er ikke himmelen og saligheten vår?

Hvor lenge skal vi være så tåpelige som barn som ikke vet å sette pris på sin egentlige eiendom? Hvor lenge skal vi glede og sørge oss over skyggen og ikke bry oss om det som er virkelig?

Kom til besinnelse, dere kristne sjeler! Lær da, som kong Ludvig vi talte om i begynnelsen av prekenen, å holde dåpen deres høyere enn en kongekrone! Hva skal jeg med den forgjengelige kronen når jeg skal dø, og hva kan den hjelpe meg for Guds domstol? Hva skal jeg med den timelige ære, med verdslig prakt, med den svikefulle rikdom, med verdens vellystige glede, når jeg bare er en fremmed og snart må herfra? Jeg må ha slike ting som jeg kan ta med meg og stole

på når jeg må forlate alt. Min ære, min prakt, min rikdom, min glede er min dåp.

Hør det og undre dere, alle jordens ender: *Tre håndfuller vann setter jeg høyere enn alle kongekroner*, høyere enn all forgjengelighetens rikdom, pryd og ære! Dette vannet er for meg et gyllent livsens vann, en kraftig vederkvegelse, en motgift og et vern mot den evige død.

Lovet være den treenige, evige Gud, til hvis navn jeg er døpt! Jeg har en klar glans om hodet som verden ikke er verdig til å se. Jeg er kledd i Jesu Kristi blods purpur. Jeg bærer min Guds segl på pannen og på hjertet. Jeg er rik og mektig og æret og salig for min dåps skyld. Himmelen står meg åpen dag og natt. Lovet være Gud i all evighet!

Lær for det andre også å holde dåpen høyt *hos andre*, framfor alt *hos barna deres*! Dere foreldre! Elsk ikke barna deres så mye fordi de er deres og kommet av deres blod – fordi de er så vakre, elskelige, blide og friske, deres lekedukker og tidsfordriv som gir dere mye glede og fryd. For det gjør også tyrkerne og hedningene.

Elsk dem framfor alt fordi de ved den hellige dåp er født av Gud, renset ved Jesu blod og fylt med Den Hellige Ånd. Kristne foreldre må ikke bare elske barna sine som kjøtt av sitt kjøtt, men som Kristi lemmer og Den Hellige Ånds templer. De må ikke så mye elske naturen i dem som nåden, ikke så mye deres naturlige gaver og ferdigheter som Den Hellige Ånds tilskyndelser og gaver.

Vi bør ikke så mye se dem i de brokete klærne vi kler dem i, som i den drakten av Jesu rettferdighet som de ble iført i den hellige dåp.

Fra de er små bør vi også venne dem til å svare glad på spørsmålet: Min sønn, min datter, hva er din største lykke og herlighet, din beste pryd, din edleste skatt og din høyeste ære? – At jeg i den hellige dåp er blitt et Guds barn, min Herre Jesu eiendom og et tempel for Den Hellige Ånd, en arving til himmelen og saligheten. Vi bør føre dem dit at de ikke bare sier slikt, men også tror det av hele sitt hjerte og lærer å forakte all verdens anselige og prektige forfengelighet sammenlignet med dette.

Derfor må kristne foreldre ikke se ned på barna sine og behandle dem utilbørlig i ord og gjerninger. Vi finner mange ugudelige mennesker som banner forferdelig over barna sine og kaller dem smådjevler, helvetesunger og satansbrander. De farer løs på dem i vrede og raseri som et opphisset og forbitret dyr, slår dem med never

og stokker, kaster etter dem med tallerkener og annet de har for hånden, sleper dem rundt etter håret og sparker dem med føttene.

Og dette skjer ofte når barna minst har fortjent det, mens de ellers, når de er i godt lune, kan tillate dem den største kåthet og alle slags uskikker og se gjennom fingrene med mye ondskap. Særlig synder steforeldre i dette; ofte behandler de barna som er betrodd dem, verre enn hunder.

Med en slik brå, bråkende og rasende framferd utretter man nettopp minst i barneoppdragelsen. Man gjør nok barna slavisk redde, men ikke gode og gudfryktige – for hvilken nåde og Guds velsignelse kan det være over en slik ukristelig medfart, og hvordan kan Den Høyeste hellige og velsigne den tukt som drives med forsettlige synder?

Men selv om vi ser bort fra dette, er så mye åpenbart: Slike tyranniske og ufornuftige foreldre holder ikke den hellige dåp i den ære den skal ha hos barna sine, og derfor pådrar de seg et tungt ansvar. Kristne foreldre bør mildne all rettmessig vrede med kjærlighet og saktmodighet og se til at de ikke skader mer enn de gagner med sine refselser.

For øvrig må kristne foreldre visselig være flittige og ivrige i barneoppdragelsen og tenke på at barna er et betrodd gods som Den Høyeste har gitt dem å forvare. De er paradisblomster som Gud nok har gitt dem til fryd og glede, men også til omhyggelig pleie og vern.

Det fortelles at kong Abgar i Edessa ville la Herren Jesus male. Men maleren kunne ikke se på Herrens ansikt for den store glansen og klarheten som strålte fra det. Da sendte Herren kongen et stykke lerret der han selv hadde trykket av sitt bilde. Noe lignende skal ha hendt Veronika: Da Herren ble ført ut til døden, skal han ha avbildet sitt blodige ansikt i hennes tårevåte svetteduk.

Men hva skal vi med slike usikre bilder? De kristnes døpte barn er de tavlene og dukene som Herren Jesus har malt med sitt blod, og som han ved Den Hellige Ånd har avbildet seg selv på. De er bare klenodier som hører til den himmelske Konges skattkammer, bare kar fylt med Guds Sønns blod. Derfor bør foreldrene med tanke på dette vise barna sine all mulig omsorg, så ikke Herren Jesus ved deres vanrøkt skal miste en så kjær eiendom, og barna den frelse som ble gitt dem i dåpen.

De har fått et kostbart gods betrodd av Gud. Han har lagt de døpte barna, kjernen i kristenheten, i deres hender; han har satt dem til gartnere og oppsynsmenn over sin blomsterhage. Hvordan skal de da kunne forsvare det om de forsømmer dem ved mangelfull tukt, ved å la bønnen ligge og ved sitt eget dårlige eksempel, og lar Guds edle blomster og planter kveles av ugresset og gå til grunne?

Blant rettroende kristne er det ingen tvil om at alle barn som blir båret til den hellige dåp, ved den – som badet til gjenfødelse – går inn i nådepakten med Gud. De blir stenket med Jesu Kristi blod og får samfunn med Den Hellige Ånd, som straks begynner fornyelsesverket i dem og søker å prege Jesu bilde inn i hjertene deres og gjøre dem lik ham.

Riktignok kommer denne salige virksomheten til Den Hellige Ånd ikke til syne hos dem slik som hos de voksne. Men vi må likevel tenke på at små barn har en fullkommen menneskelig fornuft, enda den ennå ikke viser seg hos dem slik som hos foreldrene. Slik finnes også ved Guds kraft alt som hører til kristendommens vesen og til saligheten, hos dem, selv om det ikke åpenbarer seg i det ytre slik som hos de voksne.

Et lite *speil* fanger og viser like godt hele bildet av et menneskeansikt som et stort, om ikke så tydelig. De lave og krypende *blomstene* nyter like godt av solens velgjørende stråler som de høye og ranke. Slik er det også med de døpte barna. Den som da forarger et slikt barn, eller forsømmer det ved likegyldighet og ved å la være med kristen, omhyggelig tukt og tilsyn, han bærer skylden for en fortapt sjel. Han har ødelagt Herrens gjerning, ringeaktet Kristi blod og i et slikt barn trampet Guds Sønn under føtter.

Ve, ve de foreldre som gjør *det*! De går foran på veien som fører til fordømmelsen, og de stakkars barna følger etter dem. De har glemt sin egen dåpspakt og får barna sine til å gjøre det samme.

Skal ikke slike vanskjøttede barn på den store dag tre fram og rope: Forbannet være den far som avlet meg! Forbannet være det morsliv som bar meg, og de bryster som jeg diet! Forbannet være mine foreldre, som nok bar meg til den hellige dåp, men siden aldri minnet meg om min dåpspakt og aldri forklarte den for meg! De ødela den nådegjerningen Gud hadde begynt i meg, slokket troens gnist i meg, tillot

meg all vanart, så gjennom fingrene med min ondskap og førte meg ved sitt eget ugudelige eksempel inn i et løssloppent og trygt liv.

Så ta dere da, kristne foreldre, av den døpte ungdommen med hjertelig iver, når dere tenker på alt dette! Når fadderne kommer tilbake fra kirken med det døpte barnet, så tenk ved dere selv at de bærer inn i huset til dere og på Guds vegne overgir dere et kostelig klenodium, en edel blomst, et av Jesu Kristi får, merket med hans blod – for at dere med all omsorg skal bevare det og oppdra det gudfryktig til hans ære.

Dere mødre! Rabbinerne forteller om profeten Elia at når han lå ved morens bryst, så det ut som om han sugde rene ild og flammer av det. Slik bør også dere, når dere gir det døpte barnet die, ønske at det må drikke bare guddommelig kjærlighetsild av brystet deres.

Dere fedre! Gjerd inn de edle blomstene og vern dem med torner og ris, så de ikke blir trampet ned. Vann dem med stadig gudelig undervisning og formaning. Forklar dem dåpspakten deres, og lær dem ved deres gudfryktige eksempel hvordan de omhyggelig skal leve etter den. Pust til den troens gnist som ulmer i barnas hjerter, og vekk den til live med stadige sukk og andektige bønner.

Strev etter å få den samme rosen som den fornemme adelsmannen Levin av Knesebeck gir foreldrene sine i den levnetsbeskrivelsen han skrev ned. Han takker Gud høyt, sier han, for at han hadde gitt ham slike foreldre; om dem kunne han i sannhet vitne at de fryktet Gud av hjertet, levde et rettskaffent og godt liv og aldri hadde latt ham se et ondt eksempel.

Å, hvilken stor lykke det er å være født av gudfryktige foreldre og bli gudelig oppdratt i samsvar med sin dåpspakt! Det må da være langt bedre å ha fattige, men gudfryktige foreldre, som med ord og gjerninger går foran en på veien til himmelen, enn å ha rike, men ugudelige foreldre, som under skinn av stor kjærlighet og god oppdragelse fører en med glede og latter til den evige gråt og hyl.

Å, så herlig det skal bli på Herrens store dag, når de gudfryktige foreldrene har sine gudfryktige barn omkring seg og kan si: «Se, Herre, her er jeg og de barna du har gitt meg» (Jes 8,18). Og barna skal si: «Se, Herre, dette er mine kjære, gudfryktige foreldre. De har ikke bare hjulpet meg fram til den hellige dåp og din nådepakt, men også ved din nåde og en gudfryktig oppdragelse bevart og holdt meg fast i den.»

Foreldrenes glede over barna, når de arter seg vel, er stor i dette livet, nesten uten sammenligning med noen annen glede. Hvor stor tror dere da ikke den vil bli i det kommende livet!

Når solen speiler seg i et speil, gir det en herlig glans. Men når mange speil står sammen og det ene kaster de mottatte strålene videre til det andre, blir glansen langt større. Slik er det også her: Selv om de gudfryktige foreldrene i himmelen skal ha en ubegripelig stor klarhet i seg selv fra den salige Gud, vil den likevel bli langt større og herligere når også barna skinner med den samme klarheten og så å si gir den tilbake til foreldrene med takknemlighet.

La dere derfor ikke angre det strevet dere har lagt ned i oppdragelsen av de døpte barna deres, dere gudfryktige foreldre! En klok mann har med full rett sagt at barneoppdragelsen straffer seg selv – når den ikke har vært god og prisverdig, for da bringer den siden bare hjertesorg – eller lønner seg selv – når den har vært gudfryktig, for da springer det bare glede ut av den. Dette kan en si ikke bare om dette livet, men også om det kommende.

Den som har oppdratt barna sine gudelig og vel, skal i all evighet høste dobbel, tredobbel, firedobbel glede av det, alt etter hvor mange barn han har hatt. Men den som har forsømt dem, skal i all evighet angre og klage over det.

Men kanskje dveler jeg noe for lenge ved denne formaningen, enda den ytterste nød i disse siste, grufulle tider nok kan unnskylde det. Likevel har jeg én ting å legge til før jeg går videre: Vi må holde dåpen høyt ikke bare hos barna våre, men også *hos alle andre kristne*.

Det er dessverre kommet så langt i kristenheten at den er svært splittet. Kjærlighetens bånd er revet i stykker, og det er slutt med den broderlige enigheten. *En finner få kristne som akter og behandler hverandre som kristne*. Den ene setter seg opp mot den andre med stor bitterhet; den ene misunner, forfølger, krenker, baktaler, trenger og undertrykker den andre. Hva er vanligere enn at den ene kaller den andre en hund, et djevelbarn og lignende, og overøser ham med de aller forferdeligste forbannelser og bespottelser?

Særlig går det ut over de fattige og dem av lav stand. De må la seg trå under føttene av de store, rike og mektige og blir ofte behandlet verre enn hundene deres. En kristen sjel som gjerne vil bevare en god samvittighet og leve etter Guds vilje, bør likevel vokte seg meget

nøye på dette punktet, så hun ikke gjør seg delaktig i en slik synd. Alle døpte kristne er barn av én Far; de er alle slektninger og brødre i Kristus Jesus, og de bærer Guds segl på hjertene sine.

Et fattig og enkelt menneske som legger vinn på å holde fast ved dåpspakten sin og leve gudelig etter den, er sannelig ingen ringe person. Han er overskygget av Guds nåde, kledd i Jesu rettferdighet og ved Den Hellige Ånd forsikret om det evige liv. Han er et Guds barn og en slektning av Jesus Kristus, og hans bønner, sukk og tårer aktes høyt i himmelen. En kan ikke forakte, krenke og bedrøve ham uten samtidig å forakte, krenke og bedrøve Gud og Herren Jesus.

Apostelen sier: «La så ingen heretter volde meg besvær! For jeg bærer Jesu merketegn på mitt legeme» (Gal 6,17). Slik kan også en døpt kristen si: Krenk meg ikke, for jeg bærer den treenige Guds dåps- og pakttegn på mitt legeme og min sjel. Det kommer jo et sendebud til gode at han bærer en fyrstes eller en stor bys våpen på brystet; skulle vi da ikke akte og ære vår Guds pakttegn hos hverandre?

Se derfor til, du kristne hjerte, at du ikke forakter noen døpt kristen eller holder ham for ringe i ditt hjerte – langt mindre krenker og sårer ham med harde og hånlige ord. Kanskje er den som er så ringe og foraktet i verdens øyne, høyere aktet hos Gud enn ti av verdens høye og mektige.

Forakt ikke *den ringe* som sammen med deg står i nådepakt med Gud – han som Den Høyeste kjennes ved som sitt barn, Herren Jesus som sin bror og Den Hellige Ånd som sin venn, og som har håp og forsikring om den himmelske og evige arv.

La oss videre bruke læren om vår dåpspakt med Gud *til en kraftig trøst i all bedrøvelse!* Men skal denne trøsten være desto sikrere og hvile på en urokkelig grunnvoll, må vi – etter det vi har lært ovenfor – ikke bedømme dåpen etter hvordan den ser ut, men etter hva den er i sitt indre.

Vi må vite at den ikke er menneskers, men Guds verk. Den er ingen tom seremoni som bare skal betegne noe, men en guddommelig, hellig handling, forordnet og besluttet i den hellige Treenighets råd. I den er Gud selv til stede med sin nåde, kjærlighet og trofasthet, og den sikter mot menneskets gjenfødelse, fornyelse og salighet – som den også i sannhet virker og fullbyrder.

Guds gjerninger er ingen tomme belger, intet skinn uten kraft. De er ikke et k*omediespill*, der en for en kort tid gjør en mann til konge, kler ham i prektige klær og ærer ham som en stor hersker, enda han i virkeligheten er og blir en simpel kar. Nei, de er bare kraft, liv, ånd og sannhet.

Vår elendighet er ikke bare skinn og innbilning, men en virkelig fordervelse, en gjennomtrengende, evig forbannelse, et sant og sørgelig fall i synd og straff. Like virkelige er Guds nåde og miskunn, som han tar seg av oss med, og de midlene han bruker til det – bare sannhet og hjertelig alvor. Det han gjør, det gjør han «i trofasthet, av hele mitt hjerte og av hele min sjel» (Jer 32,41). Han gir ikke slik verden gir (Joh 14,27), som snart gir og snart tar, eller som gir med et falskt hjerte; han gir av inderlig kjærlighet og trofasthet.

Så sant vi er døpt, så sant er vi også født på ny av vann og Ånd. Himmelen har i sannhet åpnet seg over oss; den himmelske Far har favnet oss med inderlig kjærlighet og tatt oss til sine barn; Herren Jesus har i sannhet vasket og renset oss fra synden med sitt blod; Den Hellige Ånd har i sannhet forent seg med vår ånd og fylt hjertene våre med seg selv, sitt lys og sin kraft. Navnene våre ble straks skrevet opp i himmelen, og vi kan gjøre krav på alle de rettigheter og herligheter Guds barn og himmelens borgere har.

Det være langt fra alle kristne sjeler å tenke om den trofaste og sannferdige Gud at det hos ham skulle finnes skinn uten kraft, ord uten gjerninger eller seremonier uten innhold og ettertrykk.

Videre skal vi også merke oss at dåpen ikke bare gjelder for en viss tid. Gud har ikke i den sluttet en nådepakt med oss for noen få år, for eksempel så lenge barndommen varer, men for evig. Guds kjærlighet og godhet varer fra evighet til evighet. Han har elsket oss i Kristus før verdens grunnvoll ble lagt, og vil elske oss etter at verden er forgått. Hans miskunnhet står fast til evig tid (Sal 89,3).

«Med evig kjærlighet har jeg elsket deg,» sier han. «Derfor har jeg latt min miskunn mot deg vare ved» (Jer 31,3). «For fjellene kan vel vike, og haugene rokkes, men min miskunnhet skal ikke vike fra deg, og min fredspakt skal ikke rokkes, sier Herren, han som forbarmer seg over deg» (Jes 54,10). «Gud angrer ikke sine nådegaver og sitt kall,» sier apostelen (Rom 11,29).

Det er altså ikke med dåpen som når verdens barn avtaler noe og lover hverandre noe. Slike løfter er mange ganger som *kvikksølv*, som ikke lar seg gripe og holde fast, og som en knekt stokk av siv, som borer seg inn i hånden på den som støtter seg til den. Dåpen er en evig pakt med Gud, som ingen tid, ingen trengsel, ingen verden, ingen djevel og ingen død makter å oppheve.

Det kan nok skje at et menneske, forledet av djevelen, setter denne pakten til side og forspiller den salige frukten av den. Men på Guds side står den likevel så fast at han ikke holder opp med stor kjærlighet, godhet og langmodighet å gå etter den frafalne og søke å føre ham tilbake til seg. Den døren til himmelen og nåden som han en gang åpnet for ham i dåpen, lar han stå åpen, og han tar imot ham med glede når han går i seg selv og vender om.

Dåpen er ikke lik en *blomst* som blomstrer en tid og så visner, og ikke lik et *røkelseskorn* som fortærer seg selv på gløden og sender opp en god og liflig røyk – som likevel bare er røyk. Den er lik en kilde med levende vann, som alltid renner, selv om ikke alle vandringsmenn og dyr drikker av den.

Et barn har gagn av sin legemlige fødsel hos foreldrene så lenge det lever; slik har det også gagn hos Gud av sin åndelige fødsel. Den treenige Gud binder seg ikke til oss slik vinningssyke verdensbarn pleier å gjøre, som bare holder sammen så lenge de tror de kan ha nytte av hverandre. Han binder seg som kjærlige og trofaste ektefolk, som har forpliktet seg til uskrømtet troskap og et kjærlig samliv inntil døden.

For det tredje fortjener det å merkes, fordi det tjener vårt formål, at dåpspakten ikke så mye sikter mot det timelige som mot det åndelige. Den treenige Gud har ikke i den forpliktet seg til å gjøre oss rike, store og anselige for verden, men til å gjøre oss salige.

Han holder riktignok ikke sin omsorg borte fra de døpte kristne når det gjelder det timelige og forgjengelige. Det hører til og med med til dåpspakten at de troende og døpte kristne skal kaste sin sorg på ham, og at han vil sørge for dem. Men dette må bare forstås om det nødvendige, det vil si så mye som de trenger for å komme gjennom vandringen i dette møysommelige og sørgelige livet.

Og selv om Den Høyeste har forpliktet seg til å sørge for oss, gi oss føde og holde oss oppe, har han likevel forbeholdt seg selv og sin visdom å bestemme hvordan det skal skje. Slik er også en jordisk far

skyldig å gi barnet sitt det nødvendige, uten at det dermed hviler noen plikt på ham til å gi det bare vilt, hvetebrød og vin, silke og andre kostbare klær. Derfor må et kristent hjerte som vil ha trøst og gagn av sin dåpspakt, se mest og først og fremst på de åndelige og himmelske ting framfor de timelige og jordiske.

Ut fra dette blir det nå lett for oss å øse trøst av vår dåpspakt i all vår bedrøvelse. La det ikke undre deg, du gudfryktige sjel, at det rammer deg all slags ulykke og motgang, selv om du står i pakt med Gud, og selv om Gud har bundet seg til all kjærlighet og trofasthet mot deg.

Dåpspakten lover riktignok på Guds side farskjærlighet og omsorg. Men nettopp tukt og tvang er en del av farskjærligheten – så mye at det å forsømme den er noe av det mest ufarslige en far kan gjøre mot barnet sitt. Når din himmelske Far holder deg under riset, gjør han derfor bare det som stemmer med hans kjærlighet og med dåpspakten, og som sikter mot din salighet.

Tenk også på at vi er døpt til Kristi død og, som Paulus sier, er forenet med ham ved en død som er lik hans død (Rom 6,3.5). Det vil si: Ved dåpen er vi kommet i fellesskap med den korsfestede og fattige Herre Jesus. Vi har fått hans korstegn på pannen og brystet og dermed forpliktet oss til alle våre livsdager å bære hans kors lydig og villig etter ham. Vi *er døpt til døden* – etter kjødet og det gamle mennesket – *og til livet* – etter det nye mennesket.

Luther sier meget sant: «Så snart en tar et barn opp av dåpen og kler det i dåpskjolen, er det fra den stund innviet til det evige liv. Fra da av er det bare en pilegrim og gjest i denne verden og må finne seg i å tenke på å forlate dette livet og alltid håpe og vente på det uforgjengelige livet hisset.» Derfor skal vi heller ikke la oss mislike om kors og trengsel møter oss; for også det hører med til vilkårene og fruktene i vår dåpspakt.

Samtidig er det overmåte trøstefullt at den treenige Gud i dåpen har erklært at han ikke vil holde sin hjelp og trøst borte fra oss i noe kors. «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg,» sier han (Hebr 13,5). «Jeg vil gi deg råd med mitt øye» (Sal 32,8). «Frykt ikke! Jeg har gjenløst deg, kalt deg ved navn, du er min. Når du går gjennom vann, er jeg med deg, og gjennom elver, skal de ikke overskylle deg» (Jes 43,1–2).

Før måtte himmel og jord forgå enn at Gud skulle slippe en døpt, troende kristen ut av sin varetekt og farsomsorg. Gud har sluttet en evig pakt med oss, som ingen trengsel, ingen anfektelse og ingen motgang makter å løse opp. Ja, selv korset og trengselen er for ham et salig middel til å bevare oss i sin pakt og føre oss til den evige herligheten han har lovt oss i dåpen.

Vær derfor frimodig og ved godt mot midt i trengselen, du kristne sjel! Du har jo forsikring om din Guds evige nåde og kjærlighet og kan være viss på at verken lykke eller ulykke, verken glede eller sorg, verken død eller liv skal kunne skille deg fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus. Du er og blir en døpt kristen, et Guds barn, Jesu eiendom og et tempel for Den Hellige Ånd midt i all anfektelse og bedrøvelse.

Hold deg med fast tro til Guds løfte og si: Jeg er en døpt kristen og har Guds løfte om at han vil være min Gud og ikke slippe eller forlate meg. «Jeg vet hvem jeg tror på, og jeg er viss på at han er mektig til å bevare det som er betrodd meg, til dagen kommer» (2 Tim 1,12).

Om all slags motgang møter meg, er jeg likevel viss på at det ikke skjer uten Guds råd og vilje, og at hans vilje alltid er hellig og god og sikter mot mitt beste. Jeg kan og vil gjerne bære min Herre Jesu kors etter ham; jeg vet jo hvor jeg skal legge det ned og få en krone, en hvit kledning og en palmegrein i stedet.

Jeg overvinner alt i min Guds kraft, som styrker og holder meg oppe. Himmelen er min, og om det så skjærer djevelen og all verden i hjertet, skal jeg likevel nå fram til den ved Jesus Kristus, som jeg har ikledd meg i den hellige dåp.

La oss til slutt også bruke læren om den hellige dåp *som en oppmuntring til gudsfrykt og et hellig liv!* Alt vi har sagt ovenfor om dåpens høye verdi og store kraft, er fullt av grunner og tilskyndelser til sann gudsfrykt. I dåpen har vi *ikledd oss Kristus* og er blitt så kledd i hans rettferdighet og dyre fortjeneste at den nådige og barmhjertige Gud ikke ser annet enn herlighet og rettferdighet på oss, så de hellige engler må undre seg over oss. Siden går vi i denne prakten ut blant menneskene og lar vårt lys skinne i gode gjerninger.

Når vi ikler oss Kristus, ikler vi oss samtidig en ny kraft, en ny ånd og et nytt sinn. Det var dette oldkirken ville vise med den hvite kledningen som den pleide å kle de døpte i.

Og vi vet at den hellige apostel et annet sted, der han formaner oss til en hellig ferd og en sømmelig vandel, bruker det samme uttrykket: «Ikle dere Herren Jesus Kristus» (Rom 13,13–14). Med det vil han vise at likesom vi en gang i dåpen ble ikledd Herren Jesu rettferdighet, slik skal vi også daglig bruke denne prakten og æresdrakten og vandre hellig i ham, i hans kraft, ved hans Ånd og etter hans eksempel. Dit sikter også ordene: «Likesom dere altså tok imot Kristus Jesus som Herren, så vandre i ham» (Kol 2,6).

Det er ikke nok å eie en kledning, langt mindre å rose seg av den; en må også bruke den og vise seg i den for menneskene. Slik er det heller ikke nok at vi roser oss av å ha ikledd oss Kristus i dåpen. Apostelen krever også at vi skal vandre i ham og vise oss blant menneskene i Kristi kjærlighet, saktmodighet, ydmykhet, kyskhet, avholdenhet, vennlighet og så videre.

Den som har en vakker og kostbar kledning på, passer godt på at han ikke skitner den til og ødelegger den. Slik bør også en kristen, som i den hellige dåp har ikledd seg sin Jesus og hans rettferdighet, med største omhu vokte seg for bevisste synder og ikke med vilje skitne til og besmitte sin edle dåpsdrakt.

I den hellige dåp er vi blitt forenet med Kristus ved en død som er lik hans død, og apostelen tyder det selv om et nytt liv når han sier: «Vi ble altså begravet med ham ved dåpen til døden, for at likesom Kristus ble reist opp fra de døde ved Faderens herlighet, så skal også vi vandre i et nytt liv» (Rom 6,4).

Luther forklarer det slik i sin Lille katekisme: Vanndåpen betyr at den gamle Adam i oss skal druknes ved daglig anger og bot og dø med alle synder og onde lyster, og at det igjen skal komme fram og stå opp et nytt menneske, som skal leve evig for Gud i rettferdighet og renhet.

Den som ikke legger vinn på dette, og som ikke med alvor og iver strever etter å leve etter det dåpen betyr og minner ham om, har ennå ikke forstått kraften i sin dåp og sin pakt – og en må frykte at han for lengst har glemt den.

Vi har også sagt at dåpen er en god samvittighets pakt med Gud. Vi har vist hva en slik pakt består i, og at den går ut på evig kjærlighet og gjenkjærlighet mellom Gud og mennesket. Ordene som fra gammel tid har vært brukt i Guds kirke ved dåpen, er jo også kjent: Forsaker du djevelen og alle hans gjerninger og alt hans vesen? Tror du på Gud

Fader, Sønn og Hellig Ånd? Og dåpsvitnene svarer ja i barnets sted for Guds og hans kirkes åsyn.

Foreldrene som sender barna sine til dåpen på dette vilkåret, og fadderne som avlegger et slikt løfte på barnets vegne, blir dermed i høyeste grad forpliktet til fra ungdommen av å minne barnet om det og med hjertelighet og iver lede det til å oppfylle det.

På samme måte påligger det også den døpte, så snart han lærer å forstå denne pakten sin med Gud, å leve etter den og i gjerning vise at han er et Guds barn, Jesu eiendom og et redskap for Den Hellige Ånd.

Vi har også tenkt over hvordan dåpen ikke bare er et *gjenfødelsens* bad, men også et bad til *fornyelse ved Den Hellige Ånd*. Begynnelsen på fornyelsen blir gjort i den hellige dåp ved Guds Ånd og nåde, og siden må denne fornyelsen føres videre og fullendes gjennom hele livet. Den Hellige Ånd begynner å male Jesu Kristi bilde i hjertet vårt, og siden arbeider han det mer og mer ut og forklarer det.

Fra Guds nådes skattkammer og Jesu sår får den døpte nye krefter og gaver, så han kan og skal stå imot Satan, verden og sitt eget kjøtt og blod så lenge han lever. Han blir ikledd Guds fulle rustning og satt til å være en god Jesu Kristi stridsmann i troens og det hellige livs kamp.

Dette må nå en døpt kristen huske på alle sine livsdager. Han må ikke forstyrre det nådeverket Gud har begynt i ham, men be ham om at han i sin nåde vil fullføre det. Han må bruke vel den Guds nåde han har fått i dåpen, og forvalte sitt pund vel. I Guds kraft må han ivrig stå imot synden og gjøre alt han kan for å tvinge den ned og holde den under.

La nå enhver døpt kristen prøve seg selv og granske hvordan det står til med ham! Vi er jo alle døpt og har ikledd oss Kristus; vi har sluttet en pakt med Gud og forsaket djevelen og alle hans gjerninger og alt hans vesen.

Men dessverre, hvor få er det ikke som har bevart sin kostelige dåpsdrakt uten flekk og en god samvittighets pakt med Gud ubrutt! Hvor få er det ikke som lever i daglig anger og bot og tar livet av det gamle mennesket med dets syndige lyster! Hvor få er det ikke som har voktet seg for å forstyrre Den Hellige Ånds gjerning i seg ved bevisste synder, og som har holdt seg uplettet av verden!

Historieskriverne forteller om den greske keiseren Konstantin den femte, sønn av billedstormeren Leo, at han som lite barn tilsølte

dåpsvannet da han ble døpt, og derfor fikk navnet Kopronymos. Det ble med rette lagt merke til som noe særskilt og regnet for et ondt varsel om det ugudelige livet han siden førte.

Men hvem kan telle alle dem som åndelig har tilsølt det edle dåpsvannet med sine synder, så mye det stod til dem – som for lengst har glemt dåpspakten sin og uten frykt og blygsel tjener Satan i stor sorgløshet? For hva er vel alle de åpenbare og bevisste syndene i verden i dag annet enn frafall fra Gud og djeveltjeneste?

Med forferdelse leser og hører en at noen mennesker, forblindet av djevelen, tar dåpspakten sin tilbake, jager Gud bort, fornekter troen og slutter en ytre pakt med Satan. Men jeg ser ikke noen stor forskjell mellom disse elendige menneskene og de rå, sorgløse, sanselige verdensbarna, bortsett fra at de første er åpenbare overløpere som rett ut har sviktet hærføreren sin, mens de andre er hemmelige forrædere: De blir nok i leiren, men er hengitt til fienden og viser det ved enhver anledning.

Det kan være det samme for Satan om en tjener ham med åpenbar eller hemmelig gudsfornektelse, med trolldom og svartekunster eller med idelig banning og gudsbespottelse, stadig trettekjærhet og uforsonlighet, med ran og mord, med ukyskhet, med daglig svir og fråtsing og så videre – bare en tjener ham. Han har den ene like fullt som den andre i garnet sitt.

Når jeg, som ofte skjer, kommer til å tenke på dette, banker hjertet hardt i meg, og jeg blir så forferdet at det går en gysning over hele kroppen min.

Den kristne ungdommen blir sjelden minnet om dåpspakten sin og de sterke forpliktelsene som binder den til dens Skaper, Frelser og Talsmann. Foreldrene glemmer det, og ungdommen like så. Samtidig er den overalt omgitt av forferdelige forargelser og ligner en blomst blant tistler, torner og annet ugress. Den lærer av sine ugudelige foreldre å føre djevelens navn i munnen, enda den har forsaket ham i den hellige dåp – og det lærer den ofte tidligere enn å påkalle sin dyrebare forløsers søte, saliggjørende navn.

Den vet verken å verdsette Guds nåde og velgjerninger, Herren Jesu blod og Den Hellige Ånds drift og nærvær, eller å frykte og flykte fra djevelens ondskap, svik og garn. Den tenker at dette er noe vanlig, som drives overalt uten sky og derfor ikke har noe å si. Så vokser den

opp og bærer slike frukter som vi daglig ser for øynene våre med stor hjertesorg. Derfor ser vi daglig blant de døpte kristne en ugudelighet som nesten er uhørt blant tyrkere og hedninger.

De døpte kristne blir gudsfornektere og spottere, og de fornekter den treenige Gud, som de tilhører ved skapelsen, forløsningen og helliggjørelsen. De døpte kristne forakter Guds hellige ord og de høyverdige sakramentene. De døpte kristne er bannere, skjellsmenn, forrædere, røvere, mordere, ekteskapsbrytere, horkarer, baktalere og bedragere; de er uforsonlige, hatefulle, grusomme og bitre, og de slår om seg med djevler, torden og lyn.

De ønsker at djevelen skal knekke nakken på nesten deres, rive hjertet ut av livet på ham og skjære ham i stykker, at tordenen skal slå ham mange favner ned i jorden, og at all ulykke og elendighet skal komme over ham. (Forferdes, dere gudfryktige sjeler, over slike vederstyggeligheter, og hjelp til dag og natt med å sukke etter den ytterste dag, så det kan bli en ende på slik ondskap!)

De døpte kristne er stolte, praktsyke og overdådige, og de elsker nytelse mer enn Gud. De har så mye å gjøre med sine nye moter, klær, parykker, pynt, bånd, kapper og annet narreverk at de for lengst har glemt dåpsdrakten sin. De døpte kristne skammer seg over sin kristendom og vil heller behage verden enn Gud. De vil ikke bryte sin egen vilje, ikke fornekte seg selv, ikke forsake verden, ikke korsfeste kjødet med lystene og begjærene og ikke skille seg fra den ugudelige hopen. Likevel vil de, etter å ha levd livet sitt i stor sorgløshet og ubotferdighet, helt uten tvil og ufeilbarlig bli salige.

Nå, mine kjæreste medkristne, denne sørgelige klagen skulle jeg ikke ha ført fram om den ikke skulle tjene til advarsel og forbedring for dere. Dere ser hvor langt det er kommet med kristenheten. Dere ser hvordan ugudeligheten har tatt overhånd, og hvordan Guds dåp, himmelen og helvete er glemt overalt. Dere ser hvor mange som vandrer på den brede vei som fører til fortapelsen. Prøv derfor dere selv vel og ransak dere nøye, så dere kan få vite med sikkerhet hvordan det står til med dere.

Dere er døpt – hvor er da fruktene av dåpen deres? Dere har ikledd dere Kristus – se da til om dere også vandrer i ham, og om dere til nå har lagt vinn på og daglig legger vinn på å bevare den edle dåpsdrakten uten flekk!

Dere er født på ny av vann og Ånd, men «alt det som er født av Gud, seirer over verden» (1 Joh 5,4). Har nå verden seiret over dere, så dere lever etter kjødet i synden, hvor er da gjenfødelsen deres? Dere har sluttet en pakt med Gud – tenk etter om dere også daglig fornyer den, holder den ved like og lever etter den!

Dåpen deres er badet til fornyelse ved Den Hellige Ånd. Er dere da nå i sannhet nye skapninger, og vandrer dere med oppriktig hjerte i et nytt liv? Legger dere daglig av det gamle mennesket? Blir dere fornyet i deres sinns ånd og ikler dere det nye mennesket, som er skapt etter Gud i sannhetens rettferdighet og hellighet?

Dere har i dåpen forsaket djevelen og verden – hater dere da også av hjertet alt ugudelig vesen? Skyr dere til og med anledningen til synd? Holder dere dere borte fra ondt selskap? Er dere nidkjære for deres Guds og deres Jesu ære? Taler dere mot ugudeligheten? Hjelper dere til med å stanse og avverge ondskapen ved bønn, gråt, våking, advarsel, undervisning og lignende?

Er dere innlemmet i Herren Jesus som en grein på vintreet, som en kvist på treet? Men hvor er da fruktene deres, hvor er veksten deres? For å være i Kristus og ikke bære frukt er like umulig som at det i Kristus ikke skulle være noen ånd, noe liv og noen kraft. «Den som blir i meg, og jeg i ham,» sier han selv, «han bærer mye frukt. Om noen ikke blir i meg, da kastes han ut som en grein og visner, og de samler dem sammen og kaster dem på ilden» (Joh 15,5–6).

Jeg har riktignok lært dere tidligere at dåpen er et høyverdig sakrament fra Gud og i kirken. Men til det må jeg nå også føye dette: Desto hardere blir straffen for *dem* som forakter og vanærer den ved et ugudelig liv. For jo større den nåden er som blir tilbudt og skjenket menneskene, desto større blir også den unåden som kommer over dem, om de misbruker den og støter den fra seg.

Jeg har lært at dåpen er full av guddommelig kraft og søt trøst. Men jeg må også legge til at en kan miste den ved vantro, ubotferdighet og sorgløshet, og at dåpens trøst ikke gjelder dem som ved ugudelighet har revet seg løs fra fellesskapet med Jesus Kristus. Nådens fylde er i Kristus Jesus og blir delt ut gjennom dåpen og de andre hellige midlene – men ikke til de ubotferdige og ugudelige, bare til de botferdige, troende hjertene.

Jeg har tidligere vist at Luther har skrevet overmåte herlig, kraftig og trøstefullt om dåpen, og jeg har gjengitt flere av hans ord om det.

Men legg nå også merke til disse ordene hans, som han setter opp mot den rå, sorgløse verden og misbruket av den evangeliske lære: «Vi må samtidig se oss for så det ikke sniker seg inn en falsk trygghet som sier ved seg selv: Er dåpen en så stor nåde og noe så overveldende at Gud for dens skyld ikke vil tilregne synd, og at alt er utslettet i kraft av dåpen så snart vi vender tilbake fra synden, så vil jeg i mellomtiden leve og gjøre min egen vilje, og siden eller i døden tenke på min dåp, minne Gud om hans pakt og da gjøre min dåp fyllest. Svar: Ja, visselig er dåpen noe så stort at når du vender tilbake fra synden og påkaller din dåpspakt, da er syndene dine tilgitt. Men synder du så med vilje og overmot på nåden, så se til at ikke dommen griper deg og kommer før du vender tilbake. Se til at ikke anfektelsen din, når Gud skikker det slik, blir så stor at troen din ikke kan holde stand, selv om du da ville tro og lite på dåpen. For om de som ikke synder, eller som faller av bare skrøpelighet, så vidt blir frelst – hvor skal da ditt overmot bli av, du som har fristet og spottet nåden? La oss derfor vandre i frykt, så vi alltid bevarer rikdommen av Guds nåde med en fast tro og i all evighet og alltid takker ham med glede for hans barmhjertighet! Amen.»

Et annet sted sier han: «Vi skal legge vinn på å ære og pryde dåpen med ord og gjerninger og med hele vårt liv. For derfor står døpefonten, alteret og prekestolen der: for å minne oss om dette og vitne for oss at vi er døpt og er kristne – og for at vi også skal tenke på døpefonten og ære den og leve slik at vi med glede tør se på den, så den ikke skal vitne mot oss. Å gi det gamle mennesket tøylene, så det stadig blir sterkere, kan ikke kalles å bruke dåpen, men å arbeide mot dåpen.»

Når nå samvittigheten din, min medkristne, overbeviser deg under denne betraktningen om at du ofte har satt dåpspakten din til side og besmittet den med bevisste synder, så skynd deg og vent ikke med å vende om. Kom tilbake til din Gud, og forny med botferdig, troende hjerte den pakten du har sluttet med ham. Angre inderlig din store utakknemlighet og skammelige utroskap, og be ham om at han for Jesu Kristi hellige fortjenestes skyld vil la deg få del i sin evige kjærlighet og nåde – at han vil skape et nytt hjerte i deg og gi deg en ny og stadig ånd.

Forsøm heller ikke noen anledning til å kalle dåpen fram i minnet. Noen steder blir dåpen aldri forrettet uten på søndagen, når menigheten er samlet, og i uken på de dagene da det holdes preken. Det var å ønske at denne skikken kunne bli innført overalt – ikke bare for at hele skaren av forsamlede kristne kunne være med og be inderlig for barnet, men også for at hver og en desto bedre og oftere kunne komme sin egen dåpspakt i hu. Der dette ikke er skikken, kan en likevel tenke over sin dåpspakt når en selv står fadder, og ved andre anledninger.

En kristen bør også daglig, når han ber, huske sin dåp – ikke bare til trøst og styrke for troen, men også for å oppmuntre seg selv til gudsfrykt. Han bør da på ny forsake djevelen og alle hans gjerninger og alt hans vesen og overgi seg med legeme og sjel til sin Gud, sin Far, Skaper, Opprettholder, Frelser, Trøster og Talsmann. Med alt han er og har, med hjertet og alle sine krefter og evner, bør han stille seg fram til hans hellige tjeneste.

Han bør også alltid ha dåpspakten sin for øye og i hjertet, og når verden smisker for ham og lokker ham med synden, si frimodig: Jeg er en døpt kristen, et Guds barn. Jeg er dyrt kjøpt; jeg er helliget ved Guds Ånd og innviet til å være hans eiendom. Skulle jeg da gjøre denne store ondskap og synde mot min Gud? Skulle jeg med vilje tilsøle min edle dåpsdrakt? Skulle jeg vekke forargelse hos mine medkristne og sorg hos englene, glede hos helvetes fiender og latter i verden? Skulle jeg styrte meg fra nåde i unåde, fra ro i uro, fra Guds fang i Satans gap?

Det være langt fra meg! Gud Fader, Sønn og Hellig Ånd bevare meg fra det – han som har gjort meg til sin eiendom i den hellige dåp! Hans navn være lovet, priset og æret fra evighet og til evighet! Amen.

Syvende preken. Veiledning til å betrakte den høyverdige nattverden

I Jesu navn. Amen.

1 Kor 10,16: «*Velsignelsens beger som vi velsigner, er det ikke samfunn med Kristi blod? Brødet som vi bryter, er det ikke samfunn med Kristi legeme?*»

Naturforskerne og legene beskriver i bøkene sine blant annet en plante som de kaller «Jo lenger, jo kjærere». Navnet har den fordi roten, etter det de forteller, nok smaker bitter og ubehagelig i begyn-

nelsen, men blir søtere og mer velsmakende jo lenger en tygger på den. Det overlater jeg til erfaringen å avgjøre. Men jeg, som har fått i oppgave å samle åndelige urter i Skriftens lysthage, sier at det også finnes flere andre urter som med rette kan kalles «Jo lenger, jo kjærere». (*Kaprifolium, geitblad.*)

For det første fortjener hele *kristendommen* dette navnet. Gudsfrykten virker nok underlig og bitter på dem som først begynner å øve seg i den. Et menneske som er vant til verdens lyster, finner ingen smak i den; det faller ham tungt å fornekte seg selv, forakte verden, regne dens glede for dårskap og bære sitt kors etter Kristus.

Men ved øvelsen blir alt søtt. Han finner så mye sødme i Guds hellige vilje, i fellesskapet med Jesus og i Den Hellige Ånds trøst at verdens fornøyelser blir som ingenting for ham, dens lyst en byrde og dens søteste og beste glede bare narrestreker.

Det går ham som en *gutt* som i begynnelsen nødig går til bøkene sine og heller vil drive omkring i lediggang, leke, fange fugler og slikt; men når han først begynner å få smak på lærdommens sødme, finner han slik glede i den at han lett glemmer barnelekene.

Det vi lærer her, hjelper en begynnende, botferdig kristen så han ikke lar seg skremme når en taler med ham om omvendelse, om sann anger over synden, om et sønderknust hjerte, om sukk og tårer, om bønn og faste. For ett eneste nådeblikk fra Jesu åsyn, én eneste drikk av hans hellige sår, én eneste forsmak på det evige liv veier opp for alt dette.

«Jeg vil føre henne ut i ørkenen og tale vennlig til henne», sier vår Gud (Hos 2,14). Jeg vil tale så trøstende til henne at det går henne til hjertet, så hennes hjerte kjenner trøst og kraft av det.

I begynnelsen kan det nok se ut som om kristendommen ikke har annet å by på enn ørken, fattigdom og elendighet, trengsel og hjertesorg. Men siden kommer den rike trøsten, når den botferdige sjel griper Jesus, legger sitt bedrøvede hjerte i Guds fang og kjenner hvor kraftig han taler til den.

Også Guds ord kan med full rett kalles de kristnes «Jo lenger, jo kjærere». Det er riktignok ikke særlig prangende; det er ikke sminket og pyntet med verdslig veltalenhet. Det ligner sin Jesus, som det forkynner: Det er fattig, enkelt og likefremt. Derfor er det en dårskap for verdens mennesker, og en av dem har til og med en gang våget å si at

han aldri hadde brukt tiden sin dårligere enn da han leste Den hellige skrift. (*Angelus Politianus*.)

Men dette ordet er likevel fullt av guddommelig kraft, fullt av himmelsk visdom, fullt av ånd og liv, og det finner de troende hjerter mer og mer.

Skriften er som en eng som overalt er bevokst med kløver og blomster, og de gudfryktige sjeler er som biene: Med glede samler de honningen – kunnskapen om Gud, den sunne lære og den søte trøst – og finner det hjertet deres ønsker seg. Derfor har også en sagt om Herrens lover: «De er mer dyrebare enn gull, fint gull i mengde. De er søtere enn honning, ja, honning som drypper fra vokskakene», og: «Din munns lov er bedre for meg enn tusen stykker gull og sølv» (Sal 19,11; 119,72).

Grunnen er lett å se: Gull og sølv kan ikke gi det anfektede og bedrøvede hjertet noen glede, og ingen lindring i døden; men det kan Guds ord gi i rikt mål.

Det som er sagt her, hjelper oss så vi ikke får avsmak eller lede for Guds ord når fornuften ikke straks finner noe behagelig i det. Det må overveies og så å si tygges; det må betraktes med inderlig andakt og bønn, så vil kraften nok også komme.

Forakt ikke Guds enkle ord så lenge det går deg vel, du verdslig sinnede hjerte! For når det går deg ille, og hjertet ditt er beklemt av dødsangst, da vil du trenge det mer enn noe annet.

Forakt ikke Guds kraft, visdom og godhet, selv om den er skjult under et ringe ytre. Den tid kommer da hele verden vil synes deg som et *sandberg* der det ikke finnes en dråpe vann til å leske ditt trengte hjerte med. Å, hvor glad vil du ikke da være når noen lar deg drikke Guds trøst fra Israels kilde!

Også om de kristnes kors tør jeg si at det kan kalles «Jo lenger, jo kjærere», særlig når jeg tenker på apostelens ord: «All tukt synes vel, mens den står på, ikke å være til glede, men til sorg. Men siden gir den dem som ved dette er blitt oppøvd, rettferdighets salige frukt» (Hebr 12,11). I begynnelsen er de troende ikke vant til Guds måter og veier, og som små barn kan de ikke begripe hvor mye godt som ligger i riset.

Men ved erfaringen lærer de å forstå korsets hemmelighet. De finner da at det bare er Guds kjærlighet og godhet som ligger skjult under det. De ser at Gud iblant blander en bitter drikk for barna sine

til sjelens helse, men snart også lindrer dem med indre, himmelsk og søt trøst – slik de største korsbærerne gjerne har hatt den største gleden i Gud og den rikeste forsmaken på det evige liv.

Derfor kan de nok rope: «Enda mer, Herre, enda mer!» De kan nok «rose seg av trengslene» og «akte det for bare glede» når de «kommer i mange slags prøvelser» (Rom 5,3; Jak 1,2). De kan nok foretrekke sitt kors fremfor verdens glede og herlighet, og når Herren Jesus holder fram en gullkrone i den ene hånden og en tornekrone i den andre, velger de den siste. Kanskje vil de til og med, som den kirkefaren som en gang ble forbigått av sin årlige sykdom, klage for Gud og si: «Hvordan kan det ha seg, min Far, at du ikke besøker meg i år?»

Denne læren hjelper oss til å venne oss til ikke å se så mye på korsets begynnelse som på dets utgang, og ikke dømme om dets verdi etter den første smaken, men etter frukten og virkningen. Vi tar ofte inn en medisin som smaker så vondt at vi grøsser og får øynene fulle av vann; men etterpå sier vi: «Gud være lovet, hvor godt den bitre drikken har gjort meg!» Slik er det også med korset. Drikk bare av Kristi korsbeger, du kristne sjel, selv om øynene renner over! Du skal snart merke hvor godt du vil ha det etterpå, i tid og evighet.

Jeg kunne nevne flere slike ting, men for å spare tid vil jeg bare legge til at også Herrens høyverdige nattverd med rette kan kalles «Jo lenger, jo kjærere». For kjødelige øyne er det nok noe svært ringe å nyte litt brød og vin, og om buktjenerne våget, ville de nok dømme ille om det. Også hyklerne og de ubotferdige finner liten kraft og glede i det. T*ordivelen* finner sin lyst i møkkhaugen og ikke blant rosene. Men de troende kaller nattverden «sin himmel på jorden», og jo l*enger* de nyter den med inderlig andakt, jo kj*ærere* blir den for dem.

Jeg har møtt erfarne kristne som forsikret at de ikke kunne uttrykke den glede og trøst for sjelen som de øste av den hellige nattverd. Den gudfryktige Tauler sier: «Den store og ufattelige fullkommenhet og den underfulle glede som sjelen kjenner ved Guds nærvær i det hellige sakrament, kunne ikke alle skapninger til sammen gi den et eneste øyeblikk.»

Så lenge vi er unge, uøvd i korset og ennå uerfarne i åndelige ting, tar vi imot Herrens kjærlighetsmåltid mer med ærefrykt og barnlig frykt enn med smak og sødme – selv om vi har et oppriktig og godt

sinnelag. For hjertet er ennå for ustadig og for enfoldig til å dømme om denne høye sak.

Men når en blir eldre, og hjertet er blitt beredt ved anfektelser og trengsler og er blitt sultent og tørst, da kjenner det ofte så mye sødme i dette dyrebare måltidet at det ikke kan uttrykke eller beskrive det.

En erfarer også at de troende sjeler, når de etter Guds vilje skal forlate legemet og det timelige, ofte i dette himmelske gledesmåltidet på jorden kjenner og smaker hva himmelen er. Siden vil de ikke lenger vite av verden, men teller bare timene og lengter etter å drikke av den strømmen som de allerede har smakt noen dråper av.

Én ting til må jeg si før jeg går over til det jeg har satt meg fore: Når jeg betrakter dette store og søte måltidet og skal tale om det, kjenner jeg ofte både stor glede og stor bedrøvelse. *Gleden* gir min Jesus meg med sin uforlignelig store kjærlighet, som han har lagt ned i denne høyverdige hemmeligheten.

Jeg synes at den søte Frelseren, da han innstiftet dette kjærlighetsmåltidet, har villet samle alle sine velgjerninger i en kort sum, slik kjemikerne samler kraften av mange urter og andre ting i en tinktur. For den lille biten og den ringe drikken vi her tar imot, rommer jo hele kraften av den forløsning som er skjedd ved Jesus Kristus.

Her er jo vissheten om Guds nåde, om syndenes forlatelse og om saligheten for alle syke sjeler som hungrer etter nåde. Alt det Guds Sønn i det kjød han tok på seg, har vunnet oss gjennom så mye fattigdom og elendighet, gjennom så mye angst og smerte, det gir han oss i den hellige nattverd.

Jeg kan nesten ikke styre meg; jeg blir ikke mett av å undre meg når jeg tenker på at han ikke bare gir sitt legeme i døden og utøser sitt blod for oss, men også bestemmer dette sitt korsfestede legeme og utøste blod til mat og drikke for oss – når jeg i ånden ser ham stå ved alteret med sine åpne, blødende sår og så gavmildt dele ut den frelsesskatten han har vunnet så dyrt.

Da kommer jeg Luthers ord i hu: «Gud gi alle gudfryktige kristne et slikt hjerte at de, bare de hører ordene ‹Herrens sakrament› eller ‹nattverd› nevnt, måtte hoppe og springe av bare glede, ja, på rett åndelig gledesvis gråte søte tårer! For jeg elsker den jo av hjertet, denne min Herre Jesu Kristi salige nattverd, der han også legemlig gir meg sitt legeme og blod i munnen å ete og drikke, med så overmåte søte og

vennlige ord: ‹Som gis for dere, som utgytes for dere.›» Å, hvem kan annet enn gråte av glede? Hvem kan tenke uten kjærlighet på en slik kjærlighet? (*Se andre del, femte preken.*)

Bedrøvelsen derimot volder verden meg med sin store utakknemlighet, med det forferdelige misbruket den driver med dette uforlignelige himmelske måltidet, og med den forakten den viser det. *De kloke og lærde*, som med sin høyvise fornuft vil kaste lys over hemmelighetene i den kristne lære, har gjort dette kjærlighetsmåltidet til et stridsmåltid.

De vil ikke tro at vår Frelsers hellige legeme gis oss til sann og virkelig mat og hans blod til sann og virkelig drikk, slik hans klare ord lyder. De mener at Herren Jesus ikke kan være til stede med sitt hellige legeme og blod. Likevel sier de at de i troen kan svinge seg opp til himmelen og slik nyte hans hellige legeme og blod – som om Herren med sin allmakt ikke skulle kunne gjøre det vi kan gjøre med vår tro, eller som om vår tro var mektigere enn hans kraft! Noen har skrevet slike ting om denne saken at kristenheten må skamme seg over det.

Gudsfornekterne spotter dette høyhellige måltidet; *hyklerne* bruker det som skjul for sin ondskap; *den store mengden* løper tankeløst til det, uten forberedelse, uten omvendelse, uten tro og andakt, og nøyer seg med å ha mottatt det. Men hvordan de tar imot det, og hvilke frukter det bærer hos dem, bryr de seg ikke om. Å, om mine øyne var tårekilder, så jeg kunne gråte nok over en slik jammer!

Hva mer skal den gode og kjærlige Gud gjøre for deg enn han har gjort, og hvordan skulle du kunne bære deg verre at enn du har gjort? Han har gitt deg sin Sønn – ham har du gjort til en *tjener for synden* hans nåde har du forvendt til skamløshet (Gal 2,17; Jud 4). Han har latt syndenes forlatelse forkynne for deg for at du skulle frykte og elske ham – det har du tatt som frihet til å synde desto mer.

Sitt ord har han gitt deg til lys og rettesnor for livet ditt – det har du misbrukt til kiv og strid og gjort til spott. Han har opprettet en pakt med deg i dåpen – den har du lettsindig glemt. Han har innstiftet et underfullt kjærlighetsmåltid for å holde fellesskapet med ham ved like – men det har du gjort til en hyklerkappe som du skjuler din ugudelighet med.

Så fyll da målet av din ondskap! Snart vil den rettferdige Gud lønne deg slik du har fortjent; og fordi du ikke ville ha velsignelsen og nåden, skal forbannelsen og vreden komme over deg.

Men dere få kristne sjeler som ennå er igjen: Gjør dere ikke delaktige i verdens synder! La dens hykleri, spott, sorgløshet og ubotferdighet være en vederstyggelighet for dere. Søk deres glede i deres Gud og hans søte nåde; betrakt underne i Herren Jesu kjærlighet, og la hans hellige nattverd være deres himmelske gledesmåltid på jorden! Til dette vil vi nå gi en veiledning, etter den evne Gud gir. Gud hjelpe at det må skje til stor nytte, for Jesu Kristi skyld! Amen.

Vi kan og vil ikke her ta med alt som ellers hører til en fullstendig betraktning av den høyhellige nattverd, men bare det som passer for vårt formål. Det er å stille fram for den botferdige og troende sjel den store nåde og kjærlighet Gud har vist mot den i dette, den stadfestelse av dåpspakten og forsoningen med Gud som dette sakramentet rommer, og kristendommens herlighet og de åndelige godenes storhet. Slik skal sjelen desto mer ledes til å elske og prise Gud, til å søke sin glede og fred i ham og til å lyde ham villig og glad.

For det første skal vi betrakte dette høyverdige måltidets høye innstifter, Jesus Kristus. De hellige evangelistene sier samstemmig at Herren Jesus Kristus «den natten da han ble forrådt, tok et brød» osv., og den hellige Paulus sier: «Jeg har mottatt fra Herren det som jeg også har overgitt til dere» (1 Kor 11,23).

Jeg kunne betrakte hans guddommelige allmakt og visdom, som gjør at han visselig holder det han har lovet: at han i denne høyhellige nattverd sant og virkelig vil gi oss sitt hellige legeme å ete og sitt dyrebare blod å drikke. Men denne gangen har jeg først og fremst hans kjærlighet for øye. Om den kan jeg si at den liksom når sitt høydepunkt i denne innstiftelsen og ikke har holdt noe tilbake som kunne gjøres mer for vår frelse.

Slik *solen* først ved sin oppgang skinner gjennom dis og tåke, til den i sin stadige stigning kommer over dem og driver dem helt bort, så den ved middagstid viser seg i sin fulle glans og fyller alt med sitt lys – slik har også Rettferdighetens sol straks ved sin inngang i verden skint omkring seg med sin kjærlighets glans og kunngjort at den var gått opp over verden.

Men deretter skjulte han seg liksom en tid under tjenerskikkelsen i den dypeste fornedrelse, til han ved å tiltre sitt embete begynte å stige, og på korset lyste fullkomment klart med sin kjærlighets ild. Likevel var dens middag, slik jeg ser det, i den høyhellige nattverd, og den varer derfor ennå på hvert sted der dette sakramentet holdes slik det skal.

Jeg mener: Guds Sønns kjærlighet til oss mennesker er sannelig ufattelig stor i hans fødsel; i hans ringhet, da han i sin pleiefars verksted lot seg bruke som tømmermannssvenn; i hans læreembete; i hans dødskamp og blodige svette; i hans korsfestelse og bitre død. Likevel synes jeg den var aller størst da han innstiftet den hellige nattverd. For da var det ikke bare hans forsett å lide og dø for oss, men også på en særlig måte å gi oss del i denne lidelsen og døden og å skjenke og overgi oss seg selv med sin død, sitt blod og hele sin fortjeneste.

Dette høyhellige sakramentet har altså sitt utspring i Jesu hjerte og i den evige kjærlighets dyp; derfor smaker og dufter alt i det av bare godhet. Det var riktignok natt da han innstiftet det; men i hans hjerte lyste og luet alt av kjærlighet. Forræderen var ikke langt borte, og Herren visste at han om få timer skulle overgis i fiendenes hender og til en smertefull og vanærende død. Men det akter han ikke på. Han tenker bare på hvordan han kan gi oss seg selv med all sin kjærlighet og trofasthet og med hele sin fortjeneste, og besegle sine velgjerninger for oss.

Han er lik en *døende far* som gjør sitt testamente på sitt ytterste og sørger for at det han har vunnet ved svette og møye, kan komme hans kjære barn til gode, og at han kan etterlate dem i en lykkelig og velsignet stand. *Dette Jesu kjærlighetstestamente* varer til den ytterste dag, og vi kan ennå rikelig nyte godt av det.

Om den hellige martyren Ignatius skrives det at en etter hans død fant navnet Jesus skrevet med gullbokstaver i hans sønderskårne hjerte. Sannelig, om en ved innstiftelsen av den høyhellige nattverd hadde åpnet Herren Jesu hjerte, ville en helt sikkert ha funnet ditt navn, du kristne sjel, og mitt og alle troendes navn skrevet der med luende bokstaver.

I denne innstiftelsen kalles han med aller største rett Jesus. For selv om dette navnet alltid tilkommer ham og med rette gis ham, synes

det likevel som om han fortjener det på ny hver gang han i den hellige nattverd gir oss sitt legeme å ete og sitt blod å drikke. En kvinne kalles med rette sitt barns mor fordi hun med angst og smerte har født det til verden; men enda mer fortjener hun dette navnet når hun gir det brystet og styrker det med sin melk og sin kjærlighet.

Når dette kjærlighetsmåltidet deles ut, tenker jeg mange ganger på det som fortelles om Josef da han ga seg til kjenne for brødrene sine. De var så forferdet at de ikke maktet å svare ham, men han talte så vennlig til dem: «Jeg er Josef! … Jeg er Josef, deres bror … Kjære, kom hit til meg!» (1 Mos 45,3–4).

Jeg synes jeg hører Herrens røst ved hans hellige bord: Jeg er Jesus, deres bror; kom nær til meg! «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!» (Matt 11,28). «Den som kommer til meg, vil jeg slett ikke støte ut» (Joh 6,37).

Jeg synes han sier til alle bedrøvede hjerter: «Se, her er jeg, her er jeg!» (Jes 65,1). Søker du meg, du botferdige synder? Søker du meg, du bekymrede samvittighet? Her er jeg; hva vil du jeg skal gjøre for deg? Og de svarer: Å ja, Herre Jesus, deg søker jeg og ingen annen; deg søker jeg, min nådestol, min forløser, min talsmann, og i deg ro og hvile for min sjel. Og de finner rikelig det de søker.

Et kristent hjerte kan heller ikke være i tvil om at Herren Jesus den dag i dag, overalt der dette kjærlighetsmåltidet holdes etter hans ordning, er like virkelig til stede som han var ved den første innstiftelsen.

Hans guddommelige hjerte er ennå den kjærlighetens kilde som strømmer ut i hjertene til alle botferdige og troende nattverdgjester. Hans hellige munn velsigner og helliger ennå brødet og vinen og sier: «Dette er mitt legeme; dette er mitt blod.» Hans velsignede, allmektige hender deler den dag i dag ut det dyrebare kjærlighetspantet. Ordets tjenere, som vi ser og hører ved denne hellige handlingen, er bare hans redskaper; de taler og gjør alt i hans sted, på hans befaling, i hans kraft og i hans kjærlighet.

Når vi tar imot dette hellige måltidet, må vi ikke ha en fraværende, men den nærværende Jesus for øye. Vi må se ham for oss i ånden med hans hellige, blødende sår og være overbevist om at vi like virkelig kan gripe, favne og holde ham fast som Simeon i sin tid favnet ham da han holdt ham på armene sine, og som synderinnen da hun grep og

kysset føttene hans. Riktignok må jeg innrømme at disse eksemplene ikke gir noe fullkomment bilde av fellesskapet mellom Kristus og de troende i den høyverdige nattverd; om det skal vi nå tale videre.

Videre må vi også betrakte *selve saken*, vår høyt elskede Frelsers *innstiftelse*. Han har bestemt at det velsignede brødet skal være et samfunn med hans hellige legeme, og det velsignede begeret et samfunn med hans hellige blod, slik hans tydelige ord lyder. «Ta og et», sier han idet han rekker disiplene sine det velsignede brødet, «dette er mitt legeme, som gis for dere. Drikk alle av det! For dette er mitt blod, den nye pakts blod, som utgytes for dere.»

Da den guddommelige innstifteren av dette høyhellige måltidet kom til verden for å frelse menneskeslekten, valgte han å ta på seg en foraktet tjenerskikkelse og skjulte sin guddommelige herlighet under den. På samme måte har det behaget ham i dette sakramentet å skjule sin store kjærlighet og godhet under et uanselig ytre.

Når et kjødelig hjerte og en verdslig sinnet sjel skal dømme om denne innstiftelsen, sier den: Hva skal jeg med en så liten bit brød og en så ringe munnfull vin? Hvilken glede, trøst og kraft skal dette kunne gi meg?

Et troende hjerte vet derimot hvilken edel kjerne dette skallet gjemmer, og at himmelen på jorden er skjult under dette ringe ytre. Herren gir oss brødet og sier at vi skal ete hans legeme; han rekker oss vinen og sier at vi skal drikke hans blod.

Men for at vi ikke skal tro at dette bare skjer gjennom troen, forklarer den hellige apostel det og kaller brødet et samfunn med, eller en meddelelse av, Herren Jesu legeme, og vinen en meddelelse av hans blod. Med vår måte å si det på: et middel som er helliget og velsignet til at Herrens hellige legeme og dyrebare blod i og med det skal rekkes og bys oss som sann mat og sann drikk.

Like visst som jeg tar imot det velsignede brødet med munnen, like visst tar jeg altså også imot min Herre Jesu hellige legeme med det. For ved hans ord og i kraft av hans innstiftelse er brødet og legemet forbundet med hverandre i en sakramental forening. Det kan jo ikke noe kristent hjerte nekte når det nøye betrakter alt og rett overveier sin Frelsers ord og gjerninger.

Heller ikke er det noe som skulle få en troende sjel til å tenke på noe legemlig ved en slik betraktning. For selv om vi, bundet av Herrens

hellige ord, lærer at vi i den hellige nattverd tar imot hans hellige legeme med munnen sammen med det velsignede brødet, sier vi slett ikke at vi tar imot begge deler på én og samme måte. Brødet tas imot på naturlig og legemlig måte, Herrens legeme derimot på overnaturlig og ufattelig måte.

Vi eter riktignok den korsfestede Herre Jesu hellige legeme like virkelig som brødet, og drikker hans hellige, utøste blod like virkelig som vinen – men begge deler på sin måte: det naturlige naturlig, det himmelske himmelsk og overnaturlig. Forskjellen i måten tar derfor ikke noe bort av sannheten og virkeligheten i vår eting og drikking.

Vår kirkes lærere pleier å forklare denne hemmeligheten ved å vise til andre hemmeligheter. Guds Sønns fødsel er jo etter alles bekjennelse en sann fødsel, enda han er født av sin Fars vesen fra evighet. Men hvem kan forklare hvordan den er? Eller hvem tør dra dens sannhet i tvil fordi han ikke kan begripe hvordan den er gått for seg?

Jomfru Maria har virkelig båret under sitt hjerte og født til verden ikke bare et menneske, men også Guds evige Sønn, så hele kirken med rette kaller henne *Guds mor*. Nå er det riktignok forskjell på måten han er født på som menneskesønn, og måten han er født på som Guds Sønn. Likevel er Kristus, sann Gud og sant menneske, brakt til verden av henne ved én fødsel.

Jeg kan like godt si om Guds Sønn som om menneskesønnen at han i tidens fylde virkelig er født av jomfru Maria, fordi den guddommelige og den menneskelige natur er forent i ham i én uadskillelig person.

Altså: Det velsignede brødet er ved Herrens innstiftelsesord blitt et hellig middel som hans hellige legeme gis oss å ete ved, og den velsignede vinen er sakramentalt forent med Herrens hellige blod. Derfor tar vi imot begge deler i én nytelse – det ene på en begripelig, det andre på en ubegripelig måte, men begge sant og virkelig.

Apostelen sier ikke at det velsignede brødet er en meddelelse av eller et samfunn med frukten av Kristi korsfestede legeme, og heller ikke at den velsignede vinen er et samfunn med kraften av Kristi blod. Han sier tvert imot tydelig at selve det hellige legeme og blod blir meddelt oss.

Og Herren holder uten tvil den dag i dag det han lovet ved den første innstiftelsen: at han vil gi oss sitt hellige legeme å ete og sitt dyrebare blod å drikke. Derfor kan vi trygt slutte at Herrens kjærlighetsmåltid

ikke bare stiller ham fram for oss slik et speil viser bildet av en som står langt borte, eller slik et maleri avbilder brudgommen for bruden. Det er heller ikke bare et minne om Herren Jesu kors og død – for et slikt minne kan også det forkynte ordet vekke, ja, til og med hvert malt eller utskåret krusifiks. Nei, det rekker oss virkelig og sannelig Herrens legeme og blod.

Når vi går til den hellige nattverd, er vi ikke bare lik en brud som fryder seg over bildet av sin fraværende elskede, men lik henne som sa: «Jeg grep fatt i ham, og jeg slipper ham ikke … Min elskede er min, og jeg er hans» (Høys 2,16; 3,4).

Simeon hadde Herren Jesus på armene sine da han var barn, og kjærtegnet ham uten tvil og trykket ham til sitt bryst. Den botferdige synderinnen holdt føttene hans omsluttet i hendene sine. Johannes lå inntil hans bryst ved nattverden og sto sammen med hans mor under korset hans, så nær at Herren kunne tale med ham.

For å vise hvordan en troende og botferdig sjel er, pleier en også å avbilde en kvinne som ligger under Herrens kors og omfavner det med armene, mens blodet hans flyter ned over henne. Alt dette er svært ljuvt og trøsterikt å betrakte når en øver seg i troen. Men det er likevel ikke nok til å avbilde fellesskapet med Herren Jesu hellige legeme og blod i den hellige nattverd.

For da omfavner vi ham ikke bare i ånden med armene våre; vi griper ikke bare i troen om hans hellige føtter; vi legger ikke bare hodet inntil hans bryst og blir ikke bare overstenket med hans dyrebare blod. Nei, vi tar hans hellige legeme som sann mat i munnen og drikker også hans dyrebare blod på samme måte. Vi legger ikke bare munnen til det begeret vi ser, og drikker ikke bare den vinen vi smaker; vi legger også munnen til hans hellige sår, som vi ikke ser, og drikker hans blod, som vi ikke smaker legemlig.

Kort sagt: Når jeg går til den hellige nattverd, er hjertet mitt urokkelig rettet mot Jesus Kristus, den korsfestede, enda mine legemlige øyne ikke ser annet enn naturlig brød og naturlig vin. Ved hans ord er jeg viss på at han ikke bare virkelig er til stede, men også virkelig gir meg sitt hellige legeme å ete og sitt blod å drikke, og det tar min fattige, uverdige munn imot som en dyrebar styrkelse.

Min sjel henger ved ham og hviler i ham. Han kommer til meg; han er i meg, hos meg, med meg; han er min, og jeg er hans. Hans høyver-

dige nattverd er for meg ingen *malt lysthage* der en ser roser, druer og brød på et bord og andre forfriskninger, men et himmelsk paradis på jorden. Der blir purpurrosen, den knuste og rennende druen, livets brød – min korsfestede Jesus – virkelig satt fram for meg, budt og skjenket meg til min sjels høyeste fryd.

Jeg har ham ikke bare som en kjær venn i mitt sinn og minne; mitt hjerte kjenner ikke bare lengsel etter ham; jeg griper og holder ham ikke bare fast i troen og gleder meg ikke bare over hans kjærlighet og godhet. Nei, jeg eter hans hellige legeme, som er gitt i døden for meg, og jeg drikker hans blod, som er utøst for meg.

Nettopp i dette ligger det som skiller dette hellige måltidet fra de andre nådemidlene fra Guds side og fra de andre trosøvelsene fra min side. («*Det var ikke nok for Kristus å bli menneske, å la seg hudstryke og korsfeste; men han blander seg også med oss og bereder sitt legeme for oss, ikke bare i troen, men i selve gjerningen.*» *Krysostomos, 83. preken over Matteus.*)

Denne betraktningen vil også være til stor nytte når vi kommer til å tale om hvordan vi skal bruke denne høyst trøsterike læren. La oss imidlertid nå overveie det under av Jesu kjærlighet som ligger i dette: Han visste godt at vår edle, udødelige sjel ikke kan stilles tilfreds og gjøres lykkelig med noe annet enn guddommelige, himmelske og evige ting, og at det heller ikke finnes noen bedre legedom for vårt legeme, som for syndens skyld er underlagt døden, enn den som kommer fra livets tre og Guds paradis. Derfor har han villet samle et kort uttrekk av alle guddommelige og himmelske ting i seg selv og gi oss sitt hellige legeme og dyrebare blod til mat og drikke, for at vi alle i ham skulle ha livet og all fylde.

Han er som en *mor som gir bryst*: Den maten og drikken hun nærer sitt spede barn med, henter hun ikke noe annet sted fra enn fra seg selv og så å si fra sitt eget hjerte, og hun gir barnet seg selv, sitt hjerte og sine krefter, så godt hun kan.

Riktignok innrømmer jeg at denne og alle andre lignelser er altfor ringe til å gi et bilde av Herren Jesu kjærlighet i den hellige nattverd og av fellesskapet med hans hellige legeme og blod. For hva skal en sammenligne det med som ikke har sin like?

Når Den hellige skrift vil beskrive Guds godhet med riktig sterke uttrykk, taler den om hans hjerte. «Etter ditt hjerte har du gjort alt

dette store», sier den andektige David. Gud sier selv: «Jeg vil glede meg over dem og gjøre vel mot dem, og jeg vil plante dem i dette landet i trofasthet, av hele mitt hjerte og av hele min sjel» (Jer 32,41).

Fordi den høyverdige nattverd er et av de største underne av Guds kjærlighet, kunne en avbilde Herren Jesus slik han sitter ved bordet, deler ut det hellige sakramentet og rekker disiplene sine det velsignede brødet og den velsignede vinen, med overskriften: «Av hele mitt hjerte og av hele min sjel.»

Å, om også vi, når vi trer fram for å ta imot dette dyrebare kjærlighetspantet, kunne si i fullt alvor: *Av hele mitt hjerte og av hele min sjel* gjør det meg vondt at jeg noen gang har krenket og bedrøvet deg, min Herre Jesus; *av hele mitt hjerte og av hele min sjel* setter jeg min lit til deg; *av hele mitt hjerte og av hele min sjel* elsker jeg deg; *av hele mitt hjerte og av hele min sjel* overgir jeg meg til deg.

Men å, hvor tåpelige og enfoldige er vi ikke ved denne handlingen, og hvor søvnige og kalde er ikke ofte hjertene våre! Å, Herre Jesus, ha tålmodighet med oss! Din kjærlighet er for stor og vårt fattige hjerte for lite; vi kan ikke romme denne store strømmen i et så lite kar. Å, gi oss et vidt, stort og vist hjerte, så vi kan romme riktig mye av den i dette livet, og frels oss inn i ditt himmelske rike, så vi kan fatte og begripe alle ting og evig elske, love og prise deg!

Til slutt er det også nødvendig at vi kort tenker over hvilken kraft og frukt denne høyhellige innstiftelsen har. Jeg innbiller meg ikke at jeg kan beskrive verdig all den velsignelse dette guddommelige kjærlighetsmåltidet fører med seg; det er umulig for all menneskelig forstand. Men noe av det må jeg likevel samle, som søt honning, så vi siden kan vederkvege sjelene våre med desto mer trøst.

Med glede leser jeg de navnene som de gudfryktige fedrene i sin tid ga dette hellige måltidet når de tenkte på hvor uforlignelig velsignelsen av det er. De kaller det nåden, det gode, det fullkomne eller fullkommenheten, livet, den åndelige legedom, alle gode tings høyeste gode, sjelenes kraft, sinnets styrke, troens og håpets bånd og grunnvoll, vår frelse, vårt lys og liv.

Det siste har Krysostomos sagt, og han legger til: «Når vi går herfra, utrustet med denne himmelske maten, går vi inn i Herrens hellige forgårder med stor frimodighet, som om vi var omgitt av gylne våpen

på alle sider. Men hvorfor taler jeg om det som skal komme? Denne høye hemmeligheten gjør at vi allerede *har himmelen her på jorden*.»

Disse dyrebare sjelene forsto godt at dette hellige sakramentet var som et kort sammendrag og innbegrep av all Herren Jesu godhet og kjærlighet. Derfor ga de det korte, men innholdsrike navn. Men vi vil legge fram saken noe mer utførlig.

I dette høyhellige måltidet har vår kjære Frelser villet overgi og skjenke oss seg selv med alt han er og har, gi oss sin hellige fortjeneste til eie og forene og binde seg til oss på det aller nærmeste. Det kan vi se av at han byr oss å ta, ete og drikke hans legeme, som ble gitt i døden for oss, og hans blod, som ble utøst for oss.

Det vi eter og drikker, blir så helt vårt eget som knapt noe annet blir. Gullet og sølvet jeg eier og kaller mitt, kommer meg ikke så nær og gjør ikke det samme for meg som brødet og vinen jeg nyter.

Slik har vår Frelser villet gi oss sitt hellige legeme å ete og sitt blod å drikke for å føye seg så nær sammen med oss som mulig. Han vil forene vårt hjerte med sitt hjerte, vår ånd med sin ånd, vårt legeme med sitt legeme, vårt blod med sitt blod og vår sjel med sin sjel, så de aldri kan løses fra hverandre. Slik skal han med sin kjærlighet, sin Ånd og nåde, sin rettferdighet og fortjeneste bli vår kraft, vår styrke, vår glede, vår lindring og vårt liv.

Dette lærer også hans ord oss klart: «For mitt kjød er i sannhet mat, og mitt blod er i sannhet drikke. Den som eter mitt kjød og drikker mitt blod, han blir i meg og jeg i ham. Likesom den levende Faderen har sendt meg, og jeg lever ved Faderen, slik skal også den som eter meg, leve ved meg» (Joh 6,55–57).

Det er også verdt å merke seg at etter at dette høyverdige hemmelighetsfulle måltidet var innstiftet og disiplene hadde fått det, taler Herren svært trøsterikt og innholdsrikt om sin forening og sitt fellesskap med dem: «Jeg lever, og dere skal leve. På den dagen skal dere kjenne at jeg er i min Far, og dere i meg, og jeg i dere … Den som elsker meg, skal bli elsket av min Far. Og jeg skal elske ham og åpenbare meg for ham.» «Jeg er vintreet, dere er greinene. Den som blir i meg, og jeg i ham, han bærer mye frukt» osv. (Joh 14,19–21; 15,5).

Nettopp dette har også den hellige apostelen gitt til kjenne i vår tekst, slik vi alt har vist, når han sier at det velsignede brødet er et

fellesskap med Jesu hellige legeme, det vil si et middel som det blir delt ut ved.

Dette fortjener at alle kristne sjeler tenker grundig over det, for det ligger svært mye trøst og kraft skjult i det. Hadde den dyrebare Frelser bare villet innstifte og etterlate et minne om sin død og den kjærligheten han viste ved den, så hadde det ikke vært nødvendig å gjøre så mange omstendigheter og bruke så hjertelige ord som disse: «Ta og et! Dette er mitt legeme, som gis for dere.»

Hadde han befalt at prestene skulle sette en *ring* på fingeren vår med ordene: «Ta imot dette pantet og dette minnet om Jesu, din forløsers, kjærlighet!» – eller at Ordets tjenere skulle omfavne tilhørerne, eller tilhørerne hverandre, med et hellig kyss og si: «*Min Jesus er min, og jeg er hans*» – så hadde det vært nok.

Men han vil ikke bare være i vår hukommelse. Han vil også være i vårt hjerte og gå inn i den nærmeste forening med oss – kort sagt: bli vår mat og vår drikk. Derfor gir han oss et velsignet brød og sier: «Ta og et! Dette er mitt legeme.» Han legger riktignok til: «Gjør dette til minne om meg!» Men en må ikke tro at dette bare sikter til det historiske minnet om hans død og til ihukommelsen av hans velgjerninger. Det minnet holdes jo rikelig ved like gjennom forkynnelsen av Ordet, så heller ikke de ugudelige og hyklerne mangler det.

Nei, han taler om et levende og kraftig minne om hans død, et minne som han selv vekker, styrker og holder ved like i oss ved kraften i det legemet og blodet han gir oss. Meningen med ordene hans er da uten tvil denne: «Gjør dette for at dere i dere selv kan ha et levende og kraftig minne om min død og mine velgjerninger, og alltid med takk nyte min kjærlighet! Gjør dette for at dere alltid kan minnes meg, ta meg til eie i troen og stadig leve og være i meg og jeg i dere!»

Dette forsto de gamle kirkelærerne godt, og derfor har de talt svært uttrykksfullt om det. *En av dem sier*: «Likesom når en heller et stykke smeltet, flytende voks sammen med et annet, og de to blandes fullstendig sammen, slik må også den som tar imot Herrens legeme og blod, nødvendigvis bli forent med ham, så Kristus blir funnet i ham og han i Kristus.» *En annen sier*: «Jesu blod går inn i vår sjel og blir forent med dens vesen.» Og atter en annen: «Det vi eter og drikker (i den hellige nattverden), gjør at vi blir i Kristus og Kristus i oss.»

Den gudfryktige Tauler sier: «Ingenting er Guds Sønn nærmere enn den menneskelige naturen han tok på seg og forbandt med seg selv i den personlige foreningen. Og ingenting er oss nærmere enn det vi eter og drikker, for det blir forvandlet til vårt kjøtt og blod. Da Kristus nå ville gå inn i den inderligste forening med oss, innstiftet han dette hellige sakramentet. Der eter vi hans legeme ved det velsignede brødet og drikker hans blod ved den velsignede vinen.»

Dette kunne en også forklare med bildet av *regnet og duggen* som faller fra himmelen over plantene. Dette vannet som kommer ovenfra, fukter ikke bare plantene utvendig; det trenger også ned til de innerste røttene og forener seg med dem, så de blir vederkveget og vokser. Like lite gir denne himmelske maten og drikken bare et utvendig minne om den korsfestede Herre Jesus. Han som er blitt vår mat og drikke, trenger selv inn til vårt hjerte og vår sjels innerste grunn. Der vil han med sin fortjeneste, sitt liv og sin Ånd være vår vederkvegelse, vår styrke, vår trøst, vår glede og salighet.

Når et gudfryktig, troende hjerte har tatt imot dette hellige sakramentet slik det bør, kan det derfor, som om det pekte på sitt eget bryst, si: «Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg» (Gal 2,20). Da er tiden inne til å legge til Luthers forklaring: «Jeg er Kristus – riktignok ikke i egen person, men Kristi rettferdighet, seier og liv (hans fortjeneste og alt han har) tilhører meg.» Og en kan si med den gudfryktige predikanten: «Hvorfor skulle jeg frykte døden? Jeg har jo ham i hjertet som har oppslukt døden.»

Slik ga også en kvinne et godt svar da hun ble spurt hva hun kjente når hun tok del i dette himmelske måltidet: «Jeg synes jeg kjenner hvordan min Jesus trenger inn i min sjels innerste og sier til meg: Du er ikke lenger den du var, men mitt andre jeg.» (*De tre kirkelærerne er Kyrillos, Krysostomos og Hilarius. Om kvinnen: Zincgref, Apophthegmata, 2. del, s. 57.*)

Men her må jeg for det første minne om én ting. Vi er nok nødt til å forklare denne høye og hellige hemmeligheten med alle slags bilder fra dagliglivet og tale om den på menneskers vis.

Likevel må vi ikke forstå dette kjødelig, som om det skjedde en kjødelig, naturlig sammenblanding og forening mellom Kristus og oss. Vi skal heller tenke oss et åndelig og ubegripelig fellesskap. Det er sant, og det forener virkelig og egentlig vår sjel og vårt legeme med

Kristi sjel og legeme – men det tåler ingen sammenligning med noen naturlig blanding, forening og forbindelse. Her er en guddommelig hemmelighet som den menneskelige fornuft nok i dypeste ydmykhet kan betrakte og tilbe, men som den ikke må dømme etter sitt kjødelige skjønn eller nysgjerrig prøve å begripe.

Så må det også sies at når vi lærer at vi blir forent med Kristus ved dette hellige sakramentet og ved fellesskapet med Kristi hellige legeme og blod, forringer vi ikke på noen måte de andre nådemidlene: den hellige dåpen, Ordet og troen. Vi vil ikke skille det Gud har føyd sammen. Foruten brødet har Gud også gitt andre slags mat som styrker og holder oppe menneskets legeme når det nyter den; men brødet er likevel den fremste.

Det som er begynt i den hellige dåpen og ved Ordet, blir stadfestet og liksom fullendt i den høyverdige nattverden. Det høyeste trinn en døpt og troende kristen kan nå i hemmeligheten om fellesskapet med Kristus, er uten tvil det som blir ham gitt i dette hellige kjærlighetsmåltidet. Jeg vet heller ikke om noe som har større kraft til å styrke og holde oppe troen og føre den fram til den fulleste frimodighet og høyeste glede, enn nettopp dette sakramentet.

Betraktningen av sakramentets frukt og velsignelse vil jeg slutte med den gudfryktige Taulers ord: «Kristus,» sier han, «hadde gitt seg til oss som far, bror, venn, løsepenge og mellommann (talsmann). Men dette var ennå ikke nok for hans kjærlige hjerte. Han har også gitt seg til mat for oss og vil i himmelen også være vår lønn. Men hvordan kunne han løfte oss høyere enn ved å gjøre i stand sitt tempel og sin bolig i oss? Og hvordan kunne han fornedre seg selv dypere enn ved å bli mat for sine fattige skapninger?»

Av dette følger nå for det andre «at Herrens høyhellige nattverd er et velsignet og kraftig middel til å benåde oss og fylle oss med all Guds fylde», med himmelske og åndelige gaver og goder. Kristi hellige legeme og kostbare blod er som sagt virkelig til stede i dette sakramentet. Da er det lett å se at dette ikke kan skje uten stor og etterlengtet velsignelse for vår sjel. For her er Guds Sønns livgivende kjød; her er det legemet som hele guddommens fylde bor i; her er Guds Sønns eget blod, som Gud har tatt imot som løsepenge for hele verden, og som renser oss fra all synd.

Da han i sitt kjøds dager vandret omkring i jødenes land, «prøvde hele folkemengden å få røre ved ham, for det gikk en kraft ut fra ham og helbredet alle». Det ser vi i det merkelige eksemplet med kvinnen som hadde blødninger: Bare ved å røre ved kanten av kappen hans ble hun helbredet for sin plage (Luk 6,19; 8,46).

Hva kan en da ikke vente seg av ham nå, når han etter at han er opphøyet til Guds høyre hånd, ikke bare lar oss røre ved seg, men byr oss sitt hellige kjød til mat og sitt guddommelige blod til drikke! Ved dette blir hele mennesket fornyet, vederkveget, styrket og fylt med fred og glede i Den Hellige Ånd.

Herren Jesus bringer med seg vissheten om Guds nåde, om syndenes forlatelse, om rettferdiggjørelsen og om barnekåret. Han sier til sjelen: «Frykt ikke, for jeg er med deg! Se deg ikke engstelig om, for jeg er din Gud! Jeg styrker deg og hjelper deg og holder deg oppe med min rettferds høyre hånd» (Jes 41,10). «Jeg er din, og du er min; hvor jeg går, der går også du; fienden skal ikke skille oss.»

Han tar det botferdige og troende hjertet og trykker det til sitt kjærlige hjerte. Han tar sjelen i sine armer og varmer den med sin nåde; han gir den fredens kyss. Den blir som en *vannrik hage*, full av Den Hellige Ånd, full av trøst og glede. Den blir drukken av hans søte kjærlighet og har det så godt at den kunne synge av fryd. Den kan ikke si alt den mange ganger fornemmer.

Jeg har kjent noen som da de tok imot den høyhellige nattverden, ikke visste å si eller tenke annet enn dette og lignende: «Å, søte Herre Jesus! Du i meg, jeg i deg! Du i meg, jeg i deg!» I levnetsbeskrivelsen av en gudfryktig prest i Mark Brandenburg har jeg lest at han på sitt siste, blant mange andre herlige vitnesbyrd om sin frimodige tro, sa at rommet han lå i, ikke kunne være annet enn fullt av flytende honning og smeltet sukker, siden han kjente en så stor og usigelig sødme.

Slik går det ofte med de troende sjelene når de tar imot det dyrebare pantet, Herrens hellige legeme og blod. Det er for dem som om de ikke lenger er på jorden, men i himmelen – som om hele kirken var full av sukker og honning, full av vin og melk.

Mange ganger fornemmer de det kraftige kysset fra Jesu munn. Hans kjærlighet og Ånd strømmer rikelig fra hans hjerte inn i deres hjerte. De kjenner at de blir varme i Jesu favn; de vet at deres sorgfulle hode og trette hjerte nå hviler ved hans bryst. De smaker livets brød

og kjenner dets styrkende og vederkvegende kraft; de smaker gledesvinen, hans kostbare blod, blir fylt av fryd og glede og kan glemme all sin sorg.

Da roper de ut: «Jeg har min Jesus og holder fast på ham, og jeg vil ikke slippe ham!» Da banker hjertet som om det ville springe ut av brystet og forlate verden; da renner gledestårene, og det ene sukket følger tett på det andre: «Akk, Herre Jesus, hva er jeg, at du verdiger meg en slik kjærlighet? Hvordan skal jeg gjengjelde deg så store velgjerninger? Hva skal jeg si eller tenke? Ditt hjerte og mitt hjerte – ett hjerte. Du er min Immanuel, min rettferdighet, min glede, min trøst, min rikdom, min tillit, min styrke, mitt liv og mitt alt. Du har gitt deg selv til meg – hva mer vil jeg ha? Hvor inderlig glad er jeg ikke for at min skatt er Alfa og Omega, begynnelsen og enden! Han skal en gang til sin lov og pris ta meg opp i Paradis; derfor klapper jeg i hendene» osv.

I dette kjærlighetsmåltidet bringer Herren Jesus videre med seg nye krefter, nytt lys og nytt liv. Han utruster de troende gjestene med ny styrke, så de kan seire over djevelens og verdens anfektelser og angrep både fra venstre og høyre. Det naturlige livet er i stadig arbeid og virksomhet, og det tærer på kreftene, som så blir erstattet ved brødet og annen mat. Slik er også det åndelige livet en stadig kamp som tar mange krefter; men de blir erstattet ved Ordet og ved dette Herrens hellige kjærlighetsmåltid.

Før syndefallet hadde Gud plantet livets tre midt i Paradis for at det skulle være menneskets stadige vederkvegelse og livskraft. Slik er også Herren Jesus til stede i sin kirke, og særlig i dette sakramentet, for uavlatelig å vederkvege og styrke sine troende og holde det åndelige, guddommelige livet oppe i dem.

Med rette sammenligner en denne salige maten med *honningen* som Jonatan åt, så øynene hans ble klare og kreftene fornyet (1 Sam 14,27), og med *brødet og vannet* som engelen brakte Elia, og som ga ham kraft til å gå i førti dager og førti netter fram til fjellet Horeb (1 Kong 19,8).

En sammenligner den også med kong Mithridates' *legemiddel*: Han brukte det stadig, og det virket så kraftig og vernet ham så godt mot all gift at da han senere ble overvunnet av romerne og ville ta sitt eget liv med gift, virket giften ikke på ham. Ja, en sammenligner den med den

edleste *bezoar*, som står kraftig imot all gift, med *de kosteligste hjertestyrkende midler* naturen kan gi, og med *oljen* en heller på lampen for å holde flammen ved like. (*Plinius, Naturalis historia, bok 25, kap. 2. Om bezoar, se andre del, åttende preken.*)

Alt det som er lifligst og mest trøsterikt i Den hellige skrift, anfører en med rette og lar det sikte til dette himmelske måltidet for å vise hvilken salig velsignelse det har. Slik når den kongelige profeten sier: «Smak og se at Herren er god! Salig er den mannen som tar sin tilflukt til ham.» Disse ordene er hentet fra hans 34. salme, som den første kirken pleide å synge under nattverden – om en ellers kan stole på de såkalte apostoliske forordningene.

Og videre: «Han har stiftet et minne om sine undergjerninger; nådig og barmhjertig er Herren» (Sal 111,4). Om disse ordene sier Luther at en burde skrive dem med gullbokstaver på alle altertavler. Da kunne alle kristne nattverdgjester tre fram med stor frimodighet når de kom, og ved å minnes undergjerningene i Guds kjærlighet ikke vente seg annet enn alt godt og ønskelig av Herren Jesus, som en nådig og barmhjertig Herre.

Hit hører også ordene til den himmelske brud: «Han har ført meg til vinhuset» – til gledens og lykksalighetens hus – «og hans banner over meg er kjærlighet.» Hans kjærlighet er min fane, som jeg holder meg til, og som ingen djevel og ingen død skal skille meg fra. Han lar den vaie over meg; under den dekker og verner han meg, og den gjør meg modig og uforferdet overfor mine fiender.

«Vederkveg meg med balsamflasker, red meg et leie av epler! For jeg er syk av kjærlighet» (Høys 2,4–5). Balsamflaskene og eplene som sjelen blir vederkveget med, betegner den rike trøsten og søte lindringen som finnes i Herrens kjærlighetsmåltid og ellers i hans ord.

Kanskje var det dette de gudfryktige fedrene siktet til når de på hostiene eller oblatene som brukes ved Herrens nattverd, avbildet alle slags blomster ved siden av bildet av den korsfestede Frelser. Det kan en se av de figurene en lærd teolog har etterlatt seg.

Av samme grunn kan det vel også forsvares at en den dag i dag smykker alterne i mange rettroende kirker, ikke bare med alle slags herlige og kostbare prydelser, men også med lys, blomster og potteplanter. Jeg skulle gjerne se at en kunne pynte hele kirken, og særlig alteret, som en liten himmel. Alt dette til ære for den høyverdige

nattverden og til en påminnelse for de gudfryktige hjertene om at de i den har et himmelsk gledesmåltid på jorden.

Hit hører likeledes disse ordene av vår dyrebare Frelser: «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!» «Den som kommer til meg, vil jeg slett ikke støte ut.» «Om noen tørster, han komme til meg og drikke!» (Matt 11,28; Joh 6,37; 7,37).

Når en går fram, skal en ikke la noe annet lyde i ørene og hjertet enn disse ordene av den nådige og miskunnsomme Herre. Når en tar imot sakramentet, skal en ikke si annet enn dette: «Herre Jesus, du i meg og jeg i deg!» Og når en går bort: «Jeg tilhører min elskede, og min elskede er min, og han lengter etter meg.»

Kjære Herre Jesus! Hvordan skal jeg prise nok denne din innstiftelse? Den er de troende sjelers himmelske gledesmåltid på jorden, et dyrebart kjærlighetsmåltid, et kraftig måltid til trøst og vederkvegelse, et søtt gledesmåltid, et hellig minnemåltid, et prektig bryllupsmåltid. Den er det store pantet på din kjærlighet, vårt fellesskaps bånd og vårt middel til forening med deg, minnet om dine undergjerninger, vissheten om din frelse og tærepengen på reisen til himmelen.

Den er en forsmak på det evige liv, englenes glede, djevlenes skrekk, de botferdige synderes tilflukt, de troendes styrke og befestelse, de bedrøvedes trøst, de svakes kraft, de trengtes frihet, de fattiges skatt og de døendes liv. Jeg takker deg, min Jesus, for at du ikke bare har gitt deg selv *for meg*, men også *til meg*. Akk, min Frelser, jeg har ikke noe å gi deg igjen, unntatt et fattig, elendig og syndig hjerte.

Min ringe gave ikke forakt,
o Jesus, Frelser kjære!
En bedre står ikke i min makt
å bringe deg til ære.
Om gaven enn er svak,
så se med velbehag
til sinnets oppriktighet,
og ta den i min evnes sted!

Nå vil vi kort vise hvordan vi skal bruke det vi så langt har sagt om dette høyverdige sakramentet. Det rette er da at vi tar den beslutning alltid å holde Herrens høyverdige kjærlighetsmåltid for kostbart og

dyrebart og holde det høyt i ære, og at vi tar imot det ofte, med den ærbødighet vi skylder, og med hjertelig andakt.

Uten tvil er det en av de kristnes største herligheter at deres Herre, Gud og Frelser ikke bare erklærer dem for og ser på dem som sine brødre og søstre, men også på en helt overordentlig måte gir dem sitt hellige legeme og blod til mat, og slik befester og bevarer dem i sitt salige fellesskap.

Jeg tror for visst at det må ergre djevlene over all måte, ja, at de nesten sprekker av harme og forbitrelse når de må stå langt borte og se på dette himmelske gledesmåltidet på jorden. Med rette kan Davids ord brukes om det: «Du dekker bord for meg like for mine fienders øyne» (Sal 23,5) – det vil si: på tross av mine åndelige fiender, mot deres vilje, til deres ergrelse, spott og spe. En lærd mann forteller at han har hørt av flere trollmenn at alle djevler i helvete skjelver når en ringer med kirkeklokkene.

Hvor mye mer må de da ikke skjelve og beve, bli forferdet og forbitret når de ser og erfarer at Herren Jesus binder seg så nær til sine kristne og kommer dem så nær at han selv blir deres mat og drikke! Hvor mye mer når de må se at de menneskene de tenker å skulle trå under føttene i evighet, sitter ved Guds bord, blir så herlig bevertet og nyter Herren Jesu nåde og kjærlighet så mye hjertet begjærer! Det var svært rett sagt av en gammel kirkelærer at når de troende kommer fra Herrens bord, er de som ildsprutende løver som djevlene blir forferdet over. (*Krysostomos*.)

I levnetsskildringen av den hellige Martin fortelles det at han en gang kom til keiser Maximus, som da hersket i Romerriket. Der brakte han alle slags gudelige emner på bane mens keiseren og keiserinnen var til stede.

Særlig talte han så hjertelig om sødmen i Guds nåde og den himmelske trøsten, om de troendes glade og salige endelikt og om den evige fryd og herlighet, at keiserinnen ikke bare hørte på med største oppmerksomhet og andakt. Hun begynte straks å tenke på hvordan hun kunne vise en så hellig og åndsfylt mann en særlig ære. Hun ba derfor keiseren om lov til å lage i stand et måltid for denne Guds tjener med egne hender, uten hjelp fra tjenerne.

Keiseren ga gjerne lov, mens den hellige Martin bare nødig samtykket. Straks gikk hun med stor iver til verket. Hun laget selv i stand

måltidet og satte fram en stol han kunne sitte på. Hun bar selv fram maten og sto bak ham og vartet ham opp som en tjenestepike. Hun vasket selv et beger rent, skjenket i for ham og rakte ham det. Da han hadde spist seg mett, samlet hun omhyggelig sammen restene. Hun var mer fornøyd over å ha hatt den æren å bespise en slik mann enn om hun selv var blitt bevertet på det prektigste.

Alle som hører eller leser dette, vil uten tvil se det som en stor ære og undre seg over det. En kan også lett tenke seg at mangen verdslig sinnet hoffmann hadde lite til overs for denne keiserinnens ydmykhet og den æren som her ble vist en tjener av Ordet. Men hvordan tror vi da det behager helvetes ånder når de må se at Guds Sønn ikke bare varter opp sine kristne ved bordet, men også gir dem sitt korsfestede legeme å ete og sitt utøste blod å drikke? Hvordan skulle han kunne vise oss større ære og kjærlighet?

Da Jonatan ville gi David et bevis på sin inderlige kjærlighet og hedre ham høyt som sin utvalgte venn, tok han av seg kappen og klærne sine og ga ham dem, sammen med sverdet, buen og beltet (1 Sam 18,4). Da David ville vise Jonatans sønn Mefibosjet ære og velgjerning for hans fars skyld, bød han ham å spise ved det kongelige bordet hver dag (2 Sam 9,7).

Da kong Johan den andre av Spania ville hedre grevene av Ribadeo for deres fortjenester, ga han dem det fortrinn at de og deres etterkommere alltid skulle spise ved det kongelige taffel, og at de hver gang skulle få den drakten kongen hadde på seg på helligtrekongersdag. I verdens øyne er dette noe stort, men til salighet kan det ikke hjelpe det minste.

Herren Jesus derimot setter ikke bare sine troende ved sitt bord; han blir selv deres mat og drikke. Han metter dem med livets brød; han lar dem ikke bare drikke av sitt beger, men også av sine hellige sår. Ved dette forsikrer han dem om sin evige nåde; han tar dem i sine armer og lukker dem inne i sitt hjerte.

Om den hellige Krysostomos fortelles det at han, når han forvaltet den hellige nattverden, pleide å se de hellige englene sveve omkring alteret. Og hvem vil tvile på at de i stort antall er til stede ved alle altere der dette hellige måltidet holdes etter Kristi befaling, og at de har sin glede i å skue denne underfulle hemmeligheten i Guds kjærlighet? (1 Pet 1,12).

La oss derfor tenke grundig over dette hver gang vi selv går til den hellige nattverden eller er vitner til at våre medkristne får den, og betenke hvor herlig vår kristendom er! Hva er vel all den prakt, ære, rikdom og lykksalighet hele verden eier, mot det vi har i den hellige nattverden?

Før fram for meg en kongelig brud kledd i gullstoff og rikt prydet med perler og edelstener, med en kongelig krone på hodet og et kongelig bilde på brystet. Jeg vil likevel foretrekke en troende kristen som går til Herrens bord i hjertelig botferdighet og andakt og med sann tro, selv om han utvendig er enkelt kledd og lite aktet av verden. For jeg akter ikke noe unntatt det som aktes i himmelen, og for mitt hjerte er ingenting anselig unntatt det som kan gjøre oss anselige for Gud og hans engler.

Verden kan ikke gi meg noe høyere og større enn det jeg allerede har. Med all sin rikdom kan den ikke legge noe til min lykksalighet. Min Jesus har verdiget seg til å kalle meg sin bror og har erklært min sjel for sin brud. Han har forsikret meg om sin evige kjærlighet med et pant som er mer verdt enn himmel og jord. Han er min, og jeg er hans – hva mer kan jeg ønske meg? Han har gitt meg sitt legeme og sitt kostbare blod som forsikring om min frelse – hva høyere kan jeg begjære?

Å, hvor godt har ikke mitt hjerte det! Hvor trøstig er ikke min sjel! Hvor stolt og uredd står jeg ikke overfor djevelen, døden, synden og helvete! Hvor ringe er ikke verdens herlighet i mine øyne! Hvor tåpelig ser den ikke ut for meg når den gjør seg så bred i sin forfengelighet! Jeg må le i mitt stille sinn når jeg ser at den usle jord og aske opphøyer seg og gleder seg over sin skygge.

Jeg har lest om skriftefaren til den sist avdøde kongen av Spania at han en gang mente han ikke ble behandlet etter sin verdighet av hertugen av Lerma i en forsamling. Da sa han: «Hvem tror De at De har med å gjøre? Min gunst hos kongen er ikke mindre enn Deres. Vit at De har en mann foran Dem som hver dag har Gud i sine hender og hver uke kongen ved sine føtter.»

Akk, om vi kristne bare ville lære av verdens barn å gjøre rett krav på den herligheten vi har i Kristus, og stå på den overfor verden, djevelen, døden og helvete!

Vi er de som daglig har Jesus Kristus, Guds Sønn, i våre hjerter, som sitter til bords med ham, som eter av hans brød og drikker av hans beger, som er hans venner og bundet til ham i evig kjærlighet. Det er oss han har gitt sitt hellige legeme til mat og sitt kostbare blod til drikke, og oss han har overdratt sitt rike til salighet. Hva dette er, forstår ikke verden. «Men vi har ikke fått verdens ånd, men den Ånd som er fra Gud, for at vi skal kjenne det som Gud i sin nåde har gitt oss» (1 Kor 2,12).

Kristne sjeler, la oss da ved enhver anledning vise at vi er kristne, og at vi forstår hva vi er! La oss akte fellesskapet med Jesus Kristus, som blir så herlig stadfestet i den hellige nattverden, høyere enn fellesskapet med verden! La oss frimodig forakte hundene og svinene, som ikke setter noen pris på våre perler og vår helligdom, og la oss ved enhver anledning prise vår kristendoms herlighet høyt! Tiden vil snart vise hvem som har valgt den gode del.

Men la oss ikke bare med munnen kalle den hellige nattverden et *høyverdig sakrament*. La oss også i gjerning vise at vi holder den for vår kristendoms største herlighet, for kirkens helligdom og for et dyrebart pant på Jesu kjærlighet! Når vi vil ta imot den, så la oss forberede oss med dypeste ydmykhet og selvfornedrelse, med sann botferdighet og inderlig andakt. La oss tenke godt over hvem vi har med å gjøre, hvor viktig denne saken er, og hvor mye det kommer an på at vi tar imot den på verdig vis!

Sannelig har den hellige apostelen satt et fast gjerde omkring dette hellige fjellet (2 Mos 19,23), og med kraftige tordenbrak drevet tilbake alle vanhellige, ugudelige og ubotferdige hjerter når han skriver: «Derfor, den som eter brødet eller drikker av Herrens beger på uverdig vis, blir skyldig i Herrens legeme og blod … For den som eter og drikker, han eter og drikker seg selv til dom dersom han ikke akter på Herrens legeme» (1 Kor 11,27.29).

Når jeg ser hvilken dyp ærbødighet den gudfryktige gamle kirken viste ved dette høyverdige sakramentet, kan jeg ikke annet enn rødme og sukke. Jeg leser at de forberedte seg til det med faste, bønn og våking. Hele natten før de skulle ta imot dette høytidelige måltidet, tilbrakte de med å prise Gud og betrakte Jesu Kristi død. Slik satte de den dagen de mottok sakramentet, på linje med de store høytidsdagene.

Når tiden for nattverden kom, måtte katekumenene – de som ennå ble undervist i troen – og andre som ikke hadde lov til å ta del i den, gå ut. En kirketjener påla da med høy og klar røst alle som var til stede, hellig taushet og den andakt som sømmet seg.

Deretter gikk de over til bønn og en ærefryktig betraktning av denne hellige handlingen, og de var til stede ved velsignelsen av de midlene som Herrens hellige legeme og blod blir delt ut ved. Når så tiden kom, gikk de fram med dypeste ærbødighet og tok imot dette dyrebare pantet med et hjerte som hungret og tørstet.

Noen mente at de skulle vise den hellige nattverden enda større ære. Vanligvis tok en imot den i hånden fra prestens hånd og førte den slik til munnen; men disse lot lage kar av gull eller sølv for å ta imot den i og føre den til munnen med. Denne skikken fremmet bare overtro, de rikes pråI og forakt for de fattige, og kirken refset og avskaffet den derfor tidlig. Likevel ser vi av den hvor høyhellig oldtiden må ha aktet dette sakramentet.

Nå står det dessverre svært dårlig til med den ærbødighet og andakt en skylder dette hellige, hemmelighetsfulle måltidet – slik det generelt står til med hele kristenheten og all øvelse i gudsfrykt. Mangt et gudfryktig hjerte gråter bittert og skjelver og bever ved å tenke på det.

Det er unødvendig å føre noen vidløftig klage over dette. For ikke bare er mange bøker allerede fulle av det, og kirkens fiender kaster det i ansiktet på den med stor bitterhet og mange hånsord; også den daglige erfaringen vitner om det, mer enn vi skulle ønske. («*Presten står på et opphøyet sted, synlig for alle, løfter hånden i været og roper med høy og skremmende røst, som en herold, midt i den fryktinngytende tausheten. Han kaller noen fram og viser andre bort. For når han sier: ‹Det hellige for de hellige›, er det det samme som om han sa: ‹Er noen ikke hellig, så la ham ikke tre fram!›*» *Baronius, Annales, 3. bind; Krysostomos, 17. preken over Hebreerbrevet.*)

De sjeler som ennå mener det alvorlig med sin salighet, må fremfor alt se til at de også på dette området holder seg ubesmittet av verden. Apostelen vil at vi skal «akte på Herrens legeme» (1 Kor 11,29), det vil si skjelne det fra annen, alminnelig mat. Vi skal ikke ta imot det for å følge en tom vane, med et trygt og likegyldig hjerte, men med alvorlig ettertanke og med den andakt vi skylder Herrens legeme.

Her kunne jeg ha grunn til å behandle saken grundig og vise hvilke plikter som hviler på de verdige gjestene ved Herrens hellige bord. Men siden det finnes så mange gode skrifter for kristne nattverdgjester, der en kan finne all den veiledning en trenger, og siden en ellers også jevnlig blir minnet om det, vil jeg bare med noen få ord røre ved det som her er nødvendig.

Når dere vil gå til den høyverdige nattverden, kristne sjeler, så tenk *for det første på hvor svært nødvendig det er* at dere omhyggelig holder ved like og stadig fornyer deres dåpspakt med Gud, og at dere blir stående urokkelig i samfunnet med Herren Jesus Kristus. Utenfor det er dere ikke annet enn syndige ormer, urene kar og tørre greiner, som ikke kan bære noen god frukt og er hjemfalne til ilden!

Tenk også på hvor ivrig Satan strever etter å løse opp båndet som forener oss med Kristus i samfunn. Det prøver han ikke alltid å oppnå ved åpenlyst frafall og grove synder, som til og med verden kaller straffverdige, men ofte ved små, dagligdagse synder som en ikke legger merke til.

Kristendommen er som et *urverk*, som trenger flittig tilsyn om det skal holde seg i gang. Det stanser ikke bare når det ikke blir trukket opp, når en del går i stykker eller loddet tas av, men også når det ikke i rette tid blir renset for det støvet som etter hvert og umerkelig samler seg og setter seg fast i det. *Et ungt tre* kan gå ut, ikke bare når en gir det det ene hogget etter det andre med øksen, men også når maurene, som bare er et lite kryp, holder til i stor mengde under det og umerkelig suger saften bort fra røttene.

Derfor må vi alltid være på vakt, alltid våke, be, arbeide og leve i en stadig omvendelse. Vi må bruke de hellige midlene flittig og ofte, dem Gud har innstiftet for å vekke, holde ved like og øke troen i oss, og slik også ta imot den høyverdige nattverden, som hører med til disse midlene, med den andakt vi skylder, så ofte det kan skje. Troen må leve av Ordet og de hellige sakramentene. Vårt hjerte er som *en lampe* der troens ild brenner, men denne ilden må holdes ved like med oljen fra de nådemidlene Gud har innstiftet (Matt 25,4).

Derfor kan en ikke regne *dem* for verdige gjester ved Herrens bord som kan gå lang tid uten å tenke på dette hellige kjærlighetsmåltidet. Når de en gang har vært der, kan de klare seg lenge på det – ofte et halvt eller helt år og lenger.

Når de går til alters, skjer det mer av vane og for ikke å bli sett på som ukristelige, enn fordi de kjenner noen særlig lengsel etter det. De vet ikke hva det skulle gagne dem; de er mette, de er rike, og de finner så mye fornøyelse i verden, i dens goder og gleder, at de lett kan undvære nattverden. Jo mer alminnelig denne kaldsinnigheten er blant de kristne i vår tid, desto mer grunn har en gudfryktig sjel til å vokte seg så den ikke blir lurt inn i den.

Jeg har aldri hørt, lest eller erfart at en sann og ivrig kristen har utsatt bruken av den hellige nattverden lenge – uten at en eller annen villfarelse eller samvittighetstvil var blitt plantet i ham og holdt ham tilbake. De første kristne brukte en tid nattverden hver dag og senere hver uke, særlig så lenge de ennå var i angst for blodige forfølgelser og så døden for øynene hver dag.

Men når en i disse siste tider holder seg så lenge borte fra den, må en slutte at det ikke står særlig godt til med kristendommen nå om dagen. Det er med den som med *gamle folk*, som etter hvert mister matlysten – et tegn på at døden nærmer seg.

Jeg skjønner ikke hvordan det går til. Herren Jesus har med stor kjærlighet og hjertelig alvor gjort i stand et så hellig og velsignet bord for oss den natten han ble forrådt, og i det gitt oss et så kraftig middel til å styrke og holde oppe vår tro, tenne vår kjærlighet og bevare oss i sin nåde og i sitt samfunn. Likevel betenker vi oss på om vi skal bruke det, og om vi ofte trenger det. Er vi da klokere enn han? Forstår vi bedre enn han hva som er nyttig og tjenlig for oss? Eller forakter vi rikdommen av hans nåde og godhet?

La derfor dette Herrens kjærlighetsmåltid være for dere et «jo *lenger*, jo k*jærere*», kristne sjeler! Lengt inderlig etter det, som et barn etter sin mors bryst. Se ikke ned på Guds Sønns kjærlighet og godhet, han som har gitt sitt hellige legeme i døden for oss og utøst sitt blod for oss, og som lengter etter å mette og styrke oss med sitt hellige legeme og blod. Ellers får han grunn til å klage over at han «som elsker oss så høyt, likevel selv blir elsket så lite» (2 Kor 12,15).

Jeg må her tenke på den klagen som Tauler skriver at Gud førte over for en av sine venner: Menneskenes barn har så mye å gjøre med verden, og hjertene deres er så fulle av forfengelighetens bilder, at når han kommer og banker på hos dem, har de ikke tid til å ta seg av ham.

Og han tilbyr dem hver dag all sin kjærlighet og nåde, ja, trenger seg på dem som en tigger, men få eller ingen vil ta imot ham.

Se til, kristne sjeler, at han ikke skal måtte føre den samme klagen over dere! Ta imot ham med lengsel og glede, *denne salige og rike tiggeren*, som ber om deres hjerte og om husly! Da skal dere få nyte godt av ham her i tiden og hisset i evigheten, til deres salighet.

Når dere vil være verdige gjester ved Herrens bord, kristne sjeler, så tenk dernest også på den store majestet som Herren Jesus, Guds høylovede Sønn, har, og hold den opp mot deres egen ringhet og uverdighet. Da vil dere ikke tre fram med et trygt, ubotferdig, frekt og likegyldig hjerte, men med et botferdig, ydmykt og andektig hjerte, i barnlig frykt. For selv om den dyre Frelseren gir seg selv til oss i dette sakramentet med all sin kjærlighet og nåde, må vi på ingen måte omgås det lettsindig og misbruke det til falsk trygghet. Hans vennlighet og godhet må ikke vekke forakt hos oss.

Han er riktignok den kjærlige Frelseren som tar imot syndere – som kaller dem som strever og har tungt å bære, til seg og lover å gi dem hvile, og som er kommet til verden for å forbinde de knuste hjerter, trøste de sorgfulle, mette de sultne og gi de tørste å drikke.

Men det er også han som ved så mange anledninger ropte ve over de ubotferdige og trygge foraktere og hyklere. Han ser gjerne at huset og bordene hans blir fulle. Men han går også inn for å se på gjestene, og han befaler å binde hender og føtter på den som ikke har bryllupsklær på, og kaste ham ut i mørket utenfor, der de skal gråte og skjære tenner (Matt 22,11–13). Det er han som forbannet det ufruktbare fikentreet og lot de onde åndene fare inn i svinene (Matt 21,19; 8,32).

Han er lik en *bie*, som riktignok lager den søte honningen og bærer den i fanget, men som også har en skarp brodd som den kan holde røverne borte med. Herren Jesus er som skystøtten han en gang åpenbarte seg herlig i, da han førte sitt folk ut av Egypt: På den ene siden er det bare lys, frelse og liv for de botferdige sjelene, men på den andre siden bare mørke for de forherdede, ubotferdige og trygge.

Jeg har ofte tenkt over hvordan det kan ha seg at det i vår tid, når evangeliets lys skinner så klart, likevel kan finnes så mange mørke, uomvendte og forherdede hjerter. Og jeg har funnet at ikke den minste årsaken er at folk går til sakramentet uten noen gudfryktig forberedelse, uten moden ettertanke, uten omvendelse og tro.

De skrifter uten anger; de prøver ikke seg selv; de lover nok med munnen å bli mer gudfryktige og forbedre livet sitt, men hjertet vet ikke av noe av det. Den høyverdige nattverden bruker de som en hyklerkappe og et skalkeskjul som skal komme dem til gode i en nødsstund. Imens vil de i sine friske dager fortsette i sine vante synder og ikke leve for Jesus Kristus, som er død og oppstått for oss, men leve for seg selv.

Skal ikke dette kalles å spotte Gud, så vet jeg ikke hva som skal kalles det. Derfor blir hjertene mer og mer formørket og forherdet, og da rammer dem den Guds dom som apostelen taler om: «Den som eter og drikker uverdig, eter og drikker seg selv til dom» (1 Kor 11,29). Det går dem som det fortelles om forræderen Judas: «Etter at han hadde fått stykket, for Satan inn i ham» (Joh 13,27) – det vil si: fikk full makt over ham og begynte å ri ham fullstendig. Det som er gitt dem til liv og salighet, blir ved deres egen skyld til død og fordømmelse for dem.

Jeg har lest en merkelig beretning om et gudløst lag som hadde sverget seg sammen om at de i åtte år ikke skulle be noe fadervår, ikke vaske seg, ikke klippe håret eller skjære neglene, og som regnet de grufulleste synder for bare tidsfordriv. Blant dem var også en skredder. Da han så den forferdelige enden kameratene hans fikk, gikk han i seg selv og satte seg fore å bedre livet sitt. Han kom til skriftemålet, og siden presten ikke kjente til hans ugudelighet, fikk han avløsning for syndene sine som de andre.

Men den hellige og rettferdige Gud ville stille dette gudløse mennesket fram som et eksempel for andre. Da han dagen etter, når prekenen var slutt, ville tre fram med de andre for å ta imot den hellige nattverden, la det seg en slik tåke for øynene hans at han famlet omkring som en blind og ikke kunne finne alteret.

De andre la merke til det og ville lede ham fram, men han gikk i seg selv og bekjente at han ennå ikke var verdig til en så hellig mat. Da han så kom ut av kirken, fikk han synet igjen. Siden vendte han om til Gud av hele sitt hjerte, og deretter tok han imot det høyverdige sakramentet til velsignelse.

Det som ved Guds særlige nåde skjedde med dette mennesket i legemlig forstand, til hans forbedring, det skjer dessverre i åndelig forstand med mange, til deres forblindelse – med dem som går fram uten sann anger og omvendelse, med et frekt og trygt hjerte. Kom der-

for ikke til dette høyhellige sakramentet uten den dypeste ydmykhet, uten omhyggelig selvprøvelse og uten å gjøre dere små, gudfryktige sjeler! Selv om Herren Jesus er stilt fram for oss som en nådestol og lokker alle mennesker til seg med stor kjærlighet og vennlighet, må vi likevel, fordi vi i oss selv er ingenting, nærme oss ham med et ydmykt og botferdig hjerte.

Abraham kalles Guds venn og fikk den æren at Gud talte med ham som en mann med sin venn; Herren ville ikke gjøre noe uten først å la sin venn få vite det. Men se likevel med hvilken dyp ærbødighet han pleide å omgås sin Gud: Han «falt på sitt ansikt» og sa: «Se, jeg har dristet meg til å tale til Herren, enda jeg er støv og aske» (1 Mos 17,17; 18,27).

Jesus møtte høvedsmannen i Kapernaum med stor vennlighet. Så snart denne fortalte ham at tjeneren hans lå verkbrudden og hadde store smerter, sa han straks: «Jeg skal komme og helbrede ham.» Men høvedsmannen svarte med stor ydmykhet: «Herre, jeg er ikke verdig til at du går inn under mitt tak. Men si bare et ord, så blir gutten frisk» (Matt 8,6–8).

Slik skal også vi gjøre. Selv om Herren Jesus sier: «Jeg vil komme til deg og helbrede din sjel; jeg vil mette deg med mitt legeme og gi deg å drikke av mitt blod; jeg vil være din, og du skal være min», så la oss likevel si av hjertet: Akk, min Herre Jesus, hvem er jeg at du kjenner meg og akter på meg?

Jeg er en stakkars syndig orm og fortjener ikke så stor nåde og ære. Jeg kan ikke riktig fatte det; din kjærlighet er for stor, og din godhet er uten like. Hva skal jeg vel gi deg, min søte Frelser, og hvordan skal jeg lønne deg igjen? Jeg har jo ikke annet enn et syndefullt, bedrøvet og elendig hjerte. Er du tjent med det, så ta det helt og fullt, min Jesus! Her legger jeg det ned for dine føtter og overgir det til deg for evig.

Når jeg ser din majestet og min uverdighet, blir jeg forferdet; men din nåde og min nød lokker og driver meg. Rik og fattig hører sammen; legen og de syke passer godt for hverandre, likeså mellommannen og synderen, maten og de sultne, drikken og de tørste.

Så kommer jeg da, min Herre Jesus, ikke i min verdighet – for jeg har ingen – men i *din*. Jeg er ingenting, jeg har ingenting, jeg vet ingenting; du er mitt alt, og din store kjærlighet til menneskene, som du har stadfestet med din død og ditt blod, er min eneste og største

trøst. Gjør du meg verdig, Herre Jesus, så blir jeg verdig; helliggjør, rens og velsign du meg, så blir jeg hellig, renset og velsignet.

Det har behaget deg å legge ned en uforlignelig skatt hos meg. Men jeg vitner for alle hellige engler og mennesker at jeg er et urent og usselt kar og uverdig til en slik nåde. Det gjør jeg for at din godhet skal tre desto herligere fram og bli desto mer priset, fordi du ikke engang forsmår de fattige og elendige, de bedrøvede og nedbøyde hjertene, og så videre.

Videre kunne det her nevnes at det hos de verdige gjestene ved dette høyhellige kjærlighetsmåltidet også må finnes en hjertelig og frimodig fortrolighet og en broderlig og glad tillit til Herren Jesus. Av den følger det gudelige forsettet aldri å krenke ham med bevisste synder. Jeg skal likevel ikke dvele ved det her, for vi får anledning til å tale om det senere, når vi kommer nærmere inn på nytten av å betrakte den hellige nattverden.

Nå vil vi samtidig vise hvordan alle botferdige og troende sjeler skal hente *rik og kraftig trøst* av læren om den høyverdige nattverden og av bruken av den. La oss da tenke på at det er Jesus, vår venn, bror og forløser, som har innstiftet den hellige nattverden! Hva annet enn godt og ønskelig kan komme fra Jesus, Frelseren? Han kom til verden for å gjøre syndere salige, og han skiltes også fra verden med det urokkelige forsett alltid å gjøre det.

Han er riktignok alltid en Jesus, det vil si en kjærlig, søt og trøsterik Frelser. Men dette ville han særlig vise i dette hellige sakramentet. Her gir han oss på én gang ikke bare sitt ord og sine løfter, som også er fulle av ånd og liv, men også seg selv, hele sitt hjerte, hele sin fortjeneste og all sin kjærlighet, og sier: Jeg er Jesus, din mellommann, talsmann og frelser; *jeg er din, og du er min*. Jeg ville gjerne si noe mer og høyere, men jeg kan ikke.

La oss tenke på at hans hensikt med dette er å stadfeste det samfunnet vi har med ham i troen, og gjøre oss visse på det. Han vil styrke vår tro og gjøre den frimodig, så vi lærer å forakte synd, død, djevel og helvete og tråkke dem under føttene. Han vil gjøre oss beruset av sin kjærlighet og fylle hjertene våre med fred og glede i Den Hellige Ånd. La oss da omgås dette hellige nådemiddelet slik det sømmer seg, og ikke selv frarøve oss denne salige frukten!

Når dere går fram, botferdige sjeler, og hører ordene: «Vår Herre Jesus Kristus, i den natt …» og så videre, så la ånden løfte seg med én gang. Grip den søte trøsten som ligger skjult i dette Jesu navn, og tenk på at dere har med det kjærligste, mest trofaste og søteste hjerte å gjøre som finnes i himmelen og på jorden – med Jesus, som har gitt sitt hellige legeme i døden for oss og utøst sitt blod for oss.

Si med frimodighet: Min søte Frelser, jeg heter en arm synder, du heter Jesus, en som utsletter synd og gjør salig. Jeg heter av naturen et vredens barn, du derimod heter Jesus, et nådens barn. Jeg heter et dødens barn, du heter Jesus, livets fyrste. Så kommer da jeg synder til min Jesus, min rettferdighet, min nådestol, min frelser. Av deg venter jeg alt som en kan og bør vente av en slik Frelser: syndenes forlatelse, trøst, fred, glede, liv og salighet.

Jeg urene kommer til den åpne kilden i dine hellige sår, mot min synd og urenhet. Jeg fattige kommer til skatten av din fortjeneste, så jeg kan bli rik. Jeg syke kommer til deg, min lege, så jeg kan bli helbredet. Jeg er sulten og tørst; du er livets brød og kilden med det levende vann. Jeg kommer som en skrøpelig for å få kraft av deg til å kjempe mot mine fiender og overvinne dem. Jeg har ikke annet med meg enn et tomt hjerte, for jeg vet at jeg i deg har nådens fylde.

Tenk dernest på at foreningen og samfunnet med Jesus, vår forløser, blir stadfestet i dette sakramentet. Ved siden av den personlige foreningen mellom den guddommelige og den menneskelige natur i vår Frelser finnes det ingen inderligere forening enn den som blir fornyet og befestet i den hellige nattverden. Alt det vi tidligere har lært om sjelens bryllup med Kristus, og all den trøst vi har øst av det, må også føres over hit og gjentas ved denne læren. (*Se andre del, ellevte preken.*)

For hva kan være mer trøsterikt enn at Herren Jesus går inn i en like sann og inderlig forening med oss som maten og drikken med legemet vårt? At jeg kan peke på hjertet mitt og si med sannhet: Kristus er her, Kristus lever i meg, Jesus er min kraft, han er i meg og jeg i ham?

For en glede og hjelp var det ikke for David at «Jonatans sjel ble knyttet til Davids sjel», og at han «hadde ham kjær som sitt eget liv» (1 Sam 18,1.3)! Og hvor ofte nøt han ikke godt av dette vennskapet! Skulle det da ikke være en stor ære og glede, en stor kraft og et mektig vern for oss at Herren Jesus ikke bare har knyttet seg til oss og elsker

oss like inderlig som sin egen sjel, men også gir oss sitt legeme å ete og sitt blod å drikke?

Hva vil helvetesslangen gjøre med et menneske som har fått en så kraftig legedom og motgift? Hva vil synden gjøre med den som er kledd i og forent med rettferdigheten? Hva vil døden gjøre med den som har livet i sitt hjerte? Skulle *den* frykte som har et slikt skjold og en slik ryggdekning? Skulle *den* tvile og miste motet som har et slikt pant og en slik sikkerhet?

Det fortelles om keiser Henrik den første at han omkring år 1022 etter Kristus lot kalle til seg en munk ved navn Romuald, som var berømt på den tiden. Så snart han fikk øye på ham, sa han: «Å, Gud gi at min sjel kunne få bo i ditt legeme!» Den gudfryktige herren delte sin tids tro, at bare munkene var hellige, og han ønsket å bli forent med denne mannen i den tanke at hans sjel ville være godt bevart i en slik forening. Gud være lovet, vi vet bedre! Vi har en høyere og bedre forening: Vi er i Kristus, og Kristus i oss.

Hvorfor skulle vi da ikke slå oss til ro og holde fast på denne herligheten? Hvorfor er vi ikke glade? Hvorfor bruker vi ikke vår tro og vår kristendom til gagn for oss, slik det sømmer seg?

Hvorfor sier vi ikke, når vi har tatt imot dette guddommelige pantet på saligheten: Akk, min Herre Jesus, så høyt du har gledet meg, så kraftig du har trøstet meg, så godt jeg har det! Jeg har ikke gull og sølv, ikke kongelige eller fyrstelige brev til pant og sikkerhet for min salighet, men deg selv. Jeg har grepet deg, Herre Jesus, og vil ikke slippe deg.

Din sjel er forent og knyttet til min sjel, ditt legeme med mitt legeme, ditt blod med mitt blod, ditt hjerte med mitt hjerte, din guddom, din herlighet og din hellighet med min armod, ringhet, elendighet og skrøpelighet. Vi er ett, min Herre Jesus; vi står sammen som én mann. Hvordan skulle jeg da kunne gå fortapt? Hvordan skulle din himmelske Far da kunne være meg unådig? Hvordan skulle du da kunne forlate eller glemme meg?

Ditt legems lem jeg sannelig er,
så gleder seg mitt hjerte;
fra deg kan intet skille meg her,
verken nød eller dødens smerte …

Vær forvisset om, kristne sjeler, at alt det dere til nå har hørt om rettferdiggjørelsen, om syndenes forlatelse, om Guds farskjærlighet, om vårt bryllup med Kristus og om Den Hellige Ånds vitnesbyrd, blir beseglet og stadfestet i dette kjærlighetsmåltidet. Og det er nettopp dere som er de sjelene vi taler om, og for hvis skyld vi taler og skriver alt dette.

Frykt ikke for Satan, for tvert imot er det han som frykter for dere. Han vet godt hvilken beskytter dere har, og hva deres bønner, sukk og tårer formår i himmelen. For *hans* skyld som har elsket dere, gitt seg selv for dere og forent seg med dere, makter han ingenting mot dere.

Se på synderinnen der hun ligger ved Herren Jesu føtter og væter dem med tårene sine. Tror dere ikke det har ergret djevelen at han gikk glipp av denne godbiten og måtte se alle garn og snarer han hadde surret henne inn i, revet i stykker? Se på tollerne som kom nær til Herren Jesus og satt til bords med ham. Hvor harm Satan var over å se *dem* sammen med Herren Jesus – dem han trodde han var helt sikker på – kunne han ikke skjule; han knurret over det gjennom sine trofaste venner, fariseerne (Luk 15,1–2; 5,29).

Se på røveren på korset, hvor nær han holder seg til Herren, og hvor fortrolig han taler til ham som til en venn: «Jesus, husk meg når du kommer i ditt rike!» Og hvor trøsterikt *Herren* svarer ham: «Sannelig sier jeg deg: I dag skal du være med meg i Paradis!» (Luk 23,42–43). Jeg tror Satan var nær ved å sprekke av ondskap da han måtte høre på denne samtalen. For hva kunne være mer ergerlig for den hatefulle, skadefro og misunnelige ånden enn at den sjelen han så lenge hadde hatt i sin vold, så uventet ble revet fra ham og fikk forsikring om saligheten?

Men hva kunne han vel gjøre? Kunne han rive synderinnen bort fra Herren Jesu føtter, eller ta tollerne bort fra bordet der de satt med Herren? Kunne han hindre røverens samtale med Herren Jesus, eller rane fra ham den saligheten Jesus hadde lovt ham? På ingen måte. Knurre, brumme og harmes kunne han nok, men han måtte likevel la nåden og barmhjertigheten gå sin gang.

Slik er det ennå. En kan lett tenke seg at det må skjære ham i hjertet når han må være vitne til at de store synderne som han så lenge har forledet, forblindet og hatt som villige tjenere, går med full tro og et

gudelig forsett til Herrens bord – og at de ikke bare eter og drikker med ham, men at han selv er deres mat og drikke.

Ja, når han ikke bare må se at de i sann botferdighet ligger for Herren Jesu føtter og søker nåde, men at de også finner den i rikt mål, og at han tar dem i armene sine, forsikrer dem om saligheten og gir dem fredens kyss.

Men hva vil han vel stille opp mot det? Med hvilken demning vil han stanse og holde tilbake strømmen av Guds nåde og barmhjertighet? Kan han rive oss ut av Jesu armer igjen, eller løse opp vårt samfunn med ham?

Om han så knurrer, grynter og gjør og gjerne vil skremme oss, har vi likevel ingen grunn til å bekymre oss for det. La oss være glade ved Herren Jesu bord og ikke bry oss om hva slags vær det er utenfor! La oss fryde oss i hans søte nåde og ikke lytte etter om helveteshunden uler eller gjør! Han får ule og gjø lenge før han makter å rive i stykker det båndet som er mellom oss og Herren Jesus.

Vennen som Frelseren taler om i lignelsen, sa til ham som banket på døren hans ved midnatt: «Bry meg ikke! Døren er alt stengt, og småbarna mine er i seng med meg» (Luk 11,7). Slik vil også Herren Jesus til slutt si til Satan: Gjør ikke lenger uro for meg og mine! Ti og vær stille! Pakk deg! Døren er stengt; mine venner og kjære er her inne hos meg. De er bevart i min kjærlighet, i mitt vern, i min hånd; du har ikke noe krav på dem i all evighet.

Når han så holder synden vår fram for oss, la oss trøstig si: Jeg vet ikke av noen synd; men jeg vet av Herren Jesus, som har elsket meg og gitt seg selv for meg, og som har mettet meg med sitt hellige legeme og styrket meg med sitt dyre blod. Vil han skremme oss med hvor store og mange syndene våre er, så la oss si: Jeg vet ikke av noe stort uten min Guds store nåde, Jesu Kristi store kjærlighet og Den Hellige Ånds store godhet.

Vil han få oss til å tvile på om det virkelig er mulig at Gud kan mene det hjertelig godt med et menneske som har krenket ham så lenge og på så mange vis, så la oss svare ham: Jeg har Guds munn, hånd og hjerte – hans munn i hans ord, hans hånd i de mange velgjerningene han til nå har vist meg, hans hjerte i den hellige nattverden. Det er nok for meg.

Så holder han kanskje vår uverdighet fram for oss og sier: Hva innbiller du deg? Mener du at du står i en slik nåde hos Gud at du kan stole på det og by meg trass på den måten? Jeg vil ikke snakke mer om hvordan du var før, men bare holde fram for deg hvordan du er nå. Se hvor mange synder du ennå gjør hver dag, hvor kald du ofte er, og hvor lite du elsker, enda du selv er høyt elsket av Gud! Hvor lite pris gir du ikke din Gud! Og hvor liten er ikke den forandringen en kan se hos deg etter det samfunnet med Kristus som du roser deg av – og så videre.

La oss da svare ham: Nettopp derfor har min Jesus tatt meg inn i sitt samfunn, for at han etter sin rike godhet skal bøte på alle mine mangler. Alt det jeg mangler, tar jeg frimodig av hans fylde. At jeg ennå ofte snubler, gjør meg sannelig inderlig vondt, og det vet ingen bedre enn min Jesus, som prøver hjerter og nyrer. Men jeg vet at når en kaster stry eller papir på ilden, kan det ikke bli fortært så fort som syndene mine blir slukt av Jesu rettferdighet, som er gitt meg.

At min tro ikke er så fullkommen og min kjærlighet ennå ikke så brennende som de burde være, vet jeg godt. Men jeg vet også at jeg ved Guds Ånd og nåde strever hver dag etter å bli mer fullkommen. Riktignok er jeg ennå et barn i kristendommen, men jeg vokser likevel ved Guds nåde og håper at jeg en gang skal bli en mann. Mer og mer strever jeg etter å gripe og holde fast min Jesus, slik jeg selv er grepet av ham.

Dessuten vet jeg at jeg har med en nådig Gud og Far og en kjærlig Frelser og bror å gjøre. De vet nok at jeg ennå er svak og skrøpelig, men vender ikke av den grunn sin kjærlighet bort fra meg, like lite som en *mor* forlater sitt minste barn fordi det er så lite og svakt; nettopp derfor gir hun det tvert imot desto større kjærlighet og pleie.

Alt annet som Satan og verden vil sette oss i hodet for å svekke den trøsten vi har av den høyverdige nattverden, og forstyrre gleden vår, bør vi forakte med frimodig sinn.

Når de snakker om fattigdom og elendighet, om forakt og alle slags trengsler og prøvelser, må vi svare: Jeg er ikke fattig, for Jesus er min skatt. Jeg lider ingen mangel, for «han dekker bord for meg like for mine fienders øyne, han salver mitt hode med olje, mitt beger flyter over» (Sal 23,5). Jeg er ikke elendig og foraktet, for mitt navn er skrevet opp i himmelen, og min sjel er trolovet med Guds Sønn.

Jeg bryr meg ikke om noen motgang, for jeg har Jesus til venn, og vi står sammen som én mann. Ingen trengsel skremmer meg, for den guddommelige trøsten lindrer meg alltid.

Min Jesus, som er min slik jeg er hans, har vel alltid like mye sødme som verden har bitterhet. Kan verden skade meg, så kan han forsvare meg; kan den angripe meg, så kan han beskytte meg. Hvem vil skille meg fra Guds kjærlighet? Hvem vil drive meg ut av min Herre Jesu samfunn? Til det kommer verden med all sin ondskap og djevelen med all sin makt og list altfor kort. Hånden som holder meg, er for sterk; klippen jeg er grunnfestet på, står for fast.

«For jeg er viss på at verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er, eller det som komme skal, eller noen makt, verken høyde eller dybde eller noen annen skapning skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre» (Rom 8,38–39).

Jeg kunne ha sagt mye mer om dette, men dette er nok for mitt formål. Av dette vil de troende sjelene forhåpentlig kunne se hvorfor jeg har kalt den høyverdige nattverden «et himmelsk gledesmåltid på jorden». Gud la oss alle i sannhet erfare det og smake den sødmen han har gjemt i denne sin kjærlighets hemmelighet!

Ennå står det tilbake at vi bruker denne trøsterike betraktningen av den hellige nattverden *til å oppmuntre oss til sann gudsfrykt*. Dette hellige sakramentet fører en stor kraft, mye kjærlighet, mye liv og mye ånd med seg. Herren Jesu hjerte, som han gir oss i dette kjærlighetsmåltidet, er fullt av guddommelig og ubegripelig kjærlighet. Hans hellige legeme er livets brød, fullt av himmelsk kraft; hans hellige blod og hans Ånd er sammen. Når vannet og det bakte brødet som engelen brakte Elia, kunne gi ham så stor kraft (1 Kong 19,6–8), hva må da ikke denne guddommelige maten og denne himmelske drikken, Herrens hellige legeme og blod, kunne gjøre!

En slurk vin som et sykt eller friskt menneske drikker, viser sin kraft. Jeg kan ikke bære en blomst eller en sitron i hånden uten å kjenne duften. En medisin som mennesker har laget, strømmer på kort tid gjennom hele legemet og gir ofte en slik forandring at en må undre seg. Hva må da ikke min Herre Jesus kunne utrette når han blir mottatt i sin hellige nattverd! Skulle paradisets blomst kunne være uten duft, og livets medisin, som Gud har laget, være uten kraft og virkning?

En berømt teolog i vår kirke sier med stor rett: «Gud vekker, øker og styrker troen i oss ved dette sakramentet. Han stiller ikke bare Kristus med hans legeme og blod fram for oss i det ytre, men virker også kraftig i oss i det indre etter at vi har tatt imot dette hellige sakramentet – så sant vi ikke ved synd og ubotferdighet, vantro og hykleri hindrer denne guddommelige virksomheten.» (*Johann Gerhard.*)

Av dette kan vi nå ta anledning til å *prøve oss selv*, om vi har tatt imot den høyhellige nattverden på verdig vis. Det ville nok vært svært nødvendig å utdype dette nærmere, men tiden tillater det ikke; og vi mener desto heller å kunne la det ligge her, siden vi tidligere både her og der i dette verket har gitt veiledning til det og med Guds hjelp skal gjøre det videre. Men på samme måte kan det også oppmuntre oss til trøstig å begynne og fortsette vår øvelse i gudsfrykt og et nytt og hellig liv i Jesu Kristi kraft, som også blir gitt oss i den hellige nattverden.

En sann kristen har ingen grunn til å klage over sin Gud, som om han lot ham være uten hjelp i den harde kampen mot Satan, verden og hans eget kjøtt og blod. Herren Jesus er jo selv blitt hans styrke, hans hjelp, hans mat og drikke. «Alt makter han i ham som gjør ham sterk» (Fil 4,13).

Han kan leve gudelig; han kan tjene Gud og sin neste; han kan overvinne djevelens fristelser; han kan forakte verdens lokking og smiger. Han kan korsfeste sitt kjød med dets lidenskaper og lyster og tvinge det inn under Kristi milde åk.

I ære og vanære, i medgang og motgang kan han vise seg som en Guds tjener og Jesu etterfølger – i ydmykhet og saktmodighet, i kyskhet og avholdenhet, i oppriktig kjærlighet, i standhaftig tålmodighet og urokkelig håp, i forakt for forfengeligheten og lengsel etter himmelen. Alt dette ved kraften fra sin gjenløser, som han er et lem på, og som fyller ham med sin Ånd, holder ham oppe med sin nåde og metter og styrker ham med sitt hellige legeme og blod.

Jeg taler her ikke om noen virkelig fullkommenhet der ingenting mangler – for *den* er først forbeholdt det evige liv – men om det rettferdige livet som er begynt hos de troende, og som Kristus, deres rettferdighet for Gud, virker i dem.

Jeg vil vitne om at de kristne ikke har noen unnskyldning når de forsømmer og skyver til side øvelsen i gudsfrykt og et hellig liv, som om det var noe det ikke kom særlig an på. Heller ikke når de ikke bryr

seg om det, som om det var altfor vanskelig. For Gud har ikke bare alvorlig krevd det som noe som nødvendig hører med i hans frelsesorden, men også gitt oss kraft til det ved Kristus, sin Sønn, og ved sin Hellige Ånds nåde.

Tenk vel over dette, kristne sjeler, og lær av det at dere ikke går til den hellige nattverden for å forbli late, søvnige og likegyldige i deres kristendom. Dere går dit for at dere, styrket og forfrisket ved den, med ny kraft og iver skal gå i kamp mot Satan, verden og deres eget kjød, vinne den ene seieren etter den andre ved Jesu kraft og hjelp, og slik bli stående tro og standhaftige mot deres Gud inntil enden.

Tenk også på at hver gang vi går til den hellige nattverden, bekjenner vi åpent at vi vil være og bli i Kristus. «Men de som hører Kristus Jesus til, har korsfestet kjødet med dets lidenskaper og lyster» (Gal 5,24), og «de som er i Kristus Jesus, vandrer ikke etter kjødet, men etter Ånden» (Rom 8,1).

I den hellige nattverden blir vår dåpspakt fornyet og stadfestet. Og likesom vi der tilegner oss Kristus, den korsfestede, og hans fortjeneste til trøst for vår sjel, slik forplikter vi oss samtidig til å være ham tro, bekjenne ham for all verden i lære og liv, elske ham inderlig og urokkelig, tjene ham villig og glad og følge ham etter.

I den høyverdige nattverden får vi forsikring om Guds nåde, syndenes forlatelse og det evige liv. Men en må ikke gjøre Guds nåde til skamløshet, ikke misbruke syndenes forlatelse og ikke bruke håpet om det evige liv som frihet for det syndige kjødet.

Nåden blir lovt oss for at vi skal «tjene ham uten frykt i hellighet og rettferd for hans åsyn alle vårt livs dager» (Luk 1,74–75). Syndene blir tilgitt oss for at vi skal «frykte» Gud og elske ham desto mer (Sal 130,4; Luk 7,47). Det evige liv blir lovt oss for at vi skal være desto mer frimodige i troens kamp. En viser ikke noen kronen og prisen for at han skal legge seg ned og sove eller gi seg over til sine lyster, men for at han skal løpe og kjempe desto villigere og mer utrettelig.

Det er giftige *edderkopper* som suger gift av de vakreste blomster, og det er motbydelige *padder* som kan forvandle den edle morgenduggen til gift. Slik er det også ugudelige og forherdede hjerter som kan ta nådemidlene, som Gud har gitt sine barn til trøst og forsikring om deres salighet, som en anledning til å synde desto mer sorgløst og trygt. De sanne, troende hjertene rører aldri ved sin forløser uten å

få ny kraft fra ham. De nyter hans kjærlighet, hans trøst og hans fortjeneste som tjenestefolket i huset nyter maten – for siden å kunne arbeide desto bedre og gjøre desto bedre tjeneste.

Jeg er overbevist om at ingen av dem som har samfunn med meg i Kristus Jesus, tenker annerledes, og at de verken i den hellige nattverden eller i andre trøstefulle forsikringer om Guds nåde søker noen frihet til å synde, men ny kraft og hjelp til å leve et hellig liv som behager Gud.

La oss til slutt sukke: Herre Jesus, la ditt hellige legeme og blod hellige, velsigne og styrke mitt legeme og min sjel og bevare meg fra alle synder! Akk, min gjenløser og frelser, lev du i meg og jeg i deg; bli du i meg og jeg i deg!

Driv du all synd og last ut av mitt hjerte; ta du alene mitt hjertes hus i eie og behold det! Akk, pryd og smykk min sjel med åndelig prydelse, med himmelsk skjønnhet, med sterk tro, glødende kjærlighet og brennende håp, med edel ydmykhet, hellig tålmodighet, inderlig bønn, mild saktmodighet og hjertelig lengsel etter deg alene og det evige liv.

Så kan jeg ha et vennlig samfunn med deg alene, enten jeg eter eller drikker, sover eller våker, lever eller dør. Så kan du bli hos meg og i meg, og jeg evig bli hos deg og i deg, alltid ete og drikke med deg, tale og synge om deg og uavlatelig tenke på deg. Så kan jeg alltid kjenne din kraft i mitt hjerte og din Hellige Ånds drift i min sjel, i deg og ved deg overvinne alt som vil rive meg løs fra ditt samfunn, tjene deg villig og glad så lenge jeg lever, og til slutt sovne søtt og salig inn i deg! Amen.

Åttende preken. Om det evige nådevalget, til trøst for den troende sjel

I Jesu navn. Amen.

Ef 1,3–6: «*Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som har velsignet oss med all åndelig velsignelse i himmelen i Kristus. For i ham har han utvalgt oss før verdens grunnvoll ble lagt, for at vi skulle være hellige og ulastelige for hans åsyn. I kjærlighet har han forut bestemt oss til å få barnekår hos seg ved Jesus Kristus, etter sin frie viljes råd, til pris for sin nådes herlighet, som han ga oss i Den Elskede.*»

Det er en merkelig og lærerik hendelse som skjedde med Moses, og som han selv har skrevet ned for oss. En gang da han talte svært fortrolig med Gud, ba han om å få *se hans herlighet*. Herren svarte at han ville la *all sin godhet* gå forbi hans åsyn og rope ut *sitt navn* for ham; men *sitt åsyn kunne han ikke se*, for intet menneske kan se Gud og leve. Han sa videre at han ville la sin herlighet gå forbi ham og imens holde sin hånd over ham, og når han tok den bort, skulle Moses *se ham bakfra*.

Og Herrens navn, som han selv ropte ut, er dette: «Herren, Herren er en barmhjertig og nådig Gud, langmodig og rik på nåde og sannhet. Han lar miskunn vare gjennom tusen ledd. Han forlater misgjerning og overtredelser og synd» og så videre (2 Mos 33,18–23; 34,6–7).

Det er svært mye merkverdig i denne beretningen. Men som innledning til denne preken vil vi bare berøre det som tjener vårt formål og kaster lys over emnet. Moses sto i stor nåde hos Gud; for «Herren talte til Moses ansikt til ansikt, som når en mann taler med sin neste». Gud gjorde ham den ære å komme ned i skystøtten for øynene på hele folket, stå i døren til teltet og tale med ham. Han sa til ham: «Også det du nå ber om, vil jeg gjøre. For du har funnet nåde for mine øyne, og jeg kjenner deg ved navn» (2 Mos 33,11.9.17).

Denne store vennligheten fra Herren ga ham mot til å be om noe høyt og stort: å få se Guds herlighet, hans herlige og majestetiske vesen. Hittil hadde han nok vært nær ham i *mørket* i skyen (2 Mos 20,21). En gang hadde han også sett ham på en helt særlig måte, da det under hans føtter var «likesom et gulv av gjennomsiktig safirstein, klart som selve himmelen» (2 Mos 24,10), og han hadde hørt Herren tale svært vennlig til ham. Likevel var han ikke tilfreds; han ville se Gud uten dekke og forheng, i hans sanne majestet.

Jeg innrømmer gjerne at han også kan ha hatt en hellig hensikt med dette: at han desto bedre kunne forkynne for Israels folk om deres Guds store majestet og herlighet, og slik vekke større frykt og ærefrykt hos dem. Det kan også være at han visste godt at Gud hadde langt større majestet og herlighet enn han hittil hadde sett, og at han brant av lyst og lengsel etter å skue den, så han siden kunne ære og prise ham desto mer.

Likevel vet jeg nesten ikke om ikke denne hendelsen må regnes blant den gode mannens menneskelige feil – at han ønsket å se og vite mer enn det som tilkom ham eller noe annet dødelig menneske.

Det ser ut som om den algode Gud på en måte ville irettesette ham med ordene: «Jeg vil være nådig mot den som jeg er nådig mot, og miskunne meg over den som jeg miskunner meg over» (2 Mos 33,19). Det er som om han ville si: Jeg vil nok oppfylle din bønn så langt det lar seg gjøre; men du skal vite at det jeg gjør mot deg, skjer av ren nåde og barmhjertighet, og ikke fordi jeg har funnet noen fortjeneste hos deg.

Jeg vil likevel ikke strides med noen om dette. Men jeg vil peke på at hvordan det enn var med Moses denne gangen, så er nysgjerrighet noe vi mennesker er født med etter syndefallet.

Vi nøyer oss ikke med at Gud har åpenbart seg herlig i naturen, i Skriften og i våre hjerter og samvittigheter. Vi nøyer oss heller ikke med at hans kjære, enbårne Sønn har ikledd seg vårt kjøtt og blod, er kommet ned til oss i vår elendighet, har kunngjort oss Guds nådige vilje om vår salighet og i sitt åpnede hjerte har vist oss sin Fars hjerte. Nei, vi vil se og vite enda mer. Vi vil åpne Guds forseglede rådssal, kikke i hans hemmelige bøker, lære å kjenne «hans uransakelige dommer og usporlige veier» (Rom 11,33) og granske hans indre, skjulte majestet og herlighet.

Erfaringen har dessverre lært oss nok om at dette er sant. Selv de troende sjeler som lever i et inderlig og fortrolig vennskap med Gud, og som han ved sin Ånd og sitt ord har gitt så mang en herlig åpenbaring av sin kjærlighet og forsikring om den i hjertet – selv de har ofte nok å gjøre med å vokte seg for en slik farlig nysgjerrighet. (*Osiander.*)

Videre skal vi også legge merke til hvordan den vennlige Gud omgås sin tjener, og med hvor stor saktmodighet han hjelper ham til rette i den menneskelige skrøpeligheten som kanskje viste seg hos ham. Han sier at mennesket ikke kan se hans åsyn og leve. Det vil si at Moses har bedt om noe som ikke ville tjene ham til gode. Han hadde bedt om å få se Guds herlige vesen, enda dødelige mennesker ikke engang har kunnet tåle glansen av en engel når han viste seg for dem, men har falt i avmakt og sunket til jorden.

Men ønsker du endelig å se min herlighet, vil Herren videre si, så vit at *min godhet er min herlighet*, og at jeg regner det for min største

ære når jeg kan vise menneskenes barn nåde, barmhjertighet, kjærlighet og trofasthet.

At Guds kjærlighet og godhet er hans herlighet, ser vi når vi holder vers 19 og vers 22 sammen. I det første sier Herren at han vil la all sin godhet gå forbi, og i det siste at han vil la sin herlighet gå forbi Moses.

Vi ser også at Herren ved denne åpenbaringen selv kunngjør hvilket navn som er hans herligste æresnavn, det han helst hører: «Herren, Herren er en barmhjertig og nådig Gud, langmodig og rik på nåde og sannhet» og så videre. Derfor har også Guds hellige menn gjentatt dette navnet så ofte, og med det har de påkalt og æret den majestetiske Gud.

Vi har også skriftord der Guds herlighet tydelig betyr hans nåde og barmhjertighet; dem har vi allerede anført et annet sted i dette verket (Sal 103,8; 86,15; 145,8; Jes 40,5; 60,1). Vi må heller ikke unnlate å nevne at noen lærere mener at *all Guds godhet*, som skulle gå forbi Moses' åsyn, betyr Guds Sønn. For i ham finnes så å si et kort sammendrag av all Guds nåde og kjærlighet, eller, som Johannes sier, nådens fylde og hele saligheten (Joh 1,14.16).

Når Herren til slutt sier at Moses skal *se ham bakfra*, betyr det nok at han bare skal se så mye av Guds herlighet som var nyttig for ham, og som han kunne tåle. Men det ligger også en påminnelse i det: Moses skal gi akt på Guds gjerninger, og når han vil lære hans råd å kjenne, skal han ikke se så mye på begynnelsen som på slutten og utfallet.

Av dette lærer vi at det er forgjeves, ja, høyst farlig og skadelig, når et menneske tar seg fore å granske og utforske Guds hemmeligheter og skjulte majestet. De er som vannet som rant fram under templets dørterskel, og som profeten ble ført ut i: Først nådde det ham til anklene, så til knærne, så til hoftene, og til slutt ble det så dypt at han ikke lenger kunne nå bunnen (Esek 47,1 flg.).

De er som de store dypene og vannkildene i jorden, der alle elver og kilder har sitt utspring. Gud har gitt menneskene dem til nytte og livsopphold. Men om de ikke ville nøye seg med det, og prøvde å finne elvenes utspring og stige ned i jordens kløfter, ville det visselig føre til deres undergang.

Den som stirrer altfor stivt og lenge på solen, får mørke og blindhet til lønn – enda han med senket blikk godt kunne ha brukt solens lys og gjort sitt arbeid i det.

Derfor fører den majestetiske Gud oss selv bort fra å granske hans skjulte dommer, veier og herlighet, og over til å betrakte hans nåde og godhet. Det er som om han ville si: Menneske! Vil du ha noe å gjøre, så legg vinn på å tenke over underne i min kjærlighet og miskunn. Der vil du finne mer enn du kan utforske og fatte i evighet, og det vil dessuten være deg til størst nytte.

Vær som et barn som ikke bekymrer seg om farens høye forretninger og styringssaker, om hans vidløftige handel og mange innviklede regnskaper. Barnet gjør det faren ber det om, går på skolen og lærer å be, lese og skrive, tar takknemlig imot når det får lov å leke, og nyter farens omsorg, pleie og kjærlighet med barnlig glede og et takknemlig hjerte.

Hva har du med mine høye tanker å gjøre – hvordan jeg styrer verden og min kirke, og hva mine dommer og veier er? Hvorfor vil du vite mer enn jeg har åpenbart deg i mitt ord? Hvorfor nøyer du deg ikke med min nåde og godhet og nyter den med et ydmykt, takknemlig og glad hjerte?

Vi *ser også av dette* at Gud viser oss til sin aller kjæreste Sønn, i hvem han har lagt ned hele sin visdoms skatt og all sin godhet. Den som vil se og utforske Gud, han skal se på Jesus Kristus, den korsfestede. Den som virkelig kjenner ham, vil uten tvil finne så mye sødme, glede og salighet at han ikke vil begjære noe mer.

Det var et svært godt råd den erfarne og gudfryktige doktor Staupitz ga Luther da han klaget for ham over sin store anfektelse om Guds forutviten, eller nådevalget: Han skulle begynne med Jesu Kristi sår; der ville han finne sin utvelgelse, og ingen andre steder.

Luther taler selv ofte av egen erfaring svært merkverdig om denne saken. «Til kunnskap om Gud,» sier han, «kan intet menneske komme uten ved Kristus. For bare i og ved ham har Gud villet åpenbare seg slik at en kan se hans hjerte og vilje. Og i Kristus ser en ikke annet enn bare herlig, uutgrunnelig kjærlighet og nåde, men utenfor ham ikke annet enn vrede og unåde … Derfor har jeg ofte advart: Den som vil vandre trygt, skal vokte seg for alle høye tanker og grublerier som går ut på å søke Gud direkte i hans majestet, utgrunne hans gjerninger, råd og vilje, eller få hemmelige og særlige åpenbaringer og så videre. For slikt er ikke bare villfarende og bedragersk, men fører og styrter mennesket i avgrunnen.»

Og videre: «Vil du vandre trygt og gripe Gud rett, så du finner nåde og hjelp hos ham, så la deg ikke overtale til å søke ham noe annet sted enn i Herren Kristus. La deg heller ikke lokke til å gå omkring med andre tanker, gjøre deg bekymringer eller spørre etter noen annen gjerning enn denne: at han sendte Kristus. Begynn din kunst og ditt studium med Kristus, la det også bli ved ham og holde seg til ham. Og om dine egne tanker og din fornuft, eller noen annen, vil føre deg og vise deg en annen vei, så lukk øynene og si: Jeg skal og vil ikke vite av noen annen Gud enn min Herre Kristus.»

Det er forgjeves at vi vil se Gud inn i ansiktet, for han har stilt fram for oss en nådestol som vi skal holde oss til. Vi kan ikke fatte Guds gjerninger og veier forfra; vi må se ham bakfra og gi akt på utfallet. Da skal vi finne at «alle Herrens stier er miskunn og trofasthet» og så videre (Sal 25,10).

Vi har funnet det nødvendig å sende en slik innledning i forveien, fordi vi i denne preken skal tale om den høyst viktige *læren om nådevalget*. Den er skjult for all kjødelig fornuft, men likevel overmåte trøsterik. For en botferdig og troende sjel er det svært viktig å være godt undervist i den – til sin sikre trøst og sin varige ro og glede i Gud, og for å kunne stå fast mot djevelens listige angrep. Derfor kan vi ikke unnlate å ta den opp.

Vi har likevel ikke kunnet ta den opp før nå. For den sjelen som skal ha nytte av å tenke over dette, må først ved Guds ord og de hellige sakramentene være blitt viss på sin forening med Kristus ved troen. Troen er øyet, og Kristi sår er den rette kikkerten som denne himmelske hemmeligheten må betraktes gjennom.

På den andre siden har vi heller ikke kunnet utsette det lenger. For når denne saken blir rett overveid etter Guds ord, gir den den troende sjelen en sikker grunnvoll å bygge sin fred, sin glede og sin trøst på, og den kan gi sjelen grunn til å elske og prise Gud desto mer, som vi skal tale om i det følgende.

Det er sannelig sørgelig at også denne delen av vår tro er gjort til et stridens eple. Den høyvise fornuften har omgitt den med så mange nysgjerrige og underlige spørsmål at den utenfra nesten ser ut som en *tornehekk*, eller som et floket garnnøste der en verken kan finne begynnelsen eller enden.

Med full rett kan en bruke på den det Luther sier om læren om Kristi person: «Å, Herre Gud! Over denne salige læren skulle en uten all strid og tvil alltid glede seg i en sann tro, synge, love og takke Gud Fader for denne usigelige barmhjertighet … og så volder den lede Satan ved stolte, æresyke, fortvilte mennesker en slik skade for å skjære oss av fra kjærligheten og den salige gleden og ødelegge den for oss. Å, Gud forbarme seg!»

Det kan heller ikke nektes at Satan bruker denne læren til å skremme mang et gudfryktig og troende hjerte som ikke er på vakt, og som kanskje følger sine egne tanker for langt. Han vil forvandle sødmen som ligger i den, til bare bitterhet, og visheten om vår frelse til bare tvil, skjelving og beven.

Men det er ikke læren selv, slik den er åpenbart for oss i Guds hellige ord, som har skylden. Det var heller aldri Guds mening at de botferdige sjelene skulle bli skremt av den og holdt i stadig frykt og angst. Tvert imot skulle de hente sikker trøst av den, glede seg inderlig over Guds evige kjærlighet og nåde og lengte etter å nyte sitt nådevalg fullt ut.

De skriftordene som lyder noe hardt, er satt mot de sorgløse, ubotferdige hyklerne og de stolte selvrettferdige. De skal lære den kjødelige fornuften å ydmyke seg for Gud og leve av hans nåde alene. Men Skriften har også andre ord som er sanne blomster og epler fra paradiset, til lindring og forfriskning for de gudfryktige, bedrøvede sjelene. Til disse ordene hører også det som er lest opp, og ved hjelp av det vil vi nå gjøre «en ydmyk og trøsterik betraktning over vårt nådevalg». Gud hellige og velsigne den for Jesu Kristi skyld! Amen.

Menneskets sinn er ikke alltid like godt skikket til å betrakte høye og viktige ting – ikke engang naturlige eller borgerlige, langt mindre åndelige og himmelske. Når vannet er stille, speiler solen seg i det; men når det er opprørt av stormende vinder, kan det ikke ta imot et slikt himmelsk bilde. Slik er det også med menneskets hjerte. Når det er stille og rolig i Gud og Kristus, kan det med nytte tenke over de høye hemmelighetene i den kristne lære. Men er det urolig og har ikke gitt seg inn under lydigheten mot Kristus og troen, vil slike tanker skade det mer enn gagne det.

Dette tok også den berømte Johan Gerson, kansler ved universitetet i Paris, hensyn til når han tenkte over nådevalget. Han sier at når

tankene meldte seg – «om han også er utvalgt til det evige liv», eller «om han er forkastet av Gud» – så så han straks etter hvordan det sto til i hjertet hans. Fant han at det var rolig, fullt av fred og glede i troen, og at det hadde det godt med sin Jesus, lot han det med ydmykhet og varsomhet gi seg over til slike tanker. Men sto det annerledes til, holdt han det tilbake og ga det noe annet å tenke på.

Dette rådet er svært godt og bør følges av alle gudfryktige sjeler. Et menneske som har hodet fullt av mange ubehagelige og strevsomme forretninger, leter ofte etter noe som ligger rett foran hendene eller øynene på ham, uten å finne det. Og med *innviklede regnestykker* er det ofte slik at en om kvelden, når tankene er spredt og sinnet urolig, ikke får svaret til å stemme, mens det om morgenen, når sinnet er klarnet, snart finnes, nesten av seg selv. Slik er det også i denne saken.

Den aller beste tiden til å tenke over den til trøst for sin sjel er uten tvil når sjelen har steget opp gjennom de trinnene vi hittil har talt om: når den etter en sann omvendelse er kommet i et godt forhold til sin Jesus i troen; når den ved Den Hellige Ånds indre vitnesbyrd kjenner seg viss på sine synders forlatelse, sitt barnekår og sin trolovelse med Kristus; når den har styrket seg ved å betrakte sin dåpspakt og den hellige nattverd, og har Den Hellige Ånd til fører og veileder, han som taler og underviser gjennom sitt ord.

Dette viser også den hellige apostel når han i det ordet som er lest opp, taler så herlig og trøsterikt om nådevalget til efeserne. De hadde allerede en god grunnvoll i sin kristendom og var godt undervist i kunnskapen om seg selv og om Herren Jesus.

Han skriver ikke om dette med «engstelig, bevende hjerte og skjelvende hånd», men med stor frimodighet. Slik viser han at de botferdige, omvendte og troende kristne ikke skal la det komme dit at betraktningen av nådevalget blir en kilde til tvil, skrekk eller mistro for dem. Tvert imot skal de øse bare sikker trøst og frimodighet av den, inderlig love og prise Gud for hans herlige nåde i Kristus og si etter apostelen: «Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som har velsignet oss med all åndelig velsignelse i himmelen i Kristus!»

Disse ordene alene kunne være verdt en hel preken og en grundig overveielse. Men siden de egentlig ligger utenfor den saken vi har satt oss fore å behandle, og bare er en slags forberedelse til den, kan vi ikke dvele lenge ved dem.

Vi vil bare kort og i forbigående peke på dette: Vi som står i samfunn med Kristus Jesus ved troen, som har fått Åndens førstegrøde, som er døpt og ved det dyrebare pantet i Herrens hellige legeme og blod er forsikret om Guds nåde – vi har ingen grunn til å gå til betraktningen av nådevalget på annen måte enn med lovsang til vår Gud og stor frimodighet. Dermed utelukker jeg ikke den barnlige frykten og den ærefrykten vi skylder Guds helligdom, men bare trelldomsfrykten, som fører vantro og mistillit med seg.

Så la da oss som i sannhet er blitt omvendt og troende, glade prise vår Gud fordi han har ført oss inn i samfunnet med sin kjære Sønn, fordi han har elsket og utvalgt oss i ham før verdens grunnvoll ble lagt, og fordi han har velsignet oss med all åndelig velsignelse og alle himmelske goder! Skulle vi gjøre det som Gud har gitt oss til sin pris og vår trøst, til en grunn til å sukke, sørge og plage oss selv? Skulle vi la Satan ta fra oss den blomsterbusken vår himmelske Far har gitt oss til forfriskning, og gi oss bare tistler i stedet?

Legg også merke til ordene «åndelig velsignelse i himmelen», og regn dere ikke for fattige når dere eier kunnskapen om Kristus! Den åndelige og himmelske velsignelsen må jo være bedre enn den legemlige og jordiske. Den jordiske blir også de ugudelige til del og er forfengelig og forgjengelig, men den himmelske er uforgjengelig og evig. La da verden få det den vil; vi vil mette og stille våre hjerter med den åndelige velsignelsen i himmelen. Men jeg må gå videre.

Gud har utvalgt oss, sier apostelen. Han taler her ikke bare om utvelgelsen til Kristi nåderike, men også om utvelgelsen til det evige liv og den himmelske salighet; det viser teksten tydelig når en ser den i sin helhet. Med rik Ånd beskriver han overmåte trøsterikt og herlig den rådslutningen der Gud fra evighet av, i Kristus Jesus, sin aller kjæreste Sønn, og av bare nåde og barmhjertighet, har utkåret til sin eiendom og bestemt til salighet alle dem som han forut så ville holde ut i troen til enden – til pris for sin herlige nåde.

Av denne korte og klare beskrivelsen av nådevalget ser vi straks at vi her igjen har et stort nådeverk av Gud og et ufattelig under av hans godhet mot oss. Av den store skaren av falne mennesker har Gud utsøkt, skilt ut og utvalgt en del til å være medarvinger med hans Sønn og få del i hans herlighet. Ingenting annet har beveget ham til dette enn hans rene og bare nåde, kjærlighet og miskunn.

For da menneskene ved djevelens misunnelse og list og ved egen skyld hadde falt fra ham, ved synden pådratt seg hans unåde og styrtet seg i ubeskrivelig elendighet, kunne han etter rettferdig dom ha latt dem bli der alle sammen. Han trengte ikke til dem. Han var i seg selv en salig Gud og ville ha fortsatt å være det, selv om han hadde latt hele verden gå til grunne sammen med dem. Eller om han endelig ville ha fornuftige og synlige skapninger til pris for sin herlige makt, visdom og godhet, så hadde det vært lett for ham å vekke opp mennesker av steinene.

Men han var annerledes til sinns, og hans barmhjertighet var for brennende. «Jeg vil ikke fullbyrde min brennende vrede, jeg vil ikke igjen ødelegge» (Hos 11,9). Derfor fant han i sitt hellige råd et middel som kunne stille hans allmakt, visdom, godhet, rettferdighet og barmhjertighet fram for alle skapninger i overvettes storhet og herlighet, og som på det kraftigste kunne virke til menneskenes salighet.

Han besluttet å gi verden sin Sønn og sette ham som en nådestol for alle mennesker uten unntak. Han ville opphøye ham på korset slik kobberslangen ble opphøyd i ørkenen, og vise alle som var blitt skadet av helvetesslangen, til ham, så hver den som tror på ham, ikke skulle gå fortapt, men ha evig liv.

Han besluttet også at han i dette verket fortsatt ville gjøre alt det en nådig og barmhjertig Gud burde gjøre. For «han som ikke sparte sin egen Sønn, men ga ham for oss alle, hvordan skulle han kunne annet enn å gi oss alle ting med ham?» (Rom 8,32). Han ville by menneskene de nådemidlene som de kunne komme til troen og til samfunnet med hans Sønn ved, og bli stående i det. Han besluttet å finne sin glede i å hjelpe dem ut av deres elendighet og gjøre vel mot dem. Han ville hjelpe dem «i trofasthet, av hele mitt hjerte og av hele min sjel» (Jer 32,41).

Men i lyset av sin guddommelige allvitenhet hadde han alle menneskers tilstand fra begynnelsen til enden for øye. Han så at de fleste av dem ville forakte den nåden som ble budt dem i Kristus, og støte den fra seg, henge ved de forførende ånder, elske mørket mer enn lyset og bli stående i vantro og ubotferdighet. Da måtte han som en rettferdig Gud nødvendigvis vende sin nåde til vrede og overgi dem til fordømmelsen for deres vantros skyld.

De andre derimod, som han forut så ikke med vilje ville stå hans Ånd og nåde imot, men ty til den nådestolen han hadde stilt fram,

holde seg til sin mellommann i troen og bli i denne tilstanden helt til sin siste stund – dem har han elsket og utvalgt i Kristus før verdens grunnvoll ble lagt. Dem har han utsøkt seg som en førstegrøde av sine skapninger og utkåret til sin eiendom. Dem har han sluttet inn i sin evige nåde og kjærlighet; han har skrevet navnene deres i livets bok, tegnet dem inn i himmelen og forut bestemt dem til barnekår hos seg selv.

De er verdens kjerne, Herren Jesu rette får, som han kjenner som sine og holder i sin hånd, og som ingen skal rive ut av hans hånd (Joh 10,14.28). De er ærens og barmhjertighetens kar. De er dem han har sine særlige, nådige hensikter med. De er englenes glede, djevelens skrekk og verdens støtter.

Det sies om Herren Jesus at «det var Guds vilje å la hele sin fylde ta bolig i ham» (Kol 1,19), og Faderen vitner fra himmelen om ham: «Dette er min Sønn, den elskede! I ham har jeg velbehag» (Matt 3,17; 17,5). På samme måte kan jeg på et vis si om de utvalgte at Gud har sitt velbehag og sin glede i dem, og at han *fyller dem med sin fylde* (Ef 3,19). De er «de hellige som er i landet, de herlige, som jeg har all min glede i» (Sal 16,3).

Verken i himmelen eller på jorden kan det tenkes eller sies noe edlere, dyrebarere, mer trøsterikt og herligere om noen enn at han hører til *Guds utvalgte*. For nådevalget fører med seg, som alt nevnt, Guds særlige og evige kjærlighet, en utskillelse for Gud fra den store flokken av ugudelige, et uoppløselig samfunn og fellesskap med Kristus, at Den Hellige Ånd bor i en uten å skilles fra en, et stadig faderlig tilsyn, et vedvarende vern, en sikker forvissning og en mektig bevarelse til salighet.

Riktignok kan det ikke nektes at også de utvalgte kan falle fra nåden og for en tid miste troen. Men jeg taler her om deres endelige herlighet, og om at ingenting til slutt kan skille dem fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus. («*Ingenting*» – *det vil si: ingenting annet enn mennesket selv, ingen annen makt enn menneskets egen frie vilje. Oversetterens anmerkning.*) (*At også de utvalgte til slutt kan bli forkastet, ser en likevel ugjendrivelig blant annet når en overveier 1 Kor 9,27 sammen med Ef 1,4. Under nådevalget må derfor vel alle de regnes med som Gud forut så «ikke med vilje ville stå hans Ånd og nåde imot, men ty til den nådestolen han hadde stilt fram, og holde seg til sin mellommann i troen»,*

selv om de ikke skulle «bli i denne tilstanden helt til sin siste stund». Oversetterens anmerkning.)

Dette Guds nådevalg har, som sagt, sitt utspring i hans rene og bare kjærlighet, godhet og barmhjertighet. Han så ikke på menneskenes fortjeneste og verdighet; han fant heller ikke annet enn synd og elendighet hos noen av dem.

«Hvem ga ham noe først så han skulle få vederlag?» «Det er en utvelgelse av nåde. Men er det av nåde, da er det ikke mer av gjerninger. Ellers blir nåden ikke lenger nåde» (Rom 11,35.5–6). «Han er den som har frelst oss og kalt oss med et hellig kall. Han gjorde det ikke etter våre gjerninger, men etter sin egen rådslutning og nåde» (2 Tim 1,9). «Med evig kjærlighet har jeg elsket deg. Derfor har jeg latt min miskunn mot deg vare ved» (Jer 31,3).

Likevel skjedde det ikke på måfå og uten hensyn til noe. Gud har forkastet de fleste mennesker og overgitt dem til fordømmelsen – ikke etter en forferdelig, vilkårlig rådslutning, men for deres vantros og ubotferdighets skyld. På samme måte har han skilt ut og utvalgt seg de andre for Jesu Kristi skyld, han som de henger ved i troen. Forskjellen mellom de utvalgte og de forkastede er at de første er i Kristus, de siste utenfor Kristus. Det ser vi tydelig av ordene i vår tekst:

«I ham (Kristus) har han utvalgt oss; han har forut bestemt oss til å få barnekår hos seg ved Jesus Kristus, etter sin frie viljes råd; han har gitt oss sin nåde i Den Elskede» (Ef 1,4–6).

Skriften sier ikke at vi er utvalgt *til* Kristus, som om Gud hadde foretatt et valg blant de falne menneskene etter sitt rene velbehag og forsett, forkastet de fleste og gitt og overgitt de øvrige til Kristus for at de skulle bli frelst. Nei, da Gud ville velge, så han i nåde på Kristus – i hans dyre blod og fortjeneste – som mellommann og sonoffer for menneskene. Og ved Kristus, eller for Kristi skyld, så han på alle som i troen og i Ånden var forent med ham, slik lemmene er forent med hodet.

Dette er klart av flere grunner. *For det første* av apostelens egen forklaring, når han uttrykkelig sier at Guds nåde er gitt oss i Kristus Jesus fra evighet av (2 Tim 1,9). *For det andre* av det de lærde har påpekt: at *i Kristus* etter hebraisk språkbruk betyr det samme som *for Kristi skyld*. Slik står det et annet sted: «Enhver skal dø for sin egen synd» (5 Mos 24,16), eller som det lyder i grunnteksten, *i sin synd*.

Slik sier også vår Frelser: «Dette begeret er den nye pakt i mitt blod» (Luk 22,20), det vil si: pakten som er grunnet i mitt blod, og som derfor regnes som gyldig og er stadfestet i himmelen. *For det tredje* av sammenhengen i vår tekst med det som går foran: «Han har velsignet oss med all åndelig velsignelse i himmelen i Kristus», og i ham har han også utvalgt oss. Slik vi ble velsignet i Kristus, det vil si for Kristi skyld, slik er vi også utvalgt i Kristus. *For det fjerde* av at Skriften overalt knytter Guds nåde og Kristus med hans blod og fortjeneste fast sammen, og ikke vil vite av noen nåde utenfor ham.

Utvelgelsen til det evige liv er en av Guds aller største nådegaver. Da kan visselig ikke Herren Jesus med sin dyre fortjeneste stå utenfor den. Hvordan skulle den rettferdige og hellige Gud ha utvalgt en del av menneskene uten å se hen til mellommannen, som ved sin blodige død skulle gjøre fyllest for hans rettferdighet og sone og betale for deres synder?

Og hvem vil få oss til å tro at Guds rådslutning om vår salighet *før tiden* har vært annerledes enn vi har sett den oppfylt i *tiden*? Når Kristus i fullbyrdelsen er alt i alle, og ingen der når saligheten utenfor ham, kan det jo ikke være noen tvil om at Guds nåde, valget og vår salighet fra evighet av er grunnet i ham.

Med glede ser jeg at apostelen nevner Herren Jesus fire ganger i dette ordet vårt: Vi er velsignet i Kristus; vi er utvalgt i ham; Gud har forut bestemt oss til barnekår ved Jesus Kristus; han har gitt oss sin nåde i Den Elskede. Uten tvil vil han med det vise at vi aldri må tenke på noe nådevalg eller noen salighet utenfor ham.

De som setter valget foran Kristus og utenfor ham, får selv se hvordan de vil finne noen varig trøst for sin sjel og noen salighet. Hva meg angår, vil jeg ikke ha med den majestetiske og høylovede Gud å gjøre utenfor min Jesus, som han selv har vist meg til.

Av dette følger nå, uten at noen kan motsi det, at den evige Gud i sin rådslutning om nådevalget heller ikke kan ha sett bort fra vår tro. For slik nåden og Jesus ikke kan skilles fra hverandre, kan heller ikke Jesus og troen skilles; fra vår side finnes det ikke noe annet middel til å komme i samfunn med vår Frelser.

Eller for å si det enda tydeligere: Vi er utvalgt i Kristus – det vil si som forent med Kristus, som lemmer på vårt hode. Men det er umulig

å bli forent med Kristus uten ved troen, og derfor kan vi heller ikke ses i forening med ham uten at troen regnes med.

Utenfor Kristus ser Gud ikke noe annet hos oss enn synd og elendighet, og utenfor troen har vi ingen del i Kristus. Når Gud har sett oss og utvalgt oss i Kristus, har han altså ikke kunnet se og utvelge oss uten å regne med det middelet som podet oss inn i Kristus.

Men det er en forskjell: Kristus har han sett som den fortjenstfulle årsaken til vår utvelgelse og vår salighet, vår tro derimot som det middelet som knytter oss til Kristus, vår Frelser, så vi henger ved ham. Troen er ikke et menneskeverk som har sin grunn i vår kraft og evne, men hans eget verk, hans gave, hans Ånds kraft, som han av bare nåde virker i oss.

Troen kommer altså ikke i betraktning hos Gud fordi den finnes hos oss og kommer fra oss, men fordi den er vendt mot Jesus Kristus, står og lever i ham – han som Gud selv har satt fram som en nådestol for oss og vist oss til. Derfor sier Skriften tydelig at Gud «fra begynnelsen har utvalgt dere til frelse, ved Åndens helliggjørelse og ved tro på sannheten» (2 Tess 2,13).

Åndens helliggjørelse er her ikke helligheten i liv og ferd, som Den Hellige Ånd også virker i oss etter at vi er rettferdiggjort. Det er jo åpenbart at all vår fortjeneste og alle våre gjerninger er helt utelukket fra nådevalget, like så vel som fra rettferdiggjørelsen; det lærer apostelen klart andre steder.

Nei, Åndens helliggjørelse er den virksomheten Den Hellige Ånd utfører når han vekker troen i oss, forener oss med Kristus og slik fører oss til rettferdighet og hellighet. Det stemmer med det apostelen sier et annet sted: «Dere har latt dere vaske rene. Dere er blitt helliget, dere er blitt rettferdiggjort i den Herre Jesu navn og i vår Guds Ånd» (1 Kor 6,11).

Med «tro på sannheten» mener han den troen som bygger på Guds løfter i evangeliet som en usvikelig, evig sannhet; eller han vil si: den ekte, sanne troen. I den er vi utvalgt, sier han. Det er det samme som om han hadde sagt: I foreningen med Kristus ved troen har Gud i nåde sett oss og utvalgt oss til salighet.

Dette kunne vi belyse og stadfeste med flere skriftsteder. Men siden vi først og fremst taler til sanne, troende kristne og søker å undervise,

forbedre og trøste *dem*, vil vi unngå all unødig vidløftighet og ikke dvele lenge ved dette.

Videre lærer apostelen oss at Gud har utvalgt oss i Kristus «før verdens grunnvoll ble lagt». Med det uttrykket pleier Skriften å betegne evigheten, så apostelen vil si: Før himmelen, jorden eller noen ting var skapt, har den evige Gud alt hatt oss i sitt hjerte og sinn. Han har sett oss forut før vi var til; han har alt bestemt oss til barnekår og salighet før vi ble skapt, mens vi ennå ikke hadde noen tilværelse. Slik sier han også et annet sted at Guds nåde er gitt oss «i Kristus Jesus fra evighet av» (2 Tim 1,9).

Dette tjener til å stille Guds kjærlighet desto klarere fram for oss. David undrer seg over at Gud har så mye omsorg for menneskene i tiden; men vi må undre oss langt mer over at han også har hatt det før all tid, fra evighet, og si: «Herre, hva er da et menneske at du (fra evighet av) kommer ham i hu, en menneskesønn, at du ser til ham!» (Sal 8,5).

Når vi tenker over slike ord, kan vi bli visse på at Gud før verden ble til, har tenkt på hver enkelt av oss som tror på ham. Etter sin guddommelige allvitenhet og visdom har han besluttet i sitt råd hvordan og ved hvilke midler han ville føre oss til troen og holde oss fast i den, hvilke veier han ville lede oss, og hvordan han ville verne oss og ved sin allmakt bevare oss til salighet. Derfor kan en troende kristen ikke gjøre noe bedre enn med glede og barnlig tillit å overgi seg til hans guddommelige råd og faderlige styring. Og om Gud fører ham underlig, skal han også følge ham underlig – men villig.

Nysgjerrige mennesker pleier å spørre hva Gud gjorde før han skapte verden. Jeg vil ikke svare det som den hellige Augustin skal ha svart på dette spørsmålet, nemlig at Gud laget i stand helvete for slike nysgjerrige grublere. For jeg har erfart at til og med gudfryktige sjeler ofte, mot all forventning, kan falle inn i slike forvirrede tanker. Man kunne heller svare dem med et lignende spørsmål: Hva gjør solen før den står opp, eller når den er skjult bak tykke, mørke regnskyer? Også da har den sin glans og skinner like fullt som når vi ser den for øynene våre.

Før verden ble til, hadde Gud ikke mindre i seg selv enn nå; han hvilte og virket og gledet seg i seg selv. Men vil vi ikke nøye oss med det, så lærer apostelen at han fra evighet av utvalgte oss, bestemte oss

til barnekår hos seg selv og elsket oss i Kristus. Han gledet seg over all den godhet, kjærlighet og nåde han ville vise oss. Han ordnet midlene til vår salighet og besluttet hvordan han ville lede oss etter sitt råd og til sist ta oss opp i herlighet.

Se her, dere troende sjeler, hvor stor grunn vi har til ofte å si av hjertet: «Pris Herren, for han er god, hans miskunnhet varer til evig tid.»

Før verden ble, min Far, har du
sett ned til meg med kjærlig hu
og elsket meg før jeg var;
din Sønn har selv meg kåret ut,
han er min skatt, jeg er hans brud –
hvem har en glede som jeg har?
Vel meg! Fryd meg! Fred og ære
hos min kjære
Frelser skal jeg evig nyte –
hvem kan da min glede bryte?

Guds kjærlighet og godhet mot oss begynte i evigheten, før verdens grunnvoll ble lagt. Den er mektig over oss i tiden, og den skal vare i all evighet, når verden er forgått. Skulle vi da ikke love og prise en slik Gud alltid og i evighet? Akk, min Gud! Akk, du allgode, kjære Far! Hvordan skulle jeg kunne glemme deg? Hvordan skulle jeg kunne la en eneste time gå uten å tenke på deg og prise din ubegripelige miskunnhet?

Du har tenkt på meg før jeg ble til. Mens jeg ennå var skjult i mitt intet, så dine øyne til meg i nåde. Du la planen for hele min frelse og ordnet alt før jeg var skapt. I tiden tenker du daglig på meg og lar meg aldri komme ut av din faderlige omsorg og varetekt, og du vil komme meg i hu i all evighet. Skulle jeg da ikke tenke på deg og alltid ha deg for øynene og i hjertet? «Jeg vil love Herren til hver tid, hans pris skal alltid være i min munn» (Sal 34,2).

Dernest lærer apostelen oss hva som var *målet med nådevalget*, og hva Gud ville oppnå med det. Han sier at det for det første skjedde for at «vi skulle være hellige og ulastelige for hans åsyn» i kjærlighet.

Se hvor høyt den hellige og kjærlige Gud verdsetter helligheten og kjærligheten! Han har jo helt fra evighet ordnet alt slik at vi kan bli

funnet i dem og tjene ham i hellighet og rettferdighet alle våre livsdager. Han har utvalgt oss av verden og skilt oss ut fra den store flokken av ugudelige, for at vi skal vise oss som «Guds ulastelige barn midt i en vrang og forvendt slekt» og skinne «som lys i verden» (Fil 2,15). Dette har han også siktet til med alle sine andre velgjerninger. Han har skapt oss og hittil sørget for oss og holdt oss oppe, for at vi skal takke ham, kjenne hans underfulle godhet og tjene ham.

Han har gitt oss sin aller kjæreste Sønn til Frelser, og i ham er «Guds nåde åpenbart til frelse for alle mennesker. Den opptukter oss til å fornekte ugudelighet og de verdslige lystene, til å leve sedelig og rettferdig og gudfryktig i den verden som nå er.» Guds Sønn er han «som ga seg selv for oss for å løse oss ut fra all lovløshet, og rense for seg selv et eiendomsfolk, som med iver gjør gode gjerninger» (Tit 2,11–14). «Gud kalte oss ikke til urenhet, men til helliggjørelse» (1 Tess 4,7).

Han har tilgitt oss våre synder og gjort oss rettferdige og salige i Kristus, for at vi skal frykte og elske ham desto mer. Han har gitt oss sin Hellige Ånd, for at vi skal følge hans drift og styring og ikke leve etter kjødet (Rom 8,13–14).

Den som i sin kristendom ser bort fra dette målet Gud har satt, og ikke med flid jager etter helliggjørelse (Hebr 12,14), har uten tvil hittil gått feil av den rette veien. Han «vandrer i mørket. Han vet ikke hvor han går, for mørket har blindet hans øyne» (1 Joh 2,11).

Dernest har Gud også utvalgt oss for at vi skal bli hans barn, hans miskunnhets kar, hans nådes redskaper, hans Sønns medarvinger og få del i saligheten. Riktignok mener noen at Gud har utvalgt like mange mennesker til det evige liv som det var engler som falt og ved egen skyld hadde forspilt det. Dette har ingen grunn i Guds ord og regnes med rette for menneskelig hjernespinn. Likevel må vi undre oss over Guds store godhet: Han har søkt og utvalgt salighetens barn blant de falne menneskene, som alle har fortjent fordømmelsen.

Guds godhet er en rik og overstrømmende kilde, og den måtte ha kar som den kunne fylle, og tørste sjeler som den kunne leske og vederkvege. Slik gjør rike foreldre som har mistet barna sine: De velger ut og tar til seg ett eller flere fattigbarn, så de kan ha noen å pryde, forsørge og berike og vise sin gavmildhet mot. Dette lærer Paulus i disse ordene i vår tekst, slik noen forklarer dem: «I kjærlighet har han forut bestemt oss til å få barnekår hos seg ved Jesus Kristus.»

Det samme sier han tydelig andre steder, som når han sier: «For dem som han forut kjente (det vil si som dem som ved hans nåde ville gå inn i hans frelsesorden og holde seg til hans Sønn i en sann tro), dem har han også forut bestemt til å bli likedannet med hans Sønns bilde, for at han skulle være den førstefødte blant mange brødre. Og dem som han forut bestemte til dette, dem har han også kalt. Og dem som han har kalt, dem har han også rettferdiggjort. Og dem som han har rettferdiggjort, dem har han også herliggjort» – og når han taler om å «kunngjøre hvor rik hans herlighet er over miskunnhetens kar, som han forut hadde gjort i stand til herlighet» (Rom 8,29–30; 9,23).

Slik står nå alt den nådige og barmhjertige Gud eier – hele rikdommen i hans herlighet og all hans godhet – åpent for hans utvalgte. De er de *kjære barna* som han henger alle sine smykker på. De er de *blomstene* som han stenker og vederkveger med tusen dråper av sin nåde. De er den *dalen* der alle vannstrømmene fra hans kjærlighet flyter sammen.

Den langmodige Gud viser riktignok også de gjenstridige og ugudelige mye barmhjertighet og godhet; men fordi de holder fast ved sin ondskap, blir alt til sist forvandlet til bare vrede og unåde. Med de utvalgte er det annerledes: Hvor underlig Gud enn fører dem en tid, og hvor hardt han enn ser ut til å fare fram med dem, så ender alt til sist i bare godhet, kjærlighet og salighet.

Endelig har vår Gud også hatt det målet med nådevalget at han skal bli kjent som en allgod og barmhjertig Gud, og at hans hellige og herlige navn skal bli høyt priset. Det er dette apostelen sier: «til pris for sin nådes herlighet». Dette er alt den høylovede Gud får igjen for all sin godhet og alle sine velgjerninger: at han blir priset som en kjærlig og barmhjertig Gud – og noe annet krever han heller ikke.

Solen får blomstene fram av jorden ved sin velgjørende innvirkning og milde kraft. Og når blomstene står i sin prakt, kan de ikke vise sin takknemlighet på noen annen måte enn ved å folde seg vidt ut mot den og fylle luften med sin yndige duft. Slik er det også med oss. Gud har av bare nåde elsket og utvalgt oss i Kristus Jesus før verdens grunnvoll ble lagt, og bestemt oss til barnekår hos seg selv. Hva skulle og kunne vi da vel gjøre annet enn å folde hjertene våre ut mot ham og fylle alt med lov og pris av hans herlige nåde? Men om dette blir det, om Gud vil, anledning til å tale nærmere senere.

Vi kommer nå til *hvordan vi skal bruke denne trøsterike læren om nådevalget*. For det første skal den gi oss en frimodig, barnlig tillit til Gud, et uforferdet mot overfor alle åndelige og legemlige fiender og en varig trøst i alt kors, all trengsel og motgang.

Alle gudfryktige sjeler vet av erfaring at dette korte ordet fra Gud – «Gud har elsket og utvalgt meg i Kristus Jesus før verdens grunnvoll ble lagt», eller «Jeg er et utvalgt Guds barn» – er en sann livseliksir. Det er som en under- og kraftdråpe: I samme øyeblikk den faller i hjertet, driver den ut all bitterhet og forvandler den til sødme. Den gleden en kristen har når han er viss på sin salighet og sin utvelgelse til det evige liv, lar seg ikke beskrive.

Jeg kjenner mennesker som Gud har gitt den nåde at de i ånden har fått kaste et blikk inn i den åpne himmelen og se navnene sine skrevet der. Av og til har de ved Den Hellige Ånds indre vitnesbyrd kjent en kraftig og uforlignelig visshet.

Gud har lagt sine trøsterike og herlige løfter slik på hjertet deres at de uten den minste tvil har sagt med Paulus: «Jeg vet hvem jeg tror på, og jeg er viss på at han er mektig til å bevare det som er betrodd meg, til dagen kommer» (2 Tim 1,12), og: «Jeg er viss på at ingenting skal kunne skille meg fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus» (Rom 8,38–39).

Etterpå har de fortalt at de ikke kunne si hvordan de hadde det i den tilstanden, og hvordan hjertet deres ved en slik indre tiltale og forsikring liksom i et øyeblikk ble oversvømt av bare himmelsk sødme.

De romersk-katolske forteller om sin Frans av Assisi at han fikk en egen himmelsk åpenbaring fra Gud, der det ble kunngjort ham at han var utvalgt til det evige liv. Over dette glemte han liksom seg selv og alle sine vanlige bønner, ja, maten sin, i åtte hele dager, og gjentok uavlatelig: «Lovet være Herren! Lovet være Herren!»

De sanne troende vet riktignok ikke av slike åpenbaringer utenfor Ordet; de nøyer seg med Guds nådeløfter i Skriften. Men likevel hender det av og til at de alminnelige løftene blir lagt dem slik på hjertet og på en uvanlig måte gjort til deres egne, at de blir så visse på sin salighet at de ikke ville bry seg om det om alle djevler og hele verden forsikret dem om det motsatte. De ville bare love og prise sin Gud med den høyeste glede.

Dette pleier likevel helst å hende dem som er prøvet gjennom mange anfektelser og trengsler. Når de som Stefanus ser himmelen åpnet

og Jesus stå ved Guds høyre hånd og vente på deres sjel, bryr de seg ikke om pine eller død. Når de med Paulus har vissheten i hjertet om at ingen makt, ingen skapning, verken liv eller død, skal kunne skille dem fra Guds kjærlighet, da seirer de – ja, vinner mer enn seier – i alle ting. Da lar de seg ikke rokke av trengsel eller angst eller forfølgelse eller sult eller nakenhet eller fare eller sverd.

Men ingen kan gjøre en slik trøst og frimodighet til sin egen uten den som er viss og forsikret om sin salighet i hjertet. Derfor er det nødvendig at vi ved denne anledningen undersøker det svært viktige spørsmålet om den troende sjel ved hjelp av Guds hellige ord og Den Hellige Ånds kraft kan komme til en guddommelig, fast og usvikelig visshet og en ufeilbar forvissning om sitt nådevalg og sin salighet – eller om den trenger en særskilt åpenbaring fra himmelen for å komme dit. Før vi svarer på dette, har vi et par ting å bemerke.

For det første er det slett ikke vår mening å tale til de trygge, ubotferdige og ugudelige menneskene. Utvortes bekjenner de seg riktignok til den evangeliske kirke og roser seg av troen, men samtidig lever de i alle slags åpenbare synder, så man ser ingenting mindre hos dem enn en sann, levende tro. De kan nok innbille seg noe, men de kan ikke ha noen visshet om sin salighet. Skriften har ingen trøst for de ubotferdige og ugudelige. Den lover dem heller ingen salighet, men truer dem med den evige fordømmelsen. Vissheten om saligheten, denne mannaen og edle himmelbrødet, er ikke for hundene og svinene, men for barna.

Jeg har selv sett og hørt mennesker som daglig gjorde seg skyldige i mye urettferdighet, gjerrighet, drukkenskap og andre åpenbare synder, og som likevel roste seg av troen og våget å si: «Jeg er allerede salig.»

Når ugudelige og ubotferdige hjerter skryter av å være sikre på sin salighet, er de i den aller farligste tilstand. Man må frykte at en slik visshet ikke kommer fra Den Hellige Ånd, men fra helvetes ånd. Han har så godt som nådd det høyeste med sine egne når de tross sin ubotferdighet gjør seg et sikkert håp om himmelen. Dette er den forgiftede, søte vinen som han dysser sjelene deres i søvn og forhekser dem med, så de mange ganger ikke blir helvetes porter var før de går inn gjennom dem.

Med slike mennesker har vi ikke noe å gjøre her. Den framgangsmåten vi hittil har fulgt i dette verket, viser godt nok at når vi taler om vissheten om nådevalget og saligheten, taler vi *bare til de botferdige og troende sjelene*. Det er dem som lever i forening og samfunn med sin Frelser, som vokter på sin himmelske Fars øyne som Guds barn og flittig og villig gjør hans vilje, og som følger Den Hellige Ånds drift.

Det er dem som har sin glede i Guds ord og regner det som rettesnoren for sitt liv, som daglig fornyer sin dåpspakt, og som holder samfunnet med Herren Jesus ved like ved å gå jevnlig, andektig og verdig til den høyhellige nattverden. Det er dem som lever i det faste og hellige forsett å være sin Jesus tro til døden og ved hjelp av hans Ånd følge ham til enden. Bare med dem har vi å gjøre når vi taler om vissheten om nådevalget og saligheten.

For det andre må vi merke oss at denne vissheten og forvissningen vi taler om, har sine trinn og vekslinger. Den finnes ikke hos alle troende, og heller ikke alltid i samme mål.

Jeg har ovenfor nevnt eksempler på mennesker som av og til har følt seg så sikre på sin utvelgelse til det evige liv som om de hadde sett navnene sine skrevet i den åpne himmelen, og som bare ville le av hele verden og alle djevler om de prøvde å få dem til å tro noe annet. Men det varer ikke alltid ved. Denne nåden får de av og til under bønnen og når de hører Guds ord, når de stille tenker over det guddommelige, og også i harde anfektelser og store trengsler.

Men siden lukkes den åpne himmelen igjen, og ofte trekker den over med tykke, svarte skyer. De hører ikke alltid Guds søte tiltale i hjertet, men blir ikke sjelden overfalt av anfektelser, sorg og beven. Det tillater Gud ofte på grunn av synden som ennå bor i dem og av og til bryter ut i gjerning.

Det skjer også for at de skal bli bevart fra åndelig hovmod, prøvet ved anfektelser og drevet til bønn; for at de ikke skal miste den korsfestede Jesus av syne; for å advare dem mot å fordype seg i altfor høye ting; og for at troen deres, som er en kamp, skal holdes i stadig øvelse.

Jeg mener og holder det for sikkert at det av den hellige Paulus' ulike uttalelser kan bevises godt nok at heller ikke han alltid eide vissheten om sin salighet i den grad han viser noen steder. Det har uten tvil gått ham som alle andre troende. Ofte blir de omgitt av et

slikt mørke av anfektelse og trengsel, utvortes og innvortes, at de ikke makter å lese det som likevel står skrevet i deres indre.

Satan og verden brøler og hyler ofte slik inn i hjertet deres at de for øyeblikket ikke kan høre Guds tiltale. Øynene deres står ofte så fulle av tårer at de ikke en gang kan kjenne igjen sin Jesus – han som er den sanne livets bok og bærer navnene deres på sitt hjerte – og ikke kan lese den skriften han bærer skrevet med sitt blod på sitt bryst.

Av denne tilstanden må man ikke trekke noen allmenn slutning. Jeg har kanskje ikke en slik visshet om min salighet som andre; jeg makter nå ikke å finne noen sikker trøst; jeg må stri med daglige anfektelser, og Satan skremmer meg daglig med engstelige tanker.

Men av det følger ikke at jeg derfor ikke er utvalgt, eller at det som læres om vissheten om vår utvelgelse til det evige liv, ikke angår meg. Det ville være like lite riktig som om jeg sa: «Jeg ser ikke solen, bare tykke, mørke skyer; derfor kan jeg ikke lenger glede meg over sollyset.» Eller: «Jeg er syk, og maten smaker meg ikke; derfor vil det alltid bli slik, og maten er meg ikke til noen nytte.»

Den Hellige Ånd vitner riktignok for de troende at de er Guds barn, men ikke alltid på samme måte. Av og til er det knapt et sukk eller en lengsel i dem som lar dem merke hans nærvær. Slik kan også vissheten om saligheten være til stede hos dem, selv om den er skjult under mye frykt og angst. Derfor må vi i denne saken gjøre den rette forskjellen. Vi vil først tale om de troendes visshet når de er *utenfor anfektelsen*, og deretter tale om denne vissheten med de anfektede og bekymrede hjertene, til trøst og oppmuntring for dem.

For det tredje må vi legge merke til at vi ikke taler om en visshet og forvissning som utelukker all frykt – som om de troende, når de først har nådd den, ikke lenger trengte å bekymre seg for sin salighet, ikke lenger kjempe, ikke lenger be eller ellers øve seg i tro og gudsfrykt. Langt ifra! Den vissheten vi taler om, utelukker riktignok all trellefrykt og vantro, men ikke den barnlige frykten, og ikke den kristne varsomheten og omsorgen. Den gjør ikke hjertene lettsindige og trygge, men vekker dem kraftig til lydighet mot Gud, til bønn, til gudsfrykt og til å elske Gud og nesten.

David var viss på at han skulle «i rettferdighet få se» Guds åsyn, og at han skulle «mettes ved synet av» hans skikkelse når han våknet. Han trodde at han skulle «se Herrens godhet i de levendes land».

Likevel tar han seg godt i vare og «sørger over» sin synd (Sal 17,15; 27,13; 38,19). Paulus var viss på at ingenting skulle kunne skille ham fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus; likevel «undertvinger» han sitt «legeme og holder det i trelldom», for at han «som forkynner for andre, ikke selv skal finnes uverdig» (Rom 8,38; 1 Kor 9,27).

Herren Jesus sier riktignok til disiplene sine: «Gled dere heller over at navnene deres er innskrevet i himmelen!» Men han sier også: «Strid for å komme inn gjennom den trange døren!» og: «Våk hver tid og stund, og be at dere må bli aktet verdige til … å bli stående for Menneskesønnen» (Luk 10,20; 13,24; 21,36).

Den vissheten vi taler om, er en troens visshet; og troen gjør ikke trygg og ugudelig, men årvåken, varsom og gudfryktig. Denne vissheten er guddommelig, fast, ufeilbar og usvikelig, fordi den bygger på Guds evige sannhet. Den har riktignok den forutsetningen at vi skal bli i troen til enden og bruke alle de midlene Gud har gitt til det; men den blir på ingen måte uviss av den grunn.

Med de troende er det i dette stykket som med et fromt barn. Det er fullt overbevist om at det alltid vil være og bli sin fars kjære barn, og at det til sist skal arve alt han eier, selv om det skylder ham den lydighet som hører seg til – og den viser det også villig.

Eller det er som med en kjærlig ektefelle som inderlig elsker og blir elsket: Den vet seg riktignok forpliktet til all troskap og plikt, men går likevel ikke og er redd for å bli forstøtt eller for en uventet skilsmisse. Slik er det også med de troende sjelene. Hos dem er det, som en anerkjent teolog sier, en miksur av «sikkert håp og barnlig frykt, som sammen bevarer dem fra tvil og fra falsk trygghet». (*Miksur: egentlig en blandet eller sammensatt legedrikk.*)

Videre sier jeg: En botferdig og troende sjel som lever i samfunnet med Herren Jesus og av hjertens grunn ønsker å bli stående i det til enden, har full visshet om sin utvelgelse til det evige liv. Den har den i Guds ord, som Den Hellige Ånd ved sitt vitnesbyrd besegler i hjertet, og i mange andre ufeilbare tegn.

Ja, for de herlige fruktenes skyld som vokser fram av en slik visshet – fred og glede i Den Hellige Ånd, en hjertelig og brennende kjærlighet til Gud, inderlig lovprisning av ham, frimodighet og tålmodighet i trengsler og annet slikt – bør den strebe etter å gjøre seg stadig friere fra all tvil og all trellefrykt og av hele sitt hjerte tro Guds løfter.

Det er ikke vanskelig å bevise dette av Den hellige skrift. Vi kan begynne med vår tekst. Der taler apostelen med stor frimodighet til efeserne om nådevalget. Selv om han er en høy apostel, setter han seg i samme klasse som dem, som bare var alminnelige kristne, og sier: «Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, … for i ham har han utvalgt oss før verdens grunnvoll ble lagt!»

Av dette lærer vi at prestene heller ikke i dag bør nøle med å tale slik til sine gudfryktige tilhørere: at de er utvalgt av Gud i Kristus før verdens grunnvoll ble lagt. Og den botferdige, troende sjel skal uten den minste tvil holde dette for sant.

Det den hellige Paulus den gang skrev til de kristne i Efesus etter Den Hellige Ånds drift og ingivelse, det har han også skrevet til alle andre botferdige og troende kristne inntil den ytterste dag. For Gud har latt dette brevet få plass blant Det nye testamentes kanoniske bøker, som skal være et lys for alle kristnes liv og ferd til verdens ende.

Derfor har intet botferdig hjerte grunn til å utelukke seg selv fra dette tallet. Tvert imot har det grunn til å ta ordet ut av munnen på apostelen og si med glede: Lovet være Gud, som har utvalgt oss i Kristus før verdens grunnvoll ble lagt! (*Kanonisk: det som skal tjene som rettesnor. Skriftens kanoniske bøker er de bøkene i Skriften som uten tvil er guddommelige, gyldige og troverdige, i motsetning til de apokryfe.*)

Videre fortjener det å tenkes over hva den hellige Paulus sier et annet sted. Han sier det ikke bare for egen del: «Jeg vet hvem jeg tror på, og jeg er viss på at han er mektig til å bevare det som er betrodd meg, til dagen kommer» (2 Tim 1,12). Legg merke til at de troendes salighet her kalles noe som er betrodd, et gods i forvaring hos Gud og Herren Jesus – og hos dem kan man jo godt være trygg på at det ikke går tapt.

Men han sier det også i alle troendes navn: «Hvem kan skille oss fra Kristi kjærlighet? Trengsel eller angst eller forfølgelse eller sult eller nakenhet eller fare eller sverd? … Men i alt dette vinner vi mer enn seier ved ham som elsket oss. For jeg er viss på at verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er, eller det som komme skal, eller noen makt, verken høyde eller dybde eller noen annen skapning skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre» (Rom 8,35–39).

Ved dette gylne kraftordet skal vi legge merke til at apostelen ikke setter det fram helt nakent og uten forberedelse, men *ved slutten* av et temmelig langt kapittel. Der har han ført fram de viktigste grunnene som de troendes sikre trøst hviler på, den ene etter den andre, og slik vist hvordan et kristent hjerte skal tenke over nådevalget og til sist vinne full visshet om det.

Først må man spørre seg selv om man er i *Kristus Jesus*. Det kjennes lett på at man ikke vandrer etter kjødet, men etter Ånden (Rom 8,1.9–10), at man har Kristi Ånd, som skaper det åndelige livet i en, så man ved Ånden tar livet av legemets gjerninger og som et Guds barn lar seg drive og styre av Den Hellige Ånd (v. 13–14).

Og der Den Hellige Ånds drift og styring finnes, der vil heller ikke hans indre vitnesbyrd mangle, der han forsikrer vår ånd om at vi er Guds barn. De troende ferdes ennå i denne verdens forgjengelighet og kan ikke være uten prøvelse og trengsel. Derfor viser Guds Ånd seg hos dem i tålmodighet og i håpet om den kommende herligheten som skal åpenbares på oss, og i en engstelig lengsel og et inderlig sukk etter Guds barns frihet (v. 23–24 flg.).

Der dette finnes, kan man være viss på at alle ting må tjene slike mennesker til gode (v. 28). De kan holde seg for visse på at det Gud har begynt hos dem, vil han i nåde fullføre.

Slik han fra evighet har kjent dem forut og bestemt dem til barnekår hos seg selv ved Kristus, og slik han i tiden har kalt dem, virket troen i dem og ved den rettferdiggjort dem (v. 29–30), slik vil han også ved sin allmakt bevare dem i denne tilstanden og føre dem til herlighet og salighet (v. 31–32 flg.).

Av dette følger frimodighet og trass mot djevelen, verden og alt annet som setter seg opp mot oss og søker å hindre vår salighet. Og til sist følger den fulle og faste overbevisningen at ingenting, hva det så heter, kan røve fra oss det vår Gud fra evighet har unt og tiltenkt oss, og som Herren Jesus har vunnet for oss med sitt blod og sin død – eller trenge oss ut av deres kjærlighet.

Dette åttende kapitlet i Romerbrevet har en gudfryktig lærer i vår kirke med god grunn kalt «Guds barns gylne trøstebok». Det var å ønske at alle gudfryktige hjerter kunne det utenat og ofte og grundig tenkte over det til sin trøst. For når de går gjennom hele kapitlet og finner at apostelen beskriver tilstanden i hjertet deres så nøyaktig

som om de selv hadde sagt ham alt sammen for, har de jo ingen grunn til å trekke noen annen slutning enn han selv.

Den som har den samme troen, den samme Ånden, det samme sinnet, det samme korset, den samme lengselen, de samme sukkene og den samme trangen som den hellige Paulus og andre troende – den som med ham lever i Kristi samfunn og daglig strever etter å bli mer likedannet med sin Frelser – han trenger ikke tvile på at han også skal nå det samme målet som han.

Gud er fremdeles den samme gamle, trofaste, allvise, allgode, barmhjertige og allmektige Gud som han alltid har vært. Hans hånd, som han hadde grepet Paulus med, er ennå ikke forkortet. Hans kraft, som bevarte ham til salighet og fridde ham ut gjennom så mange av Satans snarer og garn, gjennom tusen trengsler og prøvelser, til sitt himmelske rike, er ennå ikke svekket. Like lite er hans kjærlighet, trofasthet og sannhet blitt det minste mindre. Av alt dette er det klart at enhver troende kristen har grunn til å si disse ordene etter apostelen i full tro.

For skulle eller torde ikke jeg gjøre det – og ikke du heller, mitt kristne hjerte, og ikke den tredje og den fjerde – hva skulle da slike gylne troens ord i Skriften være til for? Eller er det bare de skremmende og truende ordene som angår oss som tror på Kristus Jesus og elsker ham? Er ikke brødet for de sultne, den friske kilden for de tørste og perlemelken for de matte, bedrøvede hjertene? (*Læreren er Lukas Pollio, prest i Breslau.*)

Dette ene skriftordet ville alene være mer enn nok til å gjøre de troende visse på sin salighet. Men det finnes flere, og dem skal vi nevne, selv om vi må overlate til de gudfryktige sjelene som mener det alvorlig med sin salighet, å tenke dem grundig igjennom. Vår Frelser sier: «Mine får hører min røst, jeg kjenner dem, og de følger meg. Og jeg gir dem evig liv, de skal aldri i evighet gå fortapt, og ingen skal rive dem ut av min hånd. Min Far, som har gitt meg dem, er større enn alle, og ingen kan rive dem ut av min Fars hånd» (Joh 10,27–29).

Å, Herre Jesus, du våre sjelers trofaste hyrde og tilsynsmann, takk for denne forsikringen om min frelse! Alt avhenger av at jeg vet om jeg er ditt får, for da kommer resten nok også.

Nå gir du to kjennetegn på dine får: at de hører din røst, og at de følger deg. Begge deler finner jeg jo hos meg ved din nåde – ikke så

fullkomment som det burde være, men likevel i oppriktighet. Ditt ord, min hyrde, er min sjels mat og glede, og å følge deg er mitt daglige arbeid og min stadige strev, som jeg øver meg i. Derfor vil du også bevare meg i din hånd; ingen død, ingen djevel, intet helvete kan rive meg ut av den. Jeg skal aldri gå fortapt; du vil av nåde gi meg det evige liv. Lovet være Gud, og lovet være hans hellige og herlige navn for evig og alltid!

Tenk også over disse ordene av den hellige apostelen, dere gudfryktige hjerter. Han tålte mer arbeid, trengsler, anfektelser og motgang for Jesu navns skyld enn de fleste, og derfor synes han også å ha fått en større og rikere frimodighet: «... nåden som vi står i. Og vi roser oss av håp om Guds herlighet. ... Ja, ikke bare det, men vi roser oss også av Gud ved vår Herre Jesus Kristus. Ved ham har vi fått forlikelsen» (Rom 5,2.11).

Legg merke til at de kristne kan og skal rose seg av den kommende evige herligheten og saligheten. De skal ikke bare si det, men også gjøre seg store av det og trosse alle Satans og verdens anfektelser med det; de skal være riktig stolte i et slikt håp – for det ligger jo i ordet «rose seg».

Og enda mer: De roser seg også av Gud, det vil si av hans nåde, kjærlighet, allmakt og visdom, av hans faderlige omsorg og vern, av den barneretten han gir, kort sagt av hele hans hjerte. De vet og er visse på at han vil være deres Gud og Far for evig og alltid.

Apostelen sier ikke: Jeg roser meg av den kommende herligheten og av Gud, men: *vi* roser oss. Han skrev som en apostel som i sine skrifter skulle tale til alle troende inntil den ytterste dag, trøste dem og gjøre dem frimodige, slik vi alt har sagt ovenfor. Derfor gjør de troende med rette hans ord, som Guds Ånd la ham i munnen, til sine egne.

De kristnes ros er ikke skryt, men sannhet, grunnet på Guds løfter, på Jesu Kristi fortjeneste og på Den Hellige Ånds vitnesbyrd. Om jeg ville rose meg av å være barn av en stor herre som hadde gjort meg til arving til alt han eide, og jeg ikke hadde annen grunn for det enn min egen innbilning, så hadde jeg fortjent en real omgang juling. Men har jeg et gyldig testamente i hånden og allerede er i virkelig – om enn ikke fullkommen – besittelse av en slik herlighet, hvorfor skulle jeg da ikke rose meg av den? Slik er det også her.

Av dette ser vi at en kristen bør søke å komme så langt i vissheten om sin salighet at han kan rose seg av den.

Et annet sted sier apostelen: «Guds faste grunnvoll står, og har dette seglet: Herren kjenner sine!» (2 Tim 2,19). Like før har han sagt at noens tro er blitt forvendt av falske lærere, slik vinden kaster over ende en bygning som ikke har noen fast grunnvoll.

Men for at ikke noe gudfryktig hjerte skal ta anstøt av dette eller miste motet, legger apostelen til: La falle det som faller, og la Satan rase og storme med makt og list gjennom sine redskaper – Guds grunnvoll, Jesus Kristus, som de utvalgte er bygd på som på en klippe, blir likevel stående. Og den forening som er mellom ham og dem, er liksom beseglet med Guds evige forutviten og forsett, så Satan nok kan anfekte og angripe den, men ikke oppløse den. Herren kjenner sine; han har et faderlig øye med dem, han bevarer dem, verner dem, sørger for dem og holder dem oppe.

Legg dernest merke til, dere gudfryktige hjerter, at apostelen her ikke lærer hvordan nådevalget har skjedd og hva som er grunnen til det, men hva det virker, og hvordan vi skal trøste oss med det. Den som Gud kjenner og har satt på en fast grunnvoll, han skal nok også bli stående, og ingen djevel skal makte å fortrenge ham fra Guds sinn og hjerte.

Hit hører også dette ordet av den hellige Peter: «Dere blir voktet ved Guds makt gjennom troen til frelse.» Han taler om dem som er «gjenfødt til et levende håp» og «til en arv som er uforgjengelig og uflekket og uvisnelig, og som er gjemt for dere i himlene» (1 Pet 1,3–5).

Men fordi de blir anfektet av all slags motgang og lidelse, som han taler om like etter, legger han til for å trøste dem at de ved troen blir voktet til frelse ved – eller som det heter på gresk: i – Guds makt. For å gi oss en riktig sikker trøst sier han med stor ettertrykk at vi er lukket inne i Guds makt og omgitt og vernet av den på alle kanter – slik en herre bor trygt i en fast borg med en årvåken og tapper besetning, uten å bekymre seg for fiendenes vrede.

Men han nevner også troen, for at vi skal vite hvorfor Gud gjør seg så mye møye med oss og tar seg så trofast av oss: for troens skyld, som knytter oss til Herren Jesus.

Til alt dette kan vi til slutt føye den hellige Johannes' ord: «Dette har jeg skrevet til dere som tror på Guds Sønns navn, for at dere

skal vite at dere har evig liv, og for at dere skal tro på Guds Sønns navn» (1 Joh 5,13).

Legg merke til at de hellige Guds menn, drevet av Den Hellige Ånd, har skrevet og undervist de troende om Guds kjærlighet og nåde nettopp for at de skal vite at de har det evige liv, og at himmelens dør står åpen for dem. Av det kan vi altså slutte at det er Guds hellige og nådige vilje at vi ikke skal tvile og være motløse, men med visshet vente vår salighet.

De enfoldige vil kanskje undre seg over at apostelen, som først har sagt at han skriver til dem som tror, straks etter legger til at han skriver for at de skal tro på Guds Sønns navn.

De lærde utleggerne sier at meningen er at de som tror, skal vokse og gå mer og mer fram i troen. Det kan jeg gjerne si meg enig i, men jeg må likevel peke på at apostelen synes å tale om troens visshet, om å kjenne og nyte den, og vil si omtrent dette: Jeg har skrevet til dere troende for å oppmuntre deres tro, så dere kan nyte den med frimodighet og sikker trøst. (*Kanskje forklares disse ordene både enklest og riktigst slik: for at dere fortsatt skal tro på Guds Sønns navn. Oversetterens anmerkning.*)

Når en troende kristen tenker vel over alt dette, tviler jeg ikke på at han vil øse stor frimodighet av det. Han vil holde seg viss på at saligheten ikke bare er vunnet for ham i Kristus Jesus og lagt til side for ham, men at den også blir bevart ved Guds makt, så ingenting i verden, hva navn det enn har, skal kunne røve den fra ham.

Men Satan er en bitter fiende av denne de troendes trygghet og frimodighet. Han vet godt at den er en forsmak på det evige liv, at den bærer mye trøst med seg og er en kraftig spore til gudfryktighet. Derfor holder han aldri opp med å anfekte den. Ved å skremme hjertene vil han holde dem i stadig frykt og angst, ta Kristi fred fra dem og gjøre dem trette og uskikket til alle hellige øvelser – ja, om mulig styrte dem i fortvilelse.

Derfor er det nødvendig at vi sier enda noe mer og forklarer saken ytterligere til trøst for de anfektede og bekymrede hjertene. Et slikt hjerte vil kanskje si: «Jeg har nå hørt at de troende og utvalgte kan og skal være visse på sin salighet, og det sier jeg meg gjerne enig i. Men det som skremmer og bedrøver meg, er at jeg frykter at jeg ikke hører

til de utvalgtes tall, og at jeg derfor ikke kan ha noe håp om saligheten, hvor mye jeg enn strever for den.» Dette må det svares grundig på.

For det første må vi vite at de engstelige og tvilende tankene om nådevalget, som forstyrrer sjelens ro og plager den uten opphold, uten tvil kommer fra Satan. Det viser seg tydelig ved at det Skriften åpenbarer oss om nådevalget for å gi oss trøst og frimodighet, blir vendt om til angst og tvil. «Alt som før er skrevet,» sier apostelen, «det er skrevet til lærdom for oss, for at vi skal ha håp ved det tålmodet og den trøsten som Skriftene gir» (Rom 15,4).

Jeg finner heller ingen steder at de hellige Guds menn, når de taler om nådevalget med de *botferdige og troende*, uttrykker seg fryktsomt, tilbakeholdent og dunkelt og lar dem bli sittende igjen i engstelig uvisshet. Nei, de taler om det med stor visshet og frimodighet, regner seg selv sammen med de andre troende inn i Guds evige kjærlighet og bruker læren utelukkende til visshet og trøst for deres sjeler.

Når så alt blir snudd på hodet, og Skriftens sødme blir gjort til galle og malurt for de troende, er det lett å skjønne hvilken ånd som skjuler seg bak: den morderiske helvetesånden, som har sin lyst i å skremme og plage de gudfryktige hjertene. Derfor er vi i samvittigheten forpliktet til ikke å gi oss over til slike engstelige tanker, men tvert imot stå dem imot av all makt.

Skriften sier at Gud har fridd oss «fra våre fienders hånd» for å gi oss «å tjene ham uten frykt i hellighet og rettferd for hans åsyn alle vårt livs dager» (Luk 1,74–75). Vi skal ikke være bekymret, og Guds fred skal råde i og bo i våre hjerter (Fil 4,6–7; Kol 3,15). Derfor bør vi av hjertet hate alle de engstelige tankene som kan stå i veien for dette.

Vil vel et barn som blir oppdratt i sin fars hus under kjærlig tilsyn og behandlet vel, uroe seg selv med tanker om faren vil fortsette å holde av det, og om han i fullt alvor har innsatt det som arving til alt han eier? Vil det ikke tvert imot nyte farens velgjerninger med et takknemlig og glad hjerte og alltid legge vinn på å møte ham med barnlig lydighet? Hvorfor skulle vi da vise oss annerledes mot vår himmelske Far og vente noe av ham som ikke stemmer med den store kjærligheten og miskunnheten vi hittil har nytt så rikelig?

Videre bør vi merke oss godt at slike engstelige tanker hos de troende for det meste er helt uten grunn. Spør man dem hva som får dem til å tvile på sitt nådevalg, vet de sjelden å svare annet enn at det

forekommer dem slik, at de er svært redde for å høre til de forkastedes tall, og lignende. Noen kommer riktignok av og til med en og annen innvending, og den skal vi ved Guds nåde svare grundig på senere. Men de fleste sitter bare stille, grubler, sukker og sørger og plager seg selv med sine egne tanker.

Det er som når en kone som ikke ser annet enn kjærlighet og godhet fra sin mann, likevel – av tungsinn eller fordi onde mennesker har hvisket henne i øret – innbiller seg at han ikke elsker henne, og at han til slutt vil støte henne fra seg og forlate henne, enda hun ikke kan nevne noen rimelig grunn til en slik mistillit.

Også av dette kan vi skjønne at Satan er med i spillet og søker å vende våre hjerter bort fra Gud. Det skal vi sette oss mot med stor iver og ikke tro mer på hans djevelske innskytelser enn på alle de forsikringer og løfter Skriften gir om den gode og trofaste Guds kjærlighet, og på de mange beviser vi har fått på den.

Jeg kommer her til å tenke på noe som hendte med en gudfryktig fru som var svært tilbøyelig til tungsinn og plaget av tanken på at hun var forkastet av Gud. Sjelesørgeren hennes, som kjente godt til hvordan det stod til med henne, besøkte henne en gang og fant henne sittende med sitt ni måneder gamle barn på fanget og ved brystet. Barnet lekte, slik små barn gjør, med den ene hånden på morens hals og ansikt, mens hun selv gråt bittert, så tårene trillet ned på det diende barnet.

Da sa han: «Når vil dere en gang lære å være slik mot Gud som barnet deres er mot dere? Det ligger ved brystet og i fanget deres og nyter glad deres kjærlighet, legger hånden om halsen deres og frykter ikke for noe ondt. Hvorfor gjør ikke dere det samme? Gud har gitt dere sin Sønn, som de gamle har kalt Guds kjærlighets morsbryst. Dere har hans hellige ord og de høyverdige sakramentene, som alle troende har funnet fulle av himmelsk trøst. Hvorfor nyter dere ikke denne trøsten og gleden med et fornøyd hjerte? Hvorfor lytter dere mer til deres egne tanker enn til de forsikringer dere har fått av den gode og trofaste Gud? Er det ikke nok at dere selv har det slik? Vil dere også gi barnet deres tungsinnet og liksom amme det med tårer?»

For at et anfektet hjerte skal kunne vite om det er utvalgt til det evige liv, holder jeg det for svært nyttig at det for det første tenker over *sitt liv hittil* og all den godhet og kjærlighet Gud har vist det. For den

vitner sterkt om at han mener det hjertelig godt med oss og har sluttet oss inn i sin evige nåde som sine kjære barn.

Tenk på, du gudfryktige sjel, at du ved Guds nåde er født i den kristne kirkes fang av ærlige og kristne foreldre. De bar deg straks til den hellige dåpen og nådepakten med Gud, og slik fikk du allerede da du kom til verden, et stort fortrinn og en stor herlighet framfor mange tusen som blir født blant hedninger, tyrkere og jøder.

Tenk videre på hvordan Gud fra barnsben har latt deg nyte godt av dåpspakten din. Han har ført deg underlig, men nådig, sørget for deg som en far og vernet og holdt deg oppe med sin veldige makt. Han har båret over med syndene fra din barndom og ungdom. Hans godhet og barmhjertighet har fulgt deg overalt, og ved sitt ord og sin Ånd, ved samvittigheten din, ved dine foreldre, lærere og venner og andre gudfryktige hjerter har han gang på gang latt deg formane, advare og kalle tilbake fra syndens vei.

Tenk på hvor mange sterke rørelser ved Ordet og hvor mange av nådens dragninger du har kjent i hjertet ditt, og på hvordan Gud ved sin kraft har dratt deg bort fra verden og vakt i deg sann anger og oppriktig sorg over synden, lengsel etter din korsfestede Jesus og det faste forsett aldri mer å vekke hans vrede og krenke ham med viten og vilje.

Hva får deg da nå til å tenke annet enn godt om din kjære, ømme, miskunnelige og langmodige Gud? Hvordan kan du nære mistro til hans godhet og barmhjertighet, som du så ofte har fått erfare? Hvorfor lever du ikke i den trygge tillit at «han som begynte en god gjerning i deg, vil fullføre den inntil Jesu Kristi dag» (Fil 1,6)?

Hvorfor sier du ikke med Manoahs kone: «Dersom Herren hadde villet drepe oss, hadde han ikke tatt imot brennoffer og matoffer av vår hånd» – han hadde ikke så ofte bønnhørt våre fattige bønner og sukk – «og han hadde ikke latt oss se alt dette eller latt oss høre slikt nå» (Dom 13,23)?

Det er sannelig et tydelig bevis på en særlig og stor kjærlighet fra Guds side når han følger et menneske med sin miskunnhet overalt og alle dets livs dager og viser den så rikelig mot det. Dette skjer også for at vi ikke bare ved løftene, men også ved egen erfaring skal bli visse på hans nåde.

Som sagt ovenfor ville en *hustru* gjøre sin mann den største urett om hun nærte mistro til ham etter i mange år å ha nytt hans uforandrede og trofaste kjærlighet. Like lite oppfører vi oss slik vi skal mot vår gode og trofaste Gud når vi liksom glemmer all hans kjærlighet hittil og lar Satan vekke motsatte tanker i hjertene våre.

Tenk så for det andre på *tiden nå*, og på hvordan det står til med deg. At nådepakten fremdeles står fast fra *Guds side*, og at hans hjertelag mot deg er uforandret, kan du slutte av at han fremdeles har tålmodighet med din skrøpelighet og ikke tilregner deg den mistilliten Satan vekker i deg. Han lar fremdeles sin nåde råde over deg; han taler trøstende til deg i sitt ord gjennom sine tjenere og så mange gudfryktige sjeler.

Herren Jesus roper til deg: Kom til meg, du som strever og har tungt å bære, så vil jeg gi deg hvile for din sjel. Han byr deg sitt hellige legemes og blods dyre pant i den hellige nattverden med så hjertelige ord: Ta og et, dette er mitt legeme, som er gitt for deg; ta og drikk, dette er mitt blod, som er utøst for deg. Den Hellige Ånd sukker uopphørlig i deg og vitner om at du fremdeles lever i samfunnet med Herren Jesus.

At pakten heller ikke er brutt fra *din side*, ser du tydelig av mange kjennetegn som skal finnes hos Guds troende og utvalgte barn. En utvalgt er ikke trygg og likegyldig som verdens barn. Han sørger over syndene sine og er hjertelig bekymret for sin salighet; troen hans er en stadig kamp.

Han strever alvorlig for å komme inn gjennom den trange porten som fører til livet, og arbeider på sin frelse med frykt og beven. Han korsfester kjødet sitt og holder legemet sitt i age, så han ikke skal bli forkastet tross en falsk innbilning. «Han legger vinn på å gjøre sitt kall og sin utvelgelse fast» – og på å bli stadig vissere på den (2 Pet 1,10). Han forakter verdens usle lyst og ville gjerne bytte bort alt timelig gods og all verdens glede for en dråpe guddommelig og himmelsk trøst.

Vår kjære Frelser sier om de utvalgte: «Alle de som Faderen gir meg, kommer til meg. Og den som kommer til meg, vil jeg slett ikke støte ut. … Ingen kan komme til meg uten at Faderen … drar ham» (Joh 6,37.44).

Her tales det om dem som Gud har gitt Herren Jesus, og det er ingen andre enn de utvalgte. Samtidig nevnes kjennetegnet deres:

De kommer til Kristus, holder seg til ham, regner ham som sin eneste mellommann og kjæreste forløser, lengter stadig etter ham og kommer alltid til ham med et botferdig og sukkende hjerte. «Den som kommer til meg,» sier den dyrebare Frelseren, «vil jeg slett ikke støte ut.»

Nå vel, alt dette finnes hos deg, du gudfryktige og nå så bekymrede hjerte. Du er jo svært bekymret for din salighet. De mange tårene du feller, de mange engstelige sukkene du sender opp til himmelen, de inderlige bønnene dine, din daglige kamp og strid – hva er alt dette annet enn tydelige tegn på din tro og på Den Hellige Ånd, som bor i deg? Av det ser vi klart hvor høyt du verdsetter Guds nåde, samfunnet med Jesus Kristus og saligheten. Men det gjør ikke de forkastede; de tror det er lett å komme til himmelen, og derfor bryr de seg lite om den saken.

Frykten for å være forkastet og de engstelige sukkene over nådevalget er snarere kjennetegn på en utvalgt enn på en forkastet. For Satan lar nok de forkastede være i fred, når han bare kan beholde dem i sin makt ved at de føler seg trygge. De gudfryktige og utvalgte derimot angriper han hardt, fordi han ser at de har sluppet ut av snarene hans og arbeider alvorlig på sin frelse.

Du legger jo også av hjertet vinn på å følge Herren Jesus og daglig bære hans kors etter ham. Verdens forfengelighet er en vederstyggelighet for deg, og all dens herlighet en dårskap. Også det vitner om at din sjel er utvalgt av Gud til en større herlighet, for han har gitt den et sinn som ikke setter pris på det timelige.

Dessuten kommer du jo daglig til din Frelser i sann omvendelse, i tro og bønn, når du hører og grunner på hans ord, og når du med andakt bruker hans høyhellige kjærlighetsmåltid. Du stiller deg jo daglig fram for ham, ofrer ham hjertet ditt og er rede til å bruke deg selv opp i hans hellige tjeneste.

Altså er du jo blant dem som hans himmelske Far har gitt ham, og som han slett ikke vil støte ut; det vil si: Du hører til hans utvalgte og elskede. Det beviser han jo også til fulle. Hans kraft holder deg oppe i all din skrøpelighet, hans øye vokter over deg, hans hånd verner deg, hans nåde gir deg ny kraft, hans Ånd trøster deg. Hva mer skal den miskunnelige Gud gjøre for å forsikre deg om din frelse?

Tenk så for det tredje på *tiden som kommer*, og på hvor høyt og dyrt din Far har lovet at han slett ikke vil slippe deg og slett ikke forlate deg – at ingen skal rive deg ut av hans hånd, og ingenting skille deg fra hans kjærlighet.

Han så nok at du ikke kunne slippe fri for anfektelser, men måtte gjennom ild og vann. Men derfor har han også lovet at når du går gjennom ilden, skal du ikke bli svidd, og luen skal ikke brenne deg; og når du går gjennom vannet og gjennom elvene, skal de ikke skylle over deg.

Er du nå viss på at du hører til Guds utvalgte barn, kan du jo med full rett ta til deg og av hjertet gjøre til dine egne alle Guds løfter om at han vil holde sine egne fast i troen inntil enden og ved sin allmakt bevare dem til salighet. De viktigste av dem har vi nevnt ovenfor.

Tenk her også på disse: «Da min vrede strømmet over, skjulte jeg mitt åsyn for deg et øyeblikk, men med evig miskunnhet forbarmer jeg meg over deg, sier Herren, din gjenløser. … For fjellene kan vel vike, og haugene rokkes, men min miskunnhet skal ikke vike fra deg, og min fredspakt skal ikke rokkes, sier Herren, han som forbarmer seg over deg» (Jes 54,8.10).

«Glemmer vel en kvinne sitt diende barn, så hun ikke forbarmer seg over sitt livs sønn? Om også de glemmer, så glemmer ikke jeg deg. Se, i begge mine hender har jeg tegnet deg» (Jes 49,15–16). «Herrens miskunnhet er fra evighet til evighet over dem som frykter ham.» «Hans miskunnhet er mektig over oss, og Herrens trofasthet varer til evig tid» (Sal 103,17; 117,2).

Med dette er den tunge steinen av sorg og tvil ryddet av veien, den som ofte lenge har gitt de gudfryktige sjelene nok å stri med: Hvem vet om jeg holder ut inntil enden og så blir frelst? Til det svarer jeg: Gud vet det, min medkristen, og vi kan nok også vite det. Skulle noe svikte, måtte det enten være på *Guds* side eller på *vår*.

På Guds side vil det aldri svikte. For han er en trofast Gud, og hans ord skal bli til salighet; før skulle himmel og jord forgå enn hans løfter skulle vise seg å være falske. Og hvordan skulle han kunne forkaste og støte bort de sjelene som han har elsket så inderlig, kjøpt med sin Sønns blod og ved troen forent med ham? Han har med stor kjærlighet og langmodighet lett etter de syndige sjelene mens de ilte mot sin egen undergang. Han har frelst dem fra fortapelsen, ført dem til

omvendelse og tro og så nådig tilgitt dem deres store misgjerninger. Hvordan skulle han så kunne støte dem fra seg når de lever i frykt for ham og klynger seg til hans nåde i Kristus Jesus? Det måtte jo være en ugudelig mor, forblindet av Satan, som lettsindig ville glemme eller til og med myrde barnet hun hadde født til verden med angst og smerte og hittil oppdratt med omsorg. Hvordan skulle vi da kunne tenke noe slikt om vår Gud?

På vår side vil det heller ikke svikte. Vi er riktignok skrøpelige mennesker, omgitt av alle slags garn og snarer fra Satan, av verdens forførelser og lokkemidler, og tynget av vårt eget syndige kjød; derfor skal vi også alltid våke, be og kjempe.

Men i det som gjelder vår salighet, må vi likevel ikke se så mye på oss selv som på Gud. *Vi*ranken er spinkel og skrøpelig og kunne lett bli kastet over ende av vinden; men er den bundet til et grønt og sterkt tre, står den trygt. Slik ville også enhver anfektelse og ethvert listig angrep fra Satan kunne overvelde oss om vi stod i vår egen kraft. Men fordi vi henger ved livets tre, Jesus Kristus, og blir bevart til salighet ved Guds makt, kan Satan ikke skade oss.

Det er én og samme nåde vi blir reist opp ved og står i, og én og samme Guds kraft som river oss ut av helvetes gap ved omvendelsen, rettferdiggjør oss ved troen, holder oss oppe mot Satans angrep og bevarer oss i troen inntil enden.

Gud, som gir den ene dagen etter den andre, gir også den ene nåden etter den andre. Og som vårt naturlige liv består av mange tider som følger etter hverandre, slik består også det åndelige livet av mange nådebevis og velgjerninger fra den Høyeste, som henger sammen som leddene i en kjede. Hver dag har sin plage og anfektelse, men den har også sin nåde og velgjerning. For «Herrens miskunn er det at det ikke er forbi med oss. Hans barmhjertighet har ennå ikke tatt slutt. Den er ny hver morgen, din trofasthet er stor» (Klag 3,22–23).

Slik vår skrøpelighet og Satans anfektelser ikke kan hindre eller gjøre til intet den nåde fra vår Gud som vi nå står i (Rom 5,2), slik vil de heller ikke kunne hindre den kommende nåden som gjør at vi holder ut inntil enden. Derfor slutter jeg med den hellige Peters ord: «Men all nådes Gud, som har kalt dere til sin evige herlighet i Kristus Jesus, etter en kort tids lidelse, han skal dyktiggjøre, stadfeste, styrke og

grunnfeste dere. Ham tilhører makten i all evighet! Amen» (1 Pet 5,10–11).

Men et anfektet hjerte vil kanskje innvende videre: «Den største delen av menneskene blir likevel forkastet av Gud, og bare få er utvalgt. Det kan jeg ikke tenke på uten å gyse.» Jeg svarer: Når den største delen av menneskene er forkastet, har det ikke skjedd etter en ren rådslutning hos Gud og av hat til dem, men på grunn av deres vantro. Finner vi så at vi ved Guds nåde er skilt ut fra den store mengden og ført til omvendelse og tro, kan vi av det slutte at vi hører til «den lille hjord» som det har behaget vår himmelske Far å gi riket (Luk 12,32).

Når et *lydig barn* ser at faren er harm på en ugudelig tjener og jager ham ut av huset for hans ondskaps skyld, blir barnet nok redd og vokter seg for å gjøre noe faren misliker. Men det er ikke engstelig for at det selv skal bli jaget ut på samme måte, like lite som det ønsker å ta del i tjenerens ulydighet og trass.

Når de innbudte *bryllupsgjestene* ser at man pisker hundene ut og ikke vil slippe landstrykere, sterke tiggere og annet unyttig pakk inn i bryllupshuset, lar de seg ikke uroe av det. Slik angår det heller ikke Guds troende og lydige barn, som følger hans hellige kall, hva Gud i sin vrede gjør med den ubotferdige og ugudelige mengden. De frykter ham nok som en rettferdig, hellig og nidkjær Gud, men de elsker ham også og setter sin lit til ham som sin kjære Far i Kristus Jesus.

Hjertet vil kanskje fortsette: «Men jeg har syndet så ofte og så grovt, særlig i min ungdom. Jeg er blitt et urent kar som Satan har misbrukt til å gjøre sin vilje, og som han liksom har brennemerket. Derfor frykter jeg at jeg ikke er utvalgt; for hvordan skulle Gud ellers ha kunnet tillate at jeg falt i så grove synder?»

Jeg svarer: Skulle alle som har falt i grove synder, være forkastet, måtte også Lot, David, Peter, Paulus, den botferdige synderinnen og andre regnes blant de forkastede. Gud har sine hellige og rettferdige grunner til at han av og til tillater at hans egne faller i Satans snarer og ofte blir holdt fanget i dem en lang tid; det har vi alt talt om et annet sted.

Hans visdom, allmakt og godhet viser seg aldri herligere enn på slike mennesker når de blir omvendt. Satan kan heller ikke få noen større ergrelse og skam enn når et slikt vilt blir tatt fra ham og jaget

bort fra ham, og han blir var at de han for lenge siden hadde skrevet opp på sin svarte tavle, er skrevet inn i livets bok.

Gud ser heller ikke på hva vi har vært, men på hva vi ved hans nåde er blitt. Riktignok så han godt våre synder ved nådevalget, men den omvendelse og tro som vi ved hans nåde skulle komme til, var heller ikke skjult for ham. Derfor har vi ingen grunn til å tvile på vårt nådevalg for våre synders skyld, men grunn til å vente saligheten på grunn av vår omvendelse og tro ved Jesus Kristus.

Et anfektet hjerte fortsetter og sier: «Vi har mange eksempler på at også gudfryktige mennesker på det siste har måttet lide tunge anfektelser og gjennomgå en hard kamp. De har skjelvet og bevet og sett seg engstelig om etter trøst. Jeg er redd det skal gå meg på samme måte – og hvem vet om jeg da vil seire og beholde overtaket?»

Jeg svarer: Det kan nok ikke nektes at også gudfryktige og troende sjeler har måttet tåle en hard dyst før de fikk fare herfra. Men man må også innrømme at de ved Guds nåde og Jesu Kristi kraft har vunnet seier. De skjelver og bever som mennesker, men de seirer som kristne.

Herren vår Gud har sine grunner til at han ofte lar sine egne komme i anfektelse på det siste. Det kan tjene til å bringe den ugudelige, trygge verden til fornuft og ettertanke, så den tenker: Går det slik med det grønne treet, hvordan skal det da gå med det tørre? Det kan advare de andre gudfryktige hjertene og bevare dem fra falsk trygghet. Og det kan gjøre de kjempende og døende kristnes seier og krone desto herligere, og Guds kraft og trofaste kjærlighet desto tydeligere og gledeligere midt i deres frykt og skjelving.

Skulle det da også behage Gud å la oss bli angrepet og bekjempet av helvetesfienden når vi går ut av verden, så vil han ikke av den grunn la løftene vi har, bli til intet. Han har gjennom hele vårt liv vist seg som en trofast Gud mot oss, som aldri har latt oss bli fristet over evne, og han vil heller ikke vise seg annerledes mot oss i vår siste nød. La oss ikke tro at vår Gud akter oss så ringe at han, etter med stor møye og ved sin nådes stadige styring å ha ført oss helt fram til himmelens porter, skulle la Satan snappe oss bort.

De sjelene som hans Sønn har kjøpt med sitt dyre blod og tatt opp i sitt samfunn, er store og dyrebare i hans øyne. Og når han i så mange år har maktet å verne dem og holde dem oppe mot djevelens makt og svik under så mange hindringer, forførelser og anfektelser, vil det

heller ikke falle ham vanskelig å bevare dem i den siste kampen og ta dem opp i saligheten – så å si like for øynene på Satan, til hans spott og spe.

Til slutt hører man også mange ganger hjerter som er anfektet av nådevalget, si: «Jeg skulle gjerne rive meg løs fra slike engstelige grublerier og tunge tanker, men jeg blir ikke kvitt dem.» Jeg svarer: Det er sant nok, min medkristen, at djevelen er frekk og ikke lar seg avvise så lett. Men han har sin fastsatte tid; når det behager den Høyeste, må han holde opp, og da skal vi bli glade med ro og fred i Kristus Jesus. I mellomtiden må vi være stille og vente på Herrens miskunnhet, og passe på at vi ikke blir lunkne i bønnen, i lovprisningen av Gud og i andre gudelige øvelser.

Jeg har lest noe merkelig om en gudfryktig mann, og det hører hjemme her. Også han var sterkt plaget av tankene om det evige nådevalget. Når han tjente sin Gud som ivrigst, skjøt Satan inn i hjertet hans: «Gjør hva du vil, det er likevel forgjeves; du er jo ikke utsett til det evige liv.» Men han svarte: «La så være. Men du skal vite at jeg ikke tjener Gud for at han skal lønne meg for det, men for hans egen skyld, fordi han fortjener å bli æret og høyt priset av meg og alle skapninger.» Og på den måten fikk han fred.

Gjør du det samme, du kristne hjerte, og la deg ikke føre vill. Bli tro mot din Gud, og hold deg ved den korsfestede Herre Jesu føtter, så vil det etter hvert av seg selv bli klart for deg med ditt nådevalg.

Si av og til, når tankene trenger hardest på: Min Gud, om du så fra evighet hadde satt meg blant de forkastedes tall og ikke kjent meg som din, ville jeg likevel si: «Du er rettferdig, Herre, og rettvise er dine dommer» (Sal 119,137). Og om jeg aldri hadde fått noe løfte om din nåde, og heller ikke hadde noe vitnesbyrd om den i min egen erfaring, ville jeg likevel gjøre som t*iggerne*. De ber frimodig og med tillitsfull forventning om en almisse av en rik mann som aldri har lovet dem noe, ja, som aldri før har sett dem.

Eller for å ta et eksempel fra ditt ord: Jeg ville gjøre som den kanaaneiske kvinnen. Hun hadde ikke noe løfte å holde seg til slik israelittiske kvinner hadde; hun ble regnet som en hund og erklært uverdig til brødet. Likevel lot hun seg ikke avvise, men holdt ut til hun fikk nåde. Men nå har jeg dine mange løfter og så mange virkelige

bevis på din godhet mot meg, og jeg ville gjøre deg urett om jeg ventet annet enn godt av deg.

Etter den evne Gud har gitt meg, har jeg nå, håper jeg, ryddet bort det som hindret vår visshet om saligheten, og «vist den botferdige og troende kristne at han har god grunn til å si: Jeg er et utvalgt Guds barn». Nå må vi gi en grundig veiledning i hvordan vi skal stille dette edle, søte Guds ord opp mot alle trengsler og all motgang som kan møte oss.

Hva er det vel, du gudfryktige sjel, som kan bedrøve meg og deg, når denne vissheten gleder oss? Hva kan trøste meg sterkere i alt kors og all sorg enn at jeg er viss på himmelen og min salighet? Er jeg fattig i verden, så er himmelen min med alle sine skatter og all sin herlighet. Er jeg foraktet, forlatt og glemt i verden, så har Gud tenkt på meg før verdens grunnvoll ble lagt. Jeg er høyt aktet i himmelen som et utvalgt Guds barn. Gud kan ikke glemme meg, for han har ikke bare skrevet meg inn i sin bok, men også tegnet meg i sine hender.

Riktignok trenger Satan på og plager meg med sine anfektelser, men hva kan og vil han vel utrette mot et utvalgt Guds barn? Kan han vel stryke mitt navn ut av livets bok eller rive meg ut av hånden på min Gud og Herren Jesus, min trofaste hyrde? Går det underlig til i verden, og tiltar ugudelighet, falskhet, løgn, forførelse og ondskap overalt, så får det gå; jeg blir likevel en rose midt blant tornene. Guds faste grunnvoll står, og har dette seglet: Herren kjenner sine.

La djevelen – når Gud tillater ham det for verdens utakknemlighet og ondskaps skyld – snu opp ned på alle ting og kaste alt hulter til bulter. La ham vise all sin harme, fordi han vet at han bare har en kort tid igjen. Han skal likevel ikke kunne forføre et eneste av Guds utvalgte barn eller holde det fast på villfarelsens vei inntil enden. Han skal likevel ikke kunne ta et eneste får fra Herren Jesus eller med all sin larm og raseri skille det fra Guds kjærlighet.

«Om de utvalgte sitter i mørket, er Herren lys for dem» (Mika 7,8). «De har trengt dem hardt, men har ikke fått makt over dem» (Sal 129,2). «På alle vis er de trengt, men ikke stengt» – for de vet at deres trengsel, som er kortvarig og lett, virker for dem en evig og over all måte rik herlighet – «rådville, men ikke rådløse, forfulgt, men ikke forlatt, slått ned, men ikke utslått» (2 Kor 4,8–9.17).

De vet at alle ting samvirker til gode for dem, og at Gud leder dem ved sitt råd og deretter tar dem opp i herlighet. De lyder sin Gud villig, om han så fører dem underlig, fordi de er visse på at alle hans stier er miskunn og trofasthet og ikke kan få annet enn en god ende (Rom 8,28; Sal 73,24; 25,10).

Så ta da imot denne trøsten med glede, dere utvalgte, kjære Guds barn, dere botferdige og troende sjeler! Gjør ikke Satan og hans tro venninne, den onde, falske verden, den tjenesten å være bedrøvet! La *dem* sørge som ikke har noen del i Guds barns salighet og herlighet, og som ikke har noe annet håp enn det som er bygd på forfengelighet! Vi er i himmelen og utvalgt til himmelen; vi er kjøpt og kalt til himmelen; vi blir også daglig gjort klare for himmelen ved Ordet og korset. Det er bare en liten stund, så skal vi være i himmelen.

Hvorfor skulle jeg vel klage?
Kristus er
meg jo nær –
hvem kan ham fra meg jage?
Livet vet jeg han har vunnet,
og det meg
nådelig
har i troen unnet.

La oss så til slutt også bruke den edle og trøstefulle læren om nådevalget «som en spore til gudfryktighet og et hellig liv og levnet». Det gir Den Hellige Ånd oss selv grunn til når han taler om denne læren. I vår tekst sier apostelen at Gud har utvalgt oss før verdens grunnvoll ble lagt, «for at vi skulle være hellige og ulastelige for hans åsyn i kjærlighet».

Litt lenger ned i det samme brevet sier han også: «For vi er hans verk, skapt i Kristus Jesus til gode gjerninger, som Gud forut har lagt ferdige for at vi skulle vandre i dem» (Ef 2,10). Et annet sted sier han: «Guds faste grunnvoll står, og har dette seglet: Herren kjenner sine! – og: Hver den som nevner Herrens navn, skal avstå fra urett!» (2 Tim 2,19).

Særlig merkelig er også dette ordet: «Ikle dere da, som Guds utvalgte, hellige og elskede, inderlig barmhjertighet, godhet, ydmykhet, beskjedenhet og tålmodighet» (Kol 3,12). Og den hellige Peters ord:

«Vær derfor desto mer ivrige, brødre» – og legg all vinn på at deres tro viser seg i rett liv, og i det rette liv kunnskap, og i kunnskapen selvbeherskelse, og i selvbeherskelsen utholdenhet, og i utholdenheten gudsfrykt – «etter å gjøre deres kall og utvelgelse fast!» (2 Pet 1,10.5–7).

Av alt dette er det klart, *for det første*, at den barmhjertige og algode Gud både med nådevalget og med sine andre velgjerninger – med kallet til omvendelse, med gaven av troen, med forlatelsen av våre synder, med vår rettferdiggjørelse og så videre – har hatt til mål at vi skulle tjene ham i hellighet og rettferd alle vårt livs dager. *For det andre* krever takknemligheten at vi i dypeste ydmykhet erkjenner den Guds nåde som ble gitt oss i Kristus Jesus før verden ble til, og at vi gjør alt som kan tjene til lov og pris for en så god og kjærlig Gud.

Vi er «en utvalgt ætt, … et hellig folk, et folk til eiendom» – som Gud har utvalgt til sin eiendom – «for at dere skal forkynne» – det vil si overalt med ord og gjerninger love og prise – «hans storhet» – hans kjærlighet, nåde, visdom og kraft – «han som kalte dere fra mørket til sitt underfulle lys» (1 Pet 2,9).

For det tredje er det helt nødvendig at vi legger vinn på sann gudfryktighet dersom vi i hjertet vil være visse på vår tro, vår rettferdiggjørelse og vår salighet. For som vi ofte har sagt: Skriften har ingen løfter, og langt mindre noen forsikring om saligheten, for de ubotferdige og trygge hjertene. Den som vil påberope seg Guds evige nåde og kjærlighet, Jesu Kristi fortjeneste og Den Hellige Ånds trøst, han må avstå fra urett. Vi er utvalgt i Kristus, som apostelen sier; men den som er i Kristus, får av Kristus ånd, liv og kraft, et nytt hjerte og sinn. Der dette ennå ikke finnes, kan man heller ikke være viss på foreningen og samfunnet med Kristus, og følgelig like lite på nådevalget og det evige liv.

La oss tenke vel over dette, dere kristne sjeler, og med stor flid legge vinn på sann gudsfrykt! Å, hva annet skal den kjærlige, nådige og barmhjertige Gud få igjen for all den godhet han har vist oss, og hva annet kan vi gi ham enn å elske, frykte, love og prise ham? Det er dessverre altfor mange ugudelige som spotter hans høyt lovede navn og krenker og bedrøver ham med sine forsettlige synder og sin vedvarende ubotferdighet. La da oss, som han har skilt ut fra verden og utvalgt til sin eiendom, love hans navn og glede ham med en hellig vandel og et ulastelig liv!

Av tistler og tornekratt finnes det dessverre altfor mange på jorden; la da oss være blomster og vinranker som priser hans nåde med vår liflige duft og søte frukt! La oss være nidkjære for vår Gud og hans ære! La oss villig og i hellig skrud, slik det sømmer seg for Guds utvalgte, hellige og elskede og for hans utvalgte folk, ofre ham vårt hjerte, vår tunge, vår kraft, vårt liv og alt det vi er og har (Sal 110,3)! Men om dette skal vi tale mer utførlig i de følgende prekenene. Nå slutter vi og sier med den kristne kirke:

Lukk din nådes port opp, Herre,
for meg av barmhjertighet!
La meg, hvor jeg enn skal være,
smake, se din vennlighet!
Elsk meg, og tilskynd du meg
så jeg elsker også deg,
og i kjærlighet meg øver,
aldri, aldri deg bedrøver!
Amen.

Niende preken. Om den troende sjels fred med Gud

I Jesu navn. Amen.

Rom 5,1: «Da vi nå er rettferdiggjort av tro, har vi fred med Gud ved vår Herre Jesus Kristus.»

Den gudfryktige og tålmodige Job sier: «Se, også nå har jeg mitt vitne i himmelen» (Job 16,19). Slik taler han i sin aller største nød. Etter Guds uransakelige råd hadde han mistet alt han eide; fra sin tidligere store lykke var han uventet kommet i dyp trengsel og fant ingenting på jorden som hjertet hans kunne øse trøst av.

Hans hustru var ham ikke til oppmuntring, men til plage. Husfolket, tjenerne og tjenestepikene behandlet ham som en fremmed og ville knapt svare når han ropte på dem. Vennene hans var dårlige og tunge trøstere; de spottet ham til og med og plaget ham sårt med hånlige og harde beskyldninger og sa at han hadde pådratt seg denne store ulykken ved hemmelige, grove synder (Job 19,15–17; 16,2).

I denne angsten og nøden påkaller han et vitne i himmelen, et vitne som prøver hjerter og nyrer, og for hvem ingenting er skjult. På jorden fant han ingenting som kunne trøste ham; derfor vender han øynene

bedende mot himmelen og søker vern, hjelp og trøst der – og det fikk han også rikelig i sin tid.

Av dette *lærer* vi for det første at bekymrede og bedrøvede mennesker ikke kan gjøre noe bedre enn å løfte sitt sorgfulle hjerte og sine gråtende øyne mot himmelen. De sørgmodige har gjerne den vanen at de henger med hodet som en visnet blomst og for det meste ser ned mot jorden. Men Guds barn må venne seg til å løfte hodet i sin nød og se opp mot himmelen.

David sier: «Mine øyne er alltid vendt til Herren, for han drar mine føtter ut av garnet» (Sal 25,15). En skulle tro at den som har føttene fanget i garnet, måtte se ned for å vikle seg løs. Men når de troende kommer i nød, og Satan på en eller annen måte har fanget dem i snaren, ser de opp mot himmelen, for at Herren skal frelse dem og dra føttene deres ut av garnet.

Slik taler han også et annet sted: «Jeg løfter mine øyne opp til fjellene: Hvor skal min hjelp komme fra? Min hjelp kommer fra Herren, himmelens og jordens skaper» (Sal 121,1–2).

Om *høken* forteller naturkyndige at den på den heteste tiden av sommeren, når andre dyr og fugler søker skygge for å kjøle seg, svinger seg opp over skyene til den midterste luften. Der holder den seg flagrende og svevende nesten helt til kvelden og forfrisker seg på den måten.

Denne fuglen kunne være et vakkert sinnbilde om en malte den svevende slik i luften med innskriften: «Jo høyere, jo bedre», eller: «Jo nærmere himmelen, desto mer trøst.» Den som nå er i nød og trenger trøst og lindring, han skal svinge seg opp til sin Gud i ånden og troen. Da skal han snart finne rikelig det han lenge har lett etter på jorden.

Det er søtt å tenke på at Skriften skildrer Gud slik at han skuer ned fra himmelen til jorden. Han legger ikke bare merke til de ugudeliges veier og renker, men også til de elendige, bedrøvede og gudfryktiges sorger, tårer, sukk og bønner.

«For han har skuet ned fra sin høye helligdom, fra himmelen ser han ned på jorden for å høre fangens sukk, for å løse dødens barn.» «Hvem er som Herren vår Gud, han som troner så høyt, han som ser så dypt ned» – eller som noen gjengir det: han som fornedrer seg og bøyer seg ned for å se – «i himmelen og på jorden?» (Sal 102,20–21; 113,5–6). Slik ser den kjærlige Far ned fra det høye til sine barn, og

de ser opp fra dypet til sin kjære Far; sukkene stiger opp, og trøsten kommer ned.

La oss derfor, dere gudfryktige sjeler, venne oss til å se ofte opp mot himmelen med inderlige sukk og hjertelig lengsel. La oss ikke tvile på at Herren vår Gud vil se ned til oss derfra og vederkvege oss med trøst og hjelp! La oss si med Job: «Se, mitt vitne er i himmelen», og bruke ordet hans til gagn for oss, ikke bare når vi må tåle krenkelser og falske beskyldninger, men i alt som hender oss.

Er du enke, du kristne hjerte, så si: Se, min mann er i himmelen. Er du foreldreløs, så si: Se, min Far er i himmelen. Er du elendig og hjelpeløs og forlatt av verden, så si: Min tilflukt og min forsørger er i himmelen. Er du fattig, så si: Min skatt er i himmelen. Er du bedrøvet og anfektet, så si: Min trøst og hjelp er i himmelen.

Holder Satan syndene dine fram for deg, så si: Min Jesus, min rettferdighet, min talsmann og mellommann er i himmelen. Skremmer døden deg, så si: Mitt liv er i himmelen, og jeg kommer til himmelen. Med ett ord: Sett tanken på himmelen opp mot alt ondt som møter deg på jorden, og påkall din Gud mot verden, døden, djevelen og helvete. Da skal du aldri mangle trøst, hjelp og vern.

Men for det andre må vi tenke litt nøyere over at Job påkaller Guds vitnesbyrd mot vennenes falske beskyldninger og kaller Gud sitt vitne. Herren gav også senere denne dyrebare mannen et vitnesbyrd fra himmelen, da prøvelsene hans var over. «Dere har ikke talt rett om meg, som min tjener Job», sier han til Elifas og de andre vennene. «Gå til min tjener Job og ofre brennoffer for dere! Og min tjener Job skal be for dere, bare ham vil jeg bønnhøre» (Job 42,7–8). Dermed var all strid slutt, og Job fikk fred og ro.

Se, hvor mye Guds vitnesbyrd betyr for oss! Og tenk på at ingenting kan glede oss kraftigere, og ingenting kan raskere skaffe sjelen vår fred og ro, enn dette himmelske vitnesbyrdet.

Gud vitner særlig på to måter om sine egne. Først åpenbart og utvortes: Han viser for all verden sin underfulle godhet mot dem, og ved sitt mektige vern, sin uventede redning og sin nådige hjelp kunngjør han at de er ham kjære, og at han kjennes ved dem som sine – slik det skjedde med Josef, Job, David og mange andre, og slik det skjer til denne dag.

Dernest i *det skjulte og innvortes*: Ved sitt ord, sin Ånd og sin nåde vitner han i deres hjerter at de er hans barn, og at han ikke vil slippe dem eller forlate dem; han gir dem sin søte trøst og lar dem smake hans kjærlighet.

Om dette vitnesbyrdet taler Skriften når den sier: «Ånden selv vitner sammen med vår ånd at vi er Guds barn» (Rom 8,16), og: «Tar vi imot menneskers vitnesbyrd, så er Guds vitnesbyrd større … Den som tror på Guds Sønn, har vitnesbyrdet i seg selv» (1 Joh 5,9–10). Herren Jesus sier: «Den som seirer, ham vil jeg gi av den skjulte manna. Og jeg vil gi ham en hvit stein» – et godt vitnesbyrd – «og på steinen er et nytt navn skrevet som ingen kjenner uten den som får det» (Åp 2,17). Slik vitner vitnet i himmelen også i våre hjerter.

Hva dette vitnesbyrdet utretter når Gud sier til sjelen vår: Jeg er din Far, du er mitt barn – når Jesus sier: Du er min eiendom, jeg har kjøpt deg og renset deg med mitt blod, jeg er din, og du er min, og så videre – og hvilken kraft det har til å berolige, styrke, trøste og glede sjelen, det har vi allerede hørt noe om ovenfor, da vi talte om barnekåret, om sjelens trolovelse med Herren Jesus og om Den Hellige Ånds indre vitnesbyrd.

Nå skal vi i stedet se på hvordan den troende sjel ved et slikt vitnesbyrd kommer til fred med Gud og nyter den rikelig. Herre Jesus, du fredsfyrste for våre sjeler, la meg tale trøstende og oppbyggelig om dette, for ditt navns skyld! Amen.

Fred er et edelt og søtt ord; det vitner ikke bare den daglige erfaringen om, men også Den hellige skrift. I året 1645 hadde min fødeby, det gjeve *Rendsburg* i hertugdømmet Holstein, vært beleiret av fiendtlige tropper i tjueen uker. Det var nær ved at byen måtte overgis til beleirerne, så stor var mangelen på alle slags nødvendigheter. Da kom en kongelig dansk postrytter uventet og forkynte freden – for mens byen var innesluttet, hadde ingen fått vite noe om fredsforhandlingene – og slik ble byen befridd fra all sin nød og trengsel, slik alle hadde ønsket.

Hvor gledelig dette uventede budskapet var, kan jeg nesten ikke beskrive, og jeg minnes det ennå mange ganger med stor glede. Før gikk alle innbyggerne bedrøvet og sørgmodig omkring og hang med hodet som blomstene når de er utmattet av sommerheten.

Men *freden* var for dem som en mild dugg som forfrisket og gledet dem og stemte dem til lov og pris til Gud. Mange syke som ikke hadde vært ute av sengen på flere uker, ble så glade over fredsbudskapet som om de hadde fått den aller sterkeste hjertestyrkende medisin. Ja, mange av dem gikk til og med ut på byens gater og torg for å være med på fredsgleden, og de hadde så godt av det at de etter noen få dager fikk helsen tilbake.

Straks sendebudet meldte seg og sa at han kom med *freden*, løp mannen fra vollene til sin kone og barnet til sine foreldre, og de ropte med gledestårer i øynene: *Det er fred!* Mange kunne og ville ikke tro det gode budskapet, som kom så uventet. Slik så en her oppfylt det salmen sier: «Da Herren lot Sions fanger vende tilbake, var vi som drømmende» – Luther tilføyer: Gleden var så stor at vi knapt ville tro det; det var som om vi drømte, og som om det ikke var sant – «da fyltes vår munn med latter, vår tunge med jubel» (Sal 126,1–2).

Hvilken glede freden vakte over hele Tyskland – den som ble sluttet i Osnabrück i 1648 og senere stadfestet og fullbyrdet i Nürnberg i 1650 – og hvor søtt og kjært fredsbudskapet var for både høy og lav, kunne en gi mange eksempler på.

Jeg vil likevel nøye meg med dette ene. Fra Nürnberg ble en oberst ved navn Ranfft sendt av sted for å overbringe hans keiserlige majestet Ferdinand den tredje den underskrevne fredstraktaten. Den var innbundet i blått silke med gullsnitt og forsynt med to gylne segl som hang ned. Oppå den var det lagt en vakker olivengren, en laurbærkrans og en hvit due, besatt med kostbare edelsteiner og diamanter.

Da obersten kom til Wien, red han gjennom byen og lot – til alles forundring – blåse i trompet foran seg, noe som ellers var strengt forbudt. Slik overleverte han fredstraktaten, og hans keiserlige majestet tok imot den med så stor glede at han trakk ringen av fingeren, verdsatt til 6000 riksdaler, og gav den til obersten sammen med en gullkjede med en minnemynt, til sammen verdsatt til 2000 dukater. Av dette lærer en i noen grad å forstå hva Skriften sier: «Hvor fagre er på fjellene hans føtter som kommer med gledesbud, som forkynner fred» (Jes 52,7).

Men hvor søt og kjær den timelige freden enn er, så er *den åndelige sjelefreden* tusen ganger kjærere og herligere. Det er når Guds Ånd, som den himmelske, edle due med evangeliets oljeblad i nebbet, for-

sikrer en bedrøvet samvittighet om fred med Gud – når Herren Jesus selv forkynner den freden og fyller samvittigheten med ro og trøst.

Da de hellige englene ville gi Herren Jesu fødselsdag den høyeste ære og glede menneskene, ropte de ut: *Fred på jorden!* (Luk 2,14). Da Herren etter sin seierrike oppstandelse selv kom til sine bedrøvede og forskrekkede disipler, sa han først: «Fred være med dere!» (Joh 20,19.21).

Når apostelen ville ønske Guds menigheter alle åndelige og salige gleder på én gang, sa han: «Nåde være med dere og fred fra Gud, vår Far, og Herren Jesus Kristus!» (Ef 1,2; Fil 1,2). «Guds fred, som overgår all forstand, skal bevare deres hjerter og deres tanker i Kristus Jesus» (Fil 4,7). «La Kristi fred råde i hjertene deres!» (Kol 3,15).

Dette edle klenodiet som den botferdige og troende sjel eier, vil vi nå betrakte kort, slik vi har satt oss fore. Det første vi må tenke over, er hva den åndelige sjelefreden er. Den er en søt og salig virkning av Herren Jesus og hans Ånd i dem som tror på ham. Ved den forsikrer han dem fullt ut om Guds nåde, om syndenes forlatelse og om deres rettferdighet; han beroliger og stiller deres bekymrede og urolige samvittighet, befrir dem fra all trellefrykt, trøster dem kraftig mot alt det Satan og verden skremmer dem med, og lar dem finne hvile for sine sjeler.

Jeg har her så godt jeg kunne skildret den salige tilstanden til den sjel som er rettferdiggjort og ved troen forenet med Kristus – hvordan den nyter godt av sin tro og sitt samfunn med Kristus, og hvilket gagn den har av barnekåret og Den Hellige Ånds indre vitnesbyrd, av å betrakte sin dåpspakt og sitt nådevalg, og av å ta imot den hellige nattverd.

En slik sjel ser glad opp mot himmelen og er viss i sitt hjerte på at den ikke har torden og lyn å vente derfra, men bare mildt regn og rik velsignelse, bare mild dugg og varmende solskinn – jeg mener: bare nåde, kjærlighet og trofasthet. Den frykter ikke så mye for Gud som den elsker ham; den vet at ingen far i verden elsker sitt barn så inderlig som den selv er elsket av Gud.

Den sier: «Jeg takker deg, Herre! For du var vred på meg» – du lot meg kjenne din vrede og førte meg slik til å erkjenne mine synder og omvende meg – «men din vrede hørte opp, og du trøstet meg. Se, Gud

er min frelse! Jeg er trygg og frykter ikke. For Herren Herren er min styrke og lovsang. Han ble meg til frelse» (Jes 12,1–2).

Jeg vet ikke hvordan jeg bedre kan skildre sjelen i denne tilstanden enn å male den sovende i Herren Jesu fang under et skyggefullt tre i et vakkert landskap, mens en engel står ved siden av og jager fluene og myggen bort med en vifte. Herren Jesus sier liksom til den:

Nå hvil, mitt barn, i fred,
hit når ingen Satans pil ned;
sov søtt, og ikke grue,
mitt åsyn skal du skue.

Han sier: Frykt ikke, du kjære hjerte! Fred være med deg! Vær frimodig! (Dan 10,19). «Vær frimodige! Jeg har overvunnet verden» (Joh 16,33). Vi må likevel ikke tro at denne tiltalen bare er tomme ord.

Vi kan riktignok ikke tale om disse åndelige og guddommelige tingene på annen måte enn å framstille dem så godt det går i passende ord; men mellom Kristus og dem som tror på ham, er saken ikke tomme ord, men bare ånd, liv og kraft. Herren Kristus gir dem av sitt hjerte den freden han selv eier og kjenner; Den Hellige Ånd utøser seg da særlig med Guds kjærlighet i deres hjerter, så de ikke bare hører tale om fred, men også kjenner den og nyter den.

Når Herren Jesus sier: «Fred etterlater jeg dere. Min fred gir jeg dere … La ikke deres hjerte forferdes, frykt ikke!» (Joh 14,27), da fører ordene sannelig og virkelig freden med seg. De blir for hjertet som en legende olje som lindrer all smerte, som en myk pute som sjelen hviler på, og som en kraftig hjertestyrkning som gjør den trøstig og frimodig mot synd, død, djevel og helvete.

Om Herren Jesus og den troende sjel i denne tilstanden passer ordene i Høysangen: «Stå opp, min kjæreste, du min vakre, og kom ut! For se, nå er vinteren omme. Regnet er dratt forbi og er borte. Blomstene kommer til syne på marken. Sangens tid er inne, og turtelduens røst har latt seg høre i vårt land. Fikentreets frukter tar til å rødme, og vintrærnes blomster dufter. Stå opp og kom, min kjæreste! Du min fagre, så kom da!» (Høys 2,10–13). Disse ordene er ikke annet enn en oppmuntring til de troende om å nyte sin fred med Gud.

I en slik tilstand er sjelen lik en beleiret by som er blitt befridd ved fredsbudskapet. Før var den omgitt av tykke skyer, tåke og mørke; nå derimod går det opp et lys for den (Sal 112,4). Den er lik Hagar, som etter lang tørst fikk øynene åpnet og så en vannkilde hun kunne drikke av så mye hun ville (1 Mos 21,19).

Da ligger barnet i sin mors fang, og hun tørker tårene dets og gir det brystet. Da skjuler duen seg og hviler i *klippens kløfter og i tårnet* (Høys 2,14). Da hviler kyllingen under hønens vinger (Matt 23,37); da har spurven funnet et hus og svalen et rede (Sal 84,4). Da er bruden i kammeret hos sin venn og tar imot det ene kjærlighetens og fredens kyss etter det andre.

Den hører ikke lenger tordenen av Guds vrede, lovens forbannelse eller djevelens larm og raseri; og om den hører det, bryr den seg ikke om det, for den vet at den er trygg i sin Jesu armer. Da er skyldbrevet revet i stykker, gjelden betalt og vreden stilt. Da smiler himmelen til den, og solen synes å skinne langt klarere enn før; da grønnes og blomstrer jorden. Da er Guds nåde og fred som en mild og vederkvegende luft som styrker hjertet, og som sjelen lever og rører seg i.

Å, hvor godt har ikke sjelen det i denne tilstanden! Å, for en skatt, for en herlighet sjelefreden er! Den er en forsmak på himmelen og en lykke som all verdens prakt, ære og vellyst ikke kan måle seg med.

Å, hvor jubler ikke sjelen i en slik tilstand! Å, hvor glad priser den ikke sin Gud! Å, hvor vokser ikke kjærligheten til Herren Jesus da! Å, hvor ringe er ikke verdens forfengelighet i dens øyne! Å, hvor søte er ikke de skriftordene som forkynner og holder denne freden ved like! Å, hvor søt er ikke den høyverdige nattverden, som stadfester denne freden! Å, hvor glad og villig tjener ikke en slik sjel Gud og nesten! Hvor søtt og vennlig er ikke det hjertet som er gjennomtrengt av dette smeltede sukkeret!

Å, hvor rik er ikke en slik sjel på rettferdighets frukter! Den er som en hage vannet fra himmelen – «som en vannrik hage» (Jer 31,12) – og «som en lysthage av granatepletrær med sin kostbare frukt» (Høys 4,13). Å, hvor lett synes ikke Kristi gode åk og hans kors den! Å, hvor søt synes ikke døden den!

Akk, Herre Jesus, skjenk mitt hjerte din fred! Si til min sjel: Fred være med deg! Bevar den i denne freden til det evige liv! Jeg bryr meg ikke om verden ser blidt eller surt på det, om djevelen stormer,

larmer og raser, om alt går hulter til bulter, ja, om både legeme og sjel forsmekter – bare jeg i deg og ved deg har fred med Gud. La din fred følge meg gjennom livet, være min trøst i lidelser og min søte vederkvegelse i døden. Så har jeg nok.

At jeg ikke gjør for mye av saken og ikke priser den edle sjelefreden for høyt, lar seg uten vanskelighet vise enda klarere ut fra Guds ord. Apostelen kaller den freden med Gud. Og slik det ikke finnes noe større og høyere enn Gud, slik finnes det heller ikke noe edlere gode for sjelen enn fred med Gud. Hva kan være forferdeligere enn å ha den vrede Gud til fiende, han «som kan ødelegge både sjel og legeme i helvete» (Matt 10,28)? Og hva kan være mer trøstefullt enn å ha fred med den kjærlige, nådige og salige Gud og være viss på hans kjærlighet og nåde?

Den hellige Paulus viser også i det samme kapitlet hvilket edelt klenodium den er, ved å nevne noen frukter som følger av sjelefreden. Han sier at den fører med seg en stor frimodighet, så vi trøstig kan rose oss av den kommende herligheten som Gud vil gi oss (v. 2). Videre gjør den alle trengsler lette og søte – de som djevelen og verden etter Guds styrelse volder oss – så vi heller finner grunn til å rose oss av dem enn til å skamme oss over dem (v. 3).

Denne freden er heller ikke annet enn Guds kjærlighet som er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd, og som vi smaker og har det så godt i (v. 5). Derfor har vi ingen grunn til å vente oss annet enn det som er godt og ønskelig, fra Gud, som vi er blitt forlikt med ved hans Sønns død (v. 10); og vi kan rose oss av at han har gitt seg selv til oss med all sin kjærlighet og trofasthet.

Parter som strider i verden, slutter nok fred med hverandre, men for det meste bare så langt at de ikke lenger vil skade hverandre; til inderlig vennskap og oppriktig velgjørenhet vil de sjelden forplikte seg. Men Gud slutter fred med oss og lover ikke bare å tilgi og glemme alle våre misgjerninger, men også å være oss hengiven med inderlig kjærlighet og nåde og virkelig la oss nyte den i all evighet.

Om dette taler Skriften også andre steder svært kjærlig og trøstefullt. «I hans dager», sier David – i Herren Messias' dager – «skal den rettferdige blomstre.» Når Guds nåde faller over ham som en mild dugg eller et stille regn (v. 6), skal han grønnes som et palmetre og folde seg ut som en lilje eller rose mot solen. Om han før var som en

tørr gren, skal han likevel, vederkveget ved Jesu kraft og Ånd, skyte knopper, blomstre og bære frukt som Arons stav (4 Mos 17,2.8).

«Stor fred skal råde, inntil månen ikke er mer» – freden skal bli så stor og mangfoldig at den sluker alle synder og overvinner alle trengsler (Sal 72,7). Den skal heller ikke bare vare en tid, men så lenge verden står, og deretter evig og alltid.

Profeten Jesaja sier om denne salige tilstanden til de troende: «På den dagen» – når Messias har forlikt oss med Gud ved sitt blod – «skal denne sangen synges i Juda land» – i Guds kirke, i det åndelige Israel: «En sterk by har vi, frelse setter han til mur og vern. Lukk opp portene, så et rettferdig folk kan gå inn, et folk som holder fast ved sin troskap. Den som har et grunnfestet sinn, ham lar du alltid ha fred, for til deg setter han sin lit» (Jes 26,1–3).

De troende skildres her svært vakkert. De synger en seierssang over Guds nåde, som er gitt dem i Kristus Jesus, og roser seg av freden med Gud. De sier at de er vernet i Guds nåde og miskunn som i en sterkt befestet by. Deres mur og vern er frelsen, det vil si Jesus – for i grunnspråket står det, som de lærde vet, et ord som nesten betyr det samme som navnet Jesus – og han har lovet dem fred, trøst og vern mot djevelen og verden.

De ønsker også at Gud Herren ved sine tjenere vil lukke opp portene til denne byen på vidt gap; det vil si at han mer og mer vil kunngjøre sin nåde, så de sjeler som er rettferdiggjort ved troen, kan forlate seg på den av hele sitt hjerte og i den trøstig le av vreden til Satan og hans håndlangere. Til slutt vitner de også om at de er visse på at Gud vil bevare sine egne i en stadig fred, la dem fare herfra i fred og føre dem inn i den evige fred.

På lignende måte taler profeten et annet sted: «Mitt folk skal bo i fredens bolig og i trygghetens telter og på sorgfrie hvilesteder» (Jes 32,18). Fredens hus som de troende bor i, er Guds nåde, Kristi vern og Den Hellige Ånds trøst. Der kan de godt holde ut et tørn av djevelens vrede og forakte hans angrep, slik de gjør som stoler på en sterk festning og med stort mot ler av alle fiendens anslag.

Men la oss for det andre også se på hvilken grunn denne freden vi taler om, har, og om en også kan stole på den.

De ugudelige har også fred, og mange ganger mer enn de troende. De vet ikke av noen uro i samvittigheten, ingen angst i hjertet, ingen

frykt; ofte mener de at de sitter i Guds fang, og regner seg for å være så sikre på saligheten som ingen andre. Men Gud bevare oss for en slik fred, som bare springer ut av en falsk innbilning og en forblindelse fra Satan!

Apostelen viser oss en bedre grunnvoll som de troende Guds barns fred hviler på. «Da vi nå er rettferdiggjort av tro», sier han, «har vi fred med Gud ved vår Herre Jesus Kristus.»

Synden er en vederstyggelighet for Gud, og så lenge mennesket er besmittet av den, er det Guds fiende. Men Herren Jesus renser de troende og botferdige sjeler med sitt blod. Ved troen gir han dem del i sin rettferdighet og hellighet, og slik stiller han dem fram for sin himmelske Far og vinner fred for dem.

Gud er den krenkede part; det er hans høye majestet vi har forgrepet oss mot, og derfor har vi pådratt oss hans unåde og evige ufred. Så lenge vi ennå har syndeskylden over oss, kan Gud i kraft av sin rettferdighet ikke slutte fred med oss; da hviler og svever hans unåde over oss hvor vi går og står.

Når samvittigheten vår ved lovens hjelp blir var dette og ser Guds vrede sveve over seg som et uvær, blir den bedrøvet og redd og ser seg engstelig om etter trøst. Den ville gjerne be om nåde; men i slike tykke vredesskyer kan den ikke øyne annet enn unåde – inntil evangeliet viser den Herren Jesus med hans kors, død og blod, han som Gud har stilt fram som en nådestol og satt inn og godtatt som mellommann for alle.

For hans føtter legger den seg da ned med sukk og tårer og ber om nåde. Og straks den er kommet så langt, og Jesu hellige bloddråper flyter ned over den fra hans hellige sår, finner den ro og fred. For så snart sjelen griper Jesus Kristus, den korsfestede, i troen, er den trygg for all Guds vrede.

Dette er det edle *laurbærtreet*, som ingen torden eller lyn kan skade. Her er den *tilfluktsbyen* som Gud selv har innstiftet, og dit blodhevneren ikke får forfølge noen. Da forsvinner synden som en tåke, og med den uværet av Guds vrede; da går nådens sol opp, og Herren Jesus sier: «Vær frimodig, mitt barn! Dine synder er deg forlatt. Din tro har frelst deg; gå bort med fred!»

Slik er Herren Jesus den mellommannen som vi alene har å takke for freden med Gud. Han har i vårt sted gjort fyllest for Guds rettfer-

dighet, stilt hans vrede og fullt ut forsonet ham, så alle som ved troen er forent med ham, kan være like visse og sikre på nåden og freden med Gud som han selv.

Så snart vi i sann botferdighet tar vår tilflukt til Herren Jesus, blir vi tatt opp i hans samfunn og regnet som hans eiendom. Så snart vi er kommet inn i samfunnet med Jesus, er det ingen fordømmelse lenger for oss; da er vi rettferdiggjort ved hans blod og fortjeneste og renset fra alle synder.

Og så snart syndene er tatt bort og kastet i havets dyp, har vi fred med Gud. Da har samvittigheten ro, og da begynner den frimodig å gjendrive Satan og si: «Hvem vil anklage Guds utvalgte? Gud er den som rettferdiggjør. Hvem er den som fordømmer? Kristus er den som er død» (Rom 8,33–34).

Dette stemmer med vitnesbyrdene i Den hellige skrift. De sier ikke bare at Herren Jesus er blitt vår «visdom fra Gud, rettferdighet og helliggjørelse og forløsning», men også at han er «vår fred» og «Fredsfyrste» (1 Kor 1,30; Ef 2,14; Jes 9,6).

Så snart han var født, ropte de hellige englene ut: «Fred på jorden» (Luk 2,14). Selv kaller han sjelefreden sin fred: «Fred etterlater jeg dere», sier han, «min fred gir jeg dere» (Joh 14,27). Han kaller den sin fordi han har vunnet den; fordi den er en edel blomst som er vokst opp av hans hellige blod under korset; fordi han har den i sin hånd og gir den til hvem han vil; og endelig fordi en leter forgjeves etter den utenfor ham.

En kan her også tenke på de kjære ordene: «(Guds) *nåde og* (menneskenes) *sannhet*» – eller troskap – «*skal møte hverandre*, (Kristi) *rettferd og* (hjertets) *fred kysse hverandre*» (Sal 85,11). Og: «Rettferdighetens verk skal være fred. Og rettferdighetens frukt skal være ro og trygghet til evig tid» (Jes 32,17).

Denne betraktningen kan tjene til å prøve den freden et menneske kjenner i sin samvittighet; det skal vi med Guds hjelp vise nedenfor. Men den gir også de troende en stor frimodighet, så de kan holde fast på sin fred med Gud og påberope seg den mot djevelen og alle hans innvendinger. For det er ikke en søt drøm og en falsk innbilning som beroliger hjertet vårt og stiller det tilfreds, men rettferdigheten, den dyre fortjenesten og gjenløsningen til vår mellommann og frelser, Jesus Kristus.

Freden med Gud er meklet og sluttet ved Kristus, den korsfestede, skrevet med hans blod og beseglet med hans død. Og at også vi er innesluttet i den og får tilegne oss den, kommer av det samfunnet vi har med Jesus i troen.

Like sant som vi kan si at vi er forløst ved Jesus Kristus, forlikt med Gud ved hans død, renset ved hans blod og i troen rettferdiggjort ved hans fortjeneste, like sant kan vi også rose oss av at vi har fred med Gud og ikke har noen vrede, ingen unåde og ingen fordømmelse å vente fra ham.

Men for det tredje må vi også merke oss at den freden vi her taler om, er av et eget slag, og at den kan bestå også midt i ufred. Apostelen sier: Vi *har fred med Gud*. Det vil si: Fordi vi er rettferdiggjort ved troen, kan vi være visse på at vi har en nådig Gud. Han vil ikke lenger komme våre synder i hu, men elske oss inderlig som sin aller kjæreste Sønn, verne oss kraftig, bevare oss nådig, lede oss til salighet og til sist føre oss inn i den evige fred.

Han sier likevel ikke at vi har fred med djevelen, med verden og med vårt eget kjød og blod. For nettopp fordi vi er blitt rettferdige ved troen og har fått fred med Gud ved Kristus Jesus, vil både Satan og verden være oss så mye mer fiendtlige. Natt og dag vil de søke og streve etter å forstyrre freden vår og gjøre sjelen vår urolig.

Heller ikke vårt eget kjød og blod vil holde seg i ro; mange ganger blir det vredt og harmfullt, plager seg selv med bekymringer, blir engstelig og bedrøvet og søker forgjeves tilfredshet snart her, snart der. Ja, det som er enda underligere: Gud selv lar det ofte se ut som om vi ikke hadde fred med ham – som om alt som er skjedd mellom ham og oss ved Jesu Kristi, vår forløsers, mellomkomst, var glemt, eller som om han hadde funnet ny grunn til å bryte freden og vise seg fiendtlig mot oss.

Men for ikke å la seg villede av dette må man ha godt for øye hva den guddommelige sjelefreden egentlig er. Den er ingen fullstendig befrielse fra all motgang og trengsel, alt kors og all anfektelse, men en seier over dem. Den er ingen ytre, verdslig tilfredshet der man ikke vet av noen ulykke, noen fiende eller noen nød, men en indre, åndelig hvile for sjelen i Kristus, i Guds gode vilje og i hans løfter.

Den er en tilstand der man midt i striden er viss på seieren, midt i kampen viss på kronen, midt i vreden viss på nåden, midt i trengselen

viss på trøsten og hjelpen, midt i mørket viss på lyset, midt i synden viss på rettferdigheten, midt i døden viss på livet.

Om Gud enn synes å være blitt grusom mot oss, om djevelen brøler, larmer og raser, om verden hater og forfølger oss, og hjertet og samvittigheten vår blir urolige – ja, om vi selv synes at vi ikke lenger kan ha nytte av vår tro, vårt samfunn med Kristus, vår dåp, vår barnerett og den høyhellige nattverden vi tar imot – så står freden med Gud likevel fast og urokkelig.

Og det gjelder ikke bare fra Guds side, men også fra vår. For så lenge samfunnet med Kristus ved troen ikke er opphevet, og så lenge sjelen henger ved ham med inderlige sukk og hjertelig lengsel, så lenge står også rettferdigheten for Gud og freden med Gud ved makt.

Det er imidlertid forskjell på å ha fred og å vite eller kjenne at man har fred. Når *et barn* gir grunn til det, blir det tiltalt av sin far med harde ord og strenge miner, ja, det må til og med iblant smake riset. Det er visst at farskjærligheten er like stor og er barnet like hengiven også da. Men nå har barnet ikke en slik visshet om den som når faren holder det på fanget og gleder det med sukker, epler og andre gode ting.

Det er også visst at sol*en* skinner, selv når den er skjult bak mørke skyer eller til og med har gått ned. Slik står også Guds fred, som *han* har sluttet med oss i Kristus, urokkelig, selv om vi under trengslene som rammer oss, ikke fornemmer den som ellers.

Likesom *et skip* blir bestormet av vind og bølger og kastet opp og ned, mens kompasset som styrmannen retter seg etter, står urørlig, slik er det også med sjelens fred. Om alle slags trengsler slår inn over et gudfryktig menneske som uvær og bølger, er ånden og hjertet likevel rolige og stille i sin Gud og visse på nåden i Kristus Jesus.

Stormen kan iblant bli så voldsom at bølgene nesten slår sammen over skipet og til og med synes å ville forstyrre kompasset og rykke magnetnålen bort fra sin nordstjerne – jeg mener: Det kan for øyeblikket se ut som om uroen også skal nå inn i sjelens innerste, og som om ånden ikke kan finne ro i Gud. Likevel får Guds fred alltid overhånd. Uværet går over; Herren står til sist opp og truer vindene og sjøen, så det blir blikkstille.

Det er uten tvil dette apostelen har sett hen til når han taler så merkelig om den åndelige freden: «Guds fred, som overgår all forstand,

skal bevare deres hjerter og deres tanker i Kristus Jesus» (Fil 4,7). Med det vil han ikke bare si at den er et så stort gode og en så edel skatt at ingen menneskelig forstand kan verdsette den – slik noen forklarer det – men også at den er av så underfull art at menneskelig fornuft ikke kan begripe den.

For hva er mer underfullt enn at syndere får fred med Gud, og syndige og elendige mennesker barnerettens herlighet? At trengslene blir et middel for dem til å nå ære og glede? At hjertene deres har godt vær midt i uværet, vindstille midt i stormen og ro i Gud midt i uroen? At de, enda de blir angrepet og stormet av Satan og hele helvete, likevel frimodig sier: «Bare i håp til Gud er min sjel stille, fra ham kommer min frelse. Han alene er min klippe og min frelse, min borg, jeg skal ikke rokkes» (Sal 62,2–3)?

I alle trengsler har de så rik trøst at de akter dem for bare glede. De er rike i fattigdommen, tilfredse under alle savn, sterke i skrøpeligheten og fulle av ære i vanæren. De har det godt i sykdom og smerte, de er glade i sorgen, og de kan synge og prise Gud midt i flammene. De tror og vet at om de taper alt, så får og vinner de likevel alt. De holder livet for sin død og døden for sitt liv.

Kort sagt: Sjelen deres er som *et kar* med vann som det er helt olje i. Man kan riste det så mye man vil, ja, snu det opp ned – oljen stiger likevel alltid opp og flyter øverst. Slik stiller og gleder Guds fred hjertene deres med hans gode og hellige vilje. Dette er sannelig noe ingen menneskelig forstand kan begripe; den kjenner ingen annen fred enn den som består i trygghet og ro og i at all motgang blir tatt bort.

Men apostelen sier enda mer, nemlig at Guds fred skal «bevare» de troendes «hjerter og tanker». De lærde utleggerne har for lenge siden lagt merke til at det greske ordet apostelen bruker, betyr en bevaring ved vaktmannskap – slik befestede byer og borger blir bevoktet og forsvart av mannskap som blir lagt inn i dem. Av det kan man slutte at han sammenligner Guds barns hjerter med en festning. Den kan nok bli innestengt og kanskje til sist beleiret, beskutt og stormet av fiendene som svermer omkring den, men den blir trofast forsvart og vernet av en tapper befalingsmann og hans mannskap.

Apostelen vil altså ikke love at de troende sjeler skal bli fri for anfektelser og motgang. Men han forsikrer dem om at Gud vil styrke dem, holde dem oppe og bevare freden deres ved sin søte nåde, sin

kraftige trøst og sitt mektige vern, så djevelen med all sin makt og list ikke skal få overhånd over dem.

På samme måte sier han også et annet sted: «La Kristi fred råde i hjertene deres!» (Kol 3,15). Det vil si, sier Luther: La den være herre og holde dere oppe i alle anfektelser, så dere ikke knurrer mot Gud, men frimodig holder dere til Gud. Det er som i det broderlige fellesskapet og i det daglige liv: Der oppstår nok grunner og anledninger til uenighet, men de troendes fredsommelighet og kjærlighet overvinner dem og lar dem ikke få makt. Slik vil det heller ikke mangle dere på alle slags trengsler og anfektelser som Satan tenker å uroe sjelene deres med og lokke dere til mistvil og utålmodighet.

La likevel alltid Guds fred få overhånd i hjertene deres. Hvordan det enn går, så la dere aldri innbille at Gud skulle ha vendt sin nåde bort fra dere og sluppet dere ut av sin faderlige varetekt. Still alltid hjertene deres tilfreds med Guds og Jesu Kristi søte kjærlighet, og la deres nåde være den puten sjelen deres hviler på.

Nettopp dette gir vår Frelser selv til kjenne når han skiller mellom sin fred og verdens fred og sier: «Fred etterlater jeg dere. Min fred gir jeg dere. Ikke som verden gir, gir jeg dere» (Joh 14,27). Han vil si: Dere må ikke tro at dere skal slippe alle anfektelser og all fiendskap og alltid sitte i en rosenhage. Nei, en slik verdensfred lover jeg dere ikke. Tvert imot sier jeg dere på forhånd at verden vil hate og forfølge dere, slik den har gjort mot meg. «Dere skal gråte og klage, men verden skal glede seg» (Joh 15,18.20; 16,20).

Men jeg lover dere en annen fred, som jeg med rette kaller *min fred*, fordi jeg vinner den med min død og mitt blod. Denne freden består i min Fars nåde, i å nyte min kjærlighet, i Den Hellige Ånds trøst, i syndenes forlatelse, i en rolig samvittighet og i det fulle og sikre håp om et evig liv. Den gir jeg dere herved som i et testamente, og den skal ingen djevel ta fra dere.

Dette kan også belyses med eksempler fra Guds hellige barn. Hvem har lidt mer trengsel, anfektelse, angst og nød enn den hellige Paulus, han som sier i vår tekst: «Vi har fred med Gud»? Fra hans levnet vet vi hvordan han overalt ble trengt, forfulgt fra den ene byen til den andre og aktet som en forbannelse og et avskum, en man med all makt ville ta livet av. Slik gikk det da mer enn førti jøder en gang slo seg sammen

og bandt seg under forbannelse til verken å spise eller drikke før de hadde slått Paulus i hjel (Apg 23,12).

Vi vet også at Herren hadde tillatt en Satans engel å plage ham på en særlig måte og slå ham med knyttnever. Likevel sier han: «Vi har fred med Gud; vi roser oss av trengslene; jeg er blitt rikelig trøstet og har fått glede i overflod i all vår trengsel.» «Jeg er viss på at intet skal kunne skille meg fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus» (2 Kor 12,7; 7,4; Rom 8,38–39).

Vi leser om ham at han på reisen til Roma kom ut i et hardt uvær, og at han og reisefellene på skipet ble kastet hit og dit av vind og bølger. Men jeg er viss på at ingenting om bord var så stille og rolig som den dyrebare apostelens hjerte. Over ham lyste alltid det milde skinnet fra Herren Jesu nådige ansikt, enda de i mange dager verken så den synlige solen eller stjernene (Apg 27,18 ff.).

Noe lignende ser vi hos den hellige Peter. Om ham fortelles det at han natten før Herodes ville la ham henrette offentlig, sov i fengselet mellom to soldater, bundet med lenker. Og han sov så søtt og trygt at han ikke våknet av det klare lyset som engelen hadde med seg, før engelen slo ham i siden og vekket ham.

Var det ikke et under at apostelen kunne sove i en slik stilling? Hans høyre hånd var lenket til den ene soldatens venstre, og hans venstre til den andres høyre, så han nesten ikke kunne røre seg uten å vekke dem. Bøddelsverdet som skulle ta livet hans, var allerede slipt, og dødsdommen var avgjort – og likevel kunne han sove så trygt!

Det gjorde Guds fred, som bevarte hans hjerte og tanker i Kristus Jesus. Det er dette som står skrevet: «Jeg la meg og sovnet – jeg våknet, for Herren støtter meg» – jeg ligger i hans armer. «Jeg frykter ikke om ti tusen mann fylker seg imot meg rundt omkring» (Sal 3,6–7).

Jeg kan ikke la være å avslutte denne læren med en vakker beretning som passer svært godt her. I Sveits hendte det på 1500-tallet at en gudfryktig bonde ble dømt til å brennes for den evangeliske sannhets skyld. Da han var ført ut og bundet fast til pælen, og de skulle til å tenne bålet, ba han om å få tale med dommeren én gang til; etter skikk og bruk i Sveits var dommeren til stede når dommen ble fullbyrdet.

Da dommeren kom bort til ham, sa han: «De har i dag dømt meg til døden som kjetter. Jeg bekjenner nok at jeg er en usel synder, men slett ikke at jeg er noen kjetter. For jeg tror av hjertet alt det som står

i den apostoliske trosbekjennelsen.» Her sa han hele bekjennelsen fram fra først til sist.

«Nå ber jeg Dem, min herre, om bare én ting til slutt: Kom hit og legg hånden først på mitt bryst og så på Deres eget, og si så fritt for alt folket hvilket hjerte som slår sterkest av frykt og angst, mitt eller Deres. Jeg går trøstig og glad bort til min Jesus, som jeg har trodd på; men hvordan De selv har det til mote nå, vet De best.» Dommeren visste ikke hva han skulle svare, og befalte at de skulle skynde seg å tenne bålet – men med en mine som viste at han var mer forskrekket enn martyren.

Se, dette er: «Vi har fred med Gud ved vår Herre Jesus Kristus.» Dette er: «Herre, nå kan du la din tjener fare herfra i fred» (Luk 2,29). Å, du Guds Lam, Herre Jesus, forbarm deg over oss og gi oss din fred!

La oss nå også søke å ha nytte av denne trøstefulle læren. For det første skal den lede oss til å sette vår kristendom høyt og forakte verdens forfengelighet i sammenligning med den.

Jeg kan ikke la være å gjenta denne påminnelsen så ofte anledningen byr seg. Altfor ofte ser jeg med den største sorg og harme hvordan verden går og skryter og brisker seg i sin innbilning og forfengelighet. Det kunne man jo gjerne unne den, om ikke Guds barn så ofte ble forledet av det, så også de begynner å gripe etter skyggen, gjør seg til når de får mye av de forgjengelige goder, og sørger når de må være uten dem.

Å, hvor tåpelige barn vi dog er! Hvor snart lar vi ikke øynene våre blende, og hvor lett lar vi oss ikke innbille at verdens goder er like store som skyggen og prålet!

Man kan ikke bedre få erfare hvor mye sant det er i verdens innbilning, enn ved å sette den på prøve. Aleksander den store var stolt av sin krigslykke og av at han ved den hadde vunnet herredømme over mange kongeriker. En gang ville han vise fram sin rikdom og makt og befalte at hver og en skulle be ham om noe. Gymnosofistene, en slags verdslige vismenn i India, ville vennlig minne ham om at han burde tenke på sin egen intethet, og ba ham om udødelighet – den kunne han ikke gi seg selv, og altså heller ikke dem.

Jeg har lest om en stor hersker som hadde en tro tjener som i mange år hadde vartet ham opp med den største omhu. Da tjeneren ble hardt syk, besøkte herskeren ham og tilbød ham all mulig nåde

og hjelp. Tjeneren sa: «Det eneste jeg er tjent med nå, er helsen. Vil Deres majestet gi meg den?» Herren svarte: «Jeg skal befale legene å gjøre sitt aller beste med deg, og det skal ikke spares på de kostbareste legemidler. Men det står til Gud alene å velsigne midlene og gi deg helsen igjen.»

Noen legger til at tjeneren, da han hørte dette, vendte seg bort og sa: «Akk, jeg arme menneske! Hvordan kan jeg i alle disse årene ha tjent en slik herre, som ikke kan hjelpe meg nå?»

Vil vi da vite hva verden makter, så la oss prøve om den kan gi en bekymret samvittighet og en urolig sjel fred med Gud.

Vel, du rike, prektige, mektige og høytravende verden, prøv hva din rikdom og all din herlighet makter! Her er en anfektet, urolig og bedrøvet sjel; her er et stakkars menneske som blir kastet hit og dit av sin sårede samvittighet som en kule på den flate mark. Ta deg av den; gled den, trøst den, still den tilfreds og skaff den fred og ro!

Kom hit med din mammon, ditt sølv og gull, dine nye moter, dine vakreste klær og prektigste smykker. Finn fram alle de midler du pleier å glede og more deg med.

Skjenk den edleste vin i de vakreste slipte krystallglass eller i gull- og sølvpokaler; bestill den beste musikk; før den inn i en vakkert anlagt lysthage; strø blomster over den og krans den med dem; lukk opp kister og skrin, kjellere og boder; ta fram alle dine forråd; samle alt du har og makter, og skaff råd, trøst og ro til slike bedrøvede mennesker! Går det ikke, og strekker all din herlighet ikke til, så erkjenn da at du hittil har gledet deg over en skygge, og at du har samlet deg et gods som ikke kan gi deg noen trøst i samvittighetsangst og sjelenød.

En venn prøves i nøden. Sjeleangst, samvittighetsangst og dødsangst er den sanne og største nød; da skal det prøves hvem som er venn og hvem som er fiende, hva som er et varig og sant gode, og hva som bare er skryt og skyggespill.

Nå, mine kjære Guds barn, dere sjeler som tror på Kristus: Legg vel merke til det jeg her har stilt fram for dere med ord, og hold det sammen med det som skjer i verden – så skal dere finne at det virkelig er slik. Når de verdslige ting verken kan hjelpe eller trøste oss den tiden vi trenger hjelp og trøst mest, hvorfor skulle vi da gjøre oss til av dem når vi har dem, og miste motet når vi mangler dem?

Treet lar bladene falle om høsten og gremmer seg ikke. «*Facilis jactura* – et lett tap!» risset en gang noen inn i barken på et slikt tre. Treet er fullt av sevje og kraft, og av den kan det få nye blader igjen.

Jeg har aldri sett at en fattig og gudfryktig kristen som lå på sitt ytterste, manglet ro og fred i Gud fordi han var uten de forgjengelige goder. Men jeg har sannelig ofte erfart at de rike i denne verden ble svært bekymret for trøst når de skulle forlate det timelige. Ja, ofte sviktet trøsten dem helt, for de visste ikke å finne den levende kilden som de ikke var vant til å søke til, og deres selvgravde brønner ville ikke gi vann.

Slik er da kristendommen – samfunnet med Gud ved troen og den rette bruk av Ordet og de hellige sakramentene – det eneste legemiddel som kan bøte på sjeleangsten, trøste det bedrøvede hjertet og stille det tilfreds. Kjernen og stjernen i vår kristendom er Jesus, den korsfestede, sjelelegen; bare hans dyre blod, hans søte nåde og hans kraftige trøst makter å gi fred og ro.

Skulle vi da fortsatt sette verden og dens forfengelighet høyt, men Jesus, hans kors, hans ord og hans sakrament lavt? Skulle vi enda lenger gripe etter skyggen og slippe det virkelige? Skulle vi ikke endelig erkjenne at sjelen er vårt kostbareste klenodium, sjeleangst det største onde, sjeletrøst og sjelefred det største gode, og at noe slikt ikke er å finne utenfor Herren Jesus?

Akk, mitt kjære medmenneske! Du har kanskje til nå sørget godt for alt du trenger. Du har ditt hus, der du bor bekvemt, pengene dine i kisten, vinen eller ølet ditt i kjelleren, kornet ditt på loftet, forrådet ditt i kamrene, de prektige klærne dine i skapene og den gode sengen din, der den trette kroppen din hviler. Du har tjenere og tjenestepiker som venter på dine befalinger, speil og adspredelser som du morer deg med, bøker som du leser for fornøyelsens skyld, legemidler som du styrker kroppen med, og venner som du gleder deg sammen med.

Men si meg oppriktig for Gud: Har du også alt sørget for det som skal skaffe din arme sjel ro og fred når den skal skilles fra verden? Hva hjelper det om du har alt annet, men ikke dette? Er det klokskap å skaffe det dødelige legemet, som ormene skal fortære, alt det det lengter etter, og la den arme sjelen være uten noe? Er det rett å gi tjeneren overflod og la herren forsmekte? Er det vel gjort å samle forråd for legemet og ikke tenke på sjelen?

Derfor ber og formaner jeg dere i Herren Jesus: Ha fra nå av mindre omsorg for legemet og sørg mer for sjelen! Akt verden og dens forfengelighet mindre, og kristendommen høyere – den ringen der Jesus er perlen! Samle dere et forråd av trøst for sjelen, og sikre dere freden med Gud! Dere kan stå med verden som dere vil; står dere ikke på god fot med Gud, er alt tapt.

Det var en husholder, en forvalter på en kongsgård. Han hadde bygd seg et prektig hus og anlagt en vakker lysthage. Han hadde et fjøs fullt av fe, og jordene hans var godt dyrket. Låvene hans var fulle av korn, kistene fulle av penger, skapet fullt av klær, bordet fullt av lekkerier, sengen full av vellyst og hjertet fullt av trygg glede. Men uventet ble han angitt for sin herre som en som hadde sløst bort hans gods. Han ble kalt til regnskap og funnet utro; alt han eide, ble tatt fra ham, og selv ble han dømt til livsvarig fengsel.

Si meg, mine kjære venner, hva var det dette mennesket manglet? Uten tvil dette: Han hadde ikke tenkt på hvordan han ved troskap og god ferd skulle sikre seg kongens varige nåde. Han hadde sørget for alt, men ikke tenkt på det viktigste. Se nå til at dere ikke blir lik ham, og at dere ikke til sist, når dere tror dere har alt, mangler Guds nåde og fred i Kristus Jesus og med den mister alt!

Akk, Herre Jesus, gi oss et forstandig hjerte, så vi vet å skjelne rett: å akte det jordiske for et forgjengelig gode og det himmelske for et evig, og å sette din søte nåde og Guds fred over alle verdslige ting!

La oss for det andre øse en kraftig trøst av læren om freden med Gud mot alle anfektelser og trengsler som Satan og den onde verden kan påføre oss!

Dere botferdige og troende sjeler, legg vel merke til apostelens slutning i vår tekst: De som er rettferdiggjort ved troen, har fred med Gud; men dere er rettferdiggjort ved troen – det sees klart av det som er sagt foran; altså har dere fred med Gud. Legg også merke til hva vår Frelser sa: «Fred etterlater jeg dere. Min fred gir jeg dere» (Joh 14,27). Det Herren Jesus har gitt oss, skulle vi ikke ta imot det med et glad og takknemlig hjerte?

De gamle har sagt det svært vakkert: Herren Jesus har opprettet et testamente og der etterlatt sine troende to slags arv, nemlig «sitt kors og sin fred». Har vi nå det ene – og det har vi jo – så kan og skal heller ikke det andre mangle oss. For Kristi kors og trøst, Kristi angst og

fred skilles aldri ad. Barna må nok tåle riset, men de skal likevel ikke mangle brød og annet de trenger.

Dette sier jeg for at vi desto dristigere skal tilegne oss Jesu Kristi og Guds fred og frimodig holde den fram mot synd, død, djevel og helvete. Når Satan går løs på oss ved å holde vår synd fram for oss, og vil skremme samvittigheten og forferde oss, så la oss frimodig si: La meg være i fred, og pakk deg! For jeg har fred med Gud ved vår Herre Jesus Kristus. Jeg vet ikke av noen synd og ikke av noen vrede; jeg er renset, jeg er vasket, jeg er helliget og rettferdiggjort i den Herre Jesu navn og i vår Guds Ånd (1 Kor 6,11).

Når altså synden, som er årsaken til vreden og ufreden, er borte, hvorfor skulle jeg da frykte noen unåde fra min Gud? Fordi jeg tror på Jesus Kristus, er jeg rettferdiggjort; fordi jeg er rettferdiggjort, har jeg fred med Gud; fordi jeg har fred med Gud, trenger jeg ikke frykte Satans og verdens vrede. Er Gud for oss, hvem er da imot oss?

Jeg har et klenodium som jeg bærer på hjertet som et brystsmykke og en gullmedalje, og som min Herre Jesus har gitt meg, nemlig hans fred; den skal ingen djevel ta fra meg. Han sier: «Fred etterlater jeg dere. Min fred gir jeg dere. Fred være med dere! La ikke deres hjerte forferdes, frykt ikke!» Satan derimot sier: «Du er en stor synder og har så ofte vakt din Guds vrede. Hvordan kan du tro at noe slikt skal gå helt ustraffet hen? Hvordan kan du ha en rolig samvittighet og et stille hjerte?»

Hvem skal jeg nå tro mest på? Jeg tror på min Jesus og tar med glede og takk imot det han har vunnet meg med sitt blod og gitt meg, nemlig freden med Gud – og jeg gir en god dag i helvetesfienden og hans løgn.

Jeg har nok vært en synder, men nå er jeg det ikke lenger; for det er ingen fordømmelse for dem som er i Kristus Jesus. Guds Lam har tatt alle mine synder fra meg og båret dem bort i havets dyp. Jeg er viss på at skyldbrevet mitt er utslettet og strøket over med Guds Sønns blod. Skulle jeg da være bedrøvet over en gjeld som er så fullt og helt betalt?

Venn dere derfor til, dere kristne sjeler, å se glade og frimodige mot himmelen, selv når den er dekket av tykke skyer og slår om seg med torden og lyn. For dere vet jo hvilken fot dere står på med deres Gud, og at deres sol alltid er skjult der under. Jeg har stundom lagt merke til at *nattergalen* selv i voldsomt uvær og i den bekmørke natt har latt

sin vakre røst høre fra tornebusken sin. Jeg har også hørt gudfryktige kristne som i slikt uvær glade har stemt i med sitt husfolk:

Alene Gud i himmerik
vi priser for hans nåde;
oss kan nå og evindelig
slett ingen fiende skade.
Gud ser til oss med velbehag,
for oss går opp en fredens dag,
så er vår strid til ende.

Jeg har gledet meg inderlig over dette og sagt med gledestårer for meg selv: Rett så, rett så, kjære småfugler! Rett så, dere kristne sjeler! La oss nyte den freden som Herren Jesus har vunnet oss ved sin død! La vår Gud tordne og lyne for å skremme den trygge verden og kunngjøre sin store makt og herlighet; det angår ikke hans kjære barn, som han har lovet nåde og fred i Kristus Jesus.

Om også Satan stormer og herjer i verden og iblant brøler inn i hjertet vårt som en sulten løve, og angriper oss som en beleiret by med glødende kuler og alle slags redsler, så la oss likevel ikke bli redde av den grunn. For vår fredspakt med Gud kan ikke rives i stykker av det; tvert imot blir den bare fastere. Ilden har sin største kraft i den strengeste kulde, fordi frosten holder den innestengt og samlet, mens den snarest slokner når solen skinner som varmest. Slik holder heller aldri vår tro seg fastere til sin Jesus enn når den blir omringet og trengt fra alle kanter av helvetes makter.

Men jo nærmere den holder seg til ham, desto tettere blir hjertet knyttet til ham, og desto mer blir også freden med Gud styrket. Kunne helvetes makt trenge seg inn mellom oss og vår Jesus og skille oss fra hverandre, ville den snart ha vunnet.

Men nå står vi innenfor en ring og slutter oss desto tettere sammen jo mer fienden trenger seg inn på oss. Slik blir vi i fred midt i ufreden, og da heter det: «Derfor frykter vi ikke om jorden vakler, om fjell skakes i havets hjerte, om dets bølger bryter og bruser, og om fjell skjelver ved dets overmot. En strøm – dens bekker gleder Guds by, Den Høyestes hellige bolig. Gud er midt i den, den skal ikke rokkes» (Sal 46,3–6).

La oss da ikke gjøre Satan den glede å bli redde når han begynner å spy ild eller sende en strøm etter sjelen vår, eller på andre måter

larmer og raser med indre anfektelser eller ytre trengsler! Da er det den rette tiden for oss som troende kristne å stole på vår Jesus og forlate oss på Guds fred. La oss frimodig si: «Hvorfor roser du deg av ondskap, du mektige mann? Guds miskunnhet» – og hans fred – «varer hele dagen» (Sal 52,3).

La oss tenke på apostelens ord, der han sammenligner vårt hjerte med en festning der Guds fred ligger som vaktmannskap. Fienden kan nok storme den, beskyte den og skremme den, men innta og overvelde den kan han ikke. Etter Guds rettferdige tilskikkelse kan han nok vekke alle slags uroligheter i verden. Han kan sørge for at vi blir bestjålet, plyndret og jaget bort. Han kan hisse opp mot oss et urettferdig og ugudelig menneske, en giftig og misunnelig baktaler, en kranglete og ukjærlig nabo, ja, til og med en gudløs og trettekjær ektefelle, for at de skal plage og bedrøve oss.

Men han kan likevel ikke på den måten røve Guds fred fra oss og gjøre hans nåde om til unåde. Han må finne seg i at vi blomstrer som en *rose* midt blant tornene, at vi som *gullet* ikke blir fortært midt i ilden, men bare prøvet, og at vi som *et skip* holder vår sikre kurs og haster mot havnen midt gjennom de skummende bølgene. Ja, enten han vil eller ikke, må han til sist høre at vi, trass i all den uro vi har hatt i verden, skilles herfra med en rolig sjel og synger:

Jeg skal evindelig, min kjære
Frelser, hos deg få være;
så går jeg bort med glede.

Dette er igjen noe som med rette ergrer djevelen. Men Gud være takk, som gir oss seier og fred ved vår Herre Jesus Kristus!

Så nyt da den salighet dere har i Kristus Jesus, dere troende sjeler! Dere er blomster som Gud har gjemt og satt gjerde om; dere er en ring som Herren Jesus bærer på sin hånd; dere er kyllinger som han skjuler under sine nådesvinger; dere er sauer som han selv har under sitt tilsyn og sin varetekt. Hvem vil trå dere ned? Hvem vil ta dere fra ham? Hvem vil føre dere bort eller røve dere fra ham?

Med glede leser jeg at Satan selv må innrømme at Herren hadde vernet om Jobs hus og alt som var hans, med et sterkt gjerde som han ikke kunne bryte gjennom, hvor flittig han enn gikk og lusket omkring det (Job 1,10). Jeg leser også at da en trollmann på befaling

av den arianske keiserinnen Justina sendte sine djevler til den hellige Ambrosius' bispegård i Milano for å drepe ham, fant de den omgitt av en slik ild at de tilsto at de ikke en gang våget å nærme seg den.

Har Gud på den måten vernet om husene våre, godset vårt og legemene våre, hvor mye mindre vil han da ta sin varetekt bort fra sjelene våre, som er gjenløst med hans Sønns blod! Guds fred er deres voll og mur og deres vakt, som holder alle innganger og poster godt besatt. Når fienden sniker seg omkring og prøver å bryte seg inn, roper vakten: «Hvem der?» og viser ham tilbake med spott og skam.

Vær derfor frimodige, dere kristne hjerter, og frykt ikke! Forlat dere med stor frimodighet på freden med Gud, selv i den største ufred! Herren Jesus forkynner fred; de hellige engler roper ut: «Fred på jorden!» Alle gudfryktige Guds tjenere forkynner fred med Gud ved vår Herre Jesus. Så la oss da ta imot et slikt budskap av hele vårt hjerte og si: Vær stille, mitt hjerte! Vær ikke lenger nedbøyd, min sjel, og vær ikke lenger så urolig i meg! Vi har fred med Gud ved vår Herre Jesus Kristus.

Mange ganger har jeg med den største glede sett hvordan *et lite barn* ligger i morens fang og ved hennes bryst. Det dier seg mett og sovner; men det sover ikke så tungt at det glemmer å die, og selv om det dier, hindrer det ikke søvnen. Morsfanget er søtt, morsmelken er søt, og søvnen er også søt; slik nyter barnet en tredobbel sødme på én gang.

Akk, når skal våre sjeler bli lik slike barn? I Herren Jesu fang har vi hans nåde, som vi jo er tatt opp i; vi har hans kjærlige hjerte, hans hellige sår, hans ord og høyverdige sakramenter. Hvorfor dier og drikker vi da ikke? Hvorfor fordyper vi oss ikke så mye i Guds fred og søte kjærlighet at vi ikke merker djevelens og verdens larm og raseri? Akk, min Jesus, gi meg nåde til å bli lik et slikt barn, aller helst i min død. La meg, mett av din trøst, slumre stille inn i din fred og gå over fra den timelige uro til den evige fred!

Til slutt kan jeg ikke la være å advare de ugudelige og ubotferdige mot en falsk fred. Vi har til nå hørt om Guds fred, som han av nåde i Kristus Jesus lar de botferdige og troende sjeler få del i. Men vi må også vite at djevelen skaffer de ubotferdige og ugudelige en fred – men en svært farlig og skadelig fred, som han fører dem inn i den evige ufred med.

Det går slik til: Når *hyklerne og de ubotferdige* hører evangeliets forkynnelse om Guds nåde, syndenes forlatelse, samvittighetens fred og håpet om det evige liv, tenker de: «Det er jo en vakker ting; dette tror også vi. Også vi håper å bli salige ved Jesu Kristi nåde, like så vel som andre.» Fordi de har fattet ordet etter bokstaven og holder det for sant, mener de at de har troen, og dermed også alt det som Den hellige skrift tillegger troen.

Satan hjelper trofast til med å holde disse tankene ved like, og av dem virker han en slik visshet om Guds nåde, syndenes forlatelse og saligheten at de, trass i sine daglige, forsettlige og vedvarende synder og sin stadige ubotferdighet, likevel holder det for hevet over all tvil at de har en nådig Gud, en rolig samvittighet og et fast håp om det evige liv. Dette er en av de mest skrekkelige forblindelser som Satan i disse siste tider har forhekset mange sjeler med.

Jeg har erfart, og erfarer dessverre ennå daglig, at dette verket av løgnens ånd er så kraftig hos mange ubotferdige mennesker at alle advarsler og forestillinger, både under fire øyne og offentlig, ikke finner rom hos dem. De kan ikke og vil ikke tro at deres tilstand er så farlig. De mener at presten er fiendtlig mot dem, eller at den store lærdommen hans gjør ham gal, siden han taler til dem om faren for sjelen deres – enda de selv ikke ser eller vet av annet enn fred med Gud, nåde, tro og salighet.

Dette er den samme falske freden som apostelen taler om: «Når de sier: Fred og ingen fare! – da kommer en brå undergang over dem» (1 Tess 5,3). Og Satan har aldri funnet på noe mer skadelig enn dette, som han holder menneskene fast på sine vante syndeveier med, og fører dem til helvete ved et stadig håp om himmelen. Derfor vil det være høyst nødvendig at vi gir en kort, men tydelig undervisning om dette, for å forebygge misbruk av den trøstefulle læren om Guds fred.

Guds Ånd sier tydelig: «Det er ingen fred for de ugudelige» (Jes 48,22; 57,21). Så lenge et menneske skyver den hellige frykt for Gud til side og lever i kjente synder, kan han nok innbille seg at han har fred med Gud. Men han har ikke fred av den grunn, like lite som den som har hatt en søt drøm om stor herlighet, virkelig eier den. Hele Skriften vitner om at det den sier om syndenes forlatelse og vissheten om saligheten, bare gjelder de botferdige.

Se bare for et øyeblikk på det stedet hos profeten som vi nettopp siterte, så blir det klart. Gud Herren lover nok: «Herren skaper leppers grøde. Fred, fred for fjern og nær» – det vil si både for hedninger og jøder (Jes 57,19). Men like før sier han uttrykkelig at dette bare gjelder «de sørgende» – dem som sørger over ugudeligheten (v. 18). Og like etter legger han til: «Men de ugudelige er som det opprørte hav. Det kan ikke være stille, og bølgene skyller opp gjørme og mudder» (v. 20).

De som stadig blir drevet og jaget av sine onde lyster, slik havet av vindene, og som gjør den ene synden etter den andre, slik havet kaster opp all slags urenhet, de er ugudelige og kan ikke trøste seg med noen fred med Gud.

Likeledes bør det merkes vel at det samme kapitlet sier: Jeg bor «hos den som er knust og nedbøyd i ånden, for å gjøre levende de nedbøydes ånd og gjøre de knuste hjerter levende» (v. 15). Med denne levendegjørelsen menes vissheten om Guds nåde og fred. Men den hører, som ordene klart viser, bare de nedbøyde og knuste til, det vil si de botferdige hjertene.

Altså er det den rene dårskap når et ugudelig menneske, som holder fast ved og finner behag i sine vante synder, innbiller seg at han har fred med Gud. Et slikt menneske kan man med rette svare det samme som Jehu svarte Jorams sendebud: «Hva har du med freden å gjøre?» (2 Kong 9,18–19).

En mild og forsonlig konge, som noen av hans undersåtter har gjort opprør mot, lar rope ut en alminnelig nåde for dem som vender tilbake og med ydmykt knefall stiller seg fram for hans eneste sønn. Noen kommer, søker nåde og får den. Andre derimot blir i sitt frafall og holder ikke opp med å krenke sin gode herre, mens de trøster seg med at han har latt nåde forkynne. Hva synes dere om slike karer? Skulle de vel fortjene nåde? Av dette kan man lett slutte hva man skal tenke om de ugudeliges og ubotferdiges innbilte fred. Med ett ord er den «trygghet, ubotferdighet og djevelens forblindelse».

For å gjøre dette enda tydeligere vil vi kort se på kjennetegnene på den sanne og ekte sjelefreden. Den er en blomst som vokser blant torner, og som blir vannet og drevet fram med mange tårer. Jeg mener: Den rette samvittighetsfreden følger på omvendelsen, på hjertelig anger og sorg over synden og på en ydmyk bønn om tilgivelse for den.

David sier: «La meg høre fryd og glede, la de ben som du har knust, fryde seg.» Og likeledes: «Et nedbrutt og knust hjerte vil du, Gud, ikke forakte» (Sal 51,10.19). Han ber om fryd og glede, det vil si om samvittighetsro og sjelefred – men, merk deg vel, for de knuste ben, det vil si for et sønderslått og botferdig hjerte. Han sier at Gud ikke vil forakte hans hjerte, men han legger til: et nedbrutt og knust hjerte.

Den botferdige synderinnen fikk et trøstefullt avskjedsord av Herren Jesus: «Dine synder er deg forlatt … Din tro har frelst deg. Gå bort i fred!» Men hun hadde først ligget ved hans føtter og fuktet dem med sine tårer (Luk 7,48.50.38).

Hvordan kan da et syndig menneske innbille seg at han har fred med Gud, når han kanskje aldri med inderlig anger, med sukk og tårer har bedt ham om en slik fred? Skal Gud gi *dem* fred som ikke ber om den? Han tilbyr dem nok forlik og fred og er villig og rede til å gi dem den. Men de er ikke skikket for den og kan heller ikke virkelig ta imot den, så lenge de holder fast ved sin ulydighet og gjenstridighet.

Likeledes må vi tenke vel over at apostelen framstiller freden med Gud som en frukt av rettferdigheten ved troen, når han sier: «Da vi nå er rettferdiggjort av tro, har vi fred med Gud ved vår Herre Jesus Kristus.» Han sier at troen bringer rettferdigheten, og rettferdigheten freden ved Jesus Kristus. Legg merke til denne sammenhengen: tro, rettferdighet, fred i Kristus!

Når nå det botferdige og troende hjertet kommer til sin Jesus og får del i hans rettferdighet og fred, blir det ikke bare ved det. Denne foreningen fører enda mer med seg, nemlig et nytt hjerte og sinn. Men der dette ikke finnes, og mennesket holder fram på sin gamle, syndige vis og lar synden få herske i seg nå som før, der er det umulig at denne foreningen kan ha funnet sted.

Og for at jeg til slutt skal gjøre det aller tydeligst: *Kristi fred består i ufred.* Der Jesus Kristus er til stede med sin rettferdighet, nåde, Ånd og salighet, der holder Satan seg ikke i ro; et slikt hjerte lar han ikke være ustormet og uanfektet.

Den som ikke vet at troen er en kamp, den som ikke kjenner til noen anfektelse, den som alltid har det godt med sin kristendom, den som ikke har noen sorg over sine synder, den som ikke arbeider på sin frelse med frykt og beven, den som tenker å bli salig i lystig lag, med daglig rus, med spøk og latter, med trygghet og ubotferdighet –

han er ennå langt borte fra Guds fred. For ham har jeg ikke talt (og skrevet) det som er sagt ovenfor om den botferdige og troende sjels edle klenodium.

Gud gi oss alle et botferdig hjerte! Da skal det ikke mangle oss på fred. Ham være ære i all evighet! Amen.

Tiende preken. Om den troende sjels glede i Gud

I Jesu navn. Amen.

Fil 4,4: «*Gled dere i Herren alltid! Igjen vil jeg si: Gled dere!*»

Jeg vet ikke om jeg ville våge å si at et dødelig menneske kan glede den udødelige Gud, han som i seg selv er salig og ikke mangler noe, dersom ikke Skriften selv ga grunn til det. Men det kan skje.

For det første når man gleder et gudfryktig og troende Guds barn. Samfunnet mellom Gud og hans hellige er så sterkt og fast at det som blir gjort mot den minste blant hans hellige, ser han på som om det var gjort mot ham selv.

Det vet vi av vår søte Frelsers ord: «Den som tar imot dere, tar imot meg. Og den som tar imot meg, tar imot ham som har sendt meg. Og den som gir én av disse små om så bare et beger kaldt vann fordi han er en disippel» – det vil si: av kjærlighet til meg, fordi han hører meg til – «sannelig sier jeg dere: Han skal ikke miste sin lønn!» Og: «Sannelig sier jeg dere: Alt dere gjorde mot én av disse mine minste brødre, det gjorde dere mot meg» (Matt 10,40.42; 25,40).

Hit hører også apostelens ord der han roser filipperne for den godheten og gavmildheten de hadde vist ham: «Men nå har jeg mottatt alt og har overflod! Jeg har fullt opp etter at jeg har fått gaven dere sendte med Epafroditus. Den er en vellukt, et offer som Gud gjerne tar imot og som er til behag for ham» (Fil 4,18). Se, han sammenligner gavmildheten mot Guds tjenere med et av Det gamle testamentes liflige røkoffer, som Gud selv kjenner duften av og i nåde har behag i.

Det fortelles at en enfoldig, men gudfryktig bonde en gang spurte en fyrste hvor stor Gud var. Han fikk til svar: «Så stor at han fyller himmel og jord, ja, så stor at himlenes himler ikke kan romme ham.» Da spurte bonden videre: «Hvor mye tøy trenger han da til kjortelen sin?» Mens fyrsten tenkte over det, sa bonden selv: «Så mye som et stakkars forlatt, foreldreløst barn eller en annen fattig og elendig, gudfryktig kristen trenger.»

Å, la oss da gjøre godt, villig og med glede! La oss regne den dagen for tapt da vi ikke har trøstet noen bedrøvet, besøkt og styrket noen syk, gitt mat til noen sulten, gitt noen tørst noe å drikke og tatt oss av noen fattig!

Se likevel, mine kjære, hvor stor og underfull Guds godhet er! Han gir oss alt vi har; vi har ingenting som vi ikke har fått av ham.

Det erkjente David da folket hans hadde båret fram en frivillig og rik gave til byggingen av templet: «Fra deg kommer det alt sammen», sier han, «og av det som din hånd har gitt oss, har vi gitt deg. For vi er fremmede for ditt åsyn og gjester, som alle våre fedre» – vi har altså ingenting her på jorden som vi kan kalle vårt eget, og vi har heller ikke brakt noe med oss til verden. «Herre vår Gud! Alle disse rikdommer som vi har samlet sammen for å bygge et hus for ditt hellige navn, de kommer fra din hånd, og ditt er det alt sammen» (1 Krøn 29,14–16).

Og likevel tar han med glede imot de gavene vi bærer fram til hans ære og til hjelp for de gudfryktige fattige, og han har i nåde velbehag i dem.

Skulle vi da ikke gi gjerne og med lyst og glede til vår Gud av hans egne gode gaver? Han «metter våre hjerter med føde og glede» (Apg 14,17). Skulle da ikke han som gleder alt, selv få nyte noe av det – i sine trengende barn? Den som vil fortjene takk av foreldrene, gjør godt mot barna deres; og den som vil glede Gud, han glede hans kjære barn!

For det andre gleder vi Gud når vi alltid lever i sann omvendelse og gudsfrykt og gir ham anledning til å gjøre vel mot oss og øse velsignelse over oss.

Når menneskene synder, blir han «full av sorg i sitt hjerte» (1 Mos 6,6), og når han må straffe, er det for ham «en fremmed gjerning» (Jes 28,21). Han går nødig til det og klager og sukker mye over det – slik en far som er nødt til å gjøre en vanartet sønn arveløs, overgi ham til øvrigheten eller sette ham i tukthuset, gjør det med sukk og tårer.

Men når han kan ta seg av de botferdige, gjøre vel mot de gudfryktige og lydige og vise dem nåde med åndelige og legemlige velsignelser, da er det hans lyst og glede.

Det sier han selv: «Jeg vil ikke dra meg tilbake fra dem, men gjøre vel mot dem» – mot de botferdige – «og frykt for meg vil jeg legge i

deres hjerte, så de ikke skal gå bort fra meg. Jeg vil glede meg over dem og gjøre vel mot dem» (Jer 32,40–41).

Og et annet sted: «Herren din Gud … fryder seg over deg med glede, han tier i sin kjærlighet, han jubler over deg med fryderop» (Sef 3,17). Dette har også vår kjære Frelser hatt i tankene når han skildrer hvordan faren til den bortkomne sønnen ikke bare løper ham i møte, omfavner og kysser ham og gir ham nye klær, men også lar gjøkalven slakte og sier: «La oss ete og være glade!» (Luk 15,20–23).

Ta dette til hjertet, dere trygge og ubotferdige mennesker, og tenk på hva dere gjør! Med syndene deres bedrøver dere deres Gud, som har fortjent noe helt annet av dere. Dere går omkring i deres dårskapsglede og forblindede trygghet, mens den kjærlige Gud, deres Skaper og Opprettholder, som dere har å takke for livet og alt, i mellomtiden klager sårt over dere: «Hør, dere himler, og lytt til, du jord! … Barn har jeg oppfostret og opphøyet, men de har satt seg opp mot meg. … Ve det syndige folket, et folk tynget av misgjerning, ætlinger av ugjerningsmenn, vanartede barn! De har forlatt Herren» (Jes 1,2.4).

Vend derfor om og gled deres Gud med sann bot og bedring! Hvorfor vil dere med deres vedvarende ubotferdighet tvinge ham til å straffe dere og overgi dere til fortapelsen? Vil dere endelig ha Guds vrede og unåde, enda dere i rikt mål kunne ha hans kjærlighet, nåde og miskunn? Vil dere heller bedrøve deres Gud enn glede ham? «Jeg tar i dag himmelen og jorden til vitne mot dere: Livet og døden har jeg lagt fram for deg, velsignelsen og forbannelsen» (5 Mos 30,19). (*Denne retten hadde foreldrene etter den eldre lovgivningen også hos oss. Oversetterens anmerkning.*)

For det tredje gleder vi Gud *når vi gleder oss selv* – nemlig i Gud og hans nåde. Når en troende kristen inderlig erkjenner Guds godhet og i samfunn med sin Herre Jesus gleder seg av hjertet – djevelen til tross – over at syndene er forlatt, over at han er rettferdiggjort, over sin rett som Guds barn og så videre, ja, også når han glad bruker Guds legemlige gaver med ydmykhet og takknemlighet og i barnlig frykt, og synger av fryd og hjertens lyst, da er også det Guds glede. Han ser ikke noe heller enn at hans kjære barn gleder seg i hans godhet.

Om keiser *Augustus*, som regjerte da vår Frelser ble født, skriver Suetonius at han kort før sin død var på en lystreise og kom til en havbukt. Der lå et handelsskip fra Alexandria til ankers. Mannskapet

og flere andre gikk ham i møte med kranser og tent røkelse, ropte alle slags velsignelser og lovord til ham og sa at det var ham de hadde å takke for at de kunne leve, reise og drive handel i frihet og trygghet. Over dette gledet keiseren seg overmåte.

På samme måte forteller en nederlandsk historieskriver om den berømte dronning Elisabeth av England at hun hadde et forunderlig stort behag i undersåttenes tilrop og lykkønskninger. De vitnet ikke bare om et oppriktig og hengivent sinnelag, men også om at folket var fornøyd med hennes styre og hadde det godt under det.

Er det nå en glede for verdslige herskere at undersåttene gleder seg over deres gode styre, så er det langt mer en glede for Gud når borgerne og undersåttene i hans kjære Sønns, Herren Jesu, rike har det godt under hans nåde og miskunn og viser sin glede over det ved å love og prise hans opphøyde navn.

Gud sammenligner seg i sitt ord med «en konge som gjorde bryllup for sønnen sin» (Matt 22,2), og med «en mann som gjorde et stort gjestebud og innbød mange» (Luk 14,16). Foreldrene gleder seg ikke bare over at alt går ærbart og ordentlig for seg i barnas bryllup, men også over at gjestene er riktig glade; og en venn ser ikke noe heller enn at gjestene liker rettene han setter fram, og forsyner seg av bevertningen etter hjertens lyst. Slik er det også en glede for vår Gud når vi inderlig gleder oss over hans godhet og blir glade og beruset av hans søte kjærlighet.

Hit hører også disse ordene: «Venner, et og drikk! Drikk dere glade, mine kjære!» (Høys 5,1). Det kan stadfestes med englenes lovsang og ønske ved Kristi fødsel: «Ære være Gud i det høyeste, og fred på jorden, og i menneskene velbehag!» (Luk 2,14). De siste ordene forklares forskjellig av utleggerne. Best liker jeg deres mening som sier at englene ønsker at menneskene – som Gud har vist så stor nåde og kjærlighet ved å gi dem sin enbårne Sønn til Frelser – må finne sin sjels største lyst og glede nettopp i dette.

Da Paulus dro opp til Jerusalem for å overlevere gavene han hadde samlet blant de omvendte hedningene, til de kristne der, ønsket han at hans «tjeneste i Jerusalem må bli godt mottatt av de hellige» (Rom 15,31). Slik ønsker også de hellige englene at Guds uforlignelige godhet, som viser seg så overmåte stor i at hans kjære Sønn

ble menneske, må være til velbehag for menneskene, og at de må glede seg inderlig over den, til salig trøst for sine sjeler.

Til denne betraktningen passer den hjertesamtalen ikke så ille som den gamle kirkelæreren Hieronymus pleide å holde i Betlehem, på stedet der Frelseren ble født.

Jeg gjengir den her etter skriftene til en høyt fortjent og åndrik predikant. «Så ofte jeg betrakter dette stedet der min Frelser er født», skriver Hieronymus kort før sin død, «holder mitt hjerte en søt samtale med ham. Jeg sier: ‹Å, Herre Jesus, hvor du skjelver! Hvor hardt du ligger i krybben for min frelses skyld! Hvordan skal jeg noensinne kunne gjengjelde deg det?› Da synes jeg at barnet svarer meg: ‹Jeg krever ingenting av deg, Hieronymus, uten at du synger: Ære være Gud i det høyeste! *La det være deg kjært*. Jeg skal bli enda fattigere i olivenhagen og på korset.›

Jeg sier videre: ‹Kjære lille Jesus, jeg vil gi deg alle pengene mine.› Barnet svarer: ‹Himmel og jord er jo mine fra før; jeg trenger ikke pengene dine. Gi dem til fattige folk, så vil jeg ta imot det som om det var gjort mot meg selv.› Jeg sier igjen: ‹Kjære lille Jesus, det vil jeg gjerne gjøre; men jeg må også gi deg noe for din egen skyld, ellers dør jeg av sorg.› Barnet svarer: ‹Kjære Hieronymus, siden du er så gavmild, skal jeg si deg hva du skal gi meg. Gi meg din synd, gi meg din onde samvittighet og din fordømmelse.› Jeg spør: ‹Hva vil du gjøre med dem?› Jesus svarer: ‹Jeg vil ta dem på min skulder; det skal være mitt fyrstedømme og mitt storverk, slik Jesaja for lenge siden har sagt at jeg skal bære dine synder og bære dem bort.›

Da begynner jeg å gråte bittert», sier Hieronymus, «og bryter ut: ‹Barn, kjære barn, hvor du har rørt mitt hjerte! … Ta det som er mitt, og gi meg det som er ditt; så er jeg fri fra mine synder og viss på det evige liv.›»

Når du altså, min kjære medkristne, vil glede din Gud og Forløser, så gled deg av hjertet i hans søte nåde, og ta med velbehag og inderlig takk imot all den kjærlighet han viser deg. Den Hellige Ånd formaner oss ofte til dette i sitt ord, og nå vil også vi, slik teksten vår gir anledning til, tenke over det og altså tale om *den troende sjels glede i Gud*. Gud fylle ved sin Hellige Ånd mitt fattige hjerte med himmelsk glede og la den strømme gjennom min munn ut i deres hjerter! Amen. (*Herbergers postille*.)

For kjødelige øyne ser kristendommen ut som en *rosebusk eller et vintre* om vinteren, der man ikke finner annet enn visne blader, torner og svake ranker som er filtret inn i hverandre. Likevel lærer alle troendes erfaring at denne planten, som er så ussel og foraktet i verdens øyne, bærer de yndigste roser og de edleste druer: fred, glede og trøst.

I Apostlenes gjerninger fortelles det flere ganger at de nyomvendte ble fylt med glede og trøst så snart de kom til troen. Om hoffmannen til dronning Kandake av Etiopia sies det, da han var blitt undervist i den kristne tro og døpt av Filip: «Han dro sin vei med glede» (Apg 8,39). Likeså om fangevokteren i Filippi, da han var døpt av Paulus: «Han gledet seg, etter at han med hele sitt hus var kommet til troen på Gud» (16,34). Og om disiplene i Antiokia sies det: «Disiplene ble fylt av glede og Den Hellige Ånd» (13,52).

Den dag i dag er det slik med alle botferdige og troende sjeler at de kjenner *Guds rike* i sitt indre, det som er «fred og glede i Den Hellige Ånd» (Rom 14,17) – likevel i det mål Gud finner godt. Og det kan de heller ikke la være å vitne om utad. Stundom roper de ut med Jesaja: «Jeg vil glede meg i Herren, min sjel skal fryde seg i min Gud» (Jes 61,10), med jomfru Maria: «Min sjel opphøyer Herren, og min ånd fryder seg i Gud, min Frelser» (Luk 1,46–47), og med David: «Mitt hjerte og mitt kjød roper med fryd til den levende Gud» (Sal 84,3).

Og hvordan kunne det vel være annerledes? Den som har det de troende sjelene har, kan jo ikke mangle glede og trøst. Den som har en nådig Gud, syndenes forlatelse, en god samvittighet, Guds Sønns hele rettferdighet og salighet, Den Hellige Ånds trøst og indre vitnesbyrd og det sikre håpet om den evige herlighet – han må jo kjenne glede over det. Den som har en slik vin, skulle ikke han bli beruset?

Glede oppstår ofte hos et menneske av at det har det godt i seg selv: Når mennesket er friskt og maten og drikken smaker, fører det glede og tilfredshet med seg. Derfor ser man også lammene hoppe og springe, fuglene kvitre og synge, fiskene kaste seg opp over vannflaten og så videre. Slik spretter også barnet ofte av glede i morslivet, fordi det har det godt.

Dette gjør Guds alminnelige nåde og miskunn, som jorden og havet er fulle av. Den «metter alt levende med det som er godt for

dem» (Sal 145,16), og den *metter* ikke bare menneskene, men også dyrene, hvert etter sin art, «med føde og glede» (Apg 14,17).

Skulle da ikke dette i langt større grad bli de troende til del ved Guds særlige nåde, som er gitt dem i Kristus Jesus? Guds kjærlighet er utøst i deres hjerter ved Den Hellige Ånd. De har det godt i samfunnet med Jesus Kristus, de vet seg omsluttet av Guds nåde, og de får rikelig trøst av hans fylde. Skulle de da ikke være glade og prise sin Gud for all hans miskunn?

Glede kommer også når noe ondt som har tynget et menneske, blir tatt bort. Hvor gledet ikke det jødiske folket seg da Hamans mordplaner ved Guds nådige styrelse var avverget og gjort til intet! De gjorde en dag til «en gledesfest og høytidsdag», og da sendte de «hverandre gaver» (Est 9,19).

Likeså da Herren hadde latt farao drukne i Rødehavet med hele hæren sin – hvor glade sang de ikke da: «Jeg vil lovsynge Herren, for han er høyt opphøyet. … Herren er min styrke og min lovsang, han ble meg til frelse. Han er min Gud, og jeg vil prise ham, min fars Gud, og jeg vil opphøye ham» (2 Mos 15,1–2).

Men nå er den botferdige og troende sjelen viss på at Herren har fridd den ut av alle dens fienders hånd. Den vet at helvetes farao er styrtet og druknet i Jesu blod, at Guds vrede er stilnet, at synden er forlatt og kastet i havets dyp, og at den sammen med sin Frelser er tatt ut av all angst. Hvordan kan den da annet enn være glad av hjertet?

Skriften beskriver gleden som at noe *ryddes bort fra hjertet*, og den kaller et glad hjerte et *vidt og utvidet hjerte*. David sier: «Han fridde meg ut fra min sterke fiende … De overfalt meg på min ulykkes dag. … Han førte meg ut» – ut av slik trengsel og knipe – «i fritt rom. Han frelste meg, for han hadde behag i meg» (Sal 18,18–20).

Jesaja sier om Guds kirke: «Da skal du se det og stråle av glede, og ditt hjerte skal banke og utvide seg» (Jes 60,5). På samme måte uttrykker også apostelen seg: «Vi har talt åpent ut til dere, korintere! Vårt hjerte har utvidet seg!» (2 Kor 6,11).

Jeg skulle da tro at Gud har ryddet en byrde bort fra den troende sjelens hjerte når han av nåde har tilgitt dens mange og grove synder. Han har fridd den ut av den trengsel og angst som de åndelige fiendene påførte den, og satt den på et fritt sted, der den kan hvile, få nye krefter og trekke pusten i hans søte nåde. Derfor folder hjertet seg ut

som en blomst mot solen, og munnen åpner seg med glede for å prise en så nådig og miskunnelig Gud.

Den kongelige profeten har skildret denne tilstanden med disse hjertelige ordene: «Du er den som har latt oss se mange trengsler, og ulykker lot du oss se. Du vil gjenopplive oss og føre oss opp igjen fra jordens dyp. Du vil øke min storhet og vende om og trøste meg. Så vil jeg prise deg med harpespill – din trofasthet, min Gud! Jeg vil lovsynge deg til sitar, du Israels Hellige! Mine lepper skal juble, for jeg vil lovsynge deg, – og min sjel, som du har forløst» (Sal 71,20–23).

Likeså kommer glede av å eie og nyte noe godt. Spurven gleder seg når den har funnet et hus, og svalen gleder seg over redet sitt (Sal 84,4); kyllingen gleder seg under hønens vinger.

En hoffmann gleder seg over sin herres nåde. Slik var det med Haman: Han gikk glad og vel til mote fra dronning Esters gjestebud, der bare han var innbudt sammen med kongen, og han hentet sin kone og sine venner for å fortelle dem om sin rikdoms herlighet og om hvordan kongen hadde gjort ham stor (Est 5,9–11).

En kjøpmann gleder seg over en skatt og en stor fortjeneste, en lærd over en god og nyttig bok, en kone over sin manns ære og kjærlighet, et barn over foreldrenes formue, en ung pike over smykkene sine, en trett og tørst vandringsmann over et grønt, skyggefullt tre og en frisk, ren kilde.

Mange har stor glede av en venn som de har funnet et kjærlig og trofast hjerte hos. Slik sier David om Jonatan: «Hjertelig bedrøvet er jeg over deg, min bror Jonatan! Du var meg inderlig kjær. Din kjærlighet var mer dyrebar for meg enn kvinners kjærlighet» (2 Sam 1,26). Mange gleder seg også svært over en kjær gjest. Slik var det med Elisabet, som tok imot jomfru Maria med stor glede, og med Sakkeus, som gledet seg stort over å ta imot Herren Jesus i sitt hus.

Nå vel, heller ikke i denne henseende har noen i verden større grunn til glede enn en troende sjel. Den er den edle fuglen som før var skremt bort, forferdet av Guds tordenvær og røvet for sin hvile; men nå har den funnet sitt rede i Guds nåde og sin hvile i Jesu sår. Den er som en kylling som er glad og trygg under hønens vinger, under Jesu nådes vern. Den er viss på nåden fra kongenes Konge, den store Gud, i Kristus Jesus.

Den har funnet en skatt som er mer verd enn alle verdens skatter, nemlig Jesu blod og fortjeneste, som har gjort den rik for evig. Den har en bok som er skrevet full av Guds kjærlighet, og der finner den bare ånd, trøst, kraft, visdom, lys og liv – nemlig Jesu Kristi søte evangelium og kunnskapen om sin frelse.

Den vet at den er blitt Guds Sønns trolovede brud og har fått del i alt hans gods og all hans herlighet. Den vet at den er en rik Fars høyt elskede barn og arving til hele himmelen. Den vet at den er smykket med Jesu Kristi prydelse, kledd i frelsens drakt og rettferdighetens kappe.

I sin store tørst, da all verdslig trøst var tømt som Hagars skinnsekk, har den funnet den aller edleste kilde, nemlig sin Jesus og hans søte hjerte, der den med glede kan få nye krefter (1 Mos 21,15.19). Den vet at den i ham har den mest trofaste venn, som hjertet trygt kan stole på. Den vet at denne edle gjesten, som ved troen bor i dens hjerte, har tatt med seg og gitt den hele saligheten. Hvordan skulle den da kunne annet enn glede seg av hjertet?

Av denne innledningen er det nå klart hvorfor apostelen i teksten vår formaner de troende så alvorlig og inntrengende til åndelig glede og sier: «Gled dere i Herren alltid! Igjen vil jeg si: Gled dere!» At ordene gjentas, viser etter Skriftens måte stor visshet, og at apostelen med god omtanke og av gode grunner oppmuntrer til gudelig glede.

Hele brevet til filipperne viser at han hadde en særlig glede i denne menigheten og hadde sett mange herlige kjennetegn på sann tro hos den. Han sier: «Dere har fått den nåde, ikke bare å tro på Kristus, men også å lide for ham. Dere står i den samme kamp som dere så meg kjempe, og som dere nå hører at jeg fremdeles har» (Fil 1,29–30).

Han gir dem det vitnesbyrd at de «alltid har vært lydige – ikke bare som da jeg var hos dere, men enda mer nå når jeg er borte fra dere» (2,12), og at de «skinner som lys i verden» idet de holder fast ved livets ord (2,15–16). Han kaller dem «mine brødre, som jeg elsker og lengter etter – min glede og min krans» (4,1).

Han roser dem for at de framfor alle andre hadde tatt del i hans trengsel og hjulpet ham med det han trengte (4,14–16). Så formaner han dem til å stå fast i Herren og ikke vakle, og til å bruke sin tro til gagn og glede seg i Herren.

Av dette ser vi at man skal formane slike kjære sjeler som de kristne i Filippi – der Guds nåde og den levende troen viste seg så rikt – til å stå fast, og lede dem til åndelig og gudelig glede.

Hva tillegget i *Herren* betyr, forstår vi lett av hele brevet og av noen steder som lyder likt. Han vil si omtrent dette: «Av de fruktene jeg ser hos dere, er jeg overbevist om at dere er i Herren Jesus, at dere ved en sann tro lever i samfunn med ham og slik er rettferdige, hellige og salige i Guds øyne. Likesom dere nå er i Herren, så ‹stå fast i ham› (Fil 4,1)! La verken medgang eller motgang gjøre dere utro mot ham, og gled dere så også i ham. Gled dere over denne salige tilstanden deres: over samfunnet med Herren Jesus, over hans rettferdighet, som er gitt dere, over Guds nåde, som er vunnet for dere, over freden han gir hjertene deres, over kraften og frimodigheten han styrker dere med, og over saligheten han har gjort i stand og lagt til side for dere!»

Kort sagt: I disse ordene har han gjemt årsaken og grunnen til deres glede. Et annet sted sier han: «Bli sterke i Herren og i hans veldige kraft!» Det vil si: Vær modige i Herren Jesus, og stol på den veldige makt han har over alle ting; søk kraften deres hos ham når dere skal kjempe mot Satan og verden.

På samme måte sier han her: «Gled dere i Herren!» Det vil si: Regn Herren Jesus med hans fortjeneste og rettferdighet som deres høyeste glede, deres største skatt og trøst! Tenk ofte på hva dere har i ham, og hva Gud har gitt ham til dere for! Sett hans rettferdighet opp mot all synd, hans kjærlighet mot alt hat og all forfølgelse fra verden, hans rikdom mot all fattigdom, hans trøst mot all trengsel, hans fylde mot all mangel, hans hjelp og vern mot all nød og fare og hans salighet mot døden og helvete!

Tenk ofte over at dere ved den hellige dåp er innlemmet i ham og ved ham omsluttet av Guds rike nåde og kjærlighet, og at ingenting kan rive dere ut av hans hånd, og ingen djevel og ingen død skille dere fra hans kjærlighet.

Ut fra denne veiledningen kan man forstå alle de andre skriftordene som lyder på samme måte og handler om den gudelige gleden. Slik når David sier: «Jeg vil glede og fryde meg i deg. Jeg vil lovsynge ditt navn, du Høyeste» (Sal 9,3). «Jeg setter alltid Herren for meg. Han er

ved min høyre hånd, jeg skal ikke rokkes. Derfor gleder mitt hjerte seg, og min ære fryder seg» (Sal 16,8–9) – det vil si min sjel.

«Gled dere i Herren! Dere rettferdige, fryd dere! Og juble, alle oppriktige av hjertet!» (Sal 32,11). «For meg er det godt å holde meg nær til Gud» (Sal 73,28). «Mitt hjerte og mitt kjød roper med fryd til den levende Gud. … For Gud Herren er sol og skjold, Herren gir nåde og ære. Han nekter ikke dem noe godt som vandrer i uskyld» (Sal 84,3.12).

Og Jesaja: «Jeg vil glede meg i Herren, min sjel skal fryde seg i min Gud. For han har kledd meg i frelsens drakt, i rettferdighetens kappe har han svøpt meg» (Jes 61,10).

Og Sefanja: «Rop med fryd, Sions datter! Rop høyt, Israel! Gled deg og fryd deg av fullt hjerte, Jerusalems datter! Herren har tatt bort dine straffedommer, han har ryddet bort din fiende. Israels konge, Herren, er i din midte, du skal ikke mer se noe ondt» (Sef 3,14–15). Og Sakarja: «Fryd deg høylig og gled deg, du Sions datter! For se, jeg kommer og vil bo hos deg, sier Herren.» «Rop med fryd, Sions datter! Rop høyt, Jerusalems datter! Se, din konge kommer til deg. Rettferdig er han og full av frelse» (Sak 2,14; 9,9).

Ikke mislik det, dere kristne sjeler, at jeg samler så mange skriftord på ett sted! De er en blomsterkrans av bare paradisblomster, fulle av søt vellukt, liflig honning og levende kraft.

Jeg stiller dem gjerne slik sammen for at dere av mengden skal øse desto mer andakt og styrke. *Dels* viser de oss med de aller lifligste ord årsaken og grunnen til vår åndelige glede. *Dels* formaner og oppmuntrer de oss, fordi Den Hellige Ånd godt vet at vi iblant, midt i verdslige bekymringer og tunge tanker, nesten glemmer all gleden i vår kristendom. Og *dels* lærer de oss å kjenne hvordan den åndelige gleden egentlig er: Den skal ikke være overflatisk og kald, men hjertelig og inderlig, så både legeme og sjel gleder seg og bryter ut i lov og pris og fryderop.

Så langt har vi nå vist at kristendommen i sannhet fører glede med seg, og at de kristne visselig bør glede seg, siden de har så gode og gyldige grunner til det.

Nå må vi videre tenke over hva den åndelige og gudelige gleden egentlig er. Det er riktignok vanskelig å beskrive en slik bevegelse og åndelig rørelse i sjelen; hva glede er, lar seg bedre føle enn si.

At en far har glede av barna sine, setter den vise Sirak øverst blant de ting han mener man bør skatte høyt, og det ikke uten grunn (Sir 25,8). Og likevel: Om man så en slik mann som hadde stor ære og glede av en velartet sønn, ville man nok merke at han nesten ikke kunne se på ham uten gledestårer, og at hjertets tilfredshet viste seg på alle slags måter. Men om man spurte ham hva slik glede var, og hvordan han hadde det med den, ville man få til svar: «Å, det kan dere vel tenke dere selv.»

Kan den alminnelige, naturlige gleden ikke godt beskrives, så kan den åndelige, gudelige gleden det langt mindre. Jeg ville heller ikke våge å gjøre det, om ikke embetet mitt pålå meg å gjøre det for å undervise og oppbygge andre. Jeg sier da at den åndelige og gudelige gleden er en hellig, søt og liflig bevegelse i en troende sjel. Den kalles fram når sjelen betrakter Guds kjærlighet og godhet, samfunnet med Herren Jesus Kristus og andre åndelige og himmelske goder, og den vekkes av Den Hellige Ånd til sjelens trøst og styrke og som en forsmak på det evige liv.

For å gjøre seg denne beskrivelsen noenlunde klar kan man legge merke til at menneskets sjel også i naturens lys lengter etter noe og dras sterkt mot det når den ser at det er godt og nyttig. Når den så når fram til det, får det og kan nyte det, oppstår det en søt tilfredshet og bevegelse som man kaller glede.

Slik også når den troende sjelen ved nådens lys lærer å kjenne Guds godhet og nådens fylde i Kristus Jesus: Da lengter den etter det og tilegner seg det ved troen. Av dette følger nytelsen, idet den virkelig og i hjertet kjenner det den etter Guds hellige ord har visst og trodd om ham. Den smaker og ser hvor god Herren er; den nyter hans søte nåde i hjertets ro og tilfredshet. Over dette gleder den seg med en indre, søt glede, som likevel heller ikke godt kan skjule seg, men ofte bryter ut i glade ord og gjerninger.

Av dette er det nå åpenbart hvordan denne åndelige gleden vi taler om, skiller seg fra den naturlige og kjødelige verdensgleden. For vi kaller den en hellig bevegelse i den troende sjel, vakt av Den Hellige Ånd. Intet ugjenfødt, kjødelig menneske kan ta imot den, og heller ikke kan det kalle den fram av egen kraft; den må vekkes og virkes av Den Hellige Ånd. Men han virker og skaper den ikke noe annet sted enn i de botferdige og troende sjeler.

Den er en edel og himmelsk, ren vin, som Den Hellige Ånd ikke skjenker i urene og stinkende kar. Likesom de ugudelige ikke har fred, har de heller ikke glede. De kan nok ha en innbilning og etterligning av den, men ingen sann, gudelig og hellig glede.

Vi har også sett at denne gleden har et langt høyere og edlere mål og et langt mer dyrebart gode å bygge på og fryde seg over enn verdens glede. Verdens glede bygger på timelige, forgjengelige og forfengelige ting, ofte til og med på syndige og utillatelige. Den åndelige gleden derimot holder seg til det evige gode selv og holder fast ved å eie det og ha samfunn med det.

Verden gleder seg kanskje over en blomst, et vakkert og fruktbart tre, en frisk og deilig kilde, en skatt, en vakker og yndig ektefelle, over vin og slikt. Den troende sjel gleder seg i og over sin Gud, over samfunnet med Jesus, over hans rettferdighet og salighet. Dette er dens blomst, dens livstre, dens kilde, dens skatt, dens brudgom, dens eiendom og alt; Guds nåde og miskunn er den vinen som gleder dens hjerte og gjør det drukkent.

For å forklare dette enda nærmere kan det være nyttig å se på gledens ulike trinn og former. Tordivelen finner sin glede i møkk, grisen i søla, kua på en grønn eng, bien i blomstene og barnet i dukken og lekene sine. Noen av de voksne finner den i et overdådig liv, i mat og drikke; noen i ære og et berømt navn; noen i vakre klær og ytre prakt; noen i bøker og vitenskap, i dyp ettertanke og gransking av alle slags skjulte ting, i å betrakte og iaktta himmellegemenes gang og så videre.

Men slik det finnes noe som er høyere og større enn alle disse tingene – nemlig han som har skapt og holder oppe alle ting, det høyeste og evige gode – slik finnes det også en høyere glede enn alle andre gleder: sjelens åndelige glede ved og i Gud. Den er den høyeste lykksalighet sjelen kan nå, og bare i den finner den full tilfredshet.

Den algode Skaperen har stenket alle andre ting med dråper av sin miskunn og gitt dem deilige og gode krefter og egenskaper. Det har han gjort for at vi av dem skal lære ham selv og hans ubeskrivelige, umålelige godhet å kjenne. Ledet av skapningen skal vi søke ham, den eneste søte og salige Skaper, og glede og fryde oss i ham som det aller høyeste gode.

Men han så at vi dårlige mennesker, blindet av synden, ble stående på det første eller andre trinnet og søkte gleden vår i forgjengelige ting. Derfor har han åpenbart seg langt klarere i sitt ord, og aller klarest i sin aller kjæreste Sønn. Han kom ned til oss i vår elendighet og forente seg med oss i den menneskenaturen han tok på seg.

I ham har Gud lagt ned hele sin godhet og fylden av sin kjærlighet og nåde, og ham har han stilt fram for oss og gitt oss som den aller edleste blomst, det herligste tre, den deiligste kilde, den kostbareste skatt og det yndigste bilde – for at vi hos ham skal søke og finne vår høyeste glede.

Altså finnes det ingen gudelig og åndelig glede utenfor samfunnet med Jesus Kristus, og heller ingen sann og varig glede utenfor ham. Alt som er i verden, gir enten en uren og syndig glede eller en forgjengelig og ufullkommen glede, som ikke kan tilfredsstille og glede hjertet til grunnen i den største nød.

Ingenting kan gi mer enn det selv har. Diamanten glitrer og gleder øyet, men den har ingen kraft til å stille sult eller tørst. Brødet stiller sulten, men ikke tørsten. Gullet gleder det kjødelige hjertet og det verdslige sinnet så lenge mennesket er trygt og har det godt; men i sykdom, i anfektelse og i dødsnød makter det ingenting – da viser det seg å være bare en skinnende, men kraftløs jordklump.

Men Herren Jesus, som hele guddommens fylde bor i, er alt og makter alt. Han kan glede oss til enhver tid og gjøre sjelen lykkelig med fred, ro og trøst.

Dette har jeg måttet legge fram litt mer utførlig. Jeg ville at vi skal lære å kjenne klart hva slags glede den åndelige sjelegleden er, så vi verdsetter den desto høyere og ikke tar feil av det gode den er å finne i, når vi søker den. Men om dette skal vi tale nærmere i det følgende.

Vi har også sagt ovenfor at den åndelige gleden tjener til sjelens trøst og gir en forsmak på det evige liv. Det trenger ingen lang forklaring, for Guds ord og erfaringen lærer hva denne søte virkningen av Den Hellige Ånd makter i sjelen. Den blir overmåte styrket i troen, tent til kjærlighet, vakt til å prise Gud og oppmuntret til gudsfrykt. Den fylles med avsky og motvilje mot forfengeligheten og med en sterk og inderlig lengsel etter saligheten.

Om dette vitner flere skriftord. Nehemja sier: «Glede i Herren er deres styrke!» (Neh 8,10). David sier: «Mitt hjerte er rolig, Gud, mitt

hjerte er rolig. Jeg vil synge og lovprise» (Sal 57,8), og: «Kom igjen til din ro, min sjel! For Herren har gjort vel imot deg. For du fridde min sjel fra døden, mitt øye fra gråt, min fot fra fall» (Sal 116,7–8). Og apostelen sier: «Må så håpets Gud fylle dere med all glede og fred i troen, så dere kan være rike på håp ved Den Hellige Ånds kraft» (Rom 15,13).

For å forstå dette bedre vil det være til god hjelp å anføre de tankene en gudfryktig og åndsfylt teolog har etterlatt seg om Davids ord: «De blir rikelig mettet av det gode i ditt hus, og av dine gleders strøm gir du dem å drikke» (Sal 36,9). «Åndelig drukkenskap,» sier han, «er å bli fylt av Ånden, fylt av himmelsk glede, fylt av himmelsk trøst, fylt av det evige livs sødme, som ingen tunge kan uttale. For *det* er det gode i Guds hus: Den Hellige Ånds mange nådegaver, den herlige kunnskapen om Gud, hemmeligheten om vår Herre Jesus Kristus, og at vår kjære Gud lar oss smake og kjenne i hjertet det evige livs glede. Den bryter ofte ut gjennom munnen som en vannstrøm, med all Guds visdom, kunnskap, lov og pris. … Gud har på én gang gitt oss hele rikdommen av sine himmelske goder i Kristus: den høyverdige barneretten, arven til det evige liv, Den Hellige Ånd, all sin nåde, kjærlighet og trøst, syndenes forlatelse og Jesu Kristi høye rettferdighet. … Disse godene er så store og så mange at de gjør oss drukne. For det er en søt, guddommelig strøm av Guds høyeste fryd og liflighet, av Guds største glede og herlighet. Når sjelen vår kjenner dette rett, jubler den av åndelig glede som en som er drukken,» og så videre. (*Johann Arndt, prekener.*)

Før vi nå bruker det vi hittil har sagt om gleden i Gud, til vår åndelige nytte, må vi også se på hvordan det skal forstås når apostelen formaner de troende til *stadig glede* og sier: «Gled dere i Herren *alltid*!» Det ser ut til å være umulig i dette livet, som er utsatt for så mange og så hyppige omskiftelser. Det gjelder særlig de troende, som verden og djevelen ofte angriper så hardt at de ikke kan annet enn gråte, sukke og sørge. Det har Herren Jesus også sagt dem på forhånd: «Sannelig, sannelig sier jeg dere: Dere skal gråte og klage, men verden skal glede seg» (Joh 16,20).

Men her skal vi vite at de troende, etter apostelens ord, sannelig må legge vinn på å glede seg alltid, og så langt det er mulig strebe etter at gleden i Gud og i deres Jesus ikke skal lide noen skade. Apostelen taler om *hva som bør skje*, og hva de troende skal strekke seg etter;

innvendingen handler derimot om *hva som skjer*, og det stemmer ikke alltid med Guds vilje.

Frelseren sier nok på forhånd til sine egne at de skal lide trengsel og forfølgelse fra verden, og at de skal klage og sørge over det. Men han vil likevel ikke at den indre gleden i ham skal slukne helt. Det ser vi av ordene hans andre steder: «Dette har jeg talt til dere for at min glede kan være i dere, og deres glede bli fullkommen» (Joh 15,11). Og i sin herlige bønn til Faderen sier han blant annet: «Men nå kommer jeg til deg. Og dette taler jeg i verden for at de» – mine disipler – «skal ha min glede fullkommen i seg» (Joh 17,13).

Legg godt merke til at den dyrebare Frelseren skiller mellom den begynte og den fullkomne gleden hos sine egne – mellom roten og blomsten, mellom stammen og frukten. Roten må og skal alltid være til stede i de troende hjertene, selv om blomsten ikke alltid er der, men visner i trengselens bitre vinterluft.

Grunnen til glede har de troende alltid, så lenge de blir i troen og lever i samfunn med Jesus. Frukten blir derimot ofte hindret av djevelens misunnelse og verdens ondskap, ja, også av vårt skrøpelige kjød, som altfor lett gir seg over til sine bekymringer. Likevel skal en kristen alltid strebe etter dette og av hjertet ønske at gleden hans alltid må være fullkommen, blomstre og seire over all tungsinnighet.

Dessuten må vi huske at den åndelige gleden hos erfarne kristne, som er vel øvet i troen, holder stand midt i trengslene. De er «som sørgende» – etter sine ytre kår og etter kjødet – «men alltid glade» – etter sjelens indre tilstand og etter Ånden (2 Kor 6,10). De roser seg av trengslene og akter det for bare glede når de kommer i mange slags prøvelser (Rom 5,3; Jak 1,2).

Det er med dem som med et sunt og sterkt menneske. Han tar ofte på seg tungt arbeid og møysommelige reiser, må tåle mang en sur vind, svette mye og ofte utstå frost og hete, sult og nakenhet – og likevel har han det godt. Mat og drikke smaker ham, søvnen er rolig, ja, arbeidet er en glede for ham, særlig når han kan vente seg mye frukt av det; for den gode helsen i kroppen overvinner alt.

Slik, sier jeg, er det også med øvede kristne. Fordi sjelen deres har det overmåte godt i samfunnet med Jesus Kristus ved troen, og fordi de er visse på Guds nåde og har en god samvittighet og det sikre håpet om saligheten, går ikke den ytre trengselen og motgangen dem riktig

til hjertet. Korsets arbeid er en lyst for dem, og de overvinner alt med glede for hans skyld som har elsket dem. De får så mye søt trøst av samfunnet med Herren Jesus og hans Ånd at de ikke har grunn til å være bedrøvet, og så videre.

Skal vi nå kunne bruke denne trøsterike læren til vårt gagn, må den for det første få oss til å prøve vår glede godt. Vi må nøye skille den gudelige og åndelige gleden fra den verdslige og kjødelige, omhyggelig sky den siste og søke og elske den første.

Når jeg ser på hvordan det står til i verden, blir jeg var tre slags glede. Alle parter trives med sin og er fornøyd med den, men bare én av dem er av rett slag. Det er den vi hittil har beskrevet, den som apostelen kaller *glede i Herren* eller *glede i Den Hellige Ånd*, og som Herren Jesus kaller *sin glede*. Den virkes ved Den Hellige Ånds kraft i de botferdige og troende hjertene, og grunnvollen for den er Guds nåde, samfunnet med Jesus Kristus, hans rettferdighet og andre himmelske goder.

Denne gleden er lett å kjenne igjen. Den kjennes *for det første* på det som går forut for den: sann anger og sorg over synden, troens kamp og at sjelen finner sin hvile i den korsfestede Herren Jesus, som den verdsetter høyere enn all verdens rikdom. Dit hører også kjærlighet til Guds ord, andakt i bønnen og stadig betraktning av de åndelige og himmelske godene og den høye verdien sjelen gir dem, og så videre.

Den kjennes *for det andre* på det den fører med seg: fryd i Gud og forakt for verdens forfengelighet. Og den kjennes *for det tredje* på fruktene: en uskrømtet og brennende kjærlighet til Gud, en barnlig, glad og villig lydighet, en standhaftig tålmodighet i trengsler, en stadig og hjertelig lovprisning av Guds høylovede navn og slikt.

Den andre gleden er hyklernes og navnekristnes glede – deres som har skinn av gudsfrykt, men fornekter dens kraft. At også disse ofte finner stor glede i åndelige ting, vitner Guds eget ord om. Frelseren sier om noen tilhørere at de tar imot ordet med glede når de hører det; men de har ingen rot i seg og holder ut bare en tid, og når det blir trengsel eller forfølgelse for ordets skyld, faller de straks fra (Matt 13,20–21; Luk 8,13).

Apostelen taler også om noen «som har smakt den himmelske gave», og som «har smakt Guds gode ord» – det søte evangeliet – «og

den kommende verdens krefter», men som likevel faller fra (Hebr 6,4–5).

Frelseren bebreider jødefolket at de i begynnelsen hadde holdt Johannes døperen i stor ære som «det brennende og skinnende lyset». Alle hadde løpt til ham og hørt på ham med stor andakt og glede, men det hadde ikke vart lenge. «Han var det brennende og skinnende lyset,» sier han, «men dere ville bare en kort stund glede dere i hans lys» – slik barn gleder seg over et lys som blir tent, men snart blir lei det og blåser det ut selv.

Om Herodes står det likeledes at han godt visste at Johannes var en rettferdig og hellig mann; derfor fryktet han ham, hørte ham gjerne og gjorde mye av det han sa. Likevel lot han ham siden halshugge for å gjøre en skjøge til lags.

Også i dag finner en slike mennesker blant de kristne. De hører ordet med lyst, særlig i gode dager og når alt går etter deres ønske og vilje.

Når rikdommen av Guds nåde i Kristus Jesus blir åpnet og lagt fram for dem, når Guds trøsterike løfter blir utlagt med kraft, når Guds barns salighet og herlighet blir skildret, når det evige livs glede blir forklart, eller når de går til skrifte og til Herrens høyhellige nattverd – når en forteller dem om en døende kristens frimodighet og glade og salige avskjed med verden og så videre – da blir hjertet deres søtt beveget. Da kan de til og med stundom felle tårer og finne stor behag i slike ting, og det holder de for den åndelige gleden i Gud og hans nåde.

Men av de skriftstedene som er anført, er det åpenbart hvordan det henger sammen. Viser det seg ikke samtidig andre kjennetegn hos dem på sann kristendom, på troen og rettferdigheten for Gud, har de ingen grunn til å være trygge og regne seg blant de beste kristne. De har tvert imot grunn til å prøve nøye all slik tilsynelatende åndelig glede. Det vil ikke være vanskelig etter den veiledningen som er gitt ovenfor.

En sann kristen har glede i Gud og sin Herre Jesus, men denne gleden bor i et sønderknust og botferdig hjerte. Den åndelige gleden er en fremmed blomst som bare vokser i godt bearbeidet og løs jord. Den gudelige sorgen er en forløper for den gudelige gleden og baner vei for den, og en vil ikke lett finne den siste uten den første.

Et botferdig og gudfryktig hjerte vet kanskje ikke med seg selv om noen grove og forsettlige synder, slik den hellige Paulus sier om seg selv (1 Kor 4,4). Likevel har det så mye å stri med i den synden som ennå bor i det, at det ofte er inderlig bedrøvet over den. Det kaller sitt legeme et dødens legeme og seg selv et elendig menneske (Rom 7,23–24), og ønsker inderlig å bryte opp jo før jo heller.

Slik gleder en troende sjel seg heller ikke bare over evangeliets trøst og over det som er behagelig og deilig å høre i prekenene. Den elsker også Herrens lov og finner hans bud «mer dyrebare enn gull, fint gull i mengde», og «søtere enn honning, ja, honning som drypper fra vokskakene» (Sal 19,8.11). Et oppriktig kristent hjerte ser like gjerne at det blir refset og påminnet om sine feil som at det blir trøstet. Det vet godt at både refsen og trøsten kommer fra én og samme kjærlige Gud og Far, som nok tukter alvorlig, men bare for siden å kunne trøste kraftig.

Ja, jeg kan med sannhet si at jeg har funnet svært gudfryktige, dyrebare sjeler som syntes at en trøstet dem altfor mye og rikelig. En skulle heller la dem høre mer av loven og holde den fram for dem med mer ettertrykk enn evangeliet, mente de, for det var ennå altfor mange feil hos dem.

Jeg har likeså stundom erfart at sant gudfryktige og botferdige hjerter har gått til den hellige nattverd med mindre følbar og søt andakt enn andre som slett ikke kunne sammenlignes med dem. De hadde mer barnlig frykt og ærbødighet enn trøst og frimodighet; det var mer lengsel enn omfavnelse hos dem. Stadig var de bekymret for at de ikke hadde ryddet og gjort i stand sitt hjertes bolig godt nok for en så stor konge. Vi andre, som så upartisk på deres tilstand, priste dem likevel lykkelige og ønsket av hjertet at vi måtte ligne dem.

Av dette ser vi klart at den følbare, søte andakten når en tar imot den hellige nattverd, ikke alltid er et kjennetegn på et botferdig og troende hjerte. Den er heller ikke den rette åndelige og fullkomne gleden som vi nå taler om. Ellers måtte en erklære slike dyrebare og gudfryktige sjeler for ubotferdige og vantro – de sjelene der den levende troen viser seg tydelig nok i andre frukter.

Et kristent hjerte kjenner heller ikke bare glede i Gud i medgang og når det ikke vet av noen ulykke, men særlig i nød og trengsler. Det

finner glede i sin sorg og fryd i sin lidelse; det finner sødme i sine tårer og gleder seg over at Gud har aktet det verdig til sitt hellige kors.

Det regner seg lykkelig når det sammen med Simon fra Kyrene møter Herren Jesus og blir tvunget til å bære hans kors etter ham. Det finner glede og sødme i verdens bitre hån og skjellsord, i forakt og baktalelse, i fattigdom og all slags elendighet; himmelen synes det er søtest når verden fremstår som grusomst.

Og i tillegg til alt dette har en sann troende kristen et rent og oppriktig hjertelag mot Gud og nesten. Det er hans lyst å gjøre Guds vilje og følge etter sin Jesus. Han holder ikke av noen synd som han ennå vil fryde seg ved; alle sammen er de en vederstyggelighet for ham. Vissheten om Guds nåde og samvittigheten som har fått fred i Kristus Jesus, gjør ham ikke doven, likegyldig og søvnig i tjenesten for Gud og nesten. Tvert imot driver de ham fram og gjør ham utrettelig og villig til alt godt. Det er en større glede for ham å gi enn å ta.

Å øve seg i gudsfrykt er ikke bare viktig for ham når han skal gå til den hellige nattverd, eller når han ved andre særlige anledninger blir drevet til det, men stadig og alltid; det er hans daglige gjerning. Hver dag stiller han seg fram for sin Jesus og sier: «Se, her er jeg for å gjøre din vilje, Gud!»

Hjertet hans blir ikke bare rørt når en taler til ham om den himmelske glede og salighet som Gud har beredt for dem som elsker ham, men også når en ganske enkelt holder Guds vilje fram for ham. Det er nok for ham å vite at hellighet og rettferdighet er til behag for hans Gud, og så videre.

Det har vært nødvendig å behandle denne saken litt mer utførlig, for dessverre erfarer en altfor ofte at de fleste kristne har høye tanker om sin egen tilstand. De mener at alt er godt fordi de hører Guds ord, går til skrifte og til den hellige nattverd og ber andektig etter vanen. På disse punktene er de fornøyd med seg selv og mener at en ikke kan kreve mer av dem.

Men det er ikke til å nekte at alt dette også kan finnes hos en hykler som Gud ikke kjenner som sin. Derfor er det svært nødvendig at hver og en prøver sin kristendom nøye og ser godt etter at den gleden og tilfredsheten han kjenner ved den, ikke er hykleri og en søt forhekselse og forblindelse fra Satan.

Jeg vet nok at mange vil si at en spenner buen for høyt og krever mer av de enfoldige enn det som er gitt dem. «Skulle en ta det så nøye med slike ting, hvem kunne da håpe på saligheten? En setter bare sørgelige og triste tanker i hodet på folk og gjør dem forvirret,» og så videre.

Men dette er lett å svare på. Vi spenner ikke buen høyere enn vår Gud har spent den i sitt ord; vi makter ikke noe mot sannheten, bare for sannheten. Vi krever ikke mer av de enfoldige enn at de skal finnes oppriktige og uten falskhet. Det er ingenting Gud hater mer enn hykleriet, som ærer ham med leppene mens hjertet er langt borte fra ham. Jeg tror heller ikke det er så mange grove og forsettlige syndere i helvete som hyklere, for de første er tross alt lettere å overbevise enn de siste.

Også hos de enfoldige bør en ta alt så nøye som mulig når det gjelder sjelen og dens evige frelse, for evigheten kan avhenge av et øyeblikk og en liten forseelse.

Likevel skal en vite at det vi driver på med, ikke så mye er en egentlig fullkommenhet som et oppriktig og botferdig hjertelag. Der det finnes syndserkjennelse, en kjempende tro og et oppriktig forsett, der slår vi oss gjerne til ro, fordi vår Gud er fornøyd med det. Når hykleri, ubotferdighet, vantro og falsk trygghet – som ofte forstår å skjule seg bak et vakkert ytre skinn – er ryddet bort, er det lett å komme til rette med vår Gud ved Kristus Jesus.

Til sist er det også bedre å gå inn i himmelen med sørgmodige og triste tanker enn inn i helvete med en falsk visshet og glede. Det er en god og gagnlig gjerning å gjøre den forvirret som er på en farlig avvei og, lik en søvngjenger, haster mot fortapelsen.

Men nå går jeg over til den tredje slags glede, som en gjerne kaller *verdens glede* eller dette livets vellyst. Det er den gleden som nesten overalt i verden blir holdt for den beste, og som alle og enhver søker.

Noen hedenske folk reiste i gammel tid et bilde av latteren som en gud, og til dens ære holdt de hvert år en fest med all slags sanselig lyst, mye latter og stor glede, slik jeg har fortalt et annet sted. Men jeg kan med sannhet si at en stor del av dagens kristne er av samme sinn som de. De har gjort mammon, buken og dette livets vellyst og glede til sin gud, og den tjener de med bedre vilje og mer andakt enn den levende Gud.

Se bare hvordan det går for seg om søndagen i store og små byer! Da vil en finne at de fleste kristne er i kirken én eller høyst to timer om formiddagen – ofte med liten andakt og uten nytte og forbedring – og siden tilbringer ettermiddagen på vertshusene med drikk, spill, latter og spøk. Mange nøyer seg ikke engang med søndagen, men holder fest for denne avguden nesten hver dag; og tvang ikke nøden den menige mann til å arbeide, skulle en uten tvil få se underlige ting.

Den rike mannens daglige overdådige liv behager de fleste godt, og målet med alt de strever med, er at de og deres skal ha fullt opp og tilbringe tiden i glede. Å ha mange penger og være anselig for verden, å opptre med prakt, å ete og drikke godt, å nyte alle slags bekvemmeligheter, å sørge rikelig for sine egne, ikke vite av noen mangel og slik sitte hele livet i en rosenhage – det er verdensmenneskenes mål, som alle deres tanker og planer er rettet mot. Det er deres ønske, og det er deres glede. (*Gotthold*s *andektige innfall.*)

Den gudelige og åndelige gleden kjenner de færreste noe til. Selv om det hvert år blir preket om den over teksten vår eller ved andre anledninger, er det likevel som om en sang en velklingende sang for dem på et ukjent språk som de ikke forstår: Selv om de fryder seg over melodien, tar de det ikke til hjertet. Slik har mange mennesker ingen bedre glede enn t*ordivelen*, som jeg sa ovenfor gjør seg lystig i møkkadyngen, enn *grisen*, som er fornøyd med et fullt trau og en sølepytt, eller enn k*ua*, som finner sin glede på en grønn eng der den har nok å ete.

Prøv dere derfor nøye, mine kjære medkristne, hvordan det står til med dere, og hva som egentlig er deres hjertes glede. Søker dere gleden i Gud, i hans søte nåde, i samfunnet med Jesus Kristus, i Den Hellige Ånds trøst, i en god samvittighet, i å øve dere i gudsfrykt, i å elske og prise Gud og så videre – eller i verden og dens usle vellyst?

Vet dere ingenting om gleden i Gud, men lar dere dere nøye med verdens forfengelige glede, hva slags kristne er dere da? Hva er da troen deres, og hva er håpet deres? Et menneske som ikke løfter sinnet opp over det forgjengelige og søker sin ro og glede i Gud – hva har han vel framfor dyrene?

Verdens glede er en forfengelig, grunnløs og tåpelig glede. Gleden ligner den tingen den bygger på: usle og forgjengelige ting gir en usel og forgjengelig glede. Gleder jeg meg over en blomst, visner gleden

min når blomsten visner. Ville jeg fryde meg over min egen skygge, hvor lenge ville vel den fryden vare?

Barn leker ofte med ild. De tenner på et stykke papir, en dott stry eller litt halm; det gir straks en klar lue og får dem til å le, men snart er det slutt på den gleden.

Jona hadde stor glede av kikajontreet som ga ham skygge i heten. Men den gleden varte ikke lenge: En orm stakk treet så det visnet, og dermed var det også ute med den gode profetens glede (Jona 4,6–7).

Slik er det med all verdens glede. Fordi den bygger på usle, forfengelige og forgjengelige ting, er den også selv usel, forfengelig og forgjengelig, slik erfaringen lærer.

Haman gledet seg over kongens nåde, over sin store ære, rikdom og herlighet (Est 5,9). Nabal gledet seg over sitt gjestebud, som var som hos en konge (1 Sam 25,36); den rike bonden over sitt store forråd for mange år (Luk 12,19); den rike mannen over sin prakt, sin formue og sitt daglige overdådige liv. Men alle har de gledet seg over en skygge, en blomst, en halmild. Skyggen er borte, blomsten visnet, halmilden slukket, og de har ikke fått beholde annet enn evig sorg.

Verdens glede er dessuten en *vanhellig og skadelig glede*. Med full rett har den dyrebare Arndt kalt den *djevelens lokkemat*, som han drar hjertene til seg med, slik fuglefangeren lokker fuglen med de røde bærene sine. Den er lik en *lyktemann* som leder vandreren ut i myrer og på avveier.

«Livets vel er sjelens ve»; det gamle menneskets glede er det indre menneskets sorg. Ved verdens glede blir hjertet vendt stadig lenger bort fra den korsfestede Jesus. Den som elsker rosenkransen, bryr seg ikke om den fattige Jesu tornekrone. Den som velger dette livets vellyst, blir stadig mer jordisk og kjødelig sinnet. Hjertet blir forvendt, andakten svinner, bønnen blir forstyrret, ordet kveles, troen slukner, kjærligheten kjølnes. (*Johann Arndt, Den sanne kristendom, tredje bok, kap.* 18, § 1.)

Et slikt menneskes tilstand kan billedlig framstilles ved en *åker med korn* som har fått for mye regn. Først vokser den vakkert og frodig opp, men siden legger kornet seg, blir gjennomgrodd av ugress og gir nesten bare tom halm i låven.

Tro og gudsfrykt side om side med daglig overdådighet og vellystig verdensglede ligner et lys på et fuktig sted, som i badstuer, rå kjellere

og slikt: Det brenner svakt og dunkelt og slukner til sist. Erfaringen viser at en ikke kan bære et lys inn i en kjeller der det står ferskt øl og gjærer, eller holde det brennende der. Hvordan skal da troens lys kunne holdes ved like i et hjerte som stadig skummer og gjærer – det vil si: som alltid lever i verdens glede?

Denne verdens vellyst og glede er lik *eføyen*, som henger seg fast i trærne, suger ut saften deres og får dem til å dø ut litt etter litt. Peter sier at vi skal avstå «fra de kjødelige lyster, som strider mot sjelen» (1 Pet 2,11). Denne striden blir ikke ført med sverd og våpen og åpen vold, men med hemmelig list og skjult svik, slik bildet av treet med eføyen nettopp kan vise.

Ved bredden av Elben har jeg sett store eiker og andre trær ligge veltet. Jeg har lagt merke til at vannet ikke feller slike store trær, som har festet seg sterkt i jorden med sine vidt utbredte røtter, på én gang og med stor kraft. Det skjer litt etter litt: År etter år skyller vannet bort jorden og blottlegger røttene, og slik løsner det til sist treet, så det styrter av seg selv eller blir kastet over ende av en svak vind.

Slik er det også med de menneskene som ved et daglig overdådig liv mister all kristen kraft, og som derfor faller fra den ene synden i den andre og til sist styrter i fortapelsen. Jeg har aldri funnet noen sann andakt hos et slikt menneske, ingen brennende kjærlighet til Gud og nesten, ingen selvfornektelse, ingen gudelig iver og slikt. Hva godt kan vokse blant den daglige vellystens torner og tistler? Hvilket samfunn har et overdådig menneske, hvis gud er buken og hvis glede er forfengeligheten, med den korsfestede og tornekronede Herren Jesus – han som fikk galle å drikke, og som var fastende, edru og tuktig?

Verdens glede er endelig også «en svært farlig og fordervelig glede». Det lærer vår kjære Frelser: «Ve dere som er rike» – som henger hjertet ved rikdommen og misbruker den til overdådighet – «for dere har alt fått deres trøst. Ve dere som nå er mette, for dere skal hungre! Ve dere som nå ler, for dere skal sørge og gråte!» (Luk 6,24–25). Disse ordene forklarer og stadfester han med fortellingen om den rike mannen og hans daglige gledesliv, som endte med en usalig død og førte til evig kval og pine.

Om Caesarius, en diakon og martyr i oldkirken, fortelles det i hans levnetsbeskrivelse at han kom til byen Terracina i Campania. Der så han en vakker ung mann ved navn Lucianus, som gikk svært prektig

kledd, levde i daglig vellyst og stadig glede etter alt sitt ønske og begjær, og som ble elsket, oppvartet og æret av alle. Caesarius undret seg over dette og spurte hva det var for et menneske.

Han fikk til svar at det var skikk hos dem at et menneske hvert år måtte vies og overgis til gudene som et forsoningsoffer for fedrelandet. Fordi denne mannen var valgt ut og bestemt til det, fikk han i seks eller åtte måneder nyte all tenkelig lyst og glede. Men på den første dagen i januar måtte han i full rustning, sittende på en kostbar og pyntet hest, styrte seg fra en høy klippe ned i havet. Dette er unektelig et treffende bilde på den sørgelige enden den vellystige verdensgleden får.

Så bare fortsett, dere verdens barn, med å more dere! Et, drikk, spill, spøk, le, syng og dans! Men dere skal også vite at all denne gleden ender i evig sorg, og at dere til sist skal bli et offer for djevelen.

«Gled deg i din ungdom, du unge! La ditt hjerte være vel til mote i din ungdoms dager. Vandre på ditt hjertes veier og etter det dine øyne ser. Men vit: for alt dette vil Gud føre deg fram for dommen» (Fork 11,9). Å, forbannede glede, som føder en evig sorg! Å, usalige lyst, som blir forvandlet til evig pine! Å, ynkelige forfengelighet, som drar en usalig evighet etter seg!

Den hellige Krysostomos sier med full sannhet: Tenk om noen hadde hatt en søt og deilig drøm der han syntes han nøt all tenkelig fornøyelse, men siden skulle straffes og pines i hundre år i trekk – hva var vel da én god natt og én søt drøm mot hundre års virkelig pine?

Hva er så det vellystige verdens- og gledeslivet annet enn en søt drøm, og hva gagner det et menneske? Sett at han kunne leve uforstyrret og sorgfri i det i seksti, åtti eller hundre år – noe som likevel ikke er mulig – hva er da en slik tid mot evigheten, og hva er den korte gleden mot den evige sorgen?

Dere kristne sjeler! Så sant dere mener alvor med deres salighet, og så sant dere vil ha glede i Gud her i tiden og evig der hinsides, så fly den vellystige verdensgleden! Den som søker og finner den og lar seg nøye med den, har fått sitt gode i sin levetid. Jeg kan ikke se at han kan vente seg noe annet enn det som hendte den rike mannen: Etter den forfengelige gleden og den timelige overfloden kan han ikke i all evighet få en dråpe vann å svale tungen med.

Men kanskje noen vil si: Er det da slett ikke tillatt å være glad i verden? Har ikke Gud selv gitt mennesket vinen og andre gaver for å glede hjertet? Bød han ikke sitt folk at de til sine tider skulle være glade, ete kjøtt og drikke vin og annen sterk drikk?

Sier ikke Den Hellige Ånd gjennom predikanten Salomo: «Så et da ditt brød med glede og drikk din vin vel til mote! La klærne dine alltid være hvite, og la det ikke mangle olje på hodet ditt! … For det er din del i livet, i ditt strev som du plager deg med under solen» (Fork 9,7–9)? Kan og tør da ikke en gudhengiven sjel søke noen timelig glede?

Jeg svarer: Et gudfryktig menneske har visselig også lov til å glede seg over Guds legemlige gaver. Det ville jo være synd om Den Høyestes skapninger, med sine krefter og sine søte, yndige og herlige egenskaper, bare skulle være bestemt for de ugudelige. De gudfryktige har den beste rett til dem, som sin himmelske Fars lydige barn. De kan uten tvil bruke dem, ikke bare til det nødvendige, men også til glede og fornøyelse.

Ja, det er til og med deres plikt, når anledningen er der og tiden er rett, å vise seg glade etter Guds befaling. Slik legger de for dagen sin tillit til Gud, sin gode samvittighet, sin indre trøst og sitt salige håp – Gud til ære og de gudfryktige til et eksempel. Gud elsker ikke bare en glad giver, som deler med andre og især med de trengende av et villig hjerte, men også en glad mottaker, som tar imot gavene hans med ydmyk takk og bruker dem med et glad hjerte.

Men her er det noe å merke seg. F*or det første* er en slik ytre og legemlig glede over Guds gaver bare unt og pålagt de gudfryktige. Den som vil være glad, må være viss på at han er i nådestanden og lever i samfunn med Kristus Jesus.

For de ugudelige inneholder hele Skriften verken noen befaling eller noen tillatelse til å være glad. Tvert imot finner man nok det motsatte, at de blir formant til å sørge og gråte. «Gjør hendene rene, dere syndere, og rens hjertene, dere tvesinnede» – de som på én gang vil henge ved Gud og ved verden! «Klag og sørg og gråt! La latteren vendes til sorg, og gleden til bedrøvelse!» sier den hellige apostelen Jakob (Jak 4,8–9).

Den berømte skolastikeren Thomas Aquinas pleide å si at han ikke kunne begripe hvordan det kan være mulig for et menneske som i sin samvittighet er overbevist om grove synder, å le, spøke og være glad.

Den må sannelig ha et ryggesløst hjerte som kan more seg midt i alle sine synder, enda sverdet av Guds vrede henger over hodet hans og Satan overalt lister seg etter ham for å fange ham helt og rive ham ned i den evige fortapelse.

Når jeg har med et ugudelig menneske å gjøre, byr jeg ham derfor med rette å flykte fra all verdens glede; for den er ytterst skadelig for slike, likesom vinen for dem som ligger i høy feber. Da sier jeg: «Bedre er det å gå til sørgehus enn til gjestebud» (Fork 7,2). Men når jeg taler med en gudfryktig, sier jeg: «Så et da ditt brød med glede og drikk din vin vel til mote! For Gud har for lenge siden godkjent det du gjør» (Fork 9,7).

For det andre må man se på hva slags glede denne verdslige gleden er, og hvor langt den går; for det avgjør om den blir til skade eller gagn for vår kristendom. Man må være glad *for Herren*, det vil si som for hans hellige åsyn, i frykt for ham. Midt i det gode livet må vi ikke glemme vår Gud, men la ham være vår høyeste glede i gleden.

En kristen smaker sin Guds godhet i alle ting; han tar hver bit som av sin himmelske Fars hånd. Ofte tenker han med sukk: Å, min Gud, har du gitt oss arme mennesker så mange edle gaver og goder i dette livet, hva må du da ikke ha beredt i det andre livet for dem som elsker deg! Har disse tingene, som du har gitt oss for å holde oss oppe, styrke og glede oss, slik ynde, slik smak og slik kraft – hvilken herlighet, sødme og salighet vil du da ikke selv skjenke dine barn når de skal sitte ved ditt bord i ditt rike!

«Herren er min tilfalne del og mitt beger.» «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden» (Sal 16,5; 73,25).

De troendes retter er alltid krydret med hellige sukk og tanker. Mens det ytre mennesket gleder seg over gavene, holder det indre seg til giveren. Derfor ser man også ofte at de midt i et glad lag, mens alle andre er muntre, blir så fordypet i hellige tanker og søte minner om sin Gud at det er som om de ikke lenger var til stede.

Vinen deres er også alltid blandet med vann, og blant de andre rettene har de også en dødningskalle på bordet. Jeg mener: Midt i gleden tenker de på den sorgen som etter livets vanlige skifte kan ramme dem selv, eller som kanskje alt har rammet mange av deres medkristne. De minner seg også flittig om at de er dødelige, og demper med det den

kjødelige, ytre gleden, så den ikke blir til syndig og vellystig verdensglede.

For det tredje må man også tenke over hvilken hensikt og virkning de troendes glede skal ha. Sannelig, tjeneren må ikke støte ut herren: Gleden over Guds gaver må ikke minske gleden i Gud. En slik glede må heller ikke gjøre legemet vellystig eller uvillig og uskikket til å tjene Gud og nesten, men tvert imot gjøre det skikket og rede til det.

De helliges gode dager skal være som når et menneske tar tilløp før et sprang: Det går noen skritt tilbake for å kunne hoppe med desto større kraft. De skal være som *hvilen* for åkrene, som en stundom lar ligge brakk for at de siden skal kunne bære en desto rikere grøde. Eller de skal være som *hvilen* for en vandringsmann, når han en stund kvikker seg opp i et vertshus med en bit brød og en frisk drikk – ikke for å drikke seg full og bli der natten over, men for siden å fortsette reisen desto raskere og gladere.

All ytre og legemlig glede som forstyrrer gleden i Gud og står den sanne gudfryktighet i veien, er en vederstyggelighet for en sann kristen, og han vil sky den som djevelens lokkemat og snare.

Men jeg dveler lenger ved denne saken enn jeg hadde tenkt. Det mer som kunne sies om dette, må jeg overlate til de gudfryktige sjelene selv å tenke videre over. Jeg er viss på at et hjerte som Gud har ført på den veien vi så langt har betraktet i dette verket, vil vite å oppføre seg rett i dette etter sin kristne samvittighet. Den som har den gudelige *gleden og det stadige gjestebudet* i sitt hjerte, som den vise kongen taler om (Ordsp 15,15), han vil ikke lengte altfor sterkt etter den ytre gleden; og om han også nyter den, vil han ikke fordype seg i den.

Jeg kommer nå til den andre bruken vi skal gjøre av den læren vi har gjennomgått: Den skal oppmuntre oss til åndelig og gudelig glede. Samtidig skal jeg vise hvordan vi ved den skal overvinne alle trengsler og prøvelser i dette sørgelige livet.

De gamle forteller om en gudfryktig abbed som hadde omkring fem hundre brødre under sitt tilsyn, at han ikke tålte at noen av dem var tungsindige.

Så snart han merket at en av dem var bedrøvet, spurte han straks om årsaken og sa: «Hva skal dette være, min bror, at du er bedrøvet og plager deg med dine egne tanker? Det sømmer seg ikke for oss kristne

å være tungsindige; vi skal tenke på saligheten og den arven som er gjemt for oss i himmelen. La hedningene sørge, la jødene gråte og de ugudelige være bedrøvet; men de gudfryktige skal være glade. De jordisk sinnede gleder seg over de jordiske og forgjengelige godene. Skulle ikke da vi alltid glede oss, vi som Gud har aktet verdige til et så salig håp? Skulle ikke vi, etter apostelens formaning, glede oss i Herren alltid og be uten opphold?» (*Abbed: klosterforstander.*)

Denne mannen forsto sin kristendom godt, og han strevde også etter å føre andre til den rette kunnskap og lære dem å bruke sin tro til gagn. At bare få kristne i våre dager forstår sin kristendom rett og vet å ha det gagnet av den som de burde, kan man blant annet slutte av dette: De færreste kjenner noe til den åndelige gleden i Herren og vet å gjøre den til sin egen i ord og gjerning og i hele sin framferd.

Hos de botferdige og troende kristne burde den gudelige gleden lyse ut av øynene. De burde daglig vekke seg selv og andre til den, prise sin Gud med glad hjerte og munn og juble over hans godhet. De burde ofte stemme i en gledessang, djevelen til trass, rive seg løs fra de unyttige og tærende bekymringene og glede seg av hjertet over den saligheten de har i Kristus Jesus.

Men dessverre ser man at de fleste går med blekt ansikt, tårefylte øyne, hengende hode og sorgfullt hjerte. Overalt er det mye sukk og gråt, mye sorg og klage. Ser man noen være glad til sinns, kommer det for det meste av timelig lykke og av at det går ham og hans folk etter ønske og vilje. På samme måte kommer også de flestes tungsinn av verdslige og kjødelige grunner.

Om man gikk omkring og spurte vår tids tungsindige og bedrøvede: «Hvorfor gremmer dere dere slik? Hvorfor er dere så nedtrykte?» – da ville man få høre av de fleste: «Å, skulle jeg ikke gremme meg, skulle jeg ikke være tungsindig, jeg som er så ulykkelig i verden? Jeg kommer ingen vei; næringen min strekker ikke til; jeg kan ikke forsørge mine. Jeg ser andre blomstre og skyte i været, men selv blir jeg alltid liggende.»

Andre ville svare: «Skulle jeg ikke være bedrøvet? Jeg har det ene korset i hjemmet etter det andre. Jeg har et sykt legeme og nesten ikke en frisk dag. Jeg har en ugudelig og ond ektefelle, et vanartet barn, en kranglevoren nabo og en innviklet og langvarig rettssak; jeg har retten på min side, men kan ikke få rett. Jeg må gå fra gård

og grunn.» Andre igjen ville si: «Skulle ikke jeg være bedrøvet? Min kjære, trofaste hustru, min strevsomme og kjærlige mann er død. Jeg har mistet mine gudfryktige foreldre; jeg er blitt et forlatt barn uten far og mor» og så videre.

Slikt tungsinn overgir hjertet seg til, og det mener å ha god grunn til det. Mang en kristen mener at ingen kan klandre ham, langt mindre regne det ham til synd, at han overgir seg til sorg og gremmelse. Det kommer kanskje så langt med ham at han trekker seg tilbake i en avkrok og holder seg borte fra andre mennesker for å kunne gråte seg mett og sørge, klage og gruble i fred. Dermed gjør han livet surt for seg selv, sløser bort sin kraft, fortærer seg selv og forkorter sine dager.

Dr. Auerbach, i sin tid en navnkundig lege i Leipzig, sier at han hadde praktisert der i førtiåtte år og funnet at de fleste mennesker var døde av tungsinn, sorg og gremmelse. I en slik tilstand forsvinner nesten all lyst hos de kristne, ikke bare til arbeidet og gjøremålene i deres kall, men også til alle hellige øvelser. Man priser ikke Gud med det rette, frydefulle sinn; man ber ikke med barnlig, glad tillit; man blir gretten og knurrete, utålmodig og uskikket til alt godt. Hjertet blir fylt av mistro til Gud, av misunnelse og mistenksomhet mot nesten, og det heller mot vantro og fortvilelse.

All denne ulykken kommer hovedsakelig av at de kristne ikke rett forstår sin kristendom. De vet ikke å sette pris på herligheten i å være tatt til Guds barn, på forløsningen som er skjedd ved Jesus Kristus, på syndenes forlatelse og håpet om det evige liv. Det jordiske og forgjengelige godset, den timelige lykken og den verdslige prakten er altfor store i deres øyne, og de åndelige og himmelske godene altfor små.

Men vi skal vite og legge nøye merke til at et slikt tungsinn hører med til verdens ukjente synder og til de kristnes feil og skrøpeligheter. En troende sjel som overgir seg til sorg og bedrøvelse, synder *mot* Gud. Den setter til side hans befaling, når han i sitt ord formaner oss til åndelig glede, og den glemmer hans store og mangfoldige godhet, sin dåpspakt, sin gjenløsning og salighet. Det er unektelig å forringe Herren Jesus og hans velgjerninger, når de ikke kan hjelpe oss like mye til glede som verden med sine goder kan føre oss til bedrøvelse.

Denne synden kunne en sammenligne med Israels folk, da de vemmet seg og ble lei av himmelbrødet. De var blitt grepet av begjær og satt og gråt og sa: «Hvem skal gi oss kjøtt å ete! Vi minnes fisken som

vi åt i Egypt, og som vi fikk for ingenting, og gresskarene og melonene og purren og rødløken og hvitløken! Men nå er vår sjel uttørret, for her er ingenting! Vi ser ikke annet for våre øyne enn mannaen.» «Vi er inderlig lei av denne usle maten!» (4 Mos 11,4–6; 21,5).

Om et menneske som er bedrøvet for timelige tings skyld, og som ikke erstatter det han savner, med det åndelige og himmelske alene, må en tro at han ikke vet å skatte himmelen høyere enn verden og å bruke sin kristendom rett. Det står sannelig ille til med den som heller vil ha rødløk og hvitløk enn himmelbrød. Den som ikke har glede i Jesus og hans søte nåde, men lengter med lystent hjerte etter verden, legger tydelig nok for dagen hvor kaldt hans hjerte er.

Når et barn som blir godt oppfostret og forsørget i overflod i huset til en velstående og rik far, likevel vil gå og tigge og naske hos naboene, kan dette ikke annet enn mishage faren sterkt. Han vil visst ikke ha på seg at han ikke forsørger barna sine skikkelig. Men nettopp slik bærer Guds barn seg likevel at – jeg vet ikke av hvilken vanart det kommer.

Enda de har en så rik og gavmild Gud, som ikke lar dem mangle noe godt, som gir dem rikelig grunn til åndelig glede og tilfredshet, som har åpnet hele sin himmel for dem og skjenket dem all sin godhet i Kristus Jesus, så lister hjertet seg likevel stundom ut i verden og går så å si og tigger hos den. Det higer etter verdens ære, prakt, rikdom, vellyst og herlighet og tenker at hadde det bare disse tingene, da skulle det være riktig lykkelig.

Må ikke dette kalles å gjøre skam på sin kjære, rike og gavmilde himmelske Far? Den som har Gud og hans Sønn, hans nåde og barnerett, syndenes forlatelse, rettferdigheten og himmelen – skulle han klage over mangel og være bedrøvet fordi han ikke har så mye av de forgjengelige tingene som andre?

Ikke mindre synder en kristen *mot seg selv og mot nesten* når han overgir seg til den verdslige bedrøvelsen. *Mot seg selv* synder han ved at han fortærer seg selv med sorg og gremmelse, gjør livet surt for seg og blir uskikket til alle de nødvendige øvelsene i gudfryktighet.

Den verdslige bedrøvelsen og de jordiske sorgene er som en *blyklump* som holder hjertet nede, så det ikke kan løfte seg rett mot himmelen. Det bærer fram sine offer med uvilje – jeg mener: Det ber,

lover, takker og tjener ikke Gud med glad sinn. Det gjør korset sitt tyngre og veien til saligheten mer besværlig enn de er i seg selv.

Riktignok innrømmer jeg at den trange veien som fører til himmelen, er overgrodd med torner. Men Herren Jesus har også her og der vætet den med sitt dyrebare blod og sine tårer og fuktet den med Den Hellige Ånds nådedugg. Av den er det midt blant tornene sprunget fram alle slags blomster av trøst og glede, til vederkvegelse for de kristne pilegrimene som vandrer på denne veien.

Riktignok går veien over skarpe og knudrete klipper, men Den Høyeste har også latt mange trøstekilder springe fram av dem. Skulle vi da ikke bruke disse blomstene og kildene, som kan gi våre hjerter trøst, styrke og husvalelse? Skulle vi heller traske ut på verdens sideveier for å søke glede i det forfengelige?

Mot *nesten* synder han ved at han hos de kristne som er nybegynnere og uerfarne, og likeså hos verdens mennesker, vekker den tanken at kristendommen ikke fører annet med seg enn bedrøvelse, tårer, kors, trengsler og anfektelser. Slik blir de holdt borte fra den og skremt bort.

Nå gjentar jeg med god grunn den hellige apostelens ord og roper til dere alle, dere botferdige sjeler: «Gled dere i Herren alltid! Igjen vil jeg si: Gled dere!» (Fil 4,4). Gled dere av hjertet, dere døpte kristne, dere Guds barn, dere Herren Jesu får, dere himmelens borgere, dere arvinger til saligheten!

Hvorfor vil dere sørge? La djevlene sørge, de som ikke har noe håp om saligheten. La *dem* være bedrøvet som ikke vet eller vil vite noe om Jesus og hans frelse. La *dem* sørge som ingen Far og forsørger har i himmelen og ingen god samvittighet i hjertet! Men la oss riktig nyte vår kristendom og være glade i samfunnet med Jesus!

Tenk dog rett over hva du er og hva du har, du kristne sjel! Du er Guds kjære barn, Jesu Kristi trolovede brud, Den Hellige Ånds tempel. Du vet ikke bare at det finnes en Gud, men også at han er din Gud. Han elsker deg, han sørger for deg, han verner deg; han ser på deg som sin øyesten og en fager krone i sin hånd.

Du er ikledd Jesu Kristi rettferdighet, bevart ved at Den Hellige Ånd bor og styrer i deg, og omgitt av de hellige englenes vakt. Dine synder er utslettet og borte som en tåke; ditt navn er skrevet i himme-

len. Ingenting kan skade deg, ingenting ta fra deg din skatt, ingenting skille deg fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus.

Riktignok reiser du ennå gjennom verden, gjennom jammerdalen, men med din Gud som følgesvenn. Riktignok blir du angrepet og bekjempet av Satan, men Jesus er din hjelper, ditt vern og ditt skjold. Riktignok må du bære korsets byrde, men i kraften fra Jesus og hans Hellige Ånd. Riktignok kan alle slags prøvelser møte deg, men du vet likevel sikkert at alle ting må tjene deg til det gode. Gud fører deg nok ofte underlig, men likevel salig. Riktignok mangler du mye, men du har en rik Far, som både kan og vil gi deg alt du trenger i dette møysommelige livet og til din salighet.

Hvorfor skulle du da være tungsindig, hvorfor henge med hodet? Løft det heller med glede og se mot himmelen, som din Gud har beredt deg til bolig med all dens salighet. Se dog hvordan verden kan glede seg i sin forfengelighet! Jeg har ofte gått forbi når verdens barn har ledd og jublet i sine gjestebud og drikkelag. Tenker man over hva de gleder seg over, så er det et krus øl eller vin, en tobakkspipe, en spillemann, en dans og slikt. Jeg har sett verden glede seg over sin lykke, sin vinning og rikdom, sine klær og sin velvære.

Hvorfor gleder ikke vi oss langt mer? Hvorfor jubler ikke vår sjel, den som Herren Jesus læsker med sitt blod, sin Ånd og sin nåde, pryder med sin rettferdighet og beriker og gjør lykkelig med himmelske goder?

Verden gleder seg over en flaske som snart blir tømt, så den ikke finner noe i den når tørsten er størst – og vi skulle ikke glede oss over den levende kilden som aldri tørker ut? Verden gleder seg over litt glinsende jord, noen vakre filler og en flyktig røyk – og vi skulle ikke glede oss over de himmelske goder, over den klarhet og herlighet som ved Guds Sønns død er vunnet og gjemt for oss?

Vel an, min sjel! Du må være glad; du har ikke grunn til annet. Om du også vil sørge og gremme deg, får du likevel ikke fred for meg før du lar slikt fare og begynner å glede deg i Herren.

Du sitter ved gledesbordet til din Herre Jesus, og han nøder deg og sine andre kjære gjester og sier: «Venner, et og drikk! Drikk dere glade, mine kjære!» (Høys 5,1). Vil du da ikke forsyne deg og vise deg glad? Hvorfor fordyper og vikler du deg inn i dine egne tanker? Hvorfor ser du mer på verden enn på himmelen?

Husk hva du er, og hvor du er. Du er Guds elskede barn og Jesu dyrebare eiendom; du er sluttet inne i Guds nåde og evige kjærlighet; du er i Herren Jesu rike; du er i himmelen midt i verden.

La oss da av hjertet være glade i Gud, alltid og overalt! Ber vi, så la oss be med glede, for vi har med en kjærlig Far å gjøre. Skrifter vi, så la oss med glede tre fram for nådestolen, som han har stilt fram for oss i sitt blod (Rom 3,25), han som har lovet å gi alle som strever og har tungt å bære, lettelse og hvile (Matt 11,28).

Går vi til den hellige nattverd, så la oss med glede ta imot det dyrebare pantet på vår forsoning med Gud, på foreningen med Kristus og på det evige liv! Hører vi Ordet, så la oss med glede ta imot den Guds kraft som kan frelse våre sjeler!

Går vi i kirken, så la oss si med den hellige Bernhard: Bli her ved døren, mine sorger! Jeg kan ikke ha med dere å gjøre i denne stund og på dette sted. Eter og drikker vi, så la oss gjøre det med glad hjerte, fordi vi vet at all vår mat er krydret med Guds godhet og Jesu kjærlighet, og vår drikk blandet med hans velsignelse.

Arbeider vi i Guds og nestens tjeneste, så la oss gjøre det med glede; for vi vet at vår gjerning behager Gud, og at selv det minste ikke blir uten lønn. Reiser vi, så la oss dra glade vår vei, fordi vi vet at Guds miskunnhet følger oss overalt og etterjager oss (Sal 23,6).

Står vi opp, så la oss begynne dagen med glede og villig og med lyst tjene en så god og kjærlig Gud! Legger vi oss, så la oss glade slumre inn, fordi vi vet at Guds lampe skinner over våre hoder selv i den mørke natten (Job 29,3), og at de hellige englene står som hellige vektere omkring vårt leie.

Og skal vi så ha trengsel, så la oss også ta imot den med glede, fordi vi vet at Guds hjerte er uforandret, og at vår trengsel, som er kortvarig og lett, virker for oss en evig fylde av herlighet i overmål på overmål (2 Kor 4,17). Skal vi dø, så la oss være glade også i døden, fordi vi vet at utgangen fra denne forfengeligheten er inngangen til den salige evigheten, og at døden er døren til himmelen og til vår Herres glede.

Om Laurentius Justinianus, patriark i Venezia, fortelles det at han ofte i sitt liv hadde skjelvet for Guds dom; likevel kjente han stor glede på dødsleiet. Da han så sine nærmeste gråte, sa han: Bort med tårene! Nå er det ikke tid til å gråte, men til å le. Og igjen: Skam dere over å frykte døden, når vår Herre har lidt døden for oss!

Dr. Sack forteller om en domherre her i byen som med egen hånd hadde skrevet en trøstebok, full av herlige kraftord fra Skriften og trøsterike eksempler på botferdighet. Da han lå for døden, ba han om at de skulle gi ham den i hånden, så han kunne kalle disse ordene fram i minnet og rope til seg selv: *Glad i Herren!* (*Her i byen: det vil si i Magdeburg.*)

Dr. Röber beskriver en gudfryktig frues salige avskjed med verden. Da hun lå på sitt ytterste, løftet hun hendene med glede, slo dem sammen og sa: «Nå er jeg kommet igjennom. Nå, nå må djevelen og verden la meg være i fred. Nå har jeg nådd det jeg har ventet på i tre år; nå ser jeg min Frelser og Saliggjører, Jesus Kristus. Å, hvor herlig, hvor herlig! Her er fylde av glede og livsalighet ved Guds høyre hånd i evighet» (Sal 16,11). Kort etter sovnet hun stille og salig inn. Det kan man kalle å dø som en kristen. Slik skal en dø, glad og salig.

Å Jesus, gi oss nåde til å leve glade, lide glade og dø glade i deg! Vær du min glede, og gi at jeg for den gjerne glemmer all annen glede! Amen.

Jeg ville slutte her, om jeg ikke ennå hadde noen *innvendinger* å svare på, som pleier å hindre gleden i Gud. Noen sier: «Jeg ville gjerne alltid være glad i min Gud, men jeg kan ikke. Min natur heller mot tungsinn og nedstemthet; jeg er plaget av melankoli og andre onder og må nesten alltid sørge og sukke.»

Jeg svarer: Nåden er større enn naturen, og Jesu Kristi kraft er mektigere enn all vår skrøpelighet. Melankolien og andre plager trykker bare det ytre mennesket og kan ikke hemme ånden. La været være tykt og tåket – en kan likevel sitte i en varm stue og glede seg i et muntert selskap.

Jeg kjenner selv noe til hva melankoli og tungsinn er. Men jeg har også erfart at selv om sinnet er som helt fylt av tåke og tung luft, finnes det likevel noe i oss som henger ved Jesus og hans kjærlighet og er glad og tilfreds i hans nåde. Det er en glede for det indre mennesket at det ytre lider uten å hindre det i å ha glede i Gud. Og det er en glede for det at Gud kommer det i hu og ved en slik lidelse drar det bort fra verdens glede.

Når jeg har vært bedrøvet, har jeg ofte tenkt på min Frelser, som sier: «Nå er min sjel forferdet! Og hva skal jeg si? Far, frels meg fra denne time! Men nei, derfor er jeg jo kommet til denne time. Far,

herliggjør ditt navn!» (Joh 12,27–28). Og likeså: «Min sjel er bedrøvet inntil døden! … Far! Er det mulig, så la dette begeret gå meg forbi! Men ikke som jeg vil, bare som du vil» (Matt 26,38–39).

Når jeg slik har sett på min sorgfulle Jesus, har jeg funnet så mye glede midt i min bedrøvelse at jeg har vært vel tilfreds med min Guds hellige vilje og sagt: «Jeg tier og åpner ikke min munn, for det er du som har gjort det» (Sal 39,10).

Da har jeg vært som en *vandringsmann* som reiser i tykk tåke, men likevel er ved godt mot, fordi han vet at han er på rett vei, eller at han har en god veiviser og reisefølge. En kristen som er plaget av tungsinn, ligner en *blomst* som er nær ved å springe ut, men blir hindret av tykt og regnfullt vær. Hadde den forstand, ville den ikke være bedrøvet, men glede seg over det; for regnværet gjør at den siden, i solskinn og godt vær, kan blomstre desto yndigere og folde seg ut desto vakrere.

Men et troende hjerte forstår seg godt på Guds råd. Etter det ytre mennesket henger det med hodet, men etter det indre er det likevel glad i håpet, glad i Guds søte vilje og glad i Jesu kors. Det vet godt at den ytre trengselen ved Guds nåde er et salig middel, som gjør at vår tro siden blomstrer og dufter desto bedre og bærer desto rikere frukt.

De hellige, glade og gode tankene de kristne ofte har, er Den Hellige Ånds frukter, som han har virket i det tåkete været under deres bedrøvelse. De er ofte så nedtrykte og stille at de ikke kan åpne munnen; men ved Guds nåde hjelper dette til at de siden åpner den med desto større frimodighet og glede.

Jeg har ofte gått så bedrøvet til mitt arbeid og opp på prekestolen at også andre har kunnet se og merke det. Men ofte har den villige Ånd vist seg så god at jeg har fått grunn til å prise hans navn. Herre, du vet hva jeg skriver, og hva jeg har til hensikt med det: å trøste dine andre kjære barn med den trøst som jeg selv er blitt trøstet med.

Andre mener at man ikke må prise gleden altfor sterkt for de kristne, fordi Herren Jesus sier: «Salige er de som sørger, for de skal trøstes» (Matt 5,4).

Jeg svarer: Den dyrebare Frelser setter begge deler sammen, sorgen og gleden, bedrøvelsen og trøsten. Dermed gir han til kjenne at begge må finnes hos de troende, nemlig etter hverandre. Når sjelene, forferdet av loven, har sørget over sine synder, skal de trøstes og få del i

gleden i Gud. Vi taler nå til de botferdige sjelene som har kjent sorg over synden. Dem har vi holdt fram den trøsten som Herren Jesus lover dem, og derfor oppmuntrer vi dem med rette til å ta imot den og glede seg.

Likevel kan jeg heller ikke nekte at sorgen ofte går side om side med gleden hos en troende sjel. Slik finner man noen steder *bad* av den art at både varmt og kaldt vann springer fram av én og samme kløft, og de kan blandes sammen til et behagelig og sunt vann.

Vi sa at det hos de troende kan være sorg og glede på én gang, så den ene ikke hindrer den andre. Hvor søte og velgjørende er ikke tårene mang en gang, og hvor mye glede fører de ikke ofte med seg! Å, hvor ofte ønsker ikke et gudfryktig hjerte seg nåde til å gråte, så det kan finne desto mer glede i sin Jesus!

Slik kan en altså forstå Herren Jesu ord at den som sørger – han taler om de botferdige og troende – skal finne trøst nettopp i det. Tårene trenger ut av øynene, trøsten inn i hjertet; sorgen åpner eller sårer hjertet og gjør det mottakelig for den guddommelige trøst. Kort sagt: Et verdslig hjerte kan ikke fatte slike ting. Men et troende hjerte vet at det heter om de kristne: «*som sørgende, men alltid glade*» (2 Kor 6,10). Og det forstår like godt å forlike og forene sorg og glede som ære og vanære, fattigdom og rikdom, helvete og himmerike i én og samme sjel.

Mange gudfryktige hjerter sier: «Jeg burde nok være glad i min Guds nåde. Men jeg frykter for at jeg ikke er mottakelig for den, fordi jeg ennå har så mange skrøpeligheter og synder daglig, om enn mot min vilje. Derfor tror jeg at jeg har større grunn til bedrøvelse enn til glede.»

Jeg svarer: Du tenker ikke rett over hva den hellige apostelen sier, min medkristne: «Så er det da ingen fordømmelse for dem som er i Kristus Jesus, de som ikke vandrer etter kjødet, men etter Ånden» (Rom 8,1). Jeg ser deg som en av dem som er i Kristus Jesus – for nå taler jeg ikke til andre. Derfor sier jeg at de skrøpelighetene du ennå har igjen, ikke må gjøre noe skår i din glede i Gud.

Jesus, som du ved en sann tro er innlemmet i, er din glede; den synden som ennå finnes hos deg, er din bedrøvelse. Hva bør nå gå foran? Uten all tvil Jesus og gleden i ham. Også jeg tenker ofte med tårer på mine synder. Men når jeg ser på min Jesus og hans kjærlighet,

gjør det meg nesten vondt at jeg har vært bedrøvet; for jeg synes det er urett at jeg skal bry meg om noen synd mens jeg ser på min Herre Jesus.

Tenk dessuten på, du kristne hjerte, hvor alvorlig og inderlig apostelen formaner filipperne til glede: «Gled dere i Herren alltid! Igjen vil jeg si: Gled dere!» (Fil 4,4). Filipperne var også mennesker. Også de hadde ennå det syndige kjøtt og blod å stri med, og de har visst heller ikke vært uten feil og skrøpeligheter. Uten tvil ba også de: «Dersom du, Herre, vil gjemme på misgjerninger, Herre, hvem kan da bli stående?» (Sal 130,3). Likevel byr apostelen dem å være glade i Herren.

Alt ligger i de ordene: i *Herren*. Herren Jesus er vår gledes faste grunnvoll og hele årsak. Er han borte, har vi grunn til å sørge inntil døden over hvert eneste feiltrinn. Men når han er til stede, skal synden nok bedrøve oss, men han skal likevel glede oss langt mer. Når mine synder står alene for meg, eller når de uventet *griper meg, så jeg ikke kan se* meg om (Sal 40,13), da er de svært store. Men får jeg først øye på min Jesus, forsvinner de helt. For ingenting er stort i mitt hjerte mot min Jesus – verken synden eller verden eller djevelen eller døden eller helvete.

Andre sier: «Hvordan kan jeg være glad, jeg som ingen glede har i verden og så få gode dager?» Jeg svarer: Du har rett i at du ingen glede har i verden, min medkristne. Verden eier ingenting som den kan glede en botferdig og troende sjel med. Den har nok rikdom, ære, prakt og slikt; men disse tingene kan like lite glede sjelen som man kan fø en *paradisfugl* eller en *nattergal* med mesk. Selv om du nå ikke har noe i verden som kan glede deg, vil du likevel kunne finne noe i himmelen som kan gi deg glede.

Når du sier at du ikke finner noe i verden som kan glede deg, og med det mener den synlige verden, Guds store byggverk som du selv lever i, da taler du uten all tvil feil.

For ikke å nevne Guds mangfoldige miskunnhet, som åpenbarer seg her og der i verden: Er ikke Herren Jesus ennå i verden – han, den korsfestede, nådestolen som Gud har stilt fram for oss, den søte Frelser som har elsket oss så høyt at han har gitt seg selv for oss? Han er her med sitt ord, sin kraft og nåde, med sin Ånd og trøst og med sine hellige sakramenter. Kan da ikke han glede deg?

Er du fattig, er han din skatt og rikdom; han gir deg penger som du kan kjøpe himmelen for. Er du foraktet, så elsker han deg og setter deg høyt. Er du baktalt og vanæret, vil han være din ære og vedkjenne seg deg som sin kosteligste eiendom for sin himmelske Far, for englene og for all verden. Er du syk, vil han husvale deg på sykeleiet og være din lege. Er du elendig og forlatt, vil han ta seg av deg og sørge for deg. Lider du trengsel og forfølgelse, vil han være din tilflukt og ta deg opp i himmelen.

Med ett ord: Alt du mangler, finner du i og hos din Jesus. Gjør bare et forsøk med ham i troen, og jeg er viss på at ikke hele verden og alle djevler kan bedrøve deg så mye som han vil glede deg. Job sier nok: «Å, om min sorg kunne bli veid, og all min ulykke samtidig lagt på vekten! For nå er den tyngre enn havets sand» (Job 6,2–3). Men han sier ikke at den er tyngre enn *min gjenløser* – han som han et annet sted så hjertelig påkaller og trøster seg ved med så mye glede (Job 19,25).

Så blir det altså ved dette: Botferdige og troende kristne kan og skal glede seg i Herren og ikke gjøre djevelen den tjenesten å være bedrøvet. Og om han enn legger dem alle slags hindringer i veien, skal de likevel alltid søke sin tilfredshet i Gud og streve etter å være glade i sin Jesus. Jeg slutter med den kristne kirkes ord:

Frisk opp med strengeklang og lyd,
med harpe, lutt, med lyst og fryd!
Nå la det høres, klinge!
At Jesus Krist min brudgom er,
at han har meg, sin brud, så kjær,
skal det ikke glede bringe?
Syng nå, spring nå!
Jubiler! Triumfer!
Herren prise,
som oss slik vil ære vise!

Ja, ham være lov, pris, ære og takk i all evighet! Amen.

Ellevte preken. Om den troende sjels kjærlighet til Gud

I Jesu navn. Amen.

1 Joh 4,19: «Vi *elsker fordi han elsket oss først*.»

Det er forferdelig å lese hva forfatterne som har skrevet om Vestindia, forteller. Satan har hersket med stor grusomhet i denne verdensdelen, som overalt var fylt av hedensk mørke.

Under påskudd av gudstjeneste har han drevet de stakkars menneskene fra det ene drapet til det andre, for gudsdyrkelsen krevde stundom det kjæreste og beste de hadde som offer – en vakker og elsket brud, et yndig og velskapt barn og lignende. Dette skjedde så ofte at det bare i byen Mekoakam hvert år ble slaktet og ofret nesten tjue tusen mennesker til denne innbilte guden, for det meste unge menn, piker og barn; ja, etter hva noen forteller, kanskje tusen på én dag.

Det merkelige er også at morderånden fant sin lyst i *hjertene* til de drepte menneskene og særlig krevde at man skulle ofre og bringe ham *dem*. Derfor ble de stakkars indianerne til slutt hjertelig lei av en så grusom gud, og desto villigere og gladere tok de imot Jesu milde åk.

Her ser vi djevelens grusomme ondskap. Derfor kaller også vår kjære Frelser ham med full rett en drapsmann (Joh 8,44). Han ønsker, som den avskyelige tyrannen, at alle mennesker hadde én hals, så han kunne hogge den av med ett hogg, eller ett hjerte, så han kunne rive det ut på én gang. Det er hans lyst og glede når han kan hisse menneskene opp mot hverandre og sette i gang det ene blodbadet etter det andre, der riktig mange blir slaktet og båret fram for ham som offer.

Det fortelles at kongene av England og Frankrike, som hadde ført krig mot hverandre og ennå hadde hærene sine stående i slagorden på valplassen, en gang møttes i et feltkapell for å slutte fred.

Da de allerede var blitt enige, krøp det fram en uhyre slange fra en krok i kapellet. Begge kongene ville verge seg mot den og dro sverdene. Så snart hærene så det, trodde de at kongene ville gå løs på hverandre, og kastet seg over hverandre. Det ble et blodig slag før kongene fikk brakt dem ut av villfarelsen. Man mener med rette at denne slangen var *den gamle slangen*, som finner sin glede i mord og blodsutgytelse.

Likeså forteller Aventinus at böhmerne gjorde opprør under hertug Ludvig av Bayern og derfor ble angrepet av en stor hær under hertug Ernst. Da de så at de ikke kunne stå imot den overmakten som trengte inn på dem, sendte de bud og ba om nåde, og om å få biskop Dakulff av Meissen som mellommann, siden han bedre enn andre kjente språket og skikkene deres.

Biskopen påtok seg gjerne dette oppdraget. Men det var noen i hæren som ikke unte ham æren av å ha brakt de uregjerlige böhmerne til ro, og de falt over dem mens de minst ventet det. Böhmerne ropte til Gud om hevn over et slikt troløst svik og forsvarte seg tappert; til slutt beholdt de valplassen og slaktet tyskerne som kveg.

På samme tid var det i byen Hokstadt i Main-kretsen et besatt menneske, og gjennom ham lot Satan seg høre med at han ved sine håndlangere hadde fått blåst opp den böhmiske krigen. Han hadde ordnet det slik at det ikke kom i stand noen fred, men at svært mye blod ble utøst.

La oss legge godt merke til slikt og lære forskjellen mellom Herren Jesu nåderike og djevelens morderrike! La oss så desto villigere og gladere bære Herren Jesu milde åk og holde oss desto nærmere til ham.

En polsk far ga en gang en fyrste dette skussmålet: Det var godt å bygge og bo under ham. Han hadde kjøpt en eiendom til sønnen sin innenfor fyrstens grenser, men husene der var dårlige, og han ba fyrsten om å få kjøpe litt tømmer til rimelig pris. Den gode og gudfryktige herren svarte at det gledet ham at sønnen hadde lyst til å bygge – måtte han også bli en god husholder! Han ville ikke bare selge ham tømmer, men gi ham så mye han trengte denne gangen.

Da begynte mannen å gråte og sa: «Akk, kjære herre, jeg vil si dere sannheten: Jeg har gitt to hundre daler mer for eiendommen enn den er verd, bare for at sønnen min skulle komme under deres herredømme. For jeg vet at under dere er det godt å bo og bygge.»

Denne rosen tilkommer Herren Jesus, vår allgode og kjærlige Frelser, framfor alle andre herrer i hele verden. Han søker ikke å ødelegge sine egne, men å bevare dem. Han har ikke lyst til splid og ødeleggende krig, men til enighet og fred; til det formaner han dem av hjertet, og til det driver og tilskynder han dem kraftig ved sin Ånd.

«Han styrer dem med stor skånsel» (Visd 12,18). Han er svært overbærende med deres feil og skrøpeligheter. Han hjelper de falne opp igjen; han oppsøker det som er fortapt, forbinder det som er knust, fører det fordrevne tilbake, tar de botferdige til nåde, velsigner dem på sjel og legeme og bevarer dem ved sin makt til evig salighet.

Vi har derfor all grunn til hver dag å fornye vår dåpspakt: å si nei til den grusomme, blodtørstige, hatefulle og skadefro djevelen og gi

oss over i hendene på den kjærlige, saktmodige og livsalige menneskevennen, vår Herre Jesus.

Det er ennå én ting jeg ikke kan gå forbi før jeg tar fatt på det jeg egentlig har satt meg fore. Jeg tviler ikke på at mange blir forferdet når de hører slikt fortalt – at hedningene, som vandrer i sitt mørke, lar seg forlede av djevelen til å ofre ham sine kjæreste barn og hjertene deres. De spør hvordan det i all verden er mulig at foreldre kan synke ned i en slik grusomhet og ofre djevelen hjertene til sine aller kjæreste barn.

Men jeg vil si noe som kanskje mange vil undre seg over: Blant de kristne, som evangeliets klare lys skinner for, og som Gud har fridd ut av mørkets makt og satt over i sin elskede Sønns rike, finnes det mennesker som ofrer Satan sine barns hjerter.

Jeg tenker ikke bare på hekser og trollkvinner, som det finnes mange eksempler på at har viet sine små barn til djevelens tjeneste, tidlig brakt dem til ham og bundet dem sammen med ham. Jeg tenker også på andre, som minst av alt tror det om seg selv: dem som ved ugudelig eksempel, stadig forargelse og dårlig oppdragelse fra ungdommen av leder barna sine inn i syndens tjeneste. Slike barn kan ofte banne før de kan be, og har djevelens navn tidligere og oftere i munnen enn sin dyrebare og høyt fortjente Frelsers søte og velsignede navn.

Foreldrene går foran dem med forakt for Guds ord. De minner dem aldri om dåpspakten, men lar dem glemme den. De er skyld i at barna setter gudsfrykten til side, at de regner synden for en liten sak, at den til slutt blir en vane, og at de får et forherdet hjerte.

Hva er dette annet enn å ofre sine barns hjerter til djevelen og overgi dem til hans tjeneste? Det er nok en hard tale, men noen annen tale passer ikke til en så hard og forferdelig sak. Gud gi at alle kristne foreldre som hører eller leser dette, må få en sunn skrekk av det og bli drevet til å oppdra barna sine med årvåkenhet, omsorg og gudsfrykt!

Det tredje vi bør merke oss i denne saken, er at Satan er så begjærlig etter *hjertene* at de måtte ofres til ham særskilt, atskilt fra de andre menneskeofrene. Jeg kommer her i hu at en gudfryktig lærer sier at det er to som ivrig søker å vinne menneskets hjerte, nemlig Herren Jesus og Satan. Satan prøver å få det over på sin side med alle slags falske påskudd og tomme løfter.

Den fattige djevelen lover å gi mer enn han selv eier, og lyver da i vei. Det vet vi fra det som hendte mellom ham og vår kjære Frelser, da han førte ham opp på et høyt fjell og viste ham alle verdens riker i et øyeblikk og sa: «Til deg vil jeg gi makten over alt dette og disse rikenes herlighet. For til meg er det overgitt, og jeg gir det til hvem jeg vil. Om du bare ville falle ned og tilbe meg, da skal det alt sammen være ditt» (Luk 4,5–7).

Han ligner en svikefull frier som skryter av stor rikdom, enda han er en tigger. Han vil ha hjertet for å kunne fryde seg over dets evige sorg og mette seg med dets evige pine.

Herren Jesus derimot søker å dra menneskehjertet til seg av ren, guddommelig kjærlighet, med oppriktighet og barmhjertighet. Han lover at han framfor alt vil rense det fra synd, vaske det i sitt kostbare blod, fornye og opplyse det ved sin Hellige Ånd, fylle det med sin guddommelige trøst og fred og glede det med evig salighet. Han krever *hjertet som offer*, men som et levende, hellig offer til Guds behag. Han krever det ikke for å ødelegge det, men som sin kjære eiendom, for å bo i det og gjøre det lykkelig med all sin godhet og kjærlighet.

Døm nå selv, dere kristne sjeler: Hvem skal vi ofre og overgi hjertet vårt til? Akk, hvem annen enn ham som har skapt det og kjøpt det med sitt dyre blod til sin eiendom, og hos ham det bare har kjærlighet, trøst og salighet å vente? Det fortelles at det en gang i et selskap ble stilt det spørsmålet om noen ville selge hjertet sitt for noen tusen daler. Men ingen ville gå med på det, for et vilkår ved kjøpet var at så snart summen var betalt og mottatt, skulle selgeren la seg binde på hender og føtter og få hjertet revet ut av livet.

Men jeg for min del bekjenner her åpent at jeg ikke bare vil selge hjertet mitt, men gi det bort fritt – til min kjære Forløser, som har elsket meg så høyt og gitt seg selv for meg. Hva annet har jeg å by ham for all hans kjærlighet og trofasthet enn *det*? Men dessverre, hvor ringe er ikke denne gaven, hvor fattig denne skjenken til en så stor Herre, som har betalt en slik løsepenge for meg!

Akk, Herre Jesus, skulle jeg nøle med å gi deg hjertet mitt? Skulle jeg tenke meg om et eneste øyeblikk? Om jeg hadde tusen og atter tusen hjerter, langt større og rikere enn dette ene fattige jeg har, ville jeg gi deg dem alle, villig og med glede.

Jeg har lest en fortelling som jeg skal la stå for det den er verd. For noen år siden døde det en prest i Rom som i hele sitt liv bare hadde hatt øyne og hjerte for den korsfestede Jesus. Da den døde kroppen hans – jeg vet ikke av hvilken grunn – ble åpnet, fant man den uten hjerte. Alle som var til stede, undret seg over dette, og så oppdaget en av dem at hjertet de lette etter, lå ved foten av et krusifiks som den avdøde hadde pleid å bruke i sin andakt.

Men jeg er viss på at mitt arme hjerte, enten jeg lever eller dør, ikke skal bli funnet noe annet sted enn i Jesu sår. For til ham har jeg for lenge siden ofret og overgitt det, i skyldig takk for all hans ubegripelige kjærlighet og trofasthet.

Det fortelles om flere kongelige personer at de har bestemt at hjertet deres etter døden skulle bringes til et sted de av fromme grunner hadde valgt ut. *Kong Robert av Skottland* påla at hjertet hans skulle bringes til Jerusalem i et lite gullskrin. *Kong Henrik den fjerde av Frankrike* bygde et prektig kollegium for jesuittene og ga det rike inntekter, men satte blant annet som vilkår at fedrene i denne ordenen etter hans død skulle samles, så mange som mulig, og gå til fots og under stadig bønn hente hjertet hans fra stedet der han var død, og siden ta vare på det i sin kirke. Hvordan hjertet til den nylig avdøde *polske kongen* med stor høytidelighet ble overlevert til et kloster, har vi sett i avisene i år, 1674.

Men jeg vil ikke gjøre meg noen bekymring om noe slikt. Enten jeg lever eller dør, er og blir hjertet mitt der hvor min Jesus er – han som er mitt hjertes hjerte, min største skatt og eneste trøst. Gjør som jeg, dere kristne sjeler, og ofre hjertene deres mens dere lever, til Jesus Kristus, den korsfestede. For ingen har større rett til dem enn han som har skapt, gjenløst og helliggjort dem; og det er heller ingen andre enn nettopp han som kan mette, glede, berolige og gjøre dem salige.

Spør dere hvordan dere skal overgi hjertet til ham, svarer jeg kort: med brennende og oppriktig kjærlighet. La oss elske ham, fordi han elsket oss først. Når vi elsker ham «av hele vårt hjerte og av hele vår sjel og av all vår forstand», da har vi ofret ham hjertet vårt.

Om dette skal vi nå tale, slik vi har satt oss fore. Gud hjelpe oss at det må skje med et kjærlig og glødende hjerte, og at alle våre hjerter må bli tent av en ren og himmelsk ild! Amen. (*Kollegium: stiftelse med*

kirke-, kloster- og skolebygninger.) (*Pater, det vil si far, æresnavn for de katolske ordensprestene; jf.* Matt 23,9.)

Det største budet Gud har gitt, er uten tvil dette: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din makt» – det vil si av all din kraft og evne (5 Mos 6,5). Når den kjærlige Gud krever kjærlighet av oss med et så alvorlig bud, kan han ikke skjule den kjærligheten han selv har til oss; i dette budet har han også gjemt grunnen til at vi skal elske ham.

Man skulle tro at den majestetiske og høylovede Gud brydde seg lite om vår kjærlighet, siden den jo ikke kan gagne ham noe. Elsker vi ham, kan vi nyte godt av hans kjærlighet, og han lønner vår hengivenhet med så mye kraft, trøst og søt vederkvegelse at vi godt kan være fornøyd. Men alt han selv får igjen, er at vi akter og elsker ham høyt, enda han allerede i seg selv er den aller høyeste, og at vi priser ham med våre arme sukk, enda han fra før har så mange millioner engler og utallige andre skapninger som priser ham herlig uten opphold.

Likevel krever han vår kjærlighet så ivrig som om det lå ham svært på hjertet å få den. Det skjer først og fremst for vår egen skyld. Han vet godt at sjelen vår må elske noe, men at den verken i himmelen eller på jorden finner noe bedre enn ham – noe som bedre fortjener dens kjærlighet og lønner den bedre.

Det hadde vært nok om den store Gud bare unte oss å elske ham og sa: «Menneske, det er nok liten likhet mellom meg og deg når man ser på min høyhet og herlighet og din ringhet og dødelighet; men jeg vil likevel tillate at du elsker meg og nyter godt av min miskunn.» Men hvor sterk kjærligheten er som han har til oss, ser vi av det ettertrykkelige budet: *Du skal elske Herren din Gud.*

Akk, Gud forbarme seg over at man så alvorlig må kreve en kjærlighet av oss som vi burde gi av fri vilje! Det er et tegn på et hjerte som er fordervet av synden og vendt bort fra Gud. Men Gud være også lovet, som verdiger oss et slikt bud og akter våre syndige, elendige hjerter så dyrebare at han vil være elsket av oss!

Når en *hustru* har vært utro mot mannen sin, vil han ikke så lett kreve hennes kjærlighet mer; han regner henne ikke lenger som verdig til å elske ham. Krever han den likevel, er det et tegn på et forsonet hjerte som elsker uforandret.

Slik er det også med vår Gud og oss. Det er til å undre seg over at han ennå krever kjærlighet av de utro menneskene som er forført av synden. Men han gjør det av inderlig barmhjertighet og ren kjærlighet, fordi han godt ser at hvor vi ellers vender hjertet vårt hen, finner vi ikke annet enn bedrag, forfengelighet og fordervelse.

Videre ser vi denne Guds kjærlighet, som ligger gjemt i kjærlighetsbudet, av at han vil at vi skal elske ham «av hele vårt hjerte, av hele vår sjel og av all vår kraft og evne».

Det kommer meg nesten for som om en rik og gavmild mann sa til en fattig som hadde kone og mange barn, mange slektninger og frender, og som alle var ytterst fattige: «Du skal elske meg – du og din hustru, dine barn, dine frender og hele din slekt.» Uten tvil ville det ligge et skjult løfte i dette: Om de alle ville holde seg til ham, ikke søke hjelp i fattigdommen hos noen annen og rive seg løs fra alle andres kjærlighet og fortrolighet, skulle kjærligheten deres komme dem rikelig til gode.

Når den kjærlige Gud så ivrig krever at vi skal elske ham av hele vårt hjerte, av hele vår sjel og av all vår kraft og evne, vil han uten tvil at vi skal overgi oss helt til ham, og at hjertet vårt skal henge ved ham med alt det evner og ikke evner, med all sin glede og sorg, med all sin nød og trang.

Å, kjære Gud, når du vil ha hele mitt hjerte, hele min sjel og alle mine evner og krefter, må jeg samtidig overgi deg mange skrøpeligheter, mange syndige begjær, mange underlige tanker, mange sorger og bekymringer. Men jeg er viss på at du for min Jesu skyld i nåde vil være fornøyd med meg og la min fattige gave være deg til behag.

Men jeg har også sagt at grunnen til at vi skal elske Gud så inderlig, kommer til syne i dette budet, nemlig i ordene: *Herren din Gud.* Den kjærlige Gud vil si: Fordi jeg er din Skaper og Opprettholder, din Gud og ditt høyeste gode; fordi jeg av guddommelig, oppriktig godhet elsker deg inderlig, mener det hjertelig godt med deg, trofast sørger for deg med mat, drikke og klær og hver dag verner, bevarer og holder deg oppe; fordi jeg alene er allvitende og forstår hjertets lengsler, alene er allgod og barmhjertig og ynkes over din elendighet, alene er allmektig, så jeg kan fri deg ut av all nød og hjelpe deg inn i mitt rike, og salig, så jeg kan lønne din kjærlighet og gi deg all legemlig, åndelig og evig lykke – derfor bør også du elske meg inderlig og over alle ting.

Kort sagt vil han si: Fordi jeg som en gavmild og barmhjertig Gud har elsket deg så inderlig, og fordi jeg i skapelsen, opprettholdelsen, gjenløsningen og helliggjørelsen har vist meg og hver dag viser meg som en kjærlig Gud mot deg, er det i høyeste grad rimelig, ja, din plikt, at du elsker meg av hele ditt hjerte og av hele din sjel. Jeg har vendt mitt hjerte til deg og elsket deg som min egen sjel, for jeg har gitt deg en dyrebar skatt som ikke har sin like i himmelen eller på jorden, nemlig min kjære Sønn.

Og Herren Jesus kan si: Jeg har satt inn alle mine krefter for å frelse deg, menneske, fra helvetes vold og makt og vinne himmelen for deg. Alt jeg selv eide, har jeg brukt på deg. Hvordan kan du da annet enn elske meg av hele ditt hjerte, av hele din sjel og av all din kraft og evne?

Men kanskje dveler jeg for lenge ved dette kjærlighetsbudet. Det er likevel lettere å unnskylde, siden det ikke fører bort fra emnet vårt, men heller inn i det.

For vi skal tale om to *hovedpunkter*. For det første: at vi har plikt til å elske Gud, og at vi med rette måtte regnes for de mest utakknemlige sjeler i verden om vi ikke av hele vårt hjerte strevde etter å elske en så god og kjærlig Gud, som vi har alt å takke for. Og dernest: hva kjærligheten til Gud er, og hvordan den er, eller hvordan vi skal elske Gud. Det første vil vi denne gangen gå nærmere inn på; det andre utsetter vi til neste gang.

Nå vel, du kristne sjel, la oss med all den flid vi kan og skylder, tenke etter hvordan vår Gud har elsket oss og vist oss sin store godhet ved så mange slags velgjerninger. Da skal vi innse og erkjenne at hans apostel med full rett sier: «Vi elsker fordi han elsket oss først», og da skal vi, overbevist i hjertet, strebe etter å elske ham desto høyere.

Jeg kunne nøye meg med å vise til det som er sagt om Guds kjærlighet, barmhjertighet og godhet på forskjellige steder i denne boka, særlig i andre del. Jeg håper også at det ikke er helt glemt hos andektige og sanne kristne; jeg håper at hjertene deres ennå er varme og smeltet av denne gløden.

Likevel må vi her så kort som mulig samle de ordene om Guds kjærlighet som kan overtale oss, og på ny legge dem rundt hjertet som glødende kull, så det blir helt tent og brenner og fortæres i kjærlighet til Gud. Å, salige glød! Å, himmelske, liflige ild! Å, salige brann og

fortæring! Akk, Jesus, gjør ditt ord til ild og flammer, så vi må kjenne og erfare det vi betrakter etter ditt ord.

Tenk da for det første etter, du kristne sjel, hva din Gud hittil har gjort mot deg. «Med evig kjærlighet har jeg elsket deg» – man kan nok nevne en tid da du ennå ikke var i verden, men ingen tid da Gud ikke elsket deg. «Derfor har jeg dratt deg med miskunn» – ved sin nåde har han kalt deg til fellesskap med sin kjære Sønn; ved alle slags velgjerninger og utallige kjærlighetsbevis har han lokket deg til seg (Jer 31,3).

Noen oversetter også de siste ordene slik: Jeg brer ut, strekker ut og lar min godhet mot deg stadig vare ved. For slik den majestetiske Gud begynte å elske oss før verdens grunnvoll ble lagt, slik har han også hittil uavbrutt fortsatt med denne kjærligheten. Hans kjærlighet og godhet er en himmel som han har bredt ut og spent ut over oss; fra den tar vi imot den ene kraftige og liflige påvirkningen etter den andre, og under den lever vi så lenge vi lever.

Vår kjære Frelser sier at hans himmelske Far elsker de troende likesom han elsker ham, og straks etter sier han at Faren elsket ham før verdens grunnvoll ble lagt (Joh 17,23–24). Det er visselig overmåte trøstefullt å tenke på: Gud har elsket sin Sønn fra evighet av og i ham også oss. Slik Guds evige kjærlighet i tiden har åpenbart seg på hans Sønn og alltid har hvilt over ham og varer til evig tid, slik vil også Guds kjærlighet hvile og bli over oss fra evighet til evighet.

Gud er kjærlighet, sier vår apostel (1 Joh 4,16). Det han nå er, og slik hans barn i tiden lærer ham å kjenne i Kristus Jesus, slik har han også vært fra evighet av, og slik vil han være i all evighet. Apostelen sier ikke: «Gud har stor kjærlighet», eller: «Gud er full av kjærlighet», men: *Gud er kjærlighet*. Dermed vil han vise at Gud ikke elsker slik menneskene for det meste elsker. De blir så å si nødt og tvunget til det av mange grunner – av de mange vinnende egenskapene, gavene og dydene hos den de elsker. Men Gud elsker fritt, av ren og bar godhet, fordi hans guddommelige natur er slik. Han finner ikke grunnen til sin kjærlighet hos menneskene, men hos seg selv og i sin miskunn. Tenk nå godt etter her, du kristne hjerte: Har ikke den inderlig gode Gud med sin evige, frie, ufortjente og makeløse kjærlighet fortjent din timelige, påtvungne, skyldige og ringe kjærlighet?

Se, hvor var du for hundre år siden? Ingen steder. Verden visste ikke noe om deg; den brydde seg heller ikke om hvordan det sto til med deg. Den visste ikke om, hvordan, hvor, når og hvor lenge et slikt menneske skulle komme til å leve.

Men for din Gud var du allerede til. Han så deg i lyset av sin allvitenhet og sluttet deg inn i sin evige kjærlighet; han favnet deg med sin miskunn og skrev navnet ditt inn i registeret over sine venner og kjære.

Etter sitt eget vise råd fastsatte han tiden da han ville begynne å danne og forme deg i mors liv. Han bestemte hvordan han ville danne deg, og med hvilke gaver og evner han ville utruste deg; hvordan han i det skjulte ville overskygge deg med sin velgjørende kraft, bevare og holde deg oppe, i sin tid føre deg fram til denne verdens lys, og deretter alle dine levedager sørge for deg, verne, lede, føre, bevare og holde deg oppe.

Tenk ikke bare på hvordan den allvitende Gud på forhånd har overveid og besluttet dette – selv om det allerede er noe stort at han har tenkt på oss da ingen ennå tenkte på oss og vi selv ikke kunne tenke noe, og at han liksom har ført protokoll over hele vårt liv og ordnet det med den største visdom, kjærlighet og barmhjertighet. Tenk også på hvordan han i tiden har fullført det.

Se, mitt medmenneske: Etter at Gud hadde dannet deg i det skjulte, gledet deg der med sin godhet i nesten ti måneder og holdt deg oppe ved sin omsorg, har han med sin mektige og nådige hånd dratt deg ut av mors liv. Hans nåde og miskunn var det første *klædet* du ble svøpt og pakket inn i. Det første *badet* som renset deg for din naturlige urenhet, var gjort i stand og varmet av Guds kjærlighet. Gud tok deg straks på fanget, og hans godhet var din barnepike.

Du hadde ikke noe med deg til denne verden, men ble som alle andre mennesker født naken og bar; likevel hadde du din Guds farsomsorg og varetekt med deg. Folk mener – riktignok ikke uten overtro – at de barna som fødes med seiersskjorte, er lykkeligere enn andre. Det ville være bedre å se på Guds miskunn, som omslutter de nyfødte barna som et klesplagg og viser seg herlig og klart hos dem. I den ligger vår lykke og rikdom; i den har vi ære og et langt liv.

Jeg innrømmer at det er sant, som man sier, at med menneskets liv begynner også dets elendighet – for den medfødte syndens skyld. Det

er som om barnet, når det gråter og skriker ved inngangen til verden, spår seg selv dette og samtidig klager over det.

Men man kan heller ikke nekte for at med elendigheten begynner også Guds farsomsorg, varetekt og trofaste miskunn. Det er som om Guds barmhjertige og kjærlige stemme svarer på vår første klagende stemme og sier: «Frykt ikke, du usle makk! Jeg hjelper deg. Jeg har kalt deg ved navn, du er min. Jeg vil være hos deg. Lev! Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg» (Jes 41,14; 43,1; Esek 16,6; Hebr 13,5).

Gud Herren setter også straks en eller flere engler til å sveve rundt menneskets vugge og vokte og bevare det. Han gjør også straks i stand passende næring for det og fyller morsbrystet med melk, som får sin søte smak og store kraft av hans godhet. Han vet godt at det spede barnet ikke tåler sterk mat; derfor har han liksom laget en edel essens og en kraftig saft av all slags mat, som barnet blir søtt vederkveget og næret med.

Slik ligger barnet i vuggen sin eller på morens fang og ved hennes bryst, og det er rikelig sørget for. Det dier og sover ofte på en gang; det vokser og vet ikke hvordan; det hviler og vet ikke hvor; det er fornøyd og kjenner likevel ikke ham som gir det denne gleden.

Det kan ennå ikke elske, men blir likevel inderlig elsket – ikke bare av foreldrene, men først og fremst av sin Skaper. Han har plantet kjærligheten i deres hjerter, og han kommer deres ufullkomne og ofte maktesløse kjærlighet til hjelp med sin fullkomne og allmektige kjærlighet.

Se, min medkristne, alt dette har din Gud også gjort mot deg. Guds kjærlighet og godhet har vært din jordmor og dratt deg ut av mors liv. Guds kjærlighet var ditt første teppe, din første vederkvegelse, ditt første bad. Melken du drakk, var full av Guds kjærlighet og godhet. Du sov og hvilte i Guds kjærlighet som i de bløteste puter. Den hadde satt englene rundt vuggen din, så de skulle bevare og vokte deg dag og natt.

Mens du ble vugget, levde du, rørte deg og var til i din Guds nåde og kjærlighet (Apg 17,28). Døm nå selv, du kristne hjerte, om ikke Gud allerede med dette har fortjent at vi skal elske ham inderlig.

Vi finner ofte eksempler på at voksne mennesker mener de står i gjeld til ammene og barnepikene sine så lenge de lever, og lar dem nyte godt av den troskapen de viste dem i barndommen. Men hvor

mye mer står ikke vi i gjeld til vår Gud, som har elsket oss så inderlig, sørget så farslig for oss, vernet oss så mektig og holdt oss oppe så nådig! Hvordan kan vi annet enn elske ham av hele vårt hjerte?

Jeg finner at selv hedningene har erkjent denne velgjerningen fra Den Høyeste, selv om de ikke har forstått å beskrive og navngi den rett. Keiser Domitian hadde i ungdommen på underfullt vis blitt reddet i et opprør mot faren hans, den gamle Vespasian. Til minne om dette bygde han et prektig tempel for den øverste beskytter og vokter (*Jupiter Custos*) og reiste en statue av denne guden der, som viste ham med Domitian på fanget.

Man har også funnet gamle mynter som keiserne Hadrian og Julian den frafalne har latt prege. På den ene siden sitter en kvinne med et barn på fanget, og med det har de etter noen lærdes mening villet framstille gudinnen Isis, som de gamle hedenske teologene kalte menneskeslektens amme og barnepike.

De stakkars forblindede menneskene tok nok feil av navnet på ham som i sin miskunn skaper, nærer, verner og holder oss alle oppe; men de skjønte godt at det måtte finnes et kjærlig og godt vesen som fra mors liv av liksom tar menneskene på fanget og sørger nådig for dem.

Hvor mye mer sømmer det seg da ikke for oss kristne, som fra barnsben av så å si har sittet på fanget til den gode og nådige Gud og liksom er blitt vederkveget og mettet av ham med ren kjærlighet, at vi elsker ham inderlig og gjør alt vi kan for å bevare og utbre hans herlige pris i verden! Kan vi ikke bygge ham noen kirke, og har vi ikke midler til å slå slike minnemynter, så må likevel hjertet vårt være et tempel for en så kjærlig Gud og en mynt der minnet om hans navn og velgjerninger er preget inn.

Men la oss gå videre i betraktningen av den kjærligheten Gud har vist oss alle våre levedager, så vi kan komme til å elske ham igjen. Jeg kan med sannhet si at når vi vokser til, vokser også vår Guds kjærlighet og farsomsorg – særlig fordi vi trenger mest tilsyn i barndommen og ungdommen, når vi begynner å løpe omkring og drive med all slags lek.

Om denne Guds kjærlighet og godhet bruker Skriften mange merkelige og vakre uttrykk og bilder, mest hentet fra foreldrene og deres kjærlighet. Dermed vil den vise at man i barneoppdragelsen ikke bare

skal se på mennesker, men først og fremst på ham som de jordiske foreldrene har sin kjærlighet, sin evne, sine forråd og alt fra.

Slik et menneskes dager følger etter hverandre og så å si danner en kjede, slik følger også foreldrenes og særlig Guds velgjerninger etter hverandre. Man kunne derfor kalle et gudfryktig menneskes liv en *gyllen kjede* av Guds kjærlighet og velgjerninger, eller *en vev* der renningen er bare Guds nåde og miskunn og innslaget bare Guds langmodighet, barmhjertighet og omsorg. Det er en *lysthage* som overalt prunker med blomstene fra Guds kjærlighet, og de vokser i mengdevis midt blant tornene – de trengslene, anfektelsene og farene som møter oss.

Skriften vitner om at når vi blir avvent fra morsbrystet, blir vi likevel hengende ved brystet til vår Guds kjærlighet, som vi ikke engang i vår høye alderdom kan være foruten. Herren sier selv: «Det var jeg som lærte Efraim å gå og tok dem på mine armer … med kjærlighetens rep dro jeg dem» (Hos 11,3–4).

Moses sier til Israels folk: «Du så hvordan Herren din Gud bar deg, som en mann bærer sitt barn, hele den veien dere gikk» (5 Mos 1,31). Dette er et underfullt vakkert bilde, hentet fra en far som tar sønnen sin på armene eller på ryggen og bærer ham for å få ham med seg – hjemme av kjærlighet, eller på veien av medlidenhet, fordi han ser hvor svakt barnet er.

Akk, allgode Gud, hvor søtt er ikke ditt ord for dem som tar imot det med et troende og andektig hjerte! Hvor trøsterik er ikke din kjærlighet, som du så søtt beskriver, for dem som betrakter den med et takknemlig hjerte!

Skriften sier videre: «Herrens øyne er vendt til de rettferdige, og hans ører til deres rop» (Sal 34,16). Det er akkurat som med en far og en mor: selv om de er opptatt med andre ting, holder de likevel stadig øye med barnet som springer og leker, så det ikke kommer til skade. Snubler det og skriker, løper de straks til, og ingenting får en mor raskere på bena enn skriket fra hennes kjære barn. Skriften sier at Gud kommer oss i hu, at han ser til oss og akter på oss (Sal 8,5; 144,3; Job 7,17).

For slik små barn alltid gir foreldrene noe å gjøre – snart vil de spise, snart drikke, snart klager de over dette, snart over hint, snart vil de ha én ting, snart en annen, snart vil de leke, snart løpe, snart

sitte på fanget og bli båret på armen, snart sove og så videre – slik går det også med oss.

Fra barnsben av og helt til graven gir vi den kjærlige Gud nok å gjøre; snart mangler vi dette, snart hint, og alt sammen søker og finner vi hos ham og i hans kjærlighet. Han blir heller ikke trett av å ta seg av oss, og det vi kaller strev og byrde, er en lyst for ham.

Naturlige foreldre med en flokk barn blir ofte trette og utålmodige av alt strevet barna volder dem. Men vår Gud, som jo har så mange tusen barn som uavlatelig henger over ham og stadig ser ham i hendene, er alltid rede til å elske og gjøre godt.

Hit hører også det den kongelige profeten sier om de hellige englers vern: «For han skal gi sine engler befaling om deg, at de skal bevare deg på alle dine veier. De skal bære deg på hendene, så du ikke skal støte din fot på noen stein» (Sal 91,11–12).

Det må være et kjært barn når foreldrene setter mange forskjellige tjenere til å ha tilsyn med det, så de overalt skal følge det, bære det og vokte det. Hvor kjære må da ikke vi være for vår Gud, siden han har satt så herlige ånder som englene til å tjene oss!

Slik leker vi da, løper, sover, våker, spiser, drikker og vokser under vår Guds nådige tilsyn, under hans vern og følge og i hans nåde – helt til vi i begynnelsen av ungdomsårene må ta fatt på noe bestemt og velge en eller annen stand, der vi tenker å tjene Gud og nesten og komme ærlig gjennom verden.

Men da viser Guds kjærlighet seg igjen. For lenge siden har den allerede tenkt på hvordan han skulle bruke oss i verden, og til hvilken stand. «Han leder oss ved sitt råd og kjenner oss» (og vet altså hva vi best duger til).

«Langt bortefra forstår han vår tanke og kjenner nøye alle våre veier» (han er vant med våre veier og vet allerede hvor hjertet vårt pleier å helle; han kjenner hvert skritt vi tar, vår handel og vandel, alt vi gjør og lar være). «Bakfra og forfra omgir han oss og legger sin hånd på oss» (og med den styrer og leder han oss med kraft). «I hans bok ble de alle oppskrevet» (alle våre levedager), «de dagene som ble fastsatt da ikke én av dem var kommet» (Sal 73,24; 139,1 flg.).

Etter sitt allvise råd setter han enhver til hans stand, embete, syssel og arbeid. Han har, om jeg så må si, skrevet hver manns kall i hjertet hans; derfor vender den ene seg til denne kunsten, vitenskapen eller

håndverket og den andre til en annen. Alt dette gjør Gud i kjærlighet og miskunn, lik en far som nøye utforsker sinnet, gavene og anleggene hos barna sine og holder hvert av dem til det han ser er best og mest tjenlig for det.

Den algode og kjærlige Gud har med sin styrelse over dem som er ham hengitt og frykter ham, bare én hensikt: deres timelige og evige vel. Gud fastsetter ingenting for sine barn uten av kjærlighet og i kjærlighet.

Han utruster også enhver med de gavene og evnene som trengs. Han gir Aron en veltalende tunge, Besalel en kløktig forstand og en lykkelig oppfinnsomhet, Salomo et stort og vist hjerte, Elia en brennende nidkjærhet, David og hans kjemper et frimodig og tappert hjerte, Jakob ved hjorden et årvåkent øye og en rask fot, bonden og arbeidsmannen en sterk hånd, og så videre.

Og for at ingen skal ha grunn til å bli hovmodig av sin høyere stand eller motløs av sin ringere, har han erklært og vitnet mange ganger at bondens sukk under det tunge arbeidet er ham ikke mindre kjært enn kongens bønner under hans viktige rådslagninger. Skomakerens eller en annen håndverkers enkle arbeid er ham ikke mindre til behag enn en fornem doktors dype granskninger – når bare alt skjer i tro og i frykt for ham. «Gud gjør ikke forskjell på folk, men blant hvert folk tar han imot dem som frykter ham og gjør rettferdighet» (Apg 10,34–35).

Hans himmel, hans nåde, hans enbårne Sønn, kort sagt alt det kjære og gode han eier, står åpent for hver den som tror på ham og med utholdenhet i god gjerning søker det evige liv. Det er den samme kjærlighet hos Den Høyeste som skiller menneskenes barn fra hverandre, og som forener dem og tar imot dem alle i Kristus.

Det er den samme sol og nåde som skinner på de høye og anselige blomstene, som tulipanene, keiserkronene og liljene, og på de lave og uanselige, som fiolene, kløveren og karven. Over dem alle faller det samme kjærlighetens regn og den samme nådens dugg, og ved det lever og blomstrer de alle. Den kjærlige og vise Skaperen har mange piler i koggeret sitt, men han har bare ett mål som han skyter dem alle mot, nemlig saligheten.

I denne betraktningen ligger ikke bare en kraftig spore til å være tilfreds og fornøyd – særlig fordi ingen kan tenke at han selv kunne

ha valgt bedre enn Gud har valgt for ham; den som er overbevist om at hans lodd er falt på ham etter Guds hellige og gode vilje, ønsker seg ikke noe bedre.

Den gir oss også en kraftig spore til å elske Gud. For når vi trives og er tilfreds i vår stand og stilling, og tenker på at vi ikke er kommet dit ved et slumpetreff, men ved vår Guds nådige og faderlige forsyn, hvordan kan vi da annet enn takke ham for hans styrelse og omsorg og elske ham inderlig?

Kanskje er du, min medkristne, en begavet, navnkundig, æret og avholdt mann. Du sitter i et fornemt embete og blir brukt til viktige oppdrag; du har en rask tunge, en hurtig forstand og en god hukommelse, og for disse gavenes skyld blir du elsket og høyaktet av konger og fyrster. Men tenk da på hvem alt dette kommer fra, og hva grunnen er til at du står så høyt: din Guds nåde. Av fri og ufortjent kjærlighet har han gitt deg det han kunne ha gitt den fattigste bonde og det ringeste menneske. Han har gitt deg det av kjærlighet, og han venter kjærlighet og ydmyk takk igjen.

Kanskje er du en berømt krigsmann som har steget fra de laveste trinn til de høyeste, med et uforferdet hjerte og et kløktig hode, og lykken har så å si vært trolovet med deg til nå. Men tenk på at det er Guds godhet alene som har løftet deg fra støvet, som har bevart og holdt deg oppe mens tusen falt ved din side, og som har kronet deg med så mange seierskranser. Hvordan kan du da glemme ham og verken frykte eller elske ham som du har å takke for livet, seieren og alt?

Sannelig, Gud har ikke vernet deg mot dine fiender for at du skulle bli hans fiende og vekke hans vrede med et forargelig og ugudelig liv. Han gjorde det for at du skulle kjenne hans kjærlighet og miskunn og tjene ham i barnlig frykt og kjærlighet.

Kanskje er du en heldig kjøpmann, en driftig håndverker, en velsignet bonde, med kornlagre som er fulle, «så der er noe av alle slag å gi ut» (Sal 144,13). Men tenk da på hvor all velsignelse, all lykke og alt utkomme kommer fra. Det kommer i hvert fall ikke fra din forstand, din kraft, din vilje og ditt strev.

Det har Guds Ånd lært oss for lenge siden: «Det er ikke sikkert at de som er lette på foten, vinner løpet, eller at heltene seirer i krigen, eller at de vise kan få seg brød, eller at de forstandige kan vinne rikdom,

eller at de kloke vinner gunst. For tid og hendelser» (som Gud styrer) «møter dem alle» (Fork 9,11). Alt kommer an på Guds velsignelse.

Når nå den kjærlige Gud gir oss alt av fri og ufortjent miskunn, skulle vi da være dummere enn dyret, som kjenner og elsker sin herre og velgjører? Skal den kjærlige Gud ha kjøpt seg en fiende for sine egne penger? Skulle vi glemme ham som har tenkt så rikelig på oss framfor andre? Denne betraktningen fortjener å bli nøye overveid av hver den som Gud har gitt timelig ære og lykke. Og Guds tjenere bør legge den fram titt og ofte og prege den inn i hjertene så dypt de kan.

Å, dere menneskebarn, å, dere mektige, rike, ærede og berømte mennesker! Ta til hjertet det jeg sier! Kast dere med alt dere har, ned for deres Guds føtter! Kjenn hans kjærlighet, hans nådige forsyn og underfulle styrelse, og si av hjertet: «Av Guds nåde er jeg det jeg er» (1 Kor 15,10).

Sammenlign deres lykke med strevet og elendigheten til en fattig bonde, en tigger eller en arbeidsmann, og tenk på at det ikke er noen annen forskjell mellom dere enn den som Guds ufortjente kjærlighet og nåde har gjort. Har han da fortjent at dere skal stille dere fiendtlig mot ham med ulydighet og et ugudelig liv? Kan ikke alt det gode dere har fått av Gud, virke like mye hos dere som en brødbit, en håndfull havre og en dott høy virker hos hundene, hestene og kyrne deres? Å, la oss elske Gud! For han *elsket* oss *først*.

Men også de som lever under ringere og mer møysommelige kår, har grunn nok til å vise seg takknemlige mot sin Gud ved å elske ham igjen. For de kan være forvisset om at Gud ikke har delt ut noe blant menneskene uten å ha veid det på forhånd på vekten til sitt allvise råd og sin faderlige kjærlighet.

Vår Guds hensikt og endemål er hans ære og vår salighet, og etter det har han fastsatt og ordnet midlene. Er nå disse midlene ikke etter ditt ønske og behag, min medkristne, så la det likevel være deg nok at de er fastsatt av en kjærlig Gud og Far til din evige frelse.

Hva bryr jeg meg om hvordan min Gud leder meg ved sitt underfulle råd, når han bare til slutt fører meg til ære? Hvorfor skulle jeg bekymre meg for hvordan jeg blir ført, når jeg bare blir godt ført og ved utgangen av verden finner inngangen til himmelen? Jeg er overbevist om at alt som møter meg, er en frukt av min Guds faderlige

kjærlighet og hellige råd, at det sikter til mitt beste, og at alle hans stier er miskunn og sannhet. Hva mer vil jeg kreve?

Dessuten vet jeg jo at min stand og stilling, hvor ringe den enn er, ikke kan hindre meg i å nyte Guds kjærlighet. Skyggen som følger meg eller går foran meg, verken gir eller tar noe fra meg; den gjør meg verken større eller mindre. Slik gjør heller ikke mine ytre kår noe skår i min tro, min bønn og mitt håp.

Sett altså, min medkristne, at du er et ringe og enfoldig menneske, en fattig håndverker, en slitende bonde, en menig soldat eller en stakkars arbeidsmann – likevel har du «én Herre, én tro, én dåp, én Gud og alles Far» felles med de fornemste, rikeste, mest anselige og lykkeligste i verden (Ef 4,5–6).

Vi har alle den samme frie, «åpnede kilde mot synd og urenhet», og i den tvetter vi oss alle (Sak 13,1). Vi har alle den samme adgang til Guds nåde, nemlig Herren Jesus Kristus. Vi har alle én og samme trøst, nemlig Guds ord og hans søte kjærlighet. Vi har alle ett og samme håp, nemlig himmelen, dit vi alle tenker å komme.

Skulle vi da klage over at den kjærlige Gud ikke har gjort oss like med andre i de forgjengelige ting, når han har unt oss én og samme rett til de himmelske og evige gaver? Han skyldte oss jo ingenting. Om han sammen med det timelige også hadde holdt det evige tilbake fra oss, hadde han likevel ikke gjort oss urett. Men når han av bare kjærlighet har skjenket oss dette og lagt det til side for oss, bør vi da ikke si: La oss elske ham! For *han elsket oss først*?

Før jeg avslutter denne betraktningen, må jeg nevne én ting til. Vi mennesker kan ikke alltid være på ett og samme sted i verden; men Guds kjærlighet følger oss overalt og lar seg finne overalt. Også om dette har Skriften flere herlige ord og eksempler, og når vi bruker dem på oss selv, kan de vekke oss til å elske Gud.

Mang et barn og mang en gutt må tidlig bort fra foreldre, slekt og kjente for å søke lykken i fremmede land. Men det er verdt å merke seg at den kjærlige Gud ikke bare sier at han vil ta seg av enker og farløse – og dermed også av de fremmede – men også: «Jeg vil lære deg og vise deg den veien du skal vandre, jeg vil gi deg råd med mitt øye» (Sal 32,8).

Det han sa til Jakob, sier han til alle gudfryktige fremmede og reisende: «Se, jeg er med deg og vil bevare deg hvor du går … jeg vil ikke forlate deg» (1 Mos 28,15).

Josef førte han underlig, men likevel lykkelig og salig; han flyttet ham fra farens hus og plantet ham om i fremmed jord. Der vokste og trivdes han så godt, selv midt blant trengslenes torner som møtte ham, at han ble en prektig blomst og en trøst for sin gamle far og sine vanartede brødre. Det samme gjør Gud ennå med mange andre. For Skriften er ikke annet enn et speil der vi kan se Guds hensikter med barna hans, og et bilde av en lek som den himmelske visdom stadig leker på jorden.

Her må jeg tenke på de merkelige ordene Moses taler til Israels folk: Herren «gikk foran dere på veien for å finne leirplass for dere» (5 Mos 1,33). Ja, visselig går Gud foran oss med sin kjærlighet og nåde når vi drar ut i fremmede land. Han viser oss hvor vi skal vende oss, hvor vi skal bli, og hvor vi skal finne hus og hjem, hustru og barn, gods og eiendom, embete og ære.

Tenk etter, mine kjære medkristne, hvordan det står til med dere i denne sak! Kanskje har Gud også vist dere sin underfulle godhet: tatt dere bort fra fedrelandet og plantet dere om i fremmed jord, latt sin sol skinne på dere og vannet dere med sin miskunns regn og dugg, så dere er blitt vakre, prektige og nyttige blomster og har slått dype røtter.

Disse siste ordene minner meg om at apostelen ønsker for efeserne at de må være «rotfestet og grunnfestet i kjærlighet» – i Guds kjærlighet, nemlig (Ef 3,17). Jeg nekter ikke for at han her nærmest taler om det indre mennesket, som er forent med Kristus ved troen og liksom plantet i Guds kjærlighet og nåde. Men ingen vil vel ha noe mot at jeg også bruker det på menneskets ytre kår, og sier om den som Gud har verdiget sin faderlige omsorg og trofaste varetekt, at han er rotfestet og grunnfestet i Guds kjærlighet.

Går det deg vel, mitt kjære medmenneske, og merker du tydelig din Guds velsignelse, nåde og miskunn, så tenk at du er en vekst, en plante. Du grønnes, og din stand, din lykke, ditt hus og ditt utkomme blomstrer. Men hvor har du din saft og kraft fra – i hva, ved hva, av hva? I, av og fra Guds kjærlighet og hans ufortjente barmhjertighet.

Så blomstre da til ære for din Gud! La fruktene dine ligne roten og jorden de vokser i! La alt du gjør, dufte og smake av Guds pris og kjærlighet! Bre deg ut mot din sol som en edel blomst, og kom alltid i hu det apostelen sier: «Vi elsker fordi han elsket oss først.»

Her burde jeg også med rette gjøre en betraktning over Guds alminnelige velgjerninger, som han rikelig viser oss i hele naturen gjennom himmelen, jorden, havet, solen, månen, stjernene og utallige andre skapte ting. Jeg burde vise nærmere hvordan hele verden ikke er annet enn en stor bok med mange blader, som er fullskrevet med bare påminnelser om Guds kjærlighet.

Men det ville holde meg for lenge oppe. Derfor lar jeg det være denne gangen og viser til den herlige framstillingen den gudfryktige og åndrike Johann Arndt har etterlatt oss i andre bok av *Om den sanne kristendom*, kap. 26, § 4, og kap. 29, § 1. Kanskje vil den gudfryktige leseren også, om han finner det verdt å lese mine *Gottholds andektige innfall*, her og der finne lignende ting som kan oppmuntre ham kraftig til å elske og prise Gud.

Undre dere likevel ikke, kristne sjeler, over at jeg har dvelt noe lenger ved betraktningen av Guds kjærlighet og skildret den kjærlige Guds legemlige velgjerninger noe mer utførlig. Jeg har funnet det nødvendig fordi jeg ser at det er få mennesker som fører strømmene av Guds kjærlighet tilbake til kilden – disse strømmene som så overflødig og rikelig vanner dem i deres ytre kår.

Få regner det for Guds kjærlighet og miskunn at de lever, at det går dem vel, at de er utrustet med alle slags herlige naturlige gaver, at de er løftet opp til fornemme embeter og æresposter, navnkundige og hedret av alle, velsignet med timelig gods, og at de i mange ting har hatt mer lykke enn andre. Hos de færreste finnes det noen gudelig ettertanke om hvor de har alt dette fra.

De sitter liksom midt i en *rosenhage*, men tenker ikke på hvem som lar rosene vokse. De legemlige velgjerningene er en *gullkjede* med mange ledd, som Gud har unt oss og skjenker oss; i den henger også hans bilde, som skal være på vårt bryst og i vårt hjerte.

Men mange er så tåpelige at de nok pynter seg med kjeden, men bærer brystbildet på ryggen, eller til og med river det av og kaster det bort. Jeg mener: De nyter nok Guds kjærlighet og godhet, men

glemmer ham selv. I stedet for å elske ham igjen og vandre hellig i frykt for ham, gir de seg over til overdådighet, prakt og ugudelighet.

De er som en *tåpelig brud*: Hennes rike brudgom lar en tjener bringe henne alle slags gaver, for at de skal vekke og holde ved like så mye større kjærlighet til ham. Men hun blir så betatt av gavene, eller forelsker seg til og med i tjeneren, at hun glemmer sin vakre og gavmilde brudgom. Ja, de ligner feet; de er som kua som beiter på en grønn eng, eller grisen som finner eikenøtter i mengde i skogen, men uten å kjenne eller forstå noe om Skaperen som gresset og eikenøttene kommer fra.

Men jeg har også en annen grunn til å tale noe nærmere om Guds kjærlighet, som har tatt seg av oss fra mors liv: min egen erfaring. Fra barnsben av har jeg så rikelig merket min Guds nådige varetekt, faderlige omsorg og mangfoldige miskunn at jeg aldri kan elske, love og prise ham nok så lenge jeg lever – om det så ikke var noen annen grunn enn denne.

Etter sin hellige vilje og rådslutning hadde den algode Gud utvalgt meg til en tjener i kirken. «Før han dannet meg i mors liv, kjente han meg, og før jeg kom ut av mors skjød, helliget han meg» for å åpenbare sin Sønn i meg og bruke meg til å forkynne ham ved evangeliet (Jer 1,5; Gal 1,15–16).

Det kan jeg slutte for det første av at min kjære far, som bare levde omtrent et halvt år etter at jeg ble født, straks viet meg til Guds tjeneste – jeg kan ikke tro annet enn at det var etter en tilskyndelse fra Gud.

Jeg var den yngste av tre sønner og to døtre, og han sa ofte at jeg skulle bli prest. Mang en gang når han var alene i stuen, tok han meg også opp av vuggen mens jeg sov, kjærtegnet og kysset meg, som om han allerede nå ville nyte den gleden han en gang håpet å få av meg når han fikk se meg i min Guds hellige embete.

For det andre slutter jeg det av at det allerede i min spede barndom fantes en slik kjærlighet til bøkene og en slik trang til å preke hos meg at jeg knapt hadde lært noen små bønner utenat før jeg straks ville preke. Da sa jeg dem fram i barnlig enfold og med stammende tunge, men likevel med stort alvor, og så videre. Men tydeligst har jeg likevel sett min kjærlige Guds rådslutning over meg av utfallet.

Til pris for min Gud og hans ubegripelig store kjærlighet kan jeg ikke la være å fortelle her hvor mektig han har vernet og holdt oppe dette redskapet sitt som han hadde utvalgt seg.

Mens jeg ennå hvilte under min mors hjerte, og fødselen bare var noen uker unna, hendte det at begge brødrene mine – den ene åtte år og den andre omtrent to og et halvt – lekte i en hage ved huset der foreldrene mine bodde. I hagen var det en dyp dam, og den yngste så seg ikke for og falt ut i den. Den eldste begynner å skrike ynkelig, løper inn i huset og stuen og forteller vår kjære mor i hvilken fare barnet svever.

Full av skrekk og angst, som en kan tenke seg, styrter hun ut av huset og mot dammen. Men hun måtte gjennom et skur der det stod en kalesjevogn, og i angsten la hun ikke merke til den. Med sitt svangre liv løp hun mot den ene vognakselen, så voldsomt at hun falt baklengs i bakken. I hvilken fare fosteret hennes da var, og om det ikke ble bevart ved Guds særlige vern, det lar jeg alle forstandige og gudfryktige hjerter dømme om.

I sin nød hadde hun glemt både seg selv og fosteret og tenkte bare på barnet som lå i vannet. Hun reiser seg snart igjen etter fallet og skynder seg til dammen så fort hun kan. Snart finner hun sønnen og ser at han ennå er i live, men nær ved å synke og drukne.

Straks springer hun ut i vannet til ham og griper ham; men da merket hun at hun ikke nådde bunnen, og at hun nå var i livsfare sammen med barnet. Der hadde hun også måttet bli, for hun måtte holde barnet og kunne ikke hjelpe seg selv, så kraftløs hun var etter fallet og skrekken – hvis ikke min fars mor var kommet til og også våget seg ut i vannet. Hun var så heldig å finne bunnen, og slik fikk hun til sist både mor og barn i land, og så videre.

Et halvt år etter at jeg ved Guds nåde var lykkelig født, døde min kjære far etter Guds uforanderlige råd av pesten som da herjet, og med ham to døtre og den yngste sønnen som jeg nettopp har nevnt.

Til sist ble også min kjære mor, som jeg lå ved brystet hos, angrepet av sotten. Hun lå farlig syk; brystene hennes gav bare lite melk, og den som var der, så ut som blåaktig vann. De som var hos henne, mente derfor at barnet ville redde morens liv ved å suge i seg giften, men sette sitt eget til.

Men da gjorde Gud igjen et kjærlighetens under med meg. Han viste at slik et voksent «menneske lever ikke av brød alene», så lever heller ikke et barn av melk alene, «men av hvert ord som går ut av Guds munn» (Matt 4,4).

Da jeg var fem år, kom jeg igjen i livsfare i hjembyen min ved barnlig uforsiktighet: Jeg falt ned i det strie vannet som drev en mølle, ble revet med av strømmen flere huslengder og begynte allerede å synke og dø. Men Guds godhet hadde besluttet noe annet. Han sendte meg en kvinne til hjelp, som kom for å hente vann; hun måtte dra meg opp og bringe meg halvdød tilbake til foreldrene mine.

Det ville bli for vidløftig, og kanskje også trettende for leseren, om jeg skulle fortelle om alle de hendelsene i mitt liv der Guds kjærlige godhet har åpenbart seg så en kunne ta på den. Jeg tenker særlig på hvordan han skaffet meg de midlene jeg trengte for å fullføre studiene, og til sist har ført meg hit, enda foreldrene mine, som for det meste hadde fått sin betydelige formue slukt av krigen, nesten ikke gav meg en daler. Her har jeg bare i korthet villet antyde hvor mye jeg skylder min gode Gud og hans store kjærlighet.

Hele mitt liv er bare Guds kjærlighet og miskunn! Skulle jeg beskrive det i en egen bok, ville det komme til å stå øverst på hvert blad: «En fortelling om Guds underfulle godhet, faderlige kjærlighet, store langmodighet og barmhjertighet.»

Jeg har levd mange dager, men opplevd enda flere under av Guds kjærlighet. Jeg har sett, hørt og erfart mye i verden, men ingenting mer og rikeligere enn hvordan Guds miskunn og langmodighet virker, både åpenlyst og i det skjulte. Jeg vet at alt under solen er forfengelig, ustadig og flyktig; men Guds kjærlighet og miskunn varer evig. Jeg har ikke funnet alt på alle steder; men Guds godhet har jeg funnet overalt.

Far og mor, brødre og søstre, hustruer og barn, slektninger og venner er gått bort fra meg; men min Guds kjærlighet og godhet har aldri forlatt meg. Mennesker har jeg funnet slik mennesker er, foranderlige og ustadige; men min himmelske Fars kjærlighet har vært trofast og fast.

Ofte hviler det mye strev og tungt arbeid på meg; men Guds kjærlighet er min kraft, som hjelper meg å bære; ved den holder jeg ut og overvinner alt. Jeg er ofte blitt forfulgt, spottet, trengt og engstet

av djevelen og verden; men Guds godhet og kjærlighet har vært min tilflukt, min ære, min hjelp og min trøst. I den har jeg funnet så mye sødme at jeg ikke har brydd meg om all trengselens bitterhet.

Jeg er kommet til dødens porter og har så å si allerede hatt den ene foten i graven; men Guds kjærlighet førte meg ut i rette tid, så jeg har god grunn til å si med apostelen: «Som døende – og se, vi lever!» (2 Kor 6,9).

Verden sier at snart den ene, snart den andre planeten og stjernen hersker; men jeg vet ikke av noen annen enn min Guds kjærlighet, som hersker alltid og overalt – og det slik at jeg derfor aldri kan prise ham fullt ut. «Herre, min Gud! Mange er de under du har gjort, og mange er dine tanker for oss! Ingen kan lignes med deg. Vil jeg kunngjøre dem og tale om dem, er de flere enn at de kan telles» (Sal 40,6).

Følg meg, kristne sjeler, og tenk sammen med meg over deres eget livsløp, og hvordan det overalt er fullt av Guds kjærlighet og godhet. Da vil dere finne grunn til å bryte ut med meg: La oss elske Gud, *fordi han elsket oss først*. (*Siden Scriver her taler om sine «foreldre» etter farens død, må en slutte at moren hans da var gift på nytt, men levnetstegningen foran sier ingenting om det. Oversetterens anmerkning.*)

Hittil har vi skildret den kjærligheten Gud viser oss i timelige og legemlige ting, og som han allerede ved den har fortjent den aller hjerteligste gjenkjærlighet fra oss.

La oss nå også kort overveie hans åndelige kjærlighetsbevis, og hva Gud har gjort mot vår sjel! Jeg sier kort for gudfryktige tilhørere og lesere vil huske det vi ovenfor i andre del av dette verket har behandlet utførlig. Der talte vi om Guds store nåde og miskunn, som han legger for dagen i den syndige sjels omvendelse, om hans store langmodighet og barmhjertighet, om hans brennende kjærlighet når han overalt går etter den, og om hans vennlighet når han tar imot den idet den omvender seg og gjør bot.

Hit hører også det vi etter den evne Gud har gitt, har lagt fram og forklart om syndenes forlatelse, rettferdiggjørelsen, barnekåret, trolovelsen med Kristus og samfunnet med Den Hellige Ånd.

Så langt som vår nåværende hensikt krever, ber og formaner jeg hver kristen og botferdig sjel å se over sitt livsløp så langt tilbake han kan huske, og med andakt og av hjertet overveie all den kjærlighet og miskunn Gud har vist ham. Da vil han ikke kunne annet enn undre

seg over Guds mildhet og langmodighet, og han må, enten han vil eller ikke, innrømme at en slik Gud fortjener den største ære og kjærlighet.

Luther sier helt riktig: «Skulle Gud slå til med torden og lyn så snart vi fortjener det, ville ingen av oss bli sju år gammel.» Å, hvor store syndere er ikke ofte de små barna! Hvor kraftig rører ikke arvesynden seg allerede hos dem, og hvor overflødig bryter den ikke ofte ut!

Det ene barnet forfører det andre til ugudelighet og lar seg mang en gang bruke som kobler for Satan før det ennå rett forstår hva en slik helvetes gjerning har å si. Jeg har kjent mange gudfryktige hjerter som hele livet har klaget over det onde selskapet de kom i som barn; for det blåser til arvesyndens ulmende tønder og får den onde lysten til å brenne.

En ser ofte en ung gutt på åtte eller ti år leke, springe, le og synge; men en tror ikke hvor stort et gjeldsregister han allerede har hos Gud, og med hvor mange av Satans rep han er bundet. Et år har åtte tusen sju hundre og seksti timer. Ganger en det med ti og regner at et barn bare gjør én synd i timen (og der blir det jo ikke med), ville en gutt på ti år allerede ha en byrde på åttisju tusen seks hundre synder på seg.

Men dette er en sak som ingen rett kan overveie uten den som ser på menneskelivet med åndelige øyne, slik det leves fra barnsben av, og gir litt nærmere akt på ungdommen. Han vil ikke kunne annet enn forferdes over den store og alminnelige forakten for Gud og likegyldigheten for den hellige frykt for ham. Han vil forferdes over all den lettsindige sverging og ugudelige bannskap, over vanhelligheten og kaldsinnet i gudstjenesten, over den store ulydigheten, gjenstridigheten og trassen mot foreldre og lærere, over hovmodet, frekkheten, lettferdigheten og utukten, over trettekjærheten og bitterheten, over løgnene, knepene, bedragene og annet slikt som finnes hos barna.

Dette nevner jeg likevel bare kort, for etter min plan å gi de botferdige sjelene anledning til å tenke over sitt eget liv og levnet fra barnsben av, og for at de selv skal kjenne igjen undrene ved Guds kjærlighet og langmodighet.

Det er sannelig en stor miskunn av Gud at han likevel stadig søker ut noen planter fra kirkens planteskole, som nesten er blitt forvillet og overalt grodd igjen med ugress, og ved sin nåde lar dem vokse opp til rettferdighetens trær. Han har stor tålmodighet med den stakkars

ungdommen, lar den rikelig nyte godt av sin dåpspakt og legger klart for dagen at han ikke vil at en eneste av de små skal gå fortapt.

Tenk dere godt om, kristne sjeler, og erkjenn at dere også ved å betrakte dette har grunn til å si: La oss elske Gud, fordi han elsket oss først! Er dere nå velsignede planter, fylt med rettferdighetens frukter til Guds ære og pris, så tenk tilbake: Har det ikke vært en tid da dere var omspunnet av synd og urenhet, lik et ungt tre som humleranker og andre slyngplanter har snodd seg om? Er dere nå hellige og rene kar i deres Guds hus, så husker dere kanskje en tid da dere var urene kar som Satan brukte etter sin vilje.

Gå også igjennom ungdomsårene, og de årene dere har tilbrakt ved høyere eller lavere skoler, på reiser, i selskaper og overdådighet. Tenk på hvor underfullt Gud ofte har vernet, bevart og holdt dere oppe, og med hvor stor langmodighet han har sett på deres dårskap, utskeielser og lettsindighet.

Tenk på hvordan hans miskunn og barmhjertighet har fulgt dere i hælene, revet helvetes bånd i stykker og fridd dere ut av helvetes gap. Da vil Guds kjærlighet stråle dere klart i møte. Dere vil skjønne at hans langmodighet er deres frelse (2 Pet 3,15), og at dere i all evighet skylder ham den aller største kjærlighet og takknemlighet; «for den som mye er tilgitt, må også elske mye» (Luk 7,47).

Her kommer jeg til å tenke på en kjøpmann fra en stor og berømt handelsby, som jeg reiste sammen med i noen dager. Han fortalte meg at han for noen år siden var blitt overfalt av landeveisrøvere. De plyndret ham, bandt ham på hender og føtter og kastet ham fra seg ute i en stor ødemark, overlatt til klegg, fluer, kryp og ville dyr. Der lå han en hel dag i stor angst og nød og ropte – som en godt kan tenke seg – i sin angst til Gud om barmhjertighet og hjelp.

Da forbarmet Gud seg over ham og føyde det slik at tauet han var hardt bundet med på ryggen, mot kvelden uventet løsnet så mye at han med litt strev fikk hendene fri. Så løste han også føttene. Om morgenen, etter at han under den gode Guds og hans hellige englers ledsagelse hadde funnet veien ut av villmarken, traff han noen reisende som førte ham i sikkerhet.

Mannen fortalte også at han, til minne om sin store nød og den underfulle redningen Gud hadde gitt ham, oppbevarte tauet på kontoret sitt blant sine kjæreste eiendeler. Hvert år holdt han redningsdagen

sin høytidelig: han tilbrakte den med faste og takket Gud inderlig for hans hjelp, så godt han kunne. Dette var nå en legemlig nød og legemlige bånd, og likevel erkjente mannen at han hele sitt liv skyldte Gud den største takk for redningen.

Hvor mye mer skylder da ikke vi ham, fordi han har sprengt våre åndelige bånd og så nådig frelst oss fra så mange farer for sjelen! Sannelig, når vi tenker rett over dette, bør vi ikke bare holde én dag høytidelig, men vie alle våre øvrige levedager til vår Gud. Vi bør ikke bruke dem til noe annet enn hans hellige tjeneste, i kjærlighet til ham og frykt for ham, med stadig lov og pris til hans høyhellige navn.

Herre, min Gud! «Dødens rep hadde omspent meg, og dødsrikets redsler hadde funnet meg, nød og sorg fant jeg. Men jeg påkalte Herrens navn: Å, Herre, frels min sjel! … For du fridde min sjel fra døden, mitt øye fra gråt, min fot fra fall. Jeg skal vandre i Herrens åsyn i de levendes land. … Å Herre, jeg er jo din tjener! Jeg er din tjener, din tjenestekvinnes sønn. Du har løst mine bånd. Jeg vil bære fram takkoffer til deg, og påkalle Herrens navn» (Sal 116,3 ff.).

Jeg kunne her ha grunn til å tale utførlig om alle de åndelige velgjerningene Gud har vist oss. Men jeg håper det ikke er nødvendig for sant botferdige og troende sjeler, som vi nå taler til, og som Gud har ført på de veiene vi hittil har beskrevet. Det er nemlig umulig at slike sjeler, overbevist av Guds ord og egen erfaring, ikke stadig skulle tenke på hva Gud har gjort mot dem, og hvor høyt de står i gjeld til ham. De kan ikke annet enn si: «Vi elsker fordi han elsket oss først.»

Tenk for det andre, du kristne hjerte, på *hva din Gud fremdeles gjør mot deg hver dag*! Tenk på hva du lever av og i: av og i Guds rene kjærlighet og miskunnhet. Du trekker pusten i den luften vi alle deler, men aldri uten Guds kjærlighet og miskunnhet. David sier: «Jorden er full av hans miskunnhet» (Sal 33,5). Vi kan si etter ham: Luften, ja, himmel og hav og hele verden er full av Herrens miskunnhet.

Vi lever ikke så mye av brødet og de andre midlene vår Gud har bestemt til vårt opphold, som av Guds skjulte kraft og miskunnhet, som er lagt ned i dem. Alt vi ser, hører, smaker, lukter og føler, rommer noe av Guds godhet. Jeg vet ikke hva et menneske skulle kunne nyte som ikke var blandet med den og derved ble kraftig og velsmakende.

Jeg minnes en hendelse som passer godt her. To slektninger – den ene svært gudfryktig og ivrig i sin kristendom, den andre noe kald

og ennå sterkt hengitt til verden – gikk en vårdag tur i et vakkert landskap.

Mens han betraktet Guds mange yndige skapninger, brøt den første ut: «Å, hvor stor er ikke den kjærlige Guds godhet! Hvor kan en vende ansiktet uten at hans mildhet og velgjørenhet lyser en i øynene? En kan ikke unnslippe hans kjærlighet; den trenger inn i hjertet gjennom alle sanser og overbeviser vår samvittighet, til og med mot vår vilje. Jeg kan ikke undre meg nok over min Guds herlighet, allmakt, visdom og godhet. Hvem skulle vel ikke som et barn elske, frykte og stole på en slik Gud?»

Den andre ville spøke med dette og sette vennen på prøve, og sa: «Du sier at Guds kjærlighet trenger inn i våre hjerter gjennom alle sanser. Men om jeg nå lukker øynene og verken ser trær eller urter eller blomster?»

Den første svarte: «Så vil du likevel kjenne markens søte duft, og dermed også Guds godhet.» Den andre: «Jeg holder meg for nesen.» Den første: «Så vil du likevel høre fuglene synge og trærne suse i den milde brisen.» Den andre: «Jeg stopper også ørene.» Den første: «Så vil den behagelige luften likevel vifte mot deg. Du kan ikke la være å trekke pusten, og slik kjenner du stadig Guds godhet.»

Til slutt innrømmet den andre at han bare hadde spøkt, og at han ikke ville nekte for at en overalt og i alle ting har grunn til å erkjenne Guds nåde, kjærlighet og trofasthet og gjengjelde dem med ydmyk takk. Men så fikk han en vennlig og alvorlig irettesettelse og en god påminnelse om at en ikke må spøke med så høyviktige ting som angår Gud og hans ære.

Nei, vi kan sannelig ikke unndra oss vår Guds kjærlighet, han som er alt i alle. Den omfavner oss, omgir oss og følger oss overalt. Alt skapningene har, alt som fryder øynene og de andre sansene og gleder hjertet vårt, har de jo fra Guds kjærlighet og allmakt. Tale kan de riktignok ikke; men med sine mange gaver, krefter og liflige egenskaper kan de likevel vitne om at deres Skaper er den evige kjærlighet, visdommen selv og den ubegripelige allmakt. Kunne de tale, ville de si: «Vi er sendebud, vitner og redskaper for den kjærlige menneskevennen, den store Gud.»

For et andaktsfullt menneske kan det mange ganger høres ut som om nattergalen, lerken, gulspurven og andre fugler fletter ordet kjær-

lighet, kjærlighet! inn i sangen sin. Blomstene synes å si til ham at han skal folde ut hjertet sitt mot Gud, slik de folder ut bladene sine mot solen. Hvert blad på trærne synes ham å være en tunge som vitner for ham om Guds miskunnhet, og hvert kornaks en løftet finger som naturen peker mot himmelen med, og byr ham å elske og prise sin Skaper.

Salige Johann Arndt sier svært treffende: «Gi akt, du menneskehjerte, og se hvor din Skaper har satt deg! Midt blant så mange glødende velgjerninger, der de lysende englene går omkring deg med sin brennende kjærlighet, og der så mange av Guds skapninger og sendebud forkynner deg hans kjærlighet. Solen tjener deg som en utrettelig tjener som står tidlig opp hver dag og bærer lyset og en herlig fakkel fram for deg. Den minner deg om det evige lys, som er Kristus og hans guddommelige ord; det skal være din sjels lys og lykt, så du kan vandre som et lysets barn. Natten dekker deg med sin skygge som med en dyne, gir deg ro og lærer deg å hvile om natten i Den Høyestes ly. Månen er som en utrettelig tjenestepike som henter vann og fukter jorden. Ja, det finnes ingen liten stjerne som ikke har fått sin velsignelse til menneskets beste og lyser for menneskets skyld» osv. (*Johann Arndt, Om den sanne kristendom, bok 2, kap. 26, § 2, og kap. 29.*)

Dette og lignende er alminnelige velgjerninger som også ugudelige og utakknemlige mennesker får nyte hver dag. Å, om de bare ville erkjenne dem også! Når solen går opp om morgenen, går så å si også Guds nåde opp over dem på ny, etter profetens ord om Herrens barmhjertighet: «Den er ny hver morgen, din trofasthet er stor» (Klag 3,23). Hver gang kommer den liksom med et nytt budskap om Guds nåde og forkynner at den ennå ikke er stengt for de botferdige, siden han igjen unner dem en dag til å omvende seg og gjøre det gode mens de ennå har tid.

Vi vil likevel særlig tenke over *den særlige kjærligheten* som Gud viser de botferdige og troende hver dag. Vi er forvisset om at alle Guds løfter i Skriften er rettet til hans venner og kjære, og at han i sitt ord har stilt noen av dem fram som eksempler på hva de alle har å vente av hans kjærlighet og miskunnhet.

Han sier til Jakob: «Se, jeg er med deg og vil bevare deg hvor du går … For jeg vil ikke forlate deg» (1 Mos 28,15). Gjennom Jesaja sier han: «Frykt ikke, for jeg er med deg! … jeg er din Gud! … du er min.

Jeg styrker deg og hjelper deg og holder deg oppe med min rettferds høyre hånd» (Jes 41,10; 43,1). Og gjennom apostelen: «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg» (Hebr 13,5). På dette får hans barn også daglige beviser.

Vi vet og tror at hans miskunnhet følger oss overalt, at hans øye alltid våker over oss, at hans hånd holder oss, og at hans kjærlighet omgir oss hvor vi går og står. Hvor vi enn er og hva vi enn har å gjøre, er Guds kjærlighet og godhet over oss, omkring oss og hos oss.

Det er søtt og trøsterikt det Skriften forteller: at Gud våker over Jakob mens han sover, og forsikrer ham om sin nåde; at han følger Josef med sin nåde i Egypt og fører ham midt gjennom så mye trengsel og elendighet fram til stor ære; at han følger David på flukt i ørkenen og er med ham overalt, helt til han har oppfylt sitt løfte og satt kronen på hans hode.

Den oppstandne Herre Jesus slår følge med de to bedrøvede disiplene på vei til Emmaus, blir deres reisefelle og fyller hjertene deres med trøst. Han stiller seg ved siden av Maria Magdalena når hun leter etter ham med brennende tårer, og sier: «Kvinne, hvorfor gråter du?» (Joh 20,13 ff.).

Han viser seg om morgenen på stranden for disiplene, som hadde gått ut for å fiske og ikke fått noe, og sier til dem: «Barn, dere har vel ikke noe å spise?» Og han lager selv i stand måltidet for dem: da de var steget i land, «så de en kullild der, som det lå fisk på, og brød» (Joh 21,3 ff.). Han står ved sin disippels side i fangenskapet og taler trøstende til ham (Apg 23,11), og så videre.

Men enda søtere og mer trøsterikt er det å tenke på at den kjærlige Gud og vår Jesus fremdeles gjør det samme mot oss hver dag, og at vi vet for visst at han alltid er hos oss og følger oss overalt med sin kjærlighet.

Er vi på reise, slår han følge med oss og sier ikke nei til å gå en lengre vei til fots sammen med oss. Er vi opptatt med arbeidet i vårt kall – studerer eller preker, besøker en syk eller ber – er han hos oss med sin søte kjærlighet og lar oss ofte kjenne den rikelig. Han fyller hjertet vårt med gode tanker og himmelsk visdom; han styrer tungen og pennen vår.

Vi er som de barna en må føre hånden på; vi vet ikke hva vi skal be, skrive, tale og gjøre slik vi burde (Rom 8,26). Men han underviser,

leder og styrer oss ved sin Hellige Ånd; han åpner Skriften og sitt rikes hemmeligheter for oss og får hjertene våre til å brenne av kjærlighet og nidkjærhet.

Noen gamle forfattere forteller at Proklos – som siden ble biskop i Konstantinopel, men den gangen bodde i huset hos den berømte kirkelæreren Johannes Krysostomos – en natt så gjennom en sprekk i veggen inn i den hellige mannens kammer mens han arbeidet på sin forklaring over den hellige Paulus' brev, som ennå finnes. Da ble han var at den hellige Paulus sto ved hans høyre side og bøyde seg ned, som om han hvisket ham i øret det han skrev.

Enten dette er sant eller oppdiktet, er jeg likevel viss på at Jesus står ved siden av alle gudfryktige teologer og predikanter når de ofte sitter over sitt hellige arbeid til langt på natt. Ved sin Ånd og nåde lærer han dem hva de skal skrive og hvordan; han omgir dem med sitt vern og skygger over dem med sin mektige hånd. For ellers ville Satan, som ikke kan være uvitende om deres hellige gjerning, sannelig ikke la være å anfekte, forstyrre og skade dem.

Med dette kan også alle gudfryktige fyrster, øvrighetspersoner og dommere trøste seg; de får ofte store beviser på Guds nådige vern og rike miskunnhet. En anerkjent rettslærd forteller om en trollkvinne i Rostock: Da dommerne ved et skarpt forhør hadde fått henne til å bekjenne sin ondskap, ble hun så forbitret på dem at hun sendte den onde ånd av sted for å drepe dem, eller i det minste skade dem og deres.

De merket nok en del spøkeri og støy i husene sine, men ånden kunne ikke gjøre dem det minste vondt, fordi de hadde overgitt seg selv og sine til Gud og befalt dem i hans hånd. Derfor kom han tilbake med uforrettet sak og sa at Den Allerhøyeste ikke ville det. Lignende eksempler kunne en anføre i hopetall, om tiden tillot det.

På samme måte kan alle andre kristne husfedre, håndverkere, arbeidsfolk, bønder, fiskere, sjøfolk og lignende trøste seg, og likeså alle bedrøvede, fangne, elendige, forlatte og nødlidende hjerter som håper på Guds godhet og har overgitt seg til ham. De kan trøste seg med Herren Jesu trofaste og kjærlige nærvær og med den himmelske Fars varetekt og omsorg.

Det han gjorde mot dem som Den hellige skrift stiller fram for oss som eksempler, det gjør han fremdeles mot alle som elsker hans

navn. Han er hos dem på vannet, eller han står på stranden og ser på arbeidet deres.

Han velsigner verkstedet og flittigheten deres; han styrker og trøster dem; han spør dem om de har noe å spise eller drikke, og sørger for dem. Når de spiser, sitter han med dem ved bordet; han helliger og velsigner hver bit og gir dem et glad og fornøyd hjerte. Når de er bedrøvet, trøster han dem, og så videre.

Jeg har her søkt å gi en enfoldig oppmuntring til å betrakte Guds ubegripelige kjærlighet og miskunnhet. Jeg skulle så gjerne ønske at vi ikke vandret i uforstand som verden, men tenkte rett over og erkjente underne i Jesu kjærlighet.

Tenk så også på, du kristne hjerte, hvordan du hver dag også i din tro og kristendom nyter godt av din Guds kjærlighet og nåde. Det er kjent at alle helliges fullkommenhet består i at de erkjenner sin ufullkommenhet, i samfunnet med Herren Jesus ved troen og i et alvorlig strev etter å bli mer fullkomne.

Vi er som de små barna, som lever bare og alene av foreldrenes kjærlighet. Guds kjærlighet tåler oss, underviser oss, tilgir oss våre feil og styrer oss med stor skånsel. Det er én og samme nåde, én og samme kjærlighet fra vår Gud, som omvender, kaller, fornyer, helliggjør, styrker, bærer over med, bevarer og holder oss oppe fra først til sist.

Guds godhet og barmhjertighet er stadig i virksomhet for oss; vi kan ikke unnvære den et øyeblikk. Den er vår tros begynnelse og ende, vårt brød, vår kraft, vår legedom, vårt liv og vårt alt. Skulle vi da ikke inderlig elske en slik Gud, når vi lever og rører oss og er til i hans kjærlighet og nåde? Skulle ikke de mangfoldige velgjerningene vi uten opphold nyter fra Gud, omsider tenne en levende gjenkjærlighet i oss?

Se, du kristne sjel! Himmelen står åpen for deg; Guds nådedør er aldri stengt. Vil du be og betro det som ligger deg på hjertet, til en trofast og kjærlig venn, se, da er din Gud her; her er din Jesu trofaste og kjærlige hjerte, og der kan du øse ut alt som et barn og med frimodighet. Har du noe å tale med din Gud om og søke råd hos ham for, så kom når du vil, ved midnatt eller midt på dagen; hans hus og hjerte er aldri stengt for deg.

Søker du din Gud i nøden når han i en god, faderlig hensikt har skjult seg for deg, kan han likevel ikke holde seg skjult lenge. Når han hører deg sukke og gråte, roper han: «Se, her er jeg, her er jeg!» (Jes 65,1).

Er du trett av sorger og strev, så legg hodet i Guds fang eller inntil Jesu bryst – han som med rette kalles kjærlighetens tempel. Blir du forfulgt, vil han være din tilflukt, og du skal finne ly under hans vingers skygge; han vil skjule og verne deg i sin hytte mot menneskers sammensvergelser. Er du bedrøvet, så er han all trøsts Gud. Da han bestemte trengselen din, bestemte han også hvordan han kraftig ville trøste deg i den og vederkvege deg med sin søte kjærlighet.

Snubler du, vil han holde deg med sin hånd. Faller du, vil han reise deg opp igjen. Synder du, vinker han på deg og advarer deg. Kommer du tilbake og sørger over syndene dine, vil han ikke støte deg bort; han tar imot deg igjen og vil ikke legge deg overtredelsene dine til last.

Se, Herren Jesus står i sin kirke med sine hellige, åpne sår, og av dem strømmer det bare nåde og kjærlighet. Hver dag kommer han med vann og blod for å bestenke og rense oss. Han kommer som en hyrde for å oppsøke oss, som en lege for å forbinde og lege oss, som en venn for å trøste oss, som en mellommann for å forlike oss med Gud, som en konge for å verne oss, som en lærer for å undervise oss, og så videre.

Hvordan kan vi da annet enn elske av vårt innerste hjerte en så kjærlig Gud, en så velgjørende Herre og en så søt Frelser? Det må sannelig være et hardt hjerte som ikke smelter i en slik hete.

Noen lærde vil påstå at hjertene til dem som er drept med gift, ikke kan fortæres av ilden. Sannelig, de menneskers hjerter som ikke tennes av den guddommelige kjærlighets flamme, må være fylt av ondskapens og vantroens helvetesgift. Å, la oss elske Gud fordi han elsket oss først!

Tenk endelig *for det tredje*, du kristne hjerte, på hva din Gud fremdeles vil gjøre mot deg så lenge du lever, og siden i all evighet.

Han har uttrykkelig erklært i sitt ord: «Fjellene kan vel vike, og haugene rokkes, men min miskunnhet skal ikke vike fra deg, og min fredspakt skal ikke rokkes» (Jes 54,10). Han vil ikke slippe deg og ikke forlate deg før han har gjort det han har sagt deg (1 Mos 28,15; Hebr 13,5).

Han har forsikret oss om at verken det som nå er, eller det som komme skal, skal kunne skille oss fra ham og hans kjærlighet (Rom 8,38–39). Slik han har utvalgt og elsket oss før verdens grunnvoll ble lagt, slik vil han også elske oss etter at verden er forgått (Ef 1,4). Han vil ved sin makt bevare oss til frelse (1 Pet 1,5).

Fra verdens grunnvoll ble lagt, har han beredt oss et herlig rike, der vi etter dette livets møye og forfengelighet skal leve evig hos ham (Matt 25,34). Han har lovet at er vi tro inntil døden, vil han gi oss livets krone (Åp 2,10). For vår trengsel, som er kortvarig og lett, skal vi få «en evig fylde av herlighet i overmål på overmål» (2 Kor 4,17).

Han verdsetter våre gjerninger og lidelser etter sin vanlige kjærlighet og nåde i Kristus Jesus, og han har erklært at ikke engang et beger kaldt vann som blir gitt hans egne, skal bli uten lønn hos ham (Matt 10,42). Han teller skrittene vi tar for hans skyld, tårene vi feller i kampen mot djevelen og verden, og sukkene vi sender opp til ham. Alt dette har han skrevet opp i sin bok for å kunne gjengjelde det med evig glede, herlighet og salighet (Sal 56,9).

Fortjener ikke en slik Gud at vi elsker ham av hele vårt hjerte – han som av stor kjærlighet og bare godhet har beredt oss himmelen og saligheten, og som ved sin makt bevarer oss og bringer oss dit? Han er så god og kjærlig at han betaler et par skjerver som vi gir bort for hans skyld, med tusen sentner gull. Hvem skulle da ikke elske en slik Herre?

Vil vi frivillig skjenke noen vårt hjerte i kjærlighet, fortjener ingen det bedre enn Gud; alt det beste og edleste som finnes hos hans skapninger, bør med rette ofres til ham. Men vil vi holde hjertet i høy pris og selge det dyrt – hvem kan da betale høyere for det enn vår Gud? Han vil gi oss seg selv med all sin kjærlighet, nåde og salighet for det, etter vår Frelsers ord: «Den som elsker meg, skal bli elsket av min Far. Og jeg skal elske ham og åpenbare meg for ham» (Joh 14,21).

Med rette elsker en det som gjør den som elsker, fullkommen og lykksalig. Skulle da vår sjel elske noe annet enn Gud, som alene kan gi den all dens timelige og evige glede og salighet?

En elsker det som er lystelig og behagelig, og med største rett har en kalt fornøyelsen *kjærlighetens lokkemat*. Men hvem har noen virkelig og varig glede og lyst å by vår udødelige sjel, uten Gud? Om ham sier

David så sant: «Gled deg i Herren! Så skal han gi deg det ditt hjerte trakter etter» (Sal 37,4).

En elsker den en kan vente oppriktig og inderlig gjenkjærlighet fra; men den finner en sjelden hos verden. Verden er falsk, ustadig og ubestandig, og slik er også dens kjærlighet. Gud derimot har elsket oss fra evighet uten noen fortjeneste fra vår side, og slik elsker han oss også med en trofast og evig kjærlighet – ikke for å vinne noe, men av fri nåde, for å gjøre oss salige.

En elsker den som regnes for elskverdig: den som er vakker, rik, mektig, yndig, dydig, vis og prydet med alle slags herlige gaver. Men Gud er den aller vakreste, som all skjønnhet kommer fra, den mektigste, yndigste og viseste Herre, det aller beste og saligste vesen, den evige kjærlighet. Hvordan kan vi da gjøre noe bedre enn å elske ham, så vi kan nyte hans skjønnhet, rikdom, visdom, makt og herlighet?

Hvorfor skulle vi lete stykkevis i verden etter det vi finner samlet i Gud? Gud har alt og er alt. Hvor langt min sjel enn strekker ut sine ønsker og lengsler, kan den likevel ikke ønske og søke så mye som jeg finner i Gud. Derfor, min Gud: «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden. Om enn mitt kjød og mitt hjerte svikter, så er Gud mitt hjertes klippe og min del for evig» (Sal 73,25–26).

O evige kjærlighet, hvem skulle ikke elske deg? O uutgrunnelige godhet, hvem ville ikke holde deg dyrebar og kostelig? Hva har jeg utenom deg? Hva er jeg utenom deg? Skulle jeg ikke elske kjærligheten selv, som har elsket meg fra evighet, fremdeles elsker meg og i all evighet vil elske meg? Skulle jeg ikke elske ham som er mitt liv, min kraft, mitt vern, min trøst, min hjelp, mitt håp, min salighet, mitt alt? Skulle jeg ikke elske *ham* som har gitt seg selv for meg, fridd meg ut av djevelens vold, tilgitt meg så mange synder, vist meg så mye nåde og så mange velgjerninger og lovet meg himmelen? Skulle jeg ikke elske *ham* som overalt følger meg, omgir meg, lindrer, trøster og gleder meg med sin kjærlighet?

Om jeg sa at jeg ikke mange tusen, tusen ganger har nytt min Guds kjærlighet, og at jeg ikke har *ham* alene å takke for alt jeg er og har, da var jeg en løgner. Men elsker jeg ham ikke igjen for all hans kjærlighet, da er jeg det mest utakknemlige menneske i verden og ikke verd at jorden skal bære meg.

Å, min Gud! Om jeg hadde tusen hjerter, var jeg skyldig å ofre deg dem alle i kjærlighet for din kjærlighet. Skulle jeg da nekte deg dette ene, som jeg har, og som jeg til og med har fått av deg? «Herre, jeg har deg hjertelig kjær, du min styrke! Herren er min klippe og min festning, min frelser. Min Gud er min klippe, som jeg setter min lit til, mitt skjold og min frelses horn, min borg» (Sal 18,2–3).

Min Gud, jeg tjener deg så slett
og sier, som jeg mener det:
Jeg har deg kjær, men mangler meg
så mye ennå i å elske deg.
Jeg vil, men kraften liten er;
men du har tålmod med oss her:
mitt hjerte og hva det formår,
du visst i nåde ikke forsmår.

La oss nå også kort vise hvordan vi skal bruke denne høyviktige læren om Guds kjærlighet, og med den for det første prøve vår omvendelse, vår tro og hele vår kristendom. Det er umulig at en troende sjel ikke også skulle være en sjel som elsker Gud, etter apostelens ord: «I Kristus Jesus … gjelder bare tro, virksom ved kjærlighet» (Gal 5,6). Heller kunne en skille lyset fra solen enn kjærligheten fra troen.

Troen er hjertets skjulte kraft, som har sitt samkvem med Kristus uten at noen vet om det eller har del i det; kjærligheten derimot er den glansen troen kaster fra seg. Troen er kristendommens sjel og liv; kjærligheten kan en derimot sammenligne med den naturlige varmen i legemet – når den avtar, er det et tegn på at sjelen er i ferd med å dra bort, eller allerede har forlatt det.

En botferdig og troende kristen kan ikke være uten kjærlighet. For troen forener hjertet hans med Jesu hjerte, og han øser sin rettferdighet, sin ånd og sitt liv av ham; derfor blir han også tent av Herren Jesu hjerte, som flammer av kjærlighet, og fylt av guddommelig kjærlighet. Ingen kan kjenne Jesus uten å elske ham; men den som elsker ham, må også elske Gud, som av stor kjærlighet har gitt oss ham.

Det lærer eksemplene på alle troende Guds barn. Riktignok har en ofte funnet dem uten penger, uten verdslig lyst og glede, uten prakt og anseelse, men aldri uten kjærlighet til Gud og nesten. En kristen uten kjærlighet er som et malt bilde, eller som et lik som er vakkert

kledd og strødd med blomster, eller – etter apostelens sammenligning – «en lydende malm eller en klingende bjelle» (1 Kor 13,1–2); med ett ord: ingenting.

Når en kristen ikke kjenner noen kjærlighet til Gud hos seg, er det en dårskap av ham å innbille seg at han har den tro som rettferdiggjør og frelser. Der det er tro, må Kristus bo i hjertet; men der Kristus er, må det være kjærlighet, for han er bare kjærlighet og godhet.

En kan ikke bære et glødende kull i hånden uten å bli brent; en kan ikke sette et lys i en lykt uten at det skinner. Slik kan en heller ikke gripe og eie Kristus i troen uten at hjertet blir tent av kjærlighet.

Den som har nytt Guds kjærlighet, langmodighet og miskunnhet; den som er rettferdiggjort ved Jesu blod, som ble utøst av kjærlighet og alltid syder av kjærlighet; den som har fått mange synder tilgitt; den som har fått kjærlighetens Ånd; den som lever i samfunn med Jesus Kristus – skulle ikke han elske sin Gud?

Jeg kan ikke si hvor urimelig det kommer meg for å skulle tenke meg en botferdig og troende kristen uten kjærlighet til Gud. Kjærlighet avler kjærlighet, slik den ene ilden tenner den andre. Derfor stiller også Guds Ånd så ofte troen og kjærligheten sammen. «Men nå», sier apostelen, «blir de stående disse tre: tro, håp og kjærlighet. Men størst blant dem er kjærligheten» (1 Kor 13,13). Og et annet sted: «Ha som forbilde de sunne ordene du har hørt av meg, i tro og kjærlighet i Kristus Jesus» (2 Tim 1,13).

Men vi må heller ikke tro at det står til en kristens frie vilje om han vil elske Gud og Herren Jesus eller ikke, eller at det er en sak en ikke trenger å bry seg videre om. La oss derfor tenke på vår Guds alvorlige bud, som vi også talte litt om i begynnelsen av denne prekenen: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand.» Dette gjentar også vår Frelser i Det nye testamente og erklærer det for det største og første budet (5 Mos 6,5; Matt 22,37–38).

Det er også verdt å merke seg at vår Forløser etter sin oppstandelse spør den falne, men botferdige Peter tre ganger om han elsker ham, og at han hver gang Peter svarer ja, pålegger ham å fø lammene hans. Uten tvil ville han dermed vise at de botferdige sjelene som ved Guds nåde har reist seg igjen etter sitt fall og fått sine synders forlatelse, mer enn andre er forpliktet til å elske ham av hjertet. De skal så å

si gjengjelde hver synd de før har krenket sin Gud med, med en ny kjærlighet.

Slik den ene synden fulgte på den andre før de ble omvendt, slik bør den ene bekjennelsen av kjærlighet og den ene kjærlighetsgjerningen følge etter den andre når de er omvendt. Kjærligheten må heller ikke bestå i ord og tanker alene, men bryte fram i alle slags kjærlighetsgjerninger, til Guds pris og nestens tjeneste. Derfor befaler han at Peter skal vise sin kjærlighet ved omhyggelig å fø hans lam og får.

Nå da, kristne sjeler, prøv dere selv nøye her, og tenk godt over saken! Forestill dere at Frelseren sier til dere: «Min utvalgte sjel, elsker du meg også? Se, jeg har elsket deg så inderlig at jeg har gitt meg selv for deg. Jeg har revet deg ut av ulvens gap og ikke regnet mitt liv for kostbart for din skyld. Jeg har ikke kostet sølv eller gull på deg, men mitt guddommelige blod, og jeg krever ikke annet til gjengjeld enn at du med glede vil nyte mine velgjerninger og elske meg.»

Tenk dere at den kjærlige Gud i dag sier til dere: «Se, mitt barn, jeg har skapt deg, og alle dine levedager har jeg gitt deg føde og holdt deg oppe. Jeg har vist deg mye barmhjertighet, langmodighet og godhet; jeg har dratt deg med miskunnhet. Ved mitt ord og min nåde har jeg ført deg til omvendelse; jeg har skjenket deg troens gave. Jeg har tatt deg inn i samfunnet med min Sønn Jesus Kristus, tilgitt deg alle dine synder, verdiget deg barnekårets herlighet og erklært deg for arving til saligheten. Gjennom hele livet ditt har jeg dessuten overøst deg med så mange andre velgjerninger at du selv må innrømme at du ikke kan telle dem. Har du meg da også kjær? Kan du uten falskhet si at du elsker meg av hele ditt hjerte, av hele din sjel og av all din makt?»

Tenk også på, kristne sjeler, at jeg sa ovenfor og viste med den hellige apostels ord at dere alle er planter som er rotfestet og grunnfestet i Guds kjærlighet, overstenket med Jesu blod og Den Hellige Ånds himmeldugg og omgjerdet på alle kanter av Den Høyestes vern som av et sterkt gjerde. Tenk på at dere så ofte hører livets ord, der deres Guds velgjerninger og kjærlighet rikelig blir stilt fram for dere, og at dere så ofte får nyte Herren Jesu kjærlighetsmåltid og får så mang en søt forsikring om hans kjærlighet i hjertene! Bestem dere nå for hva dere vil svare deres Gud og Frelser!

Han spør ikke én gang, men tre ganger etter hverandre: «Elsker du meg?» Slik vil han vise at det er hans hjertelige alvor, og at han ikke

lar seg avspise med noen få kjærlighetsbevis og en flyktig andakt, som også kan finnes hos hyklerne. Han vil ha den ene hellige bevegelsen i hjertet, den ene bekjennelsen med munnen og den ene kjærlighetsgjerningen etter den andre. Slik han har elsket og fremdeles elsker oss, slik vil han også bli elsket: av hjertet, trofast, i sannhet og for evig.

Få hjerter vil bestå denne prøven og bli funnet uten lyte. Mengden vandrer i stor sikkerhet, roser seg av troen og vet likevel ikke noe om kjærligheten til Gud. Jeg kjenner bare få mennesker som jeg har funnet en hellig, inderlig, hjertelig, ivrig og sukkende kjærlighet til Gud hos – en kjærlighet som er lei av verden, oppriktig og uten forstillelse. Jeg sier ikke at den ikke finnes, men at jeg bare kjenner få. Gud gi at andre gudfryktige lærere kjenner og vet om flere!

De fleste hjerter er fulle av kjærlighet til verden og penger, og fordi de er jordisk sinnet, skjønner de ikke å sette pris på Guds kjærlighet, langt mindre å møte den med gjenkjærlighet. De nøyer seg med det ytre samfunnet med Kristus og hans kirke og er fornøyd med at en preker for dem om hans dyre fortjeneste og Guds store kjærlighet og barmhjertighet. Ved seg selv tenker de at det er en vakker ting å ha en så kjærlig Gud, som en lett vil kunne gjøre opp med ved livets slutt.

Ellers er de alle kalde. De vil ikke holde opp med å vekke vrede hos og synde mot den kjærlige Gud, ved hvis barmhjertighet de håper å bli salige. De mener at Guds alvorlige bud om å elske ham av hele vårt hjerte, av hele vår sjel og av all vår makt, er umulig å holde, ja, selv bare noenlunde, og at en derfor ikke trenger å bry seg stort om det. De vil bli elsket av Gud; men at de skal elske ham igjen og stadig vise det med et oppriktig hjerte, det tror de ikke har så mye å si.

At det er lite kjærlighet til Gud blant vår tids kristne, kan en blant annet slutte av at en sjelden hører noen klage over mangel på slik kjærlighet. Det er få mennesker som med tårer klager over at hjertet deres er så kaldt; de færreste ser på en slik mangel som en stor synd mot det første bud.

Slik er også nesten all hellig nidkjærhet for Guds ære slukket. Det er få som kjærligheten til Gud driver og tvinger til å gjøre og virke noe godt og til å stanse og avverge det onde. I hellige og gudelige ting som tar sikte på Guds ære, kirkens oppbyggelse og sjelenes frelse, lar en det for det meste gå som det vil og kan, og så videre.

Med de fleste står det slik til: Når Kristus spør: «Elsker du meg?», svarer de nok: «Ja, Herre, du vet at jeg elsker deg.» Men når han igjen sier: «Fø mine lam! Ta deg trofast og hjertelig av de sjelene jeg har kjøpt med mitt blod; utbre mitt rike; vær vennlig mot mine stakkars brødre og søstre og tal trøstende til dem; sørg for at de kjære unge blir oppdratt i gudsfrykt slik deres dåpspakt krever; elsk ikke verden; fly de verdslige lystene; sky synden og alt som frister til den!» – da later de som om de ikke hørte eller forsto det.

Tro vil de nok, og glede seg over Guds kjærlighet og Kristi fortjeneste; de vil vel også si at de elsker Gud og Kristus. Men å elske ham i gjerning og av hele hjertet og følge etter ham – det mener de det ikke er noe om å gjøre.

Når Jesus roper: «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!», tar de imot innbydelsen med takk og tenker at de nok skal gjøre bruk av den når tiden kommer. Men når Jesus videre sier: «Ta mitt åk på dere og lær av meg!», er det som om de ikke hadde ører til å høre det eller hjerte til å kjenne det.

Og for at jeg til slutt kort skal si min hjertens mening: De kristne i våre dager har for det meste en tro uten kjærlighet, det vil si en sol uten lys, en ild uten hete, en lyd uten kraft. De ligner en utro kone som fører et ødselt hus og besmitter seg med syndig lyst mens mannen er borte, men som, når han kommer hjem, later som hun er gudfryktig, og kaller ham sin hjertenskjære mann.

Her blir mang en god mann bedratt, for han er et menneske som ikke kan se inn i hjertene og ikke dømme over skjulte ting. Men hvordan vil det gå med skinnkristne og utro sjeler når de for Guds hellige åsyn skal gjøre regnskap for sin kristendom? Han prøver jo hjerter og nyrer og vil føre fram i lyset det som er skjult i mørket.

Nå vel, mitt medmenneske! Jeg advarer deg innstendig og av hjertet: Bedra ikke deg selv i denne saken, som det henger så mye på. Slå deg ikke til ro med en falsk innbilning og det ytre skinnet. Du vet jo vel at du ikke skal dømmes etter din innbilning og ditt ytre, men etter Guds ord og ditt hjerte.

Hva skal all denne ropingen og skrytingen være godt for: «Jeg tror, jeg tror at Gud har elsket verden» osv., når du ikke ved gjenkjærlighet viser at troen din er ekte? Vet du ikke at Den Hellige Ånd kaller dem som roser seg av troen og likevel ikke viser den i gjerning, for tomme

mennesker – det vil si hyklere, dåraktige og unyttige – og erklærer at den troen de roser seg av, er død når den er uten kjærlighetsgjerninger (Jak 2,20)?

Hva nytter så skrytet? Hva gagner skinnet? Hva hjelper den gode meningen og innbilningen du gjør deg om deg selv? Elsk Gud, som har elsket deg! Elsk din Gud og Frelser inderlig, brennende og standhaftig – eller hold opp med å rose deg av troen! «For Guds rike består ikke i ord, men i kraft» (1 Kor 4,20).

Også de som har en sann og uskrømtet tro, har grunn til å se nøye etter i seg selv under denne prøven og tenke over hva de vil svare sin høyt fortjente Frelser når han spør: «Har du meg kjær?» La oss, dere gudfryktige sjeler, strebe etter å kunne si i oppriktighet: «Herre, du vet alt, du vet at jeg har deg kjær» (Joh 21,17).

Men la oss ikke tro for godt om oss selv. Når vi ser hvor alvorlig vår Frelser mener det – han stiller jo det samme spørsmålet tre ganger – la oss da si med Peter, bedrøvet og gråtende: Herre, du kjenner mitt hjerte bedre enn jeg selv. Jeg vet ikke annet enn at jeg elsker deg inderlig, men jeg tviler ikke på at du ennå finner store feil og skrøpeligheter ved min kjærlighet. Akk, hjelp meg å gjøre den bedre! «Jeg elsker, Herre, hjelp min fattige og skrøpelige kjærlighet!»

Jeg innrømmer at det ennå blander seg mye egenkjærlighet og kjærlighet til verden inn i den; jeg ser jo godt at min kjærlighet ikke er så ren som den burde være. Jeg innrømmer også at min aller største og beste kjærlighet er som ingenting mot din makeløse kjærlighet. Én ting er min trøst: at du dømmer min kjærlighet med kjærlighet og i nåde, og tar til takke med den gode viljen og den hellige lengselen. Når jeg da svarer: «Du vet, Herre, du som vet alt, at jeg har deg kjær», sier jeg det med frykt og tårer. For jeg vet at min kjærlighet er svært skrøpelig og ufullkommen – ja, ikke engang å regne for kjærlighet mot din.

Men når jeg sier: Herre, du vet alt; du vet at jeg gjerne ville elske deg – du vet at min daglige bønn og begjæring er at jeg må vokse i kunnskapen om deg og i kjærligheten til deg – du vet at jeg hver dag øver meg i den kunsten å elske deg inderlig, oppriktig, brennende og evig – da sier jeg det med frimodighet. For du, Herre, vet at det er sant. Akk, Herre Jesus, erstatt alle mine mangler etter din rike miskunn!

Jeg bekjenner for hele verden og vitner for alle hellige engler og mennesker at jeg skylder å elske deg i all evighet, sammen med din Far og Den Hellige Ånd. Jeg bekjenner at mitt hjerte tilhører deg, og at det er din dyrekjøpte eiendom. Ved din nåde har jeg også det hellige og faste forsett å bruke alt jeg er, har og formår, i din hellige tjeneste – med enfoldig og oppriktig kjærlighet, villig og glad.

Samtidig gjør det meg inderlig vondt at min kjærlighet ennå er så skrøpelig og ufullkommen. Så lenge jeg lever, vil jeg ikke holde opp med å øve meg i kjærlighet til deg og be deg om alltid å holde den ved like og øke den. Mer kan jeg ikke – mer har jeg ikke, min Herre Jesus. Forsmå ikke mitt fattige hjerte med dets kjærlighet, du fullkomne og evige kjærlighet!

Akk, Herre Jesus, din kjærlighet ulmer i mitt hjerte; la den også begynne å flamme opp og brenne. La den hellige og himmelske ilden slå ut overalt fra mitt hjerte. La den fortære mitt liv, mine krefter og alt kjødelig og jordisk som finnes hos meg; la den brenne ut alle syndige lyster i mitt kjød, så de visner helt ned til røttene. Blås du på denne hellige ilden med din Ånds pust, så den stadig vokser. La mitt hjerte være et alter der ilden fra din kjærlighet aldri slukner. La all kjærlighet til verden bli bitter for meg, så din kjærlighet alene kan være søt!

Å, søteste Herre Jesus, gjennombor mitt hjerte mer og mer med din kjærlighets piler! Bryt inn i mitt hjertes innerste kammer; senk deg ned i min sjels dyp; trykk mitt hjerte inn til ditt hjerte så det kan bli tent; få mitt blod til å syde av din kjærlighet. Gi meg en ren, oppriktig, sterk og brennende kjærlighet!

O Jesus Krist, du elsker meg
mer enn min munn kan si;
gi meg å elske deg igjen,
du venn som ingen er lik!
La meg med lengsel favne deg
og alltid, mens jeg lever,
i deg forbli,
og deg, som løste meg,
mitt hele hjerte gi.

Din kjærlighet få i min sjel
sin faste bolig finne,
så jeg den velger til min del
og ikke annet vil vinne.
Ta bort alt det som hindre kan
at jeg i kjærlighet må brenne
ved å kjenne
deg, Kriste, Gud og mann!
La intet meg fra deg vende!

Men mangt et hjerte vil kanskje under en slik betraktning tenke: «Akk, det er jo visst høyst rimelig, og vi skylder sannelig å elske vår Gud av hele vårt hjerte og hele vår sjel. Men hvordan skal vi komme dit at vi elsker slik? Og hvilke midler skal vi bruke for å vekke vårt kalde hjerte til brennende kjærlighet til Gud?»

Derfor vil vi nå for det andre tale videre om dette. For at vi skal ha desto større nytte av å betrakte kjærligheten til Gud, vil vi legge fram midler som kan hjelpe oss å nå den og stadig vokse i den. Jeg innrømmer at denne saken fortjente en egen preken; her vil vi likevel bare kort berøre det hele.

Det første middelet som kan føre oss til å elske Gud og vokse i denne kjærligheten, er en hjertelig lengsel og en inderlig trang etter å elske Gud. Hos en gutt er begynnelsen til lærdom – og midlet til å nå den fullt ut – at han gjerne vil bli lærd og har lyst til og kjærlighet til bøkene. Slik er også det første trinnet og begynnelsen til den hellige kjærligheten til Gud at en inderlig ønsker å elske Gud og er bekymret over at hjertet er så kaldt.

Dette hellige ønsket er et tegn på tro og på en levende kunnskap om Gud. For ingen sjel lengter etter å elske Gud uten at den først har lært hans kjærlighet å kjenne og funnet at han alene er verdig all kjærlighet. Merker du da, du kristne hjerte, en slik hellig lengsel i deg etter å elske Gud – erkjenner du at du skylder å elske ham over alle ting, og klager du bare over at ditt hjerte er så kaldt og tregt – så takk Gud, som allerede har tent ditt hjerte med sin kjærlighet.

Hvor det er røyk, må det også være ild, og hvor en slik lengsel finnes, må det være kjærlighet. Vårt hjerte er riktignok som rå ved, som nok brenner, men i begynnelsen gir mer røyk enn flammer. Likevel

lærer erfaringen at slik ved pleier å brenne og gi aller sterkest varme når ilden først har fått overtaket.

For å forklare og forstå dette bedre kan denne lignelsen tjene. En enkel og fattig jomfru blir, mens hun ennå er ung og uerfaren, høyt og inderlig elsket av en overmåte rik, fornem og over alt anerkjent mann, som vil ha henne til ekte og søker å vinne hennes kjærlighet med alle tenkelige midler. Brudgommen er i seg selv verd å elske, og jomfruens foreldre og hennes sanne og forstandige venner gir henne inntrengende råd om ikke å avvise en slik ufortjent kjærlighet, som fører så mye godt og så store fordeler med seg, men ta imot den med ydmyk takk og inderlig gjenkjærlighet.

Likevel lar hun seg i sin ungdom og uforstand dåre av allslags skryt fra en falsk medbeiler, så hun i begynnelsen ikke kan få seg til å gi sitt hjerte til ham som mener det så godt og oppriktig med henne og for lengst har fortjent hennes frivillige kjærlighet. Men foreldrene og vennene, og brudgommen selv, gir seg ikke, og de overbeviser henne med mange gode grunner. Til slutt innrømmer hun at hun hittil har handlet dårlig ved å vegre seg for å svare en så stor kjærlighet med gjenkjærlighet.

Hun innrømmer at brudgommen er tusen ganger verdig henne, og at hun ikke har noe å innvende mot ham og hans kjærlighet. Men hun bekjenner likevel at hennes hjerte – som forhekset av den falske og bedragerske medbeileren – ennå ikke har villet gi etter. Dette beklager hun, og hun ber om betenkningstid, så hun kan be og bestemme seg fullt og helt og av hjertet.

Hun sier at hun gjerne ville elske ham, at hun ser ham som verdig hennes kjærlighet, ja, seg selv som altfor ringe til å bli elsket av en slik herre. Hun hater til og med sitt eget hjerte fordi det ennå på noen måte våger å vise seg gjenstridig og utakknemlig. Hvem kan her si annet enn at en slik jomfru allerede elsker ham som elsker henne, og at dette snart vil vise seg fullt ut og i gjerning?

Slik er det også med den botferdige sjel. Dens hjerte, fordervet av synden og uten forstand på sitt eget beste, viser seg nok ofte gjenstridig mot Herren Jesus og hans ubegripelige godhet, og kjenner av og til lyst til verden og dens forfengelighet.

Men den klager over dette med hete tårer og regner seg skyldig til å elske ham med tusen hjerter om den hadde dem. Den ber bare om tid

og nåde til å besinne seg og si fra seg den bedragerske kjærligheten til verden, og den erklærer at den vil tilhøre Herren Jesus alene og ingen annen. Da må en innrømme at den allerede elsker ham av hjertet, selv om den ennå ikke tror det selv.

Ja, jeg tør si at den kjærligheten som aldri er fornøyd med seg selv – som alltid tror at den ikke elsker nok, og at den elskede fortjener enda større kjærlighet – er den aller sterkeste og beste kjærlighet.

Når dere da, dere gudfryktige hjerter, merker en slik kamp i dere selv – for Jesus og mot verden og dere selv – så bruk den som et hellig middel til å vokse i den guddommelige og himmelske kjærligheten! Kjærligheten til Gud er en åndelig rus. Og slik en til slutt blir beruset når en ofte og rikelig slukker sin tørst, slik blir også hjertet til slutt fylt av fullkommen kjærlighet til Gud når en så å si lesker og stiller sin lengsel og hellige trang ved stadig å betrakte Gud og hans miskunn. Om dette skal vi snart tale nærmere.

Om dette første middelet må en likevel merke seg vel at det kreves oppriktighet. Hjertet må være uten falskhet og hykleri og ha et sant og alvorlig ønske om å elske Gud, og det må vise dette ved omhyggelig å sky alt som kan hindre dets hellige forsett.

La meg dra lignelsen ovenfor enda lenger. Jomfruen bør trekke seg helt bort fra den bedragerske medbeileren, ikke lenger lytte til smigeren hans og unngå enhver anledning til å snakke og omgås med ham, så en kan se at hun i alvor ønsker å elske sin sanne venn.

Søkte hun derimot fortsatt anledning til å være sammen med den andre, så og hørte ham gjerne, tok villig imot brevene og gavene hans og lot ham gjøre kur til seg, måtte en med rette slutte at den fordervelige kjærligheten hadde slått altfor dype røtter i hjertet hennes, og at hun ikke mente det alvorlig med sitt påståtte ønske om å elske den andre.

Slik er det også med menneskesjelen. Er det dens fulle og faste forsett å elske Gud og sin Frelser av hele sitt hjerte og all sin kraft, må den for fullt alvor rive seg løs fra kjærligheten til verden, si fra seg forfengeligheten, fornekte seg selv og legge vinn på én ting: å elske Gud. «Vennskap med verden er fiendskap mot Gud. Den som vil være verdens venn, blir Guds fiende», sier apostelen Jakob (Jak 4,4). Og Johannes sier: «Elsk ikke verden, heller ikke de ting som er i verden! Om noen elsker verden, da er ikke Faderens kjærlighet i ham» (1 Joh 2,15).

Jeg kan umulig se på himmelen med det ene øyet og på jorden med det andre; like umulig er det å gi mitt hjerte halvt til verden og halvt til Gud. La en *maler* være så kunstferdig han vil – han vil likevel ikke på én gang kunne gjengi et menneskeansikt vakkert og nøyaktig og samtidig lytte med lyst og glede til en yndig musikk som lyder like ved. For når sinnet er alvorlig opptatt med det ene, kan det ikke samtidig gi seg alvorlig av med det andre. Slik er det også med sjelen: den kan ikke på én gang *tjene* (og elske) *både Gud og mammon* (Matt 6,24).

Erfaringen viser at *jakthundene* i den vakreste vårtiden oftest og lettest mister sporet etter dyrene de leter etter. Jegerne og naturkyndige forklarer det slik: Urtene og blomstene står da i full blomst, og de mange slags dufter som strømmer ut fra dem, forvirrer hundenes luktesans, så de mister lukten og sporet av dyret. Dette er et treffende bilde på de sjelene som er halvt verdslig og halvt himmelsk sinnet.

De gir seg ut for å ønske å vokse i kjærligheten til Gud, men blander seg samtidig inn i verdens forfengelighet, vellyst, selskapsliv og overdådighet. Slik blir hjertet forstyrret og med makt vendt bort fra sine hellige forsetter – om det har noen.

Er det da deres fulle alvor, dere kristne sjeler, å elske Gud av hele hjertet, så er det helt nødvendig at dere river dere fullstendig løs fra kjærligheten til verden og til dere selv. Gud tåler ingen medbeiler. Han vil enten ha hjertet alene eller slett ikke; med et halvt hjerte er han ikke tjent. Og en sjel som har lært ham riktig å kjenne, finner så fullkommen tilfredsstillelse i ham at den ikke trenger å vente seg noe mer eller bedre av verden.

Men før jeg går videre, må jeg ta bort en tvil som et enfoldig hjerte kan få. Når vi krever hele hjertet og hele sjelen som gjengjeld for Guds kjærlighet, og krever at all kjærlighet til verden blir sagt fra seg for at den himmelske kjærligheten skal kunne nås, vil det kanskje tenke som så: «Hvordan er det mulig at jeg kan leve i verden og likevel ikke elske noe annet i den enn Gud? Jeg må da vel elske min mann, min hustru, mine søsken, min neste og mange andre ting?»

Jeg svarer: Min medkristen! Når vi krever at kjærligheten til verden skal rykkes opp av hjertet, mener vi den uordentlige, kjødelige og syndige kjærligheten til verden, til dens overdådighet, prakt, hovmod og lignende. Med ordet «verden» tenker vi ikke så mye på den

store bygningen av himmel og jord som Gud har skapt, og som så å si overalt bærer innskriften om hans kjærlighet.

Enda mindre tenker vi på menneskene som lever med oss i verden, så langt de betraktes som mennesker – altså heller ikke på våre ektefeller, barn og venner. Vi tenker derimot på det kjødelige, forfengelige og overdådige vesenet som verden driver med, og på de forgjengelige tingene så langt menneskehjertet henger seg ved dem og misbruker dem og setter kjærligheten til Gud til side. Vi tenker også på alle kjødelig sinnede mennesker så langt de blir oss til hinder i kjærligheten til Gud.

Den ordentlige og tuktige kjærligheten til ektefelle, barn og venner er så langt fra å hindre kjærligheten til Gud – for ikke å si strides mot den – at en tvert imot kan øve og tydelig vise kjærligheten til Gud nettopp i den. Den ene ektefellen kan elske den andre som et kostbart og edelt klenodium Gud har skjenket, eller fordi Gud har prydet dette klenodiet med allslags herlige dyder og gaver, eller som en medhjelper og følgesvenn Gud har gitt i dette møysommelige og sorgfulle livet.

En mor kan elske barnet sitt, ikke bare fordi det er hennes barn og født av hennes liv, men også fordi det i den hellige dåpen er født på ny og blitt et Guds barn. Hun vet at det er et gods Gud har betrodd henne, Jesu Kristi eiendom, som han har kjøpt seg med sitt eget blod. Derfor våker hun omhyggelig over det og strever alvorlig for å kunne levere det tilbake til ham med glede på den store dagen. Da kan jeg med rette si at hun i en slik kjærlighet elsker Gud.

Den ordentlige og gudfryktige kjærligheten til våre egne kan like godt gå sammen med kjærligheten til Gud som den kjærligheten en hustru har til sitt barn eller sin bror, kan gå sammen med kjærligheten til hennes ektemann. Ham elsker hun jo likevel med en kjærlighet som går foran alle andre og er større.

Dette ser en aldri tydeligere enn når det byr seg en anledning til å vise kjærlighetens kraft. En mor kan av og til gjøre overmåte mye ut av et barn, kysse og kjærtegne det, følge det med øynene og vise det all mulig kjærlighet. Men blir barnets far syk, glemmer hun straks alle slike kjærlighetsbevis og steller sin ektefelle natt og dag med utrettelig kjærlighet. Slik er det også med kjærligheten til Gud.

En troende sjel elsker nok ett og annet i verden, men likevel alt i Gud, med Gud og til Gud. Det kan se ut som om den elsker et barn, en ektefelle eller en venn altfor varmt og heftig. Men kommer det en situasjon der den skal vise sin kjærlighet til Gud og for hans skyld sette all annen kjærlighet til side og glemme den, gjør den det med største villighet.

Det er med dette som med ilden. Den holdes ved like av tre og kull, som blir liggende på jorden; men flammen stiger opp over dem og søker mot himmelen. En troende sjel kan nok gjøre mye ut av en vakker og prektig blomst – se på den med glede, bære den i hånden, holde den til nesen og beundre den. Men hjertet er likevel alltid vendt mot Skaperen; det er egentlig og først og fremst ham den gleder seg over – over hans visdom, allmakt og godhet, som åpenbarer seg gjennom blomsten.

Heller ikke de verdslige gjøremålene og forretningene, som også hviler på de gudfryktige, hver etter sitt kall, står i veien for kjærligheten til Gud. De kan tvert imot være et middel til å øve og vise kjærligheten til Gud. En *husmor* blir ikke hindret i den trofaste og kyske kjærligheten hun har til sin mann, av sin store husholdning, av tilsynet med tjenestefolkene og av omsorgen for hele hjemmet; det gir henne tvert imot anledning til å vise hvor mye hun strever etter å være ham til glede og nytte i alle ting.

Slik kan og skal heller ikke de kallsgjerningene og mange forretningene som hviler på oss mennesker, holde oss borte fra kjærligheten til vår Gud. Gjennom dem får vi tvert imot anledning til å vise den. Alt en kristen gjør, bør han gjøre i den hellige hensikt å tjene og behage sin høyt fortjente Gud og Herre.

Jeg går nå over til de andre midlene som kan hjelpe oss til å elske Gud. Til det trengs det videre at et gudfryktig hjerte flittig, ja, alltid har *kjærlighetens bøker* for øye. Verden har mange kjærlighetsbøker, gamle og nye, og noen av dem er som *forgiftet sukker* som ødelegger ungdommens unge hjerter. Men Gud har heller ikke latt sine egne mangle noe her. Han har store og små bøker som alle handler om kjærlighet – om vi bare ville lese dem. Alle bokstavene i dem er som skrevet med ild og flammer, så våre hjerter kan bli tent med himmelsk kjærlighet.

Guds *første kjærlighetsbok* er *Den hellige skrift*, der alt dufter og smaker av kjærlighet. Den er som en konvolutt med mange brev i, som Herren Jesus – Faderens evige Ord, den store menneskevennen – har skrevet til sjelen, sin brud. Innholdet er kort sagt dette: *Elsk Gud, for han har elsket deg først*. Av og til lokker den vennlig og trøster mildt; av og til lover den alt det gode og ønskelige Gud kan gi; av og til truer, skremmer og refser den; av og til klager og gråter den, slik de som elsker, pleier å gjøre.

Den hellige skrift kan sammenlignes med en gyllen ramme, besatt med diamanter og andre edelstener, rundt et bilde av en stor herre; den som har fått det i gave, bærer det med rette på sitt hjerte. I Skriftens mange tusen kjerneord og kraftord er det edle bildet av sjelens brudgom, Jesus Kristus, innfattet. Derfor bør den med rette være kjær og dyrebar for alle troende sjeler.

Den er som et *brennspeil*, som fanger opp strålene fra den himmelske kjærligheten, samler dem og retter dem mot menneskehjertet, så det skal flamme opp i hellig kjærlighet. Jeg kan si at hvert kraftord er et glødende kull fra Guds alter, til å legge rundt våre hjerter og tenne dem til kjærlighet til Gud.

Når et menneske ønsker å vokse i kjærligheten til Gud og mer og mer tenne opp sitt kalde hjerte, må han hver dag, ja, natt og dag ha denne kjærlighetens bok foran seg og lese og betrakte den med oppmerksomhet og andakt.

En må ikke lese den overfladisk, men i den hellige hensikt å lære Gud å kjenne i hans kjærlighet og miskunn, og av hjertet elske, frykte og stole på ham. En må ikke lese Herren Jesu kjærlighetsbrev som om de var skrevet til andre, men først og fremst som skrevet til en selv. En må gjøre seg kjent med hovedordene og hver dag legge dem som himmelske kull rundt sitt hjerte, så det alltid kan stå i glød og flamme og ikke kan unndra seg kjærligheten til Gud.

Slike ord er: «Glemmer vel en kvinne sitt diende barn, så hun ikke forbarmer seg over sitt livs sønn? Om også de glemmer, så glemmer ikke jeg deg» (Jes 49,15). «Som en far forbarmer seg over sine barn, forbarmer Herren seg over dem som frykter ham» (Sal 103,13). «Med evig kjærlighet har jeg elsket deg. Derfor har jeg latt min miskunn mot deg vare ved … Er da Efra'im min dyrebare sønn og mitt kjæreste

barn …? Derfor røres mitt hjerte av medynk med ham, jeg må forbarme meg over ham» (Jer 31,3.20).

«For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne» (Joh 3,16). Guds Sønn «elsket meg og ga seg selv for meg» (Gal 2,20). «Det er et troverdig ord, fullt verdt å motta: Kristus Jesus kom til verden for å frelse syndere» (1 Tim 1,15). «Gud er kjærlighet» (1 Joh 4,8.16 og flere steder).

Disse og lignende skriftord er veden som kjærligheten til Gud må holdes brennende med på hjertets alter. De er stålet, og våre hjerter er flintsteinene; når de slås mot hverandre, kommer gnistene som tenner ilden av den guddommelige kjærligheten. Det er forgjeves at noen ønsker å kalles eller bli en som elsker Gud eller Herren Jesus, når han ikke er eller vil bli en som elsker Ordet.

Med dette mener jeg ikke å fraråde et troende hjerte å lese andre gudelige og åndrike bøker. Men som jeg, så vidt jeg husker, alt har sagt et sted tidligere, må en her gjøre rett forskjell og fremfor andre velge dem som best framstiller Guds kjærlighet i Kristus Jesus, og som på den måten søker å tenne våre hjerter til gjenkjærlighet. Det som har flytt ut av verdens ånd og kalde hjerter, er ikke noe for en sjel som lengter etter Guds kjærlighet.

Den andre kjærlighetsboken en troende sjel flittig må lese i, er den korsfestede Jesus. I himmelen og på jorden finnes det ingenting som rommer mer kjærlighet enn den, og som har mer kraft og ild til å tenne hjertet.

Noen kan male min Frelser for meg slik han ligger i krybben, eller kneler på Oljeberget og svetter blodig svette, eller henger på korset, eller blir tatt ned av korset og båret død til graven – og samtidig skrive eller si: «Så har Gud elsket verden», eller: «Gitt for meg». Da synes jeg at mitt hjerte må syde av kjærlighet.

Øynene mine fylles av tårer, og jeg vet ikke hva jeg skal si til et slikt syn. Jeg kan bare tenke med et sukk: «Jesus, min kjærlighet, er korsfestet! Jesus, du min, og jeg din! Jesus, min kjærlighet, gi at jeg må elske deg!»

Med full rett har en utenlandsk forfatter kalt Golgata, fjellet der min Jesus ble korsfestet, *kjærlighetens høyskole*. Hans kors er kateteret eller lærestolen han preker og foreleser kjærlighet fra. Alt vi ser der, er bare forelesninger om kjærlighet og bare tilskyndelser til

kjærlighet. Alt Herren sier, gjør og lider der, vitner om hans store kjærlighet og oppmuntrer oss til å elske ham igjen; hans hellige sår er virkelig dype kilder som det flyter bare kjærlighet ut av. (*Frans av Sales*.)

Vil du da, du gudfryktige sjel, bli tent til kjærlighet til Gud, så møt ofte fram i denne skolen. Drikk ofte av Jesu sår. Legg ofte ditt hjerte under hans kors, inn til hans hellige føtter, så hans varme blod kan renne ned over det. Da skal det ikke mangle deg kjærlighet.

Den tredje kjærlighetsboken kan være den botferdige sjels egen samvittighet. Der kan den lese om syndene i hele sitt liv, og samtidig om Guds store langmodighet og barmhjertighet, som har ført den til omvendelse og gitt den syndenes forlatelse.

Når den blar gjennom denne boken, må den jo innrømme: Så mange synder den har gjort i sine levedager, så mange skritt har den tatt på den brede veien som fører til fortapelsen, og så mange trinn har den steget ned mot helvete. Og så mange synder som den nådige og kjærlige Gud har tilgitt den, så mange trinn har han ført den tilbake igjen og oppover mot himmelen.

Skulle ikke den barmhjertige Gud ha fortjent en stor og overmåte høy kjærlighet for dette? Sannelig, de tilgitte syndene – og det å tenke over dem – er god ved til å holde kjærlighetens ild ved like og øke den i våre hjerter!

Når Paulus sier: «Kristi kjærlighet tvinger oss» (2 Kor 5,14), ser han uten tvil ikke bare på Herren Jesu kjærlighet til alle, da han døde for vår skyld på korset og forløste oss med sitt blod. Han ser også på den særskilte kjærligheten Herren viste ham da han grep ham og stanset ham midt på hans syndens og fortapelsens vei.

Slik har også Johannes, med ordene i vår tekst: «Vi elsker fordi han elsket oss først», hele Guds kjærlighet for øye – slik den henger sammen som en kjede i hans nådes velgjerninger, hans langmodighet og barmhjertighet, i at han gav sin Sønn for oss, i vår omvendelse, våre synders forlatelse, vår rettferdiggjørelse, helliggjørelse og fornyelse.

Slik velgjerningene og nådebevisene fra Guds side henger i hverandre og følger på hverandre, slik bør det også være med vår gjenkjærlighet. Den ene kjærlighetens tåre bør trenge den andre fram; det ene sukket, den ene lovprisningen, den ene lengselen og trangen bør følge på den andre. Dere botferdige sjeler, ta den botferdige synderin-

nen til eksempel, slik hun ligger ved Herren Jesu føtter, kjærtegner og kysser dem, væter dem med tårene sine og tørker dem med håret sitt (Luk 7,38). Lær av henne hva dere skylder den korsfestede Jesus, ham som Gud har stilt fram for oss som en nådestol i hans blod (Rom 3,25).

Alle Guds velgjerninger er store og fører mye kjærlighet og godhet med seg; men syndenes forlatelse er overmåte stor og uten like. Når *en hersker* løfter et fattig menneske opp av støvet og gjør ham rik og æret, er det sannelig noe stort. Men når han tar ham til nåde etter at han har gjort opprør mot ham, og overøser ham med nye velgjerninger, er det noe enda større, og det fortjener så mye mer å bli verdsatt.

Den fjerde boken er ens egen erfaring av Guds mangfoldige godhet. Her vil jeg være desto kortere fordi jeg alt tidligere i denne preken har gitt veiledning om det. Men dette vil jeg inntrengende råde en troende sjel til: at den ikke bare en og annen gang tar seg tid til å tenke over de viktigste kjærlighetsgjerningene den har fått av Gud i sitt liv, men at den også, for bedre å huske dem, skriver dem opp på en lapp eller i en liten bok. Den kan så lese og tenke over den når den kjenner seg noe kald – omtrent slik:

I det og det året, på den og den dagen, kom jeg i stor fare for mitt liv og min salighet; men den barmhjertige og langmodige Gud rev min sjel ut av døden. I det og det året, på den og den dagen, ble jeg farlig syk; men min Gud vederkveget meg på sykeleiet, lot meg ikke mangle det stellet jeg trengte, og holdt meg oppe etter sin hellige vilje og sitt råd.

På den og den dagen, i det og det året, åpnet min Gud ved sitt nådige forsyn døren for meg til mitt embete, til ære og gods, og dro meg fram fra forakt og ringhet. På den og den dagen førte Gud meg sammen med min kjærlige og gudfryktige ektefelle.

Ved hans nåde har vi hittil levd sammen i kjærlighet og enighet, og min ektefelle har gjort mang en bitter time i mitt møysommelige liv søt for meg. På den og den dagen ble et tungt kors lagt på meg; anfektelse og trengsel falt over meg, men min Gud kom meg til hjelp og fridde meg ut av det, og så videre.

Det er med slike betraktninger som med Ahasverus' krønikebøker. Han hadde glemt hva Mordekai en gang hadde gjort for ham. Men da han fant det skrevet og hørte det lest opp fra bøkene, spurte han: «Hva ære og opphøyelse er blitt Mordekai til del for dette?» (Est 6,1–

3). Vi stakkars mennesker har dessverre ofte en dårlig hukommelse, så vi lett – ja, lettere enn noe annet – glemmer vår Guds mangfoldige velgjerninger. Men når slike overveielser og opptegnelser kommer til, sukker vi og sier: Min Gud, hvilken ære og takknemlighet har jeg vist deg for all den store nåde og kjærlighet du har vist meg?

Den *femte kjærlighetsboken* er denne verdens store skueplass, der det ikke finnes en eneste skapning som ikke er merket med et kjærlighetsmerke fra Den Høyeste. Slik fornemme folk pleier å merke innboet sitt med navn og våpen, slik har vår Gud trykt et kjennetegn på sin kjærlighet og miskunn på alle sine skapninger. Du kan ikke vende øynene noe sted, mitt medmenneske, uten at Guds kjærlighet stråler deg i møte.

Du kan ikke spise eller drikke noe som ikke er tilberedt og krydret med Guds kjærlighet. Naturens store bok har mange blad, men alle er fullskrevet med Guds kjærlighet, og alle kapitlene i denne boken har overskriften: «Om Guds kjærlighet, om Guds miskunn, om Guds allmakt, om Guds visdom.» Ikke bare «himlene», men alle skapninger, helt ned til den minste orm, «forteller Guds ære»; hvelvingen og alt den dekker, «forkynner hans henders verk» (Sal 19,2).

En troende sjel som strever etter å elske Gud, venner seg derfor med god grunn til å betrakte alle Guds gjerninger med moden ettertanke, til å se hans godhet og kjærlighet i alle ting og slik oppmuntre seg selv til inderlig takknemlighet og gjenkjærlighet. Vi må jo ikke være som det ufornuftige feet, som lever omgitt av Guds kjærlighet og miskunn mot alle, men ikke forstår – og heller ikke kan forstå – hva Gud og hans kjærlighet er. Oss har den allmektige Skaperen betrodd noe mer; derfor vil han også kreve noe mer av oss.

Jeg holder meg likevel fra å forfølge dette emnet videre, for det som er sagt her, er nok for det jeg nå har for meg. Jeg viser heller til min bok om Gotthold og hans *andektige innfall*, som nettopp har som mål å vise Guds kjærlighet i alt vi møter, og slik oppmuntre menneskehjertet til å elske ham igjen.

Det tredje middelet til å komme dit at vi elsker Gud, er at vi hver dag øver oss i denne hellige kunsten og gjør alt for å nå dette målet. Flid og øvelse gjør til slutt en mester – og likeså en kristen, eller, som er det samme, en som elsker Gud.

Tenk ikke, du kristne hjerte, at du alt er kommet langt i denne kunsten, selv om du nå og da kjenner deg søtt og sterkt dratt mot din Gud. Kjærligheten til Gud er en kunst vi ikke blir utlært i så lenge vi lever. Og selv om vi etter vår evne er kommet langt i den, er det likevel ingenting å regne mot vår kjærlige og miskunnelige Guds høyhet. Om menneskene bygger høye tårn og slott på de høyeste klippene, når de likevel ikke på langt nær inn i himmelen.

Dette kunne en framstille i et sinnbilde: et *alter* som står på et høyt fjell, der en klar ild fortærer et offer, med innskriften: «Ennå ikke på langt nær til himmelen», eller: «Ennå langt fra himmelen.» Det målet vi skal elske Gud med, er uten mål, for hans kjærlighet har intet mål. Den som tror at han allerede elsker Gud så mye som han bør, vet ennå ikke hva det vil si å elske Gud, og har ennå ikke lært de første begynnelsesgrunnene i denne kunsten.

Samtidig er det høyst nødvendig at en hver dag og inderlig ber om kjærlighet til Gud og om at den må vokse. Akk, sier en troende sjel som elsker Gud: Min Gud, hvor lenge skal mitt hjerte være så kaldt og tregt? Hvorfor gjør du det ikke i dag til et helt offer som fortæres i kjærligheten til deg? Hvor lenge skal mitt hjerte være som en lukket rose? Når skal det folde seg helt ut mot deg, du kjærlighetens sol? Å, evige kjærlighet, tenn meg! Å, liflige ild, fortær meg!

Å, Jesus, Jesus, legg meg inn til ditt bryst – trykk mitt hjerte fast og nær inn til ditt kjærlige hjerte, så det en gang kan bli helt gjennomvarmet og elske deg over alt annet!

Men lengtende sjeler trenger en ikke å gi mange forskrifter. Hjertet deres er alltid fullt av lengsel, sukk og trang og ber alltid om mer nåde til å elske inderlig og brennende. Det rommer også mer i ett eneste hjertelig sukk enn en kan få sagt. Det ligner et glødende og rykende lys som med røyken søker flammen som svever over det, og til slutt når den.

Den troende sjels bønn er som en samtale mellom en elskende og den hun elsker; ved den blir hun mer og mer tent. Sjelen hører sin Gud si til seg: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand» (Matt 22,37). Og den svarer: Jeg vil elske deg, min Gud og Herre, min Skaper, Frelser og Talsmann, av hele mitt hjerte og av hele min sjel.

Men jeg kan ikke elske deg slik jeg vil. Å ville har du gitt meg; gi meg også å fullføre det. Isak sa en gang: «Se, her er ilden og veden, men hvor er lammet til brennofferet?» (1 Mos 22,7).

Men jeg sier: Min Gud og Far, her er veden og et hjerte til brennoffer; men hvor er ilden som kan fortære det? Tenn du det fra himmelen, og la meg fortæres i din kjærlighet. (*Helofre eller brennoffer var de ofrene der offerdyret ble lagt helt på alteret – bortsett fra huden og møkka – og brent opp, uten at noe ble levnet til mat for prestene eller dem som ofret.*)

Jesus er den største skatt;
ham å elske dag og natt
gir en glede rik og stor,
som til evig hos oss bor.
Jesu kjærlighet vår tid
gjør på jorden søt og blid.

Å, hvor blir da hjertet lett
når en elsker Jesus rett!
Akter ingen gave høyt,
har det Jesus, er det fornøyd;
da det ikke krever mer,
for i ham det alting ser.

Vis deg så, min medkristen, som en prest i den nye pakt. Bær fram et offer for din Gud hver morgen, middag og kveld, og velg i alle ting ikke annet enn det som kan oppmuntre deg til å elske din Gud og øke og holde ved like kjærligheten til ham. Snakk helst om det som kan fremme ditt hellige mål. La ikke noe menneskes nærvær og omgang være deg kjær, uten deres som har samme sinn som deg – som vil elske Gud av hele hjertet og søke å vise det på alle mulige måter og ved alle anledninger.

Husk ofte midt i dine gjøremål og forretninger hva du skylder din Gud og Frelser: å elske ham av hele ditt hjerte og av hele din sjel. Bland også inn i alle dine andre tanker minnet om Herren Jesu kjærlighet, og hold deg alltid nær denne ilden, så ditt hjerte stadig kan være varmt. Grip villig og glad enhver anledning til å gjøre kjærlighetsgjerninger mot nesten, for det er et godt middel til å vise og øke kjærligheten til Gud.

Når Satan, verden og ditt eget kjød og blod viser deg en og annen lystig sidevei og vil føre deg bort fra kjærligheten til Gud, så si straks som Josef: «Hvordan skulle jeg da gjøre denne store ondskapen og synde mot Gud?» (1 Mos 39,9).

Regn den dagen for tapt da du ikke har gjort, sagt eller lidd noe av kjærlighet til Gud. Be din Gud ydmykt om tilgivelse om kvelden når du ikke alltid har vist deg så ivrig i kjærligheten til ham og ikke har vandret så varsomt og hellig i den som du burde. Når du vil gå til sengs, så svøp deg inn i kjærligheten til din Gud. Bær fram hele ditt hjerte for ham som et kveldsoffer. Be ham om ikke å la noen vanhellig drøm besmitte din sjel, og om at du må være innesluttet i hans nåde og kjærlighet, enten du sover eller våker, og så videre.

Å, Jesus, du ubegripelige, evige kjærlighet, la meg selv erfare, kjenne og gjøre det jeg preker og skriver for andre! La meg leve, lide og dø i din kjærlighet! Deg være lov og takk i all evighet! Amen.

Tolvte preken. Mer om den troende sjels inderlige og brennende kjærlighet til Gud

I Jesu navn. Amen.

Matt 22,37: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand.»

Noen steder der Skriften lover Guds folk en herlig frelse eller en uventet velgjerning for sjel eller legeme – noe som syntes umulig for fornuften – legger den til: «Herrens, hærskarenes Guds nidkjærhet skal gjøre dette» (2 Kong 19,31). Da Sankerib inntok den ene festningsbyen i Judas rike etter den andre og ødela alt, og til og med lot byen Jerusalem og dens gudfryktige konge Hiskia true med mange hånlige og ugudelige ord, måtte profeten Jesaja trøste og reise dem opp. Han lovet dem at byen ikke skulle falle for den grusomme og mektige fienden, men at de igjen skulle «skyte dypere rot nedentil og bære frukt oventil».

Fienden skulle ikke komme inn, ja, ikke engang komme nær, og «ikke skyte en pil inn i den»; Herren ville «legge ring i hans nese og bissel mellom hans lepper og føre ham tilbake den veien han kom».

Alt dette stadfester profeten med de ordene som er nevnt: «Herrens, hærskarenes Guds nidkjærhet skal gjøre dette.» Slik også et annet sted: Da den samme profeten hadde lovet Guds kirke et under-

fullt barn, en sønn – «herredømmet er på hans skulder, og han skal få navnet Under, Rådgiver, Veldig Gud, Evig Far, Fredsfyrste», og riket hans skal gjøres fast og holdes oppe «ved rett og rettferdighet» – legger han til: «Herrens, hærskarenes Guds nidkjærhet skal gjøre dette» (Jes 9,6–7).

Nidkjærhet kalles her uten tvil *den hellige og inderlige kjærligheten* som Gud bærer til sitt folk. Den gjør at han blir nidkjær for det og flammer opp mot fiendene, så han søker å verne sitt folk og styrte dem som står det imot. Dette må vi gjøre klart med eksempler fra dagliglivet. En mor elsker ikke bare barnet sitt inderlig, men blir også nidkjær for det når det trengs, og setter inn alle sine evner og krefter for å bevare, verne og frelse det.

Når barnet hennes springer omkring og leker, følger hun det overalt med sine kjærlige øyne. Men kommer det en hund eller en gris mot barnet for å skade det, begynner øynene hennes å lyne og hjertet å bli nidkjært; hun løper til og frelser barnet sitt.

I Firenze i Italia hendte det for noen år siden at en stor løve som ble holdt fanget, brøt ut av buret og løp gjennom byen med fryktelig brøl, så alle ble forferdet og flyktet. Underveis kom den over en liten gutt, det eneste barnet til en fattig mor som levde av å spinne. Moren ser at løven griper barnet hennes og vil rive det i stykker. Da glemmer hun all frykt og all flukt og skynder seg i kjærlighetens iver bort til dyret, river barnet ut av klørne og bærer det hjem i god behold.

I landsbyen Kortenbak brøt det ut en brann som også la bonden Hans Karstens' gård med alle uthusene i aske. Kona hans hadde vært borte; da hun kommer løpende og ser huset i lys lue, husker hun at den eldste sønnen deres, en gutt på omtrent tre år, hadde vært alene i huset. Enda hun var høygravid, skynder hun seg inn gjennom en sidedør og styrter seg så å si midt inn i flammene. Der inne finner hun barnet sittende, allerede hardt skadet og forbrent; hun river det til seg og bærer det ut av ilden. Gutten døde likevel tre timer senere, til hennes dypeste hjertesorg.

De greske historiebøkene forteller at den rike kong Krøsus i Lydia hadde en stum sønn som het Atys. Da perserkongen Kyros' hær hadde inntatt kongsbyen, så Atys at en soldat stormet mot faren hans med dratt sverd for å drepe ham. Da ble han så opptent av kjærlighetens iver at han, som aldri før hadde talt, nå begynte å tale og rope: «Skån

ham, skån ham, soldat! Det er kongen!» Om den tapre og navngjetne krigshelten Georg Kastriota, som tyrkerne kaller Skanderbeg, fortelles det at når han så fiendene sine, tyrkerne, på slagmarken og ville gå til angrep, sprakk underleppen hans av nidkjærhet, så blodet strømmet ned i skjegget.

Dette forteller jeg for at vi desto bedre skal forstå profetens uttrykk: *Herrens, hærskarenes Guds nidkjærhet skal gjøre dette*. Ordet må først og fremst gjelde og vise til forløsningsverket, slik profeten gjør klart på det siste stedet som ble nevnt. Gud har elsket den edleste av sine synlige skapninger, mennesket, inderlig og brennende og prydet og benådet det med alle slags herlige gaver. Men da djevelen angrep dette hans kjære og dyrebare barn, forførte det skjendig og fordervet det ved synden, begynte Gud i heftig kjærlighet å bli nidkjær for det.

«Er da ikke mennesket min dyrebare sønn og mitt kjæreste barn» – min edleste skapning under himmelen, som jeg har skapt i mitt bilde og utvalgt til min eiendom og bolig? «Enda jeg så ofte har talt imot ham, kommer jeg ham fortsatt i hu. Derfor røres mitt hjerte av medynk med ham, jeg må forbarme meg over ham» (Jer 31,20). Av denne ivrige kjærligheten strømmet det første løftet fram straks etter fallet: «Kvinnens ætt skal knuse slangens hode» (1 Mos 3,15) – og likeså alle de andre løftene som ble gitt senere, helt til tiden for oppfyllelsen kom.

Vil du nå vite, du kristne hjerte, hva Guds nidkjære kjærlighet er, så se på Jesus Kristus fra unnfangelsen og fødselen hans helt til døden!

Er han ikke lik den moren som sprang i vannet etter barnet sitt, eller hun vi nettopp nevnte, som skyndte seg midt gjennom flammene til sin lille sønn, eller hun som rev barnet sitt ut av klørne på den brølende løven? Sprang han ikke ned til oss da vi svevde i den ytterste fare for vår salighet og var i den aller største elendighet – da han ble et menneske, lik oss i alle ting, men uten synd? Har han ikke våget seg inn i flammene fra Guds vrede og båret oss ut derfra? Har han ikke fridd oss ut av helvetesløvens vold ved å gi seg selv for oss?

Se på ham da han på Oljeberget skulle begynne kampen med døden og helvete, og se hvordan ikke bare leppene hans, men så å si alle årene i hans hellige legeme sprakk, så hans dyrebare blod trengte ut og falt ned på jorden.

Se på ham i hele hans lidelse! Den Allmektige lar hendene sine binde; Den Allerhelligste lar seg slå i ansiktet; den mest gudfryktige av alle lar seg piske; Den Allerhelligste lar seg spotte og spytte på; den mest rettferdige av alle lar seg fordømme; herlighetens Herre lar seg korsfeste; livets Fyrste lar seg drepe! Hvordan kan dette skje? Hva er grunnen til det? «Dette har Herrens, hærskarenes Guds nidkjærhet» – hans heftige kjærlighet – «gjort.»

Ja, Jesus Krist, i all vår nød
du ville på oss tenke;
for oss du ble til verden fød
for evig liv å skjenke.
Du gav deg selv i døden hen
å føre oss til Gud igjen –
hvem kan deg nok da takke?

Tenk nå etter, dere gudfryktige sjeler, om ikke en så heftig kjærlighet har fortjent en like heftig kjærlighet tilbake, og om vi på noen måte kan la være å være nidkjære for ham som har vært nidkjær for oss! I den kristne kirkes første tid finner jeg nok mange som har vært ivrige i kjærligheten til Gud og Herren Jesus.

Hjertene deres var opptent av Herrens nidkjærhet; med glede styrtet de seg på det brennende bålet og sprang midt inn blant de rivende, glupske villdyrene. De foraktet sverd, ild, vann og alle de pinsler de vantros grusomhet kunne finne på, og regnet det for sin største ære å lide noe for Jesu skyld.

Men hvor skal vi lete etter denne ivrige kjærligheten i våre dager? Vi papirkristne! Vi helgener bare i skallet! Hva gjør vel vi, hva taler vi, hva lider vi, hvilken nidkjærhet viser vel vi for vår Gud og Frelser? Hvor få er det ikke som for hans skyld vil tåle et ord, bøye sin vilje, fornekte seg selv, si fra seg verden og dens lyster og ofre seg selv til sin Gjenløser i ydmyk tålmodighet! Hva ville vi da gjøre om vi for hans skyld skulle miste livet og oppgi ånden under grusomme menneskers hender?

Dere nidkjære som elsker Jesus, hvor er dere? Dere brennende og skinnende lys, hvor har dere gjemt dere? Jeg tror nok det ennå finnes noen slike i verden, men *jeg* kjenner bare svært få av dere; Gud kjenner dere likevel. Men dere, mine tilhørere og lesere, tenk etter

hvordan det står til med dere! Prøv dere selv om dere elsker Gud og Jesus – om dere elsker ham inderlig, ivrig og brennende! La oss elske ham, «fordi han elsket oss først» (1 Joh 4,19). Men la oss elske ham ivrig og inderlig; for slik har han elsket oss.

«Ild er jeg kommet for å kaste på jorden, og hvor jeg skulle ønske at den alt var tent!» sier vår høylovede Frelser (Luk 12,49). Også jeg har denne gangen satt meg fore å kaste ild blant dere. Jeg *ønsker å sette hele denne byen og menigheten* i brann, og hvor gjerne ville jeg ikke se denne salige ilden blusse opp og bryte ut! Jeg taler om den samme ilden som min Frelser taler om, nemlig den inderlige og brennende kjærligheten til Gud. All annen ild fører med seg hjertesorg, fattigdom og elendighet; denne fører derimot med seg hjertefryd, rikdom og herlighet.

I forrige preken lærte jeg dere at vi skal elske Gud; nå vil jeg ved Guds nåde vise *hvordan vi skal elske ham*. Gud hellige og velsigne dette forsettet for Herren Jesu skyld! Amen.

Selv om ingenting er mer alminnelig enn kjærlighet, er det likevel vanskelig å beskrive den riktig og si hva den egentlig er. Den lar seg bedre føle enn uttale. En mor elsker sitt eneste og vakre barn inderlig og viser kjærligheten sin tydelig ved hver anledning. Men spør henne hva denne kjærligheten er som hjertet hennes føler, så vet hun ikke hva hun skal svare, og sier kanskje: «Det kan dere vel tenke dere selv.» Det samme gjelder kjærligheten til Gud. Mangt et gudfryktig og enfoldig hjerte eier den i rikt mål, men kan likevel ikke beskrive den; mens mangen lærd kanskje kan beskrive den noenlunde, uten å eie den.

For min del skulle jeg ønske at ingen av oss som hører eller leser dette, trengte noen beskrivelse av kjærligheten til Gud, men at vi alle måtte kjenne den rikelig og kraftig. Likevel må man anta – ja, til dels slutte med sikkerhet ut fra ufeilbarlige kjennetegn – at mange ikke vet noe som holder om kjærligheten til Gud, verken fra Skriften eller av erfaring. Ja, mange bedrar seg selv med en falsk innbilning og tror at de elsker Gud, enda det slett ikke er slik.

Derfor er det nødvendig at vi taler litt nærmere om den sanne, uskrømtede kjærligheten til Gud – om dens art og natur og om kjennetegnene på den. Det kan tjene de gudfryktige og sanne Guds venner til undervisning, trøst, styrke og oppmuntring, men hyklerne og de

ugudelige til prøvelse og advarsel. For meg vil det likevel falle tungt: *dels* fordi emnet er så overmåte rikt, omfattende og viktig at det ville kreve en hel bok for seg for å bli utfoldet riktig, *dels* fordi jeg selv bare er en læregutt her, som knapt har fattet de første grunnsetningene i den kunsten og vitenskapen å elske Gud.

Måtte Gud etter sin hellige vilje vekke opp en mann i den evangeliske kirke som med rik ånd kan skrive utførlig om dette – som kan samle det som hører hit, fra Guds store kjærlighetsbok, Den hellige skrift, og med Den Høyestes hjelp belyse og forklare det ut fra egen erfaring! Vi vil gjøre så mye vi formår i Guds kraft, og gjerne dele det lille vi har.

Jeg finner riktignok *kjærligheten til Gud* beskrevet på forskjellige måter, men jeg synes alt kan sies kortest slik: Kjærligheten til Gud er en himmelsk kraft og et nytt liv i den botferdige og troende sjel, virket av Den Hellige Ånd. Ved den blir en slik sjel med hele sitt hjerte og alt den formår bøyd og dratt mot Gud, og søtt drevet og tvunget hen til ham. Undre dere ikke, dere hjerter som elsker Gud, over at jeg kaller den en himmelsk kraft og et nytt liv!

Jeg kunne nok ha sagt at den er en bevegelse, en lengsel, en attrå i sjelen og lignende. Men da hadde jeg ikke sagt nok, for kjærligheten er en slik bevegelse og kraft i sjelen at den rommer mange andre bevegelser og dragninger i seg. Den er en samling av mange lengsler, mange begjær, mange krefter og dyder, som alle er rettet mot Gud og har ham som det eneste mål for sin hellige hensikt.

Dette tror jeg vår Gud og aller kjæreste Frelser blant annet har villet vise i lovens første og store bud, som vi har valgt til vår tekst: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand.»

Her er det verdt å merke seg at de hellige evangelistene Markus og Lukas, som også gjengir dette budet fra Herrens egen munn, legger noe til og sier: «… og av all din makt» (Mark 12,30; Luk 10,27). Jeg innrømmer gjerne at vår Gud med disse ordene, som er hopet sammen og henger i hverandre, har villet vise at kjærligheten til ham krever hele mennesket, med alt det er, har og formår.

Men jeg mener likevel at han også har villet antyde at kjærligheten ikke er *én eneste* kraft, *én eneste* bevegelse i hjertet. Den «består av mange krefter og hellige bevegelser som er liksom blandet sammen

og bundet til hverandre. Noen går ut fra viljen, noen fra forstanden, noen fra hukommelsen, noen fra andre evner i sjelen – men alle løper de sammen i den kjærlige, søte lengselen etter Gud». Det følgende vil gjøre saken klarere.

Grunnvollen og roten for kjærligheten er uten tvil kunnskapen om Gud og den søte nytelsen av hans kjærlighet, nåde og miskunn. For hvordan kan man elske det man ikke kjenner, eller ikke kjenner som noe som er verdt å elske? Jo større kunnskapen er – jo dypere mennesket senker seg ned i å betrakte Guds godhet, kjærlighet og nåde, og jo mer det erfarer, kjenner og nyter av den – desto større, heftigere og mer brennende blir kjærligheten. Den levende kunnskapen om Gud, eller troen, som har erfart og lært å kjenne Guds ubegripelige kjærlighet i Kristus Jesus, er altså *kjærlighetens mor*.

Når sjelen slik erfarer og nyter Guds kjærlighet, oppstår det en tilfredshet og en glede over en slik lykksalighet, og videre et *inderlig velbehag i Gud og en høy aktelse for Gud* som det fullkomne, allgode, kjærlige, allvise, allmektige, rettferdige, hellige og salige vesen.

Troen erkjenner i Kristus Jesus at Gud er alt, og at det utenfor ham ikke finnes noe gode som varer, som er sant og som metter sjelen; og troen gjør at hjertet kjenner og erfarer dette i samfunnet med Herren Jesus. Derfor begynner *hjertet å sette Gud høyt og holde ham dyrebar*, det vil si å elske ham over alt annet. Dette er kjærlighetens *første trinn* eller begynnelse, dens første kraft og bevegelse, eller hva man ellers vil kalle det.

Den troende sjel har i hele verden ikke funnet noe som er edlere, vakrere, yndigere og bedre enn Gud i Kristus Jesus, og den eier ingen dyrere skatt enn seg selv. Derfor gir den seg hen til Gud med alt den er og har; og dette er dens kjærlighet, slik vi snart skal vise nærmere.

Herfra springer slike ord som disse: «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden» (Sal 73,25). «Som et epletre blant skogens trær, slik er min elskede blant de unge menn. … Min elskede er hvit og rød, utmerket fremfor ti tusen» (Høys 2,3; 5,10). «Du er den fagreste av alle menneskenes barn, nåde er utgytt på dine lepper» (Sal 45,3).

Av denne jordbunnen vokste det fram at David, for å bygge et hus for sin Gud, som han elsket så inderlig, samlet «hundre tusen talenter gull og tusen ganger tusen talenter sølv … og dessuten mer kobber og

jern enn det kan veies» (1 Krøn 22,14). De lærde har regnet ut at denne skatten utgjør 2 812 008 375 spanske dukater. Likevel syntes alt dette den gudfryktige kongen å være noe ringe for hans Gud. Derfor sier han til sønnen sin, Salomo, at han har skaffet det til veie «med mye strev», og «mer kan du selv legge til».

Jeg er viss på at om han hadde samlet all verdens gull og sølv og edelstener og kunnet bygge et tempel av det for sin Gud, ville han likevel ha aktet det hele altfor ringe og fattigslig. For ved Guds nåde hadde han lært å kjenne hans majestet, allmakt, visdom, nåde og kjærlighet og hele hans herlighet, og derfor fått ham kjær – og da kunne det ikke være annerledes.

Av den samme grunnen kommer det at *døperen Johannes* – han som Herren Jesus selv for hans store tros og sterke kjærlighets skyld kaller «det brennende og skinnende lyset» – ikke akter seg verdig til å løse skoremmen for sin og vår *Frelser* eller bære skoene hans.

Han sier at han bare er «brudgommens venn, som står og hører på ham, og er full av glede over å høre brudgommens røst», og at han gjerne vil avta, når bare Jesus får vokse (Joh 5,35; 1,27; 3,29–30; Matt 3,11). Dette var også grunnen til at den store synderinnen, som siden var blitt Herren Jesu store elskerinne, lå ved føttene hans, kysset dem, vætte dem med tårer, tørket dem med håret sitt og salvet dem med salven (Luk 7,38).

Av samme grunn gledet de hellige apostlene seg over at de «var aktet verdige» til å bli vanæret og pisket «for Navnets skyld» (Apg 5,40 ff.). Paulus akter verken lenker eller trengsler, ja, han sier: «For meg selv akter jeg ikke livet mitt et ord verd, når jeg bare kan fullende … den tjenesten som jeg fikk av Herren Jesus: å vitne om Guds nådes evangelium» (Apg 20,23–24). Han akter alt – det han ellers satte høyt – «for tap, fordi kunnskapen om Kristus Jesus, min Herre, er så mye mer verd», og for å vinne Kristus og beholde ham som sin største, kosteligste og kjæreste skatt (Fil 3,8).

Av samme grunn solgte de troende i den første kirken alt og la pengene «for apostlenes føtter», så det kunne brukes til beste for hele menigheten (Apg 4,32 ff.), og de «fant seg med glede i at eiendelene deres ble røvet» (Hebr 10,34), og så videre. Derfra kom det at de hellige martyrene ikke aktet gods eller ære, hustru eller barn, eller sitt eget liv, men med glede gav alt for sin Guds og Herren Jesu skyld. De var

rede og villige til å vanne den kristne kirkes hage med sitt blod, når det bare måtte vokse opp mange andre blomster av det til Guds pris og ære.

Om den fremragende kirkelæreren Augustin fortelles det at han ønsket å være et lys som kunne fortære seg selv ved å elske og tjene Gud. Om en martyr som på våre fedres tid ble dømt til bålet for evangeliets skyld, har jeg lest at han gjerne ville la seg brenne, selv om han ikke oppnådde noe annet med det enn at en liten blomst vokste opp av asken hans til Guds ære, lov og pris.

Hit hører også det merkelige eksemplet som dronning Katharina av Georgia gir oss. Etter perserkongen Abbas' befaling ble hun kledd helt naken, og så lot han først det ene og så det andre brystet hennes rive av med glødende tenger, deretter det tykke kjøttet på lårene og leggene, og til sist kjøttet på armene.

Under denne grusomme og skrekkelige pinen gjentok hun ofte: «Å, min Gud! Å, min Jesus! Min Frelser! Alt dette er ennå lite for din skyld. Jeg kan ikke gjengjelde deg det du har fortjent. Liv for liv, blod for blod skylder man deg for din kjærlighet, fordi du av kjærlighet døde for meg.» Se i alle disse eksemplene, dere sjeler som elsker Gud, hvor høyt de som virkelig elsker Gud setter ham, og hvor ringe de setter seg selv – og lær av dette hva slags kjærlighet den ekte gudelige kjærligheten er!

Den sukker og tenker: Å, min Gud, jeg har deg inderlig kjær! Hvor kjær og dyrebar er du ikke for meg! Hvor kjær og dyrebar er ikke din nåde og kjærlighet for meg! Hvor store og herlige er ikke alle dine gjerninger i mine øyne! «Din munns lov er bedre for meg enn tusen stykker gull og sølv» (Sal 119,72). Av stor kjærlighet har du gitt meg og hele verden din Sønn.

Om du hadde gjort meg til herre over hele jordens krets og gitt meg hele verden med alle dens skatter, ville jeg likevel regne det for ingenting mot denne gaven. For hva skulle jeg med verden og all dens herlighet uten min Jesus?

Å, min Herre Jesus, hvor kjær og dyrebar er du ikke for meg! Jeg vitner ved min sjel: Om jeg ikke hadde deg og ikke var i samfunn med deg, men eide alt det himmel og jord har og formår, så ville jeg med glede og villig gi det alt sammen bort for bare å ha deg og bli regnet blant dine. Om alle verdens kroner tilhørte meg, ville jeg uten å nøle

legge dem ned for dine føtter og si med dine hellige: «Verdig er du, vår Herre og Gud, til å få lovprisningen og æren og makten» (Åp 4,10–11).

Om noen ville by meg så mye gull og sølv for mitt arme hjerte som hele himmelhvelvet kan romme, ville jeg likevel ikke selge det for det. For hva skulle jeg med alt det, når jeg ikke lenger hadde noe hjerte? Men deg, min søte Frelser, vil jeg gi det fritt og for ingenting, fordi jeg setter deg høyere enn alt som er verdt å sette høyt. Men hva sier jeg – for ingenting? Du har jo betalt ditt dyrebare blod for hjertet mitt. Jeg kan altså ikke gi deg det som allerede tilhører deg, og som du har betalt dyrt nok for.

Jeg elsker deg, min Gud, min Herre Jesus, «høyere enn pengene mine; dem vil jeg gjerne bruke til din ære og etter din vilje. Høyere enn smykkene som jeg dekker mitt dødelige legeme med; alt jeg har om og på meg – om det så var så tungt av gull og edelstener at jeg knapt kunne bære det – er i mine øyne en tiggerkappe og bare filler mot din rettferdighet, som er min sjels smykke. Høyere enn min ære; den er i mine øyne bare en skygge, og dersom jeg ikke med den skulle søke og fremme din ære, ville jeg ønske å være det mest foraktede, uverdige og vanærede menneske i verden.

Høyere enn hus og hjem, gods og eiendom og alle bekvemmeligheter; jeg er rede til å forlate alle ting for din skyld, når jeg bare kan bo i din nåde og legge hodet mitt i ditt fang.

Høyere enn hustru og barn, slekt og venner, far og mor.» Da du, min Herre Jesus, satt midt blant dine disipler og venner, rakte du hånden ut mot dem og sa: «Se, det er min mor og mine brødre!» – enda din kjære mor og dine brødre stod utenfor og ville tale med deg (Matt 12,49). Slik vil også jeg, min Forløser, når det blir spørsmål om hvem som er meg kjærest, peke på deg, slik du henger på korset, og si: «Se, der er min hustru, mitt barn, min far, min mor, min bror og mitt alt!»

Et av dine blodvitner har sagt at han elsket hustruen og barna sine så høyt at om hele verden var full av gull og tilhørte ham, ville han gjerne gi den bort for å kunne ha dem hos seg i fengselet og dele vann og brød med dem; men likevel elsket han den himmelske sannhet og Kristus enda høyere.

Nettopp slik! La lysene brenne så lenge det er natt; men når solen står opp, trenger man dem ikke lenger, og da slukker man dem gjerne.

Hustru, barn, far og mor er bare små lys; men du, Herre Jesus, er min sjels sol. Jeg kan lett unnvære lysene når jeg bare har deg.

Jeg elsker deg, Herre Jesus, *høyere enn mine øyne*. For om jeg også skulle miste *dem*, har du likevel lovet at du vil lede meg med ditt øye – noe du gjør uansett, også mens jeg har mine øyne. Du er mine øynes lys, glede og trøst. Hvor jeg enn vender øynene, ser jeg ikke annet enn forfengelighet; men når jeg ser på deg, har min sjel nok.

Høyere enn mitt hjerte. Jeg kan ikke si hvor jeg hater hjertet mitt når jeg ser på det utenfor deg; for hva er det av naturen annet enn en verden av urettferdighet og ondskap? Men ser jeg det derimot slik det ligger for dine føtter, overstenket med ditt blod, og slik det begynner å lengte etter deg og din kjærlighet, da er det meg kjært – ikke fordi det er mitt, men fordi det er ditt. Mitt hjerte er en *tavle* der det står et utkast og omriss av ditt bilde, min korsfestede Frelser. Om tavlen bryr jeg meg ikke; bare for det edle bildets skyld har jeg glede av den. Og likevel: Om jeg også skulle miste hjertet mitt, ville det ikke bety noe for meg, for du er og blir mitt hjerte.

Høyere enn mitt liv for uten deg, som er mitt rette og sanne liv, er det meg til ingen nytte. *Høyere enn min sjel* den er min dyreste skatt, som du vet jeg setter over alt det som er i verden. Likevel – om det var mulig at jeg kunne miste sjelen min og bare beholde deg, ville jeg lett glemme den, og så videre.

En slik elskende sjel er av den art at når den møter noe kostelig, yndig og vakkert, sammenligner den straks i sitt stille sinn og setter sin Jesus over alt annet, hva det enn måtte være. Ser den en eller flere *vakre blomster*, priser den sin Guds allmakt og visdom, men tenker likevel straks: Den edleste og vakreste blomsten er min Jesus. *Den* hører hjemme i mitt hjerte; der er dens jordbunn og grunn. Den gir vellukt, kraft, trøst og liv.

Ser den *et tre som blomstrer eller er tungt av frukt*, tenker den: Se, *det* er et bilde på min korsfestede Jesus, livets tre, som er fullt av frukter av nåde, trøst og liv. Ser den *en frisk og yndig kilde*, tenker den: Min Jesus, dine blødende sår og ditt guddommelige hjerte er kildene der min sjel slukker sin tørst.

Ser den noe vakkert, tenker den: Min Jesus er tusen ganger vakrere. Taler man med den om *adel*, sier den: Min adel er at jeg er født av Gud og er i slekt med Jesus Kristus. Taler man med den om *store*

herrers gunst, tenker den: Hva hjelper *den* meg når jeg skal skilles fra denne verden? Min Guds nåde og kjærlighet er bedre. Taler man med den om stor visdom og lærdom, tenker den: Å elske Kristus er bedre enn all kunnskap.

Taler man med den om *en god og åndrik bok*, blar den i den og leter gjennom den. Finner den at boken er skrevet i kjærlighet til Gud og Herren Jesus, gleder den seg over det; hvis ikke, bryr den seg lite om den – med mindre den kan sanke noe av den som den siden kan vie sin Frelser, legge under ham og bre ut på veien, slik disiplene gjorde med kappene sine. Taler man med den om prakt, glede og herlighet, tenker den: I himmelen er det prakt, glede og herlighet, som min Jesus har vunnet og beredt for meg, og så videre.

Videre finnes det hos en slik sjel offervilje og hengivelse til Gud. Kjærligheten er slik at den ikke lenger vil høre seg selv til, men den elskede. Hver dag kaster den seg ned for sin Guds og Herren Jesu føtter med alt den er og har, og ofrer ham sitt hjerte sammen med alle sine evner og krefter. Villig og med glede gir den seg hen til hans tjeneste, og den ønsker og ber om anledning til å vise og åpenbare seg for verden.

Men den skyr alle anledninger til synd og har liksom som valgspråk: «Aldri mer synde! Heller dø enn synde!» Den lengter inderlig etter å lide noe for Jesu skyld og ønsker ikke annet enn å leve og dø for Gud og vise en brennende kjærlighet.

Her kan Jonatan være et forbilde. Da han hadde fått David kjær som sitt eget hjerte, «tok han av seg den ytterkappen han hadde på, og gav den til David, likeså krigsklærne sine, ja, også sverdet og buen og beltet» (1 Sam 18,4). Se her en *kongssønn* som står avvæpnet og avkledd, som om han var overfalt av røvere! *Det* er kjærlighetens verk. Den første gaven den bringer sin elskede, er hjertet; og når den har gitt *det*, nøler den heller ikke med å overgi alt annet til sin Jesus.

Se på Gud selv og vår Jesus! Gud er kjærlighet og har elsket oss fra evighet; derfor kunne han ikke annet – han måtte gi oss noe. Hva da? Sitt hjerte, sin enbårne, aller kjæreste Sønn, og med ham sin nåde, sin barnerett, hele sin himmel og alt. Herren Jesus har av sin inderlige kjærlighet til oss gitt oss seg selv med all sin fortjeneste, all sin rettferdighet, sin Ånd, sin kraft, sin nåde, sitt liv og sin salighet. Det ser man særlig i hans uforlignelige kjærlighetsmåltid, nattverden, der

han rekker oss sitt hellige legeme og dyrebare blod som et pant på sin evige kjærlighet.

Av denne art er nå også de som tror på ham, hans venner, de som elsker ham. Hver morgen og kveld bærer de fram for sin Gud som offer, ikke et lam, men seg selv og sitt eget hjerte. En elskende sjel sier av hjertet og uten svik: Jeg er din, Herre Jesus; jeg er din, min Gud, og alt mitt er ditt.

Min forstand er din; min vilje, min hukommelse og alle evner og krefter i mitt legeme og sinn er dine; min eiendom og formue og alt jeg har, er ditt. Alt dette vil jeg villig og med glede bruke til din ære og til tjeneste for min neste. Gi meg bare anledning til å vise i gjerning – ja, om så ved å ofre livet – at jeg elsker deg.

Likesom det er den kjærlige Guds lyst og glede å gjøre godt (Jer 32,41), slik er det også den elskende sjels glede å kunne bruke opp sin kraft, sitt gods og alt i kjærlighet til Gud. Den priser seg også lykkelig når den kan lide noe for sin Jesu skyld, og er rede til å gi sin vilje, sin ære, sitt gods, sitt blod, sitt legeme og liv for hans skyld. I tidligere tider fant man i hvert fall sjeler som elsket Gud og var bedrøvet når de ikke hadde fått anledning til å lide noe for Jesu skyld.

Om en gudhengiven jomfru fortelles det at hun ofte var svært tungsindig. Når man spurte henne hvorfor, svarte hun: «Fordi jeg i dag ikke har hatt den ære å lide noe for Jesu skyld, han som er min kjærlighet – ikke engang så mye som et ord.» Hun mente et hardt ord eller et skjellsord. Man vet at Guds mann Luther ofte var bedrøvet og klaget for vennene sine i skrift og tale over at mens andre fikk nåde av Gud til å dø og bli brent for evangeliets skyld, ble det bare unt ham å være tilskuer til deres kamp og seier.

Ennå i dag tror jeg nok jeg skulle finne hjerter som regner seg lykkeligere når de blir hånet for Kristi skyld, enn når de blir æret av verden, og som ikke har det godt når de har det for godt. For de vet av egen erfaring at kjærligheten til Gud er som *smedens ild*, som blir sterkere når man stenker vann på den, og som *matlysten*, som vokser ved mye arbeid og sterk bevegelse.

Av kjærligheten og hengivenheten til Gud springer også en lyst til å gjøre Guds vilje, og den gjør at hans bud blir lette for oss. Se på en mor, hvor mye strev og arbeid hun har med en hel flokk barn.

Hvor ofte må hun ikke unnvære hvile og bekvemmelighet! Hvor mye ubehagelig må hun ikke tåle natt og dag! Likevel overvinner hun alt, fordi hun elsker. Slik synes heller ikke noe å være for mye eller for tungt for en elskende sjel når det er for Jesu skyld – han som den vet at den står i gjeld til helt inn i døden. Gudsfryktens øvelser – å be, å si nei til verdens forfengelighet, å holde seg borte fra synden – er for den et lett åk.

Når en sann Guds venn er opptatt med hellige gjerninger, ser jeg ham for meg som en *lerke* som svinger seg opp i luften med sang og fryd. Derfor sier også den store elskeren Johannes: «For dette er kjærligheten til Gud at vi holder fast på hans bud. Og hans bud er ikke tunge» (1 Joh 5,3).

Likesom kjærligheten har lyst til å tjene Gud og finner sin glede i det, slik er hver synd en vederstyggelighet for den. Den skremmes ikke bare av ugudelige gjerninger og ord, men også av onde tanker, som den holder for innskytelser og urenhet fra helvetes fiende, som vil tilsøle sjelen med dem. Den ønsker å være et blankt og flekkfritt speil, der Herren Jesu edle bilde kan skinne rent og uforvansket.

Den hater sitt eget hjerte, og om det lot seg rense som gull og sølv, ville den gjerne kaste det i tusen ilder, bare det kunne bli fritt for all syndens urenhet. Den sier ikke bare om andre fordervede mennesker: «Herre, skulle jeg ikke hate dem som hater deg, og avsky dem som reiser seg imot deg? Jeg hater dem med et fullkomment hat» (Sal 139,21–22); men den er også nidkjær mot seg selv og sitt eget kjød for den syndens skyld som bor der.

Derfor kommer det av og til at den med en dyr ed binder seg til å lyde sin Gud og følge sin Frelser, slik David sier: «Jeg har sverget, og jeg skal holde det: Å ta vare på din rettferdighets lover» (Sal 119,106).

Jeg har kjent gudfryktige mennesker som, etter at de var blitt overbevist om en feil som stadig overrumplet dem, i hellig nidkjærhet ønsket at denne synden satt i det tykke kjøttet på armen eller leggen deres; da ville de la den rive ut med glødende tenger. Man vet også at noen i inderlig bønn mot synden har sagt: Å Jesus, min kjærlighet! Du vet hvilken fiende jeg er av den synden som bor i mitt kjød. Å, tukt og korsfest det; gi det så mye å gjøre at det glemmer synden. Slå i stykker, støt i stykker, knus mitt gjenstridige hjerte, så det *må* lyde selv om det ikke *vil*.

Å, min aller helligste Frelser! La heller tungen min bli hengende fast ved ganen enn at jeg skulle tale noe mot din vilje! La heller hånden min visne enn at den skulle rekke seg ut etter syndig lyst og ugudelige gjerninger! La heller øynene mine bli slått med blindhet enn at jeg skulle vende dem mot det som ikke stemmer med din kjærlighet! La meg heller dø enn handle mot din vilje og min samvittighet!

På den greske keiser Mikael Paleologos' tid streifet tyrkerne gjennom en romersk landsdel. Blant mange andre hadde de tatt to jomfruer til fange, som var kjødelige søstre. Ved loddtrekning var de falt på to forskjellige herrer og skulle derfor skilles. Da falt de hverandre om halsen for å kjærtegne og kysse hverandre for siste gang – men under denne hjertelige og sørgelige omfavnelsen oppgav begge ånden og falt døde til jorden. Slik er det også med den elskende sjel: heller enn å la seg skille fra sin Jesus ved synden ville den dø og oppgi ånden i den søte kjærligheten til ham.

En gudfryktig biskop sa at han heller ville hoppe inn i et stort bål enn begå en bevisst synd mot sin Gud. En annen sa at om han så helvetes flammer på den ene siden og synden på den andre og var nødt til å velge mellom dem, ville han heller med god samvittighet styrte seg i helvete enn begå en bevisst synd mot sin Gud. Da keiserinne Eudoxia lot den standhaftige erkebiskop Krysostomos i Konstantinopel få høre harde trusler, sa hennes folk: «Det er forgjeves å skremme med trusler en mann som ikke frykter noe annet enn synden.»

En gudfryktig sjel strever etter å tjene sin Frelser uten frykt, av ren og oppriktig kjærlighet. Den hellige Augustin sier svært riktig: En kristen vil ved stadig øvelse til sist komme så langt at han elsker sin Gud mer enn han frykter helvete.

Om Gud sa til ham: «Overgi deg til kjødets syndige lyst etter hjertens ønske og behag, og synd så mye du vil; du skal ikke dø for det eller bli kastet i helvetes ild, men bare savne å se meg» – så ville han forferdes over det og aldri mer synde. Og det ville han gjøre mindre for ikke å falle i helvete, som han frykter, enn for ikke å vekke vrede hos sin Gud, som han elsker.

Kjærligheten fører dessuten med seg en kraft som alltid er virksom og drivende. Det hjertet som elsker Gud, er et alter der ilden aldri slukner, og der gnister og flammer stadig stiger opp mot himmelen. Kjærligheten, som er troens datter, slekter på sin mor og er i stadig

arbeid og øvelse. Den er alltid opptatt med sin Gud og sin aller kjæreste Frelser. Det ene sukket følger det andre, den ene lengselen og trangen den andre. Den tenker alltid på Gud og grunner stadig på hvordan den kan gjøre og utrette noe til hans ære.

Alt den gjør, gjør den som for Guds åsyn og i kjærlighet til sin Frelser – slik som den gudfryktige piken som tjente på et vertshus: hver gang hun bar et fang ved inn på kjøkkenet, tenkte hun på sin sjelevenn, Herren Jesus, og på hans kors, som han så villig hadde båret av kjærlighet til henne. Jeg har kjent mennesker som, når de prøvde en penn, ikke skrev annet på papiret enn det som smakte av kjærlighet, slik som: Min søte Jesus! Jesus, min kjærlighet, er korsfestet. Min Jesus slipper jeg ikke. Herre, jeg har deg inderlig kjær. Bare Jesus, og ikke noe mer! – og lignende.

En elskende sjel er som en *signetring*, som ikke trykker noe annet i lakken enn det som er gravert inn i den. I dens hjerte lever og hersker Jesus med sin kjærlighet; derfor preger den hans bilde og minne inn overalt. Erfaringen lærer at slike mennesker ikke engang i søvne kan glemme sin kjærlige Forløser. For likesom de sovner inn med den søte og salige tanken på ham når de legger seg, slik går han heller ikke ut av sinnet deres mens legemet sover.

Jeg vet at noen av og til har ropt høyt i søvne, mens andre stille har sukket: Jesus, min kjærlighet! Jeg elsker deg. Å min Gud, å min Jesus, gjør det underlig, bare du gjør det salig!

Noen har drømt at de lå ved Herren Jesu føtter, vætte dem med tårer og kysset dem; andre at de stod under korset hans og hørte ham klage: «Jeg tørster»; atter andre at de så ham bli ført bort, fanget og bundet, og at de fulgte ham sukkende og gråtende. Dette kan på en måte tjene til å forklare det den himmelske brud sier: «På mitt leie lette jeg om natten etter ham som min sjel elsker» (Høys 3,1).

Et elskende hjerte er som en *kjele* med vann som står over ilden og stadig bobler og bruser, eller som en *kilde* som stadig fører vannet sitt fram fra jordens skjulte dyp. Den Hellige Ånd har selv gitt grunnlag for disse bildene når han sier gjennom Davids munn: «Mitt hjerte strømmer over av vakre ord» (Sal 45,2). Det loddet er for et urverk, er kjærligheten for hjertet: den holder det i stadig arbeid og lar det aldri stå stille.

En elskende sjel er en urolig sjel – men denne uroen er ikke tung og skadelig for den, men behagelig og til gagn. Den virker, taler og tenker alltid noe hellig, himmelsk og guddommelig, men aldri kan den gjøre seg selv til lags. Den sier stadig ved seg selv: «Alt sammen er for lite for din Gud!» Han er verd langt mer; han fortjener tusen ganger mer.

Når den betrakter Guds kjærlighet, går det som når man slipper en liten stein i stille vann: det oppstår den ene ringen etter den andre, og hver blir større enn den forrige. Men når den tenker på sin egen gjenkjærlighet, synes den at den ligner en liten ring som ikke er større enn dens eget arme, lille, syndige hjerte.

Derfor ønsker den ofte at den enten hadde tusen ganger tusen hjerter, eller at den kunne samle alle englers og menneskers krefter i sitt trange hjerte og slik elske Gud overmåte, likesom han har elsket den overmåte. Den vet godt at målet for den guddommelige kjærligheten er å elske uten mål. Selv om man kan gjøre for mye av andre ting, kan man ikke gå over målet i kjærligheten til Gud. På den måten kan man også i noen grad forstå de ordene den himmelske brud sier: «Om dere finner min elskede, hva skal dere si ham? At jeg er syk av kjærlighet» (Høys 2,5; 5,8).

I kjærligheten ligger videre «en trang til å bre seg». Den er en ild som alltid søker å gripe videre om seg. De elskende hjertene er «som glødende kull», som også søker å få andre kull til å gløde.

Man ser hvordan verdslige elskere ikke bare stadig fører navnet til den de elsker i munnen, men også skriver det her og der i bøkene sine og på veggene, skjærer det inn i barken på trærne og lignende. De sjelene som elsker Gud, nærer derimot det inderlige og alvorlige ønsket at alle menneskers hjerter som de omgås, må bli merket med navnet Jesus og skrevet fulle av Guds kjærlighet, og de legger all mulig flid i det.

Deres tunge er en god skrivers griffel, eller penn, som stadig leter etter hjertebøker og hjertetavler den kan fylle med Guds kjærlighet. Det ser man på Paulus og de andre apostlene, som med utrettelig strev og flid reiste gjennom alle land og søkte å fylle alt med kunnskapen om Gud og Herren Jesus og med kjærligheten til dem.

Det fortelles om en adelig gutt som fikk undervisning i språk og vitenskaper i Bruntrut, at hans fars navn av naturen var trykt inn med

leselige bokstaver bak det ene øret hans. Det var gått til slik: Moren elsket sin ektemann overmåte og hadde vent seg til å skrive navnet hans på nesten alt hun kom over. Mens hun gikk med denne gutten, ble hun en gang skremt av noe, og idet hun straks tok seg med hånden bak øret, trykte hun på denne naturlige og vakre måten det elskede navnet, som hun hele tiden hadde for øye, inn på barnet sitt.

Det var å ønske at alle kristne mødre hadde en så brennende kjærlighet til Herren Jesus at de på den måten kunne trykke hans søte og hellige navn inn på alle sine barn. Men *det* er jeg viss på: de elskende sjelene legger av hjertet vinn på å gjøre dette på åndelig vis med sine barn, ektemenn, søsken og andre mennesker. Likesom Paulus ønsker de at alle som hører, ser og kjenner dem, må bli slik som de selv er: mennesker som oppriktig er venner av Gud og av Herren Kristus og elsker dem – Kristus, deres Frelser, som så høyt har fortjent det.

Kjærligheten til Gud fører også med seg «en stadig likhet og standhaftighet». Den lar seg ikke forandre av tid eller sted eller andre forhold; den er urokkelig. Den er ikke snart kald og snart varm, den er ikke lettsindig og ustadig, men tro, fast og urokkelig inntil døden.

Derfor sier også Skriften om den: «For sterk som døden er kjærligheten, hard som dødsriket er dens lidenskap. Dens glød er som ildens glød, en Herrens flamme» (Høys 8,6). Den er som en ild som lynet har tent, og som ikke lett lar seg slukke med vann. «En venn elsker alltid, og en bror fødes til hjelp i nød,» sier Salomo (Ordsp 17,17).

Jødene forteller at blant de andre undrene man kunne se i templet deres, var også dette: offerilden som brant på det store alteret, ble aldri slukket av regnet, enda alteret stod under åpen himmel, og røyken som steg opp fra det, gikk alltid rett opp mot himmelen og ble aldri drevet til side av vinden. Den fortellingen lar jeg stå for det den er verd. Men jeg er overbevist om at den sanne kjærligheten til Gud ikke lar seg slukke av noe trengselens regn, og ikke lar seg vende bort fra sin Gud av noen forfølgelsens stormvind.

Den er som det fromme og veloppdragne barnet som faren hadde tuktet med riset for en forseelse. Da han var gått, spurte moren for spøk om ikke far var en slem mann, og om barnet fortsatt var glad i ham. Det svarte nei på det første og ja på det siste, enda tårene ennå rant nedover kinnene. Den sier med den hellige Augustin: Du er og

blir en kjærlig Far, min Gud, enten du trøster eller tukter – og med det gudfryktige hjertet som sa:

Du er min Gud like vel,
om du så slo meg tusen ganger i hjel.

Den elsker ikke slik fønikerne gjorde. De avbildet gudene sine med fulle lommer og pengepunger og mente at det ikke fantes noe større bevis på guddommelighet enn rikdom, og ingen større grunn til å ære dem enn overflod på alle ting. Nei, den er som Moses: da Herren åpenbarte seg for ham i en tett og stikkende tornebusk, undret han seg likevel over ham og viste ham den ærefrykt han skyldte. Den ser mindre på de gavene den har fått eller venter å få av Gud, enn på ham selv, den milde og salige Giveren; den elsker trøsten mindre enn Trøsteren.

Den elsker ikke bare sin Frelser på Tabor-fjellet, der han viser seg i stor glans og klarhet, men også på Oljeberget, der han vrir seg som en orm og i stor angst svetter blodig svette – og likeså på Golgata, der den finner ham hengende på korset, kronet med torner, blodig over hele legemet, såret, naken og blottet. Det er Jesus den elsker, og ikke noe annet.

Den er fornøyd om den bare har ham alene, uten ære, rikdom, vellyst eller annen glede sammen med ham. Den er som *solsikken*, som vender seg etter solen selv i tykt vær, eller som *kompassnålen*, som også i storm og bølgegang retter seg etter sin nordstjerne.

Til sist har en lærd og skarpsindig mann ikke uten grunn kalt kjærligheten *en lengsel etter forening*. For den lengter og sukker alltid etter sin Gud og ønsker framfor alt å være hos sin Jesus og nyte hans søte og hellige kjærlighet fullkomment og evig. Når det tales om en salig død, om himmelen og saligheten, bruser og sukker hjertet dens, øynene fylles av tårer, og den tenker: Å, når skal jeg da få se min Gud og min Jesus?

Den gjenfødte sjelens nye natur er å ville oppover, slik som ilden: nederst er den bred og stor, men øverst spisser den seg til og stiger mot himmelen. Slik er også et elskende hjerte. Det har jo sitt arbeid på jorden og må vende tankene snart hit, snart dit; men til slutt spisser tankene seg til og ender alle i dette ene: *Snart ut av verden! Snart i himmelen!*

Kast en kule opp i luften: den stiger så lenge den drives av en kraft utenfra, men straks etter synker den ned mot jorden igjen, der den har sin hvile. Bind en fugl fast til jorden i den ene foten: den vil stadig flakse og streve oppover mot sitt sted og sin hvile i den frie luften. Slik er det også med den elskende sjel. Den må jo leve i forgjengeligheten for å lyde sin Gud, men den lengter likevel alltid ut av den og inn i den salige evigheten.

Derfor hører man den sukke og si: «Ta meg med deg, Herre Jesus! … Jeg er syk av kjærlighet. På mitt leie lette jeg om natten etter ham som min sjel elsker. Jeg vil stå opp og gå omkring i byen … Jeg vil lete etter ham som min sjel elsker. Har dere sett ham som min sjel elsker? … Når jeg da fant deg der ute, skulle jeg kysse deg, og ingen ville forakte meg for det» (Høys 1,4; 2,5; 3,1 ff.; 8,1).

«Som en hjort skriker etter rennende bekker, slik skriker min sjel etter deg, Gud. Min sjel tørster etter Gud, etter den levende Gud. Når skal jeg komme og tre fram for Guds åsyn?» (Sal 42,2–3). «For meg er det å leve Kristus, og å dø en vinning … Jeg har lyst til å bryte opp herfra og være med Kristus» (Fil 1,21.23).

Et gudfryktig hjerte sa da det hørte klokken slå: Gud være lovet! Igjen en time nærmere min sjelevenn Jesus! En annen sa at det ikke var noe annet å utsette på døden enn at den pleide å flykte fra dem som lengtet etter den, og skynde seg etter dem som flyktet fra den.

En annen sjel pleide å felle svært mange tårer når hun fulgte fremmede mennesker til graven – folk som ikke var i slekt med henne, og som hun ofte kjente svært lite.

Da en fortrolig venninne spurte hvordan hun kunne gråte så mye over fremmede menneskers lik, svarte hun: «Jeg gråter ikke for likenes skyld, men for min egen – fordi så mange trenger seg foran meg inn i den salige evigheten, mens jeg må bli igjen og savne den fulle og glade nytelsen av min Herre Jesus. Jeg vet ikke hva jeg har forbrutt meg så hardt mot min Gud med, at han lar meg bli så lenge her i dødeligheten.»

En annen som lå farlig syk, og som man ville trøste med håp om å leve, sa at man ikke kunne bringe henne noe sørgeligere budskap enn at hun skulle leve enda lenger og ennå ikke snart få være hos sin Jesus.

Bort, jordiske lyster! Bort, rikdom og ære!
Å, gid jeg i himmelen i dag måtte være!

Å himmelske klenodium! Glede som varer!
Å Jesus, la meg snart fra verden få fare!
Å himmelske klarhet! Å liv uten ende!
Når vil du meg kronen av salighet sende?
Å Jesus, hvor lenge? Min sol, å, hvor lenge?
Når skal jeg ved døden til livet få trenge?

Vi har nå betraktet de viktigste kjennetegnene ved kjærligheten til Gud. Jeg nekter ikke for at man kunne samle og legge fram flere, men jeg mener at det som er sagt hittil, er nok for mitt formål. Jeg ønsker at alle som leser denne boken, snart må få vite mer om denne edle saken av egen erfaring enn min svake penn har maktet å fremstille. Etter min vane vil jeg nå kort vise hvilken bruk vi skal gjøre av læren om kjærligheten til Gud.

Denne læren kan tjene oss til *å prøve vår kristendom og få vite hvordan det står til med vår tro*. Ingen kristendom kan erklæres for sann og ekte uten at den er forbundet med en inderlig og brennende kjærlighet til Gud. En levende tro føder og bærer fram en inderlig og uskrømtet kjærlighet. Der Jesus Kristus bor i hjertet ved troen, der må det være kjærlighet og forbli kjærlighet; for hva er Kristus annet enn bare kjærlighet? Men om dette har vi talt mer utførlig i forrige preken.

Likevel tviler jeg ikke på at mange, etter vår tids vanlige sorgløshet, vil innbille seg at de ikke mangler kjærlighet til Gud. Derfor er det denne gang nødvendig å sette en slik kjærlighet på prøve ut fra det som er lagt fram ovenfor. Det er straks et dårlig tegn når et menneske lett gjør seg selv til lags i denne saken og nøyer seg med en kald innbilning om at det elsker Gud. Et slikt menneske tar seg verken tid eller gjør seg umak med å granske hjertet sitt nøye og finne ut om det er kaldt eller varmt.

De som virkelig elsker Gud, tror alltid, som vi sa ovenfor, at de ikke elsker ham, eller at de ikke elsker ham inderlig og hjertelig nok. Ild og vann strider ellers mot hverandre og forlikes ikke; men hos de troende sjelene er det kjærlighet i hjertet og tårer i øynene, tårer som stiger opp fra hjertet. *Der* er ild og vann sammen, og vannet slukker ikke ilden, men øker og styrker den.

Men når man ikke bekymrer seg om sin kjærlighet til Gud, og lar alt man hører suse forbi som en sak som ikke betyr noe eller ikke angår

en, da er et slikt menneskes hjerte uten tvil ennå iskaldt og har ennå ikke tatt imot noen gnist fra himmelen.

Prøv da, min medkristne, i full alvor hvordan det står til med deg! Se, din Gud krever av deg at du skal elske ham av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand og av all din kraft.

Har du noen gang aktet dette alvorlige budet verdt å tenke over, og holdt det fram for deg selv i inderlig alvor? Har du noen gang inderlig og med tårer klaget over at det finnes så lite av den kjærligheten hos deg? Har du noen gang satt deg fore å anspenne hjertet ditt etter beste evne og ved enhver anledning for å elske Gud?

Har du satt deg fore alltid å be med stor iver og lengsel om en brennende kjærlighet til Gud, og ikke å holde opp før du merket at ilden var falt ned fra himmelen og hadde satt ditt hjertes offer i brann? Kanskje har du hittil enten ikke gjort noe av dette, eller bare gjort det med liten andakt – og vil likevel ha navn av en troende kristen og dermed av en som er Guds venn og elsker ham.

Prøv så videre hvilken verdi du setter på din Gud og din Frelser – om du i sannhet og for hans hellige åsyn kan si at han i ditt hjerte er høyt aktet, kjær og dyrebar framfor alt som er kostelig i verden. Sier du ja, kan det kanskje snart og uten vanskelighet vises at du sier mer enn du kan bevise. Kanskje setter du ennå deg selv høyest av alt og elsker deg selv over all måte, og har ennå ikke lært å fornekte deg selv av kjærlighet til Gud, å bryte din egen vilje og å korsfeste ditt kjød med dets lyster og begjær.

Kanskje setter du verdslig ære og denne tids vellyst, rikdom, prakt og tomme stas høyere enn din Frelsers kors, vanære, tornekrone, tørst og galledrikk, fattigdom og forakt. Det første higer og trakter du etter; du søker det med stort strev og med alle slags midler, tillatte og utillatte. Det siste bryr du deg derimot ikke om, og du tenker ikke på det, bortsett fra når du vil skaffe samvittigheten ro for synden; ellers gyser du ved det og vil ikke ha noe å gjøre med slike ubehagelige ting. Å, hva gjør ikke vår tids kristne for pengenes skyld! Men hva gjør de vel for Guds skyld?

Jeg har lest at i leiren ved Ostende – en by som er blitt svært berømt for sin lange og blodige beleiring, som begynte i året 1601 og varte inn i det fjerde året – bad en soldat som var sterkt hengitt til banning, en jesuitt om en almisse.

Jesuitten viste ham da et temmelig stort gullstykke og lovte å gi ham det hvis han ville følge etter ham gjennom hele leiren uten ved noen anledning å la seg friste til å banne. Soldaten gikk med på vilkåret og fulgte etter ham. Kameratene hans gikk løs på ham med mange hånlige og ertende ord, som det gjerne går; men for gullstykkets skyld tvang han seg likevel og holdt seg fra all banning.

Til slutt rakte jesuitten ham riktignok mynten, men minnet ham samtidig om hvor ille han ville handle mot sin sjel om han fortsatt fulgte sin onde vane og ikke av kjærlighet til Gud holdt seg fra noe som han så lett hadde kunnet holde seg fra for en så ussel vinnings skyld. Om en annen fortelles det at han lovte en mann som kjørte ham, å betale ham dobbelt av det han skulle ha, hvis han holdt seg helt fra å banne underveis; og det gjorde han også uten vanskelighet.

Les dette, mine medkristne, med gudelig ettertanke, og prøv deres eget liv ved det! Ransak om ikke også dere mange ganger gjør, lar være og lider mye for en ussel vinnings skyld, som dere vanskelig ville gjøre, la være og lide for Guds kjærlighets skyld! Og døm så videre om dere i en slik tilstand kan rose dere av en sann tro og en ekte kristendom.

Les så videre, og gjenta med utrettelig andakt det vi ovenfor har sagt om hvordan den gudelige kjærligheten er! Tenk vel over alt, og prøv dere selv etter de skriftordene og de helliges eksempler som er anført.

Prøv om dere i kjærlighet daglig ofrer og gir Gud dere selv, deres hjerte, deres krefter, deres gods og alt dere har – om dere også har det hellige og faste forsett heller å miste dere selv og alt enn å handle mot den kjærlighetsplikten dere skylder deres Frelser for hans dyrebare blod – om deres Guds bud er en lyst eller en byrde for dere – om dere med oppriktig hjerte kan si etter deres Jesus: «Å gjøre din vilje, min Gud, er min lyst» (Sal 40,9) – om dere heller ville, jeg vil ikke si dø, men bare lide tap, skam og forakt, enn synde – og om dere, når anledningen byr seg, også er nidkjære for Gud og hans ære.

La meg ta et tilfelle: Dere blir angrepet på deres ære og overfalt med vanære og skjellsord, og en slik krenkelse er, som vanlig, blandet med grufulle eder og gudsbespottelser. Hva ville da gå dere mest til hjertet – at dere selv blir hånet, eller at Gud blir krenket? Deres egen ære, eller den forblindede nestens sjel? Er dere sanne kristne, så bryr dere dere

ikke om at dere selv blir verdens forbannelse og avskum, når bare Gud ikke blir krenket.

Det ville bedrøve dere mer at man gjør Gud urett, enn at man gjør dere selv urett, etter vår Frelsers ord: «For nidkjærhet for ditt hus har fortært meg, og hån fra dem som håner deg, er falt på meg» (Sal 69,10).

Men tenk etter hvordan dere pleier å oppføre dere i et slikt tilfelle. Å, hvor mange er det ikke som med kaldt blod og uten harme kan høre på de mest forferdelige eder og gudsbespottelser, men som farer opp som antent krutt når de selv blir krenket med det minste ord! Mang en herre og mang en frue kan tåle at tjenerne deres setter dåpspakten til side og stadig tar djevelen i munnen.

Men handler tjenerne mot sin plikt og mot herskapets fordel – kommer de for eksempel barna for nær med et ord – da blir det ofte et leven som om huset stod i flammer. Og alle disse vil likevel være gode kristne og dermed mennesker som elsker Gud.

Prøv dere så videre: Hvor mye har det ligget dere på hjertet å bre kjærligheten til Gud videre? Si hvem dere med deres gode eksempel og broderlige formaning har strevd etter å vinne for deres Gud og få til å elske ham! Vis hvordan dere har lagt vinn på å tenne deres ektefeller, barn og tjenere, naboer, slektninger og venner med Guds kjærlighets ild! La barna deres si hva de har hørt av dere om kjærligheten til Gud og om den plikten vi skylder Herren Jesus! La oss se hvordan dere har veiledet dem til å sette de åndelige og guddommelige tingene høyt og verden og forfengeligheten lavt!

Hva mener dere? Om dere la et krusifiks, en bibel og andre gudelige bøker på den ene siden av barna og penger, kort og annet leketøy på den andre, ville de da foretrekke de første tingene framfor de siste? Har dere sagt dem at de skal sette Herren Jesu tornekrone og kors høyere enn all verdens herlighet?

Tenk til slutt også etter om dere har det faste forsett å elske Herren Jesus i gode og onde dager, i lykke og ulykke! Mange tror at de elsker Gud så lenge det går dem vel, så lenge næringen deres blir velsignet og alt går etter ønske. Men når ulykke og trengsel bryter inn, vil de kanskje snart gjøre som den anfektede bergmannen som Mathesius forteller om. Han sa til ham i skriftestolen: «Herre, si til den gode Gud at jeg ikke lenger vil være hans barn, siden han ikke vil hjelpe meg ut av nøden min.»

Mange ser alltid Gud i hendene. Åpner han hånden og gir dem rikelig, så er han en kjærlig Gud; men lukker han den, så lukker de også hjertet for ham. Da er kjærligheten ikke rettet mot Gud, men mot gavene hans. For en falsk brud og en falsk kjærlighet, som bare elsker godset og ikke personen!

Hos mange som roser seg av å elske Gud, vil det også vise seg liten lengsel etter å forlate verden og være med Kristus. Mang et menneske ville kanskje svare ja om man ønsket ham himmelen – men så sent som det på noen måte er mulig! Nå, jeg er redd for at få av vår tids kristne, som for det meste elsker vellysten, verden og forgjengeligheten mer enn de elsker Gud, vil bestå denne prøven.

Jeg må frykte at noen vil synes det er latterlig at man spenner buen så høyt og krever ting av de kristne som de holder for umulige. Og likevel sier Gud: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand.»

Å, dere Guds venner, dere som elsker ham, hvor er dere? Hvor skal jeg finne dere? Selv erkjenner jeg min store skrøpelighet og vet nesten ikke om jeg har grepet de første begynnelsesgrunnene i kunsten å elske Gud. Derfor ville jeg gjerne kjenne noen som virkelig elsker Gud, for å få oppmuntring og veiledning av dem.

Jeg vet nok at de finnes; men skal jeg tro Luther, bor det knapt to av dem sammen. Imens er likevel hver og en sorgløs og roser seg av troen, av rettferdigheten og av saligheten. Dette er de siste, vanskelige tider, da lovløsheten har tatt overhånd og kjærligheten er blitt kald hos mange (Matt 24,12). Gud skje takk at Herren Jesus ikke har sagt: hos *alle*!

Men hva vil dere nå gjøre, dere *kristne sjeler*? Hva bør deres hjertes beslutning være? Vil dere fortsatt regne kjærligheten til Gud for noe ringe og uten betydning, og holde det for likegyldig om dere har den eller ikke? Sannelig, da skulle det gjøre meg vondt at jeg har kalt dere kristne sjeler. For hva er det for en kristen som ikke har tro? Men den som ikke har kjærlighet til Gud og nesten, han har ingen tro.

Men jeg har et bedre håp om dere og sier av hjertet: La oss elske Gud, for han elsket oss først! La oss elske Gud av hele vårt hjerte og av hele vår sjel, for han har elsket oss av hele sitt hjerte og av hele sin sjel! La oss elske Gud og Herren Jesus med den aller høyeste, aller reneste og aller sterkeste kjærlighet! For det finnes ingenting, ingen-

ting i himmelen og på jorden som bedre fortjener en slik kjærlighet enn vår Gud.

Kan alt jeg hittil har anført, likevel ikke utrette noe, så setter jeg til slutt hit den hellige apostelens tordenslag: «Om noen ikke elsker Herren Jesus Kristus, han være forbannet! *Maran ata*» – Herren kommer (1 Kor 16,22). Han være forbannet og overgitt til døden!

Å, min Gud, om jeg kunne gjøre alle skapninger brennende i kjærligheten til deg! Å, om jeg kunne tenne mange tusen, tusen, ja alle menneskers hjerter med din kjærlighets ild! Jeg så en gang et speil som var slått i stykker, og merket at mitt bilde kunne ses i hvert eneste stykke. De tankene jeg hadde den gangen, gjentar jeg også her: Jeg ønsket at mitt hjerte måtte springe i tusen stykker, bare ditt bilde kunne vise seg i hvert stykke.

I stedet vil jeg nå ønske at så mange av dine kristne som vil akte denne ringe boken verdt å lese, også må bli tent med inderlig, hjertelig kjærlighet til deg. Mitt hjerte kan jeg ikke stykke opp. Men la, min Gud, hvert eksemplar av denne boken være i stedet for mitt arme hjerte, og la et avtrykk av din kjærlighet og miskunn vise seg i det, så mange hjerter blir ført til kjærligheten til deg og styrket og holdt oppe i den!

Å Herre, la mitt hjerte ligne et *brennspeil*! Det er ellers kaldt og uten noen hete, men når det er varmet av solstrålene det fanger opp, setter det likevel andre ting i brann. Å Jesus, du evige kjærlighet, tenn meg! La meg for din ubegripelige kjærlighets skyld ikke forkynne og skrive for andre og selv bli forkastet! Amen.

Med dette inderlige ønsket ville jeg slutte denne prekenen, om jeg ikke mente at jeg var skyldig å si noen ord til lærdom og trøst til de sjelene som elsker Gud, men som ikke tror og vet at de elsker ham, og som derfor ofte er dypt bedrøvet. Når de betrakter Guds alvorlige bud: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel» og så videre, og likeså andre skriftord og de eksemplene på mennesker som elsket Gud høyt, og som tjener til å forklare disse ordene, blir mang et gudfryktig hjerte grepet av stor angst og bedrøvelse.

Det tenker: Å, hvor langt er ikke mitt arme hjerte fra en så sterk og brennende kjærlighet! Jeg har ennå ikke begynt å elske Gud. Mitt hjerte er som is, og min kraft er som kald eller våt og ikke riktig utbrent *knusk*, som ikke vil fange noen gnist, enda de faller i den i

mengdevis. Jeg merker ikke noe til den kjærlighetens drift og tvang som min Frelser og den hellige Paulus taler om. Mitt hjerte lengter ikke slik etter Gud og guddommelige ting som de som elsker, pleier å gjøre – og så videre.

Jeg svarer kort: Det er umulig at et botferdig og troende hjerte – og det er til slike jeg nå taler, og de er lette å kjenne – skulle være helt uten kjærlighet til Gud. Det kan nok være at det ene har større kjærlighet enn det andre, slik vår Frelser selv antyder når han sier: «Hennes mange synder er henne forlatt, derfor elsker hun meget. Men den som lite er tilgitt, elsker lite» (Luk 7,47).

Men at et slikt hjerte skulle være helt uten kjærlighet til Gud, er aldri hørt. For der det er tro – der Kristus, hans blod og hans Ånd er – der det er en ny skapning, der må det være kjærlighet, likesom det må være naturlig varme og bevegelse der sjelen er i legemet, selv om den ikke er lik hos alle og til alle tider.

Vi har vist et annet sted at det kan hende at et gudfryktig hjerte har tro, selv om det mener seg å være uten. Slik lærer også erfaringen at mang en sjel har kjærlighet til Gud, selv om den selv mener det motsatte. (*Se andre del, sjette preken.*)

For å forklare dette nærmere må man legge merke til følgende: I ytre ting og verdslige gjøremål kan det ofte hende at et menneske, når anledningen kommer, viser større kraft og styrke enn det selv eller andre hadde trodd det var i stand til. Slik er det også i åndelige ting. Mange ganger finnes det større tro, kjærlighet og tålmodighet hos mennesker i nød, anfektelse og andre prøvelser enn de selv kunne ha tenkt seg i gode dager.

Under ildebranner har man sett menn og kvinner slepe av sted byrder som de knapt kunne rikke når angsten var over. Under et utfall fra en beleiret by hadde man ved en krigslist tatt noe skyts fra beleirerne, og da så jeg fire soldater bære en temmelig tung kanon, som de hadde tatt av lavetten, om bord i et skip. Senere, da de prøvde det samme inne i byen, kunne de ikke løfte den. Årsaken er lett å se: Når sjelen drives av frykt eller glede eller nidkjærhet, samler den liksom alle sine krefter og gir dem videre til legemet i høyere grad enn vanlig.

Slik har det ofte gått i åndelige ting. Peter lot seg tidligere skremme av en tjenestepike og noen andre mennesker bare ved at de talte til ham. Han svarte også sin Frelser bedrøvet da han spurte ham for

tredje gang om han elsket ham: «Herre, du vet alt, du vet at jeg har deg kjær» (Joh 21,17). Men senere ble han så frimodig og brennende i kjærligheten til ham at han ikke bare stod fram og forkynte hans navn fritt for den store folkemengden, men også gledet seg over at han var aktet verdig til å bli vanæret for hans navns skyld (Apg 2,14 ff.; 5,41).

Jeg tror at den hellige apostelen Paulus, som man med rette regner blant dem som har elsket Herren Jesus høyest, ikke alltid kjente den kjærlighetens kraft og ild som var i ham – ikke når han var alene, når han måtte gjøre det arbeidet han levde av, eller når han måtte tåle at Satan slo ham med knyttnever, og merket sin skrøpelighet.

Men når han fikk anledning til å undervise, omvende og vinne sjeler, fremme sin Guds ære, forkynne sin Herre Jesu navn og angripe djevelens rike, da åpenbarte kjærligheten hans seg. Da flammet alt – tunge, øyne og hjerte – og da var ikke engang livet for kostbart for ham.

Man leser ofte med den største undring om de hellige martyrenes store frimodighet: hvordan de av inderlig kjærlighet og lengsel etter sin Jesus ikke brydde seg om noe, men sang og priste Gud midt i flammene. Likevel var de mennesker som vi andre, og de klaget ofte bittert over sin skrøpelighet og ufullkommenhet. Men da tiden kom, gjorde Gud deres svakhet til bare kraft og deres motløshet til bare frimodighet. Det gikk dem som Jakob, som sa: «Sannelig, Herren er på dette stedet (i mitt hjerte), og jeg visste det ikke» (1 Mos 28,16).

Stål og stein er iskalde ting, men når de slås mot hverandre, gir de bare gnister. Slik er det også med de troende hjertene. De synes ofte selv at de er kalde i kjærligheten til Gud, men når anfektelse og trengsel kommer, eller en annen god anledning, da får de erfare at de elsker Gud, noe de knapt trodde før. Likesom Gud Herren ofte ikke lar sine kjæreste barn vite at han elsker dem så inderlig, slik lar han dem heller ikke vite at de elsker ham så inderlig, for at de ikke skal falle i åndelig hovmod og forakte andre.

Videre må det bemerkes at man ikke alltid skal dømme om kjærligheten til Gud etter hjertets søte bevegelser som kan merkes, etter gledestårene, den store andakten og lignende behagelige fornemmelser. For dette er ting som kjærligheten godt kan bestå uten. Et tre kan være godt og fruktbart selv om det ikke alltid blomstrer og er så fullt av honning at biene svermer og summer rundt det i mengder. Moren

viser ofte kjærligheten sin med mange kjærtegn, med mye løfting og bæring; det gjør ikke faren, men han elsker likevel barnet like høyt som hun.

Slik er det også med den gudelige kjærligheten: hos den ene merkes den mer og er søtere enn hos den andre, men hos den siste kan den likevel godt være sterkere og mer varig. Man kan ikke slutte slik: Jeg merker ingen søt og usedvanlig dragning og lengsel mot Gud, derfor elsker jeg ham ikke. Det kan nok finnes andre og sikrere kjennetegn som vitner om den kjærligheten vi har til ham.

Blant dem er disse ikke de minste: forakt for verden og dens forfengelighet, lengsel etter himmelen, hat til synden, flid og stadig øvelse i den sanne gudsfrykt, lyst og villighet til å tjene nesten, tålmodighet i trengsler, trang til å føre andre til å kjenne og elske Jesus, og lignende.

Når en gudfryktig mor ikke bare selv legger vinn på et hellig liv, men også strever etter å lede barna sine til det og skrive gudsfrykt og kjærlighet til Gud inn i deres spede hjerter, hvem vil da tvile på at hun elsker Gud? Hadde hun ikke sin Gud kjær – var han ikke høy og dyrebar i hennes øyne, satte hun ikke kunnskapen om ham, hans nåde og kjærlighet over alt annet, og så videre – så ville hun ikke søke å lære barna sine å kjenne ham og føre dem til ham. Og likevel hender det ofte at man hører slike sjeler klage over at de mangler kjærlighet til Gud.

Til slutt bør det også bemerkes til trøst for slike hjerter at vi i dette livet ikke kan vente å nå noen fullkommen og feilfri kjærlighet til Gud. Alt her er stykkverk og læretid. Vi er disipler som i Herren Jesu og Den Hellige Ånds skole strever etter å lære kunsten å elske Gud. I denne skolen finnes det forskjellige klasser og en viss orden: Noen er begynnere og lærer å kjenne bokstavene, noen lærer å stave, andre å lese. Men Gud er godt fornøyd med alle, når de bare er flittige og har et oppriktig hjerte.

Han regner det som et tegn på brennende kjærlighet når vi inderlig lengter etter å elske ham – når vi i ydmykhet erkjenner at vår kjærlighet er ufullkommen, og inderlig roper til ham om at den må vokse.

Vann er ofte et tegn på ild, slik som når man destillerer noe eller trekker saften ut av urter: da drypper saften fra kolben ned i glasset som står under, men det er ilden som er årsaken til at det skjer. Slik er det også her: Når øynene feller tårer under bønnen, og hjertet ber

om brennende kjærlighet til Gud, er dette et ufeilbarlig tegn på at kjærligheten til Gud ligger skjult der.

Derfor gir jeg til slutt alle kristne sjeler som ønsker å vokse i kjærligheten til Gud, dette inntrengende rådet: De skal alltid tro at de enten slett ikke elsker Gud, eller at de ikke på langt nær elsker ham nok. Og imens skal de inderlig rope til Gud, som er kjærlighet og har befalt oss å elske ham av hele vårt hjerte og av hele vår sjel, om at han vil gi dem nåde til å elske ham og bli stadig mer brennende i kjærligheten.

Likeså skal de så mye som mulig holde seg nær til Jesu Kristi hjerte i troen, som den som all kjærlighetens hete må komme fra. For jo nærmere ilden, desto større hete – jo nærmere Herren Jesus i troen, desto større kjærlighet.

Å, gyt meg dypt i hjertet inn,
du klare jaspis og rubin,
din hete kjærlighets flamme,
og gled meg så at jeg kan stå
som saftfull, levende grein på
deg, livets tre og stamme! Amen.

Trettende preken. Om å love og prise Gud

I Jesu navn. Amen.

Sal 103,1–4: «Min sjel, lov Herren, og alt som i meg er, love hans hellige navn! Min sjel, lov Herren, og glem ikke alle hans velgjerninger! Han som forlater all din misgjerning, som leger alle dine sykdommer. Han som forløser ditt liv fra graven, som kroner deg med miskunnhet og barmhjertighet.»

Den hellige evangelisten Matteus forteller at apostelen Peter en gang sa til Herren: «Se, vi har forlatt alt og fulgt deg. Hva skal da vi få?» Og den kjærlige og saktmodige Frelseren svarer ham med et herlig løfte (Matt 19,27). Det som fikk Peter til å spørre slik, var at Herren hadde talt om hvor farlig den timelige rikdommen er. Grunnen til det var en ung mann som gikk bedrøvet bort da Frelseren formante ham til å gi godset sitt til de fattige, samle seg en skatt i himmelen og følge ham – for han hadde mye gods.

Det ser altså ut til at Peter stilte dette spørsmålet av menneskelig skrøpelighet, dels i hovmod, dels i håp om og begjær etter timelig

lykke. Kanskje tenkte han: Herren bød den unge mannen å gi bort og forlate alt, og lovte ham en skatt i himmelen; men han ville ikke våge det, og det har da vi gjort. Og nå taler Herren om rikdommens farer og sier at en rik vanskelig kommer inn i Guds rike – hva har da vi å vente?

Vi vet at jødene på den tiden nærmest hadde fått forestillingen om et jordisk, prektig og mektig Kristi rike inn med morsmelken, og også disiplene hadde, etter det de av og til røper, mer enn nok av slike tanker. Det legger den hellige Peter også nokså tydelig for dagen med dette spørsmålet. Meningen synes å ha vært denne: Min kjære Herre, vi har gjort det denne unge mannen ikke ville gjøre; vi har forlatt alt og fulgt deg.

Men siden du anser rikdommen, og dermed denne verdens lykke, for så farlig og sier at de rike vanskelig kommer inn i Guds rike, har vi vel ingen rikdom å vente av å følge deg. Hva skal vi da få for det? Og hva skal vi ha å trøste og glede oss ved?

Se bare, mine kjære tilhørere, hvor høyt vi mennesker setter vårt eget! Hvor mye vi gjør oss til når vi tror vi har overgått andre og gjort mer for Kristi skyld enn de; hvor mye vi regner med vår stakkars tjeneste, og hvor fort vi krever Gud når vi tror han skylder oss noe! Hva var egentlig alt det Peter hadde forlatt? Kanskje en enkel fiskerhytte, en gammel båt, noen sønderrevne og lappede garn og andre ringe ting – det som en anerkjent teolog i vår kirke med rette har kalt *paupertatis instrumenta*, fattigdommens verktøy og redskaper.

Og hvordan hadde han forlatt det? Han hadde nok ikke solgt det og gitt pengene til de fattige; han eide det ennå. Noen timer før lidelsen kaller Herren selv apostlenes gods for deres eget: «Se, det kommer en time, og den er alt kommet, da dere alle skal bli spredt, hver til sitt, og la meg være alene» (Joh 16,32). Slik dro de også etter oppstandelsen hjem til sitt igjen og tok båtene og garnene i bruk for å fiske. Hva stort var det da i dette å forlate alt?

Burde ikke den gode Peter heller ha tenkt på at han hittil hadde fått følge og tjene den levende Guds Sønn og verdens Frelser? Han hadde aktet ham og de andre verdige til å ta dem inn i sitt fortrolige vennskap og la dem se sin herlighet.

Peter innrømmer selv at han i Jesu ord hadde funnet en forsmak på det evige liv (Joh 6,68). Han hadde sett hans guddommelige under-

gjerninger, ja, til og med selv gjort noen slike i hans navn. I de tre og et halvt årene han hadde fulgt Frelseren, hadde han heller ikke lidt noen nød, men var blitt forsørget av ham. Den dyrebare Frelseren vitner selv: «Da jeg sendte dere ut uten pung eller sekk eller sko, manglet dere da noe? De sa: Nei, ingen ting» (Luk 22,35).

Hva var det da her å rose seg av, så han måtte spørre: «Hva skal da vi få?» Han hadde gjort det han var skyldig å gjøre: Han hadde fulgt Guds Sønns kall. Han hadde ikke lidt nød for det, men tvert imot fått mangen herlig trøst, nytt alle slags åndelige gleder og fått dekket sine legemlige behov. Strevet hans var lønnet mer enn nok – hva mer hadde han da å kreve?

Men slike ting er etterlatt oss i Skriften som et speil og et bilde av menneskehjertet, så vi skal prøve oss selv på dem. Slik er vi sinnet den dag i dag. Når vi gjør eller lider noe for Herren Jesu skyld, synes vi det er noe stort, og selv om munnen tier, sier hjertet: «Hva skal vi få for det?»

Har vi bedt andektig, prist Gud med mer inderlighet enn vanlig, hjulpet et fattig menneske som med tårer klaget sin nød for oss, med en liten almisse, vært litt nidkjære mot ondskapen og for Guds ære eller ellers gjort noe vi var skyldige etter embetet eller samvittigheten – da har ikke hjertet vårt dristighet nok til å si det rett ut, men det mumler og tenker likevel: «Hva skal vi få for det?»

Straks tror vi at vi er bedre og helligere enn andre, og at Gud skylder oss mye. Hjertet vårt har av naturen Peters sinn og oppfører seg kanskje altfor ofte som broren til den bortkomne sønnen, som våget å si sin far rett i øynene: «Se, i så mange år har jeg tjent deg … Men meg har du aldri gitt et kje» (Luk 15,29).

Vi burde heller tenke på at alt vi gjør, er vår plikt, og at vi, selv om vi hadde gjort alt som er pålagt oss, likevel er unyttige tjenere (Luk 17,10). Vi burde betenke at alt vårt arbeid og all vår lidelse er ingenting å regne mot Guds velgjerninger, og at vi utenfor hans nåde og miskunnhet i Kristus Jesus ikke har noe å tale om, noe å rose oss av eller noe å kreve. (*Lyser.*)

Men se samtidig hvor mildt og vennlig Herren Jesus svarer på dette ubetenksomme spørsmålet! Han ser at Peter taler i enfold og uvitenhet, fordi han ennå ikke kjenner Kristi rikes sanne natur. Han ser at hjertet hans er uten ondskap og falskhet; derfor hjelper han ham til

rette med saktmodig ånd, som en som har forløpt seg. Ut over det vi har nevnt ovenfor, kunne han ha holdt fram for ham det fallet som stod for døren, og sagt: Min kjære Peter, du er ennå ikke over berget.

Om noen få timer skal det skje som du minst tenker deg: Du skal forlate meg, fornekte meg og sverge på at du ikke kjenner meg. Da vil du ikke spørre stort: «Hva skal vi få for det?» – men be om nåde med brennende tårer. Men det gjør ikke det kjærlige hjertet; i stedet gir han ham utsikt til en hundrefold lønn.

Og hva tror dere Peter ville svare om noen nå – når han allerede i så mange hundre år har nytt sin Herre Jesu herlighet i himmelen – spurte ham om han angret på at han forlot alt og fulgte Kristus? Ville han ikke svare: Å, angre? Jeg takker min Herre Jesus i all evighet for hans nåde. Jeg har fått tusen, ja tusenfold igjen av Herrens hånd; i stedet for mitt intet, som jeg forlot, har jeg hele himmelen og alt.

La oss også her tenke på hvordan vår Frelser fremdeles «styrer oss med stor skånsel» (Visd 12,18). Hvor mange underlige, utålmodige og urimelige tanker, ord og gjerninger må han ikke tilgi oss! Hvordan lokker, leder og drar han oss tåpelige, uvitende barn med farslig godhet og kjærlighet! Mang en gang kunne han nok ha grunn til å si: Siden du tror at du er noe stort med gjerningene dine, og at jeg skylder deg så mye, så ta det som er ditt, og la meg beholde det som er mitt. La oss gjøre opp regnskapet med hverandre, så skal det vise seg hvem av oss som skylder den andre noe.

Men han forbarmer seg over oss slik en far forbarmer seg over barna sine, og hans store kjærlighet overvinner alle feilene våre. Vi kan også være forvisset om at vår kjæreste Frelser ikke kommer til å bli oss noe skyldig. «Når han betaler et beger kaldt vann med himmelen, får vi visselig ikke noe å klage over.»

La oss til slutt også betenke at vår kjæreste Frelser langt heller hadde grunn til å stille oss et slikt spørsmål enn vi ham. Han kan med full rett si: Se, menneske, jeg har forlatt alt og fulgt deg – hva skal da jeg få? Se, jeg ga avkall på meg selv og tok en tjeners skikkelse; jeg var rik og ble fattig for din skyld.

Jeg er Guds enbårne Sønn, alle englers lyst og glede, og jeg ble til spott for mennesker og forakt for folket. Jeg kom til deg og fulgte deg i din elendighet; jeg satte din sjel høyere enn mitt eget liv. Jeg har ikke satt sølv eller gull, men mitt guddommelige blod inn på å løse deg ut.

Jeg har båret over med feilene dine; jeg har fulgt deg i så mange år med langmodighet og miskunnhet. Ved min nådes kraftige dragning har jeg ført deg til omvendelse, tilgitt deg syndene dine og tatt deg til meg; jeg har overøst deg med utallige åndelige og legemlige velgjerninger. «Hva skal da jeg få?»

Hva skal vi nå svare på det, du kristne sjel? Hva skal vi gi vår Gud og vår kjæreste Frelser for all hans godhet, og hvordan skal vi gjengjelde ham alle hans velgjerninger? Akk, vi stakkars mennesker! Hva kan vi gi ham som ikke allerede tilhører ham? Og hva er alt vi har og kan gi, mot hans overvettes store kjærlighet og nåde? Likevel må vi gi ham noe og vise oss takknemlige – særlig når vi vet at også dette hører med til hans store godhet: at han tar til takke med det lille og ringe vi byr ham av et oppriktig hjerte.

Om Vladislaus, konge i Ungarn og Böhmen, har jeg lest dette: Mens han i barndommen ble oppdratt ved keiser Fredrik den tredjes hoff, kom en tapper böhmisk herre ved navn Johan Gissera av Brandeis til ham. Han hadde ført mang en krig og vunnet mang en herlig seier for den unge kongen. Nå viste han ham arrene og skrammene han hadde fått i Ungarn i hans tjeneste, og spurte hvilken god lønn han kunne vente seg av hans kongelige majestet i dag eller i morgen.

Den unge fyrsten så seg omkring, og da han fikk øye på lærerens pengepung og ikke fant mer enn seks halvskillinger i den, rakte han Gissera dem og sa: «Hadde jeg hatt mer, skulle jeg gjerne gitt dere mer.» Gissera tok imot pengene med underdanig takk og bar dem siden alltid i en gullkjede om halsen. Den tapre herren så ikke på kongens gave, men på hjertelaget hans.

Slik gjør også den gode og kjærlige Gud med oss. Når vi ofrer ham vårt stakkars hjerte i kjærlighet og takker ham med inderlig lov og pris av hans navn, kan også vi si: «Hadde jeg hatt mer, min Gud, skulle jeg gitt deg mer; ta til takke med min fattigdom!»

Du vil – og skal – et offer ha,
så bringer jeg min gave da:
min røkelse og offervær
er bønn og lovsang, Herre kjær.
Den vil du visst ikke forakte,
for hjertet er det du vil akte,

og vet at jeg, så arm og ringe,
ingen bedre gave har å bringe.

I det som følger, vil vi nå tale noe mer utførlig om den takknemligheten vi skylder vår Gud for all hans kjærlighet og trofasthet, og denne gangen gjøre *lov og pris av hans navn*, som er den troende sjels takkoffer, til emne for vår betraktning. «Herre, lat opp mine lepper! Så skal min munn kunngjøre din pris» (Sal 51,17). Pris Herren, for han er god! Hans miskunnhet varer til evig tid.

Glødende kull som får ligge i fred, dekkes av sin egen aske og ser ut til å slokne; men blåser man asken bort med en blåsebelg og puster på dem, får de tilbake den gløden og glansen de hadde før. Slik er det ofte også med de troendes hjerter. Det finnes nok en glød og nidkjærhet i dem til å elske og prise Gud, men av og til ser den ut til å slokne under verdslige gjøremål, jordiske tanker, glemsomhet og kjødets treghet og likegyldighet.

Men denne hellige gløden blåses opp igjen ved Ordet, som holder Guds velgjerninger fram for oss og fører den himmelske vinden, Den Hellige Ånd, med seg; og slik vekkes den igjen til å elske og prise Gud inderlig.

I de foregående prekenene har vi ved Den Høyestes nåde prøvd å oppmuntre de troendes hjerter til å elske sin Gud igjen; nå vil vi gjøre vårt beste for å *tenne dem til å love og prise Gud*. Vi har da *to ting* å vende oppmerksomheten mot: for det første at det er en kristen sjels plikt å prise sin Gud uten opphør, og for det andre hvordan denne prisen må være.

Det kongeprofeten gjør i teksten vår, når han oppmuntrer seg selv til å prise Gud, er uten tvil hver botferdig og troende sjel skyldig å gjøre – særlig fordi den har de samme grunnene til det som David nevner. Han vil prise Gud, ikke overfladisk, ikke bare med tungen eller på harpen, men av hele sin sjel og med alt han har i seg. «Min sjel, lov Herren,» sier han, «og alt som i meg er, love hans hellige navn! Min sjel, lov Herren, og glem ikke alle hans velgjerninger!»

Hva *lov, pris og takk* er, burde vel ikke trenge noen lengre forklaring i kristne menigheter. Selv et barn som ennå stammer, burde med rette ikke være helt ukjent med det, og hvor enfoldig en kristen enn er, må han likevel vite at han skal takke og prise sin Gud, og hvordan.

Likevel må vi gjøre vår plikt og etter Skriften kort vise hva det vil si å prise Gud.

Jeg kan si at det er som den edle røkelsen som Gud i den gamle pakt bød at de skulle lage av alle slags velluktende krydder – velluktende harpiks, balsam, sterktluktende harpiks og virak – for å brenne den i tabernaklet og senere i templet (2 Mos 30,34). Den Hellige Ånd gir selv grunn til denne sammenligningen når vi leser i Høysangen: «Hvem er hun som kommer opp fra ørkenen, som røkstøtter, omduftet av myrra og virak, av alle kremmerens krydder?» (Høys 3,6). Med disse ordene siktes det nok også til den troende sjels bønn og takk.

Slik er altså lovprisningen av Gud en røkelse laget og blandet av alle slags dyder. I den er det en levende kunnskap om Gud og sann tro, brennende kjærlighet og undring over Guds majestet, herlighet, godhet, nåde, langmodighet, kjærlighet, allmakt, visdom, rettferdighet og så videre. I den er det andakt, hellig lengsel, ydmykhet, takknemlighet, lydighet, overgivelse av seg selv og alle sine evner og krefter, avkall på verden og lyst til å dra herfra og være i himmelen blant de salige, for å kunne prise sin Gud så mye mer, og så videre.

Når denne edle røkelsen i den troende sjel blir tent av Den Hellige Ånds ild, stiger den opp i mange tusen lengsler fra hjertet, i sjelens oppløftelse og bevegelse, i mange tusen andektige, hjertelige ord, sukk, små bønner, salmer, lovsanger og takksigelser. Med det følger gledestårer, øyne som løftes mot himmelen, foldede hender, bøyde knær, det å kaste seg ned på sitt ansikt og andre slike hellige fakter.

Til dette kommer også alle slags gudfryktige gjerninger: Man oppmuntrer andre til å prise Gud; man forklarer og forkynner Guds velgjerninger; man gleder nødlidende kristnes hjerter med rause almisser, så også de skal bli drevet til å prise Gud; man skriver bøker om kjærligheten til Guds pris, gjør hellige og gavmilde testamentariske gaver til gudstjenestens opprettholdelse og tar seg av andre slike gudelige ting. Noe mer om dette skal sies i andre del av denne prekenen.

Så mye er allerede klart av denne billedlige skildringen: Når den troende sjel kjenner Guds kjærlighet og miskunnhet i Kristus Jesus, kaster seg ned for hans føtter med alt den er og har, takker ham med de aller inderligste ord og gjør sitt beste for også å gjøre hans godhet kjent for andre og overalt å spre og holde oppe hans ære – da må man innrømme at den har prist Gud.

Hvordan sjelen vår nå skal oppmuntre seg selv til å prise Gud, og hvilke grunner vi skal overtale den med, viser kongeprofeten med disse ordene: «Glem ikke alle hans velgjerninger! Han som leger alle dine sykdommer. Han som forløser ditt liv fra graven, som kroner deg med miskunnhet og barmhjertighet.» Jeg har sagt om lovprisningen av Gud at den er en åndelig røkelse, blandet av mange slags dyder og andektige tanker, ord og gjerninger. På samme måte kan jeg si om disse ordene av David at de er en *blomsterbukett*, der roser, liljer, fioler, nelliker, hyasinter og andre velluktende blomster er bundet sammen.

Med det vil jeg si at gudsmannen, til et eksempel for oss, kort samler sin Guds mange åndelige og legemlige velgjerninger og holder dem fram for sin sjel, for at den skal bli vakt ved å betrakte dem og bryte ut i lov og pris til Gud. *Glem ikke*, sier han, *alle hans velgjerninger!* Det er som om han vil si: Tenk over hele livsløpet ditt; tenk etter, så langt tilbake du kan huske, hvor mye godt din Gud har vist deg.

Bla gjennom boken der minnene og erfaringene dine står skrevet, og let fram hva den kjærlige Gud av ufortjent farslig barmhjertighet har gjort mot deg, du stakkars syndige menneske.

Han som forlater all din misgjerning. Med rette setter han syndenes forlatelse først blant Guds velgjerninger. Det er for det første det største under av Guds godhet: at han, som ellers hater all synd av hjertet og regner den for den rene vederstyggelighet, likevel så gjerne og så fullkomment kan tilgi og glemme den. For det andre er den grunnen til all annen lykke, og det som gjør dette møysommelige og bitre livet søtt. Hva skulle jeg med livet om jeg ikke hadde en nådig Gud, ingen god samvittighet og ingen syndenes forlatelse? Der denne solen ikke skinner eller ikke blir sett, er det bare mørke, frykt, skrekk, angst og fordømmelse. De ugudelige vet og forstår nok ikke det, men nettopp derfor er de desto mer å beklage, som rasende og forblindede mennesker.

Gud, sier profeten, forlater *all* misgjerning – ikke bare de små syndene, men også de store; de syndene vi har gjort, like vel som arvesynden; de kjente og bekjente like vel som de ukjente og ubekjente. Akk, sier den bekymrede samvittigheten, du dyrebare gudsmann, du taler om forlatelse for alle synder, men du vet ikke hvor mange synder jeg har gjort! «Jeg har nok syndet tusen ganger!» Profeten svarer: Lov og pris din Gud med meg, han som forlater all din misgjerning! «Jeg

har nok til og med syndet ti tusen ganger!» Profeten blir ved sitt: Gud forlater all misgjerning.

«Jeg har ikke gjort små, men store, forferdelige synder. Det er ikke bare en sandsekk, men et helt sandfjell som ligger på meg. Jeg har ikke bare syndet av skrøpelighet og uvitenhet, men også med forsett, mot bedre vitende og samvittighet.» Profeten svarer: Pris med meg den nådige og barmhjertige Gud, som forlater deg all din misgjerning!

Akk, vil kanskje en bekymret samvittighet si videre, det er ennå så mye skrøpelighet og så mange feil hos meg. Min gudsfrykt er ikke på langt nær slik at jeg selv kan være fornøyd med den – hvordan skal jeg da kunne behage min Gud? Profeten svarer: Pris med meg Herren, din Gud, *som også leger alle dine sykdommer!* Han lar sin nåde hver dag være mektig over deg. Herren Jesus er en lege som hver dag trofast besøker sine syke, legger merke til alt som hender dem, og gir dem de midlene som hjelper.

Daglig drypper han sitt blods edle balsam og Den Hellige Ånds livssaft inn i hjertene våre. Han holder oss når vi snubler, han hjelper oss opp igjen når vi faller, og han fører oss tilbake på rett vei når vi er kommet på avveier. Kort sagt: Han gjør alt det en trofast venn, lege, bror og far bør gjøre. Vi skal ikke vente annet av ham enn det som er godt og ønskelig, og alltid prise ham for hans miskunnhet.

Sjelen vil kanskje si videre: Men jeg er redd for at mye ulykke og trengsel ennå venter meg, slik jeg har fortjent med syndene mine. Jeg vet at Satan har lagt ut garn og snarer overalt og er ute etter meg. Jeg er redd for at jeg skal falle i dem igjen, vakle i troen, fortvile og styrte i fortapelsen. Profeten svarer: Pris med meg din Gud, *som forløser ditt liv fra graven!* Ved sin store miskunnhet har han fridd deg ut av Satans snarer og helvetes gap da han førte deg til omvendelse, og han har ennå ikke sluppet deg av sin varetekt.

Han vet godt at du er som en enfoldig sau som ikke skjønner å råde eller hjelpe seg selv; derfor er han selv blitt din hyrde og vokter. Han vet at Satan er ute etter deg; derfor gir han desto bedre akt på deg. Slik han hittil nådig har ført deg og holdt deg oppe tross Satans makt, svik og ondskap, og bevart deg fra fortapelsen, slik vil han også gjøre det i framtiden.

Han kroner deg med miskunnhet og barmhjertighet. Han viser ikke bare sin nåde så rikt og herlig mot deg at alle ser på deg og undrer seg over deg, som om du var prydet med en gullkrone besatt med edelstener, eller bar en vakker krans av de edleste blomster. Han omgir og dekker deg også med sin nådige beskyttelse og sin barmhjertighet «som med et skjold» (Sal 5,13) – slik man hegner helt inn en åker eller omgir en by med voller og murer for å verne den mot ville dyr og fiender.

Hittil har jeg bare villet kaste noe lys over Davids ord og kort vise den rette meningen i dem. Men med dem som utgangspunkt kan jeg ikke la være å oppmuntre en kristen sjel enda mer til å prise Gud ved å holde hans godhet og kjærlighet fram for den. Jeg kunne nok vise til det som er sagt i de foregående prekenene for å vekke kjærlighet til Gud.

Men erfaringen lærer at den gudfryktige andakten, når den er opptatt med lesning og ettertanke, ikke gjerne blar langt tilbake og leter. Derfor vil jeg ikke sky umaken med å føre den inn i betraktningen av Guds kjærlighet og velgjerninger på ny. Jeg håper også at den ikke har noe mot det. For hva er mer yndig og nyttig å tenke over enn Guds godhet?

Lær da for det første av kongeprofeten, du gudfryktige hjerte, at man ikke bare skal betrakte Guds velgjerninger i sin alminnelighet: hvordan han styrer, forsørger og opprettholder verden og alt som er i den; hvordan han elsker alle sine skapninger og har sin glede i at de har det godt; hvordan han har gitt alle mennesker sin aller kjæreste Sønn til Frelser; hvordan han lar sin nåde bli tilbudt alle mennesker, og så videre.

Hver enkelt skal først og fremst tenke over det som har vederfart ham selv i særdeleshet: hvordan Gud har forsørget ham ved sin farslige godhet, ført ham ved sitt nådige forsyn og holdt ham oppe ved sin mektige beskyttelse; hvordan han også har gitt *ham* sin Sønn, og hvordan han også har latt nåde bli tilbudt og vederfare ham, og så videre.

Den første betraktningen er som når jeg ser et fruktbart tre og gleder meg over hvor vakkert det er; den andre derimod er som når jeg sitter under et slikt tre og nyter de edle fruktene etter hjertens lyst. Den første er som når solen bare skinner på et sted; den andre som når

strålene blir fanget opp i et brennspeil og liksom drevet sammen mot dette stedet.

I det første tilfellet blir hjertet varmt, i det andre begynner det å brenne. Den alminnelige betraktningen av Guds kjærlighet og miskunnhet forbereder oss til å tenke over den særlige kjærligheten som har vederfart meg og deg, min medkristne; og det er særlig den siste som oppmuntrer hjertet til å prise Gud.

Derfor råder jeg deg inntrengende, min bror, min søster: Venn deg til straks å anvende på deg selv det du hører om Guds kjærlighet, miskunnhet, forsyn, omsorg og mye annet, og si straks med David: Min sjel, glem ikke alle hans velgjerninger! Det vil også være klokt å sammenligne deg selv med andre og tenke over hvor mye mer du har fått enn de. Du har jo ikke på forhånd gitt din Gud noe mer enn dem, så det skulle betales deg tilbake; ja, kanskje har du krenket ham med flere synder enn de.

Men for å gjøre saken klar ved eksempler, så ta til å begynne med *den første trosartikkelen* fram for deg, med forklaringen slik den står i katekismen din. Tal til deg selv og si: Min sjel, vi har ofte hørt og sagt fram ordene i denne artikkelen; la oss nå også en gang tenke nøye over dem og legge oss dem på hjertet! Du tror på Gud Fader; men tenk over at denne store Gud hittil har vist seg som en velgjørende Gud og en kjærlig Far mot deg! Han er *din Gud, din Far*.

Du lever, du går, du hviler, du tenker, du grubler, du ser, du hører, du lukter, du smaker – men av hvem har du fått alle disse evnene? Visselig ikke av deg selv, men av din Skaper, som formet deg i mors liv, dannet deg kunstferdig og prydet deg med alle disse gavene. Legg merke til brystet ditt, som stadig hever og senker seg. Ta om hånden din og kjenn det naturlige uret som slår der og mange andre steder på kroppen. Se på nesen og munnen din, som du trekker pusten inn gjennom av den felles luften og blåser den ut igjen.

Hvem har laget dette kunstverket og holdt det i gang til nå? Er det ikke den kjærlige Gud, i ham vi lever, beveger oss og er til? For hvert åndedrag suger du inn hans velgjørende kraft; burde da ikke med rette hvert pust, om det var mulig, være en lovprisning av hans navn? Det er han som får pulsen til å slå, og hans makt og godhet er loddet som holder dette uret i gang. Var det da ikke rett om vi, om mulig, ved hvert slag ropte: *Hellig, god og nådig er Gud!*

Men tenk videre over, mitt hjerte, at din Gud ikke bare har skapt deg, men også hittil har gitt deg føde, forsørget, vernet og holdt deg oppe. Han har befalt alle sine andre skapninger å tjene deg med alt de evner og har, ja, med selve livet sitt. «Du gjorde ham til hersker over dine henders verk, alt la du under hans føtter: sauer og okser, alle sammen, ja, også markens ville dyr, himmelens fugler og havets fisker, alt som ferdes på havenes stier» (Sal 8,7–9).

Hele verden er et stort *forrådshus fra Gud* med mange kammer som alle er fulle, og fra dem er du nå blitt forsørget og holdt oppe i så mange år. Men hvordan har du verdsatt denne gavmildheten fra din Gud, og hva skal han nå få igjen for den?

Jeg har lest om erkehertug Albert, som var gift med en spansk infantinne og hersket over Nederlandene. Da han fikk høre at en adelsmann gjennom krigens ulykker var sunket ned i den ytterste fattigdom, sendte han ham hver dag to eller tre gode retter mat hjem med en tjener, men forbød tjeneren strengt å si hvor gavene kom fra.

Adelsmannen undret seg storlig første gang denne nåden ble ham til del, men enda mer da han så at den samme velgjerningen fortsatte neste dag, neste uke og til slutt i flere år, så lenge han levde. Det er ikke til å beskrive hvor inderlig han ønsket å få vite hvem hans gavmilde velgjører var, så han kunne vise seg takknemlig mot ham. Men da han ikke fikk vite det, klaget han over at han måtte gå herfra uten å ha fått takke ham.

Tenk nå, mitt hjerte, hvor mange gode retter vi i så mange år har fått fra vår Guds kjøkken, og hvor ofte han har mettet oss med mat og glede! Men for oss er Velgjøreren ikke ukjent – med mindre vi med vilje vil glemme ham og ikke vedkjenne oss ham.

Skal vi da dø som utakknemlige mennesker og ikke gjengjelde en så kjærlig omsorg med vår fattige lov og pris? Skal vi være verre enn oksen og eselet? «En okse kjenner sin eier, og et esel sin herres krybbe» (Jes 1,3). Skal vi være mer utakknemlige enn en hund, som for en brødbit og et bein vi kaster til den, elsker oss og hopper og springer omkring oss? (*Infantinne: prinsesse.*)

Tenk også godt over, mitt hjerte, din Guds farslige forsyn og styrelse, som han hittil har ført deg med på underlige, men salige veier. Det er sikkert at den omsorgen selv de kjærligste og klokeste fedre i verden gir barna sine, ikke kan sammenlignes med den. Vi mener at vi skyl-

der foreldrene våre mye for all den omhu, kjærlighet og trofasthet de har vist oss, og det gjør vi i sannhet også.

Men hvor mye mer skylder vi ikke vår Gud, hvis omsorg går over all omsorg! Han leder foreldrenes kjærlighet med sin kjærlighet og gir dem i sinne hvordan de skal fremme vårt beste. Foreldrene er *rør* som velgjerningene renner til oss gjennom, men Gud er kilden. Hvem skylder vi da mest?

Her må jeg tenke på min Guds ord: «Og det var da jeg som lærte Efra'im å gå og tok dem på mine armer. Men de skjønte ikke at jeg helbredet dem» (Hos 11,3). Akk, Gud, hvor mange mennesker finnes det ikke som du i så mange år har ledet, ført, gitt føde, båret over med og velsignet med tusenfold velgjerninger, og som ennå aldri har lagt merke til det og tatt det til hjertet!

Selv har jeg, ditt uforstandige barn, gått i mange år og bare gitt liten akt på din hånd, som ledet meg og holdt meg oppe. Å, hvor store og utallige er ikke dine miskunnsgjerninger, og hvor ringe er ikke min takk!

Når jeg, min Gud, tenker over hva du har gjort mot meg, vet jeg verken hvor jeg skal begynne eller slutte. Men når jeg tenker over hva jeg har gjort til din lov og pris, vet jeg nesten ikke hva jeg skal nevne.

Nå vel, min Far: Du er Gud og jeg et menneske. Dine velgjerninger er guddommelige, det vil si ubegripelige, umåtelige og herlige; min takk derimod er menneskelig, det vil si ringe, ussel og fattig. Jeg undrer meg ofte over at du tar deg slik av meg, akkurat som om du hadde noe stort å vente av meg – enda all den pris jeg kan gi deg i all evighet, er ingenting å regne mot din miskunnhet.

Før vi forlater den første artikkelen, min sjel, vil vi ennå betrakte Guds godhet i en helt alminnelig ting og se om vi også der kan finne noe som oppmuntrer oss til å prise Gud. Søvnen er en slik alminnelig ting og noe ganske dagligdags for de fleste mennesker. Men at man også skal ta anledning av den til å prise Gud, er noe uvanlig og påfallende – enda søvnen blant de timelige ting er en av Guds største velgjerninger.

Da Gud Herren så at menneskelivet etter syndefallet ville komme til å bestå av bare besvær, arbeid, trengsler og bekymringer, ga han mennesket søvnen. I den tilbringer det nesten en tredjedel av sitt møysommelige liv, og den styrker og forfrisker det.

Riktignok sov også Adam før fallet, nemlig da Herren tok et av ribbeina hans og bygde en kvinne av det (1 Mos 2,21); men det var nok noe uvanlig. For øvrig vet jeg ikke om mennesket ville ha sovet så mye som nå om det hadde blitt i uskyldsstanden. Men hvordan det nå enn er med det: Søvnen er nå en av den kjærlige Guds velgjerninger, og den tar en nokså stor del av dette elendige livet – uten at vi merker det.

La oss tenke over hvordan dette går til – om vi bare kunne begripe det! Vi sovner og vet ikke hvordan; søvnen kommer over oss, og vi vet ikke hvordan det skjer. Når vi spiser, drikker, arbeider, leser, skriver eller sørger, tenker vi og er oss det bevisst.

I søvnen derimod er alt glemt, og vi vet ikke om vi ennå er i den bedrøvelige verden eller ikke. Skriften sier at Gud også her har sin hånd med i spillet. «Du holder mine øyne åpne i nattevaktene,» sier David (Sal 77,5). Jeg tror ikke jeg sier noe galt når jeg sier at Guds godhet er vår barnepike og mor, som får oss urolige barn til å sove.

Han gir oss også den nåde at vi kan sove i hans armer og fang. Ja, mer enn det: Mens vi sover, trekker han nattens forheng omkring sengen vår, og selv våker han, som David sier: «Din vokter skal ikke slumre. Se, han slumrer ikke og sover ikke, Israels vokter» (Sal 121,3–4). Han byr englene sine å drive helvetesåndene langt bort fra oss, så de ikke skal uroe oss. Og når vi våkner, gir han oss å tale med ham, åpne for ham det som ligger oss på hjertet, og glede oss i hans nåde.

David sier om dette: «Jeg våkner opp, og ennå er jeg hos deg» (Sal 139,18). Det er som om han ville si: Min Gud, slik jeg legger meg, finner jeg meg igjen; jeg sovner i din nådes fang, og når jeg våkner, er jeg fremdeles der. Jeg er som et barn som har sovnet i morens fang. Det kan lett hende at det våkner, og når det slår opp øynene, er det første det ser, morens ansikt og bryst. Slik er det også med meg: Når jeg sovner, overgir jeg meg i din nåde og varetekt, min Gud, og når jeg våkner, finner jeg meg omsluttet av den.

Vi må også tenke på at mens vi sover og har lagt alle sorger til side, sørger Gud for oss. Han har allerede gjort i stand ny miskunn for oss (Klag 3,23) og satt av ny trøst, ny kraft og ny hjelp for neste dag. Slik hjelper han oss gjennom den ene dagen av dette møysommelige livet etter den andre, til vi til slutt kommer til den evige hvile.

Men hvor mange er det vel som erkjenner denne og lignende velgjerninger fra Gud? Fordi de er så alminnelige, tror folk at de

ikke betyr stort. Mang et menneske sover trygt og rolig mange timer i strekk, og når han våkner, hilser han ikke den som har gitt ham søvnen og våket over ham mens han sov.

Akk, hvor mange netter har ikke jeg selv sovet godt og rolig og enten slett ikke eller bare dårlig erkjent at jeg skyldte min Gud takk for det – til de søvnløse nettene til slutt lærte meg at søvnen er en velgjerning fra Gud! Men erkjenn nå av hjertet, min sjel, at det første takknemlige sukket når du våkner, tilhører din Gud, din vokter og vern!

Slike velgjerninger etter den første trosartikkelen kunne vi ennå tenke over utallige flere av, og det ville kreve lang tid om vi skulle gå inn på Guds skjulte godhet. (Om den kan en lese de vakre småskriftene av Aloysius Novarinus og Johan av Hornefels.) Men siden hensikten vår bare er å gi veiledning til å tenke over Guds mangfoldige nåde, vil vi skynde oss videre til den andre trosartikkelen.

Den er så hjertelig og inntrengende forklart i vår lille katekisme at et gudfryktig hjerte knapt kan gjenta ordene uten tårer: «Han har gjenløst meg fortapte og fordømte menneske, kjøpt og vunnet meg fra alle synder, fra døden og fra djevelens makt, ikke med gull eller sølv, men med sitt hellige, dyre blod og med sin uskyldige lidelse og død, for at jeg skal være hans egen og leve under ham i hans rike og tjene ham i evig rettferdighet, uskyld og salighet.»

Nå, min sjel, la oss også tenke litt nøyere over denne artikkelen! Se, Guds evige Sønn, avglansen av Faderens herlighet og avbildet av hans vesen, kom ned fra himmelen – ikke for å søke verdens rikdom, ære og herlighet, men for å gjøre syndere salige. (Jeg skulle gjerne med en lignelse vise hvordan dette står for meg, men jeg finner nesten ingen; for Herren Jesu fornedrelse har ikke sin like.)

Dette gjorde han på den mest underfulle måte. Han kom «i syndig kjøds lignelse» (Rom 8,3) og satte seg selv i flokk med syndere. Han visste ikke av noen synd, men likevel tok han hele verdens synd på seg. Han sonet den med sin blodige og uforskyldte død, utslettet den og kastet den i havets dyp, og i stedet vant han og skjenket oss Guds nåde, rettferdighet og salighet.

Men her skal du særlig tenke over hva Guds Sønn har gjort mot *deg*, slik apostelen sier: Guds Sønn, «han som elsket meg og ga seg selv for meg» (Gal 2,20). Etter Skriften, og etter det som ofte er sagt før, kan

du jo være viss på at din Frelser har elsket deg fra evighet av og regnet deg blant sine utvalgte. Da han så kom til verden og begynte gjenløsningsverket, så han på deg fra først til sist, og ditt navn var liksom skrevet i hans hjerte.

Slik han nå kjenner *deg* der han sitter ved Majestetens høyre hånd i himmelen, slik kjente han deg også da han lå i krybben og hang på korset. I den gamle pakt bar hver enkelt fram sitt offer, og før det ble slaktet, la han hånden på hodet av det for Guds åsyn; da hadde han forsikringen om at offeret skulle komme ham til gode, slik hans botferdige og troende hjerte ønsket og ba om.

Slik kan også du være viss på at Herren Jesus, som «ga seg selv for oss som en gave og et offer» (Ef 5,2), er ditt offer, og at hans dyre, utøste blod og hele hans fortjeneste kommer deg til gode. Hans bønn og forbønn har skjedd for deg; hans sår er åpnet for deg; for å omfavne deg har han bredt ut armene på korset; for å gi deg fredens og kjærlighetens kyss har han bøyd sitt hode.

Deg har han overgitt i sin Fars hender; deg har han tatt inn i sitt samfunn i den hellige dåp; til deg lar han daglig Guds nåde, sin søte kjærlighet og hele saligheten bli budt fram gjennom sitt ord. For deg besegler og stadfester han sine velgjerninger i den høyverdige nattverden, der han virkelig gir deg sitt hellige legeme og sitt dyre blod; på deg tenker han uavlatelig i himmelen for Guds ansikt.

Riktignok har han satt seg høyt, men han ser likevel alltid til deg, hvor lavt du enn står i verden. Han følger deg overalt med sin miskunn, kjærlighet og trofasthet. Han verner deg mot verden, døden, djevelen og helvete. Han bærer deg som en seglring på sin hånd og forsikrer deg om at ingen skal rive deg ut av den. Han har gjort i stand et sted for deg i himmelen. Han har kalt deg sin bror – sin søster – og medarving. Og når livsløpet ditt er fullført, vil han til sist ta deg inn i sin herlighet og gi deg livets krone.

Nå, min sjel, tenk vel over hvor mye du skylder din Frelser! Når du hører tale om hans kjærlighet, fortjeneste, blod og velgjerninger, så la ikke tankene flagre hit og dit, men samle dem så nært du kan om denne hans kjærlighet. Legg alt sammen på hjertet, så det kan bli varmt av det og bryte ut i lov og pris til ham.

Skulle vi ikke, hver gang vi ser et kors, tenke: «Se, dette er et seierstegn og et minnetegn om Jesu Kristi kjærlighet – et minnesmerke

over hans seier over synd, død og helvete – en oppmuntring til meg om å være takknemlig»? Skulle ikke Jesus – Jesus, den korsfestede, menneskevennen, den kjære, dyrebare forløseren, den høyt fortjente Frelseren, vår arme sjels eneste trøst og tilflukt – alltid være i vårt hjerte og i vår munn? Skulle det ikke alltid lyde: «Jesus, jeg priser deg! Jesus, jeg ærer og tilber deg! Jesus, jeg elsker og lover deg!»?

Men la oss også hente en oppmuntring til å prise Gud fra den tredje artikkelen i vår kristne trosbekjennelse. Det er så mye mer nødvendig som mange kristne kjenner langt mindre til Den Hellige Ånds velgjerninger enn til de andre. Den Hellige Ånd er den tredje person i det ene guddommelige vesen, sammen med Faderen og Sønnen én eneste sann Gud, med samme majestet, makt og ære som de.

I Den hellige skrift bærer han navnet forsvarer eller trøster og Talsmann, fordi han i den høylovede treenighets råd har påtatt seg å være de menneskelige hjertenes lys, kraft, trøst, glede og liv. Han utøser seg med Guds kjærlighet i våre hjerter; han forherliger Jesus Kristus for oss; han skaper troen hos oss, øker den og holder den ved like; han tenner kjærligheten i oss; han gjør oss faste i håpet; han trøster oss i trengsler; han vitner sammen med vår ånd at vi er Guds barn.

Han lærer oss å be – ja, han ber selv i oss og går i forbønn for oss med sukk som ikke rommes i ord. Han fyller hjertene våre med hele Guds fylde, med hellige tanker, gudfryktig iver og himmelsk lengsel. Han leder oss på den jevne stien, viser oss Jesu fotspor og lærer oss hvordan vi skal følge etter ham i dem. Han gir oss gode råd når vi er rådville; han advarer oss og drar oss tilbake når vi er på villspor.

Han gir oss mot og frimodighet i striden mot djevelen og den onde verden; han gir oss rik trøst i all motgang og kraft i vår skrøpelighet; han utruster oss med alle slags herlige gaver; han forener oss med Herren Jesus i troen; han gir oss stadighet og visshet om vår frelse. Kort sagt: han gjør alt som en trofast hjertensvenn, rådgiver, forsvarer og talsmann bør gjøre, slik vi alt har vist mer utførlig et annet sted.

Tenk også over dette, min sjel – ikke bare i alminnelighet, slik det er framstilt her, men slik det har vederfaret deg selv og slik du merker det hver dag og hver time i Den Hellige Ånds nåde, gaver og hjelp! Tenk på at du ikke ved egen fornuft eller kraft er kommet til Herren Jesus og inn i hans samfunn; men Den Hellige Ånd har kalt deg ved

evangeliet, opplyst deg med sine gaver, helliget deg og holdt deg fast i den sanne tro.

Å, hvor mange sterke drag har du ikke kjent i ditt hjerte! Hvor ofte har han ikke advart deg, lært og undervist deg, omvendt deg og ført deg tilbake på rett vei! Hvor mange gode tanker har han ikke vakt hos deg, og hvor mange herlige gaver har han ikke unt deg! Du leser og hører ofte Ordet og kjenner dets livgivende kraft i hjertet; du kommer bedrøvet, nedslått og urolig til kirken og går trøstet, glad og frimodig hjem igjen.

En gudfryktig prest forteller om en frue som ba ham holde likpreken over henne, når hun en gang fikk skilles salig fra dette livet, over det dyrebare kraftordet: «Jesu, hans Sønns blod renser oss fra all synd» (1 Joh 1,7). For, sa hun, da De nylig siterte det, ble jeg til mote som om min Herre Jesu hellige og varme blod var blitt utøst over mitt hode og mitt hjerte.

Noe lignende har også vi ofte erfart. Vi har smakt Ordets kraft og sødme; vi har stått mang en hard kamp mot Satan; vi har vært i dødens gap og likevel beholdt frimodigheten i Kristus Jesus. Mange ganger er det bare tåke og mørke omkring oss, men vi har likevel et klart, skinnende lys i hjertet som gjør mørket vårt lyst. Vi er ofte som sørgende og likevel glade; vi har ofte ingenting og eier likevel alt; vi er ofte fattige og likevel godt fornøyde.

Vi blir ofte trengt og forfulgt, men holder likevel stand. Det tordner og lyner, hagler og stormer ofte omkring oss, men vi har likevel ro, fred og glede i hjertet – alt ved Den Hellige Ånds nåde og kraft. Skylder vi da ikke vår trofaste, guddommelige forsvarer evig takk? Heter det ikke med rette: «Min sjel, lov Herren, og alt som i meg er, love hans hellige navn! Min sjel, lov Herren, og glem ikke alle hans velgjerninger!» (Sal 103,1–2)?

Når jeg gir meg over til slike gudfryktige betraktninger, kommer jeg til å tenke på de stedene i Skriften der Guds hellige barn roser seg av ham. Slik synger hele Israels menighet med glede: «Herren er min styrke og min lovsang, han ble meg til frelse. Dette er min Gud, og jeg vil prise ham, min fars Gud, og jeg vil opphøye ham» (2 Mos 15,2).

Ordene «dette er min Gud» må forstås som når en peker på noe med fingeren. Riktignok hadde israelittene den gang ikke sett noe annet synlig bilde av sin Gud enn skystøtten, som var liksom en prektig

vogn som Herren fulgte sitt folk i. Men jeg tror ikke de har siktet til den med disse ordene; de har tenkt på den underfulle utfrielsen fra trelldommen i Egypt og på at den egyptiske hæren ble senket i Rødehavet.

Der lot deres Gud seg merke i sin kraft og herlighet. Derfor sier de: *Dette er min Gud* – slike gjerninger kan han gjøre; så stor er hans miskunn mot dem som håper på ham, og hans makt mot dem som setter seg opp mot ham. Og de legger til: *Han er min fars Gud.* Han begynner ikke først i dag å være min Gud, men åpenbarte seg alt for mine fedre som en kjærlig, nådig og veldig Gud. Og slik han lovet dem at han ville være deres og deres etterkommeres Gud, slik har han nå også holdt det.

Av dette tar jeg anledning til denne påminnelsen: Også vi bør stadig se vår Gud – hans miskunn, allmakt, visdom, kjærlighet og nåde – i hans gjerninger, tenke oss ham som nærværende og si: «Der kjenner jeg deg igjen, min Gud, du evige kjærlighet, du høyeste kraft, du veldige vern! Han begynner ikke først i dag å være min Gud; han har vist seg slik mot meg hele mitt liv. Det mine fedre har fortalt meg om ham av egen erfaring, har jeg funnet sant ved utallige anledninger. Skulle jeg da ikke prise og opphøye en slik Gud?»

Det er også verdt å merke seg at Moses kaller Herren vår Gud Israels folks pris: «Han er din pris», sier han (5 Mos 10,21). Derfra har David uten tvil tatt det når han på samme måte kaller ham sin ros og sier: «Min sjel skal rose seg av Herren» (Sal 34,3). Slik kaller også Simeon Herren Jesus «et lys til åpenbaring for hedningene, og en herlighet for ditt folk Israel» (Luk 2,32).

Moses vil uten tvil si omtrent dette: «Å, Israel, du har en Gud som du ikke trenger å skamme deg over. Han er ingen avmektig, elendig avgud, slik som dem hedningene tilber i sin blindhet, men en allmektig, allvitende, nådig, miskunnsom og levende Gud. På ham kan du trygt stole, og av hans kjærlighet og velgjerninger kan du rose deg for all verden.»

Davids mening er den samme: «Jeg roser meg med rette av at jeg er i nåde hos min Gud – at han kjenner min sjel i nøden, hører mine bønner og gjør meg mer godt enn jeg fortjener.» Og Simeon tenker slik: «Israels folk har store fortrinn framfor alle folkeslag på jorden: Gud har gitt dem sin lov, innstiftet den rette gudstjenesten som beha-

ger ham, gjort en pakt med dem og mye annet. Likevel er deres største ære at lyset og trøsten for alle hedninger er sprunget ut av dem.»

Hva synes dere nå, kristne sjeler? Har ikke også vi grunn til å rose oss av Gud? Skulle ikke vi gjøre oss store av vår Gud og overalt forkynne underne av den miskunn han så rikelig har vist oss? Er ikke Guds Sønn, den søte, dyrebare Frelser Jesus Kristus, vårt hjertes blomst og ros? Er ikke han vår ære, glede og rikdom – vårt alt? Hva har verden å sette opp mot denne vår ros? Hva mer kan jeg ønske meg når Jesus er min ære, min skatt og mitt alt?

Tror vi nå dette av hjertet og holder Gud og Jesus for vår ros, hvorfor er vi da så stille? Hvorfor jubler ikke sjelen vår over Guds godhet? Hvorfor taler og synger vi ikke om den nåden han overalt har vist oss?

Guds hellige har brukt det meste av sin tid på å love og prise Gud. De har alltid vært så flittige i det at det sies om dem at Gud «troner over» – eller bor blant – «Israels lovsanger» (Sal 22,4). Skriftens fortolkere har riktignok tenkt mye forskjellig om disse ordene. Men jeg tror den enkle meningen er denne: «Du, Gud, bor i din kirke, som alltid priser deg; du er overalt omgitt av dens lov og pris, og i all evighet vil den ikke kunne annet enn elske og love deg.»

Slik Guds godhet og velgjerninger omgir oss mennesker overalt, så en med rette kan si at vi bor i dem, slik bør også vår mangfoldige pris lyde på alle steder, så Gud kan bo i den. Det er som når en far bor i en by og har sørget rikelig for barna sine og gitt dem en god utrustning; de er omkring ham og elsker og ærer ham derfor inderlig.

Eller, for å bruke en lignelse som kanskje passer bedre: Det er som når en konge eller fyrste bor blant sine undersåtter og styrer dem i fred, så alt vokser og blomstrer under ham. Derfor har de ham hjertelig kjær, og hvor de enn får øye på ham eller hører tale om ham, hilser de ham med glade tilrop og priser hans utmerkede styre. Slik bor vår Gud ikke bare blant de troendes lovsanger, men også blant alle englenes – ja, blant alle andre skapningers lovsanger.

De gamle vismennene i verden, særlig Pythagoras' og Platons etterfølgere, mente i sin tid at himmelsfærene med sin ordnede og regelmessige bevegelse frambrakte en samklang og en liflig musikk som var behagelig over all måte. Vi mennesker kunne bare ikke høre den, fordi vi hadde altfor mye å stelle med på jorden.

Jeg vet ikke om dette har vært disse vismennenes alvorlige og egentlige mening, eller om de i billedlig form har villet lære det samme som Den hellige skrift lærer: at «himlene forteller Guds ære», «forkynner hans rettferdighet» og «priser hans underfulle gjerning» (Sal 19,2; 97,6; 89,6) – at himmel og jord og alle skapninger står i en liflig samklang og alle som én, hver på sin måte, priser sin Skaper.

Riktignok har de ikke alle tunger som de kan forkynne Guds pris med; men de gjør det likevel med de krefter og egenskaper de har fått, og med sin villige lydighet. Den minste blomst som åpner seg og folder seg ut mot solen så godt den kan, og sender ut sin vellukt, gjør ikke annet enn å prise sin Gud etter evne.

En bekk risler fram fra kilden sin; på veien fukter den marken, vanner hagene, gir de ville dyrene å drikke og tjener menneskene, og så skynder den seg til en større elv og hjelper til å gjøre den seilbar.

Hva gjør den annet enn å prise sin Gud med den gaven den har fått? Det samme gjør alle andre skapninger. Hver av dem bidrar med sitt til at Guds hellige vilje skjer og hans navn blir priset. Derfor kunne en ikke uten grunn kalle himmelens og jordens store byggverk et stort instrument og orgel som uavlatelig klinger og lyder til Guds pris – om vi mennesker bare ville gi akt på det.

Hva skal da vi gjøre, dere gudfryktige og kristensinnede sjeler? Skal bare vi være stille, kalde og utakknemlige, mens alt som lever og rører seg i himmelen og på jorden, i havet og i alle dyp, er ivrig og flittig til å prise sin Skaper? Ingen synlig skapning har fått flere nådegaver av Gud enn mennesket; blant menneskene har ingen fått flere enn de kristne, og blant de kristne har ingen fått flere enn de botferdige og troende sjelene. Skulle ikke da de framfor alle andre uten opphør inderlig love og prise sin Gud, Far, Frelser og Talsmann?

Når tjenere, naboer, landsmenn og fremmede priser en manns gavmildhet og godhet, skulle da hans barn, som nyter mest godt av den, tie? Sannelig, Guds hensikt med alle de undergjerninger han åpenbarer på oss, er at vi skal kjenne ham, elske og love ham og forkynne hans pris.

Hos profeten Jesaja er det Kristus som taler og forteller hvorfor Faderen har sendt ham til verden: for å forkynne et godt budskap for de fattige, for å forbinde dem som har et nedbrutt hjerte, for å trøste alle sørgende og så videre. Men slutten er at de – de trøstede og gledede

sjelene – «skal kalles rettferdighetens terebinter, Herrens plantning til hans ære» (Jes 61,1–3).

Til dette stedet sikter apostelen uten tvil når han krever og ønsker at de troende skal være «fylt av rettferds frukt ved Jesus Kristus, Gud til ære og pris» (Fil 1,11). Herren Jesus har tatt oss til seg, plantet oss om fra verden og inn i sitt nåderike og fuktet og vannet oss med sin mangfoldige nåde, for at vi som velsignede planter skal bære frukt til Guds pris.

Et annet sted sier apostelen: «I ham har han utvalgt oss før verdens grunnvoll ble lagt … har han forut bestemt oss til å få barnekår hos seg ved Jesus Kristus … til pris for sin nådes herlighet» (Ef 1,4–6). Om dette bruker han et svært vakkert og treffende bilde når han sier: «For alt dette skjer for deres skyld, for at nåden må bli rik og virke rikelig takksigelse fra så mange flere, til Guds ære» (2 Kor 4,15).

Han sammenligner de kristnes hjerter med kar som Gud ovenfra fyller med sine mangfoldige gaver og velgjerninger – men for at de skal tømme seg og strømme over av rik lov og pris til hans hellige navn. Dette skriftordet kan også forklares med bildet av jorden: Den tar imot så mye regn og så mye velsignelse fra himmelen for at den skal bære alle slags frukter, blomster og urter i mengde.

Dette blir også stadfestet ved det som skjedde ved Betlehem. Gjennom én av sine egne hadde de himmelske hærskarene forkynt hyrdene på marken den store gleden: at verdens Frelser, som de så lenge hadde ventet på, nå var født; og de hadde sagt dem hvor de skulle finne ham. Så begynte de å prise Gud, slik den hellige Lukas forteller: «Og med ett var det sammen med engelen en himmelsk hærskare, som lovpriste Gud og sa: ‹Ære være Gud i det høyeste, og fred på jorden, i mennesker Guds velbehag›» (Luk 2,13–14).

Med dette ville de helt sikkert lære oss hvordan vi skal ta imot Guds nåde, og hvordan vi skal gjengjelde hans store kjærlighet – nemlig med lov og pris til hans navn. De stemte i den lovsangen som den kristne kirke skulle fortsette å synge helt til den ytterste dag. De begynte med: *O store Gud, vi lover deg* vi skal svare: *I evighet vi takker deg*.

Særlig den gamle kirke var svært flittig og ivrig i dette. I de hellige apostlenes skrifter kan en merke seg at de midt i talen, hvor det enn byr seg en anledning, bryter ut i lovprisning av Gud. Slik legger apos-

telen Paulus til, etter å ha talt om den Guds nåde som hadde vederfaret korinterne: «Gud være takk for sin usigelige gave!» (2 Kor 9,15). Og et annet sted: «Gud og vår Herre Jesu Kristi Far, han som er velsignet i evighet, han vet at jeg ikke lyver!» (2 Kor 11,31).

På samme måte sier den hellige Peter: «Om noen tjener, han tjene ved den kraft som Gud gir, for at Gud må bli æret i alle ting ved Jesus Kristus – ham som æren og makten tilhører i all evighet. Amen» (1 Pet 4,11). Av dette ser en at hjertene deres alltid var fulle av lengsel etter å prise Gud.

Disse hellige forgjengerne har kirkefedrene og alle de troende sjelene fulgt overalt. Ikke bare i den forsamlede menighet og i kirken, men også i sine hjem, under arbeidet, ute på marken og i alle slags hendelser har de lovprist Gud høyt. Det vitner den herlige lovsangen om: «O store Gud, vi lover deg, i evighet vi takker deg.» Den skrev de to berømte biskopene Ambrosius og Augustin, og Guds kirke har brukt den helt til nå, ved siden av Davids takkesalmer og den gamle Sakarias' og jomfru Marias lovsanger, så den nå har vært i bruk i tretten hundre år.

Det blir fortalt at de gamle kristne nesten alltid, før de tok fatt på en gjerning, gjorde korsets tegn og sa: «Ære være Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd!» Med det ville de vise at de i alt de tok seg fore, ønsket å fremme den treenige Guds og sin korsfestede Herre Jesu ære. (*Nå i femten hundre år.*)

Basilius den store vitner om at de gamle kristne hadde for skikk å si om kvelden, når lyset ble båret inn: «Vi priser Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd.» Hieronymus forteller at en på hans tid vente de små barna til å si «Halleluja» så snart de begynte å snakke. Denne lovsangen var da så alminnelig at til og med bøndene på landet sang den med glede under arbeidet på marken.

Luther forteller at en i klostrene før i tiden vente de unge til å bukke og si, når de fikk noe – om det så bare var en tilskåret penn: *Benedictus Deus in omnibus donis suis!* – Gud være lovet for alle sine gaver! Men hvor er det dessverre kommet til nå? Å banne, spotte, skjelle og smelle, synge elskovsviser og drive med gjøn og skjemt er blitt så alminnelig at en ofte hører det selv fra små barn, som ennå ikke kan nevne den treenige Gud, i hvis herlige navn de er døpt. Hvor vil en nå høre en bonde synge et halleluja, en lovsang ute på marken?

Hvert kristent hjem burde jo være som en liten kirke, der en ikke skulle høre annet enn det som er gudfryktig og hellig, og der det særlig om søndagene, etter at den offentlige gudstjenesten er over, burde lyde lovsanger og liflige, åndelige viser. Men Gud bedre! En finner tvert imot at alt gjenlyder av latter og skrål, av drukne folks ståk og skrik.

Å, dere vanslektede kristne! Å, dere utakknemlige mennesker! Hvordan vil dere en gang våge å løfte øynene opp til deres Gud, når dere har nytt hans velgjerninger som dyrene? Hvordan skulle de gamle kristne kunne kjenne dere igjen som sine barn og etterfølgere, når dere er blitt så helt ulike dem? (*Salme 113, 114, 115, 116 og 117 kalte jødene det store halleluja eller lovsangen; den sang de ved påskemåltidet.*)

Ja, hedningene, jødene og muslimene skal forbanne og fordømme dere på den dagen, fordi dere hadde en slik kunnskap om Gud, om hans vesen, vilje og gjerninger, og likevel ikke lovet og priste ham, men tvert imot vanæret, krenket og bedrøvet ham. En leser slike ting om dem at en må rødme når en holder det sammen med kristenheten i dag.

En gammel hedensk filosof ved navn Epiktet sier et sted: «Når en graver eller pløyer eller spiser, burde en ikke da stemme i denne lovsangen: ‹Stor er Gud, som har gitt oss hender å arbeide med og en mage til å svelge og fordøye maten; som gjør at vi vokser uten å vite det, og at vi kan trekke pusten i søvne; som har gitt oss fornuft og forstand og lærer oss å bruke dem›?»

Og videre: «Var jeg en nattergal eller en svane, ville jeg gjøre det de pleier å gjøre. Men nå er jeg et fornuftig menneske, og da må jeg jo prise Gud. Det er min plikt; det gjør jeg også og vil gjøre så lenge jeg lever, og jeg formaner dere til å gjøre det samme.»

Galenos, en hedensk, men lærd og berømt lege, undrer seg over all måte over den store visdommen Gud har lagt for dagen i hvordan menneskekroppen er innrettet. Han formaner alle leger og lærde folk til å granske den nøye og omhyggelig i alle dens deler, kjenne Guds undergjerninger i den og prise ham.

Jødene er ennå, tross sin store blindhet, svært flittige til å prise Gud. Ved sine gjestebud har de lange lov- og takkebønner som de sier fram først. Og hver gang en ny rett blir båret inn, eller frukten blir satt på bordet, gjentar de takken med disse ordene: «Lovet være Gud,

vår Skaper, som er miskunnsom og gir oss så mye godt å nyte – som har gitt oss en så velsmakende vin, slike kraftige krydder og så mange herlige frukter!»

Kort sagt holder de fast ved at en ikke bør nyte eller bruke noe her i verden uten først å love og takke Gud; den som gjør annerledes, kaller de en røver som raner Gud for hans gaver og goder.

Sjeik Sadi, en muslim, skriver: «Hvert åndedrag en trekker inn, forlenger livet vårt, og hvert som går ut igjen, gleder sjelen vår. Derfor er menneskets åndedrett to slags nåde, og for hver av dem bør en takke av hjertet.» Ja, slike mennesker, sier jeg igjen, skal stå fram på Herrens store dommedag og fordømme de vrange og utakknemlige kristne, som har bannet og spottet Gud mer enn de har lovet og priset ham.

Men dere gudfryktige sjeler: Erkjenn av hjertet at slik dere skylder å elske deres Gud inderlig, slik skylder dere også å prise ham med andakt! Gud er deres sol, og dere er blomstene. Fold da hjertene ut i kjærlighet så langt det er mulig, og la dem alltid sende ut Guds pris som en yndig duft!

Gud blir ikke trett av å gjøre oss godt. Han er et vesen som alltid strømmer, virker, gir av seg selv og gjør vel, og hans godhet nyter vi hvert øyeblikk. La derfor heller ikke oss holde opp med å prise ham! La oss for alle hans velgjerninger gi ham tilbake det vi har: vårt arme hjerte med dets sukk, og våre lebers offer!

Gud har dyrt forløst oss med sin Sønns dyre blod, tilgitt oss så mange synder, tatt oss til sine barn og satt oss til arvinger av himmelen. I Kristus har han enten satt oss over englene eller i det minste gjort oss like med dem – ikke for at vi skulle forakte ham sammen med djevelen eller spotte ham sammen med de ugudelige, men for at vi skulle prise ham med de hellige engler i tid og evighet.

Hva skulle vi ellers her i verden, og hvorfor lever vi, om vi ikke vil love og prise Gud? Spise, drikke og sove kan også de ugudelige og dyrene; skal ikke da vi, som har fått så stor nåde av ham, gjøre noe mer?

David sier: «La min sjel leve og lovprise deg! … Min sjel skal bli mettet som med fete retter. Med jublende lepper skal min munn lovprise deg. … Min sjel, lov Herren! Jeg vil prise Herren så lenge jeg lever, jeg

vil lovsynge min Gud så lenge jeg er til» (Sal 119,175; 63,6; 146,1–2). Se, han regner det som sitt liv og sin høyeste glede å få prise sin Gud.

Slik ønsker heller ikke noe gudfryktig hjerte nå å leve om det ikke skal få prise sin Gud, og det ønsker heller ingen annen glede enn den som hører sammen med Guds pris. Der det er tro, der må det være kjærlighet, der må det være pris, der må Guds navn bli lovet og opphøyet. Like lite som en noen gang fant alteret i den gamle pakt uten ild og røyk, like lite vil en finne et gudfryktig hjerte uten kjærlighet og uten pris av Guds miskunn. Slike hjerter må alltid prise sin Gud, om det så bare skjer med et lønnlig og raskt sukk.

Prøv dere da selv etter det som er sagt her, dere kristne hjerter, og ransak om kristendommen deres er sann og ekte! Hvordan kan et utakknemlig menneske, som så lettsindig glemmer og ringeakter sin Guds store velgjerninger, kalles en kristen? Og likevel er det dessverre altfor mange slike å finne i disse siste tider, og de holder seg likevel for gode kristne.

I den gamle pakt hadde Gud Herren befalt at skuebrødene alltid skulle ligge for hans ansikt. De lå ikke slik de noen ganger blir malt – seks oppå hverandre – men ordnet i to rader på gullbordet. Oppå dem sto en gullskål full av røkelse, og etter det Cornelius a Lapide forteller, med støtte i Septuaginta og hos Josefus, Filon og Villalpandus, også litt vin og salt. Dette skjedde for at israelittene skulle erkjenne at brødet de levde av, var en gave fra Herren, og at de skyldte å nyte det med inderlig lov og pris til hans navn.

Nå er ikke vi forpliktet til å bære fram slike offer og på den måten. Men vi bør likevel daglig med ydmyk takk erkjenne at vi får vårt livsopphold fra Gud, og at bare han lar brødet vokse opp av jorden og daglig og rikelig sørger for alt vi trenger. Men ak, hvor mye brød blir ikke båret på bordet og spist uten røkelse! Hvor få er det ikke som i brødet ser en påminnelse om sin Guds miskunn!

Noen ber nok før og etter maten og takker Gud; men det er kanskje de færreste som gjør det med sann andakt, og det ser ut til at både andakten og ordene litt etter litt blir borte.

En kristen husfar bør se på sitt dekkede bord som gullbordet i den gamle pakt, der skuebrødene lå. Han bør først hellige det og alt som står på det, til sin Gud med andektig bønn, nyte maten og drikken med takk og venne barna og husfolket sitt til de samme tankene –

men erfaringen lærer at de færreste gjør det. De gode folkene spiser, drikker og blir mette, men takker lite den som lukker opp sin hånd og metter dem og alt levende med det gode.

Med de åndelige velgjerningene går det ikke bedre. Den gudfryktige Arndt taler om de ti spedalske, av dem viste ni seg utakknemlige etter at Kristus hadde renset dem, og han sier: «Om en skulle dele denne flokken» – tilhørerne og de kristne under ett – «i grupper på ti, og det var en hjertekjenner til stede som kunne avdekke til bunns hvordan det står til med hver enkelt åndelig og innvortes, så ville det vise seg at knapt én av ti hadde takket Kristus for at han er renset fra sine synder.

Herren klager over at de ni ikke takket ham for de legemlige velgjerningene; hvor mye mer vil han da klage over at vi ikke har takket ham for hans dyre forløsning, hans bitre død og hans hellige blod! Hvor strengt vil han ikke dømme denne utakknemligheten på den dagen!»

Prøv dere selv når dere leser disse ordene, dere kristne hjerter, og tenk over hva dere har gjort til nå! Har dere for skikk å takke Herren Jesus i lønnkammeret, på kne eller med ansiktet mot jorden, for den dyre forløsningen som er skjedd ved hans blod? Pleier dere også om natten, når dere våkner, å minnes den sørgelige natten da deres Frelser svettet blodig svette i dødskampen på Oljeberget – da han ble forrådt, tatt til fange, bundet, forlatt av disiplene sine, ført fram for ypperstepresten og Rådet, mishandlet og dømt til døden? Og takker dere ham noen ganger for den, på kne og med inderlige sukk?

Og hvordan øver dere dere ellers i å love og prise Gud? Hvordan er andakten deres, og hva er morgen- og aftenofferet som dere pleier å ære deres høyt fortjente Frelser med? Å, hvor mange vil det ikke være blant dem som hører og leser dette, som undrer seg over at en taler om slike ukjente og uvanlige ting! Å, hvor stor er ikke kulden og utakknemligheten i den trygge, sorgløse verden i dag!

Når jeg tenker på hvor mye syndedamp som daglig stiger opp fra jorden, og på den andre siden hvor få hjertealtere det finnes som bønnens og takknemlighetens røyk stiger opp fra, så blir jeg forferdet. Jeg frykter at det snart vil gå verden som Sodoma og Gomorra, der synden som var steget opp, til sist falt ned igjen over dem som bare

ild og svovel. Og jeg undrer meg over at den rettferdige og hellige Gud ikke blir trett av å gjøre godt mot en slik utakknemlig flokk.

Dere gudfryktige sjeler som av hjertet ønsker å være Gud til behag i Kristus Jesus: Ha ikke noe samfunn med den utakknemlige verden! Strev heller etter å gjøre godt igjen i lovprisningen det verden har forsømt. Gud skal prises på jorden like så vel som i himmelen, og tier vi, må steinene rope: «Pris Herren, for han er god. Hans miskunnhet varer til evig tid. Jeg vil love Herren til hver tid, hans pris skal alltid være i min munn. Min sjel skal rose seg av Herren. De nedbøyde skal høre det og glede seg. Pris Herrens storhet med meg, og la oss sammen opphøye hans navn!» (Sal 118,1; 34,2–4).

Pris Herren med meg, dere gudfryktige syndere! For han har holdt oss oppe ved sin miskunnhet og langmodighet, ført oss til omvendelse ved sin nåde, tilgitt oss våre synder og tatt imot oss med stor kjærlighet og barmhjertighet. Pris Herren med meg, dere Guds barn! For han har fridd oss ut av mørkets makt og satt oss over i sin elskede Sønns rike. Pris Herren med meg, dere fattige! For han forakter ikke deres sukk; han kjenner deres sjel i nøden, han har gjort dere rike i Kristus og gjort i stand en skatt for dere i himmelen.

Pris Herren med meg, dere rike! For dere har ingenting som ikke er kommet fra hans hånd. Det er hans gods dere eier, og hos ham alene – og ingen annen – må dere søke trøst når alt timelig gods og all jordisk trøst blir borte. Pris Herren med meg, dere enker og farløse! For han er deres far, deres dommer og den som sørger for dere. Pris Herren med meg, alle døpte kristne! For han har utvalgt oss til sitt folk og til den hjord han før.

Pris Herren med meg, alle mennesker! For det finnes ikke én blant dere som ikke har liv, velferd og alt sitt av Guds miskunnhet. Pris Herren med meg, dere hellige engler, himmel og jord, havet og alt som er i dem! «Alt som har ånde, skal love Herren! Halleluja!» (Sal 150,6).

Jeg har lest en skildring av et merkelig inntog som keiser Ferdinand den første holdt i Böhmens hovedstad Praha den 8. november 1558. Han ble tatt imot 1) av sin sønn, erkehertug Ferdinand, og hele hans hoff; 2) av fem tusen ryttere fra Böhmen, Schlesien og Vogtland og seksten regimenter fotfolk; 3) av to hundre bønder med treskestaver, i hettekapper og kledd på gammel böhmisk vis, som moret keiseren svært ved å slå stavene sammen; 4) av alle rådsherrene

fra de tre bydelene i Praha, rundt førtiåtte i tallet, alle kledd i lange, leverfargede kjortler av damask og med grønne kranser på hodet; 5) av hele presteskapet, omkring hundre personer; 6) av en stor mengde studenter og skolegutter.

Videre: 7) I gamlebyen sto det på plassen utenfor rådhuset seks hundre jomfruer på begge sider, vakkert pyntet etter landets skikk; de hadde sin egen fane og tok imot keiseren med en latinsk tale. 8) Lenger borte sto omkring åtte hundre gutter mellom fem og tretten år i hvite skjorter med røde korsbånd og grønne grener, også de med egen fane, og de tok likeledes imot keiseren med en latinsk tale. 9) Også jødene viste seg i en viss orden og sang for keiseren på sin måte. 10) Omkring førti enker sto der i svarte kapper med lange sørgeslør som hang ned på begge sider, og ønsket keiseren velkommen på latin. 11) Til slutt viste det seg også omkring fem hundre gamle, gråhårede menn i svarte klær og med grønne kranser på de hvite hodene sine, og så videre.

Jeg ville ikke ha tatt med dette om det ikke var så velgjørende å tenke på hvor fornøyd alle stender var med denne høyt priste og gudfryktige keiserens styre, og med hvor stor glede alle tok imot ham – unge og gamle, høye og lave, lærde og ulærde. Jeg tviler ikke på at den gudfryktige keiseren, og kanskje mange andre som så dette inntoget, felte gledestårer. Å, om det ennå sto slik til i verden! Å, om det overalt i den dyrebare kristenheten fantes en slik forståelse og tilfredshet mellom øvrighet og undersåtter! Men ak, hvor langt har det ikke nå mange steder kommet!

Men først og fremst har jeg fortalt dette for å ta det som anledning til å oppmuntre meg selv og dere alle til å prise Gud og Herren Jesus.

Gjør man slikt for en jordisk herre fordi han styrer så berømmelig, fredelig og faderlig, hva skal vi da ikke gjøre for vår Jesus? Hvem er mildere, mer velgjørende og vennligere enn han? Hvem elsker sine undersåtter høyere enn han, som ikke engang betenkte seg på å gi sitt liv for dem? Hvem tar seg mer trofast av deres nød? Hvem bønnhører villigere deres bønner og sukk? Hvem sørger bedre for dem alle enn han? Han er jo den evige trøst, det evige vern, lys, liv og frelse for hver den som tror på ham.

Skal vi da ikke alle hver dag møte ham med den største ærefrykt og den dypeste ydmykhet, og med lov og pris til hans hellige navn?

Å, slutt dere sammen, forén dere hver dag i Ånden om å prise deres Jesus og gi ham et takknemlig hjerte for all hans kjærlighet og trofasthet – dere kristne sjeler, dere fyrster, grever og adelsmenn, dere rådsherrer ved hoffene og i byene, dere prester og lærere ved høye og lave skoler, dere gutter og piker, dere små barn og diebarn, dere unge menn og jomfruer, dere kristne ektefolk, dere enker og farløse, dere gamle og grå hoder, dere borgere og bønder, eller hva dere ellers heter!

«Alt som er skapt og hittil holdt oppe ved Guds nåde, alt som er gjenløst med Kristi dyrebare blod, alt som er kalt og helliggjort ved Den Hellige Ånds nåde og kraft, alt som lever av hans miskunnhet under Guds nåde, velsignelse og vern – det skal love Herren! Pris Herren, for han er god. Hans miskunnhet varer til evig tid.»

Jeg går nå over til *den andre delen* av denne betraktningen om å prise Gud, der vi skulle se på *hvordan lovprisningen må være*. David, som mer enn andre øvde seg i dette, lærer oss i teksten vår at den for det første må være *alvorlig og hjertelig*.

For det er ikke nok for ham å prise Gud på harpen og med munnen; han kaller også sin sjel og alt som er i ham, til det: «*Min sjel, lov Herren,*» sier han, «*og alt som i meg er, love hans hellige navn!*» Disse ordene kan ingen forstå eller forklare uten den som selv har smakt og kjent noe av den kraft og drift fra Ånden som var i David. Vi vil ta andre åndfulle lærere til hjelp og enkelt og villig gi videre det Gud av nåde gir.

Sjelen er det viktigste og edleste i mennesket, og med rette bør den med alle sine evner være ofret til Gud, som alene er det fullkomne, edle, verdige og dyrebare vesen. Den som gjør noe i Guds tjeneste uten den inderligste og mest brennende andakt i sjelen, er lik en som bærer et dødt kadaver fram for Gud – eller en som fant dadlene, spiste kjernen selv og bar skallet fram for Gud som offer.

For hva er det ytre mennesket uten det indre, og hva er legemet uten sjelen? Slik vi skal elske vår Gud av hele vårt hjerte, av hele vår sjel, av hele vårt sinn og av all vår kraft, slik skal vi også prise ham. Det Gud gjør mot oss, gjør han – som han selv sier – «i trofasthet, av hele mitt hjerte og av hele min sjel» (Jer 32,41) – slik også vi!

Hvorfor er smigrerne, som snakker en etter munnen og sier søte ting, forhatt av alle kristne og redelige sjeler? Fordi rosen deres

kommer fra et falskt hjerte. Når nå tunger uten hjerte ikke behager oss mennesker, hvordan skulle de da kunne behage Gud, som først og fremst ser på hjertet? Derfor klager han også over hyklerne: «Dette folket holder seg nær til meg med munnen og ærer meg med leppene, men hjertet er langt borte fra meg» (Jes 29,13).

Han vemmes også ved de lovsangene de sang og spilte i templet – enda det uten tvil var Davids salmer – og sier: «La meg slippe dine larmende sanger! Jeg vil ikke høre på ditt harpespill» (Am 5,23). (*Daddel: frukten av daddeltreet, et slags palmetre.*)

Dette visste den kongelige profeten godt; derfor vil han prise sin Gud av hele sin sjel og all sin kraft. Forstanden skal omhyggelig tenke gjennom og grunne på det som tjener til Guds pris. Hukommelsen skal samle alle Guds velgjerninger og legge dem fram for forstanden til betraktning.

Viljen skal bøye seg helt for Gud, og alle begjær, krefter og evner skal være rettet mot Guds ære og berømmelse. Og ikke nok med det: Alt som er i ham, skal være med og love og prise Gud – alt hans innerste, som grunnteksten lyder. Det er som om han ville si: Ikke bare mitt hjerte, men også min lever, lunge og milt, ja, alle mine årer og sener må og skal prise Gud.

Jeg synes disse ordene på en måte kan forklares med det en sjel som elsket Gud, en gang sa: Å, at jeg bare skal ha ett hjerte og så liten kraft til å elske og prise Gud! Å, om hver dråpe av mitt blod kunne bli et hjerte og hvert av mine sukk en kraft, så jeg kunne elske og prise min Gud med mange tusen hjerter og krefter! Slik tale synes den kjødelige fornuften er tåpelig, slik Mikal syntes om David da han hoppet og danset av all makt foran arken (2 Sam 6,14.16).

Men det er ikke slike mennesker vi har med å gjøre her, og vi kan ikke oppholde oss for deres skyld. Gud gi at de må bli til sinns som David og andre gudfryktige sjeler! Da skal de bytte ut spotten med tårer og lengsel.

Grunnen til denne hellige trangen til å prise Gud så hjertelig og inderlig er denne: Jo mer sjelen i troen lærer Gud å kjenne, og jo mer den får øye for hans fullkommenhet, majestet og herlighet, desto mer undrer den seg, desto mer blir den grepet av kjærlighet, og desto mer blir den overbevist om at alt den gjør til sin Guds pris og av kjærlighet til ham, er å regne for ingenting.

Man kunne sammenligne den med en *lerke*: Jo høyere den stiger, desto lifligere og sterkere synger den, til den til slutt synker utmattet til jorden igjen; og der den før æret sin Skaper ved å synge, ærer den ham nå ved å tie.

Den troende sjel brenner av lengsel etter å prise Gud. Derfor svinger den seg opp i hellig andakt og begynner å tenke over og prise Guds miskunnhet. Alt går ut på ett: *Meg! Meg! Meg!* (har du gjort så mye godt) – *Deg! Deg! Deg!* (min Gud, vil jeg lovsynge).

Men jo høyere den stiger, jo mer den tenker og jo mer den priser, desto større og herligere står Guds kjærlighet, allmakt og visdom fram for den, og desto større blir dens egen skrøpelighet og ufullkommenhet i dens øyne. Å, tenker den, hva er min Gud, og hva er jeg? Hva er hans umåtelige herlighet, kjærlighet og miskunnhet, og hva er min fattige, sukkende, elendige lovprisning?

Da samler den alle sine krefter, da forener den alle sine sanser, begjær og lengsler; da må de fram, forstand, vilje og hukommelse; da kommer den med all sin kraft, og da heter det: «Min sjel, lov Herren, og alt som i meg er, love hans hellige navn!» Da rører og beveger alle hjulene i dette åndelige urverket seg for med samlet kraft å frambringe den gudfryktige lovprisningens yndige klang – for å bruke det vakre bildet en anerkjent teolog i vår tid har brukt. (*Dr. Geier.*)

Når en sjel som priser Gud, likevel merker at all dens lovprisning er altfor ringe for en slik Gud, og at den ikke kan gjøre seg selv tilfreds i denne kjære gjerningen, da ser man med lyst og glede i Skriften hva den gjør for at Gud kan bli høyt priset, slik den ønsker. Den rådslår med seg selv og sier: «Hvordan skal jeg gjengjelde Herren alle hans velgjerninger mot meg?» – eller, som noen oversetter det: «Hvordan skal jeg gjengjelde Herren? Alle hans velgjerninger er over meg» (Sal 116,12).

Jeg kan ikke nå opp til dem eller betale dem. Slik mine synder en gang steg over mitt hode og ble meg for tunge, slik går nå min Guds nåde over mitt hode (Sal 38,5). Hans kjærlighet og barmhjertighet er for stor for meg, for mangfoldig og ufattelig; jeg vet ikke hvordan jeg i det minste skal vise meg takknemlig.

Derfor kaller den himmel og jord og alt som er i dem, til å prise Gud, og taler på en måte som igjen synes tåpelig for den dårlige fornuften: «La himmelen glede seg og jorden fryde seg, la havet bruse og alt det

som fyller det! La marken fryde seg og alt det som er på den! Da jubler alle trær i skogen for Herrens åsyn! For han kommer! Ja, han kommer for å dømme jorderike» (Sal 96,11–13).

«Lov Herren fra himmelen … Lov ham, alle hans engler! … Lov ham, sol og måne! Lov ham, alle lysende stjerner! … Lov Herren fra jorden, dere store sjødyr og alle dyp, ild og hagl, snø og skodde, stormvinden som setter hans ord i verk, dere fjell og alle hauger, frukttrær og alle sedrer, dere ville dyr og alt fe, krypdyr og flyvende fugler» og så videre (Sal 148,1 flg.).

Se bare hvordan sjelen som elsker Gud, overalt søker å reise et minnesmerke over Guds majestet, og hvordan den vil fylle alt med Guds pris! Om den kunne, ville den gjøre alle bladene på trærne til tunger, alle gresstrå og blomster til hjerter, alle dyr til mennesker og alle mennesker til engler, så den høyt priste Gud kunne bli desto herligere lovet. Hit hører også den merkelige slutningen på den gylne Salmenes bok: «Alt som har ånde, skal love Herren! Halleluja!» (Sal 150,6).

Det er som om profeten vil si: Riktignok har jeg skrevet mange viser, salmer og lovsanger til min Guds ære, men det er altfor lite for en så majestetisk, kjærlig, god og nådig Gud. Kom meg derfor til hjelp med å prise Gud, alt som nå lever og har ånde! Og fordi Guds miskunnhet skal vare til evig tid, så før også denne lovprisningen videre, alt som fra nå av og til den ytterste dag skal få liv og ånde!

Folkets og kirkens valgspråk være til evige tider: Halleluja – lovet være Gud! Den som ikke bruker sin ånde til den Høyestes pris og ikke gjør sitt beste for å leve for sin Gud, fortjener ikke å ha ånde og liv.

Av denne hellige lengselen, som aldri blir mett, kom det at en gudfryktig mann sa til en av sine hjertevenner, som fant ham mens han spilte på lutt og sang en kjent åndelig vise, og andaktens tårer rant nedover kinnene hans: Det er godt at du kommer, så du kan hjelpe meg å prise min Gud.

Men vet du hva jeg ønsket meg nettopp nå, før du kom? Jo, at jeg kunne ha en røst som hørtes fra øst til vest og fra nord til sør, så jeg overalt kunne forkynne vår Guds herlige gjerninger, hans kjærlighet, nåde og barmhjertighet. Jeg ønsket at hele verden og alt som er i den, var en lutt, og at jeg kunne spille på den til den majestetiske og høyt priste Guds pris og ære.

En annen gudfryktig sjel hørte man si, da talen falt på Guds godhet: Å, om mitt hjerte kunne bli et røkelseskorn som ble fortært i kjærlighetens glød og etterlot en yndig duft av Guds ære og pris i verden! Å, om jeg bare snart kunne dø! For det er altfor mye her i verden som hindrer oss i å prise vår Gud. Hjertet vårt er som en lutt som er falt ut av stemning, eller et ødelagt instrument som en ikke kan spille noe skikkelig og liflig på.

Å, Jesus, hjelp meg opp til mangfoldet av dine himmelske hærskarer og til dine utvalgtes forsamling i himmelen! Der skal det lyde av hele mitt hjerte, av hele min sjel og av all min kraft; der skal alt som er i meg, love og prise ditt navn; der skal min lovsang bli høy og samstemt og ikke lenger forstyrres av fremmede tanker; der vil jeg legge min krone, min ære, min ros og min sjel ned for dine føtter til evig tid.

Men så lenge jeg er her på jorden, vil jeg love deg, min Gud og Far, så mye og så godt jeg kan. Jeg vil i alle ting velge det som jeg tror vil gjøre at ditt hellige navn blir enda mer lovet og priset.

Jeg ber deg også av min sjels innerste om at du overalt, alltid og på alle måter vil bruke meg som et redskap for din ære og la din glans og herlighet komme fram på meg, i meg og ved meg – selv om det for meg skulle føre med seg skam og vanære og tap av gods, helse og liv.

«Mitt endelige, eneste, evige og urokkelige mål i alle ting skal være at den treenige Gud – Fader, Sønn og Den Hellige Ånd, den hellige, rettferdige, barmhjertige, kjærlige, miskunnelige, langmodige, allmektige, allvise, allestedsnærværende og høyt priste Gud, min Skaper og Opprettholder, min Frelser og Talsmann – må bli høyt æret og priset.»

Mens jeg skriver dette, får jeg fra en høy og kjær hånd en liten bok der en gudfryktig kvinne av fornem ætt har plantet mange slike blomster til Guds ære. De har vært så kjære og gledelige for meg selv at jeg trygt tror de også vil vinne bifall hos alle andre sjeler som er fylt av hellig lengsel. Å, sier hun, du den evige Faders evige Ord, gi ånd og ord til å elske din pris og prise din kjærlighet!

Høyt priste Frelser, unn meg, deg til evig ære, at din pris må være mitt liv, og mitt liv din stadige pris! Herre Jesus, la alt jeg tenker og gjør, være gjort i deg og av deg, til din tjeneste og din uendelige ære! Å, om jeg kunne tjene deg alene med alle menneskers sanser og evner!

Ja, om jeg torde be om alle englenes kraft, så jeg med den kunne lovsynge deg liflig slik erkeenglene gjør!

Å, allmektige Jesus, du som har gitt meg så stor lengsel, gi meg også om bare den minste evne til å sette den ut i livet! Om alle våre sukk og bloddråper ble til engler og serafer, kunne de likevel aldri takke deg nok, Herre Jesus!

Om vi kunne ofre tusen liv for det, hva var vel det for ham som fyller evigheten? Likevel skal en ikke tie, men forkynne Guds pris. Derfor sier jeg: Deg være lov! Deg være pris! Deg være ære! Deg være heder, makt, kraft, styrke, sang, seier, jubel og herlighet i tid og evighet! Og så videre. Jeg vil være umettelig etter din ære, fordi du har vært umettelig etter min salighet.

Å, om min munn aldri rørte seg uten til din pris! Om mine øyne alltid vendte seg mot din ære; ja, om puls og hjerte var bare harper og lyrer til å lovprise din uutholdelige angst! Mest av alt gleder jeg meg til evigheten, for der skal jeg få tid og ikke ha noe annet å gjøre enn å prise deg uten opphør.

Var det tillatt å skjære over dette livets tråd, ville jeg rive den over i dag for straks å komme dit og prise deg slik det sømmer seg. Å, evige Forløser, løs snart de båndene som hindrer min ånd i å svinge seg opp til din pris! Men heller ikke i dette som jeg vil, men som du vil – du som råder over min vilje og byr over mine begjær! (*«Tolv andektige betraktninger over Jesu lidelse» av Catharina Regina von Greiffenberg, frue til Seisenegg.*)

Lovet være Herren, som overalt har og holder oppe hjerter som elsker og priser ham! Lovet være Jesus, som ved sin nåde planter slike edle blomster, vanner dem med sitt blod, sitt ord og sin Ånd og fyller dem med kraft og visdom til å spre den søte duften av hans lovprisning! Så la oss da, dere sjeler som er gitt Gud i vold – hvor dere enn lever i verden – alltid ha det samme sinn!

La oss prise Gud uavlatelig av all vår kraft! La oss, så langt det er mulig, villig og med glede gjøre godt igjen den lovprisningen som den utakknemlige og forvendte verden holder tilbake fra vår Gud! La oss prise ham natt og dag for all hans miskunnhet!

Riktignok er vi skilt fra hverandre i legemet, men i Ånden er vi nært forent og hos hverandre; vi står alle, hvor vi enn er, for den høyt priste Guds trone. La oss da også prise ham alle som én! Suk, gråt,

syng, juble, les og skriv alle så godt dere kan, til ære for Jesus Kristus, han som har elsket oss og gitt seg selv for oss! I min fattigdom vil jeg hjelpe til så langt jeg makter: «Jeg vil prise Herren så lenge jeg lever, jeg vil lovsynge min Gud så lenge jeg er til» (Sal 146,2).

I gammel tid – og kanskje ennå enkelte steder – strødde man blomster over fortjente personer og kastet kranser til dem. Våre blomster er våre andektige sukk, våre kranser er lovprisninger og takkesalmer som henger sammen og følger på hverandre; dem vil vi kaste til ærens konge, vår høyt fortjente Frelser Jesus Kristus.

Man har pleid å reise æres- og bildestøtter av marmor, kobber, ja, iblant til og med av sølv og gull for framstående og navnkundige mennesker og store herrer. Om kvinnen som hadde hatt blødninger og ble helbredet da hun rørte ved kanten av Herren Jesu kappe, forteller man at hun lot reise en kobberstøtte i Caesarea til Herren Jesu ære og minne.

La oss, dere kristne sjeler, gjøre noe mer – la oss reise en *levende ærestøtte* for vår velsignede Frelser, nemlig oss selv! La oss tale for all verden om Guds velgjerninger og Herren Jesu kjærlighet, la oss kunngjøre hans miskunnhets under helt til de kommende slekter, og la oss leve gudfryktig og hellig, så verden kan se våre gode gjerninger og prise vår Far i himmelen (Matt 5,16). Da har vi reist for vår Gud det rette minnesmerket, det som behager ham.

Prokopios, en gammel forfatter, forteller i en forklaring til ordene hos Jesaja: «Én skal si: Jeg hører Herren til! … En tredje skal skrive med sin hånd: Jeg hører Herren til!» (Jes 44,5), at mange kristne i oldkirken av brennende kjærlighet til sin Frelser lot hans søte og hellige navn eller korsets tegn brenne inn i sitt kjød eller sin hud. Det samme gjorde for omkring to hundre og femti år siden en andektig munk ved navn Henrik Suso: Han skrev navnet Jesus med store bokstaver dypt inn i huden på brystet, så det vokste fast der og var godt å lese.

Disse andektige hjertene ville være slike levende støtter som dem vi her taler om. Men det trenger ikke skje på denne måten. Allerede i den hellige dåpen er vi tegnet og merket med Herren Jesu kors og den treenige Guds navn. La oss bare leve hellig etter vår dåpspakt og spre og søke Guds ære overalt – i lære, liv og ferd, i skrifter, i sanger og i alt annet som kan tenkes og gjøres. Da er vi det vi ønsker å være: Herren Jesu levende bilder og ærestøtter.

Ifølge teksten vår må lovprisningen av Gud dessuten være vedvarende og stadig. Det gir profeten til kjenne for det første ved den gjentatte formaningen: «Min sjel, lov Herren! Min sjel, lov Herren, og glem ikke alle hans velgjerninger!» For slik sjelen ellers alltid er i virksomhet – den gir liv til alle lemmene så lenge den bor i legemet, den holder hjertet i stadig bevegelse, pulsen i uopphørlig slag og pusten i gang, den tenker og arbeider hele tiden, selv mens legemet sover, og er aldri i ro – slik vil profeten at den også alltid skal være opptatt med å betrakte Guds godhet og prise ham.

For det andre gir han det til kjenne ved å regne opp Guds velgjerninger, som følger på hverandre og henger sammen som en kjede: at han forlater oss vår synd, leger våre sykdommer, forløser vårt liv fra graven og alltid kroner og omgir oss med sin miskunnhet og barmhjertighet. Et gudfryktig hjerte tviler ikke på at slikt uavlatelig blir oss til del fra den kjærlige Gud, og at vi ikke kunne leve et øyeblikk uten hans nåde og barmhjertighet, uten hans vern, tilsyn, omsorg og styrelse.

Når en *blomst* rykkes opp av jorden eller skilles fra roten, og en *grein* skjæres av treet, begynner de straks å visne og tørke inn; og sto vi utenfor Guds nåde og varetekt, ville det straks være ute med vår åndelige og legemlige velferd. Slik vår Gud ikke blir trett av å gjøre vel mot oss, slik skal heller ikke vi bli trette av å erkjenne hans godhet med stadig takk.

Om dette taler profeten enda tydeligere andre steder. «Jeg vil love Herren til hver tid,» sier han, «hans pris skal alltid være i min munn» (Sal 34,2). «Syng ut hans navns ære! Gi ham ære og lovprisning!» (Sal 66,2) – det vil si: Knytt hans ære sammen med deres lovprisning, heng den ene lovprisningen i den andre, og la den ene sangen lyde etter den andre.

Med dette stemmer det han sier et annet sted: «Til all din pris vil jeg legge ny pris» – min Gud, jeg vil stadig legge noe til din pris: mer andakt, mer iver, flere sanger og så videre. «Min munn skal fortelle om din rettferdighet, hele dagen om dine frelsesgjerninger, for jeg vet ikke tall på dem!» (Sal 71,14–15). Likeså: «Syng for Herren, pris hans navn! Forkynn fra dag til dag hans frelse!» (Sal 96,2). «Jeg vil prise Herren så lenge jeg lever, jeg vil lovsynge min Gud så lenge jeg er til» (Sal 146,2).

Hit hører også den vendingen kongen bruker flere ganger: «Syng for Herren en ny sang!» (Sal 33,3; 96,1). Med den ville han minne oss om to ting. For det første at vi stadig skal tenke på å prise Gud og, om det var mulig, hver gang finne på en ny takkesang til pris for hans barmhjertighet, som er ny hver morgen (Klag 3,23). For det andre at vi ikke skal bli trette og lunkne i å prise vår Gud.

Lovsangene skal hver gang være like nye for oss som om vi aldri hadde sunget dem før; andakten og lengselen etter å opphøye hans navn skal hver gang være like ny som om vi aldri før hadde priset ham.

Men mest av alt fortjener disse ordene å bli betraktet: «Om Herrens nådegjerninger vil jeg synge til evig tid, med min munn vil jeg forkynne din trofasthet fra slekt til slekt» (Sal 89,2). Den første delen kunne en nok forstå om den lovprisningen profeten tenkte å stemme i med i himmelen og saligheten, sammen med de andre hellige og salige. Men de andre ordene – «med min munn vil jeg forkynne din trofasthet fra slekt til slekt» – lar seg ikke forklare slik. Derfor må hele utsagnet forstås om lovprisningen av Gud i denne verden.

Med dette har David for det første tenkt på sine skrifter og salmer, som han ved Den Hellige Ånd hadde skrevet for hele kirken, og som han i sin profetiske ånd så skulle bli sunget i Guds kirke helt til den ytterste dag; i dem priser han stadig og alltid sin Gud til verdens ende. For det andre har han tenkt på de ordningene som han, likeså etter Guds tilskyndelse, ga for tempeltjenesten.

Han delte prestene og levittene inn i bestemte skift og underviste dem selv og lot dem bli undervist i hvordan de skulle prise Israels Gud med lovsanger, med lyrer, harper og cymbler, og hvordan det ene skiftet stadig skulle avløse det andre (1 Krøn 15,16; 17,7 flg.; 16,7 flg.; 23,3; 24). For det tredje har han tenkt på sin slekt og sine barn, som han håpet å lede og oppdra slik at de etter hans bortgang fra det timelige stadig og alltid skulle frykte, elske og love Gud.

Slik må alle gudfryktige sjeler være sinnet sammen med ham. Deres ønske og lengsel må være at de kan prise Gud til evig tid og alltid, og gjøre hans pris varig i skrifter og gudfryktige stiftelser; at deres slekt må bre seg ut tusenfold og atter tusenfold, vare til den ytterste dag og alltid tjene og opphøye Gud – slik vi snart skal forklare

nærmere. Dette er den hellige og salige uroen i hjerter som elsker Gud.

Den begynner i dette livet og varer i all evighet, og det ser vi av det den hellige Johannes forteller i sin Åpenbaring: De *fire livsvesener*, som hadde *seks vinger* og var «fulle av øyne», hadde ikke hvile natt og dag, men ropte uten opphold: «Hellig, hellig, hellig er Herren Gud, Den Allmektige, han som var og som er og som kommer!» (Åp 4,6.8).

De salige i himmelen, både engler og mennesker, begjærer ingen annen hvile enn den å elske og prise Gud. De trenger heller ikke den hvilen vi for legemets skyld trenger her på jorden. Men slik de har sin salighet og glede i å skue Gud, slik har de også sin hvile og fryd i å prise Gud.

Noe av dette viser seg allerede hos Guds hellige barn mens de ennå er i kjødet. Derfor ønsker de mang en gang: Å, om vi ikke hadde noe annet å gjøre enn å prise Gud med hjerte og munn! Å, om vi verken trengte å spise, drikke eller sove, så vi alltid kunne love Gud og bare ha med himmelske ting å gjøre!

De troende har fått et nytt hjerte i gjenfødelsen. Slik det naturlige hjertets ro består i uro – for ville jeg ta bevegelsen fra det, ville jeg også ta livet fra det – slik har også det nye og åndelige hjertet sin tilfredshet og glede i den stadige, umettelige og urolige lengselen etter å tjene og prise Gud. Kilden må stadig gi vann, ellers var den ingen kilde; og den troende sjel må stadig sukke, stadig lengte og stadig trå etter å prise Gud. Den må hele tiden sende den ene hellige lengselen etter den andre opp til himmelen, ellers var den ikke troende.

Den er full av øyne til å betrakte Guds majestet og herlighet, allmakt og visdom, miskunnhet og trofasthet. Den har vinger som den løfter seg med over alt jordisk og svinger seg opp til sin Gud. Den ønsker ingen hvile, fordi dens kjærlighet og lovprisning er dens eneste hvile, og så videre. (*Thomas a Kempis*.)

Men saken vil nok virke fremmed og kanskje umulig for de enfoldige. De tenker: Å, hvordan skulle det vel være mulig for oss arme mennesker å prise Gud uten opphør, under alle hindringene, slitet og motgangen i dette sørgelige livet? Derfor er det nødvendig at vi kort viser hvordan og på hvilken måte en troende sjel kan gjøre dette.

Det skjer for det første når den ved Guds nåde alltid bevarer troen, kjærligheten og håpet hos seg og har en stadig lengsel etter å være

Gud til behag, tjene ham i hellighet og rettferdighet og så langt det er mulig fremme hans navns ære.

For det andre skjer det når den i alle ting har det hellige forsett og mål ikke å gjøre noe mot Guds vilje og altså heller ikke mot hans ære, men gjøre alt for hans ære og rette alt sitt strev mot dette målet – og når den alltid vil velge, ikke det som er mest fordelaktig og behagelig for den selv, men det som kan fremme Guds ære og øke prisen av Jesu hellige navn.

Alt etter apostelens formaning: «Enten dere eter eller drikker, eller hva dere så gjør, så gjør det til Guds ære!» (1 Kor 10,31). «Og alt dere gjør, i ord eller gjerning, gjør det alt i Herren Jesu navn, med takk til Gud Fader ved ham!» (Kol 3,17).

For det tredje skjer det når den venner seg til stadige sukk og korte, andektige bønner, som den under sitt daglige arbeid sender opp til himmelen til Guds pris. Slike skjulte sukk kan ikke noe selskap, ingen samtale og intet arbeid hindre.

Nehemja sto for sin konge og dronning, skjenket vin og talte med dem, og likevel kunne ingenting hindre ham i å be til sin Gud – nemlig med hjertets skjulte sukk (Neh 2,2.4). Slik kan heller ingenting hindre et gudfryktig menneske i å love sin Gud på samme måte. Å, hvor ofte har jeg ikke priset min Gud uten at noe menneske på jorden hørte min røst, hvor mange det enn var omkring meg! Men jeg tviler likevel ikke på at den har lydt helt opp til himmelen.

For det fjerde skjer det når sjelen setter av bestemte timer og tar så mye tid fra sine andre gjøremål at den kan øve seg i bønn og i Guds pris. Her lar det seg riktignok ikke fastsette noe bestemt, for en kan ikke gi én felles regel for alle stender og mennesker, som har så mange forskjellige gjøremål, så mange ulike kall og levebrød. Likevel bør enhver kristen søke å gi seg til bønn og Guds pris så ofte han kan, særlig morgen og kveld, før og etter måltidet, og også om natten når han tilfeldigvis våkner.

Jeg tror for øvrig det finnes få gudfryktige hjerter – særlig blant dem som har litt mer erfaring i hellige øvelser – som kan sove hele natten igjennom. Den hellige uroen jeg talte om ovenfor, og den gode vanen vekker dem i hvert fall én gang, så de kan holde sine gudelige betraktninger, be og prise Gud.

Denne vanen hadde også David, slik han selv sier: «Midt på natten står jeg opp for å prise deg for din rettferds lover» (Sal 119,62). Likeså leser vi om Paulus og Silas at de «ved midnattstid holdt bønn og sang lovsanger til Gud» i fengselet (Apg 16,25) – og det var nok ikke første gang de gjorde det.

En må også ivrig gripe enhver annen anledning til slike hellige øvelser og villig bruke en ledig stund til å prise Gud. Fremfor alt må en bruke morgenstunden og prise Gud mens sinnet er friskt, legemet uthvilt etter søvnen og derfor villig, og hjertet ennå ikke viklet inn i andre gjøremål. I Visdommens bok står den vakre bemerkningen at mannaen som Israels folk fikk å spise i ørkenen, smeltet når solen begynte å skinne på den, «for at det skulle bli kjent», sier forfatteren, «at en må takke deg, Gud, før solen står opp, og komme fram for deg når lyset bryter fram» (Visd 16,27–28).

For det femte skjer det når sjelen gjerne hører Gud bli lovprist og gjerne forener sine sukk og sin lengsel med andres lovsanger. En kristen som steller med sine jordiske gjøremål, hører iblant i forbifarten sangen fra en kirke eller et hus. Det gleder ham at det, mens han selv må utføre sitt kall, likevel er andre blant hans medkristne som priser Gud. Og han sukker: «Ja, min Gud, verdig er du til å få lovprisningen og æren og makten» (Åp 4,11) – overalt, alltid og av alle.

Ditt hellige navn være lovet i tid og evighet! Dette er et kjennetegn på et hjerte som alltid er rede til Guds pris. For slik som god tønder lett og raskt fanger gnistene, slik griper et hjerte som elsker Gud, ivrig hver anledning til å tjene ham.

For det sjette skjer det når sjelen driver andre til Guds pris og så langt den kan, hjelper til at Gud blir lovprist alltid og overalt. Det kan skje på forskjellige måter, for eksempel når noen leder sine barn og sitt husfolk til sann gudsfrykt, flittig forklarer dem Guds velgjerninger, formaner dem til takknemlighet og går foran dem med sitt eget eksempel. Slik kan han oppnå at de priser Gud i hans sted når han kanskje er opptatt med andre gjøremål. Ja, når han etter Guds vilje er gått bort fra verden, hjelper de etter ham til å holde Guds pris ved like og føre den videre.

Når noen har plantet et ungt tre som siden bærer rik frukt, pleier folk å minnes ham som plantet det, og ønske ham vel når de nyter frukten. Skulle da ikke den bli minnet i himmelen som har

fostret opp «rettferdighetens terebinter, Herrens plantning til hans ære» (Jes 61,3)? Så ofte den veloppdragne ungdommen priser Gud med sin hellige ferd og sin takk, har den som i troen la vinn på å lede den dit, utvilsomt glede av det. Selv etter sin død lever de gudfryktige hjertene her på jorden og priser Gud i sine gudfryktige barn.

Det samme kan skje når en gir ut oppbyggelige, trøsterike og gudelige skrifter. Ved dem blir mange sjeler, ikke bare mens forfatterne lever, men også etter deres død, her og der styrket i troen og oppmuntret til å elske og prise Gud.

I pavedømmet påstår en at hjertet til den berømte kirkelæreren Augustin blir oppbevart et sted i et krystallglass. Så ofte en taler om den hellige treenighet, synger et «Hellig, hellig, hellig er Gud» eller slår opp en av bøkene han skrev om den treenige Gud, skal det begynne å røre seg og hoppe som en fisk i vannet og åpne seg øverst, som om det ville stemme i og prise Gud.

Dette lar vi stå for det det er, likesom deres andre påstander. Vi har denne hellige lærerens hjerte i hans herlige skrifter. Der kan en ikke bare merke hvordan det banker av andakt og nidkjærhet for Guds ære; gjennom dem beveger det også ennå, etter så mange hundre år, våre hjerter og oppmuntrer dem til Guds pris. Det samme kan en si om mange andre gamle og nye lærere i kirken.

Å, hvor salig blir ikke det hodet, det hjertet og den hånden som ved Den Hellige Ånds nåde har tenkt ut, arbeidet fram og skrevet et gudelig og åndrikt skrift som fremmer Guds ære og sprer kunnskapen om ham! Herrens store dag skal vise at de mektigste herskeres kriger, felttog og seirer ikke er å ligne med slike skrifter, hvor lite verden enn akter dem, og hvor mye den enn skryter av det andre. Det er ingen tvil om at kong Davids herligste heltedåder og alt han utrettet mot sine fiender, hjemme og ute, ikke kan måle seg med hans gylne salmebok.

Hit hører også de gudelige stiftelsene og gavene som opprettes og gis for å holde gudstjenesten ved like, oppdra skoleungdommen, underholde de fattige og til lignende gode formål. Den gangen Gennadius var erkebiskop i Konstantinopel, lot en fornem og velstående mann der bygge et kloster. Han ga det de inntektene det trengte, og der ble så mange munker underholdt at den ene gruppen alltid kunne avløse den andre. De var delt inn i tre skift og skulle love og prise Gud dag og natt.

Stifteren må utvilsomt ha elsket Gud overmåte høyt. Jeg har ofte undret meg over at mens andre opprettet klostre til ære for denne eller hin helgenen for å få forlatelse for sine synder og frelse sine sjeler, så denne mannen bare på Guds ære og gjorde alt han maktet for at Gud kunne bli lovprist dag og natt på dette stedet. Siden har andre gjort det samme etter ham, slik jeg har fortalt et annet sted. (*Gottholds andektige innfall.*)

Selv om det nok kan ha blandet seg en del uvitenhet inn i slike foretak, ser en likevel her den nidkjærhet og lengsel disse gudelskende sjelene hadde. De sa med David: «Om Herrens nådegjerninger vil jeg synge til evig tid, med min munn vil jeg forkynne din trofasthet fra slekt til slekt» (Sal 89,2).

De ønsket at hele verden måtte bli et slikt kloster, der Guds pris lød dag og natt. Slike samfunn kan riktignok ikke alle kristne opprette, og det er heller ikke nødvendig. Men enhver kan etter evne bidra til at kunnskapen om Gud, kjærligheten til ham og hans lov og pris blir holdt ved like og ført videre til verdens ende.

En gudfryktig sjel gir gjerne og med glede noe til å holde kirker og skoler ved like og til underhold for dem som tjener der. Eier han for mue, testamenterer han noe til de fattige for å glede dem og oppmuntre dem til å prise Guds godhet. Kan han ikke gjøre mer, holder han en fattig gutt eller jente på skolen og betaler for det, så de kan lære å forstå katekismen sin, lese, skrive, be og frykte og elske Gud.

En gavmild velgjører lever så å si etter sin død og fremmer Guds ære i en gudfryktig prest som han med Guds velsignelse og sine midler har oppdratt. Slik er det også med den som har latt et fattig barn bli opplært i gudfryktighet: Han lever og priser så å si Gud i barnet, hver gang det tar en bok i hånden, leser en bønn med andakt eller på annen måte ferdes slik kristendommen krever. Dette sikter vår Frelser utvilsomt til når han sier: «Den som tar imot ett slikt lite barn for mitt navns skyld, tar imot meg» (Matt 18,5).

I pavedømmet har en tillagt det stor verdi når noen sørget for at en lampe eller et lys skulle brenne stadig i en kirke. Men hva skal det evige lys med slike lys? Den som oppdrar et barn i gudsfrykt og forsørger og hjelper fram en gutt så han siden skinner som et lys i kirken med god lære og hellig liv, han har sannelig – om han har gjort det i tro – tent et lys som Gud har behag i, fordi det tjener til hans ære.

Slik er det også med fattige enker og farløse: Når noen gleder og trøster deres hjerter, gleder og priser han Gud i dem. Denne saken hadde fortjent en grundigere behandling, men tiden tillater det ikke. Så mye sier jeg likevel: Det er utvilsomt et tegn på et kaldt, vantro og kjærlighetsløst hjerte når en ikke bryr seg om slike ting, og så videre.

Videre vil jeg med noen få ord oppmuntre til å bruke denne læren om Guds pris, selv om ett og annet som hører hit, allerede er berørt underveis, og saken i seg selv er lett. La oss da for det første bruke den til å prøve vår kristendom, så vi kan finne ut om vi i sannhet er omvendt og ved troen står i samfunn med Herren Jesus. Det kan umulig finnes noen botferdig og troende sjel som er uten en inderlig lengsel etter å love Gud.

En slik sjel er en blomst som Guds nåde og det himmelske lyset har skint på, som er farget med Jesu Kristi blod og vætet med Den Hellige Ånds himmelske dugg – skulle den da ikke gi fra seg en god duft?

Et hjerte som Den Hellige Ånd er utøst i sammen med Guds kjærlighet, må bryte ut i Guds pris, slik det var med David, jomfru Maria, den gamle Sakarias og mange andre av Guds hellige barn. En sann kristen vil heller ikke leve enn ikke ville prise sin Gud, slik Daniels eksempel lærer. Han visste godt at kongen hadde undertegnet et påbud om at ingen de neste tretti dagene måtte be noen bønn til noen gud eller noe menneske unntatt kongen alene. Likevel «bøyde han tre ganger om dagen sine knær med bønn og lovprisning for sin Guds åsyn, aldeles som han før hadde gjort» (Dan 6,11).

Som det ligger i balsambuskens natur at alt på den – blad, bark og saft – dufter, slik er det også en kristens art at alt i ham og på ham tjener til Guds pris. Den som sjelden tenker på sin Guds og Frelsers velgjerninger, og som slett ikke kjenner til eller er vant med den Guds pris som er beskrevet ovenfor, har derfor ingen grunn til å gjøre mye av sin kristendom. Han har snarere grunn til å forferdes over sin store uvitenhet og utakknemlighet og be Gud i Jesu navn om tilgivelse og omvendelse.

Men dessverre finner en altfor mange blant de kristne som enten slett ikke priser Gud, eller som er kalde og likegyldige i denne gjerningen, som om den ikke var særlig viktig, og som om Gud nok fikk ta til takke med deres kulde.

Som kristendommen dessverre er hos de fleste nå for tiden, slik er også deres andakt og iver for Guds pris. I verdslige ting, og når en har med det forgjengelige å gjøre, da syder hjertet – da er det brennende og nidkjært og gir seg hen til verden med all sin kraft. Skal det derimot ta seg av åndelige og himmelske ting, er det dorskt, lunkent og søvnig; da heter det: «Dette får vel være nok.»

Se på mange menneskers verdslige, lystige sammenkomster: hvor ivrig de søker dem, hvor hjertelig de kan glede seg der, hvordan de ler, spøker, jubler, synger og danser! Se derimot på de åndelige forsamlingene, på hvordan folk er til stede ved gudstjenesten, hvordan de ber, synger og priser Gud – så merker en snart at de fleste ikke mener det riktig alvorlig. Noen gaper og glor hit og dit og ser etter om det ikke skjer noe nytt og morsomt. Noen prater og ler, noen sover, noen har hodet fullt av jordiske tanker, og hjertet vandrer sine vante veier, selv om legemet er i kirken, og så videre.

Å, du ugudelige, utakknemlige, forvendte menneskehjerte! Var ikke Guds miskunn og langmodighet så umåtelig stor, hvordan kunne han da bære over med deg så lenge? Skulle ikke andakten stråle ut av alle kristnes øyne når det i den offentlige forsamlingen ble talt om Herren Jesu velgjerninger, om hans fortjeneste, om Guds nåde, om syndenes forlatelse og annet slikt, og når en lovsang ble stemt i, som «O store Gud, vi lover deg», «Alene Gud i himmerik», «Nå takker alle Gud» eller «Min sjel, min sjel, lov Herren»?

Burde de ikke prise Gud av hele sitt hjerte, av hele sin sjel og av all sin kraft? Burde de ikke oppmuntre alt som er i dem, til hans pris, juble i ånden og synge og spille for ham i sine hjerter? Burde ikke hjertet smelte og flyte bort i andaktens hete som et røkelseskorn? Til gjengjeld for alle sine velgjerninger krever den gode Gud bare vårt fattige lovoffer – en skjerv mot hundre tusen sentner gull – og så skulle vi ikke villig og med glede gi ham det?

Men det aller sørgeligste er likevel at en stor del av vår tids kristne ikke bare lar være å prise Gud, sin Skaper, Frelser og talsmann, men til og med spotter og krenker ham med forferdelige eder, skammelige og forargelige ord og ukristelige, grufulle gjerninger.

Tenk bare etter: Hvor mangt et hjerte flommer ikke over av all slags skjendig og avskyelig tale og røper slik sin ugudelighet! Hvor mang en tunge, som Gud har skapt til sin pris, og som Jesus Kristus i den

høyhellige nattverd – som de gamle uttrykker det – har farget rød med sitt dyre blod, er ikke viet til tjeneste for djevelen, som rir den og styrer den etter sin vilje, sammen med hjertet!

Hvor mang en sjel, som Herren Jesus dog har slitt så hardt for, vandrer ikke i den største blindhet og har kanskje aldri takket ham på sine knær for hans dyre forløsning! I stedet har den bedrøvet, vakt vrede hos og vanæret ham med sine vedvarende og grufulle synder, så han nok må si: «Til lønn for min kjærlighet står de meg imot» (Sal 109,4).

De er forvandlet til rene sataner: For all min kjærlighet og trofasthet, som jeg har vist med min død og mitt blod, får jeg den takk at de er blitt mine sataner – det vil si motstandere – mine fiender, forfølgere og spottere. Det er disse som på nytt korsfester Guds Sønn for seg, gir ham eddik og galle å drikke, tråkker ham under føttene og forakter paktens blod som de var helliget ved.

Og det aller verste er at disse menneskene ofte har svært gode tanker om sin kristendom og salighet. De mener at fordi de går i kirken en gang hver søndag og til alters en eller to ganger i året, er de kristne som tror på Kristus og ikke kan gå glipp av saligheten. Gud forbarme seg over slike forførte sjeler, som er viklet inn i Satans snarer! Og Gud gi alle predikanter nåde til å drive på med selvprøvelse uten opphold og med stort alvor, kreve kristendommens frukter og overbevise de forblindede hjertene om den store sjelefaren de svever i!

Men dere kristne hjerter som for alvor jager etter saligheten: Gjør allerede her på jorden en begynnelse med det arbeidet dere en gang skal utføre i himmelen til evig tid! Legg vinn på Guds pris med stadig flid og iver! Slutt dere til de hellige englene og de utvalgte sjelene i himmelen og til Guds kjære barn i den stridende kirke på jorden! Det finnes ikke én blant dem som ikke hver dag, ja hver time og uten opphold, lover og priser Gud.

Kunne vi kaste et blikk inn i himmelen, ville vi se hvordan alt der lever i kjærligheten til Gud, og hvordan alt gjenlyder av hans pris. Vi trenger likevel bare å lese Den hellige skrift, særlig Åpenbaringsboken, så får vi snart vite hva de salige i himmelen holder på med. Og kunne vi på én gang se hvordan alle Guds troende barn på jorden har det, ville vi se at de enten ligger i det skjulte på kne eller på sitt ansikt og priser og tilber Gud, eller synger en lovsang i sitt hus eller i kirken.

Eller vi ville se dem sende mange sukk og lengsler opp til himmelen, eller være opptatt med et eller annet arbeid som sikter mot Guds ære og nestens tjeneste. Kort sagt: Vi ville se hjertene deres alltid flamme og ryke av hellig andakt. Skulle da bare vi være så kalde og utakknemlige og bare sjelden, eller med liten andakt, tenke på Guds kjærlighet?

Når en ellers hører noen synge en yndig sang, kan en vanskelig la være å synge med. Da profetene møtte Saul med harpe og tamburin og fløyte og sitar mens de kom ned fra haugen, kom Herrens Ånd også over ham, så han profeterte og lovet og priste Gud sammen med dem (1 Sam 10,5 flg.).

Nå vel, også vi hører i ånden og i Ordet de hellige englene og menneskene synge og prise Gud. De kommer oss i møte som med mange kor, i store skarer; alle sammen er de beruset av Guds kjærlighet og jubler for ham med glad sjel.

Skulle ikke da vi slutte oss til dem og heretter prise og lovsynge Gud med større andakt? «Rop med fryd for Herren, all jorden! Tjen Herren med glede, kom fram for hans åsyn med jubel! Gå inn gjennom hans porter med takkesang, inn i hans forgårder med lovsang. Takk ham og pris hans navn! For Herren er god, hans miskunnhet varer til evig tid, og hans trofasthet fra slekt til slekt» (Sal 100,1 flg.).

Én ting står ennå tilbake: med noen få ord å undervise og trøste de enfoldige og oppriktige sjelene som blir bedrøvet når en etter Skriften skildrer for dem den pris Guds hellige barn bærer fram, og den iver de viser i den. De sier: «Akk, hva er vel den fattige pris som jeg til nå har båret fram for min Gud? Dessverre mangler jeg alt. Jeg har ingen inderlig og brennende andakt og ingen frimodighet, men plages for det meste av bekymringer, tungsinn og sorg. Jeg kan ikke få fram mange ord, og det jeg får fram, er stakkarslig og dårlig», og så videre.

Men du skal vite at Den Høyeste først og fremst ser etter et oppriktig hjerte i Kristus Jesus. Det er det ypperste offeret; uten det har han ikke behag i noe annet offer, mens han derimot kan være fornøyd med dette offeret uten noe annet. Det er trøsterikt å lese at Gud Herren i sin lov, der han taler om ofrene, her og der gjør forskjell på de rike og de fattige.

For å nevne bare ett eksempel: Han befalte at en spedalsk, når han var renset fra sin plage, skulle bære fram «to værlam og et årsgam-

melt hunnlam» sammen med en del mel og olje som offer. Men straks etter legger han til: Er han fattig, skal han ta ett lam og «to turtelduer eller to dueunger» (3 Mos 14,10.21–22).

Se, av de fattige i ånden vil den gode Gud også ta imot en kurrende og sukkende due – et sorgfullt og bedrøvet hjerte – som offer. Det sier David, som skrev så mange herlige lov- og takkesanger og så ivrig formante andre til Guds pris: «Et nedbrutt og knust hjerte vil du, Gud, ikke forakte» (Sal 51,19).

Klarer du ikke, du kristne hjerte, å rope med fryd til Guds pris slik som andre, så sukk i det minste til hans ære av din sjels innerste dyp! Kan du ikke få fram mange ord, så gi de få du taler for din Guds åsyn, så mye større kraft ved en hellig lengsel og andakt.

Og mangler du også dette, så gjør likevel alt du kan og vet for å vekke hjertet ditt til en levende andakt. Lykkes det ikke, så be Gud at han vil ta til takke med din fattigdom, og vær viss på at han også nøyer seg med din gode vilje. Vit dessuten at i himmelen blir vår bønn, andakt og takk ikke så mye verdsatt etter vårt hjerte og vår evne som etter Herren Jesu hjerte, forbønn og verd.

Derfor sier Skriften nesten overalt at vi skal bære fram våre bønner og takkoffer for Gud i og ved Kristus Jesus. «La oss derfor ved ham alltid bære fram lovprisningsoffer til Gud», sier apostelen, «det er: frukt av lepper som priser hans navn» (Hebr 13,15). Og et annet sted: «Alt dere gjør, i ord eller gjerning, gjør det alt i Herren Jesu navn, med takk til Gud Fader ved ham!» (Kol 3,17).

Så til den tungsinnheten som ofte lenge trykker de gudfryktige hjertene, så de synes at de ikke kan prise sin Gud, men bare stadig må klage og sukke. Her skal en merke seg godt at når hjertet ellers er oppriktig i troen, kan en prise Gud også i angst og sorg, selv om de bedrøvede sjelene ofte ikke selv tror at de gjør det.

De *lover* nemlig *Gud i stillhet*: med at de overgir seg til hans aller helligste vilje og har behag i den, en vilje som er søt for dem selv i de bitreste trengsler; med sin stille tålmodighet og sin skjulte tillit til hans miskunn; og med de inderlige sukkene: «Akk, min Gud, du er da min Far, og jeg er ditt barn. Min Gud er meg til behag; hans måter og veier, hans kors og hans rådslutninger er meg til behag. Jeg vet at han ikke kan mene det ondt, og at han er underfull i råd og stor i alt sitt vesen», og så videre.

Når tårene renner, angstsvetten bryter fram og hjertet rister og skjelver under byrden, er slike tanker og sukk likevel som nattergalens fagre sang når den lar seg høre fra et tornekratt i den bekmørke natten, ofte mens det regner, lyner og tordner. Og Gud har i nåde like stort behag i dem som i den mest høylydte lovsang som blir båret fram for ham av dem som er glade i ånden. For de er blandet med en barnlig og hjertelig tillit til hans godhet; de gir hans kjærlighet, hans gode hensikter, hans visdom, hans allmakt, hans sannferdighet og så videre den ære som tilkommer dem.

Til slutt spør vi med rette om en kan ønske vår Gud og Herren Jesus noe. Grunnen til at dette synes tvilsomt, er at når en ønsker noen noe, er det et tegn på at han mangler noe og er ufullkommen. Når jeg for eksempel ønsker et menneske god helse, peker det på at vårt legeme er utsatt for mange sykdommer og ulykker, og at også han har slikt å frykte.

Store konger, fyrster og herrer ønsker en et langt liv, en lykkelig regjering, stadig seier over fiendene og alt vel. For en vet at selv om de er opphøyet over andre mennesker, har de likevel ikke kunnet stige så høyt at de er trygge for ulykkens uvær, storm, torden og lyn. Men vår Gud og vår kjære Frelser eier den aller fullkomneste fullkommenhet og er ikke utsatt for noe uhell; derfor synes det å være til ingen nytte om en ville dristen seg til å ønske dem noe.

Likevel vil jeg ved slutten av denne betraktningen over Guds pris av min sjels innerste ønske min aller kjæreste Gud, Far, Frelser og talsmann noe, og jeg tviler ikke på at det vil være ham til behag i nåde.

Jeg ønsker at hans høylovede og aller helligste navn må bli priset mer og mer her i verden; at undrene av hans allmakt, visdom og godhet dag for dag må bli bedre kjent og forstått; at han stadig må vinne flere og flere som elsker og beundrer hans majestet, og at det alltid og overalt må legges noen sjeler til hans troendes lille flokk.

Jeg ønsker at han stadig må få flere kar som han kan fylle med sin barmhjertighet, og som kan skumme over og strømme over av stadig takk til hans lov og pris – og at også dette ringe skriftet ved hans nåde må bidra litt til dette.

Dette ønsket stemmer med det han selv har befalt oss å be om hver dag: «Helliget vorde ditt navn. Komme ditt rike. Skje din vilje, som i himmelen, så òg på jorden» (Matt 6,9–10). «Men ham som kan gjøre

mer enn alt, langt ut over det vi ber eller forstår, etter den kraften som er virksom i oss – ham være ære i menigheten og i Kristus Jesus, gjennom alle slekter i alle evigheter! Amen» (Ef 3,20–21).

Fjortende preken. Om hvordan den troende sjel overgir seg til Guds nådige og hellige vilje

I Jesu navn. Amen.

Apg 21,14: «Da han ikke lot seg overtale, slo vi oss til ro og sa: Skje Herrens vilje!»

Fortellingen om den botferdige synderinnen (Luk 7,36 ff.) – en kvinne som man vanligvis, men uten grunn, antar var Maria Magdalena – er uten tvil en av de mest merkverdige, lærerike og trøsterike i hele Det nye testamente. For her blir vår kjære Frelser stilt fram for oss i sin viktigste gjerning, den han egentlig kom til verden for: å gjøre syndere salige.

Vi ser ham her som den sanne nådestolen, som Gud har stilt fram for de botferdige syndere, og hos ham søker og finner en stor synderinne nåde, ro og trøst (Rom 3,25). Vi ser ham som den sanne sjelelegen, som forbinder et knust hjerte og trøster en sørgende sjel (Jes 61,1–2). Det betyr mer for oss enn alle hans andre undergjerninger; for de ble alle sammen gjort for at vi skulle tro på ham, holde ham for vår eneste mellommann og søke og få syndenes forlatelse, rettferdighet, liv og salighet hos ham.

Denne fortellingen viser oss i handling det som vår dyrebare Frelser senere lærte i den makeløse lignelsen om den bortkomne sønnen. Den er så full av herlig lære at den kunne fortjene en egen, grundig utleggelse – slik vi også en gang har betraktet den og forkynt den for menigheten som er betrodd oss, i fireogtyve prekener. Nå vil vi bare kort tenke over det i den som best passer for vårt formål, og først gjøre den botferdige synderinnen selv til gjenstand for vår andakt.

Den botferdige synderinnen kan vi med rette betrakte som et *omvendelsens speil*. Evangelisten beskriver henne med slike ord at en kan slutte at hun var en stor synderinne, beryktet i hele byen. Det er lett å tenke seg at Satan lenge hadde brukt henne som en snare og et anstøt, så han dåret mange mennesker og fikk dem til å falle. «Se», sier han, «nå var det en kvinne der i byen som var en synderinne.»

Med det lille ordet «se» har han villet vise flere ting. F*or det første* at hun var helt usedvanlig i sitt slag og mer kjent enn noen annen av sine like. For slik han sier om den gamle Simeon: «Og se, det var en mann i Jerusalem som hette Simeon, en rettferdig og gudfryktig mann» – for å beskrive hans enestående gudsfrykt, som var kjent i hele byen (Luk 2,25) – slik sier han her: «Se, nå var det en kvinne der i byen som var en synderinne», for å antyde hennes utukt og lettsinn, som hele byen kjente til.

F*or det andre* at Guds nåde i Kristus Jesus er overmåte stor og forunderlig, siden han ikke engang forakter slike store syndere og deres omvendelse. F*or det tredje* at han ønsket å stille henne fram som et eksempel for hele kirken og på beste måte legge denne hendelsen på hjertet for alle botferdige syndere til verdens ende.

Denne kvinnen hadde sammen med de andre hørt Herren Jesu trøsterike prekener, som vakte til bot. Men særlig hadde hun lagt merke til den innbydelsen han kort tid før hadde rettet til alle urolige samvittigheter, da han ropte ut for alle: «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile! … Så skal dere finne hvile for deres sjeler» (Matt 11,28–29).

Hun var alt tidligere blitt grepet av Herrens mektige prekener og ført til erkjennelse av sine synder; nå kjente hun seg ved dette siste ordet sterkt dratt og lokket til å søke hvile og trøst hos ham for sitt urolige hjerte. Hun hadde syndet åpenlyst og gitt mye forargelse. Derfor kommer hun nå for å gjøre åpenlyst bot, og for så vidt det er mulig å oppheve forargelsen og liksom skylle den bort med sin ydmyke avbønn og sine strømmende tårer.

Hun trer ikke fram for Herrens ansikt, men «stilte seg bak Jesus, ved føttene hans, og gråt». Snart legger hun seg ned, og «hun begynte å væte føttene hans med tårer og tørket dem med håret sitt, og hun kysset føttene hans mange ganger og salvet dem med salven».

Av dette ser vi at den sanne omvendelse og anger over synden hos dem som virkelig er botferdige, ikke er en flyktig tanke som lar hjertet være urørt og ikke forandrer noe – slik mange hyklerske kristne innbiller seg i våre dager. Nei, den er en guddommelig virkning som vekker frykt, angst, redsel, sukk, gråt, klage, ydmykhet og annet slikt i sjelen. Og hvor salig er ikke den sjel som av Gud har fått nåde til inderlig å angre og gråte over sine synder! Men hvor usalig er ikke den

som ennå aldri har kjent noen redsel og angst over sine synder og aldri har felt en tåre over dem!

Ofte må jeg med hjertesorg undre meg over at slike som har levd i synd som denne kvinnen, likevel ikke vil følge henne i omvendelsen, men tror at de allikevel alt står i nåden og ikke kan gå glipp av saligheten. Ved en annen anledning har vi imidlertid fullt ut vist at det er et djevelens evangelium når en forkynner og forespeiler folk syndenes forlatelse uten omvendelse. For Herren Jesus stiller disse to sammen og vil ikke ha dem skilt (Luk 24,47).

Menneskene i dag vil ha trøst for sjelen og syndenes forlatelse av Herren Jesus; men de vil ikke kaste seg ned for føttene hans, ikke væte dem med sine tårer og tørke dem med sitt hår. Så mye møye og omstendighet mener de ikke trengs. De vil ha en rolig samvittighet før den noen gang har vært urolig. Det vil si: De vil ha seieren uten kamp, evangeliet uten loven, Kristus uten korset.

De vil at Kristus skal forbinde hjertene deres før de er knust og såret, at han skal trøste dem før de er bedrøvet, og rettferdiggjøre dem før de forstår hva urettferdighet er. Dette kan nok kalles *den bakvendte verden*, slik en vertshusholder lot male på skiltet sitt. Men slik skal ikke dere være, mine kjære medkristne! Har dere hittil ikke gjort som synderinnen, så skynd dere og gjør det ennå. Be Gud om et sant botferdig, sønderknust og nedbrutt hjerte; for det er karet som Jesu kostbare blod blir samlet opp i.

Men vi kan også betrakte denne kvinnen som et *troens speil*. At troen var vakt i hjertet hennes ved det ordet Herren Jesus forkynte som fredens sendebud, har vi alt nevnt ovenfor. Nå skal vi se hvordan hun legger den for dagen i det ytre.

Da den sanne anger over synden og den inderlige lengselen etter nåden var vakt i henne, skynder hun seg ikke til templet eller til alteret, heller ikke til den ypperstepresten som var der da. Hun går til Herren Jesus, som hun hadde lært å kjenne som den eneste mellommann mellom Gud og mennesker, alle arme synderes nådestol og tilflukt, den nye pakts rette ypperstepresten. Hun griper føttene hans i ydmykhet og kysser dem, for å vise at hun av hjertet lengter etter å bli forent med ham og komme i fellesskap med ham.

Hun legger sitt sorgtunge hode på føttene hans som på en pute, og med tårene hun lar strømme så stille, søker hun å velte alle sine

synder over på ham. Hun søker hvile hos ham, og hun finner den også. Jeg tviler ikke på at hun i denne stunden kjente så stor glede og fred at hun ikke ville ha byttet med den aller største og rikeste dronning i verden og all hennes herlighet.

Å, hvor salig er ikke den sjel som får den ære å ligge ved Herrens føtter, holde dem og kysse dem! Å, hvor søtt er det ikke å gråte når tårene faller på Herren Jesu føtter! Å, hvor vel har ikke sjelen det når den kan legge hodet til hvile ved Jesu føtter!

Legg derfor godt merke til hvordan den sanne, rettferdiggjørende og saliggjørende tro er, dere botferdige sjeler! Slik bien søker blomsten og honningen, og den matte og tørste hjorten vannkilden, slik søker troen Kristus. Jesus må den ha og holde fast, hos Jesus må den være, hva det så skal koste. Den søker ingen omveier og ingen annen trøst ved siden av, men bare Jesus Kristus, den korsfestede. I ham har den nok, og det med rette; for «nådens fylde er hos ham, ja, han er alt» (Joh 1,16; Kol 1,19; 3,11).

Nå vel, dere kristne sjeler! Skulle vi flagre omkring og vakle, når Gud har stilt fram for oss sin elskede Sønn som en nådestol i hans blod, så vi skal ty til den og holde oss til den? Skulle vi lete etter sprukne brønner her og der, som ikke holder vann, når vi har kilden med det levende vann like for døren – vår Frelsers sår?

Å Jesus, nå med gråt
på ditt ord og ditt råd
jeg til ditt hjerte vender
og deg min synd bekjenner.
Å, la meg i min nød
få kjenne trøst og nåde!

For det tredje betrakter vi henne også som et *livets speil*. Hun legger seg ned ved Herren Jesu føtter som et levende offer. Hun griper dem ikke bare og kysser dem, men væter dem også med tårene sine, tørker dem med håret sitt og salver dem med balsam. Med dette viser hun uten tvil at hun nå vil gi seg selv med alt hun har og evner, til Herrens tjeneste – at hun ikke lenger vil tilhøre seg selv, men stille seg fram for sin Frelser som hans eiendom.

Syndens redskaper gjør hun til troens og kjærlighetens redskaper. Sin *munn*, som hun hittil hadde gitt til utuktige kyss og elskere,

trykker hun nå mot sin mellommanns føtter og helliger den til ham. Sine *øyne*, som hittil hadde vært rene lyktemenn, tent av djevelen for å forføre ungdommen, er nå blitt tårekilder. *Håret* sitt, som hittil hadde vært et sant Satans garn, gjør hun til et klede for Herren Jesu føtter. Sin *salve*, som hun hittil hadde brukt for å gi sitt ukyske legeme et vakkert utseende, øser hun nå villig ut over Herrens føtter.

Kort sagt forplikter hun seg med dette til i all evighet å være og bli Herren Jesu elskende tjenerinne. Hun ønsker ikke annet enn å være et redskap for hans hellige vilje. Hun ofrer og gir seg til ham med alt hun er og har, og ønsker å fortære seg selv i hans hellige tjeneste.

Dette er en uunngåelig frukt av den sanne tro og et sikkert kjennetegn på den: at mennesket drar sitt hjerte bort fra verden og overgir det til Herren Jesus; at det blir var en hellig forandring hos seg; at det er villig til å ofre alt det har og evner, ja, selv sitt kjæreste og beste, for kjærligheten til Jesus; at det med villig hjerte gir seg over til hellig lydighet mot ham og inderlig ønsker at Guds hellige, alene vise og gode vilje må skje med det, i det og ved det.

Denne dyden – den kristne «overgivelse til Guds nådige og hellige vilje» – er en av hoveddydene i vår kristendom, og den skal vi nå tale noe mer utførlig om. Herren Jesus hjelpe at det må skje til oppbyggelse og med velsignelse, for sitt navns skyld! Amen.

Det fortelles om en lærd mann at da han en natt lå våken med sine tanker og betraktninger og ikke fikk sove, tok han for seg det hellige Fadervår og tenkte over hvilken av bønnene i det som var den beste og ypperste. Riktignok måtte han innrømme for seg selv at alle disse bønnene var som leddene i en *gullkjede*, der det ene henger fast i det andre. Likevel ble han stående ved den andre bønnen, der vi ber om at Guds rike må komme, og senere valgte han den også som tekst for sin likpreken.

Nå er det nok sant at de sju bønnene i det hellige *Fadervår* henger i hverandre som leddene i en kjede, og at de alle sammen er kostelige, nødvendige og nyttige. Alle ordene i denne edle bønnen er som *talperlene* på en snor: alle er de vakre og strålende, så en ikke kan si hvilken som er den beste. Likevel er det bedre å sysselsette hjerte og sinn med slike tanker enn å vende dem mot det forfengelige og ikke tenke på annet enn forgjengelige, jordiske ting. (*Talperler: større perler som selges stykkevis.*)

Skulle så også jeg si min ringe mening om dette spørsmålet, ville jeg tale for den tredje bønnen, der vi sier: «Far, la din vilje skje!» For i denne bønnen gir vi ikke bare Gud den ære at han er allvis, allmektig, god og barmhjertig, så en trygt kan vente seg alt godt av ham og betro seg til hans hellige råd og vilje. Den er også den mest gagnlige for oss; for noe bedre og tjenligere kan ikke times oss enn at Guds hellige og gode vilje skjer med oss og overalt.

Den bønnen rommer også alle de andre i seg og kunne i nødsfall gjelde som et kort sammendrag av hele Fadervår. For når Guds vilje skjer, da blir også hans navn helliget, da blir hans nåderike utbredt, da skal vi ikke mangle noe av det vi trenger, og så videre.

Derfor var det også godt sagt av et gudfryktig hjerte at en kunne fatte de tre første partene av katekismen i fem ord: de ti bud i ordet *kjærlighet* (til Gud og nesten), de tre trosartiklene i det dyrebare navnet *Jesus* (for den som har ham og kjenner ham rett, kjenner også Faderen og Den Hellige Ånd), og Herrens bønn i ordene: *Skje din vilje!*

Disse ordene hadde også den hellige Lukas og apostelens andre gudfryktige reisefeller i munnen og i hjertet, slik ordene i teksten vår viser. For å forstå dem må vi huske det som gikk forut. På reisen til Jerusalem var den hellige Paulus overalt blitt advart mot å dra dit, fordi lenker og trengsler ventet ham der (Apg 20,23). Den siste advarselen fikk han da han kom til Cæsarea, av profeten Agabus. Han tok Paulus' belte, bandt seg selv på hender og føtter og sa: «Så sier Den Hellige Ånd: Slik skal jødene i Jerusalem binde den mannen som eier dette beltet, og utlevere ham til hedningene» (Apg 21,11).

Da apostelens følgesvenner hørte dette, bad de ham med tårer – de og disiplene som var på stedet – om ikke å dra opp til Jerusalem. Men han ville ikke la seg overtale og sa: «Jeg er beredt, ikke bare til å bli bundet, men også til å dø i Jerusalem for Herren Jesu navns skyld» (Apg 21,13). Da de nå så at han ikke lot seg holde tilbake, skjønte de at Guds hånd og ledelse var med i dette. Ved den dyrebare apostelens bekjennelse ville Gud fremme sitt navns ære, ikke bare i Jerusalem, men også i Rom og mange andre steder.

Derfor slo de seg til ro og ville ikke komme med flere innvendinger, men sa: «Skje Herrens vilje!» Apostelen var dem kjær, men Guds vilje var dem enda langt kjærere. Disse ordene fortjente med rette å være et felles valgspråk for alle troende sjeler. De burde alltid bære dem i

hjertet og i munnen, og slik legge for dagen at de har overgitt seg helt og fullt til Guds nådige vilje.

Denne edle dyden følger nødvendigvis av troen. Det er umulig at en sjel kan være virkelig omvendt og troende uten å ha overgitt seg til Gud. For når Herren Jesus bor i hjertet ved troen, virker han ved sin nåde og Den Hellige Ånd at hjertet også får det samme sinn som han, og villig og glad sier med ham: «Far, la ikke min vilje skje, bare din» (Luk 22,42).

Forløsningsverket har blant annet også til hensikt at Guds bilde skal bli gjenopprettet i oss mennesker, og at hjertene våre skal bli fornyet fra grunnen av. Før fallet var det slik med mennesket at viljen dets stemte helt overens med Guds vilje, og at det fant sin høyeste glede i å tjene og lyde Gud. Dette begynner nå igjen i de troende sjeler ved Kristus og hans Ånd, som råder i hjertene deres.

Han lever i dem, han styrer og leder viljen deres, og han virker en barnlig og glad lydighet i dem. Og slik han sa: «For jeg er kommet ned fra himmelen, ikke for å gjøre min vilje, men for å gjøre hans vilje som har sendt meg» (Joh 6,38), slik sier også de: Jeg lever ikke her i verden for å gjøre min vilje, men hans vilje som har skapt meg, elsket meg, gjenløst meg, omvendt meg og tatt meg til nåde. Et troende menneskes hjerte er et kompass, og viljen er kompassnålen, som bare retter seg etter sin magnet: Guds aller helligste vilje.

Ved Guds opplysning, av Ordet og av egen erfaring har den troende sjel lært å kjenne sin Guds allmakt, visdom, kjærlighet, barmhjertighet, farsomsorg og nådige styre – med ett ord: hans fullkommenhet. Derfor overgir den seg med glad hjerte til hans hellige vilje og hans forunderlige, men likevel salige råd, viss på at han ikke vil ødelegge noe for den.

Den er et lydig barn som har nok i sin fars kjærlighet og alltid ser på hans øyne for å rette seg etter hans minste vink. Den er Jesu brud, som henger med hjertet ved hans hjerte, og som – slik det sømmer seg en gudfryktig og forstandig ektefelle – har gitt opp sin egen vilje for å gjøre hans hellige vilje. Den er et tempel for Den Hellige Ånd, som vitner i den, driver den, leder den og lærer den Guds vilje av hans ord og hvordan den skal gjøre den.

Den vet godt at den ikke tilhører seg selv, men ham som har elsket den, utvalgt den, forløst og helliggjort den. Derfor kan den ikke annet

enn å gi seg til hans tjeneste i hellig lydighet. Guds velgjerninger og hans kjærlighets under er en stor ild. I den smelter sjelens hjerte, enda det før omvendelsen var hardt og fast som jern og stål, så det blir flytende og lar seg støpe i alle formene til Guds vilje.

Når sjelen tenker over Gud Faders ufattelige barmhjertighet, Herren Jesu Kristi kjærlighet og Den Hellige Ånds miskunn – ikke bare i sin alminnelighet, men særlig mot den selv – og over hvordan Gud har vist seg mot den som en far, Herren Jesus som en bror og frelser, Den Hellige Ånd som Talsmann og veileder, da vil og må den være takknemlig. Derfor begynner den å elske ham av hjertet og lovprise ham inderlig.

Men fordi dette synes den for lite, ofrer den seg selv og alt den har og evner, til ham. Kanskje kunne en ikke framstille dette bedre enn ved å male en kvinne – som bilde på sjelen – på et alter, med bundne hender, på kne, omgitt av ild og flammer, og med overskriften: *Til takk*, eller: *Ennå altfor lite*. Det skulle vise at en troende sjel ikke ønsker noe annet enn å bli et takkoffer for sin Gud og fortære seg selv i å elske og tjene ham.

En kunne også tegne en båt eller et lite skip der sjelen sitter og ror med ryggen mot landingsstedet, mens Herren Jesus står ved roret, og med overskriften: *Som Jesus vil*. Det skulle antyde at den troende sjel ikke krever å få vite hvor den skal lande eller komme hen, men bare stoler på sin Frelser og hans miskunn – ham som den har valgt til styrmann for hele sin vandring.

Av det som hittil er sagt, ser vi nå ikke bare at denne edle dyden vi taler om, er *nødvendig*, men også i noen grad hva den er og hvordan det er med den. Nå skal vi så langt det er mulig, søke å forklare den nærmere.

«Overgivelsen er en frukt av troen og sjelens barnlige tillit til Gud. Ved den gir sjelen seg helt og fullt over til hans hellige og nådige vilje, underlegger seg ydmyk og villig hans farsomsorg og allvise styre, og søker og ønsker ikke annet enn alltid og overalt – i godt og ondt, i medgang og motgang, i rikdom og fattigdom, i liv og død – å være et redskap for hans nåde og et kar til hans ære.»

Alt en kan si om overgivelsen til Gud, er i korthet dette: «Jeg ofrer og overgir meg til deg, min Gud. Jeg er din, Herre Jesus! Herre Jesus, for deg lever jeg! Herre Jesus, for deg dør jeg! Herre Jesus, enten jeg

lever eller dør, hører jeg deg til. Som Gud vil! Min Far, din vilje er min vilje, din vilje er min himmel og mitt alt» og så videre.

Øvede og prøvde kristne trenger ingen vidløftig forklaring på slike sukk; for av erfaring vet de alt dette bedre enn en kan si det. Likevel er det nødvendig å gi litt veiledning om det for de svakes og uerfarnes skyld.

Når den troende sjel overgir seg til Gud med slike eller lignende ord, er det som om den ville si: Min Gud og Far, min Herre Jesus, Gud Den Hellige Ånd, du ene evige Gud, min Skaper, Frelser og Talsmann! Dersom jeg ikke åpent for all verden bekjente at jeg er din eiendom, var jeg det mest utakknemlige menneske under solen. For du har skapt meg, og alle mine levedager har du forsørget, vernet og holdt meg oppe.

Du, min Herre Jesus, har kjøpt meg dyrt og betalt ditt blod som løsepenge for meg. Du har kalt meg ved ditt ord, og ved de hellige sakramentene har du helliget meg, merket og beseglet meg som din eiendom. Jeg har ikke alltid levd etter min dåpspakt som jeg burde, men har vist meg utro, utakknemlig og lettsindig. Likevel har du ikke vendt din nåde og barmhjertighet bort fra meg, men med stor langmodighet ventet på min omvendelse, dratt meg til deg med guddommelig makt og tatt imot meg med stor kjærlighet.

Derfor bekjenner jeg nå for all verden at jeg er din eiendom, min Gud, og at jeg tilhører deg med alle mine krefter og evner. Og om jeg så levde midt blant tyrkere, hedninger og jøder og ditt navns verste fiender, ville jeg likevel uten frykt bekjenne ditt navn og til min død rope ut som min høyeste ros: Jeg er en kristen, den treenige Guds tjener, Jesu Kristi, den korsfestedes, eiendom.

Med vel overlagt sinn og av et takknemlig og ydmykt hjerte vil jeg nå også fornye min dåpspakt. Fra nå av og i all evighet overgir, skjenker og vier jeg deg meg selv: mitt legeme, mitt hjerte, mitt sinn, mine sanser, min forstand, min vilje og min hukommelse, og alle mine krefter og evner.

Alt jeg ønsker og begjærer, alt jeg higer og trakter etter, alt jeg tenker og grunner på, alt jeg sier og gjør, når jeg går og står, når jeg spiser og drikker, når jeg sover og våker – alt dette vil jeg, så langt det er mulig ved din nåde og Den Hellige Ånds hjelp, bruke bare til din

ære og din tjeneste. Slik vil jeg legge for dagen min tro på deg, min kjærlighet og mitt håp til deg og min lengsel etter deg.

Jeg vil ikke lenger tilhøre meg selv, og jeg vil ikke vite av at mitt hjerte og det jeg ellers har, er mitt eget. Jeg vil alltid minne meg selv om at du, Herre Jesus, har kjøpt det og gjort det til ditt med ditt blod. Herved ofrer jeg meg til deg og stiller meg fram for deg som et levende og hellig offer, til glede for deg.

Her er mitt hjerte! Trykk din kjærlighets segl på det og fyll det med din Hellige Ånd, så alle tanker, begjær, ord og gjerninger som går ut fra det, smaker av din kjærlighet, og så alle som omgås meg, straks kan se at jeg er din oppriktige venn og elsker! Hersk over mitt hjerte, min Frelser, etter din hellige vilje.

Rydd arvesynden ut av det mer og mer, og all syndig lyst og alt som er mot deg! La alt som behager deg og tjener til ditt navns ære, være min glede, og alt som er mot deg, en vemmelse for meg! La meg alle mitt livs dager tjene ditt hellige råd og din vilje!

Og for at jeg til slutt skal fullføre denne erklæringen for ditt hellige ansikt, min Gud, min Frelser, min Talsmann, kaster jeg meg herved ned for dine føtter med alt jeg er og har. Jeg sier fra meg all egen vilje og all eiendom og overlater alt til ditt nådige styre og din farslige omsorg: min medgang og motgang, min sorg og glede, min fattigdom og rikdom, min sykdom og helse, min ære og skam, mitt liv og min død. Jeg ønsker og begjærer ikke noe annet i noen ting enn at din hellige vilje må skje med meg, i meg og ved meg.

Mitt stadige valgspråk skal fra nå av være: *Skje Herrens vilje!* Din hellige vilje skal være mitt lys, mitt råd, min trøst, min skatt, min sødme, min glede, min hvile, mitt eneste mål og mitt alt, og så videre.

Alt dette, som vi hittil har framstilt som en samtale mellom den troende sjel og Gud, har sin grunn i mange ord og utsagn fra de hellige Guds barn, som Den hellige skrift har gitt oss til eksempel. Da Abraham hadde fått befaling av Gud om å ta sin eneste sønn Isak, som han elsket, og ofre ham som brennoffer på et fjell i Moria, leser vi ikke at han kom med den minste innvending mot dette harde kravet. Han tier stille og gjør seg straks i stand til å gjøre det (1 Mos 22,1 ff.).

Da gutten Samuel hadde fortalt Eli om den ulykken som Gud i sin rettferdige dom hadde bestemt å føre over ham og hans hus, sa han ikke annet til det enn: «Han er Herren. Han må gjøre det som er godt

i hans øyne!» (1 Sam 3,18). Da Job hadde mistet alt han eide, ja, til og med barna sine, sa han: «Herren ga, og Herren tok, Herrens navn være lovet!» (Job 1,21).

Slik også kong David. Da han måtte flykte for opprøret som hans egen sønn Absalom hadde reist mot ham, sa han: «Finner jeg nåde for Herrens øyne, så fører han meg tilbake … Men dersom han sier slik: Jeg har ikke behag i deg! – så er jeg her. Han får gjøre med meg som han synes!» (2 Sam 15,25–26).

Den samme kongen har også i sin salmebok etterlatt oss mange valgspråk om hvordan han overgav seg til Guds vilje, blant dem disse: «Men jeg – jeg setter min lit til deg, Herre! Jeg sier: Du er min Gud! I din hånd er mine tider» (Sal 31,15–16). «Jeg tier og åpner ikke min munn, for det er du som har gjort det» (Sal 39,10). «Å Herre, jeg er jo din tjener! Jeg er din tjener, din tjenestekvinnes sønn» (Sal 116,16).

Slik var også den hellige Paulus sinnet. «Jeg er beredt», sier han kort før ordene i teksten vår, «ikke bare til å bli bundet, men også til å dø … for Herren Jesu navns skyld» (Apg 21,13).

«Slik er det min lengsel og mitt håp … at Kristus nå som alltid må bli æret ved mitt legeme …, enten det skjer ved liv eller ved død. … Jeg har lært å være fornøyd med det jeg har. Jeg vet hva det vil si å leve i trange kår, jeg vet også hva det vil si å ha overflod. I alt og i alle ting er jeg innviet – både å være mett og å sulte, både å ha overflod og lide nød. Alt makter jeg i ham som gjør meg sterk» (Fil 1,20; 4,11–13).

Men det aller klareste speilet for overgivelsen til Gud er likevel vår Frelser. Han overgav seg til sin Far i barnlig lydighet til døden på korset. Da han ved begynnelsen av sin lidelse fant så stor bitterhet i det begeret som ble rakt ham, at han svettet blodig angstsvette, gjorde han det hele søtt med sin Fars vilje og sa: «Skulle jeg ikke drikke det begeret Faderen har gitt meg?» og: «Far, … la ikke min vilje skje, bare din» (Joh 18,11; Luk 22,42).

Det som hittil er sagt, vil vi nå for de enfoldige gudfryktiges skyld gå gjennom stykke for stykke, og vise hva som hører med til den sanne «kristne overgivelse til Guds vilje». Den er som en gullkjede med mange ledd, og som en blomst med mange blader.

Begynnelsen er «den hjertelige, barnlige tillit til Gud», som sjelen har øst av hans hellige ord og av sin egen erfaring av hans kjærlighet. Den vet hvem den tror på (2 Tim 1,12), og er viss på at han ikke kan

ville den noe ondt eller ødelegge noe for den. Den vet at alle Herrens stier er miskunn og trofasthet (Sal 25,10), og at han er underfull i råd og stor i visdom (Jes 28,29).

Når de reisende er overbevist om at de har en god kusk som kjenner veien godt, sitter de uten frykt i en lukket vogn, prater eller sover og lar ham kjøre som han vil. Slik stoler også sjøfolkene på en erfaren styrmann. Skulle da ikke den troende sjel stole på Gud av hele sitt hjerte og glad la seg føre av ham, selv med bind for øynene, når den er viss på hans ufattelige visdom, allmakt, farskjærlighet og trofasthet i Kristus?

Prøv en gang å overlate et lite barn til en fremmed, så han skal bære det om bord i et skip, opp i en vogn eller gjennom en tett skog! Det vil skrike og av all makt prøve å rive seg løs fra ham. Men når far eller mor tar det på armen, lar det seg bære dit de vil. Og om vognen vakler eller de kommer til et mørkt sted, slår det armene om halsen på foreldrene og holder seg fast i dem; for hjertet henger ved deres kjærlighet, og det er glad bare de er nær.

Slik også her: Fordi den troende sjel vet hva den eier i sin Gud og i Herren Jesus, stoler den på ham og vil ikke nekte å vandre de underligste og mørkeste veier med ham. Og om vognen vakler eller skipet slingrer for vind og bølger, roper den: «Din er jeg, frels meg!» (Sal 119,94).

En følge av dette er videre *den daglige ofringen av seg selv*. Når den gudelskende sjel våkner om morgenen, gleder den seg over at den igjen har fått en tid som den kan bruke i Guds og nestens tjeneste med alle slags gode gjerninger. Dens første blikk går til Gud, dens første tanke er Guds pris, og dens første ønske er at Gud i nåde vil føye det slik at den får rikelig anledning til å gjøre godt, og at den kan fullføre dagen i all gudfryktighet, til hans navns lov og pris.

Deretter går den til bønnen og stiller seg fram blant Guds barn med forsett om villig å gjøre hans hellige vilje. Når den trer fram for Gud, bærer den liksom hjertet i hendene og legger det ned for Herren Jesu føtter. Ydmykt ber den om at han vil bestenke det med sitt blod, hellige det ved sin Ånd, fornye og styre det ved sin nåde, så det ikke skal være noe annet enn et kar for hans barmhjertighet og et redskap for hans hellige vilje.

Den setter seg fast fore ikke med vitende og vilje å gjøre noe annet enn det som stemmer med Guds hellige vilje. Gjennom dagen vil den ikke leve, sysle og arbeide for seg selv, men for ham som har gitt den livet. Den ber av hjertet: Min Far, ditt navn bli helliget også i meg og ved meg! La ditt rike komme også til meg; la meg vokse i kunnskapen om deg; la meg være med på å utbre ditt rike og bryte ned djevelens rike; la din hellige vilje skje også med meg, i meg og ved meg!

Ingenting ønsker og ber den oftere og inderligere om enn at den i alle ting må kjenne sin kjære himmelske Fars velbehag og stadig finne større sødme og glede i det – og at alt som strider mot Guds hellige vilje, må bli den til galle og malurt.

Skulle den kanskje av uvitenhet eller menneskelig skrøpelighet tenke, tale eller gjøre noe mot Guds vilje, ber den om å bli minnet om det: ved Ordets offentlige forkynnelse, ved at den slår opp i en gudelig bok, ved en gudfryktig venn, ved uro i hjertet, ved samvittighetens innsigelse, ved korset eller på annen måte.

Kort sagt ønsker den av hjertet at Guds ord og vilje hele dagen må være «en lykt for dens fot og et lys på dens sti» (Sal 119,105). Derfor sukker den inderlig: «Lær meg å gjøre din vilje, for du er min Gud! Må din gode Ånd lede meg på jevnt land!» (Sal 143,10).

Dette hellige offeret har en gudfryktig sjel i tankene hele dagen, og «dens fremste og endelige mål i alle ting» er å vise Gud sin kjærlige takknemlighet og overalt holde oppe og fremme hans allerhelligste navns ære. *Loddet* som holder urverket i gang i dagens arbeid, ja i hele livet, er Guds ære og nestens gagn og forbedring. Den vet at den er Guds brud, helliget til ham ved dåpspakten straks den kom til verden. Derfor søker den å bevare seg selv og sitt legeme fra all syndig besmittelse og å tjene ham i oppriktig kjærlighet og barnlig frykt, med et rent og ærlig hjerte.

Den skotter ikke til noen av sidene etter egen ære, kjærlighet, lyst, vilje og nytte, eller etter verdens velbehag, lovord og bifall; den ser rett fram og bare på sin Gud. Det som hans ære, hans vilje og velbehag, kjærligheten til ham og frykten for ham krever, det er kjært for den, og det søker den å nå – enten det er søtt eller surt, høyt eller lavt, kjært eller ukjært for verden.

David sier: «Dine vitnesbyrd er også min lyst, de er mine rådgivere» (Sal 119,24) – det vil si: dem rådfører jeg meg med når jeg er i tvil. Slik tenker også den gudelskende sjel.

Hva som enn kommer, vil den ikke gjøre noe før den har rådført seg med Guds hellige ord, der han har åpenbart sin vilje, med sin kristne samvittighet og med den korsfestede Herre Jesus. Det som ikke smaker av kjærlighet til ham, finner den ingen smak i, om det så var det beste verden kan by på. Men det som er krydret med dette sukkeret, er kjært for den, om så hele verden holdt det for galle og malurt.

Noen som har skrevet om jordbruk og hagestell, påstår følgende: Når man tar en mandelkjerne uskadd ut av skallet, risser et ord eller et navn inn i skallet, lukker kjernen forsiktig inne i det igjen og planter den så det vokser opp et nytt mandeltre, da vil dette ordet eller navnet vise seg på alle fruktene og kjernene treet siden bærer. Det får erfaringen bekrefte eller avkrefte.

Men så mye er visst: Fordi en gudelskende sjels hjerte i troen er merket med navnet Jesus, er alle Åndens frukter hos den og alle dens gudelige ord, gjerninger og tanker merket med dette dyrebare navnet; de springer ut av kjærlighet til ham og sikter mot hans ære.

En kristen kan ha mange slags kall, arbeid og gjøremål, noen mer anselige og iøynefallende, andre lavere og ringere. Men er han av det rette slaget, har han alltid for øye å gjøre alt han gjør, i kjærlighet til Gud og i frykt for ham, og å merke selv sin ringeste gjerning med Herren Jesu navn og slik gjøre den anselig.

En tjener for Ordet og kirken – enten han har mange eller få gaver –, en fyrste og en husfar: Når de er troende og gudfryktige, ønsker de ikke noe større og bedre enn at Gud må bli høyt priset ved alt de foretar seg, ved deres rådslagninger og beslutninger, deres styre og husholdning. Alle deres gjerninger er liksom en mynt preget med Jesu Kristi, den korsfestedes, bilde, og omskriften langs kanten lyder: Til *Guds ære og felles gagn*.

En gudfryktig jurists edleste og endelige mål er å fremme rettferdighet, rimelighet, broderkjærlighet og fred, for at den rettferdige og hellige Gud, kjærlighetens og fredens Gud, må bli æret. En gudfryktig og samvittighetsfull kjøpmann handler, reiser, kjøper, selger og fører bøker og regnskap som enhver annen, verdslig sinnet kjøpmann. Men forskjellen er at han med sin fortjeneste og sitt gods, så langt det

står til ham, streber etter å holde samfunnet oppe, forsørge sine egne på ærlig vis, oppdra barna godt, komme kirke og skole til hjelp og slik fremme sin Guds ære.

Slike tanker har også enhver gudelskende håndverker, bonde og dagarbeider. Han gjør alt som for sin Guds øyne. Han ber ham om velsignelse og daglig brød for seg og sine, ikke bare for å kunne leve, men også for å kunne leve for ham.

Han streber etter å forsørge sine egne, ikke bare fordi de hører ham til, men også fordi de er Guds barn og Herren Jesu eiendom. Han ønsker å oppdra barn, ikke bare for å få glede av dem og se dem som etterfølgere i slekten og arvinger til sitt gods, men også for å kunne etterlate dem som kar til Guds ære og etter sin død leve og prise Gud i dem.

Det er også dette hellige målet som helliger det ringeste arbeidet til en tjener, en tjenestepike, ja en svinegjeter, og gjør det velbehagelig for Gud: at det skjer villig, i tro, i kjærlighet og i barnlig lydighet, og sikter mot Guds ære og felles gagn.

Ingen av Guds skapninger tjener først og fremst seg selv, men andre, og særlig mennesket. Solen skinner ikke for seg selv, men for mennesket; de friske kildene veller fram fra jordens skjulte ganger og dype revner; jorden bærer mange slags vekster på overflaten og avler gull, sølv og andre metaller i dypet; trærne bærer frukt, og blomstene prunker og dufter – alt til tjeneste for mennesket og dermed også til pris for Skaperens allmakt og godhet. På samme måte søker også den troende sjel, som en ny skapning, å tjene sin neste og øke Guds ære med de gavene den har fått.

Det sies at når lynet treffer eller dreper noe – et tre, et menneske, et dyr eller hva det skal være –, vrir det dette mot seg i slaget. Står et menneske med ryggen mot tordenslaget, vender ansiktet seg straks mot det, og har et tre tusen blader, vender de seg alle mot lynstrålen.

Slik er det sannelig også med et menneske som er truffet av Guds omvendende nåde fra himmelen, og hvis hjerte er tent av den himmelske ilden: Alle dets begjær, hensikter og krefter vender seg mot Gud og retter seg etter hans hellige vilje. Hadde det like mange tunger som treet har blader, ville det ikke bruke dem til annet enn å prise sin Frelser og oppbygge sin neste. (*Taulers ord i hans postille, første søndag etter helligtrekongersdag.*)

Et vakkert sinnbilde på en troende sjel i denne tilstanden er et kornaks. Når det først spirer, brer det seg ut i noen store blader; det betyr menneskets mange gjøremål og plikter i kallet her i livet. Siden skyter det opp i et strå som er delt av flere knuter; det betyr lengselen etter å tjene Gud og de trinnene kristenlivet vokser gjennom.

Til slutt kommer akset til syne. I begynnelsen står det rett opp og peker mot himmelen, men når det begynner å sette korn, bøyer det seg ned – og det kan forklares om de troendes hellige mål, som er rettet mot Gud og nesten. Overskriften kunne være: *Gud og nesten*. Gud gi at vi ikke bare ser slike yndige bilder, som Gud har stilt fram for oss i naturens store bok, med våre legemlige øyne, men også betrakter dem med et gudelig sinn og har nytte av dem!

Hit hører også *selvfornektelsen*. For likesom de ugudelige og jordisk sinnede menneskene har så mye å gjøre med seg selv og verden at de glemmer Gud over det, har en sjel som elsker Gud, så mye å gjøre med sin Gud at den gjerne glemmer seg selv og verden.

Det sies at for en brud som ønsker et fredelig ekteskap, er det en hovedregel å glemme sin egen vilje og lære brudgommens vilje og vaner å kjenne. Det gjør også den troende sjel som Jesu brud. En av de viktigste øvelsene den daglig er opptatt med, er å bøye sin egen vilje og lære Herren Jesu hellige vilje å kjenne og gjøre den.

Villig gir den slipp på all sin lyst og glede, sitt gode selskap, sin makelighet, sin ære, sitt navn og sin anseelse, bare den på den måten kan bidra til sin Guds pris og tjene nesten i kjærlighet. Den våker gjerne og gir avkall på hvilen, bare den kan styrke og tjene en gudfryktig, men fattig syk. Den kryper gjerne inn i en lav stråhytte og en fuktig kjeller når den vet at det er et trengende lem på Jesu legeme der inne, som den kan være til trøst og oppbyggelse for.

Den tar gjerne strev på seg, sulter, tørster, svetter og sliter seg ut, bare den på et eller annet vis kan utrette noe godt som Gud blir priset ved. Den gir også gjerne etter, så langt den kan med god samvittighet; den tier gjerne og oppgir sin egen mening, ja sin rett, bare fred og enighet kan bevares og fredens Gud bli æret i samdrektighet.

Den tenker ikke: Hva? Skulle jeg tåle noe slikt av ham? Jeg er da den og den – skulle jeg gi etter for ham? Skulle jeg sette meg likt med slike simple folk? Det ville ikke passe for min stand. For den kjenner ikke noe *jeg* lenger. Den vet at den utenfor Guds nåde er en skygge, ja

et intet, og at den ikke kan få noen større ære enn når den lider, gir etter, tier og tjener et fattig menneske av kjærlighet til Gud.

Når det byr seg en anledning til å fremme Guds ære, øve sin tro og la sitt lys skinne for menneskene, vet den ikke av om den er konge eller bonde, rik eller fattig. Den husker bare at den er en kristen, og at det mellom den selv og det elendigste menneske ikke er noen annen forskjell enn den Guds styrelse har satt – mens de har én Gud og Far, én Frelser, én talsmann, det samme håpet og de samme løftene og mer til felles.

Forfatteren av den edle lille boken som kalles «Den tyske teologi», taler på sin måte svært merkverdig om dette. «Mennesket,» sier boken, «bør være uten selvhet og jeghet – det vil si uten egenvilje og egenkjærlighet –, slik at det i alle ting søker og har seg selv og sitt eget like lite for øye som om det ikke fantes. Det bør kjenne så lite til seg selv, ha så ringe tanker om seg selv og elske alle skapninger så lite til egen fordel som om det ikke fantes. Man bør regne alle ting for intet og i alle ting se bare på Gud, gripe, elske og søke ham, rett som om intet annet fantes.» (*Kapittel* 13.)

Meningen kan gjøres tydelig med et eksempel. Når en kristen har gjort noe godt – for eksempel gitt ut et nyttig skrift, truffet en ordning til felles gagn eller gitt en rikelig almisse til de fattige –, skal han ikke tenke: *Det har jeg gjort*, men være til sinns som om en annen hadde gjort det.

Han skal bare se på den frukten av gjerningen at Guds ære og nestens gagn er fremmet ved den. Det skal være hans glede; ellers skal han ikke tilegne seg selv noe av det. Dette sikter også vår Frelser til når han sier: «Når du gir almisse, da la ikke din venstre hånd vite hva den høyre gjør» (Matt 6,3).

Når man om vinteren nyter de vakre fruktene fra et tre og gjør seg til gode med dem i den varme stuen, vet treet ingenting om det. Det står der ute, berøvet all sin pryd, som om det aldri hadde båret frukt, men arbeider i mellomtiden på å bære mer når tiden kommer. Slik skal også en kristen bestrebe seg på å være: Selv om han har gjort og lidd aldri så mye, vil han ikke vite av det. Han sier med apostelen: «Jeg glemmer det som ligger bak og strekker meg ut etter det som er foran» (Fil 3,13).

De sant gudfryktige sjelene er som de *drukne*, som ofte gir bort noe og ikke vet av det om morgenen. De er drukne av Guds kjærlighet; de er fylt av Den Hellige Ånd og av den freden og gleden han virker. Derfor glemmer de det gode de har gjort, og vet ikke av noe annet å rose seg av og minnes enn vår Herre Jesu Kristi nåde, Guds kjærlighet og Den Hellige Ånds samfunn.

Når en gudelskende sjel på denne måten har ofret seg selv til sin Gud, er det lett å slutte at den i ydmykhet og hengivelse også legger *sitt timelige gods og alt* den eier og har, *ned for hans føtter*. Det de første kristne i Jerusalem gjorde da de la betalingen for eiendommene de hadde solgt, for apostlenes føtter – og i dem for Herren Jesu føtter (Apg 4,34–35) –, det gjør alle gudelskende sjeler fremdeles hver dag.

Har Gud velsignet dem med timelig gods, erkjenner de at de er uverdige til det, og sier av hjertet med Jakob: «Jeg er uverdig til all den miskunnhet og trofasthet som du, Gud, har vist mot din tjener» – eller din tjenerinne (1 Mos 32,10).

De undrer seg også ofte over at Gud på dette punktet har sett til dem framfor så mange andre. Ofte sammenligner de sin egen timelige lykke med nøden hos fattige og elendige medkristne og sier: Min Gud, hva mer har jeg gitt deg enn han, og hvorfor har jeg fått så mange gaver, så mye gods og så mange bekvemmeligheter av din milde hånd, mens en annen, som sikkert er bedre og verdigere i dine øyne, må kjempe med så mye mangel? Men du må ha sett til min skrøpelighet.

Du visste at fattigdom og elendighet ville ha forledet meg til utålmodighet og andre synder, og derfor har du gitt meg litt mer av de forgjengelige goder.

Å Gud, min kropp, min sjel, min ånd,
mitt gods er gaver fra din hånd.
Å, la meg her i live

få bruke det til ditt høye navn,
til ære og til nestens gagn –
den nåden må du give!

Av dette følger videre at slike sjeler bruker sitt gods i ydmykhet og gudsfrykt. De opphøyer seg ikke over at de eier mer enn andre, for de vet at de også har desto mer å svare for og avlegge regnskap for. De vet godt at de bare er den Høyestes forvaltere. Derfor holder de alltid

øye med ham og venter på hans vink om hvordan han vil ha sitt gods brukt – på en anledning til å gjøre godt.

Ingenting er kjærere for dem enn når de kan mette en sulten, gi en tørst å drikke, kle en naken, styrke en syk og glede en fattig med en gave. Og her ser de ikke så mye på den nådelønnen Herren har lovet *dem* som gjør barmhjertighetsgjerninger, som på sin Herres ære. De vet godt at når elendige hjerter på et eller annet vis blir styrket og gledet, pleier de å prise Gud med sukk og gledestårer.

Om Abraham fortelles det at han plantet trær i Be'er-Sjeba (1 Mos 21,33). Det vil si, slik Skriftens lærde utleggere riktig forklarer det: Han anla en frukthage som bar alle slags herlige frukter til bruk i husholdningen. Noen jødiske utleggere legger til at han pleide å ta imot de reisende i denne frukt- og lysthagen og beverte dem i skyggen av trærne med fruktene og annet.

Samtidig pleide han å undervise dem om den eneste sanne Gud, Skaperen og Opprettholderen av alle ting, som lot så mange edle frukter vokse til gagn for menneskene og også ellers viste dem så mye godt. Ved slik undervisning ville han bevege dem til å forlate hedningenes stumme avguder og erkjenne og ære den sanne, levende Gud.

Dette er et vakkert eksempel på hvordan Guds hellige barn er sinnet. Alt de eier, skal tjene til Guds ære. Kunne de gjøre hvert tre til en levende minnestøtte og hver frukt til et vitne eller en tunge som kunne overbevise nesten om Guds miskunnhet, allmakt og visdom, ville de gjerne gjøre det. Har de en hage eller et annet jordstykke, søker de ikke bare sin fornøyelse i det, men først og fremst å oppmuntre seg selv og andre til å prise Gud.

Om Israels folk fortelles det at da Herren hadde befalt at tabernaklet skulle lages, kom de villig med gull, sølv, kobber, silke, geitehår, værskinn, grevlingskinn og det ellers trengtes for å få det i stand – og det i en slik mengde at det til slutt måtte ropes ut i leiren at de ikke skulle komme med mer (2 Mos 35,22–23; 36,5–6). Slik samlet også kong David en stor skatt, men for å bygge sin Gud et tempel, eller, som han selv sier, «fordi jeg har min Guds hus kjært» (1 Krøn 29,3).

På den måten har de gudelskende sjelene alt de har, «fra sin Gud og for sin Gud», og de synes ikke at noe gods eller noen penger er bedre brukt enn når de kan bruke dem i Guds og nestens tjeneste.

Mot seg selv er de mange ganger knipne og bruker da sitt gods med frykt, for de vet godt at de nok skylder legemet nødvendig underhold og pleie, men ikke overflod. Skal de derimot gi noe til en fattigs underhold eller til en syks pleie og styrkelse, gjør de som sin Gud og åpner hånden med glede. Ofte føler de større glede når andre nyter godt av deres gods, enn når de selv gjør det.

Ofte spiser de sin gode mat med sukk, mens de gir den fattige hans del med villig hjerte. De krever heller ikke alltid å bli like kostelig beværtet. De er ikke som verdens barn, som lar seg oppvarte med mange retter, enda ofte ingen av dem er etter deres smak. De nøyer seg med noen få og enkle, bare de på den måten kan holde legemet skikket til Guds og nestens tjeneste og i alle rettene smake Guds godhet.

Heller ikke henger de sitt hjerte ved det timelige gods. Likesom de er rede til å gi sitt liv til Guds ære, er de enda langt mer beredt til å gi sitt gods. Om perserkongen Kyros' dronning *Aspasia* fortelles det at da kongen hadde kjøpt noen juveler og sendte dem til henne, leverte hun dem tilbake og lot si at Hans Majestet ikke trengte å binde henne med gaver for at hun skulle elske ham; også uten dem var hun villig og forpliktet til å ære og elske hans dyder. Hvor mye mer grunn har ikke da de gudelskende sjelene til å si:

Gods og kropp og sjel, alt mitt,
eier han,
bare han;
alt er av ham gitt.
Vil han kreve det tilbake –
skje hans bud!
Jeg min Gud
glad vil ære uten klage.

De er ikke bare tilfredse når de *har overflod*, men også når de mangler. De kan både *være ringe* og være høye, være fattige og være rike (Fil 4,11–12). De har alltid nok i sin Guds hellige vilje og søte nåde. Selv i en bit tørt brød som en medlidende hånd rekker dem, og i en enkel drikk kan de smake Guds godhet og prise hans navn for det.

Når Gud tar fra dem de timelige goder, klager de like lite over det som om de var budt som gjester et sted og verten uventet avsluttet måltidet og hevet taffelet. De takker tvert imot Gud av hjertet og

gleder seg over at de heretter skal finne en større og renere glede i de åndelige goder og drikke paradisets vin uten tilsetning av verdens glede.

Herberger forteller om en gudfryktig, men svært fattig mann som svarte når man spurte hvordan det gikk med ham: «Å, godt! Vi har livet, og vi har overflod.» Slike sjeler sier i sannhet: «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden» (Sal 73,25).

Likesom de nå er tilfredse med fattigdom og trang, er de også tilfredse med enhver annen tilstand og med det som møter dem etter Guds hellige vilje. Får de mye søt trøst fra Gud og merker troens eller Herren Jesu kraft i hjertet, takker de Gud. Og er sjelen deres tørr som jord som er sprukket av heten og tørster etter regn, og er hode og hjerte fullt av sorgens tåke, er de likevel tilfredse og takker Gud – om så bare med sine sukk.

Kan de be inderlig og med søt andakt, takker de Gud og opphøyer seg ikke over det. Men vil ikke bønnen gå, og den søte andakten svinner så knapt annet enn det bedrøvede hjertets engstelige sukk og klynk blir tilbake, er de også tilfredse; de vet godt at Gud heller ikke forakter dette offeret fra bekymrede og sønderknuste hjerter.

Har de noe godt fore som de mener å fremme Guds ære og det felles beste med, og Herren velsigner det de har tatt seg fore og lar det lykkes, takker de ham med glede. Men tillater han at det blir hindret og trengt tilbake av djevelen og verden, er de også tilfredse.

De tenker at Herren ikke har funnet tiden beleilig for å virke dette gode, eller at det ikke har behaget ham å utrette det ved *dem*, men at han har spart det til en annen, eller at han ellers har sine hellige og rettferdige grunner. Derfor sier de: *Herrens vilje skje!* Slik satte David seg fore å bygge et hus for Herren sin Gud og gjorde seg all mulig umak for å skaffe det som trengtes.

Men da han fikk befaling om å holde inne, fordi Herren ikke ville ha et slikt hus bygd av ham, men av hans sønn Salomo, overlot han villig dette verket til ham (2 Sam 7,1 ff.; 1 Krøn 17,1 ff.).

Slik også i alle andre ting. Det verden kaller motgang, tvang, trengsel og lignende, det kaller Guds barn – de sjelene som har overgitt seg til Gud – Guds bestemmelse, Guds tilskikkelse og Guds råd. Herren

vår Gud befalte sin profet å gå ned til pottemakerens hus og se på arbeidet hans.

Mens han arbeidet ved skiven og laget et kar av leire, ble karet «mislykket i pottemakerens hånd» (Jer 18,1 ff.). Av omstendighetene ser man tydelig at dette skjedde ved Guds tilskikkelse. Slik fortelles det også om Peter at han og de som var med ham, «hadde strevd hele natten og ikke fått noe» (Luk 5,5 ff.). Utfallet viste at også dette skjedde etter Guds råd: Det underet som fulgte, skulle tre desto herligere fram og bli tatt desto mer til hjertet av disiplene.

Når slike uhell og feilslag møter de sjelene som har overgitt seg til Gud, tenker de straks at Guds hellige råd skjuler seg bak. Derfor gjør de ikke stort oppstyr og fører ikke mange klager; de er stille for Gud, i Gud og hos Gud og venter med tålmodighet på hvilket utfall han vil gi saken, og hvordan han vil bruke den til sin ære.

Og selv om de ikke alltid får så fullstendig bukt med det gamle mennesket at det ikke blir bedrøvet, klager og sørger, er de likevel vel fornøyd i ånden. De har et sukker som de kan søte all motgang med, hvor besk den enn er: Guds søte vilje.

Farer noen løs på dem og plager dem med hån og falske beskyldninger, sier de med David: «Når han forbanner, og når Herren har sagt til ham: Bann David! – hvem tør da si: Hvorfor gjorde du det?» (2 Sam 16,10). Blir de syke, vet de at det ikke skjer av et tilfelle, og de finner glede og velbehag i sin Guds hjemsøkelse. Ja, de gleder seg over at det ytre mennesket går til grunne og svekkes, fordi de håper at det indre dermed skal fornyes desto mer dag for dag (2 Kor 4,16).

Må de se sine kjæreste og beste venner bli syke og skrøpelige – venner som har vært like nyttige og nødvendige for dem selv, og ofte også for Guds kirke og samfunnet, som øyet eller den høyre hånden for legemet –, da ber de nok inderlig til Gud om å forlenge livet deres.

Men vil bønnen ikke utrette noe, og de skjønner at han har besluttet noe annet, sier de av hjertet: *Herrens vilje skje!* Ja, om Gud så tok alle andre bort fra verden og det onde og lot *dem* alene bli igjen midt blant løver og drager, ville de nok i bønnen gi uttrykk for sin inderlige lengsel etter å være hos Kristus, men likevel med et stille og hengivent hjerte. Og som Tauler sier: Om de så fant himmelens dør åpen og det stod i deres makt å gå inn, ville de likevel ikke gjøre det uten Guds vilje og vink.

Når de så til slutt selv skal dø, er de av hjertet tilfreds med den tiden, den måten og det stedet Gud har bestemt for dem. De dør ikke motvillig, men glade. Hodeputen deres er Guds søte vilje, hjelperen deres i dødskampen er Jesus Kristus, den korsfestede, og husvalelsen deres er Den Hellige Ånds trøst og ord.

De sier: Jeg farer herfra med glede og fred når Gud så vil; kom bare, død – mitt hjerte er rede, rolig og stille, osv. Til slutt er alle troende sjelers lengsel, ønske, flid, iver, sukk og bønn samlet i dette korte uttrykket: «Herrens vilje skje! Hva Gud vil, som Gud vil, når Gud vil!»

Jeg kunne nå gå over til hvordan vi skal bruke denne læren. Men fordi jeg vet hvor mye eksempler virker på gudfryktige sjeler, vil jeg legge noen flere til dem jeg har hentet fra Guds ord ovenfor. Den gudfryktige Tauler sier: «Jeg forlater alt dette – min vilje og mine begjær – og senker meg ned i Guds aller mest velbehagelige vilje, så han kan gjøre med meg og bruke meg til hva han vil. I denne min Guds aller kjæreste og søteste vilje er alt likt for meg: det høye og det lave, medgang og motgang, ære og skam.»

Den samme læreren, som Luther elsket og priste så høyt, forteller dette vakre eksemplet. En mann som lenge hadde bedt Gud vise ham sannhetens vei, fikk til slutt svar at han skulle gå ut foran kirken; der skulle han finne et menneske som kunne lære ham denne veien. Der fant han et fattig, elendig menneske og hilste ham: «Gud gi deg en god morgen!»

Den andre svarte at han aldri hadde hatt en vond morgen. Den første fortsatte: «Gud gi deg lykke! Hva sier du til det?» – «Jeg har aldri hatt noen ulykke.» – «Måtte du bli salig! Hva svarer du meg på det?» – «Jeg har ennå aldri vært usalig.» Den første sa igjen: «Gud gi deg frelse! Forklar meg dette tydeligere, for jeg forstår det ikke.»

Da sa den andre: «Gjerne. Jeg sa at jeg aldri hadde hatt en vond morgen; for når jeg sulter, lovpriser jeg Gud; når jeg fryser, lovpriser jeg Gud; er jeg elendig og foraktet, lovpriser jeg Gud. Jeg sa at jeg aldri hadde hatt noen ulykke; for det Gud gav meg eller sendte meg, ondt eller godt, surt eller søtt – med alt var jeg vel fornøyd og tok glad imot det av Guds hånd som det aller beste. Jeg sa at jeg aldri har vært usalig; for jeg har alltid bare villet leve i Guds vilje. Jeg har overgitt min vilje i Guds vilje, og det så fullstendig at det Gud vil, det vil også jeg.» – –

Den gudfryktige munken *Johan Ruysbroeck* (som levde omkring år 1380) pleide å si: «Ingenting er kjærere, bedre eller nyttigere for meg, og jeg ønsker og lengter heller ikke etter noe annet enn at min kjære Gud alltid må finne meg villig og rede til å gjøre hans hellige vilje.»

En annen, ved navn *Henrik Suso* (som levde omkring år 1340), forteller om seg selv at han en gang satt bedrøvet i cellen sin over noen krenkende ord. Da fikk han øye på en hund som slepte en fotklut rundt i korsgangen og kastet den snart opp, snart ned.

Ved dette synet sukket han: «Sannelig, Herre i himmelen, jeg er i brødrenes munn som denne fotkluten!» Og han tenkte ved seg selv: «Se, denne kluten lar hunden behandle seg som den vil, enten den kaster den opp eller ned eller tråkker på den. Slik bør også du gjøre: Enten man akter deg høyt eller lavt, enten man spytter på deg eller håner deg, bør du ta imot det med saktmodighet.» Så tok han kluten, gjemte den i cellen sin til en påminnelse og betraktet den siden ofte, som han sier, både med indre og ytre øyne.

Om den hellige Elisabet, landgrevinne av Thüringen og Hessen, forteller levnetsbeskrivelsen hennes at da mannen hennes, landgreve Ludvig, ble brakt hjem død, sa hun: «Herre, du vet at jeg har elsket denne mannen min så inderlig at jeg har satt det kjære samlivet med ham høyere enn alle verdens gleder og fornøyelser. Ja, selv nå ville jeg ikke vegre meg for å leve hele mitt liv i fattigdom og elendighet, om det behaget deg, bare jeg kunne ha ham hos meg. Men nå som jeg har fått vite din hellige vilje, ville jeg ikke ønske å gjøre ham levende igjen, om det så kunne skje for et eneste hår av hodet mitt; for din vilje setter jeg over alt annet.»

Fru Maria, grevinne av Barby, født fyrstinne av Anhalt, led av tæring. Man hørte henne si at hun ikke ønsket å bli befridd for sykdommen sin, for at hun ikke skulle bli et verdens barn og glemme Gud. En gudfryktig mann hadde alltid disse ordene i munnen: «Som Gud vil – når Gud vil – hva Gud vil. Det den gode Gud vil, det er mitt mål.»

En sjelesørger spurte en av sine sognebarn: «Hvordan vil det nå gå?» og fikk til svar: «Som jeg vil.» Da han spurte igjen hvordan han da ville at det skulle gå, svarte mannen: «Som Gud vil. Nå vil den gode Gud at jeg skal være syk, og det vil jeg også. Vil han at jeg skal leve lenger, så vil jeg det også. Bare hans vilje skje!»

Jeg har kjent en gudfryktig jomfru som ofte ble plaget av harde åndelige anfektelser, særlig av fryktelige og gudsbespottelige tanker. En søndag under morgengudstjenesten lå hun til sengs fordi hun var svak, og ble så redd til døden av disse tankene at hun knapt fikk puste.

Da kommer piken inn i stuen for å gjøre rent og begynner med å skure bordet: først fukter hun det med lut, så strør hun sand og aske over det, og så gir hun seg til å gni av alle krefter. Da hun så dette, kom disse tankene til den anfektede: «Se, slik gjør også Gud med ditt hjerte. Han lar det liksom strø over med skitt, sand og aske for at det skal bli skuret og renset.»

Dette ga henne stor trøst, og siden sa hun ofte: «Ja vel, min Far, skur bare godt på mitt syndige hjerte! La det bare bli skittent og urent, så det kan bli rent. Jeg vil være stille for deg og i alle ting være tilfreds med din hellige vilje og ditt råd.»

Jeg har en gang hørt om en gudfryktig student som Satan og hans kjære brud, verden, plaget og forfulgte på mange måter. Det trakk så lenge ut før han fikk noe embete at vennene hans ble bekymret. Men han sa frimodig: «Jeg har overgitt meg helt til min Gud. Vil han gi meg fred og ro, huske på meg og kalle meg til sin kirkes hellige tjeneste, så vil jeg takke ham og lyde ham. Vil han ikke det, men fortsatt overgi meg til verden som en skive den kan skyte sine giftige piler mot, så skal jeg også være fornøyd med det og gjerne lide det.

Vil han gjøre meg til klokker og skolelærer i en liten landsby, så er jeg vel tilfreds med det og vil gjøre mitt beste for å tjene ham glad og trofast også i den stillingen, ved å undervise de unge. Vil han ikke engang *det*, og han lar det gå så langt med meg at jeg må gå med trillebåren i byens vollgrav, så vil jeg gjerne gjøre det og likevel ære, prise og tilbe ham som min kjære Gud og Far i Kristus Jesus.»

En annen gudfryktig sjel hørte man si, da det var tale om krigen og om hvordan mange land ble ødelagt og plyndret, og det ble lagt til at det kanskje også ville ramme *ham*: «Hva Gud vil, det skje! Skulle han ha besluttet i sitt råd at jeg skal miste alt jeg eier og må søke til livets opphold ved andres dører, så skal tiggerbrødet etter hans søte vilje smake meg like godt som min beste mat smaker meg nå. Vil han at jeg skal gå den trange veien som fører til himmelen, med tiggerstaven i hånden, hvorfor skulle jeg da vegre meg? For meg er det nok at jeg blir salig. Hvordan min Gud skal føre meg dit, har jeg ikke noe med å

foreskrive ham. La ham bare gjøre det underlig, når han bare gjør det salig!»

Vi kunne nevne mange flere slike eksempler. Men nå vil vi gå over til hvordan vi skal bruke denne læren om den kristne overgivelse, og først bruke den til *en prøve på vår tro og kristendom*. Prøv dere da alle sammen, dere kristne hjerter som hører (og leser) dette! Undersøk om dere finner denne edle dyden hos dere, eller i det minste om dere stadig øver dere i denne kunsten og legger vinn på å lære den.

Av det vi hittil har sagt om denne edle dyden, er det klart at den er en nødvendig frukt av troen og Ånden, en frukt som ikke kan utebli. Og ettersom den fantes fullkomment hos Herren Jesus, er det ingen tvil om at han gir den videre til de hjertene han bor i ved troen. De blir som kompassnålen: når den er berørt av magneten, får den kraften og arten til å vende seg mot nord.

De ugudelige og ugjenfødte hjertene er egenrådige, ubøyelige, gjenstridige, utålmodige og grinete. De vil nok tro på Kristus og bli salige ved hans fortjeneste, men med hans gagnlige åk vil de ikke ha noe å gjøre; de vil vandre etter sitt eget sinn, sine egne tanker og lyster. De er sjelden fornøyd med Guds styrelse og regjering: snart gjør han ikke dette riktig, snart ikke hint. Og selv om de nok må la det gå som det går, skjer det med den største uvilje; de følger nok de veiene de blir ført, men med utålmodighet og stadig knurring.

Jeg mener med rette at bare den minste delen av vår tids kristenhet vil bestå denne prøven. Man vil finne mange som ikke forstår ord som overgivelse, hengivelse i Guds vilje, at den menneskelige vilje stemmer overens med den guddommelige og lignende, og som ennå ikke har begynt å øve seg i denne dyden.

Å, hvor få er det ikke som daglig ofrer Gud sitt hjerte og sin vilje og stiller seg fram for ham med det faste og hellige forsett å gjøre hans hellige vilje i barnlig lydighet! Hvor få er det vel ikke som i alle ting har som hellig mål og hensikt å fremme Guds ære – som i alle sine planer, all sin tale og gjerning ser etter sin kjære himmelske Fars øyne og lyder hans vink!

Hvor finner man dem som har lært å fornekte seg selv og gi avkall på sin egen ære, fordel, lyst, bekvemmelighet og vilje, for at Guds vilje kan skje og hans ære og nestens gagn fremmes? Hvor få er det vel ikke som av hjertet erkjenner at alt de har, har de fra Gud!

Han har bare satt dem til forvaltere og betrodd dem sitt gods for en kort tid, høyst så lenge dette flyktige livet varer, og han vil kreve dem til regnskap for det. Hvor få er det vel ikke som daglig legger sin rikdom ned for den fattige Herre Jesu føtter og med villig og oppriktig hjerte bruker den til å tjene hans trengende lemmer!

Å, hvor mange skulle man ikke finne som er av samme sinn som den kjøpmannen jesuitten Drexel forteller om! Denne mannen hadde lidd et tap på åtte tusen daler og trodde at en av hans medborgere hadde skylden. Da kom en prest til ham for å trøste ham i det store tapet, og holdt blant annet fram for ham Jobs ord: «Herren ga, og Herren tok, Herrens navn være lovet!» Men han svarte: «Det er sant at Herren ga det; men en skurk av en bedrager tok det.»

Å, hvor lite ser man ikke nå i verden på den allvise og allmektige Guds aller helligste vilje, på hans råd, styrelse og regjering! Menneskene vil ikke tro at Den Høyeste overalt har sin hånd med i spillet.

De vil styre og sørge for seg selv; de vil utrette og sette igjennom alt med sitt kloke råd, sin store visdom og sin egen makt. Og når det så ikke lykkes og går som de vil, hører man ikke annet enn forbannelser, knurring og raseri, utålmodighet og lignende. Hadde ikke Herren satt seg altfor høyt for de kjødelige menneskene, ville de kanskje mang en gang ha stormet huset hans og begynt krig mot ham.

Selv hos de hellige og gjenfødte Guds barn finnes det mye skrøpelighet på dette området. Ofte arbeider de lenge med å lære den kristne overgivelse og nøysomhet, men på grunn av det gjenstridige, syndige kjødet kommer de bare et lite stykke på vei.

Ingen er så hellig at han ikke iblant merker en motstand mot Guds vilje i seg selv. Hver og en må daglig kjempe med seg selv, og hans eget hjerte gjør kristenlivet tungt og livet surt for ham. Ånden ofrer seg nok daglig til Gud med alt den er, har og formår; men kjødet er som et ustyrlig dyr som ikke vil la seg føre til alteret, men ofte setter seg mot av alle krefter.

Herren sier: «Jeg vil gi deg råd med mitt øye» (Sal 32,8). Han vil liksom binde for våre egne øyne, så vi ikke skal vite hvor vi kommer hen, før han har fått oss dit han vil ha oss. Men vi vil likevel gjerne skyve tørkleet litt til side eller løfte det litt, så vi i all hemmelighet kan se om han fører oss vel, og hvor han fører oss. Det er et tegn på den

vrange arten som ennå bor i hjertene våre: vi vil ikke av hele vår sjel stole på Gud og hans godhet, allmakt og visdom.

Heller ikke er hensiktene våre med gjerningene i kallet alltid rene og uforfalskede; det sniker seg alltid inn noe av egen ære, egenkjærlighet, egennytte og egenvilje. Gjerningene våre er som *vinen* som ligger på en uren tønne og tar bismak av den. Når vi eier og bruker de timelige godene, blander det seg ofte mye egoisme og egenkjærlighet inn.

Vi har vanskelig for å få inn i hodet at vi bare skal være tjenere og forvaltere og ikke herrer over det som tilhører oss. Vi har vanskelig for å forstå at vi ikke skal opphøye oss når vi eier gods og sitter i høye embeter, og synes at vi er bedre og verdigere enn andre som Gud ikke har sett slik til. Og vi har vanskelig for å forstå at vi ikke skal tilskrive oss noe fortrinn eller noen bedre rett til Guds gaver enn de fattige og elendige.

Å, hvor ofte hører man oss ikke klage og beklage oss over at vi ikke blir behandlet som vi fortjener! Snart er boligen ikke god nok for oss; snart har vi ikke de bekvemmelighetene vi ønsker; snart er den eller den retten for simpel for oss; snart er det ene for søtt og det andre for surt; snart har noen her og noen der krenket oss i ord og gjerning, og så videre.

Så lenge det går oss godt og Den Høyeste sørger rikelig for oss, er det lett å være fornøyd, og da finner vi særlig behag i vår Guds regjering. Men når han etter sitt hellige råd begynner å holde oss knappere, synes det vrange hjertet straks at Gud er hard mot det, og at det fortjente bedre behandling.

Herren Jesus krever av sine egne at de villig skal «ta sitt kors opp, fornekte seg selv og følge ham» (Luk 9,23). Men for det meste er vi dessverre som Simon fra Kyrene, som måtte *tvinges* til å bære korset etter Herren Jesus (Matt 27,32). Særlig ser man hvor få kristne det er som har lært å overgi seg i Guds vilje, når de skal dø og forlate det timelige.

Mange dør mot sin vilje og med en skjult motvilje; kunne de forandre Guds råd og flytte grensen han har satt for livet deres, lenger fram, ville de gjerne gjøre det. Men de gudfryktige hjertene finner mer hos seg selv enn jeg kan si, når de prøver seg nøye. Og jeg er viss på at det ikke finnes noe Guds barn som ikke daglig klager over sitt

hjertes gjenstridighet og erkjenner hvor vanskelig det er å overgi sin vilje i Guds vilje helt, alltid og med glede.

La oss da, mine kjæreste medkristne, også angre av hjertet våre feil og mangler på dette området! La oss daglig og inderlig be Gud om et hjerte som er overgitt og hengitt til ham, et stille, tålmodig og lydig hjerte, og stadig øve oss i denne kunsten!

La oss hver dag ofre Gud vårt hjerte og villig og glad overgi oss til ham med legeme og sjel, så han kan gjøre med oss som han vil! Hva kan være mer gagnlig og salig enn dette? *En ring* er aldri bedre bevart enn når en stor konge bærer den på fingeren; *en kostelig blomst* er aller tryggest i en fyrstelig lysthage, et barn i sin mors armer og fang – og en troende sjel under vår Guds omsorg, styre og varetekt.

Hvem er mer miskunnelig, nådig, vis og mektig enn vår Gud? Hvem mener det mer hjertelig og trofast med oss enn han? Hvem vet bedre enn han hva som er nyttig og salig for oss? Hvem har en sterkere hånd til å verne oss og bevare oss til salighet? Hvorfor skulle vi da ikke glad og villig overgi oss til hans styre og omsorg?

Vil du vite, min medkristne, hvor hjertelig godt Gud mener det med deg, så les i livets bok, den korsfestede Herre Jesus! Han som av kjærlighet har gitt deg sin enbårne Sønn, hvordan kan han ville annet enn ditt beste? At Gud kaller seg din Far og deg sitt barn, er ingen tomme høflighetsfraser og ikke bare innbilning, men sant, guddommelig alvor. Han elsker deg høyere enn alle fedre i verden kan elske barna sine, og ser i sannhet på deg som sitt kjære og dyrebare barn.

Hvorfor skulle du da nøle med å overgi deg villig og glad til en slik Far, så han kan lede deg og ta vare på deg i alt som en far? Hvordan kan du annet enn gjerne lyde en slik Far og villig følge ham i alle ting?

Tenk også på, du kristne hjerte, hvilke usle, dårlige og tåpelige barn vi mennesker er når vi blir overlatt til oss selv. Trekker Herren sin hånd tilbake fra oss, gjør vi ikke annet med all vår innbilte klokskap enn å styrte oss i ulykke. Menneskets vilje, sier man, er dets himmerike – etter dets egen innbilning, vel å merke; men i virkeligheten er den dets helvete, dets gift og død.

Hadde Gud Herren ikke gitt oss noe bud om at vi skulle overgi oss til ham, og intet løfte om at han vil styre, forsørge og lede oss, burde vi likevel uten opphør og i ydmykhet be ham om å ta seg av oss, styre oss og være vår Far, verge, leder og forsørger. Skulle vi tåpelige men-

nesker da tenke oss lenge om før vi overgir oss helt til hans hellige råd og vilje, når han ikke bare har befalt det, men også har bundet seg selv ved så høytidelige tilbud og løfter?

La oss dessuten se på de helliges eksempler! Alle har de overgitt seg til Gud og med legeme og sjel betrodd seg til hans farsomsorg og styre. Og alle har de måttet bekjenne at Gud etter sitt råd nok har ledet dem underlig, men likevel salig, og til sist ført dem til ære. Når vi overgir oss til Gud, trenger vi ikke tro at det er med oss han vil prøve sitt nådige og salige styre for første gang. Å nei, helt fra begynnelsen av har han ført alle sine kjære barn slik at de takker ham evig for hans godhet – og det vil han også gjøre med oss.

Det finnes heller ikke noe bedre middel til å rive seg løs fra de tærende sorgene og få et godt og rolig liv enn å overgi seg i Guds vilje. Vårt hjerte og hode kan jo ikke ha noen bløtere pute å hvile på enn Guds nådefang. Om Potifar står det at da han hadde satt Josef over sitt hus og over alt han eide, og så at alt lyktes i hans hånd, og at Herrens velsignelse var over alt han hadde, i huset og på marken, overlot han alt i Josefs hånd og brydde seg ikke om annet enn å spise og drikke (1 Mos 39,3–6).

Ja vel, mine kjæreste tilhørere (og lesere), la oss sette Jesus Kristus til forvalter over vårt gods og hele vårt liv og overlate alt i hans hender! Han kan ikke bringe med seg annet enn nåde, velsignelse og liv; han vil ikke ødelegge noe for oss. La oss ikke bekymre oss for noen ting uten å elske ham, be og gjøre det kallet vårt fører med seg, og trøstig overlate alt det andre til ham!

For det andre skal vi også bruke denne læren *som en oppmuntring til gudsfrykt*. Som vi alt ofte har sagt, må en sann kristen alltid være lydig mot sin Gud og stadig ha det hellige forsett at han aldri med vitende og vilje vil vekke sin kjære Guds vrede og aldri handle mot hans vilje.

Slik de hellige englene i himmelen alltid står for Gud (Job 1,6) og venter på hans vink og befalinger for å utføre dem, slik stiller en gudfryktig sjel seg daglig fram blant Guds barn og venter i barnlig hengivenhet og ydmykhet på hans vink og ledelse. Den ønsker å være for sin Gud det som en hånd eller en fot er for den selv: noe som beveger seg eller hviler etter dens vilje.

Den ville regne den dagen for tapt og ulykkelig da den ikke kunne gjøre noe til Guds ære og til tjeneste for nesten, og ikke bøye og

fornekte sin egen vilje for at Guds hellige vilje kunne skje. Også *den* ønsker seg en gravskrift som den David har fått av Den Hellige Ånd: at han «i sin levetid hadde tjent Guds råd» (Apg 13,36). Den lengter etter «ikke lenger å leve for seg selv, men for ham som døde og ble reist opp» for den (2 Kor 5,15).

Den som ikke øver seg i dette – den som vil være en kristen og likevel leve etter sitt eget sinn, følge sine lyster og ikke av hele sitt hjerte gi seg hen til tjenesten for Gud og nesten – han ligner for meg en tjener som gjerne vil ha ære, vern, underhold og lønn av sin herre, men uten å gjøre ham noen tjeneste eller bry seg om hans befalinger. Slike egenrådige og hovmodige tjenere viser man døren.

La oss derfor huske hva slike navn fører med seg, hver gang vi hører oss kalt ved vårt døpenavn, eller når vi fra prekestolen eller ved andre anledninger blir kalt kristne, Guds barn, Herrens gjenløste, dyrekjøpte sjeler, Guds utvalgte, hellige og elskede og så videre. De fører ikke bare med seg en ære og nåde som Gud viser oss, men også en plikt som han kan kreve av oss for all sin godhet.

Vår dåpspakt har en dobbel hensikt: én som fra Guds side er rettet mot oss, og én som fra vår side er rettet mot ham. Han vil være vår kjærlige Far, forsørger, Frelser og talsmann alle dager i livet vårt. Vi derimot skal være hans lydige og kjærlige barn, hans nye skapninger, hans tjenere og redskaper til å gjøre hans hellige vilje.

Vi skal være hans synlige og dødelige engler på jorden, som like villig skal utføre hans befalinger som englene i himmelen. Det ytre mennesket har to hender som det utfører sitt arbeid med; slik har også det indre mennesket så å si to hender. Den høyre hånden er troen, den venstre kjærligheten. Med den første tar det imot det Gud i nåde rekker det; med den andre gir det ham igjen alt det er, har og formår.

Denne pakten blir fornyet hver gang vi hører Guds ord, ber eller går til Herrens bord. For det korte innholdet i alle prekener er Guds godhet og vår takknemlighet, Guds kjærlighet og vår gjenkjærlighet. Bønnens grunn er den barnlige tillit til Guds nåde og miskunn, men dens vilkår er den barnlige lydighet. Det har vår Frelser vist ved å sette ordet *Far* først i sin bønn. En gammel lærer har med rette sagt at det måtte være et dumdristig og uforskammet menneske som våget å

kalle Gud sin Far, når han ikke hadde i sinne å gjøre det et barn har plikt til.

Slik kan også læren om den hellige nattverd sies kort med disse få ordene: Jesus er min, og jeg er hans; eller: Jesus, du i meg og jeg i deg! Du gir meg deg selv, ditt hellige legeme og ditt dyre blod, sammen med all din fortjeneste, din rettferdighet, ditt liv og din salighet; og jeg gir deg mitt hjerte og alt det jeg er, har og formår.

Ja, alle skapninger som er omkring oss, og som vi daglig bruker til vår nødtørft, glede og fornøyelse, roper så å si alle med én munn: «Menneske, *ta og gi*! Ta imot Guds gaver og gode ting, men gi ham igjen kjærlighet, lovprisning og barnlig lydighet.» Når vi sitter til bords og holder måltid, bør vi huske at Gud daglig lar bordet dekke for oss, slik en husfar gjør for sine barn og tjenestefolk, for at vi skal være hans venner og tjenere og prise hans miskunn.

De store herrer gir tjenerne sine klær i en egen hofffarge og med et eget snitt, for at de skal være lette å kjenne igjen fra andre og samtidig selv alltid bli minnet om den lydighet de skylder. Slik burde også vi, hver gang vi tar på oss klær som passer for vår stand, alltid minne oss selv om hva vi skylder vår Gud, som vi har å takke for alt.

Den som ikke daglig tenker på dette og av all evne legger vinn på å leve etter det, hvordan kan han våge å tilegne seg navnet kristen og rose seg av troen? Det er hyklere og skinnkristne som vil nyte godt av Guds edle gave, Kristus Jesus, den korsfestede, med hans fortjeneste, rettferdighet og salighet, men ikke overgi sitt hjerte til Gud – som vil nyte Guds godhet, men ikke tjene hans vilje.

Til slike sier Herren Jesus selv bebreidende: «Hvorfor kaller dere meg Herre, Herre! – og gjør ikke det jeg sier?» (Luk 6,46). «Ikke enhver som sier til meg: Herre, Herre! skal komme inn i himlenes rike, men den som gjør min himmelske Fars vilje» (Matt 7,21).

For å gi denne formaningen desto større ettertrykk vil vi nå framstille læren om overgivelsen til Gud i form av en forpliktelseserklæring – i likhet med ekteskapskontrakten mellom Herren Jesus og den troende sjel som vi ga et utkast til ovenfor, i andre del, ellevte preken. Den lyder slik:

Jeg, undertegnede, kunngjør herved for den treenige, allvitende Gud, som prøver hjerter og nyrer, for de hellige englene, for den

kristne kirke og for hele verden: Ved Den Hellige Ånds store og særlige nåde er jeg blitt fridd ut av mørket og opplyst med det himmelske lys.

Jeg har med rette betraktet og overveid de mange velgjerningene som min nådige Gud og Far har vist meg til sjel og legeme, i det skjulte og i det åpne, i så overstrømmende mål. Han har ikke bare skapt, ernært, forsørget, vernet og holdt meg oppe alle mitt livs dager, så jeg har ham og hans miskunn alene å takke for alt det jeg er og har.

Han har også forløst meg ved sin aller kjæreste Sønns, min Herre og Frelser Jesu Kristi, dyre blod og rikelig vist meg sin guddommelige, umålelige kjærlighet, langmodighet og barmhjertighet. Ved sitt hellige ord, sin Ånd og nåde har han ført meg til anger og omvendelse, tatt meg opp i fellesskapet med sin enbårne Sønn og med andre hellige Guds barn, og av bare nåde og miskunn, uten noen fortjeneste eller verdighet hos meg, innsatt meg som arving til det evige liv.

Dernest kommer jeg etter min kjære Guds ord på kristen vis i hu hva som er min plikt, og at jeg i min spede barndom, straks jeg var kommet til verden, av mine kjære foreldre og faddere ble overgitt og helliget til min Gud, Skaper og Opprettholder, Frelser og talsmann. Derfor vil jeg herved på det kraftigste gjenta, fornye og stadfeste denne overgivelsen.

Slik overgir, overdrar, gir og ofrer jeg til den treenige Gud, Fader, Sønn og Hellig Ånd, min sjel og mitt legeme, min forstand, vilje og hukommelse, mitt hjerte, mot og sinn, og alle mine krefter, evner, ønsker og lengsler, all min higen og trakten, alle mine tanker, ord og gjerninger.

Jeg forplikter meg til, med Den Hellige Ånds hjelp, så lenge jeg lever, trofast å legge vinn på å bruke alt dette ene og alene til hans høyhellige navns lov, ære og pris og etter hans aller helligste vilje, for slik å vise min kjærlighet til ham, min tro og mitt håp på ham.

Likeledes legger jeg herved ned for hans føtter alt det han har gitt og betrodd meg av timelige ting, og er rede til å beholde det, forlate det og bruke det etter hans hellige vilje; til det venter jeg at hans nådige styrelse og regjering vil gi meg god anledning. Samtidig erklærer jeg herved at jeg mer og mer vil dra mitt hjerte bort fra verden og dens forfengelighet, stå imot mitt syndige kjød og dets lyster, av hjertet hate alt ugudelig vesen og uten frykt tale mot det og motarbeide det.

Jeg vil bryte ned Satans rike og hjelpe til med å fremme, utbre og opprettholde min Herre Jesu Kristi nåderike, og ved enhver anledning søke min Guds, Skapers, Opprettholders, Frelsers og talsmanns ære. Verken medgang eller motgang, frykt eller lyst, det høye eller det lave, det nærværende eller det som skal komme, skal holde meg borte fra dette; men ved hans nåde vil jeg være min Gud tro inntil døden.

Måtte du, min Gud, finne ditt nådige velbehag i alt dette som jeg her av et ydmykt og takknemlig hjerte har besluttet og skrevet ned, og ta imot det og stadfeste det ved Jesus Kristus i Den Hellige Ånds kraft!

Ditt barn og din trofaste tjenerinne inntil døden
Sjelevig

Dere kristne hjerter, le ikke av og ta ikke ille opp det jeg skriver i en god, kristen hensikt og med et kjærlig hjerte! Dette utkastet skal forklare profeten Jesajas ord: «Én skal si: Jeg hører Herren til! En annen skal kalle seg ved Jakobs navn. En tredje skal skrive med sin hånd: Jeg hører Herren til!» (Jes 44,5).

Det er ikke noe nytt her, bortsett fra kanskje måten det er framstilt på. Ellers er det det gamle, som forklaringen til de tre trosartiklene i vår dyrebare lille katekisme inneholder, og som vår dåpspakt og hele kristendommen i samsvar med den krever. Når dere tenker rett over saken, tviler jeg ikke på at dere villig vil skrive navnet deres under, og slik fornye dåpspakten og vise deres takknemlighet mot Gud. Gud hjelpe meg og dere til å leve våre dager i hans tjeneste og til sist fullende dem der!

For det tredje skal vi også bruke denne læren til *undervisning og trøst mot alle slags prøvelser og trengsler i disse siste, sørgelige og vanskelige tider*. Jeg må innrømme at trengslenes vann nå flommer over alle steder, og at hver krok i den dyrebare kristenheten er fylt av gråt, sukk og jammer. Alle kongeriker og land står så å si i lys lue, og det ene folket hvesser sverdet mot det andre. Den som etter Guds vilje får leve en stund til, må ikke vente seg gode dager, men bare forberede seg på elendighet og nød. For det kan ikke være annerledes.

Det ugudelige vesenet, hykleriet, den falske tryggheten og den kjærlighetsløse og ufruktbare kristendommen har tatt overhånd overalt. Den forbannede gudsfornektelsen og spotten våger å vise seg

og la seg høre åpenlyst og uten frykt, og den finner støtte blant de største, viseste og mektigste.

Verden har begynt å drive spott med de guddommelige og himmelske ting, med Guds ord og hans hellige sakramenter, med den korsfestede Jesus og hans hellige liv og lære. Derfor vil den rettferdige og hellige Gud sette hele sin vrede inn mot slike vederstyggeligheter og vekke himmel og jord mot denne fryktelige ugudeligheten. Han vil hisse gudsfornekterne og de ugudelige spotterne mot hverandre, så de skal rive i stykker og fortære hverandre som rasende ulver og hunder.

Da vil også de gode og gudfryktige bli dratt med inn i trengselen og lide stor angst og nød. Men hvilken trøst har de da, og hvordan skal de forholde seg i en slik tid? Jeg svarer: De kan ikke gjøre noe bedre enn å overgi seg i Guds vilje med kristen tillit, stille tålmodighet og barnlig lydighet, betrakte hans dommer over de ugudelige med barnlig frykt og av hele sitt hjerte stole på hans nåde og farsmiskunn.

På timelige ting må de ikke bygge, men rette seg etter apostelens formaning: at blant de gudfryktige skal «de som har hustru, være som de som ikke har, de gråtende som de som ikke gråter, de glade som de som ikke gleder seg, de som kjøper, som de som ingenting eier, de som bruker verden, som de som ikke bruker den» (1 Kor 7,29–31).

Den som i disse siste, vanskelige tider kan bevare troen og en god samvittighet, bør ikke klage over noe tap. Og den som trøstig kan overgi seg i Guds nådige vilje og frimodig overlate seg selv og sine til hans farsmiskunn og styrelse, hans håp skal ikke bli til skamme.

Rødehavet kan ikke sluke andre enn farao og hans ugudelige hær; for Guds folk må det tjene som en mur og la dem gå uskadd igjennom. Ilden i den glødende ovnen kan nok drepe tyranniets og ondskapens tjenere, men på dem som stoler på Gud, fortærer den bare båndene de er bundet med (Dan 3,20).

Om alt så går hulter til bulter, er og blir det likevel visst at Herren kjenner sine og ved sin makt bevarer dem til frelse. Og om Satan med Guds tillatelse raser og larmer aldri så mye, makter han likevel ikke å rive de troende og utvalgte ut av Herren Jesu hånd eller skille dem fra Guds kjærlighet.

Hos den berømte gamle biskop Paulinus av Nola leser man om en merkelig hendelse med en gammel mann som var katekumen og

nybegynner i kristendommen, og som etter dåpen fikk navnet Viktor. Fortellingen passer godt til det vi har for oss. I en storm ble denne mannen revet bort fra land helt alene i en liten båt. I flere uker drev han omkring på havet uten seil, uten mat og uten noen menneskelig hjelp, og ble bare vernet, forsørget og holdt oppe av Gud og hans engler.

«Skulle vel,» sier Paulinus, «dette mennesket ha kunnet holde ut ved naturens krefter – langt borte ikke bare fra land, men fra alle mennesker, en lekeball for vindene, en landflyktig fra jorden (*exul*), en gjest på mange hav (*diversi maris hospes*), skilt fra alle mennesker? Skulle han ved egne krefter ha kunnet leve i tjuetre dager blant bølgene og havets uhyrlige dyr, i en farkost som alltid vaklet og ble kastet hit og dit, uten mat, svak og matt av alderdom og redsel?»

Den lille båten hans ble først drevet mot byen Roma, så han kunne se fyrtårnet i den romerske havnen. Siden ble den jaget sørover langs Campania, og derfra pisket av storm og uvær over til Afrika. Derfra ble den igjen revet bort og drev en tid omkring Sicilia, men slik at man godt kunne merke at den ble styrt av Guds hånd. For der det var fare på ferde, som ved klipper og skjær, holdt den seg tilbake, og der det var trygt, gikk den fram.

Til sist tok hans flakking og farer slutt i Lukania. Der kom båten så nær land at den gode gamle fikk øye på noen fiskere; han ropte til dem om hjelp, og de fikk ham i land. Der takket han Gud inderlig, lot seg straks døpe og levde siden et kristent og hellig liv.

Men det som er særlig merkelig ved denne hendelsen, er at Paulinus forteller at denne gudfryktige oldingen – som uten tvil i en slik nød hadde lært å be riktig inderlig – flere ganger på sin underlige sjøreise så Herren Kristus sitte bak i båten ved roret. Han hørte ham lokke vennlig på seg, ja, han la til og med hodet sitt i hans fang. Han så også de hellige englene som holdt vakt på båten og gjorde alt det sjøfolk pleier å gjøre om bord på et skip.

Denne sjeldne hendelsen har jeg villet fortelle til trøst for alle kristne sjeler. Når det går underlig til i disse siste, bedrøvelige tider, og når også deres lille båt blir kastet omkring av vind og bølger og de ikke vet hva de skal gjøre, skal de ikke miste motet, men med hjertelig tillit overgi seg til Guds og Herren Jesu styre. Å, lykkelige skip som

har Jesus til styrmann og de hellige englene til mannskap, og som er utrustet og forsynt med Guds nåde og miskunn!

Å, salige sjel som har overgitt seg helt til Guds farsstyre og bare begjærer å leve og dø i hans nåde og kjærlighet! La vindene storme – la bølgene bruse – la djevelen og verden rase og vende opp ned på alle ting om de kan; et slikt skip skal de likevel ikke kunne slå i stykker, og en slik sjel skal de ikke kunne sluke.

La oss derfor, mine kjæreste medkristne, ikke frykte for noe annet enn synden! La oss se alt som møter oss, som Guds hellige og gode vilje, og ta imot det med glede! De bitreste frukter blir søte og velsmakende når de legges ned i smeltet og renset sukker; slik blir også trengselens største bitterhet søt når man tar imot den som Guds søte vilje. For Abraham ville det ha vært uutholdelig å tenke på at han skulle slakte og brenne sin eneste og kjære sønn som offer; men Guds vilje gjør alt søtt for ham.

Apostelen Paulus led mange trengsler, mer enn de fleste andre. Han ble ikke bare så ofte fengslet, kom i livsfare, led skibbrudd, var et døgn i dypet, ble overalt plaget, forfulgt og brakt i fare av jøder og hedninger og falske brødre, og måtte utføre sitt embete i strev og møye, ofte i nattevåk, i sult og tørst, ofte i faste, i kulde og nakenhet. Han ble også slått i ansiktet og plaget av en Satans engel.

Alt dette maktet han å overvinne ved å tenke på Guds hellige og søte vilje, og han lot seg nøye med hans nåde. «*Derfor*,» sier han, «er jeg vel tilfreds i skrøpelighet, under mishandling, i nød, i forfølgelser og trengsler for Kristi skyld» (2 Kor 12,10).

Se, selv i så mange trengsler og så mye angst mistet ikke den dyrebare apostelen motet. Ja, etter det greske ordet han bruker – det samme som står i 1 Tess 3,1 og 2 Kor 5,8, og som betyr ‹ha behag i› – synes han til og med godt om trengslene sine og har behag i sitt kors.

Hva kommer det av? Av hans Guds nåde og søte vilje. Vår Frelser selv måtte ta imot et bittert beger som han ikke bare grøsset ved, men som også fikk ham til å svette blodig angstsvette. Men han gjorde det søtt med sin kjære Fars vilje som med sukker: «Far,» sa han, «la ikke min vilje skje, bare din» (Luk 22,42). La oss trøstig følge disse forgjengerne og alltid og overalt si av hjertet: Hva Gud vil! Som Gud vil! Når Gud vil!

Hvorfor vil du deg klage,
hvi vil du, kjære sjel,
med sorg deg selv så plage?
Tro du din Frelser vel!
Vær i ham glad og fro!
Han vet din sak å vende
til god og lykkelig ende;
det skal du stadig tro.

Han aldri dem forlater
i noen motgangstid
som kjenner ham som Fader
og setter til ham lit.
Ser det enn farlig ut,
så skal du ikke grue;
du skal dog frelse skue
fra all miskunnhets Gud.

Femtende preken. Om den troende sjels gudelige og hellige nidkjærhet

I Jesu navn. Amen.

2 *Kor* 11,2: «*For jeg er nidkjær for dere med Guds nidkjærhet.*»

Den kjente greske filosofen Plutark har blant andre skrifter også etterlatt seg ett som han kaller *De sju vises gjestebud*. Der lar han disse vise mennene tale klokt om alle slags ting, og så kommer de også inn på spørsmålet om hvilken husholdning som er den beste. De svarer på forskjellige måter. Solon sier at den beste husholdningen er den der det ikke finnes noe urettferdig ervervet gods, der formuen kan holdes ved like uten frykt og mistanke og brukes uten anger.

Bias sier at den husholdningen er best der husbonden frivillig gjør og oppfører seg slik loven tvinger ham til å gjøre offentlig. Pittakos sier at det er den der man ikke lengter etter noe overflødig og ikke mangler noe nødvendig, og så videre. På samme måte kunne gudfryktige hjerter finne et behagelig og nyttig tidsfordriv i å reise dette spørsmålet og svare på det på flere måter.

Man kunne si at den beste husholdningen er den der mann og kone, barn og tjenestefolk lever i vakker enighet, lik sol, måne og stjerner. De møter hverandre med dydens og kjærlighetens glans og lar samti-

dig lyset fra sitt gode liv skinne som et eksempel for andre. Det bildet bruker Den Hellige Ånd selv i Josefs drøm, der hans far, mor og brødre betegnes som sol, måne og stjerner (1 Mos 37,9).

Jesuitten Drexel har også sagt meget riktig at den beste husholdningen er den der man søker og passer på det jordiske og de forgjengelige godene på en slik måte at man ikke glemmer og spiller bort det himmelske og evige. En annen klok mann sier at det er den der man ber som om intet arbeid hjalp, og arbeider som om ingen bønn hjalp.

Man kan finne på og legge til flere slike svar. Man kan si at den beste husholdningen er den der man fra først til sist har den sanne gudsfrykt for øye. Likeså den der alle i huset legger vinn på å beholde en nådig Gud i himmelen, en god samvittighet i hjertet og et godt navn hos den ærbare verden. Og likeså den der Guds velsignelse regnes som den beste inntekten, og gavmildhet mot nesten i nød som den beste utgiften.

Man kan også sammenligne en god husholdning med en velstemt lutt som blir rørt og spilt av en kunstferdig hånd. For likesom en lutt har forskjellige strenger, slik må det i en husholdning være mange personer: faren og mannen, moren og hustruen, barn og tjenestefolk. Alle deres hjerter må stemmes, røres og styres av Guds hånd, så de alle sammen kan stemme overens i Guds lov og pris, i gudsfrykt, fredsommelighet, saktmodighet, ydmykhet, kyskhet, oppriktighet, vennlighet og så videre.

Man kan også si at husholdningen må ligne en velanlagt hage. Der lar man alle slags nyttige urter, vakre blomster, edle planter og fruktbare trær og busker vokse og steller dem godt. Men ugresset, tornekrattet, tistlene og skreppene hater man, og man luker og river dem opp i tide, så de ikke skal ta overhånd og kvele de gode vekstene.

Slik må enhver gudfryktig husfar se til at ikke bare han selv, men også folket i huset hans – som vannet ved hans lære og eksempel – kan være «rettferdighetens terebinter, Herrens plantning til hans ære» (Jes 61,3). Han må også være nidkjær og holde øye med last og ondskap, hindre all forargelse og ugudelighet med god tukt og nøye tilsyn og ikke la den ta overhånd, og så videre.

Om jeg bare holdt meg til denne siste lignelsen og prøvde vår tids husholdninger etter den, ville det ikke finnes altfor mange som er ordnet og innrettet etter den. Til slutt i lignelsen krevde jeg av en

husfar at han skal være nidkjær mot forargelse og ugudelighet. Jeg tror det finnes mang en husfar som ikke vil være den ringeste i sin kristendom, men som likevel ikke vet hva en slik hellig nidkjærhet er.

De fleste kjenner ikke til annen nidkjærhet enn vredens nidkjærhet: at man ofte i utide og uten grunn blir sint for en ubetydelig ting, og samtidig banner kraftig, bråker og bærer seg, skjeller, smeller og slår om seg. Det går med mange kristelige dyder og plikter som med urtene: De edleste og beste som vokser på et sted, kjenner de fleste av stedets folk verken av navn eller kraft.

Mange som kaller seg kristne, vet ingenting om disse dydene og kjenner like lite navnet deres som kraften deres. De gir ikke akt på dem når de blir beskrevet eller forklart etter Guds ord, og derfor bryr de seg heller ikke om å øve seg i dem. Som eksempel på dette vil vi denne gangen bare nevne den gudelige nidkjærheten. Den er en av den troende sjels edleste dyder og en av troens vakreste og mest gagnlige frukter.

Likevel er jeg viss på at denne dydens navn er helt fremmed for mange, og at dyden selv er dem enda mer ukjent. Men hele Den hellige skrift er full av ord og eksempler som krever gudelig og hellig nidkjærhet av de botferdige og troende sjelene.

Dessuten er det umulig at troen skal kunne være uten kjærlighet, og kjærligheten uten nidkjærhet. Og endelig er det slik med denne dyden at man snart gjør for lite og snart for mye av den og kan forvrenge den til en last. Derfor er det nødvendig at vi gransker den noe nærmere og nøyere og legger den fram til oppbyggelse. Gud gi at det må skje med frukt og nytte, for Jesu Kristi skyld! Amen.

Hos hedningene var det skikk og bruk å bære fram et offer for brud og brudgom når de gikk inn i ekteskapet, for at de skulle få leve et fredelig og velsignet ekteskap sammen. Men gallen fra offerdyret ble revet ut og gravd ned i jorden ved siden av alteret. Med det ville de utvilsomt vise at all bitterhet måtte ryddes bort fra ekteskapet, og at kjærligheten alene skulle herske der.

Vår Gud derimot krever et helt offer. Han vil at hele legemet med alle sine lemmer, hele hjertet og hele sjelen med alle sine evner skal være helliget ham – og det så helt uten unntak at han til og med krever gallen. Jeg mener: Vreden, som han selv har lagt ned i mennesket, vil

han ikke ha utryddet og helt avskaffet, men bare renset. Den gudelige nidkjærheten er en av de edleste gavene man kan bringe ham.

En brennesle er en plante som alle hater. Men ved apotekerkunsten kan den likevel lages til slik at den blir et edelt legemiddel og gjør stor nytte i sykdommer som kommer av kalde og seige væsker i kroppen. Slik er det også med menneskets evne til vrede: Når den formes og styres av Guds Ånd og nåde, kan den bidra mye til Guds ære og til nestens og vårt eget gagn og beste.

Om dette taler apostelen i teksten vår: «Jeg er nidkjær for dere med Guds nidkjærhet.» I ordene som følger, sammenligner han seg selv med en frier eller brudefører, og menigheten i Korint med en brud som han vil føre fram for sin Herre Jesus som *en ren jomfru* – ren og ubesmittet i lære og liv. Men de falske apostlene hadde sneket seg inn hos denne jomfruen som svikefulle, hemmelige friere på Satans vegne. Med sitt smiger søkte de å få hennes tanker «fordervet og vendt bort fra den enkle og rene troskap mot Kristus» (2 Kor 11,3).

Over dette er apostelen, som sin Frelsers trofaste venn og tjener, nidkjær med Guds nidkjærhet – det vil si med en hellig, ren og åndelig nidkjærhet. Han var ikke misunnelig fordi andre fikk mer penger av korinterne og ble bedre behandlet av dem enn han. Han trådte ikke etter deres gods og sin egen fordel, og han hadde heller ingen kjødelig hensikt i denne saken.

Det han er nidkjær over, er at de falske apostlene med sitt skryt og sin smigrende tale villedet menigheten, som om den hadde noe bedre og større å vente enn det den hadde fått av apostelen. Slik førte de den bort fra den enfoldige troen og den rene kjærligheten til Herren Jesus og forledet den til skinnhellighet og nysgjerrighet.

Av dette kan man allerede i noen grad slutte seg til hva den troende sjels gudelige og hellige nidkjærhet er. Den er, som doktor Luther meget treffende kaller den, «en fortørnet eller vred kjærlighet». Den er et blandet vann som på én gang har både sødme og bitterhet i seg, men som er rent, nyttig og velgjørende fordi det renner gjennom god og helliget jord.

Man kan si at den er «en hellig og heftig lengsel etter å behage Gud og fremme hans ære og nestens beste». Eller: «en kraftig og heftig bevegelse i den sjelen som elsker Gud. Den blir vakt av Den Hellige Ånd

og har som mål å holde oppe og utbre Guds rike i en selv og i andre, og å hindre, forstyrre og rydde bort alt som står dette riket imot.»

Andre sier at den gudelige nidkjærheten er en opprørt og fortørnet kjærlighet til Gud, som kraftig taler mot og står imot alt det som djevelen og menneskene setter inn mot Guds ære. Den er en fiende av Guds fiender, en våken hund som straks gjør når den merker tyver og røvere omkring Guds hus.

Den er Herren Jesu trofaste venn, som overalt forsvarer hans ære med frimodighet, en tapper soldat som er rede til å sette livet og alt inn for Herren Jesus, og så videre. Men etter hvert som denne betraktningen skrider fram, skal det bli enda klarere hva denne nidkjærheten egentlig er, og hvordan det står til med den.

At en slik hellig nidkjærhet finnes hos en troende sjel, er lett å vise. At Gud selv, som er den evige kjærlighet, er nidkjær for menneskenes timelige og evige vel, har vi nylig hørt av profetens ord: «Herrens, hærskarenes Guds nidkjærhet skal gjøre dette» (Jes 9,7; 2 Kong 19,31). Også Herren Jesus tilskrives nidkjærhet når den åndelige bruden sier: «For sterk som døden er kjærligheten, hard som dødsriket er nidkjærheten. Dens glød er som ildens glød, en Herrens flamme» (Høys 8,6).

I forløsningsverket har vår Frelser vist seg som en brudgom som søker å frelse sin elskede, som røvere har ført bort, selv om det koster ham livet. Hele hans vandring her på jorden vitner nok om den nidkjære, makeløse kjærligheten han bar til oss mennesker, og som alle de hellige englene ikke kan undre seg nok over.

Den Hellige Ånd kalles også «kjærlighets Ånd», «styrkes Ånd» og en Ånd som tenner, som en ild. For sammen med Faderen og Sønnen søker og fremmer han vår frelse og salighet med glødende kjærlighet (2 Tim 1,7; Jes 11,2; 4,4). Slik Gud selv er, slik gjør han også de sjelene som henger ved ham i troen. De får del i guddommelig natur og blir fylt til hele Guds fylde (2 Pet 1,4; Ef 3,19). Følgelig blir de også tent av gudelig nidkjærhet.

At den sanne troen føder kjærlighet, er hevet over all tvil. Men kjærligheten er en himmelsk ild som stadig vokser og griper om seg og til slutt blir en stor brann – den kaller man en hellig og gudelig nidkjærhet. Ingen sann og oppriktig kjærlighet kan være uten nidkjærhet; det lærer erfaringen oss hver dag. Kjærligheten ulmer i hjertet som en innestengt ild. Men når en eller annen anledning – en

nød eller motgang som rammer den man elsker – gir den luft, bryter den fram med en slik kraft at man undrer seg over det.

Så lenge mannen er frisk og det går ham godt, ser det ut til at hustruen bare elsker ham med en vanlig og middels kjærlighet. En mor elsker barnet sitt når det ligger ved brystet hennes eller leker omkring henne, men fordi man er vant til det, regnes det ikke for noe særlig. Men blir mannen dødssyk eller kommer i en annen fare og nød, faller barnet stygt eller blir angrepet av et dyr, da begynner kjærligheten å bre seg ut og gjøre under.

Da blir det kjærlige hjertet engstelig. Da våker hun, da ber hun, gråter og sukker, da løper hun til. Da glemmer hun seg selv – sin egen pleie, makelighet og helse, ja, sitt eget liv – og er rede til å ofre og gi seg selv for å redde den hun elsker. Når nå den naturlige kjærligheten virker dette, slik vi hver dag ser med våre egne øyne, hva må da ikke den gudelige og himmelske kjærligheten utrette!

De troende sjelene går ofte omkring så ubetydelige og enfoldige at det verken faller dem selv eller andre inn at de skulle ha noen særlig nidkjærhet for Gud. Men når en anledning byr seg, og de ser at Satan og den onde verden angriper deres Guds og Herren Jesu ære, eller når nestens behov krever det, da bryter kjærligheten deres fram med velde. De glemmer seg selv og brenner for Gud og nesten – så får det ellers gå som det vil.

Den gudelige nidkjærheten er altså noe som nødvendigvis følger av troen, som forener oss med Kristus. Likesom det er en mors og en trofast ektefelles art å elske med nidkjærhet, slik er det også den troende sjels art. Det første springer ut av naturen, det andre av nåden. En hustru eller mor som ikke elsker mannen eller barnet sitt inderlig, og som ikke er nidkjær for dem når nøden kommer, kan ikke regnes for en trofast ektefelle og en rett mor. Slik kan heller ikke den regnes for troende og oppriktig som ikke elsker Gud inderlig og ikke er nidkjær for hans ære når anledningen er der.

La oss nå se noe nærmere på det som er sagt ovenfor om den gudelige nidkjærheten, og belyse det. Da vil vi også bedre se hvor nødvendig den er. Den troende sjelen er nidkjær for Gud og alt som er guddommelig. Den vet, ikke bare av hans ord, men også av egen erfaring, hvor kjærlig, miskunnelig, nådig og barmhjertig Gud er,

hvor godt han mener det med menneskene, hvor høyt han elsker dem og hvor trofast han sørger for deres timelige og evige vel.

Den vet hvilket hellig, rent og fullkomment vesen han er, og at alle hans bud, hele hans orden, alle hans veier, dommer og gjerninger er hellige, rettferdige og gode. Derfor kan den ikke tåle at noen gjør noe mot ham, eller at man setter til side den ære, frykt og kjærlighet man skylder ham, og ikke bryr seg om hans nåde og velgjerninger eller tar dem til hjertet.

Når den da ser at noen mennesker ennå henger ved stumme avguder, tjener djevelen i hedensk blindhet og ikke vet noe om Gud, flammer den opp. Den skulle ønske at den med sitt eget lys kunne tenne mange andre, og at den kunne spre den kunnskapen om Gud som den selv eier, i mange tusen hjerter. Det gjør den inderlig vondt at det skal finnes mennesker i verden som ikke kjenner og ærer og tilber den eneste, evige og sanne Gud slik det seg hør og bør – han som er alle tings Skaper og Opprettholder, menneskeslektens Frelser og Talsmann.

En lærd utenlandsk forfatter forteller at om man delte den bebodde og kjente jorden i tretti like store deler og undersøkte hva slags mennesker som bor på hvert sted, ville man finne at nitten deler er i hedningenes eie, seks i muslimenes og bare fem i de kristnes, der de bor samlet. Når den troende sjelen leser dette, begynner hjertet å banke heftig, og tårene stiger opp i øynene. Den skulle ønske den hadde en røst som kunne lyde gjennom alle verdensdeler, så den overalt kunne forkynne den treenige Gud og Jesus Kristus, den korsfestede, og fylle alt med den frelsende kunnskapen om ham.

Og kan den ikke gjøre noe annet, så ber den med stor iver og andakt for de vantro hedningene, jødene, tyrkerne og tatarene. Den ber om at Gud etter sin store kjærlighet og miskunn vil forbarme seg over dem, fri dem ut av mørkets makt og sette dem over i sin elskede Sønns, Jesu Kristi, rike (Kol 1,13). Den holder ut med bønn og påkallelse om at Herren etter sin store kjærlighet vil vekke opp lærere og apostler, utruste dem med ånd, kraft og gaver og sende dem til de vantro.

Den bøyer seg nok for hans dommer over slike folkeslag og vet at de er hellige og rettferdige. Men samtidig roper den om nåde og barmhjertighet for dem og klager over at så mange tusen mennesker ikke

skal kjenne, ære og elske alle tings Skaper, hvis godhet de nyter hver dag, og den korsfestede Jesus, som jo også har utøst sitt blod for dem.

Et eksempel på en slik hellig nidkjærhet har vi i den hellige Paulus. Mens han ventet på noen av sine egne i Aten, «ble han opprørt i sin ånd da han så at byen var full av avgudsbilder». Og han begynte å forkynne om den sanne Gud, han som er herre over himmel og jord, og om Herren Jesus Kristus, ved hvem Gud skal dømme verden (Apg 17,16.22 flg.).

Likeså leser vi om Apollos, «en veltalende mann» som «var sterk i Skriftene», at han «var brennende i ånden», «talte og lærte grundig» om Herren og forkynte i jødenes synagoge (Apg 18,24 flg.). (*Edward Brerewood, Scrutinium religionum, kap. 5.*) (*Ennå er det for det meste bare de to verdensdelene Europa og Amerika som er kristnet, mens de tre andre verdensdelene fremdeles for største delen er bebodd av hedninger og muslimer. Oversetterens anmerkning.*)

Så ser den troende sjelen videre at den dyrebare kristenheten er revet sønder i mange partier. Noen av dem forfølger de andre med bittert hat, ja, de faller ofte over hverandre med løgn, urett, ild og sverd. Den ser at Guds ord enten blir satt til side eller byttet ut med menneskebud, fornuftsslutninger og innbilte åpenbaringer, at det blir skammelig forvrengt og tydet etter menneskers sinn. Den ser at man tillegger den rettferdige Gud ting som aldri er kommet opp i hans hjerte, og at man dermed forminsker hans ære og fyller hjertene med nysgjerrige, vanhellige og ugudelige tanker.

Den ser at Jesus, den korsfestede, den eneste mellommann mellom Gud og menneskene, ikke blir forkynt rent. Man setter bare mennesker ved siden av ham som mellommenn og talsmenn hos Gud, drar den fulle kraften i hans fortjeneste i tvil og formørker den på den måten. Man lapper tiggerfiller – menneskelige fortjenester og gjerninger – på hans kongelige purpurkappe, som er hans rettferdighet. Man forringer hans kjærlighet, setter hans nåde ned, fornekter hans guddom og lemlester hans hellige sakramenter, så deres kraft og virkning blir usikker. Kort sagt: Man vrir og vender på hans lære og retter og dømmer den etter fornuftens innbilninger, og så videre.

Når den ser alt dette, kan den igjen ikke annet enn bli nidkjær: gråte, be, kjempe, tale mot og av all kraft sette seg mot slike ulykker.

Den ønsker at all falsk lære må bli utryddet, at de forførte må bli ført tilbake og de villfarne opplyst og omvendt.

Den ønsker at all bitterhet og forfølgelse, all videre splittelse i kirken og alle partier og sekter som spotter eller forkleiner æren til Guds navn, må bli stanset og gjort til intet ved Guds Ånd og kraft. Og den ønsker at Gud må gi den dyrebare kristenheten «å ha ett sinn innbyrdes, etter Jesu Kristi forbilde, for at dere samstemmig og med én munn kan prise Gud, vår Herre Jesu Kristi Far» (Rom 15,5–6).

Den ville, som Gregor av Nazianz en gang sa, ikke nøle med å la seg kaste i havet som Jona, bare bølgene ville legge seg og all storm og brusing i kristenheten bli stilt. Den ville gjerne utøse sitt blod, om den bare kunne slokke den ilden som nesten har fortært den dyrebare kristenheten.

For det skjærer den i hjertet å måtte se at Herren Jesu hellige ord og lære ved djevelens avind blir gjort til et stridens eple. De som alle er forløst ved Guds Sønns kostbare blod og burde tjene Gud med samstemte hjerter og sinn, er splittet ved uenighet, hater hverandre og er til anstøt for de vantro og til forargelse for de svake.

Også her kunne vi ta eksempel av den hellige Paulus. Med stor nidkjærhet setter han seg mot de falske apostlene som forvirret menigheten og forvrengte evangeliet: «Men selv om vi eller en engel fra himmelen skulle forkynne dere et annet evangelium enn det vi har forkynt dere, han være forbannet!» Og: «Måtte de bare skjære seg fordervet, de som oppvigler dere!» (Gal 1,7–8; 5,12).

Videre kan ingen nekte for at den sanne kristendommen nesten er slukket blant våre dagers kristne. Etter vår Frelsers ord har «lovløsheten tatt overhånd», og «kjærligheten er blitt kald hos de fleste» (Matt 24,12). Bare de færreste kristne fører et gudfryktig og hellig liv slik dåpsløftet krever, og viser sin tro med gode gjerninger.

Skriften formaner oss at vi skal «vandre verdig for Herren», leve et liv som er hans «evangelium verdig» og «verdig for det kall» vi er kalt med. Vi skal «holde oss uplettet av verden», «skinne som lys i verden» og la vårt lys skinne for menneskene, så de kan «prise vår Far i himmelen» (Kol 1,10; Fil 1,27; Ef 4,1; Jak 1,27; Fil 2,15; Matt 5,16). Men dessverre ser man nesten overalt det motsatte blant de kristne. De har nesten ikke annet enn «skinn av gudsfrykt, men fornekter dens kraft» (2 Tim 3,5).

I den geistlige stand hersker hykleri, hovmodige og forargelige stridigheter, verdslighet og pengegriskhet, kulde, likegyldighet og lignende. I den verdslige stand hersker gudløshet, urettferdighet, fråtseri, undertrykkelse og utbytting av de fattige, løgn, bedrag, mord, krig, bestikkelser og så videre. I husstanden hersker banning, krangel, fiendskap, bitterhet, hat, misunnelse, utukt, urenhet, gjerrighet, hovmod, kjærlighet til verden, et kjødelig sinn og så videre.

Tukten i kirke og skole har nesten overalt forfalt. Ungdommen, kristenhetens edleste del og kirkens planteskole, blir forsømt. Den blir sjelden minnet om sin dåpspakt og blir ikke rett veiledet til en levende kunnskap om Jesus Kristus og til å følge etter ham. Den vokser opp i egenrådighet, kåthet og ondskap og lærer fra barnsben av å sette verdens dårskap og forfengelighet høyt. Den korsfestede Jesus, med hans frelsende lære og hellige liv, forstår den derimot ikke å sette pris på.

Den vet ikke hva selvfornektelse er. Den har ikke lært å bøye sin vilje, å korsfeste sitt kjød med lystene og begjærene og å øve seg i gudsfrykt. Derfor ser Guds lysthage, den kristne kirke, for en troende og gudelskende sjels øyne ut som forvillet og nesten overalt overgrodd med torner og tistler. Den ville humlen og andre skadelige slyngplanter har snodd seg om de unge trærne, og de edleste blomstene og vekstene står blant tett oppskutt ugress, så de nesten ikke kan ses.

Men for at ingen skal tro at man overdriver og stemmer klagen for høyt, ber jeg alle kristne prester og andre gudfryktige hjerter om én gang iblant å ofre litt tid på å undersøke i skolene hvor mange gudfryktige, sedelige og vel oppdratte barn det kan finnes der – barn som har Jesusbarnets lydighet, gudsfrykt og tukt lysende i øynene.

Jeg ber dem tenke nøye etter og gå gjennom husene i den byen, det soknet og det prestegjeldet som er betrodd dem, og granske hvor mange det er der man fører et sant kristelig, gudfryktig og samvittighetsfullt liv, og der ingen ugudelighet hersker. Hvor mange er de husene der ingen banning og sverging blir tålt, der bønnen blir flittig øvd, og der barn og tjenestefolk blir minnet om sin dåpspakt og undervist i katekismen? Hvor mange er de der man holder dem til å lese Guds ord, hører dem i det både i Skriften og i prekenene i kirken og lærer dem grundig hvordan de skal bruke det?

Jeg ber dem forestille seg at en fiendtlig spotter av Guds kirke stod fram og spurte etter fruktene av vår kristendom og det forkynte ordet, og så tenke etter hvor mange sanne, samvittighetsfulle og forbilledlige kristne de kunne stille opp mot ham.

Hvor mange har de i sine menigheter som de kan si til med den hellige apostelen: «Dere er vårt brev, innskrevet i våre hjerter, kjent og lest av alle mennesker» (2 Kor 3,2). «For hvem er vel vårt håp, vår glede, vår hederskrans – om ikke nettopp dere, når vi står for vår Herre Jesus i hans komme! Dere er jo vår ære og vår glede» (1 Tess 2,19–20).

Jeg er viss på at mange ville trenge en lykt ved høylys dag for å finne de kristne blant de kristne, og at mange ville få mer sorg enn glede av slike betraktninger. Kanskje ville de finne grunn til å si med profeten: «Ve meg! For det er gått meg som når sommerfrukten er innsamlet, som når ettersankingen etter vinhøsten er til ende: Det er ingen drue å spise, ingen tidlig fiken som jeg har lyst på. Den fromme er blitt borte fra jorden. Det finnes ikke en ærlig mann blant menneskene. … Den beste av dem er som en tornebusk, den ærligste verre enn en tornehekk» (Mika 7,1–2.4).

Og med Tauler: «Å, barn, hva stort er det vel å si om vår omvendelse? Alt går for det meste bare ut på skinnet og skyggen. De fleste av oss er alle sammen som det forbannede fikentreet: Vi bærer blader, men det er ingen frukt på oss. Blant hundre kan man knapt finne ett menneske som virkelig er omvendt.» Og med Luther: «Det er et under om du ser to som er kristne. Verden og den store mengden er og blir ukristne, selv om de alle er døpt og kalles kristne. Men de kristne bor langt fra hverandre.»

Hvordan kan da en sjel som elsker Gud, annet enn stride, kjempe, brenne, be, sukke og gråte mot slik falsk kristendom og slikt ugudelig vesen som i våre dager drives under kristendommens navn? Den vet hva de kristne, framfor alle andre folkeslag på jorden, skylder sin Gud – særlig for den dyre forløsningen som er skjedd ved hans Sønns blod, og for hans ord og hellige sakramenter. Den vet hva kristendommen krever, og hva dåpspakten fører med seg. Den vet at den porten er trang og den veien smal som fører til livet.

Den vet at Gud er nidkjær mot synden og av hjertet hater all ugudelighet, og at han straffer den desto strengere hos døpte kristne når

de forakter alle nådemidlene som blir dem tilbudt, og blir stående i ubotferdighet. Den vet hvilken kostbar skatt en udødelig sjel er, og hvor forferdelig det er om den skal gå evig fortapt.

Derfor sier den: «Nidkjærhet for ditt hus» – for din ære – «skal fortære meg» (Joh 2,17). «Min sjel gråter av sorg.» «Brennende harme har grepet meg over de ugudelige, som forlater din lov.» «Min nidkjærhet har fortært meg, fordi mine motstandere har glemt dine ord.» «Med avsky så jeg de troløse, de som ikke holdt ditt ord.» «Herre, skulle jeg ikke hate dem som hater deg, og avsky dem som reiser seg mot deg? Jeg hater dem med et fullkomment hat, de er mine fiender» (Sal 119,28.53.139.158; 139,21–22).

Av en slik hellig nidkjærhet blir en sjel som elsker Gud, iblant så opptent at den kunne ønske å ta en *svepe* i hånden som sin Frelser og drive ut av kirken dem «som solgte og kjøpte, med sauene og oksene» – ja, svinene og hundene (Joh 2,15). Den kunne ønske å *gå i rette* med de dumdristige, forsettlige overtrederne og spotterne og *forbanne* dem – det vil si forkynne og true med Guds forbannelse og vrede over dem – ja, *slå* dem og *rive dem i håret* (Neh 13,25).

Den kunne med Peter si til en ugudelig Simon: «Måtte ditt sølv følge med deg til fortapelsen! … Du har ingen lodd eller del i dette ordet, for ditt hjerte er ikke rett for Gud» (Apg 8,20–21). Og den kunne si som Paulus til en Elymas: «Du som er full av all svik og alt bedrag, du djevelens barn, fiende av all rettferdighet, skal du aldri holde opp med å forvrenge Herrens rette veier?» (Apg 13,10).

Men iblant, særlig når den ser på de dyrebare sjelene, vil den kanskje bytte ut sin irettesettelse og forbannelse med gråt, bønn og påkallelse. Da ønsker den med Moses og Paulus å bli strøket ut av livets bok og bli forbannet bort fra Kristus, bare mange andre kunne bli vunnet, opplyst og omvendt (2 Mos 32,32; Rom 9,3).

Riktignok må jeg bekjenne at det kanskje er få blant vår tids kristne som av egen erfaring forstår Mose og Paulus' ord og ønske, og vel enda færre som av hjertet lengter etter å si det etter dem. For som Krysostomos og Rupert, abbed i Deutz, har påpekt, vet vi nå for tiden nesten ikke av noen slik overstrømmende og heftig kjærlighet; for det meste nøyer vi oss med den laveste graden av den. Derfor kan vi ikke begripe hvordan slike Guds menn kunne være villige til å overgi seg

selv til fordømmelsen, bare andre – og det et så stort folk – kunne bli salige.

Vi dømmer om deres brennende kjærlighet ut fra vårt eget kalde hjerte og måler deres rikdom ut fra vår egen fattigdom. Derfor blir disse to hellige mennenes ord forklart svært kjølig og lunkent av mange utleggere. Men ved dette vil vi ikke dvele nå.

Så mye er sikkert: De stod da på det høyeste trinnet av kjærlighet til Gud og mennesker som kan nås i dette livet. De talte ut fra en overordentlig, veldig og brennende kjærlighet. Og meningen deres var at om det var mulig at Israels frelse kunne fremmes ved at de selv ble utelukket fra saligheten, og Guds ære på den måten bli utbredt og øket, så ville de ikke nøle med å ofre selv sine sjeler, og så videre.

Dette har jeg villet nevne i forbifarten fordi den troende sjels gudelige nidkjærhet her stilles fram for oss i sin høyeste styrke, og fordi jeg ved siden av Herren Jesu, Guds Sønns, kjærlighet og nidkjærhet ikke visste å finne noe større eksempel i Skriften.

Å, vi arme barn, som i våre dager kaller oss kristne og roser oss av det – hvor dårlig står det likevel ikke til med oss! Hvor få finner man ikke i disse tider som vil gjøre seg noe bry for sin nestes skyld, eller som med glede vil gi en daler til Guds ære og til tjeneste for nesten! Disse mennene var derimot rede til å ofre ikke bare sitt legeme og sitt timelige liv, men også sine sjeler.

Men for å komme tilbake til det jeg hadde tenkt å si: Vi har sagt ovenfor at den sjelen som elsker Gud, ikke bare er nidkjær *for Gud*, men også *for alt som hører Gud til*. Den kan ikke tåle at Guds aller helligste navn blir misbrukt, at Guds ord blir forvrengt og misbrukt eller spottet og foraktet, at Herrens sabbat blir vanhelliget, at de hellige sakramentene blir forvaltet og mottatt skjødesløst og uverdig, eller at noe som hører til den sanne gudstjenesten, blir behandlet lettsindig.

Den avskyr all spott fra den gudfornektende, ugudelige verden og vil heller lide den største vanære, ja, gi sitt liv, enn å unnlate å motsi den alvorlig. Den hater alle de ugudelige ordtakene som verden har plukket ut av Guds ord og vridd om til uanstendighet.

Den vil heller miste den kostbareste diamant av ringen sin enn tåle at noe av Herrens ord faller til jorden. Den vet at Skriften er dens lys, dens skatt, dens trøstekilde og «en Guds kraft til frelse for hver den som tror» (Rom 1,16) – en kraft den selv har kjent i sin omvendelse, og

som den daglig kjenner til trøst og oppbyggelse. Derfor kan den ikke tåle at Skriften, etter djevelens tilskyndelse, blir behandlet vanhellig og spottende. Skriften er dens lysthage: Hvordan skulle den da kunne se på at svinene roter den opp?

Skriften er for den et brev der dens himmelske Far og dens brudgom Kristus Jesus har åpenbart sin hellige vilje og forsikret den om dens frelse; hvordan skulle den da kunne finne seg i at de ugudelige liksom tråkker det under føttene? Skriften er for den et bilde der den korsfestede Jesus, som dens hjerte henger ved, er malt for øynene dens; hvordan skulle den da kunne tillate at ugudelige slyngler stenker det til med skitt mens den selv står og ser på?

I Guds menighet og i kirken er den selv andektig og ærbødig, og den ønsker av hjertet at alle andre også må være det. Når den ser hvor slokket andakten er hos så mange, kan den ikke se det uten nidkjærhet, uten tårer og sukk.

Den ønsker at alt ved gudstjenesten må «skje sømmelig og med orden» (1 Kor 14,40), slik det sømmer seg for den majestetiske, høylovede Gud og for den hellige menigheten som er kjøpt med Jesu blod. Der det går annerledes til, vil den enten motsi det med sann gudelig iver, eller vise sin misnøye med tårer og sukk og på hvilken som helst annen måte den kan.

Slik viser den seg også i sitt eget hus. Den vet godt at de kristnes hus ikke skal være som dyrenes huler, der de sleper sammen byttet sitt, og heller ikke horekroker, tyvereir eller grisebinger. De skal være hellige og rene boliger, «innviet til Herren» (Sal 30,1), små kirker der hver husfar i kraft av sitt kongelige prestedømme holder sin private gudstjeneste sammen med sine egne. Derfor våker den omhyggelig og alvorlig over seg selv og sine husfolk, så bønnen blir holdt trofast og andektig morgen og kveld, før og etter maten.

All banning er bannlyst og forvist fra huset, og alt ugudelig vesen er avskaffet. Ellers ser man ikke lett en sjel som elsker Gud, bli harm, for den streber etter å styre sine egne med saktmodighet og tålmodighet og med alvorlige, gudelige formaninger.

Likevel vil man se den bli ivrig og vred over alt som ikke lar seg forene med sann kristendom og Guds hellige vilje. Ellers kan den tåle mye, ja alt, og enten refse det med saktmodighet eller se gjennom fingrene med det; men den kan og vil ikke tåle noe som strider mot

Gud, hans ære og en kristens plikt. (*Privat, det vil si særskilt, i motsetning til offentlig.*)

Herrens hellige hviledag holder den selv hellig, og den vil at dens egne også skal gjøre det. Den vet godt at Herren Gud har helliget og velsignet denne dagen, merket den med et eget «Kom i hu!» og satt den av til sin tjeneste og til vår oppbyggelse og forbedring. Derfor ville det gjøre den vondt om den tilbrakte dagen på annen måte enn med hellig andakt og øvelse i gudsfrykt. Når de offentlige forsamlingene er slutt, begynner de private i dens hus.

Den underviser sine egne i kristendommen og forklarer dem katekismen; den spør hva de har hørt og tatt vare på i kirken, ser etter hvordan de lever, og formaner dem til bønn, til Guds pris, til et kristent og hellig liv, til godgjørenhet mot de fattige og til alle andre gudelige gjerninger. Den lærer dem at Gud har innstiftet en slik dag for at vi midt i de timelige og verdslige gjøremålene vi har de andre dagene, skal tenke på det evige og midt i arbeidet vårt lengte etter den evige hvilen.

Den kan heller ikke uten sukk og tårer se på at de fleste kristne i vår tid vanhelliger Herrens sabbat og tilbringer den i overdådighet, med drikk, spill, dans, skjemt og latter. Den gjør alt den kan for å hindre og forebygge slikt ugudelig vesen og taler mot det med hjertelig alvor. Den streber også, etter det mål av nåde som er gitt den, etter å undervise andre, vinne dem og få dem til en lignende nidkjærhet.

Slik forholder den seg også til alle andre hellige ting. Herrens høyverdige nattverd regner den for et av kirkens edleste klenodier og største helligdommer. Jo flere under av Jesu kjærlighet og Guds kraft den finner i den, desto mer nidkjær blir den for den, og den ønsker at alle kristne må holde den hellig og ta imot den med tilbørlig andakt, hellig og verdig.

Alt dette kan bekreftes og belyses ut fra Den hellige skrift. Herren Jesus er nidkjær for sin himmelske Fars hus og tillater ikke at det blir tilsølt med verdslige og vanhellige ting (Mark 11,15–17). Nehemja befaler at byens porter skal lukkes på sabbaten, og tillater ikke at det drives noen verdslig handel den dagen (Neh 13,15 ff.). Den hellige Paulus refser med stort alvor misbruket av den hellige nattverd og all annen uorden i menigheten i Korint, og han sier blant annet: «Eller forakter dere Guds menighet?» (1 Kor 11,17.22 ff.)

Av den gudelige nidkjærheten springer også «nidkjærheten for nestens sjel, og den broderlige formaning og irettesettelse». De hjertene som elsker Gud, vet hvor dyrebar en sjel er i Guds øyne. De bærer en brennende kjærlighet til alle mennesker, og etter sin Guds eksempel ønsker de at «alle mennesker skal bli frelst og komme til sannhets erkjennelse» (1 Tim 2,4). Derfor gleder de seg når de ser at nesten går sammen med dem på den rette veien og strever etter frelsen ved å holde ut i gode gjerninger.

Men de blir inderlig bedrøvet når de ser at han forlater Kristi etterfølgelse og har fått verden kjær – når han ikke lever verdig vår Herre Jesu Kristi evangelium, men med sitt syndige liv blir til anstøt og forargelse for andre. Når en sjel som elsker Gud, ser eller hører noe som fører til forargelse, som vanærer og vanhelliger den evangeliske lære og setter sjeler i fare, kan den umulig tie til det.

Etter omstendighetene formaner den vennlig eller refser skarpt og alvorlig – enten straks, på fersk gjerning, når saken er viktig nok til å kreve det, eller senere i enerom, for at den som har gått seg vill, desto lettere kan bli vunnet og komme til å se sin feil.

Men skulle den ikke utrette noe med slik formaning og irettesettelse, trekker den seg tilbake fra et slikt menneske, hvor høyt den enn har elsket ham før. Den vil «ikke engang spise sammen med» ham og «ikke ha samkvem med ham, for at han må gå i seg selv» (1 Kor 5,11; 2 Tess 3,14). Men i mellomtiden strider den for ham i bønn om at Gud vil gi ham nåde til omvendelse og fri hans sjel ut av Satans snarer.

Denne svært nødvendige og svært gagnlige kristenplikten er nok sterkt forsømt i våre dager; men det er likevel umulig at en sann kristen skulle kunne forsømme den. En sann kristen er jo ikke uten Kristi bolig i seg, uten samfunn med ham og uten hans Ånds ledelse; og der Kristus og hans Ånd er, der er det også en brennende kjærlighet til sjelene og en sterk lengsel etter å bevare og vinne dem.

En sjel som elsker Gud, har i all sin omgang og alle sine forretninger med nesten dette som hovedmål: å være til oppbyggelse, forbedring og gagn for ham. Når den ser ham i legemlig nød og fare, er den skyldig å stå ham bi med råd og dåd; desto mindre vil og kan den forlate ham i åndelig nød, men den vil så langt den makter søke å frelse hans sjel. Den broderlige formaning og irettesettelse er en åndelig almisse, som vi skylder også dem som ikke ber oss om den.

De kristne er alle barn av én Far og hverandres slektninger i Kristus Jesus. Hvordan skulle en bror eller søster kunne se sin bror falle i vannet uten å prøve å redde ham, eller i det minste med høye nødrop kalle andre til hjelp? Man sier: «Blodet kryper der det ikke kan gå.» Med det vil man si at de som er av samme blod, ikke så lett kan forlate hverandre, men så langt det er mulig vil vise den kjærligheten de har til hverandre.

Hvor mye mer må da ikke Guds kjærlighet og Jesu blod røre seg i de troende når de ser en sjel i fare og på vei til helvete! Hvordan kan de gjøre annet enn å rope til den, advare den og hjelpe den til rette, med saktmodighet eller med nidkjærhet, alt etter hva som passer best?

Dette krever Gud i sitt hellige ord, og de helliges eksempler bekrefter det. «Du skal ikke hate din bror i ditt hjerte», sier Herren. «Men du skal irettesette din neste» – på hebraisk står det: refsende refse, det vil si formane, advare og refse ham alvorlig, nidkjært og hjertelig – «for at du ikke skal få synd på deg for hans skyld» (3 Mos 19,17), det vil si for at du ikke skal gjøre deg delaktig i hans synder og sammen med ham pådra deg Guds vrede og straff.

«Men om din bror synder mot deg», sier vår Frelser, «så gå og tal ham til rette, han og du alene. Hører han på deg, har du vunnet din bror» (Matt 18,15). Bibelens fortolkere forklarer med full rett ordene «*mot deg*» om alle de synder som gir en kristen samvittighet anstøt og kommer til vår kunnskap, altså synder som krenker og sårer enten Gud eller nesten eller oss selv. For mellom Gud, nesten og oss, som er Guds barn, er det et slikt slektskap og fellesskap at den ene ikke kan krenkes og bedrøves uten at den andre også blir det.

Apostelen sier: «Vi formaner dere, brødre: Irettesett dem som ikke skikker seg vel» (1 Tess 5,14; jf. 2 Tess 3,11) – det vil si dem som ikke lever etter den guddommelige ordning Herren Jesus har innført i sin kirke. «Men dersom noen ikke vil adlyde vårt ord her i brevet, så merk dere hvem det er. Ha ikke samkvem med ham, for at han må gå i seg selv. Hold ham ikke for en fiende, men tal ham til rette som en bror» (2 Tess 3,14–15).

Likeså: «Brødre! Om også et menneske skulle bli overrumplet av en eller annen synd, da hjelp ham til rette, dere åndelige, med ydmyk ånd» (Gal 6,1). «Og la oss gi akt på hverandre, så vi oppgløder

hverandre til kjærlighet og gode gjerninger … men la oss formane hverandre» (Hebr 10,24–25).

Og apostelen Judas sier: «Oppbygg dere på deres høyhellige tro, be i Den Hellige Ånd» – den ene for den andre – «… og gjør forskjell: Over noen skal dere ynkes» – og formane dem med vennlighet og saktmodighet, nemlig dem som feiler og synder av menneskelig skrøpelighet og ikke forsvarer sin synd – «men andre skal dere frelse med frykt ved å rive dem ut av ilden» (Jud 20 ff.).

Det vil si: Dem som synder med vilje og er gjenstridige, skal dere forferde ved å holde Guds vrede og faren for deres sjeler fram for dem; dere skal refse dem alvorlig og gjøre alt dere kan for at de så snart som mulig må bli omvendt og revet ut av helvetes ild.

Skriften har mange eksempler på at denne plikten, som ikke kan ettergis, er blitt oppfylt; vi skal nøye oss med noen få. Da *Abraham* så at det oppstod trette mellom hans og Lots gjetere, var han redd for at Lot ville ta tjenerfolkets parti, og at uenigheten mellom tjenerne skulle spre seg til herrene. Derfor formante han ham vennlig og sa: «Jeg ber deg, la det ikke være trette mellom meg og deg, og mellom gjeterne mine og gjeterne dine! Vi er jo brødre» (1 Mos 13,7–8).

Da *Moses* så to hebraiske menn i strid med hverandre, irettesatte han den som hadde urett, for hans ondskap og sa: «Hvorfor slår du din landsmann?» (2 Mos 2,13). *Jonatan*, den gudfryktige sønnen av en ugudelig far, irettesatte sin far med barnlig beskjedenhet og ydmykhet for den urettferdige måten han gikk fram mot David på, og sa: «Kongen skulle ikke synde mot sin tjener David! For han har ikke syndet mot deg, og det han har gjort, har vært til stor nytte for deg … Hvorfor vil du da gjøre synd mot uskyldig blod og drepe David uten grunn?» (1 Sam 19,4–5).

Den angrende røveren irettesatte sin medfange for spotten han kastet mot den korsfestede Kristus, og sa: «Frykter du ikke engang for Gud, du som er under den samme dom?» (Luk 23,40). Den hellige *apostelen Paulus* stod den hellige Peter, Barnabas og de andre jødene imot og motsa dem i alles nærvær, da det var kommet klager over dem og han så at de ikke gikk rett fram etter evangeliets sannhet (Gal 2,11 ff.).

Herren Jesus selv så ikke bare «med harme» på sine fiender og forfølgere, «full av sorg over deres forherdede hjerter», men refset dem også og talte til hver enkelt slik det var rett (Mark 3,5). Han «refset» også

sine disipler «for deres vantro og for deres harde hjerter» (Mark 16,14), og han sa til dem: «Så uforstandige dere er, og så trege i hjertet til å tro» (Luk 24,25). Av alt dette ser vi tydelig at den broderlige irettesettelse er en frukt av den brennende kjærligheten, en plikt en sann kristen ikke kan komme utenom, og noe som ikke bare påligger dem som har et offentlig embete, men alle kristne.

Hittil har vi sett hvordan en troende sjel som elsker Gud, er nidkjær *for Gud og nesten*. La oss nå også kort betrakte dens *nidkjærhet over seg selv* og mot den synden som ennå bor i dens kjød. Jeg kan nok si at sjelen elsker seg selv; men det gjør den ikke så mye for sin egen skyld som for sin Frelsers skyld, han som har elsket den så høyt og kjøpt den med sitt dyrebare blod.

En kysk *jomfru* som ved ekteskapsløfte er bundet til en fornem herre, våker nidkjært over sin ære og streber etter å bevare seg uplettet. Det gjør hun ikke bare fordi hun er jomfru og holder sin ære for et dyrebart klenodium, men også fordi hun elsker og akter sin brudgom høyt og gruer for å bringe skam over ham eller krenke ham. Slik er også sjelen nidkjær mot seg selv og sine syndige tilbøyeligheter – ikke bare av kjærlighet til helligheten, som er plantet i den ved gjenfødelsen, men også og særlig for sin Frelsers skyld, som den ikke vil bedrøve det minste.

Den vet at hjertet dens er en bolig for Herren Jesus, og at legemet dens er et tempel for Den Hellige Ånd; derfor gjør den alt den kan for å holde dem rene og hellige. Av dette kommer striden mellom ånden og kjødet hos de hellige. Den er visselig ingen likegyldig lek eller noe som ikke er alvorlig ment, men en veldig og alvorlig kamp på liv og død mellom to parter.

Ånden er nidkjær mot kjødet, mot dets treghet og iboende ondskap; sjelen er nidkjær mot sitt eget hjerte og dets falskhet, hykleri, gjenstridighet og svik; den er nidkjær mot sine ufullkommenheter og skrøpeligheter og streber etter å bli mer og mer fri fra dem. Troen er *lik en most* som stadig gjærer og arbeider for å skille seg av med all urenhet og bli en ren, edel vin.

Jeg har kjent en gudfryktig frue som elsket mannen sin høyt. Fordi hun hadde dårlig hukommelse, hendte det at hun glemte et og annet, så det ikke ble gjort som han hadde bedt om. Mannen møtte henne med kjærlighet og forstandig mildhet; han var overbevist om hennes

trofaste og gudfryktige sinnelag og bar gjerne over med slike feil, ofte uten å sende henne så mye som et uvennlig blikk. Likevel hatet hun denne skrøpeligheten sin – av inderlig kjærlighet til mannen, som hun ikke ville gjøre det minste mot – så sterkt at hun ofte gråt over den med mange tårer.

Dette er et vakkert bilde på de nidkjære, elskende sjelene, som nødig vil vekke sin Frelsers mishag på noen måte eller handle mot hans vilje. Herren Jesus er ikke bare deres brudgom, men også deres speil; i ham ser de daglig sitt hjerte, sitt liv og sine gjerninger. Når de da ennå finner mange feil og skrøpeligheter hos seg selv, hater de dem av hjertet, klager med hete tårer over sitt hjertes kulde og gjenstridighet, og kjemper og arbeider mot dem av all kraft.

Mange ganger slår de seg for brystet i nidkjærhet og sier: «Å, du ugudelige, svikefulle hjerte! Når vil du en gang holde opp med å vekke din Guds vrede, hykle for din Jesus og henge ved verden?» Ofte sukker de og sier: «Akk, Herre Jesus! Hvor lenge vil du tåle mitt hjertes falskhet og hykleri? Akk, trykk det ned med ditt kors, riv det i stykker med tornekronen på ditt hode, gjennombor det med dine nagler, tukt det med dine svøper, knus og slå det sønder, brenn det ut med anfektelsens ild, så det kan bli renset fra all syndig lyst, tjene deg uten falskhet og henge urokkelig ved deg!»

Ja, de hater sitt eget liv og ønsker heller i dag enn i morgen å dø, om det er Guds vilje, så det syndige kjødet kan bli til støv og aske og ånden bli løst fra den tunge og smertefulle striden.

Slik var det med den hellige Paulus, som til stor trøst for mange kristne sjeler har skrevet så merkelig om dette: «For etter mitt indre menneske slutter jeg meg med glede til Guds lov. Men i lemmene mine ser jeg en annen lov, som strider mot loven i mitt sinn, og som tar meg til fange under syndens lov, som er i mine lemmer. Jeg elendige menneske! Hvem skal fri meg fra dette dødens legeme?» (Rom 7,22–24)

Så langt har jeg i all enfold skildret «den hellige nidkjærheten hos de sjeler som frykter og elsker Gud». Det er nok ikke gjort slik saken fortjener, men likevel slik at jeg håper de som mener det hjertelig og alvorlig med sin kristendom, vil finne grunn her til å tenke videre over det, prøve det nærmere etter Guds ord og med større flid jage etter denne edle dyden.

Jeg går så over til hvordan *denne læren skal brukes*, og setter på grunnlag av det som er sagt, opp denne alminnelige regelen: En troende sjel kan og må ikke være lunken og kald eller likegyldig i guddommelige og åndelige ting, men nidkjær, ivrig, flittig og utrettelig.

Slik dens aller kjæreste Frelser har vært nidkjær for å fremme dens og alles frelse, ja, har ofret sitt eget liv for den, slik må den også være nidkjær og villig til å holde oppe og utbre hans ære og sette alle verdslige og kjødelige hensyn til side.

Hvor lite vår Gud kan fordra de kalde og lunkne hjertene, ser vi tydelig av det Herren Jesus bød den hellige Johannes skrive til biskopen i Laodikea: «Jeg vet om dine gjerninger, at du verken er kald eller varm. Det hadde vært godt om du var kald eller varm. Men fordi du er lunken, og verken kald eller varm, vil jeg spy deg ut av min munn» (Åp 3,15–16). At denne biskopen var en kristen, er det ingen tvil om; men at han var en kald kristen og en stor hykler, ser vi av dette refsende brevet.

Kalde kalles her de som ennå er langt borte fra den himmelske sannhet og sann gudsfrykt – slik de vantro, de sikre og de ryggesløse er – og hos dem er det ingen glød av tro og kjærlighet å finne. *Varme* kalles de som er forent med Herren Jesus i troen, har del i hans Ånd og er brennende i kjærligheten. *Lunkne* kalles derimot de som nok har kunnskap om sannheten, men er uten gudsfrykt (jf. Tit 1,1). De vil på én gang tjene og henge ved Kristus og Beliar, Gud og buken, eller Mammon og verden; de «har skinn av gudsfrykt, men fornekter dens kraft» (2 Tim 3,5).

De er lett fornøyd med seg selv både når det gjelder kunnskapen om Kristus og Gud, og når det gjelder sin kristendom. De søker ikke å vokse i den, er uten nidkjærhet og lar det gå som det går; de streber ikke etter å utbre Kristi ære og lære, og de vil gjerne ha gode dager, men verken arbeide eller lide noe for Kristi skyld. De vil nok følge ham, men bare så lenge veien er jevn og behagelig, og uten å slippe taket i verden for det.

De vil nyte dette gode livet og ha Kristus som en tilflukt og nødhjelp, så de kan bli frelst ved hans fortjeneste når de må forlate denne verden. Slike sier Herren at han vil spy ut av sin munn. Det betyr at han vil utelukke dem fra sitt samfunn og støte dem bort fra sitt ansikt, så de blir verre og verre til de til slutt faller i fortapelsen.

Vel, dere kristne sjeler, prøv nå deres kristendom etter det som er sagt her! Prøv hjertet deres, om det er kaldt eller varmt eller lunkent! Se på gjerningene deres, livet deres og gudstjenesten deres, og undersøk om dere finner noen gudelig nidkjærhet der! Dere roser dere alle av troen; men hvor er troens førstefødte datter, den brennende kjærligheten? Hva har dere hittil gjort og lidt for Kristi ære og lære?

Se, det er ennå mange vantro i verden som ikke rett kjenner Gud i Kristus Jesus, som henger ved forførende ånder, som er fremmedgjort for livet i Gud, og hvis forstand er formørket ved hjertets uvitenhet og blindhet. Jeg tenker her på hedninger, jøder, tyrkere, tatarer og andre barbariske folkeslag. Hvordan tenker dere på dem, og med hvilke ører og hjerter pleier dere å høre om dem? Blir dere brennende i ånden når dere hører at det er så mange tusen ganger tusen sjeler på jorden som ennå ikke kjenner, ærer og tilber deres og sin egen Frelser?

Påkaller dere Gud hver dag om at han til sist i nåde vil forbarme seg over dem og føre dem fra mørket til lyset, fra døden til livet? Lengter hjertet deres etter selv å få forkynne Kristus for slike forblindede mennesker, om det var mulig – selv om dere skulle lide fattigdom, møye, vanære, trengsel og døden for det? Ber dere Gud om at han vil vekke opp trofaste, åndfylte og nidkjære mennesker, sende dem som apostler til slike folkeslag, og plante og opprette sin Sønns nåderike blant dem? Å, hvor få er det vel som tenker på dette og har omsorg for slike mennesker!

De kristne har dessverre vært flittige nok til å oppsøke de vantros land som sjøfolk og handelsmenn for å få tak i deres gull, sølv og andre skatter; men hvor lite har man ikke tenkt på å gi dem den himmelske sjeleskatten, evangeliet om Kristus, til gjengjeld! Noen har med sin umettelige vinningslyst og gulltørst, med sin grusomhet og andre misgjerninger gitt disse stakkars menneskene forargelse og anstøt og skremt dem bort fra Kristus.

Noen har til og med fornektet det kristne navn for en tid, så lenge de oppholdt seg i slike land, bare for å kunne drive sin handel og søke vinning uhindret. Slik har de vist at det ikke var sjelene, men Mammon det gjaldt for dem. Gud seg forbarme!

Nå vel, dere kristne sjeler: Tenk heretter grundigere over denne saken, og be med mer ettertanke disse ordene i litaniet: «La djevelen

og alle kristendommens fiender snart bli tråkket under våre føtter! Send trofaste arbeidere ut til din høst! Gi din Ånd og kraft til alle som hører ditt ord! Forbarm deg over alle mennesker! Bønnhør oss, kjære Herre Gud!»

Prøv dere videre, og undersøk hvordan hjertet deres er sinnet mot dem som har gått seg vill og er blitt forført i den dyrebare kristenheten – dem som falske lærere har ført bort fra den enfoldige sannheten i Kristus til avgudsdyrkelse, menneskesnakk, selvvalgt gudstjeneste, innbilninger, fornuftslutninger og alle slags andre villfarelser som ødelegger sjelen. Ved Guds nåde er dere født i den rettroende evangelisk-lutherske kirke og «nært ved troens og den gode læres ord», som dere har fulgt (1 Tim 4,6). Den evangeliske kirke har som en kjærlig mor fra barndommen av gitt dere brystet og ammet og nært dere med den uforfalskede melken fra det ordet som frelser.

Dere lever i en kirke som ikke mangler noe godt. Den har Guds rene, uforfalskede og saliggjørende ord; til det holder den seg nær og fast, og etter det retter den seg i tro og liv, i lidelse og død. Den har ikke bygd på flyvesand, ikke på menneskebud og egne innbilninger, men på den prøvde grunnsteinen og hjørnesteinen Kristus Jesus, som er midtpunktet og kjernen i hele Skriften.

Ut fra Guds ord lærer den selv og lærer andre at mennesket må kjenne seg selv og den elendighet synden har styrtet det i, frykte for Guds vrede, ta sin tilflukt til hans nåde og barmhjertighet i Kristus Jesus, ved troen komme i samfunn med ham, finne syndenes forlatelse, rettferdighet og frelse hos ham, og ved hans blod, Ånd, ord og nåde bli født på ny, opplyst, omvendt og fornyet. Den formaner også sine egne med all troskap og gudelig nidkjærhet til den takknemlighet de skylder, til å elske Gud og nesten, til et hellig og gudelig liv, til tålmodighet, ydmykhet, saktmodighet, vennlighet, kyskhet, måtehold, gavmildhet, nøysomhet, oppriktighet og sannferdighet.

Den lærer at vi skal be andektig og inderlig, påkalle den himmelske Far med barnlig tillit og vente og få nådig bønnhørelse av ham. Den driver på at vi skal pryde den rene lære med et rent og ulastelig liv og daglig ta opp Kristi kors og følge ham. Den gir trøstefull undervisning om Guds barns kors, trengsler og anfektelser ved å åpenbare den hemmeligheten i Guds kjærlighet som ligger skjult under dem. Den

har varig, sikker og rik trøst til å gjøre alt strevet og all motgangen i dette sørgelige livet søtt og til å overvinne det.

Den lærer at vi skal forakte verden og dens forfengelighet, trakte etter de himmelske og evige godene, og elske og lengte etter Herren Jesu Kristi åpenbarelse. Den lærer oss å gå døden villig og glad i møte, og hvordan vi etter alle Guds hellige barns eksempel, i tillit til Jesu Kristi dyre fortjeneste, kan sovne søtt og salig inn, fulle av Den Hellige Ånds trøst.

Se, mine tilhørere, til samfunnet i en slik kirke har Gud kalt dere! Men har dere også hittil sett denne Guds nåde og takket ham for en slik velgjerning med brennende andakt? Har dere med tilbørlig flid og alvor strevet etter å leve hellig og gudelig i de helliges menighet og pryde den sunne lære med et samvittighetsfullt liv? Ser dere på den rene lære som en dyrebar gave og et uforlignelig klenodium for hjertet deres? Er dere besjelet av gudelig nidkjærhet for å bevare den, overgi den til etterkommerne og plante den hos andre som ikke har den?

Hvor er lengselen deres etter å fylle alt med Kristi evangelium? Hvor er nidkjærheten deres mot den falske lære og alt som strider mot den himmelske sannhet? Hva har dere hittil gjort og gitt for at gudstjenesten skal bli holdt oppe, og hvordan har dere vist deres brennende kjærlighet til Herren Jesus og hans hellige ord og høyverdige sakramenter? Kanskje er det mange av dere som vet lite eller ingenting om alt dette. Kanskje har dere aldri takket Gud av hjertet for at dere er født og oppdratt i den rettroende kirke.

Kanskje regner dere den ene religionen for like god som den andre, og har så mye med jordiske og verdslige ting å gjøre at dere sjelden tenker på de åndelige og himmelske. Kanskje var det det samme for dere om dere levde i samfunnet med katolikkene, de reformerte, sosinianerne, gjendøperne og andre villfarne og forførte kirker, eller i den rettroende lutherske kirke – bare dere kunne ha penger nok, tjene buken og nyte verden i ro etter hjertens lyst.

Kanskje har dere aldri bedt for de villfarne og forførte om at Gud ville opplyse dem og føre dem inn på rett vei. Kanskje har dere aldri gjort dere umak for å omvende en villfaren sjel fra dens villfarne vei.

Jeg skulle ønske at jeg med denne prøvelsen ikke måtte treffe noen, og at det i vår rettroende kirke ikke fantes noen som kunne overbevi-

ses om slik kulde og lettsindighet. Men erfaringen har dessverre lært meg at denne innbilningen brer seg mer og mer blant høy og lav: at det ikke betyr stort med stridighetene om religionen, og at det bare er unødig krangel mellom de lærde. De sier: «Vi tror alle sammen på én Gud, som vil gjøre oss alle salige.»

Mange stormenn har den dag i dag samme sinn som Pilatus. Da Herren Jesus, det trofaste og sannferdige vitne, talte til ham om sannheten, spurte han: «*Hva er sannhet*?» (Joh 18,38). Denne kulden kan med full rett kalles Satans forberedende medisin, som han gjør hjertene klare med til gudsfornektelse og vantro. Om dette er det ikke nødvendig å tale vidt og bredt; den daglige erfaringen lærer oss så mye om det at de gudfryktige hjertene har nok å sukke og gråte over.

Tenk derfor vel etter, dere kristne sjeler, for Gud, som ransaker hjerter og nyrer, og for Jesus Kristus, som skal komme igjen for å dømme levende og døde: Hvordan er dere sinnet i denne saken? Den himmelske sannhet er én; den er åpenbart i Guds hellige ord og kan ikke finnes noe annet sted enn hos dem som ubetinget og helt og holdent henger ved Guds ord og grunner sin tro på det.

Er dere nå ved Guds ord blitt viss på og overbevist om evangeliets sannhet i hjertet, da må og kan dere ikke ha noe samfunn med løgnen. Dere kan ikke tro at man kan la den løpe side om side med sannheten, og langt mindre at man kan bli like salig ved falskhet som ved sannhet. Men er dere ennå ikke viss på sannheten i hjertet, er det et tegn på at dere hittil har sett lite i Den hellige skrift og ikke gjort dere stor umak for å lære Guds hellige vilje å kjenne – og det vitner igjen om hvor sikre og kalde hjertene deres er.

Var det det samme hvilken religion vi hørte til, hvorfor har da Guds Ånd advart oss så alvorlig mot falske profeter og mot den falske lærens surdeig? Hvorfor har da så mange åndfylte og gudfryktige mennesker helt fra kirkens begynnelse med stor nidkjærhet stått kjettere og forførere imot inntil døden? Eller har slike hellige menn, som daglig bar sin sjel i sine hender og var villige til å dø for Jesu navns skyld, kranglet om ubetydelige ting?

Eller kommer det ut på ett om et menneske lever et sted der luften er sunn og man ikke vet av noen smittsom sykdom, eller der den er forgiftet og man stadig ser lik bli båret til graven? Er det likegyldig om en blomst står i renset og bearbeidet jord, eller midt blant ugress,

torner og tistler? Hvem drikker ikke heller av en frisk og ren bekk som springer ut av en prøvd og sunn kilde, enn av grumset, gjørmete og urent vann?

En berømt lege forteller om *en jeger* som gikk i skogen etter vilt og fant en kilde. Han var tørst, og av den skarpe smaken på vannet sluttet han at det måtte være en helsekilde; derfor drakk han godt av den. Men straks etter ble han så syk at han knapt kunne komme seg hjem ved full sans og samling, og der oppgav han ånden etter to dager. Slikt lærer oss å være forsiktige i legemlige ting; hvor mye mer burde vi ikke være det i de åndelige!

Vokt dere derfor, mine tilhørere, så omhyggelig som mulig for vrang lære og falsk gudsdyrkelse! Bevar Guds ord i hjertet, så dere ikke synder mot ham og faller i farlige villfarelser! Hold fast ved evangeliets enfold, og la dere ikke blende eller lede vill av falsk skinn og stort skryt! Strev etter å vokse og gå fram i kunnskapen om Gud og Jesus Kristus, og be Gud om at han mer og mer vil opplyse og styrke dere, la dere kjenne kraften i hans ord i hjertet og ved sin Hellige Ånd sette segl på sin sannhet hos dere!

Hat av hjertet all falsk lære, og la ikke prakten hos den babylonske skjøgen og glansen av hennes *gullbeger* lokke dere til å smake «styggedommer» og «hennes horelivs urenheter» (Åp 17,4)! «Se til at ingen får fanget dere med visdomslære og tomt bedrag, etter menneskers tradisjoner, etter verdens barnelærdom, og ikke etter Kristus» (Kol 2,8).

Gjør alt som er mulig, så langt kallet deres gir rom for det, for å føre de villfarne og forførte sauene tilbake på rett vei! Be hver dag med større alvor enn dere kanskje har gjort hittil, disse ordene i litaniet: «Hindre alt kjetteri og all villfarelse! Før dem som er forført, tilbake til den rette vei! Gi din Ånd og kraft til alle som hører ditt ord! Bønnhør oss, kjære Herre Gud!» (*Visdomslære: fornuftsvisdom, filosofi.*)

Prøv videre hjertet deres: Hvordan er dere til mote når dere ser den forfalne kristendommen i vår tid og det forargelige, ugudelige vesenet som nå griper om seg med makt overalt – og hvilken gudelig nidkjærhet setter dere opp mot det? Akk, det er nidkjærhet nok overalt i verden; men hvor er den gudelige og hellige nidkjærheten? Og hva er årsaken til at all ugudelighet som en syndflod oversvømmer de kristne landene?

Og hva er årsaken til at den gudelige nidkjærheten nesten er slokket i alle stender, at den broderlige formaning og irettesettelse blir sjeldnere og sjeldnere, at man har latt mange synder bli til skikk og vane, at man ikke rett lærer de unge hvilken grufull styggedom synden er i Guds øyne, at tukten i kirke, skole og hjem stadig svinner, og at man lar det gå som det går? Å, hvor mange brødre kunne ikke biskopen i Laodikea, som vi talte om ovenfor, ha i alle stender!

Å, hvor mange prester finnes det vel ikke som «trakter bare etter jordiske ting», hvis «gud er buken»; som er «stumme hunder» som verken kan eller vil irettesette og formane, som «ligger og drømmer og liker å sove»; som «leger mitt folks skade på lettferdig vis, idet de sier: Fred! Fred! Og det er ingen fred»; som «stjeler mine ord fra hverandre» – det vil si holder Ordet tilbake fra nesten, tier om det av hykleri og menneskefrykt og ikke legger det fram med tilbørlig alvor; og som syr puter under folks armer og hodeputer under hodene deres av alle størrelser for å fange sjeler, og som vanhelliger Gud hos hans folk «for noen håndfull bygg og for noen stykker brød», det vil si for en liten fordels skyld (Fil 3,19; Jes 56,10; Jer 6,14; 23,30; Esek 13,18–19)! (*Tremellius og Junius forklarer «leger … på lettferdig vis» slik: «Som man leger småbarns ubetydelige støt og skrammer ved å blåse eller ta på dem, enda det er de hardeste og farligste sykdommer hos folket.»*)

Å, hvor mange fyrster finnes det vel ikke som bryr seg lite om religionen, om den evangeliske sannhet, om den sanne gudsdyrkelse og den ekte kristendom! De nøyer seg med å ha undersåtter som betaler sine skatter og avgifter, men bryr seg ikke om de er ugudelige eller gudfryktige. Hvor få er det ikke som er nidkjære mot de alminnelige syndene – mot kristenfolkets store uvitenhet, den ugudelige banningen, vanhelligelsen av sabbaten, drukkenskapen, klesprakten, de forargelige trettene og slikt – og setter seg mot dem av all kraft!

Hvor få er det ikke som verner nidkjære, gudfryktige og trofaste predikanter mot den ugudelige verdens pågåenhet, som lytter til forslagene deres om å reise opp igjen den forfalne kristendommen, tar dem til hjertet og setter dem ut i livet! Å, hvor mange husbonder vil man ikke finne som i likhet med Eli ikke engang ser strengt på kåtskapen og ondskapen hos sine barn og tjenere (1 Sam 3,13)! De er godt fornøyd med drengene og pikene sine bare de passer arbeidet flittig og er til stor nytte for dem i det timelige.

Men de bryr seg ikke om hvordan det står til med kristendommen deres – om de kan katekismen eller ikke, om de er undervist i den kunnskapen om Gud som frelser, og oppdratt til tro, til kjærlighet, til gudsfrykt og til å følge Jesus Kristus, den korsfestede.

Jeg har lest at de tyrkiske herrene som har kristne fanger i sin tjeneste, gjerne ser at de ber flittig. De mener nemlig at halvparten av disse bønnene kommer dem selv til gode, siden de er herrer over trellene og har kjøpt dem for sine penger. Derfor foreskriver de heller ikke noen hva eller hvordan han skal be, men lar ham holde sin andakt uhindret.

Akk, hvor mange blant de kristne husfedre og husmødre har vel samme sinn? Hvor mange mener at tjenestefolkets gudsfrykt og flittige bønner kommer dem selv og deres hus til gode og bringer hell og velsignelse over huset – slik Den hellige skrift lærer oss ved Jakobs og Josefs eksempel – og formaner dem derfor og holder dem flittig til det? Skal ikke slike tyrkere på verdens store dommedag stå opp og fordømme de ukristelige kristne?

Hvor mang et menneske raser og stormer og bråker ikke i sitt hus, som om han ville gå ut av sitt skinn, for en ubetydelig forseelse av barna og tjenestefolkene sine, og setter hele nabolaget i uro med sin forargelige skriking, skjelling og smelling – mens han lett kan tåle en synd mot Gud og samvittigheten! Mange blir vrede og ivrer heftig over en knust tallerken eller en tapt skilling; men om en fortapt sjel bryr de seg ikke.

Mange vil ikke tåle at tjenerne motsier dem, og er de ikke etter deres sinn, jager de dem straks på dør. Men at tjenestefolket lever i ubotferdighet og sikkerhet, setter seg opp mot den gode Gud med kåthet og ondskap, misbruker hans hellige navn til sverging og banning, forakter hans ord og ikke vet noe om Kristi sinn – det tar de seg ikke nær av.

Slik går det også i andre ting. Mange blir heftig vrede og harme over et ord som nesten kanskje har sagt litt for nær dem; men en grufull ed eller en forargelig og spottende tale som de hører fra ham, bryr de seg ikke om. Mange holder alle som ikke er etter deres hode, og som de mener har krenket dem det minste, for sine fiender. De trekker seg bort fra dem, vil ofte verken se eller høre dem, hilser ikke på dem og svarer ikke når de blir hilst. Men å omgås, le, fjase og holde «vennskap

med ryggesløse, sikre og sanselige» mennesker, ser de ikke noe betenkelig i.

Mange kan smilende og med kaldt blod høre på at man taler spottende og ugudelig om den kristne religion, om Guds hellige ord, om de hellige sakramentene, om gudsfrykt, om sjelens udødelighet, om de dødes oppstandelse og annet. De tenker ikke på at de gjør seg delaktige i slike synder ved å tie, enda de slett ikke ville tie om noen talte nedsettende om saker som angikk en jordisk hersker. De fleste kristne vet i våre dager ikke av noen broderlig formaning.

I bryllup, gjestebud og selskaper får man høre mye banning, lettsindig sverging, forargelig tale, misbruk av Guds hellige ord og slikt; men sjelden opplever man at noen taler mot slike synder med gudelig alvor og nidkjærhet og formaner sin villfarne neste om hans feil. For det meste setter enhver menneskers gunst eller ugunst over Guds nåde eller unåde. Gud hjelpe oss! Vi er nesten alle sammen blitt lunkne i guddommelige og åndelige ting, og overalt lar man det gå sin skjeve gang.

Det trengs ikke flere ord. Jeg ber alle kristne hjerter bare legge nøye merke til hvordan de kristne vanligvis lever i våre dager, og heller ikke glemme seg selv; så vil de uten tvil finne mer enn de liker. Gud bedre alle våre brøst og gjøre våre kalde hjerter brennende og frimodige i kjærligheten til ham og i lydigheten mot ham!

Måtte han i sin nåde ta fra oss den høyst skadelige innbilningen at vi er troende kristne, Guds barn og arvinger til det evige liv, selv om vi ikke viser vår tro på noen annen måte enn ved å gå i kirken, til skrifte og til alters, lese en bønn og gjøre andre slike ytre ting, som også de største hyklere kunne gjøre.

Sannelig, der det ikke er noen gudelig nidkjærhet, men bare likegyldighet og lettsindighet, der er det ingen kjærlighet; der det ikke er kjærlighet, der er det ingen tro; og der det ikke er tro, der er det ingen Kristus, ingen syndenes forlatelse, ingen rettferdighet og frelse. Med dette har jeg villet avlegge en offentlig bekjennelse, holde hver enkelt hans plikt fram for ham og gi ham grunn til videre ettertanke. Gud gi at det må bære rik frukt!

Men vi må også «sette selve nidkjærheten på prøve». Jeg tviler nemlig ikke på at mange, slik det fordervede menneskehjertet pleier, vil smigre seg selv etter denne første prøvelsen og gi seg selv et godt

vitnesbyrd. De mener at de ikke mangler nidkjærhet for Gud, og at man derfor ikke vil finne noe å utsette på dem. Derfor blir det nødvendig at vi kort framstiller hvordan den sanne, gudelige og hellige nidkjærheten er.

For det første må den være uten svik og hykleri, ren, uten egenkjærlighet og uten innblanding av noe kjødelig, rettet mot Gud alene. Den må ikke springe ut av naturen – slik man finner mangt et bråsint menneske som også i guddommelige og åndelige ting straks blir revet med av vrede, mer fordi han føler seg selv krenket enn fordi han føler Gud krenket. Den må springe ut av nåden, av troen, av en ren og glødende kjærlighet til Gud og av Den Hellige Ånds kraft. Den må ikke søke sin egen nytte, sin egen ros eller avkjøling for sin egen vrede, men bare Guds ære og nestens forbedring.

Jehu sa nok til Jonadab: «Følg med meg og se hvor nidkjær jeg er for Herren!» Han gjorde også mye i denne nidkjærheten: Han utryddet Akabs ugudelige hus, drepte Ba'als prester, rev ned avgudstemplet og gjorde det til et do. Men da han ikke avskaffet Jeroboams kalvedyrkelse, viste det at nidkjærheten hans ikke var ren. Den Hellige Ånd vitner da også om ham: «Men Jehu ga ikke akt på å vandre i Herrens, Israels Guds lov av hele sitt hjerte.» Derfor ble hans ytre nidkjærhet også bare lønnet med en timelig velgjerning: hans sønner skulle sitte på Israels trone til fjerde ledd (2 Kong 10,16–31).

Et kjennemerke på den rene, gudelige nidkjærheten er dette: at mennesket begynner med seg selv og ikke ser gjennom fingrene med seg selv og sine egne i ting som strider mot Guds hellige vilje; at det streber etter å holde ikke bare Guds kirke og menighet, men også sitt eget hjerte og hus rent og uplettet av alt som ikke stemmer med kristendommen; at det er saktmodig, langmodig, tålmodig og forsonlig i ting som gjelder dets egen person, egen fordel og egen vilje, men årvåkent, ivrig og alvorlig i det som gjelder Gud; og at det verken skyr skam eller skade, verken verdens forakt eller forfølgelse, men villig underkaster seg alt, bare Guds ære kan bli reddet og fremmet ved det.

For det andre må den gudelige nidkjærheten være klok, forsiktig og varsom. Den blir alltid ledet av Guds ord og Ånd, og målet dens er, nest etter Guds ære, ikke å ødelegge, men å bevare sjeler. Den er egentlig ikke rettet mot personene, men mot synden.

Den ser ikke gjennom farget glass, men bedømmer alle ting etter Guds ord og med et rent og oppriktig sinn. Derfor vil den nidkjære kristne gjøre som forgyllerne, som tar opp og legger på sannhetens gullblad med bomull. Jeg mener: Han vil så langt det er mulig søke å holde sannheten fram for sin neste med varsomhet, beskjedenhet og saktmodighet – eller, for å si det som legene, forgylle de beske pillene.

Skulle dette være noe uklart for de enfoldige, kan det belyses med beretningen om profeten Natan. Han hadde fått befaling fra Gud om å irettesette David strengt for hans hor med Batseba og mordet på hennes mann Uria.

Men se hvordan han går fram – uten tvil etter Den Hellige Ånds tilskyndelse! Han forteller ham en lignelse om to menn i en by, en rik og en fattig. «Den rike», sa han, «hadde småfe og storfe i mengdevis. Men den fattige hadde ikke annet enn et eneste lite lam, som han hadde kjøpt og fødd opp. Det vokste opp hos ham sammen med hans barn. Det åt av hans brød og drakk av hans beger og lå i hans fang og var som en datter for ham.

Så kom det en vandringsmann til den rike. Da kvidde han seg for å ta noe av sitt eget småfe eller storfe og lage i stand for vandringsmannen som var kommet til ham. Han tok den fattiges eneste lam og laget det til for mannen som var kommet til ham.» Da kongen ble mektig vred over dette og erklærte at den urettferdige mannen hadde forskyldt døden, går profeten løs på ham i Guds navn og sier: «Du er mannen! … Hetitten Uria har du slått med sverdet. Hans kone har du tatt til kone for deg selv» (2 Sam 12,1 ff.).

Slik gjorde også vår aller kjæreste Frelser ofte: Han holdt sannheten fram for sine ondskapsfulle motstandere i en eller annen lignelse, med slik kraft at de godt skjønte at det var dem han mente, ja, at de til og med noen ganger felte dommen over seg selv (Matt 21,28.33.41.45; Luk 20,9.19).

Den hellige nidkjærheten tar også nøye hensyn til tid og anledning, til hvor viktig saken er, til hvilke personer som er til stede, og til andre omstendigheter; den søker ikke å gjøre nesten bitter, men å vinne og forbedre ham.

Det er ikke alltid tjenlig å tale til en medkristen på fersk gjerning, mens han er oppbrakt eller overveldet av drikk, og irettesette ham så andre hører det – særlig når disse skylder ham ærbødighet og lydig-

het. Da blir irettesettelsen ofte tatt opp som en ydmykelse, og nesten blir heller verre enn bedre. Derfor er det noen ganger klokt å tie og heller vise sin misnøye med miner eller på annen måte, alt etter som det passer, og utsette formaningen til et beleilig tidspunkt.

Jeg har fått høre om en gudfryktig og nidkjær kristen som gjorde slik: Når han hadde lagt merke til noe hos sine medkristne som ikke stemte med gudsfrykt, formante han dem om feilen neste morgen, enten muntlig eller skriftlig. En gang skrev han slik til en fornem mann som i et selskap lettsindig hadde sverget ved Guds straff og sin sjel:

«Min i Kristus Jesus høyt ærede og elskede herre! Jeg tviler ikke på at De i dag, før De talte med Deres Gud, etter Deres kristne plikt har prøvd Deres samvittighet nøye angående gårsdagen, og at De blant Deres feil også har funnet den dyre eden De uten nød og for en ubetydelig sak sverget ved Guds straff og Deres sjel, og at De hjertelig har angret den og bedt Gud om tilgivelse for den. Likevel føler jeg meg tvunget av min samvittighet og av den oppriktige kjærlighet jeg bærer til Dem, til inderlig å be og formane Dem om heretter alltid å tenke på at intet er forferdeligere enn Guds straff, intet dyrere og kostbarere enn vår sjel, og intet skadeligere og mer uforsvarlig enn ved sitt eksempel å lokke andre til en lignende synd. Herren Jesus hjelpe at min høyt ærede herre ikke mer må trenge noen formaning i så måte, og at De vil ta imot denne i samme sinn som den er skrevet i.»

Men det trengs ikke å foreskrive den ivrige kjærligheten flere regler for hvordan den skal forholde seg i dette, for den er selv den beste regel. De troende og kjærlige sjelene, som blir styrt av Guds Ånd og nåde, vet nok å gjøre den rette forskjell og å sky både alt hykleri på den ene siden og all ubetenksomhet på den andre. Når sverdet – nidkjærhetens sverd – er smurt med den betenksomme kjærlighetens olje, blir det bevart mot syndens rust.

Når legene skal sette et forvridd lem i ledd igjen, gjør de det så behendig som mulig, så de ikke skal påføre den syke altfor mange og langvarige smerter. Kan de ikke unngå det helt, søker de likevel å berolige ham med gode og vennlige ord og slik lindre smertene hans. Dette krever også apostelen av oss kristne når han sier: «Brødre! Om også et menneske skulle bli overrumplet av en eller annen synd, da hjelp ham til rette, dere åndelige, med ydmyk ånd» (Gal 6,1).

De kristnes ivrige kjærlighet må være lik *den ilden* som de tre mennene ble kastet i, og som bare fortærte båndene deres, men ellers ikke gjorde dem noen skade (Dan 3); lik *gullsmedens ild*, som bare lutrer gullet og gjør det vakrere; og lik vaskernes *såpe*, som nok biter skarpt, men renser tøyet og gir det glansen tilbake. Og denne oppriktige kjærlighetsiveren kan blant annet kjennes på at den går over til medlidenhet og hjelpsomhet så snart den merker noen bedring hos nesten.

Herren Gud er nok selv svært nidkjær mot synden; men når mennesket vender om i sann botferdighet, angrer han snart sin refselse, mens mennesket ennå er på veien, og lar seg til og med høre med at det «av Herrens hånd har fått dobbelt for alle sine synder» (Jes 40,2). Apostelen Paulus var svært nidkjær mot ham som hadde begått blodskam.

Men da han fikk vite at mannen med inderlig sorg hadde erkjent sitt fall, gikk han i forbønn for ham hos menigheten og skrev: «For ham det gjelder, er det nok med den straffen han har fått av de fleste. Nå skal dere i stedet heller tilgi og trøste ham, for at han ikke skal gå til grunne i enda større sorg» (1 Kor 5,2.5; 2 Kor 2,6–7).

For det tredje og siste må den hellige nidkjærheten være utrettelig, utholdende og stadig. Hyklernes iver er som en halmild som blusser høyt opp, men snart slokner igjen. De troendes nidkjærhet derimot er som «en ild som er tent av fast ved», og som ikke gir seg før den har gjort metallet flytende. Den lar seg ikke stanse av noen møye, anstrengelse, ubehagelighet eller motgang. Den er som «fyrverkernes ildkuler», som brenner til og med under vann.

Den er urolig og alltid virksom; det ville gjøre den vondt om det skulle gå en dag uten at den hadde virket noe til Guds ære og nestens gagn. Den håper at det som ikke ville lykkes den ene dagen, skal den kunne utrette den neste. Den ligner *sjøfolkene* som arbeider mot strømmen og ved utholdende strev får skipet fram. Den ligner *billedhuggeren* som arbeider på en hard stein helt til han har fått gjort et bilde av den, enda gnister, støv og fliser flyr ham i ansiktet imens.

Og skulle den til slutt se at den ikke utretter noe, tyr den til bønn, gråt, sukk og klage. Den kaller sin Gud til vitne på at den gjerne ville ha sett en bedre utgang, ber ham om nådig tilgivelse om den kanskje

ikke har gjort sin plikt, og ber om at Herren etter sin rike miskunn vil gjøre godt igjen alt som mangler.

Prøv da, mine kjære, nidkjærheten deres etter denne korte framstillingen, og strev etter at alle kjødelige hensyn, all uforstand og alt hykleri må være langt borte fra den! Gud vekke opp, hellige og velsigne vår nidkjærhet for Jesu Kristi skyld! Amen.

Sekstende preken. Om den troende sjels fortrolighet med Gud

I Jesu navn. Amen.

1 Joh 5,14: «*Og dette er den frimodige tilliten vi har til ham, at dersom vi ber om noe etter hans vilje, så hører han oss.*»

Den hellige apostel roser seg på tre måter, og det fortjener at vi ser nærmere på det. «Vi roser oss av håp om Guds herlighet», sier han for det første (Rom 5,2). Meningen er denne: Når vi ved Kristus er forlikt med Gud, har vi ikke bare forsmaken på det evige liv, freden med Gud, i våre hjerter. Vi har også det sikre og tillitsfulle håp at vi i sin tid skal komme til Guds fullkomne herlighet i himmelen.

Våre navn er skrevet opp i himmelen; vår plass er gjort i stand; kronen ligger klar for oss. Som Guds barn har vi en arv i himmelen som ikke kan forgå eller visne. Vi er de helliges medborgere og Guds husfolk. Vi blir bevart ved Guds kraft til frelse, og vi er visse på at verken død eller liv, verken engler eller makter og krefter, verken det som nå er, eller det som komme skal, verken høyde eller dybde eller noen annen skapning skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre.

Her må vi legge merke til to ting. For *det første* ordet «rose seg», som apostelen bruker. Det sier mer enn å si eller bekjenne noe; det betyr å tale om noe med frimodighet, til ergrelse for djevelen og til ære for en selv.

Guds barn sier og bekjenner ikke bare at de er arvinger til himmelen og saligheten. De sier det med en hellig stolthet og frimodighet – til ergrelse for djevelen og verden, men til ære for Gud og hans nåde og til pris for sin kristendom. For *det andre* at apostelen ikke taler for seg selv alene, men på vegne av alle troende: *Vi* har fred med Gud; *vi* har adgang til hans nåde; *vi* roser oss av håp om Guds herlighet.

Av dette slutter jeg at troen, når den kommer til sin fulle kraft, blant annet også føder frimodighet. Guds barn behøver ikke alltid å tie og svelge sin sorg. De kan også av og til, når anledningen byr seg, tale, rose seg og vitne om den kjærlighet fra Gud som er gitt dem i Kristus.

De kan si med David: «Jeg bar fram godt budskap om rettferdighet i en stor forsamling. Se, jeg lukket ikke mine lepper. Herre, du vet det. Jeg holdt ikke din rettferdighet» – den du rettferdiggjør de botferdige syndere med – «skjult i mitt hjerte, jeg har kunngjort din trofasthet og din frelse. Jeg skjulte ikke din miskunnhet og din sannhet for en stor forsamling» (Sal 40,10–11).

Kan verden skryte med overdreven og grunnløs ros av forgjengelige goder, hvorfor skulle da ikke Guds barn rose seg av Guds nåde, som er gitt dem i deres Jesus?

En kristen som har en nådig Gud, som lever i samfunn med Kristus, som merker Den Hellige Ånds vitnesbyrd og forsmaken på det evige liv i sitt hjerte, og som har en god samvittighet – skulle ikke han rose seg av en slik salighet overfor djevelen og verden? Deres ros er Guds ros, og deres ære er Kristi ære, for alt sammen er grunnet på hans nåde og fortjeneste. Men når de viser seg motløse og forsagte, er det til skam og skade for kristendommen.

Så si da av hjertet med apostelen, dere kristne sjeler: «Vi roser oss av håp om Guds herlighet!» Vi roser oss av Guds nåde og av retten til å være hans barn. Vi roser oss av samfunnet med Jesus Kristus. Vi roser oss av at Den Hellige Ånd bor i oss. Himmelen er vår med all sin salighet.

Ros deg, du verden, av dine kroner og kongespir, av din ære og herlighet, av din rikdom, din makt og prakt, din vellyst, dine kunster og vitenskaper, din adel og alt annet du har å bråke og prale med. Men vit at du roser deg av en skygge og en blomst som blomstrer og prunker i dag, men i morgen er visnet og ikke er å finne noe sted.

Vi har en ære, en skatt, en visdom, en herlighet og salighet som kommer fra Gud, står fast ved Gud og varer evig i Gud. «Du har jorden, vi himmelen; du gullet, vi Gud; du den timelige, vi den evige glede; du skyggen, vi selve tingen; du blomstene, vi fruktene; du forgjengeligheten, vi evigheten. Gud være takk for sin usigelige gave!» (2 Kor 9,15).

Men la oss høre videre på apostelen! «Ikke bare det», sier han, «men vi roser oss også av trengslene» (Rom 5,3). Den første rosen synes verden er latterlig, for etter dens mening roser man seg av noe man ennå ikke eier. Men den andre synes den er rent vanvittig: at man til og med vil rose seg av trengslene. Med trengsler menes all slags åndelig og legemlig, ytre og indre nød – sykdom, fattigdom, forakt, forfølgelse, anfektelse, motgang og hjertesorg.

Med dette møter apostelen en innvending fra verden, som kanskje vil si til den første rosen: «Å, dere stakkars elendige mennesker, dere tiggere, dere utsultede og foraktede folk som vansmekter! Vil dere rose dere av himmelen, enda dere knapt kan berge livet her på jorden? Vil dere tale om stor herlighet, dere som er underlagt så mye elendighet?»

Trengslene, svarer den hellige Paulus, gjør ikke noe skår i vår ros. De svekker heller ikke vårt håp, men tvert imot styrker og befester det. Trengslene er en av rikets hemmeligheter og et kjennetegn på Guds barn, et hellig og velsignet middel mot synden, en skole i tålmodighet og erfaring, et verksted for Den Hellige Ånd.

Det er ingen skam for *vintreet* at det blir beskåret og bundet opp; det er en ære for det, for menneskene akter det verdt sitt tilsyn og sitt arbeid for de herlige fruktenes skyld som de venter av det. *Mynten* eller sølvet har jo ære av pregingen, for slik kommer det til å bære en keisers eller konges bilde.

Skulle da de troende ha noen skam av trengslene, når de er et tegn på at Gud ser til dem som en far, og gjør dem mottakelige for Jesu bilde? Når en tjener blir aktet verdig til å drikke av sin konges eget beger, skulle han ikke rose seg av det? Men de kristne drikker av ett og samme korsbeger som sin Jesus. Hvordan skulle *det* kunne være annet enn en ære for dem – særlig når det de drikker av det, er bare frelse og liv?

La oss da lære av dette hvordan vi skal te oss i de trengslene som rammer oss etter Guds hellige råd og vilje. Vi skal gjøre som Jakob formaner: «Akt det for bare glede når dere kommer i mange slags prøvelser» (Jak 1,2). Noen kristne bærer nok Kristi kors etter ham, men som Simon fra Kyrene, som måtte tvinges til det (Matt 27,32). De gjør det med sukk, og helst ville de bli kvitt det jo før jo heller. Andre bærer

det med kristen hengivelse og tålmodighet, med villig ånd, fordi de tenker på det gagn de venter at det skal gjøre sjelene deres.

Men andre igjen bærer det med glede og takker Gud for at han har aktet dem verdige til sitt kors. I trengslene ser de Jesu Kristi tjenerdrakt, hans hoffarge, og holder det for en ære at man kan kjenne dem igjen på den som hans tjenere. De sier med Paulus: «Jeg er vel tilfreds i skrøpelighet, under mishandling, i nød, i forfølgelser og trengsler for Kristi skyld» (2 Kor 12,10). I verdens øyne er trengslene en narraktig og tung drakt; men de troende elsker den og synes den er god å bære, for Kristi navn er vevd inn i den. Og disse siste er de beste.

Et slikt trinn av tålmodighet må vi alle strekke oss etter: at vi kan glede oss i trengslene og rose oss av dem. Som Luther sier, må vi «for hver dag sette større pris på det som verden og fornuften hater – så vi for hver dag heller vil være fattige, syke, foraktet, dårer og syndere, og til sist akte døden bedre enn livet, dårskapen kjærere enn visdommen, vanæren edlere enn æren, fattigdommen saligere enn rikdommen, synden herligere enn gudsfrykten». (Han taler her om den synden som er erkjent og angret, og om den innbilte, ytre skinnhelligheten.)

«Guds vilje er i seg selv alltid god, til å elske og fullkommen; men derfor blir den ikke alltid erkjent som det. Her må erfaringen være vår lærer, den som prøver, kjenner, finner og blir var at denne viljen gjør vel og mener det hjertelig godt. Den som holder ut i dette og vokser i det, han erfarer også at denne gode vilje er søt og behagelig. Da vil han ikke bytte den bort mot noe gods i verden, men finner større lyst og glede i fattigdom, vanære og all slags besvær enn noen på jorden kan finne i all rikdom, ære og fornøyelse.»

Å Herre, gi oss et slikt hjerte og sinn! Gi at vi må elske ditt kors og akte det for vår ros, ære og glede! Vil du føre oss underlig, så gi at vi må følge deg underlig, men likevel villig og med glede!

Deretter flettet apostelen inn noe undervisning om trengslenes nytte, om Guds kjærlighet og Kristi fortjeneste, og så kommer han til den tredje rosen: «Ja, ikke bare det, men vi roser oss også av Gud ved vår Herre Jesus Kristus» (Rom 5,11). Luther gir en vakker forklaring på disse ordene: Vi roser oss av Gud, det vil si: Vi roser oss av at Gud er vår og vi hans, og at vi i full tillit har alle gode ting fra ham og felles med ham.

For meningen er uten tvil denne: Vi roser oss av at Gud er vår kjære Far, vår dyreste venn, vår beskytter og store velynder. Vi har fri adgang til ham; vi kan tale med ham med barnlig dristighet og tillit, åpenbare for ham det som ligger oss på hjertet, og trøste oss med hans hjelp. Vi vet, og vi roser oss av, at alle ting må tjene oss til gode fordi han styrer dem i kjærlighet og har farsomsorg for oss.

Med ett ord: Vi roser oss av «stor fortrolighet med Gud», og det ved vår Herre Jesus Kristus. Han har ikke bare åpnet oss fri adgang til ham, men har også befalt oss å kalle ham vår kjære Far og tiltale og påkalle ham som kjære barn, ja, som fortrolige og dyrebare venner. Han sier at vi er hans brødre, at hans Far er vår Far og hans Gud vår Gud (Joh 20,17).

Fordi dette er så overmåte trøsterikt og gagnlig, har vi satt oss fore å handle om det i denne preken og stille fram «den troende sjels fortrolighet med Gud». Herren Jesus hjelpe at det må skje til stort gagn! Amen.

Den høyt vise hedningen Aristoteles reiser et sted spørsmålet om det kan være noe sant vennskap mellom Gud og mennesket. Han svarer nei, fordi det mellom dem ikke kan være noen likhet, ingen tilbøyelighet og velvilje og ingen fortrolighet – og det er nettopp dette som hører med til et sant vennskap. Men han dømmer om dette spørsmålet som den blinde om fargene, og han vil ikke slippe unna apostelens dom: «Mens de ga seg ut for å være vise, ble de dårer» (Rom 1,22).

Vi vet bedre, Gud være lovet, ut fra hans ord. Vi vet at da Guds Sønn ble menneske, ble det ikke bare likhet mellom Gud og mennesket; det ble også stiftet et makeløst vennskap og en inderlig fortrolighet mellom dem. Det lærer vi både av vår tekst og av mange andre ord i Den hellige skrift, som vi med Guds hjelp skal føre fram i det følgende.

For å handle ordentlig og grundig om denne høyst trøsterike saken må vi først se på den fortroligheten Gud viser sjelen. For han, den majestetiske Gud, gir ikke bare mennesket den frimodigheten apostelen taler om, så vi kan nærme oss ham og tale med ham når vi ønsker og vil.

Han gjør noe som er enda mer å undre seg over: Han går selv etter oss, akter og holder oss alle for sine venner og har gjerne omgang med oss. Han skammer seg ikke over oss, men vitner for all verden at han

ser på oss som sine kjære og sine venner. Det kan best ses av noen ord og eksempler fra Skriften.

Moses sier: «For hvor finnes det et folk, om det er aldri så stort, som har guder som er så nær dem som Herren vår Gud er nær oss, hver gang vi kaller på ham?» (5 Mos 4,7). Når de troende ber, gir Gud ikke bare akt på det; han kommer liksom nær til dem for desto bedre å kunne høre dem. «Han bøyde himmelen og steg ned» (Sal 18,10). Han stiller seg ved siden av dem for å verne og frelse dem, og med sin nådige hjelp vitner han om at de er hans venner og nære slektninger.

David og Salomo sier: «Herrens hemmelighet er med dem som frykter ham» (Sal 25,14; Ordsp 3,32). Med Herrens hemmelighet mener de uten tvil hans skjulte, inderlige farskjærlighet, trofasthet, nåde og omsorg, som han følger sine egne med overalt. Den kalles en hemmelighet fordi verden ikke kjenner noe til den; bare de gudfryktige kjenner den, for de erfarer den i hjertet og i livet.

Likevel er den mange ganger også for deres øyne så underlig, innhyllet og skjult i så mye mørke at den med full rett kan kalles en hemmelighet. Denne hemmelige og fortrolige kjærligheten er nå med de gudfryktige; de nyter den og smaker hvor god Herren er. (*Slik forklarer Weimar-bibelen det.*)

Om Enok og Noah sies det at «de vandret med Gud» (1 Mos 5,22.24; 6,9). Luther har riktignok gjengitt dette meget godt med «de førte et gudelig liv». Likevel synes Den Hellige Ånd å ha villet si noe mer med dette uttrykket: at disse hellige mennene skilte seg ut fra den ugudelige mengden i sin tid og holdt seg til Gud.

De valgte ham til sin følgesvenn på pilegrimsvandringen. De talte med ham – i bønnen og i hellige betraktninger – slik to venner pleier å gjøre når de reiser samme vei sammen, eller som to ektefolk som taler fortrolig og vennlig med hverandre om det som ligger dem på hjertet. Han fulgte dem overalt med sine øyne, og de hadde ham alltid for øye og la vinn på å vandre hellig for hans hellige åsyn. De kjente ham nøye og var inderlig fortrolige med ham.

Abraham kalles uttrykkelig Guds *venn* (Jes 41,8). At den majestetiske Gud har behandlet ham som en sann venn, kan ses av dette: Da han hadde besluttet å straffe byene Sodoma og Gomorra, kom han i menneskeskikkelse som en venn til Abraham, lot seg beverte av ham

(1 Mos 18,2 ff.) og talte vennlig med ham om at han om et år skulle få en sønn (v. 10).

Da han tok avskjed, fulgte Abraham som en venn ham og hans følge, som var engler, et stykke på veien fra teltet sitt. Da sa Herren: «Skulle jeg vel skjule for Abraham det jeg er i ferd med å gjøre?» (v. 16–17). Og han fortsetter: «Klageropet over Sodoma og Gomorra er sannelig stort, og deres synd er sannelig umåtelig svær. Nå vil jeg stige ned og se om de på alle vis har handlet slik som det høres i det ropet som er kommet opp til meg» (v. 20–21).

Se, den milde Gud kan og vil ikke annet enn i fortrolighet åpenbare for sin venn Abraham hva han har i sinne med de ugudelige byene. *For det første* for liksom å forsvare seg, fordi han måtte la en så forferdelig dom gå over dem, så Abraham ikke skulle ta det på en vrang måte, miste tilliten til hans godhet og kjærlighet og bli motløs. *For det andre* for å gi ham anledning til den samtalen og den hjertelige forbønnen som fulgte.

Videre fortjener det å bli lagt merke til at da de to englene vendte seg bort og gikk til Sodoma, sies det om Abraham: «Abraham ble fortsatt stående for Herrens åsyn» (jf. 2 Sam 7,18). «Abraham trådte nærmere og sa: Vil du da rive bort den rettferdige sammen med den ugudelige? Kanskje er det femti rettferdige i byen» (v. 22–24).

Han trer nærmere, som en venn som vil si noe i hemmelig fortrolighet til sin venn, og han forandrer forbønnen sin seks ganger. Kanskje, sier han, er det femti eller førtifem eller førti eller tretti eller tjue eller ti gudfryktige i byen. Og Herren hører ham ikke bare med stor vennlighet; ved hvert forslag erklærer han også at om det finnes så mange rettferdige der, vil han ikke ødelegge byen.

Se her med glede, dere kristne sjeler, den store Guds vennlighet: hvor mye han tillater menneskene, hvor gjerne han hører dem, og hvor villig han erklærer seg til å oppfylle det de ber om!

Om Moses sies det at «Herren talte til Moses ansikt til ansikt, som når en mann taler med sin neste» (2 Mos 33,11). Utleggerne mener at Gud pleide å vise seg for ham i en menneskeskikkelse han hadde tatt på seg, og med stor vennlighet, så Moses kunne våge å tale dristig til ham i stor fortrolighet. Det forstår vi av det som følger, der den vennlige samtalen Moses hadde med Herren, blir utførlig skildret. Der ser

vi at han blir så dristig at han våger å be om å få se hans herlighet uten dekke og uten forheng, og skue hans majestetiske vesen.

Det er også merkelig at da Herren var vred over folkets avgudsdyrkelse, sa han til Moses: «Jeg har holdt øye med dette folket og sett at det er et hardnakket folk. La nå meg få råde, så min vrede kan bli opptent mot dem, og jeg kan ødelegge dem. Så vil jeg gjøre deg til et stort folk» (2 Mos 32,9–10). Å, for en vennlighet og menneskekjærlighet hos den store Gud! Den allmektige Gud lar seg holde tilbake av et avmektig, dødelig menneske, og kan og vil ikke gjøre noe uten at det samtykker!

Men for at ingen skal tro at Gud bare har så fortrolig omgang med slike store helgener som Enok, Abraham og Moses var, må vi også føre fram andre steder i Skriften som gjelder alle troende sammen. Job og David sier at Gud ser til mennesket og har omsorg for det (Job 7,17–18; Sal 8,5) – slik en venn oppsøker en annen og spør hvordan han har det, eller slik en lege besøker sine syke for å hjelpe dem.

Dette besøket kan forklares og stilles fram på en vakker måte med det som skjedde mellom Herren Jesus og disiplene hans ved Galileasjøen etter oppstandelsen. De hadde gått ut for å fiske, men hadde arbeidet forgjeves hele natten og ikke fått noe.

Om morgenen står Herren på stranden og tiltaler dem vennlig: «Barn, dere har vel ikke noe å spise?» Da de svarer nei, ber han dem kaste garnet ut enda en gang, og straks fanger de en stor mengde fisk. Snart ser de også at han til og med har laget i stand frokosten deres, stekt fisk og brød, som han selv deler ut til dem. Deretter innleder han en vennlig samtale med dem og spør Peter tre ganger om han elsker ham, og mer (Joh 21,4 ff.).

Slike ting må vi ikke tro er uvedkommende for oss. Vi skal tro at slike hendelser viser oss hvordan Herren vil stille seg til sine kjære og venner like til den ytterste dag. Den hellige skrift, og særlig vår Frelsers livshistorie, er som et stort og blankpolert speil der man kan se alt det Herren gjør mot sine venner.

Vi kan være visse på at Herren Jesus den dag i dag gir akt på sine egne når de går ut for å fiske eller til et annet arbeid og håndverk. Han ser til arbeidet deres og velsigner det. Han spør om de har noe å spise eller ikke; han lager i stand og velsigner måltidet deres, erstatter det

de mangler, og oppmuntrer dem til gudsfrykt. Han gir dem gode råd i sinnet og velsigner dem, så det går dem vel.

Herren Jesu sjel er bundet til vår sjel, slik det sies om Jakob og sønnen Benjamin (1 Mos 44,30). Han kan ikke annet – han må alltid være omkring oss og hos oss. Han følger oss på alle våre veier, slik han fulgte de to disiplene som gikk til Emmaus. Han står opp med oss og legger seg med oss. Enten vi går eller ligger, er han omkring oss (Sal 139,3). Han våker når vi sover.

Han går med oss i kirken og trer sammen med oss fram for sin himmelske Far. Han helliger og velsigner vår gudstjeneste og bønn og gjør dem velbehagelige for sin himmelske Far. Han legger sitt ord i våre hjerter og leder nådens og den himmelske trøstens strømmer inn i dem.

Han trøster oss når vi er bedrøvet. Han styrker oss når vi er skrøpelige. Han holder oss når vi snubler. Han hjelper oss opp igjen når vi faller. Han gir oss råd når vi er i tvil. Han gjør godt igjen det vi har ødelagt av uforstand og uforsiktighet. Han irettesetter oss vennlig og alvorlig når vi synder. Han går i forbønn for oss hos sin Far og lærer oss ved sin Ånd å vandre varsommere. Kort sagt: Han gjør alt det en fortrolig hjertevenn skal gjøre, og mer enn vi tror eller forstår.

Johannes sier flere ganger om seg selv at han var «den disippelen som Jesus elsket», «han som ved nattverden lå opp til Jesu bryst» (Joh 21,20; 13,23). Det samme kan også vi rose oss av: Også vi er inderlig elsket av Herren Jesus, og vi har lov til å legge vårt hode til hans bryst i liv, lidelse og død og hvile ved hans hjerte.

Det sies at Herren var så kjærlig og blid at når disiplene hans hadde vært borte fra ham en tid, tok han alltid imot dem med et kyss når de kom tilbake. Det samme gjør han med oss: Hver gang vi kommer til ham, gir han oss i Ånden fredskysset og forsikringen om sin søte nåde.

Det har vært mennesker som av kjærlighet har kalt seg etter vennene sine. Slik er det kjent om Eusebius, en navngjeten biskop i sin tid, at han pleide å kalle seg Pamfilus etter sin venn, en gudfryktig mann med det navnet. Noe lignende har også Herren Jesus gjort. Han kaller seg som oftest Menneskesønnen, og med det vil han vise at han i all evighet vil være en menneskevenn, og at han har sin store lyst i menneskenes barn (Ordsp 8,31).

Til denne betraktningen hører også det den dyrebare Frelser sier: «Den som elsker meg, skal bli elsket av min Far. Og jeg skal elske ham og åpenbare meg for ham» (Joh 14,21).

Det er som om han sa: Den som slutter vennskap med meg i troen og henger ved meg i oppriktig kjærlighet, ham vil jeg åpne fri adgang til min Far. Jeg vil skaffe ham forsikringen om hans evige nåde og kjærlighet. Jeg vil også øse ut min kjærlighet i hans hjerte ved og med Den Hellige Ånd. Jeg vil åpenbare for ham hele mitt hjerte, all min kraft, all min rikdom, all min herlighet og salighet. Han skal kjenne og erfare hvilken høyhet, rikdom og salighet som er skjult under min tjenerskikkelse, min fattigdom og mitt kors.

Hvem ser ikke at han med disse ordene har lovt dem som elsker ham, et fortrolig vennskap? Og hvor finnes den sanne kristne som ikke forstår disse og lignende ord i Skriften bedre av egen erfaring enn av andres forklaring? Av samme slag er ordet som følger like etter: «Om noen elsker meg, da holder han fast på mitt ord, og min Far skal elske ham, og vi skal komme til ham og ta bolig hos ham» (Joh 14,23).

For en vennlig Gud og stor menneskevenn! Han lar oss ikke bare komme til ham og tre fram for hans åsyn med barnlig tillit så ofte vi trenger og ønsker det. Han erklærer også at han selv vil komme til oss og besøke oss som sine kjæreste venner, tale vennlig og faderlig med oss og ta bolig hos oss!

Om disse ordene av Herren sier Luther: «Det skal ikke bli med det at jeg og min Far elsker den som elsker meg. Vi vil også komme til ham og ta bolig hos ham. Han skal ikke bare være trygg for den kommende vrede, for djevelen, døden, helvete og all ulykke, men skal også her på jorden ha oss boende hos seg: ‹Vi vil daglig være hans gjester, bo i hans hus og sitte ved hans bord› … Det må jo kalles å trøste rikelig og å vise ære over all ære! For hvilken større ære og herlighet kan nevnes enn at vi usle, elendige mennesker her på jorden skal være den guddommelige majestets bolig, lysthage eller paradis, ja, hans himmerike – at alt du sier og gjør, skal behage ham og være som sagt og gjort av ham selv, og at den som volder deg sorg eller skade, skal ha gjort det mot ham selv?»

Når vi tenker over Guds godhet og vennlighet på denne lyse måten, må vi heller ikke glemme hvor gjerne han gir akt på de troende sjelers bønner og hører dem tale. Det antydes i billedlig form i Høysangen,

men sies også andre steder med klare ord. «Dine lepper, min venninne», sier den himmelske brudgommen, «er som en skarlagensnor» – som du liksom kan binde og holde meg med – «og din tale er yndig. Av honning drypper dine lepper, min brud! Honning og melk er under din tunge» (Høys 4,3.11).

Med dette sikter vår sjelebrudgom uten tvil ikke bare til de troendes samtaler med mennesker, der de legger vinn på å være så vennlige som mulig. Han sikter også til deres samtale med Gud, til bønnen. Den har han sin glede i, slik en brudgom gleder seg over sin elskedes vennlige og fortrolige tale.

Når de med hjertelig tillit øser ut sitt hjerte for ham, glade priser hans navn eller taler om hans nåde og sin frelse, er det ham over all måte velbehagelig. Derfor sier han et annet sted i samme bok: «Stå opp og kom, min kjæreste! Du min fagre, så kom da! Min due i klippens kløfter, i fjelltindens ly! La meg se din skikkelse, la meg høre din røst! For din røst er blid og din skikkelse er fager» (Høys 2,13–14).

Det som her sies med dunkle ord, finner vi klart og tydelig sagt andre steder. «Be», sier den søte Frelseren, «så skal dere få. Let, så skal dere finne. Bank på, så skal det bli lukket opp for dere» (Matt 7,7). «Sannelig, sannelig sier jeg dere: Alt det dere ber Faderen om, skal han gi dere i mitt navn. … Be, og dere skal få. … Og jeg sier dere ikke at jeg skal be Faderen for dere. For Faderen selv elsker dere» (Joh 16,23–24.26–27).

Med disse vennlige ordene oppmuntrer han sine egne til fortrolig samtale med Gud og rekker dem så å si en gyllen nøkkel til himmelens dør og til alle Guds skatter. Han lover dem fri adgang til Gud, som himmelske *kammerherrer*, så ofte de ønsker det, og forsikrer dem om at de skal bli tatt imot med stor vennlighet.

Når jeg går inn i mitt kammer for å be, behøver jeg ikke å tenke at jeg ikke skal finne min Gud, eller at det ikke passer ham, eller at han ikke har lyst til å høre på meg. Å nei! Jeg kan komme når jeg vil, og han er villig til å høre meg. Jeg kan komme om morgenen eller om kvelden, midt på dagen eller ved midnatt; det kommer aldri ubeleilig for ham. Mange ganger renner jeg ned dørene hos ham, og når han vel er ferdig med meg, banker jeg på igjen. Men denne bankingen og maset er ham kjært, og min fattige samtale er ham velbehagelig.

Det jeg her har sagt, kan jeg videre bevise med de to lignelsene vår Frelser fortalte for å gjøre oss frimodige til å be. Den ene handler om en *venn* som ved midnatt ba vennen sin om brød og fikk det fordi han var så pågående og ikke skammet seg (Luk 11,5 ff.). Den andre handler om *den urettferdige dommeren*, som en enke fikk til å hjelpe seg ved sine stadige bønner og krav (Luk 18,2 ff.).

Se i dette Guds mildhet og vennlighet, dere gudfryktige sjeler! Han vil ikke bare at vi skal be, men også at vi skal holde ut i bønnen med dristighet og mot og ikke la oss avvise. Vi skal bare banke kraftig på og ikke gi oss. Det vil ikke bli tatt ille opp; til sist skal vi få det vi ønsker.

«Å, hvor gjerne», sier en gammel kirkelærer, «vil ikke han gi som tåler at man forstyrrer og vekker ham på denne måten! Han som har satt sengen sin like ved døren i soverommet – hvor vil ikke han skynde seg å lukke opp for den som banker! Skulle han kunne avslå noe, han som selv viser hvordan man skal tvinge det ut av ham hvis han avslår? Å, hvor nær ved døren er ikke den Herre som først og alene hører den nødlidendes banking mens tjenerne sover!» (*Petrus Krysologus, preken* 39.)

Om kong Ahasverus leser vi at han elsket Ester så høyt at da hun trådte fram for ham uten å være kalt, rakte han straks han fikk se henne, gullstaven sin ut mot henne som et tegn på nåde og sa: «Hva har du på hjertet, dronning Ester, og hva er ditt ønske? Om det så var halvdelen av riket, skal du få det!» (Est 5,2–3.6; 7,2).

Slik ter også den majestetiske Gud seg mot oss stakkars mennesker. Når vi påkaller ham og kommer til ham, om så ved midnatt, er hans nådestav alltid rakt ut mot oss. Ja, mange ganger kommer han oss til og med i forkjøpet og oppmuntrer oss selv til å be.

Hvor ofte kjenner ikke et Guds barn en indre drift og trang til å be, som om det hørte sin Far si: «Hva er *dette*, mitt barn? Ber du ikke? Hvorfor ber du meg ikke om noe? Bare be; jeg vil gi deg alt det ditt hjerte ønsker.» Hit hører det også at den vennesæle Gud ofte liksom faller sine egne i talen, og før de har fått sagt det de ville, erklærer han seg villig til å hjelpe dem.

Det kan vi se av det som skjedde med høvedsmannen i Kapernaum. Han kom til Herren, ba ham og sa: «Herre, tjeneren min ligger verkbrudden hjemme og har store smerter» (Matt 8,5 ff.). Med disse ordene la han fram sin sak, og så skulle bønnen ha fulgt: «Forbarm

deg derfor over ham! Ha medynk med ham og helbred ham!» Men Herren tok visst ordet fra ham og sa straks i nåde: «Jeg skal komme og helbrede ham.»

Se her et vakkert forbilde på hvordan han ennå pleier å møte sine egne. Når han finner det tjenlig til sitt navns ære og deres beste, hjelper han dem før de tenker på det, slik han har lovt: «Før de roper, skal jeg svare, mens de ennå taler, skal jeg høre» (Jes 65,24). Og et annet sted: «Herren er nær hos alle dem som kaller på ham … Herren vil oppfylle de gudfryktiges lengsel» (Sal 145,18–19).

Jeg kunne føre fram mye mer av samme slag, men jeg vil spare tiden – så mye mer som det med Guds hjelp vil bli anledning til å handle om bønnen en gang til senere i dette verket. Bare dette vil jeg si her og legge fram for de gudelskende sjeler til videre ettertanke: Gjennom sin aller kjæreste Sønn har vår Gud tillatt og befalt oss å kalle ham vår Far. Hvem ville våge å kalle den høylovede, majestetiske Gud sin Far – han som serafene tilber med tildekket ansikt og føtter, og som himmel og jord skjelver for – om han ikke selv hadde gitt oss lov til det?

Hva kan ergre den misunnelige djevelen og den stolte verden mer enn at et fattig menneske, som de holder for en klut å tørke føttene på, våger å tre fram for Gud og tale med ham i barnlig tillit om alt det som ligger ham på hjertet, så mye han vil?

Aldri kan det ha ergret Haman så mye da han helt uventet fikk befaling av kongen om å vise kongelig ære mot Mordekai, som han hatet av sitt innerste hjerte (Est 6,6 ff.), som det ergret Satan da han hørte at Herren Jesus ga sine troende lov og befaling til å kalle Gud sin kjære Far og be til ham med barnlig fortrolighet.

Og jeg tror sikkert at når helvetes ånder farer omkring på jorden slik de pleier (Job 1,7), og hører hvordan Guds kjære barn overalt sukker og roper mot himmelen: «Fader vår! Å, Far! Kjære Gud og Far!» – da er de nær ved å revne av raseri.

Til nå har vi vist hvor vennlig og fortrolig Gud er mot sine troende. Nå vil vi også kort se hvordan de sjelene som elsker Gud, er mot ham. Ved Den Hellige Ånds nåde forstår de troende godt hvilken herlighet det fører med seg å være tatt til Guds barn, og hva Gud har skjenket dem (Joh 1,12; 1 Kor 2,12). De vet også godt å gjøre bruk av det.

De ærer nok den treenige Gud i barnlig frykt som sin Herre, slik det tilkommer hans høylovede majestet. Men de taler også iblant med ham i hjertelig kjærlighet og barnlig tillit, som med sin kjære Far, slik han selv lærer dem i sitt ord og sine løfter. Da Abraham, Guds venn, ville gå i forbønn for Sodoma og Gomorra, sa han riktignok i dypeste ydmykhet: «Se, jeg har dristet meg til å tale til Herren, enda jeg er støv og aske.»

Likevel våger han også å si: «Vil du da rive bort den rettferdige sammen med den ugudelige? … Slikt være langt fra deg! Skulle ikke all jordens dommer gjøre rett?» (1 Mos 18,27.23.25). Se hvor dristig han våger å tre fram for Gud og minne ham om hans rettferdighet – slik en venn gjør overfor sin likemann når denne er i ferd med å gjøre noe i vrede!

Da Jakob merket at mannen som kjempet med ham, var Guds Sønn, våget han å holde ham fast, enda han ba om å bli sluppet, og si: «Jeg slipper deg ikke uten at du velsigner meg» (1 Mos 32,26). Det var som om han ville si: Nei, min Jesus, min Frelser! Du får ikke gå bort på denne måten. Under kampen har du presset angstens svette ut av meg; til gjengjeld må jeg få en velsignelse. Du har skremt meg, nå må du trøste meg igjen; du har svekket meg, nå må du styrke meg igjen. Du slipper ikke løs før jeg får det jeg vil.

Slik tok også Moses det opp med Gud. Da Gud var vred over folkets avgudsdyrkelse, visste Moses å holde fram for ham så mange tungtveiende grunner at han lot seg overtale og slapp sin vrede. Om dette sier den kongelige profeten: «Moses, hans utvalgte, stilte seg i gapet for hans åsyn for å avvende hans vrede fra å ødelegge dem» (Sal 106,23). Han stod, han stilte seg i bresjen. Det er et bilde hentet fra krigen: Fienden slår hull i muren med sine krigsmaskiner, men de tapreste i besetningen går fram i åpningen for å holde inntrengerne tilbake.

Folket hadde syndet grovt mot sin Gud. Dermed hadde de forspilt hans nåde og vern, og muren var brutt, så Gud ville trenge inn til dem med sin harde vrede. Men Moses stilte seg i gapet med sine inderlige, troende bønner og holdt den vrede Gud tilbake. Det må man kalle et dristig mot og et fortrolig forhold til Gud. (*Bresje: en åpning som er slått i en mur.*)

Også kong David gir oss i sin gylne salmebok mange beviser på sin fortrolighet med Gud. «Vend øret til mine ord, Herre!» sier han. «Gi akt på min tanke! Hør når jeg roper om hjelp, min konge og min Gud! For til deg ber jeg» (Sal 5,2–3). Det er verdt å merke seg at profeten i sin nød nesten heftig krever at Gud skal låne ham øre. Med de oppdyngede ordene «vend øret til, gi akt, hør» banker han hardt og fort på himmeldøren, som en som gjerne vil slippe inn.

Han bruker også ord som betyr å lytte svært nøye og skarpt til en tale, å høre etter med bøyd hode – slik som når han et annet sted sier: «Vend ditt øre til meg!» (Sal 31,3). En gudfryktig lærer gir dette den merkelige forklaringen: «Se, det gjør troen. Slik omfavner kjærligheten og den barnlige tilliten Gud Herren og kaster seg om halsen hans og sier: Akk, kjære Gud! Du alene vet og kjenner min nød. For deg alene vil jeg klage over den og liksom hviske det til deg i hemmelighet, så ikke djevelen og den onde verden skal høre det; de kunne ellers spotte meg.»

Men mest av alt har jeg ofte undret meg over og gledet meg i ånden ved den grunnen det troende hjertet her gir for at Gud skal høre det og gi akt på ropet: *For til deg ber jeg*. Det er akkurat som om en bonde ropte etter fyrsten sin: Herre, stans og hør på meg, for jeg har noe å be om! Eller, som jeg har skrevet et annet sted: som om en tigger banket heftig på en dør og sa: Skynd dere og lukk opp, for jeg vil tigge! (*Johann Arndt.*)

At de troende har så store tanker om bønnene sine og mener at Gud er skyldig å lytte til dem med velvillig øre, grunner seg på hans løfter og kjærlighetsbevis. Ved dem har han gjort dem så dristige, og det lar de også iblant skinne igjennom.

«Herre, hør min røst når jeg roper, vær meg nådig og svar meg!» sier David. «Mitt hjerte holder fram for deg ditt ord: Søk mitt åsyn! – Herre, jeg søker ditt åsyn. Skjul ikke ditt åsyn for meg!» (Sal 27,7–9). Og et annet sted: «Fri meg og redd meg … Vend ditt øre til meg og frels meg! … Du har sagt at du vil frelse meg» (Sal 71,2–3).

Herre, min Gud, vil den troende sjelen si, du tar det ikke ille opp at jeg banker så heftig på; du har jo selv befalt meg det. Er jeg dristig, så er det du selv som ved ditt ord og din nåde har gjort meg dristig. Alt jeg gjør, gjør jeg på grunn av ditt ord og din befaling. «Løfter gjør gjeld.»

Du har lovet meg at når jeg kaller på deg i min nød, vil du hjelpe meg. Det setter jeg min lit til, og jeg venter ikke annet enn snarlig hjelp, osv.

Iblant blir det ikke med dette; de sjelene som elsker Gud, våger til og med liksom å gå i rette med Gud og bebreide ham. «Hvor lenge, Gud, skal motstanderen håne?» sier de. «Skal fienden forakte ditt navn til evig tid? Hvorfor drar du din hånd, din høyre hånd tilbake? Ta den ut av din barm og ødelegg!» (Sal 74,10–11). «Hvorfor vil du være som en fortumlet mann, lik en kjempe som ikke makter å hjelpe?» (Jer 14,9). «Hvor er din nidkjærhet og ditt velde? Ditt hjertes medynk og din miskunn holder seg tilbake fra meg» (Jes 63,15).

Vi leser om den dyrebare jomfru Maria at hun med vennlig alvor og liksom bebreidende sa til sin aller kjæreste Sønn da han på den tredje dagen hadde vært borte fra henne: «Barn, hvorfor gjorde du dette mot oss? Se, din far og jeg har engstet oss og lett etter deg» (Luk 2,48). Det samme gjør bedrøvede kristne sjeler ennå mange ganger. Å, hvor ofte bryter de ikke ut i slike og lignende klager: Min Gud, min Herre Jesus, hvorfor har du gjort dette mot oss? Hvorfor sender du meg så mange kors, det ene tyngre enn det andre? Hvorfor skal jeg engstes og plages slik, mer enn mange andre?

Se da hvor elendig jeg er! Se hvor forlatt jeg er! Jeg trodde at du talte tårene til dine egne og la merke til alle deres sukk. Hvorfor lar du meg da sukke og gråte så lenge forgjeves? Hvorfor lar du meg engstes så lenge i hjertet? Ditt ord sier meg at din barmhjertighet er ufattelig stor; hvordan kan du da bære over ditt hjerte å se så lenge på min angst og nød?

«Til deg har jeg ropt, Herre, om morgenen kommer min bønn deg i møte» (min nød lar meg ikke sove lenge, men driver meg tidlig opp for å søke deg). «Hvorfor, Herre, har du forkastet min sjel? Hvorfor skjuler du ditt ansikt for meg?» (Sal 88,14–15).

«Vil Herren forkaste i all evighet? Vil han aldri mer vise sin nåde? Er det for all tid slutt med hans miskunnhet? Er hans ord blitt til intet for slekt etter slekt? Har Gud glemt å være nådig? Har han i vrede lukket til for sin barmhjertighet?» (Sal 77,8–10).

På dette svarer Herren Jesus også mange ganger ved sitt ord og sin Ånd i deres hjerter: Hvordan kan det ha seg at dere klager og sukker så sårt? Vet dere da ikke at korset hører med til mitt rikes hemmeligheter og til vilkårene for å følge meg? Vet dere ikke at jeg mener det

hjertens godt med dere og forstår bedre enn dere selv hva som tjener til deres frelse? Vet dere ikke at alle ting må tjene til gode for dem som elsker meg?

Hvorfor pløyer man *jorden*? Hvorfor hamrer man *jernet* på smia? Hvorfor setter man *gullet* og *sølvet* i ilden? Hvorfor sliper og polerer man *edelstenen*? Hvorfor borer man hull i *perlen*? Er det ikke for at jorden skal bære god frukt og jernet bli et godt redskap, for at gullet skal renses og holde seg, edelstenen skinne klarere og spille vakrere, og perlen tres på en snor og bæres som smykke? osv.

Hit hører også Jeremias ord: «Herre, når jeg tretter med deg, har du alltid rett! Likevel må jeg gå i rette med deg: Hvorfor går det de ugudelige vel? Hvorfor har alle de troløse ingen sorger?» (Jer 12,1 ff.). Og et annet sted: «Herre! Du overtalte meg, og jeg lot meg overtale. Du ble for sterk for meg og fikk overhånd. Jeg er blitt til latter hele dagen, hver mann spotter meg» (Jer 20,7).

Hit hører også det Gregor av Nazianz forteller om sin gudfryktige søster Gorgonia. Da hun var blitt rammet av en farlig sykdom, tok hun på seg å gå til kirken og fram til alteret. Der lå hun på kne og ba inderlig om å bli frisk, og hun *truet* med at hun ikke ville gå derfra før hun hadde fått det hun ba om.

Det samme gjelder det Luther i sin tid skrev til Friedrich Myconius, da denne hadde latt ham vite at han lå til sengs med tæring – likevel ikke til døden, men til livet: «Jeg ber og påkaller Herren Jesus, vårt liv, vår frelse og vår helse, at han ikke ved siden av all annen ulykke også vil la *den* ramme meg at jeg skal bli i live og se dere og flere andre av våre egne gå gjennom forhenget inn til hvilen – at dere skulle komme meg i forkjøpet og la meg bli igjen her ute (i verden) blant djevlene. Jeg ber Herren om at han vil la meg bli syk i ditt sted og la meg legge av min hytte, dette utslitte legemet.»

Og til slutt: «Lev vel, min kjære Friedrich, og måtte Herren ikke tillate at jeg får oppleve at du går bort mens jeg ennå lever, men la deg leve lenger enn meg! Dette ber jeg om, dette vil jeg, og min vilje skje! Amen. For denne min vilje søker æren for Guds navn og ikke min egen lyst eller nytte.» Kort etter ble Myconius frisk igjen. Han vitnet om at da han hadde lest dette brevet fra Luther, syntes han at han hørte Kristi røst: Lasarus, kom ut! Han levde også seks år til og sovnet salig inn etter Luthers død.

Når jeg først er inne på dette, kan jeg ikke la være å føre fram enda et vitnesbyrd om denne dyrebare mannens store frimodighet og fortrolighet med Gud. «En gang fikk jeg høre ham (Luther) be,» sier Veit Dietrich. «Å Gud, for en ånd, for en tro det var i ordene hans! Han ba så andektig som en som taler med Gud, og med et slikt håp og en slik tro som en som taler med sin far. ‹Jeg vet,› sa han, ‹at du er vår kjære Gud og Far. Derfor er jeg viss på at du vil gjøre ende på dem som forfølger din kirke. Gjør du det ikke, så er faren *din* like mye som *vår*. Hele saken er din; det vi har gjort, har vi måttet gjøre. Derfor vil du, kjære Far, også verne den.›

Da jeg på avstand hørte ham be slike ord med høy røst, brant hjertet i meg av stor glede – fordi jeg hørte ham tale så vennlig og andektig med Gud, men særlig fordi han støttet seg så tillitsfullt på løftene i Salmene, som om han var viss på at alt det han ba om, måtte skje.»

Slik de troende sjelene er svært dristige og frimodige mot Gud i angst og nød, slik taler de også helt barnlig og fortrolig med ham i medgang, når han lar dem glede seg i hans nåde – som med sin kjærlige Far, eller som en hustru med sin kjære mann. Ofte dynger de de kjærligste ord på hverandre: Du miskunnelige, kjære, nådige, gode, trofaste, søte, salige Far! Min aller kjæreste, dyreste, søteste Herre Jesus! Hva skal jeg gjøre eller gi deg for all din kjærlighet og trofasthet? Hvordan skal jeg elske og prise deg nok?

Du fortjente å bli elsket med tusen ganger tusen hjerter, og så har du bare gitt meg ett eneste, og det er attpåtil så lite og usselt! Hva har du sett i meg, en haug av aske, siden du alle mine levedager har tatt deg så hjertelig av meg? Hva har fått deg, du Guds Sønn, til å kaste din kjærlighet på et så fattig barn? Jeg lover deg, jeg priser deg, jeg tilber, jeg elsker, jeg kysser deg, aller søteste, aller kjæreste, aller dyreste Herre Jesus, du mitt arme hjertes eneste skatt og trøst.

Da synes det dem at for hvert ord de sier, kysser de Herren Jesu munn, hender og føtter. Da bruser hjertet i dem, da renner tårene, da vet de ikke om de ennå er i verden. De vet ikke om det ennå finnes noen synd, noen nød, noen død, noen djevel eller noe helvete; de er så fortrolige med sin Herre Jesus at de glemmer alt annet.

Her kommer jeg til å tenke på det jeg har lest om den hellige Augustin: I sine stille og fortrolige samtaler i kjærlighet med Gud pleide han å tiltale ham slik: Akk, min Gud, hvor gleder ikke min sjel seg, hvor

jubler den ikke, når den tenker på at du er vår Gud! Om det derfor var mulig – og det er umulig – at Augustin kunne bli Gud og du, min Gud, Augustin, så ville jeg likevel av hjertet ønske at du var Gud og ikke Augustin.

Kjødelige hjerter vil holde dette for en dårskap. Men det er ikke annet enn et bevis på en overmåte brennende kjærlighet og stor fortrolighet med Gud, og tegn på det finner vi mange av i den gylne Salmenes bok, i Høysangen og flere andre steder. Av det vi hittil har ført fram, er det forhåpentlig klart hva vi kaller sjelens fortrolighet med Gud: en barnlig, inderlig tillit og frimodighet, vakt av Den Hellige Ånd og grunnet i Kristus Jesus. Ved den er sjelen ikke bare viss på hans faderlige kjærlighet, men taler også dristig med ham og har med ham å gjøre som en venn med en annen.

Nå vil vi gi en kort veiledning i hvordan denne læren skal brukes. For det første skal vi merke oss og lære av dette hvor nyttige og nødvendige mennesker de gudfryktige er her i verden, og hvor høyt man bør akte dem! Siden de står i et så fortrolig forhold til Gud, og han ser på dem som sine barn, sine kjæreste tjenere og venner, kan man lett slutte seg til hva de kan utrette med sine forbønner, og hvor mye godt den utakknemlige verden har dem å takke for.

De er førstegrøden av Guds skapninger, og for deres skyld blir de andre holdt oppe, velsignet og bevart. De er kjære og dyrebare i Guds øyne og blir til velsignelse for det stedet der de bor. De er de sanne støttene for et land og dets styre, og landets velferd hviler på dem. De er fruktbare og skyggefulle trær som gir mange ly mot hete og uvær. De er som en liflig kilde som vanner hele egnen omkring seg og gjør den fruktbar. De er Herrens velsignede, hvis hode er kronet med velsignelse, og ved dem blir mange styrket og vederkveget uten selv å vite det.

Hvorfor tror dere, sier den gudfryktige Tauler, at Gud holder de syndige menneskene oppe og lar dem leve? Jo, fordi Guds venner henger med sinnet ved Jesu sår og suger all nåde ut av dem, og med nåden strømmer de tilbake til Gud og ber for synderne. Og slik nåden tvinger menneskene – med en søt tvang – til å be, slik tvinger de igjen Gud til å bønnhøre dem. Og slik nåden tvinger disse menneskene til å gjøre det Gud vil, slik tvinger de igjen Gud til å gjøre det de vil.

Disse ordene stemmer med det David sier: «Herren vil oppfylle de gudfryktiges lengsel» (Sal 145,19). De stemmer også med de eksemplene vi finner på at Guds venner har stilt seg i gapet og med sine inderlige bønner holdt Gud tilbake, så han ikke kunne gjøre etter sin harde vrede.

Vi kjenner fra Den hellige skrift at den lille byen Soar, som Lot tok tilflukt i da han gikk ut av Sodoma, ble spart på grunn av hans forbønn (1 Mos 19,18 ff.). Labans hus ble velsignet for *Jakobs* skyld, og Potifars hus for *Josefs* skyld (1 Mos 30,27; 39,5). Den ugudelige kong Joram i Israel og hele hæren hans nøt godt av forbundet med den gudfryktige kong *Josjafat* i Juda. Det sa profeten Elisja ham rett i ansiktet: «Så sant Herren, hærskarenes Gud, lever, han som jeg tjener: Var det ikke for Judas konge Josjafats skyld, så ville jeg ikke ense deg eller se på deg!» (2 Kong 3,14).

Enkens melkrukke og oljekrukke i Sarepta ble velsignet for *Elias* skyld (1 Kong 17,14 ff.). Men mest bemerkelsesverdig er det som blir sagt om den hellige apostelen *Paulus*: Da de på hans farefulle sjøreise ikke så annet enn døden for øynene, gav Gud ham livet til alle som var med ham i skipet, og de var i alt to hundre og syttiseks (Apg 27,24.37).

Tidligere i dette verket har vi også nevnt et bemerkelsesverdig eksempel: den gamle Hilarion, som de satte opp mot det brusende, stigende havet, og som med sine troende og andektige bønner virkelig holdt det tilbake som en demning, så det ikke kunne oversvømme landet. (*Se andre del, tiende preken.*)

La oss derfor holde vennskap med Guds venner og vokte oss nøye for å krenke og bedrøve *dem* som står på god fot med alle kongers Konge og alle herrers Herre. For like mye som de kan gagne oss med sine hjertelige bønner, like mye kan de skade oss med sine sukk og tårer. «Hadde jeg en kristen som ba for meg,» sier den dyrebare Guds mann Luther, «så ville jeg være ved godt mot og ikke frykte for noen. Men hadde jeg en som ba mot meg, ville jeg heller ha den tyrkiske keiser til fiende.»

Et hus som rundt omkring er verget av Guds vern og mange gudfryktige menneskers bønner, har sterke støtter og et fast gjerde som Satan og hans hjelpere ikke kan bryte gjennom. Men det huset som Gud har forlatt, og som stormes av mange sukk og tårer fra Guds barn,

må nødvendigvis falle sammen, selv om det var bygd av bare hugne steiner.

David sier: «Jeg så en ugudelig tyrann, han utbredte seg som et grønt tre i sin egen jordbunn. Men han forsvant, og se, han var ikke mer. Jeg lette etter ham, men han var ikke å finne» (Sal 37,35–36). Hva var det som så fort hadde veltet dette store, sterke treet? Hva slags stormvind eller torden eller øks hadde felt det? Uten tvil de troendes sukk og bønner. De hadde steget opp til Gud, falt ned over det som et uvær av Guds vrede og knust det.

Mangen grov spotter bryr seg nok ikke om sukkene til en troende prest, en enfoldig kristen, en gudfryktig enke og hennes stakkars farløse barn. Han spør hva en munnfull vind og noen dråper vann skulle kunne skade ham. Han tenker ikke på at det er Guds venner, hvis ord blir høyt aktet i himmelen, og at det som stiger opp fra jorden i skrøpelighet, kommer tilbake fra himmelen i kraft og velde.

La oss også oppsøke Guds venner, dem Skriften kaller hans skjulte, og bli kjent med dem ved å gjøre vel mot dem og vise vår sanne tro og uskrømtede kjærlighet! For de er velsignede mennesker, og på en måte gjelder det dem alle, det Herren en gang sa til Abraham: «Jeg vil velsigne dem som velsigner deg, og den som forbanner deg, vil jeg forbanne» (1 Mos 12,3). Jeg sier ikke for mye når jeg, med utgangspunkt i den vise kongens ord, sier at Gud har lagt sin velsignelse på de rettferdiges hode, i deres munn og i deres hånd (Ordsp 10,6).

Tenk på vår Frelsers ord: «Når dere kommer inn i et hus, så hils det med fred. Om da huset er det verd, skal deres fred» (det vil si deres velsignelsesønske) «komme over det» (Matt 10,12–13). Eller som han sier et annet sted: «Er det et fredens barn der, så skal deres fred hvile over ham, men hvis ikke skal den vende tilbake til dere» (Luk 10,6). Av dette følger at den som gjerne omgås Herrens velsignede og elsker og ærer dem, får del i deres velsignelse.

Erfaringen viser at i åndelige og guddommelige ting går det raskt framover med *dem* som gjerne omgås gudfryktige og erfarne kristne. Også i verdslige ting har man ofte godt av at gudfryktige mennesker ønsker en mye lykke og velsignelse. Sannelig, for min del vil jeg heller ha og høre en troende kristens velsignelsesønske, om det så består av få og enkle ord, enn et ugudelig menneskes vidløftige og høyttravende lovtale.

Jeg tror også helt sikkert at et enkelt «Gud lønne deg!» fra et fattig, men gudfryktig menneske gagner meg mer enn tjue daler som en hykler og Guds fiende måtte gi meg. Jeg kjenner også større glede når jeg finner et gudfryktig hjerte som jeg kan gi noe, og hvis forbønner kan komme meg til gode, enn når jeg må ta imot noe av en hykler, om det så var aldri så stort og så mye å se på.

La oss også alltid så langt det er mulig strebe etter å ha kristne og gudfryktige mennesker i vårt hus, i vår tjeneste og i vårt arbeid – eller, om de ikke er det, å vinne dem og gjøre dem gudfryktige ved Guds nåde, flittig undervisning og godt eksempel! Det Jakob var i Labans hus og Josef i Potifars, det er ennå en tro og gudfryktig tjener i vår husholdning. En slik utretter mer med sine bønner enn fem ugudelige med sitt arbeid.

Og selv om en ubotferdig dreng og en ugudelig tjenestepike skulle tjene inn mye og være til stor nytte, er det likevel sikkert at Guds forbannelse henger ved slikt gods, og at slik nytte til sist må bli til bare skade.

La oss endelig også av hjertet sørge når gudfryktige mennesker går bort! Det var ikke for ingenting Elisja ropte etter Elia: «Min far, min far, Israels vogner og ryttere!» – den samme tittelen som kong Joasj senere gav Elisja da han besøkte ham i hans sykdom (2 Kong 2,12; 13,14). Guds venner er sannelig langt bedre for en by, et land og et styre enn mange vogner og ryttere. Moses' løftede hender og andektige bønner maktet mer mot amalekittene enn Josvas spyd og sverd (2 Mos 17,11).

De gudfryktige står i gapet hos Gud når folket har syndet. De holder strømmen av Guds vrede tilbake og gjør ofte at vreden blir vendt til nåde og velsignelse. Når Gud så tar bort slike søyler, slike skjold, slike forbedere, har han gjerne i sinne å fullbyrde sine dommer over de ugudelige. Det er ikke til å si hva en menighet mister i en gudfryktig og nidkjær prest, eller i en annen andektig og nidkjær kristen.

Det er ikke bare deres gjerninger som følger dem ut av verden, men ofte også mye velsignelse. Sannelig, den som har mistet en andektig forbeder, har mistet noe stort. La oss derfor be Gud at han vil vekke opp og holde oppe gudfryktige mennesker og krone dem med nåde og velsignelse, så også vi kan få nyte godt av det!

For det andre skal vi også se hvordan vi skal bruke denne læren om sjelens fortrolighet med Gud til vår trøst, og gjøre bruk av den nåden han viser oss! Alle forstandige har gitt det rådet at et menneske som er tynget av mye arbeid og mange bekymringer og strev, skal velge seg en sann og fortrolig venn. For ham kan han uten frykt åpne det som ligger ham på hjertet, og slik gi hjertet luft.

I en stue full av røyk og os, sier de, er ingenting bedre enn å åpne dør og vinduer; og under mange bekymringer er ingenting bedre enn å betro seg til en tro venn. Når en mann skal bære en byrde en lang vei, blir han snart utmattet. Men har han en velvillig følgesvenn som korter tiden for ham med samtale og nå og da hjelper ham å bære, så kommer han fram. Slik er det også med bekymringenes byrde: For ett hjerte er den for tung, men når den blir delt på to, er den så mye lettere å bære.

Men hvor finner man en sann, fortrolig, trofast og gudfryktig venn som man uten betenkning kan åpne sitt hjertes og sinns anliggender for? vil kanskje en kristen sjel spørre. Jeg svarer: Den mest fortrolige og trofaste venn er Gud, hvis menneskekjærlighet og fortrolighet med sine troende vi har skildret ovenfor. Han har et trofast og barmhjertig hjerte, en taus og trøsterik munn og en sterk og hjelpende hånd.

Han kan, han vil, han må hjelpe. Han kan, for han er allmektig. Han vil, for han er barmhjertig og nådig. Han må, for han er sannferdig. Han kan ikke annet enn holde det han har lovet, nemlig: «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg» (Hebr 13,5).

Jeg kan aldri bli så lykkelig at jeg ikke skulle trenge min Gud, og aldri så fattig og elendig at han skulle forakte meg eller ikke kjennes ved meg som sin. Når alle faller fra og blir troløse, blir han likevel stående fast og tro. Selv om våre nærmeste slektninger ikke vil kjennes ved oss, «kjenner han vår sjels trengsler» (Sal 31,8).

Jeg har ofte gledet meg ved å se for meg Herren Jesus som vandrer med de to disiplene til Emmaus (Luk 24,13 ff.). De var så bedrøvet at de ikke holdt ut i byen for hjertesorg, og sorgen stod skrevet i ansiktene deres.

Men fordi de var Herren Jesu venner, kunne han ikke la dem være uten trøst. Han slår følge med dem og synes ikke det er for mye å gå en mil til fots med dem. Han spør dem hva de snakker om, og hvorfor de

er så bedrøvet, og han gir seg ikke før de har øst ut og åpnet den sorgen som tynger hjertene deres. Dem fyller han så til gjengjeld med trøst og kraft.

Se her, dere gudfryktige sjeler, et par bedrøvede mennesker og Jesus, den fortrolige venn, midt mellom dem! Og husk samtidig «at der det finnes et par bedrøvede, gudfryktige hjerter, trenger man ikke å lete langt bort etter Herren Jesus». Ja, sitter det bare én slik et sted og gråter, er han straks hos ham og spør: *Hvorfor gråter du*? – slik han gjorde med Maria Magdalena da hun gråt ved hans tomme grav (Joh 20,11–15).

Han vil på ingen måte slippe oss og på ingen måte forlate oss, selv om han måtte vandre mange mil til fots med oss. Og om vi, som disse disiplene, trekker oss bort fra andre for desto mer uforstyrret å kunne gi oss over til våre sørgmodige tanker, våre sukk og tårer, kan vi likevel ikke unndra oss ham.

Vend deg hvor du vil, du bedrøvede hjerte! Gå ut på marken, gå dypt inn i en tett skog, løp gjennom tistler og torner, gjennom ild og vann, gjennom myrer og sump, over fjell og dal – likevel vil din Jesus følge deg med sitt trofaste hjerte, sin søte munn og sin sterke hånd og rope bak deg: Hvor vil du hen, du kjære hjerte? Hvor skynder du deg, du bedrøvede sjel? Se, jeg er hos deg, jeg følger deg, jeg vil på ingen måte slippe deg og på ingen måte forlate deg.

Hva ligger deg på hjertet? Hvorfor sukker du? Hvorfor gråter du? Hvorfor er du så tynget av sorg? Øs bare ut ditt hjerte! Se, her er mitt fang, her er mitt trofaste hjerte, og i det er det ingen svik. Du vet jo godt hvordan du står med meg; det er ikke første gang du får erfare min kjærlighet og trofasthet.

Vil du be, så vil jeg gjerne høre deg. Vil du i det skjulte åpne din sorg for meg, så vil jeg bøye mine ører til deg. Jeg vet jo nok hvorfor du er bedrøvet; men jeg vil likevel gjerne høre det fra din egen munn, så du kan vise den tilliten du har til meg, og erfare at jeg *er* din venn, osv.

Så vær da trøstige, dere kristne sjeler, og frykt ikke! Stol av hele hjertet på deres Guds nåde, og vis for all verden ved deres frimodighet hvor trygt dere stoler på hans kjærlighet og miskunn! La den usigelige og uforlignelige nåden han har vist dere, være deres trass og trøst mot djevelens og all verdens larm og raseri. Vis med det hvor høyt dere akter hans ord og løfter, hans hjelp, hans faderlige kjærlighet,

samfunnet med Jesus Kristus, hans Sønn, og Den Hellige Ånds trøst! Vær stolte mot Satan og verden i kraft av deres Guds nåde og miskunn!

Har dere en sorg eller bekymring i hjertet, kjære, så gå ikke lenge og bær på den, men skynd dere til deres Gud i barnlig tillit og åpne den for ham! Mener dere at fordi det ofte rammer en en nød man ikke tør klage over for noe menneske, så tør dere heller ikke klage over den for deres Gud?

Han er en Far og en trofast Gud. Han har kjent alle sine barns nød fra begynnelsen av, og de har ikke kunnet eller villet skjule noe for ham. Hvorfor vil dere da ikke øse ut deres hjerte for ham? Han er ingen spotter, ingen skadefro, ingen hard Nabal, men et barmhjertig, velgjørende og kjærlig vesen.

Tenk heller ikke at dere kanskje kommer på et ubeleilig tidspunkt. Natten er ikke så mørk at han ikke gjerne vil tjene dere; ved Kristus Jesus har dere fri adgang til ham hver dag og time. Legg fram deres nød så godt dere kan, om dere så gjør det med enkle og enfoldige ord. Han tar gjerne til takke med det, bare deres hjerte er fullt av oppriktig tillit til hans godhet og brennende lengsel etter hans hjelp.

Ennå har ikke noe barn trengt å gå på talerskole for å lære å snakke med sin far; så snart det begynner å stamme som et barn, kan det allerede så mye at det kan røre og bevege farens hjerte.

For Gud er til og med et sukk, et blikk nok. Jeg kommer her i hu et gudfryktig hjerte som sa: Jeg har gjort en slik avtale med min Gud på grunnlag av hans hellige ord, at han forstår alle mine fakter. Når jeg ikke har tid og anledning til å åpne mitt ønske for ham med ord, gjør jeg det ved å løfte øynene mot himmelen, ved å folde eller vri hendene, ved å slå meg for brystet, ved sukk, ved hemmelig lengsel, ved tårer. Hos den som gjerne bønnhører og hjelper, trenger man ikke bruke så mange ord.

Likevel, når Herren vår Gud iblant av visse grunner later som om han ikke vil akte på våre bønner, står det oss fritt å tale dristig og alvorlig til ham. Han liker godt at vi gjør bruk av det fortrolige forholdet vi står i til ham, og ivrig krever å bli bønnhørt.

Han liker at vi sier: Er du ikke min Gud og Far? Er jeg ikke ditt barn? Har du ikke tatt imot meg i dåpen og lovet meg faderlig trofasthet i all evighet? Er jeg ikke en sjel som er kjøpt og merket med din enbårne

Sønns dyre blod? Har du ikke satt ditt segl på mitt hjerte og trykt det inn i det – Den Hellige Ånd, som roper der inne: Abba, Far?

Hvor skal jeg gå med mitt hjertes anliggende, om ikke til deg, min Gud og Far? Du sier: «Er det noen Gud uten meg? – Det er ingen klippe, jeg kjenner ingen» (Jes 44,8). Godt, min Gud! Jeg kjenner heller ingen annen. Siden du altså er min Gud, må du også hjelpe meg. Mitt hjerte holder fram for deg ditt ord: «Kall på meg på nødens dag, så vil jeg fri deg ut» – «Be, så skal dere få. Let, så skal dere finne. Bank på, så skal det bli lukket opp for dere.» Med dette har du forpliktet deg overfor meg; du «må» hjelpe meg.

Og hva ville den ugudelige hopen si om jeg måtte gå tomhendt bort? Ville det ikke hete: «Hvor er din Gud?» (Sal 42,11). Hvor er din hjelp, din trøst, ditt vern, som du har rost deg så mye av? Hvordan ville ikke Satan hovere om jeg ble gjort til skamme med min ros av deg? Jeg slipper deg ikke uten at du velsigner meg. Jeg vil ikke holde opp å rope før du hjelper meg. Jeg vil stå ved din nådes dør og klynke, klage, sukke, gråte, jamre og banke på helt til det blir lukket opp for meg, osv.

En slik dristighet, en slik vold er Gud til behag når den springer ut av en oppriktig tro. Gud være takk som har gitt menneskene en slik makt, og at vi kan vente oss alt godt av ham som av vår kjære Far! Hans nåde og miskunn være lovet evig og alltid! Amen. (*«Vis haec Deo grata est» – Tertullian.*)

Syttende preken. Om den troende sjels ydmykhet

I Jesu navn. Amen.

Matt 11,29: «Lær av meg, for jeg er nedbøyd og ydmyk av hjertet.»

Blant erkebiskopene i Magdeburg nevnes som den syttende i rekken Ludolf. Han var av lav herkomst og etter det man vet født i den lille byen Kroppenstedt, men i ungdommen hadde han lagt slik iver i å lære og øve seg i språk og de frie kunster at han til slutt, for sin dyktighet og gudfryktighet, ble funnet verdig til det høye geistlige æresembetet; i året 1194 ble han opphøyd til det. Om denne mannen fortelles en merkverdig hendelse.

En gang holdt han et fornemt gjestebud og bød landets adel til det, og han lot også sin kjære mor, som ennå levde den gangen, be med. Noen av adelsfolkene tok den gode kvinnen med seg, og hun kom i

sin enkle bondedrakt. Det syntes de var en skam for biskopen, at hans egen mor skulle gå så enkelt kledd, og underveis ble de enige om å gi henne adelige klær og smykker; det lot hun seg også overtale til.

Da de var kommet fram til huset der erkebiskopen bodde, og var gått opp i salen, ønsket han dem alle vennlig velkommen og rakte dem hånden. Men sin mor gikk han forbi og lot som om han ikke så henne eller la merke til henne. Hun ble ikke lite vred over det, og mens heller ikke de andre visste hva de skulle tro, skyndte hun seg ut av rommet, gråt og ville hjem igjen. Men det var gitt befaling om ikke å slippe henne ut, og så måtte hun legge av seg den adelige stasen og ta på seg sine egne klær igjen.

Imens spurte biskopen hvor det var blitt av hans mor. De svarte at hun nok var der ennå, men ønsket å komme bort. Da bød han at hun skulle føres inn, tok nå imot henne svært vennlig og ærbødig og spurte samtidig hvorfor hun hadde villet reise hjem igjen. Hun svarte at da han gikk henne forbi som om han ikke kjente henne, hadde hun trodd at han foraktet henne og skammet seg over henne fordi Gud hadde løftet ham så høyt.

Han svarte: «Nei, kjære mor! Men i de andre klærne kjente jeg dere ikke, for jeg visste jo godt at min mor ikke var av adel. I denne drakten derimot kjenner jeg dere godt, og jeg vil møte dere som min kjære mor med den ærbødighet jeg skylder dere.»

Denne biskopen fortjener høy ros fordi han ikke skammet seg over sin ringe herkomst, men med denne hendelsen ville prise den nåde Gud hadde vist ham, og gjøre den så mye tydeligere for alle. Man undrer seg mer over Guds allmakt og visdom når man ser det fineste hvetemel opp mot den svarte jorden det er vokst fram av, og de herlige druene opp mot det ringe og ubrukelige treet de har sprunget ut av. Slik blir også Guds nåde og styrelse desto herligere når man holder et menneske i høye æresembeter opp mot hans lave herkomst og hans enkle foreldres ringhet.

Det finnes riktignok mange som tenker annerledes og skammer seg over sine fattige foreldre og sin lave byrd. Men det er som om sølvet som kunstnerens hånd har gjort til et prektig beger, skulle skamme seg over jorden det er vokst fram i – enda det selv ikke er annet enn jord, bare litt bedre bearbeidet av naturen og prydet med en viss glans.

Et menneske som løftes opp fra ringe kår, holder ikke opp å være et menneske av den grunn – like lite som blomstene som settes i vakre potter på en høy hylle i en hage, holder opp å være blomster som blomstrer i dag og visner og forgår i morgen.

Hvor høyt et menneske enn er opphøyd, kan det ikke skamme seg over jorden, som Sirak kaller alles mor, fordi den nærer og holder oss oppe, og fordi den en gang skal ta oss til seg igjen som sine barn, lukke oss inn i sitt fang og gjemme oss til den ytterste dag. Skulle det da skamme seg over sine fattige og enfoldige foreldre?

Sannelig, om det skulle gå slik, måtte alt som er høyt i verden, fornekte sin herkomst. For det finnes ingen høyhet som ikke har sitt opphav i ringhet, like lite som det finnes noen høyhet som ikke til slutt skal synke ned i ringhet igjen. Et slikt stolt menneske fornekter ikke bare sine fattige foreldre; det formørker også for en stor del den nåde Gud har vist det. Det vil ikke tåle at noen sammenligner dets tidligere ringhet med dets nåværende storhet, så undergjerningen av Guds godhet kunne skinne desto klarere.

Men det er jo nettopp hensikten for Den Høyeste når han «reiser den ringe av støvet og løfter den fattige fra søppelhaugen for å sette ham hos sitt folks fyrster» (Sal 113,7–8): at man så mye mer skal kjenne hans nådige styrelse og regjering, frykte ham og håpe på ham.

Men nå vil jeg vise hvorfor jeg særlig har fortalt denne hendelsen. Da jeg leste den, kom jeg til å tenke på det vår Frelser mer enn én gang truer de ugudelige med: at han på den store dagen skal si til dem: «Sannelig sier jeg dere: Jeg kjenner dere ikke. Jeg vet ikke hvor dere er fra. Jeg har aldri kjent dere. Vik bort fra meg, dere som gjorde urett!» (Matt 25,12; Luk 13,25.27; Matt 7,23).

Vår Frelser har befalt dem han skal kjennes ved som sin mor, sin søster og sine brødre, å legge vinn på ringhet og ydmykhet. Slik har han etterlatt alle som følger og elsker ham, en klesdrakt – en mote – som de skal bære helt til den ytterste dag.

Men hvor foraktet er dessverre ikke denne moten i vår tids stolte og prangende verden! Hvert år henter den nye moter og nye skikker fra fremmede land, men ingen vil bære Herren Jesu gamle mote; ingen vil følge ham i ringhet og ydmykhet. Alle vil gjerne være høye, prektige, æret, fryktet og tilbedt, men ingen vil fornekte seg selv og søke sin høyhet i å fornedre seg og sin ære i Jesu Kristi korses vanære.

Stolte, frekke og oppblåste folk er alle steder fulle av – men hvor er de ydmyke, de saktmodige og milde?

Nå vel, la ingen bedra seg selv med et tomt håp! Herren Jesus vil ikke kjennes ved noen som sin uten at han kommer fram for ham i ydmykhetens drakt. Han sier: «Den som har stolte øyne og et oppblåst hjerte, ham vil jeg ikke tåle» (Sal 101,5). Den som vil være Kristus til behag, må derfor legge vinn på ydmykhet.

Denne gangen vil vi altså betrakte *den troende sjel som også er en ydmyk sjel*. Gud, som står de stolte imot, men gir de ydmyke nåde, gi oss nåde til å legge dette fram slik at vi alle kan komme til å hate hovmodet og få kjærlighet til ydmykheten, for Jesu Kristi skyld! Amen.

Den første veien til sannheten, sier den hellige Augustin, er ydmykhet, den andre ydmykhet og den tredje ydmykhet. Og hvor ofte man så spurte meg, ville jeg ikke vite noe annet å svare. Ikke fordi det ikke er befalt oss noe annet jeg kunne nevne, men fordi alt går tapt ved hovmod der ydmykheten ikke går foran alt det gode vi gjør, ikke følger med det og ikke kommer etter det.

Denne store læreren så godt at ydmykheten er en av kristendommens hoveddyder. Den er troens – og like mye kjærlighetens og håpets – kjæreste og mest elskelige datter, og med rette kunne man kalle den de andre dydenes amme og den som holder dem oppe. Slik et *ur* holdes i gang av loddet som hele tiden går nedover, holdes også kristendommen i gang av bønnen og ydmykheten.

Man kan kalle ydmykheten Herren Jesu klesdrakt, som han tok på seg da han kom inn i verden, og som han bar helt til enden; ja, om jeg så må si, var det med den han særlig prunket her i verden. Dette er hans livré, som han kler alle sine egne i; dette er hans sinn, som han ved sin Ånd og nåde planter i alle deres hjerter. Den som ikke har dette sinnet, hører ikke ham til og har ennå aldri kjent ham rett.

Men fordi ydmykheten står vår fordervede og selvforelskede natur svært imot, og man derfor heller ikke så straks kan gripe den, vil han at vi daglig skal gå i skole hos ham, og han roper til oss: «Lær av meg, for jeg er nedbøyd og ydmyk av hjertet.»

For at vi mer og mer skal få tak i noe av denne edle dyden, må vi *for det første* tenke over at *en troende sjel nødvendigvis også må være en ydmyk sjel*. Jeg skal ikke her vidløftig nevne alle stedene i Skriften der Gud Herren alvorlig krever dette. Slik sier han gjennom profeten:

«Han har sagt deg, menneske, hva som er godt. Og hva krever Herren av deg uten at du skal gjøre rett og gjerne vise kjærlighet og vandre ydmykt med din Gud?» (Mika 6,8).

Og gjennom sine apostler: «Gjør ikke noe av ærgjerrighet eller av lyst til tom ære, men akt hverandre i ydmykhet høyere enn dere selv» (Fil 2,3). «Ikle dere» – som en daglig klesdrakt og den beste pynt – «inderlig barmhjertighet, godhet, ydmykhet, beskjedenhet og tålmodighet» (Kol 3,12). «Dere alle må ikle dere ydmykhet … Ydmyk dere derfor under Guds veldige hånd, for at han kan opphøye dere i sin tid» (1 Pet 5,5–6).

Men det jeg her særlig vil legge vekt på, er at troen nødvendigvis fører ydmykheten med seg. Troen griper Kristus, som er ydmyk av hjertet, og knytter menneskets hjerte til Kristi hjerte; eller for å tale med Skriften: Kristus bor ved troen i hjertet, lever i de troende og gir dem sin Ånd og sitt sinn.

Hvordan skulle de da kunne annet enn være ydmyke og legge vinn på ydmykhet? For som vi alt ofte har sagt, gir Kristus sine egne del ikke bare i sitt blod og sin rettferdighet, men også i sin Ånd og sin natur.

Det er umulig at noen skulle være slik forent med Kristus at han nyter godt av hans rettferdighet for Gud, og likevel ikke vite noe om hans kjærlighet, saktmodighet, ydmykhet og så videre. Derfor sier også den hellige apostelen: «Slik som han er, slik er også vi i denne verden.» Og likeså: «På dette kjenner vi at han blir i oss: av den Ånd som han ga oss» (1 Joh 4,17; 3,24).

Når den troende sjel er i en slik tilstand som vi tidligere i dette verket har beskrevet, gjør den en dobbel sammenligning. Den ser på hva den før har vært, og hva den nå ved Guds nåde er blitt; og den ser på seg selv og på sin Gud og Herren Jesus. Da sier den: Herre, hvem er jeg, og hvem er du? Jeg er et stakkars syndig menneske, en usel orm, støv, aske og jord, full av forfengelighet, møye og dårskap, en visnende blomst, en flyktig skygge.

Du derimot er den høylovede, majestetiske Gud, et evig, allmektig, allvis, allvitende, allestedsnærværende, umåtelig, rent, hellig og ubesmittet vesen, alle dyders store speil, kjærlighetens evige kilde, et yndig lys, en kraft som ingen kan beskrive, en godhet som ingen kan fatte. Du er herligere, skjønnere og mer elskelig enn noen engels

eller noe menneskes forstand kan fatte eller munn kan si. Og likevel kommer du meg så nær og tar deg så hjertelig av meg!

Du har ikke bare skapt meg og formet meg herlig etter din underfulle visdom; du har også gjenløst meg med din kjæreste Sønns guddommelige blod, beseglet meg med din Hellige Ånd og gitt meg din evige kjærlighet i pant. Av bare nåde har du forlatt meg alle mine mange og grove synder, kalt meg til fellesskap med Jesus Kristus, tatt meg til ditt barn, satt meg i det himmelske rike og bestemt meg til evig herlighet. Akk, min Gud, hvem er jeg, at du har ført meg så langt? Jeg fattige barn, hvordan kommer jeg til slik stor ære og herlighet?

Jeg er et dødelig, syndig menneske og tør likevel kalle meg Guds barn og ham min Far. Jeg tør kalle Guds Sønn min bror og brudgom og meg selv hans søster og brud. Jeg tør kalle Den Hellige Ånd min talsmann, verge og fosterfar og meg selv hans tempel, hans myndling og fosterdatter. Og jeg kjenner i sannhet at dette ikke bare er ord, men ren gjerning og kraft. Jeg har jo vissheten om Guds og Herren Jesu kjærlighet og Den Hellige Ånds trøst i mitt hjerte, og jeg har erfart så mange beviser på hans farskjærlighet, hans brodertroskap og hans kraftige hjelp …

Under en slik sammenligning går det sjelen som den gudfryktige samaritanen. Da han så at han ved Herren Jesu kraft var blitt helbredet for sin spedalskhet, vendte han tilbake, falt ned på sitt ansikt for hans føtter og takket ham inderlig (Luk 17,16). Når Jakob i sin tid så på den legemlige velsignelsen Gud hadde gitt ham, og ropte ut: «Jeg er uverdig til all den miskunnhet og trofasthet som du har vist mot din tjener» (1 Mos 32,10) – skulle da ikke den troende sjel gjøre det samme, min Gud, når den ser på den åndelige velsignelsen og de himmelske gaver du har gjort den rik med i Kristus?

Tenk dere hvordan Ester må ha hatt det etter sin underfulle og uventede opphøyelse! Hvor ofte har hun vel ikke gledet seg over Guds godhet og hans underlige styrelse! Hvor ofte har hun ikke takket ham på sine knær og på sitt ansikt og sagt: Akk, min Gud, hvor underlige er ikke dine gjerninger! Hvor stor er ikke din makt! Hvor ufattelig og mangfoldig er ikke din kjærlighet! Også *meg* har du villet stille fram for verden som et eksempel på din forunderlige miskunnhet. Jeg var et stakkars barn uten far og mor, og du har gjort meg til en stor dronning.

I henne har vi et rett forbilde på den troende sjel som Gud har vist så stor nåde i Kristus. Den gleder seg over hans miskunnhet og priser hans hellige navn uten opphold, men likevel med den dypeste ærbødighet og ydmykhet. For den vet godt at den ikke har noe å tilskrive seg selv i dette verket, men at alt skyldes dens Guds rene nåde og miskunnhet. De troende hjertene ligner de fulle karene, som synker til bunns, mens de tomme flyter ovenpå. Og slik de fulleste grenene og kornaksene bøyer seg mest mot jorden, gjør også de sjelene det som har fått mest nåde av Gud.

Dessuten har den troende sjel alltid sin Jesus for øye. Den gir nøye og omhyggelig akt på alle hans gjerninger og hele hans liv og ferd, og den har satt seg fore i Ånden å bære hans bilde fram i sitt hjerte, ja, i hele sin ferd. Når den nå fra først til sist finner bare ydmykhet hos ham, bestemmer den seg fast og urokkelig for å følge ham i dette.

Dens søte Frelsers røst lyder alltid i ørene: «Lær av meg, for jeg er nedbøyd og ydmyk av hjertet» (Matt 11,29). Og hans apostels røst: «La dette sinn være i dere, som òg var i Kristus Jesus, han som, da han var i Guds skikkelse, ikke holdt det for et røvet bytte å være Gud lik, men uttømte seg selv idet han tok en tjeners skikkelse på seg … fornedret han seg selv og ble lydig til døden – ja, døden på korset» (Fil 2,5–8).

Den vil gjerne alltid være hos sin Frelser. Og den finner ham i en mørk stall, i krybben, i tjenerskikkelse, i tømmermannsverkstedet, blant enfoldige og ringe mennesker som han omgås med stor vennlighet; eller den finner ham liggende på sitt ansikt, svettende blodig svette, og hengende på korset mellom ugjerningsmennene. Derfor tar den etter hans vis og vesen og ønsker seg ingen bedre høyhet enn å ha fellesskap med sin Jesus i hans ringhet.

Den vet godt at da Frelseren tok fatt på forløsningsverket, la han grunnvollen i dypet og begynte med å fornedre seg selv. Den husker også at slik begynnelsen til vår fordervelse lå i hovmodet, lå begynnelsen til vår frelse i ydmykheten. Den vet at de stolte er bilder på djevelen, men de ydmyke på Herren Jesus. Hvordan kan den da annet enn fornedre seg selv?

Dette er nå grunnen til at alle Guds hellige barn er kjent for sin ydmykhet. Jo høyere solen stiger, desto mindre skygge kaster den; og jo større Guds nåde mot hans barn er, desto mindre innbilskhet vil man finne hos dem. Se på Abraham! Han står for sin Gud med nedslåtte

øyne og sier: «Se, jeg har dristet meg til å tale til Herren, enda jeg er støv og aske.»

Se på Jakob med sine to leirer og sitt store gods! Han ligger på sine knær og sier: «Jeg er uverdig til all den miskunnhet og trofasthet som du har vist mot din tjener» (1 Mos 18,27; 32,10).

Se på kong David, mannen etter Guds hjerte! I ydmykhet erkjenner han at Gud har gjort mer for ham enn han fortjente. «Hvem er jeg, Herre Herre!» sier han. «Og hva er mitt hus, at du har ført meg så langt!» (2 Sam 7,18).

Se på døperen Johannes, som Herren Jesus selv gir det vitnesbyrd at ingen større er reist opp blant dem som er født av kvinner! Han sier: «Jeg er ikke engang verdig til å bøye meg ned og løse skoremmen hans», eller: «til å bære skoene hans» (Matt 11,11; Mark 1,7; Matt 3,11).

Se på jomfru Maria, som Gud hadde utvalgt blant alle verdens kvinner til mor for sin Sønn! Hun tilskriver ikke seg selv noe, men Guds nåde alt, og sier: «Min sjel opphøyer Herren, og min ånd fryder seg i Gud, min Frelser, fordi han har sett til sin tjenerinnes ringhet … fordi han har gjort store ting mot meg» (Luk 1,46–49).

Se på høvedsmannen i Kapernaum, om hvis tro Herren vitner at han ikke hadde funnet maken i Israel! Han sier: «Herre, jeg er ikke verdig til at du går inn under mitt tak» (Matt 8,8). Se på Peter! Han ligger på kne for Herren Jesus og roper: «Herre, gå fra meg, for jeg er en syndig mann!» (Luk 5,8).

Se på apostelen Paulus, Herren Jesu utvalgte redskap! Han kaller seg et ufullbårent foster og den ringeste av apostlene, og bekjenner at han ikke engang er verd å kalles apostel. Han tilskriver seg selv ingenting, men Guds nåde alt. «Av Guds nåde er jeg det jeg er,» sier han, «og hans nåde mot meg har ikke vært forgjeves, men jeg har arbeidet mer enn de alle – det vil si: ikke jeg, men Guds nåde som er med meg» (1 Kor 15,8–10).

La oss til slutt også se på de utvalgte englene og sjelene i himmelen. De dekker ansiktet og føttene med vingene for Gud, som om de ikke regnet seg verdige til å se hans klarhet og herlighet. De kaster sine kroner ned for hans trone, for hans føtter, og roper til ham: «Verdig er du, Herre, til å få lovprisningen og æren og makten. Hellig, hellig, hellig er Herren Gud, Den Allmektige, han som var og som er og som kommer!» (Jes 6,2; Åp 4,8–11).

Disse eksemplene har jeg med omhu villet samle og sette opp her for å vekke meg selv og andre som leser dette, til ydmykhet. Kom da, mine brødre og søstre, kom, alle Guds kjære barn, kom, «la oss bøye kne, la oss knele for Herren», vår Skaper, vår Forløser og vår Helliggjører (Sal 95,6)! La oss med alt det vi er og har, kaste oss ned for hans føtter og si av hjertet: Herre, du er alt, jeg intet; du er Gud, jeg en usel orm. Av din nåde er jeg alt det jeg er, men av meg selv intet. Ditt aller helligste navn være evig pris!

Men nå må vi *for det andre* betrakte hva slags dyd ydmykheten er, hvordan den er, og hvordan den troende sjel øver seg i den. Jeg kan si det slik: *Ydmykheten er en frukt av troen, virket ved Den Hellige Ånd. Ved den viser mennesket seg ærbødig og lydig mot Gud, enkelt og ringe mot seg selv, vennlig og hjelpsomt mot sin neste – og alt dette med et oppriktig hjerte.*

En troende sjel ser først og fremst på Gud. Den erkjenner at han er et høylovet, majestetisk vesen, som ære, pris, lov og takk fra alle ting tilkommer, fordi han er alle tings Skaper, Opprettholder og Velgjører.

I de ugudeliges øyne er Gud liten, for de er langt borte fra ham. De har ingen rett kunnskap om ham og vet derfor ikke å verdsette hans majestet og herlighet, like lite som de setter noen pris på hans godhet. Det går med dem som med barn og andre enfoldige mennesker, som tror at solen knapt er så stor som hatten deres, og en stjerne ikke større enn et lite lys av dem de bruker i husene sine.

Slik har også en ugudelig sjel lettsindige og ringe tanker om den store Gud. Den selv og verdens forfengelighet er så store i dens øyne at den ser ned på den høylovede Skaperen.

Derav kommer hovmod og stolthet, slik som hos farao. Da Moses i Herrens navn forkynte ham at han skulle la Israels folk fare, svarte han: «Hvem er Herren, som jeg skal lyde og la Israel fare?» (2 Mos 5,2). Og slik er det også hos andre, om dem Job sier at de spør: «Hva er Den Allmektige, at vi skulle tjene ham? Og hva gagn skulle vi ha av å vende oss til ham i bønn?» (Job 21,15).

Men de gudfryktige er i troen kommet sin Gud nærmere, og av hans ord og egen erfaring har de lært hans allmakt, visdom, godhet og usigelige kjærlighet å kjenne. Derfor vet de ikke hvordan de nok kan ære ham og vise seg ydmyke nok for ham.

Uten opphold tenker de: «Hvem er som Herren vår Gud? Hvem er en gud så stor som Gud? Hvor store dine gjerninger er, Herre! Overmåte dype er dine tanker. En ufornuftig mann kjenner det ikke, og en dåre forstår ikke dette. For Herren er en stor Gud, en stor konge over alle guder. Han har jordens dyp i sin hånd, og fjelltoppene tilhører ham. Det er han som eier havet, for han har skapt det, det tørre land har hans hender formet» (Sal 113,5; 77,14; 92,6–7; 95,3–5).

«Det er ingen som du, Herre! Stor er du, stort og mektig er ditt navn. Hvem skulle ikke frykte deg, du folkenes konge! Det sømmer seg. For blant alle folkenes vismenn og i alle deres riker er det ingen som du» (Jer 10,6–7). De har så mye å gjøre med hans majestet og herlighet at de glemmer seg selv over det. De sier: «Se, som en håndsbredd har du satt mine dager, min livstid er som intet for deg» (Sal 39,6).

De erkjenner av hjertet at det er i ham de lever og rører seg og er til, at de har fått alt av hans fylde, og at de uten hans nåde ikke er annet enn skygger. Ingenting er stort og høyt for deres øyne uten Gud og den miskunnhet han har vist dem.

Og slik de har og tar imot alt av ham, bærer de også alt fram for ham igjen. De sier ikke at noe av gavene og godset deres er deres eget, men Guds. Når de gjør noe godt, tilskriver de ikke seg selv noe, og de tar heller ikke til seg den ære og ros som andre vil gi dem for det; de tenker alltid på profetens ord: «Ikke oss, Herre, ikke oss, men ditt navn gi du ære» (Sal 115,1).

Om Ruben leser vi at han tok med seg alruner – herlige blomster eller frukter – som han hadde funnet på marken, hjem til sin mor (1 Mos 30,14). Slik finner man vel ennå gudfryktige og veloppdragne barn som gjemmer det gode de får eller finner, til foreldrene sine og søker å glede dem med det.

Slik er Guds barn sinnet framfor alle andre. Det ville gjøre dem vondt om de skulle få den minste ros som de ikke straks bar hjem til sin kjære himmelske Far. Setter verden en krone på hodet deres, legger de den straks ned for sin Guds føtter. For de vet godt at de bare er redskaper for Guds nåde og fattige tjenere, som ikke eier noe uten det de tar av hans skatter.

Likeså synes alt de gjør i sin Guds tjeneste, dem å være noe ubetydelig. Ofte undrer de seg i stillhet over hvordan den høylovede Gud

vil og kan ta til takke med så usel lovsang, så skrøpelige bønner, så få sukk og så svak vilje – alt sammen fra et syndig og elendig hjerte, fra et dødelig menneske.

De er også i alle ting vel tilfreds med Guds aller helligste vilje og drister seg ikke til å sette seg til doms over hans dommer og veier. De vet godt at hans visdom og herlighet overgår alt, at hans veier nok kan være skjulte, men ikke onde, og at det ikke sømmer seg for leiren å trette med pottemakeren, eller for verket med sin mester (Jes 45,9).

Heller ikke er noe for ringt for dem, bare det tjener til den store Guds ære. De vil gjerne stå ved dørterskelen i sin Guds hus (Sal 84,11). De vil gjerne være foraktet og elendige, bare Gud blir prist. De velger villig den aller laveste plassen, bare de der kan fremme Guds ære. De lar seg gjerne legge i dypet og på bunnen, bare Herrens verk går sin gang og hans hus blir bygd.

Med dette har vi allerede delvis rørt ved hvilke tanker de troende sjelene har om seg selv. Sannelig, utenom Guds nåde regner de seg for svært ringe, ja, for ingenting. De ser seg selv som uverdige til alle Guds gaver og nådebevis og kan ikke forstå at Gud gir og unner dem så mye framfor mange andre.

Heller ikke opphøyer de seg av noen gave. All kunst og visdom, dyktighet og ære, rikdom, bekvemmelighet, pleie og oppvartning synes de er altfor mye, og det inngir dem mer frykt enn håp og mot. For de vet at jo mer som er betrodd dem, desto mer skal kreves av dem, og jo større goder de har fått, desto tyngre blir ansvaret.

De holder måte i mat og klær og tar gjerne til takke med det ringeste, bare det ikke tar fra kroppen kraften til å tjene Gud og nesten. De ønsker seg ikke mange og kostbare retter, men tenker ofte at de ikke er verd at en høne skal dø for deres skyld, og at de ikke har fortjent det tørre brødet av sin Gud.

Klærne deres er enkle og nøkterne, og det skal ikke mye til før de synes de er gode nok til å dekke det syndige legemet, som jo ikke er annet enn jord og aske. De sier: Jord er jord, enten man dekker den med fløyel eller med sekkestrie, og det er slett ikke sagt at man skal gjøre så mye for å gi det syndige kjødet sin vilje.

Om dette sier den gudfryktige Johannes Tauler: «Et ydmykt menneske setter seg under Gud og under alle skapninger, helt ned til den minste orm, som aldri har krenket Gud så mye eller fått så mye godt

av Gud som han. Hvor han er, enten han ligger eller sitter, står eller går, synes han alltid at han er uverdig. For han regner ikke seg selv for mer enn det han har av seg selv, og det er synd og skrøpelighet. Og hvor mye han enn blir ydmyket, synes han likevel alltid det er for lite. Enten han spiser eller drikker eller hva han gjør, ønsker han seg den uverdigste plassen i huset, den laveste plassen ved bordet, den minste delen av mat og drikke og andre nødvendige ting. Den aller minste og uverdigste delen, som ingen ellers bryr seg om eller vil ha, tar han glad imot; den er ikke for ringe for ham. Han regner seg til og med for uverdig til den, fordi han ikke har fortjent den og heller ikke kan fortjene den av Gud.»

Ja, mang en gang sitter et gudfryktig menneske etter sin stand øverst ved bordet, men setter seg i sitt sinn nederst. En kristen husfar sitter ofte til bords med sin kone, sine barn og tjenere og mener av hjertet at ingen av dem er mindre verdig til Guds gaver enn han, fordi han – etter det han har fått – tjener Gud minst av alle. Han lar en gutt eller pike ta av ham skoene eller pusse dem, men i sitt hjerte akter han dem likevel høyere enn seg selv. Han ville ikke kreve det av dem om det ikke var for at Guds orden må holdes ved like.

En gudfryktig fyrstinne så en vinterdag gjennom vinduet at bøndene kjørte ved, korn og andre ting til slottet, og at hår og skjegg på dem var helt stivt av snø og is.

«Akk, min Gud,» sa hun, «hva mer har jeg gitt deg enn disse stakkars menneskene? Hvorfor må de tjene meg og mine med stort slit og strev, og ikke vi dem – uten fordi det har behaget deg å gjøre oss til herrer og dem til tjenere her i verden? Men hva skal jeg gi deg, min Gud, for denne fordelen, uten å takke deg desto mer? Og hvordan skal jeg lønne disse menneskene for arbeidet og strevet deres, uten ved av hjertet å regne dem som mine brødre i Kristus, gjerne tjene og hjelpe dem og be for dem? Akk, Jesus, hjelp oss alle sammen inn i himmelen! Da vil jeg gjerne blande meg med bøndene og tiggerne og prise deg i all evighet.» Og med det fløt øynene hennes over. Dette forteller jeg fordi vi av det kan se hvordan ydmykheten er.

I embetet og i andre gjøremål som de utfører til Guds ære og til tjeneste for nesten, er de troende sjelene som *vintreet*. Det dekker sine vakre og herlige druer med tett og bredt løv, så man i sin tid må plukke bladene av for at druene skal kunne modnes. For å framstille dette i et

sinnbilde malte en gang en mann en *silkeorm*, som skjuler seg under sin vev mens den spinner, og ga bildet overskriften: *Operitur, dum operatur* – den skjuler seg mens den arbeider.

Guds barn er nok alltid virksomme i det gode, men så mye som mulig i det skjulte; de vil ikke la sin venstre hånd vite hva den høyre gjør. Ofte har de de aller ringeste tanker om sine gaver og gode gjerninger.

De er som Moses. Da han kom tilbake fra fjellet, der han hadde vært sammen med Gud i førti dager og netter, visste han ikke at ansiktet hans skinte; men da de andre fortalte ham det, la han et dekke over ansiktet (2 Mos 34,29.33).

Andre taler ofte til de troende sjelene om deres gaver, om det gagn de har gjort, om deres godgjørenhet og slikt; og stundom ønsker et gudfryktig, takknemlig hjerte dem alt godt og Guds nådelønn. Da går det dem som jomfru Maria da engelen kalte henne den som har fått nåde, og velsignet blant kvinner: Hun ble forferdet over hans ord og «grunnet på hva slags hilsen dette kunne være» (Luk 1,28–29). Akk, sier de ved seg selv, jeg arme synder, hvordan kommer jeg til slik ære? Hva har vel jeg fattige barn gjort som fortjener slik takk og velsignelse?

Dette sinnelaget har også vår Frelser villet vise oss der han forteller hva de skal svare ham på den store dommens dag, når han roser dem for den godhet de har vist ham i hans lemmer: «Herre, når så vi deg sulten og ga deg mat, eller tørst og ga deg å drikke?» (Matt 25,37).

Disse kjærlige hjertene vet nok at de stundom har gjort godt mot fattige mennesker. Men de kan ikke forestille seg at noe så lite og ringe som det de etter sin mening har gjort, skal bli rost av Kristus, som om det var gjort mot ham selv, og komme med i regningen på den ytterste dag. For de har gjort alt så skjult som mulig og regnet det for noe ubetydelig, og derfor faller det dem heller ikke inn at det skal bli regnet for noe så stort i himmelen.

De ydmyke sjelene tar dessuten gjerne imot formaning og tilrettevisning, for i ydmykhet erkjenner de selv at det ennå finnes mange feil og brister hos dem. De blir heller ikke lett vrede over nestens feiltrinn og ufullkommenheter, selv om han skulle krenke dem med ord eller gjerninger. Ja, de lar seg gjerne forakte, undertrykke og gjøre urett.

For de mener at hvor ille det enn går dem, har de likevel fortjent noe som er enda verre, nemlig den evige skam og helvetes pine.

De vet også at ingen gift er så skadelig at det ikke kan lages legemiddel av den, og at ingen skam eller ulykke kan ramme de gudfryktige uten at den må tjene dem til gode.

Noen urter vokser best når de av og til blir tråkket ned, og menneskets hjerte står seg aldri bedre i kristendommen enn når det blir holdt nede ved skam og forakt. Derfor gleder de ydmyke sjelene seg når de blir foraktet og hånet – ikke bare fordi de mener å ha fortjent det, men også fordi Gud på den måten sender dem hjelp til å bevare sitt syndige kjød fra stolthet og verdenskjærlighet og holde det nede.

Samtidig ser de i alle ting på Gud og hans styre. Når en Sjime'i forbanner og skjeller bak ryggen på dem og kaster støv og stein på dem, sier de: «La ham bare forbanne, for Herren har befalt ham det. Hvem tør da si: Hvorfor gjorde du det?» (2 Sam 16,6 ff.). Kort sagt: i alt viser de seg som Guds tjenere og som ydmyke hjerter som har overgitt seg til ham, «i trengsler, i nød, i angst, i ære og vanære, med dårlig rykte og godt rykte» (2 Kor 6,4.8).

Når det gjelder *nesten*, har de ydmyke sjelene alltid Den Hellige Ånds forskrifter for øye: «Kappes om å hedre hverandre! Trakt ikke etter det høye, men hold dere gjerne til det lave!» (Rom 12,10.16). «Gjør ikke noe av ærgjerrighet eller av lyst til tom ære, men akt hverandre i ydmykhet høyere enn dere selv. Ingen må bare se på sitt eget, men enhver må også ha de andres gagn for øye» (Fil 2,3–4).

Mot *dem som står over dem*, viser de seg underdanige, lydige, villige og tjenstvillige; for Herrens skyld underordner de seg gjerne under enhver menneskelig ordning (1 Pet 2,13). De lyder ikke med knurr og uvilje, men med glade og villige hjerter. For de ser hen til Gud, som har gitt nesten en forrang framfor dem, og de vet at det er tryggere å være lav enn høy, å lyde enn å befale, å tjene enn å la seg tjene.

Og selv om den som står over dem, er kommet fra ringe kår, eller ikke helt makter embetet sitt, eller misbruker den høye stillingen sin, lar de seg likevel ikke lede vill av det. De vet jo at han ikke er kommet til sin ære og verdighet uten Guds vilje. Også gullet er hentet opp fra jordens mørke revner, og likevel blir det elsket og høyt verdsatt av alle.

Når de ser feil hos sine foresatte, ber de Gud så mye mer om at han etter sin rike godhet vil bøte på og rette opp manglene deres, og etter sin ufattelige visdom vende alle feiltrinnene deres til det beste. Og jo mer egenrådige herrene deres er, desto større anledning har de til å øve seg i tålmodighet, ydmykhet og saktmodighet. De søker å vinne dem ved god oppførsel og ved å lære deres særegenheter å kjenne, så langt det kan skje uten synd, og ved sine bønner å skaffe dem større nåde fra Gud.

Mot *sine likemenn* og dem som er av samme stand, er de vennlige og hjertelige. De lar sin saktmodighet bli kjent for alle mennesker, de hilser og takker gjerne, og de hører mildt og vennlig på hver den som har noe å tale med dem om, og svarer med kjærlighet og beskjedenhet. De skjeller ikke og smeller ikke mot noen, men taler så langt det er mulig med alle som med sine brødre og søstre. Når de må irettesette, er talen deres krydret med visdommens salt og mildnet med kjærlighetens sukker.

I omgangen med nesten viser de alltid at de i sitt hjerte akter ham høyt og elsker ham som en bror i Herren Jesus. De holder heller ikke hardnakket på sine egne meninger og vil ikke alltid ha rett, slik de hovmodige sjelene pleier. De lar seg gjerne belære og vet å vike og gi etter så langt det kan skje med god samvittighet.

Nestens feil og ufullkommenheter ser de på som et speil av sin egen skrøpelighet, og de lærer av det å ferdes varsomt og forsiktig. Derfor forakter de ingen. For de vet at synden også bor i deres eget hjerte, og at om Gud ville dra sin hånd fra dem, fantes det ingen synd så stor at de ikke kunne falle i den.

Om forrang og hedersplass vil de ikke så lett strides med noen. Siden de i sitt hjerte akter nesten høyere enn seg selv, kan de godt unne ham å gå foran dem. De vet at ingen plass gjør mennesket bedre eller mer velbehagelig for Gud, og de søker å pryde den plassen de har her i verden – hvor ringe den enn måtte være – med framifrå gudsfrykt og dyd. Som en gudfryktig fyrste sa, vil de gjerne la seg sette i kakkelovnskroken, bare det kan utrettes noe godt til Guds ære og til felles beste.

Sin egen ros hører de på med ulyst, men nestens med glede. Kan de bidra noe til å holde den ved like og øke den, gjør de det med villig hjerte, slik de også hjelper til med å unnskylde hans feil og, så langt

samvittigheten tillater det, dekke dem til med den kristne kjærlighets kappe.

Skal noe utføres, tar de gjerne på seg den delen av arbeidet som gir mest møye, minst ros og dårligst lønn. De er som *den høyre hånd*, som vinner ringene og æren, men gjerne lar den venstre bære dem. De vet at det som blir minst påaktet i verden, ofte blir aktet høyest i himmelen, så sant det springer fram av et troende og gudhengitt hjerte, og så videre.

Dem som er av lavere stand, ser de på med et kjærlig hjerte. De vet godt at når det gjelder kristendommen, har ingen noen forrang i Guds øyne. Alle sine medkristne ser de på som sine kjære brødre og søstre, som barn av én Far, som sauer av én hyrde og én hjord, som medarvinger til nåden og saligheten. De kan ikke forakte noen som Guds Sønn har aktet så høyt at han har forløst ham med sitt blod.

Ser de et fattig, elendig og foraktet menneske, tenker de på sin Frelsers fattigdom og ringhet – han som sa: «Jeg er en orm og ikke et menneske, jeg er spottet av mennesker og foraktet av folk» (Sal 22,7). De vet at slik kjøpmenn pleier å pakke sine beste og kostbareste varer inn i grovt tøy og matter, slik hyller Gud Herren ofte sine barn inn i fattigdom og elendighet.

De tenker på Lasarus. Da han var tatt opp fra fattigdom og elendighet til den himmelske herlighet, fikk han englenes tjeneste i stedet for hundene som slikket sårene hans, og Abrahams fang i stedet for den møkkhaugen eller halmen han hadde ligget på.

Er det noen som ikke kan måle seg med dem i gaver, visdom og dyktighet, ære og gods, kommer de snart i hu at det ikke er noen annen forskjell mellom dem og ham enn den som Guds hellige råd og hans nåde har gjort. Gud kunne jo ha betrodd ham alt det du nå har – og hvem vet om ikke han ville ha brukt det bedre og til mer gagn?

De vet at øynene, hvor klare og høyt plassert de enn er, ikke skal forakte hendene og føttene; for disse må bære hele legemet og er like fullt lemmer på det som øynene. De vet at ingen kan forakte og krenke de fattige og elendige, de ringe og enfoldige, uten samtidig å krenke Herren Jesus, som også har latt seg skrive inn i de fattiges og elendiges laug.

De kommer også alltid sin dødelighet i hu og vet godt at alt det Guds råd og styrelse har gjort ulikt her i verden, skal døden igjen gjøre likt.

Ofte leser de seg selv teksten fra Siraks bok, særlig når kjødet deres begynner å kneise: «Hvorfor er jord og aske hovmodig? Innvollene kastes jo ut mens mennesket ennå lever, og når et menneske dør, arver det slanger, dyr og ormer. Derfor: Jo større du er, desto mer skal du ydmyke deg; så skal du finne nåde hos Herren» (Sir 10,10.12; 3,17).

Én lærdom har vi ennå å legge fram, nemlig at ydmykheten må springe ut av et *rent og oppriktig hjerte*. Slik sier jo vår Frelser om seg selv at han er ydmyk, ikke bare i det ytre og i ord, men «av hjertet».

Han kunne nok ha ordnet det slik at han ikke behøvde å ferdes i en så fattig tjenerskikkelse. Han hadde ikke behøvd å gå til fots omkring i jødenes land; de hellige englene ville gjerne ha båret ham på hendene. Ja, han kunne ha brukt en sky som vogn og fart omkring overalt på den, slik han i fordums tid, før han ble menneske, åpenbarte seg herlig i en skystøtte (2 Mos 13,21). Han kunne alltid ha vist seg i stor herlighet, med hvite, skinnende klær og et strålende ansikt, slik han gjorde da han ble forklaret.

Han hadde ikke trengt at noen skulle rekke ham en hjelpende hånd og gi ham noe, slik det fortelles at det skjedde (Luk 8,3; Joh 12,6). Han kunne jo ha befalt skyene å la manna regne ned til ham når og hvor han ville. Han kunne ha befalt ravnene, ja englene, å bringe ham maten hans, slik det i sin tid skjedde med Elia (1 Kong 17,6; 19,5 ff.).

Jordens klipper og revner ville villig ha åpnet seg på hans befaling og øst ut gull, sølv, edelstener og perler for føttene hans. Ja, fiskene ville gjerne ha lett opp og brakt ham alle havets skatter, slik en av dem en gang på hans vink skaffet ham en stater (Matt 17,27).

Han hadde ikke behøvd å bli kraftløs, trett og matt; for han var jo den evige kraft, han som «bærer alle ting ved sin krafts ord» (Hebr 1,3). Det pleide jo å gå så mye kraft ut fra ham at alle slags syke ble helbredet og styrket (Luk 6,19; 8,46).

Han hadde heller ikke behøvd å lide noe av sine fiender. Hva han maktet, viste han da han med ett ord kastet en hel flokk væpnede menn til jorden, som var kommet for å ta ham til fange (Joh 18,6), og da forhenget i templet revnet i to ved hans død på korset, jorden skalv og klippene revnet, og så videre (Matt 27,51–52).

Men alt dette ga han villig avkall på. Han fornedret seg selv; han ville bli lik oss elendige, svake, skrøpelige mennesker i nød – i alle ting, unntatt synden (Fil 2,7–8). Han fikk smake all elendighet i dette

kummerlige livet; han ble matt, trett, sulten, tørst, fattig, foraktet, bedrøvet og sorgfull som vi. Han var Guds aller kjæreste og enbårne Sønn, men kaller seg likevel for det meste Menneskesønnen, som om han satte sin ære i å ha blitt menneske av kjærlighet til menneskene.

Han var full av hellighet og rettferdighet, men lot likevel fiendene sine håne og spotte ham som en samaritan som hadde djevelen, og som venn og selskapsbror av tollere og syndere. Han var full av guddommelig visdom, men ferdedes likevel som et enkelt og enfoldig menneske. Han slapp all ære, herlighet og høyhet og valgte skam og vanære, kors, død og ringhet.

Og alt dette gjorde han ikke av tvang, men villig: av inderlig lengsel etter å forløse menneskene og av frivillig ydmykhet, for at han kunne sone og gjøre til intet menneskenes hovmod, som Satan hadde blåst inn i hjertene deres. Derfor kan han med sannhet si at han er ydmyk av hjertet.

En slik hjertelig, oppriktig og frivillig ydmykhet kreves nå også av oss. Selv om vi kunne nå fram til høyhet og herlighet, skal vi for Kristi skyld med glede velge ringheten, og vi skal legge vinn på ydmykheten, ikke bare i det ytre, men av hjertets grunn – og det *alltid og stadig*: i lykke som i ulykke, i rikdom som i fattigdom, i medgang som i motgang, i livet som i døden.

Hos mange mennesker som ikke selv tror det, finnes det en ustadig, falsk og hovmodig ydmykhet. Mange er ydmyke for mennesker, men ikke for Gud. Mange er lave og *ydmyket*, *men likevel ikke ydmyke*. Mange mangler evnen, men ikke lysten. Mange skjuler et stolt og frekt hjerte under en fillete drakt og en loslitt kappe. Ulykke og fattigdom gjør mange ydmyke, men ikke Kristi Ånd og sinn.

Mange er ydmyke mot de høye og store, særlig når de håper å få fordel av deres gunst; men sine likemenn, og særlig de fattige og elendige, regner de for ingenting. Mange er ydmyke så lenge man behandler dem slik de ønsker, og smisker for dem med ære og oppmerksomhet nok; men krenker man dem det minste, åpenbarer hjertets hovmod seg straks. Mange stiller seg ydmyke fordi de vet at hovmodet er forhatt overalt, mens ydmykheten er elsket – og slik skal den edle ydmykheten hjelpe dem til å vinne ære og anseelse.

Luther sier om dette: «Man finner mange som bærer vann i brønnen (de vil gjøre seg selv ydmyke og bli sett på som det). Det er de som

forstiller seg med ringe klær, skikkelse, fakter, vaner og ord – men likevel i den tanke at de høye, rike, lærde og hellige, ja til og med Gud selv, derfor skal se på dem som slike som gjerne holder seg til det lave. For visste de at ingen tenkte godt om det, ville de nok la det være. Dette er en påtatt ydmykhet. For deres onde øye ser på ydmykhetens lønn og følger. Tankene, munnen, hånden, klærne og faktene deres er i det lave, men hjertet og sinnet står etter høye og store ting, som de tenker å nå ved et slikt ydmykt skinn, og de holder seg selv for ydmyke og hellige folk. – Å, det ligger svært mye hovmod skjult under de ydmyke klærne, ordene og faktene som verden nå er full av – slike som forakter seg selv på en måte at de likevel ikke vil være foraktet av noen; som flykter fra æren på en måte at de likevel vil at den skal jage etter dem; som skyr de høye ting på en måte at man likevel skal vise dem oppmerksomhet, rose dem og ikke regne deres saker for de ringeste.»

Jeg må her tenke på det *Gerson*, kansler ved universitetet i Paris, forteller. En kvinne hadde frivillig latt seg stenge inne – som en botferdig som ville føre et strengt liv på et lukket og ringe sted og, på katolsk vis, selv gjøre bot for syndene sine – og fikk det hun trengte, brakt inn til seg av en tjenestepike gjennom en luke i døren.

Mange mennesker besøkte henne, dels av nysgjerrighet, dels av andakt, dels av medlidenhet. Hun satt da i cellen sin med nedslåtte øyne og talte med lav og klagende stemme, med stønn, sukk og gråt, om hvor stor en synderinne hun var, og at hun for sine mange synders skyld ikke fortjente å se himmelens lys, og så videre. Alt dette hørte tjenestepiken henne si mange ganger.

En gang kom det som vanlig folk, og de spurte piken hva fruen hennes holdt på med der inne. Hun svarte at hun vel hvilte seg litt for øyeblikket. Og da de videre spurte hva hun egentlig tenkte om henne, svarte hun at hun mente fruen måtte være en av de største og verste synderinnene jorden noen gang hadde båret.

Det hørte fruen, og hun styrtet halvt rasende fram og sa: «Der løy du, ditt beist! Jeg er en ærlig og gudfryktig kone.» «Akk,» sa piken, «bli nå ikke så sint, kjære frue! Jeg tenkte at siden dere selv så ofte talte om deres mange synder, måtte det vel også være sant.»

Her gikk det i oppfyllelse som den gudfryktige Tauler sier: «Man finner nok jomfruer (og fruer, og andre folk også) som kan rakke ned

på seg selv og si med ord, så andre hører det, at de er store synderinner. Men om noen annen sa det om dem, ville de ta det ille opp. Av dette ser man at slikt bare er et halvt hovmod.»

Dette tar jeg med for at man av det skal lære å kjenne den falske, selvlagde og stolte ydmykheten, som er verre enn alt åpenlyst og kjent hovmod. For det åpenlyse hovmodet må til slutt innrømme at det er hovmod; men den falske ydmykheten vil være ydmykhet, enda den er så mye mer avskyelig i Guds øyne jo mer den søker å pynte og skjule seg.

Den rette, sanne ydmykheten har sitt utspring fra det høye: fra himmelen, fra Guds Ånd og nåde, fra Jesus Kristus, som er ydmyk av hjertet og gjør de sjelene ydmyke som han bor i. Den begynner i hjertet og strekker seg ut til ordene, faktene, gjerningene, klærne og hvor det ellers trengs. Den kan si av hjertet: «Herre! Mitt hjerte er ikke stolt, mine øyne er ikke overmodige. Jeg gir meg ikke av med ting som er for store og for underlige for meg» (Sal 131,1).

Den forblir fattig og elendig midt i rikdommen og lav selv om den er opphøyet, og den setter ingen pris på seg selv, selv om andre gjør mye av den. Den undrer seg over hvordan folk kan ha kommet på den tanken at det skulle være noe særlig og stort ved den.

Et tomt kar flyter ovenpå, men et fullt kar går til bunns, hvor dypt vannet enn er. Slik synker også et ydmykt hjerte ned i sin egen intethet, hvor stor lykken enn er. Det kan omgås hvem det vil, man kan behandle det som man vil, man kan si til det hva man vil – det holder seg ved sin ydmyke Herre Jesu føtter. Derfra lar det seg ikke drive bort, verken av medgang eller motgang, verken av ros eller hån. Det finner større behag i det lave og ringe enn i det høye og anselige; det har det bedre når det blir foraktet, enn når det blir trukket fram.

Ydmykheten ligner øyet, som ser alt, bare ikke seg selv. Den sanne ydmykheten vet aldri at den er ydmyk. For visste den det, ville den bli hovmodig av å betrakte denne herlige dyden. Men med hjerte, sinn og alle sanser henger den ved det lave; det har den uavlatelig for øye, og derfor kan den ikke se seg selv eller bli seg selv var.

Her ligger også grunnen til at æren alltid kommer uventet til den, og opphøyelsen uforvarende – mot alt den hadde ventet. For den har vært tilfreds med sin ringhet, gått i enfoldige tanker og aldri traktet etter det høye. Den falske ydmykheten derimot undrer seg over at

æren og opphøyelsen kan utebli så lenge. Dens lønnlige, falske stolthet nøyer seg ikke med ringheten, men streber i hemmelighet stadig høyere og høyere, og så videre.

Men nå vil vi gå over til hvordan vi skal bruke denne læren om den troende og gudfryktige sjels ydmykhet. Ut fra den skal vi for det første med god grunn *prøve vår tro og hele vår kristendom*.

Jeg tviler ikke på, kristne sjeler, at dere er overbevist om at en troende sjel som lever i forening og samfunn med Herren Jesus, nødvendigvis må være ydmyk. Og dere vet at det er umulig at den dyrebare Frelser, som – slik vi har hørt – vitner om seg selv at han er ydmyk av hjertet, skulle kunne bo og bli i et stolt hjerte. Av dette kan dere nå lett og sikkert slutte om Jesus bor i dere, og om deres tro og kristendom er av den rette sort.

Der det ikke finnes noen ivrig streben etter ydmykhet, og der man etter så mange års kristendom ennå ikke har lært av sin Frelser å vise seg ydmyk av hjertet mot Gud og mennesker, der må det stå over all måte dårlig til. Der vil det uten tvil ende med hykleri og falsk trygghet; for den som ikke har Kristi Ånd og sinn, hører ikke ham til.

De verdslige kongene vil gjerne sitte på høye troner som man stiger opp til på flere trinn, slik som Salomos trone (1 Kong 10,18–19). Men kongenes Konge finner behag i et lavt sete, nemlig et ydmykt hjerte som ikke akter seg selv. Guds nådegaver flyter fra høyden ned i dybet og søker de lave hjertene og de ydmyke sjelene, slik vannet søker dalene.

Herren Jesus er visdom – men ikke for dem som synes de selv er vise og er hovmodige i sitt hjertes tanker; han er visdom for dem som søker all sin visdom i kunnskapen om ham og i hans vanærende kors og død. Han er rettferdighet – men ikke for dem som opphøyer seg selv, holder seg selv for gudfryktige og forakter andre; han er rettferdighet for de botferdige, sønderknuste og ydmyke hjertene.

Han er en skatt – men ikke for de rike; han er det for de fattige i ånden. Han er en Guds gave som er skjenket alle mennesker til frelse; men ingen har gagn av den uten de som i ydmykhet erkjenner sin mangel og ikke vet av noen rikdom utenom denne fylden.

Kort sagt: Ydmykheten må finnes i kristendommen fra først til sist. Ellers er kristendommen en blomst som har mer vakkert utseende

enn duft og kraft, og som bare er til nytte ved at den prunker en tid og så visner.

Prøv dere da, kristne sjeler – ikke overflatisk, slik man dessverre er vant til nå for tiden, men grundig og av hjertet – om dere allerede er ydmyke av hjertet, eller om dere i det minste daglig går i skole hos Jesus og øver dere i å lære ydmykhet. Gå enda en gang gjennom det som er sagt ovenfor, og tenk etter hvordan dere viser dere mot Gud, mot dere selv og mot nesten, enten han står høyere eller lavere enn dere eller er deres likemann.

Hvordan trer dere fram for den høylovede Gud? Hvordan står det til med hjertet deres når dere betrakter hans majestet, hans ufattelige herlighet, hans allmakt, visdom, rettferdighet, hellighet, godhet og barmhjertighet? Har dere noen gang fryktet ham slik at dere har skjelvet over hele kroppen? Har dere mange ganger av hjertets grunn bekjent for ham at dere er en usel jordklump og en syndig orm? Pleier dere med frykt og beven å tenke på hans herlighet og deres egen intethet, på hans allmakt og deres avmakt, på hans visdom og deres dårskap, på hans fullkommenhet og deres udugelighet?

Hvordan oppfører dere dere i bønnen og når dere skal tale med den majestetiske Gud? Hvordan hører dere hans ord? Hvordan akter hjertet deres hans bud? Hvordan finner dere dere i hans styrelse og dommer, og hvordan er dere tilfreds med hans uransakelige, men likevel hellige og gode veier? Er hjertet deres i dette lettsindig eller andektig, sorgløst trygt eller fryktsomt og varsomt, frekt, ubøyelig og utålmodig eller stille, tålmodig og ydmykt?

Hvordan akter dere dere selv? Hvordan kler dere dere? Hvordan lar dere dere oppvarte med mat og drikke og annen pleie og tjeneste? Hva elsker dere mest: Herren Jesu enfoldige ydmykhet og enkle vesen, eller verdens anselige og prektige forfengelighet? Holder dere dere uverdige til all Guds barmhjertighet, alle hans gaver og gode ting som dere daglig nyter? Eller mener dere at alt dere eier og nyter, er altfor ringe for slike personer som dere, og at dere ikke blir forsørget og behandlet etter deres stand og stilling i verden?

Hvordan bruker dere de gavene den Høyeste har betrodd dere – som deres egne, eller som hans og som et betrodd gods? Hva bruker dere det dere vinner med dem, til? Legger dere det til dere selv eller

til deres Gud? Hvem gir dere den æren dere høster av deres visdom, dyktighet, veltalenhet og liknende – dere selv eller deres Gud?

Og til slutt: Hvordan viser dere dere mot nesten? Vil dere helst ha alle under føttene deres, eller vil dere heller ligge ved de helliges føtter, og i dem ved Herren Jesu føtter? Vil dere heller tjene enn la dere tjene? Akter dere i ydmykhet andre høyere enn dere selv, eller akter dere dere selv høyere enn andre? Hvordan lar dere dere styre av dem som er satt over dere? Er dere dem underdanige med villig hjerte for Herrens skyld, eller vil dere heller rive i stykker alle lydighetens bånd og heller herske enn lyde?

Hvordan oppfører dere dere i omgangen med nesten? Er dere uvennlige eller vennlige, frekke eller saktmodige, harde eller milde? Kan og vil dere gjerne gi etter når det kan skje med god samvittighet, eller vil dere alltid ha rett og alltid få det siste ordet? Farer dere lett opp for et ord som enten glapp ut av nesten uforvarende, eller som han ikke mente noe vondt med? Eller tar dere alt i beste mening?

Med hvilke øyne ser dere på nesten som er i nød, og på den som lever i ringere kår enn dere? Tenker dere ofte på at det også under fillete klær og i et sykelig og vanført legeme bor en sjel som Guds Sønn har kjøpt med sitt eget blod? Ser dere selv på dem som gjør det tyngste og mest foraktede arbeidet, som delaktige i Jesu fortjeneste og medarvinger til saligheten? Forstår dere å bevare deres anseelse slik at dere ikke glemmer kjærligheten og ydmykheten?

Tror dere at en enkel tjenestepike ofte har funnet større nåde hos Gud enn en rik og prektig frue? Tror dere, når menigheten er samlet i kirken, at det kan være en og annen blant de ringeste som kanskje står over dere og mange andre i tro og gudsfrykt? Tror dere, når dere går til den hellige nattverd, at selv om elendige og syndige mennesker tar imot den sammen med dere, er kanskje dere selv de aller mest uverdige og ringeste for Gud? Og så videre.

Å, hvor få av vår tids kristne vil ikke kunne holde stand i denne prøven! Hvor mange er det ikke som med full munn roser seg av Herren Jesus og hans fortjeneste, som også jevnlig hører hans ord og ofte tar imot hans høyhellige nattverd, men som likevel aldri har villet lære av ham å være ydmyke av hjertet!

Verden vet nå for tiden nesten ikke lenger hva inderlig ydmykhet er. Ordet har den nok ennå, men kraften i det forstår den ikke og viser

den ikke fram. Stolte, oppblåste, frekke og overmodige hjerter finner man overalt; men hvor er de ringe og ydmyke? Herren Jesu enfoldige, lave og ydmyke liv er til latter for alle; den som ikke vil og kan prunke og skryte, blir verdens spott og dørmatte.

Herren Jesus roper: «Lær av meg, for jeg er ydmyk av hjertet!» Men djevelen roper: «Lær av meg, for jeg er hovmodig av hjertet!» Nå lar jeg alle oppriktige, kristne hjerter dømme om hvem av dem som får mest gehør hos verden, og hos hvem den går flittigst i skole.

Da Satan dro våre første foreldre bort fra den hellige lydigheten mot Gud, sådde han riktignok hovmodet som sin egen yndlingsdyd i hjertene deres, og derfor bor denne slangesæden dessverre i brystet på oss alle. Men i vår tid kan man si at denne sæden vokser, blomstrer og trives helt etter sin egen vilje og aldeles uhindret, for alt er fylt med ærgjerrighet, hovmod, prakt og overdådighet.

Tenk på, kristne sjeler, at ved siden av troen er etterfølgelsen av Jesus Kristus vår kristendoms høyeste og mest gagnlige øvelse: at vårt liv blir likt hans aller helligste liv. Tenk så også på at den første drakten han kledde seg i da han kom til verden, var ydmykheten, og den la han heller aldri av før han døde. Men om vi i dag skulle vise fram kristne der Frelserens lave, ydmyke liv kom til syne, og der hans rene, ydmyke sinn tydelig viste seg i ord, fakter, gjerninger, vaner, klesdrakt og hele ferden deres – hvor mange slike ville vi da finne?

Å, hvor lite aktes ikke den høylovede Gud av verden nå for tiden! Hvor lite tenker man ikke på hans ufattelige makt, visdom, rettferdighet, hellighet, allvitenhet og så videre! Hvor lite frykter ikke den store mengden for hans vrede! Er ikke de fleste dristige ugjerningsmenn som uten sky og liksom med løftet arm synder mot ham? Om de fleste kan man med god grunn si: «Den ugudelige sier med hovmodig mine: Han hjemsøker ikke! Det er ingen plass for Gud i alle hans planer» (Sal 10,4).

Hvor lettsindig er man ikke i våre dager i omvendelsen, i skriftemålet, i bønnen og i gudstjenesten – rett som om man hadde med en kortkonge å gjøre, og ikke med den majestetiske, hellige og rettferdige Gud! De unge blir ikke tidlig og alvorlig ført inn i den hellige frykt for Gud. Man underviser dem ikke med ettertrykk, alvor og flid om den Høyestes allseende øye og allhørende øre, om Guds allvitenhet, allestedsnærvær, rettferdighet, hellighet og nidkjærhet mot synden

og om hans store makt mot de onde. Derfor vet de færreste at man må være ydmyk for sin Gud og bøye seg under hans veldige hånd.

Den rå hopen tror i sin falske trygghet at Gud lever sitt eget liv for seg selv der oppe i himmelen og ikke bryr seg stort om menneskebarnas saker – og at man derfor heller ikke behøver å bry seg stort om ham. Av dette kommer forakt for Gud, frekkhet, hovmod og formastelighet. Hver og en vil være sin egen herre og fri til å følge sine lyster; hver og en vil være stor, anselig, prektig, æret og fryktet. Men ingen vil av hjertet ære og frykte den store og forferdelige Gud.

Mener dere, mine kjære medkristne, at jeg overdriver? Se bare med åndelig ettertanke på hvordan det står til i verden nå, og hold det sammen med Guds hellige ord. Da skal dere finne mer enn dere aner.

Se også på den store overdådigheten i vår tid, og se hvordan alt menneskenes tenkning og strev går ut på å bli sett, æret og fryktet framfor andre. Hvor stor er ikke hver enkelt i sine egne tanker, og hvor foraktelig synes han ikke nesten er, særlig den fattige og elendige! Klesdrakt, innbo, bolig, tjenerskap – alt må være prektig, selv om man skulle presse det ut av hjertene til de elendige og fattige, forsømme all kristen kjærlighetsgjerning for det og skaffe seg midlene ved tusen kunster.

Det er bare skjenn og smell, bare uvennlighet og forakt, bare strid og motsigelse, bare ulydighet og gjenstridighet. De store og mektige slår om seg med «hunder» og «slyngler». «Hva vil de hundene? Jeg skal lære de hundene!» heter det etter djevelens nyoppfunne talekunst. På samme måte hører man andre si: «Hva vil han eller hun? Hva innbiller den stakkaren seg? Hva bryr jeg meg om en slik kar? Skulle jeg gi etter for *dem*?»

Husbønder og husmødre forstår sjelden å styre tjenestefolkene sine med vennlighet og ydmykhet. Når noen har forsett seg, slår man om seg med bare skurker og horer, med djevler, torden og lynild. Derved blir hjertene ikke forbedret, men forbitret, og tjenestefolkene får et frekt og gjenstridig sinnelag, eller de blir styrket og forherdet i det.

Slik ser Guds kirke nå for tiden nesten ut som en forvillet og øde åker, der det her og der vokser tistler og torner. Satans bilde – stolthet, hovmod, skryt, et ubøyelig, frekt og tøylesløst sinn – ser man dessverre overalt, og man kan knapt gå over gaten uten at noe slikt møter en.

Men om bildet av den hjertelig ydmyke og saktmodige Herre Jesus vet nesten ingen å si noe.

Apostelens formaning: «Trakt ikke etter det høye, men hold dere gjerne til det lave!» (Rom 12,16) regner man for en dårskap, som om det skulle gjøre verden vondt om noen ville bry seg videre om den eller legge særlig vinn på den. Hovmodet og ærgjerrigheten blir nesten regnet for en dyd og er så alminnelig at de troende sjelene, som av hjertet ønsker å frykte Gud og følge etter Herren Jesus, har møye med å bli var denne slangesæden hos seg selv og andre og gjøre seg fri fra den.

Nåvel, mine kjære! Enten må vi lære å bli ydmyke av hjertet, eller vi må innrømme at vi ennå er langt borte fra det sanne fellesskapet med Herren Jesus og fra et gudelig og hellig liv. Hva hjelper det at vi roser oss av Kristus med munnen og kaller ham vår Herre og Mester, når vi ikke vil lære noe av ham og ikke følge ham etter? Hva hjelper det om vi har den ydmyke Herre Jesus i munnen, i bøkene våre og på bildene våre, men den stolte djevelen i hjertet? Hva hjelper det at vi kalles kristne, når vi ikke vet noe om Kristi liv og sinn?

En hovmodig kristen, en afrikaner med hvit hud, en tam ulv og en gudfryktig djevel hører til samme laug. Den som har et frekt, stolt og hovmodig hjerte og likevel tror han er en god kristen fordi han går i kirken og til alters, han bedrar seg selv. Farer han slik herfra, skal han en dag få høre: «Jeg har aldri kjent dere. Vik bort fra meg, dere som gjorde mot loven! For hver den som opphøyer seg selv, skal fornedres. Men den som fornedrer seg selv, skal opphøyes» (Matt 7,23; Luk 18,14).

Så får nå hver og en for Guds åsyn bestemme seg for hva han heretter vil være, og hvem han vil holde seg til! På den ene siden står Jesus, verdens Frelser, som er ydmyk av hjertet og har fornedret seg selv helt til døden på korset, og med ham hans helliges lille, enfoldige, fattige og ydmyke flokk. Denne flokken legger grunnvollen for sitt hellige verk i dypet og fører det opp helt til himmelens høyde; den slår røtter nedover, vokser og bærer frukt oppover, helt mot himmelen.

På den andre siden står den hovmodige djevelen, verdens morder og menneskenes fiende, med sine hovmodige, ærgjerrige, praktsyke, selvforelskede og oppblåste gudsforaktere. De ligner rakettene som stiger høyt med ild og gnister, sus og brus, men fortærer seg selv og så faller dypt. De er som røyken som søker opp i høyden, men forgår

og forsvinner mens den stiger. De bygger på flyvesand, og når Gud begynner å se ned på det, faller alt sammen over ende; deres ære blir til skam, og deres ende er fortapelse.

Med den første flokken er Guds nåde og vennskap, med den andre hans vrede og fiendskap, etter apostelens ord: «Gud står de stolte imot, men de ydmyke gir han nåde» (1 Pet 5,5). Mot den hovmodige og stolte flokken hoper han opp sin vrede og byr, om jeg så må si, ut all sin makt. Han har befalt sine engler, stjernene, elementene, ilden og vannet, vindene, dyrene, kryp og insekter – ja, alle sine skapninger – liksom å stille seg i slagorden mot de stolte og hovmodige, slik apostelens greske ord antyder, og stå dem imot av all makt.

Men over de ydmyke øser han ut nåde, velsignelse og liv i fullt mål. Han har befalt sine engler å være deres tjenere og bære dem på hendene, og han har budt alle skapninger å legge alle sine krefter og gaver for føttene til de ringe og elendige. Derfor er det ingen nåde, ingen sann velsignelse og ingen virkelig lykke å finne, unntatt hos de ydmyke.

Hva vil du da være, menneske – Guds venn eller hans fiende? Vil du ha nåde eller vrede? Vil du fortsatt være stolt og hovmodig i ditt hjertes tanker, så gjør deg rede og møt den vrede Gud, som står deg imot med all makt og ikke vil gi seg før han har ydmyket ditt hovmod og lagt din ære i støvet.

Akk, du usle orm, du elendige makk! Hvorfor vil du være hovmodig og sette deg opp mot Gud? Se, en eneste mygg er sterk nok til å bekjempe og felle deg som Guds fiende; historien har jo eksempler på mennesker som har fått en mygg inn i halsen og er blitt kvalt av den.

I Spania skal det ha hendt at et ugudelig menneske hadde spilt bort nesten alt han eide i terningspill. Ved den siste innsatsen ba han Gud om å gi ham et heldig kast, men det kom ikke. Da reiste han seg som rasende, løp hjem, tok våpnene sine, satte seg på hesten og kunngjorde på det åpne torget at om noen ville påstå at det fantes en Gud som man burde ære og påkalle, skulle han gå i kamp med ham; for han hadde tenkt å forsvare med våpen i hånd den påstanden at det ikke fantes noen Gud.

For å bekjempe denne spotteren og rasende fienden lot Herren ikke ild falle ned fra himmelen og fortære ham. Han bød heller ikke jorden å sluke ham levende, og han sendte ingen løver eller bjørner mot ham

for å knekke hovmodet hans. Nei, til dette brukte han en veps som krøp inn i stormhjelmen han hadde på hodet, og plaget ham slik at han måtte rope ut at det fantes en Gud, og trygle ham om hjelp og redning.

Se da, dere hovmodige menneskebarn, hvor fort den allmektige Gud kan bli ferdig med dere, maktesløse jordklumper! Tenk dere om før dere fortsatt gir dere over til hovmodet og gjør dere til hans fiender!

Tenk her over disse ordene i Skriften: «De hovmodiges hus river Herren ned» – om det så var bygd av bare hogd stein, slik en konge lar en opprørsk undersåtts festning og hus rive ned (Ordsp 15,25). «Hver hovmodig mann er avskyelig for Herren, en slik mann blir så visst ikke ustraffet» (Ordsp 16,5). «Herren har ført ulykke over de hovmodige på underfullt vis og til slutt styrtet dem» (Sir 10,15).

Det er også verdt å merke seg at når Herren vil overbevise Job om at han er altfor ringe til å sette seg til doms over Guds dommer og veier, nevner han blant sine herlige og veldige gjerninger også denne: at han «spredte dem som var overmodige i sitt hjertes tanker» (Luk 1,51). «La din vrede strømme fram,» sier han til Job, «og se på alle overmodige og ydmyk dem! Ja, se på alle stolte og bøy dem, tråkk ned de ugudelige der de står! Gjem dem i støvet, alle sammen, lukk deres ansikter fast i graven!» (Job 40,6–8).

Dette kan belyses med eksemplene på farao, Nebukadnesar, Antiokus, Herodes og mange andre. Alle tiders erfaring lærer at de stolte og ærgjerrige som regel får skam og forakt til lønn, mens de ydmyke, som ikke søker sin egen ære, ofte uventet får den. «Med overmot følger skam,» sier også den vise kongen (Ordsp 11,2). Den følgesvennen Gud har gitt hovmodet med på veien, er skam og forakt. Det går hovmodet som det gikk Haman, som stadig ville stige høyere og til slutt nådde det høyeste trinnet på sin æresstige – i galgen.

Jeg vil ikke tale om den evige skam og vanære som til sist skal ramme alle stolte hjerter; for hvert skritt de tror de tar oppover mot høyden og himmelen, fører dem nedover og bringer dem stadig nærmere helvete.

Bort derfor med alt hovmod! La oss med glade og villige hjerter velge Jesu ringhet! Det finnes ingen andre trinn som fører til den sanne høyhet, enn dem Herren selv har tråkket og merket med sitt blod:

fattigdom, forakt, selvfornektelse, ringeakt for verdens forfengelige ære, enfold, korset, lydighet mot Gud, tjenestevilje mot menneskene og annet slikt. Så la oss da gjerne «ydmyke oss under Guds veldige hånd, for at han kan opphøye oss i sin tid» (1 Pet 5,6). La oss gjerne fornedre oss selv med Herren Jesus, for at Gud kan løfte oss opp.

Vil vi nå den sanne høyhet, må vi som trærne slå dype røtter i Kristi ringhet og ydmykhet. La oss gjerne ta til takke med en stall, med fattigdom, med forakt og med vanæren på korset sammen med Herren Jesus; for vi vet at har vi hatt samme inngang som han, skal vi også få samme utgang som han.

Hvetekornet kan ikke skyte et vakkert, grønt strå og løfte seg mot himmelen uten at det blir lagt i jorden og dør. *Røkelseskornene* kan ikke stige opp mot himmelen uten at de fortæres i gløden og blir til røyk. Slik kan heller ikke vårt hjerte behage Den Høyeste eller bære noen frukt han har velbehag i, uten at det senker seg ned i Kristi ringhet og blir til intet hos seg selv og i seg selv. *Intet* er det stoffet Gud gjør alt av, og av *alt* gjør han intet.

Nå som vi taler om «den troende sjels ydmykhet», kan jeg ikke la være å si noen ord til alle kristne hjerter om vår tids avsindige prakt og overdådighet og advare dem hjertelig mot den. Den er dessverre drevet nesten til det ytterste. Når den dyrebare Luther kalte klærne i sin tid «bare forferdelige, overnaturlige vidundere fra den siste, ulykksalige, onde verden», skulle jeg gjerne vite hva han ville si om han nå fikk se opp og dømme om våre dagers drakter og moter.

Uten tvil er det en av den rettferdige Guds dommer over den nåværende verdens utakknemlighet at den lar seg forlede av et lettsindig og listig folk til å ta på seg den ene narredrakten etter den andre. En drakt som den for et år eller bare noen måneder siden satte høyt og syntes var svært kledelig, ler den og spotter den siden av. Den gir bort formuen sin for alskens dingeldangel, kniplinger, bånd og slikt, og berøver seg selv de midlene den skulle bruke til å fremme Guds ære, kirkens og skolenes vekst, det felles beste og sine egnes velferd.

Slik gir den fiendene de bånd og lenker i hendene som de kan tvinge den med og bringe den til å gjøre deres vilje. Sannelig, denne dårskapen betyr mer enn mang en tankeløs kristen forestiller seg. (*Det lettsindige folket er franskmennene.*)

Jeg ser ikke hvordan en slik glede i forfengeligheten kan forenes med den sanne kristendom: en slik lyst til å behage verden og gjøre den likt, slike lettsindige skifter i måten å kle seg på, en slik innbilskhet om eget utseende og fortrinn framfor andre, som næres på denne måten, og et slikt sløseri med tid og penger som det krever. Hvordan skulle det kunne gå sammen med Herren Jesu fattige og ydmyke liv, med korsfestelsen av kjødet, med selvfornektelsen, med det å si fra seg verden og alt det andre som den sanne kristendom krever?

Jeg vet heller ikke hvordan vår tids prakt og overdådighet skal kunne forsvare seg mot Den Hellige Ånds klare ord: «Og Herren sa: Fordi Sions døtre er overmodige og går med kneisende nakke, lar øynene løpe omkring, går og tripper» – de vet ikke hvordan de i sitt hovmod skal pynte seg og bære seg – «og klirrer med sine fotringer, derfor skal Herren gjøre hodet skurvet på Sions døtre», og Herren skal ta bort deres pryd (Jes 3,16 flg.).

«Jeg vil straffe … alle som kler seg i utenlandske klær» (Sef 1,8) – alle som ikke er fornøyd med den vanlige drakten i sitt land, men av hovmod og nyhetsjag stadig jager etter nye moter og synes godt om seg selv i fremmede klær.

«Skikk dere ikke lik denne verden, men bli forvandlet ved at deres sinn fornyes» (Rom 12,2). Vil dere absolutt ha forandring og noe nytt, så se til å fornye hjertene deres og forandre sinnet! For hvor ofte verden enn finner på nye moter og drakter, er den like fullt kjødelig, jordisk og ugudelig i den ene skikkelsen som i den andre.

En klok mann sa det godt: Når han så et rikt og overdådig menneske skifte drakt så ofte, minnet det ham om at *slangene* nok ofte skifter ham, men like fullt blir slanger.

«Ikle dere Herren Jesus Kristus. Og ha ikke en slik omsorg for kjødet at det vekkes begjær!» (Rom 13,14). Legemet må nok ha det underhold og den pleie det trenger, med mat, drikke, søvn, klær og slikt; men det er ikke kjødets lyster som skal sette målet i slike ting. Man må heller ikke stelle så godt med det syndige legemet at det som en kåt hest blir ustyrlig og gjenstridig mot Ånden. Alt må skje i samsvar med Guds ord og vilje, i hellig frykt for ham, så det fremmer den sanne gudsfrykt og ikke hindrer den.

«Likeså skal kvinnene kle seg sømmelig og pynte seg i ærbarhet og med måtehold, ikke med hårfletninger og gull eller perler eller kost-

bare klær, men med gode gjerninger, slik det sømmer seg for kvinner som bekjenner seg som gudfryktige» (1 Tim 2,9–10). Kvinnene – de troendes hustruer – skal leve slik at «også de som er vantro mot Ordet, kan bli vunnet uten ord ved konens livsførsel».

Ellers byr den hellige Paulus at «kvinnene skal tie i menighetssamlingene»; men både han og den hellige Peter vil at de skal vitne om troens og kristendommens kraft med et tuktig, ydmykt, ærbart og gudelig liv. Slik mennene gjør det med ordet, skal de med en hellig ferd være med på å vinne de vantro og ubotferdige.

«Deres pryd skal ikke være den utvortes – hårfletninger og påhengte gullsmykker eller fine klær – men hjertets skjulte menneske, med den uforgjengelige prydelse – en mild og stille ånd, som er dyrebar for Gud» (1 Pet 3,1 flg.).

Av alt dette er det klart at all pynt som bæres av hovmod, til verdslig prakt og for å forkjæle det syndige kjødet – der frykten for Gud og øvelsen i gudsfrykt blir satt til side, der nesten tar anstøt, og der de gudfryktige blir foraktet og bedrøvet – er strengt forbudt av Gud. En kristen sjel må altså være overbevist om at vår tids store overdådighet, nyhetsjag, klesprakt og stadig skiftende moter hører til kjødets gjerninger, og at man med god grunn kan regne dem til djevelens garn og snarer, som han holder mange sjeler fanget i, «så de må gjøre hans vilje» (2 Tim 2,26).

Denne synden er så mye farligere fordi den er så alminnelig at nesten ingen lenger regner den for synd, og fordi verden er så helt forelsket i den at den ikke lar seg holde tilbake fra den – verken av prestenes gudelige nidkjærhet og velmente advarsler, av øvrighetens forbud eller av den uopprettelige skaden den selv så ofte får se.

Denne synden er liksom mor og amme for mange andre. Med den følger forakt for Gud og et stolt, frekt sinn som uten blygsel våger å kneise, prale og kjekke seg for den majestetiske, rettferdige og hellige Gud – han som mennesket heller burde ligge på sitt ansikt for og ydmykt be om nåde. Den fattige Herre Jesus med sitt kors, sin tornekrone og hele sin dype fornedrelse blir holdt for spott, som en som ikke har skjønt å bruke verden. Det syndige kjødet, som man skulle korsfeste sammen med dets lyster og begjær, blir forkjælet, styrket i sin ondskap og gjort dorskt, uvillig og udugelig til Guds tjeneste.

Mye edel tid, som skulle brukes til øvelse i gudsfrykt, til hellige betraktninger, til å prøve samvittigheten, til omvendelse, til bønn og til Guds pris, går unyttig bort. Mye av Guds gode gaver, som er oss betrodd så vi en gang skal avlegge strengt regnskap for dem, blir ødslet bort og misbrukt. Mennesket gjør seg selv til sin egen avgud, forelsker seg i seg selv, setter seg selv høyt og lærer å forakte Kristi trengende lemmer og å forherde og lukke hjertet for dem.

Det gjør seg heller ingen samvittighet av en og annen urett og utillatelig vinning, for å skaffe seg midler til å holde praktene ved like. Det blir mer og mer kjødelig sinnet og får verden kjærere dag for dag; det tenker desto mindre på himmelen og har så mye å gjøre med sin forfengelighet at det ikke har tid til evigheten. Kort sagt: Stoltheten i klesdrakt er som eføyen, den planten som kalles *vintergrønt*, som henger seg fast i et tre, tar fra det all saft og kraft og suger det ut, så det til slutt må dø.

Jeg har aldri funnet noen troens og kristendommens kraft hos verdens overdådige avguder. Der det ytre mennesket blir stelt så særdeles godt, står det som regel dårlig til med det indre. Den som har omsorg for det som hører verden til, og for hvordan han skal behage verden, kan ikke for alvor ha omsorg for det som hører Herren til, og for hvordan han skal behage ham (1 Kor 7,32 flg.).

Der kjødet hersker, kan ikke Ånden herske; og der praktdjevelen har sitt sete, hvordan skulle den ydmyke Herre Jesus kunne bo der? Dette er også en stor del av grunnen til at det nå for tiden nesten ikke er noen kjernekristendom å finne: Skinnet har de nok, men kraften fornekter de.

Man kunne sammenligne kirkens tilstand i vår tid med en *hveteåker* som dels er overgrodd med tistler og høymolebusker, dels med valmuer, vikker og andre brokete blomster, men der det er lite hvete å finne. Om søndagene og på de store høytidene ser man jo nok av kristne som pranger i brokete og prektige klær; men hvor tynt er ikke de sanne hveteaksene sådd – de nye skapningene i Kristus!

Verden mener nok at dette ikke har så mye å si, og at overdreven klesprakt ikke hindrer den sanne kristendom. Erfaringen viser da også at den ofte undrer seg og synes det er høyst underlig når trofaste predikanter ivrer mot det. Den mener at man nå en gang må venne

seg til tingen, siden den likevel ikke lar seg forandre; derfor følger det også lite bedring etterpå.

Men vi vet, Gud skje lov, at verden er en partisk dommer i åndelige ting som angår kristendommen og samvittigheten. Den gir gjerne seg selv dispensasjon – fritak – når det gjelder dens kjære forfengeligheter og syndige vaner, og tenker at Gud ikke får ta det så nøye om han vil ha mennesker i himmelen. Men på den store dommens dag skal vi ikke dømmes etter vår mening, men etter Guds hellige ord, der han har åpenbart oss sin vilje.

Så mye er sikkert: Lys og mørke, ydmykhet og hovmod, kjærlighet til forfengeligheten og det å si fra seg forfengeligheten, verdens prakt og sinn og Kristi ringhet og sinn kan ikke bo i ett og samme hjerte på en gang. Kristi kors og verdens forfengelighet rimer ikke sammen. Om keiser Heraklios fortelles det at han tvang perserkongen Kosroes til å gi fra seg Kristi kors, som denne hadde tatt i sin besittelse, og at han selv ville bære det tilbake til Jerusalem og opp på Hodeskallestedet.

Men da han hadde hele sin keiserlige pryd på seg og glitret av gull og edelstener, ble han holdt tilbake av en usynlig makt, så han ikke kom videre. Det merket Sakarias, som var biskop der den gang, og han formante keiseren til å legge av seg denne drakten, siden den ikke passet til Kristi fattige kors. Det gjorde keiseren, og nå kunne han lett bære korset fram.

Jeg lar det stå hen hvor pålitelig denne beretningen er. Men det er hevet over all tvil at intet verdslig sinnet, stolt hjerte som har forelsket seg i verdens forfengelighet og narrestreker, er skikket til å bære Kristi kors og bruke det rett. Og jeg ser ikke hvordan den som røper sitt ubotferdige og jordiske hjerte ved slik prakt, kan tenke å komme inn i det himmelske Jerusalem under korsets vern.

Slik fortelles det også om en kristen martyr ved navn Tiburtius: En mann som het Torquatus, ble i hans nærvær ført fram for dommeren som kristen og bekjente at han var det. Men Tiburtius ville ikke godkjenne ham som kristen, fordi han så at han bar håret omhyggelig krøllet og oppsatt. «Hva?» sa han, «kan man tro at den som driver slik prakt med håret sitt, er en kristen? Slike vitner og tjenere har min Jesus aldri villet ha.»

Akk, Herre Gud, hva ville et slikt nidkjært blodvitne for Jesus si i våre dager om han fikk se våre spradebasser og motedamer med sine store, krøllede parykker, med hårpisker, sløyfer, bånd og andre påfunn? Sannelig, dette er en farlig og sørgelig ting, slik det som er sagt hittil, klart viser. Jeg er svært redd for at mang en dyrebar sjel som har viklet seg inn i disse satans garn og likevel akter dem ringe, skal få høre disse ordene når den trer inn i evigheten: «Jeg vet ikke hvor dere er fra» (Luk 13,25).

Men det er ikke noe håp om å få helt bukt med denne ulykken, for den har grepet så vidt om seg. Mange unnskylder seg med sin stand, de fleste med skikk og bruk, noen til og med med Den hellige skrift. Den tillater jo «sømmelige klær» (1 Tim 2,9) og roser den dydige kvinnen fordi hun gjør seg tepper og «fint lin og purpur er hennes kledning» (Ordsp 31,22); og den viser oss Josef, Ester, Mordekai, Judit og andre i prektige klær.

Derfor er det nødvendig at vi også sier et og annet om dette. Om vi ikke kan bevare legemene fra overdreven pynt, kan vi likevel så langt det er mulig holde hjertene rene for kjærlighet til slik forfengelighet og for stolthet og hovmod.

For det første må det for en kristen være hevet over all tvil «at man skal bry seg mer om sjelens enn om legemets pryd, og tenke mer på evigheten enn på det forgjengelige». Hva hjelper det at legemet, kledd på det prektigste og etter siste mote, drar verdensbarnas blikk til seg, når sjelen i sin ondskap og ugudelighet er en vederstyggelighet for Gud og hans engler? Hva hjelper det at legemet pranger med gullkjeder, når sjelen er bundet i helvetes lenker? Hva hjelper det at legemet er vakkert som en engel, når sjelen er stygg som et djevelfjes?

Noen slanger og insekter skinner og stråler med sine vakre og brokete farger, men de er likevel bare giftig og skadelig kryp. *Keiserkronen* er en prektig og staselig blomst, men den har en vond og stinkende lukt. Slik er også mange mennesker som har forelsket seg i seg selv. «Som en gullring i et svinetryne,» sier den vise kongen, «er en vakker kvinne som er uten forstand» (Ordsp 11,22).

Derfor er det ingen tvil om at en sann kristen sjel vil strebe mer etter å smykke seg i Kristus med rettferdighet og gudsfrykt enn å bekymre seg for legemets prakt. Det ville gjøre den vondt om den om

morgenen skulle bruke mer tid på å pynte legemet enn på bønnen og øvelsen i gudsfrykt.

Den vet godt at tiden ikke er gitt oss til forfengelighet, men til å tjene Gud og nesten. Den liker best den moten som krever minst tid og strev; og den ville ikke kunne bære over sitt hjerte å stå en eller flere timer foran speilet for å pynte seg, men knapt bruke et halvt eller helt kvarter til gudelig ettertanke.

Dem som gjør det motsatte – som leser en morgenbønn av en bok med flyktig andakt og kaldt hjerte og deretter i en time eller halvannen med største iver lar seg pynte og sminke for å behage verden – kan jeg forsikre om at de i Guds øyne er avskyelige djevelfjes, og at det er på høy tid at de viser seg annerledes.

Videre må vi merke oss at «klesdrakten hører til de tingene som i seg selv verken er gode eller onde», og som verken gjør et menneske elsket eller hatet av Gud. Likevel blir klærne regnet for en vederstyggelighet og forkastet, eller sett på som uskadelige, alt etter hvordan hjertet er som de dekker. Et menneske kan ha en prektig drakt på seg og likevel følge etter den fattige og ydmyke Herre Jesus, slik omvendt mang en skjuler et stolt hjerte og et djevelbilde under sine usle filler.

I fedrenes levnetsskildringer fortelles det om en eneboer – etter hva noen vil vite, skal det ha vært Efrem Syreren – at han på en av de store høytidsdagene så den hellige Basilius i kirken i hans bispedrakt og i sitt hjerte anklaget ham for forfengelighet og hovmod. Men en røst holdt fram for ham at han selv hadde større lyst og glede av å leke med katten sin i cellen enn Basilius hadde av sin bispepryd.

Ja, under prektige klær finner man sannelig mang et ydmykt hjerte som ikke bryr seg om sin pynt. Det er som en vakker *blomst*, som naturen har malt med mange farger, uten at den selv vet eller forstår det. Mange gudfryktige sjeler synes all pynt er en byrde; det går med dem som med de små *barna*, som aldri er mer misfornøyde enn når man har snørt dem inn og hengt mer stas på dem enn vanlig.

Mathesius sier et sted: «Jeg har hørt fornemme damer si at de måtte bære gull og perler til ære og behag for sine kjære ektemenn; ellers skulle det komme lite silketøy på halsen deres.» Om en kristen frue fortelles det at da hun betrodde en god kristen venn sin inderlige sorg og bedrøvelse, falt tårene ned på gullkjedene hennes og ble hengende der som perler.

Så kommer da alt an på hjertet. Hvor det er et troende hjerte som er ydmykt for sin Gud, som i ånd og sannhet stadig kaster seg ned for hans føtter og legger sin krone, ære, anseelse og herlighet ned som en skammel for hans føtter; hvor man også vandrer gudelig i barnlig frykt, setter sin korsfestede Jesus med hans ringhet over all verdens høyhet og ikke forakter ham med hans ene kjortel i hans trengende lemmer; og hvor man alltid er rede til etter Guds råd og vilje å bytte ut sine prektige klær med en tiggerkappe eller med likskjorten – der kan man nok også uten synd bære prydelige og kostbare klær, slik ens stand krever.

Men for å vinne og bevare et slikt sinnelag er det nødvendig at man ofte holder fram for seg selv at alt vi har om og på oss, hvor prektig det enn er, ikke gjør oss bedre. Den fineste og dyreste drakt og den kostbareste pryd kan ikke befri vårt usle legeme fra noen sykdom, langt mindre fra dets dødelighet. Om man dekker en jordklump med en sekk eller med et fløyelsteppe, blir den likevel det den er. Et legeme som aldri har båret annet enn silke og fløyel, blir like fullt fortært av markene som et annet som hele livet har måttet klare seg med usle filler.

Er man da på grunn av sin stand og stilling nødt til å ta på seg noe pynt, så må man søke å bevare hjertet fra hovmod med tanker som disse: «Du er ikke noe annet nå enn det du var før. Kle deg og hyll deg inn som du vil – du er og blir likevel et elendig, syndig og dødelig menneske. Hvorfor vil du være hovmodig, du stakkars jord og aske? Du er jo ikke annet enn bare stinkende skarn. Er da verdens forfengelighet og narrestreker noe å gjøre seg til av? Hva gagner de din arme sjel? Tenk på den tiden da du skal ligge på dødsleiet og i stedet for all pynt være omgitt av dødsangst og kaldsvette!»

Det er også nyttig å forberede seg i tide på sin begravelse – likkisten, likskjorten og det som ellers hører til – og la det syndige kjødet se på det når det vil kjekke seg. Jeg skulle ønske at alle som pranger med klær etter vår tids skikk, også ville henge opp og ta vare på sin likdrakt i klesskapet blant de andre klærne, så de hver gang de tok ut et plagg, kunne bli minnet om ydmykheten og sin egen dødelighet.

Man må også inderlig påkalle Gud om et ydmykt hjerte, slik det fortelles om keiser Otto den første og store: Hver gang han tok på seg

sin keiserlige pryd, ba han Gud inderlig om et ydmykt hjerte, så han ikke skulle bli hovmodig av slik herlighet.

Man må gjøre som Ester, som sa til Gud når hun måtte ta på seg sine herlige klær: «Herre, du vet at jeg hater de urettferdiges ære. Du vet at jeg avskyr tegnet på min prakt, som er på mitt hode de dagene jeg skal vise meg fram – at jeg avskyr det som en tilsølt fille, og at jeg ikke bærer det de dagene jeg har ro» (Tillegg til Esters bok 14,10–11).

Likeså må man midt i sin prakt vise sin ydmykhet og ringhet i ord og atferd, møte mennesker av lavere stand med vennlighet og saktmodighet og på alle måter vise at hjertet ikke vet av den ytre pynten. En gudfryktig *prinsesse* sa at når hun skulle vise seg i sin vakreste stas, kom hun alltid til å tenke på hva Den Hellige Ånd sier om Berenike: at hun kom *med stor prakt*. Når hun tenkte på det, syntes hun at alt hun hadde på seg, var foraktelig, og hun regnet en kokkepike som vandret i frykt for Gud, for lykkeligere enn seg selv, fordi hun slapp slikt tøys.

Til slutt vil en gudfryktig og ydmyk sjel «så langt det er mulig, velge det ringeste og enkleste», og heller gjøre for lite enn for mye av det. Den er gjerne fornøyd når den kan ha det like godt som sine likemenn, og ønsker ikke å være lik dem som står over den i stand og høyhet. Den vil ikke jage etter noen ny mote eller bestille noe slikt fra fjerne land; den vil ikke nysgjerrig gape etter hva den ene eller den andre har på seg, og den ønsker seg ikke straks det samme når den ser noe nytt.

Man ser den ikke blant de første som tar en ny mote i bruk; den går nødig til en forandring, selv om moten alt er gammel og ganske vanlig blant andre. Helst ville den som sin Jesus bære en og samme kjortel hele livet; og siden det ikke lar seg gjøre, beholder den likevel alltid én: et ydmykt hjerte som har sagt fra seg verden. Den liker de motene som koster minst, krever lite tid og strev, er best for helsen og stemmer mest med kristen ærbarhet.

Samtidig er den sparsom med tiden sin og legger vinn på å leve jevnt og enkelt i sitt hus. Den regner seg også for lykkeligere når den i en uanselig drakt ligger på kne med tårer for Herren Jesu føtter, enn når den pranger i sin beste stas i et bryllup. I kirken og ved gudstjenesten legger den særlig vinn på ydmykhet, for den vet godt at det må være stor forskjell på verdslige sammenkomster og de helliges forsamling.

Det er uten all tvil verdslig sinnede, uforstandige hjerter som går til kirken og den hellige nattverd som til bryllup og dans, og som pranger ved gudstjenesten som i et gjestebud. De stolte og praktfulle dukkene får selv vite hva de søker i kirken; jeg kan ikke tenke meg at de i slik prakt søker den korsfestede Jesus. Men kanskje dveler jeg lenger ved dette enn mang et kjødelig sinnet menneske liker.

Jeg vil nå gå over til den *tredje nytten* av læren om ydmykheten og vise «de midlene man kan nå hjertets sanne ydmykhet og ringhet ved». Å komme til sann ydmykhet er ingen enkel sak. Vårt eget hjerte med alle sine begjær og lyster strider mot den; alle dyder og alle gaver mennesket har, står på en måte i veien for ydmykheten; og ydmykheten selv er slik beskaffen at den ikke må se eller kjenne seg selv. For straks den ser på seg selv som i et speil, forelsker den seg i seg selv og blir forvandlet til hovmod.

Når dere da, kristne sjeler, ønsker å bli ydmyke av hjertet etter Herren Jesu eksempel, så venn dere for det første til «å betrakte Guds majestet og herlighet av hjertet og med alvor, slik den viser seg i hans hellige ord og i hans dommer, gjerninger og veier». Tenk på at han har skapt alle ting, opprettholder alle ting og styrer alle ting med en visdom som ingen kan fatte; at alle menneskers tid, lykke og ulykke, liv og død er i hans hånd; at alle de hellige engler tilber ham; at alle skapninger står til hans tjeneste og retter seg etter hans vink.

Vil kunnskapen og visdommen deres friste dere til hovmod, så tenk på Guds uransakelige dommer og veier, på de mange uutgrunnelige hemmelighetene i Skriften og naturen, og på hvor lite vi vet, om vi så vet mye!

Om kirkelæreren Basilius, som har fått tilnavnet den store, fortelles det at han skrev et brev til en vranglærer ved navn Eunomios. Denne våget å rose seg av at intet av de guddommelige ting var skjult for ham, og at han kjente Gud og hans vesen like nøye som seg selv.

I brevet la Basilius fram tjue spørsmål om maurene for ham, og han kunne ikke svare grundig på et eneste. Da gikk Basilius ham på klingen og sa: «Når du ikke fullt ut kan granske og fatte naturen til et så ubetydelig kryp som mauren, hvordan våger du da å rose deg av at du grundig forstår den ufattelige Guds natur og vesen?»

Om en filosof ved navn Aristomakos forteller Plinius at han i femtiåtte år hadde strevd med å utforske biens natur og levevis, uten at

det ville lykkes ham. Hva innbiller da det arme mennesket seg om sin kunnskap og visdom, og hvorfor vil det opphøye seg på grunn av den?

Vil makten og herligheten deres gjøre dere hovmodige, så tenk på at de mektigste mennesker ikke er annet enn maktesløse makk mot den allmektige Gud! Et eneste tordenslag er nok til å spre all de veldiges velde. Likevel har det ofte ikke behaget Den Høyeste å bruke slik makt mot menneskenes hovmod; noen har han latt bli fortært av lus, så man kunne se hvor lett det er for ham å få bukt med et mektig menneske.

Vil det velbygde huset deres, det vakre slottet eller den kongelige borgen gjøre dere hovmodige, slik det gikk med Nebukadnesar, så tenk på at Herren kan sende en ild som legger det i aske, eller et jordskjelv som kaster det over ende. Det fortelles om en fornem herre som hadde reist en prektig bygning med mange buer og søyler. En gang spurte han hoffnarren sin hva han syntes om bygningen. Narren førte ham bort til et vindu, pekte mot himmelen og sa: «Det kaller jeg en byggmester, han som ikke har trengt noen søyler til en så ufattelig bygning!»

Med dette har jeg bare villet antyde hvordan et menneske kan frigjøre seg fra alt hovmod ved å betrakte sin Gud og hans store makt, herlighet, visdom, rettferdighet og hellighet; gudfryktige hjerter vil nok tenke videre over det selv.

Til dette vil det ikke være av veien å skrive opp forskjellige skriftord på et passende sted, slik som: «Hvem er som Herren vår Gud, han som troner så høyt, han som ser så dypt ned, i himmelen og på jorden?» (Sal 113,5–6). «Vær ikke overmodig, men frykt!» «Å dyp av rikdom og visdom og kunnskap hos Gud! Hvor uransakelige hans dommer er, og hvor usporlige hans veier» (Rom 11,20.33). «Arbeid på deres frelse med frykt og beven» (Fil 2,12). «Ydmyk dere derfor under Guds veldige hånd, for at han kan opphøye dere i sin tid» (1 Pet 5,6).

For det andre: La aldri «den ydmyke Herre Jesus med hans fattigdom og ringhet komme ut av hjertet og sinnet deres»! Verden har aldri sett et større under enn da Guds Sønn gikk omkring på jorden i den menneskenatur han hadde tatt på seg, i tjenerskikkelse, og til slutt fornedret seg selv helt til døden på korset.

Jeg kan si at hver gang solen i den tiden gikk opp i sin klarhet, skammet den seg over å lyse i stråleglans på himmelen, mens det sanne,

evige lys, avglansen av Guds herlighet, hadde svøpt seg i stor ringhet og fattigdom som i et mørke. Da han til slutt hang på korset, kunne den heller ikke lenger se på det, men mistet sitt skinn (Luk 23,44–45).

Når da hjertet deres, kristne sjeler, begynner å kjekke seg, så vend straks øynene mot Jesus Kristus og tenk på hvor dypt han fornedret seg av kjærlighet til dere. Se, her ligger Guds evige Sønn i en krybbe i stallen. Her vandrer han i dypeste ydmykhet, lydig mot sine foreldre, og hjelper til med tømring og annet arbeid i huset.

Her står han midt blant enkle og enfoldige mennesker, blant tollere og syndere, og ingen er for ringe for ham. Her bøyer han seg ned og vasker disiplenes føtter. Her ligger han på sitt ansikt på jorden og vrir seg som en orm av angst og redsel, så den blodige svetten trenger fram av legemet hans.

Her blir han tatt til fange og bundet, slått med knyttnever, spottet, hånt, hudstrøket, dømt til døden og naglet til korset mellom to forbrytere, og han må dø i slik skam og vanære. Og alt dette, menneske, ikke av tvang, men av kjærlighet, for din skyld – for å sone for ditt hovmod og for ved sin Ånd og nåde å kunne skape et ydmykt hjerte i deg.

Hvorfor vil du da opphøye deg, du arme barn, og hvorfor vil du trakte etter høye ting, når din Frelser har fornedret seg så dypt? «Skammer du deg kanskje ved å følge et ydmykt menneske,» sier den hellige Augustin, «så følg da den ydmyke Gud, som kom til jorden i menneskenatur og ble ydmyk!»

For det tredje: Glem ikke de mange syndene og feilene deres! Glem dels ikke dem dere begikk før, da dere, forledet av Satan og verden, ga den lystne ungdommen fritt tøyle, mistet den hellige dåpspakten av syne og så ofte vakte vrede hos en så hellig, god og kjærlig Gud.

Akk, hvorfor vil den usle ormen opphøye seg, han som Guds nåde har revet ut av ilden som en brann, og som bare har Guds miskunn og langmodighet å takke for at han ikke for lenge siden ligger i helvete? Hvorfor vil *den* som ikke kan svare ett til tusen, trosse og prale så mye?

En gudfryktig mann sa: «Når jeg merker at hjertet mitt vil bli oppblåst av noe, holder jeg straks fram for det en av de største og verste syndene fra min ungdom og sier: Skam deg! Du har sannelig ingen ære å snakke om. Og så blir det straks stille.»

Glem dels heller ikke de syndene som ennå henger ved dere og gjør den daglige ferden deres avskyelig og stinkende, når den blir betraktet utenfor fellesskapet med Kristus. Hvorfor vil vi arme mennesker gjøre oss så store, vi som ikke engang kan gjøre de helligste gjerninger vi skal gjøre, uten synd?

Når vi har bedt vår bønn, har vi til slutt grunn til å be den hellige Gud om at han vil ta til takke med vår kalde andakt, som er full av så mange fremmede og urene tanker, og at han for Herren Jesu Kristi og hans hellige forbønns skyld vil tilgi det syndige som har blandet seg inn i den.

Og det vi ellers gjør i øvelse i gudsfrykt og kjærlighet, smaker også alt sammen av fatet – av det syndige og fordervede hjertet. Hvorfor vil da vi unyttige tjenere prale og være hovmodige?

Glem dels heller ikke de syndene som ligger foran oss og er å frykte, de vi så altfor lett kan falle i om Gud vil dra sin hånd fra oss. Vi vandrer jo daglig blant satans tusenfoldige garn og den ugudelige verdens mange forførelser; vi bærer en skjult fiende i vårt bryst og har befaling om å vandre varsomt og arbeide på vår frelse med frykt og beven. Hvorfor vil vi da braute og skryte? Akk, våkenhet og bønn, gråt og påkallelse er bedre.

For det fjerde: Tenk oftere over at dere ikke har grunn til å prale og være stolte – verken av dere selv eller av gavene deres. Av dere selv ikke: For hva er dere annet enn en skygge, en blomst, et intet utenfor Guds nåde? Dere kan være hva dere vil her i verden og leve i hvilken stand dere vil – dere er og blir likevel elendige, syndige og dødelige mennesker.

Et godt bilde på et menneske som sitter i ære og rikdom, er *sankthansormen* eller lysmarken. Den har av naturen fått en klar glans, som den etter behag kan vise fram i en liten blære og glitre med i mørket, eller trekke inn og skjule. Ved første øyekast, når man ikke vet hva det er, skulle man tro det var en strålende diamant eller noe annet kostbart; men når man tar på det, er det en orm og ikke noe mer. Se, dere mennesker, slik er også deres ære og herlighet: Den forsvinner og forgår, og dere blir det dere var, nemlig jord og aske.

Heller ikke av gavene deres – enten det er legemets eller sinnets gaver, som skjønnhet, styrke, dyktighet, veltalenhet, visdom, ferdighet og slikt, eller lykkens gaver, som man sier, som rikdom, ære og anse-

else, eller Åndens og nådens gaver, som god innsikt og stor kunnskap i åndelige og guddommelige ting, et lett tungemål og herlige gaver på prekestolen, en følbar og søt andakt i bønnen og gudstjenesten og slikt. Om alt dette sier apostelen: «Hva har vel du som du ikke har fått?» – fått av Gud og hans miskunn. «Men har du fått det, hvorfor roser du deg da som om du ikke hadde fått det?» (1 Kor 4,7).

Dere er kar som Gud har fylt med sine gaver; men har ikke den hånden som ga dem, også makt til å ta dem tilbake? Nå lyser dere som et speil som solen kaster sine stråler i, så det ser ut som en liten sol på jorden; men når solen skjuler seg, hva er da speilet?

Dere er en *regnepenge* – en spillepenge av messing – for deres Gud: Det står i hans hånd hvor han vil legge dere. Han har lagt dere høyt oppe, så dere gjelder tusen eller ti tusen; men han kan også legge dere ned igjen, så dere bare gjelder ti eller bare én, eller ta dere helt bort og kaste dere vekk, så dere ikke gjelder noe.

De gamle har fortalt en fin lærefabel om dette. En lampe, sier de, som var full av olje og lyste klart, innbilte seg og skrøt av at den skinte klarere enn solen. Men det kom et plutselig vindkast, og den sloknet. Et menneske som trengte den, tente den likevel igjen og sa: «Lys, min lampe, og ti still! Det er snart gjort med deg; men solens lys slokner ikke.» Gud hjelpe oss så vi, etter det mål av nåde som er gitt oss, kan skinne til ære for vår Gud, som vi har alle ting fra, og til tjeneste for vår neste – og samtidig være stille og ydmyke!

For det femte: Søk gjerne samvær med elendige, syke, fattige, bedrøvede, anfektede og døende mennesker! For i dem har vi et speil av den menneskelige elendighet, og jeg kan ikke si hvilken kraft det ligger i de elendiges og fattiges, de sykes og døendes tårer, sukk, klynk og stønn til å bevare hjertene våre fra hovmod.

Verdens overdådige selskaper, sladder, spøk, skryt, ros og smiger gjør oss frekke og stolte og får oss til å tenke store tanker om oss selv. Men når menneskelivets elendighet virkelig blir stilt fram for oss på så mange måter og hos så mange mennesker, trykker den det hovmodige hjertet mektig ned.

Jeg kjenner gudfryktige prester som pleier å si at de aldri preker kraftigere enn ved sengen til de syke, anfektede og døende; for når ordet straks kan bli bekreftet med et levende eksempel, trenger det med så mye større kraft inn i hjertet.

For det sjette: Tenk også ofte på hvor farlig hovmodet er, og hvor trygg og gagnlig den edle ydmykheten er! Jeg har alt sagt ovenfor at Gud står de hovmodige imot av all makt, og at ingen kan være hovmodig uten samtidig å være Guds fiende. Dette alene er nok til å holde et kristent hjerte borte fra all stolthet.

Men det er også verdt å tenke over det en gammel lærer med rette har sagt: «Et stolt menneske trenger ingen djevel til å friste ham og forlede ham til synd; for han er djevel nok for seg selv og kan ikke annet enn falle fra den ene synden i den andre.» Han ligner en som står på et høyt tårn, lett blir grepet av svimmelhet og styrter ned.

Den som har et stolt hjerte, har ikke noe fellesskap med den ydmyke Herre Jesus; han er forlatt av Gud og blir ikke styrt av Den Hellige Ånd. Derfor gjør djevelen med ham som han vil – bisler ham, sadler ham og rir ham etter lyst og behag. Erfaringen viser også at hovmodige mennesker mange ganger gjør forferdelige ting, og at de særlig ofte lar seg forlede til grusomme mord. Stolte mennesker er også gjerne narraktige mennesker; erfaringen viser at de som faller i avsindighet og raseri, for det meste er mennesker med store innbilninger og tilbøyelighet til hovmod.

Derfor er de stolte også lite nyttige i offentlige embeter og når man skal rådslå om det felles beste. De tror ingen forstår saken bedre enn de selv; derfor holder de stivt på den meningen de en gang har fått, og vil ikke la seg overbevise av andre om noe annet. Som regel driver de alt til det ytterste, og heller enn å vike fra det de har satt seg i hodet, lar de alt gå hulter til bulter.

Kort sagt: Hovmodige mennesker er satans beste redskaper, som han setter alt i brann med og fyller alt med mord og blod. Men hvor forferdelig er det ikke for et kristent hjerte bare å tenke på at det skulle være djevelens redskap! La oss derfor av hjertet hate alt hovmod som djevelen selv! (*Den gamle læreren er Johannes Klimakus.*)

Og på den andre siden: For en edel dyd ydmykheten er! Den er den fruktbare jordbunnen som Gud planter sine nådegaver i. Den er det gylne skrinet som han gjemmer sine kostbare klenodier i.

«I det høye og hellige bor jeg, og hos den som er knust og nedbøyd i ånden» (Jes 57,15). «Han troner så høyt, han ser så dypt ned, i himmelen og på jorden» (Sal 113,5–6). Gud ser ikke over seg, for det er ingen og ingenting over ham som han kunne se på. Han ser heller ikke rundt

seg, for ingen er lik ham. Men han ser under seg, på de ydmyke hjertene, slik jomfru Maria sier: «Han har sett til sin tjenerinnes ringhet. For se, fra nå av skal alle slekter prise meg salig» (Luk 1,48).

De ydmyke er som *marsfiolene* i hagen. De er blant de laveste blomstene, kryper langs jorden og liksom skjuler seg under sine brede blad; men alle holder av dem for deres edle duft og herlige kraft, og mer enn ett høyt hode har nok om våren bøyd seg ned for å lete etter dem og plukke dem. De ydmyke er Guds beste redskaper, fordi de med et hengivent hjerte er stille for ham og bare lar hans nåde virke i dem. «Herrens velde er stor,» sier Sirak, «og han blir æret av de ydmyke» (Sir 3,19).

De ydmyke er også i den aller tryggeste stand, fordi de alltid holder seg ved Jesu føtter. Den opplyste Tauler sier det vakkert: «De ydmyke setter seg selv på den laveste plassen; derfor kan ingen støte dem ned. De er nærmere å reise seg enn å falle. De er små i egne øyne; derfor slipper de lett unna mang en sterk anfektelse, slik de små fiskene smetter gjennom garnet mens de store blir fanget.» Ydmykheten er som en lav busk som de veldige stormene ikke kan skade, mens de ofte knekker og velter de høye trærne.

Ydmykheten skaper et stille og rolig hjerte i medgang og motgang og i alt som hender. Går det den vel, erkjenner den det med takk til Gud. Den timelige lykken bruker den med frykt og beven, for den vet godt at den lett kan skifte og føre med seg et tungt ansvar. Og fordi den regner seg uverdig til alle Guds gaver og velgjerninger, bekymrer den seg ikke mer om dem enn Guds ære og nestens gagn krever.

Ydmykheten er som et *beger fullt av vann*, som man kan legge mange gullmynter i uten at det renner over; et ydmykt hjerte er som *vektskålen*: jo mer man legger i den, desto dypere synker den.

Går det den derimod ille, føler den seg ikke urettferdig behandlet, for den er alt ringe i egne øyne og regner seg uverdig til Guds velgjerninger. Den skammer seg ikke over Herren Jesu kors, fattigdom og vanære, for den har for lenge siden valgt dette framfor all verdens ære og herlighet. I all trengsel sier den: «Bare i håp til Gud er min sjel stille, fra ham kommer min frelse. Han alene er min klippe og min frelse, min borg, jeg skal ikke rokkes meget» (Sal 62,2–3). Tenk vel over dette, kristne sjeler, og la ydmykheten være dere kjær!

Til sist, for det sjuende: *Glem ikke bønnen*, men påkall Gud om at han vil skape og bevare ydmykhetens edle dyd i hjertene deres! For den er en himmelsk plante som ikke vokser av naturen i vår hjertehage. Herren Jesus, som er ydmyk av hjertet, må plante og bevare den i oss ved sin Ånd og nåde. Jo mer dere nå merker at hjertet deres heller mot hovmod og overdådighet, desto ivrigere og inderligere må dere sukke og be om sann ydmykhet. Gud gi oss alle et ydmykt hjerte for Jesu Kristi skyld! Ham alene være ære i all evighet! Amen.

Les så med andakt bønnene om sann ydmykhet og mot hovmod i Arndts *Paradishage*!

Attende preken. Om den troende sjels kjærlighet til nesten

I Jesu navn. Amen.

1 Joh 4,11: «*Mine kjære, har Gud elsket oss slik, da skylder også vi å elske hverandre.*»

Ved kong Salomos herlige tempelbygning var det mye som er verdt å merke seg. Til innledning på denne prekenen vil vi til vår oppbyggelse nevne noe av det som kan gi oss en god påminnelse.

For det første: Alle steinene som ble brukt til denne hellige bygningen, måtte være ferdig hogd og tilpasset før de kom fram, så «en hørte verken hammer eller øks eller noe slags jernredskap i huset da det ble bygd» (1 Kong 6,7). Det var nok ikke uten grunn at templet ble reist i stillhet på denne måten. Jeg mener at Gud med dette ville lære oss at han vil æres og tjenes i stillhet, med et hengivent og lydig hjerte, slik David sier: «Gud, i stillhet priser de deg på Sion» (Sal 65,2). Han vil ha mennesker til sin hellige tjeneste som er beredt ved Ordet og korset. De skal la seg bruke etter hans hellige råd og vilje, passe inn overalt og i ydmykhet og tålmodighet la seg tilhogge og legge på plass slik det behager Den Høyeste – når bare æren for hans aller helligste navn blir fremmet og utbredt.

Gud vil at hans egne skal arbeide i stillhet (2 Tess 3,12) og gjøre hans gjerning med et rolig og vel forberedt hjerte. De må ikke være som *vannet*, som faller med sus og brus, men som *oljen*, som renner mildt og lydløst.

Blant de kristne og i Guds arbeid må det ikke være noe bråk og ingen trette, ikke skrik og skrål og ingen spott. De som har lyst til

slikt, vanhelliger og hindrer Guds bygning og skal bære sin dom. Det heter om Herren Jesus: «Han skal ikke skrike og ikke rope, og han skal ikke la sin røst høre på gaten» (Jes 42,2). Slik er det også med dem som tror på ham, og derfor kalles de også «de stille i landet» (Sal 35,20).

Ut fra dette kan nå hver og en prøve seg selv om han hører til de levende steinene (1 Pet 2,5) som Guds åndelige hus blir bygd av, eller ikke. Den som ennå er utilhogd og uslipt, som har et ubøyd og gjenstridig sinn, som verken vil føye seg i tålmodighet overfor Gud eller i kjærlighet og saktmodighet overfor nesten, som stadig larmer, herjer, kiver og banner og skaper mye uro og anstøt – han er uskikket til Guds bygning og blir kastet bort.

For det andre er det verdt å merke seg at også grunnsteinene til denne hellige bygningen måtte være hogde, store og kostbare. Teksten sier: «Og kongen befalte at de skulle bryte store, kostbare steiner, så grunnvollen til huset kunne legges med hoggen stein» (1 Kong 5,17). De lærde utleggerne har lagt merke til at det hebraiske ordet som her er oversatt med «kostbar», ofte også betyr edelsteiner. Det er ikke fordi man skulle ha brukt edelsteiner i grunnmuren til templet, men fordi grunnsteinene var like vakkert bearbeidet og like kostbare som dem som ble satt inn i bygningen over.

Dette kan igjen få oss til å tenke over hvorfor også grunnsteinene – som jo ble lagt dypt ned i jorden og ikke kunne ses – skulle være like kostbare og like vel bearbeidet som de andre. Uten tvil skal dette holde fram for oss læren om de helliges renhet og oppriktighet.

Guds troende barn må ikke være annerledes i det ytre enn i virkeligheten. De må være rettskafne ikke bare for menneskene, men også for Gud. De må ikke bare ha gudfryktighetens skinn, men også dens kraft; det munnen sier, må hjertet mene. Alt hos dem må være godt, redelig, rent og oppriktig, og hjerte, hånd, munn, gjerninger og framferd må stemme overens både for Gud og mennesker.

Alt må være likedannet med Herren Jesu oppriktighet og bilde, det som er skjult i hjertets grunn, like så vel som det som viser seg i det ytre. Om det behaget Gud, burde en kristen gjerne kunne tåle at det var et vindu i brystet hans, så alle kunne se hans innerste hjerte og hans egentlige mål i alle ting. Han må venne seg til ikke å tenke noe i det skjulte som han ikke uten frykt og blygsel kunne si og åpenbare om noen spurte ham om det.

Hit hører den hellige apostels ord når han sier: «For dette er vår ros: Vår samvittighets vitnesbyrd om at vi har vandret i verden … i Guds hellighet og renhet, ikke i kjødelig visdom, men i Guds nåde», og: «Vi legger vinn på det som er riktig, ikke bare for Herren, men også for mennesker» (2 Kor 1,12; 8,21). Men hyklerne og de falske hjertene, som har gudfryktighetens skinn, men fornekter dens kraft – de som er vakkert tilhogd og fint utstyrt i sin ytre ferd, men grove og stygge i grunnen – skal få sin dom av Gud. For «Herren avskyr den blodtørstige og svikefulle mann» (Sal 5,7).

For det tredje fortjener det å bli tenkt over som den jødiske historieskriveren Josefus forteller: «Alle de hogde bygningssteinene i templet passet så nøyaktig og fast inn i hverandre at man ikke kunne oppdage noen skjøter eller sprekker i hele bygningen.» Derfor så det ut som om det hele ikke var reist ved kunst og menneskers arbeid, men vokst sammen av naturen – ikke satt sammen av mange steiner, men hogd ut av én eneste.

Dette kan gi oss en vakker påminnelse om den broderlige kjærlighet og kristne enighet som bør råde blant de troende. Gud vil at de skal være så forent og bundet sammen ved hans nåde og Den Hellige Ånd at de blir *ett hjerte og én sjel*, slik det sies om flokken av troende i den første kirke (Apg 4,32). Blant de kristne burde en ikke høre om noe kiv, noe fiendskap, noen trette, noen misunnelse eller trass. «Hele bygningen» burde «bli føyd sammen og vokse til et hellig tempel i Herren» (Ef 2,21).

Erfaringen lærer at noen magneter er så sterke at de kan bære seks, åtte og flere jernringer som henger i hverandre. Det kan være et vakkert sinnbilde på hvordan de troendes hjerter er bundet sammen ved kjærligheten i én ånd og ett sinn. Herren Jesus er den himmelske magneten. Ved sin nåde og kraft forener han de gudfryktige sjelene slik at de henger i hverandre som en kjede og ikke lar seg skille ved uenighet og splid. De som har Kristi sinn, «legger vinn på å bevare Åndens enhet i fredens sambånd» (Ef 4,3).

Om dette – om de troendes forening ved den broderlige kjærlighet – skal vi denne gang tale med hverandre, etter den ordningen vi har satt oss. Men la oss først sukke:

Gyt ut i hjertet Guds kjærlighet,
og fyll du vår sjel med din fred,

så vi av hjertet må elske hverandre
og her med ett sinn i Kristus vandre!
Kyrie eleison!

Om den kjente planten *snyltetråd*, som særlig pleier å vokse i linåkeren, forteller de som kjenner urtene, at den ikke har noen særlig kraft i seg selv. I så måte retter den seg etter den planten som den henger seg fast ved og suger sin saft og næring av. Ellers er denne planten svært forhatt, særlig av kvinnene. Men den kan likevel være et vakkert forbilde på de troende sjelene, som henger ved Kristus Jesus og har del i hans blod og Ånd.

Disse har ikke noe eget sinn, men Kristi sinn. De lever, men ikke lenger selv; Kristus lever i dem. Fordi de i troen har snodd seg fast om sin Jesus og bare består ved hans nåde og kraft, får de også hans art og tilbøyeligheter. Som sin kjæreste Frelser er de broderlige, barmhjertige og vennlige. Og fordi hjertet deres er så nær Herren Jesu hjerte, som luer av kjærlighet, blir de mer og mer tent av det.

Når det gjelder denne broderlige kjærligheten de troende har til hverandre, må vi nå *for det første* legge merke til at den er nødvendig, og at en troende sjel nødvendigvis også må være en kjærlig sjel. Det lærer apostelen tydelig nok i teksten vår. Han utleder den broderlige kjærligheten av Guds kjærlighet og sier: «Mine kjære, har Gud elsket oss slik, da skylder også vi å elske hverandre.»

Han vil si: Den evige og høylovede Gud har av bare nåde elsket oss arme mennesker så høyt at han har gjort oss så mye godt og særlig velsignet oss med den aller dyreste gave, sin kjære og enbårne Sønn. Herren Jesus har elsket oss så høyt at han har gitt seg selv for oss og satt livet og blodet sitt inn for oss. Den Hellige Ånd har elsket oss så høyt at han utøser seg med Guds søte kjærlighet i våre hjerter og arbeider med oss så lenge vi lever, for å bevare oss til salighet. Hvordan skulle vi da kunne annet enn elske hverandre?

Når Gud har aktet oss så høyt, skulle vi da kunne akte hverandre lite? Når Gud mener det så hjertelig godt med oss, hvordan skulle vi da kunne annet enn sørge for hverandres vel i hjertelig kjærlighet? Og når vår himmelske Far har gitt oss et så godt eksempel og vist oss så stor kjærlighet, hvordan skulle vi da kunne være hans barn om vi ikke vil følge ham, men egger opp og hater hverandre?

Vi må heller ikke overse at evangelisten sier: Vi *skylder* å elske hverandre. Slik taler også den hellige apostel Paulus om kjærligheten: «Bli ingen noe skyldig, annet enn det å elske hverandre!» (Rom 13,8). Ved den store, ufortjente kjærligheten han har vist oss, har Gud gjort oss til sine skyldnere. Vi kan jo ikke nekte for at vi igjen skylder å elske ham av hele vårt hjerte, av hele vår sjel og av all vår kraft og å leve etter hans bud.

Men nå har han så ofte og så alvorlig befalt oss å elske vår neste. Ja, han vil ikke bli elsket av oss, og han regner den kjærligheten vi roser oss av, for ingenting, om vi ikke samtidig elsker vår neste. Det ser vi av vår apostels ord et annet sted: «Og dette budet har vi fra ham at den som elsker Gud, skal også elske sin bror» (1 Joh 4,21).

Altså fører kristendommen med seg en skyld som ingen kan unndra seg: For den kjærlighetens skyld som Gud har elsket oss med, skal vi elske hverandre. Den som ikke vil erkjenne eller betale denne gjelden, har ingen grunn til å gjøre seg noe håp om sin kristendom.

Denne skyldigheten går også fram av Guds mange gjentatte befalinger. «Du skal elske din neste som deg selv», sier han (3 Mos 19,18.34). Dette budet gjentar Herren Jesus flere ganger i Det nye testamente. Han knytter det ikke bare sammen med budet om kjærligheten til Gud, men erklærer også at det er like stort (Matt 19,19; 22,39). «Han har sagt deg, menneske, hva som er godt. Og hva krever Herren av deg uten at du skal gjøre rett og gjerne vise kjærlighet og vandre ydmykt med din Gud?» (Mika 6,8). Til disse ordene føyer Luther denne vakre lille forklaringen: Det er å tro, elske og lide.

Herren Jesu ord er velkjente: «Et nytt bud gir jeg dere: Dere skal elske hverandre! Som jeg har elsket dere, skal også dere elske hverandre» (Joh 13,34). Han kaller det et nytt bud, uten tvil på samme måte som Skriften sier at vi skal «synge for Herren en ny sang» (Sal 33,3; 98,1). For Guds barmhjertighet er ny hver morgen, og hver dag gjør han oss godt med en slik lyst som om han aldri før hadde gjort oss noe godt. Slik skal også vår lovprisning og den sangen vi synger for Gud, være ny for oss hver dag; vår lengsel etter å love ham må aldri bli gammel.

Slik kan vi også forklare Herren Jesu ord når han kaller budet om kjærlighet et nytt bud. Det skal alltid være nytt for oss; det skal aldri bli foreldet og aldri bli satt til side i hans kirke. Om alt annet her i ver-

den blir gammelt og forandres, skal dette budet alltid stå urokkelig. Vi skal arbeide så flittig på å holde det som om Herren Jesus forkynte det for oss på nytt hver dag – som om vi aldri før hadde hørt det, langt mindre oppfylt det.

Kjærligheten i hjertet vårt må være *som en frisk kilde*, som alltid gir friskt vann. Selv om den lille bekken blir grumset, skyller den selv urenheten bort og gir straks nytt og rent vann. Herren Jesu velgjerninger må hver dag være nye for troen; den må fryde seg slik i sin Frelser som om han var født i dag, døde på korset i dag og stod opp i dag. Slik må også velgjerningene mot nesten alltid være nye for kjærligheten; den må hver dag øve seg i dem med ny lyst og glede.

Men den dyrebare Frelser lar det ikke bli med én gang. Han sier det for annen og tredje gang: «Dette er mitt bud at dere skal elske hverandre, likesom jeg har elsket dere» og: «Av dette skal alle kjenne at dere er mine disipler, om dere har kjærlighet til hverandre» (Joh 15,12.17; 13,35). Til disse ordene føyer en anerkjent lærer denne merknaden: «Den som ikke har kjærlighet til sin neste, er derfor ingen Kristi disippel, hvor fremragende gaver av Den Hellige Ånd han enn måtte være smykket med.»

Av dette kan vi med sikkerhet slutte: Den som i stedet for broderlig kjærlighet bare har hat, fiendskap og bitterhet i hjertet, munnen, hendene og hele livet, han er ingen sann etterfølger av Kristus og har ikke noe samfunn med ham.

Akk, aller kjæreste Herre Jesus, hvordan kan det da ha seg at de fleste av dine kristne er så fornøyde med sin tilstand og regner seg selv som sikre arvinger til saligheten, enda ditt kjennetegn, kjærligheten, ikke er å finne hos dem? Å, for en forblindelse! Å, for en elendighet! Akk, Jesus, forbarm deg over dem, og gi at de må våkne opp og komme løs fra djevelens snare, han som de er fanget av, så de må gjøre hans vilje! (2 Tim 2,26). (*Osiander.*)

Dette kjærlighetsbudet fra Herren har kjærlighetens Ånd ved de hellige apostlene latt gjenta flittig og innprente de troende. Den hellige Paulus sier: Alle Guds bud er sammenfattet i budet om kjærlighet, og «den som elsker sin neste, har oppfylt loven» (Rom 13,8–9).

Og et annet sted: «Om jeg taler med menneskers og englers tunger, men ikke har kjærlighet, da er jeg en lydende malm eller en klingende bjelle. Om jeg har profetisk gave og kjenner alle hemmeligheter og

all kunnskap ... men ikke har kjærlighet, da er jeg ingenting. Og om jeg gir alt det jeg eier til mat for de fattige, og om jeg gir mitt legeme til å brennes, men ikke har kjærlighet, da gagner det meg ingenting» (1 Kor 13,1–3).

Jeg kan ofte ikke undre meg nok over hvordan det kan ha seg at disse ordene hvert år til sin tid blir lest og forklart for den kristne menighet, og likevel blir så lite aktet. Alle tragter etter å bli veltalende, lærde, kloke og berømte. Når en har nådd det, er han fornøyd, og andre er like fornøyde med ham, enda han kjenner lite eller ingenting til kjærligheten – det må en slutte av hans hovmod, trettekjærhet, hatefullhet, hardhet mot nesten og annet slikt.

Men slik er det: Verden har én kristendom i ord og i kirken og en annen i gjerning – på torget, på rådhuset, på vertshuset og så videre. Den vil nok høre Guds ord, men ikke være forpliktet til å gjøre etter det. Gud bedre!

Apostelen fortsetter: «Jag etter kjærligheten!» (1 Kor 14,1). Forfølg og jag etter kjærligheten som etter et kostelig vilt! Legg alt alvor i det, og be inntrengende om å få en brennende kjærlighet i hjertet! Verden i dag regner ikke den edle kjærligheten for så mye verd at den vil flytte en fot for dens skyld. Hvem kjemper vel med seg selv for å få den? Hvem ber inderlig og ivrig om den? Hvem strever av alle krefter for å få en oppriktig og inderlig kjærlighet til sin neste?

«La alt hos dere skje i kjærlighet!» sier han et annet sted (1 Kor 16,14). Han mener: Kjærligheten skal være den alminnelige lov vi retter oss etter i alt vi tar oss fore. Den skal være det lyset vi gjør alt i; den skal være det sukkeret som gjør alle våre ord, gjerninger og vår framferd velbehagelige; den skal gå gjennom alle våre gjøremål og sysler fra først til sist. Preker vi, skal alt smake av kjærlighet, og det skal merkes overalt at vi i kjærlighet til Jesus regner tilhørerne våre som dyre og kostbare. Styrer vi, må all den strenghet vi bruker, være mildnet av kjærlighet.

Arbeider eller handler vi, må kjærligheten være *mellommannen* mellom oss og nesten. Den må være *alenmålet* vi måler med, *uret* vi retter oss etter, *prøvesteinen* vi stryker vår mynt mot, og *vinningen* vi søker. Av dette ser vi at kjærligheten er så nødvendig i det kristne liv at ingenting må gjøres uten den. Det som gjøres uten tro og kjærlighet, er ingenting; ja, det er synd i Guds øyne.

De andre apostlene stemmer overens med denne hellige apostel. «Fremfor alt, ha inderlig kjærlighet til hverandre», sier den hellige Peter (1 Pet 4,8). Og Johannes sier: «Den som sier at han er i lyset, og som hater sin bror, han er ennå i mørket. Den som elsker sin bror, blir i lyset, og det er ikke anstøt i ham. Vi vet at vi er gått over fra døden til livet, fordi vi elsker brødrene. Den som ikke elsker, blir i døden. Mine kjære, la oss elske hverandre! For kjærligheten er av Gud, og hver den som elsker, er født av Gud og kjenner Gud. Den som ikke elsker, kjenner ikke Gud, for Gud er kjærlighet» (1 Joh 2,9–10; 3,14; 4,7–8).

Jeg vil ikke forklare disse kraftordene vidløftig. De er klare i seg selv og bærer et slikt lys med seg at de straks overbeviser hjertet: Der det ikke er noen broderlig kjærlighet, er det ingen tro, ingen kristendom, ingen nåde og ingen syndenes forlatelse, men bare unåde, vrede og fordømmelse.

Den hellige Jakob kaller kjærligheten til nesten *den kongelige lov* (Jak 2,8). Det kan være fordi budet om kjærlighet så å si er kongen blant alle bud og det en mest må holde, slik en kaller den landeveien som er tryggest og mest brukt, for *kongeveien* (4 Mos 21,22). Eller det kan være fordi Jesus Kristus er kongenes Konge, kaller dette budet sitt nye bud og vil at vi skal kjenne de åndelige konger og prester for Gud på det. Hat og fiendskap er helvetestyrannens lov, men kjærligheten er den himmelske og evige Konges lov. Slik kan en kjenne og skjelne de to herrenes undersåtter fra hverandre.

At en troende sjel nødvendigvis må være en kjærlig sjel, kan vi dessuten bevise ved å se på troen og hvordan den virker. Apostelen sier at troen er «virksom ved kjærlighet», det vil si at den viser sin virksomhet gjennom kjærligheten (Gal 5,6). Der troen er, må altså kjærligheten nødvendigvis følge som den første frukten, den som troen åpenbarer sin indre kraft med utad for menneskene. Troen er en guddommelig kraft i oss og kan ikke annet enn være virksom, arbeidende og drivende. Den er som sjelen, som alltid virker så lenge den bor i legemet.

Men troens første og fremste ytre virksomhet er kjærligheten; der den ikke finnes, er troen ikke levende og virksom, men død. Som vi ofte har sagt, fører troen oss inn i forening og samfunn med Jesus Kristus, vår Frelser, og gjør at han bor i våre hjerter. Men der Kristus

er, må det være kjærlighet. For hva er han annet enn toppen og dypet av den guddommelige, evige kjærlighet?

Kan noen bære et *glødende kull* i hånden uten å kjenne at det brenner? Eller kan noen ha et *sukkerkorn* i munnen uten å smake sødmen? Slik også her: Skulle Kristus med sin kjærlighet kunne bo i våre hjerter, og vi likevel ikke vite noe om kjærlighet til Gud og nesten? Sukker som smelter og flyter ut, kan gjøre de bitreste frukter behagelige og liflige. Skulle da ikke Herren Jesu kraftige kjærlighet, som ble flytende i hans dyrebare blod som ble utøst, gjøre våre hatske hjerter kjærlige?

Jesus er aldri uten kjærlighet. Like lite som jeg kan skille lyset fra solen, varmen fra ilden eller den yndige duften fra rosen, kan jeg skille kjærligheten fra Herren Jesus. Hans blod er fullt av kjærlighet; hans hjerte er et dyp av kjærlighet; hans Ånd er kjærlighetens Ånd; hans ord er kjærlighetens lov. Der Kristus er med sitt blod, sin Ånd og sitt ord, der må det altså også være kjærlighet. Og når hans hjerte rører ved vårt hjerte, kan vårt hjerte ikke annet enn elske og brenne.

Den korsfestede Jesus er ikke bare en *kjærlighetens bok*, der vi kan lære å kjenne og fatte alle dens egenskaper, men også en *kjærlighetens rot*, som den spirer fram av i vårt hjerte. Av kjærlighet og i kjærlighet er han født, død, oppstått og faret opp til himmelen, og av kjærlighet, i kjærlighet og med kjærlighet vil han bo i våre hjerter.

Så lenge sjelen er i legemet, finnes det en naturlig varme i det, som holder det hele i gang og i bevegelse, mens de døde legemene blir kalde og stive. Slik også her: Så lenge Herren Jesus – vår sjels sjel og vårt legemes kraft og liv – bor i oss, må kjærligheten vise seg, og den gjør alt som er i oss, villig til å tjene nesten.

Nå har vi forhåpentlig vist tilstrekkelig hvor nødvendig den broderlige kjærligheten er. Jeg innrømmer at det hadde vært bedre om en blant kristne kunne spare seg dette strevet, og om de alle ved å øve kjærligheten ivrig viste hvor godt de hadde skjønt at den er nødvendig. Men nå er kjærligheten nesten blitt kald i alle hjerter, og likevel er de trygge og regner seg selv for gode kristne. Derfor må en i det minste prøve å overbevise dem, så de ikke skal ha noen unnskyldning.

For det andre vil vi nå prøve å vise, så kort som mulig, hva slags kjærlighet dette er. Den broderlige kjærlighet er en himmelsk kraft som Den Hellige Ånd vekker i den troende sjel. Ved den blir sjelen

bøyd, dratt og på en søt måte drevet og tvunget til å gjøre vel mot sin neste av kjærlighet til Gud og Herren Jesus, og av hele sitt hjerte og all sin evne søke og fremme hans timelige og evige vel.

Her må vi merke oss at den kristne broderkjærligheten ikke bare er en naturlig tilbøyelighet i sjelen – slik også hedningene og andre vantro ofte elsker sine slektninger, venner og naboer. Den er først og fremst en nåde ovenfra og en kraft av Herren Jesus og hans Ånd, som derfor også kalles en *kjærlighets ånd* (2 Tim 1,7). Den kristne kjærligheten er en himmelsk ild av en helt annen art enn den naturlige kjærligheten. Den elsker uten å tenke på seg selv; ja, den elsker til og med sine motstandere og dem som etter fornuftens dom heller hadde fortjent hat og vrede enn gunst og kjærlighet.

Hos den troende sjel blir den naturlige kjærligheten ikke bare helliget og ledet etter Guds vilje. Den blir også økt, styrket og utvidet, så den med rette kan kalles en *Herrens flamme*, som mange vann ikke kan slokke og strømmer ikke kan overskylle (Høys 8,6–7). Den kan sammenlignes med den underfulle ilden som falt ned fra himmelen på Elias' bønn og fortærte brennofferet og veden, steinene og jorden og vannet. Alt dette vil bli klarere og klarere i det følgende.

Den drivkraften som sterkt tilskynder den troende sjel til å elske nesten, er Guds godhet og Herren Jesus med all sin kjærlighet og trofasthet. Den ser på nesten som Guds skapning og den himmelske Fars barn, som han har elsket så høyt at han gav sin enbårne Sønn i døden på korset for hans skyld. Den ser på ham som eiendommen til Herren Jesus, dens aller kjæreste Frelser, som har kjøpt ham, ikke med gull eller sølv, men med sitt dyrebare blod. Den ser på ham som Den Hellige Ånds bolig, som Ånden har utvalgt av bare nåde og miskunn.

Den ser på alle sine medkristne som sine slektninger, rundet av Jesu blod, og som medarvinger til livets nåde (1 Pet 3,7). Den ser på alle mennesker som Guds skapninger, som Jesu Kristi blod er utøst for, og som saligheten er vunnet og beredt for. Derfor ønsker den av hjertens grunn å tjene alle og hver især med den gaven den selv har fått. Den ønsker å se dem i en slik tilstand at de sammen med den selv virkelig kan få del i den dyre forløsningen som er skjedd ved Kristus Jesus, og bli frelst og salige.

Den akter sin neste høyt fordi den vet hvor høyt Gud akter en sjel. Den skammer seg ikke over å tjene selv den ringeste, fordi den vet at

Guds Sønn kom til verden og tok en tjeners skikkelse på seg for å tjene menneskene.

Finner den sin Forløsers bilde i et hjerte, ærer og elsker den hjertet for bildets skyld. Finner den det ikke der, ønsker den å bringe det inn, og den sparer ingen møye for det. For det gjør den inderlig vondt å se at Herren Jesu store kjærlighet og hans dyrebare blod som ble utøst, skal være spilt på et menneske. Kort sagt: Kristi kjærlighet tvinger den så den alltid må virke, råde, hjelpe, trøste, advare, lære og veilede, gjøre godt og fremme nestens timelige og evige vel (2 Kor 5,14).

Av dette følger videre at de troendes kristne broderkjærlighet *for det første* er frivillig. Et troende hjerte er ikke som en brønn som en må bære vannet til, men som en kilde som gir sitt vann av seg selv fra sitt skjulte, innerste dyp. Det lar seg ikke lenge nøde og ikke be mye når det skal gjøre godt; det er tvert imot dets lyst og glede. Det søker med lengsel anledning til det, og når en slik anledning byr seg, ser det en nåde fra Gud i den og tar imot den med glede.

Om vår kjærlige og nådige Gud heter det at han gleder seg over å gjøre vel mot sitt folk og gjør det i sannhet: «Jeg vil glede meg over dem og gjøre vel mot dem … i trofasthet, av hele mitt hjerte og av hele min sjel» (Jer 32,41). *Det* legger også hans barn vinn på. Den himmelske visdom, som er Herren Jesus, sier: «Min lyst hadde jeg i menneskenes barn» (Ordsp 8,31). Det forstår vi best når vi ser på hans ferd her på jorden.

Vi finner ham for det meste omgitt av en stor mengde mennesker, som trengte seg inn på ham og tok med seg alle slags syke. Noen var store syndere, urolige samvittigheter og hjerter som lengtet etter trøst; andre hadde andre prøvelser og sorger i hjemmet å stri med. Alle disse møtte den kjærlige og dyrebare Frelser med råd, hjelp, trøst, undervisning og hva de ellers bad om.

Ofte hadde han dratt ut i ødemarken med disiplene sine for å hvile litt og få nye krefter. Men når han så folket skynde seg etter ham i store skarer, fikk han inderlig medfølelse med dem. Han forlot straks ensomheten igjen, underviste dem med sine livsalige lepper og hjalp alle som trengte hans hjelp. Å være blant menneskenes barn på denne måten og tjene dem til timelig og evig vel – det var hans lyst og glede. Han glemte gjerne å ete og drikke, også når han var trett og utmattet, bare han kunne virke for menneskenes frelse og vel.

Denne arten og dette sinnet har han nå også plantet i hjertene til dem som tror på ham. De har større glede av å vise velgjerninger enn av å ta imot dem. Når de om morgenen har bedt og talt med sin Gud, går de ut med det inderlige ønske at de snart må få anledning til å trøste en bedrøvet, gi råd til en bekymret, mette en sulten, gi en tørst å drikke, styrke en syk, formane en synder og så videre.

De er som en *mor* som har melken presset i brystene og lengter etter sitt eget eller et annet barn som kan få den. De er som *et tre* som står fullt av frukt og bøyer greinene mot jorden, som om det ville by menneskene fruktene. Kunne det tale, ville det helt sikkert si at det rakte menneskene dem villig og med glede for å lyde sin Skaper.

De troende og kjærlighetsfulle sjelene er som *karene* i et kunstferdig springvann: De fylles fra en figur som står ovenfor, eller ofte også gjennom skjulte ganger, så de flyter over på alle kanter og fyller andre kar som står nedenfor, eller vanner hele hagen.

De blir trøstet av Gud og trøster igjen andre «med den trøsten» de «selv blir trøstet med» (2 Kor 1,4). Guds kjærlighet er utøst i hjertene deres, og hjertene flyter over av glede og gir videre til andre det de selv har fått. Om dette har apostelen det merkelige ordet: «Må Herren gi dere rikdom og overflod av kjærlighet både til hverandre og til alle» – det vil si: erstatte alt dere mangler etter sin rike miskunn og gi at dere må strømme over av broderkjærlighet – «likesom vi har til dere» (1 Tess 3,12)!

For det andre er broderkjærligheten hjertelig og oppriktig. For når Herren Jesus bor i hjertet og fyller det med sin kjærlighet og nåde og med sin Ånd, sprer kjærligheten seg derfra som en ren kilde i hele mennesket. Den gjør mennesket kjærlig og vennlig, ikke bare tilsynelatende, men i sannhet, ikke bare utvortes, men også innvortes. En sann kristen har et kjærlig hjerte, en livsalig og trøsterik munn, et medlidende øye fullt av tårer, et åpent og villig øre, en gavmild hånd og en rask fot. Kjærligheten er en himmelsk flamme. Når den er tent i hjertet, brer den seg overalt og slår ut gjennom menneskets øyne, ører og munn.

Om dette sier apostelen: La oss være «sannheten tro i kjærlighet» – la oss arbeide på at vår kjærlighet må være sann – «slik sannhet er i Jesus». Hans kjærlighet var bare sannhet; han var full av nåde og sannhet, og slik må det også være med de kristne som tilhører

ham (Ef 4,15.21; Joh 1,14). «Mine barn», sier den hellige Johannes, «la oss ikke elske» (bare) «med ord eller med tunge, men i gjerning og sannhet!» (1 Joh 3,18).

De kristnes kjærlighet må ikke være blandet med egenkjærlighet og jag etter egen ære og egen vinning, men må være ren. Som sin Gud og Far må de gjøre det gode i sannhet, av hele sitt hjerte og av hele sin sjel (Jer 32,41).

Den kjærligheten som bare består i skinnet, i ord og høflige fraser, når en gir et bedrøvet hjerte gode ord for å få ry som et medlidende menneske, men ikke virkelig tar seg av hans nød og av alle krefter strever for å velte byrden av ham – den er som en *malt ild*, som ikke gir varme, eller som *morken ved*, som nok lyser i mørket, men ellers ikke er til noen nytte.

For det tredje må kjærligheten være allmenn og favne vidt. Apostelen Paulus bruker en egen måte å tale om den på. «Vår munn er åpnet mot dere, korintere», sier han, «vårt hjerte har utvidet seg!» (2 Kor 6,11). Et utvidet eller vidt hjerte – et hjerte som åpner og folder seg ut mot sin Gud og sin neste, slik en blomst åpner seg mot solen – betyr etter hebraisk talemåte et glad, kjærlig, godgjørende og gavmildt hjerte. Det åpner seg i inderlig kjærlighet mot alle og ville helst med glede ta imot og slutte inn i seg hver eneste en det møter.

Den kongelige profeten sier: «Dine buds vei vil jeg løpe» – det vil si: gjøre din vilje med lyst – «for du gjør mitt hjerte vidt» (Sal 119,32), det vil si: fyller det med kjærlighet, fred og glede. Slik sier også Salomo at Gud gav ham «et vidt hjerte, som sanden på havets bredd» (1 Kong 4,29). Han fikk en så herlig og vid forstand og et så glad og modig hjerte at intet var for vanskelig for ham; han kunne fatte og granske alt, og det var rom for like mange kloke tanker i hjertet hans som det ligger sandkorn ved havet.

Slik sier nå apostelen at han har en åpen munn mot korinterne, og gjennom den ville han gjerne øse hele sitt hjertes kjærlighet ut i deres hjerter. Han er rede til å tale fortrolig og hjertelig med dem og åpne for dem det innerste i sin sjel; og samtidig har han et vidt hjerte, der han gjerne vil slutte dem alle inn.

Den hellige Krysostomos legger denne forklaringen til ordene: Ingenting kan være større og videre enn Paulus' bryst og hjerte. Som en elsker eller frier sluttet det alle troende inn i seg og favnet dem med

stor kjærlighet; ja, det åpnet seg til og med mot de vantro og omfattet hele verden.

Krysostomos taler her om den store lengselen apostelen kjente og så ofte viste, etter å fremme alle menneskers salighet. Han taler om den store kjærligheten som var tent i hans eget hjerte fra hjertet til Herren Jesus, som levde i ham – en kjærlighet som lengtet etter å favne alle menneskesjeler og overgi dem i Herren Jesu armer og fellesskap.

Dette har jeg villet ta med fordi det så vakkert viser hva slags kjærlighet den kristne broderkjærligheten er. De troende sjelene har *vide hjerter*. De elsker ikke bare én og annen, men alle mennesker: utlendinger og landsmenn, kjente og ukjente, de som er nær, og de som er langt borte, onde og gode, venner og fiender. De troendes kjærlighet ligner Rebekka, som viste seg så vennlig og tjenstvillig mot en fremmed mann hun aldri hadde sett før, at han måtte undre seg over henne (1 Mos 24,18 flg.).

Vår Frelser tok seg hjertelig av den samaritanske kvinnen og gav henne del i sin frelse, enda hun stod utenfor Israels borgerrett og hittil hadde levd et lettsindig liv; og slik er også hans troende. Så snart de kommer til å tale med et menneske, enten de kjenner ham eller ikke, enten han er fremmed eller i slekt med dem, ugudelig eller gudfryktig, så strever de etter å vise ham et kjærlig og tjenstvillig hjerte. De lar sin vennlighet og saktmodighet bli kjent for ham og for alle andre, og de søker ikke sin egen nytte eller tom ros med det, men bare Guds ære og nestens frelse og salighet.

Når et troende hjerte ser en anledning til å gjøre godt, spør det derfor ikke lenge *hvem det er* som trenger hjelpen. Det er nok for det at det er et menneske som Gud har skapt i sitt bilde, og som Herren Jesus har kjøpt med sitt dyrebare blod. Dette har vår Frelser også vist så yndig i lignelsen om den barmhjertige samaritanen, som tok seg så hjertelig av det sårede mennesket på veien til Jeriko.

Et rettsinnet kristent hjerte kan riktignok ikke nå alle mennesker med sine armer og hender, i gjerning; men med sin lengsel og sitt ønske svever det likevel over hele verden.

Mang en gang sitter en kristen ved bordet sitt og spiser og drikker med et glad og takknemlig hjerte det Gud har gitt ham. Men samtidig tenker han: Akk, hvor mange fattige, elendige og bedrøvede mennes-

ker finnes ikke i verden, som kanskje lider sult og nød nå, mens jeg sitter i overflod! Å, hvor mang en Lasarus ligger kanskje ikke utenfor døren til en ubarmhjertig og hard rik mann og ønsker å mettes av smulene som faller fra bordet hans, men som ingen likevel rekker ham!

Akk, min Gud, hva mer har jeg gitt deg enn de? Akk, om jeg bare kunne gi dem mat og drikke, styrke, trøste og glede dem!

Slik er det også når han ber. Da utvider hjertet hans seg så mye som mulig; han ville gjerne romme alle mennesker i det og bære deres nød og sorg, deres sjel og salighet fram for Herren sin Gud. Om de troende ikke etter sin Frelsers bud holdt bønnen sin så skjult og bad i lukkede lønnkamre, skulle en ofte få se dem ligge på kne og høre dem si:

Akk, min Gud, vær nådig og barmhjertig mot meg, mine barn og husfolk, hele denne byen (eller bygda) og menigheten, mine venner og fiender, alle mine medkristne, ja, alle mennesker! La oss alle, med legeme og liv, helse og omvendelse, tro, sjel og salighet, være overgitt til deg i Kristus Jesus!

Trøst alle som er bedrøvet og sørger. Lindre de syke. Gi føde og omsorg og vern til de fattige, de elendige og forlatte, de fremmede, enkene og de farløse. Fri ut dem som sitter uskyldig fanget. Vær en tilflukt for de forfulgte og trengte. Før dem som har fart vill og er forført, tilbake på den rette vei. Omvend synderne og de ugudelige. Styrk de skrøpelige. Hør sukkene til dem som lider nød. Hjelp alle som roper til deg i sin nød. Ta de døendes sjeler opp til deg. Forbarm deg over alle mennesker, og hjelp dem alle sammen – hvor de enn er, på hvilken måte og når de enn trenger og ber om din hjelp!

Vi kan riktignok ikke nekte for at den kristne broderkjærligheten har sine trinn, og at den etter den hellige Skrifts egen anvisning skal vise noen mer godhet og vennlighet enn andre. Apostelen sier jo klart at vi skal «gjøre det gode mot alle, men mest mot troens egne folk» (Gal 6,10).

Vi skal be for alle mennesker, men særlig for konger og all øvrighet, for prestene og andre som står for de offentlige sakene og bærer den tyngste byrden i kirke og styre. Vi skal sørge for våre egne, særlig for husets folk (1 Tim 2,1–2; 5,8); men vi må heller ikke glemme andre fattige og trengende, men tjene dem etter evne.

Vi skal oppdra barna våre i gudsfrykt, i Herrens tukt og formaning. Men vi må også, så langt det står til oss, ha omsorg for all ungdommen på det stedet der vi bor, og av all kraft bidra til at det overalt finnes gode ordninger for en kristen oppdragelse. Ja, vi må til og med be inderlig for ungdommen i hele kristenheten, som Luther kaller den edleste delen av den, og ha omsorg for at Guds og kirkens planteskole blir godt vernet, plantet og stelt.

Kort sagt: et Guds barn må være som sin himmelske Far. I den gamle pakt bød han at templet hans skulle deles inn i Det aller helligste, der paktens ark stod; Det hellige, der en kunne se den hellige lysestaken, skuebrødsbordet og andre hellige ting; og så prestenes forgård, Israels folks forgård og hedningenes forgård.

Se, han lot ikke bare prestene, som tok vare på hans helligdom, komme nær til hans trone, men også det menige folk, ja, til og med hedningene. Riktignok hadde de siste sin egen plass og fikk ikke komme så nær som jødene; men de var likevel ikke utestengt fra hans nåde. Når de kom for å søke hans hellige ansikt, lot han seg nådig finne. Dette sikter nok den hellige Paulus til når han sier at Gud er «alle menneskers frelser, mest deres som tror» (1 Tim 4,10).

Slik har også en sann kristen sin Jesus, sammen med Faderen og Den Hellige Ånd, boende i sitt hjertes innerste som i Det aller helligste, og han legger vinn på å tjene ham i tro, i ånd og sannhet. Dernest er hjertet hans åpent for hans egne – husfolket, slektningene, naboene og alle troens egne folk – og han søker av all makt å fremme deres timelige og evige vel, selv om de er hans fiender og verken kjenner eller forstår kjærligheten hans.

Men dessuten er det ennå rom hos ham for dem som har fart vill og er forført, for synderne og de ugudelige, for de vantro, for hedninger, tyrkere og jøder. Han ønsker inderlig at de må vende tilbake, angre og omvende seg; han ber sin Gud om det, og så langt det står til ham, strever han for å fremme det.

Endelig, for det fjerde, må kjærligheten også være *utrettelig og langmodig*. Om dette taler den hellige apostelen særlig når han sier: «Kjærligheten er tålmodig, er velvillig … Kjærligheten skryter ikke … Den blir ikke bitter … Den utholder alt, tror alt, håper alt, tåler alt. Kjærligheten faller aldri bort» (1 Kor 13,4–8).

Kjærligheten er, som vi sa ovenfor, en himmelsk ild som griper om seg alt. Det den ikke klarer å tenne og få til å brenne, det smelter den; det den ikke klarer å smelte, det knuser den, eller den prøver i det minste å gjøre det mørt; og det som verken vil brenne eller flyte eller bli mørt, det prøver den i alle fall å varme opp. Jeg mener: Den sanne kjærligheten prøver sin kraft på alle, også på hatefulle og harde hjerter.

Den lar seg ikke skremme bort når den blir møtt med hat, vrede, forbannelser, skjellsord og utakk; den lar seg «ikke overvinne av det onde, men overvinner det onde med det gode» (Rom 12,21). Apostelen sier at vi skal «ikle» oss kjærligheten som et daglig klesplagg og «vandre i kjærlighet» (Kol 3,14; Ef 5,2). Et klesplagg til hverdags må være slik at en om nødvendig kan holde ut en hard storm og et kraftig regn i det. Slik må også kjærligheten av og til finne seg i utakk og fiendskap og likevel ikke gå trett.

Ja, apostelen går enda lenger og sier at de kristne skal stå «iført troens og kjærlighetens brynje» (1 Tess 5,8). I troen skal de være vernet mot den ondes brennende piler, og i kjærligheten mot pågåenhet, vanære og fiendskap fra de uvitende og ubotferdige.

Meningen er at en kristen må verne hjertet sitt med kjærlighet, så han ikke straks lar seg skremme av den motstanden han kanskje møter. Tvert imot skal han bli desto ivrigere etter å råde og hjelpe sin neste jo mer han ser av motstanden at nesten trenger det – slik en mors kjærlighet viser seg tydeligst når barnet hennes er kommet i nød og fare. Den kristne kjærligheten er som *smedens ild*: Når en skvetter vann på den, blir varmen bare skarpere, så den desto før gjør jernet glødende.

Vi har nå kort og enkelt handlet om den kristne kjærligheten til nesten. Jeg håper vi har vist at den ikke er noen liten ting, som uten skade kan skilles fra kristendommen, og som Guds barn kan øve eller la være etter eget forgodtbefinnende. Den er tvert imot en så nødvendig del av kristendommen at der den ikke finnes, kan en trygt slutte at det heller ikke er sann og ekte kristendom å vente.

For der det ikke er kjærlighet til nesten, er det heller ikke kjærlighet til Gud; og der det ikke er kjærlighet til Gud, er det heller ingen kunnskap om ham, ingen tro, ingen Kristus, ingen rettferdighet, ingen syndenes forlatelse og salighet.

Slik lyder Den Hellige Ånds klare ord: «Den som hater sin bror, han er i mørket og vandrer i mørket. Han vet ikke hvor han går, for mørket har blindet hans øyne. Den som ikke elsker, blir i døden. Hver den som hater sin bror, er en morder, og dere vet at ingen morder har evig liv værende i seg» (1 Joh 2,11; 3,14–15).

Om et menneske så hadde den sanne tro, og Kristus, som er det evige liv, bodde i ham ved denne troen, så måtte Kristus likevel vike fra ham med sin kjærlighet så snart hat og fiendskap begynte å herske i hjertet hans som en dødssynd (1 Joh 4,21). Et sinnt og hatefullt hjerte er som et *knust glass*: Det kan ikke holde på en edel vin eller balsam.

«Den som ikke elsker, kjenner ikke Gud, for Gud er kjærlighet. Den som blir i kjærligheten, blir i Gud, og Gud i ham» (1 Joh 4,8.16). Og omvendt: Den som lever og blir i vrede, hat og fiendskap, han blir i djevelen og djevelen i ham. Han har ingen del i Herren Jesu Kristi nåde, i Guds kjærlighet og i Den Hellige Ånds fellesskap og trøst.

Vi har også vist klart at den kristne kjærligheten ikke består i å elske sine barn og slektninger, fredelige naboer og andre som tenker som oss. Den består heller ikke i ytre skinn, i tomme ord og komplimenter, eller i en og annen ubetydelig gjerning som ser ut til å springe ut av kjærlighet. Slik er det når en slenger et gammelt fillete klesplagg en ikke lenger har bruk for, til et fattig og elendig menneske som har tigget lenge nok om det, eller kaldt avspiser ham med en skilling eller et stykke brød – for det gjør selv de verste hyklere, ja, selv hedninger og tyrkere.

Nei, den kristne kjærligheten består i et hjertelig ønske og en virkelig, trofast omsorg for å fremme nestens vel, også når det koster oss selv noe. Slik har jo vår høylovede Frelser ikke tjent oss når det passet ham, men med sitt liv og blod, i den dypeste fattigdom, skjensel og forakt.

Ut fra dette må vi nå prøve vår kristendom nøye, så vi ikke bedrar oss selv med en falsk innbilning og vandrer til helvete mens vi venter oss himmelen. Det er åpenbart hvordan det står til i den dyrebare kristenheten i vår tid. Det er slik Herren Jesus sa om de siste tider: «Fordi lovløsheten tar overhånd, skal kjærligheten bli kald hos de fleste» (Matt 24,12).

Og Paulus sier: «I de siste dager skal det komme farlige tider» – da en vil gjøre livet surt for de gudfryktige hjertene og ligge som en tung

byrde på nakken til de gudfryktige. «For menneskene skal da være egenkjærlige, pengekjære, skrytende, overmodige, spottende … uten naturlig kjærlighet, uforsonlige, baktalende, umåtelige, voldsomme, uten kjærlighet til det gode, svikefulle, oppfarende, oppblåste, slike som elsker sine lyster høyere enn Gud» (2 Tim 3,1–4).

Kirken i dag kan med rette, som vi også har sagt før, sammenlignes med en nesten *forvillet hage*, der det finnes flere tornebusker enn vinstokker, flere hylletrær enn andre fruktbare trær, flere tistler og skreppebusker enn blomster og nyttige urter. Hvor kan en nå snart vende seg, og hva kan en ta seg til, uten å havne i et villnis blant skrepper og tistler? Og hvor skal en lete etter den oppriktige kristne kjærligheten?

Profetene Jesaja og Mika sier om det ugudelige folket i sin tid at de ligner «de forvillede kvistene i skogen» (Jes 9,18), og at «den beste av dem er som en tornebusk, den ærligste verre enn en tornehekk» (Mika 7,4). Det kan vi med langt større rett si om denne siste, onde verden. De færreste kristne vet nå hva kristen broderkjærlighet er.

Mange som ikke regner seg selv blant de dårligste, ville bli stående forvirret om en spurte dem: Øver du deg i broderkjærligheten? Regner du den for en nødvendig del av din kristendom? Hvilke gjerninger gjør du i kjærlighet? Kan du lide og tåle noe for kjærlighetens skyld? Elsker du til og med dine fiender og forfølgere? Lengter hjertet ditt etter å tjene alle og enhver? Forsømmer du noen gang ditt eget for din nestes skyld? Gjør du gjerningene i ditt kall i kjærlighet? Tjener du bare for lønnens skyld, eller også av kristen kjærlighet? Ved slike spørsmål, sier jeg, ville mange bli stående og knapt vite hva de skulle bety.

Akk, dessverre! Hva banning og eder, trette, hat og misunnelse er, hva det vil si å krenke og bedrøve sin neste, vanære og baktale ham – det vet verden i dag altfor godt. Men det som hører til den kristne broderkjærligheten, bryr den seg ikke om; det vil den ikke vite av.

Akk, hvor sant kan en ikke si om mange det samme som den hellige Paulus en gang sa til trollmannen Simon: «Jeg ser at du ligger i bitterhets galle og i urettferdighets lenker» (Apg 8,23). Å, hvor de ikke overalt gir Herren Jesus og hans troende lemmer eddik og galle å drikke (Matt 27,34), når menneskene ber, skrifter, går til alters og

roser seg av å være kristne – med et hatsk, bittert og ondskapsfullt hjerte!

I dag sier en: «Den som ligger, får ligge – den som rir, han rir.» Og som ordtaket lyder: «Hver for seg og Gud for oss alle.»

Hvor mange vil vi vel finne i menighetene våre som tar seg hjertelig av de helliges nød? Som med oppriktig og trofast sinn har omsorg for de elendige og fattige? Som ikke bare ser på sitt eget, men også på det som tjener andre? Som også viser seg tjenstvillige og vennlige mot fremmede? Som også elsker sine fiender og strever etter å overvinne deres harde sinn med saktmodighet og deres ondskap med godhet? Som søker å være kjærlige, vennlige, ydmyke, villige, oppriktige, trofaste og redelige mot alle?

Hvor er de hjertene som er vidt åpne i kjærlighet? Hvor er de tårefulle øynene? Hvor er de kjærlige og vennlige tungene og de milde leppene? Hvor er de åpne ørene og de hjelpsomme hendene? Sikkert finnes de ennå overalt der Guds hellige ord forkynnes rent og de hellige sakramentene forvaltes rett, og Herren kjenner dem. Men de er tynt sådd og kan knapt skjelnes blant den store mengden av ukjærlige og ryggesløse kristne.

Mange kristne bærer seg ikke at som om de hadde drukket av Kristi hellige sår og fått del i hans dyrebare blod – som er utøst av kjærlighet og syder av kjærlighet – og fått hans Ånd og sinn. De bærer seg heller at som om de var fostret opp sammen med Romulus og Remus, som grunnla byen Roma, og som etter det historieskriverne forteller, ble diet av en ulvinne. I kirken ser en mange kristne som hører Kristi bud om kjærlighet og går til hans hellige kjærlighetsmåltid; men utenfor kirken ser en dessverre altfor få som gjør etter det og viser sitt fellesskap med Herren Jesus i kjærlighet.

For det meste er de som en *blomstrende tornebusk*: Den skjuler piggene sine bak blader og blomster, men lar en nok kjenne dem når en tar tak i den. Eller de er som en *bisk hund* med et brodert eller gull- og sølvbeslått halsbånd, som likevel straks knurrer, bjeffer og biter når en kommer den for nær.

Det mest sørgelige er at disse menneskene er helt trygge i en slik tilstand og regner seg selv for gode kristne. De trøster seg med Guds kjærlighet og nåde i Kristus Jesus og tror at saligheten ikke kan gå dem forbi – enda de ikke vet noe å si om broderkjærlighet og ikke

bryr seg om å øve den. De har aldri kjent noen inderlig medlidenhet og vet ikke hva vennlighet, ydmykhet, saktmodighet og tålmodighet er; likevel mener de at Kristus, som er lutter kjærlighet, vennlighet og saktmodighet, bor i hjertene deres.

De har et hardt og lukket hjerte, stolte øyne, tette ører, spottende tunger og en munn som Skriften for dens ugudelige tale sammenligner med en åpen grav. De er som Josefs brødre, som av bittert hat ikke kunne eller ville «tale vennlig til ham» (1 Mos 37,4). De har hender som gjerne tar, men aldri har lært å gi. Likevel vil de være gode kristne, og en skal være like overbevist om at de har tro, som de er selv.

Det er deres forsett og vilje å leve alle sine dager i hat og fiendskap, trette og kives, banne og ved hver anledning spy ut ondskapen i hjertet sitt. De vil gjerne krenke, misunne og bedrøve mange, men ikke gjøre noen godt med et kjærlig hjerte; de vil alltid samle, men aldri dele ut, og så videre. Og når de en gang skal dø, tenker de, kommer det bare an på et ord eller to og et par sukk eller *så* da vil de straks være i himmelen.

Å, dere hyklere! Å, dere ukristne kristne! Å, dere gjenstridige, sinte, bitre og hatefulle mennesker! Å, dere forherdede og forblindede hjerter! Hvordan vil det til sist gå dere? Hvor fryktelig vil dere ikke forferdes når dere trer ut gjennom verdens dør og inn i evigheten, og den evige død møter dere – når dere altfor sent blir var at dere så skammelig har bedratt dere selv med en innbilt tro, som ikke var virksom i kjærlighet og derfor ikke hadde noe fellesskap med Kristus!

Akk, ennå er det tid. Kom til dere selv, og «få dere et nytt hjerte og en ny ånd!» (Esek 18,31). Gjør kjærlighetens og barmhjertighetens gjerninger, eller slutt å rose dere av troen deres! Vend dere bort fra synden og rydd ut av hjertene deres all bitterhet, alt fiendskap, alt hat og all avind – eller slipp Herren Jesus og hans hellige blod, som er utøst av kjærlighet!

Gjør hva dere vil: be, les, syng, gi almisser, skrift, gå i kirken og til alters – tar dere med dere et hardt, ukjærlig, hatsk og ondskapsfullt hjerte overalt, så hjelper det dere ingenting av alt sammen. Hva hjelper det at en *padde* slikker den friske og vakre morgenduggen av urtene, når den like fullt er og blir et giftig kryp? Og hva vil det hjelpe dere at dere hører Guds ord og tar imot Herren Jesu kjærlighetspant,

når dere alltid beholder det gamle sinnet og ikke vil vite av noen hjertelig, oppriktig, hellig og drivende kjærlighet til nesten?

Tro ikke at jeg sier for mye når jeg dømmer om de kjærlighetsløse kristne at kirkegangen, bønnene, skriftemålet og altergangen deres ikke hjelper dem, men at de like fullt vandrer den rette vei til helvete!

Tenk på hva den hellige apostelen sier om seg selv: «Om jeg taler med menneskers og englers tunger, men ikke har kjærlighet, da er jeg en lydende malm eller en klingende bjelle. Om jeg har profetisk gave og kjenner alle hemmeligheter og all kunnskap, og om jeg har all tro, så jeg kan flytte fjell, men ikke har kjærlighet, da er jeg ingenting. Og om jeg gir alt det jeg eier til mat for de fattige, og om jeg gir mitt legeme til å brennes» – til vitnesbyrd om at den kristne læren er sann – «men ikke har kjærlighet, da gagner det meg ingenting» (1 Kor 13,1–3).

Dette er jo uten tvil sagt enda sterkere enn når jeg slutter at bønnene, skriftemålet og nattverdgangen ikke er til noen nytte for de kjærlighetsløse kristne. For selv om disse tingene i seg selv har sin store og herlige nytte, er et kjærlighetsløst menneske likevel ikke mottakelig for den. Mangel på kjærlighet vitner nemlig om mangel på tro; og uten tro kan ingen med nytte be, skrifte eller ta imot den høyhellige nattverden.

Nå, dere troende, gudfryktige sjeler, som av hjertet lengter etter å frykte deres Guds navn og leve i samsvar med deres hellige kall – med dere må jeg nå til slutt tale hjertelig.

Dere vet at deres Gud, i stedet for det ene alteret i den gamle pakt der den hellige ilden brant, har utvalgt seg hjertene til dere alle og vil at kjærlighetens ild skal lue og brenne i *dem*. Dere ser også hvor få hjerter det ennå er igjen der en kan spore denne ilden. Akk, la den da ikke slokne hos dere! Jag etter kjærligheten! Be derfor desto mer inntrengende, så dere ikke sammen med den trygge verden faller hen i hykleri og kaldsinn!

Vi må jo gjøre noe til takk for all vår Guds store kjærlighet og miskunn, som vi får nyte rikelig hver dag. Men hva krever han annet av oss enn at vi skal prise ham og elske vår neste? Han krever jo ikke noe stort og tungt av oss, ingen stor kunst eller lærdom, ingen store utgifter som går over evne – bare kjærlighet. Og hva er vel mer ljuvlig enn kjærligheten? Hva fører mer ro, glede og tilfredshet med seg?

Å hate, misunne og være sint er tungt, ubehagelig og skadelig. Det svekker legemet, tynger og forfører sjelen, forstyrrer gudstjenesten vår og hindrer bønnene våre. Det gjør livet bittert for oss, og med ett ord: Det gjør oss lik djevelen og lar Satan ta bolig i hjertene våre. Hva skal vi da gjøre, og hva skal være vårt hjertes beslutning? Skal vi elske med Gud og Herren Jesus, eller hate med djevelen? «Akk nei», sier dere, «*ikke hate, men elske!*» Akk, den som kunne elske av hjertet! Hvordan kommer vi *dit*?

Jeg svarer: «Å ønske av hjertet å elske er allerede en begynnelse på kjærligheten; å be ivrig om kjærlighet er dens fremgang; og å øve seg i kjærlighet er dens fullendelse» – det er kjærligheten selv. Om midlene til å nå fram til kjærligheten vil jeg ikke si mye. Bare les flittig i *kjærlighetens bok*! Se ofte og grundig på Herren Jesus, den korsfestede, i hans makeløse kjærlighet! Hold hjertet deres alltid nær inntil hans hjerte! Så kan dere ikke mangle kjærlighet.

Å Jesus, du som er lutter kjærlighet, dra oss, så løper vi etter deg! Gi oss kjærlighet, så elsker vi. Amen.

Nittende preken. Om den troende sjels barmhjertighet og gavmildhet

I Jesu navn. Amen.

Kol 3,12: «*Dere er Guds utvalgte, hellige og elskede! Ikle dere da inderlig barmhjertighet.*»

Erfaringen lærer at når man legger to luter ved siden av hverandre på bordet og slår an en streng på den ene så den gir lyd, da beveger også den strengen på den andre luten seg som er stemt likt eller har samme tone, som om også den på en eller annen måte var blitt rørt. Etter det de lærde forteller, kan man se det av at en liten papirbit som legges på den andre strengen, faller av når den første blir slått an.

De lærde naturforskerne har mange tanker om denne hemmeligheten og gjør seg stor møye for å utgranske årsaken til den. Men jeg vet ikke om de med alt sitt strev vil tilfredsstille noen virkelig forstandig mann, eller om de ikke heller bør innrømme at det også i naturen finnes dyp som vår forstands loddsnor ikke rekker ned til.

Vi vil ofte vite mye og våger oss til å utforske himmelens skjulte ting, men makter likevel ikke å fatte de små tingene på jorden som vi daglig ser for våre øyne. Vi er mange ganger som barn som vil lese

i, eller i det minste bla i, store hebraiske og greske bøker, enda de ennå ikke kan lese ABC-en sin skikkelig. Vi vil være mestere i Skriften og med vår høyvise fornuft utgrunne hemmelighetene i nådens og herlighetens rike, og likevel er vi ennå ikke utlært i naturens rike og skole.

De lærdeste menn har villig innrømmet at alt det de visste, var ingenting å regne mot det de ikke visste. De sier at naturen er de vises labyrintiske hage, og at jo lenger de går inn i den, desto mindre kan de finne fram. De sier at naturen iblant ser ut som om den vil la seg gripe, men snart forandrer den seg på tusen måter og etterlater oss ikke annet enn skinnet og angeren over vårt fruktesløse arbeid.

Lykkelig er den som alltid blir en ydmyk elev, i naturens skole så vel som i nådens – som av hjertet erkjenner at vår viten er stykkevis (1 Kor 13,9), og som er mer opptatt av samvittigheten sin enn av kunnskapen sin, mer av troen, kjærligheten og håpet enn av nysgjerrighet og verdslig, kjødelig visdom. (*«Luter»: eller andre strengeinstrumenter.*) (*Labyrint: irrgang; en labyrintisk hage er en hage med irrganger der man kan gå seg vill.*)

At vi har trukket fram dette *underet i naturen*, er særlig skjedd for at det skal gi oss en og annen god påminnelse i vår kristendom. Det gir nemlig et treffende bilde av samfunnet mellom Kristus og hans hellige, og av samfunnet de hellige har med hverandre. Etter at Herren Jesus, Guds evige Sønn, av stor kjærlighet til menneskene er blitt et menneske, står han i et så nært slektskap med sine hellige at ingenting kan røre ved våre hjerter uten at det også treffer hans hjerte. Når noe hender hans egne her nede på jorden, føler han det straks, selv om han sitter ved Majestetens høyre hånd i himmelen.

Den som gjør hans egne en eller annen velgjerning, har gjort det mot ham selv. Den som derimot forfølger, bedrøver og krenker dem, har også forfulgt og bedrøvet ham.

Det vitner han selv om når han lærer hvordan han på den store dommens dag skal tale til dem som har gjort vel mot hans troende: «Alt dere gjorde mot én av disse mine minste brødre, det gjorde dere mot meg» (Matt 25,40), og når han sier til Saulus: «Saul, Saul, hvorfor forfølger du meg?» (Apg 9,4). Hit hører også disse ordene: «Den som rører ved dere, rører ved hans øyesten» (Sak 2,12). «Den

som hører dere, hører meg, og den som forkaster dere, forkaster meg» (Luk 10,16).

Under denne betraktningen fortjener det også å legges merke til at Herren straks fikk medynk når han så nødlidende og bedrøvede mennesker. Da folket som hadde fulgt ham ut i ødemarken, ble hos ham i tre dager og ikke hadde noe å spise, sa han: «Jeg har inderlig medynk med folket» – som om han hadde kjent folkets sult i seg selv og i sitt eget hjerte (Mark 8,2).

Da han så enken i Nain gråte så bittert mens hun fulgte sin eneste sønn til graven, «fikk han medynk med henne og sa til henne: Gråt ikke!» (Luk 7,13). Da han fant Maria Magdalena sorgfull og gråtende ved graven hans, sa han til henne: «Kvinne, hvorfor gråter du? Hvem leter du etter?» (Joh 20,15).

Akk, om bare verden alltid tenkte på dette! Kristi edle lemmer blir ofte svært ille behandlet. Man forakter, vanærer og krenker dem uten frykt; man presser ut av dem den ene tåren etter den andre og det ene sukket etter det andre, og tenker at det ikke har noe å si: Det tiggerpakket, de prestene, de bokormene, de hundene får vel ta til takke med det.

Men vit, du verden, at slike mennesker har en ryggstø og en mektig beskytter. Du kan ikke røre eller krenke dem uten at du samtidig krenker Kristus. Slår du et slikt elendig, men gudfryktig menneske, da har du slått Kristus. Vanærer du ham og skjeller ham ut, da har du vanæret og skjelt ut Kristus. Frarøver du ham noe i det skjulte eller åpenlyst, da har du også frarøvet Kristus det.

Riktignok later Kristus ofte en tid som om han ikke vil ta seg av sine egne, for at deres tro og tålmodighet kan bli prøvet og deres bønn satt i brann. Men siden tar han igjen det han ventet med, med en så mye tyngre straff. En viss kansler ble advart om at han ikke måtte forfølge prestene slik, fordi Gud Herren har sagt at den som rører ved dem, rører ved hans øyesten. Men han svarte: «Rører jeg ved Guds øyesten, så får han vel slå meg over fingrene.» Noen tid etter ble han halshugget og kroppen hans delt i fire stykker.

Kurfyrsten av Sachsen, hertug Johann Georg den første, sa en gang til hoffpresten sin, da en mann gikk ut av rommet akkurat som presten kom inn: «Dette mennesket vil også selv ha ulykke.» Så fortalte han at mannen hadde klaget på en prest, men at hans fru mor alltid

hadde advart ham alvorlig mot det – nemlig mot å krenke prestene – og at han selv hadde sett at mange hadde dratt ulykke over seg på den måten.

Det samme kan man si om alle som krenker Kristi venner, hvor elendige disse enn er i verdens øyne: «Disse menneskene vil også selv ha ulykke; og den som vil ha ulykke, kan bare begynne med dette.»

Men slik det nå er et så nært slektskap mellom Herren Jesus og hans troende, slik er det også mellom de troende innbyrdes. For siden de er lemmer på ett åndelig legeme og har én sjel – nemlig Jesus Kristus og hans Ånd – ett hjerte og ett sinn, kan det ene ikke bli rørt uten det andre, likesom strengene på luten. Det ene kjenner det andres nød i sitt hjerte. De har inderlig medlidenhet med hverandre når det går ille, og gleder seg derimot med hverandre når det går vel. De er barmhjertige og gavmilde og tjener hverandre villig med de gavene de har fått.

Erfaringen lærer at det ofte gjør vondt i foreldrenes hjerter når det ikke går godt med barna deres som er i fremmede land eller ellers langt borte fra dem. Noe lignende opplever mange kristne sjeler: hjertet deres er ofte så beklemt og engstelig at de ikke kan skjønne hva årsaken kan være.

Jeg mener at når kirken et sted er i trengsel, eller annen nød tar overhånd mange steder så de troende blir oversvømt og hardt plaget av den, da kjenner de andre det i sine hjerter. Det skjer for at de skal drives til å sukke og be. Derfor finnes det heller ikke noe bedre i en slik angst enn å legge fram for den gode Gud, med ivrige sukk, sin egen nød og nøden til sine nærmeste, sine trosfeller og alle sine medkristne, enten de er langt borte eller nær, og rope til ham om trøst, hjelp og redning.

De lærde legene har lagt merke til at ingenting er vanligere i menneskekroppen enn at det ene lemmet lider eller har det godt for det andres skyld. Føttene og hodet er langt fra hverandre, likevel kjenner hodet hvordan føttene blir behandlet, godt eller ille. Er føttene kalde og må gå eller stå mye i kald væte, blir ikke hodet fritt for snue og andre plager. Holdes føttene derimot varme, eller gir man dem et urtebad, får også hodet nyte godt av det og får som regel bedre søvn.

Stedet der hånden er festet til armen, har et stort slektskap med hjertet; og binder man om dette stedet eller fukter det med kraftige, styrkende dråper, blir hjertet merkbart styrket av det.

Slik er det nå også med lemmene på Herren Jesu åndelige legeme. De har et samfunn med hverandre i Kristus Jesus ved hans Ånd, som ikke lett kan forklares for et kjødelig hjerte. Jeg tror da også at mange sier: «Jeg tror på en hellig, allmenn kirke og de helliges samfunn», uten å vite hva de tror eller sier.

Det vi her taler om, kan blant annet belyses ved det som blir sagt om den første kirken i Apostlenes gjerninger: «De holdt urokkelig fast ved apostlenes lære og ved samfunnet, ved brødsbrytelsen og ved bønnene» (Apg 2,42).

Det vil si: de holdt seg daglig sammen når de hørte Ordet fra apostlenes munn, i tro, i kjærlighet, i vennskap, i gjensidig omsorg og pleie og så videre. De ba med hverandre. De gledet seg med hverandre i Guds nåde over at det hellige evangeliet gikk fram. De hjalp hverandre med råd og dåd, så langt evne og formue rakk. De hadde hjertelig medlidenhet med hverandre når noe vondt rammet dem. Og et annet sted står det: «Hele flokken av dem som var kommet til troen, hadde ett hjerte og én sjel» (Apg 4,32).

Dette de helliges samfunn er ennå ikke opphevet, selv om kirken har bredt seg ut over alle verdensdeler og er blitt svært stor. For alle dens sanne lemmer holder ennå urokkelig fast ved apostlenes lære og ved samfunnet i troen, i kjærligheten, i bønnen og så videre.

Dette inneholder nå en advarsel til de ugudelige, men en trøst og en lærdom for de gudfryktige. De ugudelige må vite at Guds hellige barn på jorden står alle som én mann. De tror med hverandre; de ber, sukker, gråter og gleder seg med hverandre. De hjelper ikke hverandre med børser og kårder, men med sine tårer og sin påkallelse. Den som bedrøver én av dem, bedrøver dem alle; den som drar den enes tårer og sukk over seg, må vente det samme fra alle.

Dette bryr verden seg vel ikke om, og den forstår det heller ikke. Men den får likevel ofte erfare at de troendes tårer blir til en flom, til en veldig strøm, og deres sukk til en sterk storm, som uventet kaster over ende all dens prakt og herlighet, trass og ondskap.

Men for de gudfryktige er det en trøst å vite at de har like mange forbedere som det lever sanne kristne på jorden. Og når de synes at de

fattige bønnene deres er altfor svake og ikke kan utrette noe særlig, da skal de med rette tenke på at så mange tusen troende sjeler ligger fram for Gud med sine bønner sammen med dem. Av mange små bekker blir det en stor å. Og har et rettferdig menneskes bønn så stor kraft når den er alvorlig, hva må da ikke de troendes skare kunne utrette med sine forente sukk!

Er du da fattig, forlatt, bedrøvet, anfektet, syk, forfulgt eller fengslet, så tenk på dette: Selv om nøden din skulle være så stor at du ikke kan be rett – slik det nok kan være i angst, sykdom og harde anfektelser – så ber hele mengden av troende daglig for de fattige, elendige og forlatte, for de anfektede hjertene og de urolige samvittighetene, for de syke, for dem som sitter uskyldig fanget, for de forfulgte og betrengte og så videre.

Disse felles bønnene er til stor nytte. De kommer nok først og fremst alle dem til gode som er i Kristi samfunn, men ofte også dem som ennå ikke er det.

Men lærdommen er denne: alle troende sjeler må nødvendigvis være medlidende, barmhjertige og gavmilde. De må se på nestens nød med et kjærlig hjerte og straks kjenne seg dratt til å stå ham bi med råd, hjelp og trøst. De som derimot er hardhjertede og verken kjenner eller bryr seg om nestens nød, har ingen grunn til å gjøre seg altfor store forhåpninger om sin kristendom. Nå vel, denne gangen vil vi tale videre om den troende sjels barmhjertighet og gavmildhet. Gud hjelpe oss at det må skje med frukt og nytte, for Jesu Kristi skyld! Amen.

Skal man tro gartnerne og andre naturkyndige, vil alle fruktene på et tre få smak av krydder dersom man, når treet spaltes og podes, legger inn litt kanelbark eller nellik. Likeså vil alle rosene på en busk dufte av ambra eller moskus dersom busken blir kløvd og fylt med litt av det når den plantes. Årsaken er lett å se. Siden krydderet eller ambraen er lagt inn i det innerste av treet og blir lukket inne og overgrodd av det, blir treets sevje farget og blandet med kraften fra dem. Derfor fører også fruktene som vokser fram av sevjen, denne kraften med seg.

Dette er et vakkert bilde på den sjelen der Kristus bor ved troen. Siden den er blitt et godt tre, kan den ikke bære annet enn gode frukter, og de slekter alle på sitt opphav, Herren Jesus, som bor i hjertet.

Jeg mener: alt en kristen gjør, sier, tenker og foretar seg, dufter og smaker av Herren Jesu kjærlighet, saktmodighet, vennlighet, barmhjertighet og godhet – av ham, fra hvis Ånd og nåde all hans kraft har sitt opphav. Dette har vi nå satt oss fore å se litt nærmere på, slik teksten vår gir oss anledning til.

For å begynne med (1) hvor *nødvendig* denne dyden er, og først vise at en troende sjel nødvendigvis må være barmhjertig, gavmild og velgjørende: dette kan godtgjøres av teksten vår på to måter. For det første ved at apostelen byr oss å *ikle oss* inderlig barmhjertighet, godhet, saktmodighet og så videre. Etter syndefallet kan mennesket på grunn av sin nakenhet og skam ikke være foruten klær. Viste det seg uten klær blant menneskene, ville det bli sett på som noe vemmelig og anstøtelig, ja, som rasende og vanvittig.

Slik er det nå også med den drakten apostelen sier at vi skal ikle oss, nemlig den inderlige barmhjertigheten, den medlidende og gavmilde medynken. Den må en kristen være kledd i. Ellers vil han i himmelen bli sett på som en hykler, en falsk kristen, ja, som en avsindig som våger å kalle seg et Guds barn og et Kristi lem, enda han verken vet eller vil vite noe av Kristi Ånd og sinnelag.

Derfor skulle en ønske at folk i vår tid ville legge like mye omhu i å følge den barmhjertige og kjærlige Herre Jesu mote som de legger i verdens narrestreker og dårskap. Hver og en vil overgå den andre i ytre prakt og vinne anseelse på den måten. Men når skal vi en gang kappes med hverandre og legge vinn på å overgå hverandre i saktmodighet, godhet og barmhjertighet, og slik bli elsket framfor andre? Hva hjelper det om vi daglig skifter klær på kroppen og pynter den med herlige smykker, når sjelen er fratatt sin åndelige pryd og er en gru for Gud?

I apostelens ord fortjener det først og fremst å legges merke til at han sier: Ikle dere da inderlig barmhjertighet, dere som er Guds utvalgte, hellige og elskede! Det er som om han ville si: Barn av rike og fornemme folk pleier å gå i prektige og kostbare klær. Men nå er dere Guds utvalgte, kjære nådebarn; derfor må dere også bære de guddommelige og åndelige dydene. «Vær barmhjertige, likesom også deres Far er barmhjertig» (Luk 6,36).

Apostelen kunne videre si: Tenk på den stand dere nå er i ved Jesu Kristi nåde! «Gud har utvalgt dere i Kristus før verdens grunnvoll ble

lagt; ikke på grunn av rettferdige gjerninger som dere hadde gjort, men etter sin miskunn frelste han dere» (Ef 1,4; Tit 3,5). Han har skilt dere ut fra verden og «kalt dere til samfunn med sin Sønn, Jesus Kristus» (1 Kor 1,9).

Før var dere urene, vanhellige og forkastet, men «dere har latt dere vaske rene, dere er blitt helliget, dere er blitt rettferdiggjort i den Herre Jesu navn og i vår Guds Ånd» (1 Kor 6,11). Dere er stenket med Guds Sønns, Jesu Kristi, blod og ved det renset fra all synd (1 Joh 1,7). Dere er blitt Guds barn og lukket inn i hans kjærlighet, nåde og farsomsorg.

Alt dette er skjedd av bare faderlig godhet og barmhjertighet, uten noen fortjeneste eller verdighet fra deres side. Dere nyter også hver dag vår Guds barmhjertighet og lever i hans kjærlighet og miskunn. Hvordan kan dere da være annet enn kjærlige og barmhjertige? Skulle ikke Guds velgjørenhet også gjøre deres hjerter velgjørende? Og så videre.

Nå, dette er det jeg så ofte har sagt og aldri kan si nok: Guds nåde, som fører oss over fra syndens stand til rettferdighetens stand, er ikke i sjelen som *steinen* i åkeren, som verken gror eller vokser, men som *såkornet*, som spirer, grønnes og bærer frukt. Den er ikke som et *bedervet krydder* som det ikke er noen kraft i, eller som *morkent tre* som lyser i mørket, men ikke har noen varme i seg. Nei, den er bare kraft, bare ånd, bare ild og liv, og ved den blir menneskehjertet forvandlet, fornyet, styrket, helliget og fylt med rettferdighetens frukter.

Guds kjærlighet, som er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd, er ikke i dem som *vin i glasset*, der den ikke kan vise sin kraft, men som vinen i magen, som sprer kraften sin ut i hele legemet.

En troende sjel som er rettferdiggjort ved Jesu Kristi blod og fortjeneste, er ikke som et *forgylt bilde* av tre eller stein, som bare er prydet med gull utvendig, men like fullt blir tre eller stein og ikke gjennomgår noen annen forandring enn at det ser bedre ut. Den er, med Luthers ord, som *hett vann* eller et glødende jern. Vannet og jernet blir nok vann og jern, men er likevel så gjennomtrengt av ilden at de har ildens art og liksom er blitt ett med ilden.

Disse lignelsene bruker jeg for at det skal bli klart at menneskets gjenfødelse og rettferdiggjørelse ikke er noe så lite og kraftløst som vår tids hyklere og munnkristne tror. Den fører med seg en

fullstendig forandring av hjertet; den gjør oss levende, virksomme, brennende, barmhjertige, velgjørende, vennlige – med ett ord: lik Kristus og kristne i sannhet. Som Kristus er, slik er også hans egne – ikke i samme fullkommenhet, men likevel oppriktig og redelig, også i sin skrøpelighet.

Men han er slik at hjertet hans straks koker av medlidenhet når han ser et bedrøvet og betrengt menneske. Som vi sa ovenfor, kjenner han menneskenes sult, tørst, bekymring, nød og byrde i sitt guddommelige hjerte, og han vil gjerne hjelpe hver den som trenger og ber om hans hjelp.

Når han har tatt med seg noen få brød og fisker ut i ødemarken til seg og sine, og han ser det sultne folket omkring seg, bryter han brødene og deler dem ut blant folket med sine velsignede hender. Han hadde en pung som Judas bar, og der ble det samlet det gudfryktige hjerter ga ham til livsopphold; men av den pleide han også å gi til de fattige (Joh 12,6; 13,29).

Og hvorfor trengs det mange ord? Han har jo villig satt alt inn for oss: sin ære, sin herlighet, sine krefter, sitt blod, sitt legeme og sitt liv. Villig gir han oss sin fortjeneste, sin rettferdighet og saligheten.

Den som nå hører ham til, har også hans Ånd og sinnelag. Den som er forent med ham i troen, blir ved ham og i ham barmhjertig, medlidende, kjærlig, gavmild og tjenstvillig. Han nyter ikke bare Kristi kjærlighet til glede for sin egen sjel, men streber også etter, i en slik kjærlighet, å glede andre, trøste og styrke dem og hjelpe dem så godt han kan. Og der en ikke merker noe av alt dette, der er det sannelig ingen sann kristendom, slik vi tidligere har forklart grundig ved mange anledninger.

Men vi vil nå ikke dvele lenger ved dette, men (2) også kort se på hva *slags* dyd barmhjertigheten er. For å si med få ord hva barmhjertighet er: den er en medlidende kjærlighet, en vilje og beredskap til å stå nesten bi med råd, hjelp og trøst når han er kommet i nød. Kjærligheten i sin alminnelighet ser på mennesket i enhver stand og lengter etter å gjøre ham godt. Barmhjertigheten derimot er særlig virksom og kommer fremfor alt til syne når den ser ham i nød og trengsel.

En *mor* elsker alltid barnet sitt og følger det overalt med hjertet og øynene. Men blir det sykt, blir kjærligheten liksom heftigere og viser seg i høyere grad og på en tydeligere måte.

Hun løfter og bærer det, steller og pleier det og taler vennlig til det. Ofte væter hun det med tårene sine når det ligger matt og kraftløst i fanget hennes. Hun lindrer og hjelper det så godt hun vet og kan, og ønsker at det snart må bli revet ut av faren og få igjen den helsen det hadde. Alt dette gjør hun fordi hennes morshjerte driver henne innenfra; det fornemmer barnets nød og liksom kjenner smertene dets.

Slik er det også med den kristne kjærligheten. Den er nok alltid vendt mot nesten, og han er alltid kjær og dyrebar for dens hjerte. Men når han er i sykdom, fattigdom, forfølgelse, hardt fangenskap eller annen trengsel, blir den så mye mer brennende og streber på alle måter og av ytterste evne etter å stå ham bi – med gode råd, med virkelig hjelp, med trøstende ord eller i det minste med inderlige bønner og sukk.

Slik nestens nød er mangfoldig, finner også barmhjertigheten alltid noe å gjøre, særlig i disse siste, vanskelige og sørgelige tider. Jeg vet ikke om et sant kristent hjerte noen gang kan være stille i dem. Det må stadig koke, ha medynk, hjelpe, gi råd og trøste, fordi alt er fylt av fattigdom og elendighet, trengsel, angst og nød.

Snart møter han et *fattig menneske* som ikke kommer noen vei med sitt tunge daglige arbeid, som nesten er blitt helt ødelagt av krigens utpressing, av sykdom eller andre ulykker, og hvis barn går nakne og skriker etter brød. Her må han hjelpe, mette, gi å drikke, kle og styrke det motløse hjertet.

Snart støter han på en *fattig enke* med en flokk forlatte farløse barn; dem må han besøke i trengselen deres og så godt han kan ta seg av som en trofast far. Snart hører han om et menneske i trengsel som er blitt grovt urettferdig behandlet ved vold og svik. Her må han være talsmann og så langt det er mulig verne, forsvare og berge ham, eller i det minste sukke med ham over verdens ondskap og søke å trøste ham.

Snart får han høre om en *syk* som nesten har mistet motet og er blitt utrøstelig på sitt lange og smertefulle sykeleie. Ham må han besøke og være lege og pleier for, og så godt han kan sørge for at han enten blir fri for sykdommen eller i det minste får den pleien han trenger og ikke blir liggende hjelpeløs.

Iblant får han vite at det er en anfektet og urolig samvittighet i nærheten. Har han da erfaring og vet hvordan et slikt hjerte har det, og hvordan man skal stå det bi og hjelpe det, gjør han det med kjærlig sinn. Hvis ikke, sender han sine sukk opp og øser ut sine tårer hos ham og roper i angst til Gud om trøst og hjelp.

Hører han om noen som er kastet uskyldig i fengsel, eller som er falt i hendene på barbariske folk og gjort til treller av dem, da «husker han på dem som er i fengsel, som om han var fange sammen med dem» (Hebr 13,3). Han bidrar gjerne med det han makter til å få dem fri, med forbønn eller virkelig hjelp, og påkaller Gud om at han vil holde dem oppe i troen og gi dem en standhaftig tålmodighet inntil enden.

Hører han om en døende, blir han gjerne hos ham med bønn, pleie og trøst til det siste. Og når enden er kommet, hjelper han så godt han kan til at legemet blir begravet på en kristen og hederlig måte, og så videre.

Alt dette gjør likevel ikke en kristen sjel for å vinne tom ære og anseelse i verden, heller ikke med et sløvt og kaldt hjerte, men av ren kjærlighet til Gud og nesten, i oppriktighet og enfold, ydmykhet og selvfornektelse. Den er flittig og ivrig i en slik øvelse og regner den dagen for tapt da den ikke har hatt anledning til det. Den venter heller ikke til noen gir den anledningen i hånden, men oppsøker den selv. Og når den treffer på et nødlidende menneske, trengs det ikke mye bønn, gråt og klage; den er straks villig til å hjelpe.

Den har alltid en utmerket talsmann for de fattige i sitt eget bryst, en som ofte taler før de elendige selv gjør det, nemlig Jesus Kristus, som bor i hjertet og hvis kjærlighet tvinger den til å gjøre godt og ta seg av de forlatte. Den gir og deler ikke ut sparsomt og gjerrig, men med gavmild hånd, lik en *såmann* som strør ut såkornet med full hånd. Den øver barmhjertighet med glede, og den er gitt «ikke bare å virke, men også å ville» (Rom 12,8; 2 Kor 8,10).

Den lar seg heller ikke holde tilbake av verdens utakknemlighet og ondskap, men gleder seg når den etter sin Guds forbilde kan la det regne over rettferdige og urettferdige, og når den kan vise sin gavmildhet også mot dem som ikke setter pris på den.

Den ser straks hen til sin Gud og Herren Jesus og sier: Hvor mye godt gjør ikke vår Gud daglig mot verden, og hvor liten takk får han

ikke for det! Skulle jeg da undre meg om verden takker meg lite for det lille jeg gjør? Min Jesus har utøst sitt dyrebare blod for alle mennesker, og likevel setter de fleste av dem ingen pris på ham. Skulle man da sette så stor pris på meg for min usle skjervs skyld?

Kjærlighetens og barmhjertighetens kilde mangler heller aldri vann; den renner alltid og tørker aldri ut. Den er ikke som en *regnbekk* som står tom i den heteste sommertiden, men som et *kildevell* som kommer fram fra jordens dypeste kløfter og selv i den største hete gir kaldt og friskt vann.

Å øve barmhjertighet og gjøre kjærlighetens gjerninger er den gudfryktige sjelens dagsverk, som den daglig utfører. Det er dens hverdagsklær, som den ikledde seg med Kristus Jesus i dåpen, og som den ikke engang legger av om kvelden. For selv om en kristen legger av seg alle andre klesplagg om kvelden, beholder han likevel *det* på som apostelen taler om i teksten vår: «Ikle dere, som Guds utvalgte, hellige og elskede, inderlig barmhjertighet!»

Når han går til ro, tenker han: Se, Gud være takket, jeg legger meg frisk og glad og med rolig hjerte i fred til hvile i min gode og makelige seng.

Akk, hvor mange er det ikke blant mine kjære medkristne som legger seg med sorg og hjertevondt – som ikke får sove for sin urolige samvittighet, sine sorger, anfektelser og andre trengsler! Hvor mange går ikke til sengs mette av tårer, trette av sukk og tungt arbeid! Hvor mange syke klynker, sukker og stønner ikke på sitt leie og får ingen ro for smerter og hjerteangst, og så videre.

Akk, nådige og barmhjertige Gud, du ser og kjenner alle dem som roper til deg i sin nød og angst. Du ser tårene deres, du hører deres gråt, sukk og klager. Akk, ha medynk med dem, og hjelp alle dem som trenger din hjelp! Og så videre.

Sannelig, en sann kristen, som er en prest for Gud, må ikke legge hodet til hvile om kvelden før han har båret fram sitt offer for sin Gud, lagt fram for ham all nøden til sine medkristne og bedt for dem av et medlidende hjerte.

Og når han sovner, må han gripe og holde fast Herren Jesus med sin høyre arm, troens arm, og nesten med den venstre, kjærlighetens arm. Når han ikke kan sove om natten, må han ikke hengi seg til unyttige bekymringer og tomme tanker, men tenke på sin Jesus og

omhyggelig rådføre seg med ham om hvordan han best kan og vil tjene Gud og nesten og øve seg i barmhjertighet.

Én ting må jeg ennå si: den troende sjelens barmhjertighet strekker seg også til buskapen og de ufornuftige dyrene, etter den vise kongens ord: «Den rettferdige har omsorg for sin buskap, men den ugudeliges hjerte er hardt» (Ordsp 12,10).

En kristen vil ikke plage dyret sitt med altfor tungt og langvarig arbeid, ikke slå det med grusomhet og ubarmhjertighet, langt mindre forbanne det på det skrekkeligste. Han vil gi det fôr og unne det hvile i rette tid. Og ser han det gå seg vill eller ligge under byrden, vil han gjerne, etter Guds bud, føre det tilbake og reise det opp igjen. Finner han et fuglereir på veien, vil han ikke ta både moren og ungene og drepe dem (2 Mos 23,4–5; 5 Mos 22,3–4.6–7).

Når han må slakte noe av buskapen sin, husker han vel at Gud har gitt sitt folk frihet til å gjøre slikt og bruke skapningene, ikke bare til det de trenger, men også «etter det du har lyst til». Likevel legger han vinn på å frykte Gud også i dette, og tåler ikke at det som må dø, blir pint lenge. Ofte ønsker han også at vi jo før jo heller må bli fridd fra dette dødens legeme, så vi ikke lenger skal trenge noen mat og dermed heller ikke noe drap.

Dette har Gud Herren ikke bare befalt; han har også stilt seg selv fram som et eksempel for oss. For «mennesker og dyr frelser du, Herre!» (Sal 36,7). «Han lar gresset gro for feet.» «Dyrene gir han føde, ravnunger som skriker.» «Du lukker opp din hånd og metter alt levende med det som er godt for dem» (Sal 104,14; 147,9; 145,16).

Han er som en husfar på landet som har sin glede i å lokke sammen fjærfeet sitt – duene, hønene, gjessene, endene og kalkunene – og strør ut fôret til dem med gavmild hånd.

Ja, han har også medynk med buskapen når han må straffe. Det leser vi i profeten Jonas historie, der Gud Herren taler slik når han gir ham grunnene til at han vil skåne den botferdige byen Ninive: «Du har medynk med kikajontreet, som du ikke har hatt noe strev med … Skulle da ikke jeg ha medynk med Ninive, den store byen, hvor det er mer enn tolv ganger ti tusen mennesker som ikke vet forskjell på høyre og venstre» – med denne talemåten beskrives barn – «og dertil en mengde dyr!» (Jona 4,10–11).

Et troende hjerte husker også at dyrene hører med til skapningen, den som apostelen sier «sukker» under forgjengelighetens trelldom, «stønner som i veer» og venter med lengsel på at Guds barn skal åpenbares (Rom 8,19 flg.). Det vet at man kan synde også mot et umælende dyr når man mishandler det i ubetimelig, halvt rasende vrede. Og det vet at den som er vant til å fare hardt fram mot dyrene, lett venner seg til grusomhet og ubarmhjertighet, og at han siden heller ikke nøler med å vise den mot sin neste.

Tertullian har med full rett sagt at Gud Herren ga de budene om barmhjertighet mot buskapen som er nevnt ovenfor, for at menneskene skulle øve seg i vennlighet og godhet mot dyrene og så få det desto lettere med å vise den samme godheten mot sine like.

Også hedningene har ved naturens lys innsett at ubarmhjertighet og grusomhet ikke sømmer seg for mennesket, det edleste av alle skapninger. I Athen hendte det at en spurv som ble forfulgt av en hauk, fløy inn under kappen på en rådsherre. Han drepte den straks, enda han burde ha spart livet dens. Rådet dømte ham til straff som et ondt og ugudelig menneske – ikke fordi han hadde drept en spurv, men fordi han hadde avslørt et så grusomt sinn.

En mann ved navn Praxiteles hadde flådd skinnet av en levende vær, og rådet dømte ham til pisking fordi han hadde behandlet det stakkars dyret så grusomt. Likeså dømte de en gutt til døden som moret seg med å stikke ut øynene på kråker. De mente at en slik grusomhet var tegn på et gjennomfordervet og svært farlig sinnelag, som kunne bryte ut til ulykke og fordervelse for mange andre når han vokste til.

Her kan jeg ikke la være å føye til et eksempel på hvordan Gud selv har straffet grusomhet mot et stakkars dyr. I en viss by hendte det at den gale pøbelen i kåthet og overmot flådde huden av en levende okse og så lot den løpe omkring i alle gatene. Men denne gjerningen mishaget den barmhjertige Gud så sterkt at byens lykke og blomstring etter hans dom litt etter litt tok av, og fra den tid sank den ned i stor elendighet.

Det vi hittil har sagt om den troende sjels barmhjertighet og godgjørenhet, vil vi nå belyse med noen merkverdige eksempler før vi går over til å vise hvordan denne læren skal brukes.

Job sier: «Gråt jeg ikke selv over den som hadde harde dager? Sørget ikke min sjel over den fattige?» (Job 30,25). Og et annet sted sier han at han ikke har nektet fattigfolk det de ønsket, og ikke latt enkens øye tæres bort – det øyet som så så bedende og tårefullt på ham og ventet hjelp. Han har ikke ett brødet sitt alene uten å la den farløse få ete av det; nei, fra sin ungdom av har han fostret ham som en far, og fra han var barn har han tatt seg av enken (Job 31,16 flg.).

Om Anna av Østerrike, gemalinne til den spanske kongen Filip den tredje, fortelles det at hun hengte punger fylt med gull på sønnene sine, Filip den fjerde og Ferdinand, mens de ennå var ganske små. Slik vente hun dem til villig og glad å gi til de fattige med sine små barnehender. Jeg har også lest om en annen gudfryktig mor som hadde sju barn. Når hun hver dag besøkte de syke eller satt hos de døende, tok hun ikke bare med seg ett eller to av barna; hun ga også hvert av dem sitt eget fattige og nødlidende menneske som det daglig skulle gjøre godt mot.

Å, hvor lykkelig er ikke det barnet som har slike foreldre, og som villig følger deres gudfryktige veiledning! Å, hvor salige er ikke de foreldre som fra barna er små, formaner dem til å samle seg skatter i himmelen og gjøre de fattige til sine venner, og som så å si gir dem kjærlighet og godgjørenhet inn med morsmelken!

Merkverdig er også det som hendte med noen medlidende og barmhjertige mennesker i Samaria. Etter Guds rettferdige dom var Judas folk blitt slått av Israel, og en stor mengde kvinner, sønner og døtre ble ført bort som fanger.

Da refset profeten Oded de seierrike israelittene og sa: «Herren, deres fedres Gud, har i sin harme over Juda gitt dem i deres hånd. Men dere har hogd ned blant dem med slik vrede at det er nådd like til himmelen. Og nå tenker dere på å tvinge Judas og Jerusalems barn til å være treller og trellkvinner for dere.»

Men også noen menn blant overhodene for Efraims barn sto fram – navnene deres har Den Hellige Ånd latt skrive opp i Bibelen til evig minne. De ville ikke tåle at fangene ble ført inn i byen, men overtalte folket til å la dem gå.

Så «tok de fangene og kledde alle som var nakne blant dem, med klær som de tok fra hærfanget. De ga dem både klær og sko, mat og drikke, og salvet dem. Og alle de skrøpelige blant dem satte

de opp på esler og førte dem til Jeriko, Palmebyen, til brødrene deres» (2 Krøn 28,8 flg.).

Det er nok ikke for ingenting at navnene på disse mennene er nevnt, og at kjærlighetsgjerningen de viste de stakkars fangene, er beskrevet så utførlig. Herren har villet lære oss med dette at han alltid ser med et særlig nådig øye til de barmhjertige. Han glemmer ikke deres velgjerninger, men skriver dem opp i sin bok og lønner dem rikelig.

I Apostlenes gjerninger sies det om Tabita i Jaffa at hun «var rik på gode gjerninger, og hun ga mange almisser». Videre fortelles det at enkene som hun hadde sørget for med klær, sto gråtende rundt apostelen Peter etter hennes død, og viste ham «kapper og ytterkapper» som hun hadde laget mens hun var blant dem (Apg 9,36 flg.).

At hun var rik på gode gjerninger og almisser, vil si at hun flittig hadde øvd seg i dette og gjort mye godt mot de fattige. Slik vil også apostelen at de som er rike i denne verden, skal «gjøre det gode, være rike på gode gjerninger, være gavmilde og gjerne dele med andre» (1 Tim 6,17–18).

Nå skulle man tro at ingen blir rik, men fattig, av å gi mange almisser. Men Den Hellige Ånd lærer at den som har gitt mye bort og delt mest, han er rik. Alt det gode vi gjør mot Herren Jesu trengende lemmer, blir jo ført inn i hans regnskap og dagbok, og vi har en nådelønn å vente av ham. Derfor er i sannhet *den* rik som har mest utestående og mest å vente hos en slik Herre.

Og når det sies at enkene med tårer i øynene viste Peter klærne som Tabita hadde laget med egne hender og gitt dem, er det et vakkert forbilde på det som skal skje på den ytterste dag for Guds åsyn. Da skal de gudfryktige fattige prise almissene fra sine gavmilde velgjørere og så å si legge dem fram for alle.

Til denne beretningen passer det godt det som en navnkundig teolog forteller om fru Anna Margareta, landgrevinne av Hessen, født grevinne av Diepholz og den siste av denne eldgamle grevelige slekten. Hun var så gavmild og godgjørende mot tiggerne at de fattige i landet kalte henne den andre hellige Elisabet.

De elsket henne så høyt at da hun sovnet salig inn, og hennes fyrstelige lik ble lagt i jorden i Butzbach den 1. september 1610, sluttet de fattige fra hele landet omkring seg i stor mengde til gravfølget. Der

klaget de av hjertet over at deres fyrstelige landsmor var gått bort. Ved dette kristelige skuespillet, som man bare ved få fyrstelige og grevelige begravelser har sett maken til, ble øynene fylt med tårer på hver den som så det. (*Dr. Dietrich, om almisser.*)

Også den romerske offiseren Kornelius er et eksempel som fortjener å bli betraktet (Apg 10,1 flg.). Om ham sies det at han var en from mann og fryktet Gud med hele sitt hus, ga mange almisser til folket og ba alltid til Gud.

Derfor lar Gud en engel forkynne for ham: «Dine bønner og almisser er steget opp for Guds åsyn, så han er blitt minnet om deg.» På jorden blir almisser ofte glemt – noe de troende for øvrig ikke har noe mot, for de vil helst at den venstre hånden ikke skal vite hva den høyre gjør. Men i himmelen blir de skrevet opp i Guds *minnebok* (Mal 3,16).

Det fortelles om Ludvig den tolvte, konge av Frankrike, at han hadde en egen bok der han selv skrev opp navnene på dem som hadde gjort seg fortjent av ham og riket hans. Slik kunne han, når anledningen bød seg, sette slike menn i høye æresstillinger framfor andre.

Og ved keiserhoffet i Konstantinopel fantes det et embete som ble kalt minneembetet. Det skulle skrive opp navnene på dem som hadde oppført seg vel og gjort god tjeneste i krigen og på andre måter, og minne keiseren om dem, så de fremfor andre kunne bli forfremmet til store embeter og påskjønnet med passende lønn.

På samme måte – om jeg ellers tør framstille de himmelske ting på menneskelig vis – lar også Gud skrive opp i sin bok navnene på dem som i den stridende kirke på jorden har tjent ham trofast, og særlig dem som av hjertet har tatt seg av Kristi trengende lemmer. Slik kan de bli husket i sin tid og lønnet med timelig og evig velsignelse.

Å, for en sterk spore til bønn og almisser ligger det ikke i en slik betraktning! Hvem vil ikke gjerne gråte, sukke og be når han vet at alle tårer blir ført inn i Guds register? (Sal 56,9). Hvem vil ikke gjerne gi til de fattige når han vet at hver mark og skilling blir skrevet opp i Guds bok, og at ikke en gang *et beger vann* som gis til hans egne i tro og kjærlighet, skal bli glemt eller bli uten lønn? (Matt 10,42).

Den hellige apostel roser også de kristne menighetene i Makedonia for deres godgjørenhet, og det med svært merkverdige ord. «Brødre,» sier han, «nå vil vi fortelle dere om den nåde Gud har gitt menighetene i Makedonia.» Legg merke til at det er en særskilt nåde fra Gud

når man med villig og glad hjerte hjelper de fattige, og at man må be Gud om en slik nåde.

«De har vært hardt prøvd i trengsler, men likevel er det av deres overveldende glede og deres dype fattigdom strømmet fram en rikdom på oppriktig godhet.» Hjertet deres fløt over av lyst og glede til å vise kjærlighet og barmhjertighet, som et kar som er fullt. Deres store fattigdom ga en rikelig almisse, slik en kilde gir sitt vann.

De var selv i stor trengsel og var blitt svært fattige, så man skulle ikke tro at de kunne ha en tanke til overs for andre fattige. Likevel strømmet det mot all formodning en rik og liflig kilde fram av denne sandete og tørre grunnen.

«For de ga etter evne, det kan jeg bevitne, ja, over evne, av egen drift.» Man hadde ikke mye bry med dem; man trengte verken å be eller formane dem mye. De unnskyldte seg heller ikke med sin egen nød, men ga nesten over evne, av egen drift og med glade og villige hjerter.

Disse kjære sjelene visste godt at det etter vår Frelsers ord er «saligere å gi enn å ta imot». De visste hvor høyt Gud setter det at man gleder hans elendige og forlatte barn med trøst og hjelp. Slik har de etterlatt oss et eksempel på hvordan vi skal gjøre godt med glade hjerter og ikke en gang la oss holde tilbake av trengsel og fattigdom.

Men nå vil vi gå over til å vise hvordan denne læren skal brukes. Vårt hovedmål med dette møysommelige, men likevel salige arbeidet er så langt det står til oss, å reise opp igjen den forfalne kristendommen. Derfor formaner vi for det første enhver til på ny å prøve sin kristendom nøye etter denne læren, og alvorlig undersøke om han hittil har vist sin tro ved barmhjertighet og godgjørenhet mot sin neste.

Dere kristne sjeler er nok overbevist av Guds ord om at en troende sjel nødvendigvis også må være en barmhjertig og godgjørende sjel. Det er ikke overlatt til vårt eget forgodtbefinnende om vi vil ta oss av de trengende eller ikke; vi *må* gjøre det, og det av hjertet, villig og med glede. Ellers blir vi regnet blant hyklerne og Guds fiender og har det fryktelige tordenslaget å vente på den ytterste dag: «Gå bort fra meg, dere som er forbannet, til den evige ild, som er beredt for djevelen og englene hans. For jeg var sulten, og dere ga meg ikke mat» osv. (Matt 25,41 flg.).

Sammen med dette bør vi også tenke over disse ordene av Den Hellige Ånd: «Den som lukker sitt øre for den fattiges skrik, han skal selv rope, men ikke få svar. Den som gir til den fattige, skal ikke lide nød, men den som lukker sine øyne, får mange forbannelser» (Ordsp 21,13; 28,27). «Men den som har jordisk gods og ser sin bror lide nød og likevel lukker sitt hjerte for ham, hvordan kan kjærligheten til Gud bli værende i ham?» (1 Joh 3,17). «For dommen skal være uten barmhjertighet mot dem som ikke har vist barmhjertighet» (Jak 2,13).

Så prøv dere da selv, mine kjære medkristne, og undersøk om dere finner et virkelig medlidende, barmhjertig og godgjørende hjerte hos dere! Har dere tatt nøden til hjertet når dere har sett eller hørt om et bedrøvet og nødstedt menneske? Har dere kjent hans trengsel som deres egen, og av hjertet lengtet og strevd etter å være ham til trøst og hjelp?

Har dere i disse siste, vanskelige tider, da nøden er stor overalt, omsorg for de elendige og trøstesløse? Ber dere for dem, og er dere rede til å hjelpe dem etter evne? Har dere bedt Gud om at han vil vise og føre gudfryktige fattige til dere, og slik gi dere anledning til å vise barmhjertighet? Er det deres glede å komme en fattig kristen til hjelp når dere har anledning?

Hvordan oppfører dere dere mot enker og farløse, mot de syke som ligger i usle hytter og kjellere, og mot andre som lider urett, er i nød og sorg? Pleier dere å besøke dem i deres trengsel? Har dere noen gang grått over deres elendighet, talt trøstende til dem og etter evne gitt dem pleie, vern og hjelp? Hvor er de sultne som dere har gitt mat, de tørste som dere har gitt å drikke, de nakne som dere har kledd, de elendige som dere har besøkt og forsynt med det de trengte?

Dere roser dere av at Jesus Kristus bor ved troen i hjertene deres, at dere har og holder hans ord og tar imot hans nattverd. Men hvor er Jesu kjærlige hjerte, hans trøsterike munn, hans medlidende øye og hans hjelpende hånd? Dere roser dere av troen; men hvor er kjærligheten, barmhjertigheten, godgjørenheten? Treet med løvet ser jeg nok, men hvor er fruktene? Hvor er de vennene dere har gjort dere ved den urettferdige mammon? Hvor mye av eiendelene deres har dere hittil brukt til almisser? Hva står det på utgiftssiden og på inntektssiden i regnskapet deres?

Akk, jeg frykter for at om mange skulle føre regnskap over utgiftene sine i et år, ville det komme til å ligne regnskapet til en viss klosterbror. Det lød slik: Gitt til de fattige 3 gylden, til skoler 10 skilling, til enker 1 gylden, til musikanter 6 gylden, til bakeren 54 gylden, til landflyktige 4 skilling, til snekkeren 10 gylden, til vaskekonen 3 gylden, til litt av hvert av byggearbeid 18 gylden, til gjestebud 68 gylden.

Ja, hvem vet om mange engang kunne regne seg til å ha brukt så mye på fattige, enker, fremmede og andre elendige mennesker? Prakt og overdådighet, den kresne ganen, det lystne øyet og hjertet tar det meste, og resten gjemmer gjerrigheten bort – og djevelen har nøkkelen til den.

Her kommer jeg til å tenke på en velstående borger i en navnkundig nedersaksisk riksby. En prest på stedet pleide å fortelle om ham at han hadde en nabo som han ellers satte stor pris på og holdt godt vennskap med. Så kom denne naboen i forlegenhet og skulle betale ut noen penger som han ikke hadde for hånden.

Han gikk til borgeren, og med mange bønner og forsikringer om at han verken kunne eller skulle tape noe på det, fikk han ham så langt at han gikk bort til kisten der han holdt de mange rede pengene sine fanget, for å hjelpe ham med den summen han trengte. Men da han hadde åpnet den og så på de kjære dalerne sine, lukket han den igjen, kom tilbake og sa: «Jeg kan ikke gjøre det, nabo.»

Naboen ba igjen og sa at han jo – det visste borgeren selv – var helt sikker på å kunne betale pengene tilbake om noen få dager. Han kunne lett få dem et annet sted, bare han ville gå dit og hente dem; men han hadde heller villet låne dem av ham, sin kjære nabo, enn av andre, og så videre.

Slik fikk han ham riktignok bort til kisten for annen gang, men også denne gangen kom han tilbake og sa: «Jeg kan ikke gjøre det.» Så fast tillukket var hjertet, og så stor makt hadde mammon over dette elendige mennesket at han ikke våget å røre den. (*En gylden er omtrent to ort i norske penger.*)

Akk, han har kanskje mange brødre og søstre blant dagens kristne. Slik magneten trekker jernet til seg, slik trekker dessverre pengene menneskenes hjerter til seg. For å framstille hvordan det står til i verden nå, malte en viss gudfryktig mann en mengde hjerter på et

bord. Over dem kom to hender ned fra skyene; den ene holdt et bilde av Jesus Kristus, den korsfestede, den andre en stor minnemynt. Ved Kristi bilde hang knapt ett eller to hjerter, men ved pengene svært mange. Overskriften var: «Å, dere forblindede hjerter!»

Den hellige Augustin undret seg i sin tid storlig da han så at en jernnål på et bord fulgte hånden som førte magnetsteinen under bordet. Nå til dags har man større grunn til å undre seg over at pengene har så stor makt til å bøye, lede og føre hjertene, til å gjøre dem harde og myke, til å åpne og lukke dem.

Historien forteller at enkelte kongelige personer som var falt i fiendens hender, ble lagt i lenker av gull eller sølv, slik det gikk med Dareios, Zenobia og andre. Men nå kan man si at de fleste mennesker går i slike lenker av gull og sølv, selv om de ikke tror det selv. Å, hvor mange menneskers hjerter, øyne, hender og føtter har ikke djevelen bundet og lenket, så de verken kan eller vil gi sin trengende neste noen hjelp!

Å, hvor mange er det ikke som man skulle tro ikke har noe hjerte i livet, eller som i alle fall må ha et hjerte så hardt som stein og stål! For de fattige og elendige, enkene og de farløse, de som lider urett og nød, kan så ofte verken finne fram til dem eller mykne dem med sine sørgmodige blikk, sine bedende ord, sine mange tårer, sukk og klager.

De fleste mennesker er nå om dagen som «sparebøssene»: de tar alltid imot det man slipper ned i dem, men gir ingenting fra seg før de blir slått i stykker. Kistene, kjellerne og loftene deres er som «Dødehavet» i jødenes land, som sluker og forderver alt vannet fra Jordan.

Gud har ingen kreditt lenger her i verden; ingen vil betro ham noen få penger, enda han i sin sannferdighet lover å gi det igjen hundrefold. Derfor ligger Lasarus overalt utenfor dørene, sukker, gråter og klager; men ingen ser til ham eller bryr seg om ham. Ubarmhjertigheten har tatt overhånd blant høy og lav og hersker både i fredstid og krigstid.

For en tid siden fortalte man at en ansett general hadde sagt at han skulle ønske naturen hadde gitt ham et hardt hjerte. Da kunne han desto villigere utføre kongens befalinger og slapp å la seg villede av undersåttenes klager og sukk. Noe slikt er uten tvil et tegn på at det ikke er den kjærlige og barmhjertige Jesus, men den hatefulle og

grusomme djevel som hersker i menneskenes hjerter – og det har alle kristne sjeler god grunn til å forferdes over.

Nå da, mine kjære tilhørere! Her må dere igjen velge og ta parti og for Guds åsyn si hvem dere vil holde med: med den kjærlige Herre Jesus, deres Frelser, eller med den ubarmhjertige djevelen, menneskenes fiende. Her hjelper ingen skinnkristendom, ingen kirkegang, ingen prekenhøring, intet skriftemål, ingen nattverdgang, ingen selvros av troen; her må det være hjerte, gjerning og frukt.

Jeg tror at den rike mannen var en jøde som flittig gikk i synagogen på sabbaten. Han kan nok også ha ført et hederlig liv for verdens øyne. Men da ubarmhjertigheten, og dermed Satan, hadde tatt hans hjerte i besittelse, hjalp ingenting av dette ham; full av håp om himmelen havnet han i helvete.

Det er også dette Luther sikter til når han sier: «Du trenger ikke spørre hva du skal gjøre utenfor deg selv. Se på din neste, så vil du finne nok å gjøre, om det så var tusen av deg. Bare bedra ikke deg selv; tro ikke at du skal komme til himmelen med bønner og kirkegang, med stiftelser og gavebrev, om du går din neste forbi. Går du forbi ham, skal han ligge i veien for deg der oppe, så du må gå forbi himmelporten, slik den rike mannen gjorde.»

«Dere er Guds utvalgte, hellige og elskede! Ikle dere da inderlig barmhjertighet» (Kol 3,12). «Vær barmhjertige, likesom også deres Far er barmhjertig» (Luk 6,36). «Kom de hellige til hjelp i deres nød. Gled dere med de glade, og gråt med de gråtende!» (Rom 12,13.15). «Husk på dem som er i fengsel, som om dere var fanger sammen med dem, likeså dem som blir mishandlet, for dere er jo selv i legemet!» (Hebr 13,3).

Ha medynk med den tusenfoldige nøden og de uutholdelige byrdene som kristenheten i våre dager sukker under, og med de utallige tårene den feller hver dag! Hold dere borte fra verdens vellystige glede, og hjelp deres nødstedte og dypt bedrøvede medkristne å be, sukke og klage. Kanskje den kjærlige og barmhjertige Gud da vil framskynde den kjære ytterste dag og gjøre ende på all elendighet, all styggedom, all ubarmhjertighet og all ugudelighet ved vår Herre Jesu Kristi herlige åpenbaring!

Gi i mellomtiden råd, hjelp og trøst der dere kan. Regn den dagen som tapt da dere ikke har gjort, sagt eller tenkt ut noe til trøst for deres bedrøvede medkristne!

Merker dere hos dere selv et hardt hjerte, som er trygt i sin overflod og velstand og bare bryr seg lite om Josefs skade, så bli forferdet over det. Hold ikke opp med å kjempe mot det med ivrige bønner, med stadig å holde Guds vilje fram for det, med å betrakte Herren Jesu søte og medlidende hjerte, med forsetter som fornyes hver dag, med vedvarende øvelse og stadig bot og omvendelse, til dere får overhånd og har fått det formet etter deres Frelsers hjerte.

Men legg særlig vinn på «godgjørenhet og gavmildhet mot de fattige», som Skriften innskjerper så sterkt. Den hellige apostel Paulus forteller at de tre fremste apostlene, Jakob, Peter og Johannes, ga ham og Barnabas hånden på at disse to skulle forkynne blant hedningene, og de selv blant jødene. Men de satte samtidig uttrykkelig som vilkår at Paulus og Barnabas skulle huske på de fattige og samle inn en hjelp til dem blant hedningene.

Jeg kan si at også vår Frelser har gjort en overenskomst med oss, og den har han stadfestet ved å gi oss ikke bare sin hånd, men sitt allerhelligste legeme og blod. Den går ut på at vi ved troen på ham skal få rettferdighet, syndenes forlatelse og saligheten. Men han har samtidig satt som vilkår at vi ikke skal glemme de fattige og ikke svikte hans trengende lemmer på jorden.

Det er over all måte trøsterikt for de fattige, og over all måte verdt å tenke på for de rike, at Gud Herren i sin lov har befalt og foreskrevet så mye til trøst for de fattige.

«Når det er en fattig hos deg,» sier han, «blant dine brødre i noen av byene i det landet som Herren din Gud gir deg, da skal du ikke være hardhjertet og lukke din hånd for din fattige bror, men du skal lukke opp din hånd for ham og låne ham det han mangler og trenger til. For fattige kommer det alltid til å være i landet. Derfor byr jeg deg og sier: Du skal lukke opp din hånd for din bror, for de trengende og fattige som du har i ditt land» (5 Mos 15,7.8.11).

Han viste dem også noen måter de kunne hjelpe de fattige på uten å merke savnet særlig selv. I det sjuende året skulle jorden hvile og ligge, så de fattige kunne ete det som vokste der. Når de høstet grøden

i landet, skulle de ikke skjære kornet helt ut til den ytterste kanten av åkeren, og heller ikke sanke opp aksene etter innhøstingen.

Når de hadde høstet vingården, skulle de ikke holde ettersanking. De skulle heller ikke slå ned olivene to ganger, eller vende tilbake og hente et kornbånd som de hadde glemt på åkeren, men la alt slikt bli igjen til den fremmede, den farløse og enken. «Jeg er Herren deres Gud,» legger han til.

Ja, Herren hadde til og med befalt at folket hans hvert tredje år skulle gi en egen tiende av avlingen og la den bli igjen innenfor byportene. Så skulle levitten komme, og den fremmede og den farløse og enken som bodde i byen, og ete seg mette. Dette budet gjør Herren søtt med løftet: «for at Herren din Gud må velsigne deg i alt det arbeidet du tar deg fore» (2 Mos 23,11; 3 Mos 19,9; 23,22; 5 Mos 24,19 flg.; 14,28–29).

Det samme har han gjentatt gjennom sine profeter og lagt folket sitt på hjertet. «Er det ikke dette,» sier han gjennom Jesaja, «at du bryter ditt brød til den som sulter, og lar hjemløse stakkarer komme i hus – når du ser en naken, at du da kler ham, og at du ikke drar deg bort fra dem som er av ditt eget kjøtt og blod? Da skal ditt lys» – det vil si din lykke – «bryte fram som morgenrøden, og din legedom» – det vil si din framgang i timelige og åndelige ting – «snart spire fram» (Jes 58,7–8). Og gjennom Sakarja: «Vis miskunn og barmhjertighet mot hverandre. Undertrykk ikke enker og farløse, fremmede og arminger» osv. (Sak 7,9–10).

Også i Det nye testamente har vår kjære Frelser talt om de fattige og sørget for dem av hjertet. «Gi til den som ber deg,» sier han, «og vend deg ikke bort fra den som vil låne av deg» (Matt 5,42).

«Selg det dere eier, og gi det som almisser! Gjør dere pengepunger som ikke eldes, skaff dere en uforgjengelig skatt i himmelen, der hvor ingen tyv kommer til, og møll ikke tærer» (Luk 12,33). «Når du gjør gjestebud, da innby fattige, vanføre, lamme, blinde. Da skal du være salig. For de har ikke noe å gi deg igjen. Men du skal få det igjen i de rettferdiges oppstandelse» (Luk 14,13 flg.).

Men fremfor alt er dette kraftige ordet merkverdig: «Gjør dere venner ved den urettferdige mammon, for at de, når den svikter, kan ta imot dere i de evige boliger!» (Luk 16,9).

Her ligger det tre hovedgrunner til at man bør gjøre godt mot de fattige. Han kaller rikdommen eller det timelige gods den urettferdi-

ge mammon fordi den som regel ikke er altfor vel ervervet og samlet, heller ikke alltid brukes til det beste, og ikke blir eid og forvaltet på rett måte.

Når man teller mange penger, blir man skitten på fingrene. Det kan minne oss om at det som oftest blander seg en eller annen urett og ubillighet inn i pengesaker. Der det er mange penger, er det som oftest også mye verdenskjærlighet, hovmod, forakt for nesten, overdådighet, fråtsing, utukt og ubarmhjertighet mot de fattige.

Derfor vil vår Frelser si: Dette skrapet er ikke til noen annen nytte for dere, men er ofte svært farlig for sjelene deres; det pleier gjerne å smitte dem med urettferdighet og dra dem kraftig til synd. Gjør dere derfor venner med det, så det i det minste på en måte kan bli til gagn for dere!

Noen lærde har også oversatt ordene «den urettferdige mammon» med «den svikefulle mammon». De har vist at dette stemmer med hebraisk og syrisk språkbruk, og at ordet «urettferdig» i vers 11 i dette kapitlet står som motsetning til «sann», der Jesus sier: «Dersom dere ikke er tro i den urettferdige mammon, hvem vil da betro dere de sanne skatter?» Det samme synes også den hellige evangelist Markus å gi til kjenne når han etter Herrens munn taler om «rikdommens bedrag» (Mark 4,19).

Og mammon kan med full rett kalles svikefull, eller, som apostelen kaller den, *usikker* og uvarig (1 Tim 6,17). Den er ikke bare usel og forgjengelig, men også svært flyktig og ustadig. Mange som har arvet en stor formue etter foreldrene og hadde den i eie i ungdommen, må lide nød i alderdommen, ja, til og med tigge brødet sitt ved annenmanns dør. Og ingen, om han så har så mye gods han vil, kan være sikker på å beholde det til slutten, for det er utsatt for så mange slags tilfeller.

Men særlig må rikdommen kalles svikefull fordi den – hvor stor den enn regnes for, og hvor høyt den enn verdsettes – ikke kan hjelpe et menneske det minste i den siste og største nød. Den kan ikke gi den bedrøvede sjel noen trøst eller den urolige samvittighet noen ro. Den som stoler på *den* og ikke har noe annet i samvittighetsangsten og dødsnøden, han finner seg skammelig bedratt.

Den ligner *lyktemennene*, som med sitt falske lys fører mange ut i myrene. Den er som en *falsk mynt* som mange lar seg prakke på, men når de vil gi den ut, er det ingen som vil ta imot den.

Den rike fråtseren ble forledet av sin rikdom og styrtet i fortapelse. Og om mange mennesker kunne ta med seg alle pengene sine ut av verden, skulle de erfare, om enn for sent, at de i det andre livet ikke er verdt noe, men regnes for regnepenger og falsk mynt.

Siden rikdommen altså, vil vår Frelser si, er så usikker og ustadig, og dere ikke en gang vet om dere skal få beholde den til deres siste stund – og siden den heller ikke kan gi dere noen hjelp i åndelig nød, men kan bli svært farlig for sjelene deres om dere ikke ser dere godt for – så del den ut, og gjør dere venner med den mens dere ennå lever! osv.

Vår Frelser sier videre: «Når dere kommer til kort.» Det er som om han ville si: Den tiden kommer likevel da dere må forlate alt og gå nakne og bare ut av verden igjen, slik dere kom inn i den. Dere kan være så rike dere vil nå, men fattige og elendige må dere skilles fra dette livet. Da vil dere se dere engstelig om etter trøst, og dere vil være bekymret for hva som skal bli av deres stakkars sjel.

Bruk derfor eiendelene deres slik at dere *da* kan ha glede av dem! Trekk en veksel på himmelen, og send et forråd i forveien, så dere har noe å glede dere ved. Gjør godt mot de fattige, for de har en anvisning fra Gud i hånden, og når den blir innfridd, regner Den Høyeste det som god betaling. Så kan de, mens de ennå lever, be for dere når dere skal dø – eller, om de har gått foran dere, «ta imot dere i de evige boliger».

I disse ordene ligger den tredje grunnen til at vi villig skal gjøre vel mot de fattige og skaffe oss venner blant dem: De har så stor makt at de kan ta imot oss i de evige boliger, det vil si i den evige glede og salighet. De lærde har tenkt mangt om disse ordene; vi vil forklare dem enkelt, slik Skriften selv forklarer seg.

Det står fast at «Guds nådegave er evig liv» (Rom 6,23), og at i egentlig og fremste forstand kan ingen ta imot oss i himmelen unntatt vår Gud og Herren Jesus, som sier: «Mine får hører min røst, jeg kjenner dem, og de følger meg. Og jeg gir dem evig liv» (Joh 10,27–28).

Men de gudfryktige fattige tar imot sine velgjørere i herligheten ved at de vitner for Gud om de gjerningene i kjærlighet og barmhjertighet som er gjort mot dem. Og når den nådige dommen er falt, tar de imot dem med glede som sine medbrødre, som skal dele den evige

glede og herlighet med dem. Dette kan kanskje best forklares med en lignelse.

En rik og fornem herre hadde en tro tjener som han sendte til et fremmed land i sine forretninger. Men menneskene der var svært onde og gitt over til gjerrighet, urettferdighet og ugudelighet. Tjeneren ble ille behandlet: De narret, løy og stjal fra ham alt han hadde, så han ble svært fattig og led nød. Men på stedet bodde en velstående og gudfryktig mann som ikke hadde behag i medborgernes urett.

Han tok seg trofast av den utarmede og forlatte tjeneren og vernet ham mot fiendenes overgrep. Han tok ham inn i sitt hus, ga ham alt han trengte, talte trøstende til ham, utstyrte ham med nok reisepenger og lot ham dra i fred. Tjeneren kom hjem til sin herre og fortalte ham alt ondt og godt som hadde hendt ham. Inntrengende ba han herren ikke å glemme hans gode velgjører, men å lønne ham rikelig for alt.

Kort etter fikk han høre at velgjøreren var blitt plyndret av de ugudelige menneskene i byen sin og hadde mistet alt han eide. Da fikk tjeneren sin herre til å innby ham. Herren sendte bud til ham og rådet ham til å forlate det lille han ennå hadde igjen der; han ville ta ham inn i all sin herlighet og sørge rikelig for ham. Da mannen så kom, løp tjeneren ham i møte med glede, falt ham om halsen, kysset ham og førte ham inn i sin herres hus, så han kunne nyte herlighetene der sammen med ham.

Denne lignelsen er lett å forklare og bruke. Gud er herren. De fattige er de tro tjenerne som overalt blir ille behandlet, undertrykt og bedratt av verdens mennesker. De gudfryktige rike er de som trofast tar seg av disse tjenerne – de fattige – og viser dem mye godt. De fattige priser dem for dette i sine inderlige bønner til Gud mens de lever, og etter at de er skilt fra verden, vitner de om deres gavmildhet for hans hellige åsyn.

Og når Gud Herren til sist kaller slike velgjørende mennesker ut av verden og av nåde gir dem det evige liv, da skynder de fattiges sjeler i himmelen seg – for å tale på dette livets vis – sine velgjøreres sjeler i møte og fører dem med glede inn gjennom portene til det himmelske Jerusalem.

De fattige har altså en så stor beskytter og en så mektig og dyrebar forbeder og talsmann, de er så høyt aktet i Guds øyne og formår så

mye. La oss derfor gjøre godt mot dem med glade og villige hjerter, «ikke med ulyst eller av tvang. For Gud elsker en glad giver» (2 Kor 9,7).

La oss ikke vente til de klager og roper utenfor døren vår – jeg taler om de gudfryktige, skjulte fattige, som nødig tyr til tigging. La oss heller skynde oss i møte med dem og gå etter dem; la oss oppsøke dem og hjelpe dem i hyttene og kjellerne der de i det skjulte sukker under byrden og nøden sin!

«Salig er den som akter på – det vil si tar seg av – den trengende», sier den kongelige profeten i vår tyske bibel (Sal 41,2). De sytti oversetterne, den gamle latinske oversetteren og den nederlandske bibelen gjengir disse ordene slik: «Salig er den som handler forstandig» – vist og varsomt – «mot den trengende», det vil si et menneske som har brukt opp både krefter og midler, som er tært ut av sorg og gremmelse, et elendig og trøstesløst menneske.

Ordene kan også oversettes: «Salig er den som har forstand på den fattige.» Etter Peter Krysologus' forklaring betyr det: den som forstår å tenke på at han som dekker himmelen med skyer, er naken i de fattige; at han som metter alt levende, er sulten i de fattige; at han som er alle kilders kilde, er tørst i de elendige. Ja, at Gud av kjærlighet til de fattige stiger så dypt ned at han ikke bare er hos den fattige, men selv er den fattige – og tar imot det gode som gjøres mot den fattige, som om det var gjort mot ham selv.

Kort etter legger Krysologus til: Det som brukes på de fattige, blir først av alt og straks skrevet opp i Guds dagbok. Salig er det mennesket hvis navn Gud leser like ofte som han blar gjennom fattigregisteret.

Ordene kan også bety: Salig er den som tenker grundig over saken når han ser et fattig menneske. Han tenker på at han selv ikke har gitt Gud mer enn dette elendige mennesket har; at Gud like gjerne kunne ha latt ham komme i en slik nød, ja at han, om Gud ville føye det slik, på én dag kunne bli like elendig som den som nå trenger hans hjelp. Han tenker på at fattigdom gjør vondt og er en tung byrde, særlig når den kommer sammen med sykdom og forakt eller verdens fiendskap.

Han tenker også på at Gud etter sitt hellige råd har villet ordne det slik at rike og fattige skal bo sammen, for at han ved de fattige kan prøve kjærligheten og medfølelsen hos de rike og gi dem anledning til å gjøre de fattige godt. Og han tenker på at den fattige er i slekt med

oss i Jesu Kristi blod og har del med oss i hans fellesskap, herlighet og salighet. Den som tenker forstandig over dette – hvordan kan han nekte å ta seg av de fattige så godt han kan?

Stedet kan også forstås om å spørre etter de fattige og oppsøke dem. For mangt et bedrøvet og elendig menneske skammer seg over fattigdommen sin og vil heller sulte to dager i hytta si enn ta til tiggerstaven. Så blir han ofte tært ut av gråt og sukk, av sult og kummer, blir matt og syk og er dermed i dobbel nød. Her må et kristent hjerte tenke etter og undersøke. Det må oppsøke og besøke slike skjulte fattige og tenke ut midler til å hjelpe dem. Strekker ikke egne midler til, må det gjøre nøden kjent for andre kristne hjerter og kalle dem til hjelp.

Kort sagt: Det må være en kristens glede å få glede, vederkvege og trøste et fattig menneske – slik det ville være hans største glede om han fant sin Herre Jesus selv og fikk den ære å gi ham mat og drikke, klær og pleie.

La oss også gjøre de fattige godt med gavmilde hender, så gaven kan «ligge ferdig som en velsignelse og ikke som en gniergave. Den som sår sparsomt, skal også høste sparsomt, og den som sår rikelig, skal høste med rik velsignelse» (2 Kor 9,5–6). David sier likeså om en gudfryktig mann: «Han har strødd ut, han har gitt de fattige» (Sal 112,9). Kanskje hadde han en såmann for øye, som griper friskt i såkurven og strør sæden ut overalt med fulle hender.

Det hebraiske ordet brukes ellers om en buskap som er spredt, om fiender som er spredt utover marken, og om et folk som har spredt seg hit og dit blant andre folk. Slik viser det at et gudfryktig hjerte ikke alltid i gjerrighet må holde sine harniskkledde menn – dalerne og dukatene – samlet i rekkene, men strø dem ut og dele dem med gavmild hånd blant de fattige.

Den hellige Krysostomos taler svært vakkert om dette: «Når noen har en fruktbar jord, sparer han ikke på sæden, og har han ikke nok selv, låner han av andre. Men nå sår vi – vi kristne, ved våre almisser – i himmelen, der ingen stormvær og ingen ufruktbar årstid kan ødelegge sæden, og der vi er sikre på en rik høst. Hvem ser da ikke at en kan spre ved å være sparsom og samle ved å strø ut? Strø derfor ut, så du ikke mister det som er ditt; spar ikke, så du kan bli rik!»

Vi må likevel ikke tro at vi selv skal komme til å lide nød fordi om vi gir rikelig til de fattige. Å nei! Ingen har noen gang hørt om et

menneske som ble utarmet og gikk fallitt av å gi almisser. Den kristne kjærligheten er ikke en så troløs husholderske at hun skulle gjøre sin egen herre til tigger. Og Gud er ikke en så utakknemlig herre at han ikke ærlig skulle betale det som i tro og kjærlighet er gitt hans barn.

Om Cosimo de' Medici, som de nåværende storhertugene av Firenze stammer fra, fortelles det at han brukte nesten mer enn en konges formue på kirkebygg og almisser. Likevel pleide han å si at han aldri hadde funnet i regnskapene sine at Gud var kommet i gjeld til ham. Selv må jeg tilstå at det har hendt meg mer enn én gang at når jeg har gitt et fattig menneske fire eller seks groschen, har jeg straks og uventet fått seks, ja én gang til og med ti daler igjen.

Den berømte teologen Johan nes Gerhard, som har gjort den evangeliske kirke så stor tjeneste, var en usedvanlig venn av de fattige; de hadde i ham ikke bare en venn, men også en far. Han ga de sultne mat og de nakne klær. Han besøkte de syke, talte trøstende til dem og sørget for at de fikk legemidler og annet de trengte. Den dagen han ikke hadde fått anledning til å gjøre noen gjerning i kjærlighet og barmhjertighet, regnet han som spilt.

Ofte hørte man ham si at han heller ville selge vingårdene, åkrene og hagene sine enn fare løs på et fattig menneske med harde ord eller la ham gå uten å ha gitt ham noe. Det var heller ikke nok for ham å ha gjort så mye godt mot de fattige mens han levde; i testamentet sitt ga han dem i tillegg fire hundre gylden.

Denne tjeneren sin ville Herren sette på prøve og stille fram for verden som et eksempel, slik som Job. Derfor tillot han at krigsfolk ikke bare plyndret landgodset hans og la det i aske, men også fant og tok med seg gull- og sølvtøyet hans, enda det var omhyggelig gravd ned. Det meste av det var gaver fra dem han hadde tilegnet sine herlige skrifter. Tapet hans kom til minst fem tusen gylden.

Men han bar alt dette med kristen tålmodighet og skrev til gode venner: «Herren ga, og Herren tok, Herrens navn være lovet!» (Job 1,21). «Gud gi røverne og mordbrennerne omvendelse, og meg tålmodighet!» Kort etter erstattet Den Høyeste dette tapet rikelig og velsignet inntektene hans slik at de aldri før i hele hans liv hadde vært så store.

Slik viser det seg å være sant, det den vise kongen sier: «Den ene strør ut og får enda mer, den andre holder tilbake mer enn rett er, og

det blir likevel bare fattigdom» (Ordsp 11,24). Den gamle kirkelæreren Basilius sammenligner det gudfryktige og gavmilde hjertes eiendom med brønnene: Selv om en øser mye vann av dem, er de likevel alltid fulle, fordi de har årer og ganger som stadig fører vann til dem fra dypet. Slik erstatter også Gud med skjult velsignelse det som blir gitt ut til de fattige.

Det blomstrende treet gir biene honning uten selv å ta skade, for frukten vokser likevel fram av blomsten siden. Slik gir også mange til de fattige uten å merke noe tap; heller merker de at eiendelene vokser.

Med almisser som gis i tro og kristen kjærlighet, er det som da Herren Jesus brøt brødet og én gang mettet fem tusen og en annen gang fire tusen menn i ødemarken. Disiplene kom den ene etter den andre med de vide kappene eller kurvene sine og bar ut til folket det Herren hadde brutt av, og likevel ble hendene hans aldri tomme; han delte ut og hadde stadig mer (Mark 6,41; 8,6 ff.).

Slik går det også dem som i oppriktig kjærlighet til Herren Jesus bryter sitt brød og deler det ut blant de fattige. Deres lille eiendom er lik oljekrukken til profetenken: Den fylte alle de tomme karene som fantes, og ble likevel ikke tom selv (2 Kong 4,1 ff.).

Apostelen kaller almissene en *velsignelse* (2 Kor 9,5). Det er de for det første fordi de trekker Guds velsignelse rikelig etter seg. Dernest fordi alle gudfryktige hjerter priser den som gjør vel mot de fattige, roser almissene hans og ønsker ham Guds velsignelse. Og endelig fordi de fattige selv, som tar imot dem, ønsker giverne Guds velsignelse og så å si gir dem den tilbake i stedet (5 Mos 14,29; Jes 58,7; Sir 31,12).

Slik sier Job: «Den som var sin undergang nær» – og som jeg hjalp – «velsignet meg» (Job 29,13). Han erfarte at det ikke var et tomt ønske, men en virkelig velsignelse, som han kunne merke kraften av i husholdningen sin.

Dette kan belyses med en fortelling. Om Antoninus, biskop i Firenze, som døde i 1459, fortelles det at en fattig bonde en gang kom og ga ham en kurv full av vakre ep ler i håp om at det skulle bli påskjønnet med en god gave. Men biskopen sa ikke annet enn: «Gud lønne deg for det!» Og med det måtte den gode bonden gå.

Da han klaget over dette til andre og det kom biskopen for øre, lot han bonden kalle til seg. Han ba om papir, penn og blekk og en vekt, skrev ordene «Gud lønne deg for det!» på en lapp og la den i den ene

vektskålen; kurven med eplene lot han sette i den andre. Da viste det seg at lappen veide mer enn kurven. Så sa biskopen til bonden: «Ser du nå at du ikke hadde grunn til å klage over at jeg var utakknemlig, og at Guds lønn er mer verdt enn alle gavene dine?»

Denne fortellingen – eller legenden – lar jeg stå for det den er verdt. Men *dette* er jeg viss på: Ingen gave vi gir de gudfryktige fattige, kan måle seg med deres ønske om velsignelse: «Gud lønne det! Gud lønne deg!» Derfor har også en predikant som er berømt blant sine egne, uttrykt tvil om almissene bør føres på inntektssiden eller på utgiftssiden når en fører dem til bok. For en tar inn langt mer – nemlig de fattiges ønske om velsignelse, som virkelig fører Guds velsignelse med seg – enn en gir ut, enten det er en skilling, en groschen eller en daler, som et kristent hjerte ikke bør regne for noe mot det andre.

La oss også gjøre godt mot de fattige med utrettelig flid og uten opphør, etter den hellige Paulus' formaning: «La oss gjøre det gode og ikke bli trette. For vi skal høste i sin tid, så sant vi ikke går trett» (Gal 6,9). Ofte er de fattige svært mange, og når den ene går, kommer den neste. Ikke sjelden må et gavmildt hjerte også med smerte erfare at mangen ugudelig skurk skjuler seg i tiggerdrakt, og at det har gitt sin almisse til et ondt menneske. Men dette må det ikke la seg lede vill av.

Også vi kommer jo flere ganger hver dag til Guds dør. Og når han har gitt oss en gave vi har bedt om, banker vi på igjen – og det gjør ikke bare vi, men så mange tusen sjeler som setter sin lit til ham sammen med oss. Likevel blir han ikke trett av å gjøre godt; hans barmhjertighet er ny hver morgen og varer evig. Vi fortjener heller ikke alt det gode vår Gud viser oss hver dag. Vi må selv innrømme at han gjør alt sammen av ren faderlig godhet og barmhjertighet, uten noen fortjeneste eller verdighet fra vår side.

Skulle vi derfor iblant gjøre godt mot et ondt menneske, så la oss tenke på at Gud gjør enda mer godt mot ham, når han tåler ham under solen og holder ham oppe ved sin miskunn og langmodighet. La oss tenke på at Guds Sønn også har utøst sitt blod for *ham*, og at han kanskje før sitt endelikt ved Guds nåde kan komme til omvendelse og virkelig få del i sin Frelsers hellige fortjeneste.

Og selv om dette ikke skulle skje, men et slikt menneske holder fast ved sin synd og ubotferdighet helt til enden og dermed går fortapt, så er almissen vår likevel ikke spilt. For arbeidet til en gudfryktig prest

bærer kanskje den ønskede frukt bare hos den minste delen av menigheten, og likevel får han sin nådelønn av Gud. Slik er det også med en almisse som gis av et kristent, enfoldig hjerte: Enten den treffer et gudfryktig eller et ugudelig menneske, får den sin lønn av Gud og blir ført inn i hans dagbok.

Riktignok kan ingen nekte for at en kristen har plikt til å være varsom og forsiktig når han gir almisser. Han er jo bare husholder over Guds gode gaver og skal stå til ansvar for hvordan han deler dem ut; for det er ikke likegyldig for hans Herre om det er gode og gudfryktige mennesker eller onde og ryggesløse kjeltringer som blir hjulpet og forsørget med dem. Den kristne kjærligheten må også se seg godt for, så den ikke med gavene sine går djevelen til hånde og gir de ugudelige midler til å krenke sin Gud så mye tryggere – og slik gjør seg medskyldig i andres synder.

Dette holder også den vise Sirak fram for enhver når han sier: «Gjør vel mot en gudfryktig, så skal du få lønn igjen – om ikke fra ham, så fra Den Høyeste. Gi til den gudfryktige, og hjelp ikke synderen. Gjør vel mot de ydmyke, og gi ikke til en ugudelig. Hold brødet ditt tilbake og gi ham det ikke, så han ikke skal få makt over deg ved det; for du skal få dobbelt ondt igjen for alt det gode du gjør ham. For Den Høyeste hater syndere, og han skal straffe de ugudelige med rette» (Sir 12,2.4 ff.).

En bør også tenke godt over at vår Frelser sier at vi med almissene våre skal skaffe oss venner blant *dem* som kan ta imot oss i de evige boliger når vi skilles herfra. Det kan sannelig ikke de ugudelige skurkene gjøre – de late, dovne og sterke tiggerne som sløser bort almissene på drikk og fråtsing og lever i stadig lediggang, stikk imot Guds orden.

Likevel må en kristen sjel ikke granske altfor nøye hvordan det står til med den trengende. Så lenge den ikke vet noe annet, skal den håpe det beste om ham. Og når han ber om en gave i Guds og Herren Jesu navn, skal den gi ham den for hans skyld hvis dyrebare navn han fører i munnen, selv om han kanskje ikke har ham i hjertet.

Ingen kan heller klandre en kristen for at han gjør rett forskjell og gir knappere til dem han ikke kjenner og hvis gudsfrykt han ikke er overbevist om, men rikeligere til dem som bor omkring ham, og om hvis gode kristendom han vet besked.

Det vil også være tjenlig at en gir dem som en har god grunn til å tro fører et uordentlig og ugudelig liv, ikke bare legemlige, men også åndelige almisser: en hjertelig og alvorlig formaning og advarsel om ikke å finne behag i lediggang, ikke misbruke Guds navn, ikke ty til løgn og bedrag, ikke ta brødet ut av munnen på dem som virkelig er fattige, og ikke holde fast ved slik ugudelighet helt til enden.

La oss også gjøre godt mot de fattige selv om vi har lite å rutte med, slik Gud Herren selv byr hos profeten når han sier: «Er det ikke dette at du bryter ditt brød til den som sulter?» (Jes 58,7). Mange forklarer det slik at selv om vi bare hadde ett brød og det kom et sultent menneske til oss, skulle vi likevel dele det med ham.

Kjent er også det vår Frelser sier: «Selg det dere eier, og gi det som almisser!» – og den herlige dommen han felte over den fattige enken som bare la to skjerver i tempelkisten: «Denne fattige enken har gitt mer enn alle.» For de rike ga til Guds gaver av sin overflod, men hun ga av sin fattigdom alt det hun hadde å leve av (Luk 12,33; 21,1 ff.).

Kanskje har det gamle tyske ordtaket sitt opphav her: Når den ene fattige gir den andre noe med et kjærlig og villig hjerte, gleder englene i himmelen seg. Vi har også hørt ovenfor om de kristne i Makedonia, og hvor høyt apostelen roser almissene som de hadde samlet inn med glade hjerter, enda de selv levde i fattigdom og hard trengsel (2 Kor 8,1 ff.).

Ja, i sannhet: Ingen kan være så fattig at han ikke kan gi en annen fattig en almisse og gjøre en barmhjertighetsgjerning mot ham. Gregor av Nazianz forteller om sin gudfryktige mor at hun hadde en så usedvanlig lyst til å hjelpe de fattige at hun ofte sa at hvis hun torde, ville hun gjerne til og med selge barna sine som slaver og gi pengene til de fattige.

I kirkehistorien fortelles det om en mann ved navn Apollonius, som bodde blant andre munker eller eremitter på fjellet Nitria. Han var allerede gammel da han ga seg til et slikt åndelig liv, og kunne ikke lære noe, ikke engang å lese. Derfor gjorde han det til sin øvelse å ta seg av sykepleien. For pengene han tjente ved sitt eget arbeid, kjøpte han i byen Alexandria alle slags legemidler og forfriskninger som de syke trenger – rosiner, granatepler, egg, hvetebrød og lignende. Så gikk han omkring blant alle brødrene hele dagen og spurte om noen av dem var syk, så han kunne bringe ham legedom eller styrkning.

Å, den kristne kjærligheten er alltid rik; den mangler aldri midler! Har den ikke annet, henter den en slurk friskt vann til den syke, så han kan skylle munnen, eller byr ham en kjølende drikk tynt øl for å slukke tørsten. Eller den lager ham i heten en vifte av grønt løv og vifter ham en sval luftning; den reder sengen hans, taler trøstende og medfølende med ham, eller går ut og blir hans talsmann hos andre.

En fattig kone, hvis barn selv måtte gå fra dør til dør etter brød, hadde et par høns som hun fødde med smulene som ble til overs etter henne og barna. I nabolaget hadde hun et sykt og forlatt menneske, og titt og ofte kokte hun et av eggene hønene hennes la, og bar det til ham med et kjærlig hjerte. Tror dere ikke at dette var en kostelig almisse i Guds øyne?

La oss til sist gjøre godt mot de fattige og glemme oss selv, uten å trakte etter egen ros eller tom ære! Kjent er det vår Frelser sier om dette: «Når du gir almisse, da la ikke din venstre hånd vite hva den høyre gjør, slik at din gave kan være i det skjulte. Og din Far, som ser i det skjulte, skal lønne deg i det åpenbare» (Matt 6,3–4).

Almissene sammenlignes, som vi sa ovenfor, med sæden eller såkornet. Det må ikke bli liggende oppå åkeren – for da blir det spist opp av fuglene – men må dekkes med jord om det skal bære frukt. Derfor er bonden også straks ute med harven sin og ønsker ingenting heller enn at all sæden kommer godt ned. Slik må det også være med almissene.

En kristen sjel nøyer seg med å vite at selv det minste han gjør i kjærlighet, blir skrevet opp i Guds bok, enda han ikke regner seg verdig til det. Han vet godt at han ennå gjør altfor lite, og at selv om han gjør alt han skal, er og blir han likevel en unyttig tjener, som ikke har annet å rose seg av enn Guds nåde og den korsfestede Jesus.

Gud gi oss et slikt hjerte ved Kristus Jesus i Den Hellige Ånds kraft! Ham være lov og takk i all evighet! Amen.

Tjuende preken. Om den troende sjels fredsommelighet og forsonlighet

I Jesu navn. Amen.

Kol 3,12–13: «*Dere er Guds utvalgte, hellige og elskede! Ikle dere da inderlig barmhjertighet, godhet, ydmykhet, beskjedenhet og tålmodighet, så dere tåler hverandre og tilgir hverandre dersom en skulle ha noe å*

anklage en annen for. Likesom Kristus har tilgitt dere, skal også dere tilgi hverandre.»

Kong David kaller Guds barn «de stille i landet» (Sal 35,20). Det kan nevnes mange grunner til at de kalles slik. De er *stille i troen*. De vet godt at man i Den Hellige Ånds skole ikke skal snakke, gruble og spørre mye, men tie og tro. Derfor «tar de enhver tanke til fange under lydigheten mot Kristus» (2 Kor 10,5), og de undrer seg altfor mye over dybden i Guds rikes hemmeligheter til at de skulle våge å ville utgrunne den.

Når en gutt begynner på skolen, og læreren sier til ham at denne bokstaven heter A, den neste B og den tredje C, så spør ikke barnet hvorfor den første bokstaven heter A og ikke B. Det tror sin lærer, og på den måten lærer det å kjenne bokstavene, å stave og å lese. Slik er også de enfoldige, de stille og ydmyke de beste elevene i Guds skole.

Det er verdt å merke seg at Nikodemus, da han kom til Herren om natten for å lære veien til himmelen, først våget å komme med innvendinger: «Hvordan kan et menneske bli født når han er gammel?» spør han, og enda en gang: «Hvordan kan dette skje?» (Joh 3,4.9). Men siden blir han stille og hører oppmerksomt på Herrens tale helt til slutt. I denne stillheten blir hjertet hans gjort rede for troen og fylt med himmelsk visdom ved Ordets kraft.

Ingen må derfor innbille seg at han kan fatte noe som holder, av de guddommelige og himmelske ting så lenge fornuften hans får lov til å stille sin nysgjerrighet og snakke som den vil! Denne sladrekjerringa må tie og erkjenne at all hennes visdom er dårskap; ellers blir hun aldri vis.

En viss perser setter en mygg, som flyr omkring lyset, tier stille og brenner seg i det, høyere enn en nattergal som tror den kan prise den guddommelige majestet fullt ut med sin sterke røst. Straks etter forklarer han hva han mener: De som skryter av at de vet mye om Guds høye hemmeligheter, vet ingenting; men den som har sett og erfart noe av dem, undrer seg over dem i taushet.

Dette er svært godt sagt av en vantro, og sannelig er den som fortærer seg selv i kjærlighet til Gud og nesten og i tjeneste for dem, saligere enn en annen som snakker om stor innsikt i guddommelige ting, men ikke kjenner noe til kjærligheten. (*Sjeik Saadi, forordet til hans Gulistan eller Rosehagen.*)

De er også *stille i kjærligheten*. Hjertene deres er ikke som springvann som gir fra seg vannet med larm, men som en liflig, naturlig kilde som lar sin lille strøm renne i stillhet. Når de vil gi almisse, lar de ikke blåse i basun for seg, men ønsker at den venstre hånden ikke skal vite hva den høyre gjør. De er ikke som en kaklende høne som fyller hele huset med skrik når hun har lagt et egg, men som et får som gir fra seg ulla og ikke åpner munnen.

Vi har eksempler på kristne, gavmilde hjerter som nok har avvist de fattige som ba dem om hjelp, men siden i det stille har latt andre gi dem det de hadde bedt om.

Den gamle Johannes Mathesius, en gang prest i Joachimsthal, forteller at noen hundre daler i hemmelighet ble sendt til ham fra en del kristne menn og kvinner gjennom trofaste hender, for at han skulle dele dem ut blant de fattige uten å nevne navnene deres. «Det gjorde jeg også med frimodighet,» sier han, «og jeg håper med Guds makt at det meste ble brukt vel.» Samme sted legger han til at kirkevergene en gang hadde funnet hele tjue gullgylden i de fattiges kiste.

Slik gjør Guds barn godt i stillhet, uten skryt og brautende, forfengelig selvros. De som derimot på fariseisk vis vil gjøre seg store og anselige med det i verdens øyne, er som en ku som gir melk og så sparker bøtta over ende; de har alt fått sin lønn.

De er *stille i lidelser*. Når det går dem ille, sier de med den kongelige profeten: «Jeg tier og åpner ikke min munn, for det er du som har gjort det» (Sal 39,10), og likeså: «Bare i håp til Gud er min sjel stille, fra ham kommer min frelse» (Sal 62,2).

Hjertene deres er som *det fineste gull*, det edleste av alle metaller, som lar seg hamre, drive og strekke etter mesterens vilje og likevel ikke gir fra seg noen klang. De vet at «i stillhet og i tillit skal deres styrke være» (Jes 30,15) – det er det som skal styrke og bære dem. Og selv om Guds stier mange ganger synes dem underlige, følger de ham likevel i stille tålmodighet, fordi de er overbevist om at de alle er miskunn og sannhet.

Det finnes heller ikke noe bedre middel til å bryte og overvinne korsets makt enn et stødig, lydig og hengitt hjerte. Når et uvær overfaller en vandringsmann på veien, svøper han seg i kappen eller søker ly under et tre, er stille, sukker og overgir seg i Guds hånd til det går over. Slik må også en kristen bære seg at. Han må ikke straks søke å

bli fri for korset, men med et tålmodig hjerte la det få arbeide på ham; så skal byrden snart bli en lyst og bitterheten bli forvandlet til sødme.

Når noen skal bære noe tungt fram til et bestemt sted og underveis stadig vil kaste det av seg med utålmodighet, klager og forbannelser, gjør han seg bare dobbelt møye, og byrden blir dobbelt så tung. Bedre gjør den som går sin vei i stillhet, om enn med et og annet sukk i det skjulte, og bærer byrden fram til stedet der han skal legge den ned og få sin lønn.

Dette er også Guds hensikt når han legger korset på oss, som Luther sier: «Han sender oss lidelse og ufred for at vi skal lære å ha fred. Han byr oss å dø for at han kan gjøre levende, helt til mennesket, gjennomprøvd, blir så fredelig og stille at det ikke lar seg bevege, enten det går det vel eller ille, enten det dør eller lever, enten det blir æret eller vanæret. *Der* bor da Gud selv alene; der er ingen menneskegjerninger.»

Til sist er de *stille i sitt liv og levnet*. De vil gjerne leve i fred. De flykter fra alt mangfoldig strev, holder seg borte fra mye verdslig selskap og trakter ikke etter høye ting, men etter å «arbeide i stillhet og ete sitt eget brød» (2 Tess 3,12) – det brødet de har vunnet i fred ved Guds velsignelse og sine henders arbeid.

De er som kvinnen fra Sunem. Da profeten spurte om det var noe han kunne tale med kongen eller hærføreren om for henne, svarte hun: «Jeg bor jo her midt iblant mitt folk!» (2 Kong 4,13). Det var som om hun ville si: Jeg lever fredelig og rolig midt blant venner, slektninger og naboer og nøyer meg gjerne med det jeg har fått ved Guds velsignelse. Mine medborgeres gunst, kjærlighet og vennskap er meg kjærere enn kongens eller hærførerens nåde. Jeg har ikke noe å gjøre ved hoffet og vil ikke volde deg noe bryderi med slikt.

De er stille, det vil si: fredsommelige, saktmodige, vennlige og tålmodige. Man hører dem verken skrike eller rope på gatene (Jes 42,2) – verken med banning, hån eller krangel. I husene deres er det ikke noe bråk, ingen skjenn, slag og jaging. De styrer hustru, barn og tjenere med saktmodighet. De omgås naboene sine med vennlighet, kjærlighet og hjelpsomhet, og de er vennlige mot alle. De hater av hjertet all fiendtlig trette.

Og om noen gir dem grunn til det, tenker de likevel på Salomos ord: «Et menneskes klokskap gjør ham langmodig, og det er en ære at han overser krenkelser» – som om han verken hørte eller så dem. «Det er

en ære for en mann at han holder seg borte fra trette, men enhver dåre ypper strid» (Ordsp 19,11; 20,3).

En gudfryktig sjel flykter fra forargelig trette som fra djevelen selv. Når den merker at en annen har lyst på strid, trekker den seg tilbake til et avsides kammer, faller ned for sin saktmodige Herre Jesu føtter og ber om et fredsommelig, stille hjerte for seg selv og om syndenes forlatelse for sin neste.

«Den søker fred og jager etter den» (Sal 34,15), ja, den er «bare fred», som den kongelige profeten sier et annet sted (Sal 120,7). Det vil si: Den søker fred av hele sitt hjerte og så langt den evner, og det finnes ingenting i den som har lyst på ufred. Hjertet elsker freden, og munnen taler det som tjener freden. Øynene gråter til Gud om fred, og ørene hører ikke heller om noe annet enn fred. Hendene er rede til å gripe freden, og føttene vandrer på fredens vei.

Om denne fredsommeligheten hos den troende sjel skal vi nå tale denne gang. Fredens Gud være med oss og velsigne vårt arbeid ved Kristus Jesus! Amen.

Blant de andre fruktene av det sørgelige syndefallet hører også det menneskelige hjertes bitterhet, som Den hellige skrift taler om flere ganger (Ef 4,31; Hebr 12,15). Satan er en hatefull, misunnelig, bitter og ondskapsfull ånd, og da han ved frafallet fra Gud trengte seg inn i menneskehjertene, fylte han dem med samme art, som med rent ormegift. I sin naturlige tilstand er menneskene som de som ligger i feber: Det stiger bitterhet opp i munnen fra den fordervede magen, som er full av galle og annen urenhet, så alt smaker dem bittert.

Hjertene deres er som kilden i Jeriko, som ga bittert og skadelig vann, inntil profeten Elisja gjorde det sunt og godt med salt og Guds ord (2 Kong 2,19–22). Nå har Gud også sendt sin høyt elskede Sønn, den sanne, store profeten, til verden for å forvandle og forbedre det menneskelige hjertes kilde. Han kaster likevel ikke salt i den, men øser det levende vannet, sin Hellige Ånd, inn i den, for at hjertet selv og alt som kommer fra det, kan bli sunt, liflig, søtt og godt.

Av dette følger at en troende sjel som lever i forening og samfunn med Jesus Kristus, nødvendigvis må være saktmodig, vennlig, fredsommelig, tålmodig og forsonlig. Dette skal vi nå se nærmere på og legge fram.

Etter det vår tekst og andre steder i Skriften gir oss foranledning til, må vi i denne saken vende oppmerksomheten mot tre hovedpunkter. Det første er at en troende sjel er så vennlig, fredsommelig og saktmodig at den med all flid vokter seg for kiv og fiendskap og ikke gir nesten grunn til det; og skulle det komme fra hans side, søker den å hindre all ufred med vennlighet og beskjedenhet.

Det andre er at selv om en sjel som elsker Gud, ikke kan unngå mot sin vilje å få noen til fiende, viser den seg likevel kjærlig, saktmodig og tålmodig. Det tredje er at den lett lar seg forsone og av hjertet gjerne tilgir den som har krenket den, og annet mer.

I disse siste stridslystne og grusomme tider, da man nesten ikke lenger vet noe å si om kristen saktmodighet, fredsommelighet og tålmodighet, krever saken at vi gjennomgår hvert av disse punktene grundig.

En troende sjel må altså for det *første* være fredselskende og saktmodig, av hjertet hate all trette og alt som strider mot den kristne kjærligheten og godheten, og med all flid vokte seg for det.

De troende er, som apostelen kaller dem i vår tekst, Guds utvalgte, hellige og elskede. Herren Jesus har kjøpt dem til sin eiendom med sitt blod, skilt dem ut fra verden, gitt dem kjærlighetens Ånd og utvalgt dem til et kongelig presteskap. Derfor må de nødvendigvis være annerledes enn verdens barn. Fordi de står i samfunn med Gud, som er kjærlighet, og med hans Sønn, Herren Jesus Kristus, og har fått del i guddommelig natur, er det umulig at de kan ha fiendtlige, hatefulle og bitre hjerter.

For foreningen og samfunnet med Herren Jesus fører, som vi ofte har sagt, med seg en fullkommen og salig forvandling. Når en podekvist kan ta makten over en vill stamme og forvandle den så den ikke bærer annet enn søt og velsmakende frukt, skulle da ikke den saktmodige Jesus forvandle og fornye et hjerte som han bor i ved troen, så det i ord, gjerninger og atferd ikke legger annet for dagen enn godhet, vennlighet og saktmodighet?

«Jeg er vintreet, dere er greinene» (Joh 15,5). Like umulig som det er at en tistel eller tornebusk kan vokse fram av et vintre, like umulig er det at et menneske som er født på ny av Gud i Kristus Jesus, skulle være fullt av fiendskap, hat og bitterhet og finne sin glede i å trette, banne, spotte og ta hevn.

Så snart Fredsfyrsten, Herren Jesus, kom til verden, lot han sine himmelske herolder forkynne og liksom blåse ut med basun: «Fred på jorden» (Luk 2,14). Han «ble åpenbart for at han skulle gjøre ende på djevelens gjerninger» (1 Joh 3,8) og forlike alle ting i himlene og på jorden med Gud ved sitt blod som ble utøst på korset (Kol 1,20). Han har også bredt ut armene sine på korset for å omfavne alle mennesker, slutte dem inn i sin kjærlighet og forene dem alle i sin nåde til én ånd og én tro.

Han har ikke villet stenge noen ute fra sin kjærlighet, men har tilbudt den til alle, rike og fattige, høye og lave, utlendinger og landsmenn, dem som er nær, og dem som er langt borte, jøder og hedninger. Alle skulle være ett i ham, leve under ham i hans rike som Guds barn og tjene ham i hellighet og rettferdighet med enige hjerter og sinn. Han er hønen som brer sine nådevinger vidt ut, så vi alle skal finne ly under dem.

Dette ønsket han og ba sin Far så inderlig om: «Jeg ber ikke bare for disse» – mine apostler – «men også for dem som ved deres ord kommer til tro på meg, at de alle må være ett, likesom du, Far, i meg, og jeg i deg – at også de må være ett i oss, for at verden skal tro at du har utsendt meg. Og den herlighet som du har gitt meg, har jeg gitt dem, for at de skal være ett, likesom vi er ett, jeg i dem og du i meg, for at de fullkomment skal være gjort til ett, for at verden kan kjenne at du har utsendt meg og elsket dem, likesom du har elsket meg» (Joh 17,20–23).

Legg merke til hvordan det fra dette kjærlige og fredselskende hjertet bare kommer ett ord: ett, ett! Hans livsalige munn ønsker ikke noe heller enn at hans egne må være ett i Gud og i ham. To ganger sier han at verden skal bli overbevist ved deres enighet om at han er utsendt av Gud og gitt den til en Frelser.

Den som ikke vil være ett med sine medkristne, med Gud og med Herren Jesus, ham vil han spy ut av sin munn. En slik hindrer også, så langt det står til ham, at Herren Jesus blir kjent og tatt imot av verden – og det er forferdelig å høre.

I denne hensikt har han også gjort alle sine troende like, og i de avgjørende tingene som hører til rettferdighet og salighet, har han ikke gitt noen forrang framfor den andre. For selv om det er forskjell på menneskene i *timelige ting* – den ene lever i rikdom og overflod, den andre i nød og fattigdom, den ene i høy ære og verdighet, den

andre i ringhet og forakt – finnes ikke slikt i de åndelige og himmelske tingene som skal gjøre våre sjeler salige.

Likesom vi alle er kalt med ett håp i vårt kall – det evige livs salighet – har vi også én Herre, én tro, én dåp (og én nattverd), én Gud og alles Far, han som er over alle og gjennom alle og i alle (Ef 4,4–6).

Et gudfryktig tiggerbarn kan like godt trøste seg med sin dåpspakt og rose seg av sin barnerett hos Gud som et fyrstebarn. Herren vår Gud bønnhører den fattige bonden like snart som kongen når begge påkaller ham med botferdige hjerter i Jesu navn. I den høyverdige nattverden tar vi alle imot ett legeme, som er gitt i døden for oss alle, og ett blod, som er utøst på korset for oss alle. Guds nåde er mektig over oss alle, den virker gjennom oss alle, og den bor i oss alle.

Derfor har vi ingen grunn til å omgås hverandre på annen måte enn med kjærlighet, vennlighet, saktmodighet og fred – som en kjær Fars kjære barn, som Jesu Kristi slektninger og brødre, og som lemmer på ett legeme, som får liv og blir styrt av én Ånd.

Den som virkelig er et Guds barn, en sann og ekte bror av Herren Jesus og et levende tempel for Den Hellige Ånd, må nødvendigvis også være fredselskende, vennlig og saktmodig. Er han ikke det og heller ikke legger vinn på å bli det, men lever i hat, misunnelse og fiendskap, da er gudsdyrkelsen hans forgjeves, og kristendommen hans bare en skygge, en drøm og et intet.

Dernest må vi også tenke over hva den troende sjels fredsommelighet består i, og hvordan den øver seg i den. Fredsommeligheten er den hellige iver og hjertelige flid som en kristen bruker for å bevare Åndens enhet med nesten i fredens sambånd og forebygge all uenighet. Etter apostelens formaning i vår tekst ikler en sann kristen seg hver morgen vennlighet, ydmykhet og saktmodighet. Jeg mener: Han setter seg fore hver dag å omgås sin neste hjemme og ute og ved enhver anledning med beskjedenhet, vennlighet og saktmodighet, og aldri med vitende og vilje å krenke eller bedrøve ham eller gi ham grunn til vrede, trette eller uvilje.

En viss klok hedning sa at han ikke gjerne gikk hjem fra torget om kvelden – der borgerne holdt sine sammenkomster – uten å ha skaffet seg en ny venn. En kristen som elsker Gud, setter seg om morgenen fore at selv om han ikke skulle kunne skaffe seg noen ny venn, vil han

i hvert fall ikke skaffe seg noen ny fiende. Tvert imot vil han oppføre seg slik mot alle at ingen med rette skal kunne klage over ham.

Når han står opp om morgenen, ligger freden med Gud ham først og fremst på hjertet. Derfor fornyer han i sann bot og med troende andakt sin nådepakt med Kristus Jesus og forplikter seg til en stadig, barnlig og glad lydighet. Dernest tenker han også på hvordan han skal omgås sin neste i kjærlighet og overalt la troens lys skinne. Han lover sin Gud at han for hans skyld vil vise sin neste alt godt og ikke gjøre ham noe ondt, gjerne tjene og hjelpe enhver, være vennlig og saktmodig og overalt søke fred. Om dette sukker og ber han også inderlig om Den Hellige Ånds hjelp.

Slik går han så i Herren Jesu navn og kjærlighet til sitt arbeid og sine gjøremål i kallet. Han møter sin neste, ikke som en bisk hund som alltid knurrer og gjør mot alle som går forbi, og heller ikke som et pigget pinnsvin, men som et lam. Blant sine medkristne er han ikke som en tistel eller en neslebusk, men som en yndig og velluktende blomst som gleder alle med sin skjønnhet og liflige duft.

Frelserens saktmodighet og vennlighet lyser ut av øynene hans, og all hans tale er gjort søt med Frelserens kjærlighet. Det er likevel ingen smiger og ingen komplimenter med verdens smak, men vel overveide, kjærlige ord som strømmer fra et oppriktig og kristent hjerte.

Han husker alltid apostelens ord: «La deres tale alltid være vennlig» – som dyppet i ynde – «men krydret med salt, så dere vet hvordan dere skal svare enhver» (Kol 4,6). Uten tvil har apostelen med dette siktet til vår Frelsers formaning: «Ha salt i dere selv og hold fred med hverandre!» (Mark 9,50).

Meningen er at et kristent hjerte alltid skal ha Guds ord og Guds frykt for øye og i sinnet, som kilden til all visdom og det rette saltet som bevarer oss fra synd. I samsvar med det skal han bruke slik varsomhet og visdom i omgangen med sin neste – i tale, i spørsmål og svar, i atferd og i alle sine gjerninger – at han ikke gir grunn til trette og uvilje.

En sann kristen hilser gjerne og vennlig, og hilser gjerne igjen. «Han kappes om å hedre» sin neste (Rom 12,10). Når han må gå et sted for å tale og gjøre forretninger med ham, gir han på forhånd akt på «alt som er sant, alt som er ære verd, alt som er rettferdig, alt som

er rent, alt som er verd å elske» og tiltalende, «alt som folk taler vel om» (Fil 4,8).

Han jager etter «det som tjener til fred og til innbyrdes oppbyggelse», og legger vinn på «å være til behag for sin neste, til gagn og oppbyggelse for ham» (Rom 14,19; 15,2). Han har ikke ormegift og ormegalle, men «honning og melk under sin tunge» (Sal 140,4; Høys 4,11).

Er saken han skal tale med sin medkristne om, behagelig, vil han ikke gjøre den ubehagelig og motbydelig ved å legge den fram på en brå og uvennlig måte. Er saken derimot ubehagelig og kanskje i strid med den andres naturlige tilbøyeligheter, prøver han å gjøre den søt med vennlighet og beskjedenhet og så vidt mulig gjøre den lett å ta imot. Han legger fram sannheten med saktmodighet, vennlighet og passende ord, slik malerne legger på bladgullet med bomull.

Han vet at når strengene på en lut er falske og man vil stemme dem og få dem til å klinge sammen, må man ikke stramme dem med makt og på én gang, men litt etter litt og varsomt, så man ikke heller sliter dem i stykker enn stemmer dem. Slik også her: Når nesten hans har en motsatt og annen mening, tror han ikke han kan stemme ham om med brå ord, med skjenn og smell, men med vennlighet, mildhet og ydmykhet.

Skulle han likevel ikke alltid bli behandlet av sin neste slik han ønsker og håper – skulle han støte på en hard og ublid Nabal, som gir bare uvennlighet, skjenn og smell tilbake for vennlige og milde ord – da er han alt forberedt på det. Han er kledd i vennlighet, ydmykhet, saktmodighet og tålmodighet, som en vandringsmann i en godt fôret kappe som et kraftig regn kan renne nedover uten å trenge gjennom. Han husker hva David sier: «La ikke din vrede opptennes over de onde … La ikke din vrede opptennes, det fører bare til det som ondt er» (Sal 37,1.8).

Hjertet til en troende kristen er som *et kar* fylt med vann og olje: Oljen flyter alltid øverst, og hvor mye man enn rister det, kommer den likevel alltid opp igjen. Vennligheten og fredsommeligheten har alltid overtaket hos ham. Og selv om nesten gir grunn til trette og misforståelse, søker han likevel alltid med mildhet å avverge den og bevare freden, etter apostelens ord: «La Kristi fred råde i hjertene deres! Til den ble dere jo kalt i det ene legeme» (Kol 3,15).

Riktignok kan også et gudfryktig menneskes sinn bli opprørt når en uvennlig neste gir foranledning til det. Men ved Guds nåde kommer han snart til besinnelse, og freden får overtaket hos ham, så han overvinner alt med tålmodighet og saktmodighet. Hjertet hans er som *magnetnålen* i kompasset, som alltid peker mot nord, også i heftig storm og sjøgang. Slik er også en kristens mål alltid vendt mot fred og kjærlighet, selv midt i det som gir anledning til trette og uenighet, ja, midt i ordstriden.

Han vet godt at han ikke har gjort sin plikt når han er vennlig og fredsommelig mot de vennlige og fredsommelige – det kan også jøder, tyrkere og hedninger gjøre – men først når han er det også mot de egenrådige og harde, som ikke oppfører seg mot ham slik de burde. Han vet at han skal «søke fred og jage etter den» (1 Pet 3,11). Freden blir mange ganger skremt bort av nestens uvennlighet, som et edelt vilt. Da må man jage etter den og på ny søke å vinne den tilbake med vennlighet, saktmodighet og tålmodighet.

For å nå dette må man gi etter, tåle, tie, ikke høre og se alt, ikke ta alt til hjertet, ikke forsvare alt, og dessuten så langt det er mulig tyde alt til det beste. Man må svare mildt på en hard tale og slik forebygge eller dempe vreden (Ordsp 15,1).

Et gudfryktig hjerte tenker alltid på hva Den Hellige Ånd sier ved apostelen: «Om det er mulig, da hold fred med alle mennesker, så langt det står til dere!» (Rom 12,18). Han vet godt at svært mye kommer an på oss selv, og at alt er mulig for oss ved Kristus, ved hans Ånd og nåde, som gjør oss sterke (Fil 4,13).

Han vet også godt at freden er av den største betydning for oss. Vandrer vi ikke i kjærlighet og legger vinn på kristen enighet, kan vi ikke være Guds barn, ikke ha en rolig samvittighet, ikke holde gudstjeneste til noe gagn, ikke be med andakt, ikke vente bønnhørelse og ikke gjøre oss noe håp om himmelen. Derfor vil han heller gjøre og tåle alt enn å rive fredens bånd i stykker.

Når to tar tak i et gullkjede eller et perlebånd og med all sin kraft vil rive det til seg, er det umulig at det kan holde: Det må ryke, og perlene spres for alle kanter. Gir derimot den ene etter, blir det helt, hvor skjørt det enn er. Slik vil også en kristen heller lide urett enn bli en fredsforstyrrer og handle mot broderkjærligheten.

Men selv om et sant Guds barn, som sagt, jager etter freden og heller vil tåle og gjøre alt som kan skje med god samvittighet, enn å bli uenig med sin neste, når han likevel ikke alltid målet. Ofte må han klage med David: «Jeg er bare fred, men når jeg taler, er de klare til krig» (Sal 120,7). «Flere enn hårene på mitt hode er de som hater meg uten årsak. Tallrike er de som vil ødelegge meg, mine fiender uten grunn» (Sal 69,5).

De gudfryktige sjelene er for det meste som får som beiter blant torner og tistler, og som enten må gi fra seg ulla eller finne seg i å bli fulle av borrer. De ligner, som den himmelske Brudgommen selv sier, «en lilje blant torner» (Høys 2,2). Derfor er det nødvendig at vi også tenker over hva en troende sjel som uforskyldt blir angrepet, trengt og krenket av ufredelige mennesker, skal gjøre for å vise seg og forholde seg slik det sømmer seg en kristen.

Apostelen vil at de troende ikke bare skal ikle seg inderlig barmhjertighet, godhet og ydmykhet, men også saktmodighet og langmodighet, og at de skal tåle hverandre – bære over med hverandres feil og håpe det beste om hverandre.

Det er også kjent hva vår Frelser har foreskrevet sine etterfølgere om dette: «Elsk deres fiender, velsign dem som forbanner dere, gjør vel imot dem som hater dere, og be for dem som forfølger dere, for at dere kan være barn av deres Far i himmelen. For han lar sin sol gå opp over onde og gode, og lar det regne over rettferdige og urettferdige» (Matt 5,44–45).

Og apostelen sier et annet sted: «Hevn dere ikke selv, mine kjære, men gi rom for vreden. For det står skrevet: Hevnen hører meg til, jeg vil gjengjelde, sier Herren. Om din fiende er sulten, så gi ham å ete. Om han er tørst, så gi ham å drikke. For når du gjør det, samler du glødende kull på hans hode. La deg ikke overvinne av det onde, men overvinn det onde med det gode» (Rom 12,19–21).

I samsvar med dette bevarer en kristen sjel som elsker Gud, alltid et kjærlig hjertelag, også mot dem som har krenket og bedrøvet den. Den ser ikke på dem som har krenket den, som fiender, men som brødre som har gått seg vill og snublet.

Man ser ikke på det harde og bitre skallet på nøtter og mandler og kaster dem heller ikke bort for skallets skyld, for man vet at en søt kjerne er skjult under det. Slik ser heller ikke den sjelen som elsker

Gud, på nestens fiendskap og bitterhet, som han for tiden har falt i ved Satans list, men på hans sjel, som Guds Sønn har forløst med sitt blod.

I forrige preken lærte vi at kjærligheten vokser når den ser nestens nød, fattigdom og sykdom, og at den skynder seg desto mer med å gjøre godt jo mer nesten i en slik tilstand trenger det. På samme måte må vi regne med at når en troende sjel ser sin neste i åndelig nød og sjelefare – når den ser at han er lumskt fanget av Satan og falt i garnet hans – da vil den skynde seg desto mer og legge desto større flid i med all sin evne og formue å fri ham ut igjen.

Hvem har ikke medlidenhet med et menneske som raser i en heftig sykdom? Ser man ikke venner og naboer stå omkring sengen hans med gråtende øyne og bedrøvede hjerter, og alle hjelper til med råd og dåd så godt de kan, selv om han slår etter dem, går løs på dem med harde skjellsord og kaller dem sine fiender? Skulle da ikke en sjel som elsker Gud, med forbarmende kjærlighet behandle et menneske som ikke kan komme til besinnelse – som ikke selv vet hva han gjør, som er forblindet av Satan ved vrede og bitterhet og har mistet den åndelige sansen han skulle ha fra Kristus?

Derfor ber en slik sjel ivrigere og flittigere for sine fiender og dem som har krenket den, enn for sine gudfryktige og velgjørende venner, fordi de første trenger det mest. Den tenker alltid på sin Frelser: Han hang på korset mens naglene ennå satt i sårene hans, og angsten og smertene hans var på det høyeste. Himmel og jord og nesten alle andre skapninger ble vrede og skalv over den urett han led, og la for dagen sin harme over fiendenes ondskap. Likevel ba han for dem og sa: «Far, forlat dem, for de vet ikke hva de gjør» (Luk 23,34).

Dette eksemplet fulgte hans første martyr, den hellige Stefanus. Mens steinene fløy om hodet hans og han nå skulle oppgi sin ånd, ropte han med høy røst til Gud: «Herre, tilregn dem ikke denne synden!» (Apg 7,60). Slik gjorde også den gudfryktige Jan Hus. Da han så at de ville dømme ham til døden, og at han var overmannet av sine fiender, falt han på kne i forsamlingen av biskoper og prelater og sa inderlig: «Herre Jesus Kristus, tilgi mine fiender! Du vet at de har anklaget meg falskt og lesset falske vitnesbyrd og baktalelser på meg. Tilgi dem, min Herre Jesus, for din store barmhjertighets skyld!»

Dette er Guds barns art. De lar seg ikke egge og forbitre av fiendenes bitterhet og ondskap, men regner med at Gud, når han sender dem

slikt, har villet gi dem anledning til desto mer å vise sin uskrømtede og oppriktige kjærlighet til ham og til nesten.

Man sier at det vannet er renest og lifligst som sildrer fram mellom og over mange store og små steiner, dels fordi mye urenhet blir hengende igjen på dem, dels fordi vannet stadig blir bedre bearbeidet, finere og klarere over steinene. Slik er det også med den kristne broderkjærligheten: Jo mer motstand den møter, desto mer blir den prøvd og renset, og desto oppriktigere og mer velbehagelig blir den for Gud.

Når et *uvær* trekker opp og det tordner, lyner og regner ute, kan man høre de mest gudfryktige menneskene synge og be i stuene og kamrene sine, ja, kanskje til og med finne dem på kne mens de inderlig ber Gud om hjelp og vern, og om at uværet må gå over uten skade.

Slik også her: Når Gud sender et uvær av forfølgelse eller baktalelse over de gudfryktige sjelene – når fiendene deres bråker og raser og ofte slår om seg med torden og lyn – da finner man dem bedende og sukkende i sine lønnkamre. De roper til Gud om trøst og vern for seg selv og om nåde og tilgivelse for sine fiender.

De legger vinn på å gjøre det Paulus skriver om seg selv og sine medapostler: «Vi blir utskjelt, og vi velsigner. Vi blir forfulgt, og vi tåler det. Vi blir hånet, og vi formaner» (1 Kor 4,12–13).

Imens lever de desto mer varsomt og gudfryktig. Det gjør de dels for ikke å gi fiendene sine grunn til mer spott og baktalelse, men desto snarere kunne vinne dem og ved sin hellige ferd overbevise dem om deres urett; dels for å bevege sin kjære Gud og Far til desto før å gi dem fred igjen, etter den vise kongens ord: «Når Herren har behag i en manns ferd, da gjør han det slik at selv hans fiender holder fred med ham» (Ordsp 16,7).

Heller ikke lar de noe ugjort som kan tjene til å vinne fiendene deres og ta bort deres uvilje. De taler vel om dem ved enhver anledning. De skriver ikke uenigheten og fiendskapet så mye på ondskapens regning som på den menneskelige skrøpelighets. De klager inderlig over at de skal leve i ufred med en medkristen; de gjør hans feil og mangler små, men hans dyder og gaver store, og så videre.

En gudfryktig og fredselskende mann ble en gang spurt av en medborger i et selskap: «Hvordan står det mellom deg og naboen din? Jeg har hørt at han nylig skal ha skjelt deg ut og gått løs på deg med harde

ord midt på gaten.» Han svarte: «Jeg bærer ikke noe fiendtlig sinnelag mot ham. Vi er mennesker og kan lett la oss rive med av en eller annen feil. Naboen min er ellers en god mann med et ærlig og godt hjerte; men hans feil er at han iblant lar vreden og hissigheten løpe av med seg. Hvem har ikke sine ufullkommenheter? Han har denne, jeg har en annen, kanskje flere. Vi er kristne og brødre; vi blir nok forlikt igjen. Jeg håper det allerede gjør ham vondt, og at han alt har bedt om tilgivelse for det hos sin og min Gud. Jeg ønsker ham av hjertet alt godt og er villig til å tjene ham og hans hus nå som før.»

Noen som hadde hørt dette, bar det videre til den andre. Han ble så beveget av denne kristelige talen at øynene hans fyltes med tårer, og samme dag forlikte han seg med den nesten han hadde krenket. Slik gudfryktig tale sammen med bønnen er som *Davids harpe*, som drev bort den onde ånden som skremte Saul, og fikk sinnet hans til å falle til ro (1 Sam 16,23).

De vil heller ikke la noen anledning gå fra seg til å vise sitt kjærlige og forsonlige sinnelag mot fiendene i gjerning. Ser de at fiendens dyr har gått seg vill eller ligger under for byrden, vil de gjerne føre det på rett vei eller hjelpe det opp igjen. Får de høre at den som hater dem, er blitt fattig eller har lidt tap og skade, kommer de ham villig til hjelp og tar ham under armene.

Er han syk og lengter etter noe til styrkelse, mat eller drikke, lar de ham gjerne få det fra sitt kjøkken eller sin kjeller når han ber om det, eller de sender ham det av egen drift. Og selv om de er den krenkede parten, skammer de seg ikke ved å ta det første skrittet til forsoning og fred og rekke fram hånden.

Det er merkverdig hva som fortelles om to hedenske menn ved navn Aristippos og Aiskines. De var blitt uenige, men Aristippos gikk til Aiskines og sa: «Skulle vi ikke heller forlike oss med hverandre jo før jo heller og ikke drive dårskapen lenger? Eller skal vi vente til vi blir til latter og spottevise for menigmann i hans lag og drikkegilder?» Aiskines svarte at han var villig til å forlike seg med ham.

«Godt,» sa den andre, «men tenk også på at jeg nok er den eldste av oss to, og likevel har kommet deg i forkjøpet.» Da svarte Aiskines: «Jeg bekjenner at du langt overgår meg i dyd, for jeg begynte striden, men du begynte forsoningen.»

Har hedninger gjort slikt, hva bør da ikke kristne hjerter gjøre, der Herren Jesus bor med kjærlighetens og saktmodighetens Ånd? De kan ikke finne hvile før de, så langt det står til dem, har søkt og funnet freden.

Om den navngjetne biskopen Johannes i Konstantinopel, med tilnavnet Almissegiveren, fortelles det at han en gang kom i skarp ordveksling og trette med en fornem mann ved navn Niketas. Enda han hadde god grunn til å være vred, kom han likevel i hu apostelens ord da det led mot kveld: «Bli vred, men synd ikke! La ikke solen gå ned over deres vrede» (Ef 4,26).

Han sendte da en av sine prester til Niketas og lot ham si: «Herre, solen holder på å gå ned.» Niketas skjønte straks hva patriarken mente med disse ordene, skyndte seg til ham og forsonte seg villig og glad med ham før solen gikk ned.

Slik er de gudelskende sjelers art. Om de ugudelige sier Skriften at «de får ikke sove uten at de har gjort noe ondt, de mister søvnen om de ikke har ført noen til fall» (Ordsp 4,16). De gudfryktige derimot kan ikke sove før de har avverget skade og ulykke, ryddet bort trette og uvilje og forsonet seg med sin neste. Men mer om dette under det tredje punktet.

For nå skal vi for det tredje se hvordan de troende sjeler, selv om de er dypt krenket og såret av sin neste, likevel lett lar seg forsone, tilgir av hjertet og like fullt elsker ham inderlig. Dette krever apostelen med klare ord i teksten vår: «Tilgi hverandre dersom en skulle ha noe å anklage en annen for. Likesom Kristus har tilgitt dere, skal også dere tilgi hverandre» (Kol 3,13).

Et kristent hjerte kan ikke alltid hindre at det oppstår uenighet og strid. Det gir apostelen tydelig å forstå når han binder sin formaning til fred til et dobbelt forbehold: «Om det er mulig, da hold fred med alle mennesker, så langt det står til dere!» (Rom 12,18). Det kan komme mange slags tilfeller der det ikke er mulig, eller ikke står i et kristent hjertes makt, å bevare freden – særlig når det har med et trettekjært, ufredelig og samvittighetsløst menneske å gjøre, som er lik en borre: full av pigger over alt, så ingen kan røre ved den noe sted uten å få skade og smerte.

Det kan også hende at de gudfryktige selv blir overrumplet av sitt syndige kjød og hisset opp til ubetimelig vrede. Slik fortelles det om

de to fremragende apostlene Paulus og Barnabas at de ble uenige om en sak, og «det ble så bitter uenighet» mellom dem (Apg 15,39). Slik går det ofte til den dag i dag. Jeg har kjent flere kristne hjerter som var kommet langt i gudfryktighetens øvelse og godt visste å tvinge kjødet med dets lyster og begjær; men de var bråsinte og maktet ennå ikke å bli helt herre over sin hastige, ubetimelige vrede, noe de ofte klaget over med hete tårer.

Satan pønsker også stadig på å hisse noen opp mot dem og forstyrre sjelefreden deres. Han arbeider uavlatelig for å stifte splid og uenighet, og for å øke og holde den ved like der den allerede finnes. For han fisker best i grumset vann, og ofte makter han å blåse en liten gnist opp til en stor brann.

Slik kan de troende sjeler nok ofte mangle fred; men kjærlighet og fredsommelighet må de aldri mangle. En *kompassnål* kan nok bli rykket bort fra sin nordstjerne når den blir kraftig rystet, men den vender seg snart dit igjen og blir stille. Enhver ting lengter mot sitt sted. Kaster du en *stein* opp i luften, skynder den seg ned mot jorden igjen; holder du en *fugl* bundet ved foten, eller den har viklet seg inn i et garn, flakser den uavlatelig og prøver å komme fri.

De gudfryktige hjertenes glede og hvile er fred med Gud og nesten. Og selv om denne freden iblant blir tatt fra dem ved Satan, verden eller deres eget syndige kjød, lengter og sukker de likevel stadig etter den og griper gjerne hver anledning til å vinne den tilbake. De ligner sin himmelske Far, som David kaller «god» og en som «tilgir gjerne» (Sal 86,5). Han sier jo også selv: «Jeg vil lege deres frafall. Jeg vil elske dem av hjertet, for min vrede har vendt seg fra dem» (Hos 14,5).

De troendes hjerter er som *voks*: det kan nok bli temmelig hardt når det er kaldt, men så snart en holder det nær ilden, blir det mykt igjen og lar seg forme som en vil. Guds kjærlighet er den ilden som straks gjør dem myke og får dem til å tilgi og glemme, hvor dypt de enn er krenket.

Derfor holder apostelen også fram for dem kjærligheten hos Herren Jesus, som har tilgitt dem alle deres synder. «Tilgi hverandre,» sier han, «likesom Kristus har tilgitt dere!»

Tenk dog etter, vil han si, hvilket stort syndregister dere hadde hos Gud! Men det er helt overstrøket med Jesu blod og kastet i havets dyp. Hvordan kan dere da annet enn gjerne tilgi deres neste om dere har

noe å klage på ham for? Så mye mer som Gud har knyttet sin tilgivelse til deres og sagt at han gjerne vil tilgi når dere tilgir deres neste. «For dersom dere tilgir menneskene deres overtredelser,» sier deres Jesus, «da skal også deres himmelske Far tilgi dere. Men om dere ikke tilgir menneskene deres overtredelser, da skal heller ikke deres Far tilgi det dere har forbrutt» (Matt 6,14–15).

Erfaringen lærer at når to *bisvermer* støter sammen, eller en sverm har delt seg i to som vil ødelegge hverandre, er den letteste måten å få dem til ro på å kaste en håndfull støv eller stenke litt vin søtet med honning mellom dem.

Slik er også den beste måten å stille uenige og stridende kristne på å holde fram for dem enten deres egen dødelighet eller den guddommelige kjærlighet og Jesu dyrebare blod, som er utøst for dem av kjærlighet. Det siste har den hellige apostelen valgt. Han stenker liksom den guddommelige kjærlighets og Herren Jesu nådes honningsøte vin mellom Guds uenige barn for å få dem til å elske og tåle hverandre.

De som er sanne kristne sjeler, er lette å vinne. Bare den korsfestede Jesus med sin store kjærlighet kommer dem i hu, sier de straks: «Å ja, min kjæreste Frelser, deg til ære, og fordi det er din vilje, vil jeg gjerne tilgi og glemme. Du har fortjent langt mer av meg; jeg skylder å gjøre og lide langt mer for din skyld. Er det vel noe stort at jeg, et fattig, syndig menneske som selv hver dag og time trenger tilgivelse for mine synder, etter ditt bud tilgir min medkristen – jeg som til og med skylder å sette livet til for deg?» og så videre.

Fordi Jesu Kristi hellige blod, om jeg så må si, er glohett av kjærlighet, gjør det også hvert hjerte som det renser fra synd, brennende i kjærligheten. Det er umulig at noen skulle være blitt rettferdiggjort ved å bli overstenket med Jesu blod og likevel ikke vite noe om kjærligheten.

Den største og herligste nåde Gud viser oss, er at han tilgir oss våre mange, store og grove synder. Men hvordan skulle det være mulig at den som har fått denne nåden, ikke skulle merke noen forandring i sitt hjerte? Hvordan skulle *han* kunne holde fast på vreden og være uforsonlig mot sin neste, han som den majestetiske Gud har tatt hele sin vrede bort fra, og som er blitt forlikt med ham ved hans Sønns død?

Sannelig, de som mener at en godt kan ha et hardt og fiendtlig sinn mot nesten og likevel ha nåde og syndenes forlatelse hos Gud ved Kristus, de vet ikke hva Guds nåde og syndenes forlatelse er, og de har aldri kjent dens søte kraft. Uten tvil bedrar de seg selv med et falskt håp, forblindet av Satan. Vil vi ha nåde hos Gud og likevel ikke elske vår neste, er det det samme som om noen ville holde godt vennskap med en far og samtidig gjøre barna hans alt mulig vondt, skjelle dem ut og slå dem hvor han enn traff dem.

Det er heller ikke noe som – nest etter Den Hellige Ånds indre vitnesbyrd – i høyere grad kan gjøre oss viss på syndenes forlatelse, på nåden og barneretten hos Gud og på samfunnet med Herren Jesus, enn nettopp forsonligheten mot nesten. Den som gjerne og villig tilgir sin neste, fortjener riktignok ikke dermed syndenes forlatelse hos Gud. Men han har et herlig kjennetegn på at den kjærlige Herren Jesus med sitt blod og sin Hellige Ånd bor i hans hjerte, og i ham har han visshet om at syndene hans er tilgitt.

Dette skrev også Karl den første, konge av Storbritannia, fra fengselet til sin sønn med svært kristelige og minneverdige ord: «Alt man har latt meg beholde, og alt jeg ennå eier, er makten til å tilgi dem som har tatt alt fra meg; og jeg takker Gud for at jeg har hjerte og vilje til å gjøre det. Jeg gleder meg like mye over den nåden Gud har gitt meg (til å tilgi mine fiender), som jeg noen gang har gledet meg over alt jeg har eid og nytt. For den er et større bevis på Guds kjærlighet til meg enn noen annen lykke kunne være.»

Og det er ganske visst sant. For kongekrone og kongespir, stor makt, rikdom og herlighet kan også et ugudelig og ugjenfødt menneske ha. Men et forsonlig og kjærlig sinnelag mot fiendene og en villig vilje til å tjene dem for Kristi skyld, uten hykleri og uten å jage etter egen ære, kan ingen ha uten et Guds barn som står i nåden og drives av Kristi Ånd.

Det blir altså stående – og dette er summen av det vi her har sagt og lært – at en troende sjel nødvendigvis også må være en fredselskende, saktmodig og vennlig sjel, som gruer for all ugudelig og forargelig trette. Den er stille i motgang og forfølgelser som rammer den uforskyldt, og legger vinn på å vinne sine fiender med kjærlighet og godgjørenhet. Den har et forsonlig sinn og vil av hjertens grunn tilgi og glemme alt det man har gjort mot den.

Å, kjærligste, saktmodigste og mest nådefulle Herre Jesus, gi alle som roser seg av ditt aller helligste navn, et slikt hjerte! For fra deg må alt komme; verden og kjøtt og blod kan ikke gi det. Gi oss det for dine hellige såråpningers skyld!

La oss nå videre vise hvordan vi skal bruke denne læren om fredsommelighet og forsonlighet til vår oppbyggelse og forbedring. For det første er det nødvendig at vi i en så viktig sak igjen prøver vår kristendom nøye. For når den sanne gudfryktighets hoveddyder blir holdt fram for oss, er hensikten at vi skal undersøke om de finnes hos oss eller ikke.

Nå vil ingen som ser på verden slik den er i dag, med ettertanke og forstand, kunne nekte for at det også i denne henseende står overmåte dårlig til med kristendommen. Jeg kan ikke annet enn gjenta at kirken i våre dager nesten overalt ser ut som en åker som er overgrodd med torner og tistler, der en bare sjelden finner en yndig blomst eller en legende urt.

Det er larm i alle gater. De store og mektige i verden ligger i håret på hverandre og har fylt alt med ild og blod, så det når opp til himmelen. Hvordan er det mulig å tro at de ennå har en kristen bloddråpe i hjertet, de som av hovmod og formastelse, uten at noe tvang dem, har begynt et så grusomt og blodig spill?

I rettssalene og på rådhusene skulle uenighet og trette bilegges; men der lar man ondskapen få sin vilje. Man ser på at samvittighetsløse mennesker tøyer, snor, vender og vrir retten og trekker den i langdrag etter forgodtbefinnende. Man lar uretten, ikledd rettferdighetens kappe, gå uhindret omkring overalt og gjøre og la som den vil. De kristne kan trette, kives og stride så mye de lyster – men denne syndige friheten må de riktignok betale dyrt med mange penger. Slik blir uenigheten og tvedrakten styrket med øvrighetens tillatelse og samtykke.

Men om broderkjærligheten kan en si det profeten sier om sannheten og rettferdigheten: at den har veket tilbake, står langt borte og snubler på gaten (Jes 59,14) – lik et sykt og svakt menneske som har mistet kreftene og ikke lenger kan gå, men faller og slår seg. «De gjør retten om til malurt og kaster rettferdigheten til jorden» (Am 5,7), og det som skulle avverge uenigheten, er det som gir den næring.

I den geistlige stand er det dessverre kommet så langt at hjertet blør når en tenker på det. Fredens sendebud preker nok om fred, men med sine gjerninger forkynner de ufred. Mange steder finner en knapt to prester ved samme kirke som driver Herrens gjerning med enige hjerter og sinn og omgås hverandre kristelig med vennlighet, saktmodighet og ydmykhet. Det er en lykke om det kan bli ved hemmelig nag og fiendskap og ikke bryter ut i åpenbar og forargelig strid.

I hjemmene er alt fylt av kiv og trette, banning, skjenn og smell, hån, fiendskap, bitterhet og uforsonlighet. Sjelden finner en et husholdet, et naboskap eller et laug der den kristne, broderlige enigheten – eller, som Paulus sier, Kristi fred – råder og styrer (Kol 3,15).

Meteranus forteller at kongene i Skottland i gamle dager førte tre tistler som sinnbilde med innskriften: *Nemo me unquam impune læsit* – ingen har noen gang skadet meg ustraffet.

Mange kunne gjerne fremdeles male dette sinnbildet over dørene sine, ettersom de fleste setter en ære i at nesten ingen kan komme dem nær uten skam og skade. Mange sier: «Den som rører ved meg, rører ved en møkkhaug», eller: «Finner man meg uten penger, skal man i hvert fall ikke finne meg uten svar», og så videre – som om det var noe å rose seg av at en kan bite godt fra seg, og ikke vet av noen kristen saktmodighet og fredsommelighet.

Foreldrene lever i fiendskap, hat og trette, enten innbyrdes eller med slektninger og naboer, og planter slik denne bitre roten i barnas hjerter. Mang en mor lever i uenighet og uforlikelighet med sin neste selv mens hun bærer en frukt under sitt hjerte. Da føder og nærer hun den så å si med bare gift og galle. Derfor viser det seg ofte en slik ondskap og bitterhet hos de små barna at de biter, river, klorer, slår og sparker og ikke lar seg stille før de har fått skreket ut eller på annen måte øst ut sitt onde sinn.

I slik ondskap vokser også de fleste opp. Sjelden får en høre om et barn som fra ungdommen av blir ledet til å bøye sin vilje og tvinge sitt sinn, og som blir vant til saktmodighet, vennlighet, fredsommelighet og tålmodighet. De fleste barn har glede av å slå og krenke andre og regner det for en ære og en fornøyelse når de kan overvinne og kue dem.

Hva kommer det av? Som de gamle synger, så kvitrer de unge. Hva under er det at *storken*, når den er blitt voksen og flygeferdig, ikke

søker annen føde enn igler, tordivler, slanger, padder og annet slikt utøy, og holder det for lekkerbiskener, når de gamle ikke har matet den med annet enn slike ting i reiret?

Og må vi ikke finne det rimelig at ungdommen er så trettekjær – at nesten ingen tjener eller tjenestepike kan forlikes med de andre, og at det er så mye slagsmål og krangel blant håndverkssvenner, soldater og studenter – når bitterheten og ondskapen dessverre liksom er gitt dem inn med morsmelken? Derfor er det at en nesten ikke lenger vet eller vil vite noe om kjærlighet til fiender. En gjengjelder forbannelse med forbannelse og skjellsord med skjellsord, og søker hevn hvor og hvordan en kan.

Jeg tror mange ville være enige med en marskalk av Frankrike ved navn Monluc, som skrev offentlig at om han kunne, ville han ikke betenke seg på å hisse alle djevler i helvete mot sin fiende.

Og de ville gi Cardanus rett, som skrev i en ugudelig bok at en skarpt og uten ettergivenhet bør hevne selv en liten urett en blir påført – men slik at en ikke lar seg merke med hva en har i sinne. En bør stille seg vennlig mot fienden, ja gjerne vise ham en og annen liten tjeneste for å få desto bedre anledning til å hevne seg. En bør ikke vise sitt fiendskap og ikke la fienden vite at en er ham fiendtlig, før en får anledning til å ta hevn over ham.

Det fortelles om to menn om bord på et skip som var fiender. Skipet var i fare for å forlise, og den ene satt i forenden, den andre i akterenden. Den som satt akter, spurte da styrmannen hvilken del av skipet han trodde ville gå under først. Da styrmannen svarte: «Forenden», sa han: «Godt! Da drukner jeg gjerne, bare jeg først får se ham der borte gå under.» En polsk adelsmann ønsket at han måtte få anledning til å hevne seg på sin fiende, en ungarsk vojvode; da ville han gjerne fare til helvete etterpå. Se hvor fordervet menneskehjertet kan bli når det gir Satan rom!

Nå da, kristne sjeler, se vel etter hvordan det står til med dere, og hvordan hjertet deres er skapt: Er dere saktmodige, vennlige, tålmodige, fredselskende og forsonlige, slik som Jesus Kristus, deres Frelser? Eller lever dere i trette og avind, i fiendskap og uforsonlighet, og tjener djevelen? Akt ikke et trettekjært, ufredelig og bittert sinn for en bagatell! For Den Hellige Ånd regner fiendskap, kiv, misunnelse,

sinne, trette og splittelse blant kjødets gjerninger og sier uttrykkelig at «de som gjør slikt, skal ikke arve Guds rike» (Gal 5,20–21).

Det er umulig at den saktmodige og kjærlige Herre Jesus og helvetesfyrsten, fredsforstyrreren, skulle kunne bo sammen i ett hjerte. Det er umulig at den sanne, frelsende tro kan bestå sammen med fiendskap og uforsonlighet. Jeg ser heller ikke hvordan et trettekjært og uforsonlig menneske kan ha noe håp om salighet, når han gjør alle frelsesmidlene frukteløse for seg.

Vil han trøste seg med sin dåp, så hviler jo dåpspakten blant annet også på at vi har forsaket djevelen og alle hans gjerninger og alt hans vesen. Men fiendskap og et uforsonlig sinnelag hører jo også med til djevelens gjerninger.

Hva hjelper det at en vill stamme en gang er blitt podet med en edel kvist, når kvisten for lenge siden er brukket av eller visnet, og stammen er full av ville skudd over alt? Slik også: Hva hjelper det at mennesket er døpt, når det siden er falt fra Kristus og ved herskende, forsettlige synder har drevet ham ut av sitt hjerte og gitt Satan plass der?

«Bli i meg, så blir jeg i dere,» sier Herren Jesus. «Om noen ikke blir i meg, da kastes han ut som en grein og visner, og de samler dem sammen og kaster dem på ilden, og de brenner» (Joh 15,4.6).

«Dersom vi lever i Ånden» – og i Kristus, det vil si: dersom vi ved Guds Ånd og nåde har begynt å leve et nytt, åndelig liv i Kristus – «da la oss også vandre i Ånden» (Gal 5,25), det vil si: la oss følge Den Hellige Ånds gode drift og vise i gjerning at vi i sannhet lever i Kristus!

Vil han lene seg på sine bønner, må han vite at vår Frelser har sagt: «Når dere står og ber, så tilgi om dere har noe imot noen, for at også deres Far i himmelen skal tilgi dere deres overtredelser» (Mark 11,25). Og likeså: «Slik skal også min himmelske Far gjøre mot dere» – slik det gikk den ubarmhjertige tjeneren – «om ikke hver og en av hjertet tilgir sin bror» (Matt 18,35). Av dette og mange andre skriftord er det åpenbart at himmelen blir stengt for dem som i ubarmhjertighet og uforsonlighet stenger sitt hjerte for sin neste.

Vil han høre eller lese Guds ord og øse trøst av det, så lyder det mot ham: «Til den ugudelige sier Gud: Hva har du med å fortelle om mine lover og ta min pakt i din munn? Du hater jo tukt og kaster mine ord bak deg. Din munn slipper du løs med ondt, og din tunge spinner svik.

Du sitter og taler mot din bror, du baktaler din mors sønn» (Sal 50,16–17.19–20).

Det er også kjent at når Herrens ord som et såkorn faller på en trakket vei eller på berget – på et hardt, uforsonlig hjerte – bærer det ingen frukt, og at det ikke har trøst for andre enn de botferdige (Luk 8,12–13).

Vil han skrifte og få løsning for sine synder, så står Frelserens ord i veien for ham: «Om du da bærer fram ditt offer til alteret, og der kommer til å tenke på at din bror har grunn til å klage på deg, da la ditt offer ligge der foran alteret, og gå først bort og forlik deg med din bror» (Matt 5,23–24).

Vil han gå til den hellige nattverd, må han vite at apostelen erklærer alle for uverdige som kommer dit med forakt for sin neste og i uenighet med ham, og sier at de «blir skyldige i Herrens legeme og blod» og «eter og drikker seg selv til dom» (1 Kor 11,18.27.29).

Vil han trøste seg med Herren Jesus, hans kors og død, så er det jo åpenbart at Herren Jesus på korset ba for sine fiender og strakte ut armene for å slutte oss alle inn i sin kjærlighet og forene oss alle i broderlig kjærlighet. Den som ikke har lyst til denne kjærligheten, men lever i uforsonlig hat til sine medkristne – hvordan tør han tilegne seg den kjærlige Herre Jesus? Og hvordan skal Guds Sønns blod, som er utøst av kjærlighet, kunne komme et kjærlighetsløst og dermed også troløst hjerte til gode?

Et kjærlighetsløst og hatefullt hjerte er i sannhet Satans sete og bolig, en bitter og forgiftet kilde som gjør alt ufruktbart. Det ligner en gryte som står over ilden og koker og bobler og blir skummet: et vredt og hatsk hjerte er opphetet av helvetesilden, så det syder og skummer, og tungen er liksom Satans skumskje som han slenger ondskapens skum omkring seg med. Med full rett kan en derfor kalle ugudelig banning, skjenn og smell for skummet av et hjerte som koker i ondskap.

Et vredt og hatefullt hjerte er som et hus der det er gått ild løs. Det står ikke bare i fare for å brenne ned, men der pleier også tyver å snike seg inn for å rane og stjele, mens de gir seg ut for å redde. Slik også: Der vreden tar overhånd i hjertet, sniker djevlene seg inn og raner alt som ennå er igjen av gudsfrykt.

Og som erfaringen lærer at hunder pleier å bli blinde av raseri og opphisselse, slik forblinder også vrede og hat menneskets hjerte og fyller det med helvetes mørke. Kort sagt: Den sanne kristendom kan ikke bestå side om side med hat og fiendskap. Den som vil ha samfunn med Satan i trette, vrede og ondskap, må gi slipp på samfunnet med Herren Jesus og må ikke vente å vinne annet med sin vrede enn Guds vrede.

Ikle dere derfor, mine kjære medkristne, som Guds utvalgte, hellige og elskede, godhet, ydmykhet, saktmodighet og tålmodighet! La Kristi fred råde i hjertene deres (Kol 3,12.15), og hold fred med alle mennesker så langt det er mulig! La ordet fra deres høyt fortjente Frelser gjelde mer hos dere enn djevelens ord! Han roper: «Lær av meg, for jeg er saktmodig og ydmyk av hjertet» (Matt 11,29). «Elsk hverandre!» «Tilgi, så skal dere få tilgivelse!» Djevelen derimot roper: «Hat hverandre! Trett med hverandre! Hevn dere på hverandre! Lær av meg, for jeg er hatsk, ondskapsfull og hovmodig!»

Slik den gudfryktige Josef sa til brødrene sine da han lot dem fare: «Trett ikke med hverandre på veien!» (1 Mos 45,24) – slik sier også vår Jesus. Dette møysommelige og sørgelige livet er jo allerede så fullt av nød, elendighet, bekymring og strev at det ikke trengs at vi gjør det enda surere og tyngre for hverandre. Hver og en har jo sin byrde; la oss hjelpe hverandre å bære den. La oss hjelpe hverandre fram og ikke bedrøve hverandre!

Vi er jo barn av én Far; vi er alle dyrt kjøpt; vi har alle ett håp. Vi håper alle en gang å få se Guds ansikt og prise ham til evig tid, samstemt, med en ny sang.

La oss da, mens vi er på veien, være enige, «søke fred og jage etter den»! La oss «samstemmig og med én munn prise Gud, vår Herre Jesu Kristi Far», og ta oss av hverandre, «likesom også Kristus tok seg av oss, til Guds ære» (Rom 15,6–7). La oss favne hverandre med kjærlighetens armer, omgås hverandre med vennlighet og saktmodighet, slutte hverandre inn i våre bønner, ja i våre hjerter, og ha tålmodighet med hverandre!

Men fordi det faller vårt kjøtt og blod svært tungt å jage etter freden på denne måten og legge vinn på enighet – særlig når nesten vår er annerledes sinnet, og den ene grunnen til uenighet oppstår etter den

andre – skal vi nevne noen midler som kan tjene til å bevare hjertene våre i fred.

For det første er det svært gagnlig at et menneske gir nøye akt på seg selv og legger merke til om han framfor andre ting er tilbøyelig til vrede og ubetimelig heftighet. Da kan han desto kraftigere arbeide mot den, daglig kjempe mot en slik last med inderlige bønner og væpne seg mot den med et fornyet forsett. For der festningen er svakest, og der fienden kan ventes å gjøre det sterkeste angrepet, der må en våke aller best og ruste seg til forsvar.

Mange mennesker kunne for lengst ha blitt herre over sin bråhet om de hadde sett på den som en grov synd og stått imot den i stadig kamp. Men de fleste tenker at fordi de selv og deres nærmeste er vant til den, må også Gud være eller bli vant til den. Og fordi deres egne, ja til og med fremmede, må holde dem alt til gode på grunn av deres stand, anseelse eller formue, mener de at også Den Høyeste må gjøre det.

Slik blir de trygge og sorgløse med all sin unødige vrede og bryr seg ikke om at det ofte blander seg banning, skrik, skjenn og smell inn i den. Begynnelsen til saktmodighet og vennlighet er altså å se på bråsinnet og den unødige vreden som synd og arbeide alvorlig mot den.

Dessuten er det nødvendig at en ikke tillegger seg selv for stor verdi og ikke i alle ting tror at en selv har rett og nesten urett. For mye splid og mye fiendskap kommer av at mange mener at andre nok må tåle noe av dem, mens de selv ikke vil tåle eller finne seg i noe. Eller de mener at de ubehagelighetene og krenkelsene de selv volder andre med ord eller gjerning, ikke har noe å si, mens de legger stor vekt på alt som møter dem selv.

Når vi kommer i uenighet eller tvedrakt, tror vi aldri at vi selv har noen del i det, men skyver all skylden over på andre: De er underlige, trettekjære og bitre; de har gjort det og det; vi skulle visst ikke gjøre et barn noe vondt, om bare folk lot oss være i fred, og så videre.

Dette er en farlig sak. Den har sin rot i egenkjærlighet og hovmod og drar sorgløshet, ubotferdighet og uforsonlighet etter seg. En må tvert imot vite at en sann kristen heller bør tale mot seg selv enn for seg selv i sin egen sak, og ikke søke årsaken til trette og uenighet så mye hos andre som hos seg selv, i sitt eget fordervede hjerte.

Når vannet er rent og klart, kan en riste det lenge før det blir grumset; men er det mye gjørme på bunnen, kan selv en liten bevegelse gjøre det tykt. Slik er det også med hjertene våre. Var de rene i kjærlighet til Jesus og nesten, ville de ikke så lett la seg hisse opp og bli vrede; men fordi de er fulle av egenkjærlighetens, hovmodets og ondskapens gjørme, er de lette å røre opp og gjøre grumsete.

Når vi sier at vi ikke skulle gjøre et barn noe vondt om bare folk lot oss være i fred, er det nettopp det samme som om vi sa at vi skulle være tålmodige om Gud ikke sendte oss noe kors, og at vi gjerne skulle være fornøyde om vi hadde pungene, kistene, loftene og kjellerne fulle. Den kristne saktmodigheten viser seg ikke så lenge den får være i fred, men når den blir egget og likevel ikke lar seg hisse opp.

Det går her som med den regnbuen – om jeg kan kalle den det – som om kvelden gjerne viser seg rundt lyset, særlig når vi er trette og øynene er blitt matte av arbeid. Mange ville kanskje sverge på at disen og buen satt i lyset og ikke i deres egne øyne, enda det siste er det sanne. Slik går det ofte med oss også: Når vi kommer i strid med vår neste, synes vi aldri at skylden ligger hos oss, men alltid hos ham, enda det er egenkjærligheten som får oss til å dømme feil i saken.

Jeg har sett en hund bjeffe voldsomt mot sitt eget bilde i speilet. Jeg har også sett en fugl som fløy omkring i stuen, reise fjærene på hodet og fly mot speilet da den kom foran det, som om den ville slåss med den andre fuglen som viste seg der inne. Slik går det mangen gang med oss stakkars mennesker: Også vi blir vrede og harme og tror at andre har gitt oss rimelig grunn til det, enda vi selv er den egentlige årsaken, fordi vi følger vårt eget sinn altfor mye.

Den som vil lære saktmodighet og fredsommelighet, må derfor begynne med seg selv og se til at han ved Guds nåde får bøyd sitt eget hjerte og holdt det i tømme. Når han har overvunnet seg selv, skal han også kunne overvinne alle andre; og når hjertet vet at det ikke får medhold hos oss selv, vil det desto før finne seg i å være saktmodig og holde fred.

For å nå fram til saktmodighet og fredsommelighet er det også godt å øve seg i disse dydene først overfor sine husfolk og dem man har under seg; da blir det så mye lettere og bedre å vise dem mot fremmede og likemenn.

Når ektefellen, barna eller tjenestefolkene gjør noe mot en, må man ikke gi viljen sin fritt løp, som om man hadde lov til det. Man må tenke på at man skal være en kristen – saktmodig, vennlig og tålmodig – overalt og mot alle, hjemme og ute, mot sine egne og mot andre. Man kan gjerne påtale det som er utilbørlig, men uten bråk og ståk, banning og skjelling.

På den måten gir man ikke bare sine egne et godt eksempel og utretter ofte mer med alvorlige og inntrengende formaninger, mildnet av kjærlighet, enn en annen gjør med mange forbannelser og skjellsord; man venner seg også til å gjøre det samme overfor andre.

Man bør også begynne med å vise saktmodighet i småting. Når vi for eksempel er alene, og en penn eller et annet redskap ikke er slik vi vil ha det, må vi ikke bli harme over det, men rette på det med saktmodighet. Når vi gir beskjed om at noe skal gjøres i huset, og det blir glemt; når vi ber noen skylle et glass, og det blir knust; når vi har fått i stand noe, og det blir ødelagt – da skal vi minnes vår kristne plikt og ved slike anledninger lære å være saktmodige når det gjelder ting som betyr mer.

Om kong Filip den andre av Spania fortelles det at han en gang hadde sittet og skrevet langt ut på natten og gjort ferdig et brev om svært viktige saker til paven. Da han hadde skrevet under og rakte det til sekretæren for at han skulle brette det sammen og forsegle det, ville sekretæren strø sand over det. Men han var søvnig og så feil, tok blekkhuset i stedet for sandbøssen og ødela hele brevet. Sekretæren ble så forskrekket at han så ut som et lik. Men kongen sa uten noen vrede: «Gi meg et nytt ark!» – og tok fatt igjen og skrev et nytt brev.

Til denne beretningen om en høy person vil jeg føye det som fortelles om en ringe. Utenfor huset til en gammel mann hadde barna valgt seg en lekeplass og holdt det gående med lek og moro. En annen sa til ham at han burde forby det. Men han svarte: «Om jeg ikke kunne tåle uleiligheten med disse barna, ville jeg langt mindre kunne bære større motgang.»

Det er også klokt at et kristent hjerte, så snart det merker en heftig sinnsbevegelse og en begynnelse til vrede, straks setter seg mot den av all kraft og søker å holde den i tømme. Får man for eksempel grunn til vrede når man er sammen med andre, er det klokt å gå bort med

det samme. Da får man tid og rom til å sukke til Gud, komme til besinnelse og verne seg med gode tanker og et hellig forsett.

Da en filosof ved navn Athenodoros tok farvel med keiser Augustus, som hadde gitt ham avskjed på grunn av hans høye alder, ga han ham til slutt dette rådet: Om han ble vred over noe, skulle han verken si eller gjøre noe før han hadde gitt seg tid til å si fram de tjuefire bokstavene i alfabetet. Da ville han ikke la seg rive med av vreden, men så mye bedre komme til besinnelse. Det sies at dette fikk en av de gamle kirkelærerne til å gi det rådet at en kristen som blir vred, ikke skal gjøre eller foreta seg noe før han har bedt Fadervår.

Det er også godt straks å holde seg Guds kjærlighet, langmodighet og miskunn for øye og si ved seg selv: «Vil du bli vred over en så liten ting, når din Gud så ofte tilgir deg langt større ting og hittil har ført deg med så stor skånsel?» Hvorfor skulle vi elendige ormer bli vrede på hverandre og trette? Han som bor i himmelen, og som vi ikke kunne svare én gang av tusen om han ville gå i rette med oss – han kunne ha grunn til å bli vred.

Man må også straks vende hjertet til Herren Jesus, den korsfestede, og se for seg hvor stor tålmodighet han viste da han bar sine fienders ondskap og ba for dem midt i sin angst og dødssmerte. Det kan ikke slå feil: Når han for alvor kommer inn i vårt sinn og hjerte, må all vrede og alt hat forsvinne med det samme.

Det er heller ikke godt å vende og vri lenge i tankene på det som er gjort mot oss, som en bitter pille i munnen, og gruble over det med alle omstendighetene. Man bør heller så langt det er mulig straks slå det ut av sinnet og gi hjertet andre og bedre ting å holde seg med.

Man må ikke si: «Skal jeg tåle dette av en slik ussel fyr? Skal jeg finne meg i slike hånlige stikk, slike krenkelser av min ære, slik erting?» Men si heller: «Skal jeg for en så liten tings skyld forstyrre sjelens ro? Skal jeg for et ubehagelig ords skyld åpne dør og port for Satan inn til hjertet mitt? Måtte ikke min Frelser lide langt mer, og likevel ba han for sine fiender?» Og så videre.

Først og fremst må vi legge vinn på at hjertet blir rolig igjen når det er forbitret, og at vreden, denne skadelige gjesten, snart blir jaget ut. Slik formaner den hellige apostel: «La ikke solen gå ned over deres vrede» (Ef 4,26). Vreden er som en fiende som har overrumplet en by

eller festning: Får han tid, slår han seg stadig fastere ned og bygger flere og flere skanser. Derfor er det best å drive den ut jo før jo heller.

For det tredje skal vi så lære hvordan og hvorfor vi skal elske våre fiender og møte all deres pågåenhet, hån og krenkelse med saktmodighet og tålmodighet. Vi har allerede nevnt vår kjæreste Frelsers bud: «Elsk deres fiender, velsign dem som forbanner dere, gjør vel imot dem som hater dere, og be for dem som forfølger dere» (Matt 5,44).

Den som virkelig elsker Herren Jesus og følger ham, vil ikke slå et så alvorlig bud, uttrykt med så mange ord, hen i vær og vind, slik verden for det meste gjør i dag. Den bryr seg like lite om det som om slike ord ikke fantes noe sted i Bibelen; eller som om folk hadde fått et slikt fritak at de nok kunne trøste seg ved Herren Jesus og hans fortjeneste, men ikke skulle være bundet av disse og lignende bud fra ham.

Men han slutter jo selv den prekenen som inneholder disse ordene om kjærlighet til fiender, slik: «Hver den som hører disse mine ord og gjør etter dem, han blir lik en forstandig mann som bygde huset sitt på fjellgrunn. Men den som hører disse mine ord og ikke gjør etter dem, han blir lik en uforstandig mann, som bygde huset sitt på sand» (Matt 7,24.26).

Og likeså: «Den som har mine bud og holder fast på dem, han er den som elsker meg.» «Hvis dere holder fast på mine bud, da blir dere i min kjærlighet.» «Dere er mine venner dersom dere gjør det jeg pålegger dere» (Joh 14,21; 15,10.14).

Men dette er igjen noe som vårt kjøtt og blod synes er fremmed og motbydelig. Derfor vil vi gi litt veiledning om hva man her har å tenke på, og hvordan man kan nå fram til det. Tenk for det første på dette, dere kristne og gudelskende sjeler: Uten Guds hellige råd og vilje, uten hans tillatelse og styrelse kan ikke noe fiendtlig hjerte trenge seg inn på dere, skade dere, forfølge og bedrøve dere.

Det lærer kong David oss tydelig. Da Sjime'i av et bittert og ondskapsfullt hjerte gikk heftig løs på ham mens han var på flukt, forbannet han ham og ropte: «Bort med deg! Bort med deg, din blodhund, du fordervede! … Se, nå er du kommet i den ulykke du har fortjent, for en blodhund er du!»

En av Davids menn ble så forbitret at han sa at han ville gå bort og hogge hodet av den døde hunden. Men det ville ikke David tillate. Han

sa: «Når han forbanner, og når Herren har sagt til ham: Bann David! – hvem tør da si: Hvorfor gjorde du det? … La ham bare forbanne, for Herren har befalt ham det» (2 Sam 16,5 flg.).

Dette må vi likevel ikke forstå som om Herren hadde vakt den bitre ondskapen i Sjime'is hjerte og lagt forbannelsene og skjellsordene i munnen hans. Men Gud visste at han lenge hadde vært Davids fiende av hat og misunnelse, fordi Saul var blitt forstøtt og David hadde fått kongedømmet. Han visste at Sjime'i lenge hadde nært og ruget over slik ondskap i hjertet. Derfor tillot og føyde Gud det slik at Sjime'i spydde ut sin galle akkurat nå, da kongen var så ille stilt – for å ydmyke David desto mer og prøve hans tålmodighet.

Det går her som med vann som suser og bruser nedover fjellet, og som mennesket klokt vet å nytte seg av: Det leder vannet til papirmøller og andre møller, til jern- og kobberhammere, så vannet må tjene hans hensikter – enda mennesket ikke har skapt vannet i kilden eller ført det ut i fossen. Slik bruker Gud Herren de ugudeliges ondskap, slik legen bruker avførende eller giftige midler, slik gartneren bruker tornene og gullsmeden hammeren og filen.

Hold så denne hendelsen sammen med andre ord i Skriften. David sier også: «Jeg tier og åpner ikke min munn, for det er du som har gjort det» (Sal 39,10), og: «Dette er min plage; det er år fra Den Høyestes høyre hånd» (Sal 77,11).

Vår Frelser sier: «Selges ikke fem spurver for to skilling? Og ikke én av dem er glemt hos Gud. Men til og med hvert hår dere har på hodet, er talt. Frykt ikke! Dere er mer enn mange spurver» (Luk 12,6–7).

Og til flokken som var kommet for å gripe ham, sier han: «Dag etter dag var jeg hos dere i templet, men da rakte dere ikke ut hendene for å gripe meg! Men dette er deres time og mørkets makt» (Luk 22,53). Det vil si: Hittil har dere ikke forgrepet dere på meg, dels fordi dere ikke hadde noen grunn til det – og det har dere heller ikke nå – dels fordi min himmelske Far ikke har tillatt dere det. Men nå er deres time kommet, for nå har Gud tillatt og besluttet å la dere få viljen deres og for en tid å overgi meg til helvetes makt.

Når vi nå, sier jeg, tenker godt over alt dette, blir det klart at det ikke skjer ved et slumpetreff når et gudfryktig hjerte blir angrepet, bedrøvet, krenket, hånet og ille behandlet av onde mennesker. Det skjer etter Guds hellige råd og vilje. Ofte lar han etter sin rettferdige

dom de ugudelige få viljen sin en stund, for at hjertene til hans troende skal bli åpenbare og renset, deres tålmodighet, saktmodighet og ydmykhet prøvet, deres bønn og andakt vekket og deres tillit og håp til ham styrket.

Derfor bør vi under slike forhold ikke se så mye på menneskene som skader oss og opptrer fiendtlig mot oss, som på Gud, som styrer, bestemmer og tillater det. Vi bør heller ikke ta våre fienders bitterhet og ondskap så tungt til hjertet som Guds søte farskjærlighet og godhet, som ligger skjult under det og bare har vårt beste for øye.

Når en lege foreskriver en syk en bitter drikk, tar den syke gjerne imot den, hvor mye han enn gruer seg for den. Han vet jo at det viktigste i denne bitre drikken er legens gode mening og omsorgen for hans helse. Slik er det også når Gud lar våre fiender og forfølgere gi oss galle og malurt å drikke: Hans søte miskunn er likevel blandet i den, og til sist erfarer vi at alle ting må tjene til gode for dem som elsker ham.

Et menneskes fiender er ofte til langt større nytte for ham enn vennene hans. Vennene sier for det meste bare det han gjerne vil høre. Mangen gang hindrer de ham også i å øve seg i gudsfrykt, stjeler mang en god time fra ham, lokker ham til verdslig glede, gjør verden søt for ham og så videre. En fiende derimot sier det han ikke liker å høre. Han sier ham ofte sannheten og holder fram for ham feil som han ikke selv er blitt var, og som heller ingen annen har vist ham.

Fienden gir nøye akt på livet hans og lærer ham å være varsom og forsiktig, så han ikke blir til spott og latter for sine motstandere. Ja, han jager ham til Gud; han gjør verden bitter for ham og himmelen søt; han driver ham til bønn; han gjør Guds ord – særlig den gylne Salmenes bok – velsmakende, kjært og dyrebart for ham. Slik fremmer fienden, etter Guds underlige miskunn, hans timelige og evige vel – enda fienden verken vet det eller vil det.

Guds venner ligner iblant et lite barn som, når det begynner å gå alene, fjerner seg fra mors fang og oppsyn og vil løpe omkring som det selv vil. Men når en kalkunhane begynner å klukke, eller en bjeffende hund eller en gryntende gris kommer mot det, skynder det seg tilbake og søker vern hos moren. Å, hvor ofte ville vi ikke finne smak i verden og dens vesen, dens gleder og forfengelighet, om den ikke etter Guds

råd og styrelse ga oss så mangen sur bit å svelge, krydret med galle og malurt, og viste oss så mye svik og falskhet!

For en kristen er det langt tryggere å ha med den fiendtlige verden å gjøre enn med den vennlige. Salig er den som verden gjør seg selv motbydelig for.

Når sjøfolkene har godt vær og ikke vet av noen fare på det rolige havet, ler, spøker og leker de. Men når sjøen blir urolig og været stormfullt, og de står i fare for å lide skipbrudd, da synger, sukker og ber de. Slik går det også med oss kristne: Når verden smiler til oss og smigrer oss, lar vi oss lettere lokke til å forsømme våre kristne plikter enn når den farer ut mot oss og skjeller og smeller på oss.

Våre fiender er for Gud det som hammere, filer og meisler er for en gull- eller sølvsmed, en steinhugger eller billedhugger. Ikke noe uformelig trestykke og ingen utilhogget stein kan bli til et vakkert bilde, og ingen sølvklump til et skjønt beger, uten at de blir hamret, banket, filt og formet. Slik finnes det heller ingen bedre måte å bringe vårt kjøtt og blod til lydighet mot Kristus på, så vi lettere kan bli kar for Guds ære og barmhjertighet, enn når han bearbeider oss ved fiendtlige og hatefulle hjerter og former oss etter sin vilje.

Når vi nå tenker godt over alt dette, og ser på dem som hater oss som redskaper for vår Guds evige og nådige forsyn – redskaper han bruker til å fremme vårt beste – skulle vi da ikke elske våre fiender, velsigne dem, gjøre vel mot dem og be for deres timelige og evige vel!

Tenk så videre på dere selv, dere kristne sjeler: hvor sterkt dere er forpliktet til å være saktmodige og gjøre vel mot fiendene deres og lønne hatet deres med kjærlighet, og hvor mye det også står på for dere selv.

Når vår kjæreste Forløser byr oss å elske våre fiender, føyer han til denne grunnen: «for at dere kan være barn av deres Far i himmelen» (Matt 5,45). Det vil si: for at dere skal kunne vise det i gjerning, for at det skal bli åpenbart for verden, og for at han selv også skal kunne kjenne dere igjen på det og elske dere som sine lydige og sanne barn. Den som vil regnes som et Guds barn i himmelen og på jorden, må derfor heller ikke nekte fiendene sine den kristne kjærligheten.

Da Herrens to disipler Jakob og Johannes ønsket å få lov til å la ild falle ned fra himmelen over samaritanene, sa han til dem: «Dere vet ikke hva ånd dere er av» (Luk 9,55). Det vil si: Dere er ikke kalt til å

fremme menneskenes undergang med deres glødende iver, men deres frelse.

Det kan jo ikke sømme seg for dere, som ved kjærlighetens Ånd skal forkynne Guds nåde og barmhjertighet for de arme menneskene, å ville fortære dem med ild fra himmelen. Ville dere tilintetgjøre alle som ikke behandler dere slik dere ønsker og har krav på – hvem skulle dere da vise kjærlighet og saktmodighet, og hvem skulle dere da hjelpe til frelse ved kunnskapen om meg?

Dette bør vi holde oss for øye hver gang vi merker at vrede, hat, fiendskap og hevnlyst rører seg i oss. Tenk på hva ånd du er av! Har du i dåpen tatt imot Den Hellige Ånd, som er kjærlighetens og saktmodighetens Ånd, og er du forpliktet til å følge hans gode drift – skulle du da ville la vredens og hevnens ånd lede deg?

Skriften krever ofte at vi skal «vandre verdig for Herren» og for vårt kall (Ef 4,1; Fil 1,27; Kol 1,10). Det betyr at vi skal leve slik vår kjære Herre Jesus fortjener av oss, han som har elsket oss så høyt og kjøpt oss så dyrt; slik det sømmer seg for mennesker som roser seg av en slik Herre, bekjenner ham og gir seg ut for å være hans tjenere; og slik et så nåderikt, hellig og salig kall krever.

Så snart en kristen sjel får grunn til vrede, fiendskap og hevnlyst, må den derfor ta seg i det og tenke over hva som sømmer seg for den som et Guds barn, som Herren Jesu brud og som et tempel for Den Hellige Ånd – hva dens dåpspakt, dens tro, håp og kjærlighet krever.

Vi er jo ikke hedninger, tyrkere og jøder, men kristne. Vi roser oss av Gud. Vi roser oss av at Gud har utvalgt oss til sitt eiendomsfolk framfor alle folk på jorden, skilt oss ut fra verden med et hellig kall og utvalgt oss til evig herlighet. Derfor må vi også vise i gjerning at denne vår ros ikke er grunnløs, men sann. Det må jo finnes mer av det guddommelige og hellige hos oss enn hos de vantro. Er vi like ondskapsfulle, bitre, oppfarende og hevngjerrige som de, hva er da vår kristendom, og hva har vi da framfor dem?

Det er dette vår Frelser sier: «Om dere elsker dem som elsker dere, hva er det å takke dere for? (Hva vil det gagne dere hos Gud?) Også syndere (de vantro og ugudelige) elsker jo dem som elsker dem. Og om dere gjør vel mot dem som gjør vel mot dere, hva er det å takke dere for? Også syndere gjør det samme. … Men elsk deres fiender! Gjør vel og lån bort uten å vente noe igjen! Da skal deres lønn bli stor, og dere

skal være Den Høyestes barn. For han er god mot de utakknemlige og onde» (Luk 6,32 flg.).

Men jeg vil gå enda lenger. Selv en hund elsker jo dem som gjør vel mot den, og ligger stille når man lar den være i fred og går rolig forbi. Men gi den bare den minste grunn, så skal du snart få merke at den er en hund og ikke et lam: Den vil bjeffe mot deg, fare løs på deg og løpe etter deg, jeg vet ikke hvor langt. Hva er det da verdt at en kristen bare er fredelskende, saktmodig og god mot dem som gjør ham godt eller ikke er mot ham?

Et Guds barns fortrinn framfor alle andre mennesker er at han i alle ting kan være tilfreds med Guds hellige vilje; at han finner ære i vanære, rikdom i fattigdom, visdom i enfoldighet, styrke i skrøpelighet og liv i døden; at han kan overvinne seg selv, bøye sin vilje, elske sine fiender, be for dem som håner ham, velsigne dem som forbanner ham, og med glede bære sin Frelsers tornekrone og kors. En god skipper og styrmann kjennes i uvær og storm, og en god kristen i korset, i forfølgelse og motgang.

Tauler sier med full rett at man blant annet kan prøve om det finnes sann kristendom hos en person, på om han for Guds skyld med glede tar imot og svelger baktalelse, spott og fiendskap, og søker å gjengjelde det med kjærlighet og vennskap. Den gudfryktige Thomas a Kempis sier det samme: «Hvor dydig noen er, kjennes på hans nestes feil.»

Disse tankene er uten tvil hentet fra vår Frelsers ord, som er nevnt ovenfor, og fra apostelens, når han sier: «Vi blir utskjelt, og vi velsigner. Vi blir forfulgt, og vi tåler det. Vi blir hånet, og vi formaner» (1 Kor 4,12–13). Med det vil han vise sitt fortrinn som apostel framfor andre som gjorde seg store hos korinterne.

Tenk så også på hvilken nytte det er å møte sine fiender med kjærlighet og saktmodighet – og på den andre siden hvor stor skade det fører med seg når man lar seg overvinne av det onde og gjengjelder skjellsord med skjellsord, forbannelse med forbannelse, ondskap med ondskap og hat med hat! De saktmodige er som det stille vannet der solen speiler seg klart og yndig. Jeg mener: I de stille, gode og tålmodige sjelene viser Guds fornyede bilde seg klarest.

De har en nådig Gud og en god samvittighet. Jo mer verden fnyser mot dem og bedrøver dem i det ytre, desto mer trøster og gleder Gud

dem i det indre. De finner så mye sødme i Den Hellige Ånds vitnesbyrd om at de er Guds barn, og i samvittighetens fred, at all verdens bitterhet ikke makter noe mot det.

Om verden går aldri så hardt inn på dem, bringer likevel et eneste blikk på deres Jesus og en eneste flukt inn i hans blødende sår alt i orden igjen. Om verden larmer aldri så mye, sier de likevel: «Bare god er Gud mot Israel» (min sjel), «mot de rene av hjertet» (Sal 73,1).

Guds ord er søtt og velsmakende for dem; bønnene deres er brennende og kraftige; andakten deres er uhindret. Jo lenger verden driver dem bort fra seg, desto nærmere kommer de sin Jesus. Jo mer verden hater og forfølger dem, desto mer vokser kjærligheten, og desto fastere blir vennskapet mellom dem og Herren Jesus. Med full rett kan de derfor ha som valgspråk: Jo mer hat, desto mer kjærlighet – jo større fiendskap, desto større vennskap. Å, hvor salig er ikke den som verden forfølger og jager, men som Gud tar imot; den som verden bedrøver, men som Gud trøster; den som verden hater, men som Jesus elsker!

Vår Frelser sier: «Salige er de saktmodige, for de skal arve jorden» (Matt 5,5). Mange tror at de skal bevare sin eiendom ved trette, strid og krangel; men erfaringen lærer at de som kjemper mest for det timelige, har minst. Hos de mest gudfryktige hjertene ser man derimot ofte en særlig velsignelse, nåde og beskyttelse fra Gud. Ved den får de enten eie godset sitt i fred, eller de glemmer det med glede og får mer igjen et annet sted enn de har mistet.

Når man gir seg i kast med sine motstandere, er hensikten dessuten å overvinne dem og skaffe seg ro. Men Guds ord og erfaringen lærer at ingen overvinner sine fiender heldigere, raskere og med større vinning enn de fredsommelige og saktmodige sjelene. For de har Gud på sin side og verger seg med bønner, sukk, tårer, velgjerninger, taushet, tålmodighet og ettergivenhet. Derfor går det dem så vel at motstanderne enten må falle og forsvinne som en røyk, eller bli overbevist i sine hjerter, bli dem vennlig stemt og forvandles fra fiender til venner.

Om dette har kloke folk fortalt en fabel. Solen og nordavinden fikk en gang øye på en vandringsmann som hadde en god kappe på seg, og de veddet om hvem av dem som først kunne få ham til å ta den

av. Nordavinden mente at han var sikker i sin sak, og begynte å blåse svært skarpt og kaldt på den reisende.

Men han svøpte seg bare desto tettere inn i kappen for å verne seg mot vinden. Da vinden ikke kunne utrette noe, begynte solen å skinne overmåte varmt og behagelig, så vandringsmannen ble svært varm og slapp kappen. Med dette har de villet vise at saktmodighet og tålmodighet utretter mer enn all stormende, utålmodig og fiendtlig framferd.

Det kan også belyses med en vakker fortelling. En fyrste fra Napoli reiste med et følge i det lovede land. Der møtte de en hel flokk røverske arabere, og han så straks at han og hans folk var for svake til å stå imot dem med makt. Da befalte han folkene sine å stige raskt av hestene, ta fram den kalde maten og drikkevarene de hadde med seg, og dekke et måltid på den grønne marken.

I mellomtiden skyndte han seg mot araberne, hilste dem med ydmyk vennlighet og sa at han så at de var ridderlige menn, slik han selv var. Han var kommet til landet deres for å lære deres krigskunst og erfaringer å kjenne, og ba dem derfor om å ta til takke og holde måltid med ham i det grønne, så han kunne tale med dem slik han ønsket.

Araberne undret seg over vennligheten hans og sa straks ja. Etter måltidet ga han dem noen gevær, kårder og drikkebegre. Alt dette førte til at de begynte å elske ham som sin bror. De fulgte ham gjennom hele landet, hvor han enn ønsket å dra, viste ham alle veier og stier og gjorde ham alt det gode som stod i deres makt. Se hvordan et barbarisk folk, som lever av røveri, her lot seg overvinne av vennlighet og kjærlighet! Slik kan saktmodighet og tålmodighet ennå i dag ved Guds nåde utrette det som ingen voldsomhet og fremfusenhet, ingen vrede og utålmodighet makter.

Derimot er ingenting mer skadelig, særlig for en kristen, enn vrede, hat, trette og fiendskap. En som ville framstille vreden i et bilde, gjorde det svært treffende: Han malte et pinnsvin, det piggete dyret, og en hånd som slo på det av alle krefter, med overskriften: «Du skader deg selv.»

Den vise kongen sammenligner vrede og trette med vann som trenger gjennom en åpnet demning og oversvømmer, river over ende og drukner alt (Ordsp 17,14). Å, hvor mangt et menneske fører ikke en stor ulykke over seg selv og sine, lik en brusende, rivende strøm,

og klager over det etterpå når det er for sent! Det er lett å bore hull i demningen, og vannets første gjennombrudd er lite og ubetydelig. Men så tar det til med voldsom kraft og lar seg ikke tette så fort som det ble åpnet.

Jeg vil likevel ikke si noe om den timelige skaden som fiendskap, hevnlyst og utålmodighet påfører menneskets legeme og gods, men bare belyse den åndelige og evige. Luther sier med full rett: «Som kjærligheten er et bilde av Gud, slik er hat og misunnelse et sant bilde av djevelen. Ja, de er ikke menneskelige eller djevelske, men djevelen selv, han som av natur ikke er noe annet enn en evig brann av hat og misunnelse mot Gud og alle hans gjerninger, både mennesker og alle andre skapninger.»

Den som gir vreden bolig i sitt hjerte, kan derfor være helt viss på at han huser djevelen selv. Det lar seg bevise av apostelens ord, slik de lyder i den greske teksten og i noens oversettelse: «La ikke solen gå ned over deres vrede. Og gi ikke djevelen rom» (Ef 4,26–27).

Den som gjengjelder ondt med ondt og møter sine fiender med et fiendtlig hjerte, en skitten munn og en voldsom neve, forlater etterfølgelsen av Kristus. Han sletter ut Kristi bilde i sitt hjerte, bedrøver Den Hellige Ånd, gjør seg til en vederstyggelighet for Gud, forstyrrer sin andakt og bønn og river hele sin kristendom over ende.

I en slik tilstand kan han ikke be et eneste Fadervår, ikke høre noen preken med frukt og nytte, ikke tilegne seg noen trøst fra evangeliet og ikke gjøre seg noe håp om saligheten. For er de Guds barn som elsker sine fiender, ber for dem, velsigner dem og gjør vel mot dem – hvem sine barn er da de som behandler sine fiender fiendtlig, gjengjelder ondskap med ondskap og betaler ett skjellsord med ti, om ikke djevelens barn?

Men hatet og fiendskapet pleier, i likhet med gjerrigheten, mer enn alle andre laster å pynte seg og dekke over sin vederstyggelighet med alle slags skinngrunner og påskudd. Derfor vil vi prøve å ta dem fra dem og avsløre hvor avskyelige de er.

Når mange mennesker hører at et hatefullt og uforsonlig menneske ødelegger hele sin kristendom og så videre, tenker de i sitt hjerte: «For noe snakk! Jeg blir da likevel en kristen for det. Jeg går jo i kirken og hører Guds ord; jeg går til skrifte og til den hellige nattverd; jeg trøster meg ved Jesu Kristi, min Forløsers, fortjeneste; jeg ber og

sier fram min morgen- og aftenbønn, mitt Fadervår, de kristne trosartiklene og andre vakre bønner og hjertesukk. Hvorfor skulle da min kristendom være forkastelig?»

Jeg svarer: Slik går det. Guds alvorlige bud og befalinger er snakk og dårskap for verden, og den vet det nå bedre enn alle Guds tro tjenere kan framstille det etter hans ord. Den vet nok om andre veier til himmelen enn den ene trange og smale veien som Herren Jesus har vist oss med sin lære og sitt liv.

Men tenk likevel, dere kristne sjeler, på disse ordene av den hellige Jakob: «Den som mener at han dyrker Gud, og ikke holder sin tunge i tømme (men lar den baktale, banne, skjelle, lyve og bedra), men bedrar sitt eget hjerte (med alle slags skinngrunner, påskudd og innbilninger), hans gudsdyrkelse er forgjeves» (den er dårskap og til ingen nytte; Jak 1,26).

Tenk likevel på at Gud Herren ikke vil vite av noen tjeneste, noe offer eller noen bønn før vi har forlikt oss med vår neste og rykket alt fiendskap opp av hjertet. Det ser vi av Herren Jesu klare ord: «Om du da bærer fram ditt offer til alteret, og der kommer til å tenke på at din bror har grunn til å klage på deg, da la ditt offer ligge der foran alteret, og gå først bort og forlik deg med din bror. Kom så og bær fram ditt offer!» (Matt 5,23–24).

«Og når dere står og ber, så tilgi om dere har noe mot noen, for at også deres Far i himmelen skal tilgi dere deres overtredelser. Men om dere ikke tilgir, da skal heller ikke deres Far i himmelen tilgi dere overtredelsene deres» (Mark 11,25–26; Matt 6,15).

Tenk dernest over disse ordene av Herren: «Når dere brer ut hendene, skjuler jeg mine øyne for dere. Hvor mye dere så ber, hører jeg ikke. Deres hender er fulle av blod» (Jes 1,15). «For om dere ofrer meg brennoffer og matoffer, finner jeg ikke behag i dem, jeg ser ikke på deres fredsoffer av gjøkalver» (Am 5,22).

Av dette er det klart at all gudstjeneste, all bønn og alt annet et menneske gjør som en hellig gjerning, er en styggedom for Herren så lenge det ved siden av finnes et ubotferdig, uforsonlig, hatefullt og ugudelig hjerte.

Luther sier meget treffende om Herren Jesu ord om offer som vi har anført ovenfor: «Med disse ordene treffer Herren fariseernes tanker på håret. De trodde at de skulle lage en røyk (med brennofrene sine)

for Guds øyne, så han ikke skulle se hjertenes hat og misunnelse mot nesten, og så andre mennesker også skulle holde dem for gudfryktige. Nei! Det gjør ikke saken god; du bedrar bare deg selv. Gud ser aller først på hjertet ditt, hvordan det er sinnet mot din neste. Finner han det fullt av hat og misunnelse, så tro bare ikke at han har noe velbehag i offeret og gudsdyrkelsen din! … Vil du tjene Gud, så tjen ham med et hjerte som ikke hater din neste – eller vit at tjenesten din er en styggedom for Gud.»

Vil du vite, menneske, hvordan hjertet og gudsdyrkelsen til et uforsonlig og hatefullt menneske er i Guds øyne? Tenk deg at noen tok et beger eller et glass og øste med det av en stinkende møkkdam, og siden, før han hadde skylt eller renset det, kom og bød deg en drikk vin eller øl i det. Hvor du ville vemmes ved et slikt griseri! Og skulle ikke Gud ha avsky for den bønnen og den tjenesten som kommer fra et ondskapsfullt hjerte?

Salvie er en edel urt; men når en padde, som ofte skjer, har tilhold under den, blir den så forgiftet at den kan drepe et menneske. Slik er det sikkert godt å be, lese og høre Guds ord og annet slikt; men når hevndjevelen og et ondskapsfullt hjerte ligger skjult under, blir det giftig og en styggedom for Gud.

Jeg har sagt at et hatefullt menneske ikke kan be et fadervår, og jeg sier det ennå. Det er ikke nok at en plaprer fram ordene med munnen – like lite som det er nok å si «Herre, Herre!» for å være en kristen (Matt 7,22). Hjertet må også være med, og det et botferdig, troende hjerte, fullt av hellige forsetter, så en ber sitt fadervår som et lydig barn, med et godt og kjærlig sinn.

Vi må ta vår neste med i bønnen, selv om han har krenket oss, og be Gud om tilgivelse for våre synder på det vilkår at også vi tilgir våre skyldnere, det vil si våre fiender og forfølgere.

Derfor må et uforsonlig og hatefullt menneske enten pludre fram Herrens edle bønn uten andakt eller forstand – og det er jo ikke å be – eller be mot seg selv: at Gud ikke må tilgi ham, slik heller ikke han tilgir sin neste. Dette er en forferdelig blindhet. Må en ikke si om den som ber med et hatefullt hjerte, at han ikke gjør annet enn å spotte den majestetiske Gud og vise den største frekkhet, når han mot Guds alvorlige bud våger å komme fram for ham med et slikt hjerte?

Når dette nå er klart som solen, tenker jeg nok at en og annen kunne ønske å gjøre som de to mennene en utenlandsk lærer forteller om. De var uforsonlige fiender av hverandre, og da noen spurte dem hvordan de kunne be Herrens bønn, svarte den ene at han takket Gud for at en hadde mange andre bønner å bruke enn fadervår; den andre svarte at når han kom til den femte bønnen, hoppet han over ordene «slik også vi tilgir våre skyldnere». Men det heter: «Far ikke vill! Gud lar seg ikke spotte!» (Gal 6,7).

Kanskje hører et slikt menneske Guds ord med så mye andakt og inderlighet at øynene fylles med tårer, og han synes å kjenne stor trøst i hjertet. Kanskje går han til skrifte og til den hellige nattverd med en indre visshet, som om han allerede var i himmelen.

Likevel hjelper alt dette ikke så lenge det bor fiendskap mot nesten i hjertet hans. En kan med god grunn regne med at Satan selv vekker en slik søt andakt og følsomhet hos slike mennesker for å gjøre dem desto tryggere og befeste dem enda mer i fiendskapet og bitterheten. Det er nemlig ikke noe nytt at Satan også fôrer sine barn med sukker og honning, for å styrke dem i hykleriet og forherde hjertene deres enda mer mot Guds bud.

Og hvordan kan et slikt menneske trøste seg med Jesu Kristi fortjeneste? Hvordan kan han tilegne seg ham som gjorde dette til sitt første ord da han hang på korset: «Far, forlat dem, for de vet ikke hva de gjør» (Luk 23,34)? Hvilket fellesskap har Herren Jesu kjærlige hjerte med de bitre og hatefulle hjertene? Hvordan kan en ta imot Kristi blod, som er utøst i brennende kjærlighet, med hjerter som er fulle av fiendskap og ondskap? Skulle da den kjærlige Herre Jesus og den ondskapsfulle djevelen bo i ett og samme hjerte?

Om en mor satt med barnet sitt på fanget, og noen ville tale vennlig til henne, men samtidig slo barnet hennes i ansiktet – hvilken takk ville han vel fortjene? Hvordan kan da et menneske bilde seg inn at det går an å gi Herren Jesus gode ord og tilegne seg ham, men skjelle ut, hate og støte fra seg hans barn og brødre? Det blir derfor ikke annen råd, mitt medmenneske: Du må gi slipp enten på Kristus med hans fortjeneste eller på hatet og fiendskapet i hjertet ditt.

Mange sier videre: «Jeg kan ikke tro at det har så mye å si. Jeg er et menneske og har kjøtt og blod. Hvordan skulle jeg da kunne elske min fiende, velsigne den som forbanner meg, og gjøre godt mot den

som har gjort meg så stor skade? Det er umulig for meg. Skulle Gud fordømme meg for det?» Jeg svarer: Og jeg kan ikke tro at Gud skulle ville gjøre noe nytt for din skyld eller forandre sitt ord fordi du innbiller deg noe.

Satan innbilte våre første foreldre at det ikke hadde noe å si om de smakte på den forbudne frukten; men vi erfarer dessverre, til deres og vår største skade, hva det hadde å si.

Hvordan kan en kristen si at det Gud så alvorlig krever og vil ha, ikke har stort å bety? Har det ingenting å si for oss, det som er forbudt oss med vår salighet som innsats? Var da apostelen beruset eller fra forstanden da han skrev at «fiendskap, trette, avindsyke, sinne og splittelse» hører til kjødets gjerninger, og at «de som gjør slikt, skal ikke arve Guds rike» (Gal 5,20–21)?

Det er en forferdelig forblindelse fra Satan at han gjør den store Guds bud små og ringe i våre øyne og vil få oss til å tro at Gud nok vil gjøre oss salige, enten vi holder dem eller ikke.

Du er jo heller ikke bare et menneske, men også en kristen. Gud har gjort mer for deg enn for en tyrker eller hedning. Han har kunngjort deg sin vilje, og ved Den Hellige Ånd vil han gi deg kraft til å lyde den, når du bare selv for alvor vil det, ber ham om det og av hjertet ønsker å frykte hans navn.

For kjøtt og blod er det riktignok tungt å bevare et velvillig, vennlig og tålmodig sinn når fiender trenger seg på, angriper og krenker oss – å ta imot forbannelser og gi velsignelser tilbake, å kysse munnen som skjeller og hånden som slår. Men vi må vite at «kjøtt og blod kan ikke arve Guds rike» (1 Kor 15,50) – så lenge det nemlig forblir ufornyet og overlatt til seg selv.

Kristi kjøtt og blod må herske over vårt kjøtt og blod og ha det under sin kommando. Heller ikke må vi i Guds saker rådføre oss med vårt kjøtt og blod; vi har ingen større fiende enn det – skulle vi da lyde det? Vi sier: «Det er umulig.» Men Kristus sier: «Alt er mulig for den som tror» (Mark 9,23), og Paulus: «Alt makter jeg i ham som gjør meg sterk» (Fil 4,13). For Stefanus var det jo ikke umulig, og heller ikke for mange andre kristne.

Under et opprør som jødene og hedningene hadde satt i gang i Alexandria, var en gammel gudfryktig kristen kommet inn blant noen ugudelige karer. De overøste ham med all slags hån og spurte ham

blant annet spottende hvilke undergjerninger Kristus hans da hadde gjort. Han svarte: «Blant annet også den at han ved sin nåde har gjort meg slik at jeg med tålmodighet og saktmodighet kan tåle all den urett og ondskap dere gjør mot meg.»

Om den hellige Elisabeth, landgrevinne i Thüringen og Hessen, fortelles det at hun pleide å be inderlig til Gud om at han i sin nåde ville la hennes fiender få en særlig velgjerning for hver krenkelse de påførte henne. Også dette var mennesker; også de hadde kjøtt og blod. Men i Herren Jesu og hans Ånds kraft var det ikke umulig for dem å elske sine fiender, be for dem og bære krenkelsene deres med saktmodighet.

Og når en mener at Gud ikke vil fordømme oss for dette, så vet vi jo hva vår Frelser sier: «Den som ikke tror, skal bli fordømt» (Mark 16,16). Men den som ikke elsker, tror ikke; og den som har et fiendtlig sinn mot sin neste, elsker ikke. Klart er også apostelens ord, som vi alt flere ganger har anført: De hatske og bitre hjertene skal ikke komme inn i Guds rike (Gal 5,20–21). Og Johannes sier: «Den som ikke elsker, blir i døden» (1 Joh 3,14).

Her står du altså, mitt medmenneske, som om du var omgitt av en ring, og må si hva du vil gjøre. Vend deg hit og dit, si hva du vil, unnskyld deg så mye du vil – det blir likevel ikke annen råd: Enten må du gå fram etter denne regelen, eller du må innrømme at du ikke er på salighetens vei. Over et sinnt og hevngjerrig hjerte blir Guds vrede og hevn værende; og om det ikke omvender seg, har det ikke annet å vente enn unåde, trengsel og angst.

Noen viser også til at Skriften stiller fram eksempler på hellige som har bedt mot sine fiender og med stor heftighet ønsket Guds vrede og straff over dem, slik vi kan se i Salmene og hos noen av profetene.

Jeg svarer: Guds hellige har bedt mot sine fiender og forkynt dem Guds straff, som hang over hodet på dem – enten i profetisk ånd og etter Den Hellige Ånds tilskyndelse, eller av hellig og ren nidkjærhet for Gud, for hans ord, hans rike og hans ære. De har ønsket ondt over fiendene, mindre fordi de var deres egne fiender enn fordi de var Guds og kirkens fiender.

De har sett på dem som redskaper for Satan, som var virksom i dem, og bedt mot den ondskapen de satte opp mot Gud, mot hans ord og dets framgang og mot hans rike.

«Her går det slik til,» sier den åndsfylte Luther, «at forbannelse settes mot forbannelse – Guds forbannelse mot djevelens. For der djevelen gjennom sine egne hemmer, hindrer og ødelegger Guds ord, der hemmes også Guds velsignelse, som kommer ved ordet, og det blir ikke annet enn forbannelse fra Gud. Da er det på tide at troen bryter fram, forbanner og ønsker at slik forbannelse og hindring må ryddes av veien, så det kan bli rom for Guds velsignelse. … Kort sagt: Disse forbannelsene (og bønnene mot fiendene) er Den Hellige Ånds gjerning, som Gud alene tjenes med; de er en gjerning som er befalt i det første bud, utenfor og over kjærligheten. … Bli først en Peter, Paulus, Jakob, David eller Elisa; så kan du nok også forbanne i Guds navn, som en som står høyt og vel anskrevet hos Gud.»

En annen anerkjent lærer i vår kirke slutter med rette av dette at eksemplene til David og andre store hellige i dette stykket ikke er stilt fram for at alle skal etterligne dem, siden ikke alle har fått dommens ånd – evnen til å skjelne – og profetiens ånd.

Med dette stemmer også den gudfryktige Arndt overens når han sier: «Bønnen mot fiender skal ikke komme av kjødelig vrede og hevnlyst – som om vi nettopp derfor ville ha dem døde og unte dem ondt, eller som om vi forbannet dem for vår egen nytte og ære og fordi de krenker oss. Nei, den skal komme av omsorg for Guds ære, dersom de er Guds og Kristi erklærte fiender. For Guds ære skal alltid være oss kjærere enn vår egen. Det som angår vårt legeme, vårt gods og vår ære, skal vi tålmodig lide alt sammen når vi blir krenket på det området; ja, om en til og med tok livet vårt, burde vi tilgi det. … I timelige ting hører de forbannelsene over fiender som forekommer her og der i Salmene, slett ikke hjemme.»

Vil en derfor be mot fiender som undertrykker og plager oss i timelige ting, må bønnen ikke så mye rettes mot personen som mot synden deres. Den må gå ut på at Gud vil gi dem å erkjenne den, omvende dem og i mellomtiden beskytte oss mot dem.

Vil en også be Gud om å gripe inn mot personen deres, overvelde og ydmyke dem, må en se godt til at hjertet er rent og fritt for alt fiendskap, all harme og alt hat og all jakt etter egen ære, egen nytte og hevn. Samtidig må en overlate alt til Gud og ikke foreskrive ham hvordan han skal fare fram med fiendene våre.

Men fordi dette er svært vanskelig, er det klokere i ting som gjelder en selv, å be for fiendene enn mot dem. Slik skulle det da være klart at intet hatefullt og bittert hjerte kan vise til de helliges bønner mot sine fiender.

Til slutt må vi her ikke gå forbi hvordan vi skal se på vår neste som forfølger oss med fiendskap, og hva som skal bevege oss til å elske ham og være vennlige og saktmodige mot ham. Helt allment skal vi tenke på at han er en døpt kristen, merket med Kristi kors og blod. Dette må straks bevege oss til å møte ham med kjærlighet og saktmodighet. Selv om han nå er som en rosebusk om vinteren, full av pigger og torner, må vi likevel tenke på at han med tiden, ved Guds nåde, igjen kan komme til å bære kjærlighetens og vennlighetens roser.

Når en elsker et menneske for hans fortjenester eller av fri tilbøyelighet, kan en tåle mye av ham og tilgi ham mye. Når en som er oss kjær, slår noe i stykker eller gjør skade, lar en det heller passere uten et ord enn når en fremmed som en ikke har slik godvilje for, gjør det.

Jeg har selv sett en fornem mann som satt til bords med gjestene sine og hadde reist seg for å forsyne dem. Da trakk hans eneste datter i barnslig uforstand stolen bort fra ham, så faren falt baklengs da han skulle sette seg igjen, og slo seg farlig – selv om Gud i sin nåde bevarte ham for videre skade. Hvem skulle ikke tro at han ble heftig sint og tuktet barnet strengt? Men fordi det var hans eneste datter, som han elsket høyt, tilgav han henne med saktmodighet en så stor forseelse og irettesatte henne bare med noen få ord.

Det makter den naturlige kjærligheten; skulle da ikke den kristne kjærligheten makte langt mer hos oss? Tilgir vi et barn en slik forseelse, hvorfor ser vi da ikke på vår neste som et Guds barn, som Herren Jesu Kristi bror og som vår medarving til saligheten? Farer han for øyeblikket vill, feiler og synder ved å krenke oss, så slutter han likevel ikke å være en døpt kristen som Guds Sønns blod er utøst for, og som derfor fortjener vår barmhjertige kjærlighet.

For å stille denne saken enda litt nærmere og tydeligere fram: Din neste, mitt kristne hjerte, kan for det første ses som en som synder mot deg av uvitenhet eller menneskelig skrøpelighet og krenker deg uten grunn. Når du finner at det er slik, hvorfor vil du da bli harm og gjengjelde ondt med ondt? Er det da noe uvanlig at et menneske synder, feiler og farer vill?

La din brors feil minne deg om din egen skrøpelighet og være et speil der du kan se den fordervede naturen. I dag faller han og trenger din saktmodighet, tålmodighet og hjelp; i morgen faller kanskje du og trenger det samme. Du går på den samme glatte veien som han har falt på. Han trenger hjelp til å reise seg igjen, og du like mye for ikke å falle – og begge deler står i én hånd, nemlig i den langmodige, nådige og barmhjertige Guds hånd.

Her må en minnes Herren Jesu regel når han sier: «Alt dere vil at menneskene skal gjøre mot dere, gjør det også mot dem!» (Matt 7,12) – og Paulus' ord: «Brødre! Om også et menneske skulle bli overrumplet av en eller annen synd, da hjelp ham til rette, dere åndelige, med ydmyk ånd. Men ta deg i vare, så ikke du også blir fristet» (Gal 6,1). Men en kan ikke hjelpe en kristen som farer vill, bedre enn ved å gi ham tid til å besinne seg, be Gud om å gi ham nåde til det, og i mellomtiden møte ham med saktmodighet.

Jeg minnes at en fattig, men gudfryktig enke en gang ba om litt hjelp hos en velstående mann som ellers gjorde mye av sin kristendom. Men han talte bare hardt til henne og gjorde henne enda mer bedrøvet i bedrøvelsen hennes. Hun undret seg over dette, for hun var ikke vant til slikt fra ham og hadde heller ikke ventet det nå.

Hun tenkte ved seg selv at det måtte ha hendt ham noe som hadde gjort ham oppbrakt; hun så sørgmodig på ham med tårefylte øyne, tidde og gikk. På hjemveien sukket hun til Gud at han ikke måtte la det bli gjengjeldt ham.

Kort etter kom mannen til besinnelse, og enken med det sørgmodige blikket sto stadig for øynene hans. Han angret inderlig at han ikke hadde trøstet henne i bedrøvelsen, men tvert imot gjort henne enda mer bedrøvet. Han ba Gud inderlig om tilgivelse, skyndte seg til henne, ba henne tilgi ham og ikke sukke over ham, og gav henne mer enn hun før hadde bedt om.

Se her hva en kan utrette ved å lide, tie og være tålmodig! Hadde denne kvinnen svart hardt, ville hun bare ha helt olje på ilden. Det opphissede sinnet ville bare ha blitt enda mer forbitret, og mannen ville ikke så snart ha erkjent sin urett og gjort den god igjen.

Tenk også på, kristne sjeler, at Gud ofte tillater og føyer det slik at vi mennesker blir overrumplet av en synd, for at vi skal bevares i ydmykhet og ikke bli harde og ubarmhjertige mot vår neste som snubler.

Det skjer også for at nestens tålmodighet og saktmodighet skal bli prøvd, og broderkjærligheten bli bedre kjent og sterkere befestet. Når din neste synder mot deg, min medkristne, så tenk ved deg selv at Gud vil ydmyke ham og prøve deg. Nestens feil er for broderkjærligheten det blåsing og pusting er for ilden: Den blir styrket av det og vakt til større iver.

Her passer det å anføre det som fortelles om en rik og fornem kvinne i Alexandria. Hun ba Athanasius, som den gang var biskop i byen, om å overlate henne en av de enkene som på grunn av alderdom og skrøpelighet ble underholdt av de felles almissene, så hun kunne ta henne hjem i sitt hus og sørge for henne med alt hun trengte, og pleie henne.

Han overlot henne en gudfryktig og saktmodig sjel, som alltid tok imot hver velgjerning med stor takk og velsignelse. Men den nidkjære kristne kvinnen var redd for at den stadige takken skulle vekke åndelig hovmod hos henne, og ba derfor om en annen, hos hvem hun ikke hadde slikt å frykte.

Da fikk hun en med et trettekjært sinn, som ingenting var godt nok for, og som gjengjeldte velgjerningene hennes med skjellsord, ja, til slutt til og med med slag. Dette tålte hun med glede, og hun takket Gud som hadde åpnet en slik skole i saktmodighet og tålmodighet for henne og gitt henne anledning til å gjøre godt og lide ondt til gjengjeld. Denne kvinnen visste riktig at blomstene skal omgjerdes med torner, og at en skal holde ved like og skjerpe sin kjærlighet og tålmodighet ved nestens vrede og hat. I dette bør vi alle etterfølge henne.

Men nesten kan også krenke oss av forsettlig ondskap, fordi han er tilbøyelig til trette, hat og fiendskap og ikke forstår eller husker sin kristne plikt. Her er det så langt fra at en sjel som elsker Gud, skal la seg egge til vrede og hat, at den tvert imot bør legge så mye større vinn på å vise ham kristen kjærlighet og barmhjertighet. For den ser på ham som en som har falt i en grav eller i vannet og svever i fare for liv og lemmer, og derfor skynder den seg i barmhjertig kjærlighet så mye mer for å redde ham.

Den ser på ham som en fugl som er gått i garnet til helvetes fuglefanger eller havnet i klørne på en rovfugl, og gjør alt den kan for å fri

ut sjelen hans. Jo større ondskapen er, desto større er faren – og desto større må også kjærligheten være.

Den tenker på hva den hellige Jakob sier: «Den som omvender en synder fra hans villfarne vei, han frelser en sjel fra døden, og skjuler en mengde av synder» (Jak 5,20). Jo større kampen er, desto mer brennende må bønnen være, og desto mer må en streve for ikke å la seg overvinne av det onde, men overvinne det onde med det gode (Rom 12,21). I et hatefullt og ondskapsfullt menneske bor djevelen og har sitt verksted, ja, sin festning i hjertet hans. I et saktmodig og tålmodig hjerte derimot bor Herren Jesus med sin kjærlighet og nåde.

Skulle vi nå la oss overvinne av det onde? Skulle vi tillate at Herren Jesus med sin kjærlighet blir drevet ut av vårt hjerte, og at også det blir fylt av fiendskap og hat, det vil si av djevelen selv? Det være langt fra! La oss tvert imot i Jesu kraft søke å seire over nestens ondskap med godhet, over hans vrede med kjærlighet og over hans fiendskap med tålmodighet. La oss vinne ham ved våre tårer og bønner til Gud, og ved formaninger, overtalelse og velgjerninger – og slik drive ut Satan og overgi hjertet til Herren Jesus!

La oss så endelig også ved denne anledningen lære å tilgi og glemme av hjertet, og etter vår Frelsers bud snart være føyelige mot våre motstandere som har krenket oss! La oss søke anledning til forlik, og når vi har funnet den, gripe den ivrig. La oss streve for å bli forsonet med vår neste så snart som mulig og få ryddet bort all kiv og trette! For det er ikke til å si hvor skadelig det er å holde uenigheten ved like lenge og la vredens ild rase fritt. Da tar den overhånd med makt, og skaden blir stadig større.

Jo lenger splittelsen mellom de kristne varer, desto flere helvetesånder samler seg og legger all sin flid i å nære og øke den. Da vekker de opp ufredelige øretutere og løgnmunner som legger alt ut til det verste og hisser partene stadig mer mot hverandre.

Da har nesten sagt eller gjort det ene eller det andre. Det den ene kan ha sagt i fortrolighet, bærer en fram til den andre, ofte med et godt tillegg. En dypper hvert ord i galle; en later som om den urett som er gjort mot den ene parten, gikk en selv nær til hjertet. «Hva?» sier en. «Skulle den karen, den tøyta, behandle dere slik? Skulle dere tåle og finne dere i slikt? Nei, det kan dere aldri tilgi ham!»

Dette ser ut som et bevis på kjærlighet og vennskap, men er i sannhet et bevis på fiendskap. Jeg vil gjerne innrømme at det er en vennetjeneste – men mot djevelen, ikke mot nesten. For en gjør djevelen en stor tjeneste når en vekker, holder ved like og øker uenigheten mellom de kristne.

La oss også være villige til forlik og ikke holde for hardt på vår egen rett. La oss søke fred selv om det ikke er vi som har jaget den bort eller spilt den – jeg mener: selv om det ikke er vi som har begynt tretten, men vi har bevart hjertet i fred og kjærlighet!

I læren om forsoningen med nesten kan en imidlertid for det første se på den krenkede parten, den som har lidd urett og skade. Han må nøye overveie om han ikke kanskje ved ubetenksomme ord eller støtende handlinger – om enn mot formodning – kan ha gitt nesten anledning til striden og forbitret ham. Han må spørre seg om han ikke, uten å ha begynt uenigheten, likevel kan ha økt den, og i stedet for å avverge den med saktmodighet og vennlighet har gjort den større med vrede og fiendtlig motsigelse.

Mang en blir riktignok krenket først, men går straks etterpå slik løs på den som krenket ham, at det kommer stor forargelse av det. Mang en blir angrepet med ett skjellsord og gir ti tilbake. En kaster jordklumper på ham, og han betaler med steiner. En kaller ham kanskje en narr eller et fe, og han slår straks om seg med «tyv» og «skurk» og annet slikt. Og likevel innbiller han seg siden, når det blir spørsmål om forsoning, at det er han som er den krenkede parten og ikke trenger å ta det første skrittet mot fred.

Under slike omstendigheter har en kristen ingen grunn til å være trygg, og heller ikke til å nøle lenge med om han skal ta initiativet til forsoning eller ikke. Nei, han skal skynde seg å berge sin egen og nestens sjel, og be Gud om å være nådig mot dem begge og ikke tilregne dem den forargelsen de har voldt.

Men det kan også hende at en kristen blir hardt krenket og forurettet uten noen skyld eller grunn, og at han likevel møter motstanderen med mildhet og saktmodighet og, så langt det står til ham, søker å holde freden ved like. Når den andre likevel holder fast på fiendskapet og har lyst til ufred, må en overveie hva han da skal gjøre.

Mange lar seg i et slikt tilfelle overvinne av sitt kjøtt og blod og tenker: «Vil han være sint og hate meg, så la ham det! Jeg har ikke gitt

ham grunn til det; jeg har ikke krenket ham, men han meg. Jeg vil legge det i Guds hånd. La ham bare mukke og surmule så lenge han vil – hva kommer det meg ved?» Men allerede dette kan ikke kalles å ferdes i kjærlighet, du kristne hjerte; og står du i frykt for din Gud, vil du nok tale annerledes.

Det er riktignok ikke noe galt i at vi legger vår sak i Guds hånd; men det må skje med et kjærlig hjerte. Erfaringen har lært meg at mange mennesker sier: «Jeg vil legge saken i Guds hånd» – men med et bittert og hevngjerrig sinn. De tenker at Gud ved sin dom og makt skal utføre det de ønsker og lengter etter i sine fiendtlige hjerter. Det er å ha Gud i munnen, men djevelen i hjertet; det er å gjøre Gud til syndens tjener og til fullbyrder av vår ugudelige dom – til vår bøddel.

Vil du derfor overlate saken til Gud, min medkristne, så overlat ham også din villfarne nestes person og hans timelige og evige vel. Pass på ditt eget fordervede, troløse og svikefulle hjerte, så det ikke gjør Guds navn til et skjul for sin ondskap, og mens det påkaller Gud, gir Satan rom til å slå seg ned!

Si heller ikke: «Hva kommer det meg ved at naboen min surmuler og er sint? La ham gå slik så lenge han vil.» Å, min medkristne, kommer det ikke deg ved at din neste lever i synd og, fanget i Satans snare, står i fare for å miste sin sjel? Du vil vel ikke være av samme sinn som de store hyklerne, yppersteprestene i Jerusalem? Da forræderen Judas åpenbarte dem sin samvittighetsangst og sjelenød og sa: «Jeg har syndet da jeg forrådte uskyldig blod!», svarte de: «Hva kommer det oss ved? Det blir din sak» (Matt 27,4).

Har ikke Gud gitt hver enkelt av oss bud om vår neste? Er det ikke vår plikt etter beste evne og kraft å råde og hjelpe vår neste i all åndelig nød? Gjelder ikke Den Hellige Ånds ord oss når han befaler at vi skal «gi akt på hverandre, så vi oppgløder hverandre til kjærlighet og gode gjerninger», og at vi skal se til «at ikke noen forspiller Guds nåde», og at «ingen bitter rot får vokse opp og volde skade, så mange blir smittet av den» (Hebr 10,24; 12,15)?

La derfor denne saken ligge deg på hjertet, menneske, og regn det ikke bare for en kristen plikt, men også for en stor ære å komme din neste i møte med forsonlighet og kjærlighet. Har din bror begynt striden, så begynn du freden! Det vil du ha ære av for Gud, for englene og for alle gudfryktige hjerter. Skulle vi skamme oss over det som vår

Gud selv gjør? Vi har jo krenket ham hardt med mange og store synder – og ikke han oss. Likevel byr han oss forlik; han rekker hånden fram og ber oss om å la oss råde og hjelpe.

Det ser vi av det vakre bildet hos profeten: «Jeg (Herren) sa til et hedningefolk som ikke var kalt ved mitt navn: Se, her er jeg, her er jeg! Hele dagen bredte jeg ut mine hender til et gjenstridig folk, som går på den veien som ikke er god, og følger sine egne tanker» (Jes 65,1–2).

Og likeså av den hellige apostelens ord: «Det var Gud som i Kristus forlikte verden med seg selv, så han ikke tilregner dem deres overtredelser og la ned i oss ordet om forlikelsen. Så er vi da sendebud i Kristi sted, som om Gud selv formaner ved oss. Vi ber i Kristi sted: La dere forlike med Gud!» (2 Kor 5,19–20).

Av dette kan en videre lett slutte seg til hva et kristent hjerte som elsker freden og vil jage etter den, må gjøre. Det må begynne med andektig bønn, og en kan tale til sin Gud omtrent slik:

Allerkjæreste, nådigste Gud og Far, du som prøver hjerter og nyrer! Du vet at jeg er blitt uenig med min neste, enda det kom helt uventet og mot min vilje. Det ville også gjøre meg svært vondt om jeg uten å vite det har gitt noen grunn til det, og om jeg til nå ikke har holdt hjertet mitt så rent for all vrede og alt hat som jeg burde.

Du vet, kjære Far, hvor skrøpelig stoff vi er – at vi er mennesker og støv. Ha derfor tålmodighet med meg og min neste, og tilgi oss i din nåde all den synd i tanker, ord, gjerninger og atferd som er kommet for dagen under denne striden. Gi meg og ham et kjærlig, saktmodig, vennlig, fredselskende og forsonlig hjerte. Hjelp oss så vi av hjertet tilgir hverandre, slik du har tilgitt og daglig tilgir oss i Kristus.

Etter ditt bud vil jeg by min neste forlik og foreslå ham veier til fred og enighet. Du, min Gud, som har alle menneskers hjerter i din hånd og kan lede dem som bekker, gjør også hans hjerte mykt, så han tar imot og lar seg vinne! Og så videre.

Deretter kan en henvende seg til sin bror, skriftlig eller muntlig, slik Herren Jesus viser: «Om din bror synder mot deg, så gå og tal ham til rette, han og du alene» (Matt 18,15; Luk 17,3). Men alt vi vil holde fram for ham, må være blandet og krydret med kjærlighet og vennlighet. En kan nok helle vin i sårene hans og med ettertrykk vise ham hans gale framferd; men det må likevel mildnes med olje

– saktmodighetens og vennlighetens olje. «La en rettferdig slå meg i kjærlighet og tukte meg,» sier David. «Det er som olje på hodet, la ikke mitt hode vegre seg!» (Sal 141,5).

Vi må gjøre som Abraham, som sa til Lot: «Jeg ber deg, la det ikke være trette mellom meg og deg, og mellom gjeterne mine og gjeterne dine! Vi er jo brødre» (1 Mos 13,8). Slik bør også vi si: Kjære bror, kjære nabo, la det ikke være trette mellom oss! Vi er jo kristne, kalt til fred, og en skal kjenne oss på kjærligheten. Vi har én Gud, én Skaper, Opprettholder, Frelser og Talsmann, én dåp, én nattverd, én tro og ett håp, nemlig himmelen og saligheten. La oss derfor også ha én vilje, én kjærlighet og ett hjerte!

Hvorfor skulle vi bli sinte på hverandre, bedrøve og hate hverandre? Hvorfor skulle vi forstyrre hverandres sjelefred, hindre våre bønner og stenge himmelen for oss selv? Hvorfor skulle vi skaffe Satan glede og latter, volde oss selv trengsel og ubehag og gi våre medkristne anstøt og forargelse? Se, her er min hånd og mitt hjerte! Jeg er rede til å tilgi og glemme alt som har hendt, og til å gjøre alt som kan fremme freden.

Skulle en likevel mene at vår medkristnes hissige og fremfusende sinn ikke gjør det mulig å tale til ham på denne måten, er det ikke av veien å legge dette fram for ham enten i et brev eller gjennom andre fredselskende, gudfryktige mennesker som han liker godt. Har han da en kristen bloddråpe igjen i hjertet, vil han sikkert si seg villig til forlik og ikke la noe stå tilbake på sin side som kan tjene til å gjenopprette freden.

Jeg håper at et kristent hjerte ikke her vil si på verdens vis: «Hvorfor skal jeg falle til fote for en annen som har krenket meg, og som ikke er bedre enn jeg selv?» Riktignok er det bedre å krype på kne inn i himmelen enn å løpe til helvete med rak, stiv nakke og stolt hjerte; men her kreves det slett ikke at du skal falle til fote for din neste. Det ligger en djevelens list skjult bak slike ord: De gjør noe som stemmer med vår kristendom, ubehagelig og motbydelig.

Det som kreves, er at du, som Guds utvalgte, hellige og elskede, kler deg i saktmodighet, ydmykhet og tålmodighet og viser din tro ved kjærlighet. Om du nå av et kristent hjerte byr din neste forlik, er det ingen skam for deg, men, som sagt før, høyst prisverdig i Guds og hans hellige englers øyne.

Men kanskje noen vil spørre: «Skal jeg da tilgi min neste før han ber meg om det og erkjenner feilen sin?» Vår Frelser sier riktignok at om nesten synder mot oss sju ganger om dagen, skal vi tilgi ham; men der står også: «og sju ganger kommer tilbake til deg og sier: Jeg angrer!» (Luk 17,4). Jeg svarer: En må skille mellom den skjulte tilgivelsen som skjer i bønnen og i hjertet – den Herren Jesus taler om når han sier: «Når dere står og ber, så tilgi om dere har noe mot noen» (Mark 11,25) – og den *åpne* tilgivelsen, når en med munnen sier til nesten, så han hører det, at en vil tilgi og glemme alt.

På den første måten må vi tilgi vår neste straks, før solen går ned, og i den første bønnen vi ber til Gud. Det gjorde Josef. Da han gav seg til kjenne for brødrene sine, sa han straks til dem, før de hadde bedt ham om tilgivelse for det de hadde gjort mot ham: «Vær nå ikke bekymret eller urolige fordi dere solgte meg hit!» (1 Mos 45,5). Det gjorde også vår Frelser og hans første blodvitne, Stefanus: Begge ba for sine fiender før disse hadde erkjent sine synder, og viste dermed tydelig at de alt hadde tilgitt dem i hjertet (Luk 23,34; Apg 7,60).

Den andre tilgivelsen, som kommer nesten til gode, og som vi forsikrer ham om vårt forsonte og kjærlige hjerte med, følger derimot etter at han har erkjent og bedt om tilgivelse. Men hvordan vår neste enn er – enten han erkjenner sin forseelse eller ikke – må vi likevel ikke la dette holde oss tilbake fra å oppfylle vår kristne plikt. Vi må, som sagt, straks tilgi ham for Gud, og heller ikke la være å by ham forlik og si oss villige til den åpne tilgivelsen.

Men for det andre må vi her også se på *den krenkende parten*, den som har gjort sin neste urett og ugagn. Hos ham pleier det ofte, foruten krenkelsen, også å finnes andre store mangler. Den fordervede naturen er hovmodig: Den vil ikke ha feilet og gjort urett; den er mer tilbøyelig til å unnskylde enn til å erkjenne sin synd; den vil heller brekke enn bøye seg. Derfor er mang en som har krenket sin neste hardt, aller vanskeligst å få til forsoning – særlig om han har med en å gjøre som ikke er hans like i stand, ære eller gods.

Da tenker mang en, og sier det kanskje også: «Jeg skal nok holde ut med ham; hva bryr jeg meg om ham? Han får vel tåle det og stikke det i lommen. Jeg skal henge en rettssak på halsen hans; jeg skal nok gjøre ham trett.»

Da må de gudfryktige hjertene lide mye: de stille i landet, de fredselskende sjelene som skyr kiv og strid som djevelen selv, enkene, de farløse, de fattige og forlatte. Da «er overmot deres halskjede, de hyller seg i vold som en kledning. Deres øyne står ut av fedme, hjertets tanker bryter fram. De håner (alt de gudfryktige og elendige sier og gjør) og taler ondskapsfullt om undertrykkelse, med overlegne ord taler de. De løfter sin munn mot himmelen, og deres tunge farer fram på jorden» (Sal 73,6–9).

Se dere godt for her, kristne sjeler, så dere ikke går i dette garnet djevelen har satt! Det finnes ingen mer forferdelig synd enn den som med all slags påskudd og unnskyldninger, med trass, skryt og skjellsord vil gjøre seg til rettferdighet. Det finnes ingen større styggedom for Gud enn en trassig synder som holder fast på sin ondskap og ikke vil innrømme at han har gjort urett.

Har dere derfor i utidig vrede forgrepet dere på deres neste – enten det har skjedd i drikk, etter tilskyndelse fra ufredelige mennesker eller fordi deres syndige kjød har forført dere – så erkjenn det for Gud og mennesker med et ydmykt hjerte!

Stol ikke på vold og urett! Stol ikke på deres stand, makt eller gods! Stol ikke på deres glatte tunge eller på deres ondskap, som alle skyr som en ildsprutende drage og en hvesende, giftig slange!

Tenk på at «den som er høytstående, har en høyere til å vokte på seg, og en Høyeste vokter på dem begge» (Fork 5,7). Tenk på at for Guds domstol gjelder ikke persons anseelse, og at «deres sølv og deres gull skal ikke kunne berge dem på Herrens vredes dag» (Esek 7,19). Tenk på at «det som mennesker akter høyt, er en styggedom i Guds øyne» (Luk 16,15) – og omvendt, at det verden forakter og regner for en dørmatte, ofte er en kostbar skatt og et kar til ære i Guds øyne!

Tenk på at de fattige og elendige har en mektig beskytter. Selv om de verken har penger, venner, hjelp eller makt som de kunne få dere til å erkjenne forseelsen med, har de likevel tårer og sukk, tunger og hjerter som de kan rope til Gud i himmelen med og klage over den urett de har lidd.

Tenk til slutt på Jobs merkelige ord: «Har jeg krenket min trells eller min trellkvinnes rett, når de hadde noen trette med meg» (om jeg krenket dem i noe og tenkte: Det er din trell, din trellkvinne, de får nok tåle det og tie, og siden ikke lot dem få det som rett og rimelighet

krevde), «hva skal jeg da gjøre når Gud står opp mot meg» (og etter sin vane tar seg av slike ringe og enkle mennesker), «og hva skal jeg svare ham når han gransker saken? Har ikke han som skapte meg i mors liv, skapt også dem? Har ikke en og den samme dannet oss i mors liv?» (Har ikke Kristus også gjenløst *dem* med sitt dyre blod? Har ikke *de* det samme håp om himmelen og saligheten som jeg?) (Job 31,13–15).

Jeg vil nå slutte denne læren om den troende sjels fredsommelighet og forsonlighet. Men for at dere alltid skal ha noe å minnes den ved, så bevar denne fortellingen i hukommelsen!

Det fortelles at en gudfryktig mann hadde et ufredelig, trettekjært og uforsonlig menneske til nabo og hadde lidd mye urett fra ham. En natt våknet han og ba for denne naboen og for hans omvendelse. Da han hadde slumret inn igjen, syntes han i en drøm å se en engel gå inn i motstanderens hus med en oppslått bok. Av den leste engelen noe for ham, men han hørte bare disse ordene: «Slik skal også min himmelske Far gjøre mot dere, om ikke hver og en av hjertet tilgir sin bror» (Matt 18,35).

Da denne engelen gikk, så han en annen engel skynde seg til naboen med en kurv full av all slags vidunderlig vakre blomster og frukter, som han bød ham. Men naboen vendte ansiktet bort og ville ikke engang se ordentlig på dem. Da også denne hadde tatt farvel, kom den tredje engelen med et ris i den ene hånden og en svepe i den andre, og truet ham med dem. Men han brydde seg ikke om det og beholdt sitt trassige og uvennlige ansikt.

Da også han var gått, så han Herren Jesus stå foran naboen med sørgmodig, bedrøvet og blodig ansikt, med tornekronen på hodet, og vise ham sine åpne og bloddryppende sår. Da han heller ikke aktet stort på ham, kom til slutt Døden med en pil i hånden, og Satan med en snare i hendene. Ved synet av dem ble den gudfryktige mannen så forferdet at han våknet.

Mens han nå lå engstelig over denne drømmen og grunnet på hva den kunne bety, hørte han at det banket fort og hardt på døren. Det var en som ba ham komme i all hast til naboen, som var blitt brått syk og, etter alt å dømme, hadde fått slag. Han var straks villig og skyndte seg alt han kunne, men fant ham, til sin store forskrekkelse, allerede død. Siden ba han en forstandig prest om å forklare ham drømmen.

Presten sa at Gud pleier å fare slik fram med syndige og ubotferdige mennesker: Han advarer og formaner dem gjerne på mange måter og søker å føre dem til omvendelse. Det gjør han først og fremst ved sitt ord og det hellige prekenembetet, og det var det den første engelen med den oppslåtte boken betydde. Han pleier også å overøse et slikt menneske med mange velgjerninger, om mulig for å gjøre hjertet hans mykt, og det betydde engelen med blomstene og fruktene.

Når ikke det hjelper, pleier han å ta korsets ris i hånden, og det var det engelen med riset og svepen viste. Heller ikke holder Herren Jesus seg selv tilbake, men stiller seg fram for ham i den hellige nattverd og ellers med sin lidelse og sine bloddryppende sår, så han ved dette synet kan bli ført til omvendelse.

Når da mennesket slår alt sammen hen i vær og vind og holder fast på sin ondskap og ubotferdighet, lider han ingen urett om Guds dom overrasker ham, så han rykkes bort i vrede og overgis til dem som piner.

Gud gi oss alle et botferdig, fredsommelig og forsonlig hjerte for Jesu Kristi skyld! Ham og hans himmelske Far og den dyrebare Hellige Ånd være lov, pris og takk nå og i all evighet! Amen.

Tjueførste preken. Om den troende sjels kyskhet og avholdenhet

I Jesu navn. Amen.

1 Mos 39,9: «*Hvordan skulle jeg da gjøre denne store ondskapen og synde mot Gud?*»

«Gud være takk», sier den hellige Paulus, «som alltid lar oss vinne seier i Kristus og ved oss åpenbarer duften av kunnskapen om ham på hvert sted. For vi er Kristi vellukt for Gud» (2 Kor 2,14–15). Hva apostelen mener, er ikke vanskelig å se. Han vil si: Jeg og mine trofaste medarbeidere i nådens ord møter mye motsigelse og motstand fra djevelen og verden, og overalt blir vi angrepet og bekjempet. Likevel hjelper Gud oss så nådig igjennom med sin underfulle miskunn og sin skjulte kraft at vi ikke bare vinner seier, men triumferer og jubler over seieren, priser Gud og byr Satan trass.

Noen, som Satan har blindet så de står sannheten imot, ser på oss som noe avskyelig, som stinkende åtsler. Men for mange andre er vi ved Guds nåde som liflig duftende blomster; ved oss sprer han kunn-

skapen om seg selv på alle steder, så mange sjeler blir vederkveget og Herren Jesu navn blir høyt priset overalt. Men selv om apostelens mening er lett å se, fortjener dette ordet en grundigere forklaring og en mer omhyggelig betraktning – både for den merkelige måten han uttrykker seg på, og for den herlige nytten som ligger skjult i det, særlig for prestene, men også for alle kristne.

To ting i dette ordet fortjener at vi legger merke til dem. *For det første* de kristnes stadige seier: «Gud være takk, som alltid lar oss vinne seier i Kristus!» De gudfryktige hjertenes liv er en kamp som aldri tar slutt. Det klaget allerede Job over i sin tid: «Er ikke et menneskes liv på jorden en krigstjeneste?» (Job 7,1). Og apostelen selv sier et annet sted: «Du Guds menneske … Strid troens gode strid! Grip det evige liv som du ble kalt til» (1 Tim 6,11–12).

Hvilke fiender vi har å stri med, har Guds ord heller ikke tidd om, selv om erfaringen lærer oss det godt nok. «For vi har ikke kamp mot kjøtt og blod», sier Paulus – ikke bare det – «men» også «mot maktene, mot myndighetene, mot verdens herskere i dette mørket, mot ondskapens åndehær i himmelrommet» (Ef 6,12). Og Peter sier: «Deres motstander, djevelen, går omkring som en brølende løve og søker noen han kan oppsluke. Stå ham imot, faste i troen!» (1 Pet 5,8–9). Satans medhjelpere og våpenbrødre er verden og vårt eget kjød, der synden bor.

Mot disse fiendene må en kristen alltid våke, be, stri og kjempe. Våpnene hans er Guds ord, troen, håpet, bønnen, tårene, sukkene, det daglig fornyede forsettet og mer til. Medhjelperne hans er Jesus og Den Hellige Ånd; de gir ham ikke bare mot og kraft til å kjempe, men står ham virkelig bi og hjelper ham å vinne. For selv om det mange ganger ser ut som om kristne prester ikke utretter noe – særlig i disse siste, grufulle tider – viser erfaringen ofte det motsatte: De vinner den ene seieren etter den andre og gjør Satan avbrekk her og der, så han alltid må ligge under Kristi føtter.

De gudfryktige sjelene møter ofte så mye motstand i seg selv og fra verden at de mange ganger ikke tror de skal seire, men tape. En av dem klager slik:

Med smerte mot synden jeg selv må stride,
og fienden i hjertet må jeg tåle og lide.

Jeg kjemper, men sjelden blir seieren min;
som oftest jeg ligger slått ned i mitt sinn.

Likevel viser det seg at de har seieren i hendene nettopp mens de er så bekymret for den og står i en kamp som aldri tar slutt – mens de tror de skal falle og tape, og derfor kjemper desto ivrigere og gråter, sukker og ber desto mer og inderligere. For et Guds barn er ikke overvunnet så lenge det ennå kjemper. Selv om det i sin ytre stilling ligger under Satans og verdens føtter, seirer det likevel etter Ånden i Kristus, så lenge et lengselsfullt sukk ennå stiger opp fra det troende hjertet til Gud og hans Jesus og ber om hjelp og nåde.

Om dette taler disse ordene: «Men i alt dette» – i trengsel, angst, forfølgelse, sult og nakenhet – «vinner vi mer enn seier ved ham som elsket oss» (Rom 8,37). Og: «For alt det som er født av Gud, seirer over verden. Og dette er den seier som har seiret over verden: vår tro» (1 Joh 5,4).

Dette gir alle kristne sjeler en trøsterik oppmuntring til ikke å bli trette eller la seg skremme i denne åndelige kampen, selv om det mange ganger synes for dem at de taper mer enn de vinner, og ligger under oftere enn de seirer. For det er nettopp et tegn på seier at de erkjenner sin skrøpelighet, roper til Gud om hjelp, trøster seg ved Jesu Kristi seier og alltid fører den kampen videre som de har begynt.

Tenk deg en sjel som elsker Gud, og som i dagens løp har fått et sår i kampen mot sitt syndige kjød og den onde verden – jeg mener: som er blitt overrumplet av en svakhet og uventet har falt i en synd.

Om kvelden, før den går til ro, tenker den nøye over hvordan det står til med den. Den undersøker hvor dypt og farlig såret er, klager over fallet med sukk og tårer og smører seg med balsamen av Jesu hellige blod. Den styrker seg og tar mot til seg med et fornyet, hellig forsett om heretter å kjempe med større iver og varsomhet i Jesu Kristi kraft, og den ber inderlig Gud om hjelp fra hans Hellige Ånd. Hvem må ikke si at en slik sjel ikke er overvunnet, men har gått seirende ut av hele dagen?

Slik er det også med den trengselen Satan og verden plager dem med. Når Satan og verden tenker: Nå er det ute med dem – nå har de mistet tro, håp og alt – da styrker Gud dem med ny kraft fra det høye, så de likevel holder fast, blir stående og vinner seier. I åndelige anfektelser trekker hele troens kraft seg ofte sammen i ett eneste lønnlig,

uutsigelig sukk som Guds Ånd virker i dem. Og det er nok til å bevare dem i samfunnet med Jesus Kristus og altså gi dem seier over alt som står dem imot.

Hit hører apostelens ord: «På alle vis er vi trengt, men ikke stengt, rådville, men ikke rådløse, forfulgt, men ikke forlatt, slått ned, men ikke utslått» (2 Kor 4,8–9). La oss da være frimodige i all kamp og strid, etter vår Frelsers ord: «Vær frimodige! Jeg har overvunnet verden» (Joh 16,33). «Gud være takk, som alltid lar oss vinne seier i Kristus!»

For det andre må vi legge merke til den vellukten de kristne fyller alt med. Gud «åpenbarer ved oss duften av kunnskapen om ham på hvert sted», sier apostelen. At han har et forbilde for øye med disse ordene, eller at det ligger en lignelse skjult i dem, er hevet over all tvil. Men hva det er, har de lærde svært forskjellige tanker om.

Noen mener at han sikter til Det gamle testamentes brennoffer, der lukten og røyken spredte seg over hele folkets forsamling; men den meningen er lite trolig. Andre mener at apostelen har tenkt på røkofferne som prestene måtte tenne to ganger om dagen, morgen og kveld, og som uten tvil fylte hele tabernaklet og senere templet med sin behagelige duft (2 Mos 30,7–8).

Best passer det likevel, synes jeg, med det som fortelles om prestenes klær i den gamle pakt: De ble ikke bare stenket med offerblodet, men også med den hellige salvingsoljen. Om Aron heter det jo at han så ofte ble salvet med denne hellige oljen at den ikke bare rant ned på skjegget hans, men også «på kanten av hans kledning» (2 Mos 28,41; 29,7.21; Sal 133,2). Det er også godt kjent at folkene i Østen pleide å gjøre sine beste klær velluktende med kostbare krydderier, så de bar med seg og etterlot en behagelig duft overalt hvor de kom (se 1 Mos 27,27; Sal 45,9; Høys 4,11).

Dette kan apostelen godt ha sett for seg. Da har han villet si omtrent dette: Vi er prester som Gud har gjort skikket til å utføre den nye paktens tjeneste. Han har også utrustet oss slik med sin Hellige Ånds mange gaver, og særlig med den levende kunnskapen om seg selv og sin aller kjæreste Sønn Jesus, at hvor vi enn vender oss, gir vi bare Kristi kraft, Ånd og liv fra oss. Vi drar mange sjeler til oss med det trøsterike evangeliet om Guds nåde og fører dem fram til Herren Jesus.

Her kan prestene for det første se hvordan de må være, om de skal lykkes med å bre ut den frelsende kunnskapen om Gud og Jesus Kristus. De må strebe etter at hele deres ferd kan være hellig, læren deres trøsterik og oppbyggelig og livet deres forbilledlig og ulastelig. Stenket med Herren Jesu blod til rettferdiggjørelse og med hans Hellige Ånds salvingsolje til helliggjørelse må de overalt åpenbare duften av kunnskapen om Gud og bre ut den sanne kristendom.

Lærde menn forteller etter gamle forfattere at man i gamle dager pleide å salve tamme duer med en sterk og velluktende olje. Med den behagelige duften skulle de lokke de ville duene og andre til seg og føre dem med seg hjem.

Slik må også en ekte prest være. Han må være så prydet med Den Hellige Ånds gaver at han med sunn lære og et hellig liv kan vende øyne og hjerter mot seg og føre dem til sin Herre Jesus. Hvor han enn kommer, må han ha med seg og etterlate en god og behagelig duft.

Han må legge vinn på å bre ut kunnskapen om Gud – ikke bare i kirken, men også i husene, på reiser, i selskaper og hvor han ellers har med tilhørerne sine eller andre å gjøre. Hjertet og munnen hans må være som en flakong med duftvann, som sprer en sterk og behagelig duft hver gang den åpnes.

Å, hvor ille står det ikke til, og hvor mange sjeler blir ikke ført bort fra Kristi veier, når prestene gjør seg stinkende for tilhørerne sine – med forargelig tale, med skjemt, tøys og narrestreker, med drukkenskap og andre ugudelige gjerninger – og gir verden grunn til å laste deres hellige, høye embete! For dette skal de en gang stå strengt til ansvar.

Også alle kristne i det hele kan lære av dette hva som er deres plikt. Som sanne prester i den nye pakt må de være salvet med Den Hellige Ånds salvingsolje og legge vinn på overalt å åpenbare duften av kunnskapen om Jesus Kristus. Med en hellig og kysk ferd skal de oppføre seg slik at de ikke etterlater stank noe sted, men overalt en liflig duft – et godt navn og rykte, et godt eksempel og mange gode lærdommer og formaninger.

Den himmelske brudgommen sier til sin brud, den troende sjel: «Duften av dine salver er bedre enn alle velluktende urter … og duften av klærne dine er som duften av Libanon» (Høys 4,10–11). På Libanon vokste mange velluktende urter og trær, men fremfor alt røkelsestre-

et; derfor ga fjellet fra seg en behagelig duft allerede på lang avstand. Med dette lærer han oss at de som i sannhet hører ham til, legger alvorlig vinn på å leve et hellig liv og overalt bre ut et godt rykte, Gud til ære og nesten til oppbyggelse.

Siraks bok sammenligner Guds barn med roser og liljer: «Hør på meg, dere hellige barn, og voks som et rosentre som gror ved en bekk på marken! Gi god duft fra dere som røkelse, og blomstre som en lilje!» (Sir 39,17–18). Når de ser en rose eller en lilje, skal de komme sin plikt i hu og søke å gjøre seg elsket overalt ved et kyskt og hellig liv. De kristne må ikke være keiserkroner – blomster som tross sitt prektige utseende lukter vondt – men roser og liljer. De må ikke være stinkende bukker, men rene sauer og yndige rådyr.

Er det noen last som gjør et menneske stinkende for Gud og verden, så er det ukyskheten. *Kyskheten*, derimot, er elsket overalt, i himmelen og på jorden, og gjør en kristen sjel lik en hvit og vakker lilje som fyller alt med sin liflige duft. Om denne edle dyden hos den troende sjel skal vi nå tale. Gud gi oss alle et kyskt hjerte og velsigne vårt arbeid, for Jesu Kristi skyld! Amen.

Josef, patriarken Jakobs kjæreste sønn, hvis ord vi denne gang har valgt til tekst, er et utmerket eksempel på Guds underlige, men likevel faderlige styrelse og forsyn. Av ham kan vi lære å forstå det David – eller Asaf – sier: «Du leder meg ved ditt råd, og deretter tar du meg opp i herlighet» (Sal 73,24). Og Jesaja: «Han er underfull i råd, stor i visdom» (Jes 28,29).

Og Luther: «Den Gud vil gjøre gudfryktig, gjør han til en fortvilet synder. Den han vil gjøre klok, gjør han til en dåre. Den han vil gjøre sterk, gjør han skrøpelig. Den han vil gjøre levende, stikker han ned i dødens svelg. Den han vil føre til himmelen, senker han ned i helvetes avgrunn, og så videre. Den han vil føre til ære, til salighet og herredømme og gjøre høy og stor, gjør han ugudelig og fordømt, til en trell, ringe og liten.»

For Gud viser Josef på forhånd i drømmer at han vil føre ham til stor ære. Men først lar han ham gå gjennom all slags fornedrelse før han til sist løfter ham opp. Derfor kan man med god grunn si at trinnene det kyske hjertet stiger opp til ærens trone på, er bare trengsel, trelldom, skam og elendighet. Dette er overmåte trøsterikt for alle

gudfryktige hjerter som Gud fører på lignende veier, og det minner dem om ikke å se på begynnelsen, men på utgangen.

Men det teksten vår stiller fram for oss å betrakte, tjener også godt til deres forbedring og oppbyggelse. For Josef bar ikke bare tålmodig all den trengselen som etter Guds råd kom over ham. Med urokkelig mot trosset han også den smigrende vellysten som Satan trodde han skulle forføre ham med ved hjelp av en lettsindig kvinne. Derfor blir han med rette, like til verdens ende, stilt fram for alle sjeler som elsker Gud, som et ekte bilde på kyskhet.

Med de ordene vi har lest, lærer han oss *for det første* at en troende sjel som elsker Gud, nødvendigvis må være en kysk sjel. For han regner utukt og ekteskapsbrudd for en så stor ondskap og en så forferdelig synd mot Gud at den må være helt fremmed for et Guds barn og en styggedom i dets øyne. Det ligger nemlig et sterkt ettertrykk i måten han sier det på: «Hvordan skulle jeg da gjøre denne store ondskapen og synde mot Gud?» – slik som når vi sier: Hvordan skulle det komme *dit* med meg? Hvordan skulle *det* sømme seg for *meg*? Hvordan skulle jeg kunne forsvare det?

Slik sier også Bileam til moabittkongen Balak, da han vil at Bileam skal forbanne Israel: «Hvordan kan jeg forbanne den Gud ikke forbanner? Hvordan skal jeg fordømme den Herren ikke fordømmer?» (4 Mos 23,8). Og den hellige apostel: «Vi som er døde fra synden, hvordan skulle vi ennå leve i den?» (Rom 6,2). Med slike spørsmål viser man hvor urimelig det er som man blir bedt om, og kaster det så å si langt fra seg som noe som slett ikke sømmer seg.

I Josefs ord ligger altså denne meningen: Jeg ser at min Guds faderlige omsorg og vern er rikelig over meg. For selv om han etter sitt hellige råd har latt meg komme i trelldom, har han ikke dermed sluppet meg av syne. Han har vendt min herres hjerte til meg, så han har satt meg over hele sitt hus og betrodd meg alt han eier og har. Hvordan skulle jeg da kunne være så ugudelig at jeg lønnet min herres store tillit med troløshet, og min Guds store godhet med en så stor ondskap?

Dessuten er jeg jo av en velsignet ætt, som Gud har utvalgt blant alle andre til sitt folk, og ved omskjærelsen står jeg i pakt med Gud. Hvordan skulle jeg da kunne gjøre en så grov synd?

Dette passer nå svært godt for en troende sjel. Også den bør si, når djevelen, verden og dens eget syndige kjød vil friste den til urenhet: «Hvordan skulle jeg da gjøre denne store ondskapen og synde mot Gud?» Jeg vet jo at hor og all urenhet hører med til kjødets gjerninger, og om dem sier Den Hellige Ånd klart: «De som gjør slikt, skal ikke arve Guds rike» (Gal 5,19.21; 1 Kor 6,9–10).

Gud har også til nå latt meg erfare sin miskunn i rikt mål. I dåpen tok han meg til sitt nådebarn, og alle mine dager har han latt meg nyte godt av min dåpspakt og av at jeg er tatt i barns sted. Han har vist meg så stor barmhjertighet, langmodighet og miskunn at jeg ikke kan takke ham nok for det i all evighet. Han har kjøpt meg dyrt med sin aller kjæreste Sønns blod og renset meg fra synden i det.

Han har latt meg smake sin kjærlighet i hjertet mitt, ved sin Hellige Ånd beseglet det som sin eiendom og gitt meg visshet om sin evige nåde. Han har øst så mangen søt trøst inn i hjertet mitt og tatt seg så kjærlig av all min nød. Hver dag lar han sin nåde være mektig over meg, og hver morgen gjør han meg lykkelig med ny barmhjertighet.

Han har gitt meg lov til å tale frimodig til ham som et barn til sin kjære far, og til å øse ut hjertet for ham. Jeg merker tydelig hvordan han leder meg med sin hånd og sine øyne – hvordan han verner meg, sørger for meg og holder meg oppe. Hver dag og hver time nyter jeg hans søte nåde.

Hvordan skulle jeg da kunne gjøre denne store ondskapen og synde mot min Gud? Skulle jeg lønne ham med ondt for godt? Skulle jeg takke ham slik for så mange velgjerninger? Skulle jeg handle så skammelig stikk imot min dåpspakt, som jeg så ofte har gjentatt og fornyet? Skulle jeg med vilje besmitte hjertet mitt, som er renset fra synden ved Guds Sønns dyrebare blod, gjøre Den Hellige Ånd sorg og forstyrre min sjels ro – og for en ussel vellysts skyld legge på meg en evig byrde, evig anger og sorg? Det være langt fra!

En troende sjel vet at den er Herren Jesu brud. En jomfru legger alltid vinn på tukt og blygsel i ord, gjerninger og atferd, og ikke minst når hun er trolovet med en mann. Skulle da ikke sjelen, for sin himmelske brudgoms skyld, Guds Sønns skyld, legge vinn på å ha et rent og kyskt hjerte, lik et blankt speil der det ikke er noe annet å finne enn hans edle bilde?

Foreningen med Kristus er den høyeste trøst for alle sjeler som elsker Gud, og de har ingen større visshet om sin frelse enn Herren Jesu ord: «Dere i meg, og jeg i dere» (Joh 14,20).

Overfor djevelen og verden roser de seg av at ingen står dem nærmere enn Frelseren deres, og at båndet mellom ham og dem er tettere og fastere enn mellom deres legeme og sjel. Derfor roser de seg også av at det ikke er noen fordømmelse for dem, at de er rettferdige, hellige og salige, og at «verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er, eller det som komme skal, eller noen makt, verken høyde eller dybde eller noen annen skapning skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre» (Rom 8,1.38–39).

Skulle de da så lettsindig kaste bort denne høyheten og herligheten, og ved urenhet og ussel kjødslyst rive seg løs fra sin Frelser, gi slipp på hans søte og salige samfunn og binde seg sammen med Satan? Skulle lammet, som kommer opp fra badet med snøhvit ull, legge seg ned hos grisen i sølen? Skulle bien, som har sin glede i de aller vakreste og mest liflige blomstene, heller velge møkkdyngen sammen med tordivelen? Skulle en prinsesse som er høyt elsket av en mektig hersker, søke selskap med stallkarene og kjøkkengutta?

Og skulle den troende sjel, som daglig fryder seg i Jesu kjærlighet, og som han har vasket og renset fra all synd med sitt blod og utvalgt til sin brud, lengte etter den skjendige kjødslysten og søke sin glede i urenhet?

Nei, den sier: «Skal jeg ta Kristi lemmer og gjøre dem til en horkvinnes lemmer? Langt derifra!» (1 Kor 6,15). Skulle jeg rive hjertet mitt løs fra Herren Jesus, som det henger ved, og kaste det til horkvinnen? Skulle jeg skitne til øynene mine, som skal stråle av kjærlighet til Jesus, med horeelskov? Min munn og mine lepper, som Herren Jesus har helliget med sitt hellige legeme og blod og åpnet til sin lov og pris – skulle jeg vanhellige dem med urenslighet? Mine hender, som jeg mange ganger om dagen skal løfte til Gud i hellig andakt – skulle jeg besmitte dem med urenhet? Det la min Gud være langt fra meg!

Den gudfryktige sjel vet at den selv og dens legeme er et tempel for Den Hellige Ånd og et kar for Guds barmhjertighet og til hans ære. Derfor ville det gjøre den vondt om den skulle vanhellige og besmitte dette hellige templet og ødelegge karet til Guds ære.

Den har tatt apostelens ord dypt til hjertet: «Vet dere ikke at dere er Guds tempel, og at Guds Ånd bor i dere? Dersom noen ødelegger Guds tempel, da skal Gud ødelegge ham. For Guds tempel er hellig, og det er dere. … Eller vet dere ikke at deres legeme er et tempel for Den Hellige Ånd som bor i dere, og som dere har fått fra Gud? Dere tilhører ikke lenger dere selv. Dere er dyrt kjøpt! La da legemet være til ære for Gud!» (1 Kor 3,16–17; 6,19–20).

Og likeledes: «Gud skal dømme dem som driver hor og bryter ekteskapet» (Hebr 13,4), og verken horkarer eller ekteskapsbrytere eller de som lar seg bruke til unaturlig utukt, eller menn som øver utukt med menn, «skal arve Guds rike» (1 Kor 6,9–10).

Derfor er de som det lille dyret hermelinen. Fordi det av naturen har fått en vakker og fin pels, elsker det renslighet så høyt at når det ser seg omringet av skitt og søle og ikke kan komme uskadd ut av det, blir det heller der det er og dør, framfor å skitne seg til.

For det andre vil vi også se hva kyskheten er, og hva som egentlig hører med til denne edle dyden. Kyskheten er en dyd hos den kristne sjel som fødes av troen og kjærligheten. Ved den legger sjelen vinn på å bevare hjertet, munnen, hånden, ja, hele legemet, usmittet av all forbudt kjødelig lyst og urenhet, for at den som en kysk brud kan behage sin Jesus og tjene ham i hellighet og rettferdighet.

Jeg sier at den kristne sjels kyskhet er en datter av troen og kjærligheten, og jeg viser til det vi allerede har sagt om dette tidligere. Troen vet og erkjenner hva den har i sin Jesus: at den i ham eier all Guds nåde, syndenes forlatelse, rettferdighet, liv og salighet. Av dette springer det fram en brennende kjærlighet, som setter en slik himmelsk, uforlignelig skatt høyere og elsker den mer enn alt annet og daglig fryder seg i Frelserens søte nåde.

Men kjærligheten har, som sagt før, ildens natur. Den er som ilden bøndene tenner på åkeren for å brenne bort det gamle gresset og krattet der skadedyr pleier å holde til, og for å rense jorden og gjøre den fruktbar. Slik brenner også den himmelske kjærligheten hjertet rent. Den gjør ende på alle forbudte lyster som bor der, men særlig de kjødelige, og fyller det med hellige tanker, rene ønsker og himmelsk lengsel. Av naturen er hjertet vårt som et muggent kar; men den guddommelige kjærligheten gjennomheter det, så det blir rent og hellig.

Men at det fremfor alt er hjertet som må være kyskt, er hevet over all tvil, siden hele kristendommen først og fremst gjelder hjertet og arbeider med det. Når kilden ikke er ren, men grumset og gjørmete, hvordan kan da vannet i bekken være rent?

Hjertet er den treenige Guds bolig, den himmelske brudgommens hvile- og sovekammer, et tempel for Den Hellige Ånd; derfor må det fremfor alt holdes rent og usmittet. Hjertet er speilet der Herrens herlighet speiler seg med utildekket ansikt (2 Kor 3,18). Men et speil kan også bli tilsølt av et urent pust – og slik også hjertet av urene og utuktige tanker. Derfor søker en troende sjel å verne hjertet sitt med et forheng, det vil si med et hellig forsett som stadig blir fornyet.

Jeg har sett noen sinnbilder som ble laget i anledning av et fyrstebryllup. Ett av dem viste et hjerte med en ringlås – en lås med bokstavringer – og overskriften: «Bare for én vil jeg være åpen.» Det ville passe enda bedre for et troende hjerte. Også det er låst som med en ringlås og lar seg bare åpne i og med navnet Jesus.

Den sjel som elsker Gud, vet godt at de onde og lystne tankene er arvesyndens første frukt, og at de er som en tykk og stinkende røyk som går foran den lyse flammen. Derfor strever den med å kvele dem og rive dem løs med det samme, så de ikke skal besmitte hjertet. Den er som en kysk jomfru, som ikke bare rødmer når hun hører noe utuktig, men også når et urent bilde av en eller annen grunn blir vakt i henne.

Et troende hjerte må være som det himmelske Jerusalem, Guds bolig hos menneskene, der engler er satt til å vokte portene, så ikke noe urent skal komme inn (Åp 21,2–3.12.27). Englene som vokter hjertet, er tro, kjærlighet, gudsfrykt, andakt, bønn, den hellige nidkjærheten og annet slikt; og portene er øynene, ørene og de andre sansene.

Den troende sjel har alltid for øye det den vise kongen sier: «Bevar ditt hjerte fremfor alt du bevarer, for livet utgår fra det» – og alle legemets og sjelens krefter, som fra en kilde (Ordsp 4,23). Men når kilden er forgiftet og smittet av syndig lyst, hvordan kan da ordene, gjerningene og atferden være sunne og hellige?

Den vet at dens himmelske brudgom sammenligner den med «en lukket hage … et avstengt oppkomme, en forseglet kilde» (Høys 4,12), og at han priser dem salige som er «rene av hjertet», og lover dem at

«de skal se Gud» (Matt 5,8). Derfor legger den alltid vinn på å omgås ham med et rent hjerte, lukket for verdens lyst.

Like mye strever den med å holde munnen ren for alle utuktige ord, all vanhellig spøk og all forargelig urenslighet, etter den hellige apostelens ord: «Men hor og all slags urenhet … må ikke engang nevnes blant dere – som det sømmer seg for hellige.»

Apostelen vil si: Dere må leve et så rent og tuktig liv at ingen med sannhet kan si noe usømmelig om dere. All urenhet skal være så fremmed og ukjent blant dere at de unge ikke engang vet navnet på den, og at ingen hører noe slikt hos dere. «Og heller ikke skamløshet og dumt snakk eller lettsindig skjemt, som er usømmelig. Tvert imot, la det heller bringes takkebønn!» (Ef 5,3–4).

De troendes munn og tunge er helligdommens kar og redskaper, som brukes ved det daglige offeret til Gud: til lov og pris for hans navn, til bønn og til nestens oppbyggelse og forbedring. Skulle da en kysk sjel kunne få seg til å bruke dem i djevelens tjeneste? Særlig når den kommer i hu hvordan det gikk Belsasar. Han lot bære fram gullkarene som var røvet fra templet i Jerusalem og helliget Gud, og drakk av dem sammen med stormennene sine, konene og medhustruene sine, og lovpriste samtidig avgudene. Straks skrev en himmelsk hånd dommen hans på veggen, og samme natt ble han overgitt i fiendenes vold (Dan 5,3 flg.).

Slik vil det gå enhver som misbruker tunge og munn og de andre lemmene sine – som ved dåpen og på andre måter er helliget Gud – til å synge djevelen en lovsang og forarge nesten med uanstendigheter. For når menneskene etter vår Frelsers ord skal gjøre regnskap på dommens dag for «hvert unyttig ord» de har sagt (Matt 12,36) – hvert ord som ikke bygger opp, men er lettsindig – hvordan vil det da gå dem som har sagt rent utuktige, skadelige og forargelige ord?

Slik våker også en troende sjel over hendene sine og alle legemets andre lemmer, så de ikke skal bli vanhelliget med urenhet og bli en styggedom for Gud. Det ene ordet av Paulus: «Skal jeg ta Kristi lemmer og gjøre dem til en horkvinnes lemmer?» (1 Kor 6,15), er nok til å holde den borte fra alle urene gjerninger.

Når den leser om Onans synd (1 Mos 38,9), og når den må tenke over det Paulus til advarsel for verden har skrevet om dem som lar seg bruke til unaturlig utukt, og om den utukt mann drev med mann

blant hedningene (1 Kor 6,9; Rom 1,27), da skjelver hjertet dens, det grøsser i den, og den sier sukkende: Å, Herre Jesus, du kyske hjerte, la aldri slike styggedommer finnes blant dine kristne!

Daglig kler den seg i tukt og blygsel, og heller ikke når den kler på seg eller av seg, vil den legge den hellige varsomheten til side. Tauler sier: Et gudfryktig menneske vil knapt se på sin bare hånd uten ubehag, uten frykt og blygsel. Han vet godt at han aldri er alene, for Gud og hans hellige engler er alltid omkring ham og hos ham. Og selv om han kunne være alene, ville han skamme seg for seg selv og ikke oppføre seg annerledes enn det sømmer seg for en gudfryktig, samvittighetsfull og tuktig sjel.

De troendes soverom er samtidig deres bønnekammer; der taler de mange ganger fortrolig med sin Jesus om natten, når alt er stille. Siden en så dyrebar gjest pleier å besøke dem der, og siden de vet at de hellige englene våker omkring sengen deres mens de sover, vil de også holde den hellig og ikke krenke dem med noen urenhet. De strever også etter at søvnen deres kan være hellig, og at sjel og legeme kan forbli usmittet av urene og skitne drømmer. For de vet at de ukyske sjelene til og med i søvne pleier å bole med Satan og gi seg over til sine syndige lyster.

Derfor ber de Gud, når de går til ro, om at han vil hellige og velsigne søvnen deres, jage bort Satan med hans urene nattsyner og bevare dem fra all syndig smitte på kjød og ånd. Av samme grunn vokter de seg for å sovne inn med vanhellige tanker. Har det i et selskap eller ved andre anledninger hendt et eller annet som de tror kan ha lagt igjen noe i hjertet som kunne bryte ut i syndig besmittelse, så rydder de det ut ved sann bot, vasker det bort i strømmen av Jesu blod og lar ingen urene tanker bli der inne natten over (Jer 4,14).

Når jeg beskrev kyskheten, nevnte jeg med vilje den *forbudte* og urene lysten som en sjel som elsker Gud, holder seg helt borte fra. Det gjorde jeg for å få anledning til å si noe nødvendig om den *tillatte* og rene lysten, som Gud har unt ekteskapet og velsignet. Da Gud skapte mennesket, ga han det en hellig kjærlighetens ild og en ren lengsel etter sin like, så det skulle bli vennlig og blidt, og den ene kunne bo med glede hos den andre.

Denne ilden var likevel som tent av bare velluktende ved og, om jeg så må si, blandet med krydder og røkelse, så den ikke kunne annet

enn gi en liflig røyk fra seg for Gud og mennesker. I den var det – som i hele mennesket – ikke noe skammelig eller syndig. Det kan man blant annet slutte av at våre første foreldre før fallet begge gikk nakne uten å skamme seg for hverandre (1 Mos 2,25). Der det ikke er noe skammelig, trenger man heller ikke å skamme seg.

Sjelene deres var herlig kledd i Guds bilde, og legemene deres var prydet med skjønnhet, kyskhet og renhet. De visste ikke av noen syndig lyst, men var som to synlige engler av kjøtt og blod; derfor trengte de ikke å skamme seg.

Den drift og kraft i dem som skulle tjene til å føre slekten videre, var som en ren, klar og liflig kilde som skulle velle fram og renne uten noen urenhet. Men Satan, den store skamflekken, har fylt denne edle kilden med gjørme og all slags skitt, så den nok fortsatt renner, men ikke uten syndig lyst og all slags uordentlige rørelser. Han har gjort kjærlighetens ild, som jeg nettopp nevnte, stinkende ved liksom å kaste horn, hår og annet skrap i den, så den nok fortsatt brenner, men ikke så rent og klart som den burde.

Slik Guds bilde også på andre måter blir fornyet og begynner å bli gjenopprettet hos de troende kristne ved Herren Jesu Ånd og nåde, slik blir også her hjertene deres helliget og fornyet – med begjær, kjærlighet og tilbøyeligheter. Herren Jesus og hans Hellige Ånd bor også hos kyske ektefolk og gjør at ekteskapet holdes i ære og ektesengen er usmittet (Hebr 13,4). Han helliger den kjærlighetsilden som brenner i brystet deres, og gjør den til et middel som smelter hjertene sammen og holder dem sammen.

Han mislikter ikke deres samliv, for det skjer i hellig frykt for ham og kjærlighet til ham, og med ønske om å føre hans høyhellige navns ære videre til barn og barnebarn. Jeg vet ikke noe bedre bilde på et tuktig og gudvelbehagelig ekteskap enn om man malte to sammenføyde, flammende hjerter og over dem et tredje, omgitt av klar glans eller prydet med en krone og merket med navnet Jesus – og over det hele innskriften: «Ett i Jesus», eller: «Ett i Én», eller: «Helliget i Den Hellige».

Å, hvor salige er ikke de ektefolk som Herren Jesu forsyn fører sammen, og som hans nåde forener og binder i en kysk og trofast kjærlighet – de som hans Ånd styrer, hans ord trøster, hans hjerte råder over og hans hånd verner, dekker over og velsigner! Hos dem

blir kjødet med sine syndige lyster mer og mer tvunget ned, og kjærlighetens bevegelser blir dempet av kyskhet og gudsfrykt.

De husker alltid at de kristne skal «vite å eie sitt eget legeme i hellighet og ære, ikke i lidenskapelig begjær slik som hedningene, de som ikke kjenner Gud» (1 Tess 4,4–5), og at «de som har hustru, skal være som de som ikke har, … de glade som de som ikke gleder seg, … de som bruker verden, som de som ikke bruker den» (1 Kor 7,29–31). De vet at man også kan drikke seg full og få hodepine av sin egen vin.

Den ekteskapelige kjærligheten er som «den hvite liljen» i hagen: Den er ren, deilig og yndig, men har samtidig en sterk duft. Kommer man den for nær og trekker for mye av den inn, gir den hodepine, for mye søvn, svimmelhet og annet slikt. Slik legger også en troende sjel vinn på å bevare sin kyskhet når den er gift. Den strever etter at samlivet med mannen eller hustruen ikke skal bli et hinder for dens brudeforening med Jesus, men en påminnelse om den og et bilde på den.

Til slutt sa jeg at en troende sjel legger vinn på å stille seg fram for Herren Jesus som en kysk og ren brud. Jeg kunne nemlig ikke si at den allerede er helt ren og feilfri på dette området, eller at den allerede har nådd den fullkomne kyskhet i alle deler.

Så lenge den ennå lever i kjødet, må den klage med apostelen: «Jeg vet at i meg, det er i mitt kjød, bor ikke noe godt. For viljen har jeg, men å gjøre det gode, makter jeg ikke. For etter mitt indre menneske slutter jeg meg med glede til Guds lov (til hjertets kyskhet og renhet). Men i lemmene mine ser jeg (og merker) en annen lov, som strider mot loven i mitt sinn, og som tar meg til fange under syndens lov, som er i mine lemmer» (Rom 7,18.22–23).

De troendes kyskhet er som en ren og klar *vin* som ennå ligger på berme og ikke er tappet av. Den blir iblant uklar uten at man vet hvorfor – selv om det uten tvil må skyldes bermen. Erfaringen lærer også at faren for den er størst når vintreet blomstrer.

Slik, sier jeg, er det også med de troende, Guds kjære barn. Forsettet deres er rent og oppriktig, og med Den Hellige Ånds nådige hjelp ønsker de å holde seg rene fra all kjødets og åndens urenhet. Men fordi ånden ennå bor i kjødet, må den stadig stride mot det for å holde det kyskt og tuktig. Det kan nok hende at den onde lysten rører seg hos Guds barn og liksom gjør det hellige forsettet deres uklart – når de ser

denne verdens barn blomstre, prange og stråle, og når disse smigrer og kjæler for dem.

Men slik vinhandlerne kjenner alle slags midler til å gjøre en vin som er blitt grumset, klar igjen, slik kjenner også *de gudfryktige* gode midler til å holde fast ved sitt gode forsett, bevare sin kyskhet og stå imot kjødets begjær. Om dem skal vi tale mer i det følgende.

Vi går nå over til hvordan læren om den troende sjels kyskhet skal brukes. For det første skal vi etter den prøve vår tro og kristendom, for å se om den er sann i Kristus Jesus. Vi har tydelig vist at kyskheten er en dyd som med nødvendighet følger av troen. Den kreves også av Guds barn som en Åndens frukt, og den som er uten den, mister Guds rike og saligheten (1 Kor 6,9–10; Ef 5,5).

Apostelen sier: «For dette er Guds vilje, deres helliggjørelse: Hold dere borte fra hor. Hver av dere må vite å eie sitt eget legeme i hellighet og ære, ikke i lidenskapelig begjær slik som hedningene, de som ikke kjenner Gud. … For Gud kalte oss ikke til urenhet, men til helliggjørelse» (1 Tess 4,3–7). I disse ordene er det verdt å merke seg at Den Hellige Ånd sier at den som bevarer sitt legeme i hellighet og ære, han *eier* det og er herre over sitt legeme. For der utukt og urenhet råder, der har djevelen legemet i sin makt og bruker det som han vil.

Vi må heller ikke overse at apostelen kaller kyskheten *ære*, slik også vi tyskere pleier å gi den dette navnet framfor alle andre dyder. Den blir nemlig satt så høyt av Gud og mennesker, og den som har mistet sin kyskhet, kan ikke rose seg av noen ære. Han har ingen ære å snakke om, verken for den ærbare verden eller i Guds kirke. Han tør heller ikke frimodig løfte øynene og tale til Gud når hjertet hans syder av uren lyst.

Prøv dere da nå, dere kristne sjeler, og undersøk nøye hvordan det står til med dere: Har dere hittil lagt vinn på en hellig ferd og med alvor søkt å flykte fra all urenhet? Prøv dere, dere unge menn og piker, om dere legger vinn på å tjene Gud med en tuktig sjel! Prøv dere, dere ektefolk, om dere lever sammen i kysk og ren kjærlighet, demper begjærene deres med gudsfrykt og holder ektesengene og soverommene deres usmittet og hellige!

Prøv dere, dere enkemenn og enker, om dere tilbringer ensomheten deres i selskap med den kyske Herren Jesus og strever etter å bevare legemene deres i hellighet og ære! Prøv dere, alle og enhver,

om dere med den kyske Josef ser på hor, ekteskapsbrudd og all urenhet som en stor ondskap, og om dere med ham heller vil lide alt enn synde mot Herren deres Gud! Prøv dere, om hjertet deres er rent, munnen kysk, hendene hellige, øynene tuktige, ørene lukket og alle lemmene deres helliget til Herren Jesu tjeneste!

Her må jeg igjen frykte at få vil kunne holde ut denne prøven og rose seg av ekte kyskhet. Det må dessverre beklages med tårer at kyskheten nesten er blitt en sjelden blomst som bare finnes i få hjertehager. Verden er nesten blitt et Sodoma og Gomorra, der vederstyggelighetene når helt opp til himmelen. Mange steder regner man nesten ikke løsaktighet, hor og annen utukt for synd. Man driver spøk med det, og de kåte hingstene som vrinsker etter nestens kone, roser seg av sin frekkhet.

Det har gått så langt at djevelens yngel kaller et menneske en Josef i forakt når det legger vinn på et rent hjerte og en god samvittighet og flykter fra anledningen til synd som fra helvete. Det burde tvert imot beundre det kyske hjertet og kappes med det i tukt. Horets gruelige last, som apostelen – som nevnt ovenfor – sier ikke engang burde nevnes blant de kristne, har strømmet ut og bredt seg som en giftig damp fra helvete. Dessverre vet man altfor mye om den, men svært lite å si om kyskheten.

Allerede de små barna er skamløse og utuktige i ord og gjerninger. Å, hvor mange skoler er ikke fulle av skjulte vederstyggeligheter, og hvor mangen from sjel blir ikke der forført til synd og utukt, så den siden alle sine levedager må dras med en ond samvittighet! Hvor mange tjenere vil man vel finne som har Josefs sinn, og som ikke titt og ofte henger ære og samvittighet på knaggen og misbruker lemmene sine til urenhet?

Hvor mange unge menn og jomfruer finner man ikke som – i stedet for å blomstre og dufte som liljene – stinker som keiserkronen og den urten som kalles dyvelsdrekk! Hvor mange ektefolk lever ikke i lidenskapelig begjær slik som hedningene, glemmer sin ekteskapelige plikt og sniker seg rundt i horehusene!

Hvor vanlig er det ikke i verden nå til dags å høre usømmelig og utuktig tale, vanhellig og anstøtelig spøk når folk kommer sammen, i bryllup, barnedåp og gjestebud! Man tror ikke man har vært lystig uten at man har løst tungen fra hvert bånd som frykten for Gud legger

på den, og latt den si alt det ugudelige, ukyske hjertet har ruget ut og tatt imot fra hordjevelen.

Horevisene, som en utenlandsk prest med full rett kaller Satans salmer og litanier som man tjener ham med, er så yndet og vanlige at de skarpeste hoder legger seg etter å skrive dem. Det finnes få unge mennesker som ikke har behag i dem og har et trykk av dem i lommen eller i syskrinet.

Og for at ukyskheten overalt skal kunne holdes godt i gang, har man noen steder bygd offentlige horehus og lagt store avgifter på dem. Slik har man, til skam og skjensel for det kristne navn, gitt dem borgerrett og åpnet en krambod for Satan, der han fritt og uten blygsel kan drive sin handel og vandel.

At hedningene har gjort slikt, er ikke å undres over – selv om det ikke kan bevises om dem alle – for de har ikke kjent Gud, som apostelen sier. Men at kristne gjør det, og at hordjevelen har sine offentlige templer i kristne byer, der man tjener ham etter alt hans ønske og begjær, det er forferdelig og en vederstyggelighet uten like.

Akk, om man i det minste ville sette djevelens bilde over alle slike hus, så de kåte hingstene kunne vite hvem stedet er viet til når de løper inn der! Eller om man bare ville gjøre som egypterne, som ved siden av slike hus pleide å selge likbårer, likkister eller kister som man la de døde i – om kanskje noen ved et slikt syn og en slik påminnelse om døden kunne holdes tilbake fra utukt.

Andre steder, der man ikke har slike mordergraver og djeveltempler, viser man seg likevel svært mild mot utukten og dens slektninger. Man behandler det så høflig at man godt ser at man ikke har noe særlig mot det. Man finner få øvrighetspersoner som legger noen sann nidkjærhet mot horevesenet for dagen – med mindre de tror de kan tjene penger på saken og sanke gull av skarnet.

Kirketukten, som best kunne bøte på ulykken, er svekket og har falt, slik dens mor, sannheten, «har snublet på tingstedet» og ikke kommer videre (Jes 59,14). Man har lammet den og tatt fra den all kraft, så den nesten bare er blitt et navn og en tom tittel. Slik får verden da sin frie, syndige vilje. Den gir seg over til fråtseri og drukkenskap og steller godt med legemet, så det skal bli vellystig. Den spiller, synger og danser i drikkelagene sine, og derfra skynder den seg til horehusene og skampølene for å hente seg en sovedrikk.

Hvor skamløs verden er blitt, kunne man se for noen år siden, da det var blitt en ny og yndet mote blant kvinnene å gå med blottede bryster. Hva var vel dette annet enn et påfunn av hordjevelen? Og hva var de blottede brystene annet enn to blåsebelger til helvetes ovn, som en viss mann meget treffende kalte dem, og et speil av et lettsindig og utuktig hjerte?

Den gangen var det godt at verden er så ustadig i motene sine, og at den snart ble lei av denne som av de andre. Likevel har den funnet på så mange andre narrestreker i stedet at man godt ser at den er og blir den gamle, lettsindige, lettferdige og dårlige verden.

Hvor lett vår tid tar på utukten, kan man se av at så få løsaktige kvinner gjør en sann omvendelse. Hva den synderinnen gjorde som også hadde senket seg ned i denne lasten og vakt anstøt i byen sin, er kjent fra evangeliets historie (Luk 7,37–38): I et gjestebud la hun seg ned ved Herren Jesu føtter, vætte dem med tårer, tørket dem med håret sitt, kysset dem og salvet dem. Men hvor er slike botferdige kvinner nå til dags?

Jeg har dessverre hatt mange framfor meg som var lik henne i synd, og i embets medfør har jeg formant dem hjertelig og alvorlig. Men jeg har bare sett få som fulgte henne i botferdighet og med tårer klaget over sin urenhet. De fleste er frekke og trygge og sier: «Jeg er ikke den første, og jeg blir heller ikke den siste», og mer slikt. De tror at fordi verden ikke lenger bryr seg stort om denne synden, så er det heller ingen særlig fare med den i himmelen.

Nå da, mine kjære tilhørere, la denne sørgelige klagen, som man må føre over tilstanden i kristenheten i dag, gå dere slik til hjertet at dere tar dere desto bedre i vare, så dere heller ikke på dette området får noe fellesskap med den ugudelige mengden! Flykt fra hor og all urenhet, så sant Guds nåde, Jesu Kristi rettferdighet, Den Hellige Ånds trøst og sjelens salighet er dere kjær! For det er umulig at et urent og lettsindig menneske, som søker sin glede i utukt slik svinet søker sølen, skulle kunne gå inn i Guds helligdom eller ha noe fellesskap med Herren Jesus.

«Den som holder seg til en horkvinne, er ett legeme med henne», sier apostelen (1 Kor 6,16). Men horkvinnen holder seg til djevelen. Den som holder seg til henne, har derfor fellesskap med djevelen og

helvete og blir der i all evighet, så sant han ikke omvender seg i nådetiden.

Apostelen kaller kjødets syndige begjær en *brann* (1 Kor 7,9; 1 Tess 4,5), fordi de som en ild tent av helvete brenner alt godt ut av hjertet og fortærer sjelens kraft, slik en hissig feber fortærer legemets. «Hor og vin og most tar forstanden bort», sier profeten (Hos 4,11). De tar fra mennesket forstand og sanser og blinder øynene hans, så han med vilje og forsett løper inn i sin timelige og evige undergang.

Historieskriverne forteller at noen steder der det vokser mange giftige urter, samler biene en giftig honning. Den er riktignok søt som annen honning, men fører snart til vanvidd og død. Strabo forteller at tre avdelinger soldater som tjente under den berømte romerske feltherren Pompeius, mistet både sans og samling av å spise slik honning, og så ble hogd ned av fiendene. Også Galenos sier at han har opplevd at to leger ble drept av slik honning.

Dette er for oss et bilde på kjødets lyst. Den smaker nok søtt for det ytre menneske, men denne sødmen fører med seg blindhet, uforstand og død (Ordsp 5,3–4), og den «strider mot sjelen», som Peter sier (1 Pet 2,11). Den kjødelige lyst, sier den gudfryktige Arndt, er sjelens dødsleie: Der ligger den syk, blir litt etter litt tappet for kraft og dør den evige død.

De naturkyndige lærer at ingenting er mer skadelig for oliventreet og mange andre trær enn når en geit skraper og gnager av barken. *Geita*, et kått dyr, er et bilde på utukten. Når den får makt over et menneske, er det som oftest ute med dets timelige og evige velferd – med mindre det blir fornyet ved en sann omvendelse og bevart ved Kristi blod og Ånd. Det samme kan vi lære av vann som en hest har drukket av: Om det så har vært aldri så klart, blir det likevel grumset og begynner å råtne.

Skriften sammenligner horkvinnene, som i gamle dager pleide å sitte ved veiene og vente på elskerne sine, med de røverske araberne i ørkenen, som lurer på de veifarende, plyndrer dem og ofte tar både liv og lemmer fra dem (1 Mos 38,14; Jer 3,2). De utuktige kan sammenlignes med blinde som lar seg lede av en hund. Men de er langt ulykkeligere enn de blinde. De blinde har nemlig dressert hunden slik at den bare fører dem på rette veier, mens horkarene i sin blindhet

blir ledet av Satan fra den ene pølen til den andre, til de til slutt faller i ildsjøen som brenner med bek og svovel.

Det jeg her sier, kan bekreftes med mange eksempler. Det finnes vel knapt et menneske som har levd en tjuefem–tretti år i verden, uten at han har erfart hvilken sørgelig ende det pleier å ta med dem som går på horets veier. Likevel vil jeg nevne et og annet til advarsel for alle kristne hjerter.

Nikolaus Remigius, en fornem rådsherre hos hertugen av Lothringen, forteller om en trollmann som ble forhørt av øvrigheten om hvordan han var kommet inn i en slik ugudelighet. Han fortalte at mens han ennå var gjeter, hadde han en tidlig morgen, da han drev kveget ut, kastet sine lystne øyne på en vakker pike som også slapp buskapen sin ut, og han forelsket seg i henne. Natt og dag, hjemme og ute, tenkte han nå på hvordan han skulle få kjølt sin utuktige brann.

En gang han var ute på marken og gikk med sine syndige tanker, syntes han at han fikk øye på sin elskede, og at hun gjemte seg blant noen busker. Han skyndte seg bort til henne, fant henne og omfavnet henne, tilsynelatende mot hennes ønske. Da han ville ha sin ugudelige vilje med henne, avslo hun noen ganger.

Men til slutt lovet hun å gå med på det dersom han ville se henne som sin herskerinne og forplikte seg til å elske henne høyere enn Gud selv. Det vilkåret gikk han med på, og så fikk han det han lystet etter. Men for sent fikk han vite at han hadde koblet seg sammen med djevelen, og fra da av måtte han lyde hans befalinger.

Se, hvor nær djevelen er dem som huser urene tanker i hjertet, og hvor nøye han gir akt på menneskets gjerninger, for også å kunne bruke dets syndige lyster som lokkemat og slik få det i garnet sitt! De onde tankene kan godt kalles djevelens kvartermestere, som skaffer ham herberge i menneskenes hjerter. Man kan sammenligne dem med de små tyvene som klatrer eller kryper inn i et hus gjennom et trangt hull og så låser opp dører og porter for de store tyvene. Med rette bør dette skremme en kristen fra å gi seg over til onde tanker.

Jakob Horst, doktor i medisin, forteller om en merkelig hendelse med disse ordene: «Jeg må her tenke på en stor, dyktig og ansett mann, som jeg for hans ære skyld ikke vil nevne. Han hadde ingen annen feil enn at han gjerne førte grov og skitten spøk i munnen og fortalte utuktige og grove historier mens koner og piker hørte på.

Ellers levde han, både i ekteskapet og på andre måter, slik det sømmer seg en ærbar mann.

Men hva skjer? I sine beste år og midt i sin blomstrende lykke blir han syk, så han råtner i munnen helt ned i halsen og lungene og stinker så fælt at nesten ingen kan være hos ham. Selv visste han ingen annen grunn å oppgi enn at Gud hadde gjort munnen hans råtten og stinkende fordi han hadde vært så utuktig med den. Alle hadde medynk med ham, men erkjente likevel at det var en særlig straff fra Gud for den skamløse talen hans.» «Måtte hver og en», legger Horst til, «ta dette til hjertet og holde opp med slikt misbruk!»

Ved dette mennesket har Gud Herren villet vise hva alle urene, skitne munner i dette livet har i vente i evigheten: at helvetes svoveldamp i all evighet skal kvele dem og gjøre dem til en vederstyggelighet.

Dem som skriver liderlige horeviser og gir ut anstøtelige bøker – og ofte pryder dem, eller rettere sagt gjør dem enda skitnere, med vellystige kobberstikk og bilder – sammenligner en berømt jesuitt med dem som forgifter de offentlige brønnene. Han sier at de har skylden for at like mange sjeler går fortapt som det er sjeler som har tatt anstøt av disse frembringelsene deres.

Hvordan det til sist pleier å gå dem, og hvordan ødeleggelsen følger dem i hælene, lærer han med disse ordene: «Jeg snakket nylig med en berømt kobberstikker. Han ga meg en hel navneliste over ansette malere og kobberstikkere som hadde misbrukt kunsten sin til å lage utuktige malerier og bilder. De var enten kommet i den ytterste nød og fattigdom, eller de hadde endt livet ynkelig ved en for tidlig og uventet død.»

Slik blir det oppfylt som Herren Jesus har truet med da han sa: «Ve det mennesket som forførelsen kommer ved! … For ham var det bedre om en kvernstein ble hengt om halsen på ham og han ble senket i havets dyp» (Matt 18,6–7). Og slik «åpenbares Guds vrede fra himmelen over all ugudelighet og urettferdighet hos mennesker som holder sannheten nede i urettferdighet» (Rom 1,18) – det vil si: de som tross samvittigheten og den kristne plikten de har bundet seg til i dåpen, bidrar til å undertrykke gudsfrykten og fremme ugudeligheten.

Hvilken ende de pleier å få som går på horets veier og setter den hellige frykten for Gud til side for å følge sine syndige lyster, har Gud vist med mange merkelige eksempler til advarsel for verden. Det er kjent

hvordan det gikk med den første verden, der syndfloden kjølte heten; med sodomittene, der Guds vredesild brente ut vederstyggeligheten; og med israelittene, der mange tusen måtte bøte for utukten sin med døden. Jeg vil bare fortelle noen eksempler som er mer merkelige enn andre.

Om en ung herre ved navn Karloman, sønn av keiser Ludvig den stammende, forteller historien at han i utuktig hensikt hadde latt en kvinne bringe til seg i et hus. Da han red dit for å tilfredsstille lysten sin, løp hesten løpsk – uten tvil etter Guds rettferdige styrelse – og for inn gjennom en lav dør med ham. Han knuste brystet og brakk nakken, og i stedet for den søte, forbudte gleden han søkte, måtte han dø en bitter og smertefull død.

Om Karl den første, konge av Navarra, fortelles det at han helt fra ungdommen var svært hengitt til kjødelige lyster. Slik hadde han svekket livskraften sin så mye at han, bare femtifire år gammel, ikke lenger kunne bli varm. Legene rådet ham til å la et linklede fukte med sterkt brennevin og la seg sy inn i det. Da dette ble gjort, og tjeneren ville svi av tråden med et lys, tok hele kledet fyr. Så måtte kongen ynkelig miste livet under store smerter og jammerlige skrik.

En skolelærer i en liten by i Frankrike, som hadde tilbrakt tretti år i hor, fråtseri og drukkenskap, hadde på sine gamle dager en ung tøs hos seg som tjente hans utuktige lyster. Enda han lå til sengs og var hardt angrepet av den neapolitanske syken, syfilis, fortsatte han i syndene sine og ga til slutt opp sin usalige ånd i armene på elskerinnen sin.

Hvordan det gikk ham, ville den rettferdige Gud gjøre kjent gjennom legemet hans. Det begynte straks å spre en slik stank at ingen kunne oppholde seg i kammeret eller i hele huset, og ingen var å få til å begrave det.

Til slutt lot noen av dem som pleier å gjøre skittent arbeid, seg bruke til det, og de senket det seks fot ned i jorden i kirken. Men på grunn av den uutholdelige stanken måtte det graves opp igjen og bringes ut på kirkegården. Der forpestet det luften slik at man også måtte føre det bort derfra og kaste det i vannet, der en mengde fisk siden ble funnet døde – og mer av samme slag.

Ta slike skremmende eksempler til hjertet, dere kristne sjeler, og flykt fra alt hor og all urenhet som fra djevelens garn! Gi ikke rom for

noen utuktige tanker hos dere, og la ikke hjertet more seg med urene bilder og forestillinger. For da innlater det seg med Satan og begynner å samtale med ham – og da er det allerede mer enn halvt tapt.

Sky all usedelig tale og all grov, anstøtelig spøk. Tro ikke at slikt kan unnskyldes med at hjertet ikke vet noe av det og forblir kyskt, selv om munnen iblant sier noe upassende.

Tenk på hva Sannheten selv sier: «Det hjertet flyter over av, det taler hans munn» (Luk 6,45). Hvor en mann er fra, hører man snart på målet hans, slik yppersteprestens tjener i sin tid sa til Peter: «Visst er du … galileer», «målet ditt røper deg» (Matt 26,73; Mark 14,70). Slik er det også her: Den som fører ugudelig, anstøtelig og utuktig tale, viser dermed sitt ugudelige og utuktige hjerte. Der man ser tykk røyk stige opp, vil man forgjeves prøve å få noen til å tro at det ikke er ild.

Flykt fra all urenhet i gjerning, for den er en dødelig, om enn søt gift! Når verden gir dere anledning til den, så ha alltid Josefs og Paulus' ord i munnen og hjertet: «Hvordan skulle jeg da gjøre denne store ondskapen og synde mot Gud?» «Skal jeg ta Kristi lemmer og gjøre dem til en horkvinnes lemmer?»

Det fortelles om en gudfryktig jomfru som var forlovet med en lærd ung mann. Faren hennes, som var professor ved et ansett universitet, hadde vært så uheldig at den vakre gården hans på landet, der hele formuen hans lå, brant ned. Da spurte noen henne spottende hvilken medgift hun nå ville bringe sin kjæreste. Hun svarte: «Et kyskt og usmittet legeme og et kjærlig og trofast hjerte.» Bring også dere alltid deres himmelske brudgom et usmittet legeme og et kyskt, rent hjerte, dere kristne sjeler! Det vil være mer til behag for ham enn alle verdens skatter og rikdommer.

Men for å gjøre det lettere for de gudfryktige hjertene som av hele sin sjel lengter etter å tjene den hellige Gud i hellig kyskhet, vil vi foreslå noen gode midler som kan hjelpe en til å nå denne edle dyden og bli stående i den.

For det første må man hver morgen verne seg med et godt forsett mot ukyskheten i særdeleshet, slik som mot alle andre synder – aller helst når vi merker at vårt syndige kjød heller mot den, og Satan derfor får den største anledningen til fristelse herfra. Man må fornye sin dåpspakt og holde sin kristne plikt fram for seg. Man må, som Job, slutte en pakt med øynene sine om ikke å se på noen jomfru

eller annen kvinne (Job 31,1), og i hjertelig bønn overgi hjertet sitt til Herren Jesu varetekt, han som er vår sjels kyske brudgom.

Det er utrolig hvor stor nytte et menneske har av å sette seg mot synden med en hellig, fast og kraftig beslutning, og inderlig påkalle Gud om at han som har gitt det å ville, også vil gi det å fullføre. En slik beslutning behager Den Høyeste vel, fordi den er tatt i hjertelig kjærlighet til ham og barnlig tillit til hans nåde, og det er umulig at han skulle kunne nekte den sin hjelp.

Et slikt forsett er som en rustning som sjelen væpner og dekker seg med mot alle den ondes brennende piler. Det er som en motgift eller en kraftig medisin som en verner seg med mot usunn luft.

Men dette forsettet må ikke være kaldt, tvilende og vaklende; det må være nidkjært, fast og urokkelig. Mange lover nok når de ber om morgenen, at de vil vokte seg for alle kjente synder. Men det fordervede hjertet forbeholder seg likevel den unnskyldningen at mennesket er skrøpelig, at det er umulig å ta det så helt nøye, at Gud er barmhjertig, og så videre. Det vil nok tjene Gud, men samtidig ha sin egen vilje. Det vil ikke kjempe og stride, men overgir seg ved første anledning og første angrep fra fiendene.

Det sier riktignok nei til synden for Guds ansikt – men slik som utuktige folk som krangler og skjeller hverandre ut når foreldrene eller husbonden og madmoren er til stede, mens de i mellomtiden blunker til hverandre og i all hemmelighet er godt forlikt. Dette er det profeten sier: «Svikefullt er hjertet» (Jer 17,9); det spenner gjerne bein for en og tramper en ned. På slike mennesker passer det David sier om Israels folk: «De bedro ham med sine ord og løy for ham med sin tunge. Deres hjerte hang ikke fast ved ham, de var ikke tro mot hans pakt» (Sal 78,36–37).

Men en ekte kristens forsett må være sannhet og troskap, og med Guds hjelp må han ikke vike fra det, hva det så skal koste. Han må på forhånd forberede seg på anfektelsene og bestemme seg i sin Jesus for at han ikke vil gi etter for dem, men stå dem imot.

Jeg kommer her til å tenke på en gudfryktig adelsmann av slekten Weller, som ingen hadde sett beruset. En gang hadde hertug Georg av Sachsen satt seg fore å drikke ham full, og ingen bønn eller unnskyldning hjalp. Da brøt han ut i vrede og sa: «Hva er dette for snakk? Jeg

drikker ikke over evne, om så tre fyrster satt oppå hverandre! For det står et Guds bud som sier: ‹Drikk dere ikke drukne av vin!›»

Slik må en kristens forsett være. Han må si: «Vik fra meg, dere som gjør ondt, for jeg vil holde min Guds bud!» (Sal 119,115). «Heller lide og gi slipp på alt, ja, heller dø enn synde!» Men et slikt forsett må ikke grunne seg på oss selv og vår egen kraft. Det må grunne seg på Guds nåde og Herren Jesu og hans Hellige Ånds kraftige hjelp, slik den kristne kirke sukker:

I strid jeg står, og Satan meg trenger;
å Herre, din hjelp meg sende!
Ved deg og din nåde alene jeg henger;
min svakhet til kraft du vende!
Se, jeg er stedt i fristelsens fare –
du selv meg forsvare,
så jeg for helvetes løver og hunder
ikke går til grunne!

For det andre må et kyskt hjerte ikke gi seg over til ugudelige tanker, og ikke la den syndige lysten få tid til å komme til krefter når den begynner å røre seg.

Når Satan merker et hellig forsett i et botferdig og gudfryktig hjerte, pleier han ikke å gå rett løs på det med det samme. Han lar det i stedet skimte et eller annet liksom på lang avstand. Han kaller fram i minnet hans ungdoms syndige veier, eller en anstøtelig spøk han en gang har hørt, eller en usedelig vise eller en fortelling full av utukt. Er mennesket da ikke på post, men følger disse tankene og innskytelsene fra den onde som om de var lyktemenn, kan han lett bli ført helt på avveier og ved en anledning falle i en stor synd.

Først og fremst pleier sjelefienden å bruke morgenstunden. Når mennesket våkner av søvnen og blir liggende en stund i sengen, prøver han straks om han ikke kan overrumple festningen ved å åpne portene – det vil si: føre syndige forestillinger inn i hjertet med den første tanken, og slik gjøre det velvillig stemt for sin vilje.

Derfor må alle gudfryktige hjerter rådes til å være på vakt mot slike anslag: å tenke på Gud og sukke til ham så snart de begynner å tenke, og ikke vende og vri seg lenge i sengen når søvnen er over, men stå opp med det samme, be sin bønn og gå til arbeidet i sitt kall. De onde

lystene som likevel iblant kan røre seg hos en, må man trykke ned ved å holde fram for seg den korsfestede Jesus, sin egen død, den ytterste dom, helvetes pine og evigheten, og ved å sukke til Gud om et rent hjerte.

For det tredje må man søke å unngå alle anledninger til synd, slik Josef gjorde. Om ham sier Skriften at da han skjønte hva hans herres kone ville, «ville han ikke føye henne. Han ville ikke ligge hos henne og ha omgang med henne» (1 Mos 39,10). Den som kommer ilden nær, kan lett brenne seg; den som vil leke på kanten av en dyp og strie elv, kan lett falle uti og drukne.

Det ville være en dårskap om en fugl hoppet omkring på fangstplassen blant lokkefuglene, plukket kornene, kvitret og sang, og så, når den ble advart, sa at den ennå var langt unna fuglefangeren og hendene hans. Den som ikke vil falle i hendene hans, må også sky fangstplassen hans, kornene, lokkefuglene og garnet. De lystige selskapene er for det meste ikke annet enn lokkefuglene til helvetes fuglefanger; den som har behag i latteren, spøken og leken der, kan lett falle i garnet hans og i hendene hans.

Jeg har lest om duene at de blir forskrekket bare av en fjær fra en hauk, og at de ikke blir der den er lagt. Selv har jeg erfart at da en ugle en natt kom til et dueslag der det var mange duer, ble ikke én eneste due igjen der inne. De forlot alle sammen reder, egg og unger og fløy ned både her og der, så det var et strev å få dem tilbake til hjemmet sitt igjen.

Slik må også de gudfryktige sjelene være: De må flykte fra alt som kan lokke dem til synd, som fra en slange. All tom og unyttig snakk er ikke annet enn gnister som tenner den onde lystens tønder som bor i hjertene våre. Kjødelig sinnet selskap er en Dalila som er i ledtog med filisterne – helvetes fiender – og som lurer mangen Samson i søvn og styrter ham i ulykke. Man sier at de søte mandlene blir bitre når en geitebukk berører treets bark og gnager den av. Slik kan også de mest tuktige hjerter bli helt forvendt og forvridd av ugudelig og utuktig selskap.

Derfor er det best at en sjel som er hengitt til Gud, elsker ensomheten, holder seg hjemme og søker sin glede i Herren. Den bør glede seg ved hjertesamtaler med ham, fylle tiden med gudfryktige betrakt-

ninger over evigheten og ha så lite som mulig å gjøre med verden og dens narreglede.

Trærne som står ved veien, er utsatt for mange angrep. De som går forbi, hogger og skjærer i dem, eller kaster stein og kjepper på dem når de står med frukt; frukten blir plukket før tiden, og greinene blir brukket av. Men de som står i en lukket hage, har ingenting av alt dette å frykte. Slik er også de som elsker ensomheten, i stillhet steller med sitt kall og øver seg i gudsfrykt, trygge for mange anfektelser som andre, som elsker verdslig selskap, vanskelig kan unngå.

For det fjerde må et kyskt hjerte hate lediggang og alltid flittig passe sitt arbeid i kallet, så Satan aldri finner det ledig, og så det ikke får tid til å låne øre til hans tale og forslag. Stillestående vann blir lett råttent og stinkende, mens rennende og brusende vann holder seg rent og friskt. Slik blir også et lediggående hjerte lett lokket til utukt, mens et flittig og arbeidsomt hjerte med Guds hjelp lett kan holde seg unna den.

Kaster man en stein i stillestående vann, oppstår den ene ringen av den andre. Det skjer ikke i rennende vann, for det flyktende vannet, som Seneca sier, bryter opp enhver figur. Slik er det også når Satan kommer til en lediggående og vellystig sjel og legger en ond tanke og et syndig begjær i sinnet dens: Disse finner ikke bare rom, men formerer seg snart, så den ene stadig blir mer syndig enn den andre, til det bryter ut i gjerning. Men den som alltid er opptatt med hellig og godt arbeid, gjør alle anslagene hans til intet, så han må trekke seg tilbake med skam.

Jeg har hørt forstandige og flittige husmødre si til døtrene og pikene sine: «En kvinne må aldri være ledig. Har hun ikke noe annet å gjøre, får hun heller klippe en lapp av en kjole og sy den på igjen.» Dette er en lærdom for de sjelene som elsker Gud: De må alltid holde seg beskjeftiget med gode gjerninger, så de ikke får tid til å tenke på de onde.

Jeg har kjent gudfryktige hjerter som har skrevet av hele gudelige og oppbyggelige bøker, som de ellers godt kunne hatt råd til å kjøpe – dels for å bli bedre kjent med dem, dels for ikke å gå ledige.

En gudfryktig adelsfrue var svært flittig til å spinne og sy, og prøvde å fylle sin kvote like godt som pikene sine. En av dem sa en gang at både hun selv og mange andre undret seg over at fruen var så flittig

med slikt simpelt arbeid, og at hun derfor ble beskyldt for gjerrighet. Da svarte fruen: «Trenger ikke også jeg å arbeide med hendene mine, like så vel som andre – dels for å kunne spise mitt brød uten synd, dels for å ha noe å gi de trengende, og dels for ikke å falle fra lediggang i synd?»

For det femte må et kyskt hjerte elske måtehold i mat og drikke, iblant tukte det syndige kjødet med faste og alltid sky fråtseri og drukkenskap som den korteste veien til utukt. Det er ikke rart at utukten i vår tid har tatt overhånd overalt, når drukkenskapen – denne mor til all synd og ugudelighet – nesten ikke lenger regnes som synd. Ingenting er mer skadelig og farlig for kyskheten enn et umåtelig og uordentlig liv.

Slik åkeren som får for mye regn, legger seg ned og fylles av blåklokker og annet ugress og ikke blir til noen nytte, slik går det også med et menneske som gir seg over til fråtseri. Alle gode tanker og forsetter blir veltet over ende hos ham. Hjertet blir tynget og trykket ned av kjødelige lyster og kan ikke løfte seg til himmelske tanker. De onde tankene får herredømmet over sjelen og gjør den enten til en stor hykler eller til og med til en utuktig vellysting.

Slik et lys til slutt slokner i den rå luften i badstuer og på andre fuktige steder, slik slokner også troens lys hos et drikkfeldig menneske. Og er lyset borte, blir mørkets gjerninger drevet uten blygsel.

Den hellige Krysostomos sammenligner drukkenskapen med faren på havet og med skipbrudd. For, sier han, slik bølgene på det stormende havet reiser seg til værs og ofte skyller over skipet, slik blir sjelen hos et beruset menneske overøst med mange fulle krus, kanner og glass og oversvømt av vin og øl. Slik skipet blir drevet av vinden og kastet snart hit, snart dit, slik blir de berusede egget opp av vinen og faller fra den ene dårskapen i den andre.

Slik sjøfolkene i havsnød pleier å lette skipet og ofte til og med kaste det beste utstyret over bord (Apg 27,18–19), slik pleier også de berusede å glemme all tukt og ærbarhet, all beskjedenhet, all gudsfrykt, all forstand og hele sin timelige og evige velferd.

Og endelig: Slik de som har vært i fare på havet, ikke tar med seg annet enn tap og skade selv om de kommer fra det med livet, slik går det også med de berusede. De har bare skade på legeme og sjel av sin umåtelighet. Og ingenting kan de være vissere på enn at de, så sant de

ikke omvender seg i nådetiden, etter Paulus' ord aldri skal arve Guds rike.

Den Hellige Ånd taler svært merkelig om denne lasten gjennom profeten Jesaja: «Prest og profet raver av sterk drikk, de er oppslukt av vin» (Jes 28,7).

Det første stemmer med det vi allerede har anført ovenfor fra en annen profet, som sier: «Hor og vin og most tar forstanden bort» (Hos 4,11). Det vil si: De tar fra mennesket vett og forstand – ikke bare så lenge han er full, da han ofte oppfører seg tåpelig nok, men også litt etter litt og for godt, så han til slutt ikke duger til noe, ikke tenker over eller bryr seg om noe, men styrter seg som en rasende i timelig og evig undergang.

Men enda mer merkelig er det andre, at profeten sier: De er *oppslukt* av vinen. Ellers pleier man å si at drankerne sluker og drikker vinen i seg. Men Guds Ånd sier at vinen sluker drankerne og drukner dem. Ved fråtseriet sitt setter de sin timelige og evige velferd over styr. Vinen sluker godset deres, helsen, kreftene, samvittigheten og gudsfrykten deres, og styrter dem fra den ene synden i den andre.

Dette kan belyses med det som hendte den greske keiseren Zeno. Han var svært hengitt til drukkenskap og pleide å drikke seg så full at han mistet både sans og samling, falt som død til jorden og måtte slepes til sengs. Keiserinnen hans, Ariadne, var svært fiendtlig mot ham og ville gjerne bli kvitt ham. En gang han hadde drukket forstanden fra seg, befalte hun derfor at han skulle bæres som en død til graven, og at graven skulle sikres med en tung stein.

Da han hadde sovet rusen ut og kom til seg selv igjen, skjønte han hvor han var havnet i fylla, og ba med høye rop om å bli sluppet ut. Men Ariadne ville ikke tillate det, og slik måtte han til slutt gi opp ånden der inne under ynkelige skrik, hyl og klager.

Å, hvor mange opplever ikke noe lignende! I drukkenskapen blir de revet bort ved en brå død, og før de kan besinne seg, før de kan tenke på Gud, på sin Frelser, på sin sjel, på omvendelse, bønn, himmel eller helvete, blir de båret til graven og kastet i avgrunnen. Der stemmer de i med den rike mannens jammersang: «Jeg lider svær pine i denne ilden» – og må i all evighet tigge om en dråpe vann til å svale tungen med.

Den som derfor vil bevare samvittigheten ren for alt ugudelig vesen, men særlig for hor og all urenhet, han må sky drukkenskap og føre et edruelig og avholdende liv!

For det sjette og siste må en sjel som vil bevare og ta vare på sin kyskhet, *betro den til himmelen*. Jeg mener at den ofte og inntrengende må påkalle Gud om at han vil stå den bi i denne harde kampen og gi den seieren. For fra himmelen må den duggen komme som skal kjøle og dempe heten i vårt syndige kjød; fra himmelen må det beltet komme som vi skal spenne om lendene og holde oss på Guds veier med.

I levnetsbeskrivelsene til flere hellige jomfruer leser man at de hedenske dommerne, for å trekke dem bort fra kristendommen, lot dem føre til horehusene og overgi dem til hvem som helst. Men de ble vernet av en skjult kraft, så ikke noe ugudelig og vellystig menneske våget å forgripe seg på dem. Verden er nå blitt et stort horehus, så de sjelene som vil bevare seg kyske og usmittet, trenger himmelsk vern og hjelp. Og den kan bare oppnås ved andektige og inderlige bønner.

Akk, Herre Jesus, du hellige, rene og kyske hjerte, øs din nådes og din Hellige Ånds edle vann inn i våre urene hjerter, som helvete har tent i brann, og slokk all deres brann og alle deres onde begjær! «Herre, mitt livs Far og Gud, vend bort fra meg tom forhåpning og begjær, og hold fast den som alltid vil tjene deg! La ikke magens begjær eller ukysk omgang ta makten over meg, og overgi meg ikke til skamløshet!» (Sir 23,4–6). For Herren Jesu skyld! Amen.

Tjueandre preken. Om den troende sjels nøysomhet og tilfredshet

I Jesu navn. Amen.

1 Tim 6,6–8: «*Ja, gudsfrykt med nøysomhet er en stor vinning! For vi hadde ikke noe med oss inn i verden, og det er klart at vi heller ikke kan ta noe med oss herfra. Har vi mat og klær, skal vi la oss nøye med det.*»

Det har behaget Den Hellige Ånd å la det skrive i Bibelen hvordan et sykt barn bar seg at. Det står slik: «Da barnet ble større, hendte det en dag at han gikk ut til sin far, som var ute hos høstfolkene. Og han sa til sin far: Hodet mitt! Hodet mitt! Da sa faren til tjenestegutten: Bær ham hjem til hans mor! Han tok og bar ham hjem til moren, og gutten satt på fanget hennes til midt på dagen. Da døde han» (2 Kong 4,18–20).

Et kjødelig hjerte vil nesten finne det latterlig at en slik barnehistorie blir fortalt så barnlig og enfoldig. Det vil kanskje spørre seg selv hva det skal gjøre oss fra eller til å vite at et barn gikk ut på marken til sin far og klaget over hodet, og at det ble båret hjem og døde på morens fang. Men fornuften dømmer som den kan: Den ser bare det knudrete skallet og forstår ikke å lete etter den søte kjernen som ligger skjult i slike ord.

Det gikk Faderens personlige, evige Ord slik da han hadde ikledd seg tjenerskikkelse, fattigdom og elendighet: Mange tok anstøt av hans fattige utseende og ga ikke akt på den guddoms fylde som bodde i ham. Slik går det også med det skrevne ordet, der Gud har åpenbart oss sin hellige vilje. Mange tar anstøt av at det er så enkelt, og gir ikke akt på den store visdom og kraft som ligger skjult i det.

Når det gjelder denne barnehistorien, må vi riktignok huske at det her handler om et uvanlig barn, ja, et underbarn. Det var født av en kvinne som før hadde vært ufruktbar, etter profeten Elisjas bønn, og det ble også vakt opp igjen etter sin død; derfor fortjener det godt å bli omtalt i Bibelen. Men når også de barnlige ordene det klaget med i sin sykdom, blir gjengitt, sammen med andre ting som fornuften synes er enfoldige, må vi vite at det ligger flere skjønne lærdommer skjult her, som kan tjene oss alle til oppbyggelse.

Den første er at menneskelivet, både for unge og gamle, er underlagt mange forandringer, ofte uventede og brå. Snart er vi friske, snart syke, snart døde, som det heter i kirkens kjente sang:

I dag er du sterk og frisk og sunn;
i morgen kanskje slår din siste stund.
I dag du blomstrer som rosen rød –
snart syk og død!
Akk, overalt er møye og nød!

Dette barnet hadde det godt, så det kunne gå ut på marken til sin far – uten tvil med morens samtykke. Men snart ble det grepet av sterk hodepine og en dødelig sykdom, så en tjener måtte bære det hjem, og etter få timer lå det som et lik på morens fang.

Slik er det også med oss andre. Om morgenen vet vi ikke hvordan det står til med oss ved middag eller kveld. Vi er som blomstene, som blomstrer en tid og så visner; vi er som en skygge som snart ses og

snart forsvinner, så ingen vet hvor den ble av – som Jonas kikajontre, som ble stukket av en orm og straks visnet.

Det fortelles at da noen spurte en verdensklok mann hva menneskelivet var, gikk han noen ganger fram og tilbake der han sto, og gjemte seg så i hast. Med det ville han vise at vi er en tid her i verden, går og løper, sliter og strever, men snart må bort herfra igjen. Dette minner oss om det den vise kongen sier: «Ros deg ikke av dagen i morgen, for du vet ikke hva dagen vil bringe!» (Ordsp 27,1).

Det gir også foreldrene den lærdom at de ikke må elske barna sine altfor høyt eller henge hjertet altfor fast ved dem. En blomst skal en elske som en plante som visner, et glass som et skrøpelig kar, og et barn som et dødelig menneske. En må tenke på at han som har gitt oss dem, har forbeholdt seg å ta dem tilbake. Og vi bør gi slipp på dem like villig og glad som vi tok imot dem, for begge deler skjer etter Herrens vilje, og mot hans bestemmelser har vi ingen rett til å innvende noe. Og mer av samme slag kunne sies.

Den andre lærdommen er at Gud ikke bare gir akt på sin husholdning i sin alminnelighet, og ikke bare på de voksne og deres viktige gjøremål, men også på barna og deres gråt, klager og sukk. Han hører «ravnens unger når de skriker til Gud og farer hit og dit fordi de ikke får mat» (Job 39,3; Sal 147,9). Han gir akt på spurvene, så ikke én av dem faller til jorden uten at han vil det (Matt 10,29). Skulle han da ikke gi akt på spedbarna og de små når de sukker til ham i sykdom, fare og dødsangst?

Om tiden og planen min tillot det, kunne jeg vise mye fra Den hellige skrift og den daglige erfaringen om hvordan den store og majestetiske Gud sørger for de små barna og trofast tar seg av dem. Deres stammende bønner til ham har makt til å få fienden og den hevngjerrige til å tie; deres hosianna er et velbehagelig lovoffer for ham; han har gitt dem egne engler som skal vokte og pleie dem; og de er høyt aktet i Guds øyne (Sal 8,3; Matt 21,15 ff.; 18,10).

Men jeg vil bare minne om at vi må vokte oss for å støte eller forakte én eneste av de små, siden vi vet hvor høyt Gud verdsetter dem.

De som har skrevet om trollmenns og trollkvinners ondskap, vitner samstemmig om at Satan gjennom sine redskaper særlig forfølger menneskene framfor dyrene, og blant menneskene særlig barna, og at han har glede av å skade dem. Av dette følger at de som fører barn

til fall, skader dem på sjelen eller på annen måte krenker og bedrøver dem, gjør djevelen en tjeneste, men synder svært mot Gud. Den som vil være Guds venn, skal derfor også være en barnevenn. Han skal alltid og overalt gjøre seg flid med å være dem til gagn, hjelp og oppbyggelse, og ikke bedrøve dem ved forargelse eller annen krenkelse!

Men denne beretningen gir oss også et vakkert bilde av hvordan sjelen forholder seg til Gud, og Gud til sjelen, i dens trang og nød. Som et sykt barn vet sjelen ikke om noe annet sted å ty enn til den himmelske Faderens fang, og den sukker: «Hodet mitt! Hjertet mitt! Hjertet mitt!»

Han tar nådig imot den. Han forbarmer seg over den slik en far forbarmer seg over sine barn (Sal 103,13), trøster den slik en mor trøster sitt barn (Jes 66,13), og sier: Frykt ikke, du kjære barn! «Fred være med deg! Vær frimodig og sterk!» (Dan 10,19). «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg» (Hebr 13,5). «Frykt ikke, for jeg er med deg! Se deg ikke engstelig om, for jeg er din Gud! Jeg styrker deg og hjelper deg og holder deg oppe med min rettferds høyre hånd» (Jes 41,10). Og mer av samme slag.

Sjelen sier: Jeg vet ikke hvor jeg ellers skal gå med mitt tunge og sorgfulle hode og mitt trette og bedrøvede hjerte, uten til deg. For verden kunne jeg nok klage og åpne meg; men den er falsk, troløs og ugudelig, og den ville heller spotte meg enn ha medlidenhet med meg og trøste meg.

Du sier, min Gud: «Er det noen Gud uten meg? – Det er ingen klippe, jeg kjenner ingen» (Jes 44,8). Kjenner du ingen annen, så kjenner jeg enda langt mindre noen; jeg vil heller ikke kjenne noen annen. Jeg har nok i deg, min Far. «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden. Om enn mitt kjød og mitt hjerte svikter, så er Gud mitt hjertes klippe og min del for evig» (Sal 73,25–26).

Vær meg nær i mørke dager,
følg meg på min vei og ferd!
Ta ditt barn ved hånden, Fader,
ellers er mitt fall meg nær.
Led meg varsomt som de små,
så ikke Satan skryte må

av at han et hjerte felte
som seg tett til deg har holdt!

Av dette følger sjelens ro og kristne tilfredshet. Den legger hodet og hjertet i Guds godhets fang og er rede til å overvinne alt der, lide alt, leve og dø. Den er så fornøyd i denne tilstanden at den regner vanære for ære, fattigdom for rikdom, sykdom for helse og døden for liv. Om dette skal vi denne gang tale litt nærmere og se på den troende sjels nøysomhet og tilfredshet. Gud hjelpe oss så det kan skje med frukt og gagn, ved Jesus Kristus! Amen.

Om Elia leser vi at Jesabel sto ham etter livet for hans gudfryktige nidkjærhets skyld, og uttrykkelig lot ham si at hun ikke ville hvile før hun hadde drept ham, slik han hadde drept Baals-prestene. Da flyktet han ut i ørkenen, satte seg under en gyvelbusk og ba om at livet hans måtte bli forkortet: «Det er nok! Ta nå mitt liv, Herre! For jeg er ikke bedre enn fedrene mine.» Så la han seg ned og sovnet under gyvelbusken (1 Kong 19,1 ff.).

«Det er nok,» sier han – det vil si: Nå har jeg levd nok, ivret nok og preket nok, og jeg har tålt nok av de ugudelige. La meg nå, min Gud, slutte mitt møysommelige liv og min embetsgjerning med et salig endelikt!

Her ser vi at også de store hellige har sine skrøpeligheter, når de mange ganger selv vil sette grensen for sitt liv og sine lidelser, noe som bare tilkommer Gud. Likevel skulle jeg ønske at alle Guds barn ville føre ordet «Det er nok; jeg har nok» i munnen og hjertet som et valgspråk.

De skulle være sinnet som den gudfryktige, men svært fattige mannen Herberger forteller om. Når noen besøkte ham eller traff ham og spurte hvordan det gikk med ham og hans, svarte han: «Vi har liv og har overflod.» Da tenkte han på Herren Jesu ord: «Jeg er kommet for at de skal ha liv og ha overflod» (Joh 10,10).

Og slik det her fortelles om profeten at han midt i fare og nød la seg ned og sov rolig, leser vi lignende om andre. Jona kunne sove i skipet mens det var i så stor fare at de trodde det skulle bli knust (Jona 1,4–5). Peter sov trygt og godt mellom to soldater i fengselet natten før han skulle henrettes (Apg 12,6). Slik lå også Herren Jesus selv og sov på en pute i båten mens det stormet så på sjøen at bølgene slo inn i den (Matt 8,24; Mark 4,38).

Slik går det for det meste også med Guds barn. Om Satan og hans brud, verden, gjør det aldri så broket for dem, kan de likevel hvile og sove i sin Guds søte nåde og hellige vilje. De er alltid tilfredse og vel fornøyd, fordi de alltid har Guds løfter og miskunn til hodepute.

Vi skal altså for det første se at den troende sjel nødvendigvis også må være en nøysom sjel. Det viser den hellige apostel tydelig nok i teksten vi har lest. For det første knytter han gudsfrykten og nøysomheten sammen og antyder dermed at den ene ikke kan være uten den andre. De er to blomster av én rot eller to døtre av én mor. Begge har sitt opphav i troen.

Og likesom det er umulig å finne en troende sjel som ikke er gudfryktig og elsker Gud, slik er det også umulig å finne en som ikke er fornøyd i Gud. Begge deler springer ut av samfunnet med Herren Jesus, som vi snart skal forklare.

Dernest viser han også ut fra andre grunner at en troende sjel gjerne lar seg nøye med det den er og har: Den vet at den verken har tatt noe med seg inn i verden eller kan ta noe med seg herfra. Den husker hver dag at den bare er en pilegrim her, og at den ikke kan eller bør kreve mer enn de nødvendige reisepengene. Derfor tar den gjerne til takke, selv om den ikke har noe overflødig. Men vi må drøfte saken litt nøyere og legge den tydeligere fram.

Troens viktigste virkning er at den fører sjelen inn i forening og samfunn med Herren Jesus Kristus, og dermed med den treenige Gud, slik vi flere ganger har forklart og utfoldet i dette verket. Troen gir sjelen del ikke bare i Jesu Kristi fortjeneste og rettferdighet, men også i Guds barnerett og Den Hellige Ånds trøst.

Men dette samfunnet er ikke noe tomt, ufølt og kraftløst – som når en føyer sammen to bord som ikke vet noe om det, eller maler og forgyller et trebilde som ikke har noe gagn av det. Nei, Gud åpenbarer seg for sjelen og utøser sin kjærlighet i hjertet dens sammen med Den Hellige Ånd. Slik vet også den troende sjel, ved det indre lyset den har fra Gud og av erfaringen, hvilken tilstand den er satt i ved Guds nåde.

Den vet at den lever i Kristus og han i den. Den vet at den er opphøyd til barnekårets herlighet. Den vet at den er Guds Sønns brud og hans dyrekjøpte eiendom. Den vet at den er et tempel for Den Hellige Ånd, som ved sitt vitnesbyrd, sin kraftige hjelp og sin indre tiltale forsikrer

den om at han bor i den. Den vet at den har syndenes forlatelse, rettferdighet, liv og salighet.

Av dette springer fred og glede i Den Hellige Ånd, og dermed også tilfredshet og nøysomhet. En gren er fornøyd og tilfreds på treet, en ranke på vintreet, et barn i morsliv og ved morsbrystet eller når det får nyte farens kjærlighet og omsorg, og en brud når hun eier all sin brudgoms ære, rikdom og herlighet. Slik er også en troende sjel fornøyd i Guds kjærlighet, i Herren Jesu Kristi nåde og i Den Hellige Ånds samfunn.

En gren på treet eller en ranke på vintreet lengter ikke etter at noen skal sette et kar med vann bort til dem; det ville heller ikke gagne dem om en stakk tuppen av dem ned i det. De har nok av den saft og kraft de får fra stammen og roten.

Et barn er tilfreds med morens kjærlighet og den næringen det får av hennes livskraft. Et barn som ligger ved brystet, spør ikke stort etter vin og annen sterk drikk. Et barn som er litt eldre, bekymrer seg ikke om faren har mange eller få penger, og trakter heller ikke etter å få lommene fulle; det lar seg nøye med at det hver dag får det det trenger av farens forråd og kjære hender.

Og hva skulle Ester, da hun var blitt utstyrt med kongelig pryd fra kongens skattkammer, bry seg om noen gamle filler? Og da hun nå bar kongekronen på hodet og var tilbudt halve kongeriket, hvordan skulle hun da bry seg stort om det hun hadde forlatt hos Mordekai?

Slik er det også med den troende sjel. Den er innlemmet i Herren Jesus som en ranke i vintreet. Den er en gren som er forent med livets tre og henter sin saft og kraft fra det. Den lever i ham og han i den, som et barn i morsliv. Ved troen nærer den seg av hans sår. Den vet at den er omsluttet av sin Guds faderlige kjærlighet og omsorg, og at den som en kjær brud er satt inn i samfunnet med Herren Jesus og all hans herlighet.

Skulle den da ikke være tilfreds? Skulle den bekymre seg stort om de verdslige og forgjengelige goder? Skulle den som eier Gud og hans nåde og himmelen, kreve mer? Skulle den sørge mye, som er så godt forsørget?

Riktignok kan den ikke helt unnvære slike ting, fordi legemet har sine behov. Men den stoler likevel bare på sin Guds nåde, kjærlighet og trofasthet og på hans faderlige omsorg. Den tenker ofte på hans

løfter: «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg.» «Søk da først Guds rike og hans rettferdighet, så skal dere få alt dette i tillegg!» Et slikt Guds ord er like godt for den som rede penger.

Den sier ofte: «Han som ikke sparte sin egen Sønn, men ga ham for oss alle, hvordan skulle han kunne annet enn å gi oss alle ting med ham?» Har min Jesus kjøpt meg med sitt dyrebare blod og gitt meg sin Ånd i nåde som et pant på sin kjærlighet, skulle han da ikke også sørge for at jeg har reisepenger på vandringen gjennom dette livet? Skulle han som har elsket meg og gitt seg selv for meg, la meg mangle føde og det legemet trenger?

Den må kanskje erfare det den har lært av Guds ord: at gudsfrykten vanligvis har fattigdommen til lekekamerat og følgesvenn. Den må for det meste si med sin Forløser: «Mitt rike» – og min rikdom – «er ikke av denne verden», og med hans apostel: «Sølv og gull eier jeg ikke.» Likevel vet den at Guds kjærlighet og miskunn ligger skjult også her. Han har delt ut de timelige tingene ikke bare etter sin vilje, men også etter sitt råd, slik han har sett at det tjener til vår salighet.

Derfor finner den hans søte nåde like godt i en bit brød som i en kostbar og lekker rett; den smaker hans kjærlighet like godt i en slurk vann som i den edleste vin. Den vet at fattigdommen er blitt æret, helliget og velsignet ved Jesus Kristus, verdens Frelser. Den vet at en kommer best fram på en trang og smal vei som går oppover, når en ikke bærer tungt. Skulle den da ikke gjerne ta til takke med den del som er tilmålt den, og følge sin Forløser villig og glad i fattigdom like så vel som i alt annet?

Og selv om det syndige kjødet iblant begynner å klage over sin trang, vet sjelen å møte det ved å holde de åndelige og himmelske tingene fram for det. Sier kjødet: Jeg har ingen penger, ikke noe gull – så svarer sjelen: Men du har Gud. Sier det: Jeg har ikke klær etter min stand og mitt ønske – så svarer den: «Jeg vil glede meg i Herren, min sjel skal fryde seg i min Gud. For han har kledd meg i frelsens drakt, i rettferdighetens kappe har han svøpt meg.» Sier det: Jeg har ikke noe eget hus – så svarer den: Himmelen er mitt hus. Og så videre.

Dessuten tenker sjelen her også på hvor forgjengelige, usle og farlige de timelige godene er. Den vet godt at selv om den har mye av dem, er den ikke bedre stilt for det. Den vet at forgjengelig gull og sølv

ikke kan øke dens sanne skatt, og at den ved Guds nåde er satt i en slik høyhet og verdighet at forgjengelige ting ikke kan legge noe til.

En klok og gudfryktig mann har med rette sagt at det egentlig er feil å si at et menneske som jager etter verdslig ære, herlighet og rikdom, trakter etter høye ting. For verdens aller høyeste ting står dypt under sjelens herlighet, og enda langt dypere under Guds barns stand og verdighet. Den som lar sjelen sin bli underlagt det jordiske, trakter altså ikke etter høye, men etter lave ting; for alt som er på jorden, er lavt.

Har en overflod av myntet gull og sølv, slår en seg lett til ro med at en ikke har regnepenger, småstein og potteskår som barna leker med. En kongelig prinsesse bryr seg lite om at hun ikke har en bondepikes stas, når hun kan prange med diamanter, rubiner og de mest kostbare perler. Slik tar heller ikke den troende sjel det særlig tungt om den knapt har det nødvendigste av timelige goder, for den er rikelig forsynt med åndelige og himmelske.

Jeg har et sted sett navnet Jesus tegnet med gylne bokstaver og omgitt av gullflammer, som et klart skinn som skulle vise hans guddom og herlighet, og under sto det: «Han er alt» (Sir 43,31). Det uttrykker vakkert sjelens sinn: Jesus er dens Gud og alt.

Det samme kunne en også uttrykke i bilde med en liten lignelse. En rik prinsesse som var forlovet med en mektig herre, reiste med sitt følge, sine tjenere og sitt gods gjennom en skog til sin elskede. Hun bar bildet hans ved hjertet og lengtet sterkt etter snart å være hos ham.

Men hun hadde mange fiender. De lå på lur etter henne i skogen, overfalt henne, spredte følget hennes og røvet alt godset hennes, så hun måtte flykte med bare det hun sto og gikk i. Hun beholdt ikke annet enn bildet hun bar på brystet, og som røverne enten ikke hadde lagt merke til eller av fiendskap ikke ville ta fra henne.

Da hun var sloppet unna og kom til noen av sine folk, som klaget over det store tapet, sa hun: «Jeg har ikke mistet noe så lenge jeg ennå har ham her», og pekte på bildet av brudgommen. Og han kom selv og lette henne opp så snart han fikk høre om ulykken hennes, førte henne hjem med seg og ga henne større rikdom enn hun hadde mistet.

Den troende sjel er den prinsessen vi taler om. Den er «høvdingdatteren» (Høys 7,1), som bærer den korsfestede Herre Jesu bilde på

og i sitt hjerte. Om det nå etter Guds hellige råd og vilje skjer at den blir fattig og trengende og mister sitt timelige gods ved krig, ildebrann, sykdom eller andre ulykker, er den likevel tilfreds med sin korsfestede Jesus og sier av hjertet: Jeg har ikke mistet noe så lenge jeg beholder ham.

Det fortelles også om en gudfryktig enke som måtte dele arven med sine urettferdige og ugudelige stebarn. De forurettet henne grovt og krenket og bedrøvet henne på mange måter. Da delingen var over, skyndte hun seg inn i et kammer der hun hadde et kobberstikk av sin korsfestede Frelser hengende. Hun falt på kne og sa: «Jeg har nok, min Herre Jesus, når jeg bare har deg. Herren er min tilfalne del; du bevarer min arvedel. En arvedel er tilfalt meg på fagre steder. Ja, jeg har en herlig arv!» (Sal 73,25; 16,5–6).

Senere ble denne enken svært rik ved Guds særlige velsignelse, mens de urettferdige medarvingene hennes alle sammen ble fattige. Jeg forteller gjerne slike ting, fordi de på en vakker måte viser den troende sjels nøysomhet og pleier å feste seg best i den svake menneskelige hukommelsen.

Endelig vet den troende sjel godt at den bare er en gjest i denne verden – at den her ikke har noen by som blir, men søker den som kommer – at den er og blir en fremmed i verden, men har sitt fedreland og sin borgerrett i himmelen.

Den vet det apostelen også minner om: at den ikke har tatt noe med seg inn i verden, og derfor heller ikke kan ta noe med seg herfra. Derfor vil den også gjerne la seg nøye når den har mat og klær, og ikke bekymre seg stort om det som ikke kan hjelpe den når den går ut av verden, som ikke kan gi den den minste trøst, og som ikke følger med den.

Den vet at jo mer gods den eier, desto større regnskap og tyngre ansvar venter den. Derfor er den vel fornøyd, selv om den ikke har mer enn det nødvendige.

Riktignok samler den til kommende nød, men bare åndelige skatter. Dag for dag strever den etter å bli rikere i troen og i velgjørenhet og gode gjerninger, så den kan ha gode venner som kan ta imot den i de evige boliger når den skal skilles herfra. For øvrig sier den med Job: «Naken kom jeg fra min mors liv, og naken skal jeg vende tilbake. Herren ga, og Herren tok, Herrens navn være lovet!» (Job 1,21).

Nå vil vi for det andre tenke over hva den troende sjels nøysomhet er, og hva den består i. Kort sagt: Den er en Åndens frukt hos Guds barn, som gjør at de er vel tilfreds med den ytre tilstand Gud har satt dem i.

En kunne også si at den er en himmelsk mikstur, satt sammen av mange herlige dyder, som gir Guds barn et rolig og stille hjerte. Da er de vel fornøyd med alt deres himmelske Far bestemmer for deres timelige kår. De kan være høye og lave, mette og sultne, ha overflod og lide mangel. De har det samme sinnet i lykke som i ulykke, i fattigdom som i rikdom, og ønsker ikke annet enn at Gud alltid må finne dem villige og rede til å gjøre hans aller helligste vilje.

Hovedroten eller begynnelsen til denne edle dyden er troen, som søker og finner sin rikdom i Kristus Jesus, den korsfestede, i Guds nåde og i Den Hellige Ånds samfunn.

Den sjel som er viss på at den er i nåde hos Gud som et kjært barn og omsluttet av hans faderlige omsorg, blir fylt av barnlig og glad tillit til ham. Den overgir seg helt og fullt til ham og hans guddommelige forsyn og styrelse, sier fra seg sin egen vilje og hviler i Guds hellige vilje. Av dette følger videre at den regner de himmelske tingene for høye og de jordiske for usle og ringe; derfor er den lett tilfreds med å eie de første og unnvære de siste.

Også ydmykheten blander seg inn her. Den gjør at den troende sjel så mye lettere lar seg nøye, fordi den regner seg uverdig til alle gaver og gode ting. Imens holder den seg oppe ved tålmodighet og håp og trøster seg med den salighet som venter den i himmelen. Slik blir den rik midt i fattigdommen, rolig i uroen, ydmyk i høyheten, høy i ringheten, og så videre.

Men vi vil legge fram denne viktige læren litt nøyere og tydeligere. Jeg sa at nøysomheten er *en Åndens frukt*. Det ser vi ikke bare av de ordene der apostelen regner glede, fred og tro blant Åndens frukter (Gal 5,22), men også av disse: «Jeg har lært å være fornøyd med det jeg har. I alt og i alle ting er jeg innviet. Alt makter jeg i ham som gjør meg sterk» (Fil 4,11–13).

Han bruker her på sitt eget språk to uttrykk som er verdt å merke seg. «Jeg har lært,» sier han – som om han tenkte på sin Herre Jesus, som sier: «Lær av meg!» Og: «Jeg er innviet» – jeg er blitt undervist i dette i en hemmelig skole. Slik en pleier å innvie de uvitende i troens

hemmeligheter, vil han si, slik er denne dyden innprentet meg i Den Hellige Ånds skole. Kjøtt og blod har ikke åpenbart meg det; jeg har lært det av min Jesus og har hittil øvd meg i det ved hans kraft og nåde.

Det hører med til vår fordervede natur og er en uvane i vårt syndige hjerte at det nesten aldri og ingen steder er tilfreds så lenge det er overlatt til seg selv. Det er sjelden fornøyd med Guds styre. Det vil alltid ha mer enn det er gitt; det vil alltid være høyere, mer og større enn det er; det vil alltid ha sin egen vilje og leve i ære, rikdom, overflod og vellyst.

Derimot hater det alt kors, all fattigdom, mangel og ydmykelse og vil ikke høre tale om det. Og når noe slikt møter det, setter det seg opp mot det og står Guds hellige og nådige vilje imot. Det knurrer og blir utålmodig, motløst og forsagt.

Alt dette springer ut av den medfødte blindheten, uvitenheten, egenkjærligheten og hovmodet som hjertet har vært fylt av siden syndefallet, så det ikke forstår sitt eget beste og tillegger seg selv større verdi enn det har. Derfor er den edle nøysomheten en himmelsk og sjelden blomst, som en ikke finner i alle hager – eller hjerter. Der Jesus Kristus ikke har plantet den, og der hans Ånd ikke vanner den og driver den fram, der vil en ikke finne den.

Jeg sa videre at Guds barn ved denne dyden er vel tilfreds med sin ytre tilstand. Men den er, som det følgende viser, av to slag. Iblant går det dem godt: De blir æret, elsket og opphøyd; de er mette og rike; de har overflod og gode dager, fred og ro. Iblant går det dem ille: De blir hånet, hatet og undertrykt; de kommer i mangel og trang og har det ene uhellet etter det andre. I begge tilfeller er en troende sjel vel fornøyd og har velbehag i Guds hellige råd og vilje.

Når det gjelder den første tilstanden, skulle en tro at det var en lett sak – mulig også for kjøtt og blod – å la seg nøye med det en har, når en sitter i ære og verdighet og har gode dager. Da har en ikke bare sitt anstendige utkomme, men overflod. En kan ikke bare stille sult og tørst, men også glede og fornøye seg med mat og drikke. En har ikke bare én drakt til å dekke kroppen og verne den mot frost og hete, men flere, som en kan pynte og pryde den med.

Men ser en saken i lyset, kreves det nesten større nåde og kraft fra Den Hellige Ånd for å bevare hjertet i nøysomhet, ydmykhet og lydighet mot Gud og holde det under Kristi milde åk i en slik medgang, enn

i den største motgang. Kunsten å bære gode dager uten synd må læres i Herren Jesu og hans Hellige Ånds skole like så vel som det å være tålmodig og tilfreds i onde dager.

Vi skal kort si hva en troende sjels plikt og øvelse er i en slik tilstand. For det første tar den imot Guds velsignelse og den overflod han gir den, med et ydmykt hjerte. Den erkjenner at alt den har, kommer fra hans hånd, og at den ikke har noe som ikke er hentet fra hans skattkammer. Den er tilfreds og vel fornøyd med sin tilstand – ikke fordi den gir den ære, anseelse, bekvemmelighet og glede, men fordi Gud har bestemt det slik. Den er ikke fornøyd i de timelige godene den eier, men i sin Guds hellige råd og vilje, som den eier dem ved.

Den vet at rikdom kalles en Herrens velsignelse, og at den vise kongen sier: «De vises rikdom er deres krone» – fordi de bruker den gudfryktig og godt: til å fremme Guds ære, til å tjene sin trengende neste og til å bli rike på gode gjerninger, og fordi de viser seg ydmyke og måteholdne når de eier den. Slik lærer de ved sitt eksempel at rikdommen ikke er ond i seg selv, men en edel gave fra Gud.

«Dårenes dårskap er og blir dårskap» – for selv om de sitter i sølv og gull til over ørene, viser deres misbruk av de timelige godene, og deres gjerrighet og ubarmhjertighet, at de er dårer: udugelige mennesker som er en vederstyggelighet for Gud, slik som Nabal (Ordsp 14,24; 1 Sam 25,10.25).

Slik finner den troende sjel en hellig glede i den velsignelse og krone Gud har prydet den med – likevel ikke så mye for sin egen skyld som for Guds. Den gleder seg ikke over å ha midler, penger, gods og ære som den kan bruke på seg selv, til egen nytte og bekvemmelighet. Den gleder seg over å ha midler den kan bruke for Gud, etter hans vilje og til hans ære.

Når menneskene sier om den: «Se, hvor rik han er! Så godt det går ham!» – da regner den det for ren forfengelighet. Men når de sier: «Se, hvor nådig, vis og mektig Herren Gud er, han som reiser den fattige opp av støvet! Hvor lett er det ikke for ham å gjøre en rik fattig og en fattig rik!» – da er det dens glede.

Den gleder seg over at Gud har gjort den til et eksempel på sin underfulle, men nådige styrelse, og stilt den fram for andre til sin pris. Slik gleder en brud seg over en ring eller et annet smykke hun bærer

– ikke fordi det er kostbart og vakkert, men fordi det kommer fra en kjær hånd, og fordi hun bærer det til ære for sin brudgom.

Jeg er viss på at de av Guds hellige som Skriften forteller hadde stor rikdom, også var sinnet slik. Når Abraham betraktet den rike velsignelsen Gud hadde gitt ham, har han nok ofte frydet seg over hans miskunn. Gud hadde riktignok befalt ham å dra ut av sitt fedreland, men han velsignet ham slik blant de fremmede at de selv undret seg over det og kalte ham «en Guds høvding blant oss» (1 Mos 23,6).

Heller ikke Jakobs glede var bare alt det gods han hadde vunnet i Mesopotamia. Den var først og fremst Guds godhet og velsignelse: at han hadde gått ut av sin fars hus og over Jordan med bare staven sin, og nå kom tilbake, rik på to leirer (1 Mos 32,10).

Slik var det også med Josef, David, Mordekai, Daniel og andre som Den Høyeste hadde reist opp av deres ringhet: De fant sin lyst og glede i å betrakte hans nåde.

Videre bruker den troende sjel all mulig og tillatt flid for å holde seg i en slik stand. Den vil ikke sløse bort Guds velsignelse, men gå sparsomt med den. Den vil ikke ved egen skyld styrte seg selv og sine i fattigdom og nød, friste og vekke Guds vrede og sette seg ute av stand til å fremme gudstjenesten, ta vare på det felles beste og tjene sin neste.

Riktignok er den alltid rede til, om Gud vil det, å bytte sin rikdom og overflod med mangel og sine kostbare klær med tiggerdrakten – ja, villig og glad å forlate alle ting og gå naken ut av verden, slik den kom inn i den. Men den vet også at dens Forløser befalte å samle opp de stykkene som var til overs, og at enhver skal sørge for sine egne etter evne og ikke skyve Guds velsignelse fra seg eller misbruke den.

Den kristne nøysomhet strider ikke mot sparsommelighet, mot den flid vi skal legge i arbeidet i vårt kall, eller mot den rette omsorg vi har for våre egne. Den strider mot gjerrigheten og mot den urette bekymringen for utkommet, som springer ut av altfor stor kjærlighet til det timelige gods og av mistillit til Gud.

En nøysom sjel tar gjerne til takke med det mål Gud tilmåler den, når den ser hans velsignelse, og har den noe til overs, jager den ikke etter mer. På samme måte vil den heller ikke sløse bort det den har fått, ved misbruk og skjødesløshet. Den tar vare på det som en Guds

velsignelse og et middel Gud har gitt den til å holde seg selv og sine oppe, og dermed tjene Gud og nesten.

Den vet også at den ikke blir bedre, verken i Guds øyne eller i seg selv, for de forgjengelige og jordiske godenes skyld. Den har alltid sin Frelsers ord i hjertet: «Ingen har sitt liv av sin eiendom» (Luk 12,15), og: «Hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel? Eller hva kan et menneske gi til vederlag for sin sjel?» (Matt 16,26). «Slik er det med den som samler seg skatter og ikke er rik i Gud» (Luk 12,21).

Derfor forblir den fattig i ånden og vandrer i ydmykhet og gudsfrykt. Den bruker sin formue med måtehold, forakter ingen som eier mindre, men hjelper gjerne hver den som trenger hjelp og ber om den. Slik kan den en dag gjøre rett regnskap som en god og tro forvalter over det Gud har betrodd den.

Den regner det også for en nåde fra Gud når han av og til blander vann i vinen og lar den ete sine beste retter med bittert salt. Jeg mener: når han blander kors, trengsler og anfektelser inn i dens timelige lykke, og holder dens syndige kjød i tømme så det ikke blir hovmodig av sin velstand.

Kort sagt: I medgang er en troende sjel som en blomst som står i en hages fete jord og likevel folder seg ut mot solen og himmelen. Den er som en vektskål som synker dypere jo mer en legger i den. Den er som et lydig barn som legger desto mer vinn på å elske og ære sine foreldre jo bedre de er mot det.

Ofte undrer den seg over hvorfor Gud har gitt den så rikelig, og den vet ikke hvordan den skal vise seg takknemlig nok for hans ufortjente miskunn. Stadig sier den: «Hvordan skal jeg gjengjelde Herren alle hans velgjerninger mot meg?» (Sal 116,12). «Hvem er jeg, Herre Herre! Og hva er mitt hus, at du har ført meg så langt!» (2 Sam 7,18). «Jeg er uverdig til all den miskunnhet og trofasthet som du har vist mot din tjener» (1 Mos 32,10).

Så til de troendes andre stand. Det er kjent at dette livet og dets goder er underlagt mange slags omskiftelser. Etter Guds hellige råd og vilje kan det lett skje at en kristen den ene dagen lever i rikdom og overflod og den neste synker ned i mangel og trang, slik vi ser på Job og mange andre.

Riktignok blir noen gudfryktige hjerter født fattige. Selv om de arbeider flittig for å skaffe seg en liten formue og ofte gjør seg stor møye med det, makter de ikke i hele sitt liv å bringe det til noe; de må alltid forbli fattige og ringe.

De er som stjernene som står på nordhimmelen og ikke stiger høyt over vår synsrand – eller rettere som de klatrende plantene, humle, erter og lignende, som alltid må slynge seg om en stang eller et tre og ikke kan skyte i været ved egen hjelp. Slik må også mange gudfryktige kristne alle sine dager leve av andre menneskers godhet og se hen til deres hender.

Disse menneskenes kår er nok svært tunge å bære; men vanen gjør dem ofte lette, særlig når den er forent med gudsfrykt. For dem som er født i gode kår, har levd i velstand og ære og ikke er vant til noen mangel, faller fattigdommens byrde langt tyngre.

Men la det nå gå den troende sjel som det vil – den er likevel fornøyd og i alle ting tilfreds med sin kjære himmelske Fars hellige vilje. Den vet at dens kår alltid er slik Gud i sitt hellige råd har bestemt dem. Den ser ikke på fattigdommen med kjødelig sinn og øye, slik verden gjør, men i troen og i kjærligheten til Herren Jesus.

Den vet at dens egen fattigdom er helliget og velsignet ved hans fattigdom, og den regner seg lykkelig over å høre til det laug og fellesskap der Guds Sønn selv var hode og fører i sitt kjøds dager. Den vet at Lasarus kom gjennom fattigdom og trengsel til himmelen, men den rike mannen gjennom vellyst og overflod til helvete. Daglig merker den at selv om den ikke har mye, trenger den heller ikke mye, og at ordtaket er sant: «Et hus å holde kan mye kreve, men også med lite kan en leve.» Dessuten vet den at det timelige gods fører mange farer og et stort ansvar med seg.

Derfor er den ofte gladere og frimodigere i sin fattigdom enn mang en rikmann med sitt gods. Den lengter ikke etter rikdom og søker ikke å vinne den med forbudte midler.

Av hjertet hater den gjerrighet og all urett, og den regner hver skilling som er vunnet ved list og bedrag, for forbannet. Det timelige gods er altfor ussel i dens øyne til at den skulle tynge sin samvittighet for dets skyld og handle mot kjærligheten til Gud og nesten. Den takker sin Gud av hjertet for det lille han gir den, og synger mang en gang

gladere over sitt tynne øl og vann enn en rik gnier over sitt sterke øl og sin kostbare vin.

Den vet at den ved sitt enkle måltid, i sin elendighet, i sin enkle bolig, på sitt enkle leie og i sine ringe klær alltid har Herren Jesus hos seg som sin mest trofaste venn. Den vet at den aldri kan bli så lykkelig at den skulle kunne unnvære ham, og aldri så elendig at han skulle forakte og forlate den.

Den er alltid frimodig og forlater seg på Guds godhet for evig og alltid. Den misunner ikke sin neste hans lykke, for den vet at den hviler på Guds styrelse. Den er som et barn som har sin rikdom i farens hjerte, øyne og hender. Den har så stor glede i Gud og hans nåde, i fellesskapet med Herren Jesus, i Den Hellige Ånds trøst og indre vitnesbyrd og i det sikre håp om det evige liv, at den glemmer alt som kunne volde den hjertesorg.

Vi vil likevel også belyse denne saken med noen eksempler, så den kan bli desto klarere og lettere å fatte. Om de hellige stamfedrene Abraham, Isak og Jakob vitner Den Hellige Ånd at de levde i løftets land som i et fremmed land og bodde i telt, og at de døde i tro uten å ha oppnådd det som var lovt. «Men de hadde sett det langt borte, og hilste det. Og de bekjente at de var fremmede og utlendinger på jorden» (Hebr 11,9.13).

Særlig er det kjent om Abraham at han stolte på Guds miskunn og etter hans befaling dro ut fra sitt fedreland og sin slekt til et fremmed land. Der var Guds nåde, vern og farsomsorg hans beste reisepenger og hans største forråd.

Også i Jakob har vi et vakkert eksempel på nøysomhet og tilfredshet. Han gikk ut fra sin fars hus med en stav og tok ikke med seg mer enn han trodde han trengte på reisen. Da natten kom over ham, la han seg til hvile på marken under åpen himmel og tok til takke med en stein til hodepute.

Og etter at Gud i et syn hadde gitt ham et herlig løfte, ba han ham ikke om noe mer på reisen enn at han ville være med ham og bevare ham, gi ham brød å ete og klær å kle seg med, og til sist føre ham tilbake i fred til hans fars hus (1 Mos 12,1 ff.; 28,10 ff.).

Også Job taler bemerkelsesverdig om seg selv når han skildrer sin nøysomhet og tilfredshet i gode og onde dager. Om sin velstand sier han at han ikke har satt sitt håp til gullet og sagt til gullklumpen: Du

er min tillit! (Han har ikke forlatt seg på sin rikdom.) Han har ikke gledet seg fordi hans rikdom ble stor, og fordi hans hånd vant ham mye gods.

Han har ikke sett på sollyset (den timelige lykke som Gud hadde gitt ham), hvordan det strålte, og på månen, hvor herlig den skred fram (da hans lykke og herlighet liksom stod i sitt fulle lys, gjorde han seg ikke stor av det; han betraktet den heller ikke slik at han falt i hovmod og overdådighet – Job 31,24 ff.).

Og hvordan han bar seg ad under de ulykkene som etter Guds styrelse rammet ham, ser vi av det vi allerede har anført tidligere. Da han hadde mistet alt han eide og hadde, sa han: «Naken kom jeg fra min mors liv, og naken skal jeg vende tilbake. Herren ga, og Herren tok, Herrens navn være lovet!» (Job 1,21).

Kong David viste seg like nøysom og tilfreds i lykken som i ulykken. Da han måtte vandre omkring i elendighet og landflyktighet, gikk det ham nok ofte dårlig. Det kan vi blant annet slutte av at han med så vennlige og ydmyke ord lot Nabal be om litt mat.

At han likevel alltid var vel fornøyd så lenge han bare hadde Gud og hans nåde, ser vi av disse ordene: «Du har gitt meg glede i mitt hjerte (å Gud), større enn den de andre har når de har overflod av korn og most. I fred vil jeg legge meg ned og sove» (Sal 4,8–9).

Ikke uten grunn mener man at han talte disse ordene da han så at korn- og vinhøsten var lykkelig i hus i Judea, og at det overalt var samlet et rikt forråd som alle gledet seg over. Selv måtte han vandre i ørkenen og hadde for sin egen del ikke stor grunn til å glede seg over dette. Likevel finner han i sin Gud og hans søte nåde en fred og glede som han lar seg nøye med.

Og hvordan han var sinnet da han satt i makt og var kommet til kongelig verdighet, viser disse ordene: «Jeg skal i rettferdighet få se ditt åsyn. Når jeg våkner, skal jeg mettes ved synet av din skikkelse» (Sal 17,15). Han hadde ære, rikdom, forråd og bekvemmeligheter, mer enn han noen gang kunne ha ønsket seg; likevel maktet ikke alt dette å mette hans sjel, som lengtet etter å se Gud.

Og da en stor ulykke overrasket ham som et uvær midt i lykken, og han måtte flykte til fots for sin sønn Absalom, viste han tydelig at slik han var blitt konge fra å være gjeter, ville han gjerne, om Gud ville det, bli gjeter igjen fra å være konge. Det fremgår av disse ordene han

talte på flukten: «Finner jeg nåde for Herrens øyne, så fører han meg tilbake … Men dersom han sier slik: Jeg har ikke behag i deg! – så er jeg her. Han får gjøre med meg som han synes!» (2 Sam 15,25–26).

Særlig bemerkelsesverdig er den hellige Paulus' eksempel og hans herlige ord: «Jeg har lært å være fornøyd med det jeg har. Jeg vet hva det vil si å leve i trange kår, jeg vet også hva det vil si å ha overflod. I alt og i alle ting er jeg innviet – både å være mett og å sulte, både å ha overflod og lide nød. Alt makter jeg i ham som gjør meg sterk» (Fil 4,11–13).

Den hellige apostel var, som andre mennesker, underlagt de mange omskiftelsene i dette møysommelige og sørgelige livet. Ja, det ser til og med ut til at Gud hjemsøkte ham mer enn de fleste andre med alle slags ulykker, motgang, trengsler og farer.

Iblant gikk det ham riktignok godt, særlig når han var hos sine takknemlige tilhørere, som tok imot ham «som en Guds engel, som Kristus Jesus selv» (Gal 4,14). Også hedningene som var blitt omvendt ved hans arbeid, gjorde ofte mye godt mot ham og sendte ham penger når han fulgte sitt kall andre steder. Slik kunne han leve av det ved siden av arbeidet med sine hender, så han iblant hadde noe til overs og kunne rekke andre trengende kristne en hjelpende hånd. Men andre ganger kom han i mangel og armod, så han led nød og sult.

Av hans skrifter ser vi tydelig at han mang en gang gikk i fillete klær, halvnaken og blottet, slik han selv sier: «Helt til denne stund er vi både sultne og tørste og nakne og mishandlet og hjemløse. Vi sliter og arbeider med våre egne hender» osv. (1 Kor 4,11–12). «I slit og strev, ofte i nattevåk, i sult og tørst, ofte i faste, i kulde og nakenhet» (2 Kor 11,27). Dette kom av at han ofte ble plyndret av røvere på reisene eller led skipbrudd og slik mistet alt han eide. Iblant ble han også syk, så han ikke kunne tjene noe med sine hender.

Da han skrev til filipperne om sin nøysomhet og tilfredshet, satt han fanget i Rom. Etter romersk skikk var han lenket sammen med en soldat som skulle vokte ham og følge ham overalt. Han hadde leid seg et eget herberge og fikk besøk av mange kristne som kom til ham fra alle kanter, og dem tok han imot og gjorde vel mot etter evne. Derfor hadde han nok store utgifter, så de gavene han fikk fra gudfryktige hjerter, ofte ikke strakk til, og han kom i mangel og trang (Fil 1,7.13; Apg 28,16.20.30).

Men med alt dette var han vel fornøyd. Når det gikk ham godt, når han hadde overflod og ble æret, elsket og vel mottatt og behandlet, gjorde det ham ikke hovmodig, og ingen så ham gladere av den grunn. Når det gikk ham ille, når han kom i mangel og ble hånet, forfulgt og forlatt, mistet han ikke motet, og ingen så ham mer nedslått av den grunn.

Han var alltid frimodig og hadde nok i Gud og hans søte nåde, i fellesskapet med sin Herre Jesus og i Den Hellige Ånds trøst. Det sier han også et annet sted: «Derfor er jeg vel tilfreds i skrøpelighet, under mishandling, i nød, i forfølgelser og trengsler for Kristi skyld» (2 Kor 12,10).

Men fremfor alt viser denne dyden seg i høyeste grad hos vår Frelser, Herren Jesus Kristus, han som var rik, men ble fattig for vår skyld.

Da han kom til verden, tok han til takke med en mørk stall og en krybbe. Han vokste opp i trange kår hos sin mor og sin fosterfar, og da han var blitt voksen og fått krefter, måtte han ta i et tak og hjelpe til i arbeidet. Derfor kalte hans motstandere ham også en tømmermann. Etter at han hadde tatt fatt på sitt hellige embete, eide han ikke annet enn det gudfryktige hjerter ga ham. Heller ikke lengtet han i sin fattigdom etter noen timelig rikdom.

På reisene tok han til takke med brød og vann. Iblant sov han på en pute (Mark 4,38), men mang en gang lot han seg nok også nøye med den harde jorden, særlig når han overnattet i ødemarken og ute på marken. Man mener at han i hele sitt liv bare bar én eneste kjortel – han som kunne ha kledd seg i rent solskinn og stjerneglans. Han elsket og søkte ingen makelighet, ingen ære, ingen overflod, og han skydde ingen ubekvemmelighet, ingen vanære, intet fiendskap og intet savn. Hans eneste glede var å gjøre sin himmelske Fars vilje og fremme menneskenes frelse.

Men nå må vi vise hvordan vi skal bruke det vi her har lagt fram om den troende sjels nøysomhet. For det første er det også her nødvendig at vi etter dette nøye prøver vår tro og vår kristendom.

Det er ikke nok at vi har hørt tale om denne edle dyden; vi må også vite om den finnes hos oss eller ikke. Da kan vi enten med Guds hjelp fortsette å øve oss i den, eller i det minste erkjenne vår brist og strekke oss etter den. For å være en kristen og likevel være unøysom,

jordisk sinnet, gjerrig, utålmodig, overdådig og hovmodig er en ren umulighet. Jeg har den tillit at dere er blitt overbevist om dette av det som er sagt ovenfor.

Likevel kan det nok være mange som ikke vet eller forstår noe av slike ting, hvor tydelig en enn legger dem fram for dem. De har knapt i hele sitt liv viet den ekte gudsfrykt og sannheten i Kristus en alvorlig og vedvarende tanke, men bare senket sine hjerter ned i det timelige og jordiske. Derfor er slike dyder for dem som utenlandske, fremmede planter som de ikke kjenner, og hvis kraft de ikke forstår.

Erfaringen har lært meg dette: Selv om en grundig og tydelig underviser verdslig sinnede hjerter ut fra Guds ord om den sanne kristendom, om troens kraft og natur, om Åndens frukter eller om en enkelt dyd, fatter de likevel ingenting av det. Enten preker en dem i søvn, eller så er det for dem som når noen synger en sang for en på et fremmed språk: Han lytter nok for den vakre melodiens skyld, men vet ikke hva den handler om.

Når presten har preket ferdig, har de hørt ferdig. Og de tror de har gjort noe stort som må bli gjengjeldt dem på den ytterste dag, fordi de har hørt på presten i en times tid – enda det aldri har vært deres hensikt å legge seg til hjerte det han sa, og sette det ut i livet.

Ja, ofte ser en at vår tids ugudelige og gjerrige verden ennå ler Kristus ut i hans tjenere når de taler om nøysomhet og om å gi avkall på de timelige goder. Det står jo om fariseerne at de hørte hva Herren forkynte om den urettferdige mammon og om den rette bruken av den, «og pengekjære som de var, spottet de ham» (Luk 16,14). De har tenkt som så: «Den tiggeren vil tale om rikdom, enda han ikke har noen selv! Jo da, han vet nok mye om hvor gode pengene er, og hva de er til!»

Dagens verden er nesten fullstendig druknet i gjerrighet og vet ikke lenger hva nøysomhet er. Den holder det for en dårskap å forsmå det jordiske gods. Den har gjort buken til sin gud og satt sitt håp til gullet. Det er heller ikke noe ungdommen fra barnsben av får innprentet så sterkt som aktelse for og kjærlighet til den timelige rikdom.

Den som har den, blir prist lykkelig; han blir elsket, æret og trukket fram, selv om han er en gudsfornekter, en spotter og et ugudelig menneske. Den som ikke har den, regnes for ulykkelig og blir ledd ut,

hånet og satt til side, selv om han er en aldri så god kristen og en tro etterfølger av Herren Jesus.

Pengene er nå for tiden verdens sol og lys, dens ære, dens anseelse, dens glede, dens trøst – dens alt. En ansett og gudfryktig teolog og prest sa en gang i en stor og kjent by: «Vår by har ingen annen gud enn pengene.» Det samme kan en med god grunn si om hele dagens verden. Den elsker, ærer, tjener, søker og frykter mammon mer enn den levende Gud.

Det er merkelig hva de som har skildret den nye verden – den vi pleier å kalle Vestindia – forteller. De stakkars menneskene i denne verdensdelen så at spanjolene var så grådige etter penger, og fikk den tanken at gullet var deres gud. Derfor tok de en gang et skrin fylt med gull og sa: «Dette er de kristnes gud. Kom, la oss ære ham med dans (dansen er en av deres gudstjenestlige skikker), så han kan befale dem ikke å gjøre oss mer ondt.»

Så danset og hoppet de rundt skrinet, de kristnes antatte gud, helt til de nesten mistet pusten. Men da de ikke fant det rådelig å ha ham hos seg, senket de skrinet ned i den nærmeste elven.

Om andre fortelles det at de holdt et gullstykke i hånden og sa: «Se, dette er de kristnes gud. For hans skyld er de kommet fra sitt eget land til vårt og har tvunget oss under seg og undertrykt oss. For hans skyld fører de krig mot hverandre og myrder hverandre innbyrdes. For hans skyld spiller de, krangler, banner og stjeler de» – og mer av samme slag.

Se her hvordan slike udannede og enfoldige folk tar anstøt av de kristnes skammelige pengegriskhet! Til vår største skam må de si det som i virkeligheten er sant: Mange jordisk sinnede og gudsforglemmende kristne har gjort gullet og pengene til sin gud, og for hans skyld foretatt seg og lidd det de aldri ville ha foretatt seg og lidd for den sanne Guds skyld. En klok mann sa ikke uten grunn at gullkalven den dag i dag tilbes over hele verden. Om dette synger vi også i kirken:

Se, slikt er det som hviler
i de forvendtes sinn.
Man ser hvor verden iler
hver morgen som en vind
for jordisk rikdom å oppnå;
den evige ser ingen på.

På den de ikke tenker,
i helvete seg senker.
Mang en kristen dette krenker.

Fordi den timelige rikdom blir verdsatt så høyt og jaget etter så ivrig, tenker hver den som har fått tak i den, at han har god grunn til å kjekke seg, opphøye seg og forakte de fattige og elendige. Da er det bare hovmod, overdådighet, prakt og skryt. Da er en fornøyd – ikke i Gud og hans miskunn, men i det forgjengelige gods. Da sier en: «Sjel! du har mye godt liggende for mange år. Slå deg til ro – et, drikk, vær glad!» (Luk 12,19).

Det er få som vet om noe annet forråd enn det de har i pungene, kistene og kjellerne sine. Det er få som samler seg skatter i himmelen og blir rike på gode gjerninger. De fleste henger sitt hjerte ved det timelige gods og har så mye å gjøre med det at de ikke riktig kan tenke på Gud, det høyeste gode. Med de fleste får Gud erfare at han med sine gaver har kjøpt seg fiender i stedet for venner.

Heller ikke kjenner en noe større tap enn å miste sitt jordiske gods. Når det går sin vei, går et stykke av hjertet med – ja, kanskje hele hjertet. Fattigdom regner en for det tyngste kors. Flere er nok sinnet som den adelsfruen i Franken som var blitt utarmet av krigen: Hun sa i sin gudsbespottelse at hun heller ville være fordømt enn lide armod, og så druknet hun seg på en jammerlig måte.

Av dette kommer den store utålmodigheten, de urette bekymringene og den uretten en viser når en savner og mister de timelige goder. Derfor griper en til forbudte midler og søker å berike seg ved ugudelighet. Vil det så ikke lykkes, lar en motet synke helt, eller en glemmer all gudsfrykt og vil ikke tjene Gud fordi han ikke vil gi en så mye av det timelige som en vil ha. Derfor finnes det overalt mange mennesker som er fattige, men likevel onde og ugudelige, så et kristent hjerte ofte ikke vet hvor det skal gjøre av sine små almisser.

Og i en slik tilstand roser en seg likevel av sin tro og kristendom. En mener at en godt kan tjene Gud og mammon, og at det slett ikke er så vanskelig for en rik å komme inn i Guds rike som prestene gjør det til.

En går i kirken en og annen gang på søndagen og i uken, og til Herrens bord to eller tre ganger i året; en leser av og til en og annen bønn, og mer av samme slag. Med dette gir en seg tilfreds når det gjelder kristendommen, og gjør seg ingen videre bekymringer for himmelen.

Dit kommer en vel, mener en, når en har knepet, samlet og skrapet sammen nok.

Prøv dere da nå, kristne sjeler, så dere kan få vite hvordan det står til med dere, og i hvilken tilstand dere er. Har dere, som den hellige Paulus, lært å være fornøyd med det dere har? Kan dere både være mette og sulte, ha overflod og lide nød? Er dere tilfreds når dere har mat og klær, eller jager dere med urolig sinn etter overflod? Regner dere gudsfrykt med nøysomhet for en stor vinning – eller, som verden, for tap og dårskap?

Å, lær da ennå det dere hittil ikke har lært! Tro av hjertet at nøysomheten er en av kristendommens hoveddyder. Det er en ren umulighet at troen kan bestå sammen med unøysomhet og gjerrighet. Det er umulig å jage etter det timelige hele livet, med rett og urett, gjøre det til sin avgud – og så, når løpet er fullført og livet skal ende, nå himmelen i en håndvending.

Jeg har ofte sagt at det ikke lar seg gjøre å komme til himmelen på verdens brede og vanlige vei, som etter vår Frelsers ord fører til fortapelsen. Det er umulig at Herren Jesus og gjerrighetens djevel kan herske og bo i ett hjerte på én gang.

Be derfor Gud om et nøysomt hjerte! Lær med den hellige apostel å være vel tilfreds i alle ting – i høyhet og ringhet, i mangel og overflod, i lykke og ulykke, i godt og ondt – og å akte det jordiske gods for skrap og ingenting, men Kristus Jesus, den korsfestede, for deres høyeste vinning og deres alt!

Tenk med dette for øye oftere over at all vår lykke og ulykke, fattigdom og rikdom, motgang og medgang hviler på Guds styrelse. Var apostelen høyt opphøyet, mett og hadde overflod, skjedde det etter Guds råd og vilje: Gud vakte hjerter for ham som tok seg av hans trang og sørget for ham. Og var han fornedret og måtte la seg trå under føtter av djevelen og verden, sulte og lide nød, skjedde også det etter Guds råd og vilje.

Da Josef ble fornedret, solgt som træl, falskt anklaget og kastet i fengsel, skjedde det ikke uten Guds styrelse og hellige råd. Og da han ble opphøyet og kom til stor ære, makt og rikdom, skjedde heller ikke det uten Guds nådige forsyn og styre. Slik har det også vært med Job, David og alle andre.

Menneskene er som regnepenger i Guds hånd. Han legger dem etter sin vilje og sitt velbehag snart høyt, så de gjelder og formår mye, snart lavt, så de gjelder lite eller ingenting. «Herren gjør fattig og han gjør rik. Han nedtrykker og han opphøyer», sier den gudfryktige Hanna (1 Sam 2,7).

Og Salomo sier: «Jeg forsto at alt det Gud gjør (og bestemmer i sitt allvise råd), det varer evig (ingen kan endre eller omstøte det; det må gå som han vil, og ikke annerledes). Ingen kan legge noe til, og ingen kan ta noe fra. Slik har Gud gjort for at vi skal frykte ham (for at all menneskelig gjerning skal begynnes i hellig frykt for ham, og for at en i sann tillit skal se hen til ham alene, i ydmykhet be om hans velsignelse og legge utfallet i hans hånd). ... Videre så jeg under solen at det ikke er sikkert at de som er lette på foten, vinner løpet, eller at heltene seirer i krigen, eller at de vise kan få seg brød, eller at de forstandige kan vinne rikdom, eller at de kloke vinner gunst. For tid (som Gud har forbeholdt seg og fastsatt) og hendelser (som Gud styrer, og hvis makt ligger i Guds velsignelse) møter dem alle» (Fork 3,14; 9,11).

Riktignok har Gud Herren fri og ubegrenset makt til å ordne, fastsette, gi og ta i slike ting, alt etter sitt velbehag. For himmel og jord og alt som er i dem, tilhører ham alene. Ingen har foreskrevet ham noe, og ingen har gitt ham noe først så han skulle få vederlag. Vi er alle fremmede og gjester i hans store verdenshus, og han kan la oss beverte og betjene slik han vil.

Men vi vet også at han her går fram med den største visdom, rettferdighet, godhet og kjærlighet. Alle hans stier er miskunn og trofasthet, og alt han forordner og fastsetter, er herlig og prisverdig. Han blir ikke bare skildret for oss som en herre som handler i sitt eget hus slik han finner for godt, men også som en far som sørger for sine barn med stor kjærlighet og trofasthet.

Skulle vi da ikke gjerne la oss nøye med den stilling han har satt oss i? Skulle vi knurre mot ham og motsi ham? Hva kan vel det hjelpe? Vil vi ikke bare pådra oss hans vrede og unåde? Skulle vi driste oss til å komme med innvendinger mot hans allvise forsyn og styre? Er vi da visere enn han? Eller forstår vi bedre enn han hva som tjener til vårt eget og andres vel? Eller kan vi styre og sørge for oss selv bedre enn han?

Om valget mellom lykke og ulykke, rikdom og fattigdom, overflod og mangel var lagt i vår hånd, burde vi da ikke som lydige og kjærlige barn overlate det til ham som vår Far og be ham velge for oss? Vi forstår jo ikke vårt eget beste og kan ikke se utfallet. Men nå har han allerede valgt for oss og gitt oss den medgang eller motgang vi står i. Da er det visst at han ikke har funnet noe annet tjenlig til vårt beste. Skulle vi da ikke være tilfreds med hans valg?

La oss dessuten ofte tenke på at Gud har gitt oss så rikelig av åndelige og himmelske goder i Kristus Jesus, sin kjære Sønn. Han har også gitt oss løfter om det timelige som vi trygt kan stole på, så vi kan leve tilfredse. Han har jo skjenket oss sin aller kjæreste Sønn og med ham all sin nåde: syndenes forlatelse, barnekårets herlighet, Den Hellige Ånds trøst og utsikten til den himmelske og evige arv.

Skulle vi da gjøre oss store bekymringer for det forgjengelige, som ikke kan hjelpe sjelene våre? Som om den Gud som har gitt oss sin Sønn, sitt hjerte og sin himmel, ikke også kunne og ville sørge for det vi trenger til livets opphold her i verden! Eller som om vi ikke kunne være lykkelige uten overflod av timelig gods – som om det kunne legge noe til den saligheten vi har i Kristus!

Hvorfor stoler vi ikke heller på Guds faderlige løfter, som Skriften er full av? Det Herren Gud sa til Jakob da han dro til Mesopotamia: «Se, jeg er med deg og vil bevare deg hvor du går … For jeg vil ikke forlate deg» (1 Mos 28,15), det bruker apostelen om alle Guds barn: «La deres ferd være fri for pengekjærhet, så dere er fornøyd med det dere har. For han har sagt: Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg» (Hebr 13,5).

Hit hører også de merkelige og trøsterike ordene: «Gled deg i Herren! Så skal han gi deg det ditt hjerte trakter etter. Velt din vei over på Herren og stol på ham! Han skal gjøre det. Bedre det lille som de rettferdige har, enn mange ugudeliges rikdom» (Sal 37,4–5.16). Det lille er bedre fordi det er vunnet med en god samvittighet, fordi Guds nåde gir det dets egentlige verdi, fordi det ikke hindrer oss i kristenlivet og på veien til saligheten slik mye gods gjør, og endelig fordi det ikke fører med seg så stort et ansvar.

Likeså bør vi her tenke over det Jesaja sier fra Guds munn: «Glemmer vel en kvinne sitt diende barn, så hun ikke forbarmer seg over sitt livs sønn?» – skulle vel en mor kunne nekte sitt sultne og gråtende

barn brystet som det skal ha sin næring av, eller la det ligge og vansmekte og dø? – «Om også de glemmer, så glemmer ikke jeg deg.» «Frykt ikke, Jakob, du usle makk, du Israels lille flokk!» «Jeg har gjenløst deg, kalt deg ved navn, du er min» (Jes 49,15; 41,14; 43,1).

Og endelig vår aller kjæreste Frelsers trøsterike tale: «Vær ikke bekymret for livet, hva dere skal ete og hva dere skal drikke, heller ikke for legemet, hva dere skal kle dere med … For alt slikt søker hedningene etter. Men deres himmelske Far vet at dere trenger alt dette» (Matt 6,25.31–32).

Slår et gudfryktig hjerte opp dette stedet, vil det se at den søte Frelseren selv føyer den ene grunnen til den andre og samler vitnesbyrd fra himmel og jord. Slik vil han føre hjertet vårt til å være nøysomt og tilfreds med Guds faderlige godhet og omsorg. Skulle vi da ikke stole på hans ord og overgi oss helt til hans himmelske styrelse?

Det kan vi så mye tryggere gjøre som erfaringen fra alle tider forsikrer oss om at Guds løfter ikke er tomme ord, men bare sannhet, kraft og liv. De er blitt oppfylt på så mange tusen sjeler som har gått foran oss, at vi godt kan si med Sirak: «Se på slektene fra gammel tid og legg merke til det: Hvem satte sin lit til Herren og ble gjort til skamme? Og hvem ble i Herrens frykt og ble forlatt?» (Sir 2,10).

Vi vil ikke vidløftig nevne eksemplene fra Den hellige skrift, som alle sjeler som elsker Gud, bør kjenne like godt som sine egne fingrer: hvordan Gud ga sitt folk brød i hele førti år, og det til en så stor mengde – for det dro seks hundre tusen menn ut av Egypt, og de hadde utvilsomt dobbelt så mange kvinner og barn med seg; hvordan han lot Elia bli forsørget først av ravner og siden av en fattig enke som ikke hadde annet enn litt mel i krukken og litt olje i kannen; hvordan han velsignet oljekrukken til en profetenke slik at hun ikke bare kunne betale gjelden sin, men også hadde til livets opphold for seg og sønnene sine, og mer av samme slag.

Det ville også ta altfor lang tid om vi skulle føre opp alle de eksemplene som fra tid til annen har hendt og er skrevet ned i Guds kirke; vi vil nøye oss med et par. Gregor av Nazianz forteller utførlig at da foreldrene til Basilius, han som kalles den store, hadde flyktet ut i ørkenen for keiser Maximins forfølgelse, ble de underfullt holdt i live: Hjortene lot seg frivillig fange og drepe av dem, enda de verken hadde hester eller jakthunder å forfølge og innhente dem med.

Kirkehistorien forteller om den første eremitten, Paulus, at han i omkring seksti år ble forsørget av ravnene, som hver dag brakte ham et halvt brød. Men da den hellige Antonius en gang besøkte ham, kom de med et helt. Da brøt han ut: «Se nå! Herren har sendt oss frokosten vår. Han er da virkelig en god og kjærlig Herre!»

Da det i året 1555 var stor dyrtid og hungersnød i England, viste det seg i grevskapet Suffolk ved Aldeburgh en stor mengde erter på klippene langs kysten. De var allerede modne og ble samlet inn i slik overflod at kornprisen falt betydelig, og mange fattige menneskers liv ble berget.

Den samme læreren som vi har hentet dette fra, forteller at en teolog hadde fortalt ham om en husfar som manglet brød under en stor dyrtid. Som han pleide, gikk han i kirken for å be. Da han hadde påkalt Gud med andakt og inderlighet og reiste seg for å gå hjem igjen, fikk han se at det lå et stort brød på stolen nærmest ham, uten at han kunne skjønne hvordan det var kommet dit. Det tok han med seg med et glad og takknemlig hjerte, og med det mettet han huset sitt den gangen.

Hos en annen forfatter har jeg lest at det i en by bodde to søstre. Den ene hadde ingen stor overflod, men støttet likevel de fattige med glede og gavmildhet, nesten over evne. For dette irettesatte søsteren henne og minnet henne om å passe seg, så ikke hun og hennes i lengden selv kom til å mangle. Til det svarte hun alltid med Abrahams ord: «Herren skal sørge for det» (1 Mos 22,8).

Så kom det dyrtid, og nøden tvang den gudfryktige og gavmilde sjelen til å søke tilflukt hos søsteren og be om hjelp. Svaret hun fikk, var at søsteren ofte hadde advart henne mot å gi bort sitt eget slik; hvordan hadde nå Gud sørget for det? Hun kjente brodden og sa med tårer i øynene: «Jeg holder fast ved det likevel: Gud har sørget for det, og han vil ikke forlate meg.» Så gikk hun hjem.

Da hun kom dit, løp barna mot henne og fortalte at en ukjent mann hadde vært i huset med en sekk mel; den hadde han satt fra seg og så gått sin vei. Da vendte hun glad tilbake og ropte til søsteren: «Herren har sørget for det, og tilliten min til ham har ikke skuffet meg!»

I salige Luthers *Bordsamtaler* fortelles det om en gudfryktig enke som led stor nød sammen med sine to barn under en dyrtid. En gang

hun gikk til brønnen etter vann og ba underveis om at Gud ville holde henne oppe og styrke henne i de dyre tidene, møtte hun en mann.

Han ga seg i snakk med henne og spurte blant annet om hun da også ville leve av brønnvannet. Hun svarte: «Ja, hvorfor ikke? For Gud er alt mulig og lett å gjøre. Han som ga det store Israels folk manna å ete i hele førti år i ørkenen, kan også holde meg i live med vann å drikke.» Da hun sto urokkelig fast på dette, sa mannen til henne: «Gå hjem, så finner du tre skjepper mel.» Og det viste seg å være sant.

Men hvorfor gjør jeg meg bryet med å hente eksempler fra andre og fra ting som hendte i gamle dager, når vi hver dag har nok av dem for øynene? Gud stadfester fremdeles sine løfter med sine gjerninger og gir sine barn bevis på at han er trofast og sannferdig, og at de som stoler på ham, ikke skal mangle noe godt. La oss se tilbake og tenke over hvor det forrådet og de midlene vi har hatt hele livet, er kommet fra!

Hvor mange er det ikke blant oss som fra først av ikke hadde forråd for et halvt eller helt år, men som Gud likevel ennå ikke har latt lide nød! Hvor mange er det ikke som ikke kan skjønne hvordan de og deres er blitt holdt oppe så lenge, og hvor de har fått alt fra som de trengte og ga ut! Hvor mange eksempler har vi ikke i alle stender på mennesker som ingenting eide i ungdommen, som ble født av fattige foreldre og vokste opp i trange kår, men som nå sitter i rikdom, embete og verdighet!

En anerkjent teolog i vår kirke, som nå er salig hos Gud, innrømmet at han ikke eide mer enn én groschen da han kom til universitetet. «Hvor var da,» sier han, «min magister- og doktorgrad, og alle de fine bøkene og alt det jeg siden har fått?» Å, han har mange brødre og søstre som har fått alt sammen fra Guds skjulte skatter og forråd, slik som han.

Når vi nå legger oss dette riktig på hjertet, burde vi da ikke nøye oss med Guds miskunn? Hvorfor er vi ikke som barna? De ser ikke og kjenner ikke farens formue, men nøyer seg med at han er deres far og hittil har sørget for dem som en far. De yngste barna til jordiske fedre synes ofte å måtte frykte for at de eldre først skal ta det meste og beste til seg, etter ordtaket: «Den første høna plukker de beste kornene.» Men vi vet at vår himmelske Fars forråd aldri blir tømt. Han har sørget for dem som var før oss, og han vil også sørge for oss.

Min Gud, du er så rik i dag
som du har vært i evighet.
Til deg står all min tillit fast.
Gjør bare sjelen rik hos deg,
så har jeg nok i evighet.

La oss så også, for å bli ydmyke, tenke over hvordan det står til med oss mennesker! Vi er Guds skapninger og hans henders verk; vi er for ham som leiren for pottemakeren. Hvorfor vil vi da sette oss opp mot ham eller driste oss til å sette ham i rette for hans gjerninger og veier? Pottemakeren lager mange slags kar. Noen er enkle og uanselige; andre er glaserte, malt i brokete farger og laget med større flid.

Slik er også vi mennesker for vår Gud. Noen gjør han ringe, enkle, fattige og elendige; andre gjør han høye, anselige, rike og lykkelige. De siste har ikke annet enn det Gud etter sitt hellige råd og velbehag har gitt dem, og det bør de erkjenne i ydmykhet, for de blir likevel skrøpelige kar og dødelige mennesker.

De første har ingen rett til å innvende noe mot hans vilje eller klage over ham, for han skylder dem ingenting. Foreldrene deres har ikke satt inn noen kapital hos ham som han skulle betale renter av, og han står heller ikke i gjeld til dem på noen annen måte. Derfor bør selv det lille de får, tas imot som en ren og ufortjent gave fra ham.

Hvorfor vil vi da knurre så mye, være så utålmodige og vise oss så misfornøyde med Guds vilje? «Kan leiren si til ham som former den: Hva gjør du? Kan ditt verk si om deg: Han har ingen hender!» (Jes 45,9). Det er jo bedre at vi er tilfredse med Guds styre i alle ting, erkjenner vår uverdighet og vandrer i ydmykhet og hellig frykt for ham. Så har vi det igjen for det at vi frimodig kan løfte øynene mot himmelen, kalle ham vår kjære Far og være visse på hans kjærlige omsorg og varige miskunn.

Når foreldre holder et barn knapt, men barnet i stillhet tar til takke med alt de gir det, får det uventet en lekker bit fra tallerkenene deres og blir dem kjært og dyrebart. Vil det derimot ikke spise eller drikke det som blir satt fram, men krever både det ene og det andre med heftighet og egensinn, får det ikke bare ingenting, men må attpå til smake riset.

Slik er det også her. Den som er fornøyd med alt og tilfreds med Guds hellige vilje, gir Gud ofte en uventet lykke og lar ham rikelig

merke sin nåde og velsignelse. Og blir ikke dette ham til del, fordi Herren ikke finner det tjenlig for hans salighet, så får han likevel rik trøst fra ham i all sin fattigdom. Gud gir ham et glad og frimodig hjerte, så han har det bedre i sin fattigdom enn en annen med sitt store gods.

Den som derimot setter seg opp mot Guds hellige råd med knurr og utålmodighet, får ikke annet enn vrede og unåde til lønn og oppnår likevel ingenting med det; han må bli i den stillingen Gud har satt ham i.

Og om han tvinger og maser noe til seg fra Gud, går det ham som Israels folk. De ville med vold og makt ha kjøtt å ete og lengtet etter Egypts kjøttgryter; men dette kjøttet ble så saltet og krydret for dem at mange spiste seg til døde på det. Eller det går ham som den bortkomne sønnen, som krevde av sin far sin del av arven – og den ble ham til synd og fordervelse.

La oss også tenke godt over at vi er dødelige mennesker og ikke har noen by her som blir stående, men søker den som kommer. Vi er som reisende som må tåle mye ubekvemt og la mang en sur vind blåse mot seg. Kommer de til et sted der de blir godt behandlet og beværtet, tar de imot det med takk. Kommer de til et annet sted der det går smått og knapt for seg og maten er dårlig, tar de til takke med det også og tenker at hjemme blir alt bedre.

La oss gjøre det samme! Unner Gud oss den lykken å ha rikelig med reisepenger på dette livets pilegrimsferd og å bli godt stelt med og behandlet, så la oss erkjenne det som Guds nåde og gjengjelde hans godhet med takknemlighet og ydmykhet! Må vi reise med tom pung, bli dårlig behandlet og knapt kunne tjene eller tigge til oss det tørre brødet, så la oss likevel være fornøyde og tenke: Det varer bare en liten tid, og snart blir vår mangel byttet om til overflod, vår fattigdom til rikdom og vår sorg til glede.

Skulle fattigdommen vår vare ett eller flere år til, så går de likevel til sist. Den ene dagen og måneden følger etter den andre, det ene året etter det andre, til vi endelig når det målet den Høyeste har satt for oss, og kommer til den evige hvilen. Tenk etter, min medkristne, hvor mange år du har levd i trange kår. Gud, den trofaste Gud, som har hjulpet deg gjennom de år som er gått, vil også hjelpe deg gjennom de år som er igjen.

Når vi kommer til enden, skal vi få se at den rike ikke tar mer av det timelige godset med seg ut av verden enn vi; han farer like naken og bar herfra som vi. Ofte mangler han det vi har: Guds nåde og en god samvittighet. Han skilles fra verden mot sin vilje, med frykt og beven for det vanskelige regnskapet han skal avlegge for den store husholdningen som har vært betrodd ham. Vi derimot skilles fra den villig og glad, i Kristus Jesus og i det salige samfunnet med ham, han som er vår skatt, vår rikdom og vårt alt.

Vær derfor tilfreds, du kristne hjerte! Spis fortsatt ditt tårebrød og drikk fortsatt det korsets beger som Gud har skjenket deg, med tålmodighet og nøysomhet! Det gjelder bare en kort tid; så er du kommet igjennom og skal ete livets brød ved din Jesu bord og drikke av hans gledes strøm.

For det tredje skal vi av det som er sagt, lære hvordan vi skal forholde oss rett i timelig lykke og kunne bære gode dager uten synd. Da må vi (1) tenke godt over at den timelige lykken etter Guds ord, og som den daglige erfaringen stadfester, fører mange farer med seg. For korthets skyld skal jeg ikke nevne mer enn vår Frelsers ord, som gjør det åpenbart: «Hvor vanskelig det er for dem som har rikdommer å komme inn i Guds rike. For det er lettere for en kamel å gå gjennom et nåløye enn det er for en rik å komme inn i Guds rike» (Luk 18,24–25).

For hver eneste som ulykke har styrtet i fortvilelse og fordervelse, finnes det kanskje tusen som er gått fortapt i lykke. I godt vær, sier en teolog, går flere skip på skjær og forliser enn i den verste storm. I ulykken blir sjelen ydmyket og oppmuntret til bønn, gudsfrykt, varsomhet og annet; i lykken derimot hever den seg opp, blir beruset og mister sans og samling, så den glemmer Gud, seg selv og sin salighet.

I kulden blir ildens hete drevet sammen og styrket ved å bli trengt inn, slik også flammen vokser når vinden blåser; i solskinnet derimot taper den kraften, og flammen slokner. Slik blir også troens ild styrket og holdt ved like i trengsler, mens den ofte slokner i gode dager.

Blant kongene i Juda var det bare få som var gudfryktige, og disse få kom i fare ved timelig lykke og falt i synd. Salomos rikdom og vellystige liv styrtet ham til sist i avgudsdyrkelse. Om Ussia står det at «da han var blitt mektig, ble han overmodig i sitt hjerte, til sin egen undergang».

Om Hiskia fortelles det at Herren hjalp ham slik at mange av hedningene omkring kom med kostbare gaver til ham, og etter dette ble han høyt æret blant alle folk. Men like etter følger: «Men Hiskia gjengjeldte ikke den velgjerning som var vist ham. Han ble overmodig i sitt hjerte.»

Slik gikk det også Josjia: Han stolte på sin makt og dro uten grunn i krig mot kongen i Egypt, men ble hardt såret og måtte late livet (2 Krøn 26,16; 32,23–25; 35,20 flg.).

Hit hører også det Moses sier om Israel: «Da ble Jesurun fet og spente bakut» – slik kalver og føll gjør på en fet beitemark – «... Han forkastet Gud, som hadde skapt ham, og foraktet sin frelses klippe» (5 Mos 32,15). Og likeså det profeten Esekiel sier om Sodoma: «Se, dette er Sodomas, din søsters misgjerning: Overmot. Overflod av brød og trygg ro hadde hun og hennes døtre. Men den elendige og fattige hjalp hun ikke. De opphøyet seg og gjorde det som var en vemmelse for mitt åsyn» (Esek 16,49–50).

Av alt dette er det åpenbart at en kristen må vandre svært varsomt og forsiktig i timelig lykke og ikke stole for mye på det gode været. Han har ingen grunn til å heve seg opp over den, men tvert imot til å ydmyke seg for Gud og be om nåde til å bære de gode dagene uten synd. Det er en av Guds hardeste dommer når han lar det gå et ugudelig menneske vel, så det løper til helvete som beruset, glad og trygg.

Vi må (2) tenke over at timelige goder ikke gjør menneskets stand bedre i seg selv og for Guds øyne. I Østerlandene blir kamelene, og i noen land i vår verdensdel muldyrene, lesset med kostbare varer – sølv, gull, perler, edelsteiner og prektige klær – som de må bære etter sine herrer på reiser over fjell, gjennom sandørkener og andre steder. Men det eneste gode de har av det, er fôret sitt. De forblir like fullt stinkende og ufornuftige dyr, og når reisen er over, tar en lasten av dem og fører dem inn i en stall.

Slik er det også med de ugudelige rike. Alt de har av sitt store gods, er mat og klær, og dertil mange sorger, besværligheter og strev. Men for Gud er de som dyr, og når livets kveld kommer, blir alt tatt fra dem, og selv blir de vist bort til helvete.

Om en maur kryper opp i et høyt tre og når den øverste grenen, er og blir den likevel et kryp, slik den var da den krøp på jorden. Bloms-

tene i høye og prektige hagepotter visner like så vel som de som vokser i vanlig jord eller under en tornebusk.

Slik er og blir også mennesket en syndig, elendig og dødelig makk, hvor høyt opphøyet og hvor rik han så er. Haman og den rike mannen forble en vemmelse for Gud, enda de levde i stor ære og rikdom og i all den vellyst de kunne ønske seg. Judas bar Herrens pengepung, men han var ikke bedre enn de andre av den grunn; tvert imot ble den ved hans egen skyld en snare og et anstøt for ham.

Har den ene et eget, velbygd og fullt hus, mens den andre ingenting har og kanskje, som Lasarus, ligger utenfor den førstes dør, så er forskjellen mellom dem ikke større enn mellom den hvite og den svarte sneglen: Den ene bærer huset sitt med seg overalt, den andre har ikke noe. Men begge forblir snegler og kryp, og menneskene forblir dødelige mennesker.

Hvilken dårskap er det da at et menneske vil være hovmodig over sin rikdom, ære og herlighet, når han ikke blir det minste bedre av det! Sølv og gull kan ikke berge ham på Herrens vredes dag. Heller ikke kan hans høye stand unndra ham Guds veldige hånd, like lite som hans herlighet vil følge ham og komme ham til gode for Guds domstol. Derfor må en kristen eie de timelige tingene som om han ikke eide dem, ikke henge hjertet ved dem og ikke misbruke dem til overdådighet.

Vi må (3) i en slik stand alltid tenke over at vi bare er forvaltere av Guds gode gaver og skal avlegge regnskap for dem. Jo mer som er betrodd oss, desto mer vil kreves av oss. Er det da ikke en stor dårskap om vi vil heve oss opp over det som ikke er vårt, og etter vår syndige vilje misbruke det som er betrodd oss for at vi skal tjene Gud og nesten med det?

Kanskje kan det i denne timen lyde til oss: «Gjør regnskap for hvordan du har forvaltet eiendommen, for du kan ikke være forvalter lenger!» (Luk 16,2). La oss da holde dette regnskapet fram for kjødet vårt når det begynner å skryte og briske seg av det det eier!

La oss tenke ved oss selv når vi nyter godene våre: Hvor lenge vil det vare før stolen min står tom ved bordet? Før de av alle mine klær bare gir meg én med – likskjorten? Før jeg i stedet for alle mine kister bare får én, som de legger mitt stinkende legeme i og senker ned i graven? Før jeg må forlate dette huset og alt jeg eier, og andre skal ha det?

Av alt dette vil jeg ikke ha annet igjen enn et vanskelig regnskap som jeg skal avlegge for den hellige og rettferdige Gud. Hvorfor vil du da være hovmodig, du usle jord og aske? Og hvorfor vil du skryte så mye, du elendige menneske? Se, det er bare en håndsbredd igjen, så har du ingenting og er ingenting, uten det du er og har i Kristus.

Bort, verden, vær forbannet
med alt som hører deg til!
Min Jesus, intet annet,
til rikdom ha jeg vil.
La verden bare håne
og trå meg ned i skam;
i tid og evighet
min glede er hos ham.
Og skulle jeg her smake
den bitre død tusenfold,
det kan meg intet rane;
hist er jeg i behold.

Vi må (4) ikke strebe så mye etter å øke den timelige eiendommen vi har, som etter å bruke den vel. For mange er det timelige godset som sjøvann: Det slukker ikke tørsten, men øker den; jo mer de har, desto mer vil de ha. De holder hus med omhu og nøyaktighet, lever knapt og sparsommelig, forsømmer ingen anledning til å skaffe seg fordel og sparer seg ikke for noe strev i den saken. De gransker flittig inntekter og utgifter og gir nøye akt på vinning og tap. Men for det åndelige og himmelske er de lite bekymret.

Se da til, dere kristne sjeler, at dere tar det med ro i det timelige, men er flittige og ivrige i det åndelige! Arbeid, spar og samle, men i frykt for Gud, uten å skade samvittigheten, og for at dere kan ha noe å gi til dem som trenger det! Forsøm ingen anledning til å gjøre godt! Sett alt inn på at almissene og de gode gjerningene deres ofte må komme inn i Guds register og dagbok!

Regn ikke det dere har i pengekisten, for deres største vinning og beste skatt, men det dere har hos de fattige. Slik sa den gudfryktige hertuginnen av Württemberg på kristelig vis da hun lå for døden: Hun etterlot seg ingen bedre skatt enn den hun hadde lagt ned hos de fattige og hos fortjente mennesker.

Vi må (5) ikke tro at barna våre er godt forsørget når vi ved vår død etterlater dem mye gods. Enda mindre må vi la dem vite at vi har noe forråd, og la dem bedra seg selv med det. Tvert imot må vi fra barnsben av venne dem til å sette de forgjengelige tingene lavt og de evige høyt, og ikke stole på noe annet enn Guds nåde og velsignelse.

Hvor dårlig barna er forsørget når de ikke eier annet enn timelig gods, viser erfaringen. Rike folks barn blir ofte raskt fattige, mens fattige folks barn, som ikke har hatt annet enn Guds omsorg, snart kommer fram og slår seg opp.

Her i byen (Magdeburg) levde det en gang en borger som hadde sørget slik for sønnens timelige opphold at han trodde det ikke kunne eller skulle mangle ham noe. En kunne nesten ikke tenke seg noe som han ikke hadde sørget for at sønnen hvert år skulle få: brødkornet i rett tid hos forpakterne, bygg og humle til øl, vin, ukentlige penger til bad og barberer, og det han trengte til klær og andre nødvendige ting.

Men godset varte bare en kort tid, og til sist havnet sønnen i den ytterste fattigdom. Lignende eksempler på at flo hos foreldrene blir fulgt av fjære hos barna, ser vi hver dag.

Foreldrene har altså ingen grunn til å gnie og hope opp gods med urett for barnas skyld. Har de lyktes i å samle mye, har de heller ingen grunn til å stole på det eller oppdra barna i lediggang og vellyst. Tvert imot skal de vandre med dem i ydmykhet og frykt for Gud og lære dem at alt kommer an på Guds velsignelse.

Vi må (6) forbli fattige midt i rikdommen og hver dag kaste oss ned for Guds føtter med alt vi er og har, og si med Jakob: «Jeg er uverdig til all den miskunnhet og trofasthet som du har vist mot din tjener» (1 Mos 32,10).

Vi må ofte stille oss for øye den menneskelige elendigheten som følger oss også midt i overflod på alle ting: hvor kortvarig lykken vår er; hvor lett ære, anseelse, medgang, rikdom og velstand forsvinner; hvor lett en sykdom kan komme over oss og få oss til å glemme all den herligheten vi har; hvor unyttig alt verdens gods er uten Guds nåde; hvor ussel all ære og lyst er uten samfunnet med Jesus Kristus, den korsfestede; hvordan alt verdens sølv og gull ikke makter å gi et bedrøvet hjerte noen trøst eller de anfektede noen lindring; og hvordan alt det kostelige, prektige og liflige verden eier, ikke formår det minste i dødsangsten.

Til dette er det tjenlig å legge godt merke til de mange ulykker og omskiftelser i menneskelivet som vi ser for øynene hver dag; ikke å sky omgang med fattige, syke og anfektede mennesker; gjerne å snakke om hvor forfengelige de timelige tingene er; overalt å la skrive og male påminnelser om det for seg; ofte å tenke på døden og evigheten, og hver dag og time holde seg ferdig til å forlate alt en har, og bytte all sin rikdom, prakt og herlighet mot likskjorten og likkisten.

La oss endelig (7) også hente en advarsel fra denne læren: at vi må vokte oss for gjerrighet og all urett. Apostelen sier at «pengekjærhet er en rot til alt ondt», for mange slags grove synder vokser opp av den (1 Tim 6,10). Et gjerrig menneske er en avgudsdyrker, fordi han ofrer pengene den kjærlighet og tillit og den ærefrykt han skylder sin Gud, og henger hjertet ved det timelige godset. Han skammer seg ikke over å krenke Gud, samvittigheten og nesten, bare han kan tjene på det.

Den gjerrige vil for pengenes skyld sverge lettsindig og sette ed og plikt til side, slik vi dessverre har erfart mer enn nok av i disse grufulle tider. Han akter heller ikke gudstjenesten og sabbaten. Den ene dagen er like god som den andre for ham, bare han kan tjene penger; hans helligste dager er torgdagene, da han tar inn mest penger.

På Herrens hellige hviledag har han ikke tid til å tenke over gudelige og åndelige ting. Om han for skams skyld må gå i kirken, lar han likevel hjertet bli hjemme hos regnskapsbøkene, pungene og kistene. Og faller det et og annet korn av den himmelske sæden i hjertet hans, faller det midt blant bekymringenes og de jordiske tankenes torner og blir straks kvalt.

Det fortelles om en gnier i en by at han hadde vært til skrifte den ene dagen, men neste morgen satt over regnskapsbøkene og fordypet seg slik i dem at han glemte både kirken og Herrens høyhellige nattverd.

Gjerrigheten setter også til side den ærbødighet den skylder sine foresatte, og gjør seg ingen samvittighet av å lure og bedra øvrigheten, prestene og foreldrene sine, bare den kan ha fordel av det. Gjerrigheten gjør mange mennesker til mordere og røvere, til tyver, forrædere og bedragere; den styrter mange i ukyskhet og urenhet; den undertrykker de fattige og gjør urett mot enker og farløse;

den bøyer retten og tar imot gaver mot den uskyldige; den skammer seg ikke over noen løgn, noe svik eller bedrageri, bare den har nytte av det; den er ubarmhjertig og hard mot dem som er i nød. Kort

sagt, den er en træl av djevelen, som har dens hjerte i sin makt og holder den fanget i gylne lenker for at den skal gjøre hans vilje.

Denne lasten er i våre dager svært utbredt i kristenheten, så en kanskje finner få hus og hjerter der den ikke har sneket seg inn og hersker i det skjulte eller åpenlyst. Likevel finner en ingen som vil innrømme at han er gjerrig. Alle regner det for en skam å bli kalt gjerrig, for gjerrigheten har mange kapper å dekke seg med.

En er ikke gjerrig – en går bare sparsomt om med det en har. En må jo tjene sitt brød på ærlig vis. Det er trange tider, så en får nok være på farten sent og tidlig om en vil slå seg skikkelig igjennom med sine. En må sørge for sine egne. Det må jo være handel og vandel i verden. En får søke sin fordel så godt en kan. Den som ikke vil ha øynene oppe, må ha pungen oppe. En må leve og opptre etter sin stand. Og hvem kan regne opp alle de påskuddene en bruker for å pynte på gjerrigheten?

Dette virker så sterkt hos de fleste at når de hører av Guds ord at gjerrighet er en dødssynd, en avgudsdyrkelse og en rot til alt ondt, spør de ikke engang sin egen samvittighet om den også finnes hos dem selv. De føler seg nemlig overbevist på forhånd om at den ikke har noe rom hos dem. Derfor taler apostelen om «dekke for havesyke» (1 Tess 2,5).

Men la nå denne djevelens yngel forkle seg som den vil – den er likevel lett å kjenne etter Guds ord, bare vi vil åpne øynene og ikke bedra oss selv eller gjerne la oss bedra. En kan kjenne den for det første på hvordan godset blir vunnet og jaget etter. Den som streber så ivrig, stadig og utrettelig etter timelig gods at han glemmer gudsfrykten, kjærligheten til nesten, samvittigheten og sjelen sin – den som for vinnings skyld sverger lettsindig, forsømmer gudstjenesten, ber tankeløst og uten andakt og lar all annen øvelse i gudsfrykt ligge – han trenger ikke spørre lenge etter hvor gjerrighetens djevel bor.

Gudsfrykten bytter og handler, kjøper og selger, arbeider og strever også; men den gjør det i frykt for Gud. Den vil gjerne bli av med varene sine, men ikke med sjelen sin. Den fører husholdningen sin i stillhet; der hører en ikke skrik, banning og skjenn når det ikke går som en ønsker, og tjenerne ikke gjør det rett.

For det andre kan en kjenne gjerrigheten på hvordan godset blir eid og brukt. Den gjerriges penger er ikke i hans makt. Han har nok

kisten som skatten ligger i, men Satan har nøkkelen. Han makter ikke å gi ut noe som han ikke venter synlig og øyeblikkelig fordel av. Skal han bruke noe til gudstjenesten eller til å hjelpe dem som er i nød, har han alltid sine klager og unnskyldninger. Han er gretten og hundsk når han skal gi ut noe; han lar seg kreve lenge og betaler nødig.

For det tredje kan en kjenne den på tap og avskjed. Når den gjerrige lider et tap, er det som om et stykke ble revet ut av hjertet hans. Når et uhell rammer ham, er han ytterst utålmodig og vil ikke la seg trøste. Han elsker det timelige livet og skilles nødig fra verden.

Det finnes eksempler på gniere som på sykeleiet har hengt nøkkelen til skatten sin om halsen og befalt at ingen måtte ta den fra dem før de var døde. Noen har latt seg gi en pengesum i sengen og regnet og multiplisert med den til de utåndet. Andre har spurt etter handelen – hva den og den varen sto i, og hva godt brevene hadde å melde – mens døden satt på leppene deres. Og mange flere eksempler kunne nevnes.

Derfor skal hver og en prøve seg selv så nøye som mulig, så han ikke i det skjulte gjemmer denne slangen i sin barm! Se til, mine kjære, at hjertene deres ikke blir fanget av gjerrighet og bekymring for levebrødet! «De som vil bli rike, faller i fristelser og» Satans «snarer og mange slags dumme og skadelige lyster, som senker menneskene ned i undergang og fortapelse» (1 Tim 6,9).

Det timelige godset er ofte djevelens lokkemat, som han lokker mennesket i garnet sitt med. Det er de lyktemennene han leder dem ut i myrer og syndens søledammer med. Det er de lenkene av gull og sølv som han holder dem fanget i.

Vokt dere derfor for urettferdig vinning! Vei ikke bare pengene for å få vite om de har full vekt, men vurder også om de ikke kanskje er altfor tunge – tunge av de fattiges sukk, tårer, svette og blod, som de er presset ut av og tatt fra! Vokt dere for bestikkelser, som tyskerne kaller «Gift und Gabe» – ja, sannelig en gift som dreper sjelen og overgir den til den evige død.

Vokt dere for falske varer og for falsk mål og vekt, for alt dette er en vemmelse for Herren! Vokt dere for å undertrykke de fattige, for å snyte en enfoldig neste og for alle de påfunnene som denne verden har tenkt ut for å berike seg!

De fattige og elendige hevner seg med sukk og tårer. Og til sist viser det seg at en vinningssyk bedrager aldri har bedratt noen verre enn seg selv, for han har skilt seg selv fra sin sjel og sin salighet.

Brasilianerne, et barbarisk folk i Sør-Amerika, henger ikke bare ganske store og helt verdiløse steiner, som de holder for klenodier, i ørene og underleppene. De skjærer også store hull i kinnene i barndommen, så de kan bære dem der til pynt. Disse menneskene holder vi for svært dumme, siden de skamferer ansiktene sine for slikt skrammels skyld. Men er ikke de gjerrige enda dummere, når de skader samvittigheten for en ussel vinnings skyld og setter sjelen sin på spill?

Naturforskerne forteller om havørnen, som holder til ved kysten og lever av fisk, at den av og til slår klørne i en stor fisk. Men siden den ikke kan løfte den og heller ikke kan rive seg løs fort nok, blir den trukket ned i dypet av fisken og drukner. Dette er et treffende bilde på de gjerrige og urettferdige: De tror de skal få tak i et stort gode her i verden, og så styrter de seg i fordervelse og fordømmelse.

Om Rufinus, en uhyre pengegrisk og urettferdig embetsmann hos keiser Arkadius, beretter historieskriverne at han uventet ble drept og hogd i stykker av hæren, akkurat da han trodde han skulle bli utropt til keiser. En soldat hadde fått hans høyre hånd. Senene stakk ut nederst, og ved hjelp av dem visste han å styre den svært behendig og lukke den opp og igjen. Med denne hånden gikk han rundt i byen og ba om en gave i Rufinus' navn. Slik ville han vise dette menneskets gjerrighet og urett – en hånd som hadde plyndret alle.

En spansk forfatter forteller også en høyst merkverdig hendelse om Álvaro de Luna, en mektig embetsmann hos kongen av Castilla. I nærmere tretti år hadde han vært alt i alle ved hoffet, så både kongen og alle andre rettet seg etter hans vilje. Men til sist falt han i unåde og ble halshogd. Liket hans ble liggende i tre dager på rettestedet, og ved siden av var det satt en bøsse for å samle almisser til å få begravet dette mennesket, som før hadde levd i nesten kongelig rikdom og verdighet.

Dette forteller jeg for å vise at alle pengegriske, urettferdige og ugudelige mennesker likevel til sist blir tiggere, om de så har skrapt sammen aldri så mye penger. Mang en pengepuger blir fattig mens han ennå lever, og må ta tiggerstaven. Mange tigger i sine barn og

etterkommere, for det urettferdig vunne godset fører forbannelse og fattigdom over dem. Og alle vil de til sist komme til å tigge med den rike mannen i helvetes flammer om vann, ja, om en eneste dråpe til å svale tungen med.

Herren Jesus bevare oss fra dette og gi oss av nåde et nøysomt hjerte! Ham og hans himmelske Far og Den Hellige Ånd være lov, pris og takk i all evighet! Amen.

Tjuetredje preken. Om den troende sjels oppriktighet, rettsinn og sannferdighet

I Jesu navn. Amen.

2 Kor 1,12: «*For dette er vår ros: Vår samvittighets vitnesbyrd om at vi har vandret i verden, og særlig hos dere, i enfoldighet og rettsinn for Gud, ikke i kjødelig visdom, men i Guds nåde.*»

«Svikefullt er hjertet, mer enn noe annet, ubotelig sykt er det» – dødelig såret, fordervet like til døden. «Hvem kjenner det?» (Jer 17,9). Luther oversetter dette stedet slik: «Hjertet er en trassig og motløs ting; hvem kan utgrunne det?»

I randnoten har han godt forklart hva det egentlig betyr: «Når det går det ille, er det bare motløshet; når det går det vel, kan ingen styre det eller holde det i tømme i overmotet. Det forstår godt å vri seg unna og pynte på seg selv. Det er en fortvilet ond ting, dette hjertet.» At det virkelig står slik til med hjertet vårt så lenge det blir i sin naturlige tilstand, utenfor nåden, er lett å bevise.

For det første er hjertet svikefullt mot oss selv. «Alle tanker og hensikter i hjertene» er «onde hele dagen lang» (1 Mos 6,5; 8,21). Det tenker bare på svik og renkespill. Blant annet har Satan lært det å skjule sin ondskap under et vakkert ytre og å gi seg ut for å være gudfryktig, mens det i det skjulte gir seg aller mest over til sine syndige lyster. Ofte overtaler det oss til å tro at det ene eller det andre er godt, enda det er til vår største skade og setter både vår timelige og evige velferd på spill.

Hjertet er en sann Dalila, som lokker oss og dysser oss i søvn med søt tale og ved å prise den syndige lysten for oss; en sann Judas, som forråder oss med et kyss; en Dina, som går ut for å spasere og kommer vanæret og skjendet hjem igjen. Sjelen kan lignes med en rik og vakker jomfru, men hjertet, med sine medfødte begjær, med

en lettsindig og utro tjenestepike. Hun står i ledtog med frierne som er ute etter jomfruens kyskhet, og prøver med smiger og kjærtegn å overtale henne til å føye seg etter deres vilje.

Mange ganger innbiller vi oss at hjertet vårt nå er helt gudfryktig, at den syndige lysten er dempet, og at vi helt har trukket oss bort fra verden og dens syndige gleder. Men før vi aner det, svikter hjertet oss og fører oss inn i synden som i rene garn og snarer fra verden og djevelen, så vi snart ikke vet hvordan vi skal komme ut igjen.

Jeg har ofte undret meg over oldenborrene og noen andre insekter. Når en rister dem ned av trærne, blir de liggende helt stille og kryper sammen, som om de var døde; men snart begynner de å røre på seg igjen, flyr bort og gjør større skade enn før.

I dette har jeg kjent igjen og sett på den onde arten i vårt svikefulle hjerte. Ofte – særlig når Gud hjemsøker det med trengsel – gir det seg ut for å være helt gudfryktig, som om det var fullstendig død fra verden og synden. Men snart spiller det den gamle melodien igjen og begynner på nytt der det slapp.

Derfor ser Skriften det som en hard straff fra Gud når han overgir menneskene til «sitt hjertes hardhet, for at de skulle vandre i sine egne onde råd» (Sal 81,13). Og den advarer oss: «Bevar ditt hjerte fremfor alt du bevarer» (Ordsp 4,23). Vi skal altså passe godt på hjertet som på en utro tjener og en svikefull venn, ikke la det få sin egen vilje og ikke stole for mye på det.

En kirkefar sier: «Jeg har forlatt alt, men hjertet mitt vil ikke forlate meg. Akk, Herre, bevar meg for mitt eget hjerte!» Luther, den frimodige troshelten, sier at han frykter sitt eget hjerte mer enn paven og alle kardinalene. En gudfryktig teolog sier: «Tro ikke hjertet ditt for godt, men husk alltid at du har med en stor bedrager og forræder å gjøre. Ingen kan være ivrig nok i å be og våke over sitt eget hjerte og mot det.»

For det andre er hjertet svikefullt mot nesten. Da Satan talte med vår første mor, Eva, lot han som om han ville hennes beste og var henne svært velvillig; men i hjertet nærte han bare svik og mordtanker. Denne onde arten har han nå også blåst inn i menneskehjertet som sin slangesæd. Derfor finner en bare få oppriktige og trofaste hjerter som mener det ærlig og godt med nesten.

«Likesom ansikt speiler seg mot ansikt i vannet, slik finner det ene menneske sitt hjerte igjen hos det andre» (Ordsp 27,19). Luther forklarer det slik: «Likesom bildet i vannet vakler og er usikkert, slik er også hjertene. En må si: Tro det ikke!»

Mang et menneske later som om det var mitt andre jeg, mitt eget bilde, som ikke hadde noe annet ønske enn å være meg til behag og tjene meg i alle ting. Men bildet i vannet gjengir nok ansiktet vårt godt, og likevel forsvinner det straks vannet beveger seg det minste grann; slik er det også med et slikt vennskap.

Mang et menneskehjerte er som et galleple, som utenpå er vakkert gult og rødt å se på; men når en åpner det, finner en en mark eller en edderkopp der inne.

Ofte dømmer vårt svikefulle hjerte om nesten og hans sak slik en som har feber, dømmer om maten: Han synes den som smaker ham best, er den beste, selv om den ikke er det. Når hjertet vårt er fullt av bitterhet, fiendskap og misunnelse, dømmer vi ille om nesten og tror ikke at det er vi selv, men han, som har urett.

Hjertet vårt opphøyer seg selv og trykker andre ned; det smigrer seg selv og skjeller ut andre; hos nesten finner det alltid mye å klandre, men glemmer seg selv; det har velbehag i seg selv og mishag i alle andre. Derfor har vi god grunn til ikke å tro for godt om oss selv, men vel å tenke over hvilket sinnelag vi hittil har hatt mot vår neste, som det er vår plikt å elske som oss selv.

For det tredje er hjertet svikefullt mot Gud. Det nøyer seg ikke med å bedra mennesker; det vil også bedra Gud. Derfor klager han selv over at hans folk «holder seg nær til meg med munnen og ærer meg med leppene, men hjertet er langt borte fra meg» (Jes 29,13). Og om Israels folk heter det: «De bedro ham med sine ord og løy for ham med sin tunge. Deres hjerte hang ikke fast ved ham, de var ikke tro mot hans pakt» (Sal 78,36–37).

Erfaringen fra disse siste, hykleriske tider lærer oss lett å forstå dette. Akk, så vakkert menneskene snakker for Gud når de skal til skrifte og nattverd! Da heter det: «Jeg sørger av hjertet over syndene mine, jeg ber om nåde, jeg vil gjerne bedre meg.» Men snart viser det seg at det bare var ord uten hjerte, for siden viser de ingen alvor og iver for å stå imot de syndene de er vant til, og bli fri fra dem.

Guds kjære barn må sukke og klage like til døden over hvor svikefullt hjertet deres er. De vil be med inderlig andakt, og med nød og neppe har de funnet sitt flyktige, villfarne hjerte og fått det løs fra verdslige gjøremål og bekymringer. De vil bære det fram og ofre det til Gud i sann bot, uskrømtet tro og et fast forsett.

Men så merker de med smerte at det har gått sin vei før de visste av det. Når de tror at det er i himmelen og taler med Gud, flakker det omkring hit og dit og gir seg over til sine egne tanker og lyster.

Det ligner en hund som følger sin herre et stykke på veien, men snart vender om, eller i alle fall streifer hit og dit på marken og jager fugler og dyr.

Ofte er hjertet som en kokende gryte, som ser ut til å være helt full av vann; men når den tas av ilden og blir kald, er den knapt halvfull. Når vi i kirken hører en åndfull og nidkjær preken eller tar imot den hellige nattverd, synes vi ofte at hjertet vårt er fullt av tro, andakt, kjærlighet og iver; men når vi kommer ut i verden igjen, svinner alt snart bort.

Ofte trer vi også fram for Gud som om vi var helt rene og plettfrie. Som fariseeren tror vi at vi ikke har grunn til å be Gud om noe eller be om tilgivelse for noe, bare til å takke ham. Vi synes det er underlig at Gud vil kreve noe av oss, for hjertet vårt innbiller seg at vi har gjort alt vi var skyldige å gjøre.

Slik er menneskehjertet så lenge det er overlatt til seg selv. Men når det blir fornyet ved Kristus og forent med ham ved troen, begynner det av all kraft å strebe etter gudfryktig oppriktighet og rettsinn og å legge vinn på sannferdighet mot seg selv, mot Gud og mot nesten. Det ser vi av apostelens ord som vi har lest, og ut fra dem skal vi nå tale om den troende sjels oppriktighet og rettsinn. Gud gi at det må skje med rik frukt og nytte, for Jesu Kristi skyld! Amen.

Blant de herlige gavene Gud hadde gitt vår sjel før syndefallet, var også at den i alle deler var ren og uten falskhet. Den var, som vi sa i begynnelsen av dette verket, et blankt speil der det evige lyset gjenspeilet sin rene glans; den var som et slipt krystallglass fullt av rent vann, som solen skinner gjennom. Det fantes ikke noe syndig dynn, ingen flekk, ingen urenhet i den. Men ved synden er dette rene vannet blitt grumset, det blanke speilet flekket og det klare glasset fylt med

mørke. Jeg mener: Sjelen har, sammen med andre gaver, også mistet sitt rettsinn og sin sannferdighet.

Så snart de første menneskene hadde falt, «skjulte de seg for Herren Guds åsyn mellom trærne i hagen» (1 Mos 3,8). De ville gjemme seg for hans øyne som intet er skjult for. De begynte å unnskylde seg og å skyve skylden for overtredelsen over på hverandre; ja, de ville gjerne ha lagt den på Gud selv, da Adam sa: «Kvinnen som du ga meg til å være hos meg, hun ga meg av treet, og jeg åt» (1 Mos 3,12).

Fra den tid av er menneskehjertet gitt over til løgn og bedrag. Det er fullt av falskhet og tenker ut svik og list; det vil føre både Gud og mennesker bak lyset. Derfor kalles det også med full rett en stor bedrager, som vi sa ovenfor.

Men også denne ulykken blir det rådet bot på ved vår Herre Jesu Kristi nåde. Hjertet blir lutret og renset fra list ved hans Ånd, som stadig virker i det. De troende sjelene som står i samfunn med Kristus, blir daglig fornyet i sitt sinns ånd og ikler seg det nye menneske, som er skapt etter Gud i den rettferdighet og hellighet som er av sannheten. De legger av løgnen – de hater all falskhet av hjertet – og taler sannhet for Gud og mennesker (Ef 4,23 flg.).

I samsvar med dette må vi nå for det første tenke på at en troende sjel ikke kan annet enn av hjertet legge vinn på sannferdighet og oppriktighet. Nåden gjør alle hjerter den råder over, oppriktige, og renser dem fra all falskhet og løgn. Vi har ofte sagt at troen fører sjelen inn i samfunn med Herren Jesus Kristus og den treenige Gud. Derfor sier også Guds Ånd ofte om de troende at de vandrer med Gud, etter Gud og for Gud, at han bor i dem, at de er i Kristus og han i dem, og at han lever, taler og virker i dem.

Men vår Gud er en sannferdig og trofast Gud. «En trofast Gud, uten svik, rettferdig og rettvis er han» (5 Mos 32,4). Apostelen sier: «Gud er trofast, han som kalte dere til samfunn med sin Sønn, Jesus Kristus, vår Herre» (1 Kor 1,9), og likeså: «Gud er trofast. Han skal ikke la dere bli fristet over evne» (1 Kor 10,13).

Det hans munn taler, mener hans hjerte, og det oppfyller hans hender (2 Krøn 6,4). «Herrens vitnesbyrd er trofast» – uten svik, ikke blandet med falskhet og list slik ondsinnede menneskers tale er. «Herrens ord er rene ord, likesom sølv som er lutret i en smeltedigel i

jorden – sju ganger renset.» «Alle Herrens stier er miskunn og trofasthet» (Sal 19,8; 12,7; 25,10).

Og det han gjør, gjør han «i trofasthet, av hele mitt hjerte og av hele min sjel» (Jer 32,41). Så mange som Guds løfter er, «i ham har de fått sitt ja», og ved ham får de sitt amen (2 Kor 1,20).

Om vår kjære Frelser sier en åndfull teolog: «Når du for alvor vil se på den korsfestede Kristus, ser du ikke annet hos ham enn ren, fullkommen, usigelig kjærlighet. Han vil vise deg sitt hjerte og si: Se, i dette hjertet er det ikke svik og ingen løgn, men den største trofasthet og sannferdighet. Bøy hodet ditt hit og hvil ved mitt hjerte; før munnen hit og drikk av mine sår den søteste kjærlighet, som gjennom meg strømmer ut fra min Fars hjerte!» Om dette sier også Peter at «det ble ikke funnet svik i hans munn» (1 Pet 2,22).

Selv bruker han ofte ordene «Amen, amen» – «Sannelig, sannelig sier jeg dere». Med det gir han til kjenne at han taler til oss fra sin sjels dyp og trofast og hjertelig åpenbarer oss Guds vilje med vår frelse. Slik bruker også de hellige apostlene noen ganger vendingen: «Det er et troverdig ord, fullt verdt å motta» (1 Tim 1,15; 3,1; 4,9), og: «Dette er Guds sanne ord», «Disse ordene er troverdige og sanne» (Åp 19,9; 21,5). Derfor kalles han også «det trofaste og sannferdige vitne» (Åp 3,14; Jes 65,16).

Hele hans liv, hans lære, hans gjerninger, hans lidelse og død vitner om hans oppriktighet, trofasthet og sannferdighet. Han hadde ingen baktanker, men søkte med rent og oppriktig hjerte å fremme sin Fars ære og menneskenes frelse. Han lot sin side åpne, så vi skulle se inn i hans hjerte og bli overbevist om hans trofaste og uforfalskede kjærlighet.

Etter oppstandelsen viste han seg levende for de hellige apostlene og særlig for Tomas. Han viste dem sårene og naglemerkene og lot dem stikke fingrene i sårene og hendene i hans side – alt sammen av et trofast og kjærlig hjerte, for å gjøre dem og oss viss på dette. Han lot Johannes legge hodet inntil sitt bryst, som et forbilde for oss og for å lære oss at vi ikke skal tvile på hans oppriktige kjærlighet.

Han er «full av nåde og sannhet» (Joh 1,14). Han er «en prøvet stein», «en fast hjørnestein», som alle Guds hellige barn fra første stund har funnet trofast, fast og urokkelig (Jes 28,16).

Og som Herren Jesus er, slik er også hans Ånd, som han selv flere ganger kaller sannhetens Ånd. Det er ikke bare fordi han sammen med ham og Faderen er den selvstendige, evige sannhet, men også fordi han mener det trofast og hjertelig med oss og i ren kjærlighet «veileder oss til hele sannheten» (Joh 14,17; 15,26; 16,13).

Helvetes ånder er «forførende ånder» og «løgnens ånd», som har lyst til løgn (1 Tim 4,1; 1 Kong 22,22). De lokker menneskene inn i farlige villfarelser i lære og liv. Dem står sannhetens Ånd imot; han bevarer oss for villfarelser og lærer oss å vandre i sannhet og å ferdes med Gud og nesten med et oppriktig hjerte.

Gud selv er sannferdighet og elsker sannferdighet, sammen med sin kjære Sønn og Den Hellige Ånd. Da er det lett å se at heller ikke de sjelene som er forent med ham ved troen, kan annet enn elske sannferdighet i alle deler. Som deres Frelser er, han som ved troen bor i hjertet deres, slik er også de: oppriktige, enfoldige, trofaste, sannferdige og standhaftige. Som faren er, slik er barna; som Ånden er som leder dem, slik er også de.

Ordet de hører, blir forent med troen deres og forvandlet til saft og kraft i dem; det er sikkert og uten svik, og slik blir også de – som såkornet er, slik blir frukten. De lever alltid i et indre samfunn med Herren Jesus; daglig eter og drikker de i troen hans hellige legeme og blod; de legger alltid hodet inntil hans trofaste hjerte og nyter hans rene og uskrømtede kjærlighet. Hvordan kan de da være annet enn oppriktige, trofaste og sannferdige?

Dessuten vet de at Gud av hjertet hater all falskhet: «Du lar dem som taler løgn, gå til grunne. Herren avskyr den blodtørstige og svikefulle mann» (Sal 5,7).

De lærde har lagt merke til at teppene som det gamle paktens tabernakel var omspent med, måtte være kunstferdig vevd, så de var doble og så like ut på innsiden som på utsiden. Slik er det ikke med vanlige tepper: På den ene siden er de prektige og viser vakre bilder, men på den andre siden ser de stygge og formløse ut. Slik skulle de hellige teppene omkring Den Høyestes bolig ikke være, men kunstferdige og vakre på begge sider.

Dette viste at Gud ikke lar andre nærme seg sin helligdom og ikke kjennes ved andre som sine enn dem som er like innvendig som utvendig – som har et oppriktig og ærlig hjerte og øver seg i å ha en

god samvittighet for Gud og mennesker. Og dette strever alle kristne, gudelskende sjeler etter.

Derfor er heller ingenting vanligere i Skriften enn at de troende blir formant til oppriktighet og sannferdighet, rost for den og kalt etter den. Til Abraham sier Herren: «Vandre for mitt åsyn og vær ustraffelig» – oppriktig og uten svik (1 Mos 17,1).

Av Salomo krever Gud at han skal vandre for hans åsyn «som din far David gjorde, med et helt hjerte og i oppriktighet» (1 Kong 9,4). De som «vandrer ustraffelig» – uten falskhet og hykleri – «og gjør rettferdighet, som taler sannhet i sitt hjerte», som har «skyldfrie hender og et rent hjerte», får løftet om at de skal «stige opp på Herrens berg» og «stå på hans hellige sted» (Sal 15,2; 24,3–4).

Guds barn kalles de oppriktige av hjertet, de som mener det trofast og ærlig med Gud og nesten. «Lys er utsådd for den rettferdige,» sier David, «og glede for de oppriktige av hjertet» (Sal 97,11). Likeså: «Herre, gjør godt mot de gode, mot dem som er oppriktige i hjertet!» Og han legger til: «Men de som bøyer av til krokveier» – i sin vrangvilje, falskhet og svik – «skal Herren sende fra seg sammen med dem som gjør urett» (Sal 125,4–5). Den samme profeten beskriver de botferdige og troende, som Gud ikke tilregner misgjerning, slik at de er «uten svik i sin ånd» (Sal 32,2).

Vår kjære Frelser krever av sine egne at de skal være rene av hjertet, kloke som slanger og enfoldige som duer, og at de skal «bli som barn» (Matt 5,8; 10,16; 18,2–3). Det var ingen han sto imot med større alvor og nidkjærhet enn hyklerne, som prøver å bedra Gud og mennesker med et falskt skinn.

De hellige apostlene minner ofte om at vi skal «vandre i sannhet» (2 Joh 4; 1 Joh 1,6–8). Vi skal være «sannheten tro i kjærlighet» og vite at «sannhet er i Jesus»; vi skal «ikle oss det nye menneske, som er skapt etter Gud i den rettferdighet og hellighet som er av sannheten» (Ef 4,15.21.24). Vi skal «stå rene og uten lyte til Kristi dag» (Fil 1,10) og ha et «rent sinn» (2 Pet 3,1).

Og de ønsker at fredens Gud vil hellige oss helt igjennom, og at vår ånd – i alle deler, i tro, kjærlighet, håp, ord og gjerninger – «sjel og legeme» må «bevares fullkomne, ulastelige ved vår Herre Jesu Kristi komme» (1 Tess 5,23).

Likeledes har vi eksemplene til alle Guds hellige barn foran oss; de har alltid lagt vinn på å ha et oppriktig sinnelag mot Gud og mennesker. Om Noah heter det at han «var en rettferdig mann, ulastelig blant sine samtidige. Noah vandret med Gud» (1 Mos 6,9). Herren selv gir Job det vitnesbyrd at han var «en uklanderlig og rettskaffen mann, som fryktet Gud og holdt seg fra det onde» (Job 1,1.8; 2,3).

Likeså gir han David det vitnesbyrd at han vandret for ham «med et helt hjerte og i oppriktighet» (1 Kong 9,4). David taler også slik til sin Gud: «Jeg vet, min Gud, at du ransaker hjerter og har behag i oppriktighet. Av et oppriktig hjerte har jeg villig gitt deg alt dette» – alt han hadde samlet til tempelbyggingen (1 Krøn 29,17). Og et annet sted: «La rettsinn og oppriktighet verne meg» (Sal 25,21).

Da Herren hjemsøkte kong Hiskia med en dødelig sykdom, kunne han vise til at han hadde «vandret for ditt åsyn i troskap og med helt hjerte og gjort det som er godt i dine øyne» (Jes 38,3). Denne dyden blir også rost hos ektefolkene Sakarias og Elisabet; om dem heter det: «Begge var rettferdige for Gud og vandret ulastelig etter alle Herrens bud og forskrifter» (Luk 1,6).

Også apostelen Paulus jaget ivrig etter den; derfor sier han: «Jeg legger selv vinn på alltid å ha en uskadd samvittighet for Gud og mennesker» (Apg 24,16). Og i teksten vi har lest: «Dette er vår ros: Vår samvittighets vitnesbyrd om at vi har vandret i verden i enfoldighet og rettsinn for Gud» (2 Kor 1,12). Slik er det fremdeles med alle troende og alle Guds hellige barn: De kan ikke annet enn legge vinn på oppriktighet og sannferdighet.

For det andre må vi også undersøke hva slags dyd den kristne oppriktighet og rettsinn er, og hvordan det står til med den. Kort kan jeg si at den er enigheten mellom de troendes hjerte, munn og hender i å elske og tjene Gud og nesten. Eller: Den er en Åndens frukt hos Guds barn, som gjør at de legger vinn på å tjene Gud og nesten uten hykleri og falskhet, av hele sitt hjerte, av hele sin sjel og av all sin kraft, og å ha en god samvittighet både for Gud og mennesker.

I vår tekst kaller apostelen denne dyden enfoldighet – ikke slik vi sier om et enfoldig, tåpelig menneske, et enfoldig får eller et dumt dyr. Enfoldighet betyr her enhet: at hjertets begjær, tanker og lengsler er samlet i kjærlighet til Gud, i frykt for ham og i hans tjeneste. På en lutt eller et annet instrument er det mange strenger, men under spille-

mannens hånd blir de forent og føyd sammen til en yndig melodi. Slik har også mennesket mange krefter, begjær, sanser og tanker, men ved Guds nåde søker de alle i enfoldighet og sannhet å fremme Guds ære og nestens gagn.

Ildens flamme brer seg ofte vidt ut nederst, så langt den finner ved og næring, men samler seg i en spiss øverst. Slik må også den troende sjel ofte vende tankene og evnene sine mot mange slags gjøremål og forretninger; men til sist løper de alle sammen i dette ene: at den kan være Gud til behag og tjene ham uten hykleri.

Den er ikke annerledes for menneskers øyne enn i det skjulte, der ingen kan se hva den gjør, og ikke annerledes i ord og fremferd enn i hjertet. Den er alltid og overalt den samme og enfoldig, og den ønsker ikke noe mer inderlig enn at Gud vil gi den et udelt hjerte til å frykte hans navn (Sal 86,11).

Apostelen sier at han har sin samvittighets vitnesbyrd om at han har vandret i enfoldighet i sitt apostelembete. Han har ikke skjelt til sin egen ære eller bekvemmelighet, til timelig gods, menneskers gunst eller noe annet forgjengelig og jordisk. Hans eneste mål, hans endelige og eneste hensikt, og det siste målet for all hans flid og møye, har vært dette ene: å utbre Herren Jesu ære og lære og å vinne mange sjeler og føre dem til ham. Slik strever også alle andre gudelskende sjeler etter å bli funnet oppriktige, trofaste, sannferdige og nyttige for Gud og mennesker.

Apostelen bruker også et annet merkelig ord, nemlig rettsinn. Det greske ordet er dannet av sollys og dagslys. Det betegner egentlig hvordan en ting er når en holder den opp mot solen, ser nøye på den i lyset og finner den ren og ekte. Slik holder en et glass vann eller noe annet opp mot dagslyset for å se om det er grumset eller rent og klart; eller en tar fram en mynt eller en vare i lyset for å se riktig på den og enten godta den som god eller kaste den som ubrukelig og ugyldig.

Apostelen vil altså si: Om en holdt hjertet hans opp mot Guds og menneskers dom, som et glass vann mot solen, så skulle en finne en oppriktig kjærlighet til Gud og nesten der, et rent sinnelag, et hellig mål og en gudfryktig nidkjærhet, uten noe jag etter egen fordel, egen ære eller egen bekvemmelighet.

Dette må riktignok ikke forstås som om apostelen ville rose seg av å være engleren, fullkomment hellig og uten synd. Det motsatte er

kjent fra det han andre steder vitner om synden som fremdeles bodde i hans kjød (Rom 7,14 flg.).

Men i denne saken, som gjelder hans apostelembete, og etter Ånden, roser han seg av å ha vandret trofast, enfoldig og oppriktig. Det var «ikke i kjødelig visdom», så han av kjødelige grunner skulle ha gitt seg ut for å være nidkjær i Guds tjeneste og likevel i det skjulte ha søkt egen ære og vinning. Det var «i Guds nåde»: Så langt Guds nåde ga ham det, og med Den Hellige Ånds kraftige hjelp, har han bare og alene lengtet etter at Jesus, verdens Frelser, overalt måtte bli kjent, elsket og høyt priset.

Slik er nå også sinnelaget hos alle troende. De ville ikke ha noe mot at hvem som helst kunne se inn i hjertet deres og prøve det for Gud og i Ånden. De skyr ikke lyset med gjerningene sine, men lar seg gjerne granske av Gud og mennesker, etter vår Frelsers ord: «Den som gjør sannheten, kommer til lyset, for at hans gjerninger kan bli åpenbart, for de er gjort i Gud» (Joh 3,21). Og etter Davids ord: «Ransak meg, Gud, og kjenn mitt hjerte! Prøv meg og kjenn mine mangfoldige tanker» (Sal 139,23).

Når Herren Jesus spør dem, som han spurte Peter, om de elsker ham, svarer de med et barnlig hjerte, iblant også med tårer: «Herre, du vet alt, du vet at jeg har deg kjær» – eller i det minste at jeg av hjertet ønsker å elske deg og få deg kjærere dag for dag (Joh 21,17).

Når de ber, søker de ikke å bli sett av mennesker og å skaffe seg et navn blant dem ved sin andakt. De ber ikke for at folk skal høre dem ute på gaten, så de kan vinne desto større anseelse for et hellig liv. De er heller ikke pralende i ord og prøver ikke å narre Gud med komplimenter. Men de taler med ham i stillhet, i det skjulte, i barnlig enfoldighet, som med sin kjære far, og øser ut hele sitt hjerte for ham. De er mindre opptatt av munnens ord enn av hjertets andakt.

Slik var det med David, som fletter disse ordene inn i sin bønn: «Hva mer skal så David si til deg? Du kjenner jo din tjener, Herre Herre!» (2 Sam 7,20). Det er som om det oppriktige hjertet ville si: «Hva skal vi med mange ord og lange omsvøp mellom meg og deg, min Gud? Jeg vet hva jeg har i deg, og du vet hva du har i meg: Jeg har en kjær og nådig Gud og Far, og du har en tro tjener og et kjært og lydig barn.»

Mange ganger fordyper et kristent hjerte seg slik i andakten og lengselen etter Gud at det selv ikke vet at det ber. Det gir seg ikke tid til å tenke: «Se, så andektig du ber!» Det er bare og alene vendt mot Gud. Det tenker verken på det ene eller det andre, men fryder seg bare over samtalen med sin kjære himmelske Far.

Det er som øyet, som ser lyset og alle ting i lyset, men ikke seg selv. Når en vender ansiktet rett mot solen, ser en ikke sin egen skygge. Slik har heller ikke det troende hjertet, som er vendt mot Gud i bønnen, noe annet enn ham for øye; det vil ikke vite av annet enn sin Gud og hans nåde i Kristus Jesus.

Riktignok pleier Satan, de troendes smigrer, ikke å være langt borte når en gudfryktig kristen har fått nåde av Herren til å be andektig, inderlig og ivrig. Da hvisker han ham i øret: «Nei, se så andektig du har bedt! Så langt du overgår mange andre! Den og den har ikke bedt slik og kan det heller ikke.» Men den troende avviser slike tanker. Han vet godt at bønnene våre ikke er til noen nytte uten Guds nåde, uten Herren Jesu forbønn og uten Den Hellige Ånds medvirkning, og at æren, når vi har bedt andektig, ikke tilkommer oss, men Gud.

Like enfoldige og rettsinnede viser de troende seg også i andre ting som hører til gudstjenesten og et hellig liv. Er de i kirken, søker de ikke å bli sett av mennesker, men å bære seg selv fram for Gud som et levende, hellig og velbehagelig offer. Bøyer de knærne, bøyer de også sinnet og legger i ydmykhet hjertet ned for den korsfestede Herre Jesu føtter. Løfter de øynene mot himmelen, løfter de også hjertet; sukker de, kommer det fra hjertets dyp; synger og spiller de, synger og spiller de også for Herren i sitt hjerte.

Hører de en preken, søker de å ta imot ordet og bevare det «i et vakkert og godt hjerte» – et ærlig og oppriktig hjerte (Luk 8,15). De nøyer seg ikke med en lyd i ørene, ikke med prestens veltalenhet og ytre gaver. De lengter etter å merke ordets kraft og Den Hellige Ånds bevegelse på og i sitt hjerte. Det de søker her, er bare og alene å bli helligere og mer gudfryktige og å tjene Gud i hellighet og rettferdighet.

Når de gir almisse, legger de vinn på at den venstre hånden ikke skal vite hva den høyre gjør, slik Kristus sier. De vet godt at de ikke kan kreve noen annen ære for det enn den som tilkommer en tjener som bærer sin herres pung og på hans befaling gir en fattig en daler.

De gir i enfoldighet – ikke for å høste ære og ros i verden, ikke med et hovmodig hjerte og forakt for de fattige, men bare med tanke på nestens nød og Guds bud.

Slik ferdes de også i alt annet de har å utføre i sitt kall og sin stand. Er de kalt til det hellige prekeembetet, legger de vinn på å gjøre alt i enfoldighet og gudfryktig rettsinn ved Guds nåde, etter apostelens eksempel. De forfalsker ikke Guds ord med menneskeprat, kjødelig sans, verdslig visdom eller jag etter egen ære og vinning, men bærer det fram i renhet. De taler «som av Gud, for Guds åsyn i Kristus»; «ved å legge sannheten åpent fram, anbefaler» de seg «for Guds åsyn til alle menneskers samvittighet» (2 Kor 2,17; 4,2).

Rettsinnede prester er som duene, som samler det reneste kornet i kroen og siden av all makt gulper det opp og tømmer det i ungenes munn. Det de har lært av Guds Ånd og nåde, det de har samlet av Guds ord, det de har sugd av Kristi sår, og det de har lagt merke til i egen erfaring – det må de med brennende kjærlighet øse ut og gi inn i tilhørernes hjerter.

De gjør det ikke for å vinne egen ære og fordel, heller ikke for å være mennesker til behag – som mennesker, etter kjødets sans – men for å være Gud til behag og fremme menneskenes frelse. De må ikke være seg selv til behag, men bare og alene søke å være Gud, og dermed også nesten, til behag i det gode, «til gagn og oppbyggelse» (Rom 15,1–2).

Slik har heller ikke en kristen øvrighet sin egen ære, makt, rikdom, nytelse og bekvemmelighet for øye, men først og fremst Guds ære og det felles beste. Den vet at den har all sin ære og makt fra Gud og for Gud, og at makten ikke er gitt den for å skade og ødelegge, men for å bedre og bevare. Den ser ikke på undersåttene med stolte øyne og forakt, men med et farslig og kjærlig hjerte, og legger vinn på å gjete dem i all troskap og styre dem med omsorg og iver (Sal 78,72; Rom 12,8).

Og lever en troende sjel i husstanden og i ringere kår, strever den også der etter å vandre oppriktig for Gud og tjene ham med et ærlig sinn.

I en fyrstelig lysthage er det ikke bare store trær, men også små busker; ikke bare høye blomster som tulipaner, liljer og solsikker, men også lave som hyasinter, fioler og andre. Men alle blir de verdsatt, ikke etter hvor høye eller lave de er, men etter frukten og kraften i dem. Rosebusken blir ikke foraktet fordi den er lav og full av torner,

men elsket for sine edle blomsters skyld. Fiolen søker en fram under de brede bladene, og den blir høyt skattet for sin kraftige duft.

Slik blir også de som lever i ringe stand, høyt aktet og elsket av Gud, selv om de lever i mye møye, arbeid og sorg og er foraktet av verden. Det gjelder bare at de vandrer i hellig frykt for ham og oppriktig kjærlighet til nesten, og at de som Paulus legger vinn på å ha en god samvittighet både for Gud og mennesker og å ferdes i enfoldighet og gudfryktig rettsinn.

Derfor strever et troende hjerte fremfor alt etter å forvalte det kongelige presteskap rett i sitt hus. Det vil be med oppriktig hjerte og rene hender, i ånd og sannhet, og selv leve i sann gudsfrykt, uten skinnhellighet. Og det vil lede sine egne til sannheten i Kristus og bevare dem for den store likegyldigheten og det store hykleriet i verden nå.

Den viktigste oppgaven i husholdet er den gudfryktige barneoppdragelsen. Den Hellige Ånd sammenligner barna med piler (Sal 127,4), og målet for dem skal være Guds ære og kirkens vekst. Dette er det en kristen sjel med oppriktighet og rettsinn strever etter. Den lengter ikke først og fremst etter at barna skal bli store, rike og mektige i verden, men aller mest etter at de skal bli gode og gudfryktige, redskaper for Guds nåde og ære og kar for hans barmhjertighet.

En gudfryktig far sa en gang svært forstandig, da han merket at sønnen hadde et godt hode og lett for å lære: «Kan sønnen min bli doktor, unner jeg ham det gjerne – bare det skjer til hans og min Guds ære, til tjeneste for nesten, til oppbyggelse for kirken og uten å hindre hans frelse. Men jeg skal også være fornøyd om han bare blir klokker, håndverker eller bonde, når det behager min Gud og kan bli ham til større ære.»

Hittil har vi sett hvordan en troende sjel vandrer i oppriktighet og rettsinn for Gud. La oss nå videre se hvordan den legger vinn på denne edle dyden også mot nesten og mot seg selv. En troende sjel har et ærlig, oppriktig og kjærlig sinnelag mot alle, en sannferdig munn som kan tie, og en hjelpsom og trofast hånd.

Skriften har gode formaninger om dette. Den vil at vi skal være «sannheten tro i kjærlighet» (Ef 4,15). Den prøver om kjærligheten vår er ekte, ved hvor villig vi gjør vel mot de nødlidende og trengende (2 Kor 8,8). Den sier: «Mine barn, la oss ikke elske med ord eller med tunge, men i gjerning og sannhet!» (1 Joh 3,18). Den byr oss å være

kjærlige, gode, barmhjertige og medlidende mot hverandre, å legge av løgnen og tale sannhet, hver med sin neste (Ef 4,25.32; 1 Pet 3,8).

«Dette er det dere skal gjøre,» sier vår Gud: «Tal sannhet med hverandre. Døm rettferdige dommer på tinget, dommer som skaper fred. Tenk ikke ut ondt mot hverandre i hjertene» (Sak 8,16–17). «La deres tale være ja, ja – nei, nei!» (Matt 5,37).

Etter dette retter et sant kristent hjerte seg. Det ferdes med sin neste i oppriktig kjærlighet og usminket trofasthet; det munnen taler, mener hjertet, og det oppfyller hånden. Det hater av hele sin sjel alle falske komplimenter og forstilte ord; løgn og bedrag synes det er en vederstyggelighet. Det er ikke falskt og lettsindig, men oppriktig og standhaftig.

Sine venner er det tro i nød og død; det gleder seg med dem når det går dem godt, og sørger med dem når det går dem ille. Det roser det som fortjener ros, og klandrer det som fortjener klander, men med sømmelig beskjedenhet og vennlighet. Slik det oppfører seg mot nesten når han ser det, slik er det også bak hans rygg.

For å framstille et trofast menneske tegnet de gamle en fersken sammen med et blad fra samme tre. Ferskenen har form som et hjerte og bladet som en tunge, og med dette ville de vise at et slikt menneskes tunge og hjerte stemmer overens. Slik er det også med alle Guds sanne barn: Hjertet og tungen deres er ett. Naturforskerne forteller at frukten og bladene på palmetreet veier like mye. Derfor kan det være et vakkert bilde på en trofast og ærlig mann, som ikke lover mer enn han holder, og hvis gjerninger stemmer med ordene hans.

Et gudfryktig menneske er som sin Frelser, som den himmelske brud sammenligner med et tre som gir ikke bare skygge, men også frukt til forfriskning (Høys 2,3). Det gir ikke bare håp med gode ord, som en skygge i trengselens hete; det gir også frukt og holder i gjerning det det har lovet. Det er ikke som et ur som går feil, der viserne viser noe annet enn slagene, og ingen av delene stemmer med solen. Det er som et velstilt solur, som retter seg helt etter det himmelske lyset og ærlig viser solens gang og hva tiden er.

Særlig hater en troende sjel sladder og baktalelse, og den vil aldri la seg bruke til å lyve på sin neste eller tale ille om ham bak hans rygg. Tvert imot dekker den over hans skam så langt det kan skje med god samvittighet, og tyder alt til det beste.

Den vet hvor alvorlig vår Gud taler mot denne lasten: «Din munn slipper du løs med ondt, og din tunge spinner svik. Du sitter og taler mot din bror, du baktaler din mors sønn. Dette har du gjort, og jeg har tidd. Du tenkte jeg var som du. Men jeg vil straffe deg og stille det fram for dine øyne» (Sal 50,19–21). Derfor gjør den sitt ytterste for å unngå den.

Den vil heller ikke låne øre til noen baktaler. Den vet at både baktaleren og den som hører gjerne på ham og fester lit til ham, tjener djevelen – den ene med tungen, den andre med ørene.

Slik finner den heller ingen glede i erting og spott – «agering», som verden kaller det nå for tiden. Den vil ikke gjøre noen til latter og såre ham med spisse ord. Den vet godt at forstanden og munnen ikke er gitt oss for å vanære, spotte og bedrøve vår enfoldige neste, men for å forsvare, trøste, oppbygge og bedre ham.

Den vet at en med slik oppførsel volder nesten sorg eller vrede, gir de kjødelig sinnede noe å le av og djevelen noe å glede seg over, og selv pådrar seg ansvar hos Gud. Derfor vil den ikke ha noe samfunn med den ugudelige verden i dette.

Den legger vinn på å ha en vennlig, lærerik, trøsterik og oppbyggelig tunge, som sin Frelser. Straks tenker den ved seg selv: Er dette tale som stemmer med min kristendom, som min Jesus og hans Ånd gir meg inn? Er den oppbyggelig, lærerik og sann? Tør jeg forsvare den på den ytterste dag for Jesu Kristi domstol?

Og alt dette stemmer med det den kongelige profeten sier: «Prøv meg, Herre, og gransk meg, ransak mine nyrer og mitt hjerte. For din miskunnhet er for mine øyne» – jeg tenker ofte på hvor hjertelig godt du mener det med oss mennesker, og derfor avskyr jeg all falskhet – «og jeg vandrer i din sannhet. Jeg sitter ikke sammen med løgnere, og går ikke i lag med falske mennesker» – med de slu menneskene som skjuler et svikefullt hjerte under vennlige ord og fakter. «Jeg vasker mine hender i uskyld» – når jeg har stått opp om morgenen og skal vaske meg, setter jeg meg av hjertet fore å vandre hele dagen i uskyld, oppriktighet og gudfryktighet (Sal 26,2 flg.).

Det stemmer også med det den hellige apostelen sier: «La kjærligheten være uten hykleri! Vær varmhjertet mot hverandre i broderkjærlighet! Ha ett sinn innbyrdes! Legg vinn på det som godt er for alle menneskers øyne!» (Rom 12,9 flg.).

«Gjør min glede fullkommen, så dere har det samme sinn og den samme kjærlighet, ja, med én sjel har det ene sinn. Ingen må bare se på sitt eget, men enhver må også ha de andres gagn for øye – så dere kan være uklanderlige og rene, Guds ulastelige barn midt i en vrang og forvendt slekt. Dere skinner blant dem som lys i verden» (Fil 2,2.4.15).

«For øvrig, brødre: Alt som er sant, alt som er ære verd, alt som er rettferdig, alt som er rent, alt som er verd å elske, alt som folk taler vel om, alt som duger og er ros verd – gi akt på det!» (Fil 4,8).

Endelig er en troende sjel også oppriktig mot seg selv. Ved Guds nåde har den innsett at egenkjærligheten er årsak til stor blindhet, falsk trygghet og ubotferdighet; derfor sparer den ikke seg selv. Den gransker sitt hjerte i oppriktighet. Den prøver jevnlig sitt sinn, sine gjerninger, beslutninger, begjær og tilbøyeligheter – ikke etter egen innbilning, men etter Guds hellige ord. Det er dens speil, som ærlig viser den flekkene og manglene.

Finner den da noe som er galt og ikke stemmer med dens kristendom, vil den ikke unnskylde det, gjøre det mindre eller pynte på det. Den vil fritt og åpenhjertig erkjenne og bekjenne det for Gud, og når det trengs og samvittigheten krever det, også for mennesker. Den vil gjøre seg selv til skamme og erklære at den selv har urett.

Er den kommet i strid med nesten, lar den samvittigheten granske saken i frykt for Gud og som for Guds åsyn, og da går dommen som regel mot den selv. Til sitt eget hjerte, som en svikefull og løgnaktig tjener, fester den ingen lit; den vet godt at den ikke har noen større fiende. Derfor går den rett på sak og gjør heller seg selv til skamme enn andre.

Slik formaner vår Gjenløser: «Om noen vil komme etter meg, da må han fornekte seg selv» (Luk 9,23). Og hans apostel sier at vi ikke skal «være oss selv til behag», likesom heller ikke Kristus levde seg selv til behag, men «enhver av oss skal være til behag for sin neste, til gagn og oppbyggelse for ham» (Rom 15,1–3).

For at det vi hittil har hørt om den troende sjels oppriktighet, skal bli oss alle til desto større gagn, la oss igjen prøve vår tro og kristendom etter denne læren, så vi ikke bedrar oss selv med et falskt skinn.

Først ber og formaner jeg dere alle i Herren Jesus, som har elsket dere og gitt seg selv for dere: Ta denne saken dypt til hjertet! Tro ikke

at jeg her har lagt fram noe som er overflødig og ikke så helt nødvendig for en sann kristendom. Vær fullt overbevist om at oppriktighet, rettsinn og sannferdighet er en Åndens frukt som med nødvendighet følger av troen, og at ingen kan være Gud til behag uten den.

For er det sant – og det blir sant i all evighet – det David sier: «Jeg vet, min Gud, at du ransaker hjerter og har behag i oppriktighet» (1 Krøn 29,17), så må det også være sant at han er mot falskhet, og at Herren avskyr den svikefulle, slik han uttrykkelig sier et annet sted (Sal 5,7).

Tenk også over det ordet han sier: «Se, du har lyst til sannhet i det innerste av hjertet!» (Sal 51,8). Du krever av oss et oppriktig, hellig og ustraffelig hjerte; du vil at det ikke skal være svik i vår ånd. Du krever inderlig anger og oppriktig bekjennelse av syndene våre, et ydmykt, sønderbrutt og knust hjerte, en sann og uskrømtet tro og et hellig, fast og urokkelig forsett om å vende seg bort fra synden og vandre på dine stier. Du vil at det indre i oss skal stemme med det ytre i sannhet.

La oss samtidig tenke på at alle de som ikke har et hjerte som er «rett for Gud», ikke har «noen lodd eller del» i livets ord (Apg 8,21). Og la oss så bestemme oss for om vi vil legge vinn på oppriktighet for Gud og mennesker eller ikke!

Dette er så mye viktigere nå som hykleri, falskhet og løgn har bredt seg slik i verden og vunnet slik yndest og anseelse at de nesten ikke lenger regnes for synd. Ja, en ser det til og med som en kunst og en visdom å gi seg ut for noe annet enn en er i hjertet, og å tale og handle annerledes enn en tenker.

De fleste kristne i våre dager «har skinn av gudsfrykt, men fornekter dens kraft» (2 Tim 3,5). De er hyklere og mener det ikke riktig alvorlig med sin kristendom. De går i kirken, hører Guds ord, går til skrifte og til den høyhellige nattverd, og de vil på ingen måte regnes for ukristne. Men hjertet blir likevel uforandret; de fortsetter i sine syndige vaner og vil være kristne enda de lever ukristelig og ugudelig.

Om deres omvendelse kan en godt si det samme som Guds Ånd en gang sa om Israels folk: Den troløse Juda vendte ikke tilbake til meg «av hele sitt hjerte, men hun bare hyklet» (Jer 3,10). «De bedro ham med sine ord og løy for ham med sin tunge. Deres hjerte hang ikke fast ved ham, de var ikke tro mot hans pakt» (Sal 78,36–37).

De lover ham stadig at de vil bli gudfryktige og bedre sitt liv, men har aldri for alvor strevd etter å leve etter et slikt løfte. De mener kanskje også at de allerede er så gudfryktige som en kan kreve, og at de derfor ikke behøver å bekymre seg.

Slik går verden i dag til skrifte uten bot og tror uten tro. De er kristne uten kristendom og Guds barn uten barnlig lydighet. De roser seg av Kristus, men vil ikke følge etter ham; de trøster seg med hans hellige, utøste blod, men vil ikke vite av hans Ånd og sinn.

Slik er vår tids skinnkristne lik sodomaeplene som vokser ved Dødehavet, der Sodoma og Gomorra en gang lå. Utvendig ser de vakre ut som annen frukt, men innvendig er de fulle av aske. De er som en løsaktig pike som har kastet bort sin ære, men likevel bærer brudekrans og pynter seg med den. De er som djevler som viser seg i Samuels kappe og skikkelse, og som nattuglene som holder seg stille om dagen, men om natten svermer omkring og røver det de kan få tak i.

Man har funnet opp en slags bilder som noen kaller dreiebilder, fordi en kan dreie dem slik at det straks, etter at en har sett et lam, kommer fram en løve eller et annet glupsk dyr. Slik er også de kristne i våre dager: i kirken, i skriftestolen og ved alteret er de som lam, men hjemme og på gaten som løver eller bjørner.

Gregor av Tours forteller at en sendemann fra kongen av Spania ved navn Agilanus, som var arianer, kom innom kong Kilperik av Frankrike på gjennomreisen. Da sa han til kongen at de hadde et ordtak hjemme hos seg: Når en gikk mellom en kristen kirke og et hedensk alter, gjorde det ingenting om en knelte for dem begge.

Slik er også verden i dag sinnet. Den vil på én gang tjene Gud og djevelen. Den vil holde seg til Kristus og trøste seg med ham, men vil ikke av den grunn gi slipp på synden og dens gleder. Går den forbi et kors, vil den vise det ærbødighet; men får den øye på et vertshusskilt, vil den heller ikke forakte det.

Dere forstår nok, mine kjære tilhørere og lesere, hva jeg mener. Det er det jeg så ofte har sagt: Verden i dag vil være kristen og ugudelig på én gang – og det er ikke annet enn bare hykleri og ubotferdighet.

Skammer verden seg i våre dager ikke over å narre Gud og føre ham bak lyset så godt den kan, hvor mye mindre skammer den seg da over å gjøre det mot mennesker! Falskhet, løgn og bedrag er blitt så

alminnelige at det ville bli lite eller ingenting igjen om en skulle skille dem ut fra det som i dag blir gjort. I disse tider er det ingen skam å bedra, bare å bli grepet i bedrageriet. De fleste mennesker legger ikke vinn på å føre et uklanderlig liv, bare et som er godt tildekket.

En berømt mann har sagt at slik pregingen på myntene stadig blir vakrere, mens innholdet av edelt metall og verdien blir ringere, slik blir menneskene for hver dag klokere og sluere – men på bekostning av sitt indre verd, sin troskap og redelighet.

Hvordan det går for seg blant de mektige og store, er vel kjent. Nesten daglig må en til sin sorg se hvordan de med påstander om troskap og redelighet, med forsikringer og forklaringer, med sendemenn, forbund og avtaler nesten bare søker å bedra og styrte hverandre på en ubemerket og høflig måte. Dette, og den store falskheten verden bruker i rettssaker, i handel og andre næringer og forhandlinger, har ført dit at den gamle kristne redeligheten, den fromme enfoldigheten og den gudfryktige oppriktigheten blir sett på som dårskap – ja, som en last og en uskikk.

Enkelte steder i kristenheten er det kommet så langt at når en vil beskrive et narraktig, enfoldig og tåpelig menneske, sier en at han er en god kristen. Den djevelske falskheten har en derimot løftet opp på ærens høyeste trone. Når en vil rose noen framfor andre, sier en at han er en framifrå statsmann, en klok verdensmann, et kvikt og rådsnart hode. Det betyr – om vi skal tale rett ut og oppriktig, slik emnet vårt krever – et brukbart og prektig redskap for Satan til å bedra og bedrøve mange mennesker.

Slik sa Scioppius om sendemannen til en stor konge at han var en slu mann, sendt utenlands av sin herre for å lyve og bedra dyktig og tappert til gagn for kongen og hans rike.

Skriften har bemerkelsesverdige ord og sørgmodige klager om dette. Hos Jesaja sier de ugudelige: «Vi har gjort løgn til vår tilflukt og svik til vårt skjul» (Jes 28,15). Dette trenger ingen stor forklaring når en ser hvordan verden ferdes i våre dager.

Har noen en dårlig sak eller et urettferdig forehavende, vil han ikke betale sin neste eller på annen måte skade ham, da er løgn og falskhet hans tilflukt og skjul. Han trenger bare å kjøpe seg en gjennomtrent lovtrekker for penger. Så vil nok han forstå å legge saken i så mange

folder, gi den en slik farge og trekke den så i langdrag at motparten skulle ønske han var den kvitt og aldri hadde begynt på den.

Om slike mennesker kan en med rette si som Elia sa om Akab, at de har solgt seg «til å gjøre det som er ondt i Herrens øyne» (1 Kong 21,20).

En anerkjent rettslærd har med rette kalt deres knep og streker forgylte løgner. Lik legenes forgylte piller som renser magen, feier de pungen så ren at mange mister hele formuen sin. Heller ikke er det uten grunn at en utenlandsk teolog har dømt slik: De endeløse rettssakene med sine listige renker og utsettelser er en sann skamplett på kristenheten, for maurerne og muhammedanerne kan avgjøre og bilegge sine rettstvister på en time, uten utsettelser, opphold og anke til høyere domstoler.

Om dem skriver en annen lærd mann: Når noen har en sak mot en annen, trenger han ikke engang en rettsbetjent for å kalle inn motparten. Han går selv til ham og stevner ham for Guds domstol – slik kaller de øvrigheten, som holder dom i Guds sted. Den andre våger ikke å gjøre den minste innvending mot en slik stevning, men går straks med saksøkeren til dommeren, som de kaller kadi.

Han er alltid rede til å høre partene og sitter for det meste utenfor døren eller i forgården til huset sitt under et skjermtak. Partene trenger ingen sakfører til å legge fram saken; hver taler selv for seg så godt han kan. Er det vitner til stede, blir de straks avhørt, og så følger dommerens kjennelse. Ved den blir det ubrytelig stående, og som regel er de godt fornøyd med den.

Men jeg vender tilbake til de klagene som Den hellige skrift fører over menneskenes falskhet og ondskap. Hos Jeremia sier Gud: «For det finnes ugudelige blant mitt folk. De legger seg på lur, likesom fuglefangere dukker seg ned. De setter ut snarer og fanger mennesker. Som et bur er fullt av fugler, slik er deres hus fulle av svik. Derfor er de blitt store og rike. De er blitt fete, de glinser, de strømmer over av ondt. De dømmer ikke rett i noen sak, ikke i den farløses sak så de fremmer den. Og fattigfolk hjelper de ikke til å få sin rett» (Jer 5,26–28).

Og et annet sted: «De spenner sin tunge som en bue til løgn. Ikke på redelig vis er de blitt sterke i landet, men fra ondt til ondt er de gått fram. Og meg kjenner de ikke, sier Herren. Vokt dere, hver for sin venn, og stol ikke på noen bror! For hver bror er en listig bedrager,

og hver venn går omkring og baktaler. De bruker svik, hver mot sin venn, og sannhet taler de ikke. De har lært opp sin tunge til å tale løgn. De har trettet seg ut med å gjøre urett. Du bor midt i svik. I sin svik vil de ikke kjenne meg, sier Herren» (Jer 9,3–6).

Slik sier også David om de ugudelige byene: «Dag og natt går de omkring den oppe på murene, og ondskap og ulykke er inne i byen. Fordervelse er der inne, undertrykkelse og svik viker ikke fra dens torg» (Sal 55,11–12).

Og om de falske menneskene: «Løgn taler de, hver med sin neste. Med falske lepper, med tvesinnet hjerte taler de» – de har ett på tungen og et annet i brystet (Sal 12,3). «De har sin lyst i løgn. Med sin munn velsigner de, men i sitt hjerte forbanner de» (Sal 62,5). «Sin onde rådslutning gjør de fast. De taler om hvordan de vil legge skjulte snarer, de sier: Hvem ser dem? De tenker ut ugjerninger: Vi er ferdige, planen er uttenkt! – Ja, dype er menneskenes tanker og hjerter» (Sal 64, 6–7).

Men hvorfor skulle vi hope opp mange slike ord, når de finnes overalt? Vi bør likevel legge merke til at nesten overalt der Skriften klager slik over menneskenes falskhet, legges det også til en trussel. Ved det siste ordet vi siterte, står det: «Da skyter Gud sin pil mot dem, plutselig blir de såret. Deres tunge får dem til å snuble. Alle de som ser dem, rister på hodet» (v. 8–9).

Hos Jeremia finner vi disse ordene: «Skulle jeg ikke straffe slikt, sier Herren. Skulle min sjel ikke hevne seg på et folk som dette?» (Jer 5,29). Hos Hosea leser vi: «Det finnes ingen sannhet og ingen kjærlighet og ingen gudskunnskap i landet. De sverger og lyver, myrder og stjeler og bryter ekteskapet … Derfor skal landet sørge, og alle som bor der, skal tæres bort» (Hos 4,1–3).

Menneskenes falskhet mot hverandre er altså svært stor i disse siste tider, som sagt. Likevel mener en med rette at intet bedrag er så alminnelig som selvbedraget, og at de ugudelige ikke er falskere mot noen enn mot seg selv. For tross all ondskapen, all løgnen og alt sviket er alle fulle av trygghet og ubotferdighet. Hver og en har behag i sin egen vei og sin egen ferd, og bare det gir penger, gjør en seg ingen videre bekymring.

Om så Guds ord og hans nidkjære tjenere tordner og lyner mot hykleriet og falskheten, prøver likevel hver og en å få sitt hjerte til å

tro at det ikke gjelder ham. Her er ingen samvittighetsprøvelse, ingen ransakelse av eget liv og levnet, ingen frykt for Guds vrede, ingen forandring eller bedring. Imens lover en seg selv det evige liv og tror ikke at himmelen kan slå feil – enda en alle sine dager har kjempet for helvete og aldri hatt et oppriktig og redelig sinn mot Gud eller nesten. Å Jesus, du trofaste og dyrebare hjerte, bevar oss så vi ikke blir viklet inn i verdens ugudelige vesen!

Nå da, dere kristne sjeler, la dere ikke nøye med å høre denne framstillingen og disse sørgmodige klagene. Bli heller desto ivrigere og omhyggeligere til å prøve og ransake dere selv! Falskhetens giftige, om enn søte damp har bredt seg overalt; kanskje er også deres hjerte allerede smittet av den. Kanskje er deres omvendelse, tro, andakt, bønn, kirkegang og gudsdyrkelse ikke annet enn hykleri og vil ikke holde stand for Guds domstol. Kanskje har dere bare gudsfryktens skinn, men ikke dens kraft. Kanskje er dere det ufruktbare fikentreet som nok har blader og ser godt ut, men ingen fikener (Matt 21,19; Luk 13,6).

Krystall og is ligner mye på hverandre, så en knapt kan skille det ene fra det andre. Men når solen og ilden kommer til dem, smelter isen og blir til vann, mens krystallen blir stående. Slik er det også med den sanne og den falske kristendom, med gudsfrykten og skinnhelligheten. I denne verden og for menneskenes øyne ligner de mye på hverandre og kan knapt skilles fra hverandre. Men når de kommer for Guds dom, blir det åpenbart hvilken av dem som er sann og ekte.

Mange i vår tid kan ikke tenke seg at deres gudsdyrkelse og kristendom er hykleri. De lar seg ikke overtale av noen prest til å prøve seg selv eller bedre seg, hvor tydelig han enn viser dem at det er nødvendig. De tror de er gode kristne og skal bli salige fordi de oppfører seg som andre kristne, går i kirken og til alters, leser, ber og synger – prestene får si hva de vil.

Men de burde tenke på hva vår kjære Frelser har sagt til advarsel for oss om den forferdelsen noen skal gripes av på den ytterste dag, eller når de går ut av verden, når de ser seg forstøtt og utestengt fra hans rike.

Ett sted sier han: «Mange skal si til meg på den dagen: Herre, Herre! har vi ikke profetert i ditt navn, drevet ut onde ånder i ditt navn og gjort mange kraftige gjerninger i ditt navn? Men da skal jeg åpent si til

dem: Jeg har aldri kjent dere. Vik bort fra meg, dere som gjorde mot loven!» (Matt 7,22–23).

Og et annet sted sier han at når døren er stengt, skal mange stå utenfor og banke på og si: «Herre, lukk opp for oss! Og han skal svare og si til dere: Jeg vet ikke hvor dere er fra. Da begynner dere å si: Vi åt og drakk for øynene dine, og du lærte på gatene våre. Men han skal svare: Jeg sier dere» – og ved det blir det – «Jeg vet ikke hvor dere er fra. Gå bort fra meg, alle dere som gjorde urett» (Luk 13,25–27).

Slik skal også mange av oss si på den store dagen: Herre, vi har da gått til ditt hellige bord og tatt imot ditt hellige legeme og blod; du har da undervist oss i kirker og skoler. Skal ikke det komme oss til gode? Skal vi bli stengt ute fra himmelen, som vi så sikkert trodde vi skulle eie?

Men ak, jeg frykter at det også til dem skal lyde: «Jeg har aldri kjent dere. Vik bort fra meg, dere som gjorde mot loven!» Å, hvor forferdelig skal ikke denne uventede dommen bli for dem! Å, hvor grusomt skal de ikke skremmes når de, som trodde de var på den rette og korteste veien til himmelen, oppdager at de har gått feil og står utenfor helvetes åpne porter!

Jeg må innrømme at mens jeg skriver dette, grøsser det i huden min, og hjertet blir engstelig i meg. For i disse ordene ser jeg et bevis på vår Frelsers store alvor, mens jeg hos oss selv dessverre ikke finner annet enn kulde, likegyldighet og trygghet. Det er ingenting vi bekymrer oss mindre for enn saken om vår salighet.

Vi har hørt at vi blir rettferdiggjort og frelst av Guds rene og bare nåde, for Jesu Kristi dyre blods og fortjenestes skyld, som gripes i troen. Der lar vi det bli. Vi undersøker ikke videre hva slags hjerter det er som har den sanne tro og kan ta imot Jesu hellige blod, hva som er troens egentlige kjennetegn og dens sanne vesen, og hvordan den viser seg i den daglige kampen mot Satan, verden og det syndige kjødet.

Vår Frelser og hans apostler sier: «Omvend dere og tro på evangeliet!» (Mark 1,15; Luk 24,47). Det første legger vi ikke merke til og ser på som noe som ikke angår oss; det andre tilegner vi oss derimot med et trygt og ubotferdig hjerte. Slik skiller vi det Gud har føyd sammen, og tar oss makt til å velge ut og beholde de deler av Guds orden som behager oss, og vrake og forkaste andre.

Vel, hver den som mener det alvorlig med sin salighet, vil være enig med meg i dette og gjerne innrømme at en grundig prøvelse av vår kristendom er høyst nødvendig. Og da vil han heller ikke lenger utsette den og skyve den fra seg.

For at denne prøvelsen kan bære desto mer frukt og nå helt ned til grunnen i vårt ustadige og svikefulle hjerte, vil vi ennå si litt om hvordan en kan kjenne hjertets oppriktighet for Gud og hykleriet, og skille dem fra hverandre. Det er sikkert at hykleriet har svært mye felles med den oppriktige gudsfrykt. En skinnkristen kan mange ganger drive det så langt i enkelte ting som hører med til den sanne kristendom, at både han selv og andre tror seg helt forvisset om at det er sannhet i Kristus hos ham.

Han kan ha lært å kjenne rettferdighetens vei (2 Pet 2,21) og offentlig bekjenne seg til troen og Guds kirke, slik som trollmannen Simon (Apg 8) og mange andre. Det kan hende han har lyst til å høre Guds ord og tar imot det med særlig andakt, og at ordet også setter noe i bevegelse hos ham – forferder eller trøster, bedrøver eller gleder ham. Slik sier vår Frelser om noen at de «tar imot ordet med glede når de hører det … De tror til en tid, men i prøvelsens stund faller de fra» (Luk 8,13).

Slik fortelles det om Akab at da han hadde hørt profeten Elia forkynne Guds vrede og straff, «flerret han klærne sine og la sekk omkring seg og fastet. Og han sov i sekk og gikk stille omkring» (1 Kong 21,27). Og om den romerske landshøvdingen i Judea, Feliks, fortelles det at da Paulus «talte om rettferdighet og avhold og den kommende dom, ble Feliks forferdet» (Apg 24,25).

En hykler kan også ha kommet så langt at han må innrømme at hjertet hans er overbevist om sannheten og vil følge den. Slik sies det om Agrippa at da han hadde hørt Paulus legge fram den kristne tro, sa han: «Det mangler lite på at du overtaler meg til å bli en kristen!» (Apg 26,28).

En skriftlærd sa til Herren Jesus: «Mester, jeg vil følge deg hvor du så går!» En annen kom fram til ham og sa: «Gode Mester, hva godt skal jeg gjøre for å få evig liv?» Men da Herren bød ham å forlate alt og følge ham, elsket han sin rikdom høyere enn ham og gikk bedrøvet bort (Matt 8,19; 19,16).

Det finnes eksempler på at hyklere har hørt på Guds ord og hans tjenere med særlig andakt og glede, adlydt dem i mye og lagt vinn på en god og ærbar ferd.

Om profeten Esekiels tilhørere sier Herren til ham: «Alle sier de til hverandre: Kom og hør hva det er for et ord som kommer fra Herren! Så kommer de til deg i store skarer. De setter seg foran deg som mitt folk og hører dine ord, men de lever ikke etter dem. Med sin munn taler de mye om kjærlighet» – de roser dine gaver og prekener, slik tilhørerne i oldkirken pleide å rose biskopene og prestene med høye tilrop når det forekom noe særlig i talen som behaget dem – «men deres hjerte har lyst til urettferdig vinning» (Esek 33,30–31).

Slik fortelles det også om Herren Jesu landsmenn at de undret seg over de nådens ord som lød fra hans munn – enda de kort etter ville styrte ham ned fra toppen av fjellet som byen deres var bygd på (Luk 4,22). Om Herodes leser vi likeså at han gjerne hørte Johannes døperen, at han var redd for ham fordi han visste at han var en rettferdig og hellig mann, og at han holdt sin hånd over ham (Mark 6,20).

Vi leser også om hyklere som har bedt gudfryktige mennesker om forbønn, bekjent sine synder og bedt om tilgivelse. Slik fortelles det om farao at han sa til Moses og Aron: «Jeg har syndet mot Herren deres Gud, og mot dere. Men tilgi meg nå min synd denne ene gangen, og be til Herren deres Gud» for meg (2 Mos 10,16–17). Slik sa også trollmannen Simon til Peter og Johannes: «Be dere til Herren for meg, for at ikke noe av det dere har sagt, må komme over meg!» (Apg 8,24).

Det kan også hende at de gir ganske mye til gudstjenesten og de fattige. Slik sier Gud Herren til sitt folk, som likevel levde i stort hykleri: «Jeg vil ikke irettesette deg for dine slaktoffers skyld – dine brennoffer er alltid for meg» (Sal 50,8). Og et annet sted: «Hva skal jeg med alle deres mange slaktoffer? sier Herren. Jeg er mett av brennoffer av værer og av fett fra gjøkalver. Blod av okser og lam og bukker har jeg ikke lyst til» (Jes 1,11).

Vi vet også at fariseeren, den store hykleren, skryter av at han ikke bare førte et ærbart liv og ikke var som andre mennesker – røvere, urettferdige, horkarer – og at han fastet to ganger i uken, men også at han ga «tiende av alt» han tjente (Luk 18,11–12). Et annet sted nevnes det likeså at hyklerne ga rikelige almisser, delte dem ut i synagogene og på gatene og kalte de fattige sammen til det med basun (Matt 6,2).

Alt dette har jeg villet nevne for at vi ikke skal gå lunkent og likegyldig til verks når vi prøver vår kristendom, og ikke straks slå oss til ro og holde oss forvisset om saligheten fordi vi finner noe av dette hos oss. For som sagt bekjenner også hyklerne seg til det kristne navn og den rette gudstjeneste. De regnes av seg selv og andre som troende, de møter i kirkene og forsamlingene for å høre Guds ord, og mange ganger kjenner de hjertet overbevist, rørt og grepet av ordet. De fører et anstendig ytre liv, faster, ber, gir almisser, vokter seg for grove synder og lignende.

Men dette er ennå langt fra den sanne kristendom, og med dette alene er det ikke gjort. Mange tusen som har gjort alt slikt, og kanskje mer til, ligger i helvete og roper evig ak og ve over sine arme sjeler. Derfor er det høyst nødvendig at vi nå kort nevner de egentlige kjennetegnene som hykleriet kan skilles fra den oppriktige gudsfrykt ved.

For det første er en sann kristen omhyggelig med sitt hjerte og dets fornyelse. Han legger nok også vinn på å ferdes varsomt og gudfryktig i det ytre for menneskene, men hans største omsorg gjelder det indre. Han ønsker ingenting heller enn å tjene sin Gud, som ransaker hjerter og nyrer, med oppriktig sjel, av hele sitt hjerte og av all sin evne.

En hykler bekymrer seg derimot mest om det ytre og bryr seg lite om hvordan det står til i hans indre. Det ser en av fariseeren vi nettopp nevnte. Han så bare på sin ytre ferd og ga ikke akt på hjertets blindhet, hovmod, trygghet og lignende (Luk 18,11–12).

Hykleriet er som malernes og billedhuggernes kunst, som bare gjengir et menneskes ytre skikkelse i farger eller i et bilde av tre eller stein. Oppriktigheten er derimot som naturen: den begynner med å danne hjertet og det indre, til den også når det ytre, og gir ikke bare skikkelse, men også liv. Den sanne tro skaper en kristen som er helliget helt igjennom, lik et bilde av rent gull. Hykleriet nøyer seg derimot med skinnet og ligner et bilde av tre eller et annet simpelt stoff som er forgylt utenpå.

For det andre har en sann kristen det faste og standhaftige forsett aldri å gjøre noe mot sin Gud eller handle mot sin dåpspakt og sin samvittighet. Dette forsettet tar han opp igjen hver dag. Han har bestemt seg for alltid og overalt å vise seg som en Guds tjener og en

Jesu Kristi etterfølger, enten verden liker det eller ikke, og enten det bringer ham gunst eller ugunst, gagn eller skade, ære eller skam.

Han vet nok at han ennå lever i kjødet og derfor er utsatt for djevelens og verdens angrep og fristelser. Likevel ber han sin Gud hver dag at han ikke må slippe ham og ikke ta sin hånd fra ham, men, når anfektelsene kommer, mildne og styre dem slik at han til sist får overtaket og vinner seier.

Ingenting ville være mer uutholdelig og forferdelig for ham enn om han skulle falle i kjente og forsettlige synder. Mot dette ber han hver dag ivrigere enn mot all annen trengsel som djevelen og verden med Guds tillatelse kan påføre ham. Heller ikke holder han av noen synd for seg selv, hvor sterkt enn den gamle vanen eller hans syndige kjøds tilbøyelighet lokker ham. Han vil ha alt under lydigheten mot Kristus og under hans gagnlige åk, ingenting unntatt.

En hykler har derimot et kaldt og ustadig forsett. Han forbeholder hjertet sitt en slik frihet at han ikke vil være strengere bundet til Guds bud enn at han iblant kan gjøre det ene og det andre med for å behage verden og føye seg etter den, og la sitt kjøtt og blod få sin vilje. Han tenker: En kan ikke ta det så nøye – det betyr ikke så mye. Synder mot samvittigheten regner han også med til de menneskelige skrøpeligheter, og under det påskuddet synder han i vei.

Når han etter skikk og bruk tenker å gå til den hellige nattverd, vil han nok holde seg litt i skinnet uken igjennom, lese en eller flere bønner, synge noen botssalmer og holde seg borte fra selskap. Han vil også gjøre seg samvittighet av å drikke seg full eller gå i selskap den dagen han har vært ved Herrens høyverdige bord. Men etterpå har det ikke mer å si; da lever han som før og tror ikke at han trenger bedring i noen ting.

For det tredje lengter en sann kristen etter «den uforfalskede åndelige melken» i Guds ord (1 Pet 2,2). Han lengter stadig etter å høre det og bli oppbygd og bedret ved det. Han forbereder seg med en andektig og inderlig bønn før han går til prekenen, og påkaller Gud om nåde til å høre hans ord så det bærer frukt.

Han kommer med et tomt hjerte; husets bekymringer og andre verdslige tanker lar han så langt det går bli igjen hjemme, og han trekker seg bort fra alle jordiske gjøremål for desto bedre å kunne ta vare på de himmelske. Under gudstjenesten er han ærbødig, stille og

andektig, for han vet at han står for Gud og skal ordne med ham det som gjelder hans sjel og salighet.

Når han har hørt ordet, vender han hjertet til gudfryktig ettertanke. Han innskjerper seg selv Guds bud og prøver hvordan hans liv og levnet, hans tro, hans samvittighet og annet stemmer med prestens undervisning. Han ønsker ingenting heller enn å kunne bevare Guds ord i et vakkert og godt hjerte og la det komme til syne i liv og gjerning.

En hykler kjenner derimot ingen særlig hunger etter Guds ord. Siden det nå en gang er skikk og bruk, kler han seg pent på søndag og bruker morgenstunden til å pynte seg. Så går han et eller annet sted og tar seg et glass brennevin eller malurtvin, skjemter, prater og ler. Endelig, når prekenen begynner, kommer han i kirken og hører på presten den fastsatte timen – med mindre en blid søvn kommer over ham, som han ikke kan la gå fra seg. Iblant flakker øynene omkring etter forfengelighet, og hjertet vandrer og svever nok også omkring utenfor kirken og er opptatt av sin gjerrighet eller vellyst.

Det er ingen særlig ærbødighet og andakt hos ham. Han kan sitte og prate med naboen om verdslige ting i kirken, som på et vertshus. Når det er over, skynder han seg ut av kirken.

Når den høyhellige nattverd blir delt ut, ser han ikke på med noen gudfryktig ettertanke. Han tar ikke imot den i tro, han takker ikke sin Frelser for hans lidelse og død og hans hellige utøste blod, og han ber ikke for sine medkristne som går til den høyverdige nattverd – for han mener at det er en enkel sak som han og alle andre forstår seg godt på.

Heller ikke tenker han over det han har hørt. Han tror han har gjort nok for sin kristendom ved å ha vært i kirken, og grunner ellers med seg selv på hvordan han etter middagen skal tilbringe resten av dagen med all slags fornøyelse og tidsfordriv.

For det fjerde vet en sann kristen godt at troen og den ekte kristendom er en stadig kamp og strid, og at en hver dag må følge sin Frelser i å forsake verden, fornekte seg selv og villig ta korset på seg. Derfor sparer han ingen møye. Han faster, ber, strider og kjemper hver dag. Han bryr seg ikke om at han dermed får all slags bry; han gir gjerne slipp på sin makelighet og tar på seg all slags besvær, bare han kan tjene Gud og sin neste og arbeide på sin frelse.

En hykler er derimot en fiende av Kristi kors. Han vet ikke hva det vil si å forsake verden, fornekte seg selv, ta Kristi kors på seg og følge ham. Han vet ingenting om å tukte og holde kjødet nede. Det ville ikke passe ham om han skulle avbryte søvnen og bruke noe av natten til bønn og andre øvelser i gudsfrykt – og enda mindre om han skulle få motgang, uro eller trengsel for kristendommens skyld. Han ønsker å komme til himmelen i god ro og mak, uten våking, bønn, faste, kamp og strid; det må ikke koste ham noe.

Heller ikke gidder han tenke mye over hvorfor vår Frelser har sagt: «Strid for å komme inn gjennom den trange døren!» (Luk 13,24), og Paulus: «Arbeid på deres frelse med frykt og beven» (Fil 2,12), og et annet sted: «Du, Guds menneske … jag etter rettferdighet, gudsfrykt, tro, kjærlighet, tålmodighet og mildhet. Strid troens gode strid! Grip det evige liv som du ble kalt til» (1 Tim 6,11–12).

For det femte er en sann kristen ydmyk og liten i egne øyne. Han tror ikke at han står over noen av sine medbrødre. Han ser alle sine gjerninger som gjennom en omvendt kikkert, så de blir små og langt borte for øynene hans. Når han går til den hellige nattverd sammen med andre, mener han av oppriktig hjerte at ingen er mer uverdig enn han selv. Han er godt fornøyd når andre forakter ham. For han vet sikkert at han vel hadde fortjent ikke bare det, men også å bli støtt bort fra Guds ansikt, om Gud ville gå fram mot ham etter sin rettferdighet.

Han tar også gjerne imot påminnelse og formaning når han har forsett seg i noe, og hører heller på den som irettesetter ham som en bror, enn på den som smigrer ham og snakker ham etter munnen.

Han blir også gjerne i ringe kår og holder seg uverdig til noen ære. Blir han mot formodning trukket fram og aktet, æret og høyt elsket av gudfryktige sjeler, tenker han i sitt hjerte: Akk, kjære barn, dere kjenner meg ikke rett; dere søker mer hos meg enn det som finnes der. Han unndrar seg også all ære så langt det går, og kaster seg hver dag med alt han er og har, ned for sin korsfestede Herre Jesu føtter.

En hykler er derimot full av innbilninger om seg selv. Han er hovmodig og har høye tanker om seg selv, men små om andre. Han tåler ikke å bli påminnet og irettesatt. Han vil ikke ha gått feil og synes det er en skam når en holder feilene hans fram for ham. Han tragter etter

høye ting og holder seg selv for bedre skikket til de viktigste gjøremål enn mange andre, ja, enn alle andre.

Han forelsker seg i seg selv og speiler seg i sine egne gaver. Det ergrer ham at andre mennesker ikke har like store tanker om ham som han selv. Han undrer seg når æren lar vente på seg, og får han den, tror han at han for lengst hadde fortjent enda mer.

For det sjette har en sann kristen så mye å gjøre med seg selv og sitt gjenstridige hjerte at han verken har tid eller lyst til å dømme andre – unntatt når han må gjøre det av embets plikt eller for sin samvittighets skyld. En hykler glemmer derimot seg selv og har det travelt med andre, uten kall og uten grunn. Han finner mye å dadle hos andre, men ingenting hos seg selv, og tror at om alle mennesker var som han, ville verden være full av bare helgener.

For det sjuende er en sann kristen vennlig og likefram mot de fattige og elendige. Han forakter ikke de enfoldige, og han omgås gjerne enkle folk, bare han finner tro og kjærlighet hos dem. Han ser ikke på klærne deres, formuen eller dugligheten, men på gudsfrykten deres.

En hykler holder seg derimot altfor høyt til å omgås enkle folk, om de så er ivrige elskere av Herren Jesus; de enfoldige kristne er i hans øyne bare svermere. Når han lar de fattige få en almisse, skjer det med forakt. Han gidder ikke snakke mye med tiggerne, og det ville også være ham ubehagelig om de rørte ved hendene hans. Han tenker ikke på at slik kjøpmennene pakker sine kostbareste varer inn i matter, makulatur og annet verdiløst innpakningsstoff, slik pleier også Gud å hylle sine kjæreste barn inn i fattigdom, elendighet, forakt, enfoldighet og annet.

For det åttende lever en sann kristen i en daglig omvendelse. Han prøver seg selv hver dag og ransaker sitt liv, og han erkjenner sine feil med inderlig anger. Hver dag griper han sin Frelsers kors og ber om å bli bestenkt med hans hellige blod, og han fornyer stadig sine gode forsetter.

Han tror ikke at han alt har grepet det han er satt til å lære i den korsfestede Jesu skole, eller at han allerede er fullkommen; han tenker hele tiden på å komme videre. Han glemmer det som ligger bak – det han hittil har gjort i sin kristendom, sitt embete og sitt kall – og strekker seg ut etter det som er foran: det han ennå har å gjøre, og det som ennå mangler ham (Fil 3,12–14).

En hykler er derimot trygg og tror ikke at han trenger noen omvendelse – unntatt når han går til skrifte, for da må han erkjenne at han er en arm synder og si at han sørger over sin synd. Han legger heller ikke merke til sine egne feil og mangler hver for seg, så han kunne arbeide på å bedre dem; det er nok for ham å bekjenne dem i sin alminnelighet og overflatisk. Heller ikke tror han at han trenger å bekymre seg stort om å vokse i sin kristendom, for han holder seg allerede for så god som en trenger å være.

For det niende, og til sist, ber en sann kristen hver dag om en salig død og har lyst til å bryte opp herfra og være hos Kristus. Han er korsfestet for verden, og verden for ham. Han frykter ikke døden, men elsker den som en dør som fører ham fra forgjengeligheten inn i evigheten, fra synd til rettferdighet, fra strid til fred, fra død til liv, fra elendighet til herlighet.

En hykler ønsker nok å dø de oppriktiges død og bli salig – men så sent som det på noen måte er mulig. Det var det en viss kjøpmann svarte da han hadde gitt et fattig menneske en almisse, og den fattige ønsket at Gud ville gi ham himmelen til lønn for det. Han hører ikke gjerne tale om døden og tenker at han vet hva han har, men ikke hva han kan få.

Med dette har jeg, dere kristne sjeler, villet gi dere en enkel, men velment veiledning, så dere lett kan skille sannheten i Kristus fra løgnen og hykleriet. En kunne nok nevne flere ting av samme slag. Men jeg tviler ikke på at den som rett vil bruke det som her er sagt, og prøve sitt hjerte, sin samvittighet og sitt liv nøye, alvorlig og oppriktig etter det, lett selv vil kunne dømme om han hører til de sanne kristne eller til hyklerne.

Bare én ting vil jeg ennå minne om: For Guds skyld må ingen være trygg i en så høyst viktig sak og ta lett på hvor han blir regnet hen. For det er jo en sak som gjelder vår sjels evige frelse og salighet – hva større kan jeg nevne, og hva mer gripende kan jeg si? Så mye er sikkert: Den som kan forakte en slik framstilling og formaning etter Guds ord og la den gå forbi uten videre ettertanke, må regnes med til flokken av trygge hyklere – om han så hørte ti prekener i uken og gikk til Herrens hellige bord ti ganger i året.

De som derimot kjenner en hellig frykt og redsel og tenker: Akk, Herre Gud, på den måten er vi jo alle hyklere og blir aldri salige! – de

skal takke Gud for at han har rørt ved hjertene deres og vakt en slik bekymring hos dem. Den vil bevare dem fra trygghet og drive dem til å be desto ivrigere om et oppriktig hjerte for Gud, til å vandre desto mer gudfryktig og til med desto renere og mer uskrømtet tillit å stole på Guds nåde i Kristus Jesus alene.

Hittil har vi talt om oppriktigheten for Gud og om hvordan vi skal prøve oss selv på det. Men prøv dere også, mine kjære tilhørere, når det gjelder oppriktigheten mot nesten! Dere vet at Gud har knyttet budet om kjærlighet til nesten sammen med budet om kjærligheten til ham selv, og sagt at det første er like stort som det andre (Matt 22,37–39). Slik han vil at vi skal omgås ham selv med et oppriktig hjerte, slik må vi gjøre det samme mot nesten. Og slik hyklerne er motbydelige og en styggedom i hans øyne, slik er også de falske det.

Det er nok ellers umulig at et menneske som ikke elsker sin neste med oppriktig kjærlighet, skulle være uten falskhet for Gud. «For den som ikke elsker sin bror» – og er tro mot ham – «som han har sett, hvordan kan han elske Gud» – og være tro mot ham – «som han ikke har sett?» (1 Joh 4,20). Den som krenker, lyver for og bedrar barnet, gjør det også mot faren. Det er forgjeves at noen vil gi seg ut for å være en oppriktig venn av Gud når han viser seg utro og falsk mot sin neste.

Tenk da godt over om også dere har fellesskap med vår tids verden i dens falskhet, løgn, bedrag, politikk, tomme komplimenter og andre styggedommer. Tenk over hvordan dere pleier å omgås nesten: om dere taler vennlig til ham, men ikke mener det av hjertet; om dere lover mye og holder lite eller ingenting; om dere viser dere annerledes mot ham når han ser dere, enn bak ryggen hans.

Tenk over om dere har gjort løgn til deres tilflukt og svik til deres skjul, og hittil har hjulpet og ernært dere med løgn og bedrag. Tenk over om dere har vent dere til å dømme nesten i utide, baktale ham, tyde gjerningene hans ille, utsette ham for mistanke og ubehag og påføre ham skam og skade ved falskhet og løgn.

Dere kan jo lett forstå at i en slik tilstand er det umulig å behage Gud. Herren Jesus, som har elsket menneskenes sjeler så trofast og inderlig, kan umulig bo i et så svikefullt hjerte, og en så ugudelig og falsk sjel kan umulig ha del i Kristi og Guds rike.

Så sant dere da har Guds nåde, fellesskapet med Kristus og deres sjels salighet kjær, sky all løgn og falskhet! Tenk på at de falske

menneskene nå er det samme i verden som djevelen en gang var i paradiset, da han med listige ord og et svikefullt løfte førte våre første foreldre i fordervelse. Den gang talte Satan ut av slangen; nå taler han gjennom alle falske og løgnaktige munner. Deres ende skal bli fordervelse, og de skal for sent få erfare at de ikke har bedratt noen verre enn seg selv.

Prøv dere til slutt også når det gjelder selvbedraget. Undersøk nøye om dere er fylt av egenkjærlighet, om deres hjertes hardhet hersker hos dere (Sal 81,13), om dere måler dere med dere selv (2 Kor 10,12), dømmer dere selv mildt og slik bedrar dere selv. Det er sikkert at vi mennesker er svært partiske i våre egne saker og svært nådige og milde dommere over oss selv. Vi har altfor gode tanker om oss selv og vil nødig ha urett i noen ting.

Noen forteller, etter Aristoteles, at det fantes et menneske som overalt hvor han gikk, så sitt eget bilde i luften som i et speil; det ble tilskrevet at øynene hans var svake.

Slik er dessverre alle vi mennesker av naturen og i vår jordiske tilstand. Vi ser alltid på oss selv og er forelsket i oss selv, og hva vi enn gjør og foretar oss, er egenkjærlighet, ærgjerrighet og egennytte våre beste rådgivere. Derfor vil vi at *vår* rett, *vår* stand, *vår* ære og anseelse skal aktes nøye og omhyggelig, mens vi tenker om andre at *de* nok får finne seg i det om en ikke tar så strengt hensyn til det de har krav på.

Vi klager mye og lett over andre, men sjelden eller aldri over oss selv. Den godhet og velvilje vi viser andre, regner vi for noe stort; vi gjør mye vesen av den og vil ha mye takk for den. Men det gode andre viser oss, tror vi ikke har særlig betydning.

Oppstår det uenighet, er det aldri vi selv, men alltid andre som har skylden. Vi lar oss høre med at vi aldri ville krenke så mye som et barn – en skulle bare la oss være i fred. Men fordi nesten har gitt oss en foranledning, tror vi at vi har all rett til å gjøre alt det vårt syndige hjerte finner for godt.

Her ligger også grunnen til at vi så lett slår oss til ro med vår omvendelse, vår tro, gudsfrykt, bønn og annet, og holder oss selv for så gudfryktige og kristne at vi ikke trenger noen omvendelse og bedring. Derfor blir vi trygge og tar ingen refsende prekener til hjertet, for vårt svikefulle hjerte bilder oss inn at de ikke gjelder oss.

Seneca forteller at hans kone hadde en enfoldig tjenestepike ved navn Harpaste. Da hun uventet mistet synet, ville hun ikke tro at hun var blind, men klaget over at det var så mørkt i huset.

Slik forteller også Muretus om en av sine bekjente som hadde nådd en alder av åtti år og nesten helt mistet hørselen. Likevel ville han ikke vite av at feilen lå hos ham, men klaget over at den narraktige skikken var kommet opp at folk snakket så lavt.

Ved et berømt universitet i Tyskland var det i min tid en gammel mann som heller ikke ville tro at det var noe i veien med synet hans. Han undret seg ofte i fullt alvor over hvor alle de stjernene var blitt av som han i ungdommen hadde sett på himmelen.

I slike bilder, som vi pleier å le av, har vi en skildring av den menneskelige dårskapen vi her taler om: at vi ikke vil ha urett. Vi vil ikke tro eller innrømme at det finnes noen mangel eller ufullkommenhet hos oss selv, bare hos andre. Vi er som de svikefulle handelsmennene som har ett lodd å veie inn med og et annet å veie ut med; vi er helt annerledes sinnet når saken gjelder oss selv, enn når den gjelder en annen.

Også dette er en farlig sak, og ingenting strider mer mot kristendommen, som så alvorlig og ivrig krever selvfornektelse. For et menneske som elsker seg selv på kjødelig vis, gjør seg selv til gud, og det er umulig at han kan tjene Gud av hele sitt hjerte og hele sin sjel. Heller ikke kan han ha fellesskap med den korsfestede Herre Jesus og leve i ham så lenge han ikke er død fra seg selv.

Når en podet stamme skyter ut nedenfor podestedet og bruker sin saft og kraft på sine egne ville kvister, må podekvisten tørke inn. Slik også her: Når mennesket elsker seg selv, overgir seg til sitt eget hjertes tanker og innbilninger og i alle ting søker sin egen fordel, ære og ros, må Herren Jesu liv slokne i ham.

En gudfryktig ånd sier med full rett: «Egenkjærligheten forvrenger dømmekraften, formørker fornuften og forstanden, forfører viljen, smitter samvittigheten og stenger livets porter. Den bryr seg ikke om Gud og nesten, driver bort all dyd, tragter etter ære, rikdom og vellyst og elsker verden mer enn himmelen. En uordentlig kjærlighet til seg selv er en rot til ubotferdighet og evig fortapelse.»

Den hellige apostel setter *egenkjærligheten* øverst i registeret over den siste tids synder, som en mor til alle andre synder (2 Tim 3,2). For

den gjør mennesket pengekjært, skrytende, overmodig, lastefullt, utakknemlig, uten aktelse for det hellige, gjenstridig, uforsonlig og så videre. Og det verste er at den gjør mennesket ubotferdig og trygt, fordi dets eget hjerte bilder det inn at det ikke trenger noen omvendelse.

Be derfor Gud inderlig, dere kristne sjeler, at han vil verne dere mot dere selv og bevare dere fra egenkjærlighet! Tenk på at når deres Frelser sier: «Ta dere i vare for menneskene!» (Matt 10,17), da må dere begynne med dere selv – for også dere er mennesker.

Husk hans ord: «Om noen vil komme etter meg, da må han fornekte seg selv og hver dag ta sitt kors opp og følge meg.» «Om noen kommer til meg, og ikke hater sin far og mor og kone og sine barn og brødre og søstre, ja, også sitt eget liv, da kan han ikke være min disippel. Den som ikke bærer sitt kors og følger etter meg, kan ikke være min disippel» (Luk 9,23; 14,26–27).

Dette korset som vi skal bære etter Herren, er ikke bare all den trengsel og motgang Satan og verden påfører oss for vår kristendoms skyld. Det er også å rykke opp egenkjærligheten, korsfeste kjødet med dets lyster og begjær, fornekte seg selv og døde det gamle mennesket – og i dette skal en sann kristen øve seg.

Jeg ville slutte her, om jeg ikke trodde det ville være oppbyggelig, og kjært for sanne kristne, at jeg ennå la til noe om midlene vi kan nå hjertets oppriktighet ved. Vær for det første overbevist om, mine kjære medkristne, og prent det godt inn i dere, at Gud dømmer og verdsetter alt etter hjertet og dets tilstand. Han ser ikke på klærne deres, formuen, standen, dugligheten, gavene, anseelsen og lignende, men på hjertet. Han legger ikke vekt på at dere går i kirken, hører Guds ord, tar imot den høyhellige nattverd, synger, ber og gir almisser, men på hvilket hjerte dere gjør alt dette med.

Finner han hjertet oppriktig og uten falskhet i omvendelsen, i troen, i kjærligheten, i lengselen og i øvelsene i gudsfrykt, da er alt dere gjør, til behag for ham – om dere så bare tar et halmstrå opp fra jorden til hans ære, løfter øynene mot himmelen, legger to småmynter i kirkebøssen eller rekker et elendig menneske et beger kaldt vann. Det ser en blant annet av disse ordene av vår Frelser: «Øyet er legemets lys. Er ditt øye friskt, da vil hele ditt legeme være opplyst. Men om ditt øye er sykt, da blir hele legemet mørkt» (Matt 6,22–23).

Med øyet mener han menneskets hjerte, forstand, vilje og hensikter. Når disse ved Guds Ånd og nåde er blitt rett skikket, fornyet og helliget i troen, er alle dets gjerninger og foretak gode og til behag for Gud. Er hjertet derimot ondt og fullt av hykleri, er alt mørkt og forkastelig. Dette sikter han også til når han sier til fariseerne: «Dere er slike som rettferdiggjør seg selv i menneskenes øyne» – dere gir dere ut for å være gudfryktige og andektige og tar på dere stor hellighet – «men Gud kjenner hjertene deres» og dømmer dem (Luk 16,15).

Dette lærer han også i lignelsen om fariseeren og tolleren. Den første var hellig og gudfryktig i det ytre, så en skulle tro han var et av Guds kjæreste barn. Den andre var etter sitt ytre ugudelig og tynget av mye urettferdighet og synd.

Men Gud, som prøver hjerter og nyrer, dømmer dem begge etter hjertet. Den førstes hjerte var fullt av hykleri, ubotferdighet, vantro, trygghet og hovmod; derfor var han med all sin skinnhellighet en styggedom for Gud. Den andres hjerte var derimot fullt av anger og sorg over syndene, fullt av lengsel etter Guds nåde og barmhjertighet, fullt av ydmykhet og gode forsetter; derfor var han til glede og behag for Gud.

Når dere nå vet dette, mine kjære, så begynn i dag å trakte etter hjertets oppriktighet av hele deres sjel og av all deres evne! Når dere går i kirken, når dere vil be, skrifte eller ta fatt på en annen øvelse i gudsfrykt, så glem ikke å lete fram hjertet og ta det med dere! La det hver morgen og i alle ting være det første offeret dere bærer fram for Gud.

Men vask det først rent for all ondskap i den strømmen som vellet fram fra Jesu side, og be Gud at han vil bære over med deres feil og etter sin rike godhet bøte på alt som mangler. Erkjenn i oppriktig ydmykhet at hjertet deres av naturen er fylt av hykleri og falskhet, og be Gud at han ved sin nåde vil forandre, fornye og hellige det. Si ofte med David: «Gud, skap i meg et rent hjerte, og forny en stadig ånd inne i meg!» (Sal 51,12).

Husk videre stadig på at den allvitende, rettferdige og hellige Gud «prøver hjerter og nyrer» (Sal 7,10; Ordsp 17,3), at «alt ligger nakent og bart for hans øyne» (Hebr 4,13), og at han ikke bare ser inn i alle mørke og skjulte kroker, men også ned i dypet av vår sjel.

Hvilken dårskap er det da at vi vil gi oss ut for å være annerledes for ham enn vi er, og våger å skjule vårt hjertes grunn for ham! Hva hjelper det om vi er så listige og underfundige at vi kan føre alle mennesker bak lyset, når den allvitende og rettferdige Gud likevel ser og vet alt og en dag skal åpenbare hjertenes råd? La oss da tale som av Gud og for Guds åsyn, og gjøre alt i Kristus (2 Kor 2,17)!

Når vi omgås vår neste, la oss tenke på at den allvitende Gud overalt og i alle ting er vitne, oppsynsmann og dommer. La oss her i verden vandre i enfold og rettsinn for Gud, «ikke i kjødelig visdom, men i Guds nåde» (2 Kor 1,12). La oss gjøre mot vår neste slik vi vil at han skal gjøre mot oss. La oss tenke på døden, som skal rive masken av alle hyklere og stille hver og en fram for Guds domstol avkledd og slik han er.

Det fortelles at det en gang ble holdt et gjestebud i den berømte greske byen Athen, og at mange koner og piker også kom dit. Alle hadde sminket seg, unntatt én, som av naturen hadde fått en usedvanlig skjønnhet. Da de etter måltidet begynte å leke, og det ble den vakre kvinnens tur til å bestemme, ba hun om å få et vannfat og bød alle de andre å vaske seg, slik hun også selv gjorde. Da det skjedde – de andre ville nødig gå med på det og vasket seg lite nok – ble bedrageriet avslørt, og de sminkede ansiktene ble helt stygge.

Slik er det: I dette livet pynter og sminker mange mennesker seg med skinnhellighet, løgn og bedrag. Men når den kalde dødssvetten begynner å vaske ansiktet, eller når angstsvetten en gang bryter fram for Guds domstol, da blir alt åpenbart. Og hver og en skal dømmes, ikke etter det ytre skinnet, men etter sitt hjertes innerste grunn.

Still dere så også stadig Jesus Kristus, den korsfestede, for øye. Han har elsket oss mennesker så oppriktig og hatt et så trofast sinn mot oss at han har villet våge sitt kostbare blod og sitt edle liv for oss. Han har også latt sin side bli åpnet, så vi kan se og i evighet nyte hans hjerte og trofaste kjærlighet.

I hans munn ble det aldri funnet svik; han var full av nåde og sannhet, og hele hans ferd var renhet og sannhet. Han har åpenbart for oss alt som bodde i hans hjerte og tjente til vår salighet. Og rundt seg har han hele skaren av trofaste og oppriktige sjeler som følger ham med et kjærlig og trofast hjerte – eller som apostelen sier, med «kjærlighet av et rent hjerte og en god samvittighet og en oppriktig tro» (1 Tim 1,5).

Se på den andre siden også på den store flokken av hyklere, skinnkristne og munnkristne og troløse, falske verdenshjerter, som har erkebedrageren og erkeløgneren Satan til hærfører. Det må ha vært forferdelig nok, det en utenlandsk lærer forteller: Da skuespillerne i London i England en gang spilte stykket om doktor Faust, var det blant de svarte djevlene som skulle hente ham, en virkelig djevel i legemlig skikkelse. Han slo følge med de andre, og da de ble ham var, jaget han skuespillerne ned fra scenen, alle som én.

Men så mye er sikkert: I alle de falske, onde og svikefulle handlingene som maskerte hyklere og troløse mennesker i våre dager spiller på verdens store scene, er den levende djevel til stede og leder og styrer deres ugudelige spill. Når det står at fariseerne gikk bort og rådslo om hvordan de kunne fange Herren Jesus i ord (Matt 22,15), hvem tror dere da var formann og leder i denne rådsforsamlingen og hjalp dem med å legge sin listige plan? Sannelig ingen annen enn den gamle, listige slangen, som har vært Herrens fiende fra begynnelsen av.

Og da planen siden skulle settes ut i livet, og disiplene deres sammen med Herodes' tjenere kom til Herren og prøvde å fange ham med søte og smigrende ord og drepe ham med forgiftet sukker – tror dere da ikke at djevelen satt i hjertene deres og styrte deres løgnaktige og falske tunger? Vi vet jo hva apostelen sier: at denne verdens høvding er «den ånd som nå er virksom i vantroens barn» (Ef 2,2). Han arbeider i hjertene deres; han knytter garn, setter ut snarer og lager forgiftede piler; han preger falske penger for å fange, skade, forråde og selge de gudfryktige.

Tenk nå godt over, mine kjære tilhørere og lesere, hvilken side dere vil holde dere til: om dere vil slutte dere til den trofaste Herre Jesus og hans troende, den oppriktige flokken, eller til den svikefulle djevelen og hans falske og løgnaktige flokk. Meg synes at denne betraktningen alene burde være nok til å skremme oss bort fra all falskhet.

Tenk også på at Gud og mennesker hater alle falske hjerter! «Herren avskyr den blodtørstige og svikefulle mann», sier David (Sal 5,7). Og et annet sted: «Hans munns ord er glattere enn smør, men i sitt hjerte tenker han på strid. Hans ord er bløtere enn olje, likevel er de dragne sverd ... Og du, Gud, skal støte dem ned i gravens

dyp. Blodtørstige og falske menn skal ikke nå det halve av sine dager» (Sal 55,22.24).

Og Salomo sier: «Den som er falsk i hjertet, finner ikke noe som er godt» – det skal aldri gå ham vel; han skal verken ha velsignelse eller lykke, om han så jager etter det med listige renker – «og den som er vrang i sin tale», den som har en løgnaktig og svikefull munn, «faller i ulykke» (Ordsp 17,20).

Jobs venn Elifas sier: Gud krysser «de kløktiges råd, så deres hender ikke får utrettet noe som varer. Han som fanger de vise i deres kløkt, han lar de listiges råd bli forhastet. Om dagen støter de på mørke, om middagen famler de som om natten» (Job 5,12–14). Vår egen tids historie gir en utmerket forklaring på disse ordene.

Likeså skal vi legge godt merke til at vår Frelser åtte ganger etter hverandre har ropt ve over alle hyklere som prøver å bedra Gud og mennesker med et falskt skinn (Matt 23,13 ff.). Når dere også tenker nøye over dette, vil det uten tvil være et kraftig middel til å bevare hjertene deres for løgn og hykleri.

Til sist: Vil dere nå hjertets oppriktighet, så elsk de oppriktige hjerter! Søk gjerne deres selskap, og trekk dere bort fra verden. Den sitter i våre dager til over ørene i falskhet, og det er snart ikke en redelig og trofast bloddråpe å finne hos den.

Den som gir seg i lag med den, får igjen for det på én av to måter: Enten blir han snytt, ført bak lyset og brakt i fare og nød av den, eller han tar etter dens vis og vaner. Da blir han, etter å ha vært læregutt i bedrag en tid, siden mester i det – og slik kommer han i fellesskap med Satan og hans kjære venninne.

Bli hjemme! Gled dere ved Guds ords enfold og sannhet. Skaff dere gudelige og åndsrike bøker, for de er de aller mest oppriktige og trofaste rådgivere. Hold vennskap med få, og se til at den som skal være og kalles deres venn, først og fremst er Guds venn. La ham også få tale oppriktig med dere, uten smiger og komplimenter, minne dere om feilene deres og veie alle gjerningene deres på en rett vekt.

Kjære Herre Jesus, du trofaste hjerte, skap i oss et oppriktig hjerte, et rent sinn og en stadig ånd! Gi oss det du har befalt, og befal så hva du vil! Deg være takk i all evighet! Amen.

Tjuefjerde preken. Om den troende sjels vekst i tro og gudsfrykt

I Jesu navn. Amen.

1 Tess 4,1: «*For øvrig altså, brødre, ber og formaner vi dere i Herren Jesus: Likesom dere har lært av oss hvordan dere bør vandre og være til behag for Gud – slik dere også vandrer – så må dere gjøre enda større fremgang i dette.*»

«Han skal vokse, jeg skal avta», sier vår Frelsers ydmyke forløper og veirydder, døperen Johannes, om Herren Jesus (Joh 3,30). Hva han mener med disse ordene, er lett å forstå ut fra det som går foran og det som følger etter. Disiplene hans kom til ham og fortalte at Herren Jesus, han som Johannes hadde vitnet om at han var Guds Lam som bærer verdens synd, nå også døpte – det vil si lot døpe ved sine disipler – og at «alle kommer til ham» (Joh 3,26; 1,29.36).

Til dette svarer Johannes at slik må det være. Han hadde jo ofte sagt dem at han selv ikke var Messias, bare hans forløper; han var ikke brudgommen, bare brudgommens venn og tjener. Derfor var han glad og villig til å høre at Herren Jesus hadde tiltrådt sitt embete. Han ville gjerne vike plassen for ham og gjerne avta i den anseelsen han til nå hadde hatt hos folket, bare Herren Jesus ble mer og mer kjent og tatt imot av alle som verdens Frelser.

Det er som om han ville si: Gud har ikke gitt meg anseelse for min egen skyld, for at folket skulle bli hos meg og henge seg ved meg, men for at mitt vitnesbyrd om Herren Jesus skulle få desto større tyngde. Når nå mange tar imot dette vitnesbyrdet og folk selv begynner å høre på verdens Frelser og kjenne ham som den han er, kan jeg godt finne meg i at de glemmer meg.

Morgenstjernen går foran solen og mister mer og mer av sin glans jo nærmere solen kommer sin oppgang, og når solen står helt oppe, blir den helt usynlig. Slik må også min glans vike for klarheten fra rettferdighetens sol, Jesus Kristus. Den hellige Johannes talte altså slik ut fra en sterk tro, en brennende kjærlighet og en inderlig lengsel etter å fremme sin Herre Jesu ære.

Men slik må for det første alle rettsinnede prester og tjenere for Guds ord og kirke tale. I hjertene deres må ikke noe annet herske enn en ivrig og kjærlig lengsel etter å utbre Herren Jesu ære og fylle alle

hjerter med den frelsende kunnskapen om ham – selv om de for den skyld skulle avta i krefter, gods og anseelse, ja, miste livet.

Som lysene må de villig fortære seg selv, bare de kan lyse for andre og føre dem til Herren Jesus. De må være som den alabastkrukken med ekte og kostbar nardussalve som en kvinne brøt i stykker og helte ut over hodet til Herren Jesus (Mark 14,3). De må ikke sky noe tap av krefter, ingen bry og ingen møye, bare kunnskapen om Herren Jesus til frelse kan bli utbredt og hans navn høyt priset.

Herren kaller dem jordens salt (Matt 5, 13). Men som kjent smelter saltet og blir borte når det brukes. Slik må det også være med prestene: De må villig sette inn alle sine krefter og på den måten avta og liksom gå til grunne, bare de kan gjøre sin tjeneste redelig og vinne og bevare mange sjeler for Herren Jesus.

De må ha samme sinn som den gudfryktige martyren og ivrige Jesu venn som ble dømt til bålet og sa at han gjerne og med glede ville la seg brenne, om det bare kunne vokse opp så mye som en liten blomst av asken hans til ære for Gud og hans Frelser.

All sin vitenskap, kunst og lærdom må de se på slik disiplene så på klærne sine, som de la på eselfolen og bredte ut på veien så Herren Jesus kunne ri over dem (Matt 21,7–8; Luk 19,35–36). De må ikke ville vite av noe annet enn Jesus Kristus, og ham korsfestet (1 Kor 2,2). De må gjerne ville glemme alt annet, bare de beholder og bevarer ham i sin hukommelse, i sitt hjerte, i sin munn og i sine gjerninger.

Det fortelles at en prest fra landet, som ennå var temmelig jordisk innstilt, en gang kom til byen for å høre en kjent doktor som han hadde kjent fra universitetet. Doktoren talte svært enkelt, men med iver: Han la tydelig fram læren om den nye skapningen i Kristus, stadfestet og belyste den med noen kraftige skriftord og viste ganske utførlig hvordan den skulle brukes i livet.

Da sa presten: «Som den mannen har forandret seg! Så enkelt pleide han ikke å preke før.» Men da doktoren fikk høre det, gledet han seg og sa: «Nettopp! Kristus skal vokse, jeg skal avta. Jeg ønsker ikke større ros enn at jeg har preket enkelt og oppbyggelig.»

Slik hender det også ofte at en tro sjelesørger i en tid har røktet sitt embete med ære og nytte på et sted og hatt god søkning, og så blir en annen også kalt dit, utrustet av Gud med mer ånd og større gaver, slik at han trekker tilhørerne til seg.

Da må den første ikke bli misunnelig, men si med Johannes: «Kristus skal vokse, jeg skal avta», og med Paulus: «Hva så? Kristus blir i alle fall forkynt … Over dette gleder jeg meg. Ja, jeg vil også fortsatt glede meg» (Fil 1,18) – det vil si: glede meg over at Jesus Kristus blir forkynt inn i menneskenes hjerter, enten det skjer ved meg eller ved en annen.

Likeså må kristne predikanter forlate denne verden villig og med glede når tiden kommer, og bare ønske at Gud vil gi dem etterfølgere i embetet som med rikere ånd, større gaver, mer nidkjærhet og mer frukt kan forkynne hans ord og føre Herrens gjerning videre.

Et vakkert eksempel som kan kaste mer lys over dette, har Possidius skrevet ned i sin levnetsskildring av den hellige Augustin. Han forteller om Valerius, biskop i Hippo i Afrika og Augustins forgjenger i embetet. Valerius merket at han ikke kunne oppbygge menigheten sin slik han ønsket, for han var greker av fødsel, behersket ikke det latinske språket og var heller ikke særlig lærd. Derfor bestemte han seg for å la Augustin tre fram i hans sted og ga ham lov til å preke offentlig og oppbygge menigheten.

Andre biskoper i nabolaget tok dette ille opp, for noe slikt hadde aldri før vært skikk i Afrika. Men han lot seg ikke vippe av pinnen; han gledet seg og var vel fornøyd over at han blant sine prester hadde en mann som kunne gjøre det som ikke var gitt ham selv, biskopen.

Det kan man kalle: «Kristus skal vokse, jeg skal avta.» Det kan man kalle å søke Kristi ære og sette sin egen ære og ros til side. Å, om bare alle prester var slik sinnet! Å, om vi alle gjerne ville avta, bare Kristus kan vokse!

Men dessverre kunne man nå nesten si med Paulus: «De søker alle sitt eget, ikke det som hører Kristus Jesus til» (Fil 2,21). De søker sin egen ære, sin egen fordel og sin egen bekvemmelighet; de vil ha anseelse og berømmelse for sine gaver, sin dyktighet, sin lærdom og sin veltalenhet – ellers får det gå som det kan.

Derfor driver mange med slik forfengelighet på prekestolen at den korsfestede Herre Jesus, enkelheten, ydmykheten, gudsfrykten, oppbyggelsen, omvendelsen og forbedringen av livet nesten blir helt glemt. Måtte Gud i nåde, for Jesu Kristi skyld, bøte på alle skadene i sin kirke!

Videre må for det andre også alle sanne kristne ha dette sinnet og tale som Johannes: «Jesus skal vokse, jeg skal avta.» For med disse ordene er den sanne kristendoms art og vesen beskrevet kort og vakkert. Som kjent er det to deler i et gjenfødt menneske: det gamle og det nye mennesket, kjødet og ånden, den syndige, fordervede naturen og Herren Jesus med sitt edle, nye liv og sin nåde. Her må en sann kristen stadig legge vinn på at det nye mennesket, ånden og hans Jesus kan leve, herske og vokse i ham, mens det gamle mennesket, kjødet og naturen avtar.

Vi må daglig avta i egenkjærlighet, egen ære, egennytte og egen vilje, og vokse i kjærligheten til Gud, i ydmykhet, i å gi slipp på det forgjengelige og i å fornekte oss selv. Den kjødelige og jordiske visdommen, hjertets mørke og blindhet, må avta; men Jesus, den himmelske visdom, må vokse hos oss med sitt lys og sin kunnskap til frelse, med sin guddommelige kraft, sin rettferdighet, hellighet og gudsfrykt.

Vi må være vel fornøyd om vår ære og anseelse i verden avtar, bare vi beholder vår ros hos Gud og herligheten i å være utvalgt til hans barn. Vi må ikke ha noe mot at vårt ytre menneske går til grunne – tæres ut av all slags trengsler, sykdommer og motgang og slik modnes for forråtnelsen – bare vårt indre blir fornyet dag for dag, det vil si utrustet med ny kraft og nye gaver og styrket i troen, kjærligheten og håpet (2 Kor 4,16).

Slik rommer døperen Johannes' ord «Kristus skal vokse, jeg skal avta» et kort sammendrag av prekenen som følger, og derfor bør alle kristne predikanter og andre gudfryktige hjerter bruke dem som sitt valgspråk. Denne gangen skal vi altså tale om den kristne sjels vekst i tro og gudsfrykt. Gud hjelpe oss at det må skje med frukt og nytte, ved Jesus Kristus! Amen.

Det er et ordtak som sier: «Man lærer så lenge man lever.» Ettersom alle forstår og bruker dette ordtaket, blir vi her overbevist av vår egen munn om at vi handler dumt når vi bilder oss inn at vi har lært nok og ikke trenger mer flid og undervisning. Men framfor alt gjelder ordtaket i de åndelige og guddommelige ting som angår vår kristendom. Der har de aller beste og ypperste funnet at deres viten var stykkevis og deres gjerning ufullkommen og ennå i læretiden; derfor har de strakt seg etter vekst i tro og gudsfrykt så lenge de levde.

I denne svært viktige saken må vi da for det første se på den kristne sjel som en flittig, ivrig og lengtende sjel, som ikke bare strever etter å være og bli i Kristus, men også etter å vokse i ham. Den vil gjerne stadig tilta i kunnskapen om ham, i tro, kjærlighet, håp, tålmodighet, andakt og alle andre dyder; av hjertet ønsker den å bli stadig visere, helligere, mer gudfryktig og mer til behag for Gud.

For troen er ikke noe som bare virker én eller to ganger og så ikke mer – slik som når man binder et tørkle dyppet i et kraftig vann om pulsåren på hånden, og det etter hvert tørker og mister kraften. Nei, troen er som hjertet i legemet, som er i stadig bevegelse. Hjertet lager stadig ny livskraft til legemet og deler den ut til alle lemmene, så legemet kan vokse og tilta så lenge det trengs, og siden, når det har nådd sin fulle alder, holdes ved like i sin naturlige kraft og størrelse.

Troen er det nye menneskets liv og hjerte, og ved den bor Kristus i det. Derfor er den alltid i virksomhet. Den øser stadig ny kraft, ny nåde og ny trøst av Herren Jesu hjerte og sår, av hans ord og hellige sakramenter, og deler det ut til alle lemmer og alle legemets og sjelens evner. Slik kan det nye mennesket vokse og til sist nå fram «til manns modenhet, til aldersmålet for Kristi fylde» (Ef 4,13).

Dette har troen fra Gud og Kristus, som den henger ved og som gjør den til det den er. «Min Far arbeider inntil nå, også jeg arbeider», sier vår Frelser (Joh 5,17). Han mener: Selv om min Far hviler fra skapelsens gjerninger, arbeider han likevel stadig videre. Han opprettholder, nærer og formerer skapningene, velsigner jorden, havet, menneskene og dyrene og gjør dem fruktbare, styrer stjernene og hele verden, og så videre. Likedan er det med meg i mitt embete: Jeg må alltid ha noe å gjøre. Jeg må alltid undervise, trøste, gi råd, advare, gjøre under, vise godhet og søke og fremme menneskenes frelse og salighet.

Slik vår Frelser var den gang, slik er han ennå, særlig når han bor i de troendes hjerter. Han er levende og virksom og kan ikke være i ro; han arbeider stadig og alltid. Ved Den Hellige Ånd driver han sine egne til alt godt og gjør troen deres virksom ved kjærligheten. Han skaper hos dem en hellig lengsel og en stadig trang til å vokse i kunnskapen om Gud, i kjærlighet og gudsfrykt, og til å bli mer og mer fullkomne.

Guds nåde og kjærlighet, som «er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd» (Rom 5,5), fører også med seg en himmelsk og stor sødme. Den som én gang har smakt den, hungrer og tørster stadig mer etter den og sier med større alvor og andakt enn jødene en gang sa til Herren Jesus: «Herre, gi oss alltid dette brødet!» (Joh 6,34).

Den er som en ren og søt vin som man ikke kan drikke seg mett på; som den søte morsmelken barnet aldri blir lei av, ja, som det til og med drømmer om, så det i søvne gjør som om det lå ved brystet. Den er en skatt som man alltid vil ha mer av.

Når forgjengelige og jordiske vitenskaper kan gi en slik glede at de som flittig legger seg etter dem, ofte glemmer både mat og drikke, avbryter søvnen og gir avkall på alle andre fornøyelser – hva skulle da ikke kunnskapen om Gud og åpenbaringen av de guddommelige hemmelighetene virke hos de troende sjeler som elsker Gud?

Og når de hellige englene i himmelen, maktene og myndighetene, finner sin glede i Guds mangfoldige visdom og trakter etter å skue inn i nådens rikes hemmeligheter (Ef 3,10; 1 Pet 1,12), skulle da ikke de jordiske englene, Guds kjære barn, finne sin glede i hans miskunns under og av hjertet lengte etter å se og betrakte dem mer og mer?

Om en dydig og flittig husmor sier Salomo: «Hun merker at det går godt med hennes arbeid, hennes lampe slokkes ikke om natten» (Ordsp 31,18). På hebraisk står det: «Hun smaker» – det vil si: hun blir var, hun lærer av erfaring at handelen hennes gir henne og huset hennes stor fordel; derfor fortsetter hun arbeidet desto flittigere dag og natt. Skjer nå dette i timelige ting, hva skulle da ikke en troende sjel gjøre i de åndelige, når den smaker deres sødme og merker hvor godt det er å holde seg nær til Gud, leve i hellig samfunn med ham og vandre etter ham i hjertet?

De troende sjeler blir sammenlignet med nyfødte barn og formant til å «lengte etter den uforfalskede åndelige melken, for at dere ved den kan vokse» (1 Pet 2,2). Nå vet vi at foreldrene har mye strev med barna og må behandle dem med stor omsorg. De må stelle og pleie dem, løfte og bære dem. Særlig må moren finne seg i all slags møye, mange søvnløse netter og utallige andre ubekvemmeligheter; hun må gi barnet brystet så ofte det vil drikke, og så videre. Men alt dette skjer for at barnet skal vokse og tilta og bli til glede for foreldrene.

Vi ser da også at jo lenger de små barna er under foreldrenes kjærlige pleie og jo lenger de drikker den søte morsmelken, desto mer begynner de å tilta på legeme og ånd. De lærer å kjenne foreldrene sine, smiler vennlig til dem, legger armene om halsen deres og viser sin takknemlighet med barnlig ynde. Og like lite som foreldrenes omsorg tar slutt når barna blir større, like lite slutter barna å vokse under pleien deres. De ærer, elsker og frykter foreldrene sine, inntil de til sist når full alder, vekst og kraft.

Slik er det også med Guds barn. Også han har sannelig mye arbeid og strev med dem. Han gir dem die av sitt ords bryst, av lærdommen og trøsten i Det gamle og Det nye testamente. Han pleier dem, løfter og bærer dem med langmodighet og tålmodighet og sørger for alt de trenger til sjel og legeme. Han skjuler dem under sin makts og nådes skjerm og vern. Av guddommelig, ren kjærlighet gjør han mer for dem enn alle verdens foreldre kan gjøre for sine barn – og alt for at de skal lære ham å kjenne mer og mer og leve med ham i barnlig frykt og inderlig gjenkjærlighet.

De troende kalles også Jesu brud, som han har forlovet seg med i troskap, i miskunnhet og barmhjertighet (Hos 2,19–20). Mellom gudfryktige og dydige forlovede og ektefolk heter det gjerne: «Jo lenger, jo kjærere.» Jo mer en kysk brud omgås sin elskede, jo sikrere hun blir på hans kjærlige og trofaste hjerte, og jo mer godt hun får av ham, desto kjærere blir han for henne, og desto mer legger hun vinn på å være ham til behag i alle ting.

Slik er det også med en troende sjel. Jo nærmere den blir kjent med Herren Jesus, sin himmelske brudgom, jo mer han åpenbarer seg for den, og jo mer godt og kjært den får ta imot i hans salige og søte samfunn, desto høyere elsker den ham, og desto større blir lysten og iveren etter å tjene ham og lyde hans hellige vilje.

Nådeverket da Gud omvender og rettferdiggjør et menneske, blir sammenlignet med arbeidet på marken, når apostelen sier: «For vi er Guds medarbeidere. Dere er Guds åkerland, Guds bygning» (1 Kor 3,9). Den som anlegger en hage, planter den til med unge trær og andre vekster og flittig ser til og steller den, venter seg flere og flere frukter av den år for år.

Slik også vår Gud: Han har tatt seg så hjertelig av vår sjel og gjort den fra en forvillet og øde åker til sin lysthage; derfor krever han med

rette åndelig vekst og fremgang år for år. Det er dette vår Frelsers ord sikter til: «Hver den som bærer frukt, renser han, for at den skal bære mer frukt» (Joh 15,2).

Dette ser vi først og fremst av de skriftordene som klart og alvorlig krever det av oss. Blant dem setter vi med god grunn først det stedet vi har valgt til tekst, der apostelen sier: «Brødre, … vi ber og formaner dere i Herren Jesus: Likesom dere har lært av oss hvordan dere bør vandre og være til behag for Gud … så må dere gjøre enda større fremgang i dette» (1 Tess 4,1).

Det er som om han ville si: Dere vet, mine kjære, at Gud til nå har vist dere den store nåde ved oss apostler at dere har fått tydelig og omhyggelig undervisning om den sanne kristendom, og dermed vet hvordan dere skal vandre gudfryktig i tro og kjærlighet og være til behag for Gud.

Men nå må dere også vise dere som flittige og trofaste disipler. Dere må ikke la det bli ved den blotte viten, heller ikke ved begynnelsen og førstegrøden av Åndens frukter; dere må strekke dere etter å bli mer fullkomne, helligere og mer gudfryktige dag for dag, fylt av rettferds frukt. Til nå er dere blitt fylt av all Guds nåde; nå må dere også flyte over, og så videre.

Det er også verdt å merke seg at apostelen lar oss forstå at denne formaningen bar rik frukt hos tessalonikerne. I det andre brevet tiltaler han dem nemlig med disse ordene: «Vi skylder alltid å takke Gud for dere, brødre, som rett og riktig er. For troen vokser rikt hos dere, og kjærligheten dere imellom blir større hos hver enkelt av dere. Derfor kan vi selv rose oss av dere i Guds menigheter» (2 Tess 1,3–4). Å, lykkelige lærere, som kan si dette om sine tilhørere! Å, salige tilhørere, som får dette vitnesbyrdet av sine lærere!

Formaninger av dette slaget finnes det mange av i skriftene til denne store læreren. «Mine elskede brødre», sier han et annet sted, «vær faste og urokkelige, alltid rike i Herrens gjerning, da dere vet at deres arbeid ikke er forgjeves i Herren» (1 Kor 15,58). Det vil si: Øv dere mer og mer i tro og gudsfrykt, og gjør Herrens gjerning med stadig større flid og iver.

Og videre: «Når vi så har disse løftene, mine kjære» – at Gud vil være vår Far, og vi skal være hans sønner og døtre – «så la oss rense oss

fra all urenhet på kjød og ånd, og fullende vår helliggjørelse i gudsfrykt!» (2 Kor 6,18; 7,1) – det vil si: føre den fram til fullkommenhet.

Et annet sted lærer han at Gud Herren har innstiftet det hellige prekeembetet for at Kristi legeme skal bli oppbygget ved det, «inntil vi alle når fram til enhet i tro på Guds Sønn og i kjennskap til ham, til manns modenhet, til aldersmålet for Kristi fylde, for at vi ikke lenger skal være småbarn og la oss kaste og drive omkring av hver lærdoms vind … Sannheten tro i kjærlighet, skal vi i alle måter vokse opp til ham som er hodet, Kristus» (Ef 4,11–15).

Slik skriver han også til filipperne: «Og dette ber jeg om, at deres kjærlighet må bli mer og mer rik på kunnskap og all innsikt» (Fil 1,9).

Også apostelen Peter avslutter sitt andre brev og sin læregjerning med en slik formaning: «Men voks i nåde og kjennskap til vår Herre og frelser Jesus Kristus!» (2 Pet 3,18). Med ham stemmer også den hellige Judas overens når han sier: «Men dere, kjære: Oppbygg dere på deres høyhellige tro» (Jud 20) – se til at dere blir stadig fastere grunnfestet og sterkere i den!

Også fra Det gamle testamente kan vi hente noen skriftord. David sier om de gudfryktige: «De går fram fra kraft til kraft» – fra dyd til dyd (Sal 84,8). Og videre: «Den rettferdige spirer som palmen. Som en seder på Libanon vokser han. De er plantet i Herrens hus, de blomstrer i vår Guds forgårder. Ennå i høy alder skyter de friske skudd, de er frodige og grønne» (Sal 92,13–15). Meningen er at de som ved en sann tro er blitt sanne lemmer i den kristne kirke, stadig blir mer fruktbare. Selv om deres naturlige krefter svekkes i høy alder, skal deres åndelige krefter likevel stå i full vekst.

Hit hører også Salomos ord: «De rettferdiges sti er som et strålende lys, som blir klarere og klarere til det er høylys dag» (Ordsp 4,18) – lik solen når den går opp, eller morgenrøden når den bryter fram. Av alt dette ser vi klart at den sanne kristendom fører med seg en lengsel etter å vokse i kunnskapen om Gud og i sann gudsfrykt. De troende sjeler må ikke alltid bli «småbarn», men nå fram «til manns modenhet, til aldersmålet for Kristi fylde» (Ef 4,13–14). De må ikke alltid være en rykende veke (Jes 42,3; Matt

12,20), men ved Guds nåde trakte etter å skinne som lys i verden (Fil 2,15). De må ikke, som unge trær, bare bære førstegrøden, men strekke seg etter å bli «fylt av rettferds frukt ved Jesus Kristus, Gud

til ære og pris» (Fil 1,11). De må ikke stadig unnskylde seg med sin menneskelige skrøpelighet, men legge vinn på å kunne si med Paulus: «Alt makter jeg i ham som gjør meg sterk» (Fil 4,13).

For det andre må vi også si noe om hvordan de troendes vekst foregår, og hva slags vekst det er. Dette kan man nok til en viss grad slutte seg til av det som er sagt til nå; likevel må vi for de enfoldiges skyld legge saken enda litt klarere fram.

For det første må vi merke oss at de troendes vekst først og fremst gjelder to ting: kunnskapen om Gud og tjenesten for ham – eller Guds godhet og vår takknemlighet, viten og gjerning, tro og gudsfrykt – slik vi ser det av flere steder i Skriften.

Den hellige Paulus sier til kolosserne: «Vi ber om at dere må fylles med kunnskap om Guds vilje i all åndelig visdom og forstand, så dere kan vandre verdig for Herren, til behag for ham i alle ting, ved at dere bærer frukt og vokser i all god gjerning gjennom kunnskapen om Gud, og blir styrket med all kraft etter hans herlighets makt, så dere kan ha all utholdenhet og tålmodighet» (Kol 1,9–11).

Et annet sted viser han klart at vi må være så grunnfestet i troen at vi ikke som småbarn lar oss kaste og drive omkring av hver lærdoms vind – det vil si av all slags lære som forføreriske mennesker forkynner – og at vi skal være sannheten tro i kjærlighet og i alle måter vokse, i alt som hører kristendommen til (Ef 4,13–15).

Hva nå det første angår, kunnskapen, kan det ikke nektes at ikke alle kristne kan nå like langt i kunnskapen om Gud og i innsikt i den kristne lære. For like mange forskjellige gaver av Den Hellige Ånd som det finnes hos lærerne, like forskjellige er de også hos tilhørerne. Det er også hevet over all tvil at troen i sitt vesen ikke krever noen særlig omfattende viten. Vi ser jo at selv de lærdes store kunnskapsforråd ofte i anfektelser, og særlig i den siste nød, krymper inn til en kort bekjennelse, noen få av Skriftens kraftord og noen hjertesukk.

På den annen side er det like visst at enhver kristen har plikt til å gjøre seg all flid, så godt han kan, for ikke bare å lære katekismen godt, forstå den rett og bruke den til gagn – den er jo et kort sammendrag av den kristne lære – men også ellers fatte og forstå så mye som mulig av den kristne lære.

For sannelig fortjener den evige, allgode, allmektige og allvise Gud, som er trådt fram fra sitt skjulte lys og så nådig har åpenbart oss arme

mennesker sitt vesen og sin vilje, at vi betrakter ham med et ydmykt sinn, ser lys i hans lys og fryder oss over hans herlige majestet, over dybden i hans kjærlighet og over hans makts og godhets under.

Jeg roser ikke nysgjerrigheten hos de høye ånder som grubler utenfor Ordet og vil vite mer enn de skal vite. Jeg taler om den flid de ydmyke og gudfryktige sjeler bør bruke for å lære sin Gud og kjære Far rett å kjenne, sammen med hans kjære Sønn, Herren Jesus Kristus, og Den Hellige Ånd, og for å fryde seg over hans miskunn.

Like fullt fortjener Guds rikes hemmeligheter, som selv englene trakter etter å skue inn i, at vi tenker nøye over dem og som Maria «grunner på dem i sitt hjerte» (Luk 2,19), gleder oss over dem i ånden og slik oppmuntrer oss selv til større kjærlighet til Gud.

Når mennesket bruker så mye møye og kostnad på kunnskap om timelige og forgjengelige ting, skulle det da ikke med all flid legge vinn på læren og kunnskapen om de åndelige, guddommelige og himmelske ting? Og siden vårt hjerte nå en gang er så ivrig etter å vite noe, hvorfor skulle vi da ikke legge disse tingene fram for det, så det med barnlig frykt og ydmykhet kan øve seg i dem og stille sin lengsel?

Gud har dessuten gitt oss sitt hellige ord for at vi skal granske i det og lære den himmelske visdom av det. Han priser den mann salig som «har sin lyst i Herrens lov og grunner på hans lov dag og natt», og sammenligner ham med «et tre, plantet ved rennende bekker. Det gir sin frukt i sin tid, og dets blad visner ikke» (Sal 1,1–3).

Det er heller ikke noe tilfeldig at vi i disse siste, vanskelige tider har Guds ord, Den hellige skrift, så rikelig blant oss, trykt på alle språk og å få i så mange slags formater for en billig penge. Nei, Herren vår Gud har i sin store miskunn villet legge det fram for hver eneste en av sine kristne, så de skulle ha midlene for hånden til å verge seg mot det ugudelige vesen – eller i alle fall ikke ha noen unnskyldning på den store dag dersom de forakter det.

Dessuten bør enhver kristen vite så mye av Guds ord at han kan «forsvare seg for enhver som krever ham til regnskap for det håpet som bor i ham» (1 Pet 3,15). Han bør være så grunnfestet i det at han kan stå imot forførerne og ikke la seg kaste og drive omkring av hver lærdoms vind, som et skip uten kompass, ror og anker, «ved menneskers spill, ved kløkt i villfarelsens listige knep» (Ef 4,14).

Derfor bør en kristen ikke bare følge nøye med i prekenen og alltid søke å lære noe av den. Han bør også ofte lese i Skriften, gjøre seg kjent med dens viktigste kraftord og omhyggelig tenke over dem i hjertet dag og natt. For å få til dette kan han streke under dem i Bibelen sin og merke dem med grønt eller rødt blekk etter som han vil.

Han kan også lage seg en egen liten bok med bibelsteder, og der samle og skrive inn alt som tjener til å fremme kunnskapen om Gud, til å styrke og befeste troen, til større andakt og ydmykhet, til mer kjærlighet, til sann gudsfrykt, til kraftig trøst, til å gi slipp på verden og til lengsel etter himmelen. Skulle han ikke klare dette selv, kan han søke råd og veiledning hos en gudfryktig skriftefar.

Det vil også være nødvendig at han har for hånden og gjør seg kjent med en bok der hovedstykkene i den kristne lære – det en kristen nødvendigvis må vite til salighet – er samlet, forklart, forsvart og befestet mot alle innvendinger fra falske og forføreriske ånder. Også her kan han hente råd hos en erfaren og gudfryktig sjelesørger.

Jeg kan lett tenke meg hvilke tanker mange vil gjøre seg om dette, nemlig: «Jeg holder meg til min enfoldighet og til det jeg lærte av foreldrene mine eller på skolen da jeg var ung. Hvor skulle jeg ta tid fra til all denne lesingen og skrivingen?» og så videre. Jeg svarer: Kjære medkristen! Ordet enfoldighet betyr av og til hjertets oppriktighet, og står da mot hykleri. Av og til betyr det også en ren og ydmyk tro som nøyer seg med det Gud har åpenbart i sitt ord, og står da mot nysgjerrighet og fornuftens kjødelige sans. Men av og til betyr det også dumhet, en stor og forsettlig uvitenhet, og står da mot visdom og klokskap.

I den første og den andre betydningen er det godt at en kristen elsker enfoldigheten og holder fast ved den. Men i den tredje betydningen er den klanderverdig og stemmer slett ikke med kristendommen. Paulus beskriver jo kristendommen som «å kjenne den sannhet som hører til gudsfrykt, i håp om evig liv» (Tit 1,1–2), og han krever også av de kristne «all åndelig visdom og forstand» (Kol 1,9). Jeg vet godt at det ene mennesket av naturen er enklere enn det andre. Men det jeg her taler mot, er den forsettlige og påtatte enfoldigheten som mennesket påberoper seg for å unnskylde sin forsømmelighet og mangel på flid i åndelige ting.

Å, hvor mye flid bruker ikke den såkalte enfoldigheten på verdslige og forgjengelige ting, hvor mye makter den ikke å fatte av dem, og hvor fort – mens den ikke vil bry seg med de guddommelige og åndelige ting som skal gjøre sjelen vis til frelse! Er det ikke sørgelig at når vi hører tale om timelige og unyttige ting, er vi ivrige etter å lese om dem og bli kjent med dem; men når vi skal la oss undervise om himmelske og evige ting, vil vi holde oss til vår enfoldighet?

Og når det gjelder tiden, mitt medmenneske, så bruk den tiden som Gud selv har satt av og helliget til dette, nemlig søndagen. Å, om den tiden som på Herrens hellige dag blir sløst bort så lettsindig i lediggang, kortspill, kjeglespill og brettspill, i drikk, dans, pynt og annen overdådighet, ble brukt til å lese i Bibelen, skrive av skriftord, tenke over det man har hørt i prekenen, til gudelige betraktninger, til sang og bønn – hvilken ønskelig forandring skulle vi da ikke snart få se i den nesten forvillede kristenheten!

Her kan jeg med god grunn si: «Far ikke vill! Gud lar seg ikke spotte!» (Gal 6,7). Den som for alvor vil begynne å øve seg i gudsfrykt, finner nok også tid til det.

Før jeg forlater dette, må jeg ennå minne om én ting. En kristen sjel som allerede har brukt den rette flid for å nå åndelig visdom og opplysning og vokse i den – eller som, vakt ved det som er sagt her eller ved en annen anledning, vil begynne å bruke den – må se godt til at «kunnskapen» ikke «oppblåser» den (1 Kor 8,1) og gjør den stolt og trygg. Dessverre ser vi at det går slik med mange: For kunnskapens skyld forsømmer de samvittigheten og setter øvelsen i gudsfrykt til side.

Vi må ikke lese og granske i Skriften og gjøre oss flid med den bare for å få god greie på alle hovedstykkene i den kristne lære, kjenne dem og kunne vise oss fram med dem for andre, og så la det bli med det. Nei, vår viten må undervise vår samvittighet. Det vi fatter av Guds ord, må ikke bare bli liggende i hukommelsen og berike forstanden; det må også fylle hjertet, styre viljen og hellige alle våre sanser, evner og krefter.

Guds ord må ikke være som en stein hos oss, men som et såkorn i åkeren; ikke som en spiker i en trestamme, men som en podekvist i den. Det må bli forvandlet til liv; det må gå over i gjerning og øvelse.

All vår hørsel, lesning, skrivning og gransking i åndelige ting må ha som mål at vi skal lære Gud å kjenne mer og mer, elske ham desto inderligere, stole desto fastere på ham og tjene ham desto villigere.

Vi må ikke bare vokse i kunnskapen om ham, men også i kjærligheten til ham og ærefrykten for ham. Ellers ville vår viten ikke bare være oss til ingen nytte, men til og med til skade, etter vår Frelsers ord: «Den tjener som kjente sin herres vilje og ikke stelte i stand eller gjorde etter hans vilje, skal få mange slag … Hver den som mye er gitt, av ham skal mye kreves» (Luk 12,47–48).

Jeg går nå over til veksten i gudsfrykt, for kort å vise hvordan det står til med den. Som kjent består heller ikke et gjenfødt menneske av bare ånd; det må dra med seg sitt syndige kjød helt til graven.

Apostelen sier: «For kjødet begjærer imot Ånden, og Ånden imot kjødet. De to står hverandre imot» (Gal 5,17) – og det stadig. Her legger en troende sjel som elsker Gud, vinn på ikke bare å gjøre motstand og verge seg i denne striden, men også på å vinne den ene seieren etter den andre, påføre det syndige kjødet stadig større tap, korsfeste dets lyster og etter hvert bringe det inn under Kristi gode åk.

En troende sjel er en elev i Den Hellige Ånds skole, som stadig øver seg og hver dag gjør seg større flid for å komme videre. Den er som en maler: Den har alltid sin Frelsers bilde for øye og strever etter å gjengi det stadig bedre og mer fullkomment i seg selv. Den er som en jomfru som vil binde en krans til sin elskede og føyer den ene blomsten og den ene urten til etter den andre, til kransen er ferdig.

Om dette sier den hellige Peter: «… etter at dere har flyktet bort fra fordervelsen i verden som kommer av lysten, så legg nettopp derfor all vinn på at deres tro viser seg i rett liv, og i det rette liv kunnskap» – eller klokskap, så alt skjer i rette tid, på rette sted og i rett mål – «og i kunnskapen selvbeherskelse, og i selvbeherskelsen utholdenhet, og i utholdenheten gudsfrykt, og i gudsfrykten broderkjærlighet, og i broderkjærligheten kjærlighet til alle» (2 Pet 1,4–7).

Sjelen gir nøye akt på sitt syndige kjøds tilbøyeligheter og lyster, så den kan skjære dem bort som villskuddene på en podet stamme, etter hvert få bukt med dem og rydde ut den ene lasten etter den andre hos seg selv. Den er stadig opptatt med å øve seg i gudsfrykt, og når den har gjort én god gjerning til Guds ære og nestens tjeneste, har den allerede flere for øye.

I de varme landene har sitron- og appelsintrærne alltid blomster, umodne og modne frukter på én gang. Våre epletrær og pæretrær setter hvert år ikke bare nye skudd og flere greiner, så de kan bære stadig mer frukt; samtidig med årets løv og frukt skyter de også allerede knoppene til neste års løv og frukt. Dem kan en tydelig kjenne og skjelne mens trærne ennå står i løv og er fulle av frukt, men særlig etter at løvet er falt om høsten.

Slik er det også med de sjelene som er nidkjære i sannhet. Fra den ene tid til den andre, fra det ene året til det neste, tenker de på og legger vinn på å bli mer gudfryktige, helligere, kjærligere og mer gavmilde.

Den gode gjerningen de gjør nå, har allerede ved siden av seg, som en fruktknopp, en hellig lengsel etter den neste. De venter ivrig på anledning til å vise sin tro og kjærlighet til Gud på ny. De er grepet av en hellig og salig griskhet, nemlig den å ville «være rike på gode gjerninger» og «samle seg en skatt og legge en god grunnvoll for fremtiden» (1 Tim 6,18–19).

De strever ikke bare etter å gjøre mer godt, så deres «fremgang kan bli åpenbar» i alt som hører kristendommen til (1 Tim 4,15). De strever også etter å gjøre alt med større villighet og glede og mer fullkomment, og etter å bli øvet i gudsfrykt og kjærlighet, så det blir en vane for dem.

En gutt som stadig leser, skriver og studerer, kommer til sist så langt at alt dette ikke bare faller ham lett, men at han til og med finner en glede i det som han ikke vil være foruten. Slik kommer også en rettsinnet sjel ved inderlig bønn og stadig øvelse til sist så langt at gudsfrykten ikke er tung og ubehagelig for den, men en glede. Den ville ikke synes det var rett og ikke ha det godt om den skulle unnlate eller forsømme noe av den.

Riktignok kan det hende at den i begynnelsen øver en eller annen dyd med en viss motvilje, fordi akkurat den dyden går mer enn andre på tvers av dens syndige kjød. Men da ber den og kjemper i Jesu kraft mot sin syndige natur, helt til den kjenner seg villig og rede til det.

Vi finner for eksempel ofte gudfryktige sjeler som har gjort selskapelighet og vellystig verdensglede til en ren vane. Men så har de ved Guds nåde innsett at slikt er svært skadelig for deres kristendom, og derfor har de satt seg fore å rive seg løs fra det og heller glede seg i

Herren. En slik beslutning og den stille ensomheten faller nok kjødet tungt. Det vil stadig tilbake på sine gamle villstier; det lengter tilbake til kjøttgrytene, gresskarene, melonene, løken, purren og hvitløken; det vil gjerne spille, drikke, spøke og more seg.

Men når sjelen ved Guds kraft står fast i sitt gudfryktige forsett, holder fram for kjødet døden, den ytterste dom og helvetes kval og pine i stedet for den gamle verdensgleden, og samtidig oppmuntrer det ved å minne om dets kristne plikt, om Guds og Herren Jesu kjærlighet og om den salige nytten av å trekke seg bort fra verden og holde seg til Gud – da gir kjødet seg stadig mer og villigere inn under lydigheten mot Kristus, og til sist finner det større glede i ensomheten enn i de lystige selskapene. Slik er det også med andre ting.

Kort sagt: En troende sjel som står i samfunn med sin Jesus, trakter etter å bli stadig mer fullkommen, hellig og gudfryktig, etter å tjene Gud og nesten med lyst og overgå seg selv år for år. Og denne iveren holder den fast ved så lenge den bor i det dødelige legemet. For hele dens liv er en stadig omvendelse, en vedvarende øvelse i tro, kjærlighet, håp og tålmodighet, inntil den til sist når den himmelske og fullkomne hellighet.

Videre må vi merke oss dette: Selv om de sanne kristne, som sagt, stadig legger vinn på å vokse og tilta i kunnskap om Gud og i hellighet, når de likevel ikke fram til noen ubetinget og feilfri fullkommenhet, verken i denne eller i den kommende verden.

Den fullkomne kunnskapen om vår Gud, der vi skal kjenne ham slik vi selv er kjent av ham, har vi først i vente i himmelen (1 Kor 13,9–10.12). Slik blir også vår gudsfrykt og hellighet her et verk i læretiden, og fremveksten i vår kristendom består mer i en god vilje og flittig øvelse enn i en feilfri fullførelse. Den vise Sirak sier med rette: «Når et menneske er ferdig, da begynner han først, og når han vil holde opp, da står han rådvill. Hva er et menneske, og hva duger han til?» (Sir 18,8–9).

Den hellige Augustin sier: «Det er en fullkommenhet å kjenne sin egen ufullkommenhet.» Og Luther sier: «Dette livet er en vandring der en stadig går fram fra tro til tro, fra kjærlighet til kjærlighet og fra kors til kors. Det er ikke rettferdighet, men rettferdiggjørelse – ikke hellighet, men helliggjørelse. Vi er ennå ikke kommet dit vi skal, men vi er alle på banen og veien. Langs hele veien, så lang den er, finnes

det noen, nærmere og fjernere. Gud er tilfreds når han bare ser at vi arbeider – øver oss og er flittige – og holder fast ved våre forsetter.»

Vi vil riktignok ikke nekte for at Skriften også taler om en fullkommenhet i dette livet og kaller Guds barn fullkomne (1 Kor 2,6; Fil 3,15). Men at dette ikke skal forstås om en virkelig fullkommenhet som er ulastelig for Gud, er åpenbart.

Apostelen, som jo var kommet så langt som noen, klager så smertelig over synden som ennå bodde i hans kjød. Og Skriften sier uttrykkelig at «det finnes ikke noe menneske som ikke synder» (1 Kong 8,46), at «ingen som lever, er rettferdig for ditt åsyn» (Sal 143,2) – nemlig når Gud vil gå fram mot ham uten nåde og uten å se på Kristus – og at ingen kan bli stående dersom Herren «vil gjemme på misgjerninger» (Sal 130,3).

Men de troende kalles fullkomne av flere grunner. Først og fremst er de fullkomne i Kristus. I ham har de fått del i hans fullkomne rettferdighet, så det nå ikke lenger er noen fordømmelse for dem (Kol 2,10; Rom 8,1).

Dernest kalles de fullkomne på grunn av den stadige flid og streben etter sann hellighet og gudsfrykt som vi har talt om. Ved den blir de øvet og dyktige til alt godt, så de med rette kan kalles fullkomne sammenlignet med andre – med dem hos hvem omvendelsens og fornyelsens verk nettopp er begynt, eller som hjelper seg med hykleri, eller som ikke vet å si noe om noen omvendelse.

Videre kalles de fullkomne på grunn av hjertets oppriktighet og rettsinn, som vi talte om i forrige preken. Og endelig kalles de fullkomne på grunn av den Guds fylde de er utrustet med (Ef 3,19). For Gud har ved sin Ånd og nåde virket i dem alt som hører til den sanne kristendom og saligheten, selv om ikke alt som finnes hos dem, har nådd sin rette fullkommenhet eller det høyeste trinn det kan stige til.

I skolene kaller man det delenes og ikke gradenes fullkommenhet (*perfectio partium, non graduum*). Det betyr at hos de troende finnes riktignok alle de deler som hører til den sanne kristendom – omvendelse, tro, kjærlighet, håp, tålmodighet, bønn, gudsfrykt, ydmykhet, saktmodighet, kyskhet og annet slikt – men de er ennå ikke slik de kunne være. Ved troen henger det alltid noen skrøpelighet; kjærligheten må kjempe mot egenkjærligheten og kjærligheten til verden, ydmykheten mot hovmodet, og så videre.

Det er som med et lite barn: Det har de samme lemmer og legemsdeler som en voksen mann, men de har ennå ikke nådd hans størrelse, styrke og ferdighet. Slik er også et ungt tre i og for seg et fullkomment tre – det har sine røtter, sin stamme, sin sevje og kraft, sine greiner, skudd, blad og frukter – men et stort tre som har stått i mange år, overgår det likevel langt.

Nå er det på tide at vi kort viser hvilken nytte vi har av denne læren om Guds barns vekst i tro og gudsfrykt. For det første skal den tjene oss til selvprøvelse: Når vi holder den fram for oss selv, kan vi undersøke om vår kristendom er av den rette art, eller om den bare består i hykleri og falskt skinn. Jeg håper at jeg ut fra Den hellige skrift fullt ut har stadfestet og bevist at den sanne kristendom fører med seg en flittig streben og en oppriktig lengsel etter å vokse i tro, kjærlighet og gudsfrykt.

Jeg skulle også av hjertet ønske at man kunne si om alle våre kristne menigheter i dag det som blir sagt om menighetene i jødenes land: «Menigheten hadde nå fred over hele Judea og Galilea og Samaria. Den ble oppbygget og vandret i Herrens frykt, og vokste ved Den Hellige Ånds hjelp» (Apg 9,31).

Men Den Hellige Ånd advarer oss også her mot falsk trygghet og sier: «Hvis noen mener at han har kunnskap om noe, så har han ennå ikke kjent det slik han burde» (1 Kor 8,2). Den hellige apostel irettesetter korinterne for de innbilningene de hadde om sin egen fullkommenhet, og sier til dem: «Dere er alt blitt mette! Dere er alt blitt rike! Uten oss er dere blitt konger! … Vi er dårer for Kristi skyld, men dere er kloke i Kristus. Vi er svake, men dere er sterke. Dere er æret, men vi er foraktet» (1 Kor 4,8.10).

Og det samme lar Herren Jesus skrive til menigheten eller biskopen i Laodikea: «Du sier: Jeg er rik, jeg har overflod og har ingen nød – og du vet ikke at du er ussel og ynkelig og fattig og blind og naken» (Åp 3,17).

Derfor har vi ingen grunn til å feste særlig lit til våre kjødelige innbilninger. Vi har heller grunn til å prøve oss selv nøye for å få vite om også vi har slik flid og lengsel som vi har beskrevet ovenfor, og noen fremgang i kunnskapen om Gud og i den sanne kristendom.

Se, min medkristen, du har nå i så mange år hatt og brukt nådemidlene. Du har hørt så mange gode prekener og hjertelige formaninger,

så mye tydelig og grundig undervisning i den kristne lære. Du har gått så lenge i kirken, bedt, sunget, skriftet, mottatt den hellige nattverd og lovet å bedre ditt liv. Kjære, gransk nå om alt dette til nå har båret noen frukt hos deg, og om fremgangen din i alle deler av kristendommen er åpenbar og kan merkes både av deg selv og andre!

Hvordan står det til med kunnskapen din? Er den blitt rikere eller ikke? Er du enda mer overbevist om den himmelske sannhet enn for noen år siden? Har du gransket i Skriften og gjort deg kjent med flere kraftord som kan styrke og øke troen, kjærligheten, gudsfrykten, tålmodigheten og håpet? Er du nå blitt vissere når det gjelder din Gud, hans hellige vesen og vilje; når det gjelder din Frelser, hans person, embete og velgjerninger; og når det gjelder Den Hellige Ånd, at han bor i deg og leder deg?

Hvordan står det til med troen din, med tilliten og frimodigheten i den? Hvordan står det til med kjærligheten din til Gud og Herren Jesus – er den blitt større og inderligere eller ikke? Ber du flittigere og med større andakt enn du pleide før? Går du i kirken med større hunger og tørst, og til den høyverdige og hellige nattverd etter grundigere selvprøvelse og med mer anger, tro og andakt?

Har du lært å stå imot ditt kjød og blod i en stadig kamp, med større alvor enn før, å bøye din vilje og tøyle dine lidenskaper? Er du mer opptatt av din salighet? Bruker du mer flid på din kristendom og din øvelse i gudsfrykt?

Tenk også over de syndene du hadde for vane å gi deg over til for to, fire, seks eller flere år siden. Hvordan står det til med dem nå? Har du angret dem og lagt dem av, og byttet dem ut med dyder?

Kanskje var du før en som bannet, eller en dranker, eller en som foraktet og krenket hviledagen. Kanskje elsket du et vellystig og tøylesløst selskap og fant din glede i unyttig snakk, grov og syndig spøk, baktalelse og sladder. Kanskje gjorde du deg ingen samvittighet av urett, uærlig vinning og av å snyte din neste. Kanskje var du hengitt til ukyskhet, gjerrighet og andre slike synder. Kanskje bar du på et fiendtlig og misunnelig sinn mot din neste og levde i hat og uforsonlighet.

Men hvordan er det nå? Har du begynt å kjempe mot disse syndene og vunnet den ene seieren etter den andre? Har du angret dem av hjertet, søkt Guds tilgivelse for dem i Jesu navn og fast bestemt deg for

at du heretter, med Guds kraftige hjelp, vil holde deg borte fra dem? Holder du i så fall ennå fast ved dette hellige forsettet, og har du til nå satt det ut i livet?

Eller henger de samme syndene fremdeles ved deg, så de har fullt herredømme over deg og er din daglige vane – så det ikke er å spore noen forandring, noen bedring, noen vekst i gudsfrykt hos deg?

Kanskje går du nå som før til og fra kirken med et kaldt, ubotferdig og trygt hjerte. Kanskje har skriftemål og nattverdgang til nå ikke virket noe hos deg, og du holder uforandret fast ved alle dine syndige vaner. Kanskje er du det treet som har stått så mange år i Guds kirkehage (Luk 13,6) – som Gud har sett på med så stor langmodighet og tålmodighet, og velsignet med så mange nådemidler; som han har ventet på frukt fra så lenge, men som til nå bare har båret blader og aldri frukt; som øksen nå er lagt ved roten av, og som er ilden nær.

Kanskje har du enten glemt det du lærte av den kristne lære i ungdommen, eller i alle fall ikke lagt noe til og ikke brydd deg om å bruke det rett. Kanskje har du så travelt med det timelige at du ikke kan tenke på det åndelige. Kanskje hører du til den rå og trygge hopen som i egne tanker ikke trenger noen omvendelse, noen bedring, noen vekst. Kanskje har du ennå aldri inderlig bedt Gud om å gi deg nåde til omvendelse, til daglig fornyelse og fremgang, og til stadig å gjøre deg bedre, helligere og mer gudfryktig. Vi synger nok:

«Gud, la oss i din kunnskap fremmes,
så det vi lærer, aldri glemmes,
men vokser med oss dag for dag,
til vi i Kristi fylde står,
så vi hos deg din nåde får
og du i oss ditt velbehag!»

Men kanskje har du ikke tatt det til hjertet, og aldri lengtet av sjelen etter det som ligger i disse ordene.

Nå vel, kristne sjeler, tenk nøye og grundig over saken i gudsfrykt! Jeg håper dere vil innrømme at den er svært viktig. For ingenting er farligere enn å ha og bruke salighetens midler i mange år og likevel ikke merke noen forandring, noen bedring, noen vekst hos seg selv. Et barn som ligger ved morens bryst og har melk i overflod, men ikke vil drikke – eller som drikker, men likevel ikke vokser og trives, og

blir magert, svakt og elendig – må uten tvil ha en indre feil; ingen kan regne det for friskt.

Slik er det også med en kristen. Har han av Guds nåde midlene til gudsfrykt, hører han ofte Guds ord og tar ofte del i Herrens hellige kjærlighetsmåltid, men blir likevel ikke bedre, da må han sannelig mangle en sann og levende tro.

Hva hjelper det et tre at det står i hagen sammen med de andre og får regn og dugg og himmelens gode krefter, når det ikke vokser og ikke setter nye skudd, men bare har en mengde tørre grener og ingen eller udugelige frukter?

Burde ikke husbonden si om det: «Hogg det ned. Hvorfor skal det stå her og utarme jorden?» (Luk 13,7) Slik er det også her: Hva hjelper det at et menneske hører mange prekener, går til skrifte og til alters og ellers i sin utvortes ferd oppfører seg som et lem i Guds kirke, når han ikke bærer sanne rettferdighetens frukter, ikke tiltar i det gode og avtar i det onde, men alltid blir sorgløs og trygg i åndelige ting?

Å, det er ikke til å si hvor stor skade denne innbilningen gjør i Guds kirke: «Jeg er en god kristen, jeg er allerede så gudfryktig som jeg kan bli.» De fleste tenker slik: «Vi har den rene lære, Guds ord blir forkynt rent og uforfalsket for oss, barna blir døpt, de voksne går til skrifte og til alters – hva mer kan man forlange?»

Men var dette nok, da ville alle som har alt dette, bli frelst; og likevel er det sikkert at mange av dem går fortapt og ikke arver Guds rike. Grunnen er at de nok har hatt Guds ord og de høyverdige sakramentene, men ikke brukt dem rett. De har hindret kraften deres med sin vantro og ubotferdighet, og brukt dem som skjul for sin ugudelighet.

På den dagen skal det ikke spørres om vi har hatt rikelig av salighetens midler – det er kjent og hevet over all tvil – men om hvordan vi har hatt og brukt dem, og hvilken frukt de har båret hos oss.

Når de trygge hyklerne på denne måten holder seg sikre på saligheten, kommer det meg for som om et ufruktbart tre i en hage, i det øyeblikket det skulle hogges ned og kastes på ilden, kunne og ville si: «Hvorfor skal jeg hogges ned? Jeg står jo her i hagen og fyller min plass like godt som et annet tre. Jeg blir vannet med regn og dugg fra himmelen like godt som de andre, og jeg grønnes like godt som de.»

Eller som om en utro tjener ville si, når han ble avsatt eller ført bort for å straffes: «Hvordan kan dette gå til? Jeg har jo flittig sittet ved min

herres bord, og villig møtt fram og hørt på hans befalinger når han kalte på meg.»

Ville man ikke med rette svare ham: «Nettopp derfor fortjener du dobbel straff. Du har flittig gått til din herres bord og latt som du var hans tjener, men i mellomtiden har du stjålet hans gods, gått på horestier og andre onde veier og ikke utført hans befalinger»? Og ville man ikke si til treet: «Nettopp derfor er du hjemfalt til ilden: Du har like godt som de andre trærne hatt din plass i hagen og så lenge nytt himmelens velgjerninger, og likevel til nå ikke båret noen god frukt, bare blader»?

Et menneske som så lenge har levd i Guds kirke og hatt salighetens midler, men likevel vandret i hykleri og sikkerhet, vil med en slik unnskyldning helt sikkert heller anklage enn unnskylde seg selv. Det skal gå tyrkere og hedninger lettere enn ham, slik vi ved en annen anledning har vist utførlig ut fra Guds ord.

Her vil mange si: «Nesten alle mennesker lever jo som jeg, og jeg kjenner bare få som har ført et annet kristenliv enn jeg har gjort til nå. Ja, kanskje er jeg til og med bedre og mer gudfryktig enn mange andre. Skal alle som lever slik, gå fortapt, så vet jeg ikke hvem som kommer til himmelen.»

Min medkristne, tal ikke så lettvint og tankeløst! Husk hva din Frelser sier: «For vid er den porten, og bred er den veien som fører til fortapelsen, og mange er de som går inn gjennom den. For trang er den porten, og smal er den veien som fører til livet, og få er de som finner den.» «For mange er kalt, men få utvalgt» (Matt 7,13–14; 20,16). Vi må altså ikke dømme om salighetens vei etter eget skjønn eller etter verdens sinn og skikk, men etter Guds ord.

I disse siste, vanskelige tider finnes det en stor mengde som lar seg så lett tilfredsstille i det som gjelder kristendommen og saligheten. De er trygge og holder fast ved sine gamle vaner, og hos dem er det ingen bedring og ingen vekst å se. De vil være i Kristus og bli frelst ved hans fortjeneste, men vil likevel ikke leve og vokse i ham; de vandrer ikke etter Ånden, men etter kjødet, og vil altså komme til himmelen på syndens vei.

Dette skal ikke gjøre oss trygge, så vi uten videre ettertanke følger mengden. Det skal tvert imot vekke en hjertelig frykt hos oss og drive

oss til større varsomhet, så vi gir desto mer alvorlig og omhyggelig akt på vår kristendom.

Kanskje vil man videre si: «Vi kan jo likevel ikke være fullkomne i dette livet; hvorfor skulle jeg da bry meg så mye om åndelige ting? Gud tar nok til takke med vår skrøpelighet.»

Jeg svarer: En slik innvending springer ut av uvitenhet. Jeg innrømmer gjerne at vi ikke kan være fullkomne her i livet, så sant det er tale om en fullkommenhet uten vilkår og uten mangel. Men jeg har ovenfor i denne preken vist klart ut fra Skriften at den taler om en annen fullkommenhet, som består i en uskrømtet tro, en oppriktig kjærlighet og ivrig flid og øvelse i gudsfrykt, og at den mange steder oppmuntrer oss til den.

Den som her er lat, trygg og sorgløs, og ikke bryr seg om den levende kunnskapen om Gud og sin Frelser, om sann gudsfrykt og om sin vekst og fremgang, men alltid vil slentre videre etter eget sinn på de gamle vanenes vei – likegyldig, doven og trygg i åndelige og himmelske ting, men våken, flittig og utrettelig i verdslige og jordiske – hva slags kristen er vel han, og hvilken grunn hviler hans håp om salighet på?

Gud krever nok ikke at vi skal ha den himmelske fullkommenheten her på jorden. Men han krever likevel at vi skal strebe etter fullkommenhet og alltid øve oss i gudsfrykt, og at vi ikke skal være spottere i så viktige ting, eller sorgløse og likegyldige.

Når vi sier: «Vi kan ikke være fullkomne her i livet, derfor vil vi ikke gjøre noe med alvor i det som gjelder vår kristendom», så er det det samme som om en arbeidsmann sa: «Jeg blir jo likevel aldri konge; derfor vil jeg ikke arbeide, men gå ledig, drikke og spille.» Hvem ser ikke hvor urimelig en slik tale ville være? Slik holder den nådige og barmhjertige Gud oss gjerne våre skrøpeligheter til gode; men han har ingen steder lovet at han gjerne vil se gjennom fingrene med forsettlig latskap, sikkerhet og ugudelighet.

Når en gutt er flittig og ivrig i det han har fått befalt, men likevel forser seg i ett eller annet, viser man ham overbærenhet. Lar han derimot alt ligge, slår seg i lag med gatestrykerne og gjør alle slags kåte streker, da blir riset ikke spart.

Det kan videre være noen som vil si: «Jeg takker Gud for at jeg merker en stor forandring hos meg, og at det er blitt betydelig bedre

med min kristendom. Jeg går ikke lenger så mye i selskap som før; jeg kan nå tåle mye som jeg før ikke ville ha tålt; jeg bryr meg ikke lenger om verdens forfengelighet» og så videre.

Jeg svarer: Min medkristne, ikke enhver forandring hos et menneske er en bedring som behager Gud, og ikke enhver nedgang i synden fører med seg vekst i sann gudsfrykt. Alderdom, fattigdom eller andre årsaker fører til en forandring hos mange, men Gud regner den ikke for noe, fordi den ikke er grunnet på sann omvendelse og ekte tro og gudsfrykt. For å spare tid vil jeg her vise dere til det vi har sagt utførlig om dette tidligere i dette verket. (*Se andre del, tredje preken.*)

Saken er at forandringen ikke bare må være utvortes, men også innvortes. Den må ikke være tvunget, men flyte ut av et botferdig, troende, gudfryktig og villig hjerte. Den må være oppriktig og uten falskhet. Vi må ikke holde av noen enkelt synd for oss selv, men hate dem alle av hjertet, inderlig angre synden i vårt tidligere liv og legge vinn på – i kraft av Herren, som gjør oss sterke – å erstatte våre tidligere mangler med mye gudsfrykt.

Til sist vil man kanskje si: «Prestene tar det altfor strengt. Hvem kan holde sin kristendom i alle deler slik de foreskriver?» Jeg svarer: Min medkristne, om vi prester krevde noe av tilhørerne våre som ligger utenfor Guds ord, og uten nød søkte å binde og tynge samvittighetene – om vi «bandt sammen tunge byrder og lesset dem på menneskenes skuldrer, men selv ikke ville røre dem med en finger» (Matt 23,4) – da kunne man med rette klage over oss. Men vi går ikke lenger enn Guds ord viser oss, og vi krever ikke annet enn det Gud og Herren Jesus krever.

Vi driver på med at en kristen ikke må være lat, trygg og sorgløs i det som gjelder hans kristendom og salighet. Han må ikke tro at han alt har grepet det (det som hører til en fullkommen kunnskap om Kristus og Gud), eller allerede er fullkommen (i kjærligheten og den sanne gudsfrykt, Fil 3,12).

Selv om han var kommet like langt som Paulus, må han likevel alltid tenke seg lenger fram og av hjertet ønske å vokse og ta til på alle måter. Slik sier også apostelen: «Brødre, jeg mener ikke om meg selv at jeg har grepet det. Men ett gjør jeg: Jeg glemmer det som ligger bak

og strekker meg ut etter det som er foran, og jager mot målet» (v. 13–14).

Og han legger til: «La oss da, så mange som er fullkomne» – det vil si de som alt er kommet temmelig langt i kristendommen sammenlignet med andre som så vidt har begynt å bli kristne – «ha dette sinn» (v. 15): at vi alltid søker å komme lenger fram i kunnskapen om Gud, i kjærligheten til ham og i all gudsfrykt.

Vi prester unntar ikke oss selv fra denne regelen. Det vi etter Guds ord krever av andre, må også finnes hos oss selv. Ellers ville vi forkynne for andre og selv bli forkastet (1 Kor 9,27).

Andre gudfryktige og anerkjente lærere har også skrevet kraftfullt om denne saken. Den hellige Augustin sier et sted: «Vær alltid misfornøyd med deg selv og med det du allerede er, om du vil nå fram til det du ikke er. For begynner du først å behage deg selv, da blir du stående igjen (på gudsfryktens vei). Sier du: ‹Det er nok› (jeg er kommet langt nok), da er du fortapt. Legg alltid noe til (din gudsfrykt), gå stadig videre, ta stadig til; bli ikke stående på veien, vend ikke tilbake, og vik heller ikke av til siden. Den som ikke tar til, står stille; den som vender tilbake til det han har forlatt (til ugudeligheten), går tilbake; den som faller fra eller blir utro, viker av til siden.»

Den hellige Bernhard sier: «Den som ikke går fram på Guds vei, går tilbake; og den som ikke strever etter å bli stadig bedre, er ennå ikke gudfryktig. Slutter du å strebe etter å bli bedre, da har du også sluttet å være gudfryktig.»

Disse ordene siterer en anerkjent lærer i vår kirke, og han legger til: «Den nye lydigheten hos et (gjenfødt) menneske må være varig og ikke ta slutt; for det er å gå fram (eller å fullende sin helliggjørelse, 2 Kor 7,1). Selv om vi ikke kan nå noen virkelig fullkommenhet i dette livet, må vi likevel strebe etter den, slik det også heter at vi skal vandre (gå fram) i et nytt liv og være fullkomne (Rom 6,4; Matt 5,48). Med dette menes ikke en fullkommenhet som i alle ting stemmer nøye og fullt overens med Guds lov, slik den fantes hos mennesket før fallet. Det menes en fullkommenhet som legger vinn på å leve etter alle Guds bud, så langt det er mulig med Den Hellige Ånds hjelp i denne skrøpeligheten. Og her må man ikke bli stående ved det første og det andre, men daglig komme videre.»

En annen sier: «I vår kristendom må vi være som et ungt palmetre som stadig grønnes, vokser og blir høyere; slik må også vi vokse og ta til i Kristus. Men et menneske vokser så mye i Kristus som han tar til i tro, i dyder og i et kristent liv og daglig bedrer seg – og så mye som Kristus lever i ham.»

Og enda en annen: «Veksten og fremgangen i kunnskapen om Gud og den rene religion er ikke noe likegyldig. For oss kristne, alle sammen, verdslige og geistlige, lærde og ulærde, ingen unntatt, er den noe høyst nødvendig – en del av vår åndelige fornyelse, så vi også på denne måten skal komme nærmere det tapte (Guds) bildet og bli forvandlet fra herlighet til herlighet.»

Jeg tviler ikke på at mange kristne hjerter godt vil se hvor nødvendig denne saken er, og kjenne lengsel etter en slik åndelig vekst og daglig fremgang. Derfor vil vi nå videre vise hvilke midler man kan nå den ved.

For det første: Tenk på, kristne sjeler, at det er Guds verk og hans nådes verk å begynne, fortsette og fullende det åndelige, gudfryktige livet hos oss i alle dets deler. Derfor kaller apostelen det «Guds vekst» (Kol 2,19), og han søker den først og fremst hos Gud i sine hjertelige bønner – for andre, og uten tvil også for seg selv.

«Jeg minnes dere i bønnene mine», skriver han til efeserne, «og ber om at vår Herre Jesu Kristi Gud, herlighetens Far, må gi dere visdoms og åpenbarings Ånd til kunnskap om seg, og gi deres hjerter opplyste øyne» (Ef 1,16–18). Og: «Derfor bøyer jeg da mine knær for Faderen … Jeg ber om at han etter sin herlighets rikdom, ved sin Ånd må gi dere å styrkes med kraft i det indre menneske» (Ef 3,14–16). Likeså til filipperne: «Og dette ber jeg om, at deres kjærlighet må bli mer og mer rik på kunnskap og all innsikt» (Fil 1,9).

Søk derfor veksten og fremgangen i kristendommen hos Gud; alt kommer an på hans nåde og velsignelse, i timelige og åndelige ting. Men søk den ikke bare overflatisk og med et kaldt sinn, og ikke bare nå og da, når en god preken kanskje har satt dere i gang. Søk den flittig, ivrig og stadig! Ligg på kne, fall på ansiktet, sukk, gråt, be og rop om at troen må bli styrket og øke, om vekst i kjærlighet og gudsfrykt, om en fullkommen omvendelse, fornyelse og opplysning og om verdige og rike frukter av Ånden.

Gjør dette med et slikt alvor og en slik flid at deres himmelske Far kan se at hjertene deres er oppriktige; da skal det ikke være forgjeves.

For som «et menneske ikke kan få noe, om det ikke blir gitt ham fra himmelen» (Joh 3,27) – aller minst i slike åndelige og guddommelige ting – slik vil Gud heller ikke nekte dem noe som påkaller ham i Jesu navn med et trofast hjerte. Det har Herren Jesus lovet: «Be, så skal dere få. Let, så skal dere finne. Bank på, så skal det lukkes opp for dere … Den himmelske Far skal gi Den Hellige Ånd til dem som ber ham» (Luk 11,9.13).

For det andre: La de hellige midlene som Gud har innstiftet for å vekke, holde ved like og øke troen og gudsfrykten – nemlig Ordet og Herrens høyverdige kjærlighetsmåltid – være dere kjære og dyrebare. Bruk dem så ofte som mulig, og med det hellige ønsket og forsettet å vokse og ta til i Ånden ved dem! Hør Ordet i kirken som om dere var de eneste der inne, og presten skulle tale til nettopp dere på Guds vegne. Når dere går til den hellige nattverd, så ta med et sønderbrutt, sultent, tørstig og ydmykt hjerte!

Skrift ikke slik at dere bare vil ta en pause fra syndene for et par dager, men slik at dere vil ha dem kastet i havets dyp. Tenk på at hver gang dere gjør det, fornyer dere dåpspakten med Gud, binder dere fastere til Herren Jesus og lover deres kjære himmelske Far en ny lydighet.

Bestem dere i alle fall for å gjøre så mye som dere ville gjort om dere hadde lovet en hjertevenn eller en stor og fornem herre noe! Og ta med dere fra prestens ord i skriftestolen ikke bare det som tjener til trøst og forsikring om syndenes forlatelse, men også det som blir holdt fram for dere til bedring og vekst i gudsfrykt!

For det tredje: Bruk særlig søndagen til gudelige ting! Den er dagen Gud har bestemt, helliget og velsignet for at vi skal ta vare på og søke det som hører til hans tjeneste og vår oppbyggelse. Tenk nøye over det dere har hørt i prekenen; ta vare på Ordet og grunn på det i hjertene deres; slå opp og les i Skriften; gjør hellige betraktninger; les gode, åndelige og oppbyggelige bøker; syng og be flittig, og husk at hele dagen er hellig og tilhører Gud og deres sjeler!

At det i våre dager blir utrettet så lite med så mange prekener, kommer for en stor del av at man bruker søndagen så dårlig, og på den for det meste ikke gjør Guds, men djevelens gjerninger. Hvordan

kan Ordet bære frukt hos dem som straks de har hørt det, lar djevelen ta det fra hjertene deres, og liksom drukner og kveler det i alle slags syndig vesen, i drikk, fråtsing og spill? Hvordan kan en rykende veke bli til et skinnende og brennende lys når man spytter på den eller kveler den med et lokk?

For det fjerde: La alle dyders fullkomne bilde, den korsfestede Jesus, ofte – ja, alltid – være i hjertet, sinnet og tankene deres. La hans kjærlighet, ydmykhet, saktmodighet, vennlighet, tålmodighet og lydighet og hele hans hellige liv være forskriften dere stadig ser på! For hver tanke og hvert sukk som vendes mot ham, er som da den blodsyke kvinnen rørte ved kanten av kappen hans (Luk 8,46): De drar til seg den guddommelige kraften som går ut fra ham.

Jo mer man ser på den korsfestede Jesus med et botferdig og troende hjerte, desto mer lys gir han sjelen vår. Jo mer man betrakter ham, desto søtere og skjønnere blir han, og desto mer setter han hjertet vårt i brann. Når troen vår omfavner ham, gir han den stadig ny kraft til å overvinne verden og gå fram i helliggjørelse. Barnet kan aldri die seg mett ved morens bryst uten å bli styrket av det; og sjelen vår kan aldri fryde seg ved Herren Jesu sår uten å kjenne ny lyst til villig og glad å tjene Gud og nesten, og nytt hat til synden.

Guds nåde og hans hellige ord er så å si regnet som vanner hjertet; men den korsfestede Jesus er solen som varmer det og ved sin kraftige virkning får alt til å grønnes og vokse. Det gjelder særlig når man ikke bare ser på ham som en nådestol Gud har stilt fram for oss, men også som et forbilde – og ikke bare trøster seg ved ham mot synden, men også av hjertet lengter etter å overvinne synden og følge etter ham ved hans hjelp.

For det femte: Søk gjerne samvær med gode og gudfryktige mennesker, der fremgangen i kunnskap og gudsfrykt er tydelig, og der det er å spore et rent og oppriktig sinn, gudelig nidkjærhet og sann kristendom! Hør gjerne på slike; snakk med dem og søk deres råd om hvordan dere kan komme fram i åndelig vekst; gled dere ved deres hellige og oppbyggelige samtaler; spør flittig, og skam dere ikke over en slik iver!

For jeg kan aldri få sagt hvor stor nytte et gudfryktig samvær gir, og hvordan det ene hjertet tenner det andre, slik glødende kull tenner kull som ikke gløder. En hellig undervisning utretter ofte mer enn to

eller tre prekener og flere timers lesning. Og som et barn lærer raskest å be av et annet barn når det legger merke til det, slik virker samtalen med en gudfryktig sjelesørger eller en annen erfaren kristen ofte overmåte mye; det viser erfaringen.

For det sjette: Gransk ofte deres kristendom, og vær som en driftig kjøpmann som stadig holder øye med bøkene sine, med inntekter og utgifter! Smigre ikke dere selv, men undersøk hva dere mangler, og hvor. Bestem dere hver dag med fast og urokkelig beslutning for å strebe etter den åndelige veksten, og ikke gå tilbake eller stå stille på gudsfryktens vei, men alltid tenke dere lenger fram!

For det er med vår kristendom som med *skipsfolkenes* arbeid når de skal få en båt opp en strid elv: Så snart de slutter å ro eller hale i tauet, driver strømmen båten nedover igjen, og de får dobbelt strev.

Den som stadig er flittig i sin kristendom og øvelse i gudsfrykt, for ham blir dette salige arbeidet til slutt en søt vane som han trives med. Men den som av og til slipper taket, gir seg over til verden og lystene sine og forsømmer bønnen, får dobbelt strev og kan ikke undre seg over at han ikke kommer noen vei.

Og når vi vet at vi hver dag stiger opp mot Guds domstol, som trinn for trinn i en trapp, der vi skal få evighetens dom – skulle vi da ikke hver dag med stor flid bekymre oss for og legge vinn på å rette våre mangler og ta til i gudsfrykt?

For det syvende: Merker dere en god bevegelse i hjertet etter å ha hørt Ordet, etter å ha mottatt den høyhellige nattverd, etter bønnen eller etter en gudelig samtale med en av deres medkristne, så tenk på at en gnist av den himmelske ilden da er falt i hjertet deres. Forsøm og forakt ikke denne gnisten, men be Herren Jesus om å blåse på den med sin munns ånde og la den bli til et lys eller en ild.

For det åttende: Sky samtidig alt som kan legge hindringer i veien for dere! Trekk dere bort fra verden; elsk stillhet og ensomhet; gi dere ikke over til syndige innfall og tanker; fly all unyttig og uoppbyggelig samtale!

Tenk på en som har hørt en åndfull preken eller lest i en oppbyggelig bok, og som kjenner at hjertet hans er vannet fra himmelen og bestrålt av rettferdighetens sol, og at sæden av hellige tanker, sukk, lengsler og forsetter begynner å spire. Vender han seg så bort fra det igjen og søker tøylesløst – eller som verden kaller det, lystig – selskap,

drikker over all måte, spiller, sladrer, fjaser og gjør alt med slik verden gjerne vil ha det, da er det som om noen rev opp gjerdet rundt en tilsådd åker der kornet spirer, eller som om en gartner åpnet porten og slapp svin, geiter og annet fe inn i hagen for å rote opp, gnage av og ødelegge alt.

Det heter: «For hver den som har, til ham skal det bli gitt, og han skal ha overflod. Men den som ikke har, skal bli fratatt selv det han har» (Matt 25,29).

Før vi slutter, vil vi ennå si noe til *trøst* for de gudfryktige hjertene som mener det hjertelig med sin Gud og henger ved sin Jesus med uskrømtet kjærlighet. De bruker flittig de hellige midlene som hjelper til vekst i kunnskapen om Gud og kjærligheten til ham, og ønsker av hele sin sjel å frykte hans navn. Likevel synes de selv at de ikke kommer noen vei og ikke merker noen særlig fremgang, og derfor er de ofte svært engstelige og bedrøvet.

De skal legge merke til det vi ofte har sagt i lignende tilfeller: Hos Gud og i kristendommen regnes den ivrige viljen og lengselen og den oppriktige fliten for gjerningen.

Og det er verdt å merke seg at den hellige apostel kaller slike *fullkomne* som ennå ikke har nådd kristendommens høyde, men er i ferd med å jage etter den. For etter at han har sagt om seg selv: «Jeg mener ikke om meg selv at jeg har grepet det. Men … jeg glemmer det som ligger bak og strekker meg ut etter det som er foran, og jager mot målet», legger han straks til: «La oss da, så mange som er fullkomne, ha dette sinn» (Fil 3,13–15).

Det kommer av at de gudfryktige sjelene nettopp ved en slik flid og lengsel blir stadig mer fullkomne – slik en gutt som øver seg flittig i å skrive, ved øvelsen får stadig større ferdighet og lærer å skrive bedre. For der en slik hellig lengsel har overtaket i et hjerte, kan synden ikke lenger herske; det gamle mennesket må daglig avta og svekkes, og det nye ta til og styrkes.

Legg også godt merke til dette: Om kornet på marken eller andre vekster i hagene kan jeg ikke si – like lite som jeg kan se det på dem – at de vokser, bare at de har vokst. Slik er det også med kristendommen. Når de gudelskende sjelene gransker den hos seg selv, tror de ofte at den alltid blir som den er, og ikke tar til. Men tiden og erfaringen lærer dem ofte at deres hellige øvelser ikke har vært uten frukt.

Det er som med Guds velsignelse i timelige ting: Den virker ofte i det skjulte i en husholdning og gjør med tiden en husfar rik før han selv venter det.

Man kan heller ikke nekte for at *trærne* og vekstene har sin vinter. Da trekker livssaften seg tilbake i røttene, løvet faller av, og de vokser ikke, men blir bare holdt oppe og dør ikke ut. Likevel mangler de ikke knopper, som jeg har talt om ovenfor, og som er en forberedelse til og et løfte om nye blader, blomster og frukter til sommeren. Slik har også de troende sjelene ofte sin vinter: sine anfektelser og mange slags hindringer fra Satan og verden, sine mange gjøremål og forretninger som fører noe av forfengeligheten med seg, og som de ikke helt kan rive seg løs fra, og annet slikt.

I en slik tilstand merker de nok ikke sin vekst. Men de mangler aldri hellige lengsler og ønsker om mer og mer å lære Gud å kjenne, å elske, frykte og tjene ham. Disse lengslene er en forsikring om at det åndelige og gudfryktige livet er hos dem. Med tiden kommer det også mer og mer til syne, og den nådige og barmhjertige Gud regner det, som sagt ovenfor, for fullkommenhet.

Så vær da frimodige, gudfryktige sjeler, og vær «fullt viss på dette at han som begynte en god gjerning i dere, vil fullføre den inntil Jesu Kristi dag» (Fil 1,6) – så vi kan se fram til denne store dagen med glad og frimodig lengsel og da bestå. «All nådes Gud, som har kalt oss til sin evige herlighet i Kristus Jesus, etter en kort tids lidelse» (og strid), «han skal dyktiggjøre, stadfeste, styrke og grunnfeste dere. Ham tilhører makten i all evighet! Amen» (1 Pet 5,10–11). (*Se også andre del, femte preken.*)

Tjuefemte preken. Om den troende sjels hellige varsomhet og forsiktighet

I Jesu navn. Amen.

Åp 3,11: «*Jeg kommer snart! Hold fast på det du har, for at ingen skal ta din krone.*»

Den hellige evangelist og apostel Johannes så i himmelen foran Guds trone «fire livsvesener» med seks vinger, «fulle av øyne foran og bak» (Åp 4,6.8). Hva disse livsvesenene betyr, har de lærde spurt mye om, og de har hatt mange slags tanker og meninger om det. Det ligger

likevel ikke i vår hensikt å gjengi og undersøke dem grundig; vi vil bare nevne det som tjener til oppbyggelse.

Jeg mener at man uten videre kan gi *dem* rett som holder for at disse livsvesenene ikke bare betegner de fire hellige evangelistene, men også alle deres trofaste etterfølgere. Det er de som med flid og gudfryktig nidkjærhet har stått i spissen for Guds kirke og våket over den, bygd den opp med lære, skrifter og et godt eksempel, arbeidet mye til Guds ære og nestens beste, vært i stadig øvelse, alltid vært fylt av en hellig lengsel og alltid stundet mot himmelen.

Slik kan vi se disse livsvesenene som bilder på gudfryktige, nidkjære og himmelsinnede lærere. De må alltid stå for Guds trone, det vil si: alt de gjør i sitt embete, må de gjøre «som av Gud, for Guds åsyn i Kristus» (2 Kor 2,17). De må være fulle av øyne, det vil si: de må være årvåkne og «gi akt på seg selv og på hele hjorden» (Apg 20,28). De må ha *vinger*, det vil si: de må være villige til å gjøre Guds vilje. Heller ikke må de være jordisk sinnet, men stadig løfte seg mot himmelen med gudfryktige tanker og hellig lengsel, og så videre.

Men man kan også se disse livsvesenene som forbilder på hvordan de salige sjelene har det i himmelen. «De er for Guds trone og tjener ham dag og natt i hans tempel» (Åp 7,15). De har vinger, de lever og svever i herligheten og i Guds lys. De er som en edel fugl som har sluppet ut av buret sitt, som fryder seg over å fly i fri luft og svinger seg syngende opp mot himmelen.

De er fulle av øyne foran og bak, for de ser Gud ansikt til ansikt og finner en fullkommen glede i det. De er i Gud og på alle kanter omgitt av hans nåde, kjærlighet, herlighet og salighet; den stråler gjennom dem og forklarer dem. Det er ingenting hos dem som ikke er fullt av guddommelig lys. Vår Frelser sier: «Øyet er legemets lys» (Matt 6,22). Når sjelene da er fulle av øyne overalt, er det uten tvil for å vise at alt i dem fryder seg i Guds herlighet, og at det slett ikke er noe mørke i dem.

Slik skal betraktningen av disse himmelbildene vekke lengsel etter himmelen hos oss. Her på jorden lever og svever vi i forgjengeligheten. Vi ligner svalene som flyr fram og tilbake i luften hele dagen uten annen vinning enn at de kanskje snapper så mange mygg som de trenger til føde. Slik strever også vi og løper hit og dit i verden. Vi

skaffer oss ofte mye unyttig uro og får ikke annet igjen for det enn det lille vi trenger til å kle og holde legemet vårt i live.

Sjelen vår ligner en fugl som er stengt inne i et bur; den kan nok flakse og vifte med vingene, men den kan ikke fly dit den vil. Men etter en salig død skal vi leve og sveve i himmelsk klarhet og herlighet og til evig tid nyte «Guds barns frihet i herligheten» (Rom 8,21) av hjertens lyst.

Her i verden har vi bare to øyne, men der hjemme skal vi ha øyne overalt, det vil si: vi skal være fullkomne og på alle måter skikket for fellesskapet med Gud. Her blir legemets øyne holdt tilbake så de ikke kan se Guds herlighet slik vi ønsker. De blir også ofte blendet av tårer, så de finner lite glede i verden. Men der skal Gud tørke bort hver tåre fra øynene våre og ikke la dem se annet enn det som tjener til vår evige og fullkomne glede.

Verden er som en stue full av røyk, der det er lite for øynene å glede seg over. Men når Herren frir oss fra all ond gjerning og frelser oss inn i sitt himmelske rike, skal øynene på alle kanter med lyst få skue hans rettferdighet og nåde.

Så lenge vi lever i kjødet, er også sinnets øyne liksom omgitt av tåke, så vi knapt kan kjenne og skjelne det som finnes i naturen og på jorden. I himmelen derimod skal vi ikke bare ha forstandens opplyste øyne, så vi kan se hvor rik og herlig Guds arv er; vi skal være fulle av øyne overalt. Vi skal nyte det himmelske lyset i alle deler og med utildekket ansikt skue Herrens herlighet.

Kort sagt: Guds herlighet skal være så stor at den stråler omkring oss og omgir oss på alle kanter, og derfor skal vi liksom ha øyne både foran og bak, så vi kan se den og nyte den fullkomment og evig. Merk dere, dere gudfryktige sjeler, at det ligger mer i disse bildene enn jeg kan si og forklare. La oss derfor sukke inderlig og si: «Min sjel tørster etter Gud, etter den levende Gud. Når skal jeg komme og tre fram for Guds åsyn?» (Sal 42,3).

Bort, jordiske lyster! Bort rikdom og ære!
Å, gid jeg i himmelen i dag kunne være!
Å, himmelens skatt! Å, du evige glede!
Å Jesus, kom snart og meg hjem fra verden lede!
Å, himmelske klarhet! Å, liv uten ende!
Når vil du meg kronen av salighet sende?

Akk Jesus, hvor lenge? Min sol, ak, hvor lenge?
Når skal jeg ved døden til livet få trenge?

Til sist kan vi også se på disse himmelbildene som et bilde på hvordan de troende sjelene har det, og hva de skylder, så lenge de ennå lever her i tiden og forgjengeligheten.

De må alltid vandre med Gud og for Guds åsyn (1 Mos 5,24; 17,1). De må ikke gjøre noe annet enn det de også ville gjøre om Gud åpenbarte seg i en synlig skikkelse og kunngjorde at han hele tiden fulgte dem nøye med øynene. De må alltid stå for Guds trone med sine bønner og takkoffer og prise hans navn uten opphold. De må ha vinger, det vil si: de må være fulle av hellig lengsel etter Gud og godt øvd i hans tjeneste og i kjærligheten.

De må ha øyne foran og bak og vandre med gudfryktig varsomhet og forsiktighet her i verden. For den siste tiden i verden blir stadig farligere for de troende og gudfryktige hjertene: Satan legger ut mange snarer og garn for dem, og verdens forargelse og ondskap blir stadig større. Derfor er det helt nødvendig at de ikke blir trygge, men vandrer forsiktig, så de ikke mister den skatten som er gitt dem i Kristus, og den kronen som er lagt ned til dem.

Med det skriftordet som er lest, som utgangspunkt vil vi nå tale litt nærmere om denne «de troende sjelers hellige forsiktighet». Gud velsigne og hellige arbeidet vårt ved sin Ånds nåde for Jesu Kristi skyld! Amen.

Det er verdt å merke seg at vår kjære Frelser taler de ordene vi har lest – «Hold fast på det du har, for at ingen skal ta din krone» (Åp 3,11) – til den gudfryktige biskopen i Filadelfia.

Like før har han gitt ham det vitnesbyrdet at han «har holdt fast på hans ord og ikke fornektet hans navn» (v. 8). Han lover ham at han vil få noen av fiendene av Guds kirke til å «komme og falle ned for hans føtter» og forstå at Herren har elsket ham (v. 9), og at han vil «bevare ham fra prøvelsens time», fordi han har bevart hans ord om tålmodighet (v. 10).

Her ser vi at heller ikke de som er kommet langt i sin kristendom, ikke må bli trygge – selv om de har gitt mange prøver på en standhaftig tro og gudfryktighet og dessuten har hatt åpenbare bevis på Guds kjærlighet og på Den Hellige Ånds kraft som bor i dem. De må våke,

be, kjempe og vandre forsiktig, så de kan beholde det de har, og ikke miste kronen sin.

Legg også nøye merke til at Herren riktignok lover denne gudfryktige biskopen å bevare ham fra prøvelsens time, men likevel formaner ham til å holde fast på det han har. Han vil med det vise oss noe: I denne saken må vi først og fremst se på Gud og erkjenne at både begynnelsen og fullendelsen av vår omvendelse, fornyelse og frelse er hans nåde alene. Men vi skal likevel ikke legge hendene i fanget, forsømme og forakte nådemidlene og bli trygge og likegyldige. Vi skal alltid kjempe, stride og arbeide ved den kraften som kommer fra hans nåde, og slik arbeide på vår egen frelse med frykt og beven.

Av dette ser vi videre at årvåkenhet og forsiktighet er en helt nødvendig dyd hos de troende sjelene, og at den sanne kristendom ikke kan finnes eller bestå uten den. For slik vår Frelser på dette stedet formaner en gudfryktig, øvd og prøvd kristen til det, er Skriften også full av lignende formaninger mange steder.

Herren Jesus sier et annet sted: «Strid for å komme inn gjennom den trange døren!» (Luk 13,24). «Våk og be for at dere ikke må komme i fristelse! Ånden er villig, men kjødet er skrøpelig» (Matt 26,41). «La hoftene være ombundet og lampene brennende! Og vær dere som folk som venter på sin herre når han vender hjem fra bryllupet» (Luk 12,35–36).

Og den hellige Paulus sier: «Vet dere ikke at de som løper på idrettsbanen, de løper alle, men bare én får seiersprisen? Løp da slik at dere kan vinne den!» (1 Kor 9,24). «Den som mener seg å stå, han se til at han ikke faller!» (1 Kor 10,12).

«Se derfor til hvordan dere kan vandre varlig, ikke som uvise, men som vise, så dere kjøper den laglige tid» – det vil si: henter inn det dere før har forsømt – «for dagene er onde» (Ef 5,15–16). «Vi hører ikke natten eller mørket til. La oss derfor ikke sove som de andre, men la oss våke og være edrue» (1 Tess 5,5–6).

Og det han skriver til Timoteus, dette gudfryktige hjertet, angår oss alle: «Timoteus, ta vare på det som er betrodd deg! Ha som forbilde de sunne ordene, i tro og kjærlighet i Kristus Jesus. Ta vare på den edle skatten som er betrodd deg, ved Den Hellige Ånd som bor i oss!» (1 Tim 6,20; 2 Tim 1,13–14). Med dette stemmer det den hellige Peter sier: «Mine kjære, ta dere i vare så dere ikke skal bli revet

med av de lovløses villfarelse slik at dere faller ut av deres egen faste stand» (2 Pet 3,17), og likeså Johannes' ord: «Mine barn, la ikke noen forføre dere!» (1 Joh 3,7).

Dette viser hvor alvorlig Guds Ånd advarer oss mot likegyldighet og falsk trygghet, og han har god grunn til det. Vi vet jo hvor svikefullt, lettsindig og ustadig vårt eget hjerte er, og hvor lett det lar seg overtale og forlede til det onde, som det dessuten av naturen heller mot. Vi vet at i oss, det vil si i vårt kjød, bor ikke noe godt, men synden (Rom 7,18). Derfor kan det lett komme en anledning som behager eller smiler til det fordervede hjertet, så det lar seg drive til å samtykke i synden og lyde «de kjødelige lyster, som strider mot sjelen» (1 Pet 2,11).

Guds ord kunngjør oss også til advarsel det som erfaringen lærer oss godt nok: Satan «går omkring som en brølende løve og søker noen han kan oppsluke» (1 Pet 5,8), men han «skaper seg» også stundom «om til en lysets engel» (2 Kor 11,14) og prøver under skinn av kjærlighet og vennskap å lede oss bort fra gudfryktighetens vei. Han sniker seg ikke alltid omkring i mørket; han kan også bruke et lyktemannslys, et falskt lys, for å føre vandringsmennene bort fra den rette veien og ut i myr og sump.

Her får han all mulig hjelp av sin trofaste venninne, verden. Den bedrøver, spotter og forfølger ikke bare de gudfryktige hjertene; den kjærtegner dem ofte også, byr dem vennskap og brorskap og maler den brede veien, der den største flokken går, så lokkende for dem at de bare ved Den Hellige Ånds kraftige og særlige hjelp makter å se gjennom dette vennlige fiendskapet og denne sukrede giften og forakte den.

En troende sjel er derfor som en edel blomst som biene svermer om i hopetall for å ta honningen dens. Den er som et blankpolert sølv- eller tinnfat, som fluene helst setter seg på og vil skitne til med møkka si. Den er som en vakker jomfru, som horkarene helst stiller etter. Derfor trenger den årvåkenhet og forsiktighet i høyeste grad. Jo ivrigere og flittigere den hittil har vært i å øve seg i gudfryktighet, desto mer drar den Satans misunnelige og fiendtlige øye mot seg, så han anstrenger seg enda mer for å spille den et puss og få den til å falle.

Derfor kan jeg med sannhet si at de beste kristne har minst grunn til å være trygge. For det er dem Satan stiller mest etter, og han regner

det som sin største ære og finner sin største glede i å få fanget dem i garnet sitt som utmerker seg i kristendommen framfor andre.

Dessuten fører troens egen natur med seg en hellig klokskap og forsiktighet, og er vår kristendom sann, kan den ikke være uten den. Den troende sjelen husker alltid godt hvilken elendig og sørgelig tilstand den var kommet i på grunn av synden. Den har kjent syndens makt og Guds vrede og unåde, samvittighetens skrekk og angst, og den har fått en forsmak på helvete. Fra alt dette er den blitt ført ut ved Guds rene og bare nåde, ved Herren Jesu dyre fortjeneste og ved Den Hellige Ånds trøst.

Skulle den da ikke resten av sine dager flykte fra en slik bitterhet og vandre forsiktig, så den ikke setter over styr den lykken den har funnet i fellesskapet med Herren Jesus? Skulle *den* som har vært i helvete og i Satans klør, men er blitt fridd ut derfra og ført inn i himmelen og i sin Frelser Jesu Kristi armer, kunne være lettsindig og regne det ene som like godt som det andre?

Akk, den som har prøvd begge deler – den som har kjent syndens makt og gift i sin samvittighet og smakt Herren Jesu Kristi søte nåde i sitt hjerte – han kan ikke engang tenke tanken at han ved bevisste synder skulle berøve seg selv fellesskapet med sin kjære Frelser. Han ville heller, om det var mulig, lide den bitreste død tusen ganger enn ved forsettlig ondskap sette seg selv ut av nådestanden. Derfor våker, ber og kjemper han daglig og stoler verken på sitt kjød, på verden eller på Satan, hvor vennlige de enn stiller seg.

En troende sjel er Guds kjære barn; dens liv, fred, glede og alt den har, hviler i hans faderlige kjærlighet og omsorg. Skulle den da ikke av all evne strebe etter å gjøre sin kjære Fars vilje og omhyggelig vokte seg for å vekke hans vrede i det minste? Den vet at den alltid og overalt vandrer for hans aller helligste øyne; skulle den da ikke være varsom og forsiktig?

Skipperens eller styrmannens øye er vendt mot kompasset, barnets mot farens ansikt og den gudelskende sjelens mot Guds ord og vilje. Ofte vet den ikke hvor mange ord og hvor stor iver den skal bruke når den ber ham om dette ene: at han vil bevare den i hellig frykt for ham og vokte den for synd. Det ser vi i Salme 119; den er lang, men hele innholdet kan sammenfattes i dette hjertesukket: «Lær meg, Herre,

din vei! Jeg vil vandre i din sannhet. Gi meg et udelt hjerte til å frykte ditt navn!» (Sal 86,11).

En troende sjel er Herren Jesu Kristi brud. Den har funnet sin høyeste glede i ham og sin himmel på jorden i fellesskapet med ham. Han har åpenbart seg selv og sitt hjerte for den, og i ham og hos ham har den fred, glede, hvile, rikdom, ære, rettferdighet og salighet. Er det da mulig annet enn at den av all kraft vil strebe etter å behage ham? Den vil vandre forsiktig, så den ikke vekker vreden hos sin dyreste skatt, som har elsket den så høyt og kjøpt den med sitt blod, og så den ikke faller ut av det salige fellesskapet med ham.

Den er et tempel for Den Hellige Ånd og vet godt hva den hellige apostel har skrevet til advarsel for alle kristne: «Vet dere ikke at dere er Guds tempel, og at Guds Ånd bor i dere? Dersom noen ødelegger Guds tempel, da skal Gud ødelegge ham. For Guds tempel er hellig, og det er dere» (1 Kor 3,16–17). I den gamle pakt ble den Høyestes synlige tempel voktet med stor årvåkenhet av dørvokterne, levittene, så ikke noe urent skulle komme inn. Slik holder også en gudelskende sjel omhyggelig vakt over seg selv og sitt hjerte, så dette åndelige tempelet ikke skal bli vanhelliget og ødelagt.

Men hvorfor bruker jeg så mye møye på å bevise at den hellige forsiktigheten er en frukt av troen og en nødvendig del av den sanne kristendom? Ingen som er en ekte kristen, vil nekte for det, og selv den sunne fornuft sier oss at det ikke er en mindre dyd å holde på og ta vare på det man har vunnet, enn å vinne og skaffe seg noe.

Ikke noe rike, ingen styring, ingen by, ja, ikke noe hus kan bestå uten klok forsiktighet og ivrig årvåkenhet. Hvordan skulle da Guds rike i sjelen – troen, kristendommen – kunne stå imot djevelen og verden av all makt uten ivrig og omhyggelig aktpågivenhet?

Men vi vil nå også kort forklare hva den hellige forsiktigheten vi taler om, er, og hvordan det henger sammen med den. Jeg sier enkelt at den er en frukt av Ånden og en kraft i den troende sjelen; ved den legger sjelen vinn på å stride den gode strid og holde fast på troen og en god samvittighet inntil enden. Saken krever ikke mange ord, særlig ikke for erfarne kristne.

Jeg sa at de troendes årvåkenhet og forsiktighet er en frukt av Ånden. For overlatt til seg selv er menneskehjertet trygt, lettsindig og likegyldig, og det er ikke noe det frykter mindre for enn de åndelige

tingene som angår dets salighet. Det ser vi daglig: Verdens barn er varsomme og forsiktige nok i timelige ting og tør knapt betro noen en eiendel av liten verdi eller en ubetydelig pengesum, mens de lettvint setter sin sjel, sin samvittighet og sin salighet på spill.

Dette er djevelens art og slangens sæd, som menneskenes fiende har sådd i menneskehjertene. Djevelen er trygg og uten frykt, for all sin ondskap og sitt fiendskap mot Gud og mennesker, og driver det uten blygsel så lenge og så langt som Gud tillater ham; og slik arter også det hjertet seg som han har i sin makt.

Hos Satan viser det seg stundom et skinn av frykt. Det skjer når han i de besatte faller ned for Kristus og sier: «Hva har vi med deg å gjøre, du Guds Sønn? Er du kommet hit for å pine oss før tiden?» (Matt 8,29). Eller når han lar seg høre med at han – om han hadde et menneskelig legeme – gjerne skulle klatre opp i et tre som var beslått med skarpe spiker og kniver overalt, helt til dommens dag, bare han kunne bli salig. Likevel fortsetter han i sin ondskap.

Slik er det også med barna hans: Om de aldri så ofte viser seg bekymret for sin salighet, så det ser ut som de for alvor vil strebe etter den, river syndevanen og verdens forargelser dem snart med seg som en veldig strøm. Det er ikke noe de gjør seg mindre umak for enn saligheten.

Ellers har jeg brukt den hellige apostelens ord, der han formaner sin Timoteus til å stride den gode strid. I disse ordene har han hentet et bilde fra krigsfolket. En soldat må være årvåken, forsiktig og klok. Han må ikke vike unna noe arbeid, noen møye eller noen fare. Han må ikke bare verne seg, grave seg ned og sikre seg mot fienden, men også angripe ham og gå løs på ham med tappert mot og forsiktighet. Dessuten må han være sin hærfører lydig i alle ting, holde god orden og ikke forlate sin post, så han til sist kan vinne seier og få del i byttet.

Slik må heller ikke en sann kristen tro at man kommer til himmelen med lettsindighet og likegyldighet, med spøk, lek og latter, fråtseri og drukkenskap og annet slikt. Han må vite at han har mektige og listige fiender å kjempe mot så lenge han lever. Derfor må han våke og be, være edru og måteholden og ikke vike unna noe arbeid, noen møye, noen fare og nød.

Han må henge trofast og urokkelig ved sin Jesus, vandre etter hans bud i oppriktig lydighet og stå imot alt som vil forføre ham til å falle

fra ham, helt til han ved en salig død vinner full seier og tar den himmelske herlighet og salighet i eie.

Med troen, som Timoteus og hver troende sjel skal holde fast på, menes ikke bare den rene og saliggjørende læren som er åpenbart og betrodd oss i de profetiske og apostoliske skriftene, men også den rettferdiggjørende troen, som blir vakt i hjertet ved Ordet. Den skal og må enhver ivrig legge vinn på å bevare inntil enden ved Guds nåde, som sitt beste og sikreste skjold.

Med en god samvittighet mener apostelen uten tvil en ulastelig, gudfryktig og hellig ferd. Den må først og fremst prestene legge vinn på, men dernest også alle kristne i alminnelighet, så de på ingen måte handler mot sin samvittighet og vekker dens vitnesbyrd mot seg.

Av dette ser vi at en sjel som tror på Kristus, må være forsiktig og årvåken både når det gjelder den rene evangeliske lære, og når det gjelder et gudfryktig og hellig liv, så den kan bli stående i begge deler inntil enden.

For som den hellige Johannes sier: «Mange falske profeter er gått ut i verden» (1 Joh 4,1), og den hellige Paulus sier at «i kommende tider skal noen falle fra troen og holde seg til forførende ånder og demoners lærdommer» (1 Tim 4,1). Derfor må den prøve åndene om de er av Gud.

Den må holde fast på de sunne ordene som forbilde, slik vi har dem i Skriften, «ta vare på den edle skatten», den saliggjørende læren, «som er betrodd» den (2 Tim 1,13–14), og ikke la seg føre bort fra den ved «fagre og smigrende ord» (Rom 16,18), like lite som ved trusler og løfter.

For den falske læren er slangesæd og sjelegift; av den kan den evige død komme like gjerne som av et ugudelig liv. Og når hjertet, livets kilde, er smittet av den, hvordan skulle da sanne, hellige gjerninger kunne strømme ut av det?

Dernest må sjelen også ta vare på sin samvittighet og leve et rent og hellig liv etter den rene og sunne læren. For hva hjelper det om noen har et lys, når han likevel elsker mørket og vandrer i det? Hva hjelper det om vi roser oss av troen, når vi ikke kan vise til noen sanne frukter av troen?

Et menneske som er oppdratt i den rene lære og har hatt god grunn i den evangeliske sannhet, men likevel har levd et vanhellig og forar-

gelig liv, vil på den store dag uten tvil ikke ha noe annet fortrinn framfor andre enn at han får flere slag og en så mye hardere dom.

Av dette kan vi videre slutte at til den hellige forsiktigheten vi taler om, hører en barnlig frykt for Gud. Til den formaner Den hellige skrift oss mange steder, og den kaller den «begynnelsen til visdom» (Ordsp 1,7; 9,10; Sal 111,10).

«Frykt Herren og vik fra det onde!» sier Salomo. «La ikke ditt hjerte være nidkjært mot syndere, men alltid nidkjært for Herrens frykt! Slutten på det hele, etter at alt er hørt, er dette: Frykt Gud og hold hans bud! Det er noe som gjelder alle mennesker» (Ordsp 3,7; 23,17; Fork 12,13). Og vår Frelser sier: «Frykt ikke for dem som dreper legemet, men ikke kan drepe sjelen. Frykt heller for ham som kan ødelegge både sjel og legeme i helvete!» (Matt 10,28).

Men hva gudsfrykt egentlig er, ser vi av den gamle Tobits ord til sønnen sin: «Tenk på Herren vår Gud alle dager, og ha ikke lyst til å synde og overtre hans bud» (Tob 4,6). Etter alt å dømme hadde han Guds ord til Abraham for øye: «Jeg er Gud Den Allmektige, vandre for mitt åsyn og vær ustraffelig» (1 Mos 17,1).

Han mente at sønnen aldri måtte tro at han kunne unndra seg Guds altseende øye og hans tilsyn med alt. Alt han gjorde, talte og tenkte, skjedde for den allmektige, rettferdige, hellige og høylovede Guds åsyn. Dette skulle han prente inn i seg; da ville han ikke så lett samtykke i noen synd.

Hit hører videre en hellig mistenksomhet – dels mot en selv og ens eget hjerte. Som vi alt flere ganger har nevnt, er hjertet svært lettsindig, ustadig og svikefullt. Det den hellige Jakob sier om menneskets tunge, kan man med enda større rett si om hjertet: at det er «en verden av urettferdighet» (Jak 3,6). Når vi så ofte blir advart mot verden og formant til å holde oss ubesmittet av den, må vi derfor ikke bare søke den utenfor oss, hos andre mennesker, men også og først og fremst i oss selv.

Når vi har med vårt eget hjerte å gjøre og vil gi oss til å granske, ransake og forbedre det, må vi være fullt og fast overbevist om at vi har med en stor løgner og bedrager å gjøre. Derfor må vi like lite se gjennom fingrene med det som med en tyvaktig, drikkfeldig og lettsindig tjener. En slik tjener stoler man ikke lenger på enn man ser ham; man bryr seg ikke om løftene og edene hans, man tar så langt

det går fra ham enhver anledning til å drive sin ugudelighet, og man holder ham alltid strengt og skarpt i age.

Hjertet vårt vil nok mange ganger – særlig når det skrekkes av Guds dom og frykten for helvete – høytidelig, ja, kanskje til og med med en ed forplikte seg til ikke å ha noe fellesskap med verden og dens syndige lyster heretter. Men så snart det blir overlatt til seg selv igjen, og Satan og verden gir det aldri så få gode ord, innlater det seg straks med dem. Når en dør til den kjødelige frihet åpner seg for det, glemmer det alle sine løfter og går inn med største villighet.

Dette vet de troende sjelene godt; derfor stoler de ikke på seg selv. De stenger porter og dører og setter sprinkler for alle vinduer. Jeg mener: De vokter så omhyggelig som mulig over øynene, ørene, munnen og de andre sansene sine og bevarer dem i gudsfrykt, så ikke hjertet blir forledet gjennom dem.

Dels mot verden. Den er aller farligst å ha med å gjøre når den stiller seg vennlig, og verst når den tar på seg stor gudfryktighet. Verden er en stor kobler og en erkebedrager, den rette Dalila, som lokker mang en Samson i søvn og overgir ham i fiendens vold. Verdens barn er lokkefuglene til fuglefangeren fra helvete; de er selv forført og bedratt, og de lar seg bruke til å bedra andre også.

Jeg har lest at det skal være et vanlig knep i vår tids politikk, eller verdensbedrag, når en fyrste vil styrte en annen: Han sender en utsending til ham som ikke kjenner sin herres hemmeligste planer, men tror at han har et godt sinnelag mot den andre. Utsendingen får i oppdrag å forsikre den andre om dette på beste måte, og det gjør han også ofte i god tro, med mange løfter, med eder og forbannelser – mens alt sammen sikter mot den andres undergang.

Dette har djevelen gitt dem inn, han som har sitt verksted i slike vantroens barn, og slik går han også fram med de gudfryktige hjertene. Han sender verdens barn på nakken av dem. De tror ikke selv at de går i Satans ledebånd, eller at de setter sine sjeler i fare ved å tjene synden. De skal prise de syndige begjærene og det vellystige verdenslivet for dem, snakke dem etter munnen og prøve å lokke dem bort fra gudfryktighetens veier og gjøre dem trygge.

Her må de troende sjelene ikke feste lit til slike djevelens sendebud, men lære å kjenne dem og flykte og sky dem som djevelen selv. De må alltid tenke på hva den hellige Jakob sier: «Vet dere ikke at vennskap

med verden er fiendskap mot Gud? Den som vil være verdens venn, blir Guds fiende» (Jak 4,4), og Johannes: «Elsk ikke verden, heller ikke de ting som er i verden! Om noen elsker verden, da er ikke Faderens kjærlighet i ham» (1 Joh 2,15).

Til slutt hører også hit en *fast beslutning* og et tappert mot. Man vil ikke sky noen møye eller noe arbeid og ikke spare seg for lesning, bønn, våking, søking, gransking og annet slikt. Man vil heller ikke la seg villede av verdens smiger eller trusler, men ved utholdenhet i god gjerning trakte etter det evige liv, holde fast på sin Jesus og bevare troen og en uskadd samvittighet – koste hva det koste vil.

I disse siste, grufulle tider ser de troende sjelene at så mange mennesker vandrer i stor trygghet, legger samvittigheten på hylla, fornekter troen og ikke vil vite av å følge Herren Jesus. Da blir de forferdet, blir desto mer nidkjære for sin kjære og dyrebare Frelsers ære og setter seg fore at når det er så få som mener det trofast med ham, vil de henge så mye fastere ved ham og ikke la noe få dem til å falle fra ham.

Ofte forestiller de seg at han sier til dem: Se, verden har forlatt meg. Den fornekter troen samtidig som den roser seg av troen. Den trøster seg med min fortjeneste, men vil ikke gi meg sitt hjerte. Den vil bli salig ved meg, men vil ikke følge meg. «Vil også dere gå bort?» Vil også dere forlate meg? Og de svarer: «Akk, Herre Jesus, hvem skal vi gå til? Du har det evige livs ord, og vi tror og vet at du er Kristus, den levende Guds Sønn.»

Valgspråket deres er: «Min Jesus slipper jeg ikke», og deres stadige hjertesukk:

La ingen lyst, ingen frykt meg fra deg
i denne verden vende!
Gi troskap inntil døden meg,
for alt har du i hende.
I strid jeg står, og Satan meg trenger;
å Herre, din hjelp meg sende!
Ved deg og din nåde alene jeg henger;
min svakhet til kraft du vende!
Se, jeg er stedt i fristelsens fare –
du selv meg forsvare,

så jeg for helvetes løver og hunder
ikke skal gå under!

Men vi vil nå også kort vise hvordan vi skal bruke læren om den troende sjels hellige forsiktighet. La oss da først bruke den til å *prøve vår kristendom*! Vi har hørt hvordan det må være med de sanne kristne, og hvor nødvendig det er at de er forsiktige og vandrer varlig, ikke som uvise, men som vise.

La oss nå se på vår egen kristendom i lys av dette og tenke over om det står slik til med den eller ikke. Vandrer vi med Guds troende barn i hellig frykt, eller med denne verdens barn i falsk trygghet? Har vi vært årvåkne, ivrige, flittige, mistenksomme og forsiktige i timelige ting – i det som angår verden, penger, vellyst og dette livets ære og herlighet – men søvnige, likegyldige, lettsindige og trygge i åndelige ting, i det som angår Gud og hans ære, vår samvittighet, vår sjel og vår evige frelse?

Som vi har hørt ovenfor, formaner Den Hellige Ånd oss så ofte og så inntrengende til årvåkenhet. Han sier at vi daglig vandrer midt blant Satans snarer og garn, og roper til oss: Gi akt på dere selv! Vokt dere, våk, be, kjemp, strid, hold fast på det dere har! Vær tro inntil døden! La ingen forføre dere! Men hvordan har vi hittil tatt slik tale til hjertet? Tror vi av hjertet at faren virkelig er så stor som Guds ord beskriver den?

Tenk etter, mine tilhørere (og lesere), om dere har hatt noen virkelig hjertelig omsorg for deres salighet, og om dere hittil har arbeidet på den med frykt og beven. Tenk over hvordan dere har kjempet, stridd, våket og vandret. Ber dere inderlig og ivrig om at Gud vil gi dere råd med sitt øye, opplyse, undervise og lede dere ved sin Hellige Ånd, bevare dere for djevelens garn og for den falske og ugudelige verdens forargelser, verne og holde dere oppe i alle farer og fristelser og bevare dere ved sin makt til frelse?

Hvordan akter dere den edle skatten, den evangeliske lære, som er betrodd dere? Er den mer verdt for dere enn tusener av gull og sølv? Har dere av hjertet lagt vinn på å pryde den rene og sunne lære med et hellig og gudfryktig liv? Skyr dere enhver anledning til synd? Har dere skilt dere fra verden og daglig gjentatt forsettet om å øve dere i og legge vinn på å bevare en god samvittighet for Gud og mennesker?

Minnes dere ofte dåpspakten deres, særlig om morgenen? Legger dere vinn på å leve et hellig og gudfryktig liv i samsvar med den og bli stående i det inntil enden? Går dere i kirken med det forsett å høre Guds ord?

Tar dere imot Herrens kjærlighetsmåltid med botferdige og andektige hjerter, så dere ved det kan bli styrket mer og mer, holdt oppe i fellesskapet med Herren Jesus og bli i ham og i hans nåde inntil døden? Lengter dere etter en salig død, så dere aldri mer skal synde, men – fridd fra dette dødens legeme og fra all fare – kan tjene deres Gud med ren sjel, uforstyrret og uavbrutt i all evighet?

Akk, hvor lite bryr ikke de fleste av vår tids kristne seg om alt dette! Å, hvor lite frykt, flid, årvåkenhet og forsiktighet finner man ikke hos de fleste mennesker! I spørsmålet om troen er verden i dag lettsindig og mener at den ene læren og den ene gudsdyrkelsen er like god som den andre. Den synes ikke det er umaken verdt å granske Skriften omhyggelig og etter den å prøve en religion som bare har et skinn av sannhet, oppriktig og for Gud, og undersøke den til bunns.

Den er kaldsinnet og lett å stille tilfreds i åndelige og guddommelige ting. Den har så mye å gjøre med sine kriger, sin politikk og statskunst, sine penger, sin handel og vandel, sin vellyst og andre jordiske ting at den ikke gir seg tid til å se nærmere på og granske «prestekjeklet om religionen», som den sier. Likevel gir den seg til å dømme om det – nemlig etter sin kjødelige sans og fornuftens skjønn.

Derfor er den religionen best i dens øyne som gir kjødet mest frihet, som tar seg prektig ut for verden og stemmer best med fornuftens slutninger og med naturen. Derfor gjør den seg ingen samvittighet av å sale om og forlate den evangeliske sannhet, så sant den bare finner mer ære, penger, gods, vellyst og kjødelig glede på den andre siden.

Den kan ikke skille naturen fra nåden, fornuften fra troen, verdens rike fra Kristi rike, det ytre skinnet fra sannheten. Herren Jesu lære om den sanne omvendelse, om troen, om fornyelsen, om selvfornektelsen, om å forsake verden, om å følge ham, om hans kors og annet slikt er dårskap for den.

Herfra er de forbannede bøkene i vår tid sprunget fram, om den naturlige og alminnelige religion, om friheten til å filosofere – det vil si: til å motsi Skriften og lage seg en religion etter eget forgodtbefinnende – og annet slikt. Derfor tar gudsfornektelsen mer og mer

overhånd, og menneskene blir stadig mer lettsindige, trygge og ugudelige.

Og når det gjelder et hellig liv, går det like lettsindig til. De fleste nøyer seg med den ytre gudstjenesten: De går i kirken, hører preken, går til skrifte og til alters, lever et borgerlig skikkelig liv og ser til at de ikke støter an i slike ting som øvrigheten har noe å si over og pleier å straffe. Ellers er de sorgløse, trygge og vel fornøyde, og de tenker at det Skriften sier om forsiktighet, årvåkenhet, kamp, iver, flid og annet slikt, ikke angår dem.

Det er ingen redelig prøving og ransaking av seg selv og sitt hjerte, ingen hellig mistenksomhet, ikke noe skille fra verden. Man elsker verden, lever slik verden vil, gjør som den vil ha det. Man aner ikke noe bedrag og vet ikke av noen fare. Man tror ikke at djevelen ofte gjemmer seg bak ens beste venner og har skjult sine garn og snarer under dette livets vellyst, gods, ære og fornøyelser. Man tror at Satan ikke tør nærme seg dem som er døpt og gjør korsets tegn mot ham. Slik blir verden i dag oppdratt i falsk trygghet, og slik dør den i falsk trygghet.

Nå da, mine kjære medkristne, tenk dere godt om i denne viktige saken, og undersøk tilstanden deres med iver og omhu! Tenk dere vel om, og prøv dere selv: Hvordan stiller hjertet deres seg når Guds tjenere fører slike sørgmodige klager?

Kan dere høre og lese alt dette uten å bli særlig grepet, uten frykt, uten ettertanke, uten sorg? Vet dere ikke av noen bekymring og frykt i deres kristendom? Kjenner dere ingen fristelser, ingen strid i troen, ingen farer, ingen forargelser, ingen garn fra Satan, ikke noe av verdens svik? Da står det utvilsomt svært ille til med dere. Da er dere blinde med seende øyne; dere er sovnet inn og lever i falsk trygghet, og den er den rette veien til fortapelsen.

«Våkn opp, du som sover! Stå opp fra de døde, og Kristus skal lyse for deg» (Ef 5,14). Begynn å arbeide på deres frelse med mer frykt, årvåkenhet og forsiktighet enn dere hittil har gjort!

Tenk på hva dere er: syndige mennesker med hjerter som heller mot alt ondt, og som er listige, lettsindige og svikefulle. Tenk på hvor dere er og lever: i verden, i djevelens rike, midt blant mordere, røvere og forrædere! Hvor dere enn setter foten, går dere mellom Satans

snarer; hvor dere enn vender dere, sniker fienden seg etter dere og søker anledning til å styrte dere i timelig og evig fortapelse.

Deres beste venner (etter kjødet) er ofte deres verste fiender (etter Ånden). De er forført av djevelen for at de skal forføre dere; de er lokkefugler som vil lokke dere i garnet hans.

Tenk også på hvor lenge dere er her: en kort tid, og etter den følger evigheten! Når den tiden som er satt for livet deres, er forbi, får dere ikke noen ny tid som dere kan bruke bedre, om dere har brukt den nåværende lettsindig. Har dere først latt dere forlede og føre i falsk trygghet helt til helvetes porter, er det ingen vei tilbake. Finner dere ved livets slutt ut at dere har vært altfor godtroende og er blitt bedratt i handelen om deres salighet, kan dere ikke betale noen angrepenger og gjøre handelen om igjen.

Husk deres Frelsers ord: «Hva kan et menneske gi til vederlag for sin sjel?» (Matt 16,26). Husk lignelsen om de uforstandige jomfruene: Da de først hadde forsømt brudgommens komme og bryllupstiden og var blitt funnet uforberedt, fant de siden døren stengt og måtte høre de ordene: «Sannelig sier jeg dere: Jeg kjenner dere ikke!» (Matt 25,8 flg.).

Tenk også på hvor mange som alt har falt i Satans garn og styrtet i fortapelse. De kastet en god samvittighet fra seg og «led skibbrudd på troen» (1 Tim 1,19); de forlot Kristus og «fikk kjærlighet til den nåværende verden» (2 Tim 4,10); de falt fra sannheten til løgnen, fra kristendommen til gudsfornektelsen, fra øvelsen i gudfryktighet til falsk trygghet og gudløshet!

Husk at det blant den store mengden som hører Guds ord, er så få som tar imot den edle sæden i et vakkert og godt hjerte, så den kan bære frukt (Luk 8,12 flg.). Husk at vår Frelser, da han ble spurt om det var få som blir frelst, svarte: «Strid for å komme inn gjennom den trange døren! For mange, sier jeg dere, skal søke å komme inn og ikke være i stand til det» (Luk 13,23–24).

Og et annet sted sier han uttrykkelig: «Vid er den porten, og bred er den veien som fører til fortapelsen, og mange er de som går inn gjennom den», mens «få finner den trange porten og den smale veien som fører til livet» (Matt 7,13–14).

Våk derfor, be, gi akt på dere selv, vokt dere og vandre forsiktig, dere kristne sjeler! «Vær ivrige etter å gjøre deres kall og utvelgelse

fast» og etter å «holde fast på det dere har, for at ingen skal ta deres krone» (2 Pet 1,10; Åp 3,11). Ta vare på den edle skatten som er betrodd dere – den evangeliske, lutherske og rene lære – ved Den Hellige Ånds hjelp! «La ingen røve seiersprisen fra dere», om noen prøver på det med et skinn av «ydmykhet og engledyrkelse» og av visdom i «selvvalgt gudsdyrkelse» (Kol 2,18.23).

«Likesom dere altså tok imot Kristus Jesus som Herren, så vandre i ham, rotfestet og oppbygget i ham, grunnfestet i troen slik dere har lært, rike på takk» (v. 6–7). «Se til at ingen får fanget dere med visdomslære og tomt bedrag, etter menneskers tradisjoner, etter verdens barnelærdom, og ikke etter Kristus» (v. 8).

La ikke noe prektig skinn, ikke bifall fra store og høye verdensmennesker, ikke ære, ikke hellighet, ikke verdens rikdom, ikke spissfindigheter og ikke fornuftsslutninger få dere til å falle fra sannheten og enfoldet i den evangeliske lære! Husk at den falske kirken, løgnens lærerinne, blir framstilt for oss som en kvinne som er «kledd i purpur og skarlagen og smykket med gull og edelsteiner og perler», og som «i sin hånd hadde et gullbeger, fullt av styggedommer og av hennes horelivs urenheter» (Åp 17,4). Bli ikke betatt av hennes prakt utenpå! Finn ikke slikt behag i gullbegeret hennes at dere lar dere overtale til å drikke giften hennes av det!

Husk at den sanne kirken alltid har vært som sin Frelser: fattig, enfoldig, ringe, foraktet, nedtrykt og bøyd under korset! Den er ikke prektig og pralende; den er ikke smykket med perler, men med tårer. Den rir ikke på høye hester, men blir (etter sin ytre stand) tråkket under føttene av djevelen og verden. Mange ganger har den knapt et beger av tre, glass eller tinn; men av det skjenker den bare Guds kjærlighet, Herren Jesu hellige og rene blod og Den Hellige Ånds søte og uforfalskede trøst.

Tro heller ikke at den ene religionen er like god som den andre, og at det ikke betyr noe om man vender seg fra sannheten til løgnen for å behage verden eller for timelig æres og fordels skyld!

For hvorfor formaner da Herren Jesus oss til å «vokte oss for de falske profetene», som «kommer til oss i fåreham, men innvendig er glupende ulver» (Matt 7,15)? Hvorfor sier da de hellige apostler at vi ikke skal «tro enhver ånd, men prøve åndene om de er av Gud, for mange falske profeter er gått ut i verden» (1 Joh 4,1)?

Hvorfor sier de at vi ikke skal «la oss kaste og drive omkring av hver lærdoms vind ved menneskers spill, ved kløkt i villfarelsens listige knep» (Ef 4,14), og at vi skal «ta oss i vare så vi ikke blir revet med av de lovløses villfarelse og faller ut av vår egen faste stand» (2 Pet 3,17)?

Og skulle det ikke bety noe om man fornekter den guddommelige sannhet og gir løgnen sitt bifall? Om man handler mot sin samvittighet og for timelig fordels skyld setter det evige til side? Om man med sitt frafall forarger, villeder og bedrøver de gudfryktige og enfoldige, men gjør de villfarende trygge og styrker dem i villfarelsen?

Riktignok hører man ofte slike lettsindige hjerter komme med denne unnskyldningen: Vi som holder oss til den rene evangeliske lære, må jo selv innrømme at heller ikke alle sjeler går fortapt i de kirkesamfunnene vi har skilt oss fra. Derfor kan det være det samme hvilken kirke man offentlig bekjenner seg til, og det har heller ikke så mye å si om man av viktige grunner går over fra den ene til den andre, og så videre.

Men dette er tomt snakk av mennesker som «elsker sine lyster høyere enn Gud» og «ser på gudsfrykten som en vei til vinning» (2 Tim 3,4; 1 Tim 6,5). De viktige grunnene de viser til, er alle sammen hentet fra verden og kjødet, og de vil ikke kunne tjene dem til unnskyldning for Guds domstol. Ellers er det slik med denne innvendingen at den mangler all grunn.

I pesttider, når luften er forgiftet, kan det nok hende at enkelte som bor i hus sammen med dem som dør, blir spart. Men hvem vil av det slutte at det ikke er noen fare ved å gå til et sted der sotten herjer? Det har hendt mer enn én gang at de som for penger har gått inn i pesthus og av gjerrighet utsatt seg for fare, var de første som omkom der. Slike ustadige folk bør se til at det ikke går dem på samme måte.

Det er også stor forskjell på dem som er født og oppdratt i en falsk lære og har fått den framstilt av lærerne sine som den himmelske sannhet, og på andre som har lært sannheten å kjenne av Guds ord – som er «oppfostret ved troens og den gode læres ord» (1 Tim 4,6) – men som likevel forlater og fornekter sannheten for timelig fordels skyld, til største forargelse for de enfoldige. Det vil uten all tvil gå de første tåligere på den ytterste dag enn de siste.

Og når disse menneskene synes det er likegyldig hvilket kirkesamfunn de hører til, og hvilken lære de bekjenner seg til, må det også

være likegyldig for dem om de som skylder dem noe, betaler dem med gangbar og ekte mynt eller med falsk.

Det må være det samme for dem om man byr dem en ren og god vin eller annen drikk, eller en vin som vertshusholderen har spedd med mye vann eller forfalsket på annen måte. Og det må være det samme om man setter en sjelden og edel utenlandsk plante i en fyrstelig, ryddig og velstelt lysthage eller i en forvillet åker som er overgrodd av torner og tistler.

For nettopp den samme forskjellen som det er mellom god og falsk mynt, mellom ren og forfalsket vin, mellom en vakker lysthage og en gjengrodd åker, er det også mellom den rene og uforfalskede evangeliske lære, som blir forkynt og holdt i hevd i vår rettroende kirke, og den læren som blir forkynt og forsvart i de avvikende og villfarende kirkene, fordreid med en stor tilsetning av menneskebud og forvrengte tanker.

En slik falsk lære er som et forgiftet bluss: Det gir nok lys fra seg, men setter likevel den som følger det, i fare på liv og helse. Kanskje har et slikt lys ikke skadet en og annen som ikke visste om bedraget, fordi vinden etter Guds styrelse drev de giftige dunstene til side, så han likevel kom frisk og uskadd hjem. Men ville noen derfor våge å følge et slikt skadelig lys, hvor sterkt det enn skinner, når han kjente hva slags lys det var?

Derfor sier jeg igjen: «Hold fast på det du har, for at ingen skal ta din krone!» Og jeg ber dere alltid tenke på hva apostelen sier: «Far ikke vill! Gud lar seg ikke spotte!» (Gal 6,7).

En god og navngjeten teolog forteller et sted dette: Jeg har kjent en høy, rik og aktet mann som sto i stort anseelse ved et kongelig hoff. I hele to år arbeidet geistlige og verdslige personer på ham med all slags beveggrunner for å få ham til å falle fra den evangeliske sannhet.

Midt i disse fristelsene pleide denne mannen å si til meg med sukk og tårer: Be for meg! Akk, Gud hjelpe meg ut av min angst! «Jeg frykter for de mange grufulle eksemplene jeg har sett, og for de sørgelige og ynkelige tilfellene jeg til min største sorg har hørt fortalt om hoffolk som har veket fra den evangeliske sannhet de hadde lært å kjenne. Den forferdelige enden de fikk, skremmer meg.» Akk, be for meg, så jeg kan komme seirende gjennom denne stormen! De presser hardt på meg; Gud vil hjelpe meg å vinne seier.

Legg derfor også vinn på den hellige forsiktigheten, og vær årvåkne i det som hører til et hellig og gudfryktig liv, så ikke Satan, verden eller deres eget hjerte forleder dere til synd og ugudelighet før dere selv vet ordet av det!

En viss gudfryktig og lærd mann har ikke uten grunn sagt at om øynene våre ble åpnet, ville vi se at det ikke svermer så mange bier om et kar med honning eller om et blomstrende tre, og ikke så mange fluer og mygg om måltidene og de søte rettene våre, som det svever helvetes ånder om en kristen sjel og passer på anledningen til å dra den inn i garnene sine.

Tenk på hvor mange mesterstykker de har utført i så måte: hvordan de har strevd for å fange noen, har fanget noen og mistet dem igjen, men har snaret andre og holdt dem fast! Josef gikk inn i sin herres hus for å gjøre sitt arbeid, og se, Satan hadde lagt ut et garn for ham, og han slapp så vidt unna. Han ville forføre ham til utukt ved hjelp av herrens hustru (1 Mos 39,11).

David gikk omkring på taket av huset sitt, kanskje for å kjøle seg av og trekke frisk luft, og se, djevelen hadde laget en falldør for ham, så han falt i en stor synd med Batseba. Hadde ikke Gud reist ham opp igjen ved profeten Natan, hadde det vært ute med hans salighet (2 Sam 11,2 flg.).

Salomo var en vis herre. Gud hadde utrustet ham med mange herlige gaver og gitt ham stor rikdom. Men de forførende åndene stilte etter ham ved hjelp av kvinner, som forledet ham til avgudsdyrkelse og mye ugudelighet. Derfor har mange av de lærde regnet det som usikkert om han siden slet seg løs fra denne snaren som fuglefangeren fra helvete hadde satt, eller ikke – selv om vi visselig bør håpe det beste om ham (1 Kong 11,1 flg.).

Han forteller selv om en ung mann som gikk på gaten om kvelden i skumringen og møtte en listig, vill og ustyrlig kvinne kledd som en skjøge. Hun overtalte ham med smigrende ord og skamløse kjærtegn og førte ham som en okse til slakterbenken (Ordsp 7,7 flg.).

Apostelen Peter fulgte av kjærlighet sin fangne og bundne Jesus helt inn i yppersteprestens palass. Men før han selv ante det, var han fanget i Satans garn og lot seg bringe til å fornekte sin Herre, ja, til å banne og sverge (Matt 26,69 flg.). Også Judas var en av Herrens tolv apostler. Men da Satan merket at han hadde hang til gjerrighet og av

og til stjal av Herrens pengepung, som var betrodd ham, lokket han ham med tretti sølvpenger. De tok slik makt over det elendige mennesket at han falt i snaren, i fortvilelse og evig fortapelse.

Slik går det til den dag i dag. Djevelen driver ennå sitt gamle håndverk, og hans kjære og trofaste venninne, den ugudelige verden, står ham trofast bi. Vårt eget hjerte er lettsindig og ustadig, så Satan lett kan pipe så søtt at det danser etter hans vilje. Våk derfor, dere kristne sjeler! Be, kjemp og strid, gi akt på dere selv! Hold fast på det dere har, for at ingen skal ta deres krone!

Men for at de som mener det hjertelig alvorlig med sin salighet, skal vite hvordan de skal ta fatt på saken, og for samtidig å gå de gudfryktige og enfoldige til hånde, vil vi også i denne saken nevne de midlene som kan hjelpe oss til å nå den hellige forsiktigheten, bevare troen og en uskadd samvittighet og bli stående i sunn lære og hellig liv inntil enden.

For det første: La alltid deres sjels salighet, himmelen og evigheten stå for øynene deres! Sett disse tingene over alt annet, og elsk ikke noe i verden så høyt at dere for den skyld skulle forakte og glemme deres sjel! Gi nøye akt på alt det som er pålagt dere; gjør alt arbeidet deres med tilbørlig omhu; vær årvåkne og flittige i gjøremålene deres – men glem ikke deres sjels salighet! La den, nest etter Guds ære, være det første dere tenker på om morgenen og det siste om kvelden!

Hold dere selv våkne ved ofte å minne dere selv om disse og andre ord av Skriften: «Hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel?» (Matt 16,26). «Strid for å komme inn gjennom den trange døren!» (Luk 13,24). «Arbeid på deres frelse med frykt og beven!» (Fil 2,12).

«Du, Guds menneske, fly bort fra» pengegjerrighet og andre synder! «Jag etter rettferdighet, gudsfrykt … Strid troens gode strid! Grip det evige liv!» (1 Tim 6,11–12). «Vær tro inntil døden, så vil jeg gi deg livets krone. Hold fast på det du har, for at ingen skal ta din krone!» (Åp 2,10; 3,11). Her i tiden – der i evigheten; rett deg etter det! Og lignende ord.

For det andre: Vend dere til Gud, og påkall ham daglig med den største andakt og den mest hjertelige iver. Be om at han vil gi dere råd med sitt øye, styre dere med sin Ånd og veilede dere til hele sannheten. Be om at han vil bevare dere for verdens forførelse, for djevelens

svik og bedrag, for vantro, falsk trygghet, blindhet og andre grove synder.

Be om at han ikke vil dra sin hånd fra dere eller ta sin miskunn fra dere, ikke overlate dere til hjertets hardhet, men styrke dere mot verdens og djevelens anfektelser, støtte dere i skrøpeligheten, befeste de gode forsettene deres og fullføre den gode gjerningen han har begynt i dere. Be om at han vil dyktiggjøre, styrke, stadfeste og grunnfeste dere, som han har kalt til sin evige herlighet i Kristus Jesus, og ved sin makt bevare dere til frelse!

For uten hans nåde og hjelp er all vår visdom bare dårskap, all vår makt avmakt og all vår forsiktighet, årvåkenhet og anstrengelse en fekting i luften og et løp på måfå. «Herren er den som gir visdom, fra hans munn kommer kunnskap og forstand. Han gjemmer frelse for de oppriktige, et skjold for dem som lever ustraffelig. Han vokter rettens stier og bevarer sine frommes vei» (Ordsp 2,6–8). Den som ikke samler med ham, han sprer. Den som ikke kjemper i hans kraft, vinner ikke seier. Den som han ikke leder, er ledet vill. Den som han ikke fører, er forført.

Venn dere derfor til – ved siden av de daglige morgen- og kveldsbønnene, som først og fremst må gjelde åndelige ting – å sende Gud hjertelige sukk og små bønner, for eksempel: «Kast meg ikke bort fra ditt åsyn! Ta ikke din Hellige Ånd fra meg!» (Sal 51,13). «Vend mine øyne bort fra å se etter tomhet!» (Sal 119,37). «Din er jeg, frels meg!» (v. 94). «Lær meg å gjøre din vilje, for du er min Gud! Må din gode Ånd lede meg på jevnt land!» (Sal 143,10).

Akk Jesus, vær min Jesus! La ikke din hellige, bitre lidelse og død være spilt på meg, arme synder! La din dødskamp og din angstsvette komme meg til salighet! La båndene om dine rene lemmer fri meg fra mine fienders hånd! Jeg vil overgi min sjel til deg; bevar dens tro og tillit vel! La den være i din varetekt mot helvetes makt og mørkets ætt! Den er jo renset ved din død; ta den da, Frelser, i ditt fang! Og så videre.

Husk videre at hvor dere enn går og står, og hva dere enn gjør, sier eller tenker, kan dere ikke skjule dere for Guds altseende øye og ikke unndra dere hans tilsyn! Gjør da alt som hører til tjenesten for Gud og nesten og til deres evige frelse, med slik flid som dere ville gjøre det om Herren Jesus alltid var omkring dere og hos dere i synlig skikkelse!

Trakt dessuten ikke bare etter å elske Guds ord av hjertet og flittig høre, lese og tale om det, men også etter å kjenne dets kraft i hjertene deres og få Den Hellige Ånds indre vitnesbyrd og frimodighet, visshet og fasthet i troen og gudfryktigheten! Be derfor uten opphold, og si med den kristne kirke:

Lær oss deg selv å kjenne
og elske mer for hver en dag,
så vi til livets ende
kan tjene deg til velbehag
og smake all vår tid
i hjertet sødmen blid
og tørste etter deg!

For ingen kan si hvor sterkt det styrker hjertet i alle anfektelser, både fra høyre og fra venstre, når Guds ord er forent med troen – når hele mennesket er gjennomtrengt av Ordets kraft, ved Ordet og i Ordet er kommet til den rette kunnskap om Gud og i sitt hjerte har smakt Guds kjærlighet og miskunn, som Ordet forkynner oss.

La dessuten vennene deres, husfolket, ektefellen, gudfryktige naboer og prester – ja, be og formane dem til det – minne dere om feilene deres med oppriktig kjærlighet og irettesette dere for syndene deres! Gi dem frihet til å omgås dere uten smiger og være som et speil, som ikke viser ansiktet deres annerledes enn det er. For slike gudfryktige og samvittighetsfulle venners røst er Guds røst. Den som har tenkt å bli på den smale veien som fører til livet, må villig tåle at man minner ham og hjelper ham til rette med saktmodighet når han farer vill.

Sky og flykt derimot alle falske og verdslig sinnede venner, der det ikke er spor av sann kristendom, ekte gudsfrykt, gudfryktig nidkjærhet eller lengsel etter å bygge opp seg selv og andre! La verken spotten og fiendskapet deres eller smigeren og vennligheten deres dra dere bort fra Guds veier! La dere ikke villede når de sier: Kom, bror, nå skal vi riktig more oss! – eller: Nei se, nå skal han også være noe for seg selv! Steng ørene, og sukk til Gud om at han vil opplyse og omvende dem!

Sky de små syndene like mye som de store! For mange bekker små gjør en stor å; av mange tynne tråder blir det et tykt skipstau; av en liten skade blir det et brudd som ikke kan leges, et dødelig sår.

Jeg vet at et stikk av en veps eller bie har gitt ubeskrivelige smerter og en lam arm, og at et stikk av en nål eller en torn har gitt et livsfarlig sår, ja, til og med døden. Vil dere derfor ikke gjøre de store syndene, som ikke kan stå sammen med troen og en god samvittighet, så samtykk heller ikke i de små, som verden ikke regner for synd!

Glem endelig ikke å granske samvittigheten deres daglig, om det er mulig, eller i hvert fall én gang i uken, helst om søndagen. Se over veiene deres og ransak hjertet deres, dets begjær, bevegelser og vaner, så dere kan erkjenne og rette feilene deres og leve i en stadig omvendelse, etter den veiledningen vi har gitt grundig om dette flere steder tidligere i dette verket! La oss til slutt sukke:

Å Jesus, du er min,
og jeg vil være din.
Mitt hjerte, sjel og liv
jeg deg til eie gir.
Å Herre, ta imot meg!
Gjør det som deg behager
med meg i alle dager,
til jeg blir lik deg!

Jeg vil i hjertets tro
hos deg alene finne ro
og aldri fra deg vende
inntil min siste ende.
Til det du hjelpe meg!
Ja, styrk meg, Herre, svak,
at ingen meg bedrar
og skiller meg fra deg!

Om Christian Scriver

1629–1693

Christian Scriver (1629–1693) ble født i Rendsburg i Holstein, der faren var kjøpmann. Han studerte teologi i Rostock og ble i 1653 prest i Stendal. I 1667 kom han til St. Jakobi-kirken i Magdeburg, der han virket i over tjue år, og i 1690 ble han hoffpredikant og konsistorialråd i Quedlinburg, der han døde i 1693.

Scriver var luthersk prest og sjelesørger i tiden mellom reformasjonen og pietismen. Hans forkynnelse var bibelsk, varm og full av bilder fra hverdagen, og han ble en av de mest leste oppbyggelsesforfatterne i Tyskland og Norden. Bøkene hans ble lest i hjemmene i generasjoner.

Hovedverket er *Seelenschatz* («Sjeleskatten»), utgitt i fem deler fra 1675 til 1692: prekener om menneskesjelens høye verdighet og dype fall, om omvendelsen og det nye livet, om korset og trøsten under korset og om sjelens salige avskjed og evige herlighet. Den dansknorske utgaven kom i Horten i 1888–89.

Ordforklaringer

Josefus – Flavius Josefus (ca. 37–100 e.Kr.) var en jødisk historieskriver av prestelig slekt i Jerusalem. Under opprøret mot Roma (66–70 e.Kr.) ledet han de jødiske styrkene i Galilea, men ble tatt til fange. Han kom senere i tjeneste hos keiser Vespasian og skrev resten av livet i Roma. To av verkene hans er særlig viktige: «Den jødiske krig», om opprøret og Jerusalems ødeleggelse i år 70, og «Jødiske oldtidshistorier», om jødenes historie fra skapelsen til hans egen tid. Fortolkerne viser til dem med de latinske forkortelsene «Bell.» (Bellum Judaicum) og «Ant.» (Antiquitates). Josefus er den viktigste kilden utenom Bibelen til jødisk historie på Jesu og apostlenes tid. Han nevner blant andre Herodes-slekten, Pilatus, Johannes døperen og Jakob, «bror av Jesus, som ble kalt Kristus». Han skrev som jøde for et romersk publikum, og det han forteller, må derfor leses med et visst forbehold.